REPETI-
TIO GVLIELMI
BENEDICTI
IVRISCONS.

In cap. Raynutius de Teſtamentis.

Maiore quàm hactenus, fide recognita.

LVGDVNI

Apud Bartholomæum Vincentium.

M. D. LXXV.

Cum Priuilegio Regis.

12 10 + 1

Iuris Candidato S.

Studiorum potiſsimam partem, emendationem eſſe ſcriptum reliquit M. Fabius. quo adducti, cùm Gulielmi Benedicti in cap. Raynutius, de Teſtament. in antiq. Repetitionem non ſolum Iuriſconſultis, ſed & pragmaticis pernéceſſariam animaduerteremus, exactius, quàm antea recognitam excudendam, Iuris vtriuſque capita perperam citata, innumera interpretum loca deprauata reponenda curauimus. Tu intereà boni conſulas, velim. Vale. Kal. Ianuarii. 1562.

SECTIONES QVAE IN hac prima parte explicantur.

Procœmium.		Teſtamentum iiij.	fol. 167
Raynutius de Clera.	fol. 1	Alterocha filia pubeſri vltra Dotem.	fo. 171
Duas habens filias.	fol. 6	Dotem, quam ei dederat.	fol. 172
Matrem inſuper Cleram.	fol. 37	Domum.	fol. 178
Et vxorem nomine Adelaſiam.	fol. 42	Et hortum.	fol. 181
In extremis poſitus.	fol. 134	In eodem teſtamento relinquens j.	fol. 183
Condidit j.	fol. 138	In eodem teſtamento relinquens ij.	fol. 309
Condidit ij.	fol. 144	Adiecta impuberi.	fol. 215
Teſtamentum j.	fol. 147	Reliquit.	fol. 223
Teſtamentum ij.	fol. 157	Cæterabona.	fol. 229
Teſtamentum iij.	fol. 161		

AD MAXIMVM AC PRÆSTANTISSIMVM CÆSARIS ET PONTIFICIS IVRIVM PROFESSOREM ET

Comitem academiæ Caturcen. famigeratiſsimæ Doctorem regentem, ſuis temporibus omnium acutiſsimum, ac Toloſanum ſenatorem ſuum cumprimis metuendiſsimum dominum, dominum Gulielmum Benedictum Claudium Feydeau Fromentei Pariſienſis iurium baccalaureorum eidem academiæ lectitantium minimi, artium licentiati, collegiiſque de Ruthena & de valle antiquiſsimi (à fundatoris archiepiſcopi Neapolitani ex Caturcia oriundi nomine ſic nuncupati, cuius nomen fuit Bernardi de Ruthena) collegiati (quod quidem collegium idem Gulielmus ſingulari ſemper proſequebatur amicitia, atque noſtrorum omnium collegiatorum protectiua) Epiſtola.

Cynæas ſingularis fuit memoriæ. Quid parlamētum. Cōſiſtorij Toloſani & Senatorū laudes. Caturcen. academia Toloſana antiquior. Add. Iudicē quę moueat.

SI HAC noſtra ætate Cynæas, Pyrrhi regis legatus ſingularem habens memoriam, qui ſenatum Romanum conſtare retulit ex regibus, renaſceretur, ac curiam Toloſanam, quam Galli parlamentum vocant (Sic enim publicum ad iuſtitiam miniſtrandam conuentum Franci nominant, quaſi parium lamentum: quia parium Franciæ, qui ſunt de numero ipſius querelas & planctus audiunt: de quo mentionem facit Paulus de Caſtro conſi. cccaaxiiij.) contemplaretur, proculdubio affirmaret, non regium, ſed diuinum illud eſſe conſiſtorium. Etenim quid ſunt aliud ſenatores Toloſani, quàm humanum numen, quàm ſydus terrenum, & religionis ſacroſanctum faſtigium? cùm Chriſti Ieſu redemptoris noſtri vices teneant in terris, vt colligitur in authen. vt hi qui obliga.ſe habe. perhib.res mino.in prin. colla. vj. firmat text.in authen. de inſtrumento cautela. & fide. ead.colla. §. quia igitur.l.lege a ſacratiſsimæ. C.de legi.l.j.ff.de iuſti.& iur. in quorum numerum vocari paucis mortalium cōceſſum eſt. In quorum tamen ordine tu (& meritò) profeſſor maximè diebus tuis conſcriptus es. Priùs tamen annis plurimis locum similē in ſenatu Burdegalen. ſagaciter, rectè, & decenter ita adminiſtraueras, vt lachrymis, prece, amicitia, ira, odio flecti minimè poſſes. Quamobrem magis diuinus, quàm humanus contemplabaris: maiori verò contemplatione veniebas admirandus: cùm vtriuſque cenſuræ iura hac in Caturcen. famigeratiſsima omnium vniuerſitate Tholoſa antiquiore, ſolertiſsimè, modo inaudito, ſtupendo, & mirabili interpretabaris, tanta fuit vox tua, dulcis & ſonora, vt viros magnates diuerſis in gymnaſiis ſparſos in hanc academiam lecturarum tuarum audiendarum cauſa traxeris: inter cæteros cardinalem illum (à domo illa nobilitate tanta, ac ſanguine regio clariſsima propagatum: quæ idiomate noſtro Albret nominatur) Amanuenſem piiſsimi regis Nauarræ, nuper à nobis euocati fratrem: Ludouicum de Ambaſia Albien. epiſcopum laudatiſsimum. Ludouicum de Rochechouard virum religioſum priorem Marcinium, virtutibus, literis, moribus, & genere nobiliſsimum, atque doctorem poſtmodum Romani pontificis Auenioni legatum. Et Franciſcum de Claromonte archiepiſcopum Auxitanum, qui huic de Rochechouard prædictæ legationi ſucceſsit, illius Albien. præſulis ac reuerendiſsimorum bonæ memoriæ patrum, gentis magnanimę titulis Eccleſiaſticis decoratiſsimæ Georgij Ambaſiani his noſtris totius Galliæ partibus eiuſdem ſupremi partis legati. Qui Georgij Fromētei militis ſtrenuiſsimi, Chatriæ domini, matris meæ fratris fuerat Toloſæ patrinus: illo Ambaſiano officio ibi de vacante iuridico.) Ac Iacob. abbatia Cluniacen. atque Claromonten. epiſcopi, ex ſororibus nepotes, aliòſque vndequaque nobiliſsimos viros & doctiſsimos. Quos cùm tanta eſſet illorum copia & multitudo, memorare minimè poſſet Cynæas ille memoratus, quamuis tanto memorandi munere præditus fuerit, vt altera die, qua Romam intrauerat (hiſtoria affirmante) vniuerſum ſenatū & equeſtrem ordinem propriis nominibus ſalutauerit. Tu prudentia, conſilio, authoritate tanta præcellebas, vt inter tempeſtatis tuæ ſenatores, ac doctores refulgeres, velut inter planetas ſol ſplendeſcit, vt ſine te nihil altum ſuſciperent ac meditarentur vniuerſitates, ac curiæ ſiue parlamenta, in quibus ſedebas. Tu religione, ſine qua perit vita mortalium, quæ hominum propria eſt, quæ nos Deo cognatos facit, ac vinculo pulcherrimo connectit, tanta præpollebas, vt nihil quicquam apud te antiquius fuerit religione, Dei cultum rebus omnibus anteponens, memor illius Vergiliani carminis:

Gens Ambaſianorū magnanima.

Religiōis effectus.

Diſcite iuſtitiam moniti, & non contemnere diuos.

Atque legis illius, veluti.ff. de iuſtitia & iure. vt exemplar nobis mortalibus eſſes vitæ ſanctioris. Et cum ſummo viro iuſtitiæque miniſtro, turpe ſit noctem totā ſomno exponere, tu ſomni parciſsimus minimum tempus ſopori dabas, librorum pabulo ſemper intendens, tuis nunc ſcriptis probantibus clariſsi,

clariſsimis,pro communi omnium hominum vtilitate promulgati. Quid eſt in quo vtilius,honeſtius aut laudabilius, tempus ipſum conterere valeamus, quàm aut in actione virtutis, aut librorum reuolutione? hæc cùm mente reuolueres, adeò ingenij tui vires inſtauratæ fuere, vt fortiores ſolito ad hæc facta ſint: & ita accenſæ vt negotium pro ocio, & ocium pro negotio tibi conſtitueres, atque eò magis, quò tui labores & vita, quæ vigilia eſt, vt ſapientes dixere. Et tibi priuatim & præſentibus, & poſteris iocunditati, cômodo, ac ornamento futuri eſſent. Nullum certè dulcius ocium; nulla delectabilior voluptas, nullus, teſte Lactantio, ſuauior animi cibus, quàm veritatis cognitio. Hoc eſt opus operoſiſsimum magis diuinum quàm humanum, hæc efficaciſsima deciſio & miraculoſa, pôtificij iuris ac ciuilis vltimarum voluntatum nodos & ænigmata nunquam ſoluta diſſoluens, vt hæc legiſſe maxima lætitia ſum affectus. Illú dque præ cæteris ſum admiratus. Nam cùm tanti tàmque multiplices caſus, hac in tua repetitione ſaluberrima congerentur, nihil eſt quod obſcurum habeatur, nihil imperfectum, nihil intactum, quod vel non deciſum ſit, vel ad alia loca remiſſum. Qua in re ita probè, ita egregiè te geſsiſti, vt ab omnibus & lauderis, nomineris, memoratus habearis, & benedicatis. Nomen enim tuum benedictionem ſonat: ſtabit tua (vt verbis vtar Vergilianis) cuique dies breue, & irreparabile tempus omnibus eſt vitæ tuæ immortale ac ſemper benedictum, Viues igitur ſemper, viues poſt funera nobiſcum, omni quo benedict'. Inſboiât zoili bonis ac doctis ſemper maſtiges. Pro tanto igitur munere, cùm id quod prius labyrinthus erat, ſcilicet vltimarum voluntatum materia, nunc hanc propter Benedicti repetitionem memorabilem efficiatur ſcirpus. Dicamus omnes, quieſcat in pace Benedictus, Amen. At gratias, honores, & laudes, non quas debemus, ſed quas poterimus illius Gulielmi liberis benedictis, eruditionis, monitionis ac morum paternorum obſeruantiſſimis, referamus immortales. His procul dubiò ſi omnes artus humana voce reſonarent, atque in linguas verterentur, oſſa noſtra omnia & membra, condignas minimè poſſemus referre Talabardo Benedicto profeſſori iurium ſolertiſsimo cathedræ patris canonicæ ſucceſſori. Et diuitiarum, & virtutum veriſsimo, vt alter Gulielmus videatur. Qui ſcientia, virtutibus, ac modeſtia præclarus, ſuo viuendi modulo benedicta dulciſcens pectora altiùs magnificit quocunque ſe vertat. Video illum ſemper diſertum, in iuſtitiæ actibus ita feruentem, vt hoc anno Caturcen. moderator electus ſit (quem Pariſienſes ſcabinum vocant) rectum, magnanimum, acerrimi ingenij & amoris in bonos, maximè ſtudioſos, vt Patrē Caturcen. academiæ, ſcholarúmque illius & gentorem, liberè dicat ſtudioſorum caterua: qui patris ſcripta memorabilia calcographis tradenda curauit, vnà cum fratre ſuo vnico Raymundo Caturcen. canonico digniſsimo. Qua de re ſi mihi linguæ centum, oráque mille, ferrea vox, ſermonem aſſumendo Vergilianum: gratias debitas minimè exhibere poſſet ingenioli noſtri tenuitas. Itaque illius gentis Benedictorum clariſsimæ & iure memorabilis pro debita gratiarum omnium actione perpetuam exopto & cupio felicitatem, memoriam, atque benedictionem, donec extrema illa ac ſalutifera dabitur ſententia, qua dicet is, qui ſub Pontio Pilato paſſus eſt, Dominus noſter IESVS CHRISTVS humani generis redemptor: Venite benedicti patris mei, poſsidete regnum. In quod valeât Benedicti ſucceſsores & liberi. C. Feydei perpetuò memores. Ex gymnaſio noſtro Caturcen. Anno Domini quingenteſimo viceſimo, menſe vltimo ſupra milleſimum.

Cui rei debeât intendere mortales.

Vita noſtra, vigilia.

Iuriū deciſiones miraculoſæ.

Operis laudes.

Gulielmi Bened cognominis etymologia.

A iuſtitia laudes.

Idem Claudius Feydeau Fromenteus Pariſienſis,

MAGNANIMO VIRO, ET PRÆSTANTISſimo Cæſaris & Pontificis iurium comiti, illuſtriſsimóque Vniuerſitatis eiuſdem Doctori regenti ſuo cum primis metuẽdiſsimo, domino Talabardo Benedicto meritò nuncupato, dictæ vniuerſitatis nunc rectori, ac vrbis eiuſdem moderatori (vt aiunt) conſultori ſiue conſuli digniſsimo (quem Pariſienſes ſcabinum vocant) humilimam ſalutem dicit.

QVis non laudabit, percurret, ac celebrabit virũ illum, quem populus libertatis tuendæ, & conſeruandæ ſtudioſus elegerit: ornamẽta omnia, opes, gratiã, virtutis laudẽ, adæquabilem ſuorum ſocietatẽ conferentem? Nihil tibi aſſumentem, ſeorſum omnia publica cauſa volentem, & cupiẽtem. Hunc quæcunq; vrbs, aut ciuitas nacta fuerit cõſulem, ſiue ſcabinũ, Vniuerſitatis rectorem, ſcholares doctorem, bene cum illis actum contenderim, & perpetua libertate fruituros eos facilè ſuſpicari licet. Hæc tu, mi Benedicte ſuauiſsime, adcò cumulatè præſtas populo atque ſcholaribus Caturc. vt minùs mirandũ ſit, ſi publica eius cõmoda (quorũ acceſsio maxima facta eſt intra paucos amicos) æterna trãquillitate conſtituta, in dies ſumma cumlaude augeantur. Nam cùm tibi ſumma omnia contigerint, quæcunque vel ab ampliſsimorum gloria, vel à fortunæ commodia proficiſsi ſolent, ea animi facilitate, virtute, ſapientia, cum tuis viuis, vt non modò priſtinam domus tuæ dignitatem in te reſidere patiantur, ſed maiorem, vt optent, & deferant quotidie. Fatentur enim te Gulielmi patris viri præſtantiſsimi, cuius nomen immortale nullis vnquam literarum monumentis ſatis celebrabitur, ita hæredem eſſe, vt ipſius ingenium, & virtutes clariſsimas, ſingulari moderatione ſuſceptas, in te intueantur. Illud verò admirantur plurimùm, vt cùm Catonis grauitatem & ſapientiam ſuſtineas, nil tamen de comitate remiſeris, quæ iſta ætate maximè omnibus iocunda eſſe ſolet. Hinc illud mirum es conſequutus, quod ſemper habitum eſt difficillimum, vt idem te ament, & colant, in ſenatu conſiliorum authorem ſæpe retineant, domi conſuetudinem expetant tuam, vbique amplectantur & ſummis laudibus extollant. Omni verò iniuria in tantis opibus ita abſtines, vt aliquando tibi inferri ob id vnum doleas vehementer, quòd ſcilicet vereris, ne propulſando offendas. Omne enim ſtudium, cogitationem, animum ad beneficẽtiam contuliſti, tuorum primùm diſcipulorum ac ſcholarium (quod officij ratio poſtulat) tum externorum omnium, omnique orbis emporio homines habes non magis qui tua gerant negotia, quæ maxima & honeſtiſsima ſunt, quàm qui multos officiis & liberalitate tibi deuinciant: ita quos nunquam vidiſti homines es tota Gallia, & magna Europæ parte, de te & tuis loquantur, atque miranda potius, quàm credenda referent. Quid memorem Antonium Feydeum Borboniorum ducis medicum, & Petrum Feydeum eius fratrem, illiúſque ducis quæſtorem, ſiue (vt dicunt) theſaurarium: conſanguineos meos, à quibus cùm patrios repeterem lares, de te, & patre tuo pluries fui inquiſitus, ob veſtrarum virtutum, & rerum geſtarum famam digniſsimam, quam apud Borbonios auſit, atque promulgauit tuus ille dilectiſsimus contemporaneus, vir omnigena doctrina eruditiſsimus Ioannes de Laubeſpin Toloſanus, iurium licentiatus, memorati ducis computorum auditor perſpicaciſsimus: qui vnica illius Antonij villæ nouæ etiam ducis prædicti medici vigilantiſsimi nuper deſponſauit filiam mihi affinis, & colendiſsimus. Tacebóne Michaëlem Feydeum prædictorum fratrem, iurium licentiatum, aduocatum quondam in ſupremo Pariſienſi, vt aiunt, parlamento diſertiſsimum, nunc Marchiatenſis prouinciæ præſidem? Studioſiſsimum Gulielmum Feydeum regis noſtri in iam dicto parlamento præfectum prætorio (vt Galli noſtri dicunt) conſiliarium à ſenatu ſiue curia Gallorum prima: Pariſiis ſedente pro negotiis Galliæ diffiniendis non immeritò nonnunquam electum tanquam ſuis temporibus Canoniſtarum in tota Francia obtinentem famam. Ob quam & dicta & geſta clariſsima, ac legationes quas pro eiſdem Galliæ noſtræ regibus, qui virtutum ſuarum vmbra totum orbem regunt, vt teſtatur ſanctiſsima Baldi teſtis non ſuſpecta authoritas, in cap. j. de renuntia. vbique maximè in Angliam expedierat, de aduocato Pariſienſ. Senatorem ſiue conſiliarium regium ſeptimæ Galliarum curiæ Rothomag. ſcitè prius effectum: ac Martialem Feydeum ipſius fratrem, patrem meum piiſſimum iuris licentiatum? Qui omnes inter cætera patris tui geſta clariſsima, iſtud in ore ſemper habebant, ſcilicet patrocinium ſiue orationem per modum litigij factam, quam habuit pro bonæ memoriæ domino, domino de Luzeio apud Archiepiſc. Bituricen. ſuper Epiſcopatus Caturcen. confirmatione aduerſus piæ recordationis dominum, dominum de Tregnac ex Marchia oriundum, cuius cauſam atque patrocinium ex aduerſo gerebant memorati Feydei. In illo (vt referunt) patrocinio ſeu litigioſa oratione totidem pater tuus in materia electionis allegauit leges, atque Decretales, tantóſque Canones, ac tantas veteris & noui Teſtamenti authoritates, tótque hiſtorias, atque exempla innumerabilia Poëtarum, & Philoſophorum dicta, vt diuinus magis quàm humanus contemplaretur: in tanta verùm maiori copia atque abundantia dabantur ex ore ſuo leges & Canones, quàm imber & grando è cœlo in terram labi videatur. Quare plurimas ipſum habuiſſe memorias, & dicebant, & teſtabantur omnes, vt meritò alter Cynæas Pyrrhi legatus cenſeretur. Vnde quidquid Maroniano, & Ciceroniano ineſt lepori, fideliter tenebat: iuráque Cæſarum & Pontificum ita copioſè pertractabat, &

bat, & in vnguem interpretabatur, vt admodum clarus in dicendo, diſſerendo, & iudicando apud Gallos habitus ſit. Hos propter ſermones, qui de te & patre tuo apud maiores meos inſtituebantur, nihil mihi maius conſequi poſſe arbitratus ſum, quam vniuerſitatem hanc Caturcen. viſitare veſtra potiturus præſentia, quam reipſa video præclariorem quàm fama & vulgaris aura poſsit expedire, Scipionem recordatus cuius præſentia de ſe famam ſemper exuperauit. Nec me profectò veniſſe pœnitebit, ſi vires ingenioli noſtri tenuitas, pro veſtris doctrinis poſſet reddere pares. Quamobrem ſi in linguas verterentur humanas crines omnes humani, nihil dignum tibi ac tuis condoctoribus regentibus dicerem, ſcilicet domino mihi ſemper colendiſsimo domino Martino de Haramburo, iurium doctori facultatis canonicæ regenti ſolertiſsimo ex agili Vaſconum genere ſanguinem trahenti, in quo eſt abacus legum, menſa hiſtoriarum, rhetorices veſtibulum, eloquentiæ gynæceum, ſcientiarum denique omnium, quæ dici poſſunt, diuerſorium. Quid referam Iuris vtriuſque peritiſsimum & comitem eminentis ſcientiæ virum, cauſarum regiarum in Caturcia aduocatum eapertiſsimum, dominum meum & præceptorum, & patrem reuerendiſsimum dominum Antonium de Petrucia, ciuilia ſapientiæ regentem famoſiſsimum, qui hac noſtra tempeſtate nulli ſecundus exiſtit, vt ſua atteſtantur ſalubria ſcripta memorabilia, inter cætera, Repetio legis primæ. ff. de iureiur. in qua vires iuramenti non minus copioſè, quàm vtiliter diſſeruit, necnon repetitio l. ſi de vi & poſſeſsione quæratur. ff. de iudic. quæ nuper ex eius proceſsit officina, iam chalcographis pro communi omnium practicantium auxilio (vt fertur) exhibita, vbi materiam petitorij & poſſeſſorij, ſuper qua, vt plurimùm in dies magis atque magis litigatur, cum adſpeationibus ad praxim ſiue practicam caſuum querimoniæ & nouitatis his noſtris temporibus hoc in regno trutinatam, atque quotidianam valde peculioſè modo quodam familiari pertractat. O pulchrum negotium, non leue, non inoperoſum, ô negotium quod negotiatorem poſt funera viuere faciet. O bone Dædale, ô percelebris Appelles, ſilebo? Sed quis tacere poteſt tantam virtutum ſuarum amplitudinem? Quis, quæſo, in extremam demum admirationem non trahatur, ſi viderit vetuſtiſsimam Caturcen. Vniuerſitatem Toloſa antiquiorem, iam penitus ſenio declinatam, nutabundam, & vix ſibi cohærentem? Gulielmi tamen Benedicti patris tui, atque huius Antonij de Petrucia, bonorum operariorum induſtria viuit, ſcriptis floret, atque reſurgit, ſemper prudens, felix patria, felicior genitor, feliciſsima vbera, quæ tantos viros ablactauerunt. Et, vt Vergiliano vtar eloquio, Quis genus Aeneadum, quis Troiæ neſciat Vrbem: virtutéſq;, viróſque, ac tantorum facundiam virorum, ſemper honores nominàque ſua laudéſque manebunt. O Vniuerſitatem Iacobi Caturcen. Ioannis ſummi pontificis xxij. ac Bernardi de Ruthena archiepiſcopi Neapolitani, collegij noſtri fundatoris ſanctiſsimi genitricem, non ter, & quater, ſed ſemper propter tuos non parietes, verum doctores famigeratam, atque collegiorum alumnos felicem, & beatam. Sunt profectò apud Caturcenſes, vt ſol, & luna ſupra nos, tum prouincia Catur. Pontij de vmbalibus, ac Pontij Anyorti, quod collegiatorum noſtrorum prudentia gubernetur. Iuxta ſententiam imperatoris. §. fina. Inſtit. procœmio. Nam ipſi ſunt Caturcenſes, ac vtriuſque reipublicæ præſides. O vniuerſitatem inquam ſemper laudabilem, quæ tales ſortita es patres, quales Roma Catonem habuit. In quibus nõ minus viget benignitas, quàm Iuſtitiæ ſplendeat æquitas: in quibus nõ ſecus irradiat humanitas, quàm ſanguinis effulgeat claritas: quos demum extollit tam prudentia, quàm rerum omnium euexit modeſtia. Nec aliud prætereundum exiſtimaui, te, ſcilicet liberali adeo fauere doctis ſubſidio, vt in tuo gremio mi Talabarde, omnia reclinãt ingenia. Cũ tantopere literatos adiuuas, vt & Gerardum Garini, aliâs de Buxo, Catur. collegij noſtri collegiatũ, in omni iure expertiſsimũ, cõſociũ meũ amantiſsimũ, qui iura tam ciuilia q̃ canonica, iam per ſeptenniũ maxima cum ſolertia & dicendi ſubtilitate, hac in academia continuè legit, liberalitate tua libris quàm plurimis ampliaueris, multíſque cum honoribus ditaueris: ac quàm plurimos compatriotas meos cæteróſque viros vndecunque eruditiſsimos, & nonnullos mei amantiſsimos & conſanguineos, videlicet Ioannem Feydeum, iuris ciuilis licentiatum, memorati & Michaëlis Marchiæ præſidis filium, filiolum meum primogenitum, proſapiæ noſtræ Feydeorum ſpem omnem atque lilium. Cui ô vtinam concederet omnipotens, annos vide re Neſtoreos. Quos cùm in hanc vniuerſitatem ob famam tuam traxeris, multis titulis ac honoribus non ſimplicis inſtitiæ, verum bonæ & metæ nullo diſcrepante ditaſti. Quàm veræ certiſsimæq; ſint hæ diuitiæ, teſtatur Cicero in Paradoxis his verbis dicens: Quanti æſtimanda eſt virtus, quæ nec eripi, nec ſurripi, nec amitti poteſt, neque incendio, neque naufragio amittitur? Qua præditi qui ſunt, ſoli ſunt diuites: ſoli enim poſsident res & fructuoſas, & ſempiternas, quod eſt proprium diuitiarum: tales proculdubiò quamuis ab hoc ſeculo migrauerint, per gloriam viuere in perpetuum intelliguntur. inſtitut. de excuſatione tutorum vel curatorum. in principio. Nil aliud admonebat Plinius ad Iunium Brutum inquiens: Effinge aliquid quod ſit perpetuò tuum: nam cùm reliqua rerum tuarum poſt te alium, atque alium dominum ſortientur, hoc nunquam tuum eſſe deſinet, quod ſemel acceperis. Et ad eundem lib. tertio: Cùm nobis denegetur diu viuere, aliquid relinquamus, quo nos vixiſſe teſtemur. Huius ſententiæ memorabilis non fuit immemor prudentiſsimus genitor tuus huius academiæ prudentiæ canonicæ doctor regens, atque regis noſtri in ſua Toloſanorum ſuprema curia præfectus prætorio meritiſsimus. Neque eorum, quæ notantur in canone, tenerrimini. decimaſexta quæſtione prima. vbi dicitur doctum teneri alios docere, dum vita funguntur præſenti. Nos ſemper docuit docebitque in perpetuum hac ſua ſubtili diuina magis quàm humana Repetione, quæ geſtorum ſuorum, ac ſuæ ingẽtis prudentiæ, fidelitatíſque tuæ in pium patrem ob illius impreſsionem ſiue chalcographiam à te maximis cum vigiliis, & alacri labore proſecutam, euidentiſsimum præſtabit teſtimonium. Ne vagi ac imperiti laudatorés exiſtamus, quod fugiẽdum Cicero in rhetoricis monet. Nam opus laudat, vt colligit addit. ad gl. in §. cúmque hoc. inſtit. procœmio. Quis non laudabit, mirabitur, ac percelebrabit huius lectionis repetitæ à te mi Talabarde colendiſsime, tanta cum ſolertia atque inge-

nij acumine reuiſæ, elimatæ atque politæ vtilitatca & fructus ſuauiſsimos pro communi omnium hominum vtilitate iu publicum proditæ, necnon promulgatæ, quæ tanta conſilij moderatione concipitur, tanta diſtinctionis decoquitur prudentia, tanto diuiſionis ordine profertur, tantáque rerum atque altiſsimarum curiarum, ſenatuſconſultorum ſiue arreſtorum experientia perficitur, vt nihil addi poſsit, quo perfectior eſſe queat. Ipſiua plenitudo adeo patet, quòd nulla requirit cõmendationis augmenta, ſexta quæſtione prima. ſi omnia in fine. Quinimò linguia tacentibus ſeipſa rei veritas exhibet. l. j. ff. de in integrum reſtitutione. Ego quoque quod ad me attinet, ita tua, & tuorum admiror omnia, & laudo, vt ea non modò ſempiterna fore confidam: ſed ſi in his augendi locua eſt cumulatiſsima eſſe cupiam. Ad tuam enim beneuolentiam comparãdam, nec maiorum imaginea quæ nullę ſunt, nec diuitias (quarum iamdiu ſpectator potiua fui quàm poſſeſſor) affero. Sed obſeruantiam, fidem animi, voluntatem egregiam, quam, tu in his probare ſoles, potiſsimum qui in tuorum numerum, & ordinem aſsiſtunt. Quæ de te, & patre commemoraui, non quidem aſſentandi ſtudio, aut ea prædicandã quæ libẽter audias, ſed prouocandi cauſa meipſum cæteróſque conſanguineos meos iurium tyrones alacriùs ad labores in futurum, ad veſtrorum ipſorum imitationem. Si enim minori Aphricano maior, ſi maiori pater patruúſque exempla domeſtica præbuẽre ad bellicæ fortitudinis laudem adipiſcendam, quid recta doctorum meorum patris, & filij æmulatio non conferet mihi omnibúſq; ſucceſſoribus noſtris nobis coniunctiſsimis ad virtutes & doctrinam aſſequendam? Si teſte Satyrico, vel ocius & citius nos corrumpunt vitiorum exẽpla domeſtica, magnis cùm ſubeant animos authoribus, Cur ex oppoſito nos ardentius non inflammabunt virtutum veſtrarum exempla domeſtica, quæ vt propria nobis, ita & gratiſsima ſunt? Non ab a re igitur virtutes veſtras & laudes, non vt debui, ſed vt potui, in medium afferre conatus ſum. De quibus ſatiùs eſſe arbitror ſilentium agere, quàm veſtræ excellentiæ hac tantilla hirſuta, ac hiſpida epiſtola parum reſpondere, quoniam ſi vlterius progredi vellem, opprimerer in tanto rerum molimine: ſi linguas mille habeam & totidem ferrato gutture voces, non poſſem memorare geſta alta patris & filij, ac innumeras ingeniorum veſtrorum præterere dotes. Quod potui immenſo perfeci corde, voluntas magna fuit, quamuis non ſit expleta. Tibi tamen refero gratias, non quas debeo, ſed quas poſſum. l. prima. C. de officio præfecti prætorio Aphricæ. in principio. Cùm me in græmium ô Benedicte, tuum ſuſceperis, & me inter honoratos dignaris habere iuriſtas, interea vale, & reſpice quæſo Feydei tui voluntatem. Summus enim Deus non ea quæ offerũtur, ſed offerentium reſpicit voluntatem, vt ait Hieronymus in Amos, cuius verba habentur in Canone, odi, & proieci. vigeſimaquarta quæſtione prima. Non quantitas doni, ſed offerẽtis affectio largitatẽ facit, vt per Ioannẽ Andream in ſexti data. iterum vale, atque iterum milleſies vale dico. Vale igitur, vale, vale, vale ô Talabarde Benedictorum ſpeculum, ac iurium norma: iámque vale cum fratre tuo Raymundo Caturcen. canonico digniſsimo, cuius amicitiam in te beneuolam, ac pacificam ſocietatem non poteſt non probare Caturcen. ciuium caterua, & non immeritò. Nam moribus in cunctis pulchra eſt concordia pacis: cuius effectus eleganter recitat Baldus. titulo de pace Conſtantiæ. §. fina. & Saluſtius in Iugurtino, dicens: Concordia res paruæ creſcunt, diſcordia verò dilabuntur maximæ; deſertáque eſt hominis vita, quæ amicitiæ præſidio nõ eſt cincta, vt inquit Valerius: de qua facit textus iuncta glo. d. latæ culpæ. §. amicos. ff. de verb. & rer. ſignific. per Bartolum in l. furti. §. qui iuſſu. verſi. quidam ſunt. in fi. ff. de his qui not. infam. concludẽtem, quòd ſi propter aliquorum diſcordiam quies publica inquietaretur, quòd eos poſſet ad pacem ſiue amicitiam cogere. facit l. prima. §. quies quoque ff. de officio præfecti vrbi. & l. congruit. ff. de officio præſidis. §. oportet igitur iuncta glo. in verbo, pacem. de manda. princ. coll. iij. Quam, vt epiſtolæ noſtræ finos claudamus, iubente latiali Apolline Vergilio vobiſcum ſtare, atque viuere perpetuis exopto tẽporibus, carmine ſequenti, pro maiori mei in te amoris ſignificatione. Vale. Ex gymnaſio noſtro Caturcenſi,

Anno Domini M. D. XX.

Viuet & æterni meritò referentur honores,
Donec olympiaco fulgebunt ſydera cælo.
Donec in infernas condantur ſydera noctes,
Et donec Zephyris paſſim maria alta tumeſcent.

IOANNIS FEYDEAV FROMENTEI PARISIENSIS CÆſarea licentia, Pontificióque baccalaureatu pręditi eidem Claudio cognationis agnationiſque vinculo connexo, atque filiolo primogenito ſingulari amicitia dilecto, ad Lectorem in perpetuam operis memoriam & laudem, ac Zoilorum maledictionem, Epigramma.

Triſtia funereis alter canat omnia redis,
Alter inexhauſti prelia Martis agat.
Lenta cothurnato depromat carmina iambo
Aut referet verſus Sapho canora tuos.
Barbatis alij texent inſigne Poëtis,
Aſt mihi Cæſarei ſcripta adamanda ſophi.
Rectáque quæ ſuperos demonſtrat regula cœlo.
Diuos, & ſummi numen Olympiaci.
Væ tibi Zoileo qui carpis dogmata morſu
Sancta, quibus nullum ſanctius extat opus.
His ſiquidem magni ſeruas præcepta Tonantis,
Quæ domino reddi cuncta retracta iubent.
Si cupias ſanæ diſſoluere vincula mortis
Vltima, quæ in ſana mente Cupido parat:
Et quicquid dubij voluit Raynutius, atque
Proximus huic habeat, proſpice, diſcuties.
Eſt hoc æternos opus immortale per annos,
Atque hoc innumeras vincet Olympiadas.
Condita ſunt tumulo quamuis præcordia tanti,
Attamen effugiet nomen in aſtra viri.

IACOBI FEYDEAV IVRIVM AVDITORIS AC EIVSDEM MEMORATI COLLEGII DE RVTHENA ET de Valle Vniuerſitatis Caturciæ laudatiſsimæ collegiati Epigramma.

*

Magnanimi iuuenes, quos dulcior hactenus ætas
Vexit & ad palmam gloria digna vocat:
Expectata diu tanti pia dogmata patris
Sumite iam vultu, ſumite mellifluo.
Et genere inſignis, necnon ignobilis æquè,
Noſcere ſi cupias, hoc manifeſtat opus.
Illuſtres itidem, quibus ipſa ſcientia cordi eſt,
Nam efficitur ſcirpus, quod labyrinthus erat.
Nec vos Zoilei retrahant fortaſſe ſuſurri,
Hos habuit veniens ſummus ab arce Deus.
Tollite iámque moras, nocuit differre paratis,
Perlege, quò verè ciuilis eſſe queas.
Eia agè pro tanto tu Lector munere dicas,
Hic pace quieſcat Benedictus, Amen.

ADDITIO. a Procœmium eſt cõſiderandum tanquã cauſa finalis.not. Bald. in l.vt liberis.verſic.nota ꝙ procœmium.verſicu.ſecundò not.C.de collatio.& in l.fina.ff.de hæredibus inſtituendis. vbi dicit per illum textum ad hoc de iure meliorem, quòd præfationes, & procœmia probant cauſam finalem. Et per illum textum dicit Panormitanus in capitu. aduerſus. de immunita. eccleſiarũ. quòd ex verbis procœmij colligitur mens diſponentis. Bart. in l. ambitioſa. in verſi. viſis. ff. de decr. ab ordi. fa. Bald. & Bart. in l. regula. cum ibi apoſtillatis ff. de iuris & fac. ign.

a PROOEMIVM [a] DOmini Gulielmi Benedicti vtriuſq; cenſuræ Doctoris, in ſuprema parlamenti Toloſæ curia ſenatoris meritiſſimi, ad ſcholares inclytæ vniuerſitatis Caturcenſis.

Q b VIA hæc Decretalis [b] omnibus ſemper tremẽda viſa fuit, eiúſque materia nobis Canoniſtis ferè incognita, vt ſummus c ille recitat [c] Andræas Siculus (referens dominum Antonium contra legiſtas exclamaſſe, audentes legere canones: & contra Canoniſtas audentes legere leges) ſemper diſtuli pelagus hoc magnum cum parua nauicula ingredi: mihi enim ad ſcribendum animus non eſt tam cupidus, quàm nec idoneus, ſcienti non eſſe abſque periculo, multorum iudiciis ingenium tenue & exile committere morſibus præſertim illorum, qui d quod capere non poſſunt, [d] facilè deſpiciunt. Sed veſtra fretus atque confiſus beneuolentia, humanitate, ac filiali ſupportatione: à vobis plurifariè ſtimulatus, aſsiduáque deprecatione coactus, & totaliter vobis ancillatus: non vt ſim nouorum inductor, ſed per diuerſos prolixè dictorum breuis tranſcriptor & ſummiſta, pro aliquali canoniſtarum in copioſa multitudine hîc exiſtentium doctrina, eandem Decretalem tremens legendam aſſumpſi ſecutus Senecam ad Lucil- e lum dicentem: Apes debemus imitari, [e] quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt. Deinde quicquid attulére, diſponũt, ac per fauos dirigunt: & de florũ omnium diuerſitate eos duntaxat deligunt de quib⁹ mellis ceræque aptus ſuccus exprimetur. Id idem Lucretius: Floriferis, inquit, vt apes in ſaltib⁹ omnia libãt, Omnia nos itidem decerpſimus aurea dicta. Sic debemus, quæcunque ex diuerſa lectione cõgeſsimus ſeparare: deinde adhibita ingenij cura, & facultate in vnum ſaporem varia iſta libamina confundere. Quod f cùm feciſſet aliquando Vergilius, [f] eique obiiceretur ab æmulis, quòd alienos verſus ſuo operi inſerebat: Reſpõdit magnarum eſſe virium, clauam extorquere de manu Herculis. g Sed dicet mihi: En quis tu [g] es, qui narras iuſtitias meas? Et quis tu, qui de facto patrum ſententiã feras? Reſpondeo, ſum agricola rudis, & non ſero ſententiam, quæ ad me non pertinet vllo modo: nec pono os in cœlum, duntaxat ſemino verbum in agro domini exercituum, & largitoris virtutum, & ſi bonum eſt, terra recipiet, & fouebit: Si autem malum, h tanquam herba mala [h] eradicabitur: quia i vt præclarè dicit Hieronymus, [i] grãdes materias ingenia parua non ſufferunt, & in ipſo k conatu vltra vires auſa ſuccumbũt. [k] Vnde non aliud curo, quàm prolixè tradita, breui ſub compendio ſingula ſeriatim (aliquibus additis, & ſuperfluis reſecatis) complecti. Et ſi vera dixerim, Deus laudetur. Si autem de-

b Hæc decretalis. Hic prologus eſt totus ad virtutis opera excitatiu⁹, in quibus triplex reperitur difficultas. Vna ꝓuenit ex corruptione naturæ per peccatum primorum parẽtum: ex qua cauſatur in homine pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, vt dicitur Geneſis viij. Senſus & cogitatio humani cordis prona ſunt ad malum ab adoleſcentia ſua. Secunda eſt, quia ex peccatis & vitiis prçteritis cauſatus eſt in homine quidam habitus, vel ſaltem diſpoſitio inclinans ad ſimilia vitia, iuxta illud Philoſop. Habitus ſemel in aliquo generatus, eſt de difficili amobilis à ſubiecto. Tertia prouenit ex difficultate operis virtuoſi: quia virtus eſt circa bonum arduum & difficile. ideo opus virtutis, vt ſit efficax, debet cum magno conatu fieri, iuxta illud Luc. xiij. Contendite intrare per anguſtam portam, quam multi quęrent intrare, & non poterunt. Hæc ibi Lyra.

c Andræas Sicul. Qui hãc decretalem repetiit, anno quo Doctor iſte natus fuit domini Milleſimo quadringenteſimo quinquageſimoquinto, mẽſe Decembri, vt dicitur infrà ſuper verbo, *Adulta impuberi.*

d Facilè deſpiciũt. Sunt verba Hieronymi præludẽdo in Eſaiam prophetam. Tales enim ſunt ſicut vulpes, quæ ceraſa damnãt, cùm illa attingere & comedere non poſſunt, ſecundum Roffredum titulo de raptoribus. Hoſtienſem & Panormitanum in capitulo finali. infrà ne clerici vel monachi. Sic pariter faciunt inuidi, quos virtuoſi difficulter euitare poſſunt, vt plenè habetur ſuper verbo, *Mortuo autem teſtatore*. primo. dum loquitur de inuidia Iudæorum contra Chriſtũ. De inuidis dicit idem Hieronymus præludendo in Eſdram. Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia, qui omne quod ſcribimus, reprehendendum putant. Et interdum conſcientia repugnante publicè lacerant, quæ occultè legunt, quorum vitandum eſt ſupercilium, id eſt, ſuperbia, qui iudicare tantùm de aliis, & ipſi facere nihil nouerunt.

e Apes debemus imitari. Vnde Matthæus Boſſus in tertia parte ad Cæcilium Fabrianum, Epiſtola ſecũda, incipiẽ. Quod equidem &c. Te inquit, hac in re velim apes imitari, quæ de florum omnium diuerſitate, eos duntaxat deligũt, de quibus mellis ceræque aptus ſuccus exprimitur. Ita tu legas de vaſta librorum farragine, non quæque ſine delectu, ſed illa de quibus mel cerámque deducas, mel deuotionis, atq; dulcedinis, quæ manat de eloquij puritate diuini. hunc in modum decantata à prophetarum exultantiſſimo Dauid: Quàm dulcia faucib⁹ meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Cera quæ incẽſa, te ad veritatem, ſanámque doctrinam illuminet. Ne cum his cæcutias & pereas, quos, prurientibus auribus ad fabulas eſſe cõuerſos, & auditum à veritate vertiſſe ſuſpirat Apoſtolus, &c.

f Aliquãdo Vergil. De cuius ortu, vita, moribus, & obitu dixi addendo ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.*

g En quis tu. Sũt verba Senecæ in lib. Declamationũ, ſecũdum Bald. ſuprà in procœmio, de cuius ſanctiſsima vita, & eius conuerſione per Apoſtolum ad fidem, & obitu illius habetur ſuper dicto verbo, *Mortuo teſtatore*. primo.

h Tanquam herba mala. l. ſed addes. §. ſi quis dolia. ff. loca.

i Præclarus ille Hieronymus in epiſtola ad Heliodorum, de morte Nepotiani, cui aſſentit Bald. in l. fina. C. de hære. inſtit. vbi in xvj. quæſt. dicit ſubtiles cauſas non eſſe groſsis aduocatis committendas: quia ſuſpecti ſunt propter iuris ignorantiam per illum textum.

k ADDITIO. Ideo bene ſcriptũ eſt apud Horatium in arte poëtica: Sumite materiã veſtris, qui ſcribitis æquàm Viribus, & verſate diu, quid ferre recuſent. & Cato: Quod potes, id tenta.

Retulit

a Retulit Bal.ſuprà in procœmio.

b Super Malachiam tertio capitulo,& decimaſexta quęſt. prim.can.reuertimini.

c ADDITIO. Vbi habetur quòd in templo Dei offert vnuſquiſque quod poteſt. Alij aurum & argentum,& lapides pretioſos, alij byſſum, purpuram, & coccũ offerũt, & hyacinthũ, nobiſcum bene agitur, ſi obtulerimus pelles & caprarũ pilos. Hæc ibi.

fectus fuerit (quod humanum eſt) erronea
mea opinio pedibus teratur, rationibus ener-
uetur, ac funditus eradicetur, & iudicio eccle-
ſiæ ſanctæ Dei, cui dicenda ſubmitto, corriga
tur. Ita profectò maiores noſtri fecêre. Sum-
mo itaque numine confiſus, quia vt ſæpe retu
a lit Bald. [a] quem vos me incitando allega-
ſtis. Sicut triſte eſt decedere ſine hærede, ita
miſerrimum videtur iuris profeſſoribus diſci-
pulis ſuis nihil ſcriptum relinquere. Non a-
uiditate laudis conſequendæ, ſed charitate ſe-
minandæ veritatis. Sic barbatus ille Hierony-
b mus ſuper Malachiam [b] hortatur, inuitat,
monet, & allicit vnumquemque in horreum
domini cibos afferre. Et in prologo lib, Regũ
ſingulos prouocat in tabernaculo Dei confer-
c re quod poſſunt. Et præterea, quòd ſeruus
negligens & otioſus qui acceptum talentum
d abſcõdit in terra, ſuo fuit [d] à domino condẽ
natus. Conſiderans pariter & ego, quòd ani-
mum ad virtutem, & ingenij exercitationem
veriſimiliter critis labori non parcam, neque
vigiliis, qui duai ſemper incunabula prima &
ſtabilimenta validiſsima eorum eſſe, qui æter-
næ gloriæ auidi, ſurgũt, & ſe dociles ali ad vir
tutem exultant, eo quippe veluti quotidiano
cibo alitur, & pingueſcit ratio, neque vllam
puto digniorem æui huius confabulationem
fore, quàm ſi de ſcripturis ſermonicemur in-
ter nos. Qua occupatione nihil puto in hac
luce iocũdius, quo animæ pabulo omnia mel-
la ſuperantur. Eſt enim propriè humana vita
e (vt præclarus ait ſtoicus ille. [e] Cato philoſo-
phus, quem vticenſem quidam appellant)
veluti ferrum, quod ſi exerceatur, conteritur, ſi
verò non exerceatur, rubigine conſumit iux-
f ta illud Ouidij. [f]

Ingeniúmq; meum longa rubigine læſum.

Sed præſtat quod vtilius veteres arbitrati ſunt
labore potius conteri, quàm otio & deſidia cõ
ſumi. Reſtat ſaltem fructus laboris, vbi otium
vitiis alimẽta miniſtraret. Sic etiam hortatur
g vos Apoſtolus: [g] Spiritu, inquit, ambula-
te, & concupiſcentiam carnis non perficietis.
Quod ſimiliter præuiderat gentiſis ipſe Salu-
h ſtius [h] in Catilinario. Omnes, inquit, homi-
nes, qui ſeſe ſtudent præſtare cæteris animan-
tibus, ſumma ope niti decet, ne vitam ſilentio
tranſigant, veluti pecora, quæ natura prona,
atque ventri obedientia finxit. Noſtra omnis
vis in animo & corpore ſita eſt. animi impe-
rio, corporis ſeruitio magis vtimur. Alterum
nobis cum diis, alterum cum beluis commune
eſt. Rectius tamen eſſe videtur, ingenij, q̃ vi-
rium opibus gloriam quærere. Cùm & diuitia
rum, & formæ gloria fluxa, atque fragilis ſit.
i Virtus clara æternáque habeatur [i]. Qui vo-
bis magis homines dici videantur: An illi qui-
bus ignorantia mala imbutis, luxúque effœmi
natis nuſquã ſapientiæ lumen apparuit? an do
ctriua conſecrati? Num dicetis nihil humanũ
in illis eſſe præter effigiem? Eos omnis face-
re vi, atrocitate, & opinione praua) Viris au-
tem ſtudioſis, & ſapientibus veram ineſſe hu-
manitatem, pulchritudinémq; virtutis? Vnde
de hoc interrogatus Ariſtippus dixiſſe fertur,
inter doctos atque indoctos perinde diſtare,
atque inter domitos equos, & indomitos. Aut
k ſanè quantũ [k] inter viuentes & mortuos. Et
certa equidem id ratione. Nam qui doctrina
ſapientiæ præditi fuerunt, viuent omnibus ſe-
culis, omnigeniſque tollentur linguis, æmu-
la etiam ignorantia in vita: aliorum verò igna
uia torpentium vix diuturna recordatio erit: pe-
titura illorum vita cum nomine. Quis extin-
guet lumen Romanæ linguæ Ciceronem? Po-
tuit ſiquidem impius ille Popilius Antonij
iuſſu in illius caput non leuiori ſcelere, quàm
in ſacratiſsimum Dei immortalis templum
manus inferre: ſed non potuit nomẽ extingue
re, ita viua æternáq; eſt ſapientum memoria
ſuis literarum teſtimoniis, ſuiſq; monumentis
l Illuſtrata. Neq; (vt Seneca dicit [l]) nobilẽ fa-
cit atrium plenũ fumoſis imaginibus, ſed ani-
mus facit nobilẽ, cui ex quacunque cõditione
ſupra fortunam licet ſurgere. Platonem non
m accepit [m] nobilẽ philoſophia, ſed fecit. Nec
intuendum eſt, vnde hominea veniãt: ſed quò
eant, ſcilicet de virtute in virtutem firmè am-
bulantes. Deus enim (vt diuinus ait ille Mer-
curius Triſmegiſtus) qui homines generat, at-
n que inſpirat, [n] oẽs pares eſſe voluit. candẽq;
viuendi conditionem omnibus propoſuit, im-
mortalitatẽ omnibus ſpopondit. Nemo apud
eum ſeruus, nemo dominus, nemo pauper eſt,
niſi qui iuſtitia indiget. Nemo diues, niſi qui
o virtutibus plenus eſt, q̃a (vt Valerius dicit [o])
Capi virtus neſcit, patientia dedecus ignorat.

d A dominó condẽnatus, vt habetur Matthæi xxv.

e Cato philoſophus. De iſto Catone Cæſaria cõtemporaneo eiúſque obitu & virtute, & in quibus Cęſari conueniebat, & ab eo differebat, habetur in verbo, *Mortuo autem teſtatore.* primo.

f Iuxta illud Ouidij libro quarto Triſtiũ. & de fugiẽdo otio plenè ſuper verbo, & dotem quam ei dederat. circa fin.

g Apoſtolus ad Galatas v.

h Ipſe Saluſtius. Hic Romanus hiſtoricus, ac philoſophus Ciceronis æmulus Romæ claruit, de quo Aurelius Auguſt. libro primo de ciuitate Dei meminit, dicens: quòd fuit nobilitate veritatis inſignis hiſtoricus, qui de bello Catilinario, necnõ & Iugurthino libros edidit celebres, ac nonnullas ſcripſit epiſtolas.

i Virtus clara æternáque. Virtus ex eo vocata eſt, quòd ſuis viribus nitens, non ſuperetur aduerſis, ſecundum Boëtium tertio de conſolatione, proſa vltima. Vel virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt habetur ſecundo Ethicorum. Vnde virtuoſi ſemper illi apparuerunt, qui laboribus & doloribus paſsionibúſque nõ facilè vinci poterant. Sed ex pòſt experientia docuit animum plurimis certaminibus expoſitum aduerſus delicias, diuitias & honores, quorum victoria difficilis, ſed perutilis eſt, ob quod virtuoſi vocati ſunt, qui talia vincere potuerunt, & inde dicitur virtus mentis habitus bene inſtitutæ. vel virtus eſt bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nemo malè vtitur, quã Deus in nobis ſine nobis operatur. Et ſunt ſeptem virtutes, tres Theologicæ, & quatuor Cardinales, quas ſcire multò vtilius eſt, quàm repetere legem Gallus, ſecundum Lucam de pœna in l. vnica. C. de metr. Ber. libro vndecimo. vbi eas ſeriatim, & qualiter vnicuique dona ſpiritus ſancti, & præcepta decalogi, necnon vitia eis oppoſita correſpondent proſequitur.

k ADDITIO. Sic interrogatus Ariſto, quo differrent docti ab indoctis, quo viuentes à mortuis reſpondit.

l Vt Seneca dicit ad Lucillum epiſtola. xliij. inci. Iterum mihi te puſillum facis, &c.

m Platonẽ nõ accepit. Sunt verba Senecæ in eadẽ epiſtola.

n Pares eſſe voluit. Iuxta illud apoſtoli ad Roma. ij. gloria autem & honor, & pax omni operãti bonum. Nõ enim eſt acceptio perſonarum apud Deum.

o Vt Valerius dicit li. iij. tit. de fortitudine, loquẽs de Caio

Attilio

A ttilio. de iſto Valeri, q maximus dictus eſt, narratˀ in geſtis Romanorū, q cū eſſet octogenari[9] & virgo, & à multis narrarentˀ ſuæ victoriꝫ, virtutes & gratię, omnib[9] ſilētium imponēs dixit, Scitote generoſi ciues, q de vna victoria ſupra alias gloriari poſſum, q nequiſsimam carnem meam domui, & cōcupiſcētiam meam carnalem vſque ad mortem rationi ſubieci. Hæc Ber. buſti. parte ij. ſermone xij. a Et magno. dicit Valerius libro v. de piĕtate erga parētes. b Vt q genere nobilés eſtis. ad Albertum xobolum adoleſcentem nobiliſsimum Matthęus Boſſus in ij. parte epiſtola vlt. Sed vide, inquit, ne parua illa ſtultáque quorundam magnorū, ſed peſsimorū hominū noſtri infeliciſsimi temporis opinio ignauiam tibi perſuadeat, qui ſtudia liberalium artium, & ſudorē literarū detrahunt ampliſſimis, & opulētiſsimis viris. Egenis verò & quib[9] labore & induſtria eſt vita ducēda, permittunt, quaſi philoſophia, & ſtudiorum cura populare negotium ſit. In quo delinquere magnopere videntur plerique tyranni, qui omiſſa penitus maieſtate literarū, & dulcedine ſtudiorum, ſe totos beluis tradiderūt, omnia ſpacia temporumq; momenta in ſectando apro, aut querquedula, & perdice capienda terentes, quibus pluris ſunt equorū ſtabula, canēſque, & accipitres, q̄ ſapientiæ diuina gymnaſia, & ſalus ſubditorum populorū: in quibus porrò, quid ſpei cùm animū atq; ingenium (quo neq; maius, neque diuinius aliud eſt homini attributū) incultum negligūt, ſecordiáque torpentē? Tu vide inquā, ne peruerſa hac improbáq; ſtultitia his cōſentiēs, ſolidámque & expreſſam doctrinæ, & ſapiētiæ laudē cōferas vlla cū te, ingeniíque fulgorē & animi ſublimitatē inficias vanitate, tànquā caliginibus. Verùm his omiſsis inertiæ & libidinū plenis, totum te oſtenta virtuti, & priſcos illos heroas illuſtrēſque viros imitādos tibi ꝓpone, q graui ſibi dedecori eſſe arbitrabantur, ſi nō eruditione & ſapiētia maiore quàm imperio præſtarēt. Sed neque liberos principatus ſucceſsione dignos iudicabant, niſi apprimè doctos. Nam Cato ille Portiæ familiæ gloria Latinas literas iam vir, Gręcas deinde ſenex perdidiſcit. Philippi autē Macedonis illā tenemus epiſtolam, quā nato ſibi Alexandro ad Ariſtotelē dedit, rege certè dignā, diis gratias agēs, non q natus eſſet: ſed ꝓ eo, q naſci eum cōtigit tēporibus ſuis, à quo edoctus eruditúſque dignus eſſet regni ſucceſsione. Quāti ipſe doctus tandē doctrinam fecerit Alexander, id ſatis ſigni eſt, q in caſtris lectitaſſe, ſemperque in ſcriniis libros circūtuliſſe exploratum eſt. Mallens ſiquidem ſingulari diſciplina, q̄ poteſtate præſtare. Quid de Ptolemæo Philadelpho ſecundo poſt Alexandrum Aegypti rege, qui tractus dulcedine literarum lx. millia, vt nōnulli ſcribunt, librorum in vna bibliotheca Alexandriæ compoſuit, & ſacram Hebræorū paginam per lxx. interpretes in Græcam linguam transferri curauit? Antigonus ad Zenonē philoſophum: Ego, inquit, fortuna & gloria vitā tuā antecellere exiſtimo. Tu igitur modis omnibus enitere, vt tuo cōtubernio fruamur, hoc ꝓ certo habens, te non mei tantùm, ſed omnium ſimul Macedonum eruditorem fore. Nam qui Macedoniæ regem erudit, cum & ſubditos quoque ad fortitudinem, & probitatē erudiiſſe certum eſt. Nā cuiuſmodi fuerit dux, tales vt plurimū ſubditos fieri neceſſe eſt. Præclara Auicennæ medicæ artis opera, vigiliæ, lucubratiōes & ſtudia ꝑpetuæ ſunt conſecratæ memoriæ. Quo phyſico magis q̄ rege oīs ætas gloriabiť. Iuliū Cęſarē, & in caſtris nedū in otio lectitaſſe, dictaſſe, ſcripſiſſeq; rerū ſuarū Cōmētaria, innumeraq; epiſtolæ grauiſsimę & eloquētiſsimę teſtimonio ſunt. Qui ſi foro vacaſſet, nō impar fuiſſet diuinę facūdiæ Ciceronis. Augu. verò is cui tot[9] terrarū orbis ſe ſubmiſerat, nec curā literarū vnquā omiſit, tū legere, tū ſcribere, tū declamare cōſueuerat, Poëticā ſimul cū oratione ſoluta cōplex[9]. Quid reliquos Cæſares? Quid imperatores? Quid ſenatorios ac patricios viros hac in parte cōmemorē? Cū vix ex millibus vnus literarū reperiretur ignarus. Hæc ille.

a Et magno[a] vbiq; pretio virtus æſtimatˀ, hæc ꝓſertim vehemēs & cōſtans animi militia literis pollens, venerabiliū doctrinæ ſacrorū antiſtes philoſophia: q̄ vbi in pectora recepta eſt hominū, inhoneſto atq; inutili affectu depulſo totū in ſolidę virtutis munimēto cōſirmat, potentiúſq; metu ac dolore facit. Solus nāque is viuere & frui anima videtur, qui aliquo negotio intētus præclari facinoris vel artis bonæ b famā q̄rit, ſicut vos facitis, [b] vt q genere noc biles eſtis [c] anteceſſorū & veſtro. Cęteri aūt veſtris maioribus ꝓpria virtute prælucęatis, vt ſi prius noti non fuerint, accipiant in vobis initium memoriæ ſuæ, & ſitis poſteris nobilid tatis principium, [d] & virtutis exemplum, vt Quintus Fabius Maximus, qui Gallica victoria cognomē Allobrogi ſibimet ac poſteris peperit. Quo nihil ordinarius, aut ſpecioſius illo ſeculo ciuitas Romana habuit, Nō enim (dicit e Idē [e] Valerius) faſtidioſo aditu virtus excitata, Ingenia viuida ad ſe penetrare patiť. Neque hauſtū ſui cum aliquo perſonarū diſcrimine largū malignūve ꝓbet, ſed oībus æquali ter expoſita quid cupiditatis, potius q̄ quid dignitatis attuleris, æſtimat. Inque captu bonorum ſuorū tibiipſi pondus examinandū relinquit, vt quātū ſubire animo ſuſtinueris, tantū tecū auferas. Quo euenit, vt & generoſiſsimarum imaginū fœtus, in aliquod reuoluti dedecus acceptā à maioribus lucē in tenebras cōf uertāt, & humili loco nati [f] ad ſummā dignitag tem conſurgant. [g] Cū honeſti actus etiā ſi ab infimis ſunt editi, memoria non intercidāt, licet ſeparatū locū obtineāt: vt nec his adiecti, nec illis prælati videantur. Quæquidē planio h ra (ſi tēpus pateretˀ) [h] ſuis exēplis redduntur, quoniā (vt Saluſtius in Iugurthino exorditur) i ꝓclara facies, [i] magnæ diuitiæ, vis corporis,

c Anteceſſorum & veſtro, ſcilicet per artes honeſtas. vnde Claudianus: *Gaudet enim virtus teſtes ſibi iungere muſas.*

d Nobilitatis principium. Id eſt, honoris, qui ſolus eſt premium virtutis, ſecundū Philoſophum. Virtutis enim vberrimum alimentum eſt honos, dicit Valerius libro ſecundo titulo de inſtitutis. & tex. in §. cúmque. & in §. ſi. in procemio inſtit. Nec publica religione conſecrata virtus priuata laudatione eget, vt idem Valerius alleg. tit. de Fortitudine. Perfecta autem nobilitas eſt generis cum animi magnitudine decorata, ſecundū Bal. in l. nobiliores. C. de commer. & merca. vbi de triplici nobilitate.

e Valerius lib. iij. tit. de his qui infimo loco nati, clari euaſerunt. in princip.

f Ad ſummā dignitatē. Ex quo ſunt multò plus honorādi: quia maior honor eſt, q quis promoueatur nomine acquiſito ex ſua probitate & propria virtute, q̄ illo quod ei aliàs obuenit. Cùm in his, quæ ex natura ꝓueniunt ratione parētelæ, nec laudari, nec vituperari debemus. Vnde illud quod meum eſt per acquiſitionē, magis dicitur eſſe meū, quā qđ per ſucceſsionē ſecundum Iac. quem ſequitur per illū text. Ioan. Fab. ſuper verbo alemanicus, in procemio inſti. ideo dicit gl. in c. nunquā. lvj. diſt. q nat[9] ex vilibus parētibus, ſi eſt virtuoſus, eſt præfe rēdus nato ex claris parētibus æquè virtuoſo. facit glo. in c. fidelior. quinquageſima diſt. vbi peccator emendatus præfertur ei, qui nunquam peccauit.

g Cùm honeſti actus. Sunt verba Valerij lib. v. ti. de gratia. in paraſceue ad externa.

h Suis exemplis redduntur. De quibus infrà ſuper verbo, condidit j.

i Magnæ diuitiæ. Quæ plus torquent poſſeſſorē, quàm ei proficiāt, vt plenè dicit ſuper verbo, *cætera bona*. in princi.

Vt ini

& alia huiuſmodi omnia breui dilabūtur. At ingenij egregia facinora ſicuti anima, īmortalia ſunt. Corporis etiā & fortunæ bonorū, a vt initiū, ſic finis.[a] Omniáq; orta occidūt & aucta ſeneſcunt. Sed animus incorruptus æternus rector humani generis agit, atq; habet cūcta, neq; ipſe habet. Nihil, inquit Vale- b rius,[b] eſt excepta virtute, qđ mortali animo ac manu immortale quæri poſſit. Cū (vt c Cic. dicit)[c] ſola virtus in ſua poteſtate eſt, & oīa præter eam fortunæ ſubſunt domina- d tioni. Dux ꝓfectò[d] ac imperator vitæ mortaliū animus eſt, q vbi ad gloriā, virtutis via graſſatur abūdè pollēs: potēnſq; & clar' eſt, neq; fortuna eget: imò habet hoc ī ſe optimū generoſus animus, q̄ cōcitaẗ ad honeſta, magnarum rerū ſpem ad ſe vocat, & attollit: docilēſque natura nos edidit, & rationē dedit imperfectā, quæ tñ virtutibus perfici poſſet. Nec vlla eſt tā edita moles, eminēſq; ſublimitas, etiā ſi Olympū montē, qui nubes excedit, animo voluat, ad quā vel ꝑſus, vel gradus nō perueniat, & ſtruat acceſsū. Sin captus e paruis cupiditatibus, ad inertiam[e] & voluptates corporis peſſundatus eſt, pernicioſa libidine paulíſper vſus, vbi per ſecordiā vires, ætas, ingenium defluxêre: naturæ tūc fragilitas pro ſubſidio iniuſtè accuſatur, ſuā quiq; culpam authores ad negotia transferūt. Parricidæ tamē (cùm patētes dēt nobis eſſe, virtutes bene eſſe. Etiā quia virtutes quodāmo- f do noſtræ[f] ꝑtātur, & à nobis genitę) ſicut quis patrē & filias occidere, ſūt dicēdi. Quorū prauitas eſt admirāda, qui corporis dediti g gaudiis per luxū,[g] & ignauiā ætatē agūt, ingeniūque quo neq; melius, neque amplius aliud eſt ī natura mortaliū, incultu atq; ſecordia torpeſcere ſinūt. Cū ꝑſertim tā multæ variæq; artes animi ſīt, quib' ſumma claritudo paraẗ. Neque aliter (vt ī prima ad Cæ- h ſarē[h] de republica oratione habita diciẗ) quiſquā extollere ſeſe & diuina mortali attīgere pōt, niſi omiſsis pecunię & corporis gaudiis animo indulgēs, & virtuti, quę (vt i Valeri' ait)[i] ſi p ſe ipſam æſtimeẗ, vitę magiſter eſt optim'. Mirabiles honores & fructꝰ veſtra in noſtro ſeculo vitę eſt allatura, ſi non delituerit clauſa & obſignata ꝓfundi' intimo pectore. Quid gēmarū, argēti, auriq; theſauri defoſsi adiuuāt? Quid cōdita lux? Quid cōtectꝰ & abdit' ignis? Poſt luſꝰ & pueriles amores grauidū fœtu nouo excutite pectꝰ: parturit memorādū aliquid k oībus ſeculis. Remoueaẗ (iterū inqt)[k] naturalis oīū animaliū dulcedo vitę, q̄ multa & facere & pati turpiter cogit, qua mortua aliquātò eius felicior & beatior reperie- l tur finis. Et eleuet q̄ſque (vt idē dicit)[l] ſeu eleuare debet ꝑmia virtutis, cū animaduertat fortes viros felici' ſepeliri, q̄ viuere i- m gnauos. Et alibi[m] ex ea ſ. virtute fructū ꝑcipi cōcludit, ſi fuerit diligētiſsimè culta: n idq; ꝓbat ex Roſcio hiſtriōe,[n] q ſola induſtria meruit, vt cū viris clariſ. cōmemoreẗ. de quo hęc inqt: Sūt attēti & āaij, & nūquā ceſsātia ſtudij ꝑmia, ꝓpter quę tātorū virorū laudib. nō impudēter ſe pſona hiſtrionis inſeruit, cū aliud induſtria non ſit niſi attētū, vehemēs, & aſsiduū ī re aliqua ſtudiū, quo hoīes nobilitāẗ, & inter hono- o ratos meritiſsimè aggregāẗ. Et ecōtra,[o] eò quò maior eſt vis animi, q̄ corporis, eò grauiora ſūt mala: quę animo cōcipiūtur, q̄ quæ corpore feruntẗ. Quæ omnia, & qđ

a Vt initiū, ſic finis. Vnde idē Matthæus Boſſus epiſtola proximè alleg. Nulla, inquit, occupatio vel ſuſceptu melior, vel homine libero dignior, q̄ in amore viuas literarū, vt nullis voluptatibus, nulliſq; illecebris abducare, quin quotidie codices tractes & legas. Ingētes ipſę opes, quibus domus abundat tua, honorū ac dignitatū inſignia, amplitudo generis, claritas nomīs, maiorūque gloria nulla ſunt, niſi nobilitent eximia quadam ſingularíque doctrina: & is ad quē ſucceſſio, fortuitúq; iſta deueniunt, ea ipſa ſemper honeſtet ſapientia atq; virtute. Quid eſt p Deū aliud diuitiis affluere, & purpura, & auro ſūptuoſius amiciri, ſenſu autem atque prudentia carere, ignarúmq; & inertem eſſe, quàm vt optima quidē ratione aiebat Diogenes, pecudem eſſe aureo vellere, aut imaginē eximiè fictā, cerebro autē vacuam, atque vecordē? Aut quid præterea in bonis ducēdū, quod ſit ſemper inſtabile atque caducū, quod præſtet & auferat fortunæ temeritas? Nō ſunt certa ſolidáq; hominis bona, quę ſua ſemper eſſe non poſſunt. Præclarè igitur Scilpō, direpta patria ſolóq; æquata interrogāti Demetrio, nūquid ſuorū amiſiſſet, ita reſpondiſſe dicitur. Edepol nihil. Nulla enim fortunæ vis ſapientiā diripit. Parique fortuna Bias ille, vnus quidē ex ſeptem ſapientibus meritò laudatur, qui euerſæ valefaciēs vrbi, omnia, inquit, mea mecum gero, quoniam nō carpento vel naui, ſed animo illa portabat. qui quidem animus quoniam ſempiternus eſt & immortalis, & ipſi ferè Deo ſimilis, bona quę poſsidet, perpetua ſunt atque diuina. Cætera autem, quæ ad corpus ſpectant, quoniā fragilia ſunt & caduca, perinde atque corpus ipſum, cui ſeruiunt, mutant ſemper, & defluunt. Hæc ille.

b Nihil inquit Valerius. lib. v. tit. de pietate in patriam. c. penult. in fine.

c Cùm vt Cicero dicit. in ij. Rhetoricorum.

d Dux profectò. Sunt verba Senecæ ad Lucillum epiſtola octogeſimaoctaua.

e Ad inertiā. De qua & otio plenè diciẗ ſuper verbo, & *dotem quam ei dederat*. prope finem.

f Quodāmodo. Prudenter loquitur, quia vera virtus ex Deo eſt: de quo plenè in verbo ſanctorum, in clemen. j. §. ab hoc baptiſma de ſumma Trinit.

g Per luxū & ignauiā. vnde verſus: nos genꝰ ignauū tectu gaudemus & vmbra: vt dicit gloſa circa fi. in c. cùm dilecti. de dolo & contu.

h Vt in prima ad Cæſarem. ad quē poſtquàm fuit imperium adeptus, duæ de gubernatione reipublicæ habitę ſunt orationes ſapientia plenæ, īgenioſè, & diſertè cōpoſitæ: quarū ignorantur authores. Vtraq; intitulata oratio ad Caium Cæſarem ſenem de republica. Non q intelligamus eo tūc Cæſarē ad ſeniū extremū perueniſſe, cùm anno imperij ſui quīto, ſuę verò ætatis lvj. à Bruto & Caſsio Seruilio viginti trib' vulnerib. cōfoſſus expirauit mēſe Iulij, quo nat' fuerat. Vnde de prima illarū orationū eſt hîc facta mētio, & veri' eſt vnica oratio incipiēs, Populus Romanus, &c. duo cōtinēs capitula, quorum ſecundum incipit. Scio ego quàm difficile &c.

i Quæ, vt Valerius ait lib. iij. tit. de his, qui humili loco nati clari euaſerunt.

k Remoueatur iterum, inquit idem Valerius libro ſecundo titulo de inſtitutis.

l Vt idem dicit, ſcilicet Valerius lib. v. tit. de gratis loquēs de populo Romano.

m Et alibi. lib. viij. tit. de ſtudio & induſtria.

n Ex Roſcio hiſtrione. q melāchólicus ob ſingularē īduſtriā nūcupari meruit. Nā Ariſtot. li. ꝓblema. ſectio. xxx. de Hercule loquēs dicit, q̄ quicūque excellētes fuerūt viri aut ſecūdū phyſic. politicā aut poëſim, vel alias artes, vocāẗ melāchólici ſicut Hercules, q illius naturæ fuit, quia occupabatur ab ægritudinib. quæ ſunt à nigra cholera: ideo ægritudinē epilepticorū ab Hercule antiquo nominant ſacrum morbum & Herculeum.

o Et econtrà. ſunt verba Ciceronis in Philippicis.

a eneruesanimos[a] odiſſe virt' ſolet vos (vt
opinor) mouerūt me incitādi ad iſta ſperā
tes, ſed fruſtra à me fructū reportare, q̄ pa
rū, vt dubito, vtilis erit ad ſemē in agro ve
ſtro. Attamē vobis obtemperās opuſculū
b hoc teſtam. Canoniſtarū[b] p̄ vos iā bapti-
zatū, nō ea ratiōe, q̄ vobis p̄ficere poſsim,
vel aliquid relinquere, cū nihil habētis in-
c utilis ſit donatio.[c] Sed veſtrū importuni
tate & docēdi neceſsitate adſtrict', atque
deuict', aggredior id diuino auxilio ſingu-
la verba hui' famoſæ Decretalis īſequēdo,
& materias adiacētes p̄tractādo: vſibúſq;
ac morib. hui' regni, & p̄ſentis ducat' A-
quitaniæ poſſeſſ' applicādo (Chriſtianiſ
ſimorū regū, & curię Frācię ordinationib.
& arreſtis, omni verb. lenocinio poſtpoſi-
to, quo veritas nō eget, quæ quātò ſimpli-
d ciorib. p̄ponit verbis,[d] tātò maiori clari-
tate relucet adductis) ad finē vſq; q̄ citiùs
potero p̄ducā. Eſt em̄ meo nimirū iudicio
(puto & veſtro) liberalior nobis atq; fru-
galior editio ſoluta, q̄ pedata feſtiuitas car
minis, & laſciuiētes muſarum fabellę, ſine
qb' Poëtica raro ſe rollit aut micat oratio:
q̄a ruſticitas ſermōis inculti ſuſpicionē cō
ſueuit purgare mēdacij. Et q̄ via ſufficit vt e
limatū de p̄mat eloq̄ū, oō nouit fabricare
figmētū. Nō q̄b' lignis, q̄búſve vocabulis
vteremur legifer noſter Chriſt' oſtēdit, nec
quomodo loquēdū, ſed quomodo viuēdū
expreſsit. Nō p̄pterea omnino īficior vbi
cōpertū vtrunq; eſt maieſtas ſapientiæ, mi-
torq; facūdiæ, id liquidò eſſe omni ex par
te abſolutū, atq; perfectū propeq; diuinū.
Qua ratione plus, q̄ propheta Dauid pſal
teriū ſuum nō in ſoluta oratione, ſed verſu
& modo metrico fecit: vt Deo, qui in cō-
e cordia oīa fecit,[e] & p̄portione, numero,
pōdere, & mēſura magis placeret & hoīb'
q̄ vt plurimū cōcordia gaudēt, & p̄portio-
f ne. Nec vetera Romanorū[f] cæterorúq; p̄-
ſertim regni exēpla, nec Frācorū hiſtoriā
tacebo, de cuius fructu & vtilitate meminit
g Diodorū[g] li. j. rerū antiq. in p̄œmio. Sola
h inq̄t, hiſtoria[h] pares verbis res geſtas re-
præſentās omnē amplectit̄ vtilitatē. Nā &
ad honeſtū impellit, deteſtat̄ vitia, probos
extollit, deprimit improbos, & pulchrū eſt
ex aliorū erratis aut cōſultè geſtis melius
īſtituere vitā noſtrā. Nō q̄d alij egerūt q̄-
rere, ſed q̄d optimè actū ſit nobis p̄ponē-
re ad imitādū ſeniorū cōſilia, quos lōga æ-
tas prudētiores effecit: cogitantes decorū
eſſe mortales labores p̄peti pro gloria im-
mortali, q̄d etiā ſacræ conuenit ſcripturæ,
Eccleſiaſti. xxxix. Sapientiā, inquit, omniū
antiquorum exquiret ſapiēs, & in prophe-
tis vocabit. Narrationē virorū nominato-
rū cōſeruabit, & in verſutias parabolarum
ſimul introibit, occulta prouerbiorū exq̄-
ret, & in abſconditis parabolarum cōſer-
uabitur, eoq; modo in medio magnatum
miniſtrabit. Quod & in cōſpectu præſidis
apparebit, fieri nō facilè pōt, niſi p̄ hiſto-
i riā. Quæ (vt Cicero dicit)[i] teſtis eſt tem-

a Eneructes animos, id eſt, molles & imbecilles.

b Teſtamētū Canoniſtarū. Nō enim à ſeipſo, ſed à Ca
noniſtis præceptorib' ſuis opus, & librū intitulare vo-
luit, more Platonis, qui (vt dicit Helimādus) libros ſuos
nominibus magiſtrorū ſuorū, vel eorum, q̄ magiſtros
ſuos docue
rāt, intitu-
lare conſue
uit.

c Inutilia
ſit dona-
tio. quia
nemo dat
quod non
habet: cap.
quod autē.
de iure pa.
& l. tradi-
tio. ff. de ac
quiren. rer.
domi.

d Simpli-
ciorib' pro
ponit ver-
bis. facit
tex. in p̄œ-
mio. ff. §. il-
lud autem.
iuncta glo.
ibi ſup ver-
bo, cōpen-
dium.

e Qui in
concordia
oīa fecit,
vide text.
Sapient. xj.
Et Augu-
ſtinū in li-
bro de Na-
tura deo.

f Nec vetera Romanorum ad inſtar quorum fuit ſtat'
regni Francię quo ad vtranque militiā inſtitutus, vt ha-
betur ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.* in pri-
mo principali artic. & ij. deciſione.

g Meminit Diodorus, hiſtoricus Siculus, Græcię quàm
maximè hiſtoriæ ſcriptor clarus & inſignis. Qui vni-
uerſam hiſtoriam ſexagintasex libris complexus eſt, de
quibus niſi ſex primos non habemus impreſſos, eſt em̄
hiſtoricus antiquus, vt infrà dicam.

h Sola inquit hiſtoria. hiſtoria eſt narratio rei geſtæ p̄
quā ea, quæ in p̄terito facta sūt dignoſcunt̄. Et dicit̄ ab
hiſtoria Gręcè, q̄d eſt videre vel agnoſcere, q̄a apud ve
teres nemo cōſcribebat hiſtoriam, niſi is q̄ interfuiſſet,
& ea quæ ſcribēda erāt, videlicet ſecundū Iſidorū li. j.
Etymolo. & ſi quiſpiā diceret, q̄ nō exemplis ſed legi-
bus eſt iudicandum, verum eſt, q̄ iudicandum non eſt
exemplis malis, de quibus loquit̄ l. nemo. C. de ſentē. ta
mē exēpla bona ſequēda ſunt. Et mala etiā ſunt recitā-
da, vt caueant̄ & euitent̄. ex vtriſque docemur imitari,
aut euitare, & nō ſequi: ita q̄ ſimul iuncta cōferunt &
proficiūt. vnde Aurelius Auguſtinus lib. xvj. de ciuitate
Dei, cap. ij. in fin. p̄dictę obiectioni reſpōdens, & ad hi
ſtorias nos inuitās ſic dicit nō ſanè oīa, quæ geſta nar-
rant̄, aliquod etiam ſignificare putāda ſunt, ſed propter
illa, quæ aliquod ſignificāt, etiā ea quæ nihil ſignificāt
atteruntur: ſolo em̄ vomere terra proſcinditur. Sed vt hoc
fieri poſſit etiā cętera aratri mēbra sūt neceſſaria. Et ſo-
li nerui in cytharis atq; huiuſmodi vaſis muſicis aptant̄
ad cantū, ſed vt aptari poſſint, inſunt & cætera in cōpa
ginibus organorū, quæ nō percutiunt̄ à canētibus, ſed
ea quę per-
cuſſa reſo-
nāt his cō-
nectuntur.
Ita in hiſto-
ria dicūtur
& aliqua, q̄
nihil ſigni-
ficant, ſed
quibus ad-
hęreāt quæ
ſignificant
& quodā-
modo reli-
gētur. Hæc
ille. Cum
igitur ex
qualibet hi
ſtoria re-
ſultet rō a-
liqua ſequē
di, aut fu-
giendi, iu-
dex non dr̄
ſequi hiſto
riā, ſed q̄a
rō ita vult,
ſicut Frāci,
qui ſeruant
rationē le-
gis Roma-
næ, non q̄a
lex hoc di-
cat, cui nō
ſubiiciunt̄.
cap. per venerabilem. qui filij ſint legitimi: ſed quia ratio
ſic vult, quę nō circūſcribitur loco, velut à priu. nata cū
genere humano. præterea in dubio ſequenda ſunt exē-
pla virorum magnæ authoritatis, ſecundum Bald. in di-
cta l. nemo. & in cap. fin. de conſuet.

i Quę vt Cicero dicit. hic Tullius cognomēto Marcus
& Cicero philoſophus maxim' Oratorū Latinorū prī-
ceps, cōſulq; Roman', ſuperiorū Cæſaris, Catonis, Sa-
luſtij, & Diodori cōtēporaneus, patrię turbationē, atq;
tumultū Catilinę turbatione exortū cōpreſsit, & prudē
tiſsimè ſedauit, eiúſq; virtute reſpub. Romanorū à ma-
gnis perturbationibus ſeruata eſt, & meritò ab omnib'
pater patriæ appellat' eſt: demū & ipſe inclytus orator
anno ætatis ſuæ lxij. Ab Antonio ſub ſpe cōcordiæ cō-
cedēte Octauiano imperatore, quē adhuc adoleſcētem
ſpe reipublicæ promouēdæ cōtra Antonij malitiā Ci-
cero (vt Augu. lib. iij. de ciuitate Dei dicit) fouebat, occi
ſus eſt, & cū liguā ei abſcinderet̄, quia multas cōtra An
to. dictauerat inuectiuas, reſpōdit: Nihil agis Antoni,
ſcripta deſerta manēt: hui' ſētētia p̄cipua fuit: Virtutis
oīs laus in actiōe cōſiſtit: cui cōcordat in x. Aenei. Ver
gil. dicēs: Sed famā extēdere factis, hoc virtutis op'. pa-
rūq; p̄pe laudis eſt recta ſibi p̄ponere, p̄poſitaq; ſuſcipe-
re. Sed plenę & inclitę glorię cuſtodiſſe ad exitūq; du-
xiſſe: q̄a parū ſepultę diſtat inertiæ celata virtus. de hoc
Aurelius Auguſt. lib. viij. de ciuitate Dei. c. iiij. ſic dicit,

Itaque

H

Itaque cùm ſtudiũ ſapientiæ in actione & cõtemplatione verſet, vnde vna pars eius actiua, altera contẽplatiua dici poteſt. Quarũ actiua ad agẽdã vitã, i. ad mores inſtituendos ptinet. Cõtemplatiua aũt ad cõſpiciẽdas naturæ cauſas & ſynceriſsimam veritatẽ. Socratea in actiua excelluiſſe memorat. Pythagoras verò magis cõtẽplatiuè, q. bus potuit intelligentiæ viribus, inſtitiſſe. ꝓinde Plato vtrũque iũgẽdo philoſophiam perfeciſſe laudatur, quã in tres partes diſtribuit. vnã moralẽ quæ maximè in actione verſatur. Alterã naturalẽ quæ cõtemplatiõi deputata eſt. Tertiã rationalem, qua verum determinatur à falſo. Hæc ille. q. dic. duos fuiſſe inſignes philoſoph. quorum vnus floruit in doctrina ꝑtinente ad actionẽ, vt Socrates. alius in doctrina pertinẽte ad contemplationem, vt Pythagoras. Plato autem floruit in vtraque.

a porũ lux veritatis, [a]magiſtra vitæ, nuntia vetuſtatis, quã noſſe atq; in ea verſari, vtiliſsimũ eſt, vt aliorũ exẽplo vtilia ſequi, noxiaque vitare, & patientiã amplecti diſcamus in aduerſis. Ad quos ſpiritus ſãctus prĩcipaliter voluit antiquorũ facta ſub ſcriptura redigi, quæ poſteri conſiderãtes animarent ad ſimilia ſuſti-
b nenda & operanda. Iuxta illud Apoſt. [b]Quęcunque ſcripta ſũt ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt: quia vt dicit Philoſoph. plus mouẽt exẽpla, q̃ verba. & Terent. in Adelphis. Inſpicere tanquam in ſpeculo vitas hominum iubeo, atque ex aliis ſumere exẽplum ſibi. Pariter Seneca, Longũ, in[illegible]is, eſſe iter per ꝑcepta ac infirmũ, breue aũt & efficax ꝑ exẽpla. Quã q. dẽ ob rem & Ariſtoteli ꝓſtabilius viſum fuiſſe iudico regi populos, laréſque priuatos ab optimis viris, q̃ ab optimis legib. orbẽque cõponi ſatius regẽtiũ exẽplis, quã legum nodis. Vnde Ionatas ſummus legis ſacerdos, & ſeniores Iudæorũ cùm vexarent vndiq; bellis, ſolatiũ ſacrarum ſcripturarũ & hiſtoriarum habere ſe voluerunt, ſcribentéſque Spartiatis. [c]Nos habentes ſolatio ſacros libros conſola-
d bantur. Imò refert Grego. [d]de paupere ſeruulo, qui ſacros emebat libros, quos ſibi legere faciebat ab his quos in domo recipiebat peregrinos, cùm ipſe literas neſciret. Nihil enim ſtatui animo poteſt dignius, nec authoritate maiorum, aut opinione populari, q̃ in eo genere verſari forenſis exercitationis, q̃ canere laudes egregias ſummorum hominum, atque animos inflammare cuiúſque nationis ad i-
e mitandum, [e]ſic amicus Dei Moyſes, & in euangelio ipſe Chriſtus, hiſtoricus ille Hieronymus, dialecticus Auguſtinus, & moralis Gregorius, cęterique ſanctitate ꝓſtantes viri diligenter ſerutati etiam gentilium hiſtoriam inter ſacra eloquia ſalubriter retulerunt: qui & ſpiritum ſanctum nõ habuerũt ad gratiã, nõ tamen eo vſquequaque caruerunt, ſ. quo ad veritates aliquas cognoſcendas, & inſinuandas. Pariter ſummi pontifices in iure dicendo, quid aliud, quàm facta, quæ contigerant narrauere? Summus etiam imperator, & cæteri
f deinde ciuilis ſapientiæ [f]conditores, Philo-
g ſophorum, Poëtarum, [g]& Phyſicorum [h] dicta retulêre. In quibus omnibus eſt reperire contemplationem, & pia mẽs ſemper vbique profecit. Veritas enim ſecundum Ambroſium à quocunque dicatur, à ſpiritu ſancto eſt. Et præterea hæc iuuenes animant ad priſcorum honoratorum virorum veſtigia ſequendum, quos ſolitos dicere legimus, cùm ſolas maiorum imagines intuerentur, vehementiſsimè ſibi animũ ad virtutem accendi. Nec prudẽtiſſimis viris modicè ſuccurrebat, effigies maiorum cum titulis ſuis in prima parte ædium poni ſolere, vt eorum virtutes poſteri nõ ſolùm legerẽt, verùm etiã imitarentur, & ſemper audire videantur poeticum illud dictũ, Te pater Aeneas, & auunculus excitet Hector. Sed non
i ceram illam (ait Saluſtius)[i] neq; figurã tantã vim in ſe habere, quantã hiſtoria memoria
k rerũ geſtarũ [k]lecta vel audita, eam flãmam egregiis viris in pectore creſcere, neq; priùs ſe dari, q̃ virtus eorũ famã atque gloriã adæquauerit, aut exceſſerit, vt de Themiſtocle tradiderũt veteres, quẽ ferunt ſtimulis virtutum agitatũ, & ob id noctes inquietas exigẽtem, quærẽtibus quid ita ea tẽpore in publico verſaretur, reſpõdiſſe quia me Trophęa Miltiadis de ſomno excitãt. Clarè innuens nihil eſſe, quod non efficere poſſit ille vigor animi, illa celeritas mẽtis, illud acumẽ ingenij, quo omniũ gloriam aut æquauit, aut exceſſit. Quod & Hie-
l ronymus[l] patẽter edixit. Habet neſcio quid
m latẽtis [m]energię, id eſt, interioris operationis viuæ vocis act', & in aures diſcipuli de authoris ore trãsfuſa fortius ſonat. Vnde & Aeſchines cùm Rhodo exularet, & legeretur illa Demoſthenis oratio, quã aduerſus eũ habuerat, mirãtibus cunctis atque laudãtibus ſuſpirans ait: Quid ſi ipſam audiſſetis beſtiam ſua

a Lux veritatis. Ideo adduci ſolent hiſtoriæ ad cauſarum deciſiones, maximè vbi agitur de facto antiquo, ſecundum Bart. in l. j. ff. ſi cer. peta. & Pan. in c. cùm cauſa. de probat.

b Iuxta illud Apoſtoli ad Romanos xv.

c Spartiatis primi Machabæorum xij.

d Refert Gregorius lib. iiij. dialogorum.

e Ad imitandum. Hæc enim (inquit Seneca li. vij. de naturali. quæſt.) via prudẽtiæ ſumma eſt, veterum exẽplis doceri, propriiſque periculis corrigi non oportere.

f Ciuilis ſapiẽtiæ. vt l. ſanctum. ff. de rerum diui.

g Poëtarum. l. in tantum. in fin. ff. de rerum diui.

h Ex phyſicorum. l. ſeptimo menſe. ff. de ſtatu homi.

i Ait Saluſtius in Iugurthino.

k Memoria rerum geſtarum. de quo Gregorius lib. ſecundo Moralium capitulo primo. Scriptura, inquit, ſancta, & ſtudium præteritarũ rerum eſt ſicut ſpeculum, in quo ſpeculari & cognoſcere poſſumus maculas & ſordes, quæ nos deturpant, ac etiam dona gratiæ, ſi quæ habemus, quæ nos decorãt: quia legẽdo hiſtorias, recitando, vel audiendo, clarè videri poteſt, ad quem finem veteres per bona, aut mala opera peruenerint, quod nos incitat ad diligendũ virtutes, fugiẽdũ vitia, timere & euitare opprobria. De quo Titus Liuius in primæ decadis ꝓfatione ad propoſitũ ſic dicit, Hoc illud, ſcilicet hiſtoria eſt præcipuè in cognitione rerũ ſalubre ac frugiferũ, omnis te exẽpli documẽta in illuſtri poſita momẽto intueri. Vnde tibi tuęque reipublicæ, quod imitére capias: vnde fœdum inceptu, fœdũ exitu quod vites, &c.

l Et Hieronymus patenter edixit in epiſtola ad Paulinum.

m Habet neſcioquid latẽtis, reſpondet tacitæ obiectioni, ſi diceretur, ſufficit, & ſatis eſt quòd hiſtoriæ ſcriptæ ſint, prout iã diu eſt, ſunt, quas quilibet legere poteſt per ſe. Et quòd earum verbali recitatione tempus non occupetur, quo nihil clarius: quia vita hominis breuis, ars verò longa. Et certè non eſt vana vocalis recitatio, imò efficacior vt ſequitur. Cuius exẽplũ Cneus Pompilius à Senatu Romano legatus ad Antiochũ Syriæ regem miſſus, vt bello ſe, quo Ptolemæum regem Aegypti laceſſebat, abſtineret, fuit eius, ſcilicet legati efficax animi, ſermoniſque abſciſſa grauitas, eodẽ momẽto Syriæ regnũ terruit, & Aegypti texit. Valerio lib. vj. titu. de grauiter dictis & factis referente, vt pleniùs habetur infrà ſuper verbo, *Teſtamentum*. j. in ia. fallẽtia, loquendo de cõditionibus requiſitis in milite. Vnde Diodorus, de antiquorum geſtis li. vj. refert, quòd poetę & oratores tãti apud antiquos erãt, vt cùm extructa acie exercitus eductis enſib', iactiſq; iaculis propinquabãt, nõ ſolùm amicos, ſed hoſtes quoq; eorũ interuentu à pugna conquieſcerent: ita ꝙ apud agreſtiores barbaros

barbaros ira ſedebat ſapiĕtiæ : & Mars reuerebatur muſas. Hæc ille.

a Vt philoſophus dicit libro primo Ethicorū, quem Baldus refert in præludiis feudorum.

b Cnei Flauij pietatē. vt l.ij.§.poſteà cū Api⁹.ff.de ori.iur. quod etiā

verba reſonantem? Nec conceſſit homini ipſa natura, vt grande & præclarum aliquod aſſequatur ſine arte, præſidéq; magiſtro. Quod ſanè & ego dum facio vix credibile eſt, quantùm me ſecodo propriā ad vocē excitari ac permoueri, tantū energiæ & aculei retinet vigor vocis humanæ & prioris linguæ mobilitas. Nec hoc dico, quòd ſit in me tale, quod vel poſsitis à me audire, vel velitis diſcere, ſed lucet ardor, & veſtrum diſcendi ſtudium. Et non quid inueniatis, ſed quid quæratis, conſidero. Vos quoque non tam me legiſſe, quàm garrulum auſcultaſſe velim exiſtimetis: non ego qui pectora demulceam ſaxea, & præcordia euiſcerem fandi dulcedine, & leuiùs penetrante lepore. Nec quod me aliquid diffiniturum pollicear, ſed diffinitiones recitaturum: diffinire enim proprium eſt ſapientis. Ego verò nec ſapiens, nec ſapienti proximus. Idcirco præſtantes dignitate viros, & doctrina excellĕtes, qui nedum horreum, ſed vniuerſum domini palatium locupletarunt referēs, non tacebo, à quibus voce mortua didici atque viua: q a(vt philoſophus dicit[a])honor eſt in honorāte potiùs quàm in honorato. Nec bene ſapienti conueniret aliorum ſibi attribuere ingenia, & eorum tacere nomina: quis verè aliquid noui afferre non poſſumus, quod proprium noſtrum eſſe poſsit. Cùm nihil maiores noſtri omiſerint, quod intactum ad hoc vſque tĕpus permanere. Landarūt veteres Cnei Flauij pietatē[b], ac in rempublicā ſummam charitatem, qui ius ciuile tunc occultum ſolis nobilibus & potentibus videndum & legendum (vt apud Gallos[c] olim in Francis leges patriæ ſoli Druydes videbant, iuráq; reddebant) primus in oēs diuulgauit, longiori ſaltem pari laude ingenia illorum æquans, qui tantis vigiliis & lucubrationibus indefeſsis ciuilia pariter & canonica ſtatuta, nedum commentarunt, quinimò moribus & patriæ adaptarunt, ſalubriter & applicarunt. ad minus nominum relatione noſtra tacere non debent ſecula, vt nihil antiquitatis d (quę venerāda ſemper fuit[d]) ignoretur. Pariter virorum qui magni fuerunt, & laude digni, ſuorúmq; laborum & virtutis non occultentur prēmia, quibus furtim plures detrahunt, e vt idem dicit Bal.[e] contra illud Eccleſiaſtici xliiij. Laudemus, inquit, viros & parentes ſeu prædeceſſores noſtros in generatione ſua: quia pulchrum (inquit Saluſtius ſuum exordiendo Catilinarium) eſt bene facere reipublicæ, etiam benedicere haud abſurdū eſt: vel pace, vel bello clarum fieri licet. Et qui fecēre, & qui f facta aliorū ſcripſēre[f] multi laudātur. Exurgamus ergo potiùs animis, pecuniæque & totius mundanitatis aſpectu debilitatos ſpiritus priſtini temporis memoria recreemus. Et ad rem de qua agitur venientes, hanc Decretalem diuidamus in tres partes principales. Primò ponitur factum coram Papa narratum appellationis remedio vſq; ad §.cùm autem coram. vbi ſecundò ponitur auditoris per Papam dati pronunciatio vſq; ad §. nos igitur. Vbi tertiò ponitur pronuntiationis dicti cardinalis per Papam facta confirmatio. Prima pars ſubdiuiditur: quia primò ponitur teſtamentum Raynutij vſque ibi: *Mortuo itaq; teſtatore*. Secundò ponitur factum poſt mortem ipſius teſtatoris emergens vſq; ibi: *poſtmodum*. Tertiò ponitur ibi quęſtio ex teſtamēto & facto ſequuto exorta, cum partium allegationibus vſque ibi: *dictus verò iudex*. Quartò ibi ponitur diffinitio vſq; ibi: ſed vtraque pars. Quintò ibi ponitur vtriuſque partis appellatio. Similiter in dicto §.cùm autem. Secūda pars ſubdiuiditur in quatuor: quia primò cardinalis corrigit in vno capitulo ſentĕtiam primi iudicis vſq; ibi: *in eo verò*. Secundò ibi in alio capit. eam confirmat, cum certo moderamine vſque ibi: *quia verò*. Tertiò ibi ſupplet quod primus iudex omiſerat vſq; ibi: *in eo autem*. Quartò ibi: *in eo autem*. quo ad alia ſentĕtiam illius confirmat.

Poſtremò prima pars primæ partis, in qua ponitur teſtamentum Raynutij, ſubdiuiditur in duas. Quia in prima ponitur hæredum tam particularis, quàm vniuerſalis inſtitutio vſque ibi: *adijciens vt Alterocha*. Secundò ponitur ſubſtitutio, ſi filia impubes vniuerſaliter inſtituta abſq; liberis moreretur. Et tota decretalis in ſumma hoc intĕdit. In bonis patris, matris, & auiæ, habet quis quartam debitam iure naturæ, qua priuari non poteſt. & filius rogatus reſtituere hæreditatem, detrahit debitam iure naturæ, & quartam Trebellianicam: in qua quarta fructus computantur poſt litem conteſtatam percepti. Hoc dicit. Præmiſsis caſus poſitione, literæ ſummaria ac leui expeditione, necnon hæreditatis Raynutij diuiſione prout hîc eam diuidunt doctores, venio ad latiorem tam textus quàm gloſſ. declarationem ſingula verba ſequendo.

refert Valer. libr.ij. ti. de iuſti.

c Vt apud Gall. hoc refert Cæſar in ſuis cōmēt. de bello Gallico libro vj. vbi dicit druydes fuiſſe Gallorum pontifices, iudices & totales directores, Drodis prope Carnotū ſedētes: quibus ſolis patebāt leges Frāciæ.

d Quę venerāda ſemper fuit, vt dicitur in l. ſemp. ff. de iure immu. & l.§.j. inſtit. de teſta.

e Vt idem dicit Bald. in l.cū antiquioribus. C.de iu.de libe.in fin.

f Et qui facta aliorū ſcripſēre. Vnde dicit Philoſophus in ſecundo metaphyſico, quòd non ſolùm tenemur gratias agere illis, quorū opinionibus aliquis cōmunicauerit: ſed & his qui adhuc ſuperficialibus enuntiauerūt. Super quo dicit cōmētator, q̃ nō tātùm oportet reddere gratias eis, q̃ docuerūt nos veras opiniones, vt ſunt illi qui nobiſcū cōueniunt in opinionibus, ſed etiā illis, cū quibus nō cōuenimus: iſti enim cùm hoc qđ dixerunt, excitarūt intellectū noſtrū, & fecerunt nos eo modo perquirere veritatē, ſeu nobis dedēre virtutē perquirendi eā: quia nullus potuit per ſe inuenire artes operatiuas aut cōſideratiuas in maiori parte: quia non complentur niſi per iuuamētū prioris ad ſequētem: & niſi prior fuiſſet, nō eſſet ſeqnēs Hæc ibi.

CVM GVLIELMVS BENEDICTI HAS REPETITIONES PER SECTIONES COMMODE DIVISERIT, IVRIS PRVDENTIAE STV-

diosis vtiliſsimum fore putauimus cuique ſectioni ſuas ſummas præponere : etenim faciliùs ad quancunque velint materiam, conducentur.

*

SVMMÆ SECTIONIS.

C. Raynutius de Clera.

1 *Filius an à matre cognominari poſſit, & in quibus ſequatur patris conditionem.*

2 *Filius ſequitur vitium patris quo ad originale peccatum.*

3 *Nobilitas non ex genere materno, ſed ex paterno procedit.*

4 *Filius ſequitur patrem quo ad curialem conditionem.*

5 *Indoctus non poteſt alium facere doctum.*

6 *Magiſtri quales eligi debeant.*

7 *Principi bene regnanti quatuor ſunt neceſſaria.*

8 *Iuuenes debent cum ſapientibus ſenioribus conuerſari.*

9 *Carolus magnus Francorum rex, quos habuit magiſtros.*

10 *Pariſienſis ſcholæ initium.*

11 *Carolus magnus eloquentiæ fuit ſtudioſus, & linguarum peritus.*

12 *Raynutius quare ſit à matre denominatus.*

13 *Relictum filio Titij, non cenſetur relictum contemplatione patris.*

14 *Priuilegium vel conſuetudo quòd filius à patre denominetur an valeat.*

15 *Priuilegium, quòd filius ſequatur conditionem matris, valet ſi fuerit toti communitati conceſſum, ſecùs ſi priuatæ perſonæ.*

16 *Filius in quibus caſibus denominatur à matre, & illius conditionem ſequatur.*

17 *Ignorantia facti facit matrimonium valere, & filios eſſe legitimos.*

18 *Baptiſmo quando tollitur ius patriæ poteſtatis.*

19 *Filius ſemper ſequitur conditionem matris, quo ad libertatem, & ſeruitutem.*

20 *Martyrium matris pro fide Chriſti filio prodeſt in vtero exiſtenti, ſed non martyrium patris.*

21 *Baſtardi conditionem matris ſequuntur.*

22 *Appellatione filiorum non veniunt baſtardi.*

23 *Baſtardorum conditio in quibus caſibus eſt deterior quàm legitimorum.*

24 *Feudum eſt beneficium, & honor non cadens in baſtardum.*

25 *Patris plebeij præſtat eſſe filium legitimum, quàm illegitimum nobilis.*

26 *Nobilium quatuor ſunt mores laudabiles, & duo vituperabiles.*

27 *Baſtardi quamuis legitimati, infames ſunt, turpéſque perſonæ, ideo doctorari nõ poſſunt, nec eſſe cõſiliarij principis, nec tabelliones.*

28 *Frater poteſt teſtamentum fratris querelare, ſi ſpurius aliquis in eo ſit inſtitutus.*

29 *Legitimatio ſimplex extenditur ad dignitates alteri non præiudiciales.*

30 *Baſtardi in ijs, quæ dignitatis ſunt aut nobilitatis, pro nihilo ſicut ſerui, reputantur.*

31 *Baſtardus an portare poſſit arma ſui generis, & ſedere in menſa cum legitimè natis.*

32 *Filij popularium legitimi præferuntur baſtardis nobilium.*

33 *Baſtardi non dicuntur eſſe de genere, aut domo, aut familia paterna.*

34 *Baſtardi tutores non habent legitimos nec teſtamentarios, nec habent inter ſe querelam inofficioſi teſtamenti.*

35 *Baſtardi arma domus plana quare non poſſunt portare.*

36 *Baſtardus non dicitur conuncta perſona.*

37 *Baſtardo non debetur legitima, nec cõtra patris teſtamentum agere poteſt.*

38 *Statutum non poteſt habilitare ſpurios ad ſuccedendum.*

39 *Filius legitimè natus ex baſtardo duce non poteſt nobilis.*

40 *Priuilegium alicui & filijs eius conceſſum nõ extenditur ad baſtardos.*

41 *Filiorum appellatione, vbi agitur de commodo, aut honore, non veniunt naturales.*

42 *Legitimitas hominis eſt decorus titulus.*

43 *Filiorum appellatione veniunt baſtardi, vbi agitur de onere, & incommodo.*

44 *Nomen paternum quis aliquando iuſtè dimittit.*

45 *Nomen teſtatoris quando quis teneatur aſſumere & ſuum omittere.*

46 *Conditio portandi arma, & nomen, primogenituram inducit.*

47 *Nomen teſtatoris poteſt hæres dupliciter aſſumere, & numero 48.*

49 *Nomen domus ſuæ relinquere, & alienum adſumere, eſt graue onus.*

50 *Donatio alicui facta, vt nomen donatoris portet non eſt propriè donatio, quia eſt oneroſa.*

51 *Nomen teſtatoris turpe non tenetur hæres adſumere, nec ſuo adijcere.*

52 *Turpia nomina in malam partem ſæpe ſonãt, & ſiniſtram inducunt ſuſpicionem.*

53 *Nomen bonum quiſque curare debet.*

54 *Malum nomen habentes ſunt ſæpe mali.*

55 *Nomen bonum eſt probitatis indicium.*

56 *Carolus Martellus vnde ſumpſit nomen.*

57 *Nomen alterius an quis ſibi imponere poſſit ille non conſentiente.*

58 *Nomen aliquod præoccupans poteſt alteri prohibere eius nominis aſſumptionem.*

59 *Signo aliquo, aut ſigillo vtens, poteſt alios à ſimili poſteà prohibere.*

60 *Officium ſuum quando tendit in bonũ publicum, impertiri poteſt iudex etiam non requiſitus.*

61 *Meretrices prohiberi poſſunt ab vſu veſtium honeſtarum mulierum.*

62 *Meretrices publicè non permitti. & nu. 63.*

64 *Iudæi, & meretrices quare ſignũ portãt, vt ab alijs diſcernantur.*

Raynutius de Glera.

1 TESTATOR iſte à matre denominabatur. † Hoc enim
nomen *de Clera* maternum
nomen fuit: & ſic à matre filius nomen ſumere poteſt, vt
hîc: licet filius de iure à patre, & non à matre ſit denominandus, vt fuit j. eod. c. Raynardus. quia filius familiam ſequitur & agnationem
patris, & non matris. c.ij. de conuerſi. infidelium. &
Inſti.de leg.agna. tut. §.j. Necnon eius ſequitur conditionem quo ad originem, vt inde dicatur oriundus
filius, vnde fuit pater. l. cùm legitimæ nuptiæ. ff. de
ſta. homi. & l. j. & l. aſſumptio. ff. ad municip. Pariter quo ad honores, & dignitatem filius patrem ſequitur. l. filiam. & l. liberos. ff. de ſenato. facit c. dicat
aliquis. iuncta gloſ. ij. xxxij. q. iiij. Similiter ſequitur nationem patris, ſecúdum Ioan. Fab. in §. j. Inſti.
de ingenuis, vbi dicit, quòd filius Picardi ex matre gallica, ſequi debet nationem Picardorum ſecundum
Is. Et natꝰ ex tali matrimonio inter diuerſæ nationis
coniuges, vocatur Hybrida ſecundum Plinium. [Id
eſt mixto ſanguine natus. Quod nomen Quinto Vario Veronenſi tribuno, tamen plebis Romanæ, belli
ſocialis, & deinde belli ciuilis auctori, ad eius ignominiam propter obſcurum ius ciuitatis impoſitum
fuit, quia dubium erat, an cēſeri deberet ciuis Romanus, vbi erat officiarius, aut Veronenſis, qua erat oriundus. De quo ita refert Valerius libr. 8. titu. qui
quæ in aliis vindicarunt, ipſi commiſerunt. in fin.]
2 † Et pariter ſequitur filius vitium patris quo ad peccatum originale, quod à protoplaſto Adam, & deinceps de patre in filium traducitur, & deriuatur. quia
ſecundum philoſophos principium actiuum in generatione eſt à patre, qui dat formam conceptui, quæ
nobilior eſt materia quam mater præbet, vt dicit Philoſophus libr. 2. de animalibus. [De miraculoſa &
incomprehenſibili humana generatione vide pulchra
ſuper verbo, *Mortuo autem teſtatore*. j. poſt princip.
dum loquitur de continuatione bonorum, & dominij de patre in filium.] Vnde peccatum originale
non contrahitur à matre, ſed à patre. Adeò, quòd
ſi quis materialiter ex carne humana generaretur, aut
ex ſolo mulieris ſemine ſine coitu virili, originale
peccatum talis non contraheret. Et ſi Adam non
peccaſſet, ſed ſola mater noſtra Eua, filij peccatum
originale non contraherent. Quod ſecùs eſſet, ſi Adam ſolus peccaſſet, & non Eua: quia nihilominùs
peccatum originale poſteri contraherent, ſecundum
Tho. in j. parte. ſecūda ſecūdæ. q. lxxxj. arti. v. [Cùm
ergo peccatum originale de ſemine patris deriuetur
in poſteros, humanitas Chriſti, non ex ſemine viri,
ſed de ſpiritu ſācto ex puriſsimis virginis intemeratæ
ſanguinibus conceptus, illo non fuit contaminata
peccato: quia etiam ſine inſtanti diuino vnita verbo fuit. Alias rōnes ponit beatus Anſelmus in libr.
de conceptu virginali. Chriſtus autē licet ab Adam
deſcenderit ſecundum corpulētam ſubſtantiam, non
tamen ſecundum carnalem propagationem ex commixtione viri, & fœminæ, ſed tantùm ex virgine. vnde fruſtrà circuncīſus fuit, niſi vt legem ſeruaret. Virgo autem Maria licet ſemine viri cōcepta, tamen fuit
à ſorde peccati originalis præſeruata, vt habetur plenè ſuper verbo, *& ſoboles quam geſtabat in vtero*, vbi habetur etiam differentia inter conceptionem Chriſti,
& beatæ virginis.] Ob quod non ſine ratione dicit
tex. in l. fin. C. de imp. & aliis ſubſti. quòd pater & filius vna, & eadem perſona natura reputantur: quod
3 de matre dictum nunquam fuit. † Ex quo Bal. in d. l.
liberos. allegat eam contra aliquos dicentes ſe habuiſſe nobilē matrem. Quia nobilitas nō ex genere materno ſed paterno procedit. Ideo dicit gl. pragmaticę, ſuper verbo: vtroque. §. inſuper. titulo de collatio. quòd
impropriè aliquis appellatur nobilis vtroque parente. Cum in hoc non curetur de conditione matris,
ſed patris tantùm. Vnde filius natus ex homine
meo, & muliere alterius domini, erit meus homo iudicandus: cum iura plus faueat mihi qui ſum patris
dominus: quàm illi qui eſt dominus matris, ſecundū
Spec. tit. de feudis. §. quoniam. ver. quintò quæritur.
4 † Similiter ſequitur filius patrē quo ad curialem conditionē. l. eos. & l. nullus. ver. ij. C. de decurio. lib. x. &
nō matrē: qa mulierum infirmitas nunquā huiuſmodi functione reddit obnoxios, à quibus ipſa habet im
munis. Adeò ꝙ ſecundū gl. in verb. immunus. in d. l.
nullus. ij. ille qui non eſt curialis nō facit aliū curia-
5 lem. † Sicut non facit aliquē doctū qui indoctus extitit. in auth. de ſanctiſ. epi. §. j. iūcta gl. in verb. q enim.
col. ix. vbi Bal. clamat contra doctores indoctos, qui
nūquā ſcholares facient peritos: quia nemo dat quod
nō habet. facit gl. in c. cū beatiſsimus. xxiiij. q. j. quæ
monet ſcholares bonum audiri magiſtrū. Quod exēplo nobis tradidit Chriſtus, qui quanuis ſapientia diuina eſſet, tamen relictis patre & matre ætatis duodecim annorū, cùm eſſet inter doctores remanens, eóſque attentè audiēs, & diligēter interrogans, parentes
contriſtare non erubuit, vt dicitur Lucę ij. in fi. Vnde
audiendi ſunt & frequentandi doctores optimi: nam
dicit Bal. in §. itaque. in proœmio ffo rum, ꝙ nō eſt
6 bonus doctor, qui non plus ſcit, quā diſcipulꝰ. † Ideo
boni & docti eligendi ſunt magiſtri ſecundū Augu.
epiſtola. lxxxix. Eligēdus eſt (inqt) magiſter probæ ſanctitatis, vitæ ſāctę, & eruditionis, vt eius exēplo iuuenes
imbuantur, qui naturaliter mala diligūt, in quibus nutriuntur. Nam de Alexādro, [De quo clarius dicitur
j. ſuper verbo, *in eodem teſtamento relinquens*.] legimus,
quòd exemplo Leonidis magiſtri ſui multa vitia retinuit, quibus omnino carere non potuit, iuxta illud:
Cùm ſancto ſanctus eris, & cū peruerſo peruertêris.
Et econtra de Traiano, qui Plutarchum habuit magiſtrum, & inſtitutorem, de quo Policrates ſic dicit,
Plutarchus philoſophus atque hiſtoricus eloquentiſſimus, homo in ſentētiis fidelis, in verbis luculentus:
& ſacratio morum tantus arbiter fuit, vt facilè princi-
7 pis poſſet dignoſci præceptor. † Hic itaque principi,
& diſcipulo regnanti quatuor ingerere conatur, Dei
reuerentiam, ſeu cultum, officialium diſciplinam, ac
ſubditorū affectum & protectionem. In quibus profectò vera conſiſtit iuſtitia, ſecundū Iacob. quem ſequit Io. Fab. in §. j. Inſti. de iuſt. & iure. vbi ſic dicit:
Iuſtitia eſt habitus mentis bonus, ius ſuum vnicuique
tribuens ſecundum ſuam dignitatem, maioribus quidem reuerentiam, minoribus verò diſciplinam, Deo
religionem, parentibus obedientiam, paribus cōcordiā, ſibiipſi caſtimoniā, miſeris ſeu pauperibus com-
8 paſsionem. † Ad hos profectò fines cum ſapientibus
ſenioribus debent iuuenes conuerſari. [Vide de ſenibus & qualiter debent eos iuuenes ſequi, & principes per eos regi, j. ſuper verbo, *adiecta verò impuberi*.
loquendo de teſtamento per pupillū facto, vbi plenè
quod operat ſimile cōſilium.] quorū cōuerſatio eſt
perfect

perfecta iuuenum educatio. in Auth.de monachis. §.
cogitãdũ.in fi.col.j.Propter quod Dauid,nato Salo-
mone,miſit eũ in manu Nathan prophetæ, vt per eũ
ſanctè nutriretur,& bene doceretur. ij.Regũ xij. Pa-
riter Philippus ille Macedonum rex:cui tam in maxi-
mis bellorum expeditiõibus ſtrenuus natus eſt Ale-
xander filius (vt hiſtoriæ referunt) non tam gloriari
ſolitus erat,ſibiipſi tam magnanimũ filiũ è cælo da-
tũ fuiſſe, quã ꝙ Ariſtotelis philoſophorum principis
tempore illum naſci contigerit. Sic & Plato,ꝙ tem-
pore patiẽtiſsimi Socratis ſenio,ſapientia,& grauita-
te venerabilis natus erat, Deo ſingulis diebus hoſtiã
☞ vociferationis,(vt refert Lactantius,)offerebat [Vi-
de clarius j.ſuper verbo, *Duas habẽs filias*.dum loqui
tur de ſtatuto fœminas excludente propter maſculos
circa princ. verſ. *Præterea naturaliter maſculi, &c.*]
Sic Blancha Francorũ regina illuſtris beati Ludo-
uici regis mater,curam ſine intermiſsiõe adhibuit,ita
vt vigili ſtudio elaboraret præclatis illum moribus,
& chriſtianis inſtitutis educari:deputatis ad id nego-
tiũ religioſis hominibus ordinis prædicatorum atque
minorũ: quorũ diſciplina ita didicit vitæ ſanctimo-
niã amare, vt illo nullus tẽpore noſtro religioſior ſit
9 habitus.hæc Gaguin. lib. vij.c.ij. † Pariter Carolus
magnus Frãcorũ rex & imperator, notabiles habue-
rat magiſtros, de quo idem Gaguinus li,iiij.c.j.ſic di-
cit. Fuit nihilominus Carolo cũ ſpecie corporis va-
letudo & robur, ingeniũ inſuper excellens, grauitas,
atque inceſſus dignitati regiæ non diſcors, liberali-
bus diſciplinis animum excoluit præceptore primum
Petro Piſano, deinde Alcuino Anglo viro apprime
diuinis, humaniſq; artibus erudito: quẽ gloſſæ in bi-
bliã(quã ordinariã vocant)auctorẽ Antoninus Flo
10 rẽtinus prodit. † Quo auctore Pariſienſis ſchola quã
vniuerſitatẽ vocãt,hac occaſione cępit,delati naue ex
Scotia Claudius & Ioannes,Rabanus quoque & Al
cuinus ex venerabilis Bedæ diſcipulis in Galliã cum
veniſſent, nec quicquã præter bonas diſciplinas pa-
tria exportaſſent,ſe ſapientiã ꝓfiteri, eámque venalẽ
habere conclamant. Qua re ad Carolũ perlata, illos
ad ſe vocat, vocati liberè ꝓfitentur ſapiẽtiã illis eſſe,
quã adipiſci cupientes gratis edocerẽt,ſi vita locúſq;
tãtùm eis præberetur,intellexit imperator ingenuam
hominũ mentẽ, eóſque cùm aliquot dies apud ſe te-
nuiſſet,Claudiũ cui nomen erat Clemens, Pariſiis cõ
uerſari, & generoſos adoleſcentes bonis diſciplinis
inſtituere iubet. Ioãnem verò Papiã miſit.Hoc initiũ
habuit Parienſis ſchola, celebre mox philoſophis at-
que theologis gymnaſiũ. Vnde prodière inſigni do-
ctrina & eruditione viri,qui nõ ſecùs atque illumina-
tiſsimæ faces mirum chriſtianæ religioni fulgorem
diffuderunt, ita vt nũ ab re bonorũ ſtudiorum pa-
rẽs,non quidẽ annis,ſed liberalibus religioſiſque di-
ſcipulis antiqua à pleriſq; nominetur. Bononienſis
etenim ſchola, quæ Theodoſio imperante initiũ cœ-
pit, eſt ętate ſuperior,collegiorũ vero & doctorũ ho-
11 minum numero longè inferior. † Eloquentiæ præ-
tereà ſtudioſiſſimus Carolus fuit: cui addidit etiam
literarum græcarum non paruã cognitionem, neque
vernacula modò lingua: ſed peregrinis inſuper elo-
quiis ſtudnit. Tabellis ceratis Carolus vtebatũ, vt quæ
vel excogitaret per ſe agens, aut inter occurrentes
curas ſe agenda præſentaret, ea ſcriptis mandaret:
☞ hæc ille. [Carolus iſte magnus ꝓculdubio Pariſien.
fundauit ſtudiũ,de quo meminit Boetius lib. j. de di-
ſcipli.ſchola.vbi ſic dicit, In ciuitate Iulij quæ Pari-
ſius dicebatur, multas artes mendicare proſpeximus.
vbi ait expoſitor,ꝙ Iulius Cæſar ampliauit Pariſios
ſed non fundauit. De Carolo iſto magnanimo impe-
ratore & inclyto, eiuſdémq; laudibus & virtute pro-
pter quas reges Franciæ gaudent priuilegiis, plenè
dicitur j. ſuper verbo, *& vxorem nomine Addaſiam*.
in primo principali artic. & ij.decili.] Nero etiam,
quãquam crudelis eſſet, elegit tamen Senecã ſapien-
tem ſibi doctorem, qui de clementia librum eius oc-
12 caſione ſcripſit. † Vnde ad propoſitum reuertendo,
licet filius ſit à patre denominandus: tamen iſte Ray-
nutius fuit a matre numinatus: quod proceſsit ex fa-
ſtu ſuperbiæ ſecundũ Hoſti. hîc. Vt quia fortè mater
erat patre nobilior: à qua propter nobilitatem (pa-
tris ſequelam ſpernendo) nomen accepit. Sed nõ hoc
eſt præſumendũ,nec in dubio ea interpretatione vtẽ-
dum, ex qua peccatum eliciatur, & ſequatur. l. meri-
tò.ff.pro ſocio. Vel ſecundum aliquos iamdiu erat &
longe tempus prætericrat, ꝙ pater Raynutij deceſſe-
rat: poſt cuius mortem fuerat à matre eius legitima
tutrice nutritus, & cõſequenter de facto ab ea deno-
minatus,quamuis de iure debuiſſet denominari à pa-
tre: vt dicta l.cùm legitimæ. & l. lex naturæ. ff. de ſta.
hominum. & in c. Raynaldus. §.co. vbi aliquid dice-
13 tur. Ex quo infert hîc Panor.notandum, † ꝙ quoties
in diſpoſitione filij ſit mentio de patre, nõ ꝙ eius diſ-
poſitio, aut eius effectus cõferatur in patrẽ, ſed dun-
taxat cauſa demonſtrationis. Puta quia legatum fuit
filio Martini, non ideo relictum videtur contempla-
tione patris, vt patri acquiratur tale relictum: ſed po-
tius facta cenſetur mentio de patre, cauſa demõſtra-
tionis. Præſertim vbi exprimeretur nomen propriũ
filij ſecundũ Bar.in l.cùm aliquis. verſ. vltimo. Din.
C.de iure delibe.& in l.ſed ſi plures.vbi latè per Ale-
xand.§.in arrogato.ff. de vulg. & pupil. & Panor. in
c.ſedes apoſtolica. verſ. per hoc etiam. de reſcriptis.
☞ [De quo puncto plenius dicitur j. ſuper verbo, *ſi
abſque liberis moreretur*. ij. in materia vulgaris ſubſti.
14 & quinto principali quæſito.] † Aut ideo ſecundum
alios fuit Raynutius non à patre, ſed à matre nomi-
natus: quia priuilegium fortè erat patriæ vel ciuita-
ti cõceſſum: quia filij originẽ & conditionem matris
ſequerentur, vt dicit text.in l.j. verſi. Niſi fortè.ff.ad
muni.vbi Bat.hoc tenet.Et ita potuit hîc contingere,
ꝙ tale priuilegium illi patriæ fuerat conceſſum, ex
15 quo Raynutius à matre nominabatur. † Valet enim
tale priuilegium, vt filius conditionem ſequatur ma-
tris, duntamen fuerit ciuitati aut patriæ generaliter
cõceſſum.Sicut datum fuit Ponticis beneficio Pom-
peij magni in dicta l. j. ff. ad munici. de quo videatis
glo.in verb.non ſint.in fi.in l.non tantum.§. Ilienſi-
bus.ff.de excuſa.tuto. qui tex.de Ilienſibus, ſeu Tro-
ianis loquitur, quibus generaliter fuerat tale priui-
legiũ cõceſſum, quod valuit; ſecus aũt, ſi eſſet tale pri-
uilegiũ, aut reſcriptũ principis alicui ſpecialiter con-
ceſſum, vt ſequeretur conditionẽ matris: quia nõ va-
leret ſecundũ Bat. per illum text. in l. exemplo.C. de
decu.lib.x.Subiungens per illum tex.non valere con-
ſuetudinẽ,& conſequenter nec ſtatutum, ꝙ quis cen-
ſeatur nobilis ea progenie materna.per quem tex.di-
cit etiã Sali.in l.ſin. C.ſi contra ius vel vtili. publi. ꝙ
vbi lex prohibet reſcriptũ impetrari, vel eo vti, ne-
ceſſe eſt illi legi derogari expreſsè in reſcripto: vbi
tale reſcriptũ ſingularibus concederetur perſonis: ſe-
cus ſi generaliter quo ad omnes de vna ciuitate, vel
prouincia.Et hæc ſit prima limitatio ad regulã: ꝙ fi-
16 lius ſequatur conditionem patris: † quia fallit quan-
do in patria, aut ciuitate conceſſum eſſet priuilegium,

vel conſuetudo antiqua in contrarium d.l.j.ff.ad mu.
Quod fallit etiã, vbi aliquis genitus foret ex ſacerdo-
te incognito, qui matrimonium contraxit cũ muliere
eius conditionẽ ignorãte, putà quia venit ſacerdos de
partibus Angliæ, aut qui ibidẽ erat cum alia muliere
cõiugatus. Et cõtraxit hîc Cadurci matrimoniũ cum
Bertha ignorãte illum ſacerdotẽ eſſe vel cõiugatum:
natique ſunt ex eo matrimonio liberi. Certè tales, at-
tẽta matris cõditione, quæ impedimẽtũ ignorabat, e-
rũt legitimi: matris cõditionẽ, & nõ patris ſequentes,
propter bonã matris fidẽ, ſecũdũ gl.j.c.fi.§.ſi quis ve
rò, de clãdeſt.deſpõ.& in cle.j.de cõſan.& affin. quas
ſequiẽ etiã Bal.in l.qui cõtra.in iij.q.verſi.pone.C.de
inceſ.nupt. Ita ꝙ tales liberi ſacrorũ ordinũ capaces
exiſtũt. parẽtibuſq; ſuccedere põt in bonis etiã pater
nis: imò ipſimet vitium ſcienti, vt ibi plenè deciditur,
& ſequitur Ange.in §.ſi aduerſus.verſ.in gl.vulgò.in-
ſti.de nup. Ad hoc facit tex.iũcta gl.in c.referẽte.& c.
17 ex tenore.qui filij ſint legit.† Ignorãtia enim facti in
præſenti caſu excuſat, ſiue ambo contrahẽtes impedi-
mẽtum ignorent, ſiue alter tm̃. Ex quo infert Bal. vbi
ſ.ꝙ cùm ignorantia facti præſumatur, is qui talea li-
beros dicere vellet illegitimos, hoc probare teneẽ. Idẽ
ſentit Bar.in l.ſi adulterium cum inceſtu. ff.de adult.
videatis Bal.in c.vnico.§.naturales.iij. col.ſi de feud.
fue.contro.& in l.& ſi cõtra.C.de nup.& l.fi.C.de li-
be.cau.& in l.eã quã.C.de fideicõ.& Pe. de Anchar.
conſi.cclaaaiij. Prouiſo tamen ꝙ tale matrimonium
publicè fuerit in facie eccleſię celebratum, vt d.c.fi.de
clande.deſpon. (Additio.) Et ita fuit arreſto deciſum
in poſſeſſorio ſucceſsionis domus de Ferrieres ad vti
litatem filiarum magiſtri Ioãnis de Ferrieres domini
dicti loci quondã presbyteri, qui matrimonium cum
quadã nobili domicella patriæ Delphinatus eum eſſe
in ſacris ignorante, cũ dictus de Ferrieres eſſet Nor-
manus: quod arreſtũ fuit pronuntiatum in menſe Fe-
bruarij, Anno domini M.cccccvij. me io iudicando
dictum proceſſum de mandato domini noſtri regis
aſsiſtente Rothomagi in ſcaquario. Tertiò, fallit in fi
lio paruulo ex Iudæo & Iudæa vel aliâs infidelibus
nato, ſi mater poſteà ad fidem cõuertatur viro rema-
nente in Iudaiſmo & infidelitate. Quoniam eo caſu
filij inde nati matris conditionẽ ſequuntur: ita ꝙ ba-
ptizari debẽt per tex.in c.j.de cõuer.in fi.quia melio
rem ſequuntur conditionẽ. facit c.Iudæi.xxviij.qõ.j.
18 Et tenet Lyra Act.xvj.in princi. † Quo baptiſmo ius
patriæ poteſtatis ſoluitur per tex.iuncta glo.j.per illũ
tex.in c.Iudæorũ.eadẽ cauſa & quæſti. Non enim cõ
uenit, ꝙ Iudæus filiũ habeat in ſua poteſtate chriſtia
num: cum etiã ſeruũ chriſtianũ habere nõ poſsit.c.fi.
de Iudæ.& l.j.C.ne chriſtia.mãcip.hære.vel Iudæus
☞ poſsid. [Niſi in caſu, de quo dicitur ſuper dicto ver-
bo, *& vxorem*.in v.& vlti.arti.loquendo de multiplici
19 differẽtia ruſticorum.] † Quartò fallit in hominibus
ex ſeruis & liberis natis, qui, quo ad conditionẽ libe-
rã, aut ſeruilẽ ſemp ſequũtur matrẽ, vt ſi quidẽ mater
ſit libera tẽpore conceptionis vel natiuitatis, aut me-
dio tempore, partus erit liber nullo reſpectu habito
ad patrẽ, qui fortè eſt ſeruus. Si autẽ mater ancilla ex
libero cõceperit, partus ſeruus erit, ſequẽdo conditio-
nẽ matris & non patris. Nã licet vnaquæq; res deno-
minari debeat à principaliori, & ipſum ſequi.l.quæri
tur.ff.de ſtatu ho. Et ſemẽ hominis ſit in generatione
principale, quia dat formã vt ſ.dixi. Præterea quãuis
libertas ſit res ſummè fauorabilis, per quod videbatur
partũ ſequi potius debere patrẽ, qui cùm ſit liber, eſt
ſibi magis fauorabile. Tñ quia partus coagulaẽ, reui-
uiſcit, & creatur in matre, ſemper quo ad hoc matris
conditionẽ ſequiẽ, ad inſtar arborũ quæ coaleſcũt in
terra.l.adeo.in fi.ff.de acqui.rer.do.& §.ſi Titius.In-
ſtit.de rerum diui.ſecundũ Io.Fa.in §.ſufficit.inſt.de
20 ingenuis.† Ideo quãdiu fœtus eſt in vtero matris ſem
per antè quã naſcatur, conditionem ſequitur matris,
adeò ꝙ ſi mater infidelis pro fide Chriſti vel aliâs ꝓ
iuſtitia occideretur, partus in vtero exiſtẽs, ſicut ma-
ter, cenſereẽ baptizatus baptiſmo ſanguinis, & martyr
effectus, vt de innocentibus legitur: cùm ſit pars ven-
☞ tris materni: & inde decidit beatus Thom. [De hac
Angelica cuſtodia quæ à Deo daẽ vnicuiq; in natiui-
tate ſua: & qualiter ſe habẽt Angeli circa perſonas &
prouincias eis cõmiſſas: habetur j.ſuper verb. *Adiecta
impubem.*] in j.par.q.cxiij.arti.v.in fin.ꝙ Angelus ma-
tris qui datus eſt à Deo ad cuſtodiã matris, eſt etiam
Angelus prolis in vtero exiſtẽtis donec naſcaẽ, & ſic
fœtus eſt ſub cuſtodia Angeli materni, velut aliqua
pars matris: ſic fructus pendentes dicunẽ pars fundi.
l.fructus.ff.de rei.ven. donec ſint ab arbore & fundo
ſeparati: qa tũc eſt quid per ſe, ita etiã filius qñ naſci-
tur propriũ accipit Angelũ: ſed in vtero ſtans vnũ re
putaẽ cũ matrẽ, vt illi⁹ martyrium filio proſit nõ na-
to: quod nõ eſſet in patre, cuius martyrũ filio nõ pro
deſſet in vtero exiſtẽti, cũ eius conditionẽ nõ ſequaẽ,
donec natus fuerit viuus. Nec habet ipſum pater ĩ ſua
poteſtate, donec naſcatur.l.fi.ff.de collat.bo.ſecundũ
doc.in iiij.ſentẽtiarũ.di.iiij.q.j. nec patri etiã ſuccedit
in bonis, ſi viuus non naſcatur.C.de poſthu.hære.in-
ſti.per totũ. Imò ſi mortuus naſceretur, teſtamentum
nõ rũperet paternũ, vt ibi.& plenè j. videbitis ſuper
21 verbo, *& ſoboles quam geſtabat in vtero.* † Et idẽ dicen-
dũ in baſtardis & aliâs illegitimè natis, qui matris &
nõ patris cõditionẽ ſequãtur. vt d.l.cùm legitimæ.in
fi.ff.de ſta.ho.& l.ex naturæ.eo.tit. Etiam ſi filij ſacer
dotũ exiſtant, quãuis de iure ſcripto cõditionẽ eccle-
ſiæ ſequerentur, & ſerui eius eſſent, canone cũ multę.
xv.quæſt.vltima.tñ nõ ſeruatur de cõſuetudine, ſecũ-
dum gl.ibi &c.dominus.lvj.diſt.Panor.in c.j.in fine.
de treuga & pace.& ſentit Io.Fa.in §.ſeruitus.prope
fi.Inſtit.de iu.perſ.dum dicit, Deus meus quot eſſent
hodie ſerui, qui in multis locis & prouinciis dominã-
22 tur.† Conditio enim liberorũ tacita non includit ba-
ſtardos: cũ affectio legis nõ ſit ad eos qui propriè nõ
dicũtur filij, quia nõ ſunt ex matrimonio nati.l.filiũ.
ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.per quẽ dicit pulchrè
Bal.in c.quæ in eccleſiarũ.pe.col.de cõſti.ꝙ filius no
mẽ naturæ eſt.ſ.geniturę. Caro ex carne parẽtis deci
ſa, & ex lũbis eius trãſmiſſa per vias ſeminales, ſicut
natura manifeſtũ eſt. Intellectu autẽ filius dicitur ci-
uili modo prout rationabiliter adaptari põt materiæ
ſuppoſitæ aut ſubiacenti. Ex nobili itaq; præſumptio
ne intelligimus verba de iuſto filio, qui honeſtè põt
filius nominari, qualis eſt ipſe filius legitimus.l.final.
ff.de iure delib. Non de eo in quem non decet, vel nõ
põt diſponere virtus agentis in ſplendoribus legiti-
mis. Nec ſuccedũt tales, quia ſordidi ſunt, quibus nõ
communicatur dignitas patris tanquã indignis & ex
peccato productis: nec cõcubinæ dignitas viri cõmu-
nicatur poſtquã deficit matrimoniũ, titulus nobilita-
tis: nec mutat domiciliũ ex perſona viri, ſicut nec mu
lier quæ illegitimè nupſit, ſecundum Bartol.in l.fi.§.
23 item reſcripſerunt.le.ij.ff.ad municipa. † Vnde ſi ſta-
tuto caueretur: quòd de relictis factis filiis non ſolua
tur gabella: de legato filio baſtardo relicto debebi-
tur, & ſoluetur gabella ſecundum Bartolum conſilio
ccxxvj. incipiente cauetur ſtatuto Montis porciani

Baſtardi

Baſtardi enim nõ includuntur in diſpoſitione legali,
quãtum ad commodum, & honores. ſecundum gl.in
cle.j.de baptiſ. Nec includuntur in feudis, poſito, q
eſſent ſimpliciter legitimati p reſcriptum.c. vnico.§.
naturales. ſi de feu.fue. contro. de quo plenè Panor.
24 in c.cum vintonienſis.& c.innotuit.de eloc.† quia feu
dum eſt beneficium & honor, qui nõ intelligitur ſen-
tire de reprobatis.l.Lucius.§.Lucius.ff.de leg.ij. Pa-
riter nõ cõprehẽdunt in diſpoſitione emphyteutica
ria ſecundum Spec.ti.de locato.§. nunc aliqua. verſi.
clxxij.de quo latè Bald.in d.c.quæ in eccleſiarum.ſe-
cùs eſſet in legimatis per ſequens matrimonium, qui
& in ſeudo & in emphyteuſi ſuccedunt, ac ſi legitimè
fuiſſent ab initio geniti. vt dicit Panor. in d.c. inno-
tuit. vij. col.in princ.& in c.lator.& c.tanta, qui filij
ſint legitimi. Certè ignominioſum eſt tales filios ha-
bere.l.eius quod.C.quemadmo.teſta. aperian. ſecun-
dum Bal.in l.generaliter.§.fi.C.de inſti.& ſubſti. Et
ecõtra ignominioſum eſt filiis patrẽ habere talẽ, cu-
ius vitio ſpurij vocantur: ita quòd meliùs foret & ho-
neſtiùs patrẽ habere legitimum quamuis plebeium &
pauperem, quàm quòd ſit filius illegitimus, maximè
ſpurius aut inceſtuoſus patris excelſæ nobilitatis.
25 Quod † facit contra aliquos nedum intellectu & ve
recundia, ſed etiã ſenſu carentes: qui malunt ſe filios
magnatum, quibus etiã filios habere non licet (vt illo
rum nomẽ & arma, eis tamẽ nõ debita, occupẽt) quã
maritum propriæ matris eorum genitorẽ honorare
tãquam patrẽ legitimum. Tales profectò ſe infames
ſpurios fatentur, propriámque matrem impudicam
demõſtrant, ſcilicet ſi verum dicant. Et ſi cõtra verita
tẽ faſtu ſuperbiæ fingãt, non eſt eis honor, vt impro-
peratum fuit Herculi ſe filiũ Iouis ex Alcmena ma-
tre genitum dicenti, de quo Ouidius li. ix. Metamor-
phoſeos, in principio ſic dicit:

Nam quòd te iactas Alcmena matre creatum,
Iuppiter aut falſus pater eſt, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis. elige fictum
Eſſe Iouem malis, an te per dedecus ortum.

Non ſic fecit Moyſes: qui grandis factus negauit ſe
filium eſſe filiæ Pharaonis, magis eligẽs affligi cum
populo Dei, quã tẽporalis peccati habere iocundita
tem: dicit apoſtolus ad Hebr.xj. [Sic nec eximius
prophetarum Dauid ſui generis paupertatem mani-
feſtare veruit clamans, De poſt fœtãtes, de ppe fon
tes ſuſcepit me dominus. ſic nec etiam Bart.doct. egre-
gius, iuris ciuilis luminare maius in l.quidã cum fi-
lium.ff.de verb.obl. patris ſui originem tacuit. vide.
J.ſuper verbo, *condidit*.j.dum loquitur, quòd princi-
patus ſanguini nõ debetur, ſed virtuti] Pariter legi-
mus de Gordio patre regis Midæ opulentiſſimi Phry-
gum, q Gordius ex agricultura ſumptus ad regnum
peruenit, quo potitus Gordium ciuitatem inter Aſiã
maiorem & minorem condidit, à ſeque denominauit,
in qua tẽplum Ioui cõſecrauit: & non immemor nec
veritus originaria conditione, nec eam celans, in eo
aratrum quo aliquando vſus fuerat, poſuit, & ex lo-
ris ſeu funibus quibus boues in iugo tenuerat nodum
connexuit miro artificio, vt neque principium neque
exitus deprehenderetur in eo. Eúmque Ioui cõſecra-
uit, donec qui eum ſoluat occurreret. Qua de re ſe-
cundùm omnes Alexander ille magnus reprehenſio-
ne fuit maxima dignus, quòd potiùs ſe voluit draco-
nis filium, ſcilicet Dei Ammonis in ſpecie draconis
apparentis, & ſpurium nuncupari, quàm regis Phi-
lippi: de quo Valerius libro ix. ti. de ſuperbia ſic di
cit: Alexandri regis virtus & felicitas tribus inſolen-
tiæ euidentiſſimis gradibus exultauit. faſtidio enim
Philippi Iouem Ammonẽ patrẽ adſciuit: tædio mo-
rũ & cultus Macedonici veſtem, & inſtituta Perſica
ſumpſit: ſpreto mortali habitu diuinũ caput æmula-
tus eſt: nec fuit ei pudori filium ciuem hominẽ diſſi-
mulare. Et Quintus Curtius: Alexãder, inquit, nõ ho-
mines ſed etiã deos deſpicit, qui poſtulat Deus credi.
26 Habent † enim nobiles quatuor mores laudabiles, &
duos vituperabiles. Sunt primò magnanimi. Secundò
magnifici. Tertiò dociles & induſtrij. Quartò ſunt
politici & affabiles. Ecõtra ſunt nimirum honoris ap-
petitiui. Secundò ſunt ſuorum progenitorum & alio-
rum deſpectores, ſecundum Aegidiũ li.j.de regi.prin.
parte.iij. vt Alexander fuit. Quod ex alio niſi ex ma-
gna gloriæ inanis cupidine non puenit, atque fatuita-
te non mediocri. Cùm inſit contemptor animus eis, &
ſuperbia cõmune nobilitatis malum. vt dicit Salluſtius
in Iugurthino. & Bal.in l.per adoptionem.ff.de adop.
dicit nobiles pro maiori parte ſuperbos & inimicos
popularium, guloſos, & luxurioſos pluſquam popu-
lares, qui cum virtutibus vacui abundent diuitiis, ne-
ſciunt aliud facere, niſi comedere, bibere, ſuperbire, &
luxuriari. Nam & pariter Romani ab inclyto Aenea
adulterino coitu ex Venere dea Vulcani vxore, &
Anch ſe concepto proceſſiſſe gloriabantur, & Ae-
neades vocabantur. in Auth. vt præpona. nomen Im-
per. in prin. colla. v. imò tales qui familiis alienis ſe
immiſcent, præſertim infimi, vt magnatum honore
& ſucceſſione participent, acriter puniuntur.l.j.C.ad
leg. Corn.de falſ. Cùm rem nedum priuatã ſed publi
cã perturbent. quod ferendum non eſt vllo modo, vt
dicit Valerius lib.ix.tit.fi.in prin. Volens hoc impu-
dentiæ genus & anceps non ferenda temeritas. & ibi
recitat de quodam, qui cùm ſanctiſſimæ & clariſſimę
ſororis Auguſti vtero genitum fingere auſus fuerat,
imperio Auguſti Remo publicæ triremis.i.nauis im-
pellendæ triplici Remorum ordine ad rempublicam
pertinentis fuit affixus. Nã veteris moris erat, prout
quotidie practicari videmus, pernicioſos & perditos
ribaldos ad Remigium dãnare, vbi talia ſuperbia do-
matur. Eſt enim ſuperbia cognata potentiæ, ſecundũ
Bernardum ſuper canticis, Sermone.liiij. [De vitio
nobilium, & vnde talia vitia procedant habetur ple-
nè infrà ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiam.* in
quinto principali articulo. loquendo de agricolis a-
ſcriptitiis. licet enim nemo vnquam nobilitatem odio
habuerit, cùm ſit bonum per ſe appetibile, ſicut virtus
aut religio, tamen plures ſancti eã fugerunt ob gran-
de periculum quod in ea latet ob difficultatem maxi-
mam ipſi annexam: relinquitur ergo, quia vix pauci
ad tantam ſublimitatem idonei fuerunt, qui deleti
ſunt iuxta illud Eccleſia.x. Sedes ducum ſuperborum
deſtruxit dominus: & ſedere fecit mites pro eis &c.
quod etiã firmauit Chriſtus Matthæ. v. Beati mites,
27 quoniam ipſi terram poſſidebunt.] Illegitimi † ergo
dicuntur indecori: & ideo inhabiles ad ea quæ inde-
core conſiſtũt, vt ad dignitates.c.cum decorẽ.de filiis
presby. Nec conſiliarij principis eſſe poſſunt ſecun-
dum Bal.in d.l.cum legitimæ.de ſta.ho. Et nõ immeri
tò: quia ſunt quodãmodo infames, ſaltẽ de facto, vt
tenet Azo in ſumma.C.ex qui.cau.inf.irro.§. diuidi-
tur. in fi.& Bal.in l.iiij.in prin.ff. de liber. & poſthu.
quẽ ibi ſequitur Alc.& idẽ Bal.in l.in bonę fidei.C.de
reb.credi.& in l.j.C.de iure anulorũ aureo. Ex quo ſe
28 quitur: † q frater in teſtamento fratris pręteritus põt
teſtamentum querelare, in quo ſpurius aliquis reperi-
tur hæres inſtitutus, quaſi turpis perſona ſit hæres in-

ſtituta.imò dicit Bal.in d.l.generaliter.§.cùm autē.
C.de inſti.& ſubſti. quod etiam ſi fuerit legitimatus,
remanet infamis de facto inter bonos & graues no-
tatus.vt d.l.iij.in prin.de libe.& poſth.cum quo trāſit
Alex.in l.ex facto.v.col.ff.de vulga.& pupil.& in d.l.
iij.ij.col.Et ſic tabellio ad bancū iudicis eſſe nō poſ-
ſet ſecundum Bar.in l.eadē.§. hac lege.ff.ad leg. Iul.
repet.quē ſequit̄ Alex.in ij.parte. conſi. lxxx. incipi.
Examinato p̄ oceſſu. Nec ſuffiret ꝙ communi opin.
haberet̄ pro tabellione,niſi etiā pro homine legitimo
reputaretur,quod eſt verum ſecundum aliquos:etiā ſi
eſſet legitimatus. Nec teſtis eſſe poſſet : quod plenius
no.in l.j.C.de ſum.Tri.vbi Bar.& Bal.& Panor.in c.
teſtimonium de teſti.Nec poteſt doctorari. quia do-
ctoratus dignitas eſt,ſecundū Bar.in procemio.C. &
Zabar. l.in procemio.cle.per l.generaliter.§.ſpurios.
ff.de decu. niſi eſſet legitimatus : quo caſu doctorari
poſſet ſecundum eū. Poſito quòd legitimatio expreſ-
29 ſe eum doctorandum nō permittat.Quia † tales etiā
ſimplices legitimationes extenduntur ad dignitates
alteri non præiudiciales ſecundū Inn.in c.per venera
bilē.qui filij ſint legi.imò dicit idem Zabarel. in cle.
ij.de magiſtris.valere conſuetudinē, vt etiā non legi-
mati doctorentur.quem ſequitur Fel.in c.quantò. de
magiſtris. Aliâs in his quæ dignitatis, nobilitatis
vel honoris exiſtunt, illegitimi ſicut ſerui pro nihilo
30 reputantur. Vnde † non ſine cauſa,præſertim inter
illuſtres,baſtardi pro nihilo reputātur, quos magna-
tū ac nobiliū cōſuetudo nō nouit propter bonos mo
res cuſtodiēdos ſecūdùm Bal. in d.§.naturales.Sub-
iungēs in d.l.cùm legitimæ Baſtardos nō eſſe de pa-
rētela nobiliū,cùm ſordes nominari nō mereatur in-
ter præcipuos.& in c.per tuas. de msio. & obe.dicit,
quòd baſtardus quantuncūq; legitimatus,ſedere non
debet in eadē menſa cū fratre legitimè nato:cui ſem-
per honorē debet & reuerentiā.l.humilē.C. de nupt.
ideo notanter cōſuluit Alex.in j. parte cōſi. cxxxviij.
in fi.quòd ſi talis legitimatus etiā eſſet hæres à patre
vniuerſaliter inſtitutus,tamen filia legitimè in re cer-
ta hæres inſtituta, illū talem legitimatum excludet à
ſuccedendo in feudo,& etiam emphyteuſi,quæ patri
conceſſa fuit pro ſe & filiis ac filiabus hæredib⁹.quia
(vt dixi)non veniūt appellatione filiorū,niſi forēt ad
hoc expreſſè legitimati,aut per ſequens matrimoniū.
31 Nec † portare poteſt baſtardus nobiliū inſignia, ſe-
cundū Bar.in tract.de inſig.& armis.& Bal.in d.l.cū
legitimæ.de ſta.ho. Licet communi vſu ſeruetur con-
trariū,vt dicit Guido papæ.q.ccccclxxx.incip.an ba-
ſtardus.inde ſeruari videmus, ꝙ vbi baſtardis conce-
ditur portare arma ſui generis, nō portant arma pla-
na, ſed tranſuerſant barrā per ſcutū armorū, dicit gl.
pragma.ſuper verbo,filij ti.de numero.& qualita.car
di.& ita ſeruatur in Frācia,Britania, & aliis partibus
adiacentibus,vbi arma portant legitimorū & ſuper-
addūt barrā per trāſuerſum,quæ incipit à ſiniſtris, &
ad dextrā.ſecundū Nico. de Vbaldis.in tract. ſucceſ.
parte j.xix.& xx.col. qoia ſi barra inciperet à dextris
tendēs ad ſiniſtrā nō deſignaret genus illud infectū,
ſed eſſe de matrice domo legitimè ſortè collateraliter
proceſſum,vt videtis in ſcuto illuſtratiſsimæ domus
de Burbonio.Et expedit,ꝙ ita fiat, vt familiæ diſtin-
guantur,& diſtinctæ recognoſcantur. Et præſertim
hoc debet ſeruari in baſtardis, vt differentes & diſtin
cti à legitimis cognoſcantur,ne ſordes p̄ errorē cōpu
tetur inter pręcipuos.Maximè in participatione pri-
32 uilegiorū & bonorū filiis delatorū.† Vnde Ang.quē
refert & ſeqtur Dominic⁹ in c.ſtatutū.lo. ij. de hęre.

li.vj.cōſuluit, quòd ſi ſtatutū ciuitatis quo ad hono-
res & dignitates præfert filios nobilium filiis popula-
riū, certe intelligendū eſt de legitimis, cum baſtardi
ſint duntaxat in defectū aſſumendi,d.l.generaliter. §.
ſpurios.ff.de decurio.Ideo nō cōprehenduntur in re-
gula cancellariæ apoſtolicæ pręferētē nobiles nō no-
bilibus: quia intelligitur de nobilibus legitimè natis,
33 nō aūt legitimatis.Nec † dicūtur baſtardi eſſe de gene
re patris. Cū appellatione eorū de genere ſolum ve-
niant,agnati,& non cognati.l.j.iūcta gl.ibi.ff.de p̄b.
& ipſi baſtardi agnati nō ſūt,nec habēt agnatos.Etiā
dicit Bal.in d.l.generaliter. in fi.de inſtit. & ſuſti. ba-
ſtardos p̄priè iure aut cōſuetudine nō eſſe de domo
nec familia ſeu agnatione patris.[Et ſic de bonis re
ſtitutioni ſubiectis nō poſſet pater filiā ſuā baſtardā
dotare:ſicut poſſet legitimā,ſecundum Bal.in Auth.
res quæ.C.cōia de leg.habetur j.ſup verbo, *In eodem teſtam relinquēs*. j.loquēdo ꝙ hodie de iure ciu.li ne-
ceſſe habet pater filio relinquere iure inſtitutionis.]
Quod tenet Bart. in l.fi.C.de ver.ſig.& Pet. de anch.
cōſi.cccxc.in prin.incipiente,viſis diligēter.Et ſic nō
habent tutores legitimos ſecūdum Bal.p̄ illum tex.in
l.matres.C.quādo mul. tute.offi.fungi pōt, q̄a carēt
34 agnatis. Pariter † tutores non habent teſtamētarios.
ſecundum glo.& Bar.in l.j.ff.de teſta.tute. Cum non
ſint in poteſtate patris. A quo etiā adoptari non poſ-
ſēt,vt in eius poteſtatē trāſirēt.l.legē.C.de natu.libe.
& in Authē.qui.mo. na.effi.leg. §.& non nos latuit.
Quia quod vna via prohibet̄,alia via cōcedi non de-
bet.c.cùm q̄d.de reg.iu.lib.vj.vn̄ ab eo tutorē habere
non poſſunt.inſti de tutelis.§.permiſſum.& §. fi. vbi
Ang.etiā nō habēt filij naturales adinuicē querelam
inofficioſi teſtamenti. Quia iure cōſanguinitatis ca-
rent.inſti.ad Orfitia.§.nouiſsimè.& l.ſi ſpurius.ff.vn̄
cog.quod verū intelligatis,poſito, etiā ꝙ fuiſsēt legi-
timati,p̄ gl.ſingularē in l.hac parte.titu. pręallegato.
& per Ang.in §.j.inſt.de inof.teſt.Hodie autē cōiun
ctos habēt ex parte matris propter ſublatā differentiā
agnationis & cognationis in tutelis : ita quòd mater
cui⁹ conditionē ſequūtur,eſſet eorū tutrix.in Authē.
matri & auię.C.q̄n mu.tute.offic.fun.poſ. Sed agna-
tos non habēt ex parte patris:imò ipſimet patri tute-
la non defertur ſui baſtardi. ſecundū Bal. in d.Auth.
matri & auiæ.facit l.fi.eo.tit.& Bar.in l.ſi q̄s ſub cōdi
35 tione.ff.de teſta.tu. Ideo † arma plana portare non
poſſunt,vel inſignia illi⁹ domus, cū nobiles nō ſint,
vt dictū eſt.Et etiā tenet Bal.in d.c.p̄ tuas.Subiungēs
in d.l.generaliter. quòd portare arma eſt honor, qui
nō cōpetit baſtardis,vt etiā tenet Bar.in d.trac.de in-
ſig.& armis.& Bal.in d.l.filiū.ff.de his qui ſūt ſui vel
alie.iur.in j.lect.dicēs ſic fuiſſe ſemel conſultū in pſo
na dn̄i Lucij de petra mala,vt quia baſtard⁹ erat, nō
intelligeret̄ eſſe de domo de petra mala, quāuis mi-
36 les foret valde ſtrenu⁹. Præterea † baſtardus nō dicit̄
cōiuncta pſona,ſecūdū Inno.in c.nōnulli. de reſcri.
& Bal.in l.cum acutiſsimi. C. fideicommi. nec etiam
ei⁹ fili⁹.Ideo nō agit vt cōiuncta perſona ſine māda-
to,vt cōſuluit Pau.conſ.cxxiiij.vbi etiā dicit appella
37 tione fratris baſtardū non venire. Nec † filio baſtar-
do debet̄ legitima,nec præteritus agit cōtratab.nec a-
liquod remediū habet contra teſtamentū patris, ſe-
cundum gl.in hoc ſingularē in l.j.ff.de bo.poſ. cōtra
tabu.quā ſequitur Bal.in l.humanitatis.C.de impu.&
aliis ſuſti. Nihil enim capit cōtra nec præter volun-
tatem patris teſtātis: vt ibi. Nec econtra pater na-
turalis in bonis talis filij: cùm regulentur à pari.l. nā
& ſi parentibus. ff. de inoffi. teſta. ſecundū Azo. ſin-
gulariter

gulariter.C. de legi. hæredi. quē ſequitur Bart. in l.fi.
ij.col.ff.de his,qui.vt indi.& Iaſon.ī ſ.pœnales.inſti.
de actio. ſecùs eſt iu filio legitimo, cui legitima de-
betur etiā patre inuito,ſecundùm Bal.in l.quoties.C.
de hære.inſti.facit gl. in l. nec ei. ſ. eorū aliàs incip.
ijs.ff.de adop.volens,quòd licet ſubſtitutio pupillaria
rumpatur, & extinguatur ſi pupillus, cui facta fuerat
(qa fortè doli capax)prolē ſuſcipiet:tamē hoc intel-
ligitur de prole legitima, quia baſtardi ſubſtitutio-
nem non extingunt ſecundùm Bartol. in l. in pupil-
lari. ff. de vulg. & pupil. vt plenè videbitis ſuper ver-
bo, *Si abſque liberis moreretur.* ij.in materia pupillaris
38 ſubſtitutionis. in vij. & vlti. articul. Præterea † di-
cit Bal.in l.j.in iiij.oppo.C. de his quæ pœnæ nomi-
ne.ꝙ ſtatutū facere non poſſet ſpurios ſucceſsibiles:
quia eſſet contra bonos mores, necnon cōtra ius di-
uinū.Geñ.xxj.quod renouat apoſtolus ad Gal.iiij.in
fi.non erit filius ancillæ hæres cū filio liberæ ſeu do-
minæ.quod dictum fuit in deteſtationem illegitimo-
rum, quibus iura præſertim ciuilia poſſetenus occur-
runt.Exemplo Abrahæ:qui Geñ.xxv. Iſaac filio ſuo
legitimo dedit cuncta quæ poſsidebat,& filiis concu-
binarum largitus fuit munera pro ſimplici vita, & ſe-
parauit eos à filio ſuo Iſaac adhuc viuens, vt ibi.
☞ [Ex his verbis arguitur,ꝙ filio baſtardo poteſt relin
qui pro alimentis. vnde cautela eſt ad inſtituendum
baſtardū, quòd eius pater eidem relinquat aliquam
partem ſuorum bonorū pro ſuis alimentis,quia tunc
valebit tale relictum, per ea quæ habentur in c. cùm
habere.J.de eo qui duxit in matrimonium eam quam
polluit per adulte.caueat tamen pater,ne omnis bo-
na ſua, vel maiorem partem relinquat ſpurio pro a-
limentis, quia præſumeretur fraus. Ita dicit Bal.in l.
id quod pauperibus. C. de epiſcop.& cleri.prout re-
fert Iacob.de ſancto Geor.in l.ſi pater tuus.C.de hę-
re.inſti.] Vnde pœna inſerta in contrarium nō tene-
ret,neque iuramentū,ſecundum Bal.in d.l.j.& Bar.in
l.Seius & Augerius.ff.ad leg. Fal. imò pl' dicit Pe.de
39 Ancha.conſi.cccxc. ſuperius allegato, † quòd filius
legitimè natus ex baſtardo dici non poteſt nobilis.
Cùm naſcatur ex radice corrupta.l. fin. C.de natu.li.
etiamſi mater eius eſſet nobilis. Cuius nobilitas verè
☞ obnubilatur, ſi marito nupſerit baſtardo. [Secus
econtrà, quia tunc fœmina naturalis tantùm ſi nu-
pta ſit viro legitimo & naturali, ipſa etiam propter
qualitatem mariti efficitur legitima, quia capacitas
viri ad vxorem porrigitur.not. Bar.in l.ſi quis, natu-
ralē.p illum tex.C.de natu.l. j. Ita refert Phi. Decius
in l. fœminæ. verſ. ſimiliter ea perſona mariti. ff. de
reg.iur.]Et ſentit Bald.in l. ex libera. C. de ſuis & le-
gi.hære.per l.j.C.de digni.lib. xij. vbi mulier nobi-
40 lis nubens plebeio nobilitatem perdit. Facit † quod
notat idem Bald.in d.l.filium. in ij.lectura.in prin.ꝙ
ſi alicui conceditur priuilegium in cauſam filiorum,
baſtardus vti priuilegio non poterit. l. ij. ff. de exeu.
tu. Similiter dicit Bald.in l.parentes. circa fin.ff. de in
ius vo.quòd ſi doctori fuerit conceſſa immunitas &
filiis, quia hoc caſu non ponderatur ratio naturalis,
ſed accidentalis qualitas ipſius patris, ſcilicet docto-
ratus.tunc naturales, vel ſpurij non continentur. Et
41 † generaliter vbicunque agitur de cōmodo & hono-
re filiorum aut nepotum,non veniunt filij,aut nepo-
tes naturales tñ.Circa quod videatis.Barto. in l.tute-
las etiam.ff.de cap.dimi.& in l. pronuntiatio.ſ.fami-
liæ.ff.de verb.ſig.& in l.j.& ij.ff.de accu.Ioan.An.in
addi.Spe.tit.qui filij ſint legi.Bal. in d.c.nonnulli. de
reſcri.Panor.in c.p tuas. vbi etiā Bal.de proba.Bart.
42 Bal.& Ang.ī d.l.fi.C.de ver.ſig. Ex † quibus omni-
bus reſtat,ꝙ legitimitas hominis, eſt valde decorus
☞ titulus. [Quod & bruta animalia cognouerunt, vt
pulchrè habetur.J. ſuper verbo, *Eandem Petro tradi-
derunt.*] quæ parentes debent filiis procurare per le-
gitimum matrimonium. Nam dicit Ange.in quodam
ſuo conſilio incipiente, Poſt hæc. quòd proles natu-
ralis tantū deturpat familiā. Pro cuius dicto eſt text.
no.in c.ſi gens Anglorū.lvj.di.vbi ſic habetur, De ta-
li commixtione meretricū æſtimādum eſt degenerea
populos ignobiles & furentes libidine fore procre-
andos. Et nouiſsimè nec bello ſeculari fortē, nec in
fide ſtabilem, nec honorabilem hominibus, nec Deo
amabilem eſſe venturā &c. ob quod Triſones ſuper
omnia amant caſtitatē,& grauiter puniunt luxuriam,
præſeruántq; liberos vtriuſque ſexus in caſtitate do-
nec ad annos peruenerint nubiles, ꝙ eos maritāt. ex
quo ſequitur ꝙ proles fortis eſt & virilis, aliàs ſe-
quitur ꝙ Sapientiæ iij. ſcribitur: Filij adulterorum
in cōſummatione erunt. Et ab iniquo toro ſemen ex-
terminabitur. Et ſiquidem longæ vitæ erunt, in ni-
hilum computabuntur. Et ſine honore erit nouiſsima
ſenectus eorum &c. Et ſequitur iiij.c. O quam pul-
chra eſt caſta generatio, immortalis eſt enim memo-
ria illius,quoniā & apud Deū nota eſt,& apud homi-
nes &c. Pariter Bald.in d.l.j.de his quæ pœnæ nomi-
ne.refert Bonifacium martyrem dixiſſe hanc prolem
nō eſſe hominib' honorabilem, nec Deo amabilem,
nec in bello ſeculari fortem,nec in fide ſtabilem. Ad
hoc facit gl.in auth.de nup.in prin. Dicēs ſolos filios
legitimos genus perpetuare humanum. Vnum ta-
43 men † menti tenebitis, ꝙ vbi ageretur de illegitimo-
rum onere & incōmodo, certè ipſi venirent appella-
tione filiorū,& cōprehenderentur in diſpoſitione li-
berorum.de quo plenè per Ioā.de Pla.in l.j. verſ. ſed
pone.C.de impo.lucra.deſcriptio.li.x. Ita ꝙ ſicut fi-
lius patrem occidēs naturalem & legitimum, tenetur
& punitur leg.Pompeia de parricidiis.Sic etiam tene-
bitur baſtardus & ſpurius, per tex.in l. hos accuſare.
ſ.omnibus.ff.de accu.Et tenet Bald. in d. l.parentes.
& in d.c.per tuas. de proba. Et comprehenditur in l.
quiſquis.C.ad le. Iul.ma. Quia tunc cū de eorum agi-
tur incōmodo, diſpoſitio legis ad naturā refertur: &
☞ nō ad ciuilitatē, nec ad fictionē iuris.[Et ſic baſtar-
di etiam ſpurij agere poſſent actione iniuriarum pro
iniuria facta alicui de genere ſecundum Bar.in l.cum
ſcimus.C.de agri.& cen.lib.xj. cū hoc caſu ſola natu-
ralis & naturæ motus conſideretur: ſed agere nō poſ-
ſent in his quæ ciuilitatis ſunt, vt ſ.dictum eſt, ideo
ad retractū non admittuntur, vt habetur ſup verbo,
& vxorem nomine Adelaſiam. in ij.principali arti.cir-
ca finē.] Et filius dicitur à φίλος, quod eſt amor, qui
etiā eſt in filiis illegitimis, qbus natura cōmunis eſt,
ſecundū Bal.in d.l. hos accuſare.& clarè in d. c. quæ
in eccleſiarū.xix.col.in fi.de cōſti. Vnde reſtat filium
ſequi patris conditionē & nomē portare,& non ma-
44 tris.Poſſet † tamen aliquando licitè nomē paternum
dimittere,& maternum,imò & penitus extraneum &
alienū ſuſcipere. Puta ſi à teſtatore extraneo inſtitu-
tus fuerit hæres aut fideicommiſſum relictum, ſi no-
men ipſius teſtatoris portaret & arma, prout cōiter
diſponere nobiles conſueuerunt liberis carentes pa-
riter & agnatis: ob quod extraneos vel cognatos no-
mē teſtatoris nō habētes coguntur inſtituere hære-
des, aut filios maſculos vel agnatos inſtitutos, (Si
abſque liberis maſculis decedāt) grauare aliis quibuſ-
dam, (Si nomen & arma teſtatoris portabunt) reſti-

45 tuere hæreditatẽ. Quo † caſu ſi nomen teſtatoris ho-
neſtũ ſit, tales hæredes, ſi velint hæreditatem: aut fidei
cõmiſſarij habere fideicõmiſſum, tenẽtur nomẽ teſta-
toris aſſumere, & portare: aliter priuarentur hæredita-
te & fideicõmiſſo. Cõtinent enim verba hæc condi-
tionem, adeò ꝙ taliter grauatꝰ neceſſe habet implere
cõditionẽ, nomẽ & arma teſtatoris aſſumẽdo, prius
quã hæres eſſe poſſit. per l. mulier. §. ſi quis hæredita-
tũ. ff. de cõdi. inſti. Et ita refert fuiſſe arreſto deciſum
46 Guido papæ, q. cclj. plus dicens. q. cccclxvij. † ꝙ hæc
cõditio portãdi nomẽ & arma, primogeniturã indu-
cit & cõprehẽdit. [De quo vide plenius. j. ſuper ver-
bo, *in eodem teſtamento relinquens* j. in materia primo-
genituræ. xviij. limitatione.] Nam licet ad cõmodum
alterius talis cõditio portãdi nomẽ remittatur, putà ad
cõmodum fideicommiſſarij, cui hæreditas reſtituen-
da venit, vt quia hæres fuit inſtitutus, ſi nomen hone-
ſtum teſtatoris portaret, & nihilominus reſtituere al-
teri hæreditatem grauatus fuit. Quo caſu, ſi hæres in
damnũ fideicõmiſſarij nollet teſtatoris nomen aſſu-
mere, vt ſic hæreditatẽ adire nõ poſſit, & conſequen-
ter nec eã reſtituere in totalem fideicõmiſſi perditio
nẽ, quod nõ adita hæreditate periret. l. eam quã. vbi
plenè. C. de fideicõmiſ. tũc talis cõditio hæredi eã im
plere nolenti remitteretur de æquitate prætoria in
cõmodũ fideicõmiſſariis, ne fideicõmiſſum pereat. Si
aũt hæres non rogatus, ſed ſimpliciter inſtitutus, ſub
illa conditione, & nomen teſtatoris honeſtum porta-
re nollet, nunquã ei remitteretur dicta cõditio: vt ea nõ
impleta hæreditatem habere poſſet: imò priuaretur illa,
ſi teſtatoris nomen honeſtũ capere nollet. Quia licet
ad alterius. ſ. fideicõmiſſarij commodũ, talis conditio
hæredi remittatur: non tamẽ ad cõmodum ipſiuſmet
hæredis: cui indicta eſt & iniuncta conditio præfata.
Quoniã nihil mali eſt honeſti hominis nomẽ aſſume
re. l. facta fideicõmiſſi. §. ſi in dãda. quẽ Pau. ibi ita in-
47 telligit. ff. ad Treb. Et † fieri poteſt alterius nominis
aſſumptio dupliciter. Primò nomen antiquum totali
ter derelinquendo, & nomen teſtatoris aſſumẽdo: qđ
fieri poteſt ea cauſa rationabili in libero homine, cõ-
uerſationis honeſtæ, & ſine alterius præiudicio. vt j.
videbitis. Et plenè dicitur in l. j. C. de mut. nominis.
48 Et † cauſa rationabilis eſt in caſu noſtro. quia non fit
in fraudem alicuius, nec propter ſuperbiæ faſtum, aut
propriæ familiæ (à qua ortũ habuit) contemptum, vel
alterius denigrationẽ: aut proprij vitij occultationẽ.
Sed hoc facit ſolũ hæres aut fideicõmiſſarius vt teſta-
toris impleat voluntatẽ, cui neceſſe habet parere: ſi
hæreditatis vel fideicommiſſi cõmodũ aſſequi velit.
d. §. ſi in danda. Sicut fieri videmus in promotione
ſummi põtificis: cui etiam rationabiliter nomẽ muta-
tur, vt plenè per gl. ſuper verbo, Bonifacius. in procę-
mio ſexti. Secundò hoc fieri põt per noui nominis ad
iectionẽ, ſeu adiunctionẽ cũ dictione aliàs, abſq; eo
ꝙ antiquũ nomen penitus derelinquatur. Et ita dietim
obſeruatur. Et pluries vidi fieri in pluribus magnis
domibus: quod eſt valde æquum ꝙ hoc ſufficiat. Cũ
49 aliter † graue multis foret nomen dimittere agnatio-
nis ſuæ antiquũ & honeſtũ, & arma magnifica & ſic
nomen honeſtæ familię quod diu fortè durauerat. pi-
ret, quod lex noluit: imò dicit intereſſe reipublicæ il-
lud conſeruari. l. j. §. quamuis. verſ. publicè. ff. de ven.
inſpiciẽ. Ob quod dicit tex. in l. hoc iure. §. fin. ff. de
50 dona. † ꝙ donatio alicui facta, vt nomẽ portet dona-
toris cũ ſit cauſata, nõ dicitur ꝓpriè donatio: de cuius
ſubſtantia eſt, ꝙ ex liberalitate procedat, & donata-
rio ſit lucroſa. Quia donari id videtur, quod nullo

cogente imperio donatur: ſed dicitur quædã remune-
ratio oneroſa in recompenſam nominis ferẽdi facta:
quod onus nõ eſt modicũ. ſ. nomen ſuſcipere alienũ,
vt clarè monſtrauit propinquus Ruth, cui ſucceſſio
& ius ſanguinis cõpetebat cũ onere gerẽdi nominis:
qui reſpõdit, cedo iuri ꝓpinquitatis, neque enim po-
ſteritatẽ familiæ meæ delere debeo, &c. vt habetur
Ruth. iiij. c. Adeò quòd talis donatio inſinuatiõe nõ
eget. l. Aquilius. aliàs incip. Attilius. eod. tit. de dona-
tio. vnde æquũ eſt & ſummè expediẽs, quòd antiquũ
nomẽ omnino nõ dimittatur, ſed nouũ adiũgatur: quia
modo præmiſſo & nomen agnationis conſeruabitur,
& teſtatoris voluntati ac cõmodo & vtilitati hæredis
ſatisfiet. Et ſi aliter fieret. ſ. quòd quis abſolutè neceſ-
ſe haberet, nomine ſuo penitus derelicto, nomen te-
ſtatoris aſſumere, multi eſſent hæredes & fideicom-
miſſarij, adeò nomẽ propriæ domus diligentes, vt na-
turaliter contingit (Cũ nemo carnẽ ſuã odio vnquam
habuerit. Epheſio. v. & xiiij. q. ij. Nõ æſtimemus) qui
mallent hæreditatẽ perdere, quã omnino nomen do-
mus ſuæ mutare, vt fecit propinquus Ruth. de quo ſ.
dixi, ea quo teſtamenta multa perirent, & teſtatores
voluntate ſua fraudarentur cõtra reipublicæ vtilitatẽ:
cuius intereſt vt plenũ teſtamẽta ſortiãtur effectũ. l.
51 vel negare. ff. quẽadmo. teſta. aperi. Et † præmiſſa ve-
ra vbi teſtatoris nomen eſt honeſtũ, & honeſti homi
nis: d. §. ſi in danda. Si aũt nomẽ hæredi iniũctũ eſſet
inhoneſtũ & turpe, aut inhoneſtæ & diffamatæ fami-
liæ, nõ teneretur hæres illud aſſumere: nec ſuo hone-
ſto nomini addere: imò talis cõditio velut turpis pro
nõ ſcripta habetur, etiã in ſolius hæredis cõmodum,
vt d. §. ſi in dãda. & l. ſed ſciẽdũ. in fi. ff. ad Treb. vbi
fuerat hæredi iniunctum, ꝙ veſpilonis teſtatoris no-
men ferret. Et idem de turpi alio nomine, putà Iuda
ſcarioth, aut diffamato, vt Nero, Datham, aut Abirõ:
vel alterius malefactoris famoſi oneraretur, quo caſu
certè onus tale remitteretur, & nõ immeritò: quoniã
etſi quis ab initio nomen turpe haberet, poſſet illud
rationabiliter omnino dimittere, & propria auctori-
52 tate in melius & honeſtius commutare: quia † turpia
nomina ſæpe in malã partem ſonant, & ſiniſtram in-
ducunt ſuſpicionẽ. Prout legitur de illo Maſcarone
q. ſimoniacus fuit in c. per inquiſitionẽ. de electio. Et
pariter de illo Beliade, qui propter furta ab eo perpe-
trata fuit ſuppoſitus torturæ. in c. j. de depoſito, & è
conuerſo pulchrũ nomẽ bonã pręſumptionẽ gignit
& inducit. Inde dicitur ꝙ pręmiũ eſt non modicum,
pulchrũ & honeſtũ habere nomẽ, cũ à nomine & co
gnomine multoties ſumatur & ſit permiſſa argumenta-
tio, vt plenè decidit Pan. in verbo. Gręgorius. ſ. i ꝓœ
mio. & in c. j. col. de iudi. & pulchrè per Bal. in c. j. §.
ſi quis de cõtro. inue. Inde dixit Io. An. in c. cũ ſecũdũ
apoſtolũ. de præbẽ. & d. c. j de depoſi. vxorẽ ſuã dixiſ
ſe ꝙ ſi pulchra nomina venderentur, caro eſſent pre-
tio emenda. Quia honor & decus eſt bonum habere
53 nomẽ. Quòd † vnuſquiſq; de illo habendo diligẽter
curare & laborare debet. Cũ multò melius ſit nomen
habere bonũ, quã diuitias multas. prouer. xxij. quod
patẽter oſtẽdit P. Scipio vir ille inſignis Romanꝰ cõ-
ſul, de quo refert Vale. li. iij. ti. de fiducia ſui. c. ecce. ꝙ
cum fratrem ſuum de bñ geſtis obtrectatũ defende-
ret, dixit: cũ Africã totã poteſtati veſtrę ſubiecerim,
nihil ex ea quod meũ diceretur, præter cognomẽ retu-
li. Etiã de Paulo Aemilio poſt triũphum Macedoni-
cũ li. iiij. ti. de abſtinẽtia & cõtinẽtia. Penates, inquit,
ſuos nulla ex parte locupletiores fecit, præclarè ſe-
cũ actũ exiſtimans, quòd ex illa victoria alij pecuniã,
ipſe glo-

ipſe gloriã ſcilicet noĩs, occupaſſet. Et Scipio Aemi-
lianus (vt ibi dicit) nõ quãtũ auri & argẽti, ſed quan-
tũ ampltiudinis. ſ. famæ & nominis pondus ſecũ fer-
re æſtimabatur. Ex quibus reſtat ſolũ de bono noĩe
curandũ. Adeò ꝙ Sali. in l. j. in prin. C. de ſum. Tri. ꝑ
illũ tex. parẽtes exhortatur pulchra noĩa & honeſta
liberis imponere, & nõ turpia, quæ ſecundũ eũ quo-
dãmodo infamiã portãt. Pariter Zabarel. in d. c. cum
ſecundũ, parentes multũ increpat, qui turpia proge-
nitorũ noĩa in filiis repetunt. Imò poſt Inn. & Ioan.
An. dicit in c. j. de depo. imputandũ eſſe illi, qui con-
traxit cũ habẽte deforme nomen, ſi ab illo decipiatur.
Quia (vt habetur j. Reg. xxv.) à nomine ſiniſtro de-
prenenditur fatuitas. Et ſecundũ nomen ſuũ eſt quis
interdum ſtultus, & ſtultitia cum eo, vt ibi legitur de
Nabal. facit tex. in procemio ff. orũ. § . in reliqua verò
anni parte, ibi: Nõ volumus veteri tam friuolo quàm
ridiculo cognomine dupondios appellari, ſed eo im-
mutato fulgere, &c. Et alibi dicit tex. vnãquãque rem
quẽadmodũ intelligi debeat ex ipſo nomine appare-
re. l. diuus, in prin. ff. de bo. damna. Et ſic argumenta-
tur ex nomine. ſecundũ gl. ibi. & Exodi xxiij. dicitur
ad Moyſem Inueniſti gratiã corã me: & teipſum no-
ui ex nomine. Et alia ratio prædictorum non eſt, niſi
54 quia ex turpi nomine ſiniſtra orit̃ ſuſpicio. Et † ſæ-
pe tales mali & peruerſi exiſtũt, vt de Maſcarone di-
xi. Et præ manibus in præſenti regno habuimus exem
plum. Nam vidimus Ludouicũ. xj. domini noſtri re-
gis genitorẽ, inter cæteros domeſticos & aulicos O-
liueriũ Diabolum habuiſſe tonſorẽ Flandrenſem, ho-
minẽ peruerſum, quem Ludouicus ſublata Diaboli
appellatione malo mutato cognomine: deinde Dãnũ
cognominauit: in quo nominis mutatio nihil pro-
fuit. [Mutatio enim nominis aut cognominis ſola
malos mores nõ tollit, ſicut nec ſatiſdatio de benefa-
ciendo, propoſitum maleuolũ tollit, ſed diutius graſ-
ſandi facultatẽ præſtat. l. quia ſatiſdatio. ff. de ſuſpec.
tut. & l. teſtamento. § . nõ oĩno. ff. de teſta. tutela. imò
nec iuramẽtũ c. clericos. de coha. cle. & mulierũ, vt
in perſona dicti Oliuerij contigiſſe videtis.] Sed de
malo factus peſsimus, cùm multa perpetraſſet facino-
ra, cũ Daniele quodã Flamingo, ſibi plurimum fa-
miliari, arreſto parlamenti patibulo ſuſpenſus, mor-
tuo Ludouico vitam terminauit. Gaguino referente
lib. x. c. ij. iuncto fine cum prin. Poſt cuius deceſſum
multa in domo ſua fuerũt reperta tormẽtorũ genera,
quibus hi in quos ſæuiendũ erat torquerẽtur, nõ ſine
ingenio adinuenta. Quibus finaliter periit exemplo
Perilli, qui cũ Phalaridẽ tyrannũ crudelem delectare
ſtatuiſſet, & ex ære taurũ artificioſiſsimũ fabricaſſet,
& in eius latere ianuã poſuiſſet, vt reus in eo incluſus
ſubiectis ignibus torqueretur, atque ita ſonus vocis
hominis exclamantis non gemitus hominis, ſed bo-
uis mugitus videretur. Pro quo inuento cum nimis
poſtulaſſet, Phalaris illum includi iuſsit, & ſuppoſi-
tis ignibus primus artificij ſui verum præbuit experi-
mentum: dicente Ouid. j. de arte aman.

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit infelix imbuit auctor opus.

Nec enim lex æquior vlla eſt, quã necis artifices arte
perire ſua. Tali etiã genere tormentorum Galli olim
cõtra delinquentes vtebantur, vt in ſuis cõmentariis
refert Cæſar de bello Gallico. li. vj. Immani, inquit,
magnitudine ſimulachra habẽt, quorum contexta vi-
minibus membra viuis hominibus complent, quibus
ſuccenſis circumuecti flamma examinantur homines.
55 hæc ille. Reſtat † ergo, ꝙ pulchrum nomen & ho-
neſtum bonitatis & totius probitatis eſt indicium. Ita
ꝙ nõ ſine cauſa Accurſius legũ ciuiliũ gloſſator exi-
mius, in d. § . ſi in danda. mirũ in modum nomen extu
lit ſuum, ſummè gloriando, ꝙ Accurſius vocaretur,
quaſi occurrens & ſuccurrens contra latebras ſeu ob-
ſcuritates iuris ciuilis: & notanter dicit iuris ciuilis,
quia licet maximus fuerit legiſta, tñ parũ nouit in cæ-
teris facultatibus: ſecundũ Ioan. Fab. in § . duorum. in-
ſti. de re diui. Sic & Ioan. And. in prologo cle. in prin.
more honeſto & curiali nomẽ ſuum velut gratioſum
indirectè cõmendauit. Sic pariter Ioan. Fab. in § . ex
diuerſo, allegato titu. de rerũ diui. dicit, quòd vocatur
faber non ferrarius, nec lignarius, ſed quia libenter o-
perabatur & operari faciebat, ſcilicet compilando &
56 legendo. Et † idem de Carolo Martello Francorum
rege refert Gaguinus libr. iij. c. iiij. ſic dicens: Eudo
nanque perfidus Vaſco vindictæ appetens ad Hiſpa
nos profectus Abidiuarũ regem chriſtianæ religioni
infeſtiſsimũ hoſtẽ, magna victoriæ ſpe allicit, Fran-
cos petat: ille non magno labore perſuaſus adeò grã-
dem exercitum cogit, vt non vincere modò Galliam,
ſed eã perpetuas ſedes habere ſtatuiſſet. Poſitis apud
Burdegalam caſtris, ciuitatem expugnat, templis dire
ptis incenſiſque: paribus deinde calamitatibus Picta-
uos perſecutus concrementa diui Hilarij æde, Turo-
num adoritur: ſed hoſti occurrens Martellus magnã
ſtragem edidit: fermè enim in eo prælio trecenta o-
ctogintaquinque millia hoſtiũ occubuiſſe: cùm tamẽ
ex Martelli exercitu mille tantum quingenti cecidiſ-
ſent. Cuius victoriæ cauſa cognomentum Martello
fuiſſe quidam auctores tradunt. Quemadmodum
enim ferrum Martello obtunditur, ita hoſtium fero-
cia Martelli egregia virtute contrita eſt. Hæc ille. Sic
& Hugo Capetus etiam Francorum rex, ideo Cape-
tus, vocabatur, quia caputia per ludum aliis auferre-
bat, vt idem refert lib. v. c. vij. De hac nominis muta-
tione videatis Bal. in procemio. C. ſuper rubri. & l.
Lyram ſuper illud Ioannis primo: Tu vocaberis Ce-
phas. Quæ omnia faciunt ad quæſtionem, de qua,
57 annus nondum labitur, conſului. An † ille qui no-
men ſuum vult mutare, poſsit nomen alterius de illo
loco vel patria aſſumere, & in caſu ſubiecto fuit
mihi viſum quòd nõ: quia ille qui nomen ſuum muta-
bat, alterius cognomen aſſumendo, valde ei præindi-
cabat & reipublicæ. Nam cùm de corrupto ſanguine
propagatus exiſteret, nomen honeſti & ſani viri de
claro ſanguine progeniti ſibi vſurpare non pote-
rat: quia iura quæ dicunt, vnumquemque nomen ſuũ
mutare poſſe, & aliud aſſumere, intelliguntur, dum
tamen hoc non fiat in fraudem vel præiudicium alte-
rius, vt facere conſueuerunt delinquentes, ne cogno-
ſcantur alibi fugientes, & puniantur. Quo caſu pœ-
na falſi punirentur ex mutatione nominis in frau-
dem reipublicæ, quæ ſuadet crimina puniri ſecun-
dùm Sal. in d. l. j. C. de muta. nomi. facit l. eos. & quod
ibi dicit Bar. ff. de fal. & Panor. in procemio. §. Or in
caſu conſulto maximum alteri irrogabatur & infere-
batur præiudicium, fortẽ irremediabile de bona do-
mo, & puro ſanguine procreato, & toti ſuæ familiæ
& agnationi. Quia ſi corruptus & de lepra ſuſpectus
nomine illius vocaretur, multi crederent illum clarũ
& ſanũ fuiſſe & eſſe de genere corrupto ortum. ita ꝙ
abſtinerent à matrimonio & coniunctione ſuorum
liberorũ & poſteritatis tam actiuè quàm paſsiuè, &
pariter à communione & participatione cum eis
adeò quòd clarum nomen obfuſcaretur & deturpa-
retur, & facto illius funeſtum fieret contra regulam:

Alteri per alterũ iniqua non debet cõditio fieri. ff.de
regulis iuris. Crederet enim quilibet eos infectorum
eſſe coniunctos identitate nominis,& parentes in eo-
rum labem non modicam. Similiter ille infectus &
ſanguine turbulentus, necnõ eius ſoboles ſub vmbra
& clypeo claræ proſapiæ,& nominis aſſumpti, matri
monij medio,plures alios faciliter deciperent, & illa-
quearent. Ac communionis aſſuefactione inficerent
ſanos credentes eos in puro & claro ſanguine, boni
& approbati hominis & familiæ ortos:taliter ꝙ reſ-
publica vltra damnum ſobolis,confuſionem ſangui-
nis pateretur,cuius intereſt,quòd infecti cognoſcan-
tur,vt quia reipublicæ & priuatæ nocere poſſunt,evi-
tentur.per ea quæ decidit Cynus in l.ſi non conuicij.
C.de iniur.per tex.in l.eum qui nocentẽ.ff. illo eodẽ
titulo. Intereſt profectò reipublicæ cognoſcere na
tiones,ne claræ & honeſtę familiæ pereant & cõfun-
dantur commixtione & ſuppoſitione infectorum. vt
dicta l.j.§.penulti.ff.de ven.inſpici. Quia natio bona
omnes ad ſe prouocat,mala autem deterret. Ideo no-
ſtra intereſt ſcire nationem.l.quod ſi nolit.§.qui mã-
cipia.ff.de ædilitio edicto. Prætereà illi qui de bona
exiſtunt & clara familia, fuerant illius cognominis
58 præoccupatores. † Igitur prohibere poſſunt alteri
eiuſdem nominis aſſumptionem. Argumento eorum
quæ decidit Panormitanus in cap.fin.de iudi. Barto.
& doctores in l.j.ff.ſoluto matri.& glo.& docto.in l.
j.C.de ſtudiis lib.vrbis Romæ.libro xj.vbi dicunt, ꝙ
ſi ſint duæ ſcholæ doctorum concurrentes & adeò vi
cinæ, quòd vox vnius doctoris vocem confundit al-
terius legentis, ille qui primus ſcholas in loco illo æ-
dificauit & legere cœpit,prohibere poteſt alterum i-
bidem legere,ne vocem ſuam turbet & confundat. Sic
ergo erit in caſu noſtro,& multo magis,vbi per vſur-
pationem nominis alicuius claræ familiæ,clara & im
maculata cum leproſa & infecta cõfunderetur in per
niciem propagationis ſobolis: & nomẽ clarum quod
iandiu eſt præoccupatum, quod tantis fulſerat tem-
poribus,ſibi tolleretur,denigraretur, & ingurgitare-
tur,vel areſceret,& finaliter deſiccaretur:vt magiſtro
rum vtar modo dicendi in ſimili.in l.quominus. ff.de
fluminib. Nec debet priuilegium prælationis auferri
cui competit,vt l.aſsiduis.C.qui potio. in pignor.ha-
be.& capitul.qui prior eſt tempore.de regulis iuris.li-
bro ſexto.† Ad præmiſſa facit text.not.in ca.dilecta.
59 in fin.de exceſ.prælat,vbi not.quòd ſemel certo vtẽs
ſingulari & proprio ſigillo poteſt alios prohibere,ne
illo tali ſigillo vtantur,quando cognoſcit,quòd in ſui
vteretur præiudicium. Putà quia vſurpans nunc ſigil-
lum non eſt perſona ad ſigillandum fidelis. Ex quo
prior ſigillans,qui tali ſigno prævtebatur,diffamare-
tur. Ideo dicunt Doct.quòd ſi aliquis tenere volẽs di
uerſorium præueniat,occupet aliquod ſignum, pote-
rit omnes alios poſteriores prohibere,ne in illo loco
vel ciuitate ſigno tali vtãtur,quia ſua intereſt, vt quia
fortè propter eius famam & diligentiam cuncti via-
tores ad ipſum concurrebant:nunc autem diffamare-
tur,ſaltem fama hoſpitij diminueretur,ſi alius non æ-
què idoneus fidelis,& ſeruitialis interſignium illud ſi
bi aſſumeret: quod tolerandum non eſt in præiudi-
cium primi occupantis. Pariter deciperentur viato-
res & peregrini,qui ſub confidentia, & fama interſi-
gnij malè tractarentur in domo ſecundi in eorũ præ-
iudicium & reipublicæ: cuius intereſt ſecurè per itine
ra commeari.l.prima.ff.de his qui effud.vel deie.& fi
deliter hoſpitari.l.j.vbi Bartol.ff. furti aduerſus nau.
caup.& ſtab.ad hoc facit quod per illum text.decidit

Io.de pla.in l.ſtigmata.C.de Fabric.libr.xj. vbi dicit,
ꝙ tabellio & mercator fideles,& bene famati prohi-
bere poſſunt, ne alius faciat eorum ſignum ſeu mar-
cam. Et idem in optimo gladiorum artifice, gladios
propter artis peritiam, & ſui operis bonitatem bene
vendente. Nam eius intereſt,ne alius imperitus arti-
fex tale ſignũ aſſumat,ne cõfuſio operum inducatur,
& primi boni artificis diffamatio. Et idem in effectu,
vt plenè decidit Bal.in l.ij.C.quæ res vendi non poſ-
ſunt. Similiter prodeſt ad probandum rerum domi-
nia. Nã agena pro bene ſignato,& marcato ſigno gre
gis ſui,licet aliàs non probet dominiũ, tamẽ ſufficit,
ꝙ illo ſolo marco marcatus, & ſignatus reperiatur.
c.diſplicet.xxiij.q.iiij. vbi, Et vos oues Chriſti eſtis:
characterẽ dominicum portatis ſecundum Lucam de
Penna,in dicta l.ſtigmata. Quinimò de his plus dicit
Barto.in tracta.de inſig.& armis.ij. & iij.col. ꝙ quia
intereſt reipublicæ,ꝙ ſigna bonorum magiſtrorũ co
gnoſcantur, ne interdum vnus imperitus pro perito
aſſumatur,aut peritus per imperitũ in ſuo opere dif-
fametur,& ne populus decipiatur,põt, imò debet iu-
dex ex ſuo officio etiã,parte cuius intereſt non requi-
rente,nec conquerente,ne ſignum boni magiſtri aſſu
60 matur prohibere:† quia quoties officium iudicis ten
dit in bonum publicum, iudex poteſt eum impartiri
non requiſitus,ſecundum Barto.ibi, & plenè in l.iiij.
§.hoc aũc.ff.de dam.infe.& Panor. in c.bonæ memo
riæ.lo.j.de poſtula.prælat. Caueat tamen,qui tale ius
prælationis habet,ꝙ non reddat ſe actorem in petito
rio,quia ſi hoc faceret,non poſſet,lite pẽdente vti ta-
li.Bald.per illum textum in l.j.C.vt nemini liceat ſine
iudic.auctor.ſign. imprimere rebus. Sed experiatur
remedio poſſeſſorio præſertim retinendæ poſſeſſio-
nis,aduerſariũ velut turbatorem repellẽdo,quoniam
aliter agendo præſupponeret aduerſarium poſſidere.
61 † Vlterius facit,quod dicunt Doc.in l.memini. C.de
epiſ.audiẽ.vbi decidunt,ꝙ meretrices prohiberi poſ-
ſunt veſtibus vti honeſtarum mulierum: ne inter eas
fiat honeſtatis, & turpitudinis ſeu caſtitatis, & libi-
dinis confuſio,& ne vna ſumatur pro alia, aut hone-
ſtæ matronæ ſcorta putentur ſeu exiſtimentur.l.item
apud Labeonem.§.ſi quis virgines.ff.de iniuriis.facit
gl.in l.ſi qua per calumniam.in fi.C.de epiſc.& cleri.
[Sunt enim turpes perſonæ meretrices,adeò quòd ſi
in teſtamento alicuius extranei meretrix hæres inſti-
tueretur, frater teſtatoris præteritus poſſet querelare
teſtamentum,vt plenè habetur infrà ſuper verbo, *Et
vxorem nomine Adelaſiam*, in ſecundo ſucceſsionum
62 ab inteſtato articul.in fine.] † Qua ratione & aliis,
motus fuit beatus rex Ludouicus,& ordinauit an-
no Domini M.ccliiij.in menſe Nouembri, quòd me-
retrices publicè morari non permittantur in ciuitati-
bus & villis, ne ſuo exemplo virgines alliciant, vel
matronas ad meretricandum,nec etiã in campis pro-
pter cõcurſum pluriũ in meretrice, ne ſe interficiant:
ſed morari debent in aliquo loco remoto non ſolita-
rio,ſed publico ad hoc deputato,vbi nec malo exem-
plo nec ſcãdalo.propter eas turbari poſsit reſpublica
vel honeſtas.l.ancillarum.ff.de peti.hære. Cuius qui-
63 dẽ ordinationis tenor ſequitur in hæc verba:† Expel-
lantur publicæ meretrices tã de campis quàm villis,
& factis monitionibus, & prohibitionibus bona ea-
rũ per locorum iudices capiãtur, vel eorũ authorita-
te à quolibet occupentur,etiã vſq; ad tunicã & pelli-
ceum.[Hæc ordinatio eſt hodie,per dñm Aufretij
ſituata prima,in titulo de vita & honeſtate. officia.&
ſubditorum,& in titu.de adulteriis.] Qui verò domũ
publicæ

Publicæ meretrici ſcienter locauerit, volumus ꝙ ipſa dom⁹ incidat dño in commiſſum, & fortius à ciuitatibus, & Villis ſunt leones & lenæ capellendi, per tea.in §.ſancimus.in auth. de leno. colla. iij. vbi mãdat imperator eos velut peſtiferos, & caſtitatis vaſtatores capelli, cum multò plus peccent, quàm meretrices, qui ſua peſtifera ſuaſione aut receptatione iuuenes inficiunt maſculos.& mulieres.l. Athl tas. §. ait Prætor qui lenociniũ.ff.de his qui notan.infa. exẽplo hæreticorũ.l.nullus.C.de ſum. Trin. vbi Gul.de cug. dicit idẽ in peſtiferato, vt à villa [De quo expreſsè habetur.j. ſuper verbo *Teſtamentum*.pimo dum loquitur de teſtamẽto facto tẽpore peſtis.] & eidem de lenonibus.[De quibus Bapeiſta Mantuanus, contra impudicè ſcribẽtes ſequendu Platonem, ſic dicit: Hi ſunt quos ſtatuens ſancti conſortia cœtus, Eſſe procul inſta iuſsit ab vrbe Plato. Fautores ſcelerũ corruptoréſque iuuentę In mala deceptum plurima vulgua agunt. Vnde non ſine cauſa lex noua in d.§.ſcimus. vult eos omnia nouiſsima ſuſtinere ſupplicia, quæ mortem ioterpretamur.l.vltimum.ff.de pœnis.] Sicut de leproſis in l.cũ ſupra virẽtes.in fi. C.de re mil. lib.xij.tenet Ioan.de Pla. quòd à villis, & ciuitate capelli poſſunt. [Sunt enim omni infamia turpes, ita quòd ſi in teſtamẽto aliquis leno inſtitueretur hæres, poſſet frater teſtatoris querelare teſtamentum, vt habetur, in fi.dicti ſecundi articuli, vbi ſupra allegaui.] Si ergo ne confuſio probitatis, aut operum, vocis vel famæ fiat, talia prohiberi poſſunt, vt dictũ eſt, multò magis vbi timetur de confuſione & coniunctione na-
64 tionum & ſanguinis. † Ideo videmus Iudæos & meretrices ſignum portare, c. in nonnullis.j. de Iudæis.& l.Iudæos, quos.C.illo eo.tit.vbi dicitur, ꝙ Iudæi à Chriſtianis diſtingui debent habitu, & nomine, ne Chriſtianus pro Iudæo vexetur. Et idem de hæreticis, per l.j C.de ſum.Trin. in fi.ibi, demẽtes & veſani. & non ſolùm nomine diſtinguuntur, ſed etiam habitatione cum à villis & ciuitatibus eiici debeant. l.nullus. tit. præalleg. de ſum. Trin. Sicut ſacra ſcriptura plurifariè à villis, & caſtris leproſos expelli præcepit, ſatis intelligens etiam de hæreticis ſpirituali lepra tactis. qui ſicut corpore cum ſanis & veris catholicis, ſic etiam nec nomine communicare debent.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

ET quia in memoria paterna radicata eſſe creditur cauſa filiorum de quibus, pater primo loco præſumitur cogitaſſe, cum eos plus diligat, quam ſeipſum l. iſti quidem. ff. quod metus cauſa. [Circa quòd vide quæ habentur. j.dum loquitur de pacto de non ſuccedendo.] Imo vltrà, quàm deceat. in authen.quibus modis natu.eſſic.legit.§.illud. colla. vj. iuncta gloſ.ſuper verbo, vltra quam. inde dicitur filius à φίλος Græcè, quod eſt amor Latinè. l. liberorum. vbi Bart. ff.de verb. ſignifi. Naturalis enim ſtimulus patrem hortatur ad cogitandum pro liberis. l. amiciſsimos. §. fi.ff.de excuſa. tut. & l.Aurelius. §. Titius.ff.de liber.leg. Imò omnia filiis ex voto paramus. l.ſcripto.ff.vnde lib.& l.nihil intereſt.ff. de bonis libe. Adeò quod amore filiorũ ita capti fuerunt, quòd proprias vxores filiis, aliàs morituris tradere non dubitarunt, vt de Seleuco Aſię rege refert Valerius libro v.tit.de indulgentia patrum in liberos, circa fi. [Fuit hoc mirabile, quia communiter mallet quis filio ſuo priuari, quàm cucurbitari: vt habetur j.ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.*] Cæterum, inquit, vt ad iocundiora cognitu veniamus, Seleuci regis filius Antiochus nouercæ Stratonices infando amore correptus, memor quam improbis facibus arderet, impium pectoris vulnus pia diſsimulatione contegebat. Itaque diuerſi affectus iiſdem viſceribus ac medulis incluſi, ſumma cupiditas, & maxima verecundia ad vltimam tabem corpus eius redegerunt. Iacebat ipſe Antiochus in lectulo moribundo ſimilis, lamentabantur neceſſarij, pater mœrore proſtratus de obitu vnici filij, déque ſua miſerrima orbitate cogitabat, totius domus funebris magis, quam regius erat vultus, ſed hanc triſtitiæ nubem Leptini methematici, vel, vt quidam tradunt, Eraſiſtrati medici prouidentia diſcuſsit. Iuxta enim Antiochum ſedens, vt eum ad introitũ Stratonices rubore perſundi, & ſpiritu increbreſcere, eáque egrediente pallere, & excreationem, anhelitum ſubinde recuperare animaduertit, curioſa obſeruatione ad ipſam veritatem penetrauit. intrante enim Stratonice, & ruſſus abeunte brachium adoleſcentis diſſimulanter apprehendendo, modò vegetiore, modò languidiore pulſu venarum, comperit, cuius morbi æger eſſet, Protinúſque id Seleuco expoſuit, qui chariſsimam coniugem ſcilicet Stratonicem filio ſuo cedere non dubitauit, quòd in amorem filius incidiſſet, fortunæ acceptum referens, ſcilicet pater, quòd diſsimulare cum ſcilicet filium vſque ad mortem paratus eſſet, ipſius pudori imputans. Subiiciatur animus ſenea, qui ſcilicet natura Zelotypus eſſe conſueuit, amans, id eſt, amor adoleſcentis filij, atque ad mortem eius inſignis moderatio, iam patebit quàm multa, quámque difficilia paterni affectus indulgentia ſuperauit. hæc ille. Quia paternus affectus omnem vincit affectum.l.fi. C. de cura. furio. Nec poſſunt viſcera parentum erga filium non commoueri.ca.afferte de præſum. & xxiij. q. iiij. can. ea vindicta quod patenter deduxit Chriſtus in exẽplum, Luc. ij.in fi.ad quem dolens pia mater, Fili, ait, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te, &c. Vnde Statius in Thebaide. Prolis, inquit, amor crudelia vincit pectora, ſcilicet ad diligẽdum etiam prolem indignam, & malè verſantem. Prout exemplo tradidit Dauid etiam rex, & prophetarum eximius: audita filij ſui Abſalonis ingratiſsimi cum hoſtiliter in ore gladij perſequentis morte, contiocere non potuit, ſed contriſtatus aſcẽdit cœnaculum portæ, & fleuit ſic loquens: Fili mi Abſalon, Abſalõ fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te? Abſalõ fili mi, fili mi Abſalon.ij. Reg.xviij. Aliud exemplum in Euangelio Chriſtus nobis tradidit. Luc. xv. de filio prodigo, qui rediens fuit benignè receptus à patre.facit tex.opti. in §. fi. inſtitu. de noxa. acti. Similiter Inachus Io filiam cum Ioue luxuriatam, quam Ouid.Metam.lib.j. ob hoc in vaccam à Iunone conuerſam fingit, collo & cornibus filiæ pendens eam oſculando, Me miſerum, exclamat pater Inachus, inque gemẽtis Cornibus, & niueo pẽdens ceruice Iuuencæ, Me miſerum ingeminat, túne es quæſita per omnes Nata mihi terras? tu non inuẽta reperta es. At tibi ego Inachus thalamos tedáſque parabã. Speſque fuit generi mihi prima, ſecunda nepotum. Nec finire licet tantos mihi morte dolores, &c. Nec quis vnquam odio habuit carnem ſuam.xiij.q.ij.non æſtimemus. & l.ij. ff. de recepta. imò legitur ij.Reg.vij.vbi Lyra, quod lex Adam eſt vt quilibet ſolicitus ſit conſiderans proſperitatem poſteritatis ſuæ, iuxta illud Poeticum j. Aeneid.

Omnis

Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis, & Tul.libro primo.Officior. Vnicuique,inquit,noſtrum chari ſunt liberi Et profectò inter patrē & filium nexus quidem diuinus.l.penul.§.j.C.de adop.Imò mater ſi liḡ incrementum,& honorem videtur diligere.ca.ſuper eo.de teſtib.Quod clarè dicitur oſtendiſſe mater filiorum Zebedæi,quæ Matthæi xx.ait ad Chriſtum: Dic vt ſedeant hi d filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram in regno tuo, &c.[Caroli magni eccleſiæ Compoſtellæ ordinatur:& extruitur in honorem ſancti Iacobi,& impletur petitio Mariæ Zebedæi, quia Ioannes à dextris apud Epheſum, & Iacobus à ſiniſtris.Roma in medio pulchrè,vbi ſedes Chriſti in æternum ſituata eſt, iuxta illud Aenei. primo. Imperium ſine fine dedi multóſque per annos,&c. Hæc in faſciculo temporum.] Vnde cùm ſemel quidam filium proprium propter ſcelus grauiſsimum capitaliter puniendum diuo Pio obtuliſſet, benignus imperator non morte quam meruerat, ſed leuiori caſtigatiōe, ne videretur pater ad ſupplicium filium obtuliſſe,ipſum emendauit.l.milites agrum.§. deſertorem.ff.de re militari.[per illum textum dicūt Salicetus,& Paulus in l.propter inſidias.C. qui accuſa.non poſſunt.dari cautelam,vt quis pro crimine nō occidatur,quòd pater eum offerat iudici, quo facto iudex ei mortem inferre non debet. De quo vide per Bartholomæum Cepollam in tractatu de cautelis ad noca.in principio.Ne pater dicatur eſſe cauſa mortis filij,quia eſſet contra naturam:vt patet ex iam dictis. An autem teneatur dominus exhibere iudici ſeruitorem ſuum,aut ſubditum malefactorem.vide Baldum in c.j §.ſi iudex.tit.de pace tenēda.]Cogito profectò nō eo animo patrem filium ei obtuliſſe, vt occideretur:ſed potius vt indulgeretur.l.iij.in fin.C. de pat.poteſta.quia(vt dixi) nō eſt amor,qui vincat paternum erga liberos,de quibus primò cogitauit noſter Raynutius,ideo ſubditur in tex.

SVMMAE SECTIONIS,

Duas habens filias.

1 *Filiæ neceſſariò ſunt à patre hæredes inſtituendæ, aut exhæredandæ,ſicut & maſculi.*
2 *Filiæ ſuccedunt iure patronatus eccleſiaſtico.*
3 *Præſentatus per mulierem in cauſa dotis præfertur præſentato per virum.*
4 *Fœminæ in quibus caſibus non æqualiter ſuccedant cū maſculis.*
5 *Fœmina viſa pugnare & bella gerere.*
6 *Minerua dicta Tritonia.*
7 *Diana nemorum ac montium Dea.*
8 *Artemiſia Halicarnaſſæorum regina Rhodum ſubegit.*
9 *Semiramis aſſyriorum regina Abrahæ ſeculo floruit. Aethiopes ſubegit,& Indis bellum intulit.*
10 *Pythadoris Ponti regina,quæ bella geſſerit.*
11 *Panthaſilea Amazonum regina.*
12 *Thómiris Scytharum regina Cyrum cum ducētis millibus Perſarum obtruncauit.*
13 *Cloelia virgo Romana inſignis.*
14 *Ioanna Darco dicta la pucelle de France.*
15 *Fœminæ quæ conſilio & induſtria viguerant.*
16 *Reginæ cuiuſdam ſagax conſilium.*
17 *Flandria comitatus dignitatē accepit à Carolo Caluo Frācorum rege.*
18 *Fœminæ olim ſanctitate inſignes, & arma cum laude tractarunt,& literis ornatæ fuerunt.*
19 *Mulieribus homines aſſurgunt,in via eis cedunt, & in ſedibus eas præponunt.*
20 *Mulieribus homines aſſurgere olim ſancitum.*
21 *Mulieres impetrare poſſunt officium iudicis cōtra homines eis in via cedere nolentes.*
22 *Mulieres vti aurea & purpurea veſte,aureiſque fibulis & armillis olim ſancitum.*
23 *Statuto perlas portari prohibēti mulieres non cōprehēdūtur.*
24 *Mulieres propter ſexus fragilitatem molles ſunt ad belli pondera ſuſtinenda,& iudicia diſcretè exercenda.*
25 *Mulierū proprium eſt vitare bella, & fugere congreſſus.*
26 *Proconſules vetantur ſecum ducere vxores.*
27 *Fœminæ quando amant,vehementius amant, quàm viri.*
28 *Viri vltra modum amantes dicuntur effœminati.*
29 *Mulieres ſunt communiter garrulæ.*
30 *Mulieres in cauſis feudalibus teſtimoniū ferre nō poſſunt.*
31 *Feudi ſucceſſio habet quatuor cōſiderationes, propter quas fœmina non ſuccedunt.*
32 *Feudo nec fœmina ſuccedūt,nec maſculi ab eis deſcēdētes.*
33 *Fœminæ feudo ſuccedunt in caſibus.*
34 *Clerici ſunt feudi capaces,in caſibus in quibus fœminæ ſūt capaces.*
35 *Feudum reuocare non poteſt dominus,ſi pro eo pecuniam accepit.*
36 *Princeps reuocare nō pōt cōceſſionē capta pecunia factam.*
37 *Officiarij quãdiu regi placuerit creati,an reuocari poſſint.*
38 *Officia regia vacare non poſſunt,niſi in tribus caſibus.*
39 *Rege mortuo an dicantur officia vacare.*
40 *Officiarij etiam gratis creati, non poſſunt ſine iuſta cauſa priuari.*
41 *Tiberij imperatoris ſalubre conſilium de officiariis nō mutandis.*
42 *Seſoſis in ſuos magnificentia.*
43 *Quintus Flaminius omnes Græciæ vrbes liberas eſſe iuſſit.*
44 *Officia in regno Franciæ eſſe perpetua ordinauit Ludouicus vndecimus.*
45 *Mandatum,re non integra,etiam morte mandantis nō poteſt reuocari.*
46 *Locatenentes non poſſe ſine cauſa reuocari.*
47 *Officiarij poſſunt in ius vocari durante officio.*
48 *Officiarios non poſſe contrahere,nec poſſeſſiones nouas acquirere,durante officio, ſtatuit rex Ludouicus.*
49 *Iudex nec de rebus,de quibus coram ipſo agitur, nec cum partibus contrahere poteſt.*
50 *Officiarius nullus mercantiam exercere poteſt, nec participare cum aliquo.*
51 *Officiarius nec mutuum contrahere poteſt.*
52 *Pro officijs publicis an licitũ ſit dare vel accipere pecunias.*
53 *Officia an vendere poſſint principes & nu.54.*
55 *Experientia rerum magiſtra.*
56 *Officia mercari vetuit rex Ludouicus.*
57 *Officia iure vendi prohibentur.*
58 *Beneficium principis data pecunia obtentum non poſſe reuocari,quomodo intelligatur.*
59 *Cathedras doctorales vendi non poſſe.*
60 *Officium aut dignitatem,an quis ſine peccato poſſit appetere.& nu.61.*
62 *Prælaturas non peti,ſed præſtari debere.*
63 *Officia duo ſecularia vnus tenere non poteſt.*
64 *Fœmina tenere poteſt feudum,ſi eum pecunia redemerit.*
65 *Fœmina feudum fœmineum tenere poteſt deficiētibus maſculis,non alias.*
66 *In feudali materia verbum, hæres, pro maſculo accipitur.*
67 *Fœminæ in feudo ſuccedunt ex conſuetudine vel ſtatuto,vt in regno Franciæ.*
68 *Fœminæ in Gallia ſuccedunt in feudis ligijs & non ligijs.*
69 *Feuda in regno Frācia vendūtur, impignerãtur,& venditæ*

en gene-

in generali obligatione bonorum.
70 Teſtari quis poteſt de feudis.
71 Vendi poſſunt feuda, & homines ipſi ſubditi ſine ipſorum conſenſu.
72 Fœmina in feudo regali ſuccedit de iure commum, ſed non in regno Franciæ.
73 Salicæ legis tenor.
74 Salica lex quid, & vnde dicta. & nu. 75.
76 Pharamondus primus Francorum rex, ſub quo Salica facta eſt.
77 Colonia ciuitas Germaniæ per Francos ædificata.
78 Franciæ regnum filiabus non competere.
79 Franciæ regnum à Deo inſtitutum, ſicut regnum Iſrael.
80 Clodouei regis ad Chriſti fidem conuerſio de conſilio vxoris.
81 Ampulla cœlitus miſſa ad regis vnctionem.
82 Clodoueus templum diuæ Geneuefæ Pariſiis extruxit.
83 Clodouei in Gothos victoria.
84 Toloſæ ſeruabatur theſaurus Gothorum.
85 Lilia & auriflamma regum Franciæ.
86 Miracula quatuor in baptiſmo Clodouei.
87 Liliorum quæ in ſcuto regum Franciæ depinguntur expoſitio.
88 Virtutes candidæ & lucidæ, peccata verò nigra.
89 Clementia principi neceſſaria.
90 Rex libenter omnes audire debet, & efficiarios ad ſe venientes benignè recipere. & nu. 91.
92 Theodoricus rex toto anno non videbatur.
93 Carolus magnus multa corpora ſanctorum Toloſam adduxit.
94 Philippus pulcher Francorum rex contra Mahumetos.
95 Blaſphemantium pœna, quæ Toloſæ ſeruatur. & nu. 96.
97 Iudæos regno expulit rex Philippus.
98 Saracenos perſecutus rex Philippus.
99 Coronã Chriſti ſpineã à Balduino habuit rex Philippus.
100 Lilia quare aurea in ſcuto regis Franciæ.
101 Sapientia quare auro comparatur.
102 Lætum ſemper decet eſſe principem.
103 Princeps quibus rationibus debet auro aſſimilari.
104 Amor in principe erga ſubditos maximè requiritur.
105 Auro debet eſſe ſimilis princeps.
106 Seculi huius ſtatus pelago comparatur.
106 Iuſtitia quid, & eius encomium.
107 Lilij flores quare tres in ſcuto regum Franciæ.
108 Trinitas eſt in Chriſti perſona.
109 Tres peccatorum radices.
110 Concupiſcentia oculorum eſt ſecunda radix peccati.
111 Superbia eſt tertia radix peccatorum.
112 Rex inter alia laudabilia opera, debet religionis hoſtes expugnare.
113 Lilia quare in ſcuto regis Franciæ habente colorem ſapphyrinum.
114 Sapphyrus colore ſuo cœleſti trahit ad cœleſtia deſideria.
115 Color aureus, rubeus, vel azureus ſunt reliquis nobiliores in armis, ſeu inſignis.
116 Fœminæ in Francia non ſuccedunt, ſed bene in regno Nauarræ & Apuliæ. & nu. 118.
117 Fœminæ ſicubi in regno ſuccedant, eſt ex particulari legis conſuetudine, vel vſurpatione.
119 Vxor regis, aut vidua vocatur regina, tamen ius in regno non habet.
120 Angli qua ratione ſe reges Galliæ putent. & nume. 121.
122 Edoardus rex Angliæ paruit ſententiæ, qua eſt à regno Galliæ excluſus.
123 Carolus Valeſius Artouellem prius famulum, deinde hoſtem habuit.
124 Filia non ſuccedit, nec maſculus ex ea genitus, in regno Galliæ.
125 Emphyteuſis an ſint fœminæ hæredes, & an veniant appellatione filiorum.
126 Fœmina quibus caſibus cum maſculis non ſuccedant.
127 Filia dotata, ſtantibus maſculis, non ſuccedit.
128 Statutũ quando dicatur habere vĩ iuris ciuilis vel prætorij.
129 Statutum filias dotatas excludens eſt fauorabile.
130 Iniuria defuncti vindicta ad ſolos maſculos pertinet.
131 Honeſtas familiarum diuitijs conſeruatur.
132 Diuitiæ ſunt maximum adiumentum honeſtatis familiæ.
133 Familiæ appellatione venit agnatio.
134 Parentes plus diligunt maſculos, quàm fœminas.
135 Plato de quatuor rebus Deo gratias agebat.
136 Maſculinum ſexum eſſe fœminino nobiliorem oſtendit ordo creationis.
137 Dignitas virilis ſexus maior, quàm fœminei.
138 Monachus diſpenſari poteſt ad matrimonium, donec filium ſuſceperit.
139 Statutum quòd maſculus fœminam excludat, extenditur ad Iudæos incolas.
140 Statutum filias excludens non extenditur ad bona extra territorium ſua.
141 Statutũ filias excludens, vt locũ habeat, duo requiruntur.
142 Statutum puniens falſos teſtes locum habet in producẽte vnum.
143 Maſculus an filias excludat, ſi fuerit monachus.
144 Maſculus etiam teſticulis carens filias excludit.
145 Statutum filias excludens locum non habet in clericorum hæredibus.
146 Baſtardi ſorores legitimas non excludunt, etiam ſi fuerint legitimati & nu. 147.
148 Legitimare quid ſit.
149 Filij legitimi, ſiue adoptiui filias non excludunt.
150 Filius ſicut fœminas excludit ita & nepos ex eo.
151 Extenſio quando propriè ſit. & nu. 152.
153 Nepos ex filio excludit neptem ex alio filio.
154 Maſculi fœminas excludunt, quando ſunt hæredes patris, ſecus ſi extranei.
155 Statutum filiam excludens intelligitur, ſi fuerit dotata.
156 Dos data pro matrimonio ſpirituali, ſcilicet moniali, an filiam excludat.
157 Dotata an intelligatur filia per ſolam dotis conſtitutionẽ, vt ſtatuto excludatur. & nu. 158. & 159.
160 Sponſa ſimplex non intelligitur maritata, vt ſtatuto excludatur.
161 Maritatæ appellatione non venit ſponſa in odioſis.
162 Dotis promiſſio filiam non excludit, vbi ſtatutum requirit dotem datam. & traditam.
163 Verbum ſimpliciter prolatum intelligi debet in potiori ſignificatu.
164 Monialis an intelligatur dotata, & excluſa.
165 Conditio adiecta vni legato, quando repetita cenſeatur in alio.
166 Filiam ſufficit ſemel fuiſſe dotatam, vt excludatur.
167 Dotari à quibus debeat filia, vt excluſa cenſeatur.
168 Dotata intelligitur filia, quando per eam ſtetit. & nu. 169.
170 Dotari à fratre nõ poteſt ſoror, vt à patris maternis hæreditate excludatur.
171 Facultas dotandi filiam an tranſeat ad hæredes.
172 Statuta intelligi debent, ſecundum leges vltimarum voluntatum.
173 Statutum non poteſt dare poteſtatem tertiæ perſonæ filiam dotandi, vt excludatur.
174 Filia non excluditur, niſi à ſucceſſione dotantis.
175 Statutum filiam dotatam excludens, etiam excludit totam eius ſobolem.
176 Filia excluſa, excluditur etiam neptis ex filio.
177 Filia dotata etiam excluditur à bonis quæſitis ex contractu patris.

Filia

178 Filia ſtatuto excluſa teſtamentum patris, in quo præterita eſt non poteſt impugnare.
179 Filia ſtatuto excluſa petere non poteſt legitimam, nec ſupplementum eius.
180 Filia ſtatuto excluſa agere poteſt, vt congruè dotetur.
181 Pater non prohibetur filias ſtatuto excluſas inſtituere, etiã in teſtamento minus ſolenni.
182 Voluntas teſtatoris interpretanda eſt ſecundum conſuetudinem regionis.
183 Statutum filias excludens nulla de dote facta mẽtione, an valeat.
184 Iudex an ſtatuta regionis ſeruare debeant.
185 Statutum ad præterita non trahitur.
186 Filiæ agere poſſunt vt dotentur, etiam ſi ſtatuto eas excludente id non contineatur.
187 Statutum filias excludens intelligitur, ſi maſculi ſuperſint.
188 Filia ſtatuto excluſa non repellitur à fratris ſucceſſione.
189 Maſculum naſci quando melius eſt quàm fœminam.
190 Filiæ non ſuccedunt ſi dote contentæ renuntiarunt.
191 Pactum de ſuccedendo eſt omni iure prohibitum.
192 Pactum de ſuccedendo, quibus rationibus improbetur.
193 Pactum de ſuccedendo, in quibus caſibus valeat.
194 Pactum de ſuccedendo an poſſit iuramento firmari.
195 Iuramentum eſſe non debet occaſio mali.
196 Diſpoſitiones contra bonos mores, ſunt impoſſibiles.
197 Pactum de ſuccedendo an poſſit conſuetudine firmari.
198 Pacta nobilium vt primogenitus ſuccedat, an valeant.
199 Conuentionales inſtitutiones & ſubſtitutiones, in quibus caſibus valeant. & nu. 200.
201 Votum captandæ mortis, quando non facilè præſumatur.
202 Donatio cauſa mortis non dicitur, vbi mentio mortis non eſt cauſa donandi.
203 Pactum de ſuccedendo inter milites valet.
204 Pactum de ſuccedendo inter duos vicisſim factum, habet priuilegium.
205 Promiſſio bonorum poſt mortem, valet.
206 Pactum de ſuccedendo ad pias cauſas factum, valet.
207 Eccleſia nunquam moritur.
208 Eccleſia aut eius miniſtri nullam patiuntur ſuſpicionem malam.
209 Adulterij præſumptionem habet deprehenſus in domo, in qua eſt pulchra mulier.
210 Clerici mulieres frequentare non debent, nec commatres facere.
211 Pia cauſa quacunque diſpoſitione nominetur hæres, ſuccedet.
212 Pia cauſa an poſſit in contractu hæres inſtitui.
213 Pactum de ſuccedẽdo in multis caſibus valet. & nu. 214. 215. 216. & 217.
218 Pactum de ſucceſſione conſeruanda an valeat.
219 Pacto poteſt ius ſuccedendi ſeruari, vbi quis de rigore iuris eſſet excluſus.
220 Pacto an poſſit ſucceſſio ſeruari, vbi quis eſt propter delictum excluſus.
221 Ingratitudine priuatus põt ſibi ſucceſſionẽ pacto ſeruare.
222 Doctor ob delictum priuatus non poteſt denuo doctorari.
223 Remotus ab officio vel dignitate propter vitium perſonale, nunquam amplius admittitur.
224 Notarius ab officio depoſitus non poteſt iterum creari tabellio.
225 Pacto non poteſt ſeruari ius per futurum delictum amittendum.
226 Pactum futuræ ingratitudinis remiſſiuum, an poſſit iuramento firmari.
227 Dolus præteritus remitti poteſt.
228 Pacto remitti non poteſt vaſallo felonia, aut dolus futurus.
229 Manius centurio diui Auguſti fidiſſimus miles.
230 Marcus Curio exactiſſima norma Romanæ frugalitatis.
231 Fabritij Romani conſulis memoranda fidelitas.
232 Camilli Romani egregium facinus.
233 Lælius Craſſus iuſtitiæ exemplar.
234 Felonia committenda ex reuerentia non præſtita remitti pacto poteſt.
235 Pactũ de futura ſucceſſione certo modo diuidenda vel diſponenda, an valeat.
236 Pactum de hæreditate certo modo diuidenda, in quibus caſibus valeat.
237 Pactum de non ſuccedendo an valeat. & 238.
239 Pactum reſtrictiuum libertatis liberti, non valet.
240 Pactum de non ſuccedendo valet in patre filium emancipante.
241 Pactum de non ſuccedendo valet in filio ſpurio.
242 Pactum de non ſuccedendo valet accepta legitima.
243 Pactum de non ſuccedendo valet poſt mortem eius de cuius ſucceſſione agitur.
244 Iura primogenituræ vendi poſſunt, & renuntiari.
245 Iacob an peccauerit ſupplantando fratrem ſuum Eſau.
246 Pactum de non ſuccedendo poteſt conſuetudine vel ſtatuto firmari.
247 Pactum de non ſuccedendo poteſt iuramento firmari.
248 Filia cum iuramento renuntians non ſuccedit.
249 Filius tacẽs annis triginta, & ita excluſus ex capite, vnde liberi, adhuc habet alios triginta ex capite vnde legitimi.
250 Filia hæreditati paternæ renuntians non erit excluſa à bonis fratris.
251 Filia ſoli patri renuntiare poteſt, etiamſi ſtatutum duorũ conſanguineorum præſentiam requirat,
252 Naturalis pietas doli præſumptionem excludit.
253 Patri rem filiæ obligare volenti facilius conſentitur, quàm extraneo tutori.
254 Statutum in contractibus filiæ duos proximiores requirẽs, locum non habet vbi ea cum patre contrahit.
255 Patre vendente bona filij non requiritur iudicis decretum.
256 Epiſcopus, quaſi pater pauperũ, & legitimus adminiſtrator, poteſt vendere res immobiles ſine iudicis decreto.
257 Fratris maioris, & rem minoris gubernantis, præſumitur metus reuerentialis.
258 Statutum non poteſt derogare iuramento.
259 Secularis poteſtas non poteſt infringere id, quod ortum habet ab eccleſiaſtica.
260 Renuntiatio à filia patri facta valet ante & poſt matrimonium, etiamſi ipſa non ſit à notario certiorata de beneficio legis.
261 Filia renuntians præteriri in teſtamento poteſt.
262 Filia renuntians non computatur in numero liberorũ ad taxandum legitimam.
263 Filia quæ ſucceſſioni renuntiauit, an petere poſſit iuramenti relaxationem.
264 Enormiſſima læſio eſt iuſta cauſa relaxandi iuramẽtum.
265 Enormis læſio qualiter faciat relaxari iuramentum.
266 Renuntiatio iurata an extẽdatur ad bona per patrẽ poſtea quæſita.
267 Iuramentum ſine iuſta cauſa etiam à papa relaxari non poteſt in præiudicium alterius.
268 Papa non poteſt tollere obligationem iuramẽtalem etiam laico quæſitam.
269 Papæ & imperatoris iuriſdictiones ſunt diſtincta, & vna non poteſt aliam impedire.
270 Iudex ſecularis adiri poteſt, & cogere ad iuramenti obſeruationem.
271 Papa iurans ligatur, nec ſeipſum poteſt abſoluere.
272 Superioris authoritas in omni actu ſemper excepta, quomodo intelligitur.
273 Iuramenti diſpenſatio ſemper debet peti, niſi vrgeat neceſſitas, & ſuperior adiri non poſſit.
274 Vtilitas magna æquiparatur neceſſitati.

Diſpen-

275 *Diſpenſatio à iuramento ſine cauſa facta, etiam in foro ſæculari non eſt tenenda.*

276 *Renuntiatio iurata nedum filiam, ſed & nepotes ex ea excludit.*

277 *Iuramentum duo parit vincula perſonale, & reale.*

278 *Iuramentum, quo ad vinculum perſonale ſiue ſpirituale non tranſit ad hæredes.*

279 *Iuramẽti vinculum reale, pacti confirmatorium, tranſit ad hæredes.*

280 *Renuntiationem filiæ iuratam nepotes excludere quomodo intelligantur.*

281 *Ius accreſcendi potẽtius eſt, quàm edictum ſucceſſorium.*

282 *Maſculi cum iuramento renũtiantes etiam excludũtur.*

283 *Filius propter expenſas ſtudij ſine iuramento hæreditati renuntians, licet non excludatur, illas tamen expenſas computabit.*

284 *Renuntiatio iurata an excludat à bonis emphyteuticariis, vel feudalibus.*

285 *Renuntiatio per filiam in manibus vnius fratris facta, an reliquis proſit.*

286 *Filia quæ cum iuramento renuntiauit, in quibus caſibus ſuccedat.*

287 *Renuntiatio non trahitur ad ius de nouo ſuperueniens.*

288 *Licentiatus qui iurauit doctoratum alibi non aſſumere poteſt alibi ex nouo examine doctorari.*

289 *Iuramentum non firmat contractus infidelium.*

290 *Renuntiatio iurata non ligat eam, qui priùs non renuntiare iurauerat.*

291 *Iuramentum primum quando præiudicet ſecundo.*

292 *Filia impubes quæ renuntiauit, non ligatur iuramento.*

293 *Filia non obſtante renuntiatione agere poteſt, vt congruè dotetur.*

294 *Iuramentum habet vim ſpecifici conſenſus, & qualiter intelligatur.*

295 *Iuramentum ſupplet conſenſum ſpecificum ipſius iurantis, non alterius.*

296 *Filiæ, renuntiantis portio pertinet ad hæredem vniuerſalem, quamuis extraneum.*

297 *Filia renuntians fauore fratrum, qui poſtea moriuntur, readmittitur.*

298 *Filia renuntians ſalua legitima ſucceſſione, videtur fauore maſculorum renuntiare.*

299 *Epiſcopus an relaxare poſſit iuramentũ parte nõ vocata.*

300 *Iuramentum parit exceptionem litis finitæ impedientem omnem nouæ litis ingreſſum.*

Duas habens filias.

HAE DVAE filiæ, ſcilicet Alterocha, & Adiecta erant naturales, & legitimæ filiæ Raynutij, vt dicit hæc gloſſa in princ. & latiùs dicetur infrà ſuper verbo, *vxorem nomine Adelaſiam.* [An autem appellatione filiorum vel filiarum veniant nepotes, & deinceps recta linea deſcendentes, habetur plenè infrà ſuper verbo, *tandem ſine liberis eſt defuncta.*] Et ſic potuerunt patri ex teſtamento ſuccedere prout fecerũt, quia vna videlicet Adiecta directè, alia verò ſcilicet Alterocha ſucceſſit indirectè per fideicommiſſum. Primò tamen, & interim ei relicta iure inſtitutionis certa portione,
1 vt infrà videbitur. † Quemadmodum enim liberi maſculi ſunt à patre neceſſariò hæredes inſtituendi, aut nominatim exhæredandi, vt plenè dicetur ſuper verbo *in eodem teſtamento relinquens.* Sic etiam filiæ neceſſariò ſunt hæredes inſtituendæ, vel nominatim exhæredandæ. Cùm hodie, quo ad hoc, ſublata ſit differentia ſexus, nec eas ſufficeret inter cæteras exhæredare, prout hactenus ſufficiebat. Inſti. de exhære. libe. §. j. Quinimò tales, qui differentiam ſexus obſeruãt, ſunt naturæ accuſatores, quæ in procreando filias nõ magis peccauit, q̃ ſi maſculos edidiſſet. Cùm in vtriuſque natura æqualiter operetur l. maximũ vitiũ. C. de lib. præt. vel exhæredan. Adeò, quod in ſtatu innocentiæ ſi Adam non peccaſſet, non ſolum maſculi, ſed etiam fœminæ fuiſſent in illo ſtatu generatæ, quia natura ſic proceſſiſſet generando, ſicut Deus eam inſtituerat in humana natura marem, & fœminam creando. Gen. j. & ij. c. Quinimò dicit Tho. in j. parte q. xcix. articu. ij. quod tot & non plus generatæ fuiſſent fœminæ, quot mares, licet in præſenti ſtatu interdum plures generentur, q̃ maſculi, & econtrà, vt infrà dicetur, quia in iſto ſtatu poſt peccatum, corpus non eſt ita animæ ſubiectum, ſicut erat in ſtatu innocentiæ, vt ſcilicet ſecundum voluntatem generantis diſtingueretur ſexus in prole, vt ſic tot eſſent fœminæ, quot mares, vt quælibet haberet virum ſuum, & vir vxorem vnicam. Ideo æqualiter cum maſculis etiam ab inteſtato ſuis ſuccedunt parentibus. ſiue agatur de ſucceſsione parentum aſcendentium, ſiue deſcendentium, aut collateralium: & ſuccedunt cum maſculis abſque diminutione tertiæ partis, quæ olim eis auferebatur, & maſculis accreſcebat. l. meminimus. C. de legi. hære. & Inſt. de hære. quæ ab inteſt. deferun. §. item vetuſtas. & in auth. defuncto. C. ad Tertil. Adeò, quod verificari poteſt dictum Apoſtoli ad Gal. iij. in fi. [Cui concordat textus in auth. de mona. §. illud igitur. ibi, quia quantum ad Dei cultum non eſt maſculus neque fœmina, &c.] dicentis: Non eſt maſculus, neque fœmina: quod eſt intelligendum, quia ſicut vnus non eſt dignior altero, nec differens ab eo in fidem & gratiam Chriſti, ſic nec quo ad capacitatem ex teſtamento, vel ab inteſtato ſuccedendi, prout patenter in ſacra ſcriptura nobis oſtenditur, Actuum ij. vbi ſpiritus ſanctus ſuper mulieribus deſcendit ſicut ſuper viris, vt per Iohelem prophetam prænuntiatum fuerat. Iohel. iij. & & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, ſuper quibus effundam de ſpiritu meo. Quæ verba reaſſumit Euãgeliſta vbi ſ. Or ſi pater patiũ, & creator omniũ in collatione ſuorũ bonorũ differẽtiã nõ fecit in ſexu, pariter nos ſexum fœmineũ nõ poſtergare debemus, quoniam hoc eſſet nimis ancillare mulieres, quod lex ciuilis nõ patitur, dicens: Non enim intereſt mulier ſit an maſculus. l. quãuis. §. fin. & l. mulier ij. ff. ad Treb. & in
2 auth. de monachis. §. illud. colla. j. † Idcirco decidit Pan. in c. j. & c. cùm ſeculum. de iure pat. quod filiæ ſicut maſculi, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato ſuccedere poſſunt in iure patronatus eccleſiaſtico, quod patri defuncto iure patrimonij competebat, vel teſtatori extraneo, vt plenè per eum in c. ex literis. eod. titu. & in c. fi. de conceſ. præben. vbi fœmina etiam in dignitate non conſtituta, aut nõ nobilis, ſed plebeia habere poteſt ius patronatus, & præſentare ad eccleſiam vacantem patronatam, vt etiam conſuluit Cald. ti. de iure pa. conſ. j. Et deputari poteſt executrix teſtamentorum ſecundum gl. & Doct. in c. fi. eod. tit. lib. vj. videatis Rotam deciſion. cccc xxij. in nouis quòd
3 † præſentatus ad cauſam dotis per mulierem, præfertur præſentato per maritum: imò plus dicit Aug. per illum text. in auth. quibus modis natu. effi. legiti. §. ſed & aliud. quòd fœminæ quantumcunque meretrices

trices parentibus ſuccedunt ex teſtamento, ſi hære-
des inſtituantur, & ab inteſtato ſi in gradu parente-
læ ſint proximiores, quem ſequitur Iaſon in l.j. & l.
idem & ti.§.ſed quod meretrici.ff.de condi. ob turp.
cauſ. Nec infames hæreditate priuantur, niſi in caſi-
bus expreſsis in iure. l.in arena.C.de inoffi. teſta. ſe-
cundū Bald.in l.Caſsius.ff. de ſenato.& ſic turpitudo
vitæ non repellit [Vide infrà ſuper verbo, *& vxo-
rē nomine Adelaſiā*, in j.artic. ſucceſsionū ab inteſta-
to, circa princ.vbi dantur plura exempla.] à ſucceſ-
4 ſione. † Et hæc vera regulariter, q̄ fœminæ æquali-
ter ſuccedunt cum maſculis, niſi in tribus caſibus.
Primò in dominationibus feudalibus, in quibus fœ-
minę iure feudorū non ſuccedunt cum maſculis, qui-
bus ſolis feuda deferuntur, ea ratione, quia feuda
cōceduntur, vt per vaſallos dominus defendatur: at
fœminæ dominum in bello iuuare non poſſunt, nec
pugnam aut prælia cōmittere.c.vnico.§.filia.de ſuc-
ceſ.feu. & in tit. qui feu. dare poſſunt.c. j. §. ho· autē
notandum.& ibi glo.not.in verbo, legibus. per quē
tex.dicitur, quòd ſi feudum eſſet vēditum per vaſal-
lum, fœmina proximior de genere venditoris non
poſſet ex conſuetudine Franciæ aut præſentis duca-
tus Aquitaniæ feudum illud retrahere, offerendo pre-
tium infra annum, & diem iuxta c. conſtitutus.de in
integ.reſti. quia res in quibus non poteſt ſuccedere,
& quarum capax non eſt, retrahere non poteſt, cùm
retractus per ſucceſsionem ab inteſtato, & ſucceſsio
per ſeruitiā regulentur. [Nec in eis ſuccedere per
cōſuetudinem Franciæ, per quam acquiſita per ma-
ritum ſunt ſibi, & vxori communia, quæ in feudis lo-
cum non habet per maritum acquiſitis, quoniam in
illis vxor feudorum incapax, non ſuccedit, vt habe-
tur infra ſuper verbo, *& vxorē nomine Adelaſiam*. in
iiij.artic.ſucceſsionum ab inteſtato.in iiij. concluſio-
ne.] Per quam rationem dicuntur etiam clerici feu-
dorum incapaces, nec in eis ſuccedunt. Quod quali-
ter intelligatur plenè diſputat Barb.in tract. de præ-
5 ſtantia Cardi.q.v. † Et ſi quiſpiam diceret, quòd
plures hactenus fœminæ viſæ fuerunt pugnaſſe, præ-
liáque multa commiſiſſe, de quibus ex libris chroni-
corum ſaltem de multis habere poſſumus exemplum.
6 Legimus enim primò † de Minerua omnium Poëta-
rum muliere cantatiſsima, quam Aurelius Auguſt.
lib.xviij. de ciuitate Dei c.viij.apud Tritonidem la-
cū anno ætatis Iſaac lviij. apparuiſſe dixit, ex cuius
nomine, & ipſa poſtmodum Tritonia appellata eſt.
Et demū Pallas dicta fuit à Pallante Thraciæ inſu-
la, vbi nutrita fuit, ſiue à Pallante Gygante, quem in-
terfecit. Quæ cùm multa antè nō cognita repeririſſet,
non ſolùm Aphri, ſed & Græci eam abſque matre ex
Iouis cerebro genitam credidêre, ipſa enim ferrum
in arma arte cōuertere, & armis corpus tegere, aciem
bellantium ordinare, & leges omnes quibus eatur in
pugnam, edocuiſſe fertur. Id idem Cice.in iij. de na-
tura Deorum, libr.teſtatus eſt. Dicunt inſuper eam
numeros inueniſſe, & in ordinem, quem ſeruamus
eduxiſſe: necnon lanificium omnibus anteà incogni-
tum oſtēdiſſe, quo ordine purgata lana, & dentibus
ferreis pectinata, atque colo filata, etiam textrinum
excogitaſſe, vnde & lanifices poſtea, fullones, tincto-
res, textoréſque & puellæ, teſte Ouid.iij. Faſtorū lib:
eius feſtum celebrare cœperunt. Etiam aulei, necnon
quadrigarum vſum eouſque mortalibus incognitum
practicaſſe, ac tibias ſeu paſtorales fiſtulas primam
compoſuiſſe multi credūt, adeò quòd bis tot cōper-
tis prodigiis deitatum largitrix antiquitas eidem ſa-
7 pientiæ nomen attribuit. † Diana inſignis virgo
Apollinis Delphici ſoror, quam Cic.lib.eo. de natu-
ra Deorum, præcipuam inter alias Deas, & nomi-
natiſsimam aſſeruit, ob virginitatis amorem homi-
num ſpreto cōſortio ſyluas petiit, & venationi fera-
rum plurimùm vacauit, ita quòd cum arcu, & phare-
tra antiqui eam deſcripſere, & nemorū, ac montium
dixêre Deam. Tandem Orionem Neptuni filium
8 eam vitiare volentem, occidit. † Artemiſia Haly-
carnaſſæorū regina mulier magnanima virili robo-
re atque audacia, & militari diſciplina plurimū va-
luit, & multis triumphis maieſtatē ſui nominis exor-
nauit. Quoniam, vt legimus, bis arma ſuſcepit. Primò
vt patriæ ſalutem tutaretur. Secundò vt ſocialem fi-
dem requiſita ſeruaret. Rhodios nauali prælio ſupe-
rauit, & Rhodum ipſam ſibi vendicauit. Iuſtinus e-
tiam in lib. Epitoma. dicit Artemiſiam in auxilium
Perſis contra Græcos veniſſe, & inter primores du-
ces acerrimè bellaſſe. [De iſta magnanima incly-
táque regina, vide infrà ſuper verbo, *qui cum alia
matrimonium contrahens*. dum ibi loquitur de viduita-
9 te ſeruanda.] † Semiramis Nini magni Aſſyriorum
regis vxor, anno à natiuitate Abrahæ xij. Cùm eius
maritus morte ſublatus fuiſſet, regimen ſuſcipiens,
nec contenta acquiſitos à viro regni terminos tueri,
Aethiopiam ſuo adiecit imperio: Indis etiam bellū
intulit; quò præter illam, & Alexandrum magnum,
nemo intrauit, multáſque præterea ciuitates alias
cōdidit, & luxuriæ famoſa fuit, vt habetur in
hiſtoria Scholaſtica, ſecūdum Lyram. Gen. ix. ſuper
10 verbo, verenda, & ingentia facta peregit. † Pitha-
doris Ponti regina ſuſcepto regno multa in Ponto
geſsit prælia, cui ob eius virtutes Tibarini, & Chal-
dæi vſque in Cholchidem ſeſe vltrò ſubdidere, Sirina
quoque & Themeſira, atque Phanera prouinciæ, &
illi mox paruere. De Cleopatra Aegypti regina le-
gitur, quòd cum Antonio eius viro in Attico bello
fuit. Marthiſia Marſepia ſua fortitudine regna obti-
nuit: Mamillámque dextram abſtulit, ne à ſagittatio-
nis impediretur exercitio. Pariter Mamma ſeu Muni-
ca Aegyptiorū regina ob animi præſtantiam viribus
auctis, Romanis quam maximè formidabilis fuit.
Quæ cū frequētibus præliis Romanorū opes attri-
uiſſet, etiā Palæſtinorū & Arabici limitis oppida va-
11 ſtauit. † Panthaſilea etiam Amazonū regina, quanta
in bellis Iliacis ſtrenuè geſſerit, Poëta j. Aeneid. te-
ſtatur: Panthaſilea, inquit, furens mediiſque in milli-
bus ardet. [De his mulieribus & earū conditione
dixi j. ſuper verbo *qui cum alia matrimonium contra-
hens*.] Camilla Volſcorū regina ex Methabo rege, &
Caſſamilla coniuge natā, virgo inſignis ac memora-
tu digniſsima, cum eius mater primum eam peperiſ-
ſet, & obiiſſet: Methabus rex ipſius Camillæ pater
regno ſtatim pulſus fuit, de quo nihil retinuit præter
hanc paruulam præ cæteris rebus ſibi dilectā. Quam
cùm in nemore detuliſſet, eam ferino lacte educauit.
Quæ cùm adulta fuiſſet, fœmineos labores à ſe om-
nes abiecit, & corpus ſuū multis laboribus aſſueſce-
re cœpit, vtpote fundas circumagere, arcus tendere,
ceruos curſu inſequi, & plura alia pertractare, vt ſic
virginitatē ſuam præ cæteris omnibus inuiolatam ob
ſeruare poſſet. Quibus exercitiis aſſuefacta in pater-
num regnum aliquando peruenit: tandē cùm Aeneas
è Troia in Italiam perueniſſet, & Lauiniam Latini
regis filiam ſumpſiſſet vxorem, & ob id bellum inter
Turnum, & Aeneam exortū fuiſſet, ipſa Turni par-
tibus fauens, eidem cum grandi ſuorum agmine in
auxilium

auxilium venit, & cum armata ſæpe irruiſſet in Tro-
ianos, ac multos ex eis occidiſſet, & ipſa ſauciata oc-
cubuit. Ea quidem tantæ dignitatis & probitatis vir-
go fuit, vt in eius laudem Vergil. longa deſcriptione
12 ſeptimum Aeneidum librum terminauerit. †Nonne
Thomiris regina Scytharum cum audiſſet ſuorum ſtra-
dem, & filij vnici mortem, fœmineis poſtpoſitis la-
chrymis, Cyrum primum regem Perſarum ad mon-
tium anguſtias perduxit, ibidémque cum ducentis
millibus obtruncauit? Zenobia Palmirenorum vr-
bis Aſsyriorum regina, omnium virtutum fœmina
inſignita, vt antiquæ paganorum literæ teſtantur, à
Ptolomæis Aegyptiorum regibus clariſſimam duxit
originem: ferunt autem ipſam cum primùm adulta
fuiſſet, mulierum officia penitus ſpreuiſſe, & ſyluas
ac nemora pharetra accincta incoluiſſe, & ceruos ac
capreas curſu, & ſagittia venaſſe, indéque cùm ad ro-
buſtiores perueniſſet vires, vrſos ac leones, & par-
dos multos interfeciſſe: tandem pro conſeruanda
viginitate, non ſolùm frigus, ſed æſtus, atque imbres
toleraſſe. Sed etiam hominum contubernia ſperne-
nere aſſueuiſſe. Verùm, inſtante nubili ætate, ami-
corum conſilio & precibus laceſsita, Odenato no-
biliſsimo Palmirenorum vrbis principi ſe nupſit, quæ
cùm cerneret virum ſuum captum à Saporo Perſarũ
rege, militare diſpoſuit, ita quòd ſumpto regio or-
natu collectis copiis, in Saporum regem iam latè
Meſopotamiam occupantem animoſiſsimè progreſ-
ſa eſt, & nullis parcens laboribus, non ſolùm Sapo-
rum acerrimum regem ſuperauit, ſed & Meſopota-
miam ſibi ademit, & ipſum Saporum regem vſque ad
Ctheſiphontem pepulit, & fugauit. Ac poſtmodum
cùm omnem Orientem ad Romanos ſpectantem v-
nà cum viro pacatum obtinuiſſet. Odenatus cum
Menio eius conſobrino ſimul cum Herode eius filio
occiſus eſt. Quibus trucidatis Zenobia generoſi a-
nimi mulier ſtatim imperium intrauit, ac viriliter
gubernauit, & adeò glorioſè illud rexit, vt nec Ga-
lienus & Claudius imperatores aliquid contra eam
attentare præſumpſerint. Similiter nec Orientales
Aegyptij, nec Arabes, aut Saraceni, vel Armenij
populi. Quinimo eius potentiam timentes, ſuos ter-
minos ſeruare poſſe contenti erant. Quippe omnes
illam ob egregiam eius belli induſtriam, & militiæ
diſciplinam timebant, & venerabantur. Nam tantæ
fuit virtutis, vt Galieno atq; Claudio Auguſto ſub-
latis, & Aureliano in principatu ſuffecto ad ignomi-
niam Romani nominis expiandam, & ingentem glo-
riam conſequendam, plures in ſe traxerit, cum qui-
bus multis confectis bellis tandem cum multis legio-
nibus haud longè ad Emeſſem ciuitatem deuenit, v-
bi Zenobia imperterrita cum ſuo exercitu eum expe-
ctauit, cum quo diu & acriter pugnauit, & demum
in Palmiram ſe recepit, vbi per Aurelianum capta,
& cathenis aureis vincta, Romam in triumphum du-
citur, & ab Aureliano libera pronuntiatur, cui à ſe-
natu Tiburtina poſſeſsione conceſſa, ab eadem Ze-
nobiana dicta eſt. Et contra Antigonum xxvij. Ma-
cedonum regem ſumpto regno confeſtim Spartanis
bellum inferentem, non ipſi tantum, verùm & vxo-
res liberiq; magno animo fortunam tulere, ita quòd
nemo ipſorum in acie ſaluti pepercit, nulla amiſſum
13 coniugem fleuit. † Præterea de Cloëlia virgine Ro-
mana habetur, quòd Porſena vrbem obſidente cum
Ethruſcis, quorum rex erat, noctu Tyberim trans-
fretauit, obſes regi data. Quo facinore Porſena rex
à Romanorum obſidione deſtitit. De qua virgine
Valerius libro iij. titul. de fortitudine cccxl. ſic dicit
Immemorem me propoſiti mei Cloelia facit, penè
eadem enim tempeſtate, certè aduerſus eundem ho-
ſtem, & in eodem Tyberi inclytum auſa facinus. in-
ter cæteras enim virgines obſes Porſenæ data hoſti,
nocturno tempore cuſtodiam egreſſa equum con-
ſcendit, celerique traiectu fluminis, non ſolum ob-
ſidione, ſed etiam metu patriam ſoluit, viris puella lu-
mine virtutis præferenda. Hæc ille. Quarto etiam Iu-
14 dicum legitur, quod Iaël fœmina interfecit Siſaram. †Et
poſtremò modernis temporibus memoriam homi-
nũ nõ exceſsit, inaudita prælia Ioannam Darc ſubul-
cam, vulgariter, la pucelle, appellatam, in hoc Fran-
ciæ regno peregiſſe, ipſúmque regnum longiſsimis
temporum luſtris ab Anglis ferè totaliter occupatum
diuina operante gratia, ſub obedientia recolendæ
memoriæ Caroli ſeptimi tunc regis Francorum Chri
ſtianiſsimi tempore breui reduxiſſe, ſecundum gl. in
prin. pragmaticæ ſuper verbo, gratia. [De iſta vir-
gine in ſtrenuitate conſpicua qualiter ab impoſitis
fuit poſt obitum purgata habetur ſuper verbo *Mor-
tuo itaq; teſtatore* j. Et de ſuis veſtibus, caſu & mor-
te dicitur ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.*]
De hac inclyta corde & moribus nobili puella ex
lib. x. Guaguini hiſtorici. c. j. ac diuerſis ibi dictis, &
varios effectus habui. Quòd Carolo rege antedicto
regnante, & quaſi abſque regno exiſtente, vrbéq; Au
reliana per Anglos obſeſſa, annos viginti nata erat
Ioanna patre Iacobo Darco, matre Iſabella apud
Vallicontem in vico Dampremo genita, quæ ob cor
poris perpetuam integritatem puellæ apppellationẽ
obtinuit, nutúque diuino ad Carolũ veniens, tametſi
nullo illum tempore vidiſſet, ipſéque præ cæteris au-
licis veſte minus ornatus ex induſtria eſſet, reueren-
ter tamen atque vrbanè regẽ intuita, ſalue, inquit, ge-
neroſiſsime rex, detq; vitam tibi propitiã Deus. Cui
cùm ſe regem eſſe Carolus pernegaſſet, Ah, inquit
puella, Tu ipſe rex es Francorum nobiliſsimus. Ad
cuius verba ſpem cœpit rex cuiuſpiam fortunæ me-
lioris. itaque ſelectis prudẽtibus aliquot viris, qui eam
diligentius probarent, illa ſe ideo veniſſe conſtanter
affirmat, vt Carolum in regnum reſtituat, Deum ita
decreuiſſe, vt ſe duce Aurelianenſes obſidione libe-
rentur, & Agnli tandem Francia excludantur. Per-
ducturam ſe Carolum ad Rhemos, vbi more maio-
rũ ſacra vnctione liniatur. de quibus omnib⁹ oracula
diuinitus accepiſſet. Et cùm de aliis arduis, & ad reli-
gionẽ Chriſtianam pertinentibus multa accuratè ro-
garetur, ſupra fœminæ ſenſum reſpondebat. Siue enĩ
de diuinitate, ſiue de bello quæreretur, non muliebri-
ter, ſed ſcitè & quaſi perita loquebatur, ita vt mulier
admirationi eſſet multis. Vtebatur in expeditioni-
bus gladio, quem hoc modo nacta fuerat. Eſt tem-
plum in agro Turon. diuæ Catharinæ dicatum, genti
regionis illius plurimũ venerabile, vbi donaria plu-
rima, atque vetuſtiſsima viſuntur. in eo tẽplo antiquũ
enſem inter ſacras oblationes vtraque parte liliis in-
ſculptum extare Carolo Ioanna patefacit, petens vt
miſſo ad tẽplũ armorũ fabro gladium illi dono per-
ferat. Admiratus Carolus ſi templum illud aliquan-
do Ioanna inuiſiſſet, percontatur mulierem qualiter
id norit: neq; inquit puella locum noui, neq; humano
ad hoc authore vſa ſum, Deus eſt, qui reuelauit. Mit-
tit rex opificem, qui inuentum ad ſe gladium ferat.
Profectus ad templum faber enſem inter ſqualentia
alia arma rubiginoſum ad Carolum perfert, quem
mox Ioãnæ rex donauit. Quæ cùm cordata eſſet, &

confidens Deo mulier, multa quæ à præfectis de bello conſulebantur improperabat, & quædam exequi mandabat. Aderat enim præliantibus ſuis egregiia armis inſtructa, equo vſa potenti & animoſo, in quẽ expeditè inſtar expediti militis conſcendebat, negotioſa hæc mulier Aurelianam diſſoluẽs obſidionem, in humero ſcorpione ea propugnaculo miſſo vulneratur. Quo vulnere neque triſtior, neque negligẽtior fuit, ſtans continenter ad foſſæ labrum, & militem fortiter agere admonens. Indéque menſe Iunio inſequentis anni, qui fuit Chriſtianæ gratiæ ccccaaix. ſupra mille, Ioanna puella Carolum conueniens: Iam, inquit: sereniſsime rex, hoſte ſuperior eſſe incipis, multas vrbes atq; arces ea Anglis ereptas tibi audientes videmus: nunc tuæ conſecrationis tempus aduenit, diuinæ dignationi placet ad Rhemos proficiſcaris, vbi more maiorum ſacra vnctione delibutus diadema ſuſcipias, qua vna te venerabilius Franco populo tuum nomen erit, & hoſti formidabile: nihil te perterreat, quòd Campania & reliquæ ferè Belgæ omnes ab hoſte tenentur. Viam tibi propitiatore Deo parabimus, tantùm copias contrahe, vt Dei decretum exequamur. Hæc Ioannæ verba ſpem omnibus faciebant magnam, propterea quòd vitæ puritate puella præ ſe ferebat ſanctitatem, & nihil muliebriter agebat, aut loquebatur. Enimuerò ſacerdotali confeſsione quaque ferè hebdomada conſcientiam purgabat, & diuinam euchariſtiam deſumebat. Vnde collecto apud Gyen non mediocri exercitu Ioanna præeunte, & Carolo omnia ſubiiciente, Rhemos, qui Anglo parebant, Carolus adoritur: quos nulla vi recepit, lætis proculdubio ciuibus ſuum regem accipere, itaq; Carolus & vnctus, & coronatus eſt à Reginaldo Chartenſi Rhemorum antiſtite, aſsiſtente puella, quæ militare vexillum manu gerebat, nimirum exultans, quòd ſe vna hortante Carolus regni diadema, & ſacram vnctionem loco celebri, atque huiuſmodi ſacri multos per annos ad id muneris deſignato recepiſſet. Sacratione abſoluta ſpe nobili adducta, & poſt geſta alia magnifica Ioanna ciuitatem Pariſien. oppugnare (præter omnem opinionem) conſtituit, vbi ad ſancti Honorati portam expugnato cõfeſtim propugnaculo (quod pro porta extructum erat) è muro ſagitta in crure percutitur. Nec eo tardius in opere perſeuerat, commilitones perſeuerare cohortans, nec potuit inde reuocari, donec Alenconius laborioſam mulierem per ſe reduxit. Sequebantur eam regni proceres, & cuncti pugiles, qui tametſi ſtipendio regio non iuuarentur, viſendæ tamen Ioannæ cauſa, quam diuinitus miſſam arbitrabantur, militare non recuſabant. Hæc ille. In hac profectò virgine verificatum fuit, quod à diuo Ambroſio dicitur: Virginitas ipſa Dei templum eſt: qui eam habet, fortitudinem habere conuincitur: quia ſecundum Auguſtinum libro ſecũdo de ciuitate Dei, cap. xxvj. tanta eſt vis probitatis & caſtitatis, vt omnia vel penè omnis eius laude moueatur humana natura. Nec vſque adeò ſit turpitudine vitioſa, vt totum amittat ſenſum honeſtatis. Virginitas virtus eſt animi, comitémque ſecum habet fortitudinem. xxxij. quæſtion. v. ca. ita ne aliquem. Et de omnibus iamdictis mulieribus dici poteſt illud Boët. libro primo de conſo. has ſaltem nullus potuit peruertere terror. quod multum cedit eis in laudem. † Et inſuper fœminæ nedum ſtrenuitate & fortitudine, verum etiam ſapientia, atque induſtria viguiſſe leguntur. Opis alio nomine dicta Ops, fœmina fuit, quæ ſui prudentia Iouem, Neptunum, atque Plutonem filios vnà cum Saturno, contra hoſtes ſæuiſsimos à morte liberauit: ob quod adepta fuit tam grande nomen, vt ipſa diceretur mater Deorum. Et Iuno eius filia Ioui tandem nupta, olim regina cœlorum arbitrata eſt. Nicoſtrates vaticinatrix clariſsima, mulier quidem Arcadica de carminibus Carmenta cognominata, hoſtia Tyberis intrans in Palatino monte, vbi nunc Roma habetur, conſedit, in quo Euandro eius filio rege conſtituto, cùm ipſa Græcarum literarum doctiſsima eſſet, atque verſatilis ingenij, incoláſque ſylueſtres compeſciſſet, nouos literarum characteres inuenit, eóſque earum coniunctionem atque ſonos edocuit. Cuius admirati rudes poſteri eam non mulierem humanam, ſed Deam arbitrati ſunt. Vnde Poëta viij. Aeneidos:

Tum rex, inquit, *Euandrus Romanæ conditor arcis,*
Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum,
Me patria pulſum pelagíque extrema ſequentem,
His poſuere locis, matriſque egere tremenda
Carmentis Nymphæ monita, & Deus author Apollo.

Hoc idem Ouidius libr. Faſtorum confirmat. Iſis regina Aegyptiorum (teſte Iſidoro libro j. Etymologiarum) literas Aegyptias inuenit, & præterea Diodorus libr. j. de antiquorum geſtis, dicit: Iſidem hanc Oſiridis Aegyptiorum regis vxorem interpretatam Cererem inuento primũ tritico & hordeo, quæ priua incognita hominibus caſu inter cæteras herbas oriebantur. Ab Oſiride verò eorum fructu cibi vtilitate animaduerſa, omnes eo nutrimenti genere eſſe vſos, tum propter cibi reperti ſuauitatem, tum quia vtile videbatur. Signa huius inuentæ ſegetis ferunt, quòd ab Aegyptiis veteri lege, & nunc quoque obſeruatur, vt meſſores æſtate ſpicas maturas ad manipulum excerpant in Dei oblationem, atque Iſidem inuocẽt. Hæc ibi. Sapho Erexia diuini ingenij poetria vates quoque fuit nobiliſsima. Olda pariter Sellum vxor Ioſiæ regi vaticinando multa prædixit, & præſertim Hieroſolymorum euerſionem, vt patet iiij. Regum. xxij. ca. Herina poëtria multa laude digna conſcripſit, quæ Nectenabo Aegyptiorum regi vſque in Aethiopiam pulſo reditum ſuum prædixit. De Didone Phœnica dicitur Aeneid. primo. Iura dabat legéſque viris. Similiter Rebecca filium ſuum Iacob inſtruxit, vt benedictionem paternam obtineret. Eúmque ſuo conſilio à fratris ſui Eſau perſecutione liberauit. Geneſ. vigeſimoſeptimo. Bethſabee pro Salomone filio ſuo prudenti ſermone regnum adepta eſt. iij. Regum j. cap. Heſter quoque ſua ſapienti locutione ab Aſuero rege, quod voluit obtinuit. Abigail etiam ſua ſapientia, & animi ſui prudentia Nabal virum ſuum à morte eripuit. j. Regum xxv. Et Iudith caſtiſsima ab Holophernis furore populum Dei liberauit, Iudith xiij. Necnon Debora vxor Lapidoth ſpiritu prophetiæ repleta iudicabat populum in tempore illo, aſcendebántque ad eam filij Iſrael in omne iudicium, Iudicum iiij.

Cornificia Romæ poëtrix fuit clariſsima, quæ tanto effulſit Poetico dogmate, vt Cornificio eius fratri germano poetæ ſummo, quæ foret gloria illuſtris, hæc profectò nõ contenta pulcherrimis valuiſſe verbis, niſi vt Elycon carmen deſcriberet, atque plurima & inſignia deſcripſit epigrammata, quæ tempore diui Hieronymi, vt ipſe teſtatur, extabant. Quibus virtutibus perpetuum ſibi acquiſiuit nomen.

Sicut Hortenſia Hortenſij Romani oratoris filia, quæ (vt Valerius libro viij. titul. de mulieribus candidis

dicis.in fi.) cum triumuirorum magiſtratu matrona-
rum Romanarum multitudo publica exigente ne-
ceſsitate, intolerabili grauaretur onere, nec homi-
num inueniretur aliquis, qui ſibi patrocinium præ-
ſtare auderet, ſola auſa eſt animo conſtanti coram
triumuiris rem fœminarum aſſumere, eámque per-
orando tam efficaciter inexhauſta facundia agere,
vt maxima audientium admiratione crederetur eſſe
Hortenſius pater. Quamobrem quicquid expetierat,
non ſolùm obtinuit, verùm etiam longè plus à trium-
uiris laudari promeruit. Et Clodoueus regum Fran-
ciæ protochriſtianus conſilio, & ſapientia Clotildis
vxoris ſuæ Baptiſmi lauacrum, vt infrà dicetur, pro
meruit. Proba mulier Romana elegantiſsima, Adel-
phi proconſulis Romani vxor, tam literarum, quàm
nomine memoratu digniſsima, cùm Chriſtana eſſet,
liberalibus artibus plurimum valuit, & inter alia e-
ius ſtudia adeò peruigili cura Virgilij carminibus
familiaris fuit, nunc huc nunc illuc per Bucolicum,
Georgicum, atque Aeneidum ſaltim diſcurrendo
carmen, nunc hac ex parte verſus integros, nunc ex
illa metrorum particulas carpens, miro artificio o-
mnem veteris, & noui Teſtamenti hiſtoriam placi-
do, atque expedito, & ſicuti pleno verſu deſcripſit,
adeò aptè integros collocans, & fragmenta conne-
ctens, ſeruata lege pedum, & carminis dignitate, vt
nemo niſi expertiſsimus compages poſſet aduertere,
& bis ab orbis exordio principium faciens, quicquid
hiſtoriæ in veteri atque nouo legitur teſtamento, tam
comptè compoſuit, vt huius compoſiti ignarus ho-
mo prophetam pariter, & Euangeliſtam facilè cre-
dat fuiſſe Virgilium, vocauítque opus ſuum à ſe com-
poſitum Centonem, quod perſæpe vidi, & habeo
propria manu ſcriptum. [Melius diceretur Virgi-
liocentonam, quaſi opus de verſibus Virgilij com-
poſitum. Sicut Eudochia Theodoſij minoris vxor
Homerocentonam ex verſibus Homeri de Chriſto
compilauit, de quibus meminit Hieronymus in epi-
ſtola ad Paulinum cap. vj. ibi, quaſi non legerimus
Homerocentonas, & Virgiliocentonas, &c. quia
centones ſunt non opera ipſa ſic compoſita, ſed ſunt
illorum compoſitores, qui ex multis hincinde com-
poſitis vnum corpus ſarciunt, ſecundùm gloſſ. ibi.]
Habuit Boëtius vxorem prudentiſsimam nomine
Elphe, quæ hymnum fecit oliuæ binæ de Petro
& Paulo Apoſtolis. Ioannes Andræas literatiſsi-
mam habuit pariter vxorem, quæ ſibi & Cyno do-
ctori legum eius compatri multoties de difficilibus
iuris reſpondebat. Sic & Ioannis Calderini vxor,
ſecundum Panormi. in cap. cùm inter vniuerſas. in
fi. de elect. Præterea Philippo Euangeliſtæ quatuor
filiæ erant virgines prophetantes, vt habetur Act.
16 xxj. † Etiam narrat Seneca libro j. de clementia.
capit. v. quòd cùm quidam rex non poſſet potentia
quendam ſuum deſtruere inimicum, reginam conſu-
luit coniugem ſuam, quæ tali regi dedit conſilium.
Fac domine quod medici facere ſolent, quia vbi vſi-
tata remedia minimè proſunt, tentant contraria: ſi
ſeueritate nihil profeciſti, nunc tenta quomodo ce-
dat tibi clementia. ignoſce illi. Quod ille gauiſus
annuit, factóque adimpleuit, & contulit ei conſula-
tum, ex quo habuit eum amiciſsimum fideliſsimúm-
que hæredem. Et hoc eſt, quod diuina conſuluit Ber-
nardus in epiſtola de cura domus, & rei familia.
Quòd bladum tempore cariſtiæ minori pretio eſt
vendendum vicinis & inimicis, quia non ſemper
gladio: ſed ſæpe ſeruitio vincitur inimicus. [Hoc
antiquum diuinæ iuſtitiæ, & proprium ſemper exti-
tiſſe ſacris memoratur in literis, reuocare peccatores
ad vitam via atque ordine triplici, vocibus præco-
num & vatum per correctionem, largitate quoque
benefica, flagello denique, ſi duo priora non corri-
gunt. Hæc Matthæus Boſſus in iij. parte, epiſtola lx.
incip. Primo beneuolentiæ ortu.] Quod probè mo-
net Cato dicens:

Quæ ſuperare potes, interdum vince ferendo.
Maxima enim morum ſemper patientia virtus.

[Vt plenius habetur infrà ſuper verbo, *Teſtamentũ.*
iiij] & ſuperabundans beneficio vincere inimicum.
Plerumque ſiquidem id euenit, vt qui peccata atque
iniurias facilè vlciſci non poſſumus, eas alicuius di-
gnitatis ratione aſſumpta ad gloriam conuertamus:
quia vt dicit Vale. lib. iiij. tit. de reconciliatis. de Pu-
blico Vaticinio ac Cicerone loquens. Specioſius ali-
quando iniuriæ beneficiis vincuntur, quàm mutui
odij pertinacia penſantur. cui conuenit Cato:

Vincere cùm poſſis interdum cede ſodali:
Obſequio quoniam dulces retinentur amici.
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Qua ſagacitate in Balduynum foreſtarium vſus fuit
Carolus Caluus Francorum rex, & Flandriæ comi-
tatus dignitatem hac occaſione accepit, de quo Ga-
guinus libro v. capit. j. de prædicto Carolo loquens:
17 † Eius, inquit, regis ætate, Flandria, quæ paucis
tunc vicis atque ædificiis ornata erat, & feris magis
quã hominibus incolebatur, eíque præficiebatur à re
ge cuſtos, qui Francorum lingua foreſtarius diceba-
tur, comitatus dignitatẽ hac occaſione accepit. Erat
autem Balduynus, cui patre defuncto cùm in magi-
ſtratu illo fuiſſet à Carolo inſtitutus, Iudith regis fi-
liam, dum ex Anglia reuertitur ſibi rapere temera-
rius iuuenis auſus eſt, nupſerat enim Adolato Anglo
rum regi, qui cùm abſque liberis deceſsiſſet, Iudith
viro deſtituta, in Franciam ad patrem rediens depre-
henſa eſt. Cuius rei gratia Caroli iuſſu coëuntes epi-
ſcopi Balduynum excommunicatione percellunt: at
cùm nihilominus facti non pœniteret, conſilio pro-
cerum perſuaſus Carolus permittit filiã Balduyno
in matrimonio copulari, & de cuſtode Flandriæ co-
mitem Balduynum inſtituit. Eius certe Caroli Calui
extant præclara & religioſa monimenta. Hæc ille.
[Nam in hunc modum filiæ iniuriam tulit, & ſuam
multo laudabilius, vt à ſimili de Piſiſtrato Athenien.
tyranno dicit Vale. lib. v. titu. de Humanitate.] Et
ſemper fuit, & eſt comitatus ille regi Franciæ ſubdi-
tus, & de reſorto curiæ Parlamenti Pariſius, vt dicit
Bal. in authen. ſtatuimus. C. de epiſ. & cle. verſi. iuxta
hoc quæro, &c. Vnde propoſitum continuando non
immerito Iuſtinianus vxorem conſuluit, & bonum
ac ſanctum conſilium reportauit, vt infrà videbitis.
Cæteras taceo fœminas, vel quarum inhoneſta vita
nomen, & ſcientiæ famam denigrauit, qualis Medea
fuit, & Sapphos Lesbia: aut quibus largitor omnium
prætextu ſanctitatis vitæ ſpiritum ſapientiæ, prophe-
tiæ, & literalis ſcientiæ infudit, quales fuerunt Sibyl-
læ, & plures aliæ Romanæ fœminæ, in quibus litera-
ria dignitas ſeruata eſt vſque etiam ad diui Hiero-
nymi noſtri tempora. Quibus omnia fermè ſcripta
& editiones dicauit ſuas, vt viſus ſit Paulam, Bleſil-
lam, Marcellam, Aletam, Aſellam, Celantiam, mul-
táſque alias non minus, quàm illius tẽporia viros di-
gnas, meritaſque dixiſſe, quib. ſuo adedicaret libros,
18 ſummúq; deſudaret ingenium. † Sed reſtat, quòd fœmi-
næ ſanctitate inſignes nedũ arma cum laude tracta-

runt. Verùm etiam literis ornatæ fuerunt.[Hodie do
lendum, quòd non literis vacant fœminæ, vnde Mat-
thæus Boſſus, in iij.parte epiſtola lxxvij.incip. Quaſ
ſcripſit ad te Anna. Degenerauit iamdudum, inquit, à
priſtina gloria literaria in fœminis dignitas, ſi non
magis interiit, non vt puto, quòd ſit ita defecta labefa
ctáq; natura, vt non poſsit quod potuit propagare rur-
ſum, id, qui magnificum & glorioſum in literis, prio-
res illæ tenuerũt innumerabiles, & clariſsimæ fœmi-
næ ſuis fauſtioribus ſeculis, quarum illuſtrium æter-
nis monumentis ampliſsimi etiam referti ſunt codi-
ces, ſed in vitio ſunt ſine dubitatione parẽtes, qui vel
erubeſcũt ſuas ſeipſis præſtãtiores habere filias, qua-
rum erudito ingenio, audacíque facundia capi, & ſuf-
fundi queant, vel quòd dare & accipere chirogra-
phum valeant, teneros ad amores, & occultas ſaga-
cius flãmas procis aperire, quæ ab his omnino abeſt
occaſio atq; malitia, quæ literaturæ ſunt prorſus ex-
pertes. In quo cũ his nullo ſanè modo ipſe cõuenio,
vt dedecori ſit progenitoribus natorum doctrina no
ſcendiq; nobilitas, quando dignitas generantium to-
ta pendet à genitis, nec plus excellit vlla paternitas,
quàm ſit excellens ſuiipſius filiatio, & illud ſit veriſ-
ſimè dictum in ſacris prouerbiis: Gloria patris eſt fi-
lius ſapiens: & inſequenter, filius ſapiẽs lætificat ma-
trem. Ita neq; vllum vehementius frænum contra iu-
uenilem calorem omnémq; libidinem mihi omnino
eſſe videtur, quàm literarius labor, & incitata ſtudio-
rum auiditas atque conſtantia. Qua ratione Hierony
mus diuus, & occulatiſsimus omniũ, aptiſsimè admo
net. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non
amabis: A pugillari vigiliq; lucerna Venus ebria cum
pharetrata prole migrat impatiens, vbi ſe confeſtim
inſinuat liuida, macilentáque Minerua. Adde & iſtud
quod tametſi non ex ſe, verùm ex modo vtẽtium tã no-
cua, quàm vtilis fieri ſcientia poteſt, ignorantia ta-
men ſemper eſt peſsima, nec vnquam abeſt à turpitu
dinis vitio. Hæc ille.] Mulieres pariter omnes fere ar
tes inuenerunt. Et prætereà olim artibus liberalibus
inſtruebantur. l. qui filium. ff. vbi pupillus educari de-
beat, vbi gloſſ. dicit, quòd antiquitus mos erat mulie-
19 res legere Grammaticam. †Et ſic non ſine cauſa ho-
norandæ veniunt, prout in pleriſque locis homines
mulieribus aſſurgunt, & in via eis cedunt, ac eas ſe-
dibus præponunt, vt noſtri Toloſani & fere regnico-
læ omnes facere conſueuerũt. Quod à Veturia Corio
lani matre habuerunt, qui exactis à Roma regibus e-
gregius bellator, ac ſtrenuæ virtutis adoleſcens his
temporibus propter virtutis ſuæ præſtantiam à Ro-
manis ſummo in honore habitus eſt, qui (vt Plutar-
chus ait) ab ineunte pueritia ita corpus ad omne ge-
nus pugnæ exercuit, vt curſu peragilis in capiendo
pugnandóque ineluctabile pondus habuerit. hic ita-
que paulò ſuperiùs exacto Tarquinio, iam pubeſcen
te adoleſcentia prima meruit ſtipendia, qui ſtatim cũ
Romanum in bello ſuccumbentem videret, inſpicien
te dictatore eo prius profecto irruentem confodit ho
ſtem, quamobrem illum dictator quercia donauit co
rona. [Huius arboris fronde coronabantur tunc vi-
ctores in defectum Lauri, quo ex poſt coronati fue-
re, & coronantur. Quercus enim arbor eſt glandife-
ra, quam veteres Græci eſculum appellabãt, eo quòd
priſci ex illius fructu eſcã ſumerent, iuxta illud Boe-
tij libr. j. de conſola. ibi. Et ſoluebant ieiunia glande,
in ſignum cuius adhuc hodie glandis appellatione
omnis fructus continetur. l. j. ff. de glande legen. imò
Adam à paradiſo eiectus ſtomachum fructu illo ſa-
turauit, primam famem pellendo. Etiam in præmium
victoriæ fronde illius coronabantur, de quo meminit
magnus ille Ouid. lib. j. Metamor. dum dicit:

Hic iuuenum quicunque manu pedibúſq; rotáue
Vicerat, eſculea capiebat frondis honorem.
Nondum Laurus erat. &c.

Laurus enim nunquam fulgure percutitur. ideo Ty-
berius iij. Romanorum imperator tonitrua præter
modum expaueſcens, turbatiore cœlo coronã Lau-
ream capite geſtabat: quia fulmine afflari negatur id
genus frõdis, vt refert Antonius Archiepiſcopus Flo-
rentinus in j. parte hiſtoriali. tit. vj. c. xxj. §. j. de illo im
peratore loquens, de quo plenè habentur infrà ſuper
verbo, adiectæ impuberi. dum loquimur de excellen
tia hominis quo ad corpus.] Quo honore ſtimulatus
Coriolanus ipſe ſibi fortitudinis æmulationẽ propo-
ſuit, cùm virtutis vberrimum alimentũ ſit honos, qui
virtuoſis dabatur, ſicut debetur, quia ſecundum Phi-
loſophum ſolus eſt premium virtutis, quæ alio quo-
cũque munere præmiari nõ poſſet, quod ab Atheniẽ-
ſibus originem ſumpſit, vt Valer. li. ij. tit. de inſtitutis
antiquis. Eadem inquit ciuitas, ſcilicet Athenarum
bonos ciues corona decorandi primò cõſuetudinem
introduxit, duobus oleæ, id eſt, arboris oliferæ cõne-
xis ramuſculis, clarum Periclis, id eſt, hominis virtuo-
ſi, cingẽdo caput, probabile inſtitutum, ſiue rem, ſiue
perſonam intueri velis. Nam & virtutis vberrimum
alimentum eſt honos, & Pericles dignus, à quo talis
muneris dandi poſteritas potiſsimũ initium caperet.
Hęc ille. Vnde Romani, qui & leges, & optimos Grę
corum mores ſequebantur, virtuoſo corona quercia
fortè in defectu oleæ præmiabant, quo præmio Co-
riolanus fuit meritò decoratus, cumque multa Roma-
ni decertarent bella, è nullo ſine corona, aut præmio
diſceſsit. Cæteris enim virtutis finis erat gloria. Huic
verò gloriæ finis materna erat lætitia. Nec ſibi hono
ris magis aliquid ducebat, quàm vt eum coronis or-
natũ aſpiceret mater. Pauló q; poſt cùm pecunias pro
parta victoria ſpreuiſſet, Coriolani cognomen de-
cretum eſt, qui anteà Marcus vocabatur. Demũ petẽ-
te eo cõſulatum, vt cicatrices oſtendẽte, quas per tre-
decim annos bellando exceperat, licet à cunctis vir-
tus eius veneraretur, tamen nõ eidẽ ſtatim, quod po-
ſtulabat conceſſum eſt. Qua iniuria laceſsitus diſceſ-
ſit, ac ipſe ſtatim cũ Tullo Volſcorũ principe ſe con
iungens dux belli efficitur, móxque cõtra Romanos
bello ſuſcepto eorũ agrum inuadẽs, maximã prædam
exportauit, & depopulatis Latinorum finibus, caſtra
ad Celias foſſas quadraginta ab vrbe ſtadiis diſtantes
collocauit, propter quod Romani timore perterriti
primò legatos, ſecundò pontifices cum infulis, & ſuis
inſignibus velatos ſupplices miſerunt: qui fruſtrati
rediere, tertiò cùm iam deſperatio Romanorum ani-
mos intraſſet, Veturiã eius matrem & Volumniã con
iugẽ mittunt: ac ille cùm dura legatis & pontificibus
reſpondiſſet, matris precibus permotus, Volſcos ab
obſidione remouit. [De quo Valerius lib. v. titu. de
pietate erga parentes, pulchra diſſerit, & titulo de in-
gratis, cùm à Scipione Africano diſcreuit, Africanum
ei laude præferendo, quia iſte metu & violẽtia de in-
gratis Romanis ſumpſit vltionẽ: & Africanus oſſa ſo-
lùm & cineres ſuos eis negauit, ſepulchro ſuo inſcri-
bi iubendo, ingrata patria nec oſſa quidẽ mea habes.
Quid iſta aut neceſsitate indignius, aut querela iu-
ſtius, aut vltione moderatius? Cineres ei ſcilicet ciui-
tati Romanæ ſuos negauit, quã in cineres collabi nõ
fuerat paſſus. Igitur hanc vnam Scipionis vindictã in-
grati

grati animi vrbs Romana ſenſit maiorem (me hercle id eſt ita iudicante) Coriolani violentia, id eſt quàm fuerit violentia Coriolani: ille enim ſcilicet Coriolanus metu patriã pulſauit. hic ſcilidet Africanus verecundia, quæ grauior eſt metu: quia metus cadit etiam in eum qui non peccauit: verecũdia nõ niſi in peccati conſciũ.] Ob Veturiæ igitur beneficium ne ciuitas ingratudine argueretur, ex ſenatuſconſulto ad perpetuã rei memoriã eo loco, quo hæc Veturia filij irã molliuit, templum & ara fortunæ conſtructa ſunt.

20 Et † inſuper cùm nullus vſque ad id tẽpus vel modicus à viris mulieribus præſtaretur honor, ſancitum fuit, vt mulieribus homines ſemper aſſurgerent, & in via eis cederent: de quo Valerius lib. v. tit. de gratis. ſic dicit: atq; vt à publicis actibus ordiar, Marcũ Coriolanũ patriã oppugnare conantẽ admotóque portis vrbis ingẽti Volſcorum exercitu, funus ac tenebras Romanorũ imperio minitantem Veturia mater ac Volumnia vxor nefarium opus exequi precibus ſuis paſſæ nõ ſunt: in quarũ honorem ſenatus matronarũ ordinẽ benigniſſimis decretis adornauit. Sanxit námque vt fœminis in ſemita viri cederent: confeſſus ſcilicet ſenatus plus ſalutis reipublicæ in ſtola, id eſt veſte matronarũ, quàm in armis fuiſſe, ſcilicet virorum. Vetuſtiſq; aurium inſignibus quibus ſupple antè vtebantur, nouũ vittæ diſcrimẽ adiecit, id eſt nouũ ornatũ in capite. Permiſit quoq; his purpurea veſte & aureis vti ſegmentis, id eſt ornamentis colli aureis. i. ex auro quaſi in ſquamas ſecto. Super hoc ædem & arã Fortunæ muliebri eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat, faciendã curauit, memorẽ beneficij animũ ſuũ exquiſitæ religionis cultu teſtando. hæc ille. quod nũc vſque inter nobiles & noſtros, vt dixi, Tholoſa-

21 nos obſeruatur. Et † adeò, quod licet tales mulieres agere nõ poſſent actione iniuriarũ, ſi eis viri nõ cederent in via & ſedibus, ſicut agere nõ poſſet maior, ſi ei nõ cederetur per minorẽ. vt l. iniuriarũ actio. §. ſi quis de honoribus. ff. de iniur. Tamen agere poſſent ſeu intẽtare officiũ iudicis, vt viri eis cedant, minores maioribus in ſede vis & cæteris cõſuetis honoribus. [Nam honor cõſiſtit in ſedendo ante alios. c. ſolitæ. de maio. & obe.] l. j. & ij. C. vt dignita. ordo ſeruetur in l. fi. ff. de albo ſcrib. Imò ſi eſſent in poſſeſſione vtẽdi tali priuilegio, eis cõpeterent remedia poſſeſſoria. ſecundũ Io. Fab. & Ang. in §. aliã verò. inſti. de bon. poſ. [Bene dicit priuilegio: quia ſolus vſus ſine tit. priuilegij aut poſſeſsione immemorali cùm ſit contra ius cõmune, nõ poſſet tribuere poſſeſsionem, nec cauſare præſcriptionẽ. c. j. vbi bonus tex. & glo. optima. de præſcrip. lib. vj.] Plus dicit Bald. in l. obſeruare. §. antequam. in fi. de offi. procon. quòd exiſtens in poſſeſsione alicuius ſedis vel alterius honoris, ſi in illo impediatur, poteſt de facto reſiſtere etiã armata manu: & fortius poſſet actione iniuriarũ eo tunc agere, cùm nemo teneatur iniuriã pati nec patrui penſionẽ proprij honoris, & ex cõſuetudine cõpetentia cuius eſt poſſeſſor. [Ad hoc facit quod dicit Bart. in l. j. §. hoc interdictum. ff. de itinere actuq; priuato. ꝙ ea iura quæ remedio aliquo poſſeſſorio tueri poſſunt, etiã manu armata & potenti licitũ eſt de facto conſeruari, quẽ ſequitur Panor. in c. j. de immuni. eccleſiarum.] Et ad hoc, ſcilicet quod pro honorib. remedia cõpetant poſſeſſoria, eſt tex. quẽ ad hoc ibi ponderat Bal. iiij. col. in c. licet cauſam. de probat. quod eſt notandum: quia ſæpe contingit: & aliàs vidi plura debata & iurgia de ſede inter vxores magnatum, & ſuper prælatione offerendi, vel pacem in eccleſia ſuſpiciẽdi cõtendentes. videatis Panor. in c. abolendæ. ij. col. de

22 ſepul. Præterea † vt dixi, ſancitũ à ſenatu Romano fuit, quòd mulierib. liceret vti aurea & purpurea veſte, aureiſq; fibulis, & armillis. [Rationẽ ponit Valerius lib. ij. ti. de inſti. antiquis. vt latè dicitur. j. ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.* loquendo de ornatu mulierũ.] Pro primo facit quod decidit Ioan. Calde. de conſilio ſuæ vxoris, quẽ refert & ſequitur Panor. in co. c. cũ inter vniuerſas. in fi. de elec. vbi mulieres grauibus cõparantẽ perſonis: vt quando ſunt ad prandium inuitatæ, debeat pro eis mitti, ſicut ꝓ grauibus perſonis. Et alibi text. eas comparat excelſis dignitate viris, in l. optimam. C. de contrah. ſtipu. [Ita quod ꝓ honore mulierũ, etiã poſt earũ mortẽ indici poteſt & ſuſcipi, duellũ vt habetur. j. ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.*] Pro ſecũdo facit text. in l. ij. iuncta deciſione Bar. in l. j. C. de veſti. olobe. lib. xj. & in l. j. C. vt nemini liceat in frænis equeſtrib. eod. lib. vbi veſtes & iocalia nimis precioſa portari vetita non cẽſentur mulieribus prohibita, ſed ſolis viris,

23 niſi expreſſè de mulierib. diceretur. Adeò † quòd in ſtatuto perlas portari prohibẽte, mulieres nõ cõprehenduntur ſecundùm Bar. in l. j. ff. de fonte. vnde licet olim ab Appio tribuno lex Romæ lata fuiſſet, ꝙ neq; mulieres aliã quàm ſemiunciam auri haberent, & ne diuerſi coloris veſtimento nec vehiculo per vrbem vterentur, tamẽ ex poſt lex illa mulieribus dura per Marcum Catonem & Tyberium Gracrum conſules fauore earum abolita fuit, vt refert Faſciculus temporum de his conſulibus loquens. [Vide quæ plenius dixi. j. ſuper verbo, *Cuidã Petro tradiderũt.* dũ loquor de ornatu mulierum.] Per quæ omnia viderentur mulieres poſtquã ad bellandum fuerunt aptæ, & conſequenter ad ſeruiendum dominis in bello habiles, & in honoribus præferendæ, ac ſapientia & intellectu pollentes. Etiam deberent eſſe feudorũ capaces ſicut maſculi. Sed verũ non eſt. licet enim aliquæ hactenus fuerint, tamen paucæ: nec contingit illud de lege communi. Ideo non curandum de his, quæ raro eueniunt. l. ex his. & l. nam ad ea. ff. de legibus.

24 † Quinimò mulieres communiter, & vt plurium, propter ſexus fragilitatem molles exiſtunt ad belli pondera ſuſtinenda, & iudicia diſcretè exercenda. xxxij. q. ij. §. ſed illud. & c. forus. de ver. ſign. & l. cùm prætor. ff. de iudic. Iudicium enim mulierũ fragile, ex toto integrum non reputatur, vt ibi dicitur, & in l. ſi pater. C. de ſponſali. & not. Bald. in c. j. vel vltimò quæro & c. de iudi. vbi dicit conſiliũ mulierum inualidũ ſecundum Ariſtotelem, quem ibi allegat. & idẽ Bald. in c. ſignauit. de reſcrip. ſuprà allega. Ideo ſi ſtatutum in contractu alicuius requirit authoritatem vel conſiliũ propinquorũ. non intelligitur de fœminis ſecundùm Bal. in l. j. ver. ſed quid ſtatutũ & c. C. q. admitti ad bo. poſ. poſſunt. & Ang. in l. fi. C. de verb. ſig. Fœmina praui ingenij longè effreni pugnatior ore quã gladio: cõmiſsi, ſcilicet cõſilij perfida cuſtos nec author fœmina pacis, ſed potius litis & belli. Præterea dicit tex. in l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maie. ꝙ minora ſudent fœminæ quã maſculi. Nec expedit reipublicæ, ꝙ fœminæ bella ſectentur & exercitum. Ne milites earum concupiſcentia diuertantur à militia. Ex quo deciſum olim fuit, milites ſuis dare nõ poſſe concubinis. l. ij. C. de dona. inter vir. & vxo. vt mulieres occaſionẽ nõ habeãt ſequẽdi eos ambitione premiorum. [De quo plenius habetur ſuper verbo *& vxorem nomine Adelaſiam.* in ij. arti. in fi. & ſuper verbo, *teſtamentum.* j. in ix. caſu fallentiæ, in fine.] Et alibi

dicit teat.in d.l.optimã.C.de contrah.ſtipu.ꝙ mulie-
res nõ omnibus perperã naturalis pudor ſeſe manife-
ſtare concedit. Vnde ſicut ad teſtes impeditos mitti-
tur propter neceſsitatẽ.c.ſi qui teſtiũ. de teſtib. Etiam
ad perſonas egregias propter eorum dignitatẽ. l. ad
egregias.ff.de iureiur. Sic pariter mittitur ad mulie-
re . propter honeſtatẽ,ſecũdũ Bal.in d.c. ſi qui teſtiũ.
P ræterea nõ decet eas cœtibus virorum commiſceri,
q ias ſexus pudicitia ab eorum conſortio fecit alienas.
l.fi.C.de arb. Nã Calphurnia mulierũ omniũ arrogã
tiſsima io iudicio poſtulãs, prætori irreuerenter cum
ad votũ non exaudiretur, poſteriora oſtẽdit.l.j.§.ſe-
xum.ff.de poſtu.& c.mulieres. de iudi.lib. vj. [Verè
turpitudo huius nominis arrogantiã denotat vilanæ
mulieris, per ea quæ plenè dicta ſunt ſuper verbo,
Raynutius de Clera. ꝓpe finẽ. Nã refert etiam Raphaël
Regius in j.Metamorpho.Ouid. lib.de quodam Ioã.
Calphurnio omnium grammaticulorũ arrogantiſsi-
mo, qui nuper cauillationibus ſuis enarraoones il-
lius hæroicas ſub nomine cuiuſdã ſtolidi pædagogi
editis reprehendere, imò corrumpere ſua malignitate
curauit: tamen non præualuit, ſed cõfuſus remanſit.]
25 Propriũ † enim mulierum eſt vitare bella, & fugere
cõgreſſus, quas ſola puſillanimitas facit amare deli-
cias. Habent profectò mulieres cor molle, nõ valẽtes
quid durum ſuſtinere. ideo ſunt vt plurimum timidæ
& valde appetitiuæ laudis, & cõſequenter verecũdæ,
timentes inhoneſta facere. Sunt etiam cõmuniter piæ,
& miſericordes pluſquam viri, ſecundũ Philoſophũ
lib. viij.de natu.animalium, iuxta illud Eccle.xxxvj.
vbi non eſt mulier, ingemiſcit agens, vt exẽplo patuit
quoniam publicato Pharaonis edicto, ꝙ obſtetrices
maſculos Hebræorum obſtetricãdo interficerent, eas
à pietate non diuertit nec miſericordia, imò Deum
pluſquam regem timuerũt: & maſculos nõ occiderũt.
Exo.j. Sed contrariũ viri ad præceptum Herodis re-
gis fecerunt, & innocẽtes occiderũt. Matt.ij. Et ſunt
fœminæ quã viri plus deuotæ, prout dietim teſtatur
eccleſia dicens: ora pro populo, interueni pro clero,
intercede pro deuoto fœmineo ſexu. & non ſine cau-
ſa: fuit enim mulier in paradiſo de coſta Adæ dor-
mientis à Deo formata: in quo virum excellit, q ex-
tra paradiſum in cãpo Damaſceno formatus & crea-
tus extitit, & pòſt in paradiſum latus. Gen. ij. Vnde
in qualitate ſeu cõditione in qua participãt communi
ter, excedũt vltra modum, vt ſi ſunt miſericordes, ni-
mis ſunt tales. Et pariter ſi crudeles, & odio repletæ,
ſunt vltra viros terribiles odij concepti executrices,
vt de Semiramide regina Babyloniæ recitat Valerius
lib.ix.tit. de ira & odio. Namq; , inquit, Semiramis
Aſſyriorum regina, cùm ei circa cultũ capitis occupa
tæ nunciatũ eſſet, Babylonem defeciſſe, altera iã par-
te crinium adhuc ſoluta protinus ad eã expugnãdam
cucurrit, nec prius decorẽ capillorũ in ordinẽ, quàm
tantã vrbẽ in poteſtatẽ ſuam redegit. [Decorẽ pluri-
mum fœminæ ſuper omnia cordi habent: & rationẽ
quare ornari ſemper cupiunt, vide ſuper verbo, *Cui-
dam Petro tradiderunt*: dum plenè loquimur de orna-
tu mulierum & patientia earum ad viros. Et ibi ha-
betur de hac Semiramide ad diuerſos effectus: & ple-
nius de vitiis mulierum & virtutibus.] Quocirca
ſtatua dictæ reginæ Babyloniæ poſita eſt in illo ha-
bitu quo ad vltionem exigendam celeritate præcipi-
ti tetendit. hæc ille. Non enim eſt odium nec malicia
ſupra maliciam mulieris. Eccle. xxv. Audax enim
eſt ad omnia quæ amat vel odit fœmina. Et vix pau-
ca inuenies impoſsibilia mulieri. Nihil enim fœmi-
na relinquit inauſũ, quò furor impellit, mentiſque in-
famia verſat. Idem de verecundia & inuerecundia vt
vidiſtis de Calphurnia: idem in rapina, quoniam vi-
ris ſunt rapaciores. [De verecundia Valerius libro
iiij.tit.de verecundia. in princ.ſic dicit. Hæc enim iu-
ſtiſsimis viris præcepit vt priuatas facultates neglige-
rent, publicas quam ampliſsimas eſſe cuperẽt, digna
cui perinde ac cæleſti numini templa extruantur: a-
ræq; conſecrentur, quia parens eſt omnis honeſti cõ-
ſilij tutela, ſolenniũ officiorum magiſtra, innocentiæ
chara, proximis accepta, alienis omni loco, omni tẽ-
pore fauorabilẽ præ ſe ferẽs vultũ. hæc ille. Eſt enim
verecũdia ſecundũ Philoſophum iiij. Ethico. timor
quidam pudoris contrahendi. vnde Cicero: Verecun
dia, inquit, eſt cuſtos virtutum omnium dedecus fu-
26 giens, laudẽmque maximam conferens. Ob † quod
lex proconſules vetuit ſecũ ducere vxores, vt d.l. ob-
ſeruare.in prin.ff.de offi.procõſulis: quod in auibus
demonſtratur. Tradit enim Guliel. tardiui. in eius
noua tranſlatione artis falconeriæ de latino in galli-
cum ad regem noſtrum Carolum octauum directa
in prima parte õt. de ſpeciebus animalium rapacium.
Quòd inter aues de præda viuentes fœmella eſt ra-
pacior, audacior, cautior, ad rapiendum & aſtutior.
hinc dicit tex.& glo.ſuper verbo, tam grauia.in l. ni-
hil.ff.de adul. fœmellam maiora vulnera ſuſtinere,
quàm marem. Ideo caueant iudices, & ſemper inui-
gilent circa vxores, quæ naturaliter auaræ ſunt & cu-
pidæ plus quàm viri: quia quicquid audiunt & vi-
dent, appetunt. Vnde hæc omnia conſiderans beatus
Ludouicus Francorum rex ſalubriter ſtatuit, & de-
inde Philippus confirmauit, ꝙ à cætero officiarij in
ſuorũ ingreſſu officiorũ iurarent, ꝙ dona aut benefi-
cia à quacũque perſona nõ reciperẽt in quacunq; re,
nec ſuis vxoribus ac familiaribus fieri procurarent: i-
mò poſſetenus & bona fide diligentiã adhiberẽt, ne
vxores eorũ & aliæ ꝑſonæ ſupradictæ munera reci-
piant: quod ſi fecerint, ex quo hoc ſciuerint eas ad re-
ſtitutionem cõpellent ſub debito iuramento. Cùm
genus mulierum ſit auariſsimũ. ff. ad Velleia. l. ſed ſi
ego. [Hanc ordinationem ſituauit dominus Auffre-
rij in ordine iij.in õtu.de offi.Balliuiorum. & ordine
27 xxxvj.] Et † inde etiã eſt, ꝙ quando fœminæ amãt,
vehementius amant quã viri. Tum propter maiorẽ
cõplacẽtiam & delectationẽ, quam ſecundũ natura-
les recipiunt in coitu, [De quo habetur infrà latius
ſuper verbo, *& dotẽ quam ei dederat.* vbi alia ratio datˉ.
Et multò maiorẽ habuiſſent delectationẽ ſi Adã non
peccaſſet, vt habetur. J. ſuper verbo, *Qua filium ex eo
ſuſcipiẽs.*] per multas rationes, quas tacere hone-
ſtius eſt. Tum quia ſint viris fragiliores. Et inde mu-
lieri luxurioſæ dandus eſt curator, & non viro. Cùm
æquiparetur furioſo. l. & mulieri. ff. de curato. furio.
non enim amant mulieres, ſed potius inſaniunt. Iux-
ta illud poetæ Aeneid.j.

Infelix Dido longũmque bibebat amorem.

Pariter & iiij.Aeneid.

Ardet amans Dido traxitque per oſſa furorem.

Et poſt multa eodem lib.

Venit amor, magnóque irarum fluctuat æſtu.

Et eodem lib.

Intereà & tacite viuit ſub pectore vulnus.
Vritur infelix Dido, totáque vagatur
Vrbe furens, qualis coniecta ceruа ſagitta &c.

Et paulo ante his dictis intenſum animum inflamma
uit amore. & Ouid. lib.j.Metamorpho.

Heu mihi, quòd nullis amor eſt medicabilis herbis.

Ideo

Ideo dicit tex.iuncta glo.in §.fi.inſt.de ſucceſ.ſubla.
ꝙ furore amoris præſertim in muliere nil vehemen-
tiua inuenitur: quia vt vino capitur aut Baccho, ita
& amore, in quo nihil differt à brutis. vnde poëta
Georgicorum libro tertio.

Omne adeò genus in terris hominumq́; ferarumq́;
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres,
In furias ignémque ruunt, amor omnibus idem.

Facit in auth.quibus mod.natu.effi.§.illud. colla. vj.
28 Et † hinc eſt, ꝙ viri amantes vehementer & vltra mo-
dú mulieres quã cæteri, dicuntur effœminati aut mu-
lieroſi.& xv.q.vj.alius.vt etiã faciunt viri caſtrati, de
quibus loquitur iiij.Reg.c.xxiij. ibi: Deſtruait quo-
que ædiculas effœminatorũ, qui erant in domo do-
mini, qui interdũ mulieres vltra modũ diligunt, ſe-
cundũ Bal.in l.j.C.de eunuchis. Sicut gallus dicitur
gallinaceus, qui ſupra modũ diligit gallinas. Et vir
dicitur vxorius. [Primus vir vxorius fuit Adam hu-
mani generis ſtipes, vt habetur j.ſuper verbo, *Cuidã
Petro tradiderũt.* dum loquitur de pulchritudine vxo-
ris, quæ ſæpiſſime maritos decepit.] qui nimis vxo-
rem diligit.l.pœna.iuncta gl.ff.ad le.Pompe. de par-
ricidiis. [De luxuria autẽ & libidine, Valerius lib.
ix.Quid, ait, his vitiis fœdius? quid etiam damnoſius?
quibus virtus atteritur, victoriæ elangueſcunt, ſopita
gloria in infamiã cõuertit, animiq́; pariter & corpo-
ris vires expugnantur, &c.] Mercurij ad Aeneam
Iuxta illud, allegato Aeneidum lib.iiij. pulchrúmque
vxorius vrbẽ extruis &c. Nã vocat Mercurius deo-
rum nũtius Aeneam vxorium, quaſi Didonis amore
inebriatũ, taliter ꝙ ab ea nõ poterat diſcedere, etiam
iuſſu deorum: & verè vxorius eſt ille, qui amore vxo-
ris, Dei præcepta contemnit, ſicut Adam fecit. Præ-
29 terea † mulieres ſunt communiter garrulæ. vnde Tit⁹
Liuius decade j. Initiũ, inquit, turbandi omnia à fœ-
mina ortum eſt, vt patet Gen.iij. Sunt inſuper varia-
biles, litigioſæ, atque ſuperbæ, necnõ incredulæ & ſu
perſtitioſæ pluſquã viri: quod habuerũt ab Eua, quæ
plus credidit ſerpenti, quàm Deo, alleg. Geñ.iij. cap.
Iuxta illud Apoſtoli j.ad Timo.ij.ibi, Adam non eſt
ſeductus: mulier autem ſeducta in præuaricatione
fuit: facit tex. in c.forus.de verb.ſig. Nã videmus cõ-
muniter plures fœminas eſſe diuinatrices & creden-
tes ire de nocte in partes longinquas, pueros occide-
re, & p domos diſcurrendo ianuis clauſis intrare, ibi
comedere, & bibere: quod eſt fatuũ credere.c.epiſco-
pi. xxvj. q. v.licet in quodam tractatu, qui Malleus
maleficarũ intitulatur, videatur concludi cõtrarium.
vbi reſpondetur ad dictũ c.epiſcopi. ꝙ factũ fuit per
Augu. in concilio Carthaginenſi paucis aſſiſtentibus
prælatis. Pariter recitat idem Augu.lib. ij.de ciuitate
Dei c.iiij. & c.xxvj. ꝙ olim mulieres Romanæ pluſ-
quam ſuperſtitioſæ [Vide de hoc infrà ſuper ver-
bo, *Cuidam Petro tradiderunt.* de quadã regina Frãciæ
quæ ſuperſtitioſa fuit]. fuerunt: quia ſacrificando
Berecinthiæ deorũ matri abluebant eam vrina, ſo-
noſq́; turpes ei per mẽbra pudibunda in faciem red-
debant. de quo eas deridet Iuuenalis lib. ij. Et per
ſacrificium faciebãt deæ caſtitatis.& lib.iiij. de ciuita
te Dei etiã refert idẽ Augu. c. x. ꝙ mulieres Phœni-
ces offerebant deæ Veneri de lucro & fructu ex coitu
ipſarum filiarum, quas in loco publico proſtituebant
priuſquam maritarentur. Etiam Cypriæ virgines ad
litora mittebantur, vt nauigãtium vterentur conſor-
tio & concubitu, vt ſic futuræ caſtitatis ſuæ libamenta
Veneri exſoluiſſe viderentur: & pro ſuis nuptiis quæ-
ſiuiſſe dotes: in hoc deam illam venerando, quæ
ex duabus gentilium venerandiſſima habebatur, non
ſolũ apud Cypros, vbi orta & enutrita fuerat, ſed e-
tiã apud Romanos, eo ꝙ formoſiſſima haberet, quæ
in tam grandem luxuriæ pruritum venerat, vt omnẽ
decoris ſui claritatem crebris fornicationibus macu-
lauerit, viuendoq́; in proſtibulo voluptatibus vteba-
tur. Vnde [Vide circa hoc quæ habentur ſuper ver-
bo, *Cuidam Petro tradiderunt.* dum loquitur de ornatu
mulierũ, & earum pulchretudine.] prima (vt poetæ
aiũt) meretricia publica adinuenit, & fornices inſti-
tuit & matronas inire cõpulit: quod quidem ſcelus
execrabile apud Cypros in conſuetudinem quaſi de-
ductum erat. Ex quibus reſultant mulierum vanæ,
imò dãnatæ ſuperſtitiones. Non ergo ſine cauſa pro-
hibet Apoſtolus eas loqui in eccleſia & cæteris publi-
cis locis, j.ad Corinth. xiiij.ibi: Mulieres in eccleſiis
taceant, non enim permittitur eis loqui. Sed eſſe ſub-
ditas, ſicut lex dicit. Si quid autem volunt diſcere,
domi viros ſuos interrogent. Turpe profectò eſt
mulieri in eccleſia loqui. hæc ille.& ad Heb.ij. in fi.
Mulier, inquit, in ſilentio diſcat cum omni ſubiectio-
ne: docere autem mulieri non permitto neque domi-
nari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Vnde propter hæc
vitia & plura alia non bene viris conuenirent in bel-
30 lo & feudis tenendis. Imò † in cauſis feudalibus te-
ſtimonium ferre nõ poſſunt, per tex. ſingularẽ quem
ibi commendat Bal.in c.j.in fi.tit. quot teſtes ſint ne-
ceſſarij ad probandum inueſti. Ideo ſufficiat eis
honor prælationis Veturiæ, & cæteris mulieribus à
ſenatu conceſſus, quẽ ipſe naturaliter appetunt. Non
31 † ꝙ in feudo ſuccedant, in quo veniunt quatuor con-
ſideranda. Primò natura: nam debet ſuccedens ſe
cõformare naturæ feudi. Secundò conſideratur apti-
tudo: quia propter ineptiam quis à feudo repellitur,
ſicut à quolibet alio ſtudio virtutis, ſecundum gl.in l.
de quibus.ff.de legi. Tertiò conſideratur actus. Nam
actu vaſallus ſeruire debet domino, quia qui non la-
borat, manducare nõ debet.l.hoc amplius.ff.de dam.
infec.& dicit Apoſtolus ij.ad Theſ.iij. Quartò con-
ſideratur conſuetudo feudi. Quibus omnibus conſide
ratis fœmina incapax eſt ad ſuccedendũ in feudo. vn-
de Bal.in l.quoties.C.de ſu.& le.hæ.mulier, inquit, à
feudo communiter repellitur pluribus ex cauſis. Pri-
mò naturali ratione, quoniã arma ferre nõ valet. Se-
cundò propter iuſtitiã honeſtatis, quia cœtibus viro-
rum immiſcere ſe non debet, præſertim illuſtriũ. l. ſi
qua illuſtris.C.ad Orfici. Tertiò propter fragilitatẽ
conſilij, cùm apta nata non ſit ſolidis conſiliis, vt d.c.
forus. Quartò propter lubricitatẽ voti, quia ter mu-
tatur in hora. vt ibi. Quintò propter periculũ ſecreti,
quia ſecreta tenere neſcit. Quæ omnia diſcrepant à
natura feudi. c.j. de noua fide.forma. Et ſic non ſine
32 cauſa à feudo repellitur. Et † nedum ipſa, ſed & maſ-
culi deſcendentes per lineam fœmininam. Non quia
maſculi ea filia non poſſunt pugnã facere, & domi-
nũ in bello iuuare, quia imò poſſunt: ſed quia carent
principio producente. Fœmina enim non eſt agens
aptum operari tranſmiſſionẽ, licet maſculus ex ea eſ-
ſet patiens aptum confirmari, ſi fieret tranſmiſſio. Si
cut ergo prædium medium, quod non ſeruit, impe-
dit ſeruitutem, ita media perſona quæ non ſeruit in
feudo, impedit ſeruitutis præmium, ſcilicet feudum,
quod eſt quædam ſeruitus: aut ſeruitutis, ſeu ſeruitij
præmium.ff.de ſerui.ruſti.prædio.l.qui ſella.§.fi. Nã
omnis fidalitas eſt cõtraria libertati. c. cum olim. de
priuileg. Nec ob.ff.de cõtraria.l. iij.§.ſi emãcipatum.
vbi vitium filij non obiicitur nepoti, quia ibi ſubie-

ctā materia non reſpicit nepotem, ſicut hic. Sed
quid de hermaphrodito vtroque ſexu participante,
an poſsit in feudo ſuccedere, decidit Bal. in d.l. quo-
33 ties. Et † quod dictum eſt, mulieres non poſſe in
feudo ſuccedere, fallit in ſeq. caſibus. Primò, vbi
feudum ad tale ſeruitium fuiſſet conceſſum, quod
non minus per fœminam, quàm per maſculum ex-
plicari poſſet, ſecundum Bal. in d.l. quoties. qui alle-
gat. in quodam feudorum c. extraordinario. Subiun-
gens idem eſſe & ſecundò, cùm feudum ita datur,
vt pro eo nulllum ſeruitium fiat, quo caſu fœmina
poteſt in tali feudo ſuccedere, vt eſt caſus ſecundum
eum in dicto ca. extraordinario. veluti ſi feudum ſit
conceſſum, pro quo non præſtetur ſeruitium: ſed cē-
ſus pecuniarius ad inſtar fiſci. Puta, certa pecuniæ
quantitas, aut frumenti, vel quid ſimile, vt ſpatula
porci, aut vnum par caponum quolibet anno, vt ſer-
uatur in feudis quarundam eccleſiarum Lombar-
diæ, quæ ſecundum eum non curant de ſeruitiis ar-
morū, ſed ſolùm de buſſalibus. In quibus feudis mu-
tus & ſurdus etiam à natiuitate ſuccedit, & quilibet
alius hæres, quamuis ſit mulier, ſecundum Bald. ſu-
per verbo, liuellariè. in fi. ti. de pace conſtan. Et idem
eſſet de clericis: quoniam in talibus feudis ſuccedere
poſſunt ſecundùm Inno. Ioan. And. & Panor. in c. in
34 præſentia. de probatio. Vbicunque † enim fœminæ
ſunt feudi capaces, ita & clerici, per identitatem ra-
tionis. Et ita etiam Barba. in tracta. de præſtan. car-
dinalium. v. q. in fi. & Ioan. Fab. inſti. de legiti. patro.
tutela. in fi. idem eſſet & tertiò per eundem tex. Vbi
feudum eſſet paruum & exiguum. Tunc enim cùm
ex eo non cauſetur obligatio ad fidelitatem & ſerui-
tium faciendum, fœmina ſuccedit ſecundùm Bald.
vbi ſuprà & in c. primo. §. eſt alie. quæ ſit prima cau-
ſa benefi. amitten. Fallit iiij. in feudo, iure, & titulo
emptionis acquiſito. quoniam in illo fœmina ſucce-
dit magis conſiderata natura contractus, quàm feu-
di ſecundùm Bald. in capit. j. hoc autem notandum.
qui feu. dare poſſunt. Pro quo facit text. ibi. §. fin. Et
idem ſi fœmina feudum alio modo pecunia redeme-
rit. capitu. j. quemadmodum feu. ad fœminam perti.
35 Nam † his duobus caſibus poſtquam dominus de
feudo ſeu alio beneficio pecuniam receperit non po-
36 terit inuito vaſallo ipſum reuocare. Vnde † princi-
pes illi qui pro beneficiis concedendis pecunias ca-
piunt, officiarios à quibus præmium habuerunt, re-
uocare non poſſunt. Cùm beneficium aut priuile-
gium accepta pecunia conceſſum non poſsit à conce-
dente reuocari, nec à ſuis ſucceſſoribus ſecundùm
Bald. in l. qui ſe patris. C. vnde libe. pro quo facit tex.
in d. §. fin. q. feu. dare poſſunt. Quia tunc ex contractu
ſunt obnoxij ad verbum ſuum non faciendum irri-
tum. Ex contractu enim, cùm ſit de iure gentium,
etiam imperator, imò ſummus pontifex ligatur cap.
j. vbi Panor. de probat. Cyn. & alij per illum teſt. in
l. digna vox. C. de legi. & Bald. in j. notab. in dicto ca-
37 pitu. j. Subiungens † ſingulariter in l. ij. C. de ſerui-
tu. & aqua. & in capit. j. de natura feudi. quòd licet
Deus leges ſubiecerit imperatori, non tamen contra
ctus. Et ſic officiarios taliter creatos reuocare non
poterit, etiam ſi tales officiarij creati forent qualifi-
catè, ſcilicet quandiu creantis placuerit voluntati,
quoniam hoc caſu pariter cenſentur eſſe perpetui.
Cùm principi ſine cauſa rationabili talis conceſsio
diſplicere non poſsit, ſecundùm Barto. in l. iuris pe-
ritos. ff. de excuſatio. tutor. pro quo facit textus in l.
Thais. §. ſorore. ff. de fideicom. liber. & per eundem

Barto. & Alexandrū in lege, de pupillo. §. ſi quis ipſi
prætori. ff. de noui operis nunciatione. in quarta op-
poſitione. & gloſ. ſuper verbo, electionem. in clemē-
tina, & ſi principalis. de reſcriptis. vbi officiales ta-
liter creati æquiparantur perpetuis. facit gloſſ. ſuper
verbo: perpetuos. in capitulo finali. de reſcriptis. li-
bro ſexto. & Baldum in l. quiſquis. C. ſi certum pe-
tatur. Et clarius per eundem in capitulo primo iij.
columna. de feu. guardiæ. & Panormit. in capit. fina.
ij. colum. de preca. Bald. in Anth. omnes peregrini. j.
columna. in fi. C. commu. de ſucceſſ. & Ioan. Fab. in
l. j. C. de contractionibus iudi. Et in dicta l. quiſquis.
facit textus in l. præſidis. ff. ſi certum petatur. vbi of-
ficiarij ad voluntatem creati cenſentur eſſe perpetui.
Et ita ſeruatur in præſenti regno. in quo priuari non
38 poſſunt. Nec † officia vacare dicuntur, niſi in tri-
bus caſibus. Scilicet morte naturali, aut ciuili: pu-
ta renunciatione, vel forefacto, ſi deliquerint in of-
ficio: vel aliter ex quo priuari officio mereantur.
Quo tamen caſu antequàm priuentur, audiri debent
in ſuis defenſionibus: adeò quòd ſi ſine cauſa & pro
ſola voluntate deſtituerentur, eis ſuccurretur per
remedia iuris ordinaria etiam poſſeſſoria. capit. ex
tenore de reſtitu. ſpolia. de quo claram habemus ho-
die ordinationem Caroli octaui regis noſtri moder-
ni Turonis factā anno Domini milleſimo cccclxxxv.
(Additio) quam reperietis in libro ordinationum
regiarum cameræ inqueſtarum parlamenti Tholoſæ
☞ folio clxiiij. verſo. [Idem ſtatuit Ludouicus xij. qui
nunc regnat, vt habetur in ſuis ordinationibus capite
xlvij. & infrà dicitur.] Cùm in regno Franciæ of-
ficia regia ſint immutabilia, vt habeantur pro patri-
monio, quo quis ſine cauſa priuari non poteſt. nec
ſine cauſa principi diſplicere poteſt creatio officiarij
ſecundùm Bartolum in dicta l. iuris peritos. Et tales
mutari non poſſunt. ſaltem quandiu viuit princeps,
39 qui eos creauit. Sed principe † mortuo finitum of-
ficium eſt taliter conceſſum per capit. ſi gratioſæ. de
reſcript. libro vj. ſecundùm Baldum in l. memi-
niſſe. ff. de offic. proconſul. & tenet in cap. por-
recta. de confirmatio. vtili vel inutili. Et licet mor-
te principis talia finiantur officia, tamen in præſen-
ti regno conſueuit ſemper nouus rex illa confirma-
re, niſi ex cauſa legitima alios inſtitueret. Quo ca-
ſu veteres officiarij etiam ante nouam inſtitutio-
nem exercere poſſunt & continuare priſtinam iu-
riſdictionem, donec nouiter creati aduenerint, &
in prouincia applicuerint. Et ſalaria percipient,
ſicut prius pro tempore quo plus ſeruierint vſque
ad aduentum ſucceſſoris in prouinciam. vt dicta l.
meminiſſe. & l. obſeruare. §. fina. eodem titu. Et in-
de eſt, quòd in Francia omnes officiarij poſt mor-
tem regis à rege moderno obtinent ſuorum officio-
rum confirmationem, quia nouam non dicuntur
adipiſci iuriſdictionem, ſed antiquam continua-
re. de quo per Baldum vbi ſuprà & Panormita. in
40 dicto capitu. fina. de prec. Et † quòd officiarij gra-
tis & voluntariè creati non poſsint ſine cauſa iuſta
deſtitui, optimè fundatur: quia decet à principe
conceſſum beneficium eſſe manſurum. capit. decet.
de regulis iuris. libro vj. Præterea mutare officiarios
vergit in publicum detrimentum, ſcilicet ipſorum
ſubditorum. Solent enim officiales publici diſper-
gere res, cùm ſe receſſuros ſperant. Quia non par-
cit populis breue regimen, ſecundùm gloſ. in cap.
hinc eſt. xvj. quæſtio. j. imò & plurimum noui offi-
ciales oneroſi exiſtunt partibus & cauſis damnoſi.
vnde

vnde dicit text. in l. prætor. §. finali. ff. de vacatio. & excuſa. munerum, tolerabilius eſſe iudicea qui ſemel cognouerunt retinere: imò ſi impediti forent vel abſentes, tantiſper expectare, quàm nouos committere.

41 Ex † hoc eſt, quod Tiberius imperator quibuſdam principibus reſpondiſſe fertur ei ſuadentibus mutationem officialium. Vidi, inquit, quendam muſcas vulneribus inſidentes fugare, quem ægrotus inculpauit dicens: Quoniam venturæ ſunt ſitibundæ, vt ſugant: iſtę tantum quia plenę ſunt locum occupabant. quaſi diceret. Conſultius eſſe locupletes retinere officiarios, & plenè impinguatos, quàm illis amotis de nouo tenues & pauperes ditare: ideo (vt Ioſephus refert) procuratores ſuos via aut nunquam mutabat. In hoc enim ſe dicebat parcere plebi. Nam procuratores ſcientes ad modicum ſe habere poteſtatem, quicquid poſſunt rapiunt. Quod magnum prudentiſsimi imperatoris conſilium omnes vnanimiter teſtantur. Et pariter Suetonius lib. ij. de duodecim Cæſaribus, adeò quòd Helinandus in chronicis lib ij. dicit inter cõditiones & mores boni principis eſſe, ſuos officiales frequenter non mutare. Vlterius attrahuntur & alliciuntur veteres officiarij videntes ſe in ſuo ſtatu confirmatos ad melius ſeruiẽdum, & fidelitatem ſeruandum nouo principi, cuius beneficio potiuntur, & ipſum plus diligendũ, & ad duriora pro ipſo patiendum, & odia fortè concepta deponendum, & cõmutandum in ardorem feruentis amoris & dilectionis.

42 Quo † ſalubri vſus conſilio Seſoſis, qui poſt Miridem prole ſeptima rex factus in Aegypto, ſuperiores omnes gloriæ & rerum magnitudine exceſſit. De quo Diodorus Siculus libro j. ſic dicit. Verum in primis quo facilius optata perficeret (videlicet Seſoſis) ſibi omnium Aegyptiorum beneuolentiam conciliauit, vt & milites pro eorum ducibus ad appetendam mortem promptiores redderet, & qui in patria reliqui eſſent nouis rebus abſtinerent: omnes beneficiis affecit, hos donauit pecunia, alios agris, nonnullos remiſsione pœnæ, ſingulos oratione & humanitate deuinxit, omnes qui in regem deliquerant dimiſit impunitos: ob æs alienum vinctos ſoluit, Aethiop. omnes (qui ad meridiem ſpectant) aggreſſus victos acie tributum pendere compulit, hebenum, aurum, & elephantorum dentes. Deinde ad mare rubrũ claſſe quadringentarum nauium miſſa primus omnium largis nauibus vſus, & inſulas omnes eius oræ ſibi ſubdidit. Et partes maritimas vſq; ad Indos ſubiecit. Aſiam quoque omnẽ pedeſtri exercitu deuicit. Neq; ſolùm prouincias expugnauit ab Alexandro poſtmodum ſubactas, ſed & gentes quaſdã ad quas nunquam Alexander acceſsit. Nam & Gangem tranſiit & vniuerſam Mediam vſque mare Oceanum peragrauit. Scytharum quoque gẽtem ad Tanaim vſque fluuium (qui Europam ab Aſia diuidit) pertranſiit, Aſiam quoque reliquam ſibi parere coegit. Cycladibus inſulis maiori ex parte potitus eſt: tranſcẽdẽs in Europam, omnémque Thraciã pertranſiens, ibíque finem expeditionis ſtatuens, multis in locis ab ſe deuictis columnas erexit: in quibus Aegyptiis, quas ſacras dicunt, literis ſcriptum extat. hanc prouinciam armis ſubegit rex regum principantium Seſoſis. hæc ille. Sic

43 † & ipſe Quintus Flaminius conſul Romanus conſentiẽte ſenatu, Philippo Macedonum rege deuicto, omnes Græciæ vrbes liberas eſſe iuſſit. de quo Valerius libro iiij. titu. de liberalitate: Illius vero, inquit, Romanæ liberalitatis cœleſtem ſpiritum nullæ literæ ſatis dignis laudibus proſequuntur. cùm ad id tam inſigne ſpectaculum tota Græcia conueniſſet: Quintus Flaminius tubæ ſigno ſilentio facto, per præconẽ hæc verba recitari iuſſit: Senatus populi Romani & Quintus Flaminius Imperator omnes Græciæ vrbes quæ ſub ditione Philippi regis fuerũt liberas & immunes eſſe iubet. Quibus auditis maximo & inopinato gaudio homines perculſi, primò veluti non audiſſe ſe quæ audierant credentes, obticuerunt: iterata deinde pronuntiatione præconis, tanta cœlũ clamoris alacritate compleuerunt, vt certè conſtet aues quę ſuperuolabant, attonitas pauentéſque decidiſſe. magni animi fuiſſet, à tot captiuorum capitibus ſeruitutem detraxiſſe, quot tunc nobiliſsimis & opulentiſſimis vrbibus populus Romanus libertatem largitus eſt. ad cuius maieſtatem pertinet, non ſolũ quod ipſe benignè tribuit, ſed etiam quod alio tribuente ſenſit commemorari. Vt enim illic commemoratæ, ita hic redditæ laudis commendatio eſt. Hæc ille. Pariter Alexander magnus ille Macedonius Dario Perſarum rege deuicto, regnóque integraliter obtento officiarios Darij, quos pro hoſtibus habuerat, non deſtituit. quinimo ipſis confirmatis ſtipendia auxit, ſic eis ſcribens: Rex regum & dominus dominantium Alexander filius Dei Ammonis & reginæ Olympiæ, vniuerſis principibus, ducibus, & magiſtratibus, dignitatibus, & populis ciuitatum, per vniuerſum regnũ Perſarum conſtitutis, gratiam ſuam: Poſtquam diis placuit, vt ſuper excelſum thronum Darij ſederemus, gaudere debetis non modicum & lætari. Mandamus itaq; vobis, vt in vnaquaque ciuitate rectores & principes ſint ſicut in tempore Darij conſiſtebant, quibus iubemus, vt iuſtitiã faciant rationabiliter inter quoſlibet, & conſeruent. Quorũ præcepta ſubiectis omnibus ſine contradictione aliqua obſeruent. Et vnuſquiſque proprietates ſuas in pace poſſideat, & gubernet. Videntes autem hoc Perſæ, & quia Roxanam Darij regis quondam filiam ſibi copulauerat in vxorem, gauiſi ſunt valde, ſtatímque leuauerũt deos ſuos & adduxerunt eos ad Alexandrum, & cœperũt eum tanquam deum adorare, dicentes: Tu ipſe Deus es, & quæ diis placent operaris. hæc ibi. Prætereà, ſi aliter fieret, aliud non eſſet, quàm cõmouere omnes officio deſtitutos ad odium & inimicitias contra principem & rempublicam. Cùm ſcriptum ſit, qui noſtra tollit inimicus eſt. Et econtra princeps cogitare deberet, quod in euangelio dicitur: Qui mecum nõ eſt, contra me eſt. vt dicit glo. in l. cœlicolarum. C. de Iu-

44 dæis. Ob † quod, quia malè ei ſucceſſerat, ordinauit Ludouicus xj. regis moderni genitor officia à cætero eſſe in hoc regno perpetua. [☞ Quam ordinationem poſuit dominus Auffrerij in tit. de exceſ. offi. ca ix. §. præterea. de quo plenè habetur infrà ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiam.* prope finẽ.] De quo Gagui. lib. x. cap. ij. ſic dicit: Conuerſus inde ad rempublicam Ludouicus conſcius ſibi quantum odij atque inimicitiarum ob plurimos à ſe vt voluerat, magiſtratu officióque deſtitutos contraxiſſet, legem tulit, magiſtratus perpetuos fore, neque amoueri inde eos poſſe, qui ea gererent, niſi morte interueniente, vel commutatione, aut dimiſſione facta, aut culpa ☞ fortè geſtoris, aliis officia mandarentur. [Quo caſu etiam ſi iuraſſet non reuocare, poterit ſine reatu periurij eum reuocare, ſecundùm Ioannem Andream in capit. penultimo. in fine. de officio vicarij. cùm dolus futurus remitti non poſſit. lege, iuriſgentium. §. illud. ff. de pactis.] Si aduerſus legem precum importunitate feciſſet, donationem ſuam

inanem fore. hæc ille. Poſtremò eſt vnum peremptorium: quia ſub cōfidentia officij vnuſquiſque ſtatu ſuo derelicto quibuſcunque cæteris viuendi modis qui plures ſunt, ſeruitio principis ſe dedicat. Et dum viuere inciperet, ſupplantaretur in ſui honoris & totius familiæ denigrationem & perditionem: itaque mandatum principis, imò beneficium ſibi foret illuſorium & deriſorium, contra omnem iuſtitiæ æquitatem, quæ neminem permittit beneficio decipi. Sed potiùs iuuari. capi. j. in fi. de commo. & ff. illo eo. tit.
45 l. in commodato. §. ſicut. in fin. Nec † poteſt mandatum re non integra etiam morte mandantis reuocari, ne officium ſit damnoſum. l. ſi ſeruus communis. §. quod verò. ff. de fur. & l. mandatum. iuncta glo. C. mand. Et teneretur ſine cauſa reuocans ad omnia præparamenta, intereſſe, & damna in foro conſcientiæ, & etiam contentioſo, ſi ſuperiorem habet, & ipſe ad conueniendum ſit facilis. argu. l. j. §. cœpiſſe. ff. de polli. & l. ſi pecunia. ff. de condi. ob cauſam. vnde his motus fuit ad faciendum dictam ordinationem Ludouicus. Et ne officio deſtitutus dimittatur inter malos, quos ob delicta puniuit omnino lacerandus. Præterea ſub iuramento fidelitatis & aliorum articulorum in Authen. iuſiurandum quod præſtatur. colla. ij. concedunt officia publica. Et certum eſt, quòd in beneficiis ſub tali iuramento conceſſis, dominus licet ſit imperator vel rex Francorum, ius pœnitendi non habet, quandiu officium tenens fidelitatem & iuramentum ſeruat, ſecundùm Bal. ſingulariter in capi. peruenit. lo. ij. in ij. no. quem ibi ſequitur Felin. in fine. de iureiuran. Non ergo ſine cauſa hoc ordina-
46 uit Ludouicus. (Additio.) Pariter † fuit anno M. cccclxxxviij. per dominum noſtrum regem Ludouicū xij. anno regni ſui j. quo ſua gratia mihi contulit officium conſiliarij in ſua ſuprema parlamenti Burdegalæ curia ſalubriter Bleſis ordinatū. Quòd etiā Bayliui, Seneſcalli, & cæteri magiſtratus ſuos non poſſunt ſine cauſa in curia parlamenti ipſis auditis cognita, mutare locatenentes. Secundùm quam ordinationem ex pòſt me ſtante conſiliario in dicta curia, fuit per arreſtum reintegratus in poſſeſſionem officij locum tenentis ſeneſcalli Aquitaniæ magiſter Petrus Geneſte, ad præſens locumtenens per dictum ſeneſcallum eo inaudito expoliatus, hodie autem per ordinationem domini noſtri regis moderni in ordine lxvj. receptores talliarum & diſtributores ſtipendiorum, quæ officiariis domus regiæ & armigeris ac cæteris ſimilibus debentur, ſunt declarati ad nutum & voluntatem regis non perpetui, ſed reuocabiles: quia olim non erant niſi ſimplices commiſſarij pro
47 vice illa, & non officiarij formati. Ex † quibus reſultat, quòd cùm hodie omnes officiarij formati ſunt in præſenti regno perpetui, non obſtante l. ſecunda. ff. de in ius vocan. Poſſunt in ius vocari durante officio ſecundùm Barto. & Alexā. in dicto §. ſi quis ipſi prætori. Necnon contrahere poſſunt etiam cum ſuis ſubditis, poſſeſſiones acquirere. [De quibus non tenentur tallias ſoluere, & ſi ſint res nobiles, etiam pro illis non tenentur ſeruire, nec ad bellū mittere, vt plenè dicitur ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiā*. arti. j. in iiij. deciſione.] Quas liberè tenebunt, & matrimonia contrahere, ita quòd in eis cùm ſint perpetui, locum non habet l. j. C. de contrario iudi. Nec dicta lex quiſquis. & ſimiles, neque l. prima. C. ſi rector prouin. ſecundùm Guid. papæ. q. ccxcv. & Ioan. Fab. in quolibet dictorum iurium. [Et pariter locum non habet in hoc regno Franciæ l. ſi. C. de crimi. ſacr. qua prohibetur quis habere officium in loco originis, vt plenè dicitur ſ. ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam*. prope finem.] Quæ tantum locum habent in officiariis annalibus, vel aliâs tēporalibus, ſicut ſunt in Italia, qui contrahere non poſſunt eorum durante officio. Et non in officiariis huius regni, qui perpetui
48 hodie ſunt. Licet † beatus Ludouicus, Gagui. referente, libr. vij. ca. ſecundo, in contrarium ſtatuiſſet, quo ad cōtractus: vt ſcilicet contrahere & poſſeſſiones acquirere durāte officio non poſſunt, nec liberos matrimonio copulare incolis prouinciæ cui præſiderent. [Quam ordinationem ſituauit dominus Auffrerij x. & xj. in titu. de offic. Balli. vide ibi ordina. Philip. aliij.] Et idem ſtatuerant ea poſt Philippus & Carolus vj. anno domini M. ccclxxxviij. Addens, quòd acquiſita eoipſo confiſcata eſſent, niſi vēditor illa recuperare vellet, & pretiū fiſco regis reddere. (Additio.) quam ordinationem reperietis in lib. ordinationum regiarum cameræ Inqueſtarum parlamenti Tholoſæ fo. lxxxix. Sed tempore illo officia non erant perpetua: quia etiam de iure communi temporalia erant, vt plenè per Panor. in c. ſi. de iudi. in vlti. no. [Quo caſu etiam officiarij annuales officia tenentes in loco originis vel domicilij omnes cōtractus celebrare poterāt, quod non licebat forancis durante officio: vt clarè habetur infra ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiam*. prope finem. dum concludit officia conferri poſſe originariis patriæ vbi inſeritur ordinatio Philippi pulchri.] Hodie verò ſunt in hoc regno perpetua. vt videtis. Et ſic cōtractus eis permittatur, niſi in his quæ ad ſui officij adminiſtra-
49 tionem pertinent, quia † iudex de rebus nec cū partibus de quibus coram eo quæſtio eſt, etiam in caſu aliâs permiſſo in l. ſi. C. de legi. & cap. eccleſia ſanctæ Mariæ. vt lite penden. non poſſet contrahere: nec theſaurarij de rebus quarum curā habent, ſicut nec tutor de rebus pupilli. l. cùm ipſe. C. de contrahē. empt. ſecundùm Ioan. Fab. vbi ſuprà. Et in his locum habere poſſet antiqua ordinatio, & etiam in magiſtratu
50 exercente mercantiam. Nullus † enim regis vel alterius domini officiarius mercantiam cum aliquo exercere poteſt vel exerceri facere per ſe aut interpoſitam perſonam, neque ſocietatem facere, vel participare cum alio in aliqua mercantia, ſub pœna perditionis mercantiarum, & aliarum grauium pœnarum ad voluntatem regis, per quem gratis non fiet, nec literæ dabuntur in contrarium de quo ſalubria ſtat ordinario Caroli v. Francorum regis: qui ſapiēs dictus eſt, & literas in contrarium cōceſſas irritas decreuit: & quòd ilico officio regio vel mercantiis renunciare tenerentur. Aliâs ſi literis contra huiuſmodi ordinationem vti vellent, vt mercantiis priuati punirentur, ſapienter ſtatuit. [Hęc ordinatio eſt hodie per dominum Auffrerij ſituata tertia in titulo de vita & hone. offi. & ſubditorum. Et pro iſta ordinatione eſt tex. in l. j. C. nego. ne militent. lib. xij.] Hanc ordinationem etiam reperietis in lib. ordinationum prædi-
51 ctarum. fo. xciij. Et † idem eſſet in contrahente mutuum cum ſubditis ſecundū ordinationem Philippi pulchri Pariſiis factam anno domini M. cccij. Poſteà per Ioannem & Carolū v. eius filium, Carolū vj. & vij. Francorū reges confirmatā. Qua prohibentur officiarij mutuū capere à perſonis proceſſum coram ipſis habentibus, vel quos ſciuerint de proximo habituros, mutuum ſcilicet accipere magnum vel paruum per ſe, aut interpoſitas, & ab aliis perſonis eis ſubditis proceſſum non habentibus, nec de proximo

habituris, etiam mutuum capere prohibentur vltra
ſummam quinquaginta librarum turonen. quas intra
duos menſes à tempore receptionis mutui reddere &
ſoluere tenebuntur, licet creditores amplioti termi-
no eis credere vellent. [Hanc ordinationem ſitua-
uit dominus Auffrerij. aaavij. in titul. de offic. Balli-
uorum, quam originaliter fecerat beatus Ludoui-
cus: de quo habetur eodem titulo. ordinatione. iiij.]
Nec aliud mutuum recipere poterunt, quouſque fue-
rit prioribus ſatisfactum. [An princeps vel alter do-
minus ſuperior cogere poſſit ſubditos ad ſibi pecu-
niam mutuandũ, habetur. J. ſuper verbo, *& vxorem no-
mine Adelaſiam*. in j. principali artic. & in iiij. deci-
ſione. circa finem. Quam ordinationem reperietis
etiam in li. ordinationum regiarum prædictarum. fo.
xxv. verſo. arti. xaxj. Id idem ordinauit prædictus Ca
rolus. vj. anno ſuperius dicto domini M. cccxxaviij.
in menſe Februarij, vt patet fo. ibi allegato. Heu me
quanti ſunt qui non pro ſuis vrgentibus neceſſitati-
bus, ſed pro officiis & honoribus acquirendis pecu-
nias mutuo rogant à futuris eorũ ſubditis. quos cre-
do in dicta ordinatione cõprehendi: quia ſicut offi-
ciarij mutuum capere nõ poſſunt ab his, qui de pro-
ximo habituri ſunt litem coram eis, ſic nec poſſunt
quando de proximo empto ſeu pecunia redempto
officio, futuri ſunt iudices mutuantium, propter idẽ-
52 titatem rationis. An † autem pro officiis publicis li-
citum ſit dare pecunias vel recipere, dicit Bald. quòd
licitum eſt in principe, vt ipſe notat in l. Barbarius.
ff. de offic. præto. Hoc enim prohibitum non inueni-
tur de iure diuino. Sed tantùm ciuili, cui Cæſar non
ſubeſt. l. princeps. ff. de legi. Vnde papa ſua tempora-
lia vendere poſſet ſine peccato: ſecus autem eſſet in
inferiore à principe, quia iuriſdictiones & honores
venales eſſe non poſſunt. in Authẽ. vt iudi. ſine quo-
quo ſuffragio. § hæc autem omnia. & in dicta l. quiſ-
quis. C. ſi certum petatur. Nec iuſtitia venalis eſſe de-
bet. Quinimo res malè agitur, cùm quod virtute fie-
ri debet, pecunia tractatur, vt Tullius dicit, quem Bal.
53 refert in repeti. dictæ l. Barbarius. ij. colum. O † vti-
nam principes qui hodie officia iuſtitiæ vendunt,
quo medio viam concuſſionibus aperiunt, omnibus
poſtpoſitis legibus fœmineũ ſequerentur conſilium.
[Sicut etiam fecit Childericus Francorum rex pa-
ter Clodouei protochriſtiani: vt habetur infrà ſuper
verbo, *Cuidam Petro tradiderunt*. poſt princip.] quo
ſummus ille Iuſtinianus, Imperator Chriſtianiſſi-
mus, à Theodora eius coniuge cõſultus, iudices ſine
quoquo ſuffragio fieri ſtatuit. Ex quo tempore eam
nedum charam, imò reuerendiſſimam habuit, & in
recipiendo iuramentum ab officiariis ſibi eam aſſo-
ciauit. in Authentica, iuſiurandum quod præſtatur.
in princip. vt dicit text. in dicto §. hic autem omnia.
54 Refert † pariter ſumma Roſella in verbo, reſtitu-
tio iiij. §. v. beatum Thomam per duciſſam Braban-
tiæ interrogatum, ſi licitum foret officia ſecularia
vendere: ſic eidem reſpondiſſe. Cùm autem balliuis
& officialibus veſtris nihil committatis niſi tempo-
ralis officij poteſtatem, non video quare non liceat
vobis vendere officia, dum tamen talibus vendatis,
de quibus præſumi poſſit, quòd ſint vtiles ad officia
huiuſmodi exercenda. Et non tanto pretio vendatur
officium, quod recuperare non poſſint ſine grauami-
ne ſubditorum. Attamen talis venditio expediens
omnino non videtur, cùm frequenter contingat,
quòd magis idonei ſint pauperes, vt officiũ tale eme-
re non poſſint. Quin etiam ſi tales diuites ſint, tamen
quia boni ſunt, officia non ambiunt, nec ad lucra in-
hiant. Et ſic quia illa officia emunt vt plurimùm hi,
qui peiores ſunt, & ſubditos opprimentes diuites fa-
cti. Iuxta illud Iob: Abundant tabernacula prædo-
num. Magis expediens videtur, vt bonos & idoneos
ad officia veſtra liberaliter elegatis. hæc ille. Cui pru-
dens duciſſa acquieuit. Pudeat igitur ad negotium
tam honeſtum in viro rationem non poſſe, quod ſe-
xus fragilitas vt plurimum auariſſima potuit in mulie
re. Nam vt ſummiſta ſuperius refert, officia regimi-
nis, vendi ſtrictiſſimè prohibentur, & taliter aſſum-
pti nihil dare debent præſertim tempore hodierno.
55 Cùm † teſte experientia quæ rerum dicitur magi-
ſtra, ex his infinita mala dietim prouenire videmus,
etiam ſi bonis viris vendatur: quoniam principatus
quem ambitus occupauit, etiam ſi moribus vel acti-
bus non offendit, ipſius tamen initij ſui eſt pernicio-
ſus exemplo, & difficile eſt vt bono peragantur exitu
quæ malo ſunt inchoata principio. j. quæſtio. j. capit.
principatus. facit tex. in c. ſi. ſibi, quem vt dicunt, fuit
minus canonicè aſſecutus &c. de accuſatio. De Iulio
Cæſare legimus, quòd adhuc adoleſcens dicendi &
agendi promptitudine longè clarus, & qui vniuerſa
auderet atque ſperaret, & felicitate quadam gratus
multitudini, quæ vt plurimum liberales colit atque
diligit tamen ad ambitionem ſuprà modum profu-
ſus & ardens, vt qui ædilitatem & præturam ære alie-
no meruiſſet, & tandem imperium vſurpaſſet (Ap-
piano Alexandrino lib. ij. de bellis Romanorum ci-
uilibus referente) in quo quanta fuerit eius mode-
ſtia Suetonius, Plutarchus, Liuius, ac Plinius, & cæ-
teri declarant: anno regni ſui v. teſte Oroſio, cùm in
Capitolio applicuiſſet viginti tribus vulneribus con-
foſſus eſt. Alexander etiam magnus cui totus orbis
non ſufficiebat, anno ætatis ſuæ xaaij. menſe vij. in-
toxicatus obiit. Tales præterea qui officia emunt, cõ-
muniter vendunt in minuto quod emerunt in glo-
bo: quia illis difficile eſt in poteſtatibus temperare,
qui per ambitionem ſeſe probos ſimulauerint. dicit
Saluſtius in Iugurthino. Vnde talia emere redundat
in grauamen ſubditorum & totalem iudiciorum ſub-
uerſionem: cùm enim officium ſub mercede venale
diſponitur, ad æternæ retributionis præmium conſi-
deratio non habetur, niſi ad recuperandum & rebur-
ſandũ pretium. [Ideo videmus iuſtitiam auaritia ab
hominum ſocietate pulſam. iuxta illud Ouidij lib. j.
metamorpho.

Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes,
Vltima cœleſtum terras Aſtrea reliquit &c.

Quaſi di. virgo Aſtrea, hoc eſt iuſtitia: quæ Aſtrei
gygantis filia fuiſſe dicitur, relinquit terras: & clarè
experimur veram eſſe ſententiam qua dictum eſt, pe-
cuniæ obediunt omnia. Venalis iuſtitia, venalis mu-
lierum pulchritudo: venalis deniq; facta eſt noſtris
temporibus eccleſia. Quod à Deo non procedit: ſed
à dæmone illo Iuda, qui Chriſtum ſponſum & caput
eccleſiæ mercatus pecunia vendere non erubuit au-
thorem ſacramentorum. Nec abs re Saluſtius in Iu-
gurthino ſæpe exclamat: Romæ omnia venalia.] Di-
cit tex. in cap. ij. & iij. ne prælati vices ſuas. Et in epi-
ſtola prima ad Cæſarem de republica ab incerto au-
thore directa, ſicut dicitur, Omnia mala pariter cum
honore pecuniæ deſinent, ſi neque magiſtratus, neq;
alia vulgo cupienda venalia erunt: ex qua venalitate
omnia mala procedunt. Vnde olim (vt Valerius lib.
iiij. tit. de paupertate dicit) nihil eorum quæ virtuti
debẽtur, emere pecunia licebat, inopiæque illuſtrium
virorum

virotũ publicè ſuccurrebatur. Et ſic honores & magiſtratus qui virtuti debentur, pretio non redimebantur.
56 Ob † quòd inter cæteras leges ſummè laudabiles, Ludouicus Francorũ rex beatus, officia in regno mercari vetuit. de quo Gagui. lib. vij. c. ſic dicit. Per id tempus præfectura apud Pariſios venalis habebatur: ſolſque ciues pretio illam ſibi vel liberis ſuis comparabant. Vnde fiebat, vt inopes premerentur, opulenti omnia licenter agerent, fures nullis pœnis afficerentur. Hanc venalitatem rex prohibuit, conſtituto annuo ſtipendio ei, qui præfectus eſſet. Atque ita Stephanum Boilleum iuſtitia atque æquitate ſpectatum hominem præpoſitum inſtituit: qui officium adeptus intra paucos dies ſtatum ciuitatis longè tranquilliorem reddidit. hæc ille. Id idem Carolũ. vij. & Carolum. viij. nunc regnantem, vt etiã officia ad firmã dari non poſsint ſtatuiſſe cernimus, [Vide quæ habentur. §. ſuper verbo, *cætera bona*. dum loquitur de fructu & emolumento iuriſdictionis vendẽdis & ad firmam tradendis.] & officia empta ipſo iure vacare, & impetrabilia eſſe ſanxerunt: necnon iuramentum ab officiariis in eorum receptione, ꝙ nihil pro officio dederint per ſe, aut per alium, nec promiſerint, ſtrictiſsimè exigi præceperunt. Et Deus ſcit, & notoriè videmus, quanti vuam illam acerbam deglutierint in amaritudinem cõſcientiæ. Et hoc eſt quod Lucio Cornelio Syllæ largitionibus prætori facto Cæſari indignabundo cùm ſua ſe in illum poteſtate vſurum eſſe dictaret (vt ex Plutarcho de vita Scyllæ habetur) ridens Cæſar rectè, inquit, tuum putas eſſe magiſtratum, quẽ tuis habes pecuniis comparatum. quaſi dicat. in illo ius non habere, quod eſt no. Vnde Carolus vij. anno dñi. M. ccccliij. ordinatione ſua. xcvij. ordinationes ſuorum prædeceſſorum inſequendo, diſtrictè prohibuit omnibus officiariis, conſiliariis, & omnibus ſubditis nihil recipere mobile, aut immobile pro obtineri faciendo à rege aliquod officium iudicaturæ à rege: Et omnibus ſubditis de nihil dando vel promittendo ſub pœna quadrupli aliquid recipientibus realiter vel ex promiſſo, & ſub pœna indignationis regiæ Incurrendæ, & grauioris punitionis, & dantibus aut promittentibus ſub pœna perditionis officij ſic obtenti, & inhabilitationis à cætero tenendi aliqua officia regia & pariter ſoluendi quadruplum datorum aut promiſſorum: & quòd officia à cætero dentur libera mente & gratioſè idoneis & ſufficientibus ſine aliquo ſuffragio, vt ſine aliqua exactione iuſtitiã adminiſtrẽt ſubditis. Similiter Carolus viij. rex noſter modernus ordinatione ſua. lxviij. ſtatuit à cætero officia præſidentium, conſiliariorum, aut cætera officia curiarum ſuarum parlamenti, & ſic comprehendi aduocatum, procuratorem, grafarium, & oſtiarios, & quæcunq; officia iudicaturæ extra curiam parlamenti in toto regno: & ꝙ nihil dederint, aut promiſerint, tenebuntur præſtare ſolenne iuramẽtum ante eorum receptionem. Et ſi poſteà contrariũ reperiretur, priuat eos officio, quod declarat eoipſo impetrabile, vt vacans. (Additio.) Et quia epoſt multi literas regias congedij de vendẽdo & emẽdo dicta officia obtinuerant à rege, Ludo. xij. anno dñi M. ccccxcviij. ſui regni primo, ordinatione ſua xl. declarauit ꝙ per literas cõged. j derogare non intenderat, nec intendebat in futurum. Et ſi per importunitatem vel alias aliquas tales literas commendaret, prohibuit cãcellario eas ſigillare. Et ſi ſurpriſſia vel aliàs ſigillarentur, prohibuit gentibus curias parlamẽti tenẽtibus & quibuſcũque aliis officiariis inferioribus, talibus literis obedire: licet iteratiuis. Et ſic ſecunda, tertia, aut vlterior iuſsio regis nihil operabitur hoc caſu.

57 Et † quòd officia vendi non poſſint, eſt text. in l. bachij. C. de murileg. lib. xj. vbi glo. dicit illud eſſe ſimoniacũ. facit tex. in c. lege Iuli. & c. ſi. j. q. j. & eſt caſus in c. j. iuncta glo. ibi: ſuper verbo, conſuetudines. de magiſtris. quæ dicit quòd talia emere eſt quaſi ſimoniacum. facit gl. in l. j. ff. ad leg. Iul. de ambitu. vbi Bar. dicit quòd illud quod canoniſtæ vocãt ſimoniã, legiſtæ dicunt ambitum: qui committitur in redẽptione pecuniaria officiorũ. facit text. in §. ſi quis tutor. verſ. ſed ſi quis præſens. inſti. de ſuſpect. tutor. vbi redimens pecunia tutelam tradi debet præfecto vrbis puniendus. l. j. §. item ſolent. ff. de offic. præfect. vrbis. & vtrobique gl. arguit contra doctores, qui pecunia data redimunt ſcholares.
58 Vlterius † videatis glo. pragmaticæ ſuper verſi. eccleſiaſticis. titu. de annatis, præmiſſa tamen non referentem. Videatis etiã Bart. in l. licet pro hærede. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta. volentem, quòd qui dat pro officio aut præbenda pecuniam, cùm det malo animo, titulum dicitur habere lucratiuum: licet gratis officium illud non habuerit. Vnde poterit indubitanter reuocari, quia titulus non ei cenſetur oneroſus, imò vt vidiſtis, officium eſt impetrabile tanquam vacans, cùm ſimoniacus titulum non habeat ſecundùm glo. in c. niſi cùm pridem. in princ. de renuncia. Nam iura ſuperius allegata. & Bal. in dicta l. qui ſe patris. C. vnde libe. volentia beneficium pecunia accepta cõceſſum eſſe irreuocabile: loquitur de beneficiis & priuilegiis, in quibus non cadit ambitio. Vt quia ſunt beneficia patrimonialia, putà feuda & officia ſimplicia nudam adminiſtrationem habentia ſine iuriſdictione, pro quibus dari poteſt pecunia Qua accepta erunt officia ſic conceſſa irreuocabilia. ſecundùm dominum Ant. & Panor. in c. tuam. de æta. & quali. Prouiſo quòd offeratur & detur publicè & non occultè. l. j. §. ſed ſi quis. ff. de pollicitatio. quæ verè intelligitur de honore ſiue iuriſdictione ſecundùm eos. & Sali. in l. j. C. ad legem Iul. de ambitu. Si autem pecunia daretur etiam pro his ſimplicibus adminiſtrationibus occultè ex pacto, certè præſumeretur contra ſic mercantes. arg. l. j. C. de famo. libel.
59 Ideo † iuridicè & ſanctè per arreſtum curiæ parlamenti Tholoſæ prohibitum fuit anno domini. M. cccclxx. cathedras doctorales vẽdi, pœna contra facienti adiecta. Quod fuit ex poſt alio arreſto confirmatum die prima Februarij, anno domini M. cccclxxxvj. Et prætereà additum & prohibitum loca collegialia vendi in vniuerſitatibus fundata, & cum decreto irritante. Sed quicquid de iure communi ordinationibus regni, & arreſto parlamenti dicatur, hodie non inſtamus in iſtis: quia temporale & ſpirituale & cætera omnia venalitati expoſita ſunt. Et omnia pecuniæ obediunt.
60 An † autem poſſet quis ſine peccato, non dico emere, aut importunè petere, ſed ſola voluntate dignitatem vel officium appetere & deſiderare. Super quo dicit Hugo de Prato. præſuppoſito tamen quòd talia dignus ſit gradu quem appetit, aliàs nõ. Talis poteſt appetere dupliciter. Vno modo propter ſtatus altitudinem, ad quem ſequitur honor, & reuerentia, ac ſufficientia temporalium. & hoc modo eſt peccatum mortale: quia procedit ex cupiditate & ambitione. Nec obſtat dictum Philoſophi in ſuis Ethicis, quòd homo eſt animal regium, honorum cupidum, alteri ſociale per naturam. Nec vlla eſt tanta humilitas, quæ dulcedine gloriæ non tangatur. vnde illa ſcilicet gloria à claris viris

interdum

Interdum ex humillimis rebus petita eſt, dicit Vale-
rius li. vij. tit. de cupiditate gloriæ. Imò Themiſtocles
ſapientiſsimus & philoſophus dulcedini gloriæ ple-
ne adiecit gloriam, vt ibi dicitur. Quia intelligitur
quòd homo eſſe debet cupidus virtutum, quæ ad ſe
trahunt honorem, & quibus honor debetur: qui ſo-
lus eſt præmium virtutis, & dari debet ſolis virtuo-
ſis. Et ſi malè diſpenſando eis non conferatur in hoc
ſeculo per habentem poteſtatem, quia ipſo facto eis
competit, cum illo ſemper gaudebunt in paradiſo.
iuxta illud Statij libro vij. Thebaidos. Ite, inquit,
alacres: veſtri nunquam morientur honores. Nec
ſunt hæc officia niſi ſignum honoris propter virtu-
tes competentis. Alio modo poteſt intelligi quod of-
ficium appetat, vt proximis prodeſſe poſsit. Et ſi hoc
laudabile ſit iuxta illud, Qui epiſcopatum deſide-
rat, bonum opus deſiderat: non vt præſit, ſed vt pro-
ſit. Nihilominus tamen ſic appetere præſumptuo-
ſum eſt. Scilicet præſumere & ſe æſtimare ad hoc ſuf-
ficientem, & conſequenter cùm præſumptio ſit filia
61 ſuperbiæ, eſt deteſtabilis. Hinc † eſt quòd talis
gradus non poteſt abſque peccato appeti. Iuxta il-
lud Aurelij Augu. libro ix. de ciuitate Dei: Locus, in-
quit, ſuperior, & ſi adminiſtretur vt decet, indecen-
ter tamen appetitur. Vnde non ſine cauſa, & ratione
Hala magiſter equitum, Spurium Melium regnum
Romanorum affectantem, occidit, Valerio referen-
te libro quinto. titu. de ingratis: Quod fuit ſibi repu-
tatum ad maximam reipublicæ gratitudinem, & ob-
ſequium. Et vt idem Valerius. [Vide infra ſuper
verbo *domum*. An propter delictũ ſit domus deſtruẽ
da.] libro vj. titu. de ſeueritate dicit. Par indigna-
tio ciuitatis aduerſus Spurium Caſsium erupit: cui
plus ſuſpicio concupitæ dominationis nocuit, quàm
tres magnifici conſulatus, ac duo ſpecioſiſsimi trium-
phi profuerunt. Senatus enim populúſque Roma-
nus non contentus capitali eum ſupplicio afficere,
interempto domum ſuperiecit, vt penatum quoque
ſtrage puniretur. In ſolo autem ædem telluris fecit,
itaque quod prius domicilium potentiſsimi viri fue-
rat, nunc religioſæ ſeueritatis monumentum eſt. Et
ſequitur. Eadem auſum Spurium Melium conſimi-
li exitu patria mulctauit. Area verò domus eius quò
iuſtitia ſupplicij notior ad poſteros perueniret, æqui
melij appellationem traxit. hæc ille. Nam vt diuus
ait imperator in l. prima. C. de comi. & præpo. ſcho-
la. lib. xij. dignitates & dominationes à caſu deben-
tur & fortuna: quia licet in abſtracto emanauerint
à Deo. In Auth. quomodo opor. epi. in princ. &c. ſo-
litæ, de maiori. & obedien. tamen in concreto prout
iſti adhærent, aut illi à fortuna dependent, ſecun-
dùm Ioann. de Pla. in dicta l. j. ideo peti non debent.
Vnde diuus ait Bernar. Quoties hominibus præeſſe
deſidero, Deum meum præire contendo: & tunc non
ſapio quæ Dei ſunt. Pariter dicit Chryſoſto. ſuper
Matth. Quicunque primatum deſiderauerit in ter-
ra, inueniet confuſionem in cælo. Nec inter ſeruos
Chriſti computabitur, qui de primatu tractauerit.
Quod nobis etiam Chriſtus oſtendit, qui aufugit,
cùm regem eum facere voluerunt. Ioan. vj. Ob quod
concludit Apoſtolus ad Hebræos. v. Nemo ſibi aſſu-
mat honorem, niſi qui vocatus fuerit, ſicut Aaron.
ſic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt pon-
tifex fieret. ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus
es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & alibi
dicit: Tu es ſacerdos in æternum, ſecũdùm ordinem
62 Melchiſedech. Hæc ille. Cui † concordat quod opti-
mus princeps ille Adrianus. Cùm ab eo viri prætorij
peterent, vt ſibi liceret de iure reſpondere, quod ex
principis authoritate pro officio tunc fiebat, reſcri-
pſit hoc non peti, ſed præſtari ſolere: l. ij. §. primus
diuus Auguſtus. ff. de origine iuris. Numa Pompilius
(vt Plutarchus ait) cùm anno ætatis ſuæ xl. legati ve-
niſſent pro eo rege aſſumendo, ipsóque non acquie-
ſcente ac dicente, quod omnis vitæ humanæ mutatio
ſit periculoſa. Tandem inſtantibus legatis atque ro-
gantibus, ne populus iterum in ſeditionem veniret,
regnum laceſsitus ſuſcepit, & ſecundus poſt Romu-
lum rex effectus fuit. Vnde regnare eſt nolle regna-
re cum poſsis, dicit Seneca li. iij. de beneficiis. Quod
prudenter conſiderans Scipio Aphricanus conſula-
tum ad vitam ſuam ei oblatum & honores diuerſos
ſuſcipere recuſauit: de quo Valerius libro iiij. titu. de
moderatione animi, ſic dicit: Non defuit maioribus
grata mens ad præmia ſuperiori Aphricano exoluen-
da. Si quidem maxima eius merita paribus ornamen-
tis decorare conati ſunt: voluerunt illi ſtatuas in co-
mitio, in roſtris, in curia, in ipſa denique Iouis opti-
mi maximíque cella ponere. Voluerunt imaginem
eius triũphali ornatu indutam capitolinis puluinari-
bus applicare. Voluerunt ei continuum per omnes
vitæ annos conſulatum, perpetuámque dictaturam
tribuere: quorum ſibi nil neque plebiſcito dari, neque
ſenatuſconſulto decerni patiendo, penè tãtum in re-
cuſandis honoribus ſe geſſit, quantum egerat in me
rendis ſcilicet honoribus. hæc ille. Conſiderabat iu-
ſtiſſimus ille conſul de publico miniſterio nihil cui-
quam præter laudem bene adminiſtrati officij acce-
dere debere. vt idem dicit Valerius eodem lib. titul.
de abſtinentia & continentia, loquens de Quinto Fa-
bio Gurgite. Et ibidẽ, Scipio Aemilianus, non quã-
tum auri & argenti, ſed quantum amplitudinis, ho-
noris, & gloriæ pondus ſecum ferret æſtimabatur.
Ex quo facilè conuinci poteſt, quòd non virtutibus
ex dignitate, ſed dignitatibus ex virtute honor acce-
dit. Ideo non ab re viri ſancti, dum in prælatos elige-
bantur renuebant, & poſſetenus reſtiterunt: vt legi-
tur de beatis Nicolao, Martino, Gregorio, & aliis
pluribus ſanctis. Similiter & Labeo noluit cùm ei
offerretur ab Auguſto conſulatus quo ſuffectus fie-
ret, & honorem ſuſciperet. l. ij. §. poſt hunc. allega. ti.
ff. de origi. iur. Læti erant qui regna deponebant, &
triſtes quibus dabantur. dicit Vale. lib. v. titul. de in-
dulgentia patrum in liberos. in fi. Scientes quòd indi-
gnus eſt regno & ſacerdotio, niſi ordinatus fuerit in-
uitus. l. ſi quenquam. C. de epiſco. & cleri. Non cer-
tè debet homo ſibiipſi aſſumere officium publicum
violentia, prece, pretio, aut ſimulatione: ſed cùm ſibi
imponitur pro vtilitate populi, debet cũ timore ſuſ-
cipere, ſicut Chriſtus, de quo dicit idem Apoſtolus
quòd nõ arbitratus fuit rapinam, ſe Deo patri æqua-
lem facere: ſed pater hoc fecit, dicens: Filius meus es
tu: ego hodie genui te. ſuper quo dicit Aurelius Au-
gu. in lib. de ciuita. Dei. Otium ſanctum quærit cha-
ritas, negotium iuſtum, ſcilicet per officium publicũ
ſuſcipit neceſsitas charitatis: quam ſarcinam ſi nul-
lus imponit, contemplandæ veritati vacandum eſt.
& hoc eſt quod dicit Apoſtolus vbi ſuprà. Nec quiſ-
quam ſumit ſibi honorem: ſed qui vocatur à Deo tã-
quã Aaron. Ille enim à Deo vocatur, qui modo debi-
to inſtituitur. Aliãs & ſæpe officia deſiderata & peti-
ta triſtẽ producunt effectũ. Iuxta illud, quod ſolitus
erat dicere Au. Plerũque poteſtas quę petitur premit.
qd enĩ aliud eſt poteſtas culminis, niſi tẽpeſtas mẽtis
in qua

In qua cogitationum procellis ſemper nauis cordis quatitur: huc illúcque inceſſanter impellitur, vt per repentinos exceſſus oris & operis, quaſi per obruentia ſaxa frangatur. dicit Greg. in paſtorali, & Claudianus. Tolluntur in altum vt lapſu grauiore ruant. Vnde cæci ſunt & duces cæcorum, cum Eolo ventorum rege gloriantes, & (vt poeta lib. primo Aeneidũ refert) dicentes:

Tu mihi quodcunque hoc regni, tu ſceptra Iouémque
Concilias: tu das epulis accumbere diuûm,
Nimborúmque facis, tempeſtatúmque potentem.

Per quæ clarè conſtat omnes tales nimborum, id eſt ventorum & tempeſtatum eſſe duces: quos increpat diuus ille Bernardus in ſuis epiſtolis. Quid poſteà ab iis, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, & amiſſa cruciant? quia ſecundùm Philoſophum viij. Ethico, Principatus quanto maior, tanto inſtabilior: quãto ſublimior aſcenſus, tanto lapſus periculoſior. dicit Hieronymus ad Demetriadem: Sed mens potentiæ auida nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere conceſſis, nec pietati adhibere conſenſum. xlvij. diſt. capitu. virum. videatis Lucam de Pẽna in l. iubemus. C. de proxi. ſacro. ſcriuio. libro xij. & in l. j. C. de vete. e. li. Quæ paulò latius à me vobis narrata ſunt, vt facilè intelligatis honoris ſedes, peſtilentiæ cathedras à Dauid rege pulchrè appellari, quas nemo fere conſcendit, cui à laboribus quies, à periculis ſecuritas concedat illis maximè, quibus inuiſa eſt alterius poteſtas, putantes alieno fulgore ſuam obſcurari. Nunquid Lucifer honorem ambiendo, & ſedem ab aquilone appetens ilico cecidit? Nunquid Apollo Deus Phaetonti filio ſuo currum ſolis in quo ſederet petenti, & conſequenter regimen mundi libro ſecundo Metamorphoſeos reſpondit:

Non honor eſt: pœnam Phaeton pro munere poſcis.

Et quia currum tam ſublimem oſtentando patris monita contẽpſit, toto orbe combuſto cecidit, ruptáque ceruice expirauit, Ouidio ibi dicente:

Conſternuntur equi, & ſaltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt, abruptáque lora relinquunt.
Illic fræna iacent, illic temone reuulſus
Axis in hac radij fractarum parte rotarum,
Sparſáq; ſunt latè laceri veſtigia currus.
At Phaeton rutilos flamma populante capillos
Voluitur in praeceps, longóque per aera tractu
Fertur, vt interdum de cœlo ſtella ſereno.

Vnde finis honoris ambiti, aliud quàm pœna ambitionum non exiſtit. quos Valerius libro vij. titulo de ſapienter dictis (Socratem referendo) poſſetenus retrahit. honores inquit concupiſcis, qui quàm plures peſſumdederũt. Diuitias appetis, quæ multis fuerunt exitio. Regna tecum ipſa voluis, quorum exitus ſæpe numero miſerabiles cernunt. Splendidis coniugiis manus iniicis, ad hoc vt aliquando illuſtrẽt, ita nonnunquam funditus domos euertunt. hæc ille. De Methrodoro ſic dicitur. Methrodorus rhetor Græcus & legiſta apud Calcedonem è philoſophica diſciplina in ciuilem mutatus propter eloquentiam, quanquam pauper eſſet, clarum coniugium obtinuit: & à Mithridate rege iuri reddendo præpoſitus eſt. Sed poſtmodum ad Tygranem legatus miſſus, cùm ab eo receſſiſſet, inuitus remiſſus eſt. Ac iterum reuertens, ſiue regis opera, ſiue alio morbo deceſſit. Senſitque philoſophicam vitam imprudenter ſe dereliquiſſe: quæ ſi neque honores, neque opes cumulat, attamen ſaltem periculis, moleſtiiſque compluri-mis, vt experientia didicimus, caret. Sæpe enim ignominioſus eſt finis. hæc Bergomen. & hinc eſt, quòd dignitas alterius fratris in collatione bonorum non venit. Cùm iuxta Papiniani reſponſum, dignitatis onera multa exiſtant. lege prima. §. nec caſtrenſe. ff. de collatione bonorum. Et conſequenter in legitima non computatur, ſicut nec officium patris pecunia filio emptum. de quo tamen per Paul. Iaſon. & Baldum ſuper hoc plenè loquentes in lege, omnimodo. §. imputari. Codice de inofficioſo teſtamento. Talia enim ſunt plus oneri quàm vtilitati.

63 Ideo † non poſſet ſimul quis duo tenere officia ſecularia. lege, quiſquis. C. de cohar. vbi Bartol. lib. xij. Nec duos honores, l. libertus. § præfect. ad mu. & lege finali. C. aſſeſ. & l. quiſquis. C. de proxi. ſacrorum ſcriniorum. lib. xij. Nec duas militias. l. his quidem. §. in poſterum. C. qui mil. poſ. lib. eod. Ob quod apud Romanos Quintus Mutius Voluſij auditor homo quæſtorius cùm eſſet, vltra proficere noluit. Cùm Auguſtus illi etiam conſulatum offerret. lege ſecunda. §. fuit. eodem tempore Trebatius. ff. de origin. iuris. Et apud Francos Gagui. lib. ix. capitul. tertio referente, cùm Ioan. Solleuillus homo ſine controuerſia eruditus & iuſtus duo gubernacula in vrbe Pariſien. geſſiſſet, non inſcius, quantæ ſolicitudinis erat vtrique officio inſeruire, regem ſcilicet Carolum ſextum adiuit, curas enarrans quæ bino magiſtratui imcumberent: alteri vix ſe ſatis eſſe poſſe, orare vt vno ſe abdicare poſſet: deputatur in eius locum Ioannes Iuuenellus inter parlamenteos aduocatos boni nominis & probitatis vir, &c. Omne enim quòd hîc eminet, plus ſecundum Gregorium mœroribus afficit, quàm honoribus gaudet. xiiij. diſtinct. capitulo, nerui teſticulorum. Et qui ſuccedit in honore, expedit, quòd etiam ſuccedat in onere. capitu. ex literis. de pigno. & capit. aduerſus. de immunitate eccleſiarum. Ex quibus reſultat beſtialitas ementium officia publica, ſeu potius onera, pericula, & in
64 commoda ineuitabilia. Tamen † reſtat caſus fallentiæ expeditus, in quo fœmina tenere poteſt feudum, videlicet ſi pecunia cum redemerit. Præterea fallit regula vbi feudum eſſet fœmineum. cap. j. de na. ſuc. feud. & capi. ſecundo de fi. na. ex ma. ad mor. contracto. vel vbi ſpecialiter cõuenit in inueſtitura, quòd tranſeat ad fœminas. cap. j. de feu. fe. Quo caſu tenor inueſtituræ derogat omni naturæ feudorum. per tex. quem ibi Bal. ad hoc dicit egregium in titul. de duo. fra. à capi. inue. ibi: tenorem inueſtituræ &c. Adeò, quòd ſi inueſtitus fuerit pater eo pacto, vt ſui deſcendentes maſculi & fœminæ feudum habere poſ-
65 ſint: tunc fœmina ſuccedere poterit. Quod † verum intelligatis deficientibus maſculis: quia licet per tenorem inueſtituræ videantur pariter inuitati tam maſculus quàm fœmina, attamen ex rigoroſa feudorum conſuetudine maſculo exiſtente ſemper fœmina cenſetur excluſa. capitu. primo. §. filia verò. de ſucceſ. feudo. & in capitu. primo epiſcopus vel Abb. qui feud. dare non poſ. & in capi. ſimiliter. de capi. qui curiam vend. Et multò magis hoc verum erit, vbi pater de feudo fuiſſet inueſtitus pro ſe ſuiſque hæredibus legitimis maſculis. Et his deficientibus pro fœminis: quia tunc fœminæ velut temporaliter excluſæ & non perpetuò ad feudum deficientibus maſculis admitterentur. capitu. primo. de inueſtituris. quam Titius accepit à Sempronio. & in capitulo, de eo qui ſibi & hæredibus ſuis. Aliter autem non venit fœmina, licet pater inueſtitus foret pro ſe & hæ-
66 redibus ſuis. Cùm † in materia feudali verbum,

hæres

hæres, ſolùm pro filio maſculo accipiatur, & non pro filia, nec extraneo hærede: cap.j.de aliena. feud. vt clarè conſuluit Ludouicus conſilio primo incipiente, viſia in facto &c. Et etiam filia in feudo ſuccederet, ſi mortuo patre dominus feudi eam de feudo inueſtiret de conſenſu illorum, qui erant in feudo ſucceſſuri. capitulo primo, de alienatione feudi materni. & de ſucceſſio. feu. capitulo primo. §. hoc quoque. Et ita in prædictis caſibus conſuluit idem Ludouicus conſilio aaaiij. & latius conſilio ccclavij.

67 Poſtremò † & addendo, filia etiam in feudo ſuccederet, vbi ſtatuto vel conſuetudine regionis permittetur, vt ſeruatur in præſenti regno Franciæ: vbi fœminæ ſicut maſculi in feudo ſuccedunt, ſecundùm Ioan. Fab. in Authentica, ingreſſæ. C. de ſacroſanctis eccleſiis. vbi dicit feuda in regno Franciæ ad inſtar patrimoniorum eſſe redacta. pro quo eſt textus in capitulo, ſignificauit, ſecundùm intellectum Hoſtien. quem ibi refert & ſequitur Panormitanus de reſcript. in principio. & in cap. dilecto. in princip. de teſta. & tenet idem Ioan. Fabri. inſtitutio. de legitima patrono. tute. in fin. & conſuluit Zabarel. Car. conſi. lxiiij. in fi. & Guido Papæ, quæſtio. lix. dicens ita ſeruari etiam in patria Delphinatus. idem dicit quæſt. caaxiij. imò etiam in materia feudorum appellatione ſuorum hæredum non ſolùm veniunt in hoc regno filiæ, ſed etiam quicunque alij etiam extranei hæredes: ſicut in hæreditatibus patrimonialibus ſecundùm eundem, quæſtio. ccaaa. Et quod plus eſt, veniunt feuda in generali alienatione bonorum, ſecundùm Ioan. Fab. in §. primo. in fine inſtitutio. de rerum diuiſio. Et poſito etiam, quòd feuda haberent anneaam omnimodam iuriſdictionem, filiæ in præſenti regno in eis ſuccedunt ex conſuetudine: quam iuriſdictionem exercebunt per alium vel per ſeipſas, ſi hoc habeat conſuetudo, vt in capitulo, dilecti filij. de arbitris. Sicut faciebat Dido regina poſtquam Carthaginem condidit. vt habetur allegato libro primo Aeneidum, ibi: Iura dabat, legéſque viris. Et plures aliæ ita fecerunt. de quibus ſuprà vidiſtis. Et pulchra dicit Felynus in capitulo, dilecta. de maio-
68 ritate & obedientia. Et † nedum eo nunc ſuccedunt fœminæ in feudis ligiis, quæ quid ſint declarat gloſſa ſuper verbo, homo ligius. de cleri. paſtoralis. de re iudicata. Specula. titulo de feudis. §. quoniam. verſic. axj. Et ibi Ioannes Andræ. in additione incipien. & ſciendum. [Et clarius infrà ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam*. in j. arti. & iij. deciſione.] Tamen idem erit in feudis non ligiis probata conſuetudine in loco ſecundùm Alexandrum in prima parte conſilio aaa. incipien. Quoniam omne datum. in reſponſione ad quartum argumentum. Et Iaſon in præludiis feudi. vij. diuiſione. & in l. de quibus. axij. columna. ff. de legibus. Et eſt caſus in dicto capitulo ſignificauit. ſecundum Hoſtien. & Panor. ibi: & Henricum in capitulo, ex parte. in fine de feud.

69 Nam † in hoc regno videmus feuda multùm alterata, quia licet iure communi feuda & vaſalli ipſis inuitis alienari non poſſint, cùm interſit ſubditorum non mutare dominum, qui forſan potentior eſt ad ipſos defendendum, ſicut intereſt libertorum ſuum non mutare patronum. l. inuitus. vbi bona gloſ. ff. de fideicommiſ. liber. & plenè Felynus in dicto capitulo, dilecti. iuxta illud Lucæ xj. Cùm fortis armatus cuſtodit atrium, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. vt plenè no. Bart. in l. ſi is qui. §. fina. ff. de pigno. & Ioan. Fab. plenius in §. item Seruiana. vij. col. verſi. ſed quid dices: tu debes mihi homagium &c. inſtitu. de actione. Veruntamen quia ratio ſupradicta non eſt perpetua, imò aliquoties potius intereſt vaſalli eſſe hominem Capellani ſui, qui modice ipſum vexabit quàm alicuius magni & potentis tyranni, qui plures ſæpe daret ei moleſtias. Ob quod dicit Panormitanus in cap. iniuſtum. de rerum permutatione. honorabilius eſſe, quem ſubiici eccleſiæ: & ſic Deo ſeruiendo regnare, quàm ſubeſſe domino temporali. facit capitu. multos. liiij. diſtin. Videmus hodie in præſenti regno Franciæ ex generali regni conſuetudine feuda liberè vendi & alienari ſicut patrimonia, ſecũdùm Ioan. Fa. in dicto §. item Seruiana. & clarius in §. j. inſtitu. de rerum diuiſione. & in §. finali. inſtitut. de aſsignatio. liberto. vbi plus dicit, quòd feuda, homagia, & cætera iura veniunt hodie in Francia in generali bonorum alienatione. Adeò quòd ſi decimæ tenerentur per laicum ab eccleſia in feudum iuxta capi. cùm apoſtolica. de his quæ fiunt à prælatis vendi poſſent, etiam aliis ſimiliter laicis, ſicut alia feuda, vt ibi dicit. & in dicto §. item Seruiana. Dummodo vendantur capaci, puta alteri nobili ad tenendum decimas diſpenſato, & maſculo. quia cùm fœminæ in feudo ſuccedere non poſsint, has decimas in feudum tenere non poſſent. vt ſuprà dixi in principio. Nec ſi venderentur eas retrahere poſſet, tanquam proximior de genere: etiam ſi quis ad tenendũ decimas priuilegiatus pro ſe & recta linea deſcendentibus eas vẽderet. non poſſet proximior agnatus; vel alius collateralis eas offerendo pretium intra annũ ex cõſuetudine regni retrahere. argu. l. verum. §. ſi ſeruo communi. ff. pro ſocio. tamẽ in præſenti regno quibuſcunque laicis venduntur, ſecundùm Ioã. Fab. licet contrarium & fortè melius de iure in feudo decimæ videatur tenuiſſe. in §. locato. inſtitut. de contrahenda emptione. & in dicto §. primo. & plenè Panormitanus in capit. prohibemus. de deci. & Fely. in cap. quæ in eccleſiarum. aaiiij. colum de conſtitutio. Tamen primum in facto ſeruatur in Francia, quia liberè venduntur feuda decimarum, ſimiliter dominationes, & iuriſdictiones vendi poſſunt. & obligari, in iudicio deduci, ſuper his tranſigi, & componi per dominos ſine conſenſu ſubditorum ex conſuetudine regni: quia ſunt feuda ad inſtar patrimoniorum quo ad hoc redacta, vt dixi. Quæ conſuetudo valet ſecundùm Panor. in cap. auditis. vij. colum. de præſcriptio. Iaſonem in dicto §. item Seruiana. aaiij. col. & Barba. in cap. ad quæſtiones. de rerum permutatione. Ad quod facit quod decidit Bal. in cap. j. de ſucceſ. feudi. vbi dicit, quòd licet ſuper. feudalibus teſtamentum fieri non poſsit. & ſi fieret, non valeret: etiam pro anima vel alia pia cauſa. capi. j. §. donare. qualiter olim feu. alie. pote. & in c. imperialem. vbi
70 Bal. de prohibi. feudi alie. per Fede. Tamen † hîc & vbique citra montes ex generali conſuetudine ſeruatur, quòd quis de talib⁹ bonis teſtatur, ſicut de patrimonialibus ſeu allodialibus. [Quod qualiter intelligitur, habetur plenè ſuper dicto verbo, *Et vxo. nomine Adelaſiam*. in j. arti. iij. iiij. & v. deciſione.] Ita quòd valet conſuetudo ſecundùm eum, quem ſequitur Iaſon in dicta l. de quibus. xa. col. ff. de legi. poſt glo. ibi, circa quæ multa ſingularia conſuluit Panormita. in ij. parte. conſi. iij. aa. colũ. in deciſio. quæſtio.
71 aaij. † Vbi inter cætera concludit feuda alienari poſſe etiam ſine conſenſu ſubditorum cum vniuerſitate territorij, ſcilicet alienando ſubditos cum territorio, ſecus ſi retento territorio dominus alienaret

ius, quod

ius,quod habet in aliquem, vel aliquos ſubditos, &
homines ſuos. quod fieri non poteſt de iure ſine eo-
rum conſenſu, per dictam l.inuitus.ff. de fideicom.li
ber.vbi gloſ. quæ ſic intelligitur ſecundùm Alexand.
in quinta parte,conſilio sa v. ſexta colum. Niſi talia
aliensttio fieret in caſu maximè imminentis neceſſita-
tis. Argum.l.patronus.&l.medicus.ff.de operis liber-
torum. facit tex.in c.j. §.ex eadem de lege contradi.
vbi cum territorio homines alienantur, ſecundum
Bal.in l.ſecunda.ff. ſoluto matrimo. & in l.ſi plures.
C.de conditio.inſertis.& in l.ij.C.de donationib. Si
ergo ex conſuetudine regni Franciæ talia permittan-
tur,non eſt mirum, ſi etiam fœmina in feudo ſucce-
dat, & pariter ſua ſoboles, quæ ſeruire per ſubſtitu-
tum poterit,ſicut facit eccleſia pro feudis, quæ tenet.
Qua conclusione præſuppoſita, quid erit ſi comes
habens feudum deceſſerit, relictis nepote ex filia
primogenita prædefuncta, & ſecundo genita filia
vel vlterioris gradus, vel relicta filia, & fratre ſuo
dictæ filiæ patruo? quis illorum præferri debet in
comitatu? Videatis Baldum in l. quoties. C. de ſuis
& legitimis hæredibus. & clarius in Authentica, ceſ-
ſante.C.de legitimis hæredibus. Cynum in Authen-
tica, poſt fratres illo eodem titulo.Specula. titulo de
locato.§.núc aliqua.verſiculo cxlvj.Bartolus in l. li-
berorum. ff. de verborum ſignificatione. & Bald. in
authentica,ſi quas ruinas.C. de ſacroſanct. eccleſ. &
in capit. j. quemadmodum feud. ad fœminam perti-
72 neat. † Præterea etiam de iure communi fœmina
in feudo ſeruitio alicuius domini non ſubdito ſucce-
dere poſſet, de quo in cap. dilecti. de arbitris. Etiam
in regno, ſicut pluries ſucceſſit fœmina in regno
Apuliæ,vt dicit Bald. in dicta l. quoties. Quod non
permittitur in regno Franciæ, nam licet pro eo nul-
lum præſtetur obſequium nec ſeruitium, cùm alium
quàm Deum non recognoſcat ſuperiorem, capi. per
venerabilem. qui filij ſint legitimi. Tamen in ipſo
regno ex ipſius ſpeciali conſuetudine nunquàm fœ-
mina ſuccederet, quod etiam ortum habuit à lege
regni antiqua, quæ vocatur Salica, qua prohibitum
73 erat fœminam ſuccedere in ipſo regno. † Cuius
legis verba (quoad propoſitum ſufficit) ſunt hæc.
Nulla portio hæreditatis de terra Salica mulieri ve-
niat. Sed ad virilem ſexum tota hæreditas perue-
niat,&c. Quæ verba interpretantur de regali domi-
nio, quod à nullo dependet, nec alicui ſubijcitur ad
differentiam allodiorum ſeu terrarum, quæ in allo-
dium ſubditis conceduntur à rege. Terra enim Sali-
ca dicitur, quæ coronæ adhæret: quia authores le-
gis Salicæ, cum loquebantur de allodio ſemper in-
telligebant de terra ſiue hæreditate ſubditorum: quæ
in allodium datur & recipitur, ſola regi ſuperiori-
tate reſeruata. Et ad differentiam feudorum,pro qui-
bus vltra ſuperioritatem regi debetur ſeruitium. Vn-
de ad differentiam terræ allodialis, & feudalis, Ter-
☞ ram regiam vocabant Salicam, [Vt de his clarè ha-
betur ſuper dicto verbo, *& vxorem nomine Adelaſiã*.
arti.j.in ij & iij. deciſ.] qua lex Salica à Francis prin-
cipibus cõſtituta primò formam ſuccedendi, & mo-
dum regendi in terra regia docuit, quod antea nõ fie
bat,quinimo abſque lege viuentes fortior obtinebat
74 principatum. † Eſt autem lex Salica conſtitutio re-
gia ſub Pharamondo primo Francorum rege incly-
to decimo anno ſui regni,reſponſis quatuor pruden-
tum ab eo deputatorum initiata, ſubſequenter à prin-
cipibus emologata, & ex poſt ſecundum diuerſi-
tatem temporum, per varios Reges emendata & au-
gmentata, prout tractum fuerat ad Romanos de lege
decem tabularum à Græcis obtenta, cui duæ fuerunt
additæ à Romanis tabulæ,& demum emendata,& in
aliquibus correcta. Sic pariter fuit dicta lex Salica vſ-
que ad tempora Caroli magni, qui imperator factus
leges Romanas in regno legendas ſuſcepit, & ad hoc
ſtudia multa fundauit, ſine tamen legis illius dero-
gatione,cui ex poſt (habitis legibus Romanis) nihil
75 additum eſt nec emendatum. † Et dicitur lex Sali-
ca,ſecundùm aliquos à ciuitate Salechanti vltra Rhe-
num fluuium Alemaniæ, vbi tunc Galli habitabant,
ſita, eò quòd in dicta ciuitate authores primi infrà
nominandi eam initiarunt: vel dicitur à Sale condi-
mento oris, & deriuatur Salica, quaſi licitum con-
dimentum. Vel à Sale prout eſt maſculini generis,
quaſi ſit licitè & ſapienter condita. Ita quòd ſit Gal-
lorum Sophia, & ſapientia, de qua lege meminit im-
perator in titulo de filiis natis ex matrimo. ad mor-
ga. contracto.in vſibus feudorum. Et Gaguinus Gal
lorum geſta exordiens, libro primo capitulo tertio,
ſic dicens: Primus omnium Marcomirus dominatio-
nem in Francos accepit,quem à Priamo Troiano re-
ge prognatum in ſumma veneratione habebant Fran
ci. Hic præterquàm vallo muróque munire vrbes ni-
76 hil illuſtre geſſit. † Sed erat illi filius Pharamon-
dus corporis, & animi præſtantia inſignis, hunc ex
conſilio patris ſibi primum regem conſtituunt. Re-
gendi permiſſa ſibi poteſtate, anno ſalutis ccccxx.
Qua modeſtiſſimè adminiſtrata, vndecimo poſt ac-
ceptum regnum anno morte aſſumptus eſt, relicto
Clodoueo filio regni hærede. Hic Pharamondus au-
thor fertur extitiſſe legis, quæ Salica à Francis appel-
latur. Nam cùm ad Rhenum vſque peruenisſent Frã-
ci, feriſque moribus viuerent, quatuor ex Sicambria
ſpectatos primates ſelegit, qui populo legem ferrent,
Vſugaſtum, Loſogaſtum, Sologaſtum, & Viſoga-
ſtum. Qui communi, & procerum authoritate fre-
ti legem conſcripſere, quam Pharamondus edidit, at-
que promulgauit ad noſtram vſque ætatem nomina-
tiſſimam. Hæc ille. In faſciculo autem temporum
ſic habetur. Priamus quidem nobilis de ſemine Troia
norum, qui in Lombardiæ partibus venerat, rebella-
uit contra imperium: ſed mox interfectus ab exerci-
77 tu Romanorum fuit. † Cuius filij fugientes regnum
Franciæ inchoarunt inuitis Romanis, & Coloniam
extruxerunt, ibique vt coloni habitare cœperunt,
quorum Marcomirus dicti Priami filius Dux fuit.
Sed Pharamondus eius filius primus Rex Franciæ
extitit. Et inde locus ille adhuc Colonia appellatur
Alemaniæ ciuitas, quæ ante hæc tempora dicebatur
Agrippa, quam Cæſar in ſuis Commentariis nomi-
nare omiſit, de qua Raymundus Marlianus ad Cæſa-
ris Commentaria addens, Agrippinam, quæ nunc
Colonia dicitur Archiepiſcopalem inferioris Ger-
maniæ Vbiorum vrbem ad ripas Rheni citerioris
ſitam non memorat Cæſar, ſed Tacitus. Ex qua gen-
te Agrippinam Claudij Cæſaris filiam Gnei Domi-
tij coniugem, Neroniſque matrem natam eſſe refert.
De huius incluti regni initio frater Iacobus Bergo-
menſis libro ſupplementi Chronicarum tertio: Fran-
cus, inquit, quidam ex Hectoris Troiæ filiis, à quo
Francorum nomen tractum eſt his temporibus
(vt Vincentius Gallus, hiſtoricus ſcribit) vnà cum
Antenore aliiſque à fratribus propriis fugatus,
prius tota Aſia peruagata, in Danubij ripas tandem
peruenit, ibique cum aliquandiu conſediſſet, mox
authore Antenore locum quærẽs à communi homi-
num

num ſocietate ſeiunctũ, ad Thanaia fluenta, & Palu-
des Mæotidas ſeceſsit, vbi cùm maximia fluctibus ſe
circunſeptum videret, Sicambriam condidit vrbem,
vbi & per multa tempora ſub armis contra finitimos
ſuos ſucceſſores cruentam exercuere vitam, donec
à Valentiniano iuniore Romanorum Imperato-
re, cui aduerſus Alanos opem ſub Frãcorum vetuſto
nomine ferentes meriti fuerunt liberatis priuilegium,
tunc quoque ſibi ex ducibus regem cõſtituere cœpe-
runt. Hæc ille. Cui ſatis concordat gloſſa in prin-
78 cipio pragmaticæ. † Vnde reſtat filias & maſcu-
los ex eis deſcendentes in regno ipſo ſecundùm le-
ges ſuas, atque conſuetudinem inconcuſsè obſerua-
tam ſuccedere non poſſe. Quinimo liberis maſculis
non exiſtentibus, reliqui parentes & conſanguinei
in regno ſuccederent ſeruata gradus prærogatiua, vt
ſcilicet proximior ſit de iure potior ad regnum obti-
nendum, adeo quòd ſi (quod abſit) tota domus Fran-
ciæ moreretur, ita quòd vnus ſolus ſtaret de antiquo
ſanguine, etiam ſi in milleſimo gradu foret, certè iu-
re ſanguinis, & vi antiquæ conſuetudinis ſuccederet
in regno, quia licet in aliis ſucceſſionibus poſt deci-
mum gradum collateralium admittatur fiſcus de iu-
re communi poſt coniugem, libro primo. C. vnde
vir & vxor. tamen in ipſo regno deferendo non po-
teſt fiſcus ſuccedere, ſed ipſe ſanguis, qui perpetuus
eſt, ſecundùm Bald. in capitulo primo de feud. mar-
chiæ. [De quo plenè habetur ſuper dicto verbo,
Et vxorem nomine Adelaſiam. in iij. præludio, & in v.
79 principali articulo.] † Eſt enim regnum Franciæ
ita clarum & nobile, quòd in eo nunquam fœmina,
ſicut nec in regno Iſrael ſucceſſit, quaſi ambo regna
illa fuerint cœlitus inſtituta, prout fuerunt, ſi nedum
Gallorum, ſed etiam totius orbis hiſtoriæ vt decet,
80 conſiderentur, † de Clodoueo primo rege Chriſtia-
no loquentes, de quo Gaguinus libro primo c. viij.
ſic dicit, Conuentu apud Sueſſionem habito Clodo-
neus rex Clotildem Burgundiorum ducis filiam, cu-
ius ſpeciem prudentiámque cùm per legatus occultè
exploraſſet, regio apparatu in vxorem ſuſcepit ama-
uítque, tametſi Chriſti documenta mulier ſequere-
tur. Quamobrem illa ſedulo admonebat virum deos
non colere, ſed eum cui ſeipſa addixiſſet Dominum
Ieſum. Sed ille veteris obſeruantiæ inſuetus ſe maio-
rum traditiones relicturum negat. pertinaci autem
in errore Clodoueo bellum in Alemanos inſtaura-
tur. Conſtitutis in conſpectu vtrinque exercitibus
manus conſerunt. pugnatum cùm diu eſſet, Francis
cedentibus, timet ſibi Clodoueus, cœlúmque ſuſpe-
ctans, Deus, inquit, quẽ Clotildis religioſe venera-
tur, audi, ſi vicero, fide te perpetua colam. Vix preces
finierat rex, ecce alacres Francos prælium reintegra-
re conſpicatur, quibus animum ipſe quoque adiiciẽs
rege Alemano perempto, victoria potitus eſt, & Ale-
mannis lex poſita, victorem etiã credulum Chriſto re-
gem Vedaſtus, qui Tulli aderat, & qui poſtea Attre-
bati pontificatum adminiſtrauit, ſecutus eſt, cui rex
credulitatis & fidei ſuæ rationem enarrauit. Clotildis
credenti Clodoueo gratulata, Rhemigium ponti-
ficem nihil morata conuenit, atque ad Clodoueum
introducit, quem ad ſe admiſſum rex diligenter au-
dit de fide, & Chriſti religione diſſerentem: dies ab-
luendo regi indicitur parato ingẽti ornatu lauacro,
81 † cùm ſacroſanctum oleum, quo liniri ritu Chriſtia-
no, qui abluuntur, ſolent, ſiue miniſtrorum incuria,
ſiue hoc agente Deo allatũ nõ eſſet, ecce de ſupernis
delapſa columba, phialam, quam ampullam vocant,

odoratiſsimi liquoris oppletam, ad manus Rhemigij
detulit. Creditũ eſt ſpiritus Dei miniſterio id perpe-
tratum eſſe, eo liquore hic Clodoueus primũ, poſteri
deinceps Francorum reges hactenus regnum admi-
niſtraturi ſacrantur. [Ex quo ſolo ſatis liquet re-
gnum Franciæ à ſolo Deo dependere: ſunt tamen
plura alia ſigna, de quibus habetur ſuper dicto verbo,
& vxorem nomine Adelaſiam. articulo primo in fine
quintæ deciſionis.] Miniſterio ablutionis expleto
Clodoueus ad circunſtantem nobilitatem popu-
lúmque breui oratione habita ſuadet aſpernari fal-
ſam deorum religionem, & eius fidem profiteri, qui
Chriſtus appellabatur, & Dei filius eſſet, quo autho-
re hoſtem Alemanum ſuperauerat. Regis oratione
perculſis Francorum animis Chriſtum profeſſi ab-
82 luti ſunt. † Clodoueus, vt profeſſam fidem inſigni
aliquo opere illuſtraret, templum in colle Lecuti-
tio, qui nunc Genoueſa appellatur, Pariſiis à funda-
mentis extructum diuis Apoſtolis Petro & paulo di-
cat, &c. Hic profectò Clodoueus videtur quaſi ſe-
cundus Conſtantinus, qui ſedem Petri & Pauli di-
cauit. & Clotildis altera Helena rememorari. nona-
geſimaſexta diſtinctione. capitulo, Conſtantinus.
Quos & Deus exaltauit, eiſque ſemper fauit, vt idem
ibi ſubnectit Gaguinus, Hic, inquit, fide firmus (ſcili-
cet Clodoueus) Alaricum Gothũ ab Aquitania pro-
pellens, cùm ex Vienna veniſſet amníſque obſtitiſ-
83 ſet, qui crebris imbribus intumuerat, † ita vt vado
tranſiri non poſſet, impeditum dolens exercitum
Clodoueus, Deus, inquit, optime in tribulationibus
adiutor, ſanæ religioni tuæ, quam tueor, ne differ de
hæretico Gotho ſumere vltionem, da fluuium vada-
bilem. Hoc precantẽ Clodoueum non eſt aſpernatus
Deus, ad primam enim inſequentis diei lucem cer-
uus è ſylua nemine inclamante, in conſpectũ ſe pro-
rupit, qui magnis inde militum vocibus excitus, flu-
uium enatans, quaſi itineris explorator, vadum mon-
ſtrauit, hunc ſecuti milites in vlteriorem fluentis ri-
pam, quà ceruus traiecerat, euadunt. Vltrà progreſ-
ſus exercitus ad diui Hilarij Pictauienſis ædem con-
ſiſtit, & cùm non procul abeſſet hoſtis, milites in a-
ciem rex educit, móxque atrox vtrinque prælium
committitur, iuxta fluuium Clauum in campo Vo-
glodinenſi, qui ab vrbe Pictauorum decimo millia-
rio abeſt. Rex inter prælianteѕ Alaricum cõſpicatus,
eum inuadit, & ſolus ſibi congrediens ſolo deiectum
Gothum necat. Vnde ineunte proximo vere poſt-
quàm Theodoricus eius filius cum exercitu in Nar-
bonenſem prouinciam miſſus, eam partem quam
nunc Occitanam linguam vocant, ipſos præterea Ar-
84 uernos patri audientes fecerat. † Tholoſates pe-
tit, vbi Alarici theſauri aſſeruabantur, quibus ex-
pilatis reliquas vrbes, quas Gothi præſidio tenebant
adoritur, hiſque hoſte vndique deturbato Franco-
rum præſidium pauit: rebus ad hunc modum quie-
tis Turonum ſe contulit, vbi Anaſtaſij Biſantini im-
peratoris legatos audiunt imperatorio nomine ami-
citiam ei offerentes Romanúmque conſulatum: quo
honore affectus rex, inſcenſo equo in patens aruum,
quod inter diui Martini ædem Turonúmque per id
tempus erat, proficiſcitur, vbi populo varia munera
profudit, cunctis acclamantibus, bene ſit regi con-
85 ſulíque Romano. † Nec prætеribo huic loco adii-
cere, quòd perſeuerante ad hanc vſque ætatem fama
vulgatum accepi, fuiſſe regibus Francis buffones
treis nobilitatis quidem inſigne. Clodoueo chriſtia-
nis ſacris initiato demiſſum cœlo eſſe, id quod nunc

reges geſtant lilia aurea, quibus ſubeſt cœli ſereni co-
lor, quem aſurum Franci dicunt: traditum quoque
eſt pannum ſericeum tubtum inſtar ſigni militaris
quadratum miro fulgore ſpendentem diuinitus eſſe
exceptum, quo in expeditionibus contra fidei Chri-
ſtianæ hoſtes pro ſigno Franci reges vterētur, huſcq;
veaillo nomen auri flammam hactenus permanſiſ-
ſe. Hæc ille. (Additio) De hac Clodouei Franco-
rum regis miraculoſa conuerſione latè ſcripſit fra-
ter Ioannes Ludouicus Vinaldus de monte Regali,
ordinis prædicatorum, in tractatu de triumpho trium
liliorum domino noſtro regi ad præſens feliciter re-
gnanti, Ludouico duodecimo directo. Et inter cæte-
ra, Ea, inquit, die qua Clodoueus à ſancto antiſtite
86 Rhemigio vnda ſacri baptiſmatis perfuſus eſt, † qua-
☞ tuor mirabilia facta perhibentur. [In præſenti ad-
ditione plura alia continentur vltra dicta per dictum
de monte Regali, per hunc doctorem locis opportu-
nis intermixta.] Primò Clodoueus erutus de pote-
ſtate tenebrarum tranſlatus eſt in Dei lumen & re-
gnum, & per baptiſmatis ſacramentum ſpiritus ſan-
cti effectus eſt templum. Secundò, cùm in tanto
myſterio ſacrum chriſma deeſſet, ilico columba ni-
☞ ueo [Excellens ſignum de ipſius columbæ miſſio-
ne, ſub cuius forma apparuit Spiritus ſanctus in ba-
ptiſmo Chriſti, & quare hoc factū fuit habetur ple-
nè infrà ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiam.*
quinto articulo, loquēdo de ſucceſſione in rebus va-
cantibus, & quando prohiberi poteſt venatio.] can-
dore reſplendens, de cœlo delapſa eſt, quæ roſtro ſa-
cram ampullam chriſmate plenam attulit: quo anti-
ſtes regem liniuit, & inde Fraocorum reges ſeriatim
inunguntur. Vnde in baptiſmo Clodouei ſicut ba-
ptiſmo Chriſti columba apparuit, quæ ſacrū oleum
attulit, quo reges vnguntur in virtute ſpiritus ſancti,
qui eſt ſpiritalis vnctio ignis inflammatus, ſeptiſor-
mis gratiæ chariſma vocatus. A qua ſacra vnctione
pro tanto miraculo piè creditur omnes Francorum
reges virtutem curādi certum genus morbi ſola ma-
nus impoſitione diuinitus accepiſſe. Et quia dignum
erat, vt Clodoueus ob tantæ pietatis meritum ali-
quod perenne ſuſciperet, tria aurea lilia nitido colo-
re ſapphiri miro ſplendore lucentia à ſuperis tranſ-
miſſa ſunt, quibus ſcutum regis compoſitum eſt.
87 † In quo ſunt quatuor conſideranda myſterio non
carentia. Primò, quòd in ſcuto lilia depinguntur.
Secundò, quia aurea. Tertiò, quia in numero terna-
rio. Quartò, quia in campo coloris ſapphyri ex-
tenduntur. Quo ad primum, lilia fuerunt à ſuperis
multiplici ratione Francis regibus data. Primò,
quia ſicut lilium plerunque de ſpiois oritur, inter ſpi-
nas moratur, & quantò magis ſpinis pungitur, tan-
tò vehementius odor eius ſentitur. Sic Francorum
reges, licet à ſpinis, & infidelibus originem duxerint
vſque ad tempora Clodouei prædicti: qui quatuor
reges predeceſſores babuit infideles, videlicet, Phar-
mundum, & Clodoucum, Meroueum, & Childeri-
cum dicti Clodouei patrē: nihilominus poſtquā no-
men Chriſti Francis innotuit, tam reuerentē cando-
rē & odorem illibatæ fidei retinuerūt, vt nihil eis dul
cius nihilque charius fuerit, quàm gloriam Chriſtia-
næ gentis extollere. Secundò, quia lilium plan-
tam habet rectam, quæ ad vnam partem non incli-
nat nec aliam, ſed recto tramite tendit ad alta, in quo
rectitudo bonorum operum figuratur, iuxta illud:
Iuſtus germinabit ſicut lilium, & florebit in æter-
num ante dominum. Sic rex animi rectitudinem ha-
bere debet, cùm nihil honorabilius exiſtat in regia
maieſtate, quàm rectitudo voluntatis, ſicut per oppo
ſitum nil execrabilius in eo, quàm ſimulatio aut du-
plicitas. Ideo priſtini Francorum reges duplicitatis
vitia nimium horrentes, ſemper cum animi rectitudi-
ne ac cordis integritate ſeipſos eccleſię obſequio prę
buerunt. Sicut Pipinus pro Stephano antiſtite con-
tra Aſtulphum, Et Carolus magnus pro Adriano
contra Deſyderium Longobardorum reges fecere, vt
clarè dicet̄ ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiam.*
in primo articulo deciſione ſecunda. Tertiò, quia
inter lilia quieſcere, & cōuerſari Chriſtus quamplu-
rimùm delectatur, vnde in Canticis Canticorum, li-
lium ipſe, qui ſapientia diuina eſt, ſe nominat. Ego,
inquit, flos campi, & lilium conuallium, ita quòd ſpi-
ritus ſanctus in perſona eccleſiæ Canticorum ſecun-
do, ait, Dilectus meus (ſcilicet Chriſtus mihi, & ego
illi) qui paſcitur inter lilia. Et iterum, Dilectus meus
deſcendit in hortum ſuum, vt ibi paſcatur & lilia col-
ligat. amat enim valde Chriſtus, & delectatur in li-
liis, id eſt, perſonis puris & mundis à peccato, quia
cùm ſit in eo ſumma puritas, mentes puras diligit.
Sic rex Chriſtianiſſimus delectari debet in liliis, id
eſt, ſecum habere & amare perſonas doctas, puras, &
mundas ab omni peccato & vitio, tendentes Veronā,
id eſt, ſequentes veritatem. Et non ambulantes inter
Laudem & Placentiam, qualea ſunt adulatores veri-
tatem occultantes, aut diſſimulantes, qui principes
decipiunt, ſicut Sirenea nautas, vt dicet̄ ſuper verbo,
& vxorem nomine Adelaſiam. in primo articulo, dum
☞ loquitur de legitimatione. [Et plenius habetur de
pernicioſa adulatione ſuper verbo, *condidit.* primò,
prope finem.] Quartò, quia lilium ſui natura (teſte
Plinio) eſt nobiliſſimum quo nulla flurum celſitas
maior, cuius flus languido ſemper collo quaſi incli-
nans & non ſufficiens capitis oneri flagrat odore a-
cutiſſimo. Eſt etiam Chriſtus ſedens à dextris virtu-
tis Dei in excelſis, cui data eſt omnis poteſtas in cœ-
lo, & in terra. Tantò angelis melior effectus, quantò
differentius præ illis nomen hæreditauit, vt dicit A-
poſtolus ad Hebræos primo. qui tanquam fons hu-
militatis cœlos inclinauit, deſcendens in vtero virgi-
nis, humilauitque ſemetipſum factus obediens vſque
ad mortem, ſecundum Apoſtolum ad Philippenſes
ſecūdo. Et tandem inclinato capite tradidit ſpiritum.
Ioannis xix. Cuius flagrantia aliis eſt odor vitæ in vi-
tam, aliis verò odor mortis in mortem. Sic rex Fran-
ciæ cū ſit chriſtus, ſcilicet oleo ſacro diuinitus emiſ-
ſo vnctus & ſacratus, omnibúſque celſior atque ma-
ior, ex quo vocatur Chriſtianiſſimus, ſicut lilium in
ſe habere debet humilitatem, & ad audiendum ſin-
gula caput inclinatum, nihil de ſeipſo præſumens, &
odoris ſuauitatem per bona & ſancta opera, ex qui-
bus bona reſultat fama in ſuauitatem odoris, & non
exemplum cuiuſquam ſceleris, quia candidum ſem-
per ſtat lilium. Vnde legitur in Exodo xxv. cap.
quòd in candelabro tabernaculi erant lilia, ex ipſo
pendentia, denotans candelabrum Franciæ, ſcilicet
regem habere debere cogitata verba & opera pura,
88 & candida tanquam lilia. † Sunt enim virtutes can-
didæ & lucidæ, peccata verò & vitia nigra ſunt & ob-
ſcura, propter quod diuiſit dominus lucē à tenebris,
appellauítque lucem diem, & tenebras noctem, Ge-
neſis primo. Quintò lilia in ſcuto regio ſunt poſita,
quia lilium multiplicem habet virtutem, ita quòd
virtute ſuæ naturæ radix eius, ſecundum phyſicos va-
let contra duritiam ſplenis & neruorū, maximè ſub
prunis

prunis coćta & cum oleo roſeo trita vſturas ſanat, &
vulnera cicatrizat, & confert aduſtioni aquæ calidæ,
cùm ſit exſiccatiua & mollitiua abſterſiua, conſoli-
dat. Valétque lilium inciſionibus neruorũ, & ſplenia
apoſtemati maturat. Et vt omnes teſtantur, lilium
tumores reſoluit, vlcera abſtergit, dolores mitigat,
venena depellit, punćturis confert, & ſuccus eius cum
melle decoćtus veteribus vlceribus medetur. Sic rex
Chriſtianiſſimus (quaſi virtute lenitiua liliorum pro-
uocatus) vltra modũ horrere debet tumorẽ arrogan-
tiæ, diſcordiæ, iaćtantiæ, inanis gloriæ. Apoſtemata
luxuriæ purgare, vſturas auaritiæ, & venena inuidiæ
ſanare. Et tandem omnes morbidas Reipublicæ ægri-
tudines correćtione, & cùm opus fuerit punitione
89 malorum ſalubriter curare. Et † inſuper totum ſe con-
ferat ad regias virtutes, ad pietatem, clementiam, mi-
ſericordiam, manſuetudinem, humilitatem, mode-
ſtiam, dilećtionem & beneuolentiã, quæ pretioſa ſunt
monilia regiæ maieſtatis. Vnde Demoſthenes ad
Alexandrum, Nil, inquit, habes, rex, vel fortuna tua
maius, quàm vt poſſis: vel natura tua melius, quàm
vt velis ſeruare plurimos. Nulla enim de virtutibus
tuis generoſior miſericordia, vel admirabilior cle-
mentia, nec per aliud propior Deo accedere potes,
quàm vt ſalutem conferas hominibus, vel dando ſi
eguerint, vel parcendo ſi deliquerint, vel indulgendo
ſi ſupplicauerint. cùm enim vincamur à diis in omni
munere, ſola clementia eſt, quæ nobis deos reddit æ-
quales. facit l. imperialis. C. de nupt. Tullius quoque
libro primo de Officiis, Nihil, inquit, laudabilius,
nil magno & præclaro viro dignius placabilitate, &
clementia. Nam ſi egregium eſt hoſtem abiicere, non
minus tamen laudabile infelicis ſcire, Miſereri. Quia
vt dicitur Prouerbiorum vigeſimo, Miſericordia &
veritas cuſtodiunt regem. Et roboratur clementia
thronus illius. & Seneca libro primo de clementia ad
Neronem, Magni certè animi eſt placidum eſſe,
tranquillum, & iniurias atque offenſiones ſemper de-
ſpicere. Muliebre autem eſt furere in ira: nam de Cæ-
ſare legimus, quòd omnium memoriam habebat, præ-
terquam iniuriarum. Pariter Oćtouianus detrahen-
tibus ei in libera ciuitate liberas eſſe linguas reſpon-
debat, & cùm in teſtem produceretur libenter obie-
ćtus etiam contra perſonam ſuam tolerabat, nec cõ-
tra obiicientem mouebatur. Et Valerius libro quin-
to, titu. de Humanitate & clementia, de ſenatu Ro-
mano loquens, Ante omnia, inquit, humaniſſima &
clementiſſima ſenatus ačta referam, qui cùm Cartha-
ginenſium legati ad captiuos redimendos in vrbem
veniſſent, protinus his nulla pecunia accepta red-
didit iuuenes numerum duûm millium, & ſeptin-
gentorum quadraginta trium explentes, tantum ho-
ſtium exercitum dimiſſum, tantam pecuniam con-
temptam, tot punicis iniuriis veniam datam ipſos le-
gatos obſtupuiſſe arbitror ac ſecum dixiſſe, O muni-
ficentiam gentis Romanæ Deorũ benignitati æquã-
dam! O etiam noſtram legationem ſupra vota feli-
cem! Nam beneficium, quod nunquam dediſſemus,
accepimus. Et de Pyrrho Epirotarum rege: Aequè,
inquit, mitis animus Pyrrhi regis, qui cum audierat a-
pud quoſdam in conuiuio Tarentinorum parum
honoratum de ſe ſermonem habitum, accerſitos qui
ei interfuerant percunćtabatur, an ea quæ ad aures
eius peruenerant, dixiſſent. Tum ex his vnus inquit,
Niſi vinum nobis defeciſſet, iſta quæ tibi relata ſunt,
præ his quæ de te locuturi eramus, luſus ac iocus fuiſ-
ſent. Tam vrbana crapulæ excuſatio támque ſimplex

veritatis confeſſio, iram regis conuertit in riſum. Quã
quidem clementia & moderatione aſſecutus eſt vt &
ſobrij ſibi Tarentini gratias agerẽt, & ebrij bene pre-
carentur. Videte de hoc textum optimum in l. prima.
C. ſi quis imperatori maledixerit. Sextò in ſcuto re-
gis ſunt lilia, quia lilij oleum eſt reſolutiuum & ap-
petitiuum, conuenit etiam dolori capitis, & diſtilla-
90 tum in aurem ſedat eius dolorem. Sic † rex Chri-
ſtianiſſimus in aperto eſſe debet, & copiam ſui face-
re, aures apertas ſemper habere, & ſingulos audire,
vt de omnibus informetur, & ſingulis prouidere poſ-
ſit, ne aſſiſtentes eidem faciliter eum decipiant pro-
priis commodis inhiantes in Reipublicæ deſtrućtio-
nem. multoties enim reuelatur vni paruulo ad infor-
mandum regem quod ſapientiores ſibi propinquos
latebat, qui fačta ignorare poſſunt, quæ ipſos quãtun-
cunque peritiſſimos fallunt. l. ſecunda. ff. de iuris &
fačti ignorantia. facit l. prima. in fine. C. de officio
præfećti vrbis. & l. potioris. C. de offi. rećtoris pro-
91 uinciæ. † Præterea fieret quodammodo iniuria na-
tionibus regem adeuntibus, ſi non audirentur, & miſ-
ſorum officialium authoritas vileſceret. Vnde impe-
rator relationes, inquit omnium præſertim officiario-
rum libenter audimus, ne adminiſtratorum decreſce-
re videatur authoritas, ſi eorum conſulta veluti pro-
phanorum preces à noſtris adytis repellamus. l. ij. C.
de offic. vica. Sed hodie principes multi ſuſurronibus
☞ & detraćtorib⁹ aures præbent. [De quo plenè infrà,
ſuper verbo, *concludit* primo.] ab eiſque domeſticis
ſuis tenentur incluſi, vt nihil veritatis eorum quæ
praue geruntur ſciant, & ipſi interim bona hauriant
& ſubſtantiam, & interdum perſonas ſubditorũ per-
dant. & hoc eſt quod Aeneas Syluius ad ducem Fer-
rariæ dicebat, Nullus verũ de ſe minus audit, quàm
publica poteſtas: vt plenè habetur infrà ſuper verbo,
& vxorem. in primo arti. ſucceſſionum ab inteſtato,
dum loquimur de legitimatione in temporalibus.
92 Quod † in præſenti regno aliàs cõtigit, regnãte in
☞ Francia Theodorico, [Vide plenius infrà, ſuper
verbo, *dotem quam ei dederat*. circa finem, dũ loqui-
tur ibi, de otio & negligẽtia.] ſub quo ferè deſtrućtũ
fuit vniuerſum regnum, de quo Gaguinus li. iij. cap.
iiij. ſic dicit, Per Theodorici incuriam atque ſocor-
diam res Francorum deterior fačta eſt. Quippe cùm
reſpublica cubiculariis regis, & præfećto palatij libe-
rè crederetur, Regi per inertiam mos inoleuit, pala-
tio niſi ad Calendas Maij non egredi, moderationem
omnem aliis permittere, oſtendere ſe populo vno vel
paucis duntaxat diebus, & quo ſalutatus & muneri⁹
donatus cùm & ipſe reciproca populo dona exhi-
buiſſet, domum abire, ibíque toto anno incolere. In
hoc tam inerti otio Ebroynus occaſionem naćtus op-
primere & vexare complures cœpit, rem omnem in
Theodoricum transferens. Hæc ille. Non profećtò
eſt in quolibet admiſtratore publico modicum vi-
tium negligentia, cuius prætextu officio ſuo priuari
poteſt per textum notabilẽ in l. ſi quos. C. de offic.
præfećti prætorio. orient. per quem dicit ibi Bartol. iu-
dices poſſe remoueri propter negligentiam. Quod
dicit eſſe notandum, & menti tenẽdum perpetuò. Se-
ptimò lilia in ſcuto regis figurantur: quia lilium ſua
virtute ſaniem, & immunditiam purgat. Ex quo
demonſtratur, quòd ad regem pertinet immunditias
hæreſum, & ſaniem hæreticorum, ac peruerſa infide-
lium dogmata ab eccleſia Dei diligenter abſtergere;
& repellere: quia hæreſis fundamentum omnium bo-
norũ ſubuertit, & plus cæteris peccatis nocet eccle-

ſiæ Dei. Eſtque omnium peccatorum grauiſſimum,
ſecundùm Tho.facit tex.in l. Manichæos. & authen.
Gazaros. C. de hære. Et inde eſt quod hæretica pra-
93 uitas appellatur. † Huius zeli accenſus fuit Caro-
lus magnus, qui barbaras gentes, Saxones, Hiſpanos,
Longobardos, cæteróſque populos, qui falſos ritus
ſequebantur in poteſtatem ſubegit. Et multa corpo-
ra ſanctorum, quæ ex prouinciis ſubactis exemit,
Tholoſam portauit, quæ honore non modico in di-
ui Saturnini cœnobio venerãtur, & inter cætera bea-
torum Philippi & Iacobi, necnon alterius Iacobi,
præter caput maioris, quod eſt in Galitia, ac Simo
nis & Iudæ, & Barnabæ, efficacibus à ſede apoſtoli-
ca viſitantibus confeſſis indulgẽtiis. taceo alios Fran
corum reges, præcipuè Philippum tertium, qui Pe-
tro Aragonum regi bellum intulit, eò quòd variis
erroribus fauerat. Tandem illo apud Gerũdam occi-
ſo, ac pulſis vndique hæreticorum erroribus, ad pro
pria rediit, vnde in omnibus, & per omnia felicia fue-
runt regum Francorum prælia: nam cum cæteri Chri
ſtianæ religionis principes torperent otio, quiete ni-
mia deſidiáque marceſcerent, iſti pro Chriſto, & ec-
cleſia ſeipſus, & ſua religione litabant, quaſi raden-
tes morbidas ægritudines infidelium hæreticorum,
virtute ac medicamine liliorum. Octauò Franco-
rum regi lilia data ſunt, quia lilium ſuæ naturæ vir-
tute morſum ſerpentis curat, & ſimiliter eius folia ve
xationem ſerpentum curant, eiúſque radices (vt Pli-
nius teſtatur) valent contra ſerpentum ictus. Et ſe-
cundùm Auicennam, lilium confert puncturæ ver-
mium venenoſorum, atque Scorpionis: & præterea
ſemen eius (vt dicit Dioſcorides) potui datum ad
ſerpentis morſum facit. Quia morſu illius tortuoſi
ſerpentis Machometi tota penè Chriſtiana religio
infecta, imò dilacerata fuit. Hic ſcelerum princeps
veneno æſtuans tertiam Stellarum partem traxit
de cœlo eccleſiæ militantis, eáſque in terram proſtra
uit, vt ſcribitur Apocalyp. xij.a. Hic eſt ille angelus
Satanæ, qui Satanicam legem condidit, quæ incen-
tiua fuit, & eſt omnium hæreſum, quia quicquid dia-
bolus ſparſim per alios ſeminauerat hæreticos, ex
his omnibus hic Satanæ diſcipulus vnum conflauit
coagulum, ſuámque damnatiſſimam legem ſtatuit,
& ordinauit, in qua nedum permittit, quinimo om-
nes ſuadet carnales voluptates beſtiis, & hominibus
communes. Quibus tam ingentem multitudinem
ad ſe traxit, nec mirum, quia naturaliter mel muſcæ
ſequuntur, & cadauera lupi. Contra quem Macho-
metum ſerpentem Francorum reges ad venenum
94 illius extinguendum ſurrexere. † Et inter cæteros
Philippus huius nominis ſecundus forma pulcher-
rimus, facie lætus, fide catholicus, munificentia lar-
gus, conſilio prouidus dicti ſui tenax, in iudiciis ſuis
velox, & rectus: in rebus bellicis expertiſſimus, ac
☞ fortunatiſſimus. [Et ſic regno dignus, iuxta il-
lud, Species Priami digna erat imperio. Conuenit
enim principem eſſe conditionatum in multis, de
quibus in chronicis Helinandus libro ij. ſic dicit:
Princeps conſtitutus non multiplicabit ſibi equos,
nec ſubditis erit oneroſus. Neque multiplicabit ſibi
ſeruos, nec canes, aut beſtias, ſed quod ſatis eſt tene-
bit. Hiſtriones, mimos, lenones, meretrices repudia-
bit, inferiores non corrumpet exemplo: quia teſte
Claudia. libro iij. Mobile mutatur ſemper cum prin-
cipe vulgus: vxoréſque non habebit plures, Literis
intendet, & cùm iudicabit, ad partem alteram non
declinabit, Deum præcipuè colet, munera non acce-
ptabit, ſuóſque officiales frequenter non mutabit.
Hæc ille. Pariter Dauid rufus erat, & pulcher nimis.
j. Reg. xvj. qui de Chriſto prophetans Pſalm. xliiij. de
illius pulchritudine, ſic dicit: Specioſus forma præ
filiis hominum, &c. vide quæ plenius habentur infrà
ſuper verbo, *mortuóq; teſtatore*. j. dum loquimur de
nullitate ſententiæ capitalis cõtra Chriſtũ latæ.] Hic
cùm intellexiſſet de perditione Ieruſalem rumores
Chriſtianorum lamentabiles, Ludouico trium an-
norum filio relicto ad ſubſidium feſtinauit. Et cùm
in decimoquarto ætatis anno ita volente Ludouico
95 eius patre, coronatus fuiſſet atque ſacratus, † Sa-
cro coronamenti abſoluto, memor, vt Gaguinus li-
bro vj. refert, rex adoleſcẽs, quàm impiè plerique per
Franciam deierarent, & execrabili Deum blaſphe-
mia prouocarent, legem tulit, ſi quis eius impietatis
reus compertus eſſet, in fluuium aut paludem citra
96 mortem demitteretur. † Quod Tholoſæ adhuc ſer-
uatur, vbi ter in Guaronnæ flumen proiiciuntur:
quam practicam ponit Cyn. in l. ij. C. de reb. cred.
& iureiuran. & nedum blaſphemias & iuramenta Phi
lippus ille vocatus Auguſtus, & ab aliis *Philippe le
conquerant, autrement le Contrageux*, à regno ſuo,
97. † Verùm etiam Iudæos lege Mahumetica pariter
quo ad voluptates carnales in futuro ſeculo exercen-
das infectos, & nonnulla alia nephanda perpetran-
tes expulit, anno domini M. clxxxiij. vt Vincentius
refert lib. xxix. cap. xxv. Credunt profectò Iudæi, er-
roríque Saracenorum (vt Lyra dicit Gen. j.) aſſen-
tiunt, qui beatitudinem futuræ vitæ in corporalibus
ciborum & venereorum delectationibus ponunt,
quod nedum apud catholicos, ſed etiam apud gen-
tiles Philoſophos (qui beatitudinem in partis intel-
lectiuæ operibus ponũt) abſurdum reputatur, vt ple-
nè per Philoſophum in j. Ethi. de quo Gaguinus al-
legato libr. vj. capit. iiij. ſic dicit: In Iudæos quoque,
quorum erat per omnem Franciam ingens multitu-
do, ſeueritatem exercuit (ſcilicet Philippus.) itaque
huic perfidæ genti impia conſuetudo erat, ſurreptum
quotannis aliquem infantem Chriſtianum in locum
apud ſe ſubterraneum ducere, atque illum diu pœ-
nis affectum, tandem die veneris ſancto cruci affige-
re, contẽnentes hoc ſuo immani facinore Dei Chri-
ſti mortem, & Chriſtianorum religionem ludibrio
habentes. Quam rem poſtquam rex certò cogno-
uit, iubet ad quartum Calendas Martias omnes Iu-
dæos comprehendi: comprehenſos auro argentóque
atque veſtibus expoliat. Poſt pauca ibi, idem Gagui-
nus ſubiungens, Cùm in Franciam Philippus veniſ-
ſet, eſſétque apud ſanctũ Germanum de Layo, execra
bile Iudæorum facinus ad eum delatum eſt. Apud
Brayum caſtrum Iudæi Chriſtianum quendam ca-
ptum ſerto ſpineo coronauerunt, deductúmque per
oppidum, & multis vulneribus affectum tandem cru-
ci affigentes interemerunt, permittente loci domina,
quam ipſi muneribus euiciſſent. Cognita iniuria,
rex nulla mora interpoſita, neſcientibus aulicis quid
animo cogitaret, ad Brayum perproperè ſe contulit,
móxque portas & viarũ exitus à ſuis diligẽter obſer-
uari præcipiens ſupra octoginta Iudæos comprehen-
ſos cremare iubet, & finaliter à regno expulſi fuerũt.
98 † Conſequenter Philippus tertius Catholicæ fidei
Clypeus cũ valido exercitu Saracenos infideles per-
ſecutus eſt. Et adeò, quòd poſt ſtrages plurimas Tu-
nicij regem expugnauit, quem tributariam pẽſionem
auunculo ſuo Carolo Siciliæ regi ſoluere coegit.
Nunquàm etiam beatiſſimus ille Ludouicus, vt hu-
ius

ius venenoſi ſerpentis furioſos impetus reprimeret,
cum duobus ſuis fratribus, ac fortiſſimo exercitu bis
crucem aſſumpſit, & de Saracenis mirabiliter trium-
phauit.& tandem Tunicij apud infideles deceſſit.
99 Prius † corona Chriſti ſpinea in præmium ali-
quod laborum à Balduyno imperatore Conſtantino
politano ei donata: de quo Gaguinus, lib. vij. cap. ij.
Per hos, inquit, dies Balduynus imperator Ludoui-
co coronam Chriſti ſpineam dono dat, quam reli-
gioſiſſimo receptam apparatu ex Vicennis ad Dio-
nyſianum cœnobium portari iubet, comitantibus ſe
fratribus Roberto, Alphonſo, Caroloque. nec multo
poſt tempore Ludouicus cognito, quod Balduynus
ære iam inops bonam dominicæ crucis partem cum
ſpongia, & lanceæ ferro, quibus dum cruci Chriſtus
eſſet potus, & confoſſus fuerat, pignori obligaſſet,
ingenti pecunia recepta Ludouicus, per Balduyni aſ-
ſenſum diſſoluto ære ſacroſancta dominicæ paſſio-
nis monimenta in regio apud Pariſios ſacello con-
didit, inſtitutis ibi ad Dei cultum miniſtris. Hæc il-
le. Certè omnes à Lodouco protochriſtiano, Fran-
corum reges ſeipſos ſuaque dederunt in pericula
mortis, vt Chriſtianam religionem à morſu tortuo-
ſi ſerpentis Mahometi liliorum virtute liberarent.
Igitur conuenientiſſimè lilia à ſuperius emiſſa in ſcu-
100 to regio figurantur. † Secundò principaliter in ſcu-
to regis Chriſtianiſſimi lilia figurantur aurea, & non
argentea, vel alterius coloris. Ex quo pulchra ap-
riuntur documenta ipſis regibus neceſſaria. Primò
quia aurum eſt coloris optimi, & puritatem quandã
ac fulgorem eximium præ cæteris metallis habet, &
inde dicitur aurum ab auræ, id eſt, à ſplendore, ſecun-
dum Iſidorum; vnde in libro de Natura rerum dici-
tur, quòd aurum eſt in corporibus ſicut Sol inter ſtel-
las. Sol autem dicitur rex ſtellarum & lumen earum.
Sic aurum eſt rex corporalium rerum, & menſuræ o-
mnium. Et quanto rubicundius fuerit, tanto melius
eſt: quale eſt aurum quod in India, & terra Euilath
naſcitur. Quam fluuius Phiſon, alio nomine dictus
Ganges circuit. in qua terra aurum naſcitur optimũ,
vt dicitur Geneſis ſecundo cap. Ex hoc auro prono-
catur rex Chriſtianiſſimus ad ſapientiam acquiren-
dam, quæ auro purior eſt & ſplendidior, imò omne
aurum in cõparatione illius arena eſt exigua. Et tan-
quàm lutum æſtimabitur argentum in conſpectu il-
101 lius. Sapientiæ ij. † Comparatur enim auro ſapien-
tia ratione puritatis, & ſplendoris in conſpectu æter-
ni iudicis: de qua Lactantius libro ij. diuinarum inſti
tutionum, Illibabilis, inquit, eſt tanquam lux, & cla-
ritas ſolis ſapientia, quia vt ſol oculorum, ſic ſapien-
tia lumen eſt cordis humani. & lib. iij. ca. xxvj. Vno,
inquit, lauacro malitia omnis abolebitur, tantæ ſa-
pientiæ via eſt, vt in hominis pectus infuſa matrem
delictorũ ſtultitiam vno ſemel impetu expellat, quæ
tanquam virtutũ nobiliſſima eſt profectò regibus ne-
ceſſaria: quia ſicut, qui in tenebris ambulãt, luminis
claritate indigent, ne pedibus offendant, ſic reges, qui
poteſtatem habent perpetrandi omnia peccata, &
omnia ſua implendi deſideria, ambulant quodammo
do vias tenebroſas & difficiles, indigent lumine ſa-
pientiæ, vt habeant principandi ſcientiam, ac in cun-
ctis agendis publicam ſciant procurare vtilitatem:
hanc verè ſapientiam habuere inter cæteros Alexan-
der Macedonius, Salomon, Carolus Magnus, qui ne-
dum ſapiens fuit, quinimo ſtudium ſapientiæ Pari-
ſiis fundauit, vt vidiſtis ſuper verbo, *Raynutus de
Clera.* Etiam beatus Ludouicus, Carolus quintus ſa-
piens appellatus, & plures alij Francorum reges. Se-
cundò, aurum habet proprietatem lætificandi, quam
non habet aurum per Alchimiam Sophiſticatum, ſe-
cundum Thomam. [Sapientiam regibus eſſe neceſ-
ſariam Vegetius lib. j. de re militari, apertè oſtendit.
Nullus, inquit, eſt, cui ſapientia magis cõgruat, quàm
principi, cuius doctrina omnibus debet prodeſſe
ſubiectis. Nam ſapientia (vt Policrates libr. iiij.
& vij. ait) fecit Romanos dominari. Romani, inquit,
viguerunt quandiu literati fuerunt. Sed ex quo vir-
tus literarum in eis languit, ex tunc manus armata in-
firmata eſt, & cecidit principatus: quoniam ſapien-
tia ait, Per me reges regnant, Prouerb. octauo. Ob
quod (vt idem Policrates libr. vj. refert) Traianus
olim hortabatur regem Francorum vt filios ſuos in
Artibus liberalibus erudire iuberet. Rex enim inſi-
piens perdet populum ſuum, Eccleſi. decimo. Et ſa-
piens multiplicabit eum. ſed prohdolor hodie fortaſ-
ſis ſuperbia eleuauit corda eorum, ita vt negligant
omnia, quæ à prudentibus ſcrutari debent, &c. non
certè conſiderantes beatam illam ſolùm eſſe rempu-
blicam, quæ per ſapientes regitur, ſecundum Platonem,
quem refert Boetius lib. j. de conſolatione, & magis
extenſè Valerius lib. vij. titul. de ſapienter dictis, &
factis in hæc verba, Iam Platonis verbis aſtricta, ſed
ſenſu præualens ſententia qui tunc demum beatum
terrarum orbem futurum prædicauit, cùm aut ſapien-
tes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent.] Vnde lima-
tura auri (vt dicit Auicen.) ingreditur medicinis me-
lancholiæ, & alopeciæ. Et confert doloribus cordis,
ac tremori ipſius, necnon timori animæ, data cum
102 ſucco boraginis auxiliatur ſyncopizantibus. † Ex
quo inſtruitur rex Chriſtianiſſimus, quòd gaudens
ſit ſemper & lætus; quia animi lætitia interdum cor-
poris dolores mitigat. Triſtitia verò humanæ vitæ æ-
mula eſt, & paſſio mortifera. Iuxta illud Prouerbio-
rum xvij. d. Animus gaudens floridam ætatem facit,
ſpiritus triſtis deſiccat oſſa. Tertiò, quia verum au-
rum ponderoſitatem habet, & ſoliditatem: quia, vt
dicitur in libro de natura rerum, Aurum eſt in duplo
ponderoſius argento, ære, aut ſtanno, habetque ex
ſua ſoliditate puritatem, & generoſitatẽ ſuper omnia
metalla. Ideo eſt pretioſius, durabilius, tractabilius,
omni tempore fulgens, recreans viſum, & cæteros
103 ſenſus. Ex † quo regi Chriſtianiſſimo datur ſalubre
documentum, vt tanquam aureus ſit ſolidus, matu-
rus, ſecretus, & grauis in diſcutiendis rerum cauſis,
ne leuitate, aut furore ductus feratur in præceps. Nã
veri principes nec miſericordia flectuntur, nec cor-
rumpuntur, neque pœnitentia, aut ſatisfactione miti-
gantur: ſed diuina & humanæ lege reuoluta, & per-
ſonarum acceptione remota, diffinitiua ſentẽtia poſt
plenam cauſæ diſcuſſionem feratur, quia ideo lilia gẽ
ſtat aurea, vt ſit velut aurum ſolidus, ſtabilis, ac fi-
xus, ne per facilitatem aut inconſtantiam ſubditos
ſuos inficiat. Cùm enim inſtabilitas ſit diſpoſitio
quædam ad omne peccatum, faciliter parere ſolet
confuſionem in populis. Iuxta illud Prouerbiorum
vndecimo, Impius facit opus inſtabile, ſicut Nero fe-
cit qui felicitatis magnitudine abuſus, omnium viro-
rum leuiſſimus, omniúmque flagitiorum genere in-
quinatiſſimus fuit. Ex quo malè ei ſucceſſit. Quartò
quia aurum ſecũdum phyſicos temperatius eſt omni
metallo. Vnde virtutes habet mirabiles confortandi
cor, ſtomachum, & cæteros ſenſus. Non quòd incor-
poretur aut membra nutriat, ſed quia alteratiua vir-
tute corpus immutat. Et ideo confortat, qua aſperi-

tate ſua ſuperflua detegit. Licet enim aurum calidæ ſit naturæ, vt medici dicunt, tamen eius caliditas eſt modici exceſſus. Ob quod non locatur in gradu, quanuis ab aliquibus ponatur. Sic rex ipſe Chriſtianiſſimus, quaſi aurum erit temperatus, calidus quidem amore charitatis & dilectionis erga ſubditos.
☞[Et præ oculis habere illud Senecæ, Si vis amari ama, quoniam vt dicit Helinandus, vbi ſupra, ita decet principem viuere, vt à ſubditis diligatur: & ſic ſuos diligat, vt etiam pro ipſis mori non timeat, ſicut Codrus Athenienſium rex, pro victoria populi ſui ſeipſum morti tradidit, qui mutato habitu regio, ſarmenta colligens caſtráque hoſtium ingreſſus à milite interfectus eſt: ſic etiam Chriſtus pro ſalute populi ſui occiſus fuit. Vnde princeps ſic faciendo, à ſuis diligetur: nam dux (vt Cæſar dicere ſolebat) qui non laborat, vt militibus charus ſit, militem amare neſcit. Videant illum magnum Alexandrum, qui videns militem Macedonem præ nimia ſenectute frigore ſtupefactum de ſede ſublimi deſcendit, & ſuis manibus eum in ſedem poſuit, & eo modo fecit, vt à ſuis diligeretur. aliter princeps, qui à ſuis non diligitur, tanquam tyrannus dominatur, nec ſecuritate vbi eſt fruitur: ſicut de Dionyſio tyranno legitur, cui cùm corpus ſuum iuberet à multis militibus cuſtodiri, Plato dixit: Quod, inquit, malum feciſti, vt à tot militibus cuſtodiri habeas? Quapropter dicit Claudianus: Non ſic excubiæ, non circunſtantia tela, quem tutatur amor. quaſi dicat, quòd qui amatur, non eget cuſtodia. Ob quod dicere Traianus Romanorum imperator ſolitus erat: Talem priuatis imperatorem eſſe oportet, quales priuatos ſibi optat habere. hoc inter cætera fecit nedum viros, ſed & fœminas gloria belli pollere regniſque potiri. Vt de Amazonibus lib. iij. de geſtis antiquis refert Diodorus, dicens: Eas omnium ſubditorum beneuolentiam iuſto æquóque imperio adeptas.] Exemplo etiam Moyſi, qui Exodi trigeſimoſecundo. Aut, inquit, dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti. Similiter apoſtolus ad Romanos loquens. Optabã ego anathema eſſe pro fratribus meis.
104 † Qua ſententia datur intelligi, quòd tota paſtoralis cura amore veræ dilectionis ornari debet, quæ à paſco paſcis nomen ſumpſit. Cui vigilantia incumbit ad ſubditorum vtilitatem, & totalem conſolationem. Iuxta illud Ouidij,

Regia, crede mihi, res eſt ſuccurrere lapſis.

Regium profectò eſt omnibus prodeſſe, & nulli nocere, quod in belluis clarè monſtratur. Et ſic viuunt apes, quòd rege amiſſo, totum dilabitur examen. Et cùm ſint animalia iracundiſſima, ac pro corporis captu pugnaciſſima, quæ aculeos in vulnere relinquũt. Rex tamen apum aculeo caret. Nec voluit eum natura ſæuum eſſe, à quo telum detraxit, quod regibus & principibus dignum exemplum eſt, vt & ipſi ab exiguis animalibus diſcant turbas populorum ſine aculeo ſeueritatis in debitum finem dirigere, & tunc velut aurea lilia amore veræ charitatis erunt radian-
105 tes. Quintò, † quia verum aurum ſub malleo non reſiſtit, vt ferrum, nec frangitur, vt vas terreum, nec reſonat, vt cymbalũ: ſed ſi malleo percutitur, cedit, & in omnem partẽ dilatatur. Et ſicut in libro de natura rerum dicitur, Licet aurum ſit generoſiſſimum ſuper omnia metalla, nihilominus eſt maximè ductibile, & tractabile, ex quo plura documenta regi Chriſtianiſſimo oſtenduntur, patientiæ, hilaritatis,
106 conſtantiæ, & fortitudinis. Cùm † enim ſtatus huius ſeculi pelago cõparetur, in quo rara ſunt proſpera, denſa ſunt turbulenta, & præſens vita tota tentatio ſit, in qua nullus ſeruus Chriſti abſque tribulatione eſſe poteſt, ideo non debet rex Chriſtianiſſimus perturbari in rebus aduerſis, nec frangi per diffidentiam nec conqueri per impatientiam: ſed vt ſit aureus collum ſubmittere debet iugo diuinæ correctionis, conſiderans Deum eſſe ſummum medicum, de quo loquitur Hieronymus in epiſtola ad Amandum, non parcit medicus vt parcat, ſæuit vt miſereatur. Et idem in epiſtola ad amicum ægrotum ait, Nec mirandum eſt, quòd malorum frequentium ſtragibus variis ſic mortalium vita populetur in mundo, in quo nemo naſcitur ridens, in quo lumen vitæ, niſi
☞ cum lachrymis auſpicatur. [Zoroaſtres ea hora riſiſſe fertur, qua natus fuit, de quo infrà ſuper verbo, *Adiecta impuberi*.] Et iterum artis eſt medicinæ aliquoties ignibus & ferro curare. Quid mirum, ſi Dominus noſtrarum medicus animarum turbinibus excutiat, morbis examinet, calamitatibus purget? fortitudinis eſt noſtræ, quaſi per ignes & flammas vaſorum more purgari. Hæc ille. Sextò, quia verum aurum diutius, & durabilius in ſua operatione permanet, quàm aurum ſophiſticatum teſte beato Thoma. Et ſicut dicitur in allegato libro de natura rerum, aurum cunctis corporibus nobilius eſt, & rex eorum ac dominus, quia nec terra, nec aqua, nec aëre, nec igne corrumpitur, aut minuitur. Sed ignis rectificat eum & humectat, nec comburunt eum ſulphura, quæ alia comburunt corpora, natura quippe eius & complexio recta eſt, ita quòd in eo non eſt additio, neque diminutio. Et iterum aurum in igne poſitum non comburitur, ſed probatur & purgatur: nec aurum rubigo vlla, nec erugo eius bonitatem conſumit, pondúſve minuit. Ex cuius auri proprietate animari debet rex Chriſtianiſſimus ad perſeuerantiam diuinæ legis, quia hæc virtus ſola, ſcilicet perſeuerantia meretur coronam. Eſtque vnica æterni regis filia, ac cũctarum virtutum finis, ſine qua nemo Deum videbit. Natura enim (dicit Valerius libro tertio. titulo de conſtantia. in principio) ſic comparatum eſt, vt quiſquis ſe aliquid ordine, ac recta mente complexum confidit, vel iam geſtum, ſi obtrectetur, acriter tutatur, vel nondum editum ſi interpelletur, ſine vlla cunctatione ad effectum perducat. Profectò in vanum bonum agitur, ſecundum Gregorium, ſi ante vitæ terminum deſeratur. Et fruſtra velociter currit, qui prius quàm ad metas venerit, deficit. Tolle perſeuerantiam, ait Bernardus, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui inceperit, ſed qui vſque in finem perſeuerauerit, hic ſaluus erit. Prout inclyti Francorum reges fecere. Qui à Clodoueo primo catholico nunquam in fide defecerunt, ob quod etiam Chriſtianiſſimi vocantur. Septimò, quia verum aurum cæteris metallis eſt pretioſius, virtutem habens conſeruatiuam, nec vnquam putreſcit, ſed putrida reſoluit & corrigit. Adeo quòd, ſecundum Auicennam, cauterium melius eſt, & velocius ſanabile, quod fit ex auro, nec vulnus ex auro factum corrumpitur in tumores, imò vſturæ factæ ex aureo inſtrumento, meliores ſunt, quàm ex alio metallo. Et ſunt, qui dicunt aurum valere ad iuuentutem conſeruandam. Vnde plures ſequuntur aurum potabile, ex qua dignitate auri incitatur rex Chriſtianiſſimus ad veram humilitatem, quæ virtus eſt aurea cæterarum virtutum conſeruatiua, teſte Hieronymo in epiſto-

la ad Celantiam, vbi humilitas, inquit, eſt præcipua
conſeruatrix, & quaſi quædam cuſtos virtutum om-
nium. Nihilque ita eſt, quod nos hominibus gratos
eſſe Deo faciat, quàm ſi vitæ merito magni humili-
tate infimi ſimus. Et Iſidorus libro tertio, capitulo
quadrageſimonono. Qui rectè vtitur regni poteſta-
te, ita ſe præſtare omnibus debet, vt quãto magis ho-
noris celſitudine claret, tanto ſemetipſum mente hu-
miliet. Proponens ſibi exemplum humilitatis Da-
uid, qui de ſuis meritis non timuit, ſed humiliter ſe
deiiciens dixit, Vilis incedam, & vilior apparebo
ante Deum. [De virtute humilitatis, & triplici gra-
du eiuſdem, vide gloſſam in Clementina prima. in fi-
ne. de religioſis domibus.] Octauò & vltimò aureis
liliis. ideo decoratur ſcutum regis, quia verum aurum
fiſtulas, & hæmorrhoidas ſanat, vlcera putrida, & te-
tri odoris emẽdat, corporíque humano maximè con
gruit: ita quòd in cibo ſumptum, iuuat multum, ac vi-
num in quo extinctæ fuerint laminæ aureæ canden-
tes, Spleneticos iuuat, quæ ſi haberi non poſſint, de
chalybe fiant. Hæc profectò virtus medicinalis auri
regem prouocat Chriſtianiſſimum ad iuſtitiæ ample-
xum, quæ virtus ſola magna eſt, & mater omnium.
quos magnos facit. [Verè nulla alia cauſa fuit, quòd
ſic creuit poteſtas Romanorum ſuper alios, niſi vir-
tutes, quæ exuberabantur in eis, & micabant, præſertim
iuſtitia, quam ſummè colebant. Et quandiu ſeruaue-
runt modeſtiam, & dilexerunt iuſtitiam, inuicti ſem-
per vbique manſerunt, corrupti verò vbique facili-
ter deuicti leguntur. Præterea in quadam reuelatione
beatæ Brigidæ diuinitus facta habetur, quòd Deus
teſtimonium perhibet antiquioribus Romanis, quòd
nuſquam homines in mundo ex puris naturalibus
iuſtius, & rationabilius vixerunt, ob quod toti mun-
do dominati fuerunt, quandiu bene vixerunt. Sed
ex poſt mutatis moribus corruerunt, vt habetur in-
frà ſuper verbo, condidit. primo. loquendo de ma-
106 lè tractantibus ſubditos.] Eſt † enim iuſtitia virtus
confortatiua, & corroboratiua, quæ ſui ſplendore
reges & regias ſedes magnificat, quibus dictum eſt
Sapientiæ primo, diligite iuſtitiam, qui iudicatis ter-
ram, id eſt, eccleſiam, quæ tota eſt ſicut terra humilis,
& corde infima. Vel qui iudicatis terram, id eſt, pec-
catores, qui terrena diligunt. Vel qui iudicatis ter-
ram, id eſt, homines de terra formatos, vel humanam
carnem aut eos qui carnales ſunt, vel habitantes in
terra, quos iuſtitia curat ab omni morbo. Vnde Hie-
ronymus, Iuſtitia, inquit, quaſi aurea virtus curatiua
eſt morbidarum ægritudinum: quia puniendo tollit
ſcelera & peccata, atque putridas carnes, & ſcabioſas
curando abradit. & Auguſtinus in libro de duode-
cim abuſionum gradibus, ſic dicit, Quantum iuſtitia
regis ſeculo valeat, intuentibus perſpicuè patet. Eſt
enim pax populorum, tutamen patriæ, immunitas
plebis, munimen gentis, cura languorum, lætitia ho-
minum, temperies aëris, ſerenitas maris, terræ fœcun
ditas. ſolatium pauperum, hæreditas filiorum, & ſi-
bimet ipſi (ſcilicet princip[i]) ſpes futuræ beatitudinis.
Hæc ille. Pariter Anſelmus in libro cur Deus ho-
mo. Iuſtitia, inquit, eſt animi libertas, ſuam cuique
tribuens propriam dignitatem, maiori reuerentiam,
pari concordiam, minori diſciplinam, Deo obedien-
tiam, ſibi ſanctimoniam, inimico patientiam, & ege-
no operoſam miſericordiam. [Ad hoc Mercurius
Trimegiſtus, Iuſtitia, inquit, nil aliud eſt quàm L[egis]
vocatio. Deus enim, qui hominem generat, atque in-
ſpirat, omnes pares eſſe voluit: candémque viuendi
conditionem omnibus propoſuit, immortalitatem
omnibus ſpopondit. Nemo apud eum ſeruus, ne-
mo dominus, nemo pauper eſt, niſi qui iuſtitia indi-
get. Nemo diues, niſi qui virtutibus plenus eſt. Præ-
tereà dicit Lanctantius libro de vero cultu, Primum
iuſtitiæ officium eſt coniungi cum Deo. Secundum
eſt coniungi cum homine, ſed illud primum religio
dicitur. Secundum verò humanitatis nominatur. I-
taque tam Deo quàm proximo iuſtitia debetur. Iu-
dex ſic ergo iudicet, vt Deum non offendat, & proxi
mum non iniurietur. Non eſt enim iuſtitia, vbi crude
litas exercetur. Hæc ille.] Qua ſcilicet iuſtitia remo
ta, nil aliud ſunt regna, niſi magna latrocinia, ſecun-
dum Auguſtinum libro quarto de ciuitate Dei, capi.
quia etiam latrocinia, nil aliud ſunt, quàm parua re-
gna. Hæc ille. De iuſtitia Romanorum, ad inſtar quo
rum regnum Franciæ fuit erectum. Valerius libro
ſexto titulo de iuſtitia. Tempus, inquit, eſt iuſtitiæ ſan
cta penetralia adire, in quibus ſemper æqui ac probi
facti reſpectus religioſa cum obſeruatione verſatur,
& vbi ſtudium verecundiæ cupiditas rationi cedit, ni
hilque vtile quod parum honeſtum videri poſſit, du-
citur: eius autem præcipuum, & certiſſimum inter
omnes gentes, noſtra ciuitas exemplum eſt. Subiun-
gens de exteris. in fin. Nihil illis etiam iuſtitiæ exem-
plis fortius. Seleucus Locrenſium princeps vrbe Lo-
crenſium à ſe ſaluberrimis, atque vtiliſſimis legibus
munita, cùm filius eius adulterij crimine damnatus
ſecundum ius ab ipſo conſtitutum vtroque oculo ca-
rere deberet, tota ciuitas in honorem patris neceſſi-
tatem pœnæ adoleſcentulo remitteret, aliquãdiu re-
pugnauit, ad vltimum precibus populi euictus ſuo
prius, deinde filij oculo eruto, vſum vtrique videndi
reliquit, ita debitum ſupplicij modum legi reddidit,
æquitatis admirabili temperamento ſe inter miſeri-
cordiam patrem, & iuſtum legiſlatorem partitus. &
ſequitur. Sed aliquando Charondæ Tirij regis præfra-
ctior, & abſciſsior iuſtitia. Ad vim & cruorem vſque
ſeditioſas conciones ciuium pacauerat, lege cauendo
vt ſi quis eas cum ferro intraſſet, continuò interfice-
retur. interiecto deinde tempore ex longinquo rure
gladio ſecinctus domum repetens, ſubito indicta cõ-
cione ſicut erat, ſcilicet cum gladio, in eam proceſsit,
ab eóque qui proximè conſtiterat, ſolutæ à ſe legis
ſuæ monitus, idem ego illam, inquit, ſanciam: ac pro-
tinus ferro, quod habebat diſtricto incubuit. Cúmque
liceret culpam vel diſsimulare, vel errorem defende-
re, pœnam tamen repræſentare maluit, ne qua fraus
iuſtitiæ fieret. Hæc ille. Si ergo pagani, & idololatræ
de proprio filio, imò de ſeipſis vſque ad mortem iu-
ſtitiam fecerint, vt videtis, quanto plus Chriſtiani
principes ſine comparatione præexcellentes hoc fa-
cere tenentur? Et quia rex Francorum (vt alibi di-
cam.) [Hoc dixit ſuper verbo, *Et vxorem nomine*
Adelaſiam. in primo articulo ſucceſsionum ab inte-
ſtato. in fine, quinta deciſione & exemplum ponit ſu
per verbo, *Condidit.* primo. dum decidit an domi-
nus ſubditos verberare poſſit.] de ſeipſo & aliis ita
fecit, & dilexit ſemper iuſtitiam, vt clarè demonſtrãt
officia ex antiquo in domo ſua, & regno inſtituta, &
odiuit iniquitatem, vnxit eum Deus oleo lætitiæ præ
conſortibus ſuis. Ad quorum differentiam ſolus no-
men Chriſtianiſſimum adeptus eſt. Ita quòd propter
veritatem & manſuetudinem, & iuſtitiam deduxit
eum mirabiliter dextera ſua. Cuius ſedes in ſeculum
ſeculi, virga directionis virga regni ſui. Pſalm. xliiij.
107 Tertiò † principaliter in ſcuto Francorum regum

in ternario numeto, & non maioɪı nec minori aurea
lilia figurantur. Habet enim hic numerus rationem
cuiuſdam totalitatis. Puta principium, medium, &
finem. Nam ſecundum Chronicas etiam gentiles in
eorum cultu diuino vtebantur numero ternario ad
ſacrificationes Deorum, vt habetur lib.j. de Cœlo, &
Mundo. ſuper quo beatus Tho. in commento. Sicut,
inquit, natura perficit omnia in ternario numero: ita
gentiles, qui diuinum inſtituerunt cultum, volentes
Deo tribuere omne quod perfectum eſt, attribuunt
ei ternarium numerum in ſacrificiis & laudibus ipſo-
rum. Legimus præterea in ſcripturis ſanctis numerũ
ternarium multipliciter cõſecratum, eo quòd opera
mirabiliora Dei in eo facta, & ordinata ſunt. Vnde
ſi myſterio trium liliorum regis Chriſtianiſsimi ex-
plorare quis conetur, tantò magis exuberabit ratio
diſſerendi, quanto plura myſteria in ternario nume-
ro eluceſcunt. In primis ergo tria redolentia lilia,
quæ in ſcuto regio figurantur odoramenta Catholi-
cæ fidei in beatiſsima Trinitate aſſerũt, ſcilicet quòd
patri in diuinis attribuitur potẽtia, filio ſapientia, &
ſpiritui ſancto clementia. Quæ tria attributa ſicut ſan-
ctiſsimam Trinitatem ornant, ita regiam maieſtatem
magnificant. Quæ ſacratiſsimæ Trinitati debet poſſe
tenus conformari, ſcilicet vt ſit rex primo clarus po-
tentia patris ad tyrannos debellandum, & barbaras
gentes, ac Turcarum perfidiam extinguendam. Se-
cundò cõuenit vt ornatus exiſtat ſapientia filij in diſ-
curiendis rerum cauſis. Tertiò, quòd ſit clementia
plenus, quæ quanto in eo maior fuerit, tãto in cõſpe-
ctu Dei, & hominum mirabilior, & gratior appare-
bit. Secundò principaliter tria lilia (quæ in ſcuto
regis figurantur) tres ſubſtantias in perſona Chriſti
108 denotant. Sicut † enim in diuinis eſt trinitas perſo-
narum in eſſentiæ vnitate, ita in Chriſti perſona eſt
trinitas eſſentiarum, ſeu naturarum in vnitate perſo-
næ: ſcilicet deitas, anima, & caro. Et ſicut in diuinis
per diuerſas perſonas nõ diſtinguitur eſſe, ſic in Chri-
ſto per diuerſas naturas nõ diſtinguitur perſona. Pa-
riter tria lilia tres Chriſti natiuitates oſtendunt. Pri-
ma dicitur, qua æternaliter naſcitur ex patre. Secun-
da, qua naſcitur temporaliter ex matre. Tertia, qua
in mente naſcitur ſpiritualiter. Tertiò principali-
ter tria lilia tres potentias animæ rationalis, quæ ad
imaginem Dei creata eſt. l. in metallum. C. de pœnis.
patenter oſtendunt. Nam ſicut Deus eſt vnus in eſſen
tia, & trinus in perſonis, ſic etiã anima rationalis eſt
vna in eſſentia, & trina in potentia: quia habet in ſe
memoriam, intellectum, & voluntatem. Et memoria
quidem repræſentat patrem, intelligentia filium, &
voluntas ſpiritũſanctum. Cuius ratio in hoc eſt: quia
ex memoria primæ veritatis generatur intelligentia.
Ideo memoria aſsimilatur patri: intelligentia verò
eſt genita, ideo aſsimilatur filio. Amor quoque ab
vtroque procedit, ſi placet ei, quod intelligitur: ideo
voluntas aſsimilatur ſpiritui ſancto. Quartò tria
lilia in ſcuto regis poſita, tres Angelorũ hierarchias
ſignificant, in quarum ſingulis tres ordines inueniun-
tur, vt ſimilitudo beatiſsimæ Trinitatis in eis oſten-
datur impreſſa. In prima quidẽ hierarchia catholici
tres collocant ordines: Seraphin vt primos, Cherubin
vt medios. Thronos vt vltimos. In ſecunda verò hie-
rarchia alij tres, videlicet dominationes, virtutes, &
poteſtates. Similiter in tertia hierarchia ordinantur.
principatus, Archangeli, & Angeli, de quibus loqui-
tur Iſidorus libro ſeptimo Etymolo. capit. quinto. &
in libro de Summo bono. cap. duodecimo. Quintò
tria lilia in ſcuto regis depicta, tres virtutes Theolo-
gales, ſcilicet fidem, ſpem, & charitatem ſignificant,
quibus anima rationalis rectificatur, & dirigitur in
beatiſsimam Trinitatem, ſecundum tria ternis per-
ſonis Trinitatis appropriata, de quibus ſuprà. Ita ꝙ
fides dirigit in ſummè verum aſſentiendo. Spes verò
dirigit in ſummè arduum expectando. Charitas diri-
git in ſummè bonũ amando. Et fides in præſenti Deũ
ſequitur. Spes verò in cœlo comitatur. Sed charitas
perenniter amplexatur. Etiam fides facit Deo aſſenti
re, ſpes in Deo confidere, charitas verò facit Deum
amare. Iterũ per fidem cognoſcitur Deus vt veritas,
per ſpem habetur Deus vt æternitas, per charitatem
diligitur Deus vt bonitas. Vel tria ſunt nobis neceſ-
ſaria ad ſalutẽ. Quæ ſalus per has tres virtutes conſe-
quitur. Primò requiritur cognitio finis, quæ habetur
per fidem, quæ ad cor ſyncerum firmãdum ſola ſuffi-
cit. Secundò, requiritur viuacitas cordis, quæ per ſpẽ
habetur, vt dicit Eſaias. Qui ſperant in domino, mu-
tabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ,
current, & non deficient. Tertiò requiritur perſeue-
rantia operis, quæ habetur per virtutem charitatis,
quæ voluntatẽ & corroborat, occaſiones tollendo
omnium peccatorum. Iuxta illud Apoſtoli, in chari-
tate radicati & fundati, vt poſsitis comprehendere
cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, ſublimitas, &
profundum: Sextò lilia tria in ſcuto regis ordina-
ta, ad tria opera veræ pœnitentiæ noſtre compellũt,
videlicet ad contritionem, confeſsionem, & ſatisfa-
ctionem. Hæc enim ſunt illa tria nobiliſsima ſpiritus
ſancti chariſmata ad ſalutem neceſſaria, ſine quibus
nullo modo eſſe poſſet in homine lapſo ſalus. Nam
dicuntur tres partes pœnitentiæ eſſentiales: quia ſicut
omne peccatum committitur ore, corde, & opere, ita
oportet quòd per contrarium curetur ſecundũ Chry-
ſoſtomum dicentem, vnumquodque per quaſcunq;
cauſas contrahitur, per eaſdem diſſoluatur. l. nihil tam
naturale. ff. de reg. iur. Peccatori igitur volenti Deo
reconciliari expedit omnino, vt culpam per cordis
contritionẽ deteſtetur, & eam ore per confeſsionem
explicet, atque opere per ſatisfactionem puniat. Se-
ptimò tria lilia regem Chriſtianiſsimum ad tria ſalu-
tifera conſilia (in quibus conſiſtit omnis perfectio
Chriſtianæ religionis) excitant. Quæ quidẽ tria con-
ſilia per Chriſtum cunctis fidelibus oſtenſa ſunt con-
109 tra tres peccatorum radices, de quibus † Ioannes
Euangeliſta in ſua Canonica ſecundo capitulo ſic di-
cit, Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis
eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: ad
quas radices extirpandas, & à mentibus hominum
tollendas Chriſtus primò dedit caſtitatis conſilium,
quòd directè opponitur contra luxuriam, & carna-
les delectationes, quæ vehementiſsimæ ſunt. Et per
quas intentio hominis permaximè trahitur, & appli-
catur ad corporalia, & debilitatur circa intelligibi-
lia. Iuxta illud Matthæi quinto, Audiſtis quia dictum
eſt antiquis, nõ mœchaberis. Ego autem dico vobis
quia omnis, qui viderit mulierẽ ad concupiſcendum
110 eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. †Secun
da radix dicitur concupiſcentia oculorum, quæ eſt
in auaris, & cupidis. Dicitur autem cupiditas radix
omnium malorum, ad ſimilitudinẽ radicis arboris,
quæ toti arbori præſtat nutrimentum. Nam per diui-
tias acquirit homo facultatem perpetrandi quodcun-
que peccatum, & adimplendi ſua omnia deſideria.
Cum pecuniæ obediant omnia. Eccleſiaſtici decimo.
Ad quam radicem à cordibus hominum tollendam
dedit

dedit Chriſtus conſilium paupertatis. Matthæi no-
no, Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quę ha-
bes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo.
111 † Tertia radix peccatorum eſt ſuperbia, de qua di-
citur Eccleſiaſt. allegato decimo cap. Initium omnis
peccati ſuperbia, qui tenuerit illã, implebitur male-
dictis, & ſubuertet eum in finem. Ad hanc radicem
extirpandam dedit nobis Chriſtus cõſilium humili-
tatis, & manſuetudinis. allegato Matthæi ix. cap. Di-
ſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. Octauò
& vltimò tria lilia in ſcuto regis diuinitus ordinata,
tres denotant vnitates, quæ neceſſariò requiruntur
ad conſeruandum veram Chriſtianæ religionis di-
gnitatem, & habendum bonorum morum honeſta-
tem, de quibus Apoſtolus ad Epheſios quarto, Vnus
dominus, vna fides, vnum baptiſma. Hæc tria ſunt,
quæ verum perhibent teſtimonium de excellentia fi-
112 dei catholicæ. Vnde † inter laudabilia omnia ca-
tholicæ fidei opera, quæ rex explere debet pro ſuæ
dignitatis, ac totius religionis Chriſtianorum ſalute,
nullum maius, nullum honorabilius, nullũ denique
gratius Deo offerri poteſt, quàm barbaras gentes, &
Turcarũ perfidiam, cæteróſque populos, qui falſos
ritus ac deos colunt alienos, expugnare, atque in fræ-
na ſubmittere ſub Chriſti fide, quæ talia ſancta exer-
citia apud Francorũ reges ſemper floruerunt. Quar-
113 tò † principaliter & vltimò tria aurea lilia ſunt in
ſcuto regis Chriſtianiſſimi Saphyrino, id eſt, colore
Saphyri, qui ſimilis eſt ſereno cœlo, cõuenientiſſimè
depicta, multiplici ratione. Primò, quia cum rex ſit
Paranymphus eccleſiæ Chriſti, cuius officium eſt, &
ſemper fuit à tempore Clodouei prædicti, ampliare
cultum diuinum, ac gloriam Chriſtianæ religionis
extollere, & magnificare, vt ſæpe dictum eſt, decẽtiſ-
ſimum fuit inſignia maieſtatis ſuæ ſereno cœlo ſi-
milia fore: vt ſicut ipſe Chriſtus, qui eſt rex regum,
& dominus dominantium, quodammodo pro ſcuto
ſuo habet cœlum ſydereum, miro ac vario aſtrorum
fulgore decoratum, ſic rex Francorum Chriſtianiſſi-
mus pro gloria Chriſti ſcutum gerit nobiliſſimum,
in quo aurea lilia colore Saphyri, quaſi aſtra in ſere-
no cœlo aſtiua, fulgere videntur. Vt etiam ex cœli
altitudine intelligatur, quanta ſit ſuæ dignitatis ſub-
limitas. Tanta eſt autem altitudo cœli, quòd à mor-
tali homine non poteſt menſurari. Nam licet Rabbi
Moyſes, & Ptolomæus Alexandriæ rex, qui apud
Græcos habetur præcipuus ſecundum Iſidorum, &
Archimedes Siculus, pluréſque alij tam Græci, quàm
Hæbræi, tam Aegyptij, quàm Chaldæi & Lati-
ni, in Arithmetica, Geometria, ac Aſtrologia do-
ctiſſimi, ratos ac diffinitos aſtrorum curſus, diſtan-
tias quoque orbium ac Planetarum, vt à Luna vſque
ad Mercurium, & à Mercurio vſque ad Venerem,
Solem, Martem, Iouem, ac tandem à Saturno vſque
ad firmamentum, quaſi balbutiendo diuiſerint, men-
ſurauerint, & dinumerauerint: nihilominus tamen
credimus antiquos mathematicos falſa multa dixiſ-
ſe. Cùm etiam tẽpore Ariſtotelis (magno teſte Alber
to) nondum perfectè ſcirentur quantitates orbium,
& diametrorũ Solis, Lunæ, Mercurij, cæterorúmque
Planetarum. Vnde adhærendum videtur concluſioni
catholicæ Eccleſiaſtici primo: Altitudinem cœli &
latitudinem terræ & profundum abyſſi quis dimen-
ſus eſt? quaſi dicat nullus. Et ſic ad propoſitũ, in ſcu-
to Francorum regum color ſimilis ſereno cœlo con-
uenienter datus eſt: quia ſicut cœlum ſituatum eſt in
loco eminentiori, atque inter omnia corporalia al-
tius eleuatum. Sic rex Chriſtianiſſimus inter omnes
ſeculi huius reges Chriſtianæ religionis dignitate,
potentia, diuitiis ac nobilitate, eſt ſublimior atque
admirabilior. Secundò principaliter campus ſcu-
ti regij nedum cœlo, ſed etiam Saphyro lapidi in co-
114 lore aſſimilatur rationibus ſequentibus. Quia † Sa-
phyrus colore ſuo videtur trahere regem ad cœle-
ſtia deſideria. [Scilicet per rectam fidem: quia nihil
eſt, quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fi-
des in principe. Pariter nihil eſt, quod ita nequeat
occaſui ſubiacere, quàm vera religio, vt in epiſtola,
inter claras. C. de ſumma Trinitate.] Nam dicit
Gregorius decimooctauo libro moralium, capitu-
lo octauo, Saphyrum tenere ſimilitudinem coloris
aerei, per quod deſignant appetitum languentis ani-
mæ tendentis ad cœleſtia. Vnde dicit Helinandus,
quòd quia Saphyrus cœlo ſereno ſimilis eſt, caſtè
portari vult, gemmáque gemmarum, & lapis ſan-
ctus dicitur. Ideo in libro de natura rerum habetur,
quòd qui Saphyrum portat, expedit quòd ſummo
ſtudio caſtitatem ſeruet, quoniam hic lapis tanto
dicitur pretioſior & melior, quanto colori cœleſti
eſt ſimilior. Sic rex Chriſtianiſſimus tantò magis
erit Deo & angelis gratior & charior, quantò ma-
gis in contemplatione rerum diuinarum fuerit ſub-
limior. Et ſic quantumcunque excellat in dignitate,
potentia, diuitiis vel abundantia temporalium, ni-
hilominus felicitate proſperarum rerum huius ſecu-
li non debet corrumpi, aut deprauari. Sed magis
ac magis oculos mentis conuertere ad altiora deſide-
ria, ad veros honores, ad ſecuras diuitias, ad cœle-
ſtes theſauros, ac delectationes æternas. Regiã quo-
que dignitatem ſuam in Chriſto rege, quę in ſpeculo
limpidiſſimo contemplari debet, vt quod in ſe pra-
uum deprehenderit, corrigat: quod rectum, teneat:
quod deforme, componat: quod pulchrum, ſeruet:
quod ſanum, excolat: quod infirmum, aſſidua medi-
tatione corroboret. Præcepta diuinæ legis efficaci-
ter impleat. Et quid ſibi cauendum, quídve ſectandũ
ſit agnoſcat. Decens quippe eſt, vt rex ſe totum in vi-
ta, & moribus componat: quia quanto mirabilius
præ cunctis regibus vniuerſi orbis excedit honoris
dignitate, ita conuenit vt cæteros tranſcendat men-
tis ſublimitate, & totus ſydereus fulgeat maieſtate.
Præterea Saphyrus ſua claritate, duritie, ac purita-
te regem docet fortitudinem, atque mentis purita-
tem conſeruare. Eſt enim Saphyrus gemma ſummè
dura, hilaris, clara & pura, vtpote ſimilis cœlo ſere-
niſſimo, & puriſſimo. Inde dicit Plinius, quòd Sa-
phyrus aureis collucet punctis. Et Arnaldus de Villa
noua, Saphyrus eſt gemma fulgens, quæ hominem
reddit caſtum, mitem, & humilem. Sic rex eſſe debet
mente ſerenus & purus, vt inter læta inuictus, inter
triſtia faciem viuam conſtantis animi obtineat. Non
multum gaudens de temporalibus commodis, nec
omnino lugens de aduerſis: nec eum blanda corrum-
pant, nec triſtia concutiant: nec falſa vituperatio mi-
nuat, ſiue laudatio augeat. [Iuxta illud Boetij in
primo de conſolatione, Gaudia pelle, pelle timorem.
Nec dolor adſit, nubila mens eſt, hæc vbi regnant.]
Nec pectoris ſui ſtabilem firmitatem quicquid mun-
dus promittat, aut minetur, excutiat. Sed idem ſemper
ſit ſerenus ac perſeuerans, ne bona fallacia labẽtis ſe-
culi in eũ præualere videantur. Quæ omnia fortiſſi-
mi ſunt animi, qualis regius eſſe debet. Iuxta illud
Lactantij, lib. j. diuinarum Inſtitutionũ, ſic dicentis,
Animũ vincere, iracundiam cohibere, fortiſſimi eſt.

Hæc qui facit, non modo ego eum cum ſummis viris comparo, ſed Deo ſimillimum iudico. Non enim fortior putandus eſt, qui leonem, quàm qui violentiam, & in ſeipſo incluſam feram ſuperat iracundiam. Aut qui rapaciſsimas volucres deiicit, quàm qui cupiditatea auidiſsimas coërcet. Aut qui Amazonem bellatricem, quàm qui libidinem vincit pudoris, & famæ debellatricem. Aut qui fimum de ſtabulo, quàm qui vitia de corde eiecerit, quæ magis ſunt pernicioſa velut domeſtica, & propria mala, quàm illa quæ vitari poterant & caueri. Ea quo fit, vt ſolus ille vir fortis debeat iudicari, qui temperans, modeſtus, & iuſtus eſt. Hæc ille. Vnde reſtat mentem regiam eſſe debere Saphirinam, & puram per mentis conſtantiam, atque animi integritatem.

Tertiò principaliter tria lilia aurea in campo Saphirino depinguntur. Quia Saphirus animum hominis pium, & deuotum efficit ad Deum, atque in bonis firmat, & paces conciliat, taliter quòd inter omnes lapides pretioſos dicitur lapis ſanctus, quia ad ſanctitatem, & deuotionem hominem diſponit. Ob quod legitur Exodi vigeſimooctauo, & trigeſimonono capitulo, quòd Moyſes ad præceptum Domini veſtem ſanctam fecit Aaron ſummo ſacerdoti in gloriam & decorem, in qua inter diuerſos lapidea pretioſos Saphirus cõnumeratur. Sic Ieremias Threnorum quarto. Deſtructionem Ieruſalem, ruinam templi, & ſacerdotum recogitans, eorum pulchritudinem aſsimilauit Saphiro, dicens, Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores. Conuenit itaque, vt maieſtas regia ſit tota ſyderea, & Saphirina, per reuerentiam & beneuolentiam ad omnia, quæ diuinum cultum concernunt: vt ſicut in dignitate & potentia cæteris eſt eminentior, ita expedit, vt in amore rerum diuinarum ſit amicabilior, & conformior: ſicut ſui fuerunt prædeceſſores. Quartò Saphirus, ſecundum Arnaldum corpus humanum vegetat, ac membra integra conſeruat, curat dolorem frontis, & ſudorem reſtringit, corpora præbet integra, boníque coloris, tortiones ventris tollit, & omnia vlcera cum lacte ſanat. Præterea in libro de natura rerum dicitur, quòd Saphirus morbum illum horribilem, Noli me tangere appellatum, fugat. Tamen vtiatur tunc eius colore, ea quo inſtruitur rex Chriſtianiſsimus vt vigilãs ſit, & ſolicitus ad corpus myſticum, id eſt, eccleſiam protegendum. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, quæ ſecundum Apoſtolum, non eundem actum habent, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto. huius autem corporis membra tenetur rex vegetare, ac cuſtodire, ne à lupis voracibus dilacerentur, & ne morbida ægritudine putreſcant, ac pauperibus beneficia, ſuffragia, & eleemoſynas largiri, quibus recreentur, tãquàm membra corporis myſtici: quia ſicut Saphirus membra corporis conſeruat & recreat, ſic conuenit vt rex, quia tria lilia in Saphiri colore extendit, membra corporis myſtici dirigat, & cuſtodiat, ne deuios ſequantur anfractus. [Huius nanque corporis myſtici rex eſt caput in temporalibus: quia res publica eſt. ſicut quoddam corpus, quod ſecundùm Helinandum in Chronicis libro ſecundo diuino numine animatur, & regitur, cuius caput dicitur princeps, & Senatores locum cordis tenent, iudices autem, & præſides tenent locum oculorum & aurium, & oratores locum linguæ, cæteríſque membris perſonæ aliquæ reipublicæ comparari poſſent. Et vnde dicantur ſenatores, & quis eos primus inſtituit, habetur infrà ſuper verbo, *Adiecta impuberi*.] Quintò Saphirus eſt gemma pretioſa, ſereno cœlo ſimilis, quæ perculſa à radiis ſolaribus ardentem fulgorem emittit. Præterea dicit Iſidorus lib. decimoſexto. & Imo. capitulo nono. quòd Saphirus puluerea habet aureos ſparſos, ex quo inſtruitur regia maieſtas, vt gratias ſolicita ſit Deo reddere in tanto cumulo beneficiorum, quia quanto plura à ſole iuſtitiæ Chriſto ſuſcepit beneficia, tanto magis ardentia deſideria refundere debet in Chriſtum, à quo procedunt. Et econtra tanto grauius de ingratitudine iudicabitur omnis homo, quanto magis multiplicatis beneficiis ingratus probabitur extitiſſe. Iuxta illud Chryſoſto. Quanto maiora beneficia ſunt hominibus conſtituta, tanto grauiora peccãtibus parantur iudicia. Sextò Saphirus eſt gemma valde delectabilis, gaudioſa, & pulchra, de quo quidam lapidarius ait,

Saphiri ſpecies dignis aptiſſima regum,
Egregium fulgens puróque ſimillima cælo
Vilior eſt nullo virtutibus atque decore.

Ea quo inſtruitur rex Chriſtianiſſimus, vt delectabiliter & gaudioſè pulchritudinem ad decentiam Chriſtianæ religionis velit conſeruare: hoc autem fiet ſi purgabuntur fæces luxuriæ, auariciæ, ſimoniæ, blaſphemiæ, tyranniæ, ac cætera publica peccata, & notoria, quæ iram Dei prouocant, & pariter dolores, atque anguſtias animæ rationalis. Vnde expedit omnino, vt reges ac principes non iniqui ſint, ſed iniquorum correctores. de quo Iſidorus libro tertio de ſummo bono. capitulo quadrageſimo octauo. Reges inquit, à rectè agẽdo vocati ſunt. Ideo ſicut rectè faciendo regium nomen obtinetur, ita peccando amittitur. Rectè igitur illi reges vocantur, qui tam ſemetipſos, quàm ſubiectos bene regendo modificare norunt. Hæc ille. Et ſic patet ad regem Chriſtianiſſimũ pertinere peccata grauia præſertim notoria tollere & punire, vt in Dei eccleſia ſpiritualis conſeruetur lætitia: quia teſte Auguſtino, Verum gaudium non datur impiis. Sed illis qui Deum gratis colunt, quorum gaudium ipſe eſt, & ipſa beata vita, quæ ſola vera vita eſt, & non altera. Septimò in colore Saphiri aurea lilia extenduntur, quia Saphirus ſuo valore, & pretio virca acuit regis Chriſtianiſſimi ad cogitãdum ſumptuoſitatem cœleſtium ædificiorum. Nam teſte Iſidoro vbi ſuprà, Saphirus inter gemmas purpureas computatur, habet pariter exceſſum valoris inter lapides pretioſos. Ob quod ſanctiſſimus Thobias Spiritu eleuatus videns excellentiam cœleſtis patriæ, dicit portas eius eſſe de ſaphiro ædificatas. Pariter Ioannes Apocalypſis vigeſimoprimo dicit, Fundamenta muri ſupernæ ciuitatis eſſe ex lapidibus pretioſis: inter quos Saphirus connumeratur. Ea quo inſtruitur rex totus Saphireus, vt totaliter inclinetur ad cogitandum excellentiam ædificiorum ſupernæ ciuitatis. de qua dictum eſt per Prophetam Pſalmo octogeſimoſexto, Fundamenta eius in montibus ſanctis. Et ſequitur, Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Octauò & vltimò ſcutum regis Chriſtianiſſimi in Saphiri colore figuratur: quia Saphirus ſua ſignificatione eum excitat ad cogitandum nedum ædificia ſupernæ ciuitatis, ſed etiam eminentiam gloriæ æternæ. Nec ſolummodo Saphirus ſignificat æternam gloriam, verùm etiam ſuo colore animum hominis ad cœleſtia gaudia inclinat. Et ratio eſt, quia cùm omne ſimile naturaliter appetat ſuum ſimile, & Saphirus inter omnes gemmas

ſimilis

ſimilis eſt ſereno cœlo: vnde rex Saphito non con-
ueniret, niſi ad cœleſtia inclinaret, ac cœleſtia appe-
teret. Saphirus enim etiam in ſcripturis ſacris ſigni-
ficare videtur æternam gloriam, vt habetur Exodi
xxiiij. vbi Moyſes, Aaron, Nadab, Abiu, & ſeptua-
ginta de ſenioribus Iſraël Deum viderunt. Sub cu-
ius pedibus erat quaſi opus lapidis Saphirini, & qua-
ſi cœlum cùm ſerenum eſt. Pariter in Ezechiele a.
cap. legitur: quòd ſpecies gloriæ domini ſuper Che
rubim erat quaſi lapis Saphirus: quæ verba non ſunt
intelligenda vt ſonat litera. Quin illa patria & bea-
torum gloria maior eſt ſine comparatione ac mira-
bilior omni pulchritudine Saphiri: imò penitùs om-
nem inueſtigationem excedit humanam. Sed quia
intellectus noſter manuducitur per creaturas ad co-
gnitionem cœleſtium, & balbutiendo vt poſſumus
excelſa Dei reſonamus. Ideo volens loqui prophe-
ta de æterna patria & gloria, ſimilitudinem Saphi-
ri aſſumpſit, qui inter omnes gemmas eſt admiran-
dæ virtutis, & pretioſitatis: atque magis conueniens
in colore cœleſti. Ad præmiſſa igitur inclinant In-
ſignia dignitatis regiæ, tum quia è cœlis clapſa, tum
quia auro atque ſydereo cœlo (vt iam dixi) ſunt ſi-
milia. Qui colores inter cæteros dicuntur nobilio-
res: de quibus in tractatu de inſigni. & armis, ſic dicit
115 Bart. vj. co[illegible]um. Vnus † color eſt nobilior altero re-
ſpectu eius quem repræſentat ſecundum ſe. vnde co-
lor aureus nobilior eſt. Per eum repræſentatur lux.
nam ſi quis radios ſolis figurare vellet, quod eſt cor-
pus magis luminoſum, hoc non poſſet congruentius
facere, quàm per radios aureos. Et conſtat nil luce
nobilius, vt dicit text. in epiſtola inter claras. C. de
ſumma Trinita. ibi nihil eſt, quod lumine clario-
re &c. Et in Authen. habita. C. ne filius pro patre. Ibi
totus mundus illuminatur &c. Ideo in ſacra ſcriptu-
ra pro re maximæ excellentiæ figuratur ſol. vt ibi:
Fulgebunt iuſti ſicut ſol & ſtellæ. Daniel. xij. Et
Matth. vij. & ibidem xxiij. cap. Reſplenduit facies
eius, ſcilicet Chriſti in transfiguratione, ſicut ſol.
Et propter huiuſmodi nobilitatem nulli permiſſum
eſt veſtes portare deauratas, niſi principi. l. prima. &
ſecunda. C. de veſti. olobe. & deaura. libro xj. Sequens
color nobilis eſt color purpureus ſeu rubeus, qui fi-
gurat ignem, qui ſuper cætera elementa eſt elemen-
tum nobilius. Propter cuius nobilitatem nulli per-
miſſum eſt portare veſtes comptas eius colore. vt di-
cta l. ſecunda & quarta, de veſt. olobe. vbi dicitur di-
ctum colorem eſſe aliis nobiliorem: quia etiam com
municatur auro: quod, vt ſuprà vidiſtis, quanto eſt
magis rubicundum, tanto eſt pretioſius. Sequens co-
lor poſt prædictos nobilis eſt color azureus: & azu-
rus per quem figuratur nobilis aer, qui eſt corpus
tranſparens & diaphanum maximè receptiuum lu-
cis, ſine quo aere nullum viuent ſupra terram viue-
re poſſet: qui etiam repræſentatur in Saphiro, ſicut
in azuro ex communicatione coloris. Vnde prædi-
cti colores propter id, quod repræſentant, cæteris
dicuntur nobiliores: in quibus voluit Deus arma &
inſignia Chriſtianiſsimi regis, non ſine magnis ra-
tionibus depingi & figurari, vt vidiſtis. Vnde
116 † præmiſſis conſideratis præſertim requiſitis in re-
ge virtutibus, non mirum, ſi lex & conſuetudo
Franciæ, fragilitatem muliebrem à regni ſucceſ-
ſione excluſerint. Licet admittantur ad ſucceden-
dum in regno Nauarræ ſecundùm Petr. Iacob. in ti-
tu. de cauſis ex quibus vaſal. & etiam in regno Apu-
liæ: vt dixi ſecundùm Bald. in dicta l. quoties. C. de
ſuis & legiti. hæredi. & in capit. primo. §. hoc quo-
que. de ſucceſsione feudo. dicens ibi regnaſſe incly-
tam reginam Ioannam xl. ferè annis. Et ita pruden-
ter, quòd in cathedra regali non ſedit ſimilis ei in
gratia & virtute: ſed tandem miſerabiliter diem
clauſit extremum. Videatis Dominicum in capi-
tulo, grandi. de ſupplen. negligen. prælató. lib. vj.
vbi ſentit de iure communi fœminas in regnis ſuc-
cedere non poſſe: & ſi ſuccedant, hoc eſt ex par-
ticulari lege, vel conſuetudine regni, vel per vſur-
117 pationem: † ſicut legimus de Hyrene Leonis quar-
ti imperatoris Bizantini ſeu Conſtantinopolitani
vxore: quæ Athenienſis fuit nobiliſsima, & inſignis
decoris conſpicua: propter cuius pulchritudinem
Conſtantinus quintus dicto Leoni filio ſuo eam de-
dit in vxorem, ex quo filium ſuſcepit nomine Con-
ſtantinum. Sed mortuo Leone, cùm filius adoleſcen-
tulus adhuc eſſet, per decennium egregiè texit. Ta-
men poſtea filium excæcatum in carcerem truſit, &
ſolio imperiali ipſa conſcendens præ cæteris morta-
libus cum ingenti gloria ſola imperauit, vt libro de-
cimo Bergomenſis refert. Et plures aliæ regnarunt:
de quibus ſuprà: de quo per Imo. in dicto capitulo,
118 grandi. Quia † in regno Franciæ nec iure com-
muni, aut particulari lege, vel conſuetudine, fœ-
mina ſuccedere poteſt. Quicquid hactenus Bur-
gundorum dux poſt obitum Ludouici Hutini Phi-
lippi pulchri Francorum regis primogeniti, etiam
Ioanne ex dicti Hutini vxore Clementia prægnan-
te relicta nato, & paucis poſt diebus mortuo, præ-
tendiſſet in ſucceſsione regni filiæ dicti Hutini, quæ
comiti nupſerat Ebroycenſi, fauens contra Philip-
pum longum dicti Hutini fratrem, & dicti Ioannis
præmortui patruum: cui patruo (dicta comitiſſa
Ebroycenſi excluſa) remanſit regnum ex conſilio
procerum. de quo Gaguinus lib. vij. capit. fi. ſic dicit,
Per id tempus Clementia quam moriens Ludoui-
cus, ſcilicet Hutinus, grauidam reliquerat, filium
Ioannem parit paucorum dierum regem. Quo de-
functo Philippus ſcilicet longus rex appellatus eſt,
reclamante Burgundorum duce, quòd diceret non
ad Philippum, ſed ad Ludouici defuncti filiam, ſcili-
cet Ebroycenſem comitiſſam regna patris pertinu-
re. Quæ res difficiles poſtea controuerſias Franco-
rum quieti inuexit, & ſeminarium diſcordiæ inter
Anglos & Francos fortè fuit. Hæc ille. nec ob-
119 ſtat † text. in dicto capitulo, dilecti. de arbitris. vbi
fœmina ex tunc regina Franciæ erat: quia ſecun-
dùm Panormitanum & doctor. ibi, mulier illa vo-
cabatur regina, non quòd ſibi regnum pertineret:
ſed quia vxor regis erat, cuius radiis coruſcabat. l.
fœminæ. ff. de ſenatori. in Authent. de conſuli. in
princip. fac. l. fina. C. de incolis. libro decimo: vbi
bonus textus. Et ſic rationabiliter regina appellatur
etiam ſecundum cõmunem vſum loquendi, quo vxo-
res dignitate mariti in honorem decorantur. Vel
erat vidua regis Franciæ relicta, quæ durante vidui-
tate vocabatur regina. Et hoc modo loquendi etiam
vtimur, vt quandiu vidua permanet, dignitate mari-
ti defuncti poſt illius mortem ſicut in vita decoretur.
☞ Cùm vidua ſit mariti mortui imago. [De quo vide
pulchra ſuper verbo, *qui cum alia matrimonium contra-
hens*. vbi plenè loquitur de priuilegio viduitatis.]
ipſum repræſentans ſecundum Bald. de quo eſt text.
120 in cap. ex parte. de foro competenti. Quæ † omnia
pro deciſione antiquæ quæſtionis faciunt, ortæ poſt
mortem dicti Philippi pulchri Francorum regis,
qui

qui pridie diui Andrææ, menſe Nouēbri, anno Chri-
ſtiani natalis milleſimo cccaiij. obiit apud fontem
Bleaudi, qui vicus in Vaſtinio eſt. Poſtquam annos
octo & viginti regnaſſet, quinque relictis liberis, quos
ex Ioanna vxore ſuſceperat, Ludouico Hutino, Phi-
lippo longo Pictauorum comite, Carolo qui etiam
pulcher eſt vocatus, principe Marchiæ, Filia, quam
infantē mora abſtulit: Et altera Iſabella, quā Edoar-
do ſecundo Anglorum regi Philippus ipſe pater ma
trimonio iunxerat. Qui tres filij ſucceſsiuè poſtquā
reges fuerūt, ſine liberis ſaltem maſculis, qui longo
121 tempore vixerint, deceſſerunt. Ex † quo orta fuit
grandis illa quæſtio. An regnum dictæ Iſabellæ, ſeu
Edoardo tertio illius nominis eius filio, aut Philip-
po filio Caroli Valeſiani, quondam fratris Philippi
pulchri conſobrino dictorum trium fratrum regum
defunctorum germano deberetur. Et tam ea lege Sa-
lica, quàm ex regni conſuetudine fuit iudicatum pro
Philippo. de quo Gaguinus libro octauo, capitulo
ſecūdo. Philippo, inquit, pulchro maſculinæ prolis
tres liberi, vt dictum eſt, fuerunt. ſinguli fratres Phi-
lippo pulchro defuncto, regnum legitima ſucceſsio-
ne tenuere. Hutinus patri, Longus Hutino, Longo
(cui vnica erat filia comitis Atthesienſis vxor) Ca-
rolus pulcher ſucceſsit. Nam Ioannes Hutini filius
dum Rhemos vnctionis gratia petit, moritur. Filiā
Ebroycenſis comes ſibi copulauit. Hutinus annum,
Longus quinque, Pulcher annos ſeptem, nullis libe-
ris maſculis relictis regnum poſſedit: qui Ioannam
Burgundam grauidam cùm reliquiſſet, turbationis
de qua nunc agitur occaſio extitit. Nam cùm Blan-
cham regina peperiſſet, de legitimo hærede conten-
tio inſurrexit. Erat eodem tempore ex Carolo Vale-
ſio Philippi pulchri fratre, ſuperſtes Philippus filius
qui & Valeſius appellabatur, cū fratre Carolo Alen-
conij comite: Edoardo igitur atque Philippo Valeſio
de ſucceſsione contendentibus, conuentus Francorū
habitus eſt, quem trium ſtatuum concionem vulgus
vocat. ibi de contendentiū iure, diu multúmque di-
ſceptatum eſt, dicentibus Valeſianis Philippum Ca-
roli pulchri hæredem eſſe, cuius & duorū præcedentium
regum Hutini & Longi conſobrinus per genus
maſculinum eſſet. Contra aſſeuerantibus Anglis:
Edoardo tertio non iniuſtè regnum vendicare, quem
Iſabella trium quos memoraui regum ſoror genuiſ-
ſet. Igitur cum ex regibus nepos & maſculus eſſet
Edoardus ſucceſſorem Caroli definitum iri magno-
pere depoſcebant. Sed Edoardo obſtabat lex Salica,
quæ à Pharamondo (vt ſupra ſcripſi) Francis data in
illos vſque dies obſeruatiſsima habebatur. Ea lege
ſoli virilis ſexus reges à maribus regibus orti regnū
adminiſtrant. Nec ad eam dignitatem fœminæ ad-
mittuntur. Adſtipulatur præterea vetuſtiſsimæ legi
diuturna conſuetudo: quæ mares non fœminas Fran-
ciæ præfici obtinebat. Quare Edoardo (qui ex fœmi-
na ortus erat) nulla ſucceſsionis ratio poterat ſuffra-
gari. Quod ſi iuris quippiam Edoardus ex matris
origine ſibi præſumeret, videret ipſe Nauarræ re-
gem qui ex Hutini filia & Ebroycenſi comite cùm
natus eſſet, nullam in regno poteſtatem quæſiuiſſe,
quòd intelligeret fœminas à regni hæreditate eſſe ſe
motas. His rationibus edocti hi, qui communi autho-
ritate conſilium habebant, Philippo regnū adiudi-
122 cant. Cui † iudicio nec Edoardus detraxit, fide
post paucos annos apud Ambianos Philippo de A-
quitaniæ feudo præſtita. [Ex tribus fuit Edoardus
peremptoriè à regno Franciæ excluſus, Primò ex
lege & moribus regni. Secundò procerum diffinitio-
ne, à qua ipſe nō reluctauit. Tertiò, quia fidelitatem
poſt interuallū, & ſic de libertate pro ducatu Aqui-
taniæ liberè præſtitit, quod faciendo Philippū Va-
leſium regem approbauit: & iuri, ſi quod habebat, ei
reuerentiā præſtando renunciauit. capitulo, ex ore.
de his quæ fiunt à maiori parte capituli. Sub quo
Philippo Ioannes Faber opus ſuum compilauit ſu-
per libro inſtitutionum. at ibi dicit in procemio. §.
primo. ſecunda colum. Et præterea dum Ludouicus
Groſſus Ludouicum eius filium Rhemis ſacrari iu-
beret, Henricus tunc Anglorum rex dicti Edoardi
ſucceſſor velut Aquitaniæ dux, ei ſeruiuit in ſacro,
vt habetur infrà ſuper verbo, *Adoleſta impubers*.] Cu-
ius denique aſpernator fuit, & fere principium dedit,
vt idem Gaguinus prædixerat, Iacobus Arteuella
plebeio genere ortus, qui Gandaui erat, & ſeruili mi-
niſterio Carolo Valeſio aliquando ſeruierat: hunc
cùm aſtutus eſſet, & ingenio polleret, & alti cordis
eſſet, Edoardus authoritatem illi apud Gandenſes
comparat: ita vt non parui intra paucos dies fuerit
æſtimatus. Nactus ergo nomen Iacobus Arteuella
Gandenſibus quàm neceſſaria illis eſſet Anglorum
communio oſtendit: Flamingos omnes lanificio de-
ditos eſſe dicens, qui niſi ex Anglia nullas lanas ha-
berent: ideo operepretium illis eſſe Edoardi partes
ſequi. Hac oratione perſuaſis Gandenſibus ipſe Bru-
gas petit ſatellite multo ſtipatus, deinde Ypras, atque
alia maritimæ oræ oppida præuadens, ab omnibus
magna lætitia exceptus eſt. Poſtea autem conuentu
Gandaui facto coniurant omnes bellum cum Edoar
do gerere: atque ita omnes qui exultabant ad ſe reuo-
carūt. Coacta nobilitate obſides dare, ne ſecus ac in-
123 ratum erat, quippiam moliretur. Hæc ille. Or † do-
mini, ſi Carolus Valeſianus ſapienter ab initio egiſ-
ſet, dictum Arteuellam, quem alti cordis ingeniique
verſuti cognoſcere potuerat, In domo vna ſola hora
non tenuiſſet. Præſertim ſi diuū Bernar. in epiſtola
de cura & regimine rei familiaris vidiſſet, ſic dicen-
tem, Famulum alti cordis repelle, vt futurum inimi-
cum. Et pariter famulum tuis moribus blandientem.
Famulo te de vino laudanti reſiſtas. Famulum adu-
lantem ne admittas, quia te decipere cogitat. Famu-
lum rixoſum euitare cures. Sed famulum de facili
verecundantem dilige, vt filiū &c. Certè in præmiſ-
ſis omnibus famulus ille nequam vitioſus extitit, qui
pro honore & beneficiis à Carolo comite de Valeſio
ſuſceptis belli lethiferi Philippo Valeſiano eius fi-
lio poſtea regi facto, ſeminarium fuit ſub falſo præ-
ſuppoſito, quòd filius ex filia Frāciæ deſcendens ſuc-
cedere in regno poteſt. Licet talis appellatione ma-
ſculorum non comprehendatur, ſecundum commu-
nē opi. [vt plenè habetur infrà ſuper verbo, *Tan-
dem ſine liberis eſt defuncta*.] Nam ſicut filia non ſuc-
124 cedit in regno, † ſic nec maſculus ex ea progenitus.
pro quo facit text. in d. §. hoc autem. qui feud. da. non
poſ. & de gradi. ſuc. feu. §. ad filias. vt plenè dicit Bal.
in d. l. quoties. exc luſo enim aſcēdente ſatis dicuntur
deſcendentes excluſi. l. fi. C. de natur. libe. & l. ſi viua
matre. C. de bonis maternis. Ideo non potuit dictus
Edoardus tertius prædictæ Iſabellæ filius ius aliquod
prætendere in regno, ſecundum Bald. in repeti. l. j. C.
de ſum. Trin. de quo bonam habetis gl. in procemio
pragmaticæ ſuper verb. Conſanguineis. Vltra quam
videatis Bald. eleganter loquentem in l. j. ff. de ſena-
to. vbi dicit filias ex rationabili cōſuetudine Franco-
rum in regno ſuccedere non poſſe, ſicut nec ſucceſ-
ſit filia

ſit filia Ludouici vltimi comiti Ebroycẽſi nupta. Sed
Philippus longus, nec etiam filia Philippi longi co-
mitiſſa Artheſienſis. Sed Carolus pulcher earum pa-
truus, vt vidiſtis. Ex quo infert ibi Baldus nullum
poſſe regem Angliæ in regno iſto prætendere inter-
eſſe ex perſona dicti Edoardi, qui Carolo pulchro
ſine liberis defuncto ſuccedere non potuit, quanuis
maſculus foret. Prout etiam non ſucceſſerat rex Na-
uarræ ex filia Hutini & comite Ebroycenſi genitus,
vt dixi. Quæ vltimi & im̃ediati temporis expleta
ſunt cum dicto Edoardo cõcurrentia & contempo-
ranea: quia ſecundũ Bal. vbi ſuprà, non poteſt in cau
ſato plus virtutis eſſe, quàm ab influenti potẽtia cau-
ſæ procedat. Per text. in dicto §. hoc autẽ notandum.
ſubiungens, ꝙ ſi male in aliquibus ſucceſſerit Fran-
corum regibus, hoc fortè fuit propter aliã cauſam,
quæ diuina erat. Et non propter illam, quæ clara eſt
pro lege Francorum. [Nam ſolent reddi ſex cauſæ
propter quas non eſt pax inter homines, ſed bellum
etiã cõtra veros principes, de quibus per glo. ſuper
verbo, pacem. in cap. ad apoſtolicæ. de ſententia & re
iudicata. lib. ſexto. Vnde proceſſit, quòd Angli tan-
to tempore regnum Franciæ occupatum tenuerunt
viſa eorum notoria iniuſtitia.] Facit quod ad pro-
poſitum dicit Rapha. Fulgo. conſilio duodecimo. in
princ. quòd mortifera radix non poteſt ſtipitem aut
ramum vllum virentem & fructiferum facere. Alle-
gat Bald. in l. maximum. C. de libe. præte. Ex quo cla-
re datur intelligi, quòd ſicut filia nõ ſuccedit, ita nec
eius ſoboles. Viſa præſertim dicta l. Salica. Cui tam
Philippus Valeſianus, quàm etiam Edoardus antedi-
ctus ſtare conſenſerant. Per quam deinde proceres
ſeu pares regni ad vtilitatem dicti Philippi iudica-
runt, & regnum Franciæ ſibi pertinere decreuerũt,
Edoardo penitus & rationabiliter excluſo. [Et ſi
rationi & iuribus & propriis renunciationibus An-
gli credere nolint, credant ſaltẽ operibus manifeſtis
regum Franciæ, qui dietim infirmos quibus naturali-
ter mederi non poteſt, diuina virtute eis inſita curant
ſola manus impoſitione: quæ cauſa ſine alia eſſet ſuf-
ficiens ad patenter iudicandum verè eis regnũ perti-
nere, & non regi Angliæ, vt habetur infrà, ſuper ver-
bo, *Et vxorem nomine Adelaſiam*. in primo principa i
125 articulo. circa finem, quinta deciſione.] †An autẽ
in emphyteoſi ſuccedant fœminæ, & veniant appel-
latione filiorum? & regulariter non veniunt. Quia in
contractibus & cõceſſionibus inter viuos, in quibus
fit interpretatio contra illum in cuius commodum
verba proferuntur iuxta l. veteribus. ff. de pact. ma-
ſculinum non concipit fœmininum: ſecundum Ar-
chidia. ſingulariter in cap. ſi quis ſuadente. xvij. quæſt.
iiij. quem ſequitur Imo. in cap. potuit. circa finem de
loca. dicens ſic aliàs conſuluiſſe. Quod verum intelli-
gatis, niſi in conceſſione dictum extitiſſet expreſsè
de filiabus, quia tunc ſuccederẽt prout dixi in feudo,
in quo fœmina ſuccedit, ſi fuerit dictũ in inueſtitu-
ra. Et pariter in emphyteoſi erit, per text. in §. em-
phyteoſim autem. in authent. de non alie. aut permu.
rerum eccle. col. ij. qui ſic intelligitur. Et idem eſſet ſi
conſuetudo patriæ haberet filias poſſe in emphyteo-
ſi ſuccedere. Cui ſtandum eſſet. l. minime ſunt mutã-
da. ff. de legi. & c. cum dilectus. de conſuetudi. prout
eſt in præſenti patria Tholoſæ, & ferè vbique circa
montes: vbi ex conſuetudine feuda & emphyteoſis
ad inſtar patrimoniorum ſunt redacta, vt ſuprà dixi
in feudo. Videatis Ludoui. conſil. xxxv. incip. Viſa
facti ſerie. Et cum his ſit expeditus iſte primus caſus,
in quo fœminæ de iure communi æqualiter non ſuc-
126 cedunt cum maſculis. †Secundò principaliter fœ-
minæ non ſuccedunt cum maſculis etiam in bonis al-
lodialibus non feudalibus neque emphyteoticis, quo-
ties ſtatutũ aut patriæ conſuetudo habet, ꝙ filia ſtan
tibus maſculis non ſuccedat, quia tunc non ſuccede-
re poſſunt. Cùm conſuetudo vel ſtatutum eas exclu-
dat, etiã ſi moniales factæ. [De hoc habetur plenè
infrà ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiam*. in
primo articulo ſucceſsionũ ab inteſtato. Et ibi dici-
tur an monachi dicantur ſucceſsionũ capaces.] eſſent
tanquã ſtatuto cõprehenſæ, quia naſcendo iam liga-
tæ erant ſtatuto aut conſuetudine filias propter ma-
ſculos excludentes. Vnde monachatus ſuccedens ſeu
ſubſequens tollere non poteſt ius maſculis quæſitum
ſecundum Panor. in capit. quod clericus. de foro cõ-
peten. Quem poſt longam diſputationem, ſequitur
Fely. in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ. xxx. col. verſicu.
ſextò quæro. de cõſtitu. Si autem monachatus ſtatu-
tum præcederet vel conſuetudinem, non poſſet eas
quibus ius erat iam quæſitum excludere, & idem ſi
monachatus ſtatutum ſequeretur, & ſtatutum eas ex-
preſsim excluderet: quod fieri non poteſt, de quo per
Barto. in l. fina. C. de pact. Sed vbi ſtatutum ſimplici-
ter fœminas excludit, nihil expreſsè de monialibus
diſponendo, eo tunc omnes fœminas excludit, quã-
uis religioſas: quæ dicto obſtante ſtatuto ſuccedere
non poterunt etiam in iure patronatus, quod patri
competebat, ſecundum Panor. in dicto capitulo, cùm
ſeculum. de iure patronatus. Cùm eo caſu ius patro-
natus naturã patrimonij ſortiatur ſecundum docto-
res. Pro cuius intellectu eſt aduertendum, quòd tale
ſtatutum vel conſuetudo poteſt dupliciter diſpone-
127 re. Primò † quòd filia dotata ſtantibus maſculis non
ſuccedat. Secundò diſponere poteſt ſimpliciter, quòd
filia ſtantibus maſculis non ſuccedat, nulla de dote
facta mentione. Quo ad primum dicatis tale ſtatu-
tum aut conſuetudinem valere, quia per ſtatutum po-
teſt in totum legitima tolli filio debita in bonis pa-
tris, vt poſt longam diſputationem tenuit Richardus
Malumbre, quem Dynus ſequitur, in cap. indultum.
de regulis iuris. libro ſexto. Cynus in l. ſancimus. C.
de nupt. Bart. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de
conditionibus & demonſtrati. Ange. in l. Papinia-
nus. §. quarta. ff. de inofficioſo teſtamento. & conſu-
luit Panor. conſilio lxxv. incip. Quidam deceſsit. di-
cens in fin. hanc eſſe communem opinionem, ſaltem
quatenus legitima excedit valorem alimentorum fi-
lio debitorum: & cauſa legitima eam tollendi eſt fa-
uor maſculorum & agnationis conſeruandæ, in qua
nomen domus & arma conſiſtunt, vt videbitis. Et ita
dicit tenere Ioannem Andræam hîc. & Bald. in l. cùm
lege. C. de epiſcopis & clericis. Videatis. Ioan. And.
in addition. Specu. ſuper titu. de ſucceſ. ab inteſtato.
Ergo à fortiori valere debet ſtatutũ filiam excludens
dotatam: quaſi tunc voluerit dotem ei ſuccedere lo-
co legitimæ: & dotis contemplatione filiam exclude-
re à ſucceſsione. facit l. qui volebat. ff. de hæred. inſtit.
Secundò hoc probatur ratione: quia legitima non eſt
niſi quædã portio congruè taxata à lege, vt in authẽ.
nouiſsima. C. de inoffi. teſta. Quæ quidẽ portio dici-
tur bonorum ſubſidium. Sed filia dotata ſatis habet
ſubſidium, ſcilicet dotis & matrimonij ſui. l. j. & authenti.
præterea. C. vnde vir & vxor. Ergo tale ſtatutum aut
conſuetudo de iure valet, ſecundum Bartolum in l.
ſi filius. & l. fina. §. quoniam. ff. ad Tertulli. & in l. j. §.
ſi pater. ff. de coniungen. cum emãcipa. libe. & conſi-
lio ſuo

lio ſuo ducenteſimo primo.incipiente, Viſo teſtamẽ-
to Mmini.& Baldum in dicta l. maaimum.& in l. ſi
emancipati. C. de collationibus. & in l. poſthumus.
§.ſi quis ea his. ff. de inofficioſo teſtamento. & An-
gelum in l.dotẽ filiæ.C.de collationibus. & in l. gal-
lus.§.& quid ſi tantum.ff. de liberis & poſthumis. &
conſilio centeſimoquarto, incipiente, Statuto com-
128 munia, cum conſilio ſequenti. Et † tale ſtatutum
quòd filia dotata nõ ſuccedat, ſi factum fuerit à ſum-
mo principe, velut imperatore, vel rege Franciæ, qui
iura imperij habent, dicitur ius ciuile. Cuius remediũ
ſeu ius petendi hæreditatem, & ſic ſuccedendi filia-
bus excluſis competit perpetuò maſculis, videlicet
vſque ad triginta annos.l. licet.C. de iure deliberan-
di. Si autem tale ſtatutum factum eſſet ab inferiore,
dicitur ius prætorium. l. ius autem ciuile.§. primo. ff.
de iuſtitia & iure.Et not.Bartolus in l.prima.in fine.
ff.de bonorũ poſſeſsionibus. volens quòd ſi ea con-
ſtitutione ducis, marchionis, ciuitatis, vel alterius à
principe inferioris hæreditas deferatur, neceſſaria
etiam eſt hodie bonorum poſſeſsio, quæ iure præto-
rio competit: quæ agnoſci debet, peti, & intentari
per deſcendentes infra annum: & per collaterales
agnoſci debet intra centum dies vtiles. Idem voluit
Bartolus in l. quinta.in principio. ff. de verborum
obligationibus. & Baldus in rubrica. C. qui admitti
ad bonorum poſſeſsionem poſſunt. Quod tamen in-
telligatis verum, niſi dux, comes, aut marchio, vel
alius inferior ſtatuti conditor, dignitatem haberet
perpetuam ad ſucceſſores tranſmiſsibilem: quia tunc
eius conſtitutio pro lege perpetua ſeruanda foret. Et
conſequenter ius ſuccedendi ex ea perpetuò compe-
teret, ſecundum Bartolum, in l. omnes verò populi.
verſiculo, quarto quæro. ff.de iuſtitia & iure. Ange.
in dicta l. quinta. Ludouicus & Bartolus in l. finali.
ff.de pe. & Angelus in §. ſed iſte quidem.inſtitu.de
129 actionibus. Et † eſt tale ſtatutum filias dotatas
excludens fauorabile, & non odioſum. Nam ad iudi-
candũ naturam conſtitutionis, an ſcilicet dicatur fa-
uorabilis vel odioſa, conſiderari debet id quod princi
paliter conſtitutio intendit: id eſt, cui principaliter
prouidet. Or iſtud ſtatutum prius & principaliter
maſculis prouidet, volens eos fauorabilius tractare.
Qua ratione potius mouetur, quàm odio filiarũ: ſe-
cundum gloſſam plenè in fine capit.ſciant cuncti. de
electionibus. libro ſexto. Bartolus per illum textum
in l.qui exceptionem.ff.de cõdictione indebiti.& Pa-
normitanus in capitulo primo, tertia colum. de lo-
cato. [De quo plenè dicitur in dicto verbo, *& uxo-
rem nomine Adelaſiam*.in primo præludio, dũ loqui-
tur de ſtatuto matrem excludente propter agnatos.]
& Pau.in caſu proprio, conſilio clxaj. & Ludouicus
conſilio centeſimo vigeſimonono, & Baldus in l.ſe-
cunda.C.de in ius vocando. Iden tale ſtatutum dici-
tur fauorabile,& ſic ampliandum, & extendendum,
ac fauorabiliter obſeruandum. Cùm mens ſtatuen-
tium ſumere rationem videatur ex eo, quia apud ma-
ſculos remanent ferè omnia onera defunctorum. Vn-
de æquum eſt, apud eos remanere commoda ſucceſ-
ſionum.l. ſecundum naturam. ff. de regulis iuris. &
130 hæc eſt veritas. Primò, † quia videmus ad ſolos
maſculos propulſationem & vindictam iniuriæ de-
functi actiuè & paſsiuè pertinere, quia licet in filia ca-
dat inimicitia, prout animi rancorem concernit, per
textum in l. prima. C. de his qui ſe deferunt. libro x.
quem ibi ad hoc ponderat Ange. volens, quòd debẽs
habere pacem cum hæredibus defuncti, debet cũ mu
liere paciſci, ſicut cũ maſculo, cùm ei permiſſa ſit vin
dicta iudicialis.l.ſororem. C.de his qui. vt indign. &
l.ſi fœmina.C.ad turpil.facit tex.no.in l.j.§.potuiſſe.
ff.ad Sillein. vbi ancilla iudicialiter defuncti necem
vendicat patroni, ſicut ſeruus. Attamẽ filiabus & mu
lieribus prohibetur vindicta extraiudicialis iniuriæ
vi belli, aut duelli, ſeu manu forti. vt dicit gl. in cap.
j.an mutus vel imperfectus feu. reti. per quam dicunt
Bald.& Ange.in l.iiij.§. quanto.ff. de verb. oblig. &
Bal.in l.iij.§.lucius.ff.de lega.ij. quòd ſi habenda eſt
pax cum hæredibus defuncti occiſi, filia fœmina pa-
cem habere non poteſt, id eſt, fructum pacis, qui ad
maſculos pertinet, ſi extent.ſecundum Imo. in l.ſi fi-
lius qui patri.ff.de vulga.& pupil. facit bonus text. in
l.fina.§.fin.ibi, virilia animi.ff. qui petant tuto. quem
ad hoc ponderat Ange. conſil.cclxxviij. incipien.
viſo facto & ſtatutis prædictis. Sic ergo in propoſi-
to, cùm tale onus vindictæ violento ſpectet ad maſ-
culos. Statutum filias excludens à ſucceſsione pater-
na, velut dictum onus recompenſans, dicitur fauora-
bile, quia etiam facere pacem & commoda pacis con
ſequi maſculis pertinet, ſecundum Bald.poſt glo. in
capit.j.§.decedente, aliàs incipit: hoc autem notan-
dum.qui feu.dare poſſ. vbi eſt glo.nota. ſuper verbo,
legibus. dicens mulierem non poſſe leuare faydam,
id eſt, inimicitiam. Præterea tale ſtatutum publi-
cam concernit vtilitatem: quæ honeſtatem requirit
in ſingulis familiis conſeruari. l.j.§.ſed ſi hæres. ff.de
ventre inſpi.& l.ſuper ſtatu.C. de quæſtionib. Con-
131 ſtat † autem honeſtatem familiarum diuitiis cõſerua-
ri, quæ plerunque propter inopiã perit.l. iij. in prin-
cip.ff.de teſtib.& in authen.illo eod. titu.§.ſancimus.
coll.viij.& in l.j ff.de cuſto. reorum. & in authen.de
defenſo.ciui.in princ.colla.iij. & l.ſi creditores. ff.de
131 priuil.cre.& l.pietas. C. de ſuſpe.tuto. Sunt † enim
diuitiæ maximum adiumentum honeſtatis familiæ.
vt dicit Ange.conſil.ccxxj. incip. circunſcripto dicto
ſtatuto. iuxta illud Ouidij,

In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores,
Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

Quem neceſsitas aliquando cogit. vnde Valerius li-
bro viij.titu.de neceſsitate: Abominandæ, inquit, ne-
ceſsitatis amariſsimæ leges, & truculentiſsima impe-
ria tum vrbẽ noſtram, tum etiam exteras gentes, mul-
ta non intellectu tantùm, ſed etiã auditu grauia per-
peti coëgerunt, [Et ſæpe (inquit Saluſtius in Iugur-
thino) vicit in ſenatu pars illa, quæ vero pretium aut
gratiã anteferebat. Et paucis charior fides, quàm pe-
cunia fuit: & pauci quibus bonum & æquũ diuitiis
charius erat. Et parum tuta per ſeipſam probitas eſt:
imò ante expertus ſum parum fidei miſeris eſſe, &
bonum publicum priuata gratia deuictum, maxi-
mæque innocentiæ plus periculi quàm honoris eſt,
tanta vis auaritiæ animos eorum veluti tabes innaſce-
rat. animus enim æger auaritia facilè conuerſus eſt, &
magnitudine pecuniæ à bono honeſtoque in prauũ
abſtractus eſt. hæc ille ibi in diuerſis locis. idem repe-
ries in libro nauis ſtultorum: ſcilicet,

Paupertas fugitur, totóque arceſſitur orbe.
Vndique nummo places, pauper vbique iacet.
Ridetur ſolus pauper, ſolúſque fugatur.
Cedit inops cunctis, nummus in arce ſedet.
Paupertatis onus omnes iam ferre recuſant.
Auri ſacra fames pectora cuncta quatit.

Item adde no.in cap.pauper.aj.quæſt.iij.ſcilicet pau-
per dum non habet quid offerat, non ſolùm audiri
contemnitur, ſed etiam contra charitatem opprimi-
tur &c.

tur,&c.vt ibi vidi.] Præterea propter diuitias perſonæ redduntur nobiliores ſecundum Innocentium in capitulo,ſedes.de reſcriptis.facit l.honor.§.de honoribus.ff.de muneribus & honorib.& pauperes ac miſeri citò flexibiles ſunt ſecundum Philoſophum vt di cta l.tertia.omnique ſocietate & amicitia nudati.vnde dicitur Prouerbiorum decimonono, Multi colunt perſonam potentis,& amici ſunt dona tribuentis: fratres hominis pauperis oderunt eum, & amici procul receſſerunt ab eo. Et intantum , quòd Scipio Aemilianus vir vtique inter Romanos ſapientiſsimus in ſenatu ad diffiniendum conſultus,Seruio Sulpitio Galba inope & paupere, & Aurelio diuite auariſsimo cõſulibus , vter eorum in Hiſpaniam aduerſus Viriatum Luſitaniam Hiſpaniæ partem tunc occupantem, mitteretur , contendentibus reſpondit neutrum eſſe mittendum, æquè ſuſpectum iudicans Galbam pauperem licet bonum , qui nihil rerum habebat , ſicut Aurelium diuitem cui nihil ſatis erat.de quo Valerius libro ſexto , titulo de grauiter dictis & factis. Idem, inquit,ſcilicet Scipio,cùm Seruius Sulpitius Galba & Aurelius conſules in ſenatu contenderent, vter aduerſus Viriatum in Hiſpaniam mitteretur,ac magna inter patres conſcriptos diſſentio eſſet , omnibus quónam eius ſcilicet Scipionis ſententia inclinaretur expectantibus,Neutrum,inquit, mihi mitti placet: quia alter nihil habet , alteri nihil eſt ſatis, æquè malam licentis imperij magiſtram iudicans inopiam atque auaritiam.Quo dicto vt neuter in prouinciam mitteretur,obtiunit.hæc ille. Et ſic paupertas ſuſpecta eſt. Ob quod aliqui philoſophi in diuitiis aſcripſere nobilitatem,vt refert Bartolus in l.prima. C.de dignitatibus.libro duodecimo. Et ad propoſitum multa deduxit Bonartiſius de monte magno orator optimus, in quadam de nobilitate per eum diſputata quæſtione principi montis Ferrati directa. incipiente, Apud maiores noſtros &c. Imò fuit imperator quidam qui dixit nobilitatem eſſe antiquam æris & diuitiarũ poſſeſsionem cum pulchris regiminibus & moribus, vt ibi dicit Bartolus in dicta l.prima. Et notanter dicitur , quòd nobilitas eſt antiqua æris & diuitiarum poſſeſsio:ad differentiam ſubitæ & feſtinatæ ſubſtantiæ , quæ nobilitatem nõ tribuit,ſed potius ſiniſtram inducit præſumptionem,vt quidam ex honeſtiori ordine dixiſſe fertur Scyllæ Romano,Quo,inquit, modo vir bonus eſſe potes? qui cùm nihil à patre tali relictum ſit, tot & tanta poſsideas? vt habetur ex Plutarcho , de vita Syllæ in principio. Verè , vt Sapiens dixit,Subſtantia feſtinata minuetur. Tamen diuitias & bona temporalia [De quo vide pulchra quæ habentur infrà , ſuper verbo,*Cætera bona*. in principio.] habere multum confert,ſi iuſtè fuerint acquiſita & ſapienter poſſeſſa. Nec diuitiæ malæ ſunt,vt patet in perſonis Abrahæ, Lot, & Iob. Sed rarum abuſus , vt in diuite epulone: de quo habetur Lucæ decimoſexto,imò conferunt ad nobilitatem, vt videtis. Præterea egeſtate ſordentibus,mors eſt ſolatium,& vita ſupplicium.l.quiſquis.C.ad legem Iuliam maieſtatis.iuxta illud Eccleſiaſt.quadrageſimo. melius eſt mori, quàm indigere.Nam vita eius,ſcilicet indigẽtis,ſemper eſt in cogitatione victus.Ideo talis qui ex diuturno viuit artificio,inter inopes computatur.capit.quoniam per.vbi Panormitanus in principio, infrà de voto. ad eo quòd ſi in teſtem producetur vltra victum ei deberetur dieta , ſecundum Salicetum & doctores in l.
133 quoniam liberi. C.de teſtibus.Quapropter † cùm appellatione familiæ veniat agnatio.l.pronũtiatio.ff. de verborum ſignificationibus.& l.prima.iuncta glo.ff. de probation.ad publicam pertinet vtilitatem,vt prolem maſculinam comitentur paternæ diuitiæ. Cùm per eam memoria æterna conſeruetur aſcendentium. l.liberorum.ff.de verborum ſignificat.facit l. & quia. ff.de interrog.actio.videmus etiam tale ſtatutum ius & legem imitari duodecim tabularum:qua agnati cognatis præferebantur:& maſculi fœminis. inſtitut.de hæredibus ab inteſtato.§.item vetuſtas.& inſtitut.ad
134 Tertullianum.in principi.† Et inſuper conuenit tale ſtatutum amori,voto , & dilectioni parentum. Nam parentes naturaliter plus diligunt maſculos,quàm filias. Quinimò matres,quibus fortè & communiter filia dulcior eſſet, & magis gratioſa , veluti ei ſimilis in ſexu, ſemper concipere & parere mallent maſculum. [Etiam mater plus appetit concipere & parere marem, quàm fœminam.] quia grauius fœminam in vtero gerunt, & pariunt: ſecundum Philoſophum in libro animalium. Quæ, inquit, fœminam ferunt, ſunt pallidiores,& grauius degunt, & varia auidius appetunt , ſtatímque faſtidiunt , quàm quæ mares.& plus motus magna ex parte mas in vtero infert,quàm fœmina,& celerius prodit. Et ſic matrem non tantùm torquet in partu. Præterea naturaliter maſculi longioris ſunt vitæ fœmellis.Cùm calidius animal ſit maſculus,quàm fœmella, ſecundum Philoſophum in libro de longi.& breuitate vitæ.Imò dicit idem Philoſophus in dicto libro de animalibus. quòd in genere humano pauci gemini ſeruantur:ſi alter mas ſit,& alter fœmina,quæ mari nocet in breuitate vitæ,& inde dicitur Eccleſiaſt.trigeſimoſexto. Omnem maſculum excipiet mulier, id eſt,gratanter accipiet in partu,pluſquam ſi mulierem pareret,ſecundum Lyram, ibi:quia fœmina non eſt homo ſimpliciter , ſed dicitur homo occaſionatus:ſecundum Philoſophum allega.libro de animalibus,quod denotat imperfectionem ratione defectus materiæ,ex quo prouenit quòd fœmina generatur. Ex quibus domini clarè intelligitis,quàm ſummè Deo tenemur,& obnoxij ſumus,ꝙ nos maſculos creauit, & non mulieres fecit , quibus Geneſis tertio, dixit, Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos:in dolore paries filios: & ſub viri po-
135 teſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Vnde † refert Lanctantius libro tertio,non ſine cauſa Platonem de quatuor gratias egiſſe Deo. Primò , quòd homo natus eſſet,& non animal brutum.Secundò,quòd Græcus potius quàm barbarus. Tertiò,quòd Athenis tempore Socratis.Quartò,quòd mas potius quàm fœmina.quia ſecundum Thom.in prima parte quæſt.xcix. artic.ij.fœmina eſt quid occaſionatũ & defectuoſum, eo quòd virtus actiua quæ eſt in ſemine maris, producere intendit ſimile ſibi perfectum ſecundum maſculinũ ſexum.Sed quòd fœmina generetur , eſt propter virtutis actiuæ debilitatem, vel aliquam materiæ indiſpoſitionem,aut propter aliquam trãſmutationem ab extrinſeco:putà à ventis Auſtralib.qui ſunt humidi,ſecundum Philoſophum in dicto libro animaliũ, vbi dicit,ꝙ ventus ſeptentrionalis coadiuuat generationem maſculorum:auſtralis verò ad generationem fœminarum.vnde ſi Adam non peccaſſet in paradiſo delitiarum reſidens,qui eſt ſupra oẽs ventos,homines tot fœminas & non plus ꝙ mares generaſſent,& ecõ
136 trà ſecundum Tho.ibi:& dixi ſuprà in princi.Et † ꝙ ſexus maſculinus nobilior ſit fœmineo nobis oſtendit,& clare demonſtrat ordo,& prioritas creationis, quam Deus operatus fuit in creatione humanæ naturæ,quæ prius fuit producta in vno ſolo indiuiduo , & in ſexu

in ſexu virili tantùm, vt ſic eſſet primus homo prin-
cipium omnium indiuiduorum naturæ humanæ: &
conſequenter totius ſpeciei ſuo modo. Sicut Deus
eſt principium totius vniuerſi. vt quo ad hoc eſſet in
maſculo quædam ſimilitudo hominis ad Deum pro-
pter humanæ naturæ dignitatem. iuxta illud Actu.
avij. Deus fecit ex vno omne genus hominum, id
eſt ea Adam quē ſolum (cùm Eua adhuc creata non
eſſet) poſuit in paradiſum voluptatis, eíque ſoli ad-
duait omnia quæ creauerat, quibus ipſe nomina im-
poſuit, & deinde Euam creauit: [Euam creauit de
coſta Adæ dormientis, in qua dormitione fuerunt ſi-
cut Ioanni ſupra pectus Domini in cœna dormienti
reuelata à Deo ſecreta, & mirabilia multa: vt habetur
infrà ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.*] vt patet
Geneſis ij. Nec obſtat quod dictum ibi erat ca.j. maſ-
culum & fœminam creauit eos. Quia hoc ibi dici-
tur per anticipationem, volens Deus ſtatim mentio-
nem facere de multiplicatione humanæ naturæ per
commixtionem maris & fœminæ: dicēdo, Creſcite
& multiplicamini. Sed poſtea in dicto cap. ſerioſe, &
per ordinem explicatur modus formationis mulie-
ris de coſta viri. Ea quibus reprobata ſemper fuit fan-
taſtica quorundam Hebræorum opinio, dicentium
humanam naturam ab initio fuiſſe in vtroque ſexu
formatam, per tex. in dicto cap. j. dum dicitur: maſcu-
lum & fœminam creauit eos. Veruntamen corpora
viri & mulieris ita ſecundùm eos erant coniuncta in
lateribus, quæ faciebant vnum totum continuum,
poſtea tamen ſeparata fuerunt virtute diuina, quod
eſt falſum, quia non eſt veriſimile Deum duo corpo-
ra ſimul iuncta feciſſe: quod pertinet ad monſtra,
[De quibus habetur ſuper verbo, *ſoboles quam geſta-
bat in vtero.* & ſuper verbo, *quæ filium ex eo ſuſcipiens.*
& plenius ſuper verbo, *& filios ſuſcipiens ex eadem.* in
principio.] quæ ſolùm per accidens contingunt in
natura, & non fuiſſet rationabile quòd in prima re-
rum creatione, artifex omniū ab illis inciperet, quæ
fiunt per accidens. Cùm talia non cadāt ſub arte ma-
ximè in natura humana, quæ nobilior eſt ſecundùm
Lyram, allegato Geneſis primò cap. ſuper verbo, ma-
137 ſculum. Et † ratione huius prioritatis & aliorum
ſupradictorum verba legum, Vlpianus in l. j. ff. de ſe-
natorib. maiorem dicit eſſe dignitatem in ipſo ſexu
[De quo plenè habetur infrà ſuper verbo, *ſi abſque
liberis moreretur.* ij. in materia exemplaris ſubſtitutio-
nis, & in iiij. articulo eiuſdem.] virili, quàm fœmi-
neo. Ad conſeruationem cuius & nominis ac fami-
liæ defuncti multa ſatis exorbitantia & miraculoſa
facta hactenus fuerūt. quia fratricida qui ſolus ſuper-
erat, & in quo nomen patris & domus conſiſtebat,
à lege veniam obtinuit precibus matris, & delictum
eius impunitum remanſit. ſecundi Regum decimo-
quarto. ea ſola ratione, vt nomen patris & reliquiæ
domus non extinguerentur in terra, vt ibi dicitur.
Sic fecit Chriſtus Lucæ ſeptimo: qui filium viduæ
vnicum, cùm mortuus portaretur, reſuſcitauit.
138 Imò † monachus de monaſterio exire, & cum illo
faciliter diſpenſari ad matrimonium contrahendum
dotaturum, donec filium ſuſceperit, in quo nomen
domus illuſtris conſeruetur, ſecundùm Ioannem
Andræam in capitulo, actus legitimi. de regulis iuris
libro ſexto. in mercuriali. [De quo plenè habetur
infrà ſuper verbo, *qui cum alia matrimoniū contrahens.*
in princip.] Ex quibus reſtat talia ſtatuta eſſe fa-
uorabilia, velut tendentia ad conſeruationem nomi-
nis & familiæ: quod publicè intereſt. Et ad quem fi-
nem punitio criminum remittitur, & nexus religio-
nis ſoluitur, quod eſt notabile. Et hanc partem, quòd
talia ſtatuta dicantur & ſint fauorabilia, tenet Ioan-
nes Andræas in additionibus Speculi, ſuper titulo
de ſucceſsionibus ab inteſtato. in additione incipien
te, eſt ſciendum, quòd Iacobus de Aretio. Cynus in
l. prima. C. ad legem Iuliam de adulteriis. Ang. in di-
cta l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſtatis. & alle-
gat conſilium cclxxxviij. Baldus in l. quod verò. ff.
de legibus. Paulus conſilio cccxxxiiij. incipiente,
Primum eſt de intellectu ſtatuti. dicens non eſſe no-
uum derogari naturali æquitati per naturalem æqui-
tatem. argu. l. prima. ff. de vſuris. & l. ita vulneratus.
ff. ad legem Aquiliam. Idem tenet Ludouicus, conſi-
lio quadringenteſimodecimo, incipiente, Quatuor
ſunt quæ refragantur. & conſilio decimoſexto, inci-
piente, Viſo themate. & Baldus in dicta lege, maxi-
mum vitium. Dicentes dictū ſtatutum, cùm ſit fauo-
re maſculorum factum: qui quidem fauor ratione le-
gitima fundatur, vt vidiſtis, dicitur fauorabile, & eſt
cōmunis opinio. Ea quo cùm ſit fauorabile, decidit
Ioannes de Anania in capitulo Iudæi. lo. ij. quem ibi
139 ſequitur Felynus, de Iudæis. † Quòd tale ſtatutum
extenditur ad Iudæos in terra ſtatuti habitantes, vt
maſculus fœminam excludat. Pro quo facit quod
ſentit Baldus in l. ſpadonem. §. iam autem. ff. de excu-
ſatio. tuto. dum dicit immunitatem conceſſam ha-
bitatoribus alicuius loci extendi ad Iudæos ibi habi-
tantes. Idē dicit in capitulo primo. de noua fidelita-
tis forma. facit tex. in authentica, de quæſto. in prin-
cipio. & melius gloſſa prima, quam ibi not. Domini-
cus in capitulo, ius quiritum. prima diſtinctio. Si au-
tem ſtatutum filias excluderet maritatas non facta
mentione de dote, tale ſtatutum non eſſet fauorabi-
le. ſed potius odioſum, ſecundum Panor. in rubrica
140 de ſponſalibus. de quo infra dicam. Vnum † tamen
menti tenebitis, quòd ſiue dictū ſtatutum ſit fauora-
bile, ſiue odioſum, non extenditur ad bona dotantis
vltra territorium ſtatuentium ſita & poſita. vt eſt de
mente Bart. Bal. & omnium in l. prima. C. de ſumma
Trinita. & plenè conſuluit Alexand. in prima parte
conſilio cxxviij. incipiente, Conſideratis verbis.
141 Ot † pro intellectu huius ſtatuti ſiue conſuetudi-
nis, ſciendum eſt quòd ad hoc, vt tale ſtatutum locū
habeat, ſcilicet vt filiæ excludantur, duo ſunt neceſſa-
ria. Primò, quod filij ſuperſint maſculi, qui filias exclu-
dant: quia aliàs non excluderentur, quaſi deficiente
ratione ſtatuti. Tamen ad eas excludendas ſufficit,
quòd vnus ſuperſit maſculus ſecundùm Bald. in l. pri-
ma. C. de condictio. inſer. Cùm hoc ſuadeat ratio na-
turalis: vt dicta l. prima. facit text. in l. iubemus. §. pe-
nultimo. C. ad Trebell. & in l. iij. §. j. ff. de negotiis ge-
142 ſtis. vbi dicit Baldus, † quòd ſtatutum puniens fal-
ſos teſtes, locum habet in producente vnum. Idem te
net Bartolus in l. prima. §. omnem. ff. vi bonorum ra-
ptorum. facit quod ipſemet no. in l. Stichus qui meus
erit. ff. de legatis primo. & ſequitur Petr. de Ancha-
rano. in capitulo penultimo, de re iudicata. libro ſex-
to. Nec refert, an ille maſculus ſuperſtes ſit laicus,
vel clericus: quia vterque filiam excludit, licet in cle-
rico ceſſare videatur ratio ſtatuti, quæ eſt familiæ
conſeruatio, vt dixi: quia per clericos qui matrimo-
nium contrahere non poſſunt, conſeruari non po ſ-
ſet, cùm prolem niſi damnatam habere non valeant.
Tamen cùm in clericis filios habere non poſſe ſit im-
pedimentum accidentale & non naturale, tale vi-
tium attendi non debet: ſecundùm Baldum in quo-
dam

dam eius conſilio inter cõſilia Angeli fratris ſui po-
ſito.cclxa.incipien. Quis ſuccedat filio infanti.nam
quoties ſtatutum priuilegiando affert commodum,
etiam includit clericos, ſecundùm Panor.in cap.con
ſtitutus.iij. colum.de in integrum reſtitutione.& in
capi.eccleſia ſanctæ Mariæ.vbi plenè Feli.de conſti
143 tu.in vij.quæſtio. Et † etiã includere videtur mo-
nachos, qui licet per monachationem eſſe deſinant
in patris poteſtate, tamen iura retinent ſuorum: ita
quòd habẽt omnia iura ſuitatis, ac ſi in poteſtate re-
manſiſſent.l.finali.C.de epiſco.& cler.licet Specula.
ſentire videatur contrarium,titu.de ſtatu monacho.
verſiculo lij.quæritur.Sed eius opinio locum habere
poſſet in profeſſo regulam mendicantium, qui in o-
mnibus & per omnia habetur pro naturaliter mor-
tuo ſecundum Barto.in l.cùm pater.§.hæreditatem.
ff.de lega.ij. Et idem in aliis non mendicantibus ſe-
cundùm conſuetudinem huius regni:quæ omnes mo
nachos à ſuccedendo repellit,vt dicã infrà ſuper ver
☞ bo, *& vxorẽ nomine Adelaſiam*. [Vbi plene in pri
144 mo articulo principali.] Ex † quo ſequitur dictũ
ſtatutũ, filias ſtantibus maſculis excludens, locum ha
bere ſtante filio nõ habente virilia, ſeu teſticulis ca-
rente. vel aliàs inhabili ad procreandum: quia tales
defectus ſunt ex accidenti,& non à natura. Ideo atten
di debet communis hominum natura, & non alicu-
ius ſpeciale vitium.l.ſi quis poſthumus. in princi.ff.
de liberis & poſthu.ſecundùm Bal.in dicto conſilio
iij.colum. Anto.de Butri.& Panor.in capi.quod cle-
ricis.xiij.col.de foro compet. Quæ opinio ſeruatur
in practica ſecundùm Imo. in cap. dilecti filij. de fo-
ro competen.licet Ange. conſil. cclxxxij.incipiente:
Stante prædicto themate.in fin.cõſuluerit contrariũ
cõtra magis communem opinionem: per quam vo-
luerunt aliqui tales ſpadones.quibus abſciſſa ſunt vi
rilia,poſſe matrimoniũ cõtrahere.l.ſi ſerua.§. ſi ſpa-
donem.ff.de iure dotiũ.& dicta l.ſi quis poſthumus.
in princi.de quo per glo.in cap.hi qui. xxxij. quæſt.
vij.& Ioan. And.in cap.quòd ſedem.de frigi. & ma-
leficia. Tamen Ludo.ſingulari.xxviij.ſub litera M.
incipiente, Bononiæ dum eram. tenet, quod matri-
monium contrahere nõ poteſt. Cùm in eo ceſſet du-
plex cauſa inſtitutionis matrimonij, ſcilicet ſobolis
procreatio,& fornicationis euitatio. Et reſpõdendo
ad dictum §.ſi ſpadonem. dicit quòd loquitur in ca-
rente vno ſolo teſticulo, qui cũ alio generare poteſt
& fornicari.l.Pomponius.ff.de ędil.edicto. Vnde re
ſtat. quòd clerici ſicut laici fœminas excludunt, &
fructu ſtatuti gaudent, licet religioſi exiſtant: quod
145 intelligitur vt ſuprà dixi. Et † quod dictũ eſt, ma
ſculos filias excludere, eſt verum, quoties agitur de
hæreditate laici, aut clerici coniugati, qui in omni
præterquã criminali, laico comparatur.c.primo.de
cleri.coniuga.lib.vj.Si autem ageretur de hæredita
te clerici defuncti, vt quia poſtquã ex vxore habuit
liberos, effectus presbyter deceſsit: tunc tale ſtatutũ
fœminas excludens locum non haberet ſecundùm
Imo.in dicto capi.quod clericis. quia tale ſtatutum
agit facere hęredẽ decedenti. Or quia decedens non
eſt ſubditus ſtatuenti, tale ſtatutum ipſum non com
prehendit ſecundùm eum ibi: dicens ſic aliàs conſu-
146 luiſſe apud Lucam ciuitatem. Pariter † intelliga-
tis filiam excludi à paterna ſucceſsione per filiũ na-
turalem & legitimum, quia exiſtentia filij naturalis
tantùm vel ſpurij eam non excluderet. Cũ tales ma-
ſculi in teſtamento nõ cõprehendantur. Per ea, quæ
147 vidiſtis ſuper verbo, *Raynutius de clera*. Etiã † ſi le-
gitimati eſſent, vt refert Ludo cum alijs famoſis do-
cto.cõſuluiſſe. in l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſuca-
pio.volens, quòd, ſi ſtatutum dicat, quòd filij legiti-
mè nati excludant filias, tale ſtatutum locum nõ ha-
bet in filio naturali legitimato, qui licet ſit legiti-
mus, non tamen eſt legitimè natus.ff.filium.l.de his
qui ſunt ſui vel alieni iuris. Vnde caſus iſte velut o-
miſſus à ſtatuto, relinquitur diſpoſitioni iuris com-
munis: quo tales non excludunt filias. facit l. ſi extra
neus.ff.de condictione ob cauſam. Præterea ſtatu-
tum nõ trahitur ad caſum fictum.l.prima.§. hoc in-
terdictum.ff.de fonte. Et tales legitimati non dicun
tur propriè filij, ſed impropriè & fictè, vt d.l.filium.
Et idem dicit Ludouicus vbi ſuprà. Si ſtatutũ ſim
pliciter loqueretur, quòd filij excludant filias, quo
etiam caſu filia non excluderetur per maſculum le-
gitimatum.l.prima.§.ſi quis filium.ff. ſi tabulæ teſta
men.nullæ extabunt.vbi licet filius in poteſtate pa-
tris conſtitutus nepotem excludat ex ſe natum, tamẽ
ſi filius ille emãcipetur, & poſtea readoptetur, & ſic
priſtinæ patriæ poteſtati reſtituatur, nõ excludit ne
potem.l.filio quem pater.ff. de liberis & poſthu. ſed
in propoſito licet ſi filius fuiſſet legitimus, excluſiſ-
ſet fœminam: tamẽ poſtea ad iura legitimitatis dedu
ctus filiam excludere non debet. Sed cõtrariam ſen-
tentiam, quòd imò legitimatus filiam excludat, te-
☞ net Bal.in l. cùm acutiſsimi. [De quo plenè habe-
tur infrà ſuper verbo, *ſi abſque liberis moreretur*. j.in
ij.limitatione.] C.de fideicom. quia ſecundùm eum
legitimatus habet verum principium: quod probat
ex deciſione Iacob. de Are. quã refert Ioan. Andræ.
in addi. Spec.titu.de ſucceſ.ab inteſtat.in fin. dicens,
quòd conditio, ſi abſque liberis deceſſerit, non verifi
catur ſtãte filio legitimato, qui ſubſtitutum excludet.
tales enim filij legitimati dicuntur filij naturales & le
gitimi, ſcilicet natura & l.cooperãtibus. facit text. in
Authen. quibus mo. naturales efficiũ. legit. §. ſi quis
igitur.in fin.ibi, donum patris & principis. quod idẽ
eſt ac ſi diceret naturæ ſimul & legis. Præterea tales
legitimati verè & nõ fictè dicuntur legitimi, argu.
l.ſecundæ.C.de iure anu.aureor.vbi libertus reſtitu-
tus natalibus dicitur verè ingenuus, ita in propoſito
erit, vt legitimatus dicatur verè legitimè natus. Cum
148 † legitimare aliud non ſit, quàm maculam abſterge
re illegitimitatis: quæ iuri naturæ nõ inhæret, ſed e-
rat iure gentium offuſcata ex defectu matrimonij ſe
cundùm gloſ. in l.manumiſsiones. ff. de iuſtitia & iu-
re.& ita reſidet Bald.vbi ſuprà. Sed pro concordia
opinionum aſſumere neceſſe eſt doctrinam Ant. de
Butri.in capitu.cùm venerabilem.qui filij ſunt legi-
timi. volentis, quòd legitimati per ſequẽs matrimo-
nium vel alios mores legales, de quibus in capitu.per
tuas, illo eodem titulo. comprehenduntur appellatio
ne legitimorum etiam in ſtatuto facta. Et ita intelli-
gi poteſt opinio Bald. in dicta lege, cum acutiſsimi.
Secus autem eſſet in legitimato per reſcriptum prin-
cipis, qui ſtatuto non comprehenderetur mẽtionem
faciente de legitimis, aut filijs ſimpliciter. Et ita de-
bet intelligi opinio Ludou. in d.l.ſi is qui pro empto
re ff. de vſucap. ad quod facit quod ſuprà dixi, ſuper
verbo, Raynutius. in quarta fallentia. Et ratio diſ-
ferentiæ eſt, quia dato quòd legitimatus per reſcri-
ptum ſit verè legitimus, tamen non eſt legitimus de
iure communi. Sed de iure ſpeciali, de quo ſtatutum
non præſumitur cogitaſſe, maximè in præiudicium
aliorum ad excludendum filias. facit lex, Iulianus.
ff.qui & à quibus. Sed ſolùm cenſetur ſtatutũ diſpo-

ſuiſſe & ſenſiſſe de legitimis iure communi, quales
ſunt legitimati per ſequens matrimonium, iuxta §.
fina.inſtitut.de nupt.ſecundùm Pau.qui quidem cō
ſuluit conſil.ccxxiij.incipiente:ſuper eo quod primo
loco vj.& vij.column & in l.fin. C.de his qui veniā
149 ætа.impetra.vbi Bal & Sali. Similiter ſtante † ta-
li ſtatuto, filius legitimus tantùm, ſcilicet ciuilis, id
eſt adoptiuus, vel arrogatus, filiam dotatam non ex-
cludit. Per ea quæ notant Cyn.& Ang.in l.generali
ter.§.cùm autem. C.de inſtitu.& ſubſtitu. ſub condi
tio.fact.vbi dicunt diſpoſitionem l. cùm acutiſsimi.
C.de fideicom. non locum habere in filiis legitimis
tantùm, quia ſi ſubſtitutum non excludunt. [De quo
plenè habetur ſuper verbo, *ſi abſque liberis morere-
tur*.j.in iij.limitatione.] Sicut eum excluderent na-
turales & legitimi ſimul, vt ibi:nam tale ſtatutum na-
turalitatem conſiderans, filium non comprehendit
adoptiuum, qui eſt tantùm ciuiliter filius. facit text
in dicta l.finali. C.de his qui veniam æta.impetra.&
optimè in l.ſi quis ita.§.ia cui.ff.de legat.ij.vbi Bart.
facit tex. in l.ij.§.adop.ff.de vacatio.& excuſatio. mu
nerum. vbi inter liberos non computantur:attenden
da eſt enim natura pluſquam accidens.l.qui habet.ff.
de tute. Ergo ſtatutum præſumitur potius ſenſiſſe de
filio ſecundum naturam, quàm ſecundùm accidens.
facit quod voluit Bald.quem ibi refert Panormitan.
in c.licet de officio delega. Præterea tale ſtatutum
eſt exorbitans, vt dicta l.maximum vitium. ergo ve-
nit reſtringendum. Cùm de his cogitaſſe non præ-
ſumatur.capitulo, cùm à iure communi.de regulis iu
ris.libro vj. Præſertim quia preiudicaret filiabus. Vn
de cùm ſatis operari poſsit in filio naturali & legiti-
mo, non extendi debet ad filium ciuilem tantùm in
150 odium fœminarum. Bene † verum eſt, quòd ſicut
filius naturalis & legitimus filias excludit, ita & ne-
pos ex eo excludit eas, ſcilicet amitas ſuas, ſecundùm
Iaco.Butrig.in quadam ſua diſputatione incipien-
te, ſtatuto vel conſuetudine. [Bald.in iij. parte con
ſi.xxx.incipiente, præſuppoſito ſtatuto.ij.colum.cō-
ſuluit contrarium: vt plenè habetur infrà ſuper ver-
bo, *& vxorem nomine Adelaſiam*. loquendo de iure
repræſentationis nepotum loco patris. dic vt ibi.]
Quā ſequitur Ioan. Andr.in addi Spec.tit. de ſucceſ.
ab inteſt.ſuper rubr e.& Cyn.in dicta l.j.C. de adul
te.volentes nomine filij ſub larga ſignificatione ve-
nire nepotem.quod ſequitur Pau.conſi.clxxxij. inci
pien.Præſens caſus. Nam tale ſtatutum reſpectu ma
ſculorum, vt vidiſtis, non dicitur odioſum:maximè,
quia nepos ex filio venit ex perſona ſui patris, ſecun-
dùm Bald.conſi.cccxxxviij.incipien.Præſens caſus.
& Ludou.cōſilio cxxix.incipiente, licet magna apud
me fuerit dubitatio. Quod eſt verum, ſiue in tali ſta-
tuto ſit aſsignata certa ratio, ſiue non:quia ex quo aſ-
ſignari non poteſt, niſi vna, ſcilicet conſeruationis fa
miliæ, vt dixi:certè illa habetur ſemper pro expreſſa,
ſecundùm gloſ.in l.quamuis. C.de fideicom.& not.
Bal.in l.fin.C.de libe.præteri.vel exhæreda. & in l.
nominatim.ff.de libe.& poſthu.per illum text. Cùm
igitur ratio ſtatuti, quæ alia non eſt, quàm conſerua-
tio familiæ, militet in nepote ſicut in filio, tale ſtatu-
tum locum habebit. Nec tunc fieri dicitur extenſio
de caſu ad caſum, ſecundùm Bal. ſingulariter in l.de
151 quibus.ff.de legibus. Quoties † enim in pluribus
eſt eadē ratio, tunc illa vna & eadem expreſſa vel non
expreſſa in vno, omnes alios decidit caſus ſimiles, nō
vi extenſionis, ſed comprehēſionis: quia ſicut genus
cōprehendit ſpecies, ſic etiam generalis ratio diuer-
ſas comprehendit ſpecies caſuum emergentium. Sed
quando eſſent diuerſæ rationes ſimiles, tunc dicere-
152 tur de vna ad aliam fieri extenſio: † quæ aliud nō eſt,
quàm quædam interpretatio de termino ad termi-
num per adæquationem & paritatem rationis. Vn-
de quoties eſt vna eadem ratio numero, non dicitur
propriè fieri extenſio. Sed virtute legis vel ſtatuti di
rectè fit determinatio, licet verba deficiant. Et hæc
vera, quòd nepos excludit fœminas, vbi ſtatutum di
cit, maſculum fœminas excludere, vel dicit filiū ex-
cludere ſororem. Secus ſi ſtatutū diceret fratrem ex-
cludere ſororem. Quo caſu nepos fœminam non
excluderet:quia licet appellatione filij veniat nepos,
vt videtis:non tamen reperitur, quòd appellatione
fratris veniat nepos ex fratre:in qua ſententia multi
conueniunt. Attamen dubitandum eſt, quòd contra
riū ſit veritas: quia ratio ſtatuti quæ eſt conſeruatio
familiæ ſuadet, quòd veniat talis nepos per textū no
ta.in §.quarto gradu.inſtitut.de gradibus cognatio.
153 Plus † videtur quòd ſicut filius excludit filiam, &
nepos ex filio ſuam amittam:ita idem nepos ex filio
neptem excludet ex alio filio ſecundùm Iacobum
de Aretio. quem ſequitur Ioannes Andreæ in ad-
dit. Speculato.ſuper allegato titulo de ſucceſ.ab inte
ſta.& Bald.in l. ſancimus. C.de inofficioſo teſtamen
to.quia ratio eadem eſt in hoc caſu, quæ eſt in fratre
& ſorore. Et verba ſtatuti non repugnant, imò mēs
& intentio concordat, quæ eſt conſeruatio familiæ
& agnationis, quod verum eſſet, etiam ſi ſtatutum di-
ceret fratrem excludere fœminam. Nam licet appel-
latione fratris non veniat nepos, quo ad excluden-
dum filiam eius amitam, ſecundùm aliquos, vt ſuprà
dixi. Tamen ſecus eſt quo ad excludendum filiam ex
filio, & ſic neptem:quia cùm iſti ſint pari gradu con
ſanguinei, benè appellantur fratres & ſorores, vt di-
154 cto §.quarto gradu. Vnum † tamen menti tenebi-
tis, quòd talia ſtatuta filias excludentia propter
maſculos vel agnatos, effectum ſortiuntur patre ab
inteſtato moriente, vel etiam facto teſtamento, in
quo maſculi ſeu agnati fuerint hæredes inſtituti,
quorum fauore filiæ excludebantur. Si autem extra-
nei eſſent hæredes inſtituti, filiæ non excluderen-
tur, quin præteritæ dicere poſsint teſtamentum nul-
lum:vel in aliquo inſtitutæ petere poſsint legitimā,
vel legitimæ ſupplementum in corporibus hæredi a
rijs, cum fructibus à tempore mortis teſtatoris, vt
clarè conſuluit Alexan.in prima parte conſilio lxix.
Incipiente ſuper primo dubio, quia in pecunia non
cogerentur legitimam acceptare, ſecundùm Bartol.
In l.ſuus quoque. ff. de hæredibus inſtituendis. niſi
relictum pecuniarium eis in teſtamento patris reli-
ctum acceptaſſent: quo caſu petere poſſent pecuniā
cum vſuris concurrentibus ad fructus corporum eis
pro legitima debitorū, ſicut ſi relictum pecuniarium
non acceptaſſent. Quæ quidem vſuræ etiam hodie pe
ti poſſunt licitè, cùm loco intereſſe ſuccedāt. de quo
plenè in dicto cōſilio. Et ita his præteritis diebus di
ctum fuit per arreſtum curiæ parlamenti Toloſæ
contra Ludouicum de Ruppeſolio, ſcutiferum fra-
trem domini Berengarij domini & hæredis vniuer-
ſalis domus de Ruppeſolio, & caſtri noui de Monte
raterio huius ſeneſcalliæ, qui relictū in pecunia ſi-
bi à patre factum agnouerat, partem illius recipien-
do. Et domum legitimam petebat in corporibus hę
reditarijs:tamen fuit dictum quòd reſiduum habe-
ret in pecunia. Alter verò frater videlicet Aſtor-
gius, qui nihil de legato pecuniario ſibi relicto rece-

perat,

perat, ſuam l giti mam haberet in corporibus hære-
155 ditariis. Secundo † principaliter, vt dictum ſtatutum locum habeat, requiritur, quod filia de cuius excluſione quæritur, ſit erit dotata: tamẽ ſufficit quòd dotata fuerit actualiter, vt quia iã maritata, & dos ei data, & tradita realiter, vel quòd dos ſit ei aſsigna ta per patrẽ in teſtamento: vel aliter ſecundum Bartol. in l. Titio centũ. §. Titio genero. ff. de conditionibus & demonſtrationibus. & in l. qui pupillam. ff. de adulterijs. Primò per illum textũ. Secundò per l. non eſt matrimonium. ff. de ritu nuptiarum. facit l. qui pupillam, eodem titulo. Tertiò, per gloſſ. quæ hoc videtur velle in l. cùm in plures. §. primo. ff de adminiſtratio. tutorum. Quartò, quia ſtatutum loquitur de filia dotata à patre. Sed pater dotem aſsignando exercuit actum dotandi, quantũ in eo fuit. l. mulier. §. primo. ff. de conditione inſtituenda. & l. Stichum. ff. de ſtatu liberorũ, ergo &c. Et hanc opinionẽ ſequitur Baldus in l. nũ fine. C. de bonis quæ liberis. dicens ita cõſuetudine ſeruarit in ciuitate Peruſij, vbi communis vſus loquendi interpretatur illam eſſe dotatam, cui dos aſsignata fuit tantùm. facit gloſ. in l. prima. §. accedit. C. de rei vxoriæ actione. & Paulus conſilio ccxxxiij. incipiente, ſuper eo quod quæritur. Subiungens ibi idem eſſe, ſi dos fuiſſet filiæ per patrem in teſtamento relicta ſub conditione. Idẽ tenet in dicto §. Titio genero. [De quo plenè habetur ſuper verbo, *reliquit*. loquendo quan
156 do legitimi dilationem capit.] An † autem dos data pro matrimonio ſpirituali, puta pro filia facta moniali, eam excludat à ſucceſsione patris, videatis plenè Petrum de Vbaldis in ſuo tractatu de duobus fratribus parte xj. & columna ſexta. Tamen in præſenti regno Franciæ quæſtio nõ procedere: in quo profeſsi nunquam ſuccedunt ſecundùm Maſuerum titulo de ſucceſsio. in teſtamentis, & vltimis voluntatibus. §. item. per conſuetudinem regni: vt videbi tis ſuper verbo, *& vxorem nomine Adelaſiam*. [Vbi de hoc plene in primo principali articulo.] Sanè
157 † tamen intelligatis per ſolam dotis conſtitutionẽ & ſimplicem aſsignationem filiam excludi à ſucceſſione, vbi ſtatutum ſimpliciter excludit filiam dota-
158 tam. Si † verò ſtatutum filiam excluderet dotatam & maritatam, prout facit ſtatutum præſentis ci-
159 uitatis Caturci huius tenoris. Filia † per patrem maritata in bonis paternis nihil vlterius petere poteſt. Sed ſi dos promiſſa ſoluta non fuerit, illam ſolummodo petat ſine pluri: in alijs autem bonis quæ patris ſunt vel fuerunt, alijs ſtantibus liberis nullum ius habeat, nec habere debeat: niſi in his quæ à patre ſibi data fuerunt: vel relicta. Et ſi contingeret, quòd vnus ex fratibus, dictæ filiæ maritatæ, decederet in minori ætate, vel ſine vllo condito teſtamẽto, bona illius fratris decedentis ad alios fratres non ad ſororem debere pertinere. Hæc ibi. Tunc ſtante tali ſtatuto, non ſufficeret filiam eſſe in teſtamento dotatam, ſecundùm Baldum in dicta l. non ſine. Quinimò requirerẽtur duo copulatiuè: ſcilicet quòd fo-
160 ret maritata & dotata. Si † autem ſtatutum diceret, quòd filia maritata cum fratribus non ſuccederet, requireretur quòd eſſet vxor per verba de præſenti, vt excluderetur: licet ad dotem agere poſſe et conſtitutam vel conſtituendam. Cùm etiam eo tunc ſine dote conſtituta ſit à ſucceſsione dotantis excluſa, quãuis ve cõgrue dotetur agere poſsit. Nec ſufficeret, quòd eſſet ſponſa ſecundum Petrum, vt
161 refert Cynus in dicta lege, non ſine. Nam † vbi tractatur de odio mulieris, appellatione maritatæ non venit ſponſa. l. ſolet. in fine. vbi Baldus & Angelus. ff. de his qui notantur infamia. & Baldus in lege, ſi ante. ff. ſolu. matrimonio. & Panormitanus in capitulo. illud. de præſumptio. & ſuper rubrica de ſpõſatio. in fine. Et eſt communis opinio, quam intelligatis eſſe veram in vera ſponſa, quæ non excluditur, vt dixi. Vbi verò eſſent ſpõſalia inter impuberes de præſenti contracta, quæ per ſuperuenientiam legitimæ ætatis tranſiſſent in matrimoniũ de præſenti, iuxta capitulũ primũ. de deſponſatione impuberum. libro ſexto. Tunc in tali ſponſa ex hoc vxore effecta ſtatutum locum haberet, etiam ſi carnalis copula ſequuta non ſit: quia talis dicitur maritata ſecundum docto. Et idẽ eſſet ſecundùm aliquos in ſponſa de futuro, quæ fuit per ſponſum carnaliter cognita. Quia cùm talia ſponſalia præſumptione iuris & de iure tranſeant in matrimonium de præſenti. capitulo, is qui fidem. infrà de ſponſa. Talis dicitur ſatis maritata. Facit quod in ſimili dicit Panormitanus, in prima parte conſilio primo. Quod eſt bona limitatio ad Bartolum in dicto §. Titio genero. Volentem ſufficere dotem eſſe conſtitutam ad excludendum filiam: quia hoc locum non haberet vbi ſtatutum requireret filiam eſſe maritatam & dotatam, vt in præſenti ciuitate, vbi fallit dictum Bartoli. Se-
162 cundò † fallit, vbi ſtatutũ requireret dotem datam & traditam: quo caſu non verificaretur in dote ſimpliciter promiſſa, vel teſtamento relicta ſeu deſtinata ſecundùm Barto. in l. iubemus. §. ſanc. C. de ſacro. ſanctis eccleſijs. quem ſequuntur Baldus & Ludoui. in l. ab hoſtibus. §. ſi vxorem. ff. ſoluto matrimonio. & Paulus in l. ſi marito. §. primo. illo eodẽ titulo. Et plenè Andræ. de Yſernia in capitulo primo, de ſucceſsio. feudorum. Nam aliud eſt dotẽ eſſe datam, & aliud eſſe promiſſam. facit l. ſciẽdum. §. ſi fundus. ff.
163 qui ſatiſda. cogantur. Prætereà † verbum ſimpliciter prolatũ intelligi debet in potiori ſignificato. inſtit. de iure naturali. §. ius autem ciuile. Ergo cùm ſtatutum requirit dotem datam, & cõſequenter matrimonium eſſe contractũ, ſine quo dos eſſe non poteſt. Tali caſu non ſufficeret dotem eſſe promiſſam aut, ſimiliter conſtitutam. Tertiò fallit prædicta deciſio Bartol. vbi pater legaret ſimpliciter certam quantitatem ipſi filiæ, puta centum, vel eam inſtitueret in centum: quia tunc non excluderetur per ſtatutum velut dotata. Cùm tale ſimplex legatum vel inſtitutio multum differat à dotis cõſtitutione. l. filia. cum ibi nota. C. de legatis. Aliàs ſequeretur, quòd mulier ſi nunquam nuberet ex quocunque legato diceretur dotata: quod lege non probatur. Vnde iſte caſus tanquam omiſſus à ſtatuto relinquitur diſpoſitioni iuris communis argumento l. ſi cum dotem. §. primo ff. ſoluto matrimonio. & l. commodiſſimè. ff. de liberis & poſthumis. Maximè cum agatur de lege communi corrigenda, & de materia exorbitanti. argumento l. cùm quidam. allegato titulo de liberis & poſthumis. Prætereà, quia ceſſat qualitas requiſita à ſtatuto, ſcilicet dotatio, Igitur ceſſare debet ſtatutum. Ideo requiritur, quòd pater ad excludendum filiam ſibi leget, vel aliquid relin-
164 quat pro dote. Aut † ſi eſſet moniale, det aliquid monaſterio in eleemoſynam pro filia quæ monaſterium ingreditur: cum qua dote erit talis filia à ſucceſsione excluſa virtute ſtatuti filiam maritatam & dotatam excludentis: quia ingrediendo contraxit matrimoniũ cum Deo immortali. Et ſic

pater dando ipſi monaſterio dotem ſatis dare dici-
tur. Et talis donatio ex communi vſu loquendi dos
appellatur, ſecundùm Bartolum in dicto §. Titio ge
nero. Et doctores, maximè Panormitanus in capitu
lo, in præſentia. de probationi. & plenè Fely. [De
quo plenius dicitur ſuper verbo, *dotem quã ei dede-
rat.* in principio.] in capitu. eccleſia ſanctæ Mariæ.
165 in ſexta quæſtione de conſtitutio. Et † hac deci-
ſione, quòd ſimplex legatum per patrem filiæ reli-
ctum, non cenſetur factum cauſa dotis, deciditur,
quòd ſi pater filiæ ſuæ reliquerit centum pro dote:
deinde ei domum ſimpliciter legauerit, licet legatũ
dotis tacitam habeat conditionem, ſeu dilationem,
ſcilicet cùm filia nupſerit, vel ad annos nubiles per-
uenerit: nec antè peti poſsit dicta l. mulierem. ff. de
ritu. nuptia. & l. quod pupillę. ff. quando dies legat.
cedit. & l. hæc conditio. la j. ff. de conditionibus &
demonſtrationibus. & clarè decidunt Barto. & Pau.
in dicto §. Titio genero. Tamen dicta conditio lega
to dotis adiecta non ineſt, nec ſubauditur in legato
domus eidem filiæ ſimpliciter facto: imò legatum
domus ilico debebitur, nec expectabitur, quod filia
nubat, vel ad annos nubiles perueniat. Nã licet con-
ditio adiecta vni legato repetita cenſeatur in alio ei
dem perſonæ per eundem & in eodem teſtamento
facto & relicto. l. in repetendis. & l. ſi tibi purè. ff. de
lega. tertio. tamen iſtud eſt verum, vbi conditio ex-
preſſa non inerat, neque ſubintelligebatur: quo caſu
expreſſa in vno, cẽſetur repetita in alio. Sed in caſu
noſtro conditio nuptiarum tacitè legato dotis ine-
rat, & ſubintelligebatur: ideo expreſſa per teſtato
rem in legato dotis nunquam intelligitur repetita
in alio, vt eſt caſus ſingularis & mirabilis in l. ſi in
diem. §. fina. ff. de conditionibus & demonſtrationi-
bus, ſecundum Ludoui. ſingulari xv ſuper litera L.
incipiente, Dico tibi vnũ quod eſt perpetuò menti
166 tenendum. Or † ad propoſitum reuertendo, vt fi-
lia per ſtatutum excludatur, oportet quod ſit dota-
ta. Et ſufficit, quòd ſemel dotata fuerit, licet tempo-
re mortis patris viduata reperiatur morte mariti,
ſecundùm Baldũ in l. prima. in fine. C. vnde vir &
vxor dotata enim ſatis dicit, quæ ſoluto matrimo-
nio dotem recuperauit, ſeu recuperare potuit. l. fina.
C. communia vtriuſque iudicij & l. ſi ſocius pro filia.
ff. pro ſocio. & l. filiæ de collatio. & ita ſe habet ſe
167 cundũ eũ communis vſus loquendi. Pariter † ſuf
ficit ad excludendũ filiam, quòd dotata fuerit ſiue
à patre, ſiue à matre: ſiue ab auo, ſiue ad auia: dum-
modo de eorum vel alicuius dotantis ipſorum hære
ditate agatur. Quoniam tunc apellatione patris &
matris continentur auus & auia. l. iuxta. in fi. ff. de
verborum ſignificatione. & l. quicũque. C. de ſeruis
fugiti. ſecundùm Paul. conſilio cccxliij. incipiente,
primũ eſt de intellectu dicti ſtatuti. vbi concludi-
tur, quòd ſtatutum matrem excludens, excludit e-
tiam auiam. Vnde ſiue agatur de hæreditate paterna
vel materna, aui vel auiæ: ſufficit fœminam eſſe do-
tatam, aut ei de dote vel pro dote eſſe prouiſum, vel
relictũ ab illo, de cuius hæreditate agitur. Si autem
pater filiam dotaret de propria ſubſtãtia ipſius filiæ
vel vxoris, & non de ſuis bonis, filia non excludere-
tur à bonis paternis, quantũcunque pater actum do
tandi exercuerit. Cùm non ſit in effectu dotata de
bonis & ſubſtantia patris: quia per dotationẽ ſigni-
ficatur ius, & non actus nudi miniſterij. argumen. l.
pater ex prouincia. ff. de manumiſsis vindicta. Niſi
expreſsè ex verbis ſtatuti colligeretur, quòd etiam
aliundè dotata excluderetur ſecundùm Baldum in
l. mater pro filia. C. de iure dotiũ. quem ſequitur Ia-
ſon in l. quoniam nouella. C. de inofficio. teſtamen.
168 & Pau. vbi ſuprà. Sufficit † ergo quòd per patrem
filia dotetur, vt à ſucceſsione excludatur: aut ſaltem
ſtet per filiam, quominus dotetur: vt quia non vult
dotari, nec nubere, ſed caſtitatẽ ſeruare, vt patri ſuc-
cedat: quo caſu cum per ipſam ſtet, quominus dote-
tur, certè pro dotata habetur. argumento l. filium. ff.
vbi pupil. edu. debe. facit. l. iure ciuili. ff. de conditio.
& demonſtrationi. & l. Labeo ſcribit. ff. de contrahẽ
da emptione. Etiam hoc caſu cùm ſtatutum velit
dotem ſuccedere loco legitimæ. l. qui volebat ff. de
hæredibus inſtituendis. Sufficit illi. m offerre ſecun
dùm Baldum in l. pactum. verſiculo xxv. C. de colla.
& l. ſi. verſiculo, ſed ponamus. C. de pactis. Et ſi filia
acceptare nolit, habetur pro dotata, dumtamen ius
ſuccedendi non ſit ei adhuc quæſitum: quia ſi iam eſ-
ſet ei quæſitum, non poſſet cogi inuita dotari: & ſic
renunciaret ſucceſsioni ad eam delatæ. Præterea
169 † intelligatis filiã per quam ſtetit haberi pro dota
ta, ſi culpa ſua non dotetur, vt quia dotari non vult,
nec nubere, vt dixi: quia ſi hoc contingeret non cul
pa filiæ, vt quia pater moritur relicta filia poſthuma.
vel infante, aut furioſa: & ſic ceſſante culpa filiæ nõ
potuit eam dotare, tunc non cenſetur per ſtatutum
excluſa, nec audiretur frater poſt mortem patris vo-
lens eam dotare, loco patris ad eam excludendũ, ſe-
cundùm Baldum in l. ſi plures. verſiculo, iuxta præ-
miſſa. C. de conditio. inſer. & Pet. de Ancha. in capi-
tulo primo. de conſtitu. Barto. in dicto §. Titio gene
170 ro. Et in quodam eius conſi. incipiẽ. Quidam † de-
ceſsit inteſtatus: multominus audiretur frater, ſi pa
ter eã dotare potuiſſet, & noluit, aut neglexit: quia
ſtatutum eam excludere non intendit, niſi à ſucceſ-
ſione dotantis, & non alterius: niſi aliud in ſtatuto
caueretur, ſecũdùm gloſ. & Bal. in l. prima C. de le-
giti. hæredi. & nec tranſit ad heredes facultas dotandi
filiam ad eam excludendam à ſucceſsiõe: ſuper quo
Iaſon in l. cùm mota. vj. colum. C. de trãſaction. tria
171 membra facit. Aliquando † ſtatutum pure loqui-
tur, ſcilicet quòd ſtantibus maſculis filiæ non ſucce-
dant patri, ſed debeant dotari: & tũc facultas dotan-
di tranſit ad hęredes etiam maſculi mortui: qui eius
loco ſuccedũt, & illius perſonam repræſentant. Ali
quando ſtatutũ loquitur conditionaliter incipiens
à præſenti cõditione, vt puta ſi mulier dotata fuerit
à patre vel fratribus, nõ ſuccedat in bonis patris. Et
tunc facultas implendi legalem conditionem ſcili-
cet dotandi, ad hæredes nõ tranſit, vt plenè per Bar
to. & Moderni. in l. ſi decem cũ m petiero. ff. de ver-
borũ obligationibus. Præſertim cùm incipiat à con
ditione, vt declarat Barto. in l. eo teſtatore. ff. de con
ditionibus & demonſtrationibus. Nam etiam in vl-
timis voluntatibus facultas implendi conditionem
non tranſit ad hæredes. inſtitutio. de verborum obli
gationibus. §. ex conditionali. & l. vnica. §. ſin autem
172 ſub conditione. C. de cadu. tollen. Et † ſtatuta in-
telligi debent ſecundùm leges vltimarum volunta-
tũ, vt dicit Barto. in l. prima. C de his quibus vt in-
dig. Aliquando & tertiò verba ſtatuti ſunt dubia, vt
quia ſtare poſſunt conditionaliter, vel modaliter.
Puta ſi ſtatutum dicat, quòd filia dotata non ſucce-
dat patri. hæc verba intelligi poſſunt conditionali-
ter, videlicet ſi filia dotabitur: & etiam intelligi poſ-
ſunt modaliter, aut purè, & certè in dubio ſtabunt
conditionaliter ſecundum Baldum ſi bene pondere
tur in

tur in dictꝭ l.ſi plures.verſiculo,iuata prædicta for
matur talis quæſtio. C.de cõdit.inſertis.& Per.de
Anchara.in dicto cap primo.de conſtitu.verſi.po-
ne ſtatuto cauetur,quod filia dotata. Ad quod facit
deciſio Bal.in dicta l.cùm mota.de trãſactioni.vbi
dicit,ꝙ quoties cauſa quæ apponitur,requiritur ad
originem, ſicut in caſu noſtro, tunc ſtat conditio-
naliter:ſecus quãdo ponitur ad effectum,vt eſt tex.
optimus ſecũdum Imolã.ibi,in l.cùm tale.§.j. ff.de
conditioni.& demõſtra.& Bal.in l.iij.C de arbi.&
Pau.conſi.cviij.incipi.ſuper eod.de quo quæritur.
& conſil.cia.vbi ſentit contrarium,v del.cet quòd
ſtante tali ſtatuto filia à matre dotata non ſuccedet
patri. Tamẽ primum communiter tenetur.videatis
Ludoui.conſil.ccccl.aaavj.incipien.in caſu propo-
ſitæ conſultationis dicentem,ꝙ ibi ſtatutũ filiã do
tatam excluderet à quacũque ſucceſſione extranei
dotantis:ad cuius ſucceſſionẽ ſoli coniuncti,& non
extranei vocantur, tale ſtatutum intelligitur eã ex-
cludere à ſucceſſione ſuorum parentum, vt aliquid
operetur.argument. capitul.ſi papa.de priuilegiis.
libro ſexto. & l.ſi quando.C. de inofficioſo teſta-
mento.in principio. & melius in l. ſi quando.ff.de
legatis primo. idem tenet Paulus conſilio cccxlj.
incipiente, præſuppoſito quòd dictum ſtatutum.
173 Nam † ſtatutum dare nõ poteſt poteſtatem tertiæ
perſonæ,puta viri ea parentibus dotandi filiam vt
à ſucceſſione alterius excludatur. Cùm actus pro-
prius legis ſit aliquos excludere,alios vocare ad ſuc
ceſſionem.l.hoc iure.ff de verbo.ſignifi.& no. Bar.
174 ſuper rubr.ff. de acquir hæredi.His † etenim ceſ-
ſantibus,filia dotata non excludetur, niſi duntaxat
à ſucceſſione dotantis:vnde ſi filia de ſuis propriis
bonis fuerit dotata, à ſucceſſione etiam propriorũ
parentum non cenſetur excluſa ſecũdùm Bal. in l.à
matre. C.de iure dotium.vbi ſuprà dixi. Et ſicut ad
eam excludẽdam à ſucceſſione dotãtis requiritur,
ꝙ tempore mortis ipſius ſit dotata, aut dos relictæ
ita etiam ſtante ſtatuto excludente filiam dotatam
à quacunq; perſona. Quia nõ ſufficeret,ſi poſt mor
tem patris dotaretur à matre,vel alio. Nã cùm tẽ-
pore mortis patris qualitas dotatiõis in ea deficiat
ſtatutum ei non nocet,nec eam excludit, velut non
qualificatũ.& ſic efficitur hæres ſui patris iure ſui-
tatis:adeò ꝙ mater vel alius eam poſteà dotando fa
cere non poteſt,eam deſinere eſſe hæredem patris.
Idem econtra ſi poſt mortem matris & aditã hæ-
reditatẽ per filiã hæredem factã eam dotaret, quia
propter hoc nõ deſineret matris hæres eſſe, ſecun-
dum Bal.in l ſi mater.C.de ſuis & legiti.hær. & in
quodã ſuo conſi.incip.Quędã mulier nomine Leo-
neta.& Cy.in l.j.C.de adult.& Ioan. Andrę.in ad-
ditio Specu.ſuper dicto tit.de ſucce.ab inteſt.videa
tis Ludo.conſi.xl.incipiente,Viſis ac diſcuſſis.Bal.
in l.maximè.C.de bonis quę libe.& in l.ſi mater.C.
de ſuis & legit hæred.Pe.de Anch conſi.ccl.aaviij.
175 & Pau.in dicto §.Titio genero.in fin. Et † reſtat,ꝙ
duobus interuenientibus,ſcilicet maſculos exiſte-
re,& tempore delatæ hæreditatis fœminã dotatam
eſſe, talis fœmina virtute dicti ſtatuti dicitur à ſuc-
ceſſione excluſa:& nedum ipſa,ſed eius filius vel fi-
lia,& cætera proles etiam per rectam lineam deſcẽ-
dẽs ſecundùm Cyn.poſt Nicola.de Mata.in l.j. C.
quę ſit longa conſuetudo. Bart.in l.ij.§.fi.in fi.ff.ad
Tertull.Bal.& Imo.in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſoluto
matrimonio Bal.in dicta l.maximũ de lib.pręte.&
in l.quod verò.ff.de legi.& in l.illam.C.de collatio.

& Angel.in §.ne qui.in Authen.de triẽ.& ſemiſſe.
colla.iii.& conſi.ccx.incipiente,ſtatutum prędictũ.
& Paul.allega.conſil.cccxxvij.incipiente præſens
caſus. Nam poſtquam filia excluditur, ergo & ne-
ptis,& cætera proles, ſecundum Baldũ in l. venia.
C.de in ius vocan.& Panormi.conſi.lxxv.incipien-
te,quidam deceſſit.& idem de nepote ex filia,à pari
tate rationis, Cum mutato ſexu non mutetur cauſa
excluſionis,quę eſt conſeruatio agnationis & nomi
nis familiæ. Præterea nepos venire non poteſt.niſi
tanquàm imago matris ſuæ, vt dicta l.illam. de col-
lationibus. Vnde excluſa cenſetur tota linea deſcen
dens ex filia. Ad quod facit:quia niſi actus à princi
pio ſumat initium, non poteſt ex illo fieri vlterior
productio.l.quæcunque gerimus.ff.de actio.& obli
gatio. Sed principium,ſcilicet filia,eſt excluſum: er
go,&c. Prætereà ſtatutum habuit ad naturam reſpe
ctum,non ad perſonam. Ideo quia nepos maſculus
ex filia deſcendẽs eſt alterius naturæ & agnationis:
cùm familiam ſui patris ſequatur,& non matris,in-
ſtitutione de patria poteſt.in principio. Certè ſi de
medio tollatur filia non propter hoc deſcendẽs ex
ea ſubintrat gradum vel locum. Quæ ratio confun-
dit deciſionem in hoc puncto.in dicta l.maximum.
Ad hoc faciũt quæ dixi, ſecundùm Baldum in pri-
ma fallentia.circa finem quòd nepos à feudi ſucceſ-
ſione ſicut filia eius mater repellitur. [Vt plenius
habetur in verbo, *tande ſine liberis eſt defuncta.*]Vn
de concludendum reſtat,non diſtinguendo an filia
præmoriatur patri vel econtra,quòd ſicut filia dota
ta eſt per ſtatutum excluſa,ita & nepos ex ea,ac vlte
rior proles ſeu poſteritas deſcendens ex ea. Vbi ve-
rò filia nõ eſſet dotata,ſuccederet patri morienti,&
omnes ex ea deſcendentes, etiam ſi talis filia culpa
ſui non fuerit dotata:non quia maritari noluit, ſed
quia fortè inuito patre matrimonium cum aliquo ſi
ne dote,contraxit.(De quo pleni⁹ habetur ſuper
verbo, *dotem quam ei dederat.*) Quo caſu pater eam
non tenetur dotare,vt plenè per glo.& Bartolum in
l.obligamur.ff.de actionibus & obligationib. Nam
hoc caſu patri ſuccedet cum fratro ſuo,non obſtãte
dicto ſtatuto.ſecundùm Panormit. ſingulariter in
cap.accedens.in fine.de procura. Si autem filia non
dotata patri præmoreretur,fortè tũc fieri poſſet di
ſtinctio inter nepotem maſculum,& neptem ex ea:
quia neptis ſi dotetur per auũ non ſuccedet,ex quo
in ipſa cadit qualitas dotis. Quę cùm cadere nõ poſ
ſit in nepote maſculo,eſſet fortè aliud dicendũ. Cũ
tunc eſſemus extra caſum ſtatuti requirentis filiam
eſſe dotatã,neque hoc caſu nepos dicitur ex radice
inhabili,eo quia mater nunquàm dotata fuit. Et idẽ
eo tunc eſſet in nepte,ſi non fuerit per auum dotata
176 vel maritata. Statuto non continẽte. † Et ſicut filia
excluditur per ſtatutum, ita etiã excluſa cenſetur ne
ptis ex filio maſculo, ſecundùm Rapha.in l. venia.
C.de in ius vocan.licet Bal. ibi contrarium voluiſ-
ſet:quia ſicut filia propria defuncti excluditur vt vi
detis,ita excludi debet neptis ex filio,quę melioris
non debet eſſe conditionis,quàm propria eius filia,
de cuius ſucceſſione agitur, argumẽ.in viua matre.
C.de bonis maternis. Prætereà qualitas ſexus ma-
ſculi,quæ erat in patre,ceſſat in filia. Et ſic patrẽ re
præſentare non poteſt. Cùm non habeat qualitatẽ
requiſitã in ſtatuto argumen.l.fin C.de natu. libe-
177 ris. † Vlterius dico, quòd filia dotata ſtante dicto
ſtatuto,nedum eſt excluſa ab hæreditate patria eã
dotantis,ſed etiam à bonis ei obuenientibus ex con-

tractu patris & ſic à feudo & emphyteoſi, quæ pater
acceperat pro ſe & filiis ſuis maſculis, & fœminis.
Nam verba contractus interpretari debent ſecūdū
formam & ordinem ſtatuti, vt ſcilicet illa verba, &
fœminis, intelligantur non ſtantibus maſculis, argu
men. l. ſi duo. ff. de acquirenda hæreditate. ſecūdum
Barto. not. in l. vt iuriſiurandi obligatio. §. ſi liberi.
ff. de operis liber. ſed Bald. in authen. ſi quas ruinas.
C. de ſacroſanctis eccl. tenuit contrarium per tex-
tum in l. fin. ff. de pactis: & l. poſt mortem. §. fi. ff. de
bonorum poſſeſsione contra tabu. Tamen ex verbis
ſuis in l. liberi. C. de operis liber. ſimul poteſt cōcor-
dia inter eos dicendo, aut ſtatutum filiam dotatam
excludit ab hæreditate patris, & hoc caſu cum hoc
ius feudale vel emphyteoticarium ſit ſeparatum ab
hæreditate, poterit filia in feudo & emphyteoſi ſuc
cedere, ſicut maſculus. Et ita procedere poteſt opi-
nio ipſius Bal. Aut ſtatutū diſponit, quòd filia nō ſuc
cedat in bonis patris: & tūc quia horum appellatio-
ne venit ius emphyteoticum. l. bonorum. ff. de ver-
borum ſignificatione. Filia excludetur ab emphy-
teoſi per maſculum. Et ita intelligitur opinio Bart.
videatis Felynum in capit. quæ in eccleſiarum. in fi-
ne. de conſtitutio. vbi concludere videtur fœminas
eſſe omnino excluſas etiam à feudo & emphyteoſi
eccleſiæ, propter exiſtentiam maſculorum. Et nedū
mortuo patre ab inteſtato excluſæ cenſentur per ſta
178 tutum, & à ſuccedēdo repelluntur. † Sed etiam ſi
pater teſtamentum fecerit, in quo ſolos maſculos
hæredes inſtituerit: quia etiam tunc filia velut in te-
ſtamento præterita dicere non poterit teſtamētum
patris nullum, nec ipſum impugnare per viam nul-
litatis, aut contra tabulare, ſecundum Baldum in di
cta l. poſthumus. §. ſi quis. ff. de inoffi. teſtamento. &
Ange. eodem titulo. l. Papinianus. §. ſi mortis cauſa.
& Barto. in l. ij. §. finali. ff. ad Tertul. & in l. j. §. ſcien
dum. ff. de ſuis & legiti. hæredib. vbi dicit, quòd tale
ſtatutū vel conſuetudo, eo tunc facit deſinere filiam
eſſe ſuam, & conſequenter non continuātur in eam
dominium paternæ hæreditatis, vt pater ad inter-
rumpendam neceſſe habeat eam exhæredare, imò
liberè teſtando poteſt eam præterire, iuxta nota. per
Bartol. in l. in ſuis. ff. de liberis & poſthumis. Et ſine
cauſa ingratitudinis in teſtamēto inſerenda exhæ-
redare ſimpliciter dicendo: filiam meam exhære-
dē eſſe volo, vt dicam ſuper verbo, *In eodem teſta-
mento relinquens*. ſecundò. Et quòd teſtamentū præ
terita vel exhæredata impugnare non poſsit, tenent
Raphael Fulgo. Paulus in l. filiæ. C. de collat. Bald.
Ange. & Alexan. in l. Gallus. § & quid ſi tantum. ff.
de liberis & poſthumis. Bald. & Salice. in l. ij. & fina.
C. de liberis præteritis. & ratio eſt, quia illi tantùm
datur bonorū poſſeſsio contra tabulas. Et teſtamen-
tum aliàs impugnare permittitur, cui ab inteſtato
ſucceſsio debetur. l. j. §. filiū. & l. illud. §. j ff. de bono
rum poſſeſsione contra tabulas. Sed huic filię per ſta
tutum excluſæ non debetur ſucceſsio, nec eius poſte
ritati, vt dictū eſt. Ergo néc ei dabitur bonorū poſ-
ſeſsio contra teſtamentum patris. Secundò, quia li-
beri admittuntur ad teſtamenta paterna impugnan-
da, in quibus ſunt præteriti. Et hoc propter iniuriā
eis illatam. vt dicam ſuper verbo, In eodē teſtamen-
to relinquens. primò. Sed cùm filia ſtatuto prohibea
tur ſuccedere, & eius ſoboles, nulla ei videtur facta
iniuria ex præteritione vel exhæredatiōe: igitur ceſ-
ſante iniuria ceſſare debet actio. facit l. ſi præteritus.
ff. de inofficioſo teſtamento. Et hanc opin. ſequitur
Angel. conſil. ccxix. incipiente, Viſo themate prædi-
cto. & conſi. cxxxvj. incipiente, In quæſtione vergē
te, & Paul. conſil. cccxlvij. vbi ad hoc allegat nota. in
l. prima. §. ſi pater. ff. de coniungend. cum emancipa.
liber. vbi dicitur, quòd hæc remedia his tantū dan-
tur perſonis, quæ teſtamentum dicere poſſunt nul-
lum. Idem Bald. & Salic. in dicta l. maximum. & Lu
douicus conſilio xij. incipien. Idem videtur mihi.
179 † Plus dico, quòd tales filiæ per ſtatutū excluſæ
nedum repelluntur ab impugnando teſtamentum
paternum, vt dictum eſt: imo etiam nullum habent
remedium ad petendum legitimam in bonis dotan
tis, nec ſupplementum illius, etiam ſi dos non ſuffi-
ceret ad legitimam: talibus enim excluſis non debe
tur legitima. Cùm dos ei ſuccedat loco legitimæ,
etiam ſi eis dos data vel aſsignata fuerit ſine titulo
inſtitutionis in teſtamento, vel aliàs ſecundum Pau
lum allegato conſilio cccxlvij. incipiente, In pun-
cto quæritur. Et Bart. in d. l. Titio centum. §. Titio
genero. ff. de condition. & demonſtrationi. Et idem
Paulus conſilio cviij. incipiente, Super primo quæ-
ſito. & conſil. cxcvij. incipiente, In caſu præſenti. &
clarius conſilio cxviij. incipiente, Si domina Corna
lia. conſilio ccxxx. incipiente, Pro pleniori reſpōſio-
ne. Et ſequitur Ludouicus conſilio xvj. incipiente,
Viſo themate. idem tenet Bald. in l. ſi defunctus. C.
de ſuis & legiti. hære. & Petrus de Anchar. conſilio
xlviij. Quod ſanè intelligatis verum, ſi filij maſcu-
li, quorum fauore emanauit ſtatutum, fuerint in te-
ſtamento patris hæredes inſtituti. Secus ſi pater hæ-
redes vniuerſaliter inſtituiſſet extraneos filiis exhæ
redatis, aut particulariter in re certa inſtitutis hære-
dibus: quia tunc licet filia ſtatuto excluſa ſit per exi-
ſtentiam maſculorum. Tamen ſi dos non ſufficeret
ad legitimam, filia agere poſſet ad ſupplementū cō-
tra extraneos hæredes, per text. in l. omnimodo. C.
de inofficio. teſtamento. ſecundum Paul. allegato cō
ſil. cccxlvij. ij. colum. & Alexand. in prima parte cō
ſi. lxix. incipiē. Super primo dubio. & in l. Gallus. §.
& quid ſi tantum. ff. de libe. & poſthu. vbi reſpondet
ad rationem Salic. contrarium tenentis, & quòd ipſe
fuit pluries requiſitus conſulere pro opini. Sali. ſed
nunquam hoc facere voluit, cōcludens ſtatutum ex
cludere filiam à legitima & ſupplemento, & ita reſi
det in verſicu. reperio etiam inter prædicta Salic. &
Idem tenet Iaſon in autheo nouiſsima. & clarius in
l. ſi quando. §. fina. in fin. C. de inofficioſo teſtamē.
(Vide plenius infrà ſuper verbo, *& vxorem nomi
ne Adelaſiam*. Dū deciditur, quòd ſtatutū excludēs
matrem propter agnatos cenſetur eam excludere à
180 legitima) † Vnum tamen mente teneatis, quòd
licet filia eo modo per ſtatutum excluſa petere non
poſsit legitimam, nec ſupplementum illius, filiis ma
ſculis hæredibus inſtitutis, vt dictum eſt. Tamen ſi
eſſet incongruè dotata, agere poſſet, vt cōgruè dota
retur arbitrio boni viri, ſecundum Bal. in l. fin. C. de
dotis promiſ. per tex. in l. ſi filię. ff. de lega. iij. quod
eſt æquum. licet contrarium ſenſiſſet in dicta l. ſi de-
functus. Pro hoc facit, quia ſtatutum loquēs de filia
dotata, intelligi debet de congruè dotata. Argumē-
to l. cùm poſt. §. gener. ff. de iure dotium. Et ſic incō
gruè dotata agere poſſet ad ſupplementum dotis, ni
ſi ſtatutum expreſsè diceret, quòd filia eſſet conten
ta dote ſibi data vel promiſſa, ſecundum Baldum in
dicta l. fina. argumento l. qui volebat. ff. de hæredib.
inſtituendis. & clarius in Authentica, res quæ. C. cō
munia de legatis. vbi Baldus dicit ita conſuetudine

appropriari

approbari:quia licet ſtatutum ſit durum, tamẽ cum
non ſit contra bonos mores ſeruãdum eſt.l.pro ſpe-
xit.ff. qui & à quibus manu.liberta.non accipiunt.fa
cit capitul.ſcriptum.vj.quæſtione iij.facit quod no
ta.in l. Balliſta.ff.ad Trebel.Vnde ſtante dicto ſtatu
to ſtandũ erit taxationi per patrem factæ,ſecundum
mentem Bald.vbi ſuprà.vt filiæ remedium nõ com-
petat ad legitimam nec ſupplementum illius,nec ad
ſupplemẽtum dotis quantumcunque eſſet dos incon
grua menſuræ legitimæ.Et hæc vera,quòd ad legi-
timam nõ debet haberi reſpectus.vbi ſtatutũ diſpo-
nit filiam dotatam ſtantibus maſculis non ſuccede-
re.Si autem ſtatutum filiam excluderet à ſucceſsio-
ne exiſtentibus maſculis:& mãdaret eam dotari ar-
bitrio propinquorum:tunc nõ deberẽt propinqui
arbitrari dotem minorẽ,quàm eſſet legitima ſecun
dum Salice.& Fulgo..in Authen.res quæ.per illum
tex.C.communia de lega.quos ſequitur Alex.con-
ſi.lxix.primæ partis incip.Super primo dubio quæ-
ritur.& in dicto §.& quid ſi tãtùm.& Iaſon in dicta
Authen.nouiſsima.in fine.quod eſt no.& ſic alij pa-
rentes filiæ mortuo patre,non tam liberã habẽt do-
tem arbitrandi facultatem,ſicut pater,qui eam mi-
norem legitima taxare poteſt.facit tex.no.in l. ſi fu-
rioſo puberi.(De cuius intellectu plenè habetur
infrà ſuper verbo, *relinquit* in xij.caſu in quo filius
grauari poteſt in legitima.) ff.de cura.furio.Si verò
dos data per patrẽ,nõ eſſet cõgrua menſuræ alimẽ-
torum,tũc poſſet filia ad ſupplementum agere,qua
tenus ei dos non ſufficeret ad alimẽta.ſi bona pater
na ad hoc ſufficiant,cùm dos loco alimentorũ ſuc-
cedat,ſecundum Barto.in l.cùm de in rem verſo.ff.
de vſuris.quæ quidem alimenta iure naturæ deben-
tur.inſtitu.de iure natura.§.j.Et ſic ſtatuto tolli nõ
poſſunt.l.j.§.fin.ff.de iuſtitia & iure.ideo nõ poteſt
tale ſtatutum dotẽ tollere.nec illius congruentiam.
Cùm dos & alimẽta à pari regulẽtur.l.cùm vnus.§.
fin.ff.de alimen.& ciba.leg.& dotis congruitas non
attenditur nec cõſideratur reſpectu legitimæ,ſed re
181 ſpectu alimentorum.† Vnde eſt dicendũ,quòd pro
pter ſtatutum,aut conſuetudinem filios excludentẽ
nõ prohibetur parẽs,qui filias dotauit eas hæredes
inſtituere,& per teſtamentum vocare. Quinimò ta-
lis filia in teſtamento patris hæres inſtituta virtute di
cti ſtatuti non excluditur.etiam ſi ſtatutum contra-
rium diceret.ſcilicet ex teſtamento vel ab inteſtato
filiam dotatam excludendo: quia cùm tunc tollere
diceretur liberam teſtandi facultatem,tale ſtatutum
quo ad hoc non valeret,per tex.in l.final.& quæ ibi
omnes dicũt.C.de pactis.Panormit.& Doct.in c.
nulla.de conceſ.præben l.& plenè videbitis infrà in
tertio caſu fallentiæ.Nam tale ſtatutum filias dota-
tas excludens.intelligitur eas tantùm excludere à
ſuccedendo contra vel præter voluntatem defuncti
expreſſam vel tacitam. Qualis eſt vbi pater moritur
ab inteſtato.l.conficiuntur.ff.de iure codi.Cùm per
dotationem deſinat eſſe ſua,quantum ad hoc,vt in
ipſam non fiat cõtinuatio paternæ hæreditatis, quæ
aliàs fieret per l.in ſuis.vbi plenè Barto.ff.de libe.&
poſthu.Bal.in dicta l.maximum.& Pau.conſi.ccl.in
cip. Super primo puncto & Prnor.conſil.xiij.incip.
quædam mulier. Et valebit inſtitutio talis filiæ in te-
ſtamento patris facta,etiam minus ſolenni.per l.hac
conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.eo.titu.ſecundum
Fulgo.ibi in §.per nuncupationem.(De quo ple-
nè ſuper verbo, *teſtamentum*.j.in xij.fallen.) E hoc
verum,vbi cõſtat patrem expreſſe & nominatim in
teſtamento ſuo vocaſſe filiam dotatam excluſam, ſe
cus ſi pater ſimpliciter in teſtamento dixiſſet , filios
meos hæredes inſtituo:quia tũc nõ videretur filiam
ſtatuto excluſam vocaſſe,niſi in quota ipſam contin-
gente ſecundum ſtatutum patriæ.ſcilicet in cõgrua
182 dote.† Cùm voluntas teſtatoris ſit in dubio inter-
pretanda,ſecundũ cõſuetudinem regionis.l.nummis.
ff.de lega.iij. Et ad illam conſuetudinem ſe retuliſſe
videtur l.ſed ſi ſuſceperit.ff.de iudi.& ita debet intel
ligi Petr.de Anchar.in dicto cap.primo.de conſtit.
Beoe dicit Bald.in l.quicunque.verſic. Sed pone ſta
tuto cauetur.C.de ſer.fugit.quòd ſi pater inſtituen-
do dixiſſet in teſtamento,filios inſtituo hæredes, in
eo quod ipſos tangit de iure:tũc etiã filia videretur
hæres inſtituta,nõ eſt ĩ parte ſtatutaria,ſcilicet in do
te,ſed in ea parte, quæ filiæ debetur iure communi,
videlicet in quota ſua iuxta numerum liberorum:
quia cum teſtator ad ius ſe retulit, videtur de parte
digniori intellexiſſe. Quæ omnia vobis ſufficiant
183 de ſtatuto filias dotatas excludente.† Tamen ,quia
vt ſuprà in principio huius ſecũdæ fallẽtiæ præſup-
poſui,quòd ſtatuta aliquãdo diſponunt ſimpliciter,
videlicet quòd ſtãtibus maſculis, filiæ nõ ſuccedãt,
ita quòd de dote nulla in eis ſit mẽtio.Quo caſu poſ
ſet dubitari,an talia ſtatuta de iure valeant, & ſuſti-
neri poſsint.Et communiter concluditur,quòd ſic.
Fundantur enim de iure diuino.& ſuſtinentur & to
lerantur iure humano.Nam iure diuino fundantur,
per tex.no. Numer.xxvij.vbi Deus ad Moyſen:ad
filios,inquit,Iſrael loqueris hæc: Homo cũ mortuꝰ
fuerit abſque filio , ad filiã eius tranſibit hæreditas:
ſi filiã nõ habuerit,ſucceſſores habebit fratres ſuos,
&c. Ecce tex.apertus , quòd ſtãte filio maſculo filia
non ſuccedebat.& tamẽ de dote nihil dicebatur.Vn
de ſtatuta,quæ hoc diſponunt,iuri diuino ſunt con
ſona,& penitus conformia.Et oẽs populi tam Chri
ſtiani,quàm Iudæi,in locis vbi talia vigent ſtatuta
filias ſimpliciter excludentia,tenentur illa obſerua-
re,cùm Iudæi teneantur ab obſeruationẽ legis Mo-
184 ſaycæ,†& veniũt Iudæi appellatiõe populi,vt pro
bat tex.in Authen.de quæſtio.circa princ.quem ad
hoc ſingularem dicit Bal.in c.j.de forma fideli.& in
rubri.C.qui accuſ.nõ poſ.circa fi.facit quod no.idẽ
Bald.in l.ſpadonem.§.iam autem.ff.de excu.tuto.&
Pet.de Ancha.in c.ſi ſententiam.de ſenten.excõ.li-
bro vj.& plenè decidit Ioã.de Ana.in c.Iudæi.l.ij.
de Iudæis.vbi diſputat,an Iudæi in condendis teſta
mentis,aut iure ſuccedendi ſeruare debẽt legẽ Mo-
ſaycam,vel ciuilem.Talia enim ſtatuta fundãtur in
cauſa legitima,quę eſt fauor maſculorũ,& agnatio-
nis conſeruandę,vt in præcedenti ſtatuto vidiſtis,&
plenè Ioan.And.in addi.Spec.titu.de ſucceſ.ab in-
teſta.Et ratio eorum eſt fauor reipublicæ ſuadentis
nomen domus,& familiæ conſeruari,quod fieri nõ
poteſt,niſi in maſculis.l.j.§.ſi hæres.ff.de ventre in-
ſpi.Secundò ſuſtinentur hæc ſtatuta iure humano,
per tex.no.in præſenti ca.dum dicit ſecundum con
ſuetudinem. Nam etiam lex antiqua xij.tabularum
rationabiliter præferebat agnatos cognatis, vt l.le-
ge.C.de legi.hæredi.facit tex.in §.itẽ vetuſtas.inſt.
de hæredi.ab inteſtato.Nec alia ratio legis antiquæ
erat,quàm vt nomen familię conſeruetur.quod nõ
tranſit ad fœminarum poteſtatem,quę non matris,
ſed patris ſequitur cõditionem,vt plenè vidiſtis ſu-
per verbo.Raynutius de Clera.& declarat Ang.in
inſtitu.de legiti.agnato.tutel.in principio.& Bal.in
l.cum lege.C.de epiſcopis & cleric. Cõcludit vale-

re ſtatutum fœminas excludens propter maſculos,
dicens conſuetudine ita ſeruari & approbari, vt ipſe
pariter ſequitur in l.j.verb.conſequenter quæritur.
C.de ſumma Trinita. Licet in repetitione eiuſdē l.
dicat ita demum tale ſtatutum valere, ſi tēpore mor-
tis patris filia reperiatur dotata tali dote, ex qua ſu-
ſtentari poſſit, de quo per eundem in capitul.fin.de
conſuetu.& cap.ſi proponente. de reſcrip. Ego ſem
per putaui Bald.non bene dixiſſe in dicta repetitio-
ne, quia ſecundum eum ibi non eſſet differētia inter
ſtatutum noſtrum ſimpliciter fœminas excludens,
de quo nūc loquimur. Et ſtatutum filias dotatas ex-
cludēs, de quo ſuprà vidiſtis, quod non eſt dicendū.
argumen.l.ſi idem.C.de codicil. Vnde tenēdum eſt
tale ſtatutum eas ſimpliciter excludens valere, adeò
quòd tunc filiabus non debebitur etiam legitima in
bonis.& hæreditate patris: quia cùm per ſtatutū ex-
cluſæ ſint ab inteſtato debetur, & legitima ſit portio
eius, quod ab inteſtato debetur, tales filiæ petere nō
poſſunt etiam legitimam, ſecundum Paul.in dicta l.
Titio centum.§. Titio genero.ff.de condi. & demō.
& plenè per Iaſonem in dicta l.ſi quando.§.fi. C.de
inoffic.teſtamen. Sanè tamen intelligatis tale ſtatu-
tum filias excludere per exiſtentiam maſculorum,
ſcilicet per ſtatutum ſucceſſuras, quia ſi ante ſtatu-
tum iam patri ſucceſsiſſent, tunc non excluderētur.
185 † Cùm ſtatutum ad præterita non trahatur.capit.
ij.& capitu.fina.de conſtitutionibus.& l.leges.C.de
legi niſi expreſsè diceretur in ſtatuto, quòd ad præ
teritas ſucceſsiones extēderetur, quia tunc eas exclu
deret, de quo per Barto.in l.j.§.fina.ff.ad Tertullia.
dicens ſic aliàs conſuluiſſe, per text.ibi, & ſequitur
186 Felyn.in dicto cap.fin.tertia colum.† Vnum tamen
notabitis, quòd licet ſtatutū filias ſimpliciter exclu
dens non requirit ipſas tempore mortis patris fore
dotatas, imò ac ſi dotatæ eſſent excludūtur à ſucceſ-
ſione, poterūt tamen agere contra patrē vel fratres,
vt eas competenter dotent, per dictam l.fi.vbi Bal.
C.de dotis promiſ.facit l.qui liberos.ff. de ritu nu-
ptia. Pariter agere poterunt ad alimenta, quæ eis de
būtur, antequam dotatæ nupſerint. Cùm iſta ſint di
uerſa, ſcilicet ſucceſsio paterna, dos, & alimenta. Er
go filia excluſa à ſucceſsione paterna, nequaquā ex-
cluſa cenſetur à dote vel alimentis. argumen.l.ſi do-
mus.ff.de ſeruitu.ruſtic.prædio.facit quod no. An-
gel.in l.Modeſtinus.ff.de ſolutio.& Imo.in l.ſtipula
tio hoc modo concepta.ff. de verborum obligat. &
tenet Bald.in dicta repeti.verſicu.vnde ſi ſtatutum
prohibet.facit tex.in authen.ſi qua mulier. ſecundū
187 vnam lecturam. C.de ſacroſanct.eccleſ. † Et licet
(vt dictū eſt) non ſit de eſſentia excluſionis filiarū,
quòd tempore mortis patris ſint dotatę: tamē bene
eſt de ſubſtantia, quòd maſculi ſuperſint, aliàs filiæ
non excluderentur, quinimò ſuccederent, vt probat
tex.diuinus ſuprà allegatus. Quod eſt verum etiam
ſi ſtatutum mentionem non faceret de maſculis, vt
tenet Alexand in dicta l.Gallus.§.& quid ſi tantū.
Cùm ipſorum fauore dicatur eſſe factum, ſecūdum
Bald.in l.peto.ff.de lega.ij.& Bart.in l.j.§.filium. ff.
de contratab.& conſuluit Ludouicus cōſi.cccexiij.
Et etiam requiritur, quòd maſculi ſuperſtites velint
filias eſſe à ſucceſsione excluſas: quia ſi mallent, &
conſentirēt eas ſimul cum eis ſuccedere, quàm ipſas
dotare, aut dotes ſoluere. Certè cū ipſis maſculis ſuc
cederēt, non obſtante ſtatuto filias excludente. pro-
pterea quòd fauore eorum factum fuit cui renūtia-
re poſſunt, ſecundum Bald.in dicta l. maximum vi-
188 tium.& Paul.in dicto §.Titio genero.† Et intelli-
gatis ſanè per exiſtentiam maſculi filiam præſertim
dotatam excludi ab hæreditate, & bonis paternis,
ſcilicet quandiu hæreditas remanet paterna. Si autē
maſculus patri ſolus ſuccedēs poſtquam hæreditatē
adiuit, ſeu illi ſe immiſcuit, moriatur. Certè filia nō
excludetur ab hæreditate ſui fratris. Cū poſt aditio-
nem non dicatur amplius paterna, ſed fraterna ſuc-
ceſsio, ſecundum Ludo.in l.j.§.veteres.vbi glo.ff.de
acquiren.poſſeſ.& cōſi.iiij.incipiē. viſo ac diſcuſſo
pūcto, & Alex.plenè in dicto §.veteres.ix. & x.col.
Quod eſt verum, etiam ſi frater adita paterna hære
ditate deceſſerit, nulla alia habēs bona, quàm pater-
na: quia poſtquā filius ſemel adiuit, bona deſierunt
eſſe paterna, & effecta fraterna, ad quæ fœmina ad-
mittitur. licet bonis renūciauerit paternis, aut ſit ex-
cluſa per ſtatutum. Pro quo facit tex.optimus in §.j.
inſtit.de hæredi.inſtitu. Niſi ſtatutum expreſsè eam
excluderet à paternis & fraternis, aut eis expreſsè
renunciaſſet, ſicut eā excludit ſtatutum huius ciuita-
tis, de quo ſuprà. Et etiam ſtatutum Toloſanum. Et
prædictam deciſionē in dicto §.veteres. ſequitur Ia
189 ſon in §.actionum.in fine.inſtitu.de actio. † Quæ
omnia vobis ſufficiant pro huius ſecundæ fallentiæ
principalis expeditione, in qua filiæ cum maſculis
patri non ſuccedunt, in qua & præcedēti melius eſt
naſci maſculus, quàm fœmella.l.in multis.ff.de ſta-
tu hominum. Licet interdum expediat, & proſit par
tum eſſe fœmineum, quàm maſculum.l.ſi fuerit.§.fi
190 na.ff.de rebus dubiis.† Tertiò principaliter fallit
regula noſtra in alio caſu, in quo filiæ non ſuccedūt
cum maſculis, etiam dicto ſtatuto ſeu conſuetudine
non ſtante, ſcilicet cum tēpore nuptiarum ante vel
poſt filiæ dote contentæ bonis, & hæreditati renun
ciant paternis cum iuramento. Quo caſu licet aliàs
non valeat pactum de futura ſucceſsione.l. pactum
quod dotali.& l.fina.C.de pac.& l.pactū.C.de col-
la.& plenè Panor.per illum tex.in c.ij.de cōceſ.pre
ben. Tamen iuramentum in caſu noſtro validat pa-
ctum, per tex.in ca.quamuis.de pactis.libro vj.gloſ.
& omnes in dicta l.pactū.de colla. Et adeò iuramē-
tum tale pactū validat, quod ipſo obſtāte filia, quæ
renuntiauit excluſa erit, non ſolùm à paterna hære
ditate, ſed etiam ſuccedere nō poterit in iure patro
natus, quod patri vel alteri cuius hæreditati renun-
tiauit, competebat, ſecundum Panorml.in c.cùm ſe
culum.de iure patro. Sed bene petere poterit feudū
vel emphyteoſim.de quo per Salic.in l.ij.vbi Iaſon
xcix.col.verſi.iij.quærit Salic.C.de iure emphy.&
dicā infrà in vltimo mēbro futuræ ſucceſsionis. Sed
pro clariori intellectu terminorū harum ſucceſsio-
num futurarum, hunc articulum quotidianum diui
do in quatuor partes. Nam aliquando fit pactū de
ſuccedendo, aliquando de ſucceſsione conſeruāda,
interdum verò fit pactum de certo modo ſucceden
do.& quartò fit aliquoties pactum de non ſuccedē-
191 do. † Quoad primum, ſcilicet de ſuccedendo, di-
co tale pactum eſſe nullum, veluti omni iure repro-
batū, vt in iuribus ſuprà in principio allega.& l.ſti-
pulatio hoc modo cōcepta.vbi plenè Bar. & omnes
ff.de verborum obligationibus.& text.nota.iuncta
gloſ.ex qua hanc doctrinam ſumpſi in l.ex eo inſtru
mento.C.de inutil.ſtipula. Ideo talia pacta fieri nō
debent velut omni iure damnata. Et maximè fieri
non debent per perſonas Eccleſiaſticas, quæ ſtri-
ctius iura ſeruare tenentur, vt in propriis terminis
192 conſuluit Angel.conſil. clxxvij. † Et reprobationis hu-

nis huius pacti de ſuccedendo eſt triplex ratio. Pri-
mò, quia hæreditas pacto dari non poteſt. l. hæredi
tas. C. de pac. cōuen. iam ſuper dote, quàm propter
nuptias dona. Per quam dum ibi dicitur, nullo mo-
do debetur. Dicunt omnes ex tali pacto nullam ori
ri obligationem naturalem, neque ciuilē. Ad quod
facit text. in dicta l. ex eo inſtrumento. per quem ta
lia pacta nullius eſſe momenti declarantur. Et nullū
pariunt effectum naturalem, neque ciuilem. Secun-
dò, quia pacta de ſuccedendo libertam tollunt facul
tatem teſtandi, quæ ſui natura eſt ambulatoria vſq; ·
ad mortē, l. j. C. de ſacroſanc. eccle. l. ſi quis. in prin-
cip. ff. de legat. iij. & capit. cùm Marthæ. de celebra.
miſſa. Igitur non valent, per dictam l. fin. C. de pact.
Adeò quòd licet dos ſit valde priuilegiata, vt l. j. vbi
plenè Barto. & omnes. ff. ſoluto matrimo. Tamē hæ
reditas pacto dari non poteſt in cauſam dotis, vt di-
cta l. hæreditas. & dicta l. pactum quod dotali. C. de
pactis. ſecundum Bald. & Salic. ibi dicentes fauora-
biliorē eſſe cauſam liberi arbitrij, quàm dotis. Etiā
ſi in tali pacto ſtipulatio interceſſerit, vt d. l. ſtipula-
tio hoc modo concepta. ſecundum glo. & Bartolum
in l. cùm donationis. C. de tranſa. Eò quòd talia pa
cta votum inducunt alienæ mortis captandæ. Et ſic
ſunt contra bonos mores. vt dicta l. fin. & dicto c. ij.
de conceſ. præben. quod etiam gentiles abhorrēt. vt
ibi. Ille enim, qui pacto eſſet ſucceſſurus ſemper af-
fectaret, & præſumitur captare mortem viuentis,
cui ex pacto ſucceſſurus eſſet, vt celerius hæreditatē
haberet. Vnde talia pacta ſunt omni iure damnata,
taliter quòd paciſcens, poſtea contrarium de bonis
ſuis diſponendo, non teneretur ad intereſſe ratione
pacti non ſeruati, ſecundum Bald. ſingulariter in l.
cùm Achimedoram. verſic. vlterius quæro. C. vt in
poſſeſſio. lega. vbi dicit, quòd ſi quis caperet vxorē
intuitu pacti per ſocerum facti, quod filiam faceret
hæredem, ſi poſtea ſocer alium hæredem inſtituat,
non poteſt agi contra eum ad intereſſe. nec ob hoc
retractabitur matrimonium: quoniam talia pacta
nullam pariunt obligationem, & conſequenter nec
actionem. vt dicta l. pactum quod dotali. ſecundum
Alexan. ibi in fin. (Quod qualiter intelligit, habe-
tur ſuper verbo, *cū omnibus bonis et relictis à patre*,
dum loquitur an principale propter acceſſoriū retra
ctetur.) facit glo. in cap. penulti. ad fin. de his quę vi
metúſve cauſ. fiunt. Hanc tamen regulam ſeu con-
cluſionem (quòd pactum de ſuccedendo nō valeat)
193 dico fallere, & ceſſare in ſequētibus caſibus. † Pri-
mò fallit, vbi eſſet iuramento firmatum. Quo caſu
propter iuramentum tenet tale pactum, & venit ſer-
uandum, ſecundum Bald. ſingulariter in cap. mori-
bus. ſi de feu. fue. contro. inter dominum & agna. Et
mouetur per illum tex. & etiam per cap. quamuis pa
ctum. de pac. lib. vj. vbi valet pactū de non ſucceden
do per filiam factum, ſi fuerit iuramento firmatum.
Et certum eſt ex pacto de filiam non ſuccedēdo re-
ſultare pactum de maſculos ſolos ſuccedendo, cùm
ex pacto quod filia non ſuccedat, intelligatur ſatis
194 reſultare, maſculum ſuccedere in totum. † Et ſic
reſpectu maſculi, & ſui ſuore eſt pactum de ſucce-
dendo, quod iuramento firmatum eſt per illum tex.
Ad hoc facit text. diuinus iij. Regum j. vbi Dauid
eximius ille propheta cum Bethſabee coniugi iura-
mento pollicitus fuiſſet, quòd Salomon eius filius
ſibi in regno ſuccederet, obſecratus per eam in hæc.
verba: Domine, mi rex, tu iuraſti per dominū Deū
tuum ancillæ tuæ: Salomon filius tuus regnabit poſt
me, & ipſe ſedebit in ſolio meo. Et ecce nunc Ado-
nias regnat, te domine mihi rex, ignorante, cui rex,
conſiderans ſe pacto iurato aſtrictum, & ligatū, re-
ſpondit: Viuit dominus, qui eruit animam meam
de omni anguſtia: quia ſicut iuraui tibi, ſic faciam
hodie. Quod aliud non ſonat. niſi quod pactum de
ſuccedendo, vbi eſt iuramento firmatum, ſeruandū
eſt, ſicut ibi eū ſeruauit rex ſanctiſsimus, & de con-
ſilio Nathan prophetæ. Et tenet Bald. quamuis text.
illum non alleget, qui tamen facit pro illo. Sed ad-
uertatis: quia contrarium tenent plures, & eſt com-
munior opinio, quòd tale pactum iuramento non
firmetur, cùm ſit contra bonos mores. Per textum
in capitul. non eſt obligatorium. de regulis iuris. li-
bro vj ſecundum Bart. in dicta l. ſtipulatio hoc mo-
do concepta. facit text. cum gloſ. in dicta l. ſi quan-
do. §. illud. C. de inoffi. teſtamen. & idem Bart. in l.
ſi quis pro eo. ff. de fideicommiſ. Talia enim pacta
votum inducentia captandę mortis ſunt contra bo-
nos mores naturales. l. de fideicommiſſo. C. de trā-
ſactio. facit l. j. iuncta gloſſ. ibi. C. de pactis. Idcirco
ſunt prohibita: quia per ea ſuccedēti ex pacto datur
occaſio malignandi contra patrē, vt celerius conſe-
quatur eius hæreditatē ſibi pacto promiſſam, & ne-
dum daretur ei occaſio malignandi, ſed etiam cæte
ris fratribus contra patrē: qui in eorum perniciem
alterum prætulit. Ob quod & ſi fortè non maligna-
rentur in mortē patris, ſaltem hoc facerent per ſub-
tractionem obſequiorum patri debitorum. Et præ-
terea malignarentur contra ipſum fratrem ex pacto
ſuccedere debentem Ad quem pater plus reſpexit
quàm ad ipſos, ſicut Geneſis iiij. legitur Quod quia
dominus reſpexerat ad Abel, & munera eius, ad
Cain verò nō reſpexit. Iratus Cain, quia frater præ
ferebatur ei, occidit eum. Mouetur enim & mole-
ſtius gerit quis vidēs res ſuas, aut ſibi debitas fratri
ſuo deferri, quàm ſi extraneo darentur. l. cùm opor
tet. §. j. ibi, vel ad fratres ſuos, quod etiam grauius mul-
ta eſſe videtur, &c. C. de bonis quæ liber. & Gene-
ſis xxvij. ſic dicitur. Oderat ergo ſemper Eſau Iacob
pro benedictione, quia benedixerat ei pater. Dixít-
que in corde ſuo, venient dies luctus patris mei, vt
occidam Iacob fratrem meum, &c. Vnde nimirum
ſi talia pacta iuramento non firmentur, vt dictū eſt.
195 † Cùm iuramentum eſſe non debeat occaſio mali,
nec vinculum iniquitatis, minúſque fratres deduce
re ad inæqualitatem, quam iura deteſtātur propter
inuidiam, quam generat inter eos, vt videtis l. eam.
& l. illud. C. de colla. Et ſic opinio Bald. in dicto ca-
pitul. moribus, communiter nō tenetur. Et ipſemet
in pluribus aliis locis tenuit contrarium, videlicet in
dicta l. pactum. in quinta opp. C. de collatio. vbi di-
cit tale pactum eſſe contra ius diuinum, per textū in
dicto capitul. ij. de conceſ. præben. Idem tenet in di
cta l. pactum. C. de pactis. quem ibi ſequitur Salice,
& communiter omnes. per dictum ca. non eſt obli-
gatorium. Et conſuluit Alexand. in tertia parte cō-
ſilio xxviij. incipiente, Ponderatis verbis inſtru-
menti. vbi expreſsè reprobat dictum Bald. in dicto
capitu. moribus. Nec obſtat eius motiuum ibi: quia
malè arguit, nec tenet eius conſequentia. Quis non
ſequitur, quòd ſi filia patri fecerit pactum de non
ſuccedendo cum iuramento, quòd propter hoc pa-
ter ex tali pacto iurato ſit aſtrictus facere vel habe-
re maſculum hæredem. Quinimò poteſt alium pe-
nitus extraneum inſtituere hæredem, cū filio quan-
tumcunque grato, & digno relinquere non tenea-

tur,niſi legitimam.l.cùm quæritur. C.de inofficio. teſtamen. Ideo non eſt verum,quòd pactum de non ſuccedendo fœminis iuramento firmatum, includat aut neceſſario producat pactum de ſuccedendo maſculos, prout Bal.præſupponebat. Sentit tamen Imol.in capitu.cùm contingat.de iureiurando. ſaluari poſſe opinionem Bald.ſi eã intelligamus,quòd licet tale pactum non firmetur iuramento, tamen veniens contra iuramentum ſit periurus. Pro quo facit dictum capitu.cùm contingat.& capit. ſicut ex literis.de ſponſal. vbi ſi iurem te ducere in vxorem, & demum per verba de præſenti cum alia contraham,valet matrimonium,ſed ſum periurus. Sicut à ſimili videmus: quia ſi iuro non reuocare procuratorem, & poſtea ipſum reuocem, valet reuocatio, veruntamen ſum periurus,vt dicit gloſſ. ſingularis in capitul.fina.de procurato.libro ſexto.facit gloſſ. in capit.vltima voluntas.xiij.quæſtion.ij. Cogitetis tamen circa hoc, quia cùm tale pactum de ſuccedendo ſit,vt dictum eſt contra bonos mores etiã de iure canonico, quod votum improbat captandæ mortis ea tali pacto reſultans, videtur tale pactum
196 iurantem nullatenus obligare: † quia tales diſpoſitiones,quę contra bonos mores fiunt,ſunt impoſſibiles.l.reprehendenda.C.de institut. & ſubſtitutio. ſub condit.factis. Or impoſſibilium nulla eſt obligatio.l.impoſſibilium.ff.de regulis iuris. Per quod videtur:quòd veniens contra tale iuramentum non ſit periurus,vt ſentit & videtur concludere Alexan. in dicta l.pactum quod dotali.C.de pactis.& in dicta l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verborum
197 obligationib. † Secundò fallit regula,& concluſio noſtra, vbi pactum de ſuccedendo eſſet ſtatuto, aut conſuetudine approbatum: quoniam tunc valeret ex vi conſuetudinis. Conſuetudo enim vim habet decreti,& authoritatis ſuperioris, ſecundum Baldũ qui feud.dare non poſſunt.§.primo.v.colũ. Ex quo videmus inter nobiles talia pacta,quod primogenitus ſuccedat, tempore matrimonij inita & paſſata valere,& effectum ſortiri propter talem conſuetudinem inter nobiles vigentem,quæ ſeruanda eſt,ſecũdum Bald.ſingulariter in dicta l.cùm Archimedoram.C.vt in poſſeſ.legat.per tex.in cap.mulier.vbi Iacob.de Aluarot.& in capitu.filij.ſi de feudo fue. controuer. in quibus iuribus præſupponitur pactũ de ſuccedendo fuiſſe factum in fauorem filiorum, & liberorum primi matrimonij, & valere in excluſionem filiorum ſecundi matrimonij duntaxat, & non in excluſionem liberorum ex primo matrimonio deſcendentium, puta nepotum,pronepotum,& cæterorum in poſterum ex illis paciſcẽtibus mediatè deſcendentium: quos ex tali pacto excluſos intelligere non debemus, cùm ſatis dicantur ex illo deſcendere matrimonio, ex quo originẽ ſumpſerunt, vt alibi dicam. (De hoc habetur plenè infrà ſuper verbo, *Tandem ſine liberis eſt defuncta.*) licet ex alio numerali matrimonio geniti ſint immediatè,ſed illi qui naſcuntur ex ſecundo matrimonio per eoſdem paciſcentes poſt primum ſolutum contracto, nullo modo dici poſſunt ex eodem primo matrimonio: & conſequenter ſuccedere non poſſunt in præiudicium liberorum primi matrimonij,quibus fuerat ex pacto ius ſuccedendi quæſitum,vt dicit text. in dicto cap.mulier.& cap.filij.& in l.cùm vir vxori.ff de conditio.& demonſtration. Per que iura talia pacta de ſuccedendo valent: imò iuſtitiã habent & æquitatem,ſecundum Bal.in dicto cap.filij. Idem tenent Barto.& Bald.in ſecunda oppoſi.& Salice.in dicta l.pactum.C.de colla.per text. in cap.j.de filiis natis ex matrimo.ad morg.contract.& Ioan. Fabr. in l.j.C.ſi mancipi.ita venierit ne proſtituatur. Preterea lex hoc poteſt,ſecundum gloſſ.in verbo.iubetur.inſtit.de adop.§.ſed ſi decedens pater. Ergo idẽ poterit conſuetudo, quæ vim legis habet,inſtitu.de iure natu.§.ex non ſcripto. Sed contrariam ſententiam,ſcilicet dictum pactum conſuetudine non firmari,tenuit ipſemet Bal.in l.ij.C.quæ ſit longa conſue. Et ratio eſt,quia illud quod fieri non poteſt per pactum eo,quia eſt contra bonos mores, non poteſt fieri per ſtatutum vel conſuetudinem,quæ debet eſſe honeſta.ca.erit autem.iiij.diſtinc. Et ita etiam tenet Bart.in iij.quæſt.principali.in l.omnes populi. ff.de iuſtitia & iure. vbi plures alias ponit rationes. Et eſt communis opinio,quam ſequitur Alexan. in additio.ad Bald.in dicta l. cùm Archimedoram. & in dicta l.pactum.de colla. vbi idem ſentit Iaſon, & idem Alexan.& Iaſon in dicta l.pactum quod dotali.C.de pactis. Nec obſtant iura per Bal.allegata in dicta l.cùm Archimedoram.quia loquitur de pacto de non ſuccedendo,quod nõ eſt contra bonos mores: quia vt dixi ſuprà,iuramento firmatur, vt dicto capi.quamuis pactum.& dicam in quarto membro. Ideo poteſt conſuetudine approbari. Sed non ſic in pacto de ſuccedẽdo,niſi fortè diceremus, quòd tũc conſuetudine firmetur, quando pater paciſcens illud pactum facit de certa portione,aut de bonis pręſentibus tantùm,& non de futuris,vel aliquid ſibi retinuit ad teſtandũ,& in eadem voluntate perſeuerauit vſque ad mortem incluſiuè. Et ita ſentit Ioannes Fab.in dicta l.j.C.ſi mancipi.ita vænie.ne proſtituatur.vbi remittit ſe ad per eum no.in dicta l.fi. C.de pactis.vbi præmiſſa dixerat de hoc pacto loquens. Cui concordat tex.diuinus Thobiæ viij.in fi.vbi de omnibus,quę poſſidebat Raguel dimidiam partem dedit Thobiæ,hanc faciens ſcripturam, vt pars dimidia,quę ſupererat poſt obitum eorum Thobiæ dominio deueniret. Tũc ergo valet pactum de ſuccedendo iuramento,aut conſuetudine approbatum, ſi in eo detur perſeuerantia vſque ad mortem incluſiue,per tex.in dicta l.fin.de pactis. Et clarè demõſtratur,per tex.in ſuperius allegato iij.Regum cap. .vbi cum Berſabee regem Dauid eius maritum de obſeruando pactum iuratum obſecraſſet. Subiũxit, Veruntamen,mihi domine rex,in te oculi reſpiciũt totius Iſrael,vt iudices eis quis ſedere debeat ĩ ſolio tuo poſt te. Per quæ verba demonſtratur, quòd licet rex iuraſſet pactum ſeruare: tamen perſeuerantia requirebatur vſque ad mortem,vt dicta l.fi.cùm ante mortem potuiſſet rex Adoniam alterum eius filium eligere, vt regnaret, prout ſonant dicta ver-
198 ba,quod eſt not. † His enim concurrentibus, videmus talia pacta inter nobiles,& potentes conſuetudine approbari,ſaltem quo ad iuriſdictiones,dominationes, & feuda. In quibus ex pacto patrimoniali primogenitus ſuccedit. Quæquidem pacta regni conſuetudine roborantur, ſecundum Manſuetum in titu.de ſocietate.§.item licet inſtitutio teſtamentaria.& in titu.de ſucceſ.§.item inſtitutio teſtamentaria vbi dicit ex conſuetudine huius regni valere talem inſtitutionem & ſubſtitutionem hæredis in pacto matrimoniali factam: quia etiam in actibus inter viuos ſubſtitutiones fieri poſſunt.l.quoties.C.de donatio.quæ ſub modo fiunt.quam vocat inſtitutionem aut ſubſtitutionem conuentionalem,

dicit

199 dicitque eam valere in duobus caſibus. † Videli-
cet, quàdo fit in cõtractu ſocietatis omniũ bonorũ.
Et in hoc caſu idem dicit Salic. in dicta l. fina. C. de
pactis. verſic. Iuxta hoc quæro, pone quòd duo fra-
200 tres, &c. † Vbi ſi duo fratres pro bonis ſibi con-
ſeruandis ſibi inuicẽ ſolẽni ſtipulatione promiſerint
bona præmorientis, valet irreuocabiliter talis con-
uentio. Secundò valet in contractu matrimonij ea
conſuetudine. (Idem dicitur infrà ſuper verbo, *&
vxorem nomine Adelaſiam* in v. & vlti. arti. dũ loqui
tur de multiplici ſpecie agricolarũ, in fi. & in iiij. art.
ibi clarè habetur de ſocietate inter virũ & vxorem
conſiſtente præſertim in iſto regno Franciæ.) cùm
iuramentum ſeruari tunc poſsit ſine interitu ſalutis
æternæ, ſecundum Baldum in d. c. moribus. dicentẽ
de hoc eſſe ibi text. & in d. capitu mulie. & capi. filij.
& ca. j. de filiis natis ex matrimo. ad morga. imò in
d. l. cùm Achimedoram. ſentire videtur per conſue
tudinem dari poſſe robur huic pact. Quæ quidem
conſuetudo, vbi viget, ſicut in præſenti regno ma-
gna fulget æquitate ob honorem, & fauorem matri
monij: quia ſub tali pacto nobiles nobiliores inue-
niunt, aut ditiores coniuges, quibus nobilitas cre-
ſcit. Sũt enim plures, qui ſine tali pacto filias ſuas ali
quibus, quantumcunque virtuoſis, & diuitibus non
darent in vxores. Vnde cùm non ſolùm interſit cõ-
iugum ſed etiam ſuorum parentum, ne ſub fide pa-
cti conſuetudine tolerati bonam fidẽ ſequendo de-
cipiantur, & ſub ſpe bonorum, & præmij cõſequen-
di, diſpendium patiantur. Aequiſsimum eſt talia
pacta valere, ſaltem fauore liberorum ex tali matri
monio procreandorũ ex parte ſuccedere debentiũ,
quod fuit de vera mente tex. in dicta l. hæreditas. C.
de pact. conuen. tam ſuper dote volentia hæreditatẽ
non pacto, ſed teſtamẽto extraneis dari, quaſi dicat,
à contrario ſenſu, & permittat hæreditatem liberis
ea pacto dari, etiam per modum hæreditariæ inſti-
tutionis, quoties in fauorẽ eorum fit, de quibus non
refert, quali voluntate ac diſpoſitione hoc fiat, per
text. not. in l. fin. C. famil. erciſcun. ita quòd valebit
pactum ex tunc irreuocabiliter. Cùm idem videa-
mus in donatione cauſa mortis, ſui natura reuocabi
li, vbicunque eſt facta mentio mortis. l. Seia. §. fi. ff.
de donatio. cauſa mor. quæ tunc tranſit in donatio-
nem inter viuos irreuocabilem. (De quo plenè ha
betur infrà ſuper verbo, *Teſtamentum*. iiij.) cùm ten
dit in fauorem coniunctæ perſonæ, ſecundũ Raph.
& Lud. per tex. in l. ij. & l. cùm patrem. C. de iure do
tium. & l. cùm maritus. §. ſi ff. de pactis dotali. præſer
tim, cùm non ſolius donantis aut donatarij. ſed etiã
alterius intereſt donationem nõ reuocari ſecundũ
Bal. ſingulariter in l. pro hæreditariis. in fi. C. de hæ
red. actio. Et maximè vbi alia cauſa irreuocabiliter
obligatoria præceſſerit. ſecundum Bartolũ in l. nam
& ſi cùm moriar. ff. de condictione indeb. ſic intelli
gas illum text. in l. j. C. vt actio. ab hærede, & contra
hæredem, & in l. hæreditarium. ff. de bonis authori.
iudi. poſ. & in l. plenè. C. de contrahen. ſtip. Ergo à
ſimili in caſu noſtro hæc tria ſimul concurrẽtia, ſci-
licet coniunctio perſonæ, ſeu liberorum ex illo ma
trimonio procreandorũ fauor. Et intereſſe alterius
quàm promittẽtis vel hæredem facientis, videlicet
intereſſe ſoceri filiæ patris, cuius intereſt nõ decipi:
liberóſque ex filia nepotes ſuos ſuccedere, aliàs for-
tè matrimonium non facturus, vt ex pacto præſumi
tur. Nec filiam altioris fortè conditionis vel cum
tãta dote traditurus, cuius intereſt pactum irreuo-
cabiliter valere ex dicta cauſa oneroſa ſibi factum.
Necnon quia & tertiò concurrit præcedens cauſa,
ſcilicet matrimoniũ ſui natura irreuocabiliter obli
gatorium. Et inſuper ſtipulatio & iuramentum.
quæ omnia accedunt ad matrimonium tanquam ad
principale, & ſic ad alium contractũ de ſe validum,
vt eſt caſus in l. ſi quis ſeruum. iuncta gloſſa ij. ff. de
actione empti, & vendi. & dicam infrà in tertia ſpe-
cie horum pactorum de futura ſucceſsione. verſicu.
tertiò fallit. vbi tale pactum, &c. Certè tale pactum
de primogenito, aut filiis ex illo matrimonio pro-
creandis ſuccedendis valere faciunt. Et quod ſui na
tura, velut de futura ſucceſsione factum, reuocabi-
le erat vſque ad mortem. Sicut donatio cauſa mor-
tis ad irreuocabilitatem reducunt: imò quodlibet il-
lorum trium hoc faceret inter nobiles, ne claudicet
contractus, & ne ſit quo ad matrimonium & dotem
irreuocabilia, & quo ad inſtitutionem hæredis, &
pactum de ſuccedendo reuocabilis ad nutum, & ita
in noſtris propriis terminis decidit Bal. in dicto ca
pitul. filij. ſi de feu. fuerit contro. quem ibi ſequun-
tur Aluarotus, & de ſancto Georgio præpoſitus in
vſibus feudorum. Nec conſiderari debet hoc caſu
mortis captandæ votum, cùm ſit incertum. & in du
bio potius eſt bonum præſumendum, quàm malum.
l. meritò. ff. pro ſocio. maximè vt actus valeat magis,
quàm pereat. l. quoties. ff. de rebus dubiis. facit quod
dicã in ſequenti fallacia. Nam etiam mentio mor-
tis in donatione habita, præſumi eam facit eſſe do-
nationem cauſa mortis ad nutum donantis vſque ad
obitum reuocabilem. Quæ tamen præſumptio vno
de illis tribus concurrente, & fortius ſi omnia ſi-
mul concurrant, ceſſat, ita quòd valebit vt donatio
inter viuos irreuocabiliter. Ergo idem in caſu no-
ſtro, conſiderato, quòd & ſi pactum nõ eſſet, etiam
liberi ſuccederent, quæ conſideratio multum fir-
mat diſpoſitionem aliàs inualidam, per textum no.
in l. j. C. de his qui teſtamen. ſibi adſcribunt. vbi hæc
201 ratio exprimitur. † Præterea de voto captandæ
mortis inter tam coniunctos non faciliter eſt præſu
mendum, inter quos nexus quidam diuinus cenſe-
tur eſſe à Deo conſtitutus. l. cùm in adoptiuis. C. de
adoptio. vnde tale votum incertum, & ſimpliciter
præſumptum non venit in conſideratione, ſed po-
tius iuramentum præſtitum, de quo eſt certiſsimum,
quòd ſeruari poteſt citra æternæ ſalutis diſpẽdium
& conſequẽter venit ſeruandum. (Caſum, aduer-
ſámque fortunam ſpectari neque naturale, neque ci
uile eſt. l. inter ſtipulantem. §. ſacram rem. ff. de ver-
borum obligationibus.) Nec pariter tollit iſtud pa-
ctum facultatem teſtandi, cùm ſine bonis corporali
bus hæreditas cõſiſtere poſsit. l. hæreditatis. & l. hæ
reditas. ff. de verborum ſignification. Et non habẽs
bona teſtari poteſt. l. lex cornelia. ff. de vulga. & pu-
pillari. igitur validum etiã tale pactum, attẽta regni
conſuetudine inter nobiles vigente ſuperius relata
per Maſuerum. (Vide plenè in quæſtionibus ca
pellæ, quæſtio. cccclij. in addi. domini Auffrerij ibi,
qui tenet tale pactum valere inter nobiles, allegans
plura conſilia & arreſta Parlamenti Tholoſæ pro
dicto pacto prolata, & vltra prædicta habes hîc ra-
tiones optimè cõcludentes, & æquiſsimas per alios
non tactas.) Pro cuius iuſtificatione hæc pauca tra
didi vobis æquitate ſubnixa. Et pro quo eſt gloſſ. in
dicto cap. filij. quæ ſentit, quòd hoc erat ex lege Sa-
lica, quæ fuit prima lex huius regni Franciæ, quæ ta
lia pacta permittebat, de qua lege dixi ſuprà in pri-
mo

mo caſu, quo fœmina cum maſculis non ſuccedit.
Nam hoc caſu inter nobiles & magnates quo ad ſeu
da & dominationes toga cedit armis, vt dicunt præ-
fati Doctor. in dicto capitu. filij. & in capitu. j. de fi-
liis natis ex matrimon. ad morga. contracto. vbi ſen
tire videntur talia pacta ſeruari etiam in bonis non
feudalibus: ſi hoc habeat conſuetudo. Etiam inter
non nobiles ea lege Salica, quæ cauſam dedit con-
ſuetudini talia pacta ſeruandi in Francis, per textũ
in dicto cap. j. per quem firmatur gloſ. in dicto capi.
filij. adeò quòd taliter cõtrahentes matrimonium,
vt ſoli filij ex eo vel vnus eorum ſuccedat, dicitur
vxorem ducere lege Salica in his partibus, vel ad
Morganicam apud Mediolanenſes, vt ibi expreſsè
dicit textus. Et ſunt talia pacta iurata ſeruanda tan-
quam irreuocabilia. per tex. in allegato. iij. Regum
j. Quod ſi verum non eſſet. Nathan propheta nun-
quam bethſabee, cui tale pactum iuratum fuerat,
perſuaſiſſet regem Dauid infeſtare de obſeruatione
illius, ſi contra bonos mores fuiſſet, dum ei dixit: Va
de, & ingredere ad regem Dauid, & dic ei: Nõne tu
domine mihi rex, iuraſti mihi ancillæ tuæ, dicẽs: Sa-
lomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit
in ſolio meo. &c. Nec obſtat huic irreuocabilitati,
quod dictum eſt de Bethſabee, quæ regem adiuit, vt
in pacto perſeueraret, quaſi de ſe non validum fo-
ret, niſi data perſeuerantia vſque poſt mortem: quia
reſpondetur quòd Nathan & Bethſabee hoc nõ fe
cerunt diffidentes de validitate pacti, ſed ideo, quia
Dauid executionem illius diſtulerat, donec poſt
ſuam mortem per iſta verba, regnabit poſt me, &c.
Et adhuc viuente rege Adonias regnum de facto
vſurpabat, & ſibi appropriabat: qui mortuo rege
difficiliter potuiſſet expelli ſine magno ſcandalo, &
Salomonis ac ſubditorum præiudicio: Bethſabee
conſilio prophetæ regem obſecrauit, non de confir
mando pacto quod de ſe validũ erat, ſed de ipſum
exequendo in vita, vt eo mortuo nullum ſuccederet
ſcandalum, prout factum fuit ex conſilio prophe-
tæ, qui etiam à ſpiritu ſancto doctus erat Salomo-
nem poſt patrem eſſe regnaturum. Nam ſi talia pa-
cta eſſent vſque ad mortem reuocabilia, faciliter de-
ciperentur vxor & parentes ſui, qui cum tanta ſub-
ſtantia, aut generis nobilitate ſe marito tradiderũt,
& bona fide coniunxerunt, quod eſſet iniquum, vt
202 patet ex ſupradictis. † Nec dicitur donatio cau-
ſa mortis, vbi mentio mortis non eſt cauſa donãdi.
ſed taxatio temporis in executione: & ſic reuocari
non poteſt, ſecundum Oldradũ conſilio cxxxix. &
Bald. in l. quæ dotis. ff. ſoluto matrimon. vt alibi di-
cam. (Infrà ſuper verbo, *teſtamentum*. iiij.) † Ter-
203 tiò fallit regula ſeu cõcluſio noſtra in militibus ad
prælium pergentibus & tendentibus, inter quos va-
let pactum de ſibi inuicem ſuccedendo, per text. ſin-
gularẽ in l. licet. C. de pactis. nec ad rem facit, quòd
tale pactum inducit votum captandæ mortis: quia il
la eſt præſumptio iuris ciuilis, quæ alio iure ciuili
tolli poteſt. Præſumit enim dicta l. licet. votum ca-
ptandæ mortis, ex tali pacto non induci inter mili-
tes ſimul ad prælium pergentes: quod requirit ille
text. dum dicit, ad bellum pergentes, quo caſu præ-
ſumendum eſt, quòd vnus alium potius iuuaret, &
liberaret à morte propter ſeipſum ne careat ſocio,
& eius ſuccurſu priuetur, quã quod ipſum perime-
ret, cum ſocio perempto, & occiſo ipſe ab hoſtibus
faciliùs occideretur. Vnde tale pactum etiam in-
ter milites domi factum non valeret, niſi actualiter
ſint ad bellum pergentes, vel in caſtris prope ho-
ſtes ſeu in tentoriis exiſtentes, cum ſit ex tunc ea-
204 dem ratio. † Præterea non eſt veriſimile votum
mortis captandæ vigere inter tales mutuo, & viciſ-
ſim paciſcentes. qui in pari ſorte exiſtunt. Pro quo
ponderatur ille text. dum ibi dicitur, inuicem. Per
quod datur intelligi dictam l. locum non habere,
vbi pactum non eſſet mutuum inter eos, vt quia vni
ſoli factum: quia non valeret, ſecus quando eſt mu
tuum: nam talis viciſsitudo multum operatur, & in-
tantum. quòd ſi duo fratres etiam non milites bona
paterna habentes pacto viciſsim conueniant, quod
ſuperſtes bona præmorientis paterna habeat, tale pa
ctum cuiuſcunque valoris bona donata exiſtant, va
let, cui defectus inſinuationis, ſi quingentorum au-
reorum ſummam excedant, obiici non poterit, per
l. ſancimus. C. de donatio. ſecundum Sali. in dicta l.
fi. C. de pactis. quia nõ dicitur propriè donatio pro-
pter onus. Cùm viciſsitudinaria exiſtat, quæ inſi-
nuatione non eget, argumen. l. j. ff. de donatio. vt per
Bald. in l. ſi tibi. ff. ſi certum petatur. & in l. illud. C.
de ſacroſanc. eccle. & plenè per omnes in l. Aquilius.
ff. de donatio. vt etiam per bonas rationes tenet Io.
And. in titul. de inſtrumen. edi. §. porrò. circa vlti-
mam colum. & Oldrad. conſilio allegato cxxxix. in-
cipien. Ad habendum. & conſilio v. & Alexand. in
dicta l. licet. quæ locum non habet in militibus no-
ſtri tẽporis (Et plenius deciditur infrà ſuper ver-
bo, *teſtamentum* j. in ix. falléntia.) ſecundum Angelũ
205 conſilio clxxix. † Plus dico, quòd ſi alicui bona
mea poſt mortem meam promitto, talis promiſsio
valet, quia intelligitur non de vniuerſa hæreditate,
ſed de bonis quæ habebam tempore donationis. fa-
cit l. ſi ita quis. ff. de auro & argento legato. & l. fin.
§. qui indiuiſa. ff. de legat. ij. ſecundum Pet. Cy. Bar-
tol. Bald. & eſt communis opinio. ſecundum Alexã.
in dicta l. fi. C. de pactis. & in l. ſtipulatio hoc modo
206 concepta. ff. de verborum obligationib. † Quartò
fallit dicta regula, vbi pactum de ſuccedendo fieret
ad piam cauſam, quia tunc valeret, ſecundum Bald.
ſingulariter in dicta l. fin. C. de pactis. nam ſi tale pa
ctum valet fauore armatæ militiæ, vt in caſu præce-
denti vidiſtis. multo magis valebit fauore cœleſtis
militiæ. l. milites. cum glo. C. de loca. facit glo. no. in
l. miles. ff. de regulis iuris. Simile videmus fauore piæ
cauſæ valere donationem omnium bonorum præ-
ſentium & futurorum, vt dicit Bald. in dicta l. final.
& in authen. ſi qua mulier. C. de ſacroſanc. eccleſ. &
Panor. in cap. in præſentia. de probatio. Sed aduerta
tis, quia Ludo. in repetitione authen. ſimiliter. C. ad
legem Falcid. tenet contrarium, dicens, quòd ſi fauo
re liberorum tale pactum de ſuccedendo non valet,
vt dicta l. pactũ quod dotali. C. de pactis. Ergo mi-
nus valere poteſt fauore piæ cauſæ, cui non tantùm
fauetur ſicut filiis, ſecundum Auguſti. in c. quicun-
que. xvj. quæſt. iiij. quem etiam refert glo. in l. ſi quis
ad declinandam. C. de epiſco. & cler. Præterea inter
milites, vt dixi, tunc pactũ valet de ſuccedendo, cùm
mutuo & viciſsim factum eſt. vnde vni ſolum militi
factum non valeret, ſecundum Iaſonem in dicta l. fi
nali. certũ eſt autem inter eccleſiam vel aliam piam
cauſam, & priuatam perſonam cadere non poſſe pa
207 ctum de mutuo, & viciſsim ſuccedendo. † Cùm
eccleſia nunquam moriatur, imò eſt ſemper perpe-
tua. l. iubemus. la ij. C. de ſacroſanct. eccle. & c. ſi gra
tioſè. de reſcrip. lib. vj. facit capi. quoniam abbas. de
offi. deleg. Per quæ motiua videtur pactum de ſucce

dendo in piam cauſam factum, non valere, ſecun-
dum Ludouicum vbi ſuprà. & Iaſon. in dicta l. fina.
ij. colum. in fi. de pactis. ſed Georgius Natta. in di-
cto cap. quãuis. & Alexand. in dicta l. pactum quod
dotali. nituntur opinionem Bald. ſaluare dicentis ad
piam cauſam tale pactum valere. Cùm in piis cauſis
non ſeruantur ea, quæ iure ciuili poſitiuo inducta
ſunt capitu. cum eſſes. & capit. relatum. ſuprà eod. &
not. plenè Bartol. In repetitione l. j. C. de ſacroſanc.
eccle. Præterea magis fauetur piæ cauſæ, quàm li-
beris. ſecundùm Bart. ibi v. & vj quæſtio. principa-
libus, vt patet in l. captatorias. C. de teſtamẽ. milita.
iuncto cap. cum tibi. ſuprà eod. niſi quando relin-
queretur piæ cauſæ tollendo filio legitimam contra
pietatem ſcriptã in l. ij. ff. de inoffi. teſtam. quo caſu
non diceretur piè relinqui, ſed ad cauſam impiã, &
etiam vbi fit pactum piæ cauſæ de ſuccedendo, non
timetur votum capiendæ mortis, ſaltem ita facili-
ter, ſecundum gloſ. in cap. cùm veniſſet. in princip.
208 de reſtitut. ſpoliat. † Cùm in ea aut ſeruitoribus
Chriſti nulla mala neq; ſiniſtra cadat ſuſpicio, nec
de ipſis aliquid mali ſuſpicari debemus, vt dicit tex.
in cap. abſit. xj. quæſtion. iij. per quem dicit ibi glo.
quòd ſi clericus amplectitur mulierem, interpretan
dum eſt, quòd cauſa benedicendi hoc faciat, & non
cauſa libidinis. Nec in his vendicãt ſibi locum not.
per gloſ. in l. quot ſit lex. ff. de adult. cùm eorũ pro-
bitas ſit fundata de iure communi per dictam gloſ.
licet ſit hodie ſuſpectiſſima. Quam glo. ego ſemper
intellexi veram, vbi talis mulier eſſet vetula ad mi-
nus ſexagenaria, vel deformis, & turpiſſima. Aut
talis in qua fœdus naturale nihil ſæui criminis ſuſpi
cari permittat, vt in capitu. j. & cap. ij. de cohabi. cle-
ri. & mulierum. & in l. eum quem probabilem. C. de
epiſcop. & cleri. Aliter & aliàs non puto, quòd cleri
cus præſertim ſcholaris, qui reperiretur ſolus in do
mo cum pulchra puella, ibi eſſet cauſa dicendi pater
noſter, vt dicit Bald. in l. neque natales. C. de proba
209 tio. & Bartol. in l. ij. ff. de furt. Dicit † quòd depre-
henſus in domo alicuius, vbi eſt pulchra mulier, ha-
bet contra ſe præſumptionẽ adulterij. l. capite quin-
to. ff. de adulte. & Panormit. in capit. præterea, de te
ſtib. & in cap. literis. de præſumption. Nec tunc pu-
tarem procedere dictam præſumptionem pro cleri
cis, quantumcunque religioſis, etiã ſi eſſent de mon-
te Carmeli, aut de monte Oliueti, aliàs ſequeretur
fruſtra mulieres eſſe prohibitas habitare cum eis,
maximè cum monachis, qui mulieres frequentare
non debent, quantumcunque religioſas aut conſan
guineas, nec oſculari, aut commatres ſibi facere. ca-
pitul peruenit. xviij. quæſtion. ij. Sed proh. dolor.
Quoniam hodie monachi multi habenis pudicitiæ,
& honoris laxatis commatres habẽt. Quo ſub colo
re infinita mala committunt iuxta illud, Dulcia
commatris ſub nomine furta tenemus. vt dicit glo.
pragmaticæ titu. de concubina. in principio. Et vti-
nam clerici Moderni vidiſſent, & ſequi vellent tex.
210 in capitu. clericus. lxxxj. diſtinc. † Vbi clericus ſo
lus cum ſola fœmina loqui non debet, nec cum mu-
lieribus ſe balneare. [Quia eſſet contra verecun-
diam, quæ parentes & affines etiam maſculos non
permittit ſe nudare, & inuicẽ lauare, vt habetur in-
frà ſuper verbo, *vt vxorem*, in iiij. artic. ſucceſſionũ
ab inteſtato. prope fin. vj. concluſionis.] Hæc enim
eſt apud gentiles prima reprehenſio, vt dicit tex. ea-
dem diſtinc. c. non oportet. Quem pulchrè exornat
gloſ. pragmaticæ ſuper verbo, tenet, in §. publici. ti-
tul. allegato, de cõcubina. Et plenius per Angelum
Aret. in tractatu maleficiorũ ſuper verbo, che me
hai adulterata mia donna. & ibi Angel. in additio.
211 † Vlterius ad propoſitum reuertendo, pro opinio.
Bald. vltra eos poſſet adduci ſingulare dictum Bar-
toli in l. tale pactum. §. finali. ff. de pactis. vbi dicit,
quòd ſi pia cauſa nominetur hæres in aliqua diſpo-
ſitione inter viuos, & paterfamiliàs ſine alia diſpoſi
tione decedat, eo caſu pia cauſa erit hæres & ſucce-
det, per cap. final. infrà de ſucceſ. ab inteſta. Et idem
ſecundum aliquos eſſet de milite, per dictam l. licet.
quod intelligo verum, vt ſupradixi, inter liberos, p
212 l. fin. C. familiæ erciſcundæ. † Quod dictum Bar.
toli in pia cauſa reputat mirabile Ludouic. in dicta
authen. ſimiliter. dicens in hoc contra Bart. nunquã
reperiſſe contradictorem, ex quo credit, quòd eius
dictum in practica ſeruaretur. Tamen ipſe ibi eum
nõ tenet imò multifariè impugnat. Præſertim quia
iure non cauetur, quòd hæreditas in contractu dari
poſſit ad pias cauſas. Et ſic ſumus in caſu. l. hæredi-
tas. C. de pact. conuen. tã ſuper dote. & hanc opin.
contra Bar. tenuerant Angel. & Paul. de Caſt. in di-
cta l. tale pactum. Sed finaliter opinionem Bartol. ſe
quitur Alexan. in dicta l. licet. in fin. per textum in
dicta l. ſi j. C. familiæ erciſcun. vbi fauore liberorũ
hæreditas dari poteſt in actu, & diſpoſitiõe inter vi
uos: ergo fortius relinqui poteſt piæ cauſæ, cui ma-
gis fauetur, vt dictũ eſt, quàm liberis. Præterea hoc
probat, per textum in dicta l. licet. in fin. vbi eſt ſpe-
ciale fauore militum, quòd pacto & via contractus
hæreditas detur. Ergo idem erit dicendũ in pia cau
ſa, per ea quæ not. glo. in dicta l. miles. ff. de re iudic.
213 † Quintò fallit dicta regula, vbi per tale pactum de
ſuccedendo directè non tollitur teſtandi facultas,
ſed alis reſeruatur forma diſponendi de bonis, per
tex. iuncta gloſ. magna circa fin. in l. quidam cùm fi-
lium. ff. de verborum obligatio. ſecundum Ludou.
in l. ſtipulatio hoc modo concepta. eodem titulo.
214 † Sextò fallit regula in caſu ſingulari dictæ l. fin.
C. de pactis. in fin. vbi valet pactum de ſuccedendo
inter aliquos factum de conſenſu illius, de cuius hæ
reditate agitur. Prouiſo, quòd in eadem voluntate
perſeueret vſque ad mortẽ incluſiuè, vt ibi plene di-
215 citur. † Septimò fallit, vbi nõ fieret pactum ſuper
hæreditate eius, qui viuit: quia non habet. vt dictum.
Sed ſtipularetur quis ab eo, qui hæreditatem habe-
re ſperet in vnamquanque rem hæreditariam ſubij-
ciendo pœnalem ſtipulationem. Nam eo caſu, mor-
tuo illo de cuius hæreditate agitur, ſi promittens
contra promiſſionem venerit, pœnalis ſtipulatio cõ
mittitur. l. ſtipulatio iſta §. quæſitum ff. de verborũ
obligationib. ſecundum. Rapha. Cuma ibi, qui dicit
quòd vbi conſtaret de fraude, ſcilicet quòd fieret in
fraudem legis pactum de ſuccedẽdo prohibentis, ta
lis ſtipulatio non valeret, etiam quo ad pœnam.
216 † Octauo fallit, quia licet non valeat pactum de
ſuccedendo in commodum paciſcentium, tamen be
ne valebit in detrimentum eorum: ſcilicet quia fi-
ſcus auferet ab eis tanquàm indignis, ſi ad eos deue
niat ſucceſſio ex illo pacto. l. ij. §. fi. ff. de his quibus
vt indig. glo. & Pan. in dicta l. fin. C. de pactis. facit
quod dicit Bart. in l. cùm dominus. §. fi. ff. de pecul.
217 legat. † Nonò fallit & vltimò, vbi non ageretur
de ſucceſſione vniuerſali, ſed ſolùm de ſingulari &
particulari ſucceſſione, quia tunc ſuper illa valeret
pactum de ſuccedendo, ſecundùm Lancelotũ in di-
cta l. pactum quod dotali. C. de pactis. & conſuluit
Alexan

Alexand.in tertia parte, conſi,lio xxviij incipiente,
Ponderatia verbis conuentionum, &c. vbi plenè.
218 †Secunda ſpecies principalis pacti de futura ſuc-
ceſſione eſt, quando fit pactũ de hæreditate cõſer-
uanda de qua poſſet etiam dubitari, an valeat. & di-
catis, quòd aut ille, qui pacto vult ſibi hæreditatem
conſeruare, priuatur propter rigorẽ iuris obſeruã-
dum, aut propter delictum. Primò caſu, vbi quis
hæreditate priuatur propter rigorẽ iuris ſeruandũ,
tũc ſi teſtator poterat illum inſtituere, valet pactũ,
ſecundum Bart. in dicta l.fin.C. de pactis. facit in-
ſtitu de legiti.agna.ſucceſ.§.fin.& l.fin.C.de eman
219 cipa. liberò. †Ex quo infert Barto. & nobis pro-
derit gratia exempli. Quòd filia dotata excluſa per
ſtatutum, ex pacto cum patre initio tempore quo
dotatur, poteſt ſibi ius ſuccedendi conſeruare, cum
pater ſi velit, poſſit eam hæredem inſtituere, vt ſu-
prà. In ſecundo caſu principali huius notatæ decla
ratum fuit, in fine. Talis enim filia fuerat excluſa
ad rigorem iuris obſeruandum, argument. dicto-
rum iurium. Quo non obſtante rigore poterat per
patrem inſtitui. Certè in hoc caſu tale pactum fa-
ctum de ſuccedendo patri, valet vt dictũ eſt. Et di-
cam latius infrà, in quarta ſpecie huius pacti. Hoc
enim pactum de ſucceſſione conſeruãda eſt fauora
bile. Ideo decidit elegãter Salic. in dicta l.fin.C.de
pactis. Quod valet pactum inter duos fratres paſſa
tum cauſa ſucceſſionis conſeruandæ, quòd ſuperui
uens potiatur bonis cauſa donationis præmoriẽtis
ſine liberis. Nec indiget inſinuatiõe, ſi bona ſummã
quingentorum aureorum excedãt. Idem tenet Ia-
ſon in dicta l.final.iij.col.in fine. videatis Alexand.
in ſecunda parte conſilio lxxx.incipiente viſa facti
narratione. Si verò pater non poterat paciſcentem
hæredem inſtituere, puta quia fortè filia per ſtatutũ
eſt excluſa ſuccedere ex teſtamẽto, & ab inteſtato,
tunc pactum inter patrem & filiã factum de ſucce-
dendo non valet, vt in capitul.j.de ſucceſ.feudorũ.
220 †Secundo caſu principali, quando is, qui vult ſuc-
ceſſionem cõſeruare excluditur à ſucceſſione pro-
pter delictum, tunc eſt cõſiderandum, quòd aut ta-
le delictum eſt, quod illum paciſcentem excludit ab
omni hæreditate, & ipſum penitus reddit incapacẽ
cuiuſcunque ſucceſſionis, & eum priuat omni iure
ſuccedendi in genere, vt puta in caſu l.penult. C.de
hæredibus inſtituẽdis. & l.ſi qua pœna.ff.de his qui
ſunt ſui vel alieni iuris. vbi loquitur de deportatis
propter delictum, & tunc talis non poteſt per pa-
ctum ſibi conſeruare ſucceſſionẽ, vt ibi. facit l.quiſ
quis. & quod ibi notatur. C.ad legem Iuliam maie
ſtatis. Quod in poteſtate partium non eſt habilitare
incapaces ad ſuccedendum, niſi princeps manũ ap
221 ponat. †Aut tale delictum non reddit ipſum inca-
pacem omnis ſucceſſionis. Puta quia filius fuit pa-
tri ingratus, propter quam ingratitudinem ſolùm,
& duntaxat priuatur paterna hæreditate & non al-
terius, & tunc ſi agatur de ingratitudine præterita,
ita quòd ex ea priuari poſſet paterna hæreditate,
tũc pactũ inter ipſum, & patrẽ de ſibi conſeruando
ſucceſſionem valet, virtute cuius pacti filius pro-
pter illam ingratitudinẽ exhæreditari non poterit.
☞ [Vt plenè habetur infrà ſuper ver. *in eodem teſta-
mento relinquens.*] Cùm per pactum ſibi videatur
remiſſa, vt l.omnimodo. C.de inofficio. teſtamen-
to, nam delictum præteritum remitti poteſt, vt l.ſi
vnus §.illud.ff.de pactis. Quod intelligatis verũm,
præter quàm in caſu l.ij.C.de liber. & eorũ libe. vbi
liberto in ſeruitutem propter eius ingratitudinem
reuocato non poteſt ingratitudo remitti, neque li-
bertas per patronum dari principe inconſulto. Ex
222 quo ſecundum Docto. infertur primum, †quòd do-
ctor priuatus propter delictum dignitate doctorali
non poteſt interato doctorari etiam ex nouo exami
ne, ita ſingulariter Bald. in dicta l.ij. in fine allegat
223 tex. in l.nullus. C.de diuer. offic. lib.xij. †Secundò
reſultat, quòd remotus ab officio vel dignitate pro
pter vitium perſonæ, nunquàm ad illud aſpirare po
teſt, ita ſingulariter determinat Bald. in c.j §.ſi duo
de pace tenenda. ibi, perpetua macula ei obſiſtente,
quod eſt verum, niſi ex principis diſpenſatione, vt l.
ſi illud. C.de ſuſceptor. & archa. li.x. & l.j.C.ſi rector
224 prouinciæ. Ex quo reſultat, †quòd notarius ab of-
ficio depoſitus non poteſt iterum per comitem Pa-
latinum creari tabellio, etiam ſi per principem ſit re
ſtitutus ad famam, & non ad officium, ita ſingulari-
ter decidit Bald. per illum text. in l.ſi nihil.ff.de ma-
nu.vindicta. De hoc qualiter ſemel remotus ab offi-
cio aliquo non poteſt amplius reſtitui ad illud, vi-
deatis plura dicta, per Felyn. in cap. ex literis. viij.
col. de conſt. Et hæc de ingratitudine, & delicto præ
terita. Et idem ſi ageretur de felonia præterita per
vaſallum commiſſa contra dominum: quia pacto
poteſt remitti ſine quo vaſallus priuaretur feudo.
imò quod plus eſt, ſi proximiores ipſius vaſalli of-
fenderent dominum, deinde talis vaſallus venderet
feudum extraneo, tales proximi offendentes domi-
num vaſalli facti ſunt illo feudo indigni, adeò quòd
retrahere non poſſent feudũ offerendo ex conſue-
tudine pretium infra annum, iuxtà cap. cõſtitutus,
de in integrum reſtit. imò à retractu excluderẽtur,
per tex. in cap. j.§. quæſitum eſt. de cap. qui curiam
vendi. & clarius in cap. imperialẽ.§. inſuper. de pro
hib. feu. aliena. per Feder. & ſic per feloniã quis pri
uatur nedum feudo habito. ſed habendo, niſi pacto
225 prouiderit, vt videris. †Si verò agatur de ingrati-
tudine aut felonia futura, veluti ſi per pactum dica-
tur, quòd non obſtante quacunque ingratitudine,
aut felonia futuro tempore committenda, filius ſuc
cedat patri. Quia tale pactum inuitat filium ad de-
linquendum, non valet, vt dicto §.illud. & l.conue-
nire.ff.de pactis dotali. & l.quidam decedens. ff.de
adminiſtratione tuto. dolus enim futurus remitti
non poteſt, vt l.iuriſgentium, §.ſi paciſcar.ff.de pa-
ctis. ex quo infertur, quòd non valet pactum factũ,
quòd non liceat donatori reuocare donationẽ pro
pter ingratitudinem committendã, ſecundum Bal-
226 dum in dicta l.fi. & in l.j.C.de ingra.lib. †Quod
intelligatis verum etiam ſi tale pactum fuerit iura-
tum. Quoniam tunc etiam non valebit, ſecundum
Ludouicũ in dicta l.ſtipulatio hoc modo cõcepta.
quia tale iuramentum reperitur appoſitum ſuper
eo, quod eſt contra bonos mores. Ergo nõ valet, vt
in capi. non eſt obligatorium. de regulis iuris. li
bro vj. & l.ſi quis inquilinos.§.fin.ff.de legatis.j. Et
dictum fuit ſuprà in prima ſpecie pacti, licet Ioan.
And. in additio. Specula titul. de donatio.§.primo
verſi. quid ſi actum fuerit, & malè tale pactũ iu-
ramento firmari, per cap. quemadmodum, de iure-
iurando. Sed non obſtat, quia ibi fuerat iuratum
non accuſare propter adulterium præteritum: ideo
227 eſt iuramentum ſeruandum. †Cùm dolus præte-
ritus remitti poſſit Sed aduertatis, quia An. de Bu-
trio, & Imo. in dicto cap. fin. de donatio. & Alexã.
in l.ſtipulatio hoc modo concepta. ff.de verborum

oblig.no-

obligationibus.& Iaſon in dicta l.fins.C.de pactis.
tenēt, quod etiam futura ingratitudo remitti poteſt
iuramento, vt eſt tex.in vltima parte.in dicto capit.
quemadmodum. Nec eſt verum ſecundum ipſos, quod
hæc remiſſio inuitet ad delinquendum. Quoniam
illa non obſtante.licet ad priuatā vtilitatem remit-
tens non poſsit accuſare, tamē ad publicam poterit
accuſare vindictam, quæ pacto priuatorum remitti
228 non poteſt.l.ius publicum. ff.de pact. † Vlterius
ex præmiſsis infertur nō valere pactum inter domi
num & vaſallum paſſatum, quòd domino nō liceat,
propter feloniam futuram vaſallum priuare feudo,
quod ſanè intelligitis verum, quando felonis eſſet
committenda ex fide violata, aut ex aliquo delicto,
vt multa exempla poſſunt dari per totum titulum,
quibus modis feud.amittatur. Nam fidem fallere
præſertim domino graue eſt.l prima.ff,de conſti.pe
229 cun. † Quod facto docuit Mæuius centurio diui
Augusti fidiſsimus miles, qui in bello Antoniano
captus mori maluit, quàm Antonio parere hoſti, à
quo propter fidelem cōſtantiam vitam obſtinuit, de
quo Valerius, lib.iii. tit.de conſtantia. Sine vllis, in-
quit, imaginibus nobilem animum, & idem conſtan-
tiæ propoſitum ſecutus Mæuius cēturio diui Augu-
ſti cum Antoniano bello ſæpenumero excellentes
pugnas edidiſſet, improuiſis hoſtium inſidijs circun
uentus, & ad Antonium Alexandriam perductus,
Interrogatúsque quidnam de eo ſtatui deberet: Iu-
gulari me, inquit, iube, quia nō ſalutis beneficio nec
mortis ſupplicio adduci poſſum, vt aut Cęſaris mi
les deſinam, aut tuus eſſe incipiam. Cæterùm quò
conſtantius vitam contempſit, eò facilius impetra-
uit. Antonius enim virtuti eius incolumitatem tri-
230 buit. † de Marco Curio idem ſic ſcribit Valerius li
bro iiij.titu.l.de abſtinentia & continentia. Marcus
autem Curius exactiſsima norma Romanæ frugali
tatis, idémque fortitudinis perſpectiſsimum ſpeci-
men Samnitum legatis agreſti ſe foco in ſcamno aſ-
ſidentem ac ligneo catino cœnantem ſpectandum
præbuit. Ille enim Samnitum diuitias contempſit,
Samnites eius paupertatem mirati ſunt: nam cū ad
eum magnum auri pondus publicè miſſum attuliſ-
ſent, benignis verbis inuitatus, vt eo vti vellet, vul-
tū riſu ſoluit, protinusq́; Superuacuæ, inquit, ne dicā
ineptæ legationis ô miniſtri, narrate Samnitibus
Marcū Curium malle locupletibus imperare quàm
ipſum fieri locupletem, atq; iſtud vt pretioſum, ita
malo hominum excogitatum munus refertote, ſcili-
cet ad eos, qui vos miſerunt. Et mementote me, ſcili
cet fideliſsimum, nec acie vinci, nec pecunia corrum
231 pi poſſe. Hæc ille. † Sic & Fabritius vir ille Roma
norum conſul fideliſsimus, de quo ſic fertur. Quòd
cùm Romani eum ad Pyrrhum Epirotarum regem
pro redimendis captiuis ſuis legatum miſiſſent, Pyr-
rhus ſciens ipſum eſſe pauperem, quartam ſui regni
partem ei obtulit, vt ad ipſum tranſiret: qui Pyrrhū
& eius pollicitationem contempſit, dicens ſe malle
pauperem in diuitum imperio, quàm diuitē in pau-
pere. Quod audiens Pyrrhus ingenti admiratione
tentus eſt. Et reſtitutis captiuis confeſtim legatum
miſit, interiecto autem anno Fabritius dux contra
Pyrrhum à Romanis miſſus, quē cùm Pyrrhus diu
auro tentaſſet in amicitiam ſuam allicere, Fabritius
repulit aurum dicens, Romanos non quærere diui
tias, ſed vt diuitibus imperent. inde dicit tex. in §.co
gitatio. in authē. vt iudi. ſine quoquo ſuffrag. fiant.
Quòd intereſt principis ſubditos habere locupletes
ſub ſe, tunc quoque cùm rex, & Fabritius caſtra ha-
berent vicina, Pyrrhi medicus. De [alio medico
qui Carolum Caluum Francorū regem necauit, ha-
betur infrà ſuper verbo, *adiecta impuberi.*] noctu ad
Fabritium venit, promittēs veneno ſe Pyrrhum ne
caturum, ſi ei aliquid polliceretur. Quem mox vin-
ctum Fabritius ad Pyrrhum ſubridens perduci iuſ-
ſit cum doli denuntiatione: quamobrem admiratus
rex ait ille ipſe eſt Fabritius, qui difficilius ab hone-
ſtate, quàm Sol à curſu ſuo auerti poteſt, ſicut Boe-
tius in ſecundo de conſolatione proſa ſeptima teſta
232 tur, dicens: vbi nunc fidelis oſſa Fabritij. † Sic de
Camillo etiam conſule Romano narrat Valerius
lib.vj.titu. de iuſtitia in princip. qui cùm Phaliſcoa
cricunſediſſet, magiſter ludi plurimos, & nobiliſsi-
mos inde pueros velut deambulandi gratia eductos
in caſtra Romanorum perduxit, quibus interceptis
non erat dubium quin Phaliſci depoſita belligeran-
di pertinacia traditurí ſe Romano imperatori eſſent.
ea re cognita ſenatus cenſuit, vt pueri vinctū magi-
ſtrum virgis cædentes in patriā remitterētur. Quia
iuſtitia animi eorum ſunt capti, quorum mœnia ex
pugnari non poterant. Nanque Phaliſci beneficio
magis, quàm armis victi, portas Romanis aperue-
233 runt. † Nec aliter ſe Lælius Craſſus in eodem iuſti
tiæ experimento geſsit, Gnei Carbonis nomen infe
ſto animo, vt pote inimiciſsimum ſibi detulerat: ſed
tamen ſcrinium eius à ſeruo allatum ad ſe complura
continēs, quibus facilè opprimi poſſet, vt erat ſigna
tum cum ſeruo cathenato ad eum remiſit. Quo pa-
cto igitur inter amicos viguiſſe tunc iuſtitiam credi
mus, cùm inter accuſatores quoque & reorum tantum
virium obtinuiſſe videamus? Hæc ille. vnde ſi fides,
iuſtitia, & honeſtas hoſti, quāuis non promiſſa ſer-
uata fuit, multò magis domino eſt ſeruanda & ſupe-
riori: nam & Ioſeph ſanctus maluit calumniam pati,
& biennio carcerem, quàm fidem fallere domino
ſuo principi exercitus Pharaonis, cum ab eius vxo-
re in adulterium traheretur. Geneſis xxxix. cum ſe-
quētibus. Non ergo ſine cauſa felonia procedens ex
fide rupta vel alio delicto remitti nō poteſt pacto in
234 futurum. † Secus ſi felonia committenda inſurge
ret propter reuerentiam nō præſtitam domino. Nā
licet reuerentia debita perſonæ remitti non poſsit,
prout eſt illa, quæ debetur à filio ipſi patri, aut ab
vxore ipſi marito, vt l.alia.§. eleganter. ff. ſoluto ma
trimonio. vel quæ à iudice debetur doctori, vel alte-
ri perſonæ egregiæ, iuxta l.ad egregiam. ff de iure-
iuran. ſecundùm Cyn. ſingulariter in l. nec honore.
C.de epiſcop.& cler. pro quo eſt caſus ſingularis in
cap.ij.§.certum de iudi.libro vj. ſecundùm Ludoui-
cum ſingulari decimo, ſuper litera e, incipiēte, tu au
diſti. Tamen aliud eſt in reuerentia, quæ debetur ra-
tione contractus, prout eſt illa, quæ debetur à vaſal
lo ipſi domino, quæ bene remitti poteſt, ſecundùm
Bald. in l. prima, in iij. quæſt. ff. de rerum diuiſ.& in
c.ſi cautio. de fide inſtrumen. ita dicit Ludouicus in
235 dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta. † Tertia ſpe
cies pacti de futura ſucceſsione eſt veluti pactum de
hæreditate certo modo diuidenda, vel diſponenda,
de quo dubitari poſſet an valeat. Et dicatis, quòd nō
valet regulariter, per text. in dicta l.fin. C.de pactis.
& l.quidam in iure.§.final.ff.de donatio.& l.ex eo in-
ſtrumento. iuncta gloſ.final. C.de inutili ſtipul.
236 † Verumtamen hæc regula fallit in quinque caſi-
bus, in quibus tale pactum valebit. Primò fallit re
gula vbi ille (de cuius hæreditate agitur) conſentiret
illi

illi pacto.Puta inter filios facto patre conſentiente,
quo caſu valet, dumtamen pater conſentiens in tali
conſenſu perſeueret vſque,ad mortem.Caſus eſt ſin
gularis in dicta l.final. Secundò fallit, vbi tale pa-
ctũ fieret et ſuper hæreditate incerti hominis, vt l.iij.
ff.Pro ſoc. Tertiò fallit, vbi tale pactum diſponen-
di de hæreditate fieret in conſequentiã alterius præ
cedentis contractus liciti, vt l.ſi quis ſeruũ.in prin-
cipio,ff.de actione empti. Quartò fallit, vbi fieret
tale pactum ad liberandum paciſcentem, vt puta
pater habet plures creditores, filius ĩ vita patris dat
certum quid creditoribus, cum pacto, quòd ipſum
non moleſtent, ſi contingat eum ſuccedere patri, vt
l.& ſuum.§ filius.ff.de pactis. Quid autẽ ſi filius vi-
uẽte patre facit pactum debitoribus paternis de nõ
petẽdo, an mortuo patre poſsit petere? videatis Spe-
cula.titu.de pactis.in fin.& Domini.in dicto capitu.
quãuis.de pactis.libro vj.facit quod not.Panormi.
conſilio xij.incipiente, Talis caſus eſt: magnificus
dominus. Quintò fallit, vbi talis hæreditas venit
acceſſoriè, puta vendo hæreditatem, in qua erat an-
nexa ſubſtitutio pupillaris, ad quam vẽditor ſpera-
bat venire. Certè in hac venditione hæreditatis fieri
poteſt pactum de hæreditate pupilli viuentis, cùm
veniat acceſſoriè, vt l.ij §.illud. verſic. planè.in ver-
bo, maximè.ff.de hæredit.vel action. vendi.ita dicit
237 Bal.in dicta l.final.C.de pactis. † Quarta & vlti-
ma ſpecies pacti de futura ſucceſsiõe eſt pactum de
non ſuccedendo, de quo ſimiliter dubitari poſſet, an
valeat. Et dicendum eſt, quòd non.tex.eſt in dicta l.
pactum.C.de coll.& not. in l.pactum quod dotali.&
l.prima.& dicta l fina.C.de pactis. & l.de fideicom-
miſſo. C.de tranſactio.& l.ſi quãdo.§.illud.C.de in-
238 officio.teſtamen. † Et huius determinationis eſt
multiplex ratio. Primò, quia facultas ſuccedendi
eſt de iure publico, vt l.ſina.ff.de ſuis & legit.hæred.
Quod quidem ius pacto priuatorũ tolli non poteſt,
vt l.ius publicum.ff.de pactis. Secundò, quia meri-
tis filij ſunt in paterna obſequia prouocandi & inui
tandi, & non pactionibus aſtringendi, vt dicit text.
in dicto §.illud.qui tamẽ multipliciter intelligi po
teſt. Primò, quòd ideo non valet, ne filius omittat
obſequia paterna, quæ veriſimiliter omitteret, ſi ſe
paterna hæreditate priuatum ſentiret, & in hoc pu-
blica verſatur vtilitas. Secundò poteſt intelligi, ꝙ
pater potius debet prouocare filios ad eius obſequia
meritis, quàm pactionibus aſtringere, quia talia pa-
cta minus grauant filium, & reddunt illum manſue-
tum, & timidum, ita vt loqui non audeat. Cùm ob-
ſtante pacto non ſpectat paternam hæreditatẽ, niſi
239 ex teſtamento, vt infrà dicetur, † Et ideo quia pa-
ctum reſtrictiuum libertatis liberti non valet, vt l.
prima.§. quæ onerandæ.ff.quarum rerum actio non
datur.minus valebit in homine libero. Tertiò pro
batur pactum de non ſuccedendo non valere, quia à
pari procedunt datio libertatum & ademptio, vt l.
iij.§.conditiones.ff. de adimẽdis lega.facit tex.in §
fina.inſtitu.de codicil. Sed hæreditas pacto dari non
poteſt, vt dicta l. hæreditas.C.de pactis cõuen. vt ſu-
prà dictum eſt vltimo membro. Ergo nec adimi, vt
contrariorum eadem ſit diſciplina, argum.c.hoſpi-
tiolum.xxxij.diſt.inſti.de his qui ſunt ſui vel alien.
iuris.§. primo. Quarta ratio eſt, quia pro modico
quis renuntiaret futuræ hæreditati, etiam magnæ
& pingui: iuxta illud dictum vulgare: Ad præſens
oua cras pullis ſunt meliora, vt no.glo in l.cùm hi.
in principio.ff.de tranſactio. Ideo ne faciliter homi-
nes depauperentur, tale pactum prohibetur. Et hãc
rationem ſequitur Bartol.in l.ſi quis pro eo.ff de fi-
deiuſſo. Quinta ratio eſt, quia paterna hæreditas
naturali inſtinctu debetur filijs, vt l.nam & ſi paren
tibus.ff.de inofficio.teſtament.& l.cùm ratio.ff.de
bonis damnato. facit l.ſcripto.ff. vnde liber. Præ-
terea debetur iure diuino.cùm ſcriptum ſit per Apo
ſtolum ad Galat.iiij Eſt filius, ergo hæres. Sed natu-
ralia iura, & diuina ſunt immutabilia. inſtit. de iure
naturali.§.ſed naturalia.& l.quas cauſas.ff.de capit.
240 diminutio.ergo &c. † Vnde ex his rationibus re-
ſtat nobis talis regula, quòd pactum de nõ ſucceden
do eſt ipſo iure nullum. Quæ quidem regula fallit
in ſequentibus caſibus. Et primò fallit in patre fi-
lium emancipante, & præmium emancipationis re
cipiente. Quo caſu ſi pater faciat filio pactum de nõ
ſuccedendo, tale pactum valet, vt l.prima.§.ſi vel pa
rens.ff.ſi quis à parẽtibus fuerit manumiſſus. Et hoc
eſt quod voluit gloſ.in verbo, lex ciuilis.in dicto ca-
pitu.quãuis.de pactis.libro ſexto. Et ibi ponderan-
tur rationes huius caſus. Poteſt enim pater filium
emancipans præmium capere de emancipatione, vt
puta poteſt dimidiam viusfructus ĩ bonis iam filio
quæſitis retinere, aut totum vſumfructum. Sed in
bonis filio quærendis non poſſet pater etiã expreſ-
ſe conueniri de vſufructu, vt ſingulariter decidit Io.
Andr.in additio.Specu. quem Iaſon refert, & ſequi
tur in l.fina.C.de pactis.dicens Oldra.ita conſuluiſ-
ſe. Et ſi pater in præmium emancipationis capiat vl
tra quàm lex permittat, ſcilicet vltra dimidiam vſuſ-
fructus, priuatur ſucceſsione filij. Idem ſi pecuniam
capiat quoquo modo, per textũ in l.etiam.§. ſi quis
241 numos.ff.de oper.liber. Secundò † fallit in filio
ſpurio, aut naturali legitimato, qui ſi tempore quo
legitimatur à patre, facit pactum de nõ ſuccedendo
patri, valet tale pactum: quia ex quo ipſe beneficio
patris conſequitur legitimationem, potuit pater in
actu legitimandi legem quam voluerit opponere. vt
l.traditionibus.C.de pactis.& capitulo, verùm.ẞ.de
conditio.opposi.facit l.j.§.ſi cõuenerit.ff.depoſiti.&
l.contractus.ff.de reg.iur.& ita notabiliter dicit Lu
douicus de Roma in l.qui ſuperſti.ff.de acquiren.hę
redita.& ita etiam Alexander refert Bartolum te-
nuiſſe in l.quæſitum.aliàs incipit, ſi tibi.in lectura
antiqua.ff.de adopt.aliàs in l quæſitum.ff.de acquir.
hæredita. idem tenet Iaſon in dicto capitulo pactũ
& in l.j.xiij.colum.de iure emphyteo. Ex quo dice
bat Anto. de Butri.in capitulo, per venerabilem.
qui filij ſint legit.patrem habentem filium ex vxo-
re ſua poſſe ſpurium legitimare hac lege, quòd ſibi
non ſuccedat, niſi in eo, quod ſibi nõ placuerit relin-
quere. Idem tenuit Angel.in l.ſi ab eo.& clarius in l.
ſi de emancipato.C.de legi.hæredi. & ibi Paulus in
Rub.de iure anulorũ aureorum, & in dicta l.pactũ.
de colla.facit textus in capitulo primo de filijs na-
tis ex matrimo.ad morga.cõtracto.facit dictũ Bart.
in l.j.§.in filij.ff.ad Trebel. ſingulariter dicentis, pa
trem poſſe filium emancipare quo ad vnum caſum
tantùm, puta teſtandi.allegat text.in l.ij ff.ad Mace-
do.vbi lex facit filium haberi pro patre in caſtrenſi
vel quaſi, & non quo ad alia. [Vide quæ plenè ha
bentur ẞ.ſuper verbo, *matrem uxſuper Cleram*.in vj.
242 caſu fallentiæ.] Tertiò † fallit quando filius paci
ſcens de nõ ſuccedendo tantũ accepiſſet à patre, quã
tum aſcendit eius legitima: quo caſu pactum valet,
per dictam legem primam.§.ſi vel parẽs.ff ſi quis à
parentibus fuerit manumiſſus.ita tenet Iac.Butrig.
in di-

in d.l.pactum.C.de colla.Bald.& Ange. in dicta l.ſti
pulatio hoc modo concepta.de verborum obligatio.
Barto.& Bald.in l.fin.C.de pactis.argum.l.cum quo.
de peculio.ff.ad legẽ Falcid.§.fi.& ita eſt communia
opinio ſecundum Ludouicum in dicta l.ſtipulatio. li
cet Baldus ſibi contrarius in dicta l.pactũ,teneat cõ-
trarium per l.ſi quando.§.illud.ff.de inofficioſo te-
ſtamento. Et in æſtimanda tali legitima conſiderabi-
tur tempus renuntiationis & non mortis patris ſecun
dum Iacobum Butri.in dicta l.pactum.de collation.
idem tenent Imol.& Ludouicus in dicta l.ſtipulatio.
& Bald.in l.quamuis.C.de fideicommiſ. & l in ſucceſ
243 ſione.C. de his qui in fraudem creditor.Quartò † fal
lit ſi tale pactum de non ſuccedendo fiat poſt mortẽ
illius,de cuius ſucceſsione agitur. Quoniam tunc va-
let:quia non agitur de hæreditate deferenda, ſed iam
delata,ergo valet pactum cùm non ſit de futura ſuc-
ceſsione,vt dicta l.ſi quando.§.fina. de inofficioſo te
ſtamento.faciunt notata in l.j.C.de pactis. & l.fidei-
commiſſo.C.de tranſactio.& in l. qui Romæ.§. duo
fratres.& ibi hoc tenet Barto.ff.de verborum obliga-
tio.Nam mortuo teſtatore fideicõmiſſum remitti po-
244 teſt,vt dictis iuribus. Quintò † fallit in filio primo-
genito paciſcendo cum tertio, puta fratre non ſucce-
dendo patri, cedendo ſibi iura primogenituræ ſecun
dum Angelum in dicta l.ſtipulatio. Motus authorita
te veteris teſtamenti, in quo Eſau renuntiauit Iacob
fratri ſuo iura primogenituræ, Iſaac eorum patre vi-
uente,vt patet Geneſis vigeſimoquinto cap. in fin.&
ibi Nicolaus de Lyra diſputat , an hoc fieri potuerit.
Videatis eundem ad Hebræos xij.capit.de quo in ca-
pitulo,quàm ſit periculoſum.& ibi glo.vij.quæſtion.
j.& nota.in l.quoties.in principio.ff.de heredibus in-
ſtituendis.Idem tenet Baldus in dicta l.pactum.& gl.
in verbo,adiicere. in capitulo eccleſia veſtra. de ele-
245 ctionibus.Et † an Iacob ſupplantare potuerit Eſau,
videatis Baldum in prima parte conſil.cxliij. & cxlv.
in fine.vbi concludit quòd non potuit eum ſupplan-
tare ſub falſa pelle,licet incommutabili voce,quod fie
ri non eſt licitum de iure.Sed hoc factum fuit ex ſola
Dei miſeratiõe,qui per prophetam dixerat Malachiæ
primo capit.Iacob dilexi,Eſau verò odio habui.vt ſe
quitur Apoſtolus ad Romanos nono. Contrarium
verò tenuit Ludouicus in dicta l.ſtipulatio.per l.qui-
dam in iure.§.fin.ff.de donatio.& l.ij §.fina.ff.de his
quibus vt indig.vbi dicitur, quòd nulla eſt conuẽtio
per quã quis de hæreditate viuentis paciſcatur,quan-
uis legitimè à ſe ſperata minus ſolicitè agit. ita not.di
cit textus in l.ij.§.interdum.ff. de vulgar.& pupillari.
Nec obſtat ſecundum eum quod dicitur de Eſau &
Iacob. Quoniam illud procedit iure veteris teſta-
menti,cuius dicta nõ tenẽtur,niſi quatenus reperiun-
tur innouata in nouo teſtamento & approbata.§. his
itaque.vj.diſtinctione.& clarè dicit Nicolaus de Ly-
ra Exod.xxj.in princip.& not.in cap.fin. vbi Panor-
mitanus de conſuetu.vel dicatis quòd ius primogeni
turæ de ſe eſt ceſsibile,vt not.in cap.licet.de voto. &
ibi Panor.& Archidia.in d.ca.quàm ſit periculoſum.
Quia tale ius primogenituræ dicitur eſſe quodammo
do contra ius naturale , quo æqualiter defertur ſuc-
ceſsio filiis non inſpecto curſu ſeu ordine natiuitatis,
vt dicta l.ſcripto.ff.vnde libe.& per l.cùm ratio.ff.de
bon.damnat.& d.l.maximum vitium.C. de libe.præ-
teritis.Non eſt ergo mirum, ſi tale ius primogenitu-
ræ competens iure ſpeciali facilius tollatur,quàm ius
ſuccedendi competens de iure communi.argu.l. eum
militi.§.militia miſſus.ff.de teſta.milita. Vnde poteſt

dici,quòd ius primogenituræ in abſtracto conſidera-
tum & ſeparatum à ſucceſsione per pactũ põt tolli,
ſed non vnà cũ ipſa ſucceſsione.[De quo plenè ha-
betur ſuper verbo,*in eodem teſtamento relinquens*. j.in
246 xviij.limitatione.] Sextò † fallit,quando pactum de
non ſuccedendo cõſuetudine vel ſtatuto eſſet appro-
batum,ſecundum Bartolum in dicta l.pactum.de col
lation.quem ibi ſequitur Ange.Paul.& Bald.in ij.op-
po.per text.in c.j.de filiis natis ex matrimo. ad matri
mo.ad morg.contrac.& in c.filij.ſi de feu.fue. cõtro.
inter domi.& agna.Secus autem eſſet in pacto de ſuc-
cedendo:quod conſuetudine patriæ firmari non po-
teſt.quod qualiter intelligatur, vidiſtis plenè ſuprà in
247 prima ſpecie pacti. † Septimò fallit quando tale pa
ctum de non ſuccedendo eſſet iuramento firmatum:
quia tunc valet per text.in cap.quãuis.de pact.libr.vj.
vbi deciditur,quòd ſi filia tempore quo nuptui tradi-
tur bonis paternis cum iuramento renuntiauerit,à pa
terna ſucceſsione perpetuò excluditur propter iura-
mentum:& etiam à iure patronatus. de quo plenè Pa
normita.in c.cùm ſeculum,de iure patro.licet glo.te-
nuerit contrarium & malè in d.l. pactum. & l.qui ſu-
perſtitis.ff.de acquir.hæredi.quia ſtandum eſt d.cap.
quãuis.etiam in foro ſeculari,cùm agatur de periculo
periurij.Et ſic peccati incurrendi.Quo caſu canõ ſer-
uatur,& lex ſuccumbit,vt notat gloſ.in capi. poſſeſ-
ſor.de regulis iuris.lib.vj.cap.fi.de præſcrip. vbi ple-
nè Panor.& in cap.j.de noui operis nuntia.Bartol. &
Bald.in l.priuilegia.C.de ſacroſan.eccleſiis. Nec poſ
ſet iudex ſecularis aut princeps ꝓhibere notariis ſuis,
ne in tali contractu ſeu renuntiatione apponant iu-
ramentum,ſine quo renuntiatio non ſubſiſtere poſ-
ſet:licet teneat prohibitio in aliis actibus ſine iuramẽ
to validis,ne propter iuramentum laici trahantur ad
forum eccleſiæ. Et ita etiam fuit arreſto parlamenti
Pariſiis declaratum anno Domini M.ccxc.in Februa
rio,quòd epiſcopo Toloſano tunc conquerenti non
fuerat facta iniuria per vicarium Toloſæ regium, qui
inhibuerat notariis regiis , ne ponerent iuramentum
in inſtrumentis ſuis,duntamen contractus ſeu nego-
tia ſuper quibus erant dicta inſtrumenta confecta,
poſſent abſque iuramento ſubſiſtere,aliàs per indire-
ctum abſorberetur faciliter iuriſdictio temporalis,
pro qua tuenda poteſt iudex ſecularis inhibere.[Vt
plenius habetur infrà ſuper verbo, *& uxorem nomine
Adelaſiam*.in ſecunda deciſione circa medium.] lai-
cis, ne coram epiſcopo litiget, ſecundum Ioannem
Fabrum in l.ſi qui ex conſenſu. C.de epiſcopali au-
dientia.[De quo meminit dominus Auffrerij in ſuo
arreſtorum tractatu,& intellige quòd prohiberi po-
teſt iuramentum ne fiat:ſed ſi præſtetur contra prohi
bitionem pœna incurritur:tamen iuramentum nõ eſt
irritum:cui etiam ſtatuto derogari non poteſt , vt in-
frà dicetur.] Vbi autem actus non teneret ſine iura-
mento,vt in caſu noſtro,& ſimilibus, quia tunc iura-
mentum eſt de ſubſtantia contractus.[Qualiter au-
tem cognoſcuntur ſubſtantialia actus qui geritur, ple
nè habetur infrà ſuper verbo,*In eodẽ teſtamento relin-
quens*.primo.dum quærit,an iure ciuili nouiſsimo ſit
filius in teſtamento patris hæres inſtituendus: vel ſuf-
ficiat relinquere quocunque titulo.] qui aliàs non va
leret.Non poſſet prohiberi iuramentum, cùm ex hoc
prohiberentur contractus , qui ſunt de iure gentium:
quod etiam per principem tolli non poteſt. inſtitut.
de iure natur.§.ſed naturalia. Vnde licet prohibe-
re poſsit ſubditis iurare:& ſi iurauerint, vel notarij
eos iurare fecerint,poſsit punire:tamen iuramentum

præſtitū non poteſt tollere, nec effectum illius, etiam
ſi in contractu iuramentū nō eſſet neceſſariū : quod
verum eſſe patenter oſtenditur, ex eo quia quotidie
videmus per quaſcunque literas regias contractuum
reſciſſorias nunquā mandari actum iuratū reſcindi,
niſi adiecta clauſula. Prouiſo quòd impetrans talem
contractus reſciſionē obtinuerit à ſuo prælato diſ-
248 penſationem, quod eſt not. Et † talis filia cum iura-
mento renuntians quouis modo ſuccedere non pôt.
Nedum contra teſtamentum imò nec præter.ſ.ab in-
teſtato ipſi patri, vel alteri, cuius ſucceſsioni cum iu-
ramento renuntiauit ſecundū Domi. & doct. in d.c.
quāuis, & plenè conſuluit Alexan.in iij. parte conſil.
axix, incip. præclarè ſubtiliter, vbi videatis pulchra
circa hoc. Plus decidit Iaſon.in l.licet. in fi.C.de iu-
249 re delib. † ꝙ licet filius qui alio paternam hæredi-
tatem poſsidente, tacuit per xxx.ann. quòd paternam
hæreditatem non petiit, & ſic ab ea petenda eſt exclu
ſus ex capite vnde liberi, poſsit eam adhuc petere in-
fra alios xxx. annos ex capite vnde legitimi. vt ſingu-
lariter decidit Bald. in d. l. licet. quem ibi ſequuntur
Moderni. Attamen ſi filia ſemel iurauerit non habe-
re regreſſum ad bona, vel mortuo patre ſimpliciter-
ſine iuramento bonis renuntiauerit paternis: talis
filia à paterna vel alia cui renuntiauit hæreditate
excluſa erit, non ſolùm ex capite vnde liberi, ſed etiā
ex capite vnde legitimi, ſecundùm gl.in l.j. §. ſed vi-
dendū. ſuper verbo: ſuccedat. ff. de ſucceſ. edic. de quo
per Alexan.in l.ſuum.C.de iure delib.& eundem Ia-
ſo.in l.j.C.qui admit.ad bo.poſ.poſſunt. & plenè in
l.ſi emancipata.C.de iur.& fac. igno. quod eſt verū,
ſi iuri ſuccedendi renuntiauerit ſimpliciter & ſcien-
ter.l.illud.& l.in plurium.ff. de acquiren. poſ. Secus
ſi ſpecificè repudiaret alterum ius, puta vnde liberi,
vel vnde legitimi: quia non præiudicaret, niſi in iu-
re expreſſo.l.ij.ff.vnde legi.ſecùdùm Ioan. Fab. poſt
gloſ.in §.ſed agnationis. inſti. de agna. tute. in prin.
Sola ergo ſimplex renuntiatio filium omnino exclu-
dit, & etiam filium, vel quemcunq; alium renuntian-
tem: nec petere poſſet, nec recipiendus foret ad petē-
dum promiſsionem pro alimentis, etiam ſi diceret
renuntiationem non valere, aut eam reſcindi pete-
ret, poſito etiam quòd acceptum reddere vel commu-
nicare offerret: quia quicquid proponeret contra re-
nunciationem iacet in cauſæ cognitione: qua duran-
te contractus in ſuo permanet effectu, donec reſcin-
datur per ſententiam: & ita fuit arreſto iudicatum
aliàs Pariſiis, pro quo facit text. in l. ſi inſtituta.§.de
inofficioſo.ff.de inoffi. teſtamen.& cap. ſuſcitata. de
in integ.reſtitu. [De quo meminit dominus Auf-
frerij in tracta. ſuo arreſtorum. capitulo vj.] Non
250 † tamen erit excluſa à bonis fraternis, quibus ex-
preſſe non renūtiauit in l.ij §. illud. ff. de hæred. vel
actio.ven. vbi hoc tenet Barto. videatis Guid. Papæ
quæſtio.ccxxxj. facit bonus text.in l. qui cum tutori-
bus.§.j.ff.de tranſac. Præterea & hoc adeò eſt verū,
ſcilicet tale pactum per filiam patri cum iuramento
factum valere, & in vtroque foro eſſe ſeruandum.
251 Quia † licet in ciuitate foret ſtatutum, quòd mu-
lieres non poſſent etiam cum iuramento contrahe-
re ſine præſentia & conſenſu duorum propinquorū,
tamen valebit renuntiatio ſucceſsionis iurata per
filiam patri facta, dicto non obſtante ſtatuto. Poſi-
to quòd facta fuerit ſine conſenſu aliquorum alio-
rum propinquorum, quàm patris dictam renuntia-
tionem accipientis. Nam non præſumitur quòd fi-
lia à patre decipiatur, propter naturalem affectio-
nem, quæ naturaliter cadit in patrem erga filios. per
text.in l.Aurelius.§.Titius teſtamento.ad fi. ff. de li-
be. lega. & l. quidam cùm filium. ff.de hæredi.inſtit.
252 Naturalis † enim pietas doli præſumptionem exclu-
dit ſecundùm Bald.per illum text.in l.penul. §. j. C.
de adop.& pater affectu propēſiore, magis quàm do-
lo præſumitur omnia in filiæ fauorem feciſſe. Ita,
253 † vt prætor pronior exiſtat conſentire patri rem fi-
lij obligare deſideranti, quàm extraneo tutori.l.fal-
ſus.§. Iul. ff.quod cū ſal.tu.& meritò parentis ſtatur
voluntati, qui vtique filio rectè proſpexit. l.ſi plures.
ff.de admi.tuto. Quia nullum habet filius meliorem
amicū, quàm patrem ſuum. l.quidam cùm filium. vbi
gl.ff.de hære.inſti. [Per quem text. & l. Iul.ff.ſi quis
omiſ.cauſa teſtamē.dicit Bal.in c.pertuſs. iij. col.in
fi.de proba. ꝙ maior amicus mundi eſt pater.] Imò
viris bonis conuenit ſalubre matris conſilium admit-
tere.l.quidā decedens.§.Papinianus.alleg. tit. de ad-
mi.tut. Cogitare & credere debent filij, ꝙ parentes
plus diligunt eos, vt ſui ipſorum aliquid exiſtentes,
ſecundū quod dicitur viij. Ethico.c.iij.& lib.ix.c. vij.
etiam dicit idem Philoſophus, ꝙ quilibet proprium
opus diligit, magis quàm diligatur ab opere ſuo: quia
omnes ad illud quod ipſi fecerunt, quodammodo
beneuoli ſunt. Pater igitur beneuolus eſt ad filium,
eo ipſius exiſtente factore, propter quod magis pa-
ter filium amat, quàm filius patrem: eo ꝙ de natura
ſua propria dederunt filiis corpus propriū: filij autē
parentibus in generatione nihil dederunt. ideo filij
non tantùm diligunt parentes, ſicut ab eis amantur.
l.iſti quidem.ff. quod met.cau. Quia diligunt eos vt
opera ſua, vt carnem ſuam, & vt membra ſua. Et hac
de cauſa non præcepit patribus, ſicut nec præcepit
homini diligere ſeipſum. Quæ conſiderans Salomon
Prouer.vj.dicit: Fili conſerua præcepta patris tui.q.d.
ꝙ propter maximā dilectionem non tibi præcipiet
niſi bonū. Pariter dixit Solon ex ſeptem Græciæ ſa-
pientibus vnus: Parentes reuerere.& meritò: ſunt enī
fideliores amici, quos habet quis in hoc mundo, vt e-
tiam habetur in d.l.quidam cùm filium. Ex quibus re-
254 ſtat, † ſtatutū in contractibus filiæ duos proximio-
res requirens, locum non habere vbi filia contrahit
cū patre. ad quod faciunt quæ dixi ſuprà in præludio
ſuper his verbis. Sed ſi filia contraheret cum aliis pro-
ximioribus, quàm cum patre, tunc bene requireretur
aliorū duorū propinquorum conſenſus ſecundū for-
mam ſtatuti, ita ꝙ nō ſufficeret, ꝙ ipſi propinqui cū
muliere contrahentes contractum authorizarent in
eorū cōmodum.l.j.§.quæſitum fuit. vbi plenè Alex.
v.col.ff.ad Treb.& Bart.in l.j.ff.de auth. tut. Tamen
talis bonorū renuntiatio patri facta, & quæcunq; alia
diſpoſitio valebit ſine præſentia aliorum propinquo-
rum, non obſt.dicto ſtatuto. ſiue fiat contractus, ſiue
diſtractus vel liberatio. ita etiā in propriis terminis
decidit Bal.in xxj q in d.l.pactum.de coll. Cum quo
tranſit ibi Ludo.& in l.ſi quis mihi bona.§. ſed quid
ſi mandauit.ff.de acqui.hære.& Alexan.conſi.clx.in-
cipien. quo ad præſens quæſitum.& conſi. præalleg.
inci.præclarè.iij col. & etiā ſequitur And. Barb.in c.
255 cauſam matrimonij.ꝗ. de offi.del. Ad † huius deci-
ſionis corroborationē facit ſingulare dictū Azo. in
ſum.tit.C.de bo.quæ lib. vltra medium. verſicu. nec
puto ꝙ in alienatione immobilium. vbi dicit, quòd
quando pater eſt legitimus adminiſtrator filij in
poteſtate exiſtentis in bonis aduentitiis in quibus
etiam habet vſumfructum, ſi aliquid alienare ve-
lis de rebus immobilibus, vbi de iure requiritur

iudicis

iudicis decretum, iuxta l. magis puto. §. vt poſsim. &
per totũ. ff. de rebus eorũ. Tamen quando pater alie-
nat, decretũ non requiritur propter ſingularẽ confi-
dentiam, quã lex habet de patre erga filios & eorum
bona. & hoc dictũ ſequuntur Bald. Ful. Paul. & Alex.
in l. præſes. C. de tranſac. magnifacientes illud dictum
velut ſingulare, & menti tenendũ. Pro quo dictò fa-
256 cit, † q cũ epiſcopus ſit pater pauperũ, & quaſi legi-
timus adminiſtrator, poteſt alienare res immobiles
ſine iudicis decreto. §. ſi quis in nomine. in Auth. de
eccleſiaſticis ti. ſecũdùm Bald. in l. ſi prædia. ff. de re-
bus eorum. Sed in contrariũ facit, q qñ filia cum iura
mento renuntiat bonis paternis in manibus patris, li-
cet non requiratur decretum, quod per iuramentum
ſuppletur. Auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer.
ven. Tamẽ conſenſus duorũ propinquorũ ex ſtatuto
requiſitus requiritur, non obſtante præſentia patris
talem renuntiationẽ acceptantis. Primò, per l. lata. C.
de dona. Secundò, quia ratio dicti ſtatuti eſt, eo quia
mulieres vel minores faciliter decipiũtur: quandoque
minis, quandoque blanditiis. Ideo æquiſsima ſunt ſta
tuta, quæ diſponunt, q interuenire debeat conſenſus
duorũ propinquorum ſecundùm Bald. in l. ij. & ix. q.
C. de reſcin. ven. & l. ij. circa fi. C. de adop. Or ſic eſt,
q facilius poſſunt filiæ ſeduci à patre ſeu decipi, cui
contradicere nõ audent, quàm ab alio. Ideo potius
neceſſaria eſt prouiſio ſtatuti, quàm in aliis. Et hoc
ſentit tex. in d. c. quãuis. vbi Papa ſolùm voluit filiam
excludi ſi ſine dolo & metu iurauerit, tacitè innuens
patrem poſſe dolum vel metum inferre. Tertiò facit
quod ſingulariter decidit Sali. in l. tranſactionẽ. C. de
tranſac. vbi dicit, q licet præſentia conſanguineorum
vel coniunctarũ perſonarũ interuenire debeat, quã-
do mulier vel minor contrahit, ne dicatur inducta ad
contrahendum metu vel blanditiis, vt dicit ibi text.
tamen ſi filia contraheret cũ patre, tunc non ſuffice-
ret præſentia conſanguineorũ ad purgandũ metum,
cùm maior ſit reuerẽtia patris, quã illorum. l. ſi cùm
dotem. §. eo autẽ tempore. ff. ſol. mat. & l. ſi patre co-
gente. ff. de ritu nuptia. iũcta l. j. ff. de furtis. Quartò
facit, quia in patre præſumitur metus reuerentialis:
idem in marito. gl. & Bar. in l. j. §. quæ onerandæ. ff.
quarum rerum actio non datur. imò plus conſuluit
257 Fran. Are. cõſi. xxiiij. incip. Quatuor dubia. † q in
fratre qui eſt maior natu, gubernat minorem fratrem,
præſumitur metus reuerentialis. Quintò facit, quia
lex plus confidit de tutore quàm de patre: patet, quia
pupillus obligatur cum authoritate tutoris, ſed non
cũ authoritate patris. inſtit. de inuti. ſtipu. §. pupil-
lus. & ibi gl. aſsignat rationem, quia pupillus hab. t tu
torẽ obligatũ, ſi eum vel bona ſua malè adminiſtret
authorizando. Sed obligatum non habet patrem. l.
cùm oporteret. §. ſub hac tamẽ diffinitione. C. de bon.
quæ lib. quapropter Iaſ. reliquit finaliter ſuper di-
cto Bal. cogitandũ in d. l. pactum. in fi. necnon ſuper
dicto Azo. ſuperius relato, quod ſibi nõ placet in d. l.
præſes. C. de tranſactio. Ego verò non puto latius co-
258 gitandum in puncto noſtro: † quia tale ſtatutum de-
rogans iuramento nõ valet, nec impedire poteſt po-
teſtatẽ iuramenti filiam renuntiantẽ excludentis, vt
ſuprà dixi de principe. Primò, quia poteſtas ſecula-
ris, & ſic inferior tollere nõ poteſt ius Dei quæſitum
ex iuramento. c. cùm inferior. de maio. & obed. nec
poteſt inferior aditum ad ſuperiorem tollere directè
nec indirectè. c. veniens. de iureiur. de appel. c. ex in-
ſinuatione. quod fieret ſi tale ſtatutum valeret: quia
per eum tolleretur aditus ſeu recurſus, quem habet
laicus medio iuramenti ad iudicem eccleſiaſticũ pro
259 obſeruantia illius. Non † enim poteſt ſecularis po-
teſtas aliquid infringere ortum habens à iuriſditione
eccleſiaſtica. de exce. c. j. lib. vj. facit c. decernimus. de
iudiciis. Præterea eſt vnum peremptorium: quia vi-
demus q quis compellitur ſeruare iuramentum in-
terpoſitum ſuper contractu nõ habente iuris cõmu-
nis ſolennitatẽ, puta iudicis decretũ: quod eſt neceſ-
ſarium propter præſumptam facilitatem decipiendi
minores in ſuis contractibus, vt dicta Auth. ſacramẽ-
ta puberum. C. ſi aduerſus vẽdi. Ergo idem erit, ſi in
contractu deficiat ſolẽnitas ſtatuti: quia iuramentum
tenebit quod obſeruari poteſt ſine interitu ſalutis æ-
ternæ per iurantem, nec tendit in alterius quàm iu-
rantis præiudicium. Ita eleganter conſuluit Ludo.
conſi. cccexxxvij. incip. in caſu propoſito aduerten-
dum cenſeo. Videatis pulchrè pro ſuſtinendo talem
renuntiationem per Pau. conſi. cccxj. incip. viſo pun-
cto. Et q tale ſtatutũ nõ valet, plenè conſuluit Alex.
in j. parte conſil. ix. incip. Viſo inſtrumento, & titu.
260 quæſtionis. Reſtat † ergo in puncto noſtro, q va-
let pactũ de non ſuccedendo iuratũ patri per filiam
factũ ſiue fiat tẽpore quo nuptui traditur, ſiue ante,
ſiue poſt. Quoniã omni tempore locum habet ratio
dicti c. quãuis. Nec obſtat tex. ibi, dum dicit, nuptui
tradebatur: quia ponit facti narrationem. Sic enim
fuerat expoſitum Papæ, ſecundùm Ioan. mo. Archi.
Io. And. & Dominicum ibi. Et valet talis renuntiatio
iurata, etiam ſi filia tẽpore renuntiationis non fuerit
per notariũ certiorata, vel alterũ de beneficio dictæ
l. pactũ. C. de colla. ſecundùm Dominicũ in d. c. quã-
uis. quem ſequitur Guido Papæ. q. ccxxvij. dicens ſic
fuiſſe arreſto deciſum, cùm iuramentum vim habeat
certiorationis, vt plenè habetur in c. ex reſcripto. vbi
pulchrè Bal. de iureiur. qui ſingulariter loquitur, vt
dicam ĩ. teſtm. iij. Quod eſt verum, niſi renuntiaſſet
ſubſtitutioni ſeu fideicõmiſſo futuro. Quo caſu non
valeret renũtiatio, niſi certiorata de contentis in te-
ſtamento fuiſſet. l. de his. ff. de tranſac. vt plenè vide-
bitis in verbo. *Si abſque liberis moreretur.* ij. in materia
261 fideicommiſ. ſubſtitu. Et † in tantũ filia quæ renun-
tiauit, cenſetur eſſe excluſa: q ſi per patrem in teſta-
mento prætereatur, tale teſtamentum propter eius
præteritionẽ non erit nullum. Cùm de ipſa ac ſi mor
tua eſſet, non teneatur facere mentionem: ſecundùm
Bar. in l. j. §. qui habebant. ff. de bo. poſ. contra tab. &
Alex. in l. gallus. §. & quid ſi tantũ. ff. de libe. & poſt-
262 hu. & in l. ſi filius. in ſin. ff. ad Tertul. † Nõ enim com
putatur talis filia in numero liberorũ, etiam in cõpu-
tatione legitimæ: adeò q partẽ faciat in legitima li-
beris debita ſcũdũ aliquos, cùm habeatur pro mortua:
alij verò contra, vt Petr. Iacob. in titu. de conditio.
ex leg. l. omnimodo. & communiter doct. Sed portio
illius penes patris hæredes remanebit: & ſic talis fi-
lia facit partẽ. licet nõ admittatur ad partem. de quo
plenè per Guido. Papæ. q. ccxcv. & plenius dicam in
materia legitimæ: & hoc videbitis ĩ. prope fi. & per
Bar. & Modernos: vt d. §. & quid ſi tantúm. vbi plu-
res tenuerũt hoc verum eſſe, vbi liberi teſtatoris ma-
ſculi eſſent in teſtamento inſtituti. Secus ſi penitus
extranei, quod ego verũ intelligerem, vbi filia eſſet
ſtatuto propter maſculos excluſa, quia tunc ceſſaret
cauſa ſtatuti. Sed ſi per renuntiationem excludere-
tur, pro mortua omnimodo haberetur. Præterea dos
ei pro legitima ſufficit: vltra quam pater non tenetur,
niſi conſtaret eam fauore maſculorum renuntiaſſe, vt
263 dicam ĩ. prope fi. † nec poteſt filia à ſucceſsione cũ

iuramento excluſæ petere iuramenti relaxationem
propter verbum, omnino, poſitũ in d.c.quãuis. & ver
bum, inuiolabiliter, poſitum in dicta Auth.ſacramen-
ta puberũ.C.ſi aduerſus vendi. & ita conſuluit Petr.
de Anch.conſi.cccexxxiiij. incip.Poſtquam iſta do-
mina.vbi pulchrè loquitur. & Panor. in prima parte
conſi.lxxj.incip. Stante ſtatuto, vbi concluditur, ꝙ
àliàs ſi abſolutio peti poſſet, iuramentum non ſerui
ret niſi de vento. Idem conſuluit Alex.in iij.parte con
ſil.ccxxij. incip. Viſa facti narratione. Videatis Gui-
264 do. Papæ.q.cclxiiij. † quod intelligo verum, niſi ex
cauſa legitima, vt puta, ſi in renuntiatione interue-
niſſet dolus, metus, aut læſio enormiſsima: quia tũc
relaxari poſſet per ſuperiorẽ, cũ careat iuſtitia, quæ
eſt vna de comitibus iuramenti, vt infrà dicetur.

[De quo vide plenè cõſiliũ Philippi Decij, In ij.par-
te cõſi.xlv.incip.Quod ſupra maturè &c. vbi cõclu-
dit Auth.ſacramenta puberũ.non habere locum: datã
enormi læſione: quia licet iuramẽtum reddat iurantẽ
ipſum maiorem, non tamen facit eũ ſagacẽ.] Iuramẽ
tũ enim ciuilẽ & æquã interpretationem recipit. Ne
quis immoderatè lædatur. l. ſi libertus. ff.de ope. lib.
& c.veniens.& c.quanto.de iureiur.& not.Bar.in l.ſo
cietatem.§.arbitrorũ.ff.pro ſocio. Præterea talis læ-
ſio, quando eſſet enormiſsima, faceret præſumi do-
lum, ſecundùm Bar.in l.ſi.in ſi.ff.de præto.ſtipula. &
Pet.de Anch.conſi.ccix.incip. Iudex.penul. col.in ſi.
& Bal.in l.iij.C.de dotis promiſsio.Ideo ratione do-
li præſumpti iuramẽtum redditur inefficax, vt d. c.
quãuis.Ideo decidit Fede.de Señ.conſil. ccxix. incip.
Quæritur an domina Margarita. ꝙ ſi filia renuntians
fuerit doloſè decepta, & ei datum intelligi, ꝙ vltra
dotem quæ ei dabatur, legatum opulentum fuerit ſibi
in teſtamẽto per patrẽ relictum, & poſtea fuit reper-
tũ, ꝙ tres libræ tantùm fuerant ei legatæ, cùm dolus
dederit cauſam tali renuntiationi, talis dolus eſt &
fuit in caſu illo iuſta cauſa petẽdi relaxationem iura-
menti. Pariter etiam decidit Petr. de Anc.in regula,
acceſſorium.xij.col.de reg.iur.lib. vj.de quadam ſo-
rore, quæ pro ſexcentum libris renuntiauit fratri ſuo
paternam ſucceſsionem, valoris quatuor mille ſlore-
norum: ꝙ iuſtam cauſam habuit propter enormiſsi-
mam læſionẽ petendi abſolutionem à iuramento. Et
ita dicit aliàs conſuluiſſe. cuius conſiliũ habetur illum
caſum decidens cõſi.xxxviij. incip. Pro clariori deci
ſione.vbi eleganter loquitur. Idem conſuluit Paul.
conſi. clxxvij. incip. Contra ſuperius conſulta. vbi
pater dotauit filiam de quingentis libris, de bonis
propriis filiæ, videlicet de dote ſuæ matris: cum qua
dote fecit eam renuntiare reſiduo, quod aſcendebat
ad triplum. Et nihilominus paternæ hæreditati &
doti de ſuo patrimonio dandæ, ad quã tenetur pater
de iure per l.qui liberos.ff.de ritu nup.& l.fina.C. de
dotis promiſ. Certè decidit ibi, ꝙ ex hoc filia præſu-
mitur ſolicitatione & machinatione patria læſa enor-
miſsimè, ita ꝙ petere poteſt & obtinere debet abſo
lutionẽ à iuramento. Quæ obtenta venire poterit cõ-
tra ſuam renuntiationem, etiam ſi in ea decretum iu-
dicis interſit. l. ſi quos. C.de reſcin. vendi. Idem ſub
dubio fortè conſuluit Panor.in prima parte, conſil.
xij.incip. Caſus talis eſt.vlti. col. Concludens ætatẽ
minorẽ & enormem læſionẽ filiæ renuntiantis fore
iuſtam cauſam abſoluendi eam à iuramento. Et præ-
265 miſſæ intelligatis vera, † ſcilicet ꝙ propter læſionem
enormiſsimam daretur abſolutio à iuramento, & re-
ſtitutio contra renuntiationem, ſi filiæ tempore iura-
menti ignorabat damnum, quod ſibi ex iuramento

inferebatur. Et hoc probat, ſecus ſi ſciuiſſet, cùm ſcien-
ti & volenti non fiat dolus. l. cùm donationis. C. de
tranſac. ita reperio in proprijs terminis decidere Fe-
lyn. ſuper verbo, Iuramento. in ca.in præſentia. iiij.
col.de probat. Pro quo facit, quod eleganter conſu-
luit Pet. de Anch. conſi.lxxxij. incip. Viſis diligẽter.
266 & Bal.in rubr. C.de rerũ permu.ad fin. † Ad hoc vl-
tra Fely. facit quod ſingulariter decidit Bal. per illum
tex.in c.cùm Martinus.de cõſti. vbi dicit, ꝙ filia quæ
cùm iuramento renuntiauit dote contenta, petere nõ
prohibetur augmentum, de ſuper excreſcentibus
bonis, ſi poſt iuramẽtum facultates patris fuerint au-
gmentatæ: quia ad hoc iuramentum non ſe extendit:
vt ibi. Præterea tempore iuramenti ignorabat dam-
num bonorum, quæ fuerunt poſtea augmentata. Ideo
conſului aliàs, ꝙ de hoc certioraretur filia, & expreſ-
sè renuntiaret illi augmento. Videatis plenè Iaſonẽ
in Auth.nouiſsima.iij.col.C. de inoffi.teſta. vbi ple-
nè per eum de veritate huius dicti. facit quod plenè
decidit Panor. per illum tex. in c. cùm acceſſiſſent. &
c.cùm Martinus. de conſti. vbi dicit, quid operetur
talis bonorũ ſuper excreſcentia, non obſtante iura-
mento, vel alia diſpoſitiõe. Et hoc verũ, quòd petere
poteſt augmẽtum dotis de bonis ſuperexcreſcẽtibus
poſt renuntiationem in vita patris. Si autem illud au-
gmentum ſeu ſuperexcreſcentiæ contingeret poſt
mortem patris, etiam ex cauſa de præterito, & etiam
ſine opera, & induſtria hæredis vniuerſalis, non poſ-
ſet filia petere propter hoc augmentum dotis ſolutæ
vel conſtitutæ. Nec filius augmentũ legitimæ: ſed ha-
bebitur reſpectus valoris bonorum ad tempus mor-
tis. tex.eſt egregius in l.etiam.§.ſi.& l.ſi patronum ex
debita.§.ſi.ff.de bo. liber. Et idem deciditur in legiti-
ma filij ſupplenda de ſuperexcreſcentibus bonis: vñ
concluditur ꝙ vbi in renuntiatione iurata non inter-
ueniſſet læſio enormiſſima, vel eam ſciens & perfe-
ctè intelligens filia renuntiauerit, tunc iuramentum
267 tolli non poteſt. Nam † relaxari non poteſt ſine
legitima cauſa, etiam per papam in præiudicium al-
terius partis cùm ius excipiendi quæſitum eſt ex iu-
ramento, vt not. Inno.in c.cùm inter.de renun. & cõ
ſuluit Panor. allega conſil. xij. & lxxj. vbi eleganter
loquitur.& not.gl.in d.c.iiij.de iureiu. & in c. autho-
ritate.xv.q.j. Vnde Panor.in c.cũ parati.iij.col.de ap-
268 pel. † dicit Papam non poſſe tollere obligationem
iuramentalem, etiam laico quæſitam: adeò quòd ſine
cauſa non poteſt vaſallum abſoluere à iuramento fi-
delitatis: quando vocatus à domino feudi teneatur
ei parere, intantum quòd ſecundum aliquos ſi vaſal-
lus clericus vocaret à Papa & à domino feudi, tene-
retur potius obedire domino feudi. de quo plenè Pa-
nor.in d.c. cum parati. facit cle. paſtoralis. de re iudi.
Idem tenet Panor. in capit. qua fronte. v. col.in fin.
eo.tit. Maximè vbi iuramentũ effectum & efficaciam
capit à lege ciuili: ſicut eſt videre in minore iurante,
269 per Auth.ſacramenta.C. ſi aduer. vend. Nam † eo
caſu Papa tollere non poſſet iuramentũ, ſicut impera-
tor tollere non poſſet ius canonicum: quia iuriſdictio
nes amborum ſunt diſtinctæ, & vna non poteſt aliã
impedire. Ita ſingulariter cõſuluit Pan. conſi. ccxviij.
incipien. præſuppoſito ſine præiudicio. Quinimò
manu regia & potenti eſt tale iuramentum tuendum
& exequendum, vt dicit ſingulariter Panor. in c.ex
literis.lo.ij.de ſpon.& clariùs in c.cùm veniſſent.cir-
270 ca fi.de conſti. vbi determinat † ꝙ ſuper obſeruan-
tia talis iuramenti manus regia ſeu iudices regij
& ſeculares poſſunt adiri. Ita etiam tenet Bald.
in d

in d.c.j.§.item ſacramēta. in liij. & v. quæſtionibus,
alleg.ti.de pace.iura.fir. [Et ſicut ſecularis cogit iu-
rantem ad ſeruandum iuramentum licitum, ſic etiam
cogere poteſt ad abſoluendum à iuramento ex parte
recipientis illicito. vt ſingulariter conſuluit Fede. de
Señ. quem refert & ſequitur Ludouicus ſingulari
cccc xcij. incip. vbi iuramentum eſt licitum.] Nam
271 † vt dicit Anto.de But.in c. j. de conſti. Papa iurans
ſubiicitur & ligatur iuramento : taliter ꝙ non poſſet
ſeipſum à tali iuramēto abſoluere, ſicut nec ſe abſol-
uit à peccato:per not.in c.omnis. de pœni. & remiſ.
glo.& doct.in c.ſanè.de offi.delega. quod eſt intelli-
gendum, quòd non poteſt ſe abſoluere à iuramento
ſine legitima cauſa: ſed cum cauſa bene poſſet, cùm
alium non habeat ſuperiorem, ſecundùm Petrum de
Ancha.in c.venerabilem.in fin.de elect. & Panorm.
in dicto c.j.& tenet glo.pragma.in verbo, iuret. in §.
& vt eo firmius.ti.de elect. Vnde reſtat,ꝙ iuramentū
etiam Papæ ſine cauſa tolli non poteſt,cùm ſit de iu-
re diuino, cui Papa ſubeſt : ſicut tollere non poteſt
ipſum Papa ſi ab alio præſtetur, maximè vt dixi, quo
ad effectus, quos iuramentum habet de iure ciuili:
quos Papa diſpenſando nō poteſt extinguere, vt ſin-
gulariter determinat Pau.de Caſ. conſi. alleg.ccxviij.
Si eñ ſine cauſa peti poſſet relaxatio à tali iuramen-
to,de modico nobis ſeruiret dictum cap. quanuis. &
quaſi fruſtra occuparet membranas cōtra cap.ſi Ro-
manorum.xix.diſt.facit text.in l.ij. in fi. C. commu-
nia de lega. & cap. commiſſa. de elect. lib. vj. Præ-
terea, quia ſi Papa voluiſſet tale iuramentum poſſe
relaxari, hoc fieri poſſe expreſsiſſet, cap. ad audien-
tiam.de deci.facit l.j.C. de cadu. tol. Nec ob. ſi di-
ceretur, quòd in omni iuramento ſemper excepta cē-
ſetur authoritas Papæ vel ſuperioris. Quoniam
† hoc intelligitur in his, quæ dependent à plena eius
272 diſpoſitione,qualia non ſunt pacta iurata,nec contra
ctua,quibus ipſemet ligatur.capit.j. de probatio. Ita
pulchrè decidit Panor.in cap.ſignificaſti.iiij.col.in fi.
de elect. Licet enim Deus ſubiecerit imperatori le-
ges,& Papæ canones, tamen eis non ſubiecit contra-
ctus.ſecundùm Bald.in l.ij.C. de ſerui. & aqua.in c.j.
§.j.de natu.feud. Vnum tamen menti teneatis, ꝙ
vbicunq; iuramentum eſſet diſpenſabile,quòd quan-
do ſit patet ex prædictis,ſemp adiri debet ſuperior,&
diſpenſatio obtineri, antequam quis veniat contra
iuramentum : aliàs eſſet periurus. Niſi † neceſsitas
273 inſtaret veniendi contrà, & ſuperior adiri non poſ-
ſet. Quo caſu non ſolùm iuramento temerario, ſed
etiam in licito & boneſto, poteſt iurans contraueni-
re.non expectata ſuperioris diſpenſatione: ita ſingu-
lariter decidit Inn.in cap. venerabilem. de elect. vbi
idem putat, ſi inſtaret & immineret magna vtilitas.
Cùm † magna vtilitas æquiparetur neceſsitati ſe-
274 cundùm eum in cap. cùm omnes. de conſtitu. & hoc
dictum Inno.ſequitur Panor.in dicto cap. venerabi-
lem.vlti.col. facit quod not. decidit Zaba. in cle. j.q.
xxix.vbi plura alleg. de rebus eccle.nō alie. Prouiſo,
ꝙ talis immineat vtilitas : propter quam ſuperior
ipſum iurantem veriſimiliter à iuramento abſoluiſſet,
ſi adiri potuiſſet, per iura ibi per eum alleg. Idem
tenet Panor.in c.quāto.v. col.de iureiur. Circa quod
videatis quæ pulchrè decidit Fely. in cap.cùm acceſ-
ſiſſent.ix.col.de conſti. vbi licet in puncto noſtro ni-
hil dicat,tamen ponit quatuor alia dicta noſtram de-
ciſionem Inno.valde confirmantia:quæ per vos vide
bitis.Et ſi ſuper hoc puncto velitis eum videre plenè
& eleganter loquentem,videatis in cap.præterea. pe-

275 nulti.colum. de ſponſa. Si † verò Papa aut alius
iuramentum relaxaret ſine iuſta & rationabili cauſa
iurans tutus non eſſet coram Deo in foro conſcien-
tiæ,ſecundùm glo.in cap. non eſt. de voto & voti re-
demp.facit glo.in cap.ſunt quidem.xxv.q.j. Nam li-
cet in iuramento intelligatur fuiſſe excepta authori-
tas ſuperioris, tamen hoc intelligitur in his quæ de-
pendent à plena diſpoſitione Papæ, vt dixi ſecundū
Panor.in ca.veniens de iureiuran. in hoc autem non
intelligitur excepta authoritas Papæ vel alterius ſu-
perioris, imò tale iuramentum tolli non poteſt ſine
cauſa rationabili : nec prodeſt aliàs diſpenſatio quo
ad Deum, vt dictum eſt. Ita eleganter decidit Panor.
in cap.ſignificaſti.prope fi.de elect. Nec etiā prodeſ-
ſet in foro contentioſo,per iura ſuperius alleg. Quia
Papa tollere nō poteſt ius quæſitum parti.cap. fin.de
conceſ.præben.lib. vj. de quo videatis per Fely.in di-
cto cap.preterea.vbi dicit,quòd cum cauſa poteſt iu-
ramentum relaxari per ſuperiorem, quāuis relaxan-
dus iurauerit non petere à iuramento relaxationem,
vt ibi rationibus & authoritatibus optimè probat, &
276 liquidiſsimè. Et † tantæ eſt virtutis & authoritatis
huiuſmodi renuntiatio iurata, quòd nedum exclu-
dit filiam quæ iurauit, ſed etiam nepotes ex ea de-
ſcendentes:& hæredes quoſcunque ab ipſa ius & cau-
ſam habentes, vt tenet gloſ.in dicto cap.quāuis.quam
ibi ſequuntur Ioan.And.in nouel. Ioā. cal. & Gemi.
Et excluduntur liberi ex ea deſcendentes, ſiue nati
fuerint tempore renuntiationis, ſiue poſtea, ſecundū
Alexan.in dicto conſi. xxix. iij. partis vlti.col. Nam
licet vinculum iuramenti non tranſeat ad hæredes,
ita vt hæres qui contrauenit dicatur periurus,cùm iu-
ramentum quo ad hoc ſit perſonale, vt in cap.verita-
tis.de iureiuran. Tamen obſeruantia pacti ſic iuramē
to firmati bene ligat hæredem. Pro quo facit text. in
dicto capitulo, quanuis.dum dicit pactum iuramen-
to firmari &c. Ita etiam tenet & eleganter determi-
nat Ang. inſti.de excep.§.j.xxvj. colum. dum ibi tra-
ctat de ſecunda ſpecie ſimulationis.verſi. quæritur an
contractus ſimulatus firmetur iuramento &c. Ex
277 † iuramento enim duo vincula ſurgunt, vnum ſcili-
cet perſonale & ſpirituale: quo ligatur iurans ſub pœ
na periurij ad non veniendum contra iuramentum:
278 & ſic quo ad vinculum ſpirituale. Et † iſtud non trā-
ſit ad hæredes, ſed extinguitur cum perſona iuran-
tis, vt dicto cap.veritatis. & tenet Guid. Papæ alleg.
quæſtio.ccxxiiij.in fin.& quæſt. ccccxiiij. vbi de his
ſingulariter loquitur. Idem eſt quo ad ſortiendū fo-
rum epiſcopi:nam licet ratione iuramenti filia iurans
potuiſſet trahi coram epiſcopo, cùm iurando ibi ſit
ſortita forū: vt in c.nouit.de iudi. Tamen hæredes nō
poterunt trahi coram epiſcopo, ſi aliàs non ſint de
foro epiſcopi. Puta quia ſunt laici. ita determinat
Ioan.And.in nouel.in cap.fina. de foro compe. libr.
vj. & Bal.in dicta Authen.ſacramenta. C.ſi aduer.ven
279 di.in fi. Aliud † eſt vinculum iuramenti reale, ſci-
licet confirmatorium pacti de non ſuccedendo: & il-
lius roboratiuum. roborat enim iuramentum talia
pacta, quæ de ſe non valerent, vt dictum eſt. Et iſtud
vinculum reale & temporale ligat etiam hæredes &
ſucceſſores iurantis ad obſeruantiam pacti:ideo deci-
dit Ioan.Fab.in §.ſoluitur.in fi.inſti.de ſocieta. ꝙ li-
cet pacto fieri non poſsit, quòd ſocietas ſit perpetua,
tamen perpetua erit, ſi iuramentū interceſſerit. quod
quo ad effectum realem tranſit ad hæredes & eos li-
gat. Sicut enim aliud pactum de ſe validum hæredes
paciſcentis aſtringit. vt l.pactum.ff. de probat. Cùm

omnia pacta ſuî natura ſint in dubio realia, & ad hæ-
redes actiuè & paſsiuè tranſitotia.vt l.tale pactum.ff.
de pact.& d.l.ſi pactum.ff.de proba.no.plenè Henri.
in c.cùm veniſſet.de inſti.Sic etiam pactum de ſe in-
ualidum iuramento firmatum hæredes aſtringit ad
pacti obſeruantiã. Ex quo ſequitur, ꝙ eo ipſo pacto
eſt agendum non autem ex iuramento. Ad hoc fa-
280 ciunt,quæ not.per Io.And.& Bald.vbi ſ. Ad † vnum
tamen eſt aduertendum, dum dixi. ſ. per talē renun-
tiationem iuratam etiam exclndi nepotes à ſucceſ-
ſione aui,obſtante eis renuntiatione materna per iu-
ra ſuperius alleg. Quia in contrarium fuerunt opi.
aliquorum doctorum dicentium, eos non eſſe exclu-
ſos. Ideo omiſsis longis & inestricabilibua diſputa-
tionibus,pro concordia opinionum ſequendo ac cō-
cludendo veritatem, vt mihi videtur,dicatis hoc mo-
do,faciendo duo membra,ꝙ aut iſta filia quæ renun-
tiauit,deceſsit viuo patre, & tunc indiſtinctè talis re-
nuntiatio non obſtat nepoti. arg. l. gallus. in prin.ff.
de libe.& poſthu.& l.poſthumorum.ff. de iniu. rup.
teſta.& inſti.de ſucceſ.ab inteſt. §. cùm filius. Exclu-
ſio enim matris quæ deceſsit in vita illina, de cuius
ſucceſsione agitur,nō nocet nepotibus.l.ſi ex patro-
nis.§.fi.ff.de verb. obli. Nec iuramentum matris de-
bet filiis nocere.l.iij.§.plures.ff.de iureiu. Etiã ſi ſint
hæredes matris ſecundùm Bart.in d. l. qui ſuperſtitis.

Præterea renuntiatio matris habet tacitam condi-
tionem, ſcilicet ſi ad ipſam deferatur hæreditas. vn-
de ſi dicta conditio non eueniat, puta quia filia viuo
patre deceſsit,& ſic patri ſuccedere non potuit, talis
renuntiatio habetur pro non facta. Et hæc eſt opi.cō
munis doct.cum Bal.quem ſequitur Paul. in d. l. qui
ſuperſtitis.ff.de aequi.hære.& Alex. in d. l. pactū.C.
de colla.vbi Bal.& in l.ſi.C.de pact.Aut filia quę bo
nia paternis renuntiauit, ſuperuixit patri, & demum
patre mortuo deceſsit. Et tūc eſt conſiderandum,aut
nepos venit tanquam hæres matris excluſæ, & ex il-
lius perſona petit aui ſucceſsionem: & tunc nō audi-
tur. Et ita intelligitur gl.in d. c. quanuis. & ſequitur
Pau.conſi.ccc.j.in cip.viſo puncto.& conſi.ſeq. Vbi
verò nepos nō venit tanquàm hæres matris: tunc aut
ſtant fratres ipſius matris, & tunc cùm ipſi debeant
admitti ad talem portionem eorum ſororis iure ac-
creſcendi,cùm ſint coniuncti & pariter vocati. vt l.j.
C.quando non peten.partes peten.accre. Nepos non
281 admittitur, † quoniam ius accreſcendi potentius eſt
quàm edictum ſucceſſorium, vt eſt tex. no. quem ibi
ad hoc ponderauit Bald. in l. meminimus. verſi. ſi ex
ſecundo gradu. C.de legiti.hære.facit l. emancipatis.
§.qui duos. ff.de contratab. Ergo cùm fratres veniāt
iure accreſcendi excludunt nepotea, qui veniunt per
edictum ſucceſſorium: vt l.ij.C.de ſucceſ.edi.Vbi ve-
rò non ſunt aliqui fratres ipſius matris, ſed tantùm
alij remotiores in gradu qui non poſſunt venire per
ius accreſcendi propter gradus diſparitatem, tunc ad
mittitur nepos per ſucceſſorium edictum matre eius
excluſa,renuntiatione, morte,aut aliàs quouis modo.
vt l.ſi is qui.in prin.ff.de inoffi. teſta. & d.l.ij. de ſuc-
ceſ.edict.& l.j.§.quibus.ff. illo eo.tit. Quod verum
intelligit Bal.in d.l.pactum.in ij.q.C.de colla. ſi fuit
ſimplex renuntiatio, quo caſu vt dictum eſt, vocan-
tur nepotes: ſecus ſi fuerit partis debitæ perceptio:
vt puta quia filia quæ renuntiauit, ꝓ dote ſua & por-
tione aliquid accepit à patre: nã tunc talia patris ſuſ
ceptio obſtat ſequentibus nepotibus non vi repudia-
tionis,ſed vi ſucceſsionis, quia ſuccedit filia in par-
te ſua,ideo conſuluit ibi Bal. quòd ſi pater velit ne-
potes ex filia non ſuccedere, faciat, quòd filia vocet
ſe contentam ſua portione, & iuret non petere ali-
quid plus. Et hoc modo per notarios communiter
paſſantur inſtrumenta talium renuntiationum. Si
enim non appareat aliqua cauſa renuntiationis, ſuc-
ceſsio deuolueretur ad nepotes: vt l. j. C. de ſucceſ.
edic.etiam ſi renuntiaret aliquo accepto pro ſua re-
nuntiatione. ff. de acqui. hære.l.fuit quæſtionis. & ff.
ſi quis omiſ. eau. teſt. l.licet niſi eſſet tale datum, ꝙ
deberet in legitima computari. veluti dos & ſimilia
in l.quoniam nouella. C.de inof. teſt. quoniam tunc
non eſſet noua renuntiatio, ſed partis.i. legitimæ per-
ceptio. Quo caſu non fieret locua ſequenti in gradu.
facit quod not.Bar.in l.j.§.filium.ff. de bo. poſ. con-
tra tab.Quod eſt notandū,& menti tenendum. Hæc
282 † autē quæ dicta ſunt de filia renuntiante, & ipſius
ac ſuorum ęxcluſione, vera intelligatia, etiam in ma-
ſculis renuntiantibua cùm eadem ſit ratio, duntamen
renuntient cum iuramento, quia aliàa renuntiatio
non valeret.vt dicit Bal.in d.l.pactum.C.de colla.vbi
283 in xj.q.dicit ſingulare verbum † ſi filius propter ex-
penſas ſtadij renuntiaret bonis paternis ſine iuramen
to,licet per talem renuntiationem à bonis nō exclu-
datur paternis,vt dictum eſt: tamen illa renuntiatio
ſimplex operabitur, ꝙ talis filius tenebitur illas ex-
penſas computare in partem ſuam & in legitimam,
cùm hoc videatur tacitè actum, vt l.cum quo.§.fi.ff.
ad leg.Fal.quæ aliàs non imputarentur. Cùm in vita
patris fuerint conſumptæ. Et ita tenent etiam ibi Sa-
284 li.& Pau.de Caſt.Sed † an prætextu renuntiationis
iuratæ dicatur excluſus, vel filia excluſa à bonis em-
phyteoticariis vel feudalibus,no.Bar.in l.& iuriſiurā-
☞ di.§.ſi liberi.ff de ope.liber. [De quo habetur ſuper
verbo, *Si abſq; liberis moreretur.* ij. in materia vulgaris
ſubſtitutionis tractando primum effectū illius in fine
quintæ limitationis.] Nam quoad propoſitum no-
ſtrum quemadmodum filia cum iuramento renun-
tians excluditur à paterna hæreditate, ita etiam filius
& cæteri deſcendentes maſculi. ſed de filisbus ideo
exempla poſui, quia vt plurimum contingit ꝙ filiæ
has renuntiationes faciunt cùm à parentibus nuptui
285 traduntur. Quid † ſi filia renuntiet bonis paternis in
manibus vnius fratris, an talis renuntiatio proſit ipſi
ſoli, an omnibus cæteris fratribus? Videatis Bald.
& poſt eum Alex.ibi in l.ſi actione.C. de pact.& eun
dem Bal.in l.pactū.in viij.q.C.de colla.& in Authen.
nouiſsima.C.de inoffi.teſt. Et per hæc ſit vobis expe-
ditus tertius caſus fallentiæ principalis ſumptus à re-
gula in prin. huius notulæ poſita: qua dicebatur, ꝙ
filiæ cum maſculis æqualiter parentibus ſuccedunt.
Quoniam (vt dictū eſt) fallit ſi filiæ renuntiauerint
ſucceſsioni paternæ cum iuramento: quo caſu dicun-
tur excluſæ,ita quòd eis obſtante pacto iurato nulla-
tenus audientur volentes aſpirare ad ſucceſsionem
286 renuntiatam.Et † hoc ſit nunc pro concluſione,quę
fallit in caſibus ſequentibus. Et primò fallit in filia,
quæ poſt renuntiationem iuratam fuit in teſtamen-
to patris hæres inſtituta: quia non obſtante tali iura-
mento poterit ex teſtamento ſuccedere: quia dicta
renuntiatio quamuis iurata ſolum ipſam excludit à
ſuccedendo patri ab inteſtato, non autem ex teſtamē
to.Ita dicit Bald.in d.l.cum archimedoram. C. vt in
poſ.lega.& in d.l.pactū.in iij.q.C.de pactis. & Imol.
& Ludo.in d.l.qui ſuperſtitis.& Bal.in l.fi. C. de pa-
ctis.verſi. venio ad regulam. Et ratio eſt multiplex.
Primò, ne auferatur teſtatori libera teſtandi facul-
tas. Secundò, quia renuntiatio etiam iurata non tra-
hitur

hitur ad ius ſuperueniens, vt eſt caſus valde ſingula-
ris in c.cùm inter de renunc. & in l. ſi patronus non
alnerit libertum. ff. de ope.liberto.habet enim iura-
mentũ tacitam conditionem, ſcilicet rebus ſic ſtanti-
bus, vt l.fi.ff.qui ſatiſd.cogã. & l.fi.ff.ad municipa. &
l.fi.C.de non nume.pec. & c.quemadmodum. de iu-
287 reiu. Quinimò †quod eſt fortius, renunitians cum iu-
ramento iuri quod habet vel habere ſperat, intelligi-
tur quod habere ſperat ex cauſa præterita: & non ex
cauſa futura, vt dicit Bart.in l. ſi vxor. §. diuus. ff.de
adulte.& l.qui Romæ.§.duo fratres.ff. de verb. obli.
Ad hoc facit quod in ſimili conſuluit Ludo. conſil.
xxij.& conſil.ccccciij. & liij. incip. diligenter inſpe-
ctis.& Fely.in c.ſi diligenti.penul.col.verſi. Decimò
288 fallit.de ſor.cõpe. Ad † hoc facit quod decidit Imol.
in d. c. cùm inter. quòd licentiatus qui iurauit alibi
non recipere gradum doctoratus, poterit ſine metu
periurij in alia vniuerſitate doctorari ex nouo exa-
mine. Videaris Bal.in l.qui indignus.ff. de ſenato. &
Iaſon in l.nulli.iiij.col.C. de iudi. facit quod elegan-
ter refert Guido Papæ.q.cexxviij.fuiſſe in parlamen-
to Delphinatus deciſum, ꝙ filia non obſtante renun-
tiatione ſua iurata, petere poteſt id quod pater cuius
bonis renunciauerat, perdidit iure diſponente per
tranſitũ ad ſecũda vota: quod defertur ſibi & ſuis fra-
tribus ex primo matrimonio natis. l. fœminæ. §. il-
lud.C.de ſecun.nup. quæ locũ habet in viro ſecundo
nubente, ſicut in fœmina ſecundùm gl.ibi, quã ſequi-
tur Saly. & communiter docto. Non enim perditur
quod pater poſtea perdidit ſua culpa. ſecũdùm Bart.
in Auth.hoc amplius.C.de fideic.q.penul.& in l. qui
Romæ.§.duo fratres.in fi.pe.oppo. ff.de verb. oblig.
quia ad hoc ꝙ filia renunciando nõ cogitauit, nõ por
rigitur quittantia.l.mater.ff.de inoffi.teſta.nec etiam
iuramentum.l.fi.ff.qui ſatiſd.cog. Videatis eundem
Guid.q.ccxxix.facit l.qui cũ tutoribus.§.j.ff.de tran-
ſac. Nam cùm illud non eſſet tempore renuntiatio-
nis ſibi debitum nec re, nec ſpe, ſed ſola legis diſpoſi-
tione, vbi & ſi caſus contingeret, certè non venit in
generali renuntiatione ſicut in ea non venit illud
quod perditur per cohæredem non implentem patris
teſtatoris voluntatẽ. iuxta Auth. hoc amplius. C. de
fideicõ. ſecũdùm Bart. ſingulariter in d.l. qui Romæ.
§.duo fratres. in j.oppo.ff.de verb.obli.& clarius ha-
betur alleg.q.ccxxviij. Vnde reſtat ꝙ pactum de non
ſuccedendo iuramento firmatum non impedit iuran-
tem ſuccedere ex teſtamento, ſed duntaxat ab inteſta
to: quòd procedit non ſolùm ſi filia iurauerit in ma-
nibus patris, vt puta non ſuccederet: Sed etiam ſi iu-
rauerit in manibus patris & fratrum ſuorum ad eo-
rundem commodum & vtilitatem etiam patre con-
ſentiente. Quo caſu, non obſtante iuramento, à pa-
tre hæres inſtituta capere poterit: quia vt dictũ eſt,
hæc filia agit ex noua cauſa: de qua non præſumitur
cogitatum. Prætereaquia tale iuramentum cenſetur
per patrem filiæ relaxatum, eam inſtituendo, qui hoc
poteſt.glo.eſt not.in c.ad noſtram. ĩ. de iureiuran. le.
ij. Nec obſtat ꝙ tale iuramentum emanauerat ad cõ-
modum & vtilitatem fratrum. Quoniam reſponde-
tur, ꝙ inuito patre de cuius hæreditate agitur, tale pa-
ctum non valet, niſi detur perſeuerantia patris vſque
ad mortem. ſecundùm Bald.in d.c.ad noſtrã.verſi.po
ne filia. Allegat ad hoc caſum ſingularẽ in d.l.fin.C.
de pact.& ibi dicit Bal. quòd etiam pactum iuratum
de non ſuccedendo etiã ex teſtamento non præiudi-
cat paciſcenti, ſi hæres inſtituatur, ne tollatur libera
facultas teſtandi. Nec obſtat, ſi dicatur, ꝙ per ta-

le pactũ non tollitur facultas teſtandi, cùm pater poſ-
ſit alios hæredes inſtituere. Quoniam illud eſt verũ,
ꝙ non tollatur teſtandi facultas, ſed bene tolleretur
libera facultas, ſi paciſcentẽ nõ poſſet inſtituere: tunc
enim facultas non eſſet libera. Vel dicamus ſecun-
dum Ludo. ꝙ pater contra pactũ iuratũ poſtea filiã
inſtituendo, videtur ei remittere iuramentum, arg. c.
præterea.de offic.deleg. Quod fieri poteſt, quia ille
in cuius fauorẽ eſt præſtitũ iuramentũ, vim obtinet
apoſtolici in illud remittendo, vt tenet glo.in l.adi-
gere.ff.de iure patro.& Io.And.in c.præterea.de ſpõ-
ſa.& Bar.in l.Labeo.ff. de iureiurã. [De quo plenè
infrà ſuper verbo, *Teſtamentum*. j. in xij. caſu fallen-
tiæ.] Et talis filia ſic per patrẽ inſtituta habebit hæ-
reditatẽ etiam ex teſtamento minus ſolenni, vt ibi
dixi, ita ꝙ in præſenti regno ex generali conſuetudi-
ne in talem filiam ipſo iure tranſit poſſeſsio ſine ap-
prehenſione, de qua conſuetudine videbitis in verbo,
289 *Mortuo autem teſtatore*. ij. Secundò † fallit in Iu-
dæo vel hæretico renuntiante cũ iuramento, non ro-
boratur. Quia in Iudæis & infidelibus nõ cadunt iſta
ſacramentalia.per l.ij.C.de hæreti. & ita tenuit Bald.
in §.item ſacramenta.in tit.de pace iura.firman. Præ-
terea ratio dicti cap. quãuis. in eis locum non habet:
cùm ſolùm hæc diſpoſitio emanauerit ad euitandum
diſpendium æternæ ſalutis: quod ceſſat in Iudæo &
hæretico: qui ſunt perditi.c.ita quorundã.J.de Iudæis.
Ideo ad talem obſeruantiam non ſunt cogendi. Præ-
terea Papa non cogit Hebræos quo ad ea quæ reſpi-
ciunt fauorẽ animæ.c.qui ſyncera. & c. de Iudæis. v.
diſtin. hinc dicitur ꝙ non arctantur conſtitutionibus
canonicis: quia foria ſunt. c.gaudemus.de diuor.cap.
multi.ij.q.j.facit qđ not.in c.j.de vſur.lib. vj. Et hæc
eſt communis opi.licet Ludo.in d.l. qui ſuperſtitia.p
290 multas rationes tenuerit contrariũ. Tertiò † fallit
vbi filia primò iuraſſet ſe non facturam pactum de
non ſuccedendo, nec ſe renuntiaturam: nam cum
tali iuramento primo concurrit diſpoſitio iuris con-
munis infirmantis pactum de non ſuccedendo, & im
pedit dominij tranſlationem. Vt dicam J. ſuper ver-
bo, *Teſtamentum*.iij. Ergo ſecundum iuramentum de
non ſuccedendo poſtea præſtitum, cùm ſit contrariũ
primo iuramento licito, non obligat. c.cam te.de iu-
reiur. Ita dicit gl.ſingularis in cap. licet mulieres. de
iureiur.lib. vj. vbi dicit, ꝙ ſi mulier primò iurat non
conſentire alienationi rei dotalis ſi poſtea cum iura-
mento conſentiat, non valet alienatio. Pro quo videt
caſus in c.intellecto. de iureiuran. hoc ſequitur Bal.
& firmat Ludo.in d.l. qui ſuperſtitis. facit quod not.
Spec.in tit.de emp.& vendi.§.tertio loco. verſic. Et
no.generale.& Ioan.And.in c.cùm contingat.de iu-
reiur. vbi dicit minorẽ non poſſe alienare ſine decre-
to, quantumcunque iuret: ſi prius iurauerat nõ aliena-
re abſque decreto. Hanc ſententiã etiam tenet Alexã.
in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obli.
291 glo.in d.c.licet. Quam quidem † gl. vltra ipſum li-
mitabitis dupliciter. Primò dicatis illam gl.in d. c.li-
cet.habere locũ, vbi primum iuramentum fuiſſet præ-
ſtitũ in manibus alicuius, & ad illius commodum, vt
patet in d.c. intellecto, vbi rex iurauerat in manibus
reipublicæ regni, & ad illius commodum iura regni
non alienare. Secus eſſet ſi generaliter, & in nullius
manibus foret præſtitũ: quo caſu nulli alteri facit præ-
iudiciũ dictũ iuramentum, quinimò ſecundùm iura-
mentum præualebit. Ita ſingulariter determinat Bald.
limitando dictam gl.in c. veniens.prope fi.de iureiur.
& in Auth.ſacramẽta.verſic. vlterius quæro.C. ſi ad-

uet.ven. & ibi pulchra. Secundò limitabitis dictam
gl. habere locū. vbi cūq; ille cui præſtatur ſecundū iu
ramentū, ſciret iſtū ſecūdo loco iurantē priua iuraſ-
ſe contrariū: quo caſu non valet ſecundū iuramentū,
ſicut cōtingit in d.c. intellecto. vbi ille cui res regni
alienabatur cū iuramento, ſciebat aut ſcire debebat
dictum regē prius cōtrariū iuraſſe. Quod iuramentū
à regibus & cæteris adminiſtratoribus ſolitū eſt præ-
ſtari palam & publicè tempore coronationis. Ita ꝙ
nullus præſumitur hoc ignorare. facit c. ſi quis preſ-
byterorum. de reb. eccl. non ali. vbi primum iuramē-
tum à prælato præſtitū de non alienando eſt de iure
cōmuni & omnibus notū: & ſic derogana ſecundo iu
ramento in alienatione præſtito. Secus autē foret, ſi
ille cui præſtabatur ſecundū iuramentum ignoraſſet
iſtū ſibi ſecundò iurantem prius iuraſſe contrarium:
quo caſu ſecūdum iuramentum præualet: ne detur fa-
cultas decipiendi, & locus fraudis relinquatur. Ita ſin-
gulariter dicit Bal. in c. cùm contingat vij. col. de in-
reiur. & præterea hoc idem tenuit ipſemet Bald. in l.
ſi prædium in fi. C. de iure. do. in ij. lect. quia bis legit
illam rubricam & plures alias de quinto libr. C. & id
idē prius tenuerat Ioan. Fab. in §. j. ij. col. inſti. quibus
alie. nō licet. dicēs cautelam gl. in d.c. licet. nō eſſe tu-
tam in foro animæ: imò plures præcipitauit in infer-
nū. videatis eum ibi: quia prudenter loquitur. & hæc
nota pro intellectu gl. in d. c. licet. quæ quotidiana
292 eſt tam in ſcholis, quàm curijs. Quartò † fallit in
filia impubere, quæ non obſtante renūtiatione, pater-
nā petere poterit hæreditatem: & ratio eſt, quia iura-
mentū habere debet tres comites. ſ. veritatē, iudiciū,
& iuſtitiā. c. animaduertendū. xxij. q. ij. glo. in Auth.
quod eis. C. de nup. & in c. & ſi Chriſtus. de iureiurā.
Quæ quidē tria nō cadunt in pupillo, præſertim iu-
diciū, cùm tales careāt iudicio. i. diſcretiōe: inſti. qui-
bus nō eſt permiſ. face. teſta. §. præterea. vbi dicitur,
ꝙ pupillus caret iudicio rationis. Et hoc indubitan-
ter procedit in pupillo doli non capace, ita ꝙ in eo
non habet locū diſpoſitio dicti c. quanuis. Sed dun-
taxat habet locū in pubere & adulto, iuxta not. in d.
Auth. ſacramēta puberum. per Bar. idē dicunt aliò in
filia renūtiante abſq; dote, vt in ea non habet locū di-
ſpoſitio dicti c. quāuis. per text. ibi dū dicit, dote con-
tenta. ſed tutior eſt ſententia contraria, attenta ratio-
ne dicti c. quia tale iuramentum etiā abſque dote pōt
293 ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ. Poterit † tamen
filia agere vt legitimè dotetur. per l. fi. & ibi Bald. C.
de dotis promiſ. & nedū à patre: ſed etiā ab eius hære
dibus: ad quos tale onus dotandi tranſit. Nā in gene-
rali renuntiatione hæreditatis non intelligitur renun-
tiatū eſſe iuri petendæ dotis. ita conſuluit Pau. conſil.
cxxxj. incip. domina Liſia. facit quod idē Pau. conſu-
luit conſ. ccxxiij. vbi dicit, ꝙ in generali quittatione
omnium legatorum ſibi debitorum nō includit lega-
tū dotis. Quia dos ſuccedit loco legitimæ. vt no. Cy.
in l. ſancimus. C. de nup. & Bar. in l. Titio centum. §.
Titio genero. ff. de condi. & demon. ſed generalis re-
nuntiatio non trahitur ad legitimam quominus peti
poſſit, vt voluit Gul. de Cug. & Ang. in l. de his. ff. de
tranſac. per l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoffi.
teſt. Quia deficit in tali renuntiatione ſpecialis cōſen-
ſus, qui requiritur per dictū §. & generaliter. Quod
intelligatis verum, niſi talis renuntiatio eſſet iurata.
294 Quo † caſu etiā comprehenderet legitimā, cùm iu-
ramentum habeat vim ſpecialis & ſpecifici cōſenſus,
vt eleganter determinat Bal. in l. j. C. cōmo. per l. cum
pater. §. filius matrē. ff. de lega. ij. de cuius dicti intel-
lectu videatis Sali. in d. l. j. C. cōmo. & ita in propriis
terminis tenuit Ludo. in l. j. §. ſi quis ita. ff. de ver. obli.
& cōſuluit Ang. conſi. ccxxiij. in fi. incip. Caſus talis
eſt. & Iaſ. in d. §. & generaliter. & in l. ſed & ſi quis. §.
quæſitū ff. ſi quis cautio. Et hoc intelligatis verū, ꝙ
iuramentum vim habet conſenſus ſpecifici & ſpecia-
lis, vbi conſenſus adeſt in genere, vt in caſu noſtro,
vbi filia generaliter conſenſit renūtiare bonis pater-
nis. Quo caſu ſi renuntiauit cum iuramento, tale iu-
ramentū ſupplet clauſulā ſpecificā, ac ſi expreſsè re-
nuntiaſſet legitimæ, & acſi certiorata fuiſſet de inua-
liditate ſimplicis renuntiationis ſecundū Guid. Papę,
q. ccxxvij. vbi pulchrè. & ita intelliguntur prædicta
ſecundū Imo. in c. j. ſ. de cōmo. Sed vbi cōſenſus non
interceſsit ſaltē in genere, tunc iuramētum non ſup-
plet: quia hoc eſſet ſupplere nō conſenſum ſpecificū,
ſed totū conſenſum: quod fieri nō poteſt. vt pulchrè
conſuluit Barba. in ſecundo volumine conſiliorū. cō-
ſil. lv. pe. col. vbi ponit exemplum, ſi quis tranſigendo
quittaret ſeu renuntiaret iuri ſibi ex teſtamento com-
petenti, nō viſis verbis teſtamēti, vt d. l. de his. vnde
cū hoc caſu deficiat omnino conſenſus, cùm nō dica
tur, quis conſentire his quæ non vidit, nec cogitauit,
tale iuramentū nihil operabitur: de quo tamen latius
dicam ſ. eo. ſuper verbo, *Si abſque liberis moreretur*. j.
in materia fideicōmiſſariæ ſubſtitutionis. Et ibi vide-
bitis, an hoc ſit verū. Subdit ibi idē Barb. in dicto cō
ſilio vnum mirabile in caſu noſtro, ꝙ vbicunq; ſpe-
cialis & ſpecificus conſenſus in aliquo actu requiri-
tur pro forma, iuramētum non ſupplet vim clauſulæ
ſpecificæ, ex quo cōcludit. Quod cum in caſu noſtro
d. l. ſi quando. ſ. & generaliter. pro forma diſponat,
ꝙ in renuntiatione fiat ſpecialis mentio de legitima,
ſequitur, ꝙ non ſufficit generalis renuntiatio iurata,
adeò ꝙ ſi filius à patre hæres inſtitutus, & hæredita-
tē reſtituere grauatus generaliter promiſerit, & iu-
rauerit teſtamentum implere paternum, & ſingula in
teſtamento cōtenta, non prohibetur petere legitimā:
nec Trebellianicam, cùm vtraque ſpecialem renūtia-
tionē requirat, vt d. §. & generaliter. iuncto §. ſi verò
expreſſum. vbi Ang. in Auth. de hære. & falc. & clarè
decidit Guido. Papæ. q. cccca xvij. nam quoties lex in
aliquo actu certam requirit ſolennitatem, aliàs an-
nullat actum ipſo iure, talis lex videtur tradere for-
mam ſubſtantialem: ſicut facit text. in d. §. & genera-
liter. ita eleganter dat formam cognoſcendi formam
actus. Bald. in cap. j. qui ſucceſ. tenean. [De quo la-
tius ſup verbo, *in eodem teſtamento relinquens*. j. verſi.
tertia quæſtio nullam habet dubitationē &c. & ver-
ſic. iij. limitat Bal. &c.] Quare hunc paſſum cogitan-
dum vobis relinquo. quia idem Barba. in prima par-
te conſiliorum, conſilio xav. la. & x. colum. ſentit
295 contrarium. Vnum tamen † menti tenebitis, quòd
iuramentum licet ſuppleat conſenſum ſpecificum
ipſius iurantis, non tamen ſupplet conſenſum alte-
rius, qui fortè in actu habet neceſſe conſentire. Si-
cut pater in donatione aduentitiorum filij, ſecun-
dùm gloſſ. vbi Salic. in l. fi. §. filiis. C. de bon. quæ li-
be. & idem puto in caſu. l. ſi curatorem. C. de in integ.
296 reſtitut. minorum. Et † intantum filia quæ cum
iuramento renuntiat excluditur à petendo legitimā
quòd etiam illa legitima non accreſcet alteri filio
non repudianti per edictum, quando non peten. par-
tes non peten. accreſ. Et ratio eſt, quia dicta renun-
tiatio non eſt mera repudiatio. Sed quædam ſatiſ-
factio contemplatione dotis facta. Sed remanebit le-
gitima filiæ renuntiantis hæredi vniuerſali ipſius
patris

patris iure repræſentationis.ita eleganter determinat
Bartolus per illum textum in l.duobus.ff.de leg.j.& in
l.ſi pacto.C.de pactis.& conſuluit Paul.conſi.cv.cir-
ca fi.Or in dubio pater à filia exigendo iuramentum,
videtur ſuo hæredi proſpexiſſe,& ſubſtitutis,quanuis
extraneis,ſecũdum Guidonem Papæ.q.cexxx. magis
quã propriis filiis vniuerſaliter non inſtitutis. Vnum
tamẽ menti tenendum not.Imo.in dicta l.ſuperſtitis.
q; ſi filia renuntiaſſet doti & iuri petendę dotis & ali-
mentorum,tale iuramentum non teneret, ſecundum
297 eum. Quintò † fallit in filia renuntiante patri fa-
uore fratrum, qui poſteà viuo adhuc patre deceſſe-
runt.quo caſu filia non obſtante renuntiatione iura-
ta admittetur ad bona paterna:ita dicit Bald.in dicta
l.pactũ.in iij q.C.de colla. per l.iubemus.C.ad Vel-
leia.& ibi in d.l.pactum.hoc ſequitur Sali.& Imo. &
Ludo.in d.l. qui ſuperſtitis. & idem ſi filius patri re-
nuntiaſſet ſalua legitima ſucceſſione: de quo per Bar.
& doct.in d.l.ſi.C.de pact.& clarè per Guido.Papæ.
298 q.excij.† quia tunc ſatis videtur maſculorum fauore
ſolùm renuntiaſſe:cætera videatis per Geminianum,
& Georgium in d.c.quãuis.Bald.& Sali.in d.l.pactũ.
& l.fin.C.de pactis.vbi ponunt multos alios caſus,in
quibus non habet locum diſpoſitio dicti capit.quan-
uis.ſeu ſaltem in eis peti poteſt abſolutio à iuramen-
299 to:de quo dicatis vt ibi per eos.Sed † an epiſcopus ab
ſoluere poſsit à iuramento parte aduerſa non vocata:
in caſu quo relaxari debet.Videatis Panormi.in capi.
j.& ij.de iureiur.vbi concludit quòd non regulariter.
Idem tenet Pet.de Ancha.conſi.cxcix. & de Zabarel.
conſi.xxxv.iiij.col.Sed Pan.contrarium conſuluit: &
latiſsimè conſilio ccvj.dicens iuramentum tolli poſſe
ſine partis vocatione. Sed concordare eos vt pulchrè
per Oldrad.conſi.cxx.vbi eleganter loquitur ,& bre-
uiter tangit veritatem æquã: licet Iaſon in l.nec quic-
quam.§.vbi decretum.xij.colum.ff.de officio procon
ſul.teneat indiſtinctè partis vocationem eſſe neceſſa-
riam.& idem Panor.in cap.quanto.de iureiurã.& di-
cto cap.qua fronte.v.colum.in fi.de appella.& etiam
partis vocationem fore neceſſariam tenet de ferrariis
in ſua practica,in libello iuramenti quod præſtatur à
parte parti. Et conſuluit plenè Alexand.in iij.parte,
conſi.ccxxij.incipien.Viſa facti narratione.iij. col.cõ
firmando opinionem Panormit.& ſequentium.idem
Barbatius in ſecunda parte conſil.xxiiij.viij. column.
& Guido Papæ ponit latiſsimè,quæſtio.cxj. Tamen
conſilium Oldra.dictim practicatur in partibus iſtis,
& ſi bene ponderetur conſilium Pau.idẽ ſentit quod
Oldra.videlicet quòd ſi petatur iuramentum relaxa-
ri,vt per hoc obligatio quæ contracta eſt tollatur, &
inſtrumentum cancelletur, acſi iuratum non fuiſſet,
partis vocatio neceſſaria eſt. Si autem petatur relaxa-
ri ad ſolùm habilitandum perſonam vt iuramento
non obſtante poſsit dolum,fraudem,vel metum dete
gere ipſius contractus, quia tũc de grandi non agi-
tur præiudicio ipſius creditoris,nõ eſt neceſſaria par-
tis vocatio, rùm ſibi remaneat adhuc facultas defen-
dendi contractum.Et idem foret vbi notoriè conſta-
ret iuramentum continere in ſe turpitudinem ex par-
te recipientis:ita quòd creditori nulla competeret in
contrarium exceptio ſecundum Panormitanum in di
cto cap.primo.de iureiurando.de quo videatis quæ-
ſtio.capellæ.lxij.Guido Papæ.q.cxl.& ccxxv.cũ dua
bus ſequentibus. [De efficacia iuramenti extraiu-
dicialis plenè habetur ſuper verbo, *Teſtamentum*.iij.]
300 Inter quæ vnũ menti commendabitis,quòd † ex iu-
ramento competit parti cui iuratum eſt exceptio litis
finitæ omnem impediens litis ingreſſum: ita quòd ſi
filia quæ renuntiauit cum iuramento petat paternam
hæreditatem,repellitur ab ingreſſu litis, oppoſita per
hæredes patris exceptione iuramenti,quæ impedit li-
tis conteſtationem:ita quòd amplius nõ quæretur an
bene renuntiatum fuerit.Sed duntaxat an filia agens
iurauerit, vt in §.itẽ ſi quis poſtulante.inſti.de actio-
nibus.ita eleganter determinat Baldus in l.poſtquam.
C.de pactis.& in c.j.de iureiurand.& idem Bal.in ti-
tu.de pace Conſtan.in fine.ſuper verbo, nolenobus.
Laus,honor,gloria,gratiarum actio, ſint Chriſto Ie-
ſu in ſeculorum ſecula.

SVMMÆ.

1 *Teſtari quis poteſt,etiam ſi matrem habeat.*
2 *Teſtamentum eius qui eſt in poteſtate patris non valet.*
3 *Filius præſumitur eſſe in poteſtate patris.*
4 *Filius non præſumitur emancipatus, etiam ſi ſit in poſſeſſione ſui iuris.*
5 *Emancipatus præſumitur qui ſeorſum à patre decennium habitauit.*
6 *Teſtamentũ filijfamil.non valet,niſi in caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi peculio.& nu.7.*
8 *Doctores militibus æquiparantur.*
9 *Doctorum priuilegium intelligitur de actu docentibus in vniuerſitate approbata.*
10 *Militibus noſtri temporis priuilegia non competunt militaria.*
11 *Filiusfami.teſtari non poteſt de peculio profectitio.*
12 *Teſtamentum à filiofami.factum non validatur per ſuperuenientiam libertatis.*
13 *Donatio facta à filiofa. validatur ſuperueniẽte libertate.*
14 *Filiusfa.teſtari non poteſt de aduentitijs, etiam in quibus pater non habet vſumfructum.& nu.15.*
16 *Teſtamentum filijfa.etiam de conſenſu patris factum eſt nullum.*
17 *Filiusfa.in quibus caſibus teſtari poteſt.*
18 *Clericus in patris poteſtate conſtitutus teſtari poteſt.*
19 *Filiusfa.ſumẽs primam tonſuram teſtabitur inuito patre.& nu.20.*
21 *Pater non habet vſumfructum in aduentitijs filij clerici.*
22 *Francorum filij non ſunt in patris poteſtate.*
23 *Filiusfami.teſtari poteſt de lucro dotis quod pater perdidit ad ſecunda vota tranſeundo.*
24 *Filiusfa.habilitari ſtatuto poteſt ad teſtandum.*
25 *Toloſæ filius ſeorſum à patre habitans, & filia maritata, habentur pro emancipatis.*
26 *Statutum permittens filio teſtari extẽditur ad donationem cauſa mortis.*
27 *Filius emancipari poteſt ſolùm ad teſtandum.*
28 *Fictionem ſola lex inducere poteſt,non homo priuatus.*
29 *Filiusfa.an teſtari poſſit ad pias cauſas,ſaltem de conſenſu patris.*
30 *Licentia teſtãdi includit licentiam donandi cauſa mortis.*
31 *Licentia teſtandi ſemel filio conceſſa non poteſt per patrem reuocari.*
32 *Pater non poteſt codicillari nec diſponere pro filio pubere.*
33 *Voluntas patris reuocantis licentiam teſtandi filio præſtitam,nihil eſt.*
34 *Teſtari an poſſit filiusfa.in aduẽtitijs,etiã quo ad vſumfructum,de conſenſu patris ad pias cauſas.& num.35.*
36 *Filiusfamilias an ad pias cauſas ſine conſenſu patris teſtari poſſit de ijs aduentitijs,in quibus patri non quæritur vſusfructus.*
37 *Filiusfa.teſtari poteſt ex priuilegio principis.*
38 *Filius,ſeruus,& monachus,æquiparantur.*

39 *Seruus hæreditarius rebellus non acquirit hæredi futuro in caſu.*
40 *Filius Iudæi vel hæretici baptizatus poteſt teſtari. & numero 41.*
42 *Filius eius qui religionem ingreſſus eſt teſtari poteſt.*
43 *Filiuſfami. donare poteſt cauſa mortis de patris conſenſu, etiam vbi teſtari non poſſet.*
44 *Pater & filius ſimul eodem contractu contrahunt, tacitè videtur pater conſentire.*
45 *Donatio cauſa mortis per filium de conſenſu patris facta morte ipſius filij, non morte patris confirmatur.*
46 *Pater conſentire poteſt filio ſibi donanti.*
47 *Clauſula codicillaris an teſtamentum filij de conſenſu patris factum valere faciat vt donationem cauſa mortis.*
48 *Donatio cauſa mortis largè dicitur ultima voluntas.*
49 *Codicilli maiorem habent ſimilitudinem cum teſtamento, quàm donatio cauſa mortis.*
50 *Iuramentũ filij teſtantis & patris conſentientis facit teſtamentum valere vt donationem cauſa mortis.*
51 *Donatio per filiũ facta an valeat ſi pater poſteà cõſentiat.*
52 *Licentia condendi vltimam voluntatem à patre data an faciat filij donationem cauſa mortis validam.*
53 *Donatio cauſa mortis per filium de conſenſu patris facta an à ſolo patre poſſit reuocari.*
54 *Donatio per filiũ abſenti facta de cõſenſu patris an valeat.*
55 *Donatio abſenti facta an valeat ſaltem iure codicilli aut fideicommiſſi.*

Sed quia in hac materia ſucceſſionum poſt liberos & cæteros deſcendentes, ſecunda cauſa eſt parentum & aſcendentium. l. nam & ſi parẽtibus. ff. de inoffi. teſta. de quibus ſecundo loco præſumitur Raynutius cogitaſſe: Idcirco cùm alios aſcendentes non haberet, ſubditur in textu,

Matrem inſuper Cleram.

1 EX HOC † tex. vt ex ſequentibus apparet, habetis, quòd aliquis non prohibetur teſtári, etiam ſi matrem habeat, cùm mater non habeat filios in poteſtate. inſti. de adoptio. §. fœminæ. niſi eſſet ſtatutum aut conſuetudo in ciuitate,
quod poſt mortem patris filius reincideret in poteſta
tem matris: Quoniam tunc habens matrem teſtari
non poſſet, cùm nõ eſſet ſui iuris. vt l. qui in poteſta-
te. ff. eo. tit. [Quod qualiter intelligatur, plenè ha-
betur ſuper verbo, *Si abſque liberis moreretur.* j. in ma-
teria pupillaris ſubſtit. & tertio requiſito eiuſdem.] Si
2 † iſte Raynutius teſtator patrem habuiſſet tempore
conditi teſtamenti, in cuius poteſtate fuiſſet, teſta-
mentũ eius non valuiſſet, vt d. l. qui in poteſtate. inſti.
3 quibus nõ eſt permiſſũ facere teſta. §. j. Et in † dubio
ſemper filius eſſe præſumitur in poteſtate patris. Nã
hæc duo ſunt vera. Primò quòd pater alicuius ſemper
viuere præſumitur ſi non probetur mortuus. Cùm in
dubio quilibet viuere præſumatur vſque ad centum
annos. Præterea quis ſemper præſumitur eſſe in pa-
tris poteſtate, donec probetur emãcipatus, vt probat
text. melior de iure in l. ſi emancipati. dum dicit: tã-
que emancipatum probatum fuerit. C. de colla. quem
ad hoc notant Fulgo. Ludouic. & Alexand. ibi: facit
l. ſi filius. ff. de probat. Nã emancipatio eſt facti, quæ
nunquam præſumitur niſi probetur. Et præterea ſem-
per præſumit primæuus naturæ ſtatus durare, in quo
4 filius eſt natus. ſ. in patria poteſtate † quod eſt verum,
etiam poſito, quòd filius eſſet & reperiretur in poſ-
ſeſſione ſui iuris. Et ſic talis poſſeſſio non releuaret
poſſeſſorem ab onere probandi titulum poſſeſſionis.
ſ. emancipationem, ſecundum gloſ. ſicuti. §. ſi quæra-
tur. ff. ſi ſerui. & vend. & ita tenet Pe. Bald. & Alex.
in l. Titia. ff. ſol. ma. Imò plus dicit Bald. in l. ij. C.
de ſenten. quem ſequitur Alexan. in l. j. C. eod. quòd
licet filiusfa. communi opinione reputaretur ſui iuris,
puta emancipatus, vel quòd eius pater erat mortuus,
propter hoc non valeret teſtamentum per ipſum fa-
ctum: quia licet communis reputatio, quo ad teſtes
ſufficiat ad teſtamenti validitatem, vt d. l. j. tñ non ſuf
ficeret ad teſtatorem habilitandum: cum eo tunc in
ſubſtantia teſtamenti ſit defectus, qui grauior eſt ſe-
cundum eum. Nec ob. gl. in l. quãuis. C. de edicto di-
ui Adria. tollen. quia loquitur vbi agitur ex teſtamẽ-
to iudicio poſſeſſorio & ſummario: quo caſu ſufficit
reputatio & communis opi. Sed vbi ageretur iudicio
petitorio de teſtamenti validitate, non ſufficeret, vt
ſentit illa glo. & Iaſon in d. l. j. iij. colum. & plenè in
5 l. Barbarius. vij. col. ff. de offic. præto. † niſi filius
ſeorſum à patre habitaſſet per decem annos: quia tũc
præſumeretur emancipatus ex lapſu decennij. Si hoc
allegaret ſcilicet fuiſſe emancipatum. Quia ex lapſu
temporis tanti præſumitur de titu. allegat. ſecundùm
Bald. ita in propriis terminis decidentem in l. poſt
mortem ad fi. ff. de adopt. facit text. in l. iij. ff. ad Mac.
& in l. j. in verbo, diu paſſus. C. de patri. pote. Et ita
eſt intelligenda gl. fi. in d. l. Titia. ſecundùm Iaſ. in d.
l. ſi emancipati. de colla. Reſtat ergo, ꝙ teſtamentum
filijfa. eſt nullum, obſtante patria poteſtate, quanuis
factum eſſet inter liberos teſtatoris, ſecundùm Bald.
in repeti. l. j. C. de ſacroſan. eccleſ. & no. in l. hac con-
6 ſultiſſima. §. ex imperfecto. C. eod. Quod † intelliga-
tis verũ niſi habuiſſet peculium caſtrenſe: quia fortè
erat miles qui in illo habetur pro patrefamiliàs. l. ij.
ff. ad Maced. & inſti. quibus non eſt permiſ. face. te-
7 ſta. §. j. Vel † niſi habuiſſet peculium quaſi caſtren-
ſe, vt quia forte erat doctor, vel aduocatus. [Quia
præferatur doctor, vel miles, vide. j. ſuper verbo, *te-
ſtamentum*. j. in ix. fallentia.] aut notarius de publico
ſtipendiatus, prout plenè deciditur in l. fina. C. de
inoffic. teſtamen. Quoniam illi de tali peculio teſta-
ri poſſunt cùm in his de patria poteſtate non curetur,
8 vt dictis iuribus. Maximè † doctores militibus æ-
quiparati, quia per adeptionem gradus doctoralis,
nobilitatem & militiam acquiſiuerunt. l. prouiden-
dum. C. de poſtu. ſecundùm Bar. in procemio. C. & ff.
& Panor. in c. j. de dona. Quinimo doct. ab ipſo im-
peratore vocantur ſui parentes, vt de Vlpiano legitur
in l. ex diui pij. C. loca. iuncta l. diuo Marco. C. de
quæſtio. Ex quo vocantur honorati & celſiores viri,
quibus ingrediendi ſecreta principis facultas præbe-
tur: & qui à præſidibus, non fratres, ſed patres appel-
lantur. Necnõ vehiculo aureo vtuntur, etiã hodie ſu-
per mula ſtrato & freno decoratis portantur. l. ij. &
fina. C. de offic. diuer. iud. & l. j. C. de vehi. hono. libr.
xij. de quibus & cæteris eorum priuilegiis ſcripſit An
9 gel. in §. ſuſpectus. inſtit. de ſuſpect. tutori. † quod de
ſolis doct. in vniuerſitate approbata regentibus actú-
que docentibus [De quo vide plenius ſuper ver-
bo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.* in primo principa-
li articolo, in quinta deciſione.] intelligit, qui ſi xx.
ann. legerint, comites efficiũtur l. j. C. de profeſ. qui in
vrbe Conſtan. degunt. libr. xij. & noo de alijs docto.
qui ſo-

qui ſolùm vt eorum dilatent philateria & ſalutatio
nes in foro,ac primos accubitus In cœna conſequen-
tur, pro ſolo faſtu promouentur: quibus priuilegia
doctorum non competunt ſecundùm Bart. in l.me-
dicos. C.de profeſſ. & me.li.x.& Angel.in §.item Ro
10 mæ.inſti.de execu.tu. Sicut † nec militibus [Vt etiam
plenè dicitur ſuper verbo, *Teſtamentum*. j. in ix. ca-
ſu fal.] noſtri temporis priuilegia competunt mili-
taria, ad pompam potius, quàm pro tuitione reipub.
deauratis,ſecundùm Cy.& Sali.In l.j.C.de iur.& fac.
igno.& Ang.in §.illis autem.inſti de teſt. mi.& Pan.
hîc ſuper glo.iij. Vnde reſtat filiofa. de caſtrenſi. vel
11 quaſi caſtrenſi,peculio teſtari poſſe. Sed † teſtari non
poſſunt filijfa. de peculio profectitio. i. de bonis ex
paterna ſubſtantia prouenientibus, nec etiam teſtari
poſſunt de peculio aduentitio propriis laboribus,
aut proſpera fortuna proueniente,nec de peculio pa-
ganico per filios paganicè.i.ex arte mechanica acqui
ſito. In quibus ſcilicet, aduentitio & paganico pecu-
lijs,pater habet vſumfr. & filius ſolam proprietatem,
de qua etiam teſtari non poteſt,etiam de cōſenſu pa-
tris. Nec aliàs diſponere inter viuos ſine patris con-
ſenſu etiam ſi diſponeret cū iuramēto,vt l. fi. §. filius.
12 & ibi glo.Bal.& Sali.C.de bo.quæ libe. Nec † tale te-
ſtamentum nulliter factum reconualeſceret per ſu-
peruenientiam libertatis, puta ſi teſtator filius effice-
retur ſui iuris poſt teſtamentum factum, per emanci-
pationem aut mortē naturalem ſui patris præmorien
tis. l. j. §. ſed ſi filius.ff. de leg.iij. Nā licet teſtamen-
tū morte teſtatoris confirmetur, adeò ꝙ quo ad eius
validitatē maximè attenditur tempus mortis teſtato-
ris.c.cùm Marthæ de cele.miſ.per quod videbatur te-
ſtamentum valere, vbi teſtator tempore ſuæ mortis:
& ſic tēpore quo teſtamentū cōfirmari debet,reperit
ſui iuris:tñ hoc verū non habet,vbi teſtamentum fuit
ab initio funditus nūllū, vt in propoſito facit text. in
c. non firmatur.de regu.iur.lib.vj.Sed fideicōmiſſum
alibi quā in teſtamento relictū bene confirmaretur,ſi
fideicōmittens filius tempore mortis reperiretur ſui
13 iuris, vt d. §.ſed ſi filius. Idem † puto in donatione,
quæ facta à filio viuente patre nō valet,etiam cum iu-
ramento, ſicut non valeret facta per prodigum. vt d.
l. fi. §.filiis.vbi hoc tenet gl.Bal.& doc.C.de bo.quæ
libe.& Spe.tit.de actore.§.j.Tamen talis donatio per
mortē patris ſuperuenientē confirmabitur & valida-
bitur per ea quæ pulchrè decidit Bart. in l. cum vir.
ff.de vſuc.& Pan.in c.cùm ex officij. de præſcri. vbi
ſuperuenientia iuris validat alienationem, quæ de ſe
nulla erat propter defectū iuris in alienante tempore
alienationis,ſicut dictum elt in fideicommiſſo alibi,
quā in teſtamento relicto.Et idem fortè eſſet, ſi filius
poſt donationem à ſe nulliter factā emanciparetur,
quia donatio confirmaretur per ea, quæ dicuntur in
l.ſine emancipatis.C.de dona.& pulchrè Iaſon, in l.
14 diuortio.§.j.iij. col.ff.ſol. mat. † Plus dico, ꝙ etiam
non poterit filius teſtari de bonis aduentitijs, in qui
bus pater non habet vſumfructum,quę plenè ponun-
tur per tex. & glo.in authen.ex ipſis cū ſeq. C.de bo.
quæ libe. Nam licet plures famoſi Doc.conſuluerint
filiumſami.in talibus teſtari poſſe, multas adducen-
do rationes, quibus facilè reſpondere poſſet. Tamen
veritas mihi videtur eſſe,ꝙ teſtamentum etiam in ta-
libus nihil valeat. Primò, quia ſi ſpeciale eſt in his
aduentitijs, quæ filio proueniunt ex principis largi-
tione,in quibus pater non habet vſumfructum, vt in
his teſtari poſſit,per text. ſingularem in l. cùm multa.
ibi,ad inſtar caſtren.peculij. C.de bo. quæ libe.Ergo
in cōtrarium eſt ius commune in alijs, in quibus pa-
ter non habet vſumfructum ex principis largitione
non proueniē.arg.l.ius ſingulare. ff.de legibus.Secū-
dò,quia ſpeciale eſt in presbytero, vt ille in aduenti-
tijs teſtetur. Caſus eſt ſingularis in Authē. presbyte-
ros. C. de epiſ.& cler. vt J.latius dicetur. Ergo in aliis
perſonis ius commune eſt in contrarium. Tertiò,
quia ratio quæ ponitur in d.l.fi. §.filiis.C.de bo.quæ
liber.quare filius teſtari non poteſt in aduentitiis, in
quibus pater habet vſumfructum, eſt, ne filij iuuenili
calore bona propria conſumentes patri noceant, qui
eos poſteà alere cogatur ad egeſtatē deductos. l. ſi qa
à liberis.ff.de liber. agno. Sed hæc ratio ita locum ha-
bet in his aduentitiis,in quibus patri non quæritur v-
ſusfructus. Cùm igitur eadem ſit ratio, eadem etiam
erit iuris diſpoſitio,arg.l.illud. ff. ad legem Aquil. &
l.adigere. §.quāuis.ff.de iure patro. Nec obſtat ſi di-
catur,ꝙ ratio quæ militat in filiis contrahentibus, de
quibus loquitur dictus §.filiis.nō ſibi vendicat locum
in filiis teſtantibus.Cùm poſt teſtamentum,& eorum
mortem non habeat pater eos neceſſe alere. Quia re-
ſpondeo,ꝙ licet ratio tunc non haberet locum in per
ſona filij iam mortui, nihilominus tamen verificari
poterit in perſona nepotis ex filio mortuo remanen-
tis,quem ſicut filium auus alere cogitur in egeſtate cō
15 ſtitutū,vt d.l.ſi quis liberis.§. vtraque. † Quartò hoc
probatur, qa quemadmodū qñ vſusfructus aduenti-
tiorum eſt ipſius patris, non pōt ipſe filius teſtari in
proprietate, quæ eſt ſua, vt d. §. filiis. ita etiam non
videtur poſſe cum vſusfructus, & proprietas ſua ſint,
& quod iuris eſt de parte quo ad partem, idem de to-
to quo ad totum.argu.l.quæ de tota. ff.de rei vend. &
ff.de vſu.l.qui ſemiſſes. Non obſtat ſi dicatur, quòd
ideo filius teſtari non poteſt,qū pater habet vſumfru-
ctum,quia tunc pater eſt bonorum adminiſtrator le-
gitimus,quod ſecus eſt, quando non habet vſumfru-
ctum. Quoniam reſpondetur,quòd nō eſt bona con-
ſequentia. Cùm ſecundum hoc ſequeretur, ꝙ cū cura
tor bonorum adulti ſit eius legitimus adminiſtrator,
quod adultus teſtari non poſſet,quod eſt falſum,quia
imò poteſt, vt l.cū pater.§.curatoris.ff.de leg.ij. ff. de
libe.lega.l.Aurelio.§.Caius.Et p has rationes & plu-
res alias ſecundum hanc opi. conſuluit Ludo ſchola-
ria exiſtens,& fuit eius primum conſilium,prout ipſe
refert in repeti. Authentic.ſimiliter. C. ad legem Fal-
cidiam.col.xxxiij. Ex præmiſſis habetis filium teſta-
ri poſſe in caſtrenſi,vel quaſi caſtrenſi peculio. Cùm
in illis habeatur pro patrefamiliàs, vt dicit text. in l.
ij. ff. ad Macedo.& not. plenè in l.fin. C.de inoff.
teſta.& §. fin.inſti. de teſta.mili. Sed in aduentitio
ſeu paganico peculio non facta differentia. An in eo
pater habeat vſumfructum, vel non,filius teſtari non
poterit propter patriam poteſtatem, vt dicta l. qui
in poteſtate. & l. teſtamenti factio. ſecundum vnam
16 lectu. ff.eod.tit. † Quinimo teſtamentum à filio fa-
ctum etiam de conſenſu patris eſt Ipſo iure nullum.
Cum ex alterius arbitrio teſtamentū dependere non
poſſit, vt l. captatorias. C. de teſtament.mili. [Vt
plenè habetur ſuper verbo, *condidit*. j.] Et hæc eſt
17 vera iuris concluſio. † Quæ tamen fallit in cōſequen-
tibus caſibus, in quibus filiusfamiliâs teſtari pote-
rit. Primò fallit in bonis à principe filio donatis &
collatis, quoniam in his filiusfamiliâs teſtari pote-
rit. Caſus eſt ſingula. in d.l.cum multa. C. de bonis
quæ liberis. Secundò fallit in filio presbytero facto,
aut aliàs ordinato, qui licet ſit in poteſtate patria,
quæ propter ordines non diſſoluitur, vt not.gloſſ. &

Doctō.

Docto.in c.in decorum. ſ.de ætate & quali.Attamen
teſtari poterit,nedum in eius peculio quaſi caſtrenſi,
quod lucratus eſt cum officio presbyterali, ſed etiam
teſtari poterit quoad peculium aduentitium. Caſus
eſt ſingularis in dicta Auhen.presbyteros. C.de epiſ.
& cleri.Per quam Authen.glo.ſingularis in cap. quia
18 ingredientibus.xix.quæſtio. vlti. dicit, † quòd cleri-
cus in patris poteſtate conſtitutus teſtari poteſt. Nec
facit differentiam, in quo ordine clericatus ſit cõſti-
tutus: de eo quòd clericus filius familiàs teſtari poſſit
eſt tex.no.ſecundum intellectum Hoſtien.ibi in cap.
quia nos.ſ.eod.titu.cum quo tranſit Barba.ibi, & in
tracta.de præſtan.Cardi.quæſtio. iij. in princi. Nam
milites filij familiàs teſtari poſſunt.Ergo & clerici eis
æquiparati,vt l.miles.ff.de re iudi.& ibi glo. Et hanc
opinio.per illũ tea.etiam tenuerat Panormit.in dicto
c.quia nos in fi.eleganter dicens: Illud quod reputa-
tur aduentitium laicis,eſſe caſtrenſe,vel quaſi caſtren
ſe in clericis,ſecũdùm Innocen.ibi,pro quo dicit eſſe
19 teat. rotundum in dicta Authenti. presbyteros. †Ex
quo Bartho. Cepol. in tracta.de cautelis aduocatorũ
dat filio cautelam, & modum teſtandi inuito patre,
ſcilicet, quòd faciat ſe promoueri ad clericatum ſu-
ſcipiendo ſaltem primam tonſuram, videatis, ibi per
eum,quia idem tenet Iaſon in l.filię.la.ij.C.de colla.
iij. colum. nam priuilegia indulta clericis, vt non li-
gentur ſtatutia laicorum, etiam competunt clericis
in minoribus conſtitutis, ſecundùm Bal. in c. cũ ve-
niſſent.de eo qui mit. in poſ. cau.rei ſer. quem ſequi-
tur Fely.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtit. xlix.
colum. ſubiungens ibi nullum ſtatutum ſolennitatẽ
20 teſtandi inducens eatendi ad clericos. † Et hoc eſt
verum, ſcilicet filium familiàs teſtari poſſe de bonis
aduentitijs, quando clericatus adhæret tempori dela-
tionis bonorum, id eſt, quia filius erat iam clericus,
quando bona fuerunt ſibi acquiſita: ſed ſi iam fuerãt
ei acquiſita ante clericatum, eſt maius dubium, quod
Panor. reliquit indeciſum in c. conſtitutus. v. col. ſ.
de in integ.reſtitu. & fortè idem dici poſſet in bonis
acquiſitis ante clericatum,vt in illis etiam teſtari poſ-
ſit,& diſponere etiam ſine patre:& ſic priuabitur pa-
ter vſufructu iſtorum bonorum, etiam ipſo viuente.
Et hoc etiam eſt de mente dicti de Cepolla in dicta
cautela. Et formaliter ita determinat ſumma Roſella
in verbo clericus.iiij. in fi.Et quòd habens ſimplicem
tonſuram,habeat priuilegium teſtandi. text.eſt in di-
cta Authen. presbyteros. dum dicit teat. lectores &
omnes, quos clericos vocamus. Nam tonſurati vo-
21 cantur clerici. † Nam in bonis talium clericorum
pater nõ habet vſum fructum, etiam in bonis mater-
nis, & ita tenent Anto.de Butri. Petrus de Anchara.
Cardi.& Imol.in dicto c.quia nos. referentes Azon.
ita tenuiſſe in ſumma.C.de bonis quæ libe. & Hoſti.
in c.quia nos. Et eſt veritas, quicquid dixerint Iaco.
Butri.& Bart.in dicta l.ſacroſanctæ.C. de ſacroſanc.
22 eccle. † Tertiò fallit in Francigenis filiis, qui cùm
non ſint in patria poteſtate, vt dicit gl. ſingularis in
verbo Romanorum.inſtit. de patria poteſta. tales vi-
uente patre poterunt teſtari. Et idem in Britonibus.
ita ſingulariter determinat Bal.in c. j.§. ſi duo. in tit.
de duobus fratri. de nouo benefi.inueſti.vbi dicit,ꝙ
Galli & Britones teſtari poſſunt etiam de aduenti-
tiis,cùm ſecundum eorum legem non ſint in patrum
ſuorum poteſtate. Quæ quidem patria poteſtas in-
uenta eſt iure Romano,vnde ipſi iure gentium teſta-
ri poſſunt. Quo iure non curatur patria poteſtas.
idem tenet Bal. ſequendo dictam glo. in c.j. an mari-
tus ſuccedat vxori in benefi.& Lndo.in l. fi.C.qui te-
ſta.facere non poſ.& ibi Alexan.& in l.j.§. hoc autẽ.
ff.ad Trebel. & Panormi.in c.fin.de conuer.infideli.
[De quo plenius habetur ſuper verbo, *Si abſque libe-
ris moreretur*.ij. in materia pupil.ſubſt.& in iij. requi-
23 ſito eiuſdem.] †Quartò fallit in lucro dotis, quod
pater lucratus fuerat, & eius proprietatem perdidit,
per tranſitum ad ſecunda vota, quæ dos applicatur
filio primi matrimonij, de qua idem filius poterit in
vltima voluntate diſponere, licet fuerit in patris po-
teſtate conſtitutus, ita determinat Ang. in Authẽ. de
nupt.§.venient autem.colla.iiij. per tea. l. in quibus.
24 in fi.C. de ſecun.nupt. † Quintò fallit, vbi ſtatutum
ciuitatis aut patriæ habilitaret filium ad teſtandum.
Quoniam tunc teſtari poſſet, vt tenet Bar.in l. ſi quę-
ramus.ff.eo.tit.idem ſequitur Bal.in Authen. ingreſ-
ſi.C.de ſacroſan.eccle.& in l.j.C.de ſumma Trinit.&
ibi Bart. & Bal.ac Fely.tenẽt tale ſtatutum duntaxat
habere locum in filijs & ſubditis ciuitatis, vbi viget
tale ſtatutum, non autem in forenſibus ibi teſtantĩ-
bus,& Pet.de Ancha.in repetitio. c.j. de conſti.verſi.
procedo vlterius.& Imo.in c.ij.ſ.eod. vbi plus dicit,
ꝙ ille tunc poteſt teſtari etiam de aduentitiis, in qui-
bus pater habet vſumfructum,dum tamen taliter teſte
tur, ꝙ non faciat patri præiudicium in ſuo vſufructu,
vt tenet Bal.in dicta l. ſi quæramus. Sed aduertendũ
eſt, quòd Ang. ibi tenet contrarium, ſcilicet filium
ſtatuto non poſſe habilitari ad teſtandum, propter
tex.in dicta l.fi. C.qui teſta facere nõ poſ.dum dicit,
nullo etenim modo hoc eis permittimus. Quæ ver-
ba tollunt in futurum diſpenſandi & ſtatuendi pote-
ſtatem in contrarium, vt not. gl. ſingularia in cle. vt
hi qui.ſuper verbo, nullo modo. de ætate & qual. Idẽ
25 tenet Barbat.ſ.in repe. huius rubricæ. † Sed prima
opi.eſt communior,& tenetur in dubio, quæ facit ꝓ
ſtatuto Tholoſano,in quo cauetur, quòd filiusfami-
liàs ſeorſum à patre commorans habeatur pro patre,
& pro emancipato,pro quo facit teat.in §.ſi filiusfa.
inſti de obli.quæ ex quaſi maleficii.naſcuntur. Et etiã
filia maritata cùm ſeorſum moretur à patre, & mari-
to ſuo adhereat, cenſetur emancipata per ſtatutum
Tholoſanum, quia etiam de iure non veniunt appel-
latione paternæ familiæ,de quo per doc.& Iaſ.in l.fi.
C.de verb. ſig. & ſic teſtari poterit, ac ſi realiter fuiſ-
ſet emancipatus, quod facere non poſſet ceſſante di-
cto ſtatuto,niſi decẽnio ſeorſum à patre habitaſſet &
allegaret ſe emãcipatus, vt ã.dixi. Pro quo videatis di-
ctũ Bal.in l.poſt mortẽ.ff.de adop. vbi dicit, ꝙ filius
ſeorſum à patre habitans lõgo tempore præſumitur e-
mancipatus fuiſſe.Cum quo tranſit Barb. in c.perue-
nit.iiij. col.in fi.ſ.de emp. & ven.circa quod eſt mẽti
tenendum,quod ſingulariter determinat Paul.conſil.
clxxiiij.inci.ad primũ quæſitũ,&c.dicẽs eo caſu ſuffi-
cere nedũ ſi filius omnino moretur ſeorſum à patre,
ita ꝙ quilibet per ſe moretur, ſed etiã ſi filius princi-
paliter alicubi habitet & pater cũ eo: quoniã eo tunc
cũ habitet pater cum filio,non cenſetur filius habita-
re cũ patre,neq; ſimul habitare. Sed filius principali-
ter,& de ꝑ ſe,& pater acceſſoriè:qa nihil gerit pater,
ſed ſolus filius. l.& habet §. j. ff. de pre.& quod not.
Bart.in l.Sempronio.ff.de vſufru.le. vñ in tali locum
haberet ſtatutum, ita ꝙ pater etiam nõ habebit vſum
fructum aduentitiorũ. Secus ſi ipſe filius cum patre
moraretur,ita ꝙ pater in domo eſſet principalis,quo-
niam tunc ſeruaretur ius cõmune,ſcilicet ꝙ pater ha-
beret in aduentitijs vſumfructum, nec in eis filius
teſtaretur, cùm non ſit ſui iuris, vt ſupradictum eſt.

Vnum

26 ✝ Vnum teneatis menti, quòd ſi ſtatutum permittat fi-
liofamilias teſtari, tale ſtatutum trahitur ad caſum ex-
miatum, vt etiam poſsit filius donare cauſa mortis ſi-
ne patre. Ita determinat Iaſon, inſtitut. de actio. §. o-
mnium. ix. col. circa medium. allegat Bald. in l. fina. C.
cod. titul. vbi hoc non dicit ſaltem in meo libro, licet
determinet ſimilem quæſtionem. Tamē de filio nihil
dicitur. Sed videatis eum in l. j. verſi. nunc incidenter
quæritur. C. de ſacroſan. eccle. vbi hoc dicit. Et quòd
ſtatutum vel patriæ conſuetudo poſsit habilitare filiū
ad teſtandum, tenet Flor. in l. Pomponius Philadel-
phus. ff. famil. erciſcund. iij. colum. in princ. vbi tractat
de ſtatuto Bononiæ permittente filiabus teſtari de
dote. Et ibi quærit, an extendatur ad iocalia, quæ dat
27 pater filiæ ſponſæ, videatis ibi. ✝ Sextò fallit, ſi filius in
patris poteſtate exiſtens fuerit per patrem emancipa-
tus, quo ad actum teſtandi, quoniam tunc teſtari po-
terit, quia quo ad illum actū patria poteſtas euanuit.
Nam quemadmodum lex poteſt habere filium pro e-
mancipato quo ad aliqua, veluti caſtrenſia, vel quaſi,
vt l. ij. ff. ad Macedonianum. vbi text. facit filium ha-
beri pro emancipato in caſtrenſibus, vel quaſi caſtrē-
ſibus, & non quo ad alia, ità ſimiliter pater poteſt i-
pſum filium emancipare quo ad quædam. Ita ſenſit
Barto. licet pedem non figat in l. j. §. in filij. ff. ad Tre-
bellia. ſed hoc non eſt verum, ſecundum Bald. in d. l.
ſenium. C. qui teſtamen. facere non poſſunt. Quia pa-
tria poteſtas eſt indiuiſibilis, neque pōt quis eſſe ſub
duplici ſtatu contrario: vt l. j. §. j. C. de Latina liberta.
tollend. Et licet primam partem teneat Georgius in
c. quamuis. de pactis. lib. vj. ij. colū. in fin. Tamen opi-
nio Bal. eſt cōmunis & verior, quia eā ſequitur Imol.
in l. tam is qui pro emptore. ff. de vſucapi. & l. j. §. hoc
autem. ff. ad Trebel. & ibi Raphs. & Paul. eam tenēt,
& idem Paulus in d. l. qui in poteſtate. ff. eodem. & in d.
l. ſenium. & ibi hoc ſequitur Ludo. Nam eodem tem-
pore eſſe in poteſtate & eſſe ſui iuris, non poteſt fie-
ri, niſi ex fictione, quam ſola lex poteſt inducere, &
28 non homo priuatus, ✝ vt not. ipſemet Bartol. in repe-
titio. dictæ l. ſi is qui pro emptore in j. quæſtion. prin-
cipali, quam repetiit & ſubtiliter in xxvj. ſuæ ætatis
anno, & fuit prima lex, quam ſcripotenus ſuis tradi-
dit ſcholaribus regiſtrandam, hanc eandem opinion.
Bald. contra Bartolum per dictam rationem reperio
tenuiſſe etiam Alexan. & Paul. in dicto §. hoc autem.
29 ✝ Septimò fallit in filio teſtante ad pias cauſas, quo-
niam tunc teſtamentum valet ſaltem iure canonico,
vt eſt caſus in capi. licet. de ſepultu. lib. vj. vbi dicitur,
ꝙ filiusfamilias teſtari poteſt de conſenſu patris pro
anima in aduentitiis, quorum proprietas eſt ſua, li-
cet adminiſtratio legitima & vſusfructus patri perti-
neant, vt dicit gloſſa in dicto capitul. licet. ſuper ver-
bo, iudicare. Idem tenet Bartolus in dicta l. qui in po-
teſtate. ff. eodem. & plenius in l. prima. C. de ſacroſan.
eccle. Bald. & Salice. in dicta l. ſenium. in fi. C. qui te-
ſtament. facere non poſſunt. & l. j. §. ſi filius. ff. de leg.
iij. Quæ quidem opinio ex duobus firmatur. Primò
quia ratio, quare filius in poteſtate exiſtens etiam de
conſenſu patris teſtari non poſsit, eſt, quia teſtamen-
tum debet ex proprio, & non alieno arbitrio depen-
dere, vt l. illa inſtitutio. ff. de hæredibus inſtituen. Sed
hæc ratio ceſſat in teſtamentis ad pias cauſas, quoniā
in illis teſtamentum pēdere poteſt ex alieno arbitrio,
vt in capi. cùm tibi. & ibi gloſſ. not. ſuprà eodem. quā
ad hoc allegat Bald. in Authent. ingreſsi. C. de ſacro
ſanctis eccleſiis. Igitur per conſequens ceſſat prohibi-
tiua diſpoſitio. Secundò probatur, quia de hoc eſt ca-
ſus formalis in dicto capitul. licet. à contrario ſenſu
ibi, dum dicit: pro anima verò ſua citra ipſius patris
aſſenſum niſi peculium caſtrēſe, vel quaſi habeat, ali-
quid iudicare non poteſt. Ergo à cōtrario ſenſu, cum
patris conſenſu etiam in his, quæ non ſunt caſtrenſia,
vel quaſi peculij, poterit pro anima iudicare; id eſt,
diſponere. & hæc eſt veritas, quicquid dixerit Ioānes
Andreas in nouel. in c. ſi pater. eo. titu. lib. vj. vbi con
cludit contrarium & malè: quia prima opini. commu-
nis eſt, ſecundum Ludouicum in dicta Authen. ſimi-
liter. C. ad legem Falci. vbi plenè reſpondet ad ratio-
nes Ioann. Andr. idem tenet Angel. in §. j. inſtitut. qui-
bus non eſt permiſſum facere teſtamen. dicens hanc
eſſe communem opinionem, quod teſtamentum filij
hoc caſu valeat. ita quòd ſufficit conſenſus ſeu licen-
tia generalis à patre obtenta, etiam antequàm teſtare-
tur filius, licet per multa tempora, nec eſt neceſſariū,
quod pater in actu teſtandi ad pias cauſas ibidem exi-
ſtens præbeat licentiam filio, aut det ſibi licentiam
teſtandi certa forma, ſed vt dictum eſt, ſatis eſt quod
præceſſerit licentia teſtandi generalis ad pias cauſas:
quæ quidem licentia ſeu conſenſus per patrem præ-
beri poteſt per epiſtolā, vt tenet Angelus in l. ſi quis
mihi bona. §. iuſſum. ff. de acquir. hæredit. per l. hono-
rea. Et ibi etiam hoc tenet Angel. ff. de decurio. cuius
cōſenſus virtute poſteà filius ad ſuū libitū teſtari po-
30 terit ad pias cauſas, vel donare cauſa mortis. ✝ Quia
licentia teſtandi includit licentiam donandi, vt dixi.
& eleganter determinat Bald. in dicta l. j. verſic. nunc
incidenter quæritur. C. de ſacroſanctis eccleſ. videatis
Bald. in dicta l. ſenium. & in l. fin. verſic. quid ſi ſtatu-
tum. C. eod. tit. facit tex. in l. cùm hic ſtatus. §. ſi miles.
ff. de dona. inter virum & vxorē. & l. Marcellus. ff. de
don. cauſ. mor. & l. diſcretis. §. j. C. qui teſt. facere non
31 poſ. glo. & Bart. in l. tam is. ff. de don. cauſa mort. ✝ Et
talis conſenſus à patre ſemel filio præſtitus tantæ eſt
efficaciæ, quòd teſtamento ſemel ad pias cauſas per fi-
lium facto de voluntate patris, pater nō poterit illud
reuocare quo ad hæredis inſtitutionem, nec etiam
quo ad legata, ſiue filius adhuc viuat, ſiue ſit mor-
32 tuus: ✝ quia pater nō poteſt codicillari nec diſpone-
re pro filio pubere. Sed duntaxat pro impubere. l. ſi
fundum per fideicommiſſum. ff. de legatis primo. §. fi-
ne. nota. in l. ex tribus. C. de inofficioſo teſtamento. &
plenè dicitur infrà in materia pupillaris ſubſtitutio-
33 nis. ✝ Vnde ſi quiſpiam diceret patrem poſſe reuo-
care, ego quærerem, hæc voluntas patris quid eſt? Te-
ſtamentum non, codicillus non, vltima voluntas nō:
Ergo nihil eſt, & ſic nihil valet. Nam quod caret eſſe,
caret virtute & operatione. Cùm operatio ſit poſte-
rior pars mentis, eſſentia verò eſt prior: ſicut patet ad
ſenſum, & probatur in l. fina. C. ſi certum petatur. ſe-
cundum Baldum. Et quòd talis voluntas non poſsit
reuocari, præſertim in perniciem piæ cauſæ, facit tex.
no. inſtitut. de rerum diuiſio. §. religioſum. verſiculo
in alienum. Ad hoc facit, quod ſingulariter decidit
Panormitanus in prologo huius voluminis Decreta-
lium ſuper verbo, ſeruus ſeruorum Dei. in fine; vbi di-
cit, quòd licet promiſsio facta alteri per medium alte-
rius non obliget promittentem, quin pœnitere poſ-
ſit, & ſuam voluntatem mutare. l. ſtipulatio iſta. §. al-
teri. ff. de verborum obligationib. attamē ſemel facta
piæ cauſæ eſt irreuocabilis, vt ibi plenè probat ſic in-
telligens gloſ. in capi. quoties cordis oculus. j. q. vij. de
quo plenius per Felynū. vbi ſuprà. Ad hoc facit quod
per illum text. decidit ſingulariter Barto. in l. priuile-
gia in fi. C. de ſacroſan. eccl. vbi dicitur, quòd eleemo
ſyna

ſyna fieri pauperibus ſemel introducta, etiam ſtatuto ciuitatis poſteà mutari vel diminui nõ poteſt, imò debet perpetuo præſtari, ita q́ nedum voluntas ad pias cauſas expreſsè præſtita eſt irreuocabilis, ſed etiam ſi tacitè per conſuetudinẽ fuerit inducta: q̃a per voluntatẽ expreſſam ſtatuto declaratam tolli nõ poteſt, nec mutari, de cuius dicti veritate plenù Ludouicus in Authen. ſimiliter in prima parte repeti. C.
34 ad legem Falci. † Sed themate retento, q́ filius de conſenſu patris poſſit teſtari ad pias cauſas in aduentitijs, quorum vſusfructus eſt patris, vt dictum eſt. Quod eſt intelligendũ, q́ teſtari quo ad proprietatẽ. Nunc autem eſt dubium, an idem filius de cõſenſu patris teſtari poſſit ad pias cauſas quo ad dictorum bonorum vſumfructũ patri pertinentẽ. Et videã prima fronte dicendum, q́ non: quia ex quo pater conſentiret filium teſtari in his bonis quo ad vſumfructum, qui patris eſt, videtur ſibi illum donare, & conſequenter filium habilitare de iſto, vt ſuo teſtari & diſponere: ſed hoc fieri non poteſt, quia inter patrem & filium donatio nulla eſt. vt l.ij. C. de inoffic. dona. & l. donationes. C. de donati. inter virũ & vxorem. Nec obſtat ſi diceretur, q́ illud procedit, niſi pater donet filio & filius donet alteri. Quo caſu donatio facta filio valet, cùm apud ipſum nõ ſit remanſura. vt l. in ædibus. §. quod filius. ff. de donatio. ſicut eſt in caſu noſtro: Sed hoc non eſt verũ ſimpliciter, quoniã tunc donatio facta filio alteri donaturo procedit & valet, vbi ita filius donat, q́ ad eũ res donata amplius non ſit reuerſura. Secus autem ſi ad eum res donata eſſet reuerſura, ſeu reuerti poſſet, vt eleganter traditur in l. ſi cũ filius. ff. de donatio. Ita enim eſt in caſu noſtro, vbi filius donat per viam vltimæ voluntatis, quæ reuocabilis eſt vſque ad vltimũ vitæ, vt l. j. in fi. ff. de adimen. lega. In contrariũ tamen puto eſſe veritatem in quæſtione propoſita. Et dico teſtamentum filij etiam quo ad vſumfructũ patris eſſe
35 validum: † ex eo quia licet donatio inter patrem & filium regulariter ſit nulla, attamen eſt valida eo caſu, quo pater donat filio vſumfructum aduentitiorũ. Quoniam tunc in illo validum eſt teſtamentum, tanquam filius teſtetur de ſuo. Caſus eſt ſingularis in l. cùm oportet. C. de bonis quæ libe. quẽ ibi commendat Bald. Subdens vlterius donationem talis vſusfructus non requirere confirmationem per mortem paternam, & ita refert tenuiſſe Azoñ. licet gl. ibi tenuerit contrarium & malè, quia pro Bal. & Azo. tex. poteſt adduci valde no. hoc decidens rectè intuenti in c. j. de alie. feu. paterni. in vſi. feud. Vnde nunc pro expedito habetis, quòd filiusfamiliàs teſtari poteſt ad pias cauſis in proprietate, & vſufructu aduentitiorũ
36 de conſenſu patris, vt dictum eſt. † Sed nunc ſuccedit dubitatio. Nunquid in talibus aduẽtitiis, in quibus de iure patri non quæritur vſusfructus, filius teſtari poſſit ad pias cauſas ſine cõſenſu patris? & Bar. dicit, q́ non in d. l. qui in poteſtate. ff. eo. Ludoui. tamen in dicta Authenti. ſimiliter. tenet contrarium, & Bald. in l. j. C. de ſacroſanc. eccle. propter text. ibi dum dicit, liberum ſit arbitrium. Pro opi. Bart. facit, quia text. in d. c. licet. requirit indiſtinctè patris conſenſum. Et præmiſſa intellige vera, quando filius teſtatur ad pias cauſas tantum. Quo caſu poteſt modis ſupradictis. Si verò teſtaretur ad pias cauſas, & fauore alicuius priuati, veluti legando eccleſiæ, & Titio feudum, tale relictum non valet, quatenus concernit Titium, nec pars eius accreſceret eccleſiæ. Nã in talibus relictis non habet locum ius accreſcendi de non pia cauſa ad piam. vt l. mulieri & Titio. ff. de conditio. & demonſt. quia diſpenſatio ius accreſcendi non recipit, ne multiplicetur inconueniens: ita dicunt Bald. & Salice. in d. l. ſenium. in fi. quod intellige verum, ſcilicet non habere locum ius accreſcendi. Secus tamen eſſet in hæreditate. Nam ſi per filiumfamiliàs in caſu ſupradicto eccleſia & Titius inſtituerẽtur hæredes de cõſenſu patris, quo ad Titium inſtitutio non valeret. Sed totum accreſceret eccleſiæ, vt tenet Bald. per bonas rationes in d. l. j. verſicu. iij. quæ incidenter. C. de ſacroſanct. eccle. de quo plenius dicam infrà ſuper verbo, teſtamentum primò in
37 xj. fallen. † Octauò fallit, vbi filiusfamiliàs haberet priuilegium teſtandi à principe conceſſum, quo caſu virtute priuilegij teſtari poterit. Quòd intelligatis ſeruata ſolennitate iuris, vt l. ſi quando. §. j. C. de inofficio. teſtamento. vbi hoc ſentit Bal. in monacho.
38 Ergo idem erit in filio, † cùm filius, ſeruus & monachus æquiparentur, ſecundùm Innocen. in cap. olim. de priuile. Quo caſu non erit dare hæreditatẽ iacentem in illo patrimonio, vt ſingulariter determinat Angel. per illum text. in l. ſi ſeruus communis mei, & caſtrenſis peculij. §. j. ff. de ſtipula. ſeruorum. vbi licet filiusfamiliàs poſſit facere teſtamentum, vt in caſibus prædictis, & fecerit, & poſſit habere hæredem: Tamen non dicitur eius hæreditas eſſe antè quàm hæres adeat. Sed dicuntur vacantia bona, & ratio eſt, quia ſi hæres adeat, fingitur fuiſſe hæres vſque ad tempus mortis. l. ſi ex re. §. ſi. ff. de ſtipulatio. ſeruorum. Si verò non adeat, finguntur illa bona fuiſſe patris. l. hæreditatem. §. patris. ff. de caſtren. peculio. Et ſic patet, q́ mortuo filiofamiliàs condito teſtamento, non eſt dare hæreditatem iacentem in ſuo patrimonio, non enim antè quàm adeatur, vt d. l. ſi ſeruus. nec poſt eam aditam, quia tunc patrimonium ſuum eſt iunctum cum patrimonio hæredis, & cœpit eſſe vnum corpus. Et ſic non eſt amplius hæreditas. l. ſed ſi plures. §. à filio. ff. de vulgari & pupilla. & l. pater. ff. de priuileg. creditorum. Ex quo ſequuntur tria, quæ ſecundum eum ſunt admiratione digna.
39 † Primum eſt, quòd ſeruus hæreditarius relictus non acquirit hæredi futuro, vt dicta l. ſeruus communis. Secundum eſt, quòd tali patrimonio non poterit dari curator velut hæreditati iacenti. Tertium, quòd contra tale patrimonium non poterit continuari præſcriptio, vt lege, ſi ſeruus hæreditarius. ff. de ſtipulatione ſeruorum. Imol. ibi dicit, quòd imò continuari poteſt præſcriptio. Ex eo, quia illa fundatur ex poſſeſſione poſſidentis bona fide & iuſto titulo. Quæ durant, licet quis decedat ſine hæredibus, vt l. prima. §. proculdubio. ff. de
40 vſucapionibus transforman. † Nonò fallit in filijs Iudæorum ſi baptizati fuerint, cùm ſacrum baptiſma eos à patria poteſtate liberet, vt dicit gloſſa ſingularis in capitul. Iudæorum. xxviij. quæſtione j. de quo per Felyn. plenè in capitu. Iudæi. l. ij. de Iu-
41 dæis. † Decimò fallit in filiis hæreticorum & ſchiſmaticorum, cùm non ſint in patria poteſtate, prout de primo eſt text. in capitul. ij. in fine. de hæretic. libro vj. De ſecundo ita ſingulariter determinat Baldus in l. nam ciuium. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Tales enim filij ſi fideles exiſtant teſtari poterunt. Secus ſi cum parentibus remanerent in Iudaiſmo, hæreſi, vel ſchiſmate, ſecundùm Bald. ibi.
42 † Vndecimò fallit in filio illius, qui religionem ingreſſus eſt, qui teſtari poteſt: quia cùm pater per ingreſſum monaſterij cenſeatur mortuus mundo,

filius

filius liberatur à patria poteſtate. Et ita tenet Barto.
poſt Gul.de Cug.in l.patre furioſo.ff. de his qui ſunt
ſui vel alie.iu.quos ſequitur Iaſon in Authen. ingreſ-
43 ſi.iij.col.C.de ſacroſan.eccle. † Aduertendum tamen
eſt, quòd licet filius extra caſus prædictos non poſſit
in aduentitijs teſtari etiam de conſenſu patris, vt di-
ctum eſt, tamen bene donare poſſet cauſa mortis.
Nam licet talis donatio ſit vltima voluntas, tamen
accedit cõtractui, vt not.glo.in l.ij. ff.de de dote præ-
legata.de quo plenè per glo.in §.j.inſtitu.de donatio.
Bart.in d.l.tam is.& dicta.l.qui in poteſtate. & Do-
cto.in dicta l.ſenium. Et donare poterit cauſa mortis
ſine patris conſenſu bona aduentitia, in quibus pa-
tri non quæritur vſusfructus, per text. in Authentic.
vt liceat matri & auiæ. in principio. vbi gloſ.hoc te-
net, & Raphael de Cug in d. l. tam is. quem ſequitur
Iaſon in d. l. ſenium.j. col. & in l. nemo vlti. colum.
eodem tit. qui teſtamen.facere non poſſunt. licet A-
lexan.ibi tenuerit contrarium. Ludouicus in Auth.
ſimiliter.C.ad legem Falcid.tenet opi. Raphs. Simi-
liter dicit Rapha. Fulgo.in dic.l.ſenium. Quòd ſine
conſenſu patris poteſt filius cauſa mortis donare res
alienas dum tamen donet de conſenſu domini rerũ.
Sed quando donat res, in quibus pater habet vſum-
fructum, conſenſus patris expreſſus & antecedens
eſt neceſſarius, vt dictum eſt, vel quod pater & filius
ſimul donent. † Quia vbicunque pater & filius in
44 eodem inſtrumento contrahunt, tacitè videtur pa-
ter contractui filij conſentire ſine alio formali con-
ſenſu. Et idem ſi ambo agant in iudicio: quia valebit
iudicium quo ad filium ſine alio patris conſenſu, vt
locum non habeat diſpoſitio.l.fina.§. filiis. & §. ne-
ceſſitate.C. de bonis quæ libe. ſecundùm Barto.in l.
cùm pater.§.libertis.ff.de legat.ij.& Bal.in l. fi. C. ad
Macedonia. Bald.Ange. & Alexan. in l.is qui hæres.
§.fi.ff.de acquirenda hæredita. & Iaſon in l. quoties.
C.de fideicommiſ.& Angel.in. §.pupillus inſtitu. de
45 vtili ſtipul. † Et talis donatio cauſa mortis facta per
filium & conſenſu patris morte tantùm filij confir-
matur, ita quòd ad eius confirmationem nullatenus
requiritur mors patris, vt l. iij. C. de donatione cauſa
46 mortis. & ibi gloſ. † Et pariter ne dum poteſt con-
ſentire filio alteri donanti, vt dicta l. tam is. Sed etiã
poteſt conſentire filio ſibimet patri donanti. Nec
eſt reprobum tunc patrem ſuum conſenſum præſta-
re ad ſui commodum & vtilitatem, vt tenet Ang.
in l.j. §.quæſitum.ff.ad Trebel. per text.in l.prima.C.
de impo.lucra. deſcri. libr. x. Non ſubaudiendo ibi,
quòd filius emancipatus eſſet, vt eſt communis opin.
ſecundùm Alexan. in dic. §. quæſitum. Quod eſt
notandum pro his, quæ not.in cle.ſi vna.de rebus ec-
cle.non alie.& in l.cùm ipſe. C. de contrahen. empt.
contrarium tamen refert fuiſſe deciſum Guido Pa-
pæ, quæſtio. cccxiij. in princ. vbi plura bona de hac
donatione ponit, præſertim an reuocari poſſit ſine
patre. An autem valeat contractus factus in fauorem,
& commodum illorum, quorum præſentia requiri-
tur ex ſtatuto vel conſuetudine, videatis plenè Felyn.
47 in c. edoceri.vij. colu.de reſcrip. † Quid ſi pater ap-
probet teſtamentum filij, in quo eſt clauſula codicil-
laris, an ſaltem reſpectu dictæ clauſulæ valeat iure
donationis cauſa mortis? Bald. & Salice.in dic. l.ſe-
nium.dicunt, quòd non. Idem tenuerat Bart. in d. l.
tam is, quia ſpecialis & ſpecifica conceſſio requiri-
tur ad hoc, vt filius donare poſſit cauſa mortis, vt eſt
text. in l. filiusfamiliàs. §. pari ratione. ff. de dona-
tio. Et ſpecificum eſt, quod ab omni generalitate eſt
exemptũ, vt l.ſed & ſi quis.§.quæſitum. ff.ſi quis cau-
fac.l.fi.§.defenſionem.C.de adminiſtra.tut.nor. gl.
& Bart.in l.Prætor.ait.§. j. ff. de noui operis nuncia-
tio.& idem Bartol.in l.j.ff. de vulg. & pupil. Et licet
multi tranſeant cum hac opinione, vos tamen dica-
tis hoc modo quòd ſi filius teſtetur de conſenſu ſui
patris adiiciendo dictam clauſulam hoc modo, ſi non
valet vt teſtamentum, valeat iure codicillorum, aut
cuiuſlibet alterius vltimæ voluntatis. Et tunc cum fa-
cta expreſſa enumeratione teſtamenti, & codicillo-
rum illa verba generalia cuiuſlibet alterius, non poſ-
ſunt referri ad aliam voluntatem, cùm vltra teſtamẽ-
tum & codicillos non ſit alia vltima voluntas, quàm
donatio cauſa mortis. Tunc dicta verba operan-
tur idem, ac ſi facta foret ſpecialis mentio de dona-
tione cauſa mortis. argu. capit. qui ad agendum. de
procurat.lib.vj. & not. in d. §. quæſitum. facit in ar-
48 gumen.l. ij. ff.de liberis & poſthu. † Prætereà, quia
largè ſumpto vocabulo donatio cauſa mortis eſt vlti
ma voluntas.l.fin. C.de donatio.cauſa mor. Vbi ve-
rò filius de conſenſu patris teſtando adiiceret clauſu-
lam codicillarem iſto modo, Si non valeat iure teſta-
menti, valeat iure cuiuſlibet alterius voluntatis. Et
ſic non facta mentione de clauſula codicillari, tunc
talis clauſula non intelligeretur de donatione cauſa
mortis. Cùm illa verba intelligantur de vltima vo-
luntate ſimili ipſi teſtamento, argu.l. ſi fugitiui. iun-
cta glo. in vertic. qualibet C.de ſeruis fugi. & l.fin.§.
cui dulcia.ff.de vino, triti. & oleo lega.& capi.ſedes.
49 de reſcript. † Et per conſequens talis clauſula intel-
ligitur de codicillis, qui maiorem habent ſimilitudi-
nem cum teſtamento, quàm donatio cauſa mortis,
quæ potius accedit contractui, vt dictum eſt, vnde
tunc tale teſtamentum nullo modo valebit vt teſta-
mentum, nec vt codicillus. Cùm filiusfamiliâs non
poſſit teſtari, nec codicillari. Nec valebit vt dona-
tio cauſa mortis: quia de illa non cenſetur cogitaſſẽ
pater & filius, videatis Alexan. in l.ij.in fin.ff.de lega.
j. vbi plenè. Vnum tamen ſingulariter determinat
Ange.in d.l.ſenium.C.qui teſtamenta facere non poſ
50 ſunt, vbi dicit, † ꝙ ſi in teſtamento prædicto inter-
ueniſſet iuramentum filij teſtantis, & patris illi te-
ſtamento conſentientis, tunc talis voluntas omnino
valeret iure donationis cauſa mortis propter iura-
mentum: quia circa id in quo interuenit conſenſus
generalis, iuramentum habet vim ſpecifici conſen-
ſus, vt l. cùm pater.§.filius matrem. ff.de leg.ij. tenet
Bald.& Salice. in l.j.C.commo. quod ſimiliter ſequi-
tur Alexan.in d.l.ſenium. circa finem. Ad hoc facit,
quod plenè dictum fuit in vltima lectione. in fin.ſu-
51 prà, ſuper verbo, *Duas habens filias*. † Sed quid erit
ſi filius donat ſine patris conſenſu, & poſteà pater
conſentit, an valeat talis donatio? gloſ.in l. qui mor-
tis.ff.de donatione cauſa mortis, tenet quod non, niſi
appareret filium poſt conſenſum patris perſeueraſ-
ſe in vltima voluntate: quo caſu requirantur teſtes
ad probandum dictam perſeuerantiam filij; vt dictà
l.prima. §. filius. & ibi Bartolus. ff. de legat. iij. Li-
cet multis videatur contrarium, quia actus ab initio
non valuit: ideo non potuit poſteà ex conſenſu pa-
tris conualidari, vt notat Innocentius in capitul.
conſuetudinis. ſuprà de conſuetudi. Niſi dicamus,
quòd perſeuerantia filij hoc operatur, vt ſentit I-
52 mol. in dictà l.tam is. † Quid ſi pater dat filio li-
centiam condendi vltimam voluntatem; an filius
donare poterit cauſa mortis? videatis plenè per A-
53 lexand. in l. ij. vltima colum. ff. de lega. j. † Quid
ſi filius

ſi filius fecit donationem cauſa mortis de conſenſu
patris,an pater ſulus poſſit eam reuocare? Bar in l.ij.
§.j. ff.de donatio. videtur tenere, ꝙ pater poteſt eam
reuocare,quia pater permittendo,ꝙ filius donet,ipſe
pater & non filius videtur donare. vt l.in ædibus. §.
quod filius.ff.de dona. Vnde cautela eſt, ꝙ pater con
ſentiendo filio donanti promittat donatario aut no-
tario, vt publicæ perſonæ eius conſenſum non reuo-
54 care,de quo dicatis , vt ibi per Bart. † Quid ſi filius
patre cōſentiente det cauſa mortis alicui abſenti? Di-
catis , ꝙ non valet talis donatio : quia in donatione
cauſa mortis requiritur , ꝙ fiat præſenti vel alteri pro
eo recipienti , vt l. j. & in l. in cauſa mortis. ff.de do-
55 na.cauſa mortis. † Sed an donatio facta abſenti va-
leat ſaltem iure codicilli, aut fideicommiſſi? Bar.in d.
l.tam is.dicit,quòd in filio donante nullo modo va-
let. Cùm vt dictum eſt, non poſſit codicillari,neque
fideicommittere,arg.l.ij. ff.de legat. ij. Sed in homine
ſui iuris donante valeret iure fideicommiſſi, quo ca-
ſu quæcūq; verba ſufficiūt,vt l. fideicōmiſſa.in prin.
ff. de leg. iij. Nā in his fideicōmiſſis nō refert, cū quo
quis loquatur,vt d.l. cùm pater. §. donationis. ff. de
leg.ij.quod eſt menti tenendū:quia ſæpe cōtingit, ꝙ
fiant donationes cauſa mortis, & nō eſt præſens per-
ſona donatarij: & tamē valent vt fideicommiſſa,ita ꝙ
ſuccedentes ab inteſtato ipſi donatori compellentur
restituere donata ipſi donatario. [Vt plenè dicitur
ſuper verbo , *teſtamentum*. iiij.] Nec ad validitatem
talis donationis requiritur , quòd hæres hæreditatem
adeat ipſius donatoris,ſecundùm Bal.in l. j.C.de do-
nat.cauſa mor.quod eſt no.& hæc ſufficiant.

Laus Christo Ieſu redemptori noſtro.

SVMMÆ SECTIONIS.

Et vxorem nomine Adelaſiam.

1 *Adelaſia fuit Raynutij uxor, Alterochæ & Adecta mater.*
2 *Teſtati cauſa præfertur cauſa inteſtati.*
3 *Præſumitur quis ſemper inteſtatus deceſſiſſe.*
4 *Extraneos parentibus præferens grauiter peccat.*
5 *Parētes ipſo iure efficiūtur domini,& poſſeſſores hæreditatis filij.*
6 *Succedendi ab inteſtato ſunt quatuor ordines.*
7 *Inteſtatus quis dicatur.*
8 *Inteſtatus dicitur qui iure teſtari non potuit.*
9 *Pupillus dicitur inteſtatus decedere, quia teſtari nō potuit.*
10 *Habitus teſtandi dupliciter conſideratur.*
11 *Habitus teſtandi eſt in pupillo.*
12 *Pupillaris ſubſtitutio dicitur teſtamentum patris.*
13 *Statutum mentionem faciens filij ſine liberis defuncti cōprehendit pupillum.*
14 *Pupilli habere poſſunt liberos.*
15 *Statuta quomodo ſint ſtrictè intelligenda.*
16 *Inteſtatorum appellatione cōprehendi pupillos & infantes.*
17 *Inteſtatorū appellatione nō comprehēdi pupillos in odioſis.*
18 *Statutum eccleſiæ ſancti Aniani Aurelianenſis.*
19 *Verbum anceps reſtringi debet in odioſis.*
20 *Statuto de inteſtatis locus eſt ſi filius teſtamentū fecit, quod ruptum eſt,vel hæreditatis repudiatione deſtitutum.*
21 *Succeſſio matris non eſt de iure naturali ,ſed poſitiuo ideo tolli ſtatuto poteſt.*
22 *Donatio ab agnatis facta,inſinuatione non eget.*
23 *Mater excluditur per auum paternum.*
24 *Mater non venit appellatione legitimi hæredis.*
25 *Deſcendentes ſoli excludunt ſubſtitutum in teſtamentaria ſubſtitutione.*
26 *Statuta agnatos matri præferētia ſunt legi diuinæ cōſona.*
27 *Statuto Toloſano agnati præferuntur matri.*
28 *Legalia veteris teſtamēti poſſunt lege,vel ſtatuto renouari*
29 *Matri quare præferantur agnati.*
30 *Salicæ legis rationes potiſſimæ.*
31 *Francorū rex nec Papæ nec Imperatori homagiū præſtat.*
32 *Papa cùm primum conſecratus eſt,legatos ad regem Francorum mittere debet.*
33 *Statutū matrē propter agnatos excludētia sūt fauorabilia.*
34 *Conſuetudo, vt quis teſtari non poſſit. valet fauore agnationis.& nume.35.*
36 *Statutum matrem excludens comprehendit omnes ab ea cauſam habentes.*
37 *Clerici etiam matrem excludunt.*
38 *Statutum vel conſuetudo , quomodo tollatur , & quomodo probetur.*
39 *Scriptura ſola conſuetudinum confirmatoria ſufficit ad earum probationem.*
40 *Conſuetudo non ſcripta teſtibus debet probari.*
41 *Sententia contra ius conſtitutionis lata eſt nulla , ſic etiam contra ius conſuetudinis.*
42 *Mater ſicut à bonis filij profectitiis per agnatos excluditur,ita & ab aduentitiis.*
43 *Succeſſiones ſunt de iure poſitiuo.*
44 *Statutū vel cōſuetudo legem imitatur.& aliquādo vincit.*
45 *Statutum matrem propter agnatos excludens,etiam à legitima eam excludit.*
46 *Excluſus à ſucceſſione intelligitur etiā excluſus à legitima*
47 *Legitima aſcendentibus debita non eſt de iure naturali.*
48 *Ius naturale extenſiuam interpretationem non capit,ſicut ius ciuile.*
49 *Aruernia conſuetudine aſcendentes deſcendentibus nunquàm ſuccedunt.*
50 *Feudorum conſuetudine aſcendentes deſcendentibus non ſuccedunt.*
51 *Publica vtilitas præfertur vtilitati matris.*
52 *Statutum vel conſuetudo circa ſucceſſiones plus poteſt, quàm homo.*
53 *Exhæredatis nulla debetur legitima , nec inter legitimos hæredes computantur.*
54 *Teſtari ſicut poteſt pater pro filio ,ita & ſtatutum vel conſuetudo alium pro alio teſtari facit.*
55 *Argumentum de pacto ad ſtatutum nō procedit negatiuè.*
56 *Frater defuncti præfertur vxori.*
57 *Mater præterita non dicit teſtamentum filij nullum obſtante ſtatuto.*
58 *Matre excluſa excluſi ſunt aui materni.*
59 *Ablatiui abſoluti diſpoſitionem indicant.*
60 *Filia excluſa excluduntur ab ea deſcendentes.*
61 *Matri excluſa debentur alimenta.*
62 *Viduitatem ſeruans per annum lucratur tertiam partem dotis Toloſæ.*
63 *Mater ſtantibus agnatis etiam legitimam petere non poteſt in bonis filij.*
64 *Filius vnius fratris non admittitur cum alio fratre ad hæreditatem tertij fratris.*
65 *Agnatorum appellatione veniunt filij fratris, ſicut & fratres ipſi.*
66 *Statuta confuſè loquentia ,ſecundùm ius commune ſunt interpretanda.*
67 *Mater nō excluditur à bonis filij ex linea materna ꝓfectis*
68 *Agnati matrem non excludunt,niſi eorum interſit.*
69 *Matri in parte ſuccedenti accreſcit ius agnatorum repudiantium.*
70 *Mater ſi à filio ſubſtituatur ,non excluditur per agnatos.*
71 *Mater in teſtamento nullo per filium inſtituta an excludatur per agnatos.*

Teſtam

72 *Teſtamento exiſtente nullo an ibi diſpoſita aſtringant in foro conſcientia.*

73 *Mater excluſa à filij ſucceſſione, an cenſeatur excluſa à tutela.*

74 *Legitima ſucceſſio intelligitur ab inteſtato.*

75 *Emphyteoſis pro ſe & legitimis hæredibus ſumpta, illos ſolos intelligit, qui ab inteſtato ſuccederent.*

76 *Legitimæ ſucceſſionis quatuor ſunt iura.*

77 *Mater filio ſuccedit ex ſenatuſconſulto Tertulliano.*

78 *Agnationis, & cognationis differentia nouiſſimo iure ſublata.*

79 *Emancipationis & patriæ poteſtatis ſublata eſt hodie differentia.*

80 *Deſcendentes in infinitum vocantur.*

81 *Agnationis & cognationis ſublata eſt hodie differẽtia, duo tamen ſunt capita. & nu. 82.*

83 *Linea ſuccedendi duplex, recta & tranſuerſa.*

84 *Ius ciuile & canonicum differũt in computatione graduũ inter collaterales.*

85 *Fratres iure canonico ſunt in primo gradu, & iure ciuili in ſecundo.*

86 *Conſanguinitatis gradus iure canonico impropriè numerantur.*

87 *Perſona quæuis facit gradum iure ciuili, canonico ſecus.*

88 *Collaterales vſque ad decimum gradum ſuccedunt, exceptis quatuor caſibus.*

89 *Militum ſucceſſionibus maior fauor ſemper præſtatur.*

90 *Feudi ſucceſſio extenditur tantùm vſque ad ſeptimũ gradum in collateralibus.*

91 *Feuda non iudicantur ſecundum iura communia, niſi vbi deeſt vſus feudorum.*

92 *Succeſſio regni extenditur in collateralibus vſque in infinitum.*

93 *Inteſtatis deſcendentes primo loco ſuccedunt.*

94 *Ius accreſcendi locum habet etiam in fiſco.*

95 *Accreſcendi ius non ſecundum perſonas ſed ſecundũ portiones æſtimatur.*

96 *Cohæres iuri accreſcendi renuntiare non poteſt.*

97 *Ignoranti non parcitur in ijs, quæ pertinent ad rigorem iuris obſeruandum.*

98 *Emptori portionis hæreditariæ accedit ius accreſcendi.*

99 *Ius accreſcendi portioni acquirit, non perſonæ.*

100 *Ius accreſcendi procedit ex quadam legitima coniunctione, quæ tripliciter conſideratur. & nu. 1 1.*

102 *Hæres nõ poteſt vnam partem adire & aliam repudiare.*

103 *Proteſtatio ius accreſcendi non impedit.*

104 *Aditio hæreditatis eſt res fauorabilis.*

105 *Teſtator an prohibere poſſit ius accreſcendi.*

106 *Hæredis inſtitutio nulla eſt prohibito iure accreſcendi.*

107 *Hæres qui partem adiuit ſibi purè relictam, videtur etiã adire partem conditionalem, & quomodo intelligatur.*

108 *Hæreditas per procuratorem, quare adiri non poteſt.*

109 *Repudiatio vnius partis per hæredem facta non valet.*

110 *Hæres ſiue ex teſtamento ſiue ab inteſtato, nõ poteſt partem adire, & partem repudiare.*

111 *Donatarius partem poteſt accipere & partem repudiare.*

112 *Legatis coniunctio iuris accreſcit in ſucceſſionibus ab inteſta. & nu. 113. & 114.*

115 *Ius accreſcendi in ſucceſſionibus ex teſtamento.*

116 *Ius accreſcendi locum non habet, vbi vnus repudians habet ſubſtitutum.*

117 *Legatis coniunctio ex identitate rationis operatur ius accreſcendi.*

118 *Nepotes ex præmortuo filio vocãtur omnes in ſtirpẽ vnã.*

119 *Ius accreſcendi an locum habeat in legitima. & nu. 120.*

121 *Vnius loco habentur, qui ad vnam partem vocantur.*

122 *Ius accreſcendi locum habet in omni ſucceſſione.*

123 *Ius accreſcendi locum habet in ſuccedẽtibus ex ſtatuto vel conſuetudine.*

124 *Accreſcere eſt habitus, qui fundari non poteſt ſuper mera priuatione.*

125 *Ius accreſcendi locum habet in ſucceſſione diſpenſatiua.*

126 *Ius accreſcẽdi operatur vnionem partium irreuocabilem.*

127 *Ius accreſcendi quando operetur vnionem partium reuocabilem.*

128 *Renuntians ſucceſſioni excluſus eſt omni iure, & à quocũque capite. & nu. 129.*

130 *Ius accreſcendi quare fuit introductum.*

131 *Hæres repræſentare non poteſt dimidiam partem perſonæ defuncti.*

132 *Ius accreſcendi an locum habeat in legatis.*

133 *Legatum vni relictum non poteſt in parte agnoſci, & in parte repudiari.*

134 *Hæredi in quibus caſibus ſuccurritur contra rigorem iuris accreſcendi. & nu. 135. & 136.*

137 *Iudex dicitur vir bonus.*

138 *Hæredi ſuccurritur contra rigorem iuris accreſcendi, vbi cohæres erat minor. & nu. 139.*

140 *Ius accreſcendi quando non operetur in inuitũ. & nu. 141.*

142 *Ius accreſcendi vt impediatur quando cohæres eſt minor, duo requiruntur.*

143 *Ius accreſcẽdi vel ius non decreſcẽdi, quãdo locũ habeat.*

144 *Iuri accreſcendi quare locus eſt in vltimis voluntatibus, & non in contractibus.*

145 *Ius accreſcendi quando in contractibus locum habeat.*

146 *Ius accreſcendi locum habet in indiuiduis.*

147 *Ius accreſcendi locum habet in conceſſis à rege Galliæ.*

148 *Ius accreſcendi locum non habet in feudis ab inferiore cõceſſis.*

149 *Donatio cauſa mortis non eſt propriè vltima voluntas.*

150 *Ius accreſcendi locum non habet in pœnis.*

151 *Ius accreſcendi in non datis locum non habet.*

152 *Ius accreſcendi locum non habet, vbi vnus ſolus ſuccedit.*

153 *Succeſſorium edictum quare fuit introductum.*

154 *Succeſſorium edictum fuit introductum fauore creditorum.*

155 *Hæredi quantum tẽpus præfigendũ, vt hæreditatẽ adeat.*

156 *Vẽditam rem eodem pretio retrahere poteſt proximior, & intra quantum tempus.*

157 *Succeſſorium edictum fuit introductum fauore ſequẽtium in gradu.*

158 *Succeſſorium edictum quadrupliciter habet locum.*

159 *Caput & gradus quomodo differunt.*

160 *Capita ſunt quatuor ſucceſſionis ab inteſtato.*

161 *Succeſſorium edictum qualiter locum habeat in primo capite liberorum de gradu in gradum.*

162 *Succeſſorium edictum hodie locum habet in ſuis de gradu in gradum.*

163 *Domini ſimul eſſe poſſunt duo diuerſimodè.*

164 *Fideicommiſſarius reſtituta hæreditate dicitur hæres indirectus & vtilis.*

165 *Succeſſorium edictum etiam locum habet in capitibus vnde agnati & cognati.*

166 *Succeſſorium edictum habet locum in ſecundo capite de gradu in gradum.*

167 *Succeſſorium edictum locum non habet in capite vnde vir & vxor.*

168 *Succeſſorium edictum locum habet de vna perſona ad eãdem.*

169 *Succeſſorium edictum etiam locum habet vbi ſolùm agitur de ſucceſſione ab inteſtato.*

170 *Succeſſorium edictum in quibus conueniat cum iure accreſcendi. & in quibus differt. & nu. 171.*

172 *Ius accreſcendi non deuoluit hæreditatem ſeu portionem vacantem.*

173 Ius accreſcendi & ſucceſſoriũ edictum ſolùm operantur quãdo hæreditas eſt pluribus ſimul vel ſucceſſiuè delata.
174 Hæres tranſmittere ad ſuos hæreditatem poteſt, ſi deceſſit antè quàm eſſet excluſus tempore vel repudiatione.
175 Diuiſio animum præparat, & memoriam confirmat.
176 Conſanguinei qualiter ab inteſtato ſibi inuicem ſuccedũt.
177 Sui hæredes qui dicantur.
178 Sui ratione largè ſumpta mater ſuos habet hæredes.
179 Teſtator verba quæcunque impropriare poteſt.
180 Hæredes fiunt ipſo iure poſſeſſores in Gallia.
181 Sui hæredes dicuntur, qui per ſubſequens matrimonium ſunt legitimati.
182 Legitimati ſuccedunt in feudis.
183 Legitimatio fortior eſt quam adoptio.
184 Impoſſibile reputatur, quod à principe impetratur.
185 Legitimati ſunt ordinum, & beneficiorum capaces.
186 Legitimati à principe ſuccedunt, ſicut & alij.
187 Legitimatus non ſuccedit niſi ſoli patri.
188 Legitimatio an extinguatur, ſi alij poſtea legitimi naſcantur.
189 Priuilegium ceſſat quando incipit eſſe damnoſum, & iniquum.
190 Legitimatio per ſubſequens matrimonium differt à legitimatione per principem facta. & nu. 191.
192 Rex non poteſt ſuum legitimare baſtardum in præiudicium agnatorum.
193 Baſtardum regis Galliæ nemo ſe aſſerit.
194 Eudo Andegauenſis ex tutore factus rex.
195 Nobilitatis parentum meminiſſe oportet in filij legitimatione.
196 Legitimatio per principem fieri debet facta mentione aliorum ſuccedentium.
197 Papa legitimare non poteſt baſtardum quo ad ſucceſſiones, & officia temporalia.
198 Legitimare non poſſunt principes ſeculares quo ad ordines. & officia eccleſiaſtica.
199 Calliſthenes philoſophus ab Alexandro interfectus.
200 Legitimatur quis per ingreſſum religionis, non tamen quo ad beneficia & ſucceſſiones.
201 Baptiſmus legitimat quo ad ſucceſſiones & beneficia.
202 Papã non legitimare quo ad temporalia quõ intelligatur.
203 Ius patronatus per ſe vendi non poteſt, ſed bene in conſequentiam.
204 Legitimatio legatis triplex.
205 Legitimato per principem nõ poteſt plus à patre relinqui quàm vni ex aliis etiam minimo.
206 Legitimatus nõ plus petere põt, quàm ſit dos vnius filiæ.
207 Legitimatus dicitur ſuus hæres.
208 Sui & emãcipati differũt tantùm in modo ſuccedendi.
209 Monachi etiam profeſſi ſuccedunt ſuis parentibus.
210 Nobilitas an perdatur per religionis ingreſſum.
211 Monachus non deſinit eſſe ciuis.
212 Ciuitas non perditur per meliorem ſtatum ſuperuenietẽtem.
213 Doctorari poſſunt religioſi.
214 Religioſi ſunt extra patris poteſtatem vbi fauor eorum, alias ſecus.
215 Franciſcani etiam parentibus non ſuccedunt.
216 Mulier adulterinam prolem debet monere vt mendicantium regulam profiteatur, ne ſuccedat.
217 Teſtamentum mendicantes inſtituens valet.
218 Mendicantes etiam diſpenſati beneficia non obtinent.
219 Mendicantes beneficia obtinentes mãdato regis excluſi.
220 Monachi cuiuſcunque ordinis ex conſuet. regni non ſuccedunt.
221 Profitentium religionem bona non dedicantur, ſed proximioribus accreſcunt.
222 Papa diſpenſare non poteſt, vt monachus ſuccedat.
223 Lex fin. C. de epiſco. & cleri. non ſeruatur in Gallia.
224 Monaſteria in Gallia nunquam ſuccedunt.
225 Conſuetudo plus poteſt, quàm ſtatutum.
226 Succeſſiones ſunt de iure poſitiuo.
227 Foro conſcientiæ non tenentur, qui negant monachis partem in hæreditate.
228 Lex ligat in foro conſcientiæ, ſed non donec ſit recepta. & numero 229.
230 Lex alicui dirigenda populo ſcribi debet ſecundum illius idioma.
231 Populi conſenſum adhibent cauti principes, cùm leges condere volunt.
232 Lycurgus exulare voluit, vt leges ſuas perpetuas redderet.
233 Eccleſia orientalis non eſt hæretica, etiam ſi Canones non receperit de continentia clericorum.
234 Gallicana eccleſia potuit Canones Baſilienſis concilij reſpuere & modificare.
235 Eccleſia Gallicana reſpuere potuit legem ciuilem, & canones illi ſimiles.
236 Vſus immemorabilis tantũ põt quantum lex & natura.
237 Conſuetudo titulum inducit.
238 Diſpenſare videtur papa aliquid tolerando.
239 Conſuetudinem notoriam princeps præſumitur ſcire.
240 Clericorum bona confiſcata fiſco regis cedunt in Gallia.
241 Clericorum bona mobilia capi non poſſunt per regis officiarios.
242 Iudex laicus de bonis clericorum mobilibus ſe intromittere non poteſt.
243 Immobilia clericorum fiſco regis publicantur, excepto crimine hæreſis. & nu. 244.
245 Raymundus Toloſanus comes hæreticus.
246 Clerici à ſuo epiſcopo malè puniti poſſunt bona per ſeculares iudices capi in caſibus. & nu. 247.
248 Laici contra eccleſiam præſcribunt.
249 Conſuetudo excludens monachos à ſucceſſione non eſt contra libertates eccleſiæ.
250 Monachis ſuccedentibus multa ſequi inconuenientia.
251 Priuilegium eo ipſo ceſſat quòd incipit eſſe damnoſum. & nume. 252. 253.
254 Renunciatio filia iurata nõ extẽditur ad paterna bona.
255 Neceſſitatis factum non eſt contra legem.
256 Leges vtilitati cedunt.
257 Conſuetudo filios alios excludens, facilius poteſt excludere monachos.
258 Conſuetudo monachos excludens voto eorum conuenit & iuri diuino.
259 Monachis denegantur literæ regiæ ad partem hæreditatis petendam.
260 Conſuetudo monachos excludens approbatur.
261 Conſuetudo feudorum monachos repellit.
262 Monacho excluſo prouideri debet de alimentis.
263 Statuto poſſunt monachi à ſucceſſione excludi.
264 Clerici fructus beneficiorum ab inteſtato ad ſuos tranſmittunt. & de eis diſponunt.
265 Conſuetudo in ſubſtant. poteſt idem quod lex & canon.
266 Clerici ad teſtandum priuilegiati.
267 Eccleſia in temporalibus ſucceſſura vtiles deciſiones.

Sed quia in hac ſucceſsionum materia poſt deſcendentes, aſcendentes, & collaterales parentes, ſequens conſideratio eſt eius coniugis in ſucceſsione mariti fiſcum excludentis. l. prima. C. vnde vir & vxor. Honor enim bene tranſacti matrimonij, nec nõ fides communium liberorum patrem inducunt, vt de matre ſcilicet eius vxore ſecus nihil præſumat. Sed potius eam in memoria æterna habeat

beat.dicit tex.in l.vnum ex familia.§. fin. ff.de leg.ij.
Sunt profectò coniuges ſocij diuinæ & humanæ domus.l.
aduerſus. C. de cri. expi. hæredi. Præſertim in
Francia,vbi omnia tam conqueſta, quàm bona mobilia,ſunt
inter eos communia. dicit Ioan. Fab.in §.
j.inſtit.de acquiſi.per arrog. imò quod plus eſt, trāſit
ipſa in poteſtatem mariti,ſecundum eum in §.j.inſtitu.ad
Tertul. Sed vtinam ipſe poteſtati non ſubiiceretur
vxoris, quia ſi mulier primatum habeat, contraria
erit viro ſuo. Eccleſiaſtici xxv. quod non eſſet
inter mediocres plagas, iuxta illud Eſa. iij. Populum
meum, inquit dominus, exactores ſui ſpoliauerunt,
ſed mulieres dominatæ ſunt eis, ſcilicet in pœnam.
Mulier profectò ſi audiat amicabilia, ſurgit vt hoſtis
ſecundum Angelum.cùm igitur Raynutius alios fortè
non haberet, præter filias & matrem, conſanguineos,
niſi vxorem,ſubditur in textu:

Et vxorem nomine Adelaſiam.

1 EX QVO apparet † dictam Adelaſiam
fuiſſe ipſius Raynutij vxorem : [Quid ſit vxor, vnde & quare
ſic vocetur, habetur infrà ſuper verbo, *eandem Petro tradiderunt*.] Alterochæ,
& Adiectæ matrem, ſecundum gloſ. hìc in
princip. Et cōſequenter has duas ſorores fuiſſe Raynutij
filias naturales & legitimas, quæ etſi pater teſtamentum
non feciſſet, iure tamen legitimo, & ab
inteſtato ſucceſſiſſent.l. j. C. de his qui ſibi aſcri. in
teſtament. Succeſſiones enim inteſtatorum lege antiqua
xij. tabul. primo loco ad ſuos hæredes pertinent,
ſcilicet filios filiáſve, & deinceps per rectam
lineam deſcendentes, ſalua tamen gradus prærogatiua.
2 Et † hoc vbi teſtamentum non fuit factum, aut
nulliter paſſatum,aut in irritum deductum, quoniam
ſtante teſtamento hæres in eo inſtitutus omnes parentes,
qui ab inteſtato ſucceſſiſſent, excludit, &
omnibus præfertur, adeo quòd etiam ius patronatus
non ad propinquos ſanguinis, ſed ad inſtitutos
hæredes, licet extraneos defertur : quia ſi ad emptorem
villæ cum aliis iuribus deferatur : capit. cùm ſeculum.
& c. ex literis. de iure patro. Multò fortius
defertur ad hæredem teſtamento inſtitutum, ſecundum
Inno.in rubr.& cap.j. in fi. vbi etiam Panor. &
Henric.in cap.ex inſinuatione.illo eod.titu.& Guido
3 Papæ quæſtio.ccccevij. Et † quia vnuſquiſque in dubio
præſumitur inteſtatus deceſſiſſe,vbi de teſtamento
non apparet,ſecundum Bartol. in l.ia poteſt. ff. de
acquir.hæred. [De quo plenius habetur j.ſuper verbo,*teſtamentum*.
primò,in princip.] Quo caſu ab inteſtato
vocantur legitimi hæredes ad ſucceſſionem:
ideo de ipſa legitima ſucceſſione (ſcilicet qualiter
parentes ab inteſtato inter ſe ſuccedant) oportet hìc
videre. Cùm poſtea text.diſcurrendo ſatis abundè vi-
debitis de ſucceſſione ex teſtamento. iura enim à ſapientibus
edita parentes in ſucceſſionibus inteſtatorum
extraneis prætulerunt. Sicut prudens quiſque
teſtator, ſi ſano vtatur conſilio, facere tenetur. l. Lucius.
la ij.ff.de hæredi.inſtit. Prudens, inquit, conſilium
animaduertit, vt quis non præferat extraneos
parentibus. Imò in caſu dubio ſuos ſemper prætuliſſe
videtur. l. cùm acutiſsimi. C. de fideicommiſ. Ex
his enim ſucceſſoribus ; ſcilicet ratione parentelæ &
ſanguinis, debiti potius ſolutio, quàm muneris oblatio
comprobatur, quæ non largiētibus etiā dominis,
ipſa propinquitatis ſerie deferuntur. l. j. vbi text. not.
C. de imponenda lucra. deſcrip. lib. x. Nam in tam
neceſſariis ſibi coniunctíſque perſonis, ſub liberalitatis
appellatione debitum naturale perſoluitur. Cuius
iuris authoritatem valere, etiam ſi ab inteſtato ſuccedant
præfiniri ſibi generis ordine ſociari, vt ibi dicitur.
Nam coniunctæ perſonę ſi hæreditatem non
habeant, non dicuntur perdere lucra,ſed debita. l. fi.
C.de codicil.& l.& quia.ff.pro ſocio.& l.fi.§.ij.verſ.
ſin autem perpetuò.C.de cura.furio. ff. de bonis dam.
l.cùm ratio.& l.ſcripto. C.vnde liberi.& in authent.
de trien.& ſemiſſe.§.j.Adeo quòd dicit Ioannes Fab.
in §.inteſtatorum. inſtitut. de ſucceſsio. ab inteſtato.
4 Quòd † ſi quis propter rancorem animi iniuſtum
parentes ſuos ei ab inteſtato ſucceſſuros, præſertim
liberos priuaret hæreditate, grauiter peccaret, vt Aurelius
inquit Auguſtinus, in capit. quicunque. xvij.
quæſtio.iiij. Et exemplo nobis tradidit diuus Auguſtus
de Septitia muliere Romana, quæ duobus liberis
in teſtamento pręteritis Publio ſeni ſecundo marito
hæreditatem detulit, cuius teſtamentū Auguſtus
ipſe reſcidit, & hæreditatem filiis debitam adiudicauit.
de quo Valerius libro vij. titu. de teſtamentis reſciſsis.
ſic dicit: Septitia quoque mater Trachalorum
Ariminenſium, filiis irata, in contumeliam eorum
cùm iam parere non poſſet. [De his vetulis nubētibus
plenè habetur ſuper verbo, *qui cum alia matrimonium
contrahens*.] Publio ſeni admodum nupſit teſtamento
etiam vtroque præterito. A quibus aditus
diuus Auguſtus, & nuptias mulieris, & ſuprema iudicia
improbauit. Nam hæreditatem maternam filios
habere iuſsit, dotémque, quia non creandorum liberorum
cauſa coniugiū interceſſerat, virū retinere vetuit.
ipſa æquitas hac de re cognoſcere potuiſſet iuſtiúſne
aut gratius pronuntiaret, quaſi dicat, ꝙ non,
imò mulieri dixiſſet, Spernis quos genuiſti, nubis effœta,
teſtamēti ordinem violento animo confundis,
neq; erubeſcis ei totū patrimoniū adiicere, cuius polluto
tam corpori marcidam ſenectutem tuam ſubſtrauiſti.
Ergo dum ſic te egeris, ad inferos vſque cœleſti
fulmine afflata es. Hæc ille. Et ſic tales grauiter
peccant. Etiam Deum, & eccleſiam vel pauperes, aut
regem ſeu fiſcum hæredem inſtituendo, vt ibi, & in
§.fin.inſtit.quibus modis teſta.infir. & l. ex imperfecto.
C. eo.quia cùm hæreditas ſit parentibus debita, a
quibus fortè proceſsit, & quorum auxilio defunctus
ſæpe forſan adiutus fuerat, cenſetur æs alienum, de
quo non eſt fienda eleemoſyna, nec Deo & ſanctis
oblatio.cap.non eſt putanda eleemoſyna.j. quæſti.j.
maximè ſi tales ſint parentes, qui indigeant, & pauperes
exiſtant: quia eos tunc teſtator extraneos præferendo
faceret contra officium pietatis, & ordinē
charitatis, ita quòd poſſet ex eo ſolo anathematizari.
cap.ſi quis reliquerit.trigeſima diſtinctio. [De quo
vide infrà ſuper verbo, *teſtamentum*. primo.in princi.
nu. 7. vbi ponit exemplum Valerij de punitione ſuper
hoc facta per Romanos.] Sunt enim nonnulli
parentes adeo leues, quòd ilico etiam proprios exhæredāt
filios, quos deberēt œconomicè corrigere. Et
ſi opus foret ad iudicium trahere, vt correcti hæredes
poſtea inſtituantur, quibus omni iure hæreditas debetur
aliqualiter etiam diſcolis, qui patris beneficium
ſentientes multoties reſipiſcunt, & ad frugem melioris
vitæ reducuntur. Ideo à patre patienter tolerati,
ſanguini honor redditur, ſi hæredes inſtituantur, vt
de Lucio Gellio, & Quinto Hortenſio, & Fuluio
Flacco nobis Valerius libr. quinto, tit. de Parentum

ſeueritate exempla ſalubria tradidit in hęc verba: Lu-
cius Gellius omnibus honoribus ad cenſuram vſque
defunctus, cùm crimina grauiſsima de fillo, in nouer-
cam commiſſum ſtuprũ, & parricidium cogitatum,
propemodum explorata haberet, oon tamen ad vin-
dictam procurrit cõtinuò, ſed plenè voiuerſo ſenatu
adhibito in conſiliũ, expoſitis ſuſpicionibus, defen-
dendi ſe adoleſcenti poteſtatem fecit. Inſpectáq; di-
ligentiſsimè cauſa abſoluit eum, tum cõſilij tum etiã
ſententia ſua, quòd ſi impetu iræ abſtractus ſæuire fe
ſtinaſſet, admiſiſſet magis ſcelus, quàm viodicaſſet.
Quinti autem Hortenſij, qui ſuis temporibus orna-
mentum Romanæ eloquentiæ fuit admirabilis in fi-
lio patientia fuit. Cùm enim euuſque impietatẽ eius
ſuſpectam, & nequitiam inuiſam haberet vt Meſſalã
ſuæ ſororis filium hæredem habiturus, ambitus reum
defendens, iudicibus diceret ſi illum damnaſſent, nil
præter oſculum nepotum, in quibus acquieſceret
ſuperfuturum, hac ſcilicet ſententia, quam etiam edi-
tæ orationi ioſeruit, filium potius io tormento ani-
mi, quàm in voluptatibus reponens, tamen ne naturæ
ordinem confunderet, non nepotes, ſed filium hære-
dem reliquit, moderatè vſus affectibus ſuis, quia & vi-
uus moribus eius verum teſtimoniũ, & mortuus ſan-
guini honorem debitum reddidit. Idẽ fecit clari ge-
neris magnæque dignitatis vir Fuluius, ſed in filio a-
liquanto teteriore, id eſt, turpiore. Nã cum auxilium
ſenatus implorasſet, vt ſuſpectus in parricidio, & ob
id latens per triumuirum conquireretur, ac iuſſu pa-
trum conſcriptorum comprehenſus eſſet, non ſolùm
eum non notauit, ſed etiam decedens dominum om-
nium, ſcilicet bonorum eſſe voluit, quem genuerat
hæredem inſtituens. nõ quẽ fuerat expertus, ſcilicet
☞ criminoſum. Hæc ille. [Vide aliud ſingulare exem-
plum infrà ſuper verbo, *in eodem teſtamento relinquẽs.*
ij. dum decidit, an ingratitudo pœnitentia aboleri
poſsit.] Per quæ exempla edocemur, filios leuiter à
ſucceſsione nõ eſſe excludẽdos, ſed magna modera-
tione vtendũ fore in eis, & cæteris parentibus, quibus
omni iure ſucceſsio debetur, & ſi contrarium fieret,
cenſeretur parens non ſanæ mentis fuiſſe filios extra-
neis poſtponẽdo, vt dicit tex. in l.ij.ff.de inoff.teſta.
5 Et inde † eſt, quòd in præſenti regno Francorum &
vbiq; parentes quanuis infames etiam meretrices, vt
dixi ſuper verbo, *Duas habens filias.* in princ. ab in-
teſtato ſuccedunt, & tanquam proximiores parentes
☞ defuncto ſuccedentes ab inteſtato. [Dummodo nõ
fuerint infames, per ſententiam capitalem effecti. l. ſi
qua pœna. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. vbi Bart.
& Bald. & habetur plenè infrà ſuper verbo, *mortuo ita
que teſtatore.*] primo. Eo ipſo ſi hæreditatem non re-
pudient efficiuntur hæredes, & poſſeſſores ex gene-
rali conſuetudine regni. Qua mortuus ſaiſit viuum
☞ [De qua cõſuetudine plenè habetur infrà ſuper ver-
bo, *Mortuo itaque teſtatore.* ij.] eius proximiorem li-
naigerium, qui ſine alia aditione, nec corporali ade-
ptione in pũcto mortis parentis dominus efficitur, &
poſſeſſor, eique omnia cõpetũt remedia poſſeſſoria,
ſi alius cui poſſeſsio nõ cõpetit eam occuparet. Præ-
terea tantus eſt fauor parentum in ſucceſsione defun-
cti parẽtis, ꝙ ſi in eius teſtamẽto eſſent dati executo-
res cũ extraneis, & diſcordarent in diſtribuendo re-
licta, non poſſet eos epiſcopus cõcordare, opinio pa-
rentum præferenda eſt, ſecundum Bald. ſingulariter
in l. imperatores. ff. de pactis. per illum textum ad hoc
not. pro huius tamen ſucceſsionis ab inteſtato mate-
riæ præludio vobis neceſſe habeo aliqua generalia
pro intellectu dicendorum præſupponere: quia di-
cit Philoſophus in procemio Phyſic. quòd à cõmu-
nioribus ſemper eſt inchoandum. facit text. in §. his
igitur generaliter cognitis. inſtitut. de iuſtitia & iure.
Nam ſi in foro cauſas dicentibus nephas (vt ita dixe-
rim) videtur eſſe, nulla præfatione facta iudici rem
exponere, quantò magis interpretationem promit-
tentibus inconueniens erit, omiſsis initiis atque origi
ne non repetita, atque illotis (vt ita dixerim) mani-
bus protinus materiam interpretationis tractare? Nã-
que (niſi fallor) ipſæ præfationes, & libentius nos ad
lectionem propoſitæ materiæ perducunt, & cùm ibi
venerimus eius euidentiorem præſtant intellectum.
l. j. ff. de origine iuris. & l. j. ff. ſi certum petatur. Er-
go cùm ad hanc legitimam ab inteſtato ſucceſsio-
6 nem perueniatur ea quadruplici capite. Cum † qua-
tuor ſint ordines principales ſuccedendi ab inteſtato:
Pariter quatuor pro intellectu dicendorum præſup-
7 ponam, & neceſſariò. Primo enim † preſuppono,
quòd nedum dicitur ille mori inteſtatus vel ab inte-
ſtato, qui cùm teſtari potuiſſet, teſtamentum non fe-
cit: quia fortè teſtari noluit, vel non potuit caſu vel fa
cto impeditus, aut inutiliter ipſo iure defectu fortè
ſolennitatis vel alio teſtatus eſt, vel teſtamentũ eius
in irritum aliquo modo poſtea deductũ eſt. l. inteſta-
tus. de verborum ſigni. Sed etiam ille dicitur inteſta-
tus, qui de iure teſtari non potuit, vt quia demens,
8 furioſus, aut pupillus. Ex † quibus reſultat altæ &
perutilis quæſtionis deciſio, quæ hîc & Tholoſæ ſæ-
pe cõtingit, vbi eſt ſtatutũ vel conſuetudo, quòd ſtã-
tibus agnatis mater à ſucceſsione filij ſui inteſtati ex-
cluditur. Quæ conſuetudo etiam viget per totam I-
taliam, ſecundum Ioannem Andr. ſuper verbo, Hæ-
reditas in additio. Spec. titu. de curato. §. fin. Quo-
niã per prædicta nedum excluderetur filio inteſtato
mortuo, qui teſtari potuerat, & noluit, aut de facto,
vel caſu fortuito impeditus fuit. Sed etiam ſi de iure
teſtari non potuit: quia infans aut pupillus erat, vel
demens, aut prodigus declaratus. Et ita tenet Barto.
in l. j. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. dicens tales ſa-
tis dici inteſtatos, & ab inteſtato deceſsiſſe, vt tunc
mater per agnatos dicatur per ſtatutum excluſa, at-
tento maximè communi vſu loquendi, pro qua opi-
nione facit textus io l. in teſtamento. la j. ibi, mater
quidem inteſtata filiæ. C. de teſtamento militari. &
in l. ſecunda ibi, hæreditatem quidem inteſtati filij.
C. de impuberum & aliis ſubſtitu. quem ad hoc pon-
derat ibi Paulus cõtra pertinaces, qui dicunt pupil-
lum non decedere inteſtatum, quod eſt truffa, ſecun-
dum eum: quia licet propriè loquendo non dicatur
inteſtatus: attamen pro inteſtato debet haberi, adeo
ꝙ iura & ſtatuta de inteſtatis loquentia, in eo ſibi lo-
cum vendicant per text. in dicta l. j. ff. de ſuis & legi-
timis hæredibus. & dicta l. in teſtamento. & l. ſecun-
da. idem tenet ipſe Paulus in l. omnem. C. ad Tertul-
lianum. nec erit neceſſe hoc caſu aliter probare com-
munem vſum loquendi, cùm omnes doctores ipſum
referant, quod ſufficit ſecundum Bartol. in l. de qui-
9 bus. ff. de legibus. Et hanc opinionem, † quòd etiam
pupillus, qui de iure teſtari nõ poterat, dicatur inte-
ſtatus deceſsiſſe, in matris exceptionem propter agna
tos. Conſuluit Bart. conſilio centeſimo trigeſimoſe-
cundo, incipiente, Hæc eſt copia cuiuſdam ſtatuti
ſancti Seuerini. & conſilio ccxxvj. incipiente, ſtatu-
to vrbis veteris cauetur. vbi concludit pupillum ſatis
dici, etiam ceſſante communi vſu loquendi, de iure
inteſtatum, vt dictis iuribus. Præterea dicit Baldus,
inſtitu.

inſtitu. de hæredibus ab inteſtato. in principio. quòd ſtatutum loquens de decedente ab inteſtato, locum ſibi vendicat, & comprehendit inteſtabilem, licet ſæpe conſuluerit contrarium. [idem tenet per illum textum in l. codicillis. §. matre. ff. de legatis ſecundo, & plus ſidei ſibi adhibeo, in eo quod dixit legendo, quàm conſulendo: quia conſulendo ſemper quis appetit cũ placere parti, prece, aut precio, prout de Panormit. dicit Felin. in capit. cùm ea officij. ſuprà de præſcript.] Nec obſtat, quòd non poteſt eſſe priuatio vbi nõ eſt habitus, cùm omnis priuatio præſupponat habitum. inſtitu. de capita. dicto §. j. verſiculo, ſeruus. Et in pupillo non eſt habitus teſtandi. Et ſic dici non poteſt inteſtatus, nec ab inteſtato mortuus, quod
10 priuationem denotat. Quia † ſecundum Bartol. in dicto conſilio cxxxij. habitus conſiderari poteſt dupliciter. Vno modo ſtricte ſecundum naturam vni⁹ indiuidui, & iſto modo in homine pupillo nõ eſt habitus teſtandi propter defectum diſcretionis. inſtitutiu. quibus non eſt permiſſum facere teſtament. §. præterea. Alio modo accipitur habitus largè ſecundum naturam ſpeciei, ſub qua eſt illud indiuiduum, & dat exemplum in muto, & cæco à natiuitate. Certè in eo licet nunquam fuerit habitus loquendi, aut videndi, tamen dicitur mutus vel ſurdus, non reſpectu ſui tantùm, qui eſt vnum particulare indiuiduum: ſed reſpectu ſpeciei humanæ, cui competit habitus loquendi & videndi. l. diſcretis. & l. hac con-
11 ſultiſſima. C. qui teſtamen. facere nõ poſſunt. Sic † in propoſito, non eſt in pupillo habitus teſtandi reſpectu ſui, ſed reſpectu ſpeciei humanæ, cui conuenit teſtari, vt dicit textus in l. j. C. de ſacroſanctis eccleſiis. quod ſatis eſt ſecundum Barto. in dicto conſilio ſic intelligens text. in dicta l. j. ff. de ſuis & legitimis hæredibus, ibi. Sed eos pro inteſtatis accipimus, &c. quaſi dicat, in pupillo cadere hoc verbum inteſtatus reſpectu humanæ ſpeciei, cui competit ius teſtandi. & pro Bart. facit gloſſa in verbo, Opiniones in Clementina prima. §. ad hoc baptiſma. de ſumma Trinitate & fide catholi. volens quòd in paruulis ſcilicet infantibus & pupillis, ex quo baptizati ſunt ineſt habitus gratiæ & virtutum, quamuis ille habitus ligatus exiſtat propter pueritiam, ſicut in dormiente propter ſomnium. Quia obſtante pueritia puer propter imbecillitatem illis vti nõ poteſt quo ad actum, vt impotentia illa ſeu ligamen non tollit ſeu impedit habitum, ſed actum, ſicut caſus contingens adulto, non tollit habitum teſtandi, ſed ſolùm actum, quia etiam adulti dormientes, aut ebrij habitus habent, tamen ligatos ne ad actum proſiliant. Vnde à ſimili in caſu noſtro in paruulis, ex quo nati ſunt, ineſt habitus teſtandi, ligatus tamen propter pueritiam, cùm propter non vſum rationis habitus ille deduci non poſsit ad actum, tamen moriendo ante pubertatẽ, ſatis mori dicũtur inteſtati, vt dicit tex. in d. l. in teſtamento. & l. hæreditatẽ, quæ eſt l. ſecũda. Aliàs quicunque adultus, & maior ſi dormiens, vel alio detentus impedimẽto decederet, & ſine teſtamento, nõ diceretur mori ab inteſtato, quod foret abſurdum: & ſic inteſtabiles ſicut hi, qui teſtari potuiſſẽt, ſi voluiſſent, vel opportunitatem habuiſſent, mori dicuntur inteſtati, vel ab inteſtato, vt etiam per alias nouas rationes conſuluit Angelus conſilio xcix. incipiente, Viſo themate prædicto. ij. col. & clarius conſil. ciiij. incipiente Statuto communis Burgi cauetur. licet antea conſilio vigeſimoſexto. perfunctoriè tranſeundo contrarium conſuluiſſet: quia in duobus præfatis cõ-

ſiliis plus materiam ad partes diſputando decidit, & examinauit, & conſultius reſpondit, quàm in dicto conſilio vigeſimoſexto. vt in ſimili de Bald. dicit Panormitanus in capitulo, bonæ. l. ſecunda in fi. de poſtulation. prælato. Præterea vna ratio Angeli in dicto conſilio ciiij. multum me mouet: quia omnes fatentur illum deceſsiſſe inteſtatum verè & propriè, qui habere potuit teſtamentũ, & non habuit. Or pupillus & infans habere potuit teſtamentum, & poteſt
12 vbi pater ei pupillariter ſubſtituiſſet. Quæ † quidem ſubſtitutio pupillaris licet verè dicatur teſtamentum patris quo ad ordinationem, quia pater ipſam ordinauit, attamen verius dicitur teſtamentum filij impuberis, cùm de ſua hæreditate agatur, dicit text. in l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inofficioſo teſtamento. iuncta gloſſa ibi, ſuper verbo, impuberis. in fine. facit l. patris & filij. ff. de vulgari & pupillari ſubſtitutione. Ergo pupillus defunctus ſatia dicitur inteſtatus, cui pater cùm poſſet non ei pupillariter ſubſtituit. Et idem de furioſo, aut de mente capto, cui pater exemplariter ſubſtituere poterat, & nõ fecit. l. humanitatis. C. de impube. & aliis ſubſtitutionibus. Non obſtat textus in dicta l. j. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. Vbi filius pupillus habetur pro inteſtato. Et ſic non propriè inteſtatus, vt ſtatutum locum habeat ſecundum illos, qui hoc tenent. quoniam reſpondetur, quòd etiam ſi ille textus ita crudè caperetur, vt ipſi intelligunt, & illum ſic literizant. tamen quia multò plures ſunt alij textus pupillum vocantes abſolutè inteſtatum, quàm pro inteſtato haberi, vt patet ex ſuprà alleg. & eſt textus in l. diuus. ibi, inteſtatorum ſuorum. & l. credendum. §. hæc autem mater. ibi, ab omni quidem filiorum inteſtatorum. ff. qui pe. tuto. Verè dicuntur inteſtati. vbi eſt textus in capitulo, qui duos. in fine. & l. Lucius. ff. de vulgari & pupilla. & l. omnem. C. ad Tertullianum & l. ſciant. C. de legitimis hæredibus. vbi impuberes dicuntur mortui ab inteſtato. facit textus ad hoc notabilis in l. ij. §. ſi mater non petierit. ibi, inteſtatorum filiorum. ff. ad Tertullianum. vbi expreſsè pupilli mortui vocantur ſtante matre inteſtati. Quæ quidem iura eos vocantes inteſtatos, cùm leges ſcriptæ ſemper loquantur. l. arriani. C. de hæreticis. ſatis cauſant & inducunt, & ſi opus eſſet communi vſu loquendi prout non ſatis illum ita ſe habuiſſe & habere probant. per ea quæ de ipſo dicam plenè in verbo, eidem impuberi ſuccederent. vbi à maiori parte ſapientum & peritorum vſus loquendi ſumitur. Plus
13 dico † quòd etiam ſi ſtatutum conditionem reſpiceret liberorum, vt quia diceret, filio ſine liberis defuncto agnati matrem excludant: etiam ſi diceret ſine liberis ex ſe procreatis, quæ verba ſonant in adulto, & non in pupillo, qui generare non poteſt. in quo fundamentum faciebat Bald. in ſecunda parte, conſilio quinquageſimooctauo incipiente, factũ tale eſt. vltima colum. Tamen tale ſtatutum caſum pupilli comprehendit illis non obſtantibus verbis ſecundum Bartolum, quem omnes ſequuntur in l. pupillari. in fi. ff. de vulgari & pupillari ſubſtitutione. quia pupillus liberos habere poteſt legitimos, malitia interdum ætatem ſupplente, vt plenè videbitis in verbo *ſi abſque liberis moreretur.* ſecundò. in materia pupilla-
14 ris ſubſtitutionis. Vnde † cum pupilli mori poſſunt cum liberis, dictum ſtatutum eos cenſetur comprehendere, tanquam reſpiciens quod euenire poteſt, prout iam pridem ſæpe contingit, quia Salomon ætatis decem annorum filiam Pharaonis eius vxorem

impregnauit,vt Bald.refert ſecundum aliquos in ca-
pitulo,ex parte. de reſtitutione ſpoliat. quod in meo
Bald. non reperi. Pariter magnus ille dicit Grego.
in dialogo ſecundum quod refert gloſ.xx. quæſt. j. in
ſumma. quòd puer nouem annorũ impregnauit nu-
tricem ſuam. Præterea ratio dicti ſtatuti non eſt niſi
vna, ſcilicet conſeruatio agnationis & nominis do-
mus:quæ ratio facit omnes comprehẽdere caſus:ſiue
inteſtatos, ſiue inteſtabiles, ſicut perſonas in eo non
expreſſas comprehẽdit ex identitate rationis. ſecun-
dum Panormitanum in terminis propriis in prima
parte conſi.lxxv. incipien. quidam deceſsit.vbi enim
nõ eſt niſi vna ratio, identitas rationis omnes com-
prehendit in ſtatuto ex præſumpta mente ſtatuentis.
vt dicit gloſſa ſingularis ſuper verbo,eligatur. in cle.
prima, de elect.quam ibi ſequitur Imo.etiam in tota-
lis iuris communis correctionem. Et quòd iſto caſu
fortiori dicatur pupillus inteſtatus, etiam ſi ſtatutum
liberorum conditionem reſpiceret, eſt tex. in dicta l.
credendum.§.hæc autem mater,& clarius in verſi.ſi
verò,ff.qui pe.tuto.maximè quia ſtatutum eſt fauora-
bile, vt infrà clarè demonſtrabitur, & conſequenter
ampliandum, vt omnes cõprehendat tam inteſtatos
quàm inteſtabiles.ſecundum Ange.in dictis conſi. vt
15 mens dicti ſtatuti plus attendatur quàm verba. † vel
poſsimus aliter & ſingularius reſpõdere ad dictam l.
primã.ff.de ſuis & legitimis hære.iuncta regula com-
muni,quòd ſtatuta ſunt propriè & ſtrictè intelligen-
da, vt minus quàm fieri poterit nõ derogent iuri cõ-
muni. Quia hoc verum eſt, vbi ſtatuta aliquid noui-
ter inducunt omnino contra ius commune, ita quòd
nunquam illud de iure communi fuerat,quia cum ta-
lia ſtatuta ab omni iure & ratione communi exorbi-
tantia ſint odioſa, ſaltem non fauorabilia: certè ſunt
ſtrictè & propriè intelligenda.Sed ſtatutum noſtrum
quo mater defuncti excluditur per agnatos non eſt
omnino iuri communi nec totaliter contrarium, nec
matrem nouiter de ſeipſo excludit, ſed ſucceſsionem
filij defuncti ad ius commune antiquũ ſcilicet legis
xij.tabularum rationabiliter reducit, vt infrà dicetur.
Igitur eſt amplè etiam impropriè intelligendum, &
interpretandum, vt non ſolùm cõprehendat inteſta-
tos propriè & ſtrictè ſumptos, verùm etiam inteſtabi
les,tanquam reipublicę cõueniens & fauorabile,cum
fomentum & principium habeat ab æquiſsima lege
illa antiqua xij.tabu. & à iure communi olim vigen-
te.ita not.dicit Ange.licet non ita clarè alleg. conſil.
xcix.ij.col.in fi.ibi,nec obſtat,quòd propriè ille dici-
tur inteſtatus &c. Præſertim quia lex illa antiqua xij.
tabu. differenter matrem excludebat per agnatos à
ſucceſsione tam puberum teſtari valentium, quàm
pupillorum qui teſtari non valent: pariter facere hoc
debet ſtatutum, iuxta legem prædictam largè inter-
pretandum.vbicunque enim agitur de extenſione ad
cauſam non ſpecificatam fienda virtute regulæ iuris
antiqui ſemper ſtatutũ etiam pœnale (quod plus eſt)
extendi poteſt. l.ſi quis ſeruo.C.de fur.ſecundũ Imo.
in dicta cle.j.viij.col.in fi.verſi.fallit primò. de elect.
Sic ſtatutum etiã in pupillo locum habet præſertim
ſi loqueretur de filio moriente ab inteſtato, vel ſine
teſtamento: quod verificatur in pupillo teſtari non
valente, de quo latè per Alex.in l.ij. C. de inſtitut. &
ſubſtitu.ſub conditione fact. Et idem tenet Ioãnes de
Plat.& Ange.latiſsimè in §.j.inſti.de hæred.ab inte-
ſtato. & conſuluit Paulus conſilio cclxxxviij. incip.
Præſuppoſito quodam ſtatuto caſtri.dicẽs ita ſæpius
conſuluiſſe: & quod in dubio ſequendus eſt Bartol.

idem Ludouicus conſil.xxij.incipiente, viſa munici-
16 pali conſtitutione &c.(Additio.) † Et ſecundum hãc
opinio.(quod appellatione inteſtatorum comprehẽ-
dantur pupilli & infantes)fuit iudicatum in caſu pro-
prio per arreſtũ in parlamento Tholoſæ, de quo in-
17 frà dicam. Crederem † tamen eſſe verum, & ſaluari
poſſe opi.contrariam,vbi ſtatutum eſſet odioſum ſe-
cundum Ioan. Fab.in §. j. inſtit. de hæred.ab inteſt.
18 Vbi † exemplum ponit de ſtatuto ſeu conſuetudine
eccleſię ſancti Aniani Aurelianẽſi.per quam decanus
dictæ eccleſiæ capit,& ſibi appropriat etiam aduen-
titia bona clericorum inteſtatorum, ſeu ab inteſtato
decedentium.Nã ſi clericus defunctus erat impubes,
vel aliàs inteſtabilis, decanus nõ excluderet patrem
nec matrem defuncti clerici. Quia hoc caſu verbum
inteſtatus vel ab inteſtato,duo ſignificãt: vnum pro-
priè ſcilicet qui teſtari potuit,ſed noluit: vel impedi-
mento facti non potuit. Et aliud impropriè, ſcilicet
qui de iure teſtari non potuit, vt pupillus qui propriè
non dicitur inteſtatus: ſed quia eſt inteſtabilis habe-
tur pro inteſtato. Et ſic impropriè dicitur inteſtatus,
vt dicta l.j.ff.de ſuis & legitimis hæredibus. Quoties
19 † tale verbum, qui poteſt ſe habere proprie & im-
propriè, profertur in materia odioſa, vt in caſu iſto,
ſemper reſtringam ad ſignificationem propriam. ff.
de ventre in poſſeſsionem mitten.l.prima. §. quæro.
& ff.de liberis & poſthumis. l.cum quidam. Or hæc
conſuetudo eccleſiæ eſt odioſa: quia contra rationẽ,
& contra ius commune: per quæ debet talium bo-
norum ſucceſsio deuolui ad proximos ſecundum pa-
rentelæ gradum. l. cùm ratio. ff. de bonis damnato-
rum. & dicto capitulo, quicunque. xvij. quæſtione
iiij. vbi parentes præferuntur eccleſiæ in bonis alium-
de acquiſitis,ſecundum gloſſ.in l. ſi quis ad declinan-
dam. C. de epiſcopis & clericis. Ergo eſt reſtrin-
genda, vt intelligatur de illis, qui propriè dicuntur
inteſtati. Sed in caſu noſtro ſtatutum matrem exclu-
dens propter agnatos, eſt fauorabile nedum agnatio
ni,ſed reipublicæ boniſque conuenit moribus & legi
diuinæ:ideo non ſine cauſa ampliatur, vt etiam inte-
ſtabiles comprehendat: & illa eſt communis opinio
habens textus plures, & doctorum maiorem exter-
nam. Vnde non ſine cauſa fuit arreſto parlamenti ſe-
20 cuta & approbata vt infrà dicetur. Et † reſtat vlterius
ex dictis Barto. l. j. ff. de ſuis & legitimis hæredibus.
dicto ſtatuto locum eſſe: ſiue filius deceſſerit, nullo
per eum condito teſtamento, ſiue facto teſtamento,
quod poſtea ruptum fuit agnatione poſthumi, aut
deſtitutum repudiatione hæreditatis. l. inteſtatus. ff.
de verborum ſignificationibus. quia quoad exclu-
ſionem matris perinde cenſetur teſtator eius filius ab
inteſtato mortuus, ac ſi nullum ſcilicet teſtamentũ.
Nam hæc verba, inteſtatus vel ab inteſtato, non ſo-
lùm denotant & reſpiciunt tempus mortis, ſed per-
fectionem temporis, quo quis inteſtatus eſt, ſcilicet
agnationis poſthumi, aut repudiatæ hæreditatis. vn-
de verba cum qualitate conueniunt, tempore quo te
ſtamentum deſtituitur, aut nullum declaratur, aut ali-
ter rumpitur. Quibus caſibus agnati licet collatera-
les ac etiam in gradu remotiores matrem excludunt
defuncti ſeruata inter eos ſola gradus prærogatiua,
vt prior in gradu, ſit in ſucceſsione potior, vt infrà
21 plenius videbitis. Succeſsio † enim matrum eſt de
iure ciuili, quia ex ſenatuſconſulto Tertulliano pro-
diit,originem & cauſam habuit,nõ per intentionem
naturæ.inſtitu.de iure naturali.§.conſtat.verſi. ſena-
tuſconſultum. Vnde in primitiua natura quæ iura
naturalia

naturalia produait, talis ſucceſsio ab ordine natura lia intentionia aberrans minimè erat, vt patet.ff.C.& Inſtitutio. ad Tertullianum. Sicut ergo à iure ciuili hæc ſucceſaio nata eſt, ſic iure ciuili per conſuetudinea & ſtatuta locorum tolli poteſt. inſtitutio. de iure naturali.§.ex non ſcripto. Saltem in certia caſibus, & ſic nõ ſemper, putà ſtante perſona agnata, quam ſtatutum præfert, capitulo primo, de naturali ſucceſaione feudorum. Tale profectò ſtatutum licet aliqualiter ſit contra pietatem.l.nã & ſi parentibus. ff. de inofficioſo teſtamento. Non tamen eſt contra publicã vtilitatem, cuius intereſt familias & nomen domus conſeruari.l. j. §. publicæ. ff. de ventre inſpiciendo. quæ à ſolis agnatis conſeruantur, vt ibi. Si enim prohibetur diuidi agnatio vel affinitas ruſticorum.l.poſſeſsionum. C.communia vtriuſque iudicij. & l.diſſinimus. C. de agricolis & cenſitis. libro vndecimo. Quanto plus liberorum præſertim nobilium hominum ſeruari debet ſecundum gloſſam in capitulo, multorum, de Iudæia. Fauetur enim cuilibet de agnatione, ne patrimonium in extraneos deuoluatur. 22 Adeo, † quòd dicit ſingulariter Ioan. And. in addit. Specu.titulo de inſtrumen. edi. §.porrò.in fin.addit. ver.fuit etiam alia quæſtio de facto &c. Donationem alicui de agnatione vel agnatia factam, inſinuatione non indigere, ſi ſummam excedat cccc. aureorum in l. taxatam. Et rationem ponit: quia non eſt propriè donatio: ſcilicet ſimplex. de qua loquuntur iura inſinuationem requirentia. Sed eſt donatio cauſata, & propter honeſtam cauſam facta, videlicet ne patrimonium in extraneos tranſiret. ſicut dicitur in l. hoc iure. §. finali. ff. de donationibus. quòd donatio alicui facta cum cauſa ſcilicet nominia ipſius donatoria ferendi, vt conſeruetur nomen domus, non eget inſinuatione, vt vidiſtia ſuper verbo, *Raynutius de Clera.* loquendo de conditione ferendi nominis: Ergo nõ contra, imò ſecundum legis voluntatẽ mater non ſuccedit. Opus enim eſt in ſucceſsionibus lege deferente, non lege prohibente. l. obuenire hæreditatem. ff.de verborum ſignificationibus.& l.ſecunda & tertia.ff.de petitio. hæreditatis. & in caſu noſtro ſtatutum plus facit: quia nedum non defert matri ſucceſſionem, ſed prohibet & aufert, eámque agnatis largitur.& ſic eſt mater excluſa ſecundum Baldum cuius in propriia terminis ſunt hæc verba, in quarta parte, conſilio nonageſimo ſexto, incipiente, præmiſsis verbia ſtatuti. vbi efficaciter reprehendit quendam, qui dictum ſtatutum interpretabatur, tunc agnatoa vocari, ſi mater non exiſteret: erroneè credena ſtatutum non perſonam matris, ſed vlteriores agnatos excludere: quod dicit eſſe erroneum: quia imò per delationem ſucceſsionis ad agnatos mater excluſa cenſetur: maximè per fratres filij defuncti vtrinque coniunctos, vel ſolùm ex parte patris: qui duaa vxores habuit, & ex vtraque filium. Nam filio vltimæ vxoris inteſtato mortuo, non mater ſua, ſed frater ex prima vxore ei ſuccedit virtute ſtatuti: ita quòd priuignus excludet nouercam tanquam proximior agna-
23 tus, ſecundum Bal.in dicto conſilio. Pariter † excluditur mater per auum paternum: ita quòd locus non erit Authenti.defuncto. C.ad Tertullianum. imò penitus ceſſat & dormit ſenatuſcõſultum Tertullianũ, vt clarè conſuluit Ludouicus in dicto conſilio trigeſimoſecundo.& Panormit.alleg.conſil. lxxv. vbi ſingulariter & copioſè decidunt per auum paternũ matrem excludi, non verbis, ſed rationabiliter in ſtatuto comprehenſum. Idem conſuluit Paulus conſilio cccclvj. incipiente, Caſus præſens valde dubitabilis eſt. Subiungens ibi, quòd fortius excludetur mater per eius maritum patrem filij præmortui: & hoc virtute dicti ſtatuti, quod eſt fauorabile velut ad familiæ & domus conſeruationem tendens, ne nomen & arma pereant, quæ in agnatis & non cognatia conſi-
24 ſtunt.inſtitu.de legi.agna.tute.in princi. † imò ſi tali ſtatuto diceretur quòd mortuo filio ſine legitimo hærede, vel ſine hærede, agnati præferantur: ſemper mater cenſetur excluſa, ſi aliqui agnati exiſtant: quia licet appellatione legitimorum hæredum mater veniat, tamen hoc caſu legitimus hæres non comprehẽdit, niſi ex corpore ipſius filij deſcendẽtes.l. ex facto. §.finali. iuncta gloſſa ibi. ff. ad Trebellianum. Aliàs ſtatutum ſeu cõſuetudo nihil operaretur, cùm vt videbitis in ſequẽti præludio hodie cognati ſicut agnati dicuntur legitimi hæredes. Et poſt omnes fiſcus dicitur eſſe hæres, vt dicetur in quinto & vltimo articulo. Vnde vix aut nunquam moritur quis ſine hærede, ideo reſtringere neceſſe eſt hoc verbum hæres, vt in hoc caſu alios non comprehendat, quàm ex filio deſcendentes, quorum loco ſi non ſtent, ſurrogantur
25 agnati. Sicut † enim in ſubſtitutione teſtamentaria ſoli deſcendentes excludunt ſubſtitutum, vt dicto §. fina. vbi omnes.& plenè decidit Guido papæ. quæſt. cccclvij. [De quo plenè habetur ſuper verbo, *Si abſq; liberis moreretur.* primo. per l. cùm acutiſsimi. C. de fideicõmiſ.] Sic etiam erit in hac ſubſtitutione ſtatuaria & conſuetudinaria, vt mater non excludat agnatos filio inteſtato ſubſtitutos. Tale enim ſtatutũ omnia reducit ad illam veterẽ duodecim tabularũ legẽ, qua non ſtantibus ſuis per rectam lineam deſcendentibus ſolis agnatis vniuerſa deferebatur ſucceſsio matre defuncti excluſa, & tota linea fœminina, quæ lex æqua eſt, iuſta, & rationabilis. Præſertim
26 quia † iuri diuino conformis erat, vt patet Numer. vigeſimoſexto capitulo, ibi, Homo cùm mortuus fuerit abſque filio, ad filiam tranſibit hæreditas: ſi filiam nõ habuerit, ſucceſſores habebit fratres ſuos &c. Vn-
27 de textus ibi nihil de matre dicit. Nec † etiam ſtatutum Tholoſanũ, cuius verba ſunt hæc, Vſus ſiue conſuetudo eſt Tholoſæ, quòd ſi aliquis homo vel fœmina non habens patrẽ decedat ab inteſtato, quòd omnia bona, res, & iura mobilia, & immobilia illius perſonæ defunctæ remanent & deuoluuntur propinquiori ſeu proximioribus illius perſonæ defunctæ in gradu parentelæ ex parte patris: & ſi fortè illa perſona defuncta habet patrem tempore mortis ſuæ: pater illius perſonæ defunctæ ſuccedet in bonis illius & ei remanent & deuoluuntur de conſuetudine Tholoſæ &c. Nec mentionem facit de matre, quam propter agnatos excluſiſſe videtur contra textum in dicta Authenti. defuncto. quia ſufficit legiſlatorem quoſdam tantùm includere, vt alios excluſiſſe videatur & cenſeatur. arg. l.quod in rerum. §.fina.ff.de lega. j. Præterea inuitando patrem, & de ipſo mentionem expreſſam faciendo, videtur etiam excluſiſſe matrem, per regulam, qui de vno dicit, alium excluſiſſe videtur. l. cùm prætor. ff. de iudiciis. & plenè in cap. nónne bene dicimus. ſuprà de præſumptio. Cenſetur enim iſtud eſſe teſtamẽtum legis, in quo præteritus à lege, cenſetur exhæredatus à ſucceſsione. argumento l.ſi viro.ff.ſoluto matrimonio. Militant profectò leges ſicut milites, ideo teſtamento militis comparantur, vt earum ſicut militum præteritio habeatur pro exhæredatione, quoniam ſi milites militant per leges, & authoritate legis eorum præteritio habeatur

pro exhæredatione.l.ſicut certi iuris. C.de teſtamen.
mili. Multomagis præteritio legis de matre haberi
debet pro exhæredatione ſecundum Baldum in iiij.
parte allega.conſi.xcvj.vnde cùm lex illa diuina Nu-
meri vigeſimoſeptimo.quam tamen Baldus non alle
gat,matrem defuncti præterierit:cùm de illa mentio-
nem fecit.Satis etiam ſtantibus agnatis à ſucceſsione
filij ex iuſta cauſa ſcilicet publicæ vtilitatis exhære-
daſſe cenſetur.Et ſic ſatis eſt,quòd ſtatutum vel con-
ſuetudo ſucceſsionem filij agnatis deferat, matrem ex
preſsè non excludendo. Cum incluſio vnius ſcilicet
agnati ſit alterius excluſio, ſcilicet matris ex virtute
includente determinato modo.l.cùm ita. §. in fidei-
com.ff.de lega.ſecundo.ſecundum Barto.in l.ſecun-
da.§.fina.in fine.vbi hoc clarè decidit. ff.ad Tertul-
lianum. Et ſic quoties ſtatutum excluſa matre vocat
agnatos, vel ſimpliciter eos vocat, aliter non exclu-
dendo matrem, ſemper cenſetur ipſa excluſa. Et ita
etiam decidit Bald.in dicto.conſil. xcvj. licet Angel.
allegato conſilio xcix.iij. colum. verſicul. Sed videa-
mus, an præferatur &c. contrarium ſentire videtur,
aliâs eſſet ſibiipſi contrarius: quia ſi ſtatutum præferret
agnatos cognatis, non cenſeretur mater defuncti ex-
cluſa, cùm non ſit ſimpliciter cognata, ſed princi-
pium cognationis,ne computetur in numero cogna-
torum. inſtitu.de legiti.agna.tute.§.j. ſicut vxor non
dicitur affinis, ſed cauſa affinitatis: quod non puto
verum: quia ſi per ſolam vocationem agnatorum
cenſetur excluſa, multò fortius vbi agnati expreſsè
præferuntur cognatis. ſecundum Baldum in dicto
conſilio. Quæ omnia ſunt notanda ad intellectum
dictarum legum ciuilis & diuinæ, cui in caſu noſtro
ſtandum eſt, quia licet ſeruare legem Moſaicam ſit
hodie prohibitum, ne iudaizare videamur, cùm per
aduentum Chriſti omnia ceremonialia præter incen-
28 ſum, quem eccleſia tenuit. Et † pariter legalia vete-
ris teſtamenti fuerint ſublata, vt plenè Panormita-
nus in capitulo finali de conſuetud. Poſſunt tamen
principes ſeculi leges veteris teſtamenti rationabi-
les ſuis terris & populo conuenientes renouare, &
poſſet etiam quilibet populus id idem ſtatuere, vti
& ſeruari in ſuo caſtro aut municipio, quoties expe-
dit ſicut in caſu noſtri ſtatuti & Tholoſani, quo di-
cta lex diuina renouatur,quibus vti legibus ſic reno-
natis, eáſque ſeruare ſine peccato poterimus & poſ-
ſumus:non tanquam leges veteris teſtamẽti, ſed tan-
quam leges principis, vel ſtatuta, aut conſuetudines
populi ſecundum Lyram Exodi xxj. in principio.
Talia enim ſunt ſtatuta & populi conſuetudines in
caſu noſtro, qui matri defuncti præferunt agnatos,
29 non tamen ſine ratione.Valde † durum profectò eſſet
videre bona agnati ab inteſtato prædefuncti agnatis
poſtpoſitis matri ſuæ deberi, & per ſenatuſconſultũ
Tertul. applicari: cum quibus ſcilicet bonis fortè in
craſtinum(vt mulierum mos eſt)nuberet alicui garci-
ſero vili & inferiori, in dedec' & dedecorationẽ prio
ris matrimonij, ac totius agnationis & generis. Quá
rationem ſummè ponderat Pet.de Ancha.in propria
rum filiarum excluſionem, quod fortius arbitror con
ſil. cccxlj.incipi.pro maiori intelligentia. iiij colum.
in princip. Et vt ſæpe contingit cum tota illa præda
bonorum domum expoliabit, vt de laboribus, indu-
ſtria,& ſudorib' prioris mariti defuncti vel agnatio-
nis ſuæ, vnde fortaſsis bona proceſſerant, alium dita-
bit virum: quod valde durum reputat Ioan. Fab. ſu-
per rubr. inſtitu. de nupt.in fi. Contra verò ſimilem
mariti defuncti intentionem, cuius anima (vt ita lo-
quar)contriſtatur per tranſitum vxoris ad ſecũda vo-
ta,vt habetur in authenti.de nupt.colla.iiij. Et durius
adhuc, quia fortè cũ bonis illis nubet inimico capita-
li prioris mariti & domus ſuæ: in quem inimicum &
liberos inde procedentes bona illa tranſibunt agna-
tione & domo ſui prioris mariti in puncto de paupe-
rata & illuſa,à qua fortè bona proceſſerint, aut defun-
ctus prior maritus vel fortè ipſemet filius illa acqui-
rendo per ſuos parentes adiutus fuerat & ſuccurſus,
quod durum foret & lugendum, vt dicit text. in l.cũ
oportet.ibi, Et non lugebunt quæ ex ſuis laboribus
ſibi poſſeſſa ſunt ad alios transferẽda extraneos &c.
C.de bonis quæ liber. maximè viles extraneos ac tali
ſucceſsione indignos:mulieres enĩ, ſæpe ſoluta prio-
ris matrimonij lege, illiúſque dignitate neglecta, vt
plurimum nedum bona filiorum, ſed interdum & vi-
tam nouis maritis addicunt.dicit text.in l. lex quæ tu-
tores.C.de admini.tuto.Et vtinam vitæ filiorum ante
pro reperiendo cum bonis illis nouos maritos non
inſidiarentur, quæ naturaliter etiam contra propria
cõmoda laborant.l.fi.C.de ſponſ.ex quibus tota in-
ſanit,& non ſine cauſa domus & agnatio in tã flebili
tranſlatione bonorum in extraneos, præſertim indi-
gnos: quia domum in qua defecit pater minor defun-
ctus aut alius proximior de genere ſucceſſurus creuit:
in qua maiorum imagines aut nõ videre fixas,aut re-
uulſas cernere ſatis eſt lugubre, vt d. l. lex quæ tuto-
30 res. Et † hæ fuerunt potiores rationes antiquæ le-
gis regiæ ſalicæ. de qua dixi in verbo, *Duas habens
filias.* prohibentis filias ſuccedere in regno Franciæ.
Quia cùm mulier ſine ſenſu & conſilio (cùm prona
ſit rei quæ prohibetur ei) capiat ſæpe maritum, con-
tingere poſſet filiam regis,ſi ipſa regina foret, nubere
alicui vili ſaltem impari perſonæ baſſæ, & infimi ſta-
tus,aut malè conditionatæ: in alterationem illuſtriſ-
ſimi ſanguinis regij, quæ toti regno & nobilioribus
principibus dominaretur,in cuius perſona vileſceret
dignitas ac contemneretur & ſperneretur maieſtas:
& conſequenter ei non præſtaretur nec ſeruaretur
fidelitas.Ex quo procederent murmurationes, odia,
iurgia,quæſtiones,& guerræ inextricabiles, in totalẽ
regni perditionem. Cùm ſcriptum ſit, Regnum in
ſeipſo diuiſum deſolabitur. Vel fortè nuberet alicui
inimico regni manifeſto, vel occulto, qui regni de-
ſtructionem cupiens ſe vindicaret in principibus,
prælatis,nobilibus,& officiariis, ac notabilibus per-
31 perſonis,quas perſequeretur & deſtrueret. † Et fortè
regnum ipſum ſubiiceret imperatori, vel alteri prin-
cipi eccleſiaſtico aut ſeculari: quod nunquam viſum
fuit. imò etiam papæ nouiter promoto non conſue-
uit rex Franciæ homagium præſtare: niſi duntaxat
filialem obedientiam tanquam vicario Chriſti, &
beati Petri ſucceſſori. ad quod facit tex.notab.in ca-
32 pitulo, ego Ludouicus. in fin. lxiij. diſtinct. † vbi
papa quam primùm conſecratus eſt legatos ad regem
Francorum mittere debet,qui inter eos amicitiã,cha-
ritatem & pacem conſocient &c. Præterea ſi filia re-
gis in regno ſuccederet, imperatori nuberet, qui for-
tè priuilegia regni,quibus rex & regnum ei nõ ſubii-
citur, ſurriperet, ad regnũ & eius libertates æternali-
ter perdendum, & Imperio ſubiiciendum, à quo eſt
notoriè exemptum. capitu. per venerabilem. qui filij
ſint legitimi. Quæ quidem rationes allegatæ fuerunt
pro Philippo Valeſiano filio Caroli de Valeſio fra-
tris Philippi pulchri regis poſt mortem Ludouici
Hutini, Philippi longi & Caroli pulchri filiorum di-
cti Philippi pulchri ſine maſculis defunctorum con-
tra Edoar-

tra Edoardum tertium Anglorum regem ex perſo-
na filiæ regnum Franciæ petentem: qui repulſus fuit
à regni proceribus ſeu paribus, & regnum adiudica-
tum præfato Philippo Valeſiano ex agnatione & li-
nea maſculina deſcendenti per dictas rationes & le-
gem ſalicam: cui Edoardus ille tertius ſtare, & iudi-
cium ex ea ſubire cōſenſerat, vt vidiſtis in dicto ver-
33 bo, duas habens filias. Quibus † rationibus quæ li-
terales & in corpore iuris clauſæ exiſtunt, euidenter
demonſtratur talia ſtatuta agnatos matri & maſcu-
los filiabus præſentia eſſe pluſquam fauorabilia: licet
prima facie odioſum eſſe videretur & triſte, matrem
à luctnoſa filij ſucceſsione excludere. l. fin. C. de inſti
tutionibus & ſubſtituti. quæ non obſtat quia ad con-
ſiderandum naturam conſtitutionis, an fauorabilis
dicatur vel odioſa, attenditur id, quod conſtitutio
principaliter agit & intendit, & cui principaliter pro
uidet. Or tale ſtatutum potius prouidet agnationi,
volens eam fauorabilius tractare, vt nomen domus
maneat; quod publicè intereſt. Qua ratione ſtatutū
potius mouetur, quàm odio matris, quæ excluditur,
vt à ſimili decidit gloſſa in verbo, alios. quam ibi ſe-
quitur Dominicus in capitulo, ſciant cuncti. de ele-
ctionibus. libro ſexto. & tenet Bartolus in l. qui ace-
ptionem. in principio. ff. de condictione indebiti. per
illum textum. & Panormitanus in cap. primo. tertia
col. de locato. facit quod per illum textum dicit Bald.
in l. prima. in fi. C. de ſecūdis nuptiis. vbi dicit, quòd
etiā ſi mater ſuccedere prohiberetur expreſsè in ca-
ſu noſtro, adhuc ſtatutū eſſet fauorabile, quia ad iu-
dicandum rationem probationis an ſit fauor vel o-
dium, conſiderari debet, an prohibitio concernat de-
lictum prohibiri, vel malos mores, vt in caſu dictæ l.
primæ, & tunc præſumitur facta propter odium, aut
cōcernit honores & prærogatiua alterius, puta agna-
tionis: & tūc finalis ratio eſt fauor præſumptus ipſius
agnationis, vt in caſu noſtro, videatis eundem Bald.
ſingulariter loquentem in l. venia. verſi. & hoc argui-
tur ad aliam quęſtionem &c. C. de in ius vocān. vnde
talia ſtatuta ſunt fauorabiliora eo ſcilicet reſpectu;
quo fauent agnatis: qui reſpectus velut principalis
ſolùm conſideratur, quia ſecum habet bonum reipu-
blicæ & intereſſe, vt d. l. prima. ff. de vent. inſpicien.
necnon tollitur per talia ſtatuta votum mortis filio-
rum captandæ per matrem ad habēdum eorum ſuc-
ceſsionem, cum qua ad libitum poſtea renubat, vt di-
cta l. lex quæ tutores. & nō conſideratur excluſio ma
tris, quæ in dicti fauoris conſequentiam venit exclu-
denda: & in qua verſatur vtilitas priuata ipſius ma-
tris. Et ſi aliqualiter publica foret, non tamen ita fa-
uorabilis. Cùm longè diſtet agnatos damna pati, vel
matrem lucrum non capere. l. finali. C. de iure delibe-
randi. vt in propriis terminis arguit Bald. in prima
parte conſi. cccxl·j. incipiente, Quæritur an pupillus
&c. Præterea videmus, quòd licet facultas teſtandi
ſummè ſit fauorabilis. l. prima. C. de ſacroſanct. eccle
ſiis. & reipublicæ intereſſit teſtamēta ſortiri effectum,
& ex aequi. l. vel negare. ff. quemadmod. teſta. aperian.
Cùm teſtamenti factio publici iuris ſit. l. teſtamenti.
34 ff. eodem. Attamen † fauorabilius eſt agnatis defer-
ri hæreditatem, adeo quòd dicit Ioānes Fab. in §. ſed
agnationis. in fine inſtitu. de leg't. agna. tutela. quòd
hodie iſtud ius agnationis ex tali aut ſimili conſuetu-
dine delatum non tollitur capitis diminutione. Et
inde eſt, quòd valet conſuetudo in pluribus locis vi-
gēs, quòd quia de patrimonio ſuo teſtari non poſsit
niſi de cōquæſtis ſuis, vt omnia agnationi remaneant

ſecundum Ioannem Fabr. ſuper verbo, alemanicus
in proœmio inſtitutionum: quia illud quod eſt filij
per acquiſitionem, magis eſt ſuum, quàm illud quod
ei obuenit ex parentum ſucceſsione, ſecundum eum
35 ibi. Plus † dico, quòd imò ſtatutum valeret, quòd
de quibuſcunque non poſſet, prout ſeruatur in Nor-
mania, vt infra dicemus in quinto & vltimo articulo
prope finem. Nec ſunt omnino talia ſtatuta contra
ius, quinimò ſunt antiquæ prudentiæ conſona. Cùm
omnia vt dixi reducant ad illam veterem duodecim
tabularum legem maſculos fœminis, & agnatos co-
gnatis præferentem in ratione naturali fundatam, vt
patet ex prædictis. Ex quibus decidit ſingulariter
Bal. in l. ſi is qui. in fine. C. ſi pendente appellat. mors
interue. quòd licet ſtatutum quòd fœmina non ſuc-
cedat ab inteſtato, locum non habeat in hæreditate
& ſucceſsione anathematizati in illa maledictione
defuncti, vbi ſtatutum eſſet ſtricti iuris, tamen habe-
bit locum in caſu noſtro in quo ſtatutū eſt ſuper na-
turali ratione fundatum: quia tunc non eſt ſtricti iu-
ris, imò tanquā fauorabile extendendum in excluſio-
nem matris à ſucceſsione filij anathematizati. [De
quo quòd teſtari non poſsit, habetur plenè ſuper ver
bo, *mortuo itaque teſtatore*. j. dū decidit an ſpiritualiter
mortui, vt ſunt excommunicati, teſtari poſsint.] de-
functi, qui teſtari non potuit. allegat in terminis pro-
priis l. j. ſecundo reſponſo. ff. de ſuis & legitimis hæ-
redibus. in qua fundantur talia ſtatuta, quę omnia re-
ducunt ad illam veteris legis naturalem æquitatem.
36 Et † pariter omnia reducunt ad veterem huius re-
gni legem Salicam, de qua ſuperius dixi. Vnde cùm
fauorabilia ſint, vbicunque excludunt à ſucceſsione
matrem, & facilius cæteros à matre vlteriores aſcen-
dentes cauſam ab ipſa prætendentes ſecundum Bald.
in prima parte, conſilio cccxvj. incipiente, An ſtatu-
tum quod excludit aſcendentes &c. vt infrà dicam.
Et nedum ſtante dicto ſtatuto agnati laici matrem
37 excludunt. Sed † etiam clerici qui in fauorabilibus,
quàlia ſunt hæc ſtatuta, comprehenduntur ſicut lai-
ci. cap. ſi in adiutorium. decima diſtin. Præterea ea-
dem eſt ratio, ſcilicet ipſa agnatio: facit l. promitten-
do. ff. de iure dotium. & capitulo dilecti filij. de fo-
ro competen. vbi priuilegium populo indultum pro-
deſt clericis, vt in caſu noſtro conſuluit Baldus in iij.
parte, conſilio xxx. incip. Præſuppoſito ſtatuto &c.
niſi tales clerici eſſent monachi. per ea quæ infrà di-
cam, in primo principali art. & tetigi in verbo, duas
habens filias. Loquendo de ſtatuto filias excludente
propter maſculos. Talia enim ſtatuta velut fauorabi-
liora ſunt ampliāda: ideo pupillos & ceteros inteſta-
38 biles comprehendunt, vt vidiſtis. Ac † vigent & ſer-
uantur, & in publica ſcripta & regiſtra pluribus in
locis prout hìc & Tholoſæ redacta ſunt. Quo caſu
ſunt magni effectus: tum quia ſemper ſecundum illa
eſt iudicandum, ſiue aliàs fuerit iudicatum, ſiue non:
quia ſicut lex deſuetudine ſola, id eſt, non vſu tolli
non poteſt, ſi fortè caſus de cētum annis non contin-
git, vel ſi contingit, non fuit de eo dubitatum, ſed to-
leratum contra legem. Sic etiam talium ſtatuta non
vſu ſublata non dicuntur, niſi caſu contingente, & fa
cta inter partes concertatione fuiſſet deciſum in con-
trarium: ſed ſimplex non vſus, quia forte partes no-
lunt vel non curant gaudere fructu aut commodo
legis, ſtatuti, vel conſuetudinis, nunquam tollit legem
vel ſtatutum, vt plenè per Ang. in §. igitur. in proœ-
mio inſtitution. vbi neceſſaria plenè diſputat, & ſic
cōcludit. Quod maximè eſt verum: vbi per maiora

F † . talia

talia ſtatuta iurantur in princip.regiminis.l.cùm no-
tiſsimi.imò & illud.verſicul.ſed & ſi quis.C. de præ-
ſcript.xxx.vel xl.annorum. Et prætereà vbi talis fo-
ret conſuetudo in ſcriptis redacta, tunc ſufficienter
ſola ſcriptura probaretur per ſolam libri apertionē,
ſicut probatur, quælibet lex in corpore iuris commu-
nis clauſa. Ad cuius probationem ſola ſufficit libri a-
pertura, vt videmus in feudalibus conſuetudinibus,
quas habemus in libro feudorum ſcripto redactas, ſe-
cundum Barto.in l.de quibus.in iiij.principali quæſi-
to.ff.de legi.& Ioan.Fab.in l.ij.vj.col.ver.circa quin-
tum.C.quæ ſit longa cōſuetudo.& Barto.in j. quæſt.
quem ibi ſequitur Alexand.ij.colū.in l.moribus.ff.de
39 vulgar.& pupilla.ſubſtitut. Cui † deciſioni conuenit
ordinatio regia Caroli ſeptimi facta ann. domini M.
ccccliiij.vbi in c.fina.idem decidit.Scilicet, quòd ſola
illa ſcriptura etiam cōſuetudinum confirmatoria, ſuf-
ficit ad plenam conſuetudinum confirmatarum pro
bationem: quod verū intelligo, vbi in confirmatione
ſunt ſtatuta aut conſuetudines deſcriptæ & incorpo-
ratæ, quo caſu talis ſcriptura pro vero habetur origi-
nali ſecundum glo.quam omnes ſequuntur in ca.ve-
40 nerabilis.de confirma.vtili vel inutili.Nam † ſi deſcri-
ptæ non eſſent in cōfirmatione, neceſſe foret eas pro-
bare vel per teſtes, cùm facti exiſtāt, pro quo nō præ-
ſumitur, niſi quatenus probatur.c.j.de conſtit.lib. vj.
vel per aperturā libri, vbi in archiuo reipublicæ fue-
runt regiſtratæ, & in ſcriptis redactæ, tamē ad extra-
hendum conſuetudinem allegatam de illo regiſtro
communi, neceſſariò eſſet pars vocanda, cuius inter-
eſt: quia in quolibet actu præiudiciali eſt vocanda.l.
nam ita diuus.ff.de adoptio. in cuius præſentia ſum-
mariè per commiſſarium inquirendum eſt cum his,
qui ad hoc habent officium cuſtodię chartarum com
munis, ſi archa illa ſit archiuus publicus: & pariter
quo ad illum librum habetur communiter recurſus,
tanquam ad librum conſuetudinum: & inde fit con-
ſuetudinis extractus plenè probans: & ita quotidie
practicatur per ea quæ plenè habentur in capi.ad au-
dientiam.de præſcript. ſi autem liber ille conſuetudi-
num legeretur in ſcholis, prout legitur liber feudorū,
vel coram populo certis temporibus ſtatutis, prout le
guntur ordinationes regiæ in curiis parlamentorum
die craſtina beati Martini: & nonnullæ in vigilia aſ-
ſumptionis beatæ Mariæ: cùm tunc notoriæ eſſent,
non opus foret eos ad probationem ſolenniter extra-
here parte vocata, nec cum prædicta inquiſitiōe: imò
ſufficeret, cùm ſint notorię, & in notorium deductę,
ſola earum allegatio, à qua allegatione non excuſa-
tur pars, quamuis probatione non oneretur ſecundū
gloſſam in clementin.appellanti. de appellationibus.
facit gloſſa in dicto cap.j.de conſtitutio.lib.vj.volens
quòd ſicut princeps nouum quid ſtatuendo cenſetur
velle iura pręcedentia contraria tollere, vt ibi, ſic e-
tiam conſuetudines notorias nouo ſtatuto cōtrarias.
facit etiam quod decidunt doctores in cap.ij. de re iu
dicata.& in l.cum prolatis.ff.illo eodem titu.& in l.j.
41 C.quando prouoc.non eſt neceſ. † quòd ſicut eſt ſen
tentia nulla contra ius conſtitutionis lata, ita etiam ſi
feratur contra ius conſuetudinis notoriæ: facit quod
dicit Bal.in l.fin.C.vt quæ deſunt aduoca.quòd ſicut
iudex ſupplere poteſt ea quæ ſunt iuris communis:
ſic etiam allegare poteſt ſupplendo pro parte ea quæ
ſunt conſuetudinis notoriæ.(Additio.) Has ordina-
tiones dicti Caroli Francorum regis in regiſtro ordi-
nationum regiarum cameræ inqueſtarum parlamen-
42 ti Tholoſæ reperietis folio cxlvj.verſo. Hæc † pro-
fectò de quibus loquimur, ſtatuta vel conſuetudines,
non ſolùm matrē excludunt à bonis profectitiis filij
inteſtati à patre, & agnatione profectis, ſed etiam ab
aliis quibuſcunque bonis per filium aliunde quæſitis
etiam aduentitiis & paganicis, quæ omnia deferun-
tur agnatis, quorum fortè expenſis aut domus fauore
vel diligentia defunctus ipſe filius ad bona illa acqui-
rendum factus extiterat induſtrius: quæ induſtria pro
ficere debet agnationi à qua proceſsit, cùm vnaquęque
res ad ſuam faciliter reuertatur naturam: maxi-
mè quia ſtatutum vel conſuetudo patriæ hoc poteſt:
43 viſo † quòd omnes mundi ſucceſsiones ſunt de iure
poſitiuo ſecundum Baldum in l.lege xij. tabularum.
C.de legi.hæredib.& ſi quæ dicantur eſſe de iure na-
turali, debet exponi ſecūdum eum, id eſt, ſunt de iure
ciuili perſuadente naturali in coadunationem conſti
tuto.ff.de verb.ſign.l.pronuntiatio.§.familiæ.Et ideo
quia omne ius ciuile eſt mutabile, valent ſtatuta quæ
diſponunt de filiorum & filiarum ſucceſsione. Et for
tius aliorum parentum. Nam ſufficit, quòd ſtatutum
habeat aliquod motiuum. [Vide circa hoc ſingula-
ria quæ habētur infrà ſuper verbo, *In eodem teſtamen-
to relinquens*.j.in xviij.limitatione] licet non omnino
contineat æquitatem, ſed ſtatuentium voluntatem &
authoritatem: quia vbi de nullius præiudicio tracta-
tur, ſicut quando ſtatuitur ſuper hæreditatibus defe-
rendis, vel non deferendis, omne ſtatutum valet, ſiue
rationem habeat in ſe, vel nō, quod fieri nō poſſet ſu-
per hæreditatibus per mortē parētum iam delatis. Et
hoc propter præiudicium quod irrogaretur in iure
iam quæſito, quod fieri non poteſt.c.quāuis.de reſcr.
& ca.fin.de conceſ.præbend.lib.vj.Sed in quærendis
ius ciuile & poſitiuum olim omnia potuit & poteſt.
44 Suprà † quod ius, ſtatutum, vel conſuetudo, etiam
omnia poteſt quæ legem imitatur: eámque interdum
vincit.inſtitu.de iure naturali.§.ex non ſcripto. Præ-
tereà ſi pater filio pupillariter ſubſtituendo eo ipſo
matrem à quibuſcunque bonis excludit. Ita quòd nō
habet velut præterita aut exhæredata de quo cōque-
ratur.l.Papinianus.§.ſed nec impuberis.ff.de inoffic.
teſta.Similiter hoc poteſt ſtatutum, vel conſuetudo,
aut quælibet aliā lex communis, à quibus pater talem
ſumpſit ſubſtituēdi facultatem & authoritatē: quia ſi
olim lex ratione ſuitatis filios ſuos in ſucceſsione pa-
terna præferre poterat emācipatis, quos licet aliquā-
do ſui fuiſſent, & in poteſtate patris, excludere pote-
rat.inſtitu.de hæred.ab inteſta.§.emancipati. Quāto
facilius matrem excludere potuit, in qua deficit ipſa
agnatio, imò ipſa de agnatione nūquā fuit, nec ab ea
agnatio: ſed nuda cognatio procedit ſeu incipit. Et ſi
lex xij.tabul.antiqua poſt ſuos deſcendentes cæteris
omnibus agnatos præferebat: quia cōmodius videba-
tur ita iure conſtitui, vt hæreditates ad maſculos con
fluerent.dicit tex.in §.cæterum.inſtitu.de legi.agna.
45 ſucceſ.Sic † etiam eos præferre rationabiliter poteſt
ſtatutum vel patriæ conſuetudo, & fœminas omnino
excludere etiā à iure petendi legitimā: vt ſcilicet ma-
ter à legitima bonorum filij inteſtato defuncti per ta
le ſtatutum vel conſuetudinem, quamuis de legitima
expreſsè non loquatur, ſatis cenſeatur excluſa exēplo
legis xij.tabul.qua nihil matri deferebatur ſtantibus
agnatis, licet vltimo gradu conſtitutis.vt d.§.cæterū.
donec factum fuit ſenatuſcon. Tertullianum, vt infrà
dicetur, quod ſimiliter eſt de iure poſitiuo, & conſe-
quenter tollibile per contrarium ſtatutum aut cōſue-
tudinē. & ita in propriis terminis conſuluit Ludoui.
alle.conſil.xxxij.in deciſione vltimi dubij. & Panor.
in dict-

n dicto cõſilio ſeptuageſimoquinto,ſeptima colum.
vbi clarè loquitur: & efficaciter probat tale ſtatum
matrem excludere,etiam à legitima: quanuis de legi-
tima mentionẽ non faciat: quod etiam ſentit in Au-
thentica nouiſsima.prope finem.& poſtea clarè deci-
dit & tenet Iaſon in l.ſi quando.§.finali.in fine.C.de
inofficioſo teſtamẽto.plura ibi allegans, ſed non ſu-
pradicta, dicens idem cõſuluiſſe Rapha.Cumanum,
quem videatis conſilio centeſimo octogeſimoocta-
uo,incipiente,ſpectabilis miles.vbi hoc clare conclu-
dit. Pariter allegat Alcaand. conſilio quingenteſi-
mo quinquageſimotertio. quod nunc habetur in
quarta parte,conſilio ſeaageſimooctauo, incipiente,
circa præmiſſam conſultationem præſuppono &c.
ſecunda colum. verſiculo, & conſtat quòd ſtatutum
poteſt. vbi concludit matrem excludi etiam à legiti-
ma. Subiungens nunquam voluiſſe contrarium con-
ſulere, licet à multis fuiſſet rogatus: quia illa eſt
communis opinio, pro qua refert ibi Paulus ſæpe
conſuluiſſe: & etiam legendo tenuiſſe in l.Titiu cen-
tum.§. Titio genero.ff.de conditionibus & demon-
ſtrationibus. & tenet etiam Fabianus de Giocchiis,
de monte ſancti Sabini, in repetit. dictæ Authenticæ
nouiſsima. in decimaquinta quæſtione, in fine. di-
46 cens: † quòd diſpoſitio aliqua excludens quem à ſuc-
ceſsione cenſetur etiam eum excludere à legitima,
niſi expreſsè eam ſibi reſeruet, quamuis excludatur
proprius filius, per textum notabilem in Authenti-
ca,hoc amplius ibi, præter naturale debitum. C.de
fideicommiſsis. Ergo facilius excluditur mater à pe-
tendo legitimam vel ſupplementum illius quod in-
telligit verum, videlicet quòd legitimam aut ſupple-
mentum petere non poterit [Vide quæ plenius
habentur in fine huius præludij.] ab inteſtato. quo
caſu locum habet ſtatutum. Sed ſi in teſtamento filij
reperiret mater inſtituta in aliquo, tunc petere poſ-
ſet ex teſtamento legitimæ ſupplementum. Cùm
cauſa inteſtati non extendatur ad cauſam teſtati ſe-
cundum eum: & ita ſaluari poſſet contraria opinio,
quòd non excludatur à legitima, qua ex cauſa in-
teſtati petere non poſſet: licet enim in generali ſuc-
ceſsionis renuntiatione non comprehendatur com-
muniter legitima iure naturali debita, qualis eſt illa
quæ filiis debetur & cæteris deſcendentibus in bonis
aſcendentium, vt dicta l.ſi quando.§. finali. imò tali
non obſtante exclusione peti poteſt legitima, vbi
non fuit quis ab ea expreſsè excluſus: quia ſuccedit
loco alimentorum, quæ filiis iure naturæ debentur:
nec tolli poſſunt. l.cùm hi. & l.de alimentis. ff.& C.
de tranſactio. Et inde talis legitima deſcendentibus
debita vocatur ſubſidium, & dicitur ius agnationis
non quòd ſit agnatio, ſed ius ab agnatione proce-
dens: quod eſt immutabile, nec diminui poteſt ſal-
tem quo ad concurrentem alimentorum præſtatio-
47 nem & valorem. Tamen † legitima matri vel al-
teri aſcendenti de bonis filij debita non eſt de iure
naturali, nec ei debetur prouidentia legis naturæ:
quia quòd filius præmoriatur, & mater filio ſuperui-
uat, eſt turbare ordinem naturæ.vt dicta l. nam & ſi
parentibus.ff.de inofficioſo teſtamẽto.& l.ſcripto.ff.
vnde libe. & nihil inordinatum facit natura: & ſic à
quo remouetur ordo, etiam remouetur prudẽtia or-
dinantis.l.qui Romæ.§.Flauius hermes. ff. de verbo-
rum obligationibus, Sed eſt talis legitima matri vel
alteri aſcendenti debita de iure ciuili poſitiuo, & ſic
variabili & mutabili ſtatuto vel conſuetudine ſecun-
dum Bald.in dicta l.de emancipatis. C.de legi. hære.
& clarius per eundem in l.j.§.ius naturale.in fi. ff. de
iuſt.& iure.quia cum legitima ſit ius agnationis, ma-
tri non debetur,ſecũdum eum ibi: naturale enim ius
hoc non ordinauit,ſcilicet quòd matri, vel aſcenden
ti legitima debeatur in bonis & hæreditate deſcẽden-
tis.vnde caſus omiſſus à natura, ſuppleri nõ poteſt,
48 vt ſit de iure naturali, Cùm † ius naturale interpreta-
tionem non recipiat extẽſiuam:ſed ius artificiale, id
eſt,ciuile & poſitiuum ſic: quoties in caſu omiſſo eſt
maior aut ſaltem penitus eadem ratio ſtatuendi, quæ
eſt in caſu expreſſo, ſecundum Baldum vbi ſupra.Et
hoc dicere intendit Ioannes Fab. in §. item vetuſtas.
inſti.de hæredibus ab inteſtato. dicens ſucceſsionem
qua deſcendentes ſuis ſuccedunt aſcendentibus, eſſe
naturalem,& debitam,vt dicta l.ſcripto.& cõſequen
ter eſt fauorabilis. Aliæ verò ſucceſsiones, ſcilicet
quando ordine turbato aſcendentes ſuis ſuccedunt
deſcẽdẽtibus,aut ipſi collaterales collateralibus, eſt
à iure & ordine naturæ exorbitans,vt dicta l.nam &
ſi parentibus. ideo venit reſtringenda,vt in ea minus
veniat. Non ergo ſine ratione facilius per generalẽ
ſtatuti aut conſuetudinis excluſionem matris, cenſe-
49 tur ipſa excluſa etiam à legitima. Et † in his fun-
datur conſuetudo Aluerniæ, quam refert Manſue-
rus in titulo de ſucceſsionibus & vltimis voluntati-
bus.§.item de conſuetudine. pater & mater non ſuc
cedunt liberis ab inteſtato:imò deficientibus hæredi-
bus in recta linea & tranſuerſali bona fiſcus occupat,
quod eſt notabile potiſsimè in patre.Nam etiam iu-
re ciuili antiquo frater aut ſoror ex vno latere tan-
tùm præferebatur patri & matri.l.fin. C. communia
de ſucceſ.& l.quicunque.C.de bonis quæ liberis. Pa-
50 riter † videmus quòd ex natura & conſuetudine feu-
dorum aſcendentes non ſuccedunt in feudo.capitulo
primo,de naturali ſucceſsione feudi.Et alia ratio non
eſt, niſi quia ſucceſsio aſcendentium non eſt de iure
naturali, ſed ciuili & merè poſitiuo, quod ſtatuto vel
conſuetudine faciliter tollitur, etiam in legitima ma-
tris,quam in bonis filij habuiſſet,ſi ſtatutum aut con-
ſuetudo non fuiſſet, quam econtra filius à legitima
ſuorum aſcendentium, ſecundum eos in dicto §. ius
naturale. & dictis conſiliis, & idem conſuluit Ange.
conſilio cv.incipiente, ſtatuto cauetur. vbi clarè de
caſu noſtro loquitur. Ad præmiſſa facit, quia quoties
ſtatuto quis etiam deſcendens à ſucceſsione aſcen-
dentis (quod fortius eſt) excluditur, nulla legitima
ei debetur ſecundum Bartolum in l.Titio centum.§.
Titio genero.ff.de conditionibus & demonſtrationi
bus.quem ibi ſequitur Paulus.& conſi. lxxviij. incip.
pro pleniori reſponſione.in princi.& ratio eſt, quia
legitima eſt tertia pars eius quod ab inteſtato debe-
tur.l.cùm quæritur.iuncta Authenti.nouiſsima. & l.
parentibus. C. de inofficioſo teſta. Cùm ergo ſtante
dicto ſtatuto nihil ab inteſtato matri debeatur,nul-
la eſſe poteſt legitima, quia plus & fortius videmus
quòd quoties filia cui magis fauetur quàm matri, eſt
per ſtatutum ſtantibus maſculis à ſucceſsione exclu-
ſa, vel ſucceſsioni renuntiauit cum iuramento,petere
non poteſt etiam legitimam, licet per ſtatutum aut
renuntiationem non fuerit expreſsè à iure petendi
legitimam excluſa,ſecundum Bartolum,Paulum, &
Alexandrum,in d.§.Titio genero.& conſuluit idem
Paulus conſilio cviij.incipiente,ſuper eo de quo quę
ritur.& plenè vidiſtis in verbo,duas habens filias. in
ij.& iij.principalibus.ſallẽ. Nam ſtatutum vel cõſue-
tudo quem à ſucceſsione priuans,cenſetur etiam ſi fi-
lius ſit,in totum,& ſic à legitima priuare, quam non
ſolum

ſolùm poteſt diminuere, imò in totum tollere ex cauſa legitima. Et cauſa legitima & ſufficiens ratione ſubnixa eſt fauore maſculorum & agnationis, in qua ſola nomen conſeruatur, & dignitas domus & familiæ. ſecundùm Panormitanum in dicto conſilio in fin. Ergo fortius poteſt, & in dubio videtur ſtatutum eam tollere matri, ne per eam extinguatur vel attenuetur nomen domus contra publicam vtilitatem:
51 † quæ præferri debet priuatæ vtilitati ipſius matris. Videmus inſuper conſuetudines & ſtatuta ſucceſsionem primogenito deferentia, valere & obſeruari vſquequaque. vt plenè habetur in cap. licet. de voto & voti redemptione. & in cap. grandi. de ſupplen. negli. prælа. lib. vj. & per Baldum in l. cum antiquioribus. C. de iure deliber. Et talia ſtatuta eſſe tuta nedum in foro contentioſo, ſed etiam in foro conſcientiæ, ſecundùm Alexand. in l. quoties. xv. colum. & Iaſo. ibi. xij. col. C. de rei vend. prout clarè cuidam militi cõſuluit diuus ille Bernardus, quem refert & ſequitur Panor. in dicto cap. licet. Quæ quidem ſtatuta & conſuetudines in locis vbi vigent, cæteros liberos non ſolùm à paterna ſucceſsione, ſed etiam à iure petendi legitimam excludunt, quamuis de legitima expreſsè nihil dicant: cum eo tunc tota paterna hæreditas ſit legitima primogeniti. [De quo plenè habetur infrà ſuper verbo, *in eodem teſtamento relinquens*. j. in xviij. limitatione.] Igitur pari ratione & faciliori ſtatutum ſucceſsionem agnatis deferens matre excluſa legitimam comprehendit, vt etiam ab illa ſit mater excluſa, cui non ita fauorabiliter debetur in bonis filij ſicut debetur filio in bonis patris vel alterius aſcendentis, vt patet ex præmiſsis. Præterea videmus matrem à ſucceſsione filij eſſe omnino & penitus excluſam, etiam à iure petendi legitimam, vbi pater filio impuberi fecit ſubſtitutionem pupillarem, licet ei penitus extraneum ſubſtituerit, eum ſimpliciter ſubſtituendo, quamuis de legitima vel matre excludenda nullam expreſsè fecerit mentionem. l. ex tribus, vbi omnes ita concludunt. C. de inofficio. teſtamen. & rationem ponit textus in dicta l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffic. teſtam. quia ſubſtitutio pupillaris non cenſetur hoc caſu teſtamentum filij, vt de illo poſt illius mortem mater conqueri poſsit, quaſi eam præterierit vel exhæredauerit. Ergo à ſimili, imò fortiori ſtatutum eam expreſsè propter agnatos à filij inteſtati ſucceſsione excludens, ſatis dicitur eam à legitima excludere, à qua etiam excluderetur, ſi de matre excludenda expreſsè non diceretur. Cùm vocando agnatos, matrẽ & cæteros cognatos excluſiſſe videatur, vt ſuprà vidiſtis ſecundùm Bartolum & Baldum, quaſi faciat ſtatutum quandam pupillarem ſubſtitutionem, quæ ſui natura matrem excludit, licet de ipſa tacuerit. [Quia filius moriendo ab inteſtato cenſetur omnia in agnatos alienaſſe, ſecundùm Bal. per illum text. in l. codicillis. §. matre. ff. de lega. ij.] Et ſi filius pubes deceſſerit, videatur feciſſe quandam ſubſtitutionem directam, quæ vocatur legalis ſeu ſtatutaria vel conſuetudinaria ſubſtitutio, quaſi filio etiam puberi & minori xxv. annis ab inteſtato ſine liberis defuncto, directè ſubſtituerit agnatos, quod lex facere poteſt & ſtatutum vel conſuetudo contra naturam pupillaris ſubſtitutionis, quæ niſi impuberibus fieri non poteſt: tamen lex vel ſtatutum hoc poteſt etiam puberibus directè ſubſtituendo. Sicut in caſu noſtro ſubſtituiſſe videtur agnatos, quia quemadmodum hoc fieri poteſt per militarẽ ſubſtitutionem. l. Centurio. ff. de vulgari & pupillari. Sic etiam fieri hoc poteſt ſtatuto vel conſuetudine per hanc ſtatutariam & conſuetudinariam ſubſtitutionem: quæ fortior atque potentior cenſetur, quàm ſubſtitutio hominis, conſiderato maximè quòd ſucceſsiones de iure poſitiuo exiſtunt, vt dixi. & ſtatutum in eis hoc & maiora facere poteſt, ſecundùm Bartolum in dicta l. Centurio. iiij. colum. & Alexander ibi, xia. colum. & clarè idem Alexander & Iaſon in dicta l. moribus. in principio, illo eodem titulo. [De quo plenè dicitur ſuper verbo, *Si abſq; liberis moreretur*. ij. in materia pupillaris ſubſtit. & in ſecundo requiſito eiuſ-
52 dem.] Et ſic † ſtatutum vel conſuetudo plus poteſt circa ſucceſsiones & modum ſuccedendi, quàm homo, quod patet, quia ſtatuto vel conſuetudine tolli poſſunt omnes legum ſolennitates circa teſtamenta l. ſi non ſpeciali. vbi omnes. C. eodem titulo. [De quo plenius habetur ſuper verbo, *teſtamentum*. j. in x. caſu fallentiæ.] Quæ ſolennitates tolli poſſunt per hominem ſcilicet teſtatorem. l. nemo poteſt. ff. de lega. j. Præterea ſtante dicto ſtatuto mater cenſetur à filij ſucceſsione per legem ſeu ſtatutum exhæredata ex iuſta & legitima cauſa, ſcilicet publicæ vtilita-
53 tis, quæ in agnatione conſiſtit, vt vidiſtis. Ot † certum eſt, exhæredatis nullam legitimam deberi, nec exhæredatos inter legitimos hæredes computari: imò pro mortuis haberi, ſecundum Baldum & alios in dicta Authenti. nouiſsima. C. de inofficio. teſtamen. nec habet mater in caſu huius ſtatuti vel conſuetudinis, de quo conqueratur contra filium, qui eam legitima non priuauit, quia non ipſe ſed ſtatutum aut conſuetudo hoc fecit: quod pro filio impubere aut pubere teſtamentum fecit et agnatos ſubſtituendo. vt dicto §. ſed nec impuberis. nam ſi per ſubſtitutionem pupillarem ab homine factam moribus introductam. l. prima, in principio. ff. de vulgari & pupillari. hoc fieri potuit, vt ibi dicit textus, fortius hoc in caſu noſtro fieri poteſt per ipſummet ſtatutum vel conſuetudinem. Et ſi per ſubſtitutionem militarem etiam in adulto hoc fieri potuit fauore militari, authoritate & diſpoſitione legis ciuilis, vt dicta l. Centurio. pari modo hoc fieri poteſt ſtatuto vel conſuetudine in caſu noſtro, qui legem ciuilem imitantur. l. omnes verò populi. ff. de iuſtitia & iure. & inſtitutio. de iure naturali. §. ex
54 non ſcripto. Præterea † ſicut pater poteſt pro filio teſtari, ſic poteſt ſtatutum vel conſuetudo, & multo melius, vt dixi, imò poſſet quilibet extraneus ex conſuetudine pro alio teſtari, vt plenè dicam infrà eodem, in verbo, condidit. primò. pariter conqueri non poteſt mater de ſtatuto vel conſuetudine, quæ cùm generalis exiſtat, neminem grauat. vnde ab illa recedi vel conquerendo appellari non poteſt, velut à lege generali. lege ſi qua pœna. ff. de verborum ſignificationibus. & plenè Bartolus in dicta l. omnes verò populi. & Petrus de Ancharano. in capitulo primo de conſtitution. & licet nonnullis lex dura videatur, [Vide circa hoc pulchra quæ in ſimili dixit ſuper verbo, *in eodem teſtamento relinquens*. primo. in decimaoctaua limita. loquendo an plures regnum adminiſtrare poſsint.] tamen ſeruanda eſt, poſtquam ſic placuit populo, & ſcripta eſt, per textum in l. proſpexit. §. primo. ff. qui & à quibus manumiſsi libertatem non accipiunt. voluntas enim ſic viuendi habetur pro ratione. l. non omnium. cum l. ſequenti. ff. de legibus. ideo valet ſtatutum etiam in excluſionem legitimæ. Nec obſt. dicta l.

cta l.ſi quando.§.finali. illo eodem titulo.quia vbi
filio vel alteri cui legitima debetur, ius eſſet in ea
quæſitum per mortem patris, tunc excluſus à ſuc-
ceſsione non cenſeretur excluſus à legitima, niſi ex
preſsè renuntiaſſet legitimæ: ſed in caſu ſtatuti vel
conſuetudinis agnatos vocantis tempore mortis fi-
lij,& minus ante mortem, non erat ius quæſitum ma
tri in ſucceſsione filij cùm ſtatutum præcederet mor-
tem filij, per quam & non ante legitima deberetur
matri, ideo facilius in tali diſpoſitione comprehen-
ditur legitima tanquam prohibita, ſecundum Iaſo-
nem & doctores ibi in dicto §.finali. quia iura quæ-
renda faciliter tolluntur ſeu quæri impediuntur,
quàm iura iam quæſita. Neque ſequitur ꝙ ſi pacto
generali non poſsit legitima renuntiari, vt dicto §.
finali.quòd ſtatutum generaliter matronam exclu-
dens,& minus agnatos ſimpliciter vocans, tolli non
55 poſsit. Quia illud † argumentum de pacto ad ſta-
tutum non procedit negatiuè, ſed bene procedit affir
matiuè ſecundum Bartolum in l. alia.§.eleganter.ff.
ſoluto matrimonio.per tex.in l.fin.in fin.C. de fide-
iuſſoribus. videatis eundem Bartolum in dicta l.om-
nes verò populi.ff.de iuſtitia & iure. vnde reſtat ma-
trem etiam à iure legitimæ in bonis filij inteſtato
mortui ſtantibus agnatis fore excluſam per rationes
prædictas, & præſertim ne pereat nomen domus &
familiæ,quæ fortè tantis temporum luſtris feliciter
durauit. Et ne ſucceſsio in exteras migret nationes:
quod luctuoſius foret, quàm ſi ſola mater lugeret,
quæ in hoc certat in lucro captando, & vetus agna-
tio de damno certat vitando, cui plus fauendum eſt.
vt dicta l.finali. C.de iure deliberandi. Conſiderato
maximè,quòd in legitima ſicut in reſiduo hæredita-
tis militant rationes ſupradictæ, ſcilicet fauor agna-
tionis & conſeruationis domus ac dignitatis nomi-
nis eiuſdem, quæ temporis ſucceſſu ex tantarum de-
tractione legitimarum in eadem domo ſucceſsiuè
debitarum & debendarum periret, & paulatim ex-
tingueretur contra matrem ſtatuti & conſuetudi-
nis, quæ perpetuò domum & familiam conſeruare
intendit,quæ ſucceſſu tẽporis periret. Nam vt Salu-
ſtius in Iugurthino ſapienter dixit. Paſsim multis
ſibi imperium petentibus breui dilabitur. Ob quod
non minus prudenter conſuluit Petrus de Anchara.
conſilio cccl vij. incipiente, ex ſerie teſtamenti.quòd
56 in † dubio frater defuncti præfertur vxori eiuſdem
propter naturalem æquitatem quæ fauet vt præfera-
tur: quia iura dignitatem agnationis prætulerunt
omni ſuccedenti, cùm in ea conſiſtant nomen & ar-
ma domus. Qua ratione videtur ab omnibus ante-
ceſſoribus prædilecta, & ſic præferenda, adeo vt in-
terdum etiam ſubſtituto præferatur,quia licet ſubſti-
tutus videatur à teſtatore prædilectus propter eui-
dentem quam ei teſtator oſtẽdit affectionem, ipſum
nominatim ſubſtituendo, tamen quia illa affectio
non eſt rationabilis,nec æqua, non extenditur ad ca-
ſum dubium in perpetuam nominis & domus teſta-
toris perditionem: vt plenè habetur in dicto conſi-
lio. Per quæ omnia fundatur cõſuetudo Normaniæ.
☞[De qua habetur infrà in quinto articulo, prope fi-
nem, dum loquitur de his qui facere tenentur excu-
bias in caſtro domini.] & plurium aliorum loco-
rum & prouinciarum,vbi quis teſtari inſtituendo vel
ſubſtituẽdo non poteſt, ne præiudicetur agnationi.
Ex quibus neceſſario reſultat, quòd licet ſtatutũ ma-
trem in caſu noſtro expreſsè à legitima nõ excludat,
aut de matre expreſsè non loquatur,ſed agnatos ſim-
pliciter vocet ad ſucceſsionem, propter quod poſſet
probabiliter dubitari, an ab illa intendat eã excluſiſ-
ſe,vel non, ſemper eſt in dubio præſumendum & in-
terpretandũ eam voluiſſe etiam à legitima exclude-
re fauore agnationis, quæ tolli poteſt in totum cùm
matri non debeatur iure naturæ; imò nec alimenta
ſecundum Bald.in d.§.ius naturale. & Ludoui.in di-
cto conſilio nunc in ſui honorem valde roborato. &
57 Panor.ſingulariter allegato conſi.lxxv. Ex † quibus
ſequitur,quòd ſi filius ſtantibus agnatis, quibus vel
cum ũ altero hærede inſtituto teſtaretur, nulla de ma-
tre facta mentione, tale teſtamentũ non eſſet matris
præteritione nullum. Cùm ſtantibus agnatis habea-
tur pro extranea, prout de filiabus ſtatuto excluſis
propter maſculos,quod fortius eſt: vidiſtis ſuper ver-
bo, duas habens filias,in ij. & iij. fallentiis; imò cõſu-
luit Bar.conſi.ccj.incipiente viſo teſtamento Mimi-
ni.quòd etiam ſi filius nullum de patruis, ſed penitus
hæredem extraneũ inſtituiſſet, nulla de matre facta
mentione,adhuc mater remaneret à ſucceſsione filij
excluſa:quia licet agnati non ſuccedãt obſtãte eis te-
ſtamẽto,tamen matrem teſtatoris excludunt per ſta-
tutum virtute cuius ſi mater præterita teſtamentum
filij quereclaret, vel alio modo impugnaret, cum ad
cauſam inteſtati deducendo, tunc etiam agnati eam
excluderẽt ex tenore ſtatuti,ſicut videmus: quia licet
vxor marito non ſuccedat, tamen impedit filium na-
turalem,ſcilicet baſtardum ſuccedere. C. de natur.li-
ber.Authẽ.licet.Super quo vltimo, ſcilicet quòd nul-
lo agnatorũ inſtituto mater ſit excluſa,dubito: quia
tunc eſt in filio teſtante quod ei imputari poſsit, ſci-
licet matris præteritio,quam inſtituẽdo ſaltẽ in legi-
tima honorare debuerat,mandatum ſequendo diui-
num,honora patrem & matrem &c. Qui honor in
inſtitutione conſiſtit, vt plenè dicam ſuper verbo,in
eodem teſtamento relinquens,primo. vnde credo,ꝙ
grauiter peccaret, vt ſuprà dixi in princi. Non quòd
in foro contentioſo ei ſuccurri poſſet, cùm rupto te-
ſtamento etiam per agnatos ab inteſtato excluſa ma-
neret,ſaltem quo ad bona paterna: quia in bonis per
eum acquiſitis ſuaderet tunc magna æquitas matrem
non excludi, vt in illis ſua impietas quia matri ſicut
patri æqualis eſt.ff.de curato.furioſi.l.furioſę punian-
tur.quia, vt ſuprà dixi,illud quod erat filij per acqui-
ſitionem magis ſuum dicebatur: quàm quod per ſuc-
ceſsionem ei obuenerat ſecundum Io.Fab.poſt Iaco.
in proœmio inſti.ſuper verbo, alemanicus. quanuis
illa quæ ex genere venerũt,difficilius perdãtur. l. fœ-
minæ.ff.de ſenato.vt ibi dicit, niſi Bart. dicere vellet
ſua concordando conſilia ſuprà relata, ꝙ aliud ſit in
filia excluſa per maſculos, & aliud in matre per agna
tos excludẽda,quæ facilius excluditur quàm filia, vt
☞ſuprà vidiſtis. [De quo vide plenè ſuper verbo, *in eo*
58 *dem teſtamento relinquens*.j.In ta. limita.] Plus † dico,
ꝙ ſicut tali ſtatuto agnati excludũt matrẽ,prout ver-
ba ſtatuti ſonant, ſic etiã excludere videtur auum &
auiam maternos,& cæteros deinceps alios cognatos
etiã à matre cauſam habẽtes,ſiue tẽpore mortis eius,
de cuius ſucceſsione agitur,ſtet mater,ſiue prędeceſſe-
rit:quia verba ſtatuti habent non ſolũ vim excluſiuã
matris & cæterorũ cognatorũ,ſed etiã virtutẽ habent
incluſiuã & inuitatiuã ac inductiuã agnatorũ ad ſuc-
59 ceſsionẽ. Cùm † illi ablatiui abſoluti ſtãtibus agna-
tis diſpoſitionẽ inducant, quoties ab eo proferuntur,
qui circa illud diſponere potuit,ſicut poteſt ſtatutum
l.fideicõmiſſa.§.cùm eſſet.§.de leg.iij.& l.in ratione.
§.tametſi.ff.ad legẽ falc. vt per has & plures alias ra-
tiones

tiones decidit Bart.poſt Richardum Malumbre.in l.
ij.ff.ad Tertul.vbi plus dicit,ꝙ agnati hoc caſu ſucce
dũt,nedum excluſa matre, de qua ſtatutum expreſsè
loquitur, ſed etiam auo & auia maternis & cæteris
aliis cognatis, de quibus non loquitur, vt dixi. Qui
tamẽ non excludur tur, eo ſolo ꝙ mater excluditur,
ſed ex eo ꝙ agnati ad ſucceſsionem vocantur:cùm in
omnibus rognatis æqualis, imò vna & eadem militet
ratio, quæ in matre: ſcilicet ne perdatur nomen do-
mus.nec refert an tempore ſucceſsionis delatæ mater
ſtet,vel præmortua ſit ſecundum eum ibi.& Io.And.
in addit.Spec.ſuper rub.de ſucceſ.ab inteſta. Bal.in l.
ſi defunctus. C.de ſuis & legi.hære. & in l.quicũqne.
C.de ſeruis fugitiuis. Cum quibus tranſit Iaſon in l.
de quibus.vi j.col.ff.de legi.& Paul. conſil. ccexliiij.
incipien. Primum eſt.in fi. ſed plenius in l.illam.vbi
etiam Alexand. C. de collatio. vbi dixit hoc verum,
quo ad cognatos filio defuncto coniunctos ex perſo
na matris tantùm, vt ſunt auus & auia materni, fra-
ter & ſoror, & cæteri ex latere matris tantùm, qui
omnes indubitanter excluduntur, prout à ſimili vi-
60 diſtis in verbo, duas habens filias. † ꝙ excluſa filia
per ſtatutum propter maſculos cenſentur etiam ne-
potes & cæteri deinceps ex ea deſcendentes excluſi,
ſiue filia viuat tempore delatæ ſucceſsionis, ſiue non.
Sed in aliis cognatis filio defuncto coniunctis non
ex latere matris tãtùm, ſed patris tantùm,vel vtrinſ-
que ſcilicet patris & matris plenè diſtinguit Paul. in
d.l.illam. quem in aliquibus ibi ſequitur Alexan. vt
per vos videre poteritis, ne vobis tædioſus exiſtam.
Tamen mihi videtur opinio Bar. vbi ſuprà indiſtin-
ctè loquentis æqua,ac menti & intẽtioni ſtatuti con-
ſona: videlicet quòd quicunq; cognati excluduntur
in quibus & per quos nomen domus conſeruari non
poteſt,cùm etiam illa eſſet mens legis xij.tabularum,
ad quam ſtatutum reducere intendit ius ſuccedendi,
ſecundum quam legem nulla etiam matri debeba-
61 tur legitima in bonis filij. Puto † tamen, quòd ſi
mortuo filio ab inteſtato mater ei ſuperuiuens repe-
riretur pauper & indotata, nec patrem haberet, nec
patris hæredes ad eam ſufficienter dotandum vel ali-
mentandum, tunc ei alimenta deberentur condecen-
tia in bonis & hæreditate filij ſui ab inteſtato mortui,
non quòd alimenta ei debeantur iure naturæ, vt dixi
ſecundùm Baldum in dicto § ius naturale. Nec legi-
tima tanquam ſubſidium loco alimentorum præſta-
tur,ſed ei tunc deberentur de iure poſitiuo ex quadã
æquitate, ac pio rationis dictamine, ſi non habet vn-
de viuat in honorem præteriti matrimonij, & quo-
dam debito filiationis,vel petere poſſet & vti proui-
ſione Auth.præterea.C.vnde vir & vxor. de quo ta-
men dicam ĩ.in iiij.principali art. & vj. conclusione:
nam ſicut tenetur mater alere filium pauperem, ſic
econtra filius matrem, vt ſentit Bal.in j.parte conſil.
lxxxv.incipien.ſtatuto ciuitatis Florentiæ. vbi autem
mater ſufficienter dotata foret, aut domus paterna
ſufficiens,vel eſſet ipſa aliter diues, certè tunc agnati
eam penitus excluderent, ita quòd aliud petere non
poſſet præter dotem,quam marito dederat. Et cæte-
ra quæ maritus ei fortè in teſtamento reliquerat, vel
aliàs donauerat. Aut ſtatutum vel conſuetudo patriæ
ei detulit, ſicut Florentiæ: vbi per ſtatutum alimen-
ta ei debentur ſecundùm Bald.in dicto conſilio. Et
62 †Tholoſæ vbi vxor marito ſuperuiuens tenendo vi-
duitatem per annum luctus lucratur ex conſuetudi-
ne & ſtatuto ciuitatis tertiam partem dotis ſuper bo-
nis mariti:pro modo quantitatis ſolutæ dotis: quia ſi
dedit duodecim,recuperabit decem & octo.Et ſex lu
crabitur, quæ ſunt tertia pars dotis & augmenti, ſe-
cundum vulgare eorum qui dictum augmentum,
[de quo plenè habetur in iiij. principali arti. in iiij.
concluſi.] vocant agentiamentum. Et ſi vxor nihil de
dote ſoluerit, nihil ſuper bonis mariti vltra dotem
lucrabitur, niſi pro quantitate dotis ſolutæ,per text.
in Authen.ſed quæ nihil præſtitit.C.de pact.conuen.
tam ſuper dote quàm propter nuptias donatio. Niſi
maritus fidem habuiſſet de dote: quo caſu quo ad lu-
crum ex dote percipiendum perinde haberetur, ac ſi
dos realiter ſoluta fuiſſet, vt ibi per doct.& Guid.pa
pæ.q.cclxxiiij.& clarius.q.ccccclxv.[Ne ſit in pote-
ſtate mariti habendo fidem de dote aut parte illius
fraudare ſtatutum & vxorem in illo lucro: tamen re-
perio fuiſſe arreſto parlamenti Tholoſæ dictum die
xxvj. April. Anno domini M.cccc v. de quo ĩ. fit
mentio: inter Raymundum Pageſe dominum loci
de Azas Tholoſæ habitatorem, & Annam de Noue
relictam Bertrandi fratris dicti Raymundi, ſoluen-
dum eſſe agentiamentum dotis dictæ Annæ pro mo-
do & quantitate tantùm dotis ſolutæ:licet dictus Ber
trandus eius maritus de parte illius fidem habuiſſet.
vnde ſeruata fuit ſimpliciter & indiſtin.d. Auth. ſed
quæ nihil.]Et ſic antequam ex conſuetudine Tholo-
ſana mulier aliquid lucretur ratione dotis,neceſſe eſt
quòd annum luctus perfecerit in viduitate, & quòd
dotẽ viro per antea ſoluerit,vel de illa maritus fidem
habuerit. Vltra quod lucrum aliquid iure legitimæ
mater non habebit in bonis profectitiis filij præde-
functi. Et ſi filius nihil à patre habuiſſet, mater ab
agnatis filio ſuccedentibus dotem ſuam recuperare
non poſſet.Et minus recuperaret agentiamentum:ta
men ex bonis filij aduentitiis velut pauper & indo-
tata,ſi nihil aliud haberet,alimẽtari deberet, vt vidi-
63 ſtis.(Additio.) Et † ita ſcilicet quòd mater ſtantibus
agnatis etiam legitimam petere non poſſet in bonis
filij etiam pupilli, & ſic teſtari non valentis præde-
functi, fuit deciſum per arreſtum curiæ parlamenti
Tholoſæ die xxvj.menſis Aprilis, Anno domini M.
cccc v. in cauſa ſucceſsionis nobilis quondam Ber-
trandi Pageſie domini loci de Azas habitatoris Tho-
loſæ:cuius filia hæres teſtamentaria poſt illius mor-
tem ferè annicula deceſsit, matre eius videlicet An-
na de Noue & fratribus dicti quondam Bertrandi Pa
truis ſuis & conſequenter agnatis ſeu eorum altero
ſuperſtitibus, inter quos matrem videlicet & agna-
tos fuit ſuper poſſeſſorio diſceptatũ, ſed finaliter ni-
hil fuit dictæ Annæ matri etiam iure legitimæ filiæ
ſuæ adiudicatum vltra dotem & agentiamentum
ſibi per conſuetudinem debitum: & ſummam ei in te
ſtamento domini Bertrandi quondam mariti ſui reli-
ctã,imò vniuerſa dictæ filię ſucceſsio agnatis reman-
ſit, ſeu antiquiori capiti domus, quia vbi agitur de
agnatis ſuccedẽdis,ille ſolus vocatur qui fortè ſtatu-
to aut loci conſuetudine vel prædeceſſorum volunta-
te prærogatiuam habet ſuccedendi: in cuius perſona
domus conſeruatur. [Vt plenè dicitur ſuper verbo,
in eodem teſtamento relinquens.in xviij. limita. loquen-
do de primogenitura.] Si autem de primogenitura
non eſſet inter eos ex conſuetudine vel aliàs priuile-
gium, omnibus agnatis proximioribus pari gradu
conſtitutis ſucceſsio deferretur. vnde ſi filio defun-
cto plures ſupereſſent patrui æquali gradu conſti-
tuti, omnes excluſa matre nepoti defuncto æquali-
64 ter ſuccederent. Nec † admitteretur filius alterius
fratris cum patruo aut patruis ſuis, licet de iure com-
muni

mnni nepos perſonam repręſentet ſui patris: qui ſi
viueret, ad ſucceſsionẽ cum aliis admitteretur.inſtit.
de hæredita. quæ ab inteſtato. §. cum autem filius.
quia edictum ſtatuti nõ ſic aperitur nepoti,ſicut edi-
ctũ prętoris continens ius cõmune.quod etiam ei a-
peitum non fuiſſet, ſi prætor expreſſè non dixiſſet.
l.ſi poſt mortem.§.finali. ff. de contratabul. & dicto
§.cùm autem filius.& ſic in caſu non via inteſtati per
patruum non communicatur nepotibus, de quibus
ſtatutum non loquitur. l. illam. ibi, eo quòd nulla
conſtitutio.C. de collat. ſecundum Baldum in tertia
parte conſilio allegato, trigeſimaſecunda col. Vnde
ius illud repræſentationis locum non habet hoc caſu
niſi ſtatutum expreſsè hoc diceret, vel aliâs conſue-
tum eſſet, vt infrà dicam in primo membro primi ar-
ticuli. vbi de hoc iure repręſentationis plene dice-
65 tur. Cogitabitis † tamen, quia ſuper hoc aliqualiter
dubio, vbi ſtatutum ſimpliciter & per conſequens
indefinitè & generaliter loquitur de excludẽdo ma-
trem propter agnatos, quorum appellatione nepotes
etiam veniunt. [Et ita concluditur in dicto primo
mẽbro primi articuli principalis harum ab inteſta-
66 to ſucceſsionum.] Et † ſtatuta confusè loquentia ſe-
cundum ius commune ſunt interpretanda & intelli-
genda. Et non tam dubitatem, vbi ſtatutum matrem
excluderet propter patruos: & præmiſſa intelligatis
vera ſcilicet matrem eſſe excluſam propter agnatos,
ſcilicet maſculos per rationem ſtatuti, vt nomen
conſeruetur. Et ſic amita defuncti matrem nõ exclu
deret, cùm in ea nomen & arma domus conſerua-
ri non poſſent. ſecundum Bartolum in dicta l. ſe-
cunda. ff. ad Tertullianum. licet Bald. conſuluerit
contrarium in prima parte conſilio centeſimo qua-
drageſimotertio, incipiente, Statutn ciuitatis Par-
67 mæ. Præterea † ſanè intelligatis matrem per agna-
tos eſſe excluſam in bonis filij mortui aliunde quæ-
ſitis, quàm ex munificentia matris ex linea materna
habitis. Quoniam in illis mater propter agnatos non
excluderetur, imò eſſet illis potior. argum. l. quod
ſcitis.§.finali.ſecundum intellectum Barto.ibi. C. de
bonis quæ liberis.& l.de emancipatis.§. finali. C. de
legitimis hæredibus.de quarum intellectu latius vide
bitis in dicto primo articulo. Nam in talibus bonis
à linea materna filio prouentis ceſſant rationes dictũ
ſtatutum fundantes, vt ex prædictis clarè intellige-
re poteſtis. Præterea æquum eſt, quòd bona quæ à
materno ſtipite fluxerunt, refluant in illum, vt di-
cta l.quod ſcitis.in fine. ſicut videmus naturaliter fie-
ri, quòd aquæ à mari fluunt, & in mare refluunt, ſicut
enim intereſt agnationem conſeruari ſuffragio bo-
norum ab ea deſcendentium. Sic pariter intereſt co-
gnationem (cuius mater, principium & caput dici-
tur) conſeruari per bona ab ea profecta: ita quòd
contrarium facere eſſet potius rigor, quàm æquitas,
& iniquitas, quàm iuſtitia, ſic largè ſtatutum inter-
pretari, vt mater etiam ab illis bonis propter agnatos
filij præmortui excluderetur, cùm ſatis ſit agnatio-
nem, cognitioni præferri in cæteris filij bonis. Et ita
in propriis terminis conſuluit Bartolus, conſilio
centeſimo trigeſimoſexto, incipiente, ſtatuto vrbis
68 veteris. † Similiter intelligatis agnatos matrem exclu-
dere & eius ſequelam, vbi omnino excluſa matre
ipſi ſuccederent, & ad ipſos deuolueretur ſucceſsio.
ſecus ſi eis ſucceſsio (alia obſtante perſona) nõ defer-
retur. Quo caſu cùm eorum non interſit, matrem ex
cludi, certè eam non excludunt, vt pulchrè conſuluit
Ange. conſilio ducenteſimo decimo, incipiente, Sta-
tutum ſupradictum. Qui ponit exemplum in ſtatu-
to matrem excludente à ſucceſsione deſcendentium
ſuperſtite maſculo vel patruo, quia cùm tunc ſoror
perſonæ defunctę, de cuius ſucceſsione agitur, exclu-
dat patruum, cùm ſit caſus omiſſus à ſtatuto. l. com-
modiſsimè. ff. de liberis & poſthumis. Certè ſtante
ſorore non vocatur patruus ad ſucceſsionem, obſtan
te ei ſorore à ſtatuto omiſſa: & ſic in diſpoſitione iu-
ris communis relicta, quæ patruum excludit, & ad
ſucceſsionẽ fratris ſimul cum matre vocatur per Au-
thenticam, defuncto. C. ad Tertullianum. [Imò vi-
detur vocari patruus ad ſucceſsionem, cùm ratio ſta-
tuti adhuc duret, quæ eſt conſeruatio nominis & fa-
miliæ domus, vt ſupra vidiſtis, quæ per ſororẽ perde-
retur.] Vnde mater hoc caſu, per medium ſororis
ſeu filiæ ſuæ conſequetur, quod per ſe conſequi non
potuiſſet: quia patrui tunc ſolùm matrem excludunt
cùm ſoli cum matre ſuperſunt, & ſuccedere poſ-
ſunt, aliâs non, vt ibi plenè probat: ſuper quo co-
gitabitis, quia ipſe præſupponit talia ſtatuta eſſe odio
ſa eo ſolo, quòd ſunt contra ius commune: & tamen
ſuprà contrarium fuit concluſum. Bene tamen fateor
eius deciſionem in genere eſſe veram, quòd vbi pa-
trui ſuperſtites eſſent ad ſuccedendum inhabiles, a-
liter quàm per exiſtentiam perſonæ fœmineæ, ma-
ter non excluderetur. l. ſiue ingenua. §. ſed ſi ſint
ſui. ff. ad Tertullianum. & l. ſi necem. §. ſi deportatus.
ff. de bonis libertorum. & l. prima. §. filium. de con-
tra tabul. Idem ſi agnati omnes hæreditatem eis per
ſtatutum delatam repudiarent, aut nullus ſtaret in
vita: quia cùm fauore eorum eſſet mater excluſa, vt
ſuprà dixi, ceſſante illo fauore, qui erat cauſa exclu-
ſionis ipſius matris, ceſſat excluſio. capitulo, cum ceſ-
ſante. de appellationibus.

Præterea vbi agnati ſucceſsionem repudiarent,
renuntiarent eorum fauori, prout de iure poſſunt. l.
quo l fauore. C. de legibus. & l. ſi quis in conſeriben-
do C. de pactis. Adeo quòd decidit Baldus in dicta l.
69 prima. C. de ſecundis nuptiis. † quòd ſi mater non
poſſet ab inteſtato ſuccedere, niſi in certa parte, pu-
ta octaua, vt cauetur ſtatuto Tudetti: & agnati reſi-
duum hæreditatis eiſdem delatum repudiarent ex
neceſsitate iuris accreſcendi, accreſceret matri por-
tionem habenti, vt videbitis in quarto præludio in-
70 frà. Vlterius † & poſtremò intelligatis agnatos ma-
trem excludere & ſequelam eius, vbi filius ab inte-
ſtato deceſsit. Si autem cum teſtamento decederet, in
quo matrem hæredem inſtituiſſet, vel ea non ſtan-
te alium ex ea parte deſcendentem, aut cognatum
collateralem, tunc ei mater agnatis excluſis ſuccede-
ret, ſi conſuetudo in contrarium non obuiaret: quæ
filium teſtari fauore agnatorum prohiberet, vt ſu-
prà dixi. Et idem quolibet alio hærede inſtituto co-
gnato vel penitus extraneo, qui non obſtante ſtatu-
to ſuccederet ex teſtamento, ſecundum Ludouicum
conſilio centeſimo nonageſimonono, incipiente,
71 præſens ſtatuti particula. † vbi plus dicit, quòd etiam
ſi hoc caſu teſtamentum filij præmortui eſſet nul-
lum, aut ex aliquo defectu irritaretur, & ſic cauſa te-
ſtati deduceretur ad cauſam inteſtati, mater tunc ab
inteſtato non excluderetur per agnatos poſtquam
filius teſtamentum fecit, quamuis inutiliter, in quo
matrem inuitauit, niſi vſus communis haberet con-
trarium. allegat Bartolus in dicta l. prima. ff. de ſuis
& legitimis hæredibus. tamen Angelus vbi teſtamẽ-
tum eſſet nullum vel irritaretur, tenet contrarium,
conſilio vigeſimoſexto, incipiẽte, ſtatutum excludẽs
matrem

matrem. & ſentit Antonius de But. cõſilio vigeſimo, incipiẽte, æquitas valde ſuggerit. quod puto verius. Cùm eo tunc ac ſi nullum fecilſet teſtamentum, dicatur ab inteſtato mortuus, vt ſuprà vidiſtia in principio: quòd vbi teſtamentum non tenuit ex defectu ſolennitatis, aut irritum quouiſmodo deductum eſt, licet de facto teſtatus fuerit, ſemper videtur ab inteſtato deceſsiſſe, ita quòd tota hæreditas debetur ab
72 inteſtato vocatis. † Ex agnatis quibus iuſtè acquiritur etiam in foro conſcientiæ, non obſtante tali teſtamento & voluntate teſtatoris nulla vel inutili: ex qua nunquam adiri potuit hæreditas, nec acquiri hæredi ſcripto. ſecundum Baldum in quadam ſua diſputatione incipiente, ſtatuto cauetur. & in l. ſi poſt diuiſionem. & l. cum quis. & vtrobique clarius Iaſon C. de iuris & facti ignorantia. & plenè Alexander in l. nemo poteſt. ſeptima colum. ff. de legatis primò, vbi dicit hoc verum, niſi conſcientia ab inteſtato ſuccedẽtis ei dictaret vel ſcrupuloſè perſuaderet, malè faceret ſubtrahendo hæreditatem hæredi ſcripto in tali teſtamento nullo aut irritando, quo caſu neceſſe haberet obedire cõſcientiæ ſuæ: quod eſt notandum.

73 Vnum † tamen menti tenebitis, quòd licet ſtante dicto ſtatuto vel conſuetudine, mater excludatur à ſucceſsione filij inteſtati, non tamen excluditur à tutela eiuſdem, ſi illam gerere velit iuxta Authẽticam, matri & auiæ. C. quando mulier tutoris officio fungi poteſt. ſecundum Ioannem Andræam in additioni. Speculi, titulo de curatoribus, in fine. niſi per ſtatutum expreſsè à tutela excluderetur. & ita etiam tenet Baldus in quarta parte, conſilio cẽteſimo vndecimo, incipiente, ſtatutum quod ego vidi. Et ratio eſt: quia matri non defertur tutela filiorum, eo quòd hæres, ſed eo quia mater eſt. ideo licet per ſtatutum excludatur à qualitate hæredis, non tamen excluditur à qualitate matris, ſecũdum Salicetum in l. ſicut. C. de legitima tutela. & dicta Authentica matri & auiæ. idem conſuluit Alexander in tertia parte, conſilio centeſimo decimo. verſiculo, & poſito &c.

Secundò, præſuppono, quòd defuncto aliquo ab inteſtato ſoli hæredes legitimi ad ſucceſsionem vocantur, ſecundum gradus prærogatiuam: vt qui defuncto erat in gradu proximior, ſit in ſuccedendo po-
74 tior. Et † inde eſt, quòd ſola ab inteſtato ſucceſsio, & non ex teſtamento quo interdictum extranei ad eam vocantur, dicitur propriè legitima ſucceſsio, quaſi ſola lege delata abſque hominis miniſterio, licet ſucceſsio ex teſtamento largè & minus propriè dicatur legitima ſucceſsio: ſed non omnino impropriè, cùm ſit confirmata, licet non inuenta à lege duodecim tabularum permittente quemcunque hæredem etiam extraneum teſtamento inſtitutum habere hæreditatem. l. obuenire. ff. de verborum ſignificationibus. Tamen illa propriè & ſtrictè dicitur legitima ſucceſsio, quæ ſine hominis miniſterio defertur à lege: & abſque teſtamenti vel cuiuſcunque alterius diſpoſitionis medio, ita quòd illi ſoli hæredes dicuntur legitimi, qui per legem ab inteſtato vocantur. l. prima. ff. de legitima tutela. & textus melior in iure, qui hanc ponit differentiam, quem Baldus ibi ad hoc dicit ſingularem in l. tertia. §. de illo. ff. pro ſocio. facit l. illud. ☞ de acquirenda hæreditate. [Qui autem veniant appellatione hæredum ſimpliciter prolatorũ, vide infra ſuper verbo. *ſi abſq; liberis moreretur*. primò. in materia ſubſtitutionis pupillaria circa principium.

75 Ex † quo nobis in practica magnus & notabilis reſultat effectus, quòd ſi quis pro ſe & legitimis hæredibus emphyteuſim acquireret, nõ venirent ad illum, niſi illi qui propriè dicuntur hæredes legitimi, qui ſoli cenſentur vocati tanquam ab inteſtato ſucceſſuri, & non in teſtamento inſtituti, de quo per Alexã. in l. ex facto. §. ſi. circa fin. ff. ad Trebel. niſi tales fuiſſent in teſtamento inſtituti, quia aliàs fuiſſent ab inteſtato vocati, qui non minus dicuntur hæredes legitimi, ſecundum Bart. in l. iij. ff. de lega. primo. Et non ſolùm filij erunt legitimi hæredes & deinceps cæteri deſcẽdentes, ſed etiam quicunque alius primũ gradum parentelæ tenens habilis ab inteſtato ſuccedentium, vt dicto §. de illo, ſecundum Alex. ibi, ſiue ſit maſculus, ſiue ſit fœmina, ſecundum Ioan. Andr. in c. Raynaldus. infrà eo. Vnde reſtat illam propriè legitimã eſſe ſucceſsionẽ, quæ ab inteſtato defertur. Et illos eſſe legitimos hæredes, qui tanquam in gradu parentelæ proximioris, ab inteſtato vocantur, vt plenè per Iaſ. in l. prima ij. col. C. quando non petentium partes peten. accreſcant. vbi ad præmiſſa plura adducit notan-
76 da conſilia. Circa † quam legitimam ſucceſsionem, quæ ab inteſtato defertur, ne varietas & intricata legum ciuilium diuerſitas, quæ potius intellectũ iuuenum præſertim canoniſtarũ oneraret, quàm inſtrueret, vos à vero intellectu præſentis materiæ ſatis difficilis diuertat & errare faciat, conſiderare habetis ☞ quatuor iura, quorum tria propria imperator, [Io. Fab. cõqueritur de imperatore in lib. inſtitutionum vetera iura hodie inutilia recitante.] qui vias intelligendi faciles dare iuuenibus, tam in procœmio inſtitutionum, quàm titu. de iuſtitia & iure. §. his itaque. pollicitus fuerat, ſed non fecit, imò veterem prudentiam nobis hodie ſuperuacuam cõplexus eſt, de quo Io. Fab. regnicola noſter, eum quaſi reprehendens cõqueritur in §. reperitis. inſtit. de ſeruili cognatio. ſic dicens, vtinam imperator ab antiquitatibus furatus non fuiſſet hũc librũ, ſcilicet inſtitutionũ. Sed ſolùm iura moderna, quibus hodie vtimur, in eo recitaſſet, & nobis tradidiſſet. Ob quod ne turbetur cor veſtrũ, neque formidet, ſcire debetia in hac legitima ab inteſtato ſucceſsione quatuor iura eſſe conſideranda.

Primum fuit ius antiquiſsimum legis duodecim tabularum, quo iure duæ ſolæ ab inteſtato ſuccedebant perſonæ, videlicet ſuus hæres, id eſt, proximior per rectam lineam deſcendens, qui tempore mortis eius de cuius ſucceſsione agebatur, erat in ipſius poteſtate veluti filius, ex eo nepos, & cæteri deinceps. Et aliquo illorum non ſtante, proximior ſuccedebat agnatus de agnatione defuncti ſeu linea collateralium maſculina procedens. Inſtitutio. de legitima agnatorum ſucceſsione. §. primo. Et poſt illas duas perſonas (id eſt, illis non ſtantibus tempore mortis defuncti) ſtatim ad ſucceſsionem vocabatur fiſcus, vt dicto. §. primo. & §. placebat. eodem titulo. & l. finali. ff. de ſucceſſo. edicto. Cuius quidem legis duodecim tabularum verba pouuntur in l. pronuntiatio. ff. de verborum ſignificatione quæ talia ſunt: Non exiſtente ſuo hærede proximior agnatus familiam defuncti habeto &c. Sed quia ſucceſſu temporis lex iſta Romanis viſa fuit nimis rigoroſa, fiſco exceſsiuè fauens, cùm matrẽ à filij ſucceſsione ab inteſtato defuncti, & econtra filium à materna ſucceſsione excluderet: quia ſuus hæres eſſe non poterat, tanquã in eius poteſtate non exiſtens. inſtitut. de adoptio. §. fœmi-
77 næ. Fuit † ſecundo loco factum ſenatuſconſultum Tertull. quo mater filio abſque liberis inteſtatè defuncto ſuccederet, & non fiſcus. Pariter ècõtra factũ fuit ſenatuſconſultũ Orſicianum. quo filius etiã matri ſic

tri ſic

tri ſuccederet, vt plenè habetur. ff. C. & inſtitu. ad Or-
ficianum & Tertullianum, per totum. ſuperuenit de-
inde tertium ius, ſcilicet ius prætorium, quo iure ex-
cluſo illo, qui proximior agnatus erat tempore mor-
tis eius, de cuius ſucceſsione agitur, repudiatione aut
temporis lapſu, vt quia tempore determinato bono-
rum poſſeſsionem non agnouit, non ſtatim vocare-
tur fiſcus, ſed ſuccederent cognati, ſcilicet per lineam
fœmineam deſcendentes, ex quo reſultabat cogna-
tos de iure ciuili antiquo, ſcilicet legis duodecim ta-
bularum fuiſſe incognitos, ſed prætor benignitate
motus ſola conſanguinitatis iura conſiderans, eos ad
ſucceſsionem vocauit, & recepit. inſtitutio. de ſucceſ
ſion. cognatorum. in principio. & l. fina. C. vnde legi-
timi. Tamen conſiderato hoc iure prætorio, adhuc
maxima reſultabat iniquitas, ad quam prætores non
aduerterant, cùm ſæpe contingeret, quòd mortuo ali-
quo ab inteſtato pluribus relictis agnatis, & cogna-
tis diuerſi gradus, vno agnato proximiore lapſu tem-
poris, aut repudiatione excluſo, cæteri agnati remo-
tiores excluſi manebant, poſtquàm proximiores, &
in primo gradu agnatorum tempore mortis defun-
cti (de cuius agebatur ſucceſsione) non fuerant, &
vocabantur ad illam ſucceſsionem cognati. vnde re-
periebatur, quòd interdum vnus cognatus longè in-
ferioris gradus, quàm eſſet aliquis de ſuperſtitibus
agnatis ſuccedebat, tota agnatione contra rationem,
78 & æquitatem excluſa. † Ideo ſuperuenit quartum
ius, ſcilicet nouiſsimum, quo nunc vtimur, per quod
ſublata fuit differentia agnationis & cognationis, a-
deò quòd hodie cognati ſuccedunt ſicut agnati, & ſi-
mul cum eis, vbi ſunt eiuſdem gradus, & ſi diuerſi
gradus forent, ſalua gradus prærogatiua (vt qui pro-
ximior eſt præferatur) ſimul ſuccedunt. in §. reliquū.
in Authentica, de hæreditate ab inteſtato. collatione
viij. Ita quòd hodie in hac ab inteſtato ſucceſsione
ſublata fuit ſexus differētia, vt ibi, ſicut ſublata fuerat
in ſucceſsione ex teſtamento. l. maximum. C. de libe-
ris præteritis. Etiam in feudis in præſenti regno
Franciæ, in quibus ſuccedunt fœminæ ſicut maſculi,
ſecundum Ioannem Fabrum, in Authentica ingreſ-
ſi. C. de ſacroſanctis eccleſiis. vt plenè vidiſtis in ver-
79 bo, *Duas habens filias*. † Pariter etiam cùm in ſuc-
ceſsione aſcendentium (ad quam liberi priore loco
vocantur) quatuor emanaſſent iura. Primum fuerat
ius ciuile antiquum, ſcilicet iura digeſtorum, poſt legē
illam duodecim tabularum factum, & ius antiquum
codicillorum ſubſecutum, quibus iuribus filij eman-
cipati erant iure ciuili incogniti, & penitus reputa-
bantur extranei, & conſequenter patri non ſuccede-
bant ab inteſtato, ſed ſoli ſui hæredes, videlicet filij
in poteſtate conſtituti. inſtitution. de exhæredatione
libero. §. emancipati. Secundum fuit ius prætorium,
quo filij emancipati fuerunt à benigno prætore co-
gniti, & ad patri ſuccedendum admiſsi, & recepti ſi-
cut liberi in patria poteſtate conſtituti. inſtitu. de bo-
norum poſſeſsione. in principio. Tamen neceſſe ha-
bebāt petere bonorum poſſeſsionem, vnde liberi in-
tra annum à prętore. Quo elapſo tempore excluſi
erant à ſucceſsione, quod non fuiſſet de iure ciuili, ſi
in patris poteſtate fuiſſent, imò triginta annos ha-
buiſſent ad paternam hæreditatem petendam. l. li-
cet. C. de iure deliberandi. Tertium fuit ius nouella-
rum conſtitutionum. C. ſcilicet. l. meminimus. C. de
legitim. hæredibus. quo nouiter ſtatutum fuerat filios
emancipatos patri ſuccedere ad ſimilitudinem ſuo-
rum, ſcilicet in poteſtate conſtitutorum. Quia cùm
nullum ſimile ſit idem l. quod nerua. ff. depoſiti. Ex
illo iure multæ inſurgebant ambiguitates. An in om-
nibus ſimiles eſſent, vel in aliquibus diſsimiles. Su-
peruenit quartum & vltimum ius nouiſsimum Au-
thenticorum, quo nunc vtimur, per quod ſublata fuit
omnis differentia emancipationis, & patriæ poteſta-
tis in hac ſucceſsione ab inteſtato, vt in Authentic. de
hæred. quæ ab inteſtato deferun. §. nullam verò. Siue
agatur de ſucceſsione inter aſcendentes & deſcenden
tes, aut collaterales: quia vbique emancipati hodie
ſuccedunt, ac ſi eſſent ſui in patris poteſtate conſtitu-
ti. Salua inter eos duntaxat ſola gradus prærogatiua.
Et ſicut filij verè emancipati ac ſi ſui forent, ſucce-
dunt, ſic etiam & multò facilius illi, qui verè eman-
cipati non fuerant. Sed pro emancipatis habentur,
quales ſunt filij ſeorſum à patre habitantes, & larem
diſtinctum tenentes, qui ex teſtamento & conſue-
tudine Toloſanā habentur pro emācipatis. Attamen
patri ſuccedunt cum ſuis & patre commorantibus &
habitantibus. Quo autem ad ſuccedendum ex teſta
mento manet adhuc in aliquibus differentia ſuitatis
& emancipationis, vt plenè videbitis ſuper verbo, *ut
eodem teſtamento relinquens*. primo, & in verbo, *Si abſ-
que liberis moreretur*. ſecundò in materia pupillaris ſub
ſtitutionis. Et fortè adhuc durat illa differentia quo
ad modum ſuccedendi, & etiam quo ad effectū tranſ-
miſsionis etiam ſucceſsionis ab inteſtato, vt videbi-
tis in verbo, mortuo itaque teſtatore. ſecundò. Ter-
80 tiò præſuppono, † quòd vbi agitur de ſucceſsione
aſcendentium ab inteſtato mortuorum deſcenden-
tes vſque in infinitum vocantur, nulla facta differen-
tia ſexus nec ſuitatis & emancipationis, niſi ſola gra-
dus prærogatiua. Et idem econtra aſcendentes ſuis
ſuccedunt deſcendentibus in infinitum, ſi ſoli ſint.
Si verò ageretur de ſucceſsione alicuius collateralis,
vt quia non ſunt aliqui de recta linea, aut tales ſuper-
ſunt aſcendentes, cum quibus collaterales interdum
ſuccedunt, vt videbitis, licet olim iure antiquo, & no
uo agnati infra decimum gradum, aut decimo gra-
du exiſtentes ad ſucceſsionem admitterentur, & ho-
die admittantur, cognati autem vſque ad ſextum gra-
dum, & non vltrà admittantur. inſtitu. de ſucceſsio.
cogna. §. fina. Tamen hodie iure, quo vtimur nouiſ-
ſimo, poſtquam ſexus differētia ſublata fuit, cognati
ſicut agnati, ſoli vel ſimul vſque ad decimum gradū
ſuccedunt. in Authentica de hæredita. quæ ab inteſta-
to. §. ſi verò neque fratres. vbi gloſſ. Bartolus, & cæte-
ri in Authentica in ſucceſsione. C. de ſuis & legitimis
hæredibus. Quod procedit, etiam ſi tales cognati hæ-
reditatem peterent de iure pretorio, quo erant ſolùm
cogniti vſque ad ſextum gradum: quia etiam hodie
admitterentur vſque ad decimum, ac ſi venirent &
hæreditatem peterent de iure ciuili, per textum in di-
cto §. nullam verò. ibi, in quacunque ſucceſsione. Et
ibi, In omnibus ſucceſsionibus vacare differentiam
&c. ſecundum Baldum & Alexādrum in l. certum. C.
vnde legitimi. Quicquid in contrarium ibi tenuiſſet
81 Salicetus. † Quæ iura nouiſsima cùm fuerint fauore
cognatorum edita, vt ſcilicet agnatis parificentur, nō
debent in eorum retorqueri lęſionem, imò in augmē
tum honoris, & non diminutionem vtilitatis, quia
quæ ad augmentum fiunt non debent interpretari in
diminutionem. argumento l. quod fauore. C. de le-
82 giti. † Ex quo ſingulariter decidit Baldus in dicta l.
certum. quòd licet hodie pariter admittantur cognati
cū agnatis, adeò quòd venire poſſunt per caput vnde
legitimi, ſicut agnati: licet olim deficientibus agnatis

venire non poſſent,niſi ea capite vnde cognati, tamẽ
prop er hoc non perdunt ſuum proprium caput, vn-
de cognati,nec ſunt hodie hæc duo capita,ſcilicet vn
de legitimi, & vnde cognati,in vnum caput transfu-
ſa,ſed remanent duo capita integra, & ſeparata.Quæ
deciſio eſt magni effectus:quia collateralis ad ſucceſ-
ſionem vocatus ſiue agnatus,ſiue cognatus exiſtat, ſi
fuerit à bonorum poſſeſsione vnde legitimi lapſu tẽ-
poris excluſus,poterit hoc nõ obſtante ſuccedere per
bonorum poſſeſsionem vnde cognati, per textum in
l.j.§.ſed videndum.ff. de ſucceſſo.edicto. quia expe-
dit nobis plures vias habere.l.ſi domus.ff.de ſeruitut.
vrbanorum prædiorum.Sicut à ſimili in ſuis hæredi-
bus decidit Bald.in dicta l.licet.C.de iure deliberan-
di.vt infrà in quarto præludio latius dicetur. Nec eſt
in hoc hodie correctus dictus §.ſed videndum.ſecũ-
dum Alexand.in dicta l.certum.Credo tamen, quòd
ſtante ſtatuto aut cõſuetudine, quòd agnati excludãt
matrem,de quo ſuprà vidiſtis in primo præludio. Ta
le ſtatutum vel conſuetudo non extenderetur ad co-
gnatos,in excluſionem matris cognati defuncti,ſicut
eam excluderent agnati:quia ſtatutum de illis non lo
quitur,ſed de agnatis tantùm.Prætereà rationes pro-
pter quas agnati eam excludunt, videlicet vt nomen
domus & familiæ conſeruetur , deficiunt in cognatis
ea fœmineo ſexu propagatis,qui in alienam tranſie-
runt familiam,nomen illorum capientes ad quos trãſ
eunt.inſtitut.de patria poteſtate,in fine.quod non eſ-
ſet,imò cognati matrem excludere viderentur,ſi duo
hæc capita eſſent hodie in vnum transfuſa,prout non
ſunt , licet cognati priuilegio gaudeant ſuccedendi
cum agnatis vſque ad decimum gradum incluſiuè, &
nòn vltrà: imò veniret coniunx ſuperſtes,aut colle-
gium, vel fiſcus, vt infrà videbitis in quarto & quin-
to articulis. Ex quibus pariter aliud reſultat notabi-
le , quòd ſi ſtante dicto ſtatuto filius deceſſerit matre
ſua,agnatis , & etiam cognatis ſuperſtitibus , licet ſi
mater non eſſet,cognati cum agnatis ſuccederent,ta-
men non ſuccedunt obſtante ea matre , quæ licet ex-
cludatur per ſtatutum, tamen cognatos excludit ,ita
quòd agnati conſequuntur per medium illius, quod
per ſe non poſſent ſecundum aliquos. Alij verò con-
tra per ea, quæ ſuprà dixi in primo præludio , quia ſi
ſtatutum excludit matrem , facilius excludere debet
cæteros cognatos , per rationes , quas ibi vidiſtis.
83 † Vnum tamen reſtat , quòd in hac materia ſucce-
dendi ab inteſtato eſt differentia inter lineas , quæ
duæ ſunt , ſecundum Baldum in tertia parte,conſilio
cclxxj.videlicet linea recta,& linea inflexa ſeu tranſ-
uerſalis.Et recta linea eſt duplex , ſcilicet aſcendens
& deſcendens,quæ clara eſt:quia à patre incluſiuè in
ſuperius eſt linea aſcendens,& à filiis etiam incluſiuè
in inferius eſt linea deſcendens. Similiter linea tranſ-
uerſalis eſt duplex , ſcilicet ſuperior,vt patruus , ami-
ta,auunculus, & matertera : Et deſcendens ſeu infe-
rior eſt,vt frater,fratris filius, ſoror, & ſororis filius,
& deinceps. Vnde in recta linea exiſtentes, in qua
ſunt deſcendentes & aſcendentes, ſibi inuicem ſucce
dunt in infinitum,ſed non collaterales, niſi vſque ad
84 decimum gradum. † Eſt & alia differentia inter eos,
quia in computatione graduum in prima linea ſeu re-
cta non eſt aliqua differentia inter ius ciuile & ca-
nonicum : quia vtroque iure filius eſt in primo gra-
du deſcendentium, nepos in ſecundo,& ſic de ſequen
tibus deſcendendo . Pariter aſcendendo pater eſt in
primo gradu aſcendentium , auus in ſecundo , & ſic
85 deinceps aſcendendo.†Sed in collateralibus duo fra-
tres iure iſto canonico inuicem ſunt in primo gradu,
ſed de iure ciuili ſunt in ſecũdo. & ſic de ſingulis.quæ
quidẽ differentia inter hæc iura in collateralibus ſur-
git ex diuerſo modo , & forma computandi gradus.
Nam in his collateralibus in computatione graduum
eſt triplex differentia inter iura prædicta , quoniam
de iure ciuili, ſi velitis ſcire , in quo gradu ſunt ſibi in
uicem collaterales,neceſſe eſt inuenire ſtipitem,ſcili-
cet illum, à quo omnes iſti procedunt & deſcendunt:
quia aſcendere oportet vſque ad ſtipitem , & deinde
à dicto ſtipite deſcendere oportet vſque ad perſonã,
de qua quæritur . Sed de iure iſto canonico non in-
quiritur ſtipes. Et licet gl.in l.iuriſconſultus.ff.de gra-
di.dicat ſtipitem non connumerari pro vna perſona,
vt pariter dicit Bal.in Authen.ſi quas ruinas.C. de ſa-
croſan.eccle.& Ange.in §.hactenus.inſti.de gradi.&
Alex.in l.j.ff.de iuriſdict.omnium iudi. Attamen ſti-
pes connumeratur , vt expreſſè dicit tex. in dicta l.iu-
riſconſultus.§.ſunt ex lateribus.verſi.idẽ faciendum.
Et ita tenent gl. & Docto.ſi eorum computatio be-
ne conſideretur in l.ſi auiæ.C.de ſuc.edic. Or ſi com-
putetur ſtipes pro vno gradu, prout computari debet
per illum tex. Tunc prima perſona à qua cõputatio-
nem incipere volueritis,non computabitur , aliâs ſe-
cus. Et ita concordabitis hanc differentiam , ſecundũ
86 Iaſonem. † Secunda differentia eſt , quia de iure ci-
uili fit graduum computatio ad ſimilitudinem ſcala-
rum, aſcendendo de gradu in gradum vſque ad ſtipi-
tem,& poſteà deſcendẽdo,quæ computatio eſt pro-
pria.Sed de iure iſto canonico non fit cõputatio per
gradus,ſed per ſaltus, ſcilicet ſaltãdo de vna linea ad
aliam , quæ dicitur impropria cõputatio , illa autem
quæ fit de iure ciuili eſt , vt dixi naturalis & propria
arti Arithmeticæ ſuppoſita , quæ eſt ſcientia natura-
lis,vnde illi computationi ſtandũ eſt in cæteris,quàm
in matrimonio . Ita quòd ſi ſtatuto caueretur , quòd
agnati vſque ad quartum gradum excludant matrem
defuncti, tunc computatio fiet ſecundum leges , quæ
propriè dinumerant gradus. Et non ſecundum com-
putationem iuris canonici , quæ dicitur impropria.
Cùm verba ſtatutorum debeant propriè ſumi , & in-
terpretari.l.j.§.hæc autem verba.vbi Docto.ff.de ne-
gotiis geſtis. Sicut etiã acciperetur vbi de gradu non
fieret mentio: quia agnati matrem excluderent ſtan-
tes vſque ad decimum gradũ,ſecundum propriã com
putationem , vt diſputando tenuit Iaco. Butri. quem
87 Bal.ſequitur in dicta l.ſi auiæ.in fin.† Tertia differen-
tia eſt , quia de iure ciuili vnaquæque perſona facit
gradum, ſed de iure canonico duæ perſonæ gradum
faciunt. Et ratio differentiæ eſt,quia regulariter com-
putatio graduum fit per canoniſtas propter matrimo
nia,in quibus duæ ſimul perſonæ conſiderantur.Cõ-
putatio autẽ quæ fit de iure ciuili, fit regulariter pro-
pter ſucceſsiones. Ideo quælibet perſona gradum fa-
cit,ſecundùm Bal.in dicta l.meminimus.C.de legiti-
mis hæredi. Pau.in dicta.l.ſi auiæ.& Chriſtophorum
Porcũ,in §.j.inſti.de gradi. vos autẽ videatis bonam
gl.in c.fin.de conſanguinitate & affinitate. hinc dicit
gl.in dicto §.hactenus. inſti.de gradibus. quòd com
putatio noſtra procedit in matrimonio , ſed compu-
tatio graduum de iure ciuili procedit in materia ſuc-
88 ceſsionum,quod eſt notandum. † Reſtat ergo, quòd
in ſucceſsione ab inteſtato collaterales , nulla facta
differentia ſexus agnationis, & cognationis inuicem
ſuccedunt,hodie vſque ad decimum gradum incluſi-
uè,modo & forma prędictis computandũ,niſi in qua
tuor caſibus, in quibus dicta regula fallit . Primò in

agnatis

agnatis & cognatis patroni, qui liberto vſq; ad quin-
tum gradum ſolum ſuccedunt, Inſti. de ſucceſ. liber-
to. ∮. multis. Quia non ita fauorabiliter debetur eis
ſucceſsio illa, ſicut hæredibus ſuorũ parẽtum. Secun-
dò fallit in eo, qui inceſtas contraxit nuptias: quia nõ
admittuntur agnati nec cognati, niſi vſque ad tertium
gradum. l. ſi quis inceſti. C. de inceſt. nupt. ſecundùm
Bal. in dicta l. certum. C. vnde legi. Nec eſt hodie hoc
caſu aliquid immutatum iure nouiſsimo, vt talis ſuc-
ceſsio ad decimum gradum extendatur, cùm hoc fue
rit introductum odio contrahentis inceſtas nuptias,
& in eius pœnam. Ergo fieri non debet ſucceſsionis
extenſio vſque ad decimum gradum in eius fauorem,
argumen. l. relegatorum. in fi. ff. de interdictis & rele-
ga. Et idem eſt in damnato, de quocunque alio crimi-
ne olim bonorum confiſcationem importante, cui ho
dic collaterales non ſuccedunt vltra tertium gradum.
C. de bonis damna. Authent. bona damnatorum. niſi
damnatus quia fuiſſet ex forma ſtatuti: quia tunc ei
ſuccederetur iure communi, & ſic vſq; ad decimum
gradum, ſecundum Bal. ſingulariter in l. ij. C. qui te-
ſta. facere poſſunt. In regno autem Franciæ ex ſuis le-
gibus, & conſuetudine perſona confiſcata etiã ſolum
bannita ipſo iure ſunt bona confiſcata, prouterat de
iure communi antiquo, ideo parentes in quocunque
gradu exiſtant non ſuccedunt, ſed fiſcus. Tertiò fal-
lit in milite, cui non ſuccedunt agnati nec cognati, ni-
ſi vſque ad quintum gradum. l. ij. ff. de vetera. militum
ſucceſ. ſecundum Ang. in dicta l. certum. & ratio po-
tuit eſſe: quia hæc bona militum creſcentia, vt pluri-
mum à principe, aut in caſtris principis, vel intuitu
eiuſdem acquiruntur: ideo nimirum ſi in talibus bo-
nis fiſcus citius ſuccedat, & vocetur nõ expectato de-
cimo gradu, quã in bonis paganicis. Præterea in ſuc-
ceſsione militum, in qua non ſeruatur, niſi merum &
purum ius gentium, etiam iure veteri nulla conſide-
rabatur ſexus differentia. Quinimo ad ſucceſsionem
militis defuncti, ita vocabantur cognati, ſicut agna-
ti, vt dicta l. ij. Adeò quòd non putant moderni hoc
caſu aliquid fuiſſe iure nouiſsimo mutatum, ſed quòd
illa l. ij. remanſerit, & ſit hodie incorrecta per regu-
lam, quæ habet, quòd lex noua aliquid generaliter ſta-
tuens, prout facit dictus ∮. nullam verò. in Authen. de
hæredib. ab inteſta. Corrigens generaliter, & tollens
differentiã agnationis & cognationis, nõ loqui intel-
ligitur in caſibus ſpecialibus à regula exceptis, pro-
ut ſunt dicti tres caſus, nec illis derogaſſe, imò debet
talis lex noua limitari, & intelligi non procedere in
dictis caſibus ſpecialibus, ſecundum gloſſ. in l. ſcien-
dum. vbi Bart. & cæteri. ff. qui ſatiſda. cogan. & idem
Bar. in extrauaganti, ad reprimend. in verbo, non ob-
89 ſtantibus. † Præterea licet maior fauor ſemper præ-
ſtetur in militum ſucceſsionibus, quàm aliorum. l. j.
& per totum. ff. C. & inſti. de teſta. milit. Tamen quia
tex. in dicto ∮. nullam verò. ſolùm iura corrigit, quæ
olim differentiam faciebant inter agnatos & cogna-
tos, volens à cætero nullam inter eos eſſe differentiã,
& de numero graduum nihil diſponit. Sequitur, quòd
non corrigit dictam l. ij. quæ in ſucceſsione militum
differentiam non faciebat inter agnatos & cognatos,
& correctione nõ indigebat: vnde text. ille bonus po-
tius hoc caſu confirmat dictam l. ij. quàm eam cor
rigat. Præſertim quia de numero graduum mentio-
nem non fecit, licet glo. ibi in ∮. ſi verò neque fratres.
Propter generalem ſublatam differentiam ſexus di-
cat cognatos ſuccedere vſque ad decimum gradum,
prout agnati antea ſuccedebant, quod intelligendum

eſt de ſucceſsionibus, in quibus iure antiquo erat illa
ſexus differentia, quæ in militum ſucceſsione deficie-
90 bat, vt dicta l. ſecunda. † Quartò & vltimò fallit regu-
la noſtra in ſucceſsione feudorum, vbi agnati tranſ-
uerſales non ſuccedunt, niſi vſque ad ſeptimum gra-
dum. c. j. ∮. hoc autem ſciendum. qui feu. dare poſſunt.
& in c. j. ∮. hoc quoque. de ſucceſ. feu. glo. & Bal. in c.
j. de feud. marchiæ. & in c. ſatis bene. de prohibit. feud.
alie. per Lota. & in Authentica, defuncto. C. ad Ter-
tullia. Etiamſi ageretur de ſucceſsione antiqui feudi,
ſecundum Baldum. vbi ſuprà. vnde mortuo vaſallo
ſtantibus ſolis collateralibus vltra ſeptimum gradum
vacat eius ſucceſsio, nec cenſetur hoc ius hodie corre
ctum per dicta iura nouiſsima, vt ſucceſsio feudalis
ſit vſque ad decimum gradum extenſa, ſicut eſt ſuc-
91 ceſsio patrimonialium bonorum: † quia nunquam
feuda iudicantur, ſecundum iura communia, niſi quã
do in caſu occurrente nõ reperiretur quæſtio vſu feu
dorum deciſa, vt dicit text. in cap. j. de feud. cog. Or in
caſu noſtro reperitur in feudis expreſſa dicta deci-
ſio, vt talis ſucceſsio vltra ſeptimum non porrigatur
gradum: igitur eſt illi ſtandum. Illam tamen deciſio-
nem intelligatis veram, quòd tranſuerſales agnati
vltra ſeptimum gradum ſuccedere non poſſunt. Imò
talis ſucceſsio gradu ſeptimo terminatur, quando de
acquirente feudum primordialiter, & immediatè fit
tranſitus ad collaterales forte ex pacto vel alio mo-
do. Si autem de acquirente feudum fieret primordia-
liter tranſitus in deſcendentes, tunc feudo ſemel ad
deſcendentes deuento, & in aliquo eorum radicato
extenderetur ſucceſsio in infinitum, etiam ad tranſ-
uerſales illorum deſcendentium primi acquirentis.
c. j. de natura. ſucceſ. feud. & ∮. j. de ſucceſ. feud. ſecun-
dùm Bald. vbi ſuprà verſicu. item oppo. ad fin. huius
cap. & c. de feudo Marchiæ. & clarè Aluarotum cap.
primo. ∮. & quia. qui feud. dare poſſunt. Et maximè in
præſenti regno Franciæ, in quo feuda ſunt ad patri-
monia redacta, ſecundùm Ioan. Fab. in Authent. in-
greſſi. C. de ſacroſanc. eccleſi. vt infrà in primo prin.
articul. dicetur, ſiue ſecundum ius commune patri-
moniorum iudicanda, vt eorũ ſucceſsio in infinitum
vel vſq; ad decimum extendatur gradum, ſuper quo
cogitabitis, quia liber feudorum poſtquàm in regno
publicè legitur, ſatis ius commune cenſetur, vbi alia
☞ conſuetudo non reperiretur. [Præterea in ſucceſ-
ſionibus iſtis, cum ſint de iure poſitiuo multũ atten-
ditur conſuetudo ad ampliandum vel reſtringendum
gradus, vt dicitur infra in iij. membro j. artic. in prin-
92 cip. loquendo de ſucceſſ. collateralium. † Vnum ta-
men menti tenebitis, & erit quinta fallentia, quòd
vbi de ſucceſsione regni, in quo etiam collaterales
ſuccedunt, ageretur, ſucceſsio diffunditur in infini-
tum, maximè in præſenti regno Franciæ, in quo ſi to
ta domus regia foret (quod Deus auertat) extincta,
ita quòd non ſupereſſet niſi aliquis de ſanguine anti-
quo, puta de domo Aureliana, aut Borbonij, vel alte-
ra licet comitali, aut inferiori, certè ille quamuis in
milleſimo gradu eſſet vel vltrà, ſuccederet in regno,
fiſco excluſo, & idem ſi ageretur de ſucceſsione illu-
ſtrium Comitum & Baronum, ſecundum Bald. in di-
cto capitu. j. de feud. Marchiæ, quem ibi ſequuntur
Aluarotus & Præpoſi. Ad quod videatis, quæ ſuper
hoc plenè dicta fuêre in verbo, *duas habens filias.* in
93 prima principali fallentia, circa finem illius. † Quar-
tò & vltimò præſuppono, quòd mortuo aliquo inte-
ſtato ſoli deſcendentes primo loco ſuccedunt, dein-
de aſcendentes & collaterales, & ſi ſint plures eiuſdẽ

capitis & gradus, vt duo vel vltrà omnes ſimul, & æ-
qualiter vocantur, ita quòd ſuccedant in capita, ſi o-
mnes ſuccedere velint. Si autem vnus à ſucceſsione ex
cluderetur tempore, aut repudiatione, vel omnes (præ
ter vnum) ſimiliter excluderentur, qui portionem ei
delatam adiret. Et tunc in primo caſu pars repudian-
tis vel tempore excluſi accreſceret al js etiam inuitis
pro hæreditaria portione eorum cuilibet delata & a-
gnita. In ſecundo verò caſu portiones omnium cohæ
redum à ſucceſsione excluſorum accreſcerent alteri,
qui ſolus partem ſuam agnouit. Et hoc fit per ius ac-
creſcendi, quo partes non petentium petentibus ac-
creſcunt, etiam inuitis. l. j C. quando non peten. par-
94 tes peten. accreſcunt. † Quod ius accreſcendi etiam
locum habet in fiſco, ſecundum Alexand. in l. j. ff. de
acquirend. hæredi. ſi fuerit cum alio hæres inſtitutus,
quicquid ibi voluiſſet in contrarium Ludo. & à ſimi-
li locum etiam habere videretur in eccleſia, quæ fiſco
comparatur. l. fin. C. de ſacroſan. eccle. Saluari tamen
poſſet opi. Lud. in caſu per Bal. poſito, in dicta l. j. ix.
95 qõ. C. quando non peten. partes. † Non tamen intelli-
gatis partes nõ petentium accreſcere perſonis peten-
tibus, quia malè intelligeretis, ſed accreſcunt portio-
nibus petentium & ſuccedere volentium. l. ij. ff. de ac-
quiren. hæredi. [Hac ratione accreſcunt portioni-
bus: quia ius accreſcendi portionem, reſpicit ad hære-
des, tranſit ita quòd ſi cohæres adita portione ſua de-
cedat, & alter cohæres partem ſuam repudiet, ille hæ-
res cohæredis defuncti totum habebit. l. hæc ſcriptu-
ra. §. ſi. ff. de condi. & demonſtra. Et in hoc differt ius
accreſcendi à ſubſtitutione, quæ cùm perſonam re-
ſpiciat ſubſtituti, ad hæredes non tranſmittitur. l. ſi ex
pluribus. ff. de ſuis & legiti. hæredi. Sed extinguitur
cum perſona ſubſtituti ante conditionem ſubſtitu-
tionis defuncti, niſi vnita foret cum ipſo iure accre-
ſcendi. ratione cuius tranſmitteretur ad hæredes, non
ſui natura, ſed potius iuris accreſcendi, cui vnita fuit,
per tex. ſingularem in l. qui patri. ff. de acquirend. hæ-
redi. De quo habetur infrà ſuper verbo. *ſi abſque libe-
ris moreretur*. ſecundò. in materia pupil. ſubſt. in tio. &
clarè ſuper verbo, in eodem teſtamento relinquens.
primò. in vlt. limitatione, loquendo qualiter hærede
vniuerſali repudiante hæreditas accreſcit inſtituto
96 in re certa.] † Ex quo dicit Barto. quòd cohæres
huic iuri accreſcendi (cùm ei non competat, ſed por-
tioni) renunciare non poſſet. idem tenet in l. re con-
iuncti. ff. de lega. iij in iiij. prin. q. & Bal. in dicta ix. q.
Ius enim accreſcendi competit & operatur de iure
communi, & non ex priuilegio, cui iuri communi re-
nunciari non poteſt. l. nemo poteſt. ff. de legat. j. vnde
qui portionem hæreditatis quantumcunq; minimam
agnouit, cæteri a non petentibus, vel à ſucceſsione ex-
cluſis, totam hæreditatem ipſo iure accreſcendi ſuæ
portioni vnitam habere cogitur, ac ſi fuiſſet ei ab ini-
tio inſolidum delata. l. vnica. §. his itaque diffinitis.
C. de cadu. tol. Etiamſi portio illa accreſcens ſit ei dã
noſa, poſito etiam quòd adeundo partem ſuam inten
deret lucrari, & verè eſſet ei lucroſa: vt quia fortè erat
per teſtatorem ab omni onere exempta. Et etiam po-
ſito, quòd partem accreſcentẽ ignoraret eſſe ſibi dam
noſam ignorantia iuris vel facti, quæ ignorantia poſt
quàm originem habuit à lucro, non prodeſt ignoran-
ti in damno euitando, ſicut nec in lucro captando. l.
97 ſi duo. iuncta gloſ. ff. de acquirend. hæredi. † quia in
his, quæ pertinent ad rigorem iuris obſeruandum,
non parcitur ignorãti, ſexui, ætati, damno, nec ruſti-
citati. l. iuris ignorantia. vbi Bald. C. qui admitti ad

bonorũ poſſeſ. Nec ſtatuti aut conſuetudinis rigori.
Adeò quòd ſi ſtatutum prohiberet matrem ſuccede-
re filio ab inteſtato, niſi in certa portione ſtantibus
agnatis, ſi agnati omnes reſiduum ſucceſsionis repu-
diarent, tota ſucceſsio accreſceret matri, quæ ſuam
portiunculam acceptat. Non obſtante rigore ſtatuti
prohibitiui, vt ſuprà in primo præludio dixi. Maxi-
mè quia ius accreſcẽdi, vt vidiſtis, non perſonæ com-
petit, ſed hæreditariæ portioni aditæ, quam ille cohæ
res ſine reſiduo hæreditatis retinere non poteſt.
98 † Ex quo etiam notabiliter decidit Bar. in dicta l.
re coniuncti. x. colu. & v. quæſtio. primæ principalis
quæſtionis, quòd ſi cohæres portionem quam adiuit,
cuidam extraneo vendiderit, & reliqui cohæredes
ſuas repudiauerint portiones, aut ab eis fuerint alio
modo excluſi, tales portiones non venditori, ſed por-
tioni aditæ & venditæ, & ſic emptori accreſcunt.
99 † Cùm ius illud accreſcendi acquirat portioni, & non
perſonæ, & non venditori, qui nullam habet portio-
nem, cui accreſcere poſsint. l. ſi Titio. ff. de vſufructu.
Prætereà emptor hæreditatis vicem obtinet hære-
dis. l. ij §. plenè. ff. de hæredi. vel actio. vendita. facit l.
ſi totam. ff. de acquiren. hæredi. vbi portio per cohæ-
redem repudiata alteri non accreſcit cohæredi, ſed
fideicommiſſario, cui hęreditatem reſtituerat. Nec ob
ſtat, quòd vendita aut reſtituta hæreditate, ipſe ven-
ditor vel hæres reſtituens remanet hæres: quia verum
eſt, quòd hæres remanet ſolo nomine: ſed emptor,
aut fideicommiſſarius dicitur hæres re & vtilitate.
Nec eſt abſurdum, quòd ſint duo eiuſdem hæreditatis
hæredes, vnus nomine, & alter re & vtilitate, ſecun-
dùm Paulum in l. fina. ff. de acquiren. hæredi. prout à
ſimili videmus de domino directo & vtili, vt per Bar
tol. in l. ſi quis vi. §. differentia. ff. de acqu. poſſeſ. Cui
quidem domino vtili omnia pertinet vtilitas, maxi-
mè iuris accreſcendi, quod operatur ad cauſam, & ra-
tione portionis, & non perſonæ, aut nudi nominis.
100 † Et procedit in hac ſucceſsione ab inteſtato hoc
ius accreſcendi ex quadam legali coniunctione, quæ
inter hæredes vocatos ad ſucceſsionem conſiſtit, qua
inter ſe ſunt re & verbis coniuncti, ſecundum glo. in
101 l. prima §. idem ait. ff. de vſufruct. accreſcen. † Quæ
quidem legalis coniunctio tripliciter contingere po-
teſt. Primò ex ſingularitate vocationis, vt quando
defuncto non ſupereſt niſi vnus proximior deſcen-
dens, vel aſcendens, aut collateralis, in quo non eſt du
bium omnimodam eſſe coniunctionem. Scilicet re,
cùm eidem hæreditati ſuccedat talis hæres, & verbis,
quia ſolus ad eam vocatur ex verbis legis, aut teſtato-
ria, ſi in teſtamento fuerit hæres inſtitutus, & vocatus
ſolus ab inteſtato ex verbis legis, cùm non ſit alius,
102 qui ipſum præcedat, vel cum eo cõcurrat. Vnde † ni-
mirum ſi non poſsit talis hæres vnam partem adire,
& alteram repudiare: quia hoc eſſet diuidere, & ſepa-
rare omnimodam vnitatem, & legalem coniunctio-
nem. Ideo in illa perſona vnam tantùm partem ad-
eunte locum habet ius accreſcendi, vt ſcilicet vna par
te adita, cæteræ eiuſdem hæreditatis partes ipſo iure
illi accreſcant etiam inuito, ita quòd pars illa adita
103 totum ad ſe trahit, & hæres inſolidum ſit, † quantum
cunque partem adeundo proteſtaretur aliam habe-
re nolle, quoniam talis proteſtatio tollere non poteſt
iuris diſpoſitionem cui renunciari nõ poteſt, vt vidi-
ſtis. Et idem foret ſi partem adeundo, reliquam for-
maliter & expreſsè renunciaret & repudiaret, cùm
aditio partis prius facta ſecum illico traxerit executio-
nem quo ad totum, vt ei non obſtet ſecuta repudia-
tio,

tio. Secus eſſet econtra, vbi hæres à repudiatione inciperet: vt quia vnā partem ſibi delatæ hæreditatis repudiaſſet, de reliqua nihil dicendo: quia talis repudiatio nihil valeret, nec partes reliquas ad ſe priuatiuè
104 traheret. l. ſi ſolus. ff. de acquiren. hæredi. † Et ratio differentiæ eſt: quia aditio eſt fauorabilis, quæ facit quem decedere cum hærede, & teſtatū vbi teſtamentum facit, quod eſt fauorabile, & publicè intereſt. l. vel negare. ff. quemadmo. teſt. ape. & in §. licet autem domino. inſtit. qui. & ex quibus cau. manu. non poſſ. Vnde talis aditio ſemper ampliatur, vt totum comprehendat tanquam fauorabilis. Repudiatio autem contrarium operans (videlicet, quòd defunctus hæredem non habeat, vel inteſtatus decedat) eſt odioſa, & ſic reſtringenda. argumen. l. cùm quidam, ff. de liberis & poſthu. & cap. odia. de regu. iur. libro vj. Præterea aditio hæreditatis eſt habitus, & ſic eſt aliquid, ideò non ſine cauſa recipit augmentum. Sed repudiatio eſt priuatio, & nihil: ſed quod nihil eſt, aliquid recipere aut producere non poteſt. Nam eſſet implicare contradictionem, quòd quis hæres eſſet, & non eſſet hæres, vel quòd quis pro parte decederet cum hærede, & pro parte ſine hærede, ſecundum Bartol. & Docto. in dicta l. ſecunda. ff. de acquiren. hæred. Quæ omnia etiam locum habent in coniunctione hominis procedente ea ſingularitate vocationis, vt tetigi, vt quando vnus ſolus hæres vocatus per teſtatorem fuit ex teſtamento. Qui ſi inſolidum inſtitutus hæreditatem in parte adiens de reliqua nihil dixerit, totum adiiſſe videtur, ſiue inſtitutus fuiſſet ſimpliciter, ſiue in pluribus partibus hæreditatis nominatim & ſeparatim, vt dicta l. j. & l. ij. ff. de acquiren. hæredi. ita quòd aditio vnius portiunculæ ad ſe totum trahit, & ſingulas alias partes, etiamſi hæredi adhuc delatæ nō forent tempore aditionis, vt quia pro parte quam adiuit, fuerat hæres purè inſtitutus. Et in alia vel reliquis ſub conditione, quæ poſt impleta fuit: quia tunc non erit neceſſaria alia aditio poſt impletam conditionem: imò ipſo iure, ipſa reliqua pars, quæ conditionalis fuerat, accreſcit priori parti aditæ. l. liber homo. §. Titius. ff. de hæredi. inſtitu. facit l. teſtamento. C. de impuberum & aliis ſubſtitu. Prætereà eſt hoc etiam verum, ſi in parte quam hæres adiuit, inſtitutus fuiſſet ſimpliciter & abſolutè, & in reliquis partibus datus fuiſſet ſubſtitutus, aut in ſingulis dictis partibus dati fuiſſent diuerſi ſubſtituti: nam talis hæres cùm nullum habeat cohæredem, adeundo partem videtur totum adire, & totum ei accreſcit, quia ſubſtituti in reliqua vel reliquis partibus dati ſolùm videntur in ſubſidium, ſcilicet caſu quo hæres inſtitutus nullo modo adiiſſet, & aliquam partem non agnouiſſet. Nec cenſetur teſtator hoc faciendo diuiſiſſe hæreditatem, inſtituendo eum hæredem ſeparatim in diuerſis partibus, niſi in ſingulis partibus diuerſos inſtituiſſet hæredes: quia ſola diuiſio portionum facta non cenſetur cauſa diuidendi hæreditatem. Sed alio reſpectu, ſicut fit aliquando diuiſio fundi gratia vberioris culturę, remanente fundi vnitate. l. Caius. ff. de lega. ij. Prout etiam eſt videre in menſura, qua panni menſurantur, in qua licet ſint plura demonſtrantia diuerſas menſuras, puta diuerſos palmos, tamen propter hoc non diuiditur vnitas illius menſuræ, ſecundùm Bartol. Ideo non eſt mirum ſi hæres adeundo vnam partem hæreditatis dicatur adire & aliam, ne eadem hæreditas habeat pro parte hæredem, & non pro alia parte, vt plenè deciditur in dicta l. ſi ſolus. ff.
105 de acquirend. hæredit. † Per quam rationem decidit Bal. in l. dominus. §. per fideicommiſſ. ff. de vſufru. teſtatorem ius accreſcendi prohibere non poſſe, ne pro parte habeat hæredem, & pro parte non. Et ita etiam poſt Dy. tenet Imo. in l. j. §. ſi ex fundo. ff. de hæredib. inſtitu. hoc etiam ius accreſcendi immediatè competit hæredi à lege, & non à teſtatore, licet interdum habeat ipſum indicio teſtatoris, per tex. vbi Barto. & Imo. in l. ſi in teſtamento. ff. de vulga. & pupilla. Vnde quod à lege competit, non poteſt à teſtatore prohiberi, vt d. l. nemo poteſt. ff. de legat. j. Nec obſtat, quòd idem Barto. in l. quoties. §. ſi duo. ff. de hæredi. inſti. videtur contrarium decidiſſe: quia loquitur in hæredis inſtitutione non vera, ſed interpretatiua, ſecundùm Bal. vbi ſuprà. Et plenè per Docto. in l. penulti. ff. de iniuſto rupt. teſtamen. Puta ſi teſtator in re certa vnum ſolum hæredem inſtituiſſet, cum hoc, quòd nihil ei accreſcere poſſit. Quo caſu, cùm talis hæredum inſtitutio verè non ſit vniuerſalis, ſed interpretatiua, nullo alio dato cohærede vniuerſali, & inſtitutus tunc totum habeat, vt dicto §. ſi ex fundo. ſi teſtator tunc ius accreſcendi prohibuerit, valet prohibitio. Sed hæredis inſtitutio nulla erit ex prohibi-
106 tione iuris accreſcendi: † quia teſtator tunc prohibēdo ius accreſcendi videtur velle decedere ſine aliquo hærede, & ſic ab inteſtato. Præterea dicit Bald. in dicta l. j. verſ. venio ad materiam. C. quando non peten. partes. quòd ius ipſum accreſcendi prohiberi non poteſt vero & directo hæredi, ſed bene ficto hæredi, qualis eſt in re certa inſtitutus, vt dicto §. ſi ex fundo. & dicta l. quoties. §. ſi duo. qui quadam fictione cēſetur inſtitutus in toto, & idem dicit ibi in dicta ix. quæſti. quòd ſi teſtator tres aut plures habens hæredes prohibuerit, ne vni eorum accreſceret: quia cùm tunc alteri vel aliis accreſcere poſſit, quaſi tacitè ſubſtitutis, valebit eo caſu iuris accreſcendi prohibitio, quaſi deficientibus cauſis, propter quas prohiberi non poteſt, de quibus ſuprà. Secus ſi in totū prohiberetur in perſonis omnium hæredum inſtitutorum, de quo plenè per dominos de Rota in nouis, deciſione cccxxiij. incipien. ſi pater plures filios. Et ſic arguendo à cauſa cauſante in legatis, & fideicommiſſis prohiberi poteſt ius accreſcendi, ſecundum Bal. in dicto §. per fideicommiſſum. vbi ponit quid in legato alimento-
107 rum. † Sanè tamen intelligatis, quod dixi ſuprà, ſcilicet quòd hæres in parte hæreditatis purè inſtitutus, & in reliqua ſub conditione, ſi partē puram adierit, etiam adiuiſſe videtur conditionalem, vt conditione ſtante ei accreſcat ſine alia aditione, niſi adiuiſſet partem puram cum expreſſa conditione, ſi altera pars ſibi non accreſceret: quia tunc non valeret aditio, nec quo ad partem puram, nec quo ad conditionalem, ſecundùm Barto. in dicta l. ij. ff. de acquirenda hæredi. Pro quo facit ff. de conditio. & demonſtr. l. demonſtratio. §. quod autem iuris. ibi, ac ſi conditionaliter. Præterea etiam vers intelligatis præmiſſa, vbi omnes partes hæreditatis fuiſſent hæredi per ſeipſum delatæ. Si autem vna eſſet ei delata per ſeipſum, altera verò per alium puta filium aut ſeruum, tunc ſi primam per ſeipſum delatam adierit, non ex hoc efficitur hæres in alia ei per filium aut ſeruum deferenda. Cùm in illa effici non poſſit hæres, niſi mediante aditione filij vel ſerui: vnde ante ſui aditionem in ſua nō fuit poteſtate illam adire. Sed ſi filius illam primò adiuit, aut ſeruus iuſſu domini cohæredis, tunc ſtatim ipſi hæredi acquiritur, nedum pars adita per filium vel ſeruum, ſed etiam ſua, quia ex acquiſitione vnius ſequitur acquiſitio alterius. Præterea hæres

iubendo filio vel ſeruo adire, ſatis illam partem ac-
quirendo videtur ſuam adire, cùm tunc in ſui ſola po
teſtate eſſet eam adire.l.ſi ego.& dicta l.ſi ſolus.ff. de
108 acquiren.hæred.ſicut videmus in ſimili, † quòd hæ-
reditas per procuratorem adiri nõ poteſt,cùm ipſum
conſtituendo ſatis declarat ſuam voluntatem, quòd
hæreditatem habere vult.Ex quo actu ſolo ſatis dici-
tur hæreditas per ipſummet conſtituentem adita. l.
Paulus.ſecundum communem rationem Doctor. ibi
ff.de acquiren.hæredit.ad quod facit ſecundum Bart.
in l.ſerui electionem.ff.de lega. j.quod dicunt Philo-
ſophi naturales,quòd quoties agens eſt liberum, ita,
quòd actus gerendus in ſua conſiſtit mera voluntate,
& patiens eſt diſpoſitum,tũc eo ipſo quod agẽs vult,
109 actus geritur & conſummatur. † Pariter intelliga-
tis ſanè,quod ſuprà dixi,de repudiatione de vna tan-
tùm parte per hæredem facta, quòd non valeat, nec
quo ad illam partem,nec quo ad reliquas,vbi tota hæ
reditas, aut ſingulæ eius partes fuerunt hæredi dela-
tæ eodem iure,ſcilicet inſtitutionis: vt quia fuit ſim-
pliciter hæres inſtitutus, vel expreſsè in toto, aut di-
uiſim in pluribus partibus integram hæreditatem fa-
cientibus, vt dicta l.ij. vel in aliqua re quantumcun-
que modica alio non dato cohærede, quo caſu vt di-
xi, trahitur interpretatiuè ad totum, vt dicto §. ſi ex
fundo. Si autem plures portiones hæredi deferrentur
diuerſo iure, vt quia vna ei delata eſſet iure inſtitutio-
nis, quia fortè inſtitutus fuit in dimidia, altera verò
ei delata eſſet iure ſubſtitutionis, vt quia fuit cohæ-
redi ſuo ſubſtitutus. Si partem, in qua fuerat inſtitu-
tus, repudiauerit, de reliqua nihil dicens, tunc valet
repudiatio quo ad partem repudiatam, nec trahit ſe
ad aliam,cùm ſit odioſa.Qua non obſtante repudia-
tione poterit aliam partẽ ei iure ſubſtitutionis dela-
tam adire,ſiue tempore repudiationis eſſet ei iam de-
lata, ſiue poſteà ei deferatur, conditione ſubſtitutio-
nis adueniente. Tamen adeundo nunc illam ex ſub-
ſtitutione delatam habebit primam, quam ex inſti-
tutione ſibi delatam repudiauerat.quæ portioni nunc
aditæ accreſcit.l.ſi tu ea parte.verſicu.item ſi mihi.ff.
de acquiren.hæredi. vbi hæres incœpit à repudiatio-
ne,quæ valuit in parte repudiata, & poſtea accreuit
portioni aditæ ex ſubſtitutione, quod neceſſariò fit
ex poteſtate iuris accreſcendi, vbi talis hæres inſtitu-
tus fuerat ſuo proprio nomine expreſſo ſubſtitutus
cohæredi ſuo. Si autem fuiſſet cohæredi ſubſtitutus
ſub nomine appellatiuo, puta ſub nomine hæredis,
& prius partem ſuam repudiaſſet, non poſſet alteram
partem ei ex ſubſtitutione delatam adire, quia non
eſt hæres. Et ſic ex ſubſtitutione ſuccedere nõ poteſt.
l.qui plures.in fine. ibi, hi ſubſtituti videbuntur, qui
hæredes extiterunt,&c.ff.de vulga. & pupilla. ſubſti-
tu. vbi idem dicitur, ſi duo fuerint hæredes inſtituti,
& inuicem reciprocè ſubſtituti, non expreſsis nomi-
nibus propriis:quia per talem reciprocam ſubſtitutio
nem ſatis videntur ſubſtituti ſub nominibus appella-
tiuis tanquam cohæredes. Ideo niſi adeant ex inſtitu-
tione,etiam adire non poſſunt ex ſubſtitutione,vt di-
cta l.ſi plures.& l.qui liberis. in princi. illo eodem ti-
110 tu.facit l. Lucius.ff.de fideicommiſ.liber. † Vnde
reſtat,quòd hæres ex teſtamento vel ab inteſtato non
poſſet vnam partem hęreditatis habere, & reliquam
repudiare,quia eſſet hæres & non hæres,quod eſt im-
poſsibile. Quinimò ſi hæreditatem retenta legitima
repudiaret, totam hæreditatem haberet, ſecundum
Bal. Pau.& Fulg.in l.hæres inſtituta.C.de Impube. &
alijs ſubſtitutio. [De quo plenè dicitur ſuper ver-
bo *ſi abſque liberis moreretur.* \ j.in materia vulgaris ſub
ſtitutio.tractando primum illius effectum.] neceſſe
enim habet, vel totam adire, vel totam repudiare.
111 † Quod ſecus eſt in contractibus, quia ſi donata
fuerit aliqua res, poterit donatarius vnam partem ca-
pere,& reliquam repudiare: & ratio differentiæ eſt,
ſecundum Barto.in dicta l.ij. ff. de acquiren.hæredit.
quia inſtitutio hæredis, aut delatio hæreditatis ab in-
teſtato ſuã habent etiam,priuſquàm acceptentur per-
ſectionem:cùm pendeant ex vnius tantùm voluntate,
ſcilicet defuncti expreſſa, quando ex teſtamento, vel
tacita,vbi ab inteſtato ſucceditur. Et hoc caſu etiam
ex voluntate legis expreſſa, ideo non poſſunt poſt
perfectionem diuidi. Sed donatio ſuam non habet
perfectionem, prius quàm donatarius conſentiat, nõ
ergo ſine cauſa poteſt pro parte perfici & acceptari,
ſecundum Bartol. quem ſequitur Bald. dictum eius
tanquam ſubtile commendans. Hæc iam in prima
legali coniunctione, quæ ex ſingularitate vocationis
ſurgit,vbi defuncto ab inteſtato non ſupereſt, niſi v-
nus hæres verbo legis vocatus, & pariter de coniun-
ctione hominis re & verbis, vt quando ex teſtamen-
to vocatus non fuit niſi vnus,qui verbis teſtatoris, &
perſonæ eius ſingularitate & re ſcilicet ad vnam ean-
démque hæreditatem vocatus fuit, dicta vobis ſuffi-
112 ciant. † Secundò contingit hæc legalis coniun-
ctio in ſucceſsione ab inteſtato,ex ſimultate vocatio-
nis, id eſt, ex plurium ſimultanea vocatione, vt quia
defuncto ab inteſtato non vnus ſolus,ſed plures pro-
ximiores in eodem aut pari gradu exiſtentes ſimul
ad eandem vocantur ſucceſsionem.l.j.§.nemo. ff. ad
Tertullia.& l. ſi ex pluribus. ff. de ſuis & legiti.hære-
di.& dicta l.j.C.quando non peten. partes. nam tales
ſimul ad ſucceſsionẽ vocati ſunt pariformiter omni-
moda coniunctione legali ſimul iuncti: quia primò
ſunt verbis legis coniuncti,eò quòd ſimul à lege col-
lectiuè & ſermonis vnitate(quæ tales cõiunctos,qua-
ſi vnum corpus demonſtrat) vocantur, veluti quan-
do ſuperſunt defuncto plures liberi,aut plures aſcen-
dentes,vel collaterales agnati, vel cognati eodem vel
pari gradu conſtituti, qui ſimul à lege vocantũr ad
ſucceſsionem.Et quia ad eandem vocantur hæredita-
tem,etiam dicuntur re coniuncti, eò, quia in eadem
re, id eſt, hæreditate ſuccedunt omnes in viriles aut
ſtirpales portiones, vt infrà primo membro videbi-
113 tur primi articuli. † Et in his pluribus ſic legaliter
coniunctis vno repudiante,locum habet ius accreſcẽ
di. [Secus ſi adiuiſſet:quia per aditionem extingui-
tur ius accreſcendi quo ad portionem hæreditatis adi
tam,ſicut extinguetur vulgaris ſubſtitutio.l. poſt adi-
tam.C.de impuberum & aliis ſubſtitu. Non enim ha-
bet locum ius accreſcendi poſt aditam hæreditatem,
cùm non ſit portio vacans,quæ accreſcere poſsit. l. j.
in fine.ff.de vſufruct.accreſcen. niſi in caſu ſingulari.
l.qui patri.ff. de acquiren. hære. vt quando ius accre-
ſcendi eſſet vnitum cum pupillari ſubſtitutione, quo
caſu pupillo moriente poſt aditam hæreditatem, hæ-
reditas,nedum pupilli, ſed etiam patris ſui accreſcit
ſuo cohæredi paternæ hæreditatis, ſibi pupillariter
ſubſtituto:quia ſicut illo caſu hoc ius accreſcendi red
dit pupillarem ſubſtitutionem ei vnitam ad hæredes
ſubſtituti tranſmiſsibilem,vt dixi ſuprà:ſic etiam ſub-
ſtitutio facit eum durare, & eum conſeruat poſt adi-
tam hæreditatem, vt dicta l.qui patri. vbi Bartol. &
omnes: vbi eſt aliud ſingulare, quòd ius accreſcendi
locum habet in diuerſis hæreditatibus, licet commu-
niter locum non habeat.l.ſi duobus. ff. de teſtament.
milit.

miſi.niſi dicamus,quòd hoc caſu fauore ipſiua pupil-
li,vt habeat hæredem hæreditates diuerſorum , ſcili-
cet patris & filij loco vnius habeâtur,vel quòd ſit ſpe
ciale in eaſu illius. l. qui patri. ſecundum Alexandr.]
Quod plus contingit & cõpetit ex hac ſimultanea vo
catione, quàm ex conſanguinitate inter eos exiſten-
te , ita, quòd ſanguinis nexus nnn eſt cauſa huius iu-
ris,ſecundum Barto.in dicta l.re coniuncti. penul.co
lum.verſi.iij.quæro.ff.de leg.iij.Ex hoc ibi decidens,
quòd ſi patre ab inteſtato defuncto , duobus relictia
filijs ex prima vaore , & duobus ex alia , vnus repu-
diet , portio illius repudiantis nou aecreſcit ſoli alte-
ri fratri ſuo vtrinque coniuncto , imò omnes tres ſi-
mul vocantur ad illam partem,& admittuntur. Et ſic
accreſcit etiam alijs duubus ea alia vxore ſuſceptis,
114 attento † quòd coniunctio legalis,quæ eſt cauſa il-
lius iuris accreſcendi, non contigit ex eo , quòd plus
& pluribus modis ſunt conſanguinei,& inuicem ſuc-
ceſſores:ſed ex eo ſolo,quòd ſimul à lege vocantur.l.
j.§.ſi quis ea nepotibus.ff. de coniungen. cum eman-
cipa.libe.licet Dynus in l. cohæredi. §.qui diſcretas.
ff.de vulg.& pup.contrarium voluiſſet,ſcilicet portio
nem repudiantis ſoli alteri fratri vtrinque coniun-
cto deferri,per text.in Authenti.ceſſante.& Authen-
ti.poſt fratres. C. de legiti. hæredi. quæ non obſtant,
quia loquitur in ſucceſsione fratris præmortui, in
qua frater vtrinque coniunctus præfertur. Sed in ca-
ſu noſtro tractatur de iure accreſcendi in bonis pa-
tris, quæ nunquam quæſita fuerant fratri repudianti,
ideò omnes pariter vocantur tanquam in bonis pa-
ternis , niſi ſuſtinendo Dynum diceremus, quòd lo-
quitur in ſubſtitutione pupillari , per quam ſuccedi-
tur pupillo, in cuius ſucceſsione frater vtrinque con-
iunctus tanquam plus coniunctus præfertur, vt dicta
Authentic. in ſucceſsione. & Authentic.poſt fratres:
quod ſecus eſſet in ſubſtitutione vulgari , per quam
ſucceditur patri. Vnde reſtat , quòd vno illorum
cohæredum ab inteſtato vocatorum excluſo tempo-
re,aut expreſſa repudiatione,portio ſua æqualiter ac-
creſcit cæteris etiam inuitis pro portionibus hæredi-
tarijs,vt in dict.l.j. C.quando non petentium partes.
115 † Et idem eſt in ſucceſsione ex teſtamento,vbi plu-
res fuerunt per teſtatorem hæredes inſtituti , & re &
verbis ex ſimultanea vocatione per hominem , ſcili-
cet teſtatorem collectiuè ad eandem rem ſeu hæredi-
tatem vocati & coniuncti,quoniam vno illorum ex-
cluſo,aut repudiante cæteris ſua portio vacans accre-
ſcit ipſo iure,etiam inuitis , æqualiter ſi æquè fuerant
inſtituti, vel diſpariter pro portionibus eis per teſta-
116 torem delatis. † Niſi cohæredi excluſo , aut repu-
dianti datus fuiſſet à teſtatore ſubſtitutus : quia ille
præferretur coniunctis, & ius accreſcendi impediret,
quod oritur ex tacita voluntate teſtatoris , quæ ceſſat
propter expreſſam à teſtatore factam ſubſtitutionem.
l.ij.§.ſi duo.ff.de bóno.poſſeſ.ſecundum tab.& C.de
fideicommiſ.Authenti.hoc amplius.& in Authenti-
ca de hæred.& fal.§.ſi quis autem non implens.& C.
de cadu.tollen.l.vnica.§.in primo.& §.pro ſecundo.
& l.ſi tibi & Mæuio.§.Iulianus.ff.de leg.ij.niſi appa-
reret aliud ex mente teſtatoris , expreſſa vel tacita ,
ſeu coniecturata.l. quidam teſtamento. ff. de vulgar.
& pupil.vbi ex coniecturali mente defuncti, ille, qui
erat cohæres,& coniunctus præfertur ſubſtituto, quá
ad hoc not.Oldr.Præterea ſubſtitutus ius accreſcen-
di tunc impedit,quando datus fuit cohæredi meo vni
uerſaliter mecū inſtituto,de quo hic loquimur.Secus
ſi datus mihi foret particulariter , vt quia inſtitutus
fui hæres ſolus in diuerſis portionibus,in quarum ali-
quibus datus fuit mihi ſubſtitutus : quia tunc datio
ſubſtituti ius accreſcendi non impedit.l.ſi ſolus.ff. de
acquir. hæredi. vt ſuprà vidiſtis in prima legali con-
117 iunctione, quod eſt notandum. † Tertiò & vltimò
hæc coniunctio legalis,quæ ius accreſcendi operatur,
contingit in ſucceſsione ab inteſtato ex identitate ra-
tionis:vt quia plures ſimul per eandem rationem vo-
cantur. Puta ſi pater inteſtatus deceſſerit duobus reli-
ctis filiis,& duobus aut pluribus nepotibus ea altero
primogenito filio , quo caſu per legem omnes ſimul
vocantur , tam filij quàm nepotes ad eandem ſucceſ-
ſionem re & verbis legis coniuncti,ſed nõ omnes vo-
cantur eadem ratione:nam filij ex eo,quòd filij vocá
tur,& ſuccedunt in capita,vt viriles portiones , ita ꝗ
tot erunt portiones,quot capita ſeu perſonæ filiorū.
118 † Nepotes verò ex præmortuo filio vocantur &
ſuccedunt omnes,quotquot ſint,in ſtirpem, id eſt, in
vnam ſolam portionem: quia etiam vnam ſolam re-
præſentât perſonam , ſcilicet eorum patris præmor-
tui , taliter quòd omnes ſimul nihil aliud plus habe-
bunt,quàm alter ea filiis eius,de cuius tractatur ſuc-
ceſsione,& quam ſolus eorum pater haberet,ſi de pr-
ſenti viueret:vt infrà latios in primo articulo videbi-
tis.Vnde ſunt inter ſe hi nepotea plus cõiuncti, quàm
cum patruis,cùm ſolùm ex ſimultanea legis vocatio-
ne coniungantur patruis ſuis , cum quibus ad ſucce-
dendum auo ſimul à lege vocantur. Sed vltra illam
coniunctionem legalem,qua iunguntur cum patruis,
ipſi inter ſe iunguntur identitate rationis , eò quòd
omnes ſimul in eadē ſtirpe,& ſolùm in vna & eadem
portione ſuccedunt æqualiter,in qua ſola ſuccederet
eorum pater ſi viueret,vnde ſi alter ipſorū partem il-
lius portionia expreſsè repudiaret , vel tacitè, vt quia
tempore excluderetur , para illa ſic vacans ſolis alijs
accreſceret nepotibua fratribus ſuis , & non patruis,
ſecundum Baldum in eapit.j.verſicu.ij. not. de natu-
ra ſucceſ.feud. Hi enim cùm ſint dupliciter coniun-
cti , præferantur patruis ſola legali coniunctione
iunctis. Si verò alter ea patruis partem ſuam repu-
diaret, quia tunc caput vnum vacat : certè dimidia
partis repudiatæ ſoli reliquo eius fratri accreſcet. Et
reliqua dimidià dictis omnibus accreſceret nepoti-
bus,ſicut accreuiſſet eorum patri, ſi viueret. Et pari-
ter ſi omnes ex præmortuo filio nepotes repudiarent,
vel aliâs excluderentur,tota illa portio , cū tunc tutū
vnum caput ſit vacans,ac ſi eorum pater repudiaſſet,
patruis deferretur pro partibus , quibus vocati ſunt
ad ſucceſsionem.Quia ius accreſcēdi operatur ſolum
ſecundum portiones hæreditarias. l. Mæuio. in prin-
cip.ff.de lega.ij.& dicta l.liber homo. §. cùm quis. ff.
de hæredi.inſtituen.& hoc eſt, quod in effectu voluit
Barto.in dicta l.re coniuncti.viij.colum.verſic.quar-
tò principaliter eſt videndum.ff.de lega.iij. licet non
119 ita clarè loquatur. † Ea quo etiam deciditur,quòd
cùm plures filij ſint eadem ratione in legitima con-
iuncti, vbi pluribus debetur , extraneo fortè per pa-
trem vniuerſaliter hærede inſtituto, ſi alter eorū par-
tem ſuam repudiaret, non hęredi vniuerſali, ſed reli-
quis fratribus in eadem portiuncula coniunctis ac-
120 creſceret, † cùm etiam in legitima locum habeat ius
accreſcendi, quandiu eſt in acquirendo, quoniam ſi
repudians portionem legitimè prius acceptaſſet , vt
quia filia dote ſibi data vel conſtituta repudiaſſet hę-
reditatem. capitu.quamuis. de pactis.libro ſexto. de
quo plenè vidiſtis,in verbo, *Duas habens filias.* Vel fi-
lius fuiſſet donatione propter nuptias contentus,

quia tunc cenſetur portionem ſuam habuiſſe, licet
plus fortè legitima aſcendat, talis renunciatio non
fratribus ſuis in legitima eadem coniunctis, ſed patri
ſeu huius hæredi vniuerſali proderit, vt illud quod
plus valebat, legitima penes eum remaneat, non iure
accreſcendi, quod in iam agnitis & acquiſitis locum
habere non poteſt, ſed iure retentionis & exceptio-
nis ex renunciatione expreſſa vel tacita reſultantis
& competentis hæredi vniuerſali, aut alteri, cui facta
fuerat, ſecundum Bald. in lege, Papinianus. §. vnde ſi
quis. ff. de inoffic. teſtamen. & in l. huiuſmodi. §. ſi Ti-
tio. & l. duobus. ff. de lega. j. & plenius per eundem in
l. prima. in vj. quæſtio. C. quando non peten. partes. &
in l. prima. §. iuriſdictio. C. de cadu. tollend. Si autem
omnes filij in eadem legitima coniuncti, eam repu-
diarent, tunc accreſceret hæredi vniuerſali, qua to-
121 ta vacaret. † Vnde reſtat, quòd vbicunque vocan-
tur plures præciſè ad vnam partem, & vnus ad aliam,
quòd illi plures ad eandem partem vocati ſunt præ-
ciſè, vt vnus & loco vnius, vt ff. de collatio. l. ſi nepo-
tes. Vnde illi ſunt plus coniuncti, cùm vna voce ſint
magis inuicem omnes concreti. l. fina. C. de impuber.
& aliis ſubſtitutio. ſecundum Bald. in dicta l. prima.
in deciſione vij. quæſtio. C. quando non petentium
partes. Quod ſecus eſt in filiis plurium vxorum: quia
cùm omnes vocentur in capita ad ſucceſſionem, &
quilibet in ſua portione, ſi vnus repudiet, non plus
habebit eius frater eiuſdem matris, & vtrinque con-
iunctus, quàm frater alterius matris, vt ſuprà vidi-
ſtis, quia non ſunt in eadem ſtirpe nec portione con-
iuncti: ideo in capita ſuccedunt, & quilibet in portio-
122 ne ſua, & non plures in eadem. † Ex quibus omni-
bus ſummè & vtiliter reſultat hoc ius accreſcendi lo-
cum habere in omni ſucceſſione alicui vel aliquibus
ex teſtamento vel ab inteſtato ex ſua perſona vel al-
terius, puta filij aut ſerui delata. Et non ſolùm in por-
tionibus vni & eidem perſonæ, etiam diuerſo iure de-
latis, ſed etiam in delatis pluribus & diuerſis hære-
dibus, & nedum in ſucceſſione alicui vel aliquibus
delata iure ciuili, ſed etiam iure prætorio, vt dicta l.
123 j. † Pariter locum habet non ſolùm in ſucceſſione
iure communi, ſcilicet prætorio vel ciuili, ſed etiam
iure ſtatutario aut conſuetudinario delata, quo iure
interdum ſuccedunt maſculi filiabus excluſis, vt ple-
nè vidiſtis in verbo, duas habens filias. Vel matre ex-
cluſa ſoli agnati vocantur, vt ſuprà vidiſtis in primo
præludio. Nam quomodocunque deferantur ſucceſ-
ſiones etiam iure conſuetudinario, certè inter tales
illo iure ſuccedentes locũ habet ius accreſcendi, adeò
quòd ſi ſtante tali ſtatuto, quòd filiæ ſtantibus ma-
ſculis non ſuccedant patri, pater inteſtatus deceſſe-
rit, duobus ſtantibus filiis, & viuis filiabus, & vnus ex
filiis partem ſuam non petierit, aut repudiauerit, por-
tio illius quam habet ex ſtatuto, & ſic iure ſpeciali,
quadam identitate rationis vltra ſuam virilem ſibi
iure communi debitam, accreſcit alteri fratri cohæ-
redi, & non ſororibus ſuis per ſtatutum excluſis, quæ
nullam habent partem, cui portio deficiens accreſce-
re poſsit, & certum vt vidiſtis, ius accreſcendi non o-
perari fauore perſonæ, ſed portionis, cui pars vacans
accreſcit, etiam in ſucceſſionibus, ſic iure ſpeciali de-
latis. l. ſi duobus. ff. de bonorum poſſeſſione contra ta
124 bulas. † Accreſcere enim eſt habitus, qui fundari
non poteſt ſuper mera priuatione, vt not. in l. ex fa-
cto. §. final. ff. de vulga. & pupilla. & per Bartol. in l. j.
de hæredita. actio. & Bald. in dicta l. prima. C. quan-
do non petentium partes. Præterea, ſicut ſtatutum
maſculos prædilexit in eos vniuerſam deferendo ſuc-
ceſſionem, ita etiam in deferendo portionem cohæ-
redis excluſi, ſicut à ſimili decidit Bartol. in l. fina. ff.
ad Trebellian. de teſtatore, qui maſculos vniuerſali-
ter inſtituit, & filiam in re certa: deinde ſubiunxit,
quòd portio præmorientis ad ſuperuenientes peruení-
ret. Quia tunc ſoli maſculi, quos vniuerſaliter inſti-
tuendo prædilexit, etiam videntur ſubſtitutione &
fideicommiſſo integraliter habendo prædilecti, vt
filiæ præferantur, quæ portionem non habent ſimi-
lem, de quo ibi per eum, & Ange. in §. præiudiciales.
j. colum. in fine. inſtitu. de actio. dum tamen ratio re-
cti ſermonis ſaluari poſsit, vt ibi per eos. Si autem o-
mnes maſculi repudiarent, filię non iure accreſcendi,
cùm portionem non habeant, ſed in defectum filio-
rum ſuccederent, vel iure accreſcendi, ſi portionem
per ſtatutum haberent. Sicut infrà, & in primo dixi
præludio de matre ſolùm in certa portione ſtanti-
bus agnatis ſuccedente: quia ſi nullus ſtaret, aut o-
mnes repudiarent, tota ſucceſsio matri accreſceret,
ſeu portioni ſuę, ſecundum Baldum in l. prima. in fi-
ne. C. de ſecund. nupt. ſecus ſi aliqui duntaxat agnati
repudiarent: quia tunc aliis non repudiantibus, &
non matri accreſceret, vt patet ex prædictis. Pariter
decidit Bald. in l. hac edictali. §. primo. in fine. C. de
ſecund. nupt. quòd ſi plures ſint liberi prioris matri-
monij, qui reuocare poſſunt relictum ſecundæ vxo-
ri à patre factum, & vnus eorum partem repudiet,
cæteris accreſcit, etiam in feudis, quæ iure conſue-
tudinario hęredibus deferuntur: locum habet ius
accreſcendi, vbi feudum non eſt nouum. capitu. pri-
mo, in fine. de duobus fratribus à capita. inueſti. idem
in nouo in hoc regno, in quo feuda ſunt quo ad ſuc-
cedendum ad inſtar patrimoniorum redacta, vt di-
cit Ioannes Faber in Authentica, ingreſsi. C. de ſa-
croſanctis eccleſ. vt dicam infrà in primo ſucceſsio-
125 num articulo. † Similiter decidit Bal. in leg. prima.
§. vbi autem. C. de caducis tollendis. hoc ius accre-
ſcendi locum habere in gratioſa ſucceſsione, & diſpẽ
ſatiua, puta ſi diſpenſatum foret cum aliquo, quòd
ſuis poſſet relinquere ſpuriis: nam inter eos locus fo-
ret iuri accreſcendi, vt pars repudiantis alteri accre-
ſcat. Et pariter locum habet inter ſuccedentes de iu-
re ſpeciali, ita quòd minor cohæres, qui repudiauit,
ſi iure & priuilegio ſpeciali minorum in integrum
reſtituatur, ius accreſcendi habebit. leg. prima. §. pri-
126 mo. ff. de collatio. bonorum. † Et operatur ius iſtud
accreſcendi vnionem partium vacantium cum por-
tione hæreditatis agnita, & adita irreuocabilem, a-
deò quòd parte ſemel per vnum ex cohæredibus o-
miſſa vel repudiata, & parti per alium aditæ vnita,
talis pars vnita non poterit amplius ab ea diuidi,
nec ſeparari, cui accreſcit, & vnita ſemel fuit: dum-
modò illa pars, quæ iure accreſcendi vnita fuit, ve-
rè & plenè vacauerit, taliter, quòd cohæres adire o-
mittens, aut expreſsè repudians ſit omninò ſeu o-
mni iure, via, & capite excluſus, quo caſu ſit per
ius accreſcendi talis vnio perpetua & irreuoca-
bilis. Si autem cohæres omninò excluſus non eſ-
ſet, vt quia alio iure vel capite venire poſſet, ſic-
ut faceret, ſi excluſus ſolùm foret de iure præto-
rio, vt quia fortè bonorum poſſeſsionem illo iure
prætorio ſibi delatam, tempore debito non agno-
uiſſet, videlicet infra annum, ſi eſt de liberis, aut
infra centum dies vtiles, ſi eſt de collateralibus, puta
agnatis vel cognatis: tamen adhuc reſtat facultas
adeundi de iure ciuili, quę durat triginta annis, vt
dicta l.

dicta l.licet.C.de iure deliberan. vel fortè talis cohæ-
res excluſus fuit tempore, puta ſi eſt de deſcenden-
tibus, fuit fortè excluſus à capite vnde liberi. Sed
quia adhuc venire poteſt ex capite vnde legitimi,
tanq.iam agnatus. A quo etiam capite excluſus veni-
re adhuc poſſet ex tertio capite, ſcilicet vnde cogna-
ti. Et partem illam à qua ex priori aut prioribus ca-
pitibus excluſus erat, portioni cohæredis vnitam re-
uocare poterit, quæ licet portioni aditæ fuiſſet ipſo
iure quæſita, & iure accreſcendi vnita, tamen hoc
fuit reuocabiliter, vt ſuprà tetigi in tertio præludio.
127 Et idem in collateralibus, † quia agnatus à capite,
vnde legitimi excluſus, & parte ſua iure accreſcen-
di aditæ parti vnita, adhuc venire poterit ex capite
vnde cognati, & ſuam portionem iam cohæredis por-
tioni vnitam reuocare ad ſe. Quia nunquam fit per
ius accreſcendi perpetua & irreuocabilis vnio, do-
nec cohæres excluſus fuerit ex omni iure & capite,
quo venire poteſt, nec cenſetur excluſus, donec fue-
rit prorſus & omninò excluſus, ſecundum Bald.cum
quo cæteri tranſeunt in dicta l.licet.[Et plenè decla
ratur infrà ſuper verbo, *mortuo itaque teſtatore.* ij. lo-
quendo de ſecũda ſpecie tranſmiſsionis hæreditatis.]
Vnde his caſibus reuocata ex alio reſtanti capite,
dicta iam facta per ius accreſcendi vnione, tale ius
accreſcẽdi, quod eam operatum fuerat, nullum alium
cenſetur habuiſſe effectum, niſi quòd cohæres, cuius
portioni pars vacans vnita fuerat, interim admini-
ſtrauit, & adminiſtrando interim capere potuit cre-
dita, & cætera commoda hæreditaria, ac ſoluere de-
bita, cùm pro vero hærede reputaretur, argument.
eorum. quæ decidit Barto. in l. ſi vrbana.ff. de condi-
ctione indebiti. & plenè Panormitan. in capit. nihil.
de elect. vbi quod plus eſt, dicuntur valere geſta per
intruſum, quandiu toleratur. Et ſi cohæres ille ſuc-
ceſſu temporis omni via, iure & capite excludere-
tur, portio ſua ab initio alteri iure accreſcendi vni-
ta, & omnia quæ percepit ex illa, vel ad cauſam illius
perpetuò remanebunt, & irreuocabiliter penes illum
cohæredem ſuum velut vnita, non vt ex nunc, ſed vt
ex tunc, ſcilicet à tempore, quo prius fuerat (licet
reuocabiliter) vnita, ſecundum Doctor.in l. prima.
C. quando non petentium partes. quicquid ibi vo-
luerit Bald. Etiam econtrà, ſi vnio illa ſemel facta
poſtea ex aliquo reſtanti capite reuocaretur, cohæ-
res, à cuius portione pars illa vnita euocatur, tenebi-
tur de geſtis pro illa, & ad cauſam illius, rationem &
reliqua reddere cohæredi nunc euocanti. Et hæc ve-
ra ſcilicet, quòd liberi aut collaterales ab vno capite
excluſi, venire adhuc ſucceſsiuè poſſunt ex ſequenti-
bus & reſtantibus capitibus, vbi lapſu temporis ex-
cluſi forent à præcedenti capite, vt quia infra termi-
num iuris ſuam non agnouerunt, nec petierunt por-
tionem, vel eam ab vno aut duobus capitibus, vel ex
vno iure ſolo eam repudiarunt & renunciarunt. Qui-
bus caſibus, vt dictum eſt, venire poſſent ex ſequen-
128 ti, vel ſequentibus capitibus. † Si autem cohæres ex-
cluſus foret ſimplici vel abſoluta renunciatione, vt
quia noluit, nec vult hæres eſſe, tunc omnino vide-
retur excluſus omni iure ciuili & prætorio, ac etiam
ex omni & quocunque capite, ſcilicet vnde liberi, vn-
de legitimi, & vnde cognati. facit tex.in §.penult. in-
129 ſtitu.de bonorum poſſeſ. † Et maximè ſi in tali re-
nunciatione interceſſerit iuramentum, quod vim ha-
bet ſpecifici conſenſus, ac ſi ſpecificè ſingulis capiti-
bus renunciaſſet, & omni ac cuicunq; iuri. ſecundum
Baldum, in l.j.C.commoda. & plenè Iaſo. in l.ſed &
ſi rei capitalis.§.quæſitum, ff. ſi quis cautio. imò talia
iurata renunciatio traheretur ad legitimam, ſecun-
dum Ludouicum in l.prima.§.ſi ita quis.ff.de verbo-
rum obligat. & Modernos in l.ſi quando.§.fin.C. de
inoffic. teſtamen. de quo plenè vidiſtis ſuper verbo,
duas habens filias. in tertia principali fallentia. tra-
ctando pactum de non ſuccedendo. verſicu.vij. fallit.
130 † Et fuit introductum hoc ius accreſcendi ſecũdum
aliquos, ne cõtingat teſtatorẽ decedere pro parte te-
ſtatũ, & pro parte inteſtatũ, quod ius noſtrum nõ pa-
titur. l.ius noſtrum.ff.de regul.iur. ſecundum gloſſ. in
d. l. ſeruus cõmunis. Sed hæc ratio non valet, ex qua ſe
quereretur ius accreſcendi locũ nõ habere in ſucceſsio-
ne ab inteſtato, quod eſt falſum, vt dicta l. prima. C.
quando non petentium partes. nec etiam locum ha-
beret in contractibus. quod verum non eſt, imò in
eis locum hab. t. l. fundus ille. ff. de contrahend. empt.
ſeruata tamen diſtinctione Bartol. in dicta l. re con-
iuncti. prope finem. ff. de lega.iij. & in l.ſi mihi & Ti-
tio. ff. de verborum obliga. vnde omiſſa ratione præ-
dicta, & aliis pluribus, quæ neceſſariò non conclu-
dunt, dicatis ius accreſcendi fuiſſe introductum ra-
tione vnionis. ſecundum Bald. in dicta l.vnica.§.in
primo itaque ordine. C.de caducis tollend. vel ne ſit
earundem rerum naturaliter inter ſe pugna, vt dicta
l.ius noſtrum. ſecundum Bald.in l.prima. C.de indi-
cta viduit. Eſſet enim euidens pugna & contrarie-
tas, quem habere hæredem, & non habere. vel dica-
tis, ſecundum Franc.Aret.in dicta l.ij.ff. de acquiren.
hæredita. hoc ideo eſſe, ne eadem res diuerſo iure cen-
ſeatur. l.eum qui ædes.ff.de vſucap. ideo pars repudiã-
tis alteri parti aditæ vel adeundæ etiam inuito cohæ-
rede adeunte accreſcit ipſo iure, vt ſcilicet cohæres,
qui iam partem ſuam adierat, vel poſt alterius repu-
diationem adire vult, totum habeat, & hæres inſoli-
dum efficiatur, quia ſicut teſtatori vel ab inteſtato
defuncto tota hæreditas pertinuit; ita etiam conue-
nit illam totam hæredi pertinere, qui perſonam re-
præſentat defuncti, imò eſt vna & eadem cauſa cum
defuncto. in Authent. de iureiuran. à morien. præſti.
131 collatio.v. † Or quia defunctus diuidi non poterat,
ſic nec hæres repræſentare poteſt dimidiam partem
perſonæ defuncti, & dimidiam non. Quoniam indi-
uidua non recipiunt ſectionem, ſecundum Bald.in di
cta l.prima.C.quando non petentium partes. verſicu.
venio ad materiam. Et ſicut teſtator hæredem inſti-
tuendo in vna certa re, quantumcunque modica, vi-
detur eum inſtituiſſe in totum, alio non dato hærede
vniuerſali, aut illo repudiante, vt dicta l.prima. §. ſi
ex fundo. ff. de hæredi.inſtituen. ita etiam hęres vnam
partem adeundo, quantumcunque modicam, videtur
totam hęreditatem ei ſoli delatam, vel portiones co-
hęredum repudiantium adiuiſſe, & totam hęredita-
tem acceptaſſe, quam vt vidiſtis diuidere non poſſet.
vt vnitas ſeruetur. Quod ſecus eſt in legatis & fidei-
commiſsis, in quibus locum non habet ius accreſcen-
di. l.& Proculo. ff. de leg.ij. declarando, vt ibi per Bar.
& Bal.in d.l.vnica.§.vbi autem.C. de caducis tollen.
132 † Quod verum intelligatis, ſcilicet ius accreſcen-
di in legatis locum non habere ex coniunctione con-
tingente ex plurium ſimultanea vocatione, ſed bene
locũ habet in eis ius accreſcendi contingens ex ſingu
133 laritate vocationis, vt quia vni ſoli legatum. † Nam
licet legatum vni relictum diuidi nõ poſsit, quia non
poteſt in parte agnoſci, & in parte repudiari, etiam
ſi plures res collectiuè in tali legato continerentur, vt
quando grex aut peculium legatum eſſet. l. Meuio.

cum l.ſequen. ff. de legat. ij. tamen ſi pluribus eadem res legara eſſet, pars vniua repudiantis, ſecuodùm veram naturam iuria accreſcēdi, quod operatur in inuitum, non accreſcit alteri ſi partem repudiatam habere nolit, vt dicto §. vbi autem, Sed volenti bene accreſceret. Tamen in hæreditate etiam inuiro accreſceret ipſo iure cum onete ſuo. Et ratio differentiæ eſt, quia legatum aſcribitur mero fauore legatarij. Sed inſtirutio hæredis vel ſucceſsio, quæ fortè alicui ab inteſtato defertur, non fit mero fauore hæredis, ſed etiam creditorum & teſtatoris, vel ab inteſtato defun cti, ideo cogitur hæres inuitus, qui fauori alteriua renunciare non poſſet, ſecundùm Bal. in dicto §. vbi autem. Et per hoc etiam dicimus, quòd in legatis & fideicōmiſsis prohiberi poteſt iua accreſcendi, & etiam renuntiari, vt ibi, & l. Lucius. §. qui habebat. ff. ad Trebel. Et ideo cogitur hæres inuitus partem à cohærede repudiatam poſtquàm ſuam adiuit, recipere, & habere, ptopter rationes iuris accreſcendi ſupradictas, etiā ſi pars accreſcens ſit ei damnoſa & oneroſa, vt ſuprà dixi. Sed imputetur ei, cur partem ſuam adiuit: quia hoc faciendo videtur cum creditoribus hæreditarijs quaſi cootraxiſſe, & de ſingulis oneribus hæreditatis reſpondiſſe, & ſe obligaſſe: vnde poſt perfectum contractum non poſſet pœnitere, nec in aliorum præiudicium conſilium mutare. l. ſicut. C. de action. & obligat. & cap. non poteſt. de regul. iur. libt. vj. Non enim permittitur tunc mutatio voluntatis, nec quo ad partem quam adiuit, vt illam dimitteret, nec etiam quo ad partem illi accreſcentem, vt eam refutare poſ-
134 ſit. † Niſi in certis caſibus, in quibus tali hætedi ſuccurritur contra rigorem iuria accreſceudi ex quadam dulci & benigna æquitate expreſſo io iure, quæ omnem iuria rigorem ſuperat & excludit, argument. l. placuit. C. de iudic. facit l. quòd ſi Epheſi. ff. de eo
135 quod certo loco. & cap. final. de tranſactio. † Primò in caſu ſingulari. l. cùm hęreditate. ff. de acquiren. hæredita. vbi dicitut, quòd ſi hæres, cui pars cohætedis rèpudiantia accreuit, à creditoribus hæreditatis pro illa parte moleſtetur vltra vires hæreditarias illius portionis, vel moleſtari timeat, videns hæreditatem ſibi damnoſam, poterit ſuam partem aditam, quam aliâs non poterat ſine reliqua ſibi accreſcente retinere, ilico dimittere, & priſtinum conſilium mutare, ac illam repudiare, & per huoc modum portionem accteſcentem ei damnoſam euitare & refutare, ne pro illa vexetur vltra eius virea & valorem. Et hoc facere poterit ex æquitate dictæ l. cùm hæreditate. vbi de hoc eſt caſus ſingularis, in quo à rigore iuris, quo hæreditas ſemel adita repudiari non poteſt, nec portio illi accreſcena refutari, receditur, tum propter æquitatem caſus ſuperuenientis incogitati, cùm adita per eum hæreditate pars cohætedis repudiantis ſit ei incogitatè delata, quæ ſibi præiudicare poſſet vltra vires hæreditarias, vbi hæreditas ſoluendo non eſt. Tum etiā propter rigorem creditorū ab ipſo hærede vltra vires exigere volentium. Qui quidem rigot cùm exerceatur contra hæredem, qui nòo fuit io cauſa tanti æris alieni, confundit rigorem iuris accreſcendi in eo, ſaltem, vt poſsit hærea totum dimittere ex æquitate præfaræ l. quæ locum etiam habet in teſtamento militis. l. ſi certarum. verſicu. quòd ſi alterutra pars. ff. de teſtament. militar. & conſequenter locum habet in teſtamentis & ſucceſsionibus eorum, qui priuilegio gaudent militum, de quibus dicetur in ☞ verbo, Teſtamentum. primò. [Vbi de hoc plenè habetur in ix. caſu fallentiæ.] Et à paritate rationis idem foret, ſi ius cohæredis etiam, qui hæreditatem adiuiſſet, ex poſt fuiſſet ipſo iure reſolutum, per querelam inofficioſi teſtamenti, vel alio remedio iuris communia, quod facit indubitanter, quem deſinere ipſo iure hæredem eſſe, quia tunc hæres etiam, qui partem ſuam adiuerat, cui pars cohæredis ſic iure communi reſoluta nunc defertur, eodem gaudebit beneficio: acſi cohæres ille nunc euictus nunquam partem ſuam adiuiſſet, ſed eam à principio repudiaſſet: quia poſtquàm ius ei per aditionem quæſitum fuit, ſic ipſo iure remedio iuris cōmmunis reſolutum haberetur quo ad ipſum hæreditaa pro non adita, imò pro non ſibi delata, vt cohæredi accteſcat, quam ſi poſtea videat vltra vires ſibi damnoſam, poterit vt illam euitet, ſuam partem licet aditam repudiare beneficio dictæ l. cùm hæreditate. Quoniam adeundo ſuam partem, habuit cauſam iuſtam ignorandi ius cohætedis fore reſoluendum, & ſibi deferendum, ſecundùm Paulum in l. ſi minor. ff. de acquirenda hæ-
136 redita. † Vt tameo beneficium dictæ l. cùm hæreditate, locum habeat, vt ſcilicet hæres ad euitandum portionem vltra vires hæreditarias oocroſam ſibi accreſcentem, poſsit ſuam portionem, quamuis aditam repudiare, & ſic totam hæreditatem dimittere, requiruntur quinque. Primò requiritut, quòd hærea vti volens dicto beneficio, partem ſuam hæreditatis ſibi ex teſtamento vel ab inteſtato delatam adierit, antequàm cohæres ſuus portionem ſuam tepudiauerit: quia cùm tunc nihil eſſet tempore aditionis, quod ei imputari poſsit, ſeu ptopter quod videatur partem cohæredis agnouiſſe: quæ eo tunc repudiata non erat, nec alio modo reſoluta, certè ſuccurritur ei beneficio dictæ l. & idem vbi cohæres prius partem ſuam repudiaſſet, vel alio modo ſeu remedio iure communi iam reſoluta fuiſſet, quam repudiationem aut reſolutionem ipſe hæres poſtea adeundo ignotaſſet, licet ex poſt ad eiua notitiam deueniſſet, quo etiam caſu ſuccurreretur ei beneficio dictæ l. vt partem ſuam nunc aditam ad euitandum aliam ſibi onetoſam repudiare poſsit. l. ſi duo. ff. de acquirend. hæreditat. cùm paria ſint cohæredem poſt aditionem iſtiua repudiaſſe, vel antè & poſtea ad notitiam eius perueniſſe. argu. l. in confirmando. & l. vtilitatem. ff. de confirman. tuto. &c. inſinuante. de offic. delegat. Si autem hærea adeuodo ſciret cohæredem ſuum iam repudiaſſe, aut illiua partem reſolutam fuiſſe, & nihilominùs partem ſuam adierit, certè tunc totam videtur adiuiſſe hæreditatem, & eo animo vt pro vtraque portione tam propria, quàm ei iure accreſcendi delata omnibus hæreditarijs oneribus teneatur, vt dicta l. ſi duo. Ita quòd partem ſuam ſemel aditam rèpudiare non poterit, nec partem cohæredis refutare, & rigorem iuris accreſcendi euitare, nec impedire, adeò quòd beneficium dictæ l. ei tunc non competeret. Secundò requiritur, vt beneficium dictæ l. locum habeat, quòd ſint creditores hæreditarij aut legatarij, ſecundùm Bart. in dicta l. cùm hæreditate. quia ſi nulli eſſent, vel tam pauci, quòd clarum & notoriū eſſet hæreditatem eſſe ſoluendo, eo tunc locum non haberet dictum beneficium, imò cogeretur hæres, qui ſuam portionem adiuit, recipere partem repudiatam cohæredis, nec audiretur volens aditam repudiare, cùm cauſam dimittendi non habeat, per ea quæ nunc dicam. Tertiò requiritur, quòd creditores hæreditarij ptæcisè petant ab hærede integra debita illiua partis per cohæredē repudiatæ nūc accreſcentis, cum ꝑ parte ſua adita hærea qui adiuit, indubitanter teneatue a

quia

quia tunc propter rigorem creditorum, ne hæres in-
uitua de caſu incogitato teneatur, aut vexetur; pote-
rit vti beneficio dictæ l. partem ſuam aditam repu-
diando, & ius accreſcendi quo ad partem cohæredis
ſibi delatam impediendo: quia parte ſua repudiata
ius accreſcendi operari non poſſet in præiudicium
ſui portione carentis. Sed tota hæreditaa vacans in
manibus remanebit creditorum & legatariorum, pro
tempore & modo debitorum poſsidenda, vt dicta l.
ſi minor.ff.de acquir.hæredita.niſi creditores æquita-
te moti, gratioſè procedentes, conſentirent hæredem
non conuenire vltra modum, & vires accreſcentis
partis: quia tunc ceſſaret beneficium dictæ l.cùm hæ-
reditate. Quo caſu ſi ad petitionem vnius creditoris,
ad cuius inſtantiam alij creditores hæredi, vt adiret
aliquid remiſerint ea debito, & hæres adierit hære-
ditatem, & núc ipſe, qui fuit aliorum incitator, quic-
quam remittere non vult, certè compelletur de ſuo
credito aliquid remittere arbitrio iudicis, qui bonus
137 vir dicitur. l. vir † bonus. ff.iudicatum ſolui. ſecun-
dum gloſ.ſingularem.in l.cùm in eo.ff.de pactis. per
l. ſi fundum, qui ex parte. ff. mandati vel contrà.
Quartò requiritur hodie, vt beneficium dictæ l.
locum habeat, quòd hæres qui partem ſuam adiuit,
nullum fecerit inuentarium, quo caſu tenetur indu-
bitanter vltra vires hæreditarias, & legatarijs vl-
tra dodrantem.l. fina. C. de iure deliberand. & inſti-
tutio. de hæredum qualitate & differentia. §. fina-
li. Ideo concurrentibus ſupràdictis & ſequentibus
conditionibus, vti poterit hæres beneficio dictæ l.
cum hæreditate. quæ non fuit per dictam l.fina. cor-
recta: ſecundum Bartolum, quem omnes ſequuntur,
etiam quo ad legatarios, vt hæres vltra dodrantem
non teneatur: ſicut nec creditoribus vltra vires por-
tionis delatæ. Nam licet hæres in ſolidum teneatur
propter delictum ſuum, quia non fecit inuentarium:
tamen quia hoc delictum non reſpicit portionem
alterius cohæredis repudiantis, non debet hæres, cui
pars immaculata iure accreſcendi defertur, circa
quam non fuit peccatum, perdere beneficium dictæ
l.pro illa parte accreſcente.argumento l. reſcriptum.
ff. de his, quibus vt indign. Si autem hæres ipſe de
bonis hæreditariis ſuum debitè fecerit inuentarium,
iuxta formam dictæ l. fina.certè cùm tunc etiam quo
ad partem ſuam aditam non teneretur vltra vires,
nec legatarijs vltra dodrantem, vt plenè videbitis in
verbo, *mortuo autem teſtatore* ij. non eſſet tunc opus
beneficio dictæ leg.cum hæreditate, quæ tendit ad
eximendum hæredem, ne pro portione ſibi accre-
ſcente teneatur vltra vires. Et in caſu vbi hæres fe-
cit inuentarium, iam eſt illo onere exemptus, vt di-
cta leg. final. Quintò requiritur, vt locum habeat
beneficium dictæ l. quòd pars cohæredis repudian-
tis delata fuerit hæredi ex iure accreſcendi: & ſic ta-
cita voluntate teſtatoris. Quia ſi ei delata foret iure
ſubſtitutionis per teſtatorem factæ, & ſic voluntate
expreſſa, tunc hæres cui delata eſſet, vti non poſſet
beneficio dictæ l.vt ſuam partem repudiare poſsit ad
euitandum partem ei delatam, ſecundum Bartolum
ſingulariter in l. teſtamento. C. de impuber. & aliis
ſubſtitutionibus. Vnde ſi teſtator duos inſtituiſſet
hæredes, ſcilicet Titium & Caium; & ſi Caius hæ-
res non eſſet, ei ſubſtituiſſet dictum Titium: & con-
tigerit, quòd Caius partem ſuam repudiauit, vel an-
te eam aditam deceſsit: quia pars illa Titio non de-
fertur iure accreſcendi, ſed iure vulgaris ſubſtitu-
tionis: certè locum non habebit dictæ l.beneficium.
Et ratio differentiæ eſt: quia ius quod cohæredi de-
fertur ex ſubſtitutione, ei defertur ex teſtantis ex-
preſſa voluntate: quam hæres ipſe ignorare non
potuit, cùm videndo ſe inſtitutum, etiam eodem te-
ſtamento viderit ſe ſubſtitutum. Ergo illam par-
tem cogitur accipere inuitus abſque eo, quòd cre-
ditores teneantur ei gratiam facere: quia eo ipſo quòd
ſcienter adiuit, cenſetur ſe obligaſſe ad recipien-
dam aliam partem, in qua vulgariter fuerat ſubſti-
tutus. Sicut pupillariter ſubſtitutus, qui teſtatoris
adiuit hæreditatem, tenetur etiam recipere hæredi-
tatem pupilli ſibi delatam per pupillarem ſubſtitu-
tionem. l. qui patri. ff. de acquirenda hæreditate.
☞ [Hanc limitationem ſequitur Angelus ibi & Imo-
la, ſuper quo ſunt variæ opiniones, quia Bartolus, vt
ibi refert Alexander, fuit ſibi contrarius.] Sed quan-
do portio cohæredis repudiantis defertur iure ac-
creſcendi, quia hoc eſt ex diſpoſitione legali, non
ſic ei imputatur, ſi hunc caſum non præuiderit.
138 Secundus † caſus, in quo hæredi adeunti ſuccur-
ritur contra rigorem iuris accreſcendi, eſt in dicta
lege, ſi minor. ff. de acquirenda hæreditate. vbi por-
tio cohæredis non iure communi, puta repudiatione
vel querela inofficioſi, ſeu alio iuris communis re-
medio vacans, ſed priuilegio ſpeciali, puta minoris
ætatis: vt quia cohæres minor annis poſtquàm adi-
uit, fuit in integrum reſtitutus, tanquam ex tali a-
ditione læſus facilitate minoris ætatis, quia tunc
licet illa portio nunc prætextu reſtitutionis vacans
fuerit iure accreſcendi delata cohæredi adeunti, ta-
men ei inuito non accreſcit, niſi eam acceptare ve-
139 lit, & iure illo accreſcendi vti. † Sed relinquetur
creditoribus hæreditariis poſsidenda. vt dicta l. ſi mi-
nor. Nam minor quantumcunque hæreditatem adie-
rit, ſi ex hoc læſus probetur, vt quia hæreditas ſol-
uendo non eſt, poteſt & debet in integrum reſtitui,
& conſequenter hæreditatem ſemel aditam relin-
quere, & repudiare: valebunt tamen per eum inte-
rim geſta ante reſtitutionem, licet poſt reſtitutio-
nem hæres eſſe deſierit priuilegio minoris ætatis. l.
quoties. ff. de acquirenda hæreditate. ſicut valent ge-
ſta per prælatum ante eius priuationem à prælatu-
ra. ſecundum Paulum & Doctores ibi. Et ratio huius
eſt, ne beneficium reſtitutionis ſpeciali priuilegio
ratione minoris ætatis cohæredi indultum, ſit alte-
ri cohæredi nociuum & damnoſum. argument. l. Im-
puberi filio. ff. de adminiſtra. tuto. & l. fina. C. de ſta-
tuis & imagin. Præterea ille cohæres reſtitutus nunc
repudians fuit ſemel per aditionem hæreditatis ve-
tus hæres, & ſic ius accreſcendi extinctum: licet poſt-
ea per integram reſtitutionem fuerit reſtauratum,
quod tunc non tantùm poteſt ſicut ab initio potuiſ-
ſet; nec talis reſtauratio iure & priuilegio ſpeciali
facta nocere debet cohæredi in eius iniuriam, vt di-
cta l. cohæredi. Sed in primo ſuperiori caſu nunquam
ius accreſcendi fuerat extinctum, cùm aditio ex par-
te repudiantis nulla interueniſſet: & ſi aliquando in-
terueniſſet, fuerat iure communi puta per querelam
inofficioſi, & non priuilegio & iure ſpeciali reſoluta
& extincta. Et ius accreſcendi reſtauratum reme-
dio iuris communis: quod facere poteſt quem deſi-
nere ipſo iure eſſe hæredem, vt ibi vidiſtis. Quo ca-
ſu ius accreſcendi plus cogit hæredem, vt volens
ſuam partem retinere, non poſsit partem accreſcen-
tem repudiare, imò cogitur totum habere: ſed iſtud
ius ſpeciale priuilegio minoris ætatis competens, fa-
cere non poteſt, quòd minor qui ſemel adiuit, poſsit
ipſo

ipſo iure deſinere hæres eſſe, niſi per remedium in
integrum reſtitutionis ſpeciale. Et etiam eo tunc eſ-
ſe non poteſt, quin nomen hæredis ſibi remaneat, vt
plenè habetur in dicta l. ſi minor. & l. penulti. & final.
ff. de acquiren. hæredita. Vnde non mirum ſi ius ac-
creſcendi hoc caſu non operatur, niſi in volentem.
140 † Sicut contingit in certis aliis caſibus. Puta in aſ-
ſignatione libertorum, vt not. in l. vtrum. ff. de aſſi-
gnatio. libertorum. Et vbi agitur de liberalitate Im-
periali, vt l. j. C. ſi ſocius liber. imper. libro decimo.
Et etiam vbi ius accreſcendi vnionem habet cum
ſubſtitutione pupillari, vt dicta l. qui patri. ff. de ac-
quiren. hæredita. Et pariter in vſufructu. l. prima. §.
interdum. ff. de vſufruct. accreſcen. Similiter ceſſat
ius accreſcendi, vbi plures partes, non ex vna & ea-
dem, ſed ex pluribus hæreditatibus prouenirent hæ-
redi, licet ex eodem teſtamento. l. ſi ſub conditione.
ff. quibus modis vſusfruct. amitt. & l. ſi duobus. ff. de
teſtamen. milita. & notat Bartol. in l. qui patri. ff. de
vulga. & pupillari. Præterea locum non habet, vbi
portio cohæredis non deficeret ipſo iure, ſed ope
exceptionis tantùm. Puta, quia excluditur cohæ-
res per ſententiam aut iuramentum poſſeſſoris, qui
iurauit cohæredi iuramentum deferenti partem in
hæreditate non competere: vel fuit per ſententiam
excluſus. Quibus caſibus, ſi portio verè ſibi compe-
tebat, eam ipſo iure non perdidit. Sed ope exceptio-
nis ex ſententia aut iuramento, ſi eam peteret, exclu-
deretur. Ideò cùm talis portio ipſo iure & ſic omni-
no & perfectè non vacet, alteri cohæredi non accre-
ſcit, ſicut ei accreuiſſet, ſi eam repudiaſſet, vel tempo-
re excluſus foret, ſecundùm gloſ. & clarius Bartol. in
l. ſi duo patroni. §. j. ff. de iureiurand. quem ſequitur
Angelus in §. fina. inſtitu. ad Officia. Etiam locum
non habet, vt dixi, in ſuccedentibus iure diuerſo. l.
ſed cum patrono. vbi Bartol. in princip. ff. de bono-
rum poſſeſſio. videatis bonum text. [Prout illum
text. optimè ad hoc inducit ſuper verbo, *qui cum alia
matrimonium contrahens*. in iiij. caſu quo viduitatis cō-
ditio non reiicitur de legato vel fideicommiſſo.] in l.
mulieri. ff. de conditionibus & demonſtrationibus.
Nec etiam locum habet, vt dixi, in legatis & fidei-
commiſſis. videatis Paul. & docto. in dicta l. penult.
de acquiren. hæredit. Bartol. in dicta l. re coniuncti.
& gloſ. in l. mater decedens. ff. de inoffic. teſtament. &
in l. ex contractu. ff. de re iudica. Reſtat ergo ius ac-
creſcendi locum non habere in caſu dictæ l. ſi minor.
141 vt in inuitum operetur. Et † differt iſte caſus à pri-
mo caſu ſumpto ex dicta l. cum hæreditate. quia in il-
lo primo hæres qui vti vult beneficio dictæ l. refuta-
re non poteſt portionem cohæredis repudiatam ſibi
accreſcentem, niſi partem ſuam, quam adierat, repu-
diet ſeu dimittat. Sed in caſu dictæ l. ſi minor. hæres
ſuam poterit retinere portionem, & partem cohære-
dis in integrum reſtituti vacantem repudiare: etiam
ſi creditores vellent ei gratiam facere, ne vltra vires
142 teneretur. quod eſt not. † Vt tamen hoc priuile-
gium locum habeat, duo requiruntur. Primò, quòd
hæres iſte, qui partem accreſcentem accipere refutat,
ſuam partē iam adierit, antequam eius cohæres con-
tra aditionem fuerit in integrum reſtitutus: cùm tunc
adeundo cogitare non potuerit ius accreſcendi futu-
rum ex priuilegio cohæredis ſibi delaturum. Et non
eſt quid ei imputetur. Et idem foret, ſi poſt reſtitu-
tionem cohæredis (quam tamen ignorabat) adiuiſ-
ſet hæreditatem, licet poſtea ad ſui notitiam deue-
nerit, vt ſuprà fuit declaratum. Si verò adiuiſſet poſt
in integrum reſtitutionem cohæredis, ſciens illum
eam obtinuiſſe, tunc teneretur inuitus portionem
illius recipere, nec beneficium dictæ l. cum hæredi-
tate haberet. vt dicta l. ſi duo. & l. penultima. ff. de ac-
quirenda hæreditate. Secundò, vt caſus dictæ l. ſi
minor, locum habeat, requiritur, quòd partem ſuam
iure proprio, & ex ſeipſo adierit, & eam habue-
rit. Si autem in portione ſua ius haberet ex aditione
alterius, vt quia erat in parte hæreditatis fideicom-
miſſarius: quia aliquis alius hæres inſolidum in-
ſtitutus fuerat per teſtatorem grauatus partem re-
ſtituere, quam ſibi poſt aditionem reſtituit, quod
facere non potuiſſet hæres, niſi prius hæreditatem
adiuiſſet. Et demum hæres quo ad partem ſuam,
quam ſibi retinuerat contra aditionem, quia mi-
nor erat & læſus, reſtitutus fuit. Certè hoc caſu,
quia iſte hæres fideicommiſſarius partem ſuam ha-
buit, non ex ſua, ſed alterius, videlicet principalis
& directi hæredis aditione, non poterit partem il-
lius tunc iure ſpeciali vacantem & ſibi iure accre-
ſcendi delatam refutare abſolutè priuilegio dictæ
l. ſi minor. ſcilicet retenta parte ſua, ſibi antè per
fideicommiſſarium reſtituta, vt eſt caſus not. in l. ſi
pupillus. ff. ad Senatuſconſul. Trebellianum. Poſſet
tamen hoc caſu iſte fideicommiſſarius, ſi cum cre-
ditores exigere vellent & excoriare vltra vires illi-
us partis nunc iure accreſcendi delatæ: vti benefi-
cio dictæ l. cum hæreditate. De quo vidiſtis in pri-
mo caſu, vt ſcilicet totam poſſit repudiare hæredi-
tatem, ſecundùm Paul. & doctor. in dicta l. ſi minor.
ff. de acquirenda hæreditate. & dicta l. ſi pupillus. ff.
143 ad Senatuſconſultum Trebellianum. Ex † quibus
nunc clarè videtis qualiter prouiſum fuit huic ab
inteſtato ſucceſſioni, & pariter ſucceſſioni ex teſta-
mento, per hoc ius accreſcendi: quod propriè lo-
cum habet & operatur effectum, vbi relictum de quo
agitur eſt pluribus delatum, & eis competit pro vi-
rilibus portionibus æqualibus aut diſparibus, vt ſci-
licet pars repudiata per vnum aut plures accreſcat
alteri, vel aliis petentibus, ſeu eorum portionibus,
vt vidiſtis. Vbi verò pluribus relictum defferretur &
competeret, non pro virilibus portionibus, ſed cui-
libet inſolidum, ita, quòd ſinguli ſolùm partem ſi-
bi facerent per concurſum iuxta ea quæ plenè ha-
bentur in §. coniunctim. inſtitu. de lega. & in dicta l.
re coniuncti. Tunc ius non concurrentium, id eſt par-
tem ſuam non petentium, non accreſceret petenti iu-
re accreſcendi, cùm totum ſibi competat: ſed penes
ipſum remaneret iure non decreſcendi, quia nihil ei
decreſceret, poſtquam cæteri concurrere cum eo,
aut aliquid petere nolunt, aut repudiant: vel ſi ex
pluribus vnus repudiaret, cæteris accreſcet, ſecundum
docto. vbi ſuprà & Bartol. in l. ſi mihi & Titio. ff. de
verborum obligat. Per quem text. datur pro genera-
li regula ius accreſcendi in contractibus locum non
habere, imò in eis, qui non admittitur ad partem, fa-
cit partem. ſecus in vltimis voluntatibus, vt ſuprà vi-
diſtis. l. planè. la j. §. ſi duobus. & §. ſi coniunctim. &
144 l. huiuſmodi. §. ſi Titio. ff. de legatis, primo. Et † ratio
quare in vltimis voluntatibus eſt locus iuri accre-
ſcendi, ſed non in contractibus eſt, ſecundùm Iacob.
de Rauen. in l. j. ff. de vſufruct. accreſcen. quia plenior
fit interpretatio in vltimis voluntatibus, quàm in
contractibus. l. in teſtamentis. ff. de reg. iur. & ca. cùm
dilecti. de dona. Et ratio rationis eſt: quia in contra-
ctibus poteſt diſponens ſibi prouidere contrahendo,
quòd locum habeat ius accreſcendi: quod ſi non fe-
cerit,

cerit, ſibi imputet, qui legem apertius declarare po-
tuit, & non fecit. l. veteribus. ff. de pactis. Non ſic in
vltima voluntate, in qua minus teſtatori eſt imputan
dum, ſi mortis cogitatione turbatus non prouidet. l.
hac conſultiſsima. C. qui teſtamentum facere non
poſſunt. facit gloſ. in l. j. C. de pecu. eius qui liberta.
145 meruit. † Vnde concluditur ius accreſcendi regu-
lariter locum non habere in contractibus, vt dicta l. ſi
mihi & Titio. & in Authen. ſi quando. C. de conſtit.
pecu. & l. per ſeruum. §. quòd ſi ſeruus. ff. de acquiren.
rerum do. Fallit tamen in ſequentibus caſibus. Et
primò in vſufructu etiam inter viuos conſtituto. l. j.
§. fina. ff. de vſuſruct. accreſcend. qui text. generaliter
loquitur qualitercunque vſusfructus conſtituatur,
vt ibi in verbo, *conſtitutus*. & in verbo, *conſtituitur*
& legatur. ſecundùm gloſſ. ibi. Secundò fallit quo-
ties ea, quæ indiuidua ſunt in contractu verſantur, vt
ſunt ſeruitutes & cætera indiuidua: quæ cùm pluri-
bus auferuntur ſui natura cuilibet inſolidum deben-
tur, & effectualiter acquiruntur. l. ij. §. ea his. & l. ſti-
pulationes non diuiduntur. ff. de verborum obligat.
tamen in eis propriè locum non habet ius accreſcen-
di, ſed ius non decreſcendi, de quo dixi, vt clarius
probat Barto. in l. ſtipulatio iſta. §. cum qui. ff. de ver-
borum obligation. facit l. j. §. communis ſeruus duo-
146 rum. ff. de ſtipulat. ſeruo. † Et hoc verum, quòd in
indiuiduis locum habeat ius accreſcendi, in contra-
ctibus & actibus inter viuos, vbi ius vnius ex pluri-
bus ipſis purè extinctum fuit: ſecus ſi ope exceptio-
nis extingueretur. l. ſi duo patroni. in principio. ff. de
iureiurand. vbi in iurepatronatus quod eſt indiuidu-
um. l. quædam. ff. famil. erciſcun. & l. fina. ff. de iurepa-
trona. non habet locum ius accreſcendi: quia ibi ius-
patronatus illius contra quem iuratum fuit, non eſt
extinctum ipſo iure, ſed ope exceptionis iuriſiuran-
di, ſecundùm glo. ibi. Vnde in caſibus, in quibus repe-
ritur ius accreſcendi locum habere in contractibus,
ſemper intelligatis illud eſſe verum, niſi illi qui non
admittuntur ad partem faciant partem aliquo ſaltem
ope exceptionis, vt ſingulariter dicitur in dicta l. ſi
duo patroni. Et idem ſi faceret partem in ſolo iure re-
tentionis, vt declarat Bartol. in l. proinde. §. ſi ſeruus
communis. per illum text. vbi gloſſ. ff. de ſtipula. ſer-
uorum. Tertiò fallit in donationibus factis à prin-
cipe. l. prima. C. ſi liberalita. imper. ſocius. libro x.
147 Et † idem in conceſsione per regem Franciæ, qui tan-
quam imperator neminem recognoſcit. capit. per ve-
nerabilem. qui filij ſint legitimi. Per quam legem di-
cit ſingulariter Bald. ibi & in l. vnica. §. in primo. C.
de cadu. tollen. & in cap. j. de duobus fratribus de no-
uo benefi. inueſti. & in capit. j. de duobus fratribus à
capitu. inueſti. quòd ſi feudum concedatur à principe
pluribus, vno repudiante vel ſine hærede mortuo,
portio ſua accreſcit ſocio, ſiue conceſſum fuiſſet ſub
præſtatione alicuius ſeruitij, ſiue gratis & liberali-
ter. Cùm vtroque caſu conceſsio feudi dicatur libe-
ralitas & gratia, ſecundùm Bald. in præludijs feudo-
148 rum. In † feudis autem ab inferiore conceſsis lo-
cum non habet ius accreſcendi in actibus indiuiduis
ſed ad concedentem pars vacans reuertitur. Quar-
tò fallit in contractibus vltrò citróque obligatorijs,
quoties intereſt concedentis, quòd ius accreſcendi
locum habeat. l. fundus ille. ff. de contrahend. emptio.
Si autem non intereſſet concedentis rem, vt quia for-
tè eam modico pretio vendidit, tunc pars vacans non
accreſceret coëmptori, ſed reuerteretur ad vendito-
rem, ſecundùm Barto. in d. l. ſi mihi & Titio. Ex quo
dicit, quòd cùm conceſsio in emphyteoſim ſit cõtra-
ctus vltrò citróque obligatorius, ſi res pro magno
cenſu annuo fuerit in emphyteoſim conceſſa, quòd
cenſus quaſi æquipollet fructibus rei conceſſæ, & ſic
intereſt concedentis rem remanere penes emphyteo-
tam inſolidum, quàm portionem vacantem ad do-
minum reuerti, locum habebit ius accreſcendi: & to-
tum remanebit penes coëmphyteotam. Aliter & alias
portio rei vacans reuerteretur ad dominum iure ac-
creſcendi ceſſante: quia tunc ſua intereſt potius rei
partem vacantem habere, quàm modicum cenſum,
puta denarium. quod latius declarat Alexan. in dicta
l. ſi mihi & tibi. verſic. & prædicta inducuntur &c. &
ſic ceſſabit ius accreſcendi. Quintò fallit in dona-
149 tione cauſa mortis. l. j. in ſi. C. de cad. tollen. † quan-
uis donatio cauſa mortis non ſit propriè vltima vo-
luntas. l. ij. ff. de dote prælegat. vt dicam ſuper ver-
bo, *teſtamentum*. iiij. Sextò fallit in mortis cauſa ca-
pione, de qua ibi dicam: nam in mortis cauſa capio-
ne, id eſt in eo quod ex mortis cauſa capione præ-
ſtandum eſt, locum habet ius accreſcendi, ſi illud
quod præſtandum eſt præſtari debeat pluribus vt hæ-
redibus. l. Thais. §. Stichus ſeruus. ff. de fideicommiſ-
ſa. liber. & ita intelligitur deciſio Bartol. in dicta l. ſi
mihi & Titio. ff. de verborum obligation. Si autem
erat dandum aliquibus non vt hæredibus, tunc ceſ-
ſaret ius accreſcendi. l. penulti. §. j. verſic. de illo quo-
que quæritur. ff. de condition. & demonſtrat. ſecun-
dùm Alexand. in dicta l. ſi mihi & Titio. Septi-
mò fallit in aſsignatione libertorum. l. vtrum, in j. ff.
de aſsigna. liberto. Octauò fallit in caſu l. fina. ff.
quibus ad libertatem proclamare non licet. Et hoc fit
propter indiuiduitatem: quia non poſſet quis pro
parte eſſe liber, & pro parte ſeruus. Nonò fallit in
acquiſitione neceſſaria. l. Iulianus. §. idem Celſus. ff.
de actione emptio. Vnum tamen mente tenebitis,
150 † quòd ius accreſcendi locum non habet in pœnis,
adeò quòd ſi quis condemnatus eſſet ad certam pœ-
nam eccleſiæ & fiſco, vel parti & fiſco, & vnus eorum
partem ſuam repudiaret, non accreſceret alteri, ſecun
dùm Bald. in l. arbiter intra certum. ff. de arbit. Nec
etiam inter duos fiſcos locum habet ius accreſcendi,
vt ipſe decidit in l. ex facto. in grande. ff. de hæredit.
inſtit. Et ſic vno confiſcationem repudiante non ac-
151 creſcit alteri. † Præterea non obliuioni dabitis ius
accreſcendi tantùm locum habere in parte data poſt-
ea defecta: ſed in parte nunquàm data locum non ha-
bet, adeò quòd ſi teſtator quid certum reliquerit cui-
libet canonico intereſſenti tali die in diuinis: quia
per hoc non accreſcet pars non intereſſentium alijs,
cùm non intereſſentibus nil datum videatur. Et idem
in conſtitutione vel ſtatuto taliter diſponente. Nam
ius accreſcendi locum habet ſolùm in parte data ex
voluntate diſponentis ea poſtfacto ei ablata vel pro
non ſcripta, aliter quàm per voluntatem diſponen-
tis, vt plenè per Innoc. in cap. ſicut. de cleri. non reſi-
den. & in cap. fina. de verborum ſignificat. vbi etiam
Pannr. & gloſ. pragmaticæ in titul. de tenen. capitu-
la tempore miſſæ, in fine. Or domini clarè vide-
tis, quòd iure accreſcendi prouidetur vbi plures eiuſ-
dem vel paris gradus ad ſucceſsionem vocantur: vt
ſcilicet pars vnius aut plurium tempore vel repudia-
tione excluſorum portioni alterius, vel aliorum qui
hæredes eſſe volunt, accreſcat ipſo iure & neceſſariò
152 pro portionibus quibus vocati fuerunt. Si † autem
ad inteſtati ſucceſsionem non vocaretur, niſi vnus,
qui fortè ſolus tempore delatæ hæreditatis reperitur
in gradu

in gradu parentelæ proximior,& ille excludatur tem-
pore aut repudiatione, vel etiam plures eiuſdem gra-
dus ſimul vocati ſunt omnes penitus excluſi: tunc lo-
cum habere non poſſet ius accreſcendi : cùm nemo
eiuſdem gradus exiſtat cohæres,cuius portioni hære-
ditas ſeu portiones vacantes & repudiatæ accreſce-
re poſsint.Quia hoc ius accreſcendi nihil operari nec
locumhabere poteſt,niſi inter pares ſimul eodem vel
pari gradu & iure vocatos. Sed tunc locum habebit
ſucceſſorium edictum : quo vbi proximior ad ſuc-
ceſsionem vocatus tempore excluditur aut repudia-
tione , ſequens in gradu, id eſt in ſequenti & imme-
diato inferiori gradu conſtitutus, ſi hæres eſſe volue-
rit,admittitur,& deinceps de gradu in gradum. Et i-
dem ſi eſſent plures in tali gradu conſtituti, vt l. 1. &
153 per totum.ff.& C.de ſucceſſ. edicto.† Quod quidem
edictum ſucceſſorium fuit rationabiliter introdu-
ctum. Primò fauore defuncti , de cuius ſucceſsione
agitur, vt ei ſuccedatur : & cito cuius intereſt habere
ſucceſſorem.l.& quia.ff. de interroga. actio. & inſti-
tut. qui , & ex quibus cauſis manumittere non poſ-
ſunt.§. licet autem domino. ibi , valde enim proſpi-
ciendum erat , vt homines quibus vnus hæres extitu-
rus non eſſet,ſaltem alium habeant , qui ſatisfactu-
rus ſit creditoribus: aut hoc eo non faciente credito-
res res hæreditarias hæredis nomine vendant : ne
iniuria defunctus afficiatur &c. ſcilicet quo ad me-
moriam,id eſt famam,quæ interdum etiam poſt mor-
tem patitur.l.ex iudiciorum.ff. de accuſatio. Secun-
154 dò † fuit hoc edictum ſucceſſorium introductum
fauore creditorũ, vt ſcilicet poteſtatẽ ſeu facultatem
habeant cito exigendi & conſequendi debita. l. j. de
ſucceſſ.edicto.quod facere faciliter non poſſent , do-
nec hæredem reperiant. Ideo poſſet iudex ad eorum
inſtantiam certum præfigere hæredi terminum,etiam
termino iuris breuiorem , vt hæreditatem adeat cum
intimatione , quòd lapſo termino dabitur bonis de-
functi curator , qui creditoribus ſatisfaciet : quod
fieri de iure poteſt , ne creditores nimis longam pa-
tiantur dilationem, & conſequenter iacturam. vt di-
cta l.prima.imò tenent communiter Doctor. in Ru-
bri.C.de ſucceſ.edicto.quòd poſſet iudex ilico inter-
rogare, nedum hæredem primo loco vocatum , ſed
etiam ſequentes in gradu ſi velint hæredes eſſe, & ſi
reſpondeant,quòd hæredes eſſe volunt , aut nolunt,
tunc res erit expedita. Si autem reſpondere nolue-
rint, poterit eis certum præfigere tempus ad hæredi-
tatem adeundam: quo elapſo dare poterit curatorem
bonis,qui creditoribus reſpondeant per text.in l.j. ff.
de curato.bonis dando.facit glo.in cap.fina. de con-
ſuetu.lib.vj.in fin.Quæ practica probatur per textum
diuinum Ruth.iiij. cap. in princ.ibi, partem agri fra-
tris noſtri&c. Et ſi iudex terminum hæredi præfige-
ret ſimpliciter ſine aliqua intimatione , illo elapſo
cenſeretur potius hæreditatem adiuiſſe , & hæres eſ-
ſe velle fauore creditorum. Ad quorum inſtantiam
hoc factum fuit : quia hoc magis expedit eis , quòd
hæres ſit quem ilico exigant, quàm quod non eſſet,
ſecundùm Paul. Si autem fuiſſet hæredi ſcripto ſim-
pliciter terminus ad inſtantiam ſubſtituti, aut ſucce-
denti ab inteſtato ad inſtantiam ſequentium in gra-
du præfixus,& ante lapſum termini ſtatuti nihil re-
ſponderit,nec declarauerit,quia noluit, vel non cura
uit. Tunc lapſo termino interpretari debet hæredi-
tatem repudiaſſe propter fauorem ſubſtituti , aut in
gradu ſequentium quibus hoc magis expedit vt ſuc-
ceſsionem habeant , poſtquam inſtituerunt ad hunc
finem ſecundum eum.[De hoc dixit plenè ſuper ver
bo, *Mortuo itaq; teſtatore.* j.loquendo de ſecunda ef-
fectuali perfectione teſtamenti , quæ per aditionem
hæreditatis fit : dum quærit an per non factum indu-
catur aditio hæreditatis.] Vnde per elapſum termi-
ni hæres perpetuò erit excluſus ab illa hæreditate:
tamen non poſſet iudex in perpetuam excluſionem
minus ſeu breuius ſtatuere hæredi tempus,quàm ſit à
iure præfixum propter regulam.l.licet. C. de iure de-
liber. Et minus hoc poſſet ad inſtantiam credito-
rum in perpetuam excluſionem tendentium. Cùm
ius illud adeundi vel repudiandi ſibi competat de iu-
re communi.Et ſatis ſit interim creditoribus conſul-
tum,quòd detur curator bonis ſecundum doctor. in
dicta rubri. Et communiter omnes in l.ſi curatoris,
per illum text. allegato titu. de iure deliberand. facit
cap.decet.& c.indultum.de regu.iur.lib.vj.quia ma-
gis præiudicat hæredi priuatio, quàm quòd bonis
155 detur curator. † Vnde ſi hæres ſit de liberis,non de-
bet ei minus tempus à iudice dari quàm annus. Et ſi
eſſet de tranſuerſalibus , daretur centum dierum ter-
minus à prætore decretus.in l.j.§. largius. ff. de ſuc-
ceſſ.edicto. Quem prætor viuus id eſt iudex ſuper
hoc adiens imitari debet.ſecundum Barto.in l. quan-
diu.la iij.ff. de acquiren. hæredi. vbi plenius per eum.
156 Quæ † omnia faciunt ad intellectum generalis con-
ſuetudinis Franciæ & præſentis ducatus Aquitaniæ,
quòd proximior de genere poſsit eodem precio rem
venditam retrahere ab emptore infra annum & diem,
quia poſſet iudex ad inſtantiam ſequentium in gra-
du certum præfigere terminum infra quem offerat
pretium.Et ſi infra tempus præfixum non deliberaue-
rit,poſſent remotiores rem venditam retrahere ſecun
dùm Cynum in l.fin.verſi. vlterius quæro. C.de fur-
tis.facit d.l.j.ff.de curato. bonis dando. Et not. Petr.
de Ancha.in dicto cap.fi.j.col.de conſue.libr.vj. poſt
glo.vbi dicit, quòd quando plures admittuntur ordi-
ne ſucceſsiuo ad vnum & idem, præfigi poteſt priori
terminus,infra quem acceptet,vel repudiet per l.quã-
diu.ff.de acquirend.hæredit.Et ſi ſemel repudiauerit,
amplius pœnitere non poterit.l.quæritur.§. ſi vendi-
tor. ff. de ædil.edict. imo ſequens in gradu retrahere
poterit infra reſiduum temporis : quod proximiori
ſupererat, cùm extendi non debeat in infinitum.l. fi-
deicommiſſa.§.ſi quis.ff.de lega. iij. & conſuluit Za-
157 barel.conſil.lxxxvij. & conſi. ciiij. Tertiò, † fuit in-
troductum hoc edictum ſucceſſorium in hac ſucceſ-
ſione ab inteſtato propter fauorem ſequentium in
gradu: quia ſucceſſorium edictum eſt, quo prioribus
non petentibus aut repudiantibus ſequentes admit-
tuntur. vt dicta l.prima.in fine.& ibi gloſſ.vltim.Cir-
158 ca † hoc tamen ſcire debetis edictum ſucceſſorium
quadrupliciter habere locum. Aliquando enim lo-
cum habet de capite in caput , ſeu de ordine in ordi-
nem: quod idem eſt. Aliquando de gradu in gradum.
aliquando de eadem perſona in eandem perſonam.
Interdum & vltimò mixta conſideratione, ſcilicet
159 capitis & gradus ſimul & ſemel. Caput † enim ſe-
cundùm Bald.ſuper dicta rubrica. C.de ſucceſ. edict.
nihil aliud eſt in hac materia , niſi quædam digreſsio
puta de liberis ad agnatos,& de agnatis ad cognatos,
deinde verò de cognatis ad coniuges. Gradus au-
tem eſt dinumeratio perſonarum de eadem linea per
160 ſuperius & inferius , & ex latere. Circa † ergo ca-
put notare debetis , quòd in ſucceſsione ab inteſtato
quatuor ſunt capita , videlicet liberorum , agnato-
rum,cognatorum, & vnde vir & vxor. Quæ quidem
capita

capita fiſcum excludunt, qui ad ſucceſsionem veni-
re non poteſt, niſi eis deficientibus, vt infrà videbi-
tis. Et in omni capite locum habere poteſt edictum
ſucceſſorium. Nam in primis locum habet in primo
161 capite, ſcilicet vnde liberi. Quia † deficiente capite
ſeu ordine liberorum, vt quia nulli fortè ſunt liberi,
vel tempore fuerunt aut repudiatione excluſi, ſucce-
dit ſecundum caput, ſcilicet agnatorum. Et hodie
etiam tertium caput cognatorum cum dicto ſecũdo.
Cùm ſit differentia ſublata agnationis & cognatio-
nis, vt ſ. vidiſtis in ſecundo præludio. Ideo non ſtan-
tibus liberis, pariter vocantur agnati & cognati, ſal-
ua ſola gradus prærogatiua: vnde fit digreſsio quæ-
dam ſucceſsionis de vno capite ad aliud. Et pariter
de vno gradu ad alium in eodem capite ſeu ordine fit
ſucceſſus. Nam quicquid olim fuerit de iure anti-
quo, quo filius primum gradum ſuitatis tenens, iure
ciuili deſinere non poterat eſſe hæres lapſu tempo-
ris, nec repudiatione. Et ſic nepos ex eo, quòd dein-
ceps venire non poterat per edictum ſucceſſoriũ, lo-
co ſui patris hæres eſſet: ne duo inſolidum hæredes &
domini eſſent. l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. ff.
commoda. & cap. licet. de probatio. Sed neceſſe habe-
bat venire de iure prætorio: quo filius facultatem ab-
ſtinendi à paterna hæreditate habebat. Et ſic nepos
vel alius inferior primum locum poſt filium imme-
diatè tenens vocabatur & veniebat, non vt de liberis,
ſed tanquàm agnatus: quia quicunque eſt de liberis
agnatus eſt, & etiam cognatus quaſi ſanguine iũctus.
162 Hodie † tamen in liberis etiam ſuis (id eſt in pote-
ſtate defuncti mortis tempore conſtitutis) locum ha-
bet hoc edictum ſucceſſorium de gradu in gradum,
etiam de iure ciuili. Adeò quòd ſi filius mortuo pa-
tre priuſquàm paternam hęreditatem agnouerit, mo-
riatur, vel à paterna hæreditate abſtinuerit, aut tem-
pore excludatur, vocabitur nepos eius filius etiam iu-
re ciuili ad ſui aui ſucceſsionem. Et deinceps cæteri
per ordinem deſcendentes ſecundum gradus præro-
gatiuam. l. qui ſe patris. vbi bona glo. C. vnde libe. &
in dicta rubrica. C. de ſucceſ. edict. per tex. in l. defun-
ctis ſuis. C. de legitimis hæredibus. & in l. ex contra-
ctu. ff. de re iudi. & Io. de Pla. in §. placebat. inſtit. de
legiti. agna. ſucceſ. Or plus prodeſt nepotibus & cæ-
teris de capite ſeu ordine liberorum deſcendentibus
venire de iure ciuili, qua via non excluduntur, niſi
triginta annis: vt dicta l. licet. C. de iure deliberan.
quàm vocari de iure prætorio, à quo excluderentur
anno, vt vidiſtis. Pariter ſi mortuo patre omnes libe-
ri naturaliter moriantur ante agnitam hæreditatem
aut ciuiliter, vt quia ab illo tempore aut repudiatio-
ne excluduntur, locum habebit edictum ſucceſſo-
rium, ſcilicet de capite in caput, virtute cuius fiet di-
greſsio de capite ſeu ordine liberorũ ad caput & or-
dinem agnatorum, & etiam cognatorũ hodie. Cùm
non ſit inter eos differentia quo ad hanc legitimam
ſucceſsionem, ad quam vt vidiſtis, hodie ſimul vo-
cantur, ſalua inter eos ſola gradus prærogatiua. Et
hoc iure (videlicet inter ſuos locum eſſe edicto ſuc-
ceſſorio) vtimur poſtpoſita quorundam doctorum
præſertim citramontanorum ſubtilitate quanuis lau-
dabili, tenentium in ſuis de iure ciuili locum habere
non poſſe edictum ſucceſſorium de gradu in gradum,
ex eo quòd filius vel alius tempore mortis defuncti
primum locum ſuitatis tenens ſemel ipſo iure ſuita-
tis virtute, [Vt plenè declaratur infrà ſuper verbo,
Mortuo itaque teſtatore. ij.] factus hæres non poteſt
amplius deſinere eſſe hęres. Et conſequenter non po-
teſt alius inferior de eodem vel altero capite venire
de iure ciuili, ſed tantùm prætorio; ne duo ſimul re-
periantur eodem tempore inſolidum domini & hære-
des, vt ſ. dixi. Sed hoc non obſtat ſecundùm Bartol.
quia licet duo eſſe non poſsint ſimul eiuſdem hære-
ditatis domini vno & eodem reſpectu, ſcilicet quia
non poſſent duo ſimul hæredes eſſe & domini dire-
cti aut vtiles, vt dicto §. ſi duobus vehiculum. Poſ-
163 ſunt † tamen diuerſimodè domini eſſe: quia primus,
ſcilicet filius, vel alter ſuus hæres, qui ſemel ipſo iure
propter ſuitatem effectus hæres, ſi tempore aut repu-
diatione excludatur, ſemper manebit iure ciuili hæ-
res, & dominus hæreditatis directus. Et ſequẽs in gra
du vel capite per edictum ſucceſſorium in eius locum
vocatus erit dominus vtilis, quia non eſt inconue-
niens, quòd eiuſdem rei vnus ſit directus dominus,
& ſolo nomine nomen retinens hæredis & honorem:
alter verò ſit dominus vtilis re & vtilitate: cui ſuc-
ceſsionis vtilitas ex edicto ſucceſſorio pertineat. Si-
cut videmus in herede rogato reſtituere hæreditatem:
qui facta reſtitutione ſemper remanet hęres directus.
in ſignum cuius, ne habeat nomen hæredis in vanum
& pro iure teſtitutionis quartam totius hæreditatis
Trebellianicam retinet, vt dicit tex. inſti. de fideicom.
hæredi. §. in primis. Ibi: opus eſſe vt aliquis recto iu-
164 re hæres inſtituatur. † Et fideicommiſſarius, cui hæ-
reditas reſtituta fuit, dicitur hæres indirectus & vtilis,
in quem ſunt omnia per Trebellianum Senatuſcon-
ſultum tranſlata. vt clarè decidit text. in §. reſtituta.
cum ſequenti. illo eod. titu. Ad præmiſſa facit, quod
magiſtraliter tradit Bartol. in l. ſi quis vi. §. differen-
tia. ff. de acquir. poſſeſ. de domi. directo & vtil. & Cy.
& cæteri in l. j. C. de actio. & obli. de actione directa,
quæ penes cedentem remanet, & de vtili, quæ in ceſ-
ſionarium tranſit. Et maximè locum habet in ſuis e-
dictum ſucceſſorium in præſenti regno Franciæ, in
quo parum curatur de patria poteſtate ſuitatem ope-
rante. ſecundum gloſſ. in verbo, Romanorum. inſtit.
de patria poteſtat. Præſertim in ciuitate noſtra Tho-
loſæ quo ad filios ſeorſum à patre habitantes, aut fi-
lias maritatas, qui omnes pro emancipatis habentur,
vt ſuprà vidiſtis in ſecundo præludio. in fine. Quin-
imò hodie iure nouiſsimo, quo vtimur in his ſucceſ-
ſionibus ab inteſtato ſublata eſt differentia emanci-
pationis & patriæ poteſtatis ſuitatem gignentis, ma-
ximè in caſu noſtro, vbi patria poteſtas liberis non
prodeſt: ſi primo excluſo ſequentes iure ciuili repel-
lerentur à ſucceſsione, cùm multò vtilius ſit liberis,
quòd in eis locum habeat edictum ſucceſſorium de
165 iure ciuili, quàm prætorio, vt ſuprà dixi. Vnde † pro
concluſione reſtat in ſuis hæredibus etiam iure ciuili
locum habere edictum ſucceſſorium de gradu in gra-
dum: & ſic in primo capite ſuccedendi locum habet.
Secundò locum habet etiam in capite agnatorum.
Et hoc dupliciter. Primò de capite in caput, vt ſi
nullus ſtet de capite agnatorum præter vnum, qui
ſucceſsionem in defectum liberorum agnati præ-
defuncti ei delatam repudiet, aut tempore ab illa
excludatur, vel etiam plures eiuſdem vel diuerſi gra-
dus fuerunt eo modo excluſi: certè fiebat tunc dif-
greſsio de capite agnatorum in caput cognatorum,
qui olim iure veteri vocabantur ſolùm in defectum
agnatorum. Sed hodie propter ſexus ſublatam dif-
ferentiam agnati & cognati, ſi pari gradu exiſtant
omnes ſimul vocantur, ita quòd hodie edictum ſuc-
ceſſorium non ita propriè operatur in eis de capite
in caput, ſicut olim fiebat, imò hodie fit ſimul dif-
greſsio

greſsio de capitibus vnde legitimi, & vnde cognati,
in caput vnde vir & vxor: qui tunc vocantur cùm o-
mnis deficit parentela defuncti. vt infrà ſuo loco vi-
166 debitis. Habet † etiam locum & ſecundò hoc edi-
ctum ſucceſſorium in hoc ſecundo capite de gradu
in gradum, vt ſi agnati fuerint excluſi in primo gra-
du exiſtentes, vocantur ſequentes in gradu proxi-
miores, vnus ſi ſolus fuerit, aut plures eiuſdem gra-
dus ſi plures exiſtant. Sed vt circa hoc vetera ſtatu-
ta intellectus veſtros non turbent propter eorum in-
tricatam diuerſitatem, habetis in hoc puncto tria con-
ſiderare iura. Primò, ius antiquum legis duodecim ta-
bularum iure antiquo digeſtorum cõfirmatum. Quo
iure primo agnato temporis lapſu aut repudiatione
excluſo ilico admittebatur fiſcus, cæteris agnatis &
cognatis excluſis. Vnde illo iure in capite agnatorum
& cognatorum locum habere non poterat edictum
ſucceſſorium de gradu in gradum, nec de capite in
caput: cum eo tunc fiſcus omnes excluderet defun-
cti parentes. Et quia ius illud ſummè rigoroſum erat,
ſuperuenit ius prætorium, quo diſpoſitum fuit, quòd
excluſo agnato proximo non tunc veniret fiſcus: ſed
poſtpoſitis cæteris agnatis fieret incontinenti diſ-
greſsio de illo ſecundo capite ſeu ordine agnatorum
ad tertium caput. ſcilicet cognatorum: ex quo ter-
tio capite ille ipſe à tertio capite excluſus venire po-
terat ex dicto ſequenti tertio capite vt cognatus. Et ſi
ex nullo capite venire petebat, ſed omnino hæredi-
tatem nolle declarabat: tunc cognati per lineam fœ-
mineam defuncto coniuncti vocabantur. In quibus
voluit prætor locum eſſe edicto ſucceſſorio de gra-
du in gradum, vt ſcilicet excluſo primo proximio-
re cognato non veniret fiſcus, imò ſuccederet ſequẽs
in gradu, & deinceps ſucceſſiuè. l. prima. §. gradatim.
ff. de ſucceſ. edict. Et ſic de iure prætorio locus non
erat edicto ſucceſſorio de gradu in gradum in capite
agnatorum, & in hoc conueniebat cum lege antiqua
duodecim tabularum. Sed bene erat locus edicto ſuc-
ceſſorio de capite in caput, & in capite cognatorum
locus erat illi edicto etiam de gradu in gradum vſque
ad vltimum à iure præfixum. Et in hoc differebat ius
prætoriũ à d. lege antiqua duodecim tabularum. Sed
quia ius iſtud prætorium euidentem nutriebat iniqui
tatem: quòd primo agnato hæreditatem non petente
non veniret ſequens in gradu, ſed vocabatur cogna-
tus tunc proximior, qui fortè in quinto aut ſexto gra-
du exiſtens excludebat agnatum ſecũdi gradus. Ideo
ſuperuenit tertium ius, ſcilicet imperatorium & ciuile
nouum de quo in dicto §. placebat. inſtitut. de legiti.
agna. ſucceſ. Quo iure ſtatutum eſt, quòd ita locum
habeat edictum ſucceſſorium de gradu in gradum in
capite ſeu ordine agnatorum, ſicut erat de iure præto
rio in ordine cognatorum: adeò quòd ſi proximior
agnatus in primo gradu tempore delatæ ſucceſsionis
exiſtens ab ea excludatur iure communi, putà lapſu
temporis aut repudiatione, tunc ſequentes agnati de
gradu in gradum ſucceſsiuè admittentur etiam de iu-
re ciuili vſq; ad triginta annos qui iure prætorio nõ
admitterentur poſt centum dies vtiles, vt dicto §. lar-
gius. Et idem ſi ille proximior agnatus iure ſpecia-
li excluderetur, vt quia hæreditatem adiuiſſet: & de-
mum quia minor vigintiquinque annis tanquam læ-
ſus cõtra aditionem eſſet in integrum reſtitutus. Nam
etiam tunc ſequentes in gradu agnati, & hodie iure
quo vtimur nouiſsimo ſimul cum eis cognati vocarẽ-
tur ſecundum gradus prærogatiuam. Ex quibus clarè
nunc habetis edictum ſucceſſorium hodie locum ha-
bere in ambobus iam dictis ſecundo & tertio capi-
tibus. ſcilicet agnatorum & cognatorum regulari-
ter vſque ad decimum gradum, vt ſuprà dixi in ter-
167 tio præludio. De † quarto autem capite, ſcilicet
vnde vir & vxor, pauca in propoſito reſtat dicere:
quia deficientibus tribus primis capitibus, videlicet
vnde liberi, vnde legitimi, & vnde cognati. Succe-
dit hoc vltimum caput, vnde vir & vxor, in quo non
eſt dare plures gradus: cum deficientibus ſupradi-
ctis tribus capitibus, ſola vxor viro ſuccedat, & econ-
tra maritus ſolus vxori: vltra quos ſucceſsio in alios
non porrigitur affines, vt infrà videbitur: ideo in
hoc quarto capite fruſtrà eſſet de edicto ſucceſſorio
ſaltem de gradu in gradum diſputare. Vnde nunc ſa-
tis habetis, qualiter hoc edictum ſucceſſorium lo-
cum habet de capite in caput, & de gradu in gra-
dum, ſeu de vna perſona ad aliam perſonam ſucceſ-
168 ſiuè. Tertiò † principaliter dixi edictum ſucceſ-
ſorium, etiam locum habere de vno gradu ſeu per-
ſona ad eundem gradum ſeu perſonam. Exemplum
in eo cui delata fuit ex teſtamento hæreditas, qui a-
liàs ab inteſtato ſucceſsiſſet, vt ſunt liberi. l. prima. C.
de his qui ſibi aſcribunt in teſtamen. vel eis non ſtan-
tibus proximiores agnati vel cognati aut coniuges.
Nam talis poterit hæreditatem adire vſque ad trigin-
ta annos, vt dicta l. licet. C. de iure deliberan. niſi tem
pus breuius ei per iudicem fuiſſet ex cauſa aſsignatũ,
vt ſuprà vidiſtis. Quam hæreditatem ſi infra dictum
tempus non adierit, & ſic ex cauſa teſtati non vene-
rit, ſine tamen fraude relictorum in teſtamento ex-
cluſus fuerit, nunc alios incipit habere triginta annos
ex cauſa inteſtati: in qua tempus ſuum currere non
potuit prima cauſa teſtati durante. l. quandiu. la ij. de
acquirenda hæreditate. Vnde hoc modo talis hæ-
res per edictum ſucceſſorium de vna qualitate, ſcili-
cet teſtati: in aliam, ſcilicet inteſtati, quæ tamẽ ſunt in
eadem perſona concurrentes ad adeundum hæredi-
tatem, ſexaginta habebit annos: niſi ea preſsè & ſim-
pliciter eam repudiaſſet. Quoniam talis repudiatio
ad cauſam teſtati traheretur & inteſtati, ſecundum
gloſſam in dicta l. prima. §. ſed videndum. ff. de ſuc-
169 ceſ. edicto. & Paulus in dicta l. quandiu. Et † idem
vbi ſolùm ageretur de ſucceſsione ab inteſtato de fi-
lio ſeu quolibet alio deſcendente, qui tres habet in
ſucceſsione paterna vel alterius aſcendentis qualita-
tes. Primò quia eſt de liberis. Secundò de agnatis.
cùm patri coniungatur per lineam maſculinam. Ter-
tiò eſt de cognatis: quia quilibet agnatus dicitur etiã
cognatus, tanquam ſanguine innexus. Ideo venire
poteſt ad patris vel alterius aſcendentis ſucceſsionem
ex dicto triplici capite, ſcilicet vnde liberi, per vnde
legitimi, & per vnde cognati. Ita quòd eo temporis
lapſu à primo capite excluſo venire poterit intra a-
liud ſimile tempus ex ſecundo capite. Et deinde ex
tertio, clarè decidit Baldus in dicta l. licet. vnde licet
in eadem perſona fieri non poſsit diſgreſsio. Et vt
verius loquar, ſucceſſus de gradu in gradum, cùm in
eadem perſona non ſit dare plures gradus in ſeipſa:
attamen fit diſgreſsio de capite in caput, ſeu de qua-
litate in qualitatem, vt videtis, dum tamen non ſint
alij in priori & potiori gradu conſtituti, vt dicta l. pri
ma. §. ſed videndum. & §. largius. ff. de ſucceſ. edicto.
Quia diuerſæ qualitates in eadem perſona concurre-
re poſſunt, vt vices plurium ſuſtineat, vt ibi. facit ca-
pitulum à collatione. de appellationibus. libro ſexto
170 Et † ſic quemadmodum ius accreſcẽdi in fauorẽ co
hæredis non operatur, niſi portio alterius cohæredis

ſia

ſit omnino, id eſt omni capite iure ſeu qualitate va-
cans, vt vidiſtis. Sic nec operari poteſt edictum ſuc-
ceſſorium in ſauorem ſequentis in gradu, donec ſit
hæreditas vacans ex omni capite ſeu qualitate in pri-
mo gradu concurrente: & in iſto conuenit cum iure
accreſcendi. Quare ſetis reſtat ex prædictis quar-
tum membrum expeditum, videlicet, quòd edictum
ſucceſſorium etiam locum habet mixta conſidera-
tione, ſcilicet capitis, & gradus ſimul. Ex quibus nunc
clarè intelligitis qualiter ſuccurſum, & prouiſum
defunctis fuit, ne remaneant ſine hærede: & hoc
tam remedio iuris accreſcendi, quàm per edictum
171 ſucceſſorium. Inter † quæ remedia eſt magna & vti-
lis differentia. Primò quia hoc edictum ſucceſſo-
rium non competit, niſi inter hæredes capite, ſeu or-
dine, vel gradu per ſuperiùs diſpares, ius verò accre-
ſcendi locum non habet niſi inter pares ſimul & pa-
riter vocatos ad ſucceſsionem. Ea quo communiter
dicimus, quòd ius accreſcendi excludit edictum ſuc-
ceſſorium, quod eſt ſubſidiarium: vbi aliquis non
ſubeſt de paribus, in quo ius accreſcendi operari poſ-
172 ſit, vt ſuprà vidiſtis. † Ius enim accreſcendi non de-
uoluit hæreditatem ſeu portionem vacantem. Cùm
inter pares locum non habeat deuolutio. capitu. non
putamus. de conſue. libro vj. Sed portio vacans ac-
creſcit non vacanti: & facilius aliquid accreſcit, quam
deuoluatur: quia in habentibus ſymbolum facilior
ſit tranſitus. Et faciliùs inducitur in quo minor di-
greſsio reperitur, ſicut ſit inter pares, inter quos ſi-
militudo eſt cauſa generationis & augmenti. Hoc au-
tem edictum ſucceſſorium ceſſante paritate hæredum
deuoluit hæreditatem repudiatam ad ſequentes in
gradu vel capite: per quod fit quædam digreſsio, quæ
difficilius ſit ſecundùm Baldum. Secundò hoc edi-
ctum ſucceſſorium differt à iure accreſcendi, quia
non competit niſi volentibus: quoniam primo gra-
du vel capite toto vacante, ſequens hæreditatem adi-
re non cogitur: nec ad ipſum deuoluitur, niſi ſucce-
dere velit. Sed ius accreſcendi ipſo iure competit
etiam inuitis, & nolentibus. l. iij. §. inuito autem. &
§. fina. cum ll. ſequentibus. ff. de bono. poſ. De huiuſ-
modi autẽ ſucceſſorio edicto tam legis quàm etiam
conuentionis etiam in feudis, aliqua notanda Chri-
ſto duce videbitis in verbo, *Et ſoboles quem geſtabat in
vtero.* dum loquemur de poſteris nondum conceptis
ſuccedentibus. Poſtremò vnum in hac materia præ-
173 cipuum notabitis, quòd † ius accreſcendi & edictum
ſucceſſorium in ſuis caſibus ſolùm operantur, quan-
do hæreditas eſt pluribus ſimul vel ſucceſsiuè delata,
ita quòd omnes fuerunt per teſtatorem vocati, aut
per legem veluti ab inteſtato, & portio vnius vacauit
lapſu tẽporis aut repudiatione eius, cui delata fuerat,
quia accreſcit cohæredi, vel defertur ſequenti in gra-
du proximiori vt vidiſtis. Si autem hæreditas vel
portio iſtius vocati defeciſſet ante aditionem, & va-
caſſet morte hæredis vel cohæredis, cui delata fuerat,
tunc locum non haberet edictum ſucceſſorium, nec
ius accreſcendi in fauorem cohæredis: aut in gradu
vel capite ſequentis hæredis: imò hæres aut cohæres,
cui delata hæreditas fuerat, moriendo eam tranſmit-
tit ad ſuos proprios hæredes iure tranſmiſsionis hæ-
reditatis, vel iure deliberandi. quia iſte ad quem
tranſmittitur hæreditas (cùm ſuum repræſentet tranſ-
mittentem) cenſetur ad ſuccedendum proximior. In
qua proximitate primò conſideratur capacitas in
hærede: quia incapax ad ſuccedendum non occupat
locum, nec facit gradum. l. ſi qua pœna. ff. de his qui
ſunt ſui, vel alieni iuris. Secundò conſideratur hæredi-
tatis tranſmiſsibilitas, vt quia proximior in gradu
moriendo liberos & hæredes reliquit, ad quod ius
ſuccedendi tranſmiſit. Tertiò conſideratur proximi-
tas tempore mortis defuncti, de cuius ſucceſsione a-
gitur. Inſtitu. de hæred. ab inteſta. §. interdum. cum
§. ſequen. de quo per Alexand. conſilio ccxxvij.
volumine primo. Et ſicut ius accreſcendi & edictum
ſucceſſorium operantur in fauorem vocatorum à lege
vel ab homine, ita etiam operatur ius tranſmittendi
ad vtilitatem non vocatorum, tamen vocati veniunt
iure proprio per ius accreſcendi, aut edicto ſucceſſo-
rio: illi autem qui non ſunt vocati ad quos hæredi-
tas ſolo iure tranſmiſsionis deuoluitur, non veniunt
ex propria perſona, nec iure proprio: ſed ex per-
ſona & iure tranſmittentium morientium ante ius
174 eis quæſitum. Ideo † poteſt ſolùm hæres tranſmit-
tere ad ſuos poſteros hæreditatem: prouiſo quòd de-
ceſſerit antequàm exclusus foret tempore aut repudia
tione: quia ſi tempore aut repudiatione exclusus fo-
ret, ius tranſmittendi interrupiſſet, & nihil tranſ-
mitteret, obſtante præſcriptione vel renuntiatione,
quæ ius accreſcendi & edictum ſucceſſorium ope-
rantur, vt plenè videbitis in verbo, *Mortuo au-
tem teſtatore.* ij. vbi materia tranſmiſsionis neceſſa-
ria & perutilis vobis tradetur pro pane lucrando gu-
175 ſtanda. His † igitur pro intellectu dicendorum
præſuppoſitis, & neceſſariò præmiſsis: quia parti-
tio ſeu diuiſio animum legentis incitat, mentem
intelligentis præparat, & memoriam artificioſè re-
format. l. j. ff. de doli excep. Sicut imperator vſus eſt
diuiſione inſti. in proœmio. §. igitur. & hoc ad prædi-
ctos effectus, ſecundùm gloſſ. ibi. ſic & nos mate-
riam noſtram diuidendo conſiderare habetis paren-
tes, inter quos verſantur: hoc præſertim ab inteſtato
ſucceſsiones eſſe in multiplici differentia. Quo-
rum quidam ſunt naturales, & legitimi ſimul. [Li-
cet olim in illo rudi ſeculo quo matrimonia nomina-
ta non erant, nec cognoſcebantur, omnes legitimi
naſcerentur, tamen ſtatim quòd fuerunt cognita, du-
plex hominum genus eſſe cœpit, ſcilicet legitimo-
rum, & non legitimorum. Poſtea tertium genus in-
cepit, ſcilicet legitimatorum, & deinde quartum
genus, ſcilicet legitimatorum tantùm per adoptio-
nem à filia eorum: poſtremò quintum genus ex ri-
tu Chriſtiano hominum inoleuit, ſcilicet ſpiritua-
lium, qui ſacramento baptiſmi aut confirmationis
gignuntur, vt habetur infrà ſuper verbo, *Cuidam Pe-
tro tradiderunt.* de quibus ſeriatim nunc videbimus.]
Quidam ſunt naturales tantùm, & quidam legitimi
tantùm, vltra quos ſunt affines: poſtremò fiſcus. Et
omnes prædicti parentes, aut ſunt deſcendentes quo
rum cauſa in ſuccedendo dicitur præcipua, aut ſunt
aſcendentes, aut tranſuerſales, ſeu collaterales. Ca-
176 pio † nunc primum principalem articulum, videli-
cet parentes naturales ſimul & legitimos, quales ſunt
conſanguinei naturaliter ex matrimonio iuncti, de
quibus ſi quæratur qualiter ab inteſtato ſibi inuicem
ſuccedant: ſecunda ſunt tria membra. Nam aut deſcẽ-
dentes ſuccedere volunt aſcendentibus, aut ordine
naturæ turbato aſcendentes ſuis deſcendentibus, aut
collaterales collateralibus. Primo caſu cùm agi-
tur de bonis & hæreditate aſcendentium debito or-
dine ab inteſtato præmortuorum, dicatis, quòd pri-
ma ſucceſsio olim erat ſuorum hæredum. Sui
177 † autem hæredes exiſtimantur, qui in poteſtate mo-
rientis, de cuius ſucceſsione agitur, tempore mortis

ſuæ fuerunt, veluti filius, filiáve, nepos, neptíſve ex
filio, pronepos, pronepríſve ex nepote nato ex filio,
prognatus, prognatáve, id eſt quicunque alius vlte-
rior deſcendens vſque in infinitum, vbi de ſucceſsio-
ne aſcendentium ex linea paterna ageretur, quia in
ſuccedendo aſcendentibus ex linea materna, ſuitas
tam in ſucceſsione teſtamentaria, quàm ab inteſtato
non conſideratur ex poteſtate, cùm mater filios in po
teſtate non habeat nec vlteriores, inſtit. de adop. §.
178 fœminæ. Sed † conſideratur ſuitas largè & impro-
priè & ſecundum communem vſum loquēdi, quo di-
citur de matre ſicut de patre, quod filios ſuos habet
hæredes, quia mater fillos ita appellat ſuos ſicut pa-
ter, qui communis vſus loquendi attenditur. l. cùm
de lanionis. §. aſinam. ff. de fund. inſtruc. ſecundùm
gloſſ. in l. non aliter. ff. de lega. iij. Barto. in l. om-
nes populi. vij q. princi. ff. de inſtit. & iure. & Panor.
ſuprà in proœ. maximè, vbi concurrit intentio legis
aut teſtatoris. Fuit enim legis intentio ſtatuendo
matrē ab inteſtato hæredes habere filios ſuos. Et pa-
riter intentio teſtatoris fuit hæredes inſtituendo vel
ſubſtituendo filiam, & ſuos filios vel hæredes intelli-
gere de ſuitate largè & impropriè ſumpta ſecundum
communem vſum loquendi: & ſic de tali quæ cadete
poteſt in matre, & deſcendentibus ea ea: quia mater,
(vt dixi,) loquendo de filiis vocat eos ſuos ſicut pater,
aliàs ſequeretur quòd lex & teſtatores, ſucceſsiones
mulierum ad proprios earum filios nunquam defer-
rent, quod abſurdum foret ſecundùm Guid. papæ, in
179 propriis terminis. q. cccccxlviij. incip. mulier. † Po-
teſt enim lex & teſtator verba quæcunque impropria-
re, vt conueniant materiæ ſubiectæ. l. quoniam indi-
gnum. C. de teſta. Sui ergo ſunt primi hæredes. Vn-
de ſi quis inteſtatus moriebatur, prima cauſa erat ſuo-
rum liberorum in ſucceſsione, qui mortuo parente fi-
unt ipſo iure heredes abſque alio facti miniſterio vir-
tute ſuitatis, inſtitut. de hæredum qualita. & differen.
180 §. ſui. † Imò in præſenti regno Franciæ nedum fiunt
hæredes ipſo iure, ſed etiam poſſeſſores ex illius gene-
rali conſuetudine, qua mortuus ſaiſit proximiorem li-
gnagerium, ſecundùm Ioan. Fab. in d. §. ſui. & inſtit.
de inter di. §. ſumma. & §. retinendæ. etiam in feudis,
præſertim in hac ab inteſtato ſucceſsione, vt refert
magiſter Gulielmus debrolho. ſtyli curiæ parlamenti
ſcriba. tit. de feudis. §. item de conſuetudine. & §. ſe-
☞ quenti. [Vt pleniſsimè ſupra omnes diait ſuper ver
bo, *mortuo itaque teſtatore.* ij.] Et non immeritò: quia
liberi ad ſucceſsionem aſcendentium vocati penè ad
bona propria veniunt, dicit tex. in d. l. j. §. largius. ff. de
ſucceſſ. edi. facit text. l. ſuis. ff. de libe. & poſthu. & in l.
181 ſcripto. ff. vnde liberi. Quibus † ſuis hæredibus con-
numerari neceſſe erat eos qui ex legitimo matrimo-
nio non fuerant, ſed ex concubina geniti: tamen per
ſequens matrimonium cum ea contractum legitimati.
☞ [Iſtud eſt tertium genus hominum: quia ſicut na-
ti ea matrimonio appellantur naturalea & legitimi,
etiam dicuntur naturales iſti legitimati, vt ſuprà dixi
in principio huius articuli. Et credo quòd iſti hoc
modo legitimati etiā dici poſſunt naturales & legiti-
mi: quia ſicut matrimonium retrotrahitur ad tempus
conceptionis & natiuitatis horum filiorum: cap. tan-
ta. qui filij ſint legitimi. ita finguntur legitimè nati. d.
c. tanta.] Quo caſu talis & tanta eſt vis matrimo-
nij poſtea ſequuti, quæ nedum filij, qui poſt tale ma-
trimonium naſcuntur: ſed qui eo tempore in vtero
exiſtunt: Et (quod plus eſt,) anteà nati legitiman-
tur: d. cap. tanta. & Inſtit. de hæred. quæ ab inte. defe.

§. ij. Et non ſolùm filij, ſed etiam nepotes dicuntur
legitimati, vbi pater, viuente filio, concubinam de-
ſponſaſſet: ſecus ſi filio iam mortuo ſecundùm Bald.
ſingulariter in l. benignius. ff. de legi. ſup quu cogita-
bitis, quia text. in Authent. quib. mod. natura. effi. le-
gi. videtur indiſtinctè nepotes ſequenti matrimonio
legitimaſſe. de quo plenè in d. §. ij. Nam tales ſic per
ſequens matrimonium legitimati ſuccedunt ſicut le-
gitimè nati, aut legitimè concepti: etiam in feudis,
in quibus naturales liberi alio modo & ſimpliciter le-
gitimati non ſuccederent: capitul. j. §. naturales. ſi de
feud. ſuc. contro. vbi plenè docto. & Panor. in c. inno-
tuit. viij. colum. & in c. cùm Vintonienſis. iiij. col. de
elect. Et etiam admittuntur ad retractum pro re quā
proximior alienauit offerendo pretium infra annum.
☞ Pariter ſuccedunt legitimati per principem. [Iſtà
ſic legitimati faciunt propriè tertium genus homi-
num qui vocantur naturales legitimati vt ſuprà di-
xi.] Sicut enim qui vadit trans mare ad ſanctum Ia-
cobum, aut viſitare ſanctum ſepulchrum, vel limina
Petri & Pauli, abſtergitur & mundatur à ſuis omni-
bus peccatis: ſic & baſtardus per legitimationem la-
natur & mundatur à genituræ vitio & macula illegi-
timitatis. Infans etiam ſecundùm Bart. in l. iubemus.
☞ C. de emancipa. lib. adhuc exiſtens in vtero. [Vi-
de de hoc quæ plenius habentur infrà ſuper verbo,
adiecta impuberi.] in princ. ſecundùm Bald. in d. §. na-
turales. in fin. per l. ſed eſt quæſitum. ff. de liber. &
& poſthu. ita quòd naſcetur legitimus nihil poſteà di
ſcrepans à legitimè conceptis & natis. in Auth. quib.
modis natura. effic. legi. §. ſi quis ſanè non habens. ſe-
182 cundùm glo. in verbo, curiis. in d. §. j. † Hodie autem
in hoc regno Franciæ, & in Delphinatu vbi ipſa feu-
da quo ad ius ſuccedendi ſunt ad inſtar patrimonio-
rum redacta: naturales etiam per principem vel aliàs
quàm ſequenti matrimonio legitimati ſuccedunt in
feudis ſecundum Guid. papæ, q. lix. Securius tamen
eſſet, quòd in legitimatione inſeratur, quòd etiam
in feudis ſuccedere poſsint. Pro Guidone vltra eum
183 facit, † quia fortior eſt legitimatio quàm adoptio,
cùm filius adoptiuus nihil habeat naturalitatis, nec
ſanguinis, ſed naturalis legitimatus ſic: ideo ſubſti-
tutum excludit, & non adoptiuus. l. fideicommiſſum.
ff. de condi. & demonſt. aliàs faciliter fraudaretur fi-
deicommiſſarius: quia faciliter hæres reſtituere hære-
ditatem grauatus, ſibi filium adoptaret, vt d. l. fidei-
commiſſum. ibi, adoptionis commento. quod aliquid
☞ ſignificat in fraudem fideicommiſsi inuentum. [De
quo plenè habetur ſuper verbo, *Si abſque libe. morere-
tur.* j. in iij. limita.] per legitimationem verò nod ita
faciliter fraudaretur, cùm à principe habeat impe-
184 trari: † & quod impetratur à principe reputatur im-
poſsibile propter nimiam difficultatem eum adeun-
di, & ab eo quod petitur obtinendi. l. apud Iulianū. §.
185 alias eſt ſub l. Iulianus. §. fina. ff. de lega. j. Et † ſunt
profectò tales legitimati ordinū & eccleſiaſticorum
beneficiorum capaces, ac ſi nunquàm illegitimi fuiſ-
ſent, ſed legitimè concepti & nati: ita quòd ſuccedūt
etiam ab inteſtato parentibus vnà cum legitimè natis
& conceptis: & hoc virtute legitimationis ex matri-
monio ſecuto factæ ipſo iure. Quæ quidem legitima-
tio procedit tam ſecundùm leges, quàm ſacros cano-
186 nes, vt d. c. tanta. & inſtit. de nupt. §. ſi. Et † eodem
modo ſuccedūt ſi legitimati forēt principis reſcripto,
qui tales baſtardos legitimare poteſt, etiā non vocatis
ab inteſtato ſuccedentibus, vbi legitimarentur patre
eorū viuēte, & ad ſui requeſtam, aut ſaltē de ſuo con-
ſenſu;

ſenſu: quia aliter non ſuccederent, cùm non cogatur
quiſpiam inuitus habere hæredem. Pariter etiam cō-
ſentire debet legitimationi ipſe baſtardus, qui le-
gitimatur: quia verſà non cogitur qui ſui iuris eſt,
intrare poteſtatem patria. Vnde ambobus ſolis, (ſci-
licet patre & filio couſentientibus) poteſt filius ad
patris requæſtam, vel alio aliter conſentiente, etiam
in præiudicium aliorùm perentum reſcripto princi-
pis legitimari. l. cùm adoptio fit. iuncta l. nam ita di-
uus. vbi gloſ. & Bal. ff. de adop. & ita fuit arreſto Pa-
riſiis deciſum, quòd filius baſtardus per papā & re-
gem legitimatus omnes alios excludit à ſucceſsione
conſanguineos, & ita fuit dictum pro quodam Caro
lu de Hiſpania baſtardo de bonis ſui patris. Quia il-
lorū non intereſt quos poſſet pater quouis alio mo-
do excludere à ſua ſucceſsione, & extraneū hæredē
facere, cùm aliâs non teneatur quàm proprios libe-
ros vel aſcendētes ſuos facere hæredes, nec etiā illos
vltra legitimam. l. cùm quæritur. & l. parenobus. C.
☞ de inoffic. teſta. [De quo etiam meminit dominus
Auffrerius in ſuo arreſtorum tractatu. cap. aliiij. &
anno præterito filius baſtardus quondā domini de
Pordeaco ciuitatis Lectore, per regem legitimatus
recredentiam paternę ſucceſsionis arreſto parlamē-
ti Toloſæ obtinuit cōtra alios parentes.] Et ideo qa
illis præiudicatur ſaltē quoad legitimā, cùm ſint ex
legitimo matrimonio nati, eſſent in legitimatione
fratrū baſtardorū vocandi, poſtquàm eorū intereſt
In aliquo, etiā contra velle patris, quo inuito debetur
eis legitima, in qua pater dicitur filiorum debitor ſe
cundùm Bal. in l. quoties. C. de hæred. inſtit. & in au
then. de trient. & ſemiſſ. §. j. vbi ho. text. quia quantò
plures erunt liberi legitimi, tanto pars cuiuſlibet e-
rit minor. Ideo vocādi ſunt: & ſi vocati ſint & cōſen
ſerint, valebit legitimatio, aliter & aliàs non valeret:
Imò habetur expreſsè in regula cancellariæ apoſtoli
cæ, inter gloſſatas. xlviij. incipiente: itē voluit, quòd
in diſpēſationibus ſuper defectu natalium &c. quòd
in tali diſpenſatione ponatur clauſula: quòd non
præiudicetur filiis, ad quos ſucceſsio ab inteſtato p-
tinet. Quæ quidem clauſula etiam ſi in reſcripto nō
eſſet appoſita, ſubintelligeretur ſecundùm gloſſ. ibi.
☞ Et ſi papa vel princeps baſtardum legitimaret cū
legitimè natis ſucceſſurum, non eſſet homo, ſed vnū
pecus, vt dicit Bal. in cap. j. §. filij. ſi de feu. fuerit cō-
tro. quia hoc faciendo nō haberet iuſtitiam præ ocu
lis: quia fortè mulier nobilis vel opimè dotata nu-
pſerat, ſperans prolem ſuam legitimè procreatam
patri ſuccedere, & non meretricum liberos. quod
eſſet nedum præiudicare filiis legitimè natis: ſed e-
tiam decipere eorum matrem, quæ ſi hoc cogitaſſet,
illi nō nupſiſſet.] Et idem fortè eſſet in vxore inupe,
& indotata, cui debetur in bonis mariti diuitis mor-
tui certa portio iuxta Auth. præterea. C. vnde vir &
vxor. Quinimò ſufficeret quo ad hæc patrimonia-
lia bona patrem in vita ſua aut in extremia conſti-
tutum teſtamento diſponere de filij ſui baſtardi le-
gitimatione in futurum fiēda per principem, etiam
inuitis agnatis, cognatis, & vxore dotata, aut di-
uite, quorum non intereſt: quia (vt videtis) filio
non legitimato non teneretur pater eos inſtituere,
nec aliquid relinquere. Sed poſſet penitus extraneū,
quāuis ignotum hæredem facere. inſtitut. de hæred.
187 inſti. §. fina. Præterea † non ſuccedit taliter legiti-
matus, niſi ſoli patri, & non cæteris parentibus, imò
nec proprio fratri. Et ſic res immobiles per fratrem
vel alium de genere patris alienatas retrahere non
poſſet ex conſuetudine Franciæ. c. conſtitutus. de in
integ. reſtitu. offerendo pretium infra annum, cùm
eis ſuccedere non poſsit: quia eum habere hæredem
non coguntur inuiti. Ideo in legitimatione vocan-
di non ſunt. d. l. nam ita diuus. ff. de adop. vbi ſin-
gulariter Bald. ſecùs, ſi ageretur de baſtardo poſt
mortem patris legitimando, qui aliter de legitima-
tione non diſpoſuerat ſaltem fienda: & ſic iure iam
quæſito venientibus ab inteſtato: quia eo tunc eis nō
præiudicaretur quoad ius ei iam quæſitum in ſuc-
ceſsione, maximè in præſenti regno, vbi ex gene-
rali conſuetudine defunctus moriendo ſayſiuit iure
ipſo parentes ſuos proximiores, eóſq; facit dominos
& poſſeſſores, vt ſuprà dixi. facit tex. in c. quānis. de
188 reſcri. lib. vj. Et ſicut † nō valet legitimatio à prin-
cipe facta non vocatis nec conſentientibus filiis legi
timè natis, vbi filij tales ſuperſunt, ſic etiam non ſor-
tiretur effectum totalem & perpetuum, vbi tempore
legitimationis nulli fuiſſent liberi, tamē poſt baſtar-
di legitimationem fuerunt ſuſcepti. Cùm non præſu
matur patrem eis præiudicare voluiſſe ex vxore ha-
benda vel quā habebat procreādis. ſecundùm Paul.
in l. ex facto. in princ. per illum text. ff. de vulg. & pu
pil. vbi ſubſtitutio exemplaris filio dementi facta fi-
nitur, ſi demens incipiat poſſe teſtari, aut liberos ſu-
189 ſcipiat. † Priuilegium enim ilico ceſſat quod inci-
pit eſſe damnoſum & iniquum. c. ſuggeſtum. de deci
mis. vnde talis legitimatio tunc ceſſat, adeò quòd
prætextu illius ſuccedere non poterit legitimatus cū
filiis ex matrimonio poſteà ſuſceptis: quorum agna-
tione, & natiuitate rumpitur & finitur legitimatio:
ſicut infirmaretur teſtamentum prius factum. inſti.
quib. mod. teſta. infir. §. j. Cùm tendat talis legitima-
tio quæ ciuilis eſt & de iure poſitiuo in præiudiciū
naturaliter legitimorum. Tamen quo ad cæteros
effectus quàm ſucceſsionis, puta quoad honores, &
cętera filiis legitimis poſt vel anteà ſuſceptis nō prę
iudicialia, perpetuò durabit talis legitimatio, & ſuū
190 ſemper continuabit effectum. Et † hæc legitima-
tio quæ principis reſcripto expeditur, differt à præ-
cedenō, quæ fit per ſequens matrimonium: quia li-
cet per hāc poſsit legitimatus ſuccedere in bonis pa
trimonialibus, vt dixi: non tamen ſuccederet in feu-
do nobili, vt d. §. naturales. & Panor. in d. c. innotuit.
191 & c. cùm Vintunienſis. de elect. Nec etiam † com-
prehenditur in cōceſsione facta alicui & liberis ſuis
legitimis, ita quòd recipiens emphyteuſim vel aliā
quācunque rem non mobilem, nec aliàs priuilegia-
tam pro ſe & filiis ſuis legitimis, appellatione legi-
timorum comprehenduntur legitimè nati, & etiam
legitimati per ſequens matrimonium, ſed non per
reſcriptum ſecundùm Bald. per illum text. in l. fi. C.
de his qui veniam ætat. impetra. & minus in feudis
ſuccederet taliter legitimatus. idem Sali. & Paul. ibi
per tex. in d. §. naturales. Bald. & in l. generaliter. §.
cum antē. C. de inſti. & ſubſti. & in l. eam quam. C.
de fideicommiſsis. vbi dicitur quòd in diſpoſitione
teſtamētaria vel ſtatuti, licet veniat legitimatus per
ſequens matrimonium, vel alios modus iure cōmu-
ni inuentos, vt per oblationem curiæ: tamē nunquā
venit legitimatus per reſcriptum principis. quod lo-
cum etiam habet in contractibus vt videtis ſecundū
Alex. in d. l. fin. in addi. niſi ad feuda ſpecialiter fuiſ
ſet diſpenſatus. & legitimatus: quo caſu ſuccederet
etiam in feudis legitimati principi ſubiectis, præter
192 quàm in regno. Non † enim poſſet aliquis, præſer-
tim rex noſter Chriſtianiſsimus legitimari facere fi-

ſium naturalem, ſi quē haberet, in præiudicium al-
terius ſui conſanguinei legitimi, licet in gradu parē-
telæ remotiſſimi, cui ex conſuetudine regni liberis
legitimis ſtantibus ſucceſsio deberetur, à qua nō po-
teſt per regem excludi, cùm diſpoſitio regni ab eius
non pendeat diſpoſitione nec libera poteſtate, ſecū-
dùm Imo. & Dominicum in c. grandi. de ſup. negli.
193 præla. lib. vj. † Sed vnum eſt laude dignū in præſen-
ti regno Franciæ, quod nunquam fuit viſum nec an-
ditū, quòd aliquis gereretur pro baſtardo regis: qui
propter eius excellentiam cæleſtémque dignitatem,
& Imperialem maieſtatem nullam patitur etiam in
naturalibus ſordem. Nec ob. de Carolo Martello Pi
pini, ac Ludouico & Carolo Ludouici Balbi ex pel
licibus filiis: de quibus & eorū illegitimatione me-
minit Gaguin. lib. iij. c. iiij. & lib. v. c. iij. quia non fue
runt reges Franciæ niſi ad tempus per vſurpationem
propter veri regis minorē ætatem, aut debilitatem:
quos fortè permiſit Deus regnare ad tēpus propter
hoſtium repulſionē, maximè Carolum Martellum:
quo opus illo tempore fuit inſurgētibus vndiq; bel-
lis anno ſalutis D.ccxxxv. Proceres certè regni hoc
ſæpe permiſerunt, imò ꝙ extraneus pro bono reipu
194 blicæ ſaltē ad tempus regnaret: † prout Eudo An-
degauenſis Caroli Simplicis tutor regnauit ad tem-
pus. de quo idem Gaguinus ſic dicit: Per id tempus
iners ille & nihil faciens Ludouicus relicto Carolo
filio, cui Simplici cognomen inditum eſt, deceſſit.
Scriptum inuenio hunc Carolum Simplicem ex Lu-
douico Balbo prognatum eſſe, poſt Ludouicum &
Carolū Balbi filios ſpurios, ſub tutela Eudonis edu
catum fuiſſe, & poſteà regnaſſe. Qui cùm per ætatē
regēdo regno nequaquam idoneus eſſet, cognito ꝙ
Normanni nouos belli motus pararent, ad Eudonem
Roberti Andegauenſis filium, hominem bonum &
rebus gerendis aptum mittunt: cui & Caroli Simpli-
cis tutelam & regni adminiſtrationē cum regia ap-
pellatione committūt. Hic à Galtetio Senonum ar-
chipræſule conſecratus Carolum Simplicem probè
educauit, Franciſque modeſtiſſimè præfuit. Moriēs
autem proceres iureiurādo adactos admonet, regnū
ſine controuerſia Carolo Simplici adminiſtrandum
permittant, eúmque eſſe regni legitimum hæredem.
Hæc ille. Sic quer: ſtat baſtardos in regno ſuccedere
non poſſe cùm verecundia nō modica eſſet homini
dignitatis excelſæ, ac etiam claræ illuſtriſque cogna
tionis, habere baſtardos, ſecundùm Barto. per illum
tex. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus per illum tex. ff. ad
195 Treb. facit l. ſi qua illuſtris. C. ad Orſitia. Ob † qđ
de nobilitate parentum, cùm aggrauet delictū, men-
tio fienda eſſet in diſpenſatione ſeu filiorum legiti-
matione, ſecundùm Ioan. Andr. in c. ſi. de fil. presb.
& latiſſimè Fely. in c. poſtulaſti. de reſcrip. vnde Au
relius Aug. in lib. de bono coniugali, ſic inquit, Sa-
tius eſt defungi ſine liberis, quàm ex illicito coitu
ſtirpem quærere: quia licet omnibus libidinis amor
turpis ſit, nunquam tamen deterior quàm in honora
to, ſecundùm Fulgen. Facit quod plenè dixi in ver-
bo *Raynutius*. iiij. fallentia. & ſuprà in iij. præludio.
ſecundùm Bald. in tit. de feu. Marchiæ. [Circa hoc
vide quæ dixit infrà ſuper verbo, *Cuidam Petro tra-
diderunt*. loquēdo de cauſa inſtitutionis matrimonij.
Et quo ad regē Franciæ ſuáſque prærogatiuas & lau
des vide ſuper verbo. *ſi abſq; liberis moreretur*. ij. in ma
terix pupillaria ſubſtitut. & iij. requiſito eiuſdem.]
196 Et † fieri debet, domini legitimatio per principē
facta mentione de filiis legitimis agnatis, & cæteris
ab inteſtato ſuccedētibus, ſi quos pater habeat, cùm
eo caſu ſaltem difficilior ſit diſpēſatio, quàm ſi alios
non haberet ab inteſtato ſucceſſores, quo caſu faci-
197 liùs ei daretur in ſucceſſorem baſtardus. Papa † ta-
men legitimare nō poſſet baſtardos, quo ad has ſuc-
ceſsiones aut officia ſecularia tenendum, niſi in ter-
ris ei quo ad temporalia ſubiectis, ſecundùm gloſ. in
c. lege Imperatorum. x. diſt. & in c. ſi officia. lix. diſt.
198 & in can. peruenit. c. j. diſtin. Sicut † è conuerſo ali-
quem legitimare principes ſeculares nū poſſunt quo
ad ordines & beneficia eccleſiaſtica, quæ eis nō ſub
ſunt, etiam ſi collatio beneficiorū eis ex priuilegio
competeret: vt plenè diſputat & tenet gl. in dicta re-
gula cancellariæ apoſtolicæ, cōcludens Papam non
poſſe quo ad temporalia legitimare, quicquid dicant
aliqui doctores de Placebo domino, vt ibi dicitur,
qui multos à recto tramite diuertūt principes. [Vi-
de circa hoc quæ plenè & non minus pulchrè habē-
tur infrà ſuper verbo, *condidit*. j. prope. ſi.] nō dicen-
do veritatem: quę apud pleroſque ſummos viros ho-
die eſt capitalis, niſi quatenus blāditur, & placet. Ex
quo malo, nebuláque teterrima quæ offuſcat horum
oculos, omnes regnorum labes, calamitates, exitia,
euerſionéſque naſcuntur. Nec debent tales conſilia-
rij de Placebo per principes ſuos inter amicos cōnu
merari: qui improbam cupiditatem, offenſiones, ſæ-
uitiámque proponūt: ſed vt hoſtes ac parricidæ iudi
cari. In quos veluti in auctorē Phalaridis tauri ani-
maduertatur, qui prior à Phalaride coactus eſt ſuo
inuento & arte perire. [De quo habetur ſuper ver-
bo. *ſi abſque liberis moreretur*. ij. in materia ſubſtitutio
nis vulgaria declarando quartū articulum principa-
lem eiuſdem in fine illius arti.] Heu me, quia opor-
tet, vt qui principibus hodie vult cōplacere, ambu-
let inter Laudem & Placentiā, nō verſus Veronam,
vt ſcripſit Pius pontifex, anteà dictus Aeneas Syl-
uius, poëta & orator maximus in epiſtola ad Borſiū
Ferrariæ ducem incipieū. Nemo verum de ſe minùs
199 audit, quàm publica poteſtas &c. Ob † quod Ari-
ſtoteles Philoſophorum facilè princeps, dum Calli-
ſthenem auditorem ſuum ad Alexandrum regē mit-
tens monuit, vt cum eo aut quàm rariſſimè, aut quā
iocūdiſſimè loqueretur: quo ſcilicet apud regias au-
res vel ſilentio tutior, vel ſermone eſſet acceptior. At
ille dum Alexandrum Perſica Macedonum ſaluta-
tione id eſt adoratione gaudentem obiurgat, & ad
Macedonicos mores inuitū reuocare beneuolè per-
ſeuerat, vt ſcilicet nō pateretur adorari: ſpiritu care-
re iuſſus id eſt necatus, ſeram neglecti ſalubris conſi-
lij pœnitentiā egit, vt Valerius lib. vij. titu. de ſapien
ter dictis refert. Vnde reſtat Papam in temporalibus
legitimare poſſe baſtardos credere nō debere, ſi adu
latione non decipiatur: & maximè in regno Franciæ
legitimare eos Papa non poſſet, quo ad ſuccedendū
in regis præiudicium: qui ſolitus eſt certam partem
ſucceſsionis, vel financiam per cameram computo-
rum Pariſiis taxandam recipere pro talibus legiti-
mationibus concedendis, ſecundum leges regni. Vn
de non ſine cauſa anno domini M.cccclxj. die xxij.
Maij inter procuratorem regium generalem acto-
rem ex vna parte, & dominum Ioannem Mauer mi-
litem comitem Palatinum defenſorem, ex altera,
per arreſtum parlamenti Toloſæ dictum fuit, quòd
quatenus dictus defenſor ad creationem notariorū
& legitimationes proceſſerat in hoc regno, tempora
lia tangendo, abuſus fuerat, & contra iura regis in-
terceperat. Et declarauit curia omnia per eum facta
nulla,

nulla, necnon eum cōdemnauit ad ea caſſandum &
reuocandum:dicēdo,quòd nulliter & abutendo, no
tarios faciendo, & legitimstiones anthoritate apo-
ſtolica & imperiali temporalitatem tangēdo, reuo-
cando,& petendo veniam regi & iuſtitiæ. Et fuit ei
inhibitū ampliùs vti in hoc cegno, & omnibus illis
quos legitimauit,& notsriis quos creauit,ne vteren-
tuc,ſed penes curiam afferrent literas eis taliter con-
ceſſas:condemnauitque eundem defenſorē ad penes
curiam ponendum quicquid à creatis notariis & le-
gitimatis receperat. hæc ibi. [De huiuſmodi arre-
ſto etiam meminit dominus Auffrerius, in ſuo arre-
200 ſtorum tractatu.cap.cclj.] Præterea † licet per in-
greſſum celigionis & profeſsionem regularem ba-
ſtardi legitimentur: quia talis profeſsio omnem ma-
culam tollit,in Authen.de monachis. in princ.ſecū-
dùm Guliel.de Cug.quem omnes ſequuntur in l. j.
C.de ſacroſan.eccle.& text. in can. j.lvj. diſtinct. &
in cap.j.de filiis presbytero.attamē propter hoc ſuc-
cedere parentibus ab inteſtato non poterunt, nec in
eis locum habebit diſpoſitio l.fin.C.de epiſco.& cle
201 ricis, vt infrà de baptiſmo † dicetur: quòd baſtar-
dos non legitimat quo ad hæreditates ſeculsres: nec
beneficia eccleſiaſtica, etiam tenere poſſunt,ſecun-
202 dùm gl.in cap.fi. de filiis presbyterorum. Et † hoc
verum, quòd Papa quo ad ſucceſsiones non legiti-
mst, nec eius legitimatio in terris ſibi temporalitec
non ſubditis ad ſucceſsiones porrigituc, niſi legiti-
matio ſurgeret ea radice matrimonij: puta ſi Papa
qui ſolus poteſt per ſe uel per alium, diſpenſaret ſu-
per matrimonio, inter contrahece prohibitos cele-
brato,aut celebrando. Quoniam hoc caſu in conſe-
quētiam matrimonij legitimati per Papam & diſpē-
ſati,etiam proles inde procedens quo ad ſucceden-
dum,& cætera omnia cenſetuc eſſe legitima, vt ple-
nè habetuc in cap.per venerabilē. qui filij ſint legit.
acſi per ſequens matrimonium legitimata foret. Et
ſic legitimatio ſicut fit per matrimonium ſeqnēs, ita
per præcedens ex pòſt diſpenſatum & ex ſequela il-
lius. Multa enim fiunt & tenent in conſequentiam,
203 quæ principaliter fieri non poſſent. † Pcout vide-
mus in iure patronatus,quod principaliter & de per
ſe vendi non poſſet, tamen venit in conſequentiam
caſtri vēditi ratione cuius competebat.gloſ.j.in c.cū
ſeculum.de iur.patron.j.& text.c.ex literis. illo.titu.
(Additio.) Et ita fuit ſeruatum in ſcaquario regio
Rothomagēſi.quo ad ſucceſsionē domus de Ferrie-
res ducatus Normaniæ:vbi per arreſtū,in quo man-
datus per regem præſens fuit, & opinans cum pluri-
bus ecclſis dignitate viris pariter illuc ire mādatis:
filię quondā magiſtri Ioannis de Ferrieres ad ſacros
ordinati,tamen ad matrimonium contrahēdum ap-
parentec ſaltem diſpenſati, manutentæ fuerunt &
cōſeruatæ diffinitiuè in poſſeſsione totius ſucceſsio
nis paternæ,& dictæ domus contra dominum Dan-
gucorum patruum:in mēſe Februarij, anno præſen-
ti Domini M.cccccvij.licet non fuiſſent dictæ filiæ
aliter per regem ad ſuccedendum diſpenſatæ. Quæ
omnia in legitimatione & diſpenſatione per ſequēs
matrimonium vel principis reſcriptū ſuccinctè tra-
204 dita vobis ſeruient ad multa. Eſt † etiam quædam
alia legitimatio legalis, quæ tripliciter fit per leges
ciuiles & ſeculares. Primò ſi pater filium ſuum na-
turalem offerat curiæ principis, ita quòd efficiatur
curialis,in Authentico,quibus modis naturales effi-
ciuntuc ſui.§. ſi quis igituc. Et idem ſi offerat eum
curiæ ciuitatis: de cuius vico eſt oriundus, aut curiæ
præſidis prouinciæ,vt d.§.fin.Inſtit.de nupt.meliùs
probatuc in d.§.ſi quis igitur. Secūdò ſi nullo ſtan-
te filio legitimo ipſe filius naturalis ſe offerat curiæ.
in Authēt. quibus modis naturales efficiuntur legit.
§.j. Tertiò ſi pater decedens filium naturalē in te-
ſtamento nominet legitimū hæredem,& ipſe poſtea
teſtamentū patris offerat principi.vel ſi pater inſtru
mento publico manu publica confecto, aut propriā
ſcripto cū trium teſtium ſubſcriptione ipſum nomi-
net filium, dummodò non adiecerit naturalem. in
Auth.vt liceat matri & auiæ. §.ad hoc autem.quem
tea.etiam habetis in Auth.ſi quis.C.de natu.libe.vbi
ex ſola nominatione videtuc filium legitimare pro-
pter matrimonium præſumptum inter amaſium &
amaſiam. ſecùs eſſet in matre filium ſic nominante.
quia propter hoc nō diceretuc legitimatus,cùm ceſ-
ſet ratio præſumpti matrimonij: quia non ita facili-
ter præſumituc amsſium conſentire ſicut econtrà,
vt ſingulariter decidit Angel.in d.Authent. ſi quis.
quæ in ſolo patre locum habet. Sanè tamen intelli-
gatis ſola nominatione de filio per patrem facta fi-
lium legitimari, ſi mulier quæ filiū peperit, erat di-
gna tali viro, [Super quo vide quæ habentur infrà
ſuper verbo,*Cuidam Petro tradiderunt*. in prin. & ibi
dici addendo.] de quo filium ſuſcepit. Quia ſi indi-
gna erat,vt quia meretrix, vel aliàs viliſsimæ condi-
tionis, & pater erat nobilis & diues,qui cū honeſta-
te non poterat cum ea matrimonium contrahere.
certè per talem nominationem nō cenſeretur filius
eſſe legitimatus,ſecundùm Ange. ſingulariter in §.
ſed & aliud. per illum text.in Authen. quibus mod.
natural.efficiun.legiti.colla.vj. Nam tales legitima-
tiones ſic vel à principe factæ vslent quo ad ſucceſ-
ſiones ſeculares,& ad tenendum dignitates in terris
tali principi legitimanti ſubiectis, & pariter in aliis
205 vbi nō infertur alteri præiudicium. † Tamen filius
à principe legitimatus non poterit in plus patri ſuc-
cedere,quàm vnus de legitimè natis,nec per patrem
poteſt ei plus relinqui, quàm vni de legitimè natis,
cui minus reliquit.in Authen. quib.mod. natur.effi.
ſui.§.& quoniam variè.quem text.Bald.dicit ſingu-
larem in cap.per tuas.de maior.& obedien. † Et ſic
filius legitimatus erit deterioris conditionis quàm
quilibet extraneus: cui pater omnia ſua relinquere
poteſt ſola legitima filius relicta.C.de inoffic. teſta.
206 Authen.nouiſsima.] Ex † quo infert ibi, quòd ſi
ſtatuto vel conſuetudine filia dotata nihil in pater-
na hæreditate petere poſsit, præter dotē, filius legi-
timatus nō vltrà petere poterit, quàm aſcendat dos
vnius filiæ.quod ſequitur Alexand. in dicta l. ex fa-
cto.§.ſi quis cogatus. ff. ad Trebellia. & Iaſon in l.
vnica.C.quando non peten. par. Nec filias dotatas
excludet à paterna ſucceſsione ſtante ſtatuto filias
excludente propter maſculos, vt plenè dixi ſuper
verbo: *duas habens filias*. in ſecunda principali fal-
lentia. Similiter dicit Bald.vbi ſuprà quòd filius le-
gitimatus ſedere non debet in eadem menſa cum le-
gitimè natis, vt vidiſtis in verbo, ***Raynutius de Clera***. Quæ locum non haberent in legitimatis per ſe-
quens matrimonium, aut in conſequentia præce-
dentis diſpenſati matrimonij, cùm tales nihil diffe-
rant à legitimè natis: ſecundum omnes, qui in effe-
ctu præmiſſa omnia & plura alia decidunt,vbi ſuprà
& in l.Gall⁹.§.& quid ſi tātùm.ff.de liberis & poſt-
humis. Vnde ad propoſitum noſtrum reuertendo
reſtat, quòd deſcendentes liberi debitè legitima-
ti ſuis ſuccedunt aſcendentibus cum legitimè na-

207 tis. † & in cis ſicut in legitimè natis locum habet
exiſtentia ſui hæredis, ſecundùm Bald. ſingulariter
in l.eam quam.C.de fideicommiſ. quem ſequitur Ia
ſon in l.qui ſe patris.C.vnde lib. dicẽs hoc vltimum
alibi non ſe legiſſe.Tamen pro Bald.facit rubrica.&
alia non eſt mens illius in dicta Authen. quibus mo
dis natur.efficiun.ſui. volens per legitimationem fi-
lios baſtardos patri effici ſuos,& iure ſuitatis gaude
re. Ita quòd etiam in feudo recepto pro ſe & ſuis hę
redibus venit ad feuda legitimatus, ſecundum Ra-
pha.Cuma.conſil.cl.a viij.incip.reuerendus pater do
minus epiſcopus, &c. Et pariter vocaretur ad rem
per patrem alienatam ex conſuetudine Franciæ re-
trahendam offerẽdo pretium infra annum & diem.
Et valeret teſtamentum imperfectum ex defectu nu
meri teſtiũ inter liberos legitimatos, ſicut legitimè
natos, ita quòd in eis locum habet diſpoſitio. l. hac
.conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.de teſtamẽ.& l.fi.
C.famil.erciſcun.ſecundùm Bal.in cap. de cauſis.de
offic.delega.quem omnes ſequũtur. Alexand.& Iaſ.
in dicto §.ex imperfecto.vnde reſtat (ad propoſitũ
redeundo) primam ſucceſsionem eſſe filiorum ab in-
208 teſtato.†& pariter (vt vidiſtis) ſuccedunt hodie fi-
liæ ſicut filij, & cæteri ex filia ſicut ex filio deſcen-
dentes,ſublata omni differentia ſexus agnationis &
cognationis,niſi ſtatutum vel conſuetudo eas exclu-
deret, vt vidiſtis in verbo, *Duas habens filias*. Succe-
dunt etiam liberi emancipati,ſicut in poteſtate con-
ſtituti.in Authen.de hæred.ab inteſta.venient.§.j.&
§.nullam verò. adeò quòd ſolus ſanguis ſeu ſangui-
nia nexus. matrimonialiter tamen, aut legitimatio-
ne decoratus, inſpicitur: imò omnes tales, ſcilicet
cognati, ſicut agnati, & emancipati liberi, ſicut in
poteſtate conſtituti, ad ſucceſsionem hodie vocan-
tur etiam de iure ciuili ad ſimilitudinem ſuorũ hæ-
redum.l.meminimus.C.de legiti. hær.& ſic vſque ad
triginta annos ſuccedere & petere ſucceſsionẽ poſ-
ſunt,vt dicta l.licet.C.de iure deliberã.Quod eſt ve-
rum quo ad vim & ſubſtantiam ſuccedendi, in quo
nulla eſt hodie differentia inter eos,ſed quo ad mo-
dum ſuccedendi, eſt differentia inter ſuos & eman-
cipatos,agnatos & cognatos. Quia ſui hæredes in
poteſtate patris tempore mortis exiſtentes, eo mor-
tuo fiunt ipſo iure hæredes, licet hæreditatem igno-
rent eſſe eis delatam.inſtitu.de hære.quali.& diffe.§.
ſui. adeò quòd ſi antè per eos aditam hæreditatem
morerentur, etiam illam delatam ignorantes tranſ-
mitterẽt ad quoſcunque, quãuis extraneos hæredes.
l.ſi fratris.C.de iure deliberã.Quod nõ facerẽt emã-
cipati,niſi ſolùm ad ſuos deſcẽdẽtes.d.l.ſi fratris.l.j.
C.de his qui ante apertas tabulas hæredita.tranſmit-
tunt,vt plenè dicetur ſuper verbo, mortuo autẽ te-
ſtatore.ij.Quicunque ergo filius ſiue ſuus,ſiue emã-
cipatus,ſiue per adoptionem patris exierit poteſta-
tem,vt quia datus in adoptionem coniunctæ perſo-
209 næ.inſtitu.de adopt.§.ſed hodie. † ſiue per profeſ-
ſionem regularẽ maſculus vel fœmina,licet in abba
tis poteſtate conſtitutus, etiam iure ciuili ſuis ſucce-
dit parẽtibus, ac ſi in eorum poteſtate mãſiſſet,& in
ſolidum ſuccedũt ſi ſoli fuerint, vel in partẽ, ſi alios
habuerint fratres,ita quòd per religionis ingreſſum
ius ſuitatis & ſuccedendi nõ perdiderunt.l.fi.§. hoc
autẽ.C.de epiſc.& cler. Imò ſuccedẽt, & talis ſucceſ
ſio per eos acquiritur monaſterio: quia eccleſiæ, &
monaſteria ſunt hodie bonorũ temporalium capa-
cia,& ſuccedere poſſunt.l.j. C.de ſacroſan. eccle. &
210 dicta l.fin. †Sunt & religioſi etiam nobilitatis ca-
paces,quam (ſi naturaliter ex genere eis inſit) reti-
nent,nec profeſsione eã perdunt,ſicut non perditur
ſuitas,quæ & pariter generis nobilitas,ſunt quoddã
ius ſanguinis incommutabile.l.ius agnationis. ff. de
pactis.& dicta l.fin.C.de epiſc.& cler.& ita deciſum
fuit per dominos de Rota,ſecũdùm Ludo.Rom.ſin
gulari primo ſuper litera n,incipien. nobilis. [De
quo plenè habetur ſuper verbo, *Si abſque liberis mor-
retur*.ij.in materia vulgatis ſubſtitutionis v. princ.
artic.tractando primum effectum dictæ ſubſtitutio
nis.] Religioſi enim quo ad naturalia per ingreſſum
religionis nihil perdũt: vnde videmus quòd teſtimo
nium ferunt, ſecundùm gloſ.inſtit.de iure perſona-
rum.circa medium.& tex.in c.& ſi Chriſtus. de iure
iur.& ſi illegitimi forent, legitimi efficerentur ſola
profeſsione,quæ omnem maculam tollit in auth. de
monachis.col.j.atq; filium ingratum purgat, vt in-
gratitudinę amplius exhæredari nõ poſsit.xix. q.iij.
can.fi. Si enim militans ad latus principis efficitur
nobilis.l.j.C.de præpo.labor.li.xij. multo magis mi
211 litans Deo,arborẽ cum fructu ei dedicando. †Præ-
terea monachus nõ deſinit eſſe ciuis,ſecundum Bar.
in l.j.verſic.iuxta prædicta.ff.ad municipis. Cùm p
profeſsionẽ ſtatum ſuum mutauerit in melius.Quia
multò melior,nobilior, & ſecurior eſt vita religioſo
rum contemplatiua,quàm actiua, quantumcunque
ſancta & honeſta, de qua dicitur, Maria optimam
partẽ elegit,ſcilicet vitam contemplatiuã, quæ non
auferetur ab ea.Plus enim dat, qui fructum dat & ar
borem ſicut religioſi faciunt, quàm qui dat ſolũ fru-
ctum,ſecundùm glo.in verbo,ſeipſum in cle.j.de re-
212 lig.& venera.ſanctorum. †Or per meliorẽ ſtatum
ſuperuenientẽ non perditur ciuilitas.l.ſenator. ff.de
ſenato.facit l.maior.C.de digni.lib.xij. & nobilitas
naturalis retinetur,vt plenè Iaſon in l. præſcriptio-
ne.C.ſi contra ius vel vtili.publi.ita ꝙ nõ vitiaretur
reſcriptum,ſi religioſus in eo ſe diceret nobilẽ: imò
econtra vitiaretur, ſi impetrans beneficium per mo-
nachum nobilem poſſeſſum vltra annum in eo tace-
ret nobilitatem poſſeſſoris,per regulam Cancellarię
apoſtolicæ incip.Item idem dominus noſter, vt im-
probi lites exquirẽtium motus &c. Præterea ſi per
profeſsionem perderetur nobilitas, ſequeretur ab
ſurdum, quia cùm ingrediendo religionem Chriſto
militare volens laudem mercatur,vt patet ex prędi-
ctis,pœnam perditionis nobilitatis incurreret con-
tra omnem æquitatem.argu.l.ſiue hæreditaria. ff. de
neg.geſt.Quare reſtat, quòd licet nobilitas acciden
talis & politica ex publico officio,aut ſeculari mili-
tia vel adminiſtratione procedens perdatur per reli-
gionis ingreſſum, cap.beneficium.de regula. lib.vj.
de qua etiam loquitur gloſ.teneas eam cordi.in cap.
ex quæ.de ſtatu.mona.& in ca.j.de purga.cano. vbi
Panor.& clarius tenet Ange.in §.ſi monachus.in fi.
in Authen.de ſanct.epiſc.in. collatio. Tamen natu-
ralis nobilitas ex ſanguine proueniẽs non perditur,
vt vidiſtis.Nec etiam politica,& ciuilis,ſi in tempo-
ralium adminiſtratione non verſetur, qualis eſt no-
bilitas doctoratus,qui eſt dignitas. l. prouidendum.
C.de poſtulan.ſecũdùm Bartolum in procœmio. C.
213 †& hinc eſt,quòd religioſi poſſunt doctorari,vt do
ceant & prædicent, dum tamen hoc fiat de licentia
ſui ſuperioris,ſecundùm Hoſtien.in ſumma titu.de
magiſtris.§.qualis debeat.& Panor.in c.de multa.de
præben.quoniam talia religioſis conueniunt,maxi-
mè prælatis:quia doctoratus eſt actus eccleſiaſticus,
& à perſona eccleſiaſtica recipitur ſeu authorizatur,
ſecundùm

ſecundum gloſ.in clemen.ij.de magiſt. [Hæc quæ-
ſtio fuit plenè diſpuiſta per duos iuuenes ſcholares
in doctoratu domini Ludo. de Rochechoard prio-
ris Maciniaci die quinta Februarij, anno domini
M.cccc.xcviij. in vniuerſitate Caturcen. celebrato,
qua die doctor iſte præfato domino inſignia docto
ralia contulit cum maxima pompa poſt repetitio-
nem cap.j. de electi|on.de qua dicam infrà in ij.deci-
ſione,loquendo de priuilegio,quod habet rex Fran-
ciæ in dignitatibus electiuis,vbi plenius dicã. & fuit
præfatus doctoratus vltimus actus,quem fecit in di-
cta vniuerſitate:quia ſequenti menſe Martio fuit per
dominum noſtrum regem Ludouicum creatus con-
ſiliarius regius in ſuo Parlamento Burdegalæ,& de-
inde in fauorem ipſius idem dominus rex eum tran-
ſtulit in ſuã curiam Parlamenti Toloſæ,vnde oriun
dus erat,& hoc die prima Septembris, anno domini
M,ccccciij.] Præterea poteſt intra eccleſiam dari &
conferri, ſecundum Panormit.in c.cùm eccleſia,de
immu.eccle. poſt Ioan. Andr. in cap. decet. illo eo-
dem titul. lib.vj. Et ita dictim ſeruatur, & ſic iuſtiſ-
ſimè per Arreſtum fuit Pariſiis in Parlamento qui-
dam carmelita receptus ad probandum ſayſinam in
ſimplici querela ratione lecturæ ſeu magiſtratus in
Theologia. [De quo meminit dominus Auffreri
in ſuo tractatu Arreſtorum cap.clxxvj.] Etiam per
profeſsionem nõ perditur nobilitas ſpiritualis, imò
augetur, qua nobilitate eſt ille nobilis, qui eſt acce-
ptus Deo, j Regum ij.cap. Quicunque honorificaue
rit me, ego glorificabo eum. Et qui contempſerint,
erunt ignobiles. Quid enim prodeſt (dicit Chry-
ſoſtomus ſuper Marcum iij.cap.) ei quæ mores ſor-
didant generatio clara? Quid proficit Cain, quòd fi-
lius Adæ, & primogenitus humanæ naturæ fuerit?
Aut quæ vtilitas ſanguine meo, ſi deſcendero in cor-
ruptionem? Pſalmo xxix. Non ergo mirum, ſi pa-
214 rentibus religioſi ſuccedant ab inteſtato. † Plus
dico, quòd etiam ſi ſtatutum, vel conſuetudo patriæ
haberet, quòd mortuo aliquo ſine liberis in poteſta-
te cõſtitutis, curia aut Baro vel alius quicunque tem
poralis dominus ſuccedat, excluſis agnatis & cæteris
parentibus (de quo pleniùs dicã infrà in vltimo prin
cipali articulo) & aliquis de terra illa deceſſerit vni
co relicto filio religioſo, & extra patriam poteſta-
tem in ſolius abbatis poteſtate cõſtituto, vel relicto
filio epiſcopo, qui pariter tempore mortis patris nõ
erat in poteſtate ſua, à qua fuerat epiſcopali dignita-
te liberatus. C.de epiſco.& cler.authen. epiſcopalis
dignitas, eò tunc baro, aut curia nõ ſuccederet. Quia
licet epiſcopus, aut profeſſus ſit extra poteſtatem pa
tris, vbi eſt eius fauor, quòd non ſit in poteſtate, non
tamen vbi eſſet ei odium & damnum, vt in caſu no-
ſtro. in quo cenſetur in patris poteſtate manſiſſe, ſe-
cundum Bart.in propriis terminis in l.item in pote-
ſtate, cũ ll.ſeq.& in l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt
ſui vel alieni iur.& Bal.in l.nepotes.illo cod.titu. &
Ioã.Fab.in §.j.Inſti.quib.modis ius patr.poteſt.ſol.
Nec valent ſtatuta in contrarium, velut cõtra liber-
tates eccleſiæ, & religionis retractiua, vt dixi in ver-
bo, *duas habens filias*. In prima principali fallentia.
Quicquid diſtinguendo tenuerit Bart.in l.fin. C.de
215 pact.de quo infrà dicetur. † Et hoc verum, ꝙ mona
chus tanquam ſuus hæres ſuis ſuccedit ab inteſtato
parentibus, niſi religionem intraſſet cordigerorum
ſancti Franciſci, qui cùm ſecundum eorum regulam
proprium habere nõ poſsint in particulari nec com
muni, ſuccedere etiam parentibus non poſſunt, imò
per expreſſum ſuccedere etiam ex teſtamento ſunt
prohibiti, vt in clem.exiui de paradiſo.de verb.ſigni.
& plenè per Bart. ſuo quarto Minoricarum libro in
prin. Et ſi bona ante profeſsionem haberẽt, illa per-
derent, quæ penes ab inteſtato ſuccedentes remane-
rent, per Authen.bona damnatorum. C.de bonis pro-
ſcript. ſecundum communem opin. [De quo dic vt
in fine.ij.deciſionis infrà eod.] Et idem in cæteris
mendicantibus, quibus ſucceſsio parentum nõ com
petit. Cùm mortui fingantur. [De quo plenè infrà
ſuper verbo, ***in eodem teſtamento relinquens***. j. in viij.
216 limitatione.] † Ex quo ſumitur cautela pro matre,
quæ ex adultero & nõ marito prolem ſuſcepit, quòd
eam inducat ad profitẽdum regulam mendicantiũ,
ne marito patri putatiuo ſuccedãt, ſecũdum Panor.
in c.veniẽs verſi.ſecũdo quæritur. de eo qui duxit in
matri.& plenè Petr.de Anch.in c.nõ remittitur pec-
catum.de reg.iur.lib.vj. quia tales mẽdicantes etiam
patri ſuccedere non poſſunt. & ita fuit aliàs Arreſto
Pariſiis pronũtiatum contra quatuor ordines mẽdi-
cantium, ꝙ non erant recipiendi, imò nec cæteri reli
gioſi etiam ordinis Cluniacen. conquerentes in caſu
ſayſinę, & nouitatis ratione ſucceſsionis parentum,
& ita fuit dictum cõtra cordigeros Montiſpeſſulani
in teſtamento alicuius hæredes inſtitutos. [De quo
habetur per dominum Auffreri. in tractatu ſuo Ar-
217 reſtorum cap.lvj.& clj.] † Valeret tamen teſtamẽ-
tum, in quo mẽdicantes reperirentur inſtituti hære-
des, quia ſi captiui qui ſunt ſerui, poſſunt hęredes in-
ſtitui. l.ſi quis ad declinandam. C.de epiſco.& cle.pa
ri ratione inſtitui poſſunt hæredes tales religioſi, li-
cet proprietatũ ſint incapaces, non vt bona teneant,
ſed vendantur per epiſcopum, & pretium in eorum
neceſsitates conuertetur, vt dicta l.ſi quis ad declinã
dam.& l.fideicommiſſa.§.ſi ſeruo.ff.de leg.iij. [De
hoc pleniùs in fi.ij. deciſi. infrà vbi datur remedium
petendi talem hæreditatem, & non quòd ipſi agere
poſsint.] Poſtquàm enim collegium eorum eſt ap-
probatum, poteſt hæres inſtitui, vt dicta l.j.C.de ſa-
croſan.eccle.& ita ſeruatur. ſecundum Bart.in l.ciui
tatibus.ff.de leg.j.& in l.ſeruos.ff.de alimentis & ci-
bariis leg.& latiſsimè in ſuo magiſtrali tractatu Mi-
noricarum, quem videatis, vt non ſolùm ſucceſsio-
nes, & proprietates ſeculares eſt eis prohibitum ha-
here, à quibus abſtinere debent, & in mẽdicitate vi-
218 uere, † ſed etiam ad beneficia eccleſiaſtica ſecularia
& adminiſtrationes extra eorum profeſsionẽ & re-
gulam, etiam per Papam diſpenſati aſpirare non de-
bent, ſed ab his abſtinere, quæ eorum mẽdicitatem,
& viuẽdi regulam infringere poſſent. Præterea por-
tare habitum mendicantium, & ex fructibus benefi-
ciorum præſertim ſecularium viuere & diuites fieri,
monſtrum eſſet ac patens contradictio, quòd Papa,
qui aliquando cum eis diſpenſat, tolerare non debe-
ret, ſciens quòd nõ quærunt niſi fraudare clauſtrum,
& vagari ſub colore talium beneficiorum admini-
ſtrãdorum. Et pro vltimo ſubſidio, ſi beneficia & di
gnitates habere non poſsint, vicarios epiſcoporum,
& epiſcopos portatiles, & gratiæ ſe fieri procurant,
vt cum Pſalmiſta dicere poſsint, Pſalmo cxxiiij. La-
queus contritus eſt, & nos liberati ſumus, ſecũdum
gloſ.in clemen.in pleriſque.de electione. Vnde cùm
Papa olim cum eis faciliter diſpenſaret ad beneficia
etiam ſecularia tenendum, & dignitates eccleſiæ,
219 † plures & infiniti fuère ſequuti abuſus, & ipſorum
mendicantium diſſolutio in totalem ferè religionis
tam ſanctæ & eccleſiæ Dei neceſſariæ vituperium.

& deſtructionem, in partibus præſertim Toloſanis
tempore Caroli ſexti Francorum regis. Qui videns
abuſum, & corũ cum laicis vtriuſque ſexus ad cau-
ſam ſecularium beneficiorum conuerſationem, an-
no domini M.cccexiij. & die xix.menſis Februarij,
ſuas patentes Pariſiis exiſtens conceſsit literas Sene-
ſcallo iudici maiori,& vicario Toloſæ directas. Per
quas cõſiderans Chriſtianiſsimus princeps religio-
ſos mendicantes terminis ſuis non contentos,ac ſuæ
profeſsionis immemores, vitio ambitionis excæca-
tos,nõ aduertentes, quòd fundatores ordinum mã-
datum ſtatuerant ſalubriter, & decreuerant eoſdem
mendicantes in paupertate, & mẽdicitate victuros,
præſertim minores, qui nec in communi, nec par-
ticulari proprium habere poſſunt, iuxta ſuarum te-
norem regularum. Quinimo abdicatio proprieta-
tis,ſicuti cuſtodia caſtitatis, adeò eſt annexa regulæ
monachali,vt nec contra eam ſummus põtifex poſ-
ſit licentiam indulgere. Et aliis circa præmiſſa conſi
derandis conſideratis,præfatis cõmiſſariis,& eorum
cuilibet mãdauit,quatenus de & ſuper præmiſsis di-
ligenter & ſecretè ſe informarent, & ſi de his ita eſſe
appareret,præciperent & mandarẽt procuratori re-
gio dictæ Seneſcalliæ,vt de præmiſsis,& circa bullas
præmiſſas collationes,reſeruationes, ſeu quaſcunq;
prouiſiones factas,ſeu fiendas ſupradictis,& quibuſ
cunque aliis mendicantibus vel alteri eorundem, ſe
viriliter opponeret, & oppoſitionem proſequeretur
coram ipſis. Et talẽ nouam perniciem ſeu potius ſu-
perſtitionẽ,in clero,populo, & regno fieri, nec attẽ
tari permitterent. Et ſi quæ attentata fuiſſent, aut in-
nouata per dictos mendicantes, aut eorum alterum,
recipiendo poſſeſsionem beneficiorum curatorum,
& dignitatum quarumcunque (Epiſcopali & aliis
maioribus dignitatib⁹ exceptis, in quibus curia Ro-
mana eoſdem hucuſque tolerauit) id ad ſtatum pri-
ſtinum, & debitum reducerent. & à poſſeſsione di-
ctorum beneficiorum abſque moroſa dilatione ex-
pellerent ſeu expelli facerent eoſdem mendicantes,
clericóſque ſeculares,& vniuerſitates regni, iuribus
eiſdem pertinentibus ad cauſam beneficiorum præ-
dictorum ex collatione ſummi pontificis, vel aliàs,
vti & gaudere liberè facerent & permitterent, amo-
tis dictis mendicantibus, & reiectis ſine quacunque
difficultate à dictis beneficiis, inhibẽtes ſingulis ar-
chiepiſcupis,epiſcopis,abbatibus,& cæteris collato
ribus ordinatiis, necnon gratiarum exequutoribus
dictorum mendicantium, magiſtris dictorum ordi-
num generalibus, prouincialibus miniſtris, guardia
nis,& cæteris, quorum intererit,ſub magnis pœnis
ipſi regi applicandis, ne cõtra tenorem dictarum li-
terarum aliquid facerent,nec attentarent, imò facta
reuocarẽt,rebelles & contradictores taliter punirẽt,
ꝙ cæteris trãſiret in exemplum:appellationibus,op-
poſitionibus, ordinationibus, ac literis ſurreptitiis
in cõtrarium impetratis vel impetrandis nõ obſtan-
tibus quibuſcunque, hæc ibi. (Additio.) Hoc man-
datum reperietis regiſtratum in regiſtro ordinatio-
num regiarũ cameræ inquæſtarum Parlamenti To-
220 loſæ.fol.xcvij.verſo. †Et idem quod in cordigeris,
& mendicantibus (vt parentibus ſuccedere non poſ-
ſint) ſeruatur in præſenti regno Frãciæ ex ipſius ge-
nerali conſuetudine, de quolibet alio religioſo, e-
tiam non mendicante cuiuſcunque ordinis exiſtat:
in quo regno fuit immemorialiter obſeruatum quòd
religioſi nunquam ſuis ab inteſtato ſucceſſerunt pa-
rentibus patri nec matri, & minùs cæteris corũ con-
ſanguineis: nec iura ſuitatis profitendo retinuerunt,
& per conſequens eis non ſuccedunt. [Sed quid ſi
in teſtamẽto hæredes inſtituantur, dicitur infrà iſto
eo.artic.in v.deciſione.] Et conſequenter ius retra-
hendi bona per eos alienata offerendo pretium in-
fra annum & diem, iuxta cap.conſtitutus.de in in-
tegrum reſtitutio.ex conſuetudine Franciæ,& huius
ducatus Aquitaniæ nõ habent,nec eorum monaſte-
ria,cùm eorum cognatio de terra migrauerit ad cœ-
los:cap.j.de milite vaſallo, qui arma belli. depoſuit.
& c.non dicatis.xij.q.j.Præterea (vt dixi)ex conſue-
tudine regni non ſuccedunt, quam refert & ſequitur
Maſueri⁹ optimus Aruerniæ,& præſentis regni Frã-
ciæ conſuetudinatius.in titu.de ſucceſsio. teſtamen-
tis, & vltimis voluntatibus. §. item per conſuetudi-
nem regni. dicens monachos haberi pro mortuis,
221 †nec per eorum profeſsionem (quod plus eſt) dedi-
cantur tacitè bona,quæ à ſucceſsione parentum ha-
buerant ante ingreſſum, vel ipſi aliter acquiſiuerãt,
quæ per profeſsionem aliis accreſcunt parẽtibus in
gradu parentelæ proximioribus de iure ſuccedere
debẽtibus.facit l.ſi quis presbyter.C.de epiſcopis &
clericis.ſi ipſi aliter prius non diſpoſuerint, aut ex-
preſsè bona illa non dedicauerint: quia finguntur
poſtquam profeſsi ſemel fuerunt, nunquàm fuiſſe
hæredes,aut bona habuiſſe, vt in monaſterium non
tranſeant,niſi illa expreſsè dedicauerunt, quæ tem-
pore ingreſſus,& profeſsionis eis competebãt,& ac-
222 quiſita iam erant. † Nec poſſet Papa diſpenſare,
vt monachus ſuccedat, & maximè in his, in quibus
iuriſdictionem nõ habet temporalem, etiam ſi talis
monachus factus eſſet epiſcopus, ſecundum eum in
dicto §. Et ſic ceſſat in regno,nec locũ habet diſpo-
223 ſitio authẽ.ingreſsi.de ſacroſanct.eccle. †Nec pari-
ter ſeruaretur l.ſi.de epiſc.& cler. nec quod ibi dicũt
Docto.maximè Ioan.Fab.quòd monachus iure ſui-
tatis tranſmittat in ſuum monaſterium hæreditatem
paternam:ſicut filius in poteſtate patris tẽpore mor
tis conſtitutus illam tranſmittit ad quoſcunque hæ-
redes. Quoniam hæc omnia iuria communis ſtatuta
in regno Franciæ non ſeruantur quo ad religioſos:
quia non ſubeſt Imperatori, qui tales leges conclu-
224 dit. †In quo regno etiam monaſteria nũquàm ſuc-
ceſſerunt,nec ſuccedunt,nec viſum fuit vnquam mo
naſteria ſuccedere, nec ſucceſsiones petere ex perſo
nis profeſſorum viuentium aut mortuorum, ſaltem
quòd obtinuerint,nec etiam iure proprio tanquã lo
co filiorum exiſtant. Cùm etiam verè monaſterium
loco filij nõ ſit,vt clarè decidit Panormi.xv.colum.
& Fely.magis plenè xviij.col.in cap.in præſentia.de
probatio. Imò notoriè eis,& quibuſcunque religio-
ſis partagium ab inteſtato petentibus à ſuis fratribus
vel aliis parentibus in Cancellaria regia literæ dene-
gantur, obſtante eis generali regni conſuetudine.
225 †Et in hoc plus poteſt conſuetudo, quàm ſtatutum,
vt ſcilicet profeſsi nõ ab inteſtato ſuccedant,nec eo-
rum monaſteria. Et ratio differẽtiæ eſt: quia conſue-
tudo initium habuit volũtarium, ſtatutum verò ini-
tium habuit neceſſarium & coactiuum,prout à ſimi-
li decidit Panormit.in cap. cùm Martinus prope fi-
nem.de conſtitutio.vbi multos à vitio & labe ſimo-
niæ excuſat conſuetudo, qui excuſari ſtatuto non
poſſent. Præterea valet maximè talis conſuetudo,
quia eſt generalis, qua vſi ſemper fuerunt clerici, &
religioſi non petendo partagium fratribus in bo-
nis inteſtati parentis,ſicut ea vſi ſunt laici in retinẽ-
do integram ſucceſsionẽ. Quo caſu valet talis con-
ſuetudo

ſuetudo generalis, qua mixtim clerici & laici ſimul
vſi ſemper fuerunt, ita quòd eccleſiam etiam ligat &
adſtringit, ſecundùm Inno.in capi.cùm dilectus. de
conſuetu.quem ſequitur Ioan.Fab.in §.ex non ſcri-
pto.prope finem.verſic.ſed quæritur an conſuetudo
tollat legem,&c.Inſtitu.de iure natur.Eccleſia enim
non vtendo iure ſuo perdidit illud, ſecundum glo.in
226 cano.cùm multæ.av.quæſtio. viij. † attento maxi-
mè, q̀ ſucceſsiones ſunt de iure poſitiuo, ſecundum
Bald.in l.meminimus.C.de legiti. hæredi. ſicut titu-
li beneficiorum vt dicit Innocē.in cap. niſi pridem.
de renuntia.& Bald.in l.reſcripta.C.de precib.impe
ra.offerē.Cui iuri poſitiuo ſemper in regno iſto ob-
uiauit cōtraria conſuetudo & faciliter : quia ei quod
plus eſt, derogare potuiſſet, vt diai iuata illud : Tur-
pius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes. Facilius
enim aliquid fieri impeditur, quàm iam factum rum
227 patur.facit text.in dicto §. ex non ſcripto. † Nec
creditur illos peccare, aut in foro conſcientię teneri
parentes monachorum, qui tales in ſolidum retinent
ſucceſsiones, poſtquàm ſic viuere cōſuetum eſt. Pro
quo facit quod decidit Zabarel.Cardin.in capi.cùm
ad monaſterium.de ſtatu monachorum.vbi dicit q̀
ſi in aliquo monaſterio non ſit memoria, quòd vſus
carniū ſit prohibitus: quia ſemper ibi comeſtæ ſunt,
certè ibi aſſumens de nouo habitum, nō peccat ſi car
nes comedat, mores ſequendo aliorum, quicquid re-
gula dicat & præcipiat, quod etiam tenet Panormi-
tanus in cap.Deus, qui eccleſiam.ij.col.de vita & ho
neſtate cleri. Or in præſenti regno viſum nunquā
fuit profeſſos nec eorum monaſteria cum effectu hę
reditates parētum ab inteſtato mortuorum petiiſſe,
ſaltē obtinuiſſe, nec eis adiudicari. Igitur nō eis de-
bentur, quicquid iure communi ſtatuatur, cui regni-
colæ (vt diſi) non ſubſunt. Ideo ipſum ſequi nec obe
dire tenentur. Primò quia ipſum nunquàm qun ad
hoc receperunt, nec cōſtat, quòd eo vſi fuerint, quia
228 viderunt cum ſuis moribus non conuenire. † Li-
cet enim lex à poteſtatem habente ex cauſa rationa-
bili edita liget etiam in foro conſcientiæ ad mortale
peccatū ſubditos, ſecundū beatum Thomam, quem
refert & ſequitur Panormi. in cap.j.de conſtit. Non
tamen ligauit Gallos Imperatori, legiq́; ſuæ nō ſub
ditos, nec etiam canon, aut alia eccleſiaſtica cōſtitu-
tio eos ligauit quo ad monachos ad ſuccedendum re
cipiendos, poſtquàm illa non receperunt, nec vten-
do approbarunt. Quinimò vſu contrario ſemper vi-
229 xerunt. † Lex profectò vel canon ab initio, quòd
cōdita eſt eoipſo neminem ligat, donec fuerit à ſub-
ditis recepta. Quæ cùm eis obſeruanda præſentatur,
poſſunt eam repellere expreſsè, vel tacitè : ſcilicet ea
non vtendo nec ei obediēdo. Nec eſt verum nec ve-
riſimile principem velle ſubditos ligare, ex quo lex
ſua eorum moribus, & vſu non approbatur: quia lex
conuenire debet loco, & patriæ conſuetudini, ſecun
dum glo.in c.ſi qui virorum.xxa.diſtinct.per tex.in
cap.erit autem lex.iiij.diſtin. Cùm habeat vnaquæ-
que conſtitutio quandam tacitā, & implicitam con-
ditionem, videlicet ſi moribus ſubditorū conueniat,
& per eos recipiatur, aut eorū vſu tacitè acceptetur
& approbetur. Et inde eſt, quòd lex noua prius quā
liget, publicatur, vt tunc à ſubditis recipiatur vel re-
pellatur.in Authen.vt nouæ factæ conſtitu.& plenè
per omnes in capitu.fina.de cōſtitu. Et hoc eſt quod
prudēter dixit Aurelius Auguſtinus, in libro de ve-
ra religio. Leges, inquit, inſtituuntur, cùm promul-
gantur, firmantur, cùm moribus vtētium approban
tur: ſicut enim moribus vtentiū in contrarium non-
nullæ leges hodie abrogatæ ſunt, id eſt, in totum re-
pulſæ aut ſublatæ, ita moribus vtentium leges ipſæ
cōfirmantur. vnde illud Theleſphori Papæ, qui de-
creuit vt clerici generaliter à quinquageſima ieiunā
di propoſitum ſuſciperēt, & à carnib' & delitiis ab-
ſtinerent : quia moribus vtentium approbatum non
eſt, aliter agentes reos tranſgreſſores nō arguit. Hæc
ille. videatis tex.in cap.in iſtis.iiij.diſt. Quibus con-
cordat text.ciuilis optimus in l.de quibus. ibi, Nam
cùm ipſæ leges nulla alia ex cauſa nos teneant, quàm
quòd iudicio populi receptæ ſunt, &c.ff.de legib.&
in l.j.illo eo.tit.vbi ad eſſe legis, vt ſcilicet firmā vim
habeat, requiritr q̀ ſint reipublicę, id eſt, populi ſub-
diti communis ſponſio, & approbatio. Et inde eſt,
230 † q̀ lex alicui dirigenda populo, ſcribi debet ſecun
dum idioma illius populi, vt ibi clarè intelligi poſ-
ſit, & intellecta acceptari, aut reſpui, vt per Ludoui.
Roma.in l.j.§.fina.ff.de verborum obligationib. &
231 Fely. ſuper rubri.de conſtitu. † Vnde cauti princi-
pes eam ob rem, cùm leges condere volūt, vt popu-
li cōſenſum habeant, de ſingulis regni partibus pro-
ceres à populo exquirunt, & conuocant, quorū cō-
ſilio leges faciunt, & promulgāt. Quæ practica ſum-
pta eſt ex tex.in titu. Inſtitu.de iure naturali.§.ſena-
tuſconſultum.ibi.Senatum vice populi conſuli, &c.
232 Et ita dietim in Francia ſeruare videmus. † Hæc
præterea patenter nos docuit Lycurgus. [Hic pri-
mus leges tradidit Lacedæmoniis.vij.diſtinct.capit.
Moyſes.] Lacedæmoniorum facilè princeps ſapien-
tiſsimus, qui leges ſubditos donec receptæ fuerint
non ligare diſcretè cognoſcens, cùm leges aliquas
iuſtiſsimè editas Lacedæmoniis tradidiſſet, eóſque
difficiles ad eas acceptādas obſeruandasq́; cogno-
uiſſet, finxit ſe Deum Apollinem ſuper earum iuſti-
tia, aut iniuſtitia conſulturum : dummodò vſque ad
eius reditum ſubditi eas ſeruare iurarent, prout fe-
cerunt. Quo facto, vt leges illas faceret æternas, ad
Apollinem profectus, exulare, in patriámque ſuam
ac regnum nunquàm redire maluit. Et ne eo mor-
tuo oſſa ſua in patriam ad violationem iuſtiſsima-
rum legum, quaſi ipſe rediiſſet, reportarentur, illa in
mari proiici iuſsit. Et ſic non redeundo ſubditos le-
ges perpetuò ſeruare ligauit, qui aliàs ligati nō fuiſ-
ſent, nec eas acceptaſſent, ſed eas fortè repuliſſent:
quia ſi lex etiam à ſubditis recepta, de conſuetudi-
ne & vſu cōtrario abrogari poteſt, vt dicit textus in
procemio inſtitu.& in §.ex nō ſcripto. verſic.ea ve-
rò, inſtitutio, de iure natura. multò facilius poſſunt
non recipi & reſpui ab initio. Ex quibus clarè vide-
tis non ſeruantes leges, aut canones circa monacho-
rum ſucceſsiones, tacitum habere pro ſe legis, & ca-
nonis conditoris conſenſum, qui legem condendo
eam tali conditioni ſubiecit, poſito quòd eam non
expreſſerit, quia ſatis eam ſubintelligit, ſcilicet ſi à
populo reciperetur, vel vſu approbaretur. Ita quòd
eam non recipientes nec ſeruantes non venire di-
cuntur contra præceptum ſuperioris, ſecundum
gloſſ.ſingularem.& Hoſtien.ibi ſuper verbo, fran-
gere. in fine. capitulo j. de treuga. & pace. vbi lex
mandans pacem, & treugam certis ibi ſpecificatis
diebus ſeruari, quamuis ſit lex illa ſummè fauora-
bilis, propter pacem eccleſiæ, & populo per neceſ-
ſariam, & ſine qua non bene colitur Deus pacis au-
ctor.cap.ad apoſtolicæ.de re iudica.libro vj. Tamen
quia non fuit recepta, eam non ſeruantes non pec-
cant, nec legis dicuntur tranſgreſſores, vt ibi. Ad

hoc facit gl.in verb.illorũ in can.de libellis. in fi. &
233 quod ibi voluit Dominic⁹.xx.diſt. †q̧ licet eccleſia
Orientalia canones non receperit de cõtinentia cle-
ricorum,tamen propter hoc nõ incidit in hæreſim.
Pariter decidit Cardi.de monialibus.quæ de clauſu-
ris conſtitutionem non receperunt, de qua in cap.j.
de ſtatu mona.lib.vj.Et idem Dominicus,in c.obeũ
tibus.laiij.diſt.de eccleſiis cathedrali. quæ illum ca-
nonem non receperunt,nec religioſos vocare volue
runt in electione epiſcoporum. Videatis Alexand.in
prima parte conſi.cxxxij.incipien. ſuper primo du-
234 bio.&c.†.Et in hoc vidẽtur aliqui errare, qui dicũt
eccleſiam Gallicanam Biturĭ tempore Caroli ſepti-
mi Francorum regis congregatam non potuiſſe ali-
quos ſacri Baſilien.concilij canones reſpuere,prout
fecit:q̃a imò illos reſpuere & nõ acceptare, & quos
recepit in eos acceptando modificare addẽdo vel de
trahendo modum, aut formam adhibendo potuit
nõ hæſitatione poteſtatis,& auctoritatis ipſius con-
dentis,& promulgantis concilij generalis, ſed qua-
tenus cõmoditatibus, temporibus,& moribus regio
num,& perſonarum regni, & Delphinatus congrue
re cõuenireq́; patres conſpexerunt, vt patet ex præ-
dictis: & cauetur expreſsiùs in tex.pragmaticæ ſan-
ctionis paulò ante decretum de auctoritate,& pote-
ſtate ſacrorum conciliorum.Quia ſi in totum reſpui
poterant, multò faciliùs potuerũt in parte ſolùm ac-
ceptari,qualificari,aut modificari.Nec obſt.text.di-
ctæ pragmaticæ paulò antè fin.in §. demum conclu
ſit prælibata congregatio.Per quam gloſ. ibi in ver-
bo,admittẽtur.videtur ſentire modificationes eccle-
ſiæ Gallicanæ Bituris congregatæ,cùm ad generale
concilium admittendæ referrentur,quę ex pòſt non
fuerunt per cõcilium (quia ilico diſſolutum fuerat)
admiſſæ,nullũ effectum ſortitas fuiſſe, & conſequen
ter nominationes locum non habere.Quoniã reſpõ
detur,quòd ad validitatẽ dictarum modificationum
per eccleſiam Gallicanam factarum,non de neceſſi
tate requirebatur, quòd per concilium generale ad-
mitterentur & approbarentur,niſi ſolùm pro abun-
dãti cautela,cùm (vt vidiſtis) popul⁹ ſubditus ex ſe-
ipſo reſpuere poſsit legem ſuperioris ſibi nõ conue
niẽtem,aut eam modificare,prout reipublicæ regio
nis illius expedierit. Vnde talis abundans cautela,ſi
adhibeatur vel omittatur,non vitiat.l.teſtamentum.
C.eod.Et etiam tex.in d.§.demum concluſit.ſi bene
intelligatur, contrarium non vult,nec requirit con-
firmationem modificationum prædictarum per con
cilium fiendam, ſed ſolùm confidebat,quòd tanquã
rationabiles & regni,& eccleſiæ Gallicanæ bene cõ
uenientes acceptarentur, prout acceptari debebant,
235 ſaltem vt dixi pro abundanti cautela. † Ex qui-
bus reſtat populum, & eccleſiam Gallicanã reſpue-
re potuiſſe dictã l.fi.C.de epiſc. & cleri. & canones
illi ſimiles,eiſque non vti,& cõtrariũ ſeruare, prout
etiam in Gallia receptæ nunquam leges Romanæ
fuerunt.nec Galli eis vti voluerunt.iij.quęſt.v.ca.de
accuſationibus. vbi Papa Euſebius in Galliam ſcri-
bens,leges Romanas vocat quo ad Gallos, exteras,
quaſi eis Galli non vtantur,vt ibi dicit gloſſ. Pariter
Papa Ioannes I I.reginæ Franciæ ſcribens,nõ ei al-
legat leges Romanas,quibus non vtebatur, ſed ei al
legat leges Lombardas.capitu. cùm deuotiſsimam.
236 xij.quæſtio.ij.cùm ſeq. †Et quia ille non vſus im-
memorialis extitit,præſumitur dictas leges,& cano-
nes nunquam recepiſſe,& contrariam cõſuetudinẽ
iuſtam fore,& ex cauſa iuſta introductam,ſecũdum
237 glo.in c.illa xij.diſtin.†Nam conſuetudo tanti tem-
poris,viſo quòd quo ad ſucceſsiones temporales lai
cis incapacitas aliqua obiici non poteſt,titulũ indu-
cit,aut ſaltem præſumptionem tituli & priuilegij. c.
j.de præſcrip.lib.vj.gl.& doc.in c.ſi diligenti.de præ
ſcrip.facit text.optim⁹ in l.j.§.fi.ff.de aqua plu.arcẽ.
& in l.in ſumma eod.tit.dicitur.quòd lex,natura, &
vetuſtas æquiparantur,vt quod poteſt lex ſuperioris
vel natura, etiam poſsit vetuſtas ac inueterata con-
ſuetudo.Et hoc clarè decidit Panor.in d.c.Deus,qui
eccleſiam. & Cæſar in Commẽtariorum ſuorum de
bello Pompeiano,lib.ij.Eſt, inquit, omnium rerum
magiſter vſus hominum. Prius quàm enim regnum
Franciæ legem ſuſcepiſſet orthodoxam, fuerant in
regno religioſi quidam,qui Druydes vocabantur.de
quibus meminit Imperatorũ ille Primas idem Caius
Iulius Cæſar lib.vj.Commentariorum de bello Gal
lico,quem ipſe in Galliis ſcripſit,qui quidem Druy-
des non legũtur ſuis parentibus ſucceſsiſſe. Vnde co
modo ex pòſt religioſos vixiſſe, vbi interruptio ge-
neralis non probatur, eſt veriſimiliter pręſumendũ,
& contraria iura recepta non fuiſſe. Quæ & ſi rece-
pta forent,illis immemorialiter vſum non fuit, ſal-
tem vniuerſaliter, imò ſic viuendo eccleſia tacuit.
238 †Similiter Papa & clerus totus, vt ea tanto tem-
pore præſumitur, ſciens tolerauit, quòd ſufficit ad
peccatum euitandum, ſecundum gl.in verb. de iure
teneri.in c.gratis.de reſcrip.lib.vij.pro qua gloſſ. in
verbo,In vna domo. in ca.quoniam,vt ait,ſcriptura
de vita & hone.cleri.& gl.in verb.iterari. in fi.in ca.
vir autem.de ſecund.nupt.Nam Papa,qui ſuper hoc
poteſtatem priuilegiandi, & diſponendi ac diſpen-
ſandi habet,videtur populũ Gallicanum in hoc diſ-
penſaſſe.Argumẽto.l.quidam cõſulebãt. ff. de re iu-
dic.& tenet Panor.in verbo,Panois rubeis.in c.cleri
ci officia.de vita & hon.cleri.& in c. à nobis.in fin.
239 de decimis.†Maximè quia cõſuetudo, de qua loqui
mur, vulgata eſt notoria.Et tales ſic vulgatas conſue
tudines princeps præſumitur ſcire, ſecundum Bald.
in l.ij.C.quæ ſit longa conſuetu. & ſubiicit ibidem,
quòd longa patientia ſuperioris habet vim priuile-
gij,ſeu cõfirmationis. Ita quòd ciuitates Italiæ,quæ
merum præſcripſerunt imperium, præſumuntur il-
lud de ſcientia Imperatoris præſcripſiſſe, vt ſentit
glo.magna in verb.iuriſdictione.in fi.in §. nulla.in
Authentico,de defenſ.ciui. Conſuetudines enim, ex
quo ſunt generales, & non particulariter locales,
præſumitur princeps non ignorare.c.j.iuncta gl. in
verbo,Singularium.de conſtit.li.vj. & ſequitur Bal.
in rub.de conſuetudi.recti feud. quia ſicut non licet
ignorare leges generales, nec earum ignorantia ex-
cuſat.l.leges ſacratiſsimæ.C.de legib.ſic etiam igno
rare non licet generales conſuetudines, quas prin-
ceps & cæteri præſumuntur ſcire, nec eorum igno-
rantia excuſat,ſecũdum Iaco. de Are.in l.j.ver.quid
240 de mercatore.C.de ſumma Trinita. †Ad prædi-
ctam conſuetudinem Franciæ, facit quod conſuluit
Oldra.conſilio avij.incipien. Thema tale eſt, qui-
dam clericus.volens quòd licet bona quæcunque cle
rici per ſuum epiſcopum condemnati deuoluenda
ſunt in fiſcum eccleſiæ, vt tenet glo.in capitu.quia di
uerſitatem.ſuper verbo, Præter eius. in fi.de conceſ.
præben. Attamen in regno Fráciæ bona immobilia
ex ipſius generali cõſuetudine fiſco regio applican-
tur.Quæ quidem conſuetudo ſecundum eum ſeruã-
da eſt ꝑ lege.l.iij.§.diuus.ij.ff.de ſepul.vio.& l.fi.C.
de eman.li.vt tenet Old.cõſi.iiij.dicẽs ita fuiſſe iudi-
catum

tatum in ciuitate Aquenſi in Prouincia. Idem tenet
Ioan. Andreæ.de bonis clerici immobilibus in addi.
Specula.titu.de feud.§.penul.verſic.xl.vbi dicũt, bo
na mobilia pertinere ad eccleſiã etiã iu in regno Frã
ciæ,& Petrum de Anchara.in capitu.ea quæ fiunt.in
xaij.queſtio.de regu.iur.libr.vj.& Paul.conſil.cliiij.
incipien. Circa præſentem.& conſil.clxxij.incipien.
Circa id quod primò quæritur. Videatis quæſtionẽ
capellæ Toloſanæ.cl.quæ idem decidit. Sed latiſsi-
241 mè Ioan. Andreæ.vbi ſuprà. †Cuius deciſioni con-
cordat ordinatio regia Philippi Pulchri quondam
Frãcorũ regis facta anno domini M.ccciij. mẽſe Fe
bruario, per quã expreſsè vetuit bona mobilia cle-
ricorum clericaliter viuenóũ capi poſſe etiam pro
emenda regia, per iudicem ſecularem. [De qua me-
minit dominus Auffrerius in ſuo tract. ordi. regiarũ
titu.de reſcri.cap.ij.] (Additio) Quam etiam ordi-
nationem reperietis in regiſtro ordinationum regia
rum cameræ inquæſtarum Parlamenti Toloſæ folio
xxavij.verſo. Et ita etiam tenet Mãſuerius conſuetu
dinarius titu.de iudicibus,& eorum iuriſdictione.§.
j.plus dicẽs, quòd de re mobili, quouis modo agaſ,
poteſt iudex eccleſiaſticus etiam inter laicos cogno-
242 ſcere.l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſc.audien. †Et ſic
iudex laicus de bonis clericorum mobilibus minus
ſe intromittere poteſt, nec de perſonis. Adeò quòd
aliàs fuit arreſto Pariſiis dictũ, quòd presbyter vel
ſimplex clericus ſe ſuſpendens, eſt per iuſtitiam ſecu
larem epiſcopo ſuo reddendus mortuus, ſicut ei red-
ditus fuiſſet viuus pro delicto, ſed bona immobilia
per ſingularẽ capi poſſunt, ita quòd in dicto regno
ceſſat diſpoſitio can.ſi quis rapuerit. xxvij. quæſtio.
j.& can.ſi qs deinceps.xvij.quæſt.iiij.& conſequen-
ter ceſſare videtur diſpoſitio l.raptores.in fine. C.de
epiſc.& cleri. [De hoc Arreſto etiam meminit do
minus Auffrerius in ſuo Arreſtorum tractat.c.cviij]
Cuius regni cõſuetudo probatur & clarè fundatur,
per tex.in capit.Felicis.§.j.& §.ſi qua verò funda.de
pœnis.lib.vj.facit tex.in l.fina. ibi, vel clericus. iun-
cta gloſſ.in verbo, præſcribendũ. C.vt nemo priua-
tus titulos prædiis ſuis vel alie. imponat. facit quod
ſ.dicã in ſecunda deciſione, vbi videbitis nulla eſſe
in regno Franciç bona immobilia ſecularia, quæ nõ
dependeant à rege iure directi dominij vel auctori-
tatis,& in eccleſiam, vt ibi maneant nõ tranſmiſsibi
243 lia, vt ibi dicam. †Sanè tamẽ intelligatis dictam cõ-
ſuetudinem, quòd bona immobilia clerici fiſco re-
gio pertineãt, vel alteri domino tẽporali, à quo de-
pendent, & in cuius iuriſdictione ſunt ſita, vt plenè
per Specu.vbi ſuprà, Bart.& Alexan.in l.ſi finita. §.
244 ſi de vectigalibus.ff.de damno infecto. †Niſi in cri
mine hæreſis ſecundum aliquos, quia cùm ſit crimẽ
merè Eccleſiaſticũ.c.vt inquiſitionis.§. prohibem⁹.
de hæreti.lib.vj.bona fiſco eccleſiç applicantur. Alij
dicunt, quòd ad fiſcũ temporalẽ pertinent, cùm cri-
men hæreſis nõ ſolùm eccleſiã, ſed etiã omnes alios
catholicos offendat. Quod maximè eſt verum in bo-
nis recognoſcentibus principem, & dominum tem-
poralẽ, vt plenè per Fely.in c.vergẽtis.in primo no-
ta.de hæreti.ſ.vbi etiã decidit, quòd ſi hæreticus con
demnatus reſtitueretur per Papam, non propter hoc
bona principi aut domino temporali per cõfiſcatio
nẽ acquiſita recuperaret. Pro primo dicto facit text.
in c.excommunicamus.lo.j.§.moneãtur.ibi, ſaluo iu
re dominij principalis.ſ.de hæreti. & in cap.cùm ſe-
cundum leges.§.fina.illo eod.titu. lib.vj. & ſequitur
Guido Papæ quæſt.lxxvj.inci.ſi in terra.quòd bona

feudalia,& emphyteutica cõfiſcẽtur domino, à quo
tenentur etiam in crimine hæreſis, clarè decidit Phi-
lippus Francus in dicto capit.cùm ſedem.§.confiſca
tionis.ſubiungẽs, quòd ſi hæreticus bona haberet in
diuerſis prouinciis, vel ſecundum conſtitutionẽ Pa-
palem diuidãtur in tres partes, fiet vt ibi dicitur per
Ioan. Andreæ.& Philip.vbi dicũt hodie per bullam
Papalem bona hæreticorum cõfiſcata diuidi in tres
partes. Prima ad poteſtatẽ ſecularẽ.ſecunda ad offi-
ciales pertinet. tertia verò reſeruatur fiſco eccleſiæ
245 Romanæ. †Et eo modo bona Raymũ. comitis To-
loſani poſt eius deceſſum, quia hçreticos fouerat, fue
runt diuiſa inter eccleſiã,& regem, & omnia regi ap
plicata, quæ ab ipſo tenebantur in feudum, cùm eſſet
vnus de paribus Franciæ, ac cçtera alia circa Rhoda
num exiſtentia. Quod ſeruatur etiã in bonis clerico-
rum immobilibus, vt pro delicto confiſcata ad fiſcũ
246 regiũ pertineant. †Imò in dicto regno ex ordina-
tione regia. [Hçc ordinatio, quæ ſequitur eſt hodie
per dominũ Auffreri.ſituata ij.in ti.de vita & hone.
offic.& ſubditorũ.] ſi clerici pro ſuis enormibus de-
lictis rempublicam regni; aut patriæ vel loci ſcanda-
lizantibus, coram ſuo epiſcopo cõuenti, aut ei per iu
dicem ſecularem remiſsi, liberarentur à carcere ſine
debita eorum punitione, & in terra regia moraren-
tur, prout dictum per nonnullos auaritiæ duces epi-
ſcopos, pecuniariũ conpoſitione redempti, reſeruatã
actione parti damnificatæ, quæ de iure, & ſecundum
bonã rationem pœnis fiſcalibus erat præferenda. l.
in ſumma.ff.de iure fiſci.& l.j.C.pœnis.fiſcali.credi.
præferri.lib.x.elargiantur in eccleſiæ Dei ſcandalũ,
& reipublicæ regni, cùm ſæpe vt præ oculis habem⁹
cõtingat, quòd laici ſunt pro crimine capitaliter pu-
niti, & clerici eiuſdem complices criminis pecuniã
redẽpti, ab epiſcopis elargiuntur in reipublicæ ſcan
dalum, ea inæquali punitione procedẽs: certè eo tũc
bona immobilia taliũ clericorum, quæ ſi debita pu-
nitione per epiſcopum de crimine facta fuiſſent, re-
gi (vt dictũ eſt) cõfiſcata, capi poſſunt per iudicẽ re-
giũ, ſayſiri,& teneri, nec talibus clericis in terra re-
gis commorãtibus ſecuritas præſtatur aliqua; ſecun-
dum ordinationẽ Philippi Pulchri Francorũ regis
antedicti facta, anno domini M.cclxxav. quæ ſerua-
tur, vbi delictũ clerici per epiſcopum impunitè reli-
ctum, ita graue erat & enorme, ac notoriũ, ꝙ rempu
blicam ſcandalizaret, vt dixi. ſecus, ſi nõ aliter inter-
eſſet regis, niſi quo ad bonorũ immobiliũ confiſca-
tionẽ: quia tunc officiarij regij nõ ſe intromitterent;
& ita intelligitur dicta deciſio capellæ Toloſanæ cl.
quæ prima facie videretur dictæ ordinationi regiæ
cõtraria, quæ locũ habet, vbi cõpoſitio facta cũ Epi
ſcopo, non ſolùm regem in perditione cõfiſcatio-
nis bonorũ clerici damnificaret, ſed etiam republi
cam, ex euidenti inæqualitate punitionis, & iuſtitiæ
diſsimulatione & conniuentia ſcandalizaret, vnde
conſueuerunt officiarij regij manũ apponere. [Et
notanter dixit ſuprà bona immobilia capi poſſe per
iudicem, etiam regium: quia bona mobilia, quæ ſe-
quuntur perſonam, capere non poſſet iudex regius,
& minus perſonã, nec eam punire etiam in crimini-
bus priuilegiatis, vt infrà dicam, nec epiſcopũ coge-
re ad puniendum clericum, qui poſt clericatum deli
quit. Si autẽ ante clericatũ ſuſceptũ deliquiſſet, poſ-
ſet epiſcopus cogi ipſum punire pœna corporali, ſe-
cũdum Bar.in l.cùm quædam puella.verſicu. quçrit
glo.ff.de iuriſ.om.iudi.dicens hoc caſu iudicem ſecu
larem eſſe maiorem eccleſiaſtico, allegans C.j. idem
tenere

tenere in l.properandum.§.ſinautē reus.C.de iudic.
& Inn.in c.j.de offi. ordi.cùm ipſe eū punire nō poſ
ſet in perſona,vt dicit idem Bart.in l.j.ff. de pœnis.
ſed coget eccleſiaſticum, vt dixi. Si verò laicus pro
crimine communi ſimul cum clerico per iudicem ſe
cularem inquiſitus fuerit, eum clerico forum decli-
nante iudici eccleſiaſtico remiſſus, prout remitti de
bet ratione connexitatis cauſæ, vt ſingulariter deci-
dit Anto.de Prato veteri.in l.j.§.fi.ff.quæ ſentē.ſine
appel.reſcin.quem ſequitur Marianus in c.ij.de mu-
tui peti. ſi talis laicus per iudicē eccleſiaſticum non
eſſet ſufficienter penitus, poſſet cum iudex ſecularis
pœna cōdigna punire.argu.capit.de his. de accuſa.
ſecundùm Felyn.in capi.j.de præſcript.] (Additio)
247 †Et quia propter hoc in Seneſcallia Carcaſſonæ
procedebant iudices eccleſiaſtici per cenſuras cōtra
gentes regias talia bona capientes, fuit per patentes
literas regias mandatum Seneſcallo Carcaſſonæ, ꝙ
eos à talibus ceſſare & deſi ſtere compelleret per bo
norum ſuorū tempo ralium captionem,in quo man-
dato eſt dicta ordinatio incorporata in regiſtro or-
dinationum regiarū cameræ inquæſtarū Parlamen-
ti Toloſæ.fo.xxiiij. Nec cenſetur talis cōſuetudo fi-
ſcalis eſſe contra libertates eccleſiæ, poſtquam ita
ſeruari ſemper conſuetum fuit in dicto regno, cùm
minimè ſit mutanda, quæ interpretationem certam
ſemper habuerunt.l.minimè.ff.de legibus. Præterea
illa cōſuetudo nihil auferet eccleſiæ,quia bona cleri
ci nō erant eccleſiæ ante condemnationem, & eorū
confiſcationem,de quo per Bar.in l.poſt contractū.
ff.de dona.. Nec fuit vnquam viſum in regno, quòd
aliqua confiſcatio bonorum immobilium tempora-
lium etiam ad clericos pertinentium applicata fue-
rit eccleſiæ. Vnde videtur conſuetudo nihil auferre
eccleſiæ,ſed potiùs non dare,quod fieri poteſt,ſecū-
dùm Oldr.in d.cōſi.Sicut videmus in filio & ſeruo,
qui licet patri aut domino nihil acquiſitum poſsint
auferre,tamen poſſunt eis non acquirere:quia in ac-
quirendis poſſunt eis pręiudicare.l.filius.C.de pact.
& l.ſi autem dominicam.vbi gl.ff.illo eodem tit. Si-
248 militer eccleſiæ prælati. †Imò videmus quòd laici
contra eccleſiam rectè præſcribunt dominia rerum
temporalium.l.fi.cùm authenti.quas actiones.C.de
ſacroſanct.eccle.cap.ad aures.& per totum.de præ-
ſcri. Igitur in caſu iſto conſuetudo,quæ plus eſt,quā
præſcriptio,rectè & iuſtè potuit contra eccleſiā ob-
tinere. & non ei dare aut permittere confiſcationis
lucrum, quo ad bona immobilia clericorum delin-
quentium regi ſubiecta, cùm longè diſtet damnum
ſcilicet in iam acquiſitis bonis pati,& lucrum nō ca-
pere,quod eſt in acquirēdis.l.fi.§. ſed & ſi legatarij.
249 C.de iure delibe. †Pariter idem erit in ſucceſsioni-
bus, vt ex generali conſuetudine regni ipſis mona-
chis nō deferātur,nec eorū monaſteriis:q̄a cùm cō-
ſuetudo nihil eis auferat,quibus bona adhuc tempo-
re cōſuetudinis quæſita non erant, dici nō poteſt ta-
lis cōſuetudo præiudicialis monaſterio,nec cōtra li
bertates eccleſiæ,ſecūdùm Bar. in propriis terminis
conſi.aaavij.inci.quidā cola Pauli: quia nihil eccle-
ſiæ aufert,ſed non defert.[Nam diſpoſitio legis vel
ſtatuti nō prodeſt clericis,ſi eis ꝓdeſſe nō vult, lex,
quòd proſit.l.ſi quis curialis.C.de epiſ.& cler.ſecun-
dùm Bald.ibi.E a quo infert,ꝙ licet per ſtatutū au-
ferri non poſsit clerico ius commune ei ſemel quęſi-
tum,tamen auferri poteſt protectio ſtatuti vel priui-
legium.vide ibi Alexand.in addi.] Nec valet,quod
aliqui dicūt,quòd plures retrahētur ab ingreſſu mo-
naſterij,& à bono religionis, timore perditionis bo
norum, & futuræ ſucceſsionis: quia reſpondetur,ꝙ
tales,qui bona præſertim futura ambiunt, tanto ho-
nore non ſunt digni,quòd ad profeſsionē recipian-
tur,poſtquam ad terrena cogitant,& temporalia ſpi
ritualibus præferunt. Et ſi eos recipientes ad tam vi-
lia cogitarent, iuridicè talibus bonis indigni forent,
nec illa habere deberent, ad quorū prædā tendunt.
c.cōſtituit. xvj.quæſtio.vij.& c.fin.xx.quęſtione.iij.

Præterea cùm tales profiteri volētes ſciant omnia
eorum bona etiā præſentia dedicari & perdere quo
ad dominium & poſſeſsionem,quæ ipſo iure cōmu-
ni ſolo ingreſſu, & profeſsione ſaltē expreſſa in hoc
regno,monaſterio dedicantur & applicātur, eodem
timore retraherentur à religione, & tamen perdun-
tur,vt dicta Authenti.ingreſsi. C.de ſacroſan.eccle.
250 †Quare nō valet dicta perſuaſio, qua non obſtan
te,bona proximioribus parentibus debentur,in qui-
bus nomen domus conſeruetur. Aliàs iam ferè periſ-
ſet exhauſtaq; fuiſſet, & in nudis poſita regni huius
vniuerſalis machina ſecularis,adeò quòd hodie mo-
naſteria omnia penè bona temporalia poſsiderent,
Cæſare in puris & nudis relicto,de quo valde cōque
ritur Ioan.Pet.de Ferrariis in libello de hæreditate
diuiden.ſuper verbo, Omnis communio. Cùm vix
nūc aliqua reperiatur domus nobilis aut potēs, quæ
filios non habeat religioſos aut filias, vel alios parē-
tes.Vnde ſi facultas ſuccedendi,& cum fratribus vel
aliis parentibus laicis, & ſecularibus bona paterna
vel aliorū parentum diuidendi attributa eis eſſet fa-
cultas, vniuerſæ regni meliores ſaltē poſſeſsiones à
manibus laicorū iandiu eſt,exulaſſent : & tota laico
rum armata, & pecuniæ ſubſidiaria potentia reipu-
blicæ alūna ipſiúſque eccleſię tutrix,certè vacua re-
manſiſſet,quod tolerandū non fuit.Imò ipſorum &
religioſorū à Talliis & cæteris publicis oneribus &
ſubſidiis exemptorum intereſt ſubſidia laicorum du
rare,quæ defectu poſſeſsionum perirent. Pro quibus
ad ſolidum, & libram talia eis onera indicuntur. ali-
251 ter careret imperator ſubſidio ſubditorum, †con-
ſiderata maximè hodierna religioſorum & monaſte
riorum multitudine & augmēto, quæ rempublicam
grauaret enormiſsimè. Qui quidem religioſis fratri
bus non parcerent,nec cæteris parentibus in diuiſio
ne bonorū,quinimò temporalia omnia deuorarent,
cùm eorum genus, & cæterorum clericorum ſit aua
riſsimum,ſecundùm glo.in verbo, maioris.in capit.
ſi pluribus.de præben.lib.vj.in cap.nonnulli.de cle-
ri.non reſiden.& in cap.auaritiæ.iuncto ca.quorun-
dam.de electio. lib. vj.ſecūdum Ioan. Andreæ.in c.
peruenit.de cenſibus, quod ſolum ſine aliqua ratio-
ne ſufficeret ad tollendum, aut ſaltem moderandum
priuilegium,per text.in cap.ſuggeſtum.ibi, Ita raræ
erant abbatiæ veſtri ordinis,quòd exinde nulli pote
rit de iure ſcandalum ſuboriri,ſed nunc ita augmen-
tatæ ſunt, & c.j. de deci. per quem text.ſingulariter
252 decidit Ioā.Andreæ.in cap.dilecti.de arbitr.†quòd
ſi communitas caſtri vſum nemoris præſcripſiſſet
contra aliam communitatem,& cōtingeret commo-
ditatem nemoris non ſufficere ambobus caſtris,præ
fertur cōmunitas illa, contra quam præſcriptum eſt
ad quē fundus pertinet,ne vſurarius ſit domino fun-
di moleſtus: Inſti.de vſu,& habit.§.j.facit c.quid per
253 nouale.de verborum ſigni.†Nam præſcriptio,ſicut
priuilegium,deficit cùm lædere incipit.facit c.quan-
to.de cenſi.ibi,Verùm tunc propter fratrum, & ſer-
uientium paucitatem, talis procuratio non graua-
bat &c.

bat &c. In quibus iuribus ceſſat priuilegium eoipſo,
quòd eſſe incipit graue & onerosum. Ad quod facit
text.not.in d.l.ex facto.ff.de vulg.& pup. ,put ſuprà
eam induai loquendo de legitimatione. Præterea cō
munem habemus deciſionem Panor.& Docto.in c.
peruenit.de immu.eccle.poſt Io.And.ibi volētium,
quòd quoties priuilegium exemptionis lædere graui
ter incipit ſubditos, vt quia princeps fortè multi-
tudinem eaemit, aut multitudo ad gaudendum pri-
uilegio alicui ordini indulto ad illum ordinem con-
fluere incipit, ea quo cæteri ſubditi grauiter lædere-
tur, poteſt officiū ſuperioris implorari, vt exemptio
tollatur: quia multitudo oneroſa nihil habet hone-
ſtum.in Authen.de referen.§.propterea. ver. multi-
tudo enim.&|vt Cicero cōcludit lib.de Off.honeſtū
ſemper eſt vtili præferendū. Facit quod diai in ver-
bo, *duas habens filias.* In tertia principali fallentia.
254 †quòd renuntiaitio filiæ iurata non eatenditur ad
paterna bona futura, ſi nimis forent poſt renuntia-
tionē aucta, ſecundùm Bal.in c.cùm M.per illū tex.
de conſti.quia ſuper excreſcētia eaceſsiua nunquam
cenſetur in præcedenti diſpoſitione comprehenſa,
imò potius eacluſa per illum tea. vbi plenè Panor.&
Doct.& Iaſon in Auth.nouiſsima, C.de Inoffic. te-
255 ſtamen. †Nec obſtant cōtraria iura: quia ſi illorum
conditorea ea ad perniciem inclinare coniecturaſ-
ſent, ea ipſi tollenda in primis cenſuiſſent, vt veriſi-
militer eſt præſumendum, per tex.ſingularem in l. ſi
hominem.ff.manda. Quo caſu non dicitur fieri con
tra legem vrgente neceſsitate, vel ſuadente publica
vtilitate, quod (vt refert Valerius lib.iij.titu.de fidu-
cia ſui) exemplo tradidit prudentiſsimus Scipio ille
Africanus, cùm ad neceſſariū reipublicę vſum pecu
niā ex ærario promi opus eſſet, idq; Quæſtores, quia
lex obſtare videretur, aperire nō auderent: priuatus
ſcilicet Scipio nullum tunc magiſtratum gerens cla-
ues popoſcit, patefactóque ærario legem vtilitari ce
dere. [Vide quæ dixit ſuper verbo, *teſtamentum*.j.
dum in ia. caſu fallentiæ loquitur de priuilegiis mi-
256 litum.] coëgit. † Legibus enim dum populo con-
ueniunt vtendum, dum verò officiunt, abſtinendum
eſt, Ea quo prouenit, ꝙ de rebus immobilibus ali-
cui etiam titulo lucratiuo obuentis non ſoluitur de-
cima, ſed ſolùm de fructibus illarum: quia ſi de cor-
poribus poſſeſsionum decima ſolueretur, cito ad ec-
cleſiā omnes poſſeſsiones deuoluerentur, imò iā de-
uolutæ eſſent in totalem laicorum deſtructionē, one
ra reipublicæ portātium. quod tolerandum non eſt,
ſecundum glo.ſuper verbo.quaſi de lucro.in fi.in ca
257 pi.paſtoralis, de deci. † Poſtremò eſt illud perem-
ptoriū: quia illis iuribus in regno non fuit vſum. Sed
contrarium ſeruatū, ſcilicet quòd non ſuccedant re-
ligioſi, quibus ex generali conſuetudine nunquā fue-
runt delatæ ſucceſsiones, ſicut vidimus cōſuetudinē
ſoli primogenito, aut ſolis maſculis deferre poſſe v-
niuerſam patris vel aliorū parentū hæreditatem, cæ-
teris etiam legitima priuatis & excluſis, quamuis cle-
rici fuerint aut religioſi, vt ſuprà vidiſtis in verbo,
duas habens filias, in ſecundo principali caſu fallen-
tiæ. Et diai ſuprà in primo noſtro prȩludio de agna-
tis excludentibus matrem. [De quo etiam ſuper
verbo, *in eodem teſtamento relinquens*. j.in a vij.limita-
tione]. Si igitur cōſuetudo propriis liberis & matri
quibus in ſuccedendo magis fauetur, quàm eccleſiæ
Deo, aut Aurelio conſulente Auguſtino in can.qui-
cunque.xvij.quæſtio.iiij.) præiudicare poteſt in defe
rendis ſucceſsionibus: certè multò facilius prȩiudi-
care potuit monaſteriis & religioſis, quibus propter
reipublicæ præiudiciū minus fauetur: quia hoc pro-
priè non eſt eis præiudicare, ſed iſtud bonum eis nō
deferre. Ad quod facit quæſt.capellæ. Toloſ.præalle
258 ga.cl.in ratione ſui. †Attento maaimè, quòd talia
conſuetudo conformis eſt eorum voto, quo ad ar-
ticulum paupertatis. Sufficit enim quod viuant, &
modo, quod infrà videbitis, bona temporalia capiāt
& retinere poſsint, aut pro neceſsitate vti, & non
quòd ab inteſtato ſuccedant, & propinquos laicos
depauperent ipſi, qui tot & tantis hodie beneficiis
& eccleſiæ reditibus abundant: quos ſine rationabi-
li cauſa conſuetudo nō eacludit ſeu repellit, de qui-
bus ſcriptum eſt Deutero.aviij.in princip. Non ha-
bebunt ſacerdotes & Leuitæ, & omnea qui de eadem
tribu ſunt, partem & hæreditatem cum reliquo Iſ-
raël, quia ſacrificia domini, & oblationes eius (id eſt
beneficia, & bona eccleſiaſtica) comedēt, & nihil ac
cipient de poſſeſsione fratrum ſuorum. Dominus
enim ipſe eſt hæreditas eorum, ſicut locutus eſt illis.
Et ſic cōſuetudo cōformis eſt iuri diuino his iūctis,
quæ ſuprà diai in primo præludio. adeò quòd ſi pe-
titione hæreditatis alió ve remedio aperirentur etiā
pro paterna hæreditate monachi, eis notoriè obſta-
ret voti aaceptio & profeſsionis, ita quòd à limine
iudicij per fines non recipiendi repellerentur, velut
actione carentes, ſine qua nemo experiri poteſt. l. ſi
259 pupilli.§.fin.ff.de nego.geſt. †Nec audirentur, (vt
dixi,) petentes literas à Cancellaria regia ſuper par-
tagio cum ſuis parentibus fiendo, quæ eis denegari
260 conſueuerunt. † Et quòd talis conſuetudo valeat,
ſatis clarè decidunt domini de Rota in antiquis, ho-
die per ordinē rubricatis, titul.de conſuetu. deciſio-
ne j.incipien.ſuppoſito de conſuetudine. vbi dicunt,
quòd ſi conſuetudo eacludit à bonis paternis profeſ
ſum, ſi eainde apoſtatādo eaeat monaſterium, & de
facto matrimonium contrahat, adhuc remanet ad
ſuccedendum inhabilis virtute dictæ conſuetudinis.
Vnde præſupponunt talem conſuetudinem valere.
Cum quibus ſine alio fundamento tranſit Fely. in ca
pit.eccleſia ſanctæ Mariæ.ibi, ſextò quæro.verſic.ea
prȩdictis, adde dominos de Rota.ſuprà de conſtitu.
quod dicit eſſe notandū. Nec credere poſſum, quòd
Fely. dictam cōſuetudinem mordere diſsimulaſſet,
ſi eam reprobatam intellexiſſet. Ergo ſatis videtur
ea hoc eam approbaſſe, vt profeſſi ab inteſtato non
ſuccedant, præfata obſtante eis conſuetudine. Idem
tenet Petr. Iaco.in titu.de cau.ea quibus vaſal.debet
amit.feud.verſicu.& ſi quæſtio ſit an monachus.vbi
plus dicit, quòd conſuetudo loquens in ſimili caſu
(ſcilicet quòd canonicus regularis nō ſuccedat) etiā
eacludit ipſum monachum ei ſimilem, & econtra,
per tex.in cap.ea parte. de poſtulā.qui pro ipſo mul
tùm facit.& gloſ.etiam hoc clarè decidit in l.de qui-
bus.in princip.ff.de legi. Et hæc eſt veritas, quicquid
diaerit glo.ſuper verbo, in locum.in fi.in cano.præ-
ſens.xx.quæſt.iij. volens talem conſuetudinem ve-
lut prauam non valere, & malè. Quia imò valet, vt
vidiſtis, iuncto quòd in regno Franciæ bona ferè
omnia immobilia ſunt feudalia, emphyteuticaria
aut tributaria, vt infrà dicam in j.deciſione, & ſic in
manus mortuas & priuilegiatas tranſire non poſ-
ſunt, vt tangit gloſ.in l.cùm de nouo iure. & in l. hu-
manū.C.de legi.videatis tex.in c.j.de mili.qui arma
belli.depo.& in c.j.§.qui clericus.ſi de feud. fuer.cō
261 trouer. †vbi ex vſu feudorum obtentum eſt, quòd
monachi non ſuccedant, nec conuentus, quod fun-
datur

datur naturali ratione: quia deſiit eſſe miles ſeculi,
qui factus eſt miles Chriſti. Nec beneficiũ pertinet
ad eum qui gerere non poteſt, nec debetur officium
vt d.c.j. mortui profecto ſunt, & vita eorum abſcõdi
ta eſt cum Chriſto in Deo. Cùm autem Chriſtus ap
paruerit, & ipſi apparebunt cum ipſo in gloria. vt di-
citur ad Coloſſen.iij. quoniam qui mortuus hîc fue-
rit mundi voluptatibus non vtendo, & corporis ſti-
mulos obterẽdo, conſepultus eſſe videtur cum Chri-
ſto. Et conſequenter tanquam mortuus & ſepultus
ſuccedere non poteſt nec debet, & ſi præteritus aut
exhæredatus in teſtamento parentum fuerit, omni
remedio carebit. Cùm repudiatã ſemel propter Deũ
hæreditatem requirere non poſsint velut ſepulti, vt
pulchrè deducit Hierony.iij. parte tracta.viij. epiſto
la.xxvj. incipien. Cuncti mei ſenſus affectu &c. Et
ſic vſu talia introduci poſſunt. pro quo facit bonus
tex. in cap. relatum. §. licet. ĩ. eodem, rationibus, quas
dedi vobis vltra omnes, quæ ſundamentales exiſtũt,
ne temere aut leuiter mordeatis Franciæ conſuetudi
nes, quibus monachi ab inteſtato ſuccedere non poſ
ſunt, nec retinere nobilitatem politicam in tempora
lium adminiſtratione conſiſtentem, ſecundum gloſ.
in c. ea quæ. de ſtatu monachorũ. & cap.j. de purga.
cano. vt ſuprà vidiſtis. dum loqui incepimus de mo
262 nachis. † Bene tamen ſtant plura Arreſta, per quæ
fuit profeſsis præſertim monialibus decreta & ordi
nata prouiſio ſuper bonis, & hæreditate paternis,
quandiu viuerẽt pro alimentis, vbi in monaſterio fa
cultates non erant ſufficiẽtes: nõ quòd bonorũ pro-
prietas aut poſſeſsio in totũ vel in parte fuit eis ad-
iudicata, niſi ſola duntaxat prouiſio pro victu, quæ
dari etiam poſſet mendicantibus de iure communi
ad ſuccedendum incapacibus, vbi eorum mendici-
tas non ſufficeret. Ad ſimilitudinem ſeruorum, qui
licet ſint bonorum omnino incapaces, tamen de ali
monia eis prouidetur per iudicem.l. ſi quando. C. de
ordin. cogni. Vnde reſtat in præſenti regno Franciæ
monachos ſuis patri & matri, aut cæteris parentibus
ab inteſtato non ſuccedere ea generali ipſius regni
conſuetudine, quæ ſuſtineri rationabiliter poteſt.
263 † Et pro ea conſuluit Barto. conſil. v. incipien. viſa
vbi plus dicit, quòd etiam ſtatutum valet volens eos
ſuccedere non poſſe: quia ſi pacto poſsit filius cum
iuramento bona paterna quittare & renuntiare. c.
quamuis. de pact. lib. vj. vt plenè dixi in verbo, *duas
habens filias*, multò facilius hoc fieri poteſt ſtatuto,
aut conſuetudine.l. fin. §. fin. C. de fideiuſ. ſecundum
Barto. in dicto conſilio. & in l. fina. C. de pactis. Igi-
tur valet talis conſuetudo, quæ de conſenſu eccleſiæ
tanto tempore tolerantis, & tacitè conſentientis pro
ceſsit, & nõ quod ipſa monaſteria ſint de iure bono
rum temporalium incapacia, vt plerique intellexe-
264 runt, & malé. † Pari modo fuit in eodem regno
cõſuetum. & publicè ac notoriè obſeruatum, & per
eccleſiam toleratum, epiſcopos & cæteros beneficia
tos poſſe fructus ſuorũ beneficiorũ perceptos tranſ-
mittere ab inteſtato ad ſuos proximiores parentes,
ſecundum gloſ. pragmaticæ ſuper verbo, acquiſitos.
in §. item quòd ſi eccleſia. tit. de annatis. & etiã poſ-
ſe de fructibus ſuarum dignitatum & beneficiorum
ac de bonis per eos nomine proprio, & nõ nomine
eccleſiæ acquiſitis, etiam de pretio ex fructibus bene
ficiorum redacto teſtari & aliàs inter viuos vel cau-
ſa mortis, ſicut laici de ſuis bonis liberè diſponere,
prout dietim faciunt, cõtra c. epiſcopi. xij. quæſtio.j.
niſi eſſent religioſi, ſecundùm Ioan. Manſuetij, in di

cto. §. Item per conſuetudinem regni. Quę conſuetu
do talis eſſe etiam aſſeritur per Carolum ſextũ Fran-
corum regem domini noſtri regis proauum, in qua
dam per eum conſultiſsimè facta ordinatione, ſuper
reparatione eccleſiarũ & monaſteriorum regni, die
ſexta Octobris, anno domini M.cccLxxxv. & regni
ſui ſexto. [In illa ordinatione non comprehendun
tur religioſi, quibus parẽtes non ſuccedunt, cùm nõ
habeant proprium. Et ſic etiam teſtari non poſſunt,
in Authen. ingreſsi. C. de ſacroſanct. eccleſ. Pręterea
æqualitas eſt ſeruãda, vt ſicut ipſi parentibus nõ ſuc
cedunt, etiam parentes non eis ſuccedãt. Ideo loqui
tur ordinatio de clericis non religioſis.] Si enim do-
ctori conſuetudinem aliquam narranti creditur, vt
tenet Barto. in dicta l. de quibus. ff. de legi. multò me
lius credendum eſt regi dictam conſuetudinẽ diſpo
ſitiuè, & non ad alterius ſuggeſtionem talem eſſe aſ-
ſerenti. Sicut videmus, quòd creditur Imperatori, &
cuilibet legiſlatori edicta prætorum, & vetera ſena-
tuſconſulta ac ſuorum prædeceſſorum conſtitutio-
nes & mores narrantibus, ſine alia probatione, vt pa
265 tet in pluribus locis Inſtitu. C. & ff. † Poteſt enim
etiam in his teſtamentariis ſubſtitutionibus conſue-
tudo; quod poteſt lex & canõ, vt dicto c. relatum. lo.
ij. §. licet. ibi, cõſuetudinis tamen non eſt improban-
dæ &c. Et nedum quòd clerici ſimplices, aut ſimpli
citer beneficiati teſtari poſsint, de quibuſcunque bo
nis etiam mobilibus, de quibus magis dubitabatur,
cùm perſonam ſequantur. Sed etiam de immobili-
bus poſſeſsionibus, quæ plus tẽporalitatem ſapiunt.
Imò etiam hoc poſſunt clerici adminiſtrationem ha
bentes, nõ conſiderata diſtinctione glo. in c. fi. de of
fic. ordina. lib. vj. Et pariter hoc poſſunt epiſcopi nõ
religioſi, de quibus etiam maior erat dubitatio pro-
pter maiorem quam habent communionem, & con
iunctionem cum ſuis eccleſiis, quàm cæteri benefi-
ciati ob cauſam matrimonij ſpiritualis inter eos exi
ſtentis. c. inter corporalia. de tranſla. epiſc. & c. requi-
ſiſti. ĩ. eod. Et quaſi omnes epiſcopi habere cõſueue
rũt à Papa diſpẽſationem teſtãdi, ſecundùm Henr.
Bohic. in c. ſi qs ſanè. de pecu. cle. Et nedũ teſtari po
terunt de bonis ex conſuetudine, ſed etiam de fructi
bus beneficiorũ, necnon de ſpoliis, vt plenè per Gui
donẽ papæ quæſtio cx. incip. An clerici poſsint te-
ſtari. (Additio.) Dictam ordinationem Caroli ſexti
reperietis in regiſtro ordinationũ regiarũ cameræ
inquæſtarum Parlamenti Toloſæ. fo. xciiij. verſo.
266 † Et vltra conſuetudinem regni generalẽ clerus &
clerici huius Cadureẽſ. diœceſis ſunt per Papam pri
uilegiati, vt teſtari poſsint de prædictis, ſcilicet de
fructibus beneficiorum perceptis, & aliis bonis inde
acquiſitis, de quo ſtat bulla, quã vidi in Archiuis ec-
cleſiæ cathedralis. Ad cauſam cuius annuatim in ſy
nodo ſoluunt ſinguli beneficiati epiſcopo Caturcẽ.
certum quid pro teſtamentis. Clerus etiam Toloſa-
nus hoc habet ex compoſitione facta cum Archiepi
ſcopo, anno domini M.cccxcvij. & die xxvij. menſis
Aprilis recepta per magiſtrum Petrum de Blanha
co, quondam notarium Toloſæ, cuius duplum vidi
à ſuo originali in publicis Archiepiſcopalibus Ar-
chiuis exiſtente, authẽticè parte vocata, & auctorita
te iuſtitiæ extractũ per magiſtrum Ioannem Helon
notarium Archiepiſcopalẽ, & dictorũ Archiuorum
267 cuſtodẽ. † Et quia hic articulus de eccleſiis, aut cleri
cis in bonis temporalibus generaliter ſucceſſuris, vel
acquiſitionibus tẽporalium rerũ in eodẽ regno per
eccleſiã, & pſonas eccleſiaſticas fiẽdis: poſſet adhuc
in ali-

in aliquibus eſſe noo bene intellectus, vt vobis clarè
pateat, faciam digreſſum à pura materia ſucceſsio-
num ab inteſtato aliqualiter prolixũ, vobis tamen v-
tilem, io quo quinque ſequentes conſiderabitis per
modum conclusionum, Deciſiones.

SVMMAE.

1 ☞ *Eccleſia initio nulla habebat bona.*
2 *Pratonotarij hodie ſunt loco notariorum olim geſta ſancto-*
rum ſcribentium.
3 *Syluester à Conſtantino accepit regnum Italiæ.*
4 *Eccleſiam diuitiis abundare an deceat. & nu.5.*
6 *Monachi ob diuitias miraculos è puniti.*
7 *Eccleſiam in temporalibus abundare. ſancti ſpiritus ordina-*
tione factum eſt.
8 *Imperium ab eccleſia pendere.*
9 *Temporalē etiā iuriſdictionem habere oportuit eccleſiam.*
10 *Eccleſia iuriſdictionem & bona ſeruare conſueuit Fran-*
corum rex.
11 *Brennus Senonenſium Gallorum duc geſta.*
12 *Federicus ſecundus imperio priuatus.*
13 *Signaldus mente captus ob ſurrepta eccleſia bona.*
14 *Dagobertus Francorum rex in infernum à dæmonibus a-*
ctus ob violatam Pictauen. eccleſiam.
15 *Gayfirus Aquitania dux ſacerdotum prouentus vſurpās.*
16 *Carmelitas obſidet Vigerij Toloſani filius.*
17 *Alexander Magnus pontificem Iudæorum veneratus eſt.*
18 *Pompeius templo pepercit capta vrbe Ieroſolymitana.*
19 *Clotarius à bonis eccleſia abſtinuit.*
20 *Gladios duos habet eccleſia.*
21 *Iuriſdictionē eccleſia tēporalē auferre tentans cōfunditur.*
22 *Iuriſdictio temporalis eccleſia non cōuenit iure commun[i].*
23 *Princeps ſecularis iure communi fouetur ſemper temp-*
ralibus ab eccleſia poſſeſſis.
24 *Poſſeſſio etiam ſpiritualium in epiſcopis non eſt fundata*
iure communi.
25 *Ius patronatus ex vno ſolo actu praſentādi obtinet Laicus*
contra epiſcopum.

Prima deciſio.

1 PRIMA Deciſio eſt, † quòd à
priocipio naſcentis eccleſiæ,
eccleſia nulla tenebat bona
nec prædia poſsidebat, vel a-
lia immobilia, nec longo tem-
pore tenuit: imò & clerici &
religioſi, ac cæteri eccleſiæ
miniſtri more apoſtolico, qui
io actibus Apoſtolorum ſubiicitur. & xij. quæſtio. j.
per totum, viuebaot & vixerunt vſque ad tempora
beati martyris Vrbani papæ huius nominis primi, qui
poſt Calixtum primum etiam martyrem in cathedra
Petri, circa annum Chriſti ccxx. immediatè ſedit.
Qui poſt plura magnifica, per eum facta inſtituta vt
prædia, atque fundi à fidelibus eccleſiæ oblati, ex
quibus clericis & notariis geſta, & miracula ſancto-
2 rum ſcribentibus † (quorum loco hodie ſunt noſtri
inutiles pronotarij) ſumptus deputarentur, reciperentur, ſalubriter ſtatuit & ordinauit. Cùm anteà
bona temporalia à catholicis eccleſiæ oblata vende-
rentur, vt de pretio miniſtris & pauperibus prouideretur, vt habetur in capitul. videntes. xij. quæſtio. j.
☞ & tangit Panormit. in capitu. j. in fi. de priuil. [Eo
tempore fuerunt duo iuris ciuilis præcipua lumina,
Vlpianus videlicet, & acutiſsimi ingenij Papinianus
ſub diuerſis tamen principibus, & diuerſo modo tra-
ctati. Vlpianus ſiquidem ſub Alexandro ſummè
honoratus, vt infrà videbitur. Sed Antoninus non
ille Pius, ſed Caracalla libidinis impatientiſsimus,
hunc Papinianum iuriſconſultum, & doctrinæ lega-
lis theſaurum occidit. Et ſicut fecit factum eſt ei,
quia ab hoſtibus circumuentus occiſus eſt peſsimus
ipſe cum gaudio multorum. Mos enim ſtultorum
ſemper fuit, ſi potentes ſunt ſapientes perſequuntur, quibus ſublatis neceſſe eſt vt ipſi quoque per-
3 eant.] † Et deinde beatus Syluester Chriſti profeſ-
ſor glorioſus patrimoniũ beati Petri, ſcilicet regnũ
Italiæ cum tota vrbe à Conſtantino Imperatore Pro-
tochriſtianiſsimo ſui die baptiſmi ſuſcepit, circa an-
num domini cccxiij. de quo in capitul. Conſtan-
tinus. xcvj. diſtin. hîc profectò Conſtantinus ſedem
Apoſtolorum ditauit, & Helena eiuſdem genitrix cru
☞ cem domini quæſiuit & inuenit. [De hac clariùs
loquitur ſuper verbo, *eundem Petro tradiderunt*, lo-
quendo de mulierum pulchritudine.] Vnde illa gran-
dis orta fuit diſceptatio, an valuerit prædicta dona-
tio. de qua per gloſſ. in verb. pertinere in l. j. ff. de offi.
præfecti vrbi. & in Authentic. quomodo opor. epiſc.
in princip. in gloſſ. quam pro deciſa teneo, quòd va-
luit & imperium penes eccleſiam in æternum dura-
bit, vt de illo quaſi prophetans j. Aeneid. Poëta
prædixerat de Roma futura loquens ibi, Imperium
ſine fine dedi multóſque per annos. Et Pſalm. xliiij.
ibi, Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga dire-
ctionis virga regni tui. Et Pſalm. lxxxvj. Nun-
quid ſion dicet homo, & homo natus eſt in ea, & i-
4 pſe fundauit eam altiſsimus? † De aliis etiam poſſeſ-
ſionibus, quas prælati expoſt habere, & tenere cœ-
perunt, ſumma fuit inter patres diſputatio, quibuſ-
dam dicentibus, iuſtum fore, & vtile eccleſiam in
temporalibus abundare, honorémque terrenum ha-
bere: † aliis econtrà, quòd nullatenus expediebat ec-
cleſiam in temporalibus abundare, honorémque ter-
5 renum habere: † aliis econtrà, quòd nullatenus ex-
pediebat eccleſiam bona temporalia poſsidere: ne
cura temporalium à diuino ſeruitio miniſtri diuer-
terentur. Sicut factum eſt prout exemplo nunc vide-
mus hodie Palatia regum, & curias, plena religioſis
propter temporalia vagantibus, in pernicioſum clau-
ſtri abuſum. clem. ne in agro. §. quia verò. & ibi bo-
na gl. de ſta. mona. Optima enim olim fuit virorum
eccleſiaſticorum præſertim religioſorum viuendi au-
ſteritas & parſimonia, vt ſolis oleribus, & ſæpe ole-
rum loco fagi frondea deſumebāt, & pane hordeaceo
admixto milio vtebantur, ſed vbi poſſeſsionibus, aut
prouentibus ditati ſunt, apud ſucceſſores illorum vir-
tus, & Dei pietas elanguit. Ita vt in luxũ parſimo-
nis, in ſuperfluas opes paupertas, in faſtum humi-
litas, in laſciuiam continentia, in confuſionem om-
nis ferè ordo eccleſiaſticus nunc verſus parui habea-
tur. vnde talibus abundare bonis eccleſiam non ex-
☞ pediebat, vt lib. vj. c. ij. circa fi. refert Gaguinus [De
quo Matthæus Boſſus in tertia parte, epiſtola xcvij.
incip. Me beneuolentia. Ad Dandalum epiſcopum
Vincentinũ. Ambitio, inquit ipſa in eccleſia Dei, quā
Petrus in humilitate fundauit, irrepſit iam ita, vt nul-
lus prælatulus, nedum maximi proceres ſacri, regali
cultu nō viuat. afferuntur ad menſas vaſis cibaria argē
teis, & auratis poculis vina. Epularum & bellariorum
nulla vſq; maior copia maiórque luxuries. triclinia at-
que cubicula quæq; veſtita pēdulis aulæis, & pauimē-
ta variè pictis ſtrata tapetis. toros & puluinaria tegunt
fulcra ſerica. taceo mulas & alipedes inſtratos oſtro,
& variatis bracteis radiantes. Calamiſtratos hinc in de
pueros, & clericos his famulantes, habitu petulanti &
cultu

cultu molliſsimo, quibus omnis eſt cura, vt manus
anulis ſplendeant, indumenta ſuaue oleant, zonæ la-
xatæ in latus dependeant, pedes calceoli leuigati ve-
nuſtent, vt ſponſi magis quidem illi videantur, quàm
clerici. Quæ omnia etiam ſi longus concedit abuſus,
& communis inſania habet in laude, non propterea
apud Dei diſtrictum examen ſunt ſine graui culpa du
cenda, ac ſapienti & modeſto Ieſu Chriſti miniſtro
non abhorrenda. Mors tandem, quid proſint iſta nos
admonet in epulone diuite, Lazaróque mendico, &c.
Lucæ xvj. vide de diſpenſatione bonorum eccleſiæ,
quæ plenè habentur vbi reſiduum dictæ epiſtolæ ad-
didi infrà ſuper verbo, ſi abſque liberis moreretur.
ij. in tractatu ſubſtitutionis fideicommiſſariæ ſuper
tertio caſu fallentiæ ad regulã, quem honnro, onera-
6 re poſſum.] † Et pariter Faſciculus temporum de his
eccleſiaſticis abuſibus loquẽs dicit horribile factum
contigiſſe Turonis tempore Stephani ſecundi Papæ,
& Conſtantini ſecundi Imperatoris: quia cùm mo-
nachi eccleſiæ ſancti Martini dictæ ciuitatis propter
abundantiam bonorum temporalium delitiis & pom
pis vacarent, omnes vno excepto ab Anglis ſuffoca-
ti fuerunt, & Alcuynus Caroli magni præceptor il-
lud plenè reformauit. [De iſto horribili facto Ga-
guinus libr. v. capitu. j. in nouiter impreſsis, & addi-
tionatis chronicis ſic dicit: Cæterum diui Martini
cœnobitæ, qui multis opibus apud Turonos elati vi-
uebant, reiecto monachali indumento ſeſe in ritum
clerici ſecularis deformarunt, cuius temeritatis mox
pœnas luerunt, miſſa in eos cœlitus peſtilentia, qua
per noctem extincti ſunt omnes præter vnum, ſcili-
cet Vedaſtum, qui in numerum ſanctorum relatus
eſt, & nomini eius ſacellum dicatum, quo ferè tem-
pore apud Lemouicas canonici diui Martialis relicto
ſeculari habitu ſe ad monaſticam vitam conuerte-
runt. Hæc ille. Pariter anno domini M. ccccex. in
feſto natiuitatis Domini canonici regulares eccle-
ſiæ metropolitanæ beati Stephani Toloſæ ordinis
Aurelij Auguſtini præter dominum Petrum de Ro-
ſergio dictæ eccleſiæ præpoſitum, & Vaurenſem epi-
ſcopum, & duos alios in profeſsione conſtantes reli-
cto monachali habitu, ſicut Turonenſes fecerunt, de
quo magnus pendet in curia Parlamenti proceſſus
inter dictum præpoſitum, & præbendarios dictæ ec-
cleſiæ ratione tam ſubitò attentatæ mutationis, ſine
ſcitu & conſenſu præpoſiti, ac expilati Theſauri ad
Romanos miſsi pro ſuppl. hoc obtinenda diſpenſa-
tione, & Archiepiſcopum Toloſanum iuncto ſecum
procuratore regio ex vna, & dictos canonicos parti-
bus ex altera. Dominus omnia dirigat in honorem
eccleſiæ & diuini cultus augmentum.] Sed tandem
teſte Bonauentura in quarto ſcripto ſuper ſententias,
7 † Sancti ſpiritus ordinatione actum eſt, quòd eccle-
ſia in temporalibus abundaret, cùm pauci tantæ per-
fectionis inuenirentur, qui ſine adminiculo tempora-
lium onera eccleſiaſtica ſuſciperent. Ex quo periret
magna pars fidelium, non ſtantibus miniſtris, qui
ſacramenta & ſpiritualia adminiſtrarent. vide gloſſ.
xij. quæſtio j. c. clericus. Sancta etiam Brigida, li-
bro iiij. capitu. xvj. ſcribit beatiſsimam virginem Dei
genetricem, in quadam reuelatione (vt idem Faſcicu-
lus refert temporum) de his ſibi hæc verba dixiſſe,
Eccleſia Dei primis temporibus pauper erat in tem-
poralibus voluntariè, proceſſu verò temporis, vt a-
mici Dei feruentiores ad prædicandum verbum Dei,
& expeditiores eſſent, & vt ſcirent, quòd non diuitiæ
malæ ſunt, ſed ſolus abuſus earum, ſub Syluestro, &
aliis bona temporalia eccleſię data ſunt, quæ viri ſan-
cti longo tempore ad ſuam ſolam neceſsitatem, & a-
micorum Dei ac pauperum ſuſtentationem diſpenſa-
bant. Ergo tales ſcito amicos Dei, qui eius diſpoſi-
tione contentantur, & ipſe videt eos. Hæc illa. Poſt-
quàm ergo hoc ex Deo eſt, humano conſilio diſſol-
ui non poterit, Actuum v. cap. Deus profectò (vt piè
creditur) qui terræ dominus eſt ac totius orbis per
creationem ac generalem gubernationem, Pſalm.
xxiij. dominium, quod habet, eccleſiæ ſponſæ ſuæ
communicare voluit, & cætera cuncta priuilegia. l.
princeps. ff. de legib. Neque dicitur Conſtantinus do-
naſſe imperium eccleſiæ, ſed potius reliquiſſe, ſeu reſti
tuiſſe, cùm domini ſit terra, & plenitudo eius. Et con-
8 ſequenter ſponſæ ſuæ pertinebat. † Adeò, quòd plu-
res dixerunt imperium ab eccleſia dependere, de quo
plenè per Docto. in capi. nouit. de iudi. imò videmus
ſummos principes tanquam ex Deo regnantes bona
temporalia eccleſiæ in acquirendo, & acquiſita con-
ſeruando multum priuilegiaſſe. l. j. l. ſi. & per totum.
C. de ſacroſanct. eccle. cum titu. ſequenti. Et eccleſiam
eccleſiaſticáſq; perſonas, ſucceſsiones, & relicta quę-
cunque tam inter viuos, quàm cauſa mortis, teſtamen
to, qualitercunque, & à quibuſcunque facto capere
poſſe, vt dicta l. j. quæ omnia poſt Bartolum ibi, &
alios clariſsimè nobis tradidit Ludo. in Authentica
9 ſimiliter. C. ad legem falcid. † Plus dico, quòd ne-
dum bona etiam immobilia ad miniſtrorum, & pau-
perum ſuſtentationem neceſſe fuit eccleſiam habere,
ſed etiam temporalem iuriſdictionem ad iniquam
compeſcendum temeritatem volentium bona eccle-
ſiaſtica vſurpare, ſuiſque vſibus appropriare. Qui ſi
dura fronte ſint, indura tu ô eccleſia econtra tuam. ni
hil enim tam durum quod duriori non cedat, vt ve-
rificetur quod Ezechiel iiij. dicitur: Dedit, inquit, do-
minus frontem tuam duriorem frontibus eorum. Nec
decuit prælatos eccleſiæ ſpirituali gladio præditos
temporalem, cui imperant, iuriſdictionem ab aliis
ſcilicet laicis mendicare, ſed eam propriam poſside-
re. Imò gaudet temporalis iuriſdictio ſpirituali iun-
cta, ſe naturam ſpiritualis ſapere, ſecundùm Hoſtien-
ſem, in Summa, tit. de appel. § . à quo & ad quem. ver.
ſed pone quòd epiſcopus. argu. l. quæ religioſis. ff. de
rei vendicatio. & capi. quod in dubiis. de conſe. eccle.
10 Quam † iuriſdictionem & bona eccleſiæ Franco-
rum rex pugil eccleſiæ potenti brachio tueri ſemper
cõſueuit & defendere, tanquam verus eccleſiæ filius,
præ oculis ſemper habens quod habetur in cap. con-
uenior. xxiij. q. viij. prope finem. ibi, quid enim hono-
rificentius contingere poteſt, quam quòd princeps fi-
lius dicatur eccleſiæ, & tanquam filius matrem defen-
dat? quod in Francia ſemper conſuetum fuit, vt infrà
dicetur. In ſignum cuius & pro firmiori cautela ad
iura tuendum eccleſiaſtica magiſtrorum in parlamen
to, partem ex clero, partémque ex laicis conſtituere,
vt j. dicetur. Et id iuſtum eſſet credere. Cùm tot ſan-
cti patres viri vtique ſummæ perfectionis & literatu-
ra ac miraculis glorioſi, qui bona temporalia arbitra-
bantur vt ſtercora, non præſumantur ſic deliraſſe, vt
huiuſmodi temporalia contra iuſtitiam & Dei volun
tatem detinuerint: ſed potius vſque cõtradictores eo-
rum vidimus & dietim legimus formidabili mor-
te conſumptos, iuxta illud quod eis imprecatus fuit
glorioſus ipſe Conſtantinus dum paginã imperialis
teſtamenti propriis manibus ſuper venerandum cor-
pus beati Petri poſuit: vt dicto c. Conſtantinus. ita ꝙ
dicere poſſum illud Ouidij in ij. de remedio amoris:

Quid

Quid moror exemplis quorum me turba fatigat.
[Vſurpans bona eccleſiæ committit furtum, ſacri-
legium, crimẽ peculatus, & parricidium. ca p. qui ab-
ſtulerit. xij. quæſt. ij. vide Panor. in c. vt præt·ritæ. in
11 fine de elec.] Vnde, † omiſsis exterorum exemplis,
infinitis, habemna noſtra præ manibus de Brẽno ve-
tuſtiſsimo Senonenſium Gallorũ duce maaimo, &
eacellentiſsimo rei bellicæ ductore Monuchri An-
glorum regis filio, qui tredecimo Aſſueri Perſarum
regis anno, & Iudaicæ captiuitatis ccvij. poſtquàm
cum trecentorum millium Gallorum exercitu Ita-
liã inuaſiſſet: expulſiſq; veteribus Tuſcis, eorùmque
vrbibus occupatis necnon plurium ciuitatum (Poli-
crate & Iuſtino teſtibus) iactis fundamentis, ac vrbe
Romana capta, & incredibili furore exceproCapito
lio direpta, ac pace (vt Liuius teſtatur) inter eos fir-
mata, deinde vniuerſa Macedonia vaſtata, Ptolemęo
rege occiſo, & capite truncato: tãtiſq; terroribus Gal
lici nominis regibus ferè vniuerſis laceſsitis, & pacẽ
ingenti pecunia mercantibus, homines expoliaſſet:
deorũ templa ſpoliare aggreſſus eſt. Sed dum Apol-
linis ædem apud Delphos ſpoliare cœpiſſet, partim
terræ motu obruti Galli, partim grãdine & frigore
diſsipati, reliqui ab accolis vſque ad internecionem
cæſi ſunt. Brẽnus autẽ eo in prælio vulneratus, cùm
dolorem ferre non poſſet, pugione vitã finiuit. Quo
mortuo, Gallorum reliquiæ nõnulla Aſianorum lo-
ca poſtmodum occuparunt, vbi permanſerunt. vnde
ab ipſis Gallis Gallatia & Gallogræcia dictæ fue-
runt. Ad quos illa extat Pauli Apoſtoli familiaris e-
piſtola ad Galatas. Hæc Bergomẽſis. De iſto Bren-
no meminit etiã Valerius libro primo, titulo de ne-
glecta religione. Brennus, inquit, Gallorũ dux Del-
phis & Apollinis templum ingreſſus Dei voluntate
in ſe manus vertit: ac etiam ſui numinis vindex A-
pollo, q. Carthagine à Romanis oppreſſa, veſte au-
rea nudatus id egit, vt ſacrilegæ manus inter fragmẽ-
ta eius abſciſſæ inuenirentur. Mileſia Ceres Mileto
ab Alexandro capta, milites qui templum ſpoliaturi
irruperant, flamma obiecta priuauit oculis: Etiam
12 de † Federico ſecũdo habetis in capitulo ad apoſto-
licæ. de reiudicata. libr. ſexto. quòd fuit imperio per
Innocentium quartum in generali concilio Lugdu-
nenſi priuatus, & tãdem ſine ſacramentis à proprio
filio ſuffocatus expirauit. ſentiitque veriſsimum eſſe
illud ſecundi Machabæorum quarto. quòd in leges
diuinas impiè agere impunè non cedit. [Iſte fuit
Federicus ſecundus, quem Henricus Imperator fi-
lius Federici primi ex Conſtantia regis Siciliæ filia
monacha profeſſa Cœleſtino tertio Papa diſpẽſan-
te ſuſceperat, vt habetur infrà ſuper verbo, *qui cum
alio matrimonium contrahens.* in principio. Occaſio-
ne cuius Henricus ſubiugauit ſibi totum regnum
Apuliæ, fugatis illis qui illud tenebant.] Eodem
13 modo † de Siginaldo Aruerniorum præfecto, qui li-
centia dominandi elatus poſtquàm multa ab incolis
ſurripuiſſet, villam Vulgratẽnſem quam Tetradius
eccleſiæ diui Iuliani donauerat, occupauit: mòxque
mente captus non priùs ſui compos factus eſt, quàm
villam reliquiſſet compẽſatione exhibita rerũ quas
temerè abſtulerat. narrante Gaguino libro primo,
capitulo penultimo, qui paulò antè præmiſerat, q̃
dum ciuitas Claromontenſis Aruerniæ primaria à
Theodorico Clodouei protochriſtiani tunc defun-
cti filio obſideretur, milites qui in obſidione erant,
accepto quòd in diui Iuliani templo prædicto pleri
que ciues fortunas ſuas cõtuliſſent, in templum re-
ſeratis foribus irruerunt, & cuncta diripientes bo-
na exportaruut: ſed protinus vindex ſacrilegij Deus
prædatores corripuit inſania, horrenda voce clamã-
tes, Cur ô beate martyr tam dirè nos crucias &c.
[Exinde apud Gallos exiit prouerbium, *Que ia-
mais chien ne mordit leglise qui n'enrageaſt.*] Simili-
14 ter † libro tertio, capitulo tertio refert de Dago-
berto Frãcorum rege, quòd ob violatam diui Hyla-
rij Pictanienſis eccleſiam, raptus à dæmonibus por-
tabatur in infernum, vt infrà quinto principali ar-
ticulo dicetur. Pariter eodem libro, capitulo quar-
to de Carolo Martello rege ſic dicit, Ipſe verò per
bella cenſu pecuniáque extenuatus, cùm compertum
haberet regni proceres egregiam operã reipu-
blicæ nauauiſſe, fortuniſque ſuis deſtitutos eſſe, de-
cimas quæ cleri erant, nõ diſſentientibus epiſcopis,
proceribus, dum bellũ aduerſus Chriſtianæ religio-
nis hoſtes gererent, percipiẽdas attribuit: perſanctè
iurans, ſi vitã diu viueret, ſe omnia & multò maiora
ſacerdotibus repenſurũ: cuius ſacrilegij pœnas lue-
re apud inferos Martellum Euterius Arelatẽſis pon-
15 tifex ſe per quietem vidiſſe diuulgauit. Sic † eiſdem
capitulo & libro dicit de Gryfiro Aquitaniæ duce
ſacerdotum prouentus ſibi vſurpante: qui à Pipino
rege Chriſtianiſsimo fugatus, & ferè deuictus à ſuis
necatus legitur. In cuius ſupellectili manuum inte-
gumenta, quæ nunc chirothecæ appellantur, quæ
quod vnionibus aliiſque pretioſioribus gemmis in-
texta erant, hęc recepta Pipinus in templo diui Dio-
nyſij appẽdi iubet: quæ cruci aureæ quæ ſupra arã
16 maiorem extat appenſa diu viſa ſunt. † Præterea
cùm filius Viguerij magiſtratus Toloſæ ordinarij
anno Domini M.cclxvj. Dum Carmelitæ in vrbe
Toloſana olim adoleſcere cœpiſſent, liuore motus
vel aliàs eis igne combuſtis conuentum perdere de-
creuiſſet. & cũcta prędari die transfigurationis Do-
mini, poſtquam illos potẽti manu obſediſſet, plagã
Dei facie retrouerſa trãsfigurantis ad virginem Dei
genitricem conuerſus veniam obtinuit: portámque
maiorem in recta & meliori Toloſæ carreria, ex
qua parte ignẽ parauerat, & percuſſus fuerat, in lau-
dem virginis, magnis lapideis conſtructionibus ere-
xit. Per quam ex poſt ea die anno ſingulis proceſsiõ
ſolennia (quæ ad miraculi memoriam fieri ſolet, &
virginis puſilla per vrbem portari) exit & ingredi-
tur. [Legenda habet hoc factum fuiſſe die beati
Sixti martyris, dum fratres qui incluſi loco erant,
qui domus beatæ virginis Mariæ de carmelo tũc di-
cebatur, veſperas decantarent: & illum verſum, Po-
tens in terra erit ſemẽ eius &c. Pſal. centeſimo vnde-
cimo, deuotius inchoaſſent: ſtatim non defuit omni-
potẽs, qui & ſua virtute faſtuoſos potẽtes deprime-
ret, & oppreſſos humiles exaltaret &c. tamẽ non re-
fert, cùm eadem ſit dies. Habet enim legenda de die
beati Siati, quia tunc non colebatur transfiguratio
Domini. Sed iſte doctor de transfiguratione diem
nominauit à nobiliori, cùm ea die beati Siati ſolùm
celebrari cœpit à tẽpore Papæ Calixti tertij, data ea
die miraculoſa Chriſtianis victoria contra Turcam
in Vnguaria trans Danubiũ flumẽ, quamobrẽ tranſ-
figurationis Domini noſtri Ieſu Chriſti officiũ ordi
nauit anno Domini M.cccclvij. iuſsitque cũ his in-
dulgentiis ea die celebrari, quib' ſolẽnitas corporis
Chriſti celebratur. Et anno ſequenti M.cccclviij. ea
die beati Sixti ſpiritũ reddidit altiſsimo, relictis ca-
meræ apoſtolicę quos in Turcas conquiſierat centũ
quinquaginta numorum aureorum millibus.] His

docti exemplis principes & qui militiam ſequuntur
tẽperare debẽt a rapinis, ne ſacris locis iniurij ſint.
Apprehendit interdũ pœna ſacrilegos,& ſuas Deus
iniurias qñatò plus tolerauerit,tantò grauius vlciſci-
tur, vt Cæſar Diuiconi Heluetiorum legato,lib.j.cõ
mẽta.de bello Gallico reſpõdit, Conſueſſe deos im-
moitales , quò grauiùs hominca ex cõmutarione re-
rum doleant:quos pro ſcelere eorũ vlciſci velint,his
ſecũdiores interdum res & diuturniorẽ impunitatẽ
concedere. [Heluetij ſunt hi, quos nunc Suyſſeros
appellamus in Gallia Belgica ſiti,bello feroces,om-
niũ Gallorũ fortiſsimi,ac in arte bellãdi doctiſsimi,
propterea ꝙ à cultu atq; humanitate prouinciæ lon-
giſsimè abſunt. miniméque ad eos mercatores ſæpe
cõmeant,atq; ea quæ ad effœminãdos animos perti
nẽt importãt. Proximique ſunt Germanis, qui trans
Rhenum fluuium incolunt. Quibus cum continẽter
bellum gerunt:qua de cauſa Heluetij quoq; reliquos
Gallos virtute præcedunt. Hęc Cęſar lib. hîc allega-
to in princi.] Et Valerius lib.j. de neglecta religio-
ne, Lẽto,inquit,gradu ad vindictam ſui diuina pro-
cedit ira, tarditatémq; ſupplicij grauitate cõpenſat.
cui Pſalmiſta conuenit Pſal. vij. ibi , Deus iudex iu-
ſtus, fortis, & patiens nũquid iraſcitur per ſingulos
dies? quaſi dicat, nõ iraſcitur ſtatim: imò dat & expe-
ctat pœnitentię tempus: tamen ſi peccator patientia
Dei abutatur, ſcilicet non ſe corrigendo, cõmioatur
grauiorẽ pœnam, dicens, Niſi conuerſi fueritis, gla-
dium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetẽdit, & parauit
illũ. Et in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardẽ-
tibus effecit &c. altiſsimus enim eſt patiens auditor.
Eccl. v. c. Quod etiam concludit Apoſt. ad Roma. ij.
Exiſtimas, inquit, ô homo, qui iudicas eos qui talia
agunt, & facis ea : quia tu effugies iudicium Dei? ao
diuitias bonitatis eius, patiẽtiæ , & longuanimitatis
eius cõtemnis? Ignoras qm̃ benignitas Dei ad pœni
tentiam te adducit? Secundum autẽ duritiam tuam,
& impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die irę &
reuelationis iuſti iudicij Dei. hæc ibi. Ideo multo tẽ
pore nõ ſinere peccatoribus agere, ſed ſtatim vltio-
oem adhibere magoi beneficij eſt indicium. ij. Ma-
chab. ſexto. Quia virga & baculus ipſa me cõſolata
17 ſunt. Pſal. xxij. Quod † animaduertens Alexan-
der ille magnus domitor orbis, ad locum qui dicitur
ſcopulus, cùm applicuiſſet, & pontificem Iudęorum
vidiſſet, ſolus abiit, & ſe ab equo in terram proiecit,
oménque Dei adorauit. Nec de templo quod diuiſ
ſimum erat, aliquid abſtulit : quinimò ſacerdotibus
18 multa contulit donaria pretioſa. Sic † etiam Pom-
peius, licet paganus (vt Bergomẽſis refert) cùm Iero
ſolymam cepiſſet nihil de templo abſtulit , quamuis
præter menſam auream & candelabra, pecuniarum
duo millia talenta ibi reperiſſet: quas tamẽ ob deuo-
19 tionem contingere noluit, nec permiſit. † Pariter
Clotarius alter Frãcorum regis antedicti Clodouei
filius per Turoonm Antiſtitem admonitus incepto
deſtitit, vt idem Gaguinus lib. primo, cap. fin. edixit.
Aucto, inq̃t, Childeberti fratris Clotarij regno aua-
ritia Clotarium inualit, excogitauit enim tertiam
eccleſiaſticorum prouentuum partem accipere. Cu-
ius concupiſcentiæ aſſentientibus ipſis, vnus tantùm
Turonom antiſtes iniurioſus reſiſtit, dicens. Si quæ
Deo dicata ſunt auferas, & de pauperum horreis tua
pergas explere, regnũ à te auferet Deus. Qua incre-
patione territus Clotarius incepto abſtinuit. hæc il-
le. A quo exceſſu etiã pagani abſtinnerũt, vt de Per-
ſis refert Valerius allegato titulo de neglecta reli-
gione. Perſæ, inquit, mille nauiũ numero Delum cõ
pulſi. tẽplo Apollinis religioſas potiùs manus quàm
rapaces adhibuerũt. Et Gothorũ rex nomen Roma
norum ei odioſiſsimum extinguere cùm voluiſſet.
vrbẽ vaſtaus nedum à præda eccleſiæ Apoſtolorum
abſtinuit , verumetiam omnibus quãuis hoſtibus ad
eam confugientibus perſonarum immunitatem &
bonorum conceſsit , Auguſtino referente libro pri-
mo de ciuitate Dei , capitulo primo. Vnde eccle-
ſia ſuper firma petra fundata ore prophetico Pſalm.
cxxviij. de Chriſto eius ſponſo certa confidens, Sæ-
pe, inquit, à iuuentute mea expugnauerunt me : et-
enim non potuerunt mihi , imò facti ſunt ſicut fœ-
num tectorum , quòd priuſquàm euellatur, exaruit:
Nam ita fieri, & eccleſiã eiùſque miniſtros bona tẽ-
poralia poſſeſſuros permiſit Chriſtus, Marci decimo
capitulo. dum Petro quærenti: Ecce nos dimiſimus
omnia, & ſequuti ſumus te, reſpõdit, Amen dico vo-
bis , nemo eſt qui reliquerit aut fratres , aut ſorores,
aut patrem, aut matrẽ, aut filios, aut agros propter
me, & propter euangelium, qui non accipiet centies
tantum, nũc in tempore hoc domos, & fratres, & ſo-
rores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutioni
20 bus, & in futuro ſeculo vitam æternam &c. † Pari-
ter dicenti Petro, ecce duo gladij hîc. Reſpondit do-
minus , Sufficit. Ex quo infert diuus ille Bernardus
ad Eugenium Papam ſcribens, Quòd vtrunque gla-
dium Chriſti ordinatione eccleſia ſuſcepit, alioquin
non dixiſſet , Sufficit. Sed reſpondiſſet , nimis eſt.
Quorum vnum (ſcilicet iuriſdictionẽ ſpiritualem)
per ſeipſum , ſecularem verò etiam criminalem, vbi
ei competit, per alios, ſcilicet laicos abſque irregula-
ritatis periculo eccleſia regit. capitulo fina. ne cleri-
ci vel monachi. libro ſexto. Innocentius & cæteri in
capitulo, nouit. de iudi. Nec fuit ex poſt vnquam au-
ditum reges nec cæteros principes Franciæ bona ſe-
mel eccleſiis dedicata vſurpaſſe, donec tẽpore Ludo
uici regis, qui ob inertiã, nihil faciens appellatus eſt,
quo Normãni Franciam vaſtabant, ꝙ Hugo appel-
latus Abbas & quidã alij in hia eccleſiam vexarũt,
de quo Gaguinus libro quinto, capitulo tertio, ſic di
cit , Erat autem his diebus Hugo Abbas appellatus
qui valida manu collecta Normãnos adeo extermi-
nauit, vt ea eorum multitudine vix vnus ſuperſtaret
qui acceptæ cædis nuotium ad ſuos ferret. Nec eſt
omittendum hunc Hugonem atque Robertum Pa-
riſiorum comitem , qui & Marchio dicebatur, pri-
mos fuiſſe qui poſt Pipinum & Carolum magnum
relicta monachis ſanctimonialibus prædia prouen-
tuſque occupauerint, ea ſibi ſuiſque militibus attri-
buentes: quę violẽtia ad Roberti regis tempora per-
durauit. hæc ille. Tamen impuniti non euaſerunt, vt
21 eorum annales mœſtiſsimè teſtantur. Ex † quibus
& aliis pluribus confuſus remanſit magiſter Petrus
de Cimeriis, huius regni procurator generalis, qui
tempore Philippi Valeſiani Francorum regis au-
ferre præſumpſit iuriſdictionẽ eccleſię temporalem,
eámque in manum regis reducere. de quo meminit
gloſſa pragmaticæ in prologo ſuper verbo, liberta-
tis, & Petrus Iaco. in arbore ſucceſsionis regni Frã-
ciæ. ſexta col. licet eum non nominet. Ad cauſam cu
ius fuit in nemore Vincennarũ prope Pariſios cõci-
lium regni tam prælatorũ eccleſiæ, quàm procerum
congregatum : coramquo & rege præſidente facta
fuit diſputatio, quam legi, quæ pro parte dicti procu
ratoris incip. Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari &c.
Et pro deciſione eccleſiæ & eius tuenda temporali
iuriſdi-

iuriſdictione, quam propoſuit electus Ebredinenſis
incipit, Deum timete, & Regẽ honorificate &c. In
quibus multis hincinde deductis & demonſtratis,
Chriſtianiſsimus rex prudenter conſiderans, nõ eſſe
proprium principis auferre conceſſa, ſed potiùs au-
gere. in Authen. de referendariis. §. propterea igitur.
Necnon abſurdum fore & temerarium innatã prin-
cipis liberalitatem non ad augmentum, ſed diminu-
tionem conuertere. l. fin. C. de princ. agentium in re-
bus. lib. xij. Ob idque eccleſiam in ſuo ſtatu reliquit.
Nec immerito: cùm anteà eius patruus Philippus
Pulcher etiam Francorũ rex cõſultiſsimè attendens
ad reges ſeculi pertinere, vt temporibus ſuis pacatã
velint matrem ſuam eccleſiam habere xxiij. quæſt.
quarta can. quando vult Deus. iuriſdictionem cõfir-
maſſet temporalem eccleſiis ſui regni pertinentem,
vt clarè habetur ordinationum ſuarũ capitu. primo.
Anno Domini M. ccciij. factarum. Et rurſus illud
propheticum impleretur, Sæpe expugnauerunt me,
etenim non potuerunt mihi. (Additio.) Prædictas
ordinationes Philippi pulchri reperietis in regiſtro
ordinationum regiarum cameræ inquæſtarum par-
22 lamenti Toloſæ folio xxv. verſo. Vnum † tamen
menti tenebitis, quòd habere iuriſdictionem tempo
ralem & illius exercitium non cõpetit eccleſiæ natu
raliter, nec de iure communi, ſed ex quodã iure ſpe-
ciali & accidentali ſecundum Dominicum & alios
in capitulo, Romana. §. debet autem. de appellatio.
libro ſexto. Vnde intentio prælatorum eſt ſolùm de
iure communi & naturali fundata, quo ad ſpiritua-
lia. capitulo, conquerente. de offic. ordi. Sed nõ quo
ad tẽporalia, niſi quatenus probarentur eccleſię do-
nata à principe, vel alio temporali domino, aut per
prælatos legitimè præſcripta, vt de vtroque caſu eſt
textus not. in capi. cùm venerabilis. de exception. &
capi. cùm venerabilis. de religioſis domibus. hinc di-
cunt doctores, & Panormitanus in capitulo, veniẽs
23 verſ. & nota, quia de accuſation. † quòd princeps ſe-
cularis ſuam habet intentionem fundatam de iure
communi ſuper temporalibus etiam ab eccleſia con
ceſsis, ita quòd tenentur prælati pręſtare homagium
ratione horum temporalium, niſi exemptionẽ pro
barent ex priuilegio per textum ibi, dum dicit, quòd
epiſcopus Pragenſis duci Boemiæ contra priuilegiũ
eccleſiæ iuramentum fidelitatis præſtiterat. Ergo de
iure cõmuni ad illud tenebatur, vt latiùs infrà dice-
24 tur. Plus dico † quòd licet quo ad ſpiritualia, quæ
ſunt ordinis, ſit intentio epiſcoporũ iure communi
fundata, vt dicto c. conquerente. & etiam quo ad ea,
quę ſunt iuriſdictionis ſpiritualis, quę nata eſt ſimul
cum ſacerdotio: tamen non fundatur epiſcoporũ in-
tentio quo ad poſſeſsionẽ etiam ſpiritualium, quia
non præſumitur illa, quamuis ſpiritualia, poſſediſſe
nec poſsidere niſi hoc probent: per textum quem ibi
ad hoc ponderat Panormitanus in cap. olim int. r te
pro abbatia. de reſtitut. ſpolia. Pariter non fundant
de iure communi intentionem ſuam quo ad colla-
tionem beneficiorum infra diœceſim ſitorum & va
cantium, & eis competat pleno iure: ſed ſolùm fun-
datur quo ad ſolam inſtitutionem: quia omnia bene
ficia præſumuntur habere patronos fundatores aut
dotantes: cùm naturaliter beneficia non naſcantur,
ſed producãtur in eſſe artificialiter per aliquos, cle.
literas. de reſcriptis. & infrà de eccle. ædificã. per to-
tum. præſertim per laicos, qui vt plurimũ ſunt eccle-
ſiarum fundatores: à quo tanto bono nõ debent re-
trahi, vt fieret, ſi pro epiſcoporũ plena poteſtate præ
ſumeretur in beneficiis liberè conferẽdis, vt ſingula-
riter decidit Ioan. Andr. in cap. quod alicui gratioſè.
vltima colum. de regu. iur. lib. vj. quem ſequitur Pa-
normitanus in quadam per eum diſputata quæſtio-
ne Incipiente, Augerio. aj. colum. verſi. ad ſecundum
dubiũ deſcendens &c. quod eſt ſingularis limitatio
25 ad capit. omnes baſilicæ. xvj. quæſt. vij. Vnde † quili-
bet quamuis laicus ex vno ſolo actu præſentãdi ob-
tinebit contra epiſcopum, licet aliter non probet ius
patronatus habere ſecundum Ioannem Andreã vbi
ſuprà. & in cap. j. ſuper gloſ. fina. de religioſis domi-
bus. Et ſic ex vnico actu fundatur poſſeſsio & ius
præſentãdi: imò plus decidit & clarè Panormitanus
in dicto cap. j. de religioſis domibus. ſequẽdo Ioan-
nem Andream in dicta regula, ꝙ per vnumquenque
actum de pluribus ad patronũ pertinentibus præſu-
mitur is qui vnicũ actum exercuit, eſſe patronus &
poſſeſſor totius iuris patronatus cõtra epiſcopum &
quemlibet alium, ex quo nõ conſtat patronatum ad
alterum pertinere, per textum ſingularem in dicto
cap. j. de religioſis domibus. quod nõ fieret ſi epiſco
porum intentio quo ad plenam collationẽ eſſet iure
cõmuni fundata, vt infrà dicam in quinto & vltimo
articulo, dum loquar de colonis adſcriptitiis & cẽſi-
tis. Quæ omnia vobis ſufficiãt pro prima deciſione.

SVMMAE

Secundæ Deciſionis.

1 *Allodialia etiam in monachos à quocũque transferri poſſunt, & quoque titulo.*
2 *Clauſula tranſlatiua dominij, id in ſolis allodialibus operantur.*
3 *Profeſſio ſimplex non facit bona profitentis monaſterio acquiri.*
4 *Ius diuinum licet tolli non poſſit, poteſt tamen limitari.*
5 *Allodialia bona propriè dicuntur bona in quibus nemo alius ius habet.*
6 *Allodialia in Gallia ſunt burgẽſium bona in quibus nullum ius princeps habet, niſi protectionis.*
7 *Cautionem Burgenſem promittens ad quid teneatur.*
8 *Burgenſes qui propriè dicantur.*
9 *Communis vſus loquendi præfertur proprio ſignificato.*
10 *Allodiorum appellatione largè veniunt feuda & emphyteuſes.*
11 *Allodialia bona dicuntur domeſtica, & propria patrimonialia.*
12 *Succeſſio legitima propriè locum habet in allodiis.*
13 *Res omnes præſumuntur allodiales.*
14 *Italici iuris ſunt Burgundia. Lugdunum, & Gallia Narbonenſis.*
15 *Iuriſdictio & proprietas differunt.*
16 *Allodium & iuriſdictio ſunt diuerſa.*
17 *Imperator ſuam habet fundatam intentionem quo ad loci iuriſdictionem, ſed non quo ad rei proprietatem.*
18 *Francorum regnum imperatori non ſubeſt.*
19 *Allodia nulla reperiuntur in eccleſiaſticis.*
20 *Directum dominium ſe eſſe aſſerẽs, id oſtendere tenetur.*
21 *Barones cogere non poteſt rex, vt titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendant.*
22 *Vaſallus non tenetur oſtendere primam conceſſionem narratam in ſecunda.*
23 *Donationes regum eccleſiis factæ valent.*
24 *Iuriſdictio venit in donatione regia eccleſiæ facta, ſed non ſuprema.*
25 *Appellatur à temporali epiſcopi iudice, non ad metropolitanum, ſed ad iudicem regium.*

26 *Cap. Romana. §. debet autem. de appellat. lib. ſexto. non habet locum in Gallia.*
27 *Donatio regis etiam propriis filiis facta non includit ſupremam iuriſdictionem.*
28 *Appellatio à rege ad papam nulla eſt.*
29 *Allodia non regalia poſſunt à rege eccleſiæ donari.*
30 *Clerici non poſſunt conueniri coram iudice ſeculari actione perſonali, ſed bene reali.*
31 *Iudex ſecularis ſupplet defectum & negligentiam eccleſiaſtici in realibus actionibus, ſed non in perſonalibus.*
32 *Clericus coram iudice ſeculari reſpondens punitur.*
33 *Poſſeſſoris perſona non eſt obligata in actione reali.*
34 *Clericus trahitur corã iudice ſeculari ratione actionum à realitate pendentium.*
35 *Annua præſtatio, ſi ſit aſſiſa, habet annexum directum dominium.*
36 *Clericorũ bona ſubſunt iudici tẽporali, licet non perſona.*
37 *Laicus pro tuitione rerum ſuarum poteſt clerico violentiam inferre abſque metu excommunicationis.*
38 *Poſſeſſorij cauſa in beneficialibus agitur coram iudice ſeculari in Gallia. & nu. 39.*
40 *Appellatione temporalitatis eccleſiaſticæ non veniunt bona mobilia.*
41 *Clerici à iudice ſeculari poſſunt in emenda pecuniaria condemnari.*
42 *Fructus beneficiorum & eccleſiarum clericis commiſſarum capiunt aliquando iudices ſeculares.*
43 *Executio ſententiæ vel hypothecæ fit etiã cõtra monachũ.*
44 *Fructus beneficij per iudicem ſecularem capi poſſunt.*
45 *Iuris ſolennitates non ſeruantur, iudice ſeculari fructus beneficij eccleſiaſtici intercipiente.*
46 *Iudices ſeculares cognoſcunt contra clericos in actionibus mixtis.*
47 *Argumentum à contrario ſenſu eſt fortiſſimum.*
48 *Conſuetudine an induci poſſit, vt clericus in actione reali coram iudice ſeculari conueniatur.*
49 *Prælati Galliæ cognoſcere prohibentur de reali actione, & de hypothecaria.*
50 *Epiſcopus regi potiùs obedire debet, quàm ſuo metropolitano.*
51 *Rex præſidet prælatis ob eorum feuda tenentibus. & nu. 52.*
53 *Secularis iudex poteſt laicos prohibere coram eccleſiaſtico litigare.*
54 *Prorogare iuriſdictionẽ in aliũ nõ põt, qui ſub iuramento fidelitatis eſt de iuriſdictione alicuius, ſine cõſenſu eius.*
55 *Conſuetudo Galliæ roboratur ex tolerantia domini papæ.*
56 *Conſuetudo leges interpretatur, & leges præeligit.*
57 *Pontifices ex Gallia oriundi.*
58 *Conditio & rerum natura ſunt cauſæ approbandæ conſuetudinis.*
59 *Tolerantia ſuperioris habet vim approbationis.*
60 *Francorum reges libertatis eccleſiæ continui zelatores.*
61 *Fama cum vſu immemorabili ſufficit ad priuilegiorum iuſtificationem.*
62 *Gallorum rex beneficia confert.*
63 *Pipini geſta pro eccleſia.*
64 *Aurea corona Francorum regum.*
65 *Pipini hiſtoria.*
66 *Figiacenſe monaſterium à Stephano pontifice conſecratum tempore Pipini.*
67 *Caroli magni geſta pro eccleſia. & nu. 68. 69. & 70.*
71 *Carolus imperator creatur.*
72 *Carolus magnus templa plurima extruxit.*
73 *Chriſtianiſſimi quare reges Galliæ ſint dicti.*
74 *Carolus beneficia conferebat.*
75 *Romanum pontificem ſine Caroli iuſſu eligi non debere.*
76 *Priuilegio Carolo conceſſo renuntiauit Ludouicus, de electione pontificis. & nu. 77.*
78 *Ius regaliæ in dignitatibus eccleſiaſticis habent Gallorum reges.*
79 *Hiſpaniæ rex ſucceſſores epiſcopis nominat.*
80 *Eligentes nominatum per regem, ſi iuxta formam pragmaticæ non eligant, non tenet.*
81 *Reges licet eligendi poteſtatem non habeant, ſed tantùm præſtandi conſenſum: ſine eo tamen non valet electio.*
82 *Electio alterius quàm de nominatis à rege, non valet*
83 *Limitari poteſt ius naturale ac diuinum.*
84 *Prærogatiuæ regis Galliæ ſunt quatuor rationes.*
85 *Rex etiam ad papam & metropolitanum prouidẽdi ius habentes vtitur precibus, ſicut ad eligentes.*
86 *Donatio cauſata reuocari non poteſt.*
87 *Regis preces, vt eligentibus manus ligent plura requiruntur. & numero. 88.*
89 *Preces principis pecuniaria electionem non impediunt.*
90 *Principis nominatio violenta, aut comminatoria nihil operatur.*
91 *Preces principis ad eligentes benignæ eſſe debent.*
92 *Preces regis debent eſſe pro benemeritis eligendis.*
93 *Benemeriti & bonũ regni zelãtes qui dicãtur. & nu. 64.*
95 *Doctor dicitur perſona benemerita, vt eligatur.*
96 *Doctores debent à iudicibus patres nominari.*
97 *Doctores actu docentes præſumuntur docti.*
98 *Verbalia non vno ſolo actu verificantur.*
99 *Princeps non meritum nominans peccat.*
100 *Nominati per regem præſumuntur benemeriti. & nu. 101. & 102.*
103 *Fama publica dat iuſtam cauſam credendi.*
104 *Reipublicæ præpoſiti nõ debẽt ſuos facere locupletiores.*
105 *Nominari debent plures, non vnus à principe.*
106 *Eligere eſt aliquem ex pluribus ad prælaturam canonicè vocare.*
107 *Conſuetudo contra ſubſtantialia actus nihil operatur.*
108 *Princeps non ſemper, ſed aliquando nominare debet in electionibus.*
109 *Gratia alicui conceſſa ad vnum vel duo beneficia, intelligitur de primò vacaturis.*
110 *Diſpoſitio generalis quomodo cõprehendat particularia.*
111 *Pragmaticam tenetur rex obſeruare, ſicut & eccleſia.*
112 *Nominationum principis numerarius hiteſo bono relinquitur.*
113 *Eccleſiæ limitrophæ nullus poteſt eſſe detentor, niſi quem princeps decreuerit.*
114 *Caſtra in limitibus regni ſine conſenſu principis non licet emere.*
115 *Pacis bono poteſt princeps ius alteri quæſitum tollere.*
116 *Electiones princeps nec impedire, nec de eis ſe intromittere poteſt, niſi in caſibus.*
117 *Prærogatiua regis Galliæ in electionibus.*
118 *Actiones perſonales inter clericos non cognoſcit iudex laicus.*
119 *Iuriſdictionẽ ſuã cuique tueri datur, etiã pœnali iudicio.*
120 *Clerici trahi prohibentur ad forum ſecularem in actione reali.*
121 *Clericus ſe ſubmittere non poteſt iudici ſeculari.*
122 *Hypothecæ ratione poteſt clericus ad iudicium ſeculare trahi.*
123 *Clericus reſpondere cogitur ſuper actione perſonali coram iudice ſeculari in caſibus.*
124 *Reconueniri poteſt clericus actione perſonali corã laico.*
125 *Iudices ſeculares cognoſcunt contra clericos in cauſis garentiæ.*
126 *Clericus inſtrumentum ſuum defendendo reſpondere cogitur coram ſeculari iudice.*
127 *Clericus tanquã officiarius ſecularis tenetur in actione*

perſonali

perſonali coram iudice ſeculari reſpondere.
128 Clericus tutor vel curator coram iudice ſeculari reſpondet in actione perſonali.
129 Inſinuari non poſſunt teſtamenta nec donationes niſi coram iudice laico.
130 Iudex ſecularis exequitur ſententiam in clericũ latam.
131 Epiſcopi ſententias ſuas exequi non poſſunt.
132 Epiſcopi de bonis clericorum temporalibus facere non poſſunt inuentaria.
133 Epiſcopus extra ſepta ſua exiſtens, ſi actus iudiciales exercere vult, eccleſiã aliquam ingredi debet, vel iudices regios requirere.
134 Clericus de chirographo reſpõdet coram iudice ſeculari.
135 Papa poteſt iudici laico cauſam clerici etiam criminalem committere.
136 Papa põt clerũ totã vnius terræ iudici laico ſubmittere.
137 Papa non poteſt ſtatum vniuerſalem eccleſiæ mutare.
138 Eccleſias reparare coguntur clerici etiam prælati per iudicem ſecularem.
139 Clerici in actione reali prohibentur coram iudice eccleſiaſtico litigare.
140 Clericorum exceſſus cognoſcunt & puniunt iudices ſeculares in caſi. nu. & nu. 14.
142 Clericũ coram ſe falſum deponẽtẽ punit iudex ſecularis.
143 Crimen priuilegiatum ſubijcit clericum iudici laico.
144 Portus armorũ eſt crimẽ priuilegiatũ. & n. 145. & 146.
147 Publicorum itinerum cognitio ad iudices regios ſpectat.
148 Clericus quando capite punitur à iudice ſeculari citra degradationem.
149 Clericatui qui actus ſint contrarij.
150 Clericatus non opitulatur iis qui bello interfuerunt.
151 Conſuetudo eſt optima interpres legum.
152 Eccleſiaſtica immunitate non gaudentes extrahuntur ab eccleſiis.
153 Rex abolere poteſt edicta clericorum.
154 Clericum condemnare poteſt iudex ſecularis in emenda erga regẽ, deinde eum tradere ſuo officiali puniendũ.
155 Clericum officium ſeculare gerentem iudicat ſecularis.
156 Iuſtitia eccleſiæ eſt tabida & tarda.
157 Iudex ſecularis cognoſcere poteſt de iuſtitia degradationis clerici.
158 Clericus ſecreta principis reuelans ab eo punitur.
159 Leodiorum vaſtatio per Burgundos.
160 Clericus ſeculariter punitus, adhuc ſuo iudici remittitur puniendus.
161 Clericus à laico iudice bãnitur pro crimine priuilegiato.
162 Clerici fideles eſſe debent domino ciuitatis ſicut laici.
163 Iuſtitia ceſſante ſibi ius dicere, & de facto procedere põt.
164 Epiſcopi non ſunt facilè banniendi.
165 Dñs priuat clericũ officio a ſe dato, ſi in eo deliquerit.
166 Clericus officiarius quando à ſeculari domino punitur.
167 Feudo priuare poteſt dominus clericum vaſallum.
168 Pontifex cõtra Francorum conſuetudinem nihil tentat.
169 Frãcorũ rex & dñi tẽporales habẽt innumera priuilegia.
170 Fama cum tempore immemorabili operatur priuilegium habilitationis incapacium.
171 Conſuetum eſt quid innatum, & vim pacti habet.
172 Allodia transferre poſſunt in eccleſiam. & nu. 173.
174 Tractatus pacis cum Anglis improbatur.
175 Bigorra comitatus litigioſus.
176 Aquitania ducatus quid olim continebat.
177 Anglorum conuentionis forma.
178 Alienatio in Anglos facta non valuit.
179 Galliam quomodo diuidat Cæſar.
180 Iuramẽtum primũ de non alienando præualet ſecundo.
181 Iuramentum impedit dominij tranſlationem.
182 Diſpoſitio nulla valet ad quã ſequitur deformatio communis populi ſtatus. & nu. 183.
184 Aquitaniæ dux eſt de principalibus Galliæ paribus.
185 Pares Franciæ quare inſtituti.
186 Parium Franciæ nomina.
187 Parium Galliæ ſenatus.
188 Parlamentum quid.
189 Pares Franciæ ſunt parlamenti coniudices.
190 Parlamẽtũ nemo alius à rege habere poteſt in terra ſua.
191 Parlamentum Toloſæ quando inſtitutum.
192 Parlamentum dicitur quaſi parium lamentum.
193 Cancellariæ Galliæ dignitas.
194 Iacobus de Arena fuit Galliæ cancellarius.
195 Quæſtoris loco eſt Galliæ cancellarius.
196 Tribunianus fuit Iuſtiniani cancellarius.
197 Cancellarius eſt primus poſt regem.
198 Ioſeph primus fuit in orbe cancellarius.
199 Moyſes fuit Dei cancellarius.
200 Ietronis ad Moyſen diuinum conſilium.
201 Ioſaphat fuit Dauidis cancellarius.
202 Vlpianus Alexandri, & Seneca Neronis fuere cancellarij.
203 Cancellarius non eſt Romæ, ſed vicecancellarius.
204 Vicecancellarij Romani officium.
205 Papa ſolus eſt in eccleſia cancellarius, ſicut Moyſes in ſynagoga.
206 Gulielmus de rupe forti optimus cancellarius.
207 Regnum gubernatur intrà per iuſtitiam, & extrà per militiam.
208 Conneſtabilis officium in Gallia.
209 Mareſcalli officium in Gallia.
210 Mareſcalli in Gallia quatuor.
211 Mareſcallorum curia & præfecto prætorio connexitatem habent.
212 Magiſter equitum dictatori ſubijciebatur.
213 Mareſcalli habent ſub ſe capitaneos.
214 Theſauriorum officium in Gallia.
215 Theſauriorum origo.
216 Theſaurarij quatuor in Gallia.
217 Generales quatuor in Gallia.
218 Præſidentes computorum in Gallia.
219 Cancellarius eſt ſupra omnes ſtatus regni. & nu. 220.
221 Cancellarius qualis eſſe debeat.
222 Nero Senecam habuit cancellarium.
223 Aquitaniæ ducatus non potuit Anglis in allodium concedi.
224 Rex etiam noniter à ſe parta nequit penitus alienare, ſi ſunt intra limites regni.
225 Aquitaniæ ducatum quare Angli perdiderint.
226 Alienatio in Anglos facta irrita.
227 Allodia Toloſæ per reges & arreſtum confirmata.
228 Allodia qualiter in eccleſias & monaſteria transferre poſſint.
229 Bona incapacibus religioſis relicta cui competant.

Secunda Deciſio.

1 SECVNDA deciſio † in pręſenti puncto eſt, quòd quilibet bona habens allodialia, ſeu libera ab omni ſubiectione & omnino franchа, poteſt iure communi de illis liberè diſponere interviuos, aut in vltima voluntate, & illa transferre prout voluerit, nedũ in laicos, ſed etiã in clericos, & eccleſias ſeculares, necnõ monaſteria & quæcũq; loca regularia, & monachos in cõmuni aut particulari, ſi parẽtes vel extranei donent eis aliquid, vel relinquãt, eóſque hæredes inſti-

tuant

tuant, aut ipſi talia bona habentes aliquã profiteantur regulam de approbatis, bonorũ & proprietatum capacibus in cõmuni, illiſque bona ſua expreſsè vel tacitè decid.:nt. Authent. ingreſsi. C. de ſacroſanctia eccleſ. quæ de talibus tãtùm bonis nemini ſubiectis intelligitur, ſecundum Bald. in cap. Inter dilectos. de fide instrumen. & in l. ſi plures. C. de condi. inſert. & Authẽ. niſi rogati. C. ad Trebellia. quia de feudo, aut emphyteuſi fieri nõ poſſet etiam expreſſa tranſlatio in eccleſiam aut eius miniſtros, vt videbitis in tertia & quarta deciſionibus: ſed de franchis & liberis bonis poteſt vnuſquiſque dominus pro ſuæ voluntatis
2 libito diſponere. Et † de talibus bonis allodialibus loquuntur iura & magiſtrorũ documenta volentia per clauſulam conſtitui, transferri in emptorẽ aut donatarium omnimodam rei venditæ aut donatæ poſſeſsionẽ ſine alia traditiõe. l. quod meo. vbi Bart. verſi. viſis contrariis. ff. de acquir. poſſ. & Panormit. in cap. ex literis. verſi. quintũ exemplũ. de conſuetu. & pariter retẽtione vſusfructus. l. quiſquis. C. de donat. vel alio actu ficto, per quem, niſi a domino quis fuerit inueſtitus, non tranſiret feudũ, nec emphyteuſis, vt dicam in deciſionibus prædictis, de quo plenè Franc. Areti. cõſi. xiiij. in j. dubio incip. Viſo, & diligenter.
3 Tamen † in præſenti regno expreſſa requireretur etiam talium bonorũ dedicatio: aliàs per ſimplicem profeſsionem non cenſerentur bona profitẽtis, quamuis allodialia monaſterio acquiſita: imò accreſcerent proximioribus conſanguineis & cæteris deinceps ab inteſtato debito ordine ſuccedere debẽtibus, ac ſi profitens naturaliter deceſsiſſet. ſecũdum Io. Maſueri. vbi ſuprà, & titu. de loca. §. item per ingreſſum. Quia ſi ab inteſtato monaſteria ex perſonis profeſſorũ nõ ſuccedunt, obſtante regni conſuetudine, vt vidiſtis, etiam non ſuccedunt per tacitam dedicationẽ. Cùm etiam ſuccedere ab inteſtato non ſit niſi quædam tacita & veriſimilia voluntas relinquẽdi bona proximioribus ſuis, poſtquã defunctus teſtari noluit, vel non potuit, quo caſu ſuccedens ab inteſtato, habet bona ex quadam tacita & veriſimili voluntate defuncti, quæ in hoc regno religioſis non prodeſt, nec eorum monaſteriis, niſi expreſſa bona ſua dedicauerint, vel ſe & ſua bona, aut quolibet alio titulo in eccleſiam tranſtulerint vel monaſteria. Et in Frãcia locum habet & ſeruatur. l. j. C. de ſacroſan. eccle. ſed non dict. Auth. ingreſsi. niſi de bonis firmentio: nec (vt vidiſtis.) l. fin. C. de epiſc. & cler. quę loquitur de ſucceſsione ab inteſtato, locũ non habet in profeſsis. Nam ius diuinum & iura humana cõmunia, quibus ipſi capaces ſunt bonorum temporalium ſeu eorũ monaſteria. vt allega. Marci x. locum nõ habent in ſucceſsione ab inteſtato: quia loquũtur de relinquẽte bona ſua propter Deũ: & ſic expreſsè vel poteſt dici, quòd eſt per conſuetudinem eccleſię Gallicanæ limitatum, vt locum nõ habeat in ſucceſ-
4 ſione ab inteſtato. Ius † enim diuinum licet tolli in totum nõ poſsit, tamen limitari & diſtingui poteſt, ſecũdum omnes in l. fi. per glo. in verb. generali. C. ſi contra ius vel vtili. publi. & in c. quæ in eccleſiarũ. de conſti. maximè quia non eſt præceptum negatiuum: cui ſine peccato renũtiari nõ poſsit, iuxta plenè not.
5 in c. fin. de conſuet. Et † ſunt allodia, bona propria alicuius quæ propriè dicuntur bona ſua: quia allodium eſt ita proprium alicuius patrimonium, quòd à nemine alio tenetur, nec recognoſcitur niſi à ſolo Deo: ita quòd nulli facit ſeruitium perſonale aut pecuniarium: idcirco dicitur Frãcum quia ſui iuris eſt nulli ſubiacens ſeruituti. Et cui onus imponi nõ poteſt, ſine cõſenſu poſſeſſoris. c. j. de allodiis. in vſib⁹ feudorum. & in tit. ſi de feud. fue. contro. c. defuncto. ſecundum Bal. & Aluaro. in dicto c. j. ſubiungẽs ibi, quòd allodium dicitur hæreditas, quam quiſq; illam habẽs vẽdere aut donare poteſt, vel quouis alio modo in quemcunque trãsferre, & ſic dicitur ſua propria,
☞ quaſi omnimoda proprietas ſibi pertineat. [Poſſibile eſt quem in allodio nõ habere niſi vtile dominium. de quo infrà quinto artic. dum loquitur de bonis allodialibus pro derelicto habitis.] vt de illa diſponere poſsit, nullius licentia requiſita: & dicitur
☞ plena proprietas ſeu plenũ dominiũ [Vide de hoc ſuper verbo, *mortuo itaq; teſtatore*. ij. loquẽdo de continuatione poſſeſsionis de patre in filiũ. & de pleniſſimo dominio habetur infrà ſuper verbo, *cætera bona*.] Facit quod not. Panor. in c. conqueſtus j. col. de foro cõpe. & in c. cùm inter. iij. col. de re iud. & in c. auditis. de præſcrip. vbi ſunt boni text. de plena proprietate ſeu pleno dominio. & l. libertia libertabúſque ibid. de ali. & ciba. lega. & Pau. cõſi. cl. Et de proprietate, & quaſi proprietate habetis bonũ text. in c.
6 fin. de iudi. in princ. Allodia † enim in præſenti regno dicũtur burgẽſatica, ſeu burgẽſia, in quibus nullum ius princeps habet, niſi protectionis, & ſupremę iuriſdictionis. l. ij. & fi. C. de quadri. præſcri. quorum plenũ dominiũ pertinet poſſeſſori, qui propriè dicitur burgenſia à bonis ſuis burgenſibus, id eſt, frãchis & liberis, quæ habet, & de quibus viuit, & ſtatũ ſuũ
☞ conſeruat [De hoc eſt bona glo. ſuper verbo, Frã-
7 corum, in princi. pragmaticæ.] Adeo, † quòd promittens dare cautiones Burgẽſes, tenetur tales poſſeſſores talia bona tenẽtes dare in fideiuſſores, aut in bonis hypothecam, in quibus perire cautio non poteſt. quòd ſecus foret, ſi daret in bonis feudalibus aut emphyteuticariis quæ alteri quàm poſſeſſori ſubſunt: quæ ſi caderẽt in cõmiſſum, & ad dominũ iure directi reuerterẽtur, cautio ſeu hypotheca quo ad illa bona reſolueretur & extingueretur in totale præiudicium creditoris. per text. in l. lex vectigali fundo. ff.
☞ de pign. [Licet qui habet dominium vtile, poſsit rẽ pignori obligare, vt teneat & valeat hypotheca & poſsit creditor agere contra quemlibet poſſeſſorem, ad quem res poſteà peruenit, & actionẽ hypothecariam intentare habentem cauſam à debitore. l. tutor. §. fi. ff. de pign. actio. & l. grege. §. & in ſuperficiariis. ff. de pign. nõ tamen tenet hypotheca, nec datur actio hypothecaria contra dominum, ad quem res iure directi dominij reuerſa fuit: cùm nõ habeat rem neq; poſſeſsionem ab emphyteota, ſed à ſemetipſo lege & pacto emphyteotico diſponẽtibus. vt dicta l. lex vectigali fundo. ſecus ſi ius & poſſeſsionem recuperaret à domino vtili, eam ab ipſo acquirendo titulo emptionis vel alio quàm iure ſuo, quia tũc ad omnia onera teneretur impoſita, vt plenè dicetur
8 infrà in quarta deciſione, in fine.] Soli † ergo illi dicũtur propriè burgẽſes, quorum bona ſunt allodialia nemini ſubdita. Credo tamẽ quòd ſtaretur communi vſui loquẽdi, & conſuetudini patriæ, quæ titulia dignitatum dare ſolet nomina, ſecundum Innocentium & doct. in c. de multa. de præbendis. aliter & aliàs pauci burgenſes reperirẽtur in præſenti regno, in quo vt nonnulli aſſerunt, nõ eſſe poſſunt aliqua allodia, vt infrà dicam. In præſenti antẽ ciuitate Cadurci quicunque fuerit conſul burſarius habens onus burſæ cõmunia ipſius villæ, quem alter ex conſulibus toto illo anno ad hoc electus cõſueuit gubernare

nare,à cętero in electione conſulū eligitur,& capie-
tur ꝓ burgenſe, imò ſummè dinites cuiuſcunq; ſta-
9 tus ſint ſecundum cōmunem vſum loquendi † (qni
proprio præfertur ſignificato. l. cùm de lanionia. ſ.
aſinā.ff.de ſun.inſtru.& l.Labeo.ff.de ſupelle.leg. &
plenè no.Panormitanus ſuprà in procœmio) dicun-
tur ſeu appellantur burgenſes. Sicut à ſimili dicitur
in dicto cap.de mnlta.per docto.quòd pro nobilib⁹
tenētur hi qui communi fama nobiles appellantur.
De quo plenè habetur infrà ſuper verbo, *Eidem im-
puberi ſuccederent*.prope fin.Et cùm hodie in præſen
ti regno feuda & emphyteuſes ſint ad inſtar allodio-
rum & patrimoniorum redacta, ſecundum Ioan.
Fab.in dicta authen.ingreſsi.C.de ſacroſanct.eccle.
vt plenè dicam infrà in qninta deciſione poſsidens
feuda & emphyteuſes ſatis dicitur burgenſis fideiuſ-
ſor,attenta conſuetudine & vſu loquēdi patriæ. Ma
10 aimè † quia largè appellatione allodiorum veniunt
etiam feuda,& emphyteuſes ſecūdum Bald. in auth.
item nulla commnnitas.C.de epiſc.& cleri. ad quod
facit ordinatio regia Philippi Pulchri. [Hāc ordi-
nationē inſeruit dominus Auffreri. in titulo de pri-
uilegiis regiis ac burgenſiis.] Pariſiis edita die Lunę
poſt mediam quadrageſimā anno Domini M.cccij.
incipiens, Hæc eſt ordinatio facta per nos &c. cum
nouem articulis ſequentibus:ſecundum quam vnuſ-
quiſque ciuitatis,villæ, aut loci regij originarius eſt
burgēſis, & permittitur cuique ſnnm volentl muta-
re domicilium: præpoſitum villæ in quam transferri
d-ſiderat cū vaore vel ſponſa adire,& ab eo burgen
ſiam requirere in præſentia duorū aut trium eiuſdē
villæ burgenſium, offerendo facere quæ incumbunt
cæteris faciēda, cautionémque dare in'ra annum &
diem,domum facere,vel emere,& aliàs prout in di-
cta ordinatione latius cōtinetur.Cui præpoſitus ſer-
nientem deputauit cum quo priori domino,à cuius
iuriſdictione ſe vult amouere, notificabit,ꝙ burgen
ſis alibi factus eſt,diem,locum,& præſentes ei nomi
nādo:de quibus fieri debet inſtrumentū & regiſtrari
antequam pro nouo burgenſe in illa villa habeatur.
Hæc ibi. Et fuit dicta ordinatio ea poſt confirmata
per Ioannem,Carolum quintum.ſeatum.& ſeptimū
11 Francorum reges dicti Philippi ſucceſſores. † Alibi
bona hæc allodialia vocantur domeſtica,& aliàs di-
cuntur familiaria.l.quicunque.la.ij. C.de omni agro
deſer.lib.xj.& in l.quidam ignauiæ.in fi.C.de decur.
lib.x. Aliàs dicūtur bona propria & patrimonialia,
de quibns poteſt quilibet liberè facere quod vult in-
ter viuos vel vltima volūtate, in authent.de nupt. ſ.
ſoluto.ſecundū Lucam de Penna in d. l. quicunque
Tamē ſecundum vſus feudorum vocātur allodia, vt
dicto cap.j.de allodiis.Et eodem nomine vocabatur
in lege ſalica huius regni primaria, vt dixi in verbo,
dnas habens filias.loqnendo de dicta lege ſalica,cir-
12 ca ſucceſsionē filiarum in regno. Et † in talibus bo-
nis allodialibus propriè locum habet legitima ſuc-
ceſsio ab inteſtato, vt in illis proximiores de recta li
nea exiſtentes in infinitum, & collaterales vſque ad
decimnm gradum ſuccedant,& demum vir & vxor,
ac poſtremò fiſcus ſecūdum Lucam de penna in di-
cta l.quicūq;.quia cū bona ills eſſent defuncto pro-
pria,& à nullo depēdentia,habere potuit in illis ſuc-
13 ceſſorem. Et † qnia naturaliter res omnes ab ipſo
Deo creatæ fuerunt franchæ & liberæ,vnaquæq; res
in dubio libera pręſumitur & francha,& ſic allodia-
lis,niſi feudalis ꝓbaretur, aut emphyteuticaria, vel
aliter ſeruitio aut cēſui vel tributo ſubiecta, vt dicto

14 ſ. ſoluto. Præſertim † in Burgundis, Lugduno,
Gallia Narbonenſi prouincia. [Vide infrà in fine
huius ſecūdæ deciſi.] qnæ iuris Italici ſunt,ab omni
tributo exempta.l.fin.ſ.j.iuncta glo.ff. de cenſibus.
Et conſequenter Toloſa noſtra in eadem prouincia
exiſtens ab omni tributo exempta, vt dicta l.fin.de
qua Cæſar contra Aquitanos bellum gerens memi-
nit in ſuis commētariis lib.iij.de bello Gallico. Ita-
que,inquit,re frumentaria prouiſa, auxiliis, equita-
túque cōparato, multis præterea viris fortibus To-
loſa & Narbona, quæ ſunt ciuitates Gallię Prouin-
ciæ finitimæ, ex his regionibus nominatim euocatis
in Sonciatum fines exercitum introduxit &c. Son-
ciates erant quidam populus prope Toloſam exi-
ſtens. Nec minus dicūtur res allodiales,quòd in di-
ſtrictu, territorio, ſeu iuriſdictione imperatoris aut
15 regis ſunt ſitę:cū aliud † ſit rei quāuis liberę,proprie
tas,& aliud iuriſdictio.Sufficit enim ad eſſentiā allo
dij & eius ſubſtantiam, ꝙ à nemine quo ad plenam
proprietatē ſit recognitū, & nulli faciat ſeruitium,
licet iuriſdictio ſit alterius. Ideo in conceſsione allo
diorū quantumcunq; larga & generali,nunquā cen-
ſetur comprehēdi iuriſdictio principis, imò ſemper
intelligitur excepta:nec venit in tali cōceſsione etiā
ſi expreſsè cōceſſa foret, cùm alienari nō poſsit,nec
etiam in tali conceſsione veniret iuriſdictio cuiuſ-
cūque alterius domini iuridici vbi iuriſdictio domi-
16 no allodium concedenti non pertineret. Cùm † allo
dium & iuriſdictio ſint diuerſa & ſeparata:& ſepara
torum nō eſt bona illatio.Nec in conceſsione vnius
venit ius alterius.l.fina.ff.de calum.& cap. inter cor
poralia.de tranſla: epiſc.de quo in propriis terminis
eſt caſus in dicto cap.j.de allodiis. Si autem allodiū
& iuriſdictio pertinerēt vni & eidem domino, eſſet
aliud,vt plenè per docto.in l.j.ſ.cùm vrbē.ff.de of-
fic. præfe. vrbis. Nec etiam tunc cenſeretur in tali
cōceſsione ſuprema iuriſdictio imperatoris aut re-
17 gis venire. Ex † quibus per omnes concluditur, ꝙ
imperator aut rex Franciæ in ſuo regno & qualibet
parte eiuſdem ſuam habet de iure communi funda-
tam intentionem ſolùm quo ad ſupremam iuriſdi-
ctionem, ſeu vltimū reſortum:quia nemo eſt qui ei
nō ſubſit. Et quo ad hoc eſt ipſe imperator domin⁹
totius orbis.l. deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de
18 iactu. quæ ſic intelligitur. Excepto † regno Fran-
corum, quod tāquam verum allodium ei nō ſubeſt,
ſed ſoli regi.c.ꝑ venerabilē, qui filij ſint legi.Sed im
perator & rex Francię ſuam nō habent iure cōmuni
fundatam intentionē, & minus habent eam fundatā
inferiores domini, quo ad rerum proprietatē & do-
miniū: quæ ſingulis pertinere poſſunt plenè,liberè,
& allodialiter,niſi probarentur ſubiectæ & ſeruitia-
les.Quę probatio incūbit hoc dicēti.l.ij.ff.de proba.
ſecundum Panor.per illum text.in cap.ſi diligēti. in
prin.de præſcri.Ioan.Fab.in l.j.C.de ſumma Trinit.
& Bal.in rub.ff.de rerum diuiſio.iiij.col.Hoſtien.&
Ioan.Andr.in ca.fin.de iudi.Et plenius in ca.nimis.
de iureiur.vbi cōcludunt, quòd licet omnis perſona
& res eccleſiaſtica infra diœceſim conſtituta, ſit epi
ſcopo & eius diſpoſitioni ſubiecta.xvj.q.vij.omnes
19 baſilicę.& x.q.j.regenda.ita † ꝙ in eccleſiaſticis non
reperiuntur allodia, quia ius canonicum nō patitur
aliquā perſonam eſſe acephalam.xciij.diſt. nulla ra-
tione.Et ex quo ei ſubſunt perſonę,fortius & res.xij.
quæſt.j.præcipimus. attamē in temporalibus omnes
res,licet infra regnū ſita, præſumitur allodialis, niſi
aſſerens cōtrarium probaret. imò ſi eſſet caſtrū cum

territorio diceretur prouincia habēs de per ſe iuriſdictionē ſecūdum eos.& conſuloit Pau. cōſil.clxiij. incipiente,in cauſa quā.& ſi iuriſdictio regi vel alteri pertineret, nō minus diceretur allodiū,id eſt,franchum dominium poſſeſſori pertinens quo ad liberā diſpoſitionē. Quia ſicut allodium ſeu libera rerum proprietas iuriſdictionem ſuperioris nō includit,ſic nec iuriſdictio includit rerū proprietatem. Quia nō ſequitur, res eſt in tua iuriſdictione,ergo tenetur à te in feudum vel emphyteuſim, vel cēſum,niſi aliud per aſſerentem probaretur, ſecundum Specu.titu.de
20 loca.§.nunc aliqua.verſic.lx. lxj.& lxij. Ideo † qui prætēdit ſe dominum directum,& petit à poſſeſſore cenſum,tenetur rē oſtendere,ad cauſam cuius prætēdit cenſum,& de illa facere veram ſi petatur, & illā verificare,vt ibi, facit textus in l. Titius hæres Sempronij,in fi.ff.de actio.empt.& ita dicit cōſuetudine ſeruari Maſuerus titu.de loca.& iure emphyt.§.item domin⁹ directus. Imò quicūq; poſſeſſor in poſſeſſione libertatis rerū ſuarum exiſtens præſumitur illarū fuiſſe, & eſſe plenus & allodialis proprietarius, niſi aliud per contrarium allegantē probaretur. vt dicit gloſ.not.in verb.oportebit in l.& ſi quis.§.ſed interdum.ff.de religio.& ſump.funerū.& in l.penu. C.de
21 ingenuis manumiſ. Adeo,† ꝙ ſingulariter decidit Bar.in l.vnica.C.de cōduc.& procurato. prædio.fiſcalium.lib. xj. quòd ſi rex ſuum citari faceret baronem ſub pœna priuationis, ad ſibi oſtendendum ius quod habet in caſtris, quæ tenet infra regnum aliàs ſibi ea auferret: talis citatio eſſet ipſo iure nulla. Pro quo facit quod decidit Ioan.Andr.in addi.Specu.titu.de feudis.§.j.in addit.incipien.inſtrumentum.vbi
22 dicit, † quòd ad validitatem ſecundæ conceſſionis non tenetur vaſallus oſtendere primam conceſſionem ſuis prædeceſſoribus factam in hac ſecunda narratam:quia etiam ſi prima facta nō fuiſſet,hæc ſecūda valeret. Poſtquam in ſeipſa concedendo diſponit l.ea hac ſcriptura. ff.de dona. & plenè Oldr. conſil. cxxvj.ſecūda col.verſi.Ad ſecundā quæſtionem &c.
☞[Vide quod ſingulariter deciditur infrà articulo quinto, dum quærit an ſimplex declaratio domini rem eſſe cenſualem declarantis, probet eam cenſualem.]Cùm nemo oſtendere teneatur titulum poſſeſſionis ſuæ rei prophanæ.l.cogi.C.de peti.hære. imò poſſeſſor præſumitur eſſe dominus, vt plenè decidit Panor.in c.cùm ad ſedem.de reſtitu.ſpolia. & in ca. illud.de præſumpt.& doct.in l. ſiue poſsidetis.C.de probat. Quod ſecus eſſet in beneficialibus, vbi ageretur de titulo beneficij,vt de titulo.ſecundum gloſ. in ca.j.in fin.de regulis iuris lib.vj. vbi plenè Pet.de Anch.ſi autē baro ille ſe gereret pro exempto à iuriſdictione & ſuperioritate regia,tunc oſtendere cogeretur titulum ſeu priuilegium exemptionis ſuæ, cùm habeat ex tunc ius commune contra ſe.cap.j.de præſcription. libr. vj. Quia etiam fundata eſſet intētio regis eo ſolo quòd res eſt,& baro intra limites regni habitat, & bona ſua habet.l.competit.C. de præſcript.xxx.vel xl.annorum.ſecundum glo.in fin. in dicto cap.ſi diligēti. ne quis remaneat acephalus,
23 id eſt,ſine capite. Vnde † non mirum,(vt ex prædictis apparet) ſi tantæ donationes & relicta magnifica per Chriſtianiſsimos Frācorum reges & alios diuerſos principes ſupremos eccleſiis & monaſteriis per eos hactenus fundatis facta,valuerint: quia quo ad imperatorem & reges eum non recognoſcentes, omnia quæ habent ſunt eis propria allodia,nulli alteri quàm Deo ſubiecta. Et hoc eſt quod voluit text.

in l.ſacra.§.ſciendum.ff.de rerum diuiſio. vbi tūc locus dicitur plenè acquiſitus eccleſiæ, cùm princeps eum dedicauerit: quod intelligitur de re ſua, quam eccleſiæ dedicauit. Cui concordat textus in can. futuram eccleſiam. duodecima quæſtione prima. Nec tenentur eccleſiæ aut monaſteria quibus talia bona fuerunt acquiſita,illa vendere, nec extra manum ſuā ponere,ſicut aliàs tenerentur,vt videbitis. Imò poſſunt illa prælati tanquā verum & perpetuum eccleſiæ patrimonium liberū tenere & retinere, per text. not. Geneſis quadrageſimoſeptimo, ibi, Præter terram ſacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis. Et idcirco nō ſunt cōpulſi vendere poſſeſsiones ſuas &c. Facit textus in capitulo, ſancitū. §.hinc datur.xxiij. quæſt.viij. Et de talibus bonis intelliguntur propriè omnia iura res eccleſiæ alienari prohibentia, quæ oportet eſſe ibi perpetua,ſicut eſt ipſa eccleſia perpetua.l.iubemus.*la grande.* ibi, vt ſicut ipſa religionis & fidei mater perpetua eſt,ita eius patrimonium iugiter ſeruetur illæſum.C.de ſacroſanct.eccl.Et intellige idem in ipſis monaſteriis, dum tamē ſint bonorum ſaltem in cōmuni capacia: quia ſecus ſi incapacia.prout ſunt conuentus fratrum minorum,vt infrà
24 videbitis in fin.huius ſecundæ deciſionis. Et † prædicta bona temporalia à principe ſuperiorē non recognoſcente donata eccleſiæ, cenſentur totaliter in eccleſiam tranſlata,etiam quo ad omnē iuriſdictionem ſecundum Bart.in l.ſi quando.C. de bo. vacan. lib.x.& not.in cap.paſtoralis.de dona.Spec.& Ioannem Andræam in additio.titu. de iuriſdictione omnium iudicum.§.j. verſiculo quid ergo. maximè vbi facta eſſet cōceſsio eccleſię ꝓ remedio animę ipſius donantis: quo caſu fauore animæ eſt latè interpretanda cōceſsio ſecundum aliquos. quos refert Ioan. Andr.in addit. Specu.titu.de iuriſdi. omnium iudicum.iiij.col. verſicul. quæ autem meri imperij ſunt. Et ſic in conceſsione à principe ſuperiorem non recognoſcēte facta,iuriſdictionem includit, niſi aliter conuentum fuiſſet. Quod non concedunt iudices & officiarij regij in præſenti regno Franciæ, vt dicit Spec.regnicola noſter vbi.ſ. Dicētes officiarij prætacti,& cum effectu tenentes, ꝙ quantumcunque ſit generalis, larga & indefinita alicuius caſtri aut villæ facta per regem eccleſiæ conceſsio,non intelligitur res ea quæ meri imperij ſunt, tranſtuliſſe, quin ſaltem retinuerit ſuperioritatē & vltimō reſſortum etiam ſi hoc dictum non fuerit in conceſsione. facit gloſ.per illum textum in cap. paſtoralis de donatio.
25 Vnde † ab epiſcopo cui res etiā contulit temporalem iuriſdictionem & totale imperium, nō appellabitur ad metropolitanū, vel alium ſuperiorē ſuum eccleſiaſticū: ſed appellabitur ad regem, vel eius ſeneſcallum: & poſtremò ad parlamentū regium:quātumcunque temporalitas illa epiſcopo conceſſa ſit ei allodialis, & ei pertineat iure proprietatis & liberæ iuriſdictiōis:ita ꝙ à nemine recognoſcatur:quicquid dicant Bald. Panor. & ſuper omnes de ſancto Georgio præpoſitus. ſuper rubr.de appel. xviij. col. verſi.ſed quid de clericis iudicantibus de temporalibus &c.per tex.in cap.ſi duobus.§.denique.de appel. & in cap.Romana.§.debet autem.de appella.lib.vj.
26 Quæ † locum nō habet in hoc regno, nec fuit vnquā receptus tex.in dicto c.ſi duobus.§.deniq;.de appel. nec etiā tex.in d.c.Romana.§. debet autē.de app.li. vj. per quem appellatio in talibus ad metropolitanum deuolueretur, attamen nō ſeruatur in præſenti regno.vt dicit idem Spec.tit.de appel. §.nunc tractemus.ad

mus,ad quem ſit appellandum.in fi.cum quo tranſit
Ioan.And.in nouella in dicto §.debet autẽ. vbi ex-
preſsè dicit tex.illum nõ fuiſſe in Francia receptum:
& ſic regẽ non ligat,nec eius ſubditos per ea quæ ſu
prà dixit.imò vbi eccleſia temporalem habet iuriſdi
ctionem iudicare tenetur ſecundum leges ciuiles, &
non ſecundũ canones,vt tenet glo.ſuper verbo:tam
canonica.in fin.de præſcript.cap.fin. Videatis Ioan.
Andr.in addi.Spec.alleg.verſic.quæ autem meri im-
perij ſunt.ſuper verbo,Frãciæ. vbi refert Pileum in
eius vltima quæſt.tractantem de donatione per regẽ
Frãciæ facta eccleſiæ ſancti Martini caſtri Turonis
vbi in ſequenti additione notabiliter loquitur Ioan.
Andr.& glo.fi.in ca.ij.de deli. puerorum. ad hoc fa-
cit quod decidit Henric.in cap.ex parte.de feud. vbi
dicit, quòd ab ipſo regis vaſallo inter ſuos vaſallos
vel alios ſibi temporaliter ſubditos cognoſcente ap-
pellatio deuoluitur ad regem aut eius officiarios, &
non ad metropolitanum. vnde conſueuerũt epiſco-
pi & cæteri prælati temporalitatem habẽtes tenere
vltra officialem qui de cauſis ſpiritualibus cogno-
ſcit, & habere iudicem temporalitatis, qui iuriſdi-
ctionẽ temporalem regat pro epiſcopo.A quo appel
latur ad regem, & nõ ad metropolitanum vel alium
iudicem eccleſiaſticũ:niſi à tali iudice ſeculari ipſius
epiſcopi aut eccleſiæ appellaretur, qui epiſcopus ex
priuilegio vel antiqua conſuetudine haberet iudi-
cem appellationum ſecularem. Quo caſu ad ipſum
eſſet appellandum. Et ſi tunc de facto appellaretur
ad baliuum vel ſeneſcallum regium ordinauit Phi-
lippus Pulcher quondam Francorum rex in menſe
Februarij,anno domini M.ccciij. quòd tũc ſine dif-
ficultate remittantur appellantes ad iudicem appel-
lationum temporalem eccleſiæ, ſeu illius prælati.
(Additio.) Quam ordinationẽ reperies in regiſtro
ordinationum regiarum cameræ inquæſtarum par-
lamenti Toloſæ.folio xxxvij.verſo. Tamen vltima
appellatio ad iudicem deuoluitur regium. ſaltem
ad parlamentum de iure & regni conſuetudine.Co-
ſuetudo enim in talibus multũ operatur, vt ad iudi-
cem temporalem & non eccleſiaſticum appelletur:
prout ſeruatur in regno iſto. ſecundum Archidia.in
cano.ſi quæ.§.his itaque.vndecima quæſtio. prima.
& Hoſtienſis in ſumma titulo de appella.§. à quo &
ad quem alleg.verſic.ſed pone quòd epiſcopus.Do-
minicum & Philippum in dicto §.debet autem. vbi
de hoc videtur tex.expreſſus ibi, niſi fortè de conſue
tudine &c.facit text.in dicto cap.nouit de iudi. & l.
j.C.de emancipa.libero.Idem dicit Maſuerius con-
ſuetudine in regno iſto ſeruari tit.de appella.§.item
à iudice eccleſiaſtico.allegans Barto.in l.primo.§.ſi
27 quis in appellatione.ff.de app. †Et ita quod fortius
eſt, ſeruari videmus in apanagiis huius regni, quæ
aliis domus regiæ dantur, prout ſunt ducatus Aure-
lianenſis,Bituricenſis, aut Borbonij: in quibus licet
plus filiis faueatur,quàm Deo aut eccleſiæ in ſucceſ
ſionibus.ſecundum Auguſt.in dicto can.quicunque
xvij.quæſt.iiij.tamen ab illis ducibus aut eorum offi-
cialibus quantuncunque fuerit larga conceſſio eis
facta,appellatur ad regem ſeu eius officiarios ſaltem
ad curiam parlamenti, vt notoriè videmus: quia in
conceſſione nũquam venit exemptio à ſuperiorita-
te,à qua rex (etiam ſi hoc vellet) quem eximere non
poſſet quo ad res ſitas intra limites regni, ſecundum
Lucam de pẽna in l.quicunq; la ij.C.de omni agro
deſerto.lib.vndecimo. vt infrà latius dicetur loquen
do de præſenti ducatu Aquitaniæ Anglis conceſſo,
quia aliter facere & interpretari eſſet in vno & eodẽ
corpore duo capita ponere: quod mõſtruoſum dice
retur.Or nonquam Francia nouit monſtra.[Vt ha-
betur infrà ſuper verbo, *quaſi filium ex eo ſuſcipiens.*]
Vnde in talibus ſic donatis terris creare rex poteſt ta
belliones, tallias indicere, & alia quæque regalia in
ſubditis & terra illa exercere, ſicut in qualibet alia
regni parte ſibi retenta: ideo ſi appelletur,ad ipſum
(& non ad papam) appellabitur.Quia cùm ſit in re-
gno ſuo imperator, & imperium ſit notoriè quo ad
temporalia à ſuperioritate papæ exemptum, à rege
28 non appellabitur ad papam: quia† regnum Franciæ
nõ eſt de regnis quæ ab eccleſia tenẽtur in feudum,
ſicut tenetur Siciliæ regnum,clement. paſtoralis. de
re iudic. vt plenè per Lucam de penna.in l.prædia,
29 circa finem.de locatio.prædio.ciuil.lib.xj. Et†præ-
miſſa (ſcilicet vt teneat donatio allodiorum per re-
gem eccleſiæ facta) etiam locũ habent de iure com-
muni in quibuſcunque cæteris allodiis non regali-
bus, in diſtrictu inferiorum à rege ſitis & conſtitu-
tis: quia talium bonorum proprietas perpetuò ma-
nebit eccleſiæ pariter & vtilitas, attento quòd non
ſunt alicui ſeruitio ſubdita.[Et ſic in eccleſiã tranſi
re poſſunt: quod & qualiter intelligatur,habetur in
fine huius ſecundæ deci.& in quinta deci.poſt prin-
cip.] cùm per talium bonorum alienationem eccle-
ſiis,monaſteriis aut perſonis eccleſiaſticis factam ne
mini præiudicetur.Et de talium bonorum donatio-
ne aut tranſlatione & alienatione intelligitur text.
in dicto cap.futuram eccleſiam.& cap. videntes.xij.
q.j. vbi Vrbanus papa ſtatuit eccleſias retinere poſſe
bona immobilia ſibi à catholicis oblata, nec eas co-
gendas vendere: & maximè quia iuriſdictioni regis
vel alterius domini temporalis cui ſubſunt non præ-
30 iudicatur,qa licet † eccleſia & clerici quo ad actio-
nes perſonales ciuiles & criminales trahi non poſ-
ſint,niſi corã iudice eccleſiaſtico, cui ſoli quo ad p-
ſonas ſubſunt,cap.ſi diligenti.& capitu. ſignificaſti.
de foro competenti. Tamen quo ad res & eorũ poſ-
ſeſſiones, & ſic in cauſa & actione reali ſcilicet poſ-
ſeſſoria aut rei vendicationis coram domino tempo
rali loci ſeu iudicibus ſecularibus, in quorum diſtri-
ctu res eorum immobiles & poſſeſſiones ſitæ ſunt,
conueniri & trahi poterunt. [Quia res clericorum
de foro laici,ſecundum Innocen.in capitulo, nõ mi
nus.de immunita.eccle. Præterea dicitur in capitu.
nouerint.de ſentent.excommunica. quòd in tempo-
ralibus Imperator ſolus omnibus tam clericis quàm
laicis præeſſe debet,& priuilegia concedere poteſt.]
Et pariter ipſi alios trahere & conuenire,ſecundum
Hoſtien.in ſumma titu. de foro competen.§.quibus
ex cauſis.verſic.ſed nunquid iudex ſecularis &c. vbi
31 †in realibus iudex ſecularis defectum ſupplet & ne-
gligẽtiã iudicis eccleſiaſtici. vnde in realibus maior
eſt iudice eccleſiaſtico.Pro quo facit tex.in cap.ij.&
cap.quod clericis.& dicto capitulo,ſi diligenti.de fo
ro competenti. vbi clerici ſolùm prohibentur con-
ueniri & trahi coram iudice ſeculari quo ad actio-
nes criminales & ciuiles perſonales.Facit tex.in cap.
clerici,& cap.qualiter & quando.de iudi.& in auth.
ſtatuimus.C.de epiſcop.& cleric. & textus clarus &
optimus in canone, ſicut enim impietatis crimen.§.
ex his omnibus.xj.quæſtio.prima. vbi ſolæ actiones
criminales & perſonales clericorũ à iudicio ſeculari
eximuntur, ita quòd non valeret iudicium in actio-
nibus perſonalibus etiã pro clericis latũ de conſen-
ſu ambarum partium,etiã ſi proprius epiſcopus con

ſenſiſſet: imò clericus conſentiendo puniretur.cap.
ſi diligenti.& cap.ſignificaſti.de foro competen. Ac
iudex ſecularia poteſtate iudicandi priuaretur per
textum in Authen.ſtatuimus.C.de epiſco.& cler.vbi
32 ſingulariter decidit Bald.in ij.not.quòd † clericus co-
ram iudice ſeculari tractus tunc puniretur, ſi de cau-
ſa principali pro qua tractus erat reſponderet: quia
iudicium non teneret etiam pro ipſo latum, vt d.c.ſi
diligenti. Attamen valeret, ſi ille qui eum traxit ad
pœnam perditionis cauſæ damnatus cum expenſia
fuiſſet per ſecularem iudicem, coram quo clericus
tractatus fuerat: prout fieri debet per illam Authen-
ticam, ſtatuimus. Nec eſt nouum, quòd ille qui non
eſt iudex cauſæ principalis poſsit punire & in dam-
nis & expẽſis condemnare: cùm de hoc an ſit iudex
vel non, cognoſcere poſsit.cap.fina.vbi bona glo.in
fin.de reſcrip.& conſequenter de pœna & expenſia:
vt ibi. Sed non de actione perſonali contra clericũ
☞ intentata per iura præallegata. [Ad quod facit
quod infrà dicitur, dum loquitur de reparatione at-
tentatorum coram iudice ſeculari.] Quibus iuri-
bus concordat ordinatio regia Philippi pulchri Frã
corum regis, prædicto menſe Februarij facta Anno
domini Milleſimo treceteſimotertio, vbi ſic dici-
tur: item perſonæ eccleſiaſticæ non compellantur
in foro ſeculari ſuper actionibus merè perſonalibus
litigare, quanquàm per noſtras literas vel miniſtro-
rum noſtrorum ad hoc fuerint obligatæ. hæc ibi.
☞ [Hanc ordinationẽ poſuit dominus Auffrerius in
titul. de priuileg. regiis. in ſuo tracta. ordina. regia-
rum.] (Additio.) Hanc etiam ordinationem repe-
rietis in regiſtro ordinationũ regiarum cameræ in-
quæſtarum parlamẽti Toloſæ.fol.aaavij.verſo.cum
ſequen. Secus ſecundum aliquos, & obſeruatur etiã
ſi clerici vltra perſonam bona ſua expreſsè obligaſ-
ſent: quo caſu dicunt, quòd ratione hypothecæ bo-
norum immobilium Cæſari ſubditorum.cap.quo iu
re. viij.diſtinctio.trahi poſſent in actione hypothe-
caria coram iudice ſeculari, vt infrà videbitis ſecun-
33 dum Ioan.Fab. Præterea † certũ eſt in actione rea-
li, perſonam poſſeſſoris nõ eſſe obligatam: nec pro-
priè trahitur perſona in iudiciũ, ſed ipſa res de qua
quæritur.l.ſed & loci vni⁹.§.ſi alter fundus.ibi quo-
niam magis fundo quàm perſonis adiudicari fines
vel partes intelliguntur. ff.finium regundorum. fa-
cit l.qui aliena.§.fina.ibi, ſententia prædio datur.ff.
de negotiis geſtis. videatis gloſſ.quæ hoc ſentit in §.
omnium. *le premier*. inſtitutio de action. dum loqui-
34 tur de actione propria & impropria. † Imò plus di-
cit Gulielmus de Cugneo doctor noſter Toloſanus
in l.de his.C.de epiſcopis & clericis.quem ibi ſequi-
tur Baldus.& in Authenti. ſed & periculum. C.ſine
cenſu vel reliquiis fun. compa. non poſſe. vbi clarè
loquitur, clericum poſſe trahi coram iudice ſeculari
ratione arreragiorum, & tributi, aut cenſus non ſo-
luti, pro ſuis poſſeſsionibus domino directo debiti:
per illum textum, quia tunc magis conueniretur
poſſeſsio, quàm perſona. ſecundum eos. idem tenet
Salicetus in dicta Authentica. Sed & periculum. cum
quibus tranſit vtrobique Alexander in additio. ad
Baldum.& ita quotidie ſeruatur: & vidi literas con-
cedi in cancellaria dominis temporalibus cõtra cle-
ricos pro cẽſu aut tributo rerum immobilium, quas
tenent. non ſoluto per textum, ſecundum vnum in-
tellectum gloſ.ibi in canone, ſi tributum.aj.quæſtio.
prima, vbi poſſeſsio tributaria ſi tributum non ſol-
uatur, poteſt à domino temporali vendicari, vt ibi.

& can.ſequent. Tamen fieri debet executio in dictis
rebus aut fructibus earum, & non in aliis bonis eo-
rum mobilibus, quæ ſequuntur perſonam, cum qua
eodem gaudent priuilegio. quod verum intelligo
in oneribus perpetuò rebus annexis vniformem ha-
bentibus præſtationem, vt ſunt tributa & cenſus. Si
autem onus eſſet variabile, vt ſunt collectæ & talliæ
quæ ſingulis pro neceſsitate emergente, imponũtur,
non poſſent clerici per ſecularem iudicem cogi, etiã
ſi pro tali onere prius fuiſſent poſſeſsiones eorũ pro
ſolido & libra aſcriptæ, ſicut fuerunt in præſenti pa-
tria & lingua Occitana: quia clerici ad tale onus
non tenẽtur ſecundum communem opinionem, de
qua in capitulo, non minus.de immunitate eccleſiæ.
tamen Bartolus tenet contrarium in l.reſcripto.§.fi-
nali.ff.de mu.& ho. quando pro tali onere erant res
aſcriptæ pro ſolido & libra priuſquam ad clericos
perueniſſent: & ſua opinio ſaltem ſeruatur in rebus
per clericos vltra eorum neceſsitatem acquiſitis, pu-
ta ſi habent plures domos, quibus ſufficeret vna &c.
Nam deſcriptio & allibratio poſſeſsionum pro ſo-
lido & libra antea facta, eas affecit, ſi facta fuerit au-
thoritate principis, ſecundum Baldum in l. placet.
C.de ſacroſanct.eccleſiis. Similiter literas concedere
conſueuit cancellaria inhibitorias, ne pro talibus
quæſtionibus trahantur domini aut alij ad forum ec-
cleſiaſticum, querelis eccleſiaſticorum. Quia licet a-
ctio ſit eo tunc perſonalis, tamen nõ eſt merè perſo
nalis, ſed mixta, eo quia deſcendit & dependet à rea-
litate, cùm cẽſus debeatur ratione rei immobilis re-
gi ſubditæ, vel alteri domino temporali in cuius ſita
eſt territorio, ſecũdum dominum Manſuerum dictã
prohibitionem ex conſuetudine approbantem titu-
lo de iudicibus & eorum iuriſdictione, in principio.
quam quilibet dominus iuridicus facere poteſt. Et
pariter in ipſa re cenſuali, quæ pro cenſu eſt tacitè
obligata.l.rei annonariæ. in fi.C. ſine cenſu vel reli-
quiis. fit eaequatio, de qua non loquitur dicta regia
35 ordinatio. † Quoties enim directè & ſimpliciter agi-
tur pro annua præſtatione & eius arreragiis, ſi talis
annua præſtatio ſit aſsiſa, habet anneaum directum
dominium quod trahit à domino rei, & obtinet
principalem partem. Et inde dicitur, quòd habens
dominium directum, cenſetur eſſe rei dominus.l.ſi
domus.§.fina.de legatis primò. Et ſi non ſit aſsiſa eo
quia perpetua, ſatis cẽſetur immobilis. Omnes enim
reditus, ſicut prædia ipſa, cenſentur immobiles, ſe-
cundum gloſſ.in §.ſi verò habeat reditus.in Authen
tica, vt hi qui obliga.res. collatio. vj.& clarè in l. iu-
bemus *la grande*.§.primo.ſuper verbo, annonas.C.
de ſacroſanctis eccleſiis. Quod verum intelligatis, ſi
ſint reditus directi, vt cenſus, & obliæ ratione dire-
cti dominij: ſecùs, ſi eſſent ſimplices & nudi reditus
fundalitati non anneai: quia tunc licet computen-
tur inter bona immobilia, non tamen ſapiunt nec
concernunt naturam rei ſuper qua debentur. Ideo
fuit aliàs arreſto Pariſiis declaratum, quòd petens
talem reditum perpetuò in futurum ſibi ſolui cum
arreragiis, licet teneantur ventam rei facere, ſuper
qua petitur, non tamen tenetur tradere demandam
proprietariam: quia non petit rem neque domi-
nium rei, ſuper qua reditus petitur, & ſic tradere
non tenetur demandam triplicatam, vt vnam reti-
neat, aliam defenſori tradat, & alia penes curiam re-
maneat, ſecundum ſtylum curiæ Parlamenti in ma-
teria proprietaria & petitoria, vbi partes fuerunt
☞ appunctatæ in factis contrariis. [De quo per do-
minum

minum Auffrerium in ſuo trac. Arreſtorum, c.ij.] Si
autē ageretur pro arreragiis ex cōuentione, vt quia
reus ſoluere promiſit arreragia, tunc quia obligatio,
quæ mixta erat, & rei immobili cohærēs, imò ex ea
procedens, & eius ratione competens, fuit nouata, id
eſt, reducta ad perſonalem, poſſet iudex eccleſiaſtic᷒
cognoſcere, cui per ſecularem inhiberi nō poſſet, vt
dicit præfatus doctor, vbi ſuprà. [Niſi talia arre-
ragia fraudulenter fuiſſent in ſtipulationē deducta
ad fraudandum iuriſdictionem regiam fori mutandi
cauſa: quia non proficeret per l.ij.§. ſed & ſi agāt.ff.
de iud. de quo extāt plura Arreſta, & inter alia pro-
pter hāc fraudem Abbas ſancti Vincentij condēna-
tus fuit per Arreſtum in ſexaginta libras Pariſien-
ſes, anno Domini Milleſimo trecēteſimo octogeſi-
mo quinto. vt refert dominus Stephanus Auffreri. in
Parlamento Toloſæ conſiliarius regius, ac inquæ-
ſtarum præſidens in ſecundæ regulæ quarta fallen-
tia, in fi. inter caſus per eū recollectos, ſub quatuor
regulis, in quibus iuriſdictio ſecularis habet poteſta-
tem in clericos, & eorū bona. ſub prima regula xxj.
decidit caſus in cauſa criminali, vbi criminaliter a-
gitur. In ſecunda regula, in quæſtione bonorū pecu-
niaria, xxxiij. caſus cum ſex extenſionibus. In tertia
regula in priuilegio perſonali duodecim caſus. In
quarta regula, de negotiis clericorum, ſi laici ſe in-
tromittere poſſint, cxlix. caſus recollexit. Et anno
præſenti deceſsit Toloſæ die decimo Septembris. M.
cccccxj. honorificè ſepultus in cōuentu cordigero-
rum de obſeruantia, præſente tota curia & omni ma
giſtratu, & ſtatu dictæ ciuitatis. Prædictæ quatuor
regulæ ex poſt per modum additionis fuerunt im-
preſſæ cum repetitione clemen. infrà de offic. ordin.
per eundē Auffreri. facta. Et de dictis Arreſtis memi
nit idem Auffreri. in tractat. ſuo Arreſtorum, c. xxj.
& c. xlix.] Et ita fuit Arreſto Pariſiis dictū pro epi-
ſcopo Pariſienſi, & quodā de camera inquæſtarum.
Idem ſi ageretur pro decimæ non ſolutæ arreragiis,
vel pro iure patronatus contra laicū: quia ſunt quaſi
ſpiritualia, licet ad cauſam ſoli pertineant, vt ibi.
36 †Ad præmiſſa facit elegans deciſio Lucę de Pēna
in l. iubemus. C. de nauibus non excuſan. lib. xj. volē
tis valere ſtatutum populi, aut principis, & fortiùs
valere conſuetudinē, quòd animalia clericorum, &
eccleſiarum à ſuis, & etiam priuatorum paſcuis ar-
ceātur, & reperta per laicos paſcuorū dominos, aut
officiales publicos, ad hoc deputatos expellantur, ne
paſcua deuaſtent inuitis dominis. Et ſi in eis inueniā
tur, ſoluant pœnā, vel poſsint animalia impunè of-
fendi, vel pro emenda capi. Poteſt enim ſuper rebus
cōſuetudine vel ſtatuto aliquid induci per iudicem,
aut populum in cuius iuriſdictione bona cōſiſtunt,
licet animaliū domini in iuriſdictione cōſtituentiū
nō ſint. De quo per Inno. & Hoſt. in c. poſtulaſti. de
foro compet. & Archid. in c.j. de priuileg. libr. vj. fa-
cit l. fin. C. de exact. tribu. lib. x. quia nullo iure cauc
tur clericos vti poſſe alienis rebus inuito domino,
nec poſſet hoc ſtatui ſine crimine ſtatuentis ſalua iu-
ſtitia æquitatis, imò æquis paſsibus in hoc ambula-
re videntur bona clericorum & laicorum, quæ pari
etiam tempore præſcribuntur cap. iij. de præſcript.
Præterea hoc ſtatuere eſt imperij & iuriſdictionis,
quo ad quæ, bona clericorum, & eccleſiarū ſubdita
ſunt principi ſeculari. vt dicto can. quo iure. viij. di-
ſtinct. Nec reperitur contrarium huius diuino iure
ſtatutum. Ergo cenſetur per eccleſiam approbatum
per ea quæ not. Archi. xcvj. diſtin. can. bene quidem
Bona profectò clericorum ſunt eccleſiæ quo ad pro
tectionem & defenſionem, nō autem quo ad aliena-
37 rum inuaſionem & deſtructionē: imò † pro tuitio-
ne rerum ſuarū licitum eſt laicis clerico inferre vio-
lentiam abſq; metu excommunicationis. c. olim. l.j.
de reſti. ſpol. & ipſum ligare abſente epiſcopo. ſi vi-
derent eum in alterius offenſam paratum, ſecūdum
Inno. in c. ſi verò de ſent. excom. Ex clericatu quip-
pe ſuſcepto nō peccādi licētiā, ſed neceſsitatē benè
viuendi ſe nouerint clerici aſſecutos. xl. diſt. in prin.
Quoniā ex indulgentiis & libertatibus non debent
crimina ſubleuari. l. ſi apparitor. in fin. C. de cortali.
li. xij. imò maiori ſunt pœna digni. l. presbyteri hoc
citra. C. de epiſ. & cler. Hæc enim omnia dependent
ex re immobili ſubdita imperatori. Præterea conſti-
tutio principis ſecularis ligat etiā res clericorum ſi-
tas in eius territorio, vt refert arreſto fuiſſe deciſum
38 Guido papæ q. lxxix. incip. an clerici. Et †hinc eſt, ꝙ
cùm officiarij regij cognoſcāt, & cognoſcere cōſue-
uerint de poſſeſſorio etiam pleno beneficiorū eccle-
ſiaſticorum, & quoruncunque ſpiritualium, illúdq;
diffinitiuè decidāt, in beneficialibus inter clericos.
Nam licet de iure cōmuni nō poſsit iudex ſecularis
cognoſcere de poſſeſſorio cauſarū beneficialium, &
eccleſiaſticarum inter clericos, inter quos neceſſe eſt
poſſeſsionē iuſtificare ex titulis, qui ſunt merè ſpiri-
tuales, ſine quibus beneficia teneri & poſsideri non
poſſunt. c.j. de reg. iu. lib. vj. Niſi ſolùm cōtra laicos,
qui de facto turbarūt vel ſpoliarunt clericos, quo ca
ſu nō eſt neceſſe diſputare de titulo nec poſſeſſorio
taliū ſpiritualium, quæ in laicis cadere non poſſunt.
c. cauſam de præſcrip. ſed ſufficit clerico turbato vel
ſpoliato probare, ꝙ antè poſsidebat ſeu tenebat, &
ſpoliationē à laico factā, qui de facto beneficiū te-
net, quæ nuda facti detētio in eo cadere poteſt, quia
nihil iuris habet, vt plenè decidit Panor. in c. literas.
39 de iura. cal. Tamen †ex antiqua & immemoriali cō-
ſuetudine remedia poſſeſſoria etiā in beneficialibus,
& eccleſiaſticis cauſis in iſto regno Franciæ conce-
duntur & tractantur per iudices regios. Quam con-
ſuet. beatus pater Martinus papa ad requeſtam regis
Franciæ, videlicet Caroli VII. domini noſtri regis
moderni nunc regnātis aui paterni approbauit, etiā
reſpectu cauſarum beneficialiū, tam in regno, quàm
Delphinatu, ſed declarauit dictæ cōſuetudini & ſty-
lo per quācunq; conſtitutionē apoſtolicam deroga-
tum nō fuiſſe, nec iudices regios de talibus quęſt. co-
gnoſcētes cēſuris eccleſiaſticis ligaſſe, nec derogare
aut ligare velle. Cuius declarationis tenorē ad lon-
gum poſuit Guido papę. q.j. hanc conſue. approbās,
& q. cccclij. in fi. dicens iudices ſeculares indubitan
ter cognoſcere de poſſeſſorio beneficiorū eos conſe
quēter cōdemnant ad reſtitutionem fructuum ma-
lè perceptorū, & in expēſis inſtantiæ iudicialibus &
extraiudicialibus, quas poſtea taxant, & literas exe-
cutoriales concedunt. [Anno præſenti, Milleſimo
cccccxiij. die quarta Februarij, ſanctiſsimus domi-
nus noſter Leo papa decimus, literas quaſdam com-
mēdatitias in forma breues ſub ānulo Piſcatoris cu-
riæ parlamenti miſit, tenore quarum conſuetudinē,
& ſtylum Frāciæ clarè videtur approbare, cuius bre
uis tenor ſequitur, & eſt talis, Dilectis filiis præſiden
tibus, & conſiliariis parlamenti curiæ Toloſanæ,
Leo papa decimus dilecti filij ſalutē, & apoſtolicam
benedictionē, Intelleximus litem ſeu cōtrouerſiam
ſuper poſſeſſorio monaſterij ſancti Petri de Salino,
& prioratu ſancti Saturnini de portu in Pōte ſancti
Spiritus

Spiritus ordinis Cluniacenſis,quæ olim certo modo
vacantia dilecto filio magiſtro Ioanni de Anſeduna
literarum apoſtolicarum abbreuiatori, per eum quo
ad viueret tenenda,& gubetnãda auctoritate apoſto
lica commendata fuerunt , inter eundem Ioannem,
& certos eius aduerſarios coram vobis iudicibus pẽ
dere. Nos autem eundem Ioannem, ob grata obſe-
quia,quæ iam ipſe,quàm bonæ memoriæ Roſtagn°
Archiepiſcopus Ebredunenſis eiuſdem Ioannis pa-
truus dum viueret nobis impendit, & quæ idem Io-
annẽs adhuc impendere nõ deſiſtit, gratioſo fauore
proſequi volentes.Hortamur vos in domino,vt pro
noſtri , & apoſtolicæ ſedis reuerentia eidem Ioanni
in præmiſsis iuſtitia mediante aſsiſtatis, ac auxilium
& fauores opportunus præbeatis , vos in præmiſsis,
taliter gerentes,vt apud nos , & ſedem eandem non
immerito commẽdari valeatis. Datum Romæ apud
ſanctum Petrũ ſub annulo piſcatoris, die decimaſe-
ptima Nouembris, M. cccccxiij.pontificatus noſtri
anno primo. Hæc ibi.Et fuit dictum breue regiſtra
tum dicta die quarta Februarij.in regiſtris curiæ an-
ni illius per magiſtrũ Raymundum Michaëlis Gre-
farium,& ſecretarium regiũ dictæ curiæ , ea quibus
reſultat iudices regios ſine ſcrupulo conſcientiæ co-
gnoſcere poſſe de tali poſſeſsione,poſtquàm ſummi
pontifices qui poteſtatem ſuper hoc diſpenſandi ha-
bent , ſcienter hoc tolerarunt tanto tempore, quin-
imò approbarunt vt videtis.] Et id idem faciunt de
actionibus realibus pro re immobili prophana intẽ-
tatis cognoſcendo inter clericos,& laicos. Aliqui ta
men iudices honeſtius(vt dicunt)procedendo ad fru
ctus eos non condemnant.Sed quod ad reſtitutionẽ
eorundem per captionem temporalitatis conſtrin-
gentur ordinant,quod idem eſt in effectu.Cùm cõ-
pulſio præſupponat , & includat condemnationem
præcedere.l.ſed cùm nulla. vbi plenè nota.ff.de re iu
40 dica..& l.prima.C.de executione.rei iudic.Quo†caſu ap-
pellatione temporalitatis virorum eccleſiaſticorum
non veniunt bona eorum mobilia nec capi poſſunt,
licet temporalia ſint , qualia ſunt vtenſilia domus,
quæ ſequũtur perſonam,nec etiam capi poſſunt fru-
ctus decimales,vel primitiales, aut oblationes ſuarũ
eccleſiarum & beneficiorum : ſed capi tantùm poſ-
ſunt bona eorum immobilia temporalia,quæ(vt ſu-
prà dixi) ſunt Cæſari ſubdita , & conſequenter fru-
ctus & prouentus illorum, ſuper quo vltra ius com-
mune habetis ordinatiões regias nouiter factas ma-
lè obſeruatas, præſertim domini noſtri regis Caroli
octaui nũc regnãtis, ſuper reformatione iuſtitiæ pa-
triæ linguæ occitanæ factam , in menſe Septembris
anno domini M.ccccxc. quam malè ſeruant nonnul
li officiarij peiores dæmone:quia quoties eis mãda-
tur capi alicuius eccleſiæ maximè vacantis tempo-
ralitas,& fructus temporalitatis eccleſiæ, aut epiſco-
patus, capiunt , imò rapiunt omnia mobilia,& fru-
ctus nedum rerum immobilium temporalium , ſed
etiam decimas, & quæcunque ſpiritualia emolumen
ta contra mentem iuris,& principis reſcribentis , ac
intentionem eiuſdem in dicta ordinationẽ liquidè
declaratam.(Additio.) Hanc ordinationẽ reperietis
in libro ordinationum regiarum cameræ inquæſta-
rum curiæ Parlamenti Toloſæ, folio clxx. verſo.
Quæ fuit ex poſt per alias patentes literas regias ex-
tenſa per totũ reſortum curiæ parlamẽti.(Additio.)
Hanc opiniunẽ reperietis in libro regiarum ordina
tionum cameræ inquæſtarum parlamenti Toloſæ,
41 folio clxxix.verſo.in fin. Plus†obſeruatur : quia ſi
clerici in poſſeſſorio rerum ſuarum, aut beneficiorũ
litigent,aut in rei vẽdicatione prophanorum, & ca-
lumniati fuiſſe, aut in lite tergiuerſari , vel diffugia
commiſiſſe,vel exceſſus odio litis pendentiæ,vel ali-
quid attentaſſe reperiantur , iudices ſeculares cauſæ
principalis eos in emẽda cõdemnabunt pecuniaria.
Pro qua res immobiles eorum ſayſiunt, & ad manũ
regiam ponunt, donec ad plenam ſatisfactionem di
centes hæc omnia dependere ea realitate regi ſubdi-
ta,& poſſeſsione, de qua cognoſcere aſſueti ſunt , &
42 iudices capaces exiſtunt. Et † aliquando in defectu
veræ temporalitatis contra dictam ordinationẽ re-
giam, & iuris communis ſtatuta fructus capiunt be-
neficiorum,& eccleſiarũ clericis cõmiſſarum: quod
fieri non debet , etiam ipſis exiſtentibus non ſoluen
do.l.ſtipendia.C.de executione.rei iudic.vbi ſtipẽdia mi-
litum ſecularium capi non debent etiam pro re iudi-
cata. cùm poſsit aliis rationibus exequi, rem iudica
tam. puta in rebus patrimonialibus,vt dicit gloſ. in
l.commodis.ff.de re iudicata. & Bartolus in l.à diuo
Pio.§.exequuntur.illo eodem titu.& Alexand.ibi.§.
in venditione. Vel dicatis , ſi poſsit aliis rationibus
exequi.puta officium,& auxilium iudicis eccleſiaſti-
ci implorando,qui vices ſuas tenetur impendere, vt
ſententia iudicis ſecularis ſuum per cenſuras eccle-
ſiaſticas ſortiatur effectum.Sicut econtra tenetur iu-
dex ſecularis in ſimilibus iudices iuuare eccleſiaſti-
cos.ca.j.de offi.ordi.& c.fi. de re iudi.lib.ſexto. Vtra
que enim poteſtas per aliam iuuatur , cano. cùm ad
verum.xcvj.diſtinct. Et fit honeſtius,& in foro con
ſcientiæ ſecurius.facit can.princeps ſeculi.xxiij.quæ-
43 ſtio. v.Tamen †ex regni conſuetudine executio ſen
tentiæ vel inſtrumenti continentis hypothecam , fit
etiam contra monachum in ſua temporalitate,& ſe-
cundum aliquos in ſolis fructibus pendentibus:quia
ſi eſſent à ſolo ſeparati,dicerentur bona mobilia,pa-
riter executio fieri poſſet etiam in ſeparatis à ſolo,
& in redditibus , etiam nondum ſolutis vel receptis,
ſecundum Manſuetum tit.de execu.§.item executio
poteſt fieri aduerſus monachum. Et ita ſeruatur per
text.in c.peruenit.de fideiuſ. vbi etiam non facta diſ
cuſsione bonorum patrimonialium mandatur exe-
cutio fieri in fructibus beneficij,& ita tenet ibi gloſ.
penul.Ioan.Andr.Anto.de Butr.Card. & Imo.licet
alij contra per dictam l.ſtipendia. ſed præcedẽs opi.
44 quòd †recta via fructus beneficij capi poſsint,com-
muniter practicatur.Et ratio poteſt eſſe,quia cùm in
hoc regno viri eccleſiaſtici tenere non poſsint bona
temporalia immobilia ſine mortificatione,& diſpẽ-
ſatione regis,quæ difficiliter obtinetur.l.apud Iulia
num.aliàs incip.Iulianus.§.fi.ff.de lega.j.vt infrà la-
tius dicetur in v.deciſio. Et eorum mobilia ſciliter
occultari poſſunt.Satis notorium eſt eos in bonis ſe
cularibus non eſſe ſoluendo. Et ſic illorum non eſt
neceſſaria diſcuſsio,ſecundum gloſſ.in l.decem.ff.de
verbo.oblig.vbi Bar.& in l.fi.ff. ſi certum pet. ſecus
eſt in militibus ſecularis militiæ , qui feuda tenere
poſſunt,& cætera temporalia, quæ priùs debent diſ-
cuti,quàm capiantur publica eorum ſtipendia, vt d.
l.ſtipendia.Præterea diſcuſsio , & ordo ille ſeriatim
agendi,ſunt iure ciuili pro quadam ſolennitate indu
cta,quæ eſt de apicibus iuris,ſecũdum glo.ſingulari
ter ſuper verbo,actum eſt.in l.ſi mancipium,quam
ibi ſequitur Bal.in ſuis apoſtillis.ff.de euic. & Iaſon
in §.item ſi quis in fraudem.verſic.iiij.limitatur.in-
45 ſtit.de actio.Quæ†quidem ſolennitas & iuris apices
iure iſto canonico,ſecundum quod eſt de beneficiis
eccleſi

eccleſiaſticis iudicaudum,nõ conſiderantur, nec ſer
uantur, ſed ſola facti veritas, & ſimplex æqualitas.
cap.dilecti.de iudic. Vnde de aliorum bonorum diſ-
cuſsione non diſputatur:ſed tecta via ad fructus be-
neficij,qui ex ſe patent,deuenitur, vt dicto c.perue-
nit.vbi talis diſcuſsio non requiritur,per illum test.
Et ſi ſuppleretur eſſet diuinare, quod eſt refugium
miſerorum.ſecundum gloſ.in l. filium quem haben-
tem.C.famil.erciſcun.quia d. lex ſtipendia. in qua ſe
☞ fundant, loquitur in diuerſo caſu, vt dixi. [Iuris
apices minus cnnſiderantur in foro conſcientiæ, vt
plenè habetur ſuper verbo, *mortuo itaq; teſtatore*.j.lo-
quendo de ſententia Pilati contra Chriſtum lata,
quando quariò defecit.] (Additio.) Et ita fuit di-
ctum per Arreſtum curiæ Parlamẽti Toloſæ die vl-
tima Ianuarij, anno domini M.ccccxcviij. pro An-
tonio Delherni loci de Rapiſtagno actore cõtra ma
giſtrum Stephanum Sacaley presbyterum priorem
de Roſſenaco, & archipresbyterum de Flanuhaco
Doctorẽ regẽtem in ſtudio Toloſano ratione ſum-
mæ mille ſexcẽtum librarum,de quibus pro ſuo fra-
tre reſponderat, & omnia bona ſua hypothecaue-
rat. Pro qua declarati fuerunt affecti,& hypotheca-
ri fructus prędictorum beneficiorũ, quos dictus de
Hereno actor leuaret vſque ad plenam ſatisfactio-
nem,reſeruata dicto Sacaley congrua portione iux-
ta iuris formam. Prætereà vltrò procedunt ſecula-
res,quia clericos coram eis litigantes in caſibus per-
miſsis,& conſuetis ad ſatisfaciendũ aduocatis, pro-
curatoribus,notariis,proceſſuum relatoribus, & cau
ſarũ ſolicitatoribus pro laboribus, quos taxant,co-
gunt, ac adſtringunt. Quia talia acceſſoria, & ſimi-
lia naturam ſequuntur principalis. Præſertim vbi
ſine illis principale tractari nõ poſſet, nec expediri.
l.ſecunda.ff.de iuriſdict.omnium iudic. facit l. quo-
46 ties.C.de iudic. †Cognoſcunt etiam iudices ſecu-
lares cõtra clericos de actionibus mixtis,ſicut de hy
pothecaria actione, vt dixi: & de actionibus fami-
liæ erciſcũdę,communi diuidundo,& finium regũ-
dorum, pro rebus prophanis competentibus inter
eos.de quibus in §.item mixtæ. Iuſtitutio.de action.
quia non ſunt merè perſonales, ſed mixtæ, tam in
rem,quàm in perſonam,vt ibi. De quibus nõ loqui-
tur prohibitiuè dicta ordinatio regis Philippi, ſed
47 potius permiſsiuè. †Argumento ſumpto à contra-
rio ſenſu,quod eſt fortiſsimum.l.prima.ff.de offic o
☞ eius cui manda.eſt iuriſdictio. [Hoc tamen intelli-
gitur maximè, vbi ſunt plures contendentes, quo-
rum vnus eſt clericus: quia tunc contractabitur co-
ram iudice ſeculari,per l.primam.ff.de quibus rebus
ad eundem iudicem eatur ratione connexitatis cau-
ſæ, ſecundum gloſſ.ibi,quia conſortes & coniuncti
ſunt.l.nulli.C.de iudi.& etiam ratione reconuentio-
nis,quia quilibet eſt actor & reus,agit & cõuenitur.
l.in tribus.ff.de iudi.ideo eidẽ iudici cognoſcere per-
tinet.iij.quæſtio.viij.can.cuius in agendo.& l. cùm
Papinianus.C.de ſentẽ.& prętereà ratione vitandæ
abſurditatis.nam aliàs contingeret, quòd vnus ali-
ter iudicaret, quàm alius,vt dicta l.prima. Et vt ſu-
prà fuit tactum in his ſententia plus datur fundo,
quàm perſonis: & ita tenet etiam dominus Auffre-
ri. in dicta ſecunda regula. xv. fallentia. in repetit.
ſupradicta.] Et prædictam opinionem, quòd pro
re propbana immobili poſsit eccleſia ac clericus in
actione reali etiam merè petitoria trahi coram iudi-
ce ſeculari,tenet Ioannes Fab.in §.itẽ ſeruiana. In-
ſtitutio,de actio. Et licet contrarium tenuerint Ar-
chidia.in c.j.de cleri.coniugat.libr.vj. Panormit. &
Fely.in cap.qualiter & quando.verſi.quæro,quia de
iudic. & idem Panormitan.in c.eccleſia ſanctę Ma-
riæ.verſicu.venio ad ſecundum.de conſtitut. Petrus
Iacob. in arbore ſucceſsio. regni Franciæ. Ioannes
de Platea,in l.viros.verſi.ſed tu dic contra. C.de pa-
latin.ſacra.largit.lib.xij.& Bald. in cap. ij. ad finem.
48 de iudic. †ſubiungens hoc conſuetudine introduci
non poſſe, ſcilicet quòd clericus in reali poſsit corã
iudice laico trahi. tamen idem Bald.in authenti.cle-
ricus. C. de epiſcopis & clericis. dicit in hoc regno
Franciæ primum opinionem ſeruari, ſcilicet quòd
conueniri poſsit, licet malè ſecundum eum. Facit
pro hac opinione,quod dicit idem Bal.in c.cùm ve-
niſſent.de eo qui mit.in poſſeſ.cauſa rei ſeruandæ.v.
colum. Idem in effectu tenet Ioan. Fab.in dicto §.
item ſeruiana. dicens prælatos regni Franciæ prohi-
49 bitos eſſe cognoſcere de actionibus realibus, †& ſic
cognoſcere non poſſunt, ſecundum eum de actione
hypothecaria,quę merè perſonalis nõ eſt,ſed miſta,
ſeu in rem ſcripta.l.cùm notiſsimi.C.de pręſcriptio.
xxx.vel xl.annorum.Per quam non tenditur niſi ad
poſſeſsionẽ rei hypothecatæ creditori tradẽdam, ad
fines eam retinẽdi,donec ei ſolutum fuerit debitum,
vt dicto §.item ſeruiana. & idem concludit ipſemet
Ioan.Fab.in authen.ſtatuimus.C.de epiſ.& cle.& in
§.fi.Inſtit. de ſatiſda. vbi dicit,quòd quicquid ſit de
iure communi,ſcit ipſe,quòd Cardinales & epiſcopi
in regno Franciæ trahuntur pro realibus ad forum
ſeculare.& ita ſeruatur in practica,ſecũdum Maſue-
rium titu. de remiſsio.§. item ſi presbyter. Ita quòd
clericus coram laico tenetur in talibus reſpondere,
nec fiet remiſsio ad eccleſiaſticũ: ſed cauſa retinebi-
tur,vt latiùs infrà dicam. Trahuntur enim etiã præ-
lati in foro ſeculari, vbi etiam defenſiones recipiũt.
Vnde cùm ſit ipſe de regno, leges regni impugnare
non intendit. Hæc ille. Videatis Guidonem papam
quæſt.lxxvij.& quæſt.lxxix. Et ita conſuetudine ſer-
uatur, imò anno domini M.ccclxxxv. xiij. Septem-
bris fuit Arreſto Pariſiis dictũ, quòd epiſcopus Ca-
bilonenſis non erat recipiendus, quòd in eius curia
ſpirituali cognoſcere poſſet de actione reali. Et con-
demnatus ad ceſſandum decætero ab impedimentis
per eum ſuper hoc factis: tamen fuit releuatus ab e-
menda, quam aduerſus eum petierat procurator re-
gius,& etiam procurator ducis Burgundiæ,eò quòd
de talibus cognouiſſet,& etiam ab expenſis erga eũ-
☞ dem ducem,& ex cauſa.[De quo etiã meminit do-
minus Auffrerius in ſuo Arreſtorum tractatu capit.
xv.] Et dum contrarium tenentes dicunt, quòd bo-
na clericorum ſequuntur perſonam,quæ ſoli epiſco-
po ſubeſt,certè hoc verũ eſt in rebus mobilibus, ſed
immobilia principi ſubſunt ſeculari, vt dicto c. quo
iure.viij.diſtinct.& in c.ſi quæ cauſæ.§.his ita reſpõ
detur.xj.quæſt.j. ibi, clerici ex officio ſunt epiſcopo
ſuppoſiti, ex poſſeſsionibus autem prædiorum ſunt
imperatori obnoxij &c.facit tex.in cap.ſi de morte.
xxiij.quæſtion. viij. vbi dicitur epiſcopos,& cæteros
eccleſiæ prælatos leuitica portione,id eſt,ſola ſpiri-
tualium rerum,vt decimarũ,& ſimilium,contentos:
nihil habere commune cum ſeculi principibus: quia
cùm temporalia penitus abiiciunt eorum occaſione
legibus imperatorum obnoxij non tenẽtur. Et à cõ-
trario ſenſu vult, quòd ſi temporalia haberent,legi-
bus & iuriſdictioni imperatorum eſſent ſubiecti, vt
ibi dicit text.in capit. tunc ſequenti. facit capit.can-
ſam.ij.qui filij ſint legiti.ibi,nos attendentes. quòd
ad regem

ad regem pertinet, non ad eccleſiam, de poſſeſsioni-
bus iudicare, ne videamur iuri regis detrahere, qui
ipſarum iudi:iũ aſſerit ad ſe pertinere, &c. Pro hac
50 parte facit text.in c.verum.in fi.de foro cõpe. †Nec
ſine cauſa dicit text. in c.ſi epiſcopus.a vi.j.diſt.quòd
epiſcopus tenens temporalia per metropolitanũ vo
catus, & ab alio latere per regem, debet regi obedi-
re.facit tex.in can.de rebus.xij.quæſt.ij.ibi, prius cõ-
ſulatis principem &c.facit text.in cap. paſtoralis. §.
cùm autem, ibi, à rege vel archiepiſcopo euocari. de
offi.delega.ſumpto argumento ab ordine literæ. Vi-
deatis glo.in can.reprehenſibile.xxiij.q.viij.in verb.
orationibus.in fi.vbi ſentit ꝙ epiſcopus tenẽs feudũ
regale.debet prius obedire regi, quàm papæ. Pro quo
facit text.in can.ſi in mortem.cad.cau.& q.gloſſ.In-
nocen.Panormit.& cæteri in cap.cùm parati.de ap-
51 pellationibus. Rex †enim præfertur, & præſidet qui-
buſcunque prælatis feuda tenentibus ab eo, ſecundũ
Panormitanum in dicto c. verum. maximè rex no-
ſter Frãciæ, qui oleo ſacro vnctus eſt cœlitus demiſ
ſo in perſona Clodouei Protochriſtiani regis, vt vi-
52 diſtis in verbo, *Duas habens filias.* Ita † quòd locum
habet in eodem capitulo, ſolitæ. de maio.& obed.de
quo murmurant plures contra ſeculi principes præ-
cedentes epiſcopos, & cardinales ab eis feuda tenen
tes, eoſque præcedere cupiẽtes, quod fieri nõ debet,
vt videbitis in tertia deciſione. Sed prius feuda di-
mittere deberent, & poſtea vterentur priuilegio di-
cto capit.ſolitæ. aliter feuda retinendo dominos ſe-
qui tenentur, & eis obedire. Ex quibus omnibus iu-
ſtificatur ordinatio generalis regia nõ ſine ratione,
per Ludouicum vndecimum domini noſtri regis ge
nitorem, Anno Domini milleſimo cccclxxv. facta.
Quòd omnes archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & cæ
teri dignitates in ſuo regno tenentes, & conſequen-
ter feuda regalia, infra quinque menſes ad ſua redi-
rent beneficia, cõtinuam ibi reſidentiã facturi ad di-
uinum ſeruitiũ continuandũ, & ipſum regẽ ꝓ bono
regni, & reip. cõſulendum, ſub pœna priuationis feu
dorum & tẽporalitatis beneficiorũ. (Additio.) Hanc
ordinationẽ ſeu mandatũ regium reperietis in libro
ordinationum regiarum cameræ inquæſtarum Par-
lamenti Toloſæ, fol.claiiij. Or cùm, vt ex prædictis
apparet, iurium ad materiam faciẽtium intellectus
reddatur propter diuerſas opiniones aliqualiter du-
bius & obſcurus, potuit generalis regni conſuetudo
ea iura interpretari, quòd clerici in realibus tenean-
53 tur coram iudice ſeculari reſpõdere. Imò †prohiben
tur laici per officiarios regios in talibus, & etiã per-
ſonalibus actionibus prorogare iuriſdictionem epi-
ſcoporum & cæterorum eccleſiaſticorũ ſub pœna,
ſi cõtrarium faciant, & ita conſuetudine obſeruatur,
ſecũdum Ioan.Fab.in l.ſi qui ex conſenſu.C.de epi-
ſcop.audiẽ.quod etiam fieri poteſt de iure, ſecundũ
Bartolũ in l.prima.§.& poſt operis.ff. de noui.ope.
54 nuntia. Et ad hoc facit, †quia quicunque ſub iura-
mento fidelitatis eſt de iuriſdictione alicuius, nõ po
teſt prorogare iuriſdictionem in alterum iudicem,
dominum, vel populum, niſi domino ſuo conſentiẽ-
te ſecundum gloſſ.quam Baldus allegat, [Idem di-
citur infrà dum concludit hanc Franciæ conſuetudi-
nem de clericis in foro ſeculari cõueniendis non ex-
tendi ad actiones perſonales.] & ſequitur dicta etiã
nota.in l.decernimus.C.de ſacroſanctis eccleſiis.pri
ma colum.verſic. Sed nunquid populus. Et in regno
Franciæ omnes ſunt homines regis debentes ei fide
litatem. & ſic prorogare nõ poſſunt iuriſdictionem
55 in alium. †vnde ſupradicta conſuetudo toleranda vi
detur, cùm mixtim proceſſerit ex promiſcuo tã cle-
ricorum, quàm laicorũ vſu, papa ſciente & tolerã-
te. Vnde talis conſuetudo excuſare videtur à pecca-
to ſecũdum glo.in dicto capitulo, gratia. de reſcri.li-
bro ſexto.& Panor.in c.cùm à nobis. in fine.de de-
cimis. ne tanta multitudo damnetur, vt in ſimili di-
cit Panor.in cap. in aliquibus.in fine. illo eodem ti-
tu. vbi conſuetudo non ſoluẽdi decimam excuſat à
peccato non ſoluentes. Sic etiam in caſu noſtro. Per
ea quæ notantur decidit Panormitanus in ca. Deus
qui eccleſiam.ij.col, de vita & honeſtate clericorum.
Præterea quoties iura ſunt varia vel obſcura, ſtandũ
56 eſt, vt dixi, conſuetudinariæ interpretationi. †Quia
conſuetudo leges interpretatur, & doctorum opinio
nes præeligit.l.ſi de interpretatione.ff.de legi. ſicut
in caſu noſtro, in quo variæ ſunt doctorum opinio-
nes, & iura aliqualiter obſcura, vt patet ex prędictis.
Quo caſu minimè ſunt mutãda, quæ interpretatio-
nem certam ſemper habuerunt.l.minimè. ff.de legi-
57 bus. Et †maximè quia multi fuerunt ſummi pontifi-
ces de iſto regno oriũdi, & inter cæteros Benedictus
duodecimus de ciuitate noſtra Toloſæ oriundus, or-
dinem Ciſterciẽſis in monaſterio de Valbona pro-
feſſus, Clemens quintus Vaſco, anteà Burdegalenſis
epiſcopus, Clemens ſextus, Innocentius ſextus, Gre
gorius vndecimus Lemouicẽ. pariter Vrbanus quin-
tus, Gaballitanus, & Ioannes xxij. præſentis vrbis
Caturci oriundus, & huius vniuerſitatis fundator.
Qui omnes talẽ vſum ſciebant, aut ſcire (cùm eſſent
de regno oriundi) præſumebantur & tolerarunt: &
non ſine cauſa etiã iure iſto canonico & eccleſiaſti-
co fundata: quia ſciebãt res temporales immobiles
naturaliter eſſe regi, & principi ſeculari ſubditas,
& nõ papæ, nec eccleſiæ. vt dicto c.quo iure.& aliis
58 iuribus ſuprà allegatis. Quæ †conditio, & natura re-
rum fuit cauſa, quòd coram ſeculari poteſtate tractẽn-
tur, de quibus tanquã vilibus, eccleſia circa ſpiritua-
lia & maiora, & ſic digniora dietim occupata curare
nõ debet, ſicut de gladio materiali nõ ſe intromittit
propter eius vilitatem, & naturalem cõditionem. Et
hoc quod dicit tex.ad propoſitum, nota.in authent.
clericus.C.de epiſc.& cle.in princ.ibi, Quòd ſi na-
tura cauſæ, vel alia ratio faciat, vt negotium apud
eum (ſcilicet epiſcopum) propter naturam rei decidi
non poſsit, per ciuilem procedat iudicem &c. Et ſi
aliud non eſſet, ſola cõſuetudo (vt dixi) ſufficeret, ma
ximè per eccleſiam tãdiu tolerata. Et ita ſeruatur in
Francia. ſecundum Bal. ibi, volentem, quo ad ius fo-
ri inſpiciendam eſſe naturam cauſæ, per illum text.
vbi etiã reprobat exempla gloſ.quæ videntur extor-
ta, nec cõuenire illi literæ, ſecundum eum, viſa gene
59 rali cõſuetudine tolerata. Quæ †tolerantia ſuperio-
ris vim habet diſpẽſationis & approbationis. vt vidi-
ſtis: maximè cùm talis tolerantia iuſtã habuerit ori-
ginẽ, propter bonum & iuſtum regimen Franciæ re-
gum, & ſeruitia ipſorum erga ſedem apoſtolicam, vt
infrà dicam. Quæ fuerunt cauſa iuſta eos tolerandi,
imò licentiandi in his & maioribus, etiam vbi iure
cõmuni eſſent prohibita, vt ſingulariter à ſimili deci
dit Bal.in l.decernimus.C.de ſacroſanc.eccle.verſic.
Sed nunquid populus &c. facit quod no. Io.Andr.in
addi.Spec.titu.de præben.§.reſtat.vbi dicit regibus
in tam antiquato iure deferẽdum. pro quo facit text.
in dicto c.cauſam quæ.vbi papa detulit regi, & ſcie-
bat papa talem cõſuetudinem quam tolerauit. præ-
ſertim de rege Franciæ, qui ſemper fuit & eſt ſedu-
lus

60 lus eccleſiæ Romanæ pugil. Similiter † fuerunt
Chriſtianiſsimi Francorum reges eccleſiæ Chriſti
& libertatū continui zelatores, præſertim Pipinus,
Carolus magnus eiuſdem filius, & beat⁹ Ludouicus
qui talia ſi reproba fuiſſent, in eccleſiæ præiudicium
(pro qua nec bonis, nec perſonis propriis pepercerunt,
ſed illius tutores ſemper fuiſſe, & eſſe velle gloriabantur)
in æternū non toleraſſent, nec peccato ſe
inuoluiſſent, ſi iuſta ratione nobis fortè occulta, nec
curioſè amplius perquiréda, moti nō fuiſſent. Cùm
ſanctiſsimi fuerint atque doctiſsimi, & per eccleſiā
quam poſſetenus iuuerant, & auxerant, canonizati.
Vnde cùm iuſtiſsimè & laudabiliter vixerint, & in
memoria æterna requieuerint, præſumendum eſt
eos tali conſuetudine vtentes, ſuiſque relicta poſteris,
non caruiſſe fundamento expreſsi aut taciti priuilegij,
ſaltem ex vſu Gallorum. & ſcientia papæ reſultantis.
Quod, quia ex Deo eſt, nemo vnquam diſſoluere
potuit, ꝓut Gamaliel Iudæis de Chriſto, &
ſuis operibus reſpondit, Actuum quinto capitulo. Si
inquit, ex hominibus eſt conſilium hoc aut opus
diſſoluetur: ſi verò ex Deo eſt, non poteritis diſſolue
61 re. Ad † cuius & aliorum multorum priuilegiorum
iuſtificationem, aliàs ſufficeret fama cum vſu
immemoriali, licet aliàs non conſtaret de illis. Vide
62 mus † etiam, quòd rex Franciæ beneficia confert eccleſiaſtica
& præbendas in pluribus ſui regni eccleſiis,
vt in ſancta Capella Pariſienſis & Bituricenſis.
De qua plenè Dominicus & cæteri in capitulo ſecū
do de præbēdis. libro ſexto. Et plura alia in eccleſia
Dei habet mirabilia priuilegia ratione fundationis,
aut priuilegij à Papa conceſsi in perſona Caroli ma
gni intuitu ſeruitiorum propriorum, & paternorū
eccleſiæ impenſorum cōtra tyrannos, ſemper enim
fuerūt Franci reges pro eccleſia Dei inuictiſsimi pu
63 giles. Et † inter cæteros duo. Primus tempore Stepha
ni Papæ fuit Pipinus contra Gryfirum Aquitaniæ
ducem ſacerdotum prouētus ſibi vſurpantē, de quo
ſuprà vidiſtis. Prætereà & cōtra Aſtulphum. [Fortè
eſt ille contra quem Stephanus Papa proceſsit, cò
quòd vxorem occiderat, de quo in can. admonere.
xxxiij. quæſt. ij.] Longobardorum regem, quem cum
ſuo exercitu fudit, & dominia per eum occupata in
Italia eccleſiæ Romanæ (cuius erāt) reſtituit, illiusq;
tyrannidem deleuit, ꝓout diuina viſione Euangeliſta
præuiderat Apocalypſis xiiij. vltra medium ibi,
Et vidi, & ecce nubem candidam. Per quā ſecundū
Lyram, ibi intelligitur regnum Franciæ moribus, &
fide præ cæteris candidum, de cuius nitore, & excel-
lētia pulchrè diſſerit Ioan. de Terra rubeo in prælu-
dio ſuo in librū ab eo compilatū, qui vinea eccleſiæ
nuncupatur. Et ſuper nubem ſedentem, ſcilicet Pipi-
num Franciæ regem, Habentem in capite coronam
64 aureā. Nam † reges Franciæ corona aurea coronan
tur, & pariter reginæ, de quibus coronis per Philip-
pum Pulchrum Franciæ regem renouatis, & per Lu
douicum Hutinum eius filium abbati ſancti Diony
ſij Pariſienſis commēdatis, quas ego vidi in theſau-
ro regio in Dionyſiano cœnobio repoſito. Gaguin⁹
libro vij. capit. v. ſic dicit, Fecerat Philippus Pulcher
aureas coronas treis, gēmis multi pretij ornatas, eas
Ludouicus Hutinus in cœnobio diui Dionyſij tranſ
tulit, vt ad coronandos deinceps reges reginâſq; re-
ponerentur. Quas Matthæus abbas, & eius monaſte
rij cœnobitæ receptas ſeruare chirographis datis cō
promiſerunt. Hæc ille. Et in manu ſua, id eſt, pote-
ſtate ſua, Falcem acutam, id eſt, exercitum ſummè
bellicoſum, per quē Pipinus multas magnas habuit
victorias, maximè ꝓ eccleſia Romana contra dictū
Alphonſum regem. Et alius Angelus, ſcilicet Papa
Stephanus, exiuit de templo, ſcilicet Romanæ eccle-
ſiæ. Clamans voce magna, id eſt, deprecās ex magno
affectu. Ad ſedentem ſuper nubem, id eſt, Pipinum
regem. Mitte falcem tuam & mete, ſcilicet dirigendo
exercitus tui potentiam contra Aſtulphum tyranni-
zantem. Quia venit hora, vt metatur, id eſt, vt eius
tyrannis per tuam potentiam tollatur. Quoniam
aruit meſsis, id eſt, ipſe Aſtulphus, & exercitus obdu-
rati ſunt in ſua iniquitate. Et miſit, qui ſedebat ſuper
nubem, falcem ſuam in terram. Nā Pipinus valida
manu intrauit Italiam, & meſſuit terram: quia cōtra
Aſtulphū viriliter pugnauit, & beato Petro reddere
compulit, quæcunque ſui iuris erant. Hæc Lyra ibi,
65 † paucis exceptis. De quo Gaguin⁹ alleg. c. iiij. Retri
butionem Pipini etiam complectens ſic dicit, Per id
tempus Stephanus ſecundus pontifex Romanus vr-
be egreſſus Cariſiacum ſe ad Pipinum cōtulit: Pipi-
numq; in regem Francorum ſacrauit. Cauſa profe-
ctionis fuit, Aſtulphus Longobardorū rex, qui gra-
uiore tributo Romanos ꝓmebat, indicto cuiq; Ro-
mano capitali cenſu atq; annuo. Pōtifici propterea
ſuppetias ferre Pipinus pollicetur: Stephanus autem
vt regi gratificaretur Pipino, benedixit ei, & poſteri-
tati eius, atque q temeritate aliqua aduerſus Frācos
bella mouerent communione Chriſtiana interdixit.
Hæc ille. Hic Aſtulphus tandē à fulgure percuſſus,
66 vita extinctus eſt, ſecundum chronica. Hoc † pro-
fectò tempore cùm Stephanus ad Pipinum regem in
Franciam veniſſet dedicatum fuit à Chriſto Figia-
cenſe monaſterium ſummè deuotum, præſentibus in
villa Figiaci huius diœceſis Caturcenſis, Stephano
Papa & Pipino rege, q cauſa ſacrandi eccleſiā vene-
rant, in craſtinū conſecrationis officiū celebraturi:
ſed cùm de mane eccleſiam intrare ſtatuiſſent, eam
nube denſiſsima coopertā viderunt, totum monaſte
rium circuente & cooperiente, donec expleto cōſe-
crationis munere, quòd nubes euanuit. Vnde eccle-
ſiam intrantes veſtigia iam conſecratæ baſilicæ vide
runt, & voce clara id à Chriſto factum fuiſſe audie-
runt, & reuerſi ſunt. Ob quod beatiſsimus pontifex
omnibus ea die, ſcilicet quinta menſis Nouēbris an-
no domini D.cclv. verè cōfeſsis & pœnitētib⁹, Cœ-
nobium iſtud viſitātibus, plenariā perpetuò indulgē
tiam conceſsit, vt latius in bulla manu propria pon-
tificis, & regis prædictorū ſignata continetur, quam
vidi in quadā conſultatione ſuper exemptione dicti
monaſterij facta. De qua tam miranda, quàm etiā di
uina conſecratione meminit faſciculus temporū de
tēpore illo loquens in hæc verba: Cœnobiū in Ca-
turcenſi territorio dedicatur à domino præſente Ste
67 phano Papa, & Pipino rege. Secundus † pugil pro
eccleſia Romana tēpore Adriani primi ſummi pōti-
ficis fuit diuinus ille Carolus magnus dicti Pipini fi-
lius, q poſt reductas Aquitaniæ, quā idē Pipinus pa-
ter eius ſubegerat, & vaſtauit, poteſtati ſuæ prouin-
cias. Adrianū primū, atque Leonē tertiū eius ſucceſ-
ſorem Romanos Archipræſules imperio pulſos in
ſtatū priſtinū reduxit. Quamobrem imperiū prome
ruit, quod in eius perſona fuit de Græcis primò in
Francos, & deinde in Germanos trāſlatum, vbi ad-
huc eſt, ſecundū gl. in verb. Francorū. in can. ego Lo
douicus. in fi. lxiij. diſ. cultūque Dei & eccleſię aucto
ritatē poſſetenus auxit, & ſui deinceps ordinia ſuc-
ceſſores Chriſtianiſsimi Francorū reges, quē pariter
Ioannes

Ioannes ſanctiſsimus in ſua Apocalypſi præuiderat
eccleſiam ſanctam liberaturum allegat. xiij. capit.
68 ibi.Et † alius Angelus,ſcilicet Carolus magnus.Exi-
uit de templo, ſcilicet Nouionienſi, in quo corona-
tus fuerat.Habens & ipſe falcem acutam,id eſt,exer-
citum fortem , imò exercitu patris ſui Pipini fortio-
rem.Et alius angelus,ſcilicet Papa Adrianus. Exiuit
de altari.Ad quod acceſſerat pro miſſæ celebratione
vt vellet Deus eccleſiam protegere. Et clamauit vo-
ce magna,id eſt, affectu magno deprecans Carolũ,
vt ei ferret auxilium. Mitte falcem tuam acutam , id
eſt,exercitus tui potentiam. Et vindemia buttos, id
eſt,Longobardos,eorum auferẽdo potẽtiam. Quo-
niam maturæ ſunt vuæ eius,id eſt, Longubardi ſunt
deſtructione digni. Et miſit Angelus, ſcilicet Caro-
lus magnus. Falcem ſuam,id eſt,exercitus potentiã.
Et vindemiauit vineam terræ,ſcilicet auferendo po-
tentiam Longobardorum de terra Italiæ.Et miſit in
lacum iræ Dei magnum. Nam Deſiderium regem
deduxit captiuum. Et calcatus eſt locus extra ciuita
tem : quia regem cum vxore duxit in exilium extra
terram ſuã. Et exiuit ſanguis de corpore occiſorum,
ſcilicet ex multa Longobardorũ occiſione , quæ ter-
ribilis fuit , vſque ad frænos equorum : quia ex ſan-
guine occiſorum fræni milium Caroli fuerunt ru-
bricati,vt in talibus bellis fieri ſolet. Per ſtadia mil-
le ſexcenta.Nã fama huius victoriæ Caroli fuit lõgè
latèque diffuſa per quatuor orbis partes. Hæc Lyra.
ibi, Videatis glo. aliqualiter diſſonantẽ in c. venera-
bilem.de elect.de quo Gaguinus,libro iiij.c. primo.
69 Recepta,†inquit,vtraq; prouincia , ſcilicet Aqui-
taniæ & Vaſconiæ,Carolus cùm in Franciam venĩſ-
ſet, Adriani primi Romani pontificis legatos audi-
uit. His mandatũ erat petere à Carolo auxilium ad-
uerſus Deſiderium Lõgobardorum regem: quo op-
preſſore multa oppida vi, multa ſpontanea deditio-
ne à Romana eccleſia defecerãt. Legatis Carolꝰ re-
ſpondet ſe id curaturum ſubuenturúmq; beato põ-
tifici. Igitur miſsis ad Deſiderium nũtiis petit ab in-
iuriis deſiſtat,reſtituátq; ſummo ſacerdoti quæ ab-
ſtuliſſet. Atque vt imperata recuſanti Deſiderio Ca-
rolus paratiſsimus occurreret, collecto celebri exer-
citu,interim dũ legati mãdata peragunt, omnia quæ
ad bellum conueniebant comparat. Redeuntibus le-
gatis cognoſcit Carolus Deſiderium omnia hoſtili-
ter agere,paratum eſſe diſcrimen experiri. Non cun-
ctatus igitur copias ad Alpes progredi iubet. Occu-
pauerat Deſiderius anguſtias montium fortiſsimis
præſidiis,ſed cognito regis aduẽtu in plana mox ho
ſtis ſe recepit. Superatis iugis poſtquã Taurinũ Ca-
rolus peruenit,certior factus Deſiderium Vercellas
cum grandi exercitu profectũ eſſe , conuerſo in illũ
agmine Carolus Vercellas petit, vbi dimicandi pote
ſtate facta,fuſos ſuos cùm videret Deſiderius,Papiã
70 fuga ſe proripuit. †Locum vbi pugnatum eſt , pro-
pter interfectorum ſtragem,mortuariam incolæ ap-
pellauerunt. Fugiẽtem Deſiderium celeriter proſe-
cutus Carolus,cùm vrbem prima oppugnatione ca-
pere non potuiſſet , eam circunſiſtit, ne qua pateret
Deſiderio effugiendi via. Sed vbi cognouit Deſide-
rium plurima tẽtaturum prius quàm ſe dederet, Ca-
rolus relictis quibuſdam ad continuandam obſidio
nem fortiſsimis,& belli non ignaris proceribus, Ro-
mam viſendi Adriani cauſa profectus eſt. Inde Pa-
piam cõuerſus ciuitatem, Deſiderium vnà cum vxo-
re, & liberis in poteſtate accepit. Hic eſt Deſiderius
regum Lũgobardorum vltimus, à quo recuperatas,
quas Romano præſuli occupauerat vrbes, eccleſiæ
Carolus reſtituit. Addidit his Spoletum,atq; Bene-
uentum. Orta deinde apud Romanos ſeditione, qui-
dam magna auctoritate proceres in Leonẽ tertium
pontificẽ coniuratione facta, vrbe eũ expellunt, lin-
gua amputata, & excæcatũ, ſecundũ Lyram Apoca-
lyp.xvj. ſuper verbo, & ſecundus. Qua iniuria per le-
gatos ad Carolum relata, vltum ſe ire põtificis iniu-
riam rex reſpondit. Ratus ad dignitatem ſuam perti
nere Romanam ſedem tueri. Nulla igitur interiecta
mora in Italiam contendit, cuius aduẽtu compoſita
res eſt, coniuratis ſupplicio affectis, atq; ita Carolus
71 pontificem reſtituit. † Reſtitutori gratificaturus
Leo tertius ſacerdotum habito conſilio Carolum
octauo calendas Ianuarias, cùm Frãcorum regnum
tres & triginta anos adminiſtraſſet , Auguſtum ap-
pellat, gratum nomen Romanis, nec minus Italis o-
mnibus acceptum. Supra enim ccc. & xxx. annos cũ
imperij nomẽ Gothis omnia ferè occupãtibus inſue
tum penè eſſet: ad Carolum delatum eſſe nemo non
lætabatur, qui & virtute, & rebus geſtis imperio ido-
neus omnium iudicio erat, mãſuetiſsimus ad omnia
Carolus, in iure dicendo æquitatem , in gerenda re-
publica moderantiam obſeruabat, religionis in pri-
mis reuerentiſsimus cultor, ſacerdotes & clerum o-
mnem venerabatur. Quod teſtãtur ſynodi quinque
per Galliam eius præcepto habitæ : Maguntiæ vna,
Rhemis altera , Tertia Turonis, Cabillone quarta,
Quinta Arelatæ. In quibus clero leges , & debiti ri-
tus ordinati fuère. Cùm verò de rebus diuinis, & va
rio canẽdi genere ſacerdotes diſceptare audiret, pro
pterea quòd Ambroſianum illo tempore, atque Gre
gorianum morem promiſcuè clerus obſeruabat, ob-
tinuit , vt Gregoriano reliquus orbis, Ambroſiano
72 Mediolanenſis eccleſia vteretur. Plurima † tem-
pla extruxit , & ditauit. Et quæ diruta cognouiſſet,
ea mandauit per locorum ſacerdotes reſtitui , atque
inſtaurari. AEdes & palatia complura magno ſum-
ptu iactis fundamentis cõdidit, quæ teſtimonio ſunt
regiis , quibus ornatus erat , virtutibus. Sed illud
omnium maximum eſt , quòd nihil antiquius duxit,
quàm Chriſti fidem dilatare , & terminos proferre
Chriſtianorum. Cuius exemplum imitati omnes fe-
rè , qui ſecuti ſunt Francorum reges , magnis atque
excellentibus factis eum religioni, & fidei Chriſtia-
næ dignitatem conſeruarent, atq; ampliarent. Inter
quos Ludouicus primi Philippi regis filius fuit : de
quo Gaguinus libro vj. ca. primo, ſic dicit, Fuit equi-
dem Ludouico non ſegnis cura rebelles edomandi.
Bochardum enim Montiſmorentiani dominum ob
læſam diui Dionyſij libertatem in arce obſeſſum ad
ſe venire, & damna eccleſiæ illata cõpenſare coëgit:
Proëtum Montiacum præterea eius criminis partici
pem incendio caſtelli, quo ſe receperat affecit: ſubiũ
gens poſt pauca. Elbouẽ præterea Rauciacum , qui
Laudunẽſi & Rhemenſi clero frequentẽ vim infere
bat, ad pœnitentiam compulit. Pari quoque virtute
Leonetum de Magduno Aurelianenſem eccleſiam
turbantem compreſsit. Sic Thomam de Marla Ludo
uicus inſignem latronem, eccleſiam & clerum diris
factionibus affligẽtem furca ſuſpendit, vt eodem li-
bro c.ij. latè deſcripſit. Et de pluribus aliis per diſcur
ſum ſui operis , quod vtinam eſſet impreſſum. Ni-
hil † ergo mirum inuidis, atque detrectatoribus vide-
73 ri debet , ſi Chriſtianiſsimi appellati ſunt ad inſtar
imperatoris . qui ſic vocatur in epiſtola, inter claras.
in prin. C. de ſum. Trin. & etiam in can. eccleſię me ę
xcvij. diſt.

xevij.diſtin.& in l.iij.ff.de natali.reſti.vocatur ſan-
ctiſsimus.Itaque conſtat nullius gentis tanto labore
Romanis pōtificibus,& aliis prætereà per orbē Dei
miniſtris, & eccleſiæ paſsim fuiſſe ſubuentum. Hæc
Gaguinus,pro maiori parte natio certè eſt omnium
Gallorum admodum dedita religionibus, vt Cæſar
refert. [De quo plenè habetur ſuper verbo.*ſi abſq.*
liberis moreretur. ij. in materia pupillaris ſubſt. & iij.
requiſito eiuſdem.] libro vj. Commentariorum de
bello Gallico. Fuit autem Carolus ipſe ſi eius res tā
domi,quàm foris geſtas inſpicis,tantæ amplitudinis
& integritatis vir, vt poſteà neminē parem nedum
ſuperiorem Gallia habuerit.Hęc Iacobus Bergomē
ſis. [Vide quæ dicta fuere ſuper verbo, *Raymundus*
de Clera. poſt princip.] Subiungens Gaguinus, vbi
ſuprà. Quibus beneficiis vt pontifex gratiæ aliquid
74 repēderet,Carolū multis ornauit priuilegiis: †quo-
rum iſtud maximū fuit, donare eccleſias idoneis ſa-
cerdotibus poſſe,id à ſacerdotibus inueſtitura vulgò
appellatur,ſine qua eccleſiam(vel vt nunc loquimur
beneficium) nemo poſsidebat. Recipiebat enim à
rege,qui beneficium adepturus eſſet,annulum vel ſi-
mile quippiam argumentum, ſcilicet regiæ in eum
gratitudinis. Intereſt enim regum noſſe, qui maio-
res maximè eccleſias adminiſtrēt,quarum ipſi tuto-
75 res ſunt. †Adiectum priuilegio eſt, Romanum quo-
que pontificem ſine Caroli iuſſu eligi non debere,id
que in ſynodo aſsiſtentibus Romæ cl. tribus epiſco-
pis,atque abbatibus firmatum eſt.Hæc ille. De qui-
bus videatis tex.in cap.Adrianus.l.ij. & in cap.in ſy-
nodo.lxiij.diſtinct.vbi hiſtoria narratur eccleſiaſti-
ca.Et eſt bona gloſ.pragmaticæ in verbo,regaliæ.ti-
tu.de annatis, quæ dicit Bullam huius priuilegij eſſe
Pariſiis in theſauro regis.idem dicit glo.in cano.im-
perium.x.diſtin.& in can.conſilia ſacerdotum.xvij.
diſtin.de regibus Angliæ,& Vnguariæ refert Bald.in
l.reſcripta.circa medium.C.de precibus imperat.of-
feren.quòd præbendas conferunt in ſuis regnis. Vi-
deatis Aluaro.in titu.epiſcopum vel abba.feud.dare
nō poſ.v.col.& Dominicum in dicto cap.ij.de præ-
ben.lib.vj.pariter refert Specu.titu. de præben. in fi.
ſe vidiſſe bullatum priuilegium, quo imperator in
qualibet eccleſia Alemaniæ poteſt recipi facere vnū
76 clericum in canonicum. †Prædicto tamen priuile-
gio per primum Adrianum papam Carolo conceſ-
ſo,fuit ſponte & liberè renuntiatum in perſona Pa-
ſchalis papæ per Ludouicum dicti Caroli magni fi-
liū,qui pius dictus eſt,vt habetur in can. ego Lodo-
uicus.allegata lxiij.diſtinct. imò Adrianus ſecundus
fuit abſq; ſcitu dicti Ludouici ſeu legatorum ſuorū
electus,vt in cap.cùm Adrianus.eadem diſtin. Quā
electionē antedicti legati pariter & ipſe ratā,& gra-
tam honore pontificio ei exhibito habuerunt,vt ibi.
Ex quo patet veram non eſſe expoſitionem aliquo-
rum text. malè intelligentium Apocalyp. xx. dicen-
tium,quòd ad renuntiandum eccleſiæ dictum priui-
legium fuit Henricus quintus Imperator compulſus
per Calixtum papam,ſecundum quod fuerat ibi bea
to Ioanni reuelatum futuro tempore fiendum,quod
falſum eſt,nec tenetur ibi illa expoſitio per Nico.de
Lyra, imò (vt ex præmiſsis conſtat) longè diu antè
præfatus Ludouicus pius rex Francorum & Impera
tor,priuilegio eligēdi papam, aut intereſſendi in ele
ctione vel authoritatem præſtādi, renūtiauerat ſpō-
77 tè & liberè,vt dicto cano.ego Lodouicus. †Cæte-
ra autem priuilegia, quàm eligendi ſummum ponti-
ficem Ludouicus retinuit,vt dicto cano. ego Lodo
uicus.§.idémque.Sibi reſeruato & ſuis ſucceſſoribus
de conſenſu Romani pōtificis ſolo iure inueſtiendi
præſules per clerum electos, & quòd aliàs conſecra-
ri non poſſent, niſi per regem prius eſſent inueſtiti.
Loco hui⁹ inueſtituræ ſucceſsit ius regaliæ,quod re-
ges Franciæ adhuc habent hodie in epiſcopatibus
& præſulatibus,tūc regi Franciæ, quo ad illam inue
78 ſtituram ſubditis. †Id autem ius regaliæ appellatum
eſt, quod regibus ita peculiare eſſe Franci conten-
dunt, vt nihil magis ad ius regium pertinere poſsit,
ſecūdum Gaguinū,lib.vij.cap.iij.De quo iure rega-
liæ plenè habetur in cap.generali.de electio. libr.vj.
[De cauſa etiam proprietatis beneficiorum omniū
in regalia vacantium, & aliorum quorum collatio
pertinet ad regem,ſolus rex vel curia ſua Parlamen-
ti cognoſcit,& non iudex eccleſiaſticus.Et vacanti-
bus talibus eccleſiis,rex facit fructus ſuos, & confert
beneficia nō curata,quod rex habuit ab antiquo, &
ſic de iure ſatis videtur ſuſtētabile:quia potuit ei cō-
petere ex priuilegio cano.Adrianus. & cano.ego Lu
douicus.hic alleg.& in cano.in ſynodo.xvj.queſtio.
j.ſecundum Henri.& Panorm.in capitu.prætereà.&
cap.nobis.de iure patrona.& in cap.dilectus.l.iij.de
præben. vbi olim habebat collationem præbendarū
eccleſiæ Andegauenſis,& in capit.cùm inter.de con
ſue.cōtulit decanatum,vt patet in deciſa.Potuit etiā
ius iſtud competere ex compoſitione facta in fun-
datione beneficij per papam approbata, vt patet in
præbendis eccleſiæ Villæ nouæ prope Auinionem,
quas rex confert,& curia Parlamenti de ipſarum pe-
titorio cognoſcit. Facit dictum capit.nobis.& xviij.
quæſtio.ij.cano.Eleutherius. Vel potuit procedere
ex conſuetudine, aut præſcriptione cuius memoria
nō exiſtit, quæ priuilegio æquiparatur.l. hoc iure.§.
ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& capit.ſuper quibuſ-
dam.§.prætereà.de verborum ſigni.prouiſo tamen,
quia cum tali conſuetudine vel præſcriptio.concur-
rat fama priuilegij, aliàs nō prodeſſet laico, & inca-
paci.capitu.cauſam. vbi Panormita. de præſcriptio.
& dicto §.prætereà.& in c.cùm apoſtolica.poſt Io-
an.Andræ.ibi.de his quæ fiunt à præla.Ioā. Andræ.
& omnes in capitu.j.de præſcript.libro vj. Et in tali-
bus antiquatis iuribus deferendum eſt regibus,ſecū-
dum Ioan.Andræ.in addi.Specu.titu.de præben.ma
ximè, quia papa ſciens tanto tempore tolérauit,vn-
de his motus ordinauit rex Ludouicus xj.anno do-
mini M.cccclxiiij. atque declarauit,cognitionē col-
lationum beneficiorum in regalia vacātium,& alio-
rum quorum collatio ad regē pertinet,ſibi & ſuis iu-
dicibus,& nō alteri pertinere in petitorio, nec poſ-
ſeſſorio.plenè tetigit dominus Auffre. alleg. ij.in re-
gula. in xxv.fallen. Et ius iſtud ſeruatur in pluribus
eccleſiis Franciæ, & Caſtellæ, & Scotiæ, ſecundum
Hēricum in dicto capit.nobis.de iure patro.] Quo
iure in dictis eccleſiis regaliæ ſubiectis rex, ſecundū
aliquos, dat licentiam eligendi pontificem, priùs ei
denuntiata morte prælati,iuxta plenè dicta per Pa-
nor.in cap.j.& cap.cùm terra.de electio.Et penden-
te vacatione eccleſiæ facit rex fructus ſuos,atque be
neficia confert ad collationem epiſcopi pertinentia,
tamē nō curata,ſed in aliis eccleſiis hoc ius reges nō
habent,licet pontificales ſint & ſitę in regno.Hodie
autē conſenſu,& ex permiſsione totius eccleſiæ Gal
licanæ,poteſt Chriſtianiſsimus rex etiam in aliis ec-
cleſiis vti aliquando precibus benignis, atque bene-
uolis pro perſonis benemeritis bonum reipublicę re
gni, & Delphinatus afflantibus,per tex.pragmaticæ.

titu.de electio.capit.licet dudum.in fine.§. item nec
credit ipſa congregatio. vbi eccleſia Gallicana Bitu-
ris, anno domini M.cccxxxviij. vniuerſaliter con-
gregata recipiendo decretum ſacri Baſilienſis conci
lij de electione dictam permiſsionem regi, & princi
pibus conceſsit. Quod non minus facere potuit, quã
eccleſia Hiſpaniarum vniuerſaliter olim congrega-
ta fecerat, & regi ſuo permiſerat, quæ permiſsio va-
luit, & per concilium generale Toletanum approba
ta ſeu tolerata extitit. Quam Gratianus nõ ſine cau-
ſa in ſuo Decretorum volumine regiſtrauit in cano.
cùm lõgè.ibi, vnde placuit omnibus põtificibus Hi-
79 ſpaniæ, atque Galliciæ, &c.laiij.diſtin. †vbi res Hi-
ſpaniæ ex regni ſui pragmatica ſanctione, & illius
permiſsione, & cõceſsione ac contractu totius eccle
ſiæ Hiſpaniarum decedẽtibus epiſcopia ſucceſſores
nominat. Qui ſi digni ſunt, per eligentes & cõfirma
tores in prædeceſſorum ſedibus præficiũtur. Ex quo
arguit ibi glo.j.quòd nihil hodie regi Hiſpaniæ ſub-
tractum eſt: quia ſicut prius eligebat, ita & modò eli
gẽdum nominat poſt ſibi à toto collegio eccleſiaſti-
cò conceſſum priuilegium. Facit text.not.in cap.no-
bis.ibi, niſi aliter de ſua iuriſdictiõe obtineat. de iu-
repatro. Facit etiam tex.de rege Franciæ loquens in
cano. hinc eſt etiam.xvj.quæſtio.j.quòd priuilegium
poſito, quòd ibi ſingulare foret, tamen hodie per di-
ctam pragmaticam allegato.§. item nec credit.eſt fa
ctum vniuerſale quo ad omnes pontificales dignita-
tes, adeò quòd eccleſia Gallicana remanet obligata
vnum eligere de nominatis per regẽ, aut principem
illius terræ. Quia decretum de electione acceptando
potuit illud, & cætera concilij decreta declarare, mo
dificare, & reſtringere, vt ſuprà vidiſtis. loquendo
de monachis ex regni conſuetudine non ſucceden-
dis. Quod decretum etiam locum habet in vacanti-
bus in curia, cùm beneficia electiua põtificalia in cu
ria Romana renunciata, aut per mortem derelicta,
vt ad capitula, & nõ ad papã electio pertineat, perin
de habeantur ac ſi in partibus vacaſſent, ſecundum
gloſ.quam ibi ſequitur Dominicus, & cæteri Docto.
in cap.ij.de præben.lib.vj. Pro qua eſt tex.in capitu.
cùm poſt petitã.de electione.vbi eccleſiæ cathedra-
lis, cuius niſi corã papa fieri non poteſt renunciatio,
qui ſolus matrimonium ſpirituale poteſt diſſoluere,
electio pertinuit capitulo, nec Papa ſe intromiſit.
80 †Et ſi eligentes alterum ex nominatis per regem
iuxta formam pragmaticæ non elegerint, habet rex
de quo conqueratur. Quo proſequẽte, ceſſabitur ele-
ctio, ſicut patrono proſequẽte cõtemptum, ceſſare-
tur collatio per epiſcopũ de alio, quàm præſentato
facta. [Quia electio nõ eſt ipſo iure nulla, ſi et fue
rit contra priuilegium principis attentata. cap.con-
ſiderauimus.vbi Panormi.& omnes, de electio.poſt
gloſ.ibi, & eſt tex.quem ad hoc ibi ponderat Panor.
in capitu.abbate.de verb.ſigni.vbi electio fienda de
certo genere perſonarum, de alio facta non eſt nul-
la, ſed caſſanda, verumtamen hoc regis priuilegium
eſt hodie ius commune in Frãcia, & ſic omnibus no
tum, vt videtis.] Ad quod facit tex.in capitu. lectis.
lxiij.diſtinct.per quem arguit ibi Archidia.quòd re-
ges patroni ſunt in epiſcopalibus eccleſiis, vt ibi, &
tribus capitu.præcedentibus. Præſertim rex Fran-
ciæ, qui ferè omnium eccleſiarum pontificalium fun
dator extitit, aut dotator. Cùm vix vna ſit in regno
eccleſia non tenens ab eo feuda pro patrimonio, &
menſali ſuſtentatione. Nam quoties in electione re-
gis conſenſus habet precedere, ſi ſine eo fiat electio,
caſſari debet, vt expreſsè decidit Hen.in caſu noſtro
In d.c.nobis.vlt.col.per tex.in d.cano.lectis.lxviij.di
ſtinct.& in cano.Abbates.xviij.queſtio ij.ſecundum
Innoc.Hoſtiẽ.& Compo.in ca.quod ſicut.de elect.
& Archid.in cano.reatina.laiij.diſtin.licet Hoſtien.
& Abbas contrarium dixerint, per illum tex.in cap.
cùm terra.de electio. Sed ibi loquitur de conſenſu re
probato, vel qui poſt electionem requiritur, qui a-
ctum ſi non interueniat, non inficit. Cùm non ſit de
ſubſtantia, & in caſu noſtro requiritur conſenſus
antecedens, ſcilicet nominatio regis, quæ reprobata
non eſt, imò per cõcilium, & eccleſiam Gallicanam
approbata. & ſic meritò in contrarium facta electio
caſſabitur rege inſtante, vt videtis. Et hoc poteſt in
ducere nedum priuilegium, ſed etiam conſuetudo,
per tex.in dicto cano.cùm lõgè.laiij.diſt. ſecundum
eum in d.c.nobis.prope fi. Idem tenet Panorm.in c.
de hoc.ſuper gloſ.in verbo, & princeps.ſic emendã-
dus eſt Panormi.de ſimo.vbi dicit regem Franciȩ in
hoc eſſe priuilegiatum, vt ſuprà dixi. Aliàs enim ſi
electio aliter facta nõ caſſaretur, talis permiſsio per
pragmaticam rei data, & contractus eccleſiȩ Galli-
canæ nullũ produceret effectum: imò fruſtra occu-
paret membranas, cùm fruſtra ſperetur euentus, cu-
ius nullus oritur effectus.cap.ſi papa.de priuileg.lib.
81 vj. †Nam licet de iure reges nullam habeant eligen-
di poteſtatem, ſed tantùm præſtandi cõſenſum, ſine
quo etiam electio non inualidaretur. cap.cùm terra.
in fin.ibi. Quo facto nõ prohibemus quin regis, qui
pro tempore fuerit, requiratur aſſenſus: ſed propter
hoc ipſam electionẽ uolumꝰ impediri, &c. de elect.
& in cap.cùm inter vniuerſas.in fi.ibi, vice regia. &
cap.quod ſicut.§.j.eo.titu. Hodie tamen in præſenti
regno eccleſia vniuerſalis Gallicana, & ſingula eius
membra eligere alterum de nominatis per regẽ ſunt
obligata. Quæ quidem diſpoſitio, quæ potius dici-
tur hominis, aliquid operari debet vltra diſpoſitio-
nem iuris communis. Quia ſi hoc potuiſſet conſuetu
do ex tacito conſenſu eccleſiæ reſultans, vt plenè di-
cunt Panormita. & Doct.in dictis cap.cùm terra.&
cap.cùm inter vniuerſas.de electio.etiam hoc facere
potuit eccleſia Gallicana expreſsè conſentiendo: ſi-
cut iampridem fecerat Hiſpaniarum eccleſia, vt di-
82 cto capit.cùm longè.lxiij.diſtinct. †Ex quo poteſt
cõcludi, quòd vbi preces regis reperirẽtur benignæ,
atq; beneuolæ pro perſonis benemeritis bonũ reipu
blicæ zelantibus, quæ tales in dubio eſſe præſumun-
tur, ſi eis ſpretis fieret electio de altera perſona, quã
de nominatis & deprecatis per regẽ, talis electio cõ
tra eccleſiæ Gallicanæ permiſsionem regi cõceſſam
facta, non teneret, imò veniret caſſanda & irritãda.
Si enim conſuetudo libertatem eligendi reſtringẽs
eſt de iure valida.capi.cùm dilectus.de cõſuetu.c.ij.
de in integrum reſti.& in cap.Abbate.de verbo. ſig.
vbi valet conſuetudo, quòd capitulum aut conuen-
tus teneatur ſibi eligere prælatũ de certo alio colle-
gio ſeu cõuentu. Et ſic de certo genere perſonarum
capacium, ſecundum Panor.& Ioã.Andræ.in dicto
c.cùm terra.& c.licet.de electio. Quia per talem cõ-
ſuetudinem non adimitur nec tollitur eligendi liber
83 tas, quãuis limitetur & reſtringatur: †ſicut limitari
poteſt ius naturale ac diuinum, & diſtingui.quod in
ſuo toto eſt immutabile, ſecundum gloſ.in l.fin.C.ſi
contra ius vel vti.publi.& Docto.in capi.quæ in ec-
cleſiarum.de conſti. Sic etiam valuit permiſsio præ-
dicta regi Frãciȩ, & principibus regni, & Delphina-
tus conceſſa de eligendo non certã ſingularem per-
ſonam,

ſonam, ſed alteram de nominatis per regẽ, & ſic de certo genere perſonarum. Nec dicitur per hoc poteſtas eligendi capitulo ſublata, ſed ſolùm reſtricta per eccleſiæ conſenſum, & cõtractum pragmaticũ mutuo conſenſu eorum de vniuerſitate, quorum duntaxat intererat, celebratum. Qui conſenſus tantum, & talem ſortitur effectum, ſicut conſuetudo, quæ aliud nõ eſt, quàm tacitus vniuerſitatis cõſenſus. l. de quibus. ff. de legibus. & cap. fin. de conſuetu. lib. vj. & in cano. conſuetudo. j. diſtin. Ex quibus dicere poſsimus patronis ſecularibus non competere electioni fiendæ, ſed iam factæ præbere conſenſum, niſi aliter de eorũ iuriſdictione obtineant, vt partes ſuas interponere debeant electioni tractandæ, vt dicto ca. nobis. de iure patronat. Sicut hodie iuriſdictionem habet rex, id eſt, prærogatiuam à pragmatica ſibi con-
84 ceſſam per eccleſiam. † Et huius prærogatiuæ regi, & principibus per pragmaticam conceſſæ potuerũt inter cæteras quatuor eſſe rationes, quæ ex dictis magiſtrorũ reſultant. Prima, quia videmus omnes & ſingulas ferè põtificales eccleſias à regib⁹ & principibus, in quorum diſtrictu exiſtunt, tenere feuda & bona ſecularia, prout videtis epiſcopum noſtrum Caturcẽſem tenere hanc Caturci ciuitatem, & comitatũ Caturcenſem ac plura caſtra, & dominationes tẽporales à rege. Ex quo dicitur epiſcopus, & comes Caturcenſis. Pariter refert Specula. titu. de feudis. §. quoniam ſuper homagiis. verſic. xxiiij. quæritur. Epiſcopum Magalonenſem, tenere villam Magalonæ in feudum à rege. Ad cauſam quorum feudorum faciunt regi homagium, & fidelitatis præſtant iuramẽtum, quod non conſueuerũt præſtare per alios, ſcilicet procuratores, etiam ſpeciale mandatũ habentes, ſed per ſeipſos, nec rex alteri cõmittere, ſed ipſe hoc in propria facit, vt dietim videmus. Secunda ratio fuit ſuperiùs tacta, quia rex eſt eccleſiarum pontificalium patronus, ſecundum Archi. in dicto cano. lectis: & ſic prærogatiuam habere meruit de electione tractanda ſe intromittendi, vt dicto cap. nobis. Tertia ratio eſt pragmatica ſanctio, non quòd iſtud priuilegium de nouo regi conceſsit: ſed in priſtinum, ꝙ à ſede apoſtolica, & generali cõcilio habere meruerat Carolus Magnus, quod poſteà Ludouic⁹ eius filius renuntiauerat reges Franciæ, reduxit: quod faciliùs fieri potuit, quàm iſtud de nouo cõcedere, per ea, quæ plenè dixi ſuprà in primo præludio, verſ. vel poſsimus aliter & ſingularius, &c. loquente de ſtatuto matrem excludente propter agnatos, quòd nihil de nouo induxit. Sed omnia ad veterem legem xij. tabularum reduxit: ob quod fauorabile reputatur, & conſequenter extendẽdum, vt ibi dixi, ſecundum Angel. conſi. xcix. ij. col. in fi. verſi. Nec obſtat, quòd propriè &c. Nam id idem factum fuiſſe cernimus, in dicto cap. cùm longè. lxiij. diſtinct. vbi rex Hiſpaniæ fuit per eccleſiam Hiſpaniarum in effectu reductus ad ſuum ius eligendi, quod prius habuerat, ſecũdum gloſ. in princ. Sic & rex Franciæ per eccleſiam Gallicanam reductus fuit ad ius priſtinum, quod Carolus Magnus meruerat, & à ſummo pontifice, & generali eccleſiæ concilio habuerat. capi. Adrianus. lxiij. diſt. Et (ad veritatem loquendo) quicquid in contrarium prætendatur, Ludouicus Caroli filius dicto priuilegio de electionibus in ſingulis eccleſiis fiendis ſe intromittendi nunquam renuntiauit, niſi duntaxat intereſſendi electioni Romani põtificis, vt clarè dixit text. in dicto can. ego Lodouicus. lxiij. diſtinctione. Quarta ratio potuit eſſe, quia cùm per ſummos pontifices modernos omnes dignitates electiuæ per regulas Cancellariæ forẽt prouiſioni papæ reſeruatæ, contra omnem iuris & rationis diſpoſitionem, & facultas eligendi ablata eligentibus per ſacrum Baſilienſe cõcilium fuit eis reſtituta, qua vti volentes tenentur ea vti, eámq; ſeruare cum ſuis cõditionibus, qualitatibus, & modis l. in traditionib⁹. ff. de pactis. inter quas cõditiones eſt, quòd reges dictam facere poſsint eligendarum perſonarum nominationem Nec dicitur illa conditio ſimpliciter adiecta per eccleſiam Gallicanam, & pragmaticam ſanctionẽ, ſed etiam implicitè cõtinebatur in mente & textu concilij, vt infrà demonſtrabitur. Præterea licet rationes prædictæ ſatis euidenter concluderent, tamẽ vna ſola alia ſufficeret, quæ finalis fuit ad dictum can. cũ longè. videlicet ſola regia dignitas & prærogatiua, propter quam iuris præcepta relaxantur & tranſgrediuntur. cap. principes ſeculi. & ca. regum officium. xxiiij. quæſtio. v. & in ca. per venerabilem. ibi, rationibus igitur his inducti regi fecimus gratiam requiſiti &c. qui filij ſint legi. & in c. cùm parati. de appella. & cap. ſolitæ. de maio. & obedi. Probitas enim, honeſtas, & apex regalis dignitatis, permiſsio & conſenſus eccleſiæ Gallicanæ in forma pragmaticæ rectè & ritè præſtitus vitant, & fugãt omnem fraudis, & inhoneſtatis ac peccati ſuſpicionem. capit. niſi eſſent viri prouidi. de præben. vbi prouidẽtia & honeſtas diſponẽtium ceſſare facit omnem ſimoniacæ labis ſuſpicionem, præſertim in caſu noſtro: quia pragmatica ab ipſo cõcilio generali, & eccleſia vniuerſa-
85 li virtutem, & approbationem ſuſcepit. † Et ſicut poteſt rex dictis vti precibus erga eligentes, & ſingulas eccleſias regni, ſic etiam ad ſedem Apoſtolicam, vbi papæ iure deuoluto, vel aliàs pertineret prouiſio eccleſiæ vacãtis, cùm dicta clauſula, preces regi permittẽs in fin. diſpoſitiõis poſita referatur ad omnes, & ſic ad ſingulares eccleſias eligẽtes, & ad papã. De quibus omnibus concilium generale in præcedentibus articulis mentionẽ fecerat, arg. c. ſecundo requiris. de ap. & l. talia ſcriptura. ff. de leg. j. Maximè quia dicta clauſula nõ reſtringitur, ſeu indiſfinitè & generaliter ponitur, nec per hoc ius cõmune infringitur, nec læditur, imò potius conſeruatur etiam ſermonis rectitudo, voluntas, & intentio eccleſiæ Gallicanæ quia illa ratio, qua regi & principibus permittitur precibus vti beneuolis erga ſingulares eccleſias regni, illa eadem eſt erga ſedem apoſtolicam. Et (vt vidiſtis) melior alia ratio dictæ permiſsionis non fuit, niſi prærogatiua regis cui iura etiam communia fauent, vt dictis capitu. cùm terra. & capitu. cùm inter vniuerſas. & cap. nobis. ſuprà allegatis, intereſt profecto regũ noſſe, qui maiores maximè eccleſias adminiſtrent, quarum ipſi tutores ſunt. Nam quoties alicui facultas conceditur, aut permiſsio aliquid faciendi, puta diſpenſandi, vel precibus vti benignis, nõ expreſsis perſonis: talis facultas & permiſsio eſt largè interpretanda quo ad eum cui conceditur, quo ad quem dicitur beneficium principis, ſecũdum Ioan. Andræ. quem ibi ſequitur Panormi. in c. fin. de ſimo. vbi etiam hoc ſentit gloſ. Præterea fuit etiam de mente concilij generalis in decreto, ſicut in conſtruẽda. prope finẽ. §. ad tollendum autem de elect. prout nunc videbitis. Et non dubitatur quin cõciliũ papã quo ad hoc ligare potuerit, & regi dare prærogatiuam, quod vt dixi non eſt de nouo cõcedere, ſed regem in priſtinum priuilegium Carolo Magno cõceſſum reducere, imò potius redintegrare, tãquã ſub

colore renuntiationis Ludouici Pij de facto obnubi
latum & retractum. Quam renuntiationem onnquá
fecerat, niſi quo ad electionem ſummi pontificis, vt
dicto c.ego Lodouicus.iuncto, quòd cōceſsio priui-
legij Carolo Magno facta nō fuit propriè donatio,
ſed ſeruitiorum per eum eccleſię impenſorum remu
86 neratio, vt ſuprà vidiſtis.& ſic irreuocabilis. †Cùm
donatio cauſata præſertim ſeruitiorū remunerato-
ria ſit adeò fauorabilis, quòd reuocari nō poteſt, nec
ſub titu.de reuocan.donatiotibus comprehenditur.
l.Aquilius regulus.ff. de donatio. ſecundum Panor.
ſuper rubrica.& cap.fi.de dooa.vbi eam dicit intan-
tum fauorabilem, quòd ingratitudine reuocari non
poteſt, minúſque in ſinuatione indiget, vt d.l.Aqui-
lius. Imò propter merita, & ſeruitia eccleſiæ impēſa
poteſt res etiam de menſa exiſtens iuſtè alienari, per
tea.in l.iubemus *la grande*.§.j.circa fin.ibi, ad viciſ-
ſitudinem beneficij colorati, iuncta gloſ.ibi.C.de ſa
croſan.eccle. Per quem à cōtrario ſenſu alienari poſ
ſet etiam res immobilis propter verum, & non fictū
nec coloratū ſeruitium, quale fuit à Carolo magno
87 eccleſiæ impenſum. †Antè quàm tamen permiſ-
ſio regi facta, tam per cōcilium, quàm eccleſiā Gal
licanam, ſortiri poſsit effectum, & eligentes ligare,
88 plura requiruntur. †Primò, quòd precea illæ re-
giæ procedant de motu proprio & mera liberalitate
regis, & non ad inſtantiam, & proſequutionem per
eum nominādorum, vel quorumcunque aliorū pro
ipſis, aut in fauorem eorū, qui preces & literas regis
procurauerint, prout de hoc eſt text.apertus in dicto
decreto Baſilien.allegato.§.ad tollendum autem.ti-
tu.de elec. vbi ſacrum cōſilium inſtantiſsimè exhor-
tatur reges & principes, ne electoribꝰ literas ſcribāt
aut preces porrigant pro eo, qui per ſe vel aliū pre-
ces tales vel literas procurauit. Vnde ſi rex pro alio,
qui per ſe vel alium hoc non procurauit, ſcribat, aut
preces porrigat, tales preces ſunt eaaudiendæ. Et ſic
prærogatiua nominandi eligendum, regi pertinens
dependet & efficaciam habet à poteſtate concilij ge
neralis, & nō ſolius eccleſiæ Gallicanæ, quæ io d.§.
item nec credit. nil aliud facit, niſi concilium decla-
rare de eo, quod à cōtrario ſenſu regi ptinebat ſcri-
bere pro nō procurantibus nominari, aut eligi. Vn-
de talis permiſsio in ventre, ſeu mente & intētione
cōcilij comprehenſa, nunc per eccleſiā Gallicanam
declarata, & in lucem eatirpata, quæ declaratione
alia rectè intelligentibus non indigebat. Cùm argu-
mentum à cōtrario ſenſu ex textu concilij ſumptum
ſit de iure fortiſsimum.l.j.§.huius rei.ff.de offic.eius,
cui manda. eſt iuriſdictio. etiam ad papam eatendi-
tur, & ipſum ligat ad preces Chriſtianiſsimi regis be
neuolas ꝓ perſonis benemeritis porrectas exaudiē-
dum, vt piè & libenter facere papa conſueuit. Et ita
etiam per illum teat.de idit gloſ. pragmaticæ. ſuper
verbo, procurabit.in dicto §.ad tollēdum autem. Si
autem ille pro quo rex ſcripſit, & precea porrexit,
hoc per ſe vel alium procuraſſet, nō diceretur perſo-
na benemerita, ſed demerita. Et cōſequēter electio,
aut prouiſio in cōtrarium de alio non nominato fa-
cta eſſet efficaa & irretractabilis, ſi aliud oon obſta-
ret, veniréque cōfirmāda. Et ſi perſona talis per re-
gem nominata eligeretur, & quòd nominationem,
aut electionem per ſe vel alium procuraſſet probare
tur, eſſet talis electio inualida quam ambitioſa, nec
89 confirmaretur. †Et pariter, imò fortius electio nō
valeret, ſi princepa ad nominādum pecunia vel alio
munere moueretur, vt legitur de patrono. in c.præ-
tereà de tranſactio. quia nulla eſſet propter ſimonia-
cam labem. quæ in regno Franciæ multum domina
tur.j.quæſtio.j.cap.fertur. Nullum enim ius haberet
nec titulum ſimoniacus, ſecundum glo. & omnea in
capi.niſi cùm pridem.§.j.de renun.& ſi ita foret, tri-
ſtem ſentiret eccleſia euentum. Cùm talis quem rex
nominat, eoipſo quòd ambitioſus eſt, ſuſpectus dici
tur & nō eligendus. Quicunque enim primatum de-
ſiderauit in tera, confuſionem inueniet in cœlo,
nec inter ſeruos Chriſti cōputabitur, qui de primatu
tractauerit.xl.diſtinct.quicunque. Quinimo (vt Leo
papa ſcripſit ad Mauros epiſcopos) Principatus quē
aut ſeditio extorſit, vel ambitus occupauit, etiam ſi
moribus vel actibus non offenderit, ipſius tamen ini
tij ſui eſt pernicioſus eaemplo. Et difficile eſt, vt bo-
no peragantur exitu, quæ malo fuēre inchoata prin-
cipio.j.q.j.can.principatus.vt diai io verbo, *Duas ha-
bens filias*. Ideo eſſet electio nulla, aut ſaltem retra-
ctanda propter vitium ambitionis præcedena, ſecū-
dum Innocē.in dicto cap.quod ſicut.de electio.vbi
dicit electum, qui pro ſe rogauit vnum ſolum de ele-
ctoribus, teneri ad renuntiandum electioni: ex hoc
ſatis declarans talem electionem eſſe nullam, aut ſal
tem retractandam.capi. per inquiſitionem. de elect.
90 †Secundò requiritur, quòd ceſſet in rege, & prin-
cipe omnis comminatio & violentia, quibus ad ele-
ctores vti non debet. Aliàs electio de tali nominato
per regem facta per minas, aut violentiam eſſet nul-
la, ceſſante libertate, quæ de ſubſtantia electionis di-
citur capi.vbi maius periculum.§.cæterum.de elect.
libr.vj.ita quòd non ſolùm timor mortis, aut crucia-
tus corporis, ſed etiam timor verborū vitiat electio-
nem, & minor metus excuſaret mulieres, quā viros.
Nec refert ad vitiandum electionem, metus accedat
in perſonam propriam eligeotium, aut parentum a-
ſcendentium, deſcendentium, vel collateralium, vt
plenè per glo.pragmaticæ.ſuper verbo, quibuſlibet,
91 & verbn violentiis, in d.§.item nec credit. †Tertiò
requiritur, quòd preces regis, aut principis benignæ
ſint, & beneuolæ. Benignę quidem ceſſante quacun-
que verborum atrocitate & aſperitate, nō tamē per
hoc excluditur quin poſsit, & debeat aliqualem ſui
& dignitatis regiæ cōmendationem facere per text.
in l.ſi in aliquam.ff.de offic.proconſul. Beneuolę, id
eſt, tales ex quibus & earum verbis eligentes perci-
piant zelum principis ſcribentis, quē habet & vult
ad bonū publicum regni ſui. Qui zelus in eo etiam
in dubio præſumitur, vbi omnia per decretum requi
ſita ab eo ſeruātur, cùm aliàs nō de bono, ſed de ma
lo præſumeretur.l.quemadmodum.C.de agricol. &
cenſi.libro aj.& capi.qui contra iura. de regu.iur.li-
bro vj.nā tales preces iuſtæ ſunt: quia per ſacra de-
creta approbatæ. Et quia ad bonum publicum ten-
dunt, ſunt eaaudiendæ. Præterea preces principis
iuſtum non inducunt metū ad reſcindendū actum,
nec ſola dignitas ſua ad metum probandum ſuffice-
ret l.ad inuidiā.C.quod metus cauſa. niſi de per ac-
cidens fierēt iniuſtæ, vt quia importunæ, quæ metui
æquiparātur: vel eſt talis princeps, qui malè & tyran
nicè conſueuit tractare talibus ſuis precibus non pa-
rentes: quod facere, præſertim in caſu noſtro non de
bet rex, nec alter princeps, nec eſt fieri neceſſe, cùm
preces eorū benignæ, & beneuolæ ac dulces operē-
tur electionis in cōtrarium factæ caſſationem & re-
92 tractationem, vt vidiſtis. †Quartò requiritur, quòd
rex precibus vtatur prædictis pro perſonis beneme-
ritis, & zelantibus bonum reipublicæ regni, & Del-
phinatus.

93 phinatus.✝Et dicũtur perſonæ benemeritæ,& bonũ
publicũ regni zelãtes omnes,qui de domo, aut ſtir-
pe regia exiſtunt, quibus fauendũ eſt præ omnibus.
ca.nouit de iudi.quoniam qui alta nobilitate,& ho-
noris prærogatiua lætantur, auctoritate & dignita-
te fungi debēt ampliori. c. j. in fi.de offi.leg.& c. ne
aliqui.de priuile.lib.vj.Propter enim ſublimes pſo-
nas laxantur interdũ canonica præcepta.ca.de mul-
ta.de præben.Quod non ita groſſo modo eſt intelli
gendum, vt indifferenter de quibuſcunque ſublimi-
bus,& nobilibus intelligatur, ſed de maximis & ex-
celſis perſonis,quæ ſolæ veniunt appellatione taliũ,
ſecundum declarationem Ioan.papæ.xxij.præſentis
vrbis Caturci filij, & vniuerſitatis fundatoris in ſua
extrauagante, execrabilis., ſcilicet de filiis regum &
principum,qui multum eccleſię proſunt,& prodeſſe
poſſunt ad tuendum illius iura, & recuperandum à
potentibus occupata vel aliter deperdita, præſertim
vbi poſſeſsiones habet eccleſia circa inimicos aut in
medio peruerſæ nationis. Vbi opus eſt potentia,quã
requirit vrgens eccleſiæ neceſsitas, aut eius euidens
vtilitas,ne opprimatur incurſibus malignorum.cap.
principes ſeculi.& c.regũ officium.xxiij.quæſt.v. fa
cit c.officij.de elec.Pro quibus præſumendum eſt,ꝙ
bonum regni zelẽt, & domini regis:cùm non ſit ve-
riſimile,quẽquam carnẽ ſuam odio habere, nec per-
ditioni contra propriam domum cõſentire, & regẽ
94 de cuius ſtirpe deſcendunt. ✝pariter dicuntur perſo-
næ bene meritæ omnes de ordine clericali ſeruitio re
gis perſonæ ſuæ exiſtentes & cõſiliarij, qui etiã ſub-
limes perſonæ dicuntur,& patres conſcripti vocabã
tur,quorum nomina ſolita olim erant in diademate
Imperatoris ſcribi, quorum dignitate ſacra paterna
tolluntur & extinguuntur.inſti. qui.mod.ius pa.po
te.ſolui.§ filiusfamiliàs. quos decus lateris regis illu
ſtrat.l.j.C.de præpo.labaro.libro xij. Et nedum con
ſiliarij ad latus regis perſonaliter inſiſtentes, verùm
etiam cæteri conſiliarij in ſuis Parlamentis, quæ ho-
die in regno plura ſunt,vt Pariſiis,Toloſæ,& Burde
galæ.& de aliis prout in imperio Romano olim fue-
rant,vt patet ex titu.de officio præfect. præto.Orien
tis,& Illyrici, & de officio præfecti præto. Africæ.
Qui omnes vnum & idem corpus faciunt cum rege
& imperatore, quorum authoritas in tantum meruit
augeri,vt appellari ab eis non poſsit. Quoniam cre-
dit princeps eos,qui ob ſingularẽ induſtriam explo
rata eorum fide,& grauitate ad huius officij magni-
tudinem adhibentur, non aliter iudicaturos eſſe pro
ſapientia ac luce dignitatis ſuæ, quàm ipſe foret iu-
dicaturus. dicit tex.in l.j.de offic.præfecti præto. qui
non abs re parentes principis appellantur. l. ex diui
Pij.C.de loca.Et idẽ de quibuſcũque aliis iuſtiſsimis
officialibus principis in quacunq; regni parte degẽ-
tibus pro ipſo reipublicæ regni ſeruiẽtibus.Quia di-
gnum eſt,vt qui ſuis cõſiliis,ſuiſq; laboribus pro to-
to regno die noctúq; laborãt,etiam & multò magis
extra regnum pro bono ipſius degentes,dignam ha-
beant ſuæ fortunæ prærogatiuã,dixit tex.in l.bene à
Zenone.prope finẽ.C.de quadri.præſcr. Præſertim
illi,qui occultas detexerint cõſpirationes, & coniu-
rationes cõtra principem, & rempublicam. Et for-
tiùs ſi eis obuiauerint, qui vt bonum publicũ zelan-
tes immẽſa ſunt remuneratione digni, & in eccleſia
ſublimandi & decorãdi.cano.ſi quis papa.§.fi.lxxix.
diſt.iuncta l.quiſquis.C.ad leg.Iuli.maieſt.& bonus
tex.in l.etiam conditionis implendæ cauſa.ff.de ma-
nu.vindi.vbi ſingulariter ad propoſitũ concluditur,
quòd idem eſſet fiendum ex aliis ſimilibus meritis,
quæ exiſtimare debebit is, qui præmia illa iudicare
habet ſi iuſta fuerint,aut iniuſta.Et ſic iuſtitia cauſę,
pro qua rex ſcribere habet, & eligẽtes deprecari, in
eius arbitrio,& exiſtimatione cõſiſtit. ſecundũ Lu-
95 do.allega.conſi.cccxxxvij.in fin. ✝Et idem eſſet de
doctoribus in aliqua vniuerſitate approbata actu do
centibus ſi excellentis ſcientiæ,peritiæ, eloquentiæ,
& experientiæ fuerint.de quorum numero Papinia-
nus fuit.l.cùm acutiſsimi.C.de fideicõ. Vbi vir acu-
tiſsimi ingenij,& in c.ſed quia ſtipulationes. inſtitu.
illo eo.titu.homo excelſi ingenij nuncupatur.Et Vl-
pianus in l.diuo Marco.C.de quæſt.vir prudentiſsi-
mus vocatur.& in l.ſcire oportet.§.aliud etiam.ff.de
excuſa.tuto.Ceruidius,Scæuola,Paulus, Vlpianus,
κορυφαῖοι,id eſt,vertices legũ appellabantur, & etiam
parentes imperatorum & regum nominabantur, vt
96 dicta l.ex diui Pij.C.locati. Quamobrem ✝docto-
res,vt decet,qualificati, ab omnibus & quibuſcunq;
iudicibus non fratres, ſed patres ſunt nominandi &
honorãdi:pœna contrà facientibus indicta,nec im-
meritò.Quia conſiliarij principis nati exiſtunt, qui-
bus ſecreta conſilia ipſius nõ vetantur.l.ij. & l.fi.C.
de offi.diuer.iudi. vnde poſſunt tales tanquam bene
meriti à rege nominari per eccleſiam eligendi. Eo
97 ✝enim quòd doctores actu docent,præſumendũ eſt
eos eſſe doctos. Cùm omne artificium per exercitiũ
ſuſcipiat incrementum.l. legatia ſeruis. §. ornatrici-
bus.ff.de lega.iij. maximè ſi viginti annis docuerint:
ex quo forẽt eoipſo comites facti, & comitali digni-
tate decorati.l.j.C.de profeſ. qui in vrbe Conſtanti.
docent.lib.xij.quia de illis non intelligitur qui præ-
maturè doctorantur, & licentiam ſeu auctoritatem
docendi vſurpant: & interdum pecunia redemerũt.
de quo vidiſtis in verbo,*duas habens filias*.Quos po-
tiùs audire deceret, quàm ſolium doctrinæ aſcen-
dere:cùm pri' animas oporteat fieri eruditas, quàm
linguæ loquãtur.§.illud verò. in proœmio Digeſto
rum. Et Apoſtolum doctorem gentium legimus ad
pedes Gamalielis legem audiuiſſe. Etiam poſſet rex
aliquos nominãdo optimos theologos,ſi eccleſia va
cans de nouo foret ad fidẽ cõuerſa,vti precibus pro
ipſis:quo caſu etiã præcepta iuris & canonum laxan
tur.iuxta not. in cle.j.de elect. vbi eccleſiæ ſeculares
cõferri poſſunt talibus regularibus propter bonum
prædicationis:nec locum habebit capi.cùm ſingula.
de præben.lib.vj.Nam tales ſic docti ſunt ad regimẽ
nedum eccleſiarum,imò regnorum & reipublicæ aſ-
ſumẽdi.§.fi.in proœmio. Inſti.Expedit enim,quòd
zelantes cum prudentia bonum regni & reipublicæ
ad dignitates altas & excelſas per regẽ nominentur.
Exemplo eius quem Iuſtinianus promouit in l.in
nomine domini.C.de offi.pręfect.præto. Africæ.§.
iubemus.ibi, vnà cum tribuno ſuo homine pruden-
te,& deuotionem ſeruãte reipublicæ noſtræ, per o-
mnia conſtituatis &c. Qui quidem zelus ad princi-
pem & rempublicam debet talis eſſe, qui nõ ex vno
ſolo actu,ſed plurib' antè geſtis proceſſerit per tex.
ad hoc not.in l.fi.C.de offi.magi.mili. ibi, tuámque
magnitudinem(quæ nobis ex ante geſtis optimè cõ-
mendata eſt) idoneam ad talem fore dignitatem cõ-
fidentes elegimus &c.Facit optimè tex.in proœmio
Inſtit.§.cumque.ibi,quorum omnium ſolertiam &
legum ſciẽtiam & circa noſtras iuſsiones fidem,iam
98 ex multis rerum argumentis accepimus &c. ✝Nam
hæc nomina benemeritus, & regni zelator,ſunt no-
mina verbalia,quæ non verificantur per vnũ actum,

nec vno ſolo actu cantamur, ſecundum Panormi.in
cap.j.vlt.colum.de iudi. Ideo ſi nominati per regem
non eſſent modis prędictis aut ſimilibus qualificati,
ætatis legitimæ, moribus graues, ſufficienti literatu-
ra præditi, in ſacris ordinibus conſtituti, & aliàs ido
nei ſecúdum canonicas ſanctiones, nõ dicerẽtur be
nemeriti. ſed viliſsimi omni honore indigni capi.vi-
liſsimus.j.q.j.vbi papa. Viliſsimus (inquit) compu-
tandus eſt, niſi præcellat ſciẽtia & ſanctitate, qui eſt
honore præſtantior. Et tali caſu peccarent eligentes
ſcienter illum, qui debitæ qualitatis non eſſet: imò
electio eſſet ipſo iure nulla propter decretũ irritans
in concilio generali poſitum.c.ſicut in conſtruenda.
99 §.deinde eligant.de elec. Pariter † princeps talem
non meritum ſcienter nominans, grauiter peccaret,
& teneretur de ſingulis maleſactis per illum. Cùm
ſit in culpa malæ electionis: quæ facit eum teneri de
caſu ſecuto.c.ij.de depoſito. Facit ad caſum noſtrũ
tex.in l.ad ſimilitudinem.C.de epiſ.& cle.& pro tali
bus eligentes obedire princip ilico non debent, nec
tenentur, ſed differre, & principem honeſtis demon-
ſtrationibus placare, & inducere in aliorũ nomina-
tionem caſu ſibi debito, iuxta formam c.ſi quando.
de reſcrip. Imò electio in cõtrariũ ſi idoneũ à prin-
cipe habere non poſſent, de alio facta teneret, quę ta
men caſſanda foret, ſi iuſtis regis precibus non obe
diſſent, cui obedire debebant & tenebantur, vt ſ.di-
100 xi in princi. † Nec excuſari poſſent eligentes dicen-
do, nõ habuiſſe aut habere notitiam perſonarum no
minatarum per regem: quam notitiam iurare hodie
tenentur ſecundum dicti decreti formam. ſicut de iu
re ciuili præcipiebatur in Authenti.de ſancti. epiſc.
colla.ix. ſine quo iuramento electio velut peccãs in
101 forma eſſet nulla, vt ibi dicitur. Quia † cùm iuſtitia
cauſæ & benemeritorum ipſius nominati cõſiſtat in
cognitione regis nominantis: vt dixi ſecundum Lu-
do.in dicto conſi. præſumendũ eſt pro eo de verita-
te cauſæ & perſonarũ nominatarum idoneitate, niſi
certè contrarium euidenter vel aliàs debitè ſcirent.
Conſiderato maximè, quòd ipſi eligentes iuramen-
tum præſtant de credulitate duntaxat. iurando eum
eligere quem credunt futurum eccleſiæ in ſpirituali-
102 bus & temporalibus vtiliorẽ. † Quæ quidem credu-
litas ſufficienter & excuſabiliter cauſat ex ſola prin-
cipis nominatione, per quam aſſerit perſonas per eũ
nominatas habere qualitates requiſitas. Quia ſi di-
ctum vnius legalis viri iuſtã præbeat cauſam creden
di & excuſet credentẽ, vt tenet gl. ſingular. ſuper ver
bo, actiones, quam omnes ſequuntur in l.Titio fun-
dus. prope finem.ff.de cõdi.& demonſtratio. Multò
fortiùs dat cauſam iuſtam credendi eligentibus, vt
etiã à peccato excuſentur, dictum & nominatio ſeu
teſtimonium regis de illo quem electores nunquam
viderunt nec cognouerũt. De quo latiſsimè per Fe-
ly.in cap.cùm contingat.de reſcrip. vbi octo ad pro-
poſitum dedit concluſiones, ac per multas auctorita
tes hoc eſſe verum demonſtrans. Ad quod ſola tex.
ſufficeret in l.ij.C.de crimi.ſacrile. vbi legiſlator, du-
bitare (inquit) de principali iudicio non oportet. Sa-
crilegij enim inſtar eſt dubitare, an is dignus ſit, quẽ
elegerit Imperator. hæc ibi. Niſi euidenter ſcriberet
pro aliquo ribaldo notoriè diffamato de aliquo cri-
mine, aut inhoneſta vita, vel literatura inſufficienti.
Quo caſu non tenerentur eligentes principi pro in-
digno aut incapace ſcribenti obedire, etiam ſi ex cer
ta ſcientia pro illo ſcriberet, maximè, quia in ſui po-
teſtate non eſt indignum habilitare, nec cum eo di-

ſpenſare ad beneficia tenenda, vt ſuprà dixi in prin-
cip. huius primi articuli. & plenè decidunt Panor. &
Fely.in c.ſi quando.de reſcrip.& docto.in l.quidam
conſulebat.ff. de iudi. Vbi pro indigno non eſt pa-
rendum etiam papæ ſcribenti, ne honeſtas eccleſiæ
decoloretur: quod tamen prima facie non eſt præſu-
103 mendum principem facturum. Præterea ſola fa-
ma publica dat iuſtam cauſam credendi, ſecundum
Innocen.in dicto cap.de multa. Vbi nobilitas per ſo
lam famam probatur. Et notoriè idoneus eſt recipiẽ
dus etiam ſine examine, ſecundum Panormi.in capi
tu.conſtitutis.de appel. Ideo ſufficit idoneitatem &
benemerita ſciri oculo corporali per viſum & expe-
rimentum, aut oculo mẽtali informato ex fama vel
auditu. Nec deieraſſent & minus peccaſſent canoni
ci, ſi Barto. Ioan. Andr. & Panor. vel alium famatumq
elegiſſent, tanquam ſufficiẽtes, quos nunquam præ-
terquam ex auditu & libris viderant, nec cognoue-
rant. Legimus (inquit Hieronymus in Epiſtola ad
Paulinum) in veteribus hiſtoriis quoſdam luſtraſſe
prouincias, nouos adiiſſe populos, maria tranſiſſe, vt
eos quos ex libris nouerãt, corã quoq; viderent &c.
Et Exod.xxxiij. dicitur ad Moyſen: Inueniſti gratiã
coram me, & teipſum noui ex nomine. Et de duplici
oculo, ſcilicet mentis & corporis, habetis glo.in cap.
quorundam.de electioni.libr.vj. [Coram quo prin-
ceps ſi in caſu debito fuerit per eligentes contẽptus,
poterit vel eius procurator petere caſſari electionẽ
aliter factam. Et in hoc erram aliquando procurato
res regij, qui ab electione facta vel fienda appellant
ad curiam ſecularem, cui poteſtas confirmandi aut
infirmandi non pertinet. Ideo per curiam parlamen
ti Toloſæ Anno iſto domini M.cccccxiiij. io menſe
Iunij fuit quo ad epiſcopatum Appamiarum, & ec-
cleſiæ Vautenſis prouinciæ Toloſanæ annullata ap-
pellatio procuratoris regia & permiſſum Archiepi-
ſcopo ſeu eius vicario procedere in negotio cõfirma
tionis vel infirmationis dictarum electionum, corã
quibus poſſet idẽ procurator regis dicere ius regiũ
ſi ei videatur. Et idem fuerat anno præterito quo ad
epiſcopatum Carcaſſonenſem pronuntiatum.] Ego
credo Iacob. Butri. hominem fuiſſe meliorem totius
Italiæ, quia hoc refert Bald.in l.quicunque.C.de epi
ſco.& cler. Vnde tales ſi bonum publicum ſint zelã
tes, dicũtur & credẽdi ſunt benemeriti, & ſic à prin-
cipibus nominandi ad dignitates vt videtis. facit bo-
nus tex.in proœmio inſti.in fi. Qui zelus ad bonum
publicum tantus olim fuit, quòd abiecta priuata vti-
litate publicam inducbant. de quibus libro iiij. titu.
de paupertate ſic dicit Valer. Animi virorum & fœ-
minarum vigebant in ciuitate, ſcilicet Romana eo-
rumque bonis dignitatis æſtimatio cunctis in rebus
ponderabatur. hæc ſcilicet animi & zeli bona impe-
ria conciliabant, hæc iungebãt affinitates, hæc in fo-
ro, hæc in curia, hæc intra priuatos parietes plurimũ
poterant. Patriæ enim rem vnuſquiſque non ſuam
augere properabat, paupérque in diuite, quàm diues
in paupere imperio verſari malebat. Atq; huic tam
præclaro propoſito illa merces reddebatur, quòd ni
hil eorum quæ virtuti debentur emere pecunia lice-
bat. Inopiæque illuſtrium virorum publicè ſuccurre
104 batur: † quia e conuerſo reipublicæ præpoſiti, ſicut
Paulus AEmilius eſſe debent, qui penates ſuos nulla
ex parte locupletiores fecit, præclarè ſecum actũ exi
ſtimãs, quòd ex illa Perſarum regis victoria aliis pe-
cuniam, ipſe gloriã occupaſſet, & plures alij Roma-
ni de publico miniſterio nihil cuiquam præter lau-

dem

dem bene adminiſtrati officij accedere debere iudi-
cantes,eodem Valerio referente alleg.li.tit.de abſti-
nen.& continen. ibi ſubiungens tales rempublicam
gerentes,non quantum auri & argenti, ſed quantum
amplitudinis pondus ſecum ferant æſtimandi ſunt.
Heu me,vbi nunc Romani bonum reipublicæ zelā-
tes: quibus cùm & magni pretij & varij generis à le-
gatis Pyrrhi Epirotarum regis, tā virorū quàm fœ-
minarum apta vſui munera circa domos ferrētur, &
penè totum regiarum opum apparatum tranſtuliſ-
ſent, nulla cuiquam dono ianua patuit. Quaſi dicat,
quòd ſoli benemeriti & taliter virtuoſi debent gra-
tis à principe nominari,& nō preces eorum fauore,
vel odio,aut pecunia,vel ſola libidine effuodi,prout
ſæpe fit in turbatione ſanctę electionis.Quæ omnia
præmiſſa eorúmque veritas veniunt in diſcuſsione
105 coram confirmatore.c.fi.de elect.lib.vj. †Quintò
vltra præmiſſa requiritur,quòd rex,aut princeps, nō
vnum ſolum,ſed plures nominet eligendos ad eccle
ſiam vacantem benemeritos,& vt decet conditiona-
tos:aliter & aliàs nō eſsēt preces iuſtæ nec benignę,
quia eſſent cōtra ſubſtantiam rei gerendæ,id eſt ele-
ctionis celebrādæ:Nec cogi poſſunt eligentes vnam
certam ſolùm nominatam perſonā eligere, quia nō
aſſet eligendi libertas, & conſequēter electio nulla.
vt dicto capi.vbi maius periculum.§.cęterùm.Cùm
106 †eligere propriè ſit aliquem ex pluribus ad præla-
tionē canonicè vocare. Nec eſſent canonici qui eli-
gerent,ſed ipſe laicus princeps electionis notoriè in-
capax,qui ad hoc etiam cōſuetudine capax fieri non
poſſet.capi.cùm terra.& cap.cùm inter vniuerſas. &
cap.quòd ſicut de ele.Nec pariter fieri poſſet aut cō-
ſuetudine induci, quòd canonici aliter eligerēt, quā
107 ex pluribus vnum: †quia contra ſubſtantialia actus
nihil operatur conſuetudo,ſecundum gloſſ.quam o-
mnes approbant & ſequuntur in capi.ij. de cōſuetu.
libro vj. Præterea hoc non eſſet per canonicos eli-
gere,ſed præſentatū per principem inſtituere in pō-
tificali dignitate,quæ aliter dari non poteſt,nec præ
latus in ea aſſumi, quàm per canonicam electionem
confirmatione ſuperioris & ſeruata forma dicti cap.
fina.de elec.lib.vj.roboratam,approbatam,& cōfir-
matam. Cùm aliter procedendo eſſet deſtruere ordi
nem eccleſiæ,& iura omnia loquentia de confirma-
tione,conciliόque generali derogare:quod fieri non
poteſt, propter decretum irritās in eo promulgatū.
Vnde neceſſe eſt plures nominari per principem.Et
bonum eſt,quòd tres ad minus nominet eligēdos, ſi
plures nominare nolit. Ex quibus canonici vel con-
uentus vnum eligāt, quod proderit reliquis duobus,
quo ad augmentum honoris, argum. l. fin. ff.de al-
bo ſcribendo. Cùm ſemel à principe digni reputati
& nominati fuerint,vt ibi. Et princeps multis grati-
ficabit,& vnico actu plures honorabit: quod modi-
cū nō exiſtit ꝓ cōſeruando reipublicæ amicos.Præ-
terea illi in futuris dignitatib⁹ erūt potiores,ac præ-
ferendi.vt dicta l.fina.Et quòd plures nominentur à
principe, requirit expreſsè text. dans regi Hiſpaniæ
priuilegiū nominandi in dicto can.cùm longè. laiij.
diſtinct.ibi: quoſcūque regalis poteſtas elegerit,lo-
quens in plurali, ita quòd illa pluralitas perſonarū
per regē Hiſpaniæ nominandarū,intelligitur nō di-
ſtributiuè,ſed collectiuè, prout requirit materia ſub
iecta.facit glo.penul.in capi.fina.de conſue.libro vj.
Sic etiam requirit tex.in rege & principibus Franciæ
& Delphinatus,etiam in plurali loquens,vt dicto §.
item nec credit. ibi, pro perſonis benemeritis &c.

108 †Sextò & vltimò requiritur; quòd rex non ſem-
per in qualibet vacatiōe talibus licet benignis & be-
neuolis vtatur precibus, ſed aliquando, id eſt ſemel
in vita ſua, non in eccleſia vniuerſali Gallicana ſo-
lùm, ſed etiam in qualibet particulari eccleſia pon-
tificali regni ſui. Quibus poſt regis promotionem
vacantibus, etiam ſi omnes viuente eo vacarent, ad
quamlibet ſemel tantùm precibus vti poterit, ſuaq;
prærogatiua gaudere. Quod ſatis videtur, cùm di-
gnitas talis monocula ſit in qualibet eccleſia ponti-
ficali, quæ illa grauari non poteſt, nec princeps de
monoculo beneficio prouidere, vt plenè Felyn. in
capitulo, in noſtra. quarto corrolario. de reſcriptis.
& gloſſ.pragmaticæ ſuper verbo: Turnū. in §.item
placuit ipſi congregationi.titu.de collatio. Præter-
eà Papa mandando quem in eccleſia recipi, ſemel
eccleſiam in vita ſua grauare poteſt, niſi hodie,vbi
eſſent quinquaginta collationes. capitulo, manda-
tum.cum duobus ſequentibus de reſcriptis. Quia vl
tra vnam vicem non poſſet. Quę intelligitur de pri-
ma vacatione:cùm omnis actus affirmatiuus & per-
miſsiuus per aliquem explicandus, qualis hæc per-
miſsio dicitur, intelligatur de primo, & in primo
extinguatur, argumento l.boues.§. hoc ſermone. ff.
de verborum ſignificatione.ſecundum glo.quam ibi
commendat Bartolus in l. hoc genus.ff.de conditio-
109 nibus & demonſtrationibus. †Vt etiam à ſimili vi-
demus de gratia alicui cōceſſa ad vnum vel duo be-
neficia: quia intelligitur de vno aut duobus primò
& immediatè vacantibus. capitu. non poteſt.de præ
bend.& capitulo primo.& capitulo, ne captādæ.de
conceſsione præbendæ. libro ſexto. Vnde cùm talis
permiſsio regi conceſſa extinguatur in prima vice,
intelligitur non collectiuè vt in tota eccleſia Galli-
cana ſemel tantùm precibus vti poſsit: ſed intelligi-
tur diſtributiuè,quòd vti poſsit aliquando, id eſt ſe-
mel in vita ad ſingula capitula eccleſiarum cathe-
dralium aut ſuperiorum. Et ad ſingulos conuentus
& eccleſias, in quibus morte prælati viduata dicitur
110 eccleſia. †Quia vbicunque diſpoſitio refertur ad
vniuerſalem ſeu ad generalem vniuerſitatem ex plu-
ribus aliis generalibus conſiſtentem, talis diſpoſitio
vbi materia ſubiecta non repugnat, ſumi debet di-
ſtributiuè quo ad ſingulares vniuerſitates contentas
ſub vniuerſali: & non collectiuè,ſecundum gloſ.ſu-
per verbo, Conuētuum in ca. præſentium. in princ.
de teſtib.libro ſexto.in capitulo, ſi ſententia.§. fi.vbi
Archidiaco.Ioan.Andreæ.& Dominicus: & in cap.
Romana,§.in vniuerſitatem.de ſenten.excommuni.
libro ſexto.& in capit.primo.vbi Panor. de his quæ
vi metúſve cauſa fiunt. Alij intelligunt regem per-
miſsione ſua vti poſſe in qualibet eccleſia ſemper,
ſcilicet vt in prima vacatione capitulū eligere tenea
tur nominatum per regem:deinde verò poſt duas ſe
quētes vacationes quibus libera præceſſerit electio,
in tunc ſequenti eodem modo eligere teneatur alte-
rum de nominatis per regē: exemplo vniuerſitatum
& graduatorum in eiſdem, quibus tertia pars bene-
ficiorum vacantium debetur.Primùm videlicet gra-
duato & per vniuerſitatem approbato, & poſt alias
duas ſequentes vacationes nominato per vniuerſita-
tem, vt habet text.pragmaticæ in §.inſuper. titu.de
collatio.Aliàs ſequeretur, ſi rex niſi ſemel in quali-
bet eccleſia nominare non poſſet,quòd maioris præ
rogatiuæ eſſent vniuerſitates, quàm regia maieſtas:
quę vltra & ſuper omnes pręcellere debet,vt dicitur
j.Petri ij.c.ibi,tanquam regi præcellenti. & c. ſolitæ.

de maio.& obed. Alij verò vt curiales & palatini ſe-
rè omnes intelligunt & aſſerunt, regem hac faculta-
te vti poſſe, quandocunque ei placuerit, etiam vltra
prædictas vacationes. Pro quibus prima facie vide-
tur facere tex.in dicto §.ad tollendum autem.ibi,cō
cilium generale à contrario ſenſu, prout eum ſuprà
induxit: permittit ſimpliciter regi vti precibus pro
his,qui nominari non procurarunt nec eligi.Et ſem-
per vti poterit permiſsione ſua. quod nō eſt verum,
nec hūc intellectum pateretur illud adverbium, ali-
quando .quo vſa fuit eccleſia Gallicana pragmaticę
111 contrahendo cùm rege.†Quem pragmaticum con-
tractum tenetur rex obſeruare, ſicut & ipſa eccleſia.
Cùm ex contractu obligetur.c.j.vbi Panor.de prob.
& doct.in l.digna vox.C.de legi. quia licet ei Deus
ſubiecerit leges, nō tamen cōtractus quibus ligatur,
ſicut quilibet particularis priuatus, ſecundum Bald.
in l.ij.C.de ſerui.& aqua.& in cap.j.in prin.tit.de na
tu.feud.Per quem ſolennem contractum videtur re-
ceſsiſſe ab ampliori facultate, ſi qua per concilium
vel aliàs ei competiiſſet. Sicut eccleſia vniuerſa iuri
ſemper liberè eligendi per concilium conceſſo renū-
tiauit, nominationi aliquando per regem fiendæ ſe
ſupponēdo, vt eccleſia Hiſpaniæ fecerat in d.c. cùm
longè. Quæ quidem pacta nouiſsima ſunt inuiolabi-
liter ſeruāda.l.pacta nouiſsima. C.de pact.maximè
arreſto parlamēti cōfirmata per publicationē prag-
maticæ Pariſiis factam in Parlamēto, Anno domini
M.cccxxx.Ego autē ſemper intellexi omnia hæc cō
ſiſtere arbitrio boni viri: videlicet vt rex ſuo vtatur
priuilegio ita curialiter, quòd eccleſia nō nimis gra-
uetur. Et hoc importat dictio illa, aliquando.Super
qua conſultiſsimè dicit gloſ. non ſemper. Aliter non
exprimens vices ſeu vacationes, quibus rex ſua vta-
112 tur permiſsione. †Quapropter videtur arbitrio bo-
no relictum per textum in l.j.§.ait prætor. ff. de iure
delib.qui interdū arbitrari poſſet ſemper regem fa-
cultate nominandi poſſe vti pro tuitione reipublicæ
& bono regni ſui. Quod bonū publicū totius regni
plus attenditur, quā vnius grauamen eccleſiæ cōſide
retur. Cū multò tolerabilius ſit vnā vel plures eccle-
ſias grauare, quàm totum regnum periculo ſubiicere
in deſtructionem omnium eccleſiarū regni & ſtatus
nobilium & laicorum vniuerſalem. Quia quoties fa-
uor reipublicæ vicisſim cōcurrit, magis publica præ
fertur, vt ei altera poſtpoſita ſuccurratur.l.j. vbi ple-
113 nè not.ff.ſolu.matri.†Ideo vbi eccleſia pontificalis
vacans in patria eſſet limitropha, id eſt in limitibus
regni ſita, & alteri regno aut nationi finitima: certè
his nullus eſſe poteſt detentor, niſi quem princeps
deputauerit. Et cùm ad cauſam eccleſiarum habeāt
epiſcopi villas & multa temporalia, non poſſunt ibi
præfici ſine conſenſu regis. quia hoc eſt priuilegiū
corpore iuris clauſum in l.ij. C. de fundis limitro.li-
bro xj.vbi dicit glo.non licere priuato cuſtodiam ha
bere limitum regni. Ot priuilegium in corpore iu-
ris clauſum cenſetur à quacunque diſpoſitione, & à
decreto concilij generalis exceptum, ſecundum gl.
in verb. illic omni priuilegio.in Authen. qua in pro-
uincia.quam ibi ad hoc nota.Bart.& Bald. C. vbi de
crimine agi oportet.Et multò fortiùs cēſetur à prag-
matica & contractu eccleſiæ Gallicanæ exceptum,
vt rex non cogatur ſolùm illa permiſsione vti ali-
quando, imò ſemper ea vti poterit hoc caſu vtendo
priuilegio ſuo, cui magis fauendum eſt. Tum quia in
corpore iuris clauſum, tum etiam ad maius pericu-
114 lum euitandum. Vnde †ſi quis caſtra ibi, ſcilicet in
limitibus regni emerit, vel alio modo acquiſiuerit,
nō poteſt illa habere nec tenere, niſi princeps cōſen-
ſerit.l.quicunque.de fundis limitrophis. Adeò quòd
etiam proximior de genere venditoris non poſſet ex
cōſuetudine Franciæ aut præſentis ducatus Aquita-
niæ, rem talem vēditam retrahere offerendo: pretiū
intra annū & diem, niſi princeps terræ illius expreſ-
ſè cōſentiret. Cùm omnis retractus præſupponat ca
pacitatem retrahentis. Et capax non eſt, niſi cui prin
ceps cōceſſerit vt ibi: imò ſe de facto ingerentes in-
currunt pœnam illius legis, ſcilicet pœnæ capitalis
cum bonorum publicatione. Et idem dicunt docto.
de beneficiis in limine regni ſitis, vt teneri non poſ-
ſint ſine beneplacito regis. Et idem puto ſeruādum,
vbi eccleſia pontificalis vacans, loca poſsideret mu-
nitiſsima & fortiſsima in partibus, præſertim vbi ti-
meretur guerra veriſimiliter moueri. Quæ quidem
loca, ſi ſemel ab hoſtibus occupata forent, non poſ-
ſent per regem faciliter recuperari, ſaltem ſine ma-
gna ſtrage. Nam hic etiā caſus cēſetur à regula com-
muni exceptus, per gloſ.j. quam omnes ita notant &
ſequuntur in l.ij. in prin.ff.qui ſatiſ.cogan. Et in lo-
cis non limitrophis nec fortibus. Idem ſeruandum
☞ crederem, vbi rex propter bonū pacis. [Certè mul-
ta exorbitantia à communi regula tolerantur pro-
pter bonum pacis, vt plenè dicitur ſuper verbo, *mor-
tuo itaque teſtatore.* infrà dum loquitur de teſtamen-
to Chriſti.] ipſius eccleſiæ, vel regni proces ſcriberet
capitulo, benignas ac beneuolas, tempore guerræ in
regno vigentis, pro perſonis, quarum medio & ope-
ra pax publica in regno haberi poſſet. Quo caſu pro-
pter bonum pacis inducendæ & habendæ præcepta
canonica plerunque relaxantur. c. vbi non eſt.de de-
ſponſa.impub.facit can.dudum.§. aliquādo.& can.
hoc quippe.iij.quæſtio.vj. vbi plenius dicitur, quòd
propter bonum pacis Epiſcoporū depoſitio & alio-
rum ſurrogatio etiam contra cōſcientiam facta, fuit
per Papam & eccleſiam tolerata. Quo etiā caſu poſ-
ſet papa Eccleſiæ electiuæ inhibita electione proui-
dere. Tali cauſa tanquam iuſta in literis expreſſa, ſe-
cundum Ludo.conſil. cccxxxij. incipiente: Quo ad
primum conſultationis articulum. in fine. cum ſeq.
115 vbi ſingulariter loquitur. † Quia videmus, quòd
plus eſt pro bono pacis poſſe principem actiones &
ius alteri quæſitum tollere. l. Antiochenſium. ff. de
priuileg.creditorum: ſecundum Baldum de pace cō-
ſtan.& eſt bona glo.pragmaticæ.ſuper verbo, Hoſti-
litas.tit.de paci.poſ.cui addatis Bal.in l.vnica.§.j.in
ij.nota.C.de cadu.tollen.& Iaſon in l.ij. C.de in ius
vocand. Quia vt pax ſeruetur, moderamen iuris ha-
betur, ſecundum glo. in dicto cap.vbi non eſt. Vnde
ſi propter pacem habendam ius quæſitum tolli poſ-
ſit, facilius impediri poteſt ius quærēdum: ideo ex ta
li cauſa quoties erit vera, poterit rex nedum ali-
quando, imò ſæpe caſu occurrēte vti precibus & pri
uilegio ſuo. Imò quod fortius eſt, poſſet reiici iam fa
cta electio & alia fieri, ſecundum concilium genera-
le.in capitu.licet dudum.verſiculo, verumtamen tit.
de electio.facit capitu.quòd ſicut.§.j.in fine. de ele-
ctione. vbi toleratur electio non vocatis abſentibus
116 propter bonum pacis facta. †Vltra autem caſus mo-
dum, & formam prædictos non poſſunt reges nec
principes iuſtè de electionibus ſe intromittere, nec
eas impedire, & minus iam factas impugnare, niſi
in caſu vno permiſſo de iure, vt ſi fortè contingeret
electionem aliquam licet canonicam fieri, quæ in
perturbationem eccleſiæ aut patriæ, vel boni pu-

blici vergera timeretur. Quia tunc coram confirma-
tore, conſtito de veritate, vbcata parte & audita, tali
electione reiecta ad capitulum vel conuentum ele-
ctio de alio fiēda remitteretur per tex. hodie clarum
dicti cōcilij Baſilieñ. tit. de elect. c. licet dudum. § fi-
nal. vbi optima gloſ. iura communia hoc permitten-
tia allegans. Et fiet. tunc electionis retractio ad re-
queſtam principis, qui electum habet ſuſpectum de
proditione ac reuelatione ſecretorum, vt ibi plenè
dicitur. [Principes aliter non poſſe impedire præ-
dictas electiones tanquam iure diuino, naturali at-
que humano fundatas. ſuper omnes cōſuluit iſte do-
ctor ſuſtinendo cōfirmationem factam de perſona
dicti Antonij da Luſethglo in epiſcopum Caturceñ.
per archiepiſcopū Bituriceñ. ſeu eius vicarios anno
domini M. cccxcv. vigilia beati Ioannis Baptiſtæ.
contra quam multa ſcripſit quidam Hiſpanus Gu-
lielmus da mōte ſarrato vocatus in fauorem fratris
Benedicti Ioannis ordinis ſancti Antonij, ad requæ-
ſtā regis de dicto epiſcopatu pronisi apoſtolici. Cu-
ius occaſione de hoc quēdam fecit tractatum de hac
regis prærogatina in his dignitatibus & eccleſiis pō-
tificalibus domino legato de Ambaſia directum in-
cipiē. Legimus enim colendiſsime pater &c. Quem
diuiſit in quinque partes, in quarum vltima tractat
de hac regis prærogatiua, in multis diſcrepans ab his
quæ hîc dicta & ſcripta fuerant. De quibus omnibus
decretum concilij Baſilieñ. concernentibus titul. de
elect. habetur plenè in repetitione ca. j. de elect. quā
iſte doctor tunc in vniuerſitate Caturceñ. regens fe-
cit die xv. menſis Ianuarij & duabus ſequeñ. anno
domini M. cccxcviij. Cuius materiam in decem re-
ſoluit concluſiones: de quibus ſub eo reſpondit ge-
nerosus & magnæ proſapiæ religioſus dominus Lu-
douitus de rupicohardo prior Siluigniaci & Mar-
cignaici frater domini de Mortamar, quarum con-
cluſionum tenor ſequitur. *Electiones adeò ſunt fauo-
rabiles omni iure, quòd niſi per eas non poteſt quis ha-
bere titulum in electiua dignitate.* Secunda conclu-
ſio. *Pendente tempore ad eligendum de iure præfixo,
de dignitate electiua, niſi per capitulum nulla poteſt
fieri prouiſio.* Tertia concluſio. *Sicut mulieri inuita
dari non poteſt maritus, ita nec pontificali eccleſiæ no-
lētis præfici valet prælatus* Quarta concluſio. *Quam-
uis electiua dignitates in curia reſignentur, non in curia,
ſed in partibus vacare cenſentur.* Quinta concluſio.
*Plus dico, quòd ſi in curia renuntientur cum penſionis
retentione, ſed ſolus papa eam conſtituat, capitulo per-
tinebit eligere* Sexta concluſio. *Solis canonicis aut re-
ligioſis eccleſiæ cathedralis vel conuentualis, pertinet
electio epiſcopalis vel abbatialis dignitatis.* Septima
concluſio. *Bene poſſunt capitulum & canonici con-
ſentire, quòd papa poſſit de epiſcopatu pro hac vice pro-
uidere.* Octaua concluſio. *Adeò commenda hodie ti-
tulus canonicus dicitur, quòd commendatario deceden-
te dignitas in partibus vacare cenſetur.* Nona conclu-
ſio. *Si dignitas electiua fuerit per deuolutionem effecta
ſemel collatiua, valebit prouiſio in præiudicium inferio-
rum iure præuentionis per papam facta.* Decima con-
cluſio. *Alias quàm per electionem in eccleſia recepto, ſi
expellatur, competere non poteſt ſpoliato eius reſtitutio.*
Eo tempore in dicta vniuerſitate audiebant ſub iſto
doctore tres inter cæteros excellentes &. generoſi
ſcholares, ſcilicet domini Amanus de Albreto, fi-
lius domini de Albreto. Franciſcus de Claromonte:
& Ludouicus de Ambaſia tūc electus Albieñ. quos
hodie videm' ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ cardi-

117 nales.] † Ex quibus reſultat excellens prærogati-
ua, qua dominus noſter rex Frāciæ habet in electio-
nibus eccleſiarum pōtificalium electinarū ſui regni
& Delphinatum de quibus iuſtè & ſine ſcrupulo cō-
ſciētiæ poteſt modo & forma prædictis ſe intromit-
tere auctoritate cōcilij & de cōſenſu totius eccleſiæ
Gallicanæ. Vnde mirum videri non poteſt (ad pro-
poſitū reuertēdo) ſi inter clericos bona temporalia
tenentes & poſsidentes aut petentes, poſsit etiam in
petitorio & de actionibus realibus & mixtis cogno-
ſcere ex cōſuetudine, & præſertim ex tam inueterata
118 tolerātia eccleſiæ, vt dixi. Sed † in actionibus per-
ſonalibus, quæ merè perſonales exiſtunt, vt de illis
officiarij regis & dominorum temporalium contra
vel inter clericos cognoſcere poſsint, nō valeret cō-
ſuetudo, nec iudici ſeculari dare poſſet iuriſdictio-
nem. cap. clerici. & c. qualiter & quādo. ibi, quod om-
nino fieri prohibemus. de iudi. & in cap. ij. de foro
compe. vbi iudex ſecularis cognoſcere nō poteſt cō-
tra, vel inter clericos in actionibus merè perſonali-
bus, ciuilibus, & pecuniariis, etiam de conſenſu am-
borum litigantium. capit. ſi diligenti niſi voluntas
epiſcopi accedat cap. ſignificaſti. de foro cōpet. Imò
poteſt & debet epiſcopus clericis prohibere coram
ſecularibus litigare in actione perſonali, ſicut poſ-
ſunt ſeculares officiarij laicos in realibus & mixtis
prohibere, coram eccleſiaſticis litigare. Imò etiam
in perſonalibus poſſunt laicos prohibere, cùm eo-
rum interſit ratione iuriſdictionis & emolumento-
rum eiuſdem, vt ſuprà tetigi. ſecundum Ioan. Fab. in
l. ſi qui ex conſenſu. C. de epiſc. audien. Et etiam pro-
hibere cōſueuerunt, ne epiſcopi cognoſcant de qui-
buſcunque realibus ad cognitionem laicorum per-
119 tineñ. † Cùm cuique permittatur ſuam tueri iuriſ-
dictionem, etiam pœnali iudicio. l. j. ff. ſi quis ius di-
cen. non obtempe. vt not. plenè Panor. in c. ſuper li-
teris. de reſcript. Sed in actionibus perſonalibus in-
ter clericos non valeret prohibitio. cap. decernimus,
de iudi. quod intelligitur in pertinentibus ad forum
eccleſiaſticum. videatis Bar. in l. j. §. & poſt operis. ff.
de noui ope. nuntia. Adeò quòd etiam in Frācia, vbi
iudices regij plura cognoſcūt de clericis, nō cogun-
tur ipſi clerici litigare corā iudice ſeculari in actio-
ne perſonali, etiā pro iure ceſſo à laicis iuriſdictio-
ni temporali ſubditis, poſito quòd facta ceſsio fuiſ-
ſet in caſu de iure licito, ſecundum Specu. titu. de ceſ-
ſio. act. § j. ver. quartò præſumitur ſimulata &c. Pro
qua deciſione etiam ſola ſufficeret ordinatio regis
Philippi Pulchri ſuperiùs allegata & regiſtrata:
120 † vbi expreſsè clerici trahi prohibentur in foro re-
gio & ſeculari in actione merè perſonali, etiā ſi per
literas regias aut miniſtrorum regis, ad hoc fuerint
obligati. Nihil enim poteſt conſuetudo contra præ-
ceptum prohibitum dicti c. ij. de foro compe. vt not.
decid. duo. do. de Rota in ſupradictis deciſionibus an-
tiquis, hodie per ordinationem rubricatis, titu. de
conſuetud. deciſione ij. incip. vtrum valeat cōſuetu-
do Anglicana. quę in deciſionibus non rubricatis eſt
nume. 840. quam videatis vtilem ad multa propter
ſuas rationes & elegātes reſpōſiones ad contraria.
121 † Nec poſſet clericus ſe ſubmittere iudici ſeculari,
nec rigoribus curiæ illius: & ſi ſe ſubmitteret, non
valeret ſubmiſsio etiam de conſenſu ſui epiſcopi fa-
cta, vt dicto ca. ſi diligenti. & c. ſignificaſti. Quibus
iuribus concordat dicta ordinatio regia, per quam
chriſtianiſsimus Francorum rex, in his merè perſo-
nalibus eccleſiā pertinaciter nolle turbare prætextu

cõſuetudinis catholicæ declarauit:imò hoc fieri ve-
tuit,nõ obſtante ſubmiſſione,quod Angli in eorum
terris nunquam audire voluerunt, eorum ſequentes
conſuetudinem quæ potiùs dicitur corruptela, vt pa
122 tet in dicta deciſione.†Nam ſubmiſſio nihil opera-
tur, niſi clericus expreſsè ſua bona obligaſſet. Quo
caſu ratione hypothecæ immobilium bonorũ trahi
poſſet coram iudice ſeculari in actione duntaxat hy
pothecaria tendẽte ad fines, ꝙ bona immobilia pro
debito clerici affecta creditori tradantur pro modo
debiti, cùm de cõſtamẽtis poſsidenda, donec ei fue-
rit de debito ſatisfactum. Cui creditori erit multò
meliùs in pignore incumbere,quàm in perſonã age-
re.inſti.quibus modis re contrahitur obl.§.fin.ſecũ-
dum Ioã.Fab.in d.§.itẽ Seruiana.inſtit.de act. & ita
dietim practicatur in iſto regno.Non autem cogno
ſcere poſſet iudex laicus, an clericus debeat ad fines
ipſum cõdemnandi & compellendi ad ſoluendum:
qa hoc eſſet intrare & cognoſcere de merè perſona
li actione.quod fieri non poteſt etiam ex cõſuetudi-
ne, vt in præfata deciſione. Præſertim quia in dicto
cap.clerici.expreſsè derogatur cuicunque conſuetu-
dini,quæ propter incapacitatem iudicis nihil opera-
ri poteſt,vt ipſe de merè perſonali cognoſcere cõtra
clericum à laico cõuentum,& in iudicio tractũ poſ
123 ſit:† niſi in cauſa recõuentionis: quia tũc directè &
principaliter non dicitur clericus trahi coram ſecu-
lari via actionis, ſed in vim defenſionis. & ita tenet
gl.in dicto cap.ij.de foro compet. Et licet ſuper hoc
fuerint variç docto.opi.tam legiſtarum in l.cùm Pa
pinianus.& Authen.conſequenter. C. de ſentẽ.& in
dicto cap.ij. de quo poteſtis ad ſaturitatẽ videre Pa-
nor.in cap.at ſi clerici.§.j.de iudi.hũc paſſum alto di
124 gito ingenióque ſuo more tractantem. Tamen †in
præſenti regno ſemper conſuetũ fuit cõtra clericos
etiã de actione merè perſonali cognoſcere via recõ-
uentionis: quoties laicos trahunt corã ſeculari agen
do,coram quo ab eis reconueniuntur,& reſpondere
& defendere tenentur & coguntur: aliàs in eorum
actione per eos intentata contra laicos audiẽtia de-
negaretur,ſecundum practicam l.ſed & ſi per prçto-
rẽ.§.ait prçtor.verſi.ſed & ſi dũ decreto.ff.ex quib.
cauſ.maior.in integ.reſtit.Et huius opi. fuerũt gloſ.
& maior ferè pars ſcribentium,quam Ioan. Andr.di
cit de antiqua conſuetudine approbari & ſeruari: &
pariter Maſuerus.titu.de remiſſio. circa princ. [Et
idem vbi clericus ſuccederet laico iam coram ſecula-
ri iudice conuento,quia inſtantia tunc tranſit in cle-
ricum eius hæredem ſecundum Imo. in l. ſi eum ho-
minem.ff.de fideiuſſ.Paul.in l.hæres abſens.ff.de iu-
di.& in l.ſi conſtante.§.fina.vbi hoc tenet etiam La
do.ff.ſolu.matri.Nam alterius cõditio qui iudicium
inchoauerat,fieri non debet deterior ex perſona hç
redis.l.ij.§.ex his.ff.de verbo.oblig.Prætereà defun-
ctus iam ex quaſi cõtractu in iudicio celebrato obli
gatus erat.l.iij.§.idem ſcribit.ff.de peculio.Et ex cõ-
tractu hæres ſemper tenetur. & vbi cœptũ fuit iudi-
cium, ibi finem accipere debet.l. vbi cœptum.ff.de
iudi.& idem vbi clericus tanquàm tertius opponens
& poſſeſſor rei,de qua lata fuit ſententia vult contra
ſentẽtiam iudicis ſecularis inter laicos latam ſe op-
ponere, & illius executionem impedire. ſecundum
Bald.in l.teſtamenta.C.eod.& in l.fina.C.de edicto
diui Adria. vbi dicit quòd ſi clericus cõtradicere ve-
lit laico petenti ſe mitti in poſſeſſionem hæreditatis
per iudicem ſecularem, tenetur coram illo litigare:
ſubiungens ibi Bal.idem eſſe in clerico qui prçdoni

ſucceſſit laico in fraudem iuriſdictionis, quia cogi
poterit per ſecularem iudicem reſtituere furtum. Et
ita tenet do.Auffreri.in dicta ij.regula. vj. x. & xiij.
fallentiis.] Or non eſt dubium, vbi ſunt diuerſæ
opiniones auctoritate & rationibus ſuffultæ, quin
eo caſu conſuetudo eligere poſsit,prout conſuetudo
regni huius iam inueterata fecit, ſicut in actionibus
realibus & mixtis, vbi diuerſæ fuerant olim ſenten-
tiæ ad iudicium ſeculare eas traxit, vt vidiſtis. Si-
125 militer † cognoſcũt iudices ſeculares cõtra clericos
de cauſis garantiæ in caſu euictionis portandæ iuxta
l.vẽditor.§.j.ff.de iudi.veluti ſi laicus qui domũ eme
rat à clerico, ꝓ qua reſtat de euictione obligatus ad
iudicium ſeculare,pro illa domo tractus fuerit,& cle
ricum euictionem portaturum, & pro eo defenſurũ
& cauſam defenſionis in ſe ſuſcepturum vocauerit:
certè clericus eo caſu licet actio ꝑſonalis exiſtat,fo-
rum emptoris declinare nõ poterit, per text.in dicta
l.venditor. [Vbi hoc tenet Bald.& in Authen.cle-
ricus.C.de epiſ.& cle.& in l.emptor.C.de euict. An
gel.in l.non ſolùm.§.quod vulgò.ff.de vſuca. Pano.
in ca.quoniam frequenter.§. fin. vt lite nõ conteſta.
& in cap.ſi.de emptio.& vendi.Petr.de Anch.in ca.
ea quæ fiunt à iudice.quæſtio.xvij.Ange.Areti.in §.
actionum.inſtit.de actio.col.iij.Et ſequitur do.Auf-
freri. vbi ſuprà v. fallentia.] Debet enim venditor
cauſam defendere in foro emptoris, nec poteſt ex
propria perſona declinare forum: quia forum quod
eſt declinabile à defenſo, declinari non poteſt à de-
fenſore.l.j.C.vbi in rem acti. exerceri debeat. & di-
cta l.vẽditor.Et ita eas locum habere in clerico eui-
ctionario ſtantibus ſuper hoc diuerſis opinionibus,
conſuetudo generalis interpretata eſt: quia ibi tunc
clericus coram iudice laico litigat nõ pro ſe,ſed tan-
quã procurator & defenſor laici emptoris, vt ibi di-
cit glo. Quia per eius comparationem emptor prin
cipaliter ſuper domo conuentus, nõ eſt ab inſtantia
& iudicio relaxãdus, poſito quòd euictionarius cau
ſam totaliter in ſe & ſupra ſe ſuſcipere vellet, ſecun-
dum Bart.dicta l.j.C.vbi in rem actio exerce.debeat.
126 Et † idem ſeruatur in regno iſto, vbi ageretur de
cancellando inſtrumentum à notario publico rece-
ptum,præſertim regio: de cuius viribus etiam ſi hy-
pothecam bonorum nõ contineat,nullus cognoſce-
re poteſt,quàm officiarius regius:cùm ad illum per-
tineat diſſoluere cui' auctoritate fuerat ligatũ. Ideò
ſi creditor clericus coram ſeneſcallo aut alio iudice
regio adiornetur, inſtrumentum debiti portaturus,
ipſumq́ue ad inſtantiã debitoris laici cãcellari viſu-
rus, nõ audiretur clericus exceptionẽ opponẽs fori
declinatoriam: imò tenebitur ibi reſpondere, & in-
ſtrumentum ſuum defendere, iuxta l.diſſolutæ.C.de
cõdi.ex lege. [Idem tenet dominus Auffreri.vbi.ſ.
in ala.fallentia,motus:quia in huiuſmodi inſtrumẽ-
tis apponitur vt plurimum hypotheca bonorũ,nec-
nõ obligatio ad rigores & compulſiones ſigillorum
regiorum: ideo poſſunt ipſi iudices regi adiri ſuper
inefficacia, aut diſſolutione talium hypothecarum,
de quibus cognoſcere poſſunt, vt ſuprà dictũ fuit, &
quorum intereſt ne fiant ſub eorũ rigoribus aliquæ
extortiones.l.illicitas.ff.de offic.præſid. ſubiungens
fuiſſe in parlamento Pariſiis dictũ Anno domini M.
cccclxxxvj. quod Gulielmus Quepie clericus ſolu-
tus in curia parlamẽti reſpõdet ſuper fraude cuiuſdã
cõtractus tam parti ſuper illius annullatione, quàm
procuratori regio,qui etiã emẽdam requirebat pro-
pter fraudem in dicto contractu cõmiſſam in literis

ſeu

ſeu inſtrumento contentam idem refert in tractatu
Arreſtorum cap.l.j.] Et hoc per meliorem rationem
quàm ſupradictam, quia licet quando de aliqua quę
ſtione principaliter cõtenditur inter clericum acto-
rem & reum laicum, actor ſequi debeat forum. cap.
cùm ſit generale. de foro compet. & c. ſi clericus. eo.
tit. Cùm illud ſit generale inter omnes, cuiuſcunque
fuerint conditionis. vt l.ij. C. de iuriſdic. om. iud. Ta
mẽ ſecùs eſt, vbi quis vellet ſuper aliqua exceptione
caperiri & agere: quoniam tunc agitur coram iudi-
ce coram quo ageretur, ſi ipſe reus traheretur & cõ-
ueniretur: quia attendi debet cauſæ naturalis origo,
& noo quod à caſu accidentaliter contingit. Cauſa
enim naturalis vincit cauſam accidentalẽ. l. qui ha-
bent. ff. de tutelis. Ex quo videmus, quòd licet vnus
ex fideiuſſoribus, vt in totum non conueniatur, ſed
diuiſio fiat inter eos, quia ſoluendo ſunt, exceptio-
oem habeat. Inſtit. de fideiuſſoribus. §. ſi plures. Ta-
men ſi antè quàm per creditorem conueniatur, age-
re velit, vt ſe ab onere aliorum eximat, poteſt credi-
torem præuenire, & officium iudicis implorare, ad
fines illius diuiſioois, vt pro reliquis partibus cre-
ditori ſilentium imponatur. l. ſi contendat. cum ſua
glo. ff. de fideiuſſoribus. Or in caſu noſtro laicus de-
bito clerico cum inſtrumento obligatus, timens for
tè in dies per creditorem vexari, & ſic petens inſtru-
mentum cancellari, nil aliud prætendit quàm ſuas
proponere, quibus munitus eſt, exceptiones & de-
fenſiones contra inſtrumẽtum, prout facere poteſt.
vt dicta l. diſſolutæ. & eſt bonus tex. in l. Aurelius.
§. centum. ff. de lib. lega. Certè clericum creditorem
ſuper hoc trahere poterit, ad fines ſuas exceptiones
proponendi & probandi, ac inſtrumentum cancel-
lari petendi & faciendi, necnon ſilentium ſuo credi-
tori clerico perpetuò imponendi coram iudice lai-
co, coram quo clericus ſi ex inſtrumento egiſſet, aut
ſchedula debitorem laicum trahere neceſſe habebat
rei ſequendo forum: & ita in caſu noſtro decidit Pa
nor. in c. ſi quis contra clericum. in primo oot. de fo-
127 ro compet. quod eſt notandum. †Pariter trahi po-
teſt clericus in actione perſonali coram iudice ſecu-
lari, vbi tanquam officiarius ſecularis teneretur: vt
quia fortè depoſitum pecuniarum vel aliarum rerũ
ſuſcepit authoritate iudicis ſecularis iuxta l. acce-
ptã. C. de vſur. vbi depoſita fiũt in æde ſacra. [Idem
tenet dictus do. Auffreri. vbi ſuprà in xiiij. fallentia.
vbi etiam allegat Sali. in dicta l. & tenuit etiam in
ſua additione ſuper quæſtionibus capellæ metropo-
litanæ Toloſæ quæſtio. Quæ adduci poſſent in cle-
ricis ſequeſtris qui quotidie per iudices ſeculares
dantur, vt per eos cogi poſsint rationem reddere, &
reliqua præſtare. Et ita dietim ſeruatur.] Quo ca-
ſu poſſunt cogi clerici & cogũtur per ſecularem iu-
dicem ad depoſitum reddẽdum. ſecundum Bald. ſin-
128 gulariter in dicta l. acceptam. † Et idem ſeruatur in
hoc regno vbicunque clericus aut perſona eccleſia-
ſtica officium tutelæ aut curæ, vel aliud quodcun-
que ſeculare geſsiſſent: quia cogũtur de adminiſtra-
tis reddere rationem coram iudice ſeculari. Et ita di
cit Maſuerus ſeruari io curia parlamenti allegato ti-
tu. de iudi. & eorum iuriſdictione. §. item ſi clericus
ſolutus. [Idem tenet dominus Auffreri. vbi ſuprà
xxviij. fallentia, dicens etiam ad iudicem ſecularem
pertinere, quòd det clericis tutorem, qui tamen po-
teſtatem non habebit io beneficialibus & eccleſiaſti
cis oegotiis. c. ſi aonum. de iudic. lib. vj. vbi per om-
nes. Et poſſunt clerici eſſe tutores legitimi, ſed oon
teſtamentarij nec datiui, ſi hoc velint. cap. peruenit
iuncta glo. in verb. tutelas. lxxxvj. diſtin. etiam io ſa-
cris conſtituti, vt ſequen. diſtin. c. in religioſum. imò
teoentur etiam religioſi eſſe tutores miſerabilium
perſonarũ. lxxxviij. diſtin. c.j. & c. epiſcopus. & ple-
nè Bal. in l. generaliter hic allegata.] Et credo, quòd
ratio eſt, quia tùm teſtamenta inſinuari non poſsint
nec exequi, niſi per ſecularem iudicem. vt l. conſulta
diualia. C. eo. & l. repetita. C. de epi. & cle. ſic & tute
læ & curæ pupillorũ & adultorum laicorum eis de-
cernantur authoritate iudicis ſecularis, poterunt co-
ram ipſo trahi tanquam eius officiarij, à quo officio
poterant ſe excuſare, ſi voluiſſent. l. generaliter cum
Authen. ibi poſita. C. de epiſc. & cler. quòd ſi non fe-
cerint, eſt eis imputandum, qui in culpa ſuot immit-
129 tentes & ingerẽtes ſe rei ſcis nõ pertinenti. †Et idẽ
ſeruatur in præſenti regno in donationibus, quæ in-
ſinuari non poſſunt, ſicut nec teſtamenta, niſi coram
iudice laico: ita ꝙ ſi teſtamentum aut donatio facta
eſſet corã epiſcopo, nihilominus eſſet inſinuanda vel
inſinuandũ corã iudice laico ad hoc deputato, cùm
epiſcopus nõ ſit iudex inſinuationũ, ſecundum Bal.
in dicta l. repetita. quod dicit menti tenendum: nec
prorogari poſſet in epiſcopum iuriſdictio inſiouan-
di, vt ibi per eum, qui etiam ponit & tenet poſt Gul.
de Cug. omnes prædictos caſus in Auth. clericus. C.
de epiſ. & cler. reprobatis exemplis glo. ibi, tanquam
literæ nõ coouenientibus. [Idem tenet dictus do-
minus Auffreri. vbi ſuprà laaaia. & aj. fallẽtiis plu-
ra ibi alleg. & inter cætera Iaco. Butrig. Bart. Bal. Sa-
li. & Ioan. Fab. io l. teſtamenta. C. eo. & in d. l. conſul
ta diualia. & Pet. de Anch. in cap. ea quæ fiunt à iudi
ce. de reg. iur. lib. vj. Et idem, ſi pater vellet emãcipa
re filium clericum ſecundum Petr. de Aoch. in dicto
c. ea quæ fiunt. & præfatum dominum. vij. fallentia.]
130 †Præterea ſi clericus fuerit in mera & ſimplici
actione perſonali cõdemnatus per ſuũ epiſcopum,
vt fieri debet, qui ſuam ſententiam exequi vellet per
captionem bonorum temporalium regi ſubditorũ
vt quia fortè clericus cenſuras non timet eccleſiaſti-
cas, & eſt abundans in bonis temporalibus: certè nõ
poſſet epiſcopus ſentẽtiam exequi in bonis: imò tũc
neceſſe foret eam exequi per iudicem ordinarium
temporalem loci, vbi ſunt bona ſita, ſicut à ſimili di-
cit Io. And. in addi. Specu. titu. de executio. ſentẽtiæ.
§. ij. verſi. ſed pone. de ſententia lata per doctorẽ cõ-
tra ſcholarẽ iuxta tex. in §. illud verò. in fi. in proœ-
mio Digeſtorum. & in Auth. habita. C. ne filius pro
patre. quæ per iudicem ordinarium ſecularem loci
eſt exequẽda. Idem tenent glo. & Ioan. Fab. in l. epi-
131 ſcopale. C. de epiſcopali audiẽ. †Epiſcopi enĩ olim
territorium non habebant extra ſuas eccleſias & illa
rum ſepta, ſecũdum Cy. & Bal. ibi, ideo in bonis tem
poralibus ſententias ſuas exequi non poſſunt, vt ibi.
& dicit Inno. in cap. ſignificaſti. de offic. deleg. per il
132 lum tex. ſecundum vnum intellectum. Nec †de bo-
ois clericorum temporalibus facere poſſunt inuen-
taria, cùm dominis temporalibus ſubiiciãtur: in qui-
bus epiſcopi nihil poſſunt. ſecundum d. Bernardum
Laureti. nunc in parlamento Toloſæ regio præſi-
dentem, in ſuo tractatu de caſibus, in quibus iudex
ſecularis põt in clericos manus imponere. [Quin-
imo cùm ſint io confectione inuentarij omnes quo-
rum intereſt vocandi, vt creditores & legatarij. l. fin.
C. de iure delib. ſi clerici ſint creditores laici defun-
cti aut legatarij, tenebũtur coram ſeculari iudice cõ-
parere. Per quem ſi non compareant, poterit proce-
di in

di in eorum cõtumacia, ſecundum Bal. in dicta l.te-
ſtamẽta. Et idem in inuentarij cõfectione: ad quam
tenentur tutores & curatores.l.fin.C.arbi.tut. Et idẽ
in quocunque alio actu, in quo vocandi ſunt coram
iudice ſeculari omnes quorum intereſt ſecũdum do.
Auffre. vbi ſuprà in xij. fallentia. Subiungens, quòd
etiam epiſcopus executor teſtatoris conficere tene-
tur inuẽtarium coram iudice laico ſecundum Ange.
in l.j.§. hæc ſtipulatio. ff. ſi cui pluſquam per legem
Falc. attamen idem Auffreri. in ſuo tractatu arreſto
rum. c.acvij. refert archiepiſcopum Bituricẽ. fuiſſe
in curia parlamenti receptum contra ducem Bituri.
ad proponendum poſſeſsionem de conficiendis in-
uentariis bonorum mobilium clericorum ſuæ diœ-
ceſis in iuriſdictione tẽporali dicti ducis defuncto-
rum.] Quod vidi ſeruari & ſeruatur Toloſæ, vbi ar-
chiepiſcopo aut eius officiali extra ſepta ſua nõ per-
mittitur etiam clericos capere pro delicto. Quin-
imo fuit aliàs arreſto parlamẽti Pariſiis dictum cõ-
tra epiſcopũ Sueſsionenſem & eius officialem: quòd
recipiendus nõ erat ad probandum ſe eſſe in poſſeſ-
ſione capiendi clericos nõ coniugatos, & cõiugatos
in habitu & tonſura incedentes, & quòd à cætero nõ
proponeretur, ꝙ officiarij regij capere non poſſent
clericos, niſi in flagrãti delicto repertos. Quia imò
poſſunt ſine metu cenſuræ ad fines remittẽdi epiſco-
po, quãdo requirentur. Et ſic epiſcopi eos capere nõ
poſſunt, nec aliquã iuriſdictionem criminalem aut
ciuilem exercere. [De quo per dominum Auffre-
ri. in ſuo tractatu arreſtorum. cap. axvj. axavij. &
133 axviij.] Sed † neceſſe habet epiſcopus extra ſepta
ſua exiſtens aliquam intrare eccleſiam, ſi actus iudi-
ciales exercere velit, vel iudices regios requirere, ꝙ
clericos capiant & ſibi remittãt, aut eis territorium
ad hoc faciendum concedant: quia ſicut olim terri-
torium non habent epiſcopi in præſenti regno: imò
ſemper rex & eius officiarij retinuerũt manus inie-
ctionem in clericos, vt olim habebant ſecundũ Bald.
per illum text. in dicta l. ſi quis curialia. C. de epiſco.
& cler. Facit quod decidit Bart. in j. qõ. in repeti. l. iij.
C. de pignoribus. verſicu. quæro quid in rebus eccle-
134 ſiæ. † Plus ſeruatur in curia parlamẽti, quòd ſi cle-
ricus quamuis epiſcopus, fuerit per ſchedulam ſuam
manu propria ſcriptam vel ſignatam, aut ſui præde-
ceſſoris obligatus actione perſonali, puta ex mutuo,
aut contractu alio: pro quo auerãda ſeu confitenda
vel denegãda fuerit adiornatus, tenebitur ſuper hoc
reſpondere, eámque auerare vel negare. Nec poterit
aliquam exceptionem fori declinatoriam oppone
re, & ita quotidie practicatur, & ita etiã ſeruari vbi-
que dicit Manſuetus allegatio titulo de iudicibus. §.
item ſciẽdum eſt quòd clericus ſolutus. [Idem re-
fert dominus Auffreri. vbi ſuprà a viij. fallentia: & in
addi. capellæ in dicta q. & in ſuo tractatu arreſtorũ.
c.ccv. refert ita fuiſſe arreſto parlamenti Toloſę or-
dinatum cõtra dominum Philippũ de Leuis archie-
piſcopum Auxitanum, anno domini M. cccexliiij.
die xviij. Auguſti.] Et idem ſenſit in titu. de remiſ-
ſio. §. item cùm agitur. vbi ponẽdo caſus in quib9 de
conſuetudine conuentus non remittitur ſuo iudici,
inter alios ponit iſtum. Quam billetam ſi cognoue-
rit, deponere tenebitur ſummã in eadem contentam
vel manum regiam de bonis explectabilibus guar-
nire & ſayſire. Quo facto, & manu regia remanente
ſayſita, ſi forũ declinet, ſuo remittetur iudici cogni-
turo de actione perſonali: alioquin termino elapſo
ad ſoluẽdum conſtringetur per captionẽ ſuæ tempo

ralitatis, ſuper quo cogitabitis, quia ſemper durum
mihi fuit. Et videretur eſſe contra ordinationẽ regis
Philippi ſuperius allegatã. [Quod durum etiam fuit
& do. Auffreri. vbi ſuprà a viij. fallen. ſed non dubi-
tat, quin papa poſsit cõcedere alicui principi cogni-
tionẽ & punitionẽ criminũ per clericos cõmiſſorũ
vel cõmittendorum, vt tenet in prima regula & pri-
ma fallentia: quia licet priuilegiũ fori clericis cõpe-
tens ſit de iure diuino quo ad totũ, nõ tamẽ quo ad
tantum, ſeu quo ad partẽ aliquam cleri, vt ibi plenè
declarat. quia ius diuinum licet nõ poſsit in totũ per
principem tolli, tamen poteſt diſtingui & reſtringi
ſecũdũ Inno. & omnes in c. quæ in eccleſiarũ. de cõ
ſti. ad noſtram materiam principalem facit tex. in §.
verum. a xxij. diſt. & in c. Menuam. ij. q. v. & c. illud. a.
135 qõ. iij. [Poſſet † tamen papa iudici laico, imò alicui
priuato laico ex certa ſcientia cauſam clerici perſo-
nalem vel aliàs ſpiritualem licet criminalem cõmit-
tere, ſecundum glo. & doct. in c. decernimus. de iudi.
& de licẽtia eccleſiæ poſſet cõtra clericos iudex lai-
cus impunè procedere, vt dicit gloſ. in c. tua. leg. j. de
decimis. Et inde eſt ꝙ rex & principes ac eorũ offi-
ciarij cogũt omnes quãuis clericos ad obſeruationẽ
decretorũ & pragmaticæ ſanctionis huius regni: cũ
authoritatẽ hoc faciendi habeant à concilio genera-
li Baſilien. [De quo pleniùs infrà ſuper verbo, *ſi
abſq; liberis moreretur*. ij. in materia ſubſtitut. fideic.
declarãdo regulam, Quem honoro onerare poſſum,
in vltima fallẽtia. Et per do. Auffreri. vbi. ſ. xaxj. fal-
lentia. vnde curia parlamẽti cogit epiſcopos, archie-
piſcopos, & cæteros ad cõfirmandum aut infirman-
dum electiones. Et cancellaria regia cõcedit ad hoc
literas, quas dirigit aliis iudicibus inferioribus: &
cogũtur epiſcopi ſi ſint ſuſpecti, vices ſuas commit-
tere alteri: à quo ſi appelletur, iterum cogitẽ aliũ dele
gare ad cognoſcẽdum de appellatione. Quod an fie
ri poſsit, dicitur plenè in materia dictæ ſubſtitutio-
nis expediẽdo dictam regulam, Quẽ honoro onera-
136 re poſſum.] Imò † poſſet papa & fortius tota eccle-
ſia cõgregata ex cauſa clerum totius vnius diœceſis
aut terræ ſubiicere principi ſeculari aut iudici laico,
ſecundum Zabarel. in repetitione c. perpẽdimus. vij.
col. verſi. Oppono ad eãdem lecturã fortiſsimè & c.
de ſenten. excom. quẽ ſequitur Fely. in ca. ij. col. j. &
c. ſi. in fi. de maior. & obedien. Non tamen poſſet cle
rum vniuerſalis eccleſię principibus ſecularibus quo
ad forum in omnibus ſubiicere: quia priuilegiũ fori
in talibus clero vniuerſali competens eſt de iure di-
uino, vt ibi per eum. & Ludo. ſingulari. ccccxvj. inci-
137 pien. Sed an poteſt papa facere legẽ. † Præterea hoc
faciendo alteraret ſeu decoloraret & mutaret ſtatũ
vniuerſalem eccleſiæ, quod ei nõ permittitur, etiam
cum concilio cardinalium. Idem tenet Panormit. in
cap. propoſuit. iiij. col. de conceſ. præbend. Sicut vide
mus, quòd aliquos à ſolutione decimarũ eximit lai-
cos. Sed omnes eximere non poſſet, cùm decima ſit
de iure diuino. ſecundum glo. in cap. à nobis. de deci
138 mis. Vlterius † cognoſcit rex Franciæ & curia ſua,
imò cogit clericos, & quoſcũque prælatos ad ſuarũ
eccleſiarum reparationem. [Quæ coactio de repa-
rando eccleſias fieri debet per commiſſarios regios
ſola expenſa ſine alio ſalario contentos, vt habetur
infrà ſuper verbo, *ſi abſque liberis moreretur*. ij. in ma-
teriæ fideicõmiſſariæ ſubſtitutionis tractando illam
regulam: Quem honoro onerare poſſum, in iij. fal-
len.] Quod habuit à Ioade rege Iſraël, qui hoc fecit.
iiij. Regum xij. de quo ibi dicitur, quòd fecit rectum
coram

coram domino. Pariter à Ioſia rege, qui ſimiliter fe-
cit eódem lib.axij.eap.de quo ibi dicitur, quòd fecit
quod placitum etar coram domino, & ambulauit
per omnes vias Dauid patris ſui non declinans ad
deatram ſiue ad ſiniſtram. Etiam hoc habuit Chri-
ſtianiſsimus rex à ſumma veteris iuris non correcti
prudentia.l.ſi in aliquam.§.ædes ſacras.ff. de officio
proconſul.facit l.hæreditas.in ſi.ff.de petit.hæred.&
xvj.quæſt.vij.can.filiis vel nepotibus. [De quo la-
tiùs dicitur, vbi ſuprà in dicta vltima fallentia. & ꝙ
rea & eius curia cognoſcere poteſt circa diuinum
ſeruitium cõtra clericos & prælatos: & de perpetuis
vicariis eccleſiarum parochialium, augenda portio-
ne, ac de penſionibus ſine iuſta cauſa impoſitis ſuper
beneficiis, vt tollantur, & tenet dominus Auffreri.
vbi ſuprà in xaj. fallentia.] Vnde reſtat, quòd in
actione perſonali principaliter intẽtata clericus re-
ſpondere nõ tenetur coram iudice ſeculari, imò nul
lum eſſet iudicium. quacunque non obſtante cõſue-
139 tudine, niſi prout ſuprà. †Sed in actione reali tene-
retur coram ipſo reſpondere, & prohiberi poſſunt
coram eccleſiaſtico litigare: & hoc tã de iure quàm
ea generali huius regni conſuetudine, viſo maximè
quòd Aurelium pro nobis habemus Auguſtinum in
dicto cap.quo iure.viij.diſtin. & Innoc.in dicto ca.
ſi quæ cauſæ.§.his ita.aj.quæſtio.j.& Alexand.in di-
cto cap..auſam quæ. & alios quos in princip.huius
quæſtionis vidiſtis allegatos: qui omnes fuerunt viri
doctiſsimi & ſancti vita & moribus approbatiſsi-
mi. Pro quibus facit text.in can.cùm deuotiſsimã. &
cap.ſi ſeculi leges.in fine.ibi, & veſtra regia dignita-
te.aij.quæſtio.ij. vbi loquitur de regina Frãciæ, quæ
cognouit de poſſeſsionibus pertinentibus eccleſiæ.
Facit etiam, quia videmus clericos ex feudorum cõ-
ſuetudine domino temporali eſſe ſubditos, vt in iiij.
deciſione videbitis. Si hoc potuit conſuetudo in feu-
dis, ſimiliter hoc potuit in cæteris rebus tempora-
libus. Etiam in hoc optimè facit quod dicit Baldus
in l.iubemus nullam.C.de ſacroſanctis eccleſiis.vbi
ſentit ſtatutũ ratione rei facere poſſe clericos & ec-
cleſiam de foro ſeculari. Ergo à fortiori ſaltem à ſi-
mili hoc in Francia facere potuit conſuetudo gene-
ralis: & ita ſeruatur ſecundum Manſuetum in dicto
§.item ſciendum eſt.titu.de iudi.& §.item ſi presby-
ter.titulo de remiſsio. [Vt clariùs habetur infrà,
iij.deciſione per rationes Panor.in cap.cæterum. in
vltimo not.de iudic.quæ pro hac deciſione multum
faciunt.] Et ſicut in actione ciuili & pecuniaria
merè perſonali non poteſt contra clericos ſecularis
iudex procedere, vbi deſcenderet ex contractu vel
quaſi, ſic cognoſcere nõ poteſt, nec ſe intromittere,
ſi actio perſonalis ex delicto deſcẽdat vel quaſi: quia
perſonalis eſt, & in plus quàm ſi ex contractu eſſet.
inſtitutio.de actio.§.omnium autem actionum. vbi
140 gloſ.& Angel. Attamen † in præſenti regno iudi-
ces in tribus caſibus cõtra clericos procedunt, & de
eorum exceſsibus cognoſcunt, ac etiam corrigunt
141 & puniunt. Primò †vbi crimen à clerico commiſ-
ſum qualitatem haberet attẽtati in odium litis pen-
dentiæ ciuiliter coram iudice ſeculari, vbi cognitio
cauſæ ciuilis ei pertinet: ſicut in poſſeſſoriis & actio-
nibus realibus, & mixtis, aut perſonalibus in ſupra-
dictis caſibus. Et idem ſi clericus aliquid attentaret
pendente quæſtione, an cauſa eſſet per iudicem ſe-
cularẽ retinenda, vel eccleſiæ remittenda. Quia licet
poſteà cauſa remittatur iudici eccleſiaſtico, tãquam
de foro eccleſiæ exiſtens, tamen attentatum penden

te illa declinatoria ſemper venit reparandum. Ideo
iuridicè ordinauit Carolus ſeptimus Frãcorum rex
ordinatione ſub titu. *des appel. article* xj.incip. Item
voulons &c. quòd etiam ſi appellatio nõ ſit recipiẽ-
da, nec retinenda in curia parlamenti, tamen atten-
tatum antequam cauſa retineatur vel remittatur iu-
dici à quo venit per curiam reparandum, etiam ſi
poſteà pronuntietur appellantem nõ fore recipien-
dum. Et eodem modo poſſet iudex ſecularis cogno-
ſcere vbi crimen aliàs incideret in lite ciuili, quia de
his iudici etiam ſeculari pertinet cognoſcere, coram
quo principalis cauſa tractatur.l.quoties. C.de iudi.
vbi Bar.& in l.omni innouatione.C.de ſacroſan.ec-
cle. Et attẽtata reparare & punire iudici ptinet cau-
ſæ principalis ſoli, vt plenè habetur in ca. ſi.non ſo-
lùm de appella.lib.vj.& in l.appellatione.C. illo eo.
titu.& patet ſuprà vt lite pendente nihil innou. per
totum. Et nulli alteri quàm eidem iudici pertinet ta-
lia reparare attentata. [Et idem ſi clericus ſenten-
tiam iudicis ſecularis turbaret. & impediret iuriſdi-
ctionem.cap.j.de offi.delega.& l.vnica.ff.ſi quis ius
dicenti nõ obtempera. Quia videmus à ſimili, quòd
metropolitanus, qui nullam habet cognitionem in
ſubditos ſuffraganeorum ſuorum: tamen poteſt eos
punire, ſi ſuam impediant iuriſdictionem. cap. Ro-
mana.de pœnis libro ſexto. & quilibet iudex aliàs
incompetens de nõ ſibi ſubditis capere poteſt vltio-
nem, vt dicto capitulo primo, & idem ſi clericus vel-
let iuriſdictionem ſecularem vſurpare & cognoſce-
re de cauſis ad eam pertinentibus, de quibus ſunt in
poſſeſsione, per cap.ex parte.de verborum ſignifica.
& cap.dilectus, de pœnis.& cap.dilecto.de ſententia
excommunicationis. libro vj.] Ex quo videmus per
ſtylum curiæ Franciæ, quòd curia parlamenti vo-
lens aliquando ex cauſa reparationem attentatorum
fieri per alium, conuertit illa attentata in exceſſus,
& cauſam illorum remittit ſeneſcallo vel alteri iudi-
ci regio, in cuius territorio fuerunt commiſſa. Et in-
terdum ex cauſa illorum materiam committit alte-
ri, quam ſuo ordinario. quo ad hoc ipſum commit-
tendo, quia in propria qualitate attẽtatorum remit-
tere cauſam vel alteri committere non conſueuit.
Sed ipſamet curia procedit & reparat. Pariter ſi
contra clericos coram iudice ſeculari in teſtes pro-
ductos dentur obiectus de crimine, poteſt de illo iu-
dex cognoſcere: & ſi probetur, clericos à teſtimonio
repellere. Sed non pœna criminis punire, ad quam
actum non fuit, capitulo primo. de excep.& l.Lu-
cius.ſecundum vnum intellectum. ff.de his qui not.
142 infa. †Similiter eos punire poterit, ſi coram eo fal-
ſum depoſuerint, vel aliàs eius maleſtatem vel aures
offenderint.l.nullum.C.de teſti. ſequẽdo illius lite-
ræ corticem.& l.ſi quis fortè.§.ſi quos.vbi Bartol.ff.
de pœnis.& l.ij.vbi Baldus.C.de ſportulis. Et ita ſer
uatur in præſenti regno, quicquid in contrarium vo
luerit Panormitanus in cap. verum. de foro compe-
tenti.& in capitulo primo. vbi bona & plena additio
de maledi. & in capitulo primo, dilectus. de pœnis,
vbi deciderat dictam l.nullum.non habere locum in
clericis coram iudice ſeculari delinquentibus, vt ibi
puniri poſsint. Sed reſponderent officiarij regij, il-
lud verum eſſe, ſcilicet clericos ab eis non eſſe tunc
puniẽdos pœna corporali, cũ ſit indefinitè ſcriptũ:
Noli tãgere Chriſtos meos. Sed pœna burſali & pe
cuniaria puniri poſſunt. Et ita ſeruatur. [Idem di-
cit ſeruari in hoc regno dominus Auffreri. in regu-
læ primæ ſecunda fallentia allegans Federicum de

Senis

Senis ſic conſuluiſſe conſi.lxxxvij.incipiẽte, Factũ quod proponitur. vbi dicit, quòd licet clericus non poſſit corã iudice ſeculari de crimine excuſari principaliter, nec conqueri incidenter, tamen poteſt clericum ſecularis iudex coram eo calumnioſè accuſantem, vel falſa aut varia deponẽtem, ex officio extraordinariè punire in bonis, vel eius fideiuſſores quos dedit conſtringere.l.iij. C.qui accuſare non poſſunt & eodem modo poteſt clericum deficientem punire in expenſis, vt ſenſit glo. v. quæſtio.vj.cano.preſbytero. vbi Archidiaco. reſeruata in omnibus epiſcopo pœna corporali, ſi eſſet imponenda: & idem tenet Petrus de Ancha.in cap.ea quæ fiunt.de regul. iuris.libro ſexto.in xxij. quæſtio. dicens opinionem Federici fundatam in æqua conſideratione. Et idem videtur de aduocato procuratore, vel notario clericis corã iudice ſeculari delinquẽtibus per l.athletas. ff. de his qui notan.infamia. & idem in clerico vtente falſo inſtrumento coram iudice laico. ſuper quo
143 refert plura vidiſſe arreſta.] Secundò † cognoſcit rex & eius officiarij de omni crimine priuilegiato, vt ſunt crimen læſæ maieſtatis, falſæ monetæ, infractio ſaluægardiæ regiæ, vel aſſecuramenti briſati. Et procedere cõſueuit etiam contra clericos de præmiſſis vel aliquo præmiſſorum inculpatos vel ſi manum regiam appoſitã violauerint: & de quibuſdam aliis quæ priuilegiata dicuntur, quorum aliqua recitat magiſter Gulielmus de Brochi. in ſtylo parlamenti per eum deſcripto. in titu. quorum cognitio pertinet ad regem.& titulo ſequenti, de perſonis eccleſiaſticis. & Maſuerus allegato titulo de iudi. §. item ſciendum eſt, quòd clericus. & titulo de iniuriis. §. j.in fin.titu. de remiſsio.§. item in ſaluagardia. & §. item cauſa iniuriarum: & Guido papæ quæſtio.
144 lxxvij. Inter † quæ crimina eſt portus armorum, de quo rex cognoſcit & curia ſua, etiam contra clericos: quos ſi culpabiles reperiantur, punit. Et contra quoſcunque laicos procedit: nec permittit Barones cognoſcere qualecũque imperium habeant.[Idem dicit dictus dominus Auffreri. in primæ regulæ xiij. fallentia: quòd clerici de huiuſmodi delicto poſſunt per iudicem ſecularem ciuiliter puniri. pro quo videtur textus ſecundum Ioannem Fab. in l.addictos. iuncta gloſ.ibi ſuper verbo, vindicetur.C.de epiſco. audien. De quo dicit regem & eius officiarios eſſe in præſenti regno in poſſeſſione à tempore cuius initij non extitit memoria, fama priuilegij concurrente, ita quòd iſte dicitur vnus de caſibus priuilegiatis. & q[uia] in ſeneſcallia Toloſana clerici officiarios regios arcentes, eos à portu armorum pro iniuria coram iudicibus eccleſiaſticis vexabant, prouidit ſuper hoc Carolus ſextus Francorum rex, Anno domini Milleſimo quadringenteſimo decimo tertio.& dicto ſeneſcallo præcepit, quòd per captionem literarum & portitorum, ac temporalitatis taliũ eccleſiaſticorum clericos arceret à talibus vexationibus: eóſque de portu armorum puniret &c. Quam ordinationem idẽ dominus Auffreri. poſuit in titulo de accu-
145 ſationibus.cap.pro parte.] Quod † eſt verum, ſi in forma belli arma moueantur: vt ſi vna villa inſurgeret cõtra aliam, aut vnus dominus contra alium, vt ſæpe fit in Vaſconia & Bearnio: vel ſi in aliqua ciuitate fieret ſeditio cum armis. Quibus caſibus ſolus rex & officiarij ſui de hoc cognoſcunt, per textum iuncta rubrica.C. vt armorum vſus inſcio principe ſit interdictus. libro vndecimo. Si autem fieret inſultus armatus de priuato ad priuatum, vel fieret homicidium, latrocinium, vel raptus, quæ rarò ſine armis perpetrantur: quia illud eſſet tunc crimen commune, de illo cognoſcere poſſet quilibet dominus merum imperium habens in loco. Et ita dicit ſeruari Maſuerus allegato titulo de remiſsio.§. item ſi aliquis. Aliter & aliàs faciliter per officiarios regios iuriſdictio baronũ vſurparetur, ita quòd via de aliquo crimine cognoſcerent, & eorum merum imperium eſſet eis ſine fructu. quod minimè permittunt, imò vetant regiæ ordinationes. de quo per Guido. papæ, quæſtio.cccxxxvij. in fine. vbi allegat Petr. Iaco.in titulo de ſucceſsio.regni Franciæ §.finali, in fine. vnde hoc caſu non poſſent officiarij regij baronibus inhibere de hoc vltimo portu armorũ cognoſcere, quaſi ad eos ſolos pertineat: licet in cõtrarium multoties abutantur alienum imperium vſurpãtes, & occaſionem ſumentes à textu ſtyli parlamenti ſuperi[us] allegato, vbi ſic dicitur in principio: Portationis armorum contra quemcunque iuſticiabilem cognitio pertinet ad regem, licet dominus cui talis ſub eſt, omnimodam habeat iuriſdictionem in terra ſua &c. Certè videre & conſiderare debent integrum capitulũ per l.in ciuile.ff.de legibus. quia ſtylus poſtea ſe reſtringit, vbi arma delata fuerunt publicè, & cum multitudine, vel itineribus publicis. & ſic in bellica forma. Quo caſu cognoſcunt regij nedum de portu armorum, ſed etiam de quocunque alio delicto tũc & exinde ſecuto. Cuius delicti portus armorum in cauſa fuit, ita quòd portus armorum fuit principalis exceſſus. Et propter reſiſtentiam plura fortè ſecuta fuerunt homicidia. [Et ita refert dictus domi. Auffreri. vbi ſuprà caueri in concordatis officiariorum curiarũ ſpiritualis & regiæ Toloſæ: inter quos fuit inter alia cõcluſum, quòd gentes regiæ compoſitiones nõ reciperent à clericis, niſi in caſibus à iure permiſsis, vel ex generali conſuetudine regni: vt portationis armorum per modum turbæ in numero decem. Hæc ille. Et concordatum illud cepit fundamentum à ſtylo tam diu obſeruato & etiam à iure cõmuni, in titulo ſuprà allegato, Vt armorum vſus inſcio principe ſit interdictus, libro vndecimo.]
146 Vbi † autem quis portaret arma non publicè, nec adunata multitudine, tunc quilibet dominus de delicto communi cognoſcere poteſt. Sed replicant iuſticiarij regis dicentes, quòd ſoli regi pertineret prohibere & permittere arma portare: ex quo rex prohibuit, ipſe ſolus offenditur: & ſic ei ſoli cognitio & punitio pertinent & quorumcunque delictorum cum armis commiſſorum. Reſpondetur, quòd non eſt bona conſequẽtia: quia ſequeretur quòd cùm per ordinationes & publicas proclamationes omnia delicta ſint prohibita, ſolus rex de omnibus cognoſceret: quod iuſtum non eſſet in præiudicium baronum ſuorum. Præterea ſatis reſpondet ſtylus vbi ſuprà: quia verum eſt quòd portus armorum eſt crimẽ priuilegiatum: & vbi non ageretur de alio communi crimine, quàm de portu armorum, ſoli regi cognitio pertineret. Sed vbi adiunctum habet crimen commune, puta homicidium, vel raptum, aut latrocinium, priuata factione & occulta commiſſum, maximè vbi eſt ſeparabile à portu armorum: officiarij regij cognoſcant de portu armorum priuilegiato, & dominus habens iuſtitiam in loco cognoſcet de communi delicto, homicidio, raptu, aut latrocinio, vel alio ſimili. Et ita iudicatũ fuiſſe refert, cùm dominus de Pugione in terra comitis Ronciati cum armis incendia appoſuiſſet. Et rex tam armorum,

rum, quàm incendiorum cognitionem prætéderet. Attamē arreſto fuit deciſum, quòd ſolus rex in portatione armorum fuerat offenſus, & illius cognitio ad ipſum pertineret: aliorum verò ad comitem, cùm eſſent diuerſa delicta, vt latiùs videbitis. Et eo modo honor cuique debitus fuit ſeruatus. l. omnem honorem. C. quando prouocare non eſt neceſſe. & capitulo. vt debitus. de appellatio. aliter & aliàs ordo iuris confunditur, vbi vnicuique ſua iuriſdictio non ſer-
147 uatur. † Etiam capiunt regij indifferenter cognitionem de publicis itineribus, prætendētes nulli alteri pertinere de his cognoſcere: & verum dicunt, vbi eſſet quæſtio de itineribus limites regni aut prouinciarum vel baroniarum & caſtellaniarum regi immediatè ſubditarum facientibus: ſed vbi de reparatione priuata ageretur, limites imperij non concernēte, quilibet in ſuo territorio cognoſcere poteſt. ☞ [Vide de hoc ordinationem regiam relata per dominum Auffreri. incipiente, hoc edicto in perpetuū valituro ſub titul. de officio balliuorum.] De quo ſtat ordinatio regia Philippi Valeſiani huius nominis ſexti: & Caroli ſexti cognomento Pij in hęc verba: Hac in perpetuum valitura conſtitutione duximus ordinandum, quòd reparationes murorum, itinerum, pontium, locorum, baronum, & nobilium de cæterò fiant de præcepto eorundem baronum & nobilium, quorum fuerint, vel ſuorum officiariorum. Et ſi in defectu eorundem vel negligentia, aut in caſu eminentis periculi, aliquem commiſſarium vel officiarium noſtrum ad loca eorundem deinceps venire cōtigerit, pro dictis reparationibus faciendis, nolumus, quòd dictus officiarius noſter vel cōmiſſarius quicquam pro ſportulis, ſalario, & dietis petere poſsit à dictis nobilibus vel eorum ſubditis, nec populares illius loci ſic viſitati aliquid pro dicta viſitatione ſoluere teneantur, niſi duntaxat expenſas ☞ in eodem loco moderatè factas &c. [Et ad idem, quòd ſine ſalario fiant eccleſiarum reparationes, ſtatuit idē Carolus ſextus Anno domini M. ccclxxxv. vt ſuprà dixi.] Pariter cognitio criminum & delictorum communium ad regios iudices pertinet, & de his cognoſcere ſoliti ſunt, etiam contra clericos & prælatos, quoties verſatur infractio ſaluægardiæ regis, vel aſſecuramenti briſatio, vt quia fortè occiſus fuit, vel aliàs in corpore aut bonis damnificatus is qui in ſaluagardia vel aſſecuramento regis ☞ fuerat poſitus. [De ſaluagardia regia, à quo & per quem debeat impetrari, & concedi: & qualiter violatores & à quibus ſunt puniendi, plenè poſuit dominus Auffreri. vbi ſuprà in primæ regulæ xij. fallen. & in addi. ad quæſtio. capellæ. cccclxxxix. & in concordantiis ſuper ſtylo curiæ parlamenti. titul. de aſſecura. §. fina. Tamen concordat cognitionem iudici regio pertinere quo ad pœnam pecuniariam l. ij. C. vt nemo priua. titu. prædi. ibi, miles vel clericus. Et etiam ibi, executoréſque huius legis omnes iudices &c. prouiſo quòd executio emendæ fiat in bonis clerici immobilibus temporalibus ſecundum Oldrad. conſil. xvij. Et ita refert concluſum fuiſſe in concordatis inter officiarios ſpirituales & temporales Toloſę factis. Et cùm quidam clericus pro iſto exceſſu emendatus non haberet bona temporalia, fuit per arreſtum parlamenti Pariſiis dictum, quòd teneret priſionem in curia epiſcopi Pariſienſis vſque ad ſatisfactionem, quamuis clericus ſolutus eſſet. idque die prima Martij, Anno domini M. cccxcix. facit pro hoc. cap. j. ibi vinculis alligatū. de depoſito.] Quo caſu puniunt clericos pœna pecuniaria. Pro corporali verò (ſi caſus illam exigat.) remittunt eum iudici ſuo puniendum, Prò quo facit textus in dicta Authent. clericus. C. de epiſcopis & clericis. & in Authentico, vt clerici apud proprios epiſcopos. §. ſi tamen de criminibus. & §. ſeq. vbi de crimine ciuili clericorū, id eſt, foro ciuili & ſeculari pertinēti, cognoſcit & punit iudex ſecularis, ſcilicet ciuiliter & peculiariter, & epiſcopus de crimine eccleſiaſtico, ſcilicet perſonā eccleſiaſticam ſuggillante, cùm illam tangere non poſsit laicus, priuſquàm fuerit clericus à ſacerdotio per epiſcopum degradatus, vt ibi: & interdum ante punitionem clericum remittunt iudici eccleſiaſtico, oneratum tamen de caſu priuilegiato pœna pecuniaria puniēdum erga regem vocato procuratore regio pro intereſſe regis, per tex. in capitulo, ſi iudex laicus. ibi, vocato tamen iudice ſeculari &c. de ſententia excommunicationis, lib. vj. Et licet tunc clericus epiſcopo remiſſus à communi crimine abſolueretur per epiſcopum ſeu eius officialem, cui cognitio criminis communis pertinet, tamē poſſet per iudicem ſecularem pro crimine priuilegiato coram eo probato cōdemnari, prout arreſto Pariſiis condemnati fuerunt quidam clerici pro portu armorum & infractione ſaluægardiæ, quamuis fuiſſent à delicto communi per epiſcopum abſoluti. Et fuerunt condemnati tam erga partem læſam quàm erga regem in certis pecuniarum ☞ ſummis. [De quo meminit dominus Auffreri. in ſuo tractatu arreſtorum cap. clij.] Et præmiſſa intelligatis vera, quòd clericus per ſecularem iudicem captus eſt pro delicto cōmuni ſuo prælato remittendus, vbi per informationes apparet de ſibi impoſitis oneratus: quoniam aliter ſi conſtaret eos iniuſtè & ſine cauſa captos, quod ſatis apparet ex informationibus, poſito etiam quòd capti fuiſſent pro crimine communi, nūquam eſſent iudici eccleſiaſtico remittendi: imò per ſecularem qui eos ad corpus cepit & arreſtauit, conſueuerūt elargiri, ne ſine cauſa coram epiſcopo vel eius officiali vexentur. & ita dietim ſeruatur in regno. Et notanter dixi, quòd conſueuerunt elargiri, ſcilicet ſimpliciter: quia eos ſecularis tanquam innocentes à crimine non poſſet abſoluere, ſicut non poterat cōdemnare, ſecundum Bal. in dicta Authen. clericus. C. de epiſco. & cle. quia nullam habet iudex ſecularis cognitionem de criminibus clericorum communibus, ſine qua cōdemnari nō poſ-
148 ſunt, nec abſolui, vt ibi. Et † (quod plus eſt) ſeruari videmus, quòd licet contra clericum etiam in minoribus ordinibus conſtitutum, etiā poſito quòd ſæuis & enormibus ſe immiſcuerit per iudicem ſecularem procedi non poſsit ante priuationis priuilegij clericalis declarationem, necnon degradationem per epiſcopum fiendam, præterquàm in certis caſibus per gloſſ. in verb. relinquatur poſitis in cap. ad abolendam. de hæret. & Panor. in c. at ſi clerici. §. j. de iudi. Pro qua degradatione fienda etiam in ſimplici clerico eccleſia proprium habet officium in pontificali epiſcoporum contentum: clarè demonſtrans degradationem priùs de clerico eſſe fiendam, quoties grauitas criminis requirit ipſum eſſe per iudicem ſecularem puniendum, prout poſt longam diſputationem concludit Panor. in dicto c. at ſi clerici. per text. in cap. perpendimus. de ſenten. excom. vbi papa non mandaſſet comiti pœnitentiam iniungi, ſi clericum illum iuſtè ante degradationem per collum ſuſpendiſſet: attamen in præſenti regno

& curiæ

& curis Franciæ, quoties clericus ſimpliciter tonſuratus de crimine detinetur à ſeculari poteſtate, ſi delictum ſit tale, pro quo puniendo eccleſia non habet de iure quid faciat, vt quia delictum eſt ita atrox, quòd eccleſia pœnam pro illo non habet condignã, vt in caſibus ibi not. per Panormitanum verſic. ſunt autem plura delicta grauiſsima, &c. vel delinquens ſe immiſcuit ſæuis & enormibus, aut non habet eccleſia quid faciat de facto, vt quia clericus aliquod delictum commiſit non ita atrox, pro quo pœnam ſeu pœnitentiam ſibi ab eccleſia iniunctam ſuſtinere noluit, imò carceres epiſcopi euaſit, aut pœnæ p eccleſiam ſibi iniunctæ non obedire velit, iuxta ca. vnico. §. ſi clericus verſicu. ſi autem de pace teneda, & eius viola. Et ſic iuſtitiam eccleſiæ illuſit malè facere continuando, iuxta cap. cùm non ab homine de iudi. Quibus caſibus eſt clericus de iure vel de facto incorrigibilis: vel eſt talis, qui actum clericatui
149 contrarium fecit: †vt quia corruptam vel viduam in vxorem duxit, vel miles & armiger factus guerram ſecutus fuit & arma, certè his caſibus per iudicem punitur ſecularem, abſque alia declaratione ſeu degradatione per eccleſiam fieda de perditione priuilegij, quo eſt ipſo facto priuatus, licet videretur declarationem eſſe neceſſariam, per capit. cùm ſecundum leges. de hæreticis. libro vj. & cap. ſi iudex laicus. de ſententia excommunicat. eodem libro. Quæ iura hoc caſu non ſeruantur in regno nec ſeruata fuerũt eccleſia ſciẽte & tolerante, vt dicto c. ſi clericus. vbi clericus eccleſiæ non obediens punitur per ſecularem, quæ punitio in eccleſiæ honorẽ cedit, vt eius rebelles extirpentur, per text. ad hoc not. in canone principes ſeculi. xxiij. quæſtio. v. Et ita ſæpe fuit dictum per Arreſtum Parlamenti Toloſæ. Primò de perſona cuiuſdam armigeri clerici ſoluti, qui captus pro homicidio appenſatè commiſſo Toloſæ in perſonam cuiuſdam aduocati dictæ curiæ Parlamenti, quem dominica die tertia menſis Septembris poſt prandium, Anno domini M.cccclxix. in carreria ante domum ſuam exiſtentem, pro eo quòd cauſam in dicta curia contra quendam ſuum defenderat parẽtem, lances transfixerat, & paulò pòſt captus per curiam Parlamenti iam dictam, licet clericus foret, & clericatũ declinatoriè allegaret, ac de illo clarè doceret manu dextra ei ante domum, vbi aduocatum occiderat prius amputata, fuit ſuper tabulato ſeu poſtello capite truncatus, cadauere poſtea in partes quatuor diuiſo, die Lunæ vndecima dicti menſis.

☞[De hoc Arreſto meminit dominus Auffreri. in tractatu ſuo Arreſtorum, cap. cclxxj.] Pariter anno domini M.cccclxxiiij. nobilis quidem etiã clericus ſolutus nõ obſtante clericatu allegato, ad quem null' fuit per curiam habitus reſpectus, imò expreſsè ab eo die decimaſeptima Martij excluſus, & quæſtioni ſuppoſitus, quia quendam mercatorem Toloſæ, cuius vxore abutebatur, vt liberiùs ea gaudere poſſet, interfecerat, fuit die tertia menſis Aprilis, anni ſequentis domini Milleſimi cccclxxv. Arreſto curiæ capite punitus, etiam cadauere in quatuor partes diuiſo, & mulier qua abuſus fuerat, tanquam mortis mariti conſcia, fuit die vndecima eiuſdem menſis decapitata. Vidi etiam ex poſt quendam in dicta ciuitate perditum hominem clericum ſolutum vocatum le Mongat, qui in religione ſteterat, habitúque derelicto deliquerat, & per eccleſiã punitus carceres ab ea ſibi pro pœnitentia deputatos de facto euaſerat, & iuſtitiam eccleſiaſticam illuſerat, cum armis ambulans in ciuitate Appamiarum quendam hominem interfecerat. Vnde captus per Seneſcallum Toloſæ, non obſtante clericatu fuit ad capitis pœnam condemnatus: à qua ſententia cùm ſe iudici eccleſiaſtico tanquam clericus remitti petiiſſet, appellauit. Sed per Arreſtum curiæ Parlamenti ſententis Seneſcalli confirmata, capite truncatus extitit, circa annum domini Milleſimum cccclxxvij. vel o-
150 ctauum. †Nam in talibus armigeris, qui militiam exercuerunt, & bello interfuerunt, clericatus non opitulatur, qui ſunt eo ipſo priuati, adeò quòd neceſſaria non eſt declaratio iudicis eccleſiaſtici, nec degradatio. Et ita tenuit Innocen. & Hoſtiẽ. cum quibus tranſit ibi Panormitan. in cap. j. de apoſtatis. & latiùs in cap. final. de clericis coniugatis. & in cap. petitio. de homicidio. & Hoſtien. in dicto c. perpendimus. ſecundum quam opinionem ſemper procedi conſueuit in præſenti regno. Et ſic minimè ſunt mutanda, quæ interpretationem certam ſemper habue-
151 runt. l. minimè. ff. de legibus. †quia vbi iura ſunt obſcura, & multipliciter intelligibilia, & variæ Doctorum opiniones, optima iurium interpres conſuetudo eſt. l. ſi de interpretatione. ff. illo eodem titu. aliàs multa ſequerentur & infinita ſcandala, ſi iudices ſeculares haberent in talibus expectare iudicis eccleſiaſtici declarationem, & ſimplicium clericorum degradationem. A qua declaratione appellarent criminoſi ad metropolitanum, & deinde ad papam, & ſic crimina puniri non poſſent ſine magnis circuitus ſumptibus & laboribus, ac periculo perditionis priſoneriorum ſic traducendorum. Ex quo tota ſecularis iuſtitia remaneret illuſa, crimina impunita, & patria ſcandalizata, viſo maximè hodierno more, quòd domini epiſcopi omnes, & quoſcunque etiam armigeros, & laboratores ac vagabundos tonſurant, imò iam coniugatos promouẽt ad clericatum. Quorum plures tonſurantur, vt liberiùs delinquere poſsint, & corporalem ſecuriùs euadere punitionem, nihil poſſidentes ad furniendum pro expletis iuſtitiæ neceſſaria. Vnde præſumptio multùm ſiniſtra eſſet contra iudicem ſecularem, qui tales clericos iudici eccleſiaſtico remitteret ſub colore talis declarationis fiendæ: & etiam cõtra procuratorem regium, ſi à tali remiſsione ſeu verius iuſtitiæ diſsimulatione non appellaret ad curiam Parlamenti. Bene tamen credo, quòd ſi iudex eccleſiaſticus iudicẽ laicum in capiendo clericum præueniſſet, ſeu quoquomodo clericum delinquentem teneret in carcere ſuo, ad eum pertineret, inſpecta criminis qualitate, ipſum punire in perſona, etiam de crimine priuilegiato, poſtquàm præuentus fuit per iudicem eccleſiæ. Et ita reperio decidiſſe Capellam Toloſanam, quæſtion. clxij. vbi habetur, Quòd anno domini M.cccxciij. & die tertia Decembris, fuit legitimo proceſſu præcedente condemnatus per officialem Archiepiſcopi Toloſani, quidam qui falſos cugnos ad falſam monetam cudendum fecerat, de qua ſententia magnum fuit factum feſtum Toloſæ propter regales. Nam etiam in his priuilegiatis criminibus iudex ſecularis clericum tenens eum pro pœna corporali imponẽda remitteret iudici eccleſiaſtico punitum de caſu priuilegiato pecuniariter, vel oneratum de illo, vt ſuprà dixi. Et ſi videret officialis clericum, quem præuenit non debere gaudere priuilegio clericali, hoc declararet, & per epiſcopum degradatus traderetur iudici ſeculari puniendus. Prout factum fuit his præcedentibus diebus in perſona cuiuſdam clerici coniugati

gati cum vnica & virgine, qui nocte quadam fra-
trem presbyterum & loci rectorē, & ſic patrem ſuū
ſpiritualem cum quadam ſecuri in lecto dormientē
occiderat. De quo facinore cōnictus, cùm officialis
Caturcēſis, qui eum præuenerat, & tenebat, videret
pœnam non habere tāto delicto condignam, decla-
rauit ipſum gaudere non debere priuilegio clericali,
& per epiſcopum degradatus fuit Seneſcallo Catur-
cenſi in forma eccleſiæ relictus, per cuius ſententiam
fuit ad pœnam capitis, & truncationem cadaueris
io quatuor partes condemnatus. Et tandem appel-
lans fuit per curiam Parlamenti ſentētia confirma-
ta remiſſus, & finaliter in hac vrbe exequutatus, &
bona ſua confiſcata dominæ Abbatiſſæ de feudis do
minæ iuriſdictionali, à qua tenebantur in emphyteu
ſim, & quæ in loco totalem habebat iuriſdictionem.
De quo caſu enormi videatis Petrū de Anc. in regu
152 la ea quæ fiunt. de regulis iuris. lib. vj. †Pariter vbi
delinquentes ſunt in caſu, quo gaudere non debent
eccleſiaſtica immunitate, inata c. j. de homicidio. &
cap. inter alia. de immun. eccle. officiarij regij eos ca
piunt, & ab eccleſia eatrahunt ſine alia declararione
per eccleſiam fiēda per motiua ſupradicta. Et ita vi-
di pluries ſeruari, præſertim tēpore quo leges incœ-
pi audire Toloſæ io anditorio doctiſsimi viri, atque
eloquentiſsimi domini Ioannis Boſqueti legum Do
ctoris, nunc iudicis Lauragueſij. [Et ita fuiſſe in
Parlamento Toloſæ ſeruatū refert dominus Auffre-
ri. in ſuo Arreſtorum tractatu, cap. ccxviij. vbi anno
domini M.ccccliiij. die axiij. Februarij, curia ordina
nit, quòd Bertrandus Baranhas delinquens, & in ec-
cleſia exiſtens, gaudere nō debebat immunitate, ip-
ſumque fore ab eccleſia extrahendum per primum
dictæ curiæ oſtiarium.] Ibi poſt eum extraordina-
riè legentibus duobus acutiſsimi ingenij baccalau-
reis, videlicet domino Petro de ſancto Andræa, nūc
doctore & iudice maiore Carcaſſonæ, & domino
Antonio Topigonis nūc licentiato, & iudice maio-
re præſentis Seneſcalliæ Caturcenſia legum Marga-
rita ſummè dotatis, à quibus accepi hæc pauca, quæ
trado vobis. [Dominus Petrus de ſancto Andræa
ex poſt fuit in magno conſilio conſiliarius regios, &
poſteà ſecundus præſidens in Parlamento Toloſæ,
nunc verò eſt primus præſidēs, & doctor iſte in eo-
dem Parlamento conſiliarius regius.] Quo tempo-
re, ſcilicet anno domini M.cccclxxij. in menſe Maij,
& die tertia dicti menſis, qua feſtum ſanctæ Crucis,
cum pompa ſolenni ibi colebatur, tres ſcholares di-
ctæ vniuerſitatis, quendam de Bearnio mercatorem
eorum compatriotam, quem alter eorum odio ha-
bebat, conſilio præmediato per carreriā ante colle-
gium Petragoricenſis tranſeuntem, ictibus enſium
in eum vibratis, & cumulatis crudeliter occiderūt,
& in conuentum prædicatorum, immunitate gaude-
re ſperantes, vane ſe retraxerūt. Quia eadē die poſt
ſolis occaſum à dicto cōuentu fuerūt per officiarios
eiecti, & ad curiam Parlamenti adducti, cuius Arre-
ſto ipſos non fore in immunitatem redintegrandos
pronuntiatum extitit die decimatertia dicti menſis,
eodémque Arreſto remiſsi fuerunt tanquam clerici
ſoluti officiali Toloſano onerati de crimine priuile-
giato, ſcilicet portus armorum congregationis fa-
ctæ, & ſaluæ gardiæ regiæ infractæ & violatæ, in qua
ſunt omnes in tanta ciuitate. Etiam fuit ordinatum
quòd Archiepiſcopus Toloſanus duos de conſilia-
riis dictæ curiæ clericos crearet vicarios, qui dicto
officiali aſsiſterent, priſoneriis in carcere ſeu cōcier
geria regia ſub tuta cuſtodia, donec perfecto proceſ
ſu remanentibus, prout factum fuit, & taliter quòd
die vigeſima dicti menſis per arreſtū curiæ tres præ
fati ſcholares, videlicet duo primi principales ho-
micidij factores, & eorum quilibet in ſumma mille
librarum Turonenſium ad cauſam criminis priuile-
giati fuerunt erga regem cōdemnati: & tertius, qui
ſatis longæ dicto homicidio cum enſe ſolùm aſtite-
rat, in ſumma centum librarum diſtribuenda, prout
in dicto Arreſto continetur. Et quòd aliquo modo
de carcere Archiepiſcopi non elargirentur, vſque ad
integram emendæ ſatisfactionem. [Pro qua cùm
ex delicto deſcendat detineri poteſt, etiam clericus
ſolutus in curia ſaltem epiſcopi, per cap. j. in fin. de
depoſi. & fuit Arreſto Pariſiis dictum, vt ſuprà teti-
gi, loquendo de infractoribus ſaluægardiæ regiæ,
ſæpe detinentur per curiam ſecularem, donec ſatisfe
cerint.] Et eadem die ante fores domus Archiepiſco
palis adducti, ſuper poſtato ibi in platea erecto, fue
runt per officialem dictis duobus vicariis aſsiſtenti-
bus, ad ſcalam duo primi ad perpetuos carceres con-
demnari: & tertius ad ſcalā, & carcerem per trien-
nium ibidem ploraturi peccatum in pane doloris,
& aqua triſtitiæ. Hoc certè, ſcilicet ordinare vica-
rios de curialibus facere curia conſueuit, quoties du-
bitat eccleſiaſticam poteſtatem exceſsiuè in miſeri-
cordia abundare, & agitur de factione cruenta.
[Ideo ſcholares iſti clericali priuilegio, quo ad pœ
nam mortis euitandam gauiſi fuerunt. Et ſimiliter
duo prædicti ſcholares huius vniuerſitatis, quia ſem-
per anteà clericaliter vixerant, ſed nobilis ille adul-
ter non gauiſus fuit clericali priuilegio, quia bellum
ſecutus fuerat, & pariter alius, qui aduocatum occi-
derat per ſuperius allegata in dicto capitulo primo,
de apoſtatis. & capitu. cùm non ab homine. & capi.
perpendimus. de ſententia excommunicat.] Ecce er-
go modum procedendi in præſenti regno cōtra de-
linquentes etiam clericos ſine declaratione ſuper
gaudentia immunitatis, ad quod facit text. optimus
iij. Regum ij. cap. aut priuilegij clericalis, vt dicto ca
pitu. j. de homicid. & Panormitan, in dicto cap. j. de
153 apoſta. †Plus conſuetum eſt, quia rex Frāciæ abo-
let delicta clericorum regni ſui, vbi ſunt delicta ca-
pitalia rempublicam regni ſcandalizantia, & ſi per
regem fuerint aboliti, epiſcopus de punitione illo-
rum non ſe amplius intromittit, de quo tamen vi-
deatis Guido. papæ, hoc aliqualiter tangentē queſt.
cccclxij. incipien. vtrum officialis. verſi. Circa hoc
tamen. Et eſt caſus, in quo Seneſcallus iudex regius,
cui interinatio abolitionis dirigitur, cognoſcit etiā
de criminibus communibus per clericos perpetra-
tis. Et ſi videat abolitionem fore interinandam, eos
abſoluit & relaxat: ſinautem vbi abolitio reperitur
ſurreptitia, eam talem eſſe declarat, & pro caſu pri-
uilegiato ſi reperiatur, clericum condemnat in cer-
ta emenda erga regem, & pro crimine communi tra
dit eum officiali eccleſiaſtico corporaliter, vel aliàs
iuxta qualitatem criminis puniendum. [Tamen
pendente interinationis proceſſu non fuit, aliàs cle-
ricus per ſecularem detentus: imò cùm quidam Hen
ricus Bernardi clericus, qui abolitionem à rege ob-
tinuerat, & in Conciergeria detentus erat, anno do-
mini M.cccclvij. die quinta Ianuarij fuit per cu-
riam Parlamenti Toloſæ Archiepiſcopo Toloſæ
redditus, quoad perſonæ ſuæ detentionem, ita ꝙ
non elargiretur, donec de intentione remiſsionis
per curiam cognitum extitiſſet: vt refert dominus

Auffreri.in ſuo tractatu Arreſtorum, capitu.ccaj.&
in repetitione cle.j. de offic.ordi.in fiu. pleuè diſpu-
tat, an rex poſsit delicta clericorum abolere. & con-
cludit quòd nõ.tamen contrarium ſeruatur in Fran-
154 cia, vt hic videtis.] † Vt fecit curia Parlamenti
Toloſæ anuo domini M. cccclxxxvij. de duobus
ſcholaribus præſentis vniuerſitatis, qui quandam de
nocte rapuerant puellam non virginem, tamẽ in do-
mo ſui patris boneſti laboratoris manẽtem & dor-
mientem, ſuper quo abolitionem obtinuerunt à re-
ge: tamen quia reperta fuit ſurreptitia, fuerũt eius
fructu & vtilitate priuati, & quilibet eorum, quia cũ
armis, & congregatione plurium aliorum ſcholariũ
armatorum, & ſic pro caſu priuilegiato, fuit per Ar-
reſtum erga regem condemnatus ad centum libras
Turonen.& pro crimiue communi, vt deceret de ra-
ptu puniendi, fuerunt officiali Caturcẽſi, in cuius ci
uitate deliquerant, remiſsi. Quæ practica ſumpta
fuit ex teat.in l.j.C.de exhiben.reis.iuncta l.j.C.vbi
ſena. vel clariſ. vbi ita ſeruatur in miliuibus, quibus
clerici æquiparantur.l.miles.vbi bona.gl.ff.de re iu-
di.facit glo.in l.magiſteriæ. C.de iuriſdict. omnium
155 iudicum. † Tertio cognoſcit rex, & eius officiarij
vbicunque clericus, licet iu ſacris conſtitutus officiũ
ſeculare gerẽs deliquiſſet in officio: quia puniri poſ-
ſet pro modo delicti per captiouem temporalitatis,
ac vendirionem bonorum immubilium. Et ſi caſus
hoc eaigeret, priuari aut ſuſpendi officio, io quo de-
liquit, quia eſt de caſibus priuilegiatis, ſecũdum ali-
quos. Et ita ſeruari eſt cõſuetum iu regno, & de iure
ſuſtineri poſſet, etiam quòd priuari poſsit officio re-
gio, quod eſt per ordinatioues perpetuum, & pro pa
trimonio reputatur in Francia, non obſtaute clauſu-
la, quandiu regis placuerit voluntati, quæ iu donis
officiotum commuuiter inſeritur, de quo plenè dixi
in verbo, *duas habens filias.* Quia poſtquàm clericua
etiam ſolutus officium ſeculare aſſecutus eſt, ſubie-
ctus eſt principi ſeculari, à quo negotiatio illa depẽ-
det, & cui reſpondet, contra qnem eccleſia nõ tene-
tur nec debet ipſum tueri, nec defendere.cap.ſi.de vi-
ta & hone.cler.qui tea.quãuis loquatur quo ad one-
ra rerum, ſed non quo ad coërtionem perſonæ, uiſi
ter monitus deſiſtere perſeuerauerit. [Hoc etiam
ſeruatum fuiſſe in curia Parlamenti Toloſæ refert
dictua dominus Auffreri.in repetitioue dictæ cle. j.
de offic.ordin. in magna addi.in primæ regulæ avij.
fallentia.dicens curiam ſecularem conſueuiſſe cleri-
cos punire ciuiliter ſi iu officio deliqueriut. Pro quo
facit tex.in c.ſacerdotibus.ne cleri.vel monachi. ſe-
cundum illos, qui dicunt laicum iudicem auctorita-
te illius cap.punire poſſe clericũ occaſione admini-
ſtrationis per laicos ſibi couceſſæ, uoo obſtan.priui
legio clericali: propter quod ab eccleſia non defen-
duntur, cùm indignum ſit eis ab eccleſia ſubueniri,
per quos conſtat ſcandalum in eccleſia generari, vt
ibi. & ita ſeruari vidi, & ſeruatur in clerico negotia-
tore vel artifice, qui ſi in illa arte delinquat, punitur
per collegiũ vel primates illius, per tea.in l.fin.C.de
iuriſdic.omnium iudicum. & ita fuit Pariſiis Arre-
ſto pronuntiatum, de quodam clerico chirurgico,
quòd coram ſeculari iudice teneretur reſpondere de
abuſu in officio, vt refert in dicta avij. fallentia.& in
ſuo tractatu Arreſtorum.cap.clia.] Et priuatio offi-
cij ex delicto infamiam irrogat, & perſonam afficit,
& ſuggillat, tamen priuari poterit, per tex.in §.feſti-
nabis.in Autheu.de mauda.princi. collatio. iij. facit
deciſio Bald. in dicta l.acceptam.C.de vſuris.ſuprà

relata. Quod in veteri teſtamento figuratum extitit
de Samuele Propheta ſanctiſsimo, qui populũ iudi-
cauerat loco regis.j.Regum xij. Et poſtea audita cõ-
tra ſe aliqua murmuratione corã rege iudiciũ ſub-
ire paratus eodem libro cap.aij. Loquimini, inquit,
de me coram domino, & Chriſto eius, ſcilicet rege
vncto oleo ſacro, vtrum bouem cuiuſquam tulerim
aut aſinum, ſi oppreſsi aliquẽ, ſi de manu cuiuſquã
munus accepi, & cõtemuam illud bodie, reſtituámque vobis &c.quia licet aliàs viri eccleſiaſtici contra
regem, vel in officio ſeculari delinquentes per eum
puniri nõ poſsint ditione contentioſa, cùm ſcriptũ
ſit: Nolite tangere Chriſtos meos, attameu per eum
puniuntur quadam ditione politica, œconomicæ ſi-
mili, nec aliquo modo iu perſona coërceri poſsẽt di
tione contentioſa, niſi per eccleſiam, & ſuos officia-
les. ſuppoſita enim eccleſiæ quo ad forum cõtentio-
ſum ditioni regum non ſubſunt, ſed ſolius eccleſiæ,
vt d.c. ij.de fo.compet.& in authen. ſtatuimus. C.de
epiſ.& cler. In foro autem ſeu ditione œconomica,
ant politica vuuſquiſque ſubeſt capiti domus, vel ci-
uitatis, quãuis ſeculari. Quia ſicut paterfamiliàs po-
teſtatẽ habet in filium, aut ſeruitores de domo ſua
licet clericos, per quam poteſt eos coërcere ab offen
ſione, præſertim à ſua domo, & familia ac toto cor-
pore œconomico procul pellere, velut membra diſ-
ſoluta & reproba. putà filium in gradum exhæreda
re, & filiatione ac iure ſibi debito priuare, & ſeruito
res à domo ſua eapellere, & ſeruitio ſuo priuare, ſi
malè verſentur iu officio domeſtico eis decreto, ve-
luti clericũ iu adulterio cum vxore vel aliqua pro-
pinqua repertũ affligere, & à domo capellere. c. iij.
§.fin.de ſenten. excom. Sic etiam quicunque rex vel
dominus poteſt clericum, & quamcunq; perſonam
eccleſiaſticam in officio regio malè verſantẽ in re-
gis, & reipublicæ offenſam eapellere, & priuare, ac
iodignum, & inhabilem ad tenendum officium ſe-
culare in regno declarare. Cùm etiã ad hoc ferè ſunt
ipſo iure iuhabiles, ſaltem prohibiti illa exercere. J.
ne clerici.vel mouachi.per totũ. Ad quod facit text.
not.in l.cõſulta diualia.ibi, clericis opprobrium eſt,
ſi peritos ſe velint diſceptationum eſſe forenſium o-
ſtendere, &c.C.de teſtam. Vnde facilius poteſt cleri
cus ab officio ſeculari expelli, tanquã membrum pu
tridum à corpore regni & reipublicæ, cuius rex eſt
caput myſticũ, & talis clericus membrum putridum
iuxta illud Hierouy. axiiij. q.iij.c. reſecandæ ſunt.
& can.ecce.Has ꝓfectò & cæteras correctiones do-
meſticas, & politicas non eſt dubium capiti domus,
& reipublicę competere: inter quam & regem eſt iu-
dubitanter coniugium quoddam politicum: & ſi cle-
ricus in officio delinquens fornicatus fuerit, & rem-
publicam regis coniugem adulteratus, certè affligi
& eapelli poterit, uõ per modum contentioſæ pote-
ſtatis, ſed domeſticæ & politicæ coërcitiouis, & exe
cutionis.l.j.C.de emẽda.propinquorum. & c.ſi quis
alterius vaor.iuncta glo.vij.quæſt.j.& gloſ.in l.j. C.
de priua. carce. vult quemlibet habere poſſe carcerẽ
œconomicum pro punitioue familiæ, ſed nõ carce-
rem publicum, ſcilicet fori contentioſi. Aliter ſeque-
retur, quòd nõ poſſet pater filium inſoleutem à do-
mo expellere, ſi clericus eſſet, vel ingratum exhære-
dare, uec ſeruitorem clericũ pro lougo tempore for-
tè retentum, & locatum à ſuo ſeruitio eacludere, &
repellere, vel officiarios ſuos ĩ ſeruitio ſuo abutentes
remouere abſq; iudicio epiſcopi ſui, & eccleſiæ. Sed
156 neceſſe haberet eos adire in ſui perniciẽ, † cùm epi-
ſcoporum

ſcoporum iuſtitia ſit hodie iubilea & valde tarda, quod eſſet inconueniēs: quia vt plurimùm eſt pecuniaria, vt dicta l.conſulta diualia. ioi, verùm etiam defenſores eccleſiarum, quos turpiſsimum intimationis genus irrepſerat &c. vbi pecuniam petebant pro inſinuatione teſtamentorum & piorum legatorum executione. Quinimo omnia delicta (quod peius eſt) quantumcunque grauia in pecuniam conuertunt epiſcopi, ſecundum Lucam de Pēna, in l.ij. C.de priuileg.ſchola.lib.xij. Et (quod deterius eſt,) ſi aliquem etiam pro grauiſsimo crimine cōdemnaſnerint ad perpetuum carcerem, ſemper in fine ſentētiæ gratia domini epiſcopi, & miſericordia reſeruatur. Quod an fieri poſsit, decidit Bald.in authen. interdicimus.C.de epiſc.& cleri. Cuius clauſulæ virtute pœnam perſonæ delinquentis in detrimentū burſæ, quæ non deliquit conuertunt. Ea quo cùm iuſtitiam veram de clericis non faciant, ex iſto inconuenienti, quia eos non puniunt, ſequitur aliud incōueniens, q̄ ſæpe iudices ſeculares de eis iuſtitiā faciūt, & eos puniunt, ſecūdum Bar.in l.j.§.generaliter, circa fi.ff.de pœnis. Nam tota eorū iuſtitia ea pecunia vel defectu pecuniæ pēdet. ideo dicit idem Lucas de Penna, in d.l.ij.

157 † quòd poteſt iudex ſecularis cognoſcere de iuſtitia degradationis clerici degradati pro punitione ſibi remiſsi contra cōmunē opin. Doct.in c.j.de officio ordi. quæ locum non habet in crimine hæreſis, de quo nō pertinet iudici ſeculari aliqualis cognitio, ſed ſola facti executio, ſecūdum Bal.in authen.clericus.in fi.de epiſco.& cler.per text. in c. vt inquiſitionis §.prohibem⁹.de hære.lib.vj. Ea cæcati ſunt profectò auaritia clerici.c.auaritiæ cęcitas.de electio.lib.vj.præſertim religioſi.c.quorundam. eodem tit.& glo.ſuper verbo, maioris. in c.ſi pluribus. de præben.lib.vj. Vnde non mirum ſi clerici in officio regali delinquentes poſsint per regē ſuis priuari officiis regiis. videatis bonum tex.in l.quicunq;.C.de epiſco.& cler. vbi epiſcopus per principē ſecularē expellitur ab eius cōſortio, ſi perſonam ſuam offenderit, aut rempublicā. facit tex. bonus, in l.minimè. ff.de religio.& ſumpti.funerū. & ſenſit Archidia. in c.de forma.xxij.q.v. Et idem ſi principis, aut reipublicæ ſecreta reuelauerit in officio delinquendo.

158 † Et ita videmus tēpore noſtro practicari in perſona Balluæ Cardinalis, qui poſtquàm Ludouicum regem domini noſtri regis genitorē, vt Carolo Burgundo in facinore aſsiſteret, induxiſſet, ipſum prodidit. [Vide aliud pernicioſum huius Balluæ conſilium de pragmatica ſanctione huius regni tollenda, à quo fuit viriliter per procuratorem regium repulſus, infrà ſuper verbo *ſi abſq; liberis moreretur*. ij. In materia ſubſti.fideic.tractando regulam: Quem honoro onerare poſſum.] ex quo ei malè ſucceſsit, de quo Gaguinus lib.x.c.ij. reuerſo inquit Turonū Ludouico, Ballua Cardinalis, qui plus cæteris aulicis apud regem aſtu, atq; auctoritate valebat, diſsidentē à Ludouico fratrem ad beneuolentiam reuocat, atq; ita agit, vt poſthabitis, quæ concilium Turonenſe de capienda paterna hæreditate diffiniuerat, Ludouicus Aquitaniā Carolo fratri relinqueret. Qua recepta cōtentus Carolus bello abſtinuit: ſed Ballua, qui apud Pictauos humili loco natus, paruo incremento, ſed ingenio verſuto, in Ludouici familiam venerat, magniſq; & excellētibus beneficiis primū, deinde epiſcopatu, mox cardinea dignitate auctore Ludouico fuerat honoratus, quo ipſe animo eſſet, tādem apparuit. Auctor enim fuit, vt Peronā ad Burgundiam, & poſteà Namureum aduerſus Leodios Ludouicus accederet, vbi Carolus Burgundorū dux cu[m] ... exercitu de Leodiis vltionē ſumere vehementer optabat, ad quem Ludouicus tanquam eiuſdem expeditionis ſocius inductione qua ſuprà, vltrò venit.

159 † Eò quoq; Leodius præſul placandi Burgundi cauſa acceſsit, nec profecit, iurante Burgundo nō priùs ciuitati parcere, quàm ciues & vrbem ſubegiſſet. Ergo irrumpentibus ferociter Burgundis, Ludouicus primū, deinde Burgundus ciuitatē intrat, fitq; mox paſsim occiſio & ſtrages, virginibus vis, & religioſis mors infertur, neq; indulgentia vlla militum in pueros fuit, quin ſtupratas à ſe virgines crudelis ſatelles iugulauit. Sacerdotes eadē hora rem diuinā in tēplis facientes gladiis periēre, nec ſatiatus eſt inhumanus hoſtis tam multa cæd[e], prędas ex omni ciuitate, & ex templis ſacrilegia fecit, incenſa poſtea vrbe & muris dirutis, quorum ruinis foſſas æquauit, Anno ſalutis M.cccclxviij. iij. Calendas Nouēbris. Ac vbi fratrum mutuam charitatem ſupra quàm ſperaſſerat Ballua firmam eſſe intellexit, paci inuidens literas familiari cuidam ſuo ad Burgundorum ducē dat. Quæ interceptæ ad regem delatæ ſunt. His literis Ballua ducem admonebat, ſibi maximè caueret. Concordiam quæ inter fratres intercesſiſſet, ad eius perniciem factam eſſe. Eos expeditionē in eum tantiſper differre, donec Aquitaniæ datam ſibi prouinciā Carolus perluſtraſſet, remq; omnem domeſticā & exercitū ordinaſſet: opus propterea illi eſſe maioribus quàm vllo tempore copiis, & regem acerrimè bello infeſtare. Balluæ cognita perfidia rex proditorem comprehendi, & ad Mombaſonē cuſtodiendū duci mādat ſub tutela Ioannis Torcei Normani fidiſsimi in primis aurati equitis. Hæc ille. Ex his clarè videtis, regem contra Cardinalem proceſsiſſe, & dictā l.quicunq;. practicaſſe in tollendo ei officium, & eius cōſortium.

160 † Vbi autem delicta vltra officij ſecularis priuationem grauiorē requirerent corporalē vltionem, clericus ditione politica punitus ſeu officio ſeculari priuatus quo ad pœnam fori contētioſi corporalem ei imponendam eſſet iudici ſuo eccleſiaſtico remittēdus, prout à ſimili dicitur in l.placet.in fi.C.de ſacroſan.eccl.& d.c.at ſi cleric.in fi.de iudi.facit c.de his.j.de accuſ. vbi pœna fori pœnitentialis non excludit pœnam fori cōtentioſi. Et ita in terminis noſtris reperio deciſum fuiſſe per magnæ circumſpectionis virum in ſacra pagina, ac iure humano doctiſsimū dominum Ioannem de Terra rubea, in libro quem vineā eccleſiæ intitulauit. Per vineam eccleſiæ intelligens regnum Franciæ: Carolo ſeptimo, tunc Delphino Viennenſi, Caroli ſexti Frācorum regis vnigenito, contra Philippum tunc Burgundiæ Ducem, & alios principes, tractatum per dictum Carolum ſextū cum Anglis nulliter & abuſiuè, & quatenus in rege erat, ignorāter & erroneè paſſatum ſequentes directo. vbi in quinto articulo tertij principalis tractatus concluſione decimaſeptima decidit, dictum ducem & eius ſequaces etiam epiſcopos, & alios eccleſiaſticos fuiſſe rebelles, & vt tales per regem, & eundem Delphinum puniendos, attēta notoria nullitate, & euidenti iniquitate dicti damnati tractatus. [De quo & illius euidenti nullitate plenè habetur j.ſuper verbo *in eodem teſtamento relinquens*. j.in xviij. limitatione loquendo de primogenitura & prærogatiua eiuſdem.]

161 † Pro qua deciſione facit d.l.quicunq;.C.de epiſ.& cler. quam ipſe non allegat, per quem text. curia regia Franciæ pro

talibus priuilegiatis criminibus clericos bannit à re-
gno, quoties delinquendo reipublicæ officiunt. Pro
quo facit tex.in c.vnico.§.ſi clericus.verſ.ſi autem.
de pace tenen.& eius viol.vbi Bal.plenè diſputat:an
iudex ſecularis clericos bannire poſſet de ſuo terri-
torio. Cuius prima opinio, quod poſsit, ſeruatur in iſto
regno, cùm banniendo non tangat perſonã:licet di-
ctus de Brolho. in ſtylo curiæ Parlamenti titul.de aſ
ſecuraméto.§.j.in fi.hoc ſolùm ſeruari firmet in cle
rico coniugato atrociter delinquente, & ſic rempu-
blicam ſcandalizante. Et idem ſeruatur ſi pro contu
macia banniretur ſolutus clericus, vt quia citatur ſu-
per delicto reſponſurus ſub pœna banni, & cõfiſca-
tionis bonorũ. Quia ſi non cõpareat, bannũ ſortitur
effectũ, viſo quòd nõ oſtẽdit ſe clericum, & tanquã
delinquẽs fugit, de cuius clericatu nõ eſt præſumen-
dum. [Hoc ita fuiſſe in Parlamento Toloſæ fa-
ctum refert do. Auffre.in tractatu Arreſtorum, cap.
ccxlix.referens duo Arreſta, vnum latum anno do-
mini M.cccclxiij. die decimo Decembris.aliud au-
tem eodem anno, xxiij. Februarij.] Aliàs autẽ ſi cõ-
pareret, & clericum ſe oſtenderet, remitteretur iu-
dici eccleſiaſtico quo ad punitionẽ perſonæ, nec bã
niretur pro delicto per iudicẽ ſecularem, quod fuit
de mente Ioan.Fab.in authen.qua in prouincia.cir-
ca mediũ.C.vbi de crimi.agi opor. Aut ſi delictũ eſ-
ſet atrox, degradaretur, & degradatus per iudicem
ſecularẽ puniretur, vel dimitteretur proſcriptus &
bannitus, prout eſt:nam clerici, qui iuſtitiæ prælato-
rum obedire cõtemnunt, per ſeculares banniri à ſuis
territoriis poſſunt, vt d.§.ſi clericus. vbi expreſsè
deciditur principes ſeculares poſſe legẽ facere cõtra
clericos delinquentes, & eos forbannire de territo-
rio. pro quo dicunt facere text.in l.ij.C.de priuileg.
ſchola.lib.xij.& in Authen.de manda.princi.§.feſti
nabis.colla.iij. Et licet Bald. & communiter Italici
Docto. in dicto.§.ſi clericus. teneãt illũ text. hodie
non procedere, cùm laici nullam habeant auctorita
tem in clericos, vt in authen.ſtatuimus. C.de epiſ.&
cleri. tamen Iacob. de Aluaro. ibi dicit hoc ſatis eſſe
abſonum aſſentire, quòd Imperator fuerit ita ſupi-
nus, quòd ſtatuere voluerit contra dicta iura, præſer-
tim canonica ſine aliquo colore, cùm in principio il
lius tituli de pace tenẽ.dicat, quòd vult leges diuinas
manere, & perſonas eccleſiaſticas ſubleuare, ideo di
cit ſequendo gl.in authen.quomodo oporteat epiſc.
§.ſancimus, colla.j.quòd imperator in dicto §.ſi cle
ricus.non ſtatuit bannũ de nouo contra clericos, ſed
recitat quaſdam ſacras regulas, & canonica ſtatuta,
162 quæ hoc dicebant: † nam clerici ita debent eſſe fi-
deles domino ciuitatis, in qua habitant ſicut laici, &
ſi opus ſit iuramentum aſſecurationis præſtare, de
quo per eum in c.j.qualiter iura.debe. vaſal.fideli.
quia reputantur clerici eſſe de vniuerſitate ciuium,
vt plenè dicit in titul.de mili.vaſal.qui arma bellica
depoſuit.in fin. Vel hoc fecit ibi Imperator pro ſalu
te vniuerſali cum licentia papæ, vt pax ab omnibus
conſeruaretur, vt ibi. Tamẽ Imperator nõ nominat,
nec allegat canones, quos ſequitur in dicto §.ſi cleri
cus. Sed dimittamus canones quoſcunq;, quia tex.ha-
bemus clarum in can.principes ſeculi.xxiij. q.v. vbi
quoties intra eccleſiam poſiti contra fidem, & diſci-
plinã agunt, rigore principum conterũtur, ipſámq;
diſciplinã, quam vtilitas eccleſiæ exercere non præ-
ualet, ceruicibus ſuperborũ poteſtas principalis im-
ponat, &c. vbi dicit gl.quod vbicũque eccleſiaſtica pote
ſtas deficit, vt quia nõ poteſt, aut diſſimulatione prę
latorum nõ vult, poteſtas ſecularis ſe intromittit, nè
atrocitate delictorũ pax publica turbetur. Videntes
enim laici de clericis punitionem non geri, & tam
atrocia crimina remanere inulta, via facti cõtra eos
procederent, ex quo ſequerẽtur tumultus, & ſeditio-
nes in republica. [Enormia crimina, quorum pœ-
nam cõdignã eccleſia nõ habet, punire regibus per-
tinet, vt Aurelius dicit Aug. ſuper epiſtolam ad Ro-
manos, de quo in cap. ſunt quædam enormia. xxiij.
quęſt.v.quod tenet Panor.in dicto ca.at ſi clerici.§.
163 j.circa fi.] † Præterea vbi iuſtitia non redderetur,
quilibet de facto reſiſtere & procedere poſſet, & ſibi
ius dicere.l.ſi alius.§.belliſsime.vbi Bart. ff. quod vi
aut clam. & Paul. conſil. xxxv. Et melius eſt, quòd
hæc fiant per laicum iudicem, quanuis incompeten
tẽ, per regulam, qua omnes dicũt, quòd ea quæ fieri
poſſunt propria auctoritate ſine iudice, à fortiori poſ-
ſunt per iudicem incompetentem fieri, ſecundũ glo.
ſuper verbo, tranſitu §. multis autem modis. verſic.
ſerui. inſtit.de libertin. Præterea, vt plurimũ, clerici
banniuntur, vt compareant ad fines remittendi eos
prælatis ſuis puniẽdos in perſona, quę eſt eccleſiaſti
164 ca, vt in authen.clericus. C.de epiſ. & cleri. † Epiſco
pi tamen non ſunt faciliter banniendi, de quo in c.
olim.de iniur.& damno dato. Et hodie ſunt indictæ
pœnæ magnæ per conſilium generale contra ſecula
res epiſcopũ banniẽtes, de quo in clemẽ.j.de pœnis
De epiſcopis, non dubitatur quin clericos bannire
poſsint.cap.j.de calumniato. [Hoc facere poſſunt
ſeculares de mandato, aut requirentibus epiſcopis:
cap.ij.de cleri.excõ.miniſt.& in c. cùm nõ ab homi-
ne.in fi.de iudi. Et idẽ ſi dum laici erant, per ſecularẽ
pro delicto banniti fuerant: quia clericatus ſuperue-
niẽs nõ extingueret bannũ, nec poſſet epiſcopus eũ
reappellare in ſuã diœceſim, in regis & iuſtitiæ ſuę
præiudiciũ, ſecundũ Bart.in l.cùm quædam puella.
ff.de iuriſdi.om.iudi. §.j. facit quod habetur in deci
ſio. Capellæ Toloſanæ, quæſtio.cxliiij. vbi bona
addi.& Bart.in l.j.ff.de pœnis.] Tamen vt ſuprà fi-
naliter fuit factum de perſona dicti Balluæ, de quo
rex non ſuſcepit vltionem. Sed poſt longam deten-
tionem fuit elargitus extra regnum victurus, qui
Romam poſteà adiuit, & cùm, mortuo Ludouico, re
dire tentaſſet, vti aliqua auctoritate nõ fuit permiſ-
ſus. Potuiſſet rex forte eius poſcere degradationem,
& de perſona degradata capere vltionem pro tam
deteſtabili ſcelere, per text. caſum hunc decidentem
in c.ſi quis laicus.xxij. quæſtio. v. vbi ſi quis laicus
iuramentum violando prophanet, quod regi & do-
mino ſuo iurauit, & poſteà peruerſè & doloſè eius
regnum tractauerit, &c. Epiſcopus, presbyter, diaco
nus, ſi hoc crimen commiſerit, degradetur. Hæc ibi.
Tamen nõ loquitur de cardinali, qualis Ballua erat.
Vnde non ſine cauſa rex vltrò procedere diſsimula-
165 uit. † Alij dicunt regẽ, & alium quemlibet dominũ
non poſſe priuare clericũ officio ſeculari quod tene-
tur ab eo, ſi deliquerit in illo officio, per tex.in dicto
§.feſtinabis.in authen.de manda.principum. Et idẽ,
ſi non eſſet officiarius, ſed pro tali ſe gerens aliquid
fecerit, quod nõ priuato, ſed regio ſolùm officiario
cõuenit, per tex.not. in l.ij.ibi, vel clericus vel miles
proſcribendũ deportãdumq; &c. C.vt nemo priua.
titulos prædiis ſuis.in quo text. etiã fundatur, quòd
clerici poſſunt per iudices regios bãniri, & bona im
mobilia cõfiſcari. Ad quod facit d.l.quicũq;.quæ o-
lim in veteri fuerãt præfigurata teſtamẽto.iij. Regũ.
ij.cap.vbi Salomõ rex pro conſpiratione facta cõtra
eum

eum per Abiathar ſacerdotẽ. Vade, inquit, in Ana-
thot ad agrum tuum,& quidem vir mortis es, ſed te
non interficiam, quia portaſti arcam domini Dei.
Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos
166 Dei, &c. †Si autem clericus regis officiarius de
alio accuſaret crimine cõmuni, puta de homicidio,
raptu, vel alio ſeorſum ab officio, non in officio offi
ciando, nec ſub colore officij perpetrato, dicũt eum ☞
damnari tunc non poſſe per regem, etiam ad perdi-
tionem officij, niſi per ſuum epiſcopum cui ſubeſt, à
quo ſi officio priuaretur & bona confiſcarentur, cõ-
fiſcatio quo ad officiũ ſeculare & bona immobilia,
lucro cederent fiſci regis per regẽ ad libitũ diſpo-
nenda ſecundum Oldr.& Ioan. Andr. vbi ſuprà. Si-
cut videmus in milite, qui quo ad crimen militare &
priuilegiatum, vt quia aufugit à conflictu, vel arma
vendidit, aut militando cõcuſsiones fecit, ſoli ſubeſt
magiſtro militũ puniendus. Sed quo ad crimina cõ-
munia puniri poteſt per præſidem prouinciæ, in qua
deliquit, vt quilibet alter de populo.l.j.C.vbi ſena.
vel clari.& l.j.iuncta gl.fin.C.de exhi. reis. & bonus
text. in l.ij.C.de priui.ſcho.lib. xij. Ne ſub prætextu
conceſsi priuilegij vel flagitiorum, creſcat auctori-
167 tas, vel publica vacillet vtilitas, vt ibi dicitur. † Et
pariter poteſt dominus feudi priuare feudo vaſallũ
clericum propter feloniam contra ipſum cõmiſſam,
aut deueria non facta, ſecundũ Gul. de mõte Laud.
in cle.paſtoralis.de re iudic. Et ita ſeruatur de cõſue-
tudine in præſenti regno & aliis locis, ſecundũ Ar-
chid.in cap.j.de cleri.coniug.lib.vj. & Guido. papæ
quæſt.ccxxix. quam conſuetudinem ſciuit, & regem
Franciæ Philippum ſecundũ, qui Auguſtus diceba-
tur, ſeruare permiſit Innocentius tertius põtifex bea-
tiſsimus in perſonis Aurelianenſis, & Altiſsiodoren
ſis epiſcoporũ, propter ſeruitia eidem regi nõ facta.
De quo Gaguinus, lib. vj. cap. iiij. Ad hoc inquit ex-
pugnandæ arcis negotium, cùm pontifices Franciæ
Philippo præmoniti armatos aliquot ea ſuia miſiſ-
ſent, ſoli Aurelianenſis, atque Altiſsiodorenſis anti-
ſtites detractare auxiliũ non formidauerunt. Quam-
obrem cùm Philippus eorum terras donec de cõtem
ptu ſatisfactionem feciſſent, occupaſſet, Romanum
pontificẽ adeuntes, Philippum ne id faceret, pontifi-
168 cia auctoritate prohibere nixi ſunt. † At pontifex
Francorum conſuetudini, quę de temporalium rerũ
gubernaculis introducta eſſet, detrectare nihil tenta
uit. Igitur epiſcopi mulctam pro rebellione Philip-
po ſoluentes, quę ſuæ ditionis erant, receperunt poſt
biennium, quàm illa res poſſediſſet, Hæc ille. Vnde
ſicut priuari feudo poſſunt clerici propter feloniam,
ſic & mulctari poſſunt, & emendari, vbi feudum nõ
eſt confiſcabile, ſicut ibi, cùm eccleſię pertineret, cui
culpa prælatorum nocere non debuit. cap. delictum
perſonæ. de regul. iur. lib. vj. Nec in hoc eſt requiren-
dus iudex eccleſiaſticus, ſecũdum prædictos Docto
res. Quicquid in contrarium decidat Panor. in d. c.
verum. de foro compet. Cuius opinio poſſet habere
locum, vbi vaſallus clericus pro crimine cõmuni ve-
niret puniendus corporaliter cũ cõfiſcatione bono-
rum, vt pro homicidio, vel raptu contra extraneum
cõmiſſo non habente feloniam annexam, caſu quo
per dominum nõ poſſet, ſed per epiſcopum puniri.
Tamen confiſcatio quo ad feudum pertineret domi
no, vt d. l. ſi finita. §. fi. de vectigalibus. per Bar. & Alc
xan. ff. de dam. infec. Et ratio quare etiam pro crimi-
ne cõmuni poteſt clericus per ſecularem priuari offi
cio ſeculari, & non pro feudo, eſt: Quia plus iuris ha
bet vaſallus in feudo, quàm nudus officiarius in ſuo
officio: & cùm feudũ magis inhæreat perſonæ vaſal
li clerici, quàm officiũ ſimplex, minus poteſt in eum
ſecularis iudex, ſecundum Panor. in d. c. verum. Ta-
men prima opinio, quòd etiam feudo priuari poſſet, ſer-
uatur in iſto regno, vbi peccatum eſt in feudo. Pari-
ter vbi iuriſdictio tẽporalis per ſpiritualem impedi-
☞ retur. [De quo dixi ſ. loquendo de attentatis per
clericos à iudice ſeculari reparandis.] Conſueuit cu-
ria regia Franciæ cogere, omnia reuocare, & impe-
dimenta tollere per captionem temporalitatis ſuæ.
Et ita ſeruatur quotidie, & cauetur expreſsè in ſtylo
169 tit. de perſonis eccleſiaſticis. in fi. † Et plura alia ha
bet rex Franciæ priuilegia, & domini tẽporales tam
in rebus eccleſiæ, quàm clericorum, de quibus priui
legiis vti conſuetis, aut eorum aliquibus, vbi aliter
non conſtaret, niſi per famam in toto regno volan-
tẽ, certè ſufficeret: & allegata cum vſu temporis im-
memorialis ſufficienter probaret dicta priuilegia, eſt
in talibus antiquitatis iuribus ſit regibus deferẽdum,
præſertim cùm talem conſuetudinem papa ſciat, &
toleret de rege Franciæ, ſecundum Ioan. And. in ad-
di. Specul. tit. de præbẽ. §. reſtat. in fi. imò illa duo ſci
licet fama, & tempus immemoriale ſimul iũcta vim
habent priuilegij per habentem poteſtatem cõceſsi,
etiam in his quorum ſunt laici incapaces, ſecundum
Ioan. Andr. & Pano. & alios in c. cùm apoſtolica. de
his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſu capituli. Quos
tamen ſolùm tempus immemoriale capaces nõ red-
deret ſine fama, vt dicit Panor. in c. cùm cauſam. de
præſcrip. & in c. ſuper quibuſdam. §. præterea. de ver
borum ſignifi. poſt Ioan. And. in c. j. de præſcrip. lib.
☞ vj. [Licet conſuetudo immemorialis æquiparetur
priuilegio. c. nouit de iudi. & d. §. ſuper quibuſdam.
tamen plus poteſt priuilegium in duobus caſibus,
quàm cõſuetudo. Primò, vbi eſt incapacitas poſsidẽ
tis: quia nõ poſſet ſola conſuetudo eum facere capa-
cem, vt hîc vides. Secundò, vbi cõſuetudo damnatur
à iure: quia tũc plus operatur priuilegium. c. cùm ſa-
tis. de offi. Archi. iuncto c. cùm veniſſent. de inſti. ſe-
cundum Ioan. Andr. in c. j. de cler. ægrotan. lib. vj. &
Compoſtella. in c. cùm venerabilis. de cõſuet. & gl.
170 in cle. j. de priuileg. in fine.] † Sed iunctum cũ fa-
ma operatur priuilegium habilitationis incapacium
quia dicit tex. in c. illa. xij. diſtin. quòd tamdiu ſerua-
ta conceſſa videntur. & glo. penul. in fine. in c. ex par
te. de cenſi. dicit, quòd ex tempore præſumitur ali-
quid fuiſſe inſtitutum, & ad nos à maioribus noſtris
peruenisſe: quia ſecundum naturales, conſuetum di-
citur quoddã innatũ, & legales dicunt, quòd vim
pacti habet, & pacto comparatur, ſecundum gl. in l.
171 ij. C. quæ ſit longa cõſuetudo. † Viſo quàm maximè
quòd tanti & tales, & ſimul omnes viri docti, & ſancti
ita ſemper vixerunt in regno, præſertim diuinus ille
regum eccleſiæ ſanctæ Dei ſuarumque libertatũ &
iuriũ tutor, & defenſor Carolus magnus, & beatus
Ludouicus per eccleſiã canonizati, & inter ſanctos
relati, & catalogo ſanctorum deſcripti, quorum vita
& mors fuerunt, & ſunt per eccleſiam, & ſedem apo
ſtolicam approbata. Pro quo multũ facit text. quem
ad hoc ibi põderauit Panor. in primo notab. in cap.
niſi eſſent viri prouidi. de præben. Et plures ſuprà re
lati doctores publicè legendo pariter, & conſulẽdo
hoc tenuerunt, & ſecundũ dictas conſuetudines con
ſuluerunt, præſertim antiqui doctores, qui illas refe-
runt prius viguiſſe, & eo tũc vigere, prout & nos de
172 præſenti videmus notoriè. † Reſtat ergo ad pro-

poſitum

poſitum reuertendo, quòd cùm in his allodiis nemi-
ni ſubiectis nō interſit alicuius etiam ratione reſſor-
ti, nec ratione iuriſdictionis tēporalis præſertim re-
giæ, certè tranſire poſſunt in eccleſiam, & monaſte-
ria, & clericos, quocunq; titulo, dum tamē expreſsè
173 transferantur, aut dedicentur. †Quod moleſtè ge-
runt plures officiarij regij dicentes ad obuiandum
præmiſsis, præter ipſum regnum quod à nemine te
netur, nec recognoſcitur, nulla eſſe poſſe in præſenti
regno Franciæ allodia, & cùm olim ſuper hoc orta
fuiſſet in camera computorum Pariſiis quæſtio: re-
ſponſum fuit ad æternam rei memoriam in dicta ca
mera regiſtratum, quòd nullus in regno Franciæ te
nere poteſt rem aliquam ſine dominio. Et ſi qua re
periretur res immobilis ſine dominio, ſuper illa cen-
ſus imponeretur annis ſingulis regi ſoluēdus, prout
& ſecundum modum, quòd aliæ cenſuales vicinio-
res poſſeſsiones ſoluunt. (Additio.] Et dictas ordina
tiones, quas Galli inſtructiones appellāt, à ſuo dictę
camerę originali extractas habeo. §. penulti. nūc re-
perietis in regiſtro ordinationum regiarum cameræ
inquæſtarum Parlamenti Toloſæ, fol. cxlvij. [Et
dominus Auffreri. eas ad longum poſuit in titul. de
finantia Francorum feudorum, & nouorū, acquæſta
174 rum, & titulo ſequenti.] †Quod multum facit ad
confutandum quendam alium anteà pacis tractatū
prætenſum in loco de Britigniaco ſub mōte Lerico
prope Carnotum inter Carolum quintū patrem di-
cti Caroli ſexti, tunc Franciæ regis primogenitum
Delphinum Viennenſem ipſumq; regnum, vt decet
regis primogenitum Ioanne Francorum rege eius
patre apud Anglos capto, regentem ex vna, & Edo-
ardum tertium, tunc Angliæ regē, tam pro dicti ſui
patris liberatione, quàm pace finali & perpetua, ac
omni iure per Anglos in regno Franciæ prætenſo,
fide præſtita paſſatum partibus ex altera. De quo pa
175 cis tractatu, †ad cauſam comitatus Bigorræ & Tar-
bienſis conſuluit incidenter Panor. in ſecūda parte,
cōſi. iij. in deciſione xvij. quæſt. Pro cuius intellectu
ſciendum eſt, quòd ante Philippi Pulchri Francorū
regis tempora, nunquam Angli ius in regno Frāciæ
prætenderant: ſed erat duntaxat quæſtio inter Fran
ciæ & Angliæ reges ſuper ducatu Aquitaniæ, quem
propter feloniam, & rebelliones in regem Franciæ,
à quo in feudum idem ducatus tenebatur perpetra-
tas, Angli feudo aperto commiſerant, & aliis pluri-
bus de cauſis ipſum perdiderant. Prætendebāt inſu-
per Angli ius habere in ducatibus Normaniæ, An-
degauiæ, & Cænomaniæ, regi Frāciæ pertinentibus.
Et ab eo ex tempore Philippi Auguſti Franciæ re-
176 gis, & antè poſſeſsis. †Et cùm tempore beati Ludo
uici etiā Francorū regis, & ante idem ducatus Aqui
taniæ non niſi tres, ſcilicet Burdegalenſem, Vaſaten
ſem, & Lauarum prouincias contineret, venientem
ad beatum Ludouicum, anno dominicæ ſalutis M.
cclix. Henricum tertium Angliæ regem ſumma cha
ritate Ludouicus excepit, dimiſſa illi Aquitania, ea
quidem lege, vt Normaniæ, Andegauiæ, atq; Cæno
maniæ, Anglus cederet, ob quas magnæ olim contē-
tiones inter Francos Angloſq; extitiſſent, & quas à
Philippo Auguſto receptas Franciæ reges ad eam
ætatē poſſediſſent. [Gallia omnis (vt clarè Cæſar
in prin. Cōmentariorū de bello Gallico deſcripſit)
diuiſa eſt in partes tres, quarū vnā incolunt Belgæ,
aliam Aquitani, tertiam qui Celtæ, & lingua noſtra
Galli appellantur. Vnde licet Aquitania generali-
ter modo prædicto ſumpta, à Garonna flumine ad
Pyreneos montes, & eam partem Oceani, quæ ad
Hiſpaniam pertinet, inter occaſum ſolis, & Septen-
trionem ſpectans, multos contineat principatus, &
dominia, & inter cætera Nauarram, & Biſcaiam, ta-
men ducatus, qui non Aquitania, ſed Aquitaniæ, ve-
lut vnus de in ea cōprehenſis principatibus dicitur,
non niſi tres hîc expreſſas prouincias continebat, ſi-
cut Seneſcallia Aquitaniæ, non tres hîc nominatas
prouincias, ſed ſolam complectitur Burdegalenſem,
vide quod nunc hîc per nos dicetur.] Addidit quo-
que ducatui Aquitaniæ prædicto Ludouicus Petra-
goras, Lemouicenſes, & Cadurcos, vbi nunc ſumus:
Agenenſem verò agrum, quem Alphonſus eius fra-
ter nuptiarum lege tenebat, ab Anglo grandi pecu-
nia redemit. Adiecit præterea Ludouicus Sanctonū
partem, quæ citra Charantam amnem eſt, retenta re-
gibus Francis ſuprema ditione, atq; poteſtate. Hæc
Gaguinus lib. vij. c. ij. Poſtquàm verò tēporis ſucceſ-
ſu Philippus Pulcher, ac tres eius filij ſine maſculis
deceſsiſſent, Angli ex perſona Edoardi ſecundi ex
Iſabella dicti Philippi Pulchri filia geniti in regno
Frāciæ ius ſine cauſa prætendentes, vt dixi ſuper ver
bo, *duas habens filias*. Et rurſus ducatū Aquitaniæ cū
ſupradictis prouinciis à beato Ludouico vnitis, pro-
pter leges cum eo editas non ſeruatas: & quia contra
reges, & regnum à quo dominationes iam dictæ in
feudum tenebantur, Angli multimodè rebellauerāt,
alias plures regni dominationes temerè cōtra debi-
tum fidelitatis inuadendo & deuaſtando: erga regē
feloniam commiſerant, tanquam regi domino aper-
tum. Et deinde tempore Ioannis Frācorum regis, &
ipſo apud Pictauos ab Anglis in bello per Richardū
Vualliæ principem capto, in Angliam tranſducto,
Anno domini M.ccclvj. & ibi capto exiſtente Caro
lus quintus dicti Ioannis primogenitus regnū Frā-
ciæ, tunc vt dixi regens, & Edoardus tertius, tūc An
glorum rex pro dicti Ioannis liberatione, pace fina-
li, ac omni iure, licet nullum Anglus haberet (vt ibi
plenè dixi) alium paſſauerūt de dicto ducatu Aqui-
taniæ, & prouinciis iam dictis eidem vnitis, aliis qui
buſdam additis, tractatū pacis, vt ex ſuprà dictis, &
infrà dicendis apparebit euidenter nullum, de quo
177 idē Gaguinus li. xj. c. j. ſic dicit: †Miſsis ab vtroque
principe nuntiis viris & nobilitate, doctrina illu-
ſtribus apud Bretigniacū, qui vicus eſt non procul à
Chartis ſub monte Lerico conuentio habita pacem
ad inſequētem modum conſtituit: Anglo omnis Pi-
ctauia, Toardus, Bellauilla, Sanctones, Agenna, Pe-
tragoræ, Lemouicenſes, Cadurci, Tarbiēſes, Bigor-
rij, Angoliſmi, Rutheni, Pontiniaci, Galiſij, & Guy
narum comitatus, cùm aliis adiacentibus vicis obue
nirent, & ad ipſius perpetuam ditionem abſque vlla
iuris, aut maieſtatis diminutione cederēt, ei quoque
tricies centena millia aureorū ſtatutis diebus ſolue-
rentur, permiſſiſque in Angli poteſtate Rupella, &
Guynarum pertinētiis. Hæc ille. [Hos Tarbienſes
& comitatū Bigorræ nō potuerat rex Anglis trade-
re, cùm ſibi nō pertinerēt niſi in guardiam, & cuſto-
diam ad cauſam proceſſus in Parlamēto Pariſiis pē-
dentis inter epiſcopum & eccleſiā Aniciēſem, & co-
mitem Fuxi. Per cuius curiæ Arreſtum totus ille co-
mitatus fuerat ī manu regis poſitus. Per quā manus
poſitionē rex vltra ſupremum reſſortum ſibi vt re-
gi pertinens, nihil acquiſiuerat iuris neque poſſeſsio-
nis. l. ſi duo. §. creditores. ff. vti poſſide. Prętereа talis
ſequeſtratio neceſſaria ex ordinatione curiæ, & ſic
iuſſu prætoris facta, neminem expoliat, neque regē
fac

facit poſſeſſorē, nec alios ſequeſtros, ſecundum Hē-
ricum, in c.eaaminata.de iudicijs. Et minùs facit eū
dominum, nec dictum comitatum præſcribere po-
tuit rex, vt plenè de iſto comitatu Bigorræ decidit
Panor.in ſuprà allegato tertio conſi. xiiij. quæſtio.]
178 †Non enim illa ſic potuerunt alienari, nec alie-
natio tenuit, nec valuit de iure, cùm ducatus Aquita
niæ modo prædicto augmētatus eſſet, illo tunc quaſi
tertia pars regni, nulla recēnta ſuperioritate, de quo
ducatu Raymundus Marlianus vir vtique clariſſi-
mus, & eruditiſsimus ad Commentaria Cæſaris ad-
dens, in principio ſic loquitur. Aquitania regionum
latitudine, & multitudine hominum ex tertia parte
Galliæ exiſtimanda eſt, Hanc Garūna flumē à Cel
tis diuidit, quæ & Oceanum mare attingit. In hac
ſunt metropoles Burdegalenſis, Auxitana, earúmq;
ſuffraganeæ. Pars item aliarum metropolū extra ter-
minos eoſdem ſitarum, quæ tamen Aquitaniæ attri-
buuntur, de quarum numero eſt pars, Bituricenſis
prouincia, ducatus quoque Aquitaniæ, in quo ferè
vigintiduæ ciuitates epiſcopales numeranī, Baiona
inſuper Vaſconia, & comitatus Armanhacij, ac Pi-
ctauienſis, de Fuxo, ac de Bigorta, principatusq; &
dominia multa alia in ea conſiſtunt in Francorum
179 regno ea maxima parte ſita, &c. †Et Cæſar ipſe in
primo libro Cōmentariorū de bello Gallico agens,
Galliam omnē refert in partes tres diuiſam, quarū
vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui
ipſorum lingua Celtæ, noſtra Galli appellantur. Et
ſic tractatus ille notoriè vergens in grauiſsimum re-
gni præiudiciū, quod regno Carolus antedictus re-
gni merus rector exiſtens coactè potius quàm liberè
inferre non potuit, nec ipſemet Ioannes rex, tūc pri-
ſonerius in Anglia exiſtens l.qui in carcerē.ff. quod
metus cau. Cùm Auguſtus rex dicatur, non diſsipa-
tor, aut dilapidator in præiudicium reipublicæ, &
ſuorum ſucceſſorum, & contra iuramentum in coro
natione præſtitum. Nam iuramentum ſecundum de
alienando, & alienationem tenendo non valet, nec
iurantem ligat contra primum iuramentum de non
alienando præſtitum, ſecundum glo.in omnibus ap
probatam in c.licet mulieres.de iureiurando. lib. vj.
Præſertim contra tale iuramentum, quod palàm &
publicè fuerat in coronatione præſtitū. Et ſic omni
bus notum, & non occultum, imò notoriè à quocū-
que rege præſtari ſolitum. c.intellecto. de iureiuran.
vt plenè dixi in dicto verbo, *duas habens filias*. prope
180 finem. Loquēdo de pacto de nō ſuccedendo. †Ma-
ximè, quia primum iuramentum de non alienando
eſt, ſecundum ius commune: ſicut in præalleg.c.vt
ſuper. & c.ſi quis presbyterorum.de rebus eccle.non
alienan. Et ſic impedit dominij tranſlationem quan-
tumcunque iuratam, vt non obſtante ſecundo iura-
mento cōtra ius præſtito alienatum recuperari poſ-
ſit, vt dicto c.ſi quis presbyterorū. & cap.intellecto.
181 †quia quoties iuramentum præſtitum habet ius cō-
mune pro ſe, ſemper impedit dominij trāſlationem,
☞[Vide qualiter hoc intelligitur infrà ſuper verbo,
Teſtamentum. iij. dum loquitur de iuramento indu-
cente clauſulam codicillarem.] vt ibi. Præterea nō
potuit rex Ioannes nec Carolus eius filius illud face
re contra publicum, & vniuerſalem regni, & coronę
ſtatum, & eius decolorationem, ſecundum glo.ſuper
verbo, non poteſt in cap.literas.de reſtitut. ſpolia. &
in cap.propoſuit.in verbo, diſpenſare de conceſ.prę
ben.ab omnibus approbatas. Et licet voluerint non-
nulli tenere, quòd imò ea cauſa notoria maximè ſi
fuerit in literis expreſſa, rex diſponere poſsit contra
ſtatum regni publicum, qualis fuit illa, quę notoriè
iuſta erat, ſcilicet cauſa liberatiōis perſonæ propriæ
ipſius regis, pro qua etiam res ſacræ potuiſſent alie-
nari. l.ſancimus. C.de ſacroſan.eccle. Et cauſa publi
cæ & perpetuæ pacis. Pro qua habenda plura tolerā
tur exorbitantia, vt plenè per Ludouicum conſilio
☞vlti.incipiente, vos eſtis lux mundi, &c. [Vide de
hoc plenè infrà ſuper verbo, *mortuo itaq; teſtatore*. j.
dum loquitur de teſtamēto Chriſti, in quo pacē pro
182 hæreditate nobis reliquit.] †Attamen omnes con-
ueniunt, & concorditer concludunt, quòd tunc non
valet diſpoſitio, cùm ea illa ſequatur deformatio &
decoloratio communis & publici ſtatus, per text. in
ean.& ſi illa. ibi, illa tamen magnopere præcauenda
ſunt, quæ recipi & tolerari ſine manifeſta decolora-
tione nō poſſunt &c.j.quęſtio.vij. Et poſt omnes cō
cludit Fely.in cap.ſi quando.de reſcrip.& in dicto c.
propoſuit.& Panorm.in cap.ſignificaſti. de electio.
☞[Ad hoc facit dictum Innocen. in cap. innotuit.de
electio.quem ſequitur Panormit. in cap. ad hoc ſu-
mus.de reſcrip.in fin.vbi dicit papam ſine cauſa non
debere vti plenitudine poteſtatis. Nec tolerādus eſt
princeps, ſine magna cauſa ſibi & aliis manifeſta, ali
quid contra vniuerſalem ſtatum eccleſiæ vel regni
faciens, vt clarius dicit idem Innocen. in cap.quāto.
de conſuet.& in cap.præterea.de dilatio.quem ſequi
tur Lud.Rom.conſil.cccexcia. incip. in præmiſſa &
plenè Paul.de Caſtr.conſil.cclxxiiij. incip.in facto
præſenti non intendo adulari, cum conſilio ſequēti,
183 vbi pulchrè loquitur.] †Or tractatus ille iniuſtiſſi-
mus manifeſtè tendebat nedum contra publicum &
generalem ſtatum, ſed etiam in manifeſtam, & noto
riam regni Franciæ, ac coronæ regiæ decoloratio-
nem, cùm ea illo tractatu corona Frāciæ priuaretur
illo principali membro, & tam nobili ſuppoſito, ſci-
184 licet duce & ducatu Aquitaniæ, qui vnus erat, † &
inter laicos duces de principalibus paribus Franciæ
aſsiſtere, & officiare neceſſariò conſuetis in ſacro, &
coronatione Chriſtianiſsimi regis. igitur ſuſtineri
nō poſſet conuentio dicti tractatus, quia non valuit.
185 †Ad hoc enim inter præcipuos colores floridos, &
ſuperexcellentes regni, & ſtatus ſui æternam dura-
tionem, fuerunt per Carolum magnū inſtituti duo-
decim pares in regno Franciæ, qui in ſacro & coro-
natione regum aſsiſterent, rémque ſuam militarem
& ſtatum regni fortiorem redderent & tutiorem, ad
inſtar duodecim Apoſtolorum, quos Chriſtus in fi-
dei propalationē, dilatationem, & perpetuam con-
ſeruationem, necnon ad iudicandum duodecim tri-
bus Iſrael elegerat, ſecundum apoſtolum ad Ephe.j.
vbi ſic dicit: Benedictus Deus & pater domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedi-
ctione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto, ſicut ele-
git nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſe-
mus ſancti, & immaculati in cōſpectu eius in chari-
tate. De quorum ſcilicet parium inſtitutione Gagui
nus lib.iiij.cap.j. Carolus, inquit, fidei Chriſtianæ
charitate adductus exercitum in Hiſpaniam ducit:
prius quàm tamen expeditionem produceret, rem
tanto principe dignam ordinat, ex omni præcipua
Francorū nobilitate duodecim ſelegit, quos ſecum
in militiam perduceret, eos pares appellās: quia ſci-
licet æquali inter ſe dignitate regi conſtantes perpe-
tuò erant, neque cuiuſquam, niſi Parlamenti tan-
tùm ſenatus iudicio obnoxij tenerentur. Qui con-
ſecrandis item coronandiſque Francorum regibus
adeſſent.

☞adeſſent, [De paribus,& quarum rerum cognitio-
nē habeant,vide in c.j.in fin.de prohib.feud.alien.p
Federicū.Et quare appellantur pares,Panor.in cap.
186 cæterum verſ. qui aũt dicuntur pares de iudi.] †Hi
etiam nunc in ſequentibus nominibus deſignantur.
Rhemenſis Archiepiſcopus,Laudunenſis atque Lin
gonenſis pontifices duces:Bellouacus, Nouionēſis,
atque Cathalaunēſis,epiſcopi comites ſunt appella
ti.Es ſeculi principibus Burgundus, Normanus, &
Aquitanus ducatus dignitatem: Flandrenſis autem,
Toloſanus,& Campanus,comitatus prærogatiuam
obtinuere. Hæc ille. Quorum parium ſinguli offi-
cia habent diſtincta in ſacro, & coronationis Chri
ſtianiſsimi regis myſterio,ad cuius ornatum eodem
dicente Gaguino,lib. vij.ſecerat Philippus Pulcher
Francorum rex aureas coronas gemmis multi pre-
tij ornatas, quas Ludouicus Hutinus eius primoge-
nitus filius poſt illius mortē regnum adeptus in cœ-
nobium diui Dionyſij tranſtulit, vt ad coronandos
deinceps reges regináſque reponerentur.Quas Mat-
thæus abbas, & eius monaſterij cœnobitæ receptas
ſeruare chirographis datis compromiſerunt.Hæc il-
187 le. † Plus videtis, quoniam ſuppreſsio tantæ di-
gnitatis in regno pariter vergebat in Parlamenti ſe-
☞natus decolorationem: [De primæua Senatorum
inſtitutione,& vnde dicantur,habetur infrà ſup ver-
bo.*adiecta impuber.*& quæ dixi in verbo, *Duas habēs*
filias.'oquēdo de Scuto Regio in colore ſaphyrino.]
cuius pars ferè potior pares Franciæ dicuntur, ſine
quo ſenatu res de reipublicę ſtatu,& prouētibus re-
gni, nihil vnquam ſtatuere, aut diſponere cōſueuit.
de quo idem Gaguinus lib.iij.cap.fina.prope finem.
188 †Parlamentum, inquit, publicum ad inſtitiam mi-
niſtrandam conuentum Franci vocant, cuius inſti-
tuendi auctor ab hiſtoricis non traditur. Id enim cu
iuſque anni definito tempore, loco, quem res deſi-
gnaſſet,habebatur.Verùm quia hæc generalis ex to-
to regno coitio impenſis,& laboribus conuenientes
afficiebat, obſeruatum poſtea eſt, vt ex maioribus
ciuitatibus,& prouinciis periti iudiciorum, & con-
ſuetudinis homines ad id munus delecti, ius cuique
per prouocationem litiganti dicerent. Quæ inſtitu-
tio cùm vaga interdum incertaq; commutatis ſedi-
bus eſſet,decreta eſt Parlamento apud Pariſios cu-
ria & ſedes,qua iudices deſignati ſe iugiter ſiſterent
perpetui prouocationū diſfinitores. Qui octuagin-
ta ſunt annua ex regis fiſco ſtipendia capiētes: & hi
quidem per quatuor curias diſtributi ſeorſum conſi-
dunt, ſuóſque præſidentes habent. In prima quam
Franci cameram vocant præſidentes quatuor, & cō
ſiliarij triginta,cauſas & lites audiunt:dilationes, &
quæ ad iuris cognitionem attinent, conſtituunt: le-
uiora quædam & temporanea finientes, in reliquis
ſingulis duabus cameris decem, & octo inquiſitioni
bus præſunt, qui inquæſtarum,id eſt,inquiſitionum
conſiliarij dicūtur,quibus præſidentes quatuor præ-
ficiuntur. Horum omnium pars ex clero, parsq; ex
laicis conſtituitur. Sententias dictant, quas ſtatutis
diebus alter præſidentium in prima curia palà enun-
tiat. Idque Arreſtum,id eſt,fixum & firmatum vo-
cant.A quo videlicet nemo prouocare poſsit. Qui
verò reus ſententiam in ſe excipit, ſexaginta libra-
rum Turonenſium mulctæ afficitur. Si quis tamen
in iudicio error admiſſus reo videbitur, errorē pro-
ponendi,& in iudicium eiuſdem curiæ deducēdi po
teſtatem habet,nec prius auditur, quàm duplicatam
☞mulctā depoſuerit.[Errauit in facto magiſter Ga-
guinus,quia libræ prædictæ ſunt Pariſienſes valen-
tes lxxv.Turonenſi.de quibus & eorum auctoritate
nihil elegātius videri poteſt poſt l.j.ff.de officio præ
fect.præt.quæ aurea apud omnes meritò diuulgat.]
Quarta curia eſt eorum,quos requęſtarum,id eſt,
ſupplicationum palatij magiſtros vocāt: apud quos
cauſa eorum tātùm agitur, qui regis obſequiis depu
tati vel priuilegio donati ſunt.Et ab his quidem iudi
cibus,qui octo ſunt,prouocare ad Parlamentū licet.
at cùm decidēdis iudiciis nodus aliquis, & anceps
in cauſa difficultas ſurgit,omniū curiarum & came-
rarum conſiliariis conuenientibus ſententia fertur.
Eius Parlamēti tanta fuit ſemper apud Francos au-
ctoritas,vt quæ rex ipſe de republica, déq; iure & p
uentibus regni ſtatuerit,ea ſine huius ſenatus decre-
189 to non procedant. †Sunt præterea ipſius Parlamē
ti cōiudices,dum adeſſe volunt Franci pares,de qui-
bus ſuprà ſcriptum eſt, atq; vt huius ſacroſanctæ cō
cionis regem auctorem eſſe certum ſit,regia ſingulis
quibuſdā annis reſcripta edunt,quibus ad diui Mar-
tini diem feſtum Parlamentum inchoandi iudicibus
à rege auctorizatis datur.Ad hoc prætereà Parlamē
tum ſpectant octo alij ſupplicationum magiſtri,qui
regij hoſpitij peculiari nomine appellātur, qui regi
frequētius aſſiſtunt,Cancellariā ſectantes,& hi poſt
primæ curiæ præſidentes omnium primi ſedent.
☞[Scilicet in curia Parlamenti: tamen ipſi magiſtri
requæſtarū hoſpitij de per ſe ſeorſum à curia came-
ram tenēt,in qua de officiis regiis cognoſcunt,tamē
ab eis appellatur ad Parlamentū,& ita deciſum fuit
Arreſto,anno domini M.ccclxxiiij. vt refert domi
nus Auffreri. in ſuo tractatu Arreſto. c. cxliij.] His
ergo cum Francię paribus comprehenſis centum o-
mnino ſunt, quibus appellationum cognitio,rega-
liarum quoque, & parium cauſæ committuntur, in-
commutabili ſententia terminandæ. Hæc ille. Hæc
profectò curia Parlamenti ad inſtar ſenatus Roma-
ni à Romulo vrbis cōditore (Tito Liuio primæ de-
cadis lib.j.teſte) inſtituti fundata extitit. De cuius
inſtitutione, & magiſtrorum eiuſdem præeminen-
tia,pariter meminit glo.in fi.pragmaticæ.§. quocir-
ca.ſuper verbo, Parlaments. & eleganter Lucas de
190 Penna,ſuper titul.de præfecto præto.lib.xij. †Nec
poſſet alius princeps præter regem habere nec tene-
re in terra ſua Parlamentum infra regnum, vt ſentit
Bart.in l.& hoc Tyberius Cæſar.ff.de hæred. inſtit.
& Clarius Guido papæ,quæſt.xliiij.quia cognoſce-
re de appellationibus i vltimo reſſorto eſt de regali-
bus:c.j.quæ ſunt regali.in vſibus feud. Hanc Parla-
menti curiam Philippus Pulcher Francorum rex,
ex poſt non eſſe ambulatoriā, ſed cōtinuè Pariſiis te
191 nendam confirmauit, †& curiam Parlamenti etiā
Toloſæ perpetuò tenendam inſtituit, à cæteróque
duo eſſe Parlamenta,vnum ſcilicet Pariſiis,aliud ve
rò Toloſæ decreuit,Anno domini M.cccij.vt caue-
tur in ſuis tunc factis ordinationibus.xlvij.c. (Addi-
tio.)Has ordinationes per Ioannem,Carolum quin
tum & ſextum Francorū reges confirmatas reperie-
tis in regiſtro ordinationū regiarū cameræ inquæ-
ſtarū Parlamenti Toloſæ,fol.xxv. verſo. Quæ qui-
dem curia Parlamēti Toloſæ fuit expoſt per Caro-
lum ſeptimū, anno domini M.ccccxliiij. renouata.
Et Per Ludouicū vndecimū eius filiū domini noſtri
regis genitorē cōfirmata die ſecūda Octobris,anno
domini M.cccclxj. Toloſæ pariter tenenda de duo-
bus præſidentibus laicis, & duodecim conſiliariis,
ſex clericis,& reliquis ſex laicis, tā ex patria linguæ
Doil,

Doil,quàm ex patria propria liogua Occitaoæ pro-
mouendum, cnius patriæ Toloſa eſt caput. (Addi-
tio.) Vt patet fo.dicti regiſtri.cij.verſo.& fol.clj.ver
ſo.In cuius curiæ inſtitutiooe fuit inter regem, & pa
triam Occitanam expreſsè cõuentum. quòd ſcripto
& communi iure in decidẽdo regeretur, ex quo pro
malo appello,emenda regi non debetur, ex poſt au-
cta fuit de vno præſidẽte,& quatuor conſiliariis ſeu
magiſtris.Et finaliter per Carolum octauum,Anno
Domini D.cccclxxxv.conſiliarij octo fuerunt addi-
ti partim clerici, & partim laici. [Et per eundem
Ludouicum præcipuè decoratam legimus, quòd cõ
tra rebelles manu armata vti poſsit enria Parlamen-
ti Toloſæ memorata, licet enim iudices mann mili-
tari cogere poſsint rebelles.l. qni reſtituere. ff. de rei
vendi. tamen prudẽter loqnendo intelligitur manu
ſeruientium ordinariorum, ſecundum Ioao.Fab.in
l.j.de oſsi.mi.iudi. Cùm manus armata abſque cer-
ta ſcientia principis vti nemini ſit permiſſum, ſi ex-
preſsè oon mandetur.l.j.C.vt armorum vſus.lib.xj.
aut lege expreſsè caneatur,vt in l.ſi quis in hoc gen⁹.
C.de epiſcopis & cleri.cum ſimilibus. vel loquamur
de curia Parlamenti Toloſæ,cui cõtra omnes rebel
les eius arreſtis noo parentes conceſſa fuit per Lu-
douicum die penultima Ianuarij, aono domini M.
cccclxvj. Quam cõceſsiooem perpetuam vidi extra
ctam à libro Ordinationum regiarum dictæ curiæ,
192 & cameræ inquæſtarum ex fol.cliiij.] † Et dicitur
Parlamentum,quaſi parium lamentum: quia (vt vi-
diſtis) fuit inſtitutum, quod omnes cauſæ parium
Franciæ in Parlamento,& non alibi tractarentur,&
deciderentur,nec tenẽtur pares Franciæ alibi litiga-
re actiuè nec paſsiuè. Ex quo etiam dictũ eſt Parla-
mentum, quaſi contra pares Franciæ audiuntur la-
menta pauperum ſubditorum. Aliter tamẽ accipiũt
Bar.& Io.de pla.in l.ſi quod extraordinarium.C.de
193 legaoo.lib. xij. †Habemus pariter in Francia Can-
cellarium primum à regia maieſtate in iuſtitia diſtri-
buenda magiſtratum à cancellando dictũ,qui reſcri-
pta, & priuilegia per regem concedenda, ſigillo re-
gio munienda,quod apud ſe eſt, prius quàm eo mu-
niantur,corrigit,& cãcellat,de quo Polycrates: Hic
eſt,inquit,qui leges regni cancellat iniquas.Et man-
data pij principis æqua facit. Si quid obeſt populis,
aut legibus eſt inimicũ.Quicquid obeſt,per eum de-
finit eſſe nocens.Videatis Lucam de Pẽna,io l.nemi
nem.C.de decurio.lib.x.Qui olim vocabatur Gallo
rum patritius. De quo loquitur papa in c.j.de dona-
tio. iuxta ſupraſcriptionem. Quæ quidem dignitas
eũ liberat à patria poteſtate. inſti. quibus modis ius
194 patriæ poteſta.ſol.§.ij.†Quo officio in Francia, vt
fertur decoratus fuit Iacob.de Are.qui fuerat doctor
regens Toloſanus ſecundum Barto.io l.prima.C.de
ſententiis,quæ pro eo,quod intereſt proferũtur.Etiã
Petrus de Bellapertica fuit Franciæ Cancellarius, &
vt talis Epitaphio adhuc hodie in choro eccleſiæ ca-
thedralis Pariſiis palàm viſitur ſepultus, inſigniſq;
195 decoratus. †Et eſt in Frãcia Cancellarius loco quæ-
ſtoris,de quo in l.pręcipim⁹.C. de appella.ſecũdum
gl.ſuper verb.quæſtor.in l.ij. C.de petitio. bon.ſub-
latis.lib.x. [Vbi Bal. in tertio ootab. dicit tres eſſe
quæſtores. Vnus qui ſedet ad latus principis, qui eſt
illuſtris,ad cuius officium pertinet ſubſcribere ſe in
reſcriptis,& reſpõdere viua voce aliquid implorãti-
b⁹,de quo loquitur hîc. Alius eſt quæſtor prouincia
lis,qui quæſtum à prouincialibus recipit: id eſt, tri-
butorias functiones,de quo loqtur.ff.de officio quę
ſto.Alius quæſtor erat,qui cauſas criminales audie-
bat,ſecundum Odoffre.]Et clariùs hoc dicit in ver-
bo,quæſtor. in l.fina.C.de diuerſis.reſcri.& pragma.
ſanctio.pro qua eſt tex.in Authen.vt diuinę quoqne
iuſsio:ſubſcriptio. habeãt glorioſi quæſtoris. colla-
tio.viij.Quia officium quæſtoris erat decretare peti-
tiones.ſicut & logotheta in regno, ſecũdum Lucam
de Penna io dicta l.ij.C. de petitio. bonorum ſubla-
tis.li.x.quas ſignabat,& in eis ſe ſubſcribebat,vt ho-
die faciunt ſecretarij regis in ſubleuamen Cancella-
rij propter multitudinem negotiorum in Cancella-
ria,& curia regis affluentium. Facit gl. ſuper verbo,
ex quæſtori.in §.cúmque.in procemio iostit. volens
196 ſecundum vnnm intellectum, †Tribonianum fuiſſe
Iuſtiniani Imperatoris Cãcellarium. De quo videa-
tis Guido.Papæ non ita amplè oec clarè loquentem
quæſtio.cccccxxvj.verſi.xxxij.quarto.Et eſt tex.in l.j.
in fine.verſic.ex his.ff.de officio quæſto.Vnde Iſido
rus lib.iij. etymologiarum, auctores inquit iudicio-
rum præpoſitos quæſtores vocamus.c.forus.de ver-
borum ſignificat.Et Gregorius in cap.j.de donatio.
Cancellarium,vt dixi,vocat Gallorũ patritium.Ali-
qui Cancellarium vocant præfectum prætorio ſim-
pliciter dictum per excellentiam. Eo quia in omni-
bus præfertur aliis præterito pręfectis quocũq; loco
fuerint.Ex quo videmus eũ,in quocũque Parlamen-
to regni huius ſedere primo loco.Et primus poſt re-
197 gem, † de quo Caſsiodorus lib. vj. variarum quæ-
ſtionum ſic dicit: Si honoris alicuius eſt origo lauda
bilis,ſi bonum initium ſequẽtibus rebus dare poteſt
præconium, tali auctoritate præfectura prætoriana
gloriatur. Qui & modo prudentiſsimus, & diuini-
tati probatur acceptus.Nam cùm Pharao rex Aegy
ptius de periculo futuræ famis Marcidis ſomniis vr-
geretur,nec viſionem tantam humanum poſſet reue
lare conſilium,Ioſeph vir beatus inuẽtus eſt, qui &
futura vera prædiceret,& periclitanti populo prudẽ
198 tiſsimè ſubueniret. † Ipſe primus huius dignitatis
inſulas conſeruauit, ipſe carpentum reuerẽdus aſcẽ-
dit,ad hoc gloriæ culmen euectus,vt per ſapientiam
cõferret populis,quod præſtare nõ poterat poteſtas
dominantis. Ab illo nanque Patriarcha,& oune pa-
ter appellatur imperij. Quod eſt,quod non habebat
cõmiſſum,cuius eſt ipſe ſermo iudicum. Penè eſt vt
leges poſsit condere,quando eius reuerentia ſine ap-
pellatione poteſt negotia terminare, poteſtate oulla
dignitas eſt æqualis,vice ſacra vbiq; iudicat. Nullus
miles de fori ſui auctoritate præſcribit,excepto ma-
giſtro militum: credo vt aliquid antiquitas cederet,
qui videbatur pro republica bella tractare. de quo
pleni⁹ Lucas de Pẽna,io l.duos.C. de ſuſcepto.& ar
ca.lib.a.vbi eandẽ prærogaõuã concludit aliis præ-
fectis prætorio competere. Quod eſt intelligendum
in abſentia Cancellarij, vt ibi qui per excellentiam,
vt dixi,vocatur ſimpliciter præfectus prætorio. Cui
quando Imperator ſcribebat,ſimpliciter pręfectum
prætorio vocabat,vt patet in ſecunda conſtitutione
Cod.quæ Menæ præfecto prætorio dirigitur. Sed
quando ſcribebat cæteris, eos nominabat præfectos
prætorio Conſtantinopolitanæ,vel Africæ,aut Illy-
rici,vt patet io pluribus locis libri primi Codicis.Et
hi præfecti prætorio,quorum loco ſunt hodie in re-
gno Parlamenta,in abſentia Cancellarij omnia præ-
dicta faciunt. Cùm non poſsit ipſe in ſingulis Parla-
mentis reſidere,nec in vno,quia regẽ ſequi eſque aſ-
ſiſtere neceſſe habet,vt dicit gloſ.io dicta l.ſecunda.
C.de petitio.bonorum ſubla. quod quæſtor, id eſt,

Cancellarius eſt, qui circa latus principis ſtat, cuius
cõſilio & directione vniuerſalia regni, & ſummè ar
dua ſtatū regni, aut ſi aliquod ſit inter pares vel prin
cipes bella mouẽtes iurgium, aut Parlamenta de li-
mitibus, aut prærogatiuis diſceptent, rex audit, gu-
bernat, & diſcutit. Cum quo certus ſtat per vices di-
ctorum octo magiſtrorum requæſtarum hoſpitij re-
gis numerus, necnon certi alij, qui ſtabiles non eſſe
conſueuerunt conſiliarij, interdum de parlamento-
rum ibi affluentium magiſtris, & Doctoribus practi
cantibus. Sũt & aliquãdo de diuerſis regni partibus,
qui ſemper regẽ ſequũtur: vt per omnes ſupradictos
in diuerſis Parlamentis & regionibus exiſtentes de
ſingularum ſtatu prouinciarum, & moribus poſſit
& valeat in veritate, ac pro ſingulorũ climatum ne-
ceſſitatibus, rex ad bene regendum informari, cùm
aliàs non ſint conciliarij, qui regem ſequũtur perpe-
tui, nec certo numero, aut certa penſione taxati, nec
cognoſcunt niſi de maximis, & tangentibus ſtatum
vniuerſalem ipſius regni, niſi rex ex cauſa aliud ordi
naret, aliquam cauſam particularem cognoſcere vo
lendo, quod rarò contingit. Sapientiſsimum ac diui-
num Ietronis ad Moyſen cõſilium ſequẽdo, de quo
199 habetur Exodi xviij. †Qui videns Moyſen generũ
ſuum, & Dei Cancellarium ſuper populo Iſraël, vt
habetur Numeri xij. cap. circa particularia occupa-
ri: Non bonam, inquit, rem facis, ſtulto labore cõſu-
meris tu, & populus iſte, qui tecũ eſt. vltra vires tuas
eſt negotium, ſolus iſtud non poteris ſuſtinere. Sed
audi verba mea, atque conſilia, & erit dominus tecũ.
Eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, vt re
feras, quæ dicuntur ad eum. Prouide autem de omni
plebe viros, potẽtes ſcilicet iudicare per ſuam ſapien
tiam, & experiẽtiam, & timentes Deum, ſcilicet ma-
gis quàm homines, & apud quem non eſt acceptio
perſonarum. In quibus ſit veritas, ſcilicet vitæ, iuſti-
200 tiæ & doctrinæ. Et qui oderint auaritiã, &c. †Quia
omnes cupidi propter munera de facili flectuntur,
& diuertuntur à iuſtitia. Et conſtitue ex eis, qui iudi-
cent populum omni tẽpore, ſcilicet continuè vacan-
do expeditionibus cauſarum particularium, cùm ad
vniuerſalia non ſint occupati. Quicquid autem Ma-
ius fuerit, videlicet cõcernens ſtatum regni, aut per-
ſonam regis, vel tale negotium, quod caudam trahe-
ret Scorpionis: putà quia trahi poſſet ad malam con-
ſequentiam, aut ſi accuſaretur talis perſona, quæ in-
ferioribus deferri non poſſet iudicibus, nec curiæ
Parlamenti. l. fina. C. vbi ſenato. vel clariſsi. & l. mili-
tes. C. de officio magiſtri militum. Vel ageretur de
eximendo, aut reſtituendo vel ſupprimendo digni-
tates & officia publica, ſecundum gloſ. in capit. præ-
ceptis. xij. diſtinctio. Referant ad te, qui iudicabis de
illo vel modum, & formam iudicandi dabis eis. Fa-
cit capitu. maiores. de baptiſ. Et ipſi minora tantum-
modo iudicent, id eſt, communes & ordinarias cau-
ſas, quæ veniunt in contentione iudiciali. Leuiúſq;
ſit tibi in alios partito onere: quia dicit Gregorius
ad Maximum epiſcopum, Mandata eccleſiaſtica ef-
ficacius gerimus, ſi noſtra cum fratribus onera par-
tiamur. capitu. mandata. de præſumptio. vbi glo. ad
propoſitum arguit de officiis partiendis. xciij. diſtin-
ctio. capitu. diaconi. Si hoc feceris, ſcilicet de maiori-
bus cauſis tantùm cognoſcendo, vt ſuprà, quæ ſatis
principem occupant, & conſilium ſuum toto anno,
& cauſas ordinarias omnes quaſlibet corã ſuis or-
dinariis in ſuo territorio, quod minoribus ſumpti-
bus, & laborib9 ſit tractare permiſeris. Implebis im-
perium domini, Id eſt, voluntatem Dei, vel ſic fa-
ciendo, ſcilicet de maioribus tantùm cauſis cogno-
ſcendo, de quibus ſuprà. Implebitur imperium pace,
& omni tranquillitate, & omnia quæ publicum ſta-
tum concernunt, & vniuerſum gubernamẽtum tam
in militia ſeu ſtatu belli, moribus & finantiis, quæ
omnia ſunt reipublicæ, & fideiubent pro omnibus
his, quibus pro Republica indiget, ſecundum Phi-
loſophum rectè gubernabuntur, quæ ſæpiſsimè ma-
lè geſta relinquũtur occupatione particularium, &
priuatorum negotiorum: propter quam habẽtes re-
gimen vniuerſalium in curia, præcepta regis ſtatum
regni concernentia ſuſtentare non poſſunt: quia plu
ribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. & qui ad
vtrũq; feſtinat, neutrum bene peragit. Et omnis hic
populus reuerteretur ad loca ſua cũ pace, vt quilibet
in ſuo territorio. & reſſorto litiget minorib9 ſumpti
bus, vbi in curia regis vexaretur maximis expenſis,
& laboribus. Et tardius propter negotia regni ardua
totum tempus, & conſilium occupantia expedire-
tur, vbi coram ordinariis fuiſſet breui tempore expe-
ditus. Ex qua expeditione pax & bonum publicum
procuratur. l. properando. §. primo. C. de iud. facit ca
pitu. finem litibus. de dolo & contumacia. Quibus
auditis Moyſes fecit omnia, quæ ille, ſcilicet Ietro
ſocer eius, ſuggeſſerat: quia creatis & inſtitutis à cæ-
tero ordinariis iudicibus remiſit vnumquemlibet in
locum ſuum cum pace. Hunc ſanctiſsimũ virum ho
norem diuinum & bonum reipublicæ zelantem ele-
git Deus in populo ſuo, & inſtituit cancellarium:
qui conſilio Ietronis etiam bonum reipublicæ zelã-
tis obediuit, & taliter ſe habuit, quòd Deum facie
ad faciem videre, & cum eo familiariter loqui, nec-
201 non populo dominari meruit. Rex † regum &
eximius prophetarũ Dauid Ioſaphat virum vtique
prudẽtem & ſanctum habuit in ſuum cancellarium,
vt habetur ij. Regum viij. capit. in fine. Quæ digni
tas ex tũc vocabatur à commẽtariis: quod eſt nomen
indeclinabile: & ſignificat idem quod cancellarius
ſecundum Lyram ibi. cuius officium erat ſecundum
eum dictandi leges, vt ſuprà vidiſtis, ſecundum Po-
lycratẽ: necnon repetere ſeu recordari caſus varios
quotidie occurrentes: & qui veniebant ad Dauid.
Cùm infinita ardua negotia dietim ad regem con-
fluant, quæ ei per cancellarium propter labilitatem
memoriæ regis repetẽda erant, vt per ordinem expe
direntur, ſecundum eum ibi ſuper verbo, Ioſaphat fi
lius Achilud. Ad quod faciendum habet cancellarius
Franciæ octo magiſtros requęſtarum hoſpitij coad-
iutores, cùm impoſsibile ſit rerum habere omnium
memoriam. Ob quod refert Gaguinus libr. iiij. ca-
pitulo primo, de Carolo Magno, quòd tabellis cera-
tis vtebatur: vt quæ vel excogitaret per ſe agens, aut
inter occurrentes curas ſe agẽda præſentarẽt, ea ſcri-
202 ptis mandaret. Vlpianus †Alexandri Imperatoris
fuit cancellarius, de quibus ſic ſcribitur: Alexander
matrem habuit Chriſtianam nomine Mameas, cum
qua Origenem presbyterum audire curauit. hic fuit
iuuenis virtuoſiſsimus, qui rempublicam ſalubri-
ter gubernauit conſilio Vlpiani vſus, qui fuit le-
galis ſcientiæ princeps. Seneca vir ſanctiſsimus, in
omnique ſcibili doctiſsimus, Neronis Imperatoris
fuit cancellarius ſecundum Lucam de penna ſu-
per rubrica C. de quæſtoribus & magiſtris officio-
203 rum libro duodecimo. Similiter habuit eccleſia
Romana & Papa cancellarium, qui Bibliothecca-
rius vocabatur capitu. Adrianus. lxiij. diſtinc. ſecun-
dum glo.

dum glo.ibi.Qui cùm ſemel ex gloria propter excel
lentiam tãtæ dignitatis,cùm papa ſatageret conten-
dere de pari:ſtatutum fuit pro lege,quòd non cancel
larius,ſed vicecancellarius papę à cætero vocaretur.
quod & hodie ſeruatur, ſecundum Gul.& Zabarel.
in clemẽ.ne Romani.de electione. & ita vocatur in
prooemio.§.ſanè.verſic.nos ad apicem.lib. vj.& gl.
pragmaticæ ſuper verbo.vicecãcellarium.§. Roma-
204 ne verò.titulo de cauſis. Et † iſte vicecancellarius
in curia Romana eſt ille,qui regulas apoſtolicas re-
git, cuius diſpoſitione dantur in curia & extrà cum
ſubſcriptione duorum abbreuiatorum. Et eſt iudex
in pertinentibus ad expeditionẽ bullarum, ita quòd
in curia,maior eſt poſt papam, ſecũdum Zabarel.in
dicta clemẽ.ne Romani.§.eo ipſo.in iiij.quæſtio.ſi-
cut in Francia cancellarius eſt maior poſt regem, vt
dixi.Et inde eſt,quòd vicecãcellarius papę olim vo-
cabatur Bibliothecarius, quia ad eum ſpectat cuſto-
dire libros bullarum, & libros regularum & extra-
uagãtium.Ex quo in curia practicatur,quòd certam
capit partem de regiſtro bullarum, quia tenetur de
omnibus ibi contentis reddere rationem,ſecundum
gloſ.in prooemio regularum cancellariæ Innocentij
octaui.Sicut cãcellarius Franciæ reddere tenetur ra-
tionem de omnibus literarũ expeditionibus coram
eo expeditis. Eſt enim præſes iuſtitiæ in curia,ponit
decretum irritans & alias clauſulas. de quo per gloſ.
in cap.ſtatutum.de reſcrip.libro vj.§.j.in verbo, lite
rarũ. Et ſedere poteſt & ſtare cum auditoribus rotę
in deciſione cauſarum,etiã in præſentia papæ: quia,
vt dixi,eſt præſes iuſtitiæ ſecũdũ glo.in dicto prooe
mio,ſicut vidiſtis de cãcellario Franciæ,qui tãquam
primus poſt regem præſidet in omnibus parlamẽtis
regni,& ſicut Moyſes in regno & ſynagôga Iudæo-
205 rum pro Deo verus cancellarius fuit. Sic † ſolus
papa in eccleſia Dei cãcellarius vocatur,cui⁹ & Dei
vnum & idem dicitur eſſe conſiſtorium. ſecundum
Hoſti.in cap.quanto.de tranſlatio.epiſc. Pariter Iu-
ſtinianus Tribonianum habuit cancellarium, libros
in candidatu principis legentem, ſecundum gloſ.in
prooemio inſtit.§.cúmque hoc Deo propicio.ſuper
verbo,ex quęſtori.vt dixi ſuprà.Et non de cauſis cõ-
munibus ſe onerantem,nec populum & ſubditos ve
206 xantem. Hæc † profectò conſiderans magnificus
ille vir atq; ſuperilluſtris dominus Gulielmus de ru
pe forti domini noſtri regis cãcellarius in origine re
gni ſui laboribus parcens & expenſis ſubditorum,&
vt rex & ipſe liberius cauſas huius tam ampli regni
vniuerſales, ſtatum ipſius & regis tangentes, quibus
ſine rege dari non poſſet medela,audire, tractare,&
diffinire ſalubriter & maturè in regni augmentum
& honorem,rẽmque militarem in tuto vt decet col-
locare & diſponere poſſet. Et prætereà ne rex chri-
ſtianiſſimus qui dietim & literatoriè cauſas in curiã
papæ aut corã iudicibus apoſtolicis, ſpretis ordina-
riis,deferri,vt non vexentur ſubditi,nec ordo ſacro-
rum canonum,& diuinarum ac humanarum legum
ſimul ordinationum regiarũ turbetur, authoritate
cõcilij generalis, & ex decreto Baſilienſi titu.de cau
ſis.vetare & prohibere conſueuit,contrafaciẽtes pu-
niẽdo, ipſe quo ad regnicolas & ſibi ſubditos cõtra-
rium facere dicatur, putans iuſtum in ſui perſonam
quod reprehẽdit & vetat, tanquam iniquum in ipſo
papa, ſuis contentus terminis Ietronis conſiliũ ſalu-
berrimum, vt alter Moyſes aut Ioſeph vel Ioſaphat
& Tribonianus audiuit, regemque cõſuluit tantam
cauſarum multitudinem potiùs cauſa vexandi pau-
peres & fugiendi ſeu protelandi iuſtitiam, ne citò in
partibus fieret,ad regem delatam, remittere quoſli-
bet in ſuum parlamẽtum,exceptis ſtatum regni,officia
regia & quæſtiones inter duo parlamenta exiſtẽtes,
& ſi quæ in futurum emergerent, cõcernentibus ex-
ceptis:& à cætero cauſas alias euocari edicto perpe-
tuo vetaret: prout factum extitit anno Domini M.
cccclxxiij.menſe Ianuario in conſilio triũ ſtatuum
regni Turoñ. congregato, cuius iuſtitia manebit in
ſeculum ſeculi: adeò quòd nunc dici poteſt de ipſo
quod ſcribitur Pſal.lxvj. Lætentur & exultent gen-
tes,quoniam iudicat populos in æquitate, & gentes
in terra dirigit. Et præſertim hoc æquiſſimum ſola-
men nobis Occitanis indulſit,ne extra limites,parla
menti noſtri trahamur per quaſcunque literas quas
ex tunc caſſas & nullas eſſe voluit,& declarauit:cum
extinctione omnium proceſſuum, & per captionem
& arreſtationem portitorum & literarum. Quæ con
ceſsio cùm in forma pragmaticæ paſſata fuerit cum
regni proceribus & tribus ſtatibus regni Turonis
tũc congregatis, & magno regis conſilio, nõ poſſet
reuocari per quancunque clauſulam generalem de-
rogatoriã.per glo.ſuper verb. illic omni priuilegio.
in auth.qua in ꝓuincia.C. vbi de crimine agi opor.
iuncta glo.in l.iubemus nullã.& auth.ſed & permu-
tare.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in l.fin.C.de diuerſis
reſcri.& in l.ij.C.de quibus munerib⁹ vel præſtatio.
nemini ſe liceat excuſa.lib.x.& in ca.j.de rerum per-
mutatione.ſed quoties aliquid dubij emergit,conſu-
litur ipſe per curiam & officiarios, quos libenter re-
cipit & audit, Valentinianæ conſtitutionis non im-
memor dicentis in l.ij.C.de offi.vica.relationes iudi
cum libẽter audimus, ne adminiſtratorũ decreſcere
videatur auctoritas,ſi eorũ cõſulta velut prophanno-
rũ preces à noſtris adytis repellamus &c. Hæc iam
207 de ſtatu Franciæ quo ad iuſtitiam. † Et quia ſicut
regnum bene ordinatur intra ſe per iuſtitiam:ita ex-
tra ſe reprimẽdo aduerſarios per militiã pręcipuum
decus eſt ſtabilimẽtum totius imperij,quale eſt mili-
taris diſciplinæ tenaciſſimum vinculum: in cuius ſi-
nu ac tutela ſerenus tranquillúſque beatæ pacis ſta-
tus acquieſcit, vt libro ſecundo tit.de diſciplina mi-
litari dicit Valerius in princip. Ob quod Mars im-
perij Romanorum pater appellatus ibi perhibetur,
208 cùm de Lucio Quinto Cincinnato loquitur. † Cui⁹
militiæ director in præſenti regno eſt coneſtabilis,
qui ad res bellicas ſecundus poſt regẽ eſt, teſte Ga
guino libro iiij. capit. vltimo. Olim tribunus cele-
rum,id eſt militũ qui celeres equos habent vocatus.
de cuius initio,nomine,& officio,ac poteſtate,habe
tis textus in l. ſecunda.§.in initio ciuitatis. ff.de ori-
gine iuris. Et primus inter latinos coneſtabilis Iu-
nius Brutus,qui auctor fuerat reges eiiciendi, fuit,vt
ibi. Et in veteri teſtamento princeps militiæ voca-
batur, qualis fuit Holophernes ſub Nabuchodono-
ſor Aſſyriorum rege, Iudith. ij. capitu. qui regnabat
in Niniue ciuitate magna. Et Nabuzardam ſub
rege Babylonis etiam princeps militiæ vocatus, &
poſt regem ſecundus, Ieremię vltimo capitu. Et ſub
Saule primo Iudæorum regè fuit Abner. j. Regum
xvij.ca.in fine. Et ſub Dauide poſteà rege fuit Ioab
filius Saruiæ: quia cùm Dauid ij. Regum.v. capitu-
lo,præmium propoſuiſſet ei qui Iebuſæum percute-
ret dicens, primo Paral. xj. Qui percuſſerit Iebu-
ſæum,erit princeps & dux ſcilicet militiæ. Et aſcen-
dit primus Ioab,& factus eſt princeps &c.qui textus
clarè probat neminem ad tale officium aſſumen-
dum

dum,qui non prius militauerit, & reipublicæ profe-
cerit in ſalutem populi, vt fecit Naamam regis Sy-
riç coneſtabilis.de quo iiij.Reg.v.c.ſic dicit: In die-
bus illis Naamam princeps militiæ regis Syriæ erat
vir magnus apud dominum ſuum & honoratus: per
illum enim dedit dominus ſalutẽ Syriæ, erat autem
vir fortis & diues. Sed cùm leproſus eſſet, propter
merita sd rempublicam ſanatus ſuit per Heliſæum à
lepra,vt ibi. Sub Salomone fuit Banaias coneſtabi-
lis,poſtquam interfecit Ioab prædictum,qui occide-
rat Abner etiam principem militiæ Saulis ignoran-
te Dauid.ij.Reg.iij.cap.& iij.Reg.ij.cap.ibi, Et cõ-
ſtituit rex Banaiam filium Ioiade pro eo ſuper exer-
citum, cùm eſſet vir fortis & prudens, fueratque re-
gis Dauid ſecretarius.ij.Reg.xxiij. circa fin.ibi,fecit
209 que eum ſibi Dauid auricularium &c. Etiam † ſub
coneſtabili à primordio fuerunt & adhuc ſunt in re-
gno iſto mareſcalli, qui olim Romæ magiſtri equi-
tum, id eſt militum,dicebantur,vt dicto cap.fina.&
in dicto cap.ij. vocantur duces militum. Mareſcal-
lus enim nomen eſt officij eius qui parte aliqua bel-
licisrebus præeſt, vt Gaguinus dicit libro vij.cap.j.
de quorum origine,& inſtitutione, officio, & pote-
ſtate eſt tex.in dicta l.ij.§.poſt deinde.verſi.populo
deinde aucto.ff.de origi.iur.& in l.milites.C.de offi-
210 cio magiſtri militum. Et † ſicut olim in Romano
imperio fuerunt quatuor principales magiſtri mili-
tũ.l.ij.§.ſancimus.C.de offic.præfec.præto.Africæ.
vbi etiam vocãtur duces militum: ſic etiam in regno
Franciæ ſunt quatuor Mareſcalli, & fuerunt ſimul
inſtituti cum dictatoribus, quorum loco ſunt hodie
præfecti prætorio.vt dicto §.poſt deinde.& in Frã-
cia præſidentes & magiſtri in parlamento. Nam
211 †præfecti prætorio,id eſt magiſtri in parlamento,&
magiſtri militum non modicam habent inter ſe con
nexitatem,quæ apparet ex l.j.loquente de præfectis
prætorio. & l. ij. loquens de magiſtris militum ſub
eo.tit.poſitis.C.de offi.præfe.præto. Afri. & tex.ex-
preſsè eos iungit in l.j.ff.illo eod.tit.imò reſpectiuè
ſunt æquales, & origine & poteſtate in his quæ eorũ
incumbunt officiis.Super quo videatis Lucã de Pen-
na ſuper rubrica de præfec.præto.C.lib.xij. Ideo nõ
ſubiiciũtur quæſtoris ſeu cancellarij iudicio,nec pre
fecto prætorio.vt ſuprà vidiſtis, ſecũdum Caſsiodo
rum.ſi pares non eſſent præfectes,ſed ſolùm regẽ ha
beat vltorem.l.fin.C.vbi ſenato. vel cla.& l. prima.
C.de officio magiſtri mili.vel eum cui rex commiſe
rit:in ſignum cuius & memoriã ſub eodẽ tecto præ-
fecti prætorio,id eſt magiſtri in parlamento, & ma-
reſcalli q ſub coneſtabili ſunt in palatio Pariſiis cu-
rias tenẽt vicinas & cõtiguas. Præfecti quidem præ-
torio vt ſuprà vidiſtis, & mareſcalli in aula magna
eiuſdem palatij ſuper tabula marmorea in alto capi-
te dictæ aulę ſita,ſolùm de actionibus & quæſtioni-
bus bellicis cognoſcẽtes,ſupra quos dictatores nun-
quam fuerunt,pares in poteſtate exiſtentes, niſi quis
equitum magiſter pro neceſsitate temporis aut gra-
tiæ cauſa voluntariè dictatori ſe ſubiecerit.l.eſt rece-
ptum.ff.de iuriſdictione omniũ iudicium. vt Romæ
212 ſemel contigit † quòd Minutius equitum magiſter
ſeu mareſcallus Fabio dictatori pro ſubſidio eidem
impenſo gratificauit. de quo Valerius libro quinto,
titulo de gratis: Fabio (inquit) etiam incolumi ſum-
mã cũ gloria gratia relata eſt aduerſus dictatorem:
dictatori enim magiſter equitum Minutius ſcito ple
bis,quod nũquam antè factum,fuerat æquatus,par-
tito exercitu ſeparatim in Samnio cum Hannibale
conflixerat. Vbi temerè inito certamine peſtiferum
habiturus exitum ſubſidio Fabij conſeruatus,& ipſe
ſcilicet Minutius cum ſcilicet Fabium patrem appel
lauit: & à legionibus ſuis patronum ſalutari voluit:
ac depoſito æqualis imperij iugo, magiſterium equi
tum ſicut par erat dictaturæ ſubiecit.Imprudẽtiſque
vulgi errorem gratæ mentis ſignificatione correxit.
Hæc ille. Aliter & aliàs mareſcalli præfectis præto-
rio æquales ſemper fuerunt. Quia etiam in exercitu
præpoſitum habent, qui præpoſitus mareſcallorum
vulgari eloquio nuncupatur, crimina belligerũm
coërcẽs.Et quia tales mareſcalli auctoritatem habẽt
ſupra milites,& totum principis exercitum, alio no-
mine vocantur & appellantur Epidemetici, ab epi,
quod eſt ſupra, & metis id eſt metatis: id eſt militi-
bus in terminis caſtrorum exiſtentibus: quaſi ſupra
milites demetiantur, id eſt diuerſis diuerſa aſsignẽt
hoſpitia,ſecundum gloſ.ſuper rubrica. C.de metatis
& epidemeticis.lib. xij.vbi & in l.j. Ioan.de Pla.vo-
cat eos mareſcallos.Et ſi ſemel ſuper oſtio dom⁹ no-
men illius cui domus aſsignata fuit talis Mareſcallus
appoſuerit,& poſteà ipſum deleuerit, pœna falſi te-
netur,vt infrà l.prima.& quicũque alius hoc fecerit.
Et in Francia tales habẽt hoc peculiare officium aſ-
ſignandi hoſpitia,& ſequũtur curiam regis quocun-
que vadat, qui vocantur mareſcalli hoſpitiorum, id
eſt, *Les mareſchaux des logis*. Habentes ſub ſe forre-
rios,qui actualiter pro ipſis aſsignant hoſpitia, ſed
in exercitu mareſcalli habẽt ſupra milites omnimo-
213 dam auctoritatẽ etiam hoſpitiorum. Habẽt † etiam
mareſcalli capitaneos ſub ſe, ſeu armigerũm duces.
Quorum quidam vocantur tribuni, quorum quili-
bet præeſt mille hominibus,alij ſunt cẽturiones.Cẽ-
turio enim de quo loquitur euangelium in pluribus
locis,eſt,qui centum præeſt hominibus. Alij dicun-
tur quinquagenarij, id eſt præſectus quinquagena-
rius,qui quinquaginta præeſt hominibus.Alij deca-
ni. Decanus autem præeſt decẽ militibus. Et ſic ſta
tus originem ſumpſit à Moyſe, conſilio circũſpecti
Ietronis cognati ſeu ſoceri ſui.allega.Exod.xviij.ca
piu. Et iſti omnes, & qui ſub eis ſunt milites, non
tenẽtur alibi criminaliter, nec ciuiliter reſpondere,
quàm coram magiſtris militum vel eorum præpoſi-
to.vt dicta l.magiſteriæ poteſtati.C.de iuriſdi.omn.
iudi. quandiu ſequuntur exercitum, vel durat tem-
pus commeatus: quo licentiam habuerunt viſitandi
rem familiarem, quo durante habentur in exercitu
pro præſentibus.Eo autem elapſo vel ſi negotiationi
vacent, tenentur coram ordinariis patriæ iudicibus
reſpondere, niſi haberent priuilegium militandi &
negotiãdi à principe.l.prima.C.de quibus cauſis mi
li.fori præſcriptio.vti non poſſunt.Si verò in exerci-
tu aliqui vltra ſtatutum numerum & in regiſtro ſeu
matricula non cõprehenſi militarent, certè fori præ
ſcriptione non gauderẽt, nec immunitate à publicis
oneribus.l.eos qui vltra.C.de officio magiſtri mili-
tum. Et licet in Francia eſſe non conſueuerint, niſi
quatuor Mareſcalli, poſſet tamẽ rex alium vel alios
de nouo creare ex cauſa,vt fecit Imperator in l.fina.
illo eodem titulo de officio magiſtri mili. Tertius
214 †principalis in Francia fuit & eſt ſtatus theſaura-
riorum, qui à quærẽdis & cõſeruãdis pro neceſsita-
tibus reipublicæ pecuniis olim quæſtores nomina-
bantur. Sicut enim regnum in ſe durare non poteſt,
ſine ſtatu iuſtitiæ,qua ſublata, regna ſecundum Au-
guſti. aliud non eſſent, niſi publica latrocinia: ſic
ſtare non poſſet ſine ordine militaris belli, quo ab
hoſtibus

hoſtibus defendatur. Et neuter ſtatuum præceden-
tium ſine pecunia conſiſtere poteſt. Et inde Philoſo
phus animam reipublicæ pecuniam eſſe dicit. Fide-
iubet profectò numus pro omnibus his, quibus ho-
mo indiget. vnde videatis ex pecunia publica officia
riis iuſtitiæ vadia & militibus ſtipendia aſsignari, de
quibus viuunt ne ſubditos cõcutiant aut deprædentur:
quibus voce clamantis in deſerto dictum eſt Lu-
cæ iij. Neminem concutiatis, neq; calumniam facia-
tis, ſed eſtote cõtenti ſtipendiis veſtris. Et horũ triũ
ſtatuum reipublicæ principalium quilibet auxilio
alterius indiget, vt pulchrè docet Imperator. C. de
Iuſtiniano codice confirman. Adcò ꝙ de Francis
regibus dicere poſsimus & eorũ regno, quod ibi ſcri
bitur in princ. Summa reipublicæ Francorum tuitio
de ſtirpe duarum rerum armorum atque legum ve-
niẽs, vimque ſuam exinde muniens, felix regum no-
ſtrorum chriſtianiſsimorũ genus, omnibus antepo-
ni nationibus, omnibus gentibus dominari, tam præ
teritis effecit temporibus, q̃ Deo principio in æter-
num efficiet. Iſtorum etenim alterum alterius, auxi-
lio ſemper eguit. Et tam militaris res legibus in tuto
collocata eſt, quàm ipſæ leges armorũ præſidio ſer-
215 uatæ ſunt. Ortum † autem & originem habuerũt
hi quæſtores ſeu theſaurarij à populo Romano in
principio naſcẽtis ciuitatis, cùm ęrariũ populi auctũ
eſſe cœpiſſet, in quo pecuniæ publicæ reponebãtur.
Quia vt eſſent qui ærario theſauri præeſſent, conſti-
ti fuerunt quæſtores, qui pecuniæ præſiderent: &
dicti ſunt ab eo quòd inquirendæ & cõſeruandę pe-
cuniæ cauſa creati erant. l. ij. §. iiſdem tẽporibus. ver-
ſicu. deinde. ff. de origi. iur. Ob quod dicit tex. in l. j.
ff. de offic. quæſto. quòd origo quæſtoris creandi an
tiquiſsima eſt, & penè ante omnes magiſtratus. ha-
buerũt enim Romulus cõditor vrbis, & Numa Pom-
pilius binos quæſtores, quos ipſi nõ ſua voce, ſed po
puli ſuffragio, id eſt conſenſu & electione crearunt,
vt ibi. Et ſunt in Francia quatuor principales, qui
de cauſis inter fiſcum & priuatos cum pręſidibus, id
eſt ſeneſcallis cognoſcũt. l. ij. C. ſi aduerſus fiſcum. vt
exemplo Toloſæ videre poteſtis, vbi de illis cauſis
ambo cognuſcũt, ſcilicet ſeneſcallus ſeu eius locum-
tenens, & Theſaurarius ſeu receptor prouinciæ To-
loſanæ. Et tenent de illis cauſis eorum communẽ cu-
riam poſt prandium in domo theſauri regia. Quo-
rum quatuor theſaurariorum principaliũ plures ſub
ſe diuerſarum prouinciarum habent receptores, qui
in ſuis prouinciis cõmuni ſermone, etiam theſaura-
rij vocantur, licet non ſint: ſed ſimplices receptores.
Quorum officiũ eſt quęrere, & exigere omnia, quæ
dumanij regis, & de patrimonio ſeu menſa regis
ſunt. Et nulli ſunt receptores, qui ſub theſaurario
ſuo non reſpondeaut: quorum theſaurarius curã ha-
bet. l. j. & ſecunda. C. de offi. quæſtoris. Poſito, quòd
in præſenti regno ſint omnes receptores per regem
creati, cùm eorum officia formata & ordinaria exi-
ſtãt & perpetuas, ſicut cætera, vt dixi in verbo, *Duas
habens filias*. Nihil tamẽ ad firmam tradere poſſunt,
locare, nec arrendare ſine principe, aut eius deputa-
tis. vt l. fina. illo eod. tit. de officio quæſtoris. vbi glo.
arguit & in l. prima in fine. eodem tit. cõtra Petrum
de Vico, qui quæſtas locabat ſine principe. Et quicũ
que dictis receptoribus debita ad cauſam domanij
ſoluit, liberatus eſt, nec teneretur receptore effecto
non ſoluẽdo, nec patria tenetur: ſed imputetur regi,
216 qui tales elegit, & creauit. Et † officium quatuor
theſaurariorũ eſt diſcurrere prouincias, & viſitare
domanium illum conſeruando: & ſi iuſtè fieri poſ-
ſet augendo, & occupatum ac perditum recuperan-
do auxilio præſidum: vbi de reditu vigintiquinque
librarum turonen. & infrà quæſtio foret. Si autem
de maiori ſumma ageretur, curiæ parlamenti in cu-
217 ius reſſorto eſt, cognitio pertineret. Sunt † præ-
tereà in regno quatuor quęſtores ſeu theſaurarij, qui
non theſaurarij, ſed generales vocãtur. Quorum of-
ficium in pecuniis extraordinariis & ſubſidiis quæ-
rendis & conſeruãdis verſatur. Sunt enim quæſtores
& receptores talliarum, quas rex annis ſingulis indi-
cit pro neceſsitatibus regno occurrẽtibus, ſecũdum
maius & minus, pro modo neceſsitatum, quæ talliæ
leuantur à non priuilegiatis pro valore rerum & bo-
norum ruralium, quas quiſquam plebeius habet &
poſsidet: nam præcedẽtes domanij reditus, quos qua
tuor theſaurarij leuant, ſunt ordinarij. A quorum ſo
lutione, velut ordinariorum nemo eſt exemptus.

Et hi quatuor generales, qui talliis & collectis ſub-
ſidiorum præſunt, certos habent in ſingulis prouin-
ciis receptores, quos ipſi nõ eligunt nec rex, ſed vna-
quæque prouincia, cui annis ſingulis mittitur ſum-
ma quæ à rege petitur: congregat omnes conſulatus,
in qua congregatione officiarij regij ſe ingerebant,
non vt reipublicæ prodeſſent, ſed vt aliquid pro aſsi
ſtentia extorquerent à conſulatibus, quod fieri eſt
hodie prohibitum per ordinationem domini noſtri
regis moderni Caroli octaui factam anno Domini
M.cccexc. & ſi ibidem reperirentur, prohibetur ali-
quid eis dari etiã pro ſpeciebus ſub pœna recuperan
di ſuper ſtatibus patriæ, & aliis qui eis donauerint,
& ſub pœna arbitraria officiariis talia dona recipiẽ
tibus indicenda. [Hanc ordinationem dominus
Auffreri. ſituauit aiiij. in titu. de talliis.] (Additio)
Pariter cùm in ſtatibus cuiuſtibet prouinciæ congre-
gatis annis ſingulis pro impoſitione denariorum re-
giorum conſueuiſſent vocari & intereſſe nobiles do
mini temporales & prælati eccleſiaſtici prouinciæ,
quibus magnæ taxabãtur ſummæ pro vſagio in ma-
ximum detrimentum ſubditorum, fuit hoc à cæte-
ro fieri prohibitum per regiam ordinationẽ Ludo-
uici duodecimi nunc regnantis factam Bleſis anno
Domini M.cccexcix. quæ eſt in ordine. xv. vbi hoc
prohibetur ſub pœnis in ea contentis, quia ſufficit
ſolos cõſulatus intereſſe, quibus ſolis, & non eccle-
ſiaſticis aut nobilibus incumbit onus denariorum
portare & ſoluere, inter quos ſumma illa toti pro-
uinciæ indicta partitur & diuiditur. Et tunc om-
nes ſimul eligunt pro illo anno receptorem ad le-
uandum denarios ſingularum parochiarum, pro
quo creando non debent conſules & alij denarios
regios ſituantes & diuidentes, aliquid extorquere
ſub pœna dupli accipientibus, & receptori danti
ſub pœna priuationis officij imponenda, vt caue-
tur in alia ordinatione regia præfati Caroli octa-
ui. [Quam dictus Auffreri. ſituauit vbi ſuprà xv.]
Et ſi ille receptor efficeretur non ſoluendo, adhuc
ad ratiocinia obligatus, nec haberet vnde regi ſeu
generali ſuo ſoluat, patria teneretur illos denarios
facere & tenere bonos regi & regno: quia eſt quid
imputetur patriæ quæ talem elegit aut electioni il-
lius conſenſit, & eam gratam habuit. facit textus
in l. ſecunda. ff. ad municipa. & l. prima. C. de decuri.
libro decimo. & l. cùm nitendimus. §. finali. in fi-
ne. ff. de fideiuſſo. tuto. Vbi laudans quem & gratifi-
cans in aliquo publico officio, cenſetur pro eo fi-
deiubere, & ad hos fines rex de illis receptoribus
creandis

creandis non ſe intromittit, nec etiam generales, vt
ſuper patria denarios bonos facere teneatur. Quæ
practica & cautela ſumpta fuit ex tex. dictæ l. vnicæ.
circa principium ibi, etiam ipſum Romulum & Nu-
mam Pompiliũ binos quæſtores habuiſſe, quos ipſi
nou ſua voce, ſed populi ſuffragio, id eſt cõſenſu &
electione crearent &c. ff. de officio quæſtoris. Ideo
cauti eſſe debent eligentes, vt ab electo bonas & ſuf
ficientes ſuſcipiant cautiones, pignora, aut fideiuſſo-
res, quorum plures vidimus in ictu oculi deſtructos.
Omnes ſupradicti tam quatuor theſaurarij, quàm
quatuor generales, tenentur annis ſingulis reddere
regi computa & rationes de receptis & adminiſtra-
218 tis, ſeu his, qui ab eo deputati ſunt, † quales ſunt præ
ſidentes & conſiliarij cameræ computorum regio-
rum Pariſiis, ſine quorum auctoritate & decreto
nulla valet nec proficit remiſsio ſeu quittantia regis,
nec magnatum regni: nec tenet aliqua per regem fa-
cta alienatio, donatio, aut perpetua vel temporalis
aſsignatio. Et meritò, quia regnum immẽſa eſt ex no
bilitate largitas, & liberalitas: quæ aliquibus nõ clau
ditur terminis, & omnia iam exulaſſent, ſi camera il
la computorum non fuiſſet & parlamentum. de qua
& eius auctoritate tetigit Panor. in ij. parte. conſi. iij.
circa fin. nõ enim ſunt illi ſicut theſaurarij, qui pro-
uincias luſtrare & ſortiri tenentur, vt dixi: ſed ſtant
Pariſiis reſidentes, vbi libros habent vniuerſi doma-
nij & finantiarum totius regni, quos legunt quoti-
die, & viſitant: cum quibus omnibus agendis in re-
gno quatenus finantias & domanium cõcernit, nor-
mam tribuunt, verificanda verificant, & non verifi-
canda tollunt & refutant. de quibus poſſet intelligi
tex. in dicta l. vnica. § ſanè non omnes quæſtores. ff.
de offic. quæſto. & ab iſtis ſeu eorum camera appel-
latur ad parlamentum, ſi quem in aliquo grauaue-
rint: ita quòd tales cauſæ remitti ſolent per cancella-
rium ad curiam parlamenti. [De quo meminit do-
minus Auffreri. in ſuo tractatu arreſtorum. c. cxliij.]
Hæc de triplici Franciæ principali ſtatu, cæteris ne
prolixus ſim omiſsis, ad aliqualem veſtrum inſtru-
ctionem vobis ſufficiant, quem à Moyſe & maiori-
bus, ſcilicet Aſſyriorum, Chaldæorum, & Romano-
rum, huius orbis principalibus monarchiis, vt nihil
ad regni perfectionem deeſſet, Franci reges habue-
219 runt. Suprà † quos omnes cancellarium ſublima-
runt, omnibúſque prætulerunt. de quo Caſsiodorus
vbi ſuprà pro rege ad cancellarium nouiter inſtitu-
220 tum loquens, † aliis inquit, pecuniæ publicæ com-
mittimus procurationẽ, aliis concedimus cauſas au-
diẽdas, aliis patrimonij noſtri iura delegamus. Quæ-
ſturam toto corde ſuſcepimus, quam noſtræ linguæ
vocem eſſe cenſemus: is noſtris cogitationibus ne-
ceſſariò familiariter applicatur, vt propriè dicere
poſsit, quod nos ſentire cognoſcit, arbitrium noſtræ
voluntatis diſponit, & ita mentis noſtræ velle ſuſci-
pit, vt à nobis magis putetur exiſſe quod loquitur: O
quàm arduum eſt ſubiectum verba dominantis aſſu
mere, loqui poſſe quod noſtrum creditur. Si quid du
bitamus à quæſtore perquirimus: qui eſt theſaurus
famæ publicæ. Armarium legum, ſemper paratus ad
ſubitum. Nã ſi oratoris (vt ait fons eloquentiæ Tul-
lius) eſt proprium, grauiter & ornatè dicere, vt ani-
mos poſsit iudicum permouere: quãtæ facũdiæ de-
bet eſſe qui ore principis populos noſcit admonere,
vt recta diligant, peruerſa cõtemnant, bonos ſine fi-
ne laudent, peſsimos vehementer accuſent, vt penè
ſit ſeruata diſtrictio, vbi præualet eloquentiæ forti-
221 tudo. Sit † imitator antiquorum prudentiſsimus,
mores alienos corrigat, & ſuos debita integritate cu
ſtodiat. Talem denique oportet eſſe quæſtorẽ, qua-
lem portare principis decet imaginem: adeſſe debet
ſciẽtia iuris, cautela ſermonis, vt nemo debeat repre
hendere quod principem conſtiterit cenſuiſſe. Opus
eſt preterea firmitate animi, vt à iuſtitię tramite nul-
lis muneribus abſtrahatur, nec vllis terroribus. Nam
pro æquitate ſeruãda nobis quoque patimur cõtra-
dici. [Vide quæ pleniùs habentur infrà in v. deci-
ſione in fine.] cui oportet etiam obediri. Aliæ quip-
pe dignitates aſſeſſorum ſolatia quærunt, tua verò
principi conſilia ſubminiſtrat. Atque ideo pruden-
tiæ & eloquẽtiæ tuæ fama prouocati quæſturam ti-
bi gloriam literarũ, ciuilitatis templũ, genitricem
omnium literalium dignitatum, continentiæ domi-
cilium, virtutum omnium ſedem: per illam ſcilicet
quæſturæ indictionem, Deo pręſtãte committimus.
Ad te enim prouinciæ ſua vota tranſmittunt, & ne-
ceſſe eſt tibi omnibus ſufficere: quando à nobis cõti-
gerit legum remedia poſtulare, totum te legibus, to-
tum te reſponſis trade prudentum: ſic nobis optimè
familiaris ſi priſcorum ſeruias inſtitutis. Conſidera
in verbis tuis laudẽ poſitã, principalis fama noſtra
eſt quicquid loqueris, conſcientia ſine dubitatione
quod ſentis. Intellige, quantum ſit quod à te exigi-
tur, cuius vera opinio cõmittatur. hæc ſubiectos am-
plectitur, hæc in gentes exteras peruagatur. Per hãc
vbi non videmur, cognoſcimur. Summo igitur ſtu-
dio conſtat eſſe ſeruandũ, quod de nobis poteſt fer-
re iudicium. Sed cùm hæc omnia feceris, nullis ela-
tionibus efferaris, nulla mordearis inuidia, alienis
calamitatibus non læteris: quia quod odioſum eſt
principi, non poteſt cõuenire quæſtori. hęc ibi. Quę
omnia, vt puto, habuit doctor ille ſanctiſsimus ex
textu Gene. xlj. vbi ad Ioſeph inquit Pharao, Tu eris
ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cũctus
populus obediet: vno tantùm regni ſolio præcedam
te: ecce cõſtitui te ſuper vniuerſam terram Aegypti:
tuliſque annulum de manu ſua, & dedit eũ in manu
eius, veſtiuítque eum ſtola byſsina & collo tor-
quem auream circumpoſuit: fecitque eum aſcende-
re ſuper currum ſuum ſecũdum, clamante pręcone,
vt omnes coram eo genu flecterent, & præpoſitũ eſ-
ſe ſcirent vniuerſæ terræ Aegypti. Dixit quoque rex
ad ipſum, Ego ſum Pharao, abſque tuo imperio nõ
mouebit quiſquam manum aut pedem in omni ter-
ra Aegypti. vertitque nomen eius & vocauit eum lin
gua Aegyptiaca, Saluatorem mundi. Hæc ibi. Co-
gitare ergo his attentis debent reges, quibus tantum
officium committant, vt ſint modo prædicto quali-
ficati, qualis fuit Ioſeph. Cui à Pharaone dictũ fuit,
vbi ſuprà nunquam ſapientiorem & conſimilem tui
inuenire potero, quaſi diceret ei ſecundũ Lyram ibi:
non poſſet inueniri aliquis te ſapiẽtior, nec etiam in
ſapientia æqualis. Et de Moyſe Dei cancellario dici
tur Numeri xij. capit. Erat enim Moyſes vir mitiſsi-
mus ſuper omnes homines qui morabantur in terra.
de quo Deus eius rex & dominus dixit in omni do-
mo ſua eum eſſe fideliſsimum. ore enim ad os loque
batur ei. Palàm & non per ænigmata & figuras
Deum videbat. Quare ergo, inquit dominus, non
timuiſtis detrahere ſeruo meo Moyſi &c. quaſi di-
cat, Moyſes me repræſentat in omnibus: qui cùm lo
quitur, ego loquor. Nam motus proprius cancella-
rij & ſua certa ſcientia quibus aliquando contra ius
commune reſcribit, cenſetur certa ſcientia & motus
proprius

proprius regis ad validandum reſcriptum contra ius
commune conceſſum, vt dicit gloſ. ſingularis in ver-
bo, literarum. in ca. ſtatutum. §. j. de reſcrip. libro vj.
222 Nero † etiã quanquã leuis ac crudeliſſimus & omni
malitia inquinatiſſimus foret, Senecã humanæ na-
turæ decus in ſuum cancellarium prælegit, vt dixi.
Et tale officium (vt Lucas de Pẽna vbi ſuprà refert)
ſuo tẽpore meruit dominus Barth. de Capua. Et tẽ-
poribus noſtris prædictum dominum de Rupeforti
ita dotatum ſuper illuſtrem cernimus & meritò can
cellariã: nec poteſt rex errare, nec deficere, ſi bonus
fuerit cãcellarius. Cui bona & mala regni ſoli impu-
223 tantur & non regi, vt patet ex prædictis. Vnde † ad
punctum reuertendo, & ipſum concludẽdo, euiden-
ter reſultat dictum Carolum quintum aut Ioannem
eius patrem non potuiſſe dictum ducatum Aquita-
niæ tantis dominiis exceſſiuè augmentatum, in allo-
dium omnino liberum Anglorũ regi perpetuò con-
cedere. Quinimò tractatũ illum inter eos habitum
tanquam in decolorationem regni vergentem, eius
ſtatum & curiæ parlamenti regiæ perdentem & de-
ſtruentem nullum & iniquiſſimum fuiſſe. Pręſertim
cùm, vt dixi, in regno iſto eſſe non poſsint talia allo-
dia ſine ipſius regni & curiæ ſuæ decoloratione. Præ
tereà hoc eſſet regnum in regnũ erigere, vel regnum
quod in vnitate ſaltem reſpectu ſupremæ authorita
224 tis conſiſtit diuidere, quod fieri non potuit. † Imò
quod plus eſt, ſi rex aliqua acquireret bona, quæ ſibi
patrimonialia dicerentur, & ad libitum alienabilia
non obſtante iuramento in coronatione præſtito,
quod ad illa non extẽditur, niſi tantùm ad ea quę de
mẽſa exiſtũt, vt dicto c. intellecto. Certè adhuc bona
illa patrimonialia rex alienare non poſſet, cũ exem-
ptione illorum à ſua ſuprema iuriſdictione, ſi intra
limites regni ſunt ſita ſecũdum Lucam de penna in
l. quicunq;, la ij. C. de omni agro deſer. lib. xj. Et mi-
nus potuit ducatum Aquitaniæ cum tantis domina
tionibus ferè tertiam regni partem facientem exem-
ptum transferre in Anglos. cap. Abbate ſanè. §. pro
parte autẽ altera. de re iud. li. vj. vbi bona per regem
extra limites regni acquiſita alienari poſſunt etiam
cum exẽptione & plena libertate: ſed non bona rega
lia & mẽſalia intra regnum ſita, vt ibi: etiam ſi filiis
domus Frãciæ concederẽtur, vt ſuprà dixi circa prin
cipium huius ſecundæ deciſionis, maximè in præiu-
dicium ſanguinis regiæ maieſtatis & ſucceſſorum:
quibus ex Francorum antiqua lege Salica & conſue-
tudine inconcuſsè obſeruata, & nullo modo ex pro-
genitorũ perſona ſucceſſione vel alia diſpoſitione
regnũ ad proximiores maſculos debetur, defertur,
& eis competit ipſo iure. [Circa hoc vide quæ ple-
niùs dicuntur infrà ſuper verbo, *in eodem teſtamento*
225 *relinquens.* j. in xviij. limita.] Ob † quod & plures
alias rationes quæ vobis fortè tædioſæ fierent, cõceſ
ſio prædicta per dictos Ioannem regem tunc in An
glia detentum, & Carolum eius filium Anglis facta,
non tenuit, nec tenet. Etiam quia nõ tenuerãt beato
Ludouico cui certam expeditionem armigerorũ ad
Turcos pro fide Chriſti debellandum furnire & mit
tere promiſerant: pro quo faciẽdo magnas pecunia-
rum ſummas ab eo ſuſceperant, & nihil fecerant. Et
(quod deterius eſt) poſt dictum pacis tractatũ in di-
cto loco de Bretigniaco factum, aſperiorẽ guerram
quàm prius contra dictum Carolum quintum mor-
tuo Ioãne regem factum mouerunt, & proſecuti fue
runt cõtra fidem præſtitam. de quo Gaguinus libro
nono cap. ſecundo ſic dicit, Nõ quieuit per hos dies
Richardus Edouardi filius nouellus Angliæ rex. Sed
traiecto ex Anglia Caliſiũ exercitu, Thomas Edou-
ardi filius octo circiter hominum millibus ſtipatus
Artheſiũ, Viromãduos, Sueſsiones, Cathalanos, Tre
cenſes, Senones, Vaſtinium, Bleſiam, Bunamuallem
incurſantes, abductis aliquot claris equitib⁹, ad Bri-
tones contenderunt: quos Ioannes Muntifortenſis
alacriter excepit. hæc ille. Ad idem & peiora tẽpore
Caroli ſexti, & pòſt fecerunt, fidem non ſeruantes,
donec per Carolum ſeptimum fuſi & deleti penitus
fuerunt à regno expulſi, prius ipſis per ſententiã pri
uatis: de qua confiſcatione loquitur Panor. allega. In
ij. parte conſi. iij. decidendo xvij. quæſtio. [Quali-
ter ducatus Aquitaniæ ad Anglos peruenerat, & qua
liter eum ex poſt perdiderunt: & de eorum iniuſta
querela, plenè habetur in tractatu quem tẽpore hu-
ius operis feci, ad requeſtam nobilium ipſius patriæ
229 ſcholarium.] Caſſatáque † inefficaci facta per Io-
annem & Carolum quintum in liberum & omnino
francum allodium conceſsione aliqua, non reten-
ta ſuperioritate ſeu ſuprema iuriſdictione, quod in
regno locum habere non poteſt. Et ſi de tali allodio
nemini quàm Deo ſubdito loquantur officiarij re-
gij, certè verum dicunt, quòd talia allodia in regno
eſſe non poſſunt, vt patet ex prædictis. Sed capiendo
allodium pro re libera & Franca reſpectu proprieta
tis, quæ à nullo tenetur, nec recognoſcitur, & ꝓ qua
nullum debetur ſeruitium perſonale, vel pecunia-
rium: eſt tamen ſubiecta iuriſdictioni regiæ quo ad
reſſortum iuſtitiæ ſaltem ſupremæ, allodia eſſe in re-
gno poſſunt. Et in hoc officiarij errare poſſent, non
obſtante reſpõſo dominorum de camera computo-
rum ſuprà prope principium huius ſecũdæ deciſio-
nis relato. Quia non apparet aliqua lege, aut alia di-
ſpoſitione regia roboratum, qui quidẽ rex tolerauit
in regno talia allodia ſuæ iuriſdictioni vel alterius
227 de regno ſubdita. Et † in ciuitate noſtra Toloſa
multa ſunt talia allodia à dicto rege Ioanne priuile-
giata, quæ fuerunt Toloſanis per Ludouicum vnde-
cimum domini noſtri regis genitorem confirmata
die xxiiij. Martij, Anno domini M.cccclxxj. Et non
immeritò: quoniam vt ſuprà dixi in principio hu-
ius deciſionis ab omni æuo tota Gallia, Burgundia,
Lugdunum, & Narbonenſis prouincia, vbi ſita erat
Toloſa ſemper fuerunt ab omni tributo & cenſu
exempta, iure Romano & Italico fruentia, per text.
in l. fina. §. primo. iuncta glo. in l. j. in principio. ff. de
cenſi. quem ad noſtrum propoſitum põderat Ioan.
Fab. in §. per traditionem. in fin. inſtitu. de rerum di
ui. Ad cauſam quorum allodiorum, maximus fuit
exorditus proceſſus inter procuratorem regium ge-
neralem, & ſyndicum villæ Toloſæ, adhuc pendens
indeciſus in parlamento. (Additio) Ex poſt fuit ar-
reſto dictæ curiæ parlamenti die xxiij. menſis Decẽ-
bris, anno domini M.cccexcv. declaratum, omnes &
ſingulos Toloſanos tenere perpetuò poſſe allodia,
quæ vt talia tenebant tempore dictæ confirmatio-
nis à dicto rege Ludouico obtentæ: cuius arreſti &
proceſſus executorialis originale habetur in archi-
uis capitolij Toloſæ, & tranſcriptum in libro albo
dictæ domus prope finem. cum priuilegio dicti re-
228 gis. Et † iſta talia allodia tranſire poſſunt in eccle-
ſias & monaſteria & perſonas eccleſiaſticas, vt ſu-
prà fuit concluſum in principio huius ij. deciſionis:
dummodò talia monaſteria ſint bonorum tempora-
lium capacia. [Vide aliam limitationem infrà de-
ciſio. v. poſt principium. vbi ponit quæ ſunt allodia
quæ

quæ liberè in eccleſiam tranſire poſſunt, vt ibi maneant.] ſaltem in communi: ſecus ſi Incapacia omnino forent, prout ſunt cõuentus cordigerorum beati Frãciſci & ſimiles: quia illis donari vel relinqui non poſſet, ſcilicet, vt ibi talia bona maneãt, vel eis adiudicari poſsint, vt ſuprà tetigi. Sed valebit, vt tale relictum aut donatum vendatur, & pretium in alimenta & alias neceſsitates conuertatur. ſecundum glo. in cap. j. §. cõfirmatos. ſuper verbo, domum. de reli. domi. libro vj. Barto. & plenè Alexand. in l. apud Iulianum. in fine. ff. de lega. j. & Panor. in cap. iij. ſ. eo. ſubiungens ibi hæredem fore cogendum ad ſoluendum talia legata officio iudicis nedũ eccleſiaſtici, ſed etiã ſecularis. Cùm hoc ſit mixti fori. pro quo facit bon' tex. in l. hæreditas. in fi. ff. de peti. hæredi. idem tenet in capi. recolẽtes. de ſtatu mona. vbi dicit in fi. quòd ſi emptor nõ reperiretur, bona dari debẽt pro Deo, vel aliter debent abiici, & demitti, & non penes eos remanere, cùm ſint incapaces proprietatum. Videatis Guido. Papæ. q. cccxxvij. Vnde per arreſtum fuit dictũ Pariſiis contra quatuor ordines mendicantiũ, quòd non erant recipiẽdi ad faciendum petitionem redituum perpetuorum, & fuerunt in expenſis condemnati. Imò per aliud arreſtum fuit dictum in parlamento anno Domini M. cccxcj. contra quendam carmelitam, quòd non erat recipiendus ad faciendũ petitionem nomine ſuo proprio: fuitque condemnatus ad dimittendum quoddam hoſpitium, licet cum eo fuiſſet per ſedem apoſtolicam diſpenſatum. [De his duobus arreſtis etiam meminit dominus Auffreri. in tractatu ſuo arreſtorum. capitu. xxxij. & cxvj.] (Additio) Curia autem parlamenti Toloſæ omnia hæc talibus relicta incapacibus conſueuit deliberari facere, non ipſis, nec ad eorum inſtantiam, ſed beneficio procuratoris regij conuertenda in religioſorum & conuẽtus quibus relicta fuerunt neceſsitates & alimenta. (Additio.) Et ita fuit anno iſto Domini M. cccccix. ante paſcha dictũ in parlamẽto Toloſæ per arreſtum curiæ. Pro quo facit tex. optimus in d. l. hæreditas. in fi. ff. de peti. hære. vbi executio priorum relictorum eſt mixti fori incumbens auctoritati re-
229 giæ & pontificali. †Quid autem erit de bonis his quæ incapacibus religioſis fuerant relicta, vel eis aliter competebant ante profeſsionem? communiter dicitur, quòd poſt profeſsionem pertinebant ſuccedẽtibus ab inteſtato per Authenticam, bona damnatorum. C. de bonis proſc. quod verum intelligatis, niſi fuiſſent eis relicta ſub conditione, ſi deceſſerint ſine liberis reſtituenda: quia tunc ad pias cauſas erogarẽtur per tex. ſingularem in Authen. de ſanctiſ. epiſ. §. ſed & hoc præſenti. in fi. quem Ludo. in ſingularibus ſuis dicit ſingula. ccccxxxiiij. incipien. heri conſului &c. millies vidiſſe ſed ad hoc nõ notaſſe, donec eum didicit ab Ange. in diſputatione quæ incipit, nobilis quidam genere, quod dictum dicit aureum & menti tenẽdum. Quę omnia vobis ſufficere debẽt pro hac ſecunda deciſione.

S V M M Æ

1 *Feuda in eccleſiam qualiter trãſire poſſint. & nu. 2.*
3 *Feudum quid.*
4 *Feuda vnde habuerint originem.*
5 *Feudum perſonaliſſimum.*
6 *Nobiles Galliæ qualiter debeant ſuis ſumptibus militare.*
7 *Nobiles cenſentur ſtipendiati ſuper tuitione prouinciæ ſolùm.*
8 *Feudum eſt contractus nominatus.*
9 *Feudum ligium & non ligium.*
10 *Feudum quare non tranſit in eccleſiam.*
12 *Feudum etiã pro anima vel alia pia cauſa in eccleſiam non tranſit.*
13 *Vaſallo feudum ipſi eccleſiæ legante dominus non tenetur eam inueſtire.*
14 *Eccleſia nunquam moritur.*
15 *Feudum pro anima non poteſt eccleſiæ relinqui.*
16 *Feudum à ſeculari domino pendens etiam pro anima relinqui non poteſt.*
17 *Feudorum conſuetudines eccleſias ligant.*
18 *Iuriſdictio ob certam qualitatem vniuerſaliter tributa, etiam clerico competet.*
19 *Eccleſia feudum capiens facere tenetur id quod reliqui vaſalli.*
20 *Eccleſia propter feudum quomodo laico ſubiiciatur.*
21 *Eccleſia Romana mater eſt imperij. feudum tamen capiens efficitur vaſalla.*
22 *Eccleſia feudum capiens præſtat fidelitatis iuramẽtum.*
23 *Eccleſias in feudis non ſuccedere.*
24 *Res nulla prophana immobilis poteſt in eccleſiam transferri ſine conſenſu principis.*

Tertia Deciſio.

TERTIA Deciſio eſt, quòd bona feudalia quæ ab aliquo domino tenentur & recognoſcuntur in feudum, pro quibus debetur homagium, vel quodcunque aliud perſonale, aut pecuniarum ſeruitium certum vel incertum, non poſſunt in ec-
1 cleſiam tranſire, aut † monaſterium, nec in eorum miniſtros titulo ſucceſsionis ex teſtamento, vel ab inteſtato, directè, neque medio, vel ex perſona cuiuſcunque, nec alio quocunque titulo cauſa mortis, vel donationis inter viuos, nec alterius alienationis oneroſæ, vel lucratiuæ, ſine conſenſu domini, à quo talia bona tenentur, ac regis cuius etiam intereſt: adeò quòd ſi vaſallus efficeretur religioſus, feudum retinere non poſſet, nec tranſiret in monaſterium: ſed domino feudi, vbi legitimus non ſtaret ſucceſſor, pertineret. cap. j. de milite vaſal. qui arma belli depoſuit. Et minus in feudo, poſtquam religioſus eſt, ſuccedere poſſet. ſecun-
2 dum gloſ. & omnes in l. de quibus. ff. de legi. †Nec obſt. l. fina. C. de epiſc. & cle. quæ locũ non habet de iure, niſi in bonis parentum allodialibus francis & liberis, & non in feudalibus, in quibus religioſi ab inteſtato ſuccedere non poſſunt, etiam ſi eſſent cruciferi, ſcilicet ordinis beati Ioannis Ieroſolymitani, qui pugnarent pro Deo contra infideles: tales enim licet arma bellica non depoſuerint, tamen quia domino feudi ſeruire non poſſunt, alio bello & ſeruitio quanuis digniori occupati, in feudo ſuccedere non poſſunt: quia religioſi & regulares ſunt ſecundum Bald. ſic text. illum intelligentem in prima parte, conſilio xxxiij. incipien. ad euidentiam præmittendum eſt circa medium. Nec etiam ſuccederent in allodialibus ab inteſtato in præſenti regno, vt ſ. vi-
3 diſtis. †Eſt enim feudum (rectè illud diffiniendo) beneuola & libera rei immobilis vel æquipollẽtis conceſsio cum tranſlatione vtilis dominij, proprietate retenta ſub fidelitate & exhibitione ſeruitiorum. ſecundum Ioan. Raynaldi. in repeti. cap. imperialẽ. de prohi.

prohib.feudi alie. per Federi. Qui quidem contra-
ctus feudalis ante librum feudorum fuerat incogni-
tus, ſaltem in ſuo nomine, cùm anteà feuda vocaren-
tur prædia ſtipendiaria, ſic dicta, quia militibus pro
ſtipendio dabantur. inſtitu. de rerũ diuiſio. §. per tra-
4 ditionẽ. † Vel dicta à ſtipitibus, id eſt, minutis æris,
quæ pro ſtipendio militum colliguntur. l. ager. §. ſti-
pendiũ. ff. de verb. ſigni. Vel quia data ſunt militibus
vt ex eorũ fructibus viuant, & eorum vice ſtipẽdium
percipiant, & reipublicæ ſeruiant, nec aliud ſtipen-
dium à principe ſeu domino feudi petant: ideo in ali-
quibus locis vocantur militiæ, quia militibus dantur,
vel à ſeruitiis, quæ regi præſtantur, quæ dicuntur ſti-
pendia. c. hac edictali. in fi. de pace iura. firman. Nam
prædia aut ſunt prouincialia quæ Romæ tributa ſol-
uebant pro ſubſidio populi Romani, ſicut hodie ſol-
uunt in Francia tallias pro ſubſidio regni: quæ loco
tributorum ſunt ſecundum Ioan. Fab. in §. per tradi-
tionem. Inſti. de rerum diuiſio. Alia verò ſunt prædia
ſtipendiaria, quæ, mutato nomine, nunc feuda vocã-
tur: quæ militibus pro ſtipendiis data olim fuerunt,
& ſunt in præſenti regno perpetua, de quibus hic lo-
quitur. Et dicitur feudum beneficiũ principis, quod
ab initio fuit perſonaliſſimum, alio modo militia vo-
catũ: quæ ad nullum tranſibat hæredem, niſi quo ad
fructus perceptos in vita militis per l. defuncta. ff. de
vſufru. & l. j. ibi proprios iure ſanguinis. C. de ann. ci-
5 ui. lib. xj. † Ob quod vocabatur perſonaliſſimũ, qua-
ſi ad nullum trãſmiſſibile. l. j. §. ſi impuberi. ff. de col-
la. bono. Poſtea fuit perſonale, in quo certè ſuccede-
bant perſonæ ex diſpenſatione, vt liberi & agnati. l. j.
§. fin. ff. de iure immuni. Deinde fuit reale & tranſito
rium ad quemlibet hæredem vniuerſalem ex vſu: aut
quia hoc dictũ fuerat in conceſſione feudi, vt not. in
l. liberti libertæque. C. de oper. libertorum. Poſtremò
factum eſt beneficiũ realiſſimũ, ad quemlibet ſucceſ-
ſorẽ tranſitorium etiam particularẽ, ita q̃ poteſt do-
nari, & vendi: quia ita fuit conuentũ in conceſſione,
aut introductum cõſuetudine, ſicut nunc in Francia
cõmuniter feuda ad quoſcunque tranſeunt extraneos
etiam ad mulieres, vt infrà demonſtrabitur, vt clarè
decidit Bald. in l. fin. in princ. verſic. & not. ff. de con-
ſtitut princ. [Vide infrà quinta deciſione in princ.
vbi in Frãcia liberè diſponitur de feudis.] Quæ om-
nia probantur per tex. in d. §. per traditionem. verſic.
itaque. iuncta glo. in verb. ordinãtur. inſtit. de rerum
diuiſio. & in l. item ſi verberatum. §. itẽ ſi fortè. ff. de
rei vendicatio. & in l. in prouinciali. ff. de noui. oper.
nuntia. & de his videatis plenè & elegantiſſime per
eundem Baldum in l. omnimodo. §. imputari. C. de
inofficioſo teſtamen. vbi decidit an hæc militia quæ
ſecũdum eum quadruplex eſt, computetur in legiti-
ma, ex quibus reſultat deciſio Bal. vera in cap. vnico.
§. ſi duo fratres. de duobus fratrib. de nouo feudo in-
ueſtitis. quòd feuda iſta ab origine fuerunt peculia ca
ſtrenſia tanquam militibus in caſtris, vt quia probè
ſe geſſerunt, aut pro ſtipendiis publicis aſſignata: &
ſi data fuerint pro inermi militia, dicuntur peculia
quaſi caſtrẽſia. Sicut ſi pro ſalario iudici vel aduoca-
to à domino habente iuriſdictionem in loco fuerint
cõceſſa: quia ſi ab alio eſſent acquiſita priuato, vel ex
alia cauſa, tunc dicerentur aduentitia. l. ſi fortè. ff. de
caſtren. peculio. Tamen etiam in his vltimis pater
vſumfructum non haberet, cùm filius tale peculium
habeat teneatur ſeruire domino, & inde de fructibus
viuere, ſecundum Bald. vbi ſuprà. & idem & clarius
dicit in l. ſi vxorem. in fin. C. de condi. inſertis. & tan-
git in l. cùm multa. in ſecundo nota. C. de bonis quæ
6 libe. Vnde † primo modo habuerunt nobiles Fran-
ciæ feuda, quæ tenent, vt cum per regem in neceſſita-
te mandantur ſine alio ſtipẽdio ſe præparare, arma-
re, & ſeruire teneantur. de quo per Lucam de penna,
in l. quicunque. la ij. C. de omni agro deſerto. lib. xj.
[An autem vaſalli & milites teneantur ire ad bel-
lum quoties à domino ſeu principe mandantur, vide
Panormitanũ in cap. ſicut. le. vlt. de iureiur. vlt. col.]
Quod verũ intelligatis pugnando pro rege infra ter-
ritorium ſeu Seneſcalliam, vbi feuda tenent. Si autem
rex vltra eorũ territorium ipſos ad bellum vocaret,
tũc vocari per regem & pro regni tuitione accedere
tenerẽtur, ſed non ſumptibus ſuis, ſed ſumptu regis,
qui eis dare tenetur ſtipendia. Vnde valeret conſue-
tudo q̃ ſubditi teneantur propriis ſumptibus infra
certos & determinatos dies ſequi dominũ, & non vl-
tra, ſecundum Ioan. de Plat. per illum text. in l. fin. §.
erit autem. verſi. & per hunc tex. C. de re milit. lib. xij.
ſuper quo ſtant regiæ ordinationes. Præſertim domi-
ni noſtri Caroli octaui moderni regis, qui Turonis
cũ concilio & proceribus ordinauit, q̃ nobiles feuda
tenentes ad banna & retrobanna per regem manda-
ta non mittant, niſi neceſſe fuerit pro tuitione & de-
fenſione regni, & ex matura conſilij deliberatione
mandati fuerint, & tunc ſtipendiabuntur rationabi-
liter ſecundum ſtatum ſuum, vt nõ viuant ſuper po-
pulum. [Vide qualiter hoc intelligitur infrà ſuper
verbo, *teſtamentum*. j. in ix. fallent.] Hæc ibi. Cogi
autem non poſſent ire extra regnum etiam cum ſti-
pẽdio eius à rege ſoluẽdo, niſi aliud caueretur in feu-
di inueſtitura. de hoc plenè per Specu. titu. de feudis.
§. quoniam ſuper homagiis. verſicu. xxiij. (Additio.)
Hanc ordinationem reperies in libro regiarum or-
dinationum cameræ inquæſtrarum parlamenti To-
7 loſæ. folio claiiij. verſo. Cenſentur † enim nobiles
ſtipendiati pro tuitione prouinciæ ſolùm in qua feu-
da tenent. Et ſuper reliquis prædiis non allodialibus
tributa ſeu tallias à poſſeſſoribus exigit: de quibus ſa-
laria aliis armigeris conductitiis ſoluit ipſe rex. Sed
alij officiarij regij in territorio ſuæ adminiſtrationis
vacantes pro rege nihil habent præter ſtipẽdia ordi-
naria, ſicut nobiles non habent niſi feuda, quæ pro
ſtipendiis tenent: & ſi extra vacauerint, tres habent
pro qualibet dieta libras. De eccleſiaſticis officiariis
& prælatis videatis in capitu. cùm ab omni ſpecie. de
8 vita & honeſtate clericorum. Et † feudum plus acce-
dit contractui, quàm vltimæ voluntati, per textum
quem ibi ad hoc ponderat Bald. in capit. vnico, qui
ſucceſ. teneantur. Et eſt contractus nominatus cùm à
lege ſeu conſuetudine nedum nomen, ſed etiam for-
mam ſuſceperit, in quo fuit introductum quòd inue-
ſtitura interueniat, & fidelitatis iuramentum. capi. j.
quid ſit inueſtitura. & cap. j. de noua fidelita. forma.
Ergo eſt cõtractus nominatus, ſecundum Barto. in l.
iuriſgentium. §. quinimò. verſic. feudum autem. ff. de
pact. & in rubr. C. de rer. permut. Bal. & Ange. in l. le-
gitima. ff. de pact. & eſt communis opinio in dicto §.
quinimò. & Imo. in cap. quæ in eccleſiarum, de con-
ſtitu. licet Bald. in cap. cæterum. de iudic. dixerit &
malè feudum comparari contractui innominato, &
eſſe pactum nudum traditione veſtitum. ſecundum
eum in l. j. in quarta quæſtione. ff. de rerum diuiſione.
[Pro cõmuni opinione facit quod de feudi acqui-
ſitione dicitur ſuper verbo, *mortuo itaq; teſtatore*. ij.
loquẽdo de cõſuetudine Franciæ, qua mortuus ſaiſit
viuum.] Et licet ſit contractus nominatus, tamen

eſt ſtricti iuris,& non bonæ fidei ſecundum Bald. & Aluaro.in capitu.j.de feud.cognit. Adeo quòd quicquid eſt in eo omiſſum cenſetur non comprehēſum, nec aliquid in eo venit extrinſecum.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus & l.quicquid aſtringendæ.ff.de verborum obligationib. Ideo res ſic conceſſa per dominum alicui vaſallo ſuo,non poteſt per vaſallum alie-
9 nari, maximè in eccleſiam vel monaſterium: † ſiue ſit feudum ligium,quod alium non recognoſcit, niſi imperatorem: aut Fráciæ regi ſubditum,in cuius homagio & fidelitatis iuramento alicuius nemo excipitur.de quo in clemen.paſtoralis.vbi glo.de re iudica. Quo caſu non poteſt talis vaſallus etiam pro diuerſis feudis eſſe homo ligius duorum, vt ibi communiter cōcluditur. Nec poſſet duobus dominis ligium facere homagium.ſecundum Specul.titul.de feudis. §.quoniam ſuper homagiis.verſicul.x. quæritur. & Bald.in præludiis feud.ſexta diuiſione in fine: ſecùs eſt in homine non ligio.vt in capitulo grandi.ibi, vel cuicunque alteri perſonæ.de ſupplenda negligentia prælatorum. libro ſexto. [De iſto feudo ligio vide ſuper dicto verbo, *Mortuo itaque teſtatore*.ſecundo.loquendo de materia ſuitatis.]Siue etiam ſit feudum non ligium,quòd alium quàm imperatorem vel regem recognoſcit dominum:puta ducem,comitem,aut baronem,à quo tenetur ſub homagio & fidelitatis iuramento,in quo perſona excipitur imperatoris,contra quem non tenetur talis vaſallus ſuum iuuare dominum, vel tenetur ad certum ſeruitium.capitulo pri-
10 mo.de aliena.feud.vbi ponitur † ratio huius prohibitionis: non quòd eccleſia ſit bonorum temporalium incapax, vt vidiſtis in prima deciſione:ſed ex eo eſt, quia ſi talia bona feudalia in eccleſiam tranſirent,nūquam vel rarò ad eccleſiam reuerterentur. Quia eccleſia quæ perpetua eſt, quam decet patrimonium habere perpetuum.l.iubemus.la grande.C.de ſacroſanctis eccleſiis.nunquā deſineret bona illa habere,cùm res eccleſiæ immobiles alienari ſaltem faciliter non poſsint,& quod difficiliter fit,pro impoſsibili reputatur.l.apud Iulianum al. Iulianus.§.fina.ff.de lega.j. Præterea priuaretur dominus vaſalli ſeruitio ipſum iuuandi in bello ſuis ſumptibus,& interdum ipſius regia ſecundum huius regni cōſuetudines& ordinationes iuri communi conformes vt vidiſtis. In quo bello clerici ſeruire non debent,nec intereſſe poſſunt ſine periculo irregularitatis,& aliis pœnis eis iure cōmuni indictis, imò priuilegium clericale ipſo facto perderent.capitulo,perpendimus. de ſententia excōmunicationis.ſecundum Panormitanum poſt Innocentium in capitu.primo,de apoſts.in fine. Quæ quidem damna nō debet eccleſia quæ cultrix eſt iuſtitiæ in domini præiudicium pro ſui commodo & lucro contra iuſtitiam tolerare,vt dicto capi.vnico,de alienatione feudi.facit textus in capitulo vnico, de milite vaſallo qui arma bellica depoſuit. Et pluribus aliis priuaretur iuribus, præſertim quia per feloniam vaſalli, aut ſeruitia & deueria non facta, nec domino præſtita,potuiſſet ei feudum aperiri, & iure commiſſi applicari, vel aliâs pro delicto communi confiſcari: quia bonis vaſalli confiſcatis etiam pro crimine communi feudum non domino confiſcanti, ſed domino ipſius feudi applicatur.ſecundum Specul.titu.de feud. xl.quæſtione vbi plenè,& Ioan.Fab.in Authent.bona damnatorum.C.de bonis damnat.Barto. & plenè Alexand.in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.verſi.quæritur glоſ.ff.de damno infecto.etiam ſi per Seneſcallum vel alium iudicem fuerint bona vaſalli pro crimine communi confiſcata: & ita ſeruatur in regno ſecundum Maſuerum.titulo, de pœnis.§.item aduertendum. Et fuit factum per arreſtum in cōfiſcatione bonorū illius de Sicca valle, de quo ſuprà vidiſtis in ſecunda deciſione.loquēdo de delictis clericorum per iudicem ſecularem puniendis. Quæ applicatio ſeu confiſcatio fieri non poſſet domino,ſi feudum in eccleſiam tranſiret aut monaſterium, cùm nūquam vel rarò, & tunc difficulter eccleſia delinquat, & ſolius prælati delictum non poſſet eccleſiæ nocere in perpetuum, vt ſcilicet feudum domino applicetur perpetuò:quia ſoli nocet perſonæ pro tempore ſuo quandiu viuet,& eccleſiam illam tenebit, & non vltra, capitulo,delictum perſonæ.de regulis iuris.libro ſexto. & eſt caſus in ca.j.§.ſimiliter.de lege Cornel.ita dicit Maſuerus ſeruari de conſuetudine. allegato titulo de pœn.§.item ſi prælatus.(Additio.) Et ita fuit dictum per arreſtum curiæ parlamenti Burdegale,Anno domini M.cccc xcia.circa feſtum Magdalenę de loco de Buſſeria,qui ob exceſſum per quendam eccleſiaſticū dominum dicti loci ſibi commiſſum fuit regi, à quo tenebatur in feudum confiſcatus per regē quandiu delinquens viueret tenendus. Quia ſatis eſt,quod delictum noceat delinquenti in vita, & non eccleſiæ
11 poſt mortem delinquentis. Propter † quæ non ſine cauſa ſtatutum fuit feuda non tranſire in eccleſiam, nec perſonas eccleſiaſticas.facit capitul.j.§.moribus, ſi de feudo fuerit controuerſia.& dicto §.ſimiliter.de lege Coradi. vbi tolerari non debet, quòd domino præiudicetur, aut eius in aliquo deterior conditio fiat. Quod iam ante omnes feudorum vſuales conſtitutiones ſecundum veterem iuris prudentiam ſtatutum fuerat,vt quoties præiudicaretur alteri ſicut in feudo & emphyteuſi præiudicatur domino, non poteſt eo tunc talis res dedicari eccleſiæ, nec monaſterio ſine licentia ipſius imperatoris, cuius principaliter intereſt temporalia reſidere in manibus laicorum, à quibus ſuccurſum capiat in neceſsitate, & cuius etiam intereſt ſubditos ſuos eſſe locupletes, vt in caſu noſtro eſt textus notabilis in l.ſacra.§.ſciendum.ff.de rerum diuiſion.ibi, Cùm princeps locum dedicauit, vel poteſtatem dedicandi dedit. quem ad hoc allegat Ioan. Fab.in l.quoties.in fine.C.de rei vendicat.vltra quem habetis de hoc textum optimum in l.fina. ff.vt in poſſeſ.lega.iuncta glo.in verb.permiſſa.quam Bar. ibi ad hoc ſingularem dicit, nec alibi reperiri. vbi ſine conſenſu imperatoris non poteſt feudum nedum dedicari & eccleſiæ conſecrari, vt dicto §.ſciendum. Sed etiam nec aliter in eccleſiam transferri, nec ad alios vſus,vt dicta l.fina. Et etiam in fauorem eius, cui feudum pertinere debet poſt mortē vaſalli. Et minus in alterius fauorem.ca.vnico. de feud.ſucceſ. vbi Bal. & in prima parte.allegato conſilio xxxiij.& plenè Iaſon in dicta l.de quibus.ff.de legib. Niſi conſuetudo aliud haberet,vt dicam in quinta deciſione. Sed ceſſante conſuetudine,non poſſet vaſallus de feudo diſponere,nec etiā teſtari. [De quo clarius infrà in quinta deciſione,in princi.] nec pro dote,licet ſit in alienari prohibitis multum priuilegiata, in Authentica,
12 res quæ.C.communia de legat. Nec † etiam pro anima vel alia quacunque pia cauſa poſſet vaſallus feudum in eccleſiam transferre,per textum in ca.j.§.donare.qualiter olim feud.aliena.poterat.& dicto §.imperialem.de prohibi.feud.alien. Non enim fienda eſt eleemoſyna, nec peccata ſunt redimenda cum iactura alterius:imò eleemoſynam largiri de alieno, eſt in conſpectu Dei,ſicut victimare filiū in conſpectu patris.

tris.can.nō putamus.j.quæſt.j.Et (vt videtis) feudum
in eccleſiam tranſire non poteſt ſine magno domini
præiudicio à quo tenetur, & cui ſeruitium debetur.
Nec dicuntur talia ſtatuta & conſuetudines contra
eccleſiaſticam libertatem, cùm habeant in ſe ciuilem
& naturalem rationem: quia laici hoc ſtatuendo po-
terant ſuper re ſua, durante ſua, reſpectu proprietatis
legem imponere, quam vellent, ſecundum Bald. ſin-
gulariter in cap.j.de alien.feu. facit glo. in can. ſi quis
baſilicam.de conſecratio. diſtinct. j. & quòd decidit
Felyn.in cap.eccleſia ſanctæ Mariæ. xxiiij. col. verſi-
cu.quintò quæro.in fin.quæſtionis.de conſtitu. Ideo
dicit Bald. in dictu cap. j. de prohibita feudi aliena.
13 † quòd ſi vaſallus feudum legauerit, eccleſiæ, non te-
netur dominus feudi. imò refutare poteſt eam inue-
ſtire, cùm ſit de perſonis prohibitis, per iura ſuperius
allega.facit cap. potuit. iuncta gloſ.in verbo, prohi-
bentur.de locato. vt clariùs videbitis in ſequenti de-
ciſione.Plus dico, quòd non ſolùm prohibetur in ec-
cleſiam feudum transferri temporale, videlicet cer-
to tempore & limitato finitum. Vt quia certæ ge-
nerationi, vel vſque ad certum gradum tantùm fue-
rat conceſſum, vt dicto cap.j.§.ſimiliter verſi.in qui-
buſdam tamen curiis. de lege Corradi. Quo caſu ſi in
14 eccleſiam tranſiret, efficeretur perpetuum. † quia ec-
cleſia nunquam moritur. cap. ſi gratioſè. de reſcript.
lib.vj.& multum domino præiudicaretur, ad quem,
finita generatione, erat feudum rediturum. Sed etiam
prohibitum eſt in eccleſiam feudum perpetuum va-
ſallo pro ſe & quibuſcunque perpetuò conceſſum
transferri, quia iura feudum in eccleſiam tranſire
prohibentia loquuntur indiſtinctè, nullo modo di-
ſtinguentia inter feuda perpetua & temporalia: id-
circo ſunt indiſtinctè intelligenda: maximè in hoc
caſu fauorabili, ne dominus pro conceſſione bene-
ficij iacturam ſuſtineat: quia hoc eſſet domino dice-
re, Pro bono opere lapidamus te, Ioan.a. Nec decet
dominum decipi pro beneficio, ſed iuuari.cap.j.in fi.
de commo.& in l.in commodato.§.ſicut.ff. illo cod.
tit.Plus dico, quòd dicta prohibitio alienationis feu-
di in eccleſiam nedum habet locū in feudis propter
quæ tenetur vaſallus domino ſeruire in propria per-
ſona: adeo quòd electa fuit eius & ſui generis indu-
ſtria & fidelitas, quod cognoſcitur ex tenore inueſti-
turæ, aut qualitate inueſtiti. Quo caſu ſi feudū trāſi-
ret in eccleſiam, multū domino præiudicaretur, cui
eccleſia in bello ſeruire non poſſet in propria, vt vi-
diſtis ſuprà: ſed etiam locū habet in feudis, pro qui-
bus ex priuilegio vel conſuetudine ſeruari poteſt per
ſubſtitutū, aut pro quo tale ſeruitium debetur, quod
eccleſiæ & clericis conuenire poteſt, putà ſeruitium
pecuniarium aut ſimile in dando conſiſtens. Quo
caſu non eſſet propriè feudum, ſaltem nobile, vt di-
cam in ſequenti deciſione: quia dicta iura prohibi-
tiua loquuntur indiſtinctè. Præterea adhuc fieret con
ditio domini deterior, ad quem feudum amplius re-
uerti non poſſet iure prælationis, aut per apertuтам
commiſſum, aut confiſcationem, ſaltem domino præ
iudicaretur in aliis ſibi debitis iuribus, & difficultate
15 conueniendi eccleſiam, vt ſuprà. Vnde † eccleſiæ e-
tiam pro anima relinqui non poſſet, ſecundum Imo-
lam in dicto capitulo, quæ in eccleſiarum. de conſti-
tut. Cuius opinio propter eius authoritatem mul-
tum valeret, & obtineret in practica, vt ibi dicit Fe-
lynus verſiculo, Erit ergo in proprio regulariter ve-
rum. Licet Hoſtienſis in ſumma. titu. de immuni.ec-
cleſi.§.in quātum.verſic.Sed nec illa.tenuerit contra-
rium in hoc caſu & præcedenti: quem ſequitur Pa-
nor.in cap.ij. in fin. de feud. Et credo hanc eſſe veri-
tatem, quòd etiam in feudis prò quibus ſeruiri poteſt
per ſubſtitutum, licet perpetua ſint, nō poſſint eccle-
ſiæ relinqui, per rationē ſupradictam. Et etiam quia
vbi eſſet illa conſuetudo aut priuilegium ſeruiendi
per ſubſtitutum, ſi dominus feudi putà rex in propria
perſona pergeret ad bellum: quo caſu ceſſant omnia
priuilegia exemptionis à ſeruitio, ita quòd teneretur
vaſallus, etiam tunc ire in propria perſona, vt dicta l.
neminem. & l.placet.iuncta gloſ.in verbo, neceſſita-
tis.& l.iubemus nullam. C.de ſacroſanct.eccle. & di-
cta l.ij.C.de qui.muner.non liceat ſe excuſare. lib. x.
vbi Lucas de Penna ponit rationem, & efficaciter re-
ſpondet ad cap.non minus.de immunit.eccleſi.& ad
cap.j.illo eodem titu. lib. vj. quæ loquuntur de con-
ſulibus & ciuitatum rectoribus & cæteris ſimilibus,
qui onera clericis imponere non poſſunt: & non de
imperatore ſeu iuribus imperatori debitis, quæ bona
clericorum afficiunt, maximè quia taleates feudales
ſunt ab earum origine ita conditionatæ ad onera
prædicta, quæ ſunt ordinaria.xxiij.quæſt.octaua.tri-
butum. Et ſic tunc etiam præiudicaretur domino,
cui per eccleſiam vel eius prælatum ſeruiri non poſ-
ſet, quod ferendum non eſt, niſi ſecundum Imo. vbi
ſuprà, feudum pro anima relinqueretur alicui laicæ
perſonæ pauperi: in qua non militant prædicta incō-
uenientia in præiudicium domini. Plus dico, quòd
dicta prohibitio nedum habet locum in feudo quod
tenetur à domino temporali & laico, ſed etiā in feu-
do eccleſiæ, quod forſā tenet laicus ab eccleſia in ho
magium vel aliud ſeruitiū, quia dictæ feudales con-
ſtitutiones hoc prohibentes etiam locum habent in
feudis eccleſiæ, ſecundum Baldum in capit. cæterum,
16 de iudi.in primo nota. † Adeo quòd ſicut feudum à
ſeculari domino dependens nō poteſt etiam pro ani-
ma relinqui eccleſiæ, nec amore Dei, ſic nec feudum
quod laicus tenet ab vna eccleſia, relinqui poteſt al-
teri eccleſiæ quocunque titulo aut colore, ſecundum
Felynum in dicto cap. quæ in eccleſiarum. xxiij. col.
de conſtitu. licet moderni quidam contrarium tene-
re voluerint, per textum in ca. cùm apoſtolica. de his
quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capituli. dicentem
ea ratione hoc eſſe permiſſum, vt tale feudum à laico
detētum quoquo modo ad eccleſiam reuertatur, quæ
vna eſt. Et quod vna eccleſia habebit, ſatis dicitur
alia habere, vt ibi dicit text. Qui tamen non obſtat,
nec ad propoſitum facit ſecundum Felyn. vbi ſuprà:
cùm loquatur de feudo decimarum & rerum ſpiri-
tualium, quod laicus tenebat ab eccleſia ante conci-
lium Lateranē. Quod quidem poteſt indubitanter
laicus decimarum incapax in aliam quam maluerit
eccleſiam transferre, ipſam inſtituendo, relinquen-
do, donando, legando, vel aliter diſponēdo, vt dicto
capitulo, cùm apoſtolica. Et ratio eſt, vt decima à ma
nu laici eximatur. Quæ ratio non militat in feudo
rei temporalis, quod laicus talia rei capax tenet ab
eccleſia. Vnde extendere dictum cap.cum apoſtoli-
ca. ad ſecularia feuda, quæ tenentur ab eccleſia, eſſet
abſurdum, & in præiudiciū illius eccleſiæ, à qua te-
netur: ad quam feudum nunquam rediret quoquo
modo, ſi ſemel foret alteri eccleſiæ quæſitum. Licet
enim omnes eccleſiæ, largè ſumendo eccleſiam, ſint
vna & eadem eccleſia: non tamen propter hoc debet
vni auferri, vt alteri detur.cap. cùm cauſam.de præb.
Aliàs vna eccleſia per aliam læſa & circumuenta in
integrum nunquam reſtitueretur; ſed ſufficeret rem

eſſe penes aliquam,licet alienam eccleſiam: & tamen
cõtrarium eſt veritas.in ca.anditis. de in ioteg. reſtit.
Ideo extendere dictum cap.cũ apoſtolica. eſſer peri-
culoſum.Reſtat igitur Feuda in eccleſiã tranſire non
poſſe etiam ex pia cauſa, ſecundum iura & cõſuetudi
17 nes feudorum: † quæ eccleſias ligant & perſonas ec-
cleſiaſticas ſicut laicos,per tex.in dicto cap.cæterùm.
de iudic.vbi papa declarat dominum feudi quamuis
laicum, eſſe iudicẽ eccleſiæ & clericorũ in cauſis feu-
dorum quæ tenẽtur ab eo, prout iura & mores feudo
rum habẽt. facit cap.oouit. de iudic.Et ratio eſt,quia
illa cõſuetudo eſt natura ipſius feudi cùm ſit origini
feudi annexa,vt dicto cap. imperialem. quem tex. ita
ponderat Cardi.in dicto cap.cæterum.tertio not. Al-
uaro.& cæteri in cap. j. viij. col. qui feud. dare poſ-
ſunt. & Bald.in cap.inter dilectos.v.colũ. de fidein-
ſtrumen. [Non poſſe feuda in eccleſiam trãſire ve-
rum eſt de iure ciuili,& ſecundũ vſus feudorũ. ſed de
iure canonico poteſt eccleſiæ donari pro anima, vt
ſingulariter & plenè decidit Hoſti.in tit. de immuni.
eccleſ. §.inquantũ.verſ.Sed nec illa.Conſuetudo hu-
ius regni hæc iura concordat, vt ſcilicet relinqui poſ
ſit eccleſiæ,& valet relictum:tamẽ infrà annum tene-
tur eccleſia feudũ vendere alicui capaci, qui domino
ſeruire poſsit, vt habetur infrà in v.deciſione.] Præ-
18 terea † quoties reſpectu certæ cauſæ per legem ciui-
lem iuriſdictio attribuitur vniuerſaliter alicui, etiam
clericos comprehendit actiuè & paſsiuè, in quibus
viget illa qualitas ſuper qua fundatur iuriſdictio, e-
tiam io præiudicium ordinariæ iuriſdictionis epiſco-
pi.Nam hæc iuriſdictio reſpectu feudi tributa eſt do-
mino feudi per legem ciuilem, vt dicto cap.imperia-
lem. Et nihilominùs vendicat ſibi locum in clericis
actiuè & paſsiuè,In quibus illa qualitas reperitur: cũ
enim hæc diſpoſitio legalis poſsit ſe habere ad cõmo
dum,ſicut ad incõmodum reſpectu clericorum,quia
ſi ſint domini feudi etiam habent iuriſdictionẽ ſicut
laici,& in laicos, ſecundum Panor. clarè in dicto ca.
cæterum per illum text.verſi. vltimò induco. de iudi.
Adeo(vt dicit Bald.in l.fin.verſi.item ſi eccleſia.C.ſi
19 ne cẽſu vel reli.) † quòd ſi eccleſia receperit feudum,
ſeruare tenetur id quod cæteri vaſalli ſeruant. quod
dicit eſſe mirabile, quòd ratione feudi eccleſia efficia
tur de iure & foro domini, etiam ſi dominus foret v-
nus ruſticus, ſecundum Inno.in cap. verùm. de foro
competẽ. quem ibi ſequitur Panor. facit text. in can.
ſancitum.xxiij. q. viij.in fi.prin.ij.ibi, debitum ſerui-
tium impendant. Quod verum intelligatis quo ad
rem ipſam feudalem, in qua valet ſtatutum feudale,
20 † tamen nõ valeret ſtatutum generale, quod propter
rẽ,vel ratione ſolius rei eccleſia vel clericus eſſet do-
mino laico generaliter ſubditus, aut de ſuo genera-
li foro quo ad omnes cauſas & actiones ſecundum
Inno.in cap.poſtulaſti.de foro compet.quẽ ſequitur
Bald.in d.l.iubemus nullam.C. de ſacroſan.eccl. Pa-
riter dicit Bald.in l.ſed & ſi hac,§. ſi liberta. per illũ
21 tex.ff.de io ius vocan. † quòd licet eccleſia.Romana
ſit mater imperij, tamen ſi feudum tenet ab ipſo im-
peratore,hoc reſpectu erit eius vaſalla, quia feudata-
ria:non quia mater. & in cap.j.ij. col.de contro.feud.
apud pares termi.dicit, ꝙ ſtante quæſtione feudi in-
ter dominum & vaſallum clericum,pares curiæ erant
iudices propter naturã cauſæ,quæ trahit ad ſe perſo-
nam,& non perſona naturã.Idem tenet Panor.in ca.
ij.in prin.de reb.eccl.non alie. Et cõſuetudo genera-
lis illam conferre poteſt iuriſdictionẽ laicis in cleri-
cos per tex. in ca.j.de cõtrouer.inter vaſal.& epiſco-
pum de benefi. de quo Bald. ibi admiratur. Similiter
22 dicit idem Baldus in præludiis feudorum, † ꝙ quo-
ties eccleſia capit rem in feudũ,præſtare tenetur do-
mino fidelitatis iuramentũ, ſicut cæteri vaſalli: ita ꝙ
ſi poſtea pacta non ſeruaret, feudo priuaretur iuxta
feudales cõſtitutiones,quæ etiam ligant eccleſiam in
feudis ſuis,ſecundum Pet.de Anch. conſil. claxiij. in
cipiente,dominus Lyſarius. Vnde non ſine cauſa de-
cidit gloſ. ſuper verbo,iure alio.in dicto cap. Roma-
na.§.debet autem.de appellat.lib.vj.quòd vbi ſubdi-
ti temporalitati quam eccleſia tenet à rege in feudũ,
appellant ab epiſcopo vel ſuis officiariis temporali-
bus,talis appellatio non ad metropolitanum, ſed re-
gem eiúſve officiarios deuoluitur,ſecundum glo.ibi,
& doct.quos ſequitur Felynus in dicto cap.ſolitæ.de
maiorita.& obedien.& Bart.in l.ſi quando.C.de ap-
pel.& dixi plenè circa principium ſecundæ deciſio-
nis:quod etiam ſeruatur, ſi temporalitatem haberent
allodialem, vt ibi dixi. Quæ omnia fortificant con-
ſuetudinem Franciæ, quòd in realibus clerici trahi
poſsint ratione rerum immobilium coram iudice ſe-
culari,cùm in Francia fuerint ab origine res ſic con-
ditionatæ,quòd etiam tendere poteſt in commodum
eccleſiarũ & clericorum, ſi domini temporales exi-
ſtant, vt etiam laici coram eis trahantur ratione re-
rum,per rationem Panormit. & doctorum, in dicto
23 cap. cæterùm. Reſtat † ergo eccleſias & monaſteria
aliquo titu.in feudis ſuccedere nõ poſſe, etiam ſi feu-
da eſſent francha & libera ab omni onere & ſeruitio:
quia propter hoc non eſſent francha à maleficio in
faciendo,conſiſtendo ſiue in tacendo fraudem cõtra
dominum,& ſic intereſt domini, quòd feudum quod
aliâs confiſcari poſſet, non transferatur in eccleſiam
ſecundum Baldum in præludiis feudorum in viij. di-
uiſione. quod etiam generali conſuetudine ſeruatur,
vt monachus in eis non ſuccedat. ſecundum gloſſ.in
dicta l.de quibus. Potuit enim ius ciuile & conſuetu-
do in monachis necnon clericis ſic ſtatuere, propter
naturam rei feudalis, quæ eſt, ꝙ feudum nõ tranſeat
in eum qui ſeruire non poteſt, ſecundum Baldum &
24 Ange.in d.l.de quibus. Et † ſic in eccleſiam vel mo-
naſterium non tranſibit ſine cõſenſu domini & prin
cipis,quorum intereſt,per text.iuncta glo. ſuper ver-
bo,conferebat. in dicto cap.inter dilectos.de fidein-
ſtru. vbi imperator conceſsionem feudi monaſterio
confirmauit,aut de ſeipſo contulit:ibi, tertiò per pri-
uilegia Romanorũ imperatorũ, & præſertim Henri-
ci, quæ præmiſſa omnia, ſcilicet feuda confirmabat,
vel etiam conferebat &c. Idem tenet Ioan.Fab. in di-
cta l.quoties.per dictam l.ſacra.§.ſciendum.& tex.in
dicto capit. inter dilectos. Per quæ iura probatur, ꝙ
nulla res prophana poteſt eccleſiæ dedicari,niſi prin
ceps eam dedicauerit,ſi ei pertinebat, vel poteſtatem
dedicandi dederit,aut poſtea eam amortizando con-
ſenſerit. Et eo modo intelligenda ſunt iura,in quibus
narrantur feuda monaſteriis pertinere aut eccleſiis,
vt ibi, & dicta l. fina.ff.vt in poſſeſ.lega.

SVMMÆ.

1 *Emphyteuticaria bona an in eccleſias tranſire poſſint.*
2 *Emphyteuſis quid,& quòd omni iure teneat.*
3 *Emphyteuſis differt à feudo.*
4 *Feudum & emphyteuſis conueniunt in multis.*
5 *Theſaurus in agro inuentus, vaſalli eſt vel emphyteutæ, non domini.*
6 *Clauſula tranſlationis dominij in feudis vel emphyteuſi nil operantur ſine conſenſu domini.*

Emptor

7 *Emptor ſecundus priùs inueſtitus præfertur.*
8 *Emphyteuſis & feudum quare in eccleſias non tranſeant.*
9 *Iura quæ habet dominus in vaſallos. & nu.10.*
11 *Vaſallos an cogat dominus pecuniam ſibi mutuo dare.*
12 *Emphyteuſi in eccleſiam tranſeunte priuaretur dominus ſuis iuribus.*
13 *Militibus eccleſia comparatur.*
14 *Argumentum de feudo ad emphyteuſim, valet.*
15 *Emphyteuſi ad dominum reuerſa, extinguuntur omnia onera.*
16 *Dominus ad quem emphyteuſis eſt reuerſa, an onera emphyteuta ſubire debeat.*
17 *Nobiles ad tallias non teneri, etiam pro ruralibus acquiſitis bonis.*

Quarta Deciſio.

1 QVARTA Deciſio eſt, † quòd bo-
na emphyteuticaria, quæ ab alio feu-
dali & directo ſeu proprietario do-
mino tenentur ſub aliquo cenſu, ca-
none, vel alia quacunque penſione,
aut onere, non poſſunt in eccleſiam
aut monaſterium, vel eorum miniſtros, clericos,
aut religioſos, titulo ſucceſsionis ex teſtamento, vel
ab inteſtato, aut alio quocunque titulo inter viuos,
nec cauſa mortis, lucratiuo vel oneroſo tranſire, ſi-
cut in feudis ſuprà vidiſtis. Et ſic emphyteuſis da-
ri non poteſt eccleſiæ, nec vendi, aut relinqui, vt
2 videbitis. Eſt † autem emphyteuſis, quæ alicui ſub
certa annua cenſus vel canonis præſtatione conce-
ditur. Qui quidem contractus eſt contractus nomi-
natus, cùm formam habeat à lege, ſcilicet quòd in
ſcriptis fiat.l. prima. C. de iure emphyteu. ſecundum
Bartol. in dicto §. quinimo.& alibi, vt ſuprà de feu-
do dixi. Erátque contractus iſte omni iure tam Di-
geſtorum antiquo, quàm nouo Codicis. Et ho-
die pariter eſt iure Inſtitutionum, & nouiſſimo Au-
thenticorum cognitus & practicatus, vt patet. ff. ſi
ager vectigal. vel emphyteuticarius petatur. & C. de
iure emphyteu. per totum. Inſtitut. de loca. §. adeò.
& in authentic.de aliena. & emphyteu.collatio. Et
3 † differt à feudo, quia feudum eſt propriè benefi-
cium, ſeu quædam beneuola conceſsio. capit. j. qui-
bus modis feud. amitta. Debet enim gratis & libere
concedi, & vt pro eo ſolùm debeatur fidelitas, vel
perſonale ſeruitium. Et iſtud propriè dicitur feu-
dum nobile, differens ab emphyteuſi, quæ concedi-
tur pro annua canonis, aut cenſus præſtatione, &
interdum certa pecuniæ quantitas à principio pro
intratis ſeu ingreſſu præſtatur. cap. conſtitutus. vbi
gloſſ.& docto.& religio.domi.Barto.& cæteri in l.j.
C. de iure emphyteu. Et feudum datur gratis, ex cu-
ius natura perſonale debetur ſeruitium. Sed in em-
phyteuſi cenſus debetur annuus, vnde feudum ma-
gis cohæret perſonæ quàm patrimonio. Cùm eius
cauſa in perſona conſiſtat, id eſt, perſonali ſeruitio,
ſecundum Bald.in authent.ſi quas ruinas.C.de ſacro-
4 ſan. eccle. Conueniunt † tamen feudum & emphy-
teuſis, quia per vtrunque in accipientem transfertur
vtile dominium, remanente directo apud dominum
concedentem, ſecundum gl.in l.ſi vt certo. §. ſi duo-
bus vehiculum.ff.commoda. & Bartol.in l.ſi quis vi.
§.differentia. ff. de acquirenda poſſeſsione. Sed non
obſtante quòd dominium vtile habeant vaſallus &
emphyteuta, omniſque vtilitas ex re proueniens eis
5 pertineat, † adeo quòd ſi theſaurus in poſſeſsione re-
perrietur, lucro vaſalli cederet, vel emphyteutæ, &
non domini, ſecundũ omnes in l.vnica. C.de theſau.
libro decimo.& in §.theſauros. Inſtit.de rerum diui-
ſione de qua vtilitate ad libitum diſponere poſſunt.
Tamen corpus rei ſine conſenſu domini directi alie-
nare non poſſunt, etiam capaci & non prohibito: in-
tantum quòd ſi de facto vẽderent rem ſine domino,
& illam nomine emptoris poſsidere ſe conſtituerẽt,
vel vſumfructum retinerent, aut inſtrumentum, vel
claues domus traderent, vel alium actum, per quem
fictè dominium trãsfertur, & poſſeſsio. l. quod meo.
ff.de acquiren.poſſeſ.l.j. & l.quiſquis. C. de donatio.
& l. clauibus.ff.de cõtrahen.emptio.& plenè Panor.
6 in cap.ſecundo. de conſuetu. † Attamen tales clauſu-
læ dominium, & poſſeſsionem in allodiis transferen
tes ad emptorem, vel donatarium, nihil operantur
in feudo vel emphyteuſi ſine domino alienatis. l. fin.
C.de iure emphyteu. vbi ſoli domino pertinet nouũ
vaſallum vel emphyteotam inueſtire, & eum poſſeſ-
ſorem & dominum vtilem facere, niſi fortè in præiu-
dicium venditoris, qui hoc attentando ſine domino
rem commiſit, ſed in emptorem ante domini inueſti-
turam nihil tranſit, & ita expreſsè decidit Guido pa-
7 pæ, quæſtio cxij.incip.in dicta. Adeò † ꝙ ſi cõcurre-
rent duo, quorum cuilibet feudum fuit venditum, aut
emphyteuſis, ſi dominus ſecundum emptorẽ inueſtie
rit, ille dominio & poſſeſsione potior erit primo,
cui fortè per venditorem fuerat priùs tradita poſſeſ-
ſio ſine domino, ſecundum Bal.in cap.vni.§.ſi facta.
ſi de feudo fuerit controuer.& clarius Salice.in l. fin.
C.de iure emphyteu.& Pet. Iaco.de actio.in rem pro
re emphy. quæ cecidit in commiſ.verſic.item colligi-
tur hic lo.j.Guido papæ, quæſtio.xlvj.& dicta quæſt.
cxij.& Bartho.Cepolla.in tracta.de cautelis aduoca.
cautela incipiente, Si dominus inueſtiuit aliquem de
feudo,&c.quod eſt notandũ pro intellectu l.quoties.
de rei vendicatione. & quæ not. Panor. in dicto cap.
ſecũdo, de conſuetu. Vnde ibi eſſet conſuetudo retra-
ctus, ſicut eſt in Francia & præſenti ducatu Aquita-
niæ, tempus datum parenti proximiori ad pretium
emptori offerendum, & rem venditam retrahendum
nõ currit à tempore factæ venditionis, ſed laudatio-
nis & inueſtituræ à domino directo obtentæ, cùm an
tè non dicatur perfecta venditio, quia venditor nihil
poteſt ſine domino, vt dicta l.fina. C. de iure emphy-
8 teo. Et ita conſuetum eſt ſeruari Pariſiis. Et † ſic non
mirum, ſi in eccleſia non tranſeat ante inueſtituram,
nec operatur in his rebus priuilegium eccleſiæ, vt ta-
les res ipſo iure in eam transferantur, per l.fina. C.de
ſacroſanct.eccle. quæ locum habet vbi venditor vel
donans habebat plenam rei diſpoſitionem, vt quia
erant res allodiales à dominio alterius non dependẽ-
tes: ſed res feudales & emphyteuticæ dependẽt à do-
minio alterius, ſine cuius conſenſu nihil transferri po
teſt, maximè in eccleſiam, quæ prohibita eſt tenere
talia bona, quæ in eam transferri nõ poſſunt quoquo
modo. Et ratio eſt, ne dominus grauetur & fraude-
tur in iure ſuo. Nam cùm res immobiles ſemel acqui-
ſitas non poſsit eccleſia alienare, nec conditionem
ſuam facere deteriorẽ, ipſe dominus laudimia ac ca-
pita, & cætera iura in mutatione emphyteutæ debita
perderet, nec res faciliter caderet in commiſſum, nec
vnquam reuerteretur ad dominum, cuius conditio
in conueniendo eccleſiam efficeretur deterior. Cùm
eccleſis difficiliter conueniatur, & magis difficiliter
deueria ſoluit, & nunquam moritur, vt dicto capitu.

9 ſi gratioſè.† Similiter priuaretur dominus aliis pluſi-
bus,quæ quilibet ſubditus conferre domino tenetur,
ſecundum diuerſas terrarum conſuetudines putà,pro
exercitu,cùm dominus vocatur per regem aut impe-
ratorem ad bellum: vel quando rex, aut imperator
tranſit per illum locum,quo caſu nemo quantumcun
que priuilegiatus,excuſatur. vt dicta l.neminem.de ſa
croſanctis eccleſ.vt ſæpe dixi. Aut pro filia domini
maritanda, vel pro ſe aut filio milite,aut doctore fa-
ciendo,aut pro emendo aliquam terram,propter quā
dominus fortior,& ditior erit ad defendendum ſub-
ditos.vt plenè & ſingulariter conſuluit Oldrad.con-
ſilio ciiij.incipiente, Circa propoſitam quæſtionem.
10 vbi concludit †ſubditos cogi poſſe ad ſuccurrendum
domino ſuo in noua acquiſitione alicuius terræ ipſis
præſertim contiguæ. Ad quod tenentur etiam de iu-
re,vt ibi, & plenè Guido Papæ, quæſtione quinqua-
geſimaſeptima. Vel redimendo dominum ab hoſti-
bus captum,quæ iura multoties domino ex conſuetu
dine immemoriali debentur,vel ea pacto, aut forma
antiquæ Inueſtituræ, cùm aliâs ei non debeantur de
iure,quia ſcriptum eſt,Honorem domini non debere
moleſtiam eſſe, nec onera ſubditorum.l. penultima.
& l.finali.C.de ſtatuis & imaginibus. licet Roffredus
doctor antiquus in ſuis (primus) dixerit libellis, talia
iura eſſe dominis debita per ſubditos:quem ſequi vi-
detur Specul.titul.de feudis. §.primo.colum. antepe-
nultima.verſiculo,& not.quòd vaſalli comitum. Sed
nihil eſt, niſi vt ſuprà dixi. De quo alleg. quæſtio.l.
vij.& Alexander in ſecunda parte,conſilio trigeſimo
quinto.incipiente, Viſo themate. vbi concludit neceſ
ſariam fore in his conſuetudinem immemorialem,
ſecundum Bartolum in l.cùm neque originales.C.de
incolis.libro decimo.Et licet debeantur communiter
hæc iura ſoli domino,qui altam iuſtitiā habet in ſub-
ditos, qui domiciliū in ſua terra fouent: quia hæc tal
lia eſt merè perſonalis, ſecundum Bartolum in l.pri-
ma.C.de mulie.& in quo loco munera ſexui cōgruē-
tia ſubire tenentur.libro decimo. Tamen interdum
debentur domino directo. licet non iuſtitiario iure
conſtituti,& conuentionis. Quo caſu tallia impone-
retur pro valore rei emphyteuticariæ tantùm, & do-
mino iuſtitiario deberetur pro reſiduo bonorum, &
vna non tollit aliam,ſecundum Maſuerum titulo de
talliis.§.item dominus altę iuſtitiæ.vbi docet modum
cotizandi ſubditos pro huiuſmodi tallia. Ad quam
cùm ſit perſonalis,non tenentur eccleſiaſtici, ſecun-
11 dum eum ibi. † Poſſet etiam dominus pro faciendo
guerram in defectu bonorum ſuorum, & in ſubſidiū
cogere ſubditos ad ſibi mutuandum pecuniam,quam
tenetur eis poſtea reſtituere,ſecundum Cynum in di
cta l.neminem.de quo Guido Papæ.quæſtio.cccclj.
in fine. [An clerici cogi poſſint,dicitur infrà in
quinto articulo, dum loquimur de multiplici ſpecie
agricolarum,vbi ſuper hoc inſeritur bulla papæ Bo-
nifacij octaui quo ad clerum regni Franciæ.]

Sed quia talia mutua tardè,& interdum nullo mo-
do reſtituebantur,& aliquando non neceſſitate, imò
ſola exactorum libidine extorquebantur à ſubditis,
prohibuit beatus Ludouicus Francorum rex à cæte-
ro talia mutua exigi,quæ quaſi quoddam domanium
cenſebantur in conſuetudinem deducta. Plus decla-
rando, quòd nolebat gabellas, & impoſitiones pro
neceſſitate fortè ad tempus indictas, amplius durare,
nec in domanio incorporari, Anno domini Milleſi-
mo ducenteſimo vigeſimoquarto. [Hæc ordinatio
hodie ſituata eſt, per dominum Auffrerij in ordine
ſcata in titulo de talliis & exactionibus.] Et Deus
ſcit,ſi prælati eccleſiæ, & eccleſiaſtici viri, præſertim
maiores libenter domino contribuerent neceſſitate
ingruente,vel pro bis faciliùs conueniri poſſent. Sed
peius eſt, quia non tenetentur & præſertim ſecun-
dum illos qui tenent, quòd etiam res de antiqua con-
tributione in viros eccleſiaſticos deuentæ & tranſla-
tæ, ſunt eoipſo exemptæ,quandiu in eorum manibus
durabunt, vt tenet Guido papæ,quæſtione trecenteſ-
ſima octogeſimatertia.& Canoniſtę in capitulo,non
minus.& capitulo, aduerſus. [Qualiter hic intelli-
gitur in regno Franciæ, habetur clarè in dicta bul-
la papæ Bonifacij octaui, ſuprà allegata.] de immu-
nitate eccle.pro quibus facit capitulum primum, de
12 iure patronatus.libro ſexto.† Vbi ius patronatus de
laico,qui tres menſes habebat ad præſentandum trāſ-
latum in virum eccleſiaſticum alteratur, & ſumit na-
turam iuris patronatus eccleſiaſtici. Ita quòd ſex
menſes habet ad præſentandum,ideo in eccleſias feu
da,& emphyteoſes tranſire non poſſunt,ne dominus
ſuis priuetur iuribus,vel diutius elongetur ab eis. Et
licet eccleſia quo ad emphyteoſim non reperiatur ex-
preſsè prohibita,tamen ſatis eis obſtat generalis pro-
hibitio, viſo quòd curiales & milites prohibiti ſunt.
l. curialis. & l.milites. & l. ne cui liceat. C. locati.
13 † Quibus militibus eccleſia comparatur. ſecundum
gloſſam & omnes in l.miles.ff.de re iudicata.& ita in
caſu noſtro tenet gloſſa, quam omnes ſequuntur in
dicta l.finali.C.de iure emphyteutic. & in dicto capi.
potuit.de locat. & ita fuit generalis conſuetudo ſem-
per hunc paſſum interpretata. Ideo immutanda non
ſunt, quæ certam interpretationem ſemper habue-
rūt.l.minimè.& l.ſi de interpretatione.ff. de legibus.

Et inde eſt, quòd conſueuerunt domini in eorum
conceſſionibus paciſcendo exprimere,quòd emphy-
teuſis in milites non transferatur, neque eccleſias
vel aliam priuilegiatam perſonam. Quæ quidem
pacta velut naturalia illius contractus vbique ſer-
uantur, ex quibus plus dependet forma & effectus
emphyteuſis, quàm aliunde, vt dicta l.prima.C.de
iure emphyteutico. cùm ſint conformia iuri com-
muni, & diſpoſitioni dictæ l.finalis. quæ generali-
ter prohibet tranſlationem rei emphyteuticæ in om-
nem perſonam talem,per quam conditio domini fie
ret deterior. capitulo ſecundo, de alienatione iudicij
mutandi cauſa fact.ſecundum Bartolum in l.prima.
ff.illo eodem titulo.& in l.vnica.C.de bis qui poten-
tior.nomine.textus & gloſſa in l.ſecunda.ff.qui ſatiſ-
dare cogantur.Adeò quòd Cynus & Baldus in l.qui
ſtipendia. C. de procuratoribus. dicunt quòd fraus
præſumitur eo ipſo, quòd facta fuit ceſſio clerico
14 vel potentiori, per quem forus mutetur. † Præter-
eà bonum eſt argumentum de feudo ad emphyteu-
ſim propter identitatem rationis, ſcilicet præiudi-
cij domini,ſed ea ratione in feudo, quoquomodo ſuc
cedere reperitur eccleſia expreſsè prohibita, vt di-
xi in tertia deciſione: ergo & in emphyteuſi propter
identitatem rationis, prout omnes arguunt de vno
ad alium,in dictis l.finali.& dicto capit.potuit. Quo-
niam ſi emphyteuſis veniret ad manum mortuam,
ſecundum vulgare Franciæ, dominus fraudaretur
iure ſuo, & iura ſibi debita perderet, quod fieri non
debet. Et ita ſeruatur in præſenti regno, ſecundum
Specul.titulo,de locat.§.nunc aliqua.verſicul. ca vj.
& Maſuerus titul.de locat.& iure emphyteut.§. item
ſi res quæ data fuit.& titul.de præſcript.§. item ſi ec-
cleſia.titu.legati &c.quia tales venire non poſſunt in
manus

manus mortuas, qualca ſunt eccleſiæ & cæteri priui-
legiati, quæ verius dicuntur manus mortificantes
15 rem, quàm mortuæ, prout Galli dicũt. †Nam ſtante
emphyteuſi in manu emphyteutæ poteſt (vt dixi) ad
dominum reuerti & liberè: quoniam facta cõſolida-
tione vtilis dominij cũ directo, vel propter deuerta
non facta domino, vel quia dominus rem venditam
alteri, aut vendendã retinuit pro ſimili pretio, prout
facere poteſt iure domini, talis conſolidatio tãtę ſem-
per ſuit virtutis & effectus, quòd fit ipſo iure & libe-
rè. Adeo quòd ſi per emphyteutam fuiſſent tali rei
onera impoſita, putà ius hypothecæ, vel quæcunque
alia ſeruitus realis aut perſonalis, per conſolidatio-
nem eoipſo eſt extincta in eum modum qualitatem
& libertatẽ redacta, in quibus erat & tẽpore quo da-
ta fuerat in emphyteuſim & conceſſa. Ita quòd ſi ſtan
te illa re penes emphyteutam facta fuerat contribu-
taria, allibrata, & talliabilis, & realiter pluribus tem-
poribus pro ea tallias, & cætera onera publica em-
16 phyteuta ſoluerit. Certè † dominus ad quem reuerſa
eſt per conſolidationem, nullatenus tenebitur ad
contributionem, per textum in l. lex vectigali fun-
do.ff.de pign. vbi rea redacta eſt in qualitatem allo-
dij, & de cenſuali conuerſa in allodium, ſicut priua
fuerat ante omnem infeudationẽ. Ad quod facit text.
optimus in l.voluntate.in fin.ibi, Sed in priſtinã cau-
ſam res redit reſoluta conceſſione, &c. Ac ſi nulla
fuiſſet, ſecundum glo. ibi.ff. quibus modis pignus vel
hypothe.ſoluitur: ſecùs eſſet, ſi ad dominum reuerte-
retur non iure dominij, ſed quia fortè dominus vtile
dominium ab emphyteuta emit, vel in ſolutum acce-
pit: quia tunc eſſet loco emphyteutæ ſecundum Gui-
do. Papæ, quæ. ccclxxxiiij. Quæ optimè faciunt ad
☞intellectum ordinationis regiæ [Hæc ordinatio ho-
die poſita eſt per dominum Auffretij in tit.de talliis,
& ea act.l.ordine tertia.] Philippi pulchri huius nomi-
nis quarti Biturisfactæ, die veneris ante cineres, an-
no domini M. ccciiij.cap. xx. vbi ſic dicitur, Item
quòd in feudis, quæ teneri conſueuerunt à nobilibus,
vel religioſis, burgenſibus vel aliis, licet aliquo modo
vel iure deuoluta ſint ad dominos, à quibus tenebañ-
tur in emphyteuſim, pro quibus feudis poſſeſſores
contribuere conſueuerãt, domini poſsidentes ea, aut
quicunque alij in realibus cõtribuere compellantur,
prout hactenus extitit contribui conſuetum per eorũ
veteres poſſeſſores. Hæc ibi. Quia hoc intelligitur ſi
dominus nõ vt dominus, nec iure dominij feuda illa
acquiſiuerit emendo, vel in ſolutũ recipiendo pro ar-
reragiis, vel alio debito, aut quia emphyteuta rem ei
donauit. Sed ſi iure dominij ad eum ipſo facto reuer-
ſa, id eſt, eo modo, quo alius, quàm dominus eam ha-
bere non potuiſſet, per talem conſolidationẽ extin-
guuntur omnia onera poſt infeudationem impoſita,
per text. in dicta l. lex vectigali. ff. de pign. & ita for-
maliter decidit idem Guido papæ. quæſt. ccccclxxv.
☞dicens ita deciſum fuiſſe per arreſtum. [De quo vi-
de per Pet.de Ancha.in cap.acceſſorium de regu.iur.
lib.vj.& dixi ſuprà in ſecunda deci. circa principiũ.]
Nec hoc caſu locum habebit ordinatio, præſertim in
hoc reſſortu, ſeu intra limites huius parlamenti, vbi
iure cõmuni cauſæ deciduntur, ſecundum parlamen-
ti inſtitutionem, aliter & aliàs maximum fieret do-
minis præiudicium in iure eis cõpetenti, per dictam l.
lex vectigali. de qua confiſi res infeudarunt, aliâs for-
tè non facturi quibus per principem in dictis eorum
iuribus, præſertim de iure cõmuni cõpetẽtibus præ-
iudicari non potuit, ſecundum Bald. ſingulariter in
authẽ. omnes peregrini. verſi. vlteriùs nota, quòd lex
imperialis. C. communia de ſucceſ. quod eſt nota. Ex
poſt fuit humanius conſultũ nobilibus per Carolum
17 ſextum, anno domini M.cccviij. qui † ordinauit no-
biles ad contributionẽ talliarum non teneri pro bo-
nis etiã immobilibus quoquomodo acquiſitis, quan-
diu illa in ſuis tenebunt manibus, imò cenſeri debẽt
nobilia & ſic exempta quouiſmodo eis obuenerint.
☞[Hæc ordinatio hodie poſita eſt duodecima allega-
to titu.de talliis, per domi. Auffretij] Ad præmiſſa
facit quod decidunt Gulielmus de Cugn.& Ange. in
l. ſed & ſi hac. §. proſtituta. ff. de in ius vocan. vbi plus
dicunt, quòd ſi dominus rem ſuam in emphyteuſim
alicui dederit, cũ hoc quòd anno quolibet ex ea dare
teneatur Titio certũ bladum, aut vinum vel aliud: &
poſtea res illa reuertatur ad dominũ, non erit obliga-
tus ad illud onus, per textum in l. Titia. ff. de annu. le-
ga.& l. Stichus. §. Titia. ff. de alimen. lega. facit l. fina.
ff. de contrahen. empti. niſi dominus rem ſuam dans
cõditionem adiecerit aliquam, per quam velit in re
illa ſua aliquid euitari. Quia tunc ſi res illa ad domi-
nũ dantem reuertatur, certè reuertetur cum eadem
qualitate & conditione, per textum nota. in dicto §.
proſtituta. verſi. at ſi venditor. & in l. j. ff. ſi mancipiũ
ita venierit, ne proſtituatur. Et idem vbi dominus
concedens rem ſuam ei onus adiecerit cum rei obli-
gatione, ſcilicet eam pro illo onere obligando: quo-
niam tunc reuertetur cum eadem qualitate per gene-
ralitatem. l. ſi conuenerit. la ij. §. ſi fundus. ff. de pign.
actio.& l. debitores. C. de pign. quod eſt not.

S V M M Æ

Quintæ Deciſionis.

1 ☞ *Feuda & emphyteuſes in Gallia eccleſia relinquũtur.*
2 *Officia regia ſunt in Gallia perpetua, & pro patrimonio habentur.*
3 *Allodia quæ in eccleſiã tranſeant, ibi perpetuò manſura.*
4 *Eccleſia cogitur rem dimittere propter onera ordinaria.*
5 *Conſuetudo poteſt res omnes conditionare, & qualificare.*
6 *Annua præſtatio præſcribi nequit.*
7 *Euacuare manus tenetur eccleſia, ſi emphyteuſim non præſcripſit.*
8 *Feuda ſunt inſtar patrimoniorum, ſi in nobiles transferantur. & nume. 9.*
10 *Toloſani priuilegiati ad tenenda feuda nobilia.*
11 *Caturcenſes priuilegiati ad tenenda feuda nobilia.*
12 *Toloſani conſules dicuntur domini de capitulo.*
13 *Capitularij Toloſæ qui dicantur. & nu. 14.*
15 *Domini de capitulo Toloſæ habent merum & mixtum imperium. & nu. 16.*
17 *Seneſcallus Toloſæ concurrit in iuriſdictione cum vicario & capitulariis.*
18 *Tabelliones creati per capitularios Toloſæ habentur pro notariis in toto imperio.*
19 *Viguerius & conſules Caturcenſes ſunt coniudices in criminalibus.*
20 *Philippus rex Narbonæ ſepultus.*
21 *Toloſanorum curialium priuilegium.*
22 *Vniuerſitatibus approbatis annumeratur Toloſana.*
23 *Doctores quales hodie fiant.*
24 *Statuta leguntur doctorandis.*
25 *Doctores hodierni priuilegio non deberent gaudere.*
26 *Doctores hodie fiunt, vt maius habeant ſalarium.*
27 *Salaria magiſtratuum diurna.*

28 Doctoratum malè petens peccat.
29 Milites, qui ſiunt, vt ſint exempti, ſunt ſatui.
30 Sabinus primus in iure publicè ſcripſit.
31 Tallias an ſoluant conſules, & officiarii regii.
32 Amortizatio bonorum eccleſiæ à iure communi ortum habet.
33 Eccleſia in quibus caſibus non teneantur manum euacuare de temporalibus quæſitis. & nu. 34.
35 Franciæ regnum à ſolo Deo pendet.
36 Iuſtitia maximè viget in Gallia.
37 Stipendia officiariorum Galliæ quam ſummam conficiãt.
38 Romani tribunos plebis aduerſus conſules ſtatuerunt.
39 Iuſtitia diuiditur in ſex partes.
40 Francorum regibus ſe exteri ſponte ſubmiſerunt.
41 Succeſſio prima, eſt ſuorum hæredum.
42 Succedere poteſt in vtero exiſtens.
43 Succeſſio deferri non poteſt nondum conceptis.
44 Venditam rem proximior retrahere à minus propinquo poteſt, etiam ſi ſtatutum de patre loquatur.
45 Gradum eundem obtinentes pariter ad ſucceſſionem vocantur.
46 Ius accreſcendi quale inter ſuccedentes in capita.
47 Præmium victori promiſſum, an plures ſimul capere poſſint. & nume. 48.
49 Occidenti, vel capienti malefactorẽ, dari poteſt præmium.
50 Filius emancipatus nepotes ſuos, & reliquos omnes excludit.
51 Legitimam non habet nepos ex filio emancipato inſtituto.
52 Filius qualiter nepotes excludat. & nu. 53.
54 Repræſentationis ius habent nepotes ex priuilegio.
55 Nepotes repræſentant perſonam patris ſui etiam ciuiliter mortui.
56 Repræſentatio filii vice patris locum habet in iure patronatus, feudis. & aliis. & nu. 57. 58. 59. & 60.
61 Fideicommiſſum an nepoti reſtituatur.
62 Fideicommiſſa conditionalia non transferuntur, ſi hæres ante conditionem decedat.
63 Conditio facit vltimas voluntates debiliores.
64 Repræſentationis ius ſolùm extenditur ad pronepotes.
65 Nepotes ex filio præmortuo cum patruis ſuccedunt in ſtirpes. & nume. 66.
67 Ius accreſcendi quid operetur in ſuccedentibus per ſtirpes.
68 Ius accreſcendi ſolùm operatur inter omnino pares verè, vel repræſentatiuè.
69 Nepotes vel pronepotes ſoli an in ſtirpes vel capita ſuccedant.
70 Aſcendentes qualiter deſcendentibus ſuccedant.
71 Ordine turbato ſuccedit filio pater.
72 Conſuetudo vt aſcendentes deſcendentibus non ſuccedant.
73 Filio mortuo ſi ſuccedant ambo parentes, vſusfructus patris non extinguitur.
74 Filio mortuo ſuccedunt paterni in paternis, & materni in maternis.
75 Ius accreſcendi quid operetur quando aſcendentes ſuccedunt deſcendentibus.
76 Collaterales cum aſcendentibus quomodo ſuccedant. & numero 77.
78 Fratrum priuilegium cum aſcendentibus ſuccedentium nõ extenditur ad eorum filios.
79 Vſusfructus quando non acquirantur patri.
80 Parentes ad ſecunda vota tranſeuntes an perdant ſucceſſionem liberorum priorum.
81 Mater ſecundò nubens prioribus liberis ſuccedere poteſt.
82 Vidua tutrix non petito alio tutore nubens, perdit filiorũ ſucceſſionem & tutelam.
83 Mater ſecundò nubens quo ad ſolum vſumfructum vni ex liberis poteſt ſuccedere. & nu. 84.
85 Mater etiam quo ad proprietatẽ ſuccedit defunctis omnibus liberis primi matrimonii. & nu. 86.
87 Mulier ad ſecunda vota tranſiens quid perdat.
88 Patris ad ſecunda vota tranſeuntis eſt idem ius quod de matre & de aliis aſcendentibus. & nu. 89.
90 Mater ſecũdò nubẽs, quã pœnam incurrat iure canonico.
91 Mater ſecundò nubẽs, an à prioribus liberis inſtitui poſſit.
92 Aſcendentes deſcendentibus non ſuccedunt in feudis.
93 Hæres ſemper intelligitur de deſcendentibus
94 Aſcendentes deſcendentibus quando ſuccedant in feudis.
95 Collaterales ſuccedunt vſque ad decimum gradum.
96 Conſuetudo collateralium ſucceſſionem mutat.
97 Fratres primi inter collaterales.
98 Pauli Æmilii triumphus.
99 Marcus Fabius triumphum recuſauit ob mortẽ fratris.
100 Repudiare & mortuum eſſe paria ſunt.
101 Repræſentatio & ius accreſcendi etiam locum habent in collateralibus.
102 Repræſentatio locum non habet in ſucceſſione collateralium vltra filios fratrum.
103 Paternorum bonorum ſucceſſio conſanguineis, & maternorum vterinis debetur.
104 Naturales quomodo ſuccedant.
105 Baſtardi ſunt in triplici differentia.
106 Concubina quid.
107 Concubina teſtimonium ferre non poteſt pro Amaſio.
108 Naturales filii qui dicantur. & nu. 109.
110 Naturalium filiorum duæ differentiæ.
111 Fornicarius coitus multipliciter lege damnatus.
112 Concubinas plures habere non licet.
113 Concubinatus quicunque hodie damnatur.
114 Naturalium ſucceſſio ex teſtamento.
115 Donandi cauſa ſtante nulla, donatio erit nulla.
116 Naturales non poſſunt iure vltra vnciam ſuccedere.
117 Teſtamento etiã minus ſolenni poteſt baſtardis relinqui.
118 Filios non extare, aut ſuccedere non poſſe, paria ſunt.
119 Baſtardi an poſſint ſubſtitui. & nu. 120.
121 Matri ſuccedunt baſtardi.
122 Spurii nullo modo ſuccedunt.
123 Coniunctorum appellatione non veniunt ſpurii.
124 Spurio alimenta poſſunt relinqui.
125 Pater pro anima ſpurii mortui poteſt in vita & morte donare.
126 Spuriæ filiæ pro dote poteſt relinqui.
127 Religionis prætextu ſpuriis donatur.
128 Spurius ſubſtitui non poteſt.
129 Spurius etiam ex contractu nihil à patre poteſt capere.
130 Spurius reliquis omnibus, excepto patre, poteſt ſuccedere.
131 Spurii filius ab auo capere poteſt.
132 Spurio relinqui poteſt in caſu.
133 Spurius patri nihil etiam relinquere poteſt.
134 Naturalium ſucceſſio ab inteſtato.
135 Baſtardi an matri ſuccedant. & nu. 136.
137 Naturales an patri ab inteſtato ſuccedant.
138 Agnati medio vxoris conſequuntur quod per ſe nõ poſſent.
139 Naturales ex ancilla quomodo ſuccedant.
140 Matrimonium eſt etiam inter ſeruos iure canonico.
141 Aſcendentes quomodo naturalibus deſcendentibus ſuccedãt. & nu. 142. & 143.
144 Baſtardi qualiter ſibi inuicem ſuccedant.
145 Statuta de legitimis loquentia, habent locum in naturalibus, in caſibus.
146 Concubinatus hodie reprobatur.
147 Baſtardi in Gallia non ſuccedunt.
148 Baſtardi collateralibus etiã non ſuccedunt, niſi legitimati. & nu. 149.
150 Baſtardi de ſuis bonis in Gallia liberè diſponunt.

151 *Baſtardis in Gallia parentes non ſuccedunt, nec econtra.*
152 *Baſtardi à cæleſti hæreditate non excluduntur, per baptiſmum legitimati.*
153 *Proximior rem venditam retrahere potens, non intelligitur baſtardus, & numero 154.*
155 *Vxor baſtardo ſuccedit, & econtrà.*
156 *Concubina an poſſit amaſius inter viuos donare, vel in teſtamento relinquere.*
157 *Concubina inſtitui non poteſt in præiudicium fratris.*
158 *Turpis perſona quæ dicatur. & nu. 159.*
160 *Concubina ab inteſtato non ſuccedit, etiã mortuo ſine parentela.*
161 *Miles nihil dare poteſt concubinæ.*
162 *Caij Vileſij & concubinæ eius hiſtoria.*
163 *Concubinæ ex iuſta cauſa donans miles, nõ valet, niſi cauſæ veritas probetur.*
164 *Legitimi tantùm quomodo ſuccedant.*
165 *Adoptio fit duobus modis.*
166 *Arrogatio quid.*
167 *Conſuetudo non extendenda.*
168 *Arrogatus omnia acquirit arrogatori pleno iure.*
169 *Arrogati filij transeunt in partes arrogatoris.*
170 *Submittens ſe alicui principi, ſubmittit etiam terram & vaſallos.*
171 *Arrogationem quando facilè concedat princeps.*
172 *Impubes an arrogari poſſit.*
173 *Arrogatio an extinguat ſubſtitutionem.*
174 *Adoptio quid.*
175 *Patris erga filium ſemper eſt bona præſumptio.*
176 *Adoptiui non transeunt in poteſtatem adoptantis.*
177 *Pater an filium adoptiuum alere teneatur.*
178 *Adoptiuus filiam non excludit.*
179 *Adoptiui non ſuccedunt.*
180 *Adoptiuus pater an poſſit in ius vocari.*
181 *Mater non poteſt à filio in ius vocari ſine venia.*
182 *Adoptionis definitio.*
183 *Adoptare non poteſt mulier.*
184 *Adoptiuorum ex teſtamento ſucceſſio.*
185 *Adoptiuorum ſucceſſio ab inteſtato. & nu. 186.*
187 *Adoptio in fraudem facta non valet.*
188 *Carolus rex Galliæ adoptare non potuit regem Angliæ.*
189 *Differentia inter legitimos & naturales, ac legitimos tantùm in ſuccedendo.*
190 *Aſcendentes adoptiui quomodo ſuccedant deſcendentibus.*
191 *Arrogatione qualiter extinguatur pupillaris ſubſtitutio.*
192 *Adoptiui qualiter inter ſe, & cum naturalibus ſuccedãt collateraliter. & nu. 193. & 194.*
195 *Repræſentationis ius locum etiam habet inter adoptiuos.*
196 *Adoptiui in Gallia non ſuccedunt.*
197 *Filiatio ſolo conſenſu non poteſt contrahi.*
198 *Retractus an locum habeat inter adoptiuos.*
199 *Spiritualium filiorum ius. & nu. 200. & 101.*
202 *Cognatio ſpiritualis ex baptiſmo, & confirmatione ſolùm oritur.*
103 *Baptizanti & leuanti debet baptizatus reuerentiam.*
204 *Cognatio ſpiritualis maior eſt quàm vinculũ adoptionis.*
205 *Patrinus an poſſit eſſe teſtis pro filiolo, & econtrà.*
206 *Cognatio ſpiritualis impedit, & dirimit matrimonium.*
207 *Fredegundæ reginæ hiſtoria.*
208 *Matrimonium poſt cognationem ſpiritualem cõtractum diſſoluitur, ſecus ſi ante. & nu. 109.*
210 *Spiritualis hæreditas non tranſit ad filios.*
211 *Adminiſtratores eccleſiæ ſuos hæredes habent in Gallia.*
212 *Affinitas quid.*
213 *Affines ex teſtamento ſuccedunt.*
214 *Donatio non valet inter coniuges.*
215 *Statutum quòd vir nihil in teſtamento dare poſſit vxori, valet.*
216 *Statutum quòd mulier teſtari non poſſit, nec cauſa mortis donare, valet.*
217 *Affines qualiter ab inteſtato ſuccedant.*
218 *Sponſus non ſuccedit ſponſæ.*
219 *Vxor ſuccedit marito inteſtato, deficiẽtibus cõſanguineis.*
220 *Coniuges qualiter ſibi ab inteſtato ſuccedant.*
221 *Toloſæ & Caturci vir ſuccedit vxori in dote, & vxor viro in agentiamento.*
211 *Donator præſumitur præmortuus vt valeat donatio.*
113 *Domiciliũ cuius attenditur in ſtatuto de lucrando dotem.*
224 *Vxor ſuccedit viro, & econtrà in medietate mobilium, & etiam acquiſitorum immobilium in Gallia. & nu. 225.*
226 *Societas indiuidua eſt matrimonium.*
227 *Societas omnium bonorum inter coniuges.*
228 *Quæſtus qui propriè dicantur.*
229 *Quæſtus appellatione non continetur hæreditas cuipiam obueniens.*
230 *Communio bonorum inter coniuges ex conſuetudine locũ habet.*
131 *Vxor non ſuccedit viro niſi ex conſuetudine.*
232 *Vxor etiam in domum mariti non tranſducta, ſuccedit.*
133 *Caturcenſis vniuerſitas, à quo fundata.*
234 *Coniuges in ſibi inuicem ſuccedẽdo præferuntur collegijs.*
235 *Collegium ſuccedit artifici mechanico, prius quàm fiſcus.*
136 *Vxor præfertur baſtardis in ſuccedendo.*
237 *Succeſſio inter coniuges, eſt de iure prætorio.*
238 *Coniuges quando ſibi inuicem non ſuccedant.*
239 *Ius ſibi dicens perdit lucrum.*
240 *Vxor locuples quando non ſuccedat viro.*
241 *Vxor inops in quarta parte ſuccedit. & nu. 242.*
243 *Dotem congruam intelligunt iura de dote loquentia.*
244 *Vidua etiam dicitur, quæ virum habet inutilem.*
145 *Vidua retinet mariti priuilegia.*
246 *Regij domeſtici verecundè puniendi.*
247 *Diues vel pauper quando quis dicatur. & nu. 248.*
149 *Vxor pauper marito locupleti quando in quarta ſuccedat.*
250 *Vxor ſuperſtes cum liberis, in quo ſuccedat.*
151 *Maritus inops ſuccedit inſtar vxoris inopis.*
152 *Amaſia non poteſt inſtitui in præiudicium fratris.*
253 *Collegium mechanicæ artis quando ſuccedat.*
154 *Magiſtratus ſuis ſuccedit officialibus.*
155 *Ambana lex, rex Galliæ vacantia omnia occupat.*
156 *Filijs apud hoſpitalia expoſitis ſuccedunt ipſa hoſpitalia, non fiſcus.*
257 *Fiſcus excluditur à ſucceſſione peregrinorum & pauperũ.*
258 *Furioſo ſuccedit extraneus. & nu. 259.*
260 *Captiuis non ſuccedunt conſanguinei, ſed redemptores.*
261 *Capti in bello hodie non fiunt ſerui. & nu. 162.*
163 *Captiuorum redemptio multa habet ſingularia.*
264 *Sacra res pro captiuis redimendis, & profanæ vẽdi poſſunt. & nu. 165.*
165 *Captiuus rẽ poteſt nõ dominus alienare pro ipſius redẽptiõe.*
267 *Inuitus quis poteſt redimi.*
168 *Minor contrahit ſe liberando à captiuitate.*
169 *Canones præferuntur legibus in concernentibus animæ periculum.*
270 *Fiſcus qualiter ſuccedat in bonis vacantibus.*
171 *Clericorũ vacantia nõ fiſco Cæſaris, ſed eccleſiæ pertinent.*
171 *Eccleſia clericatum allegans, tenetur illũ clarè probare.*
273 *Fiſcus non ſuccedit in regnis.*
274 *Fiſcus non dicitur hæres proſcriptorum. & nu. 275.*
276 *Authentica, bona dãnatorum, an locũ habeat in bannitis.*
177 *Fiſcus in confiſcationibus reorum dicitur potius ſuccedere bonis, quàm perſonæ, ſecus in inteſtatis.*
278 *Vxoris bona non veniunt in confiſcatione.*

M v Bannitis

279 *Banniti poſt bannum contrahere, & bona acquirere poſſunt.*
280 *Ius patronatus venit in confiſcatione.*
281 *Conditionalia iura, vt ſubſtitutiones non veniunt in confiſcatione.*
282 *Ius adeundi hareditatem non venit in confiſcatione.*
283 *Ius dicendi teſtamentum nullum nõ venit in cõfiſcatione.*
284 *Fiſco addicuntur bona, quæ quis habebat tempore confiſcationis.*
285 *Legitima filiorum condemnati, confiſcatur. & nu.286.*
287 *Epiſcopus malè ablatorum eſt diſtributor.*
288 *Fiſcus ſuccedens confiſcationi, non dicitur ſuccedere perſona.*
289 *Fiſcus tenetur creditoribus confiſcati.*
290 *Pompeij debita ſolui iuſſit Cæſar.*
291 *Ciuitates non ſuccedunt in bonis vacantibus.*
292 *Ciuitates habentes altam iuriſdictionem ſuccedunt in bonis vacantibus.*
293 *Barones hodie merum vſurpant imperium.*
294 *Eccleſia nulla fiſcum habet, excepta Romana.*
295 *Feuda confiſcata debet rex alijs infeudare.*
296 *Feudales domini non poſſunt vti iure prælationis.*
297 *Vaſalli ſunt in bello alijs fideliores.*
298 *Feuda ſibi poteſt rex duobus modis applicare.*
299 *Feudum ab alio domino pẽdẽs, nẽ poteſt rex ſibi retinere.*
300 *Aquitaniæ feuda non confiſcantur, niſi læſa maieſtate.*
301 *Peculia caſtrenſia olim non veniebant in confiſcatione.*
302 *Fiſcus ſuccedens ab alijs hæredibus differt. & nume.303.*
304 *Fiſcus & priuatus differunt in contractu inter viuos.*
305 *Vacantium bonorum multiplex differentia. & num.306.*
307 *Venari an liceat in aliena garena.*
308 *Columbos an liceat venari.*
309 *Columbarum priuilegia.*
310 *Sanguinis columbini medicina.*
311 *Columbæ proprietates adaptata donis ſancti ſpiritus.*
312 *Venatores regis nõ poſſunt in foreſtis baronum venari.*
313 *Venationes poſſunt habere prælati.*
314 *Venatio quæ prohibita.*
315 *Animalia omnia agreſtia licet occidere.*
316 *Lupus rapax beſtia & cruoris appetens.*
317 *Aper vnde dicatur.*
318 *Caſtrata animalia plus manſueſcunt.*
319 *Aper contra lupos dimicat.*
320 *Vrſi natura.*
321 *Salarium de publico conſtitui poteſt capientibus lupos, vulpes, & alias feras.*
322 *Venatio fit potius cauſa recreationis.*
323 *Nobilitatis Gallica conſuetudo venandi.*
324 *Pariſius à Paride dicta.*
325 *Ceruus miraculoſus.*
326 *Emporium in campo lendito.*
327 *Dionyſij eccleſia à Chriſto conſecrata. & nu.328.*
329 *Dagobertus à tartaris ereptus.*
330 *Dagobertus quare damnatus & ſaluatus.*
331 *Dagoberti regis venatio.*
332 *Cerui quare ſcuto regio apponi ſolebant.*
333 *Cerui venatio bonum omen ſemper fuit Galliæ regibus.*
334 *Cerui natura.*
335 *Agricolæ naturaliter appetunt prædam.*
336 *Barones an poſſint ſubditis venationem prohibere.*
337 *Nobilibus prohiberi non poteſt venatio.*
338 *Agricolis prohiberi poteſt venatio, ne diuertantur.*
339 *Publica vtilitas in agricultura.*
340 *Tyranni ſunt, qui agricolas impediunt & diripiunt.*
341 *Indi agricolas etiam belli tempore nunquam impediunt.*
342 *Agricolis pepercit Nabuchodonoſor.*
343 *Agricolarum inſtrumenta & beſtiæ in pignus capi non debent.*
344 *Priuilegio agricolarum renuntiari non poteſt.*
345 *Ruſtici ad nulla obſequia diuertendi.*
346 *Ruſtici vrbes frequentare naturaliter cupiunt.*
347 *Ruſtici non poſſunt ſtatuto cogi ad vendendũ in certo loco.*
348 *Agricolæ pecuniam tangere non debent.*
349 *Agricolæ ad mercandum naturaliter inclinati.*
350 *Cain pondera & menſuras inuenit.*
351 *Agricolæ canes & aues ad venandum habere nõ poſſunt.*
352 *Falco à ruſtico malè nutritus, eum facit reum.*
353 *Venari poſt prohibitionem non licet, etiam vt domino detur venatio.*
354 *Aprum interficiens ruſticus fuit crucifixus.*
355 *Venari ſolis nobilibus in Gallia licet, niſi in caſibus.*
356 *Agriculturæ laudes.*
357 *Saturnus agriculturæ & ſtercorandi inuentor.*
358 *Noe primus laborator.*
359 *Feræ & piſces ſunt primi occupantis.*
360 *Vacantia bona in triplici differentia.*
361 *Rem ſuam quiſque poteſt vacantem relinquere.*
362 *Allodialis res immobilis pro derelicto habita quis ſuccedat.*
363 *Præſcriptione immobilium quæritur vtile dominium.*
364 *Feuda an pro derelicto haberi poſſint, & quis ſuccedat. & nu.365. & 366.*
367 *Derelictum eſt quaſi genus donationis.*
368 *Vacantia in dubio bona cui cedant.*
369 *Actiones ſunt iura incorporalia.*
370 *Res errantes & in publico repertas occupant domini in Gallia. & nu.371.*
372 *Filij delinquentium poteſt quid donari.*
373 *Theſauri & res in mare lapſæ cui cedant.*
374 *Naues fractas occupant Hiſpani.*
375 *Gallorum cupiditas.*
376 *Officiarij raptores ſucceſſorem habent fiſcum.*
377 *Vacantibus bonis abſque domini voluntate quis ſuccedat. & num.378.*
379 *Vacantibus de iure fiſcus ſuccedit, tamen poſſeſſionem non capit propria authoritate.*
380 *Hæres ſuperueniens bona vt vacantia à fiſco occupata an recuperet.*
381 *Fiſcus aliena vendens vt ſua faciunt emptorem ſecurum, certis ſeruatis. & nu.382. & 383.*
384 *Lex, bene à Zenone non habet locum iure canonico.*
385 *Fiſcum ſuccedere in bonis vacantibus, quomodo intelligatur. & nu.386.*
387 *Succeſſiones ſunt de iure poſitiuo.*
388 *Mortuus ſaiſit viuum in Gallia.*
389 *Mortuus non ſaiſit viuũ in feudis ſine domini inueſtitura.*
390 *Saluangardiam impetrare non poteſt ſubditus contra dominum.*
391 *Conſuetudo quòd dominus ſuccedat pageſio, valet.*
392 *Manus mortua iura*
393 *Delphinatus à manu mortua liber.*
394 *Manus mortua impedit ruſtici teſtamentum, niſi inter liberos.*
395 *Aſcriptitij omnium colonorum deterrimi.*
396 *Aſcriptitij paganorum eſſe poſſunt Chriſtiani.*
397 *Ruſtici inuidi contra nobiles.*
398 *Saturnus agricolarum deus, & eius mores.*
399 *Inuidia ruſticis inſita contra nobilitatem.*
400 *Agricolarum Bellonacenſium inſultus contra nobiles.*
401 *Plebs ſolo inſignis viri conſpectu obmuteſcit.*
402 *Plebi nulla olim in Gallia dabatur authoritas.*
403 *Tyberius Gracchus interfectus.*
404 *Ignobilium contra nobiles temeritas vnde proceſſerit.*
405 *Ignobiles & infames ad dignitates propter penuriã perſonarum admittuntur.*

Coloni

406 *Coloni cenſiti qui dicantur.*
407 *Cenſiti in quo ab aſcripticiis differant.*
408 *Iudicium durum fiet de iniuſtè iudicantibus.*
409 *Caſtrum auferri pôt à domino colonos iniuſtè tractante.*
410 *Aſcripititius non poteſt pro domino teſtimonium ferre.*
411 *Coloni originarij qui dicantur.*
412 *Inquilini qui dicantur.*
413 *Aſcriptitij parum differunt à ſeruis.*
414 *Domini eorundem bonorum duo. & nu. 415.*
416 *Poſſeſſoria remedia cui competunt, domino, an colono. & nume. 417. & 418.*
419 *Cenſitus acquirit domino ſicut ſeruus.*
420 *Emphyteuſis non reſcinditur decepto domino vltra dimidiam iuſti pretij.*
421 *Cultum reddens eremum gaudet priuilegiis.*
422 *Domini cenſum pageſiis augentes incurrunt pœnam.*
423 *Emphyteuta bonus expelli nō poteſt, vt alius ſubrogetur.*
424 *Aſcriptitiorum conditio vnde proceſſit.*
425 *Confeſſio ſola an quem eſſe aſcriptitium probet.*
426 *Reiteratio valere facit conditionem aliàs inualidam.*
427 *Contractu an quis fieri poſſit aſcriptitius.*
428 *Scriptura in quibus plurimum operetur.*
429 *Iniuria verbalis non parit abſenti actionem. ſecus ſi ſit ſcripta.*
430 *Iterata iniuria parit actionem.*
431 *Veniale ex contemptu fit mortale.*
432 *Aſcriptitium non facit ſimplex cōſenſus ſine ſcriptura.*
433 *Aſcriptitium ſe confitentis poſſunt conſanguinei confeſſionem reuocare.*
434 *Liberorum ſtatus non læditur ex contractu parentum.*
435 *Nobilis prohibere poteſt, ne ruſticus arma ſua domini vſurpet.*
436 *Aſcriptitius quomodo quis fiat ſolo conſenſu.*
437 *Confeſſio ſtatum non mutat confitentis.*
438 *Biennalis præſtatio probat quaſi poſſeſſionem annuæ præſtationis.*
439 *Ruſticum triginta annis præſtitiſſe probandum, vt annuatim teneatur.*
440 *Potens à non potenti extorquens, præſumitur violentus.*
441 *Metus præſumitur dominorum ad ſubditos.*
442 *Titulus allegari debet, & decennalis præſtatio probari.*
443 *Titulus vitioſus omnem executionem impedit, etiam in mero poſſeſſorio.*
444 *Cenſualem eſſe rem an ſola venditoris emptori facta declaratio probet.*
445 *Recognitio ſimplex an probet rem eſſe cenſualem. & numero 446. 447. & 448.*
449 *Venditor rē cenſualē dicēs eſſe liberā, prodeſt emptori.*
450 *Recognitio ſimplex probat contra agentes, ſed non contra tertium.*
451 *Dominium non probatur per actus æquiuocos.*
452 *Probatio concludere debet per neceſſe.*
453 *Probatio dubia non releuat probantem.*
454 *Dominium non probat qui ait ſe emiſſe.*
455 *Eccleſia in probando dominium non eſt priuilegiata.*
456 *Dominium non probo, eo quod author meus eſſe dominus putabatur.*
457 *Dominij probatio quæ requirat.*
458 *Dominij probatio quando eſt facilis. & nu. 459.*
460 *Coloni ſimplices qui dicantur.*
461 *Mendicantium validorū fraus & pœna. & nu. 462.*
463 *Ruſtici vnde dicti.*
464 *Ciuitates in Gallia vocantur villæ.*
465 *Habitatores omnes an teneantur domino præſtare iuramentum, & etiam clerici.*
466 *Excubias tenentur ſubditi in caſtro facere. & nu. 467.*
468 *Excubias an agere debeant etiam nobiles & clerici.*
469 *Cordigeri non tenentur ad excubias.*
470 *Clerici tenentur ad excubias.*
471 *Neceſſitatis tempore non vtendum legibus.*
472 *Neceſſitas legem non habet.*
473 *Eccleſia contribuere tenetur quando princeps inuaditur. & nume. 474. & 475.*
476 *Coloni teſtari poſſunt.*
477 *Normani teſtari non poſſunt. & nu. 478.*
479 *Conſuetud. impeditur quis teſtari de antiquo patrimonio.*
480 *Alienigenæ in Gallia teſtari nequeunt.*
481 *Albanagij ius vnde.*
482 *Extranei in Gallia nequeunt officia aut beneficia tenere.*
483 *Hiſpaniæ regi conceſſum, quòd alienigenæ in ea nequeant beneficia obtinere.*
484 *Caturci in collegio nō recipiuntur niſi de diœceſi oriundi.*
485 *Aurelianenſes doctores Gallicè loquuntur legendo.*
486 *Angli in curiis Gallicè litigant.*
487 *Angli exordia fidei à Gallis habuerunt.*
488 *Officia ſecularia oriundis ex loco nō cōferuntur. & n. 489*
490 *Officia hodie perpetua teneri poſſunt in loco originis.*
491 *Conſiliarij Toloſæ partim eſſe debent Aquitani.*
492 *Officia quare plus debeātur originariis, quàm extraneis.*
493 *Litera naturalitatis ad quid.*
494 *Toloſa non habet locum ius albanagij.*
495 *Serui per Toloſæ ingreſſum fiunt liberi.*
496 *Toloſæ comitatus fuit regno vnitus ſeruatis priuilegiis.*
497 *Albana conſuetudo locum non habet Toloſæ.*
498 *Princeps non factum pro facto habere poteſt.*
499 *Conuentio inter regem & Toloſanos.*
500 *Narbonēſis prouincia iuris Italici, & omni tributo exēpta.*
501 *Occitanorum auxiliū inſigne regi in neceſſitate cōſtituto.*

Quinta Deciſio.

QVINTA Deciſio & vltima eſt, † q in præſenti regno Franciæ poſſunt vaſalli de ſuis feudis, & emphyteutæ de ſuis rebus emphyteuticis, teſtando, aut donando inter viuos, vel cauſa mortis etiam eccleſiis, aut monaſteriis amore Dei, vel pro anima, aut quacunq; e alia cauſa liberè diſponere, & ſe & ſua talia bona dedicare, dummodo fiat expreſſa bonorum dedicatio, cum aliàs non ſequerentur perſonam, vt ſuprà vidiſtis ex generali huius regni conſuetudine, quæ ferè citra montes viget vbique, per quam feuda omnia, & emphyteuſea ſunt ad inſtar patrimoniorum allodialium redacta, ſecundum Ioan. Fab. in authenti. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccle. & inſtitu. de legi. patro. tutel. circa finem. & Guido. Papæ, quæſtio. lix. & quæſt. cxxxiij. & Iaſ. in dicta l. de quibus. xxij. colū. cum ſequent. ff. de legibus. vbi tenet hanc conſuetudinem valere, ſecundum Bald. in cap. j. de ſucceſ. feu: & vigere hîc citra montes. Ita quòd in præſenti regno in his feudalibus locum habet legitima ſucceſſio, & etiam emphyteuticariis, ſicut in allodialibus patrimoniis, in quibus illi de recta linea in infinitum & collaterales vſque ad decimum gradum, deinde vir & vxor ſuccedunt, vt infrà videbitis. Tum quia talis ſemper fuit regni conſuetudo, vt feuda patrimonia reputentur, nec ſeruantur in Frācia conſuetudines feudorum, ſecundum Pet. Iaco. in titu. de
2 cauſis ex quibus vaſallus. x. col. vt ſæpe dixi. † Imò officia regia ſunt adeo perpetuata quòd pro patrimonio habentur in vita officiariorum, vt dixi in verbo, *duas habens filias*. Tum etiam quia feuda, & emphyteuſes concedi conſueuerunt pro ſe & ſui ordinis ſucceſſoribus:

ceſſoribus:imò ſi de ſucceſſoribus non diceretur, intelligeretur.l.ſi pactum.ff.de probationibus.niſi fieret pactum, aut particularia loci conſuetudo eſſet in contrarium. Ideo in his ſicut in allodiis teſtantur, & ſuccedunt etiam in eccleſiæ aut monaſteriorum vtilitatem: præſertim quia vbique citra mōtes ex generali conſuetudine ſeruatur, quòd quis de feudis teſtetur: quæ conſuetudo valet, ſecundum Baldum, quem ſequitur Iaſon in dicta l. de quibus.ff. de legi. niſi eſſent maiores dignitates, quæ non tranſirent in monaſterium, vt ſunt regna, ducatus, & comitatus, ſecundum gloſſ.in cano.ſcripſit.xxvij.quæſtio. ſecūda. & In can.præſens.xx.quæſt.tertia. Sed inferiora feuda bene tranſeunt, vt ibi habetur, & non valebit talis diſpoſitio, ꝙ feudum, aut emphyteuſis ipſa tranſeat in eccleſiam vel monaſterium: quia fieri hoc non poteſt in domini, & regis præiudicium ſine eorum conſenſu, vt vidiſtis: ne talis res veniat in manus mortuas, ſecundum vulgare noſtrum, de quo loquitur Ioan.Fab.in dicta l.quoties.C.de rei vendica.Sed valebit quantum ad hoc, vt ſcilicet æſtimatio talis feudi, vel emphyteuſis eccleſiæ, aut monaſterio cui relicta, aut donata fuit, debeatur, ſi dominus aut donatoris hæres eam retinere velit, ad ſimilitudinem rei alienæ legatæ.l. cùm alienam rem.C.de legat.& ſi talis res traderetur eccleſiæ vel monaſterio ſine conſenſu domini & regis, à quo fortè tenetur in feudum, aut emphyteuſim, certè tunc ſecundum conſuetudinem, quæ eſt optima legum interpres, talis eccleſia vel monaſterium tenebitur infra annum eam vendere, vel aliter transferre in aliquem capacem, qui ſeruire poſsit, & deueria facere, ſecundum Spec.allegato tit.de loca.§.nunc aliqua.verſi.cxvj.quē ſequuntur Ioannes And. & Panor.in dicto capitulo, potuit. & Barbat.ibi ſuper gloſ.in verbo, prohibere.& Iaſon in dicta.l.fina.xxix.col.verſic.capio.glo.in verbo, veteri.C.de iure emphyt.& Ioan. Fab.in dicta authent. ingreſsi.verſic.quid ſi vaſallus.C. de ſacroſanct.eccl. & ita ſeruatur in regno iſto: quia intereſt domini, ꝙ res nō tranſeat ad eccleſiam, de cuius manibus exire non poſſet nec ad dominum reuerti. & idem ſeruatur in domino iuſtitiario altæ & mediæ iuriſdictionis, propter ius cōfiſcationis & mortaliæ, quod ſibi nunquam competeret, cùm eccleſia non moriatur, ſecundum Maſuerum titu.de loca. & iure emphyt. §. item ſi res quæ data [De hoc iure mortaliæ, vide infrà in quinto arti. dum loquitur de conſuetudine, qua dominus ſuccedit ſuis ſubditis excluſis parētibus.] fuit.
3 &tit.de præſcri.§. item ſi eccleſia. vbi plus dicit, †ꝙ etiam tenetur eccleſia manus ſuas euacuare de bonis allodialibus ſibi relictis vel aliter acquiſitis, quàm à rege. De quibus dixi in ſecunda deciſione in princip. & in fine, quia etiā in allodiis intereſt regis propter ius confiſcationis, quod perdit ſi in eccleſiam tranſirent. Sola enim bona regis dicuntur propriè & verè allodia.& illa indubitāter transferri poſſunt in eccleſiam, vt ibi maneāt: quia nullius alterius intereſt ſuperioris, vt ibi dixi, de quibus eccleſia manus euacuare non tenetur. Sed de bonis, quæ interdum ſecūdum vſum loquendi dicuntur allodia, in quibus poſſeſſores plenā proprietatē habent, & plenum dominium, tamen ſoluunt regi tallias, propter quarum ſolutionem cùm regi ſoluantur, vt quædā collecta pro ſubſidio regni, ſicut olim ſoluebātur imperatori tributa, non minus dicuntur res allodiales, nec domini earū minus dicuntur habere plenum dominium & plenā proprietatem ſecundum Ioan.Fab.in §.per traditionem.circa fi.inſti.de rer.diuiſ. & Bal.in authen. item nulla cōmunitas.verſi.quærit hic Iac.&c.C.de epi ſc. & cle.vbi dicit, ꝙ ſi talia allodia tributaria tranſeant in eccleſiam, certè tranſeunt cū illo onere ſoluendi. Et idem dicit in l.de his.illo eod.tit.vbi tenet, ꝙ licet pro talibus allodiis ſoluantur talliæ regi, non minus dicuntur poſſeſſores eorū plenam habere proprietatem, & directum dominium, quod non habent vaſalli, nec emphyteutæ, niſi ſolùm vtile dominium, ſecūdum gl.in verb.dominiū.in l.ſi vt certo.§. ſi duobus vehiculum.ff.cōmod. Vnde talia allodia ſine cōſenſu principis teneri nō poſſunt per eccleſiā, licet ſoluere talliam ſit parata & contenta, vel etiā ſi non ſoluant talliam, ſed ſint omni onere exempta, quia rex perderet confiſcationē, vbi dominus illorum delinqueret, ſecundū Bal.in præludiis feud.§.quinta diuiſio.verſi. alia diuiſio aliud Francum,&c. non poſſunt in eccleſiam transferri ſine cōſenſu, & amortizatione fienda per regē, cuius intereſt, vt d.l.fi.ff.vt in poſ.leg. & ita videtur intelligendum, quod dictum eſt per Maſuerum. Vnde in hoc regno retenta ſunt hæc omnia in forma primitiuæ eccleſiæ, quæ poſſeſsiones ſibi oblatas non retinebat, ſed eas indifferenter quæcunque eſſent vendebat, ſecundū gl.in c.j.in fi.de priuileg. vt ſupra vidiſtis in j.deciſio. Valet enim talia conſuetudo, vel ſtatutum, ſecundum Archid.in d. c. Romana, ſuper verbo.conſuetudine. de ap. lib.vj. quē ſequitur Lucas de penna.in l.iubemus. C.de nauibus non excuſandis.lib.xj. Et non caret iuris cōmunis fundamēto talis cōſuetudo, licet ipſi nō dicant: quia videmus imperatorem id idem in caſu cōuerſo ſtatuiſſe: quia ſi emphyteuſis, quam laicus tenet ab eccleſia, quouiſmodo peruenerit ad dominū imperialē, vel aliquam curiam, poteſt eccleſia intra biennium talem rem recuperare, & extra potentem manum principis eripere, & tenetur princeps de illa manus ſuas euacuare, & rem in priſtinū ſtatum reduci permittere, in auth. de alie.&emphy.§.j.in fi.verſi.ſi verò contigerit.col la.ix. Et ita dicit ſeruari Maſuerus alleg. tit. de locat. §.item ſi res quā eccleſia dedit. Ergo pariter poterit dominus, aut rex in caſu noſtro rem ſibi ſubditā ab eccleſia recuperare, & ita dietim practicatur in præſenti regno. nam videmus in quibuſdā literis regiis, quæ in talibus & ad res ſibi relictas, & acquiſitas per eccleſiam impetrātur in poſſeſſorio aut petitorio habendas, aut defendēdo retinendas impetratis, ſubnecti in fine clauſulā: proniſo quòd habita poſſeſsione pacifica, teneatur eccleſia vel monaſteriū talia bona extra manum ſuā ponere infra annū & diem, & illa transferre in manum ſeu perſonam capacem, per quā durior non fiat nec domini directi vel regis cōditio, aut cum rege cōponere. Et eo modo conſulitur eccleſiæ, ne lucro priuetur ei delato ex teſtamento, donatione, vel alio titulo. Et pariter ſuccurritur domino feudi vel emphyteuſis, ne propter priuilegium eccleſiæ.per l.j.C.de ſacroſanct. detrimentum patiatur in
4 iure ſuo ordinario. †Licet enim propter onera, quæ rebus ab origine non inſunt, aut quæ vniformem nō habēt præſtationem: putà propter collectas vel alia iura & onera extraordinaria, non cogeretur eccleſia res ſuas extra manum ponere.cap.j. de immu. eccle. lib.vj. cogitur tamen hoc facere propter onera ordinaria non fraudaoda, quæ rebus naturaliter inſunt ab origine ex forma primæ conceſsionis & inueſtituræ, & quæ vniformem ſemper habuerunt, & habent præſtationem: quia ſic ſunt conditionatæ ab omni æuo feuda huius regni, & emphyteuſis, ſed in eccleſiā

vel

vel aliam priuilegiatam perſonam perpetuò tranſire
non poſſunt ſine conſenſu dominorum & regis, per
5 ea quæ ſuprà vidiſtis in tertia deciſione. † Poteſt
enim conſuetudo res omnes cõditionare & qualifica
re, vt ibi dixi. Ideo de omnibus nouis acqueſtis tene-
tur eccleſia manus ſuas euacuare infra annũ, vel cum
rege componere. [Dictas ordinationes ſuper his
francbis feudis & acqueſtis nouis per eccleſiaſticos
factas ordinatè & ad longum poſuit do. Auffrerij in
titu. de finãtia Francorum feudorum, & nouorum
acqueſtuum.] aliter de xl. annis in xl. annos finan-
tiam in camera computorum Pariſiis expreſſam ſol-
uere pro illo præterito tempore, quo illos tenuit: &
deinde manus euacuare, ne res maneãt in manu mor-
tua, niſi tales acqueſtus eccleſia pacificè tenuiſſet vl-
tra xl. annos, quia tunc cogi non poſſet de talibus ſe
diſueſtire. Tamen ad finantiam ſoluendam ſingulis
xl. annis teneretur, & ita (credo) intellexit Maſuerus
titu. de præſcript. §. item ſi eccleſia. [Vel intellexit
quòd eccleſia res illas tanquam liberas poſſediſſet xl.
annis, quæ poſſeſsio plenæ libertatis incœpiſſet à die
denegatæ per eccleſiam finantiæ, cùm peteretur per
regem vel eius officiarios. l. hæc autem iura. ff. de ſer-
uitut. vrbano. prædio. quo caſu verificari poſſet ordi-
natio regis Philippi Pulchri, quam poſuit dominus
Auffrerij in titu. de priuileg. regiis in ordine. xiiij. vbi
ſic dicitur. Cõcedimus inſuper de gratia ſpeciali præ-
latis, & eccleſiis, collegiis, & perſonis eccleſiaſticis,
quòd de acqueſtibus factis nomine eccleſiarum tem-
poribus retroactis præſtare finantias, vel extra ma-
num ſuam acquiſita ponere nullatenus compellan-
tur, ſed ea poſsint licitè retinere. Hæc ibi. Vel poteſt
intelligi, quòd rex per illam ordinationem amorti-
zauerit, & affrancauerit omnes acquiſitiones nomi-
ne eccleſiarum factas ante dictam ordinationem per
eum factam anno domini M.ccciij. quod eſt veriſi-
milius propter illa verba, Concedimus de gratia ſpe-
ciali, &c. vt aliquid operentur. Præterea eſt conſtitu-
tio generalis omnibus prælatis & perſonis eccleſia-
6 ſticis directa.] Cùm † præſtatio annua præſcribi non
poſsit. l. comperit. & l. cùm notiſsimi. §. in his. C. de
præſcriptione xxx. vel xl. annorum. Si verò comple-
ta non eſſet præſcriptio, non ſufficeret finantiam ſol-
7 uere. Sed † vlteriùs illa ſoluta teneretur manum eua-
cuare vt dixi. Quo caſu euacuationis adueniente rex
literas conſueuit proximioribus illius, qui rem eccle-
ſiæ dederat, aut aliter tradiderat, concedere, quòd il-
le proximior quibuſcunque extraneis præferatur, ta-
le pretium offerendo eccleſiæ, quod ab aliis ſine frau-
de reperiretur, quod etiam tenet Bald. in l. ij. C. de
communium rerum alienat. verſic. tu autem not. niſi
eccleſia cum rege componat, ſi rem aliis quadragin-
ta annis tenere velit, quod eſt in electione regis eam
recipere ad compoſitionem, ſi alterius non interſit
putà quia res ab eo immediatè tenetur: quia ſi ab alio
teneretur, putà barone ſi ille conſentire nollet, non
poſſet rex in illius præiudicium cum eccleſia compo
nere, & dominum iure ſuo priuare, ſecundum Bald.
in authenti. omnes peregrini. C. cõmu. de ſucceſ. Et ſi
non conſtaret de cõpoſitione facta cum rege, vt quia
tolerata fuit eccleſia rem tenere per alios xl. annos,
ſatis ex hoc reſultat tacita noua compoſitio in ſimili
quãtitate ſoluẽda. argu. l. qui ad certũ tempus. ff. loca.
8 Pariter † videmus, ꝙ licet feuda ſint in præſenti re-
gno ad inſtar patrimoniorũ redacta, vt liberè quis de
ipſis in laicos diſponere poſsit, hoc intelligitur pro-
uiſo, ꝙ laici in quos transferuntur, nobiles exiſtant,
in quos ſine conſenſu dominorũ & regis tranſire poſ
ſunt. Quia ſi in alios de nobili genere non extractos
& per regẽ non nobilitatos nec diſpenſatos transfer-
rentur, valeret quidem alienatio, etiam ſi facta foret
vni ruſtico, vt dixi in verbo, *duas habens filias*. in pri-
mo principali caſu fallentiæ, nec tenerẽtur illa dimit-
9 tere nec extra manus ſuas ponere. Sed † tenerentur
finantiam in dicta camera computorum taxatam re-
gi ſoluere, vel aliàs cum eo ſuper illa componere.
[Super quo etiam ſunt ordinationes regiæ, quas di-
ctus dominus Auffrerij ordinatè poſuit in titu. de fi-
nantia & acquiſi. feud. nobilium per ignobiles acqui-
10 ſitorum.] Super † quo ſunt ciues noſtri Toloſani
priuilegiati, quòd aliàs non nobiles, & plebei tenere
poſſunt feuda licet nobilia, dummodò impoſitionem
non habeant annexam, nec à rege teneantur imme-
diatè ſub homagio, & fidelitatis iuramẽto, & domini
de capitulo Toloſæ olim cõſules nominati, & qui ca
pitularij fuerũt, & ſui impoſterum per rectam lineam
deſcendentes, cum eo ipſo quòd fuerunt dignitate illa
decorati, ſint cum eorum poſteritate nobiles. [Vi-
deſtis plenè ſuper verbo, in eodem teſtamento relin-
quens. j. circa fin. xviij. limit.] In ſignum cuius reſcri-
pta & eorum mãdata ſic intitulantur: capitulum nobi
lium ciuiũ Toloſæ. tenere etiam poſſunt feuda etiam
habẽtiã iuriſdictionem annexã, licet teneantur à rege
immediatè ſub homagio & fidelitatis iuramento, quæ
feuda tenere poſſunt liberè & frãchè: ſicut tenent allo
dia ſine præſtatione alicuius finantiæ. Tamen facere
tenentur regi homagium, & præſtare fidelitatis iura
11 mentum, ſi ei debeatur pro feudis. † habitatores quo-
que huius ciuitatis Caturci habent priuilegium te-
nendi feuda nobilia. & ſunt plures qui tenent de præ-
ſenti. Nec tenentur ciues Toloſæ, nec etiam Catur-
cẽſes ire ad bellum, nec mittere extra ciuitatem pro
feudis, quæ tenẽt, qualiacunque ſint, tanquam cuſto-
diæ ciuitatis deputati, vt expreſsè cauetur in quodam
alio priuilegio in dicto libro albo capitolij Toloſæ
regiſtrato, quod etiam vidi. In quo priuilegio, cùm
ciues Toloſani turbarentur, fuit eodem arreſto par-
lamenti, de quo ſuprà in fine ſecundæ deciſio. confir
12 matum. Habent † etiam conſules ſeu capitularij
Toloſæ, qui nunc per excellentiam domini de capi-
13 tulo vocantur. Nam † capitularios (ſecundum vul-
gare noſtrum) eos dicimus qui in ciuitate capitula
ordinant, & corrigunt, vel ſtatuta: & ea ſtatuta ſeu ca-
pitula, quæ tales electi ſtatuunt, ſeruãda ſunt, ac ſi to-
ta vniuerſitas illa tuliſſet. ff. de origine iuris. l. ij. §. de-
inde. ſecundum glo. ſuper verbo, circulum. in §. inte-
rim illud ſciendum eſt. in authentico, de defenſorib.
14 ciuita. colla. iij. Et † hi debent eſſe rati, vt ſentit Tul-
lius primo Rhetori. de quo per Lucã de pẽ. in l. ij. C.
de priuilegiis eorum, qui in ſacro palatio militãt. li.
15 duodecimo. Tales † enim ſunt capitularij, ſeu do-
mini de capitulo Toloſæ, qui habent in ciuitate, &
ſuburbiis ac toto gardiagio Toloſæ merum & mi-
xtum imperium, ſeu illorum exercitium ad cauſam
ſuæ dignitatis, & adminiſtrationis ciuitatis. Quia li-
cet magiſtratibus municipalibus talia non cõpetant
de iure cõmuni. l. magiſtratibus. ff. de iuriſdict. omn.
iudicum. Tamen dicti domini de capitulo omne ha-
bent imperium, & de quibuſcũq; criminibus cogno-
ſcunt cum Viguerio Toloſæ concurrentes. vbi deli-
cta infra ciuitatem cõmiſſa ſunt, & extra villã infra
16 gardianum. Et ita ſemper ſeruatum fuit † & cõfirma-
tum per ordinationem Philippi filij beati Ludouici,
quam fecit in villa Nemauſi, eundo ad partes Ara-

goniæ

goniæ in menſe Octobri, anno domini Milleſimo cclxxxiij. in qua ordinatione ſic dicitur, Ordinamus, quòd decætero præfati conſules, ſcilicet Toluſani, de omnibus & ſingulis criminibus Toloſæ ſeu locis prædictis perpetratis & commiſsis, præſente vicario noſtro, qui Toloſæ pro tempore fuerit, vel eius locumtenente, non tamen partem iudicis obtinente, cognoſcant & iudicent. Et poſteà ad propoſitum ſequitur. Et de iſta conceſsione excipi volumus gentes noſtras & ſeruientes noſtros, de quibus nobis vel vicario noſtro Toloſæ, ſnt eius locumtenente cognitionem & iudicium penitus retinemus, &c.

17 Præterea † etiam ex vſu cum eis concurrit Seneſcallus Toloſanns, inter quos eſt locus præuentioni, vt qui prior inquirere cœperit de delicto, sut delinquentem ceperit, ille cognoſcat & iudicet. Pro hoc facit textus.ff. de officio præſidis. l. ex omnibns cauſis. Et in ſumma dicta ordinatio tria continet, & diſponit. Primò, quòd in præuentis capitularij cognoſcant præſente Viguerio Toloſæ regio, non tanquam iudice, ſed nudo aſsiſtente, quod hodie nõ ſeruatur. Imò ex vſu contrario ſoli capitularij cognoſcunt & iudicant ſine aſsiſtentia vicarij. Tamen procurator regius curiæ vicarij promouet cauſas criminales & cæteras, in quibus verſatur intereſſe regium, & reipublicæ corã dictis conſulibus. Et vocatur procurstor regis, & villæ, ſeu domus communis Toloſæ. In cuius procuratoris perſona ſatis, vt credo, aſsiſtentia vicarij hodie repræſentatur, quæ olim requi-

18 rebatur. Habent † & præterea capitularij Toloſæ aliud ſingulare priuilegium creandi authoritate imperiali tabelliones, & notarios vbique terrarum, & cætera ſenatus Romsni priuilegia ab imperatore Cæſare, & ſenatu eis conceſſa, sdcò ꝙ notarij per eos creati vbique etiam apud infideles pro veris tabellionibus habentur, & inſtrumenta per eos recepta vbiq; reputãtur suthentica, quia sb eis, ſcilicet Romanis, qui tempore priuilegij Toloſæ conceſsi dominabantur toti orbi, authoritatẽ habent in ſignũ cuius notarij per dictos capitulsrios creati in eorũ ſubſcriptione, & ſigno authentico ſic dicebant: Et ego N. authoritate imperiali, dominorum de capitulo notarius &c. Sed hodie per ignorsntiam, ant negligentiã non ponũt ills verba authoritste imperiali, niſi ſolùm & duntaxst authoritate dominorum de capitulo &c. Vnde non ſine cauſa contemnuntur, ſaltem non tãti æſtimantur, nec immeritò. Quoniam in exceſsiuo numero cresntur, & ſine delectu, vt plurimum idiotæ, & minus eaperti, vt de doctoribus dicetur. Et in his differebsnt, & sdhuc differunt cõſules præſentis ciuitstis Caturci à conſulibus ſeu cspitularijs Tolo-

19 ſæ, † quonism in hac ciuitate Viguerins & conſules ſunt criminalibus conindices, & ita cõſueuerunt conmuniter iudicare. Secundò diſponit dicta ordinatio, ꝙ pro delicto officiarij regij, & ſeruiẽtes etiã infra ſepts conſulstus Toloſæ delinquentes, non poſſint per conſules trahi, nec cõueniri, aut puniri. Tertiò circa finem diſponit, executionem ſententiarum ipſorum conſulum non per ipſos, ſed per vicarium Toloſæ regium fore faciendã, de quo meminit Gul. de Cugno doctor noſter Toloſanus in l. imperium. de iuriſdictio. omnium iudicum. ſic dicens, Conſules Toloſani pronuntiant, non tamen exequuntur ipſi, ſed præſes Toloſanus. Quem ſequitur Bald. in l. j. C. de executione rei iudicatæ. Hodie verò ſuas ſententias etiã capitales per ſeipſos capitularij præfati exequuntur ſine cõtradictione de. quibuſcunque criminibus, ſoli per præuentionẽ cognoſcentes, niſi crimina priuilegiata forent; quo caſu caris non conſueuit eis delinquentes remittere ſimpliciter, ſed eoſdẽ conſules quo ad hoc cõmittendo, vt ſæpe factum fuit in crimine falſæ monetæ, quorum fabricatores fuerunt per conſules puniti, tamen ex commiſsione curiæ, quod eſt notandum pro intellectu dictæ ordinatio-

20 nis regis Philippi, † qui psulò pòſt de Arsgonia rediens, auxilióque comitis Fuxenſis Gerundam obtinuiſſet. vt Gaguinus lib. vij. cap. ij. in fi. refert, atque ad Toloſates ſe conferre conſtituens per anguſtias Pyreneas Perpignianum febricitans ſe contulit, vbi recrudeſcente morbo ſacris Chriſtisnis receptis rex emoritnr. Cuius excẽts præcordia Narbonæ ſepulta ſunt. Oſſs verò ad Dionyſisnum cœnobium elsta. Hæc ille. De ſancto Ludouico Francorum rege, & iſto Philippo eius filio mentionem fecit Cy. in l. nuda. in fi. C. de contrahenda & committen. ſtipulstio

Prædictam ordinationem confirmauit Philippus Pulcher eius filius, & in regno ſucceſſor, Anno domini M.ccciij. menſe Ianuario. (Additio.) Quas ordinationes, ſcilicet primsm reperietis in regiſtro ordinationnm regiarum cameræ inquæſtarũ parlamenti Toloſæ, ſol. xxj. & ſecundam primæ confirmato-

21 riam, fol. einſdem regiſtri xxxviij. verſo. † Similiter præſidẽtes cõſiliarij aduocatus & procurator regius, generalis grsfarius receptor, & oſtiarij curiæ. Parlamenti prædictæ, qui omnes licet in dicto priuilegio velut ciues cõprehendantur, tamen de non eundo vel mittendo ad prælium pro feudis, nec ſoluẽdo tallias pro ruralibus bonis, quæ tenẽt vltra iuris diſpoſitionem, quæ ſunt à talibus immunes, etism poſt finitum, aut depoſitũ honeſtè officium, vt plenè per Guido. papę, quæſtio. ccclxxvj. cum ſequentib. Certè fuerunt expreſsè, & ſunt priuilegiati per reges Carolum [Hæc priuilegis poſuit dominus Auſtrerij in titulo de priuileg. regio. in fine.] ſeptimum, Ludouicum vndecimum eius filium die vigeſimanona Septembris, anno domini Milleſimo cccclxxj. & Carolum octauũ regẽ modernũ dicti Ludouici filium, anno domini M.cccclxxxiij. die vigeſimo primo Nouembris. Addens, quòd ſint quitti & liberi, ac exempti ab omnibus imprunris ſeu mutuis regiis, vt ad ea nou cogantur, nec alia oncrs pro feudis mobilibus vel immobilibus. Quibus priuilegiis magiſtri requæſtarum ordinariarum hoſpitij regij, & ipſe Cancellarius ab huiuſmodi oneribus exẽpti immunéſve ſunt per text. in l. eos qui cnm honore. C. de excuſst. mnn. lib. x. quem ibi Bal. extendit ad Cãcellarium communis Peruſij, vt sd ſolutionem collectarum non teneatur. (Additio.) Quæ priuilegia reperietis in dicto regiſtro, folio clv. cum ſequenti. Et cùm olim Druydea in præſenti regno ſupremam haberent authoritatem, his omnibus gaudebant. De quo Cæſar ille Caius Iulius in ſexto cõmentariorum libro de bello Gallico, Druydes, inquit, à bello abeſſe conſueuerunt, neque tributa vnà cũ reliquis pendunt, militiæ vacstionem omniúmque rerũ habent immunitatem, tãtis excitati præmiis. Hæc ille. Sic & præfati parlamentarij cam habẽtes nũc in regno ſupremam authoritatẽ eiſdem gaudẽt priuilegiis. Quid autẽ de cæteris aduocatis in parlamẽto poſtulãtibus circs tallias ſit tenendum de iure communi, cùm in priuilegio non cõprehẽdantur, videatis euodẽ Guido. Pspæ, quæſt. ccclxxxviij. & quæſtione cccxc. vbi concludit eos dicto gaudere priuilegio, ſi doctores exiſtant. quod credo eſſe verum, ſi actu doceãt, & in parlamento poſtulẽt. vbi eſt

conſiſt

conſiſtorium regis. Si verò in vniuerſitate approba-
ta actu non docerét, cùm pro doctoribus nõ habean-
tur, dicto non gauderent priuilegio: vt expreſsè decl-
dit gloſ. & Bartolus in l. medicos. C. de profeſ. & me-
di. libro decimo. & Ioannes de platea in §. item Ro-
22 mæ grammatici. Inſtitu. de excuſatio. tutorum. † vbi
inter cæteras vniuerſitates approbatas Tholoſanam
nominat, ſicut nec gaudent milites plures noſtri tẽ-
poris qui militant in plateis & coquinis, ſecundum
Cynum & Salice. in l. prima. C. de iuris & facti igno-
rãtia. [De talibus qualiter aliquo non gaudent pri-
uilegio militari pleniùs dicitur infrà ſuper verbo, *te-
ſtamentum*. j. loquendo de priuilegiis, quæ milites ha-
bent in teſtando, & ſuper verbo, *Matrem inſuper Cla-
23 ram*. circa prin.] Sic † & doctores non hodie fiunt ad
docendum, nec promouentur ad reipublicæ commo-
dum, ſed ſola pompa & inanis gloria eſt principalis
intentio eorum ad dilatandum philateria, & ſedes oc-
cupandum primas, ſalutationes in foro, & cathedras
in ſynagogis, & vt vocentur rabbi, vt habetur Mat-
thæi vigeſimoquarto. Et vxores eorũ dominæ à qui-
bus ſæpe ad tantam fatuitatem incitantur, prudentia
carentes, ſcientia & moribus. Vnde dicit Barto. poſt
Cynum ibi in proœmio Digeſtorum. §. primo in fi.
quòd paucisſimi ad apicẽ tantæ dignitatis rectè pro-
mouentur. Sed hodie indifferenter omnes, ita quòd
in tam effrænata multitudine exiſtunt, ꝙ in vitupe-
rium & vilipendium deducti ſunt, & mendicant plu-
res in dedecus vniuerſitatum, quæ eos promouerunt.
Obliti profectò ſunt vel diſsimulant ſolennia, quæ
olim & ſapientiſsimè vtrique cenſuræ ſtatuta fuerát,
ea videlicet inermi militiæ noſtræ quæ ponuntur in
l. vnica. C. de profeſ. qui in vrbe Conſtantinopoli de-
gunt. libro duodecimo. Et pariter armatæ militiæ, ne
faciliter triumphum peterent & lauream: quibus oc-
curri debet, ne honor in talibus vituperetur. Vnde
Romani (vt Valerius refert lib. ſecundo. titu. de iure
triumphandi) legem ſtrictam poſuerunt. Ob leuia, in-
quit, prælia quidam imperatores triumphos ſibi de-
cerni deſiderabant: quibus vt occurreretur, lege cau-
tum eſt, ne quis triompharet, niſi quinque millia ho-
ſtium vna acie cecidiſſet. Non enim numero, ſed glo-
ria triumphorũ excelſum vrbis ſcilicet Romanæ fu-
turum decus maiores exiſtimabant. Cæterùm ne tam
clara lex cupiditate laureæ oblitteraretur, legis alte-
rius adiutorio fulta eſt, quã Lucius Marius & Marcus
Cato tribuni plebis tulerunt. Pœnam enim impe-
ratoribus minatur, qui aut hoſtium occiſorum in præ-
lio falſum numerum literis ſenatui auſi eſſent refer-
re: iubétque eos cùm primum vrbem intraſſent, apud
quæſtores vrbanos iurare de numero verè ab his ſe-
24 natui eſſe ſcriptum. Hæc ille. Sic † in vniuerſitatibus
ſtatuta leguntur, ꝙ iuuenes quinquennio ſtuderent:
quo cõpleto ſi doctori, cui ſoli de doctrina ſui ſcho-
laris creditur viſum fuerit, quòd tempus bene expo-
ſuerit, & vt talem cãcellario præſentauerit, ad gradũ
baccalariatus recipitur. Et demum poſtquam alio
quinquennio publicè legerit, à promotoribus exa-
minatus, & in ſecreto & priuato omnium ad minus
ſeptem doctorum examine approbatur, poſtremóq;
in publico omnibus indifferenter de iure in ſua facul-
tate reſpondens, coronabitur. Quia impoſsibile cre-
ditur virum tantorum laborum ſaltem publicè exa-
minatum (quòd præſumptionem facilis corruptelæ
tollit) iura ignorare, in quibus tandiu & frequenter
certauerit, & victor euaſit. inſti. in proœmio. §. cúm-
que. l. j. §. pueritiam. ff. de poſtuland. & l. vnica. C. de
athletis. lib. x. & plenè Panormitanus in c. propoſui-
ſti. de probation. ſed hodie tempora & examina ſunt
in pecuniam conuerſa, & multitudo laureata non ſa-
pientum, ſed temerariorum, ita quòd aſini ſicut equi
& muli doctorantur. Adeò quòd verificatũ eſt quod
dici ſolet, Turba magiſtrorum eam cõtemptibilem
reddit. Vnde ſi prædictis gauderent priuilegiis, præ-
ſertim exemptionis à talliis, maxima fieret cæteris
regnicolis iniuſtitia, ſuper quibus caderent integra
eorum onera. glo. in l. actores. C. de exact. tribu. li. x.
Quia quoties aliqui de ciuitate ab oneribus publicis,
per principem ſuperiore carentem eximuntur, prin-
ceps ille ſuper communitate non minus capit: imò
cæteris integrum onus incumbit. Or cùm his die-
bus propter doctorum multitudinem, priuilegium
eorum nimis grauaret cæteros, ceſſare debet, cùm in-
cipiat eſſe grauoſum. c. ſuggeſtum. de decimis. & l. ex
facto. ff. de vulga. & pupil. Quo caſu implorari poſſet
officium ſuperioris, vt exemptio tollatur. ſecundum
Ioan. Andr. & Panor. in propriis terminis in c. perue-
nit. de immunita. eccle. & in c. accedentes. vbi plenè.
Felyn. de præſcriptionib. vt ſuprà vidiſtis tractando
de monachis in regno Franciæ non ſuccedentibus:
25 Præterea † ſi tales priuilegio gauderent, commodum
ex eorum vitio & appetitu inanis gloriæ, atque hono-
rum ambitione reportarent, ſine aliqua reipublicæ
cui docendo non ſeruiunt vtilitate: quod ferendum
non eſt in præiudicium multorum. argum. l. ſiue hæ-
reditaria. ff. de nego. geſt. Nam aut priuilegium exem-
ptionis competeret eis, eo quia aduocati, & non eſt
verum. Aut quia doctores ſunt, & eſſet iniuſtũ, quia
ſine labore & cura reipublicæ commodum haberent,
quia dicit text. in l. vnica. §. pro ſecundo. in fine. C. de
cadu. tol. non eſt ferendus qui commodũ amplectens
onus ſubire recuſat. maximè quia de officio poſtula-
tionis à partibus quibus patrocinãtur ſatisfactionem
reportant pro modo laboris; quod eis ſufficere debet:
quia bona fides non patitur vt bis idem exigatur.
[Omnia doctorum priuilegia poſuit Angel. Areti.
in §. item Romæ. Inſtit. de excuſa. tut. verſi. in eadem
26 glo.] Verè † ad hoc fiunt hodie doctores; vt maius ſa-
larium eis pro labore taxetur, & maiores conſequan-
tur ſportulas per ordinationes regias, quæ plus eis,
27 quàm inferioris gradus taxantur. Nam † taxa conſi-
liarij regij pro dieta ſunt tria ſcuta incluſis expen-
ſis. [Quas non poſſet pars quæ eas fecit remittere,
de qua plenè infrà ſuper verbo. *ſi abſque liberis morere-
tur*. primo, circa finem.] iudicis maioris, & locum-
tenẽtis. Seneſcalli eſt pro dieta extra ſedem duo ſcu-
ta parua computando pro quolibet xxvij. ſolidos cũ
dimidio, & expenſæ iudicis criminum quadraginta
ſolidi, & expenſæ doctorum pariter quadraginta ſo-
lidi turoneñ. & expenſæ licentiatorum vnum ſcutum
prædicti valoris. & expenſæ baccalariorum, viginti-
quinque ſolidi turoneñ. & expenſę notariorum, quin-
decim ſolidi. & expenſæ ſeruientium equeſtrium, de-
cem ſolidi, comprehenſis expenſis. Et ſeruientium pe-
deſtrium, quinque ſolidi, etiam comprehenſis expen-
ſis. Et ita fuit ordinatum anno præterito per refor-
matores iuſtitiæ patriæ linguæ Occitanæ à rege de-
putatos. (Additio.) Quas ordinationes repericis in
libro ordinationum regiarum cameræ inquæſtarum
parlamenti Toloſæ, folio clxxvij. Pro præmio igitur
habeant tales doctores, quod eis conceſsit gloſ. pri-
ma in l. prima. C. de anno. ciuili. libro vndecimo.
vt ſcholares periti talibus præferantur doctoribus:
cùm nõ pro titulo dignitatis, ſed pro meritis ſtipen-
dia

dia debent aſsignari; vt ibi in text. & glo. Per quam
quæ iuſta eſt & rationabilis, deberent iudices plus ta-
xare baccalareis quàm eis, & non tanti promoueren-
28 tur in vituperium miniſterij: † quod modicum nõ di-
citur peccatum: quia ſicut non peccat idoneus peten-
do magiſterium, vt opportunitatem obtineat docen-
dĩ, & ſcientiam quam dominus ſibi contulit, com-
municandĩ aliis: ſic grauiter peccat etiam idoneus, ſi
hunc honorem ad ſuos fines proprios & ciuiles adi-
piſcatur ſecundum Panormitanum in cap. cùm eccle
29 ſia. in fine. de immunita. eccleſi. Plus † faciunt aliqui
qui milites fiunt, vt colore militiæ ſibi excuſationem
& exemptionem cauſent, quos Ioan. Fab. velut con-
traria implicantes fatuos appellat in procemio inſtit.
§. primo. quia via aut nunquam in eadem perſona
concurrunt militia, & ſcientia. Miles enim debet eſ-
ſe in continuo curſu & corporis exercitio. l. miles. C.
de re militari. lib. duodecimo, ſtudens verò in quiete.
C. de ſtud. libera. vrbis Romæ. l. vnica. quia ſecũdum
Philoſophum ſedendo & quieſcendo fit anima pru-
dens: ideo ſedere debent iudices, cùm (vt Seneca di-
cit) nuſquam ſit, qui vbique eſt. Præmium mentis
compoſitæ exiſtimat conſiſtere poſſe, & ſecum mora
ri. Præterea miles [De quo plenè habetur infrà ſu-
per verbo, *teſtamentum*. j. in nono caſu fallen.] eſſe de-
bet durus & fortis, & inde eſt, quòd milites pane bu-
cellato, vino, aceto, & lardo, pro potu & cibo, vt du-
riores ſint, fortiores, & robuſtiores, vti debent. l. j. C.
de erogatio. milita. anno. libr. xij. ſtudentes autem
molles eſſe debent: quia ſecũdum Philoſophum mol
les carne, aptos mente dicimus. Vnde Valerius libro
ix. titu. de morte non vulga. pluribus adductis exem-
plis, in cap. de Polidamante ſic dicit: Poſſunt hi præ-
bere documentum, nimio robore membrorum vigo-
rem mentis hebeſcere, qua ſi abnuente, id eſt, recuſan-
te natura vtriuſque boni, ſcilicet roboris mẽbrorum
& vigoris mentis largitionem, ne ſupra mortalem ſit
felicitatem, eundem & valentiſsimum eſſe & ſapien-
tiſsimum. Hæc ille. Quaſi dicat militiam non bene
doctori conuenire, quia rarò concurrunt quæ in quo
libet requiruntur, & rara ſub immẽſo prudentia cor-
pore regnat.

Rarior exiguis conſpecta modeſtia membris.

Rarò breues humiles ſunt, aut longi ſapientes.

Videatis Barto. in l. j. ff. de iuriſdi. omnium iudic. De-
ſiſorium etiam profectò eſſet, ſi miles qui literas ne-
ſcit, doctoraretur. Si verò laude dignum ſit, quòd cle-
ricus qui arma ignorat, nec vnquam eis vſus eſt, mi-
30 litia cingatur, Deus ſcit & nemo ignorat. † Pauci
ſunt qui Cæſarem, Pompeium magnum, Catonem,
Ciceronẽ, aut Maſſurium Sabinũ qui in equeſtri or-
dine primus in iure ciuili publicè ſcripſit. l. ſecunda.
§. poſt hunc. ff. de orig. iuris imitentur. Quid autem
de ſecretariis regis & curiæ: videatis eundem Gui-
31 do. papæ. q. cccxciij. ſubiungens q. cccxcviij. † Cõſu-
les ciuitatum exemptos non fore à cõtributione tal-
liarum & ſubſidiorum reipublicæ propter bona rura
lia quæ tenent, niſi pro tempore adminiſtrationis
ſuæ. Imò domini de capitulo Tholoſæ qui ex cõſu-
lari dignitate fiunt (vt dixi) cum ſua poſteritate no-
biles, anno ſui capitulatus elapſo contribuere tenen-
tur, ſicut per antea tenebantur: licet anno capitulatus
durante ſint exempti, ſecundùm Barto. in l. hono-
rem, ff. de muneri. & honor. non obſtante glo. in con-
trarium volente: & malè: quia opinio Barto. ſeruatur
etiam in muneribus realibus ratione patrimonij de-
bitis: & ſeruatur vbique ſecundum Maſuerum titulo
de talliis & collec. §. item cõſules non tenentur. Cæ-
teri autẽ officiarij publici etiã regij à dominis in par-
lamento inferiores, ſoluere onera publica tenentur,
vt idẽ dicit Guido. q. ccclxxviij. nihil allegans: tamen
pro ipſo videatis gloſ. in l. actores. C. de exact. tribut.
lib. x. quæ in aliquibus locis non ſeruatur, vt hîc Ca-
turci. vbi officiarij ſunt & tenentur exempti, & ita re-
fert Maſuerus vbique ſeruari, vt ibi dicit in §. item nec
32 officiarij. Et † quod dictum fuit ſuprà eccleſiam te-
neri manum ſuam euacuare de feudis & ceteris tem-
poralibus bonis, eſt verum: niſi talia bona probaren-
tur fuiſſe & eſſe per regem amortizata, videlicet tali
conſentiendo alienationi, & nihil retinendo, per tex.
in dicta. l. fina. ff. vt in poſſeſ. lega. & l. ſacra. §. ſcien-
dum. ff. de rerum diuiſio. dicto capitu. inter dilectos.
de fide inſtrumentorum. Ex quibus iuribus ſurgit a-
mortizatio, quam in præſenti regno practicamus.
Quæ parum prodeſt ſimpliciter per regem conceſſa.
niſi verificata fuerit & approbata per cameram com-
putorum Pariſiis, de qua loquitur Panormita. in ſe-
cunda parte conſi. iij. in fine. De illo autem ſcilicet,
quòd eccleſia teneatur de rebus temporalibus acqui-
ſitis manum ſuam euacuare, & in regis ſubditũ tranſ-
ferre, aut cum rege componere, valde conqueritur
Petrus Iacobus titul. de cauſis. ex quibus cauſis va-
ſallus feudum amittere debeat. in rubricella, de arbo-
re ſucceſsionis regni Franciæ. Sed an bene vel malè
reprehendat in talibus regem & eius officiarios, po-
teſtis intelligere ex præmiſsis: quia non fuit Gallo-
rum inuentio contra eccleſiam, ſed ne regi præiudi-
cetur. Ad quos fines ius commune Galli in vſum de-
duxerunt, ſecundum quem in duobus caſibus eccle-
ſiæ & viri eccleſiaſtici de bonis acquiſitis manum
euacuare non tenentur, nec regi financiam ſoluere.
33 Primò † ſi fuerint acquiſita pro fundandis eccleſiis
parochialibus, vel neceſſariò ampliandis, aut eorum
domibus intra villam vel extra non ad ſuperfluita-
tem: ſed ſi ad conuenientem neceſsitatem acquiran-
tur poſſeſsiones. Quibus caſibus (quod plus eſt) poſ-
ſeſſores illarum rerum ad eas eccleſiæ dimittendas
iuſto & rationabili pretio compellantur, ſecundum
Philippi pulchri regiã ordinationem menſe Februa-
rio, anno Domini M.cccij. editam, hæc omnia cõti-
nentem, quo ad hoc iuri cõmuni conformẽ. vt de pri
mo videtur text. iuncta gloſ. ſuper verbo, dedicata,
in l. placet. C. de ſacroſanctis eccleſiis. [Quam po-
ſuit dominus Auffrerij in titulo de priuileg. regiis.]
Quo ad ſecundum ita decidit Bartholomæus Cepol-
la, in tractatu ſeruitu. vrban. prædio. titulo de ſepul-
chro. vbi probat iure communi vicinos fore cogen-
dos ædes proprias vendere pro ampliando eccle-
ſiam aut domum eiuſdem. [Idem decidit Ioan. de
Plat. in l. vnica in fine. C. de ſtud. liber. vrbis Romæ,
libro xj. dicens idem ſeruari vbi de ampliando ſcho-
lam doctoris regentis (quæ hoc caſu eodem gaudet
cum eccleſia priuilegio) ageretur.] Secundò non te-
nentur eccleſiæ nec viri eccleſiaſtici res temporales
dimittere, nec financiam ſoluere de bonis immobili-
bus nomine eccleſiæ antedictam ordinationẽ ab eo-
dem Philippo rege editam acquiſitis, vt in dicta ordi-
natione expreſſè dicitur: de qua etiam ſuprà dixi in
primo membro primi articuli, loquendo de actioni-
bus clericorũ perſonalibus in foro ſeculari non tra-
ctandis. (Additio) Has duas reperietis ordinationes
in libro ordinationum regiarum cameræ inqueſtarũ
34 parlamenti Tholoſæ. fol. xxxviij. Et † præmiſſa do-
mini (quamuis aliqualiter remota) tamen ad propoſi-
tum

tum ſeruientia, ſuccinctè hic interpoſuit, vt ſciretis
quid de eccleſiis, aut monaſteriis, vel religioſis, tam
in ſuccedendo quàm aliter bona temporalia immo-
bilia acquirẽdo vel retinendo cenſendum ſit, in hoc
præſertim Francorum regno, viſis conſuetudinibus
& priuilegiis ſuis: quæ vobis prima facie aſpera for-
tè viſa fuiſſent, quæ leuiter non ſunt nec temere re-
prehendenda: quia iuribus canonicis & ciuilibus ac
magiſtrorũ authoritatibus fulciuntur, vt videtis, ve-
lut illa quæ de iure communi initium ac originẽ ha-
buerunt. Præthereà cogitare debetis reges Franciæ
ſemper lege intellectus & perfecti ac rationabilis
ſenſus vixiſſe, æquales imperatori. [Vide pulchra
ſuper verbo, *ſi abſque liberis moreretur.* ij. in materia
ſubſtit. pupil. & ij. requiſito eiuſdem.] Et ſic nemini
ſubiecti, c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi. ſe-
cundum Bal. in prima parte conſi. ccccxvij. incipien.
Ego puto quòd ab iniuſta ſentẽtia &c. cum ſequẽti.
de quo firmat Aegidius de Roma, in diſputatione de
poteſta. eccle. incipien. verũ dignitas pontificalis &c.
quòd reges Frãciæ iuſto titulo & abſque recognitio
ne cuiuſquam in temporalibus poſſ derunt & poſſi
dent regnum Franciæ. [Scilicet ſub tutela Michae-
lis archangeli: cui eſt à Deo regnum Franciæ cõmiſ-
ſum, vt dicitur ſuper verbo, *Adulta impuberi.* dum
deciditur, an rex minor annis poſsit per ſe admini-
35 ſtrare.] Quod primò habent ex diuina gratia, & ad
inſtar imperatoris dicere poſſunt: propicia diuinita-
te Frãcorum imperium nobis eſt delatum. l. ſi. C. de
offi. magi. mili. Quod probant multa efficacia indi-
cia. Primo vnctio ſacra diuinitus miſſa, qua reges
Franciæ ſemper opportunis tẽporibus inunguntur.
Secundò arma & lilia regi Clodouco cœlitus demiſ
ſa, quæ euidenter demonſtrant regnum immediatè à
Deo dependere, cuius diuino munere reges cõſecrã
tur, vt vidiſtis in verbo, *duas habens filias.* Tertiò hoc
probant aperta miracula vniuerſo orbi notoriè ma-
nifeſta. Ex quib⁹ rex de ſuo iuſto tit. reſpõdens dice
re poteſt illud euãgelicũ, quod reſpõdit dominus cõ
tra calumnias Iudæorũ Io. 2. Si mihi non vultis cre-
dere, operib⁹ credite. Et ſicut iure hæreditario ſucce
dit filius patri in adeptione regni. ca. licet. de voto &
voti redẽptio, ſic quaſi hæreditario iure ſuccedit al-
ter alteri in ſimili poteſtate miracula faciendi habi-
litate accedẽte. Et licet Bonifacius octauus per ſuam
conſtitutionem regi Philippo Pulchro miſſam inci-
pientem, Vnam ſanctam de ma. & obed. in extraua.
cõm. declarauerit regnum Francorum eidem ſubeſſe
in temporalibus: tamen Clemẽs quintus eius ſucceſ-
ſor illam reuocauit declarans dictam extrauagantẽ
Bonifacij non præiudicare regno Frãciæ, per aliam
ſuam extrauagantem incip. Meruit. de priuil. ſecun-
dum Paulũ in cle. quoniã. de immu. eccle. de quo ha
betis bonã gl. in proœmio pragmaticæ ſuper verbo,
Dei gratia. Secundò principaliter hoc habẽt reges
Franciæ, quòd alteri quàm Deo nõ ſubſunt ea clari
tate famæ, deuotionis feruore, fidei ſynceritate: †&
36 præſertim obſeruatione iuſtitiæ, quę ſemper in regi-
bus noſtris prę cæteris regnis & regibus ſeculi viget.
Primò ex ipſius iuſtitiæ ſtatu qui hierarchic⁹ ferè cæ
teros omnes excellit, vt ſuprà vidiſtis, in inſtitutio-
ne parium, parlamentorũ, & cæterorũ officiariorũ
Frãciæ ſupremorum, cæteris inferioribus taciturni-
tati ſubmiſsis, quæ de ſe patent. Et quia ſuper cętero
ſeculi huius principes iuſtitiam rex Franciæ ſemper
dilexit, & iniquitatẽ odiuit, & vnxit eum Deus De⁹
ſuus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Pſalmo xliiij.

vt vidiſtis loco, quo ſuprà. Secundò ex regiorum ſti-
pendiorum cuilibet ſufficiẽtium imperuertibili aſ-
ſignatione, quæ reges Franciæ ſemper fecit anteire,
vt in eis verificetur quod ſcribitur in l. nemo. C. de
offi. magi. officio. vbi nihil rationabilius quàm vtis
gradu cæteros antecedat, quem ſtipẽdia meliora vel
37 labor proliaior fecit anteire. †nam certũ habeo ſti-
pendia quę à rege noſtro Francorum capiunt annis
ſingulis ſui officiarij in toto regno ad ſummam duo
rum millium librarum Turonẽ. & vltrà aſcendere
valentium, viginticentum mille libras Turoñ. præter
ſtatum ſuæ domus & armatæ militiæ. Tertiò, quia
licet Papa ſolus & Imperator de cauſa propria, &
non alius inferior cognoſcant. c. cùm veniſſent. de iu
di. & l. ꝓximè. ff. de his quæ in teſta. delen. Tamẽ re
ges Franciæ iudicio ſuorum officiariorum, nedum
curiarum parlamenti, ſed etiã ſeneſcallorũ ſuorum
ſponte ſe ſubmiſerunt: & quod iudicatum eſt contra
ſe, efficaciter exequi permittunt & patiuntur, iudica
tóque obediunt. Imò illud propriis patẽtibus literis
exequi mandant. facit cano. nos ſi incompetenter. ij.
quæſtio. vij. & ff. de iuriſdi. omni. iudi. l. eſt receptũ.
38 †Nam ſicut Romani tribunos plebis inſtituerunt ad
quos quiſque à cõſulibus loco regũ inſtitutis ad eo-
rum poteſtatem conſtringendam, & reformandam.
Theopompus etiam Sp[illegible]anorũ rex Ephoros. i. ma
giſtratus illos quales Romæ tribuni plebis erant, ad
ſuam moderãdum regiam poteſtatem creauit, ſuam
poteſtatem eis ſubiiciendo, & cenſuræ eorum, vt eo
modo reg[illegible]n diuturnum redderet perpetuò dura-
turum. De quo Valerius lib. iiij. titu. de moderatione
animi. ſic dicit: Atque, vt Theopõpo quoque Spar-
tanorum regi moderationis teſtimonium reddamus,
cùm prim⁹ inſtituiſſet, vt Ephori Lacedęmone crea
rentur, ita futuri regiæ poteſtati oppoſiti, id eſt con-
trarij, quemadmodum Romæ conſulari imperio tri
buni plebis ſunt obiecti; atq; illi vxor dixiſſet id egiſ
ſe illum, vt filiis minorem poteſtatem relinqueret,
Relinquam (inquit) ſed diuturniorem. Optimè qui-
dem: ea enim demum tuta eſt potentia, quæ viribus
ſuis modum impoſuit. Igitur Theopõpus legitimis
regnum vinculis conſtringendo quò longius à licen
tia, ſcilicet malè faciendi retraxit, hoc ad beneuolẽ-
tiam ciuium propiùs admouit, id eſt applicuit. hæc
ille. Subiungens ca. ſequenti. Nihil eſſe tam præcla-
rum aut tam magnificum, quod non moderatione
tẽperari deſideret. Sic pariter ſalubri exẽplo ſupradi
ctorum reges chriſtianiſsimi ſemper moderatione
vſi ſunt, vt de ipſis quod de Platone dixit idem vbi
ſuprà Valerius: Non, inquit, io corpore mortali, ſed
in arce cœleſti quidem armatum animum eius vitæ
ſtationem putes peregiſſe, humanorũ vitiorum in-
curſus à ſe inuicta pugna repellentem, cunctóſq; vir
tutis numeros altitudinis ſuæ ſinu clauſos cuſtodiẽ-
39 tem. Nam virtus ſuos habet numeros: †vt iuſtitia di-
uiditur in ſex partes, ſcilicet in religionẽ, pietatem,
gratiam, fidem, vindicationem, & obſeruãtiam: quæ
dotes præcipuæ regum Francorum in moderationẽ
ſuæ poteſtatis Imperialis conſiderantes, quòd faci-
les motus mens generoſa capit, vt dicit Ouid. & Salu
ſti. in Iugurthino: Plerunque (inquit) regiæ volunta-
tes vt vehemẽtes, ſic mobiles ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ.
Vnde opus moderatione fuit, & tanta extitit, vt ex
ordinatione plurium regum ac verbali præcepto of-
ficiariis Franciæ ſæpius fuiſſe iniunctum literas re-
gias iudicialiter & publicè poſſe impugnari de nul-
litate ac ſurreptione. & vt tales per iudices quibus di

riguntur poſſe declarari, & iam de inciuilitate & ini
quitate, & ita in omnibus curiis Fráciæ ſeruatur in-
ſequétibus ordinationem regis Caroli vij. ſuper hoc
editam *article* lxviij. incipien. *Item & que ſouuen-
tes fois pluſieurs obtiennēt de nous & de noz chancelleries*
&c. Et idem ordinauerat Philippus vj. [Quam
ordinationem poſuit domi. Auffre.in ſuo tracta.or-
di.titu.de reſcri.cap.quia ſæpe contingit.] eius præ-
deceſſor.quod eſt notãdum: quia de iure communi
vbi reſcripta non ſunt ſalſa nec ſubreptitis, nec con-
tra bonum reipublicæ, licet iniquitatem contineát,
non poſſunt de iniquitate impugnari coram iudice
inferiori, ſed debet iudex reſcribere princip.cap.ſi
quando.de reſcrip.tamen in præſenti regno poſſunt
etiam de iniquitate coram inferiore cui diriguntur
redargui, & in ciuilia declarari: & hoc eſt quod dice
bat Caſsiodorus in perſona Imperatoris ſeu regis.
Pro æquitate, inquit, ſeruãda nobis quoque patimur
contradici, cui oportet etiam obediri &c. de quo ple
nius ſuprà dixi in ſecunda deciſione prope finē: tra-
ctando qualis debet eſſe cãcellarius. (Additio.) Ideo
ſanctè & cõſultiſsimè ordinauit dominus noſter rex
modernus Ludouic' xij. Anno domini M. cccexcix.
die xiij. Iunij Pariſiis in parlamento eadem die audi-
to procuratore regio generali publicata, quòd orta
difficultate ſuper reſcripto concedēdo vel non con
cedendo, ſigillari per cancellarium non debet, etiam
ſi eidem cãcellario qui regis perſonam repræſentat,
iuſtum videatur, donec per cõſilium peritorum fue-
rit deliberatum. Ex quibus prædictis tanta regum
Franciæ fama intemeratæ iuſtitiæ per vniuerſum
euolauit orbē, quòd plures eis non ſubditi etiam in-
fideles eorum iudicio ſe ſubmiſerunt: vt in eis verifi-
catum ſit quod de glorioſo illo Scipione Africano
40 concludit Plutarchus. †quòd tanta eſt virtutis vis,
& tam magna apud omnes gentes, cùm non ſolùm
bonos, ſed etiam improbos ad ſe amandum alliciat.
Quod exemplo fuit in pluribus Francis regibus cõ-
pertum, qui ſi acceptare voluiſſent, extraneas natio-
nes regerent in eos conſentientes, præſertim in per-
ſonam Dagoberti regis Franciæ huius nominis pri-
mi. de quo Gagui.lib.iij.ca.iij. Ad præſentes (inquit)
regis mores iuſtitiæ illius atque æquitatis tanta fa-
ma etiam apud exteros percrebruit, vt ex ea gente,
quæ Turcis Sclauonibúſque finitima eſt, nonnulli
Dagoberti examē ad ſuas cõtrouerſias depoſcerēt.
Aſſeuerãtibus inſuper Sclauonibus ſi ad eos aliquan
do commearet, ſe illi vt ſuo regi parituros. hæc ille.
[De iſto Dagoberto & eius miraculoſa ſaluatione
habetur infrà in v. arti. dum loquitur de venatione.]
Sic de duce Sabaudiæ qui Francorum regis iudicio
ſponte ſe ſubmiſit, conſuluit Bal. In prima parte con
ſil. ccccxviij, incipien. petita venia flexiſque genib'
loquar &c. vbi ponitur tenor ſubmiſsionis. Videatis
dictum conſilium, quia pulcherrimum. [De iſto
conſilio mentionem fecit Barbs. in capit. quoniam
Abbas. de offic. de lega. verſi. extra gloſ. opponendo
& in iij. oppoſi. vbi quærit, an illud compromiſſum
in regem factum tranſeat in ſucceſſorem.] Imò le-
gitur in vita beati Gregorij, quòd Traianus impera-
tor ſaluatus fuit, & de inferno vbi propter infideli-
tatem ceciderat, ad preces Gregorij extractus pro-
pter Iuſtitiam, ſecundum Ioan. Fab. in procemio in-
ſtitu. §. j. Et adeò ſemper apud Frácos reges cult' iu-
ſtitiæ acceptus & gratus fuit, & ſperatur perpetuò
vigere, quòd de ipſo chriſtianiſsimo rege dicere veri
ſimiliter poſsimus, quod per Pſalmiſtam dictũ fuit
pſalmo xcv. Iudicabit orbē terræ in æquitate & po-
pulos in veritate ſua. Et iterum pſalmo xcvij. Iudica
bit orbē terrarum in iuſtitia, & populos in æquitate
Et ſequitur retributio pſalmo xliiij. Propter verita-
tem & manſuetudinem & iuſtitiam deducet te mira-
biliter dextera tua. Quoniam notoriè videmus Frã
corum reges ſupra omnes principes terræ exaltatos,
vt verificatũ maneat in eis quod Cicero pulchrè lib.
iij. de officiis ait: Qui veram gloriam adipiſci vult,
iuſtitiæ fungatur officiis. Quia (vt dicit Sene. in lib.
de quatuor virtutibus) Iuſtitia eſt diuina lex & vin-
culum ſocietatis humanæ, quiſquis hanc ſectari deſi
derat, Deum prius amet, vt ametur à Deo. Quod in
Francis regibus videtis adimpletum, quibus rectè &
iuſtè appropriari põt & pariter eorũ ſubditis, quod
de rege iuſtiſsimo ſcribitur Pſal. Lætentur & exultēt
gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gē-
41 tes in terra dirigis. †Or nunc ad materiã ſucceſsio-
num ab inteſtato reuertentes, reaſſumatis punctum
de quo diu eſt (ſed non ſine cauſa, commodo, & vtili
tate, ex materiarum connexitate) diuertimus, & di-
catis, quòd vbi agitur de ſuccedendo aſcendentibus
inteſtato defunctis, prima ſucceſsio eſt ſuorum hære
dum, qui legitimè nati vel poſteà legitimati fuerunt:
& cæterorum in poſterum deſcendentium. Ita quòd
non ſolùm ſuccedunt filij, & filiæ, ſed etiam nepotes
& pronepotes, & deinceps vlteriores, dummodò pri
mum gradum teneant tempore mortis inteſtati: aut
ſi teſtamentum feciſſet, primũ gradum teneant tem-
pore teſtamenti defuncti. vt dicto §. cùm autē quæ-
42 ritur. inſtit. de hæredi. quæ ab inteſta. †Etiam ſi nati
non eſſent eo tempore: dum tamen eſſent concepti.
Quo caſu cùm agatur de commodo ſuccedendi, ha-
bentur pro iam natis. l. qui in vtero. ff. de ſtatu. ho. Si
autem concepti non eſſent tempore mortis eius, de
cuius ſucceſsione agitur, vel tempore deſtituti teſta-
menti, tunc non ſuccederent, imò eis præponerētur
ſoli alij pari gradu exiſtentes iam nati vel concepti,
in quorum defectum ſuccederet qui remotior eſt eo,
43 qui tunc conceptus non erat. †Cùm poſsibile nõ ſit,
quòd qui non eſt tempore ſucceſsionis delatæ, & ſic
non ens, ſuccedere poſsit etiam de iure prætorio. l. ſi
quis filio exhæreda. §. i. ff. de iniuſto rupto teſtamē-
to. Præterea ille tunc non conceptus nunquam fuit
defuncto cõiunctus: quia illo viuo animal non fuit
l. Titius. ff. de ſuis & legi. hæredi. & l. j. §. proximus.
ff. vnde cogna. & l. verũ eſt. ff. de bo. poſ. ſecund. tab.
& plenè per Bar. in l. item prætor. alleg. tit. ff. de ſuis
& legi. hæred. vbi dicit ſecus eſſe in aliis diſpoſitioni
bus, quàm in ſucceſsione ab inteſtato. Vnde in iure
patronatus libertorum bene ſuccederet, per tex. ſin-
gularem in l. Paulus. §. pe. ff. de bonis liberto. An au-
tē ille non cõceptus tēpore mortis eius, de cuius ſuc-
ceſsione agitur, venire poſsit ex perſona ſui patris
iure tranſmiſsionis, videatis Ang. in §. poſthumorũ.
inſti. de exhæreda. libe. [Vide infrà ſuper verbo, *&
ſoboles quam geſtabat in vtero.* ſecundum doctrinam
Raph. ibi inſertam.] Vnde reſtat quòd filius & filia
niſi ſtatuto, conſuetudine patriæ, vel iurata renũtia-
tione forent excluſi, quia primum gradum deſcēden
tium tenent, vocantur priore loco ad ſucceſsionem
inteſtati patris tanquam proximiores: & conſequen-
ter cæteris vlterioribus excluſis in ſuccedēdo potio-
res. Ex quo infert Ioã. Fab. in §. ita demum inſti. de
44 hæred. quæ ab inteſta. †quòd ſtante ſtatuto vel con-
ſuetudine, prout eſt in hoc ducatu Aquitaniæ, quòd
re vendita parētes venditoris reddēdo pretium poſ-

ſint

ſint intra annum & diem retrahere, iuxta terminos,
cap.conſtitutus.de in integ.reſtitu.& l.dudum.C.de
contrahen.emptio. vbi fundatur dicta conſuetudo,
quæ conformis eſt antiquæ legi diuinæ. Leuiti. xxv.
ibi, Si attenuatus fuerit frater tuus &c. Si res immo-
bilis vendita fuerit etiam alicui de genere vēditoris
in remotiori gradu conſtituto, poterit proximior eā
virtute conſuetudinis retrahere, ac ſi vendita fuiſſet
extraneo.l.filio.ff.de inoffic.teſta.& videtur expreſ-
ſum in c.vnico.§.Titius ſi de feudo fue.contro. facit
l.vnū ex familia.§.j.ff.de leg.ij.cū ibi no.Facit opti-
mè l.peto.§.fratre.ff.de leg.ij.cum concordantiis ibi
in glo.poſitis ſuper verbo, proximus. Quia ſi in ſuc-
ceſsione proximior repellit vlteriores parētes, vt di-
xi, ſic fiet in tractatu.ſecundū eum ibi. Et idē conſu-
luit Bal.In iij.parte conſ.xxviij.incip.dominus Tho.
&c.& Pet.de Ancha.conſ.ccclxx. cum ſeq. & ſequit
Bald.in capit.j.de vaſal.qui contra conſti.Lotha.fa-
45 cit tex.in l.pupillus.ff.de autbori.tuto. †Et ſi tempo-
re mortis inteſtati parentis eſſent plures eiuſdē gra-
dua deſcendentes proximiores: putà plures filij & fi-
liæ aliàs non excluſæ, omnes ſimul & æqualiter vo-
carētur ad ſucceſsionem, & pariter ad retractum, ſe-
cundum prædictam conſuetudinem vt tenet Ioan.
Fab.in §.ſi plures inſtitu.de legiti.agna.ſucceſ. Pari
ſiis ſeruatur quòd illi ſoli retractus adiudicatur, qui
prius emptorē adiornari fecit, licet alij exiſtāt pro-
ximiores venditoris parētes: vt eſt expreſſum in lib.
conſuetudinum tim.de materia retractus. cap. *Item*
46 *le parent* &c.†Sed de iure proximior, aut ſi ſint plu-
res, omnes ſimul vocantur, vt dixi: ſicut in ſucceſsio-
ne omnes æquali gradu exiſtentes vocantur: & vno
repudiante pars ſua cæteris accreſcet ſuccedere volē
tibus, ſcilicet pro portione hæreditatis cuilibet dela-
ta. Nam cùm omnes iſti in pari gradu exiſtentes eo-
dem modo ſuccedant, videlicet in capita, habet inter
eos locum ius accreſcēdi: & ſi omnes repudiatēt aut
excluderentur tempore, ſequentes in gradu vocaren
tur per edictum ſucceſſorium, vt plenè dixi, ſuprà in
iiij.præludio. † Similiter ſi dux belli præconiza-
47 ri fecerit, quòd primus ingrediens caſtrū habeat cen-
tum vel aliud præmium: ſi plures ſimul ingreſsi fue-
rint, ita quòd cognoſcere nō poſsit quis primus fuit,
omnes præmium habebunt, ſecūdum Odo.& Guid.
de Suza.licet enim lex vſa fuit verbis ſingularis nu-
meri, tamen ſi plures fuerint, omnes admittentur.
48 per tex.in dicto §.ſi plures.†Et idem ſi præmium da
retur occidēti vel capienti malefactorem aut banni-
tum, prout dari poteſt de iure.l.cùm nauarchorum.
vbi Ioā.de Pla.C.de nauicu.lib.xj.& Bar.poſt Guil.
de Cug.in l.j. ff. de iuſti. & iure. [In quo præmio
nullo modo participat cōſcius illius criminis & par-
ticeps: quia nō mouetur pro bono publico, ſed vt pœ-
nam euadat, & præmiū conſequatur. Idē in eo cui ex
officio incūbit capere delinquentes: quia voluntariè
non mouetur, ſed neceſsitate officij. ſecundū Bar.in
l.ſi quis in graui.§.ſi ex ſtipulatu.& §.verū.ff. ad Sil-
la. Ideo ſi tales delinquentē capiāt, præmio non gau-
debunt.] Pariter pro crimine detegendo, prout ſe-
natus Romanus fecit pro cōiuratione Catilinæ de-
tegēda. Ad hoc (inquit Saluſti.in Catilinario) ſi quis
indicaſſet de coniuratione quæ contra rempublicam
facta erāt, præmia decreuerūt &c. de quo.ff.ad leg.
Iul.maieſta.l.in quæſtionibus.& l.ij.C.quib.ex cauſ.
ſerui pro præmio liberta.acci. Pro quibus facit quod
habetur j.Regum xvij.ibi, Verū qui percuſſerit eum
(ſcilicet Goliam) ditabit rex diuitiis magnis, & filiā

ſuam dabit ei, & domum patris eius faciet abſq; tri-
buto in Iſraël &c. Et percuſsit eū Dauid adoleſcēs,
qui pro præmio Michol filiam regis deſponſauit in
vxorem. Pariter ij.Regum v.c.propoſuerat Dauid
in die illa præmiū qui percuſsiſſet Iebuſæum. dixitq;
j.Paral.xj. Qui percuſſerit Iebuſæum in primis erit
princeps & dux, ſcilicet militiæ. Et ſequitur ibi: aſcen
dit ergo primus Ioab filius Saruiæ, & factus eſt prin
ceps &c. Sic dea Iuno (vt poëta Aeneidum li.j.refert)
volēs Aeneam prohibere, ne Italiam adiret, ad Aeo-
lum regem ventorum ſic ait:

Aeole (namque tibi diuum pater atque hominum rex,
Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos)
Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor,
Ilium in Italiam portans victóſque Penates.
Incute vim ventis, ſubmerſáſque obrue puppes.
Aut age diuerſas, & diſiice corpora Ponto.
Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore nymphæ,
Quarum quæ forma pulcherrima Deiopeiam,
Connubio iungam ſtabili, propriámque dicabo.
Omneis vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem &c.

49 Vnde † reſtat præmium dari poſſe occidenti, aut ca-
pienti malefactorē, vel inimicū, prouiſo quòd iudex de
conſenſu & voluntate gubernatorum pecuniarū pu-
blicarum, aut eis requirentibus hoc faciat: cùm de ſe-
ipſo præmium de publico dare non poſsit, ſecūdum
Bart.in l.j.in fi.prin.verſi.ſol.ſecundum.ff.de iuſti.&
iure. Vnde ſi in caſu noſtro plures eum caperent vel
occiderēt, omnes præmium haberent, ſi in plures ca
dere poſſet, quamuis aliqui oppoſitum voluiſſent, di-
centes, quòd nulli deberetur per l.ſi fuerit.ff.de reb.
dub.quæ non obſtat: quia loquitur in teſtamentis in
quibus non fit larga interpretatio, ſicut fit in benefi-
cio principis, vbi fit latiſsima.l.penul.ff. de conſtitu.
principū ſecundū quam quilibet eorū qui ſimul ca-
ſtrū intrarunt, habebūt centū.l.qui filiabus.§.j.ff. de
leg.j.ſecūdū Io.Fab.& Ang.in d.§.ſi plures. Quod
vltimū fortè non ſeruaretur in ruſtico talem munifi-
centiā faciēte, vt quilibet habeat centū: quia ſtrictè
intelligeretur, vt non quilibet, ſed omnes ſimul cen-
tum habeant. De his & pariter de duobus equis bra-
uium ſimul attingētibus, aut de pluribus ſimul vexil-
lum hoſtium capientibus, videatis Bart.Bal.& Imol.
in l.hoc articulo.ff.de hæred.inſti.Ioā.de Pla.& An-
ge.in dicto §.ſi plures. Et adeò eſt verū, quòd proxi-
mior in gradu, vlteriorem à ſuccedendo excludit.
50 †Quòd ſi filius ſit emācipatus, & nepos ex eo ſit in
aui poteſtate conſtitutus, eidē auo ab inteſtato mor-
tuo non ſuccedet nepos in ſua poteſtate conſtitutus,
ſed filius emācipatus qui eſt gradu proximior: cùm
hodie non curemus de patria poteſtate quo ad ſucce
dēdum ab inteſtato, vt plenè vidiſtis, ſuprà in ſecun
do præludio. Imò plus dicūt docto.quòd ſi pater fi-
lium emācipatum hæredem inſtituiſſet, & nepotem
ex illo in poteſtate ſua conſtitutum præteriiſſet, talis
nepos præteritus dicere non poſſet teſtamentum aui
ſui nullum, quia cùm non teneat primum gradum li
berorum, non fuit neceſſariò inſtituendus, nec exhæ
redandus, cùm filius emancipatus eum præcederet.
Nec conqueri poſſet talis nepos, quòd legitimā non
51 habet. †Quòd cùm legitima ſit tertia pars eius quod
quis habiturus eſſet ab inteſtato, in Authentica, no-
uiſsima.C.de inoffic.teſta.& iſte nepos nihil habitu-
rus erat ab inteſtato, quia filius emācipatus pater eius
eum præcedebat, de nihilo conqueri poteſt. Vnde ſi-
cut quo ad vim ſucceſsiuam ab inteſtato, ſublata eſt

hodie differentia emancipationis & patriæ poteſta-
tis,ita etiam ex teſtamento hoc caſu. ſecundum Bar-
to.Bald.& Angel.in l.Gallus.§.& quid ſi tãtùm. ff.
de libe.& poſthu. Nam ille qui non ſuccedit ab inte
ſtato,qualis eſt ille nepos ſi in teſtamento præterea-
tur, non poterit illud ad cauſam inteſtati deducere
ipſum dicendo nullum: quia non ſua intereſt teſta-
mentum aui dicere nullum, poſtquàm eo annullato
non ſuccederet ab inteſtato,vt plenè dicã ſuper ver-
52 bo,in eodem teſtamento relinquens.j. †Et ſic reſtat
quòd proximior in gradu, qualis eſt filius & filia etiã
emancipati,excludunt nepotes, & deinceps vlterio-
res:licet in patris poteſtate retentos, niſi (vt dixi) fi-
lia ſtatuto aut conſuetudine foret excluſa.Et hęc eſt
concluſio vera:quam dupliciter limitabitis. Primò,
quòd filius etiam emancipatus nepotem excludit e-
mancipatum vel in poteſtate retẽtum, vbi filius qui
proximior eſt,ſuccedere vult,& hæres eſſe.Si autem
filius paternam repudiaret hæreditatem, & hæres
eſſe nollet, certè ſi talis filius tempore mortis patris
eſſet in poteſtate conſtitutus auo ſuccederet, non vt
ſuus & neceſſarius hæres, ſed tanquam voluntarius,
quia vt ſuus & neceſſarius auo ſuccedere nõ poteſt,
cùm primum gradum non teneat nec primum locum
ſuitatis. Sed filius pater eius illum gradum & ſuita-
tis locum velut in poteſtate patris conſtitutus tene-
bat,& ſic priuilegio ſuitatis non erat hæres ſuus, vt
dicam in verbo, *Mortuo autem teſtatore*.ij.vbi decla-
rabitur materia ſuitatis. Nec tranſmittere nepos ille
auitinam hæreditatem ad quoſcũque hæredes,ſi an-
te eam agnitam decederet: ſed eam ſolùm tranſmit-
teret ad hæredes ex ſua perſona deſcendentes,vt l.v-
nica.C.de his qui ante aper.tab.hæredi.Si verò filius
paternam hæreditatem ei delatam repudians,fuiſſet
tempore mortis patris emancipatus, & nepos ex eo
fuiſſet in aui poteſtate retentus,quod fieri poteſt.in-
ſtit.quib.mod.ius pat.pote.ſol.§.j.Talis nepos ex eo
deſcendens vocabitur ad ſuccedendum auo, vt ſuus
hæres & neceſſarius, ita quòd tunc ipſo iure erit hæ-
res, quamuis ignoret delatam ſibi eſſe hæreditatem,
& iure ac priuilegio ſuitatis eam non agnitam mo-
riendo tranſmittet ad quoſcũque hæredes etiam ex-
traneos, quos fortè poſt mortem aui ſuæ poteſtatis
exiſtens inſtituit hæredes,vt ibi dicam,tractãdo ma-
teriam tranſmittendæ hæreditatis. Si verò filius poſt
mortem patris ſui inteſtati,non agnita neque repu-
diata hæreditate paterna deceſſerit,tunc in electione
nepotis vel alterius deſcendentis proximiorem gra-
dum tenentis erit,an velit auitam hæreditatem adi-
re ex perſona filij nunc mortui, tanquam ad ipſum
nepotem vel alium proximiorem iure ſuitatis tranſ-
miſſum ſi filius erat in poteſtate,aut beneficio dictæ
l.vnicæ.C.de his qui ant.aper.tab.ſi filius ille erat e-
mãcipatus:quo caſu pinguior erit ſucceſsio, quia ne-
pos habebit bona aui & filij patris ſui, vel an velit
dictam hæreditatem repudiare ex perſona filij ſuiq;
patris,& eam adire ex ſua propria perſona.l.ſi quia
filium.§.j.cum gloſ.ff.de acquirend.hæred.& l.recu-
ſare.§.Titius.ff.ad Trebellia. Quo caſu minus emo-
lumentum habebit, quia ſolam hæreditatẽ aui & nõ
filij patris ſui habebit. ſecundum Barto. in l. ſi mihi
& tibi.§.j.ff.de lega.j. Secundò † limitabitis dictam
53 concluſionem, quòd filius excludit nepotes,ſcilicet
ex ſeipſo deſcendentes, non autem excluderet nepo
tes ex alio filio præmortuo fratre ſuo ſtantes & ſu-
perſtites. Imò tales nepotes ſecundum gradum ve-
rè tenentes in ſucceſsione aui concurrerent cum fi-
lio defuncti eorũ patruo,cum quo pariter ſuccedent
auo,inſtit.de hære.ab inteſta.§.cùm filius. quia hoc
caſu tales nepotes perſonam repræſentãt ſui patris,
& iure repræſentationis eſſe cẽſentur in pari gradu
54 cũ patruo, prout eſſe eorũ pater ſi viueret. †Quod
quidem ius repręſentationis non eis competit de iu-
re communi,ſed ex priuilegio, in corpore tamen iu-
ris clauſo,per tex.ſingularem in §.ſi autẽ defuncto.
ibi,huiuſmodi verò priuilegium.in Auth.de hæredi.
ab inteſta.colla.ix. quod ſcire prodeſt propter mul-
ta,quæ (ne oneroſus exiſtam) taceo.Qualiter autem
cognoſcatur ius commune & priuilegium in corpo-
re iuris clauſum, docet Bald.in l.j.C.de peti.hæredi.
Et in quibus conueniant,& differant ius commune
& priuilegium in corpore iuris clauſum, alibi fortè
& opportuniùs dicã.Simul ergo cum patruo ſucce-
dũt nepotes ab inteſtato ipſi auo,nulla facta differẽ
tia an eſſent in poteſtate aui vel emancipati, vel an
ſint maſculi aut fœminæ,niſi ſtatutum vel conſuetu
do fœminas excluderet.in Authen.poſt fratres.C.de
55 legiti.hæredi. Et † ſicut nepotes perſonam repræ-
ſentãt filij eorum quondam patris pręmortui, vt cũ
patruo aut patruis ſuccedant auo: ſic etiam eam re-
præſentant, ſi ciuiliter mortuus fuiſſet filius eorũ pa
ter, vt quia patris ſui hæreditatem repudiauit. Quo
caſu pars illa ſic repudiata nõ accreſcet cohęredi re-
pudiãtis,ſed remanebit nepotibus filiis ipſius repu-
diantis, qui eius perſonam repræſentant.ſecundum
Ange.in dicto §.ſi plures.inſtit.de legi.agna.ſucceſ.
Et idem puto in filiis, quorum pater capitaliter fuiſ-
ſet damnatus,ita quòd hæres eſſe nõ poſſet, vt quia
deportatus ante mortẽ aui.l.j.C.de hæred.inſtituen.
quia cùm talis dicatur ciuiliter mortuus,& ſic de me
dio ſublatus, nepotes, id eſt filij talis deportati,qui
ſunt ſequẽtes in gradu,ipſum repræſentant, & tenẽt
primum locum,vt ſimul cum patruo ſuccedant auo,
per tex.in l.ſi qua pœna.in fi.vbi no.Bart.ff.de his q
ſunt ſui vel alie.iur.iũcto,quòd bona futura non ve-
niunt in confiſcatione damnati, vt dicam in quinto
articulo. Et ſic præfati nepotes non vi trãſmiſsionis
ſuccedẽt, cùm nihil repudiatum vel excluſione per-
ditum tranſmittatur: ſed ſuccedunt iure & priuile-
56 gio repræſentationis, vt d.§.cùm filius. †Quæ qui-
dem repræſentatio ſibi locum vẽdicat etiam in iure
patronat' eccleſiæ, in quo nepotes ſimul cũ patruis
ſuccedunt auo:nec tale ius regulatur, vt ius patrona
tus libertorum.cap.cùm ſeculum.vbi Panormita. de
iure patro.& Innocẽ.in cap.cùm Bertholdus.de ſen
tent.& re iudic.vt ſuprà tetigi in verbo, *Duas habẽs*
57 *filias*. in princip. Pariter †locum habet hæc repræ-
ſentatio in feudis,quæ in iure hæreditario & ad ſimi
litudinem iuris hæreditarij deferuntur. cap.j.de ſuc-
ceſ.feu. in quibus nepotes cum patruis ſuccedunt,vt
ibi,& in capitu. vnico.§.de his.titu.de gradi.ſucceſ.
in feu. Maximè in præſenti regno,in quo feuda ſunt
ad inſtar patrimoniorum redacta, ſecundum Ioan.
Fab.vt ſuprà vidiſtis. Præctereà hæc repræſentatio
locum habet etiam in hæreditatibus indiuiduis, vt
ſunt regna,ducatus.comitatus,marchionatus, aut ba
ronia:quæ diuiſionem non capiunt,capi.j.§.præter-
eà,de prohibi.feud.alie.per Fede.Et cætera alia feu-
da inferiora, vbi ſtatutum aut conſuetudo patriæ il-
58 la defert primogenito. †In quibus etiam nepos ex
illo præmortuo primogenito patrẽ ſuum repræſen-
tat iure primogenituræ: non accumulatiuè hoc caſu
cum patruo, ſed excluſiuè, vt ſolus excluſo patruo
ſuccedat in illis indiuiduis, quæ de iure vni ſoli defe
runtur

Succeſſio ab inteſtato.

runtur, vel ea conſuetudine, ſecundum Ioan. Fab. in
dicto §. cùm filius. Et ſic in his indiuiduia locum ha-
bet repræſentatio, vt etiam plenè cõſuluit Panor. in
prima parte conſi. laav. incipien. in præſenti quæ-
ſtione &c. vbi inter cætera dicit, quòd cõſtitutio aut
conceſsio vel diſpoſitio loquẽs de primogenito ope
ratur, quòd omnea deſcẽdentes ad eo gaudent iure
primogenituræ, quo ad patruum excludendum: &
ſic apertè vult, quòd etiam in indiuiduis natura vel
conſtitutione locũ habet repræſentatio quo ad vim
ſucceſsiuam, vt ſcilicet nepos ea primogenito ſucce-
dat auo: non tamen locũ habet quo ad vim accumu-
latiuã, qoia ſolus ſuccedet, & non ſimul cum patruo
ſicut faceret in hæreditaõbus diuiduis. Sed quia quæ
ſtio hæc de arduis eſt, & altioris indaginis, de ipſa lo
co ſuo dicetur. [De hac diſputabili quæſtione vide
quæ plenè habentur ſuper verbo, *in eodem teſtamen-
to relinquens*. j. in aviij. limita.] Similiter locum ha-
59 bet hæc repræſentatio nedum † in ſucceſsione ab io-
teſtato, vbi nullum omnino conditum fuit teſtamen-
tum, ſed etiam ſi conditum fuerit, & poſteà ruptum
per bono. poſſeſsio. contratabu. quæ locum habet in
emãcipato, aut per querelam iootficioſi: quia etiam
tunc nepos ſuccedet cum patruo. l. ſi defunctus. C. de
legi. hære. perſonam ſui patria repræſentando: quam
generaliter repræſentat in prædictia & aliis quæ iu-
re hæreditario deferũtur, & deuoluũtur ad poſteros,
& alios ſucceſſorea. In aliis verò quæ non iure hære
ditario deferuntur, nepotes perſonam ſui patris non
repræſentant. Vnde loco patris non ſuccedunt in tu
tela, vt eam cum patruo gerant. l. iij. §. ſi duo. ff. de le
gi. tuto. Nec etiam in iure patronatus libertorum. l. à
duobus. ff. de oper. liber. Nec pariter repræſentãt ſui
patris perſonam, niſi in his, quæ patri, ſi viueret, de-
ferrentur tit. vniuerſali: id eſt in his, io quibus pater
eorum ſi viueret, ſuccedere poſſet õt. vniuerſali hæ-
reditario, ſecùs ſi tit. particulari, puta legati vel alio
iure particulari, & non hæredis, vt clarè probat tex.
in dicto §. cùm filius. inſtitu. de hæredi. ab inteſt. ibi,
60 pariter † ad hæreditatem vocantur. Et cætera alia iu
ra de hoc iure repræſentationis loquentia, vbique lo
quuntur de tit. vniuerſali, ſcilicet hæredis, & qui iu-
re hæreditario ſcilicet directo defert. & non iure par
ticulari in quo locum non habet repræſentatio. Et
idem eſſet in his, quæ noo iure directo hæreditario,
ſed iure fideicommiſsi, & ſic indirectè deferũtur, vt
etiam in eia locum non habeat: vode ſi filiis hæredi-
tas reſtituenda foret, tale fideicommiſſum ſolia filiis
ſuperſtitibua, & non nepotibus ex altero filio præ-
mortuo deberetur. quia hoc caſu nepotes ſuum noo
repræſentãt genitorem, vt cum patruis ad tale fidei-
commiſſum admittantur. [De hoc vide bonum cõ-
ſilium Philippi Decij in ſecunda parte conſilio j in-
cipiẽ. memini me aliàs conſuluiſſe. Nam licet in ſuc-
ceſsione legali ab inteſtato filius fratris ſimul cum
patruo iure hæreditario admittatur velut alter de
proaimioribua: non tamen in fideicommiſſo, cùm
verba teſtatoris de vero filio, aut alio proaimiori, vt
iacent, ſint interpretanda: vt ibi habetur ij. colum. in
fine. & ſequen.] Et ratio differentiæ eſt ſecundum
Bald. quia ſuccedendo õt. hæreditario directo con-
ſideratur iuris diſpoſitio, ſecundum quam filius ſuc-
cedit in locũ patris. Et ſic nepos ſuccedit loco filij,
cuius perſonam repræſentat. Sed in ſuccedendo iure
& titulo fideicommiſsi, non cooſideratur iuris diſpo
ſiõo, ſed ſola affectio quã oatura docet plus habere
ad filios, vtpote proximiores, quàm ad filios filiorũ,

ſecundum Bart. & Rapha. limitãdo glo. ibi io l. cùm
ita. §. fina. ff. de lega. ij. & in l. Lucius. la ij. ff. de hære.
ioſtitu. quam abunde ibi dotauit Alexand. in fine. &
tenet Ange. io dicto §. cùm filius. vide tex. in l. hære-
dea mei. §. peto. quẽ ibi ad hoc no. Rapha. ff. ad Tre-
bel. poſt Angel. ibi. De quo tamẽ puncto, ſcilicet an
fideicommiſſario præmoriente, ſpea fideicommiſsi
trãſeat & tranſmittatur ad hæredes, latiùs dicam in
verbo, *ſi abſque liberis moreretur*. ij. in materia fidei-
cõmiſſariæ ſubſtitutionia: [Et etiam dixit ibidem
61 in materia pupillaris. circa finem.] Et quòd † diai
fideicommiſſum filiis teſtatoris reſtituendum ſtante
conditione, puta filio inſtituto ſub conditione oon
ſtantium liberorum defuncto abſque liberis, deberi
ſolis filiis teſtatoris & nou nepotibus, ex aliquo filio
præmortuo ſtantibua. qui in tali ſucceſsione indire-
cta filium præmortuum eorum patrem nõ repræſen
tant, eſt verũ, vbi agitur de ſuccedendo per fideicom
miſſum ea teſtamento vel alia vltima volũtate: quia
in ſucceſsione ea teſtamento non habet locum hæc
repræſentatio. quia eũ (vt diai) hæc repræſentatio, ꝙ
nepotea filium eorum patrem repræſentent nepoti-
bus competat ex priuilegio in ſucceſsione ab inteſta
to directa, non porrigitur ad ſucceſsionem ea teſta-
mẽto, cùm priuilegia ſint ſtricti iuris: & ſic iure iſto
repræſentationis ad tale fideicommiſſum nunquam
vocarentur, nec etiam fideicõmiſſum petere poſſent
iure tranſmiſsionis, quaſi ad eos morte patris fuerit
62 tranſmiſſum conditionale fideicommiſſum. † Cùm
fideicommiſſa conditionalia non transferantur hæ-
rede inſtituto moriente ante cooditionis euentum. l.
vnica. §. ſi autẽ aliquid ſub cõditione. C. de cadu. tol-
len. Et eſt verum, quòd non tranſmittuntur etiam ad
ſuos: licet glo. in l. ſi is cui. ff. de actioni. & oblig. con
trarium voluiſſet, & male, ſecundum omnea. Sed vbi
fideicommiſſum deberetur ex cõtractu inter viuos,
in quo eõam fieri poteſt ſubſtitutio. l. quoties. C. de
donaõo. quæ ſub modo vel condi. fiunt. Prout etiam
ſępe fit in ſocietate omnium bonorum, vel in pactis
matrimonialibus, præſerõm io Francia, in quibus
valent pacta de ſuccedendo, vt plenè diai ſuper ver-
bo, *duas habens filias*. in iij. caſu fallentiæ. In quo fi-
liæ cum maſculis nõ ſuccedunt: tunc filio qui ſucce-
dere debet, & cui cæteri filij ſi abſque liberis moria
tur, vel ſub alia conditione fuerunt ſubſtituti, moriẽ
te ante conditionis euentum, tale fideicommiſſum
non ſolùm filiis paciſcentium debetur, ſed etiam ne-
potibus ex altero filio præmortuo relictis, non pro-
priè iure iſto repræſentationis nepoõbus io ſola ſuc
ceſsione ab inteſtato ex priuilegio competente, quæ
ad hunc caſum extendi nõ poteſt: ſed eia debetur iu-
re trãſmiſsionis, quod in cõtractibus & pactis con-
diõonalibus operatur per tea. not. in dicta l. ſi is cui.
ff. de actio. & obliga. & ioſtitu. de verborum obliga-
tio. §. ex conditionali. & io §. cùm quis. inſti. de inuti
li ſtipulat. Et raõo differentiæ eſt, quare conditiona
lia ante conditionis euentum tranſmittũtur ea con-
tractu, & oon ex vltima voluntate. quia contractus
conſenſu & voluntate duorum firmantur irreuoca-
biliter. l. ſicut. C. de actionibus & obligationibus. &
l. perfecta. C. de donatio. quæ ſub modo. Sed vltima
voluntaa ſolius teſtatoris cõſenſu vſque ad mortem
ambulatoria, ſecundum Angel. in dicto §. ea condi-
63 tionali. quod eſt not. † Quia vltimæ voluntates ve-
lut debiliores, vbi ſunt conditionales, vim trãſmiſsi-
uam non habent, ſicut habent contractua & cæteri
actus inter viuos. Pariter nepotes perſonam non re-

præſentant ſui patris, niſi in ſucceſsione eis delata in
re communi: quia in delata ex ſtatuto aut conſuetu-
dine ceſſat repræſentatio, nec concurrunt cũ patruo.
ſecundum Bald.in iij.parte conſi.xxx.incipien.præ-
ſuppoſito ſtatuto.ij.colum.vbi ſtante ſtatuto, quòd
mulier dotata non ſuccedat: ſoli fratres eam exclu-
dũt, nec in eiusportione nepotes ex fratre præmor-
tuo concurrunt cum patruis, quia nepotibus non ſic
aperitur edictum ſtatuti, ſicut eis aperitur edictum
prætoris, quod etiam eis apertũ non fuiſſet, niſi præ-
tor hoc expreſsè dixiſſet.l.ſi poſt mortẽ.§. finali. ff.
de contratabu. vt ſuprà vidiſtis in j. præludio. circa
finem. [Vide Philippum Decium in ſuperiùs alle-
ga.conſil.j. vbi idem concludit & Alexan.in iiij.par
te conſi.iiij.tamen Ioan.Fab.vbi ſuprà & plures alij
de quibus infrà dicitur, contrarium dixerunt.] Præ-
tereà nepotes ius repræſentationis habẽt nõ ex me-
ro iure communi, ſed ex priuilegio, vt ſuprà dixi.
Quod tanquam plus ſtricti iuris exiſtens quàm ius
commune, non extenditur ad edictum ſtatuti. Super
hoc cogitabitis: quia dubito conſilium Bal.ſuſtine-
ri non poſſe per ea quæ ſuprà retuli Ioan. Fab. dixiſ-
ſe in dicto §.cùm filius. & Alexan.in l.Lucius.la ij.
ff.de hæredi.inſtitu.& ipſummet Bald.in l.in quibus.
C.de ſecund.nup.quod etiam tetigi ſuprà in j.prælu
dio. Imò hoc caſu appellatione filiorum veniunt ne
potes in diſpoſitione ſtatutaria, vt in eodem caſu cõ-
ſuluit Pan.conſi.clxxj. incipien.præſens caſus.& Lu
doui.conſi.cxxix.incipien.licet magna apud me fue-
rit dubitatio, vt pleniùs dixi ſuper verbo, *duas ha-
bens filias.* In ſecundo caſu quo filiæ cum maſculis
non ſuccedunt, vbi concluditur, quòd ſicut filius in
ſtatuto mentionatus filiam excludit, ſic etiam nepos
eam excludere debet tanquam veniens appellatione
filij: tamen verum eſt, quòd repræſentatio de qua hîc
loquimur, ſtricti iuris eſt, velut ex priuilegio in cor-
64 pore tamen iuris clauſo orta. †Quia etiam extendi
tur ad omnes ex filio præmortuo deſcẽdentes, ſed ſo
lùm ad pronepotes: vt ſi defuncto ab inteſtato ſuper
ſint filij, & nepotes ex alio filio, & etiã pronepotes,
ſicut iure repræſentationis ſuccedũt auo nepotes ſi-
mul cum patruis, ita etiam ſimili iure ſuccedũt pro-
nepotes, per tex.in dicto §.cùm filius. Sed vltra pro-
nepotes non vocãtur alij vlteriores cum patruis ad
ſucceſsionem aſcendentis. [Et notanter dicit cum
patruis: quia ſi aliqui patrui vel alij proximiores nõ
eſſent, certè trinepotes, & deinceps ſuccederẽt ſalua
gradus prærogatiua. Et hoc iure proprio & non iure
repræſentationis.& ſic nõ in ſtirpes ſed in capita, vt
infrà iij.mẽbro dicitur, loquendo de ſucceſsione col
lateralium vno latere coniunctorum.] Et in hoc ſci-
licet de pronepotibus ſimul cũ patruis ad ſucceſsio-
nem vocandis, differt hæc ſucceſsio deſcendentium
ſuccedere aſcendentibus volentiũ à ſucceſsione, qua
aſcendentes cum collateralibus ſeu tranſuerſalibus
ſuis ſuccedunt deſcendentibus, iuxta Authen.de ſun-
cto.C.ad Tertyl. Et etiam à ſucceſsione collateraliũ
inter ſe. Quibus duobus vltimis ſucceſsionibus pri-
uilegiũ repræſentationis nõ progreditur vltra nepo-
tes, vt in Authen.poſt fratres fratrũmq; filios, iuncta
glo.j.C.de legiti.hæredi. vbi doct. rationem ponunt
differentiæ.& Ioan.Fab.in §.item vetuſtas. in fine.
inſtit.de hæredit.quæ ab inteſta.quia hæc ſucceſsio,
qua deſcendentes ſuis ſuccedunt aſcendentibus, eſt
naturalis & debita.l.ſcripto.in fi.ff.vnde lib.& con-
ſequẽter eſt fauorabilis. Aliæ verò duæ, ſcilicet quã-
do ordine turbato aſcendẽtes ſuis ſuccedũt præmor-
tuis deſcendentibus aut collaterales ſibi inuicem, eſt
à iure & ordine naturæ exorbitãs.l. nam & ſi paren-
tibus.ff.de inoffic. teſta. Ideo venit reſtringenda, vt
in ea ius repræſentationis vltra ipſos nepotes non
65 porrigatur, vt infrà videbitis. Or, †domini, ſanè in-
telligatis nepotes ex filio præmortuo iure repræſen-
tationis vocari ſimul cum patruis ad ſucceſsionem
aui ab inteſtato mortui, & ſimiliter pronepotes ex
filio & nepote ex eo præmortuis, vt ſcilicet ſuccedãt,
non in capita, ſed in ſtirpes.& in hoc differũt filij ab
ipſis nepotibus & pronepotibus in ſuccedẽdo, quia
filij ſuccedũt patri æqualiter in capita. Adeò quòd ſi
decẽ forent, aut vlteriores, tãtum habebit vnus ſicut
alter. Sed quando nepotes cum filiis defunctæ perſo
næ, de cuius hæreditate agitur, & ſic cum patruis ſuis
ſuccedũt auo, certè omnes nepotes ex vno filio præ-
mortuo, non plus habebũt etiã ſi eſſent mille, quàm
66 habuiſſet eorũ pater, ſi vixiſſet. †Et ratio quare ne-
potes & pronepotes cum patruis non ſuccedũt in ca
pita ſicut filij, ſed ſolùm in ſtirpes, eſt, quia filij qui
ſunt in primo gradu, ſuccedunt de iure cõmuni, tan-
quam primum locum tenentes: nepotes verò quãdo
ad ſucceſsionem aui concurrunt cũ patruis, cùm pri
mum locum ſeu gradum non teneant, ſuccedunt ex
ſolo priuilegio in corpore tamen iuris clauſo, vt ſu-
prà vidiſtis. Vnde in tãta portione nõ ſuccedũt ſicut
filij, quia ſatis eſt, ꝙ priuilegiũ eos qui ſunt in ſecũ-
do aut tertio gradu repræſentet loco vnius gradus
ſine præiudicio filiorum primum locum verè tenen
tium, argumen.l.ſi quando, §.j.C.de inoffi.teſtamẽ.

Prætereà dicit alibi tex.in l.tutori. C.de neg. geſt.
ſatis eſſe ſi vel in paucis amore amici conſulatur. Ta
lia enim priuilegia iure cuiuſdam amicitiæ & bene-
uolentiæ cõceſſa vidẽtur: quia ſatis eſt quòd omnes
portionem habeãt ſui patris, cuius loco ſurrogãtur,
vt ſurrogatum naturam ſapiat illius, cuius loco ſur-
rogatur.l.ſi eum.§.qui iniuriarum. ff.ſi quis caut. &
plenè Barto.in l.j.ff.ſi quis li.teſt.iuſſus eſſe fue. Ideo
ſi ad talem ſucceſsionem concurrant vnus filius, &
tres ex altero præmortuo nepotes, illi tres nepotes
quia ſuccedũt in ſtirpem.i.in locũ ſui patris, non ha-
bebũt niſi dimidiam partẽ hæreditatis, & ſolus fili9
eorum patruus reliquam percipiet dimidiam, ita ꝙ
tantum habebit ſolus filius, quãtum ſimul omnes ne-
potes. Et ſi defunctæ perſonæ filius vnicus & ex alie
ro filio præmortuo tres nepotes, ex altero verò decẽ,
ſolus filius tertiam partem hæreditatis habebit, tres
nepotes aliam, & omnes alij decem reliquã tertiam,
vt d.§.cùm filius.verſi.& quia placuit inſti. de hære.
67 quæ ab inteſta. †Ideo cùm iſti nepotes ex filio præ-
mortuo ſuccedant auo in ſtirpem.i.in locum ſui ſo-
lius patris & nõ in capita, certè inter ſe ſunt plus cõ
iuncti, quàm cũ patruis. Vnde ſi vnus eorũ ſucceſsio
nẽ repudiaret, ſeu ab illa abſtineret, prout facere po-
teſt, vel tempore excluderetur, pars illius cæteris ſuis
ſolis fratribus, qui in eadem ſtirpe exiſtũt, & non pa
truo vel patruis accreſceret: quia patrui cum eis non
eodem modo ſuccedunt ſicut iſti: quoniam illi ſucce
dunt in capita, & iſti ſuccedunt in ſtirpem: & inter
diuerſo modo ſuccedẽtes nõ eſt locus iuri accreſcẽ-
di, vt ſuprà vidiſtis in iiij.præludio: [Vide infrà ſu-
per verbo, *eodem teſtamẽto relinquens*.j. circa finem
xxij.limita.] Sed inter ſuccedẽtes eodem modo, pu-
ta per capita, eſt locus iuri accreſcendi, ita quòd vno
capite repudiãte pars quæ fuerat ei delata cæteris ac-
creſcit capitibus, veluti quando ſoli filij ſuccedunt,
quia in capita ſuccedũt vno repudiante vel aliàs ex-
cluſo,

cluſo, qui ſi filios non habeat aut nepotes qui ipſum
repræſentent, pars ſua vacans cæteris accreſcit capi-
tibus pro parte hæreditaria, qua vocati ſunt. Et idem
ſi duo eſſent aut plures filij, & tres vel quatuor aut
plures ex altero filio præmortuo nepotes. Quoniã
ſi vnus filiorũ repudiaret, pars ſua alteri filio accre-
ſceret fratri ſuo, & etiam omnibus nepotibus ſimul
vnum caput facientibus ſeu repræſentantibus: ſed fi-
lio accreſceret pro dimidia, & omnibus nepotibus
pro reliqua dimidia: nec accreſcit ſingulis nepotib⁹
vt ſingulis, cùm ſinguli caput ſui patris non repræ-
ſentent, ſed omnes ſimul ipſum repræſentant. Ideo
accreſcit ſimul omnibus qui adierunt & in commu-
ni: quia omnes ſimul ſunt loco ſui patris caput vnũ
facientes ſeu repræſentantes. Vnde ſi è conuerſo illi
tres nepotes filios non habentes, qui nepotes auum
ſuum naturaliter vel ciuiliter præmortuũ repræſen-
tant, hæreditatẽ aui repudiarent: quia tunc per repu-
diationẽ omnium vacaret & deficeret vnum caput
integrum, ac ſi nũquam fuiſſet: certè portio omnium
illorum caput ſui patris repræſentantium, reliquis
accreſceret capitibus, ſcilicet duob⁹ patruis filiis de-
functi, de cuius ſucceſſione agitur: cùm hoc caſu ſit
inter eos idem modus ſuccedendi, ſcilicet per capita.
Et idẽ ſi nõ eſſet niſi vnus nepos, qui repudiaſſet, &
vacaret vnum caput. Sed quãdo integrũ caput, quod
ipſi nepotes repræſentant, non vacaret, quia omnes
fortè non repudiarũt, ſed vnus vel duo ex illis, tunc
portio illius vacãs ſolis reliquis aut reliquo nepoti-
bus repudiantis fratribus accreſceret, tanquam indi-
uiduis ſeu membris eiuſdem capitis: nec patruis ac-
creſceret, quia etiam ſi vnus ex patruis repudiaret,
non accreſceret vni ſoli ex nepotibus, ſed omnibus
vnum caput repræſentãtibus. Et ratio quare vno ex
nepotibus repudiante vel aliter excluſo, portio ſua
ſolis accreſcit cæteris nepotibus repudiantis fratri-
bus, eſt, quia illi tres aut plures nepotes, tãquam tria
aut plura indiuidua, & membra eiuſdem capitis ſeu
gradus, ſunt inter ſe magis cõiũcti, quia fratres ſunt
& ſic eiuſdem gradus. Vnde ſibi plus inuicem atti-
68 nent, quàm patruis ſuis. †Et ius accreſcẽdi operatur
ſolùm inter omnino pares verè aut repræſentatiuè.
Sicut videmus: quia vno ex filiis repudiante, cũ alte-
ro filio vocantur omnes nepotes qui verè non ſunt
eiuſdem gradus cum filiis, ſed ſolùm repręſentatiuè,
quia perſonam repræſentant ſui patris: qui cum aliis
filiis ſi viueret, eſſet eiuſdem gradus. Similiter omni-
bus nepotibus repudiantibus vel excluſis, qui omnes
ſimul ſunt repræſentatiuè eiuſdem gradus cum pa-
truis, pars illorum omnium nepotum vacãs patruis
accreſcet, vt vidiſtis. Sed non ſic, quãdo vn⁹ vel duo
ex ipſis repudiarẽt: quia cùm illi ſingulares non ſint
verè nec repræſentatiuè eiuſdem gradus cũ ſuis pa-
truis, cùm illorum ſinguli perſonam non repræſen-
tent ſui patris, ſed omnes ſimul, certè portio repudia
ex ipſis patruis tanquam in diuerſo gradu conſtitutis
nõ accreſcet, nec accreſcere poteſt. Sed ſolis reliquis
nepotibus, qui ſunt eiuſdem gradus, & legaliter con-
iuncti idẽtitate rationis, vt dixi in dicto quarto præ-
ludio ſuprà. Et idem erit iudicium ſi cum filiis con-
currant pronepotes ex vno capite, qui omnes perſo
nam repræſentãt nepotis, ſuique patris præmortui:
vel ſi concurrerent cum nepotibus, aut inter ſe viciſ
ſim: quia ex præmiſſis cognoſcetis, quando & quali
ter ius accreſcendi operabitur inter eos. Vnde reſtat
quòd vbi in ſucceſſione ab inteſtato concurrunt filij
eius de cuius ſucceſſione agitur, & nepotes ex altero
præmortuo filio, nepotes ſuccedũt ſolùm in ſtirpes.
Et idem in pronepotibus cum patruis magnis cõcur
69 rentibus in ſucceſſione proaui. †Si autem nepotes
ſoli, aut ſoli pronepotes, vel nepotes & pronepotes
ſimul & mixtim, nullo ſuperſtite patruo cõcurrerẽt
in ſucceſſione illius aui vel proaui, tũc maius ſurge-
ret dubium, an ſuccedere debeant æqualiter in capi-
ta, vt tantùm habeat vnus ſicut alter, vel an ſuccedãt
in ſtirpes ſolùm in loco & portione illorũ, quos re-
præſentant. Super quo licet ſatis ardua fuerit hacte-
nus diſputatio, & diuerſæ opiniones, tamen commu-
nis opinio habet maximè glo. & Barto. quòd etiam
tunc ſuccedant in ſtirpes, ac ſi cum patruis concurre
rent: quam Guido Papæ quæſtio. cxxxiiij. incipien.
ſed qualiter. dicit in iudicando fuiſſe ſeruatam. Et
Bald. in tit. de natura ſuc. feu. c. j. in fine, dicit eſſe cõ
munem opinionem gl. quam in dubiis opinionibus
conſulendo multum ſequebatur, nec inuenire pote-
rat meliorem, ſecundum quam ego etiam in puncto
noſtro ſæpe conſului, & plura aliorum conſilia vidi,
per tex. cui reſponderi non poteſt. in l. ij. C. de ſuis &
legiti. hæred. & in dicto §. cùm filius. in fi. verſi. item
ſi ex duobus filiis &c. inſtitu. de hæredi. ab inteſtato.
vbi mortuo auo inteſtato ſoli nepotes ex duob⁹ præ
mortuis filiis ſupererant in diſpari numero: quia ex
vno ſupererãt vnus aut duo, ex altero autem tres vel
quatuor. Et tamen ibi mandatur hæreditas diuidi in
duas partes, quarum vna detur vni vel duobus nepo
tibus ex vno filio: altera verò dimidia detur tribus
aut quatuor nepotib⁹ ex altero filio. Et ſic in ſtirpes
ac ſi cum aliquo patruo cõcurriſſent: & idẽ in pro-
nepotibus. Quam opinionẽ poſt longam ad partes
diſputationem etiam tenuit Ang. in dicto §. cùm fi-
lius. Ideo ſi in ſucceſſione cõcurrerẽt nepotes & pro
nepotes in ſtirpes ſuccedendo, vt dictum eſt, ſi alter
ex nepotibus repudiaret, vel alter excluderetur, pars
ſua cæteris accreſceret cũ nepotibus ipſius repudiã-
tis fratribus, cùm ſint eiuſdẽ gradus. Pariter ſi vnus
pronepotum partẽ ſuam repudiaret, cæteris prone-
potibus repudiantis fratribus accreſceret. Et idem ſi
ſoli pronepotes ex duobus aut pluribus præmortuis
nepotibus concurrerent: quia ſuccedent illi ſoli, qui
ſunt de ſtirpe repudiantis. Et hæc de primo membro
huius primi articuli, ſcilicet qualiter deſcendentes
ſuis ſuccedant aſcendentibus inteſtato defunctis, di-
70 cta vobis ſufficiant. Venio † ad ſecundum huius
primi articuli membrum, qualiter è conuerſò aſcen
dentes ſuis ſuccedant deſcendentibus ordine naturæ
turbato præmortuis. Ordine enim naturæ filij & de-
inceps cæteri deſcendentes patri ſuccedunt & aliis
aſcendẽtibus, iuxta gradus prærogatiuam. l. ſcripto.
71 ff. vnde liberi. vt vidiſtis in præcedẽti membro. †Ta-
men ordo iſte plerũque turbatur, vt filius pręmoria-
tur. l. nam & ſi parẽtibus. ff. de inoffi. teſta. Sicut con-
tigit domino Bulgaro legum doctori antiquo, qui
cùm eius vnicus filius prædeceſſiſſet, voluntatem di
uinam patiẽter tolerans, hoc tantùm dixit: Ordine
turbato ſuccedis Bulgare nato. ſecundum gloſ. ſuper
verbo, tamen ordine. ff. de inoffi. teſta. l. nam & ſi pa
rentibus. & gl. ſuper verbo, filiis. in c. cùm apoſtolus.
de cenſi. Vnde cùm ſucceſſio alia quàm deſcenden-
72 tium ſit contra ordinem naturæ, †eſt in multis par-
tibus conſuetudo, vt in Aruernia, quòd aſcendentes
nunquam ſuis ſuccedunt deſcendentibus: ſed in defe
ctu liberorum collaterales vocãtur: quibus deficien-
tibus fiſcus ſuccedit, vt refert Maſuerus in tit. de ſuc-
ceſ. & vltimis volũtatibus. §. idem de conſuetudine,

vt dixi ſuprà in j.præludio. Pariter idem Maſuerus
refert eod.tit.de ſucceſ.teſta.& vlti.volũ.§.xvj.inci-
piente: Item illius qui mortuus eſt ſine liberis. Quòd
mortuo aliquo ſine liberis ab inteſtato, dominus tẽ-
poralis loci ſeu eius officiarij, ponũt bona ad manũ
domini, ad ſaluum ius habentis. Quæ manus poſteà
leuatur aſcendenti vel collaterali proximiori ſucceſ
ſori probata gradus proximitate, cũ antè pro eis nõ
præſumatur ſicut præſumitur pro liberis, de quibus
ſolis dictũ eſt: Eſt filius, ergo hæres. Ideo de hac ſuc
ceſsione ſeu iure ſuccedendi aſcendentium, dicatis,
quòd ſi deſcendenti ab inteſtato mortuo non ſuper-
ſit niſi ſolus pater, ſolus ille ſuccedit: & idem ſi non
73 ſuperſit, niſi ſola mater: quia ſola ſuccedet. †Si verò
ambo ſuperſint, ſcilicet pater & mater, quia ſunt pa-
res in gradu: ambo æqualiter ſuccedũt tam in bonis
caſtrẽſibus, & quaſi caſtrẽſibus, quàm bonis pagani
cis & aduẽtitiis filij, ſaluo quòd ſi filius aut filia quæ
deceſſiterat in poteſtate patris tempore ſuæ mortis:
propter eius mortem non extinguetur vſusfructus
bonorum illius aduentitiorum & paganicorum, qui
penes patrem erat tẽpore mortis. iuxta l.cùm opor-
tet.C.de bonis quæ liber. Cùm morte filij proprieta
rij non extinguatur vſusfructus patri debitus, inſti.
de vſufruc.§.finitur. Imò pater, quãdiu viuet, gaude-
bit vſufructu: poſt cuius mortem mater pleno potie-
tur dominio partis ſuæ, in qua viuente marito non
niſi nudam habuit proprietatẽ: & ſaluo etiam, quòd
vbi ſtatutum eſſet vel cõſuetudo, quòd mater exclu-
datur propter agnatos filij inteſtato defuncti, ipſa
tũc excluderetur per patrem vel auum paternum &
cæteros aſcendentes paternos, licet remotiores, aut
per fratrem, quibus magis (nõ ſtante ſtatuto) fauen
dum eſſet, quam remotioribus agnatis, de quo ſuprà
in primo præludio. Et hæc vera quo ad ſucceſsionẽ
bonorum caſtrenſium, quaſi caſtrenſiũ, & aduẽtitio
rum filij præmortui, ſcilicet ab extraneis acquiſito-
rum, vel ſuis mechanicis & paganicis artibus. Quia
74 †in bonis quæ à patre tãtùm vel eius linea acquiſie-
rat, vel ad eum peruenerãt, ſolus pater ſuccedit ma-
tre excluſa. Et idem econtra: quia in bonis ex matre
& eius linea acquiſitis & ad filium peruẽtis, ſola ma-
ter ſuccedit, patre excluſo, per textũ notabilem in l.
quod ſcitis.§.fi.ſecundum intellectum Barto.ibi.C.
de bonis quæ lib. Et pariter ſeruatur in retractu, qui
competit ex conſuetudine ducatus Aquitaniæ, vt ille
tantùm admittatur, qui in re vendita ſuccedere de-
bebat ab inteſtato: adeò quòd ſi res ad venditorem
pertinebat ex latere paterno, admittitur proximior
ex latere illo & idem de latere materno in maternis
bonis, quia in bonis per vẽditorem acquiſitis locum
non habet retractus, ſecundũ docto.& Franciæ con
ſuetudinem, quam ſentit Ioan.Fab.ſuper verbo, Iu-
ſtinianus. in procemio inſtitu. tamen in Aruernia
etiam in illis locum habet ex conſuetudine, vt refert
Maſuerus.titu.de retractu.§.j.pro quo facit quod di
xi ſuprà in primo præludio, de agnatis matrẽ à filij
ſucceſsione etiam in aduentitiis excludẽtibus: quia
fortius excludere debent extraneũ emptorem. Aut
defuncto ab inteſtato ſuperſunt parentes ſecũdi gra
dus, prout ſunt auus, & auia: vel tertij gradus, vt pro-
auus, & proauia: æquales tamen in gradu. Et tũc fiẽt
duæ partes. quarum vnam habebũt parentes ex linea
paterna, ſiue ſint plures ſiue vnus: aliam verò habe-
bunt parentes ex linea materna, ſiue ſit vnus ſiue plu
res. Vnde ſi quis inteſtatus deceſſerit ſuperſtitibus
auo & auia paternis, & ſola auia materna: ea ſola ha
bebit dimidiam, & alij duo reliquam dimidiam, per
tex.in d.§.conſequens.& §.reliquum.in Auth.de hę
redi. ab inteſta. & idẽ in proauis & proauiis & dein-
ceps. Quod etiam verũ intelligatis in bonis neutra-
libus: quia ſi bona fuiſſent ab vna tãtùm linea pater-
na vel materna per defunctũ acquiſita, tũc in talibus
bonis ſolũ ſuccederẽt parentes ea illa linea, per tex.
in d.l.quod ſcitis.ſecũdum Bar.ibi: & in Auth. itaq;
C.communia de ſucceſ.& Ang.in §.præferũtur. in-
ſtit.ad Tertyl.& conſuluit C,Rom.cõſi.al.incip.vi-
ſis.verſi.primò, quia video.& Bart. in l.poſt dotẽ.in
fi.ff.ſol.matr.facit optimè tex.in l.de emancipatis.§.
75 fi.C.de legiti.hæred. Ex †quibus reſultat, quòd quo
ties in bonis neutralibus & indifferentibus concur-
runt plures aſcendẽtes ex vna linea, & vnus ex alte-
ra, ſemper fit ſucceſsio in ſtirpes: ita quòd tãtum ha-
bebit ſolus ex vna linea, quantum omnes illi plures
ex alia linea. Et ſic videtur, quòd ſi vn' illorum plu-
riũ repudiaret, pars ſua illis ſolis de illa linea accre-
ſceret, ſiue ſit paterna ſiue materna: & non illi vni de
alia linea, niſi omnes iſti plures repudiarẽt: quia tũc
vacaret integrum caput & linea tota alteri capiti ac-
creſcens. Aut ſuperſunt parẽtes in gradu diſpares, &
clarum eſt, quòd præfertur proximior, ita quòd ma-
ter excluderet auum paternum etiam quo ad bona
quæſita ea linea paterna, niſi ſtatutum vel conſuetu-
do matrẽ excluſiſſet propter agnatos, vt ſuprà dixi.

Et idem ecõtra pater excluderet auum maternum
etiam in bonis à linea materna acquiſitis, vt d.§.cõ-
ſequẽs.& in Authẽ.defuncto.in glo.C.ad Tertullia.
76 Et †præmiſſa omnia vera ſunt, vbi perſonæ inte-
ſtato defunctæ ſoli ſuperſunt aſcẽdentes: quia ſi cum
aſcendentibus ſupereſſent etiam collaterales, puta
frater vel ſoror defunctæ perſonæ, tunc ſi frater, vel
ſoror ſint ab vno tãtùm latere coniũcti, vt quia ſunt
conſanguinei tantùm à patre, vel vterini tantùm ex
matre ſolùm cõiuncti: vel ſuperſint illorum fratris
vel ſororis filij: & certè tales nullo modo vocãtur ad
ſucceſsionem inteſtati cum aliquo de aſcendentibus
ex linea paterna vel materna: nec etiam cum aliquo
collaterali vtrinq; coniuncto, vt dicto §.conſequẽs.
& dicta Authen.defuncto.& infra dicetur. Si autem
frater & ſoror cum aſcendentibus concurrẽtes, ſunt
tam ex patre quàm matre & vtrinque coniuncti de-
functæ perſonę de cuius bonis agitur, aut vnus filius
vel filia talis fratris vel ſororis vtrinque coniuncto-
rum: eo tunc tales alterari facient formam ſucceden
di, adeò quòd tunc fiet ſucceſsio in capita iuxta nu-
merũ perſonarum, & non in ſtirpes, niſi quando ſu-
pereſsẽt plures filij ex tali fratre aut ſorore præmor-
tuis: quia tunc illi omnes reputantur pro vno, in Au-
then.vt fratrum filij. in princi. ita quòd quo ad iſtos
plures fratrũ filios ſolùm fieret ſucceſsio in ſtirpes.
Et ſic prædicti collaterales vocãtur ad ſuccedẽdum
cũ patre & matre defunctæ perſonæ. Pariter etiam
non ſtãtibus patre & matre tales fratres ad ſucceden
dum admitterẽtur cum auo & auia paternis, & ſimi-
liter cũ proauo & proauiis. vt dicto §.conſequẽs.ſe-
cundum vnum glo.intellectum ibi in verbo, proxi-
mis. quem communiter ſequũtur docto. Ex quo ſe-
quitur, quòd ſi quis mortuus eſt ſuperſtitibus auo &
auia paternis, & ſola auia materna, ac vno fratre v-
trinq; coniũcto, vel vnico eius filio illius perſonam
repræſentante, certè propter perſonam illius fratris
aut vnici eius filij, melior efficitur cõditio auorũ pa-
ternorũ. Et idem in proauis. Quoniã eo tunc diuide
tur hæreditas in quatuor partes, prout ſunt quatuor
perſonæ:

perſonę:& ſic diniſio fiet per capita.vt dicto §.cōſe
quens.Et tamen ſi iſte frater vel eius filius nō ſuper-
eſſet,tantum habuiſſet ſola auia materna,quantū re-
liqui duo auus & auia paterni.Nec eſt hoc mirū, cū
ſæpe contingat me ex perſona alterius habere,quod
ex mea habere non poſſum l.fin.C.ad Tertyl.& ca.
penul.de præben.lib.vj.Et latiſsimè per Fely. in ca.
j.de præſcrip. Ideo ſi iſte frater aut eius vnicus filius
qui huiuſmodi ſuccedendi modum alterat,ſucceſsio
nem repudiaret: quia hoc faciendo haberetur pro
mortuo, & acſi nunquam fuiſſet.l.j.C.quando non
peten.partes. certè per hanc repudiationem cōditio
auiæ maternæ efficietur melior:quia tunc ſola habe-
bit tantum, quantum alij duo aſcendentes paterni,
prout habuiſſet ſi nunquam frater ille,vel eius filius
in medio fuiſſet. Et hoc verum, quòd bona modo
prædicto diuidentur,niſi quæſita forent ex vna tan-
tùm linea veluti paterna: quia tunc in illis ſoli parē-
tes ex illa linea deſcendentes ſuccederent cum fratre
defuncti aut eiuſdem fratris præmortui filio; vt di-
cta l.quòd ſcitis. Ita quòd parentes materni nihil ha
bebunt,quandiu paterni ſupererunt, ex quorum li-
nea bona illa proceſſerunt: aliàs in eorum defectu
vocarentur materni cum illo fratre vtrinque coniū-
cto vel eius filio:& idē è conuerſo, vbi bona deſcen
diſſent ea linea materna: quia tunc ſoli aſcendentes
materni cum illo tali fratre aut eius filio ſuccederēt.
77 Secundò † infertur ex præmiſsis, quòd ſi quis de-
ceſsit ſuperſtitibus pluribus, putà quatuor filiis fra-
tris vtrinq; coniuncti præmortui, & duobus ſcilicet
auo & auia paternis & auia tantùm materna, certè
de illa hæreditate fient quatuor partes: quarū vnam
habebunt illi quatuor filij fratris præmortui, ſolùm
ſuccedentes in ſtirpem & locum eorum patris,& ſic
vnius tantùm capitis, quæ plus non haberet ſi viue-
ret, quem omnes quatuor repræſentant. Aliam verò
partem habebit auia materna, & reliquæ duæ æqua-
liter diuidentur inter illos duos aſcendentes pater-
nos,ſecundum dominum Matthæ. de Matthesſilania
clariùs cæteris loquentem, quem ſequitur Ang.in di
cto §.præferuntur. Vltra quos dicatis,ꝙ ſi vnus filio
rū fratris præmortui repudiaret,pars ſua non omni-
bus ſed ſolis aliis fratribus ipſius repudiantis eadem
ratione coniunctis accreſceret. Et ſi omnes prædicti
quatuor filij fratris repudiarēt, & ſic vnum caput in
tegrum vacaret,reſiduę perſonæ cum eis vocatę par
tem illam vacantem iure accreſcendi haberent pro
hæreditaria portione eis reſpectiuè delata,prout ſu-
prà vidiſtis in ſimili. Et ſi defuncto ab inteſtato ſu-
pereſſent pater,mater, auus, auia, & frater vtrinque
cōiunctus vel eius filius, quo caſu pater & mater tan
quā proximiores aſcēdentes & ille frater vtrinq; cō-
iunctus vel eius filius æqualiter ſuccedunt in capita
in bonis neutralibus,vt dicta authē.defuncto. Certè
ſi vnus,putà, pater vel mater hæreditatem repudia-
ret, reliquus cum illo fratre vel eius filio ſuccederet
æqualiter in parte repudiata, ſeu eis iure accreſcēdi
deferretur pro partibus hæreditariis delatis eiſdem.
Si autem ambo ſcilicet pater & mater repudiarent,
ille frater cum auo & auia ſimul ſuccederent ſecun-
dum eos.facit quod not.Cy.in dicta Auth.itaque.C.
78 communia de ſucceſ. Et † notanter dixi de filiis
fratris vel fratrum vtrinque coniunctorū cum aſcē-
dentibus ſuccedendis, quia nepotes aut pronepotes
talium fratrum vel ſororum, & cæteri deinceps nun
quam cū aſcendentibus vocantur ad ſucceſsionem:
Imò per aſcendentes licet remotiores excluduntur.
Nam priuilegiū collateralium,vt cum aſcēdentibus
ſuccedant,& perſonas ſuorum patrum repræſentēt,
non porrigitur ad pronepotes ſeu nepotes fratrū, &
minus ad poſteriores,ſecundum gloſ.in dicta Auth.
poſt fratres.quā omnes ibi ſequuntur, licet Placen-
tinus contrarium voluiſſet & malè: quia illam gloſſ.
etiam tenet Io.Fab.in dicto §.item vetuſtas.in fi.in-
ſti.de hære.ab inteſt.Et in hoc differt hæc ſucceſsio
à prima de qua vidiſtis in primo membro: quæ por-
79 rigitur ad pronepotes, vt ibi dixi. Vnum † tamen
menti tenebitis,ꝙ in omnibus his caſibus,in quibus
fratres & ſorores vtrinque cōiuncti aut eorū filij ſi-
mul ſuccedunt cū aſcendentibus, nunquam vſusfru-
ctus portionum talis ſucceſsionis eos tangētium ac-
quiritur parentibus,in quorū poteſtate conſtituun-
tur. Imò ipſi ſuccedentes plenè gaudēt dominio ſua
rum iam dictarum portionum,vt d.§.cōſequens. &
tenet gl.in fi.in l.iij.C.de vſufru. quod eſt not.pro li
mitatione l.cùm oportet.C.de bo. quæ libe. & corū
quæ ſupra vidiſtis in prin.huius articuli.Nā hi colla
terales aliqualiter alterant modum ſuccedendi, vbi
80 concurrunt cum aſcendentibus. Et † præmiſſa in-
telligatis vera, ſcilicet aſcendētes ſuis ſuccedere de-
ſcendentibus,ſi mortuo coniuge cōtinuerint, nec ad
vlteriores nuptias trāſierint poſt illas ex quibus de-
ſcendunt hi,de quorum ſucceſsione agitur,& tracta
tur. Quia ſi ad alias tranſierint ſeu conuolauerint
nuptias, maior eſſet difficultas de vi ſucceſsiua &
modo ſuccedēdi dictorū aſcendentium. Super quo
omiſsis doctorū variis diſputationibus & opinioni-
bus, ſequentes trado vobis concluſiones. Prima
81 † eſt,quòd mater vnum ſolum habens filiū,ſi ad alia
trāſierit vota,tali filio antè vel poſteà mortuo ab in-
teſtato,ſola matre relicta, ipſa ei ſuccedit pleno iure
in omnibus ſuis bonis eidem filio vndecūque etiam
à patre & eius linea quæſitis & prouentis: de quibus
tam in morte,quā in vita poterit mater liberè diſpo-
nere.l.fœminæ.in fi.C.de ſecun.nup.licet glo.in Au
then.ex teſtamento. eodem tit. contrarium voluiſſet
& malè,ſecundum Bar.ibi dicentem,ſe contra illam
glo.pluries conſuluiſſe, niſi filio ſtante pupillo trāſi-
uiſſet ipſa ad ſecunda vota, non priùs petito tutore
ipſi filio:& idem filius in ætate pupillari deceſsiſſet.
l.matrem & l.omnem.C.ad Tertyllianum.quæ ſunt
incorrectæ, cùm iura illa factum matris puniant cul
poſum, in non petendo tutorem commiſſum,vt ple
nè per Fely.in c.eccleſia ſanctæ Marię verſic.Prima
declaratio reſtrictiua &c. de conſtit. ſed fortè pœ-
na illa locum non haberet, vbi tali filio ſola mater
ad ſuccedendum ſupereſſet, vt ſonant verba con-
82 cluſionis. † Circa quam vnum menti tenebitis, ꝙ
mulier filiorum ſuorum tutrix non petito tutore
nec reddita ratione ad ſecunda vota tranſiens, per-
dit nedum filiorum ſucceſsionem, tutelam vel cu-
ram iam ſuſceptam, etiam ſi matrimonium non ſit
conſummatum,nec ipſa in domum mariti traducta,
ſed verbis de pręſenti contractum, ſecundum Spec.
tit.de tutel.§.nunc dicendum. ſed etiam maritus ille
ſecundus,cum quo nupſit, pro ea obligatur & tene-
tur de malè adminiſtratis, per eam ſi ipſa ſoluendo
non ſit,per tex.not.quem ibi Bald.ſummè commen
dat in l.penul.C.in quibus caſib.pig.tacitè contrahi.
Ideo vir matrimonium cum tali vidua contrahens
facere debet,quòd prius de tutela, aut cura rationem
reddat,de qua quittantiam habeat,ſecundum glo.in
authen.ſacramentum.C.quando mu. tuto. offi. fun.
poteſt. Quod verum intelligatis,ſi mulier illa tan-

quam filiorum tutrix, aut curatria negotia geſſerit,
ſecùs ſi alio modo bona filiorum adminiſtraſſet, vel
aliorum non liberorum. Quibus caſibus locum non
haberet diſpoſitio.d.l.ſecundum Doct. quod eſt no
tandũ pro limitatione regulæ communis, quòd ma-
ritus nõ tenetur pro vxore nec econtra.l.j.& per to-
83 tam. C. ne vxor pro marito. † Secunda concluſio
eſt, quòd mater plures habens filios, aut filias, ex eo-
dẽ matrimonio progenitas, ſiue tranſierit ad alia vo
ta ante mortẽ alicuius filiorũ, ſiue poſt mortẽ, pote-
rit illi filio inteſtato mortuo in bonis eidẽ filio à pa-
tre eiúſq; marito prouentis ſuccedere in ſolo vſufru-
ctu portionis ſibi delatæ habito reſpectu ad numerũ
filiorũ ſuperſtitũ, cũ quibus filio defuncto æqualiter
ſuccedit, per dictã auth.defuncto.C.ad Tertyl.Quo
vſufructu vita ſibi comite gaudebit, interdicta ei alie
natione proprietatis, quæ filiis iam dictis cohæredi-
bus ſuis pertinet, vt in authẽ.de nuptiis. §. ſinautem
inteſtatus. Et licet ibi dicatur, quòd habere debet
vſum, tamen gl.exponit, id eſt, vſumfructum.ſimil.
eſt gloſ.in auth.de non elig.ſecũ.nub.§. in fin.prin.
verſ.proſpexim⁹. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi mater priùs,
quàm nuberet filio ſuo ſucceſſiſſet in pleno domi-
nio portionis ſibi delatæ: poſteà nubẽdo proprietas
illi⁹ portionis, in qua ſucceſſerat, reuertitur ipſo iure
ad dictos liberos cohæredes ſuos, ſolo vſufructu ei
remanente, vt dicto §.ſinautẽ inteſtatus.& §.ſi verò
expectet.ibi, & proprietatis erũt domini &c.eadẽ au
84 thẽ. † Et intelligatis proprietatẽ portionis delatæ
matri ad ſuperſtites filios ſuos defuncti fratres defer
ri, ſi defuncto fratri nõ fuiſſent ingrati. Quoniam ſi
quis eorũ ingratus foret, ad illum proprietas illa non
deferretur, ſed in ea ſuccederẽt reliqui nõ ingrati ſi-
mul cũ matre. Et ſi omnes ex primo matrimonio in-
grati defuncto probarẽtur, ſola mater ĩ tota illa por-
tione pleno iure ſuccederet, per tex.arg.not.Bar.ibi
& ſic ſi nõ ſupereſſent &c.in §.ingratitudinẽ.in au-
then.de nup.iiij.collat. Et eſt ibi caſus in quo hæres
vocatus ab inteſtato priuatur ſucceſſione propter
ingratitudinẽ, licet exhæredatus non fuerit, & etiã ſi
frater defunctus de ingratitudine conqueſtus [De
quo & an ingratitudo excludat quẽ à ſucceſſiõe ab
inteſtato, habetur plenè infrà ſuper verbo, *in eodem
teſtamento relinquens*.ij.in fi.] nõ fuerit. Præterea di-
cit ibi Ang.per illũ text. ꝙ frater ingratus querelare
nõ poſſet teſtamẽtũ fratris, quẽ offendit, licet in ipſo
turpem perſonã inſtituiſſet hæredem, contra tex.in l.
fratris.C.de inoffi.teſtamen.quod not. Vlterius ꝓ-
85 cedens pro matre etiã dico, † ꝙ ſi omnes filij nati ex
primo matrimonio cohæredes ſui viua matre mo-
riantur, hærede fortè extraneo in teſtamento vltimi
filij inſtituto, & matre in ſola legitima vel aliquo
alio (vt teſtamentũ valeat) inſtituta, certè proprie-
tas bonorũ paternorũ filij, aut filiorum primo loco
inteſtatè mortuorũ, qua per tranſitum ad ſecũda vo-
ta fuerat priuata, reuertitur ipſo iure ad eã, cùm cau-
ſa priuationis ſuæ eſſet fauor liberorũ primi matri-
monij, quę nunc ceſſat. Et conſequẽter ceſſare debet
ipſa priuatio, arg.c.cùm ceſſante. de appel. ſecũdum
86 Inno.in c.fi.de ſecun.nup. Tertia concluſio eſt, † ꝙ
mater plures habens filios, aut filias ex eodem matri
monio genitas, ſiue ad ſecunda tranſierit vota ante
mortẽ alicuius filiorũ, ſiue poſt mortẽ, poterit illi fi-
lio inteſtato mortuo pleno iure ſuccedere, cũ cæteris
filiis & filiabus ſuis, in quibuſcunq; bonis aliunde,
quàm à patre eius marito quæſitis, etiã ſi ab auo pa-
terno proceſſiſſent, in quibus mater quo ad ſuam vi-
tilem portionem etiam pleno iure ſuccedit cum po-
teſtate liberè diſponendi in vita pariter & morte, ſe-
cundum Docto. Nam tex.in dicto §.ſinautem inte-
ſtatus. corrigit ius antiquum quod habetur in §.
cùm igitur reliquum ſit. in authentic.de non eligen.
ſecun.nuben. Secundum quòd ius mater in omni-
bus bonis filij etiam paternis ſuccedit pleno iure.
vnde dictus §.ſinautem inteſtatus.hoc corrigẽs quo
ad bona filij paterna, vt mater à cætero in illis non
ſuccedat, niſi in ſolo vſufructu, nõ debet extendi ad
bona auitina, cùm in materia correctoria, & ſit
odioſa, appellatione paternæ ſubſtantiæ non com-
prehendatur auitina, niſi diceretur expreſſè argu.l.
præcipimus.C.de appella.& not.Bart. in l.liberorũ.
87 ff.de verb.ſignifi. Quarta concluſio eſt, † quòd ſicut
perdit vxor relictum ſibi à marito per tranſitum ad
ſecunda vota: [De his matrimonialibus lucris ple-
nè habetur J.eod.artic.iij.in iiij.concluſione.] ſic etiã
perdit lucrum à ſtatuto vel conſuetudine, aut pacto
marito præmoriente ſibi delatum, ſecundum Bald.
in auth.ex teſtamẽto.C.de ſecun.nup. pro quo vide
tur eſſe text.in l.fœminæ.& authen.vxore.eod.titu.
vbi Bal.ita firmat, & eſt melior tex.de iure in §.Gre
goria. verſic.proſpeximus.in authen. de non eligen.
ſecun.nuben. Quod etiam ſentit Bart.in l.j.C.de in-
offi.dotibus.licet Bald.contrarium voluiſſet.in l.fin.
C.de bo.maternis. qui ſaluari poteſt in ſolo vſufru-
ctu, qui vxori pertinet quandiu viuet: ſed proprieta-
te talium lucrorum priuatur remanſura penes libe-
ros illius matrimonij, ex quo tale lucrũ proceſſit, in
qua proprietate vni vel pluribus liberis ſuis mortuis
non ſuccedit mater ab inteſtato, imò in portionibus
illis ſuccedunt reliqui ſuperſtites liberi dicti matri-
88 monij. † Quinta concluſio eſt, quòd illud quod ſu-
prà concluſum fuit in matre, eſt etiam tenendum in
patre ad ſecunda vota tranſeunte, ſecundum glo.fin.
& Bar.in dicta l.fœminæ. vbi dicit, quòd cùm ſuper
hoc orta Bononiæ fuiſſet quæſtio, ita fuit conſultũ.
Pro quibus, ſecundum Ang.in dicto §.pręferuntur.
videtur eſſe text.in dicta authen.de nuptiis. §. ſi ve-
rò expectet ibi, & communis viri. Facit text.in di-
cta authen.vt fratrum filij ibi, ſimiles eſſe & pares in
muliere & in viro, vt tenet Cy.in authentic. ſed & ſi
quis.C.de ſecun.nuptiis.& Ang.in l.generaliter, eo-
dem tit. Præterea videmus econtrà, quòd ſtatutum
pœnale in patre ad matrem extenditur, ſecundum
gloſſ.ſuper verbo, minus auſuras. in fi.in l.quiſquis.
89 C.ad leg.Iuliam maieſta. † Sexta concluſio eſt, quòd
illud quod ſuprà fuit concluſum in patre & matre
tranſeuntibus ad ſecunda vota, etiam eſt tenendum
in aliis aſcendentibus tam maribus, quàm fœminis,
quales ſunt aui, auiæ, proaui, proauiæ, & cęteri dein-
ceps aſcendentes, per text.in dicta l.generaliter. in
princ.C.de ſecun.nup.vbi hoc videtur eſſe de mente
glo.primæ. Pro qua faciunt authẽ.ſi tamen.& authẽ.
vxore.eod.tit. quia in illo caſu eſt maior ratio, cùm
hæreditas filij ſit magis matri & patri debita velut
proximioribus, quàm auo, auiæ, & cæteris vlteriori-
bus aſcendentibus, vt dicta authẽ.defuncto. Vnde ſi
pœna priuationis nudę proprietatis impoſita eſt pa
tri & matri ad vota vlteriora tranſeuntibus, multò
magis credendum eſt eam impoſitã fuiſſe vlteriori-
bus aſcendẽtibus, quibus minus debetur. Ex quo ſe-
quitur, ꝙ ſi auia paterna vidua duos habens ex præ-
mortuo filio nepotes, ad ſecũda trãſierit vota, & de-
mũ vnus ipſorũ inteſtatus moriatur, præfata auia ei
ſimul cũ alio nepote ſuperſtite æquis portionib.ſuc-
cederet,

cederet, vt dicta authen. defuncto. Erit tamen auia
hæc priuata proprietate bonorum quondam mariti
ſui, id eſt, aui paterni nepotis præmortui, cuius me-
dio ad eam pleno iure ſucceſsio perueniſſet, ſi ad ſe-
cunda vota non tranſiſſet, vt dicta l. generaliter. in
princ. Non autem priuabitur hæc auia proprietate
bonorum per ſuum quondam nepotē aliunde quæſi
torum, nec etiā eorum, quæ filius quondam ſuus pa-
ter illius nepotis aliunde acquiſiuit, quàm ex ſubſtā-
tia ſui patris eiuſdem auiæ mariti, per dictā l. genera
liter à contrario ſenſu. Si enim mater ad vota ſecūda
tranſiens priuatur proprietate ſubſtantiæ paternæ
filij inteſtato defuncti, & non proprietate ſubſtantię
auitinæ, vt ſuprà dixi in tertia concluſione, & not.
Bar. in dicta authen. ex teſtamento. C. de ſecun. nup.
Sic etiā auia priuari ſolùm debet proprietate bono-
rum nepoti mortuo peruentorum à ſuo auo, dictæ
auiæ quondam marito, & nō proprietate bonorum
quæ nepos habuit à patre ſuo dictæ auiæ filio, & idē
per omnia ſeruari debet in proauo & proauia, & cę-
teris deinceps aſcendentibus ad vlteriora vota tranſ-
90 euntibus, ſi caſus cōtingeret, licet rarò eueniat. †Se-
ptima & vltima cōcluſio eſt, quòd licet de iure diui
no & iſto canonico, permittatur viduæ mulieri im-
punè, etiam infra annum luctus ad ſecunda vota trā-
ſire, abſque eo quòd aliquam incurrat pœnam lega-
lem odio præcipitatarum nuptiarū inductam, vt di-
cto c. fin. de ſecun. nupt. Tamē hanc pœnam priua-
tionis proprietatis bonorū, & quamcunq; aliam fa-
uore liberorum præcedentis matrimonij, & propter
ſuam culpam, vt in caſu l. omnem. C. ad Tertyl. &
propter tranſitū ad ſecunda vota impoſitā, non eui-
tat, imò illas incurrit. Ita q́ leges ciuiles quo ad hoc
remanēt incorrectæ, ſecundū cōmunē opi. in d. c. fi.
& tenet Bar. clarè, & cęteri in l. liberorū. §. j. ff. de his
qui not. infa. & plenè Fely. in d. c. eccleſia ſanctæ Ma
riæ. x vj. col. de cōſtit. ſecundū quā ſæpe conſului &
iudicari vidi. licet Panor. in d. c. fi. videtur ibi. in fi.
tenuiſſe cōtrariū: tamen in iudicando dicit non eſſe
recedēdum à cōmuni. Et intelligatis pœnas ſecūdò
nubētiū locū habere, niſi teſtator de cuius ſucceſsio
ne agitur, eas in teſtamēto prohibuiſſet, quo caſu lo-
cum nō haberent, ſecundum Bal. & Paul. in l. filium
quem habentem. C. famil. erciſc. Niſi illæ quę feſtina
tione nuptiarum intra annū luctus nubendo incur-
runtur. circa quas nō poſſet teſtator diſpēſare. [De
quo plenè habetur infrà ſuper verbo, *qui cū alia ma-
trimonium contrahens.*] vt plenè per L. Roma. conſi.
91 ccxix. incip. ex themate. & Iaſonē in d. l. filium. †An
autem mater, quę ad ſecunda vota conuolauit, exclu
datur à filij ſucceſsione ex teſtamento, vbi filius eam
inſtituit hæredē? dicatis q́ nō, in authen. ex teſtamē-
to. C. de ſecū. nupt. vbi filius poteſt eā inſtituere. An
autē hodie mater, quæ ad ſecunda vota tranſiuit, ex-
cludatur à filij ſucceſsione per ſubſtitutionē pupilla
rem tacitè ei delatā, quæ regulariter eam non exclu-
dit, videbitis ſuper verbo, *ſi abſq; liberis moreretur.* ij.
expediendo tertiū effectū pupillaris ſubſtitutionis.
Et an etiam perdat priuilegiū ſubſtituendi filio de-
menti exemplariter, prout poteſt mater, ſicut pater,
per l. humanitatis. C. de impub. & alia ſubſtit. pariter
ibi dicam expediēdo ſecundū articulum exemplaris
ſubſtitutionis, vnì plenè. [De his tam viris, quàm
mulieribus ad ſecunda vota tranſeuntibus plura di-
cuntur notanda ſuper verbo, *qui cum alia muliere ma-
92 trimonium contrahens.*] Vltimò vnū notabitis, † q́
licet ordine naturæ turbato aſcendentes ſuis ſucce-
dant deſcendentibus ab inteſtato defunctis, & inter-
dum præferātur collateralibus, vt vidiſtis tamē hoc
locum non habet in feudis, in quibus etiam pater &
mater filio non ſuccedunt, & minus aſcendentes cæ-
teri. ca. j. de natura ſucceſ. feu. & ratio eſt, ſecundum
Bald. ibi propter virtutem verborum in inueſtitura
expreſſorū, aut ſubintellectorum. Nam aut in cōceſ
ſione feudi prouidetur vaſallo & hæredibus ſuis ex-
preſsè, aut hæres ſubintelligitur tacitè, prout fieri de-
93 bet. l. ſi pactū. ff. de probat. †Et ſemper hæres accipi
tur pro filio, & cæteris deſcendentibus, ſecundū ordi
nē gradus, vt dicunt omnes in c. in præſentia, de pro
batio [De quo vide plenè ſuper verbo, *tandem ſine
liberis eſt defuncta.*] Et maximè in materia feudali hæ
res capitur pro filio. c. ſic clientulus. de aliena. feud.
nec capitur pro aſcendente, ſecundum Aluaro. in c.
j. §. hoc quoq;. qui feu. dare poſſunt. quod eſt verum
etiam in feudo eccleſiaſtico, vt dicit Bal. in dicta au-
then. defuncto. C. ad Tertyl. [De hoc qualiter intel
ligitur, vide infrà ſuper verbo, *ſi abſq; liberis morere-
tur.* ij. loquendo de vulga. ſubſtit.] Et idem in em-
phyteuſi eccleſiaſtica ſecundum eum, quia hæres de
ſui natura non reſpicit niſi lineam deſcendentem, ſi
aliud in inueſtitura non dicatur, per tex. in §. emphy
teuſim. in authen. de nō alie. aut permu. reb. eccleſia.
& in his natura rei, & conſuetudo vincunt legem cō
munem, quæ ſucceſsionem etiam aſcendentibus de-
fert. Et hoc etiam ſentit locum habere Maſuerus, in
titulo de ſucceſ. teſta. & vlti. volun. vbi dicit ex con-
ſuetudine ſucceſsionē ab inteſtato nō deferri aſcen-
dentibus, quia appellatione hæredum non veniunt.
Et in præſenti regno pauca ſunt bona, quæ non ſint
feudalia, vel emphyteuticaria, vt vidiſtis in præcedē
94 ti membro deciſione ij. † Et hoc verum intelliga-
tis, ſcilicet aſcendentes in feudis non ſuccedere, vbi
feudum eſſet nouū. ſi autem eſſet feudum paternum,
& ſic antiquū, pater non ſtantibus deſcendentibus
ſuccederet, ſecundum Pet. Iacob. in libello de con-
ditio. & moribus. Aliàs duorum eſſet, ſi pater filio,
vel auus nepoti, cui fortè matrimonij fauore & con-
templatione vel alia ex cauſa iure approbata feudū
contuliſſet, eo poſtea ſine liberis præmortuo, non
poſſet feudum ad ipſum redire: vel poteſt dici, & ve-
rum eſt, ſecundum eum, quòd aſcendens deſcendēti
in feudis non ſuccedit ex voto naturali, ſicut nec in
aliis bonis, ſed bene ſuccedit ei ordine mortalitatis
turbato, cùm ſoli deſcendentes ex voto ſuccedant l.
nam & ſi parentibus. ff. de inoffic. teſtam. l. ſcripto.
in fine. ff. vnde liberi. maximè in præſenti regno, in
quo feuda ſunt ferè in omnibus (præſertim in ſucce-
dendo) ad inſtar patrimoniorum redacta, in quibus
etiam videmus filias contra naturam feudorum ſuc-
cedere, ſecundum Ioan. Fab. in authē. ingreſsi. C. de
ſacroſanct. eccle. vt ſæpe dixi ſuprà, & in verbo, *duas
95 habens filias.* in primo principali caſu fallētiæ. †Nūc
reſtat tertium huius primi principalis articuli expe-
dire membrum, videlicet ſi perſonæ inteſtatò defun-
ctæ nō ſuperſint deſcendentes, nec aſcendentes, ſed
ſolùm parentes tranſuerſales ſeu collaterales, quali-
ter iſti ſuccedant. Et dicatis, quòd ſuccedunt inter
ſe vſque ad decimum gradum, vt ſuprà vidiſtis in ter
96 tio præludio. †niſi eſſet cōſuetudo ampliās gradus,
vel eos reſtringens: quia interdum diſponit, quòd vl
tra tertium vel quartum nō porrigatur gradū. Quæ
conſuetudo valet: quia cùm hæ ſucceſsiones ſunt de
iure poſitiuo, & ſic mutabili, conſuetudo omnia po-
teſt quo ad hos collaterales, quorum ſucceſsio natu-

rali voto non defertur, ſed iure ciuili aut prætorio,
quod conſuetudine tollitur in his ſucceſsionibus,ſe-
cundum Bald.in l.meminimus. C. de legiti. hæredi.
97 † Et primò ad ſucceſsionē vocantur fratres per-
ſonæ ab inteſtato defunctæ vtrinque coniuncti,ſi ſo
li ſint:vt quia defunctæ perſonæ nō ſuperſunt deſcē
dentes neque aſcendentes, ſed ſoli fratres: quo caſu
vtrinque coniuncti ſuccedunt ſoli, & excludūt alios
fratres vno tantùm latere cōiunctos:quia magis præ
ſumuntur dilecti à defuncto fratre, quàm vno late-
re coniuncti. In ſignum cuius legitur Geneſis xliij.
in fine. quòd Ioſeph in conuiuio fratribus facto de-
dit Beniamin fratri ſuo vtrinque coniuncto quinque
portiones plusquàm cæteris, qui ſolùm à patre erāt
coniuncti.de his profectò fratribus,& eorū pia cō-
iunctione,& naturali charitate inter eos pulchrè lo-
quitur Valerius lib.v.titul. de pietate erga fratres. in
princip. eam laudans & magnificiens ex ordine &
gradu. Nam primus pietatis gradus eſt filiorum in
parentes. Secundus fratrum inter ſe. Tertius paren-
tum in filios. Primum eſſe à parētibus habemus, de-
inde victum,& veſtitum, & illud eſſe ſimul capiunt
ab eis fratres in eodē ventre & domicilio: & ſic ma-
xima eſt charitas fraterna, & prior charitate ſui & li
berorum, & cæterorum parentū collateralium vxo-
ris,& affinium vel amicorum. Hanc,inquit, charita-
tem proximus fraternæ beneuolentiæ gradus exci-
pit, nam vt meritò primū amoris vinculum dicitur,
plurima & maxima beneficia accepiſſe, ita proxi-
mum iudicari debet ſimul accepiſſe. Quàm copioſæ
enim ſuauitatis illa recordatio eſt, in eodem domici
lio antè quàm naſceretur habitaui,in iiſdem cunabu
lia infantiæ tempora peregi,eoſdem appellaui parē-
tes,eadem pro me vota excubuerunt,parem ex maio
rum imaginibus gloriam traxi. Chara eſt vxor, dul-
ces liberi, iucundi amici,accepti affines, ſed poſteà
cognitis nulla beneuolētia accedere debet,quæ prio
rem exhauriat,quod patenter eſſe verum duo Roma
næ vrbis præclara lumina nobis exemplo tradide-
98 runt. † Paulus ſcilicet Aemilius qui (vt Plutar-
chus de ipſo loquēs refert) Dario rege Perſarum de-
uicto propter liberorum ſubitam mortem, nō recu-
ſauit triumphum, ſicut fecit Marcus Fabius obitu
fratris turbatus, de quo idem vbi ſupra Valerius.
99 †Marcus,inquit,Fabius conſul inclyta pugna He-
truſcis & Veientibus ſuperatis,delatum ſibi ſummo
ſenatus populiſque ſtudio triumphum,ducere nō ſu-
ſtinuit:quia eo prælio Quintus fabius frater conſu-
laris fortiſsimè dimicans occiderat. Quantam in eo
pectore pietatē fraternæ charitatis habitaſſe exiſti-
memus, propter quā tantus ampliſsimi honoris ful-
gor extingui potuit? Hæc ille. Non ergo mirum, ſi
fratres quos tantus amor coniunxit, inter ſe æquali-
ter ſuccedant. Et ſi vnus illorum repudiaret,pars illa
filiis ſuis eum repræſentātibus applicaretur, ſi filios
haberet:quia ſi ille non eſſet, quia fortè morte præ-
uentus filij ſui patruo inteſtatè defuncto cū patruis
100 ſtantibus ſuccederent, vt vidiſtis. † Et paria ſunt
repudiare, & mortuum eſſe inſtit.de bonorū poſſeſ.
§.penult.& dicta l.vnica. C.quando non petentium
partes.& l.ſecunda.§.ſi ſit cōſanguineus.ff.ad Tertyl.
facit l.ſecunda.ff.de bonorum poſſeſ.ſecundum ta-
bul.ſecundum Angel.in §.ſi plures. inſtit. de legiti.
101 agnator, ſucceſsio. †Vnde in ſucceſsione colla-
terali etiam locum habet repræſentatio, acſi agere-
tur de ſucceſsione aſcendentium, vt dixi in primo
membro. & ſi talis repudiatus nullos haberet filios,
pars illa repudiata alteri fratri, aut fratribus ſi plu-
reseſſent,accreſceret,vt dicta l. vnica. C.quando nō
petentium partes. Si verò vltra fratres ſupereſſent fi-
lij alicuius alterius fratris vtrinque coniuncti præ-
mortui, eo caſu nedum ſuccederēt fratres,ſed etiam
filij fratris præmortui, tamen ſuccederēt in ſtirpem,
& non in capita,ita quòd nō plus haberēt de ſucceſ-
ſione,quàm habuiſſet eorum pater, ſi vixiſſet, vt di-
cto §.conſequens.& §.reliquū.& in authen. ceſſan-
te. C.de legitimis hæredib. Ideo cùm perſonā vnius
(ſcilicet eorum patris) repræſentent, in ſtirpem eius
ſuccedendo,ſi vnus eorum repudiaret, aut tempore
excluderetur, talis pars repudiata cæteris hæredita-
tem adeuntibus, & de illa eadem ſtirpe exiſtentibus
accreſceret,& non patruis, vt dixi in quarto prælu-
dio,& ſuprà in primo membro. Et ſi nullus fratrum
vtrinq; coniunctorum ſupereſſet, adhuc vocarentur
eorum filij,qui fratres defunctæ perſonæ excluderēt
ex vno tantùm latere cōiunctos,& facilius exclude-
rent illorum filios,vt dicto §.conſequēs.& dicta au-
thent.ceſſante. Succedunt tamen tales nepotes ex fra
tribus vtrinq; cōiunctis præmortuis in ſtirpes, iúſq;
accreſcēdi inter ſe eiſdē modo & forma habent, acſi
cum patruo vel patruis in ſucceſsione concurrerent,
vt dixi ſuprà in primo & ſecundo membris. Tamen
in aliquibus locis (vt in præpoſitura,& vicecomita-
tu Pariſienſi) de conſuetudine ſeruatur,ꝙ inter col-
laterales ſibi, inuicem ſuccedentes ius repræſentatio
nis locū non habet,& ſic nec ſucceſsio in ſtirpes,ſed
ſolùm fit diuiſio per capita æqualiter inter proxi-
miores æquali gradu exiſtentes, vt cauetur in eorum
conſuetudinibus, titul.ſucceſsionis in linea collate-
rali.c.ij.& c.vj. Secundò poſt fratres vtrinq; cōiun-
ctos,& eorum filios, ad ſucceſsionem vocantur fra-
tres ex vno tantùm latere coniuncti,ſiue ex parte pa
tris tantùm,qui vocantur fratres conſanguinei, ſiue
ex latere ſolius matris, qui dicuntur fratres vterini,
& ſi alter eorum repudiaret,ſeruaretur quod dixi ſu-
prà in fratribus vtrinq; cōiunctis. Et ſi ex aliquo fra-
trum ex vno tantùm latere coniunctorū ſupereſſent
filij,qui cum patruo vel auūculo,aut ſimul cum am-
bobus concurrerent, etiam vocarentur cum illis ad
ſucceſsionē patrui vel auunculi,non tamen in capi-
ta,ſed in ſtirpes,inter quos etiā quo ad ius accreſcē-
di ſeruaretur, quod dictum fuit in filiis fratrū vtrin-
que coniunctorū, prout hæc omnia probātur in di-
cta authen.poſt fratres.C.de legiti.hęre. Et vltra hos
filios fratrum vtrinq; vel vno tantùm latere coniun-
102 ctorum præmortuorū, †cæteri vlteriores ad ſucceſ-
ſionē collateralium non vocantur ſimul cū patruis,
auunculis,materteris, vel auitis, vt dicta authē. poſt
fratres. Sed bene admitterent ſi aliqui de dictis pro-
pinquioribus collateralibus nō ſupereſſent. Quo ca-
ſu ſuccederent in capita iuxta gradus prærogatiuā,
vt qui prior eſſet in gradu potior in ſuccedendo fo-
ret, nulla ſuorū progenitorum repræſentatione ad-
miſſa. Quia vltra filios fratrum nulla perſona ſuum
in hac collaterali ſucceſsione repræſentat genitorē,
in authen.de ſucceſsio.ab inteſta.§.reliquum eſt.ver
ſicu.huiuſmodi verò priuilegium,&c. niſi conſuetu-
do diſponeret contrarium, videlicet quòd locum ha
beret repræſentatio vltra filios fratrum, & in infini-
tū,ſecundū Maſuerum,titu. de ſucceſ. & vltimis vo-
lun.§.j.& §.ij. tamen de iure cōmuni nō porrigitur
hæc repręſentatio in linea collaterali vltra filios fra-
trum,vt videtis. Sed ſola nuda conſideratur gradus
prærogatiua, licet quando deſcendentes vocantur
in ſuc-

in ſucceſsione aſcendentium, priuilegium repræſen-
tatiōis porrigatur ad pronepotes incluſiuè, vt ſuprà
dixi in primo mēbro, vel in infinitū, ſi eſſet conſue-
tudo, vt dixi. [De quo plenè coōſuluit Philippus
103 Decius conſi. j. idem concludendo.] †Sanè tamen
intelligatis fratres ex vno tantùm latere coniunctos
conſanguineos vel vterinos ſimul omnes fratri ſuc-
cedere prædefuncto in bonis neutralibus, ſcilicet p
defunctum aliunde quæſitis, quàm à patre vel matre.
Quia in bonis à patre, & eius linea quæſitis ſoli ſuc-
cederent fratres cōſanguinei: & in bonis quæſitis à
matre ſoli vterini, per tex. ſingularem in d. l. de eman
cipatis in fi. C. de legiti. hæred. ſecundum gl. & Do-
cto. in dicta authen. itaq;. C. cōmunia de ſucceſ. quia
licet hoc iure nouiſsimo non ſit expreſſum, tamē eſt
eadē ratio, quę in dicta l. quod ſcitis. in fi. C. de bo-
nis quæ libe. & tea. ille nouiſsimus in corpore vnde
ſumitur. in auth. de cōſan. & vteri. fratribus. colla. vj.
vnde fuit ſumpta anthen. itaq; præallegata, nō corri
git illa iura antiqua, ſed limitatur per illa ſuper ma-
gna ęquitate fundata: nec eſt mirum ſi iura noua per
vetera diſtinguantur. l. apud antiquos. C. de fur. Et
idem erit in bonis aui, ſicut in bonis patris, vt ſcili-
cet frater conſanguineus vterino præferatur in bo-
nis, quæ ad fratrem præmortuū peruenerant ab auo,
& auia paternis, & eorū linea. Et ecōtra frater vteri-
nus in bonis prouentis ex materna linea, cū ſit vtro-
que caſu eadē ratio. Nā licet tex. in dicta l. de emanci
patis. loquatur de bonis maternis, tamen intelligitur
largè, vt res omnes cōprehendit à linea materna pro
uentas: pro quo facit tex. in dicta l. quod ſcitis. Ibi, ex
matre vel ab eius linea peruenerint. Et idem econtra
in bonis prouentis à patre, vel auo paterno, & tota
eius linea, vt frater cōſanguineus præferatur in illis,
cùm ſit eadē ratio. Nec obſtat quod decidit Bart. in
d. authen. ea teſtamēto. C. de ſecun. nupt. vt dixi ſu-
prà in ſecundo membro, loquendo de aſcendentib9
trāſeūtibus ad ſecūda vota in tertia cōcluſione. quia
ibi loquitur in materia odioſa tanquā antiqui iuris
correctoria, in qua appellatione paternæ ſubſtantiæ
non venit auitina. Sed nos hìc loquimur in materia
nullo modo odioſa, quæ nō corrigit, ſed ſolùm limi
tat & diſtinguit iura antiqua. Et idē erit in filiis fra-
tris vterini, vt in bonis maternis fratri cōſanguineo
præferantur. Nā quod dicitur in d. l. de emancipatis.
de ipſis fratribus extendi debet ad eorū filios p text.
in dicto §. reliquū. ſicut præponeretur eorū genitor
ſi viueret: ſed nō idē dicendum eſſet in bonis, quæ
ad defunctū peruenerāt à parentibus trāſuerſalibus
ex linea paterna ſibi coniūctis, vt in illis ei ſuccedāt
ſolùm fratres cōſanguinei: & in quæſitis ex tranſuer
ſalibus maternis ei ſuccedent vterini. Quinimò in
illis bonis ex linea tranſuerſali procedētibus omnes
fratres tam cōſanguinei tantùm, quā vterini tantùm
ſine aliqua differentia vocabuntur, vndecunq; bona
illa proceſſerant, cùm hoc nō reperiatur iure cautū,
quia iura quæ hanc æquitatem conſiderarunt, qualia
ſunt l. de emancipatis. & l. quod ſatis. in fin. vt pater-
na paternis, & materna maternis deferantur, loquun
tur de bonis aſcendentium, quæ deſcendentibus na-
turaliter debentur, & nō collateralibus. l. j. & ij. ff. de
inoffic. teſtamēto. Quæ omnia vobis ſufficere debēt
de ſucceſsione ab Inteſtato parentum naturalium &
legitimorum ſimul, quam complectebatur. j. articul.
104 †Capio nunc ſecundum articulum, ſcilicet de pa-
rentibus naturalibus tantùm, [Iſtud eſt ſecundum
genus hominū qui non legitimi dicuntur, vt dixi in
princip. j. artic.] qualiter ſibi inuicem, aut ſimul cum
naturalibus & legitimis ſuccedant, tam ex teſtamen-
to, quàm ab inteſtato. Pro cuius articuli declaratio-
ne, præſupponēdum eſt, quòd filij naturales tātùm,
quos omnes vulgus & cōmunis vſus loquēdi in his
105 partibus baſtardos appellat, †ſunt in triplici diffe-
rentia. Quia quidā ſunt propriè & ſimpliciter natu-
rales tantū, ſeu baſtardi, qui idē ſunt, ſecundum glo.
in rub. ff. de concubi. & Bar. in l. ex facto. §. ſi quis ro
gatus. ff. ad Treb. quales ſunt illi, qui nati ſunt ea con
106 cubina. †Eſt autem concubina, quæ in eadem re-
tinetur domo ſimul viro amaſio ſuo cohabitans, &
indubitato ſicut vxor tractata affectu, cuius affectus
ſatis oſtenditur, & præſumitur per cohabitationem
in eadem domo, ſecundum glo. Dy. & Bart. in l. fi. ff.
de concubi. Nam vt mulier viro cohabitans dicatur
eius concubina, plura requirūtur. Primò, quòd am-
bo ſint liberæ conditionis, & ſoluti matrimonio. Se-
cundò, q eam tractet vt ſuam concubinam vicinis
ſcientibus, videntibus, & audientibus, videlicet in
cohabitatione, veſtitu, indubitato affectu, qui eo
ſolo præſumitur, q ſimul habitant, ſecūdum Bart. in
l. fi. ff. de cōcubi. dummodò præcedat proteſtatio, q
vir eam retinere intendit pro cōcubina. Quia aliter
cōmitteretur ſtuprum cum virgine, aut vidua ſi non
conſtaret de conſenſu viri & mulieris ad concubina
tum, vt dicit Bal. in l. eam quā. C. de fideicō. Sed pro
teſtatio præſeruat virum, vt coitus non dicatur ſtu-
prum, nec puniatur. l. cū ſecundis tabulis. §. quoniā.
vbi Bart. ff. de his quibus vt indig. Et talis debet eſſe
affectus ad cōcubinā ſicut dicimus de vxore, vt ſicut
vir vxorē, ita & concubinā affectu indubitato tra-
ctare tenetur, vt concubina dicatur: quæ quo ad illū
naturalem affectum vxori comparatur, ſecundum
Ang. in §. conſideremus. per illum text. in authen. de
107 triē. & ſemiſ. colla. iij. †Ideo ſicut vxor ferre nō po
teſt teſtimonium pro marito, ſic nec concubina pro
ſuo amaſio, nec econtra, vt dicit Bal. in l. etiā iure. C.
de teſti. Cùm non differat ab vxore in naturalibus af
fectibus, ſed duntaxat in honore & dignitate, text. l.
item legato. §. item. ibi niſi in dignitate. ff. de lega. iij.
quia non dicitur caſtè viuere. [Quod qualiter in-
telligatur vide ſuper verbo, *qui cum alia matrimoniū contrahens.*] Et ſic cùm ſuccedere ſit honor, non ſuc
cedit amaſio ſuo, Vt habetur ȷ. eo. artic. in fi. & art.
iiij. in ix. concluſione.] nec econtrà in defectu paren
tum ab inteſtato, ſicut facit vxor, ſecundum Ang. in
d. §. cōſiderauimus. Nec poſſet eſſe tutrix filij ſui e-
tiam legitimi ex præcedenti matrimonio nati, ſe-
cundum Bal. in auth. ſacramentum. C. quādo mulier
tuto. offic. ſung. poteſt. Licet enim non ſit differentia
inter vxorē & cōcubinā inſpecto iure naturali, quo
iure nō eſt dignitas in perſonis, quæ omnes æquales
erant, & omnis coitus æqualis. in authen. quibus mo
dis natu. effi. legiti. §. liceat. tamen inſpecto iure ciui-
li, ſecūdum quod eſt dignitas, & perſonarum diſtin-
ctio, eſt differentia inter vxorem & concubinam, cū
matrimonium habeat formam ſolennem de iure ci-
uili, vt clarè dicit Bartol. in dicta l. item legato. §.
108 parui. †Ex quibus ſequitur, quòd filij nati ex ta-
li muliere ſunt propriè naturales, ſed nati ea ea, quæ
retinetur extra domum, nō ſunt propriè naturales:
quia licet tales (ſecundum communem magiſtrorū
opinionē præſertim canoniſtarū, quibus in hoc ſtan
dum eſt) legitimentur per ſequēs matrimoniū. c. tan-
ta eſt vis. qui filii ſint legiti. Et largè ſumpto vocabu
lo, cōmuni vſu loquēdi naturales vocentur, adeò q

ſi à

ſi à principe ſimpliciter tanquam naturales nõ facta
mẽtione, quòd eorum mater fuerit cõcubina in do-
mo non retenta legitimarentur, talis valeret legiti-
matio, acſi nati forent ex concubina domi retenta. ſe-
cundum Bald. poſt Ioan. And. in c. niſi cùm pridem.
109 de renuntiatio. †Attamen propriè naturales di-
cuntur nati ex concubina domi loco vxoris retenta,
vt dicit Ioan. And. in addi. Spec. titul. qui filij ſint le-
gitimi. in princip. in quibus ſolis locum habent dicẽ-
da, quia illi ſoli capiunt de bonis patris, & infrà non
cæteri, qui furtiuo acceſſu concepti extra domũ fue-
runt, ſecundum Panor. poſt Ioã. And. in c. innotuit.
110 de electio. †Ex quibus iam haberis duas filiorum
naturalium ſpecies: quia quidam ſunt propriè & ſtri
ctè naturales, alij verò impropriè & largè, quidam
alij ſunt illegitimi, qui dicuntur ſpurij, quales ſunt
omnes ex coitu lege ciuili damnato nati, de quibus
in §. ſi aduerſus. & §. ſequenti. inſti. de nuptiis. & §.
ſi. in authen. quibus modis nam. efficiun. ſui. & in au
then. ex cõplexu. C. de inceſtis nupt. Et dicitur Græ
ca voce quaſi *σποράδην* cõcepti vel quaſi filij ſine pa
tre, vt d. §. aduerſus. vel dicuntur ſpurci, quia ſpur-
cos vocamus ex inceſto procreatos, vt ex adultera,
aut veſtali, id eſt, moniali, quos legitimos, aut hære-
des fieri lex vetat. Nam ſpurcum dicitur inceſtum, &
immundum, & inde proceſſit, ꝙ Mahometus Sara-
cenorum deceptor, quia voluptates permittit, Por-
111 cus ſpurciſcimus vocatur ab omnibus. †Coitus e-
nim fornicarius eſt multipliciter lege ciuili damna-
tus, tanquam illicitus, vt dicto §. ſi aduerſus. iuncta
glo. ibi. Vnde illis modis vel altero eorum cõceptus,
& natus dicitur ſpurius, quales ſunt nati ex adulte-
rio, aut inceſtu, qui non filij merentur dici, vt dictis
iuribus. Et idem quando pro tali coitu non impone
112 retur pœna lege taxata, ſed extraordinaria, †vt
☞ quando quis plures retineret concubinas: [De quo
plenè dicitur infrà ſuper verbo, *Cuidam Petro tradi-
derunt.*] quia eſt coitus damnatus, cùm ſit res mali
exempli, in authen. quib. mod. natu. efficiun. ſui. §. ſi
verò effuſa. & §. fin. iuncta glo. ibi ſuper verbo, inte-
113 ſtatus. †Imò quicquid leges ciuiles propter peius e-
uitandum diſsimulent, & tolerent circa concubina-
tũ, quo ad pœnam fori contentioſi, quæ talem coitũ
non afficit, punitur tamen quo ad Deũ in foro con-
ſciẽtiæ pœna peccati mortalis, ſecũdũ gl. in verbo le
gis, in l. in concubinatu. ff. de concubina. Quia quæ-
libet etiam ſimplex fornicatio eſt peccatum morta-
le, clemen. ad noſtrum de hæreti. Nec in illo foro cõ
ſcientiæ excuſat conſuetudo, per gl. in c. deniq;. iiij.
diſtinct. Plus dico, quòd etiam hodie de iure ciui-
li, quicunq; concubinatus quantumcũq; ſimplex, &
occultus eſt prohibitus, & dãnatus pro peccato mor
tali, per tex. ad hoc ſingularem in c. j. in princi. de fi-
liis natis ex matrimonio ad morga. contracto. vbi
quidam poſt mortem coniugis cõtinere non valens
aliam duxit, qui nolens exiſtere in peccato, eam de-
ſponſauit. Ergo peccatum erat. & ſic peccatum erat
ante deſpõſationem carnaliter cognoſcere mulierẽ,
quod ꝓbat Ioã. Fab. in §. j. inſti. ſi quadru. paupe. fe-
ciſ. dicatur. circa princip. tali ratiõe. Homo eſt ratio-
nabilis à natura, cùm ſit animal rationale mortale,
quicquid igitur ratio diſſuadet. eſt ſibi contra natu-
rã. Cùm igitur naturalis ratio ſuadeat fœdus coniu-
gij, cæteroſq; amplexus diſſuadeat, non dubium, ꝙ
homo facit cõtra naturam cæteros ſectãdo, quos na-
tura abhorret, quam concluſionẽ elicere voluit Vl-
pianus Iuriſconſultus in l. probrum. ff. de verborum

☞ ſignifi. Hæc ille. [Hoc plenè diſputat & conclu-
dit, vt hîc dicitur, Barba. in c. per tuas. in princip. de
probatio.] Præterea Imperator in l. j. C. de ſumma
Trini. ſtatuit ſubditos in tali religione viuere, quam
beatus Petrus & apoſtoli docuerunt, qui poſſetenus
concubinatum, & omne meretricium prohibuerũt.
☞ [Etiam lege ciuili, vt videtis damnatũ, adeò quòd
licet vxor forum viri ſequatur. l. cùm quædam. ff. de
iuriſdictione omnium iudi. & l. exigere. ff. de iudi. ta-
men concubina non ſequitur forum ſui viri ſeu ama
ſij ex perſona illius. l. ſi. §. item reſcripſerunt. vbi Bar
tol. ff. ad municip. & plenè habetur ſuper verbo, *Ray
nutius de Clera.*] Etiam text. in authẽ. vt clerici apud
proprios epiſcopos. §. penul. col. vj. dicit ſacras leges
non dedignari ſacros canones imitari, qui clarè con
cubinatum prohibuerunt. Ergo multò magis & ra-
tionabilius damnatum eſt adulterium, vt etiam non
excuſetur propter ſuſceptionem liberorum. Nam
pietas inter patrem, & filios baſtardos exiſtens non
excuſat peccatum, nec cauſat omnino inter eos ſuc-
ceſsionem in bonis nec dignitate patris. non enim
communicat pater concubinæ ſuæ, & liberis ſuam
dignitatem, nec tranſit in eos nobilitas, ſicut tranſi-
ret in vxorem, & liberos ex ea. l. fœminæ. & l. libe-
ros. ff. de ſenato. Prout dicit beatus Ambroſius, in
quodam ſermone de ſancto Ioanne. Nõ ſeducat te,
inquit, aliquis dicens vxorẽ nõ habeo, & ideo ancil-
lam mihi ſociaui. Audi quid dicat ſcriptura ad Abra
ham Geneſ. xxj. & apoſtolꝰ ad Galatas iiij. Eiice an-
cillam & filium eius, nõ enim erit hæres filius ancil-
læ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hæres nõ
eſt, ergo neque filius eſt. Cur ergo quæritur tale con
iugium, de quo ſuſceptus filius, nec ſucceſsionis poſ
ſit eſſe hæres, nec ſanguinis: nec habere poteſt hære-
ditatis conſortium, qui non habet originis priuile-
gium? Cur inquam quæritur tale contubernium, de
quo nati filij non ſunt teſtes matrimonij, ſed adulte-
rij? Cur autem huiuſmodi ſuſcipiuntur adulterini,
qui patri ſunt pudori, non honori, de quibus dicitur
Sapien. iij. Adulterini filij abominatio ſunt Deo.
Hæc ille. Circa quæ videatis & neceſſariò, quæ dixi
in verbo, *Raynutius de Clera.* in iiij. fallentia. Et aliàs
de multiplici ſpecie filiorum naturalium tantùm vi-
114 deatis gloſ. in d. c. niſi cùm pridem. de renun. †His
igitur præſuppoſitis quo ad eorum ſucceſsionem ex
teſtamẽto, dicatis, quòd quicquid olim fuerit, debet
hodie diſtingui, aut pater cum iſtis reliquit ex ſuo
matrimonio filios naturales & legitimos, aut cùm
eis reliquit matrem, aut etiam reliquit vxorem, licet
ex ea liberos non haberet, aut ſolùm filios reliquit
naturales. Primo, ſecundo & tertio caſibus, quando
inter filios ex ſuo matrimonio vel matrẽ ſuam, aut
vxorem reliquit filios tantùm naturales, tunc illis
naturalibus tantùm relinquere non poteſt in teſta-
mento vel alia vltima voluntate, vltra vnam vnciã
de tota ſua hæreditate duodecim vncias faciente. Et
ſi eis vltra aliquid relinqueret, aut donaret, nihil va-
leret, etiam ſi in præmium emancipationis donatio
fieret: quia cùm non ſint in poteſtate patris, emancĩ
115 pari non poſſunt. †Ideo cauſa donandi ſtante nulla
etiã donatio erit inualida, vt per multas rationes de-
ciſum fuiſſe refert Guido Papę, quęſt. vlti. num. 632.
Et ſi eius concubina mater iſtorum naturalium viue
ret, non poſſet eis ſimul, & concubinæ vltra vnciam
cum dimidia relinquere. Et ſi ſola concubina ſuper-
eſſet, non poſſet ei vltra ſemiunciam relinquere. l. ij.
cum authẽ. ibi poſita. C. de nat. libe. Ita quòd ſi vltra
relinquere

relinqueretur eiſdem, filij ex matrimonio nati, vel
aliàs legitimi, ſibi illud plus appropriarent, vt in au-
then. licet. C. de natu. libe. Ip ſis verò legitimis nõ ſtã
tibus, aut illud plus reuocare negligentibus, fiſcus il
lud auferret à cõcubina, & naturalibus tanquam ab
116 indignis, vt dicta l. ij. †Quia naturales non poſſunt
vltrà ſuccedere, niſi ſtatutum, vel conſuetudo patriȩ
eos habilitaret ad æqualiter cum legitimis vel vltra
vnciam ſuccedendum. Quia tunc admitterentur, ſe-
cundum Bald. in c. j. §. hoc autem notandum. vbi gl.
in verbo, legibus. qui feud. da. poſ. ſecùs eſſet in ſpu-
riis, qui vltra alimenta ad ſuccedendum ſtatuto habi
litari non poſſunt, ſecundum Bartol. in l. teſtamenti
factio. ff. eodem. & Bald. in l. j. C. de ſumma Trini. &
in l. ij. C. de iure annulo. aureo. & in l. cũ quam. C. de
fideicom. Quarto autem caſu, quando pater non
haberet, niſi filios naturales tantùm, & careret legiti
mis, ac matre & vxore, poſſet tunc filiis ſuis naturali
bus totum ſuum patrimoniũ inter viuos largiri, aut
teſtamento relinquere, vt dicta auth. licet. & in cor-
pore vnde ſumitur ibi, totam ſuam ſubſtantiam.
117 †Etiam in teſtamento minus ſolenni, quod valet
etiam inter liberos naturales tantùm, quo ad bona,
quæ eis relinqui poſſunt, perinde acſi legitimi forẽt:
vt plenè dicam in verbo, *teſtamentum*. j. niſi in caſu
authen. ſi qua mulier. C. de ſacroſanct. eccle. quæ ſo-
lùm priuilegiat religionem ingreſſum diſponere in-
ter liberos naturales & legitimos, & non inter natu-
rales tãtùm, aut ſpurios, nec etiam inter nepotes fi-
liorum, qui qua ſi extranei ſunt. Quia dum hoc in fi-
liis ei aliàs ſucceſſuris ſpecialiter conceditur, in aliis
prohiberi videtur, ſecundum Specul. ſingulariter ti-
tul. de ſtatu. mona. verſi. lij. quæritur. ĩ fine. Sed extra
caſum illius authen. poteſt pater non ſtantibus natu-
ralibus, & legitimis matre nec vxore inter baſtar-
dos de ſuis bonis in totũ diſponere, & eodem modo
poſſet pater totum eis relinquere, ſi filias tantùm ha-
beret legitimas, quæ paternis renuntiaſſent bonis,
cùm hoc caſu habeantur pro mortuis, ſecũdum Bar-
to. in l. j. §. qui habebat. ff. de bonorum poſſeſ. contra
tab. vt plenè vidiſtis in verb. *duas habens filias*. Vnde
ſicut renuntiatio filiæ iurata filio prodeſſet legiti-
mo, ſi ſtaret, ita etiam proderit huic baſtardo filio,
118 †cùm paria ſint filios non ſtare, vel ſtare, & ſuccede
re nõ poſſe, vt dicit Bar. in dicto §. qui habebat. & in
propriis terminis conſuluit Ludo. Roma. conſi. xliij.
incip. ad primum quæſitum. quod ſanè verum intel-
ligatis, niſi conſtaret filias in fraudem renuntiaſſe,
quæ renũtiatio baſtardis non patrocinaretur. Super
hoc tamen Angel. conſuluit contrarium conſilio
cexaiij. incip. caſus talis eſt. dicens, eo tũc hæredita-
tẽ potius deberi filiæ renũtianti. Ego autẽ puto Lu-
do. iuſtius conſuluiſſe, per ea quæ nunc dicam in ta-
libus filiis ſubſtitutis. Nec obſtat dum ſuper verbo,
duas habens filias. in ſecunda principali fallentia, di-
xi, quòd filius naturalis tantùm filiam dotatam ſta-
tuto excluſam non repellit: quia illud eſt verum ab
inteſtato; cùm talis filius præter voluntatem patris
nihil capiat, per glo. ſingularem in l. j. ff. de bon. poſ.
contra tab. Secùs ſi eum hæredem inſtituiſſet, aut in
eius fauorem aliter diſpoſuiſſet, quo caſu habet vo-
119 luntatem patris, vt ibi dixi. †Ex præmiſſa intelli-
gatis vera, videlicet patrem ſtantibus ex matrimo-
nio liberis legitimis, non poſſe naturales tantũ libe-
ros hæredes facere directè, ſi autem eos legitimis li-
beris vel aliis ſuis hæredibus ſubſtituiſſet, ſi quidem
eos vulgariter ſubſtituit, quia tunc ex ſubſtitutione
vulgari ſuccedit̃ur teſtatori. l. poſt aditã. C. de impu.
& aliis ſubſtit. Certè ex tali ſubſtitutione legitimis,
vel aliis inſtitutis hæredibus abſtinẽtibus, aut repu-
diantibus, naturales filij admittuntur, acſi legitimi
hæredes inſtituti mortui fuiſſent & non ſtarent, cũ
(vt dixi) paria ſint filios legitimos non ſtare, vel hæ-
redes eſſe nolle, ſecũdum Ang. Aret. & Rapha. in l. ſi
is qui. & l. Lucius. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit. licet
Bal. ibi contrarium voluerit, & malè, ſecundum eos.
Quia cùm filij legitimi tũc non ſuperſint, & hæredi
tatem paternã quam repudiarũt, non tranſmittant,
non erunt impedimẽto filio naturali, quin ſuccedat
in totum. Si verò pater naturalis tales filios pupilla-
riter ſubſtituiſſet filio ſuo legitimo impuberi, qui
poſtea impubes moritur, tunc poſſunt indubitanter
filij naturales ſubſtituti capere hæreditatem ex pu-
pillari ſubſtitutione: quia nõ à teſtatore dicũtur ca-
pere, ſed ab ipſo pupillo eorum fratre, licet ex teſta-
toris eorũ patris ordinatione, vt dicta l. ſi is qui. Præ
terea quia ſpeciale eſt in pupillo, quòd hæredem ha-
beat, qui largo modo dicitur inſtitutus, non à patre,
ſed ab ipſo pupillo. l. patris & filij. ff. de vulg. & pupi.
& l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffi. te-
120 ſtamen. Ex quibus ſequitur, †ꝙ filius naturalis pa-
tri ſuccedere non poſſet ex fideicõmiſſaria ſubſtitu-
tione, ſi pater dixerit quandocunq; filius legitimus
hæres ſine liberis deceſſerit, hæreditatem reſtituat
filio meo naturali ſeu baſtardo. Nam cùm tũc filius
legitimus hæres fuerit, & paternæ hæreditati ſe im-
miſcuerit, ius ex hoc ei quæſitum eſt, vt dicta l. poſt
aditam. Adeò, ꝙ neceſſariò poteſt hæreditatẽ tranſ-
mittere ad ſuos propinquiores, aut hæredes teſta-
mentarios, vt plenè videbitis ſuper verbo, *Mortuo
autem teſtatore*. ſecundò in materia trãſmiſſionis hæ-
reditatis, & ſic filiũ naturalem excludere, ſecundum
Raph. in d. l. ſi is q ex bonis. Quia cùm p ſubſtitutio
nem fideicõmiſſariam patri ſuccedatur defuncto. l.
cohæred. §. cùm filiæ. ff. de vulg. & pupil. Sequitur, ꝙ
filius naturalis ſubſtitutus vltra vnã vnciam de pa-
terna hæreditate capere nõ poterit, reſiduo remanẽ
te penes hæredem filij legitimi reſtituere grauati, &
hoc vbi pater filio ſuo naturali tantùm relinquit.
Quia ſi nihil ei reliquiſſet, nihil præter alimenta in
bonis patris petere poſſet. Cùm eõtrs vel præter vo-
luntatẽ patris nihil capiat, per dictã glo. in omnibus
approbatam in d. l. j. ff. de bono. poſſeſ. contra tabul.
121 Quæ omnia procedunt in patre. †Mater verò ſi ve-
lit, poteſt filiis ſuis naturalibus omnia teſtamẽto re-
linquere, iuxta l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfitia. & in-
122 ſtitu. illo eodem titul. §. fi. †De ſpurio autẽ ea adul-
terino vel alio damnato coitu, putà ſtupro cum vir-
gine, aut vidua commiſſo nato, concludatis talẽ nul-
lo modo ſuccedere ea teſtamento poſſe, nec aliquid
capere de bonis patris inter viuos, nec in vltima vo-
luntate, vt d. §. fi. in authen, quibus modis natu. effic.
ſui. & d. authẽ. ea cõpleau. C. de inceſtis nup. Quod
prima facie videretur iniuſtum, quòd filius ex deli-
cto patris afficiatur. l. j. & per totũ. C. ne filius ꝓ pa-
tre. & l. lege. C. de legiti. hære. quod fieri non poteſt
per viam punitionis, ſed in caſu noſtro grauatur fi-
lius per viam indignitatis, quia paterna ſucceſſionẽ
indignus eſt, ſecũdum Bal. in dicta l. lege. aij. tabula
rum. quod redundat magis in pœnam patris, quàm
filij, cùm paterno voto ad filios hæreditates deuoluã
tur. l. ſcripto. ff. vnde liberi. facit l. liberorũ. ff. de ver-
borũ ſigni. Vnde plus torquetur pater & iuſtè, pro-
pter ſuum delictum videns ſe voto naturali fruſtra-
tum,

tum, vt nihil tali filio relinquere poſsit. Quinimò
nec poſſet executor paterni teſtaméti ad diſtribuen-
dum bona deputatus eligere ſpurium: quia per ſe vel
mediante alio capere non poteſt.arg.l.ſi is qui. ff.de
vulg.& pupil.ſubſti. Præterea non videtur datum ar
bitrium executori diſponendi contra ius.l.quanquã.
ff.de ritu.nuptia.& l.Lucius.ff.ad munici. ſecũdum
Bal.in l.id quod pauperibus.verſic.xxij. quæritur.cũ
ſequenti.C.de epiſco.& cler.ibi ſublungens etiã epi-
ſcopum, qui eſt naturalis executor teſtamentorum
hoc facere nõ poſſe,& ſi de facto diſtribueret ſpurio
de bonis paternis,nõ valeret. Imò aliis diſtributum
applicaretur,& nõ ſpurio nec fiſco, niſi ſpurius talé
diſtributum tenuiſſet pacificè ſpatio. xxx. annorum
propter bonam fidem cauſatam ab auctoritate ſupe
rioris.arg.l.& generaliter.ff.de noxali. Aliàs non va
leret diſtributio, etiã ſi bona eſſent inter cõiunctos
123 diſtribuenda: †quorũ appellatione ſpurius non ve-
nit,ſecundum Bal.vbi ſuprà & plenè dixi ſuper ver-
bo, *Raynutius de Clera*. Etiam non poſſet ei relinqui
pro alimentis de iure ciuili,vt eſt tex. in dicta authẽ.
ex complexu,ſecùs eſt iure iſto canonico, per c.cùm
haberet de eo qui duxit in matrimo. quam prius pol
lu.per adulterium,ſecundum Bart. in dicta authent.
ex complexu. vbi pro alimẽtis & dote valet relictũ,
& etiam per executorem diſtributũ,ſecundum Bal.
vbi ſuprà.cui iuri canonico ſtandum eſt, tanquam
æquiori,etiam in terris imperij & foro ſeculari,ſecũ
dum omnes in dicto c.cùm haberet. Et Angelum in
dicto §.ſi aduerſus.inſtitut.de nupt. Aliàs ſumma eſ
ſet inhumanitas propter peccatum parentum, alimẽ
tum negare innocenti, qui nunquam deliquit, nec in
culpa geniture ſuæ fuit, contra æquitatem etiam iu-
ris ciuilis.C.ne filius pro patre. per totũ debet enim
pœna ſuos dũtaxat tenere auctores.l.ſancim⁹. C.de
124 pœnis. †Vnde poteſt hodie pater filio ſuo ſpurio re
linquere aliméta, vel aliquid pro alimẽtis: quia etiã
cogeretur ipſum alere,ſecundum Bar. in dicta auth.
ex complexu.& pleniùs in l. fina. ff. de his quibus vt
indig.concludentem valere relictum fundi ſuo ſpu-
rio factum pro alimentis,quãdiu viuet:& poſt mor-
tem remaneat filiis ſuis.quod fieri poteſt, per text.in
l.fi.C.de natura.liber. Et conſuluit idem Bart.conſi.
cxviij.incipiẽte.Oducius Corneti. Imò ſemper fuit
& eſt illa principalis cautela relinquẽdi ſpuriis, ſci-
licet pro alimentis, vt plenè per eum in dicta l. fina.
& Ludo.allegato conſi.xliij. Et latius Bartholo.Ce-
polla in ſuo tracta.de cautelis aduo. cautela xlv. vbi
duodecim ponit cautelas, & inter cæteras ponit illã,
quòd pro alimẽtis relinquatur: quia hoc fieri poteſt,
vt exemplo nobis tradidit diuinus ille Patriarcha
noſter Abraham Geneſ.xxv.qui poſtquàm filio ſuo
legitimo Iſaac cuncta, quæ poſsidebat, dediſſet tan-
quam hæredi, tamen filiis cõcubinarum largitus fuit
munera ad viuendum. Ex quibus habetis, quòd licet
filio ſuo ſpurio relinqui nõ poſsit poſt eius vitã, quo
tẽpore alimentis non indigebit, tamẽ illud vel aliud
relinqui poteſt eius liberis legitimis nepotibus teſta
toris, vt d.l.fi.C.de naturali.liber. Niſi tales liberi eſ
ſent ex filio inceſtuoſo. [Ad hoc facit quod infrà
dicam ſuper verbo, *à patre relinqui.*] ex cõſanguinea
carnali vel ſpirituali ſuſcepti: quia tunc liberis ince-
ſtuoſis quãtumcunq; legitimis relinqui nõ poſſet, ſic-
ut nec eorum patri.l.ſi quis inceſti.C.de inceſt. nup.
ſecundum Bal.in capitu.in præſentia. in princip. de
125 probatio. Per quæ omnia ſæpe conſului, †quòd pa-
ter pro anima filij ſui ſpurij præmortui poſſet in vi-

ta ſua donare vel in morte relinquere: quia licet poſt
mortem cibo non indigeat corporali, tamen neceſ-
ſarius ei eſt cibus ſpiritualis pro anima. Et cui debe-
tur cibus corporalis, fortius debetur ei ſpiritualis
pro redemptione animæ, ſecundum Ioan.Fab.ſuper
verbo, conteſtatæ.in §.pœnales. inſti.de perpetuis
& temporali.actioni. Maximè, quia quo ad vitam &
cœleſtem hæreditatem inter eos, & legitimos nõ eſt
126 delectus, vt infrà dicetur in fine huius articuli. †Si-
militer dico, quòd relinqui poteſt filiæ ſpuriæ pro
dote, cùm ei dos ſuccedat loco alimentorum, ad quæ
pariter tenetur, ſecundum Bartol. in dicta authent.
ex cõplexu.& in l.ſi quis à liberis.ff.de liberis agno-
ſcen.& l.Mæuius.§.duobus.ff.de lega.ij. quod eſt ve
rum, ſecundum Bartol.in dicta l.final.ff.de his qui-
bus vt indignis. niſi exceſsiua quantitas relicta fo-
ret pro alimentis, vel dote: quia tunc factum præſu-
meretur in fraudem legis. Quo caſu poſſet ille exceſ-
ſus euocari per hæredes patris, ſecundum Barto. &
Bal.in l.ſi pater.C.de hæredi. inſtit. quia cùm ſpurij
ſine eorum culpa ſint incapaces, illud applicatur hæ
redibus patris, vt ibi dicitur.& per Bartol.in dicta l.
fina.& l.auferetur.§.j.ff.de iure fiſci.& in l.j. C.de na
tural.liber.& plenè Bald.in l.j.C.vnde legi. Et defi-
cientibus, aut negligentibus hæredibus applicare
tur fiſco in ſubſidium, vt dicta l.j.de naturali.liber.
[Quando ea, quæ auferũtur ab indigno, debeãt hæ-
redibus applicari vel fiſco: habetur ſuper verbo, *con-
didit*.ij.] Ideo dicebat not. Bartol. in l.final.§.j. ff.
quæ in fraudem credi, quòd cùm dotare ſpectu mulie
ris dicatur titulus lucratiuus, ſi dos data filiæ ſpu-
riæ marito defuncto redeat ad ipſam, conſanguinei
hæredes patris poterunt eam dotem ad ſe aduocare,
per dictã l.j. Niſi quatenus permittitur ſpuriis habe-
re pro alimentis vel dote ſua rationabili ad viuendũ
ſufficienti, per dictam l.j. ſecundum Bald. in l. eam
quam.verſ.pone dicit decretalis.C.de fideicommiſ.

Ex quo aliàs conſului, quòd licet dos data per pa-
trem filiæ ſpuriæ ſit,& dicatur exceſsiua, ſi maritus
tantam dotem mereatur, cùm iuxta eius conditio-
nem dos aſsignãda ſit.l.cùm poſt.§.gener.ff.de iure
dotium, vel ſine tanta dote non poterat ſpuria mari-
tum inuenire, propter aliquam fortè difformitatẽ,
vel aliàs eo caſu non poſſent hæredes nec fiſcus illũ
exceſſum aduocare ad ſe, quandiu viuet maritus, cu-
ius contemplatione dos talis cõſtituta fuit, ſine qua
fortè non erat matrimonium contracturus, & cuius
ipſe eſt dominus.l.docẽ ancillam.C.de rei venditio.
Quo durante matrimonio, nõ conſiderantur alimẽ-
ta ſpuriæ ſecundum ſe, ſed ſecundum quod decet vi-
ri conditionem. Vnde notanter dicit Bald. vbi ſuprà
exceſſum dotis repeti poſſe cum mortuo marito dos
ad ſpuriam viduam redierit. Idem Bartol. in dicta l.
fi.quæ in fraudem credito. [Niſi ſpuria iterum nu
bere vellet ætate requirente: quia cùm eadem ratio
duraret & maior, cùm viduæ viros difficilius repe-
riant, quàm virgines: tunc non poſſet dotis exceſſus
reuocari per fiſcum, aut parentes. Et ita credo domi
num meum hic intellexiſſe per rationes ſuas.]
127 †Pariter relinqui poteſt filio ſpurio, aut filiæ per
patrem ſi ingrediatur religionem, ac ſi matrimoniũ
carnale contraxiſſet. Quia hæc omnia alimentorũ
loco ſunt & dotis, ſecundum Bal. poſt Gul.de Cug.
in l.prima verſic. iuxta hoc quæro.C.de ſacroſanct.
eccle.[De quo & in quibus conueniunt dos matri-
monij ſpiritualis & carnalis, vide infrà ſup verbo,
dotem quam ei dederat.& etiã ſuper verb. *Guidone Po-*

tro

tro tradiderunt.] vbi plenius dicit Gul. quia talis illegitimus poſtquam erit monaſterium ingreſſus, poterit à patre hæres inſtitui, tanquam ingreſſu religionis legitimatus, quæ omnem maculam abſtergit, & tollit. vt dicit text. in authen. de monachis. in princi. Et ſic nedum quo ad ordines, & beneficia religionis tenenda, ſed etiam quo ad ſuccedẽdum profeſsio regularis ſpurium habilitat, & vt in teſtamento patris hæres fieri poſsit aut ei relinqui, & eius medio acqui ſit monaſterio, licet hodie in regno Frãciæ monachi ab inteſtato nõ ſuccedant, vt plenè vidiſtis ſuprà in primo mẽbro præcedentis articuli per tres, aut quatuor deciſiones. Sed aduertatis, quia credo Guliel. bene dixiſſe, quòd ſpurius religionem ingreſſus dicatur quo ad ſacros ordines legitimatus, & cætera omnia quę ei tanquam ſimplici religioſo incumbunt, & ſine quib⁹ clauſtro & religioni ſeruire nõ poſſet, nec officium religioſi exercere: ſed quòd habilitatus dicatur ad ſucipiendum hæreditates parentum, & alia religioni neceſſariò non requiſita, dubito, propter glo. in c. fi. de filiis presby. quæ dicit ſpurium religionẽ ingreſſum, ex hoc non fore ad tenendum beneficia ſine diſpenſatione habilitatum, vt ſuprà tetigi in primo primi articuli membro ferè in principio loquẽdo de legitimatione. Ergo nec ad ſuſcipiẽdum hæreditates ab inteſtato, vt ibi dixi. Nec ex teſtamẽto hæres eſſe poterit. Fortè Gul. reſpectũ habuit, ꝙ hæreditas nõ ſibi, ſed monaſterio quæritur, & in hoc monaſterio ſeruit, quod ſatis eſt tolerandum in ſucceſsione ex teſtamẽto, vbi expreſsè religioſus, & cõſequenter conuentus ad ſucceſsionem vocantur, penes conuentum nõ remanſuram, vt ibi dixi in quinta & vltima deciſione. Fuit profectò Guliel. de Cug. claræ ſcientiæ doctor noſter Toloſanus, loci de Rapiſtagno à Toloſa quinq; leucis diſtãtis oriundus, apud Italos maximæ reputationis, vt Cy. Barto. Bal. & cæteri in eorum lecturis, eum vt plurimùm ſequentes, euidenter demonſtrarunt. Nobis tamen reſtat, quòd nihil poteſt directè filiis ſpuriis à patre relinqui in quacunq; voluntate, niſi pro alimentis, dote, anima, & religionis ingreſſu. Tamẽ moderatè, vt dictũ eſt. Nec etiã relinqui eis poſſet indirectè per medium alterius perſonæ. Vnde ſi hæres inſtitutus, & ad hæreditatem diſtribuendum poſt mortem pauperibus reſtituere grauatus, nõ poſſet executor teſtamenti ſpurium teſtatoris filium, quamuis pauperem eligere, cùm electus ab hærede vel teſtamenti executore, cẽſeatur electus à teſtatore. l. vnum ex familia. §. primo. ff. de legat. ij. ſecũdum Bart. in l. fi. ff. de reb. dub. & clarè Pau. in l. Locius. per illum textum. not. §. in teſtamento. ff. de leg. j. [Et ſi à patre filio ſpurio nihil directè relinquatur, tamen hæres à patre inſtitui ſub conditione, ſi legitimabitur, & patre mortuo dabitur curator bonis, donec legitimatus erit, & ipſemet ſpurius fieri poteſt, per iudicẽ curator, & adminiſtrabit interim bona, ſecũdum Bald. in §. inſtituẽs. l. Gallus. de liberis & poſthum. & in l. ſi quia inceſti. C. de inceſt. nup. vbi dicit hoc locum nõ habere in filio inceſtuoſo. Vide Alex. plenè in dicto §.

128 inſtituens.] Similiter etiam ſi ſpurius filio patria teſtatoris legitimo pupillariter per patrem eundem ſubſtitueretur, adueniente cõditione ſubſtitutionis nihil poterit ſpurius de bonis à patre teſtatore prouentis capere, per text. gl. & Doct. in dicta l. ſi is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupil. Sed bene capere poterit bona propria ipſi⁹ pupilli fratris ſui, cui fuerat à patre ſubſtitutus, quorum bonorũ eſt capax tanquam nõ paternorum, licet ex ordinatione patris, ſcilicet ex ſubſtitutione pupillari facta per patrem: quia (vt dixi) talis ſubſtitutio non eſt teſtamẽtum patris, ſed ipſius filij pupilli, vt d. l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. nec per eam tũc ſuccedirur patri, ſed fratri pupillo. Et ſic in hæreditate fraterna, cuius eſt ſpurius ipſe capax, vt plenè dicetur ſuper verbo, *ſi abſque liberis moreretur.* j. in materia pupillaris ſubſtitutionis Ex quibus ſequitur ſpurium nõ poſſe à patre ſubſtitui vulgariter filio legitimo, nec alteri hæredi patris, cùm per talẽ ſubſtitutionem ſuccedatur patri teſtatori, & in hoc differt ſpurius à filio naturali tantùm, vt ſuprà vidiſtis, propter diuerſitatẽ rationis inter hos duos caſus reſultantem ex prædictis, & his

129 quæ dicta ibi fuerunt. † Et idem in ſubſtitutione fideicõmiſſaria, per quam pariter teſtatori ſucceditur, in d. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de vulg. & pupil. Nec poſſet etiam aliquid à patre capere ex cõtractu lucratiuo aut oneroſo, per ſe nec interpoſitam perſonam, vt dicta. l. j. vbi glo. Cy. Bart. Bal. & Sali. C. de natura. liber. licet gloſ. in contractu oneroſo dixerit contrarium, in l. teſtibus. ff. de proba. & malè, ſecundum Iaco. Butr. Bald. Sali. & Floria. ibi, nec per hunc modum faciliter fraus legi fieri poſsit de contractu ad contractum. Quod verum intelligatis in bonis iã patri ſemel purè & abſolutè acquiſitis, & in eũ trãſlatis, ac in eo radicatis. Si autem cùm bona patri cõceduntur, & acquiruntur, fieret pactum, ꝙ ſpurij ſuccedant in eis, puta in emphyteuſi, quæ patri conceditur, tale pactum valet & effectum ſortitur, vt in eis ſuccedat ſpurius, vt pulchrè decidit Bald. in l. ij. C. de iure emphyt. Nec obſtat l. j. allegata, quia ibi pactũ apponebatur in re ipſa paterna, ſecus autem in re aliena, quando patri concedebatur, quàm potiùs habet ſpurius beneficio concedentis, quã patris cui cõcedebatur. facit. l. in traditionibus. ff. de pact. Ideo ſi res patri concederetur, vt in ea ſpurius ſuccedat, valet conceſsio & ſpurius in ea ſuccedet, quod fieri nõ poſſet per ſtatutum: quia habilitare non poteſt prolem illegitimam ad ſuccedendum, ne aperiatur via adulteriis & copulæ illicitæ. Prætereà tale ſtatutum careret honeſtate contra c. erit autem lex. iiij. diſtin. vt plenè Fely. in c. fi. verſi. fallit ſeptimò. de conſtitu.

130 † Omnibus autem aliis parentibus, præterquàm patri, ſpurius ſuccedere poteſt tã inter viuos, quàm vltima volũtate, ſi ei expreſsè relinquatur, ſecũdum Panor. in d. c. cùm haberet. verſic. illud vltimo. de eo qui duxit in matrimo. Adeò ꝙ acquirere poteſt quocunque modo, etiam ab auo ſuo, quamuis paterno, per dictam l. fi. C. de natu. liber. ſecundum Bar. in di

131 cto conſil. cxviij. incip. Oducius. † Poteſt etiam pater ſpurij relinquere filio legitimo eiuſdẽ ſpurij nepoti ſuo, vt dicta l. fi. Prouiſo vt dixi, quòd non deſcendat ea filio inceſtuoſo, & etiam quòd nõ fuerit tali nepoti relictum contemplatione ſpurij, ſecundum Bar. plenè in l. Gallus. §. quid ſi is. verſi. vltimò Din. ff. de lib. & poſthu. quem Paul. ſequitur cõſilio clxxiij. incipien. viſo caſu. videte Bal. in d. l. Gallus. §. quidam rectè. Et prouiſo etiam, quòd non agatur de ſuccedendo in beneficio, in quo ſicut non poteſt filius ſacerdotis immediatè ſuccedere poſt patrem, ita etiam ſuccedere nõ poſſunt nepotes, nec inferioris gradus, quamuis legitimi exiſtant, ſecundum gl. in cap. ad extirpãdas. de filiis presbyte. quod plenius per glo. in cap. apoſtolica. viij. quæſt. j. [Et prouiſo, ꝙ prolem nõ habeat legitimam, vt plenè dicitur ſu-

132 per verbo, *conducit.* j. ver. *vt tamẽ iſte articulus.*] † Et

quod dicitur ſpurio relinqui non poſſe per patrem
nec matrem, eſt verum, niſi virgo per vim ſtuprata
fuiſſet à quodam tyranno rege vxorato: quia quo ad
matrem natus non eſt ex coitu damnato, nec accuſa
bili, & dānabili, ſed impreſſiuo: prout in dubio præ-
ſumitur amplexus impreſſiuus, viſa poteſtate viri, &
ſic impunitus quo ad eam, quæ præſumitur vim paſ
ſa, ſecundum Bal. in l. eam quam. ver. & ſcias, quò in
iſtis. C, de fideicōmiſ. & in l. ſi qua illuſtris. C. ad Or
fitia. [De quo vide pleniùs ſuper verbo, *Candem Petro tradiderunt.* loquendo de fidelitate cōiugum.]
133 †Et ſicut pater filio ſpurio relinquere non poteſt,
nec ipſum hæredē inſtituere, ſic nec econuerſo ſpu-
rius patrem, cùm indignior ſit filio, & Iaſon in §.
pœnales. inſti. de actio. & Bal. in dicta authen. licet
verſi. in text. ibi. C. de natu. lib. & in l. j. C. de ſacro-
ſanct. eccle. licet Sali. in dicta authen. ex complexu
ſuper hoc dubitauerit. Quæ omnia vobis ſufficiant
quo ad ſucceſſionem filiorum tantùm naturalium,
& ſpuriorum ex teſtamento vel contractu. Sed an
tales filij naturales, aut ſpurij ſuccedere parentibus
ab inteſtato poſſint, vel eis ſuccedi, ſunt faciēda tria
134 membra. †Primò an tales ſuis ſuccedant parenti-
bus aſcendentibus. Secundò an econtrà parentes
aſcendentes eis ſuccedant. Tertiò an ipſi ſibi inui-
cem ſuccedant collateraliter. Quo ad primum di-
catis, quòd aut tales nati ſunt ex coitu aliqua lege
temporali damnato, non dico ſpirituali: quia omnis
coitus vltra matrimonialem, lege illa damnatus eſt,
vt ſuprà dixi. Aut nati ſunt ex coitu non damnatò
lege ſeculari. Primo caſu concluditur communiter
per omnes, quòd tales nullo modo ſuccedere poſ-
ſunt patri nec matri, & minùs cæteris parentibus
aſcendentibus ab inteſtato. Cùm indigni ſint omni
legis beneficio, vt dicto §. fin. & can. cùm multæ. 8 v.
quæſtio vlti. Et ratio eſt clara, quia iure ciuili, quo
ſucceſſiones deferuntur, pater & mater tales filios
alere non tenentur, vt dicta authen. ex compleau. li-
cet (vt ſuprà vidiſtis), de æquitate canonica ſit cō-
trarium, per dictum c. cùm haberet. Tamen quo ad
ſucceſſionem nihil fuit iure iſto canonico immuta-
tum, ſecundum Bar. & Docto. in dicta authē. ex com
pleau. ita quòd tales ſpurij vel naturales tantùm filij
non poſſent per patrem adoptari naturalem l. legē.
C. de naturali. libe. & in authen. quibus modis natu-
rales efficiun. legi. §. & nos non latuit. Ne vna via
prohibitum, alia via concedatur ad ſuccedēdum per
viam adoptionis. Non ſunt enim tales nominandi
filij auth. ex complexu. C. de natu. libe. & ibi no. nec
econtra ſunt illi nominandi parentes, & cōſequen-
ter ea omnia quæ iuris naturalis ſunt, non habent,
nec eis debentur. Igitur tanquam filij ſuccedere non
poſſunt patri, nec matri: quia pater & mater dici
non poſſunt. Eſt tamen verum, quòd mortuo patre
ab inteſtato alimenta eis debentur. Et ſi filiæ eſſent,
dotarentur de bonis patris in ſubſidium, & pariter
pro anima quando pauperes moriuntur, vt dixi.
135 †Secundo caſu, quando filij naturales tantùm nati
ſunt ex coitu lege aliqua temporali non damnato,
ſubdiſtinguitur, Aut quæritur an ſuccedere poſſint
matri ab inteſtato defunctæ, vel alteri aſcendenti de
linea materna. Et dicitur eos ſuccedere poſſe, perin-
de acſi nati forent ex matrimonio. Et ſic ſuccede-
rent ipſi ſimul cum legitimis matrimonialiter ge-
nitis, vt dicto §. fina. inſtit. de Orfitia. & l. hac parte.
136 & l. Modeſtinus. ff. vnde cognati. †Fallit hæc regu-
la, vbi mater eſſet illuſtris, quo caſu diſtinguitur.
Aut habet filios naturales tātùm ex ſuo amaſio, cum
quo vt concubina morabatur, tali ſcilicet concubi-
natu, qui iure ciuili erat permiſſus, vt quia ambo ſci-
licet vir & mulier ſoluti erant: & tunc tales filij na-
turales ſuccedūt matri ab inteſtato, etiam cum filiis
naturalib⁹ & legitimis, quos ipſa habuiſſet. Aut illa
mulier illuſtris filios habet naturales, vt meretrix:
& tunc ſi ipſa filios habeat legitimos plures, aut vnū
ex matrimonio, non poterunt ſuccedere matri. Aliàs
ſic, vt d. l. ſi qua illuſtris. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi tales
filij nati ex coitu meretricali matris illuſtris ſucce-
dere ab inteſtato vellent patri vel matri talis mulie-
ris præmortuæ vel hæreditatem repudiantis, & ſuc-
cedere vellent auo & auiæ maternis, ipſi venire non
poſſent, ſi aliquis ſupereſſet filius legitimus matris
illuſtris. Quia ſi tali caſu matri ſuccedere non poſ-
ſunt, minùs ſuccedere poſſent auo vel auiæ. inſti. ad
Orfit. §. j. in fi. aliàs autem poſſent, per dictam l. Mo
137 deſtinus. †Aut filij naturales ex coitu non damna-
to nati ſuccedere ab inteſtato petunt patri, & dein-
ceps in linea paterna aſcendentibus: diſtinguitur,
aut pater eſt penitus incertus, quod contingit vbi
mater erat publica meretrix: & tales alieni tanquam
patri ſuccedere non poſſunt, licet is, qui rem habuit
cum tali meretrice ſit ita leuis & fatuus, quòd illum
tractauerit tanquam filium inſtit. de legiti. agnato.
ſucceſ. §. vulgò. Cui enim pater eſt populus, illi dici-
tur pater nullus. l. vulgò. ff. de ſtatu hominum. Et mi-
nus ſuccedere poterit vlterioribus aſcēdentibus, vel
agnatis aut cognatis talis putatiui patris. Aut pater
eſt bene certus, videlicet ea certitudine, quæ in filia-
tione cadere poteſt, per l. filium. ff. de his qui ſunt ſui
vel alie. iur. [De quo vide plenè ſuper verbo, *Qua filium ex eo ſuſcipiens.*] vt quia talis baſtardus ſucce-
dere volens natus eſt ex concubina affectu indubita
to domi retenta, & tunc ſubdiſtinguitur. Aut tales
filij ſunt nati ex libero & libera, aut ex libero & an-
cilla, aut ex ſeruo & libera, aut ex ſeruo & ſerua. Pri-
mo caſu quādo nati ſunt ex libero & libera, poſſunt
patri ab Inteſtato ſuccedere ſolū in duabus vnciis, &
ſic in ſextante, id eſt, ſexta totius hæreditatis parte,
tribus tamen cōcurrentibus. Primò, quòd iſta concu
bina eorum mater tractata fuerit affectu indubitato
in eadē domo cum amaſio ſuo continuè habitando
& conuerſando: quia ſi ſeorſum habitaſſet, tales filij
priuilegiū ſuccedendi non haberent, in authen. qui-
bus modis natura effic. ſui. §. ſi quis autē defunctus.
ſecundum gl. in l. penul. ff. de concubi. quā ibi ſequū
tur Dyn. Barto. in fi. & Panor. in d. c. innotuit de e-
lectio. verſi. in gl. in verbo. Secūdò requiritur, quòd
huic patri tempore mortis non ſuperſit aliquis de li-
beris naturalibus & legitimis, licet agnati ſupereſ-
ſent vel cognati paterni: quia tales agnati, aut cogna
ti filios naturales non excludunt quo ad illas duas
vncias, ſed in reſiduis decē ſuccedunt. Tertiò, requi-
ritur, quòd tali patri non ſuperſit vxor, vt dicto. §. ſi
qs autē defunctus. & §. hoc ipſo cuſtodiēdo. facit di
cta authētica, licet. ibi nec ſuperſit cōiux. C. de natu.
libe. Quia ſi vxor patris naturalis ſupereſſet, filium
naturalē ſui quondā mariti penitus, & in totū exclu-
deret, adeò ꝙ ei nō ſuccederet in aliquo: vnde potē-
tior eſt exiſtētia vxoris, quā agnatorū defuncti, ad ta
les baſtardos excludēdū, ita ꝙ locū nō habet hoc ca
ſu regula: Si vinco vincētē te, multò fortius vinco te,
ſecūdū gl. ſup verbo, inter eos, ſolos, in dicto §. præ
feruntur. inſtit. ad Tertyllia. quia filius naturalis in
illis duabus vnciis vincit agnatos, qui in ſuccedēdo
vincunt

vincunt vxorem. Cùm eis ſtantibus, vſque ad deci-
mum gradum ipſa non ſuccedat, vt infrà videbitur
iiij.articulo. Et tamen talis filius vxorem defuncti
patris nõ vincit,imò vincitur ab illa, quæ licet ſibi-
ipſi non proſit tanquã ab agnatis excluſa,tamen no-
cet filio naturali,vt in aliquo patri non ſuccedat, &
omnia deferantur agnatis,& vxor prodeſt illis, per
quos à mariti ſucceſsione excluditur,quod eſt mira-
bile & valde notant Ioan.de Platea, & cæteri in di-
138 cto §.præferuntur. †Præterea agnati medio vxoris
conſequuntur, quod per ſe, & ex ſeipſis cõſequi nõ
poterant, quod plerunque contingit, vt ſuprà dixi.
Deficiẽte autem altero ex dictis tribus non poſſunt
filij naturales tantùm patri ſuccedere ab inteſtato,ſi
de ſuo conſenſu legitimati non eſſent: quia ſi legiti-
mati forent in toto ſuccederent, aut æqualiter cum
legitimè natis,ſi ſtarent,cùm veniant eo caſu appel-
latione ſuorum,ſecundum Bal.in dicta l.eam quam.
C.de fideicom.& dixi in primo membro primi arti-
culi,circa prin. loquendo de legitimatione. Et præ-
miſſa vera in filiis naturalibus primi gradus, ſed in
liberis naturalibus ſecundi, tertij vel vlterioris gra-
dus, vt ſunt nepotes ex baſtardo, & pronepotes,&
deinceps,ſecùs eſſet. Quia tales nunquã poſſent auo
nec proauo paterno ſuccedere ab inteſtato.l.fina.in
fi.C.de natura.libe.imò filius naturalis, & legitimus
ex filio tantùm naturali genitus auo paterno ſucce-
dere nõ poſſet ab inteſtato,niſi inſtitueretur expreſ-
ſè,aut ei relinqueretur per auũ, vt d.l.fi.quæ eſt etiã
hodie incorrecta,vt dicto §.de nepotibus.& §.filiũ
verò.ibi, nullum tamen habere participiũ ad aſcen-
dentes.licet Dyn. contrarium voluiſſet, & malè in
139 ſuo tracta de ſucceſ.ab inteſt. †Secundo caſu prin-
cipali, quando tales filij nati ſunt ex libero homine,
& ancilla eius concubina affectu indubitato, in do-
mo eadem retenta:tunc aut iſti filij non ſunt manu-
miſsi,& tunc quia remanent ſerui cùm ſint ex ancil-
la & ſerua nati,cuius conditionem ſequuntur,inſtit.
de ingenuis.& in §.ſerui autem. de iure perſonarũ.
ab inteſtato ſuccedere nõ poſſunt.l.partum.C.de rei
vendi.& inſtit.de ſucceſ.cog.in princip. Aut ſunt ma
numiſsi,& tunc poſſunt matri ſi ipſa manumiſſa fue-
rit, ſuccedere ab inteſtato,cùm aliàs ſi ancilla rema
neret,hæredes habere non poſſet. Similiter poſſunt
patri & ſuis aſcẽdentibus in ſolidum ſuccedere, ſi ſo
li fuerint, vel etiam cum aliis ex matrimonio poſteà
contracto natis,inſti.de ſeruili cog.§.j.Ex quo mul-
ta ſunt hoc caſu priuilegia.Primò,quia iſti filij natu-
rales patri ſuccedũt in ſolidum ab inteſtato. Secun-
dò,quia ſimul ſuccedũt vna cum filiis natis ex poſt-
eà contracto etiam cum alia fœmina matrimonio.
Tertiò,quia tales filij naturales ſuccedũt ab inteſta-
to vlterioribus paternis aſcendentibus: ſcilicet auo,
proauo,& aliis,vt dicto.§.primo.inſti.de ſerui.cog.
iuncto §.final. inſtitut. quibus modis tutela finitur.

Et idem dicendum eſt in tertio caſu principali,ſci
licet, vbi filij naturales tantùm nati eſſent ex ſeruo
& libera,& pater eſſet poſteà manumiſſus,cum aliàs
hæredes habere non poſſet. Et idem in quarto caſu,
ſi ex ſeruo & ancilla eius cõcubina naſcerentur filij
naturales, qui poſtea ſimul & parentes manumitte-
rentur.Cum aliàs fruſtrà quæreretur de ſuccedendo:
quia ſerui nec ſuccedere poſſunt,nec ſuccẽdi eiſdem
tanquã pro nihilo reputatis. l. quod attinet. ff. de re-
gulis iuris. Pertinent enim omnia eorũ bona domi-
no,& ratio differentiæ inter primum caſum, & hos
tres vltimos,in quibus ſunt filij naturales magis pri-
uilegiati in ſuccedẽdo, quàm in primo caſu. vbi na-
ſcerentur ex libero & libera, eſt ſecundum aliquos:
quia de iure ciuili non poterat matrimonium inter
ſeruos contrahi,quoties vir & mulier vel alter ipſo-
rum erant conditionis ſeruilis.l.cum ancillis. C.de
nuptiis. Vnde præſumit lex hoc caſu in benigniorẽ
partem,videlicet quòd tales,ſi potuiſſent, matrimo-
nium contraxiſſent, ex quo filios legitimos habuiſ-
ſent. Sed quia nõ potuerunt obſtante eorum ſeruili
conditione,& contrahendi inhabilitate: tales filij ex
illo contubernio nati,tanquam ingenui poſt manu-
miſsionem,vt legitimi patri ſuccedunt,& cæteris pa-
140 rentibus. † Sed quia hodie iure noſtro canonico
etiam inter ſeruos eſt declaratũ poſſe eſſe matrimo-
nium,vt infrà de cõiugio ſeruorum,per totũ. Quod
ius in matrimoniis præualet,& legem ciuilem vincit
ſecundum glo.in §.hactenus.inſtit.de grad.Barto.&
Bal.in l.priuilegia.C.de ſacroſanct. eccle.& Panor.
in cap.j.de noui operis nunt.hæc ratio non procede
ret,imò potiùs videretur titulus ille de ſeruili cogna
tione,præmiſſa ſtatuens,eſſe correctus, quod verum
non eſt,cùm ſupradicta ratio non ſit ibi expreſſa,&
ſufficit quòd alia ratione iuſtificari poſsit. Ideo pro
ratione diuerſitatis inter primũ, & hos tres caſus di-
ci poteſt,& ratio alia aſsignari,quæ hodie etiam ſta-
re poteſt:quia magis imputandum eſt homini,& fœ
minæ liberis, qui immediatè non contraxerunt ma-
trimonium,quàm vbi vterque ipſorum erat in ſerui-
tute.Cùm licet iure canonico etiã inter eos eſſe ma-
trimonium poſsit,tamẽ metu & timore dominorũ,
ſerui multoties abſtinent à contrahendo matrimo-
nium,præſumentes, quòd domini moleſtè gererent
eos coniugatos eſſe,quia coniugata nõ ita vacãt ope-
ris eis incumbentibus, ſicut extra matrimoniũ, nec
aliud cogitant, quàm ſibi inuicem complacere.
[Prom facere tenẽtur vt plenè dicitur ſuper verbo,
Caudam Petro tradiderũt.loquẽdo de amore & dile-
ctione inter coniuges requiſita.] Ob quod eccleſia
miniſtros ſuos eſſe vetuit cõiugatos.cap.diuerſis fal
laciis.de clericis cõiug. Cùm igitur hæc ratio adhuc
hodie militet, ſequitur, quòd titulus ille de ſeruili
141 conditione non eſt correctus. †Nunc videre reſtat
caſum econuerſo, an & qualiter aſcendentes ſucce-
dere debeant ſuis deſcendentibus naturalibus tan-
tùm, aut ſpuriis ab inteſtato, ſi ordo naturæ turbe-
tur,quòd deſcendentes præmoriantur.Super quo di-
catis: Aut ſunt parentes, qui liberos naturales habẽt
ex coitu ordinariè, vel extraordinariè damnato ali-
qua temporali ſeu ſeculari lege,& nullo modo poſ-
ſunt eis ſuccedere,vt dicto §.fina.in auth.quibus mo
dis natural.efficiun.ſui. Quia ſi filij, qui non pecca-
runt,nõ ſuccedãt patri nec matri, minus poſſunt eis
pater & mater ſuccedere,qui damnatè coierũt,vt ſu-
prà vidiſtis,ſecũdum Bal.in d.auth.licet.Facit dicta
l.nam & ſi parentibus.ff. de inofficio. teſtamen.vbi
correlatiuè ſe habent aſcendẽtes,& deſcendentes in
ſuccedẽdo. Aut filios habẽt ex coitu nõ damnato,&
tunc aut quæritur de matre vel aliis per lineam ma-
ternã aſcendentibus, aut de patre & eius linea aſcẽ-
dentibus.Primo caſu tales parentes ab inteſtato ſuc-
cedere poſſunt talibus liberis, ac ſi in matrimonio
nati eſſent.inſtit.ad Tertyllia.§.fina.& de ſucceſsio.
cogna.§.vulgo.& l.ſi ſpurius.ff.vnde cogna. Quod
eſt verum ſiue mater filium habeat ex matrimonio,
ſiue ex coitu meretricali,ſiue ſit illuſtris,ſiue non, li
cet gl.in dicto §.final.contrariũ dicat & malè: quia
filij ſpurij bene poſſunt matri ſuccedere. Spurios

dico aliter natos ex coitu meretricali non adulteri-
no, quàm ex concubina domi retenta, qui matri ſuc-
cedunt etiam illuſtri, prouiſo quòd mater filios legi
timos non habeat, vt dicta l. ſi qua illuſtris. C. ad Or
fici. vt ſuprà dixi. Ergo ecõtra poterit mater illuſtris
ab inteſtato talibus ſuccedere filiis ſpuriis, poſito quòd
filios habeat naturales & legitimos, cùm hoc caſu
abſurdum eſſet matrem præcedi ab aliis legitimis,
qui quo ad illos ſpurios ſunt tantùm fratres vterini.
in authẽ. defuncto. C. ad Tertyllia. & dicto §. vulgò.
Secundò verò caſu ſi de patre quæratur vel aliis per
lineam paternam aſcendentibus, ſubdiſtinguendum
eſt, aut pater eſt penitus incertus, quia mater erat pu
blica meretrix. & clarum eſt, quòd aliquis de illis
ſuccedere non poteſt, licet qui patrem ſe dicit, ſi ita
ſupinus & nimis credulus, quòd dicat talem fuiſſe &
eſſe filium ſuum, vt dicto §. vulgò. Aut certus eſt tali
certitudine, quæ haberi de hoc poteſt, vt l. Lucius. ff.
de condit. & demon. & dicta l. filium. Et tũc eiſdem
modo & forma, quibus filij naturales tantùm ſucce-
dunt patri, vt ſuprà dictum fuit. Sic econtra poterit
pater eis ſuccedere ab inteſtato. inſtitu. de ſerui. cog.
§. primo ibi, ſed etiã alterũ in alterius. & in authent.
quibus modis naturales efficiuntur ſui. §. de quibus.
verſ. in quib. enim caſibus. vbi eſt de hoc text. opti-
142 mus. Ex quo infertur, † quòd ſi aliquis ſolutus filium ex
concubina ſoluta habuerit, & poſteà vxorẽ duxerit,
ex qua filiũ alterũ ſuſcepit naturalẽ & legitimum, &
tẽpore mortis filij naturalis reperiatur viuere, vxor
aut filius ex ea naturaliter ſuſceptus, non poterit pa-
ter ab inteſtato tali ſuccedere filio naturali præmor
tuo. Quia eodẽ caſu, ſi pater prædeceſſiſſet, nõ potuiſ-
ſet dictus eius naturalis filius in aliquo ei ſuccedere,
licet aliqua nõ ſit ſpes, quòd in ſubſidiũ vltimo loco
talis filius legitimus vel vxor poſſit tali filio natu-
rali ſuccedere ab inteſtato, cùm non ſit ipſe agnatus
143 nec cognatus. † Similiter infertur, quòd ſi ab inte-
ſtato deceſſerit ille filius naturalis, patre & matre ſu-
perſtitibus, & nõ ſuperſtite vxore, vel alio filio legi-
timo ſui patris naturalis, mater ſua, ſcilicet concubi-
na ſuccedet ei in decẽ vnciis, inſti. ad Tertyl. §. fi. Pa
ter autem ei ſuccederet in duabus, vt d. verſi. In quib.
enim caſibus, vt correlatiuorũ eadẽ ſit diſciplina, &
viciſsitudinaria inter tales deſcẽdentes, & aſcendẽ-
tes naturales æqualis, & vniformia ſucceſsio, ſecũdũ
144 dominũ Matthæũ de Matheſilanis. † Sed qualiter
tales ſibiinuicẽ collateraliter ſuccedãt, eſt vidẽdum,
vno ſolo præſuppoſito, quòd plures filij vulgò ex ea
dem matre quæſiti dicũtur fratres vterini. ita quòd
iure cognationis ſibiinuicẽ ſuccedũt, ſec9 ſi ex diuer
ſis matribus cõcubinis, ex eodẽ tamẽ patre nati ſint,
quia inuicem non ſuccedunt. Nec etiam cognatis pa
tris etiam ſi legitimarẽtur per principem, ſecundum
glo. ſingularem in dicta l. hac parte. ff. vnde cognati
& eſt de mente Dyni in dicto ſuo tractatu, de ſucceſ
ſio. ab inteſta. Or nunc ad punctũ dicatis, aut vterq;
prædictorum, ſcilicet defuncti & ſuccedere volẽtis,
vel alter tantùm natus eſt ex coitu lege aliqua ſecu-
lari damnato, & tunc nullo modo inuicem ſuccede-
re poſſunt: quia nõ ſunt nominãdi fratres cõſangui-
nei, nec conſobrini argu. dicti §. fi. in authen. quibus
mod. natu. effi. ſui. & d. §. vulgò. Sicut (quod plus eſt)
non ſunt quo ad patrem nominandi filij, nec etiam
quo ad matrem, nec ecõtra, vt dicto §. fi. ibi. Nec na
turales vocantur, nec participanda eſt eis vlla clemẽ
tia. Sicut ergo natus ex coitu damnato Berthæ ſucce
dere non poteſt filio naturali, & legitimo eiuſdem
Berthæ, licet ſint fratres vterini, vt dictis iuribus pro
batur: ſic econtra ille legitimus non poterit huic ſuc
cedere naturali, cùm non habeatur nec nominari de
beat pro fratre. Aut vterq; tranſuerſalium natus eſt
ex coitu non damnato aliqua lege temporali: & tũc
aut quæritur de cõiunctis ex linea paterna tantùm,
aut ea linea tantùm materna, aut vtrinque coniun-
ctis, tam ex parte patris, quàm matris. Primo caſu
non poteſt regulariter aliquis eorũ ſuccedere alteri.
vnde ſi pater meus naturalis & legitimus, priùs quàm
vxorem duxiſſet filium habuerit naturalẽ ex concu-
bina, ego illi ſuccedere non potero ab inteſtato, nec
ille mihi; quia non ſumus inuicẽ agnati: cùm agna-
ti ſint qui ex eodem patre matrimonialiter nati ſunt
aut per adoptionem vel arrogationem ſeinuicem le
galiter contingunt, & cõiunguntur, inſtitu. de legiti.
agna. ſucceſ. §. j. & §. per adoptionẽ. vbi gloſ. in ver
bo, Naturales. Pariter ſuccedere non poſſemus vt
cognati, cùm ſola cognatio agnationi nõ cõiuncta,
ſit tantùm à matre. vt dicto §. vulgò. Pro quo eſt ca-
ſus in §. filiũ verò. in Authen. quibus mod. natu. effi.
ſui. Vnde ſi quis filium habuerit naturalem ex con-
cubina, qua defuncta aliũ filium ſuſceperit ab alia,
iſti inuicem nõ ſuccedũt, per glo. in dicta l. hac par-
te. ff. vnde cog. Hoc tamen fallit in filiis naturalibus
ex libero & ſerua, vel ſeruo & libera, aut ſeruo & ſer
ua, qui inuicem vt amaſius, & concubina tractaban-
tur ſuſceptis. Hi enim ſi ſunt liberi nati, vt in ſecun-
do caſu, vel manumiſsione poſtea ad libertatẽ per-
uenerint, vt in primo & tertio caſibus, poſſunt inui-
cem ſuccedere: imò quod plus eſt, poterunt etiã ſuc
cedere fratribus ſuis naturalibus & legitimis, quos
pater poſtea ex matrimonio ſuſcepit, vt d. §. j. in-
ſtitut. de ſeruili cognatio ibi, ſed etiam alterum in
alterius: quia intelligitur, quòd frater ſuo ſuccedat
fratri vel filio fratris. Nec mirum, quia (vt ſuprà vi-
diſtis) omnes prædicti pariter ſuccedũt patri ab in-
teſtato. Non tamen dicendum eſſet tales tranſuerſa-
les præferendos eſſe patrono à quo libertatẽ habue-
runt. Secundo autem caſu vbi tales filij coniuncti
forent per lineam maternam tantùm, tunc inuicem
ſibi ſuccedũt, ſiue omnes ſint naturales, ſiue vnus ſit
naturalis & alter legitimus, vt dicto §. vulgò. & in §.
fina. inſtit. de legiti. agnato. ſucceſ. & dicta l. hac par
te. & l. ſi ſpurius. ff. vnde cogna. Et idem ac fortius
in tertio caſu, vbi eſſent vtrinq; cõiuncti, tam ex par
te matris quàm patris, quia inuicem ſuccederẽt per
dicta iura. Vnde ſi Bertha fuerit concubina Titij, ex
quo Seium ſuſcepit: deinde Titio mortuo fuit concu
bina Meuij, ex quo Petrũ genuit & Martinum: cer-
tè mortuo Martino cui ſuperſunt Meuius pater, Ber
tha mater, & Petrus frater eius: dictus Meuius pater
eius naturalis ei ſuccedet in duabus vnciis tãtùm, vt
dicto §. in quibus. Et in reliquis decem vnciis ſucce
dent æqualiter Bertha mater & Petrus frater eius
vtrinq; coniunctus. in Authen. de hæredi. ab inteſta.
§. ſi verò cum aſcendentibus. qui textus intelligi de-
bet de vtrinque coniunctis naturalibus tãtùm, dum-
modo coitus aliquis non ſit lege temporali damna-
tus. Seius autem frater Martini præmortui vterinus
ex parte ſolius matris cõiunctus excluditur à ſucceſ-
ſione, vt in §. reliquum. in Authen. de conſangui. &
vteri. fratribus. Si autem in caſu præmiſſo frater tan-
tùm vterinus & pater naturalis ſcilicet Meuius, ſoli
ſuperuiuerent illi Martino tempore quo moritur ta-
lis pater, vt dictum eſt, in duabus vnciis, & Seius fra-
ter vterinus in reliquis decem ſuccederent, vt dicto
§. in

§.in quibus. Et hoc modo limitari debẽt iura nouiſ
ſima ſcilicet §.conſequens.cum §.ſequenti. in Auth.
de hæredi.ab inteſta.Adeò quòd ſi viueret dictus Pe
trus frater Martini præmortui vtrinque cõiunctus,
& dictus Seius frater tantùm vterinus, ille vterinus
excluderetur per Petrum vtrinque coniunctum:
cùm duæ rationes vincant vnã, vt dicto §.reliquum.
Sicut ſeruatur in fratribus naturalibus & legitimis
matrimonialiter genitis, ita quòd omnia quæ dicun-
tur de naturalibus & legitimis, id eſt de illorũ ſuc-
ceſsione deſcendentium, aſcendentium, & collate-
ralium, in dicta Authen.de hæredi.ab inteſta. etiam
locum habent in ſolùm naturaliter cõiunctis. argu.
l.tutelas.& quæ ibi not.Barto.ff.de capi. diminutio.
Ideo filij fratrum ſimul ſuccedunt cum fratribus,
345 auunculis defunctæ perſonæ excluſis: † Sanè tamen
intelligatis omnia ea quæ ſtatuta ſunt de naturali-
bus & legitimis quo ad ſuccedendum ab inteſtato
locum etiam habere in naturalibus tantùm, ſcilicet
duobus concurrentibus: primò quòd coniuncti nõ
ſint aliquo coitu damnato per leges. Secundò, quòd
ipſi ſint ſaltem iure cognationis per iura vetera dige
ſtorum ſuccedere permiſsi in ſolidum ab inteſtato
defunctæ perſonæ, de cuius ſucceſsione quæritur.
Nam ſæpe materiæ nouæ diſtingui debent & limita
ri per antiquas. in Authen. de filiis ante dotalia in-
ſtru.natis.§.fi.l.nõ eſt nouũ. & l. ſed & poſteriores.
ff.de legibus.& ſic per dictam Authent.corrigi non
debent leges antiquæ, quæ filium naturalem nõ cõ-
cedunt patri ſuccedere vltra duas vncias, & econtra
patrẽ filio, vt di.§.ſi quis autem defunctus.& d.verſ.
in quibus.in Auth. quibus modis natur.efficiun. ſui.

Pariter correctæ non cenſentur leges antiquæ,
quæ filios naturales tantùm ſuccedere non permit-
tunt agnatis, & cognatis patris, quis per mortẽ nul-
lo modo ſunt filio naturali tantùm coniuncti, vt di-
cto §.filius verò.in Authen. quibus modis natura.ef
fici.ſui.ſecundum Ange.in dicto §.vulgò.in fi.inſti.
146 de ſucceſ. cogna. Sed † cùm hodie concubinatus
præſertim manifeſtus maximè vltra annum conti-
nuatus ſit illicitus, ita quòd manifeſti concubinarij
publicantur ſingulis diebus dominicis per eccleſiam
excommunicati, vt notoriè auditis & videtis: & o-
mnis fornicatio ſit per concilium generale damnata
in clemen.ad noſtrum. de hæreti. Adeò quòd in ea
vel alio perſeuerans mortali peccato vltra annum,
etiam ſi eſſet papa præſumeretur de fide malè ſenti-
re, vt concilio generali deferri poſſet, ſecundum glo.
ſingularem ab omnibus approbatam.ca.ſi papa. 40.
diſtinct. miratur Ioan.Fab. in dicta l.ſi qua illuſtris.
quòd hodie baſtardi ſuccedant in aliquo illi præſer-
tim qui ex concubina longo cõtinuato tempore do-
mi retenta naſcuntur: quibus iura ciuilia plus fauẽt.
Et quare glo. & docto.iuris canonici hanc ſucceſsio
nem approbant, iactantes fundamẽtum in dicta Au-
then.licet.& toto titu.C.de natura.libe. & ff.de con
cubi. Sed credit hoc proceſsiſſe ex inaduertentia. de
quo per eundem in dicto §.nouiſsimè.inſtitutio.ad
147 Orfitia. Ideo † videmus in præſenti regno Fran-
ciæ chriſtianiſsimo ex illius catholico more, obſer-
uantia & laudabili conſuetudine iuri diuino conſo-
na, allegato Gene. xxv.cap. baſtardos non ſuccede-
re, nec aliud præter alimenta petere poſſe, cùm ſcri-
ptum ibi ſit: Nõ erit hæres filius ancillæ, id eſt mere-
tricis, ſed filius liberæ, id eſt vxoris legitimæ. Obe-
dit enim Francia & vniuerſum regnum cæterorum
ſpeculum diuinæ voci ad Abraam clamitanti: Eiice
ancillam & filium eius, ſcilicet à ſucceſsione, ſolo ei
dato munere ad viuendum, quia nõ erit hæres filius
ancillæ &c. Nomen enim hæredis dicitur nomen ho
noris, [Vt clarè oſtenditur infrà ſuper verbo, *in eo-
dem teſtamento relinquens*. j. dũ ponitur ratio quare
filius neceſſariò eſt hæres inſtituẽdus.] qui baſtardis
non debetur, vt plenè dixi in verbo, *Raynutius de
Clera*. de qua conſuetudine etiam meminit Maſue-
rus titu.de proba.§.item & ſi defunctus hoc cõfeſſus
eſt.& in titu.de ſucceſ.teſta.& vlti.volun.§.item na-
turales. vbi dicit baſtardos non ſuccedere patri nec
148 matri ea conſuetudine. Nec † hodie in regno lo-
cum habere l.ſi qua illuſtris.C.ad Orfitia.nec Auth.
licet. C. de natura. libe. & minùs ſuccedere poſſunt
149 collateralibus patris aut matris, † niſi vt ſuprà vi-
diſtis legitimati fuiſſent: quo caſu ſuccederẽt, & ap-
pellatione ſuorum hæredum venirent, ſecundum
Bal.in dicta l.eam quam.C. de fideicommiſsis. Imò
excluderent ſubſtitutum ſub conditione: ſi filius hæ
res inſtitutus ſine liberis decederet legitimis. Niſi
cõditio ſubſtitutionis cõcepta fuiſſet: ſi ſine liberis à
ſuo corpore legitimè procreatis decederet. Quo caſu
cùm non eſſent legitimè concepti & nati, non exclu
derent ſubſtitutum: tamen iſto etiam caſu eum ex-
cluderẽt, ſi per ſequẽs matrimoniũ legitimati forẽt,
cùm illa legitimatio trahatur retrò ad tempus cõce-
ptionis.c. tanta eſt vis. qui filij ſint legitimi. vt plenè
decidit Guido papæ, quæſt.cccclxxxij.incip.verũ le-
gitimatus. vt latius dicetur alibi. [Vide infrà ſuper
verbo allegato: *ſi abſque liberis moreretur*. j. in ij. li-
mit.] Vnde hæc cõſuetudo regni pluribus etiã robo
rata ordinationibus bona & æqua eſt propter cultũ
pudicitiæ, ad refrenandũ luxurioſos ac libidinoſos
amplexus, ex quibus odia, crimina oriũtur, & ſcãda-
la infinita, necnon matrimonia retrahũtur, quorum
onera vnuſquiſque fugeret volũtariis concubitibus
tantùm vacãdo. Ex quo pudicitia quę in cõiugio cõ
ſiſtit, poſtergaretur & contemneretur in maximum
humani generis vilipendium & difformationem. de
qua pudicitia & conſuetudine regni chriſtianiſsi-
mus rex dicere poteſt, quod Iuſtinianus dicit in di-
cta l. ſi qua illuſtris. hũc morem honeſtè viuẽdi ipſi
pudicitiæ quam ſemper colendam cẽſemus, meritò
150 dedicamus. Ideo † cùm in regno inter baſtardos
& eorum parentes ceſſet legitima ſucceſsio, ipſi ba-
ſtardi ſi bona habeant, poſſunt de illis etiam viuente
patre contrahendo vel teſtando diſponere, quia ab
eis incipit caput & linea, acſi ab alio non deſcendiſ-
ſent. Imò quando legitimantur, etiam ad requęſtam
patris, ad plus compeſcendũ libidinem & ad matri-
monia regnicolas incitandum & inuitandum con-
ſueuit rex partem bonorum capere, vel certam finã-
tiam per dominos cameræ cõputorum Pariſiis præ-
cedenti inquiſitione valoris bonorum taxandam: ſi-
ne cuius authorizatione computorum cameræ legi-
151 timatio ſortiri non poſſet effectum. Vnde † ſi ba-
ſtardi per regem non legitimati ab inteſtato moriã-
tur ſine liberis, ſicut tunc ex conſuetudine regni ipſi
nemini ſuccedunt, ſic etiam nemo parentum eis ſuc-
cedere poteſt, niſi fiſcus, ac ſi parẽtes nullos haberẽt:
vel alius dominus temporalis cui ſubditi ſunt: dum
tamen hoc vltimo caſu tria concurrant, ſecundum
conſuetudinem. Primò, quòd nati fuerint in eiuſ-
dem domini terra. Secundò, quòd ibi moram & re-
ſidentiam faciant. Tertiò, quòd ibi moriantur & de-
cedant. Si autem hæc tria concurrerent, rex bona il-
lorum occuparet ab inteſtato tanquam vacantia.

Tamen officiarij regij aliquando etiam illis tribus
concurrentibus omnia capiunt & vendũt,ne domi-
nia præiudicetur, vt infrà dicam in quarto articulo
Or domini prædicta intelligatis vera,ſcilicet ba-
ſtardos hæreditare nõ poſſe in hæreditate tempora-
152 li & terrena: † tamẽ ſecùs ſeruatur in hæreditate cœ
leſti & æterna: cuius ſunt ipſi,ac ſi legiómi forent ca
paces, dummodò Chriſti veſtigia imitentur, & ab
eius corpore nõ ſeparentur, cuius per fidem & ſacra
mentum membra effecti ſunt ſecundum Hierony-
mum. Vndecunque enim homines naſcantur, ſi pa-
rentum veſtigia non ſectentur, honeſti & ſalui erũt.
Cùm ſemen hominis ex qualicunque homine, Dei
creatura ſit. Ideo licet malè vtenobus malè ſit,non
tamen ipſum aliquando malum eſt, vt Aurelius di-
cit Auguſtinus,quia nõ in ſeminibus,ſed in volũta-
te naſcentis cauſa vitiorum eſt atque virtutum, vt
præfatua ait Hieronymus in epiſtola contra Ruffi-
num, & habetur lvj. diſtinct.cap.vndecunque. cum
ſequenobus quinque. [Vide Bald.in c.vnic.§.natu-
rales. ſi de feu.ſuc.contro.] Sola enim fide propria
ſi aduló,aut parentum ſi infantes ſint,adeò per laua-
crum regenerationis in baptiſmo legitimantur quo
ad æternam hæreditatem, ſicut per principem quo
ad terrenam & temporalem. Per lauacrum ergo re-
generationis in baptiſmo per eccleſiam adoptan-
tur in filios Dei. Ita quòd ſicut baſtardus per aliquẽ
adoptatus efficitur eius filius & ſucceſſor. l. cùm in
adoptiuis.C.de adopti.ſic etiam baſtardi hominum
per baptiſmum & fidem Chriſto adoptati fiunt ſuc-
ceſſores ſui: & conſequenter participes gloriæ ſuæ,
niſi per peccati ingratitudinem exhæredentur: & ſic
licet patri naturali ſuccedere non poſsint, tamẽ ad-
optiuo legitimè ſuccedunt. Inde procedit,quòd hæ-
retici atque infideles ſunt de iure hęreditatum inca-
paces,vt in Authentica,gazaros.C.de hæreticis.Ego
autem præſuppoſita conſuetudine Franciæ crede-
rem, quòd poſtquàm baſtardi ſuis non ſuccedũt pa-
rentibus nec econtra,ſed fiſcus ab inteſtato.Quòd ſi
liberos habent legitimos,ſibiinuicem ſuccedant, vi-
delicet liberi ipſis baſtardis, & baſtardi ſuis liberis.
153 Ita † quòd inter eos ſi conſuetudo eſſet in patria,
quòd proximior de parentela venditoris infra annũ
rem venditam pretium offerendo retrahere ab em-
ptore poſſet, locum haberet retractus: iuxta capitu-
lum,conſtitutus.de in integrum reſtitutione, ſed nõ
inter baſtardum & patrem aut matrẽ ſuos, nec econ
uerſo: vt ſcilicet baſtardi retrahere poſsint rem im-
mobilem à patre,matre vel altero ex parentibus pa-
ternis aut maternis aſcendẽtibus vel collateralibus
vẽditam.nec illi rem à baſtardo alienatam, cùm in-
ter eos ceſſet ex regni conſuetudine omnis legitima
ſucceſsio,& conſequẽter tractatus, qui ratione pro-
ximitatis ſicut ſucceſsio defertur, vt dixi primum
continuando ſuprà articulum. [De iure commu-
ni inter patrem & filium baſtardum non habet lo-
cum retractus, & minus inter eos & cæteros parẽtes
paternos: quia non ſunt de agnatione, vt plenè ha-
betur ſuper verbo, *Raynutius de Clera*. Bartol.in l.
tutelas. ff.de capi. diminutio. Nec comprehendun-
tur ſtatuto vel conſuetudine fauorabili. gloſ. in cle.
j.de bap. Sed inter eos & matrem ſi rẽ ab ea aliena-
tam retrahere vellent, hoc facere poſſent: cùm iure
cõmuni ei ſuccedant l.ſi qua illuſtris. C. ad Orfitia.
niſi cõſuetudine eſſent à ſucceſsione matris excluſi,
154 vt hîc.] Nam † in tali retractu neceſſe eſt duo
concurrere, videlicet naturalitas, & ciuilitas: quæ
ciuilitas ceſſat in baſtardis, vt videtis. Pariter di-
co, quòd cùm inter baſtardum & ſuos liberos illa
duo concurrent, locum habet retractus. Et ſimiliter,
quòd liberi liberorum ipſius baſtardi inter quos &
illorum deinceps aſcendentes & collaterales locum
habet legitima ſucceſsio à baſtardo infra, qui caput
tenebat, & lineam inchoauit, & exorditus eſt, & à
quo defluit, etiam locum habebit retractus baſtardo
aut eorum aliquo rem immobilem alienante. Non
tamen haberent illi retractum aliquo de aſcendenti-
bus vel collateralibus baſtardi alienãte: qui cùm in-
ter ſe ſuccedere vt dixi nõ poſsint, ſic nec retractum
prætendere: quia conſuetudo quæ eos à ſuccedẽdo
inter ſe repellit, etiam eos à rem vẽditam retrahen-
do excludit, ſecundum Maſuerum titul.de retractu,
§.penul. Et notanter dixi ſuprà fiſcum baſtardis
ſuccedere mortuis ſine liberis. quod etiam ſentit
Maſuerus allegato titu.de ſucceſ.teſta.& vlti.volun-
155 ta.§.item baſtardus. Plus † credo, quòd ſi liberos le-
gitimos non haberent, ſed ſolam vxorem relinque-
rent, ipſa ſicut filius legitimus fiſcum excluderet, &
quemcunque alium temporalem dominum. Quia
peccatum & paterna incontinentia, quæ inter eos
& parentes ſucceſsionem impedit, certè in coniugio
deficit: vnde ſicut non ſtantibus parentibus, vxor
viro ſuccedit, & vir vxori, excluſo fiſco & quocũ-
que temporali domino, vt plenè dicam infrà in iiij.
articul. Sic etiam in caſu noſtro ſuccedere debet ſtã-
tibus parentibus lege, aut conſuetudine ſucceſsio-
nis incapacibus, qui pro mortuis habentur. l. ſi qua
pœna.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. vbi Bar.mul-
ta bona dicit. Quòd maximè eſt in Francia tenen-
dum, vbi etiam ſtanobus parentibus ad ſuccedẽn-
dum habilibus, imò ſtãtibus liberis, vxor in quibuſ-
cunque ex conſuetudine ſuccedit, vt dicam in dicto
iiij.articu. Et quòd vxor fiſcum excludat in caſu no-
ſtro, ſenſit Bal. vnico verbo in dicta l.ſi qua illuſtris,
circa medium. Et idem puto ecõtrà in marito, quòd
ſuccedat ſuæ vxori baſtardæ, cùm eorum coniun-
ctio ſit legitima: cuius fauore tenetur pater filiam do
tare ſpuriam, in qua dote cùm ſit patrimonium &
hæreditas ſua.l.iij.§.ſed vtrum.ff.de minori. ſi aliter
non diſpoſuerit, ſuccedet ei ab inteſtato maritus li-
beris ex matrimonio illo non ſtantibus, quod eſt no
ta. Quæ omnia vobis ſufficere debẽt quo ad horum
filiorum & parẽtum naturalium tantùm ab inteſta-
156 to ſucceſsionem, An † autem poſsit amaſius inter
viuos aliquid donare aut teſtamento relinquere con
cubinæ ſuæ? Dicitur quòd ſic, in l.affectionis.ff.de
dona. Poſſunt enim & debent philocapti ſeu amaſij
ſuis donare amaſiis, nec econtra. In quo credendum
eſt Cyn.tanquam experto in l.j.C.de mulic.quæ ſer-
nis propriis ſe iunxerũt, vbi dicit in talibus plus va-
lere & operari donum, quàm ſuſpirium: quia ad ha
bendum eas requiritur donum aut ferreũ membrũ
ſecundum eum ibi. Nec paſcuntur verbis, cùm ſæpe
fuerint verbo adulatorio deceptæ. [Vide pulchra
quæ habentur ſuper verbo, *Cuidam Petro tradide-
runt*. loquẽdo de vxoris pulchritudine, ſuper verbo,
qui cum alia matrimonium contrahens. loquẽdo de ve-
157 tulis fœminis renubẽtibus.] Et † hoc verũ, quòd do-
nari poteſt concubinæ aut legari, non tamen poſſet
hæres inſtitui in præiudicium fratris ipſius teſtato-
ris. Et ſi inſtitueretur, cùm ſit turpis perſona, [Vide
infrà articu. iiij. in ix. concluſi.] l. palàm. ff. de ritu
nup. & infamis, poſſet frater teſtatoris teſtamentum
illud vt inofficioſum querelare: quo reſciſſo ſucce-
deret

deret fratri ab inteſtato. l.fratris. & l. fratres. C. de
inofficio.teſtamẽ.& ita conſuluit Ange.conſi.claxj.
incipiente,Super puncto prædicto &c. & Bald.fra-
158 ter eius in l.j.ff.de his qui notan.infrà.† Idem ſentit,
dum dicit infamem infamia facti eſſe turpem perſo-
nam,quæ fratrem exhæredatum non repellit à que-
159 rela teſtamenti. †Et minùs eum repelleret leno in
teſtaméto fratris inſtitutus, qui turpior eſt meretri-
ce. Cùm ſit infamis de facto & de iure. l.athletas.§.
ait prętor.ff.de his qui notan.infa.vnde in teſtamen-
to inſtitutus repellitur ad querelam propinquorum.
Imò plus fecit Quintus Metellus prætor Romanus,
qui nullo de parentibus teſtatoris conquerente, Ve-
tilium lenonem in teſtamento cuiuſdam iuuenis hæ-
redem inſtitutum, bonorum poſſeſsionem ſecun-
dum tabulas, & ſic gaudentiam hæreditatis peten-
tem, ex officio repulit: & hæreditas parentibus ab
inteſtato remanſit, vt refert Valerius libro vij. titu.
de teſta.reſciſsis. in fine. Quintus, inquit, Metellus
Vetilio lenoni iuuenis bonorum poſſeſsionem ſe-
cundum tabulas teſtamenti non dedit, quia vir no-
biliſsimus & grauiſsimus, ſcilicet Metellus, fori ac
lupanaris ſeparandam conditionem exiſtimauit:
nec aut factum illius,ſcilicet iuuenis teſtatoris com-
probare voluit, qui fortunas ſuas in ſtabulum con-
taminatum proiecerat: aut huic ſcilicet lenoni inſti-
tuto hæredi tanquam integro ciui iura reddere: qui
ſe ab omni honeſto vitæ genere abruperat,ſcilicet in
lupanari immundo & fœtido viuens.hæc ille. Præ-
ſumitur enim tale teſtamentum nõ ſana mente pro-
160 ceſsiſſe.l. ij. ff. de inofficio.teſtamen. Etiam †de-
functo concubinario ab inteſtato ſine parentela nõ
ei ſuccederet concubina, vt ſuprà tetigi in princip.
huius articul.Nec econtra: quia non reperitur in iu-
re bonorum poſſeſsio vnde vir & concubina: ſicut
reperitur, vnde vir & vxor. vt plenè dicam infrà ar-
ticul. iiij. Præterea vidiſtis ſuprà, quòd filij natu-
rales tantùm non ſuccedunt in Frãcia. Vnde minus
ſuccedere poteſt concubina: quæ (vt dixi) eſt turpis
perſona,& ſuccedere eſt honor,qui turpibus nõ de-
betur. Sufficit ergo quòd aliquid ei dari aut legari
poſsit. Et idem in ea quæ tenetur tanquam vxor in
matrimonio,vbi matrimonium non tenet: quia for-
tè conſanguinea,vel affinis, vel alio modo prohibi-
ta,dum tamen ipſa cui relinquitur impedimentum
ignoret.ſecus ſi impedimẽtum ſciret,quod in dubio
præſumitur ignorare, præſertim ſi contractum fue-
rat matrimonium palàm non clandeſtinum, argu.l.
fin.ff.de ritu nup.& cap.ſi.de clandeſti. de ſpon.ſecũ
dum Bar.in l.miles.§.mulier.ff.de teſta.milita. Sanè
tamen intelligendo, quòd donari poteſt & relinqui
161 amaſiæ,†niſi donans miles eſſet, qui nihil dare po-
teſt concubinæ ſuæ: quod fuit maximè prohibitum,
vt fœminæ nihil ſperantes habere,nõ ſequantur mi-
lites.l.ij.C.de dona.inter virum & vxorẽ. Ad inſtar
cuius idem deciditur in clericis, qui milites ſunt in-
ermis & cœleſtis militiæ,ſecundum Bart.in dicta l.
affectionis. & Panor. in cap. j. de clerico ægrotan.
idem Barto. in l.mulierem. ff. de his quibus vt indig.
& in dicta. l.miles.§.mulier. ff. de teſtamẽ.milita.&
fuit originale dictum Ioan. Andr. in nouel.in dicto
cap. de his. de ſepul. Sic etiam erit in doctore &
aduocato, vt non valeat donatio per eos facta cõcu-
binæ, [Vide infrà ſuper verbo, *Teſtamentum*.j. in.
nona fallentia.] Secundum Hoſtien. in ſumma tit.
de donatio.§.& cui.quod ſequitur Barto. in l.miles.
ff.de re iudic.& ita conſultum in ciuitate Peruſij, &
iudicatum in ciuitate Spoleti,refert Ludoui.in dicta
l.affectionis: niſi in talibus donationibus iuramen-
tum interueniſſet,& per donatorem præſtitum fuiſ-
ſet: quia eas validaret, vt conſuluit Ludoui.in dicto
conſil. a liij.incipien. Ad primum quæſitum. Et eo-
dem modo valeret donatio per eos facta cõcubinæ,
quæ tempore mortis donatoris erat bonæ opinionis
abſque ſuſpicione, vt quia iam conuerſa fuerat &
emendata, [Quia tunc non eſſe cenſetur meretrix,
imò honeſta reputatur: adeò quòd raptus in ſui per-
ſona cõmiſſus capitaliter puniretur, vt plenè habe-
tur ſuper dicto verbo,*qui cum alia matrimonium con-
trahens*.in fin.] & idem ſi adhuc meretrix foret,ta-
men ei relinqueretur, vt ad frugem melioris vitæ re-
duceretur. Putà quia daretur ei dos, cum qua mari-
taretur,vel pro alimentis: ne cauſam habeat nec oc-
caſionem amplius meretricandi, quia fortè eſt pau-
per.Quod ſcilicet dotis & alimentorum relictum di
citur pium,& valet, vt in piam cauſam factum,ſecũ-
dum gloſ.in dicto §.mulier. per text. in l.neque.§.j.
verſi.ſed ſi mortis tempore.ff.de teſtamen.milita.&
Bald.in l.imperialis. C. de nupt. Et idem ſi propter
merita ſeruitia donatum foret concubinæ vel reli-
ctum, vel ob aliam cauſam honeſtam: dum tamen
veritas cauſæ propter quam donatum fuit,probetur
per eam. Cùm ad illam cauſam præſumendam non
ſufficiant narratiua inſtrumenti donationis, ſecun-
dum Barto.in l.ſi fortè.ff.de caſtren.pecu.& in pro-
priis terminis conſuluit Pet.de Anch.cõſil. ccxlviij.
incipiente,dubium facit.& hoc eſt quod recitat Va-
162 lerius libro viij.titul. de priuatis iudiciis. †de Caio
Vicelio Varrone, qui graui infirmitate oppreſſus,
trecentum millia numorum ab Octacilia eius con-
cubina ſibi mutuata fuiſſe falsò confeſſus fuit: ex
qua cauſa in teſtamento recognita, voluit ei iure le-
gati ſolui. Et quia contra votum cõcubinæ mortem
Varronis amaſij ſui (vt ſummam haberet) affectan-
tis, Varro ipſe reconualuit, à quo Octacilia concu-
bina velut diſtricta fœneratrix dictam ſummam pe-
tere iudicialiter non erubuit, cùm tamen de mutuo
aliter quàm per ſimplicem confeſsionẽ Amaſij non
conſtaret,Caius Aquilius iudex à tali petitione mu-
lierem repulit, vt ibi dicitur in hæc verba: Caius Vi-
celius Varro graui morbo correptus,trecenta millia
numûm ab Octacilia Latarenſi, cum qua commer-
cium libidinis habuerat, expenſa ferri ſibi paſſus
eſt, eo conſilio, vt ſi deceſsiſſet, ab hæredibus eam
ſummam peteret, quam legati genus eſſe voluit,
libidinoſam liberalitatem, debiti nomine coloran-
do. Euaſit deinde ea illa tempeſtate, ſcilicet infir-
mitatis aduerſus vota Octaciliæ, quæ offenſa,quòd
ſpem prædæ ſuæ morte nõ maturaſſet,id eſt non ac-
celeraſſet ipſe Varro ex amica obſequenti: ſubitò
diſtrictam fœneratricem agere cœpit, id eſt gerere
ſe crudelem in petendo dictam ſummam verè non
mutuatam, ſcilicet numos petendo: quos vt fron-
te inuerecũda,ita inani ſtipulatione captauerat. De
qua re Caius Aquilius vir magnæ authoritatis, &
ſcientia iuris excellens iudex adductus, & adhibi-
tis in conſilium principibus ciuitatis, prudentia &
163 religione ſua mulierem repulit.hæc ille. Vnde †do-
natio aut legatum concubinæ factum à milite ex iu-
ſta cauſa,vel quicunque alius contractus, niſi cauſæ
veritas probetur,non valet. Ex merita,ſunt donandi
iuſta cauſa. Tamen ſi donatio ob merita vel aliã cau
ſam expreſſam excederet, in illo pluri non valeret:
ſicut dicitur de donatione facta filio benemerito,

cui plenius ſauetur, vt tenent omnes in l.ſi domina-
tione. vbi plenè Alexand. C. de collatio. Succedit
164 †nunc tertium diſcutere articulum, ſcilicet de ſue-
ceſsione filiorum,& parētum legitimorum. [Iſtud
eſt quartum genus hominum ſcilicet qui legitimi
tantùm ſeu legales dicuntur, vt ſuprà dixi in prin.j.
articul.] tantùm, quales ſunt adoptati, vel arroga-
ti. Cùm enim quis non habet liberos naturales, po-
teſt ſibi per adoptionem ciuiles filios acquirere, qui
legitimi tantùm dicuntur. Sicut fecit Ioan. Andre.
qui cùm maſculum quempiam filium non haberet,
Ioannem Calderini ſibi adoptauit in filium, qui ma
gnus doctor euaſit. de quo ipſe mentionem fecit,&
magis ſpecificè Philip. in capitulo, cùm ſecundum
leges de hæreti. libro ſexto. Quæ filiatio dicitur ci-
uilis, quia actu ciuili contracta, ſcilicet per adoptio-
165 nem. Quæ quidem † adoptio duobus modis fit,
aut principis reſcripto, vel imperio & authoritate
magiſtratus. Authoritate imperatoris poteſt quis ſi-
bi adoptare eos, qui ſui iuris ſunt, id eſt qui in ſui pa
tris naturalis poteſtate non ſunt. Quæ ſpecies ado-
ptionis vocatur arrogatio, quā nemo præter Impe-
ratorem aut ius imperij habentem, authorizare po-
teſt: cùm ſit de reſeruatis Imperatori, vt eius autho-
ritate fiat, aut illius cui ipſe expreſsè commiſerit.
Nec venit talis poteſtas in generali commiſsione, ſi
expreſsè commiſſa non fuerit, ſecundum Baldum
in l.penultima.§.fina.C.de adopt. Quia in ea de ma
gno agitur præiudicio, eo quòd filius arrogatus qui
ſui iuris erat, in poteſtatem tranſit patris arrogato-
166 ris etiam extranei. Et inde dicitur †quòd arrogatio
eſt actus legitimus, per quem homo ſui iuris princi-
pis authoritate in alterius ingreditur poteſtatem, pe-
nè naturam imitās ſecundum doct.in l.j. ff. de adop.
Et nedum tranſit ipſe ſolus in poteſtatem patris ar-
rogatoris, quinimò & bona ſua omnia: adeò quòd
ſibi aliquid reſeruare non poſſet,& ſi aliqua reſerua
tio fieret, non teneret. l.paterfam.in prin.ff.de adop.
quin ipſe filius in poteſtatem arrogatoris traoſeat,
cum ſuis omnibus bonis: quæ quo ad dominium &
poſſeſsionem tranſeunt ipſo iure ad patrem arroga-
torem.l.ſi adoptauero. vbi gloſ. Bart. & docto.ff.de
preca. Prout dicitur de profeſſo,& monaſterium in-
greſſo, cuius bona monaſterium ilico poſsidet abſq;
alia corporali apprehenſione, in Authen.ingreſsi. &
l.fi.C.de ſacroſanct.eccle. dum tamen in præſenti re
gno expreſſa fiat bonorum dedicatio. Cùm aliàs bo
na non ſequantur perſonam, vt in primo artic. dixit
quod ſecus eſt in arrogatiōe, vbi bona perſonam ſe-
167 quuntur, ſi de illis nihil dicatur. Cum † conſue-
tudo Franciæ extra ſuos terminos, quia de profiten-
168 tibus loquitur, non extendatur. Et †quicquid
acquirit arrogatus, patri acquirit arrogatori pleno
iure in profectitiis, & ſolum vſumfructum in aduen
titiis cum adminiſtratione, proprietate illorum ſibi
filio reſeruata, cuius eſt hodie filius capax. Et pariter
bonorum caſtrenſium & quaſi caſtrenſium, de qui-
bus omnibus plenè habetur inſtit. per quas perſonas
nobis acquirit.& in l.cùm oportet. C. de bonis quæ
liber. de quibus bonis etiam patri naturali & legiti-
mo nihil vnquam acquirebatur, & minus acquiri de
bet patri arrogatori, cùm in talibus bonis filius ha-
beatur ꝓ patre.l.ij.ff.ad Macedonia.& dicta.l. cùm
oportet.& inſtitu.de acquiſitio. per arrogatio.§.j.
169 Similiter †tranſeunt in poteſtatem patris arroga-
toris liberi ipſius filij, qui arrogatur, naturales & le-
gitimi, ſiue legitimi tantùm, putà adoptiui, ſi quos

habebat. vt inſtitu.de adopt.§.illud. & l.patre arro-
gato.ff.de adop. per quem tex. iuncta dicta l.ſi pater.
170 dicunt docto. †quòd duces illi infideles qui ſe iure
belli ſubmiſerant regi Vngariæ, non ſolùm ſubmiſ-
ſi fuerunt, ſed etiam terra eorum ſimul & vaſalli:
eùm, ſeruiente capite, neceſſe ſit omnia membra ſer-
uire. l.qui ex liberis.§.teſtamento.ff.de bo.poſſeſ.ſe-
cundum tabul. vt dicunt Bald.& Ange.in d.§.illud.
[De hac ſubmiſsione loquens Bald. dicit ſingulari-
ter in cap.ij. circa fin. de fide inſtru. quòd quando ali
quis & fortè ciuitas ſubmittit ſe alicui princip. por-
tat chartam albam, quæ eſt ſicut tabula raſa in qua
nihil eſt depictum cum ſigillo communitatis: & no-
tarius qui miſſus eſt cum illo, ſigillo poteſt ſcribere
quicquid eſt de natura negotij & voluntate domini.
Et de virtute & poteſtate ſchedulę vacuę in albo ſi-
gnatæ & ſigillatę poſtea repletę, dicitur & plenè per
Innoc.& tangit Pano.in fin.& ipſemet Bald. in d.c.
ij.] Sicut dicitur de profeſſo, qui de iure communi vi
detur omnia dedicaſſe, vt ſcilicet omnia monaſterio
competant & in eum tranſeāt, etiam feuda & vaſal-
li.& in Francia ſi hoc expreſsè dicatur ſecundū Ioā.
Fab.in Auth.ingreſsi.C.de ſac.ſan.ecc. nō tamen vt
ibi perpetuò maneant temporalia illa bona, de qui-
bus tenetur monaſterium infra annū & diem ſe diſ-
ueſtire,& manus ſuas euacuare, ne Cæſari præiudice
tur, aut cum eo componere iuxta regias ordinatio-
nes, quæ generali conſuetudine Franciæ ſeruantur,
ſecundum Specul. titu. de loca.§.nunc aliqua. verſic.
cxvj.& cxvij. vt plenè vidiſtis in primo membro pri
171 mi articuli in quinta deciſione. Et †permittit fa-
ciliter princeps eo tūc arrogationem, vbi adultus li-
cet minor xxv. annis, aut maior arrogatur. Si autem
impubes eſſet, qui arrogari petitur, talis arrogatio
fieri debet pręſentibus & conſentientibus parētibus
ſuis, maximè proximioribus ad eius fortè ſucceſsio-
nem venturis: cùm de illorum præiudicio agatur, at-
tento quòd per talem arrogationem nedum bona
pupilli, ſed etiam perſona illius alienatur, & trāsfer-
tur in alterius poteſtatem. Vnde cauſæ cognitio ad-
hibenda eſt pleniſsima tredecim obſeruatis ſolenni-
tatibus, de quibus in §. cùm autem impubes. inſtitu.
de adop. Bar.& doct.in dicta l.ſi pater.§.in arroga-
tionibus.& l.nec ei permittitur.ff.illo eod.titu. Qui-
bus diſcuſsis princeps aut ab eo expreſsè commiſſus
172 permittet arrogationem, vel denegabit. Et † in
hoc errauit Aulus Gellius libro v. noctium Attica-
rum, capitu.xix. volens indiſtinctè impuberem ar-
rogari non poſſe, contra text.in dicto §. cùm autem
impubes. Credo tamen quòd intelligebat ipſum pu-
pillum non poſſe arrogari quouis modo authoritate
cuiuſcunque ordinarij: nec intellexit de principis
authoritate, quæ in communi non venit conſidera-
tione, imò cenſetur ſemper excepta, licet non dica-
173 tur. Et †nedum parentibus per arrogationē præ-
iudicatur, ſed interdum & extraneis: quia per eam
ſubſtitutio pupillaris à patre quondam naturali fa-
cta filio nunc arrogato extinguitur, quæ erat teſta-
mentum filij. vt dicta l.Papinianus.§.ſed nec impu-
beris.ff.de inofficio.teſta. vt ſi filius impubes ante ar
rogationem deceſsiſſet, eos licet extraneos hæredes
habuiſſet. quos pater naturalis ei pupillariter ſubſti-
tuerat. [De quo plenè infrà ſuper verbo, *ſi abſque
liberis moreretur.* ſecundò. in materia pupillaris ſub-
ſtitutionis.] nunc facta arrogatione illos non ha-
bebit extincta ſubſtitutione, hæredes. Quia cùm
trāſierit in poteſtatem patris arrogatoris, teſtamen-
tum

tũ habere non poteſt.l.qui in poteſtate.ff.eod.& di-
xi in verbo, *Matrem inſuper Claram.* Et inde eſt,
quòd circa hoc ꝓuidetur hodie ſubſtitutis & cæte-
ris, quibus hęreditas pupilli debetur ex eius teſtamẽ-
to ſeu pupillari ſubſtitutione, quæ ſuum dicitur teſta
mentum: aut iure legati, vel ab inteſtato ſunt ei ſuc-
ceſſuri: & prouidetur eis per cautionem, quam pater
arrogator eiſdem præſtare tenetur tempore arroga-
tionis. Quæ ſi præſtita non fuerit, pro data & præſti-
ta habetur, ſcilicet quòd pupillo moriente intra pu-
bertatẽ in arrogatione, eis bona reſtituet quibus de-
berentur, ſi arrogatio facta nõ fuiſſet. Ita quòd caſu
ipſo adueniente bona non ex ſubſtitutione, quæ fuit
extincta per arrogationem, ſed ex cautione præſtita
aut ſubintellecta reſtituentur, vt dicto §.cùm autem
impubes. Cæteræ verò aliæ ſubſtitutiones per patrẽ
naturalẽ filio arrogato factæ (prout ſunt vulgaris,
& fideicommiſſaria, cùm ex teſtamento patris pen-
deant, nec ſint teſtamentum filij, ſed ipſius patris
qui eas fecit) nõ pereunt, nec extinguntur per arro-
gationem. Imò filio arrogato in quacũq; ætate mor-
tuo, lucra talium ſubſtitutionum tanquam debitum
filij arrogati petentur per ſubſtitutos à patre arroga
tore ſicut peterentur à quocũque alio filij hærede. l.
in arrogatione.ff.de peculio.& l.j.C. de bo.author.
iudi.poſsidẽ. vbi voluntas teſtatoris exequenda eſt,
non obſtante filij hæredis voluntate præſtita in arro
gatione. Ex quibus magnis præiudicijs quę pluribus
inferuntur per arrogationem, non eſt mirum, ſi tan-
ta requiratur in ea ſolennitas, vt videtis. Secundò
174 † fit adoptio imperio & authoritate magiſtratus, id
eſt iudicis ordinarij: vt quãdo adoptantur & affilian
tur hi qui ſunt in poteſtate ſui patris naturalis, ſiue
primum gradum liberorum obtineant, quales ſunt
filij, ſiue inferiorem, vt nepotes, & deinceps inferio
res deſcendentes. Quo caſu ſi tales affiliẽtur ſeu ado
ptẽtur, ſufficit in tali adoptione authoritas cuiuſcũ-
que magiſtratus, etiã ſi parẽtes patris adoptiui non
cõſenſerint. l.cùm adoptio fit.ff.de adoptio. quia in
hac adoptione adeſt bonum & ſalubre patris natura
lis cõſilium, in cuius eſt poteſtate: de quo erga filiũ
iura valde præſumunt propter diuinam cõiunctio-
nem. Eſt enim inter eos diuinus quidam nexus. l. cũ
175 in adoptiuis. C.de adopt. Ex † quo præſumitur pa-
trẽ affectu propẽſiore magis quàm dolo malo om-
nia in filij fauorem feciſſe. l.falſus. §.Iulian⁹.ff.quod
cum falſo tutore. Cùm non ſit amor qui vincat pa-
ternum. l.iſti quidem.ff.quod metus cauſa. imò con-
tra naturales ſtimulos pater faceret, ſi ne ſic tutor aut
curator filij ſe excuſare tentauerit. l. amiciſsimos. in
fine.ff.de excuſatio.tutorum.& l.Aurelius.§.Titius.
ff.de libera.lega. Non enim (inquit Valerius lib.j.ti-
tu.de ſomniis) eſt inter patrem & filium vllius rei
comparationem fieri, præſertim diuinitatis faſtigio
iunctos. Quibus cõſideratis pronior eſſe debet præ-
tor ad conſentiendum patri rem filij ſui tractare de-
ſideranti, vt dicta l.amiciſsimos. quàm alteri paren-
176 ti vel extraneo tutori, vt dicto §. Iulianus. Et † ſi
quis filius ab extraneo adopetur in eius poteſtatem
nullo modo tranſit, ſed remanet in poteſtate patris
naturalis & legitimi, qui eum in adoptionem tra-
didit, cuius vincula per adoptionem minimè diſ-
ſoluũtur. Ob quod dicit glo.in §.ſed ea omnia.inſti
tu.de hæredibus ab inteſtato. quam ibi ſequũtur do-
177 cto. Patrem † non teneri filium adoptiuum alere
ſicut teneretur filium naturalem nutrire licet ſpu-
rium, vt vidiſtis. Et hoc propter dictionem tantum-
modò ibi poſitam: niſi ſecundum Ioannẽ Fabr.ibi,
talis filius operaretur patri adoptiuo: quia tũc debe-
rentur ei alimẽta, cùm dignus ſit operarius cibo ſuo.
Nec claudi debet os bouis triturãtis. Tales enim a-
doptiui ſunt tantũ legales & ciuiles filij, nihil natu-
ralitatis habentes: nec dicuntur veri filij ſolam filio-
rum imaginem gerentes, quibus naturę veritas defi-
cit l.filio quem pater. ff.de liberis & poſthu. & inde
178 dicitur † quòd ſtante ſtatuto vel cõſuetudine, quòd
maſculis ſtantibus fœminæ non ſuccedant, talis fi-
lius legitimus tãtùm adoptiuus vel arrogatus filiam
non excludet. Et pariter credo ſtãte ſtatuto matrem
nõ excludi à ſucceſsione filij inteſtato defuncti pro
pter agnatos ciuiles ſeu adoptiuos. Nam talia ſtatu-
ta naturalitatem conſiderantia tales nõ comprehen-
dunt filios, nec parentes, qui tantùm legales ſunt &
ciuiles: quia magis attendenda eſt natura, quàm ac-
cidens l.qui habẽt.ff.de tute. vt dixi in verbo, *Duas
habens filias.* loquendo de dicto ſtatuto filias exclu-
dente propter maſculos. Pariter tales filij non ex-
cluderent ſubſtitutum patri datum, etiam adiecta
clauſula: ſi abſque liberis moreretur. l.ſi ita quis.§.is
cui.ff.de lega.ij. Nec (vt credo) veniũt etiam arroga
ti in aliqua diſpoſitione, etiam inter viuos appella-
tione filiorum, etiam ſi diceretur legitimorum ſicut
non comprehẽduntur legitimati per reſcriptum ſe-
cundum Bald.in l.finali. C. de his qui veniam ætat.
impetra. vt dixi ſuprà in primo articulo in princip.
Nec etiam in eis locum habet diſpoſitio. l. cum au⁹.
ff.de conditio.& demõſtra. nec l.cùm acutiſsima.C.
de fideicommiſ. vt dicam in verbo, *Si abſque liberis*
179 *moreretur.* j. Similiter † patri nõ ſuccedunt in feu-
do cap.vnico.§.adoptiuus. ſi de feudo fuerit contro
180 uer.] Quinimò plus dicit glo.in §.ſed ea omnia.† q
filius patrẽ ſuum adoptiuum recta via in ius vocare
poſſet, nõ obtenta à prętore nec petita venia, nec in
pœnam caderet. §.pœnales, inſtitu.de actio.& l.fin.
de in ius vocan. Tamen dicta gloſ.non tenetur com
muniter, cùm negari non poſsit, quin talis filius pa-
tri ſuo debeat reuerẽtiam, quæ ſola dicitur cauſa di
ctæ prohibitionis vocãdi patrẽ, poſito quòd in eius
181 non ſit poteſtate, attento † quòd etiam mater quę fi-
lium in poteſtate nõ habet, non poteſt per filium in
ius vocari ſine venia. l. quiq; litigãdi. §.parentes.ff.
de in ius vocan. Si verò quis daretur in adoptionem
cõiunctæ perſonæ, puta auo paterno, vbi à filio emã
cipato genitus eſt, vel auo materno, aut alteri aſcen-
denti per rectam lineam: tũc ſolueretur poteſtas pa
tris naturalis, & talis filius tranſiret in poteſtatẽ pa-
tris adoptiui, vt dicta l.cùm in adoptiuis. C.de ado.
182 & inſtitu.illo eo.titu. §.ſed cùm hodie. Nam † ado-
ptio eſt quidam actus legitimus, per quem fit tranſi-
tus de poteſtate vnius in alterius poteſtatẽ naturali
vinculo concurrente, penè naturã imitans. Quo ſci-
licet vinculo non concurrente non fit poteſtatis pa-
ternæ tranſitus in alium, vt dicto §. ſed cùm hodie
183 Et † ſic mulier quæ filium in poteſtate habere non
poteſt, filium adoptare non poteſt. inſtit. de adoptio.
§.fœminæ. licet adoptari ipſa poſsit. Quamuis enim
fœmina filios naturales per generationẽ, & ſpiritua-
les per regenerationẽ in baptiſmate aut cõfirmatio-
ne ſibi acquirere poſsit, tamẽ filios ciuiles habere nõ
poteſt, vt d.§.fœminæ. Et rationẽ differentiæ po-
nunt doct.ibi: & Panor.in capi.veniẽs.de cognatio.
ſpirituali, niſi ex indulgentia principis hoc mulieri
permitteretur in ſolatium liberorum in acie amiſſo-
rum, inſtitutio, de adoptio.§.fœminæ. Et hoc mo-

do beatus Ioannes fuit glorioſæ virginis filius ex in-
dulgentia ſummi principis dicentis, Ioan.xia. Mu-
lier, ecce filius tuus.quod factũ fuit in ſolatiũ Chri-
ſti veri & naturalia filij in acie & bello cõtra hoſtẽ
humanæ naturæ morientis. De quodam tamen mi-
rabili modo filios adoptandi per mulieres videatis
glo. in capitu. Iſmaël.lvj.diſtin.quẽ practicare nun-
quam vidi : vos vt credo videbitis. [De quo habe-
tur infrà ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderit*.lo-
quẽdo de patientia vxorum ad viros.] Quæ omnia
faciunt pro intellectu rubricæ & totius titu.infrà de
cogna.legali. Cõtrahitur profectò per adoptionem
quædam ciuilis ſeu legalis cognatio, matrimonium
illa durante impediens,& iam contractum dirimẽs:
vt ibi plenè habetur in ca.j.& inſtit. de nupt.§.ſed ſi
qua.Et intantum, quòd ſicut vitiatur hæredis inſtitu
tio de illo facta,quẽ teſtator ſuum putabat filium na
turalem & legitimum,qui non erat,ſic etiam nõ va-
lebit,ſi eum inſtituerit, quẽ filium ſuum ciuilem ſeu
adoptiuum,& ſic legitimũ tantùm eſſe credidit, qui
non erat. Quia ſicut error in coniunctione naturali
vitiat inſtitutionẽ, ita etiam ſi accedat in cõiunctio-
ne legali & ciuili.l.neq; pfeſſio.C.de teſtam. & l. ſi
pater.C.de hæredi.inſtitu. [Vt plenè dicitur infrà
184 ſuper verbo, *cætera bona*. in fine.] His † igitur pro
fundamẽto præſuppoſitis,qualiter iſti parentes legi-
timi tantùm & ciuiles ea teſtamẽto vel ab inteſtato
ſuccedãt,dicatis,ꝙ interdum agitur inter eos de ſuc-
cedendo ex teſtamento, vt quia teſtamentum fece-
runt:& tũc ſi erant tali adoptione coniuncti,quę pa
triam operetur poteſtatẽ,prout ſunt filij authoritate
Imperatoris arrogati, vel filij authoritate iudicis in
adoptionem cõiunctæ perſonæ dati, qui per omnia
comparãtur arrogatis, inſtit.de hæredi.quæ ab inte-
ſta.§.ſed ex omnia authẽ.verſ.noſtra autẽ cõſtitutio-
ne.& duret adhuc patria poteſtas : tunc in omnibus
& per omnia parẽtibus ſuccedere debẽt,& ab eis in-
ſtitui vel nominatim exhæredari, ac ſi naturales eſ-
ſent & legitimi:quia vt dicit ſingulariter Bald.in di-
cta l.eam quam.C.de fideicom. Exiſtentia ſui hære-
dis etiam locũ habet in his adoptiuis : ita quòd ſi in
teſtamento patris præterirentur, teſtamentum dice-
rent nullum : pariter ſi ſine legitima in teſtamẽto ex
primenda cauſa exhæredarentur, teſtamentum que-
relare poſſent & rumpere per querelã inofficioſi te-
ſtamẽti,vt plenè videbitis ſuper verbo, *in eodem te-
ſtamento relinquens*. Et ſimiliter è conuerſo debẽt eis
parentes ex teſtamento ſuccedere, & ſic inſtitui de-
bent ac exhæredari, ſi cauſa exhæredandi ſubſit, vt
ibi dicã.de quo habetur in §. adoptiui.& §. adopti-
uos.inſti.de exhæreda.libe.& in dicta l.cùm in ado-
ptiuis. Si autem tales filij adoptiui fuiſſent ex iuſta
cauſa emancipati,non teneretur pater eos inſtituere
in aliquo, nec exhæredare, imò haberentur pro ex-
traneis : ſecùs ſi pro cauſa iniuſta eos emancipaſſet.
Quo caſu in bonis talis patris haberẽt quartam par-
tem ex conſtitutione diui Pij, vt dicto §.cùm autem
impubes.& §. ſed ſi decedens.inſtitu.de adoptio.in
qua quarta parte poteſt pater arrogator tali filio ſuo
ſi pupillus ſit, pupillariter ſubſtituere,donec ad pu-
bertatem venerit,vt dicta l.ſi arrogator.ff.de adopti.
Sed poſt pubertatem in illa filius grauari non pote-
rit, quam iudicio ſeu liberalitate patris non habuit,
ſed principaliter prouidentia, ſcilicet ex dicta con-
ſtitutione diui Pij,quæ quartam illam filio arrogato
in bonis patris arrogatoris decreuit,& conſtituit. Si
verò eſſet filius ſimpliciter adoptiuꝰ, qui in poteſta-
tem patris adoptantis non tranſiſſet, putà extranei,
poſſet ex teſtamẽto ſecũdum volũtatem patris ſuc-
cedere:ſed nõ cõtra vel præter eius voluntatẽ. Vnde
ſi tali filio pater nihil reliquerit, nihil petere pote-
rit,vt dicto §.aliquã autem.ibi,niſi in hoc tãtummo
dò caſu,vt poſsit ab inteſtato ad patris adoptiui ſuc-
ceſsionem venire &c.inſtitu.de hæredi.ab inteſtato.
Sicut enim pater naturalis tantùm non tenetur filio
ſuo baſtardo aliquid relinquere, vt ſuprà vidiſtis in
ij.arti.Sic nec filio legitimo tantùm:imò quarta,quę
filio arrogato debetur,non competit huic adoptiuo.
Quia iura quæ dicunt eam filio adoptiuo deberi,ca-
piũt adoptiuũ pro arrogato : cùm nõ debeatur ſim-
plici adoptiuo,per text.in dicto §.ſed omnia ibi,ne-
que quarta ei ſeruatur:nec vlla actio ad eius perſecu
tionem ei competit &c. Et in hoc differũt naturales
tantùm,& iſti legitimi tantùm à filiis naturalibus &
legitimis ex matrimonio genitis, quò ad hãc ſucceſ-
ſionem ex teſtamento, vt plenè dicam vbi ꝫ. Ali-
185 quando † agitur inter hos legitimos tantùm de ſuc-
cedendo ab inteſtato, vt quia pater legitimus tantũ
ſcilicet adoptiuus deceſsit inteſtatus, nullo per eum
condito teſtamẽto,aut ipſo rupto,quod idem eſt:&
tunc dicatis,quòd deſcendẽtes, vt ſunt filij ſi fuerint
arrogati, perinde ſuccedũt patribus ſuis arrogatori-
bus vt ſui, ac ſi eſſent ex matrimonio nati.l.j.§. ſuos
ff.de ſuis & legi.hære. Adeò quòd cæteros excludũt
patris arrogatoris aſcendentes & collaterales parẽ-
tes,qui nullum habent remedium,poſito quòd dice-
rẽt arrogationem factam fuiſſe in eorum fraudem,
cùm fraus non facilè præſumatur in tam ſolẽni actu
per principem authorizato, cum tali & tantæ cauſæ
cognitione.vt dicta l.ſi pater.§.fi.ff.de adopt.Et idẽ
in eo,qui datus foret in adoptionem coniunctæ per-
ſonæ,in cuius poteſtatem tranſiuit:qui arrogato cõ-
paratur in omnibꝰ,vt dicto §.ſed ea omnia. niſi fuiſ
ſet,vt dixi,ex iuſta cauſa emãcipatus.Quo caſu vter
186 que loco extranei habetur. † Si verò tales deſcẽden-
tes ſunt liberi ſimpliciter adoptiui,tales qui in pote-
ſtatem patris adoptantis nõ tranſiuerũt, vt quia da-
ti fuerunt extraneo in adoptionem, tunc adoptione
durante patri ſuccedunt adoptiuo,vt ſui hæredes ab
inteſtato, per dictam l.cùm in adoptiuis.§.& ſi qui-
dem. Ita quòd ſuccedunt cum naturalibus & legiti-
mis,vt ibi dicitur.& in l.ſi te.C.de ſuis & legiti.here-
dib.Nec eſt hoc hodie correctum per Authẽ.in ſuc-
ceſsione.illo eodem titu.Et adeo ſuccedũt tales eo-
rum patri adoptiuo, quòd excludunt aſcendentes
omnes, & ſiciliua collaterales, & vxorẽ patris ado-
ptiui,ac ſi ex matrimonio forẽt geniti : quia ſui ſunt
vt dixi, & ſuorum hæredũ iura habẽt ad eos omnes
excludendum, ſecundum Bald.facit l.ij. §. liberi.ff.
187 ad Tertyllia. † Si tamẽ adoptio probaretur facta in
fraudem aſcendentium,locum haberet remedium l.
j.C.de inofficio.donatio.Et in hoc differt ab arroga
tione,in qua non conſideratur fraus. Et fortiùs locũ
haberent dicta remedia, ſi adoptio facta probaretur
in fraudem liberorum ex matrimonio genitorum,
quorum euidẽter intereſt, cùm per adoptionem de-
trahatur iuri ipſorum, quia quantò plures erũt, tan-
tò minus de legitima vel portione hæreditaria habe-
188 bunt. † Et ſic cùm Carolus vj. rex quondam Frãco-
rum chriſtianiſsimus ex matrimonio ſuo Carolum
haberet filium,cui regnũ debebatur, non potuit ſibi
regẽ Angliæ adoptare in filium in præiudicium legi
timi filij & naturalis, nec adoptio valuit,nec tenuit:
quinimò regnũ dicto Carolo qui ſeptimus vocatus
eſt,do-

eſt, domini noſtri regis auo paterno delatum fuit, &
meritò, vt alibi dicam latiùs. [Vide plenè].ſuper
verbo, *in eodem teſtamento relinquens.* j. in xviij. limi-
tatione. Quia ſicut in legitimatione vocãdi ſunt ha-
bentes intereſſe, vt dictum fuit arti. j. in princ. ſic etiã
in adoptione. l. nam ita diuus. ff. de adoptio.] Sanè
tamē intelligatis, filios adoptiuos patri ſuccedere, ſi
tempore quo pater ipſe moritur, duret ipſa adoptio.
Quoniam ſi ſoluta antè fuiſſet per emãcipationem,
non ei in aliquo ſuccederēt, vt dicta l. cùm in adopti
uis. §. ſed ne articulum. tamen bene ſuccederēt patri
naturali, qui eos in adoptionē dederat, ſiue duret ſi-
ue ſoluta adoptio fuerit. Quia vtroq; caſu patri na-
turali ſuccedunt, ac ſi in adoptionē dati nunquã fuiſ
ſent, inſti. de hære. ab inteſta. §. at hi qui. & ſequenti-
186 bus vſq; ad §. item vetuſtas. Ex † quibus reſtat dif-
ferētia inter liberos naturales & legitimos, & hos le-
gitimos tantùm. quia primi ad ſucceſsionem vocan-
tur aſcendentium, ſiue ſint in poteſtate, ſiue emanci-
pati, vt in primo articu. vidiſtis. Hi autem ſi emanci-
pati fuerint ad ſucceſsionem nõ vocãtur patris ado-
ptiui: & ratio differētiæ eſt quia inter primos & ſuos
aſcendentes eſt, vt dixi, nexus quidam diuinus. Et
prætereà eſt inter eos nexus naturalis, qui non ſolui-
tur actu ciuili emãcipationis, cùm ciuilia tollere na-
turalia non poſsint, quaſi diuina prouidentia conſti
tuta, inſtitu. de iure naturali. §. ex non ſcripto. facit l.
ius agnationis. ff. de pactis. Sed in filiis adoptiuis nõ
eſt cum eorum patre ſimpliciter adoptiuo, niſi nex'
ciuilis & legalis filiationis, qui faciliùs tollitur per
contrarium actum ciuilem, ſcilicet emancipationis,
vt dicto §. at hi qui. ver. minus ergo iuris. Et hoc vbi
deſcendentes ſuccedere petunt ſuis aſcendentibus.
190 Si † autem èconuerſo deſcendentes adoptiui ordi-
ne turbato prædeceſſerunt, quibus aſcendentes ſuc-
cedere volunt & petunt, dicatis quòd ſi pater arroga
tor filio ſuo arrogato ſuccedere velit ab inteſtato, ſi
quidem talis filius erat pubes bona habens caſtrē ſia
vel quaſi, ei ſuccedit in illis: quia cũ in talibus bonis
filius reputetur pro patre familiàs. l. j. ff. ad Maced.
habet in illis hæredem de iure, ſicut quilibet alter in
ſuo patrimonio: nec potuit eũ pater naturalis graua-
re in illis quoquo modo in vita nec in morte, cùm in
eis ius nullũ haberet, inſtit. per quas perſo. nobis ac-
quiritur. §. j. Similiter ei ſuccedit pater arrogator in
bonis aduentitiis quo ad proprietatē: cùm per antea
ſuus eſſet per arrogationē vſusfructus eorũ: quia iu-
ra eadē habet pater arrogator, quæ habet pater natu
ralis & legitimus patria durante poteſtate. Et fortiùs
ſuccedit in bonis profectitiis ipſius filii ſine liberis
defuncti, etiã à patre naturali & legitimo profectis,
ſi per eundē patrem naturalem non ei fuerat ſubſti-
tutum filio. Si verò fuerat ab illo ſubſtitutum, ſi qui-
dem vulgariter aut per fideicommiſſum, & conditio
ſubſtitutionis euenerat, bona debentur ſubſtitutis.
quia tales ſubſtitutiones (vt ſ. vidiſtis) per arrogatio-
nē non euanuerunt in quacunque ætate filius moria-
tur. Si autem fuerat tali filio pupillariter ſubſtitutũ,
& in ætate deceſſerit pupillari, ſucceſsio tã bonorũ
paternorũ, ſcilicet patris naturalis, quàm ſuiipſius,
ſubſtitutis pertinebunt. Non quidem vi nec medio
ſubſtitutionis, quæ per arrogationem vel adoptionē
cõiunctæ perſonæ factã extincta fuerat: ſed eis per-
tinebũt virtute cautionis per arrogationem tempo-
re arrogationis præſtitæ, vel ſubintellectæ, & ꝑ præ-
ſtita habitæ, vt dicto §. cùm autem impubes. inſtitu.
de adoptio. Ideò ſi poſt pubertatem filius arrogatus
deceſſeret, cùm iam pupillaris ſubſtitutio arrogatio-
ne fuiſſet extincta, & pariter cautio illa per euētum
pubertatis, certè pater arrogator filio tunc ſuccedet,
ſicut faceret pater naturalis & legitimus ſi viueret.
191 Sanè † tamē intelligatis per arrogationem omni-
no & perpetuò pupillarem ſubſtitutionem eſſe ex-
tinctam, vbi pater arrogator ſuperuixerit filio. Quo
caſu (vt videtis) ex ſola cautione ſucceſsio ſubſtitutis
defertur, & pertinet poſt mortem impuberis filij. Si
autē pater præmoreretur, talis ſubſtitutio iure ciuili
per arrogationem & ſtatus mutationē extincta re-
conualeſceret de æquitate prætoria, cũ impedimen-
tum ſit nunc ſublatum filio impubere ſui iuris mo-
riente. inſtit. quibus modis teſta. infir. §. nõ tamen. ſe
cundùm Barto. Bald. & communiter omnes in dicta
l. ſi arrogator. Pro quib' facit optimè text. in l. poſt-
bum. ff. de iniuſto rup. teſta. Et hæc de patre arroga-
tore, vel qui aliàs ſibi coniunctim receperat in ado-
ptionem, intelliguntur. Si autem eſſet extraneus &
ſic ſimplex pater adoptiuus, qui ſupereſt ſolus, certè
indubitanter filio ſuccederet adoptiuo in ſolidũ. Sed
ſi in ſucceſsione concurreret cum aſcendentibus na-
turalibus, puta patre & matre: tunc ſola mater ei ſuc
cederet in vna dimidia hæreditatis: & pater natura-
lis qui eum dederat in adoptionē, ſimul & pater ado
ptiuus qui eum ſuſceperat, in reliqua ſuccedunt di-
midia parte, per text. in dicta Authenti. defuncto. C.
ad Tertyllia. vt vidiſtis ſ. in ſecundo membro primi
articuli, de auo & auia paternis, & auia materna na-
turalibus & legitimis. Quia ſicut tunc ſola auia ma-
terna tantum habet in hæreditate nepotis, quantum
auus & auia paterni, vt in Authentic. de hæredibus
ab inteſtato. §. cõſequens. ſic eſſe debet in propoſito
eadem ratione, vbi bona filij præmortui de cuius ſuc
ceſsione agitur, fuerant ei aliunde quæſita, quàm à
patre vel matre. Quia ſi quæſita ei fuiſſent à linea pa
terna, ſoli patres ſcilicet naturalis & adoptiu' ei ſuc-
cederēt. Et pariter ſuccederet ei ſola mater in bonis
tali filio prouentis ex linea materna, per textum
in dicta l. quod ſcitis. §. final. C. de bonis quæ libe-
ris. Et præmiſſa vera, vbi filius præmortuus fuerat
loco filij adoptatus: quoniã ſi loco nepotis adopta-
tus fuiſſet, eo tunc talem auum adoptiuum in ſe-
cundo gradu aſcendentium exiſtentem præcederent
pater & mater naturales, & ſic eum tanquam remo-
tiorem excluderent, vel alter eorum vbi ſolus eſſet,
eum excluderet à ſucceſsione, vt dicto §. cõſequens.
& dicta Authentica, defuncto, ſecũdum Ange. in §.
192 mortuo. inſti. de acquiſitio. per arrogatio. Sed † qua
liter ſuccedant iſti ciuiles liberi ſeu legitimi tan-
tùm, inter ſe collateraliter, vbi deſcendentes eis non
ſuperſunt, nec aſcendentes, dicatis, quòd aut loqui-
mur de adoptiuis, aut de coniunctis per arrogatio-
nem. Primo caſu aut ſunt adoptiui, qui in poteſta-
tem non tranſierunt patris adoptantis, vt quia dati
extranei in adoptionem: & clarum eſt quòd ſuc-
cedere non poſſunt aliquibus tranſuerſalibus, vt
dicta l. cum in adoptiuis. §. ſed ne articulum. C. de
adoptio. Si autem tranſierant in poteſtatem, vt quia
traditi adoptione fuerant coniunctæ perſonæ, tunc
ſuccedere poſſunt ex eo capite, quòd ſunt natura-
liter coniuncti, in Authentico de hæredibus ab in-
teſtato. §. nullam verò. Et ſi ex capite illo ſuccede-
re nollent, ſcilicet ex gradu naturali, ſed ſolùm
ex gradu ciuili, ſcilicet adoptionis, poſſent agna-
tis patris adoptiui ſuccedere, ſi adoptio antè ſolu-
ta non fuerit emancipatione: non autem ſuccedere

poſſent

poſſent cognatis.l.qui in adoptione.ff.de adopt. Vu
de ſi proauus maternus pronepotē ſibi adoptauerit
in filium,& ex tali proauo poſt eius mortem tres ſu-
pereſſent filij naturales & legitimi ex parte ſolū cō-
iuncti,quia nati ex diuerſis matribus: & vnus ex his
ab inteſtato moreretur, ſuccederēt ei reliqui duo fra
tres,& etiam pronepos ille loco filij adoptat⁹,vt di-
cta l.qui in adoptione.& inſti.de legiti.agna.ſucceſ.
§.per adoptionē.& dicta l.cùm in adoptiuis.§.ſi ve-
rò pater naturalis.Qui pronepos ſi loco filij adopta
tus nō fuiſſet,excluderetur à fratribus defunctæ per-
ſonæ, de cuius bonis agitur, ſecundum glo.in Auth.
poſt fratres.la ij.C.de legi.hęre.Pariter ſi quis illorū
duorum fratrum ſuperſtitum fuiſſet vtrinq; coniun-
ctus,hūc verè pronepotem fratrem eius ciuilem à ſo
lo patre coniunctū excluſiſſet, cùm à ſolo patre fra-
ter eſſe cenſeatur defunctę perſonę ratione adoptio
nis & ciuilis filiationis, in Authē.de hære.ab inteſta.
193 §.reliquum. Ex †quibus reſultat,quòd licet quæli-
bet capitis diminutio contingens in perſona adopta
ti ſoluat adoptionem. inſti.de legi.agna.ſucceſ.§.fi.
Attamē mors naturalis in perſonam adoptantis cō-
tingens,adoptionem non ſoluit, imò durare dicitur
inter adoptatum & agnatos adoptātis, vt dicto §. p
adoptionem.& l.iij.§.ſi pater alicuius.vbi hoc tenet
Dy. & in l. verū.ff.de bono.poſſ.contra tabu.Quin-
imò nulla capitis diminutio contingens in perſona
adoptātis ſoluit adoptionem,inſti. de adop.§.illud.
Et eo modo ſuccedunt collateraliter ipſi filij arroga
ti,ſicut adoptiui per coniunctā perſonam,vt ſcilicet
ſuccedant agnatis, ſed non cognatis patris. Vnde
194 †reſtat hodie differentia hoc caſu in ſucceſsione ab
inteſtato inter agnatos & cognatos,& inter emanci-
patos & non emancipatos, quæ tamē ſublata eſt in-
ter naturales & legitimos,vt dicto §.nullā verò.qui
ſolùm illam tollit differentiam quo ad cōiunctos na
turali vinculo, & non quo ad iſtorum legitimorum
195 tantùm, & ciuilium filiorū ſucceſsionem. †Vnum
tamē notabitis,quòd ea quæ inducta ſunt iure nouiſ
ſimo inter naturaliter coniunctos,quo ad ius repræ-
ſentationis, vt ſcilicet filius fratris præmortui ſimul
cum ſuo ſuccedat patruo vel auūculo iure repræſen-
tationis,vt dicto §.reliquum.etiam locum habent in
his qui coniuncti ſunt ſolo vinculo ciuili.ſcilicet ar-
rogationis vel adoptionis ei ſimilis, cùm ſit eadē ra-
tio,ſecundum Ange.in §.eos etiam.in fi.inſti.de ſuc
ceſ.agna.de quo etiā videre poteritis in practica Fer
rarien.in libello quo petitur hæreditas ab inteſt. Sed
nō ita plenè ſicut per dominum Mathe ſil. cuius pro
196 reliqua parte fuerunt prædicta. † Hodie autem ex
generali huius regni conſuetudine filii adoptiui qui
tantùm ciuiles ſunt, ſicut naturales tātùm ſeu baſtar
di ab inteſtato,non ſuccedunt parentibus ciuilibus,
nec eis per illos ſuccedunt, vt dicit Maſuerus.tit.de
197 proba.§.itē & ſi defunctus hoc cōfeſſus eſt.†Cùm
filiatio & parentela ſolo conſenſu contrahi non poſ
ſit: ſed fieri habet arte & natura,quod eſt matrimo-
nium carnali & naturali copula conſummatum:quę
ambo filios producunt & cōſanguineos iure naturæ
ad ſuccedendum habiles ſecūdum eum.Ex teſtamen
to autem bene ſuccedere poſſent & eis ſuccedi, ſicut
poſſet quilibet extraneus.l.extraneū. C.de hęre. in-
ſtit.& §.fina.inſti.illo eodem ritu.Et ſic parū hodie
prodeſſet adoptio,niſi in ſolatium amiſſorum libero
rum & mortuorū.Et notanter dicit de adoptiuis ſim
pliciter:quia ſi dati eſſent in adoptionem coniunctæ
perſonæ in gradu proximiori,ei ſuccederēt iure ſan
guinis & patriæ poteſtatis,ſi ſuccedere vellēt:& idē
fortè in arrogatis propter cautionē, quæ in arroga-
tione apponi ſolet, vel ſubintelligi, vt patet ex præ-
miſsis.Et cùm adoptiui ſuis nō ſuccedāt parentibus
ciuilibus, ſic nec ipſi parentes dictis ſuis liberis ſuc-
cedunt,cum in ſuccedendo vel non ſuccedendo reci
procè ſe habeant,vt dicta l.nam & ſi parētibus.ff.de
198 inoffi.teſta.vt ſ.vidiſtis. Et † ſic inter eos cùm non
ſint agnati nec cognati naturales, in qua naturalita-
te fundatur retractus, ſed ſint tantummodò ciuiles,
locum nō habebit retractus,ad turnum burſæ.per ea
quæ ſ.dixi in fi.ſecundi articuli : quia in talibus ſur-
rogationibus etiam non veniunt appellatione filio-
rum.poſtquam nō ſuccedunt.ar.l.ſi ita quis.§.is cui
199 ff.de leg.ij. Or†domini vltra prædictos habemus
☞ filios ſpirituales. [Iſtud eſt quintum genus homi-
num,qui ſpiritualiter iuncti dicuntur.] tantùm:non
loquor de illis ſpiritualibus, de quibus iura expreſsè
diſponunt quòd habeantur in locum naturalium, vt
☞ ſunt monaſteria : de quibus plenè dixi in j.arti. Vi-
de etiam circa iſtos ea quæ habentur]. ſuper verbo,
abſq; liberis eſt defuncta.] & v.deci.ibi poſitis.Sed lo
quor de illis, de quibus ius nihil expreſsè diſpoſuit,
quales ſunt quos baptizauimus, vel in ſacro fonte le
uauimus aut cōfirmationis ſacramēto tenuimus: in-
ter quos quædam oritur ſpiritualis cogna.etiā ſi ba-
ptizans,i.ſacramentū baptiſmi conferēs vel puerum
in baptiſmo tenēs & leuās,eſſet hæreticus.Quia cùm
puerū domino ſociauerit, verè ſpiritualis pater effi-
citur:nec baptiſmum quem habet,perdit propter he
reſim,de conſe.diſt.iiij.oſtēditur.& c.nullus.ead.diſ.
Imò quo ad habitum eſt hæreticus de corpore eccle
ſiæ,& legibus eccleſiæ ligatur: & ſic ſpiritualem co-
gnationem contrahit, quod ſecùs eſſet in Iudæo aut
pagano baptizantibus, cum quibus nulla cōtrahitur
ſpiritualis cognatio. Nam ſicut carnaliter quis naſci
tur ex patre & matre : ſic ſpiritualiter renaſcitur ex
Deo & eccleſia matre. Vnde conferens ſacramentū
baptiſmi gerit vicem,typum , & perſonam Dei quo
ad hoc.Suſcipiēs autem aut leuans puerum, gerit ty-
200 pum & perſonam eccleſię.c.j.de ſeruti.†Ex quo ſu
mitur ratio,quòd nō baptizatus baptizat:ſed in ba-
ptiſmo non leuat , quia non baptizatus eſt creatura
Dei,cuius typum baptizando gerit, vt dixi. Non ta-
men eſt membrū eccleſiæ, cuius typū gerit ipſe ele-
uans. Vtroq; tamen caſu, quia nō baptizatus expers
eſt ſpiritualis vitæ,in quam homo primùm renaſci-
tur per baptiſmum, nullam tamē contrahit ſpiritua-
lem cognationem cum baptizato , vel parēte illius,
cū illius cognationis ſpiritualis capax non ſit. Et ita
intelligitur quod dicitur in c.in baptiſmate. de con-
ſecra.diſtin.iiij.ſecundum Ioan.And. ſingulariter in
c.ea co.de regu.iur.lib.vj.in mercu.Et tales etiā ſpi-
rituali cognatione iuncti,quantum ad ſuccedendum
ab inteſtato nobis nō ſunt filij neq; patētes,cùm iu-
re hoc non caueatur , licet fortè eſſent à nobis alēdi
in neceſsitate ſicut adoptiui,ſecundum Bald.in Au-
thenti. niſi rogati.prope finem verſicu.Sed tunc ego
quæro & c.C.ad Trebel. Saltem tenemur tales filios
ſpirituales cibo ſpirituali nutrire , ſcilicet eos inſtru-
endo in fide & moribus.c.nos autem. de cōſecra.di-
201 ſtinct.iiij. †Sed talis cognatio ſucceſsionem ab in-
teſtato non inducit , etiam ad ſubſtitutionem exclu-
dendam , vt alibi loco ſuo dicam. [Vide infrà ſuper
verbo,*Si abſque liberis moreretur*. primo. in tertia li-
mitatione.] Et quandoque appellatur paternitas,
vt inter baptizantem aut de ſacro fonte leuantem
& leua-

& leuatum, vel inter confirmantem aůt tenentem in
202 confirmatione ſacramentali, & confirmatum. †Ex
quibus ſolis duobus ſacramẽtis hæc oritur cognatio
ſpiritualis, quę matrimonium omnino inter eos im-
pedit & contractũ diſſoluit, adeò quòd vt dicit ſin-
gulariter Panor. in c. fin. de purga. cano. ſæpe reperi-
tur eccleſiam diſpenſaſſe, & quotidie diſpenſare in
cognatione carnali circa matrimonium, ſed in ſpiri-
tuali cognatione nunquam legitur diſpenſaſſe: quia
cognatio ſpiritualis tanquam procedẽs ex nobiliori
parte eſt maiori veneratione digna, ſecũdum eũ ibi
[Vnde Matthæus Boſſus in iij. parte epiſto. ij. incip.
Quod equidem cernebam &c. ad Cæcilium Fabria-
num eius ſpiritualem filiũ ſcribẽs. Quamobrem in-
quit, credas velim te mihi nihilo ſecius charum eſſe
Cæcili, qui te Chriſto regeneraui, quàm progenitori
bus ipſis, qui rem ſecuti veneream infelici te mundo
peperere mortalem, & veritatis luce carentem &c.]
Quod dictum extollit Fely. in c. at ſi clerie. §. j. circa
fi. de iud. dicens hoc alibi nõ legiſſe. Et ſic ſcholares
benè notare debent qui commatres habent. Attamẽ
cognatio illa quantuncunq; nobilis & venerãda ſuc-
ceſsionẽ nõ inducit ab inteſtato inter eos, ſicut nec
illa quæ oritur & contrahitur inter curatum & ſuos
ſubditos in foro pœnitẽtiali: qui etiam ligantur co-
gnatione ſpirituali, iuxta illud Apo. j. ad Corin. iiij.
In Chriſto Ieſu per euangeliũ ego vos genui. de qui
bus loquitur Panor. vbi ſ. Aliquando vocatur cõpa-
ternitas, vt inter leuantis & leuati parẽtes: & dicitur
tunc compaternitas à cõ, quod eſt ſimul, quaſi ſimul
parentes, vnus carnalis & alter ſpiritualis. Qui tamẽ
nobilior eſt, tamen ſucceſsionem non inducit, & cõ
ſequenter nec retractũ propter naturalitatis defectũ:
quia non ſunt agnati, nec cognati, ſicut dixi de ado-
ptiuis. ſ. precedẽ. arti. & ij. arti. circa fi. vbi hoc decla-
raui. Nec per baptiſmum efficitur quis ciuis illius ci-
uitatis, in qua baptizatur, ſecundum Bart. in l. j. ff. ad
203 muni. †Tenetur tamẽ baptizanti & eum leuanti de
ſacro fonte ad honorem & reuerẽtiam. [Vide quę
de hoc habentur. J. ſuper verbo, *in eodem teſtamento
relinquens*. ij. circa prin.] ſicut libertus patrono. quia
per baptiſmũ liberatur à ſeruitute peccati origina-
lis, quo tenebatur Sathanę & Angelis eius. Vnde vi-
detur quædã manumiſsio, ſicut liberꝰ manumiſſus eſt
à ſeruitute & poteſtate patroni, ſecũdũ Bar. ibi. Ideo
ſecundũ aliquos ſicut libertus in ius vocãs patronũ
ſine venia à prætore petita, incidit in pœnã l. aureo-
rum: ſic etiam in ius vocãs patrinum ſuum qui eum
de ſacro fõte leuauit. de quo plenè in §. pœnales. in-
ſtit. de acti. per Io. Fa. & Iaſ. qui tenent ipſum pœnã
incurrere, ac ſi patrẽ naturalem in ius vocaret, ſecũ-
dum Gul. de Cu. Bald. Ange. & Pau. in l. generaliter.
ff. de in ius voc. pro quibus videtur bonus tex. in c. ita
diligere. xxx. q. iij. dicẽs, ita diligendum patrem ſpi-
204 ritualem ſicut naturalẽ: †quia maior eſt cognatio
ſpiritualis, quàm ſit vinculũ adoptionis. Ideo ſicut
pater adoptiuus nõ poteſt ſine venia per filiũ in ius
vocari, minus poterit pater ſpiritualis. facit glo. in c.
qui dormierit. xxvij. q. ij. volens cognationẽ ſpiritua
lem eſſe maiorẽ carnali. Præterea, (vt dixi) iura vo-
cant hunc patrẽ ſpiritualem compatrem. i. ſimul pa-
trem, c. tua. de cog. ſpiri. Adeò, quòd dicit Bal. in d. l.
generaliter. ꝙ non poteſt patrinus eſſe teſtis in cauſa
filioli, nec econtra, ſicut non poſſet pater naturalis.
205 †Tamen contrarium tenuit & melius in l. parẽtes.
vbi Sali. C. de teſti. & idem Sali. & Flo. in l. teſtis ido-
neus. ff. de teſt. quia edictum de teſtibus eſt prohibi-
torium, & nõ repellit niſi qui reperiuntur prohibi-
ti: Inter quos non ſunt iſti. Nec ob ſuperiùs alle. quia
hoc ideo eſt, quia concernunt ius reuerẽtiæ quę pa-
trino debẽtur ſicut patri naturali: vt non ſine cauſa
cognatio eorũ dicatur compaternitas. Ideo nõ puto
[Vide circa hoc quę plenè habentur. J. ſuper verbo,
ſi abſq; liberis moreretur. j. in iij. limita.] in tali filio
ſpirituali locũ habere priuilegiũ, Authẽ. res, quæ. C.
communia de lega. vt pro dotatione filiolæ patrinus
pater ſpiritualis hæres inſtitutus, & ſub cõditione re
ſtituere grauatus, poſsit res ſubiectas reſtitutiõi alie-
nare. Quia tunc nõ quæritur de iure reuerentiæ, nec
habent tamen filij legitimã in bonis patris ſpiritua-
lis, nec tenetur eos dotare, & ſic ceſſat ratio dictę Au
then. imò de alimentis. Bal. in dicta Authẽ. niſi roga
ti, loquitur ſub dubio fortè. Et interdum vocatur fra
ternitas, vt inter leuatum de fonte & filios leuantis,
qui fratres ſpirituales dicuntur: vltra quos, & ſic ad
nepotes hæc non tranſit ſpiritualis cognatio. ſecun-
206 dum Panor. in rubri. de cogna. ſpiri. in fi. †Et impe-
dit inter eos quos ligat matrimonium contrahendũ,
vt dixi. Nec non dirimit iam contractum. c. ij. de co-
207 gna. ſpiri. lib. vj. Tali †quidẽ prætextu Fredegon-
da inſolẽs mulier, tamẽ inſignis pulchritudinis, quã
Chilpericus olim Francorũ rex in domo ſuſceperat,
inter ipſum & Audoueram reginam, vt ipſa regina
fieret, diuortium procurauit. De qua Gaguinus lib.
ij. c. ij. ſic dicit: Non poſſum, quãuis breuitatem ini-
tio ſim profeſſus, huius pellicis. [Quæ mulier dica-
tur & quare vocetur pellex: habetur J. ſuper verbo,
Cuidam Petro tradiderunt. dum loquitur de forma &
pulchritudine mulierum.] malitiam tacitus præteri-
re. In Sueſsionibus loco & plebe humili nata eſt, in
vico Valẽcurto, ſpecie quidem egregia, atq; ingenio
ſupra fœminę modum excellenti. Igitur cùm Sueuo
rum infeſta Sigiberto gens, bellũ aduerſus eum ſu-
ſcepiſſet. Chilpericus fratri auxilium tulit, egrediẽti
domo cura fuit Audoueram coniugem grauidam fi-
deli ſibi cuipiam commendare: huic negotio idonea
viſa eſt Fredegonda, atq; ita profectus eſt. Pariendi
cùm tempus aduenilſet, fœminam regina parit, quæ
priuſquam baptiſmo ablueretur, conſilio ea Frede-
gonda capto, quænam idonea ſatis mulier ad hoc ſa
cramẽtum teſtis, hoc eſt cõmater adhiberetur. Nul-
la inquit Fredegonda, nobilior te eſt, quam huic my-
ſterio anteponas: vt quã carne puellam eatuliſti, eã
præterea ad ſpiritualẽ vitã regeneres. Sciebat enim
ex chriſtiano inſtituto nephas eſſe, virũ mulieris cõ-
cubitu potiri, quæ baptizando filio commater exti-
tiſſet. Eo pacto Chilpericũ à reginæ contubernio di
ſcluſum iri callidiſsima pellex ſperabat. abluitur ex
ſententia Fredegondę filia, atque ei cui mater Audo
uera erat, commater ſpirituali regeneratione effici-
tur, Childchindam ei nomen imponẽs. Regi domũ,
bello exacto, reuertenti gratulabunda pellex occur-
rit: narrat quæ de nata ſibi filia cõtigerant. Sed dole
re ſe ait, quòd regina teſtis & commater ablutionis
filiæ eſſe voluerit. Hæc loquẽti Fredegondæ, rex ſan
cte iurat, ſi ita compertum haberet, ſe eam vxoris di-
gnitate donaturum. Ingrediente palatium Chilperi-
co Audouera filiã complexa ſalutẽ impartiri, déque
nata ſibi filia gratificari feſtinat. At rex exulceratus
animo, Abi, inquit, in malam partem impudens mu-
lier, quę tua me iſti piẽtia à tuis nuptiis excluſiſti. nec
multo poſt tẽpore, rex põtificẽ qui ſacrũ peregiſſet,
ire in exiliũ iubet. Audouerã verò vnà cũ filia intra
eccleſiæ ſepta vitã apud Cenomanos agere compel-
lit, deſi-

lit,deſignatis(quantùm ad annuum alimentum ſatis
eſſet)prouentibus.Hęc ille. Et ea poſt Fredegondá
rea in vaorem accepit: cuius conſilio finaliter occi-
ſus fuit,poſt multa per eam perpetrata ſcelera, vt ibi
plenè habetur. An autem Chilpericus iuſtè illam ob
cauſam vaorem repudiauerit,videatis cap.j.vbi glo.
208 aaa.qõ.j.& c.ij.de cogna.ſpi. †quia de matrimonio
poſt talem cognationem contracto nõ eſt dubium,
quòd illud diſſoluit ſicut naturalis conſanguinitas,
vt de Carolo pulchro, Philippi pulchri Francorum
regis vltimo filio in regẽ promoto factũ fuiſſe Gua-
209 guinus lib.viij.cap.j.refert,ſic dicẽs:†Philippo ſci-
licet longo ſine liberis defuncto, Carolus eius frater
Marchiæ comes ſucceſsit. Hic cùm Blancham Ma-
hildis filiam deſponſaſſet, eam a ſe dimittere cogita-
uit. Mahildis enim Blanchæ mater Carolum ea ba-
ptiſmi lauacro ſuſceperat. Quamobrem eccleſiaſti-
ca lege filiam habere vxorem prohibebatur, Conſul
tus ad eam rem pontifex Romanus diffinit nuptias
(niſi aliqua diſpẽſatio pręceſsiſſet)eſſe inceſtas.Hęc
210 ille. † Similiter in hæreditate ſpirituali ceſſat in-
ter parẽtes ſucceſsio. Vnde videmus filium patri ſuc
cedere nõ poſſe in beneficiis eccleſiaſticis, nec reli-
qui deſcendẽtes vel econtra.c.ad extirpandas. & ibi
glo.& docto.de filiis presbytero.nõ ordi.Et faciliùs
permittitur in collateralibus.cap.ij.de arbit.& c. ea
parte.la j.vt Panor.in iij. nota.de offic. delega. facit
capi.accedẽs.de accu.& glo.in cano.apoſtolica.viij.
qõ.j.Et vbi hoc permittitur,nõ eſt ratione ſucceſsio
nis:ſed cauſa renuntiationis ſecuta ſuperioris colla-
tione nec ſucceſſor cauſam habet in beneficio à præ
deceſſore cui in illo ſuccedere nõ poterat:ſed à ſup-
riore qui beneficium contulit. Ideo non eſt cum præ
deceſſore vna & eadem perſona,ſicut eſt hæres cum
defuncto.in Authẽ.de iureiurã.à mo.præſti.in prin-
cip. imò in his ſpiritualibus multùm diſcrepat perſo
na hæredis à defuncto.l.generaliter.§.j.C.de re.cre-
di. Plus videtis in rebus prophanis parẽtes non ſuc-
cedere prælatis,ſi de bonis eccleſiæ fuerint acqſitæ.
c.inquirendum.de peculio cleri. Et in alienatione il-
larum extraneos proximioribus prælatorũ eſſe præ-
ferendos,in Authen.quibuſcunq; modis.C.de ſacro-
ſan.eccle.De cuius intellectu plenè Panor.in c.vt ſu
211 per de rebus eccle. non alie. In †regno iſto Fran-
ciæ adminiſtratores eccleſiæ habẽt parẽtes hæredes
vt dixi ſ.artic.j. loquendo de monachis in regno nõ
212 ſuccedendis. Reſtat †nunc quartum ſoluere arti-
culum,ſcilicet de affinibus per matrimoniũ coniun-
ctis.prout affinitas eſt regularitas perſonarũ ex nu-
ptiis coniunctarũ, omni carens parentela ſanguinis
ff.de gradibus.l.nõ facilè.§.affines.& §. ſciendũ eſt
213 qualiter ſuccedant inuicem.†Et certè ex teſtamen-
to ſibi inuicem ſuccedere poſſunt,ſi vnus inſtituatur
hæres in teſtamento alterius,vel aliquid ei relinqua-
214 tur:†nam licet donatio non valeat inter coniuges,
ne mutuo amore ſe ſpolient.l.j.ff.de dona. inter vir.
& vxo.Tamẽ quia in vltima volũtate,puta teſtamẽ-
to,codicillis & mortis cauſa donatione, præſumitur
cõiugem de bonis ſuis diſponẽtem cogitaſſe, finem
huius mutui amoris morte finiruri: certè valet talis
diſpoſitio.Imò plus dicit tex.in l.fin.C.ſi quis aliquẽ
teſta.prohibuc.nõ fore iure prohibitum, ſed permiſ-
ſum,quòd maritus blando. Vt pleniùs habetur j.
ſuper verbo,*condidit*.ij.prope finem.] ſermone vxo-
rem poſsit, & ecótra vxor virum attrahere ad ipſum
hæredem inſtituendum, vel aliquid ei relinquẽdum.
Prouiſo quòd filiis ſi quos habeat, lęgitimam relin-
quat,vel aliquid loco legitimæ,ne teſtamẽtũ ſit pręte-
ritione nullum, vt plenè dicam ſuper verbo, *in eo-
dem teſtamento relinquens*, j. Et prouiſo etiam quòd
ſit cõiuna ex primo matrimonio. Quia ſi vxor ſtan-
tibus ex primo matrimonio liberis relinquere vellet
ſecundo marito, vel ecõtra maritus ſuæ ſecũdæ vxo-
ri ad libitum, tale relictum non valeret, cùm non ei
potuerit relinquere, niſi quantũ vni ex liberis primi
matrimonij,cui minus reliquit, aut dedit.l. hac edi-
ctali.C.de ſecũ.nupt. Et præterea prouiſo quòd nu-
dæ & ſimplices blanditiæ interceſſerint abſq; mixtu
ra cuiuſcunq; coactionis,ſecũdũ Bal.in l.fi.ff. ſi quis
aliquẽ teſta.prohi. Nec cenſebitur talis voluntas eſſe
captatoria: quia captatorias inſtitutiones, nõ eas ſe-
natus improbauit,quæ mutuis affectionibus iudicia
prouocauerunt,ſed quarũ conditio ad ſecretũ cõfer
tur alienæ voluntatis.l.captatorias.ff.de hæred.inſti.
215 †Tamen quia tales blanditiæ, præſertim muliebres
inter tam coniunctos ſunt interdum periculoſæ, nõ
ſine cauſa fuit in pleriſque ciuitatibus ſtatuto proui
ſum, quòd marit⁹ in teſtamẽto relinquere nõ poſsit
nec donare vxori. Quæ ſtatuta valẽt.& tenent ſecũ-
dum Bal.in l.j.C.de ſum.tri. & ibi tenet,ꝙ etiã vxor
nõ poſsit legare viro, ſi ſtatutum hoc habet, nec ecõ
tra vir vxori,vt tenet in dicta l.ſi arrogator.vj. colũ.
verſi.iij.quæritur.ff.de adop. Et ibi plenè an talia ſta
tuta extendãtur ad omnia bona etiam extra locum
ſtatuti(vbi ius commune ſeruatur) ſita:& ibi poſt eũ
Iaſ.in ij.col. Quo ſtante ſtatuto non valeret teſtamẽ
tum in cõmodum vxoris,etiam ſi hæres inſtituta nõ
eſſet,ſed ſolùm ſubſtituta,vel ei aliquid relictũ:adeò
quòd etiam ſi proprio & cõmuni eorũ filio eſſet pu
pillariter ſubſtituta, licet pupillaris ſubſtitutio dica-
tur teſtamentũ filij.& nõ patris.l.Papinianus. §.ſed
nec impuberis.ff.de inoffi.teſta. Tamen per eam ſuc
cedere tunc filio nõ poterit in bonis filij paternis,ne
indirectè admittatur ad ea, quæ directè ſunt ei ꝓhi-
bita. Aliàs fieret faciliter fraus legi. Sed per eam ſolũ
ſuccedet filio in bonis aliunde, q̃ à patre quæſitis,
ſecũdum Albe.in ij.parte ſtatutorum.q.cxij. Subiun
gens ibi,quòd maritus eam tunc facere nõ poſſet te-
ſtamẽti ſui executricem,etiam ad diſtribuẽdum pro
anima, nec alio modo fraus fiat ſtatuto,niſi maritus
ei alios daret collegas extraneos: quo caſu ceſſaret
fraudis ſuſpicio ſecundum Alex.in ij.parte cõſi.lvij.
inci.proſpectis teſtamẽto & codicillis.ij.col.quẽ ſe-
quitur Iaſ.in l.nõ dubiũ.xij.col.C.de legi. facit quod
à ſimili decidit Alex.in l.cogi.§.hi qui ſolidum.ff.ad
216 Trebel. †Pariter valet cõſuetudo quòd mulier te-
ſtari aut donare nõ poſsit cauſa mortis,vt plenè per
Bal.in c.j.de prohi.feu.alienatio per Fede. Pręſertim
ſine cõſenſu mariti.ſecundũ Ang.cõſil.cxxvj.& ple
nè Iaſ.in l.ex facto.in vij.not.ff.de vulg.& pupil. Sed
qualiter affines iſti ab inteſtato ſibi inuicẽ ſuccedãt,
217 ſequentes tenebitis concluſiones. †Prima conclu-
ſio eſt: affinitatis iure nulla ſucceſsio permittitur, vt
ſcilicet parentes vxoris præmortuæ marito ſuccede-
re poſsint poſteà ſine parentibus mortuo ab inteſta
to:imò in ſubſidium ſuccederet fiſcus. Et ecõtra pa-
rẽtes viri præmortui nõ ſuccedũt poſteà ab inteſtato
mortuæ vxori ſine parẽtibus: ſed illi ſuccedit fiſcus.
l.affinitatis.C.commun.de ſucceſ.& hæc eſt veritas:
quicquid voluerit glo.in verbo, poſteà in fi.inſtit.de
nup.§.affinitatis.verſi.mariti.quã ibi expreſsè dam-
nãt Ioan.Fab.& Ang.ac doc.in l.j.& Auth.præterea
C.vnde vir & vxor.licet cũ glo.illa tranſiſſet Ioã.de
Pla.in d.§.affinitatis. Ex quo dicit Bald.in l.certum.

C.vnde legiti.ꝙ in iure nõ eſt dare bonorum poſſeſſionẽ vnde ſocer & gener, nec vnde ſocrus & nurus.

218 †Secunda cõcluſio eſt, ꝙ parentibus deficientibus nũquam ab inteſtato ſponſa ſuo ſuccedit ſpõſo eius futuro marito, nec ecõtra ſponſus ſponſæ.l.falſus.§. Iulianus.verſic.quod ſi intra.ff.quod falſo tuto.quia ſponſus non eſt verè nec propriè maritus, nec ſpõſa dicitur propriè vxor, donec matrimõnio contracto vero aut ficto.l.nõ ſine ratiõe.C.de bonis quæ libe. iuncto c.is qui fidem.de ſponſa. Ideo ſponſus & ſpõſa non includuntur in diſpoſitione dictæ l. j. & Authen.præterea.C.vnde vir & vxor. quæ iura loquuntur de ſucceſsione coniugum omni deficiente parentela.propter quòd dicit idem Bald.in dicta l.certũ.ꝙ apud iuriſtas nõ eſt dare bo.poſſ.vnde ſpõſus & ſpõſa, nec etiam vnde cõcubinarius & concubina : quorum alter alteri nõ ſuccedit ab inteſtato, licet omnis deficiat parentela. Quamuis enim concubina nõ diſtet ab vxore in affectu animi, tamen multùm diſtat in honore.l.item legato.§.item intereſt.verſic.parui autem.ff.de lega.iij.iuncta glo.ibi.facit tex.in l. Maſſurius. [Vt plenius infrà declaratur in ix. cõcluſio.] aliàs incipit, peſſicem.ff.de verb.ſignl. ſecundũ Bal. in l.etiã.in fi.C. de teſti. Et ſuccedere eſt honor: ideo deficit inter eos inter quos non etiam eſt diuina illa coniunctio, quæ inter coniugẽs cõſiſtit, qui ſocij dicũtur diuinæ & humanæ dom⁹.l.aduerſus.C.de crimi.expila.hære. An autem ex teſtamento vel donatione poſsint inuicem ſuccedere, dixi in ſecũdo articulo in fine.

219 †Tertia concluſio eſt, quòd deficientibus deſcendentibus in infinitum & collateralibus intra decimum gradum incluſiuè, vxor in totum ſuccedit marito inteſtatè præmortuo. Et e contra ſuccedit vir vxori inteſtatò præmortuæ, vt dicta l.j.C.vnde vir & vxor. Et ſurgit hęc ſucceſsio ex quarto capite ſuccedẽdi poſt deſcendentes, aſcendẽtes, & collaterales. Et ſi maritus non ſtaret, ſocer ipſe ſuccederet per vtilem bo.poſſeſ.vnde vit.arg.l.qui totum.§. idem Pomponius.ff.de poſtulã.facit l.quia parentis. ff.ſolu.matri.& ita in ſolo ſocero Bal.in dicta l.j.ſaluat dictam glo.ſingularem in dicto §.affinitatis.verſic.mariti autem filius.vbi Ioan.de Pla.eam tenet, vt dixi.& deinde clariùs eam ſequitur in l.j.iij.colũ.C. de bonis vacan. fiſco.lib.x.Sed omnes docto.cõtrarium tenẽt:& eſt communis opi.per tex.in l.ſi verò. §.de viro.ff.ſolu.matri. vbi iura loquentia de viro & vxore prout ſunt dicta l.j.& Authen.præterea.C.vnde vir & vxor.locũ nõ habent in ſocero, niſi de ipſo loquerẽtur expreſsè, ꝓut nõ facit dicta l.j.imò ipſemet Bal.in dicta l.certum.C.vnde legiti.tenuerãt & melius, ſocerum nõ ſuccedere. & in dicta l.affinitatis.C.cõmunia de ſucceſ. hoc reliquerat cognãdum. Et hanc partem, quòd non ſuccedat, tenent Nico.de Vbal.Iaſon, & cæteri moderni. Præterea cõiunctio illa diuina & humana (quæ inter ipſos coniuges exiſtit, qui ſocij ſunt diuinæ & humanæ domus.l.aduerſus.C.de crimi.expila.hęre.) fuit & eſt cauſa ſuccedẽdi inter eos, quę deficit, nec eſt inter ſocerũ & nurũ, aut ſocrum & generum, vnde ſocer nurui, aut ſocrus genero vel ecõtra ſuccedere ab inteſtato nõ poſſunt.

220 †Quarta concluſio eſt, quòd antequam coniuges in toto ſibi inuicem ab inteſtato ſuccedant, requiritur quòd omnis deficiat parẽtela: quia ſi aliqui ſupereſſent parentes, de deſcendentibus vel aſcendẽtibus in infinitum, aut collateralibus vſq; ad decimũ gradum, vt ſ.vidiſtis in iij.præludio, certè loc⁹ nõ eſſet ſucceſsiõi inter cõiuges, vt d.l.j.C. vnde vir & vxor, Tamen vno caſu non ſtantibus deſcendentibus legitimis vxor aut vir ſuccedit aſcendẽtibus & collateralibus excluſis, vt dixi ſ.in ij.arti.prope fi. loquẽdo de baſtardis in Francia non ſuccedendis. Sed concluſio noſtra loquitur de legitimis & eorũ ſucceſſione.

221 †Secũdum ſtatuta autem ciuitatis huius & Toloſanæ, præmortua vxore in matrimonio ſine liberis, maritus ei ſuccedit in dote, quã lucratur virtute ſtatuti ſeu conſuetudinis, etiam ſi matrimonium longo tempore nõ durauerit, ſed momento fuerit ſolutum, vt ſingulariter decidit Bald.per illũ text.in l.nõ tantùm.C.de legat. Quod dictum magnifacit ibi Iaſ. in princ.dicens hoc alibi nõ vidiſſe tactum. Alleg. idẽ tenuiſſe ibi Ange.in lectu.florẽtina, quos ipſe nõ ſequitur.tamen eorum opi.mihi videtur ſecurior, per tex.in dicta l.non tantùm, vbi lucrũ delatum ab homine non perit propter breuitatẽ temporis, quo matrimonium durauit, ergo nec lucrũ ſtatuti. Et ecõtra vxor ſuccedit marito in donatione propter nuptias. quã nos canoniſtæ dotalitiũ vocamus, in c. ex parte.de foro cõpe. Toloſanę verò cõſuetudines & ſtatuta, eam agentiamentum, id eſt, dotis augmentum appellãt, quod ex ſtatuto, cõſuetudinę, & modo computandi noſtrorum Toloſanorum, ad dimidiam dotis partem aſcendit. Et in his ſuccedunt ſibi inuicem coniuges, omni præmorientis excluſa parẽtela, prouiſo tamen quòd ſuperuiuẽs viduitatem ſeruet toto anno luctus completo. [De quo plenius dixit s.eo. in j.præludio circa fi.& ibi in addi. aliqua dixi.] Et intelligatis, quòd marito præmortuo vxor lucratur illud dotis augmentum integraliter, ſi tota dos ſoluta fuerat marito, aliàs non, niſi pro concurrenti quãtitate dotis ſolutæ, per tex.in §.illud quoq;.de nõ eligen.ſecũ.nuben.& in Auth.ſed quæ nihil.C.de pac. tam ſuper dote, quàm propter nuptias dona. Etiã ſi iuraſſet totũ augmẽtum ſoluere, quia intelligeretur ſi tota dos ſoluta eſſet, ſecus ſi in parte: quia tũc totũ nõ deberetur, vt l.fi.C.de non nu.pecu. & clarè decidit Guid.Papæ, quæſtio. cclxxiiij. Fallit in duobus caſibus. Primò vbi maritus expreſsè renuntiaſſet illi Authen. obligando ſe ad ſoluendum agentiamentũ, dote ſoluta, vel nõ ſoluta in toto vel in parte, vt ibi dicitur. Secundò fallit, vbi maritus dotem nõ habuiſſet in totũ, vel in parte, quia fidẽ habuit de dote dando terminum ad eam ſoluendum: quia ſi termino pẽdente maritus præmoriatur, vxor totum augmentũ lucratur, ac ſi tota dos fuiſſet ſoluta: quia per eam nõ ſtetit, ſed per maritum, qui non potuit præiudicare vxori abſenti termino ſolutionis dotis nõ cõſentiẽti: ſecùs, ſi terminus ad ſolutionem dotis per maritũ datus erat tempore ſuæ mortis elapſus, quia tunc eſt quod imputetur vxori. Ideo petere augmentum nõ poterit, niſi pro modo ſolutę dotis, vt in Authẽ. dos data.C.de donatio.ante nup. [Cõtrarium fuit Arreſto Parlamenti Toloſæ deciſum die Aprilis, anno domini M.cccccv. inter Annam de Noẽ relictã Bertrandi Pageſe domini loci Dazas, & Raymundum Pageſe hæredem dicti Bertrandi, cui tota dos ſoluta non fuerat: quia non fuit condẽmnatus ad agentiamentum, niſi pro quantitate dotis ſolutæ: licet dictus Bertrandus, quondam maritus dictæ Annę fidẽ habuiſſet de parte dotis nõ ſolutæ.] Alij verò tenẽt indiſtinctè maritum teneri ad totum agentiamentũ lapſo, aut pẽdente termino, poſtquam ſemel de dote fidẽ habet, vt clarè decidit idẽ Guido papæ hoc plenè diſputãdo.q.ccccxxx.& pleniùs q. ccccl xv. quod eſt not.pro conſuetudine huius & Toloſanæ ciuitatum,

tum, vnde in dictis ciuitatibus ex cõſuetudine derogatum eſt diſpoſitioni iuris communis, de qua in dicta l.j.& l.iure ſuccurſum.ff.de iure dot.& l.dos à patre profecta.C.ſol.matri. ita quòd ſuperuiuẽs lucratur dotem, vel vxor donationem propter nuptias. Et ſi ambo ſimul morerẽtur ruina vel naufragio, locũ etiam habebit ſtatutum fauore lucri dotis vel donationis propter nuptias, ſecundum Bald. ſingulariter, in l.ſi poſſeſſor.§.ſi eodem.ff.de relig.& ſump.fune. per illum tex.cũ glo.facit tex. in l.eum hic ſtatus.§.
222 ſi ambo.ff.de dona.inter virum & vxo. †vbi præſumitur donator præmortuus, vt potius valeat donatio, quàm pereat. Et hoc vbi ageretur de lucro dotis ſolũ, vel donationis. Quia ſi hinc inde lucrũ deberẽtur ſuperuiuẽti, videlicet marito lucrũ dotis, & vxori lucrum agentiamenti, neutri deberetur, quia non conſtat quis illorum ſuperuixit, vt l.ſi ij.qui inuicẽ.
223 ff.de dona.cau.mor. †Circa illud ſtatutũ de lucrando dotem, menti tenebitis, quòd ſi in loco mariti ſeruetur ius commune, & in loco vxoris ſit ſtatutum de lucranda dote, & præmoriatur mulier in matrimonio, attenditur id quod ſeruatur in domicilio mariti, & non vxoris.l.exigere dotem.vbi Barto.Bald. & Ange.ff.de iudi.& Bald. in Authen.omnes peregrini. C.communia de ſucceſ.quod intelligatis verum, vbi maritus vxorẽ duxerit in ſuam domum.l.cùm quædam puella.ff.de iuriſdi.omni.iudi.vbi omnes Innocen.& Ioan.Andrę.in cap.j.de ſpõ.cõcludunt, quòd in matrimonio nondum conſummato omnia regulantur ſecundum ſtatuta loci contractus, ſed in matrimonio conſummato, ſecũdum leges domicilij mariti, in quod fuit tranſducta vxor. Quia ſi vxor maritum duceret ſecum in domum ſuam (quod eſſet ſignum magnæ triſtitiæ) tunc inſpiceretur ſtatutum vxoris, vt ſingulariter decidit Bal.in l.fi.j.col.C.ſi à non compe.iudi.quod eſt no.pro ſtatuto de lucrãda dote vel agentiamento quam lucrantur, niſi contrarium pacti fuiſſent expreſsè. [Cautè dicit expreſsè, per ea quæ infrà dicã loquendo de coniugibus, ſi ſucceſsionem eis delatã pacto tollere poſsint ſeu ſocietatem ex conſuetudine inductam] Et adeò debetur marito lucrum dotis, quòd nedum ipſe illud petere poteſt vxòre præmortua, ſed etiã poſt ipſius viri obitum hæres eius tale lucrum petere poterit, licet maritus quandiu vixit, tacuerit, ſecundum Bald. ſingulariter in l.ſi arrogator.ff.de adopt. In cæteris autẽ bonis, quàm dote & agentiamento, ſi quæ haberent cõ
224 iuges, ſeruaretur ius commune. †Tamẽ in Francia & Pariſiis etiam ſtãtibus liberis vxor ſuccedit viro, & econtrà, in dimidia parte bonorum mobilium, & etiam conquæſtuum immobilium conſtante matrimonio acquiſitorum, ſecundum Ioan.Fab.in §.j.in fi.inſtit.de acquiſitio.per arroga. Sicut per legẽ Longobardam, aut Tuſcalanæ ciuitatis conſuetudinem, vxor viro ſuccedit in tertia bonorum parte, vt hîc in tex.noſtro, quam glo.ita declarat. Quæ quidem conſuetudo interdum eſt cauſa ſpoliationis & depauperationis liberorum, & ditandi alium maritum, vt dicit idem Ioan.Fab.ſuper rubri.inſtit.de nuptiis.in fi. Ad quod faciũt, quæ plenè dixi ſuprà in j.præludio. Attamen valet talis cõſuetudo, vt plenè decidit Rota in nouis deciſio.xviij.incipi. Fuit dubitatum & in relationibus poſitum &c. vbi etiam valet, quòd in omnibus ſuccedat mobilibus. eo enim ipſo, quòd ibi inter aliquos matrimonium contrahitur, quædã initur, fit, & cõtrahitur tacita omnium bonorum mobilium, & conquęſtuum futurorum immobilium conſtante matrimonio fiendorũ ſocietas, ſecũdum Ioã. Fab.vbi ſ.& in Authẽ.in donatione.C.de ſecũ.nup. Iaco.de Rauen.Cy.& Moder.in l.j.C.de ſum.Trini pro quibus eſt tex.in cap.ij.ſecundum vnum intellectum, quem ibi tãgit Panor.in ij.not.quem ſequitur.
225 Præpoſitus ibi.j.de dona.inter vir.& vxor. †quod intelligatis verum data capacitate, & habilitate amborum, vt quia vterq; capax eſt bonorũ acquiſitorũ, quia ſecùs eſſet ſi alter eſſet incapax. Ideo dicit text. nor.in c.j.an maritus ſuccedat vxori in beneficio, quòd hæ conſuetudines terrarum, quæ faciunt lucra & acquiſita per maritum, eſſe communia inter ipſum & vxorem, nõ habent locũ in feudis, & aliis rebus conſtante matrimonio acquiſitis, quę cadere nõ poſſunt in fœmina, vt ſunt cõmuniter feuda. c.j.§.hoc autẽ notandum.qui feu.dare poſ. vt plenè dixi ſuper verbo, *Duas habens filias.* Et vt ſunt in præſenti regno ducatus & comitatus, qui ſunt parte Francię, de quibus dixi ſ.artic.j.in ij.deci. Vel ſunt officia, quæ & ſi emantur de communi pecunia, tamen mortua vxore erunt mariti, qui fuit capax illarum acquiſitionum, quarũ vtilitas nõ cõmunicabitur hæredibus vxoris. [Quia talia etiam inter fratres nõ veniunt in collatione bonorũ, nec in legitima computãtur.l.j.§.nec caſtrẽſe.ff.de colla.bo.& plenè habetur ſuper verb. *Duas habens filias.* loquẽdo de ambitione officiorũ.] Et idẽ ſi maritus ex priuilegio papæ eſſet capax emẽdi decimas: quia ſibi ſoli & nõ vxori acquirerentur, de quo tamen dixi plenius ſuper dicto verbo, *Duas habens filias.* In cæteris autem bonis & rebus cõquæſtis locum habet communio prædicta ex ſocietate illa ſurgens inter eos. ita quòd alter ipſorum non poſſet teſtamento vel aliàs contrarium diſponere, adeò quòd licet per priuilegium liberè teſtãdi marito vel vxori conceſſum, videatur data licẽtia teſtandi ſecũdum ius commune, quo cõiunxit, nihil habet in bonis alterius.l.ſi quãdo.§.j.C.de inoffi.teſta.tamẽ propter hoc nõ videtur derogatum iuri municipali ſeu cõſuetudini loci, ſecundum Bal.ibi per text.in c.j.de conſtit.lib.vj.& l.decurionibus.C.de ſilẽtia. lib.xij. Prætereà in conceſſione, & priuilegio liberè teſtandi nõ cenſetur remiſſa ſolẽnitas ſeu obſeruantia, quę omitti non poteſt ſine damno & iniuria alterius.l.ſi quãdo.in princ.C.de inof.teſta. maximè in caſu noſtro propter illã diuinã & humanam ſocietatẽ exiſtẽtem inter cõiuges. Ex qua ſocietate ſurrexerat olim inter Gallos talis cõſuetudo, Cæſare de bello Gallico lib. vj. referente, quòd viri quãtas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperãt, tãtas ex ſuis bonis æſtimatione facta cũ dotibus cõmunicabant. Huius omnis pecuniæ cõiũctim ratio habebatur, fructúſq; ſeruabãtur, vter eorũ vita ſuperarit, ad eũ pars vtriuſq; cũ fructibus ſuperiorum temporũ perueniebat. Hæc ibi. Quæ veſtigiũ fuere huius mobiliũ & cõquęſtuũ cõmunicationis, aut cõſuetudinis modernę, quę adhuc in Francia potiſsimùm apud Borbonẽſes ſeruatur. Et ſurgit hęc cõſuetudo ex prędicta diuina & humana cõiũctione inter virũ & vxorẽ cõtracta, inter quos eſt cõſortiũ oẽs vitæ, ac diuini & humani iuris cõiunctio.l.j.ff.de ritu.nup. Sũt profecto (vt dixi) ſocij diuinæ & humanæ, domus indiuiduã vitæ cõſuetudinẽ retinẽtes.inſt.de pa.po.§.j.& c.illud.de præſum.
226 †Quæ ſocietas vnũ inter alias habet priuilegiũ, quòd nũquã ſeparatur nec diuidi põt. Sicut ſocietates reliquæ, vbi diuina cõiũctio eo modo nõ operatur, diuiduntur ſaltẽ de cõſenſu ſociorũ: nec valeret pactũ in cõtrariũ.l.ſi cõuenerit.ff.pro ſocio. vnde nõ ſine cauſa

hæc ſo-

hæc ſocietas vitæ, vxorem facit quaſi dominam bo-
norum mariti & contrà.l.j. ff.rerum amo.ita q̄ fru-
ctus bonorum ſuorum vſu promiſcuo conſumunt.l.
fi.C.de pact.conuen.tã ſuper dote. [Et ſic vnus de
bonis alterius moderatam eleemoſynam ſine pecca-
to facere poteſt, vt pleniùs dicetur infrà ſup verbo,
227 *Cuidam Petro tradiderunt.*] Quinimò † ſocietas o-
mniũ bonorũ inter cõiuges fieri,& conſiſtere poſſet
de iure.l.alimẽta. §.qui ſocietatẽ.ff.de alimẽ.& ciba.
lega.& l.ex diuerſo.§.item & Proculus.ff. ſolu.mat.
de quo tetigit Bal.in l.ſi vxorẽ.C.de condi. inſer.Et
talis ſocietas omniũ bonorũ quoties ſit inter eos vo-
catur in hac patria affrayramentũ, cuius virtute bo-
na omnia etiã ante contractũ matrimoniũ acquiſita,
eſſent inter eos communia, vt expreſsè ſocietas ſeu
affraytamentum aliquid vltra conſuetudinẽ opere-
tur,de quo plenè per Ioan.And.in addi.Spec. tit.de
inſtru.edi.§.cõpendiosè.verſi.quid de cõſuetudine.
ſuper verbo,ſe opponũt.in fin. Et maximè ſeruatur
Pariſiis dicta cõſuetudo,ſecundũ Old.cõſi. ccxlvij.
228 incip.Præſuppoſita conſuetudine.in princ. Et † di-
cuntur propriè quæſtus, illa quæ ex opera, ſolertia
vel induſtria alicuius quæruntur. l. coiri ſocietatem.
229 cũ ſex legibus ſequent.ff.pro ſocio. † Ideo appella-
tione conquæſtus non continetur hæreditas alicui
obuenta,neq; donatio,vel legatum alteri coniugum
proueniens.Per quod decidit Ioã.Fab.in procœmio
inſtit.ſuper verbo,Alemanicus. quòd donatio alteri
coniugum facta à parente, cui aliàs ſucceſſurus erat
in re donata, non cenſetur cõquæſtus, ex quo alter
cõiugum partem habere debeat ex dicta conſuetudi
næ,quæ tũc locum non habet ſecundum eum: quem
ſequitur gloſ.pragmaticæ in verbo,quæſtus, titulo
de concubina. Pro quibus facit bonus textus in l.pri
ma.ibi,tamẽ ſi cum teſtamẽtum nõ eſſet ſcriptũ, iu-
ſtus ſucceſſor futurus eſt. C. de his qui ſibi aſcrib. in
teſta.Et idem videtur dicẽdum, vbi alter coniugum
hæreditatem venderet ſibi obuẽiam, cuius pretium
in emendo patrimonium cõuerteret: quia tale patri
monium ſit emptum, nõ communicaretur inter eos
velut conquæſtus,cùm non ſit acquiſitio procedens
ex opera, ſolertia, aut induſtria: imò ſuccedit loco
hæreditatis venditæ, & ſic ſapere debet illius natu-
rã.l.ſi eũ.§.qui iniuriarũ.ff. ſi quis cau.tanquã ſub-
rogatum,& eſt eiuſdẽ poteſtatis, & effectus. l. filiæ.
§,Titia.ff.de condit.& demonſtrat.facit l.ſi donatæ
res.§.ſi ſpõſus.vbi Bald. & doctores. ff. de dona.in-
ter virum & vxo. Et ita etiam refert ſeruari Maſue-
rus,titu.de ſocietate. §. item & dicũtur conquæſtus.
cum §.ſequẽ.Circa quod dubium facit text. in dicta
l.coiri ſocietatem.cũ ſequẽtibus.ibi,ſi quod lucrum ex
emptione,venditione,locatione &c. Vnde cauti viri
(licet facilis videatur reſponſio ad illum tex.) in tali-
bus acquæſtis declarant velle pecuniam ex venditio-
ne ſui patrimonij redactam tenere locũ patrimonij,
aliàs nõ empturi,quia tũc non reputabitur inter cõ-
quæſtus, vt veniat in cõmunionẽ,ſed illud quod cõ-
iugi prouenit per conſolidationem,dicitur conquę-
ſtus,vt inter eos commune dicatur, vt ſi dominium
vtile rerum infeudatarum vel emphyteoticarũ, pro-
pter diuerſa non facta cum dominio directo conſo-
lidaretur,ſecundum Ioan.Fab.& Ang.in §.ſi cui.&
l.quocunq;.§.ſi fundus.ff.de leg.j.facit l.Mæuius.§.
fundo.ff.de lega.ij.Nam talia conſolidata fierent cõ
munia inter eos in dicto §.ſi cui.ſecundum Chriſto
phorum Porcum & Iaſonem ibi,in vltima additi.in
§.ſi eadem.inſtitu.de lega.Et tenebitur quilibet con

ingum in his cõquæſtibus (ſtante dicta conſuetudi-
ne) pro virili parte ad debita conſtante matrimonio
contracta. Tamẽ Pariſiis fuit mihi aliàs dictũ,quòd
mulieres matrimonio ſoluto non tenẽtur partẽ de-
bitorum ſoluere,ſed habẽt partem conquæſtuum &
mobilium integram ex conſuetudine,quæ ibi ſerua-
tur,ita quòd hæredes defuncti viri tenentur integra-
liter onera ſoluere: quia non ſunt debita communia
ſed hæreditaria. Præterea non ſunt talia debita effe-
ctualiter conſtante matrimonio cõtracta, cùm effe-
ctum nõ ſortiãtur, donec poſt mortẽ teſtatoris, &
adita hæreditate.l.omnia.ff. de leg.ij. [De quo ple-
nè dicitur infrà ſuper verbo, *Mortuo itaque teſtato-*
230 *re.j.*] Et † locum habet talia inter coniuges cõmu-
nio ex dicta cõſuetudine, niſi contraria cõuentione
ſibi coniuges prouidiſſent, videlicet q̄ vnus nihil ha
beat de bonis nec conquæſtu alterius,quod fieri po-
teſt.Quia conſuetudo cũ intereſſe particulare & pri-
uatum reſpiciat, pacto cõtrario tolli poteſt.l. ſi quis
in conſcribendo.C.de pactis.Nõ enim fit ex hoc re
nuntians pauperior,& ſic ceſſat ratio l.j.ff. de dona.
inter virum & vxo.ſecundũ Rotam in antiquis,deci
ſio.dcccxlij.incip. Conſuetudo eſt in quodam loco.
& Maſuerus alleg.tit.de ſocie.§.j.in fi.idẽ tenet.Plus
dicens,q̄ tacitè poteſt illi cõſuetudini renũtiari,pu-
tà ſi mulier alio modo ſibi de dotalitio cõuentionali
prouiderit:quia expreſsè ſibi prouidendo videtur in
illum caſum tacitæ prouiſioni legis ſeu patriæ cõſue
tudini renuntiaſſe, præſertim tali cõſuetudini à iure
cõmuni exorbitãti. arg.l.cõmodiſsimè.ff.de libe. &
poſthu.& l.ſi cùm dotem.§.j.ff.ſolu.matr.[Bal.per
l.Neratius.ff.de relig.& ſumpt.fune. videtur ſentire
contrariũ,dum ſingulariter decidit,quòd ſtante ſta-
tuto, quòd mortua vxore maritus lucretur tertiam
partẽ dotis, ſi marima recipiendo dotẽ promiſit in
caſu ſoluti matrimonij integrã reſtituere dotẽ, cer-
tè non obſtante promiſsione poterit tertiã retinere,
per vnam gloſ.ibi volentem maritum obligatum ad
dotis integram reſtitutionẽ,deducere poſſe iuſtã re-
tentionem,puta expenſas funeris. Ergo & portionẽ
ſtatuti,quæ iuſta eſt.ſecus ſi expreſsè & ſpecificè cõ
iuges renũtiaſſent,& ita ſaluari poteſt, quòd hic de-
ciditur, per text.in §.ſi verò expreſsim.vbi pulchrè
Ange.in authen.de hæredi.& fal.colla.j. & ſuprà te-
tigi.] Tamẽ in quibuſdam terris,vt dicit, ſeruatur,
q̄ mulier eorũ electionẽ habet petendi dotalitium
cõuentionale,vel cõſuetudinariũ,niſi foret expreſsè
dictũ partes nolle cõſuetudinem ſeruare, cùm taci-
ta conuentio non ſufficeret.Imò decidit ſingulariter
Bal.in l.ſi quando in princi.C.de inoffi.teſta.& in l.
ſi nondum.C.de fur.q̄ conceſsio principis,q̄ mulier
liberè teſtari poſsit, non tollit marito facultatẽ ſuc-
cedẽdi vxori in portiõe dotis, vel alia in ſtatuto ex-
231 preſſa. Vnde † reſtat, q̄ ceſſante dicta conſuetudi-
ne,de iure cõmuni coniunx non ſuccedit alteri, ſi o-
mnis non deficiat parentela.Sed illa deficiente,vxor
marito ſuccedit in totum & econtrà, vt dicitur in cõ
232 cluſione. Quam † extendo locum habere, etiam ſi
tempore mortis vxor in domum mariti adhuc tranſ
ducta non fuiſſet: quia ſufficit matrimonium tunc
inter eos fuiſſe contractum verbis, aut aliàs per con-
ſenſum de præſenti.l.ij. ff.rerum amo. & nuptias nõ
cõcubitus,ſed cõſenſus facit l. nuptias. ff.de reg. iur.
ſecùs autẽ eſſet in caſu ſtatuti huius & Toloſanæ vr-
bis: quia vir dotem non lucraretur per mortem vxo-
ris.nec ecõtrà vxor agentiamentum, ſi in domũ ma
riti non tranſducta fuiſſet, & ſecundum aliquos ma-

trimonium conſummatum cum ea. Secundò am-
pliatur dicta cóclusio, vt etiã vxor curiam, & quod-
cunq; aliud collegiũ in ſucceſsione mariti præmor-
tui excludat. Quæ quidem collegia ſi vxor non ſu-
pereſſet ad ſucceſsionem vocarentur, fiſco excluſo. l.
prima & per totũ titulum. C. de hæred. decur. Curia
enim & alia quæcunq; collegia approbata ſuccedũt
curiali, & collegiato ſine parẽtibus defuncto, & ſuc-
cederet curia parlamenti conſiliario, aut præſidenti
ſine parentibus & vxore defuncto: quia ſi vxor eſſet,
curiam excluderet, vt dicta l. prima. Et idem ſerua-
tur in pluribus eiuſdẽ ſocietatis ſeu corporis, vt eſt
ſocietas nauiculariorum, vexillatorum, decurionũ,
cohortaliũ, & fabricẽſium, & etiam capitulariorum
Toloſæ, & conſulum huius vrbis, aut doctorum ali-
233 cuius approbatæ vniuerſitatis, † qualis eſt vniuerſi-
tas, iſta, per Ioannẽ vigeſimumſecundũ papam eiuſ
dem vrbis oriũdum, anno ſui pontificatus fundata.
Quorum vno ſine parentibus mortuo ab inteſtato,
ei ſuccederent cæteri de illo collegio, adeo q ſi dece
ret vnus de prioribus ſeu ancianis vel cõſiliariis vil-
læ, ſuccederent ei cæteri de illo prioratu ſeu ancia-
natu, ſecundũ Barto. & Salic. in dicta l. j. C. de hære.
decu. Pariter vniuerſitas ſuccederet ſcholari ſine pa-
rentibus defuncto, niſi in omni caſu vxor defuncti
ſupereſſet: quia omnes illos excluderet, & potentior
eſſet fiſco: cuius fortè defunctus erat officiarius, licet
de ſtipendiis fiſci fuiſſet ditatus & diues factus. Simi-
liter præfertur collegio: nã licet collegiati & incor-
porati alicuius curiæ vel collegij ſint inuicem re cõ-
iuncti, & etiã verbis legis eos vocantis, vt ſuprà in
quarto præludio declaraui, cùm tales ſocietates ſint
quædam ſpecies fraternitatis. l. verum. ff. pro ſocio.
Tamẽ illa cõiunctio eſt ſolùm temporalis, terrena,
& ſecularis. Societas verò inter coniuges exiſtens
eſt nedum terrena, quinimò ſpiritualis ſimul & diui
na: quia vt vidiſtis ſocij ſunt diuinæ & humanæ do-
mus, & duo in carne vna, qui inuicem ſe habent, poſ
ſident, ac habentur & poſsidentur, nec eorũ aliquis
dicitur membrorũ ſuorũ omnino dominus, ſed alter
& viciſsim. [De quo plenè dicitur ſuper verbo,
Cuidam Petro tradiderũt.] Vnde nõ ſine cauſa cõiu-
ges omnibus præferuntur collegiis, & fiſco ſummè
priuilegiato. Plus dicit Bart. per illum text. in l. ſi qs
234 presbyter. C. de epiſco. & cler. † q coniuges ſuccedẽ
do inuicem præferuntur collegiis etiam ſpirituali-
bus, & eccleſiaſticis, vel clerico ab inteſtato defun-
cto, quo ad bona patrimonialia à ſuis parẽtibus vel
aliunde ſeculariter quæſita vxor in ſuccedẽdo eccle
ſiæ præferatur, in qua maritus præmortuus erat be-
neficiatus. quod eſt magna declaratio ad tex. i auth.
de eccle. ti. §. ſi quis epiſcopus. & xij. quæſt. ij. can. ſi.
multũ faciẽs pro clericis Oriẽtalibus, qui ſimul poſ-
ſunt coniugati eſſe, & beneficiati. cap. cùm olim. de
cleri. cõiuga. Et poſſet etiã locũ habere in clerico cõ
iugato, in minoribus ordinibus conſtituto, qui ex di
ſpẽſatione habere poſſet ſimplex beneficium in ec-
cleſia. cap. Ioannes. de cleri. coniuga. Præterea locũ
habere poſſet in clerico cõiugato, cuiꝰ vxor religio-
nẽ ingreſſa fuiſſet. Et ipſe ad ſacros promotus ordi-
nes, & rector alicuius eccleſię factus. Nam tali ab in-
teſtato ſine parentibus defuncto, quo ad bona ſecula
ria ſeculariter quæſita ſuccederet vxor, cuius medio
acquirerentur monaſterio de iure communi. l. fi. C.
de epi. & cleri. & nõ ſuccederet eccleſia mariti, quod
ſequitur Ang. in §. hoc loco. ij. col. inſti. de ſucceſ. co
gnat. Tertiò ampliatur dicta concluſio locum ha-
bere etiã in officialibus alicuius magiſtratus, qui de
iure mortuo aliquo ex ipſis ei ſuccedũt reliqui exclu
ſo fiſco. l. j. C. de apparit. præfect. præto. lib. xij. tamẽ
vxor ſi ſuperſit, tales officiales & magiſtratum exclu
det à ſucceſsione ſui mariti. Quartò ampliatur di-
cta cõcluſio, vt etiam ipſa vxor collegas ſui quondã
mariti nedũ in officio publico & honorabili, ſed in
aliquo artificio, quia aliàs non ſtantibus parẽtibus
ſuccederẽt, excludit pariter & fiſcũ, ſecundum Bart.
in l. ſi quis filio exhæredato. §. eius qui. ff. de iniuſto
235 rup. teſt. & §. ſi is qui. Nam † mortuo ſine parẽtela
aliquo artifice cuiuſcunque artis etiam mechanicæ
ſuccederet collegium illius artis excluſo fiſco. Etiam
mortuo aliquo mercatore eodem modo ſuccederet
collegium illius mercantiæ. Quod verum intelligit
Bal. in l. ij. §. fin. C. de cõſti. pecu. in bonis ſitis in illo
loco. Sed non in aliis, per text. in l. diuus. ff. iure fiſci.
Tamẽ vxor tale coniugium excludit, & fiſcum quo
ad bona, ſubiungens idem Bal. quòd etiam tutor de-
functi ab inteſtato ei ſuccederet excluſo fiſco, p gl.
j. in prin. in l. quò tutela. ff. de reg. iur. quam Bar. non
tenet, ſed impugnat. Et etiam cæteri damnant eã in l.
nutritoribus. C. cõmunia de ſucceſ. per illum tex. Or
etiam ſi dicta glo. eſſet vera, adhuc vxor tutori pupil
li præferretur in ſucceſsione, & econtrà vir in ſuc-
ceſsione vxoris, iuncto q matrimonium cõtrahi po-
teſt cum pupillis per hunc text. ibi, *tutores impuberis
eam, cuidam Petro tradiderunt* &c. vt ibi dicetur. Præ-
terea præfertur vxor hoſpitali, in quo maritus for-
tè peregrinando eſt defunctus, cùm ſit ipſa de hære-
dibus, quibus bona talium peregrinorum tradi præ-
cipiuntur: & ſic pauperibus præfertur. in authent.
omnes peregrini. C. cõmunia de ſucceſ. nec immeri-
tò, quia (vt ſuprà vidiſtis,) eccleſiæ pręfertur & Deo,
& etiã præfertur hoſpitali, ſi maritus tanquã aduena
in diuerſorio deceſſerit, cui hoſpes nõ ſuccedit etiam
in ſubſidium, ſecundũ Paulum, ibi. Quintò amplia-
tur dicta concluſio, vt vxor etiam filium naturalem
ſui quõdam mariti ſine liberis & parentibus defun
cti excludat, qui baſtardus, ſi vxor ſui patris nõ eſſet,
eidem patri ſuccederet in duabus vnciis, in authẽ. li-
cet. C. de nat. libe. Tamẽ ſtãte vxore in nihilo ſucce-
dit, imò ipſa ſi ſola ſuperſit, totũ habebit, vt ſuprà vi
236 diſtis in ij. art. maximè † in præſenti regno vbi non
ſuccedunt baſtardi in aliquo, vt ibi dixi. Sextò am-
pliatur dicta cõcluſio, vt etiã vxor mortuo ſine parẽ
tibus marito, præferatur ſocio, & conſorti dicti ſui
mariti etiã in liberalitate imperiali: qui ſocius in il-
la liberalitate ei ſuccederet excluſis iã collegiis, ſo-
cietatibus, & cæteris ſuprà nominatis, pariter & fi-
ſco. l. j. C. ſi ſocius imperia. libe. ſine hærede deceſ. li.
x. quia nõ obſtante iure accreſcẽdi inter eos locũ ha
bente in dicta liberalitate, vxor talem ſociũ omnes
alios excludentẽ excludit, & ei in ſuccedẽdo præfer
tur, ſecũdum omnes. Vnde reſtat, q deficiente omni
parẽtela, vxor ſuccedit, excluſo fiſco, & econtrà ma
237 ritus vxori. Quæ † quidem viri & vxoris recipro-
ca ſucceſsio nõ de iure ciuili, ſed prætorio procedit.
ſecundũ Odofr. quẽ omnes ſequũtur, cùm ius ciuile
ad ſuccedendum neminem vocet præter deſcenden
tes, aſcẽdentes, & collaterales. Quos tres gradus no.
tex. in dicta l. j. C. vnde vir & vxor. Et inter cõiuges
nulla eſt cõſanguinitas nec affinitas, niſi dũtaxat affi
nitatis principium. l. nõ ideo minus. C. de hæred. in-
ſtitu. Ideo de iure ciuili inuicẽ non ſuccedunt, tamen
prætor ęquitate motus eos conſiderãs eſſe diuinę, &
humanæ domus ſocios, & ex hoc infortunia vnius

alteri

alteri eſſe communia.l. ſi cùm doté.§.ſi autem in ſæ-
uiſsimo.ff.ſolu.matr. [Vt plenè dicitur infrà ſuper
verbo, *eandem Petro tradiderunt.* loquendo de amore
& dilectione coniugum.] Et ſic vt cùm ſint ſocij paſ
ſionum, ſint etiam & conſolationum. ſtatuit præmiſ
ſis & aliis rationibus, quòd maritus omni deficiente
parentela vxori ſuccederet ab inteſtato & econtrà.
Ex quo ſequitur, quòd coniunx ſuccedere volēs cō-
iugi præmortuo, cum venire non poſsit niſi de iure
prætorio, neceſſe habet & tenetur intra centum dies
vtiles bono.poſſeſ.vnde vir & vxor petere, & eo mo
do ſucceſsionem ei delatam agnoſcere.l.j.§. largiùs.
ff.de ſucceſ.edic.ſecūdū Rayne.quē ibi ſeqtur Ale-
xan.in dicta l.j.C.vnde vir & vxor. quod necesse nō
eſt in caſu authen.præterea.ibi poſitæ, vt infrà vide-
238 bitur. †Hæc tamen quarta cōcluſio, qua omni defi-
ciente parentela coniuges ſibiinuicē ſuccedūt, fallit
in ſequentibus caſibus. Primò fallit, ſi tempus mor-
tis alterius cōiugum fuiſſet, & eſſet inter eos facta to
ri ſeparatio ex mala gratia: quia licet hodie non per-
mittatē iure iſto canonico diuortiū, quia quos deus
ſemel coniunxit, homo ſeparare non poteſt. Tamē
quia tori ſeparatio diuortij loco ſuccedit, p talē tori
ſeparationem perditur ſucceſsio inter eos. Et hoc eſt
quod vult text.in l.j.ff. vnde vir & vxor. Requirens
inter eos matrimonium durare vſque ad tēpus mor-
tis alterius, ſecundum Cyn. & Salic.in dicta l.vnica.
C.vnde vir & vxor. Secundò fallit, ſi maritus tem-
pore mortis ſuæ iam expulerat, vel eo tunc expulit
vxorē de domo etiam ſine cauſa, quo caſu talis mu-
lier expulſa, viro ſine parentela defuncto non ſucce
dit ab inteſtato, nec cōtrà maritus vxori, ſecundum
Bald.in l.j.§.ſed & ſcimus.C.de lati. libert.tollen.&
in l.quod in vxorem.C.de nego geſtis.& in authen.
dos data.C.de dona. ante nupt.Paulus, Alexāder, &
Iaſon in dicta l.j.vnde vir & vxor. Quia hæc ſucceſ-
ſio defertur cōiugi per legem ex quadam tacita vo-
luntate cōiugis præmortui, quæ tollitur p expulſio-
nem à domo: quia maritus hoc faciēdo ſatis declara
uit non velle vxorem aliquid in bonis ſuis habere.
Ideo vt hæc mutua ſucceſsio locū habeat inter eos,
requiritur quòd tempore mortis præmorientis cōiu-
gis matrimonium duret re ipſa, & de facto. Tertiò
fallit in marito occidēte vxorem, etiam cum cauſa,
vel econtrà: quia faciēdo ſibi ius in propria cauſa, &
auctoritate ſua, perdit ſucceſsionem ei delatam à le-
ge.l.ſi ab hoſtibus.§.fin.ff. ſoluto matrimo. vbi Bar.
& in l.fina.vlti.col.ff. de his quibus vt indignis. & l.
final.ff.ſi quis aliquem teſta. prohibue. Paul.& Lu-
239 doui.in dicta l. vnica.C. vnde vir & vxor. † Nam
dicens ſibi ius propria authoritate, lucrum perdit le-
gale.l.interdū, la ij.§.qui furem.ff.de furtis. Et de il-
lo qui iniuſtè vxorem occidit, nō dubitatur quin lu-
crū perdat & ſucceſsionē, ſed de illā occidente iuſtè
eſt dubium, propter text.in l.qui vas.in fi.ff. illo eo-
dem titu. vbi ius ſibi dicens non perdit legale lucrū.
Credo hoc vltimum eſſe verius, vt non perdatur ſuc
ceſsio nec aliud lucrum, ſi iuſtè vxorem occiderit.
Nec obſtat text.in dicto §.q furē, quia ibi furti pœ-
na, ſcilicet dupli vel quadrupli eſt odioſa. quod pa-
tet, quia non debetur in foro conſcientiæ, ſecundum
glo.ſi.in fin.in ca.fraternitas.xij.quæſt.ij. Vnde faci-
liùs perditur dicēdo ſibi ius in cauſa propria. Sed lu
crū dotis ex pacto vel ſtatuto debitū, aut ſucceſsio
coniugis, quæ à lege defertur, ſunt fauorabilia, & fa-
uorabiliter debentur cōiugi ſuperuiuēti, in quandā
recompenſam onerū preteriti matrimonij, quæ ma-
ritus ſuſtinuit, vxore viuente, aut in recompenſam
ſeruitiorum per eam marito impēſorum: ideo talia
faciliter non perduntur, ſecundum Iaſonem in dicta
l.ſi ab hoſtibus.§.fin.in addit. ad finem. Et quod di-
ctū eſt de marito iniuſtè vxorē occidēte & econtrà
etiam intelligatis locum habere in coniuge, quæ cō-
iugi ex infirmitate præmortuo medicum, & neceſſa-
ria non adhibuit, aut medicum præbuit notoriè im-
peritum, vt plenè per Bal.& Alexan.in dicta l.quod
in vxorē.& in dicta l.ſi ab hoſtibus.in fin. [Vide de
hoc latiùs ſuper verbo, *Mortuo itaque teſtatore.* j. lo-
quendo de hærede teſtatorem occidente.] Quartò
fallit concluſio noſtra in feudo, in quo vxor nō ſuc-
cedit viro, nec econtrà, per text. in cap.j.quem ibi ad
hoc not.Bald.tit.an maritus vxori ſuccedat in bene-
fic.& in ca.j.§.quanuis.de inueſt.de re alie.facta. &
idem Bal.in cap. imperialem.ſi de feud.fuerit cōtro.
inter dominū & agna.& in authē. res quæ.C.cōmu-
nia de legat. Quintò fallit in concubina, quæ licet
iure ciuili parū diſtet ab vxore.l.itē legato.verſi.par
ui.ff.de leg.iij. Attamen non ſuccedit concubinario
ſuo, nec econtrà, ſecundum glo. quā ibi ſequitur An
gel.in authē.de trien.& ſemiſ.Ludo.Alexā.& cæte-
ri in d.l.j.C.vnde vir & vxor. p tex.dictæ l.j.illo eo-
dem tit.dum dicit iuſtum matrimonium. quam glo.
commēdat Bal.in cap.per tuas.de maio.& obe. Præ-
tereà ex delicto & mortali peccato præmium conſe
queretur cōtra omnem iuris rationem, l.ſiue hæredi-
taris.ff.de nego.geſtis. Nec eſt dare de iure bonorū
poſſeſsio vnde cōcubinarius, & concubina. Quinta
240 †principalis concluſio eſt, q ſi marito præmortuo
ſuperſint parentes ei ſucceſsibiles, aut ecōtrà vxori
præmortuæ ſuperſint, & coniunx ſuperuiuens ſit lo-
cuples, vel vxor habet dotem, tūc talis coniunx non
ſuccedit ab inteſtato, ſed parentes, videlicet liberi &
cæteri deſcendentes, necnon eis nō ſtantibus aſcen-
dētes vſq; in infinitū, & demum collaterales vſque
ad decimum gradum. Et ratio quare tunc coniunx
non ſuccedit, eſt, quia quādo matrimonium eſt cum
dote, ſi maritus præmoriatur, vxor dotem recupera-
bit, & nō laborabit inopia, vt marito habeat ſuccede
re neceſſe: & ecōtrà ſi præmoriatur vxor, dos penes
filios ſuos cōmunes remanebit, ſecūdum communē
opin.in l.dos à patre profecta.C.ſol.matri.in qua pa
ter quandiu viuet vſumfructum habebit & admini-
ſtrationem.l.prima. C. de bonis mater.& ſic inopia
laborare non poterit, vt in aliquo neceſſe habeat ſuc
241 cedere vxori. Sexta † concluſio eſt, quòd vbi præ-
mortuo marito ab inteſtato nō ſuperſunt liberi, nec
aſcendentes, ſed ſoli collaterales parentes agnati vel
cognati: tunc ſi matrimonium fuit ſine dote, vxor
inops marito ſuccedit locupleti ab inteſtato de iure
ciuili in quarta parte hæreditatis.in authē. de exhib.
reis.§.quoniā verò. Et reliquæ tres partes agnatis p-
tinebunt vel cognatis, & ita intelligi poteſt opi.Pla-
centini.quam recitat glo.in authē.præterea.C.vnde
vir & vxor.& ſequuntur Cyn.& Bart.ibi. Et econtrà
maritus inops, qui cum vxore cōtraxerit ſine dote,
eidem vxori diuiti ſuccedit cum agnatis & cognatis
vxoris in quarta parte, & reliquæ tres dictis parenti-
bus vxoris pertinebunt: quia tūc cū nulla fuerit dos
in matrimonio, cōiunx ſuperſtes pauper nihil de p-
prio habens, dicitur inopia laborare, vt præmortuo
ſuccedit in quarta parte, dum tamen duo concurrant
242 Primò, † quòd ſine dote fuerit matrimonium. &
non ſolùm dicitur ſine dote, vbi nulla dos data fuit,
nec promiſſa, ſed etiam ſi dos data aut promiſſa erat

parua:quia parum & nihil æquiparantur. l. quanuis.
ff.de condit.& demonſtration.ſecundum Bald. Sa-
lice. & Paulum & Alexandrum in dicta anthentica,
prætereà.Paulũ & Ludouicũ,in dicta l. diuortio. in
245 princip.ff.ſoluto matrimonio. Præterea † iura, &
ſtatuta de dote loquẽtia, intelliguntur de dote con-
grua, [De quo plenè dicitur ſuper verbo, *dotẽ quã
ei dederat.*] ſicut videmus, quòd licet dotans eccle-
ſiam efficiatur patronus,ſecundum glo.in c.piæ mẽ
tis.xvj.quæſt.vij.tamẽ hoc intelligitur,ſi congruè &
ſufficienter eam dotauerit, & non ſi dotem paruam
ei contulerit,ſecundũ gloſ.in can.quicũque. eadem
244 cauſa & quæſt. Sicut † à ſimili illa dicitur vidua,
quæ virum non habuit nec habet.Sic etiam illa, quæ
virum habet inutilem, vt dicit glo.in l.fi. C. ad legẽ
Flauiã de plagia.facit glo.in l. omnes. C. de hæreti.
vbi denarius falſus, aut inutilis non eſt denarius, ſic
etiã dos incõgrua non eſt dos.Et idem foret, ſi vxor
præmoriens donata fuiſſet,tamen dos per eius mor-
tem veniret alteri reſtituẽda,quo caſu vir inops vxo
ri ſuccederet,acſi dotata non fuiſſet, per gloſ.ſingu-
larem in l.licet.C.de iure dotium. iuncta cum textu
ibi ſumpto à contrario ſenſu,ſcilicet ſi dos penes ma
ritum non remanſerit. Secundò requiritur, quòd
coniunx ſuperſtes ſuccedere vxori volẽs, ſit pauper
& inops,& defunctus diues, & ſufficit quòd cõiunx
ſuperſtes pauper ſit tempore mortis coniugis diuitis
præmortui,licet ex poſt nõ indigeat:quia fortè cum
alio diuite cõtraxit poſt annum,vt ſingulariter deci-
dit Philippus Decius in quodã ſuo cõſilio.[Quod
nunc eſt impreſſum, nume. vigeſimoquarto conſil.]
anno domini Milleſimo cccclxxxvij. eleganter red-
dito.Nam ſufficit,quòd prædictæ duæ qualitates tẽ-
pore mortis exiſtant. [Vnde hoc caſu inopia, &
paupertas eſt priuilegiata, vt videtis, propter quam
appellatio pauperi ſemper reſeruatur, vt quocũque
tempore appellare poſsit, & appellationẽ proſequi,
ſi infra tempus ſtatutum, propter inopiam non po
tuit, ſecundum Innocentium in cap. ex ratione. de
appellatio.l.ſi procuratorem,§.ſi ignorantes.ff.mã-
dati.dummodo viua voce appellatum fuerit: quia ta
lis appellatio nõ requirit expenſam,vt in ca.P.& G.
de offic.deleg.& dicit Innocent.quod paupertas ex-
cuſat, & præſeruat inopem à periurio,& excommu
nicatione, ſi infra terminum non ſoluerit. idem Pa-
nor,ibi,& Bal. in cap.j.quæ fuit prima cauſa benefi.
amit. & Guido papæ,q.ccccxxxvj.verſic.xiiij.quæ-
ro,&c.] Quo caſu cùm inhoneſtum diceretur, vxo-
rem mariti diuitis, aut virum locupletis vxoris poſt
eius obitum in vilipendium præteriti matrimonij
mendicare,ſtatutum fuit, coniugem pauperẽ ſuper-
ſtitem in aliquo ſuccedere,vt dicta authẽ. prætereà.
Ex matrimonio enim præterito morte alterius con-
iugum ſoluto,venerandus eſt coniunx ſuperſtes, in
qua gloria defuncti meritò relucet, quia vt alicubi
dicit aquila ipſe Bald. in l.pignoris. verſic.in con-
trarium.C.de pig.actio.& plenè habetur infrà ſuper
verbo,*qui cum alia matrimonium contrahens.*] vidua
alicuius relicta mortui viri eſt imago,& econtrà. In
cuius ſignum portat ſuperuiuens lugubria, ſaltẽ per
245 annum. Et † retinet vidua defuncti mariti priuile-
gia omnia,quibus ipſo viuẽte fruebatur. Ideo nedũ
viuentis,ſed etiã liberorum ſi fortè ſtant, & præſer-
tim ipſius defuncti coniugis multum intereſt matri
monium paupertate ac mendicitate ſuperſtitis non
deturpari,nec in publico cõſpectu ludibrio fieri, ne
ex hoc defunctus iniuria quadã afficiatur, inſti. qui-
bus ex cauſa manumit.non poſſunt.§.licet autẽ do-
mino.Eiusq; fama,quæ alias inſignis foret,mœrore
ac infelicitate viuẽtis pereat vel obſcuretur, quod iu
ra humana ratione,& pietate ſubnixa cõringere no-
luerũt,imò obuiauerũt. Quibus moti rationibus re-
gni huius proceres Fredegũdam Chilperici regis re
lictam,quam ſuprà in fine tertij articuli memoraui-
mus,licet Clodoueum ex alia vxore mariti Chilpe-
rici filium eius priuignum poſt infinita alia,& diuor
tiũ regis, vt ibi dixi machinatũ per eam cõmiſſa ſce
lera occidi feciſſet,ac finaliter viricidium perpetraſ-
ſet,publicè iuſtitiã facere,vel alio quouiſmodo per-
ſonam eius tangere diſsimularunt. [Viricidium
perpetrare,plus eſt quàm patrem occidere,ſecũdum
Ioan. Fab.in §.alia deinde inſti.de publi.iudi.& ple
nè habetur infrà ſuper verbo, *cuidam Petro tradide-
runt.*]De quo Gaguinus alleg.lib.ij.ca.iij.Ad Gon-
tranum regẽ ſic dicit: Ergo cùm intelligeret legatus
fruſtra aduerſus regẽ de pace cõtẽdere,poſtquã, in-
quit,legatio noſtra nõ procedit: reliquum eſt, quòd
ad extremũ pro tua iuſtitia impetremus, eſt apud te
Fredegunda Chilperici relicta, quæ Sigibertũ prin-
cipia noſtri parẽtẽ, & ſupra paucos dies Chilpericũ
interemit,mulier digna affici multis ſuppliciis, pro-
pterea petit Childebertus hanc ad ſe remitti, cui ob
ſcelerum immanitatẽ pœnas,vt par eſt,irroget. Le-
gato Gontranus reſpõdit,iniquum ſibi videri ad pœ
nas rapi mulierem regio nuptu inſignem &c. Quia
ex affinitate tãtus reſtat honor,& verecundiæ obſer
uatio,quanta inter ſanguine cõiunctos. Adeo,quòd
olim ſe nudare,& viciſsim lauare nefas eſſe credeba
tur,vt maximus refert ille Valerius lib. ij. tit.de in-
ſtitutis antiquis,ſic dicẽs,Huiuſmodi inter coniuges
verecundia inter cæteras neceſsitudines nónne appa
ret cõſentanea? Nam vt minimo iudicio maximam
vim eius ſignificem, aliquandiu nec pater cum filio
pubere,nec ſocer cum genero lauabatur. Maniſeſtũ
igitur eſt, tantum religionis ſanguini, & affinitati,
quãtum ipſis Diis immortalibus tributum: quia in-
ter iſta tam ſancta vincula,minùs quàm in aliquo ſa
cro loco nudare ſe nephas eſſe credebatur.Hæc ille.
Vnde non ſine cauſa indultum fuit Fredegũdæ,cùm
parcendum ſit honori,& verecundiæ domus regiæ,
246 ita quòd fuit cauſa, propter quã Ioannes & Paulus
fratres Iuliani Imperatoris apoſtatæ primicerij ad
fidẽ conuerſi,nõ fuerunt publicè, ſed in carcere de-
collati. Ad quos Terẽtianus ad eos decollandos miſ
ſus,Non,inquit,decet vos intra aulam regiam nutri-
tos,vt publicè occidamini,ſicut habetur in eorum le
genda,quam ecclesia recitat lectione quinta. Etiam
nõ eſt faciliter occidendus quis, licet morte dignus,
qui pro domo,& parẽtibus regis laborauit, vt patet
iij. Regum i..capitulo.ibi, Abiathar quoque ſacer-
247 doti dixit rex,&c. Et † quòd coniunx ſit diues vel
pauper,ſtatur opinioni vulgi,ſecundum Bart. in l.ſi
conſtante.ff.ſolu.matrimo.Sed verius eſt illud relin-
qui arbitrio iudicis, non tamen dicitur vxor pauper
vt diuiti marito ſuccedere poſsit, quæ patrem habet
diuitem:quia licet ſine dote maritata, attamẽ dotem
à patre petere poterit,vel ei ſuccedere, ſaltem in legi
tima,ſecundũ Rapha.Cuma.in l.in ſuis.ff.de liberis
& poſthumis.& conſilio ccvj.incipiẽte,duo fratres.
248 Pariter † dici non poteſt maritus inopia laborare,
qui patrẽ habet diuitem,& ſi dos aut legitima ei ſuf-
ficiat ſatis eſt diues,vel ſaltẽ dicitur inopia non labo
rare,vt plenè per omnes in dicta authẽ.prætereà. Et
intelligatis vxorẽ pauperem diuiti marito ſuccede-

re in

re in quarta parte,& ecõtrà,vbi tota ſucceſsio conin
gis prædefuncti valorem non excedit librarum auri
quadringentarum. Quia ſi dictum valorem excede-
ret,poſito quòd ad cẽtum mille auri libras ſucceſsio
illa aſcenderet,coniuna pauper ſuperſtes non ſucce-
deret,niſi in centum libris auri,vt dicto §.quoniam
249 verò.in authentico, de exhibendis reis. †Septima
regula ſeu cõcluſio eſt,ꝙ ſi marito locupleti præde-
functo ſuperſint liberi ex alia vxore tres vel paucio-
res,vxor pauper ei ſuccedit in quarta parte: ſi autem
plures eſſent,ei pro numero perſonarũ in virili por-
tione ſuccederẽt,ita quòd ſi ſint quinque ſuccederet
ipſa in ſexta parte,vt in authentico, vt liceat matri &
auiæ.§. quia verò.niſi portio illa valorem excederet
centum librarum auri , quo caſu agere ſolùm poſſet
ad illas centum libras.nec in hoc dictus §. quoniam
verò.eſt correctus,per dictum §.quia verò.qui hanc
exorbitantem ſucceſsionem potius reſtringit, quàm
ampliare velit,ſecundum Ange.in §.hoc loco.inſti.
250 de ſucceſsio.cogna. Octaua †concluſio eſt , quòd
vbi ſuperſtites filij ſunt communes , ſcilicet ex eadẽ
vxore,quę nunc ſuccedere petit,talis vxor nõ ſucce
dit,vt hæres viro ſuo in aliqua parte , ſed ſolũ agere
poteſt,& petere vſumfructum quartæ partis bono-
rũ mariti prędefuncti, ſi tres ſunt filij vel pauciores,
aut vſumfructũ virilis partis , ſi ſint plures , vt dicto
§.quia verò. dum tamẽ vſusfructus valorem nõ ex-
cedat centum librarum auri, vel eius ęſtimationem,
vt ibi. Et idem eſſet ſi vxor concurreret cum nepo-
tibus ex filio communi præmortuo , vel cum aſcen-
dentibus parentibus mariti quondam ſui,ſecundum
251 gloſ.& docto.in dicta authenti.præterea. † Nonà
concluſio eſt, quòd illud quod dictum fuit, & deci-
ſum in vxore paupere & ſine dote , vt ſcilicet ſucce-
dat marito forma & modo ꝓdictis, etiã habet locũ
econtrà in marito inope, & donatione propter nu-
ptias carente,qui vxori diuiti præmortuæ, quæ nul-
lam ei dotem dederat,ſuccedit eodem modo,ſecun-
dum omnes. Quia vir, & vxor ſe habẽt correlatiuè
& correlatiuorum eadem eſt diſciplina.l.final.C.de
indicta viduitate. Cùm ergo concubina nõ ſit vxor,
imò multum diſtat ab vxore, quo ſaltem ad dignita-
tem & honorem,vt dixi ſuprà in ſecundo ſucceſsio-
num articulo in principio , certè caret his omnibus
priuilegiis , ita quòd non habet in bonis amaſij ſui
mobilibus vel acquæſtis communionem , aut ab in-
teſtato,deficiente parentela, ſucceſsionem,vt ibi di-
xi in fine. Quia cùm eorum ſocietas ſeu potiùs fa-
ctio ſit turpis,nõ poteſt dici amica, nec ſocia, ſecun
dum glo.ij.per illum text.in l.Maſurius.ff.de verbo-
rum ſignifi. Licet enim ſint ſocij humanæ domus,
non tamẽ diuinæ,cùm omnis coitus præter coniuga
lem ſit peccatum mortale.clemẽ.ad noſtrum.de hæ-
reti. Ideo cùm non ſit legitimus,nõ poteſt inter eos
legitimam parere ſucceſsionẽ , quia ſunt inter ſe inui
cem vnus alteri, & apud alios turpes perſonæ, vt ibi
252 dixi in fine illius ſecundi articuli. Nec †poſſet hæ-
res in teſtamento per amaſium inſtitui, tanquam tur
pis perſona,in præiudiciũ fratris,vt ibi dicitur. Nam
exiſtentes in concubinatu dicuntur luxurioſè viue-
re,ſecundum Baldum in cap.lator.de re iudicata. &
ſic concubina gaudere non debet priuilegio vxoris
quæ dicitur caſtè viuere,de quo plenè Pet.de Anch.
in cap.ea quæ fiunt à iudice,de reg.iuris. libro vj. &
conſi.lxxx viij.& tetigi ſuprà in ſecunda cõcluſio.Et
cum his expedita remanet gloſſ.noſtra hîc.in verbo,
253 tam tertia. Decima †concluſio eſt, ꝙ deficientibus

parentela , & cõiuge collegiũ artis in qua defunctus
verſabatur ei ab inteſta.ſuccedit,vt d.l.j.& ſeq.C.de
hære.decu.adeò ꝙ ſi mercator ſine hęrede deceſſerit
cæteri ſuccedũt ei,ſcilicet in bonis,quę habet ibi,nõ
tamẽ in aliis, arg.l. diuus commodus.ff.de iure fiſci.
254 ſecundũ Bal.in l.ij.in fin.C.de conſtit.pec. Et †ma-
giſtratus ſuis ſuccedit officialibus.l.fin.C.de appari.
præfectorũ præto.lib.xij.Præterquam in liberalitate
imperiali,in qua ante collegiũ artis, vel quodcũque
aliud corpus pręfertur,& ſuccedit collega ſeu ſocius
qui in eadẽ liberalitate poſt parentes defuncti ſocij,
& coniugẽ vocatur immediatè,vt d. l.j. C. ſi impe-
rialis liberali.ſocius ſine hærede deceſſerit. lib.x. fi-
ſco in prędictis caſibus excluſo,ꝑ quẽ tex.dicit Bal.
in ca.j.de duob.fratri.à capita.inueſti. ꝙ in feudo ab
imperatore vel rege conceſſo locum habet ius accre
ſcendi,etiã poſt ius quęſitum in re,vbi aliàs ceſſaret,
præſertim in contractibus, tamen hoc caſu locũ ha-
bet,adeò quòd ſi feudo duobus cõceſſo vnus cõmit-
teret feloniam,ſua portio accreſceret cõuaſallo, per
illam legẽ:ſecùs in alio conſorte,ſeu ſocio alterius li
beralitatis, quàm imperialis. Vnde ſi duobus res ea-
dẽ ab alio in feudũ data ſit,aut emphyteuſim,portio
vnius mortui ſine liberis nõ accreſcit ſocio , ſed do-
mino,qui cõceſsit,cap.j.de fratrib' de nouo benefi.
inueſti.videatis Maſuerũ titulo de feud.§. itẽ ſi duo.
Et in defectu omnium prædictorum ſuccedit colle-
gium,vt vidiſtis in quibuſcunq; bonis excluſo fiſco.
255 Quod †fortè nõ ſeruaretur in præſenti regno Fran-
ciæ, vbi rex omnia, & quæcunq; bona vacantia oc-
cupat per Ambanam,ſecundum glo.pragmaticæ.ſu-
per verbo,liberiùs.titulo de collatio.§.ſequuntur.de
qua lege Ambana , ſeu Albana dicam infrà circa fi-
nem.Et ſic videtur ceſſare , & locum in eodẽ regnó
non habere titu. de hæredi. decurio. & ſimiles. Pa-
256 riter †fiſcus excluditur in bonis filiorum apud ho-
ſpitale expoſitorũ,in quibus bonis , licet vacantibus
ſuccedit hoſpitale,& non fiſcus , ſecundum Baldum
in l.ſi qua illuſtris. C. ad Orfi.cùm quodlibet colle-
gium excludat ipſum , non iure hoſpitalitatis , per
tex.& gloſſ.in dicta l.nutritoribus.C. communia de
ſucceſ. ſed iure collegialis ſocietatis. Ideo nutrito-
res,& tutores ſuis nõ ſuccedũt alumnis ab inteſtato;
nec pupillis,vt dicta l.nutritoribus.& l.fin. C.de in-
fantibus expoſitis. vbi dicitur, quòd etiam in teſta-
mẽto, etiam in fauore extraneorum facto,præteriti
ipſum impugnare nõ poſſunt, & minùs ab inteſtato
ſuccedere.Quicquid voluerit glo.in l. quò tutela.ff.
de reg.iuris. Nec cõuertitur regula volens, quòd vbi
eſt emolumẽtum ſucceſsionis, onus tutelæ collocari
debeat,inſtitut.de legitima patro.tute. vt ſcilicet vbi
eſt tutela,etiã ſucceſsio deferatur: quia non ſequitur
propter diſparitatem rationis.Niſi eſſet tutor legiti-
mus velut proximior agnatus : quia ei tunc deferre-
tur ſucceſsio nõ ratione tutelæ,ſed ratione proximi-
tatis & ſanguinis,vt plenè per Bar.in dicta l.quo tu-
257 tela. Pari †modo fiſcus à ſucceſsione excluditur
peregrinorum ab inteſtato ſine parẽtib' defuncto-
rum.in auth.omnes peregrini.C.cõmunia de ſucceſ.
vbi per epiſcopũ loci bona debẽt piis locis erogari,
quod intelligitur de bonis mobilibus,quæ ſecũ por-
tant,ſecundum Bald.ibi. Quoniam ſi parentes habe
rent,illis bona reſeruarẽtur, & darẽtur, vt ibi. quod
Indi optimè ſeruãt,de quo Diodorus Siculꝰ, lib.iij.
cap.a.leges eorũ referẽs.Sunt,inquit, & apud Indos
ſtatuti principes, qui iniurias ab aduenis prohibeãt,
ſi qui eorum infirmentur,conductis medicis curant,

defunctóſque ſepeliunt,eorum pecunia proximiori-
258 bus tradita. Hæc ille. †Vndecima & vltima con-
cluſio in hoc quarto articulo ad totam materiam,&
259 omnia quatuor capita ſuccedendi cõmunis eſt, †ꝙ
in ſucceſsione furioſi aut demẽtis mortui, fiſcus ne-
dum excluditur, imò etiã proprius filius, & faciliùs
quicunque alius parens,etiam vxor,maritus, & qui-
cunque alius cuiuſcunq; capitis legitimus ſucceſſor,
per illum licet extraneum ac penitus incognitũ, qui
talem furioſum,aut dementem in vita ſua rexit, cu-
rauit,& aluit,in negligentia prædictorũ ei iure ſan-
guinis,vel aliàs ſuccedere debentium,vt in authenti.
liberi.C.de epiſc.audien.Quæ iuri conueniunt diui-
no,Lucæ x.vbi Chriſtus iudex veriſsimus ac ſapien-
tia diuina,Samaritanũ alienigenam illum, qui cum
à terra ſubleuauit in via à latronibus vulneratum, à
ſuis leuita & ſacerdote prętereuntibus deſpectum,&
impiè derelictum,ſuper aſino poſuit,dein de iacentẽ
in ſtabulo hoſpiti commendauit,& pro rebus ei ne-
ceſſariis charitatiuè reſpõdit, verum iudicauit illius
eſſe proximum, & iura proximitatis lucratum. Li-
cet enim conſanguinei parentes exiſtant,tamen ſan-
guis ille mortuus in eis eſt, ſpiritu carens, & effectu
ſanguinis & parentelæ,qui eſt amor, dilectio,& to-
talis ordo charitatis, ſine quibus parentela dicitur
mortua,velut pulſu carens & anima: nec talis verus
eſſe homo iudicatur, cùm nemo carnem ſuam odio
habuerit vnquam.xiij.quæſt.ſecunda. can.non æſti-
memus.facit l. ij.ff.de recepta. Ideo non vera eſt,ſed
Sophiſtica in talibus belluis parẽtela, qui cõmodum
ſuccedẽdi deſiderant, onus verò recuſant,cùm ſcire
debeant, ꝙ vbi eſt ſucceſsionis emolumentum, ibi
debet onus curæ & tutelæ collocari, vt dicto §.pri-
mo.inſtitu.de legiti.patro.tutela.& l.diuus.vbi caſus
noſter.ff.de officio præſi. Vnde deſtitutus charitate,
& ſic ſanguine viuo erga parentes,deſtitutus mane-
bit eorum ſucceſsione, cùm parens non dicatur nec
proximus: quia cenſetur mortuus,qui opera proxi-
mitatis nõ exercet. Sicut fides ſine operibus mortua
dicitur. Ideo talis tanquã præmortuus,aut pœna ca-
pitali damnatus ſuccedere nõ poteſt.l.ſi qua pœna.
ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Sed extraneus,
qui curam illius geſsit velut proximior eũ excludit,
vt dicta authen.liberi. Quia ſecundum Auguſtinum
in libro de doctrina Chriſtiana:propinquitas gene-
ris non facit proximum, ſed opus miſericordiæ im-
penſum.Similiter dicit Ambroſius:Cognatio nõ fa-
cit proximum,ſed miſericordia. prout in dicto euan
gelio Chriſtus patenter edixit, omnem eſſe illi pro-
260 ximum qui miſericordiam facit. Et † eadem ra-
tione priuaretur ſucceſsione etiam filius,qui paren-
tem captiuum redimere neglexiſſet: quia tunc bona
illius in captiuitate defuncti applicantur eccleſiæ in
captiuorum redemptionẽ cõuertenda,omnibus ſuis
& fiſco excluſis.C.de epiſc.& cleri.authẽ.ſi captiui.
niſi ipſimet captiui aliter diſpoſuiſſent teſtamento,
261 vel alia voluntate. Cùm †hodie diſponere poſsint:
quia licet capti ab hoſtibus efficiantur ſerui & man-
cipia capientium, & conſequenter ſint inteſtabiles,
inſtit.de iure perſona.§.ſerui.tamẽ hodie inter Chri
ſtianos ex generali conſuetudine talia iura captiuita-
tis non ſeruantur,nec ſunt in vſu quo ad perſonas ca
ptorum in bello, ſed tantùm quo ad res, quæ iure
gentium efficiuntur capiẽtium, ſi mobiles ſint: quia
immobiles ſunt principis,qui victor in bello fuit, &
hoſtes armis victricibus fudit.l.ſi captiuus.§.fina.ff.
262 de capti.& poſtlimi.reuerſis. Neque †capti ab ho-
ſtibus fiunt ſerui.ſecundum Bart.in l.hoſtes. in fine.
ff.de capti. quem ſequitur Panormit.in cap.j.de con-
uerſio.infidelium.& in cap.ſicut.de iureiuran.Ioan.
Fab.& Ange.in §.ius gentium.inſtitu. de iure natu-
rali.& in §.item ea.inſtit.de rerum diuiſione.Et talis
conſuetudo ſeruanda eſt.l.poſtliminium.ff.de capti.
ſecundum Barto.& Panor.vbi ſuprà.Bald.& Ange.
in §.ſi ab hoſtibus.inſti.quibus modis ius patriæ po
teſtatis ſol.& idem Bald.in repeti.l.j.in xij.quæſtio.
C.de ſumma trinita.& ita ſeruatur in Frãcia,vbi ca-
pientes à captis ranſonẽ tantùm recipiũt, tamen di-
cit Ioan.Fab.in d. §.ſi ab hoſtibus.quòd meliùs fo-
ret captos ab hoſtibus eſſe ſeruos, ne fortè hoſtes fa
ciant eos contrahere,& aliàs diſponere, & teſtari in
ſui fauorem,quæ ratio ſatis videtur fragilis,per text.
in l.qui in carcerem.ff.quod metus cauſa. quo talib⁹
incarceratis faciliter ſuccurritur contra detentores.
263 In †his profectò captiuis redimendis multa fauo-
re religionis ſeu redimendis ſingularia reperiuntur.
Primò bona reſtitutioni ſubiecta poteſt qs dare,aut
vẽdere pro ſua vel filiorum redemptione.Sicut ven-
di poſſunt pro filiabus maritandis. l. fina. cum auth.
res quæ.C.cõmunia de legatis.& (quod plus eſt,) res
ſacræ & cætera ornamenta eccleſię,inſtitu.de rerum
diuiſi.§.ſacræ quoque res. & l.ſancimus.C.de ſacro-
264 ſanctis.eccle.vbi ponitur ratio. Et † pariter vendi
hæc poſſunt ꝓ neceſsitate famis, cui aliter remedia-
ri non poſsit: quia qui pauperes & famelicos paſcit,
ſatis eos à captiuitate & mortis periculo redimit,qđ
fieri poteſt de rebus etiam Deo dedicatis, & cõſecra
tis. Prout fecit Clodoueus Frãcorum rex Dagober-
ti regis.[De quo infrà habetur,dum loquitur de ve-
natione, in qua reperit corpora ſanctorũ Dionyſij
265 & conſortum.] filius, † qui tectum cœnobij mar-
tyrum Dionyſij,Ruſtici, & Eleutherij, quod dictus
eius genitor (vt infrà dicetur) argẽteum fecerat ven-
di fecit,& laudatus fuit. de quo Gaguinus libro ter-
tio.capit.quarto.Clodoueus,inquit, cùm rempubli-
cã ſolus moderari cœpiſſet, quarto regni ſui anno,
tanta annonæ caritas fuit, vt fame, atque inedia po-
pulus abſq; modo deperiret, cui malo rex occurrẽs,
tectum quod argenteum erat à templo martyrum
auferri,& per loci abbatem Agalphum indigẽtibus
& peregrinis,ſine vlla pretij diminutione diſtribue-
re iubet.Hæc ille. De quo dicere poſſumus,quod de
Senatu Romano ornamenta templorum conflante
dicit Valerius, [Vide ſequenti articulo dum deci-
dit, an clerici & nobiles teneantur ad excubias.] li-
bro ſeptimo.titulo de neceſsitate. Non, inquit, pa-
trum conſcriptorum voluntas, ſed teterrimæ neceſ-
ſitatis caſus, illi conſulto ſtylum ſuum impreſsit,
266 ſicut huic regi contigit. Secundum † ſingulare
[Vide plenè infrà ſuper verbo, *in eodem teſtamento
relinquens.* primo. vigeſimaſecunda limitatione.] in
captiuorum redemptione eſt,quòd ille qui dominus
nõ eſt donare poteſt,& diſtribuere rem domini pro
ipſum redimendo à captiuitate,ita quòd cogitur do
minus habere ratum & gratum, per textum nota.
quem ibi gloſſa ſummè extollit, in authenti. vt cum
de appellatio.cogn.facit text. vbi Bartolus & Bald.
in dicta authentica,ſi captiui.& in l.ſi pater.in fi.ff.
de donationibus.quod ſequitur Antonius de Belen-
zinis in additionibus ad Panormitanum in capitulo
primo,de appellationibus.& conſuluit Paulus con-
ſilio cccc xxxiij.incipiente,viſo puncto. Adeo quòd
267 not.dicit Barto.in l.Stichus.ff.de pecu.leg. †quòd
poteſt quis inuitũ pecunia redimere à pœna capitis
vel men-

vel membri, vbi fuerat cõdemnatus, niſi certã ſum-
nam ſolueret infra tempus, etiam ſi condemnatus
membrum perdere mallet, quàm ſoluere pecuniam
condemnationis, vt faciunt illi de monte Ferrando
in Aruernia, qui mallent perdere oculũ, quàm flore-
num, ſecũdũ Ioã. Fab. in §. item lex Cornelia. inſti-
tu. de iniuriis. Nam redimens pecuniam ſolutam re-
cuperabit de bonis redempti, licet nolentis, qui fa-
ctum redemptoris cogitur habere ratũ velit aut no-
lit, tanquam vtiliter geſtum, vt dicit Barto. in dicta
268 l. Stichus. † Tertiũ ſingulare eſt, quòd ſtatutũ, vel
conſuetudo prohibens minorẽ cõtrahere ſine cer-
ta ſolennitate, locum non habet, vbi minor contra-
heret ſe liberando à captiuitate, ſecundũ Ludo. Ro-
ma. conſilio cccxvj. Præterea iura loquentia de re-
demptione captiuorum, intelliguntur & locum ha-
bent etiã in captiuis pro maleficio, ſecundum glo. in
cano. & ſacrorum. duodecima quæſt. ſecunda. quã ſe-
quuntur Bald. Imo. Alexand. & Iaſon in l. quamuis.
cum l. ſequen. ff. ſolu. matrimo. Quos ſi liberi ſui nõ
redimant, quatenus in eis eſt, eorum ſucceſsione pri
uantur, ſeu ab ea excluduntur, quod eſt notandum,
vt plenè Alexan. & Iaſ. in dicta authen. res, quæ. C.
communia de lega. Quod eſt verum etiam ſi in vita
parẽs captus non fuerit, nec impetitus pro crimine,
ſed conſtat de illo poſt mortem: quoniam hoc caſu
etiam ſi hæres ſatisfaciẽdo pro crimine defũcti ani-
mam ipſius non redimat, poſito etiam quòd parens
moriendo non conqueſtus fuerit, nec aliquid dixe-
rit, nec conſciẽtiam de maleficio fecerit, priuabitur
hæres ſucceſsione, niſi damnum emendet, ſecùndũ
Ioan. Fab. in §. pœnales. inſtitu. de perpetuis & tem
poralibus actio. quod eſt not. pro extẽſione cap. fin.
de ſepulch. & capit. in literis. de rapto. Et ita dicit vi-
diſſe ſeruari in parlamento Pariſiis, & ſeruari debe-
re in aliis curiis ſecularibus de æquitate canonica,
quæ etiã in illis curiis præfertur rigori iuris ciuilis,
qui in talibus conteſtationẽ requirebat cõtra defun
ctũ, vt dicto §. pœnales. Vel ſaltẽ requirebat, quòd
defunctus expreſſè conſcientiã feciſſet, & hæredem
oneraſſet, vt in authen. hoc ampliùs. C. de fideicom-
miſ. & capi. ſi hæredes. [Vide quæ plenè habentur
ſuper verbo, *Si abſque liberis morere.* ſecũdo. in ma-
teria fideicommiſſorum particularium. & ſuper ver-
bo, *Si abſque liberis morere.* primo. in duodecima li-
mitatione. & melius ſuper verbo, *Mortuo itaq. teſtat.*
primo. loquendo de Sodomitis.] ſuprà eodem.
269 Quoties † enim de periculo animæ quæritur, canon
præfertur iuri ciuili, etiam in foro ſeculari, ſecũdum
Bart. & Bald. in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccle.
& Panor. in cap. j. de noui operis nuntia. Tamẽ hoc
caſu non tenebitur hæres conſcientiã ſui prædeceſ-
ſoris purgare, nec ꝓ ſuo ſatisfacere delicto, vltra vi-
res hęreditarias, etiã ſi inuentarium non fecerit, nec
iſto caſu locum habet l. fin. C. de iure deliberandi. ſe-
cundum Ioan. Fab. vbi ſupra. [Vide ſuper verbo,
Mortuo itaque teſtatore. primo. loquendo de mate-
ria inuentarij conficiendi.] Et ratio decidendi Ioã.
Fab. ſumi poteſt ex text. not. in l. tertia. §. ſi. cum ſeq.
ff. de adimen. lega. vbi nedum pro ingratitudine fa-
cta contra viuentem reuocari poteſt legatum, ſed.
etiam ſi fiat eo defuncto talis, quam ſi ipſe viuẽs co-
gitaſſet, veriſimiliter legatum reuocaſſet, vel hære-
ditatem ademiſſet, prout feciſſet ſi ſciuiſſet ex defe-
ctu hæredis in carcere ſpirituali, & igne ac tormẽto
ſe manſurum. Facit gloſſ. in l. ſororem. C. de his qui
bus vt indignis. & in l. fideicommiſſum. C. de fidei-
commiſ. & ibi Doctores. Præterea ſi hæres nõ vin-
dicando necem corporalem teſtatoris, aut alterius
prædeceſſoris, priuatur hæreditate, multò iuſtius ſi
non redimat eius animã, quæ corpore eſt pretio-
ſior. Non ergo mirum, ſi in manibus plurium hære-
dum bona, & ſucceſsiones eis delatæ pereant breui
tempore, prout dietim videmus: quia ſciẽter animas
defunctorum nõ liberant, nec pro eis ſatisfacere cu-
270 rant. † Supereſt nunc quintus & vltimus articulus
decidẽdus, videlicet de fiſco, vltimo loco, & in ſub-
ſidium, in aliorum omnium defectum ſuccedente,
qui poſt omnes parentes, deſcendentes, & aſcendẽ-
tes in infinitum, ac collaterales in decimum gradum
nec non coniugem, & alios cæteros ſupradictos, ad
ſucceſsionem vocatur inteſtati, qui nullo modo de
bonis, & hæreditate ſuis diſpoſuit: cuius bona omni
deficiente parentela [Aliquando ex conſuetudine
præfertur aliquibus parentibus, vt habetur ſuprà in
primo præludio, vbi recitatur cõſuetudo Aeruniæ]
ac ſucceſſore reperiuntur vacantia, ob defectũ legi-
timorũ hæredum, in quibus bonis fiſcus ſuccedit ve
lut hæres ſubſidiarius. Debetur enim talis vacãs ſuc-
ceſsio vniuerſali patrię & reipublicę, cuius caput eſt
rex, & princeps cui pertinet bonorum communium
diſpoſitio & adminiſtratio. Vnde omnia hæc fiſco
ſuo, & theſauro applicãtur pro neceſsitatibus patrię
ſupportandis. Et hoc quodam voto ipſiuſmet defun
cti, qui patriam & rem illius publicã velut illi con-
iunctus fingitur, & præſumitur dilexiſſe quadam
naturali charitate inſita inter eos: quam multi pro-
priis liberis prætulerunt & parentibus, cùm perdita
patria ſingulorum bona ruant in abyſſum, & ſic nõ
immeritò antiqua prudẽtia patriam poſt Deum, &
parentes in particularium affectione, & cõſideratio
ne ſituauit. l. ſecũda. ff. de iuſtitia & iure. de qua Va-
lerius libro quinto. titulo de pietate erga patriam in
eius laudem ſic dicit: Arctiſsimi ſanguinis vinculis
pietatis ſatisfecit, reſtat nunc vt patriæ & reipublicæ
exhibeatur: cuius maieſtati etiam illa, quæ Deorum
numinibus æquatur authoritas parẽtum vires ſuas
ſubiecit. Fraterna quoque charitas æquo animo ac li
benter cedit, ſumma quidem cum ratione, quia euer
ſa domo interdum reipublicæ ſtatus manere poteſt.
Vrbis ruina penates omnes ſecũ trahat neceſſe eſt.
Verum quid attinet verbis iſta complecti? quorum
tanta vis eſt, vt aliqui ſaluris ſuæ impendio teſtati
ſunt. Hæc ille. Deficiente ergo parentela, & aliis de
quibus ſuprà, ſuccedit fiſcus, qui perſonæ ſuccedit &
bonis, ac ſi in teſtamento hæres inſtitutus, aut vt pa-
rens ab inteſtato vocatus fuiſſet, ita quòd in eum o-
mnia transeunt actiuè, & paſsiuè; defuncti iura &
actiones: & pariter remedium coactionis adeundæ
hæreditatis, quod in eum intentari & exerceri po-
teſt, in quem ſunt bona delata tanquam vacantia,
quæ fideicommiſſo ſubiacebant. l. quia poterat. §. ſi
de fiſco. ff. ad Trebellianum. Nam ante aditam, ſeu
agnitam hæreditatem vacantem, non eſt fiſco ius
quæſitum, per textum in l. quarta. §. eadem cõſtitu-
tio. & §. quòd ſi ita. ff. de fideicommiſ. libert. & tenet
Bartol. in l. ſicut. §. in decurionibus. ff. quod cuiuſque
vniuerſitatis nomine. poſt Dynum in l. prima. §. an
bona. ff. de iure fiſci. Licet aliqui per illum textum
voluiſſent, ipſo iure hæreditatem transferri in eum
quod non eſt verum. Et pariter trãſit in eum inſtan-
tia iudicij, ſi qua fuerat cõtra, vel per defunctum in-
choata, ſicut tranſiret in alium quemcunque hære-
dem. l. ſecunda. C. ad legem Iuliam de vi publica.

quia quæcunque inra, quæ intra limites terræ alicu-
ius principis, aut domini temporalis ſunt ſita, cẽſen-
tur eſſe de ſua iuriſdictione, vt ſuperius vidiſtis. Et
etiã omnia vacantia ſiue erema ei pertinent, ſaltem ſi
ita permanſerant ſine poſſeſſore ſpatio triginta an-
norum. ſecundum Specu. titu de iuriſdicti. omnium
iudi. §. primo. circa princip. Et ita dicit ſeruari Ma-
ſuerus titu. de iudic. §. item omnia. Similiter domino
& principi pertinent omnia olim poſſeſſa, & nunc
vacantia propter defectum hæredum, dum tamen a-
271 gatur de ſucceſsione laicorum vacante. † quia ſi de
ſucceſsione clericorum vacante ageretur, non fiſco
Cæſaris, ſed eccleſiæ pertineret, ſecũdum Rotam in
antiquis deciſione dccclxv. incipiente, Mortuo Ti-
tio. Prouiſo tamen, quòd probetur defunctum tem-
272 pore mortis fuiſſe clericum: † quia eccleſia hoc caſu
clericatum allegans, tenetur illũ clarè & plenè pro-
bare, cùm ſit fundamẽtum intentionis ſuæ, nec ſuffi-
ceret defunctum illum fuiſſe, & eſſe tempore mortis
ſuæ in poſſeſsiõe clericatus, vt ibi deciditur. Or licet
quo ad forum ſortiendum probare ſufficiat poſſeſ
ſionem clericatus, cap. ſi iudex laicus. de ſentẽtia ex-
communica. libro ſexto. Non tamen ſufficit vbi ali-
quid petitur clerico, vel de clerico adiudicari, vt in
caſu noſtro, vbi eccleſia petit ſibi hæreditatem cleri-
ci ad cauſam clericatus adiudicari. Sicut ſi clericus
electus peteret electionem cõfirmari, vel aliquod pe
teret beneficium tanquã ſuum, aut ſibi debitum ad-
iudicari. Quibus caſibus neceſſe eſt clericatum, & de
clericatu plenè docere ſecũdum Bald. & Panormit.
in cap. dudum. le. j. de electionib. Ioan. And. in mer-
curiali. in cap. non licet. de regulis iuris. libro ſexto.
Dominicum in dicto cap. ſi iudex laicus. & de Zaba
rel. in clemen. conſtitutionem. ſexta quæſtio. Ne-
ſcio tamen ſi officiarij regij in præſenti regno eccle-
ſiam ſuccedere permitterent clerico in bonis tempo
ralibus immobilibus vacãtibus, per ea quæ plenè vi-
diſtis ſuprà in primo primi articuli membro in ſecũ
da deciſione. & quòd alias fuit arreſto Pariſiis [De
quo meminit dominus Aufreri. in ſuo tractatu arre-
ſtorum cap. clxix.] deciſum, quòd eccleſia non eſt
recipienda ad proponendum, quòd ſit capax capere
ſine inuentario bona clericorum decedentium ſine
hærede & executoribus, quaſi per inuentarium appa
rere poſsit cuius naturæ ſint bona mobilia, vel im-
mobilia. Et pariter dubitatur cui fiſco bona vacãtia,
vel alio modo confiſcata applicentur, an fiſco origi-
nis, vel domicilij, aut loci vbi res ſitæ ſunt, vel loco-
rũ, ſi in diuerſis locis defunctus bona habebat, videa
tis per Bar. & Doct. in l. j. C. de ſũma trin. Ioã. And.
Dominicũ & Philip. in cap. cùm ſecundum legea. de
273 hæret. libro ſexto. † Sed quicunque ſit ille fiſcus, qui
in bonis ſuccedit vacãtibus, certè ſuccedit vniuerſa-
liter perſonæ & bonis, præterquã in regnis, vt dixi
tertio præludio. in fi. Vbi autem fiſcus ſuccederet ex
274 diſpoſitione legis non vt hæres: † ſed quia bona o-
mnia publicantur, & cõfiſcantur propter delictum,
prout etiam hodie cõfiſcantur in præſenti regno ex
illius conſuetudine. Imò ſunt ipſo iure confiſcata,
quoties eorum dominus ad mortem damnatur, nẽ-
dũ pro crimine priuilegiato, putà læſæ maieſtatis,
hæreſis, aut falſæ monetæ, ſed etiam pro quocunque
crimine communi, ex quo mors, aut membri muti-
275 latio infligitur, † vel reus perpetuò bannitur, quia fit
confiſcatio eo modo, quo iure antiquo fiebat. l. pri-
ma. & l. fin. ff. de bon. damna. ita quòd locum nõ ha-
bet in regno iſto ius nouum, nec auth. bona damna-
torum. C. de bon. damn. ſecundum Maſuerum, titu.
de oblig. & renuntia. §. j. circa fin. ibi, idem in ban-
nito. & §. item aliqui cõſiliarij. & clariùs in titulo de
pœnis. §. itẽ in caſibus. [Hic videtis quòd licet do-
minia ſint de iure gentiũ, tamẽ in fiſcum transferun-
tur propter delictum, ita quòd naturalia vincula po-
teſtate cõfiſcationis in fiſcum transeũt, qui habetur
pro hære. licet hæres propriè non ſit. l. quoties. & l.
nouatio. ff. de nouatio. ſecundum Bal. in l. tam man-
datori. C. de nõ nume. pecu. Licet tamẽ eo ipſo, quo
quis pro crimine damnatur, bona cẽſeantur cõfiſca-
ta: tamen apprehendi nõ poſſunt realiter, niſi prius
facta declaratione per iudicem cõpetẽtem, nec alte-
ri cõcedi poſſunt de iure cõmuni, nec ſecũdũ regias
ordinationes, vt habetur infrà poſtquàm loquimur
de cupiditate Gallorum. Imò facta declaratione nõ
poſſunt alteri cõcedi, niſi proprio motu regis. l. ij. C.
de peti. bon. ſubla. lib. x.] Plus dicit Bald. in l. eius. §.
276 ſi cui. ff. eodem tit. de teſta. † quòd authe. bona dam-
natorũ. C. de bo. proſcript. locũ nõ habet in depor-
tatis, aut bannitis eis æquiparatis, vt bona eorũ refe-
rantur liberis & parentibus, ſed pertinẽt fiſco etiam
de iure cõmuni, niſi eſſent ad mortẽ damnati, vt in
dicta auth. Quoties ergo bona ex delicto confiſca-
rentur, vbi fit ipſo iure confiſcatio, fiſcus eo ipſo fit
bonorum etiam ante declarationem dominus, adeo
quòd delinquens bonis ſuis ipſo iure priuatus, talia
bona ante declarationem confiſcationis retinẽs, &
fructus ſibi appropriãs non eſt tutus in foro cõſciẽ
tiæ, quin teneatur ad reſtitutionẽ. Quòd ſecùs eſſet,
vbi bona confiſcarentur per ſentẽtiam, & eſſet opus
miniſterio iudicis: quia tunc confiſcatio non ſorti-
retur effectum, donec fiſcus eam acceptaret, vt ple-
nè per Felinum in cap. Rodulphus. verſi. limita ter-
277 tio reſpectu fructuũ cum ſeq. de reſcrip. † Sed quo-
modocunq; fiſcus ſuccedat ipſo iure vel per ſenten-
tiã, tunc fiſcus diceretur potius ſuccedere bonis, quàm
perſonæ, ideo ex ſententia confiſcationis bonorum
non oritur aliqua obligatio, ſecundum Bald. in l. ex
hoc iure. vlti. col. verſi. quintò quæritur. ff. de iuſti. &
iure p l. tutelas. §. ſi libertate. ff. de cap. di. Nec fiſcus
repreſentaret hoc caſu perſonam defuncti, & cõſe-
quenter inſtãtia iudicij incœpta cum defuncto non
tranſiret in eũ. l. ſi cõſtãte. §. ſi. ff. ſol. mat. vbi Bart &
Panor. ac cæteri in c. quia G. de iudi. licet actiones ꝑ
portione confiſcata tranſeant in eũ, vt dicta l. ij C. ad
legem Iul. de vi publi. [Tamen querela inoff. teſta.
vel nullitatis propter filij præteritionẽ, cuius bona
fuere confiſcata, nõ tranſit in fiſcũ, ſecundũ Bal. in l.
ſi qua pœna. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.]
278 Nec † venirent in confiſcationẽ dos vxoris, nec do
nata propter nuptias. c. puenit. de emp. & ven. Nec
bona ꝓpria ipſius vxoris, nec iocalia ei donata: qui-
imo manu iniecta poſſet illa rapere, & ſibi occulta-
re ne à fiſco occupẽtur. l. ſi poſthac. vbi An. pulchrè
loquitur. C. de ſen. paſſ. & reſtit. facit tex. in l. quiſq;
C. ad legem Iuliam maieſt. Nec etiam bona futura.
[Ideo in illis cõtrahere poteſt: ſed non teſtari. l. ij.
C. de bo. proſcrip. iuncta gl. ibi, vt plenè habetur ſu-
per verbo, *Mortuo itaq; teſt* j. veniunt in confiſca-
tione, ſed tantùm bona præſentia, quæ habebat de-
linquens tempore confiſcationis. l. ſi tibi mandaue-
ro. §. is cuius. ff. manda. vbi Bal. hoc tenet, per tex. in
d. l. eius. §. j. ibi, bona quoq; quæ tunc habuit cũ dã-
naretur, publicabuntur. ff. de teſta. [Et ſic per illũ
tex. dicitur, ꝙ in materia delicti locum non habet l.
ſi. ff. de conſti. prin. quia hic beneficium principis la-
tiſsimè

tiſsimè non interpretatur, vt bona futura cõprehen-
dat, ſecundum Barba.in cap. cùm dilecti.de dona.]
279 Vnde †banniti & deportati inuicem æquipatati,
poſt bannum contrahere poſſunt,& bona acquirere
& in iudicio agere ex contractibus iuriſgentium, &
acquiſita erunt eis propria, à quibus auferri non poſ
ſunt per fiſcũ,vt dicto §.is cuius. Sed illis mortuis,
fiſcus talia bona poſt bannũ acquiſita occupabit tã-
quàm vacãtia,vt ſingulariter decidit Bal.in d.l.eius,
qui.§.ſi cui.in prin.ff.hoc tit.Et in tali confiſcatione
veniunt bona immobilia,quæ illius domini fiſco ap
plicãtur,in cuius territorio ſunt ſita,& à quo depen-
dent, ſi ibi dominus totalem habeat iuriſdictionem,
ſecũdum omnes in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ff.
de dam.inſec. Et nedum tali domino pertinebũt bo
na immobilia in eius territorio ſita,ſed etiam mobi-
lia,quæ ibi reperiũtur. Et ſi in diuerſis territoriis ha-
beret, illi applicarentur vbi delinquentẽ illa habere
reperiretur, etiam mobilia, per tex.ſing.quem ibi ſu-
per verbo,populo publicentur.ponderat Bal.in c.j.
de pace tenẽda. Si autem dominus ibi iuriſdictionẽ
non haberet,ſed rex & imperator, tunc fiſco regis tã
immobilia,quàm mobilia pertinerent, quæ vendere
tenetur,ne domino directo præiudicetur, vt j.dice-
280 tur. †Præterea in confiſcatione bonorum præſen-
tium venit etiam, & comprehenditur ac fiſco perti-
nebit iuſpatronatus, quod ei pertinebat cuius bona
fuerunt confiſcata,ſecũdum Pano.in c.cùm laici.&
c.nobis.de iurepat.Et ſic cõfiſcatio nõ extẽditur ad
bona quæſita poſt ſentẽtiã confiſcationis.l. furti. §.
j.ff.de his qui not.infa.vbi hoc tenent Dyn. & Fran.
Are.facit text.in l.ſi in metallũ.ff.de his quæ pro nõ
ſcriptis habẽtur.tamen in eis parẽtes non ſuccedunt,
281 vt dixi. † Pariter iura conditionalia non veniunt
in confiſcationẽ bonorum,ſi tempore cõdemnatio-
nis conditio nõ extiterat,ſecundum Gul.de Cug.in
l.ſi qua pœna.per illum tex.ff.de his qui ſunt ſui vel
alie.iuris.vbi ſi filius,viuẽte patre. fuerit condemna-
tus,& bona cõfiſcata,deinde pater moriatur inteſta-
tus,non poterit aliquid petere fiſcus de bonis condẽ
nati paternis, ad quæ perueniſſet ipſe, ſi dãnatus nõ
fuiſſet,nec habetur hoc caſu fiſcus loco filij,cùm ei9
perſonæ non ſucceſſerit,ſed bonis tantùm. Præterea
tempore confiſcationis bona paterna filio purè non
pertinebãt,ſed ſub conditione, ſi pater præmorere-
tur,prout non fecit. Et bona conditionalia ad fiſcũ
nõ tranſeunt,cùm de præſenti nõ cõpeterent dãna-
to tẽpore ſentẽtiæ.Imò per confiſcationẽ abſorbẽ-
tur,& extinguuntur.l.quoties.in fin.vbi glo.& Imo.
ff.de nouat.glo.& Bart.in l.nõ ad ea. ff. de condi.&
demonſt.Bald.& Sali.in l.j C.de hæred.inſti. & idẽ
Bal.in l.iij.C.ad legem Falc.Ideo in cõfiſcatione nõ
venit ſubſtitutio in futurum cõpetitura dãnato. l. ex
facto.§.ſi.vbi Bal.& doct.ff.de vulg.& pupil. [De
quo j.ſuper verb. *ſi abſque liberis moreretur.* ij.in ma-
282 teria ſubſti.pupil.prope fin.] Vnde †cum ius adeũ-
di hæreditatẽ nõ ſit in bonis hæredis inſtituti, ſecũ-
dum Bal.in §.iniuria de pace iura.firmã.nõ venit in
confiſcationẽ,nec pariter actio iniuriarũ. Ex quo di
283 cit ſingulariter Bal.in d.l.ſi qua pœna.†quod ſi filio
præterito in teſtamẽto patris ſuccedat fiſcus ratione
delicti,non poterit ea perſona filij,quam non repræ
ſentat,dicere teſtamentum patris nullum. Facit glo.
in l.fin.C.fami.erciſc.per quam dicit ibi Bal.quod fi
lius ad mortẽ dãnatus,non poteſt ſuis patri & matri
ſuccedere, ſed ipſo tanquã de medio ante ſentẽtiam
ſublato,locus fit ſequẽti in gradu,per tex.vbi Bar.in
d.l.ſi qua pœna.facit tex.in l.Gallus.§.& quid ſi tã-
tũ.ff.de libe.& poſth.& in l.ſi necẽ.§.ſi deportatus.
ff.de bo.dam. Et intelligatis ſequentẽ in gradu tunc
vocari ab inteſtato,niſi aliquis ſupereſſet,qui volun
tatẽ expreſſam ab ipſis parẽtibus haberet, vt quia ſu-
pereſſet donatarius,vel hæres teſtamẽtarius:qui præ-
ferretur cuicũque ab inteſtato veniẽti.l. Titia. Seio.
circa fi.ff.de leg.ij. & l.ſi filius.verſi.præſertim.ff.de
vul.& pupil.Et fortiùs eſſet fiſco præferẽdus,per re-
gulam,ſi vinco vincẽtem te, multò fortiùs vinco te.
284 † Tranſeunt tamẽ in fiſcum bona, quæ delinquẽs
tempore cõfiſcationis habebat,vel tenebat,etiam in
quibus alter ius habebat ad rẽ.Et ſic tranſeũt in eum
bona prius per confiſcatũ vendita nondum emptori
tradita,per tex.ſingularẽ in l. ſi fundus quẽ mihi lo-
285 caueras.verſi.nã & ſi vendideris.ff.loca.Et †ſic for-
tius nõ venit in confiſcationẽ legitima filiorũ ipſi9
condẽnati : quia viuo patre eis non debetur, nec ius
habẽt in ea,quãdiu pater viuit.c.cùm ſimus.de regu
lari.[Meliùs probetur in l.j.§. ſi impuberi. ff. de coll.
bono. Iaſ.in l.generaliter. C. de ſacr.ſan.eccl.] Et ſi
eis deberẽ,hoc eſſet ſub cõditione,ſi pater præmor-
286 tuus ante cõfiſcationẽ fuiſſet. Sed †quia tẽpore cõ-
fiſcationis vniuerſa bona patri pertinebãt,certè om
nia in confiſcatione bonorũ paternorũ veniũt filiis
etiam legitima excluſis. Ideo cùm id præſenti regno
ex ipſius generali cõſuetudine confiſcatã perſonam
ſequatur cõfiſcatio bonorum,quicquid dicatur in d.
auth.bona. ſoliti ſunt iudices in ſentẽtiis capitalibus
reſeruare liberis tertiam,aut quartam bonorũ patris
condemnati partem,& ſi nihil reſeruatur,nihil filiis
deberetur.Nam licet cõfiſcatione bonorũ paterno-
rũ iure veteri deduceretur legitima filiorũ.l.fin.ff.de
bon.dam.Tamen in præſenti regno non detrahitur,
niſi in ſententia confiſcationis reſeruetur filiis: quia
quo ad hoc crimina omnia ex cõſuetudine regni ſũt
crimini læſæ maieſtatis adæquata, vt refert Maſue-
r9 tit.de pœnis in fi.Poſſent tamẽ liberi ſine læſione
conſciẽtiæ ſi pauperes exiſtant,legitimã de bonis pa
ternis condẽnati cautè & occultè rapere,nec tenerẽ
tur ad reſtitutionẽ in foro cõſciẽtiæ ſecũdũ Gul. de
mõte Laudu.in clemẽ.paſtoralis.de reiud.[De quo
j.habetur ſuper verbo, *mortuo itaq; teſtatore.* j. loquẽ-
do de Sodomitis. Præterea filius in legitima dicitur
in ea patris creditor,& pater eſt in ea filij debitor iu
re naturæ,ſecũdum Bal.in l.quoties.C.de hære.inſt.
ideo nõ peccat debitũ capiẽdo.] Facit quod decidit
Bald.[De quo plenè habetur j.ſuper verbo. *ſi abſq; liberis moreretur.* j.in a:j.limi.] in c.j. §. iniuria.in tit.
287 de pace iura.firmã.†quòd vbi epiſcopus malè abla
tarum eſt diſtributor legitimus, ſicut vbi reſtitutio
eſt incerta, põt de illis malè ablatis diſtribuere etiã
liberis & parentibus raptorum, ſi pauperes & indi-
288 gentes exiſtant.Reſtat ergo,quòd quoties fiſcus ſuc
cedit alicui titulo cõfiſcationis,non dicitur ſuccede-
re perſonæ.Ex quo videbatur fiſcũ nõ teneri nec cõ
ueniri poſſe pro debitis cõdemnati,nec creditores au-
diri debita petẽtes,per tex.in l.ſi debitor.C.de ſen.poſ.
& reſti.vbi facta ſemel cõfiſcatione,& per indulgen
tiam principis remiſſa,non reuiuiſcũt debita. Vnde
fiſcus ex ſentẽ.cõfiſcationis ſuccedẽs,cũ perſonæ nõ
ſuccedat tanquã hæres,nõ tenetur inuentariũ facere
vt nõ teneaẽ vltra valorẽ bonorũ.l.j.§. an bona.vbi
Bar.hoc tenet.ff.de iure fiſci.[De quo pleniùs habe
tur ſuper verbo, *mortuo itaq;* ij. loquendo de materia
289 inuẽtarij faciẽdi.†Attamẽ hoc nõ obſtãte fiſcus te-
neretur creditorib9, nõ quod ſit hæres & loco perſonæ

ideo non tenetur adire hęreditatē, vt dicto §.an bo-
na. vbi glo.& Barto.Sed tenebitur, quia habet bona
quę ſola cōfiſcatione facta ſūt eo ipſo ſua, & illa te-
net, vt dicta l.quoties.in fin.& l.nouatio.ff.de noua-
tio.& eſt text.in l.res quæ.§.res autē.vbi Bart.ff.de
iure fiſci.dicit hoc eſſe ſūmariè decidendū, per tex.
in l.ſi quis poſthac.C.de bono.proſcrip. Tamen nō
tenebitur vltra valorem bonorum, vt dicto §.an bo-
na.Et ita ſeruatur ſecundum Maſuerū, titu.de ſuc-
ceſſio.§.j.in fine.ea quib. omnibus decidit Bal.poſt
Petrum, in l.ex facto.la grāde.ff.de hæred.inſti.pro-
pe fin.quòd ſi bona, quæ habet delinquēs in diuerſis
territoriis, fuerint ꝑ eius delicto confiſcata & vnuſ-
quiſque fiſcus bona ſui territorij occupauerit, nō te
nebitur quilibet fiſcus ęqualiter ad æs alienum, ſicut
teneretur ſi hæredes eſſent, vt d.l.ex facto. ſed quili-
bet tenebitur debita ſoluere in ſuo territorio, habita
tantùm conſideratione ſui territorij, & pariter cre-
dita confiſcata exiget, quæ delinquenti debebantur,
vt ibi ſingulariter deciditur. Et quòd illi fiſci non di-
cantur hæredes, patet: quia inter ſe non habēt ius ac-
creſcēdi, vt dixi ſuprà in quarto pręludio. Sed ad de-
bita tenentur tanquam bona tenētes ipſius condem
nati, & confiſcati. Priùs quàm tamen fiſcus, tunc ab
aliquo conueniatur creditore cōdemnati, debet ille
creditor veniam petere, ac ſi filius patrem, aut liber-
tus patronum conueniret, per gl. ſingularem ſuper
verbo, Inſsione. In l.bene à Zenone. C.de quadrien.
præſcrip. & in hoc peccauit Seruius Galba, de quo
infrà dicetur. Adeò quòd conſuetum eſt in præſenti
regno creditores via ſupplicationis regem adire, vel
eius Cancellarium, per quam, ſeu literas regias man-
datur iudici, qui bona cōfiſcauit, quòd iuſtitiam cre-
ditoribus faciat, & fit, quia rex iuſtiſsimus nemini
etiam contra ſe iuſtitiam denegat. Ex quo ſequitur,
quòd ille cui hæreditas auſertur tanquam ab indi-
gno: quia non deſinit ille ipſo iure hæres eſſe, imò ei
remanet nomen hæredis, quod ſufficit ad conſerua-
tionem omnium aliorum, quę in teſtamento relicta
ſunt. Certè hoc non obſtāte tenebitur fiſcus ad om-
nia onera in teſtamento relicta, poſtquàm ad ipſum
tranſeunt bona.l.Marcellus.§.fin.ff. ad Trebel. & l.
ex facto.§.Iulianus.ff.de vulgari & pupilla. Quibus
iuribus conuenit ordinatio regia regis Philippi Pul
chri facta Bituris die veneris ante cineres anno do-
mini M.ccciiij.cuius tenor ſequitur. Itē ſi cōtingat
bona alicuius venire in commiſſum ratione alicuius
maleficij, ſatisfiat vxori de dote, & aliis quę ſibi debe
bātur, & ſuis aliis creditoribus, ſi quos habet, prout
fuerint priores tempore, & videbitur ſeneſcallo ci-
tius, & celeriùs ſine offenſione iuſtitię. [Hæc ordi-
natio eſt hodie per dominum Aufreri. ſituata iij.&
iiij.in tit. de libel. oblat.] Quæ quidem ordinatio
antiquam imitatur ciuilem ſapientiam, quæ officia
rios in his mādat proſpicere debere ſecuritati publi-
cæ: dummodo nō acerbos ſe exactores, nec cōtume
lioſos ſe præbeāt: ſed moderatos, & cū efficacia be
nignos, & cum Inſtantia humanos: cùm inter inſolen
tiam incurioſam & diligentiā non ambitioſam mul
tum interſit.l.ſi bene collatæ ſunt.ff.de vſuris. (Addi
tio) Quam ordinationem reperietis in lib. ordinatio
num regiarum cameræ inquæſtarum parlamēti To
loſæ fo.xl.verſo. Et idē ſtatuerat rex antedictus in
mēſe Ianuarij, anno domini M.ccciij. de quo habe-
tur fol.eiuſdem libri xxxvj.verſo.incipiente, Item ſi
bona. Vbi mandatur ius fieri tam vxori, quàm cęte-
ris creditoribus ſine libello & alio ſtrepitu iudicia-
rio cōſtituto de debito ꝑ teſtes, aut alia legitima do-
cumēta. Videatis Ioan.Fab.in §.& ne huius.inſti.de
290 eo cui libert.cauſa bona adiiciūtur. Et † hoc modo
olim diuinus ille totius manſuetudinis & æquitatis
genitor Caius Iulius Cæſar, primus Romanorū im-
perator iuſtiſsimè ordinauerat in foro pro tribunali
ſedens: Seruio Galba ei temerariè confiſcationem
bonorū Cnei Pompeij magni Cæſaris generi eo-
rúmque venditionem improperante, & ſummā ei-
dem Pompeio ante creditam repetente. Qui licet
Galbam impudentē ſtolidè & temerariè loquentē à
curia ſubmouere potuiſſet, tamen ſummam debitam
ex fiſco ſolui iuſsit. In quo manſuetudinē ſibi inna-
tam, creditorem tolerando, & æs alienū ex fiſco ſol-
ui iubendo, iuſtitiam oſtendit. De quo Valerius lib.
vj.ti.de liberè dictis & factis ſic dicit. Iā Seruij Gal-
bæ plena temeritatis poſtulatio, ꝙ Diuum Iulium
(conſummatis victoriis) in foro ius dicentem in hūc
modum interpellare ſuſtinuit, Cai Iuli Cæſar pro
Cneo Pompeio magno quondā genero tuo in ter-
tio eius cōſulatu pecuniam ſpopondi, quo nomine
nunc appellor. Quid agam? dependam? Palàm at-
que apertè ei ſcilicet Cæſari bonorū Pōpeij vendi-
tionē exprobrādo, vt à tribunali ſummoueretur, ſci-
licet Galba meruerat: ſed ipſa illud māſuetudine mi
tius pectus æs alienū Pōpeij ex fiſco ſolui iuſsit. Hęc
ille. vbi ſuprà. Et ita eſt ſeruari conſuetū. Quidquid
dicerēt aliqui cōſiliarij patriæ Borbonij, vt dicit Ma
ſuerus tit.de oblig.& renun.§.item aliqui cōſiliarij.
Vnde ordinatio regia iuri communi conſona ſerua-
tur, non obſtante dicta l.ſi debitor. Ad quā viſo tex.
eſt facilis reſpōſio. [Vide quę habēt ſuper verbo,
Condidit. ij. Vbi etiā dicitur cum fiſco bona applicā-
tur, an loci vbi ſunt ſita, aut fiſco domicilij, vel origi
nis &c.] facit quod no.gl.in l.his cōſequēter.in prin.
ff.fami.ercis.& in authen.liberi. C.de epiſc. audien.
Nā iura, actiones, & obligationes continētur in bo-
nis, vt dicam ſuper verbo, *Cætera bona*. De quo per
gl.& Bar.in l.non intelligitur.§. cùm ex cauſa. ff.de
iure fiſci.& Ioā.de Pla.in l.j.C.de bonis vacā.lib.x.
291 vbi etiam dicitur, † quòd in bonis vacātibus ciuita-
tes non ſuccedunt, cùm quo ad hoc habeantur loco
priuati, & iure priuato vtantur. Quia licet omnes ci-
uitates & vici habere poſsint proprium in cōmuni,
& burſam cōmunem de iure.l.omnib.ff.ad Treb.&
l.ciuitatibus.ff.de leg.j. Imò ſecundum Inno. poſſūt
ſibi maiorē conſtituere, qui eos iudicet, vt ipſe dicit
in cap.cùm ab eccleſiarū.de offi.ord.tamē debet de
neceſsitate cōfirmari, vt in §.j.in auth.de defen.ciui.
per tex.in l.priuatorum conſenſus.C.de iuriſd.omn.
iudic. maximè in præſenti regno Franciæ, vbi curia
pręmiſſa ſingulꝫ de facto nō permittit, niſi villæ ha
beāt vniuerſitatē approbatā ſpecialiter per curiam:
aliàs congregare ſe non poſſunt pro faciendo procu
ratorē ſine licentia domini ſui, ſed cum licentia per-
mittit eos agere & cōueniri, & facere burſam cōmu-
nem quo ad illud, & non plus, ſecundū Ioan.Fab.in
§.vniuerſitatis.inſti.de rerum diui. Vnde minus poſ
ſent talia bona vacātia ſibi appropriare propria au-
thoritate, niſi ex conſuetudine ac priuilegio motu
proprio imperatoris cōceſſo, fiſcum haberent vel
regalia eis conceſſa: aut hoc contra imperium præ-
ſcripſiſſent, prout fecerūt multæ ciuitates Italię, quę
ſibi vſurparunt merum imperium & omnimodam
iuriſdictionem, ſecundum Specu.tit. de iudice ordi.
§.conſtituit.& clariùs in tit.de iuriſdi.omn.iudi.§.j.
Quod tamen principes poſſent quandocunq; reuo-

care,vt ibi dicit Bald.quem ſequitur Ioan.de Platea.
in §.cùm autē. inſtit.quib.mo.ius patriæ poteſt.ſol-
292 ui. Tamē †quandiu iuriſdictio alta remanebit penes
eas,certè in bonis vacantibus ſuccederēt ratione re-
galium , inter quæ ius fiſci continetur , vt plenè per
omnes in rubrica C.de iure fiſci.lib.x.& in ca.j. quæ
ſunt regalia.& ſingulariter per Bald.in l.j.C. de hæ-
293 red.act.vbi ponit omnia fiſci priuilegia.† Ideo cùm
barones noſtri temporis hodie habeant ex conſuetu
dine, aut immemoriali præſcriptione merum impe-
rium,certè ſoliti ſunt bona delinquentium ſibi con-
fiſcare, illa præſertim. quæ ab eis tenētur in feudum
vel emphyteuſim,vt plenè per Bartolum & Alexan.
in dicta l.ſi finita.§.ſi de vectigalib⁹.ff.de dãno. in-
294 fecto.licet propriè fiſcũ non habeant.† imò nec ec-
cleſia habet,excepta ſola Romana, quæ ratione im-
perij fiſcum habet,vt plenè per doctores,& Ioan.de
Plat.in dicta rubrica,de iure fiſci.dicidit tamen An-
dræas de Barulo, quē ſequitur idem Ioan.de platea
in l.murileguli.C.de murilegulis. libro vndecimo.
295 quòd † ſi res conſueta infeudari , & quæ in feudum
tenetur ab imperatore aut rege propter feloniã , vel
aliud delictum commune aut priuilegiatum cum-
mittatur , vel confiſcetur, non debet Imperator nec
rex illam ſibi appropriare rē, nec retinere:ſed debet
eam alteri concedere, qui ei ſeruiat à quo tenetur,
prout cōdemnatus tenebatur, & ſeruire ſolitus erat,
per textum in dicta l.murileguli. facit l. ſi ad magi-
ſtratum.& l.quidam ignaniæ.& l. quanuis. C.de de-
curio.libro decimo.& per Bald.in capitulo vnico.§.
ſi verò.qualiter olim feu.aliena.poterat.& Specu.ti-
tulo de feud.quæſt.quadrageſima.& clarè Guido pa
pæ quęſtione cccxlj.Cui deciſioni conuenit ordina-
tio regia præfati regis Philippi pulchri in ordine
quinta,incipiente, Item eorum feudis &c. [Quam
ſituauit dominus Auffreri. in tit.de ſeudia. in fine.]
(Additio) Quam ordinationē repericris in regiſtro
ordinationum regiarum cameræ inquæſtarum par-
lamenti Toloſæ fol. xxv.verſo.& ſequentibus.Quæ
fuit cōfirmata per Ioannem,Carolos quintũ,ſextũ,
& ſeptimum Francorum reges,vt ibi continetur. Et
idem ſtatuit poſtea die veneris ante cineres,anno do
mini M.cccciij.vt habetur fol. eiuſdem libri xxxix.
& xl.incipiente , Item & pro feudis &c.Et ſic faciē
dn, Romani gloriam excelſioris imperij ſibi vēdica
rũt.Et quia omne præclari facti dec⁹ crebra memo-
ria in ſeipſo reuireſcit,de illis Valerius lib.iiij. tit.de
liberalitate.ſic dicit, Aſiam bello captam Attalo re-
gi.[Hic poſtea in teſtamento liberis carens Aſiam
pupulo Romano legauit.vt habetur infrà ſuper ver
bo,*teſtamentum*.j.in prin.] muneris loco poſſidendã
tribuit,ſcilicet populus Ro.eo excelſius & ſpecioſi⁹
vrbis futurũ imperiũ credens.ſi ditiſſimã atq; amœ-
niſſimã partē terrarũ orbis in beneficio quàm in fru
ctu ſuo reponere maluiſſet:quia multũ occupaſſe ha
bere inuidiam potuit. Tãtum tribuiſſe gloria carere
non potuit. Sola victoria donum felicius. Hæc ille.
Quaſi dicat,quòd domino ſufficere debet & princi-
pi ſubditũ viciſſe, vel aliàs feudum recuperaſſe, non
quòd ipſum retineat.Imò dicit Maſuerus tit.de loca,
& iure emphy.§.itē & prædicta ceſſio.Conſuetudi-
ne ſeruari principem vti non poſſe retentione iure
prælationis de re feudali aut emphyteuticaria vendi
ta:ſed tenetur emptorem inueſtire,vel alteri rem in-
feudare,ſi primus vaſallus vel emphyteuta rē culpiſ-
ſet ſeu reliquiſſet in manibus domini,qui eã retinere
296 non debet. Et †in præſenti ciuitate Caturci eſt cō-
ſuetudo , quòd domini feudales vti nō poſſunt iure
prælationis,nec de neceſſitate requirendi ſunt vaſal
lum aut emphyteutam nouũ inueſtire:quia nil aliud
prætēdere poſſunt,quàm laudimia: & idem ſeruatur
Toloſæ per totam vicariam.Or domini notãter di-
cunt doct.in d.l.murileguli. Regem nō debere tales
res ſibi applicatas retinere,ſed bene poſſet(ſi vellet)
illas retinere, quoties videret ita expedire pro bono
regni & reipublicæ: ſicut videmus factum fuiſſe de
ducatu Aquitaniæ , quē ſibi rex propter felonias ac
rebelliones plurimas declarauit commiſſum,& pari-
ter ducatũ Normaniæ, & plures comitatus retinuit,
& detinet pro ſui regni quietiori ſtatu & ſecuritate,
præſertim in limitibus regni conſtitutis : ſed alia in-
297 feriora & puſilla feuda retinere nō debet. Cùm †ad
decus regni pertineat plures habere vaſallos nobi-
les,qui ei perſonaliter ſeruiant, potius quàm reditus
feudorũ manu ſua percipere,& militibus cōductitiis
erogare : quorũ nō par eſt fidelitas nobiliũ vaſallo-
rum fidelitati, quia vt plurimùm , qui pecunia redi-
muntur,in neceſſitate deficiũt. Vnde cùm Alexãder
magnus tali mercato vteretur , & multos pecunia &
donis ſibi acquireret ſubditos,fuit à Philippo ei⁹ pa-
tre de hoc increpat⁹ & literatoriè reprehēſus in hęc
verba,vt Valerius refert lib.vij. tit. de ſapiēter dictis
& factis:quàm,inquit,ꝓbabilis epiſtola qua Alexã-
drum quorundã beneuolentiam & ſeruitiũ largitio-
ne ad ſe attrahere conatum ſic increpuit,Quæ te fili
ratio in hanc tam vanam ſpem induxit,vt eos fideles
tibi futuros exiſtimares,quos pecunia ad amorē tuũ
cōpuliſſes?A charitate iſtud præſtatur,ſcilicet amor
& beneuolentia, quæ inter principē & vaſallos ſuos
conſiſtit ratione feudi & fidelitatis viciſſim debitæ.
[Qua tenetur vaſallus ſeruire domino in bello per
eum,aut contra eum indicto:etiã ecōtrà tenetur do-
minus vaſallũ ſuum defendere, ſi quis vellet eum aſ-
ſalire,vel res ſuas,vt habetur infrà ſuper verbo, *con-
didit*.j. dum loquitur de ſæuitia dominorũ in ſubdi-
tos. Ideo cùm ſemper præſumatur de fidelitate vaſal
li erga dominum,conuinci non poteſt de felonia mi
nori numero quinq; teſtiũ.c.j.in tit. quot teſtes ſunt
neceſſ.ad probandũ feu.ingrati.de quo habetur ſ. ſu
per verbo,in eodem teſtamēto relinquēs.]Et non ꝗ
pecunia redimaē , qua ceſſante,amor eſſe deſiſteret;
Hi profectò mercenarij cũ lupũ vidēt, id eſt, hoſtē,
ei cordialiter nō reſiſtũt pro cuſtodia ouiũ ſeu ſub-
ditorũ,ſed fugiũt iuxta illud Io.x.Vbi mercenarius,
& qui non eſt paſtor,cuius nō ſunt oues propriæ, id
eſt,qui non habet ſubditos in regno nec terra, videt
lupum venientē,& dimittit oues & fugit: & lupus ra
pit,& diſpergit oues,ſcilicet regnicolas: quia ad mer
cenarium non pertinet de ouibus &c. Sed in magnis
feudis prout ſunt ducatus & comitat⁹,vel caſtra for-
tiſſima,quæ eſſe poſſent æmulatiua reipublic. poſſet
rex illa retinere,& ſuæ menſæ applicare.l.j & l.ij.C.
298 de fund.limitro.li.xj. † Quæ applicatio fit duobus
modis. Primò vbi rex hoc velle declarauit expreſsè,
ſcilicet ꝗ rem habere vult & retinere. ſecundũ Bar.
in l.ſi vacãtia.C.de bo.vacan.lib.x.vel tacitè hoc de-
clarat,vt quia poſtquam ad ipſum reuerſa & applica
ta fuit , officiales ad hoc deputati eam deſcripſerunt
in libro aliarum rerum menſalium.vt ibi dicit Bart.
Vel dominus aut rex ad quem reuerſa eſt tenuit eam
vltra annum , ſicut alias res de menſa ſua exiſtentes:
nam hoc faciendo ſatis dicitur eam incorporaſſe , &
menſæ ſuę applicaſſe.Et idē in eccleſia ſecundũ Ar-
chi.ſingulariter per Illũ tex. ibi infrà anni coronam.

In c.j.

in can.j.xxxv.q.viij. quem ſequitur Zabatel. in cap.
ij.de feud.& Barba.ibi ac Panor.in cap. vt ſuper. de
299 rebus eccleſi.non alie.& Guido papæ.q.cliij. †Vbi
autem feudum depẽderet ab alio domino quàm re-
ge, vt putà ab eccleſia vel alio barone, tũc nõ poſſet
rex eum retinere, vt perpetuò ipſum habeat: ſed tene
tur de illo facere, vt dicit Specul.in d.xl.q.vbi latè &
pulchrè loquitur. Quia ſi pro vtilitate publica eam
retinere vellet, hoc facere poſſet data domino ſeudi
recõpenſa ſufficienti, vt latius in dictis ordinationi-
300 bus continetur. †Attamẽ in præſenti ducatu Aqui-
taniæ, nobiles priuilegium habent à Ioanne quondã
Frãcorum rege Pariſiis eis conceſſum, anno domi-
ni M.cccxxavij.in menſe Maij. Quòd ſolo maieſta-
tis crimine excepto feuda eorum non confiſcantur
regi: cuius priuilegij duplum cum originali per ſene-
ſcallum Caturcenſem vidimatum anno domini M.
ccccxaaij. vidi groſſatum & ſignatũ in regiſtris ſeu
protocollis magiſtri Raymundi Combeti huius Ca-
turci ciuitatis quondam notarij: de quo duplum ha-
301 beo authenticè ſignatũ. †Nam olim peculia caſtren
ſia non veniebãt in confiſcatione.l.ſi filius.C.de bo.
proſcrip.de quo plenè per Alexandrum in l.ſi finita.
§.ſi de vectigalibus.ff.de dam.infec. Nec conſequen
ter feuda, quia origine fuerunt peculia caſtrenſia, vt
ſupra vidiſtis in j.art.iij.deciſio.Sed cùm in præſenti
regno Franciæ feuda ſint patrimonialia ad quoſcun
que tranſeant, etiã extraneos, veniũt in confiſcatio-
ne, præterquam in ducatu Aquitaniæ ex priuilegio,
vt dixi. Ex quibus reſtat nobis in fiſco ſuccedẽte, qui
ſi propter delictũ alieni ſuccedat, dicitur in ſolis ſuc
cedere bonis: ſed quãdo in bonis vacãtibus ſuccedit
propter parẽtelæ defectum, tũc perſonæ ſuccedit, &
bonis tanquã ſubſidiarius hęres: in quem tam actiuè
quàm paſſiuè tranſeunt omnia defuncti iura etiã fu-
tura, quæ in quemlibet hæredẽ vniuerſalẽ trãſiſſent.
302 Eſt †tamen duplex differẽtia tũc inter ipſum fiſcũ
& alium legitimum hæredẽ. Primò quia fiſcus adit
hæreditatem per procuratorẽ.l.j.ff.de officio procu.
Cæſa.quod alius priuatus facere nõ poteſt.l.Paulus.
☞ ff.de acq.hære.[De cuius intellectu vide ſuper ver-
bo, *Mortuo autem teſtatore*, ij.loquẽdo de hæredita-
tis aditione.] Secundò, quia fiſcus hæreditatem ſe-
mel aditam repudiare poteſt.l.ij.ff.de offi.procu.Cę
ſaris. Sed non priuatus hæres extraneus.l.ſicut. C.de
repu.vel abſti.hære. Tertiò fiſcus hæreditatẽ tranſ-
mittit non aditam, ſed nõ priuatus hæres extraneus.
☞ l.quod princip.cum ibi not.ff.de legat.ij. [De qua
trãſmiſſione plenè dicitũ ſuper verbo, *Mortuo itaq;*
303 *teſtatore*, ij.] Conueniũt tamen in duobus. Nam eo
modo priuatus hæres extraneus adeundo hęreditatẽ
fit hæreditatis domin⁹, ſicut fiſcus.l. cùm hęredes.ff.
de acqui.poſ. Præterea poteſt priuatus hæres autho
ritate propria, vbi non apparet cõtradictor, bona hę
reditaria capere ſicut fiſcus, in authẽ.de hære. & fal.
§.in omnibus. Et tenetur fiſcus habẽs hęreditatẽ in
patria cõſuetudinaria obſeruare conſuetudines pa-
trię ſicut priuatus hęres: pręſertim cõſuetudines quę
concernunt res, ſecundum Ioan. Fab.in §.fin.inſtit.
304 quib.mo.teſta. infirman. Similiter differunt fiſcus
& priuatus in contractibus inter viuos, quia fiſco ac-
quiritur ſine traditione dominium, ſcilicet allodio-
rum.l.fina.C.de ſacroſan.eccleſ.vel feudalium ex ſo
la domini inueſtitura, prout ſuprà vidiſtis. Et etiam
feudalium & emphyteuticorũ, vbi ex conſuetudine,
aut priuilegio poteſt nouus vaſallus vel emphyteuta
poſſeſſionẽ intrare ſine conſenſu domini, vt hic Ca
turci, & Toloſæ. Sed non ſic in priuato. qui ex ſola
etiam domini inueſtitura dominium nõ acquirit ſi-
ne corporali apprehẽſione.l.traditionib⁹.C.de pac.
iuncto cap.authoritate. vbi glo.& Panorm.de inſti.
De quibus omnibus fiſci priuilegiis tam in contra-
ctibus, iudiciis, quàm vltimis voluntatibus, videatis
Ludo.in authen.ſimiliter.C.ad legem Fal. vbi loquẽ
do de eccleſia, ſatis loquitur de fiſco.arg.l. fin.C.de
ſacroſanct.eccleſi. Sed de priuilegiis fiſci in ſpeciali
plenè tradit Bal.in dicta l.j.C.de hære.actio. Or, do
mini, licet fiſcus poſt omnes hæredes & legitimos
ſucceſſores bona capiat tanquã vacantia, non tamen
305 omnium vacantium eſt dominus. Vnde †ſcire de-
betis bona in mundo vacantia eſſe in multiplici dif-
ferentia: quia quædam ſunt bona vacantia de iure &
de facto, qualia ſunt illa, quæ ſui natura in nullius
bonis ſunt, nec vnquã fuerunt, quamuis eſſe poterũt,
vt ſunt lapilli, & gemmæ in litore maris exiſtentes,
306 piſces maris, & omnes feræ beſtiæ. Hæc † enim
omnia licet ſint vacantia, non plus fiſco pertinent,
quàm cuilibet alteri inuentori & capienti. Cùm talis
ſint naturæ, quòd primo occupanti cõceduntur. in-
ſtitu.de rerum diuiſio.§.feræ igitur beſtię.cum §.ſe-
quentibus. Vnuſquiſque profectò poteſt talia bona
inuenta occupare, & capere propria authoritate, ita
quòd inuentoris fiunt, aut capiẽtis, tam in ſuo, quàm
in alieno fundo, niſi à domino fundi venator prohi-
beretur priuſquàm fundũ intraret, vt ibi. & l. diuus
Pius.ff.de ſeruitu. ruſtico.præd.vel à iudice & ſupe-
riore inhiberetur: quo caſu prohibitio ſuperioris
etiã impedit dominij tranſlationẽ, & fortiùs acquiſi
tionem.cap.veritatis.in fine. vbi plenè Panormit.de
307 dolo, & contuma. Sed † hodie per conſuetudinem,
quã garenæ tolerantur & defenduntur, non videtur
quòd faciat ſuum capiẽs in fundo alieno: imò tene-
tetur captum reſtituere, licet prohibitio alia capiẽti
facta nõ fuerit. Quia ſi prohibitio partis aut ſuperio-
ris, hoc facere poteſt, vt videtis, forti⁹ hoc poteſt lex
vel conſuetudo, quæ magis interdicere poteſt domi-
nij tranſlationẽ.l.ſi libertus.ff.de iure patronatus. &
l.quemadmodum.C. de agricolis & cenſi.libro duo
decimo. Cùm enim talis occupatio ſeu facultas talia
bona occupandi ius tribuat de iure gentium, inſtitu.
de rerum diuiſio.§.ſingulorum, poteſt cõſuetudine
limitari, vt eodem tit.§.fina.ſecundum Ioan.Fab.in
308 dicto §.feræ. †vt ſcilicet locum non habeat talis fa-
cultas venandi in garenis & defenſis alienis, aut co-
lumbariis: ſed iuxta & prope illa, ſine expreſſo con-
ſenſu & volũtate domini: imò contra facientes com
mitterent furtum.ſecundum Dyn.& docto.in §.pa-
uonum.inſti.de rerum diuiſio.& tenet Guido papæ,
quæſt.ccxviij. maximè venãdo ad columbas alienas
quæ capi vel occidi nõ poſſunt, etiã ſi campos deua-
ſtent alienos: quia columbę viuũt de fructibus terrę
& innocens eſt victus earum, ſecũdum Alber. adeò
ꝙ capiẽtes vel retinentes columbos alienos, etiã in
agro proprio capiẽtis repertos, furtũ committunt l.
Pomponius ſcribit.§.idẽ Pomponius. quem ibi ad
309 hoc põderat Floria.in j.no.ff.fami.ercis. Nam †co-
lumba habet plura inter cæteras aues ſingularia, quæ
ponit glo. ſuper illud Canticorum quarto, Oculi tui
columbarum &c. vbi columba (inquit) felle caret, ro
ſtro non lædit niſi parem aliquando: in cauernis pe-
trarũ nidificat, alienos pullos nutrit, columbas alias
errantes aſſociat & colligit, meliora grana eligit, ge-
mitum pro cantu reddit, gregatim volat, ſocietatem
diligit, cadauera & immũda non comedit, geminos
pullos

pullos nutrit, & ſuper fluenta reſidens, vmbram acci
pitris de longè venientis inſpicit: quem ſtatim videns
ad interiora foraminis fugiens ſe abſcondit, vt dicit
gloſſa ibi, Oculi eius ſicut columbę ſuper riuos aqua
rum. Canticorũ quinto. de qua dicit Chryſoſtomus,
quòd eſt pacis nuntia, ſimplicitatis forma, natura
mundi, prole fœcõda, pietatis æmula, ſocietatis ami-
ca, iniuriæ immemor, quæ quantò eſt pēnoſior, tan-
tò fœcundior inuenitur. Ita quòd columbæ haben-
tes pedes pennatos, ferè pullificant omni menſe. Eſt
autẽ columba naturaliter timida, rarò ſecura, eſtq́ue
obliuioſa: ob quod pullis ei ſublatis, dãni ſui imme-
mor, nidificare & pullificare iterum in eodem loco
nõ omittit, vt dicit Hieron. Et habet hoc proprium
ſicut turtures, quia caput ſuum non erigit quãdo po
tat, quouſque ei ſufficiat hauſtus potus. Viuunt au-
tem columbæ generaliter & cubãt vſque ad quinde-
cim annos ſecundum Ariſtotelem. Sanguinem ha-
310 bent medicinalem, † quia ſanguis de ſub ala dextra
ſumptus & calidus oculis impoſitus & inſtillat⁹ do-
lorem mitigat, & ſanat ophthalmiam oculorũ. Et in
Aegypto & Syria, vt refert Ambro. inſtruitur colum
ba, vt literarum ſit gerula, & prouinciæ ad prouin-
ciam internuntia, & quocunque reuertitur in locum
vbi fuit nutrita. Vnde Geneſis viij. Noe dimiſit co-
lumbam ex arca poſt diluuium: at illa rediit ad eum
ad veſperam portans ramum oliuæ virentibus foliis
in ore ſuo. Pariter viſus fuit in baptiſmo Chriſti ſpi-
ritus ſanctus deſcendere in ſpecie columbæ, vt qua-
tuor teſtantur euangeliſtæ. Matth. iij. Marc. j. Lucæ
iij. & Ioan. j. Et non fuit illa columba fantaſtica, id
eſt, de aëre formata, nec vna de aliis columbis iã ge-
neratis: tamen fuit vera Dei potentia de nouo crea-
ta, quæ facto ſuo officio reſoluta fuit in materiã præ
iacentem, ſecundum Thom. in iij. parte. q. xxix. Simi
liter fuit illa columba habitaculum Spiritus ſancti,
non tamen ex merito ſicut ſunt homines ſancti & in
gratia conſtituti. Etiam in baptiſmo Clodouei regis
viſa fuit columba ſacri olei de cœlo portare phialã,
quo omnes adhuc Francorum reges liniuntur, vt vi-
diſtis in verbo, *duas habens filias.* in prima fallentia.
Meritò igitur capi non poteſt ita faciliter, nec reper-
ta in agris noſtris retineri, ſicut cæteræ aues, vt vide-
tis, imò in pleriſque locis indictæ ſunt pœnæ etiam
corporales contrafacientibus, niſi conſenſum habe
rent domini agrorum & fundorum quòd venẽtur in
311 fundo ſuo. † Et præterea columbæ proprietates ada
ptat, vbi ſuprà beat⁹ Tho. ad ſeptẽ dona ſancti ſpiri-
tus. Columba primò habet gemitũ pro cantu. Sic ca-
tholicus per donum timoris luget peccata ſua timẽs
perdere gratiam Dei, & cõſequẽter hæreditatẽ. Co-
lumba eſt animal manſuetũ & pium: ob quod olim
Deo offerebatur in ſacrificiũ, Leuit. v. Vnde ſignat
donũ pietatis quo quis deuotus ad diuina eſſe debet
& orationes ad Deũ, nec nõ pius debet eſſe ad pro-
ximũ ſuis neceſſitatibus ſubueniẽdo & defectus ſup
portãdo, in ſignũ cuius oleo ſacro vngitur in pecto-
re & ſcapulis baptizãdus. Columba inter grana ſibi
propoſita eligit meliora, & corrupta dimittit, & ca-
dauera fugit, vt patuit de columba emiſſa à Noè: quę
non requieuit ſuper cadauera, vt coruus, ſed ad arcã
reuerſa, cùm non inueniſſet mũdum aliquod in quo
requieſceret pes eius. Sic debet quis per donũ ſcien-
tiæ diſcernere quæ ſibi proponuntur verba, & exem
pla aliorum, ac cogitationes in mente, & bona reci-
pere, mala reſpuere, nõ omnibus credere, nec omnes
imitari, ſed bonos. Columba habitat in foraminibus
petræ, Canti. ij. c. id eſt, ædificiorum, Eſa. lx. quaſi co
lumbæ ad feneſtras ſuas &c. denotãs in hoc donum
fortitudinis, in quo quis firmatur meditando vulne-
ra Chriſti. petra enim erat Chriſtus, j. Corint. x. & fo-
ramina ſunt vulnera eius. Colũba fouet pullos alie-
nos. Sic per donum cõſilij debet quis fouere eos qui
alieni erant à Deo: & filij dæmonis per peccatum,
quos nutrire debet Deo per bona cõſilia & exhorta
tiones, & ipſe de agẽdis quoties dubiũ occurrit, cõ-
ſilium quærere debet, iuxta illud Thob. iiij. Conſi-
lium ſemper à ſapiẽte perquire. Columba roſtro nõ
lacerat quæ comedit, ſed integra grana ſumit. Sic nõ
debet quis ſentẽtias bonas veritatis integræ ſcriptu-
rarum dilacerare falsè exponẽdo, vt hæretici faciũt:
ſed dono intellectus integram veritatem intelligere
& proferre. Poſtremò columba reſidet iuxta aquas,
vt vmbram contempletur accipitris eam inſequẽtis.
Sic per donum ſapientiæ debet quis guſtare & con-
templari diuinas perfectiones: & cùm diabolus inſe
quitur eum, in Chriſti bonitatem ſe immergat, ad ea
recurrendo, & ſic euadet. hæc ille. vbi ſupra arti. vj.
Vnde non ſine cauſa Chriſtus Matthæi x. Eſtote, in-
quit, ſimplices ſicut columbę, non doloſi, neque du-
plices. Propter ergo tam ſingulares ad bonũ colum-
bę proprietates, & quia etiam in baptiſmo Clodouei
demiſſa fuit è cælo, venaĩ impunè in hoc regno, nec
312 quæcunq; alia auis in fundo alieno. Quinimò † plus
videmus in eodẽ regno per ordinationes regias, pre-
ſertim domini noſtri regis Caroli octaui. [Quam
ordinationem inſeruit dominus Auffreri. in titu. de
venatoribus.] nunc feliciter regnantis, quòd vena-
tores regis nõ poſſunt in foreſtis & dominationibus
baronum ac nobilium altam iuſtitiã habentium ſine
eorum conſenſu venari, nec homines dictorum do-
minorum ad eos iuuãdum cogere poſſunt in præmiſ
ſis, niſi rex in propria perſona venando intereſſet. ſi-
cut ſuprà vidiſtis neminem tam priuilegiatum excu-
ſari à bello, vbi rex in propria ad bellũ pergeret. per
l. neminẽ. C. de ſac. ſanc. eccle. [Hanc ordinationẽ
reperietis in libro ordina. regiarum cameræ inquæ-
ſtarum parlamenti Toloſæ. fo. clxiiij. verſo.] Et idẽ
in foreſta circunſepta, ſeu parco clauſo, quæ in iure
viuaria vocatur. l. iij. §. item feras beſtias. ff. de acq.
poſſeſſ. in quibus ſunt feræ beſtię incluſæ: & idem in
ſtagno, vbi ſunt piſces recollecti. [Stagna dicuntur
viuaria, in quibus prohibitũ eſt piſcari, quæ alio no-
mine dicũtur oſtrearina, à quibus Caius Sergius fuit
Orata nuncupatus: quia primus oſtreorum, id eſt, pi-
ſciũ viuaria, id eſt ſtagna in Baiano mari locauerit,
de quo Valerius loquitur libro nono in princ. dicẽs
etiam, quòd fuit primus qui balnea pẽſilia facere in-
ſtituit. Idem Plinius naturalis hiſtoriæ lib. ix. Et di-
cuntur oſtrearina, quia in primo piſces incluſit, qui
auratæ dicuntur, & ſunt optimi piſces.] Clauſura
enim locorum tacitam, imò euidentem denotat pro
hibitionem domini, vbicunque enim eſt locus vena-
tioni deſtinatus, ex quo percipitur annuatim fructus
& reditus ex venatione ſoli domino pleno, ſi plenũ
dominiũ habeat, vel vtili aut vſufructua. dictorum
locorum venari & aucupari permittitur, & non alte
ri extraneo. l. item ſi fundi. §. aucupiorum. & l. vſu-
fructuariũ venari. ff. de vſufructu. & l. venationem.
313 ff. de vſur. Quas † venationes poſſunt habere prælati
eccleſiarum pro ſuis reditibus, dummodò clamoro-
ſas nõ exerceant per ſe ipſos. clemẽ. prima. §. porro.
de ſtatu monachor. de quibus dicit glo. in l. venato-
ribus. C. de excu. munerum lib. x. quòd nullum ſan-
ctum

ctum legimus venatorem.de quo ibi Ioan.de platea.
& in l.prima.C.de vena.ferarũ.lib.vndecimo. Extra
autem garenas & loca clauſa licitũ eſt venari, aues,
& feras capere, antequàm ꝓhibeatur à domino in-
greſſus:ſed non poſt.vt dicta l.diuus Pius.dum tamẽ
fiat venatio ſine armis: quoniã dulcia venatio & na-
turalis qualis eſt illa, quæ fit cum ouibus & canibus.
eſt omnibus permiſſa, præterquàm clericis, ſi ſit cla-
morosa, vt infrà de cleri.vena.per totum. [Et cùm
per magiſtrum aquarum & foreſtarum huius patriæ
linguæ Occitanæ prohiberetur venatio, dominꝰ no
ſter rex Ludouicus duodecimꝰ, edicto perpetuo de-
clarauit venari omnibus fore permiſſum. Prẹterquã
in garenia & cæteris locis vetitis de iure: vnde permi
ſit omnibus de dicta patria liberè venari ſecundum
formam iuris communis: quo patria hæc regitur, &
fuerunt literæ dicti priuilegij in parlamento Tolo-
ſæ publicatæ mẽſe Ianuarij, anno præſenti Milleſi-
314 mo ccccccj.] Nec cenſetur laicis prohibita, †exce-
pta illa quæ artificioſè fit per varia inſtrumẽta, quæ
omnibus eſt prohibita: non quidem propter ſe, ſed
quia artificia in tali venatiõe neceſſario fieri & apta
ri nõ poſſunt, nec exerceri ſine armis ſeu magnis gla
diis, quæ poſſunt eſſe cauſa violandi publicam pa-
cem, præſertim in limitibus imperij, vt in ca. primo.
§.nemo retia. de pace tenẽda & eius viola. Ob quod
eſt talis venatio abſque delectu omnibus prohibita
& interdicta, præterquam ad lupos, apros, & vrſos,
quæ ſunt animalia patriam & gentem deuaſtãtia
315 & damnificantia. †Omnia enim animalia capi poſ-
ſunt irrationabilia bruta, & occidi, non obſtãte erro
re aliquorũ, [De duobus aliis erroribus circa illud
præceptũ, Nõ occides. habetur ſuper verbo, *Mor-
tuo itaque teſtatore*. primo. loquẽdo de ſe occidenti-
bus, & qui occiduntur per iudicem.] qui putauerunt
non eſſe licitũ occidere bruta animalia per illud præ
ceptum, Non occides. indiſtinctè prolatum in deca-
logo. Exod. xx. ſed hoc eſt falſum ſecundum Tho. in
tractatu de decẽ præceptis, & pleniꝰ in ij.ij. q.lxiiij.
arti.j. quia non eſt peccatũ vti illis, quæ ſubdita ſunt
poteſtati hominis. Eſt autẽ ordo naturalis, quòd plã
tæ ſunt in nutrimẽtum animalium, & animalia quæ-
dam in nutrimẽtum aliorum, & omnia in nutrimen
tum hominis, Gene. ix. ibi, Quaſi olera virentia tra-
didi vobis omnia. Ob quod in politicis dicitur, quòd
venatio eſt iuſtum bellum. Et primæ ad Corinth. x.
Omne quod venit in macello, mãducate. cùm ergo
dicitur, non occides: intelligitur hominem, nõ bru-
tã animalia, quæ capi poſſunt & occidi cũ prædicta
modificatione, ſcilicet venãdo ſine armis, prẹterquã
ad lupos, apros, & vrſos, quæ ſunt animalia ferociſſi
ma, patriam & gentes deuaſtãtia. Nam de lupo dicit
Iſidorus, quòd lupus quaſi leopꝰ eſt dictus. Eo quòd
ipſi tãquam leoni virtus ſit in pedibus: quia quod pe
316 de preſſerit, non viuit. †Rapax autem beſtia eſt &
cruoris appetens, qui rabie rapacitatis quemcunque
inuenerit, trucidat. de quo aiunt ruſtici, hominẽ vo-
cem perdere, ſi eũ lupus prior viderit: & inde ſubitò
tacenti, dicitur, Lupus eſt in fabula. Famem diu por
tat. ex quo dicit glo. in l. fina. C. de alimen. pupil. præ
ſtan: lupum viuere de vento nouẽ diebus. Lupus eſt
valde audax, & ludere multum diligens: qui ſi puerũ
reperiat, ludit cum eo: quem poſtea occidit, & come
dit. Et vulnera quæ morſu eius accidunt, valde ſunt
mala: ex quibus exit virus, & curantur ſicut morſus
canis rabidi, ſecundum Ariſtotelem. Et quando in-
tet animalia præualet, ſi non reſiſtatur totum gre-
gem ſtrangulat & occidit, licet totum comedere nõ
poſsit. Et finaliter tota ſpecie natura luporum natu-
ræ ouium aduerſatur. Adeo quòd chordula facta de
inteſtinis lupi, iſtcta chordis citharæ factis de inte-
ſtinis ouis, eas corrumpit. Similis dæmoni, qui ſum-
mè eſt audax, ludens cum pueris, id eſt, fragilibus,
quos poſteà occidit & comedit. Et inde dicitur dia-
bolus nomen Græcum: A dia, [Contrarium eſt:
eſt enim nomen ſimplex, Græcè diabolus, Hẹbraicè
ſatan, Latinè calumniator.] quod eſt duo, & bolus,
quod eſt morſellꝰ: quia duos bolos, vnum ſcilicet de
corpore, & aliũ de anima noſtra quærit facere, poſt-
quàm per multa ludibria nobis illuſerit, ſecundum
gloſſam in cap. primo, de ſumma trinitate. Ex cuius
vulnere exit virus damnationis æternæ. Cui ſi non
reſiſtatur, gregem totius humani generis ſtrangulat,
& occidit. Cùm ſit leo rugiens quærens quem deuo-
ret: cui reſiſtunt fortes in fide. primæ Petri vltimo ca
317 pitulo. [De † apro dicit Iſidorus lib. duodecimo ca
pitulo primo. quòd eſt porcus ſylueſtris, vel agreſtis
ſæuiſsimus, & immitis: qui ideo aper dicitur, quaſi
aſperus & ferus, ac crudelis. Vnde apud Græcos,
Aper, ἄγριος κάπρος, id eſt, ferus vulgariter nuncupa-
tur, & à Latinis verres, eo quòd grandes habet vires.
De quo etiam dicunt Plinius & Auicenna, quòd eſt
animal valde ſæuum, adeò ꝙ etiã caſtratus vix ſe ex-
318 hibet manſuetum, †licet animalia cætera, ablatis te-
ſticulis, ampliùs manſueſcant: quia minus audent vi-
dentes ſe diminutos à ſubſtantia naturali: imò omne
animal caſtratum, ſecundum Ariſtotelem, plus man-
ſueſcit, excepto homine, qui non magis manſuetus,
ſed magis ferox efficitur. Sicut dicimus de homini-
bus deſperatis, qui non curant pericula. l. deferre. §.
item conſtitutionibus. ff. de iure fiſci. ſecundum Bal-
dũ in l. j. C. de eunuchis. Et in hoc homo apro com-
paratur. Eſt itaque aper tantæ feritatis, quòd etiam
mortem paruipẽdens contra venatoris ferrum occur-
rens intrepidè ſe infigit: & iam transfixus cõtra ſibi
reſiſtentem vires recolligit. vt culmis vindicet ſe de
aduerſario, etiam in mortis periculum contra hoſtis
venabulum mira ſe audacia opponit. Culmos duos
habet in ore aduncos, fortes & acutos quibus omne
ſibi reſiſtens ſecat crudeliter & dilaniat. Culmis au-
tem vtitur pro gladio ad pugnandũ, in latere dextro
os habet duriſsimum latum & ſpiſſum, quod ſemper
opponit venabulo perſequentis. Oſſe enim illo vti-
tur pro clypeo ad ſe protegendum ſentiens ſibi im-
minere bellum, acuendo culmos circa arbores eos
fricat, & ſi hebetatum acumen habeant, confricando
ad arborẽ ipſos probat. Quos ſi ſenſerit hebetatos,
origanum quærit & maſticat, cuius virtute culmo-
319 rum radices mundificat & confortat. †Et contra lu-
pos præliatur, quos naturaliter odit: quia inſidiãtur
filiis ſuis, & eos ſępe rapiũt. Et cũ aper dimicare vult
attritu arborũ indurat coſtas ſuas, & ſe luto inuoluit
& deſiccat ad ſolẽ, ac inter pilos lutũ conglutinat &
inuiſcat, vt ſic ſecurius aduerſariorũ ictus ſuſtineat
320 in conflictu. hæc Ariſto. De † vrſo autem dicit Iſi-
dorus vbi ſuprà, ꝙ ideo ſic vocatus eſt, quia ſuos for
mat fœtus quaſi Orſus. Cũ enim vrſi informes gene
rent partus, & die xxx. quandã carnẽ pariãt parũ ma
iorẽ quàm ſint mures, ſine oculis & pilo, mater lãbẽ
do mẽbra cõponit: ſed hoc immaturitas partus facit.
Ex quo prouenit, ꝙ præcipitata fœcũditas informis
procreetur. Vel dicitur vrſus ab vrgẽdo, q̃a fortiter
vrget, & ſtringit quem apprehendit, cùm vim maxi-
mam in brachiis & lumbis habeat: vnde interdũ vrſi
erecti

erecti exiſtūt. Eſt profectò animal impatiens, iracū-
dam, ſe vindicare volens de omnibus qui tangunt
eum. Ideo ſi aliquem percutientē ſe inuaſerit, ſi alius
eum tetigerit, dimittit primum, & illum inuadit ſe-
cundum, & deinceps. Modum capiendi eos tradit
proprietarius libro decimooctauo, de ipſis loquens.
Ex quib' videtis lupos, apros, & vrſos animalia eſſe
damnifica patriæ, & hominibus, corúmque domeſti
cis animalibus nocētia: imò contra tauros, aſinos, &
cæteras vtiles beſtias vſui hominum neceſſarias pu-
gnantia, & ſic reipublicæ præiudicantia: cuius inter-
eſt ſecurè per itinera commeari. l. prima. ff. de his qui
deiecerūt vel effuderūt. Ideo intereſt reipublicæ illa
fera à quocunque & per quoſcunque capi in agris
etiam alienis: nec poſſet talis venatio prohiberi, vt
plenè dicitur, & ibi Ioānes de platea, & doctores in
321 l. vnica. C. de venatio. ferarum. libro xj. Imò † poſ-
ſet ſecundum doctores ſalarium conſtitui de publi-
co capientibus lupos, vulpes, & cætera damno-
ſa atque inutilia animalia, vt ibi dicitur. & per Bar-
tolum in l. qui in vtero. ff. de ſtatu. homi. Sicut dari
poſſet capiētibus malefactorem, vt ſuprà vidiſtis in
primo articulo. Prout tempore Caroli ſeptimi Frā-
corum regis Pariſiis factū fuiſſe legitur. De quo Ga-
guinus lib. x. cap. j. accedebant, inquit, tot malis lupo
rum crebrę in vrbē incurſiones, qui ſupra octoginta
homines cùm p agros deuoraſſent, in vrbanos quo-
que ſæuiebant. Aduerſus hanc beluam deffinitū præ
mium eſt, vt pro ſingulis captis lupis ſolidi viginti
ex fiſco captori ſoluerentur, præter publicam eroga
tionem, quam plebs ſua ſponte venatoribus impen-
diſſet. Hæc Ille. An autem tunc capienti lupam cum
lupatinis, aut lupam prægnantem dari debeat inte-
grum pro quolibet, vel pro omnibus vnicum præ-
mium, decidit ibi Bart. facit l. Aretuſa. eodem titulo
322 Præterea † dulcis & naturalis venatio potius ſit
cauſa ſpatij & exercitij, quam cōmodi, aut lucri: quia
non tam gaudent nobiles de magna præda, quàm de
volatu & curſu, quæ animos lætificāt præſertim Gal
323 lorum. Eſt † enim Gallicæ nobilitatis vana conſue-
tudo, ad feras venatu deprehendendas ſe conuertere
can. quorūdam. a. xxiiij. diſtin. vbi dicitur, quòd Ger-
mani, id eſt, Teutonici ſeu Alemani & Galli ſunt ve
nationi naturaliter ſubditi & dediti, quibus multum
confert, quòd canes qui leporarij vocantur, leues &
agiles habent, de quibus magnus ille ac illuſtris me-
minit lib. j. metamorph. Ouidius:

Ipſe amor ſequitur veſtigia paſſu.
Vt canis in vacuo leporem cum Gallicus arua
Vidit: & hic prædam pedibus petit, ille ſalutem. &c.

Quod à Paride (vt ita loquar) Priami regis Troiani
324 filio † ex cuius perſona (ſecundum aliquos) Pariſius
ciuitas regia nomen ſuſcepit: & de cuius ſtirpe Fran
corum reges proceſſere, habuerunt. Qui (vt Guido
de columna Troiani excidij hiſtoriographus tradit)
in nemore, Ida vocato, multis laboribus feris hinc
inde venatoriè perquiſitis ceruū inſequens tres deas
vidit, ſcilicet Iunonem, Palladem, & Venerem.
☞ [De hoc plenè dixi ſuper verbo, *Duas habens filias.*
tractando primum caſum: in quo filiæ cum maſculis
non ſuccedunt. Alij dicunt ab iſto Paride dictam ci-
uitatem non ſumpſiſſe nomen, ſed ideo quia cùm ci-
uitas illa vocaretur Lutetia vſque ad tempora Caro-
li magni, tunc temporis erat ſuper flumine Sequa-
næ quoddam caſtrum dictum Iſeos, ſic dictum à no
mine cuiuſdam deæ dictæ Iſis: quæ ibi colebatur,
quod caſtrum nunc Meldunum vocatur: & inde Pa-
riſius nomen accepit, vt dicatur Pariſius, quaſi par
Iſeos: quia in hoc par erat, quòd ſupra Sequana ſicut
Meldunum ſita eſt ciuitas illa.] Sic & Francorum
regibus vt plurimùm bene ſucceſsit, Gaguino refe-
rente libro tertio capitulo ſecundo, & capitulo ter-
tio. de Dagoberto primo, ſecundi Clotarij Franco-
325 rum regis filio. † Dagobertus, inquit, poſtquàm ſibi
per ætatem licuit feras indagare & venari (vt Gallis
mos eſt) pergit, excitato ceruo, cùm longo iā curſu
laſſus quietis locum quæreret, vicum quem Catulia-
num vocant, profugit: in eo vico ſacellum erat, vbi
condita humo & lapide inſtrata corpora beatorum
Dionyſij, Ruſtici, & Eleutherij, à ſuſcepto pro fide
Chriſti martyrio per annos triginta ſupra quingen-
tos religioſè cōdebātur. Eò cùm patens ſacellū eſſet
ſe ceruus proripuit, ſolóq; decumbens quieti ſe man
dat: inſequentibus crebris latratibus ceruum canes
cùm ad ſacellum veniſſent, ceruo conſpecto frequē-
tiori latratu ſtrepentes, nulla eis, ſed nec ipſis vena-
toribus in ſacellum irrumpendi facultas fuit, ſuam
ædem tuentibus viris ſanctitate ſpectatiſsimis. Ea re
per vicina loca perlata locum veneratiorem fecit,
& Dagoberto admirationem ſimul & pietatem cu-
mulauit. Itaque pacatis vndique rebus, voti non im-
memor, quo diuis martyribus Dioniſio eiúſque col-
legis obnoxium ſe fecerat: Catulicum vicum petit,
& ſacroſancta corpora inde exhumari iubet: ea in
conditorio quod fabrefieri rex mandauerat, reponi
ad tempus imperat. Tandem magno ſumptu cùm
templum exædificaſſet, quod & ſolido argento te-
ctum erat, eò transferri corpora inſtituit, cōdito ad
eum vſum aureo feretro, additíſque ad decorem mul
tis variíſque gemmis, annuis inſuper prouentibus
ad ſacerdotum & miniſtrorum templi alimoniam
deſignatis. Et ad diuos martyres conuerſus inter
multas quas illis donationes & largitiones attribuit:
326 Emporium † annuum menſe Iunio in campo nō
procul à baſilica ſanctorum inſtituit: tranſlata mi-
niſtris eccleſiæ ditione, id Léditum vulgus appellat
corrupto (vt ipſe iudico) vocabulo: nam editū dici
crediderim: propterea quòd ad eas nundinas merca
tores ſuas vndique merces edicto regio tanquam ad
communem regni mercatum conferre deberēt. De-
327 inde † epiſcopis apud diuum Dionyſium dedican-
dæ eccleſiæ gratia à Dagoberto cōuocatis, dū ſexto
Calen. Martij myſterium abſoluere ſtatuiſſent, pri-
die ipſarum Calēdarum homo lepra admodum de-
formis, ab æditui impetrat in æde pernoctare: vbi
dum vigil in oratione perſeuerat, videt perſpicuè
Chriſtum comitantibus cū Petro & Paulo vnà cum
diuis martyribus Dionyſio, Ruſtico, & Eleutherio,
per feneſtram in baſilicam aduentare. Qui candida
veſte amictus dedicationis ſacrum munus abſoluit,
328 deindéque † ad lepra contaminatū progreſſus Chri
ſtus, Tu, inquit, homo dicito pontificib', cùm craſti
na luce ad hanc ædem ſe conferent, eā à me cōſecra-
tam eſſe: cuius rei fidem fecit infirmi hominis cura.
Nam cōtacta hominis facie lepram omnē Chriſtus
auferens, eā proximo lapidi glutinauit: quę ad hunc
vſque diē p ſummā admirationē viſitur. Quo mira-
culo attoniti præſules, à dedicatione abſtinuerunt.
Hæc cauſa eſt, quamobrē frequens admodum popu
lus ad eccleſiā ipſam vj. Cal. Martij cōueniat, firmiſsi
mè credēs id à Chriſto Deo fuiſſe perpetratū. Poſt
cuius Dagoberti obitum Ioannes erat inſulatus ana
chorita, vitę ſanctitate famatiſsimus: q ab Auſoaldo
Pictauienſi antiſtite cōfabulationibus vltro citróq;
habitis

habitis, quiſnam fuerat Dagobertus rex, & quibus
aliquãdo moribus vixiſſet: referam, inquit, anacho-
rita ſanctitati tuæ, quænam mihi per quietẽ de ipſo
329 Dagoberto viſa accepi: † procumbenti mihi quietis
cauſa, quidam multa canicie reuerendus me excita-
uit, atque admonuit orare pro animæ Dagoberti ſa-
lute, qui eadẽ fermè hora vita erat defunctus. Dum
expergiſcor iuſſa ſenis impleturus, ecce in medio ma
ri turbam dæmonum conſpicio, qui animam regis
cymba deuehentes [Cymba eſt nauicula fragilis,
vel eſt inſtrumentũ quo per duos aut plures portan-
tur lapides, & quæcunque alia de loco ad locum mu
tanda & transferenda: quod vulgari eloquio ciuiera
vocatur in his partibus.] ad pœnas rapiebant. Sed
Dagobertus aduerſus ſæuientes in ſe dæmones fre-
quenter trium beatorum hominum opem inclama-
bat: Martini dico, Mauricij, & Dionyſij martyris. ad
cuius preces mox procella cum fulgore atq; crebris
imbribus exorta viri quos à Dagoberto imploratos
dixi, candidis ornati veſtimentis ad me ſe conferen-
tes, ſe eos eſſe profitentur, qui opitulari Dagoberto
aduenirent: nec mora ſupplicis animã regis tormen-
tis eximentes, ſecum in cœlum retulerũt, ſine inter-
miſsione hoc Dauidicum repetentes, Beatus quem
elegiſti & aſſumpſiſti in atriis tuis. Replebimur in
bonis domus tuæ: ſanctum eſt templum tuum, mira-
330 bile in æquitate. Sed † vnde tantæ damnationis
cauſa, ſi martyres non fuiſſent, proceſſerit? vbi tanta
fuerat virtutum præſtantia. Idem Gaguinus eodem
libro tertio, ſubiunxit ſic dicens, Iam de hominum
inſtabili conditione queri poſſemus, ſi lex hiſtoriæ
permitteret: Dagobertus quem initio principatus
præclariſsimæ virtutes commendabant, tranſuerſo
animo eſſe cœpit. Quippe qui miniſtrandi iuris ſpe-
cie Franciæ regni vrbes prouinciáſq; cùm viſitaret,
quoſque, vi adhibita, ſpoliabat: & tanquam diui Dio
nyſij obſequiis omnia deberẽtur, æneas ingenti pon
dere valuas, lauacrum inſuper, vbi baptiſmatis my-
ſterium ſacerdotes explebant, vnà cum diui Hilarij
corpore nulla compenſatione ſacrilegij facta, ad di-
uum Dionyſium mari ex Pictauia tranſtulit: [Nõ
eſt permiſſum reliquias ſanctorum nec aliorum, aut
lapides, vel alia de vna eccleſia in aliam transferre,
de quo plenius infrà ſuper verbo, *Mortuo autem te-
ſtator* primo, loquendo de his qui ſibi mortem con-
ſciuerunt, qui ſepultura carent.] nec tamen tota præ-
da potitus eſt. Altera enim portarum dum naui per
Oceanum exportanda committitur, in fluctus dela-
pſa perpetuò latuit. Verùm quia malè agentibus oc-
caſio aliqua peccandi in promptu ſuffragatur: cau-
ſam ſacrilegij eſſe dicunt Pictauorum rebellionem:
quos vt compeſceret Dagobertus, omnia ad ſe belli
iure pertinere ratus, poſtquam agros peruaſiſſet, vr-
bem quoque depopulatus eſſet, mœnibus omnibus
dirutis, ſolum arare, & in eo ſalem diſſeminare, ad
inducendam ſterilitatem iubet, nec ſacrilegio comes
331 libido defuit. Hæc ille. Hæc † profectò Dagober-
ti venatio Paridis venatione felicior fuit: quia in
illa Iuno Paridi magnificentiam, Pallas humanam
ſapientiam, Venus autem in Helenæ pulchritudine
libidinem pollicitæ ſunt: quæ cauſa fuit perditionis
ipſius. In iſta verò regi Dagoberto martyres cœle-
ſtem procurarunt æternam beatitudinem, quæ ſe-
cundum Boëtium eſt ſtatus bonorum omnium ag-
gregatione perfectus. Et inſuper illa Troianũm de-
ſtruxit imperium: ſed hęc monarchiam auxit & con-
ſeruat Gallorum, meritis beatorum martyrum.

332a Præterea † idem Gaguinus lib. nono, cap. tertio,
de Carolo ſexto Francorum rege venante: Accidit
per hos dies (inquit) res cognitu digna: Syluanectum
Carolus venandi cauſa ſe contulerat: canum latrati-
bus excitatus in fugam ceruus æneum torquem col-
lo gerere viſus eſt, quem venabulis aut ferro appeti
rex prohibens in caſſes & retia compellit: erat in tor-
que literis Latinis inſcriptum, Hoc me Cæſar dona-
uit. Ex eo tempore Carolus ceruum alatum auream
coronam collo geſtantem pro inſigni habuit, & re-
giis inſignibus quæ liliis aureis tribus conſtant, hinc
atque hinc cerui duo apponi conſueuerũt. Hæc ille.
333 Ceruus † profectò venatus Gallis regibus præſer-
tim ſemper bona fortuna fuit. Qui etiam Clodoueo
primo Francorum regi ſacris Chriſtianis initiato,
contra Alaricum Gotthum pugnare volenti vadum
inundati fluminis monſtrauit: quem rex ipſe cum to-
to exercitu ſecutus flumine tranſuecto Gotthum fu-
dit, & infidelem ſuperauit, vt dixi ſuper verbo, *Duas
habens filias*. In primo caſu, in quo fœminæ cum ma
ſculis non ſuccedunt: quod bene facit ad propoſi-
tum quòd vela regia ceruis circundentur. Ad quod
multum pariter confert virtus & natura eorum.
334 Ceruus † enim ſerpentibus contrariatur, adeò
quòd odore cornu exuſti eum fugiunt, cuius coagu-
lũm omnium anguium ſanat morſus, & diuus Hie-
ronymus parte ſecunda, & tractatu ſecundo, epiſtola
quadrageſimaſecunda, incipiente, omne pſalterium
&c. Ceruorum, inquit, natura eſt, vt ſerpẽtum vene-
na contemnant: quin potius naribus ſuis eos extra-
hant de cauernis, vt interficiãt atque dilacerẽt cùm
venenum cœperit intrinſecus æſtuare. Et quanuis
eos non poſsint occidere, tamen ſitis ardorem & in-
cendium tolerant: tunc illi fontes deſiderant, & pu-
riſsimis aquis feruentia venena reſtingunt, vt intel-
lexit Propheta Pſalmo xlj. dicens, Quemadmodum
deſiderat ceruꝰ ad fontes aquarum &c. De quo dicit
Ariſtot. libro octauo animalium, quòd inter omnia
quadrupedia ſylueſtria eſt diſcretiſsimus. Accepi
etiã à peritis venatoribus, quòd in venatione quan-
do fugit, retrocedendo ambulat, vt canes veſtigia pe
dum ipſius cognoſcẽtes, vnde aufugit, & non quò tẽ
dit, eũ ſequuntur: & ſic aliquãdo euadit. Diutiſsimè
viuit pluſquam cẽtum annis. quod compertum fuit
per ceruos plures captos per cẽtum annos poſt mor
tem Alexandri, ab eorum torquibus aureis oper-
tus & ſignatos, ſecundum Plinium libro octauo ca-
pitulo trigeſimoſecundo. Sicut contingit de ceruo æ-
neum torquem nomine Cæſaris inſcriptum in collo
portante, de quo ſuprà dixi. Aetates animalium Vir-
gilius ſcribens ſic ait,

Ter binos deciéſque nouem ſuperexit in annos
Iuſta ſeneſcentum, quos implet vita virorum.
Hos nouies ſuperat viuendo garrula cornix:
Et quater egreditur Cornicis ſecula Ceruus.
Alipedem ceruum ter vincit Coruus, ac illum
Multiplicat nouies Phœnix reparabilis ales,
Quam vos perpetuo decies prauertitis æuo.
Cætera ſecretus nouit Deus arbiter æui.

Subiungẽs Pli. eo. lib. c. xxviij. quòd ceruæ cùm ſen-
ſerint grauitatem, lapidem deuorãt: cuius beneficio
iuuãtur. Qui quidẽ lapis ipſa cerua mortua quãdoq;
in eius excrementis reperitur: qui miro modo dici-
tur iuuare mulieres prægnãtes: ſic iuuãt oſsicula quæ
in eius corde inueniuntur. Et eſt illud os quod inue
nitur in corde ceruorũ ſupra modũ vtile cõtra mul-
tas corporeas paſsiones, ita ꝙ in omnibus nobilibus
conſect

cōfectionibus admiſcetur, vt pleniùs videre poteri-
tis libro xviij. de proprieta. rerum. capi. ceruus. De
ſcuto regio ceruis circũdato, videre poteſtis in ciui-
tate noſtra Toloſæ, vbi in prima porta caſtri Nar-
bonenſia ab extra ſunt illia regia duobus ceruis late-
raliter illa tenẽtibus circundata. Vnde reſtat ad no-
ſtrum propoſitum artificioſam venationẽ eſſe vul-
garibus probibitam, quæ cum retibus fit, laqueis &
aliis diuerſis inſtrumentis. Quia fit potiùs ad prædã,
335 quàm cauſa lætificandi animos. † Vulgares autem
præſertim ruſtici nil plus appetunt, quam prædam,
& inuentum, ſeu iam captum: quod à Cain agricola
primo habuerunt, qui rapinis viuebat, & inuentis, vt
Ioſephus ait in primo antiquitatũ libro, & habetur
Gene. iiij. cap. vbi Cain agricola lucra quærebat. ſecũ
dum Lyram ibi: quem cæteri agricolæ in cunctis vi-
tiis potiùs ſequuntur, quàm Noë iuſtiſsimum, qui in
ſecunda ætate primus poſt diluuium cœpit vir agri-
cola exercere terram, plantauitque vineam, Geneſis
ix. Sed non legitur quicquam mali feciſſe, nec vena-
tionem exercuiſſe: quã cauſa laxandi animos in Græ
ciã de peregrinatione aduexit Vlyſſes Cretenſis rex:
ex quo dicitur, Vertunt in ſordidum lucrum & ſan-
guinolentam cædem &c. Quæ cùm ſint quaſi illibe-
rale genus, datur de facili materia ſcãdali, rumpẽ-
dæque pacis. Vnde tales prohibentur venationes ex
illiberali animo procedentes, niſi ad beſtias inutiles
& damnoſas, de quibus ſuprà. vt dicto §. nemo retia.
336 † An autem poſſint barones & domini terrarum,
generaliter omnibus prohibere quancunque vena-
tionẽ, ita quòd valeat talis prohibitio. Et certè talis
non valet prohibitio, niſi eſſet conſuetudo, nec aliàs
phiberi poſſunt ſubditi præſertim nobiles: ſunt enĩ
naturaliter venatores quòd habuerũt à Nẽroth pri-
mo rege. de quo dicitur Gene. x. quòd cœpit eſſe po
tens in terra, erátque robuſtus venator coram domi
no: & fuit principium regni eius Babylon &c. Et in
hoc deficit Ludouicus vndecimus domini noſtri re-
gis quondam genitor, qui quàm primùm coronatus
337 rex extitit, venationem nobilitati prohibuit. † Quæ
pœnalis inhibitio vna de cauſis fuit coniurandi con
tra eum, de quo Gaguinus libro x. de ipſo ſcribens:
Ludouicus inquit, exulceratum animum habens, qui
& patrias leges iam dedidiciſſet, exteris moribus per
diuturnum vſum imbutus, multa partim ſuo inge-
nio, partim eorum qui abſentiam à patre exiliũ fuiſ-
ſe reputabãt, agere cœpit. Et principes in primis par
ũi admodum habere: venationis omnem propè con-
ſuetudinem prohibens, ita vt piaculum eſſet aues aut
canes alere, caſsibus vti, inſidiari feris animantibus,
niſi quoad ipſe permitteret. Et quod illi maximum
in eas quæ ſuperuenerunt diſcordias momentũ fuit,
magnopere nixus eſt, infimæ ſortis homines præ p
ceribus opulentos ſubliméſque facere &c. Non er-
go valet venationis prohibitio, niſi foret prohiben-
338 di conſuetudo, vel fieret ex cauſa. † putà ruſticis
agricultoribus, ne ab agricultura reuocentur, aut di-
uertantur: non enim turbari debet nec interrumpi
agricultura. l. j. in princ. ff. de tigno iniuncto. Quod
ſi fieret, deſtrueretur vel ſaltem diminueretur anno-
næ præbitio in detrimẽtũ boni publici: pro quo pu-
blico bono conſeruando ſingulari gaudent agricul-
tores priuilegio, & immunitate: quia licet videamus
ante fœlicẽ embolam ſeu exercitum regis nauem ec-
cleſiæ & minus cuiuſlibet alterius pro tranſuehendo
exercitum non excuſari. l. iubemus nullam. C. de ſa-
croſan. eccle. & l. iubemus. C. de naui. nõ excu. libro

xj. Attamen inſtrumenta agriculturæ pro bello oc-
cupari nõ poſſunt, & minus perſonæ eorum ab agri
339 cultura diuerti: † ne publica impediatur vtilitas,
quæ in præbitione annonæ cõſiſtit: & ſine qua mun
dus viuere non poſſet, ſed irremediabiliter periret.
340 † Quod facit contra tyrannos principes, qui ne-
dum tẽpore neceſſarij belli agricultores eorumque
animalia occupant, & agros, ſegetéſque latè vaſtãt,
ſed etiam belli occaſionem quærunt, vt omnia etiam
ſubditorũ ſuorũ quos protegere tenẽtur, conſumant
penitus, & deſtruãt, qui ſi iuri poſitiuo hoc prohibẽ-
ti obedire nolint, quo talia prohibentur, imò menti
humanæ ab initio naturaliter inſitum ipſos agrico-
las etiam ob publicam belli gerendi vtilitatem, non
eſſe occupandos, nec moleſtandos, ſaltem veterum
gentilium annales reuoluant, qui agricolas poſſete-
nus in libertate agrorum colẽdorum tutabantur, ne-
dum in ſuo, ſed etiam in ſuorum hoſtium regno: cõ
341 tra quos bellabant. † Vnde Diodorus Siculus libro
iij. cap. x. Indorum ante bellum Troianũ geſta nar-
rans vetera: confert etiã inquit, ad Indorũ fertilitatẽ
conſuetudo, quæ in bellis ſeruatur: nam apud cæte-
ras gentes (ſcilicet tyrannico more viuentes) hoſtes
bellorũ tempore regionea ſpoliant, vaſtántque, ne-
que agros coli ſinunt. Apud Indos verò belli tempe
ſtate in campis opus ruſticum exercent, abſque cura
agricolæ, procul ab omni diſcrimine belli. Hoſtes in
præliis mutua cæde graſſantur, agricolis nulla in re
nocẽt, ſed intactos relinquunt, tanquam communis
vtilitatis miniſtros: neque verò hoſtium agros vrũt,
nec cædunt arbores &c. Subiungens ibidem ſeptem
tribus Indorum deſcribens: Secunda, inquit, tribus
eſt agricolarum, qui multitudine ſeparantes alios, à
bello reliquóque opere liberi, ſolis agris colendis
tempus impartiunt: nullus hoſtis eos laceſſit, neque
ſpoliat: ſed exiſtimãs illos in communi vtilitate ver-
ſari, ab omni iniuria abſtinet. Ita ſoluti metu agrico
læ terrámque liberè colentes rerum afferunt vberta-
342 tem. Hæc ille. † Pariter Nabuzardam princeps mi-
litiæ Nabuchodonoſor capto rege Zedechia, eiúſq;
filiis in patris conſpectu trucidatis, ac eo excæcato,
vincto & compediato, quibuſcunque occiſis, ciuita-
te & templo domini ſpoliatis & in terram proſtra-
tis, crudelis ſuper omnem ſæuitatem: de pauperibus
terræ vinitores reliquit & agricolas in pace pro fu-
tura cõmuni vtilitate, vt habetur Hierem. vlt. capit.
Iuſta igitur ratione opportunóque fauore ſunt agri-
colæ dulciter tractandi, & ab his publicis tumultua-
tionibus eximẽdi, propter bonum reipublicæ. Vnde
Plutarchus ad Traianum Imperatorẽ, Pedibus (in-
quit) ſolo iugiter inhærentibus agricolæ captantur;
quibus captis prouidentia tantò magis neceſſaria eſt
quò plura inueniunt offendicula, dum in obſequio
corporis in terra gradiuntur, eiſque iuſtius tegmen-
torum debetur ſuffragium, qui totius corporis eri-
gunt, ſuſtinẽt, promouéntque molem, id eſt onus ſu-
ſtinent ac portant reipublicæ, eiſque laboribus & ſu-
doribus ſuis prouident: & ſic eis meritò fauẽdum eſt
Et ſicut ipſi bello ſæuiente armato in libertate perſo
343 næ agros colere permitti debent: ſic † etiam bello
inſtante ciuili & foraneo, nec animalia, nec cætera
inſtrumẽta eorũ aratoria, pro aliquo debito capi poſ
ſunt, etiam pro executione ſentẽtiæ contra eos pro-
latæ: pœna infamiæ & ſupplicij à iudice æſtimandi,
& ablata in quadruplum reſtituendi, ac imperialis
animaduerſionis cõtra facientibus imminẽte ei exe-
cutores. cum l. & Authentica, ſequẽtibus, C. quæ res

pigno.obliga.non poſſunt.Cui ſtatuto regia conne-
nit ordinario Caroli octaui regis noſtri moderni,an
no domini M.cccclxxxiij.quo coronatus extitit Tu
ronis facta, menſe Martio, & per eundem renoua-
ta anno lxxxv.tuor ſequenti. Cuius ordinationis te-
nore etiam pro cenſu annuo domino fundi debito,
& (quod plus eſt)pro tributis quæ magis fauorabilia
exiſtunt,aut aliis quibuſcunque denariis regiis licet
currentibus & verè debitis, vel alio quocunque pri-
uato debito talia inſtrumēta capi nō poſſunt, etiam
344 de conſenſu agricultoris. †Et hoc vltimum addit
iuri communi præfata ordinatio, quæ ſanctio prag-
matica dicitur, velut in concilio generali trium ſta-
tuum regni & procerum Franciæ:tunc ibi pro bono
publico regni cōgregato facta. Cùm enim tales exe
cutiones in perditione agriculturæ & annonæ,& ſic
reipublicæ fiant,nō poteſt pacto ſeu cōſenſu priua-
torum tolli dicta ordinatio, nec remitti.l. ius publi-
cum.ff.de pactis. [Hanc ordinationem poſuit do
minus Auffreri. in titu. de exceſ. officia. capi. xiij.]
Quamobrem legales & æquiſsimi iudices ac ſigilli
regij cuſtodes,qui in præceptis & inhibitionibus ac
pignorum recredentia ſoliti ſunt clauſulam adiice-
re:Scilicet denariis regiis currētibus, & verè debitis
minimè retardatis,talem clauſulam, quia contra ius
commune & regni eſſet,nō apponunt in caſu ſubie-
cto: cùm non obſtante quacunque cauſa vel colore
aut occaſione & priuilegio,talia inſtrumēta capi nō
debeant,vel eorum recredentia impediri,per tex.di-
ctæ ordinationis.(Additio) Hanc ordinationem re-
perietis in libro ordinationum regiarum cameræ in-
queſtarum parlamenti Toloſæ folio clxiiij. verſo.
Et per eandem ordinationem, imò ratione dignita-
tis maiorem, ſcilicet ne pereat, aut impediatur, vel
differatur agricultura in damnum reipublicæ: puto
de mēte iuris eſſe & præfatæ ordinationis, quòd per
ſona agricolæ etiam pro debito fiſcali capi non poſ
ſit, nec incarcerari:quamuis nonnulli legum latores
Græci olim inſtrumenta aratri exempta tenerent,&
perſonam capi permitterent:quod ſapientiſsimi de-
teſtati fuerunt Aegyptij.de quo Diodorus lib.j. Le-
ges eorum narrans,haud, inquit, iniuria queruntur
quidam de nonnullis græcis legum latoribus, qui ar-
ma,aratrum, vel aliud quiduis operi neceſſariū pro-
hibent ob fœnus addici creditori:corpora verò quæ
his vtuntur tradi permittant.Hæc ille. Quaſi dicat,
quòd ſi inſtrumenta priuilegiata exiſtant, multò ma
gis corpora ſeu perſonæ,ſine quibus inſtrumēta ma
nent inutilia.Nec poteſt ex pluribus alter pro altero
qui ſoluendo nō eſſet exigi vel executari,etiam præ-
textu cōſuetudinis, quia hoc cōſuetudine introduci
nō poſſet ſecundum Bar.in l.legatorum.per illū tex.
ff.de lega.ij.Pro quo facit text.in l.ob æs alienum.cū
345 Authenti.ſequenti.C.de actio.& obli. †Nec poſ-
ſunt ruſtici ad aliqua cogi obſequia, vt ruſticanis
operibus intendāt.l.j.& l.ij.C.ne ruſtica. ad nullum
obſequium deuocen.libro xj. Etiam pro venatione
regis, niſi rex in propria perſona venaretur.de quo
ſuprà vidiſtis ordinationē regiam ſuper hoc editam.
Et plura alia habēt priuilegia, de quibus per docto.
in l.j.C.de agricolis & cenſi.libro xj. Cùm igitur in
agricultura ſtatus reipublicæ conſiſtat & conſerue-
tur(vt videtis)poſſunt iuſtiſsimè barones & domini
terrarum venationē agricolis prohibere,ne occaſio-
nem vagandi habeant, derelicta agricultura tam ſa-
346 lubri & neceſſaria. †Præterea venatione capta in
vrbes fortè proficiſcerentur, quas frequentare natu-
raliter ruſtici cupiūt. Quod habuerunt à dicto Cain
primo agricultore,qui primus in orbe ciuitatē con-
didit,quam à filio ſuo Enoch ſeniore Enochiam ap
pellauit:eámque muris cinxit, illícque ſuos omnes
venire coëgit, & prædas recaptauit, vt habetur alle-
gato Geñ.iiij.c. Iuſtiſsimum autem Noe primum la
boratorem in vno ſæpe imitantur, qui bibens vinum
inebriatus eſt,& nudatus iacuit in tabernaculo ſuo,
Gene.ix. Vnde ad obuiandum naturali ruſticorum
inclinationi,à venando prohiberi poſſunt, & vrbiū
frequentatione: quod nō oblitus fuit iuriſconſultus
in l.ij.ff.de nundi.vbi ſi quid ruſtici portant ad ven-
dendum in ciuitate,nullatenus ibi morētur, ſed ſub-
ſtituto ad hoc opus deputato relinquere portata de-
bent,qui vendat pro illis:quod Indi optimè ſeruant
eodem teſte Diodoro. lib. iij.præallega.cap.x.ſic di
cente: Viuūt autem ſcilicet agricolæ in campis cum
vxore & liberis,nec in vrbes commeant &c.Ex qui-
bus verificari poteſt deciſio Lucæ de Penna in dicta
347 l.j.C.ne ruſtica.ad nullum obſequiū deuocen.†vbi
dicit non valere ſtatutum,nec cōſuetudinem,ſaltem
quo ad ruſticos,quòd nō poſsint niſi certo loco ſuas
vēdere res,ſi locus ille foret eis remotus,vel aliàs la-
borioſus:vt quia haberem locum fortè propinquio-
rem:& alia ratio nō eſt,niſi vt citò ad glebam reuer-
348 tantur,& agriculturam contineant. †Nec pecu-
niam tangant, quam aliquo modo optare nō debēt.
l.domini.C.de agrico.& cenſi. Nō quòd pecuniam
omnino habere non poſsint:quia imò modicam ha-
bere poſſunt: adeò quòd antiqui ſolēt dicere ruſtici
patrimonium nihil valere ſine peculio aliquarū pe-
cuniarum.l.ſi chorus.ff.de lega.iij.& in l.lex quæ tu-
tores.§.penu.C.de admini.tuto.dicit tex.quòd vete-
res in pecunis omne patrimoniorū robur poſuerūt,
aliàs nō valeret pactum de ſoluendo cenſum domi-
no,aut colonis,& paſtoribus, ac bubulcis mercedē,
aut Imperatori tributum vel reipublicæ collectam
in pecunia, quam non haberent nec habere poſſent:
quod non eſt verum ſed pecuniam multam habere
non debent, nec optare,ne domini eis auferāt eam:
prout ſubtili ingenio & interdū de facto eam à ſub-
ditis extorquere ſolent: vel ne timore eam perdendi
cùm in rure tutum nō habeāt Gazophylacium:quia
ſancta ruſticitas omnia palàm habet. Cōtinuè ad eā
cuſtodiendā inuigilarēt, & domi morarentur, iuxta
illud Matthæi vj. vbi theſaurus tuus, ibi eſt & cor
tuum:ita quòd per hunc modum à cultura reuocarē-
tur. Præterea, quia pecunia faciliter eos ad multas
incōtinēti traheret libidines, vel ad negotiandū,aut
mercandum: ad quæ omnia ſunt agricolæ naturali-
349 ter inclinati: †quod à primo agricola Cain habue-
runt,qui vt Ioſephus in præallegato primo antiqui-
350 tatum libro ait,opes congregauit,†cum quibus ho-
minum ſimplicitatem ex inuentione ponderum &
menſurarū permutauit,& peruertit,eos ad callidita-
tem & corruptionē cōpellens: aut fortè cū pecunia
traherentur ad dignitates aſpirandum,contra tex. in
l.colonos nulla.C.de agrico.& cēſi.lib.xj.Aut ædes
ſumptuoſas fabricandum, adeò quòd eis dici poſſet
quod habetur Actuum viij.capi.Pecunia tua ſit tecū
in perditionem. Vnde non fuit ſine cauſa Caio Iu-
lio Cæſari nouo Imperatori oratione ſecūda ad eū-
dem Caium Cæſarem ſenem de republica intitulata
perſuaſum, pecuniam talibus non permitti: ex quo
& res militaris opulentior erit, & plebs bonis nego-
tiis, ſcilicet agriculturæ impedita malum publicum
facere deſinet.hæc ibi. Omnis certè perditio ex pe-
cunia

cunia procedit. Quapropter In Germania licet ſit
agricultura reipublicæ pernéceſſaria, tamen quia
per pecuniam quæ ex ea ſequitur multa alia impedi
rentur, imò ipſamet agricultura vt videtis, Germani
agriculturæ (vt de bello Gallico idem Cæſar li. com
mentariorum ſexto memorat) parum ſtudent: ma-
iórque pars victus eorum in lacte, caſeo, & carne cō
ſiſtit. Neque quiſquam agri modum certum aut fi-
nes habet proprios, ſed magiſtratus ac principes in
annos ſingulos gentibus, cognationibúſque homi-
num, qui vnà coierunt, quantùm eis & quo loco vi-
ſum eſt, agri attribuūt, atque anno poſt aliò tranſire
cogunt. Eius rei multas afferūt cauſas, ne aſsidua cō
ſuetudine latos fines parare ſtudeant, potētioréſque
humiliores poſſeſsionibus expellant: ne accuratius
ad frigora atque æſtus vitādos ædificēt, ne qua oria
tur pecuniæ cupiditas: qua ea re factiōes diuiſionéſ
que naſcuntur. Hæc ibi. Cui conuenit illud Ouidij. j
Metamor. Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Vnde quia ex venationibus & pecunia inde lucrata
351 fieret ab agricultura diuerſio, †certè poteſt eis ratio
nabiliter prohiberi: & q in eorum villagiis & mēſis
canes nō teneant, neq; aues ad venādum, vel alia ve-
natica instrumēta, præter ligones & aratra, ſecundū
Ioā. de Pla. in dicta l. domini verſi. vltimò not. Ne à
cultura reuocētur, & inſtrumētorū aratri & culturæ
diuertantur ordinatione. Præterea neſcirent ruſtici
canes nec aues ad venandū docere, neq; nutrire, imò
352 potiùs eos occiderēt, quàm nutrirent. †vt de quodā
ruſtico refert Bart. in ſuo tracta. de falcone, in prin.
qui falconem cuiuſdam nobilis venatoris perditum
reperit cum gectis & ſonaliis, quē poſuit ſub banco:
& dedit ei beccare panē, caſeum, rapas, & carnes ſal-
ſas, de quibus ipſe ruſticus nutriebatur. Occaſione
quorū cibariorum falco interiit. Et cùm quæſtio eſ-
ſet, an ruſticus ad intereſſe teneretur illi nobili, deci-
dit Barto. ibi quòd ſic. Nam tenetur pro illo damno
ad intereſſe, non actione legis Aquiliæ, quia falco oē
nō occidit, ſed tenetur actione in factū. quia ipſum
malè nutriendo & imperitè tractando cauſam mor-
tis præbuit. l. qua actione. ∮. Celſus. ff. ad legē Aquil.
Nec poſſet quis ruſticum excuſare, licet fecerit quod
potuit, & ſciuit, & falconem vt ſuā propriam perſo-
nam tractauit, & aluit: propter quod videbatur excu
ſandus. cap. bona fides. de depoſito. attamen tenetur
ex eo, quia fuit in culpa non leui ſe immiſcendo rei
ad ipſum non pertinenti nec ſtatui ſuo conuenienti:
cui ſolùm colere terrā, de qua viuat, conuenit, & non
de venatione, vt dixi. Potuit inſuper cognoſcere in
gectis & ſonaliis falconem ab alio fuiſſe occupatum
& detentum, & ſic alteri domino pertinere, & in ſua
naturali libertate non eſſe, vt ſibi ruſtico occupanti
concederetur, vt dicto ∮. feræ igitur beſtiæ. inſtit. de
rerum diuiſio. Vnde debuit eum in publicum prode
re, ipſumque conſignatiuè libello publicare, vt illius
inuentio ad domini notitiam perueniret, vt dicimus
de ſeruo fugitiuo in l. j. in princip. ff. de ſeru. fugiti. &
l. falſus. ∮. qui alienam. ff. de fur. Ex quibus omnibus
reſultat ruſticos inſtrumenta venatoria, aues aut ca-
nes tenere nō poſſe, nec optare, vt dicta l. domini. C.
de agrico. & cenſi. Cui in effectu cōcordat diuus Ber
nardus in epiſtola de cura & regimine domus. Catu
los (inquit) valde paruos dimitte clericis, & reginis,
canes cuſtodes vtiles ſunt, ſed canes ad venādū plus
conſtant, quàm conferant, hæc ille. Ideo à talibus &
qualibet venatione debēt agricolæ & ruſtici diligē-
ter abſtinere: imò (vt dixi) prohiberi poſſunt propter
bonum publicum quod in agricultura conſiſtit: &
353 præterea ne depauperentur. †Qua prohibitione fa-
cta nullo modo venari poſſunt impunè, etiam ſi ad
hos ſolum fines venarentur, vt venationem captam
principi darent, vel domino, à quo manauit inhibi-
tio. l. j. C. nemi. lice. in fre. equeſtri. li. xj. quia omni ca
ſu caderēt in pœnam prohibitionis, ac ſi pro eorum
lucro proprio venati fuiſſent, ſecundū Ioan. de Pla.
ibi: maximè, vbi venatio artificioſa ꝓhiberetur per
ſuperiorem: quia intelligeretur etiam prohibita in
apris & aliis iure permiſsis, vt ꝓhibitio aliquid ope-
354 retur. †in ſignum cuius Dominius prętor Romanus
olim Siciliam regens, quia paſtor quidam contra ſe-
cerat, & aprum captum ei obtulerat, ipſum crucifigi
fecit. de quo Valerius lib. vj. titu. de ſeueritate. ſic re-
fert: æque tenax propoſiti Lucius Domitius. Nā cū
Siciliā prætor Romanus regeret, & ad eum eximiæ
magnitudinis aper allatus eſſet, adduci ad ſe paſtorē
cuius manu occiſus erat iuſsit, interrogatúmq; qua
vi beſtiam confeciſſet: poſtquàm comperit vſum ve-
nabulo, crucifixit, quia ipſe ad exturbanda latroci-
nis, quibus prouincia vaſtabatur, ne quis telum ha-
beret, edixerat. hoc aliquis in fine ſeueritatis & ſæui-
tię ponēdum dixerit: diſputatione enim vtrôque fle-
cti poteſt. Cæterùm ratio publici imperij prætorem
nimis aſperū exiſtimari nō patitur. hæc ille. pro quo
facit l. proſpexit. ff. qui & à quibus manumiſsi liber-
ta. non accipiunt. Dominus comes de Candala ſe-
neſcalliæ Burdegaleñ. ſi ruſticum quempiam vena-
tum repererit, pro qualibet penna perdicis captæ ſo-
lidum Turoneñ. ceſſante gratia à venatore exigit. ſæ
pe de hoc interrogatus reſpōdit, mulcta delictum ex
cedit, tamen ſeueritas publicam gignit vtilitatem, ne
ab agri cultura reuocentur. Et præterea contemptus
ponderatur, vt dicta l. proſpexit. Quibus omnibus
conuenit ordinatio regia Caroli ſexti Francorum
regis anno domini M. cccxcvj. Pariſiis facta die de-
355 cima Ianuarii. †Per quam edicto perpetuo ſtatuit
ex deliberatione ſui magni conſilij in quo præſen-
tes erant ſui auunculus & frater, duces Burgundiæ,
Aurelianeñ. & Borbonij. Pluréſq; alij domini quòd
à cætero nō nobiles venari nō poſſent, nec aues, ca-
nes, retia, tendicula, funes, nec alia venatoria inſtru-
mēta tenere ſub certis pœnis ibi ſpecificatis. Et ſi cō
trarium fieret, poſſent de facto capi, & eis auferri per
dominos iuſtitiarios: ne ratione venationis à ſuis la-
boribus & mechanicis vel aliis artibus diuerterē-
tur, venando ad beſtias groſſas, cuniculos, lepores,
perdices, faſianos, & cętera volatilia. Ex qua venatio
ne multa oriebātur, cōmittebantur, & perpetraban-
tur in garenis alienis inter eos & nobiles iurgia, la-
trocinia, cędes, & ſcādala, aggreſsiones itinerū, & cę
tera cuncta mala per iuſtitiam vili eorum morte pu-
nienda &c. Quæ quidem ordinatio dirigitur magi-
ſtris aquarum & foreſtarum, & eorū cuilibet in ſuo
reſſorto & territorio viriliter exequēda, & publica-
ta fuit in parlamento Pariſiis die v. Februarij tunc
ſequentis, & die tunc ſequenti in caſtelleto per præ-
poſitum Pariſieñ. A qua prohibitione excipiuntur
nobiles, & burgenſes de ſuis poſſeſsionibus & redi-
tibus ſine labore viuentes, & etiam non nobiles pri-
uilegiati à rege: vel qui à prædictis venari permiſsis
commiſsi fuerunt, aut venātur tempore quo apri &
alia ſylueſtria campos deuaſtant: quo caſu capi poſ-
ſunt à quibuſcunque: ſed capta debent domino iuri-
dico reddi. quod eſt magna interpretatio ad dictum
∮. nemo retia in præſenti regno. Aliter & aliàs vena-

torcs ſunt emẽdabiles cum perditione prædæ & in-
356 ſtrumentorum.†Et præſertim agricultores,qui vti-
nam hæc cogitarent: & meditando ſuæ conditionis
non immemores intelligerent, & io quanta,& quali
pace,ocio & animi & intellectus trãquillitate poſiti
ſunt,ſi ſtatu ſuo poſſent eſſe cõtenti. Cùm omnium
rerum quibus aliquid acquiritur nihil ſit agricultura
melius,nihil ſuauius,nil verius, nil denique dulcius.
vt Cic.j.offi.lib.& in li.de ſenectute ſic dicit: Venia
mus ad voluptatea agricolarum,quibus ego incredi-
biliter delector,quę nec vlla impediũtur ſenectute,
& mihi ad ſapientis vitam proximè videntur acce-
dere. Habent enim rationem cum terra, quæ nun-
quã recuſat imperium, oec vnquã ſine vſura reddit
quod accepit. Agróque ornato & bene culto nihil
eſſe poteſt vberius,& ſpecie ornatius.Quinetiã ſatis
eſt accommoda ad fugiẽdum odia ciuitatum. Vnde
Terentius in eunucbo.act.v.ſce.vj.Ex meo propin-
quo rure hoc capio cõmodi,Neqne agri,neq; vrbis
odiũ me vnquã percepit. Sic Numa Pompilius ſecũ
dus Romanorum rex, vrbis deſerens cõſilia in agris
frequẽtius morabatur, ſolúſque ibidem libẽter per-
agrabat:licet (vt Plutarchus ait) eſſet ingenio ad om
nem virtutem accommodus. Optimus etiam popu-
lus dicitur qui terræ cultiuus eſt, ,vt habetur vij.Po-
liticorum. vt in Bucolica dicat cum Poëta: Deus no
bis hæc otia fecit. Adeò quòd ingenioſi dicũt Poë-
357 tæ,†quòd Saturnus qui vbi agriculturam docuit,&
tanquam optimus agricola vſum ſtercorandorum
agrorum primus inuenit (ex quo ſtercutus dicitur,
& Romani pòſt ſtercoriani dicti fuerunt Saturnia-
ni) origo deorum totius proſperitatis Deus meritò
358 appellatus eſt.†Similiter Noë primus laborator in-
terpretanır requies, quia cùm ante tempus ſuum à
Cain primo agricultore hoïes in agricultura mul-
tum laborarent,quam propriis manibus, vngulis,&
digitis exercebant:Noe primus artem inuenit aran-
di, in qua ſatis plus laborant animalia quàm homi-
nes.Ea quo dicitur de illo Gene.v. Iſte ſcilicet Noe
cõſolabitur nos ab operibus & laboribua manuum
noſtrarum in terra:quia per artẽ arandi labores ma-
iorea ſuper animalia impoſiti ſunt, & ſic requies ho-
minibus ſecundum Lyram,ibi.Vnde agricultura fe-
licior exıode fuit, quam apud Delphos inſulam A-
pollo Deus cunctis felicitatibus humanis rationabi
liter prætulit,cùm tempore Aglai Pſophidij agricul
toris,Gyges rex Lydię ad templum Apollinia ſciſci
taturus veniſſet, ſi aliquis mortaliũ eo felicior eſſet.
De quo Valerius libro vij.titu. de felicitate, narrata
Quinti Metelli cõſulis Romani nobiliſsimi proſpe
ritate ſic dicit; Clara hæc ſcilicet Quinõ Metelli fe-
licitas. Obſcura illa ſcilicet Aglai cultoris, ſed diui-
no ſplẽdore præpoſita. Cùm enim Gyges regoo Ly
dię armis & diuitiis abundantiſsimo inflatus animo
Apollinem ſciſcitanım veniſſet: an aliquia mortaliũ
ſe eſſet felicior. Deus ea abdito ſacrarij ſpecu voce
miſſa Aglaum Pſophidium ei prætulit:is ſcilicet A-
glaus erat Archadum pauperrimus:ſed ætate iam ſe-
nior,terminos agelli ſui nũquam exceſſerat, paruu-
li ruris fructibus ac voluptatibus contentus. Verùm
profecto beatæ vitæ finem Apollo oõ adumbratum
oraculi ſagacitare complexus eſt:qnocirca inſolẽter
fulgore fortunæ ſuæ gloriãti ſcilicet Gygi reſpõdit,
magia ſe probatę ſecuritate ridens tugurium, quàm
triſtem curis & ſolicitudinibus aulam. Paucáſque
glebas pauoris expertes, quàm pioguiſsima Lydiæ
arua metu referta. Et vnum aut alterũ iugum boum
facilis tutelæ, quàm exercitus & arma & equitatum
voracibus impẽſis onerosum. Et vſus neceſſarij hor
reolum nimis nulli appetendũ, quàm theſauros om-
nium inſidiis & cupiditatibua expoſitos. Ita Gyges
dum adſtipulatotem,id eſt ſuffragatorem vanæ opi-
nionis Deum habere concupiſcit, vbinam ſolida &
359 ſyncera eſſet felicitas, didicit. Hæc ille.†Ot,domi-
ni mei, materiam noſtram reſſumendo, ſicut auea
& cæteræ feræ beſtiæ,ſic & piſces io mari & flumini
bus exiſtentes ſunt in nullius bonis,tanquam rea va-
cantes:ideo nõ in plus ſunt ipſius fiſci,quàm cætero
rum homioum:quinimò primo occupanõ cõcedun-
tur:in quibus quilibet diligentior naturaliter ſucce-
dit: & in tantum, quòd de iure oon poſſent dominĩ
& principes piſcari probibere in mari, aut publicis
fluminibus: licet communi errore,quo dicunt ſe do
minos in terra ſua, & cõſequẽter in fluminibus ter-
ræ cohærentibus,id de facto prohibeant,qnod de iu
re facere non poſſunt. Niſi coosuetudo pioguius ius
hoc faciendi eis tribuat: & ita ſeruat curia Franciæ.
ſecnodum Ioan.Fab.in §.flumina. inſtitu. de rerum
diui.quem ſequitur Guido papæ quæſtio.ccccxiiij.
Vel niſi ex iuſta cauſa hoc fieret, vt ſuprà vidiſtis.
Quæ omnia vobis ſufficere debent de bonis quæ in
nullius bonis ſunt,nec antè fuerunt: & ſi aliquando
fuerint, cuſtodiam euaſeruot, & priſtioam liberta-
tem recuperarunt:in quibus primus occupans indu-
360 bitanter ſuccedit. †Secundò priocipaliter ſunt ali-
qua bona de præſenõ vacantia, quæ tamen fuerant
prius in boois & poſſe alicuius: quod tripliciter cõ-
tingere poteſt,id eſt dicta booa ſunt in triplici diffe-
rentia:nam qnædam ſunt talia bona quæ vacant vo-
luntate domini,cuius fuerunt,& de cõſenſu ſoo, ita
quòd nõ ſperatur domious rediturus, aut illa repeti-
361 turus,vt ſunt res pro derelicto habitæ.†Poteſt enim
vnuſquiſque rem ſuam relinquere, & pro derelicta
habere: & ſic vacabit & in oullius booa erit,ſiue ſit
rea mobilis, ſiue immobilis. Quia eoipſo quòd eam
habet pro derelicta,deſinit animum habere eam ha-
bendi,taliter quòd oon eſt amplius ſua,nec etiã poſ
ſeſsio illius ꝗ pertinet, poſtquam eam poſsidere oõ
vult l.iij.§.in amittenda.ff. de acquirenda poſſeſsio.
& dicta l.falſus.§.qui alienum.ff.de furtis.Et tunc ſi
talis res eſt mobilis,ſtatim deſinit eſſe domini ſui,&
primò occupanti conceditur.l. prima. ff. pro dereli-
cto. Adeò quòd is qui eam rẽ pro derelicto habuit,
eam repetere noo poſſet, ſi ſciens eãm ſuam dereli-
querit:nec ſuam dicere poterit,quam pereuntem cõ
tempſit.l.ij.C.de infanti,expo. Quod eſt verum, ſi
talis res erat in dominio eam derelinquentis: nec
plus in ea ſuccedit fiſcus,quàm quilibet alius. Si ve-
rò derelinquens non erat eo tempore verua domi-
ous, ſed nudus poſſeſſor,tunc talem rem occupans,
noo ilico efficeretur dominus in præiudicium veri
domini, ſed tranſiret in eum vſucapiendi conditio
titulo pro derelicto: ita quòd eam poſsidendo ex
tunc pacificè continuo triẽnio cum bona fide effice
retur dominus titulo vſucapionis pro derelicto:duo
bus tamen concurrentibus. Primò, quòd iſte occu
pans credat priorem poſſeſſorem qui rem pro dereli
cta habuit, antè verum fuiſſe dominum illius rei.
Quoniam ſi ſciret aut crederet ipſum non fuiſſe do-
minum,cum eo tunc eſſet in mala fide,oũquam vſu-
capere poſſet.capitu.poſſeſſor.de regul.iur.libro.vj.
Secundò requiritur,quòd vſucapiens ipſe qui rem
derelictam occupauit,ſciat vel credat illã vſucapien
tis:& in omni vſucapione verus requiritur titulus,
aut pu

aut potatiuus iuſto errore procedēs.l.Celſus.vbi ple
nè Bart.ff.de vſucapio.& Panor.in capitu. ſi diligē-
ti.de præſcript. & etiam requiritur bona fides: quæ
duo reſultāt ex præmiſsis. Et ratio quare res à domi-
no habita pro derelicta primo occupanti cōceditur
& acquiritur,eſt,quia eo ipſo quòd quis rem ſuā pro
derelicta habet, ſimul voluiſſe intelligitur eā alicu-
ius fieri,cui eam donaſſe videtur.l.ſi id quod.in fi.ff.
pro derelicto. Nec eā amplius repetere poterit,cu-
ius dominium perdidit,quia ſuum dicere non pote-
rit,quod contempſit.l.ij.C. de infantibus expoſi. Et
poteſt quilibet dominus rem ſuam habere pro dere-
licto,prouiſo quòd rem totam pro derelicta habeat
& relinquat. Quoniam non poſſet partem retinen-
do reſiduum relinquere, niſi in ea non haberet niſi
partem, quam relinquere velit,quia hoc facere poſ-
ſet. Cùm reſpectu ſui totum quod habet,dereliquat
& perdit.l.an pars.ff.pro derelicto. Et ſufficit ad rei
ſuæ perdendum dominium, quòd deſinat dominus
eſſe velle. Veruntamen antequam res illa pro dereli-
cta habita acquiratur alteri, neceſſe eſt,quòd per eū
realiter occupetur,cùm alterius fieri non poſsit,niſi
per eum poſſeſſa fuerit.l.ij.ff.illo eodem titu. Et per
realem adeptionem efficitur occupans dominus,vbi
ipſe derelinquens verus fuerat dominus,vt dixi. Sin
autem cōcurrentibus ſupradictis duobus vſucapere-
poterit,etiam ſi author eius eſſet incertus, vt quia rē
ſic vacantem occupans ignoret quis illam pro dere-
licto habuit,quia ſufficit quòd verè pro derelicto ha
bita fuerit: imò ſufficeret poſſeſſorē credere eam pro
362 derelicto habitam, vt dicta l.ſi id quod. †Et præ-
miſſa vera,vbi res mobilis pro derelicto habita fuit.
ſi autem res immobilis eſſet pro derelicto habita, &
ſic vacans. Si quidē talis res ſit allodialis,in qua poſ-
ſeſſor plenum,& totale habebat dominium,à nemi-
ne alio,quàm Deo recognitum,vt ſuprà plenè vidi-
ſtis in primo artic.ij. deciſio.& tunc idē quod in re-
bus mobilibus. Quia primo occupāti tale allodium
conceditur,ita quòd nō plus fiſco, quàm alteri com
petit, prouiſo quòd ſubiectum non ſit reſtitutioni,
quo caſu alteri, quàm fideicommiſſario acquiri non
poſſet: aliàs fideicommiſſa in talibus cōſiſtentia bo-
nis faciliter fraudarētur. Et ſi de facto talis res occu-
paret,repeti poſſet.l.fi.C.cōmunia de lega.vel cō-
peteret ei cui ordine ſucceſsiuo ex pacto, vel vltima
voluntate, aut rei natura vel cōſuetudine compete-
re deberet: vt quia fortè res acquiſita fuerat pro ipſo
acquirente,& ſuis in ordine ſucceſſoribus. Et idem
quod in plenis allodialibus eſſet, vbi poſſeſſor plenū
dominium non haberet,vt puta in allodialibus præ-
ſcriptis, in quibus ille, qui præſcripſit vtile tantùm
363 habet dominium,†cùm ex præſcriptione immobi-
lium non acquiratur præſcribenti niſi vtile domi-
nium, directo remanente apud priorem dominum,
cōtra quem fuit præſcriptum, vt in Authen.niſi tri-
cennale.C.de bon.maternis.vbi glo.& omnes. Quia
cùm tale dominium vtile apud præſcribentem exi-
ſtens non dependeat à dominio directo in perſona
præſcripti remanente,imò illi contrarietur, vt plenè
docet Barto.in l.ſi quis vi. §. differentia.ff.de acqui.
poſſeſsio.tale dominium vtile habetur pro totali do-
minio aliud nō recognoſcente, & dominio directo
apud præſcriptum remanēti præfertur,& ipſum cō-
fundit.l.ſi quis emptionis.C.de præſcript.xxx.vel xl.
anno. Vnde talis res allodialis præſcripta nō minùs
erit allodialis apud præſcribentem, quàm eſſet ante
præſcriptionem penes priorē dominum, quem nūc
præſcriptione cōpleta, nullo modo recognoſcit,ſed
repellit,& excludit. Et talis res pro derelicto haberi
poteſt,etiam ſi in ea ius putà ſeruitutis alteri compe
teret,eo quod prior dominus cogi poterat: quia talē
rem pro derelicto habēs liberatur ab illo iure, quod
ei incumbebat ratione vel ad cauſam rei.l.& ſi fortè
§.etiam de ſeruitute.verſicu.Labeo.ff.ſi ſeruitus ven
364 di.& l.cùm fructuarius. ff. de vſufruct. †Si autem
res pro derelicto habita erat feudalis, tunc remanet
filijs vaſalli rem pro derelicto habentis, & poſt eos
agnatis: & ſi filios nō haberet,nec agnatos,tūc habē
do feudum pro derelicto nihil ageret in vtilitatē al-
terius,quàm domini. Quia ſi eſt feudum ſimplex, ad
incertum & indeterminatum ſeruitium conceſſum,
ſcilicet intuitu ſolius fidelitatis, poteſt ipſe vaſallus,
etiam inuito domino, habere eum pro derelicto. Ita
quòd ilico eius,quod derelictū eſt,dominium vtile,
quod penes vaſallum erat, cenſetur cōſolidatum cū
directo,à quo dependebat. Quæ conſolidatio etiam
inuito domino fit, cùm tale feudum poſsit per vaſal
lum derelinqui,ſecūdum glo.& Docto. in cap.quæ
in eccleſiarum.de conſtitu.& Barto.in l.is cum quo.
ff.de aqua plu.arcen. Vnde tali feudo derelicto ter-
tius illud occupans eum habere nō poteſt iure pro-
hibente,cùm feudi alienatio,& tranſlatio fieri prohi
beantur de iure in extraneum ſine cōſenſu domini.
capitu.j.de prohib.feu.alie.per Lotha. Nec obſtant
iura.ff.& C.pro derelicto.& inſti.de rerum diuiſio-
ne.§.fina.vbi res à domino derelictæ ſtatim fiūt oc-
cupātium: quia hoc eſt verum, vbi occupās rem de-
relictam reperit dominium rei vacās ſicut plenè va-
cat in allodiis derelictis: ſed in re feudali habita pro
derelicta tertius eam occupās nō reperit dominium
365 vtile à vaſallo derelictum vacans, †cùm ilico quòd
feudum fuit à vaſallo derelictum, dominium vtile
quod autē penes eū erat,fuit cum directo à quo de-
pendebat, & cui ſeruiebat, conſolidatum, ſecundū
Bart.in dicto §.differentia. Sicut videmus à ſimili,quod
vſufructuarius relinquere poteſt vſumfructum, etiā
inuito proprietario.l.ſi abſente.& l.cùm fructuarius
ff.de vſufru. Et tamē non conceditur occupanti,ſed
conſolidatur cum proprietate ſua,inſtitu.de vſufru-
ctu.§.finitur. Et ad dominum proprietarium reuer-
titur, qui conceſſerat illum,ſi talem velit acceptare
366 conſolidationem: †quia ſi eam refutaret, vtile do-
minium derelictum illi remaneret occupanti, cùm
non fiat conſolidatio niſi volenti.l.fi.C.de iure em-
phy.ſecundum aliquos. Vnde cùm tale feudū occu-
pāti remaneret, quaſi ex quadam donatione facta à
vaſallo feudum derelinquente,& laudata per domi-
367 num vti conſolidatione nolentem. †Eſt enim dere-
lictū: quaſi genus donationis.l.quod ſeruus. ff.de ſti
pulatione ſeruorum. factæ tamē in perſonam incer-
tam,gl.in d.l.quod ſeruus & l.ſi id quod.ff.pro dere
licto ſecūdum eos,& ſecundum alios talis cōſolida-
tio fit etiam inuito domino directo,adeò quòd ſi eā
refutaret,nihilominùs fieret: nec poſſet dominus di-
rectus vtile dominium ſemel ipſo iure cum proprie-
tate cōſolidatū ſeparare à directo, nec illud habere
ſimpliciter pro derelicto, vt eo ſolummodo remane
ret occupanti,argumen.l.iij.in fine.ff.pro derelicto.
Vnde ſi tale dominium vtile conſolidatum cum di-
recto ſeparare vellet, hoc ſola voluntate facere non
poſſet: imò neceſſe haberet hoc facere per contractū
conuenientem,putà feudalem,aut emphyteuticum,
& ſimiles ad dominium vtile transferendum aptos,
ſcilicet rem illam de nouo infeudando,& concedē-

do illi tertio occupanti. Ego certè in hac ſubtilitate,
cùm inutilem circuitum inducat, non inſiſterem. l.
dominus.ff.de condictio.indebi. Maximè in præſē-
ti regno, in quo talia media potiùs cæremonialia,
quàm vtilia non curantur: imò ſine illis dominia re-
rum recta via de vno tranſeunt in aliũm, ſecundum
Bald.in capitu.in præſentia.de probationib. [De
quo plenè dicitur ſuper verbo, *Mortuo itaque teſta-
tore*.ij. vbi plenè loquitur de conſuetudine huius re-
gni, qua mortuus viuum ſayſit.] Ideo crederem
ſatis eſſe, quòd ſola domini voluntate res illa dereli-
cta occuparetur à tertio, qui eam feudalē tenere re-
cognoſceret à domino directo, & fidelitatem iuraret
abſque alia noua conceſsione: præſertim de æquita-
te canonica, quæ tales non curat circuitus inutiles,
ſed vult fideicommiſſum aduenta conditione recta
via tranſire in fideicommiſſarium, ſine alia reſtitu-
tione, quæ iure ciuili requireretur per regulas Tre-
belliani ſenatuſconſulti, vt clarè per illum text. deci-
dit Bald.in dicto cap.in præſentia. Si autem feudum
à vaſallo derelictum nō eſſet ſimplex, id eſt, ſub in-
certa fidelitate, & in certo ſeruitio cōceſſum, ſed eſ-
ſet feudum conditionatum, ſcilicet ad aliquod cer-
tum, & determinatum ſeruitium annis ſingulis vel
aliis temporibus domino præſtādum, ſicut tunc nō
poſſet vaſallus ipſum inuito domino refutare, ita
nec ꝓ derelicto habere, quātumcũque à feudo rece-
deret, & exiret, niſi dominus à quo tenetur conſen-
tiret. l.ſicut.C.de actioni.& obliga.& ita intelligitur
tex. vbi eſt gloſ. optima in capitu.j.in fine.de capita.
qui curiam vendi. De emphyteuſi autem nō dubita-
tur, quæ indiſtinctè niſi dominus velit, nō poteſt ꝓ
derelicto haberi, nec ei renuntiari, ſecundum glo.&
omnes in dicto capitu. quæ in eccleſiarum.de conſti
tu.& dicta l.is cum quo. vbi Bart.ff. de aqua plu. ar-
cenda. & Pet. Iacob. in titu. de cau. ex quibus feud.
amit. circa medium. Et ſi his duobus vltimis caſibus
conſentiret dominus, eſſet idem dicendum, quod in
368 præcedenti de ſimplici feudo. † Aliquando & ſe-
cundò ſunt & reperiuntur bona vacantia, de quibus
eſt dubium, ſi vacāt domini voluntate, vel ſine eius
voluntate & conſenſu: & ſi dominus eſt venturus, &
illa bona repetiturus, vel nō: putà quia forſan igno-
ratur dominus, vt quia captus ab hoſtibus, vel aliter
impeditus, aut fortè ignorans, quò res ſuæ mobiles
abierunt & deuenerunt, fortè quia errant, & vagan-
tur per patriam, prout faciunt interdum animalia,
quamuis non fera, quæ in itineribus publicis, aut lo-
cis priuatis reperiuntur. Et certè tales res occupanti
non conceduntur, nec fiſco pertinēt: imò talibus bo
nis ſic vacantibus eſt dandus curator, qui illa regat,
& cuſtodiat, ac ſi certum eſſet dominum ab hoſti-
bus eſſe captum. l.cùm cognatos.C.de poſtli.reuer-
ſis, donec bonorum dominus reuertatur, aut cogno-
ſcatur, ne interim talia bona pereant, vt ibi dicitur.
Facit text.in Authen.nauigia.C.de furtis. vbi res in
mari, aut eius portu, vel litore errantes & inuentæ,
ſuis debent conſeruari dominis, vt infrà dicetur, fa-
cit quod dicit Bald.in l.ab Anaſtaſio.circa finem.C.
manda. quòd ſi quis domum alterius vel caſtrũ pro-
pter guerram, aut mortalitatem vacans ingrediatur,
& illud occupet tanquam in nullius bonis ſit, nō ef-
ficitur dominus: nec mouere poteſt actiones talibꝰ
bonis ſic de facto vacātibus ſeu ad cauſam ipſorum
369 competētes: † quia actiones, quæ iura incorporalia
exiſtunt, occupari nō poſſunt. l.qui re ſibi.§.nec vti-
mur.ff.de fur. Non enim præſumitur talis res omni-
no, & perpetuò habita pro derelicto, durāte impedi
mēto: imò verus rei dominus ſemper dominium re-
tinet, quod ſine voluntate, & facto ſuo perdi non po
teſt. l.id quod noſtrum eſt.ff.de reg.iur. Cùm etiam
poſſeſsio ſola per abſentem retineatur animo l.clàm
poſsidere.§.qui ad nũdinas.ff.de acquirē.poſſeſsio.
Maximè in præſenti ducatu Aquitaniæ, in quo guer
rarum turbine ac bellorum calamitate res multæ,
caſtra, & domus remanſerunt deſertæ, quæ poſteà
fuerũt per dominos recuperatæ, vel eorum hæredes,
370 atque dietim recuperantur. † Hodie tamen domi-
ni terrarum in hoc regno hæc omnia mobilia ſic er-
rantia capiunt, & de facto occupāt, quæ vocant he-
ſpaua, quæ propriè ſunt animalia abigeata ſeu fuga-
ta, quæ in Francia vulgariter dicũtur, *Beſtial heſpa-
ué*. Et in hac patria quodam abuſu, & communi vſu
loquendi ab imperitis introducto vocantur, *heſpar-
gia*, quaſi bona errantia, ſecũdum Ioannē.Fab.in §.
371 examen. inſti.de rerum diuiſione. † Et peius faciũt:
quia omnes res in publico repertas, quarum nullus
apparet dominus, qui eas repetat, ſibi de facto vſur-
pant, quod facere non debent. Imò conſulit lex &
præcipit, quòd reperiens tales res mobiles, quarum
dominus eſt incertus, & de cuius voluntate non con
ſtat, proponere debet libellum publicè in eccleſia,
aut palatio, ſeu alio loco publico, quòd tales res inue
nit redditurus eas domino ſi reperiatur, qui eas con-
ſignatiuè declarando repetat, vt dicta l.falſus.§.qui
alienum.ff.de fur.& plenè Panor.in capi. cùm dile-
cti.verſi.quid autem ſi de accuſat. Quo facto & ſuffi
cienti interuallo expectato, ſi nemo eas requirat, &
inuentor ſit pauper, poterit eas tutè retinere, & con-
ſumere ſi ſeruari non poſsint, & cum intentione eas
reddendi domino, dum & quando apparebit, ſi ſint
res, quæ ſeruando ſeruari poſsint. Quinimò (quod
plus eſt) epiſcopi, penes quos res raptæ ſunt cōſignā
dæ pro eas diſtribuendo in redemptionem captiuo-
rum & alimenta pauperum, quas epiſcopi locorum
[Vide quæ plenè habentur j.ſuper verbo, *ſi abſq; li-
beris moreretur*.j.in xij.limita.circa finem.] vbi rapi-
næ fuerant factæ, vbi incerta eſt reſtitutio, diſtribue-
re debēt, de quo plenè in l.id quod pauperibꝰ.C.de
epiſco.& cleri.& in Authenti. omnes peregrini.C.
communia de ſucceſsio. Diſtribuēdo poſſunt aliquā
partem amore Dei diſtribuere etiā filiis talium de-
372 relinquentium, ſi pauperes ſint, & indigeant: † imò
poſſent & totum eis aſsignare, ſecundum Bal.in ca-
pitu.j.§.iniuria.in titu.de pace iuramen.fir. verſicu.
quæro quam ſatisfactionem, &c. Si autem inuentor
ſit diues, qui aliter ſine illis viuere poſsit, tenetur
eas pauperibus erogare pro Deo.xiiij.quæſtio.v.ca-
pitu.ſi quid inueniſti.ſecundum Hoſtien.in ſumma,
de pœni.& remiſ.§.quæ pœna.verſi.Quid ſi qs in-
uenit &c. facit text.not.in Authen.nauigia.C.de fur
tis.& in Authen.omnes peregrini.C. communia de
ſucceſsio.& in capitu.ſicut dignũ.§.eos inſuper. de
homici. Hodie verò plures officiarij Franciæ ſibi de
facto vſurpant. Quæ omnia ſic inuenta faciunt ſibi
reddi, & non reddentes trahunt ad emendam contra
ius & iuſtitiam, ſecundum Ioan.Fab.in §.fina.inſti.
373 de rerum diuiſio. † Pariter vſurpant ſibi theſauros,
etiam quos quis in ſuo vel alio fundo priuato inue-
nit, qui primo caſu ſunt inuentoris, & ſecundo caſu
dimidia pars domino fundi, [Vt plenè habetur in-
frà ſuper verbo, *Cætera bona*.] altera verò dimidia
inuentori pertinet. l.vnica.C.de theſauris.lib.x. In-
ſtitu.de rerum diuiſio.§.theſauros quoque. Et in plu
ribus

ribus locis rapiũt, & ſibi appropriant bona nauium
naufragatarum in mari, vel cauſa nauis alleuiandæ,
ne pereat proiecta, quæ ſunt de iure dominis cõſer-
uanda, & cùm inueniũtur, eis ſunt reſtituẽda. Ideo
nõ ſine cauſa fuit epiſcopus Agathẽſis tempore In-
nocentij tertij valde reprehẽſus, qui ſimoniam com
miſerat, & naufragia quædam ſibi appropriauerat,
vt dicto capit. cùm dilecti. quæ indubitáter ſunt do-
mino illorum reſtituenda. Imò fiſcus de talibus bo-
nis, nihil capere poteſt, cùm ius nõ habeat in alteri⁹
calamitate, nec de re luctuoſa compẽdiũ aſſequi de-
bet. l. j. C. de naufra. lib. xj. nec eſt ea alieno fletu ridẽ-
dũ. capi. petiſtis. de priuileg. ſicut nec afflicto eſt dã-
da afflictio. l. diuus. ff. de offic. pręſi. Et impium lucrũ
eſſet, quod cum alterius damno fieret, in Authen. de
man. prin. §. ſed etiam. Et cõtra ius naturę. ff. de cõ-
di. indebi. l. nam hęc natura. & contra bonam fidem.
374 l. idémq; §. ſi procurator. ff. mãda. † Et ſic malè fa-
ciunt reges Hiſpaniæ, qui naues fractas occupãt, ſe-
cundum gl. in cano. diſpenſationes. j. quæſtio. vij. &
Ioã. de Pla. in dicta l. j. de naufra. vbi dicit Lucas de
Pẽna, quòd malè ſeruatur, potiſsimè in partibus Ro
manæ vrbis, ex qua lex illa proceſsit. Nam in omni-
bus terris maritimis omnia prædę expoſita ſunt, vn-
de nõ ſine cauſa dicit glo. quòd Romania dicitur ca
put totius auaritiæ, in l. ſequitur. §. pupillus. in verb.
animũ poſsidendi. ff. de vſucapio. vbi de Romanorũ
auaritia loquitur Ioao. Mo. in ca. auaritię. de electio.
lib. vj. vbi cõcludit omnia iſta, & cætera prædæ fore
expoſita, quæ dominis ſũt reſtituẽda, ſed hoc nõ fa
ciũt, & malè. Quoniam tueri nõ poſſunt, nec excuſa
ri aliqua conſuetudine: imò illa non obſtante, pœnã
confiſcationis propriorũ bonorũ, & corporalem ar
bitrariam incurrũt, vt clarè habetur in dicta Authẽ-
ti. nauigia. Nec non per generale concilium Latera-
nenſe ſunt excommunicati, io capit. excommunica-
375 tioni. §. illi etiam. infrà de rapt. † Contra hãnc exe-
crabilem & nefandiſsimam cupiditatem, quæ du-
dum plurimos pręſertim In Regno franciæ excæca
nit, ac dietim excæcat, quæ ferè vſq; ad excoriatio-
nem, quam ipſi vulgariter, eſcorcher, appellant, per
cuſtodes maximè ſeu gardiatores portuum, indiffe-
renter cõtra omnes tam clericos, quàm laicos nobi-
les, Burgenſes, mercatores, & plebeios committitur.
A quibus alij de cæteris regnis pernicioſum ſumpſe
re exemplum. Monetur & ore ſatis aperto exclamat
Valerius, libro ij. titu. de inſtituris. Auara, inquit, &
fœneratoria Gallorum philoſophia. & Gul. de mon-
te Laudu. in cle. multorum. circa princ. de pœnis. ca
multum deteſtando, vt ibi videre poteſtis. Facit glo.
ſuper verbo, ad vſurpationem. in l. defenſionis facul
tas. C. de iure fiſ. lib. x. quæ dicit, quòd officiales plu-
ra mala ſciunt & committũt, quàm alij, vt in Auth.
vt indi. ſine quoquo ſuffra. §. j. Et dicit gloſ. in l. per
diuerſas. C. manda. quòd omnia mala mouere, qui
circa lites verſantur, quales ſunt publici officiales.
376 † Vnde non ſine cauſa omnium talium, & ſimilium
raptorum hæres in præſenti ſeculo eſt fiſcus, qui eos
bonis alienis impinguatos minuit. Quod fieri neceſ
ſe eſt, ne æternaliter pereãt. Sunt enim tales officia-
rij rerũ alienarũ auidi, ac improbi collectores, qui
in republica ventris, & inteſtinorum imaginem fe-
runt, qui ſi immenſa auiditate rapta congererent, &
congeſta tenacius retinerent, innumerabiles atq; in-
curabiles corporis reipublicæ morbos generarẽt, ita
quòd vitio eorum totius corporis ruina immineret,
vt ait Polycrates, lib. v. ca. ij. quia ſecundũ Hypocra-
tem, craſſa, & obæſa, id eſt, rotunda corpora cũ cre-
ſcendi modum impleuerunt, neceſſariam requirunt
ſanguinis minutionẽ, quæ niſi fieret in paralyſin, &
plurima genera morborũ peſsima erumperẽt. Idcir
co dicit neceſſariã eſſe demptionẽ, vt barbatus ille
refert Hierony. in c. nec tales. de conſe. diſtin. v. Ob
quod expediẽs eſt tales certè officiarios plurium &
diuerſorum rapina impinguatos, ſanguine, id eſt, bo
☞ nis rapeis minui, [De quo plenè ſuper verb. *cõdidit*
j. circa finẽ. loquẽdo de his oppreſsionib.] ne corp⁹
reipublicę paralyſin patiatur. Præterea neceſſe, ſaltẽ
expediẽs eſt, vt qđ vi vel aliâs iniuſtè perdidit pro-
ximus, capiat fiſcus. Cui⁹ omnia digerẽdi eſt capax
☞ ſtomach⁹. [De hoc fiſci ſtomacho omnia rapta de-
uorante, plenè dicitur ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſt.*
377 j.] † Aliquando & tertiò ac vltimò bona, quæ in poſ
ſe alicuius fuerunt, vacant abſque domini volunta-
te, qui nõ ſperatur rediturus: vt quia certũ eſt, ꝙ nõ
redibit: quia fortè deceſſit nullis ea teſtamẽto, vel ab
inteſtato relictis hæredibus, ſaltem qui hæreditatem
velint, de quib⁹ ſuprà ſucceſsiue vidiſtis. Aut quia for
tè bona fuerũt ꝓpter delictũ perdita. quo caſu licet
taliter bonis priuatus poſſet à principe reſtitui, vt
378 C. de ſen. paſ. & reſti. per totũ. † Tamen quia quod à
principe eſt impetrãdum, cenſetur (propter difficul-
tatẽ) eſſe impoſsibile. l. apud Iulianũ al. incip. Iulia-
nus. §. fi. ff. de leg. j. & l. j. & l. ij. C. de peti. bo. ſubl. li.
x. Certè talis dominus non amplius ſperatur reditu-
rus, nec ad bona reuerſurus. Vnde in talibus, vt in
prin. huius quinti & vltimi articuli tetigerã, ſuccedit
fiſcus in aliorũ defectu ſucceſſorũ, qui quidẽ fiſcus
propria poterit authoritate talẽ adire hæreditatem
abſq; inuẽtarij cõfectione, cùm in talibus bonis ſuc-
cedat, nõ vt priuatus, ſed tãquã princeps & publica
perſona, poteritque talia bona occupare, eorũmque
poſſeſsiones adipiſci, velut de iure & de facto vacan
tiũ, nec tenebitur creditoribus vltra vires hæredita-
rias, ſecundum Bar. per illũ tex. in l. j. §. an bona. ff. de
iure fiſ. Et ita eſt ſeruari cõſuetũ, ſecundũ Maſuerũ,
379 tit. de ſucceſ. & vlt. volũ. §. j. in fi. † Si autẽ ſolum va-
carent de iure, vt quia dominus illorũ abſq; hærede
deceſsiſſet, vel omnes hæredes ſucceſsionẽ repudia-
rent: tamen de facto bona illa ſunt, & detinentur per
alium occupata, certè tunc fiſcus licet poſsit, vt qui-
libet alius hæres adire hereditatẽ: non tamen poſſet
illam realiter apprehẽderę ab alio poſſeſſam, donec
diſcuſſo de iure poſſeſſoris, qui in apprehẽſione poſ
ſeſsionis vocãdus eſt, vt dicta l. j. C. de bo. vacã. li. x.
Et ſi ſe opponat ſeu cõtradicat, audietur. l. fi. C. de e-
dicto diui Adria. tol. & in c. licet epiſcopus. de pręb.
lib. vj. vbi tenens poſſeſsionẽ de facto, & ſine titulo
ſpoliari nõ debet, nec à poſſeſsiõe expelli, donec i-
pſo vocato, & audito. l. fi. C. de rei vẽd. imò nõ vale-
ret impetratio pro alicuius rei adipiſcẽda poſſeſsiõe,
niſi facta mẽtio fuerit de poſſeſsione, etiam meri fa-
cti penes alium exiſtẽte & detenta. c. cùm noſtris. de
cõceſsio. præben. vbi bona gl. ſuper verbo, de facto.
Nam bona fiſco applicata nõ poſſũt, niſi præmiſſa
declaratione, realiter capi, nec alteri cõcedi, & ſi cõ-
trarium fieret nõ valeret, vt hodie ſatis eſt clarũ per
regiam ordinationem domini noſtri regis moderni
☞ Caroli octaui. [Quam ſituauit dominus Auffreri.
in titu. de conceſ. benef. non vacao. c. ij.] Quinimò
etiam poſt factam declarationem non valeret cõceſ-
ſio dictorũ bonorũ, niſi motu proprio principis fo-
ret expedita. l. ij. C. de peti. bono. ſubl. lib. x. videatis
bonum text. in c. cum ſecundũ leges. de hære. lib. vj.

& tetigi ſuprà in prin.huius quinti articuli. Nam fi-
ſcus in bonis ſic vacantibus in defectu hæredũ ſuc-
cedẽs verè ſuccedit, adeò quòd ſi talia bona tanquã
vacãtia per fiſcum apprehẽſa, poſteà fuerint per of-
ficiarios ad publicam ſubhaſtationẽ debitis præce-
dentibus interuallis ſecundum conſuetudinem ven-
380 dita, vẽditio tenebit irreuocabiliter.† Ita quòd ſi fi-
lius vel alius defuncti proximus parens, qui forſan
tẽpore mortis abſens erat, tũc appareret bona vẽdita
recuperare volens, nõ audiretur, niſi ad petendum à
fiſco pretium infra quadriennium continuũ à tem-
pore factæ fiſco denuntiationis, & bonorũ occupa-
tionis computandum, & non poſt. l. j. & l. omnes. C.
de quadrien. præſcri. Et ita cõſuetudine ſeruatur, ſe-
cundum Maſuerũ, tit. de emptio. & vẽdi. §. itẽ ſi bo-
na mobilia. & tit. de ſucceſ. §. itẽ & illius, qui mor-
tuus eſt ſine hærede. niſi hæres ille minor eſſet xiiij.
annis. Quo caſu hoc non obſtante admitteretur be-
neficio minoris ætatis poſt quadriẽnium ad pretium
conſequendũ à fiſco, ſecundum eum ibi, ſubiungen
rem idẽ eſſe, ſi fiſcus bona erema vẽderet, quæ lõgo
tempore in eremo remanſerant inculta negligentia
dominorum, de quibus intelligi etiam poteſt di-
cta l. omnes. Et idem vt quadriennio præſcribãtur
contra verum hæredem & dominium, vbi bona nõ
eſſent per fiſcum aut officiarios fiſcales alienata, ſed
per ipſum principem, vel Auguſtam, aut eorum offi
ciarios, non vt res confiſcatas, aut vacantes: ſed tan-
quam de patrimonio principis exiſtentia, per tex. in
l. bene à Zenone. C. de quadri. præſcrip. Nam regula
381 communis habet. † quòd quoties princeps vel Au-
guſta, aut eorũ fiſcus ſeu officiales ad hoc deputati
bona aliena vẽdunt tanquã ſua propria, & nõ vt a-
liena, emptor aut donatarius vel alius quicunq; titu-
larius eſt ilico ſecurus, tamen dominus rei habet re
greſſum contra principem, aut fiſcum infra quadriẽ
nium ad conſequendum pretium, vt dixi per dictam
l. omnes. & l. bene à Zenone. Quas diſcretè & ſapiẽ-
382 ter, ne iniquũ concipiatis, debetis intelligere. † quia
antè quàm diſpoſitio earum habeat locum, multa re
quiruntur. Primò requiritur, quòd fiſcus rẽ alienam,
vt ſuam alienans eam credat ſuam, & non alienam:
quia ſi putaret eam eſſe alienam, poſſet dominus rei
eam vendicare ab eo, cui princeps conceſſit, ſecũdũ
gloſ. in l. multum intereſt. C. de communium rerum
alien. Præterea requiritur, quòd fiſcus rem quam cõ
cedit, poſſideat bona fide, credens eſſe ſuam, vt in ca
ſu noſtro, vbi fiſcus videns bona vacãtia ob defectũ
legitimorum hæredum, iuſtam habet credendi cau-
ſam, quòd ſint ſua. vt dicta l. j. C. de bo. vacã. lib. x.
& tũc contra dominũ eſt emptor, aut donatarius ili-
co ſecurus, & etiam fiſcus poſt quadriennium. Sed eo
pendente tenetur reddere domino pretiũ, ſi eam vẽ-
didit, aut æſtimationẽ rei, ſi eam donauit, & cum il-
la erit quittus: ſecùs, ſi mala fide rem alienatam fiſcus
poſſidebat, ſecundum gloſ. ſuper verbo, diſtrahatur
in l. j. C. de vendi. rerũ fiſca. cum priuatis cõmunium
lib. x. & tenet Iac. de Aret. quẽ ibi formaliter ſequun
tur Bal. & Ang. in dicta l. ij. C. de cõmunium rerum
alie. & in l. j. C. de hære. vel actio. vẽdi. & Panor. in c.
penul. verſi. ego incipiam, & c. de re iudi. Quod dicit
eſſe notãdum: quia multi errant in intellectu dicta-
rũ legum, omnes, & bene à Zenone, intelligẽtes eas
indiſtinctè etiam cum mala fide, quod nõ eſt verũ:
imò tunc dominus audiretur, etiã poſt quadrienniũ
contra eum, in quem facta eſt alienatio per fiſcum,
aut principem nõ dominum, ſicut audiretur ſi alius
383 quicunque eam alienaſſet. † Secundò requiritur, quòd
res quam fiſcus vel princeps bona fide credẽs ſuam
alienauit, non ſit nec pertineat eccleſiæ, quia tunc is,
in quem facta eſſet alienatio, non eſſet ſecurus ilico,
donec lapſo tempore xl. annorum, quo ſolo contra
eccleſiã præſcribitur. c. ad aures. de præſcrip. & Au-
then. quas actiones. C. de ſacroſ. eccle. Nec haberet
tũc locum diſpoſitio dictarum legum, per tex. in c.
quicunq; militum. xij. q. ij. Et pariter locum non ha-
beret, vbi princeps rem alienã donaret vt ſuam, etiã
credens eam eſſe ſuam alicui eccleſiæ, ſecundum gl.
ibi in fi. per tex. in c. placuit. leg. j. xvj. q. vbi gl. pen.
hoc tenet, quòd eccleſia ilico nõ eſſet tuta, imò tene
retur rẽ vero domino reſtituere, quicquid dicat text.
in dict. l. bene à Zenone. ante fi. Et ratio eſt ſecundũ
gloſ. in dicto c. placuit. Quia ſicut eccleſia noluit di-
ctã l. bene à Zenone, recipere cõtra ſe, vt dicto c. q-
cunq; militum, vt dixi. Sic etiam gaudere non debet
priuilegio illius, quia iniquum foret putare aliquid
iuſtum eſſe in ſua perſona, quod iniquum putauit in
perſonis aliorum ar. in l. generaliter. C. de rebus cre
di. & iureiuran. §. ſed iuramento. & ff. quod quiſq; iu
384 ris. per totũ, † & per hæc dicit plus glo. ſuper verbo,
irrita. in ca. qui res. de rebus eccleſiæ non alienãdis.
Quod diſpoſitio dictæ l. omnes. & l. bene à Zenone,
locum non habet de iure iſto canonico: ideo vt dixi
locum non habet in eccleſia, ſi imperator rem alienã
ei donauerit, ſecundum glo. in dicto c. quicunq; xij.
qõ. ij. per c. placuit. xvj. q. iij. Et minùs ſi rem eccleſię
tanquam ſuam alteri donaret, vt ibi: ſed ſolùm habet
locum de iure ciuili, & inter laicos, & in rebus eorũ,
vt per Panormita. in dicto c. qui res. & plenè Fely. in
capi. quæ in eccleſiarum. xiiij. colum. verſi. ſecũdum
verò membrum dictæ concluſionis, & c. de conſtitu.
vltra quem conſuluit Panormi. in ſecunda parte cõ-
ſi. iij. xvj. colum. in fi. dictam l. bene à Zenone. locũ
non habere in rege Franciæ, nec in aliis regibus, aut
principibus præterquàm in Imperatore, & Auguſta
eius conſorte, rem alienam vt ſuam alienante. Cùm
lex illa ſpecialiſſimum contineat priuilegium Im-
peratoris, & Auguſtæ, qui ſuis conſiliis ſuiſque la-
boribus pro toto orbe terrarum die noctúque labo-
rant. Vnde non immeritò dignam habent ſuæ præ-
rogatiua fortunam, vt ibi dicit textus, prope finem.
Hoc autem priuilegium non attribuit regi noſtro
Franciæ, ergo non eſt ad ipſum extendendum. capi-
tu. ſanè. de priuil. Maximè quia in eo non eſt eadem
ratio in hoc, quæ militat in Imperatore, cùm nõ la-
boret pro vniuerſo orbe, ſicut facit Imperator. Ta-
men de conſuetudine ſeruatur in regno, ſecundum
Maſuerum in dicto §. item ex illius. Et præmiſſa ve-
ra, vbi bona fuerunt tanquam vacantia per fiſcum
alienata cum effectu, id eſt, taliter, quòd ille in quẽ
fuit alienatio facta, tenet & poſſidet illa bona: quia
pro illis inquietari nõ poterit quoquomodo, nec fi-
ſcus pro pretio poſt quadriennium, vt dicta l. bene à
Zenone. & l. omnes. Si autem bona non adeptus fuiſ
ſet, nec poſſideret, ſed fiſcus vel quilibet alius, poſ-
ſet hæres & quicunque alter dominus illa recupera-
re infra triginta annos. l. licet. C. de iure deliberandi.
Et idem ſi res per fiſcum alienata, & ab emptore aut
donatario poſſeſſa, reperiretur nũc ad ipſum fiſcum
reuerſa, & eam teneret. Cùm locupletari non debeat
de aliorum, præſertim ſubditorum ſuorum iactura,
capi. locupletari. de regu. iur. lib. vj. & l. nam hoc na-
tura. ff. de cõdict. indebi. Præterea. l. illa omnes, & be
ne à Zenone, eſt odioſa & reſtringenda, ſecundum
Panor.

385 Panor.vbi ſuprà. †Sanè tamen intelligatis fiſcum
ſuccedere in bonis vacantibus propter defectum hæ
redum, vbi bona vacantia eſſent allodialia, Franca,
& libera in quibus nemo alter intereſſe prætendit de
quibus plenè vidiſtis in primo articulo, & in ſecun-
386 da deciſio. †Si autem talia bona vacantia eſſent
alteri domino conſolidabilia, certè in illis præferrẽ-
tur domini directi: & ſic in feudalibus & emphyteu
ticariis ſemper fiſco præferũtur domini, à quib9 de-
pendent, & in quorum terra, & iuriſdictione bona
ſunt ſituata mobilia & immobilia, quorum intereſt
dominium vtile conſolidari ſuo directo in defectu
hominis, ne tranſeant in potentiorem. Præterea cu-
ius domini ipſi hæredes ſunt, eius omnia bona eſſe
cognoſcant.l.fin.C.ea quibus eau.colo.cẽſitíve do-
minos accu.poſſunt.lib.aj. Vnde nobiles, q ſuos ha-
bent homines, illis ſine hærede decedentibus ſucce-
dunt, ſecundum Bald.in l.j.C.de hæredi.decu. Teſta
ri tamen poſſent ſi vellent, quia ingenui ſunt, & li-
beri homines ſecũdum glo.inſti. de iure perſo.circa
medium. Præſertim in iſto regno, in quo ſunt feuda
& emphyteuſes ad inſtar patrimoniorũ redacta, vt
ſæpe dictum fuit, niſi cõſuetudo eſſet in cõtrarium,
ſcilicet quòd teſtari non poſſent: quia valeret & di-
ſponere poſſet, quò ruſticis morientibus abſq; libe-
ris poſsit dominus caſtri vel loci totum vel certam
bonorum partem occupare. Quo caſu non exclude-
rentur liberi morientis, ſed duntaxat reliqui paren-
387 tes. †cùm enim ſucceſsiones ſint de iure poſitiuo, vt
dicit Bal.in l.meminimus.C.de legiti.hæred. [De
quo infrà ſuper verbo, *conduxit*.j.circa princ.] Con-
ſuetudo in eis multùm poteſt, vbi non reperitur ex-
preſsè prohibita derogare iuri communi, ita quòd
tantùm poteſt ſicut lex ſcripta ad tollendam veterẽ
legem.inſtit.de iure naturali.§.ex non ſcripto. Ideo
erunt hoc caſu exclusi, præter liberos omnes paren-
tes licet aſcendentes, etiam à legitima, quam eo tunc
de bonis liberorum exigere non poterunt. Cùm nõ
ſit de iure naturali, ſecundum Bald.in l.j.§.ius natu-
rale.ff.de iuſtitia & iur.& dixi plenè ſuprà in primo
præludio. Quæ quidem conſuetudo multum inole-
nit in pluribus locis, in quibus barones & nobiles
mortuo Pageſio ſeu ruſtico ſuo ſine liberis, & in q-
buſdam aliis locis, eo mortuo ſine liberis, & aliis pa-
rentibus eiuſdem conditionis hominibus, qui ſoli
ſunt ad ſuccedendum ex teſtamento, vel ab inteſta-
to capaces, ſecũdum Ioan.Fab.inſtit.de iure perſo,
§.ſeruitus.in princ.omnia capiunt, & occupant iure
388 pecul ij.quod vocant manum mortuam, †Si autem
extarent liberi, vel alij parentes eiuſdem cõditionis
homines, illi defuncto ſuccederent ex teſtamento, ſi
teſtamentum feciſſet, vel ab inteſtato, ſi inteſtatus
deceſſerit, in quos tranſit hæreditas, & etiam poſſeſ-
ſio ipſo iure in præſenti regno ſine alia apprehẽſio-
ne, ſicut tranſiret alia quælibet hæreditas frãca & li-
bera in hæredes omnino liberos iure ſanguinis parẽ
telæ ſuccedentes per generalẽ regni cõſuetudinem,
qua mortuus viuum ſayſit eius proximum linaige-
rium. [De qua conſuetudine plenè habetur infrà
ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*.ij.] Nec talis cõ-
ſuetudo ſayſiret alios, licet cõſanguineos proximos,
ſi eiuſdem non eſſent conditionis cum defuncto. Sed
dominus iure manus mortuæ, ſi defunctus hæredes
ſuæ conditionis parentes nõ haberet, de bonis & hæ
reditate illius remaneret ſayſitus: quia vbi eſt talis
conſuetudo manus mortuæ, liberi & franci homi-
nes homini c ditionato ſuccedere nõ poſſunt, cùm
plenè liber non ſit, ſecundum Ioann.Fab.Angel.&
Chriſtophorum Porcum.Inſtitu.de ſerui.cognatio.
389 Sanè tamen intelligatis tales eiuſdem conditio-
nis homines per generalem regni conſuetudinem
fore ipſo iure ſayſitos cõtra omnes, præterquàm do
minum feudalem & directum, à quo tales hæredes
non obſtante conſuetudine ſayſiente neceſſe habent
petere inueſtituram, & mitti in poſſeſsionem, vt poſ
ſeſſores fiãt, ſicut quilibet alius hæres rem ab alio in
feudum tenens, vel emphyteuſim, ſecundum Bal. in
cap.j. An mutus vel imperfectus. Nulla enim cõſue-
tudo aliquem ſayſit contra ſuum ſuperiorem domi-
num, & minùs contra regem. Ob quod facta fuit re-
gia ordinatio, quæ incipit, & ſi quæſtio. Ideo non
poſſet ſubditus ratione iuriſdictionis altæ & baſſæ
in caſu nouitatis contra dominum ſuum impetrare,
cùm ſit ſine poſſeſsione reſpectu domini, antequàm
fuerit ab eo inueſtitus, & ita ſeruatur ſecundum Ma-
ſuerum, titu.de poſſeſ.§. item ille q eſt ſubditus. Et
clariùs in titul.de feudis.§.item ſucceſſor ſingularis.
cum §.ſeq. [Hoc pleniùs declaratur infrà ſuper di-
cto verbo, *Mortuo itaq;*.ij. loquẽdo de continuatio-
ne poſſeſsionis de patre in filium.] Vnde ſtylus cu-
riæ Parlamenti Franciæ habet, quòd vbi ſubditus
conqueritur de domino non ſuper nouo impedimẽ-
to, ſit tunc cauſæ remiſsio domino: quia aliàs eſſet in
poteſtate ſubiecti auferre iuriſdictionem domino
ſuo. nouum proponendo impedimentum, ideo com
muniter in Gallico dicitur: *Entre Seigneur & ſubiect, n'ha point de nouuelleté.* Si tamen dominus vel iudex
iniuſte, & iuris ordine non ſeruato, procedit contra
ſubditum, poteſt intentari contra ipſum remedium
recuperandæ poſſeſsionis.cap.conquerẽte.de reſtit.
ſpol.vt refert magiſter Guliel.de Brolio.titul.de cau
ſa nouitatis. cap.item ſi ſubiectus. Præterea verum
eſt, quòd inter ſubiectum, & dominum nõ cadit no-
uitas, ſed ſi eſſet inter ſubditum ex vna parte, & do-
minum alium ex altera, tunc quo ad illum alium, &
etiam dominum rex haberet cognitionem, neq; ille
alius petere poſſet remiſsionem fieri, ne continentia
cauſæ diuidatur: & ita fuit Arreſto declaratum Pari-
ſiis. [De quo per dominum Auffreri.in ſuo tracta-
390 tu Arreſtorum cap. xlvij.] † Et pariter non poſſet
Pageſius cõtra dominum impetrare ſaluágardiam,
quæ propriè reſpicit res, & patrimoniũ. Nam ſi hæc
impetrari poſſent, faciliter impediretur dominus in
ſua iuriſdictione per ſubditos, quibus prouiſum eſt
remedio appellandi vel prouocandi, ſi grauẽtur per
dominum iure ſuperioritatis & authoritatis. Tamen
ſecundum ſtylum curiæ Parlamenti regiæ dominus
dare cogeretur aſſecuramentum, & ſecuritatem va-
ſallo, & homini ſuo, & cuicunq; eius ſubdito de cor
pore ſuo, id eſt, de ipſum non offendẽdo in corpore
ſeu pſona, cùm talis offenſio reparari nõ poſſet re-
medio appellationis, de qua materia ſaluegardiæ, &
aſſecuramenti habetur in l. denuntiamus. C. de his
qui ad eccle. confu.& l.illicitas. §.ne potẽtiores.vbi
Barto.ff.de offic.præſid.& in l.ſanctum.ff. de rerum
391 diuiſ.& Fely.ſuper rubrica, de treug.&pa.†Et quòd
cõſuetudo, quòd dominus ſuccedat Pageſio, & ho-
mini ſuo valeat, tenet Hoſtien.in ſumma. titu.de na-
tis ex libe.ventre.§.fio.verſicu.Et nun. Et dicitur in
ſumma confeſſorum, titul.de ſucceſ.ab inteſta. quæ-
ſtione exaj. vbi dicitur, quòd ſi fuerit conſuetudo
terræ, quòd mortuo homine ſine filio dominus to-
tum accipiat, talis conſuetudo eſt ſeruanda, & con-
ſequenter dicitur in foro cõſcientiæ tuta prout olim

392 ſeruabatur in patria Delphinatus, † vbi manũ mor-
tuam accipiebant Barones, & cæteri nobiles illius
patriæ ab hominibus ſuis, vt refert Guido Papæ,
quæſtione ccclxj. dicens, quòd capere eam ſolebat
etiam dominus Delphinus vſque ad tempora domi-
393 ni Huberti, † qui inter cætera libertatem conceſsit
patriæ ſuæ à præmiſsis, & dictam patriam ſuam trãſ
tulit in primogenitum Franciæ, prohibens manum
mortuam accipere, niſi ab his, qui eam caperent ab
hominibus, & ſubditis ſuis, de quo modicum reti-
git Cyn. in authenti. ſed epiſcopalia dignitas. C. de
epiſcop. & cleri. & in l. voluntariè. C. de excuſat. tu-
to. & Ioanes Fab. in §. j. inſtitu. quibus modis ius pa
triæ poteſt. ſolui. vbi dicit, quòd mortuo aliquo ſine
liberis in poteſtate exiſtentibus, poteſt dominus ea
conſuetudine ſi ibi vigeat omnia occupare iure ma-
nus mortuæ: idem tenet Bart. in l. item in poteſta-
te. in fine. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iuris. Quia
ſtante cõſuetudine manus mortuæ, prout eſt in plu-
ribus locis huius regni Franciæ (vt refert Maſuerus,
titu. de ſucceſsio. & vltimis volun. §. item illius, qui
mortuus eſt ſine liberis, & tangit in titul. de loc. &
iure emphyteu. §. item ſi res quæ data fuit, in fin.)
394 non poſſent tales homines teſtãdo, aut inter viuos
de bonis ſuis diſponere, ſecundum Hoſtien. vbi ſu-
prà, niſi inter liberos, & in aliquib⁹ locis inter ſuos,
qui dicuntur omnes illi, qui inuiti ferre teſtimoniũ
contra talem hominem non fuiſſent coacti, vel niſi
in magna neceſsitate, vel pro acquirendo alia bona
ſibi, & domino magis vtilia, ad inſtar bonorum ec-
cleſiæ, vt notat Panormita. in capit. nulli. de rebus
eccleſ. non alie. Et ſi aliàs diſponerent inter extra-
neos vel teſtarentur, poſſet dominus omnia reuo-
re, maximè ſi donarent. l. j. vbi plenè Ioann. de Pla.
& Docto. C. non lice. habita. metroco. loca ſua ad
extran. transferre, libro xj. Talibus profectò ho-
minibus dicere poteſt baro id quod Deus Iſraelitis
dixit Leuiti. xxv. Terram quoque non vendetis, quia
mea eſt: vos aduenæ, coloni mei eſtis, &c. Quo-
395 rum colonorum differentia eſt multiplex. † Inter
quos aſcriptitiorum conditio deterior eſt: quia pa-
rum differunt à ſeruis. l. ne diutius. C. de agricol. &
cenſi. libro. xj. Tales enim ſicut cæteri dicũtur colo-
ni ab agris colendis vocati & nominati: & præterea
dicuntur aſcriptij, quia glebæ ſeu terræ, quam co-
lunt, ſunt perpetuò aſtricti, à qua diſcedere nũquam
poſſunt, vt alibi morẽtur. l. cum ſatis. illo eodem ti-
tulo. imò ſunt para glebæ & terræ, quam colere ſunt
aſtricti, adeò quòd pro rebus immobilibus habẽtur
& earum appellatione veniunt: ita quòd legata ven-
dita, aut donata terra, cenſentur & ipſi cum ſobole
ſua tranſlati, & alienati terram ſequentes quocun-
que vadat, etiam ſi in manus Iudæorum vel aliorum
infidelium terra illa perueniret. Qui licet Chriſtia-
num mancipium habere non poſsint. l. prima. C. ne
396 Chriſtia. mancipium. † attamen tales Chriſtianos
aſcriptitios velut fundi partem habebunt, dummo-
do eis non vtantur ad aliud, quàm agriculturam
cui aſcripti ſunt. capit. multorum. de Iudæis. Quo
caſu non dicitur Chriſtianus propriè Iudæo ſubdi-
tus ſed ſolùm terræ Iudæi aſtrictus, cui terræ potius
ſeruit, quàm perſonæ. Et ſic nõ obſtat dicta l. prima
C. ne Chriſtia. mancipium habere. Vnde tanquam
partem fundi tenetur dominus tales aſcriptios tra-
dere, ſicut terrã in publico cenſu, cùm propter eos
terra plus æſtimetur, ſecundum glo. in l. prima. C.
de ſeruis fugitiuis. quia inter immobilia velut pars
terræ computãtur, in authenti. de non alien. §. velut
enim. collatio. ij. de quo habetur in l. forma. §. ſi quis
inquilinos. ff. de cenſi. Nec vẽdi poſſent vel alio mo-
do alienari, ſine fundo: quia ab eo ſeparari non poſ
ſunt, etiam ex priuilegio motu proprio principis cõ
ceſſo. l. originarios. vbi Ioan. de Plat. & cæteri. C. de
agricol. & cenſi. Sic etiam à ſolo nõ poſſunt ſequen-
tes coloni ſeparari, in ſignum cuius primus agricul-
tor vocatus fuit Cain, id eſt poſſeſsio. Cain enim lin
397 gua Hebraica poſſeſsionem ſignificat, † quia cupi-
diſsimus fuiſſe perhibetur, ac inuidia plenus, & alie-
næ felicitatis impatientiſsimus, vt ſunt communi-
ter Agricolæ Ruſticani, de quibus ait Diodorus Si-
culus, lib. iij. quòd omnis inuidia ſubdita eſt regibus
in India, quaſi dicat, quòd omnes agricolæ, qui vt
398 plurimùm ſunt inuidi dant regi tributum. † Ex quo
antiqua arbitrabatur, & pingebat deitatem largi-
trix gentilitas, Saturnum agriculturæ doctorẽ eſſe
hominem ſenem, capite obuolutum, ſordidum, atq;
falce ornatum. Quæ ſicut Saturno homini, ſic etiam
planetæ conueniunt: quem aſtrologi dicunt plane-
tam frigidum, ſiccum, melancholicum, auarum, ma-
litioſum, inuidum, & ſimulatorem, ac fœtidi oris,
quaſi de omnibus malè dicentem. Quamobrem,
quia ſecundum Ciceronem in Rhetoricia, virtutis
☞ comes [De quo plenius ſuper verbo, *Mortuo itaq. teſtatore*. j. dum loquitur de Iudæorum inuidia cõtra
Chriſtum.] inuidia eſt. Cain agricola primus fratrẽ
ſuum Abel totum nobilẽ Deum corde ſyncero co-
lentem, cuius ſacrificia Deo erãt accepta, crudeliter
interfecit. Nunquid agricolæ (vt Matth. xxj. veritas
diuina teſtatur) ſola inuidia moti vidẽtes filium do-
mini ſui dixerunt intra ſe: hic eſt hæres, venite occi-
damus eum, & habebimus hæreditatẽ eius, & appre
henſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.
Nec ſine cauſa in agricolis figuratẽ ibi inuidia Pha-
riſæorum & Sacerdotum contra Chriſtum verę no-
399 bilitatis principem. † Quæ quidem inuidia natura-
liter contra nobilitatẽ eſt ruſticis & villanis inſita,
quibus tãtus ſemper, & tam vaſtus eſt animus extin-
guendi nobilitatem: quia raro eſt inter tam diſsimi-
les animos beneuolentiæ charitatiſq; cõſenſio. Nec
eſt nouum in præſenti regno ignobile vulgus ea de
cauſa inſurrexiſſe, & plura perpetraſſe. Quod ma-
ximè contingit capite languente, prout factum fuiſ-
ſe legitur beato Ludouico Francorum rege apud
infideles capto. de quo Gaguin. lib. vij. cap. ij. Ludo-
uico, inquit, capto exercitati plerique adoleſcentes
tanquam regem cuſtodia eximere ſperarent conue-
nientes, duce Hũgaro, qui illis non aliter, quàm epi-
ſcopus præſidebat, magnam ſibi ſociorũ multitudi-
nem coegerant, atq; ita per Pariſios, Aurelianóſque
& Bituriges profecti, cùm nõ furto, nõ adulteriis ab-
ſtinerent, à Biturigibus non longè à vico, qui mor-
tuum mare dicitur, quà ad nouam villam iter eſt,
perempti ſunt. Hi enim paſtorellos ſe nominari vo-
lebant. & eodem lib. cap. fin. ſic dicit, dum hæc diffi-
cili aguntur, ſcilicet bella inter Philippum Longum
Franciæ regem, & Flandriæ comitem, ouium quidã
paſtores admoniti cœleſti (vt ipſi aſſeuerabant) ora
culo in Syriã religionis Chriſtianæ cauſa profectu-
ros ſe iactabant, qui poſtquàm magno numero au-
cti ſunt, latrunculis non diſsimiles, cùm prædas age
rent, Carcaſſonã vſque progreſsi ab incolis grege
facto diſsipati aufugerunt compluribus interfectis,
& patibulo ſtrangulatis. Pariter certo certius eſt ru-
ſticos fuiſſe inuidia arrogantiſsimos, ac dominandi
facultate

facultate contra nobiles tempore Ioannis Franciæ
regis vſurpare voluiſſe, tamē malè eis ſucceſsiſſe, de
quo idem Gaguinus, libr.ia.c.j.de tempore quo rex
Ioannes in Anglia captus tenebatur Carolo quinto
400 eius filio regnum moderante ſic refert. † Inſurrexit
per id tempus in Bellouacenſium territorio agrico-
larum inſolēs turba, quæ ex vicis in nobilitatem du-
ce Gulielmo Calleto irrumpens cædem multam fa-
cit. Compendiúmque vſque, atque Siluanectum &
Sueſsionem graſſata, arces cōplures ſpoliauit, deie-
citque. Erat huic hominum peſti in nobilitatem præ
cipua conſpiratio, & execrabilis ſæuitia: cuius ne per
eius ſingula flagitia circunſerar, duo tantùm præci-
puæ immanitatis crimina memorabo. Inter pluri-
mas cædes hæc debacchantium furia caſtellū quod-
dam irrumpēs loci dominum cùm palo alligaſſent,
eius vxorem filiamq; in conſpectu mariti ſtuprane-
runt, ſtupratas necauerunt, viro mox crudeliter in-
terempto. Alterum præterea auratum equitem à ſe
trucidatum, & veru transfixum igni aſſauerunt ſpe-
ctante equitis vxore, quam à duodecim ſtupratori-
bus violatam impulerūt de mariti carne veſci, miſe-
ram paulò pòſt mulierem morte afficiētes. Sunt qui
memoriæ prodiderūt, hos graſſatores regem ſibi in-
ſtituiſſe Iaquetum quendam Bellouacum, à quo ipſi
ſe Iaquas voluerunt appellari. Egreſsi quoque Pari-
ſiis trecenti ex numero perditorum homines, duce
Petro Gillo, Tillium profecti, cùm ibi Ioannē Vail-
lant cum quingentis eiuſdem factionis armatis com
periſſent, inita ſocietate Meldem ducunt, rati prima
incurſione mercatum expugnare. Quos Meldenſes
politis per vias menſis, vino, atque dapibus magna
omnium lætitia reficiunt, erant tūc in mercato cum
vxore Caroli quinti Fuxēſis comes, atque alij bono
numero nobiles quidam, qui poſtquàm oppugnatio
nem aduerſum ſe parari vidēt, irruptione facta totā
illam plebeiam vim furoremq; diſsipant: ingreſsiq;
ciuitatē, eam partim incendunt, atque diripiunt, ca-
pto Solāno ciuitatis prætore, quem abductum neca-
uerunt. Deprehenſus præterea à Nauarro rege Gu-
lielmus Calletus Iaquarum Beluacēſium primarius
carnifex (Iaquas enim hæc ſe factio nominabat) vl-
timum ſupplicium apud Claromontem tulit. [In-
ter bonos (inquit Salluſtius in Iugurtino) amicitia,
inter malos factio eſt.] Eademque tempeſtate pau-
lò antè mercatorum præpoſitus cubiculum Caroli
prædicti ingreſſus, nihil inquit ſerene princeps, in-
ter ea, quæ geſturi ſumus cōtriſteris. ſimul hæc dicēs
Conflauum Campanum Mareſchallum Carolo con
ſpiciente necauerūt, Robertumq; Claromōtenſem
inde fugientem in penetrali interemerunt. Quorum
cadauera trahi à ſatellitibus, & ad menſam marmo-
ream, quæ in atrio ad gradus palatij eſt, proiici inſpi
ciente Carolo præpoſitus iuſſerat, vbi ad populi ſpe
ctaculum ad veſperam vſque relicta iacuere. Pari-
ter de tempore Caroli ſexti Frācorum regis, eodem
lib.c.iij. Idem Gaguinus ſic dicit: Eadē quoque tē-
peſtate Aruerni adiunctis ſibi Lemouicenſibus, atq;
Pictauienſibus grauiſsimam ſeditionem excitarunt,
ducem ſibi quendam Petrum Bruerium inſtituen-
tes, atque ita per nequiſsimam licentiam graſſantes,
nobilem quemq; clerum, item, & alicuius penſi ho-
minem ſibi obuium ſine miſeratione obtruncabant.
Nam deprehenſi fortè per viam Serti equitis capiti
ignitum caſsidem imponūt: ſacerdoti amputatis di-
gitis capitis verticem deglubunt, deinde cremāt. Re-
ligioſam hoſpitalis ordinis proceræ arbori appen-
ſum; ſagittis teliſq; cōfoſſum necāt. Nec modus illis
erat vllus ſæuiendi, pluris inter illos habebatur, qui
diriora flagitia committeret. Huius tam deteſtandæ
inhumanitatis nuntio accepto Biturigum dux, qui
Aueníonem ſalutandi pontificis cauſa petebat, dele-
cto nobilium exercitu in ſeditioſos mouet, quos nō
difficili prælio multis occiſis, multiſq; laqueo ſtran-
gulatis ſuperauit. Hæc ille. Talis enim furioſa plebs
aduentu viri alicuius inſignis confeſtim tacet, vt cō-
401 tigiſſe refert Valerius, li.iij.tit.de fiducia ſui. † Cùm
in vrbe fames contigiſſet, & ob id plebs Romana in
varias ſentētias, non ſine tumultu declinaret, Scipio
Naſica ad eā facetè, Quirites, inquit, plus enim ego,
quàm vos quid reipublicæ expediat intelligo. Qua
voce audita omnes pleno venerationis ſilentio ma-
iorem authoritatem eius, quàm ſuorum alimentorū
reſpectum egerunt. Hęc ille. Pro quo facit poëticum
illud AEneidum libro primo:

Saeuitque animis ignobile vulgus,
Iámque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat.
Tum pietate grauem, ac meritis fortè virum quem
Conſpexere, ſilent, arrectiſque auribus, aſtant .&c.

402 † Ob quod nulla olim dabatur plebeiæ conditio-
ni authoritas, nec in cōſilio vocabatur, ſed ſolùm ho
norati viri, cùm prudentia non ſit in eis. De quo Cæ
ſar de bello Gallico libro ſuorum Commentariorū
vj. In omni, inquit, Gallia eorum hominum, qui ali-
quo ſunt numero, atq; honore genera ſunt duo. Nā
plebs plenè ſeruorum habetur loco, quæ nihil habet
per ſe, nulloq; adhibet conſilio &c. [De periculoſo
plebis cōſilio & iudicio plenè habetur ſuper verbo,
mortuo itaq; teſtatore.j. loquendo de ſententia contra
Chriſtum lata ad clamorē plebis.] Et ita etiam in-
ter alia eidem Cæſari facto Imperatori oratione ſe-
cunda ad Caium Cæſarem de Republica intitulata,
perſuaſum fuit in hæc verba: Hæc multitudo ſcili-
cet plebis, primùm malis moribus imbuta, deinde in
artes vitasq; varias diſpalata nullo modo inter ſe cō
gruens, parū quidem idonea videtur ad capeſſendā
403 rempublicā. † Ideo cùm Tyberius Gracchus Tri-
bunus plebis interempto ſenatu omnia per plebem
agi debere dictitaret, per Scipionē Naſicam Roma-
num nobiliſsimum cū eius ſcelerata factione, quas
merebatur, pœnas ſuſtinuit. Valerio referēte alleg.
404 lib.iij. tit. de fortitudine. † Sed vnde tanta igno-
biliū temeritas cōtra nobilitatem proceſſerit? Certè
ex inuidia, vt videtis, vel ſecundum Bal. in l. per ado-
ptionē. ff. de adoptio. Ex eo quia nobiles pro maio-
ri parte ſuperbi exiſtunt, & inimici popularium, ac
ſubditorū oppreſſores, guloſi, & luxurioſi, plus quā
populares. Ita quòd verè nō ſunt nobiles: quia no-
bilitas ſola illa eſt, quæ animum moribus ornat. Vn-
de tales qui virtutibus abutuntur, nobilitatem habe-
re non dicuntur, quæ in eis vitio extinguitur. Sicut
legitur de Nabal, qui cùm Carmelus vir eſſet ruſti-
cus malè reſpōdit nūtiis Dauid regis: ob quod pro-
poſuerat Dauid eū occidere, & omnes de domo ei⁹,
ſi ſapientia Abigalis vxoris Dauid iuſtè motum nō
placaſſet j. Reg. xxv. Sed vnde tāta hodie vitia, etiā
in nobilitate procedunt? Certè, quia ruſtici omnes
ob diuitias, quas diligentia vel aſtuta parſimonia in
eis regnante, feuda etiā nobilia acquirunt, & nobili-
tantur, aut per matrimonia ære redempta cū nobili-
bus abſq; alia dote, vt dicit Bar. in l. ſi diuortio. ff. de
verb. obl. e cōtracta, vt nobiles regnāt in vitiis eis na-
turaliter inſitis. iuxta illud Gualteri, in j Alexand.
3. *Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum.*

Nubi-

Nobiles verò peruenientes & deducti ad pauper-
tatem,& viles exercendo artes ignobiles reputantur
[Prout exemplo legimus de Ioſeph viro glorioſæ
ſemper virginis Mariæ, qui Faber lignarius erat, ob
quod de Chriſto dicebant Iudæi,q̄ filius Fabri erat,
nec literas didicerat,licet Ioſeph ipſe de linea & do-
mo Dauid, & cæterorum regum Iſrael verè deſcen
diſſet,vt habetur Matth.j.] & non nobiles dicuntur
ruſticanis loca nobilium tenentibus. Hi ſunt quos
poſt Græcorum particulare diluuiū regnante Athe-
nis Amphyteone rege,Deucalion Theſſaliæ rex Pro
methæi filius, & Pyrrha Epimethæi filia coniuges,
genus humanum in patria reducere volentes, ex la-
pidibus poſt terga iactis homines formaſſe,libr. pri-
mo Metamor.finguntur.vt (Ouidio referente.)

Inq; breui ſpatio ſuperorum numine ſaxa,
Miſſa viri manibus faciem traxere virorum,
Et de fœmineo reparata eſt fœmina iactu.
Inde genus durum ſumus experiénſque laborum:
Et documenta damus,qua ſumus origine nati.&c.

Tales profectò homines a lapidibus orti,ad ſen-
ſum tropologicum pauperes, & ignobiles ſignificā-
tur,qui de ruſtica agreſtique gente,& plebeia ad ho
nores,& dignitates euocantur: & de ignobilibus no
biles,non virtute, ſed pecunia à principibus reddun
tur. Quos Deucalion rex, cui ſapientia & tota virtus
ab antiquis aſcribitur,& Deus poſt tergum proiicit.
Cùm de eorum ſalute ſit timendum: quia vt pluri-
mùm ad quæque facinora, & præſertim ad ſuperbiā
& auaritiam quoſque deſpicientes proni ſunt. Et in-
de prouenit in nobilitate tanta diſſolutio,& virtutū
defectus. Et interdum hoc contingit,quia vt in cæ-
teris animantibus,atque plantis, ita in hominum ge-
nere reperitur, à forti imbecillis equus, à fructifera
arbore ſterilis plerunque naſcitur. Nihil enim natu-
ra fert, quod temporis acceſſu à ſtirpe non degene-
ret. Et ſic aliquando hoc contingit, quia ſicut pro-
pter penuriam perſonarum nobiles interdū ad igno
bilium obſequia coarctantur,vt l.j.ff.de excuſatio.tu
torum, ibi, niſi omnimodo libertinorum penuria.
405 †Sic econtrà ignobiles, & infames ad dignitatum
obſequia propter penuriam perſonarum admittun-
tur,ſecundum Iacob.de Are.in l. generaliter.§.ſpu-
rio.ff.de decur.quē ſequitur Nico. de Neapol.in di-
cta l.j. cuius lectura eſt hodie impreſſa poſt lecturā
Barto.quia paucum ſcripſerat ſuper illo lib.vnde nō
mirum, ſi hi qui nobiles nunc dicuntur,ſunt inſolen
tes & vitioſi: de quibus dicit Aeneas Syluius Poeta
ſummus, q poſtea fuit papa Pius in libro de duobus
Amantibus,circa fin.quòd nobilitas (id eſt,quæ vul
gò nobilitas vocatur) præmium dicitur iniquitatis,
iuxta illud Apocalyp. vj. Luna tota facta eſt, quaſi
ſanguis: quia tales per Lunam ſignificantur. Qui ſi
verè præeſſent, puto quòd humaniores eſſent: quia
nobilium ferarum eſt parcere ſubiectis, & debellare
ſuperbos. Vnde Elephātes, Apri,& Leones præmor
dent & tranſeunt illa, quæ ad terram impulerunt.
Ignobiles verò beſtiæ: vt ſues & huiuſmodi reuoluē
do conculcant,& perfodiendo pertinaciter conuol-
uunt,ſic iſti tyrannides ſuas exercent ſine miſericor-
dia,& pietate. De horum nobiliū virtutibus,& vitiis
dixi ſuper verbo, *Raynutius de Clera.* vbi videatis.
[Et infrà ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.*
dum loquitur de caſtitate antiquorum principum.]
406 †Quidam ſunt coloni cēſiti, qui ſimiliter ad agrum
perpetuò colendum ſunt obligati, à quo diſcedere
407 non poſſunt ſicut præcedentes: † tamen differunt
ab eis,quoniam iſti ad certum annuum cēſum perpe
tuò ſoluendum domino obligati exiſtunt, ſed aſcri-
ptitius cenſum ſoluit incertum, putà medietatem,
tertiam,vel quartā partē; aut plus vel minus prout
annuatim eligit dominus. Heu me, quia multi ſunt
in pluribus locis barones & domini, homines talis
conditionis habentes,qui ex mala & iniuſta electio-
ne adeò fructus ſudorum,& laboris rapiendo paupe
res grauant aſcriptitios,& (quod deterius eſt) eos vl-
tra hoc ad voluntatem,imò ad libidinem talliant, &
opprimunt, quòd vix precarium eis ſpiritum relin-
quunt. Vnde dicit Bal.in l.ex hoc iure.ff. de inſtit.&
iure.in fi.quòd ruſtici olim nō ſoluebant imperato-
ri niſi modicum æs,videlicet a vj.denarios pro capi
te vel pro quolibet fumante, ſed hodie (prôh dolor)
pellem populorum excoriant, & vix precarium eis
dimittunt ſpiritum. Nequaquàm cōſiderantes quòd
iuſtè dicit Apoſtolus ij. Timoth.ij.cap. Laborantem
agricolam oportet primùm de fructibus accipere.
408 †minusq; aduertunt, quòd duriſsimum iudicium
fiet his, qui præſunt malè & iniuſtè iudicantibus,de
quorum dominorum abuſibus, & tyrannide de tem
porali, & ſeculari punitione poteſtis videre amplis-
ſimè per dominum Paridem de Puteo in eius ſolēni
tractatu de ſyndicatu,in princip.titu.de exceſſu Ba-
ronum. Quorum auaritia etiam in foro contentio-
ſo compeſci poſſet officio iudicis implorato, ne ſub
diti nimium grauentur. [Quid autem importet
pactum,quòd ruſticus talliari poſsit ad nutū, & vo-
luntatem domini, vide ſuper verbo, *condidit.* j. vbi
multa dicuntur de vitiis, & tyrannide nobilium.] l.
cùm ſatis.§.caueant.verſic.& per iudicē.vbi Ioānes
de Plat.in ij.not.C.de agri.& cenſi.& l.j.C. in quib.
cau.colo.lib.xj.& vtrobique per Doct.facit inſti. de
his qui ſont ſui vel alie.iur.§.fi. & l.ij. §. dominorū,
ff.illo eod.titu.quia ex his indictionibus, & collectis
non publicam vtilitatem, aut neceſsitatem concer-
nentibus, ſed ſolius principis vel dominorum effre-
natam voluntatem, nulla oritur obligatio etiam na-
turalis,ſecundum Bal.ff.de iuſti.& iur.l. ex hoc iure.
circa fi.verſi.x.quæritur.imò decidit idem Bald.in c.
409 j.§.publici latrones.tit.de pace tenen.†quòd ſi do-
minus caſtri malè tractans Burgenſes ſuos fuerit à
ſuperiore, à quo fortè caſtrum tenet in feudum,pro-
hibitus, non ceſſet eos malè tractare vltra modum
cōſuetum,& eis poſsibilem, poterit ſibi caſtrum au-
ferri,quod dicit menti tenendum. [Nam inter ſi-
gna nobilitatis eſt libertas, & inde Deus, qui nobi-
liſsimus eſt etiam liberaliſsimus demonſtratur: quia
ad dandum fecit quæcūque fecit, ideo qui aufert nō
nobilis, ſed ruſticus eſt. legitur enim de quibuſdam
militibus,qui Alanum interrogarunt,quæ eſſet ma-
xima curialitas, ſeu nobilitas: Reſpondit, dare. &
ipſe tunc interrogauit eos, quæ eſſet maxima ruſti-
citas: & cum conferendo non concordarent, dixit
Alanus,ego poſui vos in via ſoluēdæ quæſtionis,&
neſcitis conſiderare: nam ſi curialiſsimum eſt dare,
ſequitur quòd ruſticiſsimum eſt eius cōtrarium, ſci-
licet auferre, & ideo eſtis ruſticiſsimi, & vos qui in
410 ceſſanter aufertis à pauperibus.] †Et tales aſcri-
ptitij cùm ſint domino, vt ſerui glebæ ſubditi in præ
miſsis, necnon iuſtitiabiles, & talliabiles ad nutum
in authent.de quæſtore.§. ſi verò forſitan. collat.vj.
Etiam in Parlamento, ſecundum ſtylum, ferre non
poſſunt pro domino teſtimonium,quamuis vaſalli,
aut ſimplex emphyteuta vel cenſuarius admitteretur,
tur,ſecundum Specul.tit.de teſta. de quo per Panor.
in cap.

in cap.inſuper. de teſtib. Pro aliis autem teſtes eſſe
poſſunt,ſecundum glo.inſti.de iure perſo.quia libe-
ri homines ſunt, licet non plenè liberi, vt not.decla-
rat Barto.in l.fi.§.item reſcripſerunt.ij.colum.in fin.
ff.ad munici.& in l.cùm ſcimus.& l.fi.C.de agricol.
& cenſi.Et ſicut ſunt coloni tales,vt dictum eſt aſtri
411 cti,ſic etiam eorum liberi, †qui vocãtur coloni ori-
ginarij.Eo quia ex prædictis ſunt orti.Et conſequen
ter ſunt pari conditione ligati. l.diffinimus. & l. ne
412 diutius.illo eod.titu. † Quidam ſunt alij,qui vo-
cantur inquilini, qui pariter ſunt colere agrum per-
petuò obligati, ſicut ſupradicti, tamen differunt ab
eis:quia illi ſeorſum à terra habitare nõ poſſunt,nec
alibi morari. Sed iſti inquilini habitare poſſunt ali-
bi,vt in ſuburbiis, & terrã per ſe colere vel per aliũ:
veruntamen hi domino ſubiiciuntur quo ad perſo-
nam, quæ tanquam principalior, & nobilior ad ſe
res trahit, & bona.Sicut dicimus de ingrediente mo-
naſterium.in authen. ingreſsi.de ſacroſanct.eccleſi.

Ex quibus reſultat aſcriptitios parum, aut nihil
habere in bonis,quibus ſunt aſtricti,à quibus ipſi po
tius habentur, & terra eos habet, cùm de fructibus
nihil eis remaneat, niſi quod vult ipſe dominus.

413 †Et ſic parum differunt à ſeruis, quia ſerui reten-
tis à domino omnib⁹ bonis eiici poſſunt, & pro de-
relictis haberi,ſicut quælibet alia res. Sed non aſcri-
ptitij, qui à ſolo ſeparari non poſſunt. Vnde neceſſe
haberet dominus eos relinquendo,etiam relinquere
ſolũ.Prçterea ſerui poſſunt à domino leui caſtigatio
ne ſeu iniuria affici, ſed non aſcriptitij, vt d.l.cùm
ſatis.§.caueant. [De quo plenè habetur ſuper ver-
bo,*Condidit*.j.circa fi.]Sed licet perſona & bona co
loni cenſiti, & inquilini ſubiiciãtur domino quo ad
obligationem & colonariam conditionem, tamen
quo ad verum dominium,prout dominus plenũ ha-
bet dominium in ſeruo ſuo,& in omnibus,& quibuſ
cunque bonis per eum acquiſitis, quem alienare po-
teſt ſine bonis,& etiam bona ſine ſeruo vel omnis ſi
mul,tamen aſcriptitios & cenſitos alienare non poſ-
414 ſet ſine terra, nec terram ſine ipſis. †Præterea duo
ſunt in his domini bonorũ, vnus impropriè ſcilicet
dominus, cuius reſpectu bona dicuntur peculiaria,
quæ ſi alienarentur,poſſet dominus illa reuocare,ſi-
cut reuocaret peculiũ ſerui,& illa bona mortuo ſine
liberis colono,capit dominus, & occupat iure pecu
lij,& apud nos iure manus mortuæ, ſecundũ vulga-
415 re huius regni. † Alius verò ſcilicet ipſe cẽſitus vel
inquilinus dicitur propriè dominus: tamen domi-
nium illud non eſt liberum in eo, cùm nihil aliena-
re poſsit ſine conſenſu domini, imò vt dixi, alienata
416 reuocaret dominus. †Et (quod plus eſt)ſi talis co-
lonus ſit domino talliabilis ad nutum,id eſt, *à mercy & volonté*, vt Galli dicunt. etiam dominus admit-
teretur & reciperetur ad agendum poſſeſſorio rei,
quæ tenetur in emphyteuſin ab ipſo, aliàs non poſ-
ſet, vbi ipſe rei tenentiarius omnino eſſet liberæ cõ-
417 ditionis, †prout ſunt emphyteutæ, & ruſtici huius
patriæ: quibus & non domino feudali directo reme
dia competunt poſſeſſoria,quoties in naturali poſſeſ-
ſione turbãtur,aut ſpoliantur. Nec audiretur domi-
nus cõcurrens cum emphyteuta. Quia cùm eius in-
terſit principaliter,& immediatè ratiõe vtilis domi-
nij,& naturalis poſſeſsionis, quæ habet emphyteu-
ta,ſemper præferretur domino, argu.notatorũ in c.
cùm deputati.de iudi.verum eſt tamẽ, quòd ſi tenẽ-
tiarius & emphyteuta quantuncunq; liberæ condi-
tionis in domini præiudicium conſtitueret, aut diſ-
ſimulando pateretur ſeruitutem, aut onus aliquod
imponi in re emphyteutica, putà ſeruitutem realem
& perpetuam: quia tũc ſolus dominus contradicere
poſſet, & hoc impedire etiam via poſſeſſoria vel ali
ter via actionis, & ita ſeruat. licet gl.in l. ſeruitutes
prædiorum.ff.de ſerui.videatur aliter ſentire, ſecun-
dum Maſuerum,tit.de poſſeſſorio. §.item dominus
admittitur.Subiungens ſingulariùs,illo eod.tit. §.itẽ
418 & nudus proprietarius,†quòd dominus, qui nudus
dicitur proprietarius, etiã audiretur in materia no-
uitatis, ſi ſolùm peteret manuteneri in poſſeſsione,
vel quaſi ipſi⁹ proprietatis, ad fines vt finita emphy
teuſi vel vſufructu ipſe pleno gaudeat dominio iure
conſolidationis ei competituro:quia in caſu iſto ci-
uilis poſſeſsio penes dominũ, & proprietarium exi-
ſtens annexa directo dominio corporales parit effe-
ctus,p not.in l.j.ff.de acquir.poſſeſ.& in l.j.§.deiici
tur.& l.ſi de fundo.ff. de vi & vi arma. & in l.j.ff.vti
poſsi.Et hoc verum,vbi dominus proprietarius age-
ret poſſeſſorio contra emphyteutam, vel fructuariũ:
quia contra tertium,emphyteuſin aut vſumfructum
realiter occupantem, non reciperetur concurrente
emphyteuta,aut fructuario, qui agere vellet. Si au-
tem non concurreret in agẽdo, ſed fortè diſsimula-
ret poſſeſsionem naturalem,quam habebat perdere,
vel libertatem, tunc dominus cuius etiam intereſt
agere poſſet, ſicut poteſt prælatus ſuperior in negli-
gentia immediati prælati,vt plenè dicitur in dicto c.
cùm deputati.& per Ange.inſti.de rerũ diuiſ.§.ſin-
419 gulorum. quod eſt notandum. † Præterea ſicut
ſeruus acquirit domino omnia pleno iure,ita & cen
ſitus quo ad colonariam tantùm conditionem ſeu
obligationem. Ideo non mirum, ſi tales teſtari non
poſſunt,niſi inter liberos,ſecundum glo.quæ ſic in-
telligitur in §.j.inſtit.de iure perſo.& plenè per Ioã.
420 de Plat.in d.l.ij.C.in quib.cau.colo.lib.aj. †Pro-
pter quæ iura & prærogatiuas, quæ habet dominus
in tales homines & eorum bona,dicit Specu.titu. de
emp.& vendi.§.nunc dicendum.le ij.verſic.quid de
conceſsione in emphyteuſin.ꝙ in cõtractu emphy-
teutico ſeu conceſſione in emphyteuſin non datur
domino remedium l.ij.C.de reſcin.vend.ſi in rei cõ
ceſsione diceret,ſe vltra dimidiã iuſti valoris dece-
ptum,quod locum etiam haberet in contractu ſeuda
li,præſertim vbi eſſet dominus iuſtitiarius ipſe cõce-
dens,cui propter delictum deberetur cõfiſcatio. Ex
quibus iuribus (vltra cẽſum)dño debitis valor ſubin
ctionis vaſalli vel emphyteutæ augetur, & ita ſerua-
tur,ſecundum Maſuerum, titul.de locat. & iure em-
phy.§.item dominus tradendo rem.de quo lariſsimè
dixi in c.cùm cauſa.de emp.& ven. quod repetij die
xvj. Decembris, anno domini M.cccclxxij.& eius
materiam capedini per centum & xj. concluſiones.
& reſpondit ſub me magiſter Ioã. Rubey tunc bac-
calarius doctiſsimus, quem de præſenti videtis offi-
cialem Caturcẽſem.Sed aduertatis, quia idem Spec.
tit.de loca.§.nũc aliqua.verſi.xc.quæritur &c.tenet
contrarium,dicens,ꝙ domino ſuccurretur ſaltẽ of-
ficio iudicis. Tamen Iaſon in l.j.xviij.col.verſ.vlt.vt
nihil omittatur.C.de iure emphy. tenet primã opin.
dummodò conceſsio ſciẽter facta fuerit à domino,
qui rei valorem ſciebat vel ſcire præſumebatur.
421 †Et dicit verum, præſertim vbi res erema cõceſſa
fuit,& demũ per emphyteutam extirpata, & ad cul-
turã redacta,quod fieri nõ potuit ſine labore, & ex-
penſis nõ modicis:nam tunc prætendere minus poſ
ſet ipſe dominus deceptionẽ. Ad quod facit deciſio

Bart.

Bart.in l.quicunq;.là ij.C.de omni agro deſer.lib.xj.
vbi pèr illum text.ſi quis fundum accepit ſterilē aut
deſertum, quem reddidit fertilē, certè de temporali
effectus eſt perpetuus, vnde ſi acceperit ab eccleſia
fundum ſterilem in emphyteuſim vſque ad tertiam
generationem, nihilominus finita illa generatione
ad alios tranſibit ſucceſſores, etiā extraneos. Secun-
dò facit text.not.in c.ad aures.de reb.eccle.non alie.
vbi licet res eccleſię ſui natura alienari prohibitę cō
cedi non poſsint in emphyteuſim, cap. nulli.de reb.
eccle.non alie. tamen concedi poſſunt ei,qui eas ſte
riles & eremas extirpauit, & ad culturam reduxit,
vt dicto c.ad aures.Ita quòd erunt ei perpetuę,& ad
hæredes tranſitoriæ. Tertiò facit text.in l.fi.C.de al-
luuioni.vbi pageſio vel alteri, qui terram in culturā
deducit aut reduxit,nedum non poterit ei res auſer-
ri,imò nec cenſus augeri, per illum text.& eſt etiam
caſus ita deciſus in l.j.C.in qui.cau.colo. cēſi.domi.
accuſa.poſſunt.lib.xj.vbi in princ.dicit Ioan.de Pla.
ꝙ hæc omnia locum habent etiam in colonis noſtri
temporis, multò magis,cùm ita non ſunt aſtricti ſi-
422 cut olim erant agricolæ & cenſiti. †Et ſi cōtrarium
dominus faceret,pro tali temeritate,quæ facinus ap-
pellatur in dicta l. j.poſſet coram quocunque etiam
per aſcriptitios deferri.Et(quod plus eſt)in quinqua
ginta pondo auri veniret erga fiſcum condēnandus,
vt dict.l.fi.C.de alluuio,vbi ponitur ratio,& clarius
in l.ſi quis authoritate noſtri nominis, allegat tit.de
omni agro deſerto.vbi eſt caſus, quòd etiam impera
tor augere non poteſt cēſum pageſiis ſeu emphyteu
tis ſuis, nec eorum ſucceſſoribus. Ad quod etiam de
text.in l.cùm ſatis.§.caueant autem.C,de agricol.&
cenſi.lib.xj.& l.ij.C.de præd.nanicalariorum.eo.li.
& in l.cognouimus.C.de mancip.& colo.patri. eo.
423 lib.per quem text.dicit ibi Bar.†quòd ſi eccleſia cō
ceſsit fundum in emphyteuſim. in quo fundo quidā
colonus tempore lōgo ſteterat ad illum laborandū
pro eccleſia, non poterit emphyteutam illum cùm
bonus eſſet, expellere pro ſubrogādo aliū.Et ſi eum
expellat,priuatur emphyteuſi.Non enim debent co-
loni ſuas deplorare operas, vt dicta l.fi.vbi vult tex.
quòd quis talis cultura ad perpetuam fundi vtilita-
tem facta fuit, afficit ipſum fundum, vt ſit cultori
perpetuò affectus. [Facit optimè tex.in l.creditor.
ff.ſi cert.peta.& in l.interdum.ff.qui pot.in pig.hab.
vbi mutuans pecuniam pro reparatione domus vel
alterius rei,habet eam tacitè eo ipſo ſibi hypotheca-
tam, & cæteris anterioribus creditoribus etiam ex-
preſſam hypothecam habentibus præfertur, ſecun-
dum gloſſ.& Bart.in dicta l. interdum.] Or Deus
ſcit, ſi tales abuſus hodie tolerantur: quia videmus
omnes colonos vſque ad excoriationem vrgeri ad
augendum cenſus etiam pro terris, quas extirparūt:
& non ſatiati cenſum annuum in blado vel aliis ſpe
ciebus cōſiſtentem ſtudioſè tempore fertilitatis exi-
gere differunt, imò petere: & quod damnabilius eſt
à Pageſiis ſoluere volentibus recipere expectantes
tempus cariſtiæ & ſterilitatis, vt habeant tunc bla-
da cariora, aut pretium eorundem ſecundum maio-
rem valorem, quod fieri non poteſt nec tolerari de-
bet,ſecundum gloſ.per illum tex.ad hoc ſingularem
in l.nulli.C.de eroga.mili.annonæ,quā ad hoc com-
mendat ibi Ioan.de Plat.libr.xij. Sed certè dormitat
egregius Homerus, ſcilicet procurator regius in cu-
ria Franciæ vocatus magnus magiſter, vt dicit Ioan.
Fab.in §.fi.inſti.de excep.qui à quolibet ſic abutēte
querelā habet pro rege ad quinquaginta pondo au-
ri.vt d.l. fin. vnde reſtat in contractu emphyteutico
non dari domino remedium dictę l.ij.de reſcin.vēd.
vt tanquam deceptus vltra dimidiam poſsit contra-
ctum reſcindere, vel cenſum annuū augere cōtra em
phyteutam,ſecundū cōmunem opi.pro qua videtur
tex.vltra omnes in d. l.ſi quis authoritate. prope fin.
ibi,vtpote deceptos.& ibi,illudq; velut quadam cir-
cumuētione depoſci, ꝙ ſi ſe daturos præſciſsēt fun-
dos minimè ſuſcipere,&c.C.de omni agro deſert.iū
cto ꝙ, vt dixi, multa ſint iura & prærogatiuæ,quas
habent domini in tales ſuos homines & bona,quę in
ra ſunt multum æſtimanda præter pecunias,quas ca
piunt pro intratis tēpore conceſsionis,& cenſum an
424 nuum perpetuò eis ſoluendum. † Sed vnde pro-
ceſſerit hæc hominū conditio,ſic colonariæ cōditio
ni aſtrictorum? Certè aliquādo proceſsit ex origine
quia qui ex illis naſcūtur, ſunt illius conditionis, ſe-
cundū legem naturę,qua filius patris conditionē ſe-
quitur.l.lex naturæ.ff.de ſtatu ho. Ob quod coloni
dicuntur originarij, vt ſuprà dixi iuxta diſtinctionē
Bar.& aliorum in d.l.ne diutiùs.de agricol.& cenſi.
Aliquando proceſsit facto ipſorum ab initio,qui vo
luntariè ad talem ſe aſtrinxerunt conditionem:putà
425 contrahendo vel quaſi contrahendo. †Primò ex-
traiudiciliter contrahendo, quod fieri poteſt dupli-
citer.Primò ſi quis cum aliquo cōtrahens ſuper ali-
quo negotio principaliter & diſpoſitiuè, & cōtrahē
do aſſeruerit enūtiatiuè ſeu narratiuè ſe aſcripetitiū,
aut cenſitū, ſeu paſſus fuit ſe ſic enuntiari. Veluti ſi
capiens ab aliquo domino terras, & poſſeſsiones in
perpetuā locationē in inſtrumēto enuntiatiuè nar-
retur aſcriptitius vel cēſitus: vt quia fortè inſtrumē-
tum ſuper hoc confectum dicit, ꝙ anno domini M.
cccexcij.Talis baro talem boriam in perpetuum lo-
cauit tali Titio aſcriptitio, & ꝙ ille Titius aſcripti-
tius eam receperit,certè quia in illo contractu prin-
paliter,& diſpoſitiuè non agebatur de Titij cōditio
ne,ſed ſolùm de illius boriæ,aut terrarū perpetua lo
catione vel alia cōceſsione,licet enuntiatiuè,nō pro
pter ſe, vt ſcilicet conſtituatur aſcriptitius, ſed pro-
pter aliud videlicet perpetuā locationē, de qua prin
cipaliter agebatur. Titius ille recipiendo narratus
fuit,& enūtiatus aſcriptitius vel cēſitus,non propter
hoc dicetur de libero effectus aſcriptitius,niſi cū illa
narratione enūtiatiua cōcurrerent alia adminicula,
quibus iuuaretur.Putà ꝙ tanquā talis penſionē duo
præſtiterit cōſecutiuè & cōtinuè xxx.annis.quo du-
rante tēpore ſeruierit domino,vt talis.l.nec ſi volēs.
C.de lib.cau.vel ꝙ ſecūda cōfeſsio emanauerit,quo
caſu bina & reiterata cōfeſsio vna poſt aliā ex inter-
uallo emanata præiudicaret cōfitenti,vt d.l.cùm ſci-
mus.de agric.& cenſi.facit l.j. C.de plus peti.Et idē
eſſet in cōfeſsione iudiciali enūtiatiuè facta, vt quia
vbi de alio principaliter,& diſpoſitiuè agebatur,for
tè de penſione ſoluenda domino cōtra aliquem tan
quā aſcriptitiū ipſe confeſſus fuit penſionem debere:
quoniā propter hoc cōfeſſus nō videtur ſe eſſe aſcri-
ptitium,cùm de illo principaliter non ageretur. Sed
de ſola penſione, vt ibi eſt tex.not. & ita intelligitur
l.interrogatam.C.de lib. cauſa.Si autē principaliter
& diſpoſitiuè de liberali cauſa ageretur in iudicio,
ſeu de ſtatu & cōditione hominis: vt quia quis pete-
retur tanquā aſcriptitius vel ipſe de cōditione aſcri-
ptitia, ſe liberum aſſerēs prouocaret in libertatē, &
demū confiteretur illius eſſe conditionis: tunc talis
cōfeſsio de ſtatu principaliter diſpoſitiuè & ꝓpter
ſe,cùm de alio nō ageretur negotio facta ei præiudi
caret.

caret.l.iubemus.C.de lib.cauſa.maximè ſi talis con-
426 feſsio fuiſſet iudicialiter reiterata, †quę quidē rei-
teratio valere facit interdū cōfeſsionem, aliàs inua-
lidā, vt d.l.j.C.de plus peti.ſecūdum Bar. in d.l.cùm
ſcimus.Prouiſio tamen, ꝙ cōfeſsio facta fuerit corā
iudice cōpetenti,& in figura iudicij.ſecùs ſi corā iu-
dice incompetēti,vel notario cauſæ aliàs iuriſdictio
nem non habente,nec cōmiſsionem recipiēdi ꝓba-
tiones,vt dicit glo.in d.l.iubemus.& in l.hac conſul-
427 tiſsima.C.eod.tit. de teſta. † Pariter ſi extra iudi-
cium per viam cōtractus diſpoſitiuè,& principaliter
de ſtatu ſuo cōtrahens,& diſponēs per ſolennem ſti-
pulationem quis nō dico recognoſceret ſimpliciter,
ſed faceret & cōſtitueret ſe aſcripeitiū alicuius domi
ni,nō requirerētur,tunc alia adminicula, imò ſi ſciē
ter hoc faceret nō errans in conditione ſua, ſibi præ
iudicaret,ſecundum Bar.in d.l.cùm ſcimus.Sicut vi-
demus in caſu magis præiudiciabili, cùm aliquis li-
ber homo maior xx. annis pateretur ſe vēdi ad pre-
tium participandū,in quo poſteà participaret: quia
efficeretur ſeruus de iure ciuili,inſti. de iure perſo.§.
ſerui. Sic etiam eſſet in caſu noſtro, vbi quis capiēdo
villagium,aut terrā ab aliquo in perpetuū, vel aliàs
ſe conſtitueret voluntariè aſcriptitium, vel alterius
infortunatæ conditionis hominem, verè ſibi præiu-
dicaret. Et ita dietim fit in pluribus locis, & multi
ſunt tales in pręſenti regno,nec modus iſte cenſetur
eſſe nouus,imò inueteratus. Narrat enim Caius ille
Iulius Cęſar in ſuis Commētariis de bello Gallico,
lib.vj.homines eo tunc ita ſeruituti nobiliū in Fran-
cia ſubiici voluntariè,nedum prædicta, ſed etiā mul
tiplici alia occaſione motos. Plerique,inquit,cū aut
ære alieno, aut magnitudine tributorū, aut iniuria
potentiorū premuntur,ſeſe in ſeruitutem dedūt no-
bilibus,in hos eadem omnia ferè ſunt iura, quæ do-
minis in ſeruos.Hæc ille.Quod eſt verum de iure,ſi
cum ſcriptura ſe ſubmiſerint,vt dicta l.cùm ſcimus.
428 †Scriptura profectò multū operatur: quia valere
facit confeſsionem extraiudicialem in patris abſen-
tia factam,quæ aliàs inualida foret, ſecundū Panor.
in c.fi.de confeſ.Nā cùm ſcriptura ſemper loquatur
arg.l.Arriani.C.de hæret.loqui videtur in præſentia
partis, quàm primū ad eius notitiā peruenit, vt ibi.
Præterea ſcriptura ceſſare ſemper facit præſumptio-
nem leuitatis indiſcretæ, quæ extraiudicialē confeſ-
ſionem velut indiſcretè factā reddit inutilem, & idē
operatur cōfeſsionis extraiudicialis reiteratio, vt ex
tali reiteratione nō præſumatur inaduertenter, nec
indiſcretè facta, ſed ex certa ſcientia, & animo deli-
berato proceſsiſſe,ſecūdum Bar.in d.l.cùm ſcimus.
419 †Quæ omnia faciunt ad intellectū ſtatuti ſeu cō-
ſuetudinis Toloſanæ,ſecundū quam licet de iure cō
muni agi poſsit actione iniuriarum pro iniuria ver-
bali ſeu conuitio in abſentia iniuriati prolato.l.item
apud Labeonem.§.conuitium autem.ff.de iniuriis.
Tamē Toloſæ nulla actio iniuriarum competit ab-
ſenti.quod credo verum, vbi iniuria fuit ſolùm ver-
balis & labialis: quia præſumitur leuiter ac inaduer-
tenter,& nō doloſè animo iniuriādi prolata. Vnde
vim nō habet,niſi ſimplicis ſuſurrationis ſi in occul
to,aut detractionis ſi in publico, ſoli Deo ꝓ modo
culpæ punibilis in foro cōſcientiæ.Si autem eſſet cō
tumelia in ſcriptis facta, vel redacta, quia ſcriptura
vt dixi,ſemper loquitur. Certè in præſentia partis fa
cta cēſetur,quaſi ſcriptura cum parte loquatur,quā-
primùm ad ſui notitiam venit.l.Publia.§. fi.ff.depo
ſiti. Nec præſumitur leuiter prolata,ſed potiùs mali
tioſè cum animo iniuriandi,ita quòd locum nō ha-
beret conſuetudo,quæ nō derogat.l.j.C.de famo.lib.
Et idem puto,ſi talis contumelia vocalis reiterata &
430 cōtinuata fuiſſet: †quia inta delictū aliquod excu-
ſantia vel pœnā illius diminuentia, intelligi debent
in ſemel delinquente,& non delictum iterāte, & in
conſuetudinem deducente,ſecundum Bar.per illum
tex.in l.oēs.C.de delato.& in l. j. C.de ſupexactio.
lib.x.& Fely.iiij.not.in c.ad abolendā.de hæret.pro
quib⁹ facit bonus tex.in l.nemo deinceps. C.de epi.
☞ aud.[De quo vide latiùs ſuper verb. *Cuidam Petro tradiderūt.*] Nam peccator continuando malitiā cō-
431 temnit. †Or non eſt peccatum veniale', quin fiat
ex cōtemptu mortale,quod ego intelligo, ſi talis in-
iuria abſenti illata fuerit ex interuallo diuerſis tem-
poribus eodem, aut diuerſis locis reiterata: ſecùs,ſi
pluries,& ſæpe eodē inſtanti ſeu contextu verborū,
quo caſu nō cenſeretur niſi vnicum factū ſeu prola-
tum abſenti conuitium,& conſequenter impunibile
ſecundū cōſuetudinē.l.nunquam plura. iuncta glo.
432 ij.ff.de priuatis delictis. † Vnde reſtat, ꝙ ſimplex
diſpoſitio ſeu cōſenſus ſine ſcriptura nullatenus ſuf-
ficeret ad aliquem conſtituendum aſcriptitiū,& mi-
nus ſufficeret ſimplex recognitio ad ius ſeruitutis cō
ſtituendum in perſona libera,vt d.l.nec ſi volēs.& l.
interrogatam.C.de libe.cauſa.& l.liberos.cod.ti. cū
talis cōfeſsio ſit cōtra naturam.l.ſi is cuius.§.fi.ff.de
interrog.actio.Imò plus dicunt aliqui,ꝙ etiā quan-
tuncunq; principaliter,& diſpoſitiuè ac ſolēni ſtipu
latione intercedente, quis ſe talem ſcripſerit & cōſti
tuerit, nō ſibi præiudicat ſine aliis adminiculis in d.
l.cùm ſcimus,ſpecificatis.Quia tales cōfeſsiones, vt
dixi, ſunt contra naturam & naturalē ſtatum homi-
nis,vt d.l.ſi is cuius nomine.in fi.nam ſecundū ius&
naturā eſt,ꝙ quilibet ſit liber,& ꝙ res cedant perſo-
næ,cuius gratia fuerunt à Deo creatæ.l.in pecudum
ff.de vſuris.Et nō ꝙ è cōuerſo perſona cedat rebus,
ſicut videmus in his cōditionatis hominib⁹,qui præ
dio cedunt. Ideo non valent tales cōfeſsiones,cùm
peior eſſe homini nō poſsit nec deterior fortuna, &
toto generi & proſapiæ,vt d.l.cū ſcim⁹.& l. ne diu-
tiùs.cod.tit.quod clarè demonſtrat text.Leuiti.xxv.
ibi ſi inualuerit apud vos man⁹ aduenæ &c.& in l.j.
433 ij.& l.iij.ff.de libe.can. †vbi ad reſcindendum, &
caſſandum tales confeſsiones recipiuntur, & admit-
tuntur parentes confitentis,& etiā illegitimi & affi-
nes,quorū omnium intereſt, & ad quorum ignomi
niam infamia cōditionis redūdat, vt ibi dicitur.Po-
teſt enim vnuſquiſq; de genere ſe opponere & impe
dire,ne ab illo ſe ſic cōfitente fortè leui & fatuo, vel
aliàs malè cōditionato tota natio deturpetur per ta-
lem confeſsionem,vel alium actum toti generi præ-
434 iudicisbilem,vt ibi eſt text.not. † Nam ſtatus li-
berorū nō læditur ex cōtractu parentū.l. trāſactio-
ne.C.de tranſac.per quem text.dicit ibi Bal.quòd li-
cet aliquis recognoſcat ſe in vaſallum vel hominē al
terius,non nocet filiis,ſi nō faciant ſimilem recogni
tionem.Imò(vt dixi)impedire poſſent talē recogni-
435 tionem. †Sicut etiam impedire poſſet, & prohibe-
re nobilis,ne aliquis villanus vel ruſticus nomen,&
arma ſuæ domus vſurpet, vel ne aliquis de malo &
infecto ſanguine nomen immaculatorum aſſumat;
quia cuiuſque de genere intereſt claritatem generis
conſeruari,vt plenè vidiſtis ſuper verbo, *Raymundus de Clera.* Ad præmiſſa facit quod dicit Bal. in dicta
l.nec ſi volens. quòd ſi rex faciat aliquam ciuitatem
confiteri eſſe ſuam, & fidelitatem ſibi iurare, cùm
ſua

ſua,non ſit, talis confeſsio, quantumcunque iurata
436 non valet. †Ego autem credo vtranque opinionem eſſe veram, & videtur quòd ſimplex confeſsio
quomodocunque ſit facta,non nocet confitẽti, nec
etiam ſols conſtitutio, etiam per ſolennem ſtipulationem diſpoſitiuè,& principaliter facta præiudicat
& ita intelligitur ſecũda opinio,& dicta l.nec ſi volens.Si autem ad illam confeſsionem vel cõſtitutionem diſpoſitiuè principaliter, & propter ſe factã ſequeretur aliquis actus executiuus, & correſpondens
tali ſtipulationi,vel conſtitutioni,ſcripturæ, aut cõfeſsioni: vt quia poſtea tanquam talis paſſus fuit ſe
inſcribi in publico, aut tallia vel deuerium tali conditioni incumbens ſoluit. Certè tunc præiudicaret
etiam liberis naſcituris. Et ita credo Bar.intellexiſſe
in dicta l.cùm ſcimus.de quo per Guid.Papæ,quæſtion.cccxv.& Ioan.Fab. in §. ſeruitus.inſtitutio,de
iure perſona.Ideo dicit Maſuerus, titulo de confeſ-
437 ſis.§.item ſols cõfeſsio.†quòd etiam ex conſuetudine confeſsio vel ſcriptura per quam quis colonũ
alterius eſſe confitetur, non præiudicat, nec ſtatum
mutat confitentis, niſi fuerit aliis adminiculis fulcita,ſcilicet quòd interuenerit cõtractus & obligatio,
necnon cauſa probabiliter iuſta cum diuturna præſtatione ſecuta,per dictã l.cùm ſcimus. & l.cùm ſatis. quod ſequitur Panorm.in c.indicatum.de immu.
eccle.Nam talibus iuribus in perſona perpetuò conſtituendis, requiritur conſtitutio & illius executio
per actum & vſum realem ſecutum: adeò quòd nõ
ſufficeret ſe vaſallum conſtituere, vel hominem alicuius niſi realis præſtatio homagij ſequatur, vel vbi
non apparet de cõſtitutione iuris,quòd per xxx.annos ipſum præſtiterit,& tãquam hominem & vaſallum illius domini ſe geſſerit,& vt talis à domino tractatus fuerit.Facit c.j.§.ſi quis per xxx.ſi de feud.fuerit contro.glo.& doct.in d. c.peruenit de cẽſi.ſuper
quo tamen videtur reſidere Ioã.Fab.in d.§. ſeruit᷒.
verſ.ſed an quis poſsit. ꝙ qs poteſt ſolo pacto ſe hominem ligium alterius conſtituere, per tex.in c.grãdi.ibi:cùm ad nos acceſſerit fidelitate,homagio,iuramento,ſeu pacto &c.de ſupplen. negli.præla.lib.vj.
facit l.ſi quos ſpontaneos.C.de decur.lib.x. cùm per
talem conſtitutionẽ non tantùm infringatur libertas ſicut per ſeruitutem:ideo ſolo pacto poteſt obligari,etiã nulla alia cauſa adiecta, ſecundum Spec.ti.
de feudis.§.quoniã ſuper homagiis,verſ. primò autẽ
circa hoc.Sed dicatis ad hoc non ſufficere ſolum pactũ,vt ibi cẽſetur cõcludere ipſemet Spe.Pro quo facit tex.in d.c.grandi.qui vltra pactũ requirit fidelitatem & homagiũ realiter præſtitum cum iuramento,
vt fieri ſolet,& pariter tex.in d.l.ſi quos.iuncta gl.ij.
C.de decurio.vltra conſenſum partium requirit ſcripturæ ſolennitatẽ, ſicut ad aliam colonariã vel aſcriptitiam ſeruitutem nõ obligaretur quis abſq; ſolennitatibus ſupradictis, & executione per vſum, imò
plus dicit idẽ Io.Fab.in §.æquè ſi agat.iiij.col.verſi.
tertiò quæritur.inſti.de actio. ꝙ etiã in tali iure iam
alicui quæſito & in eſſe formato & deducto, ſi per
aliũ alienetur,vt quis alteri donatur, aut venditur,ad
transferendũ tale ius, non ſufficeret titulus vẽditionis,vel donationis.nec etiam ſubditorũ ſeu colonorũ ſecuta recognitio,niſi realis vſus illi᷒ iuris intercedat, qui loco traditionis habetur:quæ in reb᷒ corporalibus dominij tranſlationẽ operatur.l.traditionibus.C.de pactis.Sic etiam in iſtis corporalibus ſolo titulo ius nõ transfertur,niſi vſu ſecuto. Ita quòd
ſi Titius ſeruitutẽ tibi debebat, vel aliud deuerium
in cuius poſſeſsione etiam longo tempore fueras, &
tu illud vẽdideris Sempronio: certè in Sempronium
illud ius nõ transfertur, quantumcunque Titius Sẽpronio ſe ad illud præſtandum obligauerit,& ipſum
etiam de tuo conſenſu recognouerit,qui Titiũ quietaſti,& voluiſti, quod Sempronium recognoſceret,
prout fecit. Nam ex his tranſlata nõ fuit in Sempronium damnatio,nec illius iuris poſſeſsio, donec Sẽpronius iure illo vſus fuerit,& deuerium illud ad minus ſemel exegerit,& conſecutus fuerit. Quia ſemel
vtendo ſibi dominium acquirit,& poſſeſsionẽ, vbi
titulus præceſsit:de quo apparet,quia ſi de titulo nõ
conſtaret,dominiũ non probaretur,niſi ex vſu xxv.
438 vel xl.annorum,vt dixi.†Sed verum eſt, quòd quaſi
poſſeſsio bene probaretur ex vina præſtatione,ſecũdum Pet. Iaco.in libello ſeu petitione redditur verſ.
item credo.vbi dicit,quòd in acquirendo quaſi poſſeſsionem annuæ præſtationis, duo ſufficiunt anni,
aliter non conſtito de titulo.quod eſt notandum in
materia dictæ l.certis annis.C.de pac.& l.cùm de in
rem verſo.ff.de vſuris.& exp.querelam de electio.&
elec.po.vbi pro talibus præſtationibus remedia cõpetũt poſſeſſoria,licet non appareat de titulo. quòd
eſt notandum quia non ſemper haberi poteſt titulus
ad docendum in promptu.& idem decidit Guid.papæ.quæſt.cccvij. in fin.[Qualiter hoc intelligatur:
ꝙ ad fundamẽtum poſſeſsionem ſeruitutis requiratur bina præſtatio,vide ſ.in j.artic. deciſione j.in fi.
vbi poſſeſsio præſentãdi fundatur ex vnico actu, ex
quo etiã præſumitur de patronatu, qui eſt ſeruitus.
439 vide ibi rationem.] Sanè †tamen intelligatis ad
fundandum ius domini. xxx. annos requiri, ſcilicet
contra ruſticum:cõtra quem minor præſtatio ad titulum probandum non ſufficeret, cùm præſumatur
violentia per dominum facta ruſtico ſubdito ſuo. ſecundum Spe.tit.de reſti.ſpo.§.nũc dicamus.ver.ſed
ſi quis.ibi:pone ruſticus.Idẽ tenet Inno.in c.bonæ.
l.ij.de poſtula.præla.Ioã. And.in c.j.de præſcrip. li.
440 vj.& Ioã.Fab.in d.§.æquè ſi agat.vbi dicit,†quòd
ſi potens vſus fuerit aliquo iure ſupra non potẽtem,
ſemper præſumitur violentia. Præſertim vbi pignorabat vel arreſtabat cõtradicẽtes ſubditos,vt cõmuniter faciunt barones, qui etiam interdum mittunt
aut dirigũt ſuper eos tranſeuntem exercitum: à quo
deberẽt eos vt boni paſtores præſeruare,vt ſuprà vidiſtis. Quia viuere ſuper ruſticis & populo armigeri
nõ debẽt,& aliter facientes ſunt puniendi:imò propria authoritate repelli poſſent. l. deuotum. vbi docto.C.de metaiis & epide.li.xij.de quo videatis Bar.
pulchrè loquentem poſt gloſ.ibi,in l.de vſu quoque
441 in fi.ff.de variis & extraor.cog. † Semper enim de
domino ad ſubditos præſumitur metus, ſecundum
Innoc.in c.ſi diligenti.de præſcrip. Præterea iſtud
tempus xxx.annorum conſonat rationi: quia econtrario lapſu eiuſdẽ quicunque cenſus & quæuis præſtatio tollitur,etiam contra principem.l.plures apochis.C.de fide inſtru.& iure haſtæ fiſcalis.lib.x.ſecũdum Barto.in l.malè agitur.& l.competit.C.de præſcrip.xxx.vel xl.annorum.Et ita conſuetudine dicit
obſeruari Maſuerus tit.de præſcri.§.itẽ per lapſum.
In aliis verò quàm ruſticis ſentit Specu.quòd ſufficerent decem anni, per dictam l.cùm de in rem verſo.
ff.de vſuris,de quo allegata quæſt.cccvij.Et idẽ econtrà per inueſtiturã ab aliquo tanquam domino obtentam probatur dominium vtile recognoſcenti &
inueſtito pertinere, necnon per ſolutionem cenſus
tempore continuatam, vbi de alia inueſtitura non
appare

apparet.cap.j.§.ſi quis per xxx.annos.ſi de feud.fue.
442 controuer. † Et eſt cautela, quòd ſolùm allegetur
titulus, ad cuius probationẽ deducatur & probetur
decennalis aut tricennalis præſtatio, & ſufficeret ad
obtinendum etiam in petitorio, vt ibi. Quoniam ali
quando periculoſum eſt producere titulum: quia ſi
ex tenore illius aliquis reſultaret defectꝰ, vt quia ap-
pareret falſus, vel aliàs inſufficiẽs ad tale ius fundã-
dum, & acquirẽdum defectu ſolennitatis, vel quia à
non habente poteſtatem dandi illud ius habitus fuit
& obtentus, tunc illa temporis longa vel longiſsima
præſtatio non faceret præſumi de titulo valido: vel
talia præſtatio ſoluentem obligaret in futurũ. Quia
vbi nullitas vel iniuſta cauſa probatur, & apparet ea
productis, illa probatio tanquam præpotẽs præſum-
ptionem cauſæ ſeu tituli allegati tollit, & confun-
dit. l. ſiue poſsidetis. C. de proba. & d. l. ſi certis an-
nis. vbi Bald. in iij. oppo. facit tex. & glo. not. in cap.
vnico. vt eccleſiaſt. benefi. vbi præſumptioni ſtatur,
donec contrarium probetur. Et in propriis terminis
noſtris eſt tex. in c. dudum. de decimis. vbi ex tenore
conceſsionis regiæ conſtitit de nullitate ipſius con-
ceſsionis, & quicquid ſolutum fuerat cenſetur erro-
neè præſtitum. Quæ erronea præſtatio cum volũta-
te careat & cõſenſu. l. ſi per errorem. ff. de iuriſdict.
443 om. iud. præſumptionem tituli non inducit. † Præ-
tereà vitium ex tenore tituli producti apparens om-
nem illius executionem impedit etiam in mero poſ-
ſeſſorio. l. fi. C. de edicto diui Adria. tol. videatis Bar.
in l. hi qui ad ciuilia. in fi. C. de appel. & Pau. cõſi. 53.
incipien. in cauſa quę vertitur. iiij. col. verſ. tertiò in-
ducit præfatus dominus. & pleniſsimè per Fely. in c.
ſicut. a vij. colum. verſ. ſcatò aduerte: quia ſolennitas
mãdati. de re iud. Et clarè decidit Inno. in cap. ij. de
confirma. vtili vel inutili. & Panor. in cap. j. illo eod.
titu. Caueatis tamen, quòd non conſulatis occultare
titulum in quem conſcientia ſciretis inualidum, ne
ex illius ſimplici allegatione probata præſtatione
pars ſola præſumptione contra iuſtitiã & veritatem
obtineat, quod ei non pertinet. Hoc profectò faciũt
impij aduocati, de quibus dicitur, quòd facultatem
loquendi perdiderunt in §. item ſurdus. iuncta gloſ.
inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſta. Dicunt
enim parti, ſi hoc confitearis, cauſam perdes: nec di-
cunt, ſi negaueris animam perdes, vt dicit gl. in cap.
j. de confeſsis. lib. vj. De his ſeruitutum & ſeruitio-
rum conſtitutionibus multa bona dicit Bald. in titu.
quot teſtes ſunt neceſſa. ad probandum nquam inue
ſti. in fi. & in titu. de capita. qui curiam vendit. verſic.
444 item Oldra. quærit &c. † Sed quid ſi vendens poſ-
ſeſsionem declaret emptori illam eſſe cenſualem ali-
cui domino vel eccleſiæ in certis denariis annuis,
vel alteri ſeruituti ſubditã: an ex eo ſolo ꝓbetur cen
ſualis, & ſeruitialis? Et Guido papæ. q. xxiiij. refert
deciſum quòd non, per tex. not. in l. fi. in fi. ff. de con
trahen. emp. & tenet Spe. tit. de locato. §. nũc aliqua.
verſi. lxxiiij. quæritur. quod verum intelligatis, niſi
de illo conſenſu in venditione allegato, aliis admini
culis probaretur iunctis cum illa vẽditoris declara-
tione, vt quia probatur venditorem cenſum ſoluere
conſueuiſſe, vel ipſe venditor per antea diſpoſitiuè
illam rem tãquam cenſualem tenere ab illo domino
vel eccleſia recognouerat, per quam ſolam recogni-
tionem probatur dominium rei directum illi perti-
nere, in cuius fauorẽ facta fuit formalis recognitio
domino acceptãte, aut tabellione pro ipſo, ſecundũ
Bald. per illum textũ. in l. cenſualis. C. de donation.

445 † Nam per talem recognitionem recognoſcẽs vi-
detur dominium rei directum tranſtuliſſe in illum,
quem recognouit in dominũ. Et poſito quòd domi-
nium eo modo non fuiſſet tranſlatum, tamen ex tali
recognitione induceretur probatio dominij rei &
cenſus debiti, non obſtante tex. in d. l. nec ſi volens. l.
interrogatam. & l. liberos. C. de liberali cauſa. & d. l.
cùm ſcimus. C. de agricol. & cenſi. quia loquuntur in
recognoſcente non ſolùm rẽ, ſed perſonã, & ſic ſta-
tum ſuæ perſonæ afficiẽte, quod grauius eſt, vt ſuprà
diximus. Et ita poſt magiſtralẽ ad partes diſputationẽ
decidit Guido papæ. q. cclxxij. dicẽs, cẽties fuiſſe ſic
iudicatum. Aliàs maximũ ſequeretur inconueniens:
quia cùm totale patrimonium nobiliũ & baronum
conſiſtat in cenſibus rerum, quos ſi probare nõ poſ-
ſent per ſimplices recognitiones, vbi alius dominus
non contradicit, aut nihil probat, ſequeretur totalis
eorum exhæredatio. ſecundũ eum. [Vide tamẽ F. à
Ripa. in l. ſi rẽ. nu. 40. ff. de acq. poſ. declarantẽ deci-
ſionẽ G. papæ quæ (vt ait) ſine diſtinctione admittẽ-
446 da nõ eſt.] † Et præmiſſa vera, ꝙ ꝑ ſimplicẽ reco-
gnitionẽ diſpoſitiuè factam probatur res eſſe cenſua
lis & dominium directũ pertinere ei cui facta eſt re-
cognitio, nedum in præiudicium recognoſcẽtis, ſed
etiã hæredis ſui vniuerſalis, & deinceps quos omnes
ligat talis recognitio ad impoſterũ recognoſcendũ,
& cenſum ſoluendum. & (quod plus eſt) ligat quen-
cunq; particularẽ ſucceſſorẽ, veluti legatariũ, dona-
tarium, aut emptorem in re illa recognita particula-
riter ſuccedẽtes, & ius & cauſam à recognoſcente ha
bẽtes, vt plenè dicitur in d. q. xxiiij. & cclxxij. ſ. alle.
447 & q. alij. † Prætereà talis recognitio non ſolũ ligat
recognoſcẽtẽ & ſuos ſucceſſores vniuerſales, & par-
ticulares ad quos res peruenit & delata eſt, vbi pura
ſimplex fuit: ſed etiã ſi relatiuè ad aliud facta fuerit.
vt quia tenentiarius recognouit rem ab aliquo tene-
re, & cẽſum ſoluere, prout ſui prædeceſſores fecerãt.
Quoniam verba illa: *ſecundum quod ſui anteceſſores
fecerant.* &c. nullam conditionem faciũt. imo taliter
recognoſcens ilico purè tenetur, & quicunq; habẽs
cauſam ab eo, ita ꝙ non audiretur dicẽs & allegans
ſuos anteceſſores nũquam aliquid ſoluiſſe, nec tene-
tur ille dominus cui talis facta fuit recognitio doce-
re nec ꝓbare de aliqua ſolutione, vel recognitione
ſuorum prædeceſſorum per textũ ſingularẽ quẽ ibi
ad hoc commẽdat Bart. in l. cũ qui Epheſi. §. Iulia-
nus. le ij. ff. de cõſti. pecu. facit gl. in c. ſi Romanorũ.
prope fi. a ix. diſt. facit etiam quod diximus ſ. in j. artic. &
in ij. deciſio. circa prin. de baronibus, quòd nõ tenẽ-
tur regi oſtẽdere titulũ de his, quę tenẽt infra regnũ.
Nam prædicta verba non cẽſentur conditionaliter,
ſed cauſaliter prolata, quaſi dicẽdo: Recognoſco ſe-
cundum quod, vel prout mei prædeceſſores ſoluere
conſueuerunt, id eſt quia ſic ſoluere conſueuerũt. vt
clarè dicit idem Bart. ſuper verbo, prout, in extraua-
gãti, ad reprimẽdũ. & clariùs Io. And. in addi. Spec.
tit. de feu. §. j. in fi. per tex. in §. huic ꝓxima eſt. inſti.
de leg. & Iaſon in §. ꝑiudiciales. in ti. inſti. de actio.
facit glo. not. in c. quoniam abbas. in fi. de offic. dele-
ga. vbi Fely. dicit hoc verum, dummodò loquens ſit
talis perſona, quæ aliàs rem concedere poſſet de no-
uo: quia tũc actus ſuus valet, tãquam de nouo. Et ſic
tãquam actus purus, prouiſo ꝙ illud ad quod fit re-
latio nõ inueniatur, id eſt recognitio vel ſolutio prę
deceſſorum non appareat. Quia ſi appareret, limi-
taretur ſecundum illud quod inuenitur, ſicut ibi di-
citur de ſententia confirmata, prout iuſta eſt, quia ſi

appareret & reperiretur iniuſta, non valeret alleg.
not.per Bar.in l.admonendi.ff.de iureiuran. Vos autem
plenè videatis per eundem Felyn. in c.ſicut. dũ
loquitur de ſolẽnitate extrinſeca in actu non pręſu-
menda, in tertio caſu ſallentiæ,& ſexta aduertentia
448 ſuprà de re iudicia. † Vnde reſtat, quòd quo ad
obligationem cẽſus valet talis recognitio tanquam
pura,non obſtante quòd contrarium videretur, per
ea quæ dicit glo.ſuper verbo,incertus.in cap.venera
bilis.de confir.vti.vel inutil.Spec.in tit.de inſtru.edi
tio.§.nunc autem videndum.j.col.Panor.in capi.in-
ter dilectos.vij.col.de fi.inſtr.L.Rom.cõſ.cccxxxvj.
Bar.& cæteri in Authen.ſi quis in aliquo.C.de eden.
vbi dicunt per illum tex. quòd de primo actu narra-
to in ſecundo facienda eſt probatio,niſi totus tenor
inſertus fuerit in ſecundo. Per quæ videtur deſtrui
præcedens deciſio,niſi dicamus eam loqui & locum
habere ac intelligi, prout ſemper eam intellexi: vbi
recognitio modo præmiſſo facta certam continet
quantitatem, & certum recognoſcendi modum, &
alia deueria faciendi. Quia tunc valet tanquam pu-
ra abſque alia prædeceſſorum viſione aut probatio-
ne,inſtit. de lega.§.ſed ſi vxori. quia tũc ſatis eſt in-
ſertus tenor recognitionis prædeceſſorum in iſta ſe-
cunda,vbi perſonæ recognoſcentis & domini,cui fit
recognitio ac res,necnon modus & quantitas cenſus
expreſſa ſunt:quia ſi quantitas certa non exprimere-
tur,neceſſe foret videre prędeceſſorũ recognitiones,
vt dicto §.ſed ſi vxori. Vnum tamen menti tenebi-
tis,quòd licet declaratio venditoris vendendo decla
rantis rem eſſe cenſualem vel aliàs ſeruitialem, non
probet ſola ſeruitutem,nec cẽſum,nec emptori præ-
449 iudicet, vt dixi. † Tamen econtra ſi venditor ven-
dendo rem verè cenſualem,diceret eam liberam,ta-
lis declaratio prodeſſet emptori,& in eo cauſaret bo
nam fidem,vt non petendo inueſtituram,nec reco-
gnoſcendo vel cenſum non ſoluẽdo per emptorem
res non caderet in commiſſum, ſecundum Guido.
vbi ſuprà q.xxiiij.Cùm pro libertate præſumatur, &
non pro ſeruitute. Tamẽ talis declaratio emptorem
non liberaret in futurum à ſeruitute, ſeu cenſu verè
debito,ſi per dominum probetur,contra quem non
fuit pręſcriptum:quod eſt notan.quia quotidianum.
☞ [Vide bonum tex.in l.traditio.§.fina.ff.de acquir.
450 rerum dominio.] † Et præmiſſa vera, domini, in-
telligatis,videlicet quòd conceſſio rei, vel iuris aut
ſimplex recognitio,maximè ſi ſolutio cenſus ſecura
fuerit, probat dominium directum pro concedente
vel eo cui recognitio facta fuit,cõtra emphyteutam,
qui rem accepit aut recognouit. Et econtrà talis con
ceſſio vel inueſtitura vaſallo,ſeu laudimium emphy
teutæ factum, probat pro ipſo dominium vtile con-
tra concedẽtem,in eorum proprio contractu, & cõ-
tra alios quoſcunque ab eis cauſam & ius habentes,
vt eſt tex.vbi hoc clarè decidit Pano.in c.cùm olim.
viij.not.de cenſi. Sed per iſtos actus non probaretur
dominium directum,nec vtile pro tali domino, vel
emphyteuta contra alium tertium poſſeſſorem, con-
tra quem ageretur actione rei vendicationis directa
vel vtili. Quinimò eſſet eo tunc dominium proban-
dum actori directo competere de integẽtium,vel ci-
uili.l.in rem actio.ff.de rei vẽdi.quia cùm tunc actor
qui agit fortè actione in rem, non habeat cauſam ab
aduerſario,nec ille ab actore tales act⁹, velut res in-
ter alios acta, eis prodeſſe aut præiudicare non poſ-
ſunt,per regulam generalẽ,res inter acta.Sed proba
re actor neceſſe habet dominiũ plenè,& directè ſibi
competere,vt clarè conſuluit Pau.conſi.iij. incipiẽ.
in facto iſto.& Aleaand.in iiij.parte conſi. x. & idẽ
Paul.conſi. xvij. incipiente, in cauſa quæ vertitur.
451 † vbi cõcluditur dominium ab actore in iudicio di-
rectè & principaliter deductum eſſe probãdum per
tales actus,qui de iure neceſſariò concludant domi-
nium ſibi competere, & quòd tales actus & media
aliud ſignificare non poſſunt,niſi dominium actori
competere, ita quòd ſint vniuoca aliud quàm domi
nium importantia, & non æquiuoca dominium &
aliud ſignificantia. Ob quod dicit Paulus conſilio
ccxxxviij.incipien. viſo teſtamento Ambroſij.quòd
dominium volare non debet per aëra, & alibi con-
ſil.cccxxx.incipien.in cauſa mota per dominam Do
rotheam dicit,quòd dominium non debet nec ſtare
poteſt in pendenti. Et non ſine cauſa:quia non pro-
bat hoc eſſe,quod ab hoc contingit abeſſe.l.nõ hoc.
C.vnde legiti. Vnde dicit Bald.in l. ad probationẽ.
452 la ij.C.da.probat. † quòd probatio nunquam con-
cludit per poſſibile:imò concludere debet per neceſ
ſe adeò quòd probatio neceſſariò nõ concludẽs ne-
dum non releuat,vt dicta l.non hoc.ſed nec facit ali
qualiter rem dubiam de iure vel de facto ſecundum
Bald.in l.ij.C.de bono.poſſeſ.ſecundũ tabul. Et hoc
eſt quod clarè dicunt doct.per illum tex.maximè Pa
☞ nor.mi.in ca.in præſentia.de proba. [Circa hoc vi-
de quæ pulchrè habentur infrà ſuper verbo, *Mortuo
itaque teſtatore*.j.in vij.fallen. data ad regulam quòd
damnatus ad mortẽ eſt inteſtabilis.loquẽdo de pro-
batione per torturam.] quòd vbi genus eſt ſimplici-
ter prolatum,licet de iure intelligatur in potiori ſpe-
453 cie,tamẽ hoc locũ non habet in probatione: † quæ
quoties eſt dubia,non releuat in aliquo probantem:
nam genus prolatum à teſtibus non capitur in illa
ſpecie quæ probanti prodeſſe poteſt, ſed in illa quæ
nullo modo iuuat probantem, ſecundum Panor.ibi
in vlti.not.& Bar.in l.inter ſtipulantẽ.§.ſi Stichum.
454 ff.de verbo.obli. † Ex quibus ſequitur non prodeſ-
ſe actori de dominio contẽdenti probare,quòd rem
emit,pretium ſoluit, & res ſibi tradita fuit,niſi pro-
bet talem rem venditori, à quo cauſam habuit,per-
tinuiſſe iure dominij, per talia media, quæ domi-
nium & non aliud de neceſſitate concludant,ſecun-
dum glo.in verb.in vacuã.& Bar.in l.cùm rea. C.de
proba, licet prædicta tria ſufficerẽt ad probandum
quaſi dominiũ in actione publiciana, vt plenè in §.
ſed iſtæ quidem.inſtit.de acti. Et ita intelligitur opi.
Nicol.de Matarel.& Bald.in dicta l.cùm rea.ſecun-
dum Pau.cõſi.xcvj.inci.viſo quodam proceſſu agi-
tato Forliuij &c. Attamen illa probare non ſufficе-
ret agẽti rei vendicatione ad dominium ſeu rem ra-
tione dominij obtinẽdam, ſecundum glo.Pet.Cyn.
Iaco.Butrig.Io.Fab.Bar.& Saly.in dicta l.cùm rea.
455 † Ita quòd etiam eccleſia in acquiſitione rerum ſum
mè priuilegiata agens rei vendicatione neceſſe ha-
bet clarè dominium probare, quia ei non ſufficeret
titulus acquiſitionis, niſi probaret authorem ſuum à
quo cauſam habet verum dominum fuiſſe, ſecũdum
Bar.in l.ſi ſic.§.ſi mihi.ff.de l.j.in fi.& Alex.ibi p d.
l.cùm res.& clarè hoc decidit Bal.in l.ſiue autẽ.§.ſi
duobus.ff.de public.in rem actio.vbi dicit eccleſiam
tunc ſolùm eſſe priuilegiatam, vbi cõſtat de iure &
dominio authoris:ſecùs ſi non cõſtat, quia tunc nõ
nititur æquitate. Nec etiam ad cõcludendum domi-
nium probare ſufficeret rem, quam petit, aliquãto
tempore tenuiſſe & poſſediſſe cum ſua, etiam ſi
cum illa poſſeſſione de præterito fama viciniæ con-
curreret

eueniret, quòd res erat ſua ſecundum Bart.in l.qui-
dam in ſuo.de condi.inſtit.& Paul.dict. conſt.iij. &
Alexan.dicto cō ſi.x.Inno.Io.And.ij.col.Henri.Bo
hic.in fi.& Panot.in c.illud de præſumptio. Bart.&
Alexan.in l.rem quæ nobis.ff.de acquir. poſſ. etiā ſi
probaret quòd rem locauit, arrēdauit, vel in emphy
teuſin tradidit,& tanquam de re ſua diſpoſuit. per
tex.iuncta glo.ſuper verbo, Locauiſſe. in c.cū vene
rabilis.de relig.domi.vbi hoc tenet Panor.v.colū.&
in c.cùm veniſſet.iiij.col.de reſti.ſpo.Bar.& Bal.in l.
ad probationem.C.locati.& glo.ſuper verbo,Loca-
tio.in c.inter dilectos.de fi.inſtru.& Bal.in l.iudicia.
C.de rei vēdi.etiā ſi probaretur cēſus ſolutus: quia
ſolutio cenſus aut penſionis dominium nō probat,
nec poſſeſsionem,ſecundum gl.ſuper verbo, Vnam
procurationē.in c.bonæ memoriæ.de appel. vbi cla
rè hoc tenet Panor.in v.col.& Bald.in l.ſolennibus.
per illum tex.C.de rei vēdi.& in c.licet cauſam. idē
dicit Bald.ver.Notandū,quòd ſi dno.de proba. Pro
quibus eſt tex.in l.cenſualis.C.de donatio. idem te-
net Ang.in vltimo not.in l. litibus. C. de agricol.&
456 cēſi.li.xj.Etiam † ſi probaretur, quòd author meus,
ſeu prædeceſſor,putà pater meus, aut venditor , vel
donator à quo cauſam & ius habeo,rē illā tenuit pa
cificè & poſſedit tanquā ſuam:fuitque tentus cōmu-
niter,publicè,& notoriè reputatus dominus,quādin
vixit,etiam concurrente fama viciniæ,quòd erat do
minus,ſecūdum Panor.ſingulariter in c. cùm ad ſe-
dem de reſtit.ſpol.Bal.& Ang.in.§.ſic itaque diſcre
tis.verſi.Quæro ſecundò.inſti.de actio.Etiam eccle
ſia rei vendicatione agens probando omnis præmiſ
ſa dominium ſibi competere nō probaret, ſecūdum
457 Bar.in l.legata ff.de adimen.lega.† Ideo dicūt Do-
cto.probationem dominij eſſe difficilem,in dicta l.
quidam in ſuo. Adeò quòd vendicās rem à poſſeſſo
re neceſſe habet probare eā titulo & bona fide poſ-
ſediſſe , vel authorem ſuū tanto tempore quòd ſuf-
ficit ad eius præſcriptionem,vel quòd ambo tēpo-
re tanto eam tenuerant,cùm poſſeſsio eorū cōiun-
gatur ad effectum præſcriptionis,inſti.de vſu.§ diu-
tina.aliàs non ſequeretur, quòd ſi author meus aut
ego vel ambo tempore præterito tribus aut quatuor
annis vel pluribus,præſcriptionē tamen non conclu
dentibus,tenuerimus pro dominis reputati , fructus
& reditus percipiendo, locando,vel aliter diſponen
do,fuerimus,quòd propter hoc domini ſimus.Cùm
ſæpe hoc faciant prædones,& alienarū rerum occu
patores,ſecundum doct.in dicta l.non hoc.vbi Iaſō
in primo not.C.vnde legiti.& Panor.in iij.not.in.c.
458 fi.de cauſa poſ.& propri.†Sed in poſſeſſore de præ
ſenti cōtra quem intentaretur rei vendicatio,omnia
præmiſſa & ſingula probata ſufficerēt ad præſumen
dum eum eſſe dominum, ſecūdum Panor.in d.c.cū
ad ſedē.imò ſi nihil probaret,abſolueretur.l. fin.C.
de rei vendica.& l.ij.C.de proba. Bene tamen crede
rem, quòd vbi ſpoliatus ageret rei vendicatione contra
illum poſſeſſorem , qui violenter ab ipſo actore aut
eius prædeceſſore rem accepiſſet , non requireretur
tam ſtricta probatio dominij per ſpoliatū & violen
tiā paſſum.l.ſi quis emptionis.§. ſed hæc ſuper illis.
C.de præſcrip.xxx.vel xl.annorum. Idem ſi poſſeſ-
ſor cōuentus à prædeceſſore actoris etiam ius præ-
tenderet,& non ab alio. Nam quoties partes ius ha-
bere prætendunt à diuerſis dominis, ſemper præſu-
mitur pro poſſeſſore de pręſēti:quod reddit in acto-
re probationem dominij difficilem , vt vidiſtis. Sed
quando actor & reus,vel duo aut plures actores cō-
tra tertium poſſeſſorem dominium prætēderent ab
eodē authore , à quo quilibet eorū dicit ius ſibi cō-
petere, tunc facilior eſſet dominij probatio. quia ex
intentione omnium conſtat de iure authoris:quo ca
ſu ille erit potior,qui probabit rem de qua agitur,ſi-
bi fuiſſe prius traditā,vel ſe prius miſſum in poſſeſ-
ſionem,vt d.l.ſiue autem.§.ſi duobus.de publ.in rē
actio.& l.quoties.C.de rei vē. Et intelligatis cui fuit
prius res tradita verè,vt ibi,vel fictè,puta conſtituē
do ſe nomine emptoris poſsidere.l.quod meo.ff.de
acqui.poſſeſ.vbi Bar.& Panor.in c.ex literis. de con
ſuet.& ſi non appareret,cui fuit res prius tradita præ
ſumendum eſt , quòd illi fuerit prius tradita,cui per
illum communem authorem fuit prius alienata,vt ex
ordine tituli præſumatur poſſeſsio & traditio, ſecun
dum Iac.de Raue.in d.l. quoties. quē ſequitur Bal.
in d.§.ſi duobus.verſi.vt ſi quidē. & in c.j.§.ſi facta
in titu.ſi de feudo fuerit contr. [Ad hoc facit quod
not.deciditur infrà ſuper verbo , *Teſtamentum*.ij. dū
loquitur de pluribus teſtamentis eadem die factis.]
& in c.licet.de proba.Et ſi nō cōſtaret de priorita-
te alienationis,vt quia omnes ab eodem authore titu
lum habuerunt eadem die, nec conſtat de hora vel
momento,& tunc ſi alter contendentiū eſſet perſo-
na priuilegiata , vt fiſcus, pro eo præſumeretur de
prioritate temporis.l.j.C.de iur.fiſc.lib.x. Et idē in
eccleſiis & alia pia cauſa. ſecundum Ludo.in repeti.
Auth.ſimiliter.in j. parte. C.ad l.Falci.vt alibi ple-
nius fortè dicā.[De hoc plenè dicitur ſuper verbo,
quam ipſa Petro vendiderat ſupradicto.] & his caſibus
ſatis dicitur facilis probatio dominij.Et idem ſi non
principaliter , ſed incidenter ageretur de dominio.
459 Quo † etiam caſu ſufficeret leuis probatio veluti ſi
quis peteret rem ſibi exhiberi ſolùm ad fines eam
poſtea vendicandi:quo caſu principaliter agitur ſo-
lùm vt res vendicanda exibeatur: quidem exibitio
non fit niſi domino , & dominiū incidenter deduci
tur:quod ſolo iuramento tunc probatur,ſicut in hæ
rede diuiſionē hæreditatis petente à ſuo cohærede.
Nam vt res quas aduerſarius negat hæreditarias , in
iudicium familiæ erciſcundæ veniant,ſufficit proba
re teſtatorem eas tenuiſſe,& dominū reputatum fuiſ
ſe, vt cohæredes re᷑ ponere eas in cumulo teneatur,
niſi ipſe eas probaret ſuas.l.j.ff.fam.erc.Quę omnia
ſunt notanda,quia quotidiana & de pane lucrando.
Hæc modicum deuiando propter canoniſtas liben-
ter interſerui , vt aliqualem haberetis notitiam , qui
ſunt parentes illi , qui vltra liberos non habēt alios
ſucceſſores,vt vidiſtis in aſcriptitiis & cenſitia ſecū-
460 dum diuerſas conſuetudines. † Quidam ſunt alij
ſimplices coloni qui obligati non ſunt nūquam poſ-
ſe à ſolo diſcedere,ſed ſunt liberi homines ad tēpus
colere agrum & prædia conducti:& iſti propriè ve-
niunt appellatione colonorum ſimpliciter nomina-
torū, niſi cum adiuncto nominaretur. Putà coloni
aſcriptitij,aut cenſiti,vel aliàs.ſecundū Io.de Pla.in
l.fi.C.de agri.& cenſi.vbi ſuper rub. poſt glo.plenè
per eum. Et horū ſimplicium colonorū quidā ſunt
coloni partiarij , qui agros alienos colunt pro certa
parte fructuū,cum domino feudi partiūt & diuidūt.
Alij verò ſunt conductitij,qui pro certa mercede pe
cuniaria agros colūt:de quibus per glo.in l.ſi spes.
vbi Bart.ff.de fur.& in l.j.in fi.C.de āno.& trib.lib.
x.& in clemen.j.de decimis. Poſſent etiā fieri colo-
ni perpetui ad agros colendos perpetuò obligati: &
ſunt illi quos diligens & ſtudioſus proditor ſuo co-
461 lonatui perpetuò acquiſiuit. † Erat enim olim ſtatu

tum, quòd miſeris & vilibus perſonis certi ex publi-
co reditus aſsignarentur tempore famis:ad quos mi-
ſeros fraudandum, nonnulli mẽdicantes validi mi-
ſeriam corporis ſimulantes partem redituum per-
cipiebant, ſic partem & præbendam debilium dimi-
462 nuẽdo. Hos † autem ribaldos & ſimulatores ſi quis
diligens prodebat & deferebat in publicum, ſi libe-
ri erant in ſuo perpetuo habebat colonatu, ſi autem
ſerui erant primus dominus eis carebat, & prodito-
ri ſeu delatori aſsignabantur. per tex. not. in l.j. C. de
mendican. validis. lib. xj. ſecundum Hoſtien. in ſum-
ma titu. de natis ex libero ventre. quem ſequitur Pa-
nor. in dicto c. indicatum de immu. eccle. quod dicit
eſſe notandum contra ribaldos iniuſtè mendican-
tes. Qui ſi à publica perſona prodantur, operi publi-
co in perpetuum deputantur: & à priuato, colona-
tui ſuo dedicantur ipſo facto: ſecũdum eum ibi. vbi
plenè de his agricolis loquitur, & illorũ diuerſa cõ-
ditione. Ego nõ crederem hãc pœnam perpetui co-
lonatus locum habere in mendicantibus, qui oſtia-
tim mendicant domos ſingulorum diſcurrendo: &
ſic non publicas, ſed priuatas fraudantes eleemoſy-
nas. vt in pœnis lex illa non extẽdatur. l. interpreta-
tione. ff. de pœnis. Sed ſatis eſt, quòd expellãtur: quia
publica eleemoſyna ſingularis quędam habet priui
legia, pluſquam priuata. l. priuilegia. vbi Barto. C. de
ſacroſanc. eccle. Et in præſenti regno non curamus
has infligere pœnas: imò quotidie videmus validos
& potẽtes mendicantes victũ quærere, neſcio ſi hoc
toleretur ex verbis Gregorij dicentis, quòd omnes
admittendi ſunt, ne boni repellantur. Cùm plures in
terdum appareant ſani, qui ſunt intrinſecus debiles,
nec laborem ſuſtinere poſſunt. Et modum fricandi
tibias cum quadam herba, vt appareant vlceratæ &
morboſæ, docet gl. in verb. plenitudinẽ. l.j. de mẽdi.
463 vali. † Vltra omnes prædictos habemus homines
ruſticos, qui ſimpliciter vocantur ruſtici à rure, &
ſunt illi qui in rure habitant, ſiue agros colant, ſiue
nõ. Et inde dicũtur ruſtici à rure, quia rus eſt eis cu-
ræ: in Francia rus vocatur villagiũ, in quo ruſtici ha
464 bitant. Et ciuitates vocãtur villæ, † licet villæ pro-
priè dicantur ædificia ruralia in rure ſita ſine muro,
& vallo, ſecundum gloſſam pragmaticæ ſuper ver-
bo, Villa. in §. inſuper. verſic. in eccleſiis autem. titu.
de collatio. Et habitantes ibi dicũtur ruſtici, qui pa-
riter ſunt homines liberi, niſi probarẽtur dictis con-
ditionibus aſtricti & ligati. Sunt enim iſti ſolùm &
duntaxat domino loci ratione habitationis ſubditi
in ſuo territorio & iuriſdictione, non quòd ſint ho-
mines ſui, vt ei teneantur ad homagium ſicut tenen-
tur vaſalli, ſed ſolùm ei tenentur ad certũ quid, pu-
ta ad libram ceræ, aut par gallinarum, vel quid ſimi-
le, ratione habitationis, ſecundum vſum & cõſuetu-
465 dinem locorum. † qui etiam ſi petatur, tenentur do-
mino præſtare iuramentum, quòd ei nõ erunt noci-
ui, ſecundum Hoſtien. in cap. ex diligenti de ſimo.
Ad quod iuramentum etiam non tenentur clerici
ibi habitantes, ſi dominus eos habeat ſuſpectos, licet
eos cogere non poſsit, vt plenè per Aluarotum. titu.
qualiter iura. debe. vaſal. fideli. pen. col. Non autem
tenentur aliter iuuare dominum, nec ſe armare pro
ipſo ad bellum, ſicut faciunt vaſalli. de quo per Gui
do. papæ. alleg. quæſt. cccvij. & Lucam de Penna. in
l. deuotum. C. de metatis & epidimeticis. lib. xij. Nec
etiam tenẽtur pro ipſo excubias facere, ſeu excubia-
re in caſtro de nocte, niſi ad hoc eſsẽt expreſsè aſtri
cti conuentione, aut conſuetudine immemoriali.

466 † Quibus caſibus tenerentur ſolùm dictas facere
excubias tempore neceſsitatis, ſcilicet vbi immine-
ret periculum guerræ, aut latronum patriam vaſtan-
tium & diſcurrentium, aliàs non. Heu me, quia ſub
iſto colore omnes ferè nobiles ſubditos ſuos diurnó
labore feſsos, ac pro victu quotidiano ſemimortuos
de nocte dum quieſcendum eſt, crudeliter torquent,
& pernoctare faciunt, aut pro excubiis ſi defecerint,
eos in pecunia, & bonis vſque ad oſſa excoriant, &
incarcerant: ceſſante, ſicut inſtante neceſsitate, vt pe
467 iores Pharaone videantur. † Contra quos piè mo-
tus rex quondam Ludonicus xj. domini noſtri regis
genitor cõſtitutionem fecit, annò dñi M. cccclxxix.
xxvij. die April. apud Turones. Cuius tenore vetuit
ſibi ſubditos immediatè, & pariter aliis principibus
& dominis regni ſui, qui de iure aut antiqua cõſue-
tudine ad excubias tenẽtur in caſtris aut villis: poſſe
vexari pro excubiis nõ factis, vltra emẽdam quinque
denariorum turoñ. pro quolibet mẽſe quo defece-
rint. quæ emẽda ſummam quinque ſolidorum dicti
valoris pro toto anno non excedit. Ad quã ſummam
ſoluẽdam cogi nõ poſſunt, nec excubias faciẽdum
ratione & ad cauſam caſtrorum vel ciuitatum aut
villarum in ruina exiſtẽtium, in quibus excubię pro-
pter ruinam eſſent vanæ, & malitioſè peterẽtur. Sine
tamẽ præiudicio iuris tales excubias exigẽdi caſtris
& villis reparatis, & in habitationem & fortalitium
reductis. Et quòd pro dictis quinque ſolidis ſibi re-
gi vel alteri domino debitis ſubditi executari nõ poſ
ſint in inſtrumẽtis agriculturæ & aratri, nec in aliis
vltra modum & quãtitatem debiti. Et quicũque ex-
cubias facere maluerit in villa vel caſtro, cui deben-
tur, cogi nõ poſsint dictos ſoluere quinque ſolidos.
Quo caſu nõ teneãtur excubiare debentes, caſtrum
intrare, donec in ſolis occaſu. & pariter de mane e-
xire poſsint in ſolis ortu, ne operæ ſubditorum diur-
næ, de quibus viuunt, interrumpantur aut impediã-
tur. Exceptis villis & caſtris in limitibus regni ſitis,
in quibus cùm ſemper & continuè inſtet periculum
incurſionis hoſtiũ, propter quod portas citius clau-
dere & tardius aperire oportet, totũ relinquitur ar-
bitrio capitanei ſeu rectoris à principe cuſtodiã ha-
bẽtis. Extinxit præterea idẽ Ludouicus omnes lites
& proceſſus ad cauſam excubiarum nõ factarũ mo-
tos & pendẽtes in quibuſcũque curiis ſui regni inter
caſtellos etiam ſuos & quoſcũque ſubditos ſine ex-
pẽſis. [Hæc ordinatio eſt hodie per dominum Auf-
freri. ſituata xvij. in tit. de talliis & ordinationibus.]
Quam ordinationem etiam reperietis in lib. regiarũ
ordinationum cameræ inquæſtarum parlamẽti To-
loſæ. fol. clx. Et ex pòſt anno dñi M. cccccj. & die
xxv. mẽſis Martij, fuit per dominum noſtrum regẽ
modernum, dominum & benefactorem meum Lu-
douicum xij. facta alia ordinatio circa ius excubia-
rum præcedẽtis ordinationis modificatiua, publica-
ta in parlamẽto Toloſæ & regiſtrata die xxiij. Apri-
lis, anno domini M. cccccvj. [fuit & cõſtitutio illa
publicata Pariſiis die ij. Ianuarij. M. d. iiij.] Cũ literis
de pinde valere, ac ſi j. annũ publicata fuiſſet: qua or
dinatũ fuit, quòd in caſtris patriæ limitrophæ & plateis
fortib9 in eſſe exiſtẽtib9 nõ demolitis nec inhabitabi
lib9, in quibus cõſuetũ ſit per ſubditos excubias fieri, ex-
cubiæ fiẽt omni tẽpore, etiã tempore pacis, ad plus
ſemel in menſe per quemlibet caput domus facien-
tem. Et pro qualibet vice qua quis defecerit, ſoluet
quinque denarios turoñ. ſi dictam ſummam aut pl9
ſoluere conſueuerint pro defectu. Quòd ſi minus
quàm

quàm ſemel in menſe excubiare conſueuerint, aut minos quinque denariis turoñ. ſoluere pro defectu non facient, nec ſoluent niſi prout facere & ſoluere conſueuerunt præcedentem ordinationem Ludouici xj. ſequendo. Et quo ad loca non limitropha in quibus excubiæ fieri conſueuerunt, pariter fient excubiæ, vel ſoluentur defectus modo quo ſuprà ſolùm & duntaxat tempore guerræ, & eminentis periculi. Tempore autem pacis, & ſecuro non ſoluetur pro quolibet defectu, niſi ſumma trium denariorũ turoñ. Et caſu quo ſubditi facere excubias conſuetas, aut dictam ſoluere ſummam pro quolibet defectu recuſarent, tenebuntur in duplum erga domino. vel capitaneos quibus debentur. Et econtrà, ſi domini vel capitanei vltra quàm dictum eſt exigerẽt, aut exigere conarentur, præfati domini & capitanei, exnunc prout, extunc, ſint iure dictas excubias exigendi eo ipſo priuati, ſcilicet domini caſtri pro eorum vita, & capitanei pro tempore quo officium tenebunt. Et hæc omnia in vtraque ordinatione contenta per modũ prouiſionis donec aliud fuerit per legem ordinatum. (Additio.) Secundum quam ordinationem latum fuit Toloſæ arreſtum in menſe Aprilis, anno domini M.ccccex. ante paſcha, inter dominum de Caſtro nouo de Bretenos, & habitatores caſtri de Caumonte ſeneſcalliæ Rutheneñ. ſuper quo Maſuerus tit. de talliis, collec. & excubi. & §. penulti.
468 dicit conſuetudine obſeruari, † quòd omnes habitantes cuiuſcunque ſtatus aut conditionis exiſtant, tempore eminentis periculi facere tenentur excubias, & ſoluere collectas, pro refectione & fortificatione murorum, & pro cuſtodia villæ aut fortalicij impoſitas. l. ad inſtructionem. C. de ſacroſan. eccle. Etiam nobiles & gentes eccleſiaſticæ ibi habitantes, ſecundũ Guido. papæ. quæſt. vij. vbi claré hoc decidit & quæſt. lxxviij. Idem tenet Bal. in dicta l. ad inſtructionem. Dummodò concurrant duo. Primò quòd reparatio fiat propter neceſsitatem, & non ad ſolum decus & honorem. Secundò quòd eccleſia res
469 ibi poſsideat temporales: † ideo cordigeri rerum incapaces ad talem non tenerẽtur contributionem, ſed ſolæ eccleſiæ bonorũ capaces & poſſeſſores, quod ratione ſubniaum eſt. Quia multò melius & eccleſiæ vtilius eſt, quòd fortalicia reparentur, & cuſtodiantur, vbi quiſque cum bonis ſuis in eminenti periculo refugium habet & receptatur, quàm ſi defectu cuſtodiæ ipſi clerici qui hodie ditiores & in temporalibus abundantiores ſunt, & cæteri habitatores caſtri aut villæ, ab hoſtibus caperentur. Pro quibus poſteà redimẽdis res ſacras alienare foret neceſſe. l. ſancimus. C. de ſacroſanc. eccle. & inſtitu. de rerum diuiſio. §. ſacræ quoque res. cùm meliùs ſit in tempore occurrere, quàm poſt rem vulneratam remediũ quærere. l. fina. C. in quibus cauſis in integ. reſti. non eſt neceſ. & l. j. C. quando liceat vnicuique ſine iudi. ſe vindica. Imò honeſtiùs eſt eccleſiam contribuere ad cuſtodiam loci, quàm eo capto & etiã miniſtris eccleſiæ captis res ſacras pro eorum redemptione diſtrahere: quod permittitur de iure, vt dicta l. ſancimus. Maximè vbi repentina ingruit neceſsitas, ilico vel de proximo ventura: de qua loquitur l. placet. C. de ſacroſan. eccle. Ad quam euitandam etiam ratione prædiorum de menſa eccleſiæ exiſtentium eſt in communi contribuendum, vt ibi. non obſtãt. aliquorum conſiderationibus, potiùs cortici verborum, quàm intentioni iurium, cui pluſquàm verbis deſeruire tenemur, inhærentibus: ac indiſtinctè volentibus, quòd clerici à laicis talliis & collectis non teneantur. Quia illud intelligitur, niſi quando tanta & talis eſt neceſsitas, quòd laicorum facultates cõmodè non ſufficiunt ad onera ſupportanda. Quam neceſsitatem ſubſiſtere in præſenti regno euidenter cernimus propter onera dietim emergentia in communi. Ad quod facit dicta l. placet. canonizata xvj.
470 quæſt. j. † Præterea clerici tenentur vigilare pro cuſtodia ciuitatis & tuitione. cap. peruenit. de immuni. eccle. Ob quod licitum eſt eccleſias incaſtellare, pro tuitione fidelium, ſecũdum Inno. & Ioan. And. in cap. cùm eccleſia. eod. tit. Nec vlla maior iuſtitia. quàm defendere patriam, infirmos, & debiles ab hoſtibus & prædone. xxiij. quæſt. iij. fortitudo. Qua ratione pro pace & quiete in qua eccleſiæ defenſari debent, tributum imperatori & regibus perſoluere debent. can. tributum. xxiij. quæſt. viij. Præterea ad hoc ſunt facultates eccleſiæ deputatæ, & clerici obligati, vt oppreſſos & captiuos redimant. c. ſacro. & can. ſicut. can. aurum, & can. gloria epiſcopi. xij. quæſt. ij. Et multò melius eſt fideles chriſtianos per munitionem ciuitatum præſeruare à captiuitate, quàm ſi caperẽtur, & poſteà redimerentur. l. fina. C. de tempo. in integ. reſtit. peten. Per quas & alias plures rationes ita conſuluit Pet. de Ancha. conſil. xcv. incipien. ſuper dicto dubio. quia in his reparationibus & munitionibus tam neceſſariis eccleſiis, & clericis, ſicut laicis vtilibus, commune cogit pro rata ſoluere ſicut pro refectione viarum, & itinerum, vt tenet Bartho. Cæpolla. in tracta. de ſeruitu. ruſticorum prædiorum. titu. de ſeruitu. viæ. in xxvj. quæſt. & conſuluit Aegidius de Bellamera conſi. xlv. incipien. conſules ciuitatis Albiæ &c. in fin. Tamen hoc caſu iudici eccleſiaſtico reſeruat coactionem, ſed vbi tam repentina foret neceſsitas, quòd non poſſet adiri prælatus eccleſiæ, vel viros eccleſiaſticos requiſit⁹ cogere recuſaret, aut plus debito differret, non eſſet ponere os in cœlum, ſi per ſecularem poteſtatem cogerentur: attento quòd notoriè videmus eccleſiaſticos in talibus eſſe rebelles, & plus debito remiſſos. Nã excuſat in talibus vrgens neceſsitas, & facilè ſummi numinis ſperatur venia, vbi multorum ſalus & incolumitas procuratur. l. prouinciarum præſides. C. de feriis.
471 † Nec eſt tempore repentinæ neceſsitatis vtendum legibus, ex ſententia Scipionis, qui Mutio Scæuolæ conſuli Romano volenti contra Tyberiũ Gracchũ rempublicam facto repentino turbare præſumentem, ordine iuris procedere, reſtitit dicẽs: Quoniam conſul dum iuris ordinem ſequitur, id agit vt cum omnibus legibus Romanum imperium corruat. vt refert Valerius lib. iij. titu. de fortitudine, de Scipione Naſica loquens. Et lib. v. titu. de gratia. de Caio Mario etiam conſule Romano refert, quòd cùm Cimbros quos nunc Flammingos appellamus, auxilio Camertinorum ab inuaſione repẽtina ſubitò repuliſſet, eique obiiceretur, quòd cum exulibus, ſcilicet Camertinis hoſtibus commertium habuiſſet, ac in vrbem contra leges vocaſſet: dixit inter armorum ſtrepitum verba ſe iuris ciuilis exaudire non potuiſſe. Et ſanè id tempus tunc erat, quo magis defendere, quàm audire leges oportebat: quia neceſsitas le-
472 gem † non habet permiſsiuam, prohibitiuam, nec conſultoriam. Cùm non ſit tempus deliberãdi, cùm in neceſsitate nemo liberalis exiſtat. l. rem legatam. ff. de adimen. lega. & gloſ. in l. j. C. de oper. liber. Vnde quacunque manu fiat, non refert, dummodò neceſsitati occurratur: quia non cenſetur eſſe factum

per laicos volũtariè, ſed neceſsitatis lege, quæ habet ꝙ ilico occurratur, vel res publica perdatur. Prout Romani olim prudentiſsimi exemplo tradiderunt, de quo idem Valerius lib. vij. titu. de neceſsitate. ſic dicit: Caio autem Mario & Cneo Carbone conſulibus, bello ciuili cum Lucio Sylla diſsidentibus: quo tempore non reipublicæ victoria quærebatur, ſed præmium victoriæ res erat publica, ſenatuſconſulto aurea atque argentea templorum ornamenta, ne militibus ſtipendia deeſſent, conflata ſunt. Digna enim cauſa erat, hinc, an illi crudelitatem ſuam proſcriptione ciuium ſatiarēt, vt dij immortales ſpoliarentur? Non ergo patrum conſcriptorum voluntas, ſed tetcrrimę neceſsitatis truculenta manua illi conſulto ſtyllum ſuum impreſsit. & in principio illius tit. Abominandæ inquit, neceſſitatis amariſsimæ leges & truculenta imperia, tum vrbem noſtram, tum etiam exteras gentes, multa non intellectu tantùm, ſed etiam auditu grauia perpeti coëgerunt. hæc ille. Sic fuit tempore Cęſaris, vt ipſe lib. j. commentariorum de bello ciuili Pompeiano circa princip. refert, reſpublica contra eum ſuaſu Pompeij mota & repētinè turbata. Tota, inquit, Italia delectus habentur, arma imperantur, pecuniæ à municipiis exiguntur, & à fanis tolluntur, omnia diuina & humana iura permiſcentur. hæc ibi. Quod formaliter decidit Pa-
473 nor. in cap. ſicut. vlti. de iureiur and. vbi dicit, † quòd quotiea princeps inuaditur, ſi timor ſit ſubitaneus, & improuiſus, eccleſia contribuere tenetur, vt ibi dicitur in fin. Hodie autem per Bonifacium octauum circa hæc publica ſubſidia eſt Francorum rex bulla expreſſa priuilegiatus, data apud vrbem veterem, ſecundo Calendas Auguſti pontificatus ſui anno ter-
474 tio: cuius tenor talis eſt † Bonifacius epiſcopus &c. Nos igitur huic morbo congruam intēdentes adhibere medelam, & vt cuiuſlibet ambiguitatis ſcrupulus in hac parte tollaẗ, & veritatis puritas eluceſcat, authoritate præſentium declaramus, quòd conſtitutio ipſa vel eius prohibitio ad donaria vel mutua ſeu quæuis alia voluntaria prælatorum & perſonarum eccleſiaſticarum eiuſdem regni (ſcilicet Franciæ) cuiuſcunque ſtatus, ordinis, vel conditionis exiſtant omni prorſus coactione ceſſante ſe aliquatenus non extendat: licet ad id forſitan chariſsimi in Chriſto filij noſtri Philippi regis Francorum illuſtris vel ſucceſſorum ſuorum, qui pro tempore fuerint, aut officialium eorundem, ſeu ducum, comitum, baronum, nobilium, vel aliorum dominorum tēporalium de regno prædicto requiſitio ciuilis & amica pręcedat. Omniáque feudalia, cenſualia ſiue iura quælibet in rerum eccleſiaſticarum datione retenta, vel alia ſeruitia conſueta regi eiúſque ſucceſſoribus comitibus, baronibus, nobilibus, & aliis temporalibus dominis ſupradictis tam de iure quàm de conſuetudine à perſonis eccleſiaſticis debita, prędicta cōſtitutio nō includat, vel aliquatenus nō cōprehendat. Et quòd perſonæ eccleſiaſticæ pro eccleſiarum ſuarū vtilitatibus compoſitionis aut trāſactionis vigorem in his contingat aliquatenus impediri. Conſtitutióque eadem clericos clericaliter non viuentes, ſed ſe mercationibus & mercimoniis præſertim inhoneſtis & vilibus vel ſæuis immiſcentes actibus non defendat.

Adiicimus inſuper huiuſmodi declarationi noſtræ, quòd ſi prædicto regi ac ſucceſſoribus ſuis pro vniuerſali vel particulari eiuſdem regni defenſione, periculoſa neceſsitas immineret, ad huiuſmodi neceſsitatis caſum ſe nequaquā extēdat cōſtitutio memorata, Quin potiùs idem rex, ac ſucceſſores ipſius poſsint à prælatis, & perſonis eccleſiaſticis dicti regni petere, & recipere ꝓ huiuſmodi defenſione ſubſidium vel contributionem. Illudq́; vel illam prælati & perſonæ prædictæ præfato regi ſuiſq; ſucceſſoribus incōſulto etiam Romano pontifice teneātur, & valeāt ſub quotæ nomine aut aliàs etiam impartiri, non obſtante cōſtitutione prędicta, ſeu quouis exēptionis vel alio quolibet priuilegio, ſub quacunque verborū ſeriè confecto à ſede Apoſtolica impętrato eiuſq; neceſsitatis declaratio ſupradictæ ipſius regis & ſucceſſorum ſuorum conſcientias onerari, eiſque innoteſcere volumus, ꝙ quicquid recipi vltra ipſius defenſionis caſum contigerit, in ſarū recipiant periculum animarum. Si verò defenſionis prædictæ huiuſmodi & aliis annū xx. præfati non exegerint ſucceſſores declaratio neceſsitatis eiuſdē prælatorum, clericorū, & laicorum, qui de ipſorum ſucceſſorū ſtricto conſilio ſeu maioris partis ipſorum fuerint, cōſcientiis relinquatur. Quorū ſimiliter conſciētias onerari volum⁹ &c. Or notetis, domini, quòd papa licet dum loquitur de donis & mutuis regi fiendis, illa permittat ceſſante exactione, tamen in §. adiicimus. vbi loquitur de defenſione regni in periculoſa neceſsitate nō repetit illa verba, ceſſante exactione, quaſi permittat illo caſu exactionē. Poſtquam ergo priuilegium datum fuit regi & ſucceſſoribus ſuis ac regno pro defenſione ipſius, nō dicitur perſonæ: ſed potius loco & vniuerſitati cōceſſum, & cōſequēter perpetuū ſemper duraturum: imò nō reuocandum, quia pro ſubſidio reipublicæ indultum, per text. aureum, quem ibi ad hoc ponderat Bal. in l. vectigalis. C. de vecti. & commiſ. Præſertim quia dictum priuilegium fuit intuitu & ratione meritorum ipſorū regum Francorum pro eccleſia impenſorum (de quibus ſ. artic. j. in ij. deciſio.) regi Philippo pulchro cōceſſum, & ſic irreuocabile etiam prætextu ingratitudinis, ſecundum Pano. & omnes ſuper rub. & in c. fi. de dona. & per narratiuam & præfationē dictæ bullæ clarè conſtat in integra, ꝙ merita regum Franciæ fuerint cauſa illius, iuncto ꝙ verba narratiua & præfatio diſpoſitionis præſumitur cauſa finalis. l. fi. ff. de hęre. inſt. & Panor. in c. quis circa. de conſan. & affini. Quare reſtat, quòd, inſtante neceſsitate cogi, poſſunt eccleſiaſtici ad contribuendum pro reparatione murorum, & aliarum munitionum ciuitatis, vel loci. Et de illa neceſsitate creditur ſoli regi, vel gubernatoribus, vbi rex eſſet minor, vt videtis. Et iſta eſt æqua iuris veritas. vide plenè de hoc per Lucā de Penna. in l. ij. & l. iij. C. de quib. munc. vel præſta. nemini ſe excu. liceat. lib. x. vbi clarè reſpondet ad ſingulas canoniſtarum vanas ſubtilitates, concludens clericos & eccleſias teneri omni iure, etiam diuino, etiam non vrgente tam repentina neceſsitate. Quicquid ſubtilizando, ac mētham & anetum decimando nonnulli dixerunt moderni, in ca. non minùs. de immuni. eccle. quorum motiuum in tantam eccleſiaſticos deduxit veſaniam, ꝙ reparationi propriarum eccleſiarum contribuere recuſant: adeò ꝙ omnes ferè eccleſię in terram diu eſt, proſtratæ fuiſſent, atque ruinam corruiſſent, ſi ad earum refectionem manu regia non cogerentur. [De quo vide plenius ſ. ſuper verbo, *ſi abſq; liberis moreretur*. ij. in materia fidei commiſſarię ſubſtitutionis tractando regulā, Quem honoro, onerare nō poſſum. & ſuper verbo, *domū*.] De quo, videlicet ꝙ eccleſiæ teneantur in his contribuere, videatis plenè per Lucam de Penna. in l. ij. C.

de qui

de quibus nunc.vel preſtatio.nemini liceat ſe excu-
475ſa.lib.x.† Nec obſtat concilium generale, in c. non
minùs.de immuni.eccle. vbi pro foſſatis clerici non
tenentur contribuere. Quia hoc intelligitur vbi nõ
contingit illã repẽtina neceſsitas reparandi aut for-
tificandi ciuitatem,cui laici poſſunt ſucceſſu tempo-
ris,& ad eorum libitum & deliberatè prouidere. Et
ſi non haberent vnde hoc facerent,tunc ſeruãdus eſ
ſet ordo ibi traditus. Sed repentina neceſsitas omnẽ
exemptionem ceſſare facit, vt videtis,quod eſt not.
Ad quam reſectionem etiam tenentur qui non habi
tant in fortalicio: ſed tempore neceſsitatis ſe ibidem
cum bonis ſuis retrahunt: tamen non tenentur niſi
ad eas ſolas reparationes, quæ caſtrũ aut villã red-
dant fortiorem: vt ſunt muri,foſſata, & baſſa curtis,
vbi tempore periculi ſtarent cum bonis,vt clarè per
476Maſuerũ vbi ſ. † Et ad propoſitũ reſtat, quòd poſ-
ſunt tales coloni partiarij,aut conductitij,necnõ ru-
ſtici ab inteſtato defuncti hæredes habere proximio
res parentes,necnon poſſunt liberè teſtari,quia ſunt
homines liberi,niſi aliud haberet conſuetudo, vt ſ.
477vidiſtis. † Sicut ſeruatur quo ad omnes in Norma-
nia, vbi generali conſuetudine patriæ nemo teſtari
poteſt etiã inter liberos & parentes:ſed mortuo ſuc-
ceditur iure proximitatis: quia proximiores bona
occupant tanquam eis debita ex cõſuetudine. Et in
præpoſitura & vicecomitatu Pariſienſi pater teſtari
non poteſt in præiudicium liberorũ ſuorum,niſi de
quinta parte bonorum ſuorum, vt expreſſè cauetur
in eorum conſuetudinibus. tit.de teſtamẽtis & exe-
cutoribus illorum.cap.j.Et alibi in quarta parte, ita
quòd comprehenſis omnibus legatis vnà cùm inſti-
tutione, totum eſt reducendum ad quartam partem
bonorum & hæreditatis deducto ære alieno,& fune
ris impenſa.Et fiet illa reductio per hæredẽ ab inte-
ſtato vel commiſſarium ad hoc per iudicem depu-
tandum pro ſolido & libra.Et caueat hæres ab inte-
ſtato ſuccedens, quia ſi ſcienter vnum ea legatis in-
tegrè ſine prædicta detractione ſoluerit,quaſi volũ-
tatem defuncti approbauerit, cogetur reliqua inte-
grè ſoluere: quia renunciaſſe videtur beneficio cõ-
ſuetudinis ſecũdum Maſuerum.tit. de ſucceſ.§.item
inſtitutio teſtamentaris. cum §.ſeq. Et ſic teſtando
478terminos conſuetudinis egredi non poſſunt. † licet
inter viuos,ſcilicet contrahẽdo poſsint plenè de ſuis
rebus & bonis diſponere. ideo dicit Maſuerus titu.
de ſocietate.§.itẽ licet inſtitutio teſtamẽtaria.quòd
licet diſpoſitio teſtamẽtaria non valeat ibi, niſi vſq;
ad partem conſuetudine taxatam, tamen incidens
& conuentionalis in duobus valet caſibus etiã quo
ad totam hæreditatem & vniuerſa bona. Primò in
cõtractu ſocietatis omnium bonorum l.iij. ff.pro ſo
cio.Secundò in contractu matrimonij, ſi conuentũ
fuerit, quòd ſuperuiuens ſuccedat præmorienti.Quia
cùm his caſibus conuentio de ſuccedẽdo adhæreat
contractui qui dat eſſe cõuentioni, & diſpoſitio de
ſe inefficax tranſeat in naturam adiuncti,valebit ſe-
cundum naturam actus cui adhæret acceſſoriè aut
incidẽter.per l.fin.C.de non nume. pecu. & l.ſi tibi
rem.ff.de præſcri.verbis.& l.ſi remunerandi.§.apud
Iulianum.ff.manda.facit.l.j.C.de pactis. Videtur e-
nim talis diſpoſitio hæreditaria veſtiri cohærentia
principalis contractus, ſcilicet ſocietatis vel matri-
monij,nõ obſtãte l.fi.C.de pac.quæ loquitur in ſim
plici & nuda cõuentione,& etiã non obſtante con-
ſuetudine.Quia ſolùm prohibet teſtari, ſed nõ con-
trahere, vt videtis;vt etiam concluſit idem Maſue-
rus allegato tit. de ſucceſ.§. item. quod dictũ eſt ſu-
perius. Talem inſtitutionem cõuentionalem vale-
re inſolidum,niſi ſupereſſent liberi naturales & legi
timi, qui legitima eis iure naturę debita priuari non
poſſent per donationẽ vniuerſalem in altero dicto-
rum contractuum factam: ſed in cæteris valebit. de
his autem heredum inſtitutionibus inter viuos, dixi
plenè ſuper verbo, *Duas habẽs filias*.in tertia princi-
pali fallentia,loquẽdo de pacto de ſuccedẽdo an va
leat: vbi ſuſtinui pacta quæ communiter fiunt inter
nobiles in cõtractu matrimonij,quòd primogenitus
479ex matrimonio illo ſuccedat. † Pariter eſt in aliqui
bus locis cõſuetudo,ꝙ quis teſtari poſsit de ſuis con
quæſtis aut alio modo diſponere: ſed non de bonis
ſuis patrimonialibus,quæ ſibi ex ſucceſsione paren-
tum obuenerunt. Quæ conſuetudo valet ſecundum
Io. Fab.ſuper ver.Iuſtinianus.i proœmio inſtit.ſub-
iũgens ibi,ꝙ etiam vbi quis emeret vel aliàs acqui-
reret ea in quibus erat ſucceſſurus,non poſſet de illis
tanquam de conquæſtis diſponere: imò legitimis hæ
redibus pertinerent,per plura quæ ibi allegat. quod
dicit eſſe no.pro illis qui in feudatas decimas in vita
dederunt filiis, vt non dicantur tranſlatæ in quibus
480erãt ſucceſſuri. † Plus videmus in hoc regno Fran-
ciæ, ꝙ extranei ſeu forenei & alienigenæ de alio re-
gno oriundi,quantocũque tẽpore in præſenti regno
habitauerint,& bona acquirere tolerati fuerint,non
poſſunt de illis bonis acquiſitis teſtari,nec aliter di-
ſponere in vltima voluntate. Quinimò ipſis teſtatè
vel ab inteſtato defunctis etiam ſi proprios haberẽt
liberos,vel quoſcũque alios parentes,rex omnia eo-
rum bona occupat iure Albanagij,excluſa omni pa-
rentela,coniuge, & quocunque alio legitimo ſucceſ
ſore etiam teſtamẽtario. de quo iure Albanæ tetigit
gl. pragmaticæ ſuper ver. Liberius.in §. ſequuntur
qualificationes.tit.de colla.Nam in hoc regno extra
nei de regno non oriũdi ſunt incapaces cuiuſcunq;
acquiſitionis,ad effectũ diſponẽdi de illa,quod fie-
ri lege poteſt aut cõſuetudine, per tex.in d.l.j.C.nõ
481lice. habita. metroco.lib.xj. † Et tale ius Albanagij
nomen ſumpſit (vt credo) ab ipſis Albinis, id eſt
extraneis aliunde oriundis, qui dicuntur albini, ſeu
alibini,quaſi alibi nati,ſublata prima litera per ſyn-
copã.Prout ſyncopa eſt remotio literæ vel ſyllabæ
de medio dictionis. Vnde tales Albini ſunt ad teſtã-
dũ vel aliàs cauſa mortis diſponendũ inhabiles,vt d.
l.j.Nec habẽt ex teſtamẽto,vel ab inteſtato hæredes
etiam proprios liberos & parentes:& ſic ſunt in hoc
aſcriptitiis & aliis ſuprà conditionatis deteriores, fe
rè libertis latinis ſimiles, qui olim vita eorũ durante
te liberi erant,& moriendo ſerui fiebant:quorũ bo-
na patronus iure peculij occupabat,ſicut facit rex bo
na iſtorum,inſtit.de liberti.§. libertinorũ. niſi prius
per regem de acquirendo & acquiſitis diſponendo
482habilitati fuiſſent & diſpenſati. † Quinimò (quod
plus eſt) per Carolum ſeptimũ domini noſtri regis
auum paternum,fuit anno domini M.cccc.xxxj. die
x.Martij ſuis patentibus literis ordinatum,ac edicto
perpetuo cum proceribus regni & ſuo magno conſi
lio ſtatutum, & prohibitum alienigenas nõ poſſe in
ſuo regno tenere beneficia, quæcunque eccleſiaſtica
& dignitates,præſertim electiuas,pontificales,& ca
thedrales. Intereſt enim regũ noſſe qui maiores ma-
ximè eccleſias adminiſtrent,quarũ ipſi tutores ſunt.
Quæ quidem ordinatio fuit in parlamento Pariẽſ.
tunc Pictauis ſedẽte,die viij.April.anni tunc ſequen
tis lecta,publicata, & tanquam lex perpetua in re-

giſtris dictæ curiæ regiſtrata. Cuius duplum habeo
ex dictis regiſtris ſumptum. Fundamentū autem ca-
pit per tex.in c.bonæ.l.ij. §. intelleximus. de poſtu.
præla.prope fi.ibi: ideóq; non poteramus ſalua cō-
ſcientia eidē eccleſiæ in alia perſona quæ de regno
Vngariæ originem duceret, congruè prouidere, nec
vellemus ei præficere alienū &c. Facit tex.in l.in ec-
cleſiis.C.de epiſcopis & cle.& in can.nullus inuitis.
lxj.diſt.& in c.quoniā in pleriſque.de offi. ord.ibi,
catholicum præſulē nationibus illis conformē &c.
Et in proœmio pragmaticæ vbi bona gl.ſuper ver-
bo, exterorum. Quibus cōuenit tex.diuinus Deuter.
xviij. Prophetam de gente tua & fratribus tuis ſuſci-
tabit tibi dominus Deus tuus: ipſū audies &c. Bene-
ficia enim eccleſiæ illis de patria conferri debent, &
non exteris de alio regno oriundis: qui nec idioma
noſtrum loqui ſciunt, nec intelligūt neq; nos ſuum.
& ſic inhabiles ad beneficia tenēdum præſertim cu-
rata & regendum curam animarū in foro pœniten-
tiali. Vnde prouiſio papæ talibus facta, eſſet nulla,
per regulam cancellariæ apoſtolicæ inter gloſ. xix.
483 Incipien. Item voluit quòd ſi contingat &c. † vbi
gl.dicit papam Sixtum motu proprio bullam con-
ceſſiſſe regi Hiſpaniæ, quòd in regno ſuo nullus fo-
renſis tenere poſſet beneficium ſine cōſenſu ſuo. Et
idem priuilegium habere regem Franciæ refert glo.
pragmaticæ vbi ſupra in fi. qđ fortè cauſa fuit præ-
tactæ ordinationis regiæ. Quod magnæ ſubiacet ra
tioni, quòd de alieno regno nō poſsint hîc benefi-
ciari, qui in fundandis beneficiis nihil cōtribuerunt,
ſed indigenæ ſoli: ideo ſunt in his meritò præferen-
di.arg.l.j.C.de meta.& metalla.lib.xj.& eorum quę
dicimus de fundatoribus & patronis eccleſiarum, vt
484 in neceſsitate ab eccleſiis alimententur: † ſicut vi-
demus in pręſenti vniuerſitate, quòd in collegio bea
ti Nicol.de peregrino, de quo ſtipendia nos regētes
capimus, nemo (ex fundatione & ſtatuto illius) eli-
gi poteſt in collegiatū, ſi non ſit de hac diœceſi Ca-
turceñ. oriundus, ac de terris & locis in quibus colle
gium ex fundatione vel aliàs reditus percipit, &
bona habet. Præterea extranei prohibentur in re-
gno beneficiari, ne per eos ſecreta regni reuelentur
inimicis. de quorum ditione fortaſsis eſſent, præſer-
tim epiſcopi, qui multas tenent in regno dominatio
nes, & ad cauſam earum vaſalli ſunt & cōſiliarij re-
gis, cui fidem fortaſsis malè ſeruarent: necnon pecu-
nias à regno in exteras portarēt nationes. Vnde pro
uidendum eſt patrię de peritis, & vſitatis in idioma-
te & moribus patriæ: alioquin animæ ſubditorum
idiomate extraneo malè regerentur.ca. quoniam in
pleriſque.de offic.ordi. Nam fuit tempus, quòd To-
loſæ inter vulgares idioma Gallicum via intellige-
batur, & min' in hac patria Caturceñ. Sed hodie be
ne intelligitur vbiq;, imò pueri iam Gallicè loquun
tur. Et (quod plus eſt) aliter non loquūtur literati
viri, qui omiſſo latino quod nobilius eſt, loquuntur
Gallicum, & Gallicè ſcribūt ferè in omnibus curiis
485 temporalibus regni, † ſicut lectores Aurelianeñ.
qui in cathedra partim latinè & partim Gallicè lo-
quuntur. ſecundum Ioan.Fab.in §.ſimiliter.inſtitu.
☞ de execu.tut. [Et eo modo hodie diffuſa eſt lingua
Gallica per vniuerſa ferè regna, prout Romani fece
rant qui etiam Græcis reſponſa nunquam dabant,
niſi latinè, ſiue Romæ eſſēt, aut in Gręcia, vel Aſia:
vt ſcilicet latinę vocis honos per omnes gētes vene-
rabilior diffunderetur. vt dicit Valerius lib.ij. titul.
de inſtitutis antiquis, loquendo de ſeueritate in lega-
486 tos.] † Et adeò exaltatum iam fuit idioma illud,
quòd etiam in Anglia fiunt hodie litigata in Galli-
co vt fertur, quod exordium habuit à Gulielmo fi-
lio Rollonis primi Normaniæ ducis, qui poſt mor-
tem dicti Rollonis patris ſui dux Normaniæ factus
& plurium aliarum terrarum dominus, regnum An
gliæ per conquæſtum obtinuit, ſecundum chronica.
Et ille primus idioma Gallicum in Angliam pertu-
lit, & cuncta Gallicè ordinari fecit. A quo Guliel-
mo rege Angli ſtipitem regum ſuorum cæteris anti-
quioribus oblitis faciunt, in his præſertim quæ ha-
bere ſolebant in Francia. Et nedum Gallorum pul-
487 chriloquio decorantur: † verùm etiam initia fidei
☞ orthodoxæ à Gallis habuerūt. [Vide pulchra quæ
habētur infrà ſuper verbo, *ſi abſq; liberis moreretur*.ij.
in materia pupil. ſubſtitu. & in tertio requiſito eiuſ-
dem.] medio filiæ regis Francorum Engilberto An
glo nuptę. De qua Gaguinus lib.ij.cap.j. Eſt inquit,
in Anglorum geſtis Engilbertum regem cùm ab ini
micis propter eius deſidiam riſui haberetur, filiam
regis Francorum cuius nomen ſilentio præteritur,
vxorem aſſumpſiſſe, & cum ea Letardum virum ad-
modum ſanctum in Angliam nauigaſſe. Quo con-
nubio Engilbertus genſque Anglorum didicit mo-
deſtiam, & cognitionem quādam accepit vnius Dei
& fidei chriſtianæ, in quo fuit verificatum quod di-
cit Apoſtolus j.ad corinth. vij. Sanctificatus eſt vir
infidelis per mulierem fidelē, ita vt ad Anglos pro-
ficiſcente Auguſtino gens tota faciliùs Chriſtū con
feſſa ſit, Pelagij reiectis erroribus. Porrò quia nec fi
liæ nec regis patris nomen ab authoribus traditur,
ego temporum annotationem ſecutus fuiſſe Chilpe-
ricum conniicio, aut primū Clotariū: nam per Clo-
tarij ſecundi tempora diuus Gregorius pontifex Ro
manus Auguſtinum ea monaſterio quod Romæ in-
ſtituerat, in Angliam prædicationis cauſa miſit. Id
autem ſcriptum à me ideo eſt, vt intelligant Angli
exordium rectæ credulitatis in Chriſtum à Franca
488 muliere accepiſſe. hæc ille. † Circa hoc tamen eſt
in puncto noſtro differētia inter officia ſecularia &
beneficia eccleſiaſtica: quia licet beneficia dari de-
beant oriūdis de patria, imò de eodem vico exiſten-
tibus, vt dicta.l.in eccleſiis: non tamen officia ſecu-
laria.l.fi.C.de crimine ſacrilegij. vbi licet officia de-
beātur illis de regno, tamen conferri nō debēt illis
de territorio: quia ibi aſsidere non debent, vt d.l.fi.
cui cōcordat ordinatio regia Philippi pulchri inter
ſuas ordinatiōes anno domini M.ccciiij. factas xix.
Et alia ordinatio Caroli primogeniti Ioannis Fran-
ciæ regis, & pro ipſo locum tenētis & gubernatoris
regni eodem Ioanne patre ſuo in Anglia detento,
facta anno domini M.ccclvj. mēſe Martij in ordine
prima, qui poſtea mortuo dicto Ioāne ei' patre fuit
rex Carolus quintus ſapiens appellatus. Qui qui-
dem reges ſtatuerunt & ordinarunt nullum in re-
gno Franciæ officia regia tenere poſſe, nec alia offi
489 cia publica in loco originis vel domicilij: † & quí
eo tempore officia tenebant plures fuerunt per eun-
dem deſtituti, de quibus fortè cùm aliam cauſam nō
alleget, loquitur Gaguinus lib. ix. cap. j. in hæc ver-
ba, Conuentum igitur Carolus iterum Pariſiis co-
git: in ęde minorum diui Francíſci cōcio habita eſt,
vbi conſtitutis quæ ad rem præſentem expedire vi-
debantur, ad parlamenti ſenatum Carolus concio-
nem vocat: ibi poſt habitam à Roberto Gallo Lau-
dunenſi epiſcopo orationē, duo & viginti regij mi-
niſtri non auditi à ſuis officiis Caroli edicto amoti
ſunt

ſunt: præter nonnullos ex Caroli miniſtris. Ex ſena-
tu quoque parlamenti & rationum prætorio, id eſt
(ne ab vſitato vocabulo diſcedamus) camera compu
torum complures ſecluſi. hæc ille. (Additio) Prædi-
ctam ordinationem Philippi pulchri folio xxv. ver-
ſo, & ordinationem Caroli quinti. folio xciij. verſo,
reperietis in libro ordinationum regiarum cameræ
inquæſtarum parlamenti Toloſæ. Et ratio differen-
tiæ quare beneficia eccleſiaſtica plus debẽtur origi-
narijs loci, quàm officia ſecularia regia vel alia, eſt,
quia ideo beneficiũ debet illis de loco conferri, quia
nouerũt parochianos, & cõſcientias eorum, ac mo-
dum viuẽdi. Ob quod veriſimile eſt quòd melius re-
gent in foro pœnitentiali curam animarum, quàm
facerent extranei: qui perſonas ignorant, & mores.
Prætereà confidentius parochiani conſcientias pan-
dent notis & compatriotis, quàm extraneis ignotis.

Officium verò ſeculare illi qui eſt de loco oriun-
dus dari non debet, propter notitiam & familiarita-
tem quas habet ſeu habere præſumitur cum illis de
loco & cõpatriotis ſuis, quibus fortè nimis faueret,
aut odio contra aliquos ex æquali vel inæquali con-
uerſatione concepto: cùm inter pares ſit aliquãdo &
ſæpe inuidia, ac dignitatis cõtemptio. l. obſeruandũ.
ff. de offic. præſi. Eos læderent cõtra iuſtitiam, quam
fauores & odia multum turbãt & interdum iudicia
peruertunt & ſuffocant: capi. penul. ibi, de terra ſua.
vt lite non conte. de quo ſtat ordinatio regia Philip-
pi pulchri facta anno domi. M.cccij. & Caroli quin-
ti regũ Frãciæ, qua prohibuit quem præfici ſeneſcal-
lum, præpoſitũ, iudicem, vicarium aut balliuum in
loco, vnde dicitur oriundus, vt dicta l. fina. C. de cri-
mine ſacrile. [Hanc ordinationem dominus Auf-
freri. ſituauit in titu. de elect. cap. iij. de quo habetur
ſ. ſuper verbo, *duas habens filias*. in primo caſu fallen-
tiæ principali.] Quod locum habebat tempore quo
officia regia annalia erãt & temporalia, prout de iu-
re communi etiam anno finiebantur. l. j. C. vt omnes
iudices tam ciuiles quàm criminales poſt depoſitam
490 adminiſtra. †Hodie autem ex tempore quo offi-
cia in præſenti regno effecta fuerunt perpetua, vt vi-
diſtis ſuper verbo, *duas habens filias*. in primo princi-
pali caſu fallentiæ: teneri poſſunt officia regia etiam
in loco originis aut domicilij: cùm etiam extranei
ibi ad cauſam officij perpetui continuò morãtes ami
citias contrahant, familiaritates & affinitates, & in-
terdũ maiores, quàm oriundi patriæ: quos à paritate
rationis ab officio neceſſe foret repellere, ſicut oriũ-
dos. Prætereà iudices procedere debent in his quæ
iudiciarium ordinem concernunt ſecũdum ſtylum,
& regionis conſuetudinem, vbi redditur iudicium. l.
ij. C. quemadmodũ teſt. aperi. & cauſas decidere ſe-
cundum vſus & conſuetudines partium & rerum de
quibus agitur. l. ſi fundus. ff. de euict. & plenè per Cy.
& alios in l. j. C. de ſum. trini. Et certum eſt oriundos
patriæ meli⁹ ſcire mores regionis, quàm extraneos.
491 capi. quoſdam. & capi. quanto. de præſump. †Qua
ratione motus fuit Carolus ſeptimus Francorũ rex,
dit le bon roy Charles, in inſtitutione curiæ parla-
menti Toloſæ, qui anno Domini M.cccexliiij. ordi-
nauit quòd conſiliarij ibi inſtituerentur tam de pa-
tria linguæ Doil quàm patria linguæ Occitanæ, vt
☞ ſ. dixi. j. principali articu. in ij. deciſione, [Quam
ordinationem poſuit dominus Auffreri. in ſuo tra-
cta. ordinatio. regiarum titu. de inſtitu. parlamento-
492 rum. capitu. vj.] † Et pariter dominus noſter rex
modernus eius nepos Carolus octau⁹ ordinãdo ſca

querium Normaniæ annis ſingulis Rhotomagi te-
nendũ ꝗ deputarẽtur præſidẽtes, & cõſiliarij cogni
tionẽ habẽtes vſagiorũ & conſuetudinũ patriæ, pro
cauſas inibi pendentes rectè decidẽdo, ordinauit &
conſultiſſimè, cum quęlibet patria ſuo ſenſu & non
alieno abũdet. c. certificati. de ſepul. Et melius ſciunt
illi de patria, ſi quid de iurib⁹ regia vſurpetur, quàm
extranei, qui patriam minimè nouerunt. (Additio)
Hanc ordinationẽ habetis in libro ordinationũ re-
giarum cameræ inquæſtarũ parlamenti Toloſæ. fol.
clxv. Imò noui incolę qui de nouo ciuitatẽ & patriã
incolere cœperunt, honoribus ciuitatis non partici-
pant, vt habetur iij. politicorum, ſed antiqui qui mo-
res patriæ nouerunt ſunt, illis præferendi. Moderni
verò, maximè penitus extranei, poſtponẽdi, coram
quibus nõ eſt conſiliũ faciendũ: neſcitur enim quid
pariet, vt habetur eccle. viij. in fi. facit text. in Authẽ.
de colla. §. ſed neq; prouinciarũ iudices, vbi Impera
tor poſſeſſores exprimit eóſq; repetit: nõ autẽ habi-
tatores ſimplices, de quibus mentionẽ antea fecerat:
cum hominibus profectò cõmunionis alienæ nullũ
fas eſt inire certamẽ. xxiiij. q. iij. c. cũ quibus. in fi. Pe-
regrini & incolæ officiũ eſt, nihil præter negotium
ſuũ agere, nihil de alio inquirere, miniméque eſſe in
aliena republica curioſum, ait Cicero offic. lib. j. imò
vt amicos quærat, laborare curat. vnde Terẽtius in
Eunucho: Sola, inquit, ſum: habeo neminẽ hîc, neq;
amicũ neque cognatũ. Quamobrẽ alios cupio para-
re amicos beneficio meo: id amabò adiuua me, quò
facilius fiat. Propter quod à vero facilius in conſilio
deuiabit. Quæ pericula in originarijs & antiquis ha-
bitatoribus nõ præſumũtur. Auſpiciis enim patriis
non alienigenis rempublicã adminiſtrare oportere
antiqui iudicabãt, dicit Valerius lib. j. ti. de auſpiciis
in prin. cũ originarij in bonis ſint iam ibi radicati
& fundati, pariter olim nõ pręſumebantur in exteris
vbi officia tẽporalia erant, cùm tunc breui tempore
quo officiũ duraturũ erat, magna familiaritas cõtra-
hi nõ poſſet, imò nec appeti, vt plenè per Lucam de
Pẽna in l. quiſquis. C. de omni agro deſerto. li. xj. vbi
dicit attendẽdũ eſſe, donec ex antiquis bonus habea-
tur, ea nouis nõ aſſumatur: quia maior bonitas noui
antiquis nõ debet præiudiciũ afferre ſecũdum eum.
Ob quod præceptũ fuerat Moyſi Deuter. xvij. Regẽ
cõſtituere de numero fratrum, Non, inquit deus, po
teris alterius gentis hominem regem facere, qui nõ
ſit frater tuus, id eſt de tua patria, & gẽte natus. Ideo
nõ ſine cauſa Philippus pulcher ordinauerat, quòd
etiam ſtantibus officiis annalibus habẽtes officia &
adminiſtrationes in locis vnde traxerant originem,
vel in quibus manſionem habebant, aut fouebãt la-
rem perpetuum, matrimonia cõtrahere poterãt: pa-
rẽtes & amicos in religione ponere, & poſſeſſiones
☞ emere, ſine tamen cupiditate & fraude. [Hanc or-
dinationẽ ſituauit dominus Auffreri. ordine xliiij.
in ti. de offi. balliuorum.] Quod extraneis officiarijs
erat prohibitũ, vt plenè dixi in verbo, *Duas habẽs fi-
lias*. Reſtat ergo ad ꝓpoſitũ noſtrũ, ꝗ alienigenę in
præſenti regno Franciæ ex teſtamento vel ab inte-
ſtato de bonis in regno acquiſitis non poſſunt hære-
493 des habere. † Quibus conſideratis cauti alienige-
næ literas naturalitatis vulgariter appellatas à rege
ſoliti ſunt impetrare: per quas ad bona quæcunque
tenendũ etiã feudalia & iuriſdictiones, & de illis diſ
ponendũ, necnõ ad tenendũ officia quæcunque etiã
regia, & quæcunque beneficia eccleſiaſtica, dignita-
tes etiam electiuas & pontificales, ac ſi de regno fo-

rent. Quas quidẽ literas neceſſe habent verificare in
camera cōputorū Pariſiis. Pro quarum verificatio-
ne debetur regi finātia, per dictā camerā inquiſitō
de inquirēdis taxanda ſemel ſoluēda, niſi rex ipſam
494 (vt ſæpe fecit) remiſerit parti. † Qua diſpenſatione
non indigent foranei de alio regno oriundi in ciui-
tate noſtra Toloſæ habitātes, qui eo ipſo ꝙ Toloſæ
morantur & incolunt, acquirere poſſunt bona que-
cunq;, & de illis teſtari, vel aliter prout eis videbitur
diſponere: ac liberos, cæteróſq; parētes ab inteſtato
& ex teſtamēto ſucceſſores habere, perinde & ac ſi,
& prout facere poſſent, ſi de regno iſto oriūdi eſſēt.
[Notāter dixit habitantes Toloſæ: quia hodie per
ordinationē regis moderni Ludouici xij. omnes literæ
naturalitatis quæ nondū ſortitæ fuerunt effectū,
dudum conceſſæ alienigenis in regno non habitanti
bus etiam quo ad beneficia tenēda in regno ſunt caſ
ſatæ, & reuocatæ. quæ ordinatio fuit Pariſiis lecta &
495 publicata, die xiij. Iunij. M.ccccxcix.] Plus † dico,
quòd ciuitas illa inclyta alio ſingulari gaudet priui-
legio, quòd omnes & quoſcūq; ſeruos etiam alieni-
genas in eam fugientes, facit libertatis gaudere pri-
uilegio, & immunitate. Quos ſolo ingreſſu ſicut Ro
ma liberos facit, & ingenuos, ac veros ciues Toloſa-
nos. Et plures tempore meo vidi ſeruos & ſclauos,
qui de partibus Arragonum & Cathaloniæ aufuge-
rant, ſolo illius ciuitatis ingreſſu factos liberos, qui
bona acquiſiuerant: de quibus tanquam liberi & in-
genui & veri ciues Toloſani diſpoſuerūt, liberóſque
reliquerunt hæredes. facit tex. in l. in vrbe Romana.
ff. de teſta. homi. & in Authenti. vt liberti de cæterò.
496 † Nam licet comitatus Toloſæ fuerit per donatio-
nem regi Franciæ acquiſitus, vt refert Pet. Iacob. de
arbo. ſucceſ. regni Frā. vj. col. Tamen quia regno nō
accedit acceſſoriè, cùm ipſe ſit rex & comes, comitatꝰ
non fuit effectus de regno, ſeu in regnum confuſus,
in extinctionem iurium & libertatū ac priuilegiorū
ſuorum, imò ſua omnia retinuit iura priſtina, con-
ſuetudines viuendi, & priuilegia. ſecundum Bart. in
l. ſi cōuenerit. la. ij. §. ſi nuda. ff. de pign. actio. & ſen.
tit. in l. j. §. ij. in fi. ff. de appel. & in l. ſi quādo. C. illo
eod. tit. de quo meminit gl. ſuper rub. C. de comiti.
qui prouin. regunt. lib. xij. & in ſupraſcriptione cap.
ſuper quibuſdam. de verbo. ſignifi. Ad hoc facit opti
ma gl. ſuper verbo, vniendo. in cap. j. ne ſede vacan.
& in cle. per literas. ſuper verbo, eccleſias, de præbē.
& Panor. in cap. ij. iiij. no. de relig. do. vnde non fuit
dictus comitatus vnquam iuri Albanę ſeu albanagij
ſubiectus Et præſupoſita veritate eius quod nōnul-
li officiarij regis dicūt, ſcilicet ꝙ poſtquàm rex pro-
prium ſigillum non tenet in dicto comitatu, nec ali-
quid nominatim tanquam comes ibi expedit, ſed o-
mnia facit tanquā rex, vno & eodem vtens ibi ſigil
lo ſicut in Francia: ex quibus videretur præfatus co-
mitatus dicto regno nō principaliter, ſed acceſſoriè
vnitus, & in eū transfuſus, & conſequenter iure re-
gni debere regi & gubernari: & ſic ius Albanagij lo
cum habere contra alienigenas, ſicut in corpore re-
gni, per tex. in l. prædiis. §. fi. ff. de lega. iij. quicquid
dixerit Bart. in d. l. ſi cōuenerit. Tamē quia rex tā in
acquiſitione dicti comitatus, quàm etiam in erectio
ne & inſtitutione curiæ parlamēti, de qua & eius tē-
pore dixi ſ. arti. j. in ij. deciſione, expreſſè conſenſit,
quòd iure ſcripto regeretur: [Quod qualiter intel-
ligitur, habetur ſuper verbo, *Si abſq; liberis moreretur*.
ij. in materia fideicomm. tractando regulam: quem
honoro onerare poſſum.] ex quo emēdas pro malo
appello ordinarias ibi locū nō habere, ſicut locum
habens in Francia, videmus: niſi malè appellatū fo-
ret ab arreſti executore, aut alio commiſſario per cu
riam deputato, vel eſſet appellatio deſerta. Sed hoc
vltimo caſu emēdatur de xxx. libris tantùm, niſi per
curiam moderetur. Sequitur, ꝙ ſecundum ius com-
mune quicunq; alienigena & extraneus Chriſtianè
viuens, quaſi diuina gratia vocatus; de bonis ſuis li-
berè diſponere poteſt, & in eum diſponi, licet peni-
tus ſit ignotus. l. j. C. de hære. inſti. & in §. fi. inſt. illo
497 eodem titu. † Et ſic lex ſeu cōſuetudo Franciæ Al-
bana locū ibi nō habet, vt rex alienigenis ſuccedat:
Et præterea habent Toloſani literas patentes regias
in archiuis capitolij repoſitas, & in libro albo eiuſ-
dē regiſtrata, quas vidi, & legi: per quas rex quondā
Ludouicus vndecimus domini noſtri regis genitor,
ad plenū de præmiſsis certificatus edicto declarauit
perpetuo, dictum ius Albanagij locum non habere
Toloſæ, nec etiam in tota patria linguæ Occitanæ:
extraneos ibi habitantes vndecunq; oriundos habi-
litauit ad in perpetuum acquirendum, & de acquiſi-
tis diſponendum in vita pariter & morte, ac ſi de re-
gno eſſent oriūdi &c. Per quam clauſulam illi fora-
nei habentur pro veris originariis regni, poſtquam
ita regi placuit, cuius ſolius intereſt quo ad dictum
498 ius. Tāta † enim eſt poteſtas ſupremi principis, vt
Papæ, vel imperatoris, qualis eſt rex Franciæ, quòd
poteſt habere nō factū pro facto. Sicut videmus, ꝙ
fingit in cauſa dotis ſtipulationē verè interueniſſe,
licet non interuenerit l. j. C. de rei vxo. actio. & in §.
fuerat. inſti. de actio. & econtra habet verè factū pro
non facto. ſecundū gl. ſingularem ſuper verbo, pro
infectis. in cle. j. de immu. eccle. per illum tex. Et ve-
niunt tales extranei ibi habitantes appellatione re-
gnicolarum. Et fuerūt lectæ literæ vocato procura-
tore regio & audito publicatę, & regiſtratæ in Parla
mento Toloſæ, die xvj. mēſis Auguſti, anno domini
M.cccclxxvj. Quas etiam vidi tam in regiſtris dictę
curiæ, quàm trium ſtatuū dictæ patriæ, quæ fuerūt
ex poſt cōfirmatæ per dominum noſtrum regē mo-
dernum, literis ſuis patentibus etiā lectis & publica-
tis in eadem curia, die vj. Iulij, anno domi. M.cccc.
lxxxiiij. De hac vnione facta de comitatu Toloſano
& patriæ linguæ Occitanæ cū regno Francię habet
plenè in documētis inter chartas ſtatuum dictæ pa-
499 triæ repoſitis: † in qua vnione tria fuerunt inter re-
gem & patriā in forma cōtractus paſſata. Primò, ꝙ
omnia priuilegia patriæ, & ius cōmune illibata ſer-
uarētur, videlicet ius commune in decidendo. [De
quo habetur ſ. ſuper verbo, *Si abſq; liberis moreretur*.
ij. in materia ſubſtitutionis fideicōmiſſariæ loquēdo
& tractādo regulam: quē honoro onerare poſſum.]
licet quo ad præparatiua, & cognoſcēdi ordinē ſecū
dū ordinationes regias procedatur, tenendo ad pro-
ceſſuū abbreuiationē & remediorū, tam in poſſeſſo-
rio, quàm petitorio impetrādorū formā. Secūdò, ꝙ
nūquā rex gubernatorē inſtituet, neq; dabit, qui nō
ſit de ſanguine regio progenitus, & de proximioribꝰ
in gradu parētelæ, vnde videtis inclytos & ſuperillu
ſtres duces, Ludouicū Aureliani patriæ Normanię,
& Ioannē Borbonij, dictæ patriæ linguæ Occitanę,
ſalubres eſſe nūc ꝓcōſules, ſeu eloquio noſtro gene
rales gubernatores ac viceregeſ. Tertiò, ꝙ rex tal-
lias vel alia ſubſidia patriæ indicere nō poterit ſine
cōſenſu ſtatuū eiuſdem, prout nunquam fecit, neque
facit. Quinimò annis ſingulis cōmiſſarium ad par-
tes mittit, neceſsitatem regni patriæ explicaturum,
vt pro

vt pro modo negotiorum regno pro tempore emer
gentium ſubſidium præbeatur. Quod obediens pa-
tria nõ pro feruore deuotionis,ſed pro modo facul-
tatis annuere conſueuit,In ſeruãdo per regem priui-
legia patriæ,& cætera in dicta vnione contenta , &
pro iſta vice duntaxat , ita quòd non trahatur in cõ-
ſequentiam,nec immeritò: quoniam vt dixi ſ.j.arti.
500 & ij.deciſione , circa principium. † Narbonenſis
prouincia(quæ totam ferè complectitur linguæ Oc-
citanæ patriam)ſemper fuit iuris Italici, & ſic omni
tributo exempta & libera.l.fi.§.j.iuncta glo.in l.j.in
princi.ff.de cenſi. In ſignũ cuius Narbonenſem ſi-
cut,& illam Tranſalpinam Galliam togatam quidã
authores dixerunt.eò quia togis Romano more, cu-
ius erat prouincia,gentes eius regionis vtebantur,&
fuit de principaliter vnitis Romano Imperio.l. ij.§.
eodem tempore cõſtituti ſunt. verſicu.capta deinde
Sardinia.ff.de origi.iuris.Quibus conditionibus rex
liberè acceptat ſubſidiũ,& patriæ non ceſſat, cõfer-
re beneficium,adeò quòd mutuo amore rex ipſe, &
patria coniugio iuncti politico ſe expoliant, ſcilicet
patria in ſubſidiis,& Chriſtianiſsimi reges in bene-
ficiis ac munificẽtia regia cõferendis.Et prætereà li-
cet principes de ſuo domanio pro debito iuſtitiæ ſi-
bi incumbenti ſtipẽdia ſoluere officiariis pro iuſti-
tia miniſtranda teneantur ſecundum omnes, vt ple-
nè per Lucã de penna in l.annonas.C.de eroga.mi-
li.anno. lib.xij. Sicut rex ſatisfacit cunctis dictæ pa-
triæ & regni officiariis, tamen patria linguæ Occita
næ pro ſtipendiis curiæ Parlamenti Toloſæ omnia
neceſſaria furnit , & iure communi iuxta conuenta
regitur & gubernatur, cùm ad hoc ex contractu præ
ſertim oneroſo ſit obligatus.Quo iure ſemper vſum
fuit in dictis ciuitate & patria , quas reges Chriſtia-
niſsimi ſoliti ſunt granosè tractare,& contractũ ſer
501 uare, prout ſemp fecerũt,†nullatenus obliti(vt opi-
nor) cuiuſdam inter cætera alia plura excellentis ſer
uitij tempore Ioãnis quondam Franciæ regis, poſt-
quã per Anglos fuit detentus,ab incolis linguæ Oc-
citanæ offerentibus ſuſcepti , qui cum inſtante apud
Pariſios Carolo eius filio,& ſuccurſum petẽte, pri-
miores populi id impendere denegaſſent , Occitani
quorum caput Toloſa exiſtit, vltrò nobiliter ſe ob-
tulerunt,de quo Gaguinus,lib.ix.cap.j. Per eos,in-
quit, dies,quibus cõuentus Pariſiis habitus eſt, licet
Carolus apud primiores Pariſienſiũ crebrò egiſſet,
vt præſenti fortunæ pecuniarum auxilium ferrent:
ipſi confidentes quòd nõ commodè ſe aptat princi-
pum voluntati populus frequens,exiſtimãtibus plu-
rimis inter res diuerſas ſuam conditionẽ vel melio-
rem effici poſſe , vel principis liberã adminiſtratio-
nem plurimorum ſententiis cohiberi , ad publicum
conſilium id negotium reiiciebant.At linguæ Occi-
tanæ & prouinciæ Narbonenſis incolis miſericor-
dior animus fuit.Quoniã,authore Armigniaco Co-
mite,cõuenientes ante omnia prohibẽt regionis in-
colas auro argẽtóq;,& vnionibus in publico vti,né-
ve inſigni colore veſtes inducerẽt, donec Ioãnes eo-
rũ rex apud Anglos captus teneretur , octo præter-
eà hominum millia ad belli ſocietatem cum diurno
ſtipendio decernunt.cudentq; ad ſtipendium arma-
torum aſſentiente Carolo monetam. Hæc ille. Non 1
ergo Occitani Romanis charitate inferiores,aut te- 2
pidiores erga bonum publicum , & honorem regiũ 3
fuerunt, qui tempore ſecũdi Punici belli omnia rei-
publicæ eſurienti,imò mulieres propria ornamenta 5
ſponte obtulerunt.De quibus Valerius,libro v.titu. 6
de Pietate erga patriam ſic dixit: Age vt à ſingulis ad vniuerſos tranſgrediar, quãto & quàm æquali amore patriæ tota ciuitas,id eſt quicunque ſtatus flagrauit. Nam cùm ſecundo Punico bello[Vide quæ circa hoc dicũtur].ſuper verbo, *cuidã Petro tradiderũt.* de ornatu mulierum exceſsiuo loquens] exhauſtum ærarium,ne Deorum quidem cultui ſufficeret,publicani vltrò aditos cenſores hortati ſunt, vt omnia ſic locarent tanquã res publica pecunia abundaret,ſeq; præſtituros cuncta,nec vllum aſſem niſi bello cõfecto petituros polliciti ſunt. Domioi quoque ſeruorum,quos Sempronius Graecus ob inſignẽ pugnam Beneuenti manumiſerat, pretia ab Imperatore exigere ſuperſederunt. In caſtris etiam non eques, non centurio ſtipẽdium ſibi dare deſiderauit, viri ac fœminæ quicquid auri argentive habuerunt: item pueri inſignia ingenuitatis ad ſuſtentandã temporis difficultatem contulerunt,ac neque beneficio ſenatus, qui muneribus his functos tributi onere liberauerat quiſquã vti voluit , ſed inſuper id omnes promptiſſimis animis præſtiterunt. Non ignorabant enim captis Veiis cum decimarum nomine, quas Camillus vouerat aurũ Apollini Delphico mitti oporteret. Neque difficultas eſſet matronas ornamenta ſua in ærarium retuliſſe. Similitérq; audierant mille pondo auri, quæ Gallis ꝓ obſidione capitolij promiſſa debebantur,earũ cultu explera. Itaq; & proprio ingenio , & exemplo vetuſtatis admoniti nulla ſibi in re ceſſandum exiſtimauerunt, quaſi dicat Romanos prædictis quatuor exẽplis motos nõ ceſſaſſe omnia, quæ habebant pro ſubſidio publicæ vtilitatis contribuere. Sic pariter Occitani noſtri proprio ingenio, & fortè etiam Romanorum moti exemplo, vt eis in omni genere virtutis & pietate erga patriã,& regem inferiores non eſſent,excellẽs ſubſidium regi neceſſitate obtulerunt. De quibus dicere poſſumus, quod iterum de Romanis dixit idem Valerius, vt ſuprà retuli,lib.iiij.tit.de Paupertate. Animi,inquit, virorũ & fœminarum vigebant in ciuitate eorumq; bonis dignitatis æſtimatio cunctis in rebus ponderabatur. Hæc imperia conciliabant, hæc iungebant affinitates,hæc in foro,hæc in curia,hæc intra priuatos parietes plurimũ poterant. Patriæ enim rẽ vnuſquiſq; nõ ſuam augere properabat: pauperq́; in diuite, quã diues in paupere imperio verſari malebat. Atq; huic tam præclaro propoſito illa merces reddebantur, q̃ nihil eorum,quæ virtuti debentur,emere pecunia licebat,inopiæque illuſtrium virorum publicè ſuccurrebatur. Exurgamus ergo,& nos incolæ huius temporis,exurgamus potiùs animis, pecuniæq́; aſpectu debilitatos ſpiritus priſtini temporis memoria recreemus. Quæ omnia de ſucceſsionibus ab inteſtato cum multis ſubiacentibus materiis ſatis vtilibus pro dote dominæ Adelaſiæ vobis ſufficiant , cum qua, ſi bene eam intellexeritis , filias veſtras forſan dotare ſatis congruè poteritis.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M Æ.

1 *Teſtari poteſt quis in articulo mortis.*

2 *Extremè laborare quis dicatur.*

3 *Teſtamentum an reuocetur ex ſola reconualeſcentia. & nume. 4.*

5 *Sanitas mentis non corporis in teſtamento requiritur.*

6 *Senium vltimum teſtari non prohibet.*

Notario

7 *Notario aſſerenti teſtatorē eſſe ſana mētis an credatur.*
8 *Teſtatoris dementia clarè probari debet.*
9 *Inſania quid.*
10 *Conſtitutus in extremis quos actus exerceat.*
11 *Nobilitari poteſt quis in articulo mortis.*
12 *Mortuus non poteſt baptizari.*
13 *Generare quis poteſt ea nocte, qua moritur.*
14 *Confeſſio & contractus in articulo mortis valent. & numero 15.*
16 *Poſitus in extremis quis dicatur.*
17 *Conſtitutus in extremis, quòd nihil poſſit.*
18 *Teſtator debet propria manu ſcribere, aut ore proprio hæredem nominare.*
19 *Memoriam an perdat in extremis poſitus.*
20 *Medici culpa ſe mori dicens non releuat percuſſorem.*
21 *Vulneratus dicens ſe à Titio percuſſum, fidem non facit.*
22 *Sententia lata contra notarium de falſo, non nocet parti.*
23 *Sententia lata contra producentem falſos teſtes non nocet teſtibus.*
24 *Confitens mater filium eſſe ſpurium, ei non præiudicat.*
25 *Habitum monachalem in morte ſuſcipiens, non videtur ſe dedicaſſe.*
26 *Renuntiatio beneficij in articulo mortis an valeat.*
27 *Teſtari quomodo poſſit in extremis poſitus.*
28 *Nutu facta vltima diſpoſitio an valeat.*
29 *Annuens capite non facit validum teſtamentum.*
30 *Nutu ſolo an poſſit teſtator diſponere.*
31 *Mutos & ſurdos ſolùm aliqui generant.*
32 *Didymi cæci hiſtoria.*
33 *Homerus cæcus erat.*
34 *Democritus ſibi oculos effodit.*
35 *Muti & ſurdi ex accidenti.*
36 *Teſtis in articulo mortis qualiter examinandus.*
37 *Teſtator certam ſcripturam aſſerens eſſe teſtamentum ſuum, an valeat.*
38 *Teſtis in articulo mortis per notarium, ſine commiſſione examinatus, an probet.*
39 *Hæredis inſtitutio in teſtamento requiritur.*
40 *Teſtamentum coram notario & teſtibus non lectum, non valet.*
41 *Teſtamentum minùs ſolenne quando valeat.*
42 *Inſtituens illum cuius nomen in tali ſchedula ſcriptum eſt, an valeat.*
43 *Doctores in teſtando ſunt, vt milites, priuilegiati.*
44 *Periculoſum eſt quid differre vſque in tempus mortis.*
45 *Carolus magnus teſtari non diſtulit.*
46 *Beatus Ludouicus ad teſtandum non expectauit mortem.*
47 *Deus ridet differentes bonum vſque ad mortem.*
48 *Antiochus plaga mortis percuſſus veniam quæſiuit, & non inuenit.*

Licet enim ſapientis proprium exiſtat, citò dum tempus habet, de ſe & ſuis diſponere bonis præſertim inter liberos, l. parētibus. §. j. C. de inoffi. teſta. & hoc propter ſiniſtra, quę mors incerta ſæpe parare ſolet, & piis obſiſtere votis, iuxta illud Senecæ in libro de Moribus: Multos, inquit, vitā differentes mors incerta præuenit, omnis itaq; dies velut vltimus ordinandus eſt, ita quòd nulla dilatio faciēda eſt. Idē Seneca ad Lucillū epiſtola j. Quicquid ætatis eſt, inquit, mors tenet. Stultum eſt igit̃ differre id, quod te poſtmodū poſſe facere neſcis. Veruntamen humana fragilitas hoc in ſe habet: quia vt plurimùm diſponere nedū de rebus, ſed quod dolendū eſt de propria conſcientia, & ſalute ad vitæ vſq; exitum inconſultè protelat, vt fecit. Et vtinam de ſolis bonis teſtatos noſter Raymutius, ob quod ſubditur nunc in textu.

In extremis poſitus.

1 Ex hoc text. habetis, † quòd conſtitutus in extremis, id eſt, moriens,
& quaſi extra terminos huius vitæ
exiſtens, de bonis ſuis etiam teſtando diſponere poteſt, vt hîc & in capitulo nos quidem. ibi dum dicit, de hac luce migraſſe. s. eod. facit capitul. fina. infrà de ſucceſsio.
ab inteſtat. dum dicit, agens in extremis. & ibi
Panormit. in tertia nota. Ex quo infertur, quòd
ille erat in extremis vitæ conſtitutus, & tamen
valuit teſtamentum, quia communiter contingit,
quòd quis inducitur & mouetur ad teſtandum maximè pro anima, quando dubitat, vel timet decedere, vt quando quis eſt in articulo mortis conſtitutus, vel inſtabat periculum mortis ratione infirmitatis, aut inter latrones comprehenſus eum occidere volentes, ſecundum Bartol. in l. prima C. de
ſacroſan. eccle. & Bald. in cap. paſtoralis. de offi.
2 ordi. & in capi. j. vlti. colum. de pac. vbi dicit, † quòd
in extremis dicitur ille laborare, qui ex tali infirmitate decedit ſine ſanitatis interuallo, per text. vnicum ſecundum eum in l. alumnæ. §. fi. in fi. ff. de
adimen. leg. vt teſtamentū ſemper valet adeò, vt quātumcūque teſtator de vita deſperet propria propter
periculum mortis, in quo eſt conſtitutus, tamen
3 valet teſtamentum, nec † cenſetur quaſi ceſſante cauſa reuocatū ſi teſtator reconualuerit ſecundū Bald.
per illum text. in l. fina. C. de poſthu. hæred. inſtitu.
Sicut dicimus de teſtamento facto tempore, quo teſtator eſt pauper, quia niſi mutetur, nō cenſetur etiā
quo ad poſteà quæſita reuocatum, ſi teſtator ad pinguiorem peruenerit fortunam, ſecundū Alexan. in l.
ſancimus. in primo nota. C. eod. titu. ſecùs in donatione cauſa mortis, quæ reuocatur, ſi donator infirmus reconualeſcat. l. non omnis. ff. ſi cer. peta. glo. &
Bar. in l. ij. verſi. quæro, q d. ff. de donatio. cauſa mortis. [De quo plenè habetur ſuper verbo, *Teſtamen-*
4 *tū.* iiij.] † Et quòd dixi teſtamētum non reuocari per
recōualeſcentiam teſtatoris, intelligatis verum, niſi
teſtator contrarium diſpoſuiſſet, putà dixit, volo
hoc teſtamentum valere ſi ex hac infirmitate deceſſero, aut ſimilia protulit verba. quia tunc, eo reconualeſcente, reuocatur teſtamentum: licet enim mortuo teſtatore non ſit poſſibile ipſum remanere pro
parte temporis teſtatum, & pro parte inteſtatum.
l. ius noſtrum. ff. de regulis iur. tamen vita eius durante poteſt facere, quod ſi infra certum tempus decedat ſit teſtatus, ſed ſi poſt, quòd ſit inteſtatus. l. pōt
quis. vbi glo. & Barto. ff. de hære. inſti. Similiter per
reconualeſcētiam teſtatoris cenſetur reuocatum teſtamētum, ſi fuerit in articulo mortis ad pias cauſas
factum, ſecundum Barto. in l. j. iij. quæſtio. principali. C. de ſacroſanct. eccle. quod eſt mirabile: quia eo
caſu pia cauſa eſt deterioris conditionis, quàm pro
5 phana. † Non ergo corporis ſanitas, ſed mentis integritas in teſtante requiritur, vt dicit text. in l. in eo
qui teſtatur. ff. eodem titulo. quia debilitas corporis
non inducit exilium mentis. Inde dicit Bald. per illum tex. in cap. ſi pro debilitate. de offi. delega. quòd
infirmus vſque ad vltimū articulatæ vocis ſpiritum
6 teſtari poteſt, vt infrà videbimr. † Sic etiam nimia ſenectus actum teſtandi non impedit. l. ſenium.

C. qui

C.qui teſta.face.non poſ.quãuia ſenectus debilitaté
corporis inducat,vt dicto capi.ſi pro debilitate.facit
l.ſenectus.C.de dona.Ideo dicebat Bal.in cap.j. de
renun.quòd plus valet vmbra ſenis,quàm enſia iune
nia.Quoniam ſecundum Cicetonem in libro de Se-
nectute,nõ celeritatibus,aut velocitate corporia res
magnæ geruntur,ſed authoritate,conſilio & ſenten-
tia,quas in ſenibus intelleai ſitas.Inuenimus,inquit,
ciuitates à ſenibus cõditas, & à iuuenibus deletas.
Inde dicebat philoſophus: Nemo iuuenes elegit in
duces,quia nõ conſtat eos fore prudẽtes.Idcirco in
his maximè publicis actibus potiùs conſideraretur
mentis integritas,quàm corporis ſeniũ, aut infirmi-
tas:quia dicit tex.elegans in d.l.ij.§.corporis debili-
tas.ꝙ debilitas corporalis cõſiliũ nõ tollit, nec pru-
dentiã,aut hominis ſcientiã,niſi ea dũtaxat, quæ la-
borem requirunt corporalem.Et ſic non tollit men-
7 tis integritatem: † de qua tamen mentis integritate
non creditur notario in ſuo inſtrumẽto aſſerenti te-
ſtatorẽ tempore teſtamenti fuiſſe ſanę mentis,prout
communiter aſſerunt notarij in princi. inſtrumenti.
Quæ verba non probant, vbi prius teſtator fuerat
demens,aut furioſus,& ſic talis adhuc eſſe præſumi-
tur,non obſtante narratione & atteſtatione notarij,
niſi aliàs de ſana mente probetur,ſecundum Bal. &
Angel.in dicta l.in eod.poſt longam diſputationem
decidit Iaſon in dicta l.ſenium.C.qui teſt.face.poſ.
& in l.ſanum mẽte.C. de tranſa.Ex quo tex.vt ibi di
cit Bal. ſumpta eſt forma tabellionum dicentium de
contrahente,aut teſtante:Per Dei gratiam ſanus mẽ
te,licet æger corpore. Et poſito,ꝙ hoc non diceret
tabellio,tamen ſanitas mentis ſemper in dubio præ-
ſumeretur.capi.cùm dilectus,de ſucceſ.ab inteſta.&
l.nec codicillos.C.de codicil.niſi contrarium proba
retur,ad quòd probãdum pars aduerſa reciperetur,
quamuis notarius teſtatorem ſanæ mentis fuiſſe atte-
ſtaretur,cùm ei de hoc non credatur. Sicut econtrà
non crederetur ſibi ſi in inſtrumento teſtamẽti nar-
raret teſtatorem non fuiſſe ſanæ mentis:quia ex hoc
8 ſolo non vitiaretur teſtamentum. † Niſi aliàs de-
mentia probaretur,ſecũdum Bal.in l.imperator. ff.
de ſtatu homi. [De quo plenè habetur ſuper ver-
bo, *Adeſſe impuberi.*] Tamẽ vtroq; caſu bene cre-
do, quòd talis aſſertio notarij faceret aliquam præ-
ſumptionem,per ea quæ eleganter decidit Panor. in
c.ſolicitè cures de teſti.ſpolia. Præterea notarij in
principio officij iurant fideliter exercere officium
ſuum,& ſic eis aliqualiter ſtandũ eſt,& ita verifica-
ri poteſt,quod ſub dubio fortè tenuit Imo.in cõtra-
rium,in dicta l.in eo.ff.eod.Sed quod ſufficienter &
plenè per hoc probaretur teſtatorem ſanæ mẽtis nõ
fuiſſe,nunquã credidi,niſi de furore probaretur, vel
dementia clarè per teſtes deponentes de talibus acti-
bus,qui furorem vel dementiam concluderent, nec
ſufficeret ſi teſtes deponerent per verba obſcura vel
æquiuoca,ideo ſingulariter decidit Dominicus in c.
concilia.xvij.diſtin.quòd ſi teſtes dicerent teſtatorẽ
tempore teſtamenti fuiſſe inſanum, nõ propter hoc
probarent concludẽtes de inſania naturali, quæ im-
pedit teſtamẽti factionem, cùm ſit quædam alia in-
ſania non regulata iure poſitiuo, de qua loquitur il-
9 le text. ibi, legiſtis inſaniſſimi. † Et eſt inſania ca-
rentia recti intellectus, ideo tale teſtimonium neceſ
ſariò non concluderet,per tex.in c. in præſentia. de
probatio.quia dubia probatio nõ releuat probantẽ,
10 vt ibi hoc tenet, & ſequitur Fely.vij.col. † Ad præ-
miſſa de cõſtituto in extremis facit tex.no.in l. Scia.
§.cũ pater.ibi,in extremis vitæ cõſtitutus.ff. de do-
natio.cauſ.mo. vbi conſtitutus in extremis donare
poteſt,ergo fortiꝰ teſtari.Huic cõcordat tex.elegãs
in l.ſi pater.§.quędam.ff.de fideicõmiſſa.liberta.ibi,
cùm in extrema eſſet valetudine. Cõcordat tex.no.
in l.Pãphilo.§.propoſitũ.ff.de le.iij.vbi eſt tex. me-
lior de iure, de conſtituto in extremis propter infir-
mitatem.Facit quod voluit Bald.in l.fin.§.j.in fi.C.
de bonis quæ libe.vbi dicit, quòd quia poteſt in vlti
mo vitæ ſpiritu adire hæreditatem, pro quo videtur
caſus,licet ipſe nõ alleget,in l.auia. C.de iure delib.
& l.Pantonius.ff.de acquiren.hære.licet aliqui con-
tradicant,per tex.cum glo.in l.fi.ff.quando dies leg.
cedit.videatis Barto.in l.miles.§.pro parte.ff.de leg.
ij.Pariter decidit Ioan.de Pla.poſt Barto.in l.j.in fi.
11 C.de digni.li.xij. † quòd quis poteſt in articulo mor
tis nobilitari à principe,vel alio auctoritatem habẽ-
te,quamuis ſit abſens & ignorans,& à vinculo excõ-
municationis etiam per laicum abſolui, imò & poſt
mortẽ, ſi in ipſo ſigna contritionis apparuerint. c. à
nobis.ij.de ſentẽ.excommu.vbi Panor. & Docto.di
cunt, quòd etiam mortuus creari poteſt miles, quia
militia concernit corpus,allegent Barto. in dicta l.j.
Nõ autem poſſet doctorari,cùm dignitas illa detur,
vt doceat quod facere nõ poteſt mortuꝰ.l.j.C.de ſa-
croſan. eccle. & ita dicit Panor.cõſuluiſſe de facto,
per gl.in dicto cap.à nobis. Facit quod decidit Bal.
in l.ſororẽ.C.de his quibus vt indignis.Præterea do
ctoratus potius attribuitur virtuti animæ, quàm cor
12 poris. † Qua ratione quis nõ poſſet poſt mortem ba
ptizari,ſecũdum glo.in dicto cap.à nobis. Cùm per
baptiſmum imprimatur character animæ, & ea quæ
applicantur animæ non poſſunt poſt mortem exer-
ceri, licet ſecus ſit in his, quæ corpori applicantur.
Quia poſt mortem exerceri poſſunt, & fortius in ar-
ticulo mortis durante vita. Ergo multò magis Ray-
nutius in extremis poſitus teſtari potuit. Ad hoc fa-
cit gl.ſingularis in l.Gallus.§.j.ſuper verbo, in decẽ
13 menſibus.ff.de liberis & poſthu. † volens quem poſ-
ſe generare ea nocte qua moritur. Præterea poteſt
quis in articulo mortis exiſtẽs,& in vltimo vitæ ſpi-
ritu ducere vxorem,etiam eius concubinam. Et per
conſequens legitimare baſtardos ex ea ſuſceptos, vt
tenet Bal.in §.naturales.ſi de feud.fue.contro.& in l.
Iulianus.ff.de iure dotiũ. & idẽ Bald. in c.innotuit.
de elect.licet contrariũ tenuiſſet poſt Cynum,& Ri
chardum Malumbre,in l.nuper legẽ.C.de natura.li-
be.& malè.quia cõmunis habet opinio,ꝙ tenet tale
matrimonium,vt etiam determinat Panor. in capit.
commiſſum.de ſponſa.& Ioan.Andræ.& Docto.in
c.tanta.qui filij ſint legiti. & in regula ſine culpa. de
regu.iur.lib.vj.in mercu.facit quod not.Ange.in Au
then.quib.mo.natu.effi.ſui.in princ.& Saly.in dicta
l.nuper legẽ.& ibi Ang.& glo.ſingularis in l.ſi quis
poſt annos.§.ſi filiũ.& ibi Bal.& Imo.ff. de libe. &
poſthu.in d.l. Gallus. Ad pręmiſſa de conſtituto in
extremis facit tex.no.in c.iudicante.3.q.eo.ibi,moriẽs
14 vxor redempti.& in l.miles.C.de teſta. mili. † vbi lo
quitur de conſtituto in diſcrimine vitæ,qui ſi confi-
teatur mutuum,aut dotem recepiſſe, hæres eius non
poterit opponere exceptionem non numeratæ pecu
niæ,vt dicit glo.ſingularis in l.j.C.de falſa cauſa ad-
iecta lega. Quia poſtquàm erat in articulo mortis,
non ſpectabat futuram numerationem, ſecundum
Bal.in titu.de pace Cõſtan.§.conſules.ſuper verbo
quinquaginta. in fi. Præterea quia veriſimile vide-
tur,ꝙ eo tẽpore,quo nemo præſumit immemor ſuæ
ſalutis,

ſalutis numerationem falſam dixiſſet, & confeſſus
fuiſſet. Ita dicit text.in cap.literas de præſumptio.fa-
15 cit j.quæſtio.vij. ſancimus. † Similiter conſtitutus
in mortis articulo poteſt contrahere, prouiſo q memoria nõ ſit læſa, vt dicta l.Seia.§.fi.ff.de dona.cau. mor.quem tex.dicit ſingularem Bald.in cap.quoniã frequenter.§.j.vt lite non conteſta. Per quæ iura & magiſtrorum authoritates habetis conſtitutum in
16 extremis poſſe legitimè diſponere. † Quis autem
dicatur in extremis poſitus, dic, quòd (vt ſuprà dixi) ille, qui eſt in mortis articulo, puta quãdo inſtat periculum mortis ratione infirmitatis, vel quia latrones, qui eũ deprehenderunt, volebant occidere, ſecũdum Bart.in l.j. C.de ſacroſan.eccle.idem dicit Bal. in cap.paſtoralis.de offi.ordi.alibi dicit ſingulariter Bal.in c.j.vlti.col.3.de pac. quòd in extremis dicitur eſſe omnis ille infirmus, qui ex tali infirmitate deceſſit ſine ſanitatis interuallo, per tex.quem dicit in iu-
17 re volcum in l.alumnæ.§.fi.ff.de adimen.leg. †Sed
nunc in contrarium videtur, quòd cõſtitutus in extremis nihil poſsit validè diſponere. Certũ eſt, quòd de eſſentia vltimæ voluntatis, & alterius cuiuſcunq; diſpoſitionis eſt, q diſponens intelligat, cùm aliàs conſentire non poſſet. Ideo pupilli, furioſi, & dementes non teſtantur, inſti.quibus non eſt permiſ.facere teſta.§.præterea.& §.fi. Item requiritur, quòd loquatur. ideo muti & ſurdi nõ teſtantur, vt l.diſcretis. C.
18 qui teſta.facere nõ poſſunt. † Neceſſe enim habet
teſtãs manu propria ſcribere, aut ore proprio nominare hæredem, vt l.iubemus.C.eo.ritu.Sed conſtitutus in articulo mortis ſeu extremis vitæ, nec omnino viuit, nec omnino eſt mortuus: quinimò morit, vt no.in l.qui duas.ff.de manumiſ.teſtamẽ. Præterea omnis ſic laborans animi conſiliũ dicitur non habere, quia penitus deficiẽte corpore deficit intellectus: nam intellectus ſine corpore nihil agit, vt dicit Ariſto.in primo de Anima. Quinimò tũc memoria turbata totus languet intellectus, vt l. hac cõſultiſsima. §.at cùm humana fragilitas.C.qui teſtamenta facere non poſſunt. Dicit etiam gloſ. ſingularis multum in cap.j.§.mutus.in titu.epiſco.vel Abba.feu.dare non poſ. Quòd quilibet in vltimo vitæ articulo conſtitutus mutus efficitur, ita dicit Bal.cuius fuerunt originaliter verba hæc in dicta l.fina.§.j.C.de bonis quæ libe.ſubiungens idẽ Bal.in l.humanitatis.in fi.C. de impuberis & aliis ſubſtitutio. quòd quilibet in mortis articulo cõſtitutus eſt extra mentem, cùm neminem cognoſcat. Igitur talis velut carẽs intellectu, & loquela teſtari nõ poteſt. Quod firmatur doctorum auctoritatibus, dicit enim Bal.in dicto §.& cùm humana fragilitas. quòd infirmitas inducit obliuionẽ.
19 † Et ſic exiſtens in extremis perdit memoriam, ideo non debet ſecundum eum examinari in teſtem.argumen.l.quidam tabularum.in fi.ff.de furtis. Hoc etiã voluit idem Bal.tit.allegato, de pace Conſtan.§.conſules. vbi arguit, quòd exiſtens in extremis non poteſt in teſtem examinari. Quia mens ita mortis cogitatione turbata nõ bene poteſt rememorari, allegat dictũ §.at cùm humana. In teſte enim eſt opus ſciẽtia & memoria, & moriens in vltimo vitæ ſpiritu videtur carere ſcientia, vt dicit Bal.in l.filiis.circa fi.C. de inoffi.teſtamen.quod not.idem Bald.in Authen. ſi dicatur.C.de teſti.vbi dicit, quòd ſi teſtis in articulo mortis cõfiteatur falſum teſtimonium dixiſſe, per hoc non nocet victori. idem tenet in capitu. ſicut de teſtibus.allegat Bal.in l.ſi quis in graui.§.j.ff.ad Silleia.vbi Barto. idem voluit in iudice, qui in articulo mortis confitetur ſe falſam ſententiam protuliſſe, vt nõ noceat victori. Idem voluit Bal.in l.generaliter. C.de non numera.pecu. Subiungens ibi idem eſſe in notario exiſtente in articulo mortis, ſi dicat falſum inſtrumentum ſumpſiſſe, alle.Barto.in l.ſi librarius. ff.de regu.iur.& ſequitur Salyce.in l.qui falſa vel varia.ff.de teſti. Etiã non eis crederetur, ſi corpus Chriſti recepiſſent, quia non omnis, qui moritur eſt Ioãnes euangeliſta, vt ei credatur, ſecundũ Bal.in dicto §.cõſules. Nec omnis qui dicit, Domine domine, intrabit in regnum cœlorum, vt dicitur in euangelio. Similiter dicit Pe.de Anchara.in capitu.fina.de ſuc-
20 ceſ.ab inteſta. † quòd ſi moriens dicat ſe mori culpa
medici, non iuuat percuſſorem, ſi aliter non conſtet. Facit glo.& Ang.in l.ij.C.de calum. vbi dicit non eſſe ſtãdũ dicto morientis, qui dicit: talis me percuſſit, licet hæres propter hoc illum accuſans excuſetur à calumnia. Vide pulchra de hoc per Alex.in quarta parte conſil.xiiij. incipiente, ponderatis narratis in themate. Et ibi de vulnerato excuſante vulnerãtem. Ad prædicta tamẽ videatis ſingulare dictum Bal. in l.j.C.cõmunia de leg.vbi dicit, quòd ſi teſtator mortiferè ab aliquo vulneratus eum excuſauerit dicens, quòd ab eo non fuit vulneratus, non poterit ille amplius etiam ex legitimis indiciis torqueri, eo quia ex hoc habet pro ſe indicium innocẽtiæ, allegat.l. Pau-
21 lus.§.j.ff.de bonis liberto. † Tamen ſi vulneratus di-
ceret ſe à Titio percoſſum, fidem nõ faceret, imò nec indicium ſufficiens ad torturam, vt dicta l.ij.de calũnia.per glo. & Ange.& Iaſo.in dicta l.j.in fin. communia de lega. videatis de his omnibus bonum text. in l.j.in fi.& l.ij.& ſeq.ff.ad Silleia. Sed Maſuerus, titul.de teſtib.§.item procurator domini. dicit, quòd ſi cauſa criminalis tractetur per procuratorem regis vel alterius domini tẽporalis pro intereſſe publico domini, poteſt in teſtem producere illum, qui iniuriatus fuit, aut damnum paſſus, dicens ita ſeruari ex ſtylo Parlamẽti, vbi hoc expreſsè caueretur, ſecundũ eum in tractatu inquæſtarum.§.item procurator regis. Quod ego putarem eſſe verum, vbi ille iniuriatus vel aliter damnificatus ſuum non proſequeretur damnum, nec proſequi intenderet, & hoc declarat. Sed ſolus procurator regis, aut domini pro ſolo intereſſe publico cauſam agit, ad quod facit quod decidit Bal.in l.dictantibus.C.eo.vbi dicit, quòd ad probãdum, quem eſſe vſurarium poſſunt illi in teſtes recipi, qui dicunt mutuum ab eo recepiſſe ſub vſura, quã ſoluerunt: dummodo declarent, quòd ſolutum recuperare non intendunt, nec intereſſe prætendunt. idẽ tenet Ange.in §.legatariis.vlti.col.inſtitu.eo. Aliter & aliàs ſi tales intereſſe prætenderẽt, vt in dubio eſt præſumendum, non eſſent teſtes idonei etiã pro rege. Et ſic intelliguntur iura ſuperius allegata, quod
22 eſt notandum. † Pariter ſententia condemnatoria
vel abſolutoria lata contra vel pro notario ſuper crimine falſi, non nocet nec prodeſt parti, ad quam pertinet inſtrumentum, vt tenet Barto.in l. denun-
23 tiaſſe.§.quæritur.ff.de adulte. † Nam ſententia la-
ta contra producentem falſos teſtes non nocet teſtibus, vt ibi determinat Barto. quem ſequitur Panor. in c.quamuis.xiiij.colũ.de ſenten.& re iudi. Aduertatis tamen, quia Ange.in dicta l.qui falſa. dicit, quòd talis cõfeſsio facit indicium, & præſumptionẽ contra inſtrumentum vel ſententiã. Idem ſentit Panor. in dicto ca.quamuis. Ad præmiſſa facit quod eleganter conſuluit. Ange.conſi.cccviij.incipiente, factum tale eſt. vbi dicit, quòd idem eſt in arbitrio, qui confitetur

fitetur ſe fuiſſe corruptum. Idem in electoribus, qui
dicerent ſe corruptè & ſimoniacè elegiſſe. Allegat
Innocē. in cap. cùm dilecti. de elec. & text. in c. ſicut.
iuncta glo. in fi. 3. de teſti. Nam confeſſio participā-
tium in crimine non probat contra principalem, vt
pulchrè & latè conſuluit Fran. Are. cõſi. clxv. ij. col.
24 in fi. plura ibi allegans. † Et idem eſſet in matre, ſi
in mortis articulo confiteretur filium non eſſe mari-
ti ſui, vt notãter determinat Panor. in cap. per tuas.
☞ [De quo plenè infrà ſuper verbo, *quæ filium ex eo ſu-
ſcipiens.*] verſi. not. iij. de proba. ibi referens ſecūdũ
legiſtas fuiſſe quandam reginam, quæ filium ſuſce-
perat ex quodam milite, ſed communiter reputaba-
tur filius regis, & tãquam filius regis ſucceſſit in re-
gno, demum poſt mortē regis regina veniēs ad mor
tem dixit filio, quòd non erat filius regis. Quare ad
dictum matris ceſſit regno, licet nõ teneretur matri
credere, vt dicto ca. per tuas. & l. filium. ff. de his qui
ſunt ſui vel alie. iuris. & l. ſi vicinis. C. de nup. & l. fin.
ff. de proba. facit tex. cũ glo. in capi. Michael. de filiis
presby. Plus dicit idem Panor. quòd etiam ſi ambo
parentes ipſum negarent, non teneretur eis credere,
allegat capi. tranſmiſſæ. in fi. iuncta gl. infrà qui filij
ſint legiti. Nam tales diſpoſitiones in vltimis diebus
factæ, quamuis fuerint per habẽtem intellectum ſa-
num expeditæ, valent in eorum præiudicium, ſed nõ
in aliorum detrimentum. Ideo dicit Bal. in Authen.
25 ſi qua mulier. in fi. C. de ſacroſan. eccle. † quòd ſuſci
pientes in morte habitum religionis non videntur ſe
dedicaſſe, quod eſt intelligendum in alterius præiu-
dicium. Ideo tunc monaſterium nõ habetur loco fi-
26 lij ad excludendum ſubſtitutum, † ſicut renuntiatio
beneficij facta per infirmum non valet tanquam fa-
cta in præiudicium collatoris ordinarij, niſi renun-
tians viuat per viginti dies pòſt, vt in regula Cancel-
lariæ incipiẽte, Si quis in infirmitate conſtitutus. fa-
cit tex. in capitu. ij. de renuntiatio. libro vj. Et de illo
qui habitũ ſuſcepit in extremis diebus, & nihil agit.
videatis Ioan. Fab. & Ange. inſtit. de libertinis, §. li-
bertinorum. & Docto. in cap. fin. infrà de ſucceſſio.
ab inteſta. & Fely. in cap. in præſentia. xv. colum. de
probatio. videatis pulchrum conſilium Oldra. cõſi.
cxix. vbi tractat de teſtamento facto in extremis, an
reuocet primum factum in ſanitate, vnde non poteſt
27 negari, quin iſte paſſus ſit dubius. † Veruntamen
pro ipſius vera dilucidatione capio verba elegantia
Barto. in dicta l. iubemus. eo. titu. vbi dicit, quòd exi-
ſtens in extremis, & mortis articulo teſtari poteſt, vt
hîc. & dicta l. in eo qui teſtatur. ff. eo. titu. Et ſic intel
liguntur concordantiæ ſuperiùs pro prima parte al-
legatæ, niſi exiſtens in extremis nõ poſſet articulatè
loqui. Quia tũc eſt mortuo ſimilis, ſi prius fuerat re-
ctæ linguæ. Quo caſu ſi faciat teſtamentũ nõ vale-
bit, & ita dicit in facto ſemel practicaſſe. Et ita intel-
ligantur iura pro ſecunda parte allegata. Nam aliàs
licet infirmitas inducat obliuionem aliqualem, non
tamen vitiat ea, de quibus quis recordatur, vt dicit
Bal. in dicto §. at cùm humana. Lingua enim ingroſ
ſata propter infirmitatem, nõ tamẽ omnino præpe-
dita poteſt quis facere teſtamentum. text. eſt elegans
in l. quoniam indignum. C. eo. titu. ita dicit Bal. in di-
cto §. cõſules. de pace Conſtã. Si verò lingua tantũ
ingroſſatur, quòd quis articulatè loqui non poteſt,
tunc non valet diſpoſitio. allegat dictam l. iubemus.
C. eo. titu. Quod eſt verum, ſi tantùm ſit balbutiens,
quòd quaſi non intelligeretur, tunc teſtamentũ non
valet, niſi teſtator inter liberos teſtaretur. Quia tunc
ſufficit quibuſcunq; indiciis, vt l. fina. C. familiæ er-
28 ciſ. † Vel niſi in legatis, & fideicommiſſis particula-
ribus: quia illa nutu poſſunt relinqui, vt l. nutu. & ibi
Barto. ff. de leg. iij. Idem eſſet ſi teſtamentum fiat ad
pias cauſas. Cùm æquiparetur teſtamẽto inter libe-
ros, vt notat Bal. in Authē. hoc inter liberos. C. eodẽ
titu. & Barto. Bal. & Saly. in l. j. C. de ſacroſan. eccle.
& cap. cùm tibi. & ibi gloſ. ſingularis. 3. eodẽ. de quo
facit feſtum Bal. in Authen. ingreſſi. C. de ſacroſanc.
eccle. In his tribus caſibus, licet teſtator balbutiat, ta
29 men teſtamentum valebit. † Si tamen teſtator inter-
rogatus, an Titium eius filium vellet inſtituere, & cę
teris legitimam relinquere, & capite annuat, quòd
ſic, teſtamentum non valebit. Nam quantumcũque
quis liberè poſſet teſtari, non tamen poteſt humeris,
& nutu hæredẽ inſtituere. Quinimò opus eſt, vt ver
bis exprimat. Ita dicit gl. in l. in fraudem. ff. de teſta.
mili. etiam inter liberos, & ita fuit iudicatum, vt re-
fert Ange. in §. j. in fi. inſtit. eodem tit. Et ſic conſti-
tutus in extremis, qui intellectũ perdidit, & iam In-
telligibiliter nõ poteſt loqui, teſtari non poteſt, etiã
quo ad legata libertatis, & cætera alia pia, vt eſt tex.
in dicta l. diſcretis. C. qui teſt. fa. nõ poſ. iuncto prin
ci. cũ fi. capiendo finẽ à cõtrario ſenſu, ſcilicet ſi te-
ſtator ſcribere neſciat, & ſic dicta l. nutu. locum nõ
haberet quo ad hoc, ſecũdum Rapha. in l. ij. ff. eodẽ.
& tenet Ange. in tractatu teſta. ſuper verbo, reliquit
Titio centum nutu. Et ratio eſt, quoniã tunc eſt mu-
tus & muto ſimilis, vt dicta gl. in dicto titu. Epiſ. vel
Abba. feu. dare non poſſe. quæ ſic debet intelligi. Vi
30 deatis Bar. in dicta l. nutu. qui dicit, † quòd nutu videtur
teſtator diſponere, quando ad interrogata cõſentit,
vel facit aliqua ſigna, per quæ voluntas eius perpen-
ditur. l. ſeruo inuito. §. ſi pupillo. ff. ad Trebel. Ideo
notarius debet ſic ſcribere: Cũ talis propter accidẽs
loqui non poſſit, interrogatus aſſenſit humeris, &
annuit capite, vt ibi dicit gloſ. quod eſt intelligendũ
de eo, qui loqui nõ poteſt. Quia diſponere poteſt, ſi
nõ perdidit intellectũ. Quoniam ſi adeò perdidiſſet
intellectum, quòd loqui nõ poſſet, ita quòd defectus
intellectus eſſet cauſa perditionis loquelæ, tunc di-
ſpoſitio non valeret, vt dicta l. iubemus. & dictum
eſt ſuprà, & tenet Bart. in dicta l. nutu. & in l. mutũ.
ff. de acquiren. hæreditate. Nam alius eſt mutus à na
☞ tura, quia ita natus eſt. [Iſti niſi miraculosè vix vn-
quam loquuntur, quod Chriſtus ſatis oſtendit, cùm
in eis & cæcis natis ſupra naturales medicos manũ
appoſuit, ſicut in hydropico & leproſo confirmatis
& dæmoniacis, vt habetur in euangelio. Et de vno,
qui pietate paterna loqui cœpit, habetur infrà ſuper
31 verbo, *in eodem teſtamento relinquens.* ſecundò] † Vi-
dit autem Bald. Peruſij quendam architectorem, qui
nunquam generauit aliquem, niſi mutum & ſurdum
à natiuitate, vt ipſe narrat in l. humanitatis. verſi. ſe-
cundò quæro an exẽplaris. C. de impub. & aliis ſub-
ſtitutio. Et nunc ætate noſtra Pariſiis duos habemus
cæcos à natura in arte muſicæ & rhetorices optimè
eruditos, in eiſdemq; publicè docẽtes. Et ferè omnia
inſtrumenta muſica plus quàm melodiosè ſonan-
32 tes. Nec eſt hoc nouum: † quia anno domini ccclxxj.
claruit Didymus Cæcus ab infantia, qui diuinitus
factus eſt doctor magnus, & Alexandrinus epiſco-
pus, vt legitur in ſupplemento Chronicorum, libro
ix. vbi ſic dicitur: Didymus Alexandrinus Epiſco-
pus doctor, ab infantia cæcus factus, & eam ob rem
primarum literarum ignarus, ita grammaticam, dia-
lecticam, & geometriã, quæ non ſine magno labore
percipiuntur,

percipiuntur, didicit. His temporibus clarus epiſcopus præclara quædam ſcripſit opuſcula, videlicet cõtra Arrisnum libros duos, de ſpiritu ſancto librum vnum, in Iſaiam libros decemnouem, Oſeæ ad diuũ Hieronymum libros tres, in Zachariam libros quinque, in Pſalmos quoque, & in Matthæi Ioanniſque euangelium, necnon & in Iob, cõmentarios præclariſsimos, atq; alia multa edidit. De quo barbatus ille Hieronymus in libro illuſtrium virorum ſic dicit: Didymus Alexãdrinus captus à parua ætate oculis, ob id quoque elementorum ignarus, tantum ſui miraculum omnibus præbuit, vt dialecticam quoq; & geometriam, quæ maximè viſu indiget, vſq; ad perfectum didicerit, pluráque nobilia cõſcripſit. De huius excellentia viri vltra chronica nil preſtantius dici poſſet, quàm ipſius Hieronymi ad Pammachium, & Oceanum miſſa profitentur verba dicentis: Dum eſſem, inquit, iuuenia miro diſcendi feruebam amore, nec iuxta quorundam præſumptionem ipſe me docui, Apollinarem audiui anxiè frequenter & colui tunc, cùm me in ſcripturis ſanctis erudiret, iam canis ſpargebatur caput, & magiſtrũ potiùs, quàm diſcipulum decebat. Perrexi tamen Alexandriam, audiui Didymum, in multis ei gratias ago, quod neſciui didici. Hæc ille. In eodem Chronicorum volumine, libro iiij. prope fi. legitur de egregio Homero, quẽ Iuſtinianus Imperator patrem omnia virtutis meritò vocat in proœmio Digeſtorũ, in fin. vbi ſic
33 dicitur. †Egregius Homerus Poëtarum omniũ Græcorum clariſsimus, cui Melexigenes nomen propriũ fuit. Sed ideo Homerus dictus fuit, quia cæcus erat. Nã Cumæi & Iones oculis captos Homeros appellare conſueuerũt, ea eo quia homeris, id eſt, itineris ducibus egeãt. Ipſe enim vir per omnia eruditus fuit, quiá; & eloquentiæ partibus ortum, & exemplum præbuit. Hunc certè magnis in reb[us] ſublimitate, in paruis verò nemo proprietate ſuperauit. Idẽ (vt ait Quintilianus) lætus, iucundus, ac grauis tum copia tum breuitate admirabilis. Nec Poëtica modò, ſed & oratoria virtute eminentiſsimus fuit, quicquid dicere voluit, verius & lucidius omnibus explicauit. Hic itaque poſt peragratum orbẽ cum extrema paupertate, tandem Arcadum littus habitauit, vbi inter aſpera ſcopulorum, & montana nemorum ſic cæcua exiſtens, ingentia illa atq; admirãda volumina melle perlita Iliados & Odyſſeæ dictauit, nam Troiæ ſeu Iliadis captiuitatem, iuxta numerum Græcarũ literarum vigintiquatuor libros Heroicis verſibus conſcripſit. Odyſſeã verò eodẽ genere metri edidit, errores Vlyſsis deſcribẽs. Quidã verò Batrachomyomachiam, & Margitẽ libros illi aſcribũt: vixit autem annos cẽtum & octo ſemper vt plurimùm cæcua, & fuit anno mũdi. 4112. Cæci interdum præ cæteris ſpe
34 culantur ſubtiliùs. †Quamobrem Democritus philoſophus ille Abderites (Cicerone in quinto Tuſculanarum quæſtionum referente) cùm in hortulo iuxta vrbis muros ad rerum contemplandum naturas ſe cõtraxiſſet, oculos ſibiipſi effodit, vt naturæ ſecre-
35 ta ſubtiliùs rimari poſset. Alius †eſt mutus ex accidenti, qui propter morbum ſuperuenientem amiſit loquelam, vt dicta l. diſcretis. vnde Bal. in dicto titu. epiſ. vel Abba. §. mutus. refert vidiſſe quẽdam cui, ſi qui voce inaudibili ſibi ipſi loquebatur in gutture, eius vocem mutus audiebat, ſed ſi vocem exprimeret, non audiebat. Refert etiam ibi idem Bal. Albertum magnũ dicere, quòd de Paradiſo Terreſtri propter eiua altitudinem, aquæ cadentes faciũt tantum ſtrepitum, quòd omnes, qui ibi naſcuntur, perdunt auditum. Non tamẽ ſunt ſurdi à natura, quia ſi trãſportarentur ad alium locum antè quàm ſurdi fierẽt, bene audirent, licet ibi non audiant. [Id idem refert Baſilius in ſuo eaamerõ.] Sicut legitur de Thobia ſanctiſsimo, qui propter ſtercora calida, quæ ex nido Hyrundinum ſuper oculos eius dormiendo ceciderunt, factus fuit cæcus, licet à natura videã foret, vt habetur Thobiæ ij. Sic eſt de infirmis, qui propter infirmitatẽ interdum efficiuntur aut ſurdi, aut mul-
36 tum in memoria vacillantes. †Et ideo iudea audiẽs & examinans teſtem in mortia articulo debet abbreuiare interrogatoria, vt non interroget, niſi de ſubſtantialibus & de aliis, de quibus lex iubet teſtẽ interrogari: puta an ſit odioſus, nã odioſo non creditur, quãtumcunque in infirmitate corpus Chriſti acceperit. Quinimò eius dictum poteſt reprobari de falſo: quia nõ omnis qui moritur eſt Ioannes Euãgeliſta. C. hoc titu. l. verba. Ita pulchrè dicit Bal. in dicto §. conſules. ſuper verbo, Vaſalli noſtri. in fine. de pace Conſtan. ſubiungens idem Bald. in dicta l. hac conſultiſsima. præmiſſa ſtare in diſcretione examinantis, qui videre debet an teſtis infirmus ĩ memoria vacillet vel nõ. Facit ad hoc no. per Inno. & poſt ipſum Panor. in capit. quoniam contra. ſuprà de probatio. facit quod no. Bal. in l. nullum. C. de teſt. vbi dicit, quod examinatori creditur de vacillatione teſtis. Facit l. iij. §. j. ibi, Tu magis ſcire debes. ff. de teſtib. Pro præmiſſorum cõfirmatione facit quæſtio, de qua fui ſe-
57 mel hîc Caturci conſultus. †Quidam longa infirmitate detentus partim ſuum teſtamentum manu propria ſcripſit, & partim per aliũ ſcribi fecit in abſentia teſtiũ, ipſúmque recluſit in ſua arca, demum poſt multos dies dicto teſtatore in eatremis exiſtẽte, quidam notarius videns ipſum in diſcrimine vitæ conſtitutum, ſciens ipſum teſtamentum in arca teſtatoris exiſtere, tanquam ille qui in eiuſdem teſtamenti conſcriptione, & partim ſcribens fuerat, ipſum teſtamentum eatraxit, & ipſum dicto teſtatori ſignari fecit, necnon ipſum teſtatorem coram teſtibus ad hoc adhibitis alta voce interrogauit, ſi volebat dictam chartam, quam in manibus ipſe notarius tenebat, eſſe ſuum teſtamentum. Qui quidem teſtator reſpondit, quòd ſic. Et ea poſt non loquena fuit. Vnde dubium fuit exortum, an dictum teſtamentum valeret. Et arguebam primò, quòd ſic. Nam reperitur ſcriptum pro parte, necnõ ſignatũ manu propria ipſius teſtatoris, & etiam manu notarij, igitur eſt authenticum, vt l. Lucius. §. j. ff. de teſtamen. milit. Præterea, quia dictus teſtator ad interrogationẽ dicti notarij reſpõdit, & voluit illud teſtamẽtum fore ſuum, ergo eſt validum teſtamentum. tea. eſt valde ſingularis in dicta l. Pamphilo. §. propoſitum. ff. de legat. iij. & glo. no. in fine. quam ibi ſequũtur omnea Docto. in l. iubemus. C. eodem titu. dicens teſtamentum valere, quoties infirmus interrogatus, ſi talem vult eſſe ſuum hæredem, reſpondeat quòd ſic. Ita voluit Barto. ibidem in l. hæredes palàm. ff. eodem titu. & ſentit idem Barto. in l. j. §. ſi quis ita. ff. de verbo. obligati. & maximè in caſu noſtro debet hoc eſſe verũ: quia teſtator interrogatus fuit à notario publico, cui per pri[us] conſtabat de voluntate teſtatoris, igitur valet: vt expreſsè tenet Bal. in dicta l. iubemus. verſi. Quæritur ſi notarius. C. eo. tit. Et ſequiť Ang. in §. j. inſtu. eo. tit. & Bal. in l. & in epiſtola. C. de fideicõmiſ. idem cõſuluit Barba. in prima parte cõſi. axix. vlti. col. Secus forte eſſet ſi ab alio interrogatus fuerit. Conſtituto enim in

enim in extremis propter memoriam mortis cogita-
tione turbatam multa de ſolennitatibus iuris rela-
38 xãtur, vt eſt caſus in dicto §. at cùm humana. †Tum
etiam propter inſtás periculum, propter quod Bar.
ſingulariter in l. admonendi. xj. col. ff. de iureiuran.
dicit, quòd ſi quis per notarium ad hoc nullam cõ-
miſsionem habentem, faciat examinari teſtem in ar-
ticulo mortis conſtitutum, dictum talis teſtis valet,
ſaltem quo ad præſumptionem faciendam: quia par
ti imputari nõ poteſt, cur eũ nõ fecit per iudicẽ exa-
minari, vel cõmitti notario, quia nõ potuit propter
tẽporis anguſtiã. Idẽ dicit ibi Bar. eſſe in teſte, in par
tibus lõginquis diſtante: qui ad iudicem abſque pe-
riculo mortis venire non poſſet: quo caſu examina-
tus per notarium facit præſumptionem. Hoc ſequi-
tur Antonius de Butri. in cap. fi. de iureiuran. & Lu-
do. in l. ſi vero. §. de viro. in iiij. fallentia. ff. ſol. mat.
Aliter autem & aliàs, nullo modo valeret diſpoſitio
teſtium per ſolum notariũ recepta ſine iudicis com-
miſsione ſecundum glo. in verbo, deponens in l. hac
conſultiſsima. §. fin. C. eo. tit. Sicut nec valeret partis
confeſsio coram ipſo facta, ſecundum gloſſ. in l. inbe
mus. C. de libe. cauſa. in fi. videatis Bar. & plenè Iaſ.
in authen. quæ ſupplicatio. C. de precibus impe. offe.
vbi libellus, exceptiones, & acta iudicij produci poſ
ſunt corã notario cauſæ, de quo ibi per eos, vt dicto
§. fin. de confeſsione per Bal. in l. penul. C. de fideic.
Præterea ad propoſitum reuertendo, licet iam dictũ
teſtamentũ deficeret fortè in ſolennitate, tamen nõ
minus valere debet, cùm in eo ſint ſcriptæ hæredes
ſorores teſtatoris tunc temporis proximiores in gra
du, quæ etiam ceſſante teſtamento ſucceſſuræ erant
ab inteſtato. Quo caſu teſtamentum minus ſolenne
valet, vt l. hac cõſultiſsima. §. ex imperfecto. & §. ſe.
C. eo. facit text. not. in l. fin. C. fami. erciſc. dicit enim
tex. elegãs. in l. j. C. de his qui ſibi aſcri. in teſta. quòd
etiam ſi teſtator non ſcribat nomẽ hæredis inſtituti,
qui aliàs ab inteſtato veniſſet, ſed ipſemet hæres no-
men ſuũ ſcribit, tale teſtamentũ valet, attento quòd
etiam ceſſante teſtamento erat ſucceſſurus ab inteſta
to, vt probat ille text. dum dicit, Cùm & ſi teſtamẽ-
tum non eſſet ſcriptum, iuſtus ſucceſſor futurus eſſet
☞ [De quo latius infrà ſuper verbo, *teſtamentum*. ij.]
&c. Fortè enim propter timorem mortis nõ poterat
teſtator ſcribere. Nam teſtamentũ licet nõ iure per-
fectum, in quo ſunt ſcripti veniẽtes ab inteſtato, ne-
dum valet, quinimò rumpit primum quãtumcunq;
perfectum, vt l. ij. ff. de iniuſto rupto teſta. & dicta l.
hac conſultiſsima. §. ſi quis autem. C. eod. In contra-
rium tamen videbatur dictum teſtamentum non va-
lere, quinimò vt plurimũ in ſolẽnitate deficere, igi-
39 tur eſt nullum, vt dicta l. hac conſultiſsima. †Quo-
niam ad teſtamenti valetudinem inter cætera requi-
ritur, quòd hæres inſtituatur. Cùm ſine hæredis inſti
tutione velut carens fundamẽto non poſsit ſubſiſte-
re, vt in l. j. ff. de vulga. & pupil. facit l. eam quam. C.
de fideicom. Præterea oportet quòd hęres palàm, &
voce intelligibili coram teſtibus per teſtatorem no-
minetur, vt l. hæredes palàm. ff. eodem. nec ſufficeret
ipſum ſignis demõſtrare, imò opus eſt verbis. Ita di
cit gloſ. in verbo, nuda. in l. in fraudẽ. §. j. ff. de teſta.
milit. & not. Bal. in dicta l. iubemus. C. eo. & ibi pul
chra, per Alexand. in l. diſcretis. C. qui teſta. face. non
poſſunt. Et ſicut nutu nõ poteſt hæres inſtitui, ſaltẽ
de iure ciuili, licet bene poſsit ſecundum aliquos de
æquitate canonica, vt eſt caſus ſecundũ vnam lectu-
ram, in ca. cùm tibi. ſuprà eo. Quod an ſit verum, di-

40 ſtulit ibi Pan. †Cũ igitur dictus teſtator morte præ-
peditꝰ nõ potuerit hæredes ſuos nominare, ſed ſim-
pliciter ad interrogationẽ notarij interrogãtis eum
per hęc verba, vultis vos hoc eſſe teſtamentũ veſtrũ?
Reſpondit quòd ſic, dictum teſtamentum non valet.
Ita videtur determinare Bar. hoc formaliter decidẽs
in l. ſi is qui teſtamẽtum. ff. eo. vbi dicit, quòd ſi teſta
tor ſcripſit in ſchedula ſuam voluntatem, tamẽ mor
te præuentus eam nõ publicauit notario & teſtibus,
ſi moritur tale teſtamẽtum non valet, etiam quo ad
legata, niſi eſſet inter liberos. allegat tex. optimũ in
l. fideicõmiſſa. §. quoties. ff. de leg. iij. vbi idem Bart.
dicit, quòd ſi in libro notarij reperitur ſchedula te-
ſtamẽti, ſi in tali ſchedula nõ reperitur ſcriptum, ꝙ
teſtamentũ fuerit corã teſtibus lectum: ex tali teſta-
mẽto nihil debetur, nec poteſt publicari, niſi eſſet ad
pias cauſas. Quo caſu, licet aliàs non valeret teſtamẽ
tum, quod tabellio ſcripſit per imbreuiaturã, ſi antè
decedat teſtator, quàm illud idem tabellio legat co-
rã teſtibus, vt eſt caſus ſingularis in dicto §. quoties.
Tamẽ in teſtamento ad pias cauſas, tale teſtamentũ
non recitatum erit validum. Ita determinat Dy. per
illum text. in l. Lucius. de teſta. milit. vbi text. ſingu-
laris hoc volẽs in milite, extẽditur ad piam cauſam,
ſecundũ eum: ita tamẽ ſentit ibi Bar. in dicto §. quo-
ties. facit l. in teſtamento. ff. de fideicõ. libe. idem Pa-
norm. in cap. cùm P. tabellio. iij. col. de fide inſtru. &
Ludo. in dicta authẽ. ſimiliter. C. ad legem Falc. Er-
go cùm dicta ſchedula non fuerit lecta coram teſti-
bus: quia teſtator fuit morte præuẽtus, tale teſtamen
tum nihil valet, cũ per teſtes nõ poſſet probari: quia
non adiuerunt, nec per ſcripturam, quia non eſt ſo-
lennis. Ita dicit Paulus conſilio ccclxv. incip. viſa di
cta facti narratione. Nec obſtat l. Lucius. ff. de teſta.
mili. ſuperius alleg. Quia loquimr in teſtamẽto mi-
litis, qui in teſtando eſt de iure militũ priuilegiatus,
hîc autem loquimur in teſtamento pagani. Secundò
nõ obſtat l. Pamphilo. §. propoſitum. ff. de legat. iij.
quia intelligitur, quãdo notarius lecta prius ſcriptu-
ra teſtamenti coram teſtatore, & teſtibus, interroga-
uit teſtatorem, an ita vellet. Et teſtator reſpondit ꝙ
ſic. Tunc enim valet teſtamẽtum, ſi teſtator (licet in-
firmus) fuerit in perfecta & nõ vacillãti memoria,
vt ſuperiùs copiosè allegatum eſt. In caſu autem no-
ſtro nõ fuit lecta ſcriptura teſtamenti, nec hæredes
coram teſtibus quouiſmodo nominati, quod tamen
requiritur, ſecundum glo. Pet. & Cyn. Barto. & Bal.
in d. l. iubemus. Ita etiam concludit pulchrè loquen
do. Ioan. And. in addi. Specu. tit. de teſt. §. in primis.
verſic. quid ſi is, qui facit teſtamentum. ſuper verbo,
quidam in addi. incip. Pileus cui in perſona vxoris,
& ſequitur Paul. cõſi. ccclxvj. incipi. Viſo puncto, di
cens ita debere intelligi dictũ §. propoſitũ. Ad hoc
facit tex. nota. in d. l. hac conſultiſsima. §. at cùm hu-
mana. ibi dũ dicit text. quam ſuſceptam teſtatori re-
41 citabit tabularius. C. qui teſta. face. non poſ. †Tertiò
nõ obſtat, dum allegatur teſtamentum minus ſolẽ-
ne, in quo veniẽtes ab inteſtato ſunt hæredes ſcripti,
de iure eſſe validum. Quo ad hoc reſpondetur duo-
bus modis. Primò quòd iura relaxantia ſolennitatẽ
iuris in caſu præmiſſo ſunt introducta fauore ſucce-
dentiũ ab inteſtato, ergo tales ſuccedẽtes poſſunt di
ctis iuribus renũtiare, & tali priuilegio nõ vti, ſicut
faciunt nũc ſorores dicti teſtatoris hæredes ſcriptæ.
Ad quod facit l. quod fauore. C. de legi. Secundò po
teſt reſponderi & tutiùs, ꝙ iura fauentia venientibus
ab inteſtato, & relaxantia iuris ſolẽnitatem in teſta-

mentia requiſitam, intelligūtur tantùm relaxare ſo-
lennitatem quo ad numerum ſolennē teſtium, & ita
intelligitur §.præallegatus,ex impecfecto.Igitur di-
ctorum iurium diſpoſitio ſolēnitatem numeri teſtiū
relaxans, non debet extēdi ad alium caſum non ex-
preſſum,arg.c.quę à iure cōmuni.ff.de reg.iur. li.vj.
Ita ꝙ propter hoc intelligamus ſolennitatem nomi-
nādi hæredē corā teſtibus fore relaxatā: quia nō eſt,
vt d.l.hæredes palàm.Ita eleganter conſuluit Ludo.
cōſi.cccvj.incip.omnipotētis Dei &c.propoſita cō-
ſultatio. Et in hoc differt teſtamentum aliorū ſucce-
dentiū ab inteſtato à teſtamēto facto inter liberos,
quod valet etiā deficiēte quacunque ſolennitate , vt
formaliter probat tex.in dicto §.ex imperfecto.dum
dicit,inter ſolos liberos. Reſtat ergo cōclnſio,quòd
dictum teſtamentum videtur nō valere,pro eo quia
coram teſtibus non fuit lectum ſeu recitatum , circa
quod videatis pulchrum conſilium Paull conſilio
ccciiij.incip.Ad primum quæſitum &c. Sanè tamen
intelligatis præmiſſa eſſe vera, niſi in fine ſchedulæ
reperiretur ſcriptum, Actum &c.quoniam tūc ſigni
ficaretur res perfecta, & omnia præſumuntur ſolen
niter acta & recitata,prout decet. Ita ſingulariter di-
cit Bald.in anthent.quod ſine.circa princip.C.codē
titu.vbi tractat pulchra de intellectu dictæ l. fideicō
miſſa.& eorum quæ ibi not.Bar.ff. de leg.iij.& Pau.
conſil.ccciiij. & Barba.in prima parte conſilio.xxxij.
42 vj.col.in fin.& in ia.in princip. Sed † contra hanc
determinationem non modicum vrget deciſio Bart.
in l.ſi ita ſcripſero.ff.de condi.& demonſt.vbi elegā
ter dicit teſtamētū illud valere,in quo teſtator mor-
te præuentus non valens illud declarare, dixit, volo
ipſum eſſe hæredem meum , cuius nomen eſt ſcriptū
in quadam mea ſchedula, quam depoſui penes guar
dianum. Nam in ea ſcriptus erit hæres, dum tamen
cōſtet eam manu propria teſtatoris fuiſſe ſcriptam.
Et ibi ad hoc allegat multa iura,& cū ipſo tranſeunt
ibi Bal.& eius frater Ange.& Ange.Are.in §.j.inſti.
eo.videatis Bar.hoc firmantem in l.fi.C.de fideicō.
& Bal.in v.quæſtio.in l.captatorias.C. de teſta.mili.
Et ꝙ valet hæredis inſtitutio modo prædicto fa-
cta,tenent Bald.& Ang.in l.aſſe toto. ff.de hæredib.
inſtitu.& Pau.in l.hac conſultiſſima.§.per nuncupa
tionem.C.eod.titu.Sufficit enim, quòd ea quæ relin
quuntur in teſtamento,audiantur à teſtibus implici-
tè,ſicut contingit in caſu ſuppoſito.nam dictus teſta
tor per notarium ſchedulam teſtamenti in manibus
tenētem interrogatus , ſi volebat dictam ſchedulam
fore ſuum teſtamētum,reſpondit ꝙ ſic.Igitur impli
citè vidētur teſtes omnia in eadem ſchedula contē-
ta audiuiſſe, & per conſequēs teſtamentum valuiſſe.
Nam ſi teſtamentum valeat,ſchedula apud guardia-
num exiſtente,& ſic ſeorſum à teſtibus,vt dicit Bar.
multò fortius ſchedula exiſtente in manibus notarij
& præſentia teſtiū,vt cōtingit in præſenti caſu.Iura
enim dicentia ſchedulā debere legi , & recitari corā
teſtibus intelliguntur, quòd debet legi explicitè vel
implicitè,& ſufficit quòd implicitè legatur,vt ſuprà
dictum eſt.videatis Bart.in l.quem hæredi.ff.de reb.
dub.Et hoc maximè ſeruari debet in teſtamēto eius,
43 de quo quæritur,qui erat cleric⁹,imò aduocat⁹. †Et
certū eſt, quòd doctores & aduocati in teſtādo ſunt
ſicut milites priuilegiati,vt poſt longam diſputatio-
nem determinat Alexan.in l.Centurio.ff.de vulg.&
pupil.in princi. Et ſic eis ſicut militibus videtur eſſe
remiſſa ſolennitas teſtandi, quæ aliàs de iure canoni
co requiritur. Quod qualiter intelligatur,dicā infrà
eo.ſuper verbo,*Teſtamentum*.j.vbi plenè de hoc vi-
debitis.Iura autē ſuprà allegata intelliguntur quan-
do ſchedula nullo modo fuit lecta , nec in præſentia
teſtatoris recitata.videatis Oldr. in dicto cōſi. cxix.
incipien. Titius condidit teſtamentū &c.Et interim
videre poteſtis Alexan.in dicto §.ex imperfecto.vbi
ponit de ſchedula ī capſa repoſita,quę nec lecta nec
recitata fuit explicitè vel implicitè. Sed ibi reperitur
☞ poſt mortē teſtatoris.an valeat teſtamentum. [De
quo infrà ſuper verbo , *Teſtamentum*.j.in xij. fallen.
ꝑ̄pe finem.] Vnde caſus noſter nō eſt ſine dubio
cuius determinationem taceo, cùm pēdeat de facto,
& conſului interrogatus ab vna parte. Et adhuc ne-
ſcio quid iudicialiter terminabitur. Sed ideo ratio-
nes meas ad propoſitum noſtrū faciētes hîc inſerui,
44 vt darem vobis occaſionem cogitandi , † quantùm
periculoſa exiſtat diſpoſitio in extremis conſtituto-
rum,de quibus Iob xxj. Tenent,inquit, Tympanum
& cytharam,& gaudent ad ſonitū organi,ducunt in
bonis dies ſuos,& in puncto ad inferna deſcendunt.
Licet enim tempus diſponēdi ſit vſque ad vltimum
vitæ exitum,vt l.iij.ff.de adimē.leg.& l.j.C.de ſacro
ſanct.eccl. Nullus tamen expectet quādo liberè di-
ſponere non poteſt,ſed viuens & ſanus confiteatur,
Eccleſiaſti.xvij.prope fin.& vlti.c.in fi. Operamini
opus veſtrum ante tempus , & dabit vobis mercedē
veſtram in tēpore ſuo. Vnuſquiſque ergo arbitrij li-
bertatem quærat non neceſſitatem,vt pulchrè docet
Aurelius Auguſt.in lib.de pœniten.tranſlatiuè verò
in can.nullus.de pœniten.diſt.vij. Nam ſecundum
Ariſt.lib.iiij.ethic.terribiliſſimum omnium terribi-
☞ lium eſt mors. [De quo vide pulchra infrà ſuper
verbo , *Condidit*.j.circa fin.] Vnde propter nimium
dolorē quandoq; homo in agone nedum obliuiſci-
tur ſuiipſius,ſed etiam Dei,iuxta illud: Quoniā non
eſt in morte qui memor ſit tui.Pſalm.vj.Minus ergo
erit memor hominum , aut bonorū.Quæ omnia at-
tentè & prudēter conſiderans Carolus magnus Frā
corum rex,& imperator Chriſtianiſſimus , triennio
ante obitum ſuum condidit teſtamentū,de quo Ga-
45 guinus lib.iiij.c.j.circa fin.ſic dicit:Cùm † autē quies
illi à bellis conceſſa eſt,triennio priùs quàm morere
tur teſtamētum condidit,duabus partibus totius ſuę
ſupellectilis ciuitatum maiorum præſulibus relictis
ad reſarcienda templa & inopes leuādos, tertiam li-
beris nepotibusq;,& familiæ,pro vniuſcuiuſque ra-
tione attribuit. Ipſe deinde cùm relaxādi animi cau
ſa venatū pergit Carolus,qui per omnem vitam in-
ter tot bella , reique publicæ ſolicitudines proſpera
ſemper valetudine vſus eſſet , febre corripitur , qua
quinto Calēdas Februarias aſſumpt⁹ eſt anno Chri
ſtianæ ſalutis Dccccxv.vixit annos ſeptuaginta duos:
regnauit quadraginta ſeptem , & quatuordecim an-
46 nis imperauit. Sic † pariter fecit Ludouicus beatus
contra infideles nauigaturus , ſalubri legis conſilio
vſus.inſtitu.eodem tit.§.nihil intereſt. teſtamentum
fecit,de quo idem Gaguinus,libro ſeptimo capi. ſe-
cūdo.vltra mediū ſic dicit: Claſſe igitur apud aquas
mortuas parata, rex cum tribus ſuis liberis , Philip-
po, Ioanne,& Petro anno Chriſtianæ gratiæ Mille-
ſimo cclxix.exercitum eduxit , condito prius teſta-
mēto regni ſui adminiſtratione,& cuſtodia Simonij
de Bella.& Dionyſiano abbati Matthæo Vindoci-
nen.permiſſa.Hæc ille. Quorum exemplis docemur
citò pœnitere , & de familia ac bonis diſponere, ta-
men melius eſſet tardè cū debitis circunſtātiis,quàm
nūquam pœnitere,& pœnitēdo ad Deum clamare;
Quæſo,

Quæſo domine ne meus erga te amor, eò ſit vilior, ꝙ à pœnitẽtia oriẽ, ſicut impius ſuo patri fecit apud Valerium filius, lib. v. tit. de parentum moderatione in liberos, ca. fin. Verè ſpecioſa fuit deprecatio illa, qua quilibet ad Deum per pœnitentiam conuerſus modeſtè exclamãdo vti poteſt, & piè creditur, quòd veniam cõſequetur. Cùm iuſtæ pœnitudinis humanitas cuiquam neganda non ſit. l. ſi quis libellos. C. de app. vnde Hier. in quadã epiſtola ad Damaſum papam: Deus, inquit, qui nullis contra ſe viribus ſuperari poteſt, publicani precibus vincitur. Niniue ciuitas, quæ peccatis perierat fletibus ſtetit. Chriſt' in Paradiſo de cruce latronem intulit. Et ne quis aliquando ſeram conuerſionem reputaret, fecit homicidij pœnam eſſe martyrium. Chriſtus inquã prodigum filium [Vide pulchra quæ dicuntur ſuper verbo, *in eodem teſtamento relinquens*. ſecundo. circa finem] reuertentem lætus complectitur, & nonaginta pecudibus derelictis, vna ouicula quæ remanſerat humeris boni paſtoris aduehitur. Paulus ex perſecutore ſit prædicator, oculis carnalibus excæcatur, vt mẽte plus videat. Et qui vinctos Chriſti famulos ducebat ad concilium Iudæorum, ipſe poſtea de Chriſti vinculis gloriatur. Hæc ille. Quæ ſufficere debẽt de cõſtituto in extremis vitæ, vbi dum erimus, Chriſtus nos adiuuet, & abſit quòd nos orthodoxo chriſmate inſignitos velut dementes horrendis derideat
47 verbis, quæ habentur Prouerb. primo. †Quia vocaui, & renuiſtis: extendi manum meã, & non fuit, qui aſpiceret: deſpexiſtis omne conſiliũ meum, & increpationes meas neglexiſtis: ego quoq; in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis id qđ timebatis aduenerit, cùm irruerit repẽtina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit. Quando venerit ſuper eos tribulatio & anguſtia, tunc inuocabũt me, & non exaudiam: manè cõſurgent, & non inuenient me, eo quòd exoſam habuerint diſciplinã, & timorem domini non ſuſceperunt, nec acquieuerunt conſilio meo, ſed detraxerũt vniuerſæ correctioni meæ. Comedent igitur fructus vitæ ſuæ, ſuisq; cõſilijs ſaturabuntur. Auerſio paruulorum interficiet eos, & proſperitas ſtultorum perdet eos. Et alibi dicit Apoſtolus, ad Hebręos xij. quòd Eſau, qui pro lẽtis edulio primogenita vendiderat, poſtea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus eſt, nec inuenit pœnitentiæ locũ, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet
48 eam. Sic† Antiochus plaga mortis percuſſus veniam quæſiuit, nec inuenit, vt patet ſecũdi Machab. nono. Tales enim, qui ad mortem vſque pœnitentiá differunt, potius pœnitẽt timore gehennæ, quàm Dei amore, & conſequenter infructuosè. De dicto tamen Bar. ſuperiùs relato, ſcilicet quòd ſufficiat hæredem inſtituendo dicere, illum inſtituo, cuius nomen eſt ſcriptum in quadam ſchedula, quam depoſui penes guardianum, an ſit verũ, dubitatur. Quia Bart. in locis ſuperius allegatis nõ loquitur de hæredis inſtitutione, cùm nomen hæredis proferri debeat ore proprio teſtatoris, vt dicta l. iubem'. in fine. C. eo. ſed loquitur Bar. in relictis & legatis tantùm: quia ſufficit nomina legatariorũ & rerum legatarũ proferre ore proprio, vel per relationem ad ſchedulam. Videatis plenè per Iaſonem in dicta l. hac conſultiſſima. §. per nuncupationem. C. eo. tit. vbi decidit inſtitutionem hæredis, modo prædicto relatiuè factam non valere. Concludendo contra Angelum & Baldum contrarium tenẽtes. vbi ſuprà. Contra quos etiam tenuerat Franc. Arc. in l. hæredes palàm. in princip. ff. eodem. dicens dictum Bart. & cæterorum habere locum in legatis, in quibus non requiritur formalis expreſsio, prout in inſtitutione requiritur, vt patet per l. nutu. ff. de leg. iij. iuncta dicta l. iubemus.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

SVMMÆ.

1 Captatoria voluntas non valet.
2 Teſtari quis poteſt de bonis alienis conſenſu domini.
3 Voluntas captatoria quomodo cognoſcatur.
4 Captatoria ademptio legati prohibetur.
5 Captatoria voluntas quando valeat. & nu. 6.
7 Teſtamentum quid.
8 Libertatis & piæ cauſæ fauore valet captatoria voluntas.
6 Arbitrium boni viri, aut liberam voluntatem, quæ verba importent.
10 Solui ſi quis iubeat creditorib' ad dictũ talis, an valeat.
11 Pactũ quod de expẽſis ſtetur dicto aduerſarij, an valeat.
12 Teſtator dicens, teſtamentum ſuum velle ordinari ad dictum ſapientis, an valeat.
13 Clauſulas appons ſolitas poteſt ſupplere notarius.
14 Notarius non poteſt aliquid addere in contractibus.
15 Teſtari quis non poteſt per procuratorem aut nuntium.
16 Contractus committi poteſt arbitrio alterius.
17 Subſtantia in contractibus dupliciter conſideratur.
18 Pactum quòd homines ſint talliabiles, & expletabiles ad domini voluntatem, quid importet.
19 Expletorum appellatione non veniunt opera.
20 Verba illa, pro volũtate, ſeu ad volũtatẽ, quid importent.
21 Operarum promiſſio incerta, an valeat.
22 Voluntati res cõmiſſa regulatur ad arbitrium boni viri.
23 Poteſtate voluntaria lædi non poteſt ius alterius.
24 Benignior pars interpretanda, quoties dubium emergit.
25 Opera commiſſa voluntati domini, intelliguntur regulata arbitrio boni viri.
26 Operarum exactio à ſubditis eſt contra ius commune.
27 Pharao necatus ob iniuſtam operarum exactionem.
28 Iudice ſua abutente iuriſdictione eximuntur ſubditi.
29 Reges quare inſtituti.
30 Nobilitas quare inſtituta.
31 Moſſini regem in vinculis ſeruant.
32 Taprobanæ inſulæ rex.
33 Regis ius.
34 Antiquorum mores circa politiam.
35 Regnum ſanguini non debetur, ſed meritis.
36 Fabius Maximus conſulatum filij recuſabat.
37 Moyſes filios non fecit dignitatis ſucceſſores.
38 Saul & Dauid virtute ad regnum ſunt vocati.
39 Princeps poteſtate abutens venit priuandus.
40 Princeps negligentis dandus coadiutor.
41 Præda omnia hodie expoſita.
42 Dominus tenetur ſubdito, ſicut econtra, excepto honore.
43 Dominus ex eiſdem cauſis feudo priuatur, ex quibus dominus.
44 Subditos ab alijs defendunt domini, vt eos deuorent.
45 Verberare an poſſit dominus ſubditos.
46 Feudo priuatur dominus malè tractans ſubditos.
45 Clotarius de ſeipſo fecit iuſtitiam propter homicidium. & numero 48.
49 Adulatores principibus pernicioſi.
50 Diogenes adulari noluit.
51 Xenocrates amicitiam Alexandri recuſauit.
52 Gloria quid.
53 Quintus Fabius pictor effectus.
54 Phydiæ ſtatuarij vana gloria.

55 *Famam ſcelere qui quæſierint.*
56 *Dominus propter offenſam vni ſubdito factam, priuatur poteſtate in eum.*
57 *Tyberij & Honorij imperatorum exemplum contra adulatores.*
58 *Vnguntur reges in ſignum clementiæ.*
59 *Piſiſtrati Athemenſis ſcitè dictum.*
60 *Ioannis Baptiſtæ conſilium paganis datum.& nu.61.*
62 *Oppreſſorum pœna temporales & ſpirituales.*
63 *Angeli reuelatio facta Carolo Caluo Francorum regi.*
64 *Seruitia metu dominis facta præſumuntur indebita.*
65 *Pia cauſa iudicis officio expedienda etiã parte nõ vocata.*

Et quia nedum ſani de bonis & rebus
poſſunt diſponere ſuis, per viam contractus alte-
riuſve inter viuos cuiuſlibet diſpoſitionis, cùm rerũ
ſuarum moderator vnuſquiſque ac diſpoſitor exi-
ſtat.l.nemo exterus.C.de Iudæis.& l.in re mandata
C.manda.vnde Iuſtinianus lib.ij.inſtit.tit.de rerum
diuiſio.§.per traditionem. Nihil, inquit, tam conue-
niens eſt naturali æquitati, quàm voluntatem domi-
ni in alium rem ſuam transferre volentis ratam ha-
bere. Sed etiã infirmi nedum contrahere codicillari
& mortis cauſa donare, quinimò quod fortius exiſti
mo, teſtari poſſunt, nec immeritò: qa nihil eſt, quod
magis hominibus debeatur, quàm vt ſupremæ volũ-
tatis, poſtquàm iam aliud velle non poſſunt liber ſit
ſtylus, ſcilicet teſtãdi in ſcriptis, & licitum quod ite-
rum non redit arbitrium, ſcilicet teſtandi nuncupa-
tiuè ſine ſcriptis, vt dicit textus aureus in l.j.C.de ſa-
croſanct.eccle. Ideo ſequitur in textu.

Condidit. I.

PONDERANDVS eſt text.
iſte dum dicit, *Condidit.* Per
quem datur vobis intelligi,
1 quòd † ipſemet Raynutius
per ſeipſum, & non per a-
liam interpoſitam perſonam
teſtamentum fecit, & ordina-
uit, prout in litera contine-
tur. Ex quo reſultat, quòd eius voluntas non fuit
captatoria, ex alieno dependens arbitrio quia tunc
non valuiſſet. Non enim poteſt teſtator confiſus de
Titio ſic dicere, inſtituo eos quos Titius voluerit,
vel inſtituo hæredem ſi Titius voluerit. l. captato-
rias. C. de teſt. mili. gl. in c. ſuper eo. J. de condit. ap-
po. Nam poſſet cõtingere, quòd Titius nollet de-
clarare, & ſic teſtator deceptus remaneret inteſta-
tus, aut ſecuta Titij declaratione talem haberet hæ-
redem, de quo nunquam cogitauerat. Idcirco pro-
hibita eſt talis voluntas, etiam in teſtamento mili-
tis, vt dicta l. captatorias. Et talis prohibitio fa-
uorabilis eſt militibus. Ergo quamuis ſit indu-
cta à lege ciuili, locum habebit in teſtamentis corũ,
vt l.ſi Ruffinus. C.de teſta. milit. de quo plenè per
Angel.in dicta l. illa inſtitutio. & l. ſi quis Sempro-
nium. ff.de hære.inſtit. Præteréà facultas teſtandi
cuilibet conceſſa eſt de mera gratia, & iuris diſpen-
ſatione, vt not. Panorm.ſuprà eo.ſuper rubr. [Et
plenè habetur ſuper verbo, *Teſtamentum.* j. circa
princip.] Igitur quod nobis conceditur ex gratia,
contra iuris rationem non eſt producendum ad cõ-
ſequentiam, vt ſcilicet hoc per alium explicare poſ-
ſimus. Argu.l.quod verò contra rationem. cum l.
ſequen.ff.de legit. Et iſta eſt vera ratio, quare quis
non poteſt per alium teſtari: nam ex rationibus ſu-
pradictis ſequeretur, quòd quis non poſſet per pro-
curatorem eligere ſibi prælatum, aut vxorem reci-
pere: quod tamen poteſt, vt in c.ij. de procu.libr.
vj. Item ſi poteſt per alium procuratorem vxorem
capere, quod eſt fortius. Ergo videbatur quòd mul-
tò magis de bonis diſponere &c. Ideo tene ſupradi-
ctam rationem, quòd teſtari eſt ex gratia conceſſum
cuique domino rerum ſuarum: ergo non debet extẽ-
di, vt poſsit fieri per aliũ. Ipſe ergo teſtator ore pro-
prio explicitè, aut implicitè nominare debet hære-
dem, vt l.iubemus. C.eo.ac teſtamentũ ſuum facere.
2 †Bene tamen verũ eſt, ꝙ licet quis per alium teſtari
non poſsit, tamẽ bene poteſt conſentire, ꝙ alius te-
ſtetur de rebus ſuis: & tale teſtamentum valebit, nõ
vt teſtamentum ſuum, ſed vt teſtamentum alterius,
vt l.ſicut.§.venditionis.ff.quib.mod.pign. vel hypo.
ſol.vnde Bal.in c.j.§.præterea, quib.mod.feu. amit.
Nec reuocari poterit tale teſtamẽtum, etiã ſi domi-
num rerũ pœniteat, ſecundũ Bal.in l.ſenium. C.qui
teſta.face.poſ.quia ipſe non eſt teſtator, vt teſtamen
tum reuocare poſsit: & hoc verum, etiam ſi teſtator
rem eſſe alienam ignoret, dum tamen dominus rei
ſcienter conſentiat. Quoniam teſtamẽtum valebit,
etiam ſi dominus rei ſimpliciter patiatur, dum tamẽ
ſcienter aliquem rebus ſuis teſtari, licet expreſsè non
conſentiat, nec licentiam det, vt dicto §. vẽditionis.
quamuis idem Bal.contrarium in hoc vltimo voluiſ
ſet & malè, in ca.j.de prohibi. feud. alic. per Lotha.
Nam eũ in hoc expreſsè reprobat Iaſ. in l. ſi quãdo.
§.fin.iij.col.C.de inoffi.teſta.tamẽ eum ſequitur, in
l.cùm proponas.C.de pact. Et melius, cùm nõ ſit do
mini rei teſtatorem prohibere de re ſua aliena teſta-
ri.§.non ſolùm.inſtit.de leg. & l. cum rem alienam.
C.illo eod.tit.ideo ſola ſua pręſentia non ſufficeret,
niſi expreſsè cõſentiat per doctrinam Bar.& Doct.
in l.quæ dotis.ff.ſol.matr.& Pan.in c.nónne.de prę-
ſump.pro quibus facit textus in dicto §.venditionis.
3 ibi. Valeat quod conceſsit. †Qualiter autem cogno-
ſcatur captatoria voluntas? Dicatis, ꝙ quando eius
ſubſtantia in abſolutã, & expreſſam alterius volũta-
tem reponitur, non autẽ ſi in velatã, vt l.nõnunquã,
ff.de condi.& demonſt.vel expreſſam, ſeu non abſo-
lutam, ſed ſubiectã regulis & arbitrio boni viri, qui-
bus caſibus non eſt captatoria, imò valet: vt in l.j. ff.
de leg.ij.& l.fideicõmiſſa.§.quaquã.ff.de leg.iij. Ita
dicit Ang.conſi.ccxxiij.incip.caſus talis eſt.ij.col.in
fi. Vel dicatis, ꝙ voluntas captatoria dicitur, quoties
eiuſdem volũtatis ſubſtantia in ſecretum cõmittitur
abſolutũ alterius abſtractum ab omni facto eiuſdẽ,
quod eſt quando neceſsitas dandi vel faciendi non
imponitur, ſed an dari vel fieri debeat, hoc totum in
mera voluntate aliena conſiſtit, vt in exemplo ſuprà
poſito, & in l.verùm §.cùm quidam.ff.de rebus dub.
Ita eleganter dicit Ange.conſi.ccj.inci. Inter cætera
quæ nõ continentur. Et ibi pulchrè per eũ de capta-
toria voluntate. Scite tamẽ debetis, ꝙ ſicut prohibi-
ta eſt hæredis inſtitutio ſuperius allegata, vt l.capta-
4 toris. ff.de lega.j. †Sic etiam prohibita eſt ademptio
legati captatoria, ſecundum Bald.& Salic.in dicta l.
captatorias.C.de teſta. milit.facit l. legata inutiliter.
ad fi.ff.de adimen.leg. Vnde reſtat, quòd omnis vlti
ma voluntas captatoria alterius voluntati ſubmiſſa
de iure eſt reprobata per iura ſupradicta, vbi ſcilicet
ſubſtantia voluntatis cõfertur in alterius, quàm te-
ſtatoris arbitrium, ſecus ſi electio hæredis incerti de
certis

certis conferretur in alterius voluntatem. Putà dicē
do, hæredem instituo illum de tali familia, quem Ti
tius elegerit: quo caſu ille hæres erit, quem Titius ele
gerit, & nominauerit. l. vtrùm. §. cũ quidã. ff. de re-
bus dub. & in l. hæredes mei. §. ſi. ff. ad Trebel. Et ſi
fuerit in mora eligendi, omnes de illa familia admit-
tentur. Et idem ſi eligere noluit. l. ſi quis Titio. §. fin.
& l. cùm quidam. la ij. ff. de lega. ij. ſecũdum Bar. ibi.
Si autem duo deberent eligere hæredem de certis, &
vnus moreretur, aut longè ſe abſentaret, vel eligere
nollet, aut plus debito differret, tunc alter ac ſi ſolus
deputat⁹ fuiſſet, eligere poſſet. l. ſi legatario. §. à duo
bus. ff. de fideicommiſ. libe. facit cap. ſi religioſus. eo.
titu. lib. vj. ſecundum Iaſo in l. fin. §. j. C. cõmũnia de
lega. Nam hoc caſu rationes prohibitiuæ voluntatis
captatoriæ ceſſant. Ad quod facit text. iiij. Regum. x.
vbi Iehu populo cõmiſit & optimatibus ciuitatis, vt
meliorē de filiis Achab in Samaria, qui eis placeret,
eligerent, & ſuper ſolium patris ſui ponerēt, qui pro
domo domini pugnaret &c. Vbi autē ſubſtãtia vo-
luntatis teſtatoris ſubmittitur alterius volũtati, non
5 valet tanquam captatoria, vt dictum eſt. †Fallit ta-
men in tribus caſibus, in quibus captatoria voluntas
de iure valet. Primò fallit, vbi per ſtatutum ciuitatis
6 permitteretur talis captatoria diſpoſitio. †Nam per
ſtatutum eius validitas induci poſſet, vt probatur in
l. captatorias. ibi, Senatus improbauit. ff. de hæredib.
inſtituen. per quem tex. apparet, quòd ſicut prohibi-
tio captatoriæ volũtatis inuēta fuit de iure ciuili, ita
contrario iure videtur poſſe perimi, vt in regula,
nihil tam naturale. ff. de regu. iuris. Ita dicunt Ange.
& Imo. in dicta l. captatorias. & Alexander in l. ij, in
princip. ff. de vulga. & pupilla. & ſimili argumen. vti
tur Bal. in l. moribus. in princip. per illum text. ff. de
vulga. & pupilla ſubſtitu. & Angelus in l. more. ff. de
acquiren. hæred. nam videmus quòd ius canonicum
& ciuile approbant in aliquibus captatorias diſpoſi-
tiones, vt infrà dicetur. Sed aduertatis quia cõtrariũ,
ſcilicet quòd captatoria voluntas ſtatuto, aut cõſue-
tudine permitti non poſsit, tenent Fran. Aret. & Ia-
ſon in dicta l. ij. in princ. ff. de vulga. & pupilla. Pri-
mò, quia de ſubſtantia teſtamenti eſt, quòd quis per
7 ſeipſum de ſuis bonis diſponat. Ideo †diffinitur te-
ſtamentum, noſtræ voluntatis iuſta ſententia &c. l.
prima. ff. eodem. Quę quidem diffinitio ſubſtantiam
oſtēdit, & eſſentiam rei diffinitæ. l. prima. §. dolum.
ff. de dolo. vbi not. Or conſuetudo vel ſtatutum cõ-
tra ſubſtantialia & eſſentialia rei ſeu actus nihil ope-
rari poteſt. capitu. non putamus. vbi gloſ. ſingularis.
de conſuetu. libro vj. Præterea captatoria diſpoſi-
tio, ideo eſt reprobata, quia deceptoria, vt vidiſtis ſu
prà, vt clarè oſtendit Panormita. in cap. cùm tibi. ſu-
prà eodem. & ſic repugnat bonis moribus, & conſe-
quenter non valet conſuetudo bonis moribus repu-
gnans & deceptionem permittens, nec ſtatutum ſe-
cundum Barto. in l. omnes populi. in tertia quæſtio.
principali. ff. de iuſti. & iure. Et inſuper quia ſpecia-
le eſt, vt pater pro filio ſuo pupillo teſtetur, ſcilicet
ei pupillariter ſubſtituēdo. Tum ratione ætatis defi-
cientis in filio, tum quia nõ præſumitur, quòd pater
filium deciperet, quem plus quàm ſeipſum diligit. l.
iſti quidem. ff. quod metus cauſa. Ergo in aliis eſt de-
cidendum in contrarium, in quibus dictæ rationes
non militant. propter quas fuit moribus permiſſum
patri filio teſtari. vt dicta l. ij. ff. de vulga. & pupilla.
8 †Secundò fallit in libertate relicta, vt l. fideicõmiſ-
ſaria. ff. de fideicom. liber. quod ſanè intelligendum
eſt, ſcilicet ſi relictum libertatis cõferatur in volun-
tate ipſiuſmet legatarij, cui libertas relinquitur. &
in hoc nullũ eſt ſpeciale in libertate. Quia idē ſerua
tur in aliis relictis, vt l. ſi ita legatũ. §. illi ſi volet. ff.
de leg. j. Idem ſi relictũ libertatis cõferatur in arbi-
triũ alterius nõ hæredis, nec legatarij, ſed tertij: Quo
caſu eſt ſpeciali, ꝙ valet legatũ captatoriũ fauore li-
bertatis. Cùm aliud legatũ non valeret, vt dictũ eſt l.
nonnunquã. ff. de condi. & demon. Secus autē foret,
ſi legatũ libertatis cõferretur volũtati hæredis: quo
caſu ſecundũ communē opi. tale legatum non vale-
ret. Et ita firmat Bar. in repetitio. l. j. C. de ſacroſanc.
eccle. in iij. q. v. principalis. & in l. Lucius. ff. de fidei-
cõmiſ. liber. & Imo. in dicta l. j. ff. de leg. ij. & l. capta
toriæ. ff. de leg. j. & l. illa inſtitutio. & l. captatorias. ff.
de hære. inſti. & in c. cùm tibi. ſuprà eo. & Lud. in l.
captatorias. C. de teſta. mili. Ratio autem quare non
valet, quando confertur in voluntatē hæredis: ſecus
quando in voluntatē tertij eſt: quia præſumitur veri-
ſimiliter, ꝙ hæres de cuius præiudicio agitur, nũquã
diceret ſe velle. argu. l. à Titio. §. fin. ff. de verb. oblig.
veruntamē de hoc dicatis, vt dicam in ſequēti caſu.

Tertiò fallit in diſpoſitione ad pias cauſas, in qui-
bus valet voluntas captatoria, ſecundum Bar. & Bal.
in dicta l. captatoriæ. & in l. j. ff. de leg. ij. & Bar. in l.
Theopompus. ff. de dote præleg. & in l. quidam. & l.
vtrùm. ff. de rebus dub. & Bal. in repetitione cap. ſi pa
ter de teſta. libro vj. in materia ſubſtitutionis com-
pendioſæ. allegant text. in dicto cap. cùm tibi, ſuprà
eod. Bal. in authen. ingreſſi. in fi. C. de ſacroſan. eccl.
Et hæc opinio eſt verior: habens locũ medium in le-
gatis piis, ſed etiam in hæredis inſtitutione pia: nam
in diſpoſitionibus ad pias cauſas non attendimus iu
ra ciuilia, ſed attēdimus iura naturalia & diuina vel
ius canonicum, vt not. plenè in cap. cùm eſſes. & ca.
relatum. ſuprà eod. & plenè probat Bart. in dicta l. j.
C. de ſacroſan. eccle. in vlti. q. & ita reperio etiam cõ
ſuluiſſe. Bar. in conſi. v. incip. Viſa quadam petitione
&c. & conſilio ſequen. Et eſt cõmunis opin. Ex quo
infertur, ꝙ cùm relictum libertatis dicatur pium, vt
not. Bar. in l. proximè. in fi. ff. de his quæ in teſta. de-
len. & eſt bonus text. in l. j. §. fin. ibi, ratione pietatis.
C. de cõmu. ſer. manu. Et (vt dixi) in piis cauſis nõ de
bet attendi diſpoſitio iuris ciuilis, ꝙ valebit legatum
libertatis collatum in voluntatem hæredis, non ob-
ſtante text. in dicta l. fideicommiſſaria. Et quod di-
ctum fuit ſuprà in proximo caſu, ſecundum Alexan.
in d. l. captatorias. ii. col. C. de teſt. mi. hãc nouã qua
lificationē ſingulariter conſiderantē. Pro cuius la-
tiori declaratione volo vos notare id quod ſingulari-
ter voluit Barto. in d. l. j. C. de ſacroſan. eccl. vbi dicit
ꝙ ſi aliquid relinquatur ad arbitriũ tertij, & nõ dica-
tur ad quid faciendum, nec cui dari debeat: tale reli-
ctum intelligitur ad pias cauſas factum, quãdo talis
diſpoſitio fuit facta per verba importantia arbitrium
boni viri, per d. c. cùm tibi. ſuprà eo. Sed ſi facta eſſet
per verba importantia liberã voluntatē, tunc nõ in-
telligitur relictum ad pias cauſas, & per conſequens
nõ valebit, velut captatoria, vt ſuprà dictũ eſt. Intel-
lige tamē ſanè quod dictũ eſt, ſcilicet captatoriã vo-
luntatē ad pias cauſas valere, quo ad poteſtatē diſtri
butionis vel electionis, ſec⁹ tamē eſſet ſi daretur po-
teſtas eſſentiæ alteri, putà Titio, quia tũc nõ valeret:
vt ſi dico, cõmitto Titio, vt mihi teſtamentum faciat
ad pias cauſas: certè talis voluntas nõ valet, cùm im-
poſsibile ſit, ꝙ volũtas Titij ſit volũtas mea. ita dicit.
Bald. in dicta l. captatorias. ff. de hære. inſtit. vbi dicit

quòd dictum cap.cùm tibi. loquitur de voluntate di-
ſtributoria, non autem in voluntate diſpoſitiua. Et
hunc dicunt eſſe intellectum Innoc.& Ioan.Andr.à
canoniſtis communiter approbatum: & hunc intel-
lectum dicit Bal.eſſe not.in l.executorē.C.de execu.
rei iudi.Sed tutius eſt tenere, ꝙ diſpoſitio captatoria
ad pias cauſas facta valeat indiſtinctè fauore eccleſiæ
& piæ cauſæ: quia ſumma eſt ratio, quæ pro religio
ne facit.cũ regulis nõ ſubiiciatur ciuilibus, per quas
vt dictũ eſt, captatoria prohibetur voluntas. Et hãc
opinionem teneo, licet Ber.Landri.in addit.ad cõſi-
lia Bar.ſuper dicto conſilio quinto reliquerit cogitã
9 dum. Quæ †autem ſint verba importantia arbitriũ
boni viri, aut liberam voluntatē, videte Barto. in l.ſi
ſic legatum.ff.de lega.j.& l.alio.ff.de alimen.& ciba.
lega.& in extrauaganti, ad reprimendum.ſuper ver-
bo, videbitur.& tangit Pano.in cap.j.de conſti.& in
cap.j. de iudi.& cap.j.de ſequeſtrat.& in cap.ex par-
10 te.de conſuetu. An †autem valeat talis diſpoſitio:
volo ſolui omnibus creditoribus meis, & de hoc vo-
lo ſtari dicto fratris mei: videatis Bart.in d.l. Theo-
pompus.ff.de dote prælega. quem ibi ſequitur Pau.
& Io.de Imol.in d.capit.cùm tibi.& dicta l.captato-
rias.& Paul.in dicta l.illa inſtitutio. & per Barto.in
ſuo conſilio clxviij. incipien.Quidam habens bona
communia.& Bald.in l.j.C.de his quæ pœnæ nomi.
& in l.captatoria.ff.de hæred.inſtitu.videatis Barto.
11 in l.finali.ff.de præto. ſtipulat.vbi quærit †an valeat
cõuentio, quòd de expenſis credatur dicto aduerſa-
rij.de quo videatis ſingulariter per Ioã.de Platea, in
12 l.vnica.in fi.C.de ſumpt.recu.libro x. †Quid ſi te-
ſtator dixerit velle, quòd ſuum teſtamẽtum ordine-
tur ad ſenſum vel cõſilium ſapientis: an talis diſpo-
ſitio ſit captatoria. videatis gloſſ.Bar.& docto.in di-
cta l.illa inſtitutio.ff.de hæredi.inſtitu. & Bal.in di-
cta l.captatorias.C.de teſtamẽ. mili.& dicunt doct.
vbi ſuprà.quòd eo tunc ſapiens poterit cõſulere pœ
nam apponendam in inſtrumento.ita dicunt in l.pa
cto.argumen.illius l.ff.de tranſac.circa quod videa-
tis Alexan.in l.ſi priùs.§.rectè. ff.de aqua pluuia ar-
cen.& Bald.in l.ſancimus.C.de verborum ſignifica.
& doctores in §.quibus.C.de nouo codice cõpo.Et
quid poſsit facere notarius qui habet à partibus ar-
bitrium conficiendi inſtrumentũ ad ſenſum ſapien-
tis, tractat Bald.in l.imperator.ff.de ſtat.homi.& di-
cit Baldus in l.contractus.C.de fide inſtrumentorũ.
ꝙ talis ſapiens poterit ſupplere non in facti ſubſtan-
tia, ne tale cõſilium excuſaret notarium à falſo, niſi
in his quæ ſunt de apicibus iuris: nõ in his, quæ ſunt
de ſubſtantia facti, ſecundum eum. videatis Bal.in l.
13 pen.C.de execu.rei iudi. †Clauſulas autem conſue-
tas apponi in talibus bene poſſet apponere notarius
conſilio ſapientis, vt dicit Bart.in dicta l.illa inſtitu-
tio.de quo per Bal.in rubr.C.de his quæ in fraũ. cre.
vbi dicit, ꝙ ſupplere in facto non poteſt.idē Bal. in
14 l.humanitatis.C.de impub.& aliis ſubſti. †Item nõ
poteſt aliquid addere in cõtractibus, qui celebrãtur
verbis, vel requirunt ſcripturam, ſecundum Ang.&
Imo.in l.quicquid aſtringendæ.ff.de ver.obl.& Sal.
☞ in dicta l.captatorias. [De quo mula dicuntur ſu-
per verbo, *in eodem teſtamento relinquens*. j. in iij. li-
mitatio.] De hac voluntate captatoria & eius mate-
ria aliud nõ dicã: quia eſſet vſurpare materiam cap.
cùm tibi.ſuprà eo.vbi omnino videatis.& per doct.
in d.l.captatorias.& d.l.illa inſtitutio. & in l.j.ff.de
15 leg.ij. Ex †præmiſsis habetis, ꝙ quis nõ poſſet per
procuratorē vel nuntium teſtari, ſicut nec teſtificari
poteſt, quantumcunq; cõcedat ſpeciale mandatum.
Quinimò debet teſtis corã iudice perſonaliter cõpa
rere, & iurare, ac deponere, vt no.Bar.in l.qui bona.
§.ſi alieno.prope fi.ff.de dam.infe.per l.iij.§.itē di-
uus cũ gl.in verbo, teſtatoris.ff.de teſti. & eſt bonus
tex.in c.licet ex quadã.ibi proprio iuramẽto.ſ.de te-
ſti.idē tenet Bal.in rub.de iureiu.in prin.Lud.in ſuis
ſingularibus.ix.ſingu.incip.An iuramentũ teſtis.te-
net cõtrariũ per multas rationes & ſatis bona funda
menta. Veruntamen pro prima opinione facit, quia
videmus, ꝙ ſi teſtis vellet deponere per epiſtolã vel
aliàs in ſcriptis, & nõ proferre verba corã iudice, nõ
poteſt: ſaltē ſi iudex vellet eũ videre & audire loqui.
vt no.Bar.in l.Theopõp.ff.de dot.prçle.Io.And.&
alij doct.in c.de teſtibus.ſuprà de teſti.& Bal.in l.in
bonæ fidei.verſi.ſequitur videte.C.de reb.cred.& l.
iuriſiurãdi.verſi.ſed hîc quæro.C.de teſti.& eſt text.
☞ in ca.forma.iij.q.ix.c.teſtes. [De quo plenius ſuper
verbo, *Alteri ex his ſuis pubere*. circa prin.] Secùs autē
eſſet in cõtractibus, qui poſſunt per ſe vel per procu-
ratorē aut nuntium celebrari, vt l.multũ.C.ſi quis al
teri vel ſibi alie.pec.& l.j.ff.de act.& obli. & inſt.de
oblig.quæ cõſenſu cõtrah. §.j.& ibi dicitur, ꝙ per
epiſtolã etiã celebrantur.quod qualiter intelligatur,
16 videatis ibi. †Præterea licet eſſentia ſiue ſubſtan-
tia vltimæ voluntatis non poſsit arbitrio tertij com-
mitti, vt dictum eſt. Tamen ſecus eſt in cõtractibus
vt l.fina.C.de contrahen.empt.& l.ſi quis arbitratu.
ff.de verb.obli.vbi dicitur, ꝙ valet venditio hoc mo
do concepta: vẽdo tibi codicē, quãti Titius æſtima-
uerit.Similiter ſi quis arbitratu puta Lucij Titij ali-
quid dari aut reſtitui ſtipuletur, valet cõtractus. Se-
cus tamen eſſet, ſi ſubſtãtia contractus cõmitteretur
vni ex contrahentibus: quoniã tunc non valeret con
17 tractus. Tamē pro clariori intellectu, ſcire †debetis,
ꝙ ſubſtantia in cõtractibus, putà emptionis & vẽdi-
tionis cõſideratur dupliciter. Vno modo completi-
uè in omnibus ſuis partibus ſubſtãtialibus, quæ ſunt
tres, ſcilicet conſenſus, res, & pretium. Et totum hoc
appellatur cõmercium. vt l.ex hoc iure.de iuſtitia &
iure.& talis ſubſtantia contractus alterius cõtrahen-
tium non poteſt cõmitti voluntati ſeu arbitrio: ideo
non valet contractus hoc modo celebratus, Vendo
tibi codicem pretio decem, ſi volueris. Hoc enim ca
ſu tota ſubſtantia cõtractus ſeu cõmercium cõmitti-
tur voluntati alterius contrahentium: quod fieri nõ
poteſt, vt dicit text.in l.in vendentis.C.de cõtrahen.
emptio.& vend. Alio modo conſideratur ſubſtãtia
contractus diſcretiuè, id eſt pro aliqua parte ſubſtan
tiali, puta pro re tantùm, vel pro pretio tantũ: & tũc
ſimiliter fieri nõ poteſt, quòd alterum prædictorum
conferatur voluntati ſeu arbitrio alterius contrahē-
tium: idcirco nõ valeret vẽditio hoc modo celebra-
ta: vendo tibi codicem quanti æſtimaueris, vel quan
ti æquum putaueris, vt l.quod ſæpe. §. illud conſtat
contrahen.emptio.& vend. Qualitas autem rei quæ
venditur, bene poteſt cõmitti placito & arbitrio em-
ptoris, veluti ſi venditor dicat, codex meus pretio de
cem ſit tibi venditus, ſi intra talem diem tibi placue-
rit.hoc enim caſu nõ res quæ venditur, ſed eius qua-
litas arbitrio emptoris cõmittitur, quod fieri poteſt.
inſti.de contrahē.empt.§.pen. Et idem eſſet in quali
tate pretij: verbi gratia ſcholaris vltramõtanus ha-
bet florenos vltra mõtes, quos ego non cognoſco: e-
mit codicē à me pro decē florenis vltramõtanis: cer
tè cùm nõ cognoſcã qualitatē illius monetæ, appo-
ni poteſt cõditio ſi illa moneta mihi placuerit, & va-

lebit contractus,ita ſentit gl.in d.§.illud conſtat. &
clatiùs dicit Bal.in d.l.in vẽdentis. in ſolutione pri-
18 mi contrarij. Et † ea præmiſsis allegabam hoc an-
no ad quæſtionem facti,de qua fui conſultus: quidã
nobilis in emphyteuſim cõceſsit certam villam qui-
buſdã pageſiis ſub certo annno cẽſu inter ipſos con
uento,& ſub & cũ talliis & expletis ipſi domino vo
lũtariis. Virtute cuius clauſulæ dominus ferè quoti-
die mandabat dictos pageſios ad operas ſibi impen-
dendas, adeo quòd vix poterant vacare propriæ cul
turæ:& dicebat dominus, quòd ad ſui volũtatem à
dictis pageſiis poterat exigere iornalia & operas,
etiam quotidie ſi volebat.Et ad ſic operandũ eos vi
riliter cõpellere nitebatur, medio quarundam lite-
rarum regiarum: vnde pro ipſis pageſiis feci defen-
ſiones. Et primò præſupponebam in terminis iuris
communis,quòd virtute dictorum verborũ, ſub &
cum talliis & expletis ipſi domino volũtariis &c.di
19 cti pageſij non tenebantur ad aliquas operas. † Ex
eo quia appellatione expletorũ non veniunt ſecun-
dum vſum loquendi operæ perſonales:ſed duntaxat
executiones ſummariæ ſeruientum & aliorum exe-
cutorum iuſtitiæ:& ita in dubio videntur dicta ver-
ba intelligi. Et erit ſenſus, quòd dicti pageſij teneã-
tur ipſi domino ad tallias in caſibus à iure permiſsis
qui narrantur per Alexand.in addit. Barto.in l.pla-
cet.C.de excuſa.num.lib decimo.Et ſi dictas tallias
ſoluere recuſarẽt,quòd poſſent expletari,id eſt,exe-
cutari pro voluntate domini. Vnde dicta verba im-
portabunt,quòd dominus poterit cõtra eos proce-
dere ad captionẽ bonorũ, vbi de iure eſſet incipien
dum à ſimplici citatione,vel vbi poſſet de iure do-
minus eos pignorare, prout communiter fit virtute
inſtrumenti:dominus tunc expletare poterit in eorũ
pſonis incipiẽdo executionẽ. Ita dicit Ang. & poſt
eum de Imo.quos ibi ſequitur Alexand.in l.ſi ſic.§.
20 primo.ff.de lega.primo. Nam † illa verba: pro vo-
luntate, aut ad voluntatẽ, concernunt modũ com-
pellendi debitores: non autem aliquid infringũt de
21 iure partis, vt infrà dicetur. † Si verò per illa verba
expletis voluntariis. ſecundũ vſum loquẽdi patriæ,
aut aliàs inter dominũ & pageſios intellectũ fuerit
de operis perſonalius pageſiorum, talis promiſsio
operarũ nõ valet. Cùm ſit incerta & collata arbitrio
alterius cõtrahentiũ:per ea quę ſuprà dicta ſunt.Nã
quẽadmodũ nõ valet cõtract⁹ hoc modo cõceptus:
vendo tibi codicẽ quanti æſtimaueris,vel quãti vo-
lueris.d.l.quod ſæpe.§. illud.ff.de contrah.empt.Si-
militer nõ debet valere promiſsio operarũ quas dñs
voluerit.vt in propoſito.Cùm ſolutio operarũ ſit lo
co pretij: cuius cõtẽplatione fit ipſa cõceſsio in em-
phyteuſim. Ad hoc facit quod plenè notat̃ in d.l.in
vẽdentis.C.de cõtrahẽ.emp.Nec obſt.quod no.Bal.
in l.liber.C.de oper.liber.verſi.circa prædicta dubi-
tatur &c.vbi dicitur, ꝙ promiſsio operarum incerta
valet,& debet certificari per eũ,cui operæ præſtãdæ
ſunt.Quia illud eſt verũ, quãdo eſt promiſsio incer-
ta reſpectu loci.Quoniã tũc cõmittitur de iure arbi-
trio illius,cui præſtari debẽt,ꝙ locũ eligit. Quo ca-
ſu valet promiſsio,vt ibi.Idem ſi incerta eſt reſpectu
qualitatis operarũ, quia tũc intelligitur actũ tacitè,
ꝙ promiſſor præſtet operas,quibus operari ſcit.vt l.
eius artificij.ff.de oper.lib.Et ſi fuit dictũ ad volũta-
tem domini,intelligi debet quo ad qualitatẽ, ſcilicet
ꝙ præſtetur laborando terrã,aut ſodiendo vineam,
vel putando,ſi promittens hoc facere ſciat. Cõmit-
tere enim qualitatem rei vel pretij arbitrio & bene-

placito alterius contrahentiũ iuri conſonum eſt, vt
inſti.de emp.& vend.§.pen.& dictũ fuit ſuprà. Sed
quãtitas nõ poteſt ſic cõmitti per dictã l.quod ſępe.
Vnde cùm promiſsio operarũ facta per dictos page-
ſios ſit incerta reſpectu quantitatis, quæ collata fuit
volũtati domini,vt dictũ eſt, talis promiſsio opera-
rum videtur nulla.Et ita petũt dicti pageſij eam de-
clarari.Prętereà & ſi dicto prius iure per ordinẽ vi-
deretur dicta promiſsio operarũ valere modo iã di-
cto emanata,tamen dicendũ eſt dictos pageſios nõ
teneri ad tãtas operas, quas indicere voluerit dictus
dominus,qui fortè habet voluntatẽ inſatiabilẽ: quæ
cùm tentat intercipere iudicium, debet reſtringi,&
regulari arbitrio boni viri. Ita determinat Inn.in c.
veniens.de renun.vbi dicit ꝙ quantuncunq; aliquid
cõmittitur voluntati aduerſarij,non intelligitur cõ-
miſſum voluntati liberæ.Quia hęc verba important
22 arbitrium boni viri. Nam † cognitio etiam condi-
tionalis in beneplacitis partis aduerſæ poſita, arbi-
trio boni viri venit regulanda. tex.eſt l.Thais.§.ſo-
rore.ff.de fideicom.libert. facit theorica Panorm.in
quinto not.in c.cùm veniſſent.de inſt.Nec audietur
petens quicquid vult:ſed tãtùm petere poteſt quod
debet ſecundum normã iuſti & æqui. Ideo dicebat
Bal.in l.ſi quis maior.C.de trãſac.ꝙ dicta verba etiã
in ſtatuto poſita,nõ operãtur, quòd quis poſsit ini-
quum præferre æquo.Facit quod not.Bar.in l.filius.
ff.de dona.& in l.j.§.j. dicit idem Bal. quòd infinita
poteſtas limitari debet,id eſt,quòd bonum & æquũ
ſit.ff.de inſti.& iure.l.j. Neque dicti homines debẽt
decipi: quia nimis de domino ſuo præſumpſerũt ſe
ſubiiciendo eius voluntati, credentes ipſum ſemper
velle melius & æquius,arg.l.vnum ex familia.§. fin.
de lega.ſecundo. Ita pulchrè dicit Bald.loquẽdo de
hac materia voluntatis.in l.cùm antea. verſicul. Sed
iuxta prædicta quæritur &c.prope fi.quæſtionis C.
de arbit.ſubiungens ibi idem Bald.in ſequen.quæſt.
quòd etiam ſi alicui ſit permiſſum vti pro libito vo-
luntatis,quod eſt fortius quàm ſimplex voluntas,iu-
xta ea quæ not. Panor.in c.j.ſuprà de conſti.& talis
procedere non poterit ſecundum merã voluntatem,
ſed ſecundũ æquam arbitrandã per bonum virum,
qui dicitur iudex. vt l.vir bonus.ff.iudica.ſolui. Plus
dicit idem Bal.ꝙ conceſsio poteſtatis voluntariæ in
minimo locum habet,quaſi dicat,ꝙ habẽs poteſtatẽ
procedendi pro ſui voluntate aut libito voluntatis,
non poteſt grauare niſi in minimo, & ſic nõ in ma-
gno, & minus in maximo. Vide pulchra quæ circa
hæc cõſuluit Petr.de Ancha.conſil. clxvj. ideo dicit
Barba.in cap.ſi pro debilitate.de offi. dele. ꝙ habẽs
actum explicare ſecundum voluntatẽ ſuam, tenetur
ſequi voluntatẽ de iure regulatã,ita ꝙ facere nõ po-
teſt,niſi quod ſibi fieri vellet,iuxta illud Dominicũ,
Quæcunque vultis ꝙ faciant vobis homines, & vos
eadẽ facite ipſis.Allegat text.in c.ij.diſtinct.Et præ-
miſſa maximè intelligenda ſunt vera, quando talia,
cõmittuntur volũtati aduerſarij. Quo caſu,talis vo-
lũtas regulari debet arbitrio boni viri,vt tenet Inn.
ſuprà. Et eſt caſus formalis iuncta gl.in l.pen. ff. de
arbitris.& ibi hoc expreſſè põderat Baldus etiam ſi
promittens ſtare iuraſſet voluntati partis: vt eſt tex.
aureus in l.ſi libertus,ita iurauerit.ff.de oper.libe.fa
cit tex.optimus in l.ſi in lege.§.j.ff.loc. vbi ſi aliquid
committatur arbitrio partis vel alterius, perinde eſt
ac ſi viri boni arbitrium comprehenſum eſſet. Nam
fides bona exigit, vt arbitrium tale præſtetur,quale
viro bono cõuenit, vt ibi dicit̃,& in dicta l.ſi liber-

to. cuius ratio ibi poſita eſt, adaptabilis ad multa. Idem tenuit Bald.in l.iij.C.de dotis promiſsio. Hãc determinationem clariùs quàm alter firmanit Alexan.de Imo.poſt.Bal.ibi.in l.ij.§.voluntate. ff.ſoluto matrim.vbi ſic formaliter dicit, quòd vbicunque tractatur de poteſtate collata voluntati partis aduerſæ, nſic ſiue agatur de iure quæſito, ſiue de iure quærendo, nnnquã poteſt iniquum æquo præferre, cùm talia voluntas non dicatur libera, ſed regulata, vt dictum eſt. Ad hoc facit textus nota.in capit.ſanè.iuncta gl.de renuntia. vbi dicitur de illo qui commiſit ſe miſericordiæ aduerſarij. & textus in cap. veniens. eodem titulo.vbi ponitur de illo qui cõmiſit ſe gratiæ aduerſarij.de quo videatis Guid. papæ. quęſtio. cccexcv. Quibus caſibus regulatè procedendum eſt.idem tenet Bald.in l.filius oppo.ſuperiùs allega. C.de contrahen.emp.facit quod not. ipſe in rub.C. de pœna iudic.qui malè iudic. Et hæc maximè ſunt vera, cùm quis ſe ſubmiſit volũtati partis aduerſę in præſentia ipſius, præſertim, ſi pars eſt potentior ſubmittente: quia tunc præſumitur quòd ſubmittens cõtradicere nõ audebat. Sicut fuit in caſu noſtro, vbi dicti pageſij in præſentia eorũ domini promiſerunt præmiſſa. Ita ſingulariter refert Alexãd.de Imo. in dicta l.captatorias.ij.col.C.de teſta.milita.recitãdo ibi opinionem Benedicti de plumbino. Ad præmiſſa facit quod eleganter voluit Bat.in extrauagan. ad reprimendũ. ſuper verbo, videbitur in fin. vbi dicit,

23 quòd per poteſtatẽ voluntariam, nullo modo tolli poteſt, nec lædi ius alterius contra naturalem æquitatem, per quęcũque verba dicta poteſtas cõcipiatur. Idem firmat Bald.in cap.j.§.item ſacramenta.de pace iura. firman.in vſibus feudorum. Nec immeritò, quia ſimile videmus in ſeruitute, quæ licet conſtituatur ſimpliciter, & per conſequẽs competat in ſingulis glebis & ceſpitibus ſeu partibus fundi ſeruientis, attamen cogitur is cui debetur eligere certũ locum in quo & per quẽ ſeruitute vtatur: nec audiretur volens vagari per vniuerſum prædium, vt l.ſi cui.ff.de ſerui.& l.certo.& l.ſi via.ff.de ſeruitu. ruſti.prædio. Si ergo compellatur is cui debetur ſeruitus arbitrio iudicis, ne pręiudicet domino prædij ſeruitutem debentis, eligere certum locum: ergo à ſimili tenebitur dictus dominus arbitrio boni viri, certas operas & rationabiles & tempus ipſarũ præſtandarũ eligere: cùm de loco ad tempus valeat argumentatio, vt l.vinum.ff.ſi cert.peta. neque obſtant l.cùm quidã.ff.de lega.ij.& l.fideicõmiſſa.§.quanquam. ff.de lega.iij. Per quas aliqui in hoc pũcto voluerũt dicere, quòd vbi aliquid cõmittitur voluntati alterius, ille poteſt vti libera voluntate, etiã præferẽdo iniquum æquo. de quo plenè per Guido.papæ.q.cccclxxv. Quoniã reſpõdetur, quòd illa iura loquũtur in lucro captãdo ex titulo lucratiuo, veluti legato: hîc autem nos certamus de damno ex cõtractu oneroſo, veluti emphyteutico. Ita dicit Bal.in dict.l.iij.in fi.C.de dotis promiſ. vel ibi loquitur in actu fauorabili vltimarũ voluntatum: hîc autẽ loquimur in actu ſtricti iuris, veluti conceſsione emphyteutica, quæ ſtrictè ſecundum pacta inita duntaxat regulatur.§.adeo.inſtitu. locati.& l.prima & ſecũda. C. de iure emphyteutic.

24 Et † quoties emergit dubium, ſemper debemus interpretari in benigniorem partem, quæ ſcilicet tẽdit ad liberandum non ad obligandum, argum.l.Arrianus.ff.de actio.& obl. & per hoc nõ obſtãt not. per Bart.l.alio.ff.de alimen.& ciba. lega. Concluſio er-

25 go talis eſt, † quòd operæ cõmiſſæ volũtati dicti domini intelliguntur commiſſæ voluntati regulatæ arbitrio boni viri, id eſt, iudicis, qui taxare debebat operas per dictos pageſios præſtandas, prout à cæteris emphyteutis præſtantur cæteris dominis circumuicinis, ſecundũ communẽ patriæ illius conſuetudinẽ. Ita in propriis terminis determinat Bal. in l.ſi certis annis.in iij.oppo.ver.& iſta ſunt notãda.C.de pactis.dicens hoc eſſe notãdũ pro emphyteutis allegat.l.fi.C.de fidcicõ. Et vltra eum adduci poteſt tex. not.in cap.cùm olim.ſuprà de cõſuet.vbi dicitur, ꝙ quoties tractatur de prærogatiua cõcedenda, & nõ reperitur expreſſa, taxãda eſt ſecundum vicinorum locorũ conſuetudinẽ. Et ſi fuerint diuerſæ conſuetudines, minor & humanior ſequẽda eſt. Et ita ſummat ibi panor. illum tex. facit ca.ſuper hoc.ſuprà de cenſi. Et ſi hoc non apparet, iudex cõgregare debet ſapientes ad ſtatuẽdum quid fieri debeat iuxta poſſibilitatem & congruentiã, vt in can.fin.xx.diſtinct. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi circumuicini dicti domini cõſueuerunt diuerſimodè operas exigere à ſuis hominibus conſuetudo minus grauoſa debet attendi iuxta illud cap.cùm olim. Nam aliâs ſequeretur abſurdũ, ſi dicti homines tenerentur ſecundum voluntatẽ dicti domini: quia omni tempore mãdarentur ad operas, & pro ſeipſis nihil aut parũ operari poſſent. Ex quo redderentur impotẽtes ad ſoluendum annuum reditum ipſimet domino, nec non ad ſoluendum tallias domino noſtro regi ſui municipij. & regni. Ad hoc facit text. not. in l.fi. ff. de nundi. vbi ſingulariter dicetur, ꝙ cùm bonum publicũ & cõmune cõſiſtat in agricultura, nullo modo permittitur agricultoribus res vſuales ad vendẽdũ portantibus, illic ſedere, vel diu ſtare, donec ſint venditæ: ſed tales res cõmittuntur aliis negociatoribus ad vendendum, vt agricultores celerius ad agriculturam reuertãtur, vt pleniùs dixi ſuper verbo, & vxorem nomine Adelaſiam.in vlti.artic.ſucceſsionum ab inteſtato.loquendo an prohiberi poſsit ruſticis venatio & piſcatio. Ecce qualiter poſito, ꝙ in vẽdẽdis talibus rebus vtilitas publica verſetur, vt not.in ca.j. ſuprà de empti. & vendi. Attamen propter talem vtilitatem ruſtici ab agricultura non ſunt reuocãdi, nec differẽdi. Ergo minus erunt impediendi propter priuatum commodum eorũ domini, vt in caſu noſtro. Idcirco ponderandum eſt verbum Bal.ſuprà allegatum dicentis ꝙ cõceſsio poteſtatis voluntariæ locũ habet in minimo. Pro quo facit quod notat Sali.in dicta l.ſi certis annis. C. de pact. vbi dicit, ꝙ ea quę ſũt cõtra ius cõmune, ſicut eſt petitio operarum, non debẽt extendi.arg.l.ius ſingulare.& l.quod verò contra ff.de legi. Vnde ſi aliqui domini de circumuicinis non exigãt niſi duas operas à ſingulis hominibus in anno, dicti homines ad maiores non tenebuntur.

26 Et † quòd talis operarum exactio ſit cõtra ius commune, patet: quia à nemine collatorũ, id eſt, ſoluẽtiũ tributas ſeu tallias regias & cenſus pro ſuis poſſeſsionibus dibitos operæ aliquæ nec poſſunt, aut debent per aliquem, prçterquam in aduẽtu imperatoris ſeu domini noſtri regis exigi, nec extorqueri, ſiue loquamur de operis perſonarũ ſiue ſuorũ animalium. textus eſt in l.vnica C. ne operæ a collatoribus exigantur.lib.decimo.& ibi glo.allegat concordantias. In materia propria eſt caſus in l. prima. C.ne ruſti. ad nullũ obſequi.deuocen.lib.vndecimo.& text.in §.illud.iuncta glo. in verbo angariis in auth. de mand. prin.col.iij. Et in pręſẽti regno ſtat ordinatio regia Philippi ſexti Anno domini milleſimo cccxlviij.ſa-

ctis.Cu

ꝯa.cuius tenore prohibetur omnibus etiam de ſan-
guine regio exiſtentibus,etiam ſi locũ tenẽs regis fo
ret,aut conneſtabilis, vel mareſcallus, ſeu admiral-
dus,magiſter cõputorũ , aut requęſtarũ officij regis
princeps,baro,aut miles, & cuiuſcũq; alteri⁹ ſtatus,
ne capere habeant equos vel currus ad equitandum,
vel blanda,auenas,& alia grana,aut vina portãdum,
& alia victualia. Quibus pareri nõ vult,niſi ſoluant
quod pro talibus ſolui conſuetum eſt. Aliter & aliàs
huius modi captores per iuſtitiarios locorum capiã
tur,& per quoſcunque alios quos hoc caſu officium
ſeruientum rea eis impartitur, vt tales in carcere de-
trudantur, à quo non liberentur , niſi per literas re-
gias ad relationem alicuius non conceſſas. Et ſi pro
neceſsitate regis aut reginæ,vel filiorum ſuorum, &
hoſpitij ſui non reperirentur equi , vel currus ad lo-
candum : prohibet animalia authoritate propria ca-
pi ſine authoritate iuſtitiæ,cum literis modo prædi-
☞ cto miſsis &c.[Hęc ordinatio hodie per dominum
Auffreri. eſt ſituata in ordine ſeptima, in titulo de
talliis & exactionibus.] Vnde ſi operæ animalium
prohibeantur,fortius operę perſonales inhibitæ cẽ-
ſentur. Quinimo exigens operas à talibus pati de-
bet pœnam exilij & confiſcationis omnium bono-
rum,vt dicta l.ſecunda.C.vt ruſtica.Et nihilominus
à tali exigente operas legitimè appellaretur. Quæ
quidẽ appellatio adeò eſt fauorabilis , quòd directa
via poteſt introduci coram præfecto prętorio,& ſic
in parlamentũ. Caſus eſt in §.ſi quis autem putaue-
rit.in Authẽtico,de collato.collatione nona.Quod
autem talis operarũ extortio ſit prohibita , euiden-
ter nedum iura humana , vt dictum eſt , oſtendunt,
verumetiã iura diuina in Exodo & Leuitico noto-
27 riè demonſtrant. Illam † enim ob cauſam duriſsi-
mè Pharao crudelis diuerſimodè flagellatus à Deo
memoratur, & tãdem occiſus in mari rubro & ſub-
merſus. Nec immeritò : quia quilibet dominus ne-
dum ſubditos , quinimò ſuos debet diſcretè regere
ſeruos,non ſpernendo, ſed amicabiliter alloquẽdo.
Exemplo Chriſti , qui Ioan. xv. ad diſcipulos dixit,
Iam non dicã vos ſeruos, ſed amicos. Vnde Seneca
ad Lucillum epiſtola xlvij. Illos, inquit, rideo, qui
turpe exiſtimãt cum ſeruis ſuis cœnare.hoc enim ſu
perbia facit , vt cœnante domino ſtantium ſeruorũ
turba circunſtet. Et Didymus Bragmanorũ rex ad
Alexandrum ſic dicit: In homines noſtri ſimiles ſer-
uitutem non ponimus. Alioquin ſæuitia eſt in obſe
quium cogere eos:quos nobis fratre eadem natura
progenuit.Et quibus à Deo patre communium bo-
norum ſpond.tur hæreditas. Ex quibus rectè con-
cluditur,quòd ſubditis etiam ſeruis imponenda non
ſunt grauia onera: imò contra tales clamat Plautus:
Væ , inquit , apud quos domini vigiliam multam in
noctem protrahũt. Tantùm enim ſeruis debita quã-
tùm de nocte auferũt.l.ſi quid vẽditor.verſi.& ſi la-
borioſum.ff.de ædili. edict. ideo qui malè & ſeuerè
ſuos tractat ſeruos , priuari debet dominio illorum,
quos defendere tenebatur.l. dominorũ.ff. de his qui
ſunt ſui vel alie.iuris.& inſtit. illo eodem titu.§.fina.
28 Idem † in iudice , ſi ſua inter ſubditos abutatur iu-
riſdictione.Quia ex hoc eximuntur à poteſtate iudi-
cis,& ſubiiciuntur alteri.l.officiũ.C.de offi.procon.
& idem ſeruari debet in quibuſcunq; dominis quã-
uis ſint ſupremi , vt ſi illicita cõmittant in ſubditos,
regno priuentur:de quo ſummus ille fons eloquen-
29 tiæ Cice.in ij.lib.de officiis ſic pulchrè dicit. † Cer
tum eſt fuiſſe aliquod tempus,quo ſine regibus viue
batur. At poſtquam iure gẽtium poſſeſsiones cœpe-
runt diuidi, nõ alia de cauſa reges ſunt inſtituti , niſi
iuſtitię fruendæ(& ſic reges ſunt de iure gentium,ſe
cundum Baldum in l.ex hoc iure.ff.de iuſtit.& iur.)
30 Nam † cùm initio premeretur multitudo ab his,
qui maiores opes habebãt, ad vnum aliquem virum
cõfugiebant virtute præſtantem,qui prohiberet in-
iuriari tenuiores,æquitatem conſtituendo, ſummos
cũ infimis pari iure præſtringeret. Cúmque adhuc
regnãtibus regib⁹ debiliores nonunquam opprime-
rentur , leges conſtitui placuit , quæ ad iudicandum
non odio aut gratia ducerẽtur,ſed tales inopi quales
☞ potenti præſtarentur aures.[Hæc quidem fuit pri-
ma cauſa inſtituendi nobilitatem , ſcilicet cauſa ne-
ceſsitatis : qa neceſſe fuit quòd aliquis vir bonus iu-
ſtior cæteris atque prudentior eligeretur:qui cõmu-
nitati præeſſet ad fines hîc deſcriptos,& inde dici-
tur nobilis quaſi prę aliis in virtutib⁹ notabilis. Vn-
de Hiero.Nihil aliud video in nobilitate appetẽdũ,
niſi quòd nobiles quadã neceſsitate conſtringãtur,
ne ab antiquorum probitate degenerẽt. Secũda cau-
ſa fuit diſcordia plebium:quæ rectum iudiciũ igno-
rabat. Licet enim inter ſe pacatè viuerẽt, tamẽ adeo
hebetes fuerunt , quòd nihil magni pendere potue-
runt,niſi quod vulgari opinione celebrabatur. Ideo
expediebat pro ipſarum pace conſeruanda, vt ex na
talibus nobilium reges haberent. Tertia cauſa pro-
ceſsit ex aliqua fortitudine ſingulari : fuit enim ali-
quando,quando communitates ob incurſus hoſtiles
grauatæ edicto ſanxerunt, vt quicunque patriam li-
beraret,ius nobilitatis pro ſe & hæredibus per petuò
obtineret.Et eo modo infimi plures nobilitati legũ-
tur , vt infrà exemplo demonſtratur. Quarta cauſa
abundantia diuitiarum , cùm aliquando populares
nimia penuria victualiũ attenuati tradiderunt ſe &
ſua alicui diuiti, vt hoc pacto malum inopiæ tempe-
rarent,& eum deinceps velut nobilem & dominum
recognoſcerent. Inuenitur etiam quædam nobilitas
diuino oraculo inſtituta, vt in Dauid,& Saule.Pluri
mæ quoque leguntur per violentiam & tyrannidem
vſurpatæ dominationes, vt de Cain dicitur infrà,&
de Nemroth & pluribus aliis infrà ſuper verbo , in
eodem teſtamento relinquẽs.primo in xviij.limita-
tione,quarum aliquæ ſtatim delerę,& aliquæ ſtabi-
les manſerunt.ſecũdum quod poſteri vitia aut virtu
tes ſecuti fuerũt,& honeſtè vel ignobiliter vixerũt.]
Quo fit vt leges nõ ſolùm populum,ſed regẽ quoq;
obligare ſciamus:ac ſi regem cõtemnere leges,rape
re bona ſubditorũ,violare virgines,ſtuprare matro-
nas,& cætera illicita facere videamus: nunquid illo
ſubmiſſo alius ſuplimabitur,qui & bene gubernare,
& legi[illegible] nouerit obtemperare?Hæc ille. Videatis
☞ Bal .in dicta l. ex hoc iure. [Facit etiam C.de legi.
Di[illegible] a vox eſt maieſtate regnãtis legibus alligatum
ſe principem profiteri , adeò (inquit imperator) de
authoritate iuris,noſtra pendet authoritas,& reuera
maius imperio eſt ſubmittere legibus Principatum.
Hæc ille.] Quamobrem vt libro primo refert Pom
31 ponius, † Moſsini populi in Aſia verſus ſeptentrio-
nem palàm ſibi reges deligunt, vinculiſque arctiſsi-
ma cuſtodia tenent,atque vbi culpam prauè imperã
32 do meruere,inedia diei totius afficiunt. † Etiã Ta-
probanæ inſulæ populi(vt Solinus refert)regem eli-
gunt,qui ſi maximam præferat æquitatem, nolũt ei
totum licere.Quadraginta ergo rectores accipit, ne
in cauſis capitũ ſolus iudicet:& ſi iudicatũ diſplicue
rit,ad populum prouocatur,à quo datis iudicibus ſe

ptuaginta fertur ſententia, cui neceſſariò acqnieſci-
tur. Si rex in aliquo peccato argutus ſit ac reuictus,
morte mulctatur. Licet enim ius regia eſſe videatur,
de ſuis ſubditis diſponete ad libirũ, vt habetur: Re-
gum viij.cap.vbi Samuel nutu diuino ad populum,
33 Hoc,† inquir,iua erat regis: filios veſtros faciet ſer-
nos ſuos,equites & præcurſores,agricolas,& fabroa
armorum: filias veſtraa faciet vnguẽtarias,quæſtua-
rias,& panificas.Seruos veſtros & ancillas ponet in
opere ſuo. Optima dabit ſeruis ſuia, & vos eritis ei
ſerui, Tamẽ ibi non declaratur ius regum ex diuina
inſtitutione, ſed magia per prophetam pronũtiatur
ex eorum tyranuica vſurpatione, qui poſtquã reges
ſunt, ius iniquũ conſtituunt in tyrannidem degene-
rantes,ſubditos opprimẽtes, & ſiue cauſa deprædã-
tes,ſecundum Andr.de Iſer. in procemio feud. & in
titu.de capi.qui cnr.veudi. Quod habuerunt à Cain,
qui primus rex terrenus fuit, & primam ciuitatem
condidit,vt habetur Geneſis quarto.iu qua poteſta-
tem exercuit,& prædas recaptauit,vt dicit Ioſephus
libro primo antiqui.vel hoc habẽt à diabolo eorum
directore ſcilicet malorum, qui Ioannis xiiij.prin-
cepa mundi huiua appellarur. de quo dixit ibi Chri-
ſtus, Venit euim princeps mundi huius,ſcilicet dia-
bolus,& in me non habet quicquam. Sed ſicut man-
datũ dedit mihi pater, ſic facio. Heu me, quàm pau
cos reges videmus, cum Chriſto mandatũ patris ſe-
quentes,& iuſtè principantes, & Deum cunctorum
patrem diligentes. Sed omnia præde eaponentes,&
cum primo rege Cain cuius imitatores ſunt cadẽtes
in inferno ſepulti,vt infrà exemplo demõſtrabitur.
Vel ſecundum Lyram,primi Regum allega.cap.di-
catia,quòd etiam ex diuina inſtitutione omnia præ-
miſſa ſunt de iure regis, ſcilicet in neceſſitate poſiti
propter bonũ cõmune regni: quo caſu omnia ſunt
principia eaponẽda ſeu expendenda pro bono com
muni. Sicut videmus in corpore naturali, quòd ma
nus vel altera para corporia naturali quodã inſtin-
ctu exponitur pro conſeruatioue vitę ipſius corpo-
ris,& tuitione capitis: ſed regi extra neceſſitatẽ poſi
to iura hæc non pertinẽt, quamuia ſæpe eis vtañ de
facto ex tyrannide: quia magnitudo poteſtatis regi
conceſſa de facili conuertitur iu tyrannidem. Hæc
34 ille. Vnde † de moribus antiquorum circa poli-
tiam pulchrè memorat Salluſtius iu Catilinario ver-
ba Catonia narrans: quæ pariter reaſſumit Aurelius
Auguſtinua quiuto de ciuitate Dei, cap.xiiij. Nolite
inquit, æſtimare maiorea noſtros armia rempublicã
ex parua magnã feciſſe: ſi ita eſſet, multò pulcherri-
mam nos baberemus: quippe ſociorum atque ciuiũ,
putà armorum & equorũ maior copia nobis quàm
illis eſt: ſed alia fuere quæ illos magnos fecerũt, quæ
nobia nulla ſunt: ſcilicet domi induſtria, foris iuſtũ
imperium, auimus in conſulendo liber, neque deli-
cto, neq; libidiui obnoaius: pro bis uos habemus lu
xuriam, atque auaritiam, publicam egeſtatẽ, priua-
tam opulentiam, laudamua diuitias, ſequimur iner-
tiam, inter bonoa & malos diſcrimẽ uullum, omnia
virtutia præmia ambitio poſſidet: ideo ruũt omnia.
☞ [Verba hęc ſunt Catouis, recitata quidem per Sal-
luſtium in Senatu ad damnandum Catilinam, lau-
dem veterum Romanorum continentia: de quibua
pulchrè meminit Titus ipſe Liuius in primę decadis
præfatione ſic dicens: Cæterùm autem me amor ne-
gotij ſuſcepti fallit, aut nulla vnquã reſpublica nec
maior, nec ſanctior, nec bonis exemplis ditior fuit:
in quantam auaritia luxuriáque immigrauerint, nec
vbi tãtus ac tandiu paupertati ac parſimonię honos
fuerit: adeo quãtò rerum minus, tantò minus cupidi-
tatis erat. Nuper diuitiæ auaritiam & abundantes
voluptates deſiderium per luxum atque libidinem
percundi perdendique omnia inuexere. Hęc ille. Et
Valeriua libr.iiij.titu. de abſtinentia & continentia,
geſta Fabritij ac cina ſapientiam narrans. Vrbs, in-
quit, ſcilicet Tarentina quę voluptati plurimùm tri-
buit, imperium maximum amiſit. Quæ ſcilicet Ro-
ma labore delectata eſt, occupauit: & illa ſcilicet Ta
rentina libertatem tueri non valuit: hæc ſcilicet Ro-
ma, etiã donare potuit, ſcilicet libertatẽ aliis adem-
☞ ptam.] Et in oratione ad Cæſarem ſenem [De qua
dixi ſuprà in prologo huius operis circa medium in
quadam additione.] de republica ſic dicitur: Ego in
ea vita multa legendo atque audiendo ita comperi
omuia regna, itẽ ciuitates & natiouea vſque eo pro-
ſperum imperium babuiſſe, dum apud eos vera con
ſilia valuerũt. Vbicunq; gratia, timor, voluptas, cor-
rumpere: poſt paulò imminuere opes, deinde adem-
ptũ imperiũ, poſtremò ſeruitus impoſita eſt. Vnde
Valerius lib.ij.titu.de cenſoria nota. Quid enim, in-
quit, prodeſt foris eſſe ſtrenuũ, ſi domi malè viuit?
Expugnentur licet vrbes, corripiantur gẽtes, regnis
manua iniiciantur: niſi foro & curiæ officium ac ve-
recundia ſua conſtiterit: partarum rerũ cœlo cumu
lus æquatus, ſedem ſtabilem nou habebit. Et alibi li
bro iiij.titu.de abſtinẽtia & continentia in princ. ſic
dicit: Quia hi demum penates, ea ciuitas, id regnum
æterno in gradu facilè ſteterit, vbi minimum virium
Veneria pecuniæque cupido ſibi vẽdicauerit. Nam
quò iſtæ generis humani certiſsimæ peſtes penetra-
uerint, ibi iniuria dominatur, infamia flagrat. Hæc
ibi. qa dicit Auguſt.lib.j.de ciuitate Dei.cap.xxaiiij.
Scipionem nullam cenſuiſſe rempublicam felicem
ſtantibus mœnibus, & ruẽtibua moribus. Et Pogiua
Florentinus iu epiſtola ad Nicolaum quintum pon-
tificem maximum. Vbi, inquit, doctrinarum ceſſant
exercitia, vbi nullũ inter doctos atq; ignaros diſcri-
men viget, vbi nullus virtuti locua, nulla ſtudiorum
ratio habetur: vitia ibi regnent, torpeſcant ingenia,
principatus & regna decidant, rerúmque omniũ do
minetur cõfuſio neceſſe eſt. Et prouenit talis ruina,
quia imperia & dominationes ſanguinem ſequũtur,
non virtutea: inde eſt ꝙ lupus gignit leopardum nõ
imperio dignũ. Contra nobiles & ponẽtea inuehit
Bal. in l. per adoptionem. ff. de adopr. ꝙ pro maiori
parte ſunt ſuperbi, guloſi, & luxurioſi, pluſquã po-
☞ pulares. [De quo habetur ſuper verbo, *Raynutius de
Clera*. & latius ſuper verbo, *Et vxorem nomine A-
delaſ.* in v. principali artic. dum loquitur de aſcripti-
tiis & cenſitis.] Ex quo quia virtutibus abutũtur no
biles non ſunt, cùm nobilitaa ſit illa ſola, quæ animũ
morib[9] ornat. c. venerabilis. de prębẽ. Propter quoa
olim regea eligebãtur. Vnde antiquitus non ad prin-
cipantiũ progeniem ferebãtur regna, ſed ad eos, qui
plurimùm de hominũ vita meriti viderẽtur: ſiue ob
cõmunem vtilitatem, creante ſibi reges populo, ſiue
ita in libris ſacris cõtineretur: dicit Diodorus lib.ij.
de antiquorum geſtis. Sunt etiam inſulæ quinq; nu-
mero in mari Oceano Britãnico anguſto freto diui-
ſæ, Ebudes appellatæ, quarum incolæ (vt Solinus re
fert) neſciũt fruges: piſcibus tantũ & lacte viuũt: rex
vnna eſt vniuerſis, qui nihil ſuum habet, omnia vni-
uerſorũ. Ad æquitatẽ certis legibus ſtringitur, atue
auaritia diuertat à vero, diſcit paupertate iuſtitiã vt-
pote cui nihil ſit rei familiaris. Verũ aliñ è publico,
nulla

nulla ei datur fœmina propria: ſed per viciſsitudi-
nes in quamcũq; cõmotus ſit, vſuariam ſumit. Vnde
ei nec votum nec ſpes cõceditur liberorum. Pari-
ter Taprobanæ grandis admodum inſulæ, de qua ſu
prà meminimus, homines corporum magnitudine
alios antecedentes, vltra annos cẽtum viuẽtes, & pe-
nè vltra humanã fragilitatẽ in regis electione nobi-
litate nõ præualẽte ſuffragio, vniuerſorum ſibi regẽ
eligunt ſpectatum moribus & inueteratæ clementiæ
& annis grauem, cui liberi nulli ſint. Idque maximè
35 cuſtoditur, ne faciant hæreditarium regnũ. †Regnũ
enim ſanguini non debetur, ſed meritis. ob quod A-
drianus imperator, qui inuitus ad imperiũ venerat,
& bene rexerat: cùm ſenatus eum obſecraſſet, vt filiũ
Cæſarem appellaret: ſufficere, inquit, debet, vt ego
inuitus regnauerim, cùm non merear. Principatus
enim non debetur ſanguini, ſed meritis. Et inutiliter
regnat, qui rex naſcitur, & non meretur: exercendi
priùs ſunt virtutibus, qui regnare debent, & cùm in
eis profecerint, adeo vt probentur illos virtutibus
antecedere, quos debent honoribus anteire, inuitati
aſcendant, & ſe & ciuium ſuorum votis non ſubtra-
36 hant &c. Etiam †de Fabio Maximo Romano refert
hæc Valerius lib. iiij. titu. de moderatione animi, in
hæc verba: Fabi⁹ verò Maximus cùm à ſe quinquies
& à patre, auo, proauo, maioribúſq; ſuis ſępenume-
rò cõſulatũ geſtum animaduerteret: in comitiis qui
bus filius ſuus ſummo cõſenſu conſul creabatur, quã
potuit conſtanter cum populo egit, vt aliquãdo va-
cationẽ huius honoris Fabiæ genti (de qua ipſe erat)
daret. Non quòd virtutibus filij diffideret (erat enim
illuſtris) ſed ne maximum imperium in vna familia
continuaretur. Quid hac moderatione efficacius,
aut valentius? quæ etiam patrios affectus qui poten-
tiſsimi habentur, ſuperauit. Hæc ille. Pro quo facit
text. in dicto cap. venerabilis. de præben. vbi non ge-
neris, ſed virtutum nobilitas vitæque honeſtas gratũ
quem Deo faciunt, & idoneum ad regimẽ ſuſcipien
37 dum. †In ſignum cuius amicus Dei Moyſes, cùm fi-
lios poſſet in dignitate facere ſucceſſores, qui de tri-
bu Leui erant, hoc non fecit: imò extraneus de alia
tribu, ſcilicet Effraim eligitur, videlicet Ieſus naue,
id eſt, Ioſue, vt ſciremus principatum in populo nõ
ſanguini eſſe deferendũ, ſed vitæ. viij. q. j. c. Moyſes.
& Ioſue. c. j. facit tex. in c. ad decorem. de inſt. [Ta-
mẽ hodie cõtrarium ſeruatur, & ſemper fuit, & erit,
q; primogenitus ſuccedit in regno, vt plenè habetur
infrà ſuper verbo, In eodem teſtamento relinquens.
j. in xviij. limit. Sed fallit in regno Romanorũ, quod
eſt orbis monarchia, ideo eſt in eo rex eligendus &
approbandus ſecundum Bal. in dicta l. ex hoc iure.
verſi. quartò quæritur. ff. de iuſtit. & iure. Nam ſi re-
gnum illud veniret per ſucceſsionẽ, indignum eſſet
orbẽ regi fortè à pupillo, vel muliere. vt ibi per eum.
38 & docto. in c. venerabilem. de elect.] †Quod exem-
plo nobis veteres fuerunt. Nonne Saul paſcebat aſi-
nos. j. Regum ix. & Dauid oues, vt ibi xvj. c. Et tamẽ
quia iuuenes virtuoſi, ambo reges facti ſunt? Ortus
Tulli Hoſtilij (vt lib. iij. titu. de his qui infimo loco
nati, clari euaſerunt, Valerius refert) nunquam niſi
agreſte tugurium habuit: cuius parẽtes penè incogni
ti ſunt, illique diu pecoris paſcendi cura fuit. Tullus
quoq; Seruius ex infimo proſiliens ſummum habue-
runt imperij Ro. propter virtutes faſtigium. Pariter
Attilius ab aratro vocatus, & Conſtantinus ex pau-
perrimo poſtquã Helenã duxit in vxorẽ, ac Theodo
ſius primò ſtabularius, imperatores virtutis ac vitæ
merito facti claruerunt. Marcus Porcius Cato, à quo
Porciæ gẽtis proles cognomẽ, atque originẽ traxit,
apud Tuſculanũ vicum agreſti quidẽ tugurio natus,
huius tanta fuit in vrbe dignitas, vt ſenatorum ordi-
nem auxerit, ipſam quoque ſenatus maieſtatem ſuo
ſplendore decorauit. Nunquid Caium Mariũ (Oro-
ſio referente) humi ſuper crepidine iacentem à parẽ
tibus infimis penè ſurdidiſsimum ortum traxiſſe
nouimus? tamen ſecundum Romæ triumphum egit.
Quintius denique repertus in rure, & ab aratro ſum
ptus in dictatorem creatus, Romam iam penè deſpe
ratam triumphis ſuis magnificè conſolatus eſt, Aure
lio in libr. de ciuitate Dei referente Auguſt. Hi pro-
fectò & cæteri ſimiles miro modo demonſtrarunt
priſtinum ſtatum ſuæ fortunæ ſcilicet aduerſæ, quæ
eos tã pauperes deſtituerat, præſens verò dignitatis
incremẽtum moribus ſuis bonis & virtutibus impu-
tari debere, vt de Tito Aufidio dicit Vale. lib. vj. titu.
de ſublimitate à ſtatu humili, & de pluribus aliis,
qui vilia officia conſtricti paupertate exercuerunt,
& poſtea fuerunt virtuoſè ſublimati ad ſummas di-
gnitates, iuxta illud Iuuena. Seruis regna dabũt, ca-
ptiuis fata triumphus. Non enim (vt Seneca inquit
ad Lucillum epiſtola xliiij.) nobilem facit atrium
plenum fumoſis imaginibus, ſed animum facit nobi-
lem. [Vide de hoc pulchra quæ in præfatione hu-
ius operis dixi, & ſolo animo acquiritur virtus, quæ
ſola neque datur dono, neque accipitur. dicit Sallu-
ſtius in Iugurthino.] Cui ex quacunque conditione
ſupra fortunã licet ſurgere, nec intuẽdũ eſt, vnde ho
39 mines veniant, ſed quò eant. Hæc ille. Vnde †con-
cluſio eſt, q; princeps qui poteſtate abutitur in ſubdi
tos, ſcilicet eos opprimendo, quos defendere debet,
priuandus eſt, vt priuatus regno extitit quidam rex
Franciæ per ſummum pontificem Zachariam ex eo,
quia effœminatus erat, id eſt, filias & vxores ſuorum
ſubditorum violabat, vt eſt tex. in c. alius. [Vt ple-
niùs dicitur infrà ſuper verbo, *dotem quam ei dede-
rat*, prope fin. xv. q. vj. iuncta gloſ. ibi.] Alium ſcilicet
Childericum ob remiſſã fuiſſe regno pulſum, refert
Gagui. geſtorum Galliæ hiſtoriographus, lib. j. Sed
à principibus effœminatis regi interdum contingit
propter callidos ſimulatores, in eorum punitionem,
iuxta illud Iob xxxvj. Moritur in tempeſtate ani-
ma eorum, & vita corũ inter effœminatos. & Eſaiæ
iij. Et dabo pueros principes eorũ, & effœminati do
minabuntur eis. Tamen vt vidiſtis, hæc eſt iuſta cau-
ſa eos priuãdi regno. Nam princeps malè & inutili-
ter regens ex malitia, in damnum & oppreſsionem
ſubditorum, eſt omnino priuandus, vt ibi, [Sed an
ſubditi propter iniuſtitias & tyrãnides ſuas poſsint
eum expellere ſine iudicio ſuperioris, decidit Bal. q;
non, in dicta l. ex hoc iure. verſi. ſecundò quæritur. ff.
de iuſti. & iure. quia derogare non poſſunt iuri ſupe-
rioris. Et ſi de facto eum expellerent, tamẽ expulſus
non amittit dignitatem ſuam. C. ſi ſeruus. expor. vẽ.
l. mucor, cui deciſioni conuenit hiſtoria dicti regis
Childerici per Gaguinũ vbi ſuprà relati. vide Bald.
40 in l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccle.] Si †autem
inutiliter regeret ex negligentia regnum, aut perſo-
næ ſuæ ſimplicitate, aut debilitate: tunc nõ eſſet pri-
uãdus regno, ſed daretur ei coadiutor, vt eſt caſus in
c. grãdi. de ſupplen. negli. præla. lib. vj. & gl. in dicto
c. alius. Et propter tales moleſtias quas multi princi-
pes ſolent ſubditis inferre, dicebat Ioã. Fa. in §. j. in-
ſtit. de rerum diui. & §. fi. inſtit. de aſsigna. liberto. q;
mallet eſſe homo ſui capellani, qui eum modicè ve-
xaret

xaret, quàm alicuius potẽtis domini ipſum moleſtè
41 tractãtis. Et bene dicit:† quia videmus hodie om̃ia
prædæ expoſita: nec eſt quæſtio ſi debeat, ſed ſi fieri
& haberi poſſit quoquomodo. Et hoc eſt quod ſan-
ctiſsimus dicebat Iob, & prudentiſsimè aij. capitulo:
Abundant tabernacula prædonum. & Eſaiæ tertio.
Vos enim depaſti eſtis vineam meam, & rapina pau
peris in domo veſtra &c. Imò concludit poëta ille
Aeneas Syluius, qui poſtea fuit papa Pi⁹. in libro de
duobus amantibus in fin. Quòd hodie nobilitas nõ
eſt aliud quàm præmium iniquitatis, ſecũdum quod
ſcribitur Pſal. vij. Ecce parturit iniuſtitiam, cõcepit
dolorem, & peperit iniquitatem. Adeò quòd voces
tolluntur ad cœlum, lamentis omnia fletibúſque cõ
plẽtur. Et (quod immanius eſt) nõnulli vltimo dolo
re cõpreſsi proiicere animas. Et eorum his tãtis ma-
lis principum clauſæ ſunt aures, auerſus patern⁹ in-
tuitus, incõmotus dulciſsimus animus, arefacta cle-
mẽtiſsima viſcera, vt qui eis fideliſsimè ſeruiũt, tan-
quam deſtituti ſua de ſalute fermè deſperẽt: dum eos
vidẽt ita ſuaſos & retrouerſos à generoſo eorũ aoi-
mo clemẽti diuináque natura, vt tanta ſuorum po-
pulorum incommoda ac detrimenta, neq; prohibẽt
ſua mẽbra, ſuáq; viſcera: quę ſunt ſuę ciuitates, ſuiq;
homines cũcti à lupis quos vidẽt dilacerari, abſumi,
mactari: q ſui magis certè ſũt, quàm ipſimet ſui: qm̃
nulla poteſtas ac regimẽ vlli propter ſeipſum ab im-
mortali Deo cõceſſum eſt, ſed propter eos qui ab eo
regendi fouendique ſunt: ſua itaque membra omnia
ſuáque præcordia, ſuam denique & vitæ & regni ſo-
liditatem atque tutelam non diligere, non nutrire,
nõ pietate cõplecti, ab aduerſiſque tueri, magis alie-
num eſſe conuenit ab eo qui principatu dignus ſit,
remq; publicam gerat, quàm teterrima quęuis nota,
quàm ſuppliciũ omne, quàm mors deniq; ipſa. Cũ
verus omnis ac legitimus princeps pro creditis ſibi
ſubditis ſe om̃o debeat vniuerſis obiectare periculis
& ſuo pro rege vt paſtor bon⁹ propriã animã dare.
Alioquin non princeps, non paſtor, ſed tyrannus ac
mercenarius habẽdus vtiq; ſit. Verum hodie iam la-
tronũ iſtorũ qui marſupia loculóſq; ſcrutãtur intã-
tũ creuit audacia, vt nõ via publica, nõ hoſpitia me-
ritoria, nõ port⁹ fluminũ, nõ emporia mercãtiũ, nõ
denique nobiliũ ciuiũ ædes, nõ cubicula & penetra-
lia vlla, nõ deniq; pudicę matronę, intactæq; virgi-
nes ſalue, immunéſq; ſint ab huiuſmodi explorario-
nibus, violentiſque cõtactibus. Neque ꝓpriis modò
parcũt ſubditis, ſed aduenis, neque Romipetis, neq;
ſacris viris: quin detinentur, & ad nudum vſque
explorant, atque quęrũt excuſsi, palpatique vſq; ad
verecũda naturæ. Excitant à monumẽtis atque cine
ribus iã vita functi, & pallentibus vmbris dies indi-
cit, vt cauſa inuẽta ac fabrefacta quæ à mortuis am-
plius defendi nõ poſsit, innoaij expilentur hæredes
ac deuorentur. Qui ita vexati ſi verbum retulerint, ſi
acrius ſuſpirauerint, infelices ac miſerãdi damnãtur.
Neq; loqui audẽt miſeri ipſi ab omni patrocinio &
ꝓuocatione deſtituti, neque ſe à tãtis iniuriis vel ma-
nu aut verbo defendere, q neque patronũ inueniũt:
ita hac in cauſa tremefactę ſunt leges, demerſa æq-
tas omnis, atque iuſtitia: & illi ſoli nobiles dicũtur, q
ſubditos opprimere ſciunt, & cætera illicita facere,
imò ſoli tales hodie ſapiẽtes vocãtur: tamẽ ſapiẽtiã
habẽt illã, de qua dicit Apoſt. j. ad Cor. iij. Quòd ſa-
piẽtia hui⁹ mũdi, ſtultitia eſt apud Deũ. Cũ ſcriptũ
ſit per prophetã Eſaiæ xxxiij. Væ qui prædaris, quo-
niam tuipſe deprædaberis. & alibi Pſalm̃. xiij. Et qui
deuorant plebẽ meã velut eſcã panis, quia ſecundũ
poëtas, Non habet euẽtus ſordida præda bonos, nec
immeritò. Cùm inter cætera quæ clamant ad Deum
eſt vox ſubditorũ oppreſſorum. iuxta illud Iacob. v.
Merces, inquit, operariorum veſtrorum, qui meſſue-
runt regiones veſtras quæ fraudata eſt à vobis, cla-
mat, & clamor eorum ad aures Domini Sabaoth in-
42 troiuit. † Et præterea nunquam legi ſubditos in plus
domino teneri, quã dominos ipſis ſubditis, niſi quo
ad reuerentiã, quam debet inferior ſuperiori. Quia
licet ei debeat ſeruitium perſonale aut pecuniariũ
tamẽ dominus viceuerſa ei debet protectionẽ etiam
cum armis ſi oporteat defendendo, ſecundum Bart.
in procemio Digeſtorum. §. j. vbi protectio manũ
includit armatam. l. deſertorem. §. ſi. ff. de re milit. ſi
protectus vi aggrediatur. † Adeò ꝙ ex quibus cauſis
43 vaſallus priuari poteſt feudo erga dominũ, de qui-
bus plenè in titu. quibus mod. feud. amit. ex eiſdem
etiã dominus proprietate feudi priuatur erga vaſal-
lum. cap. j. ex quibus cau. dominus feu. proprieta. pri
uetur. Ideo ſicut vaſallus propter feloniam cõtra do
minum cõmiſſam, vel non petitam infra annum in-
ueſtituram, priuatur vtilitate feudi: ſic etiã dominus
ꝓprietate feudi priuatur, ſi contra vaſallũ delinquat
aut ipſum inueſtiturã petentẽ reſpuet, ſecũdum gloſ.
in c. j. in fi. per quos fiat inueſti. And. de Iſer. in c. ij.
de lege Cõradi. & Iaco. Aluaro. in c. j. quæ ſit prima
cau. benefi. amit. & Bal. in c. j. per quos fiat inueſti. §.
44 nulla. Sed † (proh dolor) quidã defendunt ſuos ſub-
ditos ab aliis, vt poſtmodũ per ſe eos pinguiores de-
uorẽt. Tales ſimiles ſunt ceto in mari, qui haleca de-
fendit ab aliis piſcibus, ſed per ſe ea deuorat, prout
dicit præfatus Aeneas in lib. de miſeria curialium, ꝙ
principes diu ſuos nutriunt aulicos & palatinos in
ſubditorũ præda, vt eos velut ſuos toto anno impin-
guatos comedant. quibus minatur dominus Eſaiæ
xxvij. In die illa viſitabit dominus in gladio ſuo du-
ro & grãdi & forti ſuper Leuiathan ſerpentẽ veterẽ,
& ſuper Leuiathan ſerpentem tortuoſum: & occidet
45 cetum qui in mari eſt. Et † præſertim vbi domini
ſubditos in perſonam offendũt, quos rationabiliter
verberare nõ poſſunt, ſecundum Bart. in l. cùm ſatis.
C. de agri. & cẽſi. lib. xj. licet Bal. in auth. ad hæc. C.
de lati. liber. tol. dixerit eos per illum text. mediocri-
bus poſſe plagis afficere. Quod an ſit verum not. ple
nè in §. fin. inſtit. de his qui ſui vel ãlie. iur. Nam ibi
in dicta authentic. ad hæc aſcriptitius verberabatur
cum cauſa: quo caſu dominus ſubditum & ſuum va-
ſallũ religare poteſt arbitrio ſuo propter offenſam
ſibi factam. textus eſt nota. in l. ex facto. la grande. §.
cùm fundus. verſic. proinde. ff. de hæredi. inſti. Adeò
quòd ipſum conſtringens aliquo non tenetur pœna
priuati carceris, cùm hoc faciat authoritate legis, ſe-
cundum Bald. in margarita ſuper verbo, dominus,
circa medium. Et hoc verum cum cauſa vt dixi. Aliàs
ſine cauſa verberari nõ debet, nec aliàs opprimi, aut
bonis damnificari, vel iniuriari per textum in dicta
l. cùm ſatis. §. caueat. vbi Io. de Pla. hoc pulchrè de-
clarat. Nec vllã poteſt. [Hæc verba Catilinæ in ij.
reſponſione inuectiua cõtra Ciceronẽ.] illuſtribus
viris in abiectis hominibus vllo laudẽ afferre. vltra
quẽ dicatis, ꝙ etiã ibi domino permittitur verberare
ſubditũ ex cauſa: hoc intelligitur, ſi copia iudicis de-
ficiat ſecundum ipſummet Bal. in dicta l. cùm ſatis.
Et alibi dicit idem Bal. in §. publici latrones. de pace
46 tenen. † quòd tenens caſtrum in feudum malè tra-
ctans burgenſes ſuos, ſi monitus à domino non de-
ſtiterit

ſtiterit,certè feudo poterit priuari.Et ſi aliquem pri-
uatum ſeu particularem ſubditũ dominus in perſo-
nam offenderit,de ſua eximitur iuriſdictione & po-
47 teſtate,prout exẽplo nobis in præſenti regno†Clo-
tarius Francorũ rex Clodouci protochriſtiani filiua
de ſeipſo cùm Galterum Yuetoti territorij dominũ,
die veneris ſancta occidiſſet, de ſeipſo velut alter
Theodoſius (de quo xj.qõ.iij.cùm apud) iuſtitiã fa-
ciendo oſtendit.de quo Gagui.lib.ij.c.j.ſic dicit:Fuit
inter familiariſsimos Clotarij aulicos Galter⁹ Yne-
totus Caletus agri Rothomagen.apprimè nobilis,&
qui regij cubiculi primarius cultor eſſet.Huic ꝓ ſua
integritate de Clotario cùm meliùs,meliúſq; in dies
☞promoueretur,reliqui aulici inuidẽt.[De hac exe-
crabili innidia vide plenè infrà, ſuper verbo, *mortuo
itaq; teſtatore*. j.ponendo ſextum defectum ſententiæ
Pilati contra Chriſtũ prolatæ.]deprauantes quodli-
bet à Galtero geſtum: nec deſiſtũt,donec irritatum
illi Clotariũ peſsimis ſuſurris efficiunt. Quamobrẽ
iurat rex ſe hominem necaturum. Percepta Clota-
rij indignatione Galterus pugnator illuſtris, cede-
☞re regi irritato cõſtituit.[Quod faciẽs prudẽter egit
rectè conſiderãs,ꝙ ira regis nuntius eſt mortis. Nõ
ſic fecit Calliſthenes,de quo habetur ſuper verbo, *&
vxorem nomine Adelaſiam*. in j.artic.ſucceſ.ab inteſt.
loqnẽdo de legitimatione.ideo malè ſucceſsit ei: vt
ibi dicitur.]Igitur derelicta Frãcia in militiã aduer-
ſus religionis catholicæ inimicos pergit decẽ annos
multis proſperè geſtis rebus: ratus Clotarium ſimul
cum tempore mitiorem effectum,Romam in primis
ad Agapetum pontificem ſe contulit:à quo ad Clo-
tarium literis impetratis ad eum Sueſsione agẽtem ſe
protinus confert veneris die quæ Paraſceue dicitur,
cogitans religioſam Chriſtianis diem ad pietatem
ſibi profuturam. Verùm literis pontificis exceptis,
cùm Galterum Clotarius agnouit, vetere ira tanquã
recenti liuore percitus, rapto à proximo ſibi equite
gladio hominem ſtatim interimit. Tam indignam
inſignis atque innocẽtis hominis necẽ loco religio-
ſo, & die ad Chriſti paſsionem recolendam celebri,
pontifex inæquaminiter ferens, confeſtim Clotariũ
reprehẽdit, monẽtque iniquiſsimi facinoris rationẽ
habere, ſe alioquin excommunicationis ſententiam
48 ſubiturum. †Agapeti monita veritus rex, capto cũ
prudentibus cõſilio, Galteri hæredes,& qui Yueto-
tum deinceps poſsiderent ab omni Francorum re-
gum ditione atque fide liberauit, liberóſque prorſus
foro ſuo ſyngrapho & regiis ſcriptis cõfirmauit. Ex
quo factum eſt,vt eius pagi & terræ poſſeſſor regem
ſe Yuetoti hactenus ſine controuerſia nominauerit.
Id autem anno Chriſtianæ gratiæ ccccxxxv. geſtũ
eſſe indubia fide inuenio: & dominantibus longo
pòſt tempore in Normania Anglis, ortáque inter
Ioannem Hollandum Anglum, & Yuetoti domi-
num quæſtione,quaſi prouẽtuum eius terræ pars fi-
ſco regis Angliæ quotannis obnoxia eſſet, Caleti
Proprætor anno ſalutis Milleſimo ccccxxviij.de ra-
tione litis iudiciario ordine ſe inſtruẽs, id ſicut à me
49 annotatum eſt comperiſſe iudicauit.Hæc ille. †Ot
domini,cogitetis,quãtum adulatores & detractores
ſunt principibus pernicioſi,quibus & cuiuſquam al-
terius fidei credunt.Ex qua credulitate ſæpenumero
boni principes falluntur, & incauti in ſubditorum
perniciem eunt: Sicut Dauid tam ſanctus & iuſtus
verbis ſibi adulatoris & detractoris fuit ita captus
& inuolutus, ꝙ hæreditatem Miphiboſeth domini
ſui ei conceſsit in ipſius Miphiboſeth abſentia,& eo
nõ audito, vt habetur ſecundi Regum decimonono
capitulo.Et(quod peius eſt)poſtquã audiuit Miphi-
boſeth ſe verè excuſantem, dictum ſuum licet iniu-
ſtum non retractauit totaliter: imò Sibam ſeruum
peſsimum fecit domino ſuo æqualem, quem ſuſpen-
dere debuiſſet propter falſam domini ſui accuſatio-
nem de crimine læſæ maieſtatis: ſecundum Lyram
ibi.vnde propheta,Oleum,inquit, peccatoris nõ im
pinguet caput meum.Super quo dicit Ange. Lingua
adulatoris alligat hominẽ in peccatis.Ob quod Po-
lycra.lib.iij.cap.xiij.loquens Auguſto dicebat,Si de-
ceptores iſtos,id eſt,adulatores & ſuſurrones exter-
minaueris,deos te præcellere non putabis: adulato-
res profectò ſuis mendaciis homines mortales deifi-
cant.Sunt enim ſcorpiones facie blandientes,& cau-
da percutiẽtes,vt inquit Hieronymus epiſt. lxxxiiij.
Abſit ergo, ꝙ alicui dici poſsit illud Ezechiel. quar-
to:Cum ſcorpionibus habitas.Super quo dicit Gre-
gor.lib.j. epiſto.lx. Adulator tanquam ſcorpio pal-
pãdo incedit,ſed cauda ferit.Et ſicut apis mel in ore
gerit,ſemper tamẽ pungere quærit.Et idem Grego-
rius in morali.Adulatores inquit,lactant illos, quos
laudant.Sed conſiderate vos quod ſapiens Prouer.j.
dicit,Si te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis.
Et quod habetur Eſaiæ iij. Popule meus, qui te bea-
tum dicunt,te ſeducunt.Super quo dicit Hieronym.
Adulatores eſſe hoſtes humani generis, & ſcintillæ
diaboli propinantes pocula mortis, quia venenum
melle mixtum.Sed proh dolor, vocibus adulatorum
omnes infatuati ſunt, qui ſi ſapientes exiſterent, &
Deum qui eſt veritas pr ę oculis haberent,adulatorũ
oleo non impinguarentur,qui ideo eis adulantur, vt
50 cum ipſis cõmorantes deliciis vtantur.Non †ſic do-
mini fecit Diogenes patiẽtiſsimus, qui ne Dionyſio
regi adularetur,elegit oleribus viuere. De quo dicit
Valerius lib.iiij.titu.de abſtinẽtia,ꝙ quidam ei dixit
olera lauanti, Si tu Dionyſio adulari velles, iſta non
ederes.Cui reſpõdit,Si tu iſta edere velles,Dionyſio
adulari nolles.& ſequitur, hic conſtantiſsimus veri-
tatis annuntiator maluit oleribus ſuſtentari, quàm
magnatib⁹ adulari, & dolio volubili pro habitatio-
ne contentari,quàm à regibus magnificè tractari, &
eis adulari. Adeò ꝙ (vt idẽ Vale.eo.lib.& titu.in fi.
ſubiunxit)cùm ei ad ſolem ſedenti diceret Alexãder,
Pete quod vis,ait,De cęteris interim velim vt à ſole
mihi nõ obſtes, id eſt, nolo te mihi vmbram facere.
51 †Et Xenocrates, vt ibi dicitur, cuius amicitiã Alex.
magnus talentorum pondere emere voluit: ſed phi-
loſophus regi ſuam vendere noluit:rectè forſan con
ſiderantes,ꝙ qui principibus ſeruiunt,ſunt in maxi-
mo periculo cõſtituti perditionis vitæ & ſalutis æter
næ, cùm ad nutum dominorum habeant ſeruire. Et
cùm ſeruierint,niſi adulentur, Verona derelicta per
viam Placẽtiæ ambulent,ſæpe deſtituuntur, & malè
recompenſati triſtè moriuntur, vt dixi ſuper ver. *Et
vxorem nomine Adelaſiam*.in j.articu.ſucceſsionum
☞ab inteſtato.circa prin. [Hæc magna pericula pro-
ſpicienda Saxum Pamphilium iuuenem vita, inge-
nio & doctrina excellentem inter cætera ſummè cõ-
mendat in ſecunda parte Matt. Boſ. epiſtola lxxxiij.
incip.Pamphili Saxi factus ſum ſæpe memor.&c.ſic
dicens,Deniq; vt contulit mecũ(ſcilicet Saxus)ami-
cè:ad regum & principũ quaſdã aulas prouocatus,
etiam præmiis honoribúſque non infimis, recuſauit
accedere:illiberale & ſordidum ducẽs eum,qui phi-
loſophiæ ſit auidus,his ad nutum libidinémque ſer-
uire, quæ purpurata cupiditatum malarum & vitio-
rum

rum mancipia ſint, & tota quorum gloria videatur
in adulatione, fraude, rapina, omníque licentia poſi-
ta, quos licet peperit fortuna conſpicuos, vitam ipſi
tamen obſcuram & quandoque teterrimam agunt,
vt his ſi placere velis, abiiciena omnem pietatem, &
peſſum ire iuſtitiam patiaris oportet. Ne illis ſcelus,
ſi ſanctius & iuſtius, quàm ipſi viuas exprobrare vi-
dearis &c.] Sunt plerunque regiæ voluntates vt ve-
hemẽtes ſic mobiles ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ, dicit Sa
lustius in Iugurthino. [Vide quæ de hoc dixi ſuper
verbo. *Cuidam Petro tradiderunt.*] Nec eſt vlla tanta
humilitas, quæ dulcedine gloriæ non tangatur, dicit
Valerius lib. viij. titu. de cupiditate gloriæ: quia teſte
Cicerone trahimur omnes ſtudio laudis. Et optimus
quiſque maximè gloria ducitur. Vnde erat Socrates
ſolitus dicere, viam ad gloriam proximam eſſe &
quaſi compendiariam, quod intelligitur ſi quis id
ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet. Aliàs fortis
eſt & magnanimi viri gloriam non appetere, ſed ſo-
la ſuorum rectè factorum cõſcientia contentos eſſe:
ſæpe viris maior gloria ſpreta redit quaſi non neceſ-
ſaria, quaſi ſatis ſit conſciẽtia rectè factorum. Et ſic
fugienda eſt lingua adulatorum. aj. quæſtio. iij. inter
verba, quæ præſertim magnates faciliter decipit, glo
52 ria prædicta inebriatos. †Quæ (vt à multis diffini-
tur) eſt frequens fama cum laude. Quam Cicero tri-
bus rebus conſtare dicit. Si diligit multitudo, ſi fidẽ
habet, ſi cum admiratione quadam honore dignos
putet. hæc ille. Quæ gloria diuerſimodè mundanos
decepit. Nam plures à parentum inclyta nobilitate
degenerarunt, & honore domus poſtpoſito ad vilia
officia conuolarunt, vt eorum nomina gloriando
53 perpetuarent. †Vt Quintus Fabius Romanus ciuis
nobiliſſimus, qui derelicta inclyta Fabiorum ſecta
pictor effectus fuit, vt nomen ſuum in publico pin-
gens, faceret æternum, de claro genere faciens ſe ſor
didum, & publico operi nomẽ ſuum inſcribẽdo, læ-
ſæ maieſtatis crimen committens. l. ſi qui iudices. C.
de ope. publi. & l. opus. in fi. cum l. ſeq. ff. illo eo. titu.
Cum hoc ædificio priuato faciens, ſi eſſet plebeius,
vltimo puniretur ſupplicio. Et ſi nobilis, deportare-
tur bonis confiſcatis. l. ij. C. vt nemo priuatus rebus
alie. titu. imponat. & titu. ſeq. per totum. de quo Vale
rius lib. & titu. præallegatis: ſic dicit. Nam quid ſibi
voluit Quintus Fabius nobiliſſimus ciuis, qui cùm
in æde ſalutis quam Caius Iunius Bubulcus dedica-
uerat, parietes pinxiſſet, nomen his ſuum inſcripſit.
Id enim demum ornamenti familiæ ſcilicet Fabio-
rum cõſulatibus & ſacerdotiis & triumphis celeber-
rimè deerat. Cæterum ſordido ſtudio deditum inge-
nium, qualemcunque illum laborem ſuum ſilentio
obliterari noluit. Præterea fuerunt alij de ſtatu infi-
mo, qui deitate gloriari volentes auſi fuerunt in ver-
54 tice deorum nomina ſua includere. †vt de Phidia
ſtatuario legitur, de cuius vana & temeraria gloria
ſcribit Cicero lib. Tuſculanarũ quæſtionum j. Quid
enim Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo
Mineruæ, cùm inſcribere non liceret, Inciſerunt re-
memorans qui dixerat: Ponam ſedem meã ab aqui-
lone, & ero ſimilis altiſſimo. Sicut Fabius nomen
ſuum in æde ſalutis, videlicet Phidiæ ſecutus exem
plum, qui Phidias cõſiderans tales titulos & ſtatuas
poſſe per quemuis de populo ꝓpria authoritate tol-
li & conſcidi, ſeu rumpi, vt dicta l. ij. §. deponẽdi au
tem. clypeo Mineruæ effigiem ſuam incluſit, ita in-
ſeparabiliter, qua conuulſa tota operis colligatio ſol-
ueretur, vt dicit Valerius. Sunt etiã alij qui cùm vir-
tute famam aſſequi nõ poſſint, ſceleribus inſignique
55 maleficio innoteſcere nõ dubitant. †vt de Pauſania
nobili adoleſcẽte, qui Philippum Macedoniæ regẽ
Alexandri magni patrem interfecit: & quodam alio
qui gloriæ cupiditate templum Dianæ incendere vo
luit. De talibus loquẽs ibi idem Valerius. Quorum,
inquit, è numero neſcio an in primis Pauſanias de-
bet referri: nam cùm Hermoclem ſcilicet ſapientẽ
percunctatus eſſet, quonam modo ſubitò clarus poſ
ſet euadere, atque is ſcilicet Hermocles reſpondiſſet
ſi illuſtrem virũ aliquem occidiſſet, futurum vt glo-
ria eius ad ipſum redundaret, continuò Philippum
interemit. Et ſequitur: Illa verò gloriæ cupiditas
ſacrilega. Inuentus eſt enim qui Dianæ Epheſię tẽ-
plum incendere vellet, vt opere pulcherrimo cõſum
pto, nomen per totum terrarũ orbem diffunderetur,
quem quidem mentis furorem eculeo impoſitus de-
texit. hæc ille. Sũt & quidam alij, qui cauſa iactatio-
nis ad gloriam cõſequendam ſeipſos interfecerũt, vt
Empedocles. ſecundum gloſ. in l. ſi quis filio. §. cum
qui. ff. de iniuſto rupto teſta. A cuius inanis gloriæ
appetitu, & eius ſeminatoribus, qui adulatores dicũ-
tur, liberet nos dominus: qm̃ in his gloriari & lauda-
re ſe vani, vituperari etiam, ſtulti eſſe dicit Valerius
lib. vij. titu. de ſapiẽter dictis & factis. iuxta illud Ca-
tonis: Nec te collaudes, nec te vituperaueris ipſe. So-
la illa profectò laudanda eſt fiducia, quæ æſtimatio-
nẽ ſui certo pondere examinat, tantũ ſibi arrogans,
quantùm à contemptu & inſolentia diſtare ſatis eſt.
dicit Valerius lib. iij. titu. de fiducia ſui, loquens de
Euripide. Vnde ad propoſitum reuertendo, ſicut rex
56 aut princeps opprimens regnũ priuatur regno: †ſic
etiam propter offenſam vni ſubdito illatam priua-
tur poteſtate & iuriſdictione, quam habet in illo. l.
officium. C. de offi. comitis ſacri palatij. Et cõſuluit
L. Rom. conſi. xxxvij. Idẽ in quolibet domino ſub-
ditum ſuum offendente. (Additio.) Et ita reperi plu-
ries hactenus fuiſſe in parlamento iudicatum. & etiã
de tẽpore meo magiſter Ioannes Maynial notarius
loci de Frayſſineto ſeneſcalliæ Caturcen. fuit per ar-
reſtum cum ſua domo in perpetuum cum ſuis bonis
ab omni cenſu reali & perſonali, alióque onere & iu
riſdictione domini dicti loci exemptus, die xiij. mẽ-
ſis Septẽbris, anno M.cccccvij. In nõ repræſentãdo
quendam ſuum lacayum, qui de ſcitu ſuo mutilaue-
rat dictum notarium, qui fuit per arreſtum à iuriſdi-
ctione dicti domini de Frayſſineto exemptus, & ſe-
neſcallo Caturcen. immediatè ſubditus. Pariter qui-
dam apothecarius fuit propter malam tractationem
exemptus per arreſtum à iuriſdictione tẽporali epi-
ſcopi Vuicenſis. die xxix. menſis Martij, anno domi-
ni M.cccccx. ſcilicet pro tempore quo ille eſſet epi-
ſcopꝰ. Cùm delictũ perſonæ nocere nõ debeat eccle
ſiæ. c. delictum. de regu. iur. lib. vj. Nec mirum, quo-
niam olim in Gallia nemo ſubditũ opprimebat: imò
ſuos opprimi quiſq; & circumueniri nõ patiebatur:
neq; aliter ſi faceret, vllã inter ſuos habebat authori
tatẽ: vt Cæſar refert. lib. vj. commẽtariorum de bello
Gallico. Vtinam domini memoria repeterent, &
exẽplo Honorij imperatoris viuerẽt, q adeò clemẽ-
tiſſimus fuit, vt cũ ei diceretur, cur rebelles nõ occi-
deret, ait, vtinam eſſet mihi poſſibile ad vitam mor-
tuos reuocare. Ob quã piam fidem, plures tyrannos
57 obtinuit ſine ſanguinis effuſione. †Aut Tyberij Ro-
manorum imperatoria vitam imitarẽmr, cuius tam
iuſta fuit regnandi maieſtas, vt quibuſdam princi-
pibus plebem grauare cupientibus reſpondiſſe fe-
ratur:

ratur:Boni paſtoris eſt tondere pecus,nõ deglutire,
cùm illud ſit ptoprium luporũ. ita refert Suetonius
lib.ij.de aij.Cæſaribus.& gloſ.in cle.ad noſtrum. de
eẽſi. Cogitabãt enim virtuoſiſsimi illi imperatores.
quòd digni illi ſunt laude,qui humana natura vſi,ad
aliis imperandũ benigniores extiterint:quàm ipſum
imperium tulit & principes, Deo à quo depẽdet eo-
rum poteſtas,ſola clemẽtia æquari poſſe.l. imperia-
lia.C.de nupt.iuats Ouid.iij.de Triſtibus:Eleg.v.

Quò quiſque eſt maior,magis eſt placabilis iræ:
Et faciles motus mens generoſa capit.

Et ſubditos tanquam filios eſſe diligendos,& nõ ſer-
uituti ſupponendos,iuxta illud Apoſt.ad Rom. viij.
ad ſubditos Deo ſic dicentis, Nõ enim accepiſtis ſpi
ritum ſeruitutis,iterũ in timore , ſed accepiſtis ſpiri-
tum adoptionis filiorũ,in quo clamamus, Abba pa-
58 ter. † In ſignum cuius elementię reges inunguntur,
vt aliis dulciores exiſtant.not.in c.j.de ſacra vnctio.
quod nobis patenter edocent exempla beluarũ:nam
legitur ꝙ rex apum non habet aculeum,cũ quo pun
gere poſsit,ſicut cæteræ apes habent.Ideo peior be-
luis eſt homo talis , teſte philoſopho j.politi. Sicut,
inquit,optimum animalium eſt homo fruens lege &
iuſtitia, ſic peſsimum animalium eſt homo à lege &
iuſtitia ſeparatus : quia nihil laudabilius , nihilque
magno & præclaro viro dignius,placabilitate & cle-
mentia. Et quia benignus ille Tyberius imperator
ſubiectis & pauperibus ſemper gratioſus extitit, etiã
pacem habuit cunctis diebus ſuis: quia ab eo ſcilicet
Deo pacis viuere & eius veſtigia ſequi didicit,qui vt
in euangelio legitur: ſemper mitis & corde humilis,
& ſub eo crucifix⁹ fuit. Ideo nõ abs re omnes de ſe-
cta Eſſæorũ apud Iudæos (Ioſepho referẽte) iurare,
ſectam intrantes cogebãtur, Deo fidem,hominibus
iuſtitiam,ac principibus obedientiã. Et ſi continge-
ret ipſos aliquando præeſſe, ꝙ nunquã viribus pote
59 ſtatis abuterentur,ad iniuriam ſubditorum. †Quod
optimè Piſiſtratus Atheniẽſis tyrãnus ſeruauit (Va-
le.referente lib.v.tit.de hum.& clementia)qui licet
tyrãnus eſſet,& vxor eum hortaretur de quodã ado-
leſcẽte vindictam ſumere, & ſupplicio eum afficere
ꝙ filiã eius fuerat oſculatus,reſpondit,Si eos qui nos
amant interficiemus,quid faciemus quibus odio ſu-
mus?Nec ſe de illo vindicauit.Et ſi potẽtes ad paga-
60 nos nolint oculos vertere,†ſaltẽ imitari deuotos mi
lites deberẽt,qui cùm à Ioãne ſalutẽ peterent,dixe-
rũt Lucæ iij Quid faciemus & nos? Quibus pluſquã
propheta reſpondit:Neminẽ concutiatis neque ca-
61 lumniam faciatis:†ſed eſtote contenti ſtipendiis ſeu
reditibus veſtris.ſicut contentus erat,imò eleemoſy
nas plures faciebat Cornelius Centurio,vt patet A-
ctuum x.in princ.Quoniam vt ſcribitur Iob xv.Cõ-
buret dominus tabernacula illorũ, qui libenter mu-
nera recipiunt. & Iſaiæ ix. Omnis violentis præda-
tio erit in combuſtionẽ & cibus ignis.Rapiunt enim
principantes à laborantibus vt diſtribuant pigritan-
tibus,nec cernunt perſonę qualitatem,ſed propriam
voluntatem.Sunt equidem cupidi ſplendoris & glo-
riæ qui aliis eripiũt quod aliis largiantur. Et ſic aliis
nocẽt,vt in alios liberales exiſtant,dicit Tullius lib.
j.de offic. Nequaquam conſiderantes quod ſapien-
tiſsimus ſcripſit Sene.in libro de benefi.dicẽs, quòd
turpiſsimi damni genus eſt inconſulta donatio,gra-
uiúſque eſt beneficium malè dediſſe,vt dietim vide-
62 mus. Vnde † tales multoties populi oppreſſores
ſunt cauſa,propter quam bella fiunt. ſecundum glo.
in cap.ad apoſtolicæ.de re iudic.lib.vj.vt qui iuſtitia
propter potentiam reprimi non poſſunt , bellorum
clade cum ſonitu in hoc ſeculo pereant,cùm de tali-
bus cõcludatur Iob.xxvij.Hæc eſt pars hominis im-
pij apud Deum,& hæreditas violentorum,quam ab
omnipotente ſuſcipient. Si multiplicati fuerint,filij
in gladio erunt,& nepotes eius non ſaturabũtur pa-
ne.Qui reliqui fuerint ex eo,ſepelientur in interitu,
& viduæ illius non plorabunt. & Eſaiæ xiij. Omnis
qui inuẽtus fuerit,occidetur. Et omnis qui ſuperue-
nerit,cadet in gladio:infantes eorum collidentur,in
oculis eorũ diripientur domus eorũ, & vxores eorũ
violabuntur. Ecce ego ſuſcitabo, dicit dominus,ſu-
per eos hoſtes qui argentum nõ quærant,nec aurum
velint:ſed ſagittis populos interficiẽt,& lactantibus
vberibus nõ miſerebuntur : & ſuper filios nõ parcet
oculus eorum , & erit domus ſubuerſa eorum, ſicut
ſubuertit dominus Sodomã & Gomorrham : & re-
plebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt
ibi ſtruthiones &c. Prout dixerant Gabaonitæ ad
Dauid ſecundi Regum xxj. Non eſt nobis ſuper ar-
gento & auro quæſtio, ſed contra Saul & cõtra do-
mum eius &c. Et tales etiam in futuro ſeculo de re-
gno carebunt, iuxta illud Apoſtoli primæ ad Corin
thios vj. Neq; auari,neque rapaces regnum Dei poſ
ſidebunt:imò iudicium duriſsimum his, qui præſunt
fiet, & potentes potenter tormẽta patientur,Sapiẽ.
vij.& alleg.Pſal.vij.concluditur,Conuertetur dolor
eius in caput eius, & in verticẽ ipſius iniquitas eius
63 deſcendet. Prout † ab angelo fuit Carolo Caluo
Francorum regi diuinitus monſtratum. de quo Ga-
guinus lib.v.cap.primo. nihil, inquit , ad rem perti-
nere arbitror id,quod à pleriſq; ſcriptoribus memo-
riæ noſtræ datum eſt,Carolum (duce angelo)paulò
antè quàm moreretur ad inferos deductũ ſupplicia
vidiſſe miſerarum animarũ,ardere valles, & arctiſ-
ſimos puteos pice , & ſulphure immixto plumbo ef-
ferueſcere:ibique pleroſque ex ſuis prædeceſſoribus
reges inſpexiſſe. Epiſcopos quoque qui vel ad bella
gerẽda conſultores , vel ad opprimẽdum iniquis ve-
ctigalibus populum,authores extitiſſent.Eius rei vi-
ſum literis ipſe mandauit poſteros admonens iuſtæ
moderationis:ne aut malè imperarent,néve vſurpa-
rent dominãdi poteſtatem,hæc ille. Et obiit Vercel
lis anno domini Dccclxxviij. [Ad hæc fugienda
pericula Matthæus Boſ.in ij.parte ad Federicũ Mã-
tuæ marchionem epiſtola iiij.incip.Nunquam ſcri-
pſi quicquam &c.ſic dicit, Per genus omne pietatis
Deũ tibi concilies,pupillos & viduas ab iniuriis de-
fendas, ſubditos pauperes grauius oneratos leues,
vinctos redimas,iuſtitiã colas,tuã aulam rectè cõſti
tuas,atq; ita vt petulãtia,libido, rapacitas, ambitio,
blaſphemia,atq; id gen⁹ cætera quæ in principũ cu-
riis regnant: niſi protinus emẽdata à tua quidẽ exu-
64 lent domo &c.] Vnum tamen teneatis menti, † ꝙ
indebita ſeruitia præſumũtur à dominis per metum
extorta,vt dicit Io.And.in cap.j.de præſcri.lib.vj.in
nouella. Hinc decidit ſingulariter Bal.in ca.j.qua-
liter vaſallus iurare debeat fideli.quòd ſi vaſall⁹ do-
mino nouum iuramentum præſtet præter antiquam
conſuetudinem , illud tale iuramentum præſumitur
extortũ, cũ aliàs nõ præſumat ſuo ſuperiori cõceſ-
ſiſſe id quod non deberet,ne ſuum iactaſſe videatur.
Quod recitat & ſequitur Franciſ.Areti.conſi.xxiij.
incipiente,Quatuor dubia.iiij.col. Nam contra po-
teſtatem præſumitur.C.eodem titulo.l. volumus.C.
de fun.limitro.l.prima.lib.xj.& eodem lib.C.de om
ni agro deſerto,l.qui per potẽtiam. Et hoc maximè
præſum-

præſumitur erga ruſticos.C.ne ruſti. ad nullum ob-
ſequi.deuocen.l.ij.lib.xj. & per Bartol. in l.ad inui-
diam.C.quod metus cauſa.ita elegãter recitat Bald.
ſuper verbo,pactiones.in titu.de pace Conſtã.Ideo
dicit Spec.titu.de renũtia.§.j.verſic.priuata. quẽ ſe-
quitur Ioan.Fab.in l.mulierẽ.C.ſi mãcip.ita venie.
65 ne proſti. †quòd piæ cauſæ,& cauſæ ſeruorũ filiorũ
& ruſticorum qui agere habẽt cum dominis,ſunt iu-
dicis officio expediendæ etiam parte nõ petente. Et
alibi dicit Ioan. Fab.in §.æque.inſtit.de actioni.vij.
col.ꝙ præmiſſa ſunt maximè vera, vbi potens vten-
do ſuper non potente, cum gagiabat,vel arreſtabat,
aut gagiari faciebat ſine cauſæ cognitione.l.ſi. §.pe
nulti.ff.quod metus cauſa.allegat Innoc.in capi.bo-
næ.de poſtulat.prælatorũ.Ideo dicit idẽ Spec.quòd
in ruſticis requiritur ſemper præſcriptio triginta
annorum,aliàs non præſumuntur in futurum obli-
gati,vt ipſe not.in tit.de cauſa poſſeſſio. & proprie-
ta.§.ij.verſi. cæterum.& in titulo de reſtitutione ſpo
liatorum.§.nũc iudicamus. Nam cùm in perpetuũ
teneri & nũquam liberari poſſe,ſit ſpecies ſeruitutis,
requiruntur triginta anni.vt plenè not. Andræas de
Barulo.in l.litibus.C.de agricol.& cenſitis.ita dicit
Bal.in l.ſolent.§.fin.in fi.ff. de officio procõſulis &
legati.Sed ibi loquuntur de præſcriptione præſtatio
nis cenſus à iure non reprobatæ, ſicut eſt reprobata
præſtatio operarum,vt dictum eſt.Ideo ita citò præ
ſcribi nõ poteſt ſcilicet triginta annis,ſicut præſcri-
bitur præſtatio cenſus.facit dicto cap.j. de præſcri-
ptio.lib.vj. Videatis Panormitanum in capitulo, ſi
diligenti.ſeptima col.in principio, verſic.aduerte ta
men,quòd iure noſtro non ſufficit bona fides,ſed ti
tulus,de præſcriptio.Videatis quę plenè dixi in ver-
bo,*Et vxorem nomine Adelaſiam*.circa finem.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M Æ.

1 *Teſtamentum coactum non valet.*
2 *Preces principis iuſtum inducunt metum.*
3 *Medicus grauans morbum, vt ſibi plus relinquatur, non valet relictum.*
4 *Teſtamentum metu extortum non valet.*
5 *Metus præſumptio ceſſat præſentibus conſanguineis.*
6 *Metus quatuor modis in teſtamento contingit.*
7 *Legata an debeantur ex teſtamento coacto.*
8 *Dolus tertij nocet heredi.*
9 *Teſtator prohibens heredem teſtari, videtur rogare de reſtituenda hereditatem.*
10 *Hæres occidens teſtatorem an ſit indignus.*
11 *Fiſcus vendicans hereditatem indigni, an teneatur ad ſolutionem legatorum.*
12 *Hæres teſtatorem non occidens, ſed tantùm vulnerans, ſuccedit.*
13 *Indignus eſt occidens vxorem, aut liberos teſtatoris.*
14 *Fratrum vnus ſi patrem occidat, cui applicabitur eius portio.*
15 *Indigni hereditas cui applicetur.*
16 *Herede propter delictum inhabili, cui detur hereditas.*
17 *Monachum occidentis bona cui applicentur.*
18 *Sacerdos quem inſtituens vt reſtituat ſpurio ipſius, facit fiſcum ſuccedere.*
19 *Hereditas quæ adiri non poteſt vitio teſtamenti, aut teſtatoris & heredis ſimul cui applicetur. & nu.20.*
21 *Teſtamentum ſi mutari prohibeatur quis, an valeat.*
22 *Lucrum à quopiam ablatum ei applicatur, cuius contemplatione ablatum eſt.*
23 *Probari quomodo debeat, quòd quis aliquem teſtari prohibuerit.*
24 *Iudex ex officio curare poteſt, vt quiſque teſtetur liberè.*
25 *Blandè allectus ad teſtandum validè teſtatur.*
26 *Dolo inductus ad religionem, tenetur in ea perſeuerare.*

Condidit. II.

SCILICET liberè, & ſic debetis
ſubaudire quòd teſtamentum cõ-
didit liberè, & gratuitè Raynu-
tius noſter, & non per procura-
torem, aut quemcunque alium ſu-
um condidit teſtamentum. Sed
per ſeipſum ore proprio explicitè, vel implicitè no-
minando hæredem, & cætera relinquendo,non fuit
quouiſmodo eius voluntas alterius commiſſa arbi-
trio ſeu voluntati.Quinimò ipſemet in propria per-
ſona teſtatus fuit, & liberè, quacunque ceſſante co-
1 actione, metu, & violentia. Vltima † enim vo-
luntas coacta ſeu per metum iuſtum extorta, velu-
ti metum mortis, vel cruciatum corporis, ſcilicet
qui caderet in conſtantem virum, iuxta l.metum.ff.
quod metus cauſa. de iure non ſortitur effectum. Et
idem eſſet ſi alius metus intercederet, qui induceret
reſtitutionem per officium iudicis, ſicut eſt metus
verecundiæ, ſeu reuerentiæ. Sicut ſi filius propter
reuerentiam & verecundiam paternales teſtaretur
in præſentia patris exiſtens, eo caſu quo teſtari po-
teſt, de quibus plenè habuiſtis ſuper verbo, *Ma-
trem inſuper Cleram*. Quod qualiter intelligatur,
plenè dicit Barto.poſt gloſſam, in l. j. §. quæ one-
randæ. ff. quarum rerum actio non datur. vbi idem
notatur de vxore aliquid faciente in præſentia ma-
riti, & Angel.in §.quadrupli.inſtitu. de actio.& Pa
normitanus in cap.primo.& cap.cùm cauſam.de of
2 fic.delega. Idem ſi per metum principis, † aut eius
preces, quæ interdum iuſtum inducunt metum,
quando ſcilicet eſt talis princeps aut dominus, qui
precibus ſuis non obtemperantes ſolitus eſt malè
tractare. Quoniam ſi talis princeps roget aliquem
quòd teſtetur, & talem hæredem inſtituat, edictum
locum habebit per ea, quæ ſingulariter not.Panor.
per illum text.in c.cùm inter leg.j.de elect. & in cap.
abbas.de his, quæ vi metúſve cauſa fiunt.col.j.vide
Bald.eleganter loquentem in titu. de pace Conſtan.
cap.in cauſis appellationum.§.item ſocietatem. ſu-
per verbo, pro infectis. De quo videatis optimam
gloſ.pragmaticæ ſuper verbo,Precibus. in titu.de e-
lect.cap.licet.§.item nec credit. Idem ſi eſſet metus
3 futuri euentus ſeu periculi.†Sicut in medico, qui in-
firmitatem paruam facit magnam,vt pecuniæ quan-
titatem maiorem à teſtatore extorqueat, aut inſtitu-
tionem vel legata, iuxta l. medicus. ff. de variis &
extraordi. cogni. His enim caſibus vel ſimilibus,
putà impreſſione ſuperioris poteſtatis, iuxta l.ſi per
impreſſionem.C.de his quæ vi metúſve cauſa fiunt.
4 Teſtamentum † metu factum,nullum de iure ſorti-
tur effectum.Quinimò coram iudice accuſari crimi-
naliter poteſt,cogens aliquẽ teſtari, & ꝓbato metu
punietur. Et illa ſententia criminalis habebit cõtra
ipſum effectũ cõfiſcationis bonorũ, vt amodo cõue
niatur per fiſcũ petitione hæreditatis. Quæ quidem
hæredi-

hæreditas ſibi auferetur, & applicabitur fiſco. Ita di-
5 cit Bar. in l. fin. ff. ſi quis ali. teſta. prohib. †vbi ponit
cautelam ad tollendum præſumptionem metus, ſci-
licet quòd quis procuret, quòd teſtator teſtamẽtum
faciat in præſentia conſanguineorũ ſuorum. Quo
caſu ceſſat præſumptio met' & fraudis, vt dicit text.
in l. tranſactione. C. de tranſactio. Aut in loco publi
co in conſpectu multorũ. vt l. j. §. fi. ff. quod met. cau.
6 †Circa tamen præmiſſa quatuor ſunt conſiderãda.
Primò conſiderãdum eſt, quòd interdum ego cogo
te, vt me hæredem inſtituas. Et tunc indubitãter in-
cido in edictum, ita quod teſtamẽtum non valet, ſi
cut non valet, ſi cogam teſtes, vt l. qui teſtamento. la
ij. in fi. ff. eod. tit. in glo. in c. ſacris. de his quæ vi me-
túſve cau. fi. & Panor. in c. præallegato. Abbas eo. ti.
v. col. Et idẽ eſſet, ſi notarius cogeretur inuitus reci-
pere teſtamentum: quia eſſet nullum, ſecũdum Bal.
in dicta l. qui teſtamẽto. §. fi. argu. l. in exercẽdis. C.
de fide inſtru. Nec poſſunt cõqueri venientes ab in-
teſtato, qui me præcedebãt in gradu parẽtelæ. Quia
poſtquàm fui inſtitutus, nullus fuit qui me præcede-
ret, cùm in ſucceſsionibus prior ſit cauſa teſtamenti,
vt l. quãdiu. j. ff. de acquiren. hære. Et licet adhuc vi-
deatur inſurgere iniquitas: quia ex facto meo dãna-
to excludo venientes ab inteſtato, tamen non facit:
qui non conſtabat, quòd vellet hos vel alios, aut vo
luerit decedere inteſtatus, ſed cõſtat duntaxat, quòd
me inuitus inſtituit. Si autem conſtaret, quos voluit
inſtituere, aut quòd voluerit inteſtatus decedere, tũc
illis quos læſi compellendo teſtatorem, & per cõſe-
quens confiſcando hæreditatem, daretur contra me
actio de dolo, vel cõdictio ex lege ad duplũ, vt not.
in l. Lucius. §. Sempronia. ff. de lega. ij. & in Authen.
vt nulli iudicum. §. & hoc peruenit &c. & C. ſi quis
aliquem teſta. prohi. l. ij. Et ſi non eſſet ſoluendo, in
dubio iſte læſus reuerteretur contra fiſcum, & ab eo
recuperaret hæreditatem, argu. l. fi. in princi. ff. de eo
7 per quẽ factum erit. & l. planè. la ij. §. j. ff. de legat. j. †An
autem legata ex tali teſtamento per vim & metum
facto debeantur? dicatis quòd ſi conſtet, quòd teſta-
tor coactus me inſtituit hæredem, & nihil vltrà con-
ſtat, tunc legata ex tali teſtamento debentur, vt l. j. &
l. penul. in fi. ff. ſi quis aliquem teſta. prohi. ſed ſi cõ-
ſtaret, quòd totam illam voluntatem coactè fecit, tunc
nihil debetur: quia poſtquàm fecit teſtamentum in-
uitus, ita carent voluntate libera legatarij ſicut hære-
des. Et quanquam coactio fuerit facta per alium, nõ
debet prodeſſe legatariis, vt videbitis in caſu ſequen-
8 ti. †Secundò conſiderandum eſt, quòd aliquando
cõpello te vt alium inſtituas, vt l. j. C. ſi quis ali. teſt.
prohi. tunc ſimiliter habet locum edictum, & ſic do-
lus tertij nocet hæredi, ſcilicet ſciẽtiæ & volenti me-
tum inferri teſtatori. ex eo quia eſt cauſa immediata
ſuæ acquiſitionis hæreditatis, vt l. ſi procurator. ff. de
doli. exce. ſecundũ glo. ff. ſi quis aliquem teſta. prohi.
ſuper rub. ſecus ſi metum ignoraſſet, ſecundũ gl. in l.
ij. C. illo eo. tit. Et tunc erit practica: quia primò ac-
cuſabitur inferẽs metũ, quæ accuſatio, ſecuta cõdem
natione habebit effectũ confiſcandorũ bonorũ cõ-
9 tra hæredem inſtitutum. † Tertiò conſiderandum
eſt, quòd interdum impedio aliquem volentem de
nouo teſtari, & tunc aut prohibeo hæredem meum
de mea hæreditate teſtari, & non eſt hoc de iure ve-
titum, imò talis prohibitio importat fideicommiſ-
ſum, quia teſtator prohibendo hæredem teſtari, vi-
detur eum rogare reſtituere hæreditatẽ. l. qui filium.
in princi. ff. ad Trebel. Si verò quis alium teſtari im-
pediret, tunc aut iſte, qui impedit, eſt proximior ſuc-
ceſſurus ab inteſtato, & tunc hæreditas ſibi auferetur,
& fiſco applicatur. vt dicta l. j. Aut prohibens teſtari
habet priorẽ, ſeu anteriorẽ in gradu, & ſibi nõ præ-
iudicat, vt l. ij. §. fratris. ff. ſi quis aliquẽ teſtari prohi.
10 †Et præmiſſa faciunt ad quæſtionẽ de hærede ſcri-
pto, ſi interficiat teſtatorem, an reputetur indignus?
Et dicatis quòd ſic, licet antè quàm fiſcus auferat, ipſe
ſit hæres, & actiones exerceat hæreditarias, vt l. his
cõſequenter. §. j. ff. fam. ercis. Facit ff. de bonis dãna-
to. l. cum ratio. §. fi. in fi. Et idẽ eſſet, ſi legitimus hæ-
res defunctũ occideret, vt ea. l. cùm ratio. §. fi. iij. re-
ſpõſo. Licet autẽ morte teſtatoris teſtamentũ cõfir-
metur ad Hebræos ix. & capi. cùm Marthæ. de cele-
bra. miſſarũ. Etiã ſi interficiatur, ſicut cõfirmatur do
natio occiſione donatoris, nec reuocatur ſimplex,
quia infelicitas vitæ non minuit iura contractus. l. ſi
tibi. C. de donatio. ante nupt. [De quo etiã habetur
ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. j.] Tamen hoc eſt
verum, vbi teſtator ab alio, quàm hærede occiditur,
aut donator ab alio interficitur, quàm donatario.
Quoniam ſi per donatarium interficeretur, dona-
tio ipſo iure reuocaretur. l. ſi ab hoſtibus. §. ſi vir. ff.
ſolut. matri. Et donatũ rediret ad hæredes donato-
ris occiſi. ſecundum Bald. in dicta l. ſi tibi. per text. d.
§. ſi vir. Si autem teſtator per hæredem legitimũ pu-
ta filium occidatur, hæreditas per eum capitur, & ei
acquiritur, ſed confiſcabitur, & ab eo tãquam indi-
gno auferetur, & fiſco applicabitur. Et ſic hæredis
inſtitutio non erit ipſo iure nulla, nec ius ſuccedẽ-
di ab inteſtato impeditur, imò hæredi acquiritur.
Sed poſteà ab eo auferetur, & fiſco applicatur d. l. his
conſequenter. §. j. quia lucrum quod alicui iure natu
ræ defertur, capitur, ſed confiſcatur. Et ita fuit aliàs
Arreſto Pariſiis. [De quo meminit doct. Auffre. in
ſuo tractatu Arreſtorum. capi. cxxia.] dictum de bo-
nis cuiuſdam Yterij Rolle. & quæſtio pendet nũc in
Parlamento Toloſæ de bonis de Cornanino, quon-
dam habitatoris loci de Caiarco præſentis diœceſis
Caturcen. clãdeſtinè interfecti. Lucrum verò quod
prouenit ex mera liberalitate, puta ex donatiõe ipſo
iure nõ capitur, & ſic penes hæredes donatoris rema
net, ſecũdum Bal. in dicta l. ſi tibi. Vnũ tamen men-
ti tenebitis perpetuò, quòd vbi hæreditas ab hærede
aufertur indigno, talis hæreditas non applicabitur
fiſco loci, vbi res hæreditariæ sũt ſitæ, vel loci origi-
nis vel domicilij ipſius hæredis, ſed fiſco ciuitatis ori
ginariæ teſtatoris. text. eſt ſingularis in Authẽ. vt cũ
de appel. cognoſcitur. §. ſi vnũ de prædictis. viij. col-
la. ſecundum Ludo. ſingulari. xij. ſuper litera H. inci-
11 pien. Hæres indignus. †An autem fiſcus vendicans
hæreditatem indigni teneatur ad ſolutionẽ legato-
rum in teſtamento relictorum ſicut teneretur hæres
cui aufertur hæreditas, videatis per Ioã. Fab. in §. &
nc huius inſti. de eo cui liber. cauſa, bona adiiciũtur.
Et dixi ſuprà ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adela-*
12 *ſiam*. in quinto principali articulo. †Si autem hæres
teſtatorem nõ occidit, ſed vulnerauit, videtur quòd
ſuccedat efficaciter. Ex quo nõ reperitur ex hæreda-
tus, vel teſtamentum mutatum, argumen. l. fin. C. de
reuocan. donat. & ſuprà de donationi. [Vide quæ
plenius dicunt infrà ſuper verbo, *Iдeodem teſtamento
relinquens*. ij. circa finem.] capi. propter. & in Au-
thẽtico. vt cùm de appellatio. cognoſcitur. §. cauſas.
13 †Et etiam erit indignus hæreditate occidens vxo-
rem, aut liberos teſtatoris, vt dicta l. his conſequen-
ter. §. j. ſecundum Nicolaum de Mata. Quod intelli-

gatis verū,vbi teſtator ignorauit,vel ſciuit, ſed tem-
pus mutandi teſtamentum non habuit, & hoc viuē-
te teſtatore.Si autem hoc fecit poſt eius mortem, eſt
dublum. Veruntamen puto ei auferendam hęredita-
tem,tanquam ab indigno,prout in ſimili not.glo.in
l.ſororē. C.de his quib⁹ vt indi.[Et gl.in l.fideicō-
miſſum.C.de fideicom.facit l.iij.§.fi.cum l.ſeq.ff.de
adimen.lega.] Sed nō ſic erit in hærede interficien-
te fratrē teſtatoris, vt in tit.an ille,qui interfecit fra-
trem domini.cap.j.in princ.collatio.x. hoc anno ful
14 cōſultus de hac re. †Quid, ſi vnus ex duobus fratri-
bus patrē occiderit, ſeu occidi fecerit, an portio ſua
cōfiſcabitur? Bart.in dicta l.cùm ratio.§.fi.ff.de bo-
nis damna.dicit quòd non: ſed attenta paritate gra-
dus accreſcit fratri,qui non peccauit:ſecùs eſſet,ſi fi-
lius ſtaret cum nepote ex eo. Quoniam tunc nō ac-
creſceret portio interfectoris ſequēti in gradu,per l.
ij.§. fratris. ff. ſi quis aliquem teſtari prohibue.& l.
fi.eodem titu. Idem Bart.ibi,hoc etiam videtur con-
cludere.ij.colum.in fi.Sed Bal.tenet contra Barto.in
l.hęreditas.C.de his quibus vt indig.quem ibi ſequi-
tur Saly.& Floria.in dicta l.his conſequenter. §.ſed
an per illum tex.concludens,quòd omni caſu hære-
ditas applicatur fiſco,ſiue ſuperſtites ſint in pari gra
du,aut diſpari.Idem tenet Bal.in l.eam quam. verſi-
cu.hæc faciūt.C.de fideicommiſ.& ibi reſpondet ad
dictum §.fratris dicens,quòd hoc intelligitur, quòd
frater occidens patrē non poteſt ſuo fratri præiudi-
care quo ad portionem fratris, ſed ſibi præiudicat
quo ad ſuam.per dictam l.his cōſequenter. Ita etiā
dicit Salyce.in dicta l.hæreditas. vide gloſ.de hoc in
capit.quanquam.ſuper verbo, Deuoluetur. de elect.
libr.vj.& Barbat.in rubri.de ſucceſ. ab inteſtato.iiij.
colum.prope finem. Nam quoties indignitas proce-
dit culpa hæredis,hæreditas quæ ab eo aufertur,tan-
quam indigno, applicatur fiſco, vt dicta l.Papinia-
nus.§.meminiſſe.ff.de inoffi.teſtamen.ſiue teſtatorē
occiderit, vel eum cui ab inteſtato ſuccedere debe-
bat, aut proximiorem hæredem ipſius, vt quia non
interfecit ſororem, vel fratrem,ſed filium eius nepo-
tem ſuū, vt fratri vel ſorori immediatè ſuccedat, ſe-
cundum Bart.& Bal.in l.codicillis.§.mater.ff.de le-
gat.ij.ſecùs eſſet, ſi procederet ex errore teſtatoris,
qui aliquem fortè hæredē inſtituit,credens eum eſſe
ſuum filium,qui non erat,aliàs ipſum non inſtitutu-
rus.l.ſi pater.C.de hæredi.inſtituen.Quia tūc hære-
ditas applicatur venientibus ab inteſtato.& illis defi-
cientibus,applicaretur fiſco,ſecūdum gl. & Docto-
res communiter ibi,& Barto.in l.aufertur.ff. de iure
15 fiſci. † Vt tamen iſte articulus vobis liqueat, cui
hæreditas indigni applicatur, faciatis quatuor mem-
bra. Primum eſt, quando hæres inſtitutus capere
nō poteſt hæreditatem propter delictum teſtatoris,
& tunc ſi eſt tale delictum, quod eum reddat incapa
cem ad teſtandum inter omnes,& quo ad omnes: vt
ſunt crimina publica aliqua, propter quę delinquēs,
cùm nullum facere poteſt teſtamentū,tunc ante bo-
norum cōfiſcationem ſeu publicationem per ſentē-
tiam mortuo delinquente deferuntur ſuccedentibus
ab inteſtato,& nō fiſco.l.j.ff.de ſuis & legitimis hæ-
redib. Si verò bona eſſent publicata per ſententiam
propter delictum,tunc deferūtur fiſco.l. eius qui.§.
j.ff.eodē titulo. Aut teſtator cum quibuſdam face-
re poteſt teſtamentum,& cum quibuſdam nō: qua-
lis eſt habēs ſpurium:quia cum ſpurio teſtari nō po-
teſt, aliquid ei relinquendo: ſed bene teſtari poteſt
quo ad alios, & tunc ſi relinquatur ſpurio palàm, &
non tacitè,nec occultè,remanebit relictū apud con-
iunctum,ſi ſpurius in hæreditate vel relicto coniun-
ctum ſeu cohęredem habeat,aliàs remanebit veniē-
tibus ab inteſtato, nec applicabit fiſco: quia ſpurius
eſt indignus,non ſuo vitio,ſed vitio parentum.Fal-
lit in caſu l.j.C.de ſecūdis nuptiis.& l.j.C.de natura.
libe.& l.ſi quis inceſtuoſo.C. de inceſtis nuptiis. qa
loquuntur in caſibus ſpecialibus, ſecundum Bartol.
in l.hæreditas.C.de his quibus vt indignis.Præterea
quoties indignitas procedit ſimpliciter ex malis mo-
ribus,qui non cadunt in ſpeciē delicti, vt in dicta l.j.
C.de ſecundis nuptiis.ea quæ auferuntur à tali indi-
gno, non applicantur fiſco, ſecundum Baldum ibi.
Et licet ſpurius ſit incapax hæreditatis paternæ
propter delictum paternum, vt eſt filius ſacerdotis,
cui à patre ſacerdote nihil relinqui poteſt, tamen ſi
ſacerdos nepotem habeat ex illo filio ſpurio, poteſt
nepoti hæreditatem relinquere, eum adoptando in
filium,& poſteà ipſum inſtituēdo:& ita dicit ſingu-
lariter Angel.in l.& qui vxorem.ff. de adoptioni.de
quo dicto exclamat Alexan.in l. Gallus.§.quid ſi is.
ff.de liberis & poſthu.Et tranſit cum eo Iaſon in di-
cta l.hæreditas. ſubiungens ibi poſt diſputationē ad
partes, quòd vnuſquiſque non presbyter habens ex
filio ſpurio nepotes, pōt eis hæreditatē relinquere,
& eos inſtituere, ſi prole careat legitima. Si autem
prolem legitimam haberet, ſicut prohibetur aliquid
ſpurio relinquere, ita non poteſt aliquid nepoti re-
linquere, quamuis naturali & legitimo ex ſpurio de-
ſcendente, vt l.fina. vbi expreſſius gloſ.& Docto.C.
de naturali.liber.Bald.in dicta l.Gallus. §.quidā re-
ctè.Paulus Caſtren.in dicto §.quòd ſi is.& plenè ac
not. Alexand. in tertia parte conſilio lxxiiij. inci-
16 piente, Circa primum dubium. † Secundum mem-
brum principale eſt, quādo hæres capere nō poteſt
propter ſuum delictum proprium, & tunc ſi hæres
ideo capere non poteſt,quia eſt omnino incapax,vt
quia propter crimen ſuum eſt deportatus, tunc ad-
mittuntur venientes ab inteſtato ipſi teſtatori.l.j.C.
de hæredibus inſtituen. [Notanter dicit delictum,
ad demonſtrandum, quòd neceſſe eſt, quòd factum
hæredis cadat in ſpeciem delicti, vt hæreditas fiſco
applicetur, ſi autē aliquid ei prohiberetur, eò quòd
contra bonos mores ſimpliciter bona non fiſco, ſed
hæredibus applicarentur. l. prima. quam ad hoc ibi
ponderat Bald.C.de ſecundis nuptiis.]Si autem hæ-
res ex ſe eſſet capax omnino, tamē ſit propter ſuam
culpam indignus,& propter eius offenſam, quæ cer-
tam non reſpicit perſonam, cui hæreditas applicari
poſſet, vtputa non vindicauit necem teſtatoris occi-
ſi,tūc hæreditas applicatur fiſco.l.j.C. de his quibus
vt indignis.Niſi in caſu authenticæ,hoc amplius. C.
de fideicommiſ. vbi perditur hæreditas propter cul-
pam commiſſam contra perſonam,cui hęreditas nō
poteſt applicari: tamen non defertur fiſco.Si autem
offenſa reſpiceret & concerneret certam perſonam,
cui dari poteſt hæreditas, tunc illa perſona offenſa
haberet hæreditatem vel relictū, ſi priuatio hæredi-
tatis fieret ex legis diſpoſitiōe, vel ſtatuti, vt l.penul-
tima.C.de le.veluti ſi ſtatutū diſponeret, quòd certa
pars bonorum occidētis applicetur hæredibus occi-
17 ſi. † Quo caſu fuit olim dubium de bonis illius,
qui occidit monachum cui applicētur. An filiis ſuis
naturalib⁹ & legitimis, quos ante religionis ingreſ-
ſum matrimonialiter ſuſceperat, an monaſterio,
quod habetur loco filij & hæredis.capitu.in præſen-
tia.vbi gl.& omnes de probatio. In quo diuerſi cō-
ſuluerunt

ſuluerunt diuerſa. Tandem Fede. de Schis conſuluit quòd monaſterium ſuccedet, quem ſequitur Ludo. ſuper litera Q, ſingulari. xiij. incipien. ſtatutum vrbis. Sed ſi priuatio fieret ex diſpoſitione teſtatoris, tunc applicaretur nõ perſonæ offenſæ, ſed ſuccedẽtibus teſtatori ab inteſtato, ſecundum Bart. in l. vxorem. §. hæres. ff. de leg. iij. & l. paterſamiliàs teſtamẽto. vbi Docto. ff. de hæredibus inſtituen. & conſuluit Alexand. in j. parte. conſi. cxxviij. incipien. Oppor-
18 tunè conſideratis. † Ex his ſequitur, quòd ſi ſacerdos aliquem capacem inſtituerit hæredem, qui ſibi ſecreta cautione accommodauit fidem de reſtituendo hæreditatem ſpurio ipſius teſtatoris filio, quo caſu hæres culpa ſui capere non poteſt hæreditatẽ tanquam indignus, ſed venit applicanda fiſco regio, & ſi clericus, applicabitur fiſco eccleſiæ. Sicut applicãtur bona clerici delinquentis. Ita decidit Bald. in l. ſi quis presbyter. C. de epiſcop. & cleri. videatis glo. in verbo, præter eius. in capitu. quia diuerſitatem. & ibi Panormita. de conceſ. præbend. & glo. in capitu. excommunicamus. de hæreti. & in clemen. nolentes. in verbo. applicare. de hæreti. Oldra. cõſi. xvij. & plenè Petrus de Anchar. in regula, ea quæ. in xxij. quæſtio. de regu. iur. libr. vj. de quo tamen dicatis, vt plenè dixi ſuper verbo. *& vxorem nomine Adelaſiam*. in j. articu. loquendo de monachis in regno Franciæ ab in-
19 teſtato, non ſuccedentibus. † Tertium membrum eſt, quando hæres hæreditatem capere nõ poteſt vitio teſtamenti, quo caſu aliquando teſtamẽtum redditur nullũ propter errorẽ teſtatoris, qui fortè credebat illum, quem inſtituit eſſe ſuum filium, qui nõ erat: & tunc ſuccedunt veniẽtes ab inteſtato ipſi teſtatori. Et idem eſſet ſi teſtamẽtum efficeretur inualidũ agnatione poſthumi, vel quia teſtator ſe in arrogationem dedit. §. non tamen. inſti. quibus modis teſta. infi. Et idem ſi teſtamentum eſſet nullum propter defectum ſolennitatis in teſtamento non adhibitæ. Si autem teſtator teſtamentum reuocauit per actum facti, vt quia teſtamẽtum incidit ſeu cãcellauit, tunc ſeruatur quod nota. in l. noſtrã. C. de teſta. Aut ipſum reuocauit per actum verbi, putà faciẽdo aliud teſtamentum ſolenne, & tunc reuocatur primum, & ſecundus hæres habebit hæreditatem, vt infrà videbitis in verbo, *teſtamentum*. ij. Si autem teſtator aliud teſtamentum non fecerit, ſed dixit hæredes indignos, tunc tales hæredes priuantur hæreditate, quæ fiſco ptinebit, vt dicta l. hæreditas. C. de his quibus vt indign. vbi talis declaratio indignitatis fieri
20 poteſt in codicillis. † Quartum & vltimũ membrũ eſt, quando hæres non poteſt hæreditatẽ capere mixta conſideratione, ſcilicet ipſius hæredis & teſtatoris delicto, & tũc hæreditas fiſco ptinebit, vt l. Claudius. & l. mulierem. ff. de his quibus vt indig. Circa quæ vnum notabitis, quòd quoties hæres indignus priuatur hæreditate fiſco applicanda, & teſtator hæres, & bona ſunt diuerſi fori, ſemper applicãtur ciuitati originariæ teſtatoris, per tex. ſingularem in Authent. vt cùm de appella. cogno. §. ſi vnum de prædictis. vnde ſumitur Authent. ſi captiui. C. de epiſco. &
21 cleri. † Quartò principaliter conſiderandum eſt, quòd aliquando prohibet quis teſtari aliquem, qui volebat mutare teſtamentum primum, circa quod diſtingue. Aut ille qui prohibuit non erat inſtitutus ipſe, nec filius eius, vel ſeruus. Et tunc ſua prohibitio non impedit ſuccedere inſtitutos in primo, vt no. in l. j. ff. ſi quis aliquem teſta. Quod intelligendum eſt, niſi cõſtaret, quòd teſtator volebat mutare teſtamẽ-

tum primum reſpectu hæredis inſtituti, & volebat alium hæredẽ inſtituere: quia tunc perinde eſt, ac ſi coẽgiſſet teſtatorem illum inſtituiſſe, vt dictum fuit in præcedẽtibus caſibus. facit ad prædicta, quòd factum prohibentis non nocet legatariis & fideicommiſſariis extraneis, & eadem ratione nec extraneis inſtitutis, vt l. j. §. ſed ſi legatum. & l. ij. in fi. cod. tit. ſi quis aliquẽ teſtari prohibuerit. Sed ſi erat inſtitutus alius, quàm filius vel hæres prohibentis, tunc ſi erant in poteſtate tempore prohibitionis, licet non eſſent tẽpore aditæ hæreditatis, dicuntur indigni, & hæreditas fiſco applicatur, ſecundum omnes. Sed ſi erant ſui iuris tẽpore prohibitionis & aditæ hæreditatis, tunc erit idem, ſecundum Dynum. Et eſt ratio, quia propter coniunctionem perſonarum videtur prohibens prohibuiſſe ſolùm fauore illorum, argumen. l. penulti. ff. de bonis liberto. facit optimè text. in capi. cõſtitutis de teſtibus. Et hæc intelligatis vera, niſi illi inſtituti eſſent ab inteſtato ſucceſſuri. Quo caſu prohibitio tertij non nocet. Aliàs impedit ſuccedẽtes ab inteſtato, vt in caſu præcedenti. verbi gratia. Maritus vxorem prohibuit teſtari, vel teſtamentum factum mutari, vt omnes filij ſuccederent, certè non impeditur propter hoc ſucceſſio filiorum. Prætereà tam pater prohibens, quàm mater ſunt in pari gradu filio, ideo par cõiunctio omnem ſuſpicionem tollit, vt l. non ſolùm. ff. de ritu nupt. Si verò ipſe prohibẽs erat inſtitutus in primo teſtamento, tunc aut cum aliis, aut ſolus. Primo caſu aliis nõ nocet, niſi etiam ipſi dolum commiſiſſent, vt l. prima in fi. & l. ij. §. fratris. ff. ſi quis aliquem teſtari prohi. Quod verum intellige, niſi conſtaret, quòd teſtator volebat mutare etiam quo ad inſtitutionem aliorũ. Si verò erat inſtitutus ſolus, tunc aut ipſe ſolus erat ab inteſtato ſucceſſurus, aut non erat ſucceſſurus in aliquo, aut non ſolus. Et tunc ſuccedit fiſcus, niſi conſtaret, quòd teſtator volebat mutare teſtamẽtum, & inſtituere venientes ab inteſtato, vel alios certos: tunc enim illis ſubuenitur ſecũdum ea, quæ in primo caſu diximus. Circa præmiſſa vnam ſingularem notabitis regulã
22 generalem in hac materia non aſpernandã. † Quòd cùm aliquis alterius contẽplatione aliquo lucro priuatur, tale lucrũ illi in dubio quæritur eius contemplatione priuatur. l. ſi legatarius. C. de legatis. l. cùm emancipati. §. ſi vno. ff. de collatio. bonorum. l. poſt legatum. §. admittere. ff. de his quibus vt indigni. l. ſi defunctus. C. de ſuis, & legitimis hæred. & tenet glo. in capit. ſi diligẽti. ſuper verbo, perdãt de foro competenti. & in capit. quia clerici. in fi. de iure patronatus. Quam regulã commendat Barto. in l. ij. §. videndum. ff. ad Tertyllia. Tamen eandem regulam intelligatis veram, cùm quis priuatur lucro alterius contẽplatione ex diſpoſitione legis. ſecùs ſi ex diſpoſitione hominis ſeu teſtatoris: quia tunc tale lucrum quæreretur ſubſtituto, vel cohæredi ipſius qui priuatur, & non illi cuius contemplatione priuatus eſt, vt eſt tex. not. iuncta gl. ſuper verbo. non eſſe in l. vxorem. §. hæres. ff. de lega. iij. quem Bar. ibi ad hoc põderat, & Bal. in Authent. cui relictum. C. de indi. vi-
23 duita. tollend. † Probabitur enim, quòd quis aliquem prohibuerit teſtari, vel teſtamentum mutare ſi duo probẽtur. Primò ſcilicet quòd ille volebat teſtari. Secũdò, quòd ille alius prohibuit ſibi. Hæc autẽ prohibitio probatur, ſi impediat introire notariũ vel teſtes, vt l. j. & ij. ff. ſi quis aliquẽ teſta. prohibue.
24 † Quo caſu quomodocunq; teſtator impediatur teſtari, poteſt iudex ex officio ſuo accedere ad ta-

lem infirmum,& teſtes ac notarium adhibere, vt ſic
non ſubtrahatur ei facultas libera teſtandi,vt eſt ca-
ſus ſingularis,ſecundum Odofr. intellectum in l.cu-
rent.ff.de teſti. Nã cùm verſetur fauor publicus, vt
teſtamenta fiant, & liberum poſsint habere exitum,
vt dicit tex.in l.vel negare.ff.quemadmo.teſta. aper.
poterit iudex officium ſuum impartiri, etiam parte
non petente,vt nota.Bart.in l.iiij.§.hoc autem iudi-
ciũ.verſ. vt igitur. ff,de damno infecto. & Panormi.
in c.bonæ.de poſtu.prælato. Et idẽ debet facere iu-
dex,in quocunque alio diſponere volente, vt liberè
25 diſponat.capit.accedẽs.de procur. †Vltimò per l.fi.
eod.tit.& l.fi.C.ſi quis aliquem teſta.prohibue. Nõ
eſt de iure prohibitum, quin maritus blando ſermo-
ne poſsit placare vxorem, & attrahere ad hæredem
inſtituendũ ipſum vel ei aliquid relinquendum, & è
conuerſo. Captatorias enim inſtitutiones nõ eas ſe-
natus improbauit, quę mutuis affectionibus iudicia
prouocarunt:ſed quarum conditio ad ſecreta cõfer-
tur alienæ voluntatis, vt l.captatorias. ff. de hæredi.
inſtitu.Nam per illum text.permiſſum eſt, quem at-
trahere blando ſermone, vt eum hæredem inſtituat,
ſiue ſit cõſanguineus,ſiue extraneus. Prouiſo tamẽ,
quòd ſolæ blanditiæ interueniant ſine mixtura mi-
narum aut verborum,ſecundum Bal.in dicta l.fi.ff.
ſi quis aliquem teſta.prohib. Prouiſo etiam, quòd
teſtator prius teſtamentũ non feciſſet, in quo alium
hæredem inſtituiſſet. Quia tunc,ſi quis blandis ver-
bis & adulationibus teſtatorem induceret, vt eum
inſtitueret, licet teſtamentum valeat, vt dicta l.fina.
C.ſi quis ali.teſtari prohibue. Tamen primus inſti-
tutus à ſecundo inſtituto hæreditatem reuocabit per
actionem de dolo vel in factum. Ita ſingulariter di-
cit Ange.in dicta l.fi.quem ſequitur Bartho.Cæpol.
cautela lxij.& idem Ange.in l.nõ eſt enim.per illum
tex.cum gloſ.ff.de inoffici.teſtamẽ. vbi refert ita iu-
dicatũ fuiſſe Peruſij(dum ibi eſſet vicarius epiſcopi)
de quodam teſtatore, qui in primo teſtamento reli-
gioſos quoſdam inſtituerat, & demum vẽto verbo-
rum alicuius inductus fuit ad eundem inſtituẽdum.
Fuit iudicatum, quòd illi religioſi obtinerent hære-
ditatem per prædicta: quod eſt notandum,quia vti-
lis eſt deciſio. Quam tamen puto veram,ſi probare-
tur dolus malus ipſius hæredis ſecũdi, hoc eſt,quòd
doloſè teſtatorem induxiſſet: ſecùs ſi ſolo blandilo-
quio, vt dicta lege finali, quæ loquitur indiſtinctè.
gloſſa eſt quam ibi ſequitur Cynus in l.quicquid.C.
arbitrium tutelæ. De hac materia videatis per Bar-
tolum cum quo cõmuniter tranſeunt cæteri Docto-
26 res in d.l.fin. †Vltra quem menti tenebitis textũ in
canone,conſtituit.xvj.quęſt.vij. vbi doloſè induct⁹
per Monachos ad religionem, tenetur in ea perſeue-
rare: ſed bona illius monaſterio non pertinebant,
imò pertinẽt hæredibus religioſi inducti, doloſè fa-
cti,& circumuenti ad religionem. Et quòd ingreſſus
doloſè factus valeat, tenet Bald.in §. omne autẽ ius
quo vtimur. inſtitut.de iure naturali.vbi dicit, quòd
ſi fratres alicui dixerint, quòd in monaſterio bene
biberet,& comederet, & dormiret, & ob illam cau-
ſam fuerit monaſterium ingreſſus, tenebit talis in-
greſſus, licet poſteà reperiatur malè comedere, bi-
bere & dormire: quia errauit in cauſa,& nõ in actu.
De quo videatis Innocentium, in capitulo,dudum
de conuerſione coniugato,& Fely.in capit. in præ-
ſentia.vj.colum.de probationi.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

SVMMÆ SECTIONIS.

Teſtamentum. I.

1 *☞Inteſtatus quis in dubio præſumitur.*
2 *Teſtamentum eſt de iure gentium.*
3 *Succeſſio ſeu ius ſuccedendi non eſt de iure diuino.*
4 *Teſtamentum quid.*
5 *Teſtãdi facultas ex gratia potius cõpetit, quàm mero iure.*
6 *Teſtari cuique quare permiſſum.*
7 *Parentibus omiſſis,extraneos inſtituens peccat.*
8 *Publicè intereſt teſtandi facultas.*
9 *Teſtamentorum genera duo, ſcriptum & nuncupatiuum.*
10 *Nuncupatiuum teſtamentum quid.*
11 *Teſtamentum minùs ſolenne in certis caſibus valet.*
12 *Teſtamentum cæci octo teſtes requirit, ruſtici quinque.*
13 *Teſtamentum in carcere tyranni, vel tempore peſtis non requirit ſeptem teſtes.*
14 *Peſtiferatus poteſt à ciuitate expelli,ne alios inficiat.*
15 *Teſtamentum à quocunque notario exceptum valet,ſi copia alterius deſit.*
16 *Peregrinorum teſtamenta non requirunt ſolennitatem.*
17 *Teſtamentum coram principe factum, ſolennitatem non requirit.*
18 *Teſtamentum apud acta iudicis factum ſolennitatem nõ requirit.*
19 *Teſtamentum apud acta iudicis factum an valeat ſine teſtibus.*
20 *Teſtamentum à domino in loco,in quo habet merum imperium,valet ſine ſolennitate.*
21 *Teſtamentum militis abſque ſolennitate valet.*
22 *Militum priuilegia.*
23 *Milites noſtri temporis an gaudeant priuilegiis.*
24 *Miles quaſi ex mille electus.*
25 *Militis bonis requiſita.*
26 *Piſcatores & aucupes à caſtris pellendi.*
27 *Miles debet eſſe aſpectu terribilis.*
28 *Lucius Minutius conſulatu priuatus.*
29 *Miles debet habere latum pectus.*
30 *Miles debet eſſe ſobrius.*
31 *Miles dicitur è malo, quod ſuſtinet.*
32 *Militum victus.& nume.33.*
34 *Miles debet eſſe inops.*
35 *Vaſallus cucurbitans dominum,perdit feudum.*
36 *Milites ſuis ſtipendiis debere eſſe contentos.*
37 *Miles debet eſſe caſtus.*
38 *Miles debet eſſe vigilans.*
39 *Miles debet eſſe patiens.*
40 *Miles debet eſſe fortis.*
41 *Cneus Pompilius Antiochũ Syriæ regẽ audacia terruit.*
42 *Miles debet eſſe fidelis.*
43 *Miles debet eſſe perſeuerans.*
44 *Militi neceſſaria eſt charitas.*
45 *Miles pro conſanguineis procurator eſſe non poteſt.*
46 *Doctores & presbyteri qualiter gaudeant priuilegio militum.*
47 *Miles in militaribus, & in ſcholaſticis doctor præfertur. & numero 48.*
49 *Concubinis dare non poſſunt milites nec presbyteri nec doctores.*
50 *Sacerdotes habent priuilegia militum & aduocatorum.*
51 *Clerici in teſtando vtuntur priuilegio militis.*
52 *Cardinales potiuntur militum priuilegio.*
53 *Teſtãs in ingreſſu religionis ſeruare non tenetur ſolennitatem.*
54 *Teſtamentum ſine ſolennitatibus an poſſit ſtatuto vel conſuetudine roborari.*

Conſue

55 *Conſuetudo loci inſtrumentum aliàs minùs ſolenne facit authenticum.*
56 *Teſtes duo ſi teſtamentis ſtatuto ſufficiant, idem erit in donatione cauſa mortis.*
57 *Teſtamentum ad pias cauſas valet non ſolenne.*
58 *Teſtes fore rogatos non eſt neceſſe in teſtamento ad pias cauſas. & nu. 59.*
60 *Dynus quare damnatus.*
61 *Pia cauſa ſemper gaudet ſuis priuilegiis.*
62 *Opinio doctoris regulari debet ſecundũ iura, qua allegat.*
63 *Adhibere teſtes quid importet.*
64 *Mulieres in teſtamẽto ad pias cauſas poſſunt eſſe teſtes.*
65 *Mulier iure canonico prohibetur eſſe teſtis.*
66 *Bonæ & honorabiles mulieres in teſtamento ad pias cauſas poſſunt eſſe teſtes.*
67 *Narratiua verba nihil diſponunt.*
68 *Teſtes duo ſufficiunt in teſtamento ad pias cauſas.*
69 *Legata ad non pias cauſas an valeant in teſtamento non ſolenni ad pias cauſas facto.*
70 *Teſtamento inualido an valeant legata ad pias cauſas relicta.*
71 *Teſtamentum imperfectum valet ad pias cauſas.*
72 *Teſtamentum minùs ſolenne valet inter liberos.*
73 *Exhæredatus habetur pro mortuo.*
74 *Teſtamentũ inter liberos requirit tantùm ius naturale.*
75 *Teſtamentum minùs ſolenne inter liberos derogat aliis ſolennibus fauore aliorum factis.*
76 *Teſtamentũ minùs ſolenne ſicut inter liberos, ita & inter alios conſanguineos ab inteſtato ſuccedentes valet, etiam quo ad vim derogatiuam alterius ſolennis. & nu. 77.*
78 *Indefinita æquipollet vniuerſali.*
79 *Cæci teſtamentum minùs ſolenne an valeat inter liberos.*
80 *Pupillaris ſubſtitutio fieri poteſt in codicillis.*
81 *Teſtamentum minùs ſolenne valet etiam inter liberos ab inteſtato non ſuccedentes.*
82 *Teſtamentum inter liberos tacitam habet in ſe clauſulã codicillarem.*
83 *Teſtamentum minùs ſolenne an valeat inter baſtardos. & numero 84.*
85 *Liberi non poſſunt inſtituere parentes in minùs ſolenni voluntate.*
86 *Spuriis nihil quæri poteſt præter alimenta.*
87 *Schedula in arca teſtatoris poſt mortem inuenta, quando vim habeat teſtamenti.*
88 *Teſtamenta inter liberos facta non reuocantur per alia niſi ſolennia, & facta de ipſis expreſſa mentione.*
89 *Teſtamentum inter liberos vitiatur defectu ſolennitatis intrinſecæ.*
90 *Teſtes non præſumuntur rogati.*
91 *Teſtamenti ſolennis caſu perditi tenor poteſt probari per duos teſtes teſtamentarios.*
92 *Teſtamentum iure canonico valet cum duobus teſtibus, presbytero parochiali.*
93 *Teſtamentorum perfectio quadruplex.*

Teſtamentum. I.

EX quo textus datur vobis intelligi, quòd Raynutius teſtator noſter more egregiorum virorum condere voluit teſtamentum. quia quemadmodum legem, & ordinem vitæ ſibi comite adhibuerat perſonæ ſuæ, ita liberis ac ſuis rebus poſt mortem prouidere voluit faciendo teſta-
1 mentum. †Si autem de teſtamento non apparuiſſet,
in dubio præſumeretur Raynutium deceſsiſſe inteſtatũ. Nam cùm teſtamentum ſit facti, & facta non præſumantur niſi probentur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & poſtli. reuerſis. Qui dicit aliquem feciſſe teſtamentum, tenetur illud probare, imò allegans quem ab inteſtato deceſsiſſe, habet ſuam intentionem præſumptiuè fundatam, donec probetur teſtamentũ fuiſſe factũ, vt not. dicit Bart. in l. is poteſt. penult. col. ff. de acquir. hæred. quẽ ibi ſequitur Alexan. & in l. ſi emãcipati. & ibi Iaſ. j. col. C. de colla.
2 Licet ibi Ludo. cõtrariũ voluerit. †Teſtamẽtũ enim ſimpliciter à iure gentium inuentum fuit, ſecundum Bart. in l. interdũ. ff. de cõdi. indebi. & ſuper rubri. de acquirẽ. hæred. Eo enim ipſo, ꝙ gẽtes eſſe cœperũt, diſponebant de rebus ſuis poſt mortẽ, vt de antiquis patribus in veteri teſtamẽto legitur. Nam Iacob ab Iſaac fuit inſtitutus hæres, vt no. glo. in l. quoties. ff. de heredi. inſtit. & habetur Geneſis xxvij. cap. & Geneſis xiij. dicitur, quòd Abrahã & Lot diuiſerũt bona, quæ habuerant à patre, & eis relicta erant. Similiter Troiana narrat hiſtoria, ꝙ Telephus à Teuthra rege hęres fuit inſtitutus. Ad quod facit l. ſi teſtamẽtum. C. eo. Quantùm verò ad ſolennitatẽ inuentum fuit de iure ciuili, vt eſt gl. ſingularis ſecundum aliquos in l. j. ff. de acquir. rerum domi. dicẽs, quòd acquiſitio ex teſtamẽto eſt de iure ciuili. Idẽ dicit alia gl. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iure. & eſt tex. in §. fi. inſti. de vſu & habita. facit l. teſtandi. C. eod. & l. j. in princ. ff. ad legem Falc. & l. teſtamentifactio. ff. eo. & ſentit Bart. in l. qui à latronibus. ad fi. ff. eo. Cogitetis, quia videtur teſtamentum eſſe de iure diuino, & omnes ſucceſsiones & hæreditates, vt Leuit. xxv. capi. ibi, hæreditario iure tranſmittetis ad poſteros, & Numeri xxvij. expreſſẽ diſponit de hæreditate mortui tranſmittenda. facit Deute. ij. cap. ibi, date nobis terram hanc in hæreditatem. Et ibidem iiij. cap. & Pſalm. ij. ibi, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & Heſter. vij. cap. ibi. funiculo hæreditatis tuæ, &c. Similiter videretur eſſe de iure naturali, vt eſt tex. in l. fi. C. quorũ bono. in verſ. lex ipſa naturę fecit ſucceſſores, & tenet gl. in c. ius naturale. j. diſtinct. vbi Domi. hoc tenet per illũ tex. & Bal. in l. qui cõtra. C. de inceſt. nup. dicit ſucceſsionẽ eſſe de iure naturali. facit tex. in Authe. de hæred. & Falc. §. primum itaq; dum ibi dicitur ſecundum naturam eis debetur ſucceſsio. Facit tex. in l. ſcripto. ff. vnde liber. & in l. cùm ratio. ff. de bonis dãna. Cõmuniter tamen tenetur, ꝙ teſtamentum eſt de iure ciuili, quod ſuadetur ratione. Nam deportatus eſt capax eorum, quæ ſunt iuris gentiũ vel naturali primæui, vt l. quidam. ff. de pœnis, & tamen non habet facultatem condendi teſtamentum. l. eius. ff. eod. Ergo teſtamentum non eſt de iure naturali nec gentium, ſed de iure ciuili, vt dicit tex. in dicto §. fina. Ita cõcludit Chriſtophorus Porcus, in §. j. v. colu. inſtitu. eodem. Vel dicatis, ſecundum Barba. ĩ. co. in repeti. rubri. vbi poſt longam diſputationem concludit in viij. colum. in prin. quòd ſucceſsio eſt de iure gentium originaliter, approbatiuè autem & formaliter eſt de iure ciuili, vt eſt text. melior de iure in dicta l. fi. quorum bonorũ. in verbo, prudentium omnia reſponſa. Vnde non eſt de iure naturali, niſi quo ad legitimam, quę ſuccedit loco alimentorum, ſecundum Dynum in capitu. indultũ. de regulis iuris. in vj. & Cyn. in l. ſancimus. C. de nup. ita quòd ſicut alimẽta debẽtur filiis de iure naturæ. inſtitu. de iure natura. in prin. Ita etiam ſucceſſio in legitima eſt de naturali, & ita intelligũtur iu-

ra pro illa parte alleg.Sed vltra legitimam eſt de iu-
3 re gentium & ciuili,prout ſuprà dixi. †Nec eſt ve-
rum, quod ſucceſsio & ius ſuccedendi ſit de iure di-
uino, niſi quo ad modum, & qualitatem ſuccedeu-
di.Sicut aliquoties per diuerſas conſuetudines mo-
dus ſuccedendi variatur, & ita intelliguntur iura di-
4 uina ſuperius allegata. † Eſt enim teſtamentũ teſta-
tio mentis, id eſt declaratio mentis ipſius teſtantis.
Nam teſtator teſtando nihil aliud facit, quàm decla
rare mentē ſuam,prout ſibi liberũ eſt. Cùm quilibet
liberam habeat teſtādi facultatē, & liberum ſtylum,
ac liberũ,quod iterũ non reddit arbitriũ, vt l.j. C.de
ſacroſanct.eccl.Et diſtinitur teſtamētum ſic. Teſta-
mentum eſt noſtræ voluntatis iuſta ſententia de eo,
quod quis poſt mortē fieri velit,vt l.j.ff.eod. Quod
& qualiter intelligatur, declarant ibi Barto.& Bald.
Ex quo apparet,quòd quilibet in vita diſponere po-
teſt de eo, quod ſuum futurum non eſt,ſcilicet poſt
mortē, quo tempore quis dominus bonorum vide-
ri non poſsit:quia mors omnia ſoluit,in Authen. de
5 nupt.§.deinceps.iiij.collat. † Et iſtud ius ſeu facul-
tas teſtandi cuilibet habili ad teſtandũ competit po-
tiùs ex gratia,& iuris diſpēſatione,quàm mero iure.
Quia quis teſtādo diſponit ad id tēpus, ſcilicet poſt
mortem, quo non eſt futurus dominus. Nam teſta-
mentũ morte teſtatoris cōfirmatur,vt dicit Apoſto-
lus ad Hebræos la.& text.infrà de celeb.miſſa.capi.
cùm Marthę.ſed per mortem quis deſinit eſſe domi-
nus,vt dictum eſt. vnde diſpoſitio licet fiat tempore
quo teſtator eſt dominus,tamen effectus teſtamenti
confertur in tempus inhabile, ſcilicet poſt mortem,
quo non erit teſtator futurus dominus. quod de iure
nō deberet licere.l.quod ſponſæ.C.de donatio.ante
nuptias.Hinc dicit gl.not. quòd papa non poteſt in
vita ſibi eligere ſucceſſorem: quia electio cōferretur
in tempus,quo non eſt futurus papa.viij.quæſtion.j.
c.apoſtolica.§.his omnibus.videatis gloſ. quæ præ-
miſſa ſentit in l.illa inſtitutio.ff. de hæred. inſtituen.
6 ita no.dicit Panor.ſuprà eod.in rubri. †Permiſſum
enim fuit cuiq; teſtari propter neceſsitatē, quia fuit
neceſſarium prouidere creditoribus, vt per viam te-
ſtamenti aliquis hæres inſtituatur, qui repræſentet
defunctum. Alioquin obligationes paſsiuè fundatæ
in perſona defuncti expirarent, cùm accidentia nō
migrent de ſubiecto in ſubiectum. vt l. quia ergo ca-
ſus.ff.de pecu.quæ tamen propter inſtitutionem hę-
redis non finguntur migrare, quia hæres dicitur ca-
dem perſona cùm defuncto.in Authen. de iureiurā-
do à moriente præſtito.in princi. Sed iſta ratio non
eſt tuta : quia ex hoc ſequeretur,quòd ſi quis moria-
tur non condito teſtamento, & conſequenter nullo
hærede relicto, quòd iura creditoria extinguantur.
Et tamē iſtud eſt notoriè falſum,vt patet: quia ſem-
per ſupereſt hæreditas ſaltem iacens, quæ perſonam
defuncti ſuſtinet.l.mortuo reo.ff.de fideiuſſor. Ideo
dicatis,quòd permiſſum fuit cuique teſtari. Primò
propter pacem, vt lites tollātur & quæſtiones, & ne
in incerto vagentur hæredes. Secundò propter pie-
tatem,quia lex pium & æquum iudicauit,ex quo ho-
mo eſt in vltimo vitæ ſpiritu,poſtquā aliud nec vel-
le nec facere poteſt,ſaltē de ſuis bonis diſponat. l. j.
C.de ſacroſanct.eccle. Tertiò propter charitatem
vt vitium ingratitudinis euitetur, vt ſi fortè ab ali-
quibus beneficia ſuſcepimus, quæ properāte morte
retribuere nō potuerimus,ſaltem teſtādo prouidere
poſsimus.l.ſed & ſi lege.§.conſuluit. ff.de peti.hær.
ſuprà eod.c.cũ in officiis. Vnde Cato, Beneficij ac-
cepti memor eſto. Et Seneca,li.j.de Beneficiis,docē
di,inquit,ſunt,qui libenter accipiunt,libēter redde-
re.Et eos quibus obligati ſunt,re,animóq; nō tantũ
æquare, ſed etiā vincere, vt fecit Theutras rex Meſ-
ſanæ prouinciæ,qui percuſſus ab Achille,& extrema
trahens ſuſpiria, ad Thelephum Herculis quondam
filium conuerſus, cùm inquit fili Thelephe, vir ille
virtuoſiſsimus, ſcilicet Hercules pater tuus regnum
iſtud ſua virtute quæſierit, quod mihi ab eo non re-
putaui reſtitutum, ſed potius commiſſum animo te-
ſtandi hoc meo præſenti eulogio te hæredem inſti-
tuo tā in regno,quàm cæteris aliis bonis &c. vt nar-
rat Guido de Columna Troiani excidij hiſtoriogra
phus.& Valerius lib.v.titu.de gratis. Liberalis, in-
quit,populus. [De hac liberalitate populi Roma-
ni in Attalũ regē habetur ſuprà in verbo, *& vxorem
nomine Adelaſiam*. in v.& vlti.arti.circa priu. dũ lo-
quitur de feudo confiſcato per regē nō retinendo.]
Romanus magnitudine muneris, quod Attalo regi
Aſiam dedit dono, ſed Attalus etiā teſtamēti æqui-
tate gratus,qui eandem Aſiam populo Romano le-
gauit.Itaque nec huius munificentis,ſcilicet populi,
nec illius, ſcilicet Attali tam memor beneficij ani-
mus,tot verbis laudari poteſt,quot ampliſsimæ ciui-
tates vel amicè datæ,ſcilicet regi Attalo,vel piè red-
ditæ ſunt,ſcilicet pro populo per Attalum.Hæc ille.
Si ergo pagani ſolo naturali inſtinctu prædìti vi-
cem diebus vltimis reddiderũt,quantò potius Chri-
ſtiani gratia Spiritus ſancti prædotati hoc facere te-
nemur,his à qbus beneficia ſuſcepimus.Vel ſi paren
tes & cōſanguineos habuerimus, quibus vt plurimũ
tenemur, illos hæredes inſtituamus, quibus magis
7 debetur hæreditas,quàm extraneis. †Adeò quòd ſi
illis omiſsis extraneos inſtitueremus propter ranco-
rem animi iniuſtũ,peccaremus: ſecus,ſi ea affectio-
ne animi alium eligamus hæredem, cùm ſit hoc cui-
que licitum iuris permiſsione, legitima relicta qui-
bus pertinet,ſecundum Ioan.Fab. in §.inteſtatorũ.
inſtitu.de hæred.quæ ab inteſta.defe.videatis in c.ſi
quis reliquerit.xxx.diſtinct.& l.cùm quæritur. C.de
inoffi.teſta. & ſic valeret teſtamētum propter liber-
tatem teſtādi,quæ tolli nō poteſt, nec coarctari, vt
dicam in verbo,*teſtamentum*.ij. Et idem ſi benefa-
ctores noſtros,alios inſtituendo extraneos nō bene-
factores,prætermitteremus, quo caſu licet teſtamē-
tum valeat, tamē grauiter tanquam ingrati peccare-
mus,quod patēter, & exemplo nobis oſtendit popu
lus Romanus in perſona Quinti Cæcilij,qui licet li-
beralitate Lucij Luculli dignitatis gradũ amplúm-
que patrimonium conſecutus fuiſſet, alium ſcilicet
Pomponium Atticum teſtamento adoptauit,& ſuo-
rum omnium bonorum reliquit hæredem. Propter
quod filium adoptiuum, quem voluit hæredem ha-
buit,ſed pro peccato ingratitudinis in cadauere ſuo
punitus fuit, Valerio referente,libro vij.tit. de teſta-
men.in princip.in hæc verba. Quintus Cæcilius Lu
cij Luculli promptiſsimo ſtudio maximaq; libera-
litate & honeſtum dignitatis gradum, & ampliſsi-
mum patrimonium conſecutus, cùm præ ſe ſemper
tuliſſet vnum illum ſibi eſſe hæredem, moriens etiā
annulos ei, ſcilicet Lucio Lucullo benefactori ſuo
tradidiſſet, Pomponium Atticum teſtamento ado-
ptauit omniúmq; bonorum reliquit hæredem. Sed
fallacis & inſidioſi, ſcilicet Cæcilij cadauer populus
Romanus ceruicibus reſtè circundatum per viam
traxit,itaq; nepharius homo filium quidem, ſcilicet
Pomponium filium adoptiuum & hæredem habuit,
quem

quem voluit, funus autẽ & exequias, quales meruit.
Hæc ille. Quo exemplo inſtruimur graue peccatum
eſſe, ſuos aut benefactores teſtamento omittere, &
alios non meritos inſtituere hæredes, qui benefacto-
res ratione cogente præponendi erant, vt plenè dixi
ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſ.* in princ. & i-
8 deo teſtari permiſſum. † Quartò propter publicam
vtilitatem, quia homines ex quo teſtari poſſunt, ma-
gis incenduntur ad acquirendum, quod publicè in-
tereſt. l. j. ff. ſolut. matri. imò magna eſſet iniquitas
homini libero, & ſanæ mentis tollere facultatem te-
ſtandi. l. ex facto. §. j. ff. de vulgar. & pupil. ſubſtitu.
Inde eſt, quòd videmus prohibitum cõtrahere cum
certo genere perſonarum, putà in officio publico
conſtitutarum. l. j. C. de iudi. l. non licet. ff. de cõtra-
hen. emp. l. aufertur. §. quod à præſide. vbi Bart. hoc
declarat. ff. de iure fiſci. prohibitum non eſſe in teſta-
mẽto eis relinquere, p tex. in l. nõ dubium. C. eo. hinc
decidit ſingulariter Bal. in c. quia Gu. de iudic. quòd
ſtante ſtatuto, quòd res in æſtimo cõmunis exiſten-
tes vendi forenſibus non poſsint, aut donari: tamen
poterunt via vltimæ voluntatis legari, vel cauſa mor
tis donari: ſecus tamen eſſet de prohibito alienare,
qui etiã nõ poſſet in vltima volũtate diſponere, cùm
eo tunc ſit largior prohibitio. l. codicillis. §. matre. ff.
de lega. ij. quod not. declarat Bart. in l. peto. §. fratre.
eo. tit. & in l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obliga.
9 † Pro quorum tamen latiori declaratione ſcire de-
betis, quòd duo ſunt genera teſtamentorum. Vnum
dicitur teſtamentum ſolenne in ſcriptis, & illud po-
teſt quis facere, quando nõ vult, quòd teſtes aut ali-
quis alius ſciat ſuam diſpoſitionem. Quod quidem
teſtamẽtum multa requirit, quæ ſcribunt in §. j. inſt.
eo. tit. & l. hac conſultiſſima. §. j. & l. iubemus. C. eo.
Et niſi quis ſit bene doctus, faciliter erraret in ipſum
condendo. Ideo ſi quiſpiam velit tale teſtamentum
facere, cõſulat peritos: quia ſi in aliqua de ſolennita-
tibus deficeret teſtator, tale teſtamẽtum nõ valeret,
ſcilicet vt teſtamentum ſolenne & in ſcriptis. Sed be
ne valeret vt teſtamentum nuncupatiuum, prouiſo
quòd in eo cõcurrant neceſſaria ad teſtamentũ nun
cupatiuum, ſecundum Cy. & Doct. in dict. l. hac cõ-
ſultiſſima. §. per nuncupationem. C. eo. & Bart. in l.
fi. ad finẽ. ff. de iure codicil. argu. l. iij. ff. de teſta. mili.
10 vbi bonus text. † Et propter hanc difficultatem in
teſtamento ſolenni requiſitam euitandam, inuẽtum
fuit aliud genus teſtamenti, quod vocatur nuncupa-
tiuũ, & ſine ſcriptis, vt eſt illud, in quo teſtatoris &
hæredis ac legatorum nomina, & cætera quæ in eo
cõtinent, corã teſtibus manifeſtantur. Et dicitur ſi-
ne ſcriptis, nõ quòd non fiat ſcriptura, cùm interdũ
in ſcriptis per notarium redigatur. Sed quia fit ſine
ſubſcriptione teſtium, & aliis ſolennitatibus, quæ in
teſtamento requiruntur in ſcriptis facto, de quo ple-
nè in dicta l. hac conſultiſſima. Et etiam dicitur ſine
ſcriptis, quia ſine ſcriptura inde facta poteſt quis
nuncupatiuè teſtari, dummodò coram teſtibus legi-
timæ conditionis ſuum nuncupet hæredem ac ſuam
explicet voluntatem. inſtitu. eo. §. fi. Ideo ſi quis nõ
habet notarium, ſufficit quòd aduocet debitum nu-
merum teſtium, ſcilicet maſculorum ſeptem teſtium
rogatorum, coram quibus ſuam explicet voluntatẽ,
veluti nomen hæredis, & alias inſtitutiones & lega-
ta. Et tale teſtamentum, quacunq; ceſſante ſcriptura,
valebit, vt dict. §. fi. Prouiſo tamẽ, quòd in tali teſta-
mẽto vltra præmiſſa ſint ſpecialiter deſcripta nomi-
na ſeptẽ teſtium ad teſtificãdum habilium. Ita quòd
non ſufficeret, ſi notarius in inſtrumento teſtamenti
diceret præſentibus Titio & Caio & aliis quinq; te-
ſtibus, deſcriberet nomina quinque teſtiũ cũ clauſu-
la, & aliis quàmpluribus. Nam teſtamentũ eſſet nul-
lum, quia teſtes qui in teſtamẽto nõ reperiũtur ſcri-
pti, & ſpecificè nominati, habẽtur pro non ſcriptis,
ſecũdum Bal. in l. hæredes palàm. ff. eo. allegat quod
habetur in l. j. ff. de his quæ in teſta. delen. & in l. ita
fidei. ff. de iure fiſci. Et quia neſcimus an illi teſtes
fuerint habiles vel non, ideo non præſtant ſuffragiũ
ſcripturæ, per tex. in §. ſi verò ignoti. in Auth. de te-
ſti. idem tenet Ange. in dicta l. hæredes palàm. & ſe-
quitur Barb. poſt Pet. de Anchar. in c. cùm eſſes. xxj.
colum. ſ. eo. Et caſu quo teſtamẽtum nuncupatiuũ
per aliquẽ notarium redigeretur in ſcriptis, non re-
fert an ſcribatur in chartis & papyro, ſiue in mẽbra-
nis, aut alia materia, ſecundũ Ange. & Saly. in l. quo-
niam indignum. C. eod. Nec tunc computatur nota-
rius in numero ſeptẽ teſtium, quoties venit proban-
dum per inſtrumẽtum ſeu ſcripturam notarij. ſecùs,
ſi per teſtes, vt tenent Bart. in l. Domitius. ff. eo. poſt
glo. Bal. & Saly. in l. hac cõſultiſſima. C. qui teſta. fa-
cere non poſ. & conſuluit Barba. in prima parte cõ-
ſi. xxix. col. Si autem teſtamentum ſolenne, aut nun-
cupatiuum fieret corã minori numero teſtiũ, quàm
ſeptem ſpecialiter vocatorum ſeu rogatorum & ma-
ſculorum, regulariter tale teſtamẽtum non valeret.
Quinimò eſſet ipſo iure nullum, quia de iure ſeptem
teſtes idonei requiruntur, qui à planta pedis vſq; ad
verticẽ totum fieri viderint, & audierint. Ideo dice-
bat Bal. per illũ tex. in l. cùm antiquitas. C. eod. q ſi
vna pars teſtamẽti probari poſſet per ſeptem teſtes,
& alia pars per alios ſeptem, dicti teſtes nihil proba-
rent, niſi probaretur teſtiũ ſubrogatio ex cauſa ne-
ceſsitatis facta. Vnde niſi teſtes deponũt perfectè de
toto tenore teſtamẽti, nihil probant, quia non vidẽ-
tur interfuiſſe toti teſtamẽto, ex quo totum neſciũt.
Et ſic teſtamentũ erit ipſo iure nullum, taliter quòd
ex eo hæreditas non poſſet adiri, nec aliquid iure le-
gati, aut fideicommiſſi peti, vt iuribus ſuprà allega-
11 tis. † Niſi in certis caſibus à iure exceptis, in quibus
teſtamentum minus ſolenne valet. Et fallit dicta re-
gula, nec requiruntur præcisè ſeptem teſtes, imò ali-
quando magis, aliquando minùs. Primò fallit di-
cta regula in teſtamẽto cæci, vbi ſunt neceſſarij octo
teſtes, vt l. hac cõſultiſſima. C. qui teſtamen. face. nõ
12 poſ. † Secundò fallit in teſtamento ruſtici in rure
facto, vbi plures teſtes nõ poſſunt inueniri. Quo ca-
ſu ſufficiunt quinq;, vt l. fi. C. eo. quod intellige verũ.
ſiue non inueniantur ibi niſi quinque, ſiue inueniã-
tur ſex. Nam vtroque caſu poteſt ruſticus in rure te-
ſtari cum quinque teſtibus, nec tenebitur adhibere
ſextũ teſtem, quia ſatis eſt ſibi, vt gaudeat illius pri-
uilegio, quod ſeptem habere non poſsit. Ita conclu-
dit Pau. in dicta l. fi. dicens hoc non fuiſſe tactum ab
aliis. Et idem eſſe ſecundum aliquos in ciue teſta-
mentum faciente in rure, in quo ſufficerent quinque
cùm plures haberi nõ poſſent, ſecundum Cy. Bal. &
Saly. in dicta l. fi. quia tunc eadẽ eſt ratio, & per con
ſequens idẽ ius, argu. l. illud. ff. ad legem Aquiliã. ſed
Barto. ibi, & Rapha. Fulg. & Bart. in l. conficiuntur,
ff. de iure codicil. §. codicilli. tenent contrarium. Et
fuit de mente Iacob. de Belloviſu in Authen. quibus
modis natu. effi. ſui. §. j. Et hæc videtur ſecurior opi-
nio, ſcilicet quòd ad teſtandũ in rure cum quinque
teſtibus duo requirãtur, ſcilicet quòd teſtator ſit ru-
13 ſticus, & teſtetur in rure. † Tertiò fallit in teſtamen-

to facto in carcere tyranni, quod valebit corã quin-
que teſtibus factum. Cùm pluriũ copia metu tyran-
ni haberi non poſsit, ſecundum Nico.de Mata. Bal.
& Saly.in dicta l.ſi.per illum text. Quartò fallit, ſi
teſtator plures habere nõ poſsit teſtes propter mor-
talitatẽ, vel alium repẽtinum caſum: puta quia pro-
pter mortalitatẽ omnes habitatores illius loci, aut
ciuitatis fugiunt extrà, vel quia teſtator eſt tactus
morbo epidimiæ, & nullus audet conuerſari ſecum,
iuata not.per Barto.in l.de ætate,ff.ad Trebel.& Pa
14 nor.in c.cùm dilecti.de dolo & contu. †Quo caſo
poſſet etiam de loco vel ciuitate eapelli, ne ſuo mor-
bo alios inficiat, vt expreſsè tenoit Gul.de Cug. &
Bal.in l.nullus.C.de ſumma Trinita, & fide catholi.
Qnos ſequitur Alex.in l.caſus.C. eo. tit. io ñ.& dixi
ſuper verbo. *Raynutius de Clera.* in fi. Tũc enim nõ
aſtringitur teſtator vocare ſeptẽ teſtes. Et hæc opi-
oio, ſecũdum Raph.in dicto §.codicilli.videtur eſſe
æquior.quam ſequitur Ange.in repetitio.l. ſi vacan-
tia.C.de bo.vacan.lib.x.vbi per illã l.& tex. in l. vbi
15 abſunt.ff.de tutor.& curat.datis ab his.voluit, †ꝙ ſi
ſtatutum diſponat, quòd non valeant teſtamenta de-
ſcripta per alium tabellionem, quàm deſcriptum in
matricula, ſi teſtamentum tempore mortis ſumatur
per alium, quàm deſcriptum in matricula, teſtamen-
tum valebit: cùm alius haberi oon poſsit. Hæc deci-
ſio fundatur ratiooe: quia eaiſtẽtes in actu bellandi
tempore guerræ teſtari poſſunt, quomodo volunt, &
quomodo poſſunt, corã imperfecto numero teſtiũ,
ad inſtar militum, vt l.j.ff.de bono.poſ. quæ ea teſt.
mili.& l.fi.ff.de teſta.mili. Sed tẽpus guerræ, & tem-
pus mortalitatis æquiparantur, vt nota.Bart.in l.na-
turaliter.ff.de vſucap.& Panor.in capi.ea trãſmiſſa.
de præſcrip.quaſi tempore peſtis dicatur eſſe præliũ
inter Deum & homines.vt dicit Bart.in l.j.ff.de bo-
no.poſ. quæ ea teſta.milita.ergo &c. Ad qnod facit,
quod not.dicit Ange.in Authen, de non alienan.aut
permu.§.quod autem.vbi dicit, quòd ſi ſtatutum ha
beat, quòd non valet cõtractus minoris, niſi duo ro-
gentur ootarij, & propter mortalitatẽ oon reperia-
tur niſi vnus, ſufficit ꝙ ille rogetur, & valebit con-
tractus per tex. io dicto §.dũ dicit, Etiã ſi vnus &c.

Or aduertatis, quòd Ange.in dicto §.codicilli.te-
net cõtrarium per illnm text. hoc optimè probantẽ,
& ita etiam Bar.in dicta l.j.ff.de bono.poſ.ex teſta-
ment.mili. Et cum Bart.tenent etiam Fulgo.& Pau.
in dicta l.fi.C.eo.dicẽtes, quòd antè quàm dicta l.fi.
(vbi fundatur dictum priuilgiũ) locum habeat, re-
quiritur quòd teſtans ſit ruſticus. Idẽ Panlus per il-
lum tex.in l.caſus.C.eo. & ſequitur Lud.de Roma.
in Authen.ſimiliter.C.ad legem Falci. Et hæc eſt ve-
ritas bene põderato tex.in dicta l.fina. Nec obſtat
dictum Angel.in dicta l.ſi vacãtia.quia oon videtur
verum, per tex.not.in dicto §. codicilli. Prætereà
in iurib⁹ allegatis erat expreſsè prouiſum, quòd de-
ficiẽte illo publico magiſtratu, poſſet in caſu illo re-
curri ad aliũ, qui loco eius reputabatur, Sed in caſu
noſtro oulla eſt facta ſurrogatio à lege vel ſtatuto.
Prætereà in caſu Angel.teſtator ſurrogauerat vnum
loco alterius. Sed in caſu ooſtro nõ ſurrogatur alter
loco deficientium teſtium, igitur erit ſecus. Poſtre-
mò non obſtat dicta l.fi.ff.de teſta.milit. Quia illud
priuilegiũ eſt ibi conceſſum præliantibus, qui dant
operã reipublicæ, & eius vtilitati. Quæ ratio ceſſat
in eo, qui tempore mortalitatis eſt in ciuitate. Nam
etiam in caſu Bart.in dicta l.naturaliter.ff.de vſuca-
pio.vbi æquiparat tempora guerræ & mortalitatis,
erat eadẽ ratio in ſuſpendendo curſum præſcriptio-
nis vtroque tempore, cùm iura non redderẽtur. Sic
ergo cõcludendum eſt dictam l.fi. volentem in iure
ſufficere ruſtico teſtari coram quinque teſtibus, nõ
habere locum in teſtante in loco mortalitatis, vt di-
ctum eſt. Et ita conſuluit Barba.in prima parte cõſi.
lviij.col. ia. in prin.per multas & efficaces rationes,
& col.penul.in fin.& tenuit Ludo.de Roma, in repe
ti.d.Auth.ſimiliter. liij.col. dum diſputat de intelle-
ctu cap.cùm eſſ&s.ẽ, eod.C.ad legem Fal. vbi allegat
tea.expreſſum in dicta l.cõficiuntur.§.codicilli.ibi,
quid enim ſi ſufficientiũ teſtium facultatem non ha-
buerit &c.ff.de iure codicillo. quod intelligatis ſanè
verum, ſecundum Alexan.in dicta l.fina. Niſi ille, de
cuius teſtamento agitur tempore mortalitatis io ci-
uitate remanſiſſet cauſa adminiſtrãdi rempublicam
in abſentia, & fuga aliorum, quoniam eo tunc gau-
deret priuilegio dictę l.fi. Cùm tunc militet ratio il-
lius l.j.ff.de bono.poſ.ea teſt.mili. Et hoc modo ſal-
16 uari poſſet prima opi.ſuperiùs relata. †Quintò fal-
lit in peregrioo, qui vadit Romã pro obtinendis in-
dulgentiis, & in itinere infirmatur in aliquo caſtro,
aut villa, & ibi facit teſtamentum coram duobus te-
ſtibus, cùm plures ibi nõ eſſent, valebit teſtamẽtum.
Et ratio eſt, quia ſi milites in expeditione degentes
poſſunt coram duobus teſtibus teſtari, tantò magis
idem debebit eſſe in peregrinatione, quæ fit ad ſalu-
tem animæ & ſeruitium Dei, qui eſt altior princeps
in republica, in Authent.quomodo opor.epiſco.§.j.
ita ſingulariter determinat Angel. in dicto §. quod
autem.in Authentico, de non alienan. & permutao.
Fortius voluit idem Ange.in Authenti.omnes pere-
grini.C.communia de ſucceſsio.per illum teat. dum
dicit, liberam habeant poteſtatem, quòd tales pere-
grini indiſtinctè coram duobus teſtibus poſſunt te-
ſtari, ſicut milites, qui habent liberam teſtandi facul-
tatem, licet habere poſsint plures teſtes. Et cum hac
vltima decitione traoſit Pau.in l.nutritoribus. eo.ti-
tu.& Alexã.in l.ſcriniarios.C.de teſtament.milit.iij.
17 col.in fi.& in dicta l.fina. †Sextò fallit in teſtamen-
to corã principe facto, ſeu principi per oblatas pre-
ces inſinuato. Quoniam tale teſtamentum tanquam
ſolenniſsimum etiam abſque teſtibus valebit, licet
princeps ad ſupplicationem nihil ſcripſerit. Requi-
ritur tamẽ, quòd per duos teſtes probetur, quòd tale
teſtamẽtum principi fuerit inſinnatum, ſi hoc dubi-
taretur. Nam licet contra tale teſtamentum fieri oec
moueri poſsit quæſtio ſolennitatis ob defectum te-
ſtium, verumtamen fieri poteſt quæſtio veritatis.
Putà ſi dicatur, teſtamentum coram principe non
factum fuiſſe, aut aliquid falsò vel errore ſcriptum
in ſupplicatione principi oblata. text. eſt elegans in
l.omnium.C.eod.titu. Quia non præſumitur, quòd
Imperator, aut rex princeps maximus, qualis eſt
rex ooſter Francię illuſtriſsimus, noo recognoſcens
ſuperiorem, incedat ſine multitudine, ideo vbi Im-
perator, aut ſimilis princeps eſt teſtis, præſumitur
quòd hoc multi audierunt, & viderunt, qui ſunt ad
latus eius. Prætereà quia Imperator habet omnia
iura in ſcrinio ſui pectoris, vt dicta l. omnium. & in
capi.j.de conſtim.libr.vj.facit cap.l.ſæpè.de appel.&
l.penulti.C.de his quibus vt indig. Et vlterius, quia
omnes contractus de mundo coram principe facti
habent naturam bonæ fidei. Cùm nihil ſit, quod ma
gis in principe fulgeat, quàm vera religio & recta fi-
des, vt in epiſtola, inter claras.C.de ſumma Trinita.
vt ſingulariter decidit Bald.in cap.j.§.ſiqua.de pace
Conſtan.

18 Conſtan.† Septimò fallit in teſtamento facto apud
acta cuiuſcunq; iudicis, quo caſu idem eſt, ſicut in te
ſtamẽto facto coram principe. Et ſic valebit abſque
teſtibus, dum tamen reperiatur ſcriptum in actis cu-
riæ. Ita determinat Richard. Malum. quẽ Cy. ſequi
videtur per illum tex. in d.l. omniũ. in princip. verſ.
ſicut igitur. facit tex. in l. ſancimus. ibi, vel inter acta
19 manifeſtauerit. C. eod. tit. † Sed dubium eſt, an tale
teſtamentum valeat omnino abſque teſtibus, ſicut
quãdo fit coram principe? Et certè præfati Doctor.
cum Paul. in d.l. omnium. tenent quòd ſic: quia acta
in iudicio nõ requirunt teſtes. l. in donationibus. C.
de dona. & not. glo. in l. fin. C. de re iudi. Et ratio eſt,
quia præſumitur iudicio adeſſe multitudo perſona-
rum. Ad hoc facit tex. in d.l. omnium. qui æquiparat
teſtamentum factum coram principe vel apud acta,
aut extra iudicium coram ſeptem teſtibus priuatis
perſonis. Pro hac opinione facit quod ſub dubio
fortè dicit Spe. in tit. de inſtr. edit. §. reſtat. verſi. ſed
cum literis epiſcoporum &c. vbi dicit, quòd Inſtru-
mentum factum coram populo per notarium in pu-
blico parlamento non requirit teſtes, per text. in d.l.
omnium. Ad hoc facit quod eleganter vult Bal. in l.
ſancimus. C. de dona. vbi refert conſuluiſſe Bar. per
dictam l. omnium. quòd teſtamentum conditum à
quodam domino de Vrſinis, qui habebat merum &
mixtum imperium in multis caſtris, valuerit, quan-
uis non fuerit coram ſuperiore inſinuatum vel apud
acta. Et ibidem refert Bald. fuiſſe inductum, quòd in
bullis Papæ non apponãtur teſtes, quia proceres co
ram eo ſemper adeſſe præſumuntur. Quia nihil oc-
cultè fieri poteſt coram ipſis, corã quibus timor fal-
ſitatis ceſſat. Sed Bald. in rubr. C. de fide inſtru. ſentit
contrarium dicens, quòd in tali teſtamẽto apud acta
facto requiruntur teſtes. Sed non dicit quot requi-
runtur. Idem tenet Sali. in d.l. omnium. dicens in te-
ſtamento apud acta requiri tres teſtes, per dictam l.
ſancimus. Vnde non poteſt negari, quin paſſus ſit
dubius. Tamen dici poteſt, quòd non requiruntur
ſeptem, per dictam l. omnium. vbi tex. videtur velle,
quòd quando fit apud acta teſtamentum, fieri non
oportet coram auribus priuatorum, id eſt, ſeptẽ te-
ſtium. Sed bene requiruntur ad minus duo. Nam li-
cet in his, quæ natura explicanda ſunt in iudicio,
prout ſunt actus iudiciales, nõ ſit neceſſaria teſtium
præſentia. c. quoniam contra falſam. de probat. Atta
men in teſtamento quod ſui natura non venit expli
candum in iudicio, remanemus in regula quę habet,
quòd in actis notarij debent intereſſe teſtes, qui teſti
ficẽtur tempore & loco opportunis, vt in §. oportet
autem. in authen. de teſtib. Et ita videtur velle Bald.
in dicta rub. de fide inſtru. & dicta l. ſancimus. C. eo.
Et hæc præſertim locum habent in teſtamentis, in
quibus iura maiorem voluerunt adhibere ſolennita-
tem, quàm in aliis actibus extraiudicialibus propter
20 magnitudinem præiudicij. † Octauò fallit in teſta-
mento facto per dominum in caſtro vel loco, vbi ha
bebat merum & mixtũ imperium, & omnimodam
iuriſdictionem. Quo caſu tale teſtamentum valebit
ſine ſeptem teſtibus, ac ſi fuiſſet inſinuatum apud ſu-
periorem, ita ſingulariter dicit Bald. in l. ſancimus.
§. j. C. de dona. referens ibidem Barto. & Franciſ. de
Piſis ita conſuluiſſe, in quodam teſtamento, quod fe-
cit quidam de Vrſinis. Et hoc vt dixi ſuprà, per di-
ctam l. omnium. Idem ſentit Bal. in aliquibus lectu-
ris in l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſti. & ſequi-
tur Alex. de quo per eundem, & Iaſ. in l. centurio. iij.

21 col. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. † Nonò fallit in te-
ſtamento per militem in expeditione facto, vbi mili
tes teſtari poſſunt, quando volũt, & quo modo poſ-
ſunt. Et ideo quod in vagina vel clypeo, aut puluere
cũ gladio ſcripſerint, pro ſolẽni teſtamẽto habetur:
l. j. ff. de teſta. milit. & tex. not. in l. milites. C. de teſta.
mili. cùm tẽpus deliberandi non habuerint bello ſæ-
uiente. Quòd verè & egregiè Caium Marium cõſu-
lem Romanũ cõtra Cymbros bellantẽ, & anguſtia-
tus leges tranſgredientẽ excuſauit, dicendo inter ar-
morum ſtrepitum verba ſe iuris ciuilis exaudire nõ
potuiſſe: quia id tempus tunc erat, quo magis defen-
dere, quã audire leges oportebat, vt Valerius refert
lib. v. ti. de gratis. de illo conſule loquens, ſicut li. iij.
tit. de fortitudine. Quoniã, inquit, conſul, ſcilicet Sci
pio Naſica dum iuris ordinẽ ſequitur id agit, vt cum
omnibus legibus Romanũ imperium corruat. Vnde
in tali neceſſitate, quæ legẽ non habet, leges quis ſer
uare non tenetur. Et ſic teſtamẽtum abſque ſeptem
teſtibus valet, dum tamen duo concurrant. Primò,
quòd ſit factũ per militẽ in actu pręliandi exiſtentẽ.
Secundò, quòd talis miles in prælio decedat, vt d.
l. milites. & l. Lucius. ff. illo co. ti. ſecùs autẽ, ſi nõ de
ceſſerit in pręlio, licet fuerit letaliter vulneratus, ſi
poſtea tãto tẽpore vixit in perfecta & ſana mẽte, ꝙ
habuerit facultatẽ de nouo cõdendi teſtamentũ, vt
ſonãt verba in d.l. milites. Subdẽs ibi quòd miles ſa-
tis dicitur deceſſiſſe in prælio, ſi ſtatim ꝙ extractus
eſt à prælio, deceſſit. Alleg. quod habetur in l. j. §. ex
incẽdio. ff. de incen. rui. vel naufra. facit l. bella. ff. de
excuſa. tut. Sanè tamẽ intelligatis præmiſſa, ſcilicet,
ꝙ milites nõ tenentur ſeruare ſolennitatẽ, ſcilicet, iu
ris ciuilis. Non tamen omittere propter hoc poterũt
ſolennitatẽ iuris diuini vel gentium, quo introductũ
eſt, ꝙ in ore duorũ vel trium ſtet omne verbũ. Matt.
cap. xix. cap. nouit. de iudi. cap. in omni negotio. de
teſti. Et ideo in teſtamẽto militum in quo vt dictum
eſt, remittitur iuris ſolennitas, debent ſaltem adeſſe
duo teſtes, qui deponant illam eſſe militis volunta-
tẽ, vt ſentit gl. in d. l. milites. & bene ſecundũ doct.
22 † Et vt aliqualem notitiam huius articuli habeatis,
vos canoniſtæ ſcire debetis, ꝙ milites circa actum
teſtandi ſunt de iure, quamplurimùm priuilegiati.
Primò enim miles teſtari poteſt ſine ſolennitate
teſtiũ, aut alia quacunq;, vt l. j. ff. de teſta. mili. & d. l.
milites. C. illo co. tit. Secundò, quia filiusfamiliãs
miles teſtari poteſt. inſtit. de teſta. mili. §. fi. Tertiò,
quia miles ſurdus & mutus teſtari poteſt iure milita-
ri. ff. de teſta. mili. l. iure. inſti. illo eo. titu. §. quinimo.
Quartò, quia poſito, ꝙ ſit de crimine capitali dam-
natus, tamen teſtari poteſt in caſtrẽſibus, vt l. ex mi-
litari. ff. de teſta. mil. Quintò, quia miles poteſt de-
cedere cum duobus teſtamentis ſimul, & eodẽ tẽpo
re validis. Sextò, quia poteſt decedere pro parte te-
ſtatus, & pro parte inteſtatus. hi duo caſus probãtur
in l. j. & l. ij. C. de teſta. mili. Septimò, quia poteſt fa-
cere hæredẽ & ex tẽpore, & ad tẽpus, vt l. miles ita.
ff. de teſta. mili. Octauò, quia poteſt filio ſuo facere
teſtamentum, licet ſibi non faciat, vt l. miles. §. fin ff.
de teſta. mili. Nonò, quia ſubſtitutio pupillaris per
militẽ filio facta valet, licet ex eius teſtamento non
adeatur hæreditas, vt d. §. fi. Decimò, quia poteſt fi-
lio ſuo etiã puberi pupillariter & directè ſubſtituere
vt l. in teſtamento. C. de teſta. mili. & l. centurio. ff. de
vulga. & pupil. ſubſti. Vndecimò, quia non poteſt
donare, aut legare aliquid eius concubinæ, vt l. ij. C.
de don. inter virũ & vxo. de quo plenè dixi ſuprà in

verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.* Duodecimò,
quis eius teſtamentum per querelã inofficioſi teſta-
menti non impugnatur.l.ſi.C.de inoffi.teſta.Deci-
motertiò,quia miles ſciens ſe filium habere,& ſic ex
certa ſcientia poteſt filium impunè præterire. Nam
eius prętcritio haberet pro exhęredatione,vt l. ſicut
certi.C.de teſta.mili. Decimoquartò, quia ſi in te-
ſtamẽto militis reperiatur vltra dodrantẽ legatum,
ceſſat detractio quartæ falcidiæ.C.ad leg.Fal.l.in te-
ſtamento. Decimoquintò,quia poteſt hæreditatem
dare directo in codicillis, vt l.milites.in princi.ff. de
teſta.mili.Decimoſextò, quia miles loquendo ſeruo
videtur ſibi dare libertatem.ff.de teſta.mili.l.Lucius
ſacit l.ea his verbis.C.illo eo.tit. Decimoſeptimò,
quia filio emãcipato,& etiam exhæredato poteſt pu
pillariter ſubſtituere, vt l.miles ita.§.exhęredato.ff.
de teſta.mili. Decimooctauò,quia hæreditatem po
teſt nuda voluntate adimere, vt l.in fraudẽ.§.j.ff. de
teſta mili. Decimononò, quia ſi miles ſuũ ſeruum
hæredẽ inſtituat,poteſt eum ſimpliciter exhęredan-
do ei hæreditatẽ adimere.l.ſi certarũ.§.ſi eodẽ.ff.dę
teſta.mili. Vigeſimò,quia teſtamẽtum factũ à mili
te per notas inuſitatas valet, vt dict.l.Luc.illo.eo.tit.
& ibi Dy.dicit idem eſſe in teſtamento facto ad piaa
cauſas, quod nõ valeret in pagano.[De quo plenè
habetur ſuper verbo, *Cætera bona*, circa fi.] Vigeſi-
moprimò, quia miles accuſat' de crimine non quæ-
ſtionatur.l.milites.C.de quæſt.[Cõtrarium ſerua-
tur in iſto regno, vt plenè habetur ȷ̃. ſuper verbo,
Mortuo itaq; teſtatore.j.in viij.fallen.in fin.ad regu-
lam, ꝙ damnatus de crimine eſt inteſtabilis, vt etiã
nobiles ſuſpenduntur.] Vigeſimoſecundò, quia mi-
les furcę non ſuſpẽditur.l.iij.§.j.& ibi hoc not.Bart.
ff. de re mili. Etiam rex in præſenti regno Franciæ
dare conſueuit literas ſtatus ipſis militibus, & qui-
buſcunque bello vacantibus, per quas mandatur ſu-
perſedi in litibus,& eorum proceſsibus durante bel-
lo,& cõmuniter dantur ad certum tẽpus, quo durã-
te tota proceſſura cauſarum ſuarum forẽſium ſuſpẽ
ditur. Quibus quidem literis ſtatus, iudices illarum
cauſarum obtẽperare non debent in tribus caſibus.
Primò in cauſis criminalibus & exceſſuum,quorum
punitio differri non debet prętextu talium literarum
per ordinationem Caroli.vij. article lxavij.incipiẽ.
*Item & que nous auons entendu, que ſouuentefois, quant
aucun delinquãt* &c.Secundo locum non habẽt dictę
literę ſtatus etiam in cauſis ciuilibus in materia pro-
uiſionali & priuilegiata, veluti ſi agatur de furnimẽ-
to querimoniæ dotis alimẽtis,& vbi per eas impedi
retur teſtium producendorum receptio per aliã ordi
naõonẽ eiuſdẽ regis,artic.incip. *Item & pource, que
ſouuentefois pluſieurs matieres priuilegées*, &c. Tertiò
locum non habẽt,vbi in proceſſu & cauſa pendẽte
partibus jam auditis, eſſet cõcluſum in cauſa,& aſsi
gnatum ad ius dicendũ.Quo caſu partes nihil habẽt
facere cùm proceſſus ſit cõpletus,ita ꝙ iudex nõ ha
bet niſi ius dicere,prout facere tenetur abſẽtia mili-
tis vel alterius partis appellatione, vel dilatione ad
habendum conſilium,aut literis ſtatus à rege obten-
tis nõ obſtãtib⁹. Quinimò iudex eo caſu debet par-
tẽ eo prætextu iudicium cauſæ differentem,& impe-
dientem in expenſis proceſſus retardati dãnis & in-
tereſſe,& emẽda quam pro caſus exigẽtia arbitrabi-
tur condemnare, vt habetur in alia eiuſdem regis or
dinatione,arti.incip. *Item que nous auons entendu que
pluſieurs* &c. Hæc enim pulchra priuilegia hìc inſe-
rui propter infrà dicẽda de doctoribus,& aduocatis

23 ac presbyteris. † Quoniã hodie de militibus noſtri
temporis parum curatur, nec gaudẽt priuilegiis mi-
litũ,ſecũdum Cy.& Sal.in l.j.C.de iuris & fac.igno.
quia illa in militibus requiſita quæ ponit glo.in l.pe.
ff.ex quib.cau.ma. non habẽt.idem tenet Bat.in l.fi-
liusfamiliâs.§.veteranus.ff.de procur.& in l. militẽ.
C.illo eo.tit.Nam militibus eo pacto virtutes cõpe-
24 tũt quo milites interpretari volunt: † quia miles vir
eſt,quaſi ex mille electus,ſed qualis electio erit, niſi
virtutib' floreat ipſe,qui tot homines precellit? Mi-
litib' profectò virtutes cõpetunt corporis & mentis,
vt corpus in bello valeat,& mẽs bona prudẽtia diri-
25 gatur. † Requiritur in primis militẽ habere corpus
bene diſpoſitũ,proportionatum,& cõplexionatum,
membráq; dura, cùm militia duritia appelletur. Vn-
de ad pugnãdũ fortes ſunt fabri, & cęteri qui labo-
ribus cõtinuis viuunt.Hi autẽ qui debiles ſunt, parũ
valent ad corporalẽ pugnã,qui licet in ſtudio ſapien
tiæ,& ſcientiæ molles carne,aptos mẽte dicamus, vt
Philoſophus dicit in ij.de Anima: tamẽ in armis eſt
oppoſitũ,ſecundũ Vegetiũ in lib.de re mili. Nõ eſt
inquit,dubitãdum, aptiorẽ armis eſſe ruſticã plebẽ,
quę ſub dio & in labore nutrit,ſolis ardorẽ patiens,
vmbræ negligens,balneorũ neſcia,deliciarum igna-
ra,ſimplici animo,paruo cõtenta,duratis ad omniũ
malorum tolerantiã mẽbris,cui geſtare ferrum, foſ-
ſam ducere,& quocunq; onus ferre conſuetudo eſt,
26 vt per exempla videbitis. † Piſcatores autẽ,aucupes
& cæteros omnes qui tractare vidẽtur ad muliebria
pertinẽs,lõgè arbitror pellẽdos à caſtris.Sed fabros
ferrarios,Carpẽtarios, aprorúmq; venatores ſocia-
re cõuenit militiæ. Quoniã vt ad Lucillũ dicit Sene.
nullum laborẽ recuſãt man', quæ ad arma ab aratro
tranſierunt, vt exẽplo vidiſtis ſuper verbo, *conduxit*.j.
Ex quo ſequitur, ꝙ de eſſentia militiæ nõ eſt nobili
tas,nec requiritur milites de genere nobiliũ eſſe,ſe-
cundum Io.de Pla.p illũ tex.in l.j C.nego.ne mi.li.
27 xij. † Secundo requiritur, ꝙ miles ſit aſpectu & fa-
cie terribilis, vt idẽ dicit Vege.Nam ſi Leonis [Et
talis fuit Alexãder magnus in bello valẽtiſsimus,
vt habetur ȷ̃.ſuper verbo, *Quæ ex eo filium ſuſcipiens*.]
vel vrſi,aut huiuſmodi effigie habeat,ferox vt pluri
mum,& audax erit in bello. Or,audaces(vt lib.x.Ae
neidum habetur)fortuna iuuat,timidóſque repellit:
quia vt dicitur in li.ſex principiorum: Anima cõiun
cta corpori imitatur paſsiões corporis: ſicut per ex-
perientiã videmus, ꝙ maſculi habentes effigiẽ mu-
lieris,ſunt cõmuniter quaſi fœmina, molles, otij &
deliciarum amatores, quæ multũ cõtrarientur mili-
tiæ,qui omnia mala ſuſtinere habet pro aliis,& repu
blica vſq; ad mortẽ incluſiuè.[Quã aliquis magna-
nimus dummodò honeſta ſit, & cõmunis, nunquam
timuit, vt plenè habetur ȷ̃. ſuper verbo, *teſtamentum*.
iiij.]& ita iurãt milites,ſecundum glo. inſti.de teſta.
milit.ſup rub.& in l.ſi.ff.ex quib.cau.ma.in integ.re
ſtit.Timere enĩ non debet miles hoſtes quãtumcun-
que,ſupbos nec eos fugere, vel ab eis abſcedi permit
tere,ſed in faciẽ eorũ occurrere.Et q. cõtrariũ apud
28 Romanos faciebãt,ignominioſè puniebãtur: † vt de
Lucio Minutio cõſule lib.ij.ti.de diſciplina mili.re-
fert Vale. quẽ Lucius Quintus Cincinnat⁹ dictator
Romanus,co tẽpore quo deuictis Equiculis, & ſub
iugũ miſsis,cõſularũ deponere coëgit, ꝙ caſtra eius
hoſtes iidẽ obſederãt: indignũ maximo imperio cre
dẽs quẽ non virtus,ſed foſſa vallúmq; tutũ pręſtite-
rat,cuique verecundiæ nõ fuerat arma Romana me-
tu trepida, clauſis portis cõtineri. Lucius etiã Cal-
phurnius

phurnius Piſo conſul Romanus Titium equitum
præfectum multitudine hoſtium circumuētum, qui-
bus mortem timens arma tradiderat, his ignominiæ
generibus affici iuſsit: cum toga laciniis.i. fymbriis
abſciſsis amictum, diſcinctáq; tunica indutum, nu-
dis pedibus, à mane noctem vſque ad principia per
omne tempus militiæ adeſſe: interdixit etiam cōui-
ctum hominū vſúmque balnearū, turmaſque equi-
tum quibus præfuerat: & ademptis equis, in funditorum
alas tranſcripſit. Magnum profectò dedecus pa
triæ magno Piſonis decore vindicatum eſt. Quoniā
quidem id egit Piſo, vt qui cupiditate vitæ adducti
libertati ſuæ ſeruili manu flagitioſum imponi iugū
non erubuerant, amarum lucis vſum experirentur.
Mortémque quam effœminatè timuerant, viriliter
optarent. hæc ille. Decet ergo militem eſſe ſtrenuum
ac promptum ad omnes licitos & honeſtos labores
abſque timore mortis, iuxta illud Sene. ad Lucillum:
Generoſos animos labor nutrit. Nec eſt viri timere
ſudorem. quinimo dicit philoſophus iij. Ethicorum:
Molliciem eſſe, fugere laborioſa. Ideo milites exer-
citio frequenter debent habilitari, vt laboribus ſub-
eſſe non timeāt. Cùm ars tritos, vſus promptos, imi-
tatio artifices aptos, tria concurrentia ſummos. Nec
habent cōtrarium plus quàm otium. [De quo ple-
nè habetur infrà ſuper verbo, *dotem quam ei dederat.*
circa fin.] Adeò quod ſeruitoribus & iumentis eis
adiutricibus carere debent, vt duritiā & pœnā ipſis
in propria aſſueſcāt, & neceſſaria propriis humeris
portent. Quod Metellus conſul Romanus in bello
Iurgurtino optimè ſeruauit. de quo Valer. vbi ſuprà.
Metellus, inquit, cùm exercitum in Africa Iugurti-
no bello nimia Spurij Albini indulgētia corruptum
conſul accepiſſet, omnibus imperij neruis ad reuocā
dam priſtinæ diſciplinam militiæ connixus eſt: nec
ſingulas partes apprehendit, ſed totam continuò in
ſtatum ſuum redegit. Protinus nanque lixas.i. mini-
ſtros militum mercede conductos ad aquam feren-
dam, & cætera onera ſubeunda, caſtris ſubmouit, ci-
búmq; coctum vænalē proponi vetuit, in agmine
neminē militum miniſterio ſeruorum iumētorúm-
que, vt arma ſua & alimēta ipſi ferrent, vti paſſus eſt.
Quid ergo reſtituta continentia, quid repetita indu-
ſtria profecit? Credo eas, ſcilicet victorias, & multa
trophæa peperit. hæc ille. Tertiò habere debet mi-
les pectus latum. quia pectus ſtrictum ſignū eſt ho-
minis puſillanimi. Habere etiam debet brachia lō-
ga, & non curta, cùm huiuſmodi ſint communiter
debiles. vnde Vegetius vbi ſ. Sit adoleſcens Martio
operi deputādus, vigilantibus oculis, erecta ceruice,
lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis,
longioribus brachiis, ventre modicus, exilior ſura
& cruribus, nō ſuperflua carne diſtinctis, ſed neruorū
duritia collectis. Cùm hæc in tyrone ſigna depre-
henderis, proceritatem non magnopere deſideres.
Vtilius enim eſt fortes milites eſſe, quā grādes. iuxta
illud Cato. Hominis exigui vires cōtēnere noli &c.
Præterea in amplitudine & latitudine pluſquam in
longitudine ſapientia conſiſtit: quoniam rarò longi
inueniuntur ſapientes, ſecundum Petr. de Bel. perti.
quod ſummè diſplicuit Cyno, qui vltra modum lon
gus erat, vt dicit Bar. in l. j. ff. de iuriſ. om. iudic. Nec
ſunt cōmuniter audaces nec valentes, velut cor mul-
tum diſtans à cerebro habentes. † Quartò ſobrius
30 eſſe debet miles in cibo & potu: de quibus nō mul-
tum curet, nec de lecto: non enim aſſueſci debet ſen
ſualibus deliciis. quia, vt dicit Facetus poëta:

Nil valet in bello qui delicioſè viuit.
Nec ſine duritia bellica palma datur.
31 † Cum (vt ſuprà dixi) miles dicatur à malo quod ſu-
ſtinere debet pro repub. l. j. §. miles autem. ff. de teſt.
mili. vbi miles dicitur à militia. i. duritia quam ſuſti-
32 net. † Quamobrem cùm in expeditione degunt, tra-
di eis debet panis bucellat⁹ ad comedendum per bi-
duum. i. panis bis coctus, qui ſiccitate ſui groſſos &
ponderoſos humores attrahit & bibit, quos cum ſu-
perfluo digeſtionis expellit per ſeceſſū. quibus eie-
ctis ſunt milites agiliores ad pugnandum: & præſer
uati à multis infirmitatibus: quas dicti mali humo-
33 res ad putrefactionem facilè gignunt. † Vel dicitur
panis bucellatus. i. azimus, & ſubcinerici⁹, ſola aqua
& farina ſine fermento compactus & ſub cinere co-
ctus. Qui ideo dicitur bucellatus, quia faciliter per
bucellos ſeu morſellos ac parua & minima fruſta
ſine gladio diuiditur. & tertia die panis integer non
bis coctus eis miniſtratur. Pariter vna die datur eis
vinum, & altera die acetum ad bibendū. Et hoc tri-
plici ratione: primò, ne reſp. n. plus grauetur mittēdo
totum potum in vino. Secundò vt aſſueſcant mala ſu
ſtinere, vnde milites dicuntur, vt dixi. Tertiò ne vi-
no inebrientur, in quo eſt luxuria & mentis aliena-
tio. c. quēadmodū. de iureiur. & c. à crapula. de vi. &
ho. cle. Præterea acetum neruos indurat, & fortiores
reddit & etiam pedes. Ne bellando vel aliàs faciliter
pondere militiæ debilitentur: etiam pro pitantia da-
tur militibus lardum vna die pro condimento, & ca
ro veruecina. i. arietis pro duobus diebus. Eſt enim
caro veruecina bene digeſtiua & nutritiua bonū ſan
guinem generās. maximè ſi veruex ſit iuuenis & ca-
ſtratus ac tenellus ſecundum phyſicos. & dicitur ver
uex à veho & vermis, quia vermē gerit in capite: ſe-
cundum Græciſ. etiā veruica idem eſt quod ouis, prout
hæc omnia habentur in l. j. vbi Bar. & Ioan. de Pla.
C. de eroga. mili. anno. lib. xj. Vnde talis debetur eis
victus leuis, ne occupati inquietudine cibariorum
delicatè præparādorum à militia diuertātur, aut cra-
pula & ebrietate hebetentur, vt d. c. à crapula. Maxi-
ma enim inquietudo & vexatio ac intellectus turba
tio eſt dietim cogitare de epulis. l. j. C. de omni. præ-
34 po. & tribu. ſchols. li. xij. † Quintò inops debet eſſe
miles & pauper. Nā olim milites ſolis ſtipēdiis cō-
tentabantur: de quibus viuere debent, & non ſuper
agros, vt habetur Lucæ iij. Nec debent ſubditos re-
gni ad eis præbendum victualia cogere, nec illorum
prædia inquietare, nec victualia aut cætera bona tā-
gere. Quibus cōtrariū faciētibus licitum eſt cuilibet
de plebe eos aut eorū miniſtrū expellere, & propria
authoritate reſiſtere, amicis & vicinis in auxilium
cōuocatis ad expellēdum inuaſores. Capitaneū qui
eos delegauit temporali exilio puniendo. quia mili-
tibus trāſeuntibus ſolū permittitur hoſpitari in do-
mibus. & nihil pro victu aut equorum pabulo à pro-
uincialibus etiā ſponte offerentibus recipere, nō ſo-
luto valore. l. venaticorum. C. de erog. mili. anno. li.
xij. & l. deuotū. vbi Ioā. de Pla. C. de meta. & epide-
me. eo. lib. dicit curialitatē debere eſſe in eo, qui gra-
tis hoſpitatur, vt nihil petat ab hoſpite vltra hoſpita-
litatē. Nec ibi poſt pernoctationē reſidentiā faciat,
niſi hoſpitaretur in domo alicuius ſui parentis vel
amici. Quo caſu gratis oblatū poſſet accipere: quia
tūc ceſſat ratio ſuſpicionis & præſūptæ cōcuſsionis
l. j. vbi etiā Io. de Pla. C. de ſalga. hoſpi. nō præb. eo.
lib. per quem tex. & in l. fi. §. vt autē. C. de re mili. eo.
35 lib. decidit. † quod vaſallus cucurbitans dominum, etiā
vxore

va ore volente, imò ſe offerēte, perdit feudũ. Etiminus poſſunt milites tempore pacis faciēdo monſtras perſonarũ ſuarum, equoruo, armorũ, & cæterorum militibus ſtipendiariis oeceſſariorum, viuere de bonis ruſticorũ & aliorũ ſubditorum. Nec connocari in magna multitudine, vt d.l.fi.§.erit autem.C.de re mili.ne grauent ſubditos. Et ſi de facto milites ſuper populo viuerēt, prout ſæpe principũ diſsimulatione & dominorum ſecerũt, prouideri eis debet æqualiter de victu per omnes ſupportando. Adeò ꝙ ſi in domo vnius fortè meli⁹ de habitatione & victu prouiſa omnes hoſpitarentur, eò tunc omnes & ſinguli de illo loco ſeu in contrata illũ pro quota cuiuſlibet emēdare tenentur: & ad hoc officio iudicis ſi cōtradicerent cogi poſſunt, ſecundũ gl. & Bar. ſingulariter in l.de vſu quoq;. [De quo ĩ. ſuper verbo, *domũ.* vbi plenius hoc probatur.] in fi.ff.de variis & extraordi.cogn. circa quod videatis quæ dixi ſuper verbo *& vxorem nomine Adelaſ.* in j.artic.ſucceſ. ab inteſt.

36 circa prin.ij.deciſionis.† Vnde reſtat milites ſuis ſtipēdiis debere eſſe contētos, & pauperes eſſe, non obſtante ꝙ tex.in d.l.fi.§.erit autem.dixerit eos ditiſsimos. quia loquitur de diuitiis morũ & totius probitatis: in quibus milites ditiſsimi eſſe debēt, & non in abũdantia bonorũ tēporalium, in quibus pauperes eſſe debēt: nec aliqͥd acquirere poſſunt, nec poſſeſſiones cōparare, ſeu emere in ea prouincia, vbi bella gerũtur, ne ſtudio agriculturę à militia reuocentur. l.milites.la ij.ff.de re mili. Pariter in l.milites. C. locari milites prohibentur eſſe rerũ cōductores, procuratores, aut fideiuſſores. facit l.militē.C.de procu.ne omiſſo armorum vſu, ad opus rurale, forũ & cætera negotia ſe conferāt, qui armis non priuatis negotiis occupari debēt, vt numeris & ſignis ſuis iugiter inhęrentes rempublicā à qua alũtur, omni bellorũ neceſſitate defendāt: imò in d.l.militē. dicitur, militē nec pro patre vel matre, aut vxore vel ex ſacro reſcripto nomine procuratorio experiri oportet. Cùm neq; defēſionē alienā ſuſcipere, vel redimere negotia, vel quaſi ſuffragatorē accedere vtilitate publica permittatur. Solùm ei permittitur in ſimplicitate militari viuere, quæ magis cupit arma quā leges, & iura forēſia ſcire. l.fi.C.de iure deli. Vnde refert Vale.lib. iij. ri.de fiducia ſui, Scipionē Africanũ in cōcione publica dixiſſe, ꝙ cùm totā Africam Romanæ ditioni ſubiecisſet: non tamē aliud ex ea quod ſuũ diceretur præter cognomen tuliſſe. Et Publius Scipio de ſe & Lucio Scipione eius fratre loquens: Non inquit, me Punicæ, non fratrē meum Aſiaticæ gazæ auarũ reddiderũt: Sed vterque noſtrũ inuidia magis quàm pecunia locupletior eſt. Quam Scipionis accuſati conſtantē defenſionem Romanus vniuerſus ſenatus cōprobauit, vt ibi refert idē Valerius. Et lib.iiij.titu. de paupertate. de Vale. Publicola poſt Tarquinium eiectum primo conſule, dicit ꝙ poſt tres cōſulatus acceptiſsimè peractos tantæ paupertatis fuit, ꝙ patrimoniũ eius ad expenſam exequiarum ſuarũ defecit. Ex quo patet quid viuus poſſedit, cui mortuo lectus funebris & rogus defuit. Fabrici⁹ quoq;. [De quo vide plura quæ habētur ſuper verbo, *duas habēs filias.* in iij.principali fallentia, dũ loquitur de pacto futuræ ſucceſsionis conſeruandæ.] pluries conſul & imperator Romanus (vt idem refert) filias proprias ob paupertatē dotare nequiuit. Marcus etiā Curius contra Samnites bellũ gerens, legatis eorũ, ſe in camino aſsidētē & in catino ligneo cœnantē ſpectādũ prębuit. Cúmq; magnũ auri pōdus ei pòſt attuliſſēt, riſit dicēs: Referte & dicite Samnitibus Marcum Curiũ malle locupletibus imperare, quā ipſum fieri locupletē, & memētote me nō acie vinci, nec pecunia poſſe corrũpi. Attilius verò ab aratro ad imperium Romanũ vocat⁹, poſtquā rēpublicā ſtabiliuit, & ingētes hoſtiũ vires cōfregit, multóſq; triũphos conſecutus, depoſito imperiali ſceptro ad aratrum redire

37 non erubuit.† Sextò debet miles eſſe caſtus & caſtitatis amator. Et inde ſtationes militum dictæ ſunt caſtra à caſtrando, ſecundũ.gl.in l.qui cum vno teſticulo.ff.de re milit. qa caſtè ibi viuebāt milites. [Vt plenius habetĩ. ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderũt.* Dum loquitur de caſtitate principum.] antiqui rectè cōſiderantes caſtitatē ſecum habere annexā fortitudinem, ſecundum Amb. vt dixi ſuper ver. *duas habēs filias.* loquēdo de mulieribus, quæ olim in bello ſtrenuè ſe habuerunt. Caſtitatē ſemper vt pupillā oculi ſeruarũt boni milites, nō alia de cauſa, niſi vt fortiores eſſent in prælio, iuxta illud Poët. in Georgicis:

Sed non vlla magis vires induſtria format,
Quàm venerem & cæci ſtimulos auertere amoris.

Ob quod imperator amatorem caſtitatis ſe dicit, In Auth.quib.mo.nat.effic. legi.colla.vj. Et prædicatur in auth.de monachis. Caſtitatē ſolā [De qua & eius triplici ſpecie & ſuis priuilegiis, plenè habetur ĩ. ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.*] eũ fiducia eſſe poſſibilē Deo animas prę ſentare. Vnde nō ſine ratione tantũ eam dilexerũt armigeri veteres etiam gentiles: nam de Cornelio Scipione refert Valerius lib.ij.tit.de mili.diſcipli. ꝙ contra Numantinos imperator miſſus, eo momento quo caſtra intrauit duo mille ſcorta de ipſis expulit. Qua peſte vacuefactus exercitus, qui paulò antè metu mortis deformi ſe fœderis ictu maculauerat, erecta & recreata virtute, sciē illam fortē & animoſam Numantiā ſuperauit, & incendiis exuſtam, ruinſſque proſtratam Numantiam ſolo ęquauit. Scipio quoque Africanus ſummis etiā effertur laudibus, qui Carthaginem obſidens oblatam ſibi ea hoſtibus virginem eximiæ formæ &

38 nobilitatis, intactam & dotatam reſtituit.† Septimò miles eſſe debet vigilans ad cuſtodiam eorum, quibus præpoſitus exiſtit. Ne dormiens inuadatur ab hoſtibus. Et inde dicitur præfectus vigilum, ꝙ tota nocte vigilare debet, armatúſq; diſcurrere, & inquilinos admonere, nec culpa eorũ aut negligētis incendium oriatur. l.ij.ff.de offi.præfec.vigi. Vigilare enim debent milites, præcepto diuino excitati per Chriſtũ in euāgelio. Vigilate, inquit, & parati eſtote: quia neſcitis qua hora fur veniet. Or hoſtes dicũtur fures, quos per dolum & inſidias licet vincere, ſi eis aliter fides non promiſſa fuerit, ſicut fecit Macrobius [Hanc hiſtoriā ad longum poſuit ſuper verbo, *dotem quam ei dederat.* dũ loquitur de otio fugiēdo.] Carthaginenſium dux contra Aſſyrios miſſus: quos vincere dubitās, vino & mādragoris dolosè inebria

39 tos dormiētes interemit.† Octauò miles debet eſſe patiens in aduerſitatibus & belli laboribus ſuſtinendis, fame, ſiti & æſtu & frigore, ac cæteris calamitatibus, quę innumerabiles exiſtunt. l.vnica.§.j.C.de cadu.tollen. Attendamus enim quanta fuit in antiquis animi patientia. Narrat profectò Sene. lib.iij.de ira: ꝙ cùm Chimargies hiſtoriarũ ſcriptor quædā contra Cæſarē ſcripſiſſet, monuit eum Cæſar, vt ſermone moderatiori vteretur, quòd facere renuit. Nec tamē Cæſar ſe vindicauit, ſed ſolùm ei domũ ſuā interdixit. Pariter refert Policr.li.iij.c.xiiij. de Octouiano Cæſare Auguſto, ꝙ miræ patiētiæ fuit, qui cũ ei dede

ei detraheretur in publico, & contra detractores in-
citaretur ad vindictã, reſpondebat, ꝙ in libera ciuita
te liberas decebat eſſe linguas. Subiungẽs virum ha-
bere debere in auribus diligẽtiã, in lingua taciturni-
tatẽ, & in animo quietem: quia ira omnia pręcipitat.
Similiter Seneca de mira patientia Antigoni nar-
rat, ꝙ cùm multa improperia audiret, dicebat mili-
tẽ decere non ſolùm certare baculo, ſed etiã animo
viriliter. Sicut de Catilina legitur, ꝙ licet peſsimus
eſſet, tamẽ patiẽs erat inediæ, algoris, & cæteris hu-
iuſmodi. Et de hac virtute & cæteris dare debẽt do-
ctrinã nedum verbo, ſed etiã facto & exemplo mili
tum primates & capitanei. l. officiũ. ff. de re mili. vbi
officiũ regentis, non ſolùm in danda doctrina, ſed
etiam in obſeruantia diſciplinæ militaris conſiſtit.
40 † Nonò requiritur in milite fortitudo, quæ virtus
eſt, qua cæteræ ſolidantur, & ſine qua in bono non
perſeueratur. Et qua omnia roborãtur & moderan-
tur, de qua dicit Philoſophus in ſecũdo Ethicorum:
Fortitudo tenet medium inter timores, & audacias.
& Tullius rheto. j. Fortitudo eſt cõceptio cõſidera-
ta periculorũ, laborũmq; perpeſsio. Et in Tuſcula.
q. lib. iiij. Fortitudo, inquit, eſt affectio animi lege
ſummè perpetiendis rebus obtẽperans. Vel eſt con-
ſeruatio ſtabilis iudicij in his rebus quæ formidolo-
ſæ videntur ſubeundis vel repellendis: vel eſt ſcien-
tia rerum formidoloſarũ cõtrariarũmque aut omni-
no negligendarũ cõſeruans earum rerum ſtabile iu-
dicium. Ex quibus infertur fortitudinem locum ha-
bere in arduis, & in grandibus probatur. Hãc ſiqui-
dem virtutem ſi miles habuerit, minas non timebit,
imò nec mortẽ pauebit. Cùm viro forti nequaquã
turpis mors accidere poſsit. Fortitudo certè ſui natu
ra & effectu fortunã ſuperat. Vnde Valer. Fortiter,
inquit, ſe in aduerſis gerere quid aliud eſt, quã fortu
nam ſæuientẽ, in adiutoriũ ſui, pudore victã verte-
re? Non dico, ꝙ optãda ſint pericula, vt fortẽ quis ſe
oſtẽdat. Sed ſufficit pericula ſi contingãt, validè to-
lerare. Non ſum (ait Sene. ad Lucillum) tam demẽs,
vt ægrotare cupiã: tamen ſi ægrotandũ fuerit, ſuffi-
cit vt nil effœminatè faciam. Nõ enim pati tormẽ-
ta optabile eſt, ſed pati fortiter: nec debet vlla rei no
uitas fortia vertere pectora, cùm non poſsit athleta
magnos ſpiritus habere, donec ſuũ viderit ſanguinẽ.
iuxta illud, Sanguis fuſus humi vires accenſo robo-
rat igne. Tũc enim proiectus, animum non proiicit:
ſed cum magna ſpe ad pugnã deſcẽdit, eáque virtu-
te mala fortuna vincitur, & bona ornatur. Oportet
ergo milites eſſe fortiſsimos nulla vi, nullóq; terro-
re à propoſito recedẽtes, & cõſiderare, vt dicit Vale.
tit. de cõſtantia. in prin. ꝙ natura ſic comparatũ eſt,
vt quiſquis ſe aliquid ordine ac recta mẽte cõplexũ
confidit, vel iam geſtum ſi obtrectetur, acriter tue-
atur, vel nondũ editum ſi interpelletur, ſine vlla cũ-
ctatione ad effectum perducat. Vnde refert Salu. bel
lum Catilinariũ narrans. prope fi. Catilinam Roma
num potẽtia ciuiũ obſeſſum, die ſui interitus ſic mili
tes ſuos obſecraſſe: Nemo, inquit, niſi victor pro pa
ce bellũ mutauit. Nam in fuga ſalutẽ ſperare, cùm ar
ma quibus corpus tegitur ab hoſte auerteris, ea verò
dementia eſt: ſemper in prælio his eſt maximum pe
riculũ, qui maximè timent: audacia pro muro habe-
tur. Cùm vos cõſidero milites, & cũ facta veſtra ęſti
mo, magna me ſpes victoriæ tenet: animus, ætas, vir
tus veſtra me hortantur. Præterea neceſsitudo, quæ
etiã timidos fortes facit. hæc ille. Nam eiuſdẽ natio-
nis homines fortiores ſunt ad ſe mutuò auxiliãdum.
Hiſtoriographi profectò laudant, & ad cœlos vſq;
tollunt eos qui fortes & conſtantes fuerũt in pręlio.
Multa & terribilia Piſo Romanus contempſit, dum
ſpecioſum mentis ſuæ flecti noluit rigorem. Lauda-
tur pariter Iudas ille Machabæus. j. Machab. iij. ibi:
Et ſurrexit Iudas qui vocabatur Machabæus, & in-
duit loricã ſicut gygas, & ſuccinxit ſe arma ſua bel-
lica in præliis, & protegebat caſtra gladio ſuo. Simi-
lis factus eſt leoni in operibꝰ ſuis, & ſicut catulus leo
nis rugiens in venatione. Et de præliis Iudæ narra-
bant omnes gentes &c. De Catone maiore refert
etiam Vale. lib. iij. titu. de fortitu. Felicior, inquit,
progenie ſua ſuperior Cato: à quo Portiæ familiæ
principia manarunt, qui cùm ab hoſte in acie vehe-
mẽti periculo peteretur, vagina gladius eius elapſus
decidit: quem ſubiectum prælianțium globo, atque
vndiq; hoſtilibus pedibus circundatum: poſtquàm
abeſſe ſibi animaduertit, adeò cõſtanti animo in ſuã
poteſtatem redegit: vt illum non periculo oppreſſus
rapere, ſed metu vacuus ſumere videretur. Quo ſpe-
ctaculo attoniti hoſtes, poſtera die ad eũ ſupplices
41 pacem petentes venerunt. † Cneus Pompilius à ſe-
natu Romano ad Syriæ regẽ miſſus ſua fortitudine
& audacia, ac ſi totus ſenatus adfuiſſet, regem ſolus
terruit. De quo idem Valerius lib. vj. titulo de graui-
ter dictis ac factis ſic dicit: Cneus verò Pompilius à
ſenatu legatus ad Antiochum miſſus, vt bello ſe quo
Ptolomæum Aegypti regem laceſſebat, abſtineret:
cùm ad eum veniſſet, atque is. ſ. Antiochus Syriæ rex
prompto animo, amiciſsimo vultu dextram ei por-
rexiſſet, inuicẽ ei ſuã porrigere noluit, ſed tabellas. i.
literas ſenatuſcõſultum cõtinentes tradidit: quas, vt
legit Antiochus, dixit ſe cum amicis collocuturum.
Indignatus Pompilius, ꝙ aliquã moram Antiochus
interpoſuiſſet, virga ſolum quo inſiſtebat. i. terrã de-
notauit, ſcilicet in circuitũ linea deſignauit: & prius
inquit, quàm hoc circulo excedas da reſpõſum, quod
ſenatui referam. Non legatum locutũ, ſed ipſam cu-
riam, i. ſenatũ totũ ante oculos poſitã crederes. Cõ-
tinuò enim rex affirmauit fore, ne amplius de ſe Pto
lomæus quereretur. Ac tunc demum Pompilius ma-
num eius tanquam ſocij apprehendit. quã efficax eſt
animi fortitudo ſermoniſque abſciſſa grauitas? Eo-
dem momento Syrię regnũ terruit, Aegypti rexit.
hæc ille. Iulius quoq; Cęſar (vt idẽ alleg. ti. de fortitu
dine refert.) Cùm in Galliis innumerabili multitu-
dine & feroci impetu Neruiorũ inclinari aciẽ ſuam
videret, timidius pugnanti militi ſcutum detraxit:
eóq; tectus acerrimè pręliari cœpit. Quo facto for-
titudinem & conſtantiam per totum exercitum dif-
fudit, labentémque belli fortunam diuino animi ar-
dore reſtituit. Decimò requiritur in milite fides,
ſeu fidelitas, quæ licet in quocunque neceſſaria ſit,
maximè tamen militãtibus congruit, vt ſint fideles.
In hoc enim militia fundata eſt, vt nulla fraude vitu
peretur. Quia vt Cice. ait lib. j. offi. Fundamentũ pri
mum iuſticiæ eſt fides. Et Seneca ad lucillum: Fides,
inquit, eſt ſanctiſsimũ humani pectoris bonũ, nulla
neceſsitate ad fallendum cogitur, nullo præmio cor
rumpitur. Imò & hoſti congruit tenere fidem: nam
qui fidem perdidit, nihil habet quod poſsit amplius
perdere. Nec habet cauſam loquẽdi, cui credi nõ po
teſt, aut cui ablata eſt omniũ verborũ fides, omniſ-
que ſermonis authoritas. Vnde nobiles dici nõ poſ-
ſunt, qui fraudibus & infidelitatibus ſua prælia exer-
cẽt, & quod promittũt, minimè tenẽt. Occultũ, pro-
fectò inſidioſum malũ eſt perfidia: cuius efficaciſſi-
mæ

mæ vires ſunt, mentiri & fallere: quæ tantum incom
modi affert humano generi, quãtum ſalutis bona fi-
des præſtat. Omnes enim fideles eſſe honeſtũ eſt, il-
los præcipuè, quorum ſtatus militaris, quorúmq; vã
catio eſt rempublicam defenſare. Militia autem de-
decus patitur, niſi fideliter exerceatur. Et in milite
nil pulchrius, quàm fides eius, teſte Vege. de re mil.
vbi dicit, ꝙ tota reipu. ſalus in hoc conſiſtit, vt tyro-
nes, id eſt milites nõ ſolùm corpore ſed animo prę-
ſtantiſsimi compareant, atque iuramẽta ſuis princi-
pibus facta obſeruent. Cui aſſentit Policra. lib. vj. c.
v. dicens, duo eſſe præcipua in milite, videlicet ele-
ctio & ſacramẽtum, vt ſcilicet fœdus promiſſum te-
neat. Subiungens. c. vij. proprium eſſe militis ordina
tè tueri eccleſiam, perfidiam impugnare, ſacerdotiũ
venerari, pauperem defenſare, iniurias placare. Et ſi
opus fuerit animã ponere pro principe & ſalute rei
publicę. Vnde Celtiberi (vt Valer. lib. ij. tit. de inſtit.
refert.) nephas dicebant eſſe prælio ſupereſſe cùm is
occidiſſet, ſcilicet princeps eorum occubuiſſet, pro
cuius ſalute ſpiritum deuouerant. Laudanda inquit,
illius populi animi præſtantia, qui fidem amicitiæ
conſtanter præſtandã arbitrabatur, vt fecerũt Pon-
tius & Mæuius centuriones Romani, de quibus idẽ
Vale. lib. iij. tit. de cõſtan. c. cccxxxix. & c. ſeq. ſic di-
cit: An ambigi debet Pontius ab horum exemplorũ
contextu, qui pro Cæſaris partibus excubãs, Scipio-
nis pręſidio interceptus, cùm vno modo ſalus ei da-
retur, ſi ſe futurum Cnei Pompeij generi ipſius mili-
tem affirmaſſet: ita reſpondere non dubitauit, Tibi
quidem Scipio gratias ago: ſed mihi vti iſta cõditio-
ne vitæ non eſt opus. Sine vllis imaginibus, nobilẽ
animum & idem fidei & conſtantiæ propoſitum ſe-
cutus Cneus Mæuius centurio diui Auguſti, ſcilicet
Octauiani: cùm Antoniano bello ſæpenumero ex-
cellentes pugnas edidiſſet, improuiſis hoſtium inſi-
diis circumuentus, & ad Antonium Alexandriã per-
ductus: interrogatúſque quidnam de eo ſtatui debe-
ret: iugulari inquit, iube: quia non ſalutis beneficio
nec mortis ſupplicio adduci poſſum, vt aut Cæſaris
miles deſinam, aut tuus eſſe incipiam. Cæterũ quò
conſtantius & fidelius vitam contempſit, eò facilius
impetrauit. Antonius enim virtuti & fidei eius inco
lumitatem tribuit. hæc ille. Noluerũt fideliſsimi illi
milites variare, rectè cõſiderãtes graue eſſe fidẽ fal-
lere. l. j. ff. de conſt. pe. quam ſummo ſtudio exactiſsi-
máque diligentia antiqui milites etiam hoſtibus ſer-
uarũt, vt Fabricius: [De quo latius dixi ſuper ver-
bo, *duas habens filias*. in v. fal. loquendo de pacto ſuc
ceſsionis conſeruandæ.] de quo Boë. lib. iij. de cõſo.
vbi nunc inquit, fidelis oſſa Fabricij, & Marcus Atti-
lius regulus. [De quo plenè habetur ĩ. ſuper verbo,
Teſtamentum. iij. dum loquitur de virtute & effectu
iuramenti cõuentionalis.] de quo ſæpe meminit Au
relius Aug. de ci. Dei. & iuriſcõſultus in l. poſtlimi-
43 nij iua. §. captiuus. ff. de capti. & poſtli. re. † Vndeci-
mò requiritur in milite perſeuerantia: niſi enim in
prædictis virtutibus bellando perſeuerauerit, nun-
quam reportabit victoriæ triumphũ: imò deficiẽs in
vno factus eſt omniũ reus. c. defleat peccator. de re-
gu. iur. in antiq. nec meretur dici athleta, qui ſaltem
ter nõ vicerit. l. j. C. de athle. li. x. vnde Romani quia
contra Carthaginenſes in bello perſeuerarũt, fundi-
tus eos deleuerunt. Hæc eſt vnica virtus perſeueran-
tia, quæ milites coronat. bene enim agere parũ pro-
deſt, ſi mens labilis exiſtat. nec ex actibus generatur
habitus, niſi adfuerit operis perſeuerãtia: quia ſecun

dum Tull. rhe. j. Perſeuerantia eſt in ratione bene
conſiderata, ſtabilis perpetuáq; permãſio. nam talia
continuata vigent: imò gutta aquæ tã mollis duriſ-
ſimum cauat lapidem perſeueranter cadendo ſecun-
dum Alanum. Tali certè medio extolluntur veteres
Romani milites in oratione ad Cæſarẽ ſenem. [De
qua dixi ſuprà in prologo huius operis circa mediũ
in quadam additione.] de republica. Itaque inquit,
maiores noſtri cùm bellis aſperrimis premerentur,
equis, viris, pecunia amiſſa, nunquid defeſsi ſunt ar-
mati de imperio certare? Non inopia ærarij, non vis
hoſtium, non aduerſa res, ingentem eorum animum
ſubegit: quin quæ virtute ceperãt, ſimul cum anima
retinerent. Simili laude adhuc referuntur Cymbro-
rum [Cymbri ſunt populi Galliæ, quos nunc Flam-
mingos vocamus qui magnis olim cladibus Roma-
nos affecerunt: ſed tãdem fuere per Romanos Caio
Mario conſule deleti, vt habetur infrà ſuper verbo;
qui cum alia matrimonium contrahens.] antiqui mili-
tes, qui niſi morerentur in bello, non reputabant ſe
felices, velut ad finem vſq; nõ perſeuerãtes. De qui-
bus lib. ij. titu. de inſtitutis. ſic dicit Valerius: Alacris
& fortis Cymbrorum philoſophia, qui in acie gau-
dio exultabant, tanquam glorioſe & feliciter vita
exceſſuri. Lamẽtabantur in morbo, quaſi turpiter &
miſerabiliter perituri. Hęc ille. Mortui enim morbo
vel ſenio verè mortui ſunt mundo, nec cõputantur
in numero liberorum viuentiũ, ſed qui in acie prin-
cipis pro republica ceciderunt, adhuc per gloriã vi-
uere dicũtur, inſti. de excu. tut. §. j. quia vt Cicero di-
cit, qui per virtutem perit, non omnino interit. De
Aenea legitur lib. ij. Aeneid. ꝙ per medios ignes tela
& hoſtes perſeueranter ſe habuit: ex quo magnifica
peregit. Qui licet multas in parte ſenſitiua pateretur
tribulationes, tamẽ vſum rationis in mente nunquã
perdidit, imò ſuos conſolando fortius perſeuerauit,
vt pulchrè habetur lib. j. Aeneid. vbi ad ſuos milites:

Reuocate, inquit, *animos, mœſtúmque timorem*
Mittite: forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.
Per varios caſus per tot diſcrimina rerum
Tendimus in Latium, ſedes vbi fata quietas
Oſtendunt: illic fas regna reſurgere Troiæ.
Durate & voſmet rebus ſeruate ſecundis.

Et ſequitur. *Spem vultu ſimulat, premit altum corde*
dolorem, &c. Et lib. iiij. de eo. ſic dicitur:
Mens immota manet, lachrymæ voluuntur inanes.

De quodam & eius perſeuerantia refert Vale. li. iij.
titu. de fortitudine. c. ccl. ſic dicens: Eiuſdẽ tempo-
ris & naturæ miles, qui Cãnẽſi prælio quo Annibal
magis acies Romanorũ contudit, quàm animos fre-
git: cùm ad retinenda arma inutiles vulneribus ma-
nus haberet, ſpoliare ſe conantis Numidæ ceruicem
complexus, os. i. faciem, naribus & auribus corroſis
deforme reddidit, inq; plenè vltionis morſibus expi
rauit, ſcilicet ille miles. Pœnus enim. i. Carthaginen-
ſis ille ſic laceratus in victoria obnoxius moriẽti, ſci
licet Romano ſolatio fuit: Romanus in ipſo fine vi-
tæ vindex ſui extitit. Nobiliter etiam (inquit idem
Valerius eo. lib. iij. tit. de fiducia ſui.) Vterque Sparta
nus, & qui increpatus à quodam, ꝙ in aciem claudus
deſcenderet, pugnare non fugere propoſitum ſibi eſ-
ſe reſpondit. Et qui referente quodã ſagittis Perſa-
rum ſolem obſcurari ſolere: bene narras inquit, in
vmbra enim melius præliabimur. Eiuſdem vir vrbis
atque animi, hoſpiti ſuo patriæ muros excelſos la-
tóſque oſtendenti, dixit: Si mulieribus iſtos compa-
raſti rectè, ſi viris turpiter: per quæ ſtrenui milites
propo-

propoſitum non habuerunt fugiendi, imò conſtanti
animo perſeuerandi. De perſeuerantia militari ad
cœlos vſque ſuos etiam extollit Cæſar in ſuis com-
mentariis de bello Gallico. lib. vij. Qui cùm in Gal-
lia Celtica bellans Auaricum oppidum Biturigum
tunc fortiſsimum obſediſſet, & victualia ſuis militi-
bus iamdudum defeciſſent, ac fame perirēt: forti ani-
mo ceſſante murmuratione perſeuerarūt, donec ca-
ſtrum deleuerunt. Summa, inquit, cum difficultate
rei frumētariæ affecto exercitu, tenuitate Boiorum,
id eſt Borbonorium indiligentia Heduorum, incen-
diis ædificiorum. [Quia Vercingentoria Aluerni-
gena à Gallis Rex & dux belli factus villas patriæ
cremari & proſtrari fecerat, ad tollendum victum
Romanis.] vſque eo: vt cùm plures dies milites fru-
mento caruerint, & pecore lōginquioribus vicis ab-
acto, extremam famē ſuſtentarent. Nulla tamen vox
eſt ab his audita populi Romani. Quin etiam Cęſar
cùm in opere ſingulas legiones appellaret, & ſi acer-
bius inopiam ferrēt, ſe demiſſurum oppugnationem
diceret: vniuerſi ab eo (ne id faceret) petebant, ſic ſe
complures annos illo imperāte meruiſſe, vt nullam
ignominiam acciperēt: nuſquam infecta re diſcede-
rent. hoc ſe ignominiæ laturos loco, ſi incœptā op-
pugnationem reliquiſſent. Præſtare omnes perfer-
re acerbitates, quàm non ciuibus Romanis (qui Ge-
nabi perfidia Gallorum interiiſſent) parentarent.
[Nunc vocatur Aurelia ciuitas Galliæ magnifica,
in qua eo tunc paulò antè fuerant per Gallos illius
habitatores occiſi Romani, quos ibi Cæſar ꝓ cuſto-
dia reliquerat: ac etiam qui cauſa negotiationis illuc
venerant. Hæc ille.] Perſeuerare enim debent mili-
tes, non tamen pertinaces eſſe: quia vt dicit Vegetius
de re militari lib. ij. plerique rei militaris ignari ple-
niorem victoriā credunt, ſi aduerſarios aut locorum
anguſtiis, aut armatorum multitudine circundede-
rint, vt aditum non haberent recedendi: & contra ex
deſperatione creſcit audacia, & cùm ſpei nihil eſt,
ſumit arma fortitudo. Libenter currit commori, qui
ſine dubio ſcit ſe eſſe moriturū. Ideo Scipionis lau-
data ſententia eſt, qui dixit: Viam hoſtibus qua fu-
gerent muniendam. [Hanc ſententiam notatu di-
gnam non viderat, imò eam narrātibus credere no-
luit generoſus princeps dux Nemauſi comes Fuxi &
nepos Regis Lud. xij. nunc regnantis, eiúſque locū
tenēs: qui anno iſto domini milleſimo ccccccxij. apud
Rauennam, circa feſtum paſchæ domini obtenta vi-
ctoria vltra montes & Hiſpanos fugientes inſequēs
cū toto ſuo exercitu deletus eſt ab eis: qui anguſtia-
ti duplo maiores reaſſumpſerunt vires, quia (vt dicit
Valerius lib. ij. tit. de diſciplina militari. c. cxcv.) Hu-
manæ imbecillitatis efficaciſsimum duramentum
eſt neceſsitas. Læta eſt profectò victoria videre ho-
ſtes fugere, & cuncta relinquere in manus victoris.]
Oportet ergo milites perſeuerantes & cōſtantes eſ-
ſe nulla vi, nullóque terrore abiiciētes arma, nec fu-
gere donec vicerint, aut victi fuerint, ne ſuccumbant
hoſtibus: aliàs ſunt grauiter puniēdi. l. qui commea-
tus. §. arma. ff. de re mili. vbi dicitur, quòd arma alie-
naſſe graue crimen eſt. & ea culpa deſertioni exæ-
quatur, vtique ſi omnia alienauit. Sed ſi partem eo-
rum, vt tibiale aut humerale, caſtigari verberibus de-
bet. Si verò loricam, ſcutum, galeam, vel gladium
deſertori militiæ ſe fugienti ſimilis eſt. vt ſcilicet ca-
pite puniatur. l. nō omnes. §. deſertor. ff. de re milita.
De Quinto Fabio Romano refert Valerius allega-
to titu. de diſciplina militari. c. cxcvj. quòd ferociſsi-
mæ gentis animos contundere & debilitare cupiens
manſuetiſsimum ingenium ſuum ad tempus depoſi-
ta clemētina ſæuiore vti ſeueritate coēgit. Omnium
enim qui ex præſidiis Romanorū ad hoſtes transfu-
gerant, captiq; erant, manus abſcidit, vt trūca præ ſe
brachia geſtantes, metum defectionis iniicerent, re-
belles itaq; manus à corporibus ſuis diſtractæ, inq;
cruentato ſolo ſparſæ, cæteris ne idem committere
auderent, documento fuere. Imò tales deſertores in
militia fideliter non perſeuerantes poſſunt à quoli-
bet propria authoritate occidi. l. ij. C. quando liceat
vnicuique ſine iudi. vindi. quia pro hoſtibus reputā-
tur, quibus locum ceſſerunt. l. proditores. ff. de re mi-
li. Nec debent militiam deſerere, aut ab illa diuerti
amore & cupiditate prędæ occiſorum in campo, ne
& ipſi occidantur. Nam (vt Valerius libro iij. titu. de
fortitudine. c. ccxlvij. refert, Iuuentus Romana cùm
victoriam cōtra Volſcos apud Veruginem caſtrum
victores regaliter recuperaſſet, cū de trophæis ſta-
tuendis cogitarent, prælium nocte dirimētes, victo-
res ne an victi diſcederent, incerti abierunt) Contra-
44 rium fuit: ideo vide tex. cum commento. † Duode-
cimò requiritur in militibus charitas & mutua dile-
ctio, qua deficiente ex ſententia veritatis diuinæ de-
ſolabuntur, qui dixit, Omne regnū in ſe ipſum diui-
ſum deſolabitur. Dæmones enim & ſi nō ſe diligāt,
qui ſine charitate ſunt, mutuo auxilio coadiuuantur
contra nos in prælio. Vnde milites non ſe diligentes
mutuò auxiliantes ſunt dæmonibus peiores, ſeipſos
& rempublicam perdentes, quia cùm in re ſerioſa &
laborioſa pares ſint, proprè ſocij dicūtur, quaſi vno
fœdere cōiūcti, vt pacis & belli participes ſint, iuxta
illud Apoſto. ij. ad Cor. j. Sicut ſocij paſsionum eſtis,
ſic eritis & conſolationum. Et melius eſt plures eſſe
quàm vnum: habent enim emolumentum ſuæ ſocie-
tatis, & ſi vnꝰ ceciderit, ab alio fulcietur. Eccleſiaſtes
iiij. c. quia vir amicabilis ad ſocietatē magis amicus
erit, quàm frater. Prouer. xviij. Facit tex. in l. verum.
ff. pro ſocio. vbi ſocietas dicitur ſpecies fraternita-
tis. Plus dicit tex. in dicta l. militem. C. de procurato.
Maiorem eſſe dilectionem inter milites, quàm inter
45 parentes: † quia pro parentibus miles procurator
eſſe nō poteſt, ſed bene pro ſuo commilitone. Præ-
terea pactum de ſuccedendo velut mortis captandæ
inductiuū non valet. l. fi. C. de pactis. c. ij. de conceſ.
præben. & c. ne captandæ. eod. tit. lib. vj. tamen valet
inter milites. l. licet. C. de pac. inter quos abundantia
mutuę dilectionis ceſſare facit pręſumptionē captā-
dæ mortis. Cùm veriſimile nō ſit, vnum militem al-
teri inſidiaturum, à quo ſuccurri ſperat, & quem re-
leuare intendit, & neceſſe eſt in cōflictu belli & ex-
trema neceſsitate, prout tenetur poſtpoſitis & obli-
tis præteritis, ſi quæ fuerint odiis, rācoribus, inuidia,
& vindictis, ac ſimultatibꝰ. Sicut fecerūt veteres bo-
ni milites, inter quos Valerius lib. iiij. tit. de reconci-
liatis. Marcum Aemilium Lepidum, & Sextum Li-
uium Salinatorem memorat in hæc verba: Marcus
Aemilius Lepidus bis conſul & pontifex maximus
diutinas ac vehemētes inimicitias cum Fuluio Flac-
co eiuſdē amplitudinis viro geſsit: quas vt ſimul cē-
ſores renuntiati ſunt, in campo depoſuit: exiſtimans
non oportere eos priuatis odiis diſsidere, qui publi-
cè ſumma iuncti eſſent poteſtate. Id iudicium animi
eius & præſens ætas comprobauit, & nobis veteres
annalium ſcriptores laudandum tradiderunt. Sexti
quoque Liuij Salinatoris finiendarū ſimultatū illu-
ſtre conſilium ignotum poſteritati eſſe noluerunt. Is

nanque

nanque & ſi Neronis odio ardens in exilium profectus fuerat, teſtimonio eius præcipuè afflictus, tamē poſtquam eum inde reuocatum ciues collegam illi ſcilicet Neroni in conſulatum dederunt, & ingenij ſui quod erat acerrimum, & iniuriæ, quam grauiſſimā acceperat, obliuiſci ſibi imperauit, ne ſi diſſidēte animo cōſortium imperij vſurpare voluiſſet, pertinacem exhibendo inimicū, malum conſulem ageret. Quæ quidem mentis ad tranquilliorem habitum incliuatio, in aſpero ac difficili temporum articulo plurimū ſalutis vrbi noſtræ atq; Italiæ attulit: quia pari virtutis impetu counixi, terribiles Punicas vires contulerunt. hæc ille. Vnde reſtat milites modis prædictis conditionatos & virtutibus præditos eſſe veros milites, quaſi ex mille electos, & cōſequenter eſſe tales, quib⁹ hæc priuilegia debentur: & quos antiquitas ſummè extulit & venerata eſt. Et in tanta veneratione habebātur, quòd nedū à virtuoſis, verùm etiam à latrunculis quos bellabant, venerabantur. Et quod plus eſt, ab hoſtibus quos vicerant etiam mortui ſuæ virtutis amore honorabātur, & maieſtate coronabantur. Eſt autem maieſtas virtutis & probitatis quædam excellentia, ſine magiſtratu, ſine imperio, ſine fortunæ adminiculo honoratum reddēs hominem. Et ſic maieſtas eſt honor longus, id eſt diuturnus etiam poſt mortē æternus ſiue honore .i. magiſtratu publico. Ad hos dici poteſt illud Statij poëtæ Toloſani Thebaidos. Ite, inquit, alacres, nūquam veſtri morientur honores. De Scipione Africano ſic dicit Valer. lib. ij. titu. de maieſtate. Ad Africanum in Linternina villa ſe cōtinētem, complures prædonum duces videndum eodem tempore confluxerāt, quos cùm ad vim faciēdam venire exiſtimaſſet, præſidium domeſticorum in tecto collocauit. Quod vt prædones animaduerterunt, dimiſſis militibus abiectiſque armis ianuæ appropinquāt, & clara voce nū tiant Scipioni: Non vitæ eius hoſtes, ſed virtutis admiratores veniſſe: conſpectum & congreſſum tanti viri quaſi cœleſte aliquod beneficium expetentes. Hæc poſtquam domeſtici Scipioni retulerunt, fores reſerari, eóſque intromitti iuſſit. qui poſtes ianuæ, velut aliquā religioſiſſimā aram, ſanctumq; templū venerati, cupidè Scipionis dexterā apprehenderunt, ac diu oſculati poſitis ante veſtibulū donis quę deorum immortalium numini conſecrari ſolēt, læti quia Scipionem vidiſſe cōtigiſſet, ad lares proprios redierūt. Quid hoc fructu maieſtatis excelſius? quid etiam iocundius? hoſtis iram admiratione ſui placauit, ſcilicet Antiochi. Spectaculo pręſentię ſuæ latronum geſtiētes oculos obſtupefecit. delapſa cœlo ſydera hominibus ſi ſe offerant, venerationis amplius nō recipiāt. Hoc quidem viuo Scipioni, illud autem Aemilio Paulo eranimi cōtigit. Nam cùm exequiæ eius celebrarentur, ac fortè tunc principes Macedoniæ legationis nomine Romæ morarentur, funebri lecto ſponte ſua ſeſe ſubiecerunt, quod aliquātò maius videbitur, ſi quis cognoſcat lecti illius frontem Macedonicis triumphis fuiſſe adornatā. Quod ſpectaculum funeri ſpeciem alterius triumphi adiecit. Bis enim te Paule Macedonia (quā ſupple viceras) vrbi noſtræ, ſcilicet Romanæ illuſtrem oſtendit, incolumem ſpoliis ſuis, fato functum humeris, ſcilicet portādo funus. hæc ille. Hi profectò veri milites fuerūt, quilibet ex mille elect⁹, de quo dici poteſt quod habetur Eccle. vij. in fi. Virum de mille vnū reperi. Et Virgilius ſic dicit:

Vir bonus & ſapiens qualem vix reperis vllum.

Millibus è cunctis hominum conſultus Apollo, &c.

Heu me quid dicendum de militibus noſtri temporis! Reſpondet Cyn. in l. j. C. de iur. & fac. igno. vj. q. ꝙ milites huius temporis vacāt mercaturis & negotiis priuatorum, qui neſciūt ſe armare, & viliſſimas artes exercent. Et demum cinguntur enſe, balneantur aqua, antecedūt in potu & honore varij & deauratorum calcaribus cum quadam prærogatiua reuerentiæ ſalutantur. Vnde ſatis eſt, ꝙ hoc priuilegio gaudeāt: quia aliis militaribus priuilegiis ſunt indigni. Milites enim noſtri temporis quaſi publicè negotiantur, & ſunt magis ad pompā quàm ad ſubſtantiam milites: & habēdi ſunt vt priuati, vt no. in l. eos. C. de inoffic. magi. mili. Et hoc tenendum eſt, licet quidam dicant, ꝙ ex quo habent ſuperioris authoritatem, & faciunt militarem profeſſionem, ꝙ ſunt verè milites, quāuis eorum militia nō ſit priuilegiata. imò in eorum actibus vti debēt iure cōmuni, ſecundum doct. quos ſequitur Ang. in § illis autem. inſti. de teſta. mili. & in l. qui ſuſpectū. §. j. ff. de ap. & Bal. in d. §. veteranus. [De quo vide ſuprà ſuper verbo, *Matrem inſuper Cleram.*] An autem dicta priuilegia circa facultatem teſtandi militibus conceſſa competant etiam ſuis famulis & ſeruitoribus, videatis in l. penul. & fi. ff. de teſta. mili. & C. illo eod. tit. l. fi. vbi Bal. quærit: an notarius vniuerſitatis gaudeat priuilegio ſcholarium. Similiter quærit ibi Angel. quid de bedello, an gaudeat priuilegio vniuerſitatis. videatis ibi per eos & Bal. in Auth. habita. C. ne filius pro patre. Vnum tamen menti teneatis: quia licet doctores, presbyteri, & aduocati æquiparentur militibus, quia militare dicuntur, vt l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudicio. & not. glo. in l. milites. ff. de re iudic. Tamen iſti ſine debita ſolennitate teſtari non poterūt, vt dicit tex. in §. fi. inſti. de mili. teſt. & l. fi. C. illo eo. tit. cùm in his non toleretur iuris ignorātia, vt l. ij. §. Seruius Sulpicius. ff. de origi. iur. & l. profeſſio. iūcta gloſ. C. de muneri. patrimo. lib. x. Præterea ipſis in ocio conſiſtentibus non cadit illa extrema & ſubita ac repentina neceſſitas, de qua loquitur d. l. milites, Quæ quidem neceſſitas cum iuris ignorantia cauſa fuit conceſſionis huius priuilegij, de hoc hic tractamus. Et hoc ſcilicet ꝙ iā dictæ perſonæ nō gaudeāt priuilegio militum, indubitāter procedit quo ad relaxationē ſolēnitatis teſtamentariæ, quæ etiam non relaxatur, cùm faciliter teſtes habere poſſint, vt dictum eſt. Sed quo ad alia priuilegia ſolennitatem teſtamentariam non concernentia, putà ꝙ maiori aut extraneo poſſit doctor vel aduocatus ſubſtituere directò & filium præterire, & ſic de aliis priuilegiis ſuperius narratis, tales perſonæ priuilegio gaudēt militum, vt ſentit glo. in §. fi. in fi. inſti. de milita. teſt. & elegantiſſimè determinauit poſt longā & pulchram diſputationē Alex. in repetitione l. centurio in prin.
46 ff. de vulg. & pupil. ſubſt. † Concludēs omnibus priuilegiis militaribus militibus indultis præter præſumptā iuris ignorātiā doctores & aduocatos poſſe vti, dum tamē in doctore duo concurrant. Primò ꝙ ſit doctor re, & nō ſolo nomine: nam doctorelli qui parum ſciunt, quibus boni ſcholares præferri debēt, iuxta glo. in l. j. C. de anno. ciuili. lib. x. talibus priuilegiis non gaudēt. allegat Bal. in prœmio digeſtorum. Secūdò ꝙ ſint actu regentes & legentes, ita dicit Bar. in l. medicos. C. de profeſſo. & medi. li. x. Videatis quæ plenius dixi in verbo, Matrē inſuper Clerā. in primo caſu. In quo filius teſtari poteſt. Et quis illorum præferatur in honoribus, ſedēdo, ambulando, vel

do, vel opinando, poſt longam diſputationem deci-
dit Alexan. in l. centurio. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.
47 & cõmnnis decifio eſt, † ꝙ in actibus militaribus mi
les doctori præfertur. quia ibi non librorum, ſed ar-
48 morum certamina exercentur. † In actibus autem
ſcholaſticis & eorum locis doctor militi præferretur
l. nemo clericus, vel militaria. C. de ſum. Trini. quod
nobis exemplo oſtendit Actius poëta antiquus, qui
Iulio Cæſari in collegium poëtarum venienti non
aſſurrexit. de quo Valerius lib. iij. titu. de fiducia ſui.
Magno, inquit, ſpatio diuiſus eſt à ſenatu ad poëtam
Actium tranſitus. Is Iulio Cæſari ampliſsimo & flo-
rentiſsimo viro in collegium poëtarũ venienti nun-
quàm aſſurrexit, non maieſtatis eius immemor, ſed
ꝙ in comparatione communium ſtudiorum aliquã-
tò ſuperiorem ſe eſſe confideret. Quapropter inſolẽ-
tiæ crimine caruit. quia ibi voluminum non imagi-
num certamina exercebantur. hæc ille. Igitur do-
ctor, vt priuilegio potiatur, neceſſe habet inter cęte-
ra ꝙ ſit actu docens. Et idẽ in aduocato, quia debet
eſſe actu poſtulãs. & aliâs qualificatus, iuxta l. nemi-
ni. & l. iubemus. C. de aduo. diuer. iud. Et cũ his qua-
litatibus poterũt doctores & aduocati potiri omni-
bus ſupradictis priuilegiis, ſiue ſint permiſsiua priui
legia, veluti ꝙ filiusfamiliâs teſtetur, & ſic de ſimili-
bus: ſiue prohibitiua, puta ꝙ nõ poſsint pro crimine
torqueri: cui priuilegio renuntiari nõ poteſt, nec va-
leret conſuetudo in contrarium, per tex. ſingularem
in l. omnes iudices. C. de decurio. lib. x. quem ibi põ-
☞ derat Bar. [Hoc non ſeruatur in regno Franciæ, in
quo caſu adueniẽte etiã comes pro crimine torque-
retur, vt habetur j. ſuper verbo, *Mortuo itaque teſtato-
re*. j. in viij. ſallẽtiã, in qua damnatus ad mortem nõ
efficitur inteſtabilis. in fi.] Et ꝙ non poſsint dona-
49 re aut legare concubinæ: † nam pariter doctores
hoc facere non poterũt, nec aduocati, vt tenet Hoſt.
in ſumma titu. de dona. §. cui. quod eſt menti tenen-
dum: quia ſecundum hoc fuit iudicatum in ciuitate
Spoleti contra concubinam cuiuſdam aduocati. Et
fuit aliâs conſultum Peruſij, vt refert Ludo. in l. affe-
ctionis. ff. de dona. dicens idem eſſe in hiſtrione, cui
etiã eſt prohibitũ donare, vt in c. donare cũ aliis ſe-
quentibus. lxxxvj. diſtin. Et ibi etiam prohibetur do-
nare venatoribus: nam tales donationes ſi fiant, ſunt
ipſo iure nullæ, niſi iuramẽtum interueniret, quo ca
ſu propter iuramentũ valerẽt. Ita cõſuluit L. Rom.
conſi. xliij. Idem ſi relinquerent vel donarent mere-
trici, vt ad frugẽ melioris vitæ rediret. Quo caſu re-
lictum valet, tanquã piam ad piã cauſam factum, ſe-
cũdũ Bal. ſingulariter in l. imperialis. §. j. C. de nup.
Sed ꝙ donare poſsint cõcubinæ quam in cõcubina-
tu retinent, nihil. non enim eſt modicum errantem
ab errore reuocare. c. inter opera. de ſpon. Nam pro-
pter frugem melioris vitę licitum eſt propriam vxo-
rem carnaliter tamen non cognitam dimittere. c. cõ-
miſſum. illo eo. tit. Et de aliis priuilegiis doctorũ vi-
deatis Pet. de Ancha. in cle. ij. de magiſtris. plenè per
Ang. in §. itẽ Romæ. inſti. de excuſ. tuto. Et idem cõ
cludit præfatus Alex. vbi ſ. in militibus cæleſtia mi-
litiæ, quales ſunt ſacerdotes, qui militibus cõparan-
50 tur, vt d. l. miles. cum gloſ. ff. de re indi. † Quoniam
tales eiſdem potiuntur priuilegiis, ſicut doctores &
aduocati. Et ſic pariter non poterunt cõcubinis do-
nare, ſecundum Barto. in l. mulierem. ff. de his qui. vt
indi. & l. miles. §. mulier. ff. de teſta. mili. & fuit dictũ
originale Ioan. And. in c. de his. j. de ſepul. in noucl.
licet Barto. ipſum non alleget. de quo plenius dixi in

verbo, *& vxorem nomine Adelaſ.* in fin. ij. princ. ar-
tic. Ad præmiſſa, ſcilicet quòd in teſtando presbyte-
ri ſunt valde priuilegiati, facit text. in Auth. presby-
teros. C. de epi. & cle. & plenè no. per Panor. in ca. in
51 præſentia. de proba. vbi cõcluditur, † quòd clerici in
teſtando pari cum militibus vtuntur priuilegio, cùm
52 Deo militent imperatori maximo. † Pariter eodem
potiuntur cardinales priuilegio, qui militant in ſa-
cro papæ cõſiſtorio, vt expreſſè de cardinalibus ſin
gulariter conſuluit Bald. in quodam eius conſi. inci-
piente, In primis videndum eſt, an onus fideicom-
miſſi. quod alibi non legiſſe refert Iaſon ſuper rubr.
ff. de vulg. & pupil. de quo latiùs per eũdem in l. cẽ-
turio. ij. col. illo eo. titu. Sed aduertatis, quia text. in
dicta Auth. presbyteros. videtur ſentire contrarium,
dum dicit: & donare ſecundum leges & teſtari, &c.
per quem videtur, ꝙ presbyteri dũtaxat poſſunt te-
ſtari ſecũdum diſpoſitionem legalem, & ſic iure cõ-
muni aliorum. Niſi dicamus, quòd cũ dicta Auth. il-
los priuilegiat in poſſe teſtari, quòd illa verba intel-
liguntur, quòd teſtari poſſunt ſecũdum leges priui-
legiatiuas & ſpeciales militum & cæterorũ priuile-
giatorum, non autem ſecundum leges cõmunes pa-
ganorum: vel dicatis, quòd presbyteri debent teſtari
ſecundum leges quo ad ſolennitatem teſtium, in qua
doctores & aduocati, vt dictum eſt, non ſunt priuile
giati: ſed nõ tenentur ſeruare alias leges regulas te-
ſtamentis ſiẽdis indicentes. Sed prima reſponſio vi-
detur verior, vt ſcilicet presbyteri & ordinati teſta-
53 ri poſsint, ſecũdum leges priuilegiatiuas. † Ita quòd
in eorum teſtamentis non requiratur legalis ſolenni
tas, ſicut determinat Panor. de ingredientibus religio
nem, qui poſſunt abſque debito numero teſtium, aut
alia ſolennitate teſtari, per text. ſingularẽ in §. illud.
in Auth. de mona. ita dicit in cap. in præſentia. xix.
col. de probatio. allegat Bart. hoc tenẽtem, in Auth.
54 ſi qua mulier. C. de ſacr. ſanc. eccl. † Decimò fallit, ſi
priuilegium eſſet datũ ciuitati, caſtro, vel loco, quòd
teſtamentum valeat coram duobus aut tribus teſti-
bus factum. Quoniam hoc caſu valeret cum illo nu-
mero, vt l. ſi nõ ſpeciali. à contrario ſenſu. Et ibi hoc
tenet Bal. C. eo. tit. Cõſuetudo autem ſecundum ali-
quos nõ poſſet inducere neque ſtatutum, ꝙ teſtamẽ
tum valeat cum minori numero quinq; teſtium, per
tex. in l. fi. C. eo. tit. dum dicit ibi, minus autem nullo
modo cõcedimus. Per quæ verba videtur prohiberi
omnis contraria diſpoſitio in futurum, ita ꝙ nõ va-
lebit ſtatutũ factũ in cõtrarium ab inferiori à prin-
cipe, vt dicit gl. ſingularis in cle. vt hi qui. ſuper ver-
☞ bo, nullo modo. de æta. & quali. [De quo j. ſuper
verbo, *Adiecta verò impuberi*. circa princ.] Præterea
vbi conſuetudo futura eſt reprobata, nõ valebit cõ-
ſuetudo contraria, in Auth. nauigia. C. de fur. & not.
Bart. in l. de quibus. ff. de legi. Sed tamen his nonob-
ſtantibus communis opin. eſt, quòd etiam conſuetu
do vel ſtatutum patriæ poſsit, ſcilicet ꝙ teſtamentũ
coram duobus teſtibus valeat, per dictam l. ſi non
ſpeciali. Et ideo valet cõſuetudo Toloſana hoc ſer-
uans. Similiter in præſenti ciuitate Caturci eſt illa
55 conſuetudo. † Nam conſuetudo loci inſtrumentum
aliâs minus ſolenne facit authenticum. c. cùm dile-
ctus. de fide inſtru. Ideo, quòd in aliquibus locis no-
tarij non vtuntur aliquo ſigno authentico, ſed ſim-
pliciter ſe ſubſcribunt, vt ſeruatur Narbonæ, ſecun-
dum Specu. titu. de inſtru. edi. §. breuiter. in fine. De
quæſtione autẽ noſtra videatis Bar. in l. j. C. de ſum-
ma Trinit. verſic. tertiò quæritur. Spe. & Ioan. And.

in addit.titu.de inſtrumen.edi.§.cõpendioſè.verſi.
ſed nunquid de conſuetudine. Bart. & Bald. & alios
in dict.l.fi.C.eo.De hoc videtur bon⁹ tex.in l.ij.C.
quemadmodum teſt.aperi.& hoc tenet Panor.in c.
ij.de proba.v.col.Bald.Ange.& Imo.in l.teſtamẽti.
ff.eo.ritu.&ibi Ange.quærit,an valeat conſuetudo,
56 quòd teſtamẽtum valeat coram vno teſte. † Vnom
etiam tenearis menti,ꝙ ſi ſtatuto in teſtamentis duo
ſufficiãt teſtes,idem erit in donatione cauſa mortis.
Ita ꝑ bona iura decidit Bal.in l.fi.C.eo.ita cõſuluit
Ange.conſi.ccxxxiij.circa principium.Bal.in dicta
l.j.C.de ſũma Trinit.verſi.ſed quæro de effectu &c.
57 Refert talem conſuetudinẽ vigere in francia.† Vn-
decimò fallit dicta regula in teſtamentis factis ad
pias cauſas,quæ valẽt de iure cum duobus teſtibus,
vt in cap.relatũ.ſ.eo.tit.per quẽ tex.ita determinat
Bart.Bal.& cæteri legiſtæ in l.j.C.de ſacroſan.eccl.
Sed vltra illos eſt tex.ſingularis de iure ciuil,ſecũdũ
Ange.ibi,in l.ſi pater. §.quædã. ff.de fideicõ.liber.
vbi probatur melius quàm alibi, ꝙ in diſpoſitione
vltima ad pias cauſas ſufficiunt duo teſtes, quicquid
dicat ibi glo.in verſi.compluribus.ſupplẽs ad minus
quinq;:quia nõ bene ſupplet.Cùm duo ſufficiãt, per
illum tex.iunctũ l.vbi numerus.§.j.ff.de teſtib.Ipſũ
ſic inducendo.Dicit enim Ille tex.ꝙ legatum liber-
tatis & ſic piæ cauſæ in codicillis relictum valet fa-
ctum præſentibus bonis viris & honeſtis:& ſic text.
ille requirit ad eſſe talium codicillorum viros hone-
ſtos in teſtes.Sed eadẽ gloſ.in l.fina.in fine.C.de co
dicil.dicit quòd in codicillis fœminæ poſſũt eſſe te-
ſtes.Ergo ſi tex.in dicto §.quædam.requireret in co
dicillis ad pias cauſas quinq;viros, ſeu quinq; teſtes
maſculos, ſequeretur quòd codicillans ad pias cau-
ſas eſſet conditionis deterioris, quàm codicillãs ad
non pias cauſas.quod foret abſurdum, & cuique re-
pugnaret exercitato ingenio.Quare ſequitur neceſ-
ſariò,quòd ex quo ille tex.in §.quædam. requirit bo
nos viros & honeſtos,& ſic excludit fœminas,quòd
ſufficiunt duo teſtes.argumẽ.l.vbi numerus.ff.de te-
ſtibus.Quòd autem ille tex.requirendo viros exclu-
dit fœminas,eſt caſus iuncta doctri.Bart.in l.j.ff.de
legi.in verbo virorum.& ſic ille tex.in dicto §.quæ-
dam.concordat cum tex. eleganti in noſtra materia
in cap.relatum.ibi dum dicit:duobus legitimis teſti-
bus.ſ.eod.titu.Pro quo facit quod not.Ang.in l.cũ
58 antiquitas.§.cùm autem.C.eod.titu. † Vnde reſtat
concludendum,quòd vtroq; iure & in teſtamẽtis &
diſpoſitionibus ad pias cauſas ſufficiunt duo teſtes,
adeò ꝙ ſecundum teſtamẽtum factum ad pias cau-
ſas cum duobus teſtibus tollit primum etiã ad pias
cauſas,licet cum ſolenni numero teſtium ſeptẽ fue-
rit completum,& ita conſuluit Pau.conſil.cccxliiij.
Et ſic ſufficiunt duo teſtes etiam non rogati,nec re-
quiſiti. Quinimò ſufficit, quòd ibi fortuito caſu ve-
nerint.Quo caſu valebit teſtamentum,ac ſi vocati &
rogati fuiſſent.ita cõcludũt Bar.Bal.& omnes doct.
in l.j.C.de ſacroſan.eccle.& Ioan.And.in addi.Spe.
tit.de inſtru.edi. §. nunc verò aliqua.& Panor.in c.
relatum.ſuperiùs alleg. Quorum dictum poteſt fir-
mari ex eo,quia videmus in teſtamento per patrem
inter liberos confecto ſufficere,quòd teſtes interue-
niant non rogati,vt not.gl.in l. fin.§.in omni.C. de
codicil.Pro quo facit text. in l. hac conſultiſſima.§.
ex imperfecto.C.eod.& l.fina.C.famil.ercifc.Ita ſi-
militer dicendum erit in teſtamento ad pias cauſas.
& eſt communis opinio.Sed aduertendum eſt, quia
Lapus in ſuis allegat. allegatione x x x.contrariam
firmauit ſententiã,allegans primò, quia de iure cõ-
muni in actu teſtandi teſtes debent eſſe rogati, in l.
hac conſultiſſima.C.eo.& l.hæredes palàm.§.in te-
ſtamentis.ff.eodem.& in Authent.rogati.C.de teſti.
Nec reperitur ab hac ſolennitate exceptũ teſtamen-
tum ad pias cauſas factum, ergo ſtandum eſt regulæ
generali: quia erubeſcimus ſine lege loqui,vt l.illã.
iuncta glo.C.de collatio.Secundò ad hoc allegat ca
ſum expreſſum in dicto cap.relatum. ſuprà eo. dum
dicit duob⁹ legitimis teſtibus requiſitis.vbi expreſſè
loquitur textus de relictis ad pias cauſas. Et nihilo-
minus vult ad validitatem eorum requiſitionem te-
ſtium fore neceſſariam. vnde non ſufficit, quòd for-
59 tuitò veniant. † Præterea vltra Lapum poteſt hæc
opinio confirmari, per id quod videmus in milite,
qui licet in teſtando liber ſit,& ſolutus omni ſolen-
nitate teſtamentaria introducta per ius ciuile, atta-
men dum teſtatur in tentorio,non dico in conflictu
belli, neceſſarius eſt ad validitatem teſtamenti te-
ſtium rogatus,vt l.diuus.ibi:conuocatis. ff. de teſta.
milit. Nec quidem huic ſententiæ refragatur: quod
dicimus in teſtamẽto facto per patrem inter liberos
non requiri teſtium rogatum. Quia reſpondetur,ꝙ
in teſtamẽto quod inter liberos conficitur,hoc ideo
eſt,quia & ſi teſtamentum ſcriptum nõ eſſet, porrò
liberi iuſti ſucceſſores eſſent,cùm in ſucceſſione pa-
rentum eorum cauſa ſit prior.Ideo in teſtamẽto in-
ter eos confecto iuris ſolennitas relaxatur. Pro hac
ratione eſt tex.not.in l.j.C.de his qui ſibi aſcri.Et ſe
cundum hanc opinionem reperio conſuluiſſe Paul.
conſi.ccc.incip.Ad primũ quæſitũ. prope fi.& Lu-
do.cõſi.cccvj.qui pariter eandem opinionẽ tenue-
rat in repetitione Authen.ſimiliter aa.col.C.ad leg.
Falc.& ita etiam conſuluit Franc.Areti. vt refert Pa
nor.in dicto cap.relatum.j.col. Ego verò in conſu-
lendo ſum ſæpe ſecutus primam opinionem, ſcili-
cet teſtamentum ad pias cauſas valere cum duobus
teſtibus non rogatis.quod patet ex duobus. Primò,
quia illa eſt cõmunis opin.doct. Igitur in dubio eſt
ſequẽda,vt not.Panor.in cap.j.de conſtit.Secundò,
quia ſumma eſt ratio quæ pro religione facit, vt l.
ſunt perſonæ.in fi.ff.de religio.& ſumpti.fune.Præ-
terea rogatus teſtium eſt ſolennitas inuenta à lege
ciuili,& ſic iure poſitiuo. Sed qui teſtantur ad pias
cauſas,ſpiritu Dei ducũtur,argu.cap.licet.J.de regu.
Ergo non ſunt ſub lege, vt ſcilicet legis ſolennitatẽ
ſequi teneantur:quia quæ ſpiritu Dei aguntur, non
ſunt ſub lege.xix.quæſtio ij.duæ ſunt.& dicto cap.li-
cet. In dubiis enim opinionibus fauendũ eſt religio-
60 ni. † Nam Dynus hoc non ſciens fuit damnatus,
vt fuit poſt eius mortem reuelatum cuidam eremitæ
viro ſancto,prout refert Ang.in l.j.C.de fal.cau.ad-
iect.lega.vbi refert Dy.conſuluiſſe in quadam cauſa
contra eccleſiam,propter quod damnatus fuit. Heu
me,quid de illis erit,qui eccleſię bona & iura rapiũt,
& authoritate propria vſurpant? exemplo vobis o-
ſtenſum fuit in verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam*,
in primo principali articu.primáque deciſione.Nec
obſtat l.diuus.ff.de teſtamen.milita.ſuperiùs allega-
ta.quia ibi loquitur in caſu, quo miles non gaudet
plenè priuilegiis militum, ſcilicet quando teſtatur
extra bellum in tẽtorio,ceſſante neceſſitate: quæ eſt
61 cauſa finalis priuilegij,vt ſuprà oſtenſum fuit. †Sed
cauſa pia vbicunque exiſtat, & quocũque tempore,
ſemper gaudet integraliter ſuis priuilegiis. vnde nõ
eſt bona æquiparatio de caſu nõ priuilegiato ad ca-
ſum priuilegiatum. Similiter non obſtat cap. rela-
tum.

rum.dum dicit: requiſitis. quia reſpondetur duobus
modis. Primò quia ibi papa mādat cauſam piam tra-
ctari non ſecundum leges, ſed ſecundum decretorū
ſtatuta. Vnde per verba poſteà ſequentia nō poteſt
inferri, quòd teſtes debeāt rogari. Quia hoc eſſet ec-
cleſiam tractare ſecūdum leges, & earum ſolennita-
tem contra mentem papæ. Nam qualiacunque ver-
ba ſequantur, proteſtatio ſeu declaratio præcedens
derogat ſequentibus, ne contra præcedentem decla-
rationem operentur. vt l.ſi mihi.& tibi. §.in legatis.
verſicu.interdum.& l.ſi ita ſit ſcriptum.ff.de legat.j.
& not.plenè in cap. cùm Martinus. de conſtit. Se-
cundò reſpōdetur & nouiter, & credo quòd ſit vera
reſpōſio, & clarior omnibus, ſcilicet, quòd dicta ver
ba, teſtibus requiſitis, nō referantur ad actum teſtan-
di, vt velit papa dicere, quòd in actu teſtandi requi-
ratur requiſitio & rogatus teſtium: quia non requi-
ritur, vt dictum eſt. Sed referuntur dicta verba ad
actum iudicandi, quaſi velit papa dicere, quòd iudi-
ces debebūt iudicare pro eccleſia ſi per eos duobus
teſtibus requiſitis, id eſt vocatis coram ſe & ad veri-
tatem examinatis apparuerat de teſtamēto facto ad
pias cauſam. Vnde nō intendit ille text. dicere, quòd
teſtator teneatur cōuocare ſeu requirere teſtes, cùm
ad teſtatorem illa verba nō referantur. Sed intendit
dicere, quòd ſi iudici requiſitis coram ſe teſtibus ap-
paruerit de teſtamēto ad pias cauſas, debet pro illo
iudicare. Et iſte eſt verus intellectus illius cap. vbi pa
pa loquitur cum iudicibus, vt patet in ſupraſcriptio-
ne. Præterea omne relatiuum debet intelligi iuxta
relatum, vt in Authen.ſi quis in aliquo.C. de eden.
Ideo cùm dubitatur de inſtrumento ingroſſato ad
protocollum ſiue matricem ſcripturam, ſemper re-
curreretur, vt plenè not.Bar.in l.ſi librarius.ff.de re-
62 gu.iur. † Similiter quando dubium eſt de opinione
alicuius doctoris, recurrendum eſt ad iura quæ al-
legat. Cùm ſecundum illa doctoris opinio intelliga-
tur, vt not.Barto.in l.nō ſolùm.§.liberationis.ff.de
libe.lega.& Pau.conſil.ccclxxxvij. Sed papa in dicto
cap.relatum. allegat authoritatem iuris diuini, quæ
ſcripta eſt originaliter Matthæi cap. xviij. vbi ſim-
pliciter dicitur, Vt in ore duorum vel trium teſtium
ſtet omne verbum &c. Et ibi nulla ſit mentio, quòd
tales teſtes debeant eſſe vocati, vel rogati. ergo &c.

Nec obſtat tex.ibi dum dicit, Adhibe tecum. Quia
per hoc non concluditur, quòd teſtes debeāt requi-
ri, ſeu rogari: imò ſufficit ipſorū præſentia quomo-
docunque illic applicuerint: quod demōſtratur per
illam dictionem, Adhibe. † Nam adhibere nil aliud
63 ſonat, quàm duos vel tres teſtes per illum actū cor-
rectionis habere. Et verum eſt dicere, quòd ita be-
ne habet teſtes ille, qui eos non requiſiuit, neque ro-
gauit: dum tamē in actu ſint præſentes, ſicut ille, qui
eos rogaſſet. Præterea ille text. Matthæi xviij. lo-
quitur in actu correctionis à peccato, in quo nō re-
peritur expreſſum, quòd teſtes debeant rogari. Ergo
ſtandum eſt regulæ generali. Quia cùm ſpeciale ſit
in teſtamento, quòd rogari debeant: ergo in contra-
rium eſt ius commune in aliis. Et ſic per illa verba,
adhibe tecum. non videtur requiri requiſitio ſeu ro-
gatus. Ad hoc facit tex. not. in l.fina.C.de codicil. vi-
de bonum text. qui non requirit teſtium rogatum,
Deutero.xix. propè fi. Quare concludo luculenter
vltra omnes, quòd in teſtamētis ad pias cauſas omni
iure ſufficiunt duo teſtes, etiam nō requiſiti, nec ro-
gati. Et iſta eſt veritas. Videatis plenè Barba.in pri-
ma parte conſil.ccciij.vij.colum.ideo dicit Ange.&
ſequuntur ibi doct.& Alexā.in l. hac conſultiſsima.
penult.col.C.qui teſta.face.non poſ. quòd ſolēnitas
illius legis non habet locum in cæco teſtāte ad pias
64 cauſas: imò valet omiſſa omni ſolennitate. † Plus
dico, quòd tales teſtes non rogati ad pias cauſas, nō
requiritur quòd ſint maſculi, imò in tali teſtamento
ſufficit, quòd ſint mulieres, quæ aliàs in teſtamento
teſtes eſſe non poſſent, vt inſtit. eod. §. teſtes. ff. eo. l.
qui teſtamentis. §. mulier. Et quòd in tali teſtamento
ad pias cauſas ſufficiant mulieres, probatur primò,
quia videmus in teſtamento per patrem facto inter
liberos, mulierē poſſe in teſtem adhiberi, vt not.gl.
quam ſequuntur doct.in Authē. quod ſine.C.eo. Se-
cundò, quia idem videmus in codicillis, vbi requiri-
tur minor numerus teſtium, quàm in teſtamēto, mu-
lierem poſſe adhiberi in teſtem, vt l.fina. §. in omni.
C.de codicil. Et ibi hoc tenet gl. à doctorib[9] appro-
bata. Ergo idem videtur in teſtamento ad pias cau-
ſas, in quo minor numerus teſtium requiritur, quàm
aliis teſtamentis. vt dicto cap. relatum. & cōcludunt
omnes in dicta l.j.C.de ſacroſanct.eccle. Sed aduer-
tendum eſt, quòd Ludo. in dicta repetitione Authē.
ſimiliter. concludit contrarium, dicens mulieres in
teſtamento etiam ad pias cauſas facto nō poſſe eſſe
teſtes. Et ita refert conſuluiſſe Federi.de Sen.conſil.
ccxj. qui allegat dictum §. mulier. Ipſe verò Lud. pro
hac opinione allegat text. expreſſum in dicto ca. re-
latum. ibi dum dicit, legitimis teſtibus. mulier autem
in hoc non eſt legitima teſtis, per dictum §. mulier.
& inſtitu. eodem. §. teſtes. vltra Lud. ego allego text.
aureum de iure ciuili, in dicta l.ſi pater. §. quædā. ff.
de fideicō. liber. ibi dum dicit, præſentibus honeſtio-
ribus viris. vbi text. dicit quòd in relicto libertatis quod
indubitāter eſt pium, vt not.Bart.in l. proximè. §. fi.
ff.de his quæ in teſta. delen. requiruntur teſtes viri
boni, & ſic non mulieres, nec infames & criminoſi.
65 † Præterea mulier in genere ſaltem eſt prohibita
de iure canonico ferre teſtimoniū, cùm ſemper va-
rium & mutabile producat, vt in cap. forus. §. teſtes.
j. de verborū ſignifi. Nec obſtat ſi dicatur, quòd li-
cet mulier dicatur prohibita iure canonico & ciuili,
vt dictum eſt. Tamen non reperitur prohibita de iu-
re diuino. Quod quidem ius in talibus relictis ad
pias cauſas conſiderare debem[9], vt dicto cap. relatū.
vt ſuprà dictum eſt: quia reſpondetur, quòd in reli-
ctis ad pias cauſas eſt verum, quia conſideramus ius
diuinum quo ad numerum teſtium, vt ſcilicet ſuffi-
ciant duo aut tres. Sed quo ad qualitatem eorundem
conſiderare debemus ius canonicum & ciuile, quæ
in hoc à iure diuino reperiuntur immutata. Leges
enim ipſæ per ora principum diuinitus fuerunt pro-
mulgatæ, vt l.fin.C.de præſcrip. longi tempo.& ca.
quo iure. viij. diſtinctio. Nec obſtat quod ſuperiùs
dictum fuit, ſcilicet non attendi rogatum teſtium:
quia rogatus teſtium qui regulariter in teſtamentis
requiritur, eſt de mera iuris ciuilis ſolennitate: qua-
re in teſtamentis ad pias cauſas talem nō conſidera-
mus ſolennitatem inhærendo iuri diuino, quod de
talibus non curat, vt ſuprà oſtenſum eſt. Sed repelle-
re mulieres à teſtimonio, quæ ſexus fragilitate varia
ſemper & mutabilia producunt, non eſt de ſolēnita-
te legali. Quinimo eſt obuiare vitio naturali, quo fa-
ciliter inclinantur ad teſtificandum falſum. Præ-
tereà ſi ob fragilitatem ſexus, qua faciliter corrumpi
poſſunt, iura humana expreſsim eas à teſtificādo in
teſtamētis ad non pias cauſas factis repellunt, pro-
pter præſumptum periculum corruptionis & præ-

iudicium euitandum, multò potius repelli debent à
teſtificando in teſtamentis ad pias cauſas, vbi agitur
de maiori periculo & præiudicio, quia faciliter de-
lerando dicerent, non ſic teſtatorem ad pias cauſas
bona ſua reliquiſſe. Et hoc fortè corruptè per hære-
dem ſcriptum aut venientes ab inteſtato. quod ma-
gis eſſet, quàm contra priuatum teſtificari. vbi er-
go eſt maius periculum, ibi cautius eſt agendum,
cap. vbi. de elect. lib. vj. Item melius eſt eas à talibus
prohibere, vt teſtatores eas in ſuis piis voluntatibus
nõ adhibeant, quàm ſi admitterent, & contra Deum
corruptè aut aliâs variando contra eccleſiam ſeu aliã
piam cauſam falſò deponerent. Et teſtatores de eis
confidentes ſimul & piam cauſam deciperẽt. Et hãc
opinionem tenet Barba. in d. c. relatum. vij. col ſuprà
eod. per pulchras iurium inductiones, ſubiungens,
quòd in teſtamento inter liberos teſtes eſſe poſſunt,
vt ibi dicit. ix. colum. Sed præcedens opinio commu
niter tenetur, & credo quòd ſit vera. Nam (vt dictũ
eſt) nos videmus, quòd indiſtinctè mulieres in codi
cillis poſſunt eſſe teſtes, nõ facta differentia, an fiant
ad piam cauſam, vel non piam, & in hoc omnes cõ-
cordãt: & hoc ex eo, quia in codicillis minor requi-
ritur ſolennitas, quàm in teſtamẽto. Ergo idem erit
in teſtamento ad pias cauſas, in quo non requiritur
ſolennitas in aliis teſtamentis requiſita. Nec obſtat,
text. in dicto cap. relatum. dum dicit: legitimis teſti-
bus: quia intelligitur de legitimitate, quæ requiritur
ſecundum qualitatem cauſæ ſeu negotij, de quo tra-
ctatur. Et cùm in teſtamentis ad pias cauſas non re-
quiratur tanta legitimitas, ſicut in aliis: propter illa
verba, non videntur repelli mulieres: imò admittun-
tur, dum tamen aliâs ſint legitimæ teſtes: videlicet quòd
non ſint infames, aut aliâs à teſtimonio expulſæ.
66 Quoniam tales non admitterentur. † Vnde bonæ &
honorabiles mulieres dicuntur in teſtamento ad
pias cauſas teſtes legitimæ. Similiter non obſt. text.
in dicto §. quædã. dum videtur requiri, quòd teſtes
ſint boni viri. Quia reſpondetur, quòd ibi recitatur
67 accidentia facti, & non myſterium iuris. † Vnde
verba narratiua legum aut decretalium nihil diſpo-
nunt, nec ex eis ſumitur argumentatio, vt dicit gloſ.
ſingularis in l. vnica. C. quando non peten. partes pe
ten. accreſ. Et eſt dictum Ioã. Andr. in nouel. in cap.
68 dilecto. ſuprà de præben. † Quare reſtat concluſio,
quòd in teſtamentis ad pias cauſas ſufficiunt duo te-
ſtes maſculi, vel mulieres rogati, aut fortuitò ve-
nientes, quod teneatis menti: quia nunquàm iſtum
articulũ audiſtis ita plenè & clarè enucleatũ. Vnde
poteſtis dicere, quòd ad pias cauſas valet teſtamen-
tum omni iuris ſolennitate deſtitutum. † Sed pul-
69 chra quæſtio eſt, cùm, vt videtis, teſtamentum minùs
ſolenne in quo pia cauſa eſt hæres, valeat, an etiam
valeãt legata ad non pias cauſas laicis in eodem te-
ſtamento relicta. Et Sali. ſingulariter in Authen. caſ-
ſa. in ix. q. C. de ſacroſanct. eccl. tenet quòd ſic, & de-
bentur. Idem tenet Anto. de Butr. in cap. quod cleri-
cis. de foro compet. ſequitur Alexan. in prima parte
conſi. xli. incip. viſo tenore. & iiij. parte conſil. cv. in-
cipien. Viſo & diligenter cõſiderato. v. & vlti. colu.
Et ab hac opinione per rationes Sali. non inuenitur
aliquis diſcrepare, niſi Iaſon in dicta l. hac conſultiſ
ſima. §. ex imperfecto. vbi tenet contrarium, ſcilicet
dicta legata non valere. primò per illum text. vbi ſi
in teſtamento imperfecto inter liberos facto fuerint
aliquibus extraneis legata relicta, talia legata non
debentur, ſed liberis accreſcunt hæredibus inſtitu-
tis. Si ergo hoc eſt in teſtamento inter liberos facto,
ergo idẽ vbi pia cauſa eſt hæres, cùm vterque ſucce-
dat ex teſtamento imperfecto. Secundò mouetur,
quia videmus, quòd ſi filiusfamiliàs cum conſenſu
patris faciat hæredem piam cauſam, & legata aliis
perſonis relinquat, tale teſtamentum valet quo ad
inſtitutionem piæ cauſæ, vt vidiſtis plenè ſuprà in
verbo, *Matrem inſuper Cleram*. Et nõ quo ad legata
aliis perſonis relicta, ſecundum Bald. in l. ſenium. in
fin. quem ibi ſequuntur Sali. & Alexand. per tex. ſin-
gularem in l. mulieri & Titio. ff. de condi. & demõ.
& idem Bald. in l. j. C. de ſacroſanct. eccle. & in hoc
nemo diſcordat. Ergo à ſimili, vbi cauſa pia in teſta-
mento imperfecto reperitur hæres inſtituta, teſtamẽ
tum valet quo ad piam cauſam, ſed nõ quo ad lega-
ta aliis relicta. Tamẽ illa legata non accreſcunt piæ
cauſæ hæredi inſtitutæ: quia vbi piæ cauſa eſt hæres,
teſtator decedere poteſt pro parte teſtatus, & pro par-
te inteſtatus, ſecundum Bart. in l. j. in v. quæſt. v. qõ.
principalis. C. de ſacroſanc. eccle. Quod non reperi-
tur deciſum in parente teſtante inter liberos. Cogi-
tetis ſuper hoc: quia ipſemet Iaſon nõ fuit auſus fir-
mare pedem: imò potiùs inclinat, quòd legata va-
leant in tali teſtamento relicta, ſecundum primam
70 communem opinionem. † Sed quid econtrà, ſi te-
ſtator coram duobus tãtùm teſtibus hæredem inſti-
tueret quendam laicum extraneum? Quo caſu teſta-
mentum non valet: an ſaltem valeat quo ad legata
pia in eo relicta. Et dicit Sali. in dicta Authent. caſſa.
quòd legata nihil valent, cùm non valeat inſtitutio,
quæ eſt caput teſtamenti. idem Anto. de Butr. in di-
cto capit. quod clericis. & Alexãd. in ij. parte conſil.
clxxv. incipien.. viſo themate. & ij. parte conſi. ccix.
incipien. ſtatutis. tamẽ Iaſon. vbi ſuprà, arguit in cõ-
trarium: quem videatis: & quæ dixi ſuprà in verbo,
71 Matrem inſuper Cleram. in vij. fallen. in fi. † Sed re-
ſtat cõcluſio, quòd teſtamẽtum imperfectum ratio-
ne ſolennitatis eſt validum, ſi factum fuerit ad pias
cauſas. Quinimò plus dicere voluit Barto. in l. teſta-
mento. ff. de fideicom. liber. vbi ſingulariſſimè dicit
per illum text. quòd nedum teſtamenta imperfecta
ob defectum ſolennitatis ad pias cauſas valent, vt di
ctum eſt, ſed etiam teſtamẽta imperfecta ratione vo-
luntatis: veluti ſi teſtator teſtãdo ad pias cauſas mo-
riatur ante completum & perfectum teſtamentum,
tale teſtamẽtum valebit ſecundum eum, per dictam
l. in teſtamento. & l. vltimam ff. de rebus eorum qui
ſub tuto. Quod dictum, ſi eſſet verũ in materia no-
ſtra eſſet notabile & ſingulare. Sed ad veritatem lo-
quendo, illud dictum eſt falſum, & vt tale à doct. re-
probatur. Primò, quia ipſemet Bartol. in l. ſi is cui. ff.
eod. titu. voluit dictam l. in teſtamẽto. in qua ſe fun-
dat, debere intelligi in teſtamento inualido ex defe-
ctu ſolennitatis. Quo caſu, vt dictum eſt, valet. Non
autem in teſtamẽto imperfecto ratione voluntatis:
quo caſu non valet, vt ibi concludit, & bene. Præ-
tereà gloſ. in dicta l. ſi is cui. quam ſequuntur omnes
docto. & glo. in l. fin. C. famil. erciſc. tenent teſtamẽ-
tum imperfectum ratione voluntatis etiam inter li-
beros eſſe de iure nullum. Idem tenent Bald. & Sali.
in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. eo. tit. &
72 Ludo. in dicta Authen. ſimiliter. † Duodecimò fal-
lit dicta regula in teſtamento inter liberos facto per
patrem, quale fuit teſtamentum Raynutij, de quo ad
præſens agitur. Quoniam eo caſu fauore liberorum
multa relaxantur de iuris ſolennitate, ita quòd tale
teſtamentum valet abſque debito numero teſtium,

vt l.hac cõſultiſsima.§.ex imperfecto.C.eo. vbi eſt
text.apertus,quòd teſtamentum imperfectum ob ſo-
lẽnitatis legalis defectum valet inter liberos, ſiue ſit
factum per aſcendentes ex parte patris,ſiue per aſcẽ
dentes ex parte matris, vt probat ibi textus,dum di-
cit:vtriuſque ſexus &c.Ad hoc facit text.not.melior
totius iuris in l.fin.C.famil.erciſc.& not.plenè Bal.
& Sali.in l.filij.illo eo.titu.Et licet text. in dicta l.fi.
videatur hoc limitare, vt locum habeat ſolennitatis
relaxatio, vbi liberi ſunt in teſtamento patris æqua-
liter honorati & pares: attamẽ locum habet etiam ſi
diſpares eſſent in portionibus, dummodo iure inſti-
tutionis fuerint relictæ: quia ſatis erit,quòd ſint pa-
res in ſuccedendo, quamuis æqualiter nõ ſuccedãt,
cùm pater non teneatur vltra legitimam eis relin-
quere.l.cùm quæritur. & Authent. nouiſsima. C.de
inoffic.teſta.vt plenè dicam ſuper verbo,*in eodem te-
ſtamento relinquens*.j. Plus dico, quòd etiam valebit
teſtamentum minus ſolenne,etiam ſi alter ex liberis
eſſet exhęredatus propter ingratitudinẽ,dum tamen
fuerit ritè exhæredatus, vt dicam ſuper eodem ver-
73 ſo,In eodem teſtamẽto relinquens.ij. † Quia cùm
exhæredatus ritè propter ingratitudinem habeatur
pro mortuo.l.j.§.ſi pater.ff.de coniugen.cũ emanci.
libe.& plenè decidit Bal.in iiij.q.in d.Auth.nouiſsi-
ma,& Alex.in l.planè.§.ſi duobus.iij.col.ff.de leg.j.
Certè talis quo ad æqualitatem ſuccedendi nõ venit
in conſideratione ad teſtamentum patris inualidan-
dum ea defectu ſolennitatis. Præterea ſicut de ſub-
ſtantia teſtamenti eſt, quòd filij grati inſtituantur,
ſic etiam quòd ingrati exhærẽdentur. l.inter cætera.
ff.de libe.& poſth.Quo caſu nõ minus dicitur teſta-
mentum factum inter liberos valens & potens,defe-
ctu numeri teſtium non obſtante, donec per quere-
lam reſcindatur non probata ingratitudine,vt dicto
§.ex imperfecto.qui loquitur indiſtinctè nullam fa-
ciẽs differẽtiam ſi qui fuerint exhæredati vel omnes
inſtituti.Nec obſt. quòd talis relaxatio ſolennitatis
fuit fauore liberorum conceſſa,& in fauore non ve-
nit exhæredatio.l.cùm quidam.ff.de libe.& poſthu.
quia vt dixi, exhæredatus nõ eſt de numero libero-
rum,cùm ſit loco mortui. ſicut dicitur de cõdemna-
to.l.ſi qua pœna.ff. de his qui ſunt ſui iuris. vbi text.
not.Et ſic non eſt odiũ, neque fauor ac ſi nunquàm
fuiſſet natus. † Poſtremò in teſtamento inter libe-
74 ros non requiritur ſolennitas iuris poſitiui in teſta-
mento numerum ſeptem teſtium requirẽtis,ſed tan-
tùm ſolennitas iuris naturalis, quo in ore duorũ aut
trium ſtat omne verbum.c.in omni negotio.de teſti.
Quod etiam ius nõ diſtinguebat qualitates perſona-
rũ nec cauſarum,& antequàm eſſet ius ciuile & tan-
ta ſolennitas teſtium requiſita in teſtamentis, erant
liberi grati,& ingrati ſicut hodie, & inſtituebantur,
& exhæredebantur,ſicut nunc, & valebat teſtamen-
tum quo ad omnes ſine tãto numero teſtium. Ergo
idem erit hodie. Nec videtur introductio ſolennita-
tis tantæ teſtamẽta inter liberos incluſiſſe: imò ex-
preſsè excluſit illa, relinquẽs omnia in diſpoſitione
iuris naturalis quo gentes humanæ antea regebãtur.
Et cùm dicitur,quòd ad teſtamenti imperfecti vali-
ditatem requiritur liberos eſſe pares ſaltem in ſuc-
cedẽdo, vt dicta l.fi.hoc intelligitur de liberis viuis,
nõ de mortuis, qualis eſt exhæredatus.Et de capaci-
bus ad ſuccedendum qualis nõ eſt ingratus exhære-
datus,qui velut damnat⁹ à dignitate & honore libe-
rorum eſt per patrem à lege deputatum iudicẽ pri-
uatus,quòd eſt not. Teſtamentũ enim inter liberos
valet cũ duobus teſtibus, ſiue fuerit factum per mo-
dum teſtamẽti aut epiſtolæ,vel cuiuſque generis ſcri
pturæ,dum tamẽ per duos teſtes cõſtare poſsit illam
fuiſſe patris & matris voluntatẽ vel aliorum aſcen-
dentium. Et ratio eſt, quia & talis ſcriptura teſta-
mentum nõ eſſet,tamen liberi hæredes futuri eſſent.
Idcirco legalis ſolennitas nõ attẽditur. ita dicit tex.
not.in l.j.C.de his qui ſibi aſcri.per quem text. idem
putant doct.ſeruari in liberis legitimis tantùm, putà
adoptiuis,vel arrogatis,qui cũ aliis ab inteſtato ſuc-
cedunt, vt l.cùm in adoptiuis.C.de adopt. & idẽ in
naturalibus legitimatis, vt concludunt omnes Alex.
& Iaſ.in dicto §.ex imperfecto.vt dixi ſuper verbo,
Et vxorem nomine Adelaſiam. Et pręmiſſa ſunt vera,
ſiue tales filij naturales & legitimi tempore teſtamẽ-
ti paterni ſint in poteſtate,ſiue emãcipati. Nã vtro-
que caſu valet teſtamẽtum minus ſolenne per dicta
iura inter ſolos liberos.Si autem forent permixti ex-
tranei hæredes aut extranei legatarij, quo ad ipſos
nõ valeret tale teſtamẽtũ,vt d.§.ex imperfecto. etiã
in foro cõſciẽtiæ,vt latiſsimè diſputat Iaſ.in l.ſi poſt
diuiſionem.poſt Bal.ibi.C.de iur.& fac.igno.& cla-
rè Alexã.in l.nemo poteſt.vij.col.ff.de lega.j.dè quo
dicatis vt ibi.& per eundem in l.cùm quis,eo.tit.Sed
75 duntaxat valebit quatenus cõcernit liberos. † Et ta-
le teſtamentum minùs ſolenne inter liberos factum
nõ ſolùm habet effectum teſtamẽti, vt ex eo ſuccedi
poſsit. Quinimò habet effectum derogatoriũ & re-
uocatorium primi teſtamenti ſolẽnis per patrẽ priùs
fortè facti inter extraneos: quod ipſo iure tollitur
per ſecũdum minus ſolẽne inter liberos factum, etiã
ſi in primo teſtamẽto ſolẽni inſtituti fuiſſent alij ſuc
ceſſores ab inteſtato,qui poſt filios ad ſucceſsionem
vocarẽtur. Ita eleganter cõſuluit Paul.de Caſt.cõſi.
cccLxiiij.verſ.nec obſtat.§.ſi quis.quod eſt verũ,etiã
ſi tale teſtamẽtum inter liberos minùs ſolẽne nõ fue
rit factũ in ſcriptis, ſed nũcupatiuè corã duobus te-
ſtib⁹ tãtùm,de quo nulla fuit facta ſcriptura, vt poſt
omnes cõcludit Alex.in l.hac cõſultiſsima.v.col.C.
qui teſtamẽtum face.nõ poſ.& plenè cõſuluit Barb.
in prima parte conſi.xix.vj.col.in fi.Nam etiam ecõ
uerſo teſtamẽtum primum imperfectum inter libe-
ros factum derogat ſequẽtibus ſolẽnniter factis inter
alios,quàm liberos. [De quo plenè j.ſuper verbo,
teſtamentum.ij.] Et ſic nõ mirum, ſi prioribus dero-
76 get, vt dictum eſt. † Plus dico,quòd non ſolùm va-
let teſtamentum minus ſolenne ad effectum rumpẽ-
di primum ſolenne, quando tale minùs ſolenne fuit
factum inter liberos, ſed etiam ſi nõ ſtantibus libe-
ris factum fuerit inter vlteriores conſanguineos ab
inteſtato ſuccedẽtes, Nam etiã per tale teſtamẽtum
minus ſolenne rumpitur primũ ſolenniter factũ in-
ter extraneos,per tex.in l.hac conſultiſsima.§.ſi quis
autem.C.eodem. Prouiſo tamen, quòd ſequentia in
tali teſtamento minus ſolenni concurrant. Primò,
quòd interueniãt quinque teſtes, & quo ad hoc dif-
fert à teſtamento minus ſolenni facto inter liberos,
in quo ſufficiunt duo, vt dicto §.ex imperfecto. Se-
cundò,quòd illi quinq; teſtes, & notarius ſi interue-
nit,fuerint à teſtatore rogati: quia text.in dicto §.ſi
quis autẽ.videtur ſolùm relaxare ſolennitatẽ quo ad
numerum teſtium,ſed non quo ad rogatum: ita ſin-
gulariter cõſuluit Lud.Rom.circa fi. deciſionis pri-
mi dubij,cõſi.cccvj.incipiẽte, Propoſita cõſultatio.
& in hoc etiam differt à teſtamento facto inter libe-
ros,vbi nõ requiritur,quòd duo teſtes fuerint roga-
ti, vt communiter concluditur in d.§.ex imperfecto.

Cogiteris,quia tex.in dicto §.ſi quis autem.requirẽa
quinque teſtes,nõ facit mentionem de rogatu. Ter-
tiò requiritur, ꝙ in primo teſtamento ſolẽni fuerint
inſtituti hæredes extranei: quia ſi in eo eſſẽt inſtitu-
ti aliqui de ſuccedentibus ab inteſtato, tunc per ſecũ
dum teſtamentum minùs ſolenne non rumperetur
primum ſolenne,poſito quòd in ſecundo minùs ſo-
lenni eſſent inſtituti alij ab inteſtato ſuccedẽtes,quã
liberi teſtatoris, quod intelligo ſi omnes tam in pri-
mo, quàm in ſecundo teſtamentis inſtituti, ſint in
pari gradu ſuccedendi, ſi autem inſtituti in teſtamẽ-
to minùs ſolẽni, eſſent proximiores primum locum
ſuccedendi tenentes, per tale teſtamẽtum rumpere-
tur primum ſolenne, in quo remotiores fuerãt inſti-
tuti,per rationem dicti §.ſi,quis.& ita vult tex. à cõ-
trario ſenſu in dicto §. ſi quis autem ſecũdum Alex.
ibi & Iaſ. Quartò requiritur,quòd in ſecundo mi-
nùs ſolenni ſint inſtituti tales ſuccedẽtes ab inteſta-
to,qui teneant primum locum,ſecùs ſi alij remotio-
res,ſecundum Bart.in l.ſi duobus.§. ſi priùs.ad fi.ff.
de bo.poſ.cõtra tab.in fi.quẽ ibi,& in dicto §.ſi quis
autem.ſequũtur moderni. Quintò requiritur, quòd
in tali teſtamẽto minùs ſolenni fuerint inſtituti om-
nes ab inteſtato ſuccedentes primum locum ſucce-
dendi tenẽtes.Secùs ſi aliquis ex ipſis,& nõ omnes,
vt probat tex.in dicto §. ſi quis autem. qui vtitur in-
77 definita, † quæ æquipollet de iure vniuerſali,& ita
tenuit Alexand.& Iaſ. ibi. Sextò requiritur, quòd
illud teſtamẽtum minùs ſolenne factum inter ſucce-
dẽtes ab inteſtato ſit ſolùm imperfectũ ratione de-
fectus numeri rogatus,aut ſubſcriptionis teſtiũ, vt
dicto §.ſi quis autẽ. ſecùs ſi ratione prẹteritionis fi-
lij teſtatoris:quia tunc eſſet ipſo iure nullum, ſecun-
dum glo.& Doct.in l.ſi filius q in poteſtate. ff.de li-
ber.& poſthu. Nec obſtat dicto §.ſi priùs. quia lo-
quitur in præteritione filij emãcipati.Et pari modo
non valeret teſtamẽtum, ſi eſſet imperfectum ratio
ne perſonæ teſtãtis, ſecundum Ludouicum in dicto
conſilio. Septimò requiritur, quòd in primo teſta-
mento non fuerit inſtituta hæres aliqua pia cauſa,
quia eo caſu quãtuncunque in teſtamẽto minùs ſo-
lenni forent inſtituti venientes ab inteſtato, per tale
teſtamentum non cenſetur primum eſſe ruptum, in
quo pia cauſa fuerat inſtituta, nec habet tunc locum
diſpoſitio dicti §.ſi quis autẽ.Cùm hoc caſu ſit ma-
gis fauendum animæ teſtatoris,quàm agnatis.Et ita
ſingulariter cõſuluit Panorm.in prima parte conſil.
xj.incipien.in cauſa quæ vertitur.& Rapha. Cuma.
conſi.clxxvij.incipiente,& idẽ ego Rapha. quos ſe-
quitur Iaſon in dicto §.ſi quis autẽ.ſubiungẽs,quòd
etiam ſi in teſtamento imperfecto ſecundo inſtituti
eſſent liberi teſtatoris corã quinque teſtibus,per hoc
non cenſetur primum reuocatum perfectum coram
ſeptem teſtibus factũ, in quo eſt pia cauſa hæres in-
ſtituta.Quia tex.in dicto §. ſi quis autem.volens pri
mum ſolenne reuocari per ſecundum imperfectum,
eſt lex imperialis,quę præiudicare non potuit eccle-
ſiis,& piis cauſis. Secundò,quia, excepta legitima,
magis fauetur eccleſiis,quàm liberis,ſecundum Bar.
in l.j.C.de ſacroſan.eccl.in l.vlti.quæſtio.principa-
li.& Petr.de Ancha.conſil.xlv.incipien.prima facie
videtur. [De quo plenius ſuper verbo,*ſi abſq; libe-
78 ris moreretur*.j.in xj.limita.]† Reſtat ergo,quòd præ-
miſſis concurrentibus teſtamentum minùs ſolenne,
in quo ſunt venientes ab inteſtato inſtituti hæredes,
rumpit primum ſolenniter factum, in quo extranei,
aut ab inteſtato remotiores fuerant inſtituti. Quod
eſt verum nõ ſolùm ſi tale teſtamentum minùs ſolẽ-
ne fuerit in ſcriptis factum,ſiue nuncupatiuè ſimpli-
citer coram quinque teſtibus,ſecundum doct. com-
muniter in dicto §.ſi quis. quos ibi ſequuntur Alex.
& Iaſ.Et non ſolùm tale teſtamentum minùs ſolen-
ne valet & rumpit primum, ſi in eo fuerint venien-
tes ab inteſtato ſpecialiter nominati & expreſſi, ſed
etiam ſi teſtator ſolùm coram quinque teſtibus dixe
rit,volo inteſtatus decedere, neminẽ expreſſè inſti-
tuendo.Quo caſu,tolletur primum teſtamentum,&
veniẽtes ab inteſtato ex hac vltima volũtate ſucce-
dent.ita eleganter decidit Barto,in l. militis codicil-
lis.§.veteranus.ff. de teſtamen. mili. de quo videatis
Alexãd.in l.ſi ita ſcriptum.§.regula.in vlti.colum.ff.
de liber.& poſthu.& l.ſancimus.penul.col.C.eo.tit.
Et non ſolùm per teſtamẽtum imperfectum,de quo
dictum eſt,tollitur primum, vbi extranei erãt inſti-
tuti.Sed etiam per codicillos,in quibus ſunt inſtituti
venientes ab inteſtato,ſecundum Barto.in l.ij. ff.de
iniu.rup.teſta. [De quo latius ſuper verbo, *teſta-
mentum*.iij.circa fin.] ad quod facit quod nũc dicam
79 de ſubſti. † Vnum tamen teneatis menti,quòd illud
quod dictũ eſt,ſcilicet, quòd teſtamẽtum poſterius
minùs ſolenne inter liberos factum rumpit primum
ſolenne factum inter alios, eſt verum: niſi tempore
quo tale teſtamentum minùs ſolenne fuit inter libe-
ros factum,teſtator fuerit cæcus.Quoniam eo caſu,
tale teſtamentum non valeret, neque reuocaret pri-
mum,niſi haberet ſolennitatem requiſitam in teſta-
mentis cæcorum, de qua in l. hac conſultiſſima. C.
qui teſta.fa.non poſ.etiam ſi haberet clauſulam codi
cillarem. Ita conſuluit Raph. Fulgo. per multas ra-
tiones conſil.xcj.ſed Bald.Salice.Paul.& Alexãd.in
dicta l. hac conſultiſſima. qui teſtamen. facere non
poſſ.contrarium dicunt tenentes teſtamentum cæci
inter liberos imperfectè factũ valere, per dictum §.
ex imperfecto. idem conſuluit Franc. de Zabarel.
80 Cardi.conſil. cxlix. incipien.caſus talis. † Ex præ-
miſſis decidit Bart.in dicto §. ſi quis. quòd teſtator
poteſt filio in codicillis pupillariter ſubſtituere ve-
nientes ab inteſtato,& reuocare ſubſtitutionem pu-
pillarem, quam priùs fecerat in teſtamento, in quo
extraneos filio pupillariter ſubſtituerat. Et valebit
talis ſubſtitutio in codicillis facta iure directo, licet
in codicillis hæreditas dari vel adimi non poſſit, vt
l.Scæuola.ff.ad Trebellia.& inſtitu.de codicil. §.fi.
idem tenet Bartol.in dicta l.ij.ff.de iniuſto rupto te-
ſtamen.& in l. militis codicillos.ff.de teſtamen. mi-
lita. Quam opinionem ſequuntur Paul. & Rapha.
Fulgo.in dicto §.ſi quis autem.l.hac cõſultiſſima.C.
eodem.& ibi Alexand.& Iaſ.reſpondent ad iura al-
lega. per Bald. & Salice. qui contrarium tenebant.
[De quo plenius habetur ſuper verbo,*Teſtamẽtum*.
iij.ver.poſtremo vt finis.] Vnum tamen circa præ-
81 miſſa memoriæ commendabitis,† quòd teſtamẽtum
minùs ſolenne,nedum valet inter liberos ab inteſta-
to ſucceſſibiles factum, vt dictũ eſt: ſed etiam valet
inter liberos ab inteſtato non ſucceſſibiles,putà in-
ter filios,aut filias,quæ dotatæ erãt, & ex forma ſta-
tuti aut conſuetudinis, aut propter renuntiationem
iuratam excluſæ erant à paterna vel materna ſucceſ-
ſione. Quoniam ſi tales liberi excluſi in teſtamento
minùs ſolẽni à patre hæredes inſtituantur,tale teſta-
mentum minùs ſolenne valebit, ſecundum Rapha.
Fulg.in d.l.hac cõſultiſſima.§.per nuncupationem.
C.eod.Nam poſito,quòd tales filiæ ſint excluſæ ab
inteſtato,non tamẽ ſunt excluſæ condito teſtamen-
to,ſi

to,ſi patris voluntatem habeant, vt plenè dixi ſuprà
eod.in verbo,*duas habens filias.* Pro quo Fulgo. alle-
gat.quòd in ſimili habetur in l.nõ putauit.§.in ado-
ptionẽ.ff.de bo.poſſ.cõtra tab. Et hæc opinio cõmu
niter tenetur,& ſecundum eam conſuluit Ludo.cõ-
ſil.clxxix.quem refert & ſequitur Iaſo. in l.hac cõ-
ſultiſsima.§.ex imperfecto.vj.col.eo.tit. & ibi Ale-
xaod.licet Bald.ſecundum Fulg.tenuerit contrariũ,
& non bene. Et adeò valet tunc tale teſtamentum,
quod portiones hæreditariæ,in quibus fuerunt tales
liberi inſtituti, nedum in eos trãſeunt ſi hæredes eſ-
ſe velint,aut relictum habere,quo ad dominium,ſed
etiam in eos traoſeunt quo ad poſſeſsionem, quæ in
puncto,quo moritur teſtator in eos tranſit ipſo iure
ſine aliqua reali traditione, ita quòd ſicut ſui ſiunt,
eoipſo hunt poſſeſſores ex generali huius regni con-
ſuetudine, qua mortuus moriendo ſayſit viuum. Ita
& iſti excluſi, quando ſunt hæredes inſtituti. Nec
obſtat text.iuncta glo.in verbo,parens.in l.ſi.C.fa-
mil.erciſcun.quia loquitur ſecũdum tempora illius
legis, ſecũdum quæ ex teſtamento imperfecto ſolũ
vacabãtur ſui,id eſt,liberi in poteſtate teſtatoria cõ-
ſtituti, & non vocabãtur emancipati, niſi iure præ-
torio. Et talia filia propter dictum ſtatutum, aut re-
nuntiationẽ delinit eſſe ſua,vt not.Bart.in l.j.§.ſciẽ-
dum.ff.de ſuis & legitimis hæredi.& Bal.in l.fin. ad
fin.C.de liberis præt.vel exhære.Sed poſtea per tex.
in dicta l.hac cõſultiſsima.§.ex imperfecto.C.eod.
facta eſt ampliatio,vt ſcilicet teſtamẽtum minùs ſo-
lenne valeat inter omnes liberos factum,etiam non
ſuos,ſed emancipatos, & non emancipatos. Nec pa
riter obſtat quod not. Bald. n l.ſi quãdo.in fin.prin-
cip.C.de inofficio.teſtamen. quia Bald. ibi loquitur
in eo,qui de iure communi vel municipali,nõ pote-
rat ſuccedere ex teſtamento, ſed ex priuilegio tan-
tùm.Et in hac ratione fundata eſt eius intẽtio,& de-
terminatio.Sed filiæ de quibus loquimur iure com-
muni ex teſtamento ſuccedere poſſunt, vt dictum
fuit latiſsimè in dicta notula ſuper verbo, *duas ha-
bens filias.*in tertio membro principali. Vnde cõclu-
ditur teſtamentum minùs ſolenne valere inter libe-
ros etiam ab inteſtato excluſos.† Teſtamentũ enim
82 inter liberos conditum ſemper cenſetur habere clau
ſulam, quod valeat omni meliori modo, quo vale-
re poteſt,vt eſt glo.nota.in l.cohæredi.§.cùm filiæ.
ſuper verbo,valuit.ff. de vulga. & pupilla. ſubſtitu-
tio. quam ibi, & hîc multum ponderauit Ioan. de
Imol. cui dat ſimilẽ ibi Rapha. Fulgo.in l.filij.ver-
ſicu.inteſtato.iuncto text.C.famil.erciſcun.Sed cla-
rius hoc dicit glo.in.d.§. cùm filiæ. & erit pulchra
limitatio ad legem non codicillũ.C. eodem. & l.j.
C.de codicil. Taliter, quòd dicemus in teſtamento
facto inter liberos ſemper ineſſe clauſulam codicilla-
rem,etiam ſi non apponatur. Et hoc propter ardo-
rem liciti amoris inter patrẽ & filios exiſtentia, qui
clauſulam codicillarem tacitè inducit, ſecundũ Bal.
in l.ſi iure.C.de teſtamen.manu. quod non eſt tra-
dendum obliuioni. [Propter illa quæ dicuntur ſu-
83 per verbo, *Teſtamentum.*] † Et præmiſſa intelliga-
tis vera eſſe,videlicet, quòd teſtamentum minùs ſo-
lenne valet inter liberos naturales & legitimos, ſed
non inter naturales tantùm, velnti baſtardos. Quo-
niam eo caſu non ſufficerent duo teſtes, quinimo re
quireretur integra iuris ſolennitas ſecundũ aliquos,
per tex. in dicta l.fina.C.familiæ erciſcund. quæ nõ
loquitur niſi in ſuis & emãcipatis, quaſi dicat ſecus
eſſe in naturalibus tantum, qui nunquàm fuerunt

ſui nec in patria poteſtate, cùm non ſint ex nuptiis
procreati,inſtit.de patria poteſtate.§.primo. Et per
conſequens non poſſunt emancipari. Et ſic tanquã
extranei non ſuccedunt ex teſtamento minus ſolen-
ni.Et ita multi Docto.conſuluerunt, & tenent Ale-
xand.& Iaſon in dict. §.ex imperfecto. ſecus autem
ſi eſſent legitimati,quia tunc eſſent veri filij,licet nõ
legitimè nati.Ideo ſolennitas teſtandi inter tales na
turales legitimatos relaxatur patri. Et ita in ꝓpriis
terminis decidit Bald.in cap.de cauſis.de officio de-
legati.& in l.ſi qua illuſtris,vbi plenè.C.ad Orficia.
Nam legitimatus eſt ſuus. & habet iura ſuorum hæ-
redum,ſecundum Bald. in l.eam quam. C. de fidei-
commiſ.j.colum. Et præteritus per patrem, vel non
debitè exhæredatus, poteſt dicere teſtamentum nul
lum, acſi legitimè fuiſſet natus, ſecundum Ludoui-
cum conſilio xxxiiij. incipiente, Licet naturalis fi-
lius,& priuilegium authenti.ſi qua mulier. C. de ſa-
croſanct.eccle.locũ habet in talibus legitimatis, vt
latè probat Iaſon ibi in dicta authe.x.colum. & nõ
in naturalibus non legitimatis. Hos enim natura-
les tantùm prætor ad ſucceſsionem nõ vocat pater-
nam,quia licet meram æquitatem conſideret,nõ ta-
men fauet iniuſtis,ſecundum Bald.in d.§. ex imper
fecto. Præterea in his naturalibus deficit ratio l.j.
C.de his qui teſtamen. ſibi aſcri. quia ab inteſtato
non ſuccedunt, vt plenè dictum fuit ſuprà eo.cap.ſu
per verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.*in ſecundo
principali articulo.& ita tenent Alexan. & Iaſon.in
dicto §.ex imperfecto. Alij verò Docto. tenuerunt
contrarium,inter quos fuit Specul. in titu.de inſtru.
edit.§.compeodioſe.verſi.quid ſi pater naturalis.di
centes teſtamentum minus ſolenne,etiam inter libe-
ros naturales tantùm valere de iure, per text. not.in
l.fin.C. de confir.tuto. ibi dum dicit tex. quos quo-
cunque modo eis dederint.per quem tex. apparet,ꝙ
filiis naturalibus tantùm quocunq; modo poteſt re-
linqui,& dari.Ex quo enim dicit quocunque, appa-
ret quòd omnis ſolennitas videtur remiſſa.facit l.iij.
& l.humanitatis.C.de natur. liber. Præterea ius ci-
uile inter liberos imitatur ius gẽtium, ſeu naturale,
& tamen certum eſt,quòd natura communis eſt, vt l.
hos accuſare.§.omnib.ff.de accuſat.Facit quod ele-
ganter determinat Bart.in l.ij. illo eodem titu. Na-
turali enim intuitu iura mouentur ad remittendum
ſolennitatem teſtamentariam inter liberos, vt patet
in ratione literæ. in authen. de teſtamen. imperfect.
poſt principium. Ex quo videtur non eſſe differen-
tiam,quo ad legalem ſolennitatem inter legitimos,
& naturales tantùm. Quinimò inter vtroſque vale-
re debet teſtamentum minus ſolenne. Sed aduerten
dum eſt,quia glo.in dicta l. final. huic opinioni nõ
applaudit:imò ſentire videtur primam opinionem:
quia exponit dicta verba quocunque modo. non re-
ſpectu ſolennitatis,ſed reſpectu ipſius iudicij, quaſi
dicat,licitum eſſe patri filio ſuo naturali portionem
aſsignare legibus taxatam, ſiue ex teſtamento, ſiue
ab inteſtato,ſiue inter viuos,ſiue in vltima volunta-
te ſit.ff.de iure dotium.l.promittendo. in princip.ff.
de lega.j.l.nõ quocunque modo.in princip. Ad hoc
facit,quia naturalibus videtur quodammodo relin-
qui ex quadam diſpoſitione legali, vt dicta l.ij.& l.
humanitatis. C. de natura. & legi. liber. Vnde non
poſſunt ſimul concurrere duo ſpecialia, vnum reſpe
ctu perſonæ, aliud verò reſpectu ſolennitatis. arg.l.
ſi quando.C.de inofficio.teſtamen.& l.ij.ff.de polli
cita. Nam ille qui capit ex diſpoſitione nõ debet ita

priuilegiatus eſſe, ſicut ille qui capit ſine diſpoſitio-
ne per iura ſuprà dicta. Et harum fortè rationũ mo-
tu & aliarum, quæ in præſentiarum adduci poſſunt,
Bal. in dicto §. ex imperfecto. hanc quæſtionem
non determinauit, promittens ſe dicturum in l. ge-
neraliter. §. final. de inſtitu. & ſubſtitutio. ſub condi-
tio. fact. vbi poſtea nihil dicit. Sed in dicta l. final. C.
famil. erciſcund. ita diſtinguit. Aut baſtardus inſti-
tuitur hæres, vel ei relinquitur à matre, vel linea ma-
terna. Et tunc valet diſpoſitio etiam minùs ſolennis:
84 † quia quantùm ad matrem baſtardi habent iura
aliorum. ff. de inofficio. teſtamen. l. ſi ſuſpecta. §. de
inofficioſo & inſtitut. ad Orfitia. §. nouiſsimè. Et in
hoc concordant omnes, niſi mater eſſet illuſtris, vel
filius eſſet natus ex damnato coitu. Aut baſtardus
inſtituitur, vel ei à patre, aut linea paterna relinqui-
tur, & tunc refert, aut teſtamento in ſcriptis, aut in
nuncupatiuo. Primo caſu, aut obſeruatur forma ſub-
ſcriptionis, iuxta authent. ſuper dicta l. final. poſi-
tam. C. familiæ erciſcund. & authen. quod ſine. de
teſtamen. & tunc valet teſtamentum, licet teſtamen-
ti ſolennitas non adiiciatur. Et ita loquitur text. in
authen. de teſtamen. imperfecto. in princip. Si verò
illa ſolennitas ſcripturæ ſubſcriptionis non adiicia-
tur, tale teſtamentum non valet, ſi deficit alia ciuilia
ſolennitas. Secundo verò caſu, quando teſtamen-
tum eſt nuncupatiuum, plerique Docto. conſulue-
runt teſtmentum non ſolenne hoc caſu non valere
inter baſtardos. Et hoc modo intellexerunt dictum
§. ex imperfecto. qui venit ad ſupplementum dictæ
l. fin. in iuſtis liberis vel in his, qui habent iura legi-
timorum, non autem in naturalibus, quibus non de-
betur paterna hęreditas, nec debitum bonorum ſub-
ſidium in bonis patria, nec paternæ lineæ, nec mi-
rum ſi iuſtis liberis magis faueatur: quia in eis ius na
turale, & ciuile concurrunt. Præterea baſtardi ap-
pellari poſſunt extranei, quia quantùm ad teſtatorẽ
nullo modo obtinent iura agnationis. ff. vnde co-
85 gnati. l. ſi ſpurius. & l. hac parte. † Item liberi non
poſſunt inſtituere parentes in minus ſolẽni volun-
tate, vt dicta l. hac conſultiſsima. §. ſi quis autem.
C. eodem titul. & not. Specul. in titul. de inſtrumen.
edit. §. compendioſe. verſic. quid ſi filius. & Bald. in
dicta l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfitia. & dicto §. ſi quis
autem. & dicta l. fina. & ibi Sali. C. familiæ erciſcun.
Eſt tamen certum, quòd plus fauoris debetur paren
tibus legitimis, quàm filiis baſtardis, vt patet ex au-
then. licet. C. de natura. libe. iuncta l. nam & ſi paren
tibus. ff. de inoffi. teſtamen. Ex quibus reſultat, quòd
in hoc pũcto diuerſæ ſunt Docto. opiniones, an te-
ſtamentum nuncupatiuum minus ſolenne factum
per patrem inter baſtardos valeat, quod Bald. in di-
cta l. fin. reliquit cogitãdum. Sed ſi ibi clarus Doct.
Sali. determinat, quòd valeat: quia quo ad portio-
nem, quæ eis de iure communi relinqui poteſt, de
qua plenè habuiſtis ſuprà eodem cap. in verbo. *Et
uxorem nomine Adelaſiam.* in ſecũdo principali ar-
ticulo. lex eos approbat, ſicut approbat legitimos,
quo ad totam hęreditatẽ. Et ſic illa portio eis relin-
qui poteſt in minus ſolenni teſtamento, ſicut poteſt
tota hæreditas relinqui filiis legitimis, cùm eadẽ ſit
ratio de parte ad partem, quæ de toto ad totum. Et
hanc puto veritatem, de quo plenè per Bartol. Salic.
& Paul. in dicta l. fi. C. famil. erciſcun. & Bal. in l. pa-
rentes. ff. de in ius vocã. & in l. humanitatis. C. de na-
tu. lib. & in l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfitia. & in dicta
l. fin. C. de confir. tuto. & Angel. in l. filium. ff. de his
qui ſunt ſui vel alien. iur. & in l. filio præterito. & ibi
Ioan. de Imo. ff. de iniuſto rupto teſta. Et eũdem de
Imol. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel. Et
ita conſuluit Ludo. Rom. conſi. clxxix. vj. col. incip.
86 Ampliſsime doctor. &c. † De ſpuriis autem non
quæro, cùm illis nihil quæri poſsit præter alimenta,
vt plenè dictum fuit in dicta notula ſuper verbo, *Et
vxorem nomine Adelaſiam*. Et ſic habetis, quòd ſicut
inter legitimos liberos teſtamentũ valet coram dua
bus mulieribus, vel vno maſculo, & aliis muliere vel
hermaphrodita factum, vt dicit glo. quam ibi tenent
Bald. & Docto. in dicta authenti. quod ſine. C. eo-
dem titu. Ita in filiis naturalibus tãtùm in caſibus
iam dictis, quibus vt dictum eſt, ſolẽnitas relaxatur.
Et ratio eſt, quia quòd requirãtur in teſtamẽto ma-
ſculi teſtes, eſt de mera ſolennitate iuris ciuilis, vt l.
qui teſtamẽto. §. mulier. ff. eodem titu. & inſti. eo. §.
teſtes. Quæ quidem iuris ſolennitas in teſtamentia
inter liberos eſt remiſſa, per dictũ §. ex imperfecto.
Ita quòd non requiruntur teſtes eſſe rogatos: nam
inter liberos præſumitur patria deliberatio, argu. l.
nec in ea. ff. de adult. Naturalis enim ſtimulus patrẽ
hortatur. & vrget ad cogitandum pro liberis, vt l.
amiciſsimos. §. fina. ff. de excuſ. tut. Ita pulchrè dicit
Bald. in dicta authenti. quod ſine. ſubiungens ibi,
87 † quòd ſi in arca teſtatoris reperiatur ſchedula teſta-
menti, quæ etiã contineat diuiſionem bonorum in-
ter liberos ſuos, manu patris ſcripta, quamuis ſine
teſtibus, dictæ ſchedulæ ſtãdum eſt inter liberos: ſe-
cùs, ſi manu alterius foret ſcripta etiam notarij. Vos
autem pleniùs cõſiderate tres caſus circa talem ſche-
dulam, quæ reperitur in arca patris. Si quidem illa
ſcriptura appareat ſcripta manu ipſius patris, tunc
Bald. verum dicit, per text. in dicta authent. quod ſi-
ne. Et idem tenent Bartol. & Paul. in l. ſi is qui. ff. eo-
dem. & Alexand. in dicto §. ex imperfecto. quicquid
ibi teneat Sali. Quãdo ergo ſcriptura apparet, quòd
eſt ſcriptura manu propria ipſius patris, ibi nõ requi
runtur teſtes, quod eſt verum, quantùm ad ipſos fi-
lios. Sed ſi in tali ſcriptura eſſent aliqua relicta, etiam
ad pias cauſas, vt dicit text. in dicta authent. quod ſi-
ne. in fin. loquens de legato libertatis. & ſic pio. tunc
quantùm ad hoc, vt talia legata valeant de neceſsita-
te requiruntur duo teſtes, per tex. in cap. relatum. ſu
prà eodem. Et ita intelligit, & declarat text. in dict.
authen. Alexã. in tertia parte conſi. ccccl x. incipien-
te, Ponderaria his, de quibus in themate. vj. col. poſt
Bald. & alios per eum relatos. Secundus caſus eſt,
quando talis ſchedula, quæ reperitur in cauſa patris
ſine teſtibus, nõ eſt ſcripta manu propria patris nec
ſubſcripta, & in hoc communiter concluditur, quòd
etiam inter liberos nihil probat, ſecundum Bald. &
Paul. in dicta authenti. Petr. de Ancha. & Imol. in c.
ij. ſuprà eodem. Et in hoc reprehẽditur deciſio Bar.
in l. fideicommiſſa. §. j. ff. de legatis iij. Tamen hunc
caſum limitat eſſe verum Iaſon. in dicta authen. niſi
probaretur, quòd talis ſchedula eſſet ſcripta à nota-
rio, vel tertio, de mandato ipſius teſtatoris. Quo ca
ſu valeret tanquam teſtamentum nũcupatiuum in-
ter liberos, per dict. §. ex imperfecto. qui in hoc nõ
eſt correctus. Sed non valeret tanquam teſtamentũ
in ſcriptis, per tex. in dicta authẽti, quod ſine. Et vti
litas eſt propter legata relicta extraneis, quæ in te-
ſtamento nuncupatiuo imperfecto nihil valẽt ſecũ-
dum aliquos. Et tamen valerent ſi eſſet teſtamentum
patris imperfectum in ſcriptis, vt dicta authẽ. in fin.
Et in his terminis ſaluat Bar. in dicta l. fideicõmiſſa.
Quid

Quid autem hoc caſu, ſi talis ſchedula ſine teſtibus
contineret diſpoſitionem ad pias cauſas, ponit Bart.
in l. in teſtamento. ff. de fideicommiſ. liber. Bal. in re-
petitione l. penul. in vj. quæſt. iij. partis principalis.
C. de ſacroſanct. eccle. & in l. ſi iure. C. de teſtamen.
m snumiſ. Paul. conſi. ccclx. incipien. Super eo quod
quæritur. Ludouicus in Authen. ſimiliter. in xviij. ſpe
ciali, & Bartol. in dicta l. ſi is qui. ff. eodem. Tertius
caſus eſt, quando eſt dubium, an talis ſchedula fuerit
ſcripta manu propria ipſius patris, & negetur ſcri-
ptura patris. Tunc debet probari per duos teſtes. gl.
eſt ſuper verbo, Diuiſioné. in §. j. in Authen. de teſt.
imperfect. ſed an iſto caſu ſufficeret probare ſcriptu
ram patris per cõparationem aliarũ literarũ ipſius
patris, ponit plenè Alex. d. cõſi. cceclx. Reſtat quòd
vbi ſchedula apparet ſcripta manu patris vel alterius
tamen eſt ſubſcripta manu patris, aut ipſorum filio-
rum, valet vt teſtamentum inter liberos ſine alia te-
ſtium ſolennitate, vt in Authen. ſi modo. C. famil. er-
ciſcun. Ad præmiſſa facit, quia videmus, quòd in te-
ſtamẽtis ad pias cauſas ſufficit teſtes interueniſſe nõ
rogatos, vt plenè dictũ fuit ſuprà. Ergo fortiùs hoc
erit inter liberos, cùm fauorabilior ſit cauſa libero-
rũ, quàm pia cauſa. xvij. quæſt. vlti. can. quicunq;. &
not. gloſ. in l. ſi quis ad declinandum. C. de epiſco. &
88 cler. †Et talia teſtamenta inter liberos facta non re-
uocantur per alia teſtamẽta poſteà facta, niſi in iſtis
poſtremò factis adſit ſolennitas iuris ciuilis, & teſta-
tor declaret expreſsè nolle primum teſtamẽtum va-
lere. Ita dicitur in Authen. hoc inter liberos. C. eodẽ
titu. de cuius intellectu dicam ſtatim in ſequenti no-
89 tula. †Sanè tamen intelligatis præmiſſa, quòd teſta-
mentum minus ſolẽne valet inter liberos, ſi deficiat
in ſolẽnitate extrinſeca, puta probatoria, ſicut in nu
mero teſtium. Quo caſu cùm vitium ſit extra rẽ, te-
ſtamentum non vitiatur: ſecùs autem eſſet, ſi teſta-
mentũ deficeret in ſolennitate intrinſeca. putà, quia
teſtator prætcriiſſet vnum de liberis in poteſtate cõ
ſtitutis. Nã tunc propter vitium præteritionis teſta-
mentum eſſet nullum. Quia illud vitium erat in per-
ſona ſeu conſenſu teſtatoris, & ſic intra rem, id eſt, in
tra veritatem & æquitatem actus teſtãdi. Ad hoc fa-
cit quod conſuluit Ludoui. cõſil. cccvj. & quod dixi
ſuprà eodem capi. in verbo, *In extremis poſitus*. pro-
pe finem. Vnum tamẽ ſcire debetis, quòd ad proba-
tionem cuiuſcunque teſtamenti etiam nuncupatiui
in prædictis caſibus ſufficiunt duo teſtes, vt tenet gl.
in dicta l. finali. C. fami. erciſcund. & dicta Authent.
quod ſine. C. eodem. & in Authent. de teſta. imperfe.
§. j. & in Authen. de trien. & ſemiſ. §. & quod ſæpe. &
plenè conſuluit Barba. in prima parte conſi. xxix. vj.
columna. Nec requiritur, quòd tales teſtes ſint roga-
ti, vt eſt gl. not. in dicta l. fina. C. de codicil. Et notat
Bal. & Saly. in dicta Authen. de teſtamen. imperfec.
Sed in teſtamẽto, vbi extranei eſſent hæredes, requi-
reretur quòd eſſent rogati, vel à teſtatore, vel à nota
rio teſtamentum ſcribente, aut alio ibi præſente, ſe-
cundum glo. in Authent. rogati. C. de teſtamen. & te-
90 net Iaſon in dicta l. hac conſultiſsima. §. primo. †Et
niſi probentur rogati, non præſumitur, cùm ſit ſolẽ-
nitas extrinſeca, ſecundum Bartol. in l. diuus. ad finẽ.
ff. de teſtamen. mili. & in l. ſciendum. ff. de verborum
obligatio. Sed Ioan. de Pla. cõtra in l. generali. circa
finem. C. de tabula. lib. x. Puto primum verius in te-
ſtamentis, niſi in inſtrumento teſtamenti diceretur
conuocatis: quia tunc præſumitur, quòd eſſent roga-
ti, vt dicta l. diuus. Et idem ſi teſtes in teſtamento ſe
ſubſcripſerint, vel ſubſcribi paſsi fuerint, argumẽto
l. cùm oſtendimus. §. final. ff. de fideiuſſorib. tuto. Et
idẽ ſi notarius, aut teſtator eſſe peritus in iure, & eſ-
ſent inſtituti illi, de quibus eſt veriſimile, ſecundum
Bal. poſt Odofre. in l. j. §. j. ff. de hæredibus inſtituen.
91 †Plus dico, quòd ſi teſtamentum factum perfe-
ctè, & ſolẽnitèr inter extraneos, quo ſolo caſu valet,
fuerit perditum caſu fortuito, totus tenor talis teſta-
menti probari poterit per duos teſtes teſtamẽtarios,
per tex. ſingularem in l. teſtium. C. de teſtibus. quem
ad hoc ibi ponderant Bal. & Ange. ac Salyc. quos ſe-
quitur Alexan. in l. ij. C. de bonorum poſſeſsio. ſecũ-
dum tabu. & in l. ſi vnus. C. eodem titu. Prouiſo ta-
men, quòd illi duo teſtes non ſolùm deponant de te-
nore teſtamenti, ſed etiã de perfecta ſolennitate, quę
interuenit, vt ibi plenè deciditur. Nam ſi ſolùm de-
ponerent, quòd teſtator ita diſpoſuit, niſi dicatur, ꝙ
coram teſtium numero ſufficienti diſpoſuerit, non
probarent. Secundò probari poteſt teſtamentum
per duos teſtes, vbi teſtator filium inſtituit, quo caſu
valet teſtamentum imperfectum quo ad filium, & à
ſuo hærede ſtipulatus fuit legata ſolui legatariis, &
ſic in teſtamento admiſcuit contractum ſtipulatio-
nis, quod fieri poteſt, ſecundum glo. & Bart. in l. hæ-
redes palàm. §. fina. ff. eodem. Nam hoc caſu etiã ſi
hæres totum negaret, ſufficerent duo teſtes ad probã
dum illa legata: quia cùm non agatur niſi de probã-
do contractum, duo teſtes ſufficiunt. l. vbi. ff. de teſtĩ
bus. capi. in omni. eodem titu. Cùm enim legatarius
cenſeatur eſſe vna, & eadem perſona quo ad rem le-
gatam cũ teſtatore, poteſt ipſe teſtator ſicut pro ſe-
ipſo ſtipulari, vt colligitur ex verbis Barto. in l. ne-
mo poteſt. j. colum. ff. de lega. j. dum reſpondet ad le-
gem fina. C. de fideicõmiſ. & ita tenent Imo. & Ale-
xan. in dicta l. nemo. & Bartholo. de Cepol. de caute.
aduocato. cautela clxxvij. Et hunc caſum decidit Ia-
ſon vltra omnes in dicta l. ij. C. de bonorum poſſeſſ.
92 ſecundum tabu. iiij. colum. in fin. †Et hæc vera de
iure ciuili, ſecundum quod requiruntur teſtes ſeptẽ
rogati & maſculi, vt dicta l. hac conſultiſsima. De
iure autem canonico vel in terris eccleſiæ, duo teſtes
ſufficerent cum presbytero parochiali, vel quatuor
ſine presbytero, ſecundum Panormita. in dicto cap.
cùm eſſes. ſuprà eod. per illum text. qui etiam locum
habet in foro ſeculari, velut legem ciuilem in hoc
corrigens ſecundum eum. Neſcio tamen ſi eius opi-
nio ſeruaretur, licet eam teneat Ludoui. in dicta Au-
thentica, ſimiliter. C. ad legem Falcid. Et ſic habe-
tis, quòd ſi teſtamentum deficiat in ſolennitate ex-
trinſeca, putà in numero, aut rogatu teſtium, niſi in
caſibus iam dictis, tale teſtamentum eſt ipſo iure nul
lum, tanquam imperfectum, ita quòd ex eo bonorũ
poſſeſsio non poteſt peti, nec hæreditas adiri, vt ſu-
prà dictum eſt. Nec legata aut fideicommiſſa deben
tur, vt l. j. C. de poſthu. hæredi. inſtitu. Niſi in tali te-
ſtamẽto eſſet adiecta clauſula codicillaris, putà, q̃a
teſtator in teſtamento dixit: Si teſtamentum meum
non valet, valeat iure codicillorum. Secundò pro-
bari poteſt teſtamentum per duos teſtes, vbi teſtator
filium inſtituit, quo caſu valet teſtamentum imper-
fectum quo ad filium: ſed alia relicta peti non poſ-
ſunt, niſi fuiſſet à ſuo hærede ſtipulatus, vel niſi clau-
ſula codicillaris habeatur in teſtamẽto pro adiecta,
vt putà, quia legatum relictum fuit tali perſonæ, quę
erat relicta teſtatori. [Vt plenè dicitur ſuper ver-
bo, *teſtamentum*. iij.] Quoniam tunc teſtatoris vo-
luntas ſuſtentaretur vt codicillus: dum tamen in ea

interuenerit numerus quinque teſtiũ, qui in codicillis requiruntur, vt determinat Bart. In l.prima. ff.de iure codicillo.& per l.codicillis.ff.de legat.iij. Nam talis clauſula ſi apponatur in ſecũdo teſtamẽto etiã inualido, reuocat primum quo ad legata, vt determinat Bartolus.in l.ſi iure.ff.de legatis. iij. Quod intellige ſemper verum, ſi teſtamentum ſit nullum ex defectu ſolennitatis, quod ſecùs eſſet, ſi teſtamẽtum eſſet imperfectum ratione deficientis voluntatis, veluti ſi antè quàm teſtamẽtum compleretur mortuus eſt teſtator, quo caſu omnino talis volũtas nihil valet, per l.fideicõmiſſa.ff. de legatis.iij. & l.ex ea ſcriptura.ff.eodem titulo. Vnde habetis ex his plenè de ſolennitate teſtamentorum iure ciuili requiſita, præſertim quo ad numerum teſtium. Hodie autẽ de iure canonico ſufficiũt duo teſtes cum parochiali presbytero in teſtamẽtis communibus, vt in c.cũ eſſes.ꝫ.eod.titu. Vel ſufficiũt quatuor teſtes ſine presbytero, ſecundum Panormita.ibi. In teſtamentis verò ad pias cauſas ſufficiunt duo teſtes, vt ſuperius fuit demonſtratũ, vt eſt caſus in cap.relatum.ꝫ. eod. de quo plenè per Panormita.in dicto cap.cùm eſſes. in repetitione & Ludouicus in repetitio. Authent.ſimiliter.C.ad legem Falci. Ex præmiſsis ſequitur, quòd Raynutius perfectum condidit teſtamentum.
93 †perfectum dico omni perfectione, quæ ſecundum Bal.in l.j.ff.eodem.eſt quadruplex. Prima, quæ conſiſtit in perfectione volũtatis teſtatoris, quæ dicitur perfecta, quãdo eſt completa, & plenè declarata.l.ſi is qui.& l.ex ea.ff.eodẽ. Nam ſi teſtator decederet, prius quàm declararet ſuam voluntatem, teſtamentum eſſet imperfectum, nec valeret quãuis ad piam cauſam factum, vt ſuprà habuiſtis.xj. caſu fallentiæ in fine. Alia eſt perfectio, quæ conſiſtit in forma ſubſtantiali, ſcilicet in hæredis inſtitutione, quæ caput dicitur teſtamenti, & ſine qua teſtamentum eſſe non poteſt.l.j.ff.de vulga.& pupilla.& inſtitu.de lega.§.ante hæredis. Alia eſt perfectio, quæ conſiſtit in ſolennitate formali, quæ legum diligentia appellatur, qualis eſt debitus numerus teſtium, ſubſcriptio, ſignacula, deſcriptio nominis hæredis. inſtitu. eodem.§.j.& l.iubemus. iuncta l.hac conſultiſsima. C.eod.facit l.codicillis.§.fina.ff.de lega.iij. Quarta & vltima eſt perfectio in effectu teſtamẽti, & hæc eſt duplex. Prima, quando teſtamentum tranſit in irreuocabilitatem, quod ſolùm contingit per mortẽ teſtatoris, vt dicit Apoſtolus, ad Hebræos ix.& text. in c.cùm Marthæ.de celebra.miſſa.& l.iiij.ff.de adimen.lega. Alia eſt effectualis teſtamenti perfectio, quando teſtamentum ita perficitur, vt ad cauſam inteſtati redigi non poſsit, quod contingit adita hæreditate ex teſtamento per hæredem inſtitutum.l. ſi alienum.§.in extraneis. ff.de hæredi.inſtitu.& l.quãdiu.ff.de acquiren. hæredi. [De quo plenè dicitur ſuper verbo, *Mortuo itaque teſtatore.*]

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M Æ.

1 *Teſtamenta plura quis habere non poteſt.*
2 *Teſtator non præſumitur feciſſe niſi vnum teſtamentum.*
3 *Reiterationem actus allegantí incumbit onus probandi.*
4 *Teſtamentum vltimum præualet, niſi ſit deceptio.*
5 *Contractus in teſtamento factus eſt reuocabilis.*
6 *Teſtamentũ primũ etiã reuocatũ debet notarius ſeruare.*
7 *Teſtamentum ſecundum, licet non ſortiatur effectum, reuocat primum, etiam non facta de eo mentione.*
8 *Pænitentia ſola non reuocat teſtamentum.*
9 *Teſtamentum ſecundum non reuocat primum in certis caſibus, niſi facta de ipſo mentione.& ſequen.nu.vſque ad 18.*
18 *Iuramentum in teſtamẽto habet vim clauſulæ derogatoriæ ad præcedentia & ſequentia.*
19 *Litera debitori contra creditores conceſſa, non extenditur ad debita iurata.*
20 *Iuramentum vim habet ſpecifici conſenſus.*
21 *Teſtamentum ſecundum in fauorem perſonæ dilectæ, an habeat vim reuocandi clauſulam derogatoriam.*
22 *Teſtamentum ſecundum ſine reuocatione clauſulæ derogatoriæ primi, eſt imperfectum.*
23 *Clauſula, omnia præ expreſſis habentes, tãtùm operatur, ac ſi ſingula ſpecificarentur.*
24 *Libera ſemper præſumitur voluntas Venetiis.*
25 *Teſtamentum irreuocabile an fieri poſſit.& nu.26.*
27 *Teſtamentis duobus eodem die factis, vtrum præferatur.*
28 *Ordo ſcripturæ prælationem inducit.*
29 *Velociſſimum omnium eſt intellectus.*
30 *Præcedere contingit tribus modis.*
31 *Teſtamentis duobus ita eodem die factis ita, vt neſciatur prius, neutrum valet, niſi in caſibus.*
32 *Codicilli plures ſi appareant eadem hora ab eodem facti, quis præferatur.*
33 *Mandata ſi ſint duo eiuſdem data, cui procuratori creditur.*

Teſtamentum II.

1 DICIT in numero ſingulari. †Nã ex hoc datur intelligi, quòd Raynutius non potuit, nec aliquis alius poteſt cum duobus, aut pluribus teſtamentis decedere, ſed ſufficit vnum: quia nõ poteſt quis cum pluribus teſtamentis decedere, vt omnia valeant, niſi eſſet miles, qui mori poteſt cum pluribus teſtamentis validis, ſcilicet vno in bonis caſtrẽſibus, altero verò in bonis paganicis. l. j. C. de teſtamen. milita. & dixi ꝫ. in verbo, *teſtamentum*.j.in nono caſu fallentiæ. Sed paganus, qualis erat Rayn. decedere non poteſt, niſi cum vno teſtamento. ideo
2 decidunt Docto. † quòd teſtator non præſumitur feciſſe niſi vnum teſtamentum, adeò quòd aduerſarius allegans teſtamentorum pluralitatem, neceſſe haberet eam probare. l.omnium.iuncta gl. in verbo, comprobatur. & ibi Bartol.C.eod. & l.fin.eam inducendo, vt ibi per Bald.C. de rebus credi.& Saly.in l.ij. C.de errore aduoc. Nunquam enim præſumitur pro pluralitate actum, ſecundum Bald. in l. teſtium.C.de teſti.& in l.neq; natales.C. de probat. & l.edita.C.de edẽ.& plenè Aut.de But.in c.in præ
3 ſentia.de proba. †Ideo allegantí reiterationẽ actus incumbit onus probandi, vt ibi deciditur. Sicut in teſtamento dictum eſt, quod non præſumitur reiteratum, ſed ſemel factum, ſecundum Iaſon.in l.ij.iij.
4 col.in fi.C.de bon.poſſe.ſecundum tabu. †Si autem paganus deceſsiſſe probaretur cum duobus, aut pluribus teſtamentis, vltimum teſtamentum duntaxat valeret, prouiſo tamen, ꝙ teſtator non fuerit deceptus in cauſa mutationis primi teſtamẽti: quia ſi deceptus eſſet, primum teſtamentum præualeret, & nõ ſecundũ, niſi quo ad legata. l.ſi.ff.de hære.inſti. facit l.cùm mater.ff.de inoffi.teſt. Aliter & aliàs, vltimum

teſta

teſtamẽtum ſemper præualet, & rumpit primum in
totum. Nam cùm vltima voluntas ſui natura ſit ſem-
5 per ambulatoria vſq; ad mortem, † adeo quòd etiam
contractus quicunq; qui in teſtamẽto, ſecũdum cõ-
munem opinionẽ fieri poſſunt. l. hæredes palàm. vbi
glo. in fi. ff. co. pro qua eſt tex. in l. ex ſẽtẽtia. ff. de te-
ſta. tute. & qui ſui natura ſunt irreuocabiles. l. ſicut
C. de actio. & obl. imò & confeſsio in teſtamẽto fa-
cta, omnia caſſa cẽſentur teſtamẽto, in quo talia co-
tinentur, reuocato expreſſè, vel tacitè per factionẽ
teſtamẽti ſequẽtis, niſi pars ibi dum teſtamẽtum fie-
bat præſens fuiſſet, & contractum aut confeſsionem
acceptaſſet, vel alter pro ipſo, putà notarius, de quo
latè Cy. Bal. & Sali. in l. generaliter. C. de nõ nume.
pecun. & Ludo. egregiè conſilio claxj. Nam quo ad
omnia eſt talis volũtas vſq; ad mortẽ ambulatoria,
vt dict. l. iij. ff. de adimen. leg. in tantum, quòd quan-
uis primum teſtamentum fuiſſet à principe confir-
matum, vel ad pias cauſas factum, etiam ſi ſtatutum
ipſum reuocari prohiberet, aut cũ epiſcopi auctori-
tate, vel alterius ſuperioris, factũ probaretur: tamen
ſemper vltimo teſtamento ſtamus, per quod præce-
dentia teſtamenta cẽſentur omnino reuocata, ſecun
dum Bal. & Fulgo. ac Pau. in dicta l. omniũ. Bal. &
Fely. plene in c. cùm acceſsiſſent. j. colu. de cõſtit. &
Bal. in c. ij. de cõſuc. quem ſequitur Bar. per plures
rationes in c. fi. xij. culum. de ſucceſ. ab inteſt. Poteſt
enim teſtator teſtamentũ ſemel factum expreſſè caſ-
ſare, & reuocare, & aliud facere, vel aliud faciẽdo ta
citè à primo recedere, quod remanebit inutile, adeò
quòd ſi relicta in illo teſtamẽto nunc reuocato per
teſtatorem ſoluta vel bona tradita fuiſſent in eius vi-
ta, ſicut aliquãdo fit per teſtatores. l. Lurius. ff. de le
ga. ij. tamen reuocari poterũt per teſtatorem, ſecun-
dum Bal. in l. fi. C. de vſu. & fru. leg. Et etiam repeti
poterũt fructus ante reuocationem percepti, viſo quod
fructus ſint reuocabiles, ſicut ſeruatur in re donata
cauſa mortis, & tradita in vita donantis, quæ repeti
poteſt cum fructibus. l. cùm quis. ff. de cõdictio. cau.
dat. & l. videamus. §. j. ff. de vſur. Nã taliter ſoluta cõ
parãtur donationi cauſa mortis, vt ſingulariter dicit
Bal. in rubri. C. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti. & in
6 dicta l. fi. vt teſtamento reuocato reſtituãtur. † Ta-
men quanuis primum teſtamentum fuerit expreſſè
vel tacitè reuocatum, nõ tenetur neq; debet tabellio
etiam de mandato teſtatoris illud dilacerare, vt repe
riri omnino nõ poſsit, quia fortè intererit noſtra, quod
in futurum reperiatur, quia fortè ſecundũ teſtamen-
tum redarguetur de falſo. Et ſic licet fuerit reuocatũ
primum, adhuc notarius tenetur facere copiã. Ideo
quãuis ad mandatum teſtatoris cãcellari poſsit, nõ
tamen dilacerari & rumpi, ſed cancellatum in proto
collo conſeruari, vt ſingulariter decidit Bart. in l. ij.
§. ſi plura. ff. quemadmo. teſta. ape. † Et adeò per vlti-
7 mum teſtamentum præcedentia omnia cenſentur eſ-
ſe reuocata, etiam ſi de prioribus mentionem nõ fa-
ciat, inſtitu. quibus modis teſtam. infir. §. ſi quis po-
ſteriore. Et etiam ſi vltimum teſtamentũ non ſit pri-
mo contrarium, ſed illum contineat hæredem, & le-
gata, quæ cõtinebantur in primo. l. iij. §. item ſi ipſæ
ff. ſi cui plus quàm per legem Falc. & l. ſi iure. in prin
cipio. ff. de lega. iij. Vnde poſito etiam quòd effectus
vltimi teſtamenti non duraret: putà quia conditio,
ſub qua fuit hæres inſtitutus non contigit, aut adim-
pleta non fuit: vel quia ex eo teſtamento non adi-
tur hæreditas, nihilominus priora omnia teſtamẽta
per hoc vltimum cenſentur reuocata. Quia ſatis eſt

ad tollendum primum teſtamentum per ſecundum,
quòd illud ſecundum factum ſemel fuerit perfectum
& abſolutum, & quòd ex eo potuerit adiri hæredi-
tas, licet adita non fuerit: fortè quia hæres noluit vel
non potuit, quia conditio nõ euenit, vt l. pater filio.
ff. de hæredib. inſti. & l. cùm in ſecũdo. ff. de iniuſto
rup. teſta & dicto §. poſteriore. inſtit. quibus modis
8 teſta. infir. † Et hoc verum, quòd priora teſtamenta
per vltimum infirmẽtur, ſi fiat. Quoniam aliàs ſola
nuda voluntas teſtatoris, quãuncunque prioris vo-
luntatis declararet pœnitere, aut nolle teſtamentũ
ſuum valere, non induceret teſtamenti iam facti re-
uocationem, niſi teſtator ad factũ procederet teſta-
mentum aliud faciendo, vel prius factũ incidendo,
vel cancellãdo, inſti. qui mo. teſta. infir. §. ea eo autẽ
ſolo. vel poſt nudã voluntatẽ in actis vel corã tribus
teſtibus declaratã effluxiſſet decennium, quod currere
incipit nõ à tempore declaratæ nudæ volũtatis, ſed
à tempore prius cõditi teſtamenti, ſecundum magis
communem opi. Prout de his omnibus eſt tex. ſingu
laris in l. ſancimus. vbi gl. & Docto. C. eo. cũ modi-
9 ficatione, de qua ibi per Iaſ. in v. notabili. † Sanè ta-
men intelligatis per ſecundum teſtamentum rumpi
primum, quanuis de ipſo nulla mentio fiat in ſecun-
do, niſi in duobus caſibus. Primò ſi primũ teſtamen-
tum factum eſſet inter liberos, quo caſu licet ſit mi-
nùs ſolenne, non reuocabitur per ſecundũ, quantun-
cunq; ſolenne inter extraneos factum, niſi de primo
etiam minùs ſolenni inter liberos facto fiat expreſſa
mentio, illi primo expreſſè derogando. C. eo. Authẽ.
hoc inter liberos. Nam teſtamentum primum etiam
minùs ſolenne inter liberos factum cenſetur in effe-
ctu ſemper habere clauſulam derogatoriã ad teſta-
menta ſequentia. Ideo nõ tollitur per ſecundũ quã-
tuncunq; ſolenne, niſi in eo priori derogetur teſta-
mento, per tex. in l. ſi quis in principio teſtamẽti. ff.
de lega. iij. vt dicã ſtatim in ſecundo caſu. Et præmiſ
ſa, ſcilicet, quòd per ſecundum teſtamẽtum nõ reuo-
cetur primum inter liberos factum, niſi expreſſè tol-
10 latur, ſunt vera quatuor concurrentibus. † Primò
ſi in ſecundo teſtamento ſint inſtituti hæredes extra
nei, quo caſu (vt dictum eſt) non reuocatur primum,
niſi expreſſè tollatur. Si autem in eo eſſent inſtituti
liberi teſtatoris, ſicut fuerant inſtituti in primo. & il-
lud ſecundum eſſet magis fauorabile liberis, tunc ſe
cũdum tolleret primum, quanuis eſſet minùs ſolen-
ne, nec de primo faceret mentionẽ. Nam cum dicta
Authẽ. hoc inter liberos. facta ſit in fauorem libero
rum, nõ debet retorqueri in eorum damnum. Ita ſin-
gulariter decidit glo. in Authẽ. de teſta. imperfect.
§. j. quam ibi ſequuntur Doct. & Ludo. cõſi. claxix.
incip. ampliſsime doctor. v. col. & conſi. ccclxxxviij.
inci. In caſu præmiſſo. & Alex. in ſecunda parte cõ-
ſil. cxlvj. inci. Viſo themate. Et in quarta parte. cõſi.
11 cv. incip. viſo & diligenter conſiderato. † Secundò
eſt hoc verum, quòd primum teſtamentũ inter libe-
ros factum nõ reuocatur per ſecundum inter extra-
neos factum, niſi expreſſè tollatur, vbi primum teſta
mentum inter liberos cõditum fuit in ſcriptis, i. ma-
nu propria teſtatoris, aut ſua manu ſubſcriptũ, iuxta
terminos Authẽ. quod ſine. C. eo. tunc enim ſecun-
dum, quãuis perfectum, non tollit primum, niſi ex-
preſſè ipſum tollat. Si autem primum teſtamentum
inter liberos ſit nuncupatiuũ, putà corã duobus teſti
bus vocaliter factũ, tũc tolletur per ſecundũ, quãuis
inter extraneos corã ſeptẽ teſtibus factũ, licet de pri
mo nõ faciat mẽtionẽ. ita ſingulariter decidit Ang.
in dicta

in dicta Authē.hoc inter liberos. quem ibi ſequitur
Iaſon. Et ita etiam ſecundum eum cōſuluit Alexan.
dicto conſi.cxlvj .& Barba.prima parte,cōſi.ij. Ta-
mē omnes in lectura dictæ Authen.& inter cęteros
Alex.ibi tenent contrarium,licet in oppoſitum con-
12 ſuluerit. † Tertiò intelligatis verum , quòd per ſe-
cundum teſtamentum, quamuis ſolenne nō cēſetur
tacitè reuocatum primum inter liberos factum, niſi
in ſecundo expreſſè tollatur, vbi agitur de reuocan-
do primum teſtamētum. Si autem ageretur de reuo-
cando codicillos priùs factos,in quibus pater filios
æqualiter vocaſſet,tūc per teſtamētum ſolēne poſt-
eà factum cenſentur tales codicilli tacitè reuocati, li
cet de eis in teſtamento nulla facta fuerit mentio,ſe
cundum Alex.in.d.conſil.cxlvj. Nam cùm illa Au-
then.hoc Inter liberos.ſit exorbitans à iure commu-
ni volente primum teſtamentum rumpi per ſecun-
dum de primo mentionē non faciens,nō debet ex-
tēdi extra caſum ſuum. Et ſic cùm loquatur in reuo
catione teſtamentorum,extendi non debet ad codi-
13 cillos. † Quartò intelligatis teſtamētum primum
inter liberos factum nō reuocari per ſecundum de
primo mentionem non faciens,niſi in ſecundo inſti
tuta eſſet hæres pia cauſa & liberi teſtatoris in ali-
quo inſtituti , ne tale teſtamētum ſit propter filiorū
præteritionē nullum:quia tunc licet in tali teſtamē-
to nulla fuerit mentio facta de primo,tamē primum
cenſetur reuocatum,quāuis inter liberos factum. Et
ratio eſt,quia de iure communi ſecundum teſtamen
tum tacitè tollit primum abſque commemoratione
ipſius,vt dictum eſt,vnde dicta Authe. hoc inter li-
beros.quæ dicitur lex imperialis, locum nō habet in
eccleſiis vel eccleſiaſticis perſonis,cùm lex ciuilis ali
quid ſtatuendo,quod præiudicare poteſt eccleſiis&
eccleſiaſticis perſonis nunquam eas comprehendit,
niſi ab eccleſia foret approbata,ſecūdum Hoſti. Io-
an. And.& alios in c.fi.de ſolu.& ſingulariter cōſu-
luit Alex.in iiij.parte.allegato conſi. cv. incipi. Viſo
ac diligenter conſiderato.vj.col.& tenet Iaſon in di
cta Authē.hoc inter liberos.Facit quod dixi ſ.in ver
bo, *teſtamentum* j.in xij.caſu fallē.Reſtat ergo,quòd
niſi hæc quatuor concurrant, teſtamentum ſecundū
quantūcunque ſolenniter factū non reuocat primū
inter liberos paſſatum , nec quo ad inſtitutionem li-
berorū,nec quo ad prælegata liberis facta,ſecūdum
14 Ludoui.in dicto cōſi.claxix. †Plus dico,quòd ſicut
primum teſtamentum inter liberos factum non tol-
litur per actū verbi, ſcilicet faciendo ſimpliciter ſe-
cundum teſtamentū,ſic etiam nō tollitur per actum
facti,ſcilicet per primi teſtamēti cancellationē , aut
inciſionem. Cùm ad ipſum tollēdum ſint duo neceſ
ſaria, videlicet ſecūda ſolennis voluntas,& quòd ſit
expreſsè derogatoria primæ,ſecundū Ange.& Alex.
15 in l.noſtrum. C. eo. †Secundò principaliter teſta-
mentum ſecūndum tacitè non reuocat primum,niſi
de ipſo primo faciat mentionē,vbi teſtator expreſsè
in primo teſtamento legem teſtandi in futurum ſibi
dixerit, ſeu impoſuerit,putà clauſulam derogatoriā
ad futūra teſtamenta apponēdo, vt quia in primo te
ſtamento dixit , *Si aliud teſtamentum fecero , non va-
leat*. Nam hoc caſu non valebit ſecundum poſteà fa
ctum,niſi in illo ſecundo fiat expreſſa mentio de pri
mo expreſsè,illud tollendo.& dictam clauſulam re-
uocādo,quod qualiter fieri debeat,& ſpecifica ac in-
diuidualis reuocatio fieri,docet tex.melior totius iu
ris,ſecundum Bal.ibi in l.j.§.fi.C.de lati.libe.tollen.
vbi ſingula ſunt ſpecificè reuocāda, ſubiuncta in fi-
nē generali cæterorum,reuocatoria,ita quòd nō ſuf-
ficeret generaliter dicere, nō obſtante quocūque te-
ſtamento qualitercunq; facto volo iſtud ſecūdū va-
16 lere,ſecūdum Pan.conſi.ccclxj.†per text.in l.ſi quis
in principio teſtamēti.vbi plene Bart. & Doct.ff.de
leg.iij.ita dicit glo. in c. cùm quidam. xviij. diſt.quā
reaſſumpſit glo.in c.j.de cōſti.lib.vj.facit l.ſi ita ſcri
ptū.ff. de leg.j. Et no.plenè Dy.in c.quod ſemel.de
re.iu.lib.vj.& Barba.in c.cùm eſſes.xxvj.col.vſq; ad
finē c.ſ. eod.vbi poſt longā ad partes diſputationē
concludit,tunc non ſufficere in ſecundo teſtamēto
generalem facere mentionē de primo, niſi fiat ſpeci
fica mentio,& indiuidualis de clauſula derogatoria,
& qualitate illius in primo teſtamento cōtentis,arg.
17 ca.ij.de dolo & contu.†vbi in ſecundo reſcripto nō
ſufficit facere generalem mentionem de primo, ſed
opus eſt facere mentionē ſpecificā, de qualibet no-
tabili clauſula in primo cōtenta. Subiungens ſingu-
lariter in dicto c.cùm eſſes.prçmiſſa eſſe vera,vbi ve
riſimile eſt clauſulam derogatoriam in primo teſta-
mento contentam fuiſſe appoſitam ex certa ſcientia
teſtatoris:quia tunc illi expreſsè derogandum eſt in
ſecundo teſtamento,ſecūdum Sal.in l. ſancimus.C.
eo. vbi autem nō eſſet veriſimile clauſulam fuiſſe in
primo teſtamento appoſitam,tunc ad tollendū pri-
mum teſtamentum per ſecundum,non requireretur
expreſſa , & ſpecifica derogatio dictæ clauſulę , ſed
ſufficeret generalis, dicēdo nō obſtante meo primo
teſtamēto: quia interdū teſtatores non apponūt di-
ctas clauſulas derogatorias , ſed tabelliones poſteà
groſſando vel teſtamenta extrahendo ex ſua ceruice
eas apponūt, Ideo dicit cōſuluiſſe teſtamētū primū
cuiuſdam ruſtici de Romandiola (qui vix ſciebat,
Pater noſter, clauſulam continens,quòd teſtamentū
aliud ſi quod per ipſum fieret , nō valeret,niſi in eo
eſſet ſcriptū totum Credo in Deum) fuiſſe per ſecū-
dum reuocatū , in quo ſpecificè nō tollebatur dicta
clauſula,ſed ſolū in eo reuocauerat generaliter quæ-
cūque alia teſtamēta per ipſum facta. Nam quòd in
ſecūdo teſtamēto ſpecificè tolli debeat clauſula de-
rogatoria in primo teſtamēto contēta, nō procedit
ex virtute & authoritate dictæ clauſulæ,ſed hoc ope
ratur ſola voluntas teſtantis in primo teſtamēto cō-
tēta,quæ niſi ex certa ſciētia fieret, nō eſſet volūtas.
Vnde cùm hoc operetur ſola teſtatoris volūtas,non
ſolùm tollitur primū teſtamētum per ſecundum , in
quo primum expreſsè tollitur,& clauſulæ derogato
riæ derogatur per teſtatorem ſpecificè: ſed etiā ſi ali
ter appareat de illa prima voluntate teſtatoris muta-
ta in ſecundo teſtamēto. putà quia teſtator in ſecū-
do teſtamento expreſsè primum non reuocauit, ſed
ſolùm iurauit. Nam eo tunc iuramētū in ſecūdo te-
ſtamento præſtitū perinde,& tantū operatur, vt pri-
mum teſtamentū cenſeatur reuocatū, ac ſi in ſecun-
do ſpecificè eū reuocaſſet , ac de ipſo,& qualibet e-
ius clauſula mētionē feciſſet,ſecundum Bal.in dicta
l.ſancimus.C.eo. Secūdū quem ita reperio fuiſſe de
ciſum per Arreſtum in Parlamēto Delphinatus,ſe-
cūdum Guid.Papæ deciſio.cxxvij.& cxxviij.in im-
preſsis. Et pro dicto Bal.qui nihil allegat,facit quod
elegāter dicit Ioan.An.in mercurialibus , in c.quod
ſemel.de re.iu.libro vj. & Bar.in l.omnes populi,in
iij.quæſtio.principali.in fi.ff.de iuſti.& iure.& in di-
cta.l.ſi quis in principio teſtamēti.ff.de le.iij.vbi ex-
18 preſsè voluerūt, † q iuramētum appoſitū in fine te
ſtamēti habet vim clauſulę derogatorię ad ſequētia.
Et taliter q gl.ſingularis in c.cùm nō deceat.in fi.de
electio.

elec.lib.vj.dicit, quòd clauſula non obſtãte vel alia
clauſula derogatoria non tollit actum præcedẽtem
iuratum.facit cap.conſtitutus.de reſcri.& glo.not.in
verbo,pacta.in cle.dudum.§.pen.de ſepul.quas val
de commendat Iaſon in l.quoties.C.de prec.impera
to.offer.& per illas conſuluit eleganter Alexad. in
iiij.parte, conſil.xaxvij.incipien. Viſa petione An-
19 to.de Roma,† quòd literæ ſalui cõductus debitori
cõceſſæ, ne infrà certum tempus pro debitis inquie-
tetur, non catenduntur ad debitum iuratum. Et ita
etiam tenẽt Cy.& Saly.in l.fi.C. ſi cõtra ius vel vti-
li.publi.vbi Iaſon circa hoc duas ponit ſingulares li
mitationes.Ergo è contrario, pari ratione, quotica
iuramentum apponitur in ſequenti teſtamẽto, vim
habebit clauſulæ derogatoriæ ad teſtamentum præ
cedens, argu.l. cùm pater.§.filius matrẽ.vbi bonus
tex.ff.de leg.ij.quòd iuramentum habet vim clauſu-
læ codicillaris,ſeu quòd actus valeat meliori modo,
☞ quo valere poteſt. [Vt plenè habetur infrà ſuper
verbo, *Teſtamentum*.iij.] Vnde ſecundum teſtamẽ
tum,licet expreſſè non reuocet primum, dum tamẽ
contineat iuramentum,medio, & virtute iuramenti
tollit ipſo iure primum,quancunque clauſulam cõ-
tineat derogatoriam: quia per iuramentum ſatis ap-
paret de prima volũtate teſtatoris mutata,prout ele
ganter conſuluit Pau.conſi. ccclxiij. Sed aduerta-
tis,quia contra hanc limitationẽ fortiter vrget:nam
ideo ſecundum teſtamentum ſimpliciter factum nõ
tollit primum clauſulam derogatoriam continens,
quia lex præſumit, quòd in ſecundo deficiat volun-
tas teſtatoris, vt fatetur ipſemet Bal.in dicta l.ſanci-
mus.Sed certum eſt,quòd vbi deficit cõſenſus, iura-
mentum non ſupplet ipſum cõſenſum.l. fi. C.de nõ
nume.pecu. Præterea, vbi deficit conſenſus, locũ
non habet dictus §.filius matrem.nec tunc iuramen
tum aliquid operatur,ſecundum Ludo.conſil.ccccc
xvij.incip.in caſu propoſitæ conſultationis,& Fran.
Aret.conſil.xxiiij.incip. Quatuor dubia.Ad hoc fa-
cit quod notat idem Bal.in l.j.C.cõmo.vbi dicit, ꝙ
quoties actus nõ valet ea præſumpto defectu cõſen
ſus,iuramentum nihil operatur, niſi adeſſet conſen-
ſus ſaltẽ in genere. Facit quod no.idem Bal.in l.ſed
& ſi quis rei capitalis.§.quæſitũ.ff.ſi quis cau.vbi di-
cit iuramẽtum generale nihil operari in his, quæ ſpe
cificari debent. Ex quibus videtur dicẽdum deciſio
nem Bal.in d.l.ſancimus.C.eod.ſtare non poſſe,ni-
ſi dicamus,prout dicendum puto,quòd vbi teſtator
in ſecundo teſtamento generaliter reuocaret omne
aliud teſtamentum per eum factum,& iuraret, tunc
licet hæc generalis reuocatio de per ſe non valeret,
nec ſufficeret propter clauſulã derogatoriã in præ-
cedenti teſtamento contentã, tamen cum iuramen-
to ſufficeret.Ex quo adeſt ſaltẽ in genere conſenſus
reuocandi primum teſtamẽtum. Et idem eſſet,ſi te-
ſtator diceret cum iuramento,quòd vult hoc ſecun-
dum teſtamentum omnibus aliis teſtamẽtis præua-
lere.ſecùs,quando faceret ſecũdum teſtamentũ ſim-
pliciter cum iuramẽto, abſque eo quod aliqua fieret
commemoratio præcedentis teſtamẽti,nec in gene-
re,nec in ſpecie,& hoc modo verificari poſſunt,quæ
proximè in contrarium allegata fuere,ſecundum Ia
ſo. in dicta l.ſancimus. Reſtat ergo quòd per ſecun
dum teſtamentum generalem primi teſtamẽti con-
tinens reuocationem cum iuramẽto reuocatur pri-
mum,quantãcunque clauſulam derogatoriam con-
20 tinens,ac ſi ſpecificè derogatũ eſſet.†Quia iuramẽ-
tum vim habet ſpecifici cõſenſus, ſecundum Bal. in
dicta l.j. C.commoda. Et idem eſſet ſecundò, ſe-
cũdum Bal.in dicta l.ſancimus.C.eo.ſi teſtator poſt
teſtamẽtum primum clauſulam derogatoriam con-
tinens,metus eſſet noua ratione ad faciendũ ſequẽs
teſtamentum. putà propter offenſam hæredis inſti-
tuti in primo teſtamẽto ſibi teſtatori factã, aut pro-
pter aliam indignationem. Quoniam eo tunc ſecũ-
dum teſtamentum præualet primo,quãuis illud non
tollat expreſſè,arg.l.ſi cùm Cornelius.ff.de ſol.facit
ff.de confir.tu l.vtilitatẽ.ff.de adi.le.l.iiij §.nõ ſolũ.
& l.ex parte. Idem eſſet & tertiò, ſecundũ Bald.vbi
ſ.ſi teſtamentum ſecundum eſſet coram principe fa-
ctũ,vel apud acta iudicis inſinuatũ.l.omniũ. C. eo.
nã vi actorũ valebit,licet de primo clauſulã deroga
toriã continente nõ faciat mentionẽ. Quia ſecundũ
Ful.in dicta l.ſancimus.nõ eſt veriſimile, ꝙ teſtator
voluerit fallere principẽ,aut publicas perſonas. Idẽ
cum Bal.tenet ibi Pau.qui dicta Bal.reputat ſingula
ria,ſecũdum quæ cõſuluit Ludo. dicto conſ.claaix.
circa fin.Sed hanc deciſionem impugnant moderni
Alex.& Iaſ.ibi in dicta l.ſancimus.C.eo.Idem for-
tè eſſet & quartò,ſi poſt factũ primum teſtamentum
clauſulam derogatoriam cõtinens cucurrerit decẽ-
nium,& ſimpliciter fecerit ſecundũ teſtamentũ ſine
cõmemoratione primi.Quo caſu primum ſatis cen-
ſebitur reuocatum;quia tunc propter longinquitatẽ
tẽporis teſtator non potuit ita faciliter recordari de
clauſula derogatoria in primo teſtamento contẽta.
Et quia etiam decenniũ debet de aliquo operari,per
dictã l.ſancimus.& ita cõſuluit Alex.in iiij.parte al-
legato conſi.cv.Sed Fran.Are eam reprehẽdit in di-
cta l.ſancimus.per illum tex.vbi cũ curſu decẽnij re
quiritur cõtraria volũtas in actis,aut corã tribus te-
ſtibus declarata. Idẽ eſſet & quintò, ſi in primo te-
ſtamẽto fuiſſent inſtituti hæredes extranei cũ clauſu
la derogatoria ad futura teſtamenta, & in ſecundo
teſtamẽto eſſent ſimpliciter inſtituti liberi teſtatoris:
quoniã eo caſu reuocatio dictę clauſulæ nõ requiri-
tur in tali teſtamento ſecũdo, cùm eoipſo ꝙ factum
eſt inter liberos,ſemper ſubintelligatur clauſula de-
rogatoria ſeu primi reuocatoria,glo.eſt ſingul.in §.
& ſi quidem.in auth.de teſta.imperfe.quam ſequun-
tur Bar.& Bal.in dicta auth.hoc inter liberos.C.eo.
& Lud.conſi.prædicto clxxix.v.col. Vnde poſtquã
clauſula derogatoria ſit implicita in omni teſtamen
to inter liberos facto, tale teſtamẽtum habebit vim
clauſulæ reuocatoriæ derogationis cõtentæ in prio
ri teſtamẽto.Et idem ſecundum aliquos,ſi in ſecun-
do teſtamẽto inſtituta foret hęres alia perſona teſta-
21 tori valde dilecta:†quia tũc ſicut affectio,quam ha-
bet teſtator ad perſonam ſibi clarè dilectam inducit
clauſulam codicillarem,ſic etiam habet vim reuoca
tionis clauſulæ derogatoriæ in primo teſtamẽto cõ-
tentæ,ſecundum Lud.in dicto cõſi.claaix.Sed dubi
to quòd hoc non ſit verum:quia licet affectio & di-
lectio perſonæ valere faciat legata in teſtamẽto im-
perfecto relicta,ſecundum gl.in l.in teſtamento. ff.
de fideicommiſ.libert. Tamẽ non facit valere inſti-
tutionem hęredis,cùm ſit hoc ſpeciale,vbi liberi te-
ſtatoris ſunt hæredes inſtituti,quòd teſtamẽtum im
perfectum valeat. Et ita ca preſsè ſequuntur moder-
22 ni,& Iaſon in l.non dubium.in fi. C.eodem. †Or
teſtamentum ſecundum,in quo non reuocatur clau-
ſula derogatoria in priori teſtamento contenta, eſt
imperfectũ,per tex.in dicta l.ſi quis in principio te-
ſtamenti.ff.de leg.iij.ergo &c.Idẽ eſſet & ſextò,quã
do præcederet vnicũ teſtamentũ tantũ habens clau-
ſulam

ſulam derogatoriam,quo caſu valeret ſecundū abſque derogatione illius:& perinde eſſet ac ſi illi primo foret ſpecialiter derogatum, ex quo non præcedit niſi vnicum teſtamentum , argu.l.ij.ff.de liber.& poſthu.vt ſingulariter decidit Bar.in dicta l.ſi quis in principio teſtamenti.quem ſequitur Ludo.conſil. ccclxxv. incipi. Præuiſo themate. & de Zabarel.in clemen.j.quæſtio.iij.de ſepul.& Barb.in dict. capit. cùm eſſes.ſ.eo. Sed hoc non videtur verū, ſecūdum Docto.quia nunquam dici poteſt,quòd præceſſerit niſi vnicum teſtamentum validū reuocatione indigens,cùm ſemper omnia alia præcedentia ſint per illud ipſo iure reuocata,vt dicta.l.ſancimus.Prætereà hoc eſſet cōtra tex.apertum in dicta l.ſi quis in principio teſtamēti,vbi(quod fortius eſt)ſi in vno eodēque teſtamento proponatur clauſula derogatoria in primo,certè in cōtrarium diſpoſita in illomet teſtamento non valent,niſi tali clauſulæ ſpecialiter derogetur, prout formaliter contra Bart. & ſequaces decidunt Ange.Imo.& cæteri in dicta l.ij.ff.de liber.& poſthu.& Bald.in l.humanum.C.de legi.& in dicta Authen.hoc inter liberos.C.eodem.& cōſuluit Ange.cōſi.cccxiij.incipien. Quædam domina.Et ipſemet Alexan.ſibiipſi contrarius conſuluit contra Barto.in tertia parte,conſi.xxv.incipien. Viſo teſtamento condito.& in iiij.parte conſi.vij.incipien.videtur prima fronte. & Iaſon in dicta l.ſancimus.vbi ſimiliter reprobat Bal.qui conſulendo dixerat ſufficere in ſecundo teſtamento dicere,quòd teſtator vult ſecūdum teſtamentum omnino valere,& contenta in eo ſortiri effectum. Quia hoc dicendo ſatis videtur cōſtare de voluntate teſtatoris, quòd primum mutare vult teſtamentum,ac ſi clauſulam reuocaſſet derogatoriam,ſecundum Ioan.Andræ.in capi.j.de conſtit. libro vj.Sed non eſt verum ſecūdum ipſum, & Pau. conſil.ccclxj. incipien. quædam domina. Præterea idem eſſet & ſeptimò,ſcilicet quòd tolleretur primū teſtamentū , quamuis clauſulam contineret derogatoriam,ſi in ſecundo teſtator dixit,quòd volebat illud ſecundum eſſe præciſum : quia dicta verba vim habent clauſulæ derogatoriæ, ſecundum Iacob. de Are.in l.omnes populi.ff.de iuſtitia & iure.quē refert & ſequitur Panormita.in cap.ij.de reſcriptis.& Bal.in l.clari.C.de fideicōmi.Facit quod voluit Ioā. Andræ.in c.1. ad finē.de exceſsibus præla. in ſubdi. libro vj. Idem eſſet & octauò, vbi in ſecundo teſtamento diceretur,caſſans & irritans omnem aliā vltimam voluntatem , non obſtātibus quibuſcunque verbis derogatoriis in ea poſitis, etiā ſi de ipſis & toto teſtamenti tenore eſſet de verbo ad verbum fiēda mentio ſpcialis. Quoniam tunc hæc clauſula , non obſtante, his verbis cōcepta ſufficeret, ac ſi ſingulis fuiſſet ſigillatim derogatum, ſecundum Federic. de Senis conſil.xlvij. incipien.habita ſuper caſu prædicto.Ad hoc facit quod de dicta clauſula not. Bald.& Ange.per illum tex.in l.omnes C. de præſcript.xxx.

23 vel xl.annorū,†qui eſt totius iuris melior clarè decidens clauſulā,omnia pro expreſsis habentes, tantū operari,ac ſi ſingula ſpecificarētur.De quo poteſtis videre ſatis,& abundè per Fely.in capi. nōnulli. de reſcrip.Addatis & nonò idem eſſe in alio caſu , qui colligitur ex verbis Bart.in l.qui in aliena.§. fina.ff. de acquiren.heredit. in vltimo notabi. Vltra prædicta dicatis idē eſſe & decimò, ſi in primo teſtamēto clauſula derogatoria fuiſſet appoſita ex cauſa,quę verè aut præſumptiuè eſſet falſa.Quoniam tunc per ſecundum teſtamentum ſimpliciter factum reuocatur primum,quāuis de primo vel clauſula derogatoria in eo cōtenta non fuerit mentio facta in ſecūdo, ita ſingulariter determinat Pet.de Anc.in repetitio- 24

ne cap.ſi propter tua debita.de reſcri.lib.vj.†vbi eleganter cōmemorat diebus ſuis dubitatū fuiſſe apud venerandum Venetorum conciliū,de quadam muliere plurimùm à marito moleſtata, vt illum ſcilicet eius maritum inſtitueret hæredem. Quę quidem mulier poſt nonnullas ſibi à marito illatas moleſtias ad domum acceſsit cuiuſdam ſui conſanguinei,cui hęc narrauit,& ibi teſtamentum ſuum voluntariè fecit, adiectis clauſulis ad futura teſtamēta derogatoriis, in quibus cauſam expreſsit moleſtiæ.Deinde mariti domum rediit,in qua aliud teſtamentum pro mariti libito voluntatis fecit, abſq; alicuius clauſulæ ad primum teſtamentum derogatoriæ adiectione,& deceſſit.Qua mortua dubitatio nō mediocris exorta fuit, an ſcilicet ſecundum teſtamētum reuocaſſet primū vel nō. Et refert fuiſſe deciſum per illud venerandū concilium in fauorem ſecundi teſtamenti, & potiſſimè moti fuerūt,quia in illa ciuitate viuitur cū ſumma puritate & plena libertate,ideo non præſumebatur metus à marito illatus vxori,& ſic cauſa propter quam fuerat in primo teſtamento appoſita clauſula derogatoria,erat præſumptiuè falſa. Sed extra illam ciuitatem aliter eſſet dicendū ſecundum eum. Cùm quo eum recitando tranſit Barb.in cap.cauſam matrimonij.de offic.delega.iiij.colum.& in capit. cùm eſſe.xxviij. colum. ſ.eo.quod eſt not. pro intellectu gl.in l.j.§.quæ onerandæ.ff.quarum rerum actio nō datur. quæ loquitur de metu reuerentiali vxoris ad

25 virum , aut filij ad patrem. † An autem dari poſsit remedium, quòd teſtamentum reuocari non poſsit, videaris in locis ſuprà allegatis , maximè per Barto. in l.ſi quis in principio teſtamenti. & Bal.in dicta l. ſancimus.Et non poſſe dari ſecurum remedium,ne tollatur homini liberum arbitriū. Quia, vt dicit Seneca in ſuis Tragœdiis,lib. iiij. Omnia entia naturalia in certis legibus ſtabilita ſunt,quas nō poſſunt relinquere,homo autem leges nullas habet,quas infringere non poſsit. Tamen vnum remedium menti tenebitis , quod ſingulariter ſenſit Archidia. xiij. quæſtione ſecūda.can.vltima volūtas. circa mediū, vbi decidit, quòd teſtamentum primum efficitur irreuocabile, ſi hæres inſtitutus in eo priuilegium impetret à ſupremo principe de conſilio,& cōſenſu teſtatoris,quòd ille amplius non poſsit teſtari,nec primum teſtamentum mutare,aut reuocare. Quoniam eo tunc tale teſtamentum erit reuocabile. Quia licet per pactum, quamuis iuramento firmatum tolli non poſsit liberum arbitrium vltimæ voluntatis, imò tenebit teſtamentum contra teſtatoris iuramentum , nec teſtator tenebitur ad intereſſe hæredis in primo teſtamento ſcripti,ſecundum Ioan.Andrę.in regula quod ſemel placuit.de regulis iuris. in ſexto. Tamen reſtringi poteſt per priuilegium à Papa cōceſſum. Et ita eum refert,& ſequitur Bartholo.de Benſen.in additione Panormita.in ſexto notabili.in capitu. cùm Marthæ. de celebra. miſſa . Sed dubito, quòd hoc nō ſit verum, per ea quæ ſuperius dixit in principio huius notulæ.Quia non poteſt dari caſus, in quo teſtamentum,vt teſtamentum,ſit irreuocabile,quia eſſet contra naturalem ſubſtantiam vltimæ voluntatis , quæ ſui natura eſt vſque ad mortem reuocabilis,& inde dicitur vltima voluntas. Præterea

26 hæres, qui imitaretur contra voluntatem teſtatoris,eſſet indignus.l.ex parte.ff.de adimēd.legatis.ſecundum

26 cundum Bal.in capi.ij.de conſue. † Si autem teſta-
tor inſtitueret eccleſiam,& iuraret non reuocare,&
ſi contingeret teſtamẽtum reuocare, donaret eccle-
ſiæ:tale pactum cum iuramẽto valeret, cùm eo tunc
reuocabile tranſiret ad irreuocabilitatem , quia hoc
pactum eſt permiſſum.l.vbi ita donatur.ff. de dona-
tioni.cauſa mor.ſecundum Bal.in capi.in pręſentia
de proba. Nec cenſeretur eſſe pactum contra bonos
mores,cùm donatur monaſterio vel alteri loco pio,
cùm ſpeciale ſit fauore religionis.vt dicit tex.in l. lo-
cum.ff.de vſufruct.in princi.& l.ſunt perſonæ. ff.de
relig.videatis latiſsimè Barba.in capit.relatum. axx.
colum.ſ.eodem. vbi plenè diſputat pro & cõtrà per
27 ſeptem colum. † Et præmiſſa ſunt vera , vbi appa-
rẽt plura teſtamenta, de quorũ prioritate & poſte-
rioritate cõſtat,quo caſu,(vt dictũ eſt)poſteriori ſta
tur.Si autem apparerent duo teſtamenta eadem die
cõfecta,nec apparet quod prius,nec quod poſterius:
tunc ſi quidem illa teſtamenta facta fuerint ſub vna
& eadem ſigillatione , erit vnum & idem teſtamen-
tum. Ita quòd ambo inſtituti æqualiter venient ea
teſtamẽto,ac ſi in vno eſſent inſtituti hæredes. l.j.§.
ſi quis in duobus.ff.de bono.poſſeſ.ſecundum tabu.
facit.l.vnum.ff.eodem.& l.locum.§.j.ff.de tabul. ex-
hiben.Si verò ſint diuerſę ſigillationes , non tamen
apparet,quæ fuerit prior,nec quę poſterior reſpectu
horæ aut momenti: tunc ſi quidem ambo teſtamẽta
fuerint eodem libro notarij deſcripta,illud cenſetur
fuiſſe prius , quod in ordine ſcripturæ fuit priore lo-
co deſcriptum,ſecũdum Bald.in l.rebus.C.de dona-
tioni.ante nu.& eſt text.in l.ſi duas.§.j.ff. de eacuſa.
tuto.& plenè Iaſon.in l.j.ij.colũ.ff.ſoluto matrimo-
nio.& Ioan.de Pla.in l.ij.colum.verſicu.nunc quæ-
ro.C.de iure fiſci.libro a.facit tex.in cap.penulti.de
electio.libro vj.§.verum.& in capi.mãdato.de præ-
28 ben.eodem libr.& l.quoties.de vſufructu. † Ordo
enim ſcripturæ vel nominationis titulũ confert pręe-
lationis,vt ibi.facit l.generaliter.§.ſi quid.ff.de fidei
commiſ.liber.Nam ea ordine verborum vel ſcriptu
ræ præſumitur ordo intellectus,vt quod prius eſt in
voce aut ſcriptura , præſumatur prius eſſe in intelle-
ctu,ſecũdum Bal.in dicta l. ſi duas.ea ordine chari-
tatis & dilectionis,ſecundum Ange.& Imo.in l. qui
ſoluendo.ff.de hæredi.inſtitu. (Additio.)Et per hæc
aliàs cõſului in cauſa Cancellariæ præſentis vniuer-
ſitatis Caturcẽ.quæ dum vacauit per obitum domi-
ni quondam Caroli Alamandi,ſede tunc epiſcopali
vacante , fuit per Papam collata duobus eadem die,
ita quòd non apparebat de prioritate datæ alicuius.
Conſului, quòd videretur regiſtrum ſupplicationũ
cameræ Apoſtolicæ , quod factum extitit , & demũ
ille cuius ſignatura fuit in ordine ſcripturæ reper-
ta prius deſcripta & regiſtrata,hoc anno domini M.
cccc.in menſe Septẽbris obtinuit in Parlamẽto To
loſæ Arreſtum pro ſe in poſſeſſorio,ſecundum quod
conſulueram, & latiſsimè , papyro non parcens nec
atramento. Si autem in eodem libro non fuerint
deſcripta,aut à duobus notariis fuerint recepta , tũc
ſi contenta in illis duobus teſtamentis habent ordi-
nem à natura, ſicut priuatio & habi⁹, priuatio ſem-
per iudicabitur poſterior:quia ſui natura præſuppo-
nit habitum.l.nam & ſi ſub conditione.ff.de iniuſto
rup.teſtamẽ.& in §.j.verſicu.ſeruus.inſtitu.de capi.
diminu. Idem ſi in vno teſtamento reperitur ali-
quid Titio relictum , & in alio reperitur legatũ ad-
emptum,teſtamentum in quo continetur ademptio,
cenſetur eſſe poſterius,ſecundũ Bal.in §.quibus.C.
de nouo Codice componen.poſt Bart.ibi. Et idem
ſi prioritas vel poſterioritas appareret ex ordine in-
29 tellectus. † Conſideretis ex hoc , quòd velociſsi-
mum entium eſt intellectus , vt ait Thales Mileſius.
Vnde vbi tempus nõ inuenitur in motu diſtinctum,
tamen in intellectu reperitur diſcretum. Præcurrit
enim intellectus omnem temporis velocitatem. Et
ideo videmus, quòd intellectus ordinat etiã futura,
quia præcurrit antè, quàm ipſa fiant. Et ſic apparet
prius,& poſterius poſſe eſſe in intellectu,licet in tẽ-
pore naturali ſint vnum & idem inſtans. Ita elegan-
ter dicit nobilis Bal.in l.Aretuſa.in prima lectur. in
fine.ff.de ſtatu hominum. Poteſt enim generoſus
intellect⁹ procedere ad infinita,quia intellectus per-
tingit vſque ad cœlum, ſecundum Bal. in lectura in
l.Barbarius.ff.de offi.prætoris.x.colum. Et nihil eſt,
quod non efficere poſsit ille vigor animi,illa celeri-
tas mentis, illud acumen ingenij , quo omnium glo-
riam haud dubiè aut æquauit,aut exceſsit. Ideo dice
bat Themiſtius Philoſophus,quòd inter omnia mi-
randa in rebus naturalibus mirandum eſt de anima,
cuius potentia prima eſt intellectus. hoc idem dicit
commentator Auerrois in primo de anima,& Bald.
in capi.auditis.de electio.ij.colum.de hoc egregiè lo
30 quens dicit, † quòd præcedere contingit tribus mo-
dis,ſcilicet tempore.ſecundò ordine naturæ,vt l. li-
cet.§.ea obligatio.ff.de procura. vbi licet obligatio,
& actio eodem inſtanti naſcantur,tamen quia obli-
gatio dicitur mater,ſecundum ordinem naturæ dici
tur præcedere actionem. Similiter contingit , quòd
priùs natura eſt ignis,quàm calor,& Sol quàm ſplẽ-
dor,& mors patris,quàm ſucceſſio filij. Et generali-
ter de neceſsitate eſt,quòd cauſa præcedat effectum.
Tertiò præcedere contingit iuris fictione , ſeu inge-
nio intellectus. l. talem. §. j. ff. de hæredibus inſti-
tuen.& l.ſingularia.ff.ſi certum petatur. Nam ratio
facit prius aliquid imaginari,id eſt,per prius , quàm
occurrat ſenſibus humanis,vt dicit pulchrè idẽ Bal.
in capitu.prætereà requiſiſti. de appellatio. Si verò
ea ordine ſcripturæ vel naturæ,aut intellectus appa-
rere non poteſt de prioritate,aut poſterioritate teſta
mentorũ,eo tunc neutrũ teſtamentum valet. Adeò,
ꝙ neuter inſtitutorum hæres erit;quia cùm ſit dubiũ
de viribus teſtamenti , non poſſet adiri hæreditas.l.
31 ſed & ſi de ſua.ff.de acquirenda hæreditate. † Hæc
tamen concluſio ſequentes capit limitationes. Pri-
mò,vt hoc ſit verum,vbi neuter hæredum inſtituto-
rum hæreditatem poſsidet,quoniam ſi alter hæredũ
hæreditatẽ poſsideret,ille obtineret,& actor ſuccũ-
beret. Nam actor probare debet teſtamentum , in
quo fuit inſtitutus,eſſe poſterius,quo non probante
ſuccumbit.Cùm hoc ſit ſuæ intentionis fundamen-
tum.l.quia accuſare.C.de edẽdo.Secundò limitatur
dicta cõcluſio eſſe vera, quãdo hæredes in vtroque
teſtamento inſtituti eſſent paris conditionis.Si verò
hæredes inſtituti in vno teſtamento,eſſent extranei,
& inſtituti in alio eſſent de venientibus ab inteſtato,
tunc in dubio teſtamentum illud , in quo inſtituti
reperirentur venientes ab inteſtato , præſumitur
eſſe poſterius , & ſic validius. argumento l. ſi duo-
bus. §. ſi prius. ff. de contra tabu.& l.hac conſultiſ-
ſima. §.ſi quis.C. de teſtamẽ. & l.ſi. C.de codicillis.

Prætereà ſi neutrum illorum teſtamentorum va-
leret , venientes ab inteſtato ſuccederent teſtatori.
Ergo multò fortius venient ex teſtamento ſecun-
dum defuncti voluntatem. Ita eleganter dicit textus
in l.prima.C. de his qui ſibi aſcri.in teſtamen. Ter-
tiò

tiò limitatur dicta cõcluſio, vt locum habeat in pagano, qui ſicut decedere non poteſt pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, ſic nec cum duobus teſtamentis validis. l. ſi certarum. & l. quærebatur. ff. de teſtamen. milita. ſecùs, ſi eſſet miles, qui poteſt de iure militari decedere cum duobus teſtamẽtis validis, vt in puncto decidunt gloſſ. Barto. Bal. & Saly. in l. fin. C. de edicto diui Adria. tollen. gl. & Dominic. in capitu. duobus. de reſcriptis. libro ſexto. Idem eſſet & quartò in pagano, ſicut in milite, vbi ſtatutum ciuitatis, aut patriæ conſuetudo vel priuilegium haberet, quem poſſe cum duobus aut pluribus teſtamentis decedere: quo caſu omnia illa teſtamẽta valerẽt, & hæredes in talibus teſtamentis inſtituti venirent æqualiter ad hæreditatem in concurſu, ſecundũ Angelum, Imo. & Alexan. in l. moribus. in ſecundo notabi. ff. de vulga. & pupilla. ſubſtitutio. Quintò limitari poteſt dicta cõcluſio, & ſingulariter, ſi in altero de duobus teſtamentis eodẽ tempore factis eſſet pia cauſa hæres inſtituta. Quoniã eo tunc tale teſtamẽtum præſumeretur eſſe poſterius, & per conſequens validius. Et ratio eſt, quia queadmodum fauore piæ cauſæ in contractibus præſumimus prioritatem ad inſtar fiſci. per tex. in l. j. C. de iure fiſc. li. x. ſic etiam in vltima voluntate, vt ſingulariter decidit Ludouicus in repetitione authenticæ, ſimiliter. prima parte. verſicul. Duodecima, quòd licet &c. C. ad legem Falci. quod eſt notandum. Ad hoc facit, quod ſingulariter decidit Bal. in l. j. ff. ſoluto matrimonio. vbi ſi duo reperiantur inſtrumẽta eodem die confecta cũ hypotheca, de quorũ prioritate dubitabatur, & in quorum vno promiſſum erat ab aliquo ſalarium doctori, & in alio erat promiſſum alicui priuato, certè illud præſumitur anterius, in quo promiſſum reperi-
32 tur doctori. † Quid, ſi reperirentur duo contrarij codicilli eadẽ die facti? Glo. eſt in l. cùm proponas. C. de codicil. dicẽs, quòd ambo valent. Ita quòd illi quibus in vtriſque relinquitur, veniunt in concurſu, & ſimul admittũtur ad relictum. l. vnica. §. ſi autem disiunctim. C. de caducis tollendis. Et ratio differentię, quare quis facere poteſt validè plures codicillos, & non plura teſtamenta, eſt ſecundum Ioan. Fab. in §. fina. inſtitu. de codicil. quia teſtamẽtum eſt plena voluntas, & ſic non compatitur aliam pœnam. Sicut videmus, quod habenti tutorem tutor dari non poteſt, inſtitu. qui dari tuto. teſtamẽ. poſ. quia tutoris datio eſt plena prouiſio, cùm tutor detur principaliter perſonæ pupilli, & conſequenter ſuis bonis Sed codicilli ſunt minùs plena voluntas, & ſic aliam patiuntur.
33 † Sed quid ſi appareant duo mandata eiuſdem datæ, cui ſtandũ erit, & quis dicitur verus procurator, Bal. in l. falſus. C. de furtis. & in cap. quia propter. de electio. iij. colum. & Alexã. in l. ſi quis autem. ij. col. ff. de acquiren. heredita. & Fely. in capitu. imputari. in princ. de fide inſtrumen.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M Æ.

1 *Codicilli non veniunt appellatione teſtamenti, ſed vltimæ voluntatis.*
2 *Statutum diminuens numerum teſtium in teſtamento, nõ extenditur ad codicillos.*
3 *Teſtamentum ſecundum non tollens primum, tollere poteſt eius codicillos.*
4 *Codicillus largè eſt teſtamentum.*
5 *Teſtamentum venit appellatione codicillorum, & econtrà largè.*
6 *Teſtari permiſſus, codicillari poteſt.*
7 *Codicilli quid, & vnde.*
8 *Codicillorum ius ante Auguſti tempora in vſu non fuit.*
9 *Codicilli duobus modis fiunt.*
10 *Codicilli in teſtamenta fiunt tripliciter.*
11 *Codicillo relicta nõ valẽt ſine aditione, niſi ad pias cauſas.*
12 *Clauſula, ſi non valet iure teſtamenti, valeat iure cuiuſlibet alterius vltimæ voluntatis, quid operetur.*
13 *Donatio cauſa mortis nõ requirit hæreditatis aditionem.*
14 *Teſtamento infirmata, infirmantur codicilli.*
15 *Teſtamento rupto, quando rumpantur codicilli.*
16 *Codicillum ex teſtamento facit clauſula codicillaris.*
17 *Clauſula codicillaris quid operetur.*
18 *Codicillaris clauſula quadrupliciter inducitur tacitè, licet non exprimatur.*
19 *Clauſula, quòd teſtamentum valeat omni meliori modo, idem operatur quod codicillaris.*
20 *Iuramentum operatur clauſulam codicillarẽ, & nu. 21.*
22 *Iuramenti extraiudicialis vis.*
23 *Subſtitutio iuramento firmata, ſi directò non poſſit, valebit iure obliqua.*
24 *Fideiuſſor iurans ad plura tenetur.*
25 *Confeſſio extraiudicialis etiam abſente aduerſario valet, ſi ſit iurata.*
26 *Capi. ex reſcripto, de iureiurando, ſingulariter inducitur ad quatuor.*
27 *Cõductor, vel emphyteuta, qui iurauit ſoluere annis ſingulis, ſi per annum ceſſet, illico poteſt expelli.*
28 *Iuramentum ſine interpellatione conſtituit in mora.*
29 *Vaſallus qui iurauit, non poteſt feudo renunciare, vt à ſeruitio liberetur.*
30 *Iuramentum an impediat dominij translationem.*
31 *Iuramentum impedit remiſſionem contractus.*
32 *Iuramentum accumulat forum foro.*
33 *Iuramentum habet vim garentigiæ.*
34 *Compenſare non eſt ſoluere.*
35 *Arbitrium licet non pariat actionem iure ciuili, tamẽ iure can. propter iuramentum eſt locus officio iudicis.*
36 *Iuramenti ratione lex loquens de contractu, extenditur ad quaſi contractum.*
37 *Iuramentũ habet vim inſinuationis in donatione cccc. aureos excedente.*
38 *Iuramentum excuſat à præſumpta calumnia & expenſis litis.*
39 *Feudi cauſam non cognoſcit ordinarius, niſi interfuerit iuramentum.*
40 *Societas perpetua & ad hæredes tranſitoria an pacto fieri poſſit.*
41 *Iuramentum impedit præſcriptionis curſum.*
42 *Alexander iuramentum obſeruauit.*
43 *Iuramento non ſeruato, multi principes periere.*
44 *Marcus Attilius vt iuramentum ſeruaret, morti ſe ſponte obtulit.*
45 *Ægyptij periuros capite plectebant.*
46 *Clauſula codicillaris tacitè inducitur ex magno teſtatoris amore.*
47 *Suorum appellatione veniunt amici.*
48 *Amicitiæ perfectæ ſunt quatuor leges.*
49 *Alexander medico fidit.*
50 *Amicitia & parentela æquiparantur. & nu. 51.*
52 *Amicus admittitur ſine mandato ſicut coniunctus.*
53 *Volo aut vellem quando inducat diſpoſitionem.*
54 *Clauſula codicillaris ſtatuto vel cõſuetudine inducitur.*
55 *Teſtamenti & codicillorum differentiæ.*
56 *Codicillis dari non poteſt hæreditas directò, niſi in caſibus & nume. 57.*
58 *Teſtari inter liberos quis liberè poteſt.*
59 *Filius neceſſariò eſt in aliquo inſtituendus.*

Codicillis

60 *Codicillis non poteſt hereditas adimi, niſi in caſibus.*
61 *Reſtauendi verbum eſt indirectum.*
62 *Clauſula derogatoria poteſt in codicillis reuocari.*
63 *Legatorum generalis ademptio ad pia legata non extenditur.*
64 *Exhæredatio non fit in codicillis.*
65 *Subſtitui in codicillis non poteſt.*
66 *Codicillis quare non ea fiant quæ in teſtamentis.*
67 *Codicillis quinque teſtes ſufficiunt.*
68 *Codicillis pluribus, non teſtamẽtis, quis poteſt decedere.*
69 *Codicilli fieri poſſunt ab eo, qui poſt factum teſtamentum redditus eſt inteſtabilis.*
70 *Codicillus quid, & qualiter confirmatur.*
71 *Hereditas eadem non poteſt ſimul ex teſtamento, & codicillis peti niſi in caſibus.*
72 *Hæreditarij creditores & legatarij vna actione tentata, poſſunt ad aliam redire.*
73 *Ignoranti qua via ſuccurratur.*

Teſtamentum III.

NAM ex hoc datur vobis intelligi,
quòd Raynutius tanquam nobilis vir
& egregius teſtari voluit, & non codi-
1 cillari. Licet † enim appellatione vlti-
mæ voluntatis veniant codicilli, ita
quod fieri debent cum ea ſolennitate, quæ ex forma
ſtatuti requireretur in vltimis voluntatibus, ſecun-
dum Baldum in l. hac conſultiſsima. C. qui teſta-
menta facere poſſunt, non tamen veniunt appella-
tione teſtamenti, vt infrà dicetur. Nec ſunt teſta-
mentum: imò differunt à teſtamento, l. non codicil-
lum. C. eodem. & l. ſi idem. C. de codicillis. ideo di-
cit Bart. quem ibi ſequitur Alexand. in l. ij. ff. de leg.
2 j. † quòd ſtatutum diminuens numerum teſtium in
teſtamentis, putà quòd valeant facta coram quinque
teſtibus, locum non habet in codicillis, vt valeant
facta coram tribus teſtibus. Vnde conſuluit Alexãd.
in ij. parte. conſil. cxvj. incipien. Viſo themate. pe-
nult. col. quòd licet teſtamentum ſecundum ſolen-
ne in quo extranei ſunt inſtituti, non tollat primum
teſtamentum inter liberos factum, niſi de ipſo fiat
mentio in ſecundo, per text. in authen. hoc inter li-
beros. C. eodem. & dictum fuit ſuprà teſtamentum
3 ij. † Attamen bene tolleret codicillos prius factos
inter liberos, poſito quòd de illis mentionem non
faceret: quia cùm dicta authen. à iure communi fa-
uora liberorum exorbitans loquatur de teſtamento,
4 non comprehendit codicillos. Bene † dicunt docto.
quòd largo modo capiendo codicillum eſt teſta-
mentum, & eius appellatione venit, cùm ſit men-
tis teſtatio; inſtitu. eodem §. j. in gl. & in l. ij. C. com-
munia de lega. & ibi Bald. & glo. in l. ij. C. de con-
ſtitut. pecunia. & in cap. quanquam. in fine de vſu-
ris. libro vj. Ideo dicit Salicet. in dicta l. ij. C. com-
munia de lega. in fin. quòd pro relictis in codicillis
in teſtamento confirmato vel per ſe, ſine teſtamen-
to facto competit actio ſaltem vtilis ex teſtamen-
to contra ſucceſſores ab inteſtato. Et idem Salice.
in l. filij. in primo nota. C. familiæ erciſcundæ. di-
cit, quòd habens fundum in emphyteuſim ab ec-
cleſia cum poteſtate relinquendi in teſtamento ſuo
cui vellet, poterit eum relinquere in codicil-
lis. Et ita ibi refert aliàs conſuluiſſe Ferrariæ.
pro quo facit textus in lege finali ff. de iure co-
dicil. Similiter dicit Paul. in l. proximè. ff. de his quæ
in teſtamen. delen. reſpondiſſe interrogatus, quòd ſi
quis ſeptem conuocatis teſtibus & rogatis, vt eſſent
teſtes in ſuo teſtamento, plura reliquerit legata & fi-
deicommiſſa, tamen nullum hæredem inſtituerit, &
diſpoſitio vt teſtamentum valere non poteſt, tamen
valebit vt codicillus, quantumcunque teſtamen-
tum facere velle declarauerit. Cùm appellatione te-
ſtamenti largo ſumpto vocabulo veniat codicillus,
vt etiam ſequitur Iaſon in dicta l. non codicillum.
5 C. eodem. Et † idem erit econtrà, vt largo ſumpto
vocabulo appellatione codicillorum, veniat teſta-
mentum. Ideo non ineleganter decidit Ioannes An-
dre. in additio. Spec. tit. de inſtrumen. edi. §. compẽ-
dioſè. in additione incipiẽte, Ad intellectum. quòd
ſi teſtator conuocatis ſeptem teſtibus filios inſtituat
hæredes, & legata faciat, quantumcunque dicat, ego
facio codicillos: vel dicat, volo meam diſpoſitionẽ
valere iure codicillorum, tamen valebit vt teſtamẽ-
tum, & erit teſtamentum, non obſtante quòd talem
diſpoſitionem codicillos appellauit. & ita refert ibi
Dynum terminaſſe. Plus dicunt Baldus & Salicetus
per illum text. in l. teſtamẽtum non ideo. C. eodem.
quòd ſi teſtator diceret coram ſeptem teſtibus: ſitis
teſtes huic meo contractui, tamen erit teſtamentum,
ſecundum Alexand. in dicta l. nõ codicillum. & ple-
nè Fely. in cap. ſignificante. ſecunda col. de reſcript.
inde dicit Angel. in l. illud. §. tractari. ff. de iure codi-
cil. quòd ſi teſtator inſtituat hæredes, quanuis nota-
rius ſcribat, talis volens facere codicillos &c. talis
ſcriptura notarij enunciatiua non impedit, quomi-
nus ſit teſtamentum: & ita etiam conſuluit Alexan-
der in prima parte conſil. cij. incipien. maturè. Ad
hoc facit quod decidit Bald. in l. imperator. la j. ff. de
ſtatu homi. dicens quòd ſi notarius ruſticanus dixe-
rit, Martinus volens teſtatus decedere, fecit hos codi
cillos, in quibus Titium hæredem inſtituit: talis di-
ſpoſitio valebit vt teſtamentum. Quia potiùs valet
quod teſtator apertè ſẽtit, quàm vitiet quod profert
notarius ineptè, vt no. in l. ſi librarius. ff. de reg. iuris.
Sed in ſtatutis & diſpoſitionibus à iure cõmuni ex-
orbitãtibus, vbi proprio vtimur ſignificato, teſtamẽ-
tum non comprehendit codicillum, nec econtrà, vt
vidiſtis ſuprà. Ad prædicta facit quod dicit Bartolus
6 in l. vt tantum. ff. de ſeruo corrupto. volens, † quòd
qui teſtari poteſt, etiam codicillari poterit. quod fa-
cit ad ſtatuta teſtari permittentia ſecundum eum. i-
deo dicit idem Barto. in dicta l. ſecunda. ff. de legatis
primo. quòd ſtatutum prohibens minorem viginti
annis teſtari, videtur etiam eũ prohibere codicilla-
ri per rationes, de quibus ibi per eum. Et licet Bald.
in l. fina. C. eodem tenuerit contra Bartolum, tamen
Alexander in dicta l. ij. poſt longam diſputationem
tenet cum Barto. & Barba. ſuprà eodem in rubrica.
Subiungens quòd vbi lex adhiberet maiorem ſolen-
nitatem in teſtamento, prout fecit in teſtamẽto cæ-
ci, illa eadem maior ſolennitas requireretur in codi-
cillis. caſus eſt ſingularis in dicta l. hac cõſultiſsima.
ibi, quæ & in eundem modum. C. qui teſtamentum
7 facere poſſunt. Sunt † autem codicilli quædam par-
ua & minima ſcripta volũtas. Qui ideo codicilli di-
cuntur, quia in breuiori ſcriptura vel codice quàm
teſtamẽtum, fiebant. Adeo, quòd ſolùm in eis fidei-
commiſſa relinquebantur, & tales ſunt ad teſtamen-
tum ſicut ſcapha ad nauem. Nec olim fieri poterant
abſque ſcriptura: hodie verò fieri poſſunt ſola nũcu-
patione. C. de bonis libertorum. l. ſi. in principio. ita

dicit gloſſa,inſtitutio, de codicillis. ſuper rubrica.
8 Sciendum † tamen eſt ius codicillorum ante Augusti tẽpora in vſu nõ fuiſſe.ſed primus Lucius Lentulus(ex cuius perſona etiã fidei cõmiſſa cœperũt) codicillos introduxit. Nã cùm decederet in Aphrica,ſcripſit codicillos teſtamento confirmatos: quibus ab Auguſto petiit per fideicommiſſum, vt faceret aliquid.Et cùm diuus Auguſtus voluntatẽ eius impleſſet,deinceps reliqui eius authoritatem ſecuti fideicommiſſa præſtabãt: & filia Lentuli legata quæ iure non debebat, ſoluit. Dicitur autem Auguſtus conuocaſſe ſapientes viros,intérque eos Trebatium quoque,cuius tunc authoritas maxima erat, & quæſiſſe:an hoc iure recipi poſſet, nec abſonans à iuris ratione codicillorum vſus eſſet. Et Trebatium ſuaſiſſe Auguſto, quòd diceret vtiliſſimum & neceſſarium hoc ciuibus eſſe propter magnas & longas peregrinationes, quæ apud veteres fiebant:vbi ſi quis teſtamentum facere non poſſet [propter fortè impotentiam, teſtibus ſcilicet deficientibus] tamen codicillos facere poſſet. Poſt quæ tẽpora cum Labeo codicillos feciſſet,iam nemini dubium fuit,quin codicilli iure optimo admitterentur [adeò quòd ex pòſt vſus codicillorum viguit, prout viget de præſenti.]ita eleganter dicit textus,inſtitu.de codicil.in
9 princip. Pro † huius ſiquidem materiæ latiori demonſtratione,ſcire debetis, quòd codicilli duobus modis principaliter fiunt.vno modo fiunt,nullo penitus condito teſtamento, & ſic ab inteſtato.l. conficiũtur.ff.de iure codi.& l.non idcirco.C.de codicil.& inſtitu.illo eodem titulo.§.non tantùm.vt purà ſi aliquis nolens, aut non valens propter impotẽtiam facti, veluti teſtium defectum, teſtari: coram quinque teſtibus declaret ſuam voluntatem, quòd cuidam Titio ſuam velit reſtitui hæreditatem, aut alio modo legat,vel relinquit: talis voluntas dicitur codicillus.Ad cuius validitatem ſeu cõfirmationem requiritur,quòd venientes ab inteſtato codicillantis hæreditatem adeant & illam demum reſtituant Titio,quarta Trebellianica iure reſtitutionis debita retenta.l.ij.ff.de fideicommiſ.liber.aut legata ſeu reli-
10 cta ſoluant. † Secundo modo fiunt codicilli condito per codicillantem teſtamento,& hoc fieri poteſt tripliciter.Nam aliquando fiunt ante teſtmentum, & poſtea fit teſtamẽtum:quod fieri poteſt etiam per cæcum,vt not.Bal.in dicta l.hac cõſultiſsima.C.qui teſtament. facere poſſunt.Aliquando fit prius teſtamentũ,& poſteà codicilli.Et his duobus caſibus etiã ſi in teſtamento antè vel poſteà facto, de codicillis nihil dicatur,tales codicilli cẽſentur tacitè per teſtamentum confirmati,dum tamen aliâs non appareat codicillantem in teſtamento codicillos expreſſè reuocaſſe,vt dicto §.non tantùm. Requiritur tamẽ ad validitatem ſeu confirmationem talium codicillorum, quòd adeatur hæreditas ex teſtamento, ſi tale teſtamentum valeat.Quo caſu hæredes ſcripti in eodem, tenebuntur relicta in codicillis adimplere.Si autem teſtmẽtum non valeat, requiritur, quòd ſuccedentes ab inteſtato adeant hæreditatem:quia ſemper hæredes ex teſtamento vel inteſtato ſuccedentes cenſentur in codicillis rogati adimplere contenta in eiſdem ſecundum Bart.in l.prima.ff.de iure codicillo.glo.Bar.Ang.& Imo.in l.qui filio.§. ſeruus.ff.de
11 hæredi.inſtitu. †quia ſine aditione non valerent relicta in codicillis, niſi ad pias cauſas ſecundum Bal. ibi.Et ꝙ relicta in codicillis, nullo facto teſtamento,vel eo nulliter aut inutiliter expedito facta, non valeant ſine aditione,eſt tex.in l.ſecunda.ff.de fideicommiſſa.liberta. quam ibi ad hoc ponderat Barto. contra Rofredum, qui in ſuis libellis oppoſitum tenuerat & malè in titulo de actionibus ex teſtamẽto, quia non valent niſi ad pias cauſas,vt dixi, vt probatur in dicta l.ſecunda. Et eodẽ modo ſine aditione valerent, ſi in teſtamento vel alia voluntate fuiſſet clauſula: Si non valeat iure teſtamenti, valeat iure
12 cuiuſlibet alterius vltimæ voluntatis.Quo † caſu talis clauſula eum valere facit iure donationis cauſa mortis. Et operatur quòd legata debebuntur etiam non adita hæreditate ſecundum Bald.in l. eam quã.
13 C.de fideicommiſſa. Quia † donatio cauſa mortis non requirit hæreditatis aditionẽ, vt plenè per Alexand.in dict. l.ſecunda.ff.de lega.j.ij.& iij.colu.Sed codicilli nullo modo valerẽt non adita hæreditate, Et ratio eſt,quia teſtamentum ex quo hæreditas nõ aditur,remanet inualidum & infirmum,& per cõſequens codicilli,qui ex teſtamẽto dependent,ſine teſtamento valere non poſſunt. Cùm eorum robur & validitas aut infirmitas à teſtamento antè vel poſteà facto dependeat,ſicut acceſſoriũ à principali. Adeo
14 quòd † teſtamento ſtante valido, validi erunt codicilli,eo autem infirmato, etiã infirmantur codicilli. Ita quòd,rupto teſtamento natiuitate poſthumi, vt habetur in §.j.inſti.quibus mod.teſtamẽt.infirman. Etiam rumpuntur codicilli ab eo dependẽtes.l.j. C. de codicil. Et notanter dico à teſtamento dependentes, quoniam ſi defunctus nullum teſtamentum feciſſet,ſed ſolùm codicillos,tunc codicilli non rumperentur natiuitate poſthum.l.ſi quis cum.§.qui graui.& l.ab inteſtato.& l. penult. ff.de iure codicill.& tenet gl.in dicta l. prima. C.de codicil. Subiungens ibi codicillos ad teſtamẽtum pertinere, & ex eo dependere,ſiue ante teſtamentũ facti fuerint,ſiue poſt, ſiue expreſſe confirmati,ſiue non. Prætereà notanter dixi,quòd rupto teſtamento,rumpuntur codicilli,putà natiuite poſthumi. Quia cùm teſtamentum in quo poſthumus fuit præteritus,valere cœperit,& valuerit,donec poſthumus natus fuerit viuus, codicilli dicuntur habuiſſe dependentiã ab eo. Et ſic rupto poſtea teſtamẽto poſthumi natiuitate,etiã rumpuntur codicilli,vt dict.l.prima.ſecùs,ſi teſtator qui teſtamentum fecit & codicillos in ſuo teſtamento præteriiſſet filium iam natum. Quo caſu cùm propter talem præteritionem teſtamentum fuerit ilico nullum,codicilli qui à teſtamẽto ipſo iure nullo dependentiam habere non potuerũt, non rumpuntur. Quinimò valent ac ſi nullum factum fuiſſet teſtamentum.l.tertia.§.fin.ff.de liberis & poſthumis.ſecundum Bartol. in l.legata inutiliter. ff. de adimen. lega.Cy.& modernos in dicta l.prima.C.de codicillis. Et idem eſſet, ſcilicet quòd codicilli valerent etiam rupto teſtamento poſthumi natiuitate, ſi expreſſè facti fuiſſent ad hunc finẽ, vt rupto teſtamento valerent. Ideo videmus,quòd teſtamento in quo continetur clauſula codicillaria rupto, tale teſtamentum ſuſtinetur,vt codicillus virtute dictæ clauſulæ.l. qui filio.§.j.iuncta glo.fin. ff. de hæredibus inſtitu. ſecundum verum intellectum Bal.& Imo. ibi:repro
15 bato intellectu Bartol. qui diuinat. Vnde † reſtat, quòd tunc ſolùm rupto teſtamento etiã rumpuntur codicilli, quando fuerunt ante vel poſt teſtamentũ ſimpliciter facti,& non ad finem prędictũ.& ita intelligitur dicta l.prima.C.de codicillis. ſecundũ do-
16 ctores,ibi:& clariùs patebit ex dicendis. † Aliquando & tertiò fiunt codicilli condito teſtamento, non quòd

quod fiant antè, neque poſt teſtamẽtũ, ſed fiunt in
ipſomet teſtamẽto, ſcilicet per clauſulã codicillarẽ
in teſtamento appoſitam. putà ſi teſtator dicat in te-
ſtamẽto: ſi non valeat iure teſtamenti, valeat iure co-
dicillorum, vt cõmuniter hodie ſolet fieri. Quo ca-
ſu, ſi tale teſtamẽtum non valet vt teſtamentum, pu-
ta ob defectum ſolennitatis, tale teſtmentum confir
matur per adiectionẽ clauſulæ codicillaris in ſubſi
dium, vt valeat tanquã codicillus. de quo plenè per
Bart. in d. l. j. Bald. & Salic. in d. l. fin. C. de codicillis.
17 † Verumtamen neceſſe eſt, quòd teſtator expreſsè
talem clauſulam appoſuerit: quia aliàs nõ ſubaudi-
retur, niſi apponeretur per ſe, vel per æquipolens,
quod idem ſignificet, vt infrà videbitis. & de hoc eſt
text. in dicta l. fina. in tertia ſui parte. Et talis clau-
ſula codicillaris duo operatur. Primò, quia ſi appo-
natur in ſecundo teſtamẽto inualido, tollit primum
teſtamentum quo ad legata, vt not. Barto. in l. ſi iure
ff. de lega. tertio. Secundò operatur legatorum repe-
titionem à venientibus ab inteſtato. quod verum in-
telligatis quo ad eos, qui in primo gradu ſunt. Non
autem quo ad alios ſequentis gradus. Ideo ſi priores
in gradu ab inteſtato repudiarent hæreditatem, &
ſequens admitteretur, non teneretur ad dicta legata
ex dicta clauſula codicillari, vt eſt gl. ſingularis ſecũ
dum Angel. in l. non iuſtam. C. ad Trebellia. Et eſt
hæc clauſula tantę virtutis & efficaciæ, quòd nedum
ſuos operatur effectus, teſtamento exiſtente nullo
propter defectum debiti numeri teſtium. vt quia ſe-
ptem non fuerũt adhibiti teſtes, aut quia non fuerũt
rogati, vel non ſunt maſculi. inſt. hoc ti. §. teſtes. ſeu
propter defectũ cuiuſlibet alterius ſolẽnitatis. Sed
etiam operatur effectum teſtamẽto ſtãte nullo pro-
pter filij ipſius teſtatoris præteritionẽ, vel teſtamen-
to rupto agnatione poſthumi in teſtamento præteri
ti, vt ſuprà dictum eſt. [Et plenius dicitur ſuper ver
bo, *in eodem teſtamẽto relinquens.* primo. vltima limi-
tatione.] Nihil tamen operatur ſi teſtamẽtum eſſet
imperfectum, & deficeret ratione deficientia volun-
tatis, vt l. fideicommiſſa. ff. de legat. tertio. & dicta l.
ex ea. ff. de teſta. Nec etiã operaretur teſtamẽto ſtãte
nullo ex defectu perſonæ codicillantis, vel cui codi
cillatur. putà quia non habet teſtamenti factionem
actiuã. de quo per glo. in l. ſi quæramus. ff. eodẽ. vbi
Barto. & Panor. ſuprà eod. in rubri. vel non habet te-
ſtamenti factionem paſsiuam, de quo per glo. inſtit.
de lega. §. legari. in his enim talis clauſula nihil ope-
ratur, niſi ſolum vbi eſſet ſolennitatis defectus, ſecũ
dum Bal. in l. ſenium. qui teſtamen. face. non poſſũt.
18 Præterea † circa hanc clauſulam codicillarem ſcien-
dum eſt quòd aliquando in teſtamentis expreſſè ap
ponitur, quo caſu indubitanter operatur ſuos effe-
ctus, vt dictum eſt. Aliquando in teſtamẽto nõ ap-
ponitur expreſſè, ſed tacitè inducitur. Et hoc fit qua
druplicite, Primò hæc clauſula inducitur ex aliis
verbis æquipollentibus, puta ſi teſtator in ſuo teſta-
mento minus ſolenni talia aut ſimilia dixerit verba:
19 Volo † teſtamentum meum valere omni meliori
modo quo valere poterit. Nam ea his aut ſimilibus
verbis inducitur clauſula codicillaris. l. cùm pater. §.
filius matrem. ff. de legatis ſecundo. Cùm ſenſus di-
ctorum verborum ſit, quòd ſi nõ poſsit valere vt te-
ſtamentum, ſaltem valeat vt codicillus, ſecundum
Bald. & Angel. ibi. Ad hoc facit textus optimus in l.
codicillis. §. fina. & ibi Barto. ff. de lega. ij. per quem
tex. deciditur, quòd idem eſt, ſi teſtator in teſtamẽto
dixerit, quòd ſequi non vult miſeram legum ſubtili-

tatem: ſed quod diſpoſuit, vult haberi pro legitimo.
Nam talia verba vim habent clauſulæ codicillaris.
Idem dicit ibi Imo. ſi teſtator dixerit, volo teſtamẽ-
tum meum haberi pro legitimo, quoniam eo tunc
hæc clauſula cõparatur clauſulæ omni meliori mo-
do, ad ſimiliter inducendum clauſulam codicilla-
rem. Secundò inducitur hæc clauſula codicillaris
tacitè ex facto teſtatoris, puta ſi in teſtamẽto minus
ſolenni teſtator iurauerit. Quia tunc tale iuramen-
tum vim habet clauſulæ codicillaris & operabitur:
quòd ſi teſtamentum valere non potuerit vt teſta-
mentum, valebit vt codicillus: aut aliàs meliori alio
20 modo, quo valere poterit. † Iuramentum enim ſem-
per importat clauſulam, vt actua valeat meliori mo-
21 do quo fieri poteſt. † textus eſt multum ſingularis in
dicta l. cùm pater §. filius matrem. ff. de lega. ſecũdo.
vbi Bart. ad hoc not. illum text. Eleganter ſubiun-
gẽs, quòd ſiue teſtator legata reliquerit, & iurauerit
quòd darentur, vel dixit hæredi, quòd iuraret dare
legata, Tunc licet teſtamentum ex defectu ſolenni-
tatis non valeat, tamen iuramentum vim habebit re
petitionis legatorum ab inteſtato: taliter quòd lega-
ta debebuntur ab inteſtato, ac ſi clauſula codicillaris
fuiſſet expreſsè in teſtamẽto adiecta. facit quod ipſe
plenè dicit in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſor. Et hoc
verum ſiue teſtator iurauerit, ſiue eius hæres, vt ibi
dicit. quamuis idem Barto. cõtrarium ſenſerit in iu-
ramento hæredis. in l. ij. C. communia de lega. volẽs
innuere, quòd diſpoſitio dicti §. filius matrẽ. locum
habet tantùm in iuramento teſtatoris, & non hære-
dis. Sed prima opinio, ſcilicet ꝙ etiam locũ habeat in
iuramento hæredis, eſt verior. quam tenet Bal. in di-
cto. §. filius matrẽ. qui eſt textus notabilis alibi non
repertus ſecundum eum, per quẽ elegãter dicit Bar.
22 in l. ſi quis maior. C. de trãſac. † quòd ſi in tranſactio
ne interuenerit iuramentum, & trãſactio valere non
poſsit vt tranſactio, tamen valebit vt pactũ propter
iuramẽtum: quòd aliàs ſecùs eſſet. l. ſi cauſa cognita.
vbi etiam hoc ſequitur Angel. C. de trãſact. & in l. ſi
vnus. §. penul. ff. de pact. & Bal. in repet. l. ij. C. de re-
ſcinden. venditio. Et quod iuramentum habeat vim
clauſulæ codicillaris, tenet Bart. in l. eam quam. C.
de fideicommiſſ. & l. ſi quis in principio teſtamenti.
ff. de leg. tertio. ſubiungẽs ibi, quòd habet vim clau-
ſulæ derogatoriæ, vt plenè dixi ſ. eod. in verb. *Teſta-
mentum.* ij. Nam etiã habet vim clauſulæ rato manẽ-
te pacto. Adeò vt contrauenięs teneatur ſoluere pœ
nam, & nihilominus ſeruare pactum iuratũ ſub pœ-
na, ſecundum Bar. in dicta. l. ſi quis maior. Ad quod
facit quod ſingulariter dicit Bald. in l. verbis ciuili-
23 bus. ff. de vulgari & pupilla. † quòd ſubſtitutio iura-
mento firmata, ſi valere nõ poſsit iure directo, ſaltẽ
valebit iure obliquo propter iuramentum. Idem te-
net Bald. in l. ſi iure. C. de teſt. manumiſ. quam opin.
ſequitur Ludo. in l. j. §. ſi quis ita. ff. de verbor. oblig.

Præterea per illum §. filius. dicit Bald. & poſt eum
Salice. in l. j. C. commoda. quòd iuramẽtum vim ha-
bet expreſsi & ſpecifici conſenſus, ita quòd vbi non
ſufficeret generalis conſenſus, prout eſt videre in ca
ſu l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoffi. teſta. &
caſu. l. ſed & ſi rei capitalis. §. quæſitũ. ff. ſi quis cau.
iuramentum ſupplet ſpecificum conſenſum, ſecun-
dum Ludo. in dicto. §. ſi quis ita. Similiter etiã ſup-
plet cauſæ legitimę inſertionẽ, adeò quòd cautio nõ
cauſata, ſi tamen fuerit iurata, velut ſi promittẽs ſine
cauſa iuret præmiſſa vera eſſe, aut in futurũ fore,
talis promiſsio valet propter iuramentum, vt plenè

conſuluit Barb.in j.parte conſi.xxv.3x.col.quod in-
telligit verum, dummodò promittēs ſine cauſa cum
iuramento ſit aliâs prudens & ſagaxt quo caſu iura-
mentum vim habet eapreſsionia cauſæ: ſecùs tamen
eſſet in ruſtico, muliere, & minore, vt ibi plenè pro-
bat. viij. col. referens Ludo. idem conſuliſſe per di-
ctum §. filius matrem. notabiliter dicit Bart. in dicta
24 l. ſi quis pro eo. ff de fideiuſſ. † ꝙ licet fideiuſſor non
teneatur ſi in duriorē cauſā fideiuſſerit, aut ſi aliud
quàm principalis ꝓmiſerit. l. Græcè. §. illud. ff. de fi-
deiuſſo. Tamen his caſibus iurando tenetur nō vt fi-
deiuſſor, cùm forma deficiat, ſed tenebitur vt princi
palis promiſſor. Quia iurando voluiſſe videtur tene
ri omni modo quo poteſt. de quo per Bal. in l. ſi præ-
dium. C. de iure dot. Per illum §. filius matrem. com
muniter reprobatur opi. Ioan. Fab. in §. ſi quis aliū.
inſti. de inuti. ſtipu. volētis promiſsionē facti alienē
quāuis iuratam non tenere: quoniā imò tenet etiam
de iure ciuili per tex. in dicto §. filius, quia cùm iura
mentum importet clauſulā, ꝙ actus valeat meliori
modo, quo valere poteſt. l. cū pater. §. filius. ff. de leg.
ij. Promittens factum alienum cum iuramēto, intel-
ligitur promittere ſe facturum, & curaturum: & ita
promiſsio valebit. cap. ex literis. le ij. de ſpōſa. iūcta
gl. & in c. ſicut ea literis. de iureiur. ita pulchrè com-
mentauit dictum §. filius matrem. Iaſon in §. ſi quis
poſtulāte. inſtit. de actio. vltra quem in hoc puncto
de iurante factum alienum, habetis glo. fin. vbi Bal.
in c. ex reſcripto. de iureiu. & Panor. ibi. & gl. in can.
quoties cordis oculus. j. q. vij. & gl. in c. vnleo. verbo,
nihil. aax. q. vij. Panor. in c. gemma. de ſponſa. & in
c. ſignificationib. in fi. de offi. de lega. vbi idē tenēt
contra Io. Fab. & etiam contra eum conſuluit Frāc.
Aret. conſi. laxx. & cōſi. caliij. glo. in c. tibi domino.
lxiij. diſtinct. Ad præmiſſa facit tex. not. de iuramen-
to teſtatoris loquens, in l. cùm quis decedens. §. codi
25 cillis. ff. de lega. iij. per quem determinat ibi Bar. † ꝙ
confeſsio extraiudicialis licet non valeat abſente ad
uerſario facta, tamē valebit, ſi fuerit iurata, nec reuo-
cari poterit, etiā ſi in teſtamento, quod ſui natura eſt
reuocatorium vſq; ad mortē fuerit facta per text. in
d. §. codicillis. per quē ita conſuluit Paul. cōſi. ccxlj.
26 & Barba. in ſecunda parte conſi. liiij. Ad † hoc facit
tex. elegans in c. ea reſcripto. de iureiur. qui ſingulari
ter inducitur ad quatuor. Primò, quia licet pro debi-
to ciuili non poſsit quis detineri inuitus. l. ob æs. C.
de actio. & oblig. & in c. ij. de pig. Tamen ſi detētus
iurauerit non recedere, donec ſatisfactum creditori
fuerit, licet iurans ſit liber homo, obligatur, & iura-
mentum ſernare tenetur. Secundò inducitur, quia li-
cet mulier fideiubens iuuetur Velleiano ſenatuſcō-
ſulto. l. j. & per totum tit. ff. ad Velleia. Tamē ſi mu-
lier fideiuſſerit cum iuramento, tale iuramentum fa-
cit eam teneri, acſi ad plenum certiorata de ſuo be-
neficio illi renunciaſſet, aut bis fideiuſsiſſet: quibus
caſibus tenetur de iur. l. pen. ff. ad Velleia. & in auth.
ſiue à me. C. ad Velleia. Nam iuramentū ſupplet de-
fectum renuntiationis aut ſecundæ fideiuſsionis, ſe-
cundum Bal. in dicto c. ea reſcripto. quem ſequitur
Iaſ. in l. fin. C. de iur. & fac. igno. Tertiò inducitur ad
id quod ſuprà fuit concluſum cōtra Ioan. Fab. cuius
opi. vltrà ibi allega confunditur per dictum c. ex re-
ſcripto. iuncta glo. fin. Quartò inducitur, quia licet
fideiuſſor conueniri non poſsit, donec excuſſo priùs
debitore principali, vt in authē. præſente. C. de fide-
iuſſo. Tamen virtute iuramēti poterit fideiuſſor cō-
ueniri vnà cum debitore principali. & ad hoc pōde-
rat Bal. illū tex. in dicto cap. ex reſcripto. Quod ta-
men an ſit verum, videatis Barba. in ij parte. conſilio
xliij. vbi poſt longam diſputationem videtur conſu-
luiſſe contrarium, vt etiam tenet Alexā. in l. fin. iiij.
colum. ff. ſi cert. peta. Ad hoc facit, quia licet promit
tens factum proprium non obligetur præciſè ad fa-
ctum: ſed liberetur ſoluēdo intereſſe. l. ſi quis ab alio.
§. fin. ff. de re iud. & l. ſtipulationes non diuiduntur.
§. j. verſi. Celſus. ff. de verb. obliga. Tamen ſi promit
tens iurauerit, cōpelletur præciſè ad factū, nec libe-
rabitur ſoluendo intereſſe, gloſ. ſingularis in l. iij. in
princ. ff. de cōdi. cauſa data. de quo plenè Panor in
cap. veniens. de iureiurā l. per illum text. quem con-
ſulendo ſequitur Alexan. in j. parte cōſi. axvj. incipi.
non puto. & Iaſ. in l. ij. C. de iure emphy. vbi dicit, ꝙ
iuramētum acceleret pœnæ commiſsionē, adeò ꝙ
pœna quæ aliâs non cōmitteretur ante biēnium vel
triennium; vt in caſu ca. propter ſterilitatē. de loca.
27 & conduc. & in cap. potuit. eodem titu. † Si condu-
ctor vel emphyteuta qui iurauerit ſoluere annis ſin-
gulis, per annum ceſſauerit, ilico expelli poterit. Fa-
cit gloſ. ſuprà allega. in dicta l. iij. ff de condict. cauſa
data. in verbo, neceſſe. vbi licet in cōtractibus inno-
minatis ſit re integra locus pœnitētiæ, tamē non vbi
interuenit iuramētum, per quod deſinit res eſſe inte-
gra: & illam gl. in hoc ſequitur Imo. in l. ſecunda. §.
ſed & ſi quis. ff. de donat. & Barba. in capi. iurauit. de
proba. & eſt communis opin. licet ipſemet Barba. ſu
per rubri. de iureiuran. voluerit contrarium per tex.
in l. fina. C. de non numer. pecu. Ad hoc facit, quod
decidit Salycet. in l. ſi pacto quo pœnā. C. de pactis.
vbi dicit, quòd quoties in actu aliquo apponitur iu-
ramentum, non habet locū purgatio moræ: quanuis
aliâs admitteretur, vt dicto capitulo, potuit. & l. & ſi
poſt tres. ff. ſi quis caut. allega. text. in l. ſi quis maior.
C. de tranſactio. vbi periurus eſt ilico infamis: & ſic
contra executionem non admittitur purgatio in fo-
ro contentioſo: ſecùs in foro animæ. glo. ſingularis
in capitulo, apud miſericordem. axij. quæſtione pri
28 ma. Ad † hoc facit, quia vbi apponitur iuramen-
tum, ibi nulla requiritur interpellatio ad conſtituen-
dum debitorem in mora, vt ſingulariter decidit Spe.
tit. de aduo. § j. verſi. ſed nunquid is qui iurauit. & vi
detur tex. iūctis ibidem not. per doc. in l. eum qui. §.
ſi iurauero. ff. de iureiu. Ioan. And. & Panor. in c. bre
ui. de iureiur. & Iaſ. in l. quod te. ix. col. ff. ſi cert. pe-
ta. licet ibi Alexan. contra. Et per hoc decidit Barba.
in cap. fina. iiij. col. de emptio. & vēditio. quòd ſi vē-
ditor iurauit defendere emptorem in lite mota, tene-
tur de euictione, ſi litem ſciuit motam, & non venit
ad defendendū: quanuis aliâs non teneretur, niſi em
ptor litem motam ei denuntiaſſet. l. emptor. vbi Bar.
C. de euict. & Dyn. in cap. eum qui certus. de reg. iur.
lib. vj, quia quando iurauit, ſatis requiſitus cenſetur
à ſtimulo iuramēti, quod eum impellat pro empto-
re, quod eſt menti tenendum. Quia ex conſuetudine
notariorum in omnibus inſtrumentis emptionum
apponitur iuramentum. Pariter decidit Bal. in præ-
29 ludiis feudorum. verſic. ſed ſtatim quæritur. † quòd
vaſallus ſi recipiendo feudum iurauerit, non poterit
feudo renūtiare, vt à domini ſeruitio liberetur: quod
aliâs facere poſſet, ſecundum gl. in cap. quæ in eccle
ſiarum. de conſtitut. vt i Panor. circa fi. de quo tamē
ibi Fely. xxxj. colum. Similiter decidit Bal. in authen.
habita. C. ne filius pro patre. verſic. ſed cōtra oppo.
quòd ſcholaris coram rectore vniuerſitatis conuen-
tus, eum declinare non poterit ratione poſſeſsionis,
cui

30 cui aſtrictus eſt vinculo iuramenti. † Ad hoc facit
quia iuramentũ trãſlationẽ dominij impedit, quod
omnes non fatentur. Tamen reſolutio eſt, ꝙ quoties
iuramentum habet pro ſe ius cõmune & aſsiſtentiã
illius, tunc iuramentũ tranſlationem dominij impe-
dit. Sicut eſt videre in rebus de mẽſa eccleſiæ aut re-
gni exiſtẽtibus, quæ iure cõmuni prohibentur alie-
nari. Vnde iuramentum à prælato vel rege præſtitũ
de non alienando impedit dominij tranſlationẽ: vt
ſi poſtea alienentur, nõ valeat, quod factum eſt. cap.
intellecto. de iureiuran. & cap. ſi quis presbyterorũ.
de rebus eccle. non alien. Et idem in muliere iurãte
non alienare rem dotatam, aut non cõſentire alienа-
tioni, cùm de iure communi res dotalis ſit prohibita
alienari. l. j. & ij. ff. de fundo dota. non tenebit aliena
tio, quamuis iurata, ſecũdum glo. in cap. licet. de iu-
reiuran. lib. vj. de cuius intellectu vidiſtis in verbo,
duas habens filias. loquendo de pacto de non ſucce-
dendo. his enim caſibus primum iuramentum de-
rogat ſecundo, vbi primum iuramentum non ha-
bet ius cõmune pro ſe, vt plenè no. in dictis iuribus.
facit quòd plenè decidit Panor. de geſtis cõtra iura-
mentum in cap. dilecto. iiij. col. cũ ſequi. de præben.
Ad hoc facit, quia licet in materia cõtractus non ſit
locus remiſsioni. cap. Romana. §. contrahẽtes. de fo-
31 ro compet. lib. vj. † Tamen ſecus vbi appoſitũ eſſet
iuramentum, vt pulchrè dicit Ang. in l. hæres abſens
ff. de iudi. per tex. ad hoc ſingularẽ in authẽ. de exhi-
ben. reis. §. ſi verò etiam quidem iuret. in verb. omni
32 modo coll. viij. † Ad hoc facit, quia iuramentum ac
cumulat forum foro, adeo quòd laicus cõtrahẽs cũ
iuramento poterit etiam conueniri coram iudice ec-
cleſiaſtico ad obſeruationẽ iuramẽti. cap. fin. de fo-
ro compet. lib. vj. Ad hoc facit: quia licet inſtrumẽ-
tum contractus non habeat iure communi paratam
executionẽ de ſe. l. minor xxv. annis. cui fideicõmiſ-
ſum. ff. de minoribus. Tamen ſi in iuramẽto dicere-
tur, & quia de prædictis poſſet dubitari, dictus pro-
miſſor iuramẽtum detulit ſtipulatori, qui iurauit ſi-
bi deberi. Tale iuramentum habebit paratam execu
tionem ratione iuramenti volũtarij, ſecundum Bart.
& Fulgo. in l. ij. ff. de iureiur. quos ibi ſequitur Alex.
& Iaſon & Barba. ſuprà de iureiuran. ſuper rubrica:
volens dictum Bar. poſſe ſaluari, vbi iuramẽtum de-
latum fuerit corã notario, qui inſtrumẽtum recepit.
Quia eſt iudex chartularius ex forma ſtatuti, ſecun-
33 dum gloſ. in l. prima. ff. de iudic. † Et ſic iuramentũ
habet vim garentigiæ. vide Bal. in l. j. C. de iureiurã.
& Iaſ. vbi ſuprà ponentem ſex limitationes. Ad hoc
facit, quia iuramentum mirabilem habet effectum,
quoniã ſeruari debet in forma ſpecifica. Ideo iurans
ſoluere non euitaret periurium, ſi compenſare vellet
debitum iuratum cum eo, quod ſibi debetur. nec ad
34 hoc allegandũ & opponendũ reciperetur, † cũ cõ-
penſare non ſit ſpecificè ſoluere: & ſic plus operatur
iuramentum, quàm conditio: quia licet conditiones
ſint in forma ſpecifica adimplẽdæ. l. qui hæredi & l.
Mæuius. ff. de cond. & demonſt. & ſatis ſpecificè ſol
uit, qui compẽſat. l. ſi peculium. §. j. ff. de ſtatu liber.
Tamen ſi quis ſoluere iurauerit, nõ auditur com-
pẽſare volẽs, niſi ſpecificè ſoluat, & realiter rem de-
bitam tradat, per tex. in cap. ad noſtram. de iureiurã.
tenẽdo intellectum. quem glo. & communiter doc.
ibi tradunt. Nam magis ſpecificè impleri debet iura
mentum, quã conditio, vt ibi plenè dicitur. Ad hoc
facit: quia licet per pactum litigando coram incom-
petenti iudice, ille iudex non efficitur iudex compe
tens, ſaltem ante litem conteſtatam, imò admittitur
pœnitentia, vt l. ſi conuenerit. ff. de iuriſd. om. iudic.
Tamen ſi iurauerit, cogi poterit præcisè ad illius iu-
ramenti obſeruantiam, ſecundũ Ange. & Fulg. Pau.
Alexan. & Iaſo. in dicta l. ſi conuenerit. quia per iura
mentum res deſinit eſſe integra, vt dicta l. iij. in prin
cip. in glo. ff. de condi. cau. data videatis Guid. papæ
35 quæſti. lxxvij. Ad hoc facit, † quia licet arbitriũ non
pariat actionẽ de iure ciuili, etiam ſi fuerit iuratum,
in authen. decernimus. C. de arbit. vbi Bart. Tamen
de iure canonico, cui ſtandum eſt. cap. nouit. de iud.
iudex ex officio coget iurantem ad illius obſeruan-
tiam, vt not. in cap. ij. de arbit. & not. Bal. in dicta au
thẽ. decernimus. quem ſequitur Panor. in cap. Quin
36 ta vallis. in iiij. differentia de iureiurã. † Ad hoc fa-
cit quia propter iuramẽtum lex loquens in contra-
ctu habet locum in quaſi contractu: gl. eſt ſingularis
in authẽ. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſus vendi.
in verbo, Contractibus. pariter locum habebit in di
ſtractu, id eſt, liberatione & ſic ligatur adoleſcẽs fa-
ciendo tutoribus ſuis refutationem cum iuramento.
gl. eſt ſingularis in l. quid ergo. in princip. in verbo,
Contrarium. ff. de contra. iudi. tutelæ. ſecundũ Bal.
in rub. ſuprà de iureiu. & in dicta authe. ſacramẽta.
Iuramentum à minore præſtitum ſupplet minorem
ætatem, & facit eum videri maiorẽ, vt excludatur ab
in integrũ reſtitutione, & à iure dicẽdi contractum
nullũ. Et ſic habet vim decreti iudicialis, vt ibi. Ad
hoc facit, quia iuramentum validat donationem in-
ter patrem & filium, quæ aliâs obſtante patria pote
ſtate non valeret, vt tenet Bald. in l. fin. C. de vſucap.
pro dona. Et donationem inter virum & vxorem ſe-
cundum Gul. de Cug. quem ſequitur Bart. in l. Seius.
& Augerius. ff. ad legem Falcidiam. & dicta l. ſi quis
pro eo. ff. de fideiuſſ. Anto. de Bu. Imo. & Panor. in
cap. cùm contingat. de iureiur. & pleniùs Alexan. &
Iaſon in l. ſi donatione. C. de collatio. Et refert Gui
do Papæ. quæſt. cxlvj. in fi. ſic fuiſſe deciſũ in parla-
mento Delphinatus in cauſa caſtri Rupis Chinardi,
quod nunc pertinet reuerẽdo in Chriſto patri & do
mino meo domino Antonio Alemãdi epiſcopo no
ſtro Caturcen. vt dicam latiùs ĩ. ſuper verbo. *Quam*
37 *adeò ea & viro ſuo donauerat.* † Præterea facit, quia
iuramentum in donatione ſummam quingentorum
aureorum excedente interueniẽs habet vim inſinua-
tionis, vt valeat non obſtante immẽſitate, ſecũdum
Ioan. And. in addi. Spe. tit. de inſtr. edi. §. porrò. ſen-
tit Bart. in l. Modeſtius. in fin. ff. de dona. Panor. te-
net in cap. cùm contingat. xvij. colum de iureiuran.
Floria. in l. quæ pater. ff. famil. erciſc. contulit L. Ro-
ma. conſi. xxvij. ij. col. Frãciſ. Aret. cõſ. ij. Ang. conſ.
xciiij. & Alexand. in prima parte. conſilio iiij. vj. col.
& conſi. xij. ij. col. Et in ſecunda parte, cõſil. lxxxiij.
in fin. videatis plenè per Guido. Papæ. quæſt. cccl. de
38 quo plenè dicam vbi ſuprà. Ad hoc facit: † quia iura
mentum excuſat à præſumpta calumnia, & per con-
ſequens ſuccumbentem in cauſa ab expẽſis: & facit
eum videri habuiſſe iuſtam cauſam litigandi. glo. eſt
ſingularis in §. oportet. in auth. de iudi. Et tenet gl.
etiã noſtra. in c. ſi. de dol. & cõtu. & in c. imprimis.
ij. q. j. Gul. de Cug. Bal. & omnes in authen. genera-
liter. C. de epiſco. & cleri. Ad hoc facit, quia licet or-
dinarius cognoſcere nõ poſsit de cauſa feudali: quia
hæc cognitio pertinet domino feudi. ca. cæterum. de
39 iudi. Tamen ſi agatur † de contractu feudali iurato,
poterit iudex ordinarius ratione iuramẽti cognoſce-
re etiam de proprietate feudi, vt cõſuluit Io. Calder.

conſil.ſecundo.ſub titu.de iudi.& foro compe. quẽ
refert & ſequitur Barba.in cap.nouit.de iudic. Præ-
tereà licet ſocietas morte alterius ſociorũ ſoluatur,
& quo ad mortuum, vt non tranſeat ad hæredes, &
etiam quo ad ſuperuenientes.inſtit.de ſocieta.§.ſol-
uitur. Tamen non finitur ſi iuramẽtum intercesſit,
ſecundum Ioã.Fab.ibi ſingulariter in fin.vbi tenet,
40 †quòd licet ex pacto fieri nõ posſit, quòd ſocietas
ſit perpetua,vel ad hæredes tranſitoria:tamen fallit,
vbi tale pactum eſſet iuramento firmatum,ſecũdum
eum.Prætereà licet non valeat renuntiatio præſcri-
ptionis,imò ea non obſtante præſcriptio procedit,
tamẽ bene valet & curſus pręſcriptionis impeditur,
41 ſi fuerit iurata.† Nam iuramentum etiam in contra
ctu ſimpliciter præſtitũ impedit præſcriptionis cur-
ſum,ſecundum Alexand.ſingulariter in l.nemo po-
teſt.ff. de lega. primo. quod dictũ magnifacit Fely.
ſuper rubri.de præſcriptio.vj.col.in fine.dicens non
fuiſſe ab alio tactum.An autem ſit verum,quòd de-
bitum iuratum præſcribi non posſit, videatis Gui-
do.papæ.quæſt.cxcix.Poſtremò facit,quia licet do-
lus futurus remitti nõ posſit, tamẽ valebit remisſio
ſi iurata fuerit.de quo plenè dixi ſuper verbo, *Duas
habens filias*. in tertia principali fallentia. loquendo
de ſecũda ſpecie pacti de futura ſucceſsione, ſcilicet
de hæreditate conſeruanda.Quæ omnia quo ad effe
ctum iuramenti extraiudicialis ſunt notanda. Qui
quidem effectus, vt videris, eſt maximus: ita quòd ve
niens contra iuramentum conuẽtionale eſt eo ipſo
42 infamis.l.ſi quis maior.C.de trãſact.† Oh quod nõ
ſine cauſa Alexander (narrante Valerio) iuramenta
ſua violare noluit,imò posſetenus ſeruauit. Adeò, ꝙ
cùm iret ad disſipãdum ciuitatẽ nomine Lãpſacũ,
obuium habuit Anaximenem præceptorem ſuum.
Sciens igitur Alexãder ꝙ pro ciuitate cum interpel-
laret,iuramẽto pręuenit,dicens ſe nõ facturũ quod
petiiſſet.Tunc Anaximenes poſtulauit, vt pręlibatã
ciuitatem deſtrueret.Quod audiẽs Alexander ciui-
tatẽ ſuæ paci reliquit. Sed (proh dolor) nunc princi
pes ſua iuramẽta ſic non ſeruant,nec ſolùm frangũt
quæ ex voluntate perſonali:ſed etiam ea quæ ex iu-
re regni vel dominij prædeceſſorum more fecerunt.
Nimirum igitur, ſi proditorum aut infidelium ſerui
torum comitiuam habent.Suis enim periuriis talem
promererentur, dicentes illud Ouidij:

Amplector ſanctas, quæ dant bona fœmina fraudes.

Per quod intelligere poteſtis iuramẽta eſſe in maxi-
ma veneratione, maximè apud catholicos propter
eius mirabiles effectus:& non ab re dicebat Quinti-
lianus li.ix.c.ij.Nam & in totũ iurare, niſi vbi neceſ
ſe graui viro parum cõuenit. Si tamẽ ſemel honeſtè
iuratum fuerit,nõ ſolùm amico & familiari,ſed ini-
mico & ignoto exiſtimabit mentiri non eſſe ſuum.
Nec aliquãdo permittet, vt lingua à ſuo ſẽſu diſcor-
det:dicit Lactã.in lib.de vero cultu.& Tullius lib.j.
43 de offi.† Nullo inquit, pacto iurare habes,quod te-
nere nolis.Hodie autẽ principes pleriq; vſu habent,
dum ſuis rebus timent,iureiurando multa polliceri,
mox verò tergiuerſari,ſi arridentiori fortuna iuuen-
tur,non aduertẽtes ꝙ violato à Laomedõte Troia-
no rege Priamiq; patre iuramento, indignatia diis:
Neptunus vrbem aquis repleuit, & Apollo peſtem
immiſit.Et vt Ieremias xxv.c.prędixerat,ob cauſam
periurij Zedechiæ regis qui fidẽ Nabuchodonoſor
regi promiſſam hoſti ſuo non ſeruauerat,ipſe popu-
lus Iſrael deſtructa Ieroſolyma captiui in babylonẽ
perducti fuerunt,Iere.c.fi. vbi, eo interfecto, annis
lxx.permanſerũt,vt habetur ij. Paralippo. xxxvj.ca.
Nunquid etiam præ manibus habetis de Aſtulpho
Longobardorũ rege,qui ob violatum Pipino Fran-
corum regi pro eccleſia bellanti præſtitum iuramen
tum,turpiter expirauit. De quo Gagui.libro iij.cap.
iiij.ſic dicit. Primo inſequenti vere Pipinus in Lon-
gobardos exercitum ducit: quia ad Alpium angu-
ſtias occurrens Aſtulphus, trãſitu Francos prohibe-
re contendit. Sed irruentium in ſe Francorum impe
tum non ſuſtinens, Papiam ſe receperit: vbi milite
Frãco circumuallatus obſides xl. Pipino dat:iuratq;
Romano pontifici quæcunque abſtuliſſet reſtituere.
Atque ita attributis Stephano pontifici militum fir-
misſimis copiis eum in ſedẽ Pipinus reſtituit. Cogni
to Pipini in Frãciam abſceſſu, Aſtulphus,neq; obſi-
dum,neque iuriſiurandi curam habens nullis ſe pro-
misſis abſoluit. Eam ob rem Pipinus ſuperatis ite-
rum Alpibus, Aſtulphum Papię obſidet.Obſidione
preſſus Aſtulphus Rauennã Pipino cum aliis quas
pontifici abſtulerat aliquot vrbibus,quę in exarcha-
tu erant,reſtituit. Receptas Pipinus Stephano asſi-
gnat. Ipſe verò Aſtulphus non multũ pòſt equo for-
tè delapſus ceruicem fregit. Subiungẽs eo.cap.in fi-
ne. quòd Gayfirus dux Aquitanus de certo contra
clerum ſacrilegio commiſſo delatus, cùm legatis re-
gis reddere cũcta promiſiſſet, & religione iuramen-
ti ſpreta peiora attentaſſet,perfidia Gayfiti cognita
Pipinus vlciſci iuriſiurandi contemptorem pergit,
caſtellis compluribus ſolotenus dirutis. Borbonium
Chantellam atque Claromontem recepit. Inde cùm
Lemouicas perueniſſet, omnibus igne ferróque con
ſumptis,crebras expeditiones in Aquitaniam duxit.
Excurſa Aquitania,deficientibúſq; ad Pipinum plu
rimis vrbibus, Gayfirus à ſuis necatur. Hæc ille. Vi-
deatis quæ dixi in verbo, *Et vxorem nomine Adela-
ſiam*.in primo principali articulo, loquendo de Pi-
44 pino. Non ſic, domini, † non ſic Marcus Attilius
Regulus nobilis conſul Romanus fecit, de quo in l.
poſtliminij ius.§.captiuus.ff.de capt.& poſtl. reuer.
Qui cùm per Afros cũ omni exercitu deuictus fuiſ-
ſet, ita vt duobus tantùm Romanis fugientibus.xxx.
millibus occiſis, ipſe cum quingẽtis captiuis in vin-
culis teneretur, deindéq; à Marco Aemilio Paulo,&
Seruio Fuluio Romanis conſulibus Afri ſuperati eſ-
ſent, vt ducẽtis hoſtiũ millibus occiſis, captíſq; cen-
tum & triginta, per Carthaginiẽſes cum legatis ſuis
mitteretur, vt captiuorum permutationem à Roma-
nis implorarent: iuramento tamen præſtito, ꝙ ſi Ro
mani permutationi non aſſentirẽt, Carthaginẽ ipſe
rediret: Romámque veniſſet, & in ſenatu contraria
legationi ſuæ aſſerẽs, nõ eſſe vtile Romanis, propter
ipſum iam ſenem tot nobiles captiuos permutare,
perſuauiſſet Romanis permutationem offerentibus
& ad moram eum hortãtibus, quia iurauerat, redire
prælegit, & Carthaginem rediit. Quem Afri con-
feſtim in anguſto ligno clauis acutis confixo inclu-
ſerunt, vbi palpebris circunciſum vſque ad mortem
ſtare & vigilare fecerunt, diuo teſtante Auguſt. j. de
ciui.dei.c.xv.& xxiiij.ac li.ij.c.iij.libróq; iij. c. xiiij.
& lib.v.ca.viiij.An autem Regulus ille in foro con-
ſcientiæ, vinculo iuramẽti redire teneretur in carce-
rem, videatis gl.in cle.paſtoralis.de re iudi.Bart.in l.
relegati.ff.de pœnis.& Panor.in ca. inter alia. in fin.
de immu.eccl.de iſto Regulo & eius fide & religiõe
Vale.lib.j.ti.de ſeruata religione ſic dicit: Sed in his
quæ ad cuſtodiã relig.attinẽt, neſcio an oẽs Marcus
Attilius Regulus præceſſerit, qui ex victore ſpecio-
ſisſimo

ſiſsimo inſidiis Aſdrubalis,& Xantippi Lacedęmo-
nij ducis, ad miſerabilem captiui fortunã deductus,
ac miſſus ad ſenatum populúmque Romanum lega-
tus,vt ex ſe vno & ſene,complures Pœnorũ, id eſt,
Carthaginenſium iuuenes penſarẽtur. In cõtrarium
dato conſilio Carthaginem petiit, non ignarus ad
quàm crudeles,quámque etiam meritò ſibi infeſtos
deos reuerteretur. Verùm quia his iurauerat ſi capti-
ui eorum redditi non forent, ad eos ſeſe rediturum.
Potuerunt profectò dij immortales efferatam miti-
gare ſæuitiam. Cęterùm quò clarior eſſet Attilij glo
ria,Carthaginenſes moribus vti ſuis paſsi ſunt. Ter-
tio Punico bello religioſiſsimi ſpiritus tam crudeli-
ter vexati,vrbis eorum interitu,iuſta exacturi piacu-
la. Hæc ille. Ex † quibus reſultat, ꝙ maximi vincu-
45 li eſt iuramentum, cuius infractores & periuri, pœ-
na capitis apud Aegyptios mulctabãtur, vt Diodo-
rus Siculus lib.ij.c.iij.refert. Primùm,inquit, periuri
capite mulctabantur tanquam qui duplici tenerẽtur
ſcelere,vt qui & pietatem in deos violarent,& fidem
inter homines tollerent maximum vinculum ſocie-
tatis humanæ. Hęc ille. Ideo non inelegãter decidit
Anto.de But.in c.penul.vbi eum ſequitur Panor.de
iureiur. quòd per licẽtiam datam notario aut iudici,
vt inſtrumentum vel teſtamentum extendat prout
voluerit, non poterit iudex ſeu notarius addere iura
mentum,quod ſuppleri non poteſt ſine conſenſu pa
tris,cum habeat certam formam. Reſtat ergo,quòd
iuramentum à teſtatore vel hęrede in teſtamẽto mi-
nus ſolenni præſtitum,ſupplet ſolennitatem,ſcilicet
inducendo clauſulam codicillarem,ita ꝙ talis volũ-
tas valet vt codicillus, ac ſi dictum fuiſſet à teſtatore
expreſsè. Quod eſt verum,vbi teſtamẽtum deficeret
ratione deficientis ſolennitatis. ſecus ſi deficeret ra-
tione defectus ſubſtãtię in perſona teſtatoris, q. for-
tè teſtari non poterat,vel conſenſus eiuſdẽ. Quoniã
his caſibus iuramẽtum nihil operetur. Nec etiam ſi
teſtamẽtum deficeret ex defectu voluntatis,cum his
caſibus clauſula codicillaris expreſsè appoſita nihil
faceret,ſecundũ Ludo.Ro.conſi.cccccxvij.incip. In
caſu propoſitæ conſultationis.& Fran.Aret.conſil.
xxiij.incip.quatuor dubia. facit l.fi.C.de non nume.
pecu. Iaſ.in l.eam quam.de fideicom. † Tertiò prin-
46 cipaliter clauſula codicillaris tacitè inducitur, & in
teſtamento ſubintelligitur ex ardore amoris liciti,
quem teſtator gerebat ad perſonas in eius teſtamẽto
minus ſolenni honoratas. Ideo ex teſtamento minus
ſolenni debebuntur legata relicta perſonis ipſi teſta
tori dilectis, & præſtabũtur à venientibus & teſtatori
ſuccedẽtib⁹ ab inteſtato,perinde & ac ſi clauſula co-
dicillaris expreſsè fuiſſet in teſtamẽto appoſita: quia
ardor liciti amoris eo tunc clauſulam operatur codi
cillarem,ſicut filiis. Ita ſingulariter poſt gl. determi-
nat Bald.in d.l.ſi iure.C.de teſta.manu. Facit gl.ſin-
gularis in l.ij.C.in quib.cau.colo.cẽſiti ve.lib.xj.vo-
lens † quòd appellatione ſuorum veniũt amici: imò
47 veri amici parentibus etiam ſuis præferuntur. Vnde
Seneca epiſtola ciij. quendam plãgentem filium re-
darguit,dicens: Quid faceres, ſi amicũ perderes? ex
quo periculum incertæ ſpei ſic plangis,quaſi velit a-
micum eſſe filio præferẽdum,ſi verus amicus fuerit.
Et multò magis eſt rebus quibuſcũque præferẽdus,
iuxta illud Catonis:

Vtilius regno eſt meritis acquirere amicos.

Adeò quòd narrat Cæſar in commẽtariis ſuis de bel
lo Gallico. lib.vj. olim apud Gallos aſſuetum fuiſſe,
omnes à defuncto dilectos in eius funere cremari,
quaſi vnum corpus cum eo. Funera ſunt,inquit, pro
cultu Gallorũ magnifica & ſumptuoſa: omnia quęq;
viuis cordi fuiſſe arbitrantur, in ignẽ inferunt etiam
animalia. Ac paulò ſuprà hanc memoriam ſerui &
clientes quos ab his dilectos eſſe cõſtabat, iuſtis fu-
neribus confectis vnà cremabantur. [Ad quod fa-
cit quod habetur infrà ſuper verbo, *qui cum alia ma-
trimonium cõtrahens*. dum loquitur de amore mulie-
rum ad viros prædefunctos.] Amicitia etiam, vt di-
cit Tullius in libro de amicitia, omnibus humanis
rebus præponẽda eſt. Nihilq; eſt naturæ tam aptũ,
támque conueniens ad res proſperas vel aduerſas,
quàm ſit vis amicitiæ. Eſt autem amicitia omnium
diuinarum humanarúmque rerum cum beneuolen-
tia & charitate conſenſio. Et idem rhetoric.ij. Ami-
citia,inquit, eſt voluntas erga aliquem bonarum re-
rum,illius ipſius cauſa quem diligit cum pari volun-
tate. nec aliud eſt amicitia, quàm æqualitas animo-
rum, adeo quòd amicus nõ es,cùm bona aliqua de-
deris,niſi teipſum animúmque dederis. Ob quod di-
cit Seneca libro ſexto de beneficiis, Neſcis quantum
ſit amicitiæ pretium, ſi non intelligis te ei daturum
quem diligis. Nam tanta eſt vis amicitiæ, quòd res
parificat ex ſe diuerſas,cùm alter ex amicis alteri vo
to complaciti operis adminiſtrat effectum,quia ami
citia multos diſpares coadunat,inter quos eſſe debet
charitas ſine temeritate,& communitas ſine cupidi-
tate. Quis enim diuiſit angelos amicos? ſuperbia.
Quis fratres primos? auaritia. Vnde Seneca epiſtola
xlviij. Cõſortium, inquit, rerum omnium inter nos
facit amicitia. Et omnia cũ amico cõmunia amicus
habebit. Imò fuit Pythagoricorum opi. Amicorum
omnia eſſe cõmunia,& amicũ eſſe alterum ſeipſum,
vt refert Hiero.contra Ruphinum. Quod etiam ſen-
ſit Ouidius,lib.iiij.de triſtibus,dicens:

Hi duo corporibus mentibus vnus erant.

Et Philoſophus nono ethicorum,vbi etiam commẽ-
tator, Amicis eſt anima vna, & omnia communia.
Nec eſt amicus,niſi amico cor ſuum præbeat,ſecun-
dum Tullium libro primo de Offic.& Auguſt.libr.
ſecundo confeſsio. Amicitia, inquit, dulcis eſt pro-
pter bonitatem animorũ: ideo qui amicus eſt,amico
omnia cõmunicat,ſcilicet cor ſuum & bona. Quin-
imò fertur (quod plus eſt) de duobus mercatoribus
adeò ſe inuicem diligẽtibus,vt vnus eorũ qui Aegy-
ptius erat, vxorem propriam pulcherrimam alteri
amico relinqueret, eo ꝙ ipſius amore langueſceret,
clarè ſic oſtendendo idem velle atq; idẽ nolle verã
48 amicitiam eſſe, vt dicit Saluſt.in Catilin. † Ad ve-
ram autem & perfectã amicitiã quatuor ſunt leges
traditæ,ſine quibus eſſe non poteſt. Prima eſt,dicit
Tullius, vt ab amicis honeſta petamus,& non roge-
mus turpia: nec faciamus rogari: quia omnis vera a-
micitia in bonis eſt,& non in malis: nec eſſe põt,niſi
inter habẽtes charitatem. iuxta illud Sallu.in Iugur.
Inter bonos,inquit, amicitia, inter malos factio eſt.
Cui conuenit Tullius lib.iij.de Offic. Nec vlla eſſet
excuſatio peccati, ſi amici cauſa peccaueris. Vnde
Hiero. In epiſtola ad Paulinum in princ. illam dicit
veram eſſe neceſsitudinem, quæ Chriſti glutino co-
pulata eſt, & quam Dei timor conciliat. q.d. ꝙ vera
amicitia Chriſti glutino, id eſt, charitate & Dei timo
re cõciliari debet,ſecundũ glo.ibi. Ideo amico iniu-
ſta petenti, non eſt aſſentiendum. Imò dicit gl. ſuper
Matt. quam gl. refert ſuper rub.C.de mendi.vali.lib.
xj. Iuſtius feceris,ſi iniuſtè petentẽ correxeris,quã ſi
ei dederis. Facit l. Attilicinus.ff.de ſerui.ruſti.præd.

Quæ omnia conſiderans Rutilius, de quo loquitur Valerius, cùm amico indigna petenti non obediret, eidē conquerenti & dicenti, quid mihi opus eſt amicitia tua, ſi quod rogo nō facis? Reſpōdit, Imò quid mihi tua, ſi propter te aliquid inhoneſtè facturus ſum? Ideo ſapienter dicit Cato:

Quod iuſtum eſt petito, vel quod videatur honeſtum:
Nam ſtultum eſt petere, quod poſſit iure negari.

Tales enim qui iniuſta petunt, ſunt amici de quibus habetur Ieremiæ nono, Omnis amicus fraudulenter incedit. Secūda lex eſt, quòd amicitia ſit realis & effectualis, & non ficta ſeu adulatoria. Quia vt dicit Tullius præallegato libro de amicitia, In amicitia nulla peſtis maior quàm adulatio, & vitioſa ſimulatio, quæ verum iudicium tollit, & amicitiam adulterat. Et Auguſt. lib. decimo confeſsio. Amici, inquit, adulantes amicitiam peruertunt, & ſemper in neceſſitate deficiūt. De hac peſtifera adulatiōe dixi ſuper verbo, Condidit. j. Tertia lex in amicitia eſt, ꝙ ſit diſcreta. Nam vera nō dicitur amicitia eorū, qui quoſdam adeò ſtultè diligūt, quòd volendo vti amicitia, exceſſu doni & muneris ſeipſos damnificant & cōcutiunt. quos Cato redarguit:

Dilige ſic alios, vt ſis tibi charus amicus:
Sic bonus eſto bonis, ne te mala damna ſequantur.

Quarta lex amicitiæ eſt, quòd ſit cōſtans & firma, ꝙ nunquā deficiat, præſertim in aduerſis. Quoniam vt dicit Valerius lib. iiij. tit. de amicitia, in princ. Sinceræ fidei amici præcipuè in aduerſis reb⁹ cognoſcūtur. In quibus quicquid præſtatur, totum à cōſtanti beneuolentia proficiſcitur, felicitatis cultus maiore ex parte adulationi quàm charitati erogatus certè ſuſpectus eſt, perinde ac plus ſēper petat quàm impēdat. Accedit huc, ꝙ infractę fortunæ homines magis amicorum ſtudia deſiderant, vel præſidij vel ſolatij gratia. Nam læta quidem & proſpera negotia (vtpote cùm diuina ſuffragatione foueantur) humana minus indigēt. Tenaciùs igitur eorū nomina poſteritatis memoria apprehēdit, qui aduerſos amicorum caſus non deſeruerunt, quàm qui proſperum vitæ curſum comitati ſunt. Debétq; amicitia omni ſuſpicione carere. Quia ſecundum Tullium parum amicitia prodeſt, niſi amicorū cōſtans & fidelis cordiū adhęſio fuerit. Sed non ſemper cunctis mortalibus idem animus eſt, vt dicebat Catilina in Ciceronem. quaſi dicat: ſolis veris amicis eundem animum & conſtantem ineſſe. Et Senec. in Thieſte. Quos, inquit, verus amor tenuit, ſemper tenebit. Vnde Auguſtus Cæſar (prout Suetonius refert lib. ij. de duodecim Cæſaribus) amicitiā non facilè admiſit: ſed cōſtātiſsimè retinuit. Nec dicitur amicus qui citò amicum deſerit, aut qui de amico citò malè iudicat. Ideo Tull. vbi ſuprà. Boni, inquit, viri & ſapientis eſt, hæc duo tenere in amicitia. Primū, ne quid fictū aut ſimulatū ſit. Nā apertè odiſſe magis laudabile eſt, quā occultare ſentētiā: quia nullę ſūt (dicit Tullius li. de amicitia) occultiores inſidiæ, quàm hæ quæ latēt in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſsitudinis nomine. Nam eum qui palā eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare poſsis. Hoc verò occultum inteſtinū ac domeſticum malum nō ſolùm exiſtit, verumetiam opprimit antequàm proſpicere atque explorare potueris. Quæ omnia complectens barbatus ille Hieroni. in epiſtola ad Paulinū ſuperius allegata. Vera, inquit, illa neceſsitudo, id eſt amicitia eſt, & Chriſti glutino copulata, quam nō vtilitas rei familiaris, nō præſentia tantùm corporum, non ſubdola & palpās adulatio, ſed Dei timor cōciliat. Secūdum eſt, quòd ſuſpicioſus amicus non ſit. Nec exiſtimet aliquid ab amico eſſe violatum, nēpe cùm ſuſpicatur, iam amicum ha-
49 bere non arbitratur. †Non ſic domini, non ſic fecit Alexander ſapientiſsimus & omnium inuictiſsimus tunc infirmus ac graui febre correptus: qui à Philippo medico fideli ſuo, de cuius cōiuratione, quòd eū medicamento à Dario rege corruptus intoxicare volebat, literis Parmenionis nunciatum fuerat: intrepidus medicamentum hauſit, velut de amico non diffidens. de quo Valerius libro iij. titu. de conſtantia, in fine. ſic dicit: Quod ſequitur & rei ipſius admiratione, & claritate authoris illuſtre: Alexander Macedonum rex inclyta iam pugna excellentiſsimis opibus Darij contuſis, æſtu & itineris feruore in Cilicia percalefactus, Cydno ſcilicet fluuio, qui aquæ liquore cōſpicuus Tharſum interfluit, corpus ſuum immerſit. Subito deinde ex nimio hauſtu rigoris, id eſt, frigiditatis aquarum ſtupefactis neruis, ac torpore hebetatis artubus, maxima exanimatione totius exercitus in oppidū caſtris propinquum defertur. Iacebat æger Tharſi: inque valetudine eius aduerſa inſtantis victorię ſpes fluctuabat. Itaque cōuocati medici, attentiſsimo conſilio ſalutis remedia circumſpiciebāt, qui cùm ad vnam potionem, id eſt, medicinam, ſentētiam direxiſſent, atq; eam Philippus medicus ſuis manibus temperatam Alexandro (erat autem ipſius amicus & comes) porrexiſſet, à Parmenione miſſæ literæ ſuperuenerunt admonētes, vt rex inſidias Philippi perinde ac pecunia corrupti à Dario, ſcilicet rege Perſarū, caueret. Quas cùm legiſſet ſine vlla cūctatione medicamentum hauſit, ac tū legendas Philippo tradidit. Pro quo tam conſtanti erga amicum, iudicio digniſsimam à diis immortalibus mercedem recepit: qui incolumitatis eius præſidiū falſo interpellari indicio noluerunt. Hæc ille. His enim quatuor cōſideratis legibus, & vt decet obſeruatis, nihil amicitia in rebus humanis deſiderabilius, nihilque dulcius, quàm habere amicum cum quo omnia audeas: quem ſic credas vt te: cui ſic loquaris vt tecum: & ſic nil vera amicitia optabilius, per quam duo fiūt vnus & idem animus. Et de talibus amicis intellexit Bald. (vt ex ſuis verbis demōſtratur) dū dicit, quòd ardor liciti amoris clauſulam inducit inter amicos codicillarem. Præualet enim vera amicitia, ſaltem æquipollet coniunctioni ſanguinis, quæ indubitanter clauſulam illā inducit, vt dixi in verbo, Teſtamētum. primo. Contemplemur (inquit titulo de amicitia Valerius) nunc amicitię vinculum potens & præualidum, neque vlla ex parte ſanguinis viribus inferius. Hoc etiam, ſcilicet amicitiæ vinculum certi⁹ & exploratius: quia illud ſcilicet vinculum ſanguinis naſcendi fortuitum opus, hoc vniuſcuiuſque ſolido iudicio inchoata voluntas contrahit. Itaque celerius ſine reprehenſione propinquum auerſere quàm amicum, quia altera diremptio, id eſt, parentum ſeparatio vtique iniquitatis, altera, ſcilicet amicitiæ, leuitatis crimini ſubiecta eſt. Cùm enim deſerta ſit futura vita hominis nullius amicitiæ cincta præſidio, quaſi dicat hominē deſertum vita, ſi amicum non habeat. Tam igitur neceſſarium ſubſidium temerè aſſumi non debet, ſemel antē apprehenſum rectè ſperni nō conuenit. Subiungens poſtea, Hæ ſanè vires amicitiæ mortis cōtemptum ingenerare, vitæ dulcedinem extinguere, crudelitatem manſuefacere, odium in amorem cōuertere, pœnam beneficio pēſare potuerunt: quibus penè tātum venerationis, quātum deo-

rum immortalium cæremoniis debetur. illis enim
publica ſalus,his priuata continetur. Atque vt illa-
rum ædes ſacra domicilia, ita harum fida hominum
pectora,quaſi quodam ſancto ſpiritu referta templa
50 ſunt.Hæc ille.† Vnde reſtat,quòd parentela & ami
citia paria ſunt. Ideo dicit glo.in ca.requiſiſti.ſuprà
51 eodem.†quòd de relicto facto clerico à ſuo conſan
guineo nõ debetur quarta epiſcopo,cùm nõ dicatur
factum intuitu eccleſiæ:ſic etiam nõ debetur de lega
to relicto ab intimo amico.Facit tex. ſingularis in l.
cùm alienam.C.de lega.iuncta l.in teſtamẽto.ff. de
fideicõ.libe,vbi mirabiliter probatur, ꝙ diſpoſitio
dictæ l.cum alienã.loquens de cõiunctis,locum ha-
bet in magnis amicis.facit pulchrum dictum Bar.in
l.Titia.ff.de verbo.oblig.vbi voluit,ꝙ ſicut in cauſa
matrimoniali non valet pœna appoſita per coniun-
ctũ mulieris,vt ibi,& in cap. Gemma.de ſponſa. Sic
etiam non valet ſi promittatur per magnum amicũ
mulieris.facit quod idẽ voluit Bar..in l.hæres meus
§.fin.ff.de cõdi.& demon.facit quod dicit Cyn.in l.
52 exigendi.C.de procur.vbi dicit,† ꝙ ſicut cõiunctus
admittitur ſine mãdato ad agendum pro coniũcto,
ſic etiã magnus amicus pro amico ſuo. Quæ omnia
corroborant dictum Bald.in d.l.ſi iure. Tamẽ dicit
ibi,ꝙ hoc non auderet extendere vltra legata liber-
tatis vel alia pia relicta,propter tex.iuncta glo.in d.
l.in teſtamento.ff.de fideicom. lib. & glo.in d.l.ſi iu
re.videte Barb. in c.niſi ſpecialis.ij.col.de offi.lega.
vbi idem dicit quod Bald.ad hoc facit quod dixi ſu-
prà in verb.*Teſtamentum*.j.in aij.caſu fallentiæ. vbi
dixi quod in teſtamẽto per patrem facto inter libe-
ros ſemper ineſt clauſula codicillaris, propter ardo-
rem liciti amoris inter patrẽ & filium exiſtentia, vt
valeat meliori modo,quo valere poterit, licet nihil
expreſſè dictũ fuerit.vt dicit gl.no.in verbo, voluit.
in l.cohæredi.§.cùm filiæ.ff.de vul.& pupil.Et ple-
nè decidit Ludou.cõſil.clxxix.vij. col.in fi.Ad hoc
facit quod pulchrè decidit Iaſ.in l.j.v. col.C. de ſum.
53 Trinita. vbi dicit:† ꝙ licet verbũ, volo, de præſenti
prolatum vel de futuro,puta vellem,nõ inducat di-
ſpoſitionẽ in cõtractibus,nec vltimis voluntatibus,
ſecundum communem opin.de qua ibi per eum. Ta
men vbi profertur in fauorem perſonę veriſimiliter
dilectæ,inducit diſpoſitionẽ per tex. ſingularem in
l.Pamphilo.§.propoſitum.ff.de leg.iij.vbi prolatum
fuit per teſtatorem fauore ſui contribunalis, & ſic
intimi eius conſocij,& cõſequenter fratris. Cùm ſo-
cietas quædã dicatur fraternitas .l. verum.ff. pro ſo-
cio. Sanè tamen intelligatis ardorem liciti amoris
clauſulam inducere codicillarem, vt dicit glo.in d.l.
in teſtamento.& in l.cam quam.in decima fallentia
C.de fideicommiſ. quo ad legata & fideicõmiſſa, vt
ex teſtamento minus ſolenni debeantur dilectis per
ſonis relicta,vt eſt caſus in d.l.in teſtamento. ſecun-
dum verum intellectũ,de quo per doct.& ibi Iaſon
in l.non dubium.C.eo.Non tamen inducit talis ar-
dor amoris & affectionis clauſulã codicillarem,quo
ad hæredis inſtitutionem, vt eam valere faciat iure
fideicommiſsi, ſicut valeret ſi clauſula codicillaris
in tali teſtamento minus ſolenni appoſita fuiſſet ex-
preſsè. Ideo ſi aliqua alia perſona, quàm de liberis
teſtatoris quantumcunq; à teſtatore dilecta in teſta
mento minus ſolenni fuiſſet hæres inſtituta,talis di-
lectio & affectio non faceret valere inſtitutionem,
cùm ſpeciale ſit in liberis teſtatoris,in teſtamẽto mi
nus ſolenni hæredibus inſtitutis. vt virtute clauſu-
læ codicillaris ſubintellectæ teſtamentũ valeat iure
fideicommiſsi,vt plenè vidiſtis ſuprà, Teſtamẽtum.
primo.in duodecima fallentia. Ita ſingulariter hunc
paſſum declarat Matthæus de Mattheſilla. in ſuis
notabilibus,notabili xlij.videatis Sali.in l.ſi.iij. col.
C.de naturalibus liberis. vbi ponit, an ſola affectio
tacitum inducat fideicõmiſſum. An autem reſoluta,
& ſublata amicitia intima ſeu ardore liciti amoris,
reſoluatur etiã illud fideicommiſſum tacitum, quaſi
ceſſante cauſa, ceſſet effectus, videatis ſingulariter
Bal.in l.ſi mater.C.de dona.ante nupt. vbi loquitur
de donatiõe facta cauſa amicitiæ, quę poſtea ceſſat.

Fortè ſecùs eſſet in vltima volũtate, quæ expreſsè
vel tacitè reuocatur vſque ad mortem l. iij. in fin.
cum ſequen.ff.de adimen.leg.gloſſ.in l. ſororem.C.
de his quibus vt indig.& in l.fideicõmiſſum. C.de fi-
deicommiſ. ſcilicet quando ſuperuenit amicitia.
54 Quartò † & vltimò clauſula codicillaris in teſta-
mento non expreſſa inducitur ex ſtatuto vel conſue-
tudine ciuitatis, loci vel patriæ, putà ſi ſtatutum di-
cat vel conſuetudo habeat,ꝙ in quolibet teſtamen-
to intelligatur clauſola codicillaris adiecta,quo ca-
ſu perinde erit,ac ſi teſtator eam in teſtamẽto appo-
ſuiſſet,ſecundum Alex.in prima parte conſi.xlj.inci-
pien. Viſo tenore allegati.facit quod not.Bal.in l.de
quibus.ff.de legi.& Alex.in l.moribus.in princ.ff.de
vulg.& pup.vt ſtatim dicam. Tãta eſt enim poteſtas
legis,& conſequenter ſtatuti vel cõſuetudinis, quòd
fingit factum fuiſſe quod factum nõ fuit.l.j.C.de rei
vxo.actio.& inſt.de actio.§.fuerat.ſicut econtrà fin
git non fuiſſe factum,quod verè factum fuit. glo. eſt
ſingularis ſuper verbo,Pro infectis.in clem.j.de im
muni.eccle.Quæ omnia ſunt notãda, velut quotidia
na.De hac clauſula codicillari videatis Guid. papæ.
55 quæſt.cccxaiij.& cccccaiij. †Poſtremò vt finis cor-
reſpondeat ſuo principio, ſcire debetis, ꝙ longa eſt
differentia inter codicillos & teſtamentum. Nam li-
cet codicillus largo modo dicatur teſtamentum, vt
dicit Bal.in l.fin.in ij.q.C.de codic.diui Adria.tollẽ.
& ven.t appellatione teſtamenti, ſecundũ Bal. in l.
fin.C.eo.vt dixi ſuprà in princ.attamen propriè ſu-
mendo teſtamentum,de quo ſuprà locuti ſumus ſu-
per verbo,*Teſtamentum*.j. Teſtamentũ differt à cõ-
56 dicillo in multis. † Primò, quia in teſtamento ſo-
lo fieri poteſt directa hæredis inſtitutio.l.non codi-
cillum.C.eo.Sed in codicillis fieri nõ poteſt directa
hæredis inſtitutio,ſaltem ꝙ valeat iure directo,cùm
in eis dari non poſsit hæreditas. inſtit. de codicil. in
fin.Fallit tamen in ſeq.caſibus.Primò,vbi eſſet con-
ſuetudo,ꝙ dari poſſet vel adimi:quia tũc fieri poſſet
ſicut in teſtamento.Nã tituli ſucceſsionum ex teſta-
mento ſunt de iure poſitiuo:quod qualiter intelliga
tur habuiſtis ſuprà in verb.*Teſtamentum*. j. in princ.
Ideo per conſuetudines & ſtatuta alterari poſſunt,
inſti.de iure nat.§.ex non ſcripto.ver.ea verò.Et ca-
ſũ noſtrũ ita expreſse decidit Bal. in l.de quibus. ff.
de legi.viij.col.Secũdò fallit inter liberos,quibus po
teſt hæreditas directè relinqui in codicillis, & qua-
libet vltima voluntate.l.fin.C. famil.erciſcun. & ita
ſingulariter determinat Bar. in l. militis codicillis.
ff.de teſtamẽ.milit.vbi idem deciditur in milite.Er-
go idem erit in patre inter ſuos liberos teſtante, vel
alios ab inteſtato immediatè ſuccedẽtes. Et idem in
presbyteris,ac clericis,vel doctoribus,& aduocatis,
quo ad hoc militibus æquiparatis, vt plenè dixi ſu-
57 prà.*Teſtamentum* j. in ix. fallentia. Et † quòd libe-
ris teſtatoris dari poſsit hæreditas directè in codi-
cillis,tenet Sali.in l.ij.C.de codicil.& Ang. in dicto

§.fina.inſtitut.de codicil.Alexan.& Iaſon in l.hac
conſultiſsima.§.fina.C.eodem.& idem Iaſon in l.j.
cum ſequen.C.de codicil.& dixi ſuprà teſtamẽtum.
j.in xij.fallentis.Sed aduertatis quia Ludo.in dicto
conſi.clxxia.tertia col.tenet contrarium, & pariter
ante ipſum tenuerat Bal.in repetio .l.j.C.de ſacro-
ſanct.eccle.verſic.Sed hîc quæro,vbi reſpõdet ad di
ctum §.militis.Prima tamen opinio eſt magis com-
munis,vt videtis,quam etiam ſentit idem Baldus in
dicta l.militis codicillis.§. primo.in fi.vbi per illum
textum dicit, quòd quicunque poteſt de iure teſtari
liberè,poterit in codicillis directè hæreditatem re-
58 linquere.Or † indubitanter poteſt vnuſquiſque in-
ter ſuos liberos liberè teſtari, vt plenè dixi in dicta
duodecima fallẽtia.ergo poterit in codicillis nos di
rectè inſtituere. Pariter & tertiò erit idem in pia cau
ſa,putà libertate, vel ſi locus pius in codicillis dire-
ctè inſtituatur per eandem rationem, vt plenè dixi
ſuprà *Teſtamentum*.j.in vndecima fallentia. Et ex-
preſſè tenet Iaſon in dicta l.prima.cum ſequẽ.C.de
codicillis. Tertiò fallit, quia hæreditas in codicillis
dari nõ poſsit directè,nec inſtitutioni ſimpliciter &
purè factę codicillo abiici,l.quidam in ſuo.ff.de cõ-
ditionibus inſtitution. Tamen bene poterit hęres in
teſtamẽto inſtitutus declarari in codicillis, vt l. aſſe
toto.& ibi Angelus & Imo.ff.de hæredibus inſtituẽ
dis,puta ſi teſtator in teſtamẽto ita dicat: Illũ quem
in codicillis hæredem fecero,aut declarauero,hæres
eſto:& poſtea in codicil. Titium hæredẽ inſtituit,ta
lis inſtitutio valebit iure directo, cùm ſatis cenſea-
tur in teſtamento facta,licet in codicillis fuerit de-
clarata, taliter ꝙ talis declaratio in codicillis facta
licet inualidis ratione deficientis ſolennitatis valet,
& tenet ſecundũ Ludouicum in dicto conſilio cente
ſimo ſeptuageſimonono.iij.col.in princi.per text.in
l.fi.ff.de rebus eorũ qui ſub tute.& eſt gloſſa in cle-
mentina,ſi religioſus.in fi.de procuratoribus. Pro-
uiſo tamen quòd teſtator in teſtamento expreſſam
fecerit mentionem de illa declaratione in codicillis
fienda. ſecundum Bal.& Salyc.in dicta l.nõ codicil
lum & Iaſonẽ in dicta l.prima & ſecunda.C.de co-
dicillis.prout etiam clarè elicitur ea textu dictæ l.
aſſe toto. Quintò fallit, vbi extraneus in codicil-
lis hæres inſtitueretur in certa re particulari, quia
talis inſtitutio valeret iure directo,cùm ille non ha-
beatur loco hæredis, ſed potius legatarius ſit cenſẽ-
dus.l.quoties. C.de hæredibus inſtituẽdis. ſecũdum
Bald.in l.omnimodo.C.de inofficioſo teſtamento.
Quod verum intelligatis, prouiſo, quòd in teſta-
mento fuerit aliquis hæres inſtitutus, & notanter
extraneo in certa re in codicillis inſtituto, dixi, vt
talis inſtitutio directè valeat, quia extraneus cùm
non ſit de neceſsitate inſtituendus, habetur omnino
loco legatarij, vt d.l.quoties. quod ſecꝰ eſſet in filio
teſtatoris, quia quantumcunque hæredem inſtituiſ-
ſet,& poſtea in codicillis filium in re certa inſtituiſ-
ſet, talis inſtitutio non valeret: imò filius tanquam
præteritus dicere poſſet teſtamentũ patris nullum.
59 quia † filius de neceſsitate debet in teſtamẽto patris
☞ in aliquo ſaltẽ vno numo aut obolo[De quo ple-
nè habetur ſuper verbo, *in eodem teſtamento reling.*
primo.] hæres inſtitui, aliàs teſtamentum eſt nul-
lum. Ita dicit Bal.in d.l.non codicillum.C.eo.& di-
cta l.omnimodo.imò plus dicit Bal.in d.l. nõ codi-
cillum.quòd licet perſona hæredis inſtituti in teſta-
mento poſsit declarari in codicillis, vt d.l.aſſe toto.
Tamen relictum filio in teſtamento non poterit in
codicillis declarari relictum iure inſtitutionis: quia
licet perſona declarari poſsit, non tamen ſubſtan-
tia inſtitutionis, niſi filius in teſtamento non inſti-
tutus acceptare vellet declarationẽ inſtitutionis in
codicillis factã,ſecundum Ludouicũ in dicto cõſil.
ſecunda col.Similiter è conuerſo pater qui in teſta-
mento filium inſtituit in totũ vel in parte,vel aliqua
re particulari, prout de neceſsitate tenetur, non poſ
ſet poſtea in codicillis illam inſtitutionem reuoca-
re,aut relictum filio iure inſtitutionis caſſare: cùm
cedat filio loco paternæ hæreditatis, quæ in codi-
cillis auferri non poteſt,ſecundum Bald. in authen-
ti. ex cauſa. C.de liberis præteritis vel exhæredatis.
& in d.l. omnimodo. & eſt communis opin. ſecun-
60 dum Ludoui.in d.conſil. †Secundò differunt teſta-
mentum & codicillus: quia per teſtamentum adimi
poteſt hæreditas ſemel data: quinimò teſtator qui
ſemel in teſtamento hæredem inſtituit aliquem, po-
ſteà alium inſtituendo in alio teſtamento, tacitè ad-
imit hæreditatem primo. Cùm ſemper per vltimum
teſtamentum dicatur primum reuocatum, vt plenè
dixi ſuprà *Teſtamentum*. ſecundò, ſed in codicillis
adimi non poteſt hæreditas, ſicut nec dari, vt vidi-
ſtis. Fallit in ſequentibus caſibus. Primò vbi in co-
dicillis inſtituti eſſent liberi teſtatoris, vel alij im-
mediatè ab inteſtato ſuccedentes, ſi teſtator liberos
non habeat. Nã cùm per tales codicillos rũpatur te-
ſtamentum antea factum, in quo extranei fortè fue-
rant inſtituti.l.hac conſultiſsima.§.ſi quis autem.C.
eo.& l.ij.vbi hoc not. Bar.ff.de iniuſto rupto teſta.
Certè eo caſu per tales codicillos hæreditas directo
adimitur & aufertur hæredibus in teſtamento inſti-
tutis,ſecundum Bar.in d.l.militis codicillis.ff. de te-
ſtam. mili. circa quæ videatis quæ plenè dixi ſuprà,
Teſtamentum.primo.in xij.fallẽtia. Et talis hæredi-
tas directè & ſic integraliter pertinebit hæredibus
inſtitutis in codicillis. Secundò fallit,vbi teſtator in
codicillis hæredem in teſtamento inſtitutum decla-
raret indignum. Nam licet quantumcũque teſtator
in codicillis diceret, nolle hæredem ſuũ in teſtamen
to inſtitutum aliquid habere de bonis ſuis: talia ver-
ba non nocent hæredi per text.in d.l.militis codicil
lis.§. veteranus. tenet Paulus, quem ibi ſequitur Ia-
ſon.in l.hæreditas. C. de his quibus vt indig. tamen
vbi teſtator declararet hæredem indignum in codi-
cillis: quia tunc hæreditas illius indigni fiſco perti-
neret aut venientibus ab inteſtato, iuxta ea quæ ple-
nè habuiſti ſuprà *Conclude*. ſecũdo.ante fin.talis de-
claratio valebit,& hæreditas ab illo indigno aufere-
tur,& applicabitur fiſco, vel venientibus ab inteſta-
to,quamuis indignitas nõ fuerit ſpecificata, ſecundũ
doctores prædictos.in d.l.hæreditas. Ideo dicit Azo
in ſumma.C.de codicil.& Bal.in d.l.hęreditas.quòd
hæres in teſtamento inſtitutus aut ab inteſtato ſuc-
cedens, poteſt in codicillis declarari non mereri hæ-
reditatem habere, ſiue ſit ſolus hæres, ſiue vnus de
pluribus. Tertiò fallit,quia licet hæreditas nõ poſsit
vltra caſus prædictos auferri in codicillis directè, &
ſic integraliter. Tamen poterit adimi & auferri in-
directè per obliquum. putà ſi teſtator dicat in codi-
cillis,hæreditatem meã reſtitui volo Titio. Quo ca-
ſu hæres inſtitutus in teſtamento, ſi codicillans teſta
mentum fecerit,vel hæres ab inteſtato ſuccedens, ſi
nullũ teſtamentũ fecit, tenebitur mortuo codicillã
te hæreditatẽ reſtituere Titio retenta quarta Trebel
lianica iure reſtitutionis, ne hæredis nomẽ habuerit
61 in vanum, ſibi debita retenta, † qui verbum reſtitui
eſt indi-

eſt indirectū. Et idem puto ſi codicillãs vſus fuerit
verbis directis: quia ex natura codicilli obliquãtur,
ita quòd talis hæreditas iure fideicommiſsi pertine-
bit Titio, quarta Trebellianica apud hæredē legiti-
mum vel teſtamentarium remanēte.l.Scæuola.ff.ad
Trebellia. [De quo plenè habetur ſuper verbo, *Si*
abſq; liberis moreretur. ſecundo. in materia fideicom-
62 miſſa.ſubſtitutio.] Quartò † fallit, quia licet in co-
dicillis nihil poſsit quis directè diſponere, vt dictū
eſt, tamen clauſulam derogatoriam ad futura teſta-
menta in primo teſtamento appoſitã poteſt teſtator
in codicillis reuocare, & valebit talis reuocatio, a-
deò quòd ſi poſteà aliud faceret teſtamentū, tale te-
ſtamentum ſimpliciter factū abſque primi deroga-
tione valeret, acſi expreſſè fuiſſet priori derogatum,
quod eſt menti tenendum pro limitatione l. ſi quis
in principio teſtamenti.ff.de leg.iij. Ita ſingulariter
decidit Sali.quem ibi ſequitur Alexan.& Iaſon in l.
ij.C.de codicil.& Ang.in §.penult.inſtitutio.de co-
dicil.de quo plenè habuiſtis ſuprà Teſtamētum ſe-
cundo.Quintò & vltimo fallit in legatis in teſtamē-
to relictis, quæ directè & abſque diminutione au-
ferri poſſunt, & adimi in codicillis. inſtit. de ademp.
63 lega. per totum. † Vnum tamen ſingulariter menti
tenebitis, quòd ademptio vel diminutio relictorum
in teſtamento facta in codicillis per verba generalia
non extenditur ad ea, quę in teſtamento relicta fue-
rant ad pias cauſas. Quinimò integraliter debebun-
tur, niſi ſpecificè fuiſſent reuocata. teat. eſt ſingu-
laris loquens in alimentis, quem ibi Nicolaus de
Neap. propter rationis identitatem ad alia pia ex-
tendit in l.libertis.la ij.§.poſthumus.ff.de alimen.&
ciba.lega.quem refert & ſequitur Ludo.in repet.au-
then.ſimiliter.in iij.parte.C.ad legem Falcidiã. cum
64 quo tranſit Alexã.in d.§. poſthumus. Tertiò † dif-
ferunt codicillus & teſtamentum: quia exhæredatio
filij fieri poteſt in teſtamēto, dicta l.nō codicillum.
C.eo.Sed non in codicillis, inſtit.de codic.§.codicil
lis autem. Quartò differunt, quia hæredi purè inſti-
tuto in teſtamento nō poteſt adiici conditio in co-
dicillis, inſtit.de codicil.§.directè autē.& ſic quem-
admodum hæreditas à iure vel homine data, adimi
non poteſt in codicillis, ſic etiam nō poteſt datio il-
65 lius ſeu hæredis ſubſtitutio ſuſpendi. † Quintò, quia
hæredi inſtituto in teſtamento, aut venienti ab inte-
ſtato, non poteſt in codicillis directè ſubſtitui, vt ta-
lis ſubſtitutio valeat iure directo, quia hoc fieri non
poteſt, ſecundum Sali.in l.humanitatis.in fine. C. de
impube.& aliis ſubſtitu.nec etiã ſubſtitutio in teſta-
mento facta, poteſt directè reuocari in codicillis.l.
hæreditatem.C.de codicil.pręterquàm in milite, vbi
ſicut inſtitutio, ita & ſubſtitutio directè fieri poterit
in codicillo militis.l.quærebatur.l.tribunus. & dict.
l.militis codicillis. ff. de teſtamen. milit. ſecundum
Sali.in l.in teſtamento.C.de teſtamē.milit. Et idem
in perſonis militibus æquiparatis, de quibus dixi ſu-
prà. Et quod dictum eſt ſubſtitutionem directam in
codicillis pagani factam, non valere, intelligatis iu-
re directo. Sed bene valet indirectè iure fideicom-
miſsi, vt d.l.Scæuola.ff.ad Trebellia. De hoc pūcto,
qualiter intelligatur videbitis infrà ſuper verbo,
66 *Adyciens vt Alteroba.* † Et hæc omnia vt fieri non
poſsint in codicillis, non ſine cauſa fuit ſtatutum, vt
teſtamentorum vſus non pereat, & ne iura teſtamē-
torum & codicillorum cōfundantur inuicem, vt di-
cit tex.in d.§.codicillis autem.inſti.de codi.& d.l.ſi
idem.C.de codic. Nam ſi omnia quæ poſſunt in te-
ſtamento fieri, poſſent & per codicillos expediri, te-
ſtamēta abolerētur, atque in deſuetudinem abirent,
attento q codicilli facilius fiunt, & cū minore ſolē-
67 nitate expediri poſſunt. Sextò † differunt, quia in
teſtamento requirūtur ſeptē teſtes maſculi, & roga-
ti.inſt.eo.ti.§.j.& §.teſtes. Sed in codicillis ſufficiūt
quinq; nō rogati, ſed fortuitò venientes ſiue ſint ma-
ſculi, ſiue mulieres.l.fin.iuncta glo.in fin.C.de codi.
Sed aduertatis, quia gloſ. ibi dicit, q mulier poteſt
eſſe teſtis in codicillis, nō tamē dicit, q omnes quin-
que teſtes in codicillis requiſiti poſſunt eſſe mulie-
res. Imò ſi omnes eſſent fœminæ, codicilli non vale
rēt: quia fœminæ fragiles ſunt & varię, & corrupti-
biles.cap.forus.de verb.ſigni.ſecus ſi maior pars te-
ſtium in codicillo requiſitorum eſſent maſculi. arg.
l.ſi quis ea argentariis.§.ſui autē omnes.& quod ibi
voluit Iac.But.& Bal.ff.de eden.& Ang.cō ſi.j.& ita
hoc dubium ab alionō tactum decidit Barba. in ca.
relatum.ix.col.verſic.Sed vnum conſidera, quod eſt
nouum.ſ.eo.tit.Ideo cùm in teſtamēto mulier teſtis
eſſe non poſsit, teſtamentū in quo non eſſent omnes
teſtes maſculi, ſed clauſulã cōtineat codicillarē ex-
preſsè vel tacitè, valebit vt codicillus, cùm valere nō
poſsit, vt teſtamentū, ſecundū Ioan.Fab.& Ang. in
§.teſtes.inſtit. eo.tit.quos refert & ſequitur Iaſon in
68 d.l.fi.C.de codicil. Septimò † differunt, quia vnus
& idem decedere nō poteſt cum duobus teſtamētis,
vt plenè dixi ſuprà teſtamētum.ij. Sed bene decede-
re poteſt cum duobus, aut pluribus codicillis vali-
dis, niſi ſibi cōtradicerent.l.diui.ff.de iure codicillo.
Quo caſu, ſi ſibi cōtradicant, & eſſent eadem die fa-
cti, ita quòd non appareret de ipſorū prioritate vel
poſterioritate, nō valerent, vt not.gl.Bar.& Bal.in l.
iij.C.de codicil. Aliàs ſi de prioritate appareret, vlti-
mus codicillus prævaleret. Et præſumitur vltimus
in quo adimitur, quod in altero fuerat relictum.
Cùm priuatio pręſupponat habitum, vt in ſimili no.
Bal.in procœmio Codicis. Octanò differunt quia ſi
quis dum eſſet filiusfamiliâs, fideicōmiſſum in codi-
cillis reliquerit, & poſtea filiusfamiliàs factus in ea-
dem volūtate deceſſerit, valebūt codicilli, quod eſſe
non poteſt in teſtamēto.l.j.§.ſed & ſi filiusfamiliàs.
69 ff.de lega.iij. Similiter † codicilli fieri poſſunt tem-
pore medio inhabili, quo quis fit inteſtabilis, dum-
tamen tempore teſtamenti, & mortis fuerit teſtabi-
lis.l.conficiuntur.§.ſi poſt.vbi Bart.ff.de iure codi-
70 cil. Ex quibus omnibus reſultat, † quòd codicillus
eſt quædam breuis ſine hæredis inſtitutione diſpoſi-
tio vltimæ voluntatis, quæ ſicut teſtamentum mor-
te confirmatur.C.de caducis tollendis.l.vnica.& de
celebratione miſſa. capit. cùm Marthæ. & ab illo
duntaxat fieri poteſt, qui teſtandi ius habet, & illi
fit, qui ex teſtamēto capere poteſt, de quib⁹ habetur
in l.ſi quæramus.in glo.ff.eod.& inſtitu.quibus non
eſt permiſ.facere teſtamen.§.fin.iuncto §.legari.in-
ſtit.de lega.Ideo decidit ſingulariter Bald.in l.ne ca-
ſu.C.de diſcuſſori.lib.x.quòd licet aliàs de facto ob-
tinuerit, non fore neceſſe codicillos ſimpliciter co-
ram teſtibus nuncupatiuè factos publicari per iudi-
cem, ſicut publicari debet teſtamentum. l.publicari.
C.eod.Tamen aliter putat ipſe eſſe tenendum, quòd
imo requiratur publicatio, ſicut requiritur in teſta-
71 mento. † His igitur differentiis inter teſtamentum
& codicillum cōſideratis, non ſine ratione fuit ſin-
gulariter deciſum in d.l.fi.C.de codic.quòd quis nō
poſſet ex eãdem ſcriptura hæreditatem petere, & ex
teſtamento, & tanquam ex codicillo. Quinimo ſi
ſemel

ſemel vnam viam elegerit, nõ poterit illam mutare ad aliam redeũdo, quod procedit ſiue iſtæ duæ viæ, ſcilicet ea teſtamẽto, & ex codicillis nõ concurrant, ſiue cõcurrant origine: vt quia in eadẽ ſcriptura dictũ fuerit, ꝙ valeat iure teſtamenti & codicillorum, quo caſu iſtę duæ vię electione tollũtur, vt ibi. Adeò quòd ſi inſtitutus viã elegerit ex teſtamẽto, & ſuccubuerit, nõ poterit poſtea agere iure codicillorum, vt hæreditatem habeat ea fideicõmiſſo. Nam cùm hæc remedia ſint cõtraria, ſcilicet petere hæreditatẽ directè ea teſtamẽto, & poſtea iure fideicõmiſſi ea codicillis, electione tolluntur. l. quod in hæredẽ. §. eligere. ff. de tributo. act. Et ratio eſt, quia poſtquàm quis agere cœpit ex teſtamento, acquiſitũ eſt ius veniẽtibus ab inteſtato, caſu quo teſtamẽtũ nõ valeat: ergo iure eis ſemel quæſito non licet ei variare in eorum præiudiciũ. l. fin. ff. de pactis. Ita dicit Lud. Rom. cõſi. caav. inci. mater & ſoror. Et idem eſſet ſi è cõuerſo hæres viã codicillorũ elegiſſet, quo caſu cùm ſuccedentibus ab inteſtato fuerit ius quæſitũ, vt à cætero non teneantur, niſi iure fideicõmiſſi, & ſic retẽta Trebellianica hęreditatẽ reſtituere, nõ poſſet poſtea hæres variando ad viã teſtamenti redire petendo integrã hæreditatẽ directè, vt dicta l. fin. C. de codicil. Et hoc verũ intelligatis in hærede, vt nõ poſſit vna

72 via electa poſtmodũ variare. † ſecùs tamen eſſet in creditoribus hæreditariis vel legatariis, qui licet agere elegerunt contra hæredes legitimos ab inteſtato ſuccedentes, tamen poſtea ſi eis videatur teſtamentũ valere, poterunt redire cõtra hæredẽ teſtamentariũ, & ecõtra, vt eſt text. ſingularis iuncta gl. magna in l. fi. vbi Bar. in j. col. quem ſequitur Angel. & Paul. in l. controuerſia. ff. de tranſactio. Præterea ſanè intelligatis prædicta, ſcilicet, quòd electa vna via præcluditur altera illi diuerſa, vbi ambæ deſcendunt ea eadẽ ſcriptura & diſpoſitione eiuſdem teſtatoris, ſecus ſi ex diuerſa. text. eſt in l. Aurelius. §. fi. ff. de liberali, lega. vbi vxor cui maritus debitor per fideicõmiſſum reliquerat debitum, egit ea præcedenti obligationẽ. Poſtea verò cùm probare nõ poſſet, admiſſa fuit ad debitum petendum ea cauſa fideicommiſſi. Et propriè dicta l. fi. C. de codicil. loquitur in principali hærede, qui variare non poteſt, vt ibi eſt text. ſingularis qui fallit in duobus caſibus. Primò, vbi hæres in teſtamento inſtitutus, ea iuſta & probabili ignorantia viam elegiſſet incompetentem: quia tunc poſſet de iure quandocunque variare, & aliam viam eligere. Puta quia forte habuit iuſtam ignorantiam codicillorum, quibus non poteſt videri renuntiatum. Cùm quis iuri quod ignorat, non videatur renuntiare. l. mater decedens. ff. de inofſici. teſtamen. vnde eo caſu locum non habet dicta l. fin. ſecundum Bald. Angel. Sal. & Alex. ibi, Sed Barto. tenet contrariũ, quòd imò ignorãtia ei præiudicet, cum quo tenet Paul. Tamen fatẽtur, quòd licet ignorãti ipſo iure nõ ſuccurratur in his quæ ſunt rigoris, vt in caſu dictæ l. fi. † Ta-

73 men ſuccurretur per viam reſtitutionis in integrum. ſaltem ea clauſula generali: Si qua mihi iuſta cauſa videbitur, &c. l. j. ff. ex quibus cau. ma. Prouiſo tamẽ ꝙ hęres eam putat infra quadrienniũ à tempore cognitæ læſionis. & hæc opinio, quòd hæredi ſuccurratur per viã reſtitutionis eſſet tutior hæredi, ſecũdum Lud. in dicto cõſi. licet in puncto iuris teneri poſſet, quòd ipſo iure poſſit hæres quandocunque ad aliã viam ignoratam redire, ſecundum Iaſo. in dicta l. fi. Secundò fallit diſpoſitio dictæ l. fin. in aſcendẽtibus & deſcendentibus vtriuſq; ſexus, & agnatis vſque ad quartũ gradum, & cognatis vſque ad tertiũ, quibus electa vna via datur ſingulare variãdi priuilegiũ, vt patet in quarta parte dictę l. fi. Quod eſt verũ, etiam ſi in teſtamẽto nõ eſſet clauſula codicillaris, quia fortè codicilli fuerant ad partẽ facti, ſiue dicta clauſula eſſet in teſtamẽto adiecta, prouiſo tamen ꝙ illi deſcendentes ſint verè filij, de quibus proprie loquitur tex. in dicta l. fi. ibi, vero nrau. qui locũ nõ habet in adoptiuis vel arrogatis, quia non dicuntur veri filij, ſed filiorũ imaginẽ habent. l. filio quẽ pater. ff. de liberis & poſthu. ſecundũ Ange. in dicta l. fi. Præterea quod dictũ eſt de agnatis, intelligatis ſolùm habere locũ in aſcẽdentibus & deſcẽdentibus liberis, qui ſi ſunt ex linea maſculina., ſunt agnati vſque ad tertiũ gradum. Et ſi ſunt per lineam fœmininam, dicuntur agnati vſque ad tertiũ gradũ, & de illis loquitur dictũ variandi priuilegiũ. Sed in aliis agnatis vel cognatis trãſuerſalibus, etiã ſi ſint fratres vel ſorores, non procedit dictũ priuilegium, ſecũdum gl. in verbo, agnationis. in dicta l. fi. quam ibi omnes ſequuntur, & Lud. in dicto conſilio. Nam illis tranſuerſalibus non competit querela contra teſtamẽtum. l. fratres. C. de inoffi. teſta. Sed bene cõpetit aſcẽdentibus & liberis. l. nam & ſi parentibus. ff. de inoffi. teſta. Similiter tale priuilegiũ variandi non cõpetit, vbi clarè conſtaret iudici, quòd filio competeret hæreditas ea teſtamento: quia tunc electa illa via variare non poſſet, agere volendo ex codicillis, per text. in l. filiũ emancipatum. ff. de acquirenda hæreditate. quem ſic oportet intelligere. Pariter dictum priuilegium in talibus aſcendentibus vel deſcendentibus locum non habet, qui ab inteſtato non ſuccederẽt, veluti ſi per ſtatutum à ſucceſſione excluſi eſſent, tamẽ in teſtamento inſtituti, vel ſi eſſent tales, qui in ſuccedendo ab inteſtato non tenerent primũ locum: quia fortè alius eos præcedit in gradu. Quoniã ſi tales in teſtamẽto hæredes inſtituti ſemel intentauerint viam teſtamenti, non poſſent poſtea intentare viam codicillorum & fideicommiſſi, nec ecõtra, quia illi tales non dicuntur pati damnum, ſuper quo fundatur dicta l. fin. ſed potius certant de lucro, vt in dicto cõſilio cõcludunt ſingulariter Ludo. Fulg. & Alex. in dicta l. fin. Et per eandem conſiderationem dicit ibi Iaſ. iiij. col. ꝙ licet pia cauſa in his teſtamentariis cauſis gaudeat priuilegio liberorũ, prout ſuperior tetigit: tamẽ quia quando eſt hæres inſtituta non certat de damno, cùm aliàs teſtatori nõ ſucceſſiſſet ab inteſtato, ſicut liberi & aſcendentes, ſi hæres inſtituta ſemel vnã viam elegerit, non poterit ad alteram poſtea recurrere, nec priuilegiũ habebit variãdi, quod ſolùm illis competit, qui certant de dãno, vt dicit text. in dicta l. fin. Tamen Iaſon ibi non figit pedem.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M Æ.

1 ☞ *Donatio cauſa mortis non venit appellatione teſtamenti.*

2 *Vſurarius poteſt cauſa mortis donare, licet non teſtari.*

3 *Donatio cauſa mortis, in quibus codicillo conuenıat.*

4 *Donatio cauſa mortis & codicilli quando valeant cum duobus teſtibus.*

5 *Pupillus ſicut teſtari non poteſt etiam ad pias cauſas, ita nec cauſa mortis donare.*

6 *Donatio cauſa mortis quid, & quare dicatur.*

Donatio

7 *Donatio cauſa mortis triplici ex cauſa fit.*
8 *Mors prauidenda.*
9 *Catonis conſtantia & innocentia.*
10 *Lucij Craſſi integritas.*
11 *Cnei Carbonis mortem timentis hiſtoria.*
12 *Bruti in morte dedecus.*
13 *Cicero ſe occiſoribus obtulit.*
14 *Sanctorum feſta die, qua mortui ſunt, non die qua nati, celebrantur.*
15 *Xerxes propria mortis timidus.*
16 *Virtutis nomine ſimpliciter intelligitur patientia.*
17 *Anaxagora dictum, nuntiata ſibi filij morte.*
18 *Caij Cæſaris verecundia.*
19 *Eleazarus volens ibat ad ſupplicium.*
20 *Donatio cauſa mortis alias fit modis.*
21 *Crudelitas alicuius potentis iuſtum inducit timorem mortis.*
22 *Donatio indicatur in dubio facta inter viuos.*
23 *Mortis mentio cenſeri facit donationem cauſa mortis, niſi in caſibus.*
24 *Pactum de non reuocando facit donationem cenſeri inter viuos, licet in ea fiat mentio mortis. & nu. 25. 26. & 27.*
28 *Donatio cauſa mortis legatis æquiparatur.*
29 *Promittens non contrauenire, intelligi debet ſecundum naturam contractus.*
30 *Donationis cauſa mortis triplex forma.*
31 *Donatio cauſa mortis an fieri poſſit abſenti. & nu. 32.*
33 *Donatio cauſa mortis an cõtractus magis accedat, quàm vltimæ voluntati.*
34 *Donatio cauſa mortis poteſt tripliciter conſiderari.*
35 *Statutum prohibens contrahere locum habet in donatione cauſa mortis.*
36 *Donatio cauſa mortis ſola morte confirmatur.*
37 *Donatio cauſa mortis quando ſit neceſſaria aditio hereditatis.*
38 *Actiones ex donatione cauſa mortis ſunt inſtar actionũ bonæ fidei, licet ſint ſtricti iuris.*
39 *Donatio cauſa mortis quando pariat actionem ex teſtamento.*
40 *Cautio Mutiana locũ habet in donatione cauſa mortis.*
41 *Donatio cauſa mortis tribus modis ipſo iure reuocatur.*
42 *Iniuria per donationem cauſa mortis remiſſa non reuiuiſcit, etiam ſi conualeat donans.*
43 *Mortis cauſa capio quid.*
44 *Mortis cauſa capio, & donatio in quibus differant.*

Teſtamentum IIII.

1 EX hoc datur vobis intelligi, quòd † ſicut egregius noſter Raynutius codicillari non curauit, ita nec donare cauſa mortis, ſed ſolenniter teſtari voluit. Licet enim donatio cauſa mortis ſpecies ſit vltimæ voluntatis: tamen non eſt teſtamentum, nec codicillus: imò ab eis differt. Ideo conſuluit Bald. conſilio clxij. incipi. quæritur, quòd licet vſurarius manifeſtus non præſtita cautione teſtari non poſſit nec codicillari, capit. quan-
2 quam. de vſur. libro ſexto. † Tamen donare cauſa mortis poterit, ſeorſum tamen à teſtamento. Idem voluit conſilio clxvj. etiam incipien. quæritur, & conſilio ccxxvij. incipien. Quidam Petrus in fine. quod qualiter intelligatur, videatis Dominic. de ſancto Geminiano, in dicto capitu. quanquam. §.
3 omnes autem. ſuper gloſ. fina. † Conuenit in quibuſdam cum codicillo: quia in ea, ſicut in codicillis ſufficiunt quinque teſtes etiam non maſculi, neque rogati. l. fin. in fine. C. de codicil. valeret tamen coram duobus teſtibus facta, & etiam codicillus vbi eſſet ſtatutum vel conſuetudo, quòd teſtamentum fieri poſſet cum duobus teſtibus, prout eſt Toloſæ, & in hac Caturci ciuitate, ſecundum Bald. & Saly. in l. fin. C. eo. arg. l. cùm hic status. §. ſi miles. ff. de dona. inter virũ & vxo. & l. ſi quis in principio teſtamenti, §. miles. ff. de lega. iij. Nam cui quod plus eſt licet, non debet quod minus non eſt licere. l. nõ debet. ff. de reg. iur. & c. cui licet. illo eod. tit. in ſexto. Idem tenet Alex. in l. j. ff. de leg. j. Si autem ſtatutum diceret, quòd teſtamentũ valeat coram quinque teſtibus, tũc codicilli fieri nõ poſſent, nec donatio cauſa mortis corã minori numero, ſecundũ Bart. & Alex. in dicta l. ij. & dixi ſuprà *Teſtamentum.* iij. in princi.
4 † Similiter valeret cum duobus teſtibus, ſi fieret in præſentia iudicis, ſecundum Bal. in l. pacta nouiſſima. C. de pactis. & pariter ſi fieret iter duos milites, prout loquitur l. licet. C. de pactis ſecundum Ludo. ſingulari xxix. ſuper litera d. incip. quæro tu ſcis &c.

Præterea conueniunt in alio, quia ſicut hæreditas directè dari nõ poteſt in codicillis, & ſi daretur, valeret ſolùm iure fideicõmiſſi, vt plenè vidiſtis ſuprà *Teſtamentum.* iij. Sic etiam dari non poterit directè in donatione cauſa mortis. l. licet. vbi Bart. & Doct. C. de pactis. quos ſequitur Iaſon. in l. j. C. de codicillis. Et ſicut quãdo codicilli fiunt in ſcriptis, requiritur ſubſcriptio quinque teſtiũ. l. fin. C. de codicil. ſic in donatione cauſa mortis, vt ibi in fine. iuncta l. in donationibus. C. de donat. Tamen ſigilla non requi-
5 runtur ſecundum Iaſo. in dicta l. fina. Et † ſicut non poteſt pupillus. [De quo plenè habetur in verbo, *Adiecta impuben.* & vide etiam ibi in fine.] teſtari etiã ad pias cauſas, ita nec donare poterit cauſa mortis. l. j. poſt princip. ff. de tuto. & ratio. diſtra. quam ad hoc dicit ſingularem Imo. in dicta l. ij. ff. de legat. j. & Bal. in c. cùm omnes. xvj. col. de cõſti. dicens per illũ tex. l. j. §. j. quod prohibitus teſtari, etiã prohibitus cẽſe-
6 tur donare cauſa mortis. † Eſt enim donatio cauſa mortis quædã ex mortis vel alterius inſtantis vel futuri periculi conſideratione vel metu diſpẽſatio voluntatis. ff. de don. cau. mor. l. ij. Quod tamen intelligit Hoſti. dũmodò fuerit liberaliter facta, licet cauſa donandi fuerit ipſa mors ſiue ſpiritualia, ſcilicet animæ: vt quia memor beneficij, aut ſeruitij ſuſcepti timore ductus, ne anima ſua patiatur, donauit, valet donatio: quia talis timor ex virtute pcedit, & ſic appetẽdus, iuxta illud Eccle. j. Initiũ ſapiẽtiæ timor domini. Nec talis timor actum vitiat ſpiritualem, putà profeſſionẽ aut matrimoniũ, nec actum ſecularẽ veluti teſtamẽtum vel donationẽ. c. ſicut. de regula. Et idẽ eſt in timore mortis naturalis, vt in grauiter infirmo. Idẽ in timore mortis accidẽtalis caſualis, vt in timẽte periculum ruinæ, naufragij, vel incendij, aut hoſtiũ, vt bellũ intraturo, vt in caſu noſtro. Secus tamen eſſet in timente mortẽ violentã ab homine ſibi inferri; quoniã talis timor actũ inualidat, vt plenè dicit Pan. in dicto cap. ſicut. Nam timor mortis ſpiritualis, aut caſus à Deo procedit, violentiæ verò ab homine: ideo ſi cauſam mortis ſibi comminanti rem ſuam cõferret quis, talis donatio non valeret, quamuis periculũ mortis immineret. l. metũ. ff. quod met. cauſa. quod eſt verũ ſi metus ſibi inferretur, vt donaret, aliàs ſecus. l. ij. & iij. ff. de dona. cauſa mor. vbi di-
7 citur, † quòd hæc mortis cauſa donatio triplici ex cauſa fit. Vno modo, cum quis donat cauſa mortis nullo

nullo imminente periculo mortis. Sed eſt quis ſanus
mente,& intellectu ac corpore tamē cogitat ſe quan
doque moriturū,& neſcit quàndo, qualiter, nec vbi
iuxta illud Eccleſiaſti.j.Memorare nouiſsima tua,&
in æternū non peccabis. Cùm nil certius morte,nec
8 incertius hora eius.l.j.ff.de condi.& demon. † Ob
quod mors propter illius incertitudinē timenda eſt,
ſecundum gl.in verbo,mortis.inſti.de dona.§.j.Ti-
menda dico,id eſt,præuidēda,ſeu memorāda, vt op
portunè vnuſquiſq; diſponat,preſertim de cōſcien-
tia,aliâs autē vbi aliquid virtutis exercetur, timenda
non eſt,niſi aliquid facinoroſè agitur.[Videtur ta-
men Auguſt.lib.ix.de ciuitate Dei,cap.iiij.quòd vir
tuoſi plus mortē timere debent. Vnde Chriſtus eā
timens Matth.xxvj.Pater mi,inquit, ſi poſsibile eſt,
tranſeat à me calix iſte.de quo allegat exēplum Au-
guſt.vbi ſuprà, de quodā diſcipulo Socratis,qui in
periculo mortis cōſtitutus multū timens mori, fuit
à quodā deriſoriè interrogatus, cur tantùm mori ti-
meret:reſpōdit.Habeo animā ſcientia & virtutibus
nobilitatam,quam timeo perdere plus quàm tu, qui
forſan ita qualificatus non exiſtis. Attamē peccato-
res eam ſummè timere debēt,timore pœnæ æternę,
quam corporaliter moriendo adipiſcantur.Et econ-
trà virtuoſi patienter eā ſuſtinere debēt: quia eſt eis
principium vitæ æternæ,vt ſequitur: vnde Chriſtus,
vbi ſuprà,Pater mi,inquit,ſi nō poſsit hic calix trāſ-
ire,niſi bibam illum,fiat voluntas tua.] Vnde Ouid.
lib.de Ponto.Genus,inquit,eſt mortis malè viuere.
Et ideo dicit Seneca, Vis bene mori,diſce bene viue
re,& ad Lucillum,Quid turpius,inquit,quàm ſenex
viuere inſipiens? ſubiungens ad eundem dicit: Ante
ſenectutem curaui vt bene viuerē,vt in illa bene mo
riar.quia ſecundum Ouid. lib. de Ponto. Genus eſt
mortis malè viuere.diſcas igitur quaſi ſemper victu
rus.Sic viuas quaſi ſtatim moriturus,iuxta illud Ci-
ceronis in lib.de Senectu. Quid quòd ſapiētiſsimus
quiſque æquiſsimo animo moritur, ſtultiſsimus ini-
quiſsimo,& in libro paradoxor.Mors,inquit, terri-
bilis eſt his, quorū cum vita omnia extinguuntur:
non his quorum laus emori nō poteſt. quos Statius
in Thebaidos lib.vij.excitat atque confortat dicēs,
Ite alacres, veſtri nunquā morientur honores. quia
ſecundum Senecam in libro de quatuor virtutibus:
Timidum nil facit animum,niſi reprehenſibilis vitę
conſcientia. Vbi autem non poteſt vita reprehendi,
timendū non eſt,prout non timebat Cato ille ſupe-
rior,qui teſte Plinio quadragies quater, & Plutar-
cho quinquageſies accuſatus cū magno diſcrimine
vexaretur,& vltimo accuſaretur, Tyberium Grac-
chum ei odioſiſsimum in ſuum iudicem habere vo-
9 luit. De quo Vale.lib.iij.tit.de fiducia ſui.† Cato,in-
quit, ſuperior ſæpenumerò ab inimicis ad cauſæ di-
ctionem vocatus,nec vllo vnquam crimine conui-
ctus ad vltimum tātùm fiducię repoſuit in ſua inno-
centia,vt ab his in quæſtionē publicā deductus, Ty
berium Gracchū à quo in adminiſtratione reipub.
ad multū odium diſsidebat,iudicē depoſceret.Qua
quidem animi præſtātis pertinaciā eorū inſectandi
10 ſe inhibuit. †Pariter Lucius Craſſus apud maiores
eloquentia clariſsimus,cùm cōſul prouinciam Gal-
liā obtineret,atq; in eam Cneus Carbo cuius patrē
damnauerat,ad ſpectanda acta ſua veniſſet, nō ſolū
eum inde nō ſummouit,ſed inſuper locum ei in tri-
bunali aſsignauit.Nec vlla de re, niſi eo in conſiliū
adhibito cognouit. Itaque acer & vehemens Carbo
nihil aliud Gallica peregrinatione conſecutus eſt,
quàm vt animaduerteret, ſontem patrē ſuum ab in-
tegerrimo viro in exiliū miſſum. Hæc ille. Quibus
exemplis patet bonis viris nihil eſſe etiam in morte
timendum. Nihil enim mali eſt in morte, dicit idem
Cicero,propterea non timeas eam. Nam legitur de
morte Socratis & Catonis,qui (vt refert Valeri9 lib.
octauo titu. de ſapiēter dictis & factis) nec ad iudi-
cium capitis matrimonium quæſiuit nec iudicibus
ſupplex. Ratio enim vitam diligere, & mortem non
timere præcepit, vt dicit Valerius libro nono, tit.de
11 cupiditate vitæ,† Vbi Cneum Carbonem prædictū,
& Brutum ad mortem accitos, quòd breui momēto
riſu digno,cupiditate vitæ mori diſtulerint, reprehē
dit. Cneus,inquit,Carbo magnæ verecundiæ eſt La
tinis annalibus. Tertiò in conſulatu ſuo iuſſu Pom-
peij in Siciliam ad ſupplicium ductus, petiit à mili-
tibus demiſsè & flebiliter, vt ſibi aluū leuare, id eſt,
euacuare aluum,id eſt,egerere, & ventrem purgare,
priusquàm expiraret, liceret, quò miſerrimæ lucis
vſu diutius frueretur,eouſque moram trahēs, donec
caput ſordido in loco ſedētis abſcinderetur. Verba
tale flagitium narrantis ſecum luctātur, nec ſilentio
amica, quia occultari non merentur, neque relatio-
ne familiaria,quia dictu faſtidiēda ſunt,& ſequitur:
12 Quid Brutus exiguum & infelix momentum vi-
tæ quanto dedecore emit,qui à Furio, quem ad eum
occidendum Antonius miſerat comprehenſus, non
ſolùm ceruicem gladio ſubtraxit,ſed etiam conſtan-
tius eā præbere admonitus (vt ſcilicet vno ictu faci-
lius moreretur) ipſis his verbis iurauit: Ita vitā da-
bo,vt tantiſper dum iuraret,vitā prorogaret. O iu-
randi ſtolidam fidem. Sed hos tu furores immodera
ta retinendi ſpiritus dulcedo ſubiicis, ſanæ rationis
modum expugnando, quæ vitam diligere, mortem
13 non timere præcipit. Hæc ille, Non ſic Cicero,qui
in villa ſua exiſtēs occiſoribus ſe obtulit,& Chriſtus
quem quæritis, inquit, & cùm reſpondiſſent: Ieſum
Nazarenum: dixit eis, ego ſum, ſcientes quod dicit
Seneca de Naturalibus quæſtion. Puſilla, inquit, res
eſt hominis vita,ſed ingens res contēptus vitæ. Hāc
qui contempſerit, ſecurus videbit maria turbari, ſe-
curus reſpiciet horridam faciem fulminantis cœli.
Quid ad me, inquit, quàm magna ſint, quib9 pereo?
Non immeritò Didymus ſcripſit ad Alexandrum,
Nos incolæ non ſumus mundi huius, ſed aduenæ.
Iuxta illud Apoſtoli ad Hebr. xiij.non habemus hîc
ciuitatem manentem. Quod etiam & præclarus ille
Latinorum orator Cicer.in eodem lib.de Senectute
prædixerat. Ex vita iſta, inquit, diſcedo tanquam ex
hoſpitio,nō tanquā ex domo.Cōmorandi enim na-
tura diuerſorium nobis non habitādi dedit.Subiun-
gens mortem affectādo: O præclarum diem,cùm in
illud cōciliū cœtúmque proficiſcar, & cùm ex hac
turba & colluuione diſcedam.Proficiſcar enim non
ad eos ſolùm viros,de quibus antè dixi,ſed etiam ad
Catonem, [De iſto Catone plenius habetur infrà
ſup verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*.j. loquēdo de his q
ſe interficiunt.] meū quo nemo vir melior natus eſt,
nemo prēſtātior,cuius à me corp9 crematum eſt,q
cōtrà decuit ab illo meū.Anim9 verò nō me deſerēs
ſed reſpectās ī ea,p'ecto loca diſceſsit,quo mihi ipſe
cernebat eſſe veniēdū. Virtuoſi,pfecto viri mortē po
tius affectāt,quā ipſam timeāt,iuxta illud Apoſt. ad
Phili.j.Cupio diſſolui,& eſſe cū Chriſto. [De quo
Baptiſta Mātua.Parthe.Marianę,lib.j.ſic dicit: Nā
qd lōga dies hōis niſi longa dolorū colluuies? lōgi
patiētia carceris ætas lōgior eſt, cura9 vitę Labyrin-
thus in

thus in ipſum ex vtero ingredimur, per limina mor-
tis abimus,&c. Ná vt dicitur in ij.oratione ad Cæ-
ſarem ſenem de repub.in fin. Viuos interdum fortu-
na ſæpe inuidia fatigat, vbi anima naturæ ceſsit dē-
ptis obtrectatoribus,ipſa ſe virt⁹ magis magiſq; ex-
14 tollit. †Ideo feſta ſanctorum celebrantur ab eccle-
ſia die,qua mortui,& nō die qua nati ſunt: quia illa
die qua moriuntur,naſcuntur ad gloriā. dicit gl.ſin-
gularis in l.cū quidā.ff.de annuis lega. adde gl.inſti.
de ingenuis in fi.Et hoc intendit Eccleſiaſtes vij.ca.
vbi in prin. dicit,ꝙ melior eſt dies mortis,ſcilicet iu
ſtorū,qui tunc viuere incipiunt,quàm dies natiuita-
tis. Propter quod vetus mos Gallorū fuit, pecunias
aliquādo credere,& mutuò dare,ſibi reddēdas apud
inferos. Quia cùm ex doctrina Druidū pontificum
ſuorum (de quibus Cæſar in commentariis de bello
Gallico,lib.vj.plenè meminit) animas crederēt im-
mortales,ſicut Pythagoras palliatus, id eſt, Græcus
pallio more Græcorū indutus,credidit.Et ſic maius
præmium ex charitate à dijs immortalibus cōſequi
ſperabāt poſt mortem perpetuò victuri. De quibus
Vale.lib.ij.ti.de inſtitutis antiquis,ſic dicit,Horum,
ſcilicet Maſsilienſium (de quibus prædixerat) mœ-
nia egreſsi, vetus ille mos Gallorum occurrit, quos
memoria ꝓditū eſt, pecunias mutuas, quæ his apud
inferos redderentur dare, quia perſuaſum habuerint
animas hominum immortales eſſe, dicerem ſtultos,
niſi idem Bracchati ſenſiſſent,quod palliatus Pytha
gorus credidit.Hæc ille. [Triplex eſt Gallia, ſcili-
cet Comata, quæ Lombardia dicit̄.Alia Togata ab
Alpibus vſque ad mare Britānicum.Bracchata Gal-
lia Narbonenſem prouinciam,& omnem regionem
continet,quæ adiacet Rheno fluuio,in qua habitan-
tes dicuntur Bracchati,aut Tranſalpini,vide quæ di-
xi ſuper verbo, *dotem quam ei dederat.* prope fin. vbi
dixi de ciuitate Maſsiliæ.] Et ſic nō abs re,quinimò
prudētiſsimè & catholicè ꝓſpexit eccleſia, ꝙ mors
ſanctorū vocatur eorum natalitiū, ſecūdum Lyram
ibi. In cuius veſtigium Cygnus cātat dum eſt mori-
turus,ſecundum Martialem Coccum, ibi:

Dulcia defecta moderatrix carmina lingua:
Cantator Cygnus funeris ipſe ſui.

Sic itaq; ſapiēs lætari debet,cùm moritur melius vi-
uiturus,ſicut Barbari faciūt, vt refert Solinus. Quia
quando pueri naſcuntur, magnum planctū faciunt,
& quando moriuntur magnum feſtum. Ob quod
Thraciæ illa natio ſibi meritò laudē vēdicauit, quæ
natales hominū flebiliter, exequias verò cum hyla-
ritate celebrat. Et pariter Maſsilienſes apud Roma-
nos in hoc laudati fuere,ꝗ in funere dolori humano
non indulgebāt,de quibus lib.ij.ti.de inſtit.antiquis
Vale.ſic dicit,Duę autē ante portas eorū arcę,id eſt
feretra iacent. Altera qua liberorum, altera qua ſer-
uorum corpora ad ſepulturæ locum plauſtro deue-
huntur,ſine lamentatione,ſine planctu funeris,[dies
domeſtico ſacrificio adiectóq; neceſſariorum cōui-
uio finitur. Etenim quid attinet, aut humano dolori
indulgere,aut diuino numini inuidiā fieri, quòd im-
mortalitatem ſuam nobiſcum partiri noluerit? Nam
& Perſarum admodū probabile inſtitutū fuit, quòd
liberos ſuos non prius aſpiciebant, quàm ſeptimum
impleſſent annum, quò paruulorum amiſsionem
15 æquiore animo ſuſtinerent. Hæc ille. Ob †quod
deteſtatur & reprehēditur apud veteres rex Xerxes,
qui propriā mortem timens triſtando mortem alio-
rum fleuit, de quo idē Vale.titu. de cupiditate vitæ
præalleg.ſic dicit, Eadem Xerxem regem pro totius
Aſię armata iuuentute,quòd intra centū annos eſſet
obitura, profundere lachrymas coëgiſti. Qui mihi
in ſpecie aliena,re vera ſuam conditionē deploraſſe
videtur, opū magnitudine,quam altiore animi ſen-
ſu felicior. Quis enim etiā mediocriter prudēs mor-
talem ſe natum fleuerit? quaſi dicat nemo. Hæc ille.
Mortem fateor grauiſsimum omnium dolorē, atq;
ſuppliciū eſſe.l.vltimum,ff.de pœn. Quam niſi com
muniſsimā prouidens natura feciſſet, qui eam tole-
raret,reor neminē inueniri poſſe. Quod dum ita eſt,
vt iaculatrix & falcigera illa nulli parcat, & propter
hoc per antiphraſim cognominet̄ rectiſsimè parca,
cedit prudentiſsimus ac modeſtiſsimus quiſque ne-
ceſsitati, atq; naturæ, cui dolere aut iraſci, & amen-
tia & temeritas eſt: quod tamen non tolerabit, aut
quidem moderabitur homo capax rationis, & inge-
nerati à natura cōſilij, magnáq; ex parte vicinus &
ſimilis Deo, cui demiſſa ac porrecta patientia auxi-
liatrix cœlitus eſt,quam nec ſuperare virtutem, nec
iugo premere vis vlla nequitiæ: cæterum neque po-
ſtrema mors ipſa vllo pacto iam queat, Quia in ele-
ctis Dei virtute nihil firmius ac magnificentius, &
ad aſſequēdam felicitatem commodius: imò in qua
vna vel maximè ſummum bonum etiam Philoſopi
16 contineri voluerunt. Qui †omnes virtutem abſo-
lutè cùm nominant, ſine delectu patientiam intelli-
gi cenſent, quæ in vita plus quàm cætera cuique ſit
neceſſaria: quoniam innumera & ineuitabilia nos
vndiq; circunſepiunt mala, atq; ſupplicia, quæ neq;
euinci, neq; ſuſtineri poſſent, niſi tantæ virtutis præ-
ſidio, à qua opinione fides certa,& catholica noſtra
neque recedit, ſed gratiam auſpiciúmque diuinum
ſuperaddit humano conatui atque labori. Quid eſt
per omniū qui ſapiūt fidē, & rectè fruuntur cōſcien
tia, quod Deo hominem æquè aſsimilet, atque cōſo
ciet, vt in arduis fortitudo? in aduerſis conſtantia? in
infirmitateq; lætitia? Hæc virtus primùm libidines
frænat, iracundiā cohibet, factum deprimit, iniuria-
rum obliuiſcitur, pacem populorum & ciuitatū ſer-
uat, priuatos focos in beneuolētia continet, pauper-
tatē beat, oppugnationes veteratoris dæmonis elu-
dit, perſeuerātiam alit, artes & ſtudia ad perfectum
exitum ducit. Hæc, vt denique finiam, quicquid mali
aduerſive accidit homini, mittit ſub iugū, & victori
coronā imponit. De fortitudine & patiētia quas ve-
lut ſorores, aut matrem, & filiam reputās, Valerius,
lib.iij.tit.de patientia in princ.ſic dicit, Egregius pa-
riter virorum ac fœminarum operibus fortitudo ſe
oculis hominum ſubiecit, patientiamque in mediū
procedere hortata eſt, nō ſanè infirmioribus radici-
bus ſtabilitam, aut minus generoſo ſpiritu abundā-
tem, ſed ita ſimilitudine iunctā, vt vel ex ea, vel cum
ea nata videri poſsit. Hæc ille. Nā fortitudinis par-
tes ſunt patientia, & perſeuerantia. Ergo ad propo-
ſitum reuertendo triſtandum non eſt de morte pro-
pria, nec aliorū etiam ſuorum filiorum. Iuxta illud
Ieremiæ xxij. Nolite flere mortuū, neq; lugeatis ſu-
per eū fletu. Sed (vt dicit Valerius, vbi ſuprà de inſti
tut.) remoueatur naturalis omnium animaliū dulce-
do vitę, quę multa & facere, & pati turpiter cogit. Si
id eſt, quia ea mortua, aliquādo eius felicior, & bea-
17 tior reperitur finis. †Præterea conſiderare debent
parentes, quod Anaxagoras dixiſſe fertur, nuntiata
ſibi morte filij, de quo Valerius lib.v.tit. de obitu li-
berorum in fin.ſic dicit, Nec Anaxagoras quidem
ſupprimendus eſt, audita nāque morte filij, nihil, in-
quit, mihi inexpectatū, aut nouū nuntias, Ego enim
illum ea

illum ex me natum ſciebam eſſe mortalem. Has vo-
ces vtiliſsimis præceptis imbuta virtus mittit, quas
ſi quis efficaciter auribus perceperit, non ignorabit
ita liberos eſſe procreandos, vt meminerit his à rerũ
natura & accipiẽdi ſpiritus, & reddẽdi eodẽ momẽ-
to temporis legem dici, atq; mori neminem ſolere,
qui non vixerit: ita nec viuere aliquem quidẽ poſſe,
qui nõ ſit moriturus. Hæc ille. Quapropter dolendi
non ſunt parentes, neque liberi. Et ſi dicatur, quòd
Dauid filium ſuum Abſalonem quanuis ingratum
planxit, & fleuit amariſsimè ij. Regum xviij. Certè
hoc fecit, quia veriſimiliter eum videbat etiam ſpiri-
tualiter mortuum, velut in perſecutione patris occi-
ſum, & ſic in peccato damnatum. Quoniam de alio
puero ſuo, quem ex Bethſabeæ ſuſceperat, nõ fleuit
imò eo mortuo de ſtrato ſurrexit, hilariſque vultu
panẽ comedit, & Bethſabeæ cõſortẽ cõſolatus eſt.
Quia ſciebat eum velut innocentem viuere in æter-
num, vt habetur. ij. Regum xij. Et ſic de illarũ mor-
te ſola corporali gaudere debemus, vt patet ex ſu
prà dictis. Nam anima nunquam requieſcet, donec
ſuo iungatur creatori, ſecundũ Philoſophũ in lib.
de Pomo. iuxta illud Pſalm. xvj. Satiabor cùm appa-
ruerit gloria tua. Et hoc eſt quod dicit Bal. in capit.
bonæ. el ij. in princip. de poſtu. præla. quòd mors ap
pellatur principium viatoris, quia tendit ad vitam.
Et Cicer. de ſomnio Scipionis, Omnibus, inquit, qui
patriam auxerint, adiuuerint, atque ſeruauerint, cer-
tum in cœlo eſſe diffinitum locum, quo beati ſempi
terno æuo fruũtur: imò tales poſt mortem in præſen
ti ſeculo adhuc viuere per gloriam intelliguntur. in-
ſtitu. de excu. tut. §. j. in fin. & l. qua actione. §. ſi quis
in colluctatione. ff. ad legẽ Aquil. Nã homines vir-
tute ac verecũdia præſtantes non mori dicũtur. Sed
quia viuentes habitaculum ſpiritus ſancti fuerunt,
Deus immortalis in hunc modum ſedem ſuam repe
tit. Prout de Iulio Cæſare viro vtique virtuoſo va-
18 lerius lib. iiij. titu. de verecundia ſic dicit. † Quam
ſcilicet verecundiam, & omnem virtutẽ præcipuam
in Caio quoq; Cæſare fuiſſe ſæpenumero apparuit,
& vltimus eius ſignificauit dies. Complutibus enim
parricidarũ violatus mucronibus, inter ipſum illud
tẽpus, quo diuinus ſpiritus mortali ſecernebat à cor
pore, ne tribus quidẽ & viginti vulneribus, quin ve-
recundiæ obſequeretur, abſterreri potuit. Siquidem
vtraq; togam manu demiſit, vt inferior pars corpo-
ris tecta collaberetur. In hũc modum non homines
expirãt, ſed Dij immortales ſedes ſuas repetũt. Hæc
ille. Quaſi dicat, quòd ſic morientes repetunt ſedes
ſuas, ſcilicet cœleſtes effecti dij immortales. Quia
intellectus hominis eſt ad inſtar ſolis q oritur, vadit
& redit, ſed nunquam moritur ſecundũ Bal. ſuprà
in procœmio. Hos ſiquidẽ taliter defunctos idẽ Va
lerius lib. v. tit. de humanitate & clementia. in fin. ſic
alloquitur: Vos quoq; fortes ac piæ vmbræ non pœ-
nitendas ſortitæ eſtis exequias. Nam vt optabilius
in patria, ita ſpecioſius pro patria collapſæ ſupremi
officij decus infelicitate amiſſum, virtute recupera-
ſtis, vt de Lælio & Scipione loquiť Cicero, interdũ
innuens animos bonorum corporibus exutos cõti-
nuò beatos fore, dicens etiam Socratem dixiſſe, ani-
mos hominũ eſſe diuinos. Hiſq; cùm è corpore ex-
ceſsiſſent reditũ ad cœlũ patere. Id ſi ita eſt, vt opti-
mi cuiuſquam animus in morte facillimè euolet, tan
quàm è cuſtodia vinculiſque corporis, cui cenſemus
curſum ad deos faciliorem fuiſſe, quàm Scipioni?
19 omnium virtuoſiſsimo. Hæc ille. Ob † quod Elea-
zarus vir ille inſignis glorioſiſsimã mortem magis,
quàm odibilẽ vitã cõplectens, voluntariè præibat
ad ſuppliciũ. ij. Machab. vj. Pulchrius verè eſſet cru-
deli morte, ſi honeſta ſit, occũbere, quàm cum dede
core vitam perducere. Ex quibus concluditur, quòd
vita contemnenda eſt, ex cuius contemptu ſequitur
contemptus mortis, iuxta illud Cato. Fac tibi propo
nas mortẽ non eſſe timendam. Quæ bona ſi nõ eſt,
finis tamen illa malorũ. Non metuit mortẽ, qui ſcit
contemnere vitã. Quoniã ſecundum Sene. lib. de re-
mediis fortuitorũ, Fruſtra timetur, quod euitari nõ
poteſt. Vnde reſtat, quòd primo modo ſit hæc do-
natio per ſanum, ſola mortis cogitatione motum &
20 inductum. † Secundo modo ſic donatio cauſa mor-
tis, vbi quis donat occaſione lãguoris mortis, in quo
eſt cõſtitutus, vtputa graui infirmitate detẽtus mor-
tem timet. Tertiò ſit, ſi timens mortem ſibi a præ-
done, vel aliud periculum [Quia multa ſunt mortis
pericula, & diuerſi modi moriendi, vt plenè habe-
tur infrà ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. primo
in princip.] ab hoſte de proximo ſibi imminere, do
net, vt dicta l. iij. ff. de do. cauſa mor. vbi eſt tex. not.
21 quòd † crudelitas alicuius potẽtia iuſtum inducit ti-
morem mortis. Et ſit interdũ hæc donatio, ita vt res
donata ſtatim fiat accipiẽtis, quo caſu tacitam habet
conditionem, ſcilicet, ſi accipiens ſuperuixerit. inſti.
de don. §. primo. Aliquãdo verò ſit, vt tunc fiat acci
piẽtis: cùm donator deceſſerit, vt dicta l. j. Et ſic cau
ſa dictæ donationis eſt mors ſeu timor, aut ſaltẽ co-
gitatio mortis. Quod procedit indubitanter, vt ſci-
licet iudicetur & dicatur cauſa mortis donatio, ſi do
22 nans cauſam mortis expreſſerit. Sed † vbi non ap-
paret, qualiter donator donare vult, an inter viuos,
vel cauſa mortis, puta quia hoc non expreſsit, tunc
in dubio iudicabitur donatio inter viuos, & ſic irre-
uocabilis. Quod etiam eſt poſito, quòd fieret in arti
culo mortis, quia nõ eo ipſo, quo cõſtitutus in mor-
tis articulo donat, videtur donare cauſa mortis. l. ſo-
natus. ff. de donation. cauſa mortis, & cõſuluit Lud.
Roman. conſilio ccxxix. Pro quo facit textus in l.
Seia. §. fina. ff. de donatio. cauſa mortis, vbi infirmus
donãdo ſimpliciter, videtur donare inter viuos, etiã
ſi fuerit in extremis vitæ cõſtitutus, & per hoc repro
batur cõmuniter dictum Ant. de Butr. in cap. ſecun-
do. de conſuetudi. vbi per illum textum dicit, quòd
infirmus nõ videtur in dubio facere actum inter vi-
uos, ſed vltimæ voluntatis. Pro quo faciebat gl. in l.
prima. C. de fal. cau. adie. legat. quod eſt contra ca-
ſum dictæ l. Seia. ſecundum Imo. in dicta l. ſecunda
& Alexan. in l. quæ dotis. ff. ſoluto matri. vbi conclu-
23 dunt. † quòd quantumcunq; ſit aliquis in extremis
vitæ cõſtitutus, donãdo videtur donare inter viuos,
& nõ cauſa mortis: niſi in tali donatione fieret men
tio mortis. Quoniam eo tunc propter mentionem
mortis in donatione habitã, cenſeretur in dubio do-
natio cauſa mortis, poſito quòd fieret in ſanitate. l.
Seia. ff. de dote prælega. & dicta l. Seia ſecundum Lu
douicũ in dicto conſilio. Et hoc verũ, ſcilicet quòd
mẽtio mortis in donatione facta, facit donationem
iudicari cauſa mortis, ſi mors fuerit cauſa, & occaſio
faciendi talem donationem. Quod perpendi poteſt
ex cõiecturis, vtputa, ſi quis iturus vltra mare, vel ad
bellũ, aut cõſtitutus in infirmitate, donet alicui poſt
mortẽ ſuam. Quoniam eo caſu, propter mentionem
mortis in tali donatione factam, licet non expreſſe-
rit ſe mortis cauſa donare, talis donatio iudicabitur
cauſa mortis: quia præſumiť eam feciſſe timore, aut
cogita

cogitatione mortis, & per conſequens erit reuocabilis ad nutũ donãtis. Si verò in donatione fieret mentio mortis, non vt mors ſit cauſa, & occaſio donationis, ſed fortè eſt taxatio temporis, tunc donatio erit ſimplex, & inter viuos, ac per cõſequens irreuocabilis, ſecundum Bal. poſt Pet. & Cy. in d. l. quæ dotis. ff. ſolu. mat. & conſuluit Franc. Aret. conſi. xlj. & conſil. lviij. Idem tenet Io. Pet. de Ferrariis in forma libelli pro donat. ſuper verbo, ex cauſa donationis inter viuos. & Oldra. conſi. cxxxix. vbi plenè decidit, quòd talis donatio valet de præſenti, velut inter viuos & irreuobabilis. Tamen exactio rei donatæ differtur poſt mortem donatoris. l. j. C. vt actio. ab hære. & cõtra hære. Et idem de illo, qui dicit partem bonorum, & alteram partem poſt mortem ſuam, de quo eſt text. Thobiæ viij. capi. in fine. Idem ſi donator dixit: *Do tibi proprietatem talis fundi reſeruato mihi vſufructu in tempus vitæ meæ*, ſecundùm Bald. in addi. Specu. de inſtru. edi. vlti. colum. cum quo tranſit Alexan. in d. l. quæ dotis. Nam cùm ibi fuerit tempus mortis adiectum verbis executiuis, non autem diſpoſitiuis, tale tempus adiectum videtur cauſa demonſtrandi, & non vt cauſa finalis donationem faciendi. Facit l. quidam teſtamento. ff. de leg. j. quod no. Bald. in l. j. C. de Iure dotium. Ideo decidit eleganter Saly. in l. fin. iij. col. in fin. ver. iuxta hæc quæro. C. de pact. quòd ſi duo fratres ex cauſa donationis cum ſtipulatione inuicem promittant, quòd bona præmorientis ſine liberis remaneant ſuperuenienti: talis donatio nõ dicitur cauſa mortis, nec reuocari poteſt. Secundò intelligatis commemorationem mortis inducere donationem cauſa mortis, ſi in ea interueneſt quinque teſtium præſentia, qui in tali donatione requiruntur. l. fi. in fi. C. de codicil. & l. fi. C. de don. cau. mor. Si verò donatio cum mentione mortis fieret coram minori teſtium numero, quàm quinque, non propter hoc iudicaretur donatio cauſa mortis. cùm in ex deficeret ſolẽnitas in tali donatione requiſita, ſecundum Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. vij col. ff. de verb. obli. & conſuluit Ange. conſi. ccliij. iuncto princip. cum fi. Tertiò intelligatis mortis commemorationem inducere donationẽ cauſa mortis nõ procedere, quãdo donatio fieret perſonæ coniunctæ, per text. in l. ij. & l. cùm patrem. C. de iure dotium. facit l. cùm maritus. §. fi. ff. de pac. dota. ſecũdùm Rapha. & Ludo. Imò eo tunc cenſebitur donatio inter viuos, vt dicunt in d. l. quæ dotis. ſed Alexan. ibi. contra per plures rationes. Quartò intelligatis mortis commemorationem inducere mortis cauſa donationẽ, vbi diſpoſitio facta eſt ſub cõmemoratione mortis eius ſolius, qui poſt mortem ſuã talem diſpoſitionem confert. Nam ſi cum illo concurrat alius diſponens, cuius interſit diſpoſitionem nõ reuocari, tunc cenſetur donatio inter viuos, & ſic irreuocabilis vt not. dicit Bal. in l. pro hæreditariis. in fi. C. de hær. actio. & ponit exemplum. Si mulier viro dotem dedit, & inter eos actum eſt, quòd poſt mortem mulieris in matrimonio prædecedentis relictis liberis dos marito teneatur pro ipſis liberis. Nam quia cum muliere poſt mortem ſuam concurrit vir, cuius intereſt fauore filiorum talem diſpoſitionem non reuocari, valebit irreuocabiliter tanquã donatio inter viuos, quod eſt not. Sed dubitat Alexan. vbi ſuprà hoc nõ eſſe verum, per dictam l. Seia. vbi talis perſona concurrebat, cuius intereat donationem non reuocari, & tamen ibi iudicatur donatio cauſa mortis. Nec obſtat l. j. ff. de dote prælega. quia ibi donator voluit donare expreſsè irreuocabiliter. Quintò intelligatis mortis commemorationem inducere donationẽ cauſa mortis, niſi aliqua alia cauſa irreuocabilis, & obligatoria præceſſerit, ſecundùm Barto. in l. nam & ſi cùm moriar. in fi. ptinc. ff. de condi. indebi. ſic intelligens illũ tex. in l. j. C. vt actio. ab hærede & cõtra hære. & in l. hæreditarium. ff. de bo. auth. iudi. poſsi. & in l. penult. C. de contrahen. & commit. ſtipu. Sextò intelligatis mentionem mortis in donatione factam inducere donationem cauſa mortis, procedere, vbi facta eſt mentio mortis in ſpecie, ſecùs ſi facta eſſet in genere. ſecundùm Alex. per illum text. in d. l. quæ dotis. ſecundum intellectum glo. & Docto. quòd ibi facta fuerat mentio, quòd quocunq; modo ſolueretur matrimonium &c. Et ſic mentio mortis in genere cùm ſub illis verbis generalibus caſus mortis comprehendatur, tamen nõ dicitur donatio cauſa mortis, ſed inter viuos. Septimò intelligatis mortis mentionem inducere donationẽ cauſa mortis, niſi in ea fuiſſet adiectum pactum de non reuocando eam. Quoniam ſi tale pactum in donatione fuerit appoſitũ, talis donatio quæ propter mortis mentionem fuiſſet cauſa mortis alterat ſuam naturã, & tranſit in donationem inter viuos irreuocabilem, per text. ſingularem in l. vbi ita dona-
24 tur. ff. de dona. cauſa mortis. † Or, domini, ſuper hoc puncto quotidiano & fructifero eſt modicè inſiſtendum. videtis enim donationẽ cauſa mortis, propter pactum de nõ reuocando in ea appoſitum trãſire in donationem inter viuos, & ſic donatio quæ ſui natura fuiſſet ad nutum donatoris reuocabilis, medio dicti pacti eſt effecta irreuocabilis, ac ſi fuiſſet in-
25 ter viuos facta, † vt dicta l. vbi. Quæ capit quatuor ſingulares limitationes. Nam debetis illud intelligere verum, Primò niſi tale pactum de non reuocando transferendo donationem cauſa mortis in donationem inter viuos, redderet ipſam donationẽ inter viuos nullam, & inualidam. Quoniam eo caſu dictum pactum donationi cauſa mortis adiectum nihil operaretur, neq; alteraret naturam donationis, nec faceret eam tranſire in donationẽ inter viuos, ſi transmutata non valeret, veluti ſi fieret donatio cauſa mortis omnium bonorũ præſentium & futurorum, quæ cùm ſui natura ſit ad nutum reuocabilis, valet quaſi non auferens teſtandi facultatem, vt plenè habetur in l. fi. C. de pact. Nam ſi in tali donatione inſeratur pactum de non reuocando, etiam cum iuramento, tale pactum nihil operatur, imò talis donatio remanet cauſa mortis, ita quòd nõ tranſit in donationem inter viuos irreuocabilem. Et ratio eſt, quia ſi propter dictum pactum tranſiret in donationẽ inter viuos, efficeretur irreuocabilis. Et per conſequens cùm ſit de omnibus bonis præſentibus, & futuris auferret donatori teſtandi facultatem, quod de iure fieri non poteſt. Vnde illa alteratio & tranſlatio redderet talem donationẽ nullã, vt plenè no. in d. l. fi. C. de pact. & in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. oblig. Ita ſingulariter reperio conſuluiſſe Pau. conſi. cj. incipien. notandum eſt, quòd præfatum ſtatutum. Et hanc opinionem tenuit Alexan. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. x. colũ. licet dictum conſilium non alleget, nec ſuum dictum aliqualiter probat, contentus ſola eius auctorizabili determinatione. Tunc ergo tale pactum de non reuocando operatur dationem inter viuos, quando ex hoc non redderetur inualida, & ſic tale pactum operari poſſet ſuum effectum, ad quem factum fuit: prout operaretur ſi donatio cauſa mortis cum dicto pacto facta fuiſſet ſolũ de

omnibus bonis præſentibus, vel de omnibus bonia
ſimpliciter. Quo caſu veniūt ſolùm bona præſentia.
l.ſi quis ita.ff.de auro & argen.lega.facit cle.ſi.de re-
ſcrip. Aut ſi facta fuerit de certa parte bonorum, vel
aliqua re particulari, cùm tūc nō auferat facultatem
teſtandi liberam. & ita intelligitur d. l. vbi ita dona-
tur. Ad hoc facit l.ſi iure.ff.de leg.iij.vbi dicit, ꝙ licet
per ſecundum teſtamētum cenſeatur primum reuo-
catum. inſtitu.quib.modis teſta.infir.§.ſi quis poſte-
tiore.tamen illud verum, ſi ſequens teſtamentum ſit
validum, quòd ex eo adiri poſſit hæreditas. Aliàs te-
ſtator nō cenſetur à primò recedere voluiſſe. Sed ad-
uertendum eſt, quia licet cum Pau. tranſiuerit Alex.
in d.l.ſtipulatio. Tamen idem Alexan.in d.l.quæ do-
26 tis.v.col.in fi.tenet contra Pau.ea ratione, †quia do-
natio omnium bonorum præſentium, & futurorum
valet quo ad præſennia reiecta mentione futurorum.
Et ſic ceſſante ratione Pau. ceſſare debet eius deciſio.
ſubiungens ibi, quòd ſi in hoc caſu conſulere babe-
ret non multum curaret de dicto Pau. qui nimium
fuit promptus in conſulendo. Et credo quòd Alexā.
ibi veritatem loquatur: quia donatio modo prædi-
cto facta valet quo ad bona præſentia, vt plenè dicā
infrà eodem ſuper verbo, *Ac viro ſuo donauerat.*
Sed interim videatis gloſſ.pragmaticæ ſuper verbo,
cuicunque.in titu.de ſubla.cle.literis.de proba. Præ-
tereà quia Alexan.in d. l. quæ dotis.magis deliberatè
hunc paſſum tetigit, quàm in d.l.ſtipulatio. ergo il-
lam accipere debemus pro opinione ſua quam dili-
gentiùs examinauit, prout à ſimili de Bald. dicit Pa-
27 normi. iu c. bonæ. l.ij. in fin. de poſtu. præla. †Se-
cundò limitatur dictam l. vbi ita donatur. locū habe-
re in donatione cauſa mortis, quæ fit per ſe, & prin-
cipaliter, quo caſu (vt dictum eſt,) pactum de non re-
uocando, eam transfert in donationē inter viuos. Si
autem donatio cauſa mortis fieret in teſtamento vel
codicillis, tunc quantuncunq; adiiceretur pactum de
non reuocando, reuocari poterit, nec tranſibit in do-
nationem inter viuos, & ratio eſt: quia talis donatio
facta teſtando vel codicillando nō differt à ſubſtan-
tia vel natura meræ vltimæ voluntatis, in qua nul-
lum pactum de nō reuocādo apponi poteſt. Cùm ſit
ambulatoria vſque ad mortem. l.iij. ff. de adimen.le-
ga. Et talia pacta impediunt, imò tollunt liberam te-
ſtandi facultatem, quod fieri non poteſt. l.ſi.C.de pa-
ctis. plenè Bart.in l.ſi quis in principio teſtamenti. ff.
de lega.iij.de hoc tamen dicendum, vt not. Bar. in l.ſi
alienam. §. Marcellus. ff.de dona.cau.mor.& clarius
per Ludo.Roma.conſi.ccxciij.vbi pulchra per eum,
glo.& Doct.in l.hæredes palàm.§.ſi.ff.co. quæ dicit,
quòd contractus fieri poteſt in teſtamento. Sed an
tunc reuocari poſſit ſicut teſtamentum, plenè conſu-
luit Ludo.conſi.clxxj. & Barba.alto digito in c. rela-
tum.la j.xxx. col.vſque ad finem capi. ſuprà eodem.
Tertiò limitatur dictam l. vbi. non habere locum,
vbi eſſet facta donatio cauſa mortis, & in inſtrumen-
to diceretur, quòd promiſit omnia ſuprà ſcripta fir-
ma habere, & in nullo cōtra facere, aut venire. Quo
caſu talia donatio remanebit ſimplex donatio cauſa
mortis, & per pœnitentiam reuocari poterit, nō ob-
ſtante generali promiſſione de nō reuocando. Quo-
niam intelligitur, quòd non poſſit eam donator re-
uocare, niſi per pœnitentiam, ſecundum glo. in d.l.ſi
alienam. §. Marcellus. quam ibi ſequitur Rayn. de
Forli. Et licet eam impugnauerit Iaco.de Aret. vt ibi
refert Barto. Tamen Ang. eam conſulendo ſequitur
conſi.ccliij.incipien. Domina Antonia de Florentia.
Nam quantum ad potentiā reuocandi, donatio cau-
ſa mortis redacta eſt ad inſtar legatorum. l. Marcel-
lus.§.Paulua.& l.ſi debitor.& l.illud.ff.de dona.cau.
mor.& l.ſi.C.illo eo.titu. vt latiùs infrà videbitis. Si-
cut igitur legata nō obſtante quocunque pacto poſ-
28 ſunt per pœnitentiam reuocari. †Sic & donatio cau-
ſa mortis eis æquiparata. Prædicta ergo lex modifi-
cationem capit, ſcilicet, niſi fiat reuocatio totius vo-
luntatis ipſius donatoris ex pœnitentia: quomā tunc
pœnitentia totius voluntatis admittitur, non obſtan-
te dicto pacto. Vbi autem nō interueniret reuocatio
totius voluntatis, ſed alicuius partis: tunc pactum de
non reuocādo ſtat firmū, & operatur quòd illa pars
voluntatis reuocari nō poterit. Vnde ſi donator pa-
ctum adiecerit, quòd nō liceret reuocare, niſi in vno
caſu, vel ſub certa forma, & poſteà vellet adiicere
alium vel illū detrahere, vel alium cumulare, certè
non poterit, per dictā l.vbi. Et ratio differentiæ eſt,
ſecundùm Ang.vbi ſuprà, quia in hoc vltimo caſu pa
ctum de nō reuocando præſumitur ex certa ſcientia
donatoris appoſitū, attenta expreſſione vnius caſus,
vel formæ per donatorem facta. Quo caſu certū eſt
ipſum voluiſſe in aliis caſibus ſuam donationem eſſe
irreuocabilem. Ideo tunc tale pactū operatur ſuum
effectum. Sed quando ſimpliciter in donatione cauſa
mortis reperitur appoſitū pactum de non reuocan-
do, aliquo caſu non excepto, tunc arbitrandū eſt ta-
le pactum fuiſſe in inſtrumento appoſitum per nota-
rium, potius quàm per donatorem: quia notarij in
omnibus cōtractibus tam perpetuis, quàm tempora-
libus ſolent ex ſua ceruice ſine ſcitu partis tallia pa-
cta, & generales promiſſiones ac renuntiationes ap-
ponere, ſubſtantiam talium verborum ignorantes.
Vnde præſumitur, quòd fuerint potius talia verba
appoſita ex errore & imperitia notariorum, quàm ex
certa ſcientia donatoris, præſertim ignorantis ſub-
ſtantiā & eſſentiā dictorum verborū, quod eſt quan-
do eſſet imperitus & iuris ignarus. Hæc ille in dicto
conſilio. [De quo vltimo plenè habetur ſuper ver-
bo, *in eodem teſtamento relinquens* j. verſic. *Plus dico,
quòd ipſemet pater.* &c.] Hanc eandē limitationē ſen-
tit Alexan.in dicta l. vbi ita donatur. referens ibi do-
minum Salluſtium doctorem florentiſſimū, & Imo.
ita in facto conſuluiſſe.& idem Alexan.in dicta l.quę
dotis.v.co.in ſi.Dicit Bal.ita tenere in l. cùm quis.ff.
29 de condi.ob cau. †quia illa verba promiſit non con-
trauenire, intelliguntur ſecundum naturam contra
ctus, ſuper quo apponuntur, vt l.damni infecti ſtipu.
ff.de dam.infect. & l.ſi ſtipulatus. in princ. ff. de vſu
ris.facit optimè l.ſi. C.de non nume.pecu. Quartam
& vltimā limitationem ad dictam l. vbi ita donatur.
ſentit Ange.in ſi.dicti conſilij, ſingulariter dicens, ꝙ
propter pactū de non reuocādo, donatio cauſa mor-
tis non tranſit in donationē inter viuos, vbi talis do-
natio inter viuos eſſet aliquo caſu nedum in totū nul
la, vt vidiſtis in prima limitatione, ſed etiā ſi in par-
te reſultaret nulla & inualida, puta ſi donatio cauſa
mortis dictum pactum continens, ſummam excede-
ret quingentorum aureorum abſque inſinuatione,
quæ in donatione cauſa mortis non requiritur. Cùm
nulla immēſitas cadat in mortē, certè talis donatio
quantuncunq; pactum de non reuocando cōtinens,
non tranſibit in donationem inter viuos. Ex eo, quia
talis donatio inter viuos propter defectum inſinua-
tionis eſt nulla in parte, ſcilicet quatenus ſummam
excedit quingentorum aureorum. l. ſancimus.& l.ſi-
na.C.de donatio.& l.illud.vbi Bal.C. de ſacroſanct.
eccle.

eccle. Quod eſt notandum pro intellectu dictæ l.vbi
ita donatur.quæ eſt ſingularis in hoc puncto. Ideo ſi
hoc vltimo caſu iuramentum in tali donatione fue-
rit appoſitum,quod vim habet inſinuationis, ſecun-
dum aliquos,& Ioan.Andræ in addi. Specul. titu. de
inſtru.edi.§.porrò.vt dixi plenè ſuprà, Teſtamētum
30 iij.ceſſaret hoc caſu hæc vltima limitatio. †Huius au-
tem donationis cauſa mortis forma faciendi eſt tri-
plex.Nam interdum fit traditione,aliquãdo fit pol-
licitatione,id eſt ſola promiſsione, & aliquãdo ſolē-
ni ſtipulatione, vt l.ſenatus.ff.de dona.cau.mor.& l.
non omnis muneratio.§.j.ff.ſi cer.peta.Attamen ſub
quacunque forma fiat, ſemper in ea inſeri debet,ꝙ
cauſa mortis vel alterius periculi fit, Aliàs (vt dictū
eſt) cenſeretur donatio inter viuos,vt dictum eſt.Po-
teſt etiam fieri pacto nudo, vt dicit glo.ſecundum ali
quos ſingularis in l.cùm pater.§.Mæuio.ff.de lega.ij.
cui Ang.conſi.clxxxiij.iij. colum. dat ſimilem in l. ij.
C.de iure dotium.Et quòd nudo pacto fieri poſsit,te
net Bal.quem ibi ſequitur Alexan. in l.ij. ff.de lega.j.
31 & plenius in l.tempus.ff.de re iudica.†Præterea fieri
poteſt hæc donatio præſenti, & non abſenti. l.j.ff. de
dona.cau.mor.aliàs non valeret, vt ibi. Quod eſt in-
telligendum,quòd nō valeret directè, vt ſcilicet mor-
tuo donatore donatarius integrè, & manu propria
habere poſsit bona donata, niſi de illa factum fuiſſet
inſtrumentum, in quo notarius pro abſente ſtipula-
tus fuiſſet, aut iuramentum interueniſſet, vt decidit
Guido Papę quęſtio.ccxxij.Et idem fortè eſſet,ſi do-
natio iudicialiter facta eſſet: quia calor iudicij ſtipu-
lationem inducit,per tex.ſingularem in l.cùm oſten-
dimus.§.fina.ff.de fideiuſſo.tut. ſuper quo cogitabis,
32 quoniam repentè nunc mihi venit in mentem. †Ta-
mē vltra illos caſus bene valebit indirectè iure fidei-
cōmiſsi, vt ſcilicet donatarius bona donata habeat
de manu hæredis ex teſtamento, vel ab inteſtato do-
natori ſuccedentis, qui iure fideicommiſsi tenebitur
reſtituere donatario bona donata retēta Trebelliani-
ca. vbi ex fideicommiſſo expreſſo deberetur, vt per
Bar.in d.l.j. Nec indigeret talis donatio aditione hæ-
reditatis fienda per hæredem.ſecundùm Bal.ſingula-
riter in l.j.C.de don.cau.mor. Sanè tamen intelliga-
tis donationem abſenti factam valere extra dictos ca-
ſus vt fideicommiſſum, ſi facta fuerit per illum, qui
eſt ſui iuris. Si autē facta eſſet per filiūfamiliàs,etiam
de & cum expreſſa authoritate patris, tunc nullo mo
do valeret, cùm teſtari non poſsit, nec fideicommiſ-
ſum relinquere.l.qui in poteſtate.ff.eo.ſecundum gl.
& Doct.in dicta l.tam is.§.filius.ff. de donatio.cau.
mor. Credo tamen, quòd ſi poſteà exiret poteſtatem
patris, & ſui iuris efficeretur morte patris vel eman-
cipatione, & talis donatio reconualeſceret.l.j. §.ſed
ſi filiusfamiliàs.ff.de leg.iij. per ea quæ dixi in verbo,
Matrem inſuper Cleram.circa princ.& in fi.Et in ta-
li donatione ſicut in teſtamēto vel codicillo fieri po-
teſt ſubſtitutio.l. vnica.§.ſi autē aliquid. C.de cadu-
cis tollen.Et ſicut ex legato recta via ipſo iure domi-
nium rei legatæ in legatariū ſine traditione vera vel
ficta transfertur.l.ſi quis à Titio.ff.de furtis.Sic etiam
trāſit ex mortis cauſa donatione præſenti facta.text.
33 eſt ſingul.in l.ij.ff.de publ.in rē acti.†Cui autem ma-
gis accedit contractui, aut vltimæ voluntati? Dicunt
aliqui, quòd magis accedit vltimæ voluntati. Nam
ferè per omnia comparatur legatis in teſtamento re-
lictis,inſtitu.de dona.§.j.vbi bona glo.in quibus con
uenit, aut differt eum legato. Facit tex. inſtitu. de le-
ga.in princip.Bald.& Alexan.in l.ij.ff. de lega. j. vbi

34 † Bal.de hac donatione loquens in hęc pulchra pro-
ſiliit verba ſic dicēs: Donatio cauſa mortis poteſt tri-
pliciter conſiderari. Primò quo ad ſuam ordina-
tionem,ad quam magis accedit contractui,quàm vl-
timæ volūtati. Cùm fiat ſtipulatione vel pacto vt di-
ctum eſt, & ita intelligitur glo.in l. ij.ff.de dote præ-
lega. Et inde eſt,ꝙ filiusfamiliàs donare poteſt cauſa
mortis ſicut inter viuos de expreſſo, & præcedēte cō-
ſenſu patris,ſed non teſtari,vt d.§.filius. quia contra
ctus pendere poſſunt ex cōſenſu tertij, nō autem vlti-
mæ voluntates,vt plenè dixi ſ.in verbo, *concludit*.j. Et
ita etiam cum Bald.tenet Fulg.in dicta l.ij.ff. de lega.
j.& Alberic.in j.parte ſtatutorum quæſtio clxxx. in-
cipien. ſed pone ſtatutum loqui, & conſuluit Pet. de
Ancha.conſil.cccl xvij.incip.dubium in hac quæſtio-
35 ne facit. vbi concludit, †Statutum diſponens mulie-
rem nō poſſe ſine conſenſu duorum propinquorum
contrahere, locum habere in fœmina mortis cauſa
donante. Idem Alexand.in dicta l.ij.Ex quo ſecundū
eum approbari videtur,quod ſub dubio fortè decidit
Bal.in cap.j.§. item ſacramenta. de pace iuramen.fir.
vbi dicit, quòd licet in vltima voluntate condita ab
adulto minore xxv. annis non requiratur eius iura-
mentum, ſicut nec auctoritas curatoris nec decretum
☞ iudicis. [Vt plenè habetur ſuper verbo, *Adiecta im-
puberi*. Pro quo facit l.Aurelio.§.Caius.ff.de liberat.
leg.] Tamen aliud erit in donatione cauſa mortis,
quæ quo ad ſui ordinationem contractui æquipara-
tur,ſecundum glo.in dicta l.ij. ff.de dote prælega. Et
ſic in ea ſicut in contractu requiritur ſolennitas, quæ
adhiberi debet in contractibus minorū,vel iuramen-
tum habens effectum dictarum ſolennitatum, ſcilicet
curatoris & decreti.C.ſi aduer.vendi.authenti. ſacra-
menta puberum. Ideo dicebat Bal.in l. hac conſultiſ-
ſima.C.qui teſta.face.nō poſ. quòd ſtatutum loquēs
in vltima voluntate, locum non habet in donatione
cauſa mortis, quę non eſt per omnia vltima volūtas.
Secundo modo poteſt donatio cauſa mortis conſi-
derari, ſecundum doctrinam Bald. vbi ſuprà quo ad
ipſius confirmationem.Et dicit, quòd quo ad hoc ad
huc magis accedit cōtractui, quàm vltimæ volunta-
36 ti: †quia donatio cauſa mortis confirmatur ſola do-
natoris morte, adeò quòd nulla requiritur aditio hæ-
reditatis per hæredem donatoris fienda, quod ſecus
eſt in legato,& qualibet alia vltima voluntate, puta
codicillo,vt plenè dixi ſuprà *Teſtamentū*. iij. in prin.
Et ꝙ ad confirmationem donationis cauſa mor-
tis non requiratur aditio hæreditatis, eſt glo. ſingula-
ris,ſecundùm Imo.in l.poſt legatum.§.penulti.ff.de
his quibus vt indig. quam opin. tenet Bart. in l. cùm
mortis.ff.de donat.cau.mor.& in l.qui Romæ.§. Fla
uius.in fine.ff.de verbo.obliga.Bald.in l.ij.C.quibus.
res iudic.non nocet.& d.l.cùm quis.ff.de condit.cau.
dat.& Saly.in l.fi.C. de pac. Et hæc vera, ſcilicet ꝙ
ad confirmationem huius donationis non requiratur
aditio hæreditatis, vbi facta fuerit à præſente dona-
tore præſenti donatario,quo caſu,vt dictū eſt, dona-
37 tio valet directè. † Sed ſi donatio cauſa mortis facta
eſſet abſenti, quo caſu ſolùm vim habet fideicommiſ
ſi,eo caſu neceſſaria eſſet aditio hæreditatis ad confir
mationē talis donationis. Sicut requireretur ad con-
firmationem legati vel fideicommiſsi.l. ſi nemo.ff.de
teſta.tute.& l.qui filio.§.j.ff.de hæredi.inſtitu.ſecun-
dùm Bal.in l.ſi mortis.C.ad legem Falcid. Alexan.in
dicta l.ij.de leg.j.& Iaſo.in l.eam quam.iiij. colum.
☞ C.de fideicommiſ. [Vt plene habetur ſuper verbo,
Si abſq; liberis moreretur. ij. in materia fideicom. ſubſtit.]

Ad præmiſſa facit gloſ.in l.cùm pater.§. mater filiis.
ſuper verbo,Falcidiæ.ff.de lega.ij.vbi habetur , quòd
licet legatum repudiari poſsit,nõ tamen donatio cau
ſa mortis,quæ in hoc ſapit naturam contractus , qui
poſtquam eſt confirmatus & perfectus, eſt irreuoca-
bilis.l.ſicut.C.de actio.& obliga.vt dicit illa glo. ſin-
gularis,ſecundùm Pau.ibi,quam etiam multum com
mendat Bal.in l.cùm hi.ff.de tranſa.& Saly. in l. j. C.
de ſecun. nup. Tertiò & vltimò conſiderari poteſt
donatio cauſa mortis, ſecundùm Bald.vbi ſuprà quo
ad ſui efficaciam & effectum , & ſimiliter ſecundum
eum magis æquiparatur contractui,quàm vltimę vo-
luntati:quia non reperitur,quòd pro ea oriantur illa
tria genera actionũ. ſcilicet actio in rem directa , ex
teſtamento,nec hypothecaria,ſicut competunt pro le
gatis. l.j.C.communia de legat. Non enim parit hæc
donatio actionem ex teſtamento directam , nec vti-
lem , aut hypothecariam , ſed tantùm oritur actio ex
ſtipulatu, ſi in ea ſtipulatio intereeſſerit , vel ſi facta
fuit pacto modo,oritur cõdictio ex l. ſi quis argentũ.
38 C.de donat. †Quæ quidem actiones, licet ſint ſtricti
iuris,cùm non ſint enumeratæ in §. actionum. inſtit.
de actio. tamen habent inſtar bonæ fidei , ſicut actio
ex teſtamento,vt eſt caſus iuncta glo.in l. Seia.§. bo-
39 næ fidei.ff.de donatio.cau.mor. † Et quod dictũ eſt,
ex donatione cauſa mortis non oriri actionem ex tè-
ſtamento,eſt verum,vbi donatio facta fuit præſenti.
Quoniam ſi facta eſſet abſenti,quo caſu donatio non
valet,niſi vt legatum vel fideicõmiſſum , tunc locum
haberet vtilis actio ex teſtamento , prout locum ha-
bet pro legato in codicillis facto,vt no.in dicta l.j.C.
communia de lega.Et idem ſi facta eſſet in teſtamen-
to,vt declarat Barto.in l.j. ff. de donatio. cauſa mort.

Actio autem rei vendicationis indubitanter locum
habet pro donatione cauſa mortis , poſtquã recta via
dominium rei donatæ tranſit in donatarium mortuo
donatore,vt dicta l.ij.ff.de publ. actio. & in hoc ſapit
naturam legati,& vltimæ voluntatis, ſicut quo ad ius
accreſcendi,quod ſicut locum habet in legatis quo ad
coniunctos,vt l.re coniuncti.vbi plenè Bart.ff.de le-
gat.iij. Ita etiam locum habebit in donatione cauſa
mortis.l.j.in fin.C.de cadu.tol.ſecùs in cõtractibus,
in quibus coniunctio ius accreſcendi non parit, præ-
terquàm in vſufructu.l.j.ff.de vſufruc.accre. & plenè
Barto.in l.ſi mihi & Titio.ff.de verbo. obligat. Et i-
dem in alio:quia mulier nubens infrà annum luctus,
ſicut non poterat ab extraneo capere ex vltimæ volũ-
tate,ita nec per donationem cauſa mortis,quãuis ſe-
cùs inter viuos. l.j.iuncta glo.in verbo donationem.
C.de ſecun.nup.vbi Bal.alleg. ſimilem in l.cùm hi.in
prin.ff.de tranſact. Idem in alio , quia ſicut in vlti-
mis volũtatibus impoſsibilis conditio vitiatur, & nõ
vitiat.l.j.ff.de condi.inſtitu. Ita etiam erit in donatio-
ne cauſa mortis. l.quæ ſub conditione.§.hoc edictũ.
cum ſequen.illo eo.titu.quod ſecùs in contractibus.l.
impoſsibilis.ff.de verbo. obliga. Idem in alio, quia
ſi res cauſa mortis donata alienetur per donatorem,
tunc donatio reuocata cenſetur,per tex.ſing.in l.Sti-
chum qui meus erit. ff.de lega. j. quod dictum eſt au-
reum,ſecundùm Bal.ibi,& tenet Ioan.Fab.in §. iidẽ
reſcripſerunt.inſtitu. de legatis. Idem in alio : quia
ſicut ratione ætatis minor quatuordecim annis teſta-
ri non poteſt,inſtitu.quibus non eſt permiſ. facere te-
ſta. in princ.ſic nec donare poterit cauſa mortis.tex.
eſt ſingula.in l.j.in princi. ff.de tutel. & ratio.diſtra-
hen. Pariter ſicut ex defectu conſenſus quia teſtari
non poteſt,ſic nec cauſa mortis donare.l.diſcretis.C.
qui teſta.face.non poſ.Facit gloſſ.in c.quanquam. de
vſuris. lib. vj. Similiter licet cautio Mutiana com-
muniter locum non habeat in contractibus , de quo
plenè in l. j. C. de pact. & in l.ſiue apud acta. C. de
40 tranſactio.vbi gloſ.& Doct. †tamen locum habet in
hac donatione cauſa mortis , & in hoc magis accedit
vltimæ voluntati. caſus eſt ſingularis in Authent. de
nup.§.quæ verò nunc, ſecundum Baldum in Authen
tica,cui relictum.de indic.vidui. Idem in alio : quia
detrahitur Falcidia ſi donatum fuerit vltra dodran-
tem, ſicut detrahitur de legatis.l.cùm pater.§.eorum.
ff.de lega.ij.l.ſi mortis cauſa. C.ad legem Falcidiam.

Idem in alio : quia ſicut accipiens legatum in teſta-
mento relictum non poteſt illud poſtea impugnare.
l.nihil.ff.de inoffic. teſtamen. Sic etiam non poterit
teſtamentum impugnare , ſi quis acceptauerit quod
ſibi debetur ex donatione cauſa mortis,etiam à teſta-
mento ſeparata. caſus eſt ſingularis in l.ſi verò.verſ.
& ſi mortis.ff.de bonis liber. Idem in alio: quia ſi-
cut minor xxv.annis faciens teſtamentum petere non
poteſt integram reſtitutionem, vt habetur in l.Aure-
lios.§.Calus.ff.de liber.lega. ita nec contra donatio-
nem cauſa mortis,ſecundùm Bal.in l.j §.j. ff.de tute.
& ratio.diſtrahen. Præterea ſecundùm Albe. colo-
ni cenſiti non poſſunt teſtari,niſi inter ſuos.l.ij. C.in
quibus cau.coloni cẽſi.li.xj.nec codicillari,nec mor-
tis cauſa donare. Alij verò caſus,in quibus hæc do-
natio æquiparatur vltimæ voluntati , habẽtur per gl.
in §.j.vbi Ange.inſti.de donatio.& in l.fina.ff.de do-
nati.cau.mor. Et videatis quæ dixi de hac donatione
ſuper verbo, *Matrem inſuper Clerام*.prope finem.
41 † Et finaliter ſcire debetis,quòd hæc donatio cauſa
mortis quomodocunq; fiat,tribus modis ipſo iure re-
uocatur. Primò , ſi donans ſuperuixerit , ſeu de pe-
riculo in quo erat reconualuerit.Nam eo ipſo reuoca
ta cenſetur donatio , adeò quòd nunquam ſortiretur
effectum, quãtumcunque donator de alia infirmitate
deceſſerit poſtea,vt no.glo. & ibi Barto. in l.iij. ff.de
donatio.cauſa mor. ſecus autem in teſtamento facto
per ſanum, aut infirmum, quod nunquam reuocatur
teſtatore reconualeſcente.l.fina.C.de poſthu.hęredi.
inſtitu.ſecundum communem intellectum Bald. ibi,
& Cyn. in l.fina.C.de dona.cauſa mortis. Facit quod
no.Bart. in l.alumnæ.§.fina.ff.de adimen.lega. & in
l.poteſt.ff.de hæredi. inſtituen. & Bal. in dicta l. non
omnis.ff.ſi certum petatur.imò tale teſtamentum du-
rat,donec reuocetur. Et extenditur etiã ad bona poſt
eà acquiſita,quantumcunque longiſsimo tempore,vt
dixi ſuprà ſuper verbo, *In extremis poſitus*.in princip.

Secundò reuocatur ſi donatorem pœnituerit, vt di-
cta l.non omnis. Circa quod vnum ſingulariter men
ti tenebitis, quòd licet hæc donatio per pœnitentiam
reuocetur,tamen ſi donans ſine hærede deceſſerit,nõ
valebit talis reuocatio per pœnitentiã donatoris dum
viuebat facta. Ita ſingulariter decidit Ange. in dicta
l.ij.ff.de lega.j. & in quadam ſua diſputatione incipi-
ente, Aſtenſis miles.& idem Ange.& Imo. in l.circa.
§.fina.ad legem Falci.& in l.qui Romæ.§.Flauius.ff.
de verbo. obliga. vbi Ange.dicit hoc eſſe dictum in-
auditum. Cuius ratio eſt , quia hoc caſu non eſt, qui
mortuo donatore de reuocatiõe donationis obiiciat,
poſtquàm nullus eſt hæres.Et hoc verum, ſecundùm
Alexã.in dicta l.ij.de legatis j. & in dicto §. Flauius.
vbi donator non ſolùm donauerit , ſed ad rei donatę
traditionẽ proceſſerit. Aliàs ſi ſola ſtipulatio vel do-
natio interceſsit,non videt qua actione donatarius,
qui nullum ius habet in rem donatam, agere poſſet,
de quo

de quo plenè per eũ in dicto §. Flauius. penul. & vltimo col. Tertiò reuocatur, ſi donatarius prior donatore deceſſerit, inſtitu. de donat. §. j. Et ſi ambo ſimul ruina vel naufragio perierunt, præſumitur donator prædeceſſiſſe. l. cùm hic ſtatus. §. ſi ambo. ff. de donationib. inter virum & vxo. vt donatio potiùs valeat, quàm pereat. Facit quod decidit Bal. in l. ſi poſſeſſor. §. ſi eodem. ff. de religio. & ſumpti. fune. vbi vxor creditur prædeceſſiſſe, ſtante ſtatuto, quòd vir lucretur
42 tertiam partem dotis. Et hæc vera, † niſi cauſa mortis donata fuiſſet ſeu remiſſa iniuria: quia tunc ſiue remittens iniuriam reconualeat ſiue pœniteat, aut donatarius prædeceſſerit, actio iniuriarum non reuiuiſcit, ſecundùm gloſ. & Docto. in §. fi. inſti. de iniuriis. de cuius intellectu videatis Iaſo. in l. ſi tibi. §. quædam.
43 ff. de pact. † Vltra præmiſſa ſcire debetis, quòd præter & vltra teſtamentum, codicillum, & donationem cauſa mortis, adhuc habemus mortis cauſa capionẽ, quæ dicitur etiam ſpecies vltimæ voluntatis. Et dicitur mortis cauſa capio, quãdo aliquid confertur poſt mortem alicuius, vt putà vẽdo tibi pro decem, ſi poſt mortem meam dederis Titio Stichum. Iſta eſt mortis cauſa capio. Tamen originem ſumit ex contractu inter viuos, & ſic fortè de ea hæres meus nõ detrahet Falcidiam ab iſto Sticho. Si autem nulla facta mentione mortis dixerim, ego vendo ſi dederis Stichum Titio, non erit mortis cauſa capio, ſed dicitur conditionis cauſa capio. Sicut ſi aliquid daretur in republica. l. ex his verbis. §. alumno. ff. de legatis iij. Et talis conditionis cauſa capio non venit appellatione donationis cauſa mortis aut legati, licet ei æquiparetur, ſecũdùm Bal. in l. ſi quis. C. ad leg. Falc. Et oo. gl. in l. quod cõditionis. ff. de dona. cauſa mortis. vbi gl. dicit, quòd in ea requiruntur eadem, quæ in fideicõmiſſo requiruntur, ideo non poteſt in ſpurium vel alium Incapacem conferri. Et pro illa glo. quæ ſingularis eſt, ſecũdùm Dy. eſt tex. ſingularis in l. Mæuius. ff. de cõdi. & demõſt. Et in hoc æquiparatur donationi cauſa mortis, licet non ſit idem cum ea, neque veniat appellatione donationis. Ideo non comprehenditur in ſtatuto diſponẽte de legatis & donationibus cauſa mortis inſinuandis, ſecundùm Bald. in l. ij. C.
44 de iure dotium. † Differt enim in pluribus à donatione cauſa mortis. Primò, quia mortis cauſa capio eſt genus, donatio verò cauſa mortis eſt ſpecies. l. mortis cauſa capimus. in principio. ff. de donationi. cauſa mortis. Secundò, donatio cauſa mortis pendet ex morte donantis. ſed mortis cauſa capio poteſt eſſe ex morte alterius. Tertiò, donatio cauſa mortis pendet ex voluntate morientis: ſed mortis cauſa capio eſſe poteſt contra voluntatem. l. qui pretio. vbi Bart. ff. de donatio. cauſa mortis.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M Æ.

1 ☞ *Vltrà dictio, quam habet vim. & nume. 2.*
3 *Amplius dictio, quid importet. & nume. 4.*
5 *Repetitiua verba in codicillis adiecta confirmant legata teſtamenti.*
6 *Diſpoſitio teſtis ſecũda, dicẽdo: depono, vt primo, an valeat.*
7 *Vltra dictio incluſiua, aliquando excludit.*
8 *Vſura etiam iure ciuili ſunt prohibita.*
9 *Patri an ſufficiat, maritatam filiam in ſola dote inſtituere.*
10 *Dos dicitur filia proprium patrimonium.*
11 *Filij inſtitui non poſſunt in dote matris.*
12 *Narratiua verba non diſponunt.*
13 *Pater vltra dotem debet filiam in aliquo inſtituere.*

Licet enim pater pro liberis ſemper

cogitare præſumatur, vt habuiſtis in continuatione verborum, *Duas habens filias.* maximè tamen in actu teſtandi, in quo, vt ritè teſtetur, neceſſe habet teſtator de ſingulis ſuis liberis primum locum ſuitatis tenentibus etiam coniugatis expreſſam facere mentionem, eos ſcilicet nominatim inſtituendo vel exhæredando. l. inter cætera. ff. de liberis & poſthumis. Cùm matrimonium quo ad liberos patriam non diſſoluat poteſtatem. l. ſi vxorem C. de conditio. inſer. Quod animaduertens noſter Raynutius iuri volẽs ſatisfacere, ac paternæ affectioni, Alterocham eius filiam iam pridem matrimonio copulatam hæredem inſtituit particularem, ob quod ſubditur in textu.

Alterochæ filiæ vltra dotem.

EX HOC apparet quod Raynutius nedum reliquit Alterochæ eius filiæ domũ & hortũ, ſed etiã videtur ei dotẽ legaſſe: † propter dictionẽ vltrà, hîc
1 poſitam, quæ ſui natura includit dotem in legato. Adeò, quod etiam videtur dos legata. l. ſi ſic. ff. de legatis iij. & ita reſidẽt omnes docto. hic: & Bal. in l. fina. C. fami. erciſcun. verſi. vltimò quæro. ideo
2 ſingulariter deciditur, † quod ſi teſtator filio debitoris ſui aliquid legauerit hoc adiecto: plus vel vltrà tibi reliquiſſem, ſi pater tuus quod mihi debebat, ſoluiſſet, tale legatum inducit liberationẽ filij debitoris, ſi hæres patris fuerit. Quia illæ dictiones, plùs & vltrà, includunt debitum patris. caſus eſt ſingularis in l. fi. §. j. ff. de doli excep. Hæc enim dictio vltrà, vel dictio hoc amplius, nedum eſt repetitiua primi legati, vt dicta l. ſi ſic. & l. ſi tibi purè. vbi plenè Bar. & Bald. ff. de lega. iij. ſed etiam eſt confirmatiua priorum legatorum de ſe inutilium. l. legata inutiliter. ff. de lega. j. & ibi glo. & Bar. Bal. & docto. Et idem ſi diceretur amplius vel vltra dotem lego decem: quoniam videntur eo caſu dos & decem fuiſſe legata, vt hîc, & l. qui ita ff. de dote prælega. Idem ſi diceretur, vltra ea quæ legaui &c. l. cùm vltra. C. de fideicom. & l. Seio. §. vxori. ff. de annu. lega. Idem ſi diceret, Præter dotem vel ſupra dotem. ff. ſolu. matrimo. l. diuortio. Idem ſi diceret, lego domum pluſquam Stichum. ff. ſi cui pluſquam per leg. fal. l. j. in princip. Idem ſi dicatur in teſtamento. eo amplius lego decem. l. liberis. ff. de con-
3 di. & demon. facit ff. ſi cer. peta. l. lecta. † Secùs tamen eſſet, ſi in legato reperiretur dictio amplius, ſola ſine dictione eo, vel hoc, aut eis ſimilibus. quia tunc reiterationem actus legandi inducit, veruntamẽ antiquum legatũ non repetit. l. ſi ſeruus legatus. §. ſi ita ſcriptũ. ff. de lega. j. vt putà ſi teſtator dicat amplius quàm Titio legauerim, Seio decem lego. Tũc enim Seius non habebit niſi decem. vbi ſi eſſet aliqua dictio repetitiua haberet nedum decem, ſed etiã partem legati Ti-
4 tio facti, vt dicta l. ſi ſic. & dicto §. ſi ita ſcriptum. † Et intelligo, quòd hæc dictio hoc amplius: etiam repetit qualitatem primi legati. Vnde ſi primum legatum

erat conditionale, taliſconditio videtur in ſequenti
legato repetita, ſecundum gloſ. in l. in repentendis. ff.
de lega.iij. quam tenet Bart. in dicta l. ſi tibi purè, pro
quo eſt tex. in l. libertia omnibus. ff. de cōdi. & demon
ſtra. & idem Bart. in dicta l. qui ita. ff. de dote præle-
ga. Quod verum intelligatis, vbi conditio appoſita
in primo legato aliàs non inerat ex natura ipſius le-
gati: ſecùs eſſet, ſi conditio in primo legato appoſita
etiam tacitè inerat ex natura legati: quia tunc in ſecun
do legato diuerſo, talia conditio non cenſetur repe-
tita, vt ſingulariter conſuluit Ludo. conſil. cxxiiij. in-
cipien. Pro declaratione primæ dubitationis, vbi al-
legat de hoc caſum expreſſum in l. ſi in diem. §. fin.
ff. de cōdi. & demon. Ideo decidit ibi, quòd ſi filiæ le-
getur pecunia pro dote, ſi nupſerit, vel ſimpliciter nō
adiecta conditione nuptiarum, quæ tacitè ineſt lega-
to dotis, ſecūdùm Bartol. in l. Titio centum. §. Titio
genero. ff. de conditio. & demōſtratio. Et vlterius ei-
dem filiæ legauerit manſum, in tali legato manſi re-
petita non cenſetur conditio nuptiarum. Adeò quòd
manſus ilico debebitur adita hæreditate, cùm tale le-
gatum ſit diuerſum à legato dotis, quod eſt notandū.
Quid autem ſi fieret repetitio in codicillis, videatis
Bartol. in d. l. ſi tibi purè. ff. de legat. iij. pro quo eſt
5 text. in dicta l. legata inutiliter. ff. de legat. j. † vbi ver-
ba ſui natura repetitiua, ſicut dictio hoc amplius, etiā
in codicillis adiecta confirmant legata, priùs in teſta
mento inutiliter relicta. Quæ omnia faciunt ad deci-
6 ſionem quotidianæ quæſtionis. † Teſtis fuit minus
ſolenniter examinatus, poſteà verò ſecundo loco exa
minatur ſolenniter, & dicit, depono per omnia prout
in alia examinatione depoſui. An talis depoſitio va-
leat. facit text. quòd ſic: in dicta l. legata inutiliter. vbi
Bartol. hoc reliquit indeciſum. Sed Angel. ibi refert
Barto. hoc decidiſſe in l. eos. ff. de fal. dicentem hoc re-
linqui arbitrio iudicis, an velit admittere talem depo-
ſitionem. Et hanc opinionem tenet ipſe Angel. in di-
cta l. legata inutiliter & tenuerat Bal. in l. geſta. C. de
re iudica. & Pet. de Ancha. in clementina ſecunda,
de teſti. Anto. de Butrio. & docto. in cap. cùm in tua.
de teſti. Salice. in l. iuriſiurandi. C. de teſtib. & Floria.
in l. j. ff. illo eodem titu. ſed Bal. in dicta l. iuriſiurandi.
& l. fina. illo eodem titu. tenet contrarium: tamen o-
pinio Bartol. communiter approbatur per rationes
ſuas, maximè cùm teſtis depoſitionem ſuam facere
poſsit, licet ſpecialiter eā voce non exprimat. l. Theo
pompus. & ibi Bart. ff. de dote præleg. & not. plenè
in cap. de teſtib. ſuprà de teſtib. niſi iudex ad veritatē
eruendam talem depoſitionem acceptare nollet: ſed
videre vellet, qua fronte aut trepidatione teſtis loqua
tur. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. quòd ſuf-
ficit pro reſpōſione ad rationes Bald. ſecūdùm Alex.
In dicta l. legata inutiliter. Facit quę dicit ſuprà in ver
7 bo, *Candidus*. j. verſicu. Ex præmiſsis habetis. † Re-
ſtat de hac dictione vltra, quòd licet ponatur incluſi-
uè, vt dictum eſt: tamen aliquoties excludit, ſcilicet
vbi eam capiendo incluſiuè reſultaret abſonus intel-
lectus & iuri contrarius, vt eſt gloſſ. ſingularis ſuper
verbo, Facere. in clementina prima. de vſuris. vbi di-
citur, quòd ſi ſtatutum ciuitatis dicat nō eſſe licitum
accipere pro vſura vltra duos denarios pro libra in
menſe, non capietur ibi dictio vltra, incluſiūè, vt
ſcilicet licitum ſit capere duos denarios pro vſura:
quia ex hoc reſultaret abſonus intellectus, & vſura
permitteretur contra iuris & veræ rationis dictamen.
8 † Cùm etiam vſuræ ſint iure ciuili prohibitæ, ſe-
cundū gloſ. & Docto. in Authenti. ad hæc. C. de vſu-
ris. Et illam gloſ. in d. clemen. j. velut. ſingularem ſe-
quitur ibi Card. Pan. de Elea. & Imo. & eam cōmen
dat Bald. in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau.
vbi æquiparat dictionem vltra, cum dictione præter.
De qua pulchrè dicit Barba. in repetitione cap. cùm
Martinus. xxxvj. colum. de conſti. & hic videatis In-
nocen. in capitu. dudum. vbi gloſ. & doct. de electio.
Archidia. in cano. Hebron. xiij. quæſtio. ij. Cyn. Bal.
& alios in l. actione. C. de tranſact. Bal. in Authen. ni-
ſi rogati. C. ad Trebellia. Angel. in l. Titia. ff. de teſta.
manu. Oldra. conſi. xlv. & plenè Roma. conſil. xxxij.
9 & ad præmiſſa eſt notandus ille textus. † Præterea
etiam notabilis in alio, quòd ſi pater filiam maritan-
do dotauit, poſteà teſtādo debet aliquid vltra dotem
filiæ relinquere iure inſtitutionis. aliàs ſi in ſola dote
reperiretur inſtituta, videretur præterita. Ita quòd te
ſtamentum eſſet nullum, cùm in nulla re paterna ſeu
de paterna ſubſtantia reperiatur inſtituta: quod ta-
men eſt neceſſe. l. ſancimus. & l. omni modo. C. de in-
offi. teſta. Ideo conſultè fecit Raynutius vltra dotem
Alterochæ eius filiæ dotatæ relinquendo domum &
hortum, conſiderans non ſufficere filiam in ſola dote
10 inſtituere: † nam dos dicitur propriè filiæ patrimo-
nium: vnde filia in ſola dote inſtituta videretur eſſe
in re ſua propria inſtituta, & non in re patris. quod
tamen eſt neceſſarium, vt d. l. ſcimus. §. repletionem.
vbi expreſsè deciditur, quòd de ſubſtantia patris de-
bet legitima filio dari, aut repleri. Dos verò (vt di-
ctum eſt) dicitur filiæ patrimonium. l. iij. §. ſed verū.
in fi. ff. de mino. & l. Pomponius. Philadelphus. ff. fa.
ercif. facit l. dote ancillam. C. de rei vendi. l. in rebus.
C. de iure dotium. Ideo ſentit Bald. in d. l. ſcimus. C.
de inoffic. teſta. quòd ſicut filius vel filia inſtitui non
poteſt in re propria ſua, nec in re, in qua habet pro-
prietatem, ſi patri pertineat vſusfructus: quinimò fi-
lius diceretur tunc præteritus, nec loco illius rei de-
beretur æſtimatio. l. mea res. ff. de conditio. & demō-
11 ſtrat. † Sic etiam non poteſt filius aut filia inſtitui
in dote matris. Idem tenet Imo. in l. ſuus quoque. in
princip. ff. de hæredi. inſtituen. & conſuluit Alexand.
in iij. parte conſil. ax. incipien. Ponderatis his quæ in
themate. Et hanc opinionem, ſcilicet quòd vltra do-
tem ſit aliquid filiæ relinquendum, tenuerūt per hūc
tex. multi docto. Alij verò oppoſitum concludunt,
dicentes ſufficere patri filiam inſtituere in ſola dote,
aut filium in ſola propter nuptias donatione. Nam
certum eſt, quòd filia in ſua legitima vel parte illius
inſtituta non dicitur præterita in Authen. vt cùm de
appel. cog. §. aliud quoque capitulum. viij. colū. & l.
cùm quæritur. C. de inoffi. teſta. ſed dos eſt pars legiti
mæ, cùm in legitima computetur. l. quoniam nouel-
la. C. de inoffic. teſta. l. vnica. §. quo à nobis. C. de rei
vxo. actio. vbi not. dicit Cy. quòd ſicut in legitima fi-
lij non poteſt iniungi onus fideicommiſsi, idem eſt
in dote filiæ quæ legitimam non tranſcendit. Item
tenet Ioā. Andræ. in additio. Specu. titu. de inſtru. edi-
tio. §. vt autem. Bal. & Salice. in dicta l. quoniam no-
uella. tea. in l. fin. §. filiæ. ff. de leg. ij. vbi Bart. & idem
Barto. in l. Lucius. §. maritus. ff. ad Trebel. Igitur ſuf
ficit filiam in ſola dote inſtituere, nec dicetur præte-
rita, ſed ſi non ſufficiat ad legitimam, ſupplebitur de
ſubſtantia teſtatoris. l. omnimodo. C. de inoffi. teſta.
Et hæc eſt vera & magis communis opi. ſcilicet ſuffi-
cere patri filiam in ſola dote inſtituere, abſq; eo q; in
aliquo alio vltra dotē inſtituatur, vt etiam poſt mul-
tos quos ibi refert, tenet Spec. in titu. de inſtrumen.
editio. §. compendiosè. verſi. ſeu ſuper forma. & Bal.
ac Saly.

ac Sali. in d.l.quoniam nouella.dicentes hanc eſſe cō-munem opinio. quam dicunt etiam tenuiſſe Odofre. per illam l.& glo.in dicta l. iij.§.ſed vtrùm.ff.de minorib. quam etiam tenet Iaſon in repeti. Auth.nouiſſima. C. de inoff. teſtament. xiiij. col. vbi plus dicit, quòd non ſolùm poteſt inſtitui in dote iam conſtituta,ſed etiam in dote futura ac conſtituenda, cùm erit ætatis nubilis, vel cùm maritabitur. de quo per Bald. in l.ſi pater.C.de inſtit.& ſubſtitu.Sed an tunc de dicta inſtitutione reiiciatur onus ſeu dilatio temporis, ita quòd dos ilico debeatur & peti poſsit patre mortuo, nō expectato tempore nuptiarum, ſingulariter decidit Bart.in l.Titio centum.§.Titio genero.ff. de condi.& demon. vbi videatis. Et dicam infrà in verbo,reliquit. Nec obſtãt duo,quæ ſuperiùs obſtare videbantur. Primò,quia filia inſtituta in re ſua propria cùm dos dicatur proprium eius matrimonium. Quoniam reſpondetur ſecundum Anton. hîc, quòd dos non eſt verum patrimonium filiæ, ſed eſt quaſi patrimonium.& ita dicit intelligenda dicta iura. Præterea licet dos dicatur patrimoniū filiæ quo ad quid, non tamē eſt ſimpliciter verum,vt plene docet Salic. in dicta l.quoniam nouella. Quinimò,veritate inſpecta, potius dos dicitur patrimonium patris dotantis. Et hinc eſt,quòd patre moriente filia dicitur acquirere huiuſmodi bona dotalia: ideo computantur in legitimam.vt dicta l.quoniam nouella. Et idem in donatione propter nuptias filio facta, vt ibi dicitur. Et ſi diceretur de quo proderit filiæ inſtitutio in ſola dote,quæ etiam ſine inſtitutione ſua eſt,& ſibi pertinet: dico quòd proderit de multo,propter ius accreſcendi competentes hæredibus inſtitutis, ita quòd ſi hæres vniuerſalis à patre iuſtitutus hæreditatem repudiaret,vel ab ea aliter excluderetur, tota accreſceret portioni,& ſic doti,in qua reperitur filia inſtituta,vt plenè dixi ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiā.* In quarto præludio.& dicam ſuper verbo, Io eodem teſtamento relinquens. primo. poſt. xxvij. limitationem. verſi. Pro totali præmiſſorum declaratione &c.

Secundò non obſtat hæc litera, vbi vltra dotē fuit filiæ relicta domus cum horto. Nam reſpondetur, ꝙ hoc dicitur in narratiua huius capitu. Et certum eſt, quòd ex narratis in facto conſiſtentibus non inducitur iuris diſpoſitio. Hoc enim ideo hîc dicitur, quia ſic contingit de facto, ſcilicet quòd Raynutius vltra dotem filiæ domum & hortum reliquit. Sed propter hoc non ſequitur,quòd hoc facere tunc eſſet neceſſa-
12 rium: † cùm ex verbis narratiuis non liceat ſumere argumentum, quia non diſponunt, vt dicit gloſ. ſingularis in l.vnica.C.quando non peten. partes peten. accreſcunt.& Ioā.Andræ.in capi.dilecto. de præbē. Cùm ergo hic ſimpliciter narretur factum, quod in teſtamento Raynutij contigit, non eſt de his verbis curandū.& ita in no.etiā Sali.in l.ij.iij.col.C. de cuſt. reo. Vnde reſtat ſufficere patri filiam in dote inſtituere,ne dicatur præterita. Sed ſi dos nō ſufficit ad legitimam, agere poterit ad ſupplementum, vt dicta l. omnimodo. Imò plus dicit Bal. nouellus in tractatu de priuileg. dot. l. quòd valet inſtitutio facta de filia in dote incerta, quæ nunquam fuit cōſtituta: veluti ſi pater in teſtamento dixerit, inſtituo filiam meam in dote, aliâs per me ordinata ſeu conſtituta. valebit talis inſtitutio. nec dicetur filia præterita per rationes quas ibi allegat. Facit l.ſi teſtamentum.C.de inſtitut. & ſubſtitu.ſub condi. factis. Nec obſtat tertiò dum ſuprà dicebatur, quòd non ſufficeret filiam inſtituere aut filium in dote materna. quia Iaſon in dicta l. ſcimus.C.de inoff.teſta.decidit contrarium, ſubiungens,quòd in re penitus aliena inſtitui poteſt: quia ſi redimi non poſsit,ſaltem debebitur æſtimatio:& valet inſtitutio, etiam ſi teſtator ſciret rem illam eſſe alienam,ſecundum Barto.in l.ſuus quoq;. ff.de hæred. inſtitu.Bal.& Sali.in dicta l.ſcimus.Sed in re propria inſtitui non poſſet, etiam ſi in ea pater vſumfructum haberet:quia cùm morte patris finiatur, in nihilo videretur inſtitutus,inſtitu.de vſufruc.§. finitur.ſecundum Alexan.in iij.parte allega. conſi. xx. Conſilium tamen eſt propter opinionum diuerſitatem, quòd filia dotata in aliquo,vltra dotem inſtituatur quantuncunque modico putà in quinq; ſolidis, ſecundū gloſ. ſingularem in dicto §.ſed vtrum in fi.quæ ſingulariter loquitur de quinq; imperialibus, loco quorum hodie ſeruatur, quòd filia inſtituitur in quinque ſolidis, vt ibi refert Bar.ideo Ange.in l.Papinianus.§.ſi mortis.ff.de inoffic.teſta. dicit, quòd licet ſufficiat filiam inſtituere in ſola dote, tamen ſecurius eſt, vt ſaltem vltra inſtituatur in vno denario. allegat ſingulariter in dicto §.ſed verū.& glo. pariter ſingularem de vno nummo loquētem in dicto §.aliud quoque capitulum. in Authen.vt cùm de appel.cog.Nam talis iuſtitutio quāuis in modica re, eſt excluſiua querelæ inofficioſi teſtamenti,ſecundum eum:qui allegat glo.ſingularem in l.ſi quis priore.ff.ad Trebel.Idē ſequitur Bal. in l.non ſine.C.de bo.quæ libe.idem Bal.& Salice.in dicta l.quoniam nouella.& Pet.de Anch.poſt Bal.in Authen.nouiſsima.C.de inof.teſta. Vnde potuit eſſe, quòd noſter Raynutius vſus fuit conſilio & cautela doctorum ad euitandum opiniones Alterocham vltra dotem in domo & horto inſtituendo, non quòd hoc facere teneretur, ſed hoc fecit pro abūdanti cautela,quæ nocere non ſolet l. teſtamentum.C.de teſta. vel dici poſſet ſecundum Barba. hîc, quòd hodie pater neceſſe habeat filiam in aliquo vltra dotem inſtituere,per tex.hîc.Ita ꝙ filia aliâs in ſola dote inſtituta velut præterita dicere poſſet teſtamentum nullum, quod eſt hodie verum per text. quicquid fuerit antiquitus diſputatum de iure ciuili. Et quòd hodie ita ſit per hanc decretalē,ſic probatur. quia cùm de iure ciuili eſſent inter doctores ſuper hoc diuerſæ opiniones,vt vidiſtis,& talis altercatio declaratione indigeret,poſteà per ſummum pontificem ad quem pro declarandis dubiis recurritur.c.per venerabilem. qui filij ſint legi.hoc dubium fuit declaratum: adeò quòd voluit hic papa,quòd à cætero pater vltra dotem aliquid filiæ relinquat. Sicut videmus à ſimili,cum apud legiſtas eſſet dubium, vtrum filius paternam hæreditatem reſtituere grauatus, poſſet duas quartas retinere ſeu detrahere:papa per hunc text. declarauit quòd ſic,vt infra videbitur ſuo loco. Nec obſtat dum ſuprà allegabatur,quòd narratiua decretalium nihil diſponit. Sed ſolùm enuntiat,quod de facto contigit,ſecundum glo.in dicta l.j C.quando non pen.par.petē. & Ioā.And.in dicto c. delicto. de præbē. quia illud intelligitur,quando eſt mera facti narratio. Sed in puncto noſtro non erat pura facti narratio,quinimò habebat admixtā iuris ciuilis dubitationem. Quare reſtat, ꝙ hæc decretalis determinat dubitationem traditam in dicta l.iij.§.ſed vtrum.in fi.ff.de mino. Scili-
13 cet: † quòd pater in ſuo teſtamēto vltra dotem debet ciuis filiā in aliquo inſtituere:non quòd teneatur eam inſtituere in domo & horto, vt hîc fecit Raynutius. Quia quo ad hoc hæc decretalis continet meram facti contingentiam:ſed ſufficit,quòd eam vltra dotem inſtituat in aliquo quantuncunque modico, putà in

quinque ſolidis,vt communiter fit ſecundum Bait. in d §.ſed vtrùm.vel etiam in vno numo, vt dicit gloſſ. in dicto §.aliud quoq; capitulum. verſi. cæterùm. in authen.vt cùm de appel.cog.hæc ille. Tamen ego primam opinionem puto veriorem inhærendo Bald. & Salic.cõmuni opinioni, ſcilicet quòd ſufficiat filiam inſtitui in ſola dote,vel filium in ſola propter nuptias donatione.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M Æ.

Dotare tenetur pater filiam, & filium dotaliciare. & nume.2.

5 *Dos data donationem propter nuptias requirit.*

4 *Dos & donatio propter nuptias quomodo differant.*

5 *Dos multipliciter accipitur.*

6 *Dotem ſpiritualem debet pater filiæ religioſæ.*

Filia poſt ingreſſum religionis poteſt petere dotem.

Pecunia maritandis puellis legata dari poteſt intranti religionem.

9 *Relictum puellæ ſi nupſerit,debetur ſi religionem intret.*

10 *Res prohibita alienari, alienatur pro dote carnali & ſpirituali.*

Filio religionem intranti non debetur dos.

12 *Dos propriè & ſtrictè quid.*

13 *Pater filiam etiam ab illo dotatam,aut virum ſine dote invenientem,dotare tenetur.*

14 *Matrimonium ſine dote eſſet indigniſſimum,& cauſa repudiationis.*

15 *Dotem bis conſtituens,ſecundam tantùm ſoluit.*

16 *Dos & alimenta differunt.*

17 *Viduam redotare tenetur pater.*

18 *Dos ſecundò conſtituta ſola petitur.*

19 *Dote prima perdita debet filia redotari.*

20 *Dos quando non computetur in legitima.*

21 *Filiam etiam diuitem tenetur pater dotare.*

22 *Dotare filiam præſumitur pater de ſuis proprijs bonis. & nume.23.*

24 *Patre ſimul cum alio filiã dotãtibus ſolus pater obligatur.*

25 *Pater filiam dotare cogitur captione pignorum & arreſtatione propria perſona.*

26 *Filia contra patrem etiam coram iudice eccleſiaſtico agit vt dotetur.*

27 *Fœmina quare virum appetit.*

28 *Filia cognati patrem cogere poſſunt,vt eam dotet.*

29 *Donationem propter nuptias cogitur pater filio aſſignare.*

30 *Filiam inſcio patre nubentem an dotare teneatur.*

31 *Pater filiam exhæredare non poteſt, eo quòd indigno nupſit.*

32 *Statutum quòd pater filiam ſe inſcio nubentem non dotet, an valeat.*

33 *Dotare pater non tenetur filiam indigno nubentem.*

34 *Filia quanto tempore expectare debet,antequàm nubat.*

35 *Honeſti viri non ducunt puellas ſine conſenſu parentum.*

36 *Virgo potiùs quàm vidua ducenda.*

37 *Meretricem filiam poteſt pater exhæredare,& ei alimenta negare.*

38 *Mulieres plus decet eſſe pudicas quàm viros.*

39 *Mater à meretricio reducta poteſt filiam adhuc meretricẽ exhæredare.*

40 *Meretrix reduci volens debet à patre dotari.*

41 *Pater negligens dotare tenetur filiam ſe inſcio nubentem, etiam ſi dotem nullam ipſa viro promiſerit.*

42 *Pater tenetur filiã inſufficienter dotatam magis dotare.*

43 *Spuriam tenetur presbyter dotare.*

44 *Spuriam an teneatur pater dotare, ſi ipſa habet bona vel artem vnde viuat.& nu.45.*

46 *Bernardus proprijs matris vberibus fuit nutritus.*

47 *Nobiles laborare non tenentur nec viris filios lactare.*

48 *Ocioſos tentat magis diabolus.*

49 *Auguſtus & Carolus Magnus filias laborare faciebant.*

50 *Familia educenda doctrina Bernardi.*

51 *Liberi delicatè non nutriendi.*

52 *Nobiles aut clerici laborando non perdunt priuilegia.*

53 *Otium eſt contra naturam.*

54 *Macrobij Carthaginenſis in Aſſyrios ſtratagema.*

55 *Inertiam Athenienſes puniebant.*

56 *Viuere de vento nemo præſumitur.*

57 *Pepinus fit rex pulſo ignauo Childerico.*

58 *Theodorici regis ignauia.*

59 *Ludouicus ob inertiam nihil fecis appellatus.*

60 *Moſis diligentia.*

61 *Negligentia ſicut & dolo deponitur rector publicus.*

62 *Solonis induſtria.*

63 *Ocium moderatum laudatur.*

64 *Scæuola pila ludebat.*

65 *Scholaris retinet priuilegium, dum non incipiat ocioſè viuere.*

66 *Patruus an neptem dotare teneatur.*

67 *Lucra homicidiorum fiſco cedunt.*

68 *Mater nec aui materni filiam dotare tenentur.*

69 *Iudæa mater tenetur dotare filiam ad fidem conuerſam.*

70 *Filius an teneatur dotare matrem.*

71 *Frater an teneatur dotare ſororem.*

72 *Clericus tenetur dotare ſororem etiam de ſuo beneficio.*

73 *Soror à fratre dotata, ſi pereat dos, an redotari ab eo petat.*

Verùm, quia pater habens filias matrimonij ſeu nuptiarum capaces, nedum teſtando debet eis de aliquo iure inſtitutionis prouidere, ſi morte præoccupetur,vt dictum eſt,& pleniùs dicetur infrà: ſed etiam cogitur cõpetenter dotare,tempore teſtandi vel mortis minimè expectato.l.qui liberos. ff.de ritu nuptia.ideo ad demonſtrandũ q Raynutius vir egregius ac prudens nihil horum quæ neceſsitatis aut honeſtatis eſſent,facere poſtpoſuit,ſubditur in textu.

Dotem,quam ei dederat.

1 EX QVO † apparet, quòd Raynutius priuſquàm ad mortem veniſſet. & teſtandi facultatem ſibi captaſſet, iampridem Alterochæ eius filiæ primogenitæ de competenti dote prouiderat, prout facere tenebatur de iure. Tenetur enim vnuſquiſque paterfamiliâs proprias dotare filias,ſicut pro-
2 prium tenetur dotaliciare filium: † ſeu de donatione propter nuptias prouidere, quæ dotaliciũ vocatur. c. ex parte. de foro compe. Vnde ſicut ex parte vxoris dos viro datur,ſic econtra donatio propter nuptias à viro datur vxori ſecundum gl. ibi: id eſt ſuper donatione, quam pater filio tempore nuptiarũ fecit: filius nubendo,dotẽ quã ab vxore recepit, aſſecurare tenetur,ſecundum Pan.in c.peruenit. de emp.& vendi.& ſicut ſolu.matri.dos ad vxorem reuertitur vel hæredes ſuos.l.iure ſuccurſum.ff. de iure dotium. & l. dos à patre profecta.C.ſol.matr. Sic etiam donatio propter nuptias reuertitur ad virum & eius hæredes, ſecũdum eum ibi. [Alibi donatio propter nuptias vocatur ſponſalitia largitas. in authen.ſiue à me. C. ad Velleia. hic alleg. quãuis propriè ſponſalitia largitas ſit illa,quæ fit ante matrimoniũ in iocalibus, & ſimilibus, vt ibi dicit gloſ. & vide quæ pleniùs dicta ſunt

ſuper

ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.* in iiij. ar-
3 tic.& in iiij.cõclu.] † Dos enim data donationẽ pro-
pter nuptias requirit, adeò quòd hodie eſt æqualitas
tam in conſtituendo, quàm in pactis lucrorum, vt
quantum dat vxor in dotem, tantum dat maritus in
donationem propter nuptias vxori. Et ſicut dos po-
teſt, conſtante matrimonio, nedum augeri, quinimò
& conſtitui de nouo, ſicut & iſta donatio. Ob quod
non ante nuptias ſicut olim, ſed propter nuptias ho-
die vocatur. inſtit. de dona. §. eſt & aliud genus. Et ſi-
cut vir ex pacto vel conſuetudine lucratur dotem, ſic
etiam vxor donationem propter nuptias. & ſicut vir
efficitur dotis dominus. l. doce ancillam. C. de rei ven
di. Ita fit mulier domina illius donationis, vt domi-
na maneat conſtante matrimonio & eo ſoluto: & du-
rat ſuper ea hypotheca pro dote, quandiu non reſti-
tuitur ei dos. Sed dote reſtituta dominium rei dona-
tæ ipſo iure reuertitur ad donantem, vt dixi. Nec eſt
opus, quòd mulier eam reſtituat, niſi fuiſſet pactum
vel conſetudo de lucrando talem donationem: quia
valet ſicut in dote. Quo caſu quandiu viuet mulier,
erit proprietaria, & patri, ſi patrẽ habeat, pertinebit
vſusfructus. Quibus mortuis pertinebit pleno iure
filiis ex illo matrimonio ſecundum Bal. l. in l. j. & l.
4 quod ſcitis. C. de bon. quæ liber. † Et differunt in
hoc dos & donatio propter nuptias: quia vir lucra-
tur fructus dotis, ſed mulier nõ lucratur fructus do-
nationis propter nuptias cõſtante matrimonio: quia
ſi hoc non eſſet, onera matrimonij eſſent ſine fructu.
Et eſt talis donatio ꝓpter nuptias tacitè obligata &
hypothecata pro ſecuritate dotis, vt dicto cap. perue-
nit. ita ꝙ vir eam alienare non poſſet etiam de con-
ſenſu vxoris, niſi cũ iuramento vel bino vxoris con-
ſenſu interuallato: & quòd vir aliunde habeat, ſuper
quo vxor conſentiens ſaluam poſsit habere dotem.
per text. in Authen. ſiue à me ſiue ab alio. C. ad Vel-
leia. Et eſt mirabile, quòd vxor quæ domina eſt ta-
lis rei ſibi donatæ poſsit eam habere hypothecatam.
Cùm res ſua ſibi ſeruire & obligari non poſsit. Sed
hoc eſt, quia non eſt domina iure proprio perpetuo.
Vnde ratione poſsibilis reuocationis in caſu ſoluti
matrimonij vt dixi; res taliter donata dicitur quo-
dammodo aliena. l. ex ſextante. §. Latinus Largus.
ff. de exceptio. rei iudi. & l. in bello. §. ſi quis ſeruum.
ff. de capti. & poſtliminio re. Et ſic pater tenetur
filias dotare & filios dotaliciare, vt clarè per Bald.
in dicta Auth. ſiue à me. Et nedum tenetur pater fi-
lias ſuas dotare naturales & legitimas, vel legitima-
tas tantùm, vt dicta l. qui liberos. ff. de ritu nupt. Sed
etiam naturales tantùm, imò etiam ſpurias, vt plenè
dixi in verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.* in ſe-
cundo artic. & dicetur infrà. Ideo pro intellectu di-
5 cendorum ſciendum eſt, † quòd dos multipliciter ac-
cipitur in iure noſtro. Aliquando accipitur per mo-
dum largiſsimum, videlicet pro omni circunferen-
tia ad ſufficientiam alicuius rei vel perſonæ: vt cùm
ſecundum cõmunem vſum loquendi dicitur: iſte fun-
dus eſt bene dotatus. Vel hæc dom' eſt optimè dota
ta, id eſt habet omnes habitudines & commoditates
ad domum vel fundum requiſitas. & ita accipitur in
l. Seiæ. §. Seio. ff. de fun. inſtruc. ibi: cum dotibus & re-
liquis colonorum &c. Sic etiam dicimus: hic iuuenis
eſt bene dotatus, ſcilicet in virtutibus & bonis mori-
bus. Aliquando accipimus dotem non ita largiſsi-
mè, ſed largè, vt cõtingit circa eccleſiam vel capellã
nouiter conſtructam, quæ cùm cenſeatur ſponſa fu-
tura rectoris in ea inſtituendi, opus eſt tali eccleſiæ
dotem conſtitui, aliàs non poteſt nec debet ædificari
nec conſecrari, niſi dote priùs conſtituta. c. nemo. de
conſecra. diſtin. j. & cap. cùm ſit. de cõſecra. eccle. vel
alta. & in Authen. vt nullus fabricet orato. domum. §.
j. Et ſi fundans prius eam non dotauit, poterit poſt-
ea cogi ad eam dotandum, ſecundum doct. in dicto
c. cùm ſit. vbi dicitur, quæ ſit congrua dos. Et ſi fun-
dans eccleſiam impotens ſit ad eam dotandum, non
debet talis eccleſia conſecrari. Aliàs epiſcopus eam
conſecrando tenebitur ipſam dotare, vt not. in dicto
c. cum ſit. Ex qua dotatione acquiritur ius patronatus
ipſi dotanti, quãuis laicus fuerit. xvj. q. vij. c. piæ men-
tia. vbi bona gl. & c. placuit. vbi dicitur, quòd ſi vnus
eccleſiam fundat, alter verò eam dotet, ambo efficiũ-
tur patroni, vt ibi not. Archid. ita quòd de tali dote
portio canonica nõ debetur epiſcopo, per ea quæ ha-
bentur in c. ſi. infrà eo. & in c. j. vbi Panor. de cenſi. Si-
cut etiam non debetur Falcidia de legato dotis in
6 matrimonio carnali. Aliquando † & tertiò accipi-
tur dos circa matrimonium ſpirituale, non dico pro
dote eccleſiæ, ſed pro dote virginis. [Vide quæ di-
cũtur infrà ſuper verbo, *Caudam Petro tradiderunt.*
in prin.] religionem intrantis. Putà ſi puella intrare
velit monaſterium, tenetur pater ei dotem aſsigna-
re congruam, prout teneretur pro matrimonio car-
nali, vt d. l. qui liberos. Quia non minoris authorita-
tis & fauoris eſt matrimonium ſpirituale, quàm car-
nale, imò maioris. Cùm tendat in fauorem animæ. c.
inter corporalia. de tranſla. facit l. ſancimus. C. de ſa-
croſanc. eccl. Ideo matrimonium hoc ſpirituale quã-
uis vltimo loco contractum præfertur priori matri-
monio carnali, & ipſum extinguit, dum tamẽ nõ fue-
rit conſummatum. j. de ſpon. c. commiſſum. & de cõ-
uer. coniug. c. verum. & ſic meretur dotem. Quinimò
7 decidit Bal. in l. ſi. C. de dotis promiſsio. † quòd ſi filia
ante ingreſſum vel in ingreſſu monaſterij non fuerit
dotata à patre, poterit poſt ingreſſum ſuum petere
dotem, ſicut filia quæ carnaliter nupſiſſet, vt ſentit
Bart. in l. j. §. ſi parens vel. ff. ſi à paren. quis fue. manu
miſſus. vbi etiam dicit, quòd illud quod parens ponit
ſuper altare, cenſetur datum pro legitima, ita quòd
filia facta monialis nõ ampliùs poterit legitimam pe
tere. Nam licet dos detur pro oneribus matrimonij
ſupportandis, tamen monialis habebit dotem ſuam
quam donabit monaſterio pro ſupportandis oneri-
bus, ſecundum Bal. in Authen. niſi rogati. C. ad Tre-
bel. & Petr. de Ancha. conſil. ciij. incip. In paucis ver-
8 bis. Imò dicit Bald. in dicta Authẽ. niſi rogati. † quòd
executor habens pecunias diſtribuere pro maritan-
dis puellis, poterit dare puellæ religionem intranti.
Quia etiam ſtatutum pœnam imponens committen-
ti adulterium, ad illum extẽditur, qui carnaliter co-
gnouit monialem profeſſam, ſecundum Marianum
in repeti. c. qualiter. le ij. in ix. q. de accuſatio. & Fely.
9 in c. non ſatis. de ſimo. † Et relictum puellæ ſi nu-
pſerit, debebitur & ſi carnaliter nõ nubat, ſed mona-
ſterium intret, vt plenè per Fely. in c. præſentia. xvij.
col. de proba. tamen Bald. in dicta Auth. niſi rogati.
ver. & per hoc ſoluitur quæſtio. ſentire videtur cõtra-
rium. [De quo videatis. j. ſuper verbo, *qui cum alia
matrimonium contrahens.* circa princi.] Præterea dicit
Fely. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de cõſti. ſi bene te-
neo, ꝙ ſubditi qui ex cõtractu tenẽtur vel ſtatuto aut
cõſuetudine ꝓ filiabus domini maritandis, etiam cõ-
tribuere tenebuntur ſi ſpiritualiter maritentur reli-
gionem intrando, perinde & acſi matrimonio carna-
li iungerentur. Videatis eundem Fely. in d. c. in præ-
ſentia.

ſentia xviij.col.Pariter decidit Bar. in Auth. res quæ.
10 C.communia de leg. † ꝙ ſicut res prohibita alienari
poteſt pro dote carnali,etiã dari poterit pro tali dote
ſpirituali,in qua etiam publica verſatur vtilitas.Cùm
in ſacris ius publicum conſiſtat l.j.ff. de iuſti. & iure.
Et in his quæ publicam concernunt vtilitatem, iura
e vorbitantia extenduntur ad ſimiles caſus,ſecundum
Bart.in l.ſi conſtante.ff.ſol.matri. Videatis Bal.in di-
cta l.fin.C.de dotis promiſ.Preterea,quia teſtator ad
talem dotem tenebatur, & teneretur ſi viueret, ideo
cùm non teneatur de neceſsitate eccleſiam ædificare
nec dotare,non poſſent tales res pro dote eccleſiaſti-
ca alienari, vt concludunt omnes in dicta Auth. rea
quæ. Quod verum intelligatis pro dote eccleſiaſtica.
filij hæredis, qui eccleſiam conſtruxit: ſed pro dote
ſpirituali pro ingreſſu religionis debita alienari poſ-
ſunt, vbi pater aliunde non haberet vnde ſolueret,vt
dicta Auth. rea quæ. Et filius aut filia intrat regulam
approbatam,ſecondum gl.in Auth.ſed quamuis. vbi
Cyn.C.de rei vxo.actione.ſecùs autem dicit ibi eſſet
in iſtis bezochariis,quod dicit habuiſſe à Ioã. Andr.
Prætereà hoc verum intelligatis in filia intrante reli-
11 gionem, vt pater teneatur ei prouidere de dote. †Se-
cùs eſſet in filio intrante monaſterium, qui licet in-
trando contrahere videatur matrimonium ſpiritua-
le, tamen non tenetur pater ei aliquid aſsignare pro
dote. Cùm ſolùm ſponſæ & nõ ſponſo debeatur dos
aſsignanda per patrem. Veruntamen ſi dictum mo-
naſterium eſſet debile in facultatibus, poſſet ex per-
ſona filij intrantis petere legitimam aſsignari per pa-
trem. Nam licet regulariter nõ debeatur legitima fi-
lio viuente patre, vt plenè habetur in l. lex Cornelia
ff. de vulga. & pupil. & in l.fina.ff.de libe.agno. & in
Authen.vt liceat matri & auiæ. §. prætereà. Tamen
in caſu iſto filius ſeu monaſterium pro ipſo eam pete
re poteſt. Cùm idem videamus in caſu conuerſo,ſci-
licet patre monaſterium intrante, vt filius legitimam
petere poſsit ante mortem naturalem patris, ſaltem
de æquitate canonica, vt eſt caſus ſingularis in c.cùm
ſcimus.j.de regulari. & tenet Bal.in Auth. ſi qua mu-
lier.C.de ſacroſanc. eccle. quod maximè videretur
procedere, ſi monaſterium eſſet inops & impotens
ad ſuſtinendum talem filium.Quo caſu videretur pa-
trem ſaltem fore compellendum ad aliquid filio aſ-
ſignandum pro alimentis. Quod non fieret, ſi tale
monaſterium eſſet potens, tamen in filia monaſteriũ
intrante ſine dubio tenendum eſt, patrem teneri ad
eandem dotandum,quantuncunque ſit potens mona
ſterium:per id quod notabiliter dicitur in l.fin. C.de
dotis promiſ. vbi eleganter deciditur, ꝙ licet filia ſit
diues, ita ꝙ ex ſuo patrimonio dotari poſſet, tamen
12 adhuc pater eam dotare tenetur de ſuo. † Aliquo-
ties & quarto dos accipitur per modum magis pro-
priom & ſtrictum, ſcilicet quando conſtituitur pro
matrimonio carnali.Et eſt ſecundùm Bar. ſuper rub.
ff.ſolu.matri. Ius quoddam in ſe continens id quod à
muliere vel eius parte, viro aut eius parti traditum
eſt,vel pro tradito habitum,ad onera matrimonij ſup
portanda. Et iſto modo accipitur hîc. Nam Raynu-
tius, vt tenebatur, Alterochæ eius filiæ certam dotem
dederat, ad onera matrimonij ſupportanda: & bene
13 fecerat,cùm de ſeipſo filiam dotauerat.† Ad quod fa-
ciendum de iure cogi poterat, non ignorans dotis da
tionem eſſe de ſolennitate matrimonij & honeſtate.
xxxj.q.ij.can.Lotharius. Vnde indigniſsimũ eſt ma-
trimonium conſiſtere poſſe ſine dote. l.cùm pater.ff.
de pac.dotali.xxx.q.v.c.aliter.& c.noſtrates.imò qui

ſine dote ducit vxorem, peccare cenſetur. iij.q.iiij.c.
conſanguineorum, ſecundum Lucam de Penna. in
l.quicunque.C.de apochis public.lib.x. in lxvij.præ-
ſumptione.Tenetur enim pater & cogi poteſt in ſua
vita. [Non autem cogi poſſet ei aſsignare nec filio
legitimam: de quo plenè habetur infrà ſuper verbo,
in eodem teſtamento relinquens. in xxj.limita.] filię pro
dote certam partem ſui patrimonij pro dote ſua, vt
dicta l.qui liberos.ff.de ritu.nupt. Dotis enim datio
dicitur nõ de ſubſtantia, ſed de ſolennitate matrimo-
nij, vt dixi. xxx.quæſtio.v.cap.aliter. & c. noſtrates.
adeò quòd dicit text.in l.cùm pater. ff.de pact.dotali.
14 †Indigniſsimum eſſe matrimonium ſine dote: quia
poſſet eſſe cauſa repudiationis vxoris.xxxj. q. ij. can.
Lotharius.in prin. & c.per veſtras.in fin. de dona.in-
ter virum & vxo. Ideo ſi pactum fieret in matrimo-
nio de dote non petenda, ad vitam tantùm patris, &
nõ perpetuò relatum videretur, ſcilicet contempla-
tione paternæ pietatis, & ne diuerſa ſententia fructua
dotis ab oneribus matrimonij ſeparet, vt dicta l.cùm
pater. quod eſt notandum pro dicta l.qui liberos. ff.
de ritu nupt.Sicut tenetur filius aſsignare alimẽta, vt
habetur.ff. de libe. agno.per totum. Et præſertim in
l.ſi quia à liberis.ff.de lib.agnoſc.& l.fin.§.ipſum au-
tem filium.C.de bo.quæ liber. Ita quòd pater qui ſe-
mel dotem filiæ conſtituit vel aſsignauit, poſtea non
poſſet eam dimouere. Vnde ſi pater ſemel in teſta-
mento filiæ legauerit centum pro ea maritanda,quã
ex poſt pro nihilo maritauit,poterit talis filia dictũ
legatum petere, vel ſi eam maritauit pro quinqua-
ginta, vel alius illam ſuia expenſis maritauerit, filia
petere poterit vel totum legatum vel reſiduum, ſe-
cundùm Bal.Sali.Pau.& Iaſ.in l. filia.C.de lega.Bal.
& Moder.in l. huiuſmodi.§. cùm pater.ff. de legat.j.
Imo. & Petr.de Anch.in c.filius.ſuprà eo.& cõſuluit
Alexand.in ij.parte conſil.vij.incip. Viſis,& diligen-
15 ter animaduerſis. † Si tamen bis pater filiæ dotem
conſtituerit, nec ſoluerit, non tenetur ei ſoluere,niſi
dotem ſecundo loco conſtitutam, quamuis de prima
conſtitutione non fecerit mentionem. l. dotem.ff. de
iure dot.& tenet Cyn.in Auth.ſed quamuis. C. de rei
16 vxo.actio.†Eſt tamen differentia inter dotem & ali-
menta, quia non cogitur pater dare alimenta filiis,
niſi ſucceſsiuis temporibus, totã autem dotẽ aſsigna-
re tenetur in princip. Ita quòd non poſſet dicere fi-
liæ,volo aſsignare marito tuo loco dotis cõgrua ali-
menta de tempore in tempus, vel vſumfructum talis
fundi: imò tenetur dotem aſsignare in plena pro-
prietate ſicut dicimus in legitima. per l.ſcimus. §. re-
pletionem.C.de inoffic.teſta. Ideo pater aſsignando
fundum pro dote, quamuis ſimpliciter aſsignaue-
rit, videtur eã aſsignare in plena proprietate. Adeò
quòd poſt eius mortem vel poſt mortem filiæ duret
talis aſsignatio, cùm in eam fiat reconciliatio mor-
tuo patre, & etiam in eius hæredes tanquam propriũ
patrimonium filiæ, & l. filium emancipatum. ff. de
colla.bo.& l.iij.§.ſed vtrum. in fi.ff.de minori. Secùs
tamen eſſet, ſi pater ſimpliciter aſsignaſſet filiæ fun-
dum pro alimentis: quia tunc filia mortua fundus
reuerteretur ad patrem vel eius hæredes, & non ad
hęredes filiæ.Ex quo alimenta morte finiuntur.l.cùm
hi.§.modus.ff. de tranſac. & not.Barto.in l.fin.ff. de
17 his quib. vt indig. †Plus dico, quòd pater tenetur
ad redotãdum filiam viduam, ita quòd compelli po-
teſt officio iudicis ſecundum quod habetur in Auth.
ſed quãuis.C.de rei vxo.act.& l.ſi ſocius. pro filia.ff.
pro ſocio glo.not.in l.ſi ſocer.in prin.ff.ſol.mat. Et ſi
filia

filia nollet nubere, ſed potiùs religionem ingredi,
pariter tenebitur pater eam dotare, vt commodè ſta-
re & viuere poſsit in ſeruitio Dei tanquam Dei ſpon
ſa, & vt monaſterium poſsit facilius onera alimenta-
tionis ſubire, vt notabiliter voluit Bal. in dicta l. fi. C.
de dotis promiſsio. & fuit de mente Bar. in l. j. §. ſi pa-
rens. ff. ſi à paren. quis fuerit manumiſſus. Quinimò
ſi ſemel filia nupſerit cum ampla dote, & nunc vidua
ingredi vellet religionem, teneretur pater eandem
dotem aſsignare monaſterio, ſecũdum Ioan. Andr. in
☞ addi. Spec. titu. de dona. inter virum & vxo. [Aliàs
eſt in titu. qui filij ſint legi. §. in hoc titu. in addi. inci-
pien. Martinus de Fano.] & Cy. in dicta Authen. ſed
18 quamuis. † Vnum tamen menti tenebitis, quòd ſi pa-
ter filiam ſuam ſecũdò maritet, & ſibi dotem conſti-
tuat non facta mentione de prima dote, petere non
poterit filia niſi dotem ſecundò conſtitutam in ſecũ-
do tractatu matrimonij, per text. in l. dotem. ff. de iu-
re dot. ſecundum quem ita iudicatum fuiſſe refert
Guid. papæ. qõ, ccclxxv. in fi. & tenet Cy. in dicta Au-
19 thẽ. ſed quamuis. † Præterea dico ꝙ ſi dos primo vi-
ro aſsignata periiſſet ſine culpa mulieris, teneretur
pater iterum dotem competentem, ſi poſſet, filię aſsi-
gnare, per dictam Anth. ſed quamuis. cùm aliàs non
poſſet filia faciliter renubere, & ſic impediretur ma-
trimonium. l. j. ff. ſolu. matri. Per quam rationem di-
cunt doct. ꝙ ſi conſtante primo matrimonio dos pe-
riiſſet, putà alluuione aut chaſmate, tũc pater tenebi-
tur filiæ dotem nouam conſtituere. ſecundùm Bar. in
dicta l. fi. dicens hoc idem eſſe, vbi deficerent faculta-
tes mariti, vt quia rupit aut naufragauit in mari. Ta-
men aliqui tenuerunt cõtrarium, quòd pater hoc ca-
ſu non teneatur. Sed opiniones ſic poſſunt concor-
dari, ſcilicet vt dicamus, quòd durante tali matrimo-
nio pater non teneatur per viam cõſtitutionis nouæ
dotis prouidere filiæ, ſed ſolùm per viam alimento-
rum, ſi potens ſit ei ſubuenire, arg. d. l. fin. C. de dotis
promiſ. cùm alimentis futuris non poſſet filia renun-
tiare, etiam cum iuramento, ſecundùm Spec. tit. qui
filij ſint legi. verſ. ſed pone quidam. & Bal. in l. pactũ.
in vlti. q. C. de colla. quos ſequitur Iaſ. in Auth. quod
locum. illo eo. tit. vj. col. in fi. Et plenè dicam infrà ſu
per verbo, *ſi abſq; liberis*. In materia ſubſtitutionis fi-
20 deicommiſſariæ. † Vnum tamen ſingulariter menti
tenebitis, quòd ſi dos data filiæ conſtante matrimo-
nio fuerit abſque culpa filiæ perdita, putà quia vir ef-
fectus eſt inops, talis filia dotem illam nõ computa-
bit in legitimam poſt mortem patris: ſiue maritus
viuat, ſiue non. Cùm (vt dictum eſt) pater eam tenea-
tur redotare, vel ei prouidere de alimentis, ſi poſsit
ſecundum Bald. Nouellum in tracta. de priuil. doti,
licet aliàs ſecùs eſſet, per l. quoniam nouella. C. de
inoffic. teſta. Si autem matrimonium ſolueretur per
mortem viri, pater teneretur filiam redotare, ſi renu-
bere vellet, poſtquam dotem ſine culpa ſui perdidit,
de quo plenè per Bald. Sali. Pau. & Iaſo. in dicta An-
21 then. quod locum. C. de colla. † Et in tantum ſunt
præmiſſa vera, videlicet patrem teneri ad dotandum
filiam, ꝙ ſi pater ſit bonorũ maternorum aut aduen-
titiorum adminiſtrator filiæ, iuxta l. j. C. de bo. ma-
ter. & l. cùm oportet. C. de bo. quæ liber. Tunc filia à
patre ſimpliciter dotata, in dubio dotata intelligitur
de bonis paternis, & non de bonis ipſius filiæ quam-
uis emancipatę: cuius bona pater fortè regit & admi-
niſtrat, licet ipſa filia ſit de ſe diues, vt eſt caſus ſingu-
laris in dicta l. fi. C. de dotis promiſ. Et ratio eſt, quia
onus dotandi patri pertinet & nõ filiæ, dicta l. qui li-
beros. ff. de ritu nup. facit l. & magis. ff. de ſolu. Quod
ſecùs eſt in aliis adminiſtratoribus, putà tutoribus, &
curatoribus, aut negotiorum geſtoribus extraneis,
qui in dubio de bonis adminiſtratis & non de pro-
priis expendiſſe præſumũtur. l. Neſennius. ff. de neg.
geſt. Præterea etiam in patre ſecùs eſſet in alimen-
tis, quæ pater non tenetur impendere de ſuo filio di-
uiti ſe alimẽtare valenti & potenti. l. ſi quis à liberis.
§. ſi filius. ff. de libe. agno. Et ſic in dote filia eſt magis
22 priuilegiata, quàm in alimentis. † Plus dico, quòd
ſi pater in promiſsione aut datione dotis expreſſerit,
quòd dotem conſtituebat de bonis tam ſuis, quàm
ipſius filiæ, licet ſecundum veram vim verborum in-
telligeretur dos promiſſa de bonis ſuis pro dimidia,
& pro alia dimidia de bonis filiæ, per ea quæ haben-
tur in l. reos. §. cùm tabulis. ff. de duobus reis. & l. j. C.
ſi plures vna ſententia condemnati ſue. Tamen hoc
caſu fauore mulieris & matrimonij, & quia paternũ
officium eſt filiam dotare l. liberos: illa copula, &, re-
ſoluitur in diſiunctam. Et erit ſenſus, ꝙ quatenus bo-
na paterna ad dotem nõ ſufficerẽt, in eo quod reſtat,
dos cenſetur promiſſa ſupplenda de bonis filiæ. quod
eſt ſingulariter menti tenẽdum: quia nõ ſolùm indu-
citur ibi dicta interpretatio contra propriam & ſtri-
ctam verborum ſignificationem, ſed etiam cõtra ve-
riſimilem patris intentionem dicta verba proferen-
tis, per tex. in dicta l. fi. de dotis promiſ. Per quẽ mul-
ti plures incauti remanent illuſi propter imperitiam
tabellionum, qui in inſtrumento dotis apponunt:
Quam dotem promiſit dictus pater, computato in ea
omni eo quod ſibi filiæ debetur, tam de bonis pater-
nis, quàm maternis &c. Nam, dicta clauſula non ob-
ſtante, poterit filia poſt mortẽ patris petere bona ma-
terna vltra dotem, niſi bonis maternis expreſſè re-
nuntiaſſet, dum tamen probet tot bona fuiſſe in bo-
nis patris tempore dotis conſtitutæ, quæ ſufficiebant
ad dictam dotem conſtitutam, quamuis ſi pater hoc
ſciuiſſet, nunquam dotem ita amplam conſtituiſſet,
23 nec promiſiſſet. † Semper enim præſumitur pater
de ſuo filiæ dotem conſtituiſſe, adeò quòd etiã ſi for-
tè pater vltra condecentiam exceſsiuè filiam dotaue-
rit, ſemper præſumendum eſt dictum exceſſum de
ſuo promiſiſſe, & non de bonis propriis filiæ, vt di-
cta l. fin. Per quam plus dicunt moderni, quòd ſi quis
extraneus vel etiam ipſe maritus filiam dotaſſet de
ſuo, nihilominus tenebitur pater de ſuo eam dotare.
24 vnde dicit Bal. in dicta l. fi. † quòd adeò incumbit pa-
tri dotare filiam, quòd ſi pater cum eius fratre aut cũ
extraneo ſimul eam dotauerit, videntur in dubio
frater & extraneus ſolum & duntaxat geſsiſſe nego-
tium patris, & nihil de ſuo dediſſe, aut promiſiſſe.
quòd ſecùs eſſet, ſi ſine patre fratre vel extraneis hoc
faceret, vt l. ex morte. C. de pac. conuen. tam ſuper do-
te. quã propter nup. donatione. Prętereà concludunt
omnes, ꝙ ſi pater filiam dotare non vellet, congruè
poſſet ad hoc cogi officio iudicis. Nam licet inter pa-
trem & filium in poteſtate conſtitutũ conſiſtere non
poſsit iudicium. l. lis nulla. ff. de iudi. tamen hoc caſu
implorare poteſt filia cõtra patrem officium iudicis
vt ipſam dotet. Quod eſt intelligendum venia à præ-
tore petita. l. fi. C. de in ius voca. inſti. de act. §. pœna
les. quæ veniæ petitio etiam requiritur, quando offi-
cium iudicis imploratur, ſecundũ gloſ. in l. ſi ſocer. in
princ. ff. ſolu. matri. & l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad
Trebel. Et idem eſſet in caſibus, in quibus pater tene-
tur ad filiam redotãdum, vt dictum fuit ſuprà. Qui-
bus caſibus cogi poterit officio iudicis, vt dicta l. qui
liberos.

25 liberos. & dicta l.fin. † Et taliter, quòd condemnatus
ad dotandum filiam, ſi hoc facere recuſaret, compelli
poſſet capitis pignoribus, & mulcta indicta. Imò (quod
plus eſt) detineri poſſet in carceribus, donec condem
nationi ſatisfecerit. Cùm hæc ſit quædam legalis con
demnatio. l. obligamur. §. lege. ff. de actio. & obli. Ra-
tione cuius poteſt quis præcisè cogi ad factũ, per ea
quæ habentur in l. iij. §. tutores. ff. de ſuſpe. tuto. Nam
videmus ſimiliter, quòd cogi poteſt pater ad alimen-
ta filio præbenda, vt dicta l. ſi quis à liberis. §. ſi quis
ex his. ff. de libe. agnoſ. Et ſi pater animo indurato ad-
huc filiam dotare recuſaret, magis in carceribus mo-
ri volens, eo caſu poſſet iudex ex officio dotem con-
gruam filiæ conſtituere de bonis patris, etiam nõ da-
to curatore bonis. l. iij. §. j. & ij. ff. de iure dotium. facit
text. in Authen. vt cùm de appel. cog. §. ſi alieni. Licet
aliâs ſecùs ſeruaretur, quòd bona alicuius regulariter
non poſſunt diſtrahi, niſi prius dato curatore bonis.
26 ff. de curato. bonis dando. per totum. † Et contra pa-
trem filiam dotare nolentem non ſolùm poteſt filia
inſiſtere coram iudice laico, vt dictum eſt. Quinimò
adire poterit iudicem eccleſiaſticum contra patrem
quamuis laicum, ſecundum Barbat. in capit. ex literis.
iij. colum. de pigno. Quæ omnia indubitanter proce-
derent, vbi filia dotari peteret prætorem adeundo, &
contra patrem querimoniam exponẽdo per modum
honeſtum, putà cupiendo maritari, diceret: Cupio
domine iudex fieri mater & liberos procreare. prout
ſimilis locutio ponitur in capit. j. de frigid. & malefi.
27 † Nam cupit naturaliter fœmina nubere, & viro ſo-
ciari, vt fiat mater. quia ipſa præbet materiam conce-
ptui. Et vir dat formam. Et ideo ſicut materia natura-
liter appetit formam, ita fœmina appetit virũ, vt ſuæ
materiæ forma imprimatur. Videatis quæ dixi ſuprà
in verbo, *Duas habens filias*. in principio. vbi poſui bo
☞ nas & malas mulierum conditiones. [vbi dicitur,
quòd maioris delectationis eſt coitꝰ in fœmina quàm
viro: & multo maior fuiſſet in vtroque ſi primi pa-
rentes permãſiſſent in ſtatu innocentiæ, quàm ſit nũc
poſt peccatum: quia humana natura perfectior fuiſ-
ſet, & omnis præſertim ille humor velut ex perfectio-
ri cibo & digeſtione deſcendens, tamẽ maior illa de-
lectatio nullomodo impediuiſſet vſum rationis. ſecũ-
dum Franciſcum de Mayronis, in beatum Auguſti-
num ſuper Geneſim, vigeſimotertio capit. de quo vi-
de plenius infrà ſuper verb. *Cuidam Petro tradiderunt*.
Dum loquitur de fidelitate in coniugio requiſita.]
Vnde hoc caſu parcitur filiæ volenti nubere, quam-
uis honeſtius ſit continere: quia faciliter parcitur vi-
tio naturali filiæ etiam contra patrem, iuxta illud A-
poſtol. primę ad Corint. vij. ibi. Si quis autem turpem
ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua, quòd ſit ſuper-
adulta, & ita oportet fieri, quod vult faciat: non pec-
cat, ſi nubat. Tali enim caſu audiretur filia. Et non
abs re, cùm maximum munus mulierum ſit concipe-
re, & partum tueri. l. quæritur. §. ſi mulier. ff. de ædilit.
28 edicto. † Si verò filia præ rubore pudicitiæ non au-
deret per ſeipſam comparere coram iudice, & petere
cogi patrem ad eam dotandam, eo caſu poſſent fauo-
re coniugij parentes, cognati, & amici adire præto-
rem, qui patrem ad dotandum filiam cogeret. l. ſi cum
dotem. §. ſin autem. ff. ſolu. matrimo. Et ſi etiam parẽ-
tes hoc petere non auderent, aut talis filia verecunda
parentes non haberet, neque amicos, & ipſa eſt iam
tori matura, omni auxilio deſtituta, tunc iudex ex
officio poſſet, imò deberet ſuum impartiri officium
cogendo patrem dotare filiam, vel ipſe hoc facere
poſſet, per textum not. in dicta l. iij. ff. de iure dotium.
Nam quoties verſatur fauor publicus, vt in caſu iſto
l. j. ff. ſoluto matrimonio. poteſt iudex ſuum impartiri
officium, & de facto ſupplere, etiam parte non peten
te, ſecundum Barto. in l. iiij. §. prætor. ff. de damno in
fecto. Panormi. in cap. bonæ. de poſtula. præla. & Flo
ria. in l. quia magis. §. ad officium. ff. finium regund.
Quod nedum habet locum in dote conſtituenda, ſed
etiam in dote repetenda, ſi ſoluto matrimonio pater
dotem repetẽs eſſet improbatæ vitæ, ſeu dilapidator,
& filia nollet aut non auderet contradicere propter
reuerentiam paternalem. Quia etiam tunc iudex ex
officio ſupplere poſſet: cauſa tamen cognita, ſcilicet
quòd pater eſſet dilapidator. l. ſi cùm dotem. §. eo an-
29 tem tempore. ff. ſoluto matrimonio. † Similiter etiam
ad ſimilitudinẽ dotis tenetur pater, & cogi poteſt aſ-
ſignare filio nubenti donationem propter nuptias in
dotis recompenſam, vt ſatis probatur in dicta l. final.
C. de dotis promiſsio. Tum etiam, vt filius magis in-
clinetur ad matrimonium contrahendum, & vt faci-
liùs vxorem inueniat bene dotatã. Cùm aliâs ſine ta-
li donatione nõ faciliter inueniret dotem ſaltem am-
plam: quia talis donatio eſt vxori ſecuritas dotis, ſe-
cundum glo. Panor. & doct. in c. peruenit. de empt. &
vendit. vt ſuprà dixi in princ. Et hæc vera, ſcilicet pa-
trem teneri ad dotandum filiam, aut filio aſsignandũ
donationem propter nuptias, vbi filia vel filiꝰ nupſit
30 patre ſciente & conſentiente. † Si autem filia nupſe-
rit patre ignorante aut inuito: quo caſu, iure iſto ca-
nonico, cui quo ad matrimonia ſtandum eſt, tenet
& valet matrimonium, ac ſi pater conſenſiſſet: an
tunc pater poſsit filiæ ſic nubenti denegare dotem:
dicendum eſt quòd non, ſecundum gloſſ. in l. Paulus.
ff. de ſtatu homin. & expreſsiùs in can. hoc ſanctum.
xxxij. q. ij. & conſuluit Alexander in ij. parte conſil.
vij. incip. viſis diligenter, & animaduerſis. iij. column.
Nam propter hoc non poſſet hodie pater eam exhę-
redare: & ſic videtur hodie correctus. §. ſi alicui. in
Auth. vt cùm de appel. cog. Cùm (vt dictum eſt) quo
ad matrimonia ſtandum ſit huic iuri canonico, & nõ
legali diſpoſitioni, vt dicit gloſſa ſingularis in §. ha-
ctenus. inſtit. de gradibus. tenent Hoſt. Ioan. Andr. &
docto. in ca. j. de deſponſa. impub. & plenè Iaſon in
Auth. ſed ſi poſt. C. de inoffi. teſtamen. vbi concludit,
31 † patrem non poſſe filiam ſuam exhæredare pro eo,
quòd viro etiam indigno nupſerit ſine eius conſenſu.
Sicut non poſſet hodie exhæredari filius, qui turpes
contraxit nuptias contra voluntatem patris, veluti
capiẽdo ſuam famulam, vel eius filiam, vel ancillam,
ſecundum Imol. in cap. accedens. de procurato. quem
ſequuntur Alexand. & Iaſon in Authen. non licet. C.
de liberis præteritis. Quia tales diſpoſitiones legales
matrimonia intimidantes ſunt omnes correctæ. capi.
32 fin. vbi doct. de ſecun. nup. † Imò non valeret ſtatutũ
ciuitatis vel conſuetudo diſponens patrem non tene-
ri dotare filiam, quæ ſine ſuo conſenſu nupſit. Aut ſi
diſponeret maritum eidem teneri dotem aſsignare
ſuper bonis ſuis, vt elegantiſsimè poſt ſerioſam diſpu
tationem conſuluit Alexander in prima parte conſil.
xcvij. incip. principalis dubitatio. quem ſequitur Iaſ.
in l. j. §. huius ſtudij. vlti. col. ff. de iuſti. & iure. Et mi-
nùs diſponere poſſet matrimonium non valere ſine
conſenſu patris, cùm lex ciuilis nihil poſsit impediẽ-
do ſpiritualia ſecundum eos ibi: & ſentit glo. inſtitut.
☞ de nup. in princip. [Quod qualiter intelligatur, vi-
de ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt*. in princip.]
34 Sanè tamen intelligatis eſſe verum, † quòd pater
tenetur

netur filiam dotare , quæ ſine eius nupſit conſenſu,
prouiſo quòd nupſerit viro digno & honeſto.quia de
conſenſu patris in his cauſis ſpiritualibus parum cu-
ramus.capitul.final.de iudic.lib. vj. Si verò filia patre
ignorante aut inuito nupſerit viro indigno, & inho-
neſto,attenta ſui condirione, & domus paternæ , vel
ſi filis vitam elegerit inhoneſtam : putà meretrican-
do:eo tunc pater non teneretur eam dotare,ſecũdum
gloſſ.in can.de raptoribus. xxav.quæſtio.j.ad hoc fa-
cit glo.not.& quod ibi not.Barto.in l.nou tantùm.§.
ſi emancipatus.ff.de bono.poſſeſ.contra tab.per quẽ
text.& ibi not.Idem tenuit Bald.in dicta l.j.ff.ſo. ma-
trimo.Videatis & diratis, vt per Baldum in l.obliga-
mur.in fine.& ibi gloſſ.ff.de actio.& oblig.& Panor.
in capi.cum cauſa.iij.colnm.de rapto.vbi clarè deri-
dit Alexander in dicto ronſilio.ar Iaſon. vbi ſuprà.
34 † Præterea intelligatis patrem non teneri ad dotan-
dum filiam,qnæ vitam inhoneſtam elegit, aut eo inui
to nupſit, niſi pater fuiſſet in culpa, putà qnia filiam
non maritauit infra xxv.annnm,vt dicto §.ſi alieui.
Quoniam tunc ſi poſt xxv. annum patre ignorante
aut contradicente nupſerit viro indigno & inhone-
ſto,vel vitam inhoneſtam elegit,tenetur pater eã do-
tare:nec poterit propter hoc ipſam exhæredare , pet
textum in dicta Authen.ſed ſi poſt.C. de inofficioſo
teſtamen.Idem voluit gloſ.& ibi Archid.in dicto c.
de raptoribus.Et hoc procedebat olim:hodie verò fi
lia non tenetur expectare patrem, vſque ad aav. an-
num. Quinimò etiam nubendo ante xav.annos.Dũ-
tamen ſecundum morem patriæ expectauerit tempo-
re congruo,putà vſque ad viginti annos,vel aliam æ-
tatem in illa regione conſuetam : infra quam cæteræ
puellæ conſueuerunt communiter maritari. Si pater
intra illam ætatem non curauerit filiam maritare , &
dotem conſtituere,ſi ipſa poſtea nubat,quamuis per-
ſonæ ſibi indignæ & ante vigeſimumquintum annũ,
etiam patre ignorante aut contradicente, nõ videtur
quòd propter hoc poſsit dote priuari,ne aliàs per in-
directum tollatur filiæ libera facultas matrimonij:
quam ius ciuile tollere non poteſt:nec impedire , aut
intimidare,vt plenè not.in cap.j.& cap.fin. per gl.&
docto.in cap.ſtatutum.de hæred.lib.vj. Nam certum
eſt,ꝙ filia contrahens matrimonium ignorãte patre
vel contradicente , via aut nunquam reperiret virum
35 honeſtum & ſibi condecentem. † Cùm viri honeſti
omnia facere velint ſecundum debitam honeſtatem,
& ſic nubere de conſenſu parentum: vnde filia exclu-
deretur à matrimonio , ſi ſemper haberet nubere vi-
ro ſibi cõdecenti. Et idem videremus de filiabus quæ
iam ætatem tranſiuerunt maritandi, quæ vix mari-
36 tum reperirent condecentem. † Cùm quilibet vir
honeſtus & magnanimus vt plurimum velit teneram
puellam ſibi copulare,ſecundum morem regionis,&
non cum annoſa contrahere , præſertim vidua quæ
alteri nupſerat.qnia dicit Iuuenalis:Semper habet ri-
xas alternáque iurgis lectus,in quo nupta iacet. cùm
viduæ vt plurimum priores ſuſpirent maritos. [Qui
in eis clauſtra virginitatis aperuerunt.ex quo illos
plus diligunt quibus primos amores iunxerũt: vt ple-
nè habetur infrà ſuper verbo, *Qui cum alia matrimo-
nium contrahens*.in princ.] Vnde ſalubre eſt illud He-
ſiodi philoſophi conſilium , Puellam accipere opor-
tere, vt gratis eam moribus imbuere poſsis. Diuerſi-
tates enim morum nequaquam ad dilectionem ſunt
aptæ,vt habetur libr.j. Oecono.c.iiij.Et ſic in annoſa
ætate per indirectum tollerentur ſeu impedirentur
matrimonia puellarum . quod non eſt dicendum.

Maximè,quia vt dictũ eſt, iure iſto canonico in ma-
trimoniis non curatur p tria poteſtas,aut conſenſus
paternus.capitul.non eſt nobis.de ſponſa.& not.glo.
inſtitu.de nupt.in princip.& Panor.in dicto cap.j.de
deſpon.impuber.dicens ita pluries conſuluiſſe : ſecùs
tamen eſſet,ſi filia non ſpectaſſet tempus conſuetum
ſecundum morem patriæ : vt quia nupſiſſet perſonæ
indignæ.& fortè idem ſi nupſerit perſonæ dignæ , &
condecenti patre ignorante,aut inuito, non ſpectato
dicto tempore conſueto. Quia tunc pater non tene-
tur ei dotem conſtituere, ex quo præceſsit culpa filiæ
ſic imprudenter ac irreuerenter ſe habentis erga pa-
trem.Nõ enim expectare debet quis auxilium aut iu-
uamen ab eo,quem contempſit.dicit text.in l.litiga-
tores.ff.de arbitr.Quod verum intelligatis, niſi fortè
pater eam tractaſſet alicui perſonæ indignæ tradere
in vxorem.Quo caſu præpõderat culpa patris culpæ
filiæ,argumen.l.cum mulier.& l.viro.ff.ſoluto matri
monio.facit textus iuncta glo.in l.cùm in fundo. ibi.
quid ſi acciderit.ff.de iure dotium.Si autem filia infra
vigintiquinque annos vitam elegerit inhoneſtam me-
retricando,tunc non tenetur pater eam dotare : imò
poſſet eam exhæredare.Et hoc caſu credo quòd dict'
§.ſi alieui.remanet hodie incorrectus de iure canoni
co : quia ius canonicum ſolùm ſe intromittit de ma-
trimoniis in libertate relinquendis , & non de mere-
37 triciis ſuadendis. † Vnde ea hoc poſſet pater filiam
exhæredare , alimenta ei denegare, & dotem. Quod
eſt verum , etiam ſi pater eſſet magnus meretricator
& publicus : quia etiam poſſet tunc filiam propter
38 meretricium exhæredare. † Cùm magis deceat mu-
lieres eſſe pudicas & caſtas,quàm mares.l. penultim.
C.ad Orfic ian. [Facit l.palàm.§. quæ in adulterio.
hic alleg. vbi gloſſa hoc ponderat.] ſecundum Ra-
pha.Fulgo.in dicta Authẽ.ſed ſi poſt.C.de inofficio.
teſtament.& Cyn.in l.ſi filiam.eodem titul.& glo. in
l.palàm.§.quæ in adulterio.ff.de ritu nupt. Ideo ma-
ter meretrix propter meretricium filiæ nõ poſſet eam
exhæredare,ſecundum Bartol.Baldum,& Fulgo.in l.
in arenam.C.de inofficio.teſtament.& Bald.in dicta
39 l.ſi filiam.† niſi mater eſſet à peccato emendata:quo
caſu,filiam in meretricio perſeuerantem exhæredare
poſſet, nec teneretur eam dotare,argumen.l.imperia-
lis.C.de nuptiis.vbi Bartolus & Baldus dicunt per il
lum textum quòd qui deliquit , perinde habetur poſt
peractam pœnitentiam,ac ſi non deliquiſſet, iuxta il-
lud Exechiel.xviij.quotieſcunque ingemuerit pecca-
tor,amplius nõ recordabor iniquitatum eius. Ea quo
40 ſequitur , † quòd etiam ſi filia meretrix reduci vel-
let ad frugem melioris vitæ,adeò quòd ſi haberet do-
tem,inueniret maritum,tunc pater teneretur eam do-
tare,ne ob hoc impediatur matrimonium , & vt ipſa
à peccato retrahatur. Cui rei ius canonicum multum
fauet.capit.inter opera.de ſponſa. Nec diſpoſitio di-
cti §.ſi alieui.ad hanc cauſam debet extẽdi.quia vt di
ctum eſt,ius ciuile eſſet tunc matrimonij reſtrictiuum
& impeditiuum , & perſeuerandi in peccato inducti-
uum,quod abſit,vt nota.in dicto capitu. ſtatutum. &
Baldus in l.in copulandis.C.de nup.& in l.j.§.ius na
turale.ff.de iuſti.& iure.nam filiæ pœnitenti nõ poſ-
ſent per patrem alimenta denegari , nec poſſet per
acta pœnitentia ex præcedenti delicto exhæredari.
[De quo plenè ſuper verbo, *In eodem teſtam.relin-
41 quens*. ſecundo.] † Et præmiſſa ſunt vera, quòd pa-
ter tenetur dotare filiam, quæ lapſo tempore nubẽn-
di nupſit ſine conſenſu patris, ſiue filia nubendo do-
tem promiſerit , ſiue non : vt quia fortè vir amore

puellæ filio captus, eam indotatam acrepit. Quo ca-
ſu, licet non ſit timor impediendi matrimonium,
rùm ſit iam contractum, & diſſolui non poſsit, atta-
mē pater tenebitur eam dotare. Nam liret ceſſet cau-
ſa matrimonij impeditiua, aut retardatiua, oon ta-
men ceſſat cauſa ronſeruandi matrimonium in pace
& ſynceritate animi, ſecundùm Paul. referentem
ibi Angel. ita tenuiſſe in Authenti. res quæ. C. rom-
munia de legat. Licet enim maritua eam areceperit
ſine dote, & ſic non poſſet eam repellere, rùm ſrienti
& conſentienti non fiat dolus nec iniuria, tamen
quia mulier indotata fariliter à marito ſperneretur,
& fortè de facto repelleretur, prout io hac ciuitate
habemua exemplum. Et prætereà onera matrimonij
ita liberaliter, præſertim rirca infirmitatea & alia ibi
oeceſſaria vir ſuſtinere oon præſumitur, æquiua eſt
In prædicto raſu eam à patre dotari, ne mulierea cer-
nentes ſeea defectu dotis odioſas, & oneroſas viris,
impellantur, & faciliùs inducantur ad meretrican-
dum. Qua de cauſa lea eia multùm fauet in doti-
42 bua, vt dicta l.iij. ff. de iure dot. † Et idem puto in
filia, quæ nupſit cum parua dote, quam pater ei aſ-
ſignauit, vt quia maritua amore puellæ bacrhatus
non curauit de maiori dote, vbi pater poterat & te-
nebatur maiorem ronſtituere ſecundum qualitatem
ſuæ perſonæ & mariti, ac ſecundum quantitatem
patrimonij Quoniam talis pater rompelletur con-
ſtante, vel ſoluto matrimonio dotem augere, vel ma-
iorem conſtituere, vt ſentit glo. in dicta l. obligamur.
§. lege. ff. de actio. & obligatio. & Bald. in l. j. ff. ſoluto
matrimo. quem ſequitur Paul. Quam quidem opi-
nionem velut æquiorem amplector rationibus præ-
dictis, licet Bart. poſt Guliel. de Cug. in dicto §. lege.
tenuerit rontrarium, dicētea in præmiſsis raſibus pa-
trem non teneri filiam dotare in primo raſu, nec
dotem ei augere io ſecundo. Et ita etiam tenuit idem
Bartol. in dicta Authenti. res quæ. vbi Salire. Rapha.
& Panormit. in dicto rap. j. de deſpon. impube. & in
cap. j. de adulte. mouentur per text. in dicta Authenti.
res quæ. & in corpore vnde ſumitur. §. hæc omnia.
vbi dicitur, quòd ſi filia hæreditatem reſtituere gra-
uata nupſerit cum parua dote, non poterit poſteà fi-
deirommiſſum diminuere de bonis reſtitutioni ſubie-
ctia dotem ſibi augendo. Sed reſpondetur illum tex-
tum non obſtare, quia proredit vbi filia poſt mor-
tem parentia talem dotem paruam. ſibiipſi conſtituit,
vbi maiorem ſibi conſtituere poterat, iuxta conde-
centiam ſuæ perſonæ & mariti: & ſir habet filia quid
ſibi Imputet: quia eſt in culpa, quare ſibi plenè non
prouidit cùm poterat. Sed in caſu ooſtro vbi pater
viueos dotem paruam filiæ conſtituit, cùm maio-
rem teneretur conſtituere, eſt ratio multum vrgens
& concludena, quòd filia tunc poſſet agere ad dotia
augmentum. Ex quo non poteſt ei rulpa aliqua im-
putari, ſed ſoli patri eam inrongruè dotanti, ſecun-
43 dùm Alexand. io dicta l. j. ff. ſoluto matrimo. † Et
omnia quæ dicta fuêre de dotanda filia oaturali &
legitima, eadem intelligo in filia naturali tantùm
vel ſpuria, quam tenetur pater quamuia presbyter,
dotare: quia talibua liberis ſaltem iure iſto ranoni-
co debentur alimenta, ſecundùm Bartol. in l. fin. ff.
de his quibus vt indig. & in l. vxorem. §. pater. ff. de
legat. iij. vt plenè vidiſtia ſuprà in verbo, *Et vxorem
nomine Adelaſiam.* Farit quod not. Barto. in Authen.
ex romplexu. C. de inreſt. nupt. Bald. & Angel. in l.
44 mater. C. de iure dotium. † Sanè rameu iotelliga-
tis patrem teneri dotare filiam baſtardam, aut ſpu-
riam, ſi talis filia non habet aliqua booa: & tenetur
eam alimentare, ſi bona non habet, aut neſrit artem
45 aliquam honeſtam, ex qua viuere poſsit. † Si au-
tem haberet bona vel aliquam ſciret artem hone-
ſtam, ex quibua poſſet ſuſtentari, tunr lorum non
haberet hær canonica æquitas, vt plenè deciditur,
in capit. cùm haberet, & ibi docto. de eo qui duxit
io matrimo. quam priua pollu. per adulter. nec tene-
retur eam pater dotare. ſecùs eſt in filia naturali &
legitima, quam de ſuo tenetur, vt dictum eſt, dotare,
quamuis diuitem. Tameo non teneretur eam ale-
re, ſi ſit diues. l. ſi quis à liberia. §. ſi filius. ff. de libe-
ris agnoſren. ſecundùm Baldum in dicta l. mater.

Et illud quod dictum eſt, patrem non teneri fi-
liam illegitimam dotare quæ aliquam ſcit artem
exercere honeſtam, eſt verum, oiſi eſſet filia alicu-
ius magni nobilis, qui fortè non eacuſaretur dicen-
do, quòd filia ſua operando poſſet ſe alere, & ſir e-
tiam ſe dotare ex arte ſua. Tuoc enim non eſſet ex-
cuſatio patris iuſta, vbi noo decet filiam artem exer-
cere, argumen. eorum quæ not. Azo in ſum. C. de pa-
tria poteſta. in fi. vbi dicebat, quòd licet mater teneca-
tur filium lactare per trienoium, tamen illud oon
procedit, ſi mater fuerit oobilis, cui fortè ſecundum
morem patriæ indecena eſſet vel dedecus filium la-
ctare. Quod an procedat iure iſto eanonico, eſt text.
elegans in rapit. ad eiua verò concubitum. v. diſtinc.
vbi damnatur ille mos taoquam corruptela, ita quòd
matrem non excuſaret à pecrato. faciunt not. in cap.
46 final. de conuer. in fide. † Vnde in legenda beati
Bernardi habetur, quòd Aaleth, eiua nobiliſsima
mater manibua propriis ipſum Deo offerebat, alie-
nis vberibus ipſum nutriri refugiebat, quaſi cum la-
cte materno, materni quodammodo boni infundens
ei naturam. Ea quibua demonſtratur, quòd ma-
47 ter non excuſaretur filium lactare recuſans. † De
filia autem nobilia, quòd marito non teneatur aliàs
operari, tenent Petr. Cyn. Bald. & Salice. in l. ſi vxo-
rem. C. de condi. inſer. vbi deciditur, quòd vxor nobi-
lia uupta alicui non tenetur operari viro ſuo. Ergo à
ſimili nec filia nobilia tenetur operari eius patri pro
alimeotia vel dote. Tamen ſapientiſsimi parentes
ſemper eas aliquid operari faciunt, noo in recompen-
48 ſam alimentorum aut dotia meritum, † ſed vt ali-
quid faciendo diabolus eaa inueniat orcupatas, ne in
voluptatem labantur & futuria infortuniia conſula-
tur. Sed dicea tu: Si aduerſetur fortuna, quid prodeſt
viuendi doctrina? Audi quid de hoc dicit Bernardus
iu epiſtola de cura & regimine domus, & rei familia
ris. Vidi, inquit, ſtultos diligentiam omittentes, &
tandem ſe excuſantes ſub fortuna declinare ad ma-
lum: ſed falluntur. Nam ſeruans doctrinam raro ac-
cuſabit fortunam. Raro enim diligentiam cum in-
fortunio accuſabis, ſed rariua infortunium à pigri-
tia ſeparabis. Sperat enim piger ſibi à Deo ſubneni-
ri, qui io iſto mundo vigilare prærepit. Et pariter le-
galis dicit authoritas io l. pupillus. ff. quæ in frau. cre-
di. quòd vigilantibus & noo dormiētibua iura ſubue-
niunt. Quæ prouidi parentes filios docere non omi-
49 ſerunt, † prout de Octouiano inclyto Romanorum
imperatore ponit Suetonius. lib. ij. de xij. Cæſaribus,
quòd filiaa ſusa in lanificio inſtitui fecit, propter mu-
tabilitatem temporalium. oendi teaendſque non ſo-
lùm artem, ſed vſum habebant, iuata illud Prouerb.
vlti. Quæſiuit lanam & linum, & digiti eiua appre-
henderunt fuſum, & operata eſt conſilio manuum
ſuarum &c. Quod prophetatum fuerat de virgine
Maria,

Maria, quæ ſecundùm Hierony.acu & colo acquire
bat, vnde ſibi & Chriſto eius filio neceſſaria procu-
raret. Et ſapiens ille imperator ne filias viuere in otio
permitteret, etiam eas ad ſe niſi vultu maturo ſine
omni veſtium curioſitate accedere permittebat. Ita
quòd huic adaptari poſſet quod dixiſſe aiunt Pli-
nium ſecundum Veſpaſiano imperium adepto. Non
quicquam in te mutauit amplitudo fortunæ, niſi vt
tantum prodeſſe poſsis quantum velis. Ob quod &
cæteras ipſius virtutes pluſquàm excellentes, de ipſo
veridicè prædicabatur, quòd humilitatis, clementiæ,
ciuilitatis, ſapientiæ, diſciplinæ, quæ rariſsimè in tan-
ta ſublimitate conueniunt, exemplar ipſe fuit. Adeò
quòd propter eius ſingularem excellentiam omnes
deinde imperatores Auguſti dicti fuerunt: quia iu-
ſtum eſt, vt ille nomen omnibus tribuat, qui cunctis
viuendi formam & regendi normam tribuit. Et ſub
cuius imperio Chriſtus natus fuit, Lucæ ij. Id idem
de filiabus Carolum magnum feciſſe in noua hiſto-
riæ Francorum tranſlatione, lib. iiij. cap. j. Gagui. te-
ſtatur, ſic dicens prope finem: Circa liberos educan-
dos eam curam adhibuit, vt mares bonis diſciplinis,
fœminas lanificio erudiendas ſummopere ſtuduerit.
50 Hæc ille. † De familia educanda etiam tradit diuus
ille Bernardus in epiſtola de regimine & cura rei fa-
miliaris. Familiam, inquit, tuam groſſo & non delica-
to cibo nutrias. Nam qui guloſus effectus eſt, vix ali-
ter quàm morte, mores mutabit. Guloſitas & vilis &
diligentis hominis putredo eſt, guloſitas ſoliciti &
negligentis hominis ſolatium eſt. Diebus tamen
paſchalibus & aliis feſtiuis temporibus [Quibus
Chriſti fideles poſſunt & debent lautiùs viuere cum
moderamine tamen iuxta illud Neemiæ. 8. Comedi-
te pinguia, bibite mulſum & mittite partes eis ſcili-
cet pauperibus, qui non præparauerunt ſibi: quia ſan
ctus dies domini eſt. Nolite contriſtari, gaudium ete-
nim domini eſt fortitudo veſtra.] abundantiùs, non
tamen delicatè familiam paſce: fac gulam litigare
cum burſa, & caueas cuius aduocatus exiſtas. Si au-
tem inter gulam & burſam aduocatus ſis, ſæpiùs, ſed
non ſemper pro burſa ſententiam feras. Hæc ille.
Quæ optimè ſeruant Aegyptij: de quibus ſic ait Dio
dotus ſicu. lib. ij. Natos adeò parua educant facilique
impenſa, vt vix credi poſſet. Nam tum ſcirporum,
tum aliis radicibus quas ſub cineribus coquunt, cum
caulibus paluſtribus, quas partim coctas, partim aſ-
ſas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nu-
triunt, diſcalciati nudíque maiori ex parte ob patriæ
temperiem vitam ducunt. Omnis ſumptus in pueros
quouſque ad ætatem perueniant à parentibus impē-
ſus non excedit drachmas viginti. Qua ex cauſa con-
tingit Aegyptum, gentes cæteras, hominum numero
excedere, pluráq; in ea magnifica eſſe opera effecta.
51 hæc ille. † Cauti ergo eſſe debent parentes erga libe-
ros, vt ſcilicet eos delicatè non nutriant, & aliquid
operari aſſuefaciant. vnde Iob v. Homo ad laborem
naſcitur, ſicut auis ad volandum. Et pariter dicit A-
poſtolus ij. ad Theſſalon. iij. Qui non laborat, non
manducet. Et Hieronym. Quamuis omnem cenſum
tuum in pauperes diſtribuas, nihil tamen apud Chri-
ſtū pretioſius erit, quàm quod manibus tuis ipſe con
feceris. vnde Salluſtius in Catilinario: Non votis, in-
quit, neque ſuppliciis muliebribus auxila deorum pa-
rantur: vigilando, agendo, bene conſulendo, proſpe-
rè omnia cedunt. Vbi ſocordiæ te atque ignauiæ tra-
dideris, ne quicquam deos implores, irati infeſtíque
ſunt. Quia ſecundum Auguſtinum lib. de vita chri-
ſtiana: Illam eleemoſynam Deus approbat, quæ de
iuſtis laboribus miniſtratur. Adeò, quòd ſine pecca-
to moniales ſibi appropriare poſſunt lucrum ſuorum
laborum, & de eis viuere, vt faciunt Senis, ſecundùm
52 Panor. in cap. cùm Martinus. de conſti. in fine. † Nec
perdunt nobiles aut clerici nobilitatem nec priuile-
gia ſua laborādo propriis manibus ſuas proprias poſ
ſeſsiones, ſecundùm Spec. tit. de cler. cōiuga. §. j. verſ.
Veruntamen non prohibeo eos. quem ſequitur Gui-
do papæ. quæſt. xlj. Et de Labeone habemus in l. ij. §.
poſt hunc. ff. de origi. iur. quòd ſtudio operam dans
totum annum ita diuiſerat, vt Romæ ſex menſibus
cum ſtudioſis eſſet, & ſecederet ſex mēſibus, conſcri-
bendis libris continuè vacando: adeò quòd quadra-
ginta reliquit volumina, quæ inde libri ſemeſtres di-
cebantur, ſecundùm gloſ. ibi. Per quæ omnia clarè
oſtenditur otium præſertim in mulieribus eſſe fu-
giendum. Nam ſicut in terra nō arata & inculta cre-
ſcunt vepres, & in aqua ſtante vermes, ſic in anima o-
53 cioſa malæ cogitationes. Omnium † enim inquit
Bernar. cogitationum & tentationum malarum in-
centiuum eſt otium: imò otioſitas cōtra naturam eſt,
& otioſus indignior eſt brutis animalibus, cùm nul-
lum ens naturaliter ſit otioſum, ſecundùm Ariſtote-
lem lib. xj. animalium. Ideo dicit Chryſoſto. ſuper
Matth. Qui habent ſpiritum Dei, non contentantur
ſedere otioſi. Sed ipſe ſpiritus vrget eos aliquid bonū
apprehendere. Et ſi Eua quam Deus in paradiſo po-
ſuerat, vt aliquid operaretur, inuenta non fuiſſet otio-
ſa, diabolus eam non tentaſſet, nec decepiſſet. Nam
otioſitas & voluptas arma ſūt hoſtis antiqui ad miſe-
ras animas captiuandas, iuxta illud:

Otia ſi tollas, periêre cupidinis artes.

Quia vt eccleſiaſtici xxxiij. dicitur: Multam mali-
tiam docuit otioſitas. Ex qua ſomnolentiæ infectio
procedit. Sunt profectò omnes otioſi communiter
ſomnolenti, & faciles ad debellandum in viam per-
ditionis ſuæ. Quibus meritò dici poteſt illud Mat-
thæi xx. Quid hic ſtatis velut dormientes tota die o-
tioſi? non cogitantes, quòd Troianis dormientibus
capta fuit à Græcis ciuitas. de quo Poeta ij. Aeneid.
Inuadunt, inquit, vrbem vino ſomnóque ſepultā &c.
Et Roma diis ſuis & populo dormientibus, ſi anſe-
res qui in capitolio erant, nō vigilaſſent, capiebatur à
Gallis, vt diuus narrat Ambro. in v. ſui exameron. &
Iſio. xij. etymolo. quos refert glo. in cle. j. de reli. &
vene. ſanctorum. Pro quo facit hiſtoria Valerij lib. ij.
54 dicentis: † Ciues Carthaginenſes Macrobium ducem
belli miſiſſe ad debellandum Aſſyrios, qui videns eo-
rum exercitum præpotentem, & quòd vi debellare
eos non poterat, vſus arte habuit Mandragoras, qua-
rum pulueres in vaſculis vino plenis intusponi fecit:
inducit enim Mādragora veneno proxima dormitio
nem irremediabilem. Hoc facto ſuis præcepit mili-
tibus, quòd vigoroſè irruerent in hoſtes, prout fece
runt, & denique fugam ſimularunt. Hoſtes verò cre-
dentes campum obtinuiſſe, ſarcinulas capientes, vi-
num copioſè biberunt, ſtatímque dormientes quaſi
mortui proſtrati ſunt. Macrobius autem in campum
reuerſus omnes gladio interemit, ſequens dictum O-
uid. lib. ſine titu.

Sæpe ſoporatos inuadere profecit hoſtes.

Sic diabolus videns partem maiorem hominum otio
deditam eſſe, & conſequenter dormitioni, cum vino
otij miſcet Mandragoram carnalium voluptatum,
ſcilicet diuitias, delitias, & honores, quæ ſunt mors
animæ. Nam dixit Euæ: Eritis ſicut dij &c. Semper

ergo

ergo aliquid facito, vt diabolus te inueniat occupa-
tum, & ne puſillanimitatis vitio deprimaris. quia di-
cit Senc. ad Lucil. epiſtola xxaj. Generoſos animos
labor nutrit, nec eſt viri timere ſudorem. Et ad eun-
dem pulchrè meminit epiſto.j. Quædam, inquit, tem-
pora ſurripiuntur nobis, quædã ſubducuntur, & quę
dam effluunt. Turpiſsima tamen eſt iactura, quæ per
negligentiam fit. Quem mihi, inquit, dabis, qui pre-
tium aliquod tempori ponat, qui diem æſtimet, qui
intelligat ſe quotidie mori? Omnes ergo horas com-
plectere: ſic fiet vt minus ex craſtino pẽdeas, ſi hodie
manum inieceris, dum differtur, vita tranſcurrit, om-
nia aliena ſunt, tempus tantùm noſtrum eſt. hæc ille.
Cui concordat Claudianus, quem refert & ſequitur
Ioan. Andr. in c. niſi cùm pridem. prope finem. de re-
nuntia. volens etiam reipublicę melius eſſe negotium
quàm ocium: quia vita noſtra, vt Cato philoſophus
dicebat, eſt ſicut ferrum, quod ſi exerceatur, cõteri-
tur: ſi verò non exerceatur, etiam rubigine conſumi-
tur. iuxta illud Ouidij lib. iiij. titul. de triſtibus. Inge
niũmque meum longa rubinine læſum. [Ferrum ſi
in vſum mittatur, lucet velut argentum: & ſi nõ exer-
ceatur, ex longa quiete fuſcatur & breuiter conſumi-
tur. de quo Bapti. Mantua. lib. j. Parthe. Maria.

Ferrum ſi tranſit in vſus,
Aſſiduo ſplendore micat, vltúque nitenti
Audet ad argenti decus aſpirare ſuperbum.
At ſi longa quies venit, fuſcatur, & atram
Vertitur in ſcabiem, celeríque abſumitur æuo.

Sic etiam eſt de homine & eius ingenio, vt videtis.]
Ignauia enim nemo immortalis factus eſt, dicit Sal-
55 luſtius in Iugurtino: Quinimò Athenięſes olim † in-
ertiam ſeu ignauiam, id eſt vitam ſine arte & indu-
ſtria tanquam delictum graue in foro accuſabant &
repertam durè puniebant. de quo Valerius libr. ij.
titu. de inſtitutis. ſic dicit: Egregios virtutis bellicæ
ſpiritus Lacedæmoniorum prudentiſsimi pacis mo-
ribus Athenienſes ſubſequuntur. Apud quos inertia
in latebris ſuis lãguore marceſcens, in forum perin-
de ac delictum aliquod protrahitur, ſitq; vt facinoro
ſæ ita erubeſcendæ rea culpæ. Hæc ille. Præſertim in
adminiſtratore publico, in quo ſola negligentia eſt
mortale peccatũ. Adeò, ꝙ ea ſola priuari poteſt offi-
cio publico, per tex. not. quem ad hoc dicit Barto. ibi
notandum & menti tenendum perpetuò cõtra iudi-
ces, vt propter negligentiam remoueãtur, in l. ſi quos.
C. de offic. præfect. præto. orien. Ex quo tractum eſt,
iuſtam eſſe cauſam inquirendi contra inertes præſer-
tim vagabundos vnde ſint, & quid in loco ſine labo-
re faciunt, & de quo viuũt, & finaliter ſi reperiuntur
eſſe latrones, fures, luſores, lenones, vel aliàs inhone-
ſti homines puniendi per iudices & locorum recto-
56 res, ſicut dietim ſeruatur, † cùm nullus de vento viue
57 re præſumatur. l. fin. C. vbi pupil. educari debeat. † Et
ita per Zachariam ſummum pontificem conſultum
fuit, vt Pipinus cui puſillo propter corporis breuita-
tem cognomen erat, tamen diligens, Childerico, qui
vt belua nihil cogitans, tempus otio & voluptatibus
exigebat, in regno Francorum præferretur, qui poſt-
ea Carolum magnum ex Berta Heraclij Bizantini
Imperatoris filia genuit, de qoo Gaguinus libr. iij. c.
iiij. Pipinus, inquit, regum Franciæ inertia proſpecta
cùm domi deliteſcerent, nec reipublicæ procuratio-
nẽ vllã ſuſciperẽt, Zachariã Romanũ pontificem per
Archiepiſcopum Bituricen. Rurchardum & Fura-
dum ipſius Pipini domeſticum ſacerdotem cõſuluit,
vter ad rempoblicam gerendam potiſsimum idoneus
ex regibus eſſet, is ne, qui otio domi tẽpus contereret
nihil agens, nihilque omnino curans, an qui induſtria
virtutéque publica negotia moderaretur, intentus
atq; ſolicitus? Ad Pipini conſulta reſpondit Zacha-
rias, Eum regni gubernaculo dignũ eſſe, qui pruden-
tia ſpectatus, rempublicã diligenter curioſéque cõpo
neret. Quo reſponſo adducti proceres Pipinum ſibi
deligunt regem & ex Zachariæ ſententia, atque au-
thoritate illum confirmant: quẽ Bonifacius, qui Ca-
talogo ſanctorum aſcribitur, Sueſsione more regio
vnxit. At Childericus homo vecors, detonſo capillo,
monaſterio deputatur, anno domini dccl. Hæc ille.
De quo in c. alius. xv. qõ. vj. Eodem modo Gaguino
vbi ſupra referente. [Hiſtoria Antonina refert hunc
regem depoſitum vocari Carlomanum, & non Chil-
dericum, ſed poteſt eſſe, quòd tam Carlomanus, quã
Childericus fuerint depoſiti propter eorum vitam
diſſolutam, vt ſentit text. cum gloſ. in c. alius. ſ. alleg.
vbi præſupponitur, ꝙ plures Franciæ reges fuerunt
depoſiti. Et de quibuſdam aliis habetur ſuper verbo,
Cuidam Petro tradiderunt. dum loquimur de libidi-
58 ne potentum.] † Per Theodorici regis incuriam, at-
que ſocordiam, res Frãcorũ deterior facta eſt. Quip-
pè cũ reſpublica cubiculariis regiis, & præfecto pa-
latij liberè crederetur, regi verò per inertiam mos in-
oleuit, palatio niſi ad Calendas Maij nõ ingredi, mo-
derationem omnem aliis permittere, oſtendere ſe po-
pulo vno duntaxat die, à quo ſalutatus & muneribus
donatus, cũ & ipſe reciproca populo dona exhibuiſ-
ſet, domũ abire, ibique toto anno incolere. In hoc tã
inerti otio Ebroynus occaſionem nactus, opprimere
& vexare complures cœpit, rem omnem in Theodo-
ricum transferens. Vnde indignati proceres Theo-
doricum in monaſterio includunt, & Ebroynũ malo
rum omnium principem comprehenſum ad Luxo-
nium cœnobium mittunt. Hæc ille. Heu me, quanti
ſunt fortè hic ſcholares, non veri, ſed inertes, aut reli-
gioſi facti ſolùm ad fugiendum laborẽ quibus vtinã
portæ ciuitatis clauderentur, vt olim Maſsilienſes di-
ſciplina graues, ac ſeueritatis acerrimi cuſtodes fece-
re, de quibus vbi ſuprà. [Maſsilia eſt vrbs in ſinu
Galliæ Tranſalpinæ, ſecundùm Strabonem libr. iij.
Qui dicit, quo loco is, qui ſinus vocatur Gallicus dif-
funditur: ſinq; eo Maſsilia & Narbona ſunt vrbes cla-
riſsimæ. Iuſtinus verò dicit, Phocenſes anguſtia ter-
ræ coactos mare curioſius exercuiſſe piſcando, mer-
cando, plerunque etiã latrocinio, quod illis tempori-
bus decus erat iuxta illud Poetæ: Connectare iuuat
prædas & viuere rapto. Prædantes ergo veniſſe in ſi-
nũ Gallicum ad oſtium amnis Rhodani, cuius loci
amœnitate captos domum rediiſſe, & ſuorũ cõplures
ſolicitaſſe, quo tandẽ duce, peruenientes Maſsiliã cõ-
didere. Vide quæ dixi ſuper verbo, *teſtamentum*. iiij.
circa prin. dum loquimur de Maſsilienſibus.] Vale-
rius capit. clxxiij. Omnibus, inquit, qui per aliquam
religionis ſimulationem alimenta inertiæ quærunt,
clauſas portas habet, ſcilicet ciuitas illa, mendacem
& fucoſam ſuperſtitionem, ſcilicet ſimulatæ religio-
nis, & fictæ ſcholaritatis, ſubmouendam eſſe exiſti-
mans. Pariter ſcribitur Abacuc vlt. c. Sol & Luna ſte-
terunt in habitaculo ſuo &c. Quod ad literã expon-
tur de Dario & Cyro, qui receperũt ſe in domũ regiã
in qua continuè reſidebãt. Et alij vaſtauerunt terram
Iſrael. Ex quo dicit Chryſoſtomus ſuper epiſtola ad
Hebræos, Miror ſi quem contigerit ſaluari ex his,
qui principantur in tãtis ruinis, & in tanta pigritia.
59 † Sicut de Ludouico Ludouici Balbi filio Francorum
rege,

rege, qui ob inertiam, Nihil faciens appellatus eſt.
(Gaguino referente lib.v.c.iij.) Cuius inertiſsimi
regis ætate Normani induciis, quas cum Carolo ad
annos xij. firmauerant contemptis, iterum Franciā
vexant, quæ cauſa fuit pleriſque ſacerdotibus, & vi-
ris religioſis oratoria ſua relinquendi, & ſe aliò tra-
ducendi. Qua perſecutione grauati frāci Carolum
Imperatorem Ludouici Germanici filium per lega
60 tos orant, vt regni curam aſſumat. † Non ſic profe-
ctò faciebat rex optim⁹ Moyſes, qui vt dicitur Exo.
xviij. A manè iudicādo populum ſedebat vſque ve-
ſperam, conſiderans quòd rege in otio manente ſo-
litario, & præſertim clauſa domo aulici, & canes
publici ad prædā liberè eunt in perniciem ſubdito-
rum. Prætereà, quia nihil inimicabilius regendæ
ſanitatis exiſtit quàm otioſitas & quies. Cùm corpo
ris exercitium ſoluat & euacuet ſuperfluitates per
poros, ſecundum Galen. de regi. ſanita. Illud tamen
eſt apud omnes commendatum & laudabile, nec nō
acceptum exercitium, quod mouens eſt omnes cor-
poris particulas, ſecundū eum in lib. de parua Sphæ-
ra. Prætereà ſicut diligētes & virtuoſi laudem, de-
cuſac diuitias ſibi parant ad tenendum hoſpitalita-
tem & eleemoſynas erogandum, quod multū con-
fert ad nobilitatem & magnificentiam, quæ virtus
eſt. Sic inertia & otium paupertates parit ſanitatis
& bonorum, quæ homines miſerabiles reddunt.

Quiſquis enim duros caſus virtutis amore
Vicerit, ille ſibi laudem decúſque parabit.
At qui deſidiam, luxúmque ſequetur inertem,
Dum fugit oppoſitos incauta mente labores,
Turpis inópſque ſimul miſerabile tranſigit æuum.

Nec ſine cauſa prudētes Romani, vt diuus lib. iiij.
de ciuitate Dei, c. xvj. recitat Augu. Deam Ageno-
riam, quæ ad agendū excitaret, Deam ſtimulā, quæ
ad agendū vltra modū ſtimularet, Deam ſtrenuam,
quæ faceret ſtrenuum intra vrbem, ſacre publica ha-
bere fecerunt. Quietem verò Deam appellātes, quæ
hominem faciebat quietum. Cùm ædem haberet ex-
tra portā collinam, publicè illā ſuſcipere noluerunt,
ſed extra ciuitatē eſſe voluerunt, nec inter Deos pu-
blicos de republica curātes receperunt. Ideo princi-
pes maximè in frequenti debent eſſe exercitio vtili
& honeſto. Imò inutilis eſſet rex, ſi liberis ſēper in-
ſiſteret, & idem in papa & quolibet alio rempubli-
cam regente, qui rectores rerum creditarum, potius
quàm cuſtodes chartarum eſſe debent, xvj. q. j. in ca-
61 nonibus: † Aequè enim deponitur rector publicus
propter negligentiā, ſicut propter dolū. l. ſi quos. c.
de offi. præfec. orien. & in. c. dictū eſt. vbi bona gloſ.
lxxxj. diſt. videaris, quæ dici in verbo, *condidit*. j. circa
fin. O vtinam Solonem ſapientiſsimum præ oculis
inertes ſemper haberent, qui vna ſola horula otium
nunquam cognouit, adeò quòd vltima hora vitæ lan
guidum caput leuauerit, vt quod loqui audiebat, in-
telligeret, de quo Valerius, lib. viij. titu. de ſtudio &
62 induſtria ſic dicit: † Nam Solon quanta induſtria
flagrauit, & verſibus complexus eſt, quibus ſignifica
uit, ſe quotidie aliquid addiſcentem ſeneſcere, & ſu-
premo vitæ ſuæ tēpore cōfirmauit, qui aſsidentibus
amicis, & quadam de re ſermonē inter ſe conferenti
bus, ſatis iā preſſum caput erexit, interrogatúſque,
quapropter id feciſſet, reſpondit: Vt cùm iſtud quic-
quid eſt, de quo diſputatis percepero, moriar. Mi-
graſſet profectò ex hominibus inertia, ſi eo animo
vitam ingrederētur, quo eā Solon egreſſus eſt. Hæc
63 ille. † Sanè tamen intelligatis, fugiēdum eſſe otium,

niſi cùm capitur ad naturæ recreationem, ſine qua
natura læderetur, iuxta illud Valerij eo. lib. viij. titu.
de otio. in princ. Otium quidē induſtriæ ſtudio ma-
ximè videtur contrarium, præcipuè ſubnecti debet,
nō quo euaneſcat virtus, ſed quo recreetur. alterum
etiam inertibus vitandum, alterum ſtrenuis quoque
interdum appetendum eſt. Illis ne propriam vitam
inertem exigāt, his vt tempeſtiua laboris intermiſ-
ſione ad laborandum fiant vegetiores: quia (vt idē
lib. iij. tit. de his qui cultu corporis ſibi indulſerunt,
dicit) Vegeta & ſtrenua ingenia, quò plus receſſus
ſumunt, hoc vehementiores impetus edunt. Homi-
nem quippe rerum natura continui laboris patien-
tem eſſe non ſinit, nam & Aquila, quæ altiùs cæteris
volat, ſolémque intuetur, neceſſariò cauſa recreatio-
nis ad ima deſcendit. Sic & beatiſsimus ille Ioannes
Euangeliſta, Aquilæ propter ſpeculationis altitudi-
nem meritò comparatus, tædio orandi, atque ſpecu
landi aliquādo feſſus, cum perdice quam nutriebat,
iocabatur, vt in hiſtoria Antonina legitur. Vnde
Tul. j. de Offi. Neq; ita, inquit, generati ſumus à na-
tura, vt ad ludum & otium facti eſſe videamur, ſed
ad ſeueritatē potius & ad quæcunq; ſtudia grauio-
ra, atque maiora. Ludo autē & ioco vti illo quidem
licet, ſed ſicut ſomno & quietibus, cæteris tamē cùm
grauibus ſeueriſq; rebus ſatisfecerimus. Quia ſecun-
dum Senecam, dandū eſt aliquod interuallū animo,
ita tamē vt non reſoluatur, ſed remittatur. Pariter
Philoſophus iiij. Ethi. Virtuti quam εὐτραπελίαν vo-
cant, ludos aſsignat & ſolatia, cùm quis fatigatus
64 fuerit virtutum operationibus, † prout de Scæuola
legimus, de quo Valer. vbi ſuprà ſic dicit: Scæuola
autem quiete remiſsionis certiſsimus teſtis optimè
pila luſiſſe traditur, quia videlicet ad hoc diuerticu-
lum animum ſuum forēſibus miniſteriis fatigatum
transferre ſolebat: Alea quoque & calculis vſus eſſe
interdum dicitur, cùm bene ac diu iura ciuiū, & cæ-
remonias Deorū ordinaſſet. Vt enim in rebus ſeriis,
id eſt, ſeueris, & grauibus Scæuolā, ita & in ſcurrili-
bus, id eſt, iocularibus luſibus hominē agebat, quē re-
rum natura continui laboris patientē eſſe non ſinit,
idque vidit, cui nulla pars ſapiētiæ obſcura fuit, So-
crates. Ideóq; nō erubuit tūc cùm interpoſita arun-
dine cruribus ſuis cum paruulis filiolis ludens, ab
Alcibiade riſus eſt. Homerus quoque ingenij cœle-
ſtis vates non aliud ſenſit, vehementiſsimis Achillis
manibus canoras fides, id eſt, Cytharam aptādo, vt
militare robur leui pacis ſtudio relaxaret. Hæc iam
de otio pro veſtrûm eruditione, vt diligentius ſtu-
65 deatis dicta vobis ſufficiant. † Vnum menti tenea-
tis, quòd ſcholaris morās extra ſtudium, puta in lo-
co originis, & habēs animū reuertēdi retinet priui-
legium donec otioſè incipiat viuere, ſecundū Lucā
de Penna, in l. ij. C. de priuil. ſchola. lib. xij. vbi mul-
66 tis hoc probat iuribus. † De patruo, an neptem ex
fratre mortuo dotare teneatur, non reperitur iure
cautum, ideo nō videtur teneri, ſecundū Ang. in d. l.
j. ff. ſol. mat. Et idem de cæteris agnatis, cùm etiā nō
teneantur ad alimēta. Quod eſt verum, niſi patruus
& cæteri agnati vocarentur ex forma ſtatuti ad fra-
tris mortui ſucceſsionē, excluſa filia vel nepte, quo-
niam eo caſu tanquā hæredes ſuccederent in onere
dotādi & alimentādi, arg. dictæ l. ſi quis à liberis. §.
item reſcriptū. ff. de libe. agno. Si verò ceſſaret dictū
ſtatutum, adhuc tenerentur cauſatiuè ſaltē ad alimē-
ta, vt perdant ſucceſsionē, quam perderēt, ſi ipſi mu-
lieri nō prouiderent de alimētis, quorū defectu ipſa

incurreret infirmitatẽ ex qua decederet. Quo caſu vi-
derentur ipſam necaſſe & occidiſſe.l.necare.ff.de li-
be.agno. Ideo non immeritò excluſi eſſent à lucro
ſucceſsionis, per id quod habetur in l.ſi ab hoſtibus.
§.ſi.ff.ſolu.mat.& dixi plenè ſuprà in verbo, *Condi-*
67 *dit*.ij. † Lucra enim talium, qui mortem alicui pa-
rant ac necem inferunt fiſco applicãtur, vt ibi plenè
dixi,& tenent Bal.& Salic.in l.hæreditas. in fi.C. de
his quib.vt indig.& Bal.in l.eã quam.C.de fideicõ.
licet Bart. aliud dixerit in l. cùm ratio.§.ſi.ff.de bo.
68 dam. † Similiter nõ tenetur mater, neq; auus ma-
ternus, vel auia filiam, aut neptem dotare, vt d.l.ma-
ter.C.de iure dotium.glo.not.in l.ſi.C.de dotis pro-
miſ.& l.à filia.ff.ad Trebel. Quod verum intelliga
tis, niſi filia vel neptis eſſet inops: quia tunc ſicut ma
ter, ita auus maternus vel auia ſi habeãt vnde, tenẽ-
tur eas dotare, ſecundum Bal.in d.l.mater.ideo dicit
Ang.in d.auth.ex complexu.C.de inceſt.nup.quòd
mater naturalis tantùm tenetur dotare, & alimenta-
re liberos ſuos inopes, cùm ſit inter eos ſucceſsio,
niſi eſſet mater illuſtris habens filios legitimos.l.ſi
qua illuſtris.C.ad Orfit.& inſtit.de ſucceſ.cogna.§
vulgò: vt plenè dixi.ſ.in verbo, *& vxorem nomine*
69 *Adelaſiam*. † Pariter tenetur mater Iudæa dota-
re filiam cõuerſam ad fidem, ſecundũ Bal.in d.l.ma-
ter.C.de iur.dotium.poſt gl.ibi, quem ſequitur Ioã.
de Ana.& Feli.in c. Iudæi.l.ij. de Iudæis. Idem eſt
econtra in filio, vel filia naturali tantũ vel ſpuria, vt
teneatur matrẽ alere inopem & dotare, quãdo filius
eſt diues habens vnde hoc faciat. Nam tali matri fa-
uendũ eſt, quæ cupit à cætero honeſtè viuere, & re-
duci ad frugem melioris vitæ, ne aliàs ſi eſſet iuue-
nis & pauper, detur ei occaſio meretricãdi, quod nõ
70 eſt faciendũ, arg.l.in fundo.ff.de rei ven. † Sed ma-
ius dubium eſt de filio naturali & legitimo, an eius
patre mortuo teneatur matrem ſuã viduam marita-
re & dotare,& Ang.in d.l.j.ff.ſo.mat.dicit quod nõ,
ne teneatur cõferre ad ſui iniuriam. alleg. quod ha-
betur in authen.de nõ eligen.ſecũdo nuben.§.Gre-
goria Bal.in l.vnic.C.de inoffi.dotibus.in fi.ſimpli-
citer ſe remittit ad not.per Guliel.de Cug.ibi, qui ſi-
militer tenet, ꝙ nõ tenetur.idẽ tenuit Bal.in l. iij.C.
de long.tempo.præſcrip.facit ad hoc text.no.in l.tu-
tor ſecundũ dignitatem.ff.de admi.tuto. quẽ pro ſin
gulari alleg.Bald.in proœmio Digeſtorum. Et hãc
opinionem ſuadet ratio: quia anima viri mortui,&
ſic patris ſui contriſtaretur propter vxoris trãſitum
ad ſecũda vota, vt in authẽ.de nupt.§.ſoluto.& §.ſi
verò expectet.colla.iiij.Ergo filius ad talia nõ tene-
tur, ſed Imo.in d.l.j.ff.ſolu.matri.videtur reſidere in
contraria opinione, ſcilicet ꝙ filius dotare teneatur
matrem ſuam inopẽ, ſicut tenetur eam alimentare.
Vnde de æquitate dici poſſet concordando opinio-
nes, ꝙ ſi per talem dotationẽ cõſeruaretur honor fi-
lij, potiùs quam ſequatur iniuria: putà, quia ſi mater
non maritaretur, eſſet periculũ, & ſuſpicio inconti-
nentiæ, vt quia fortè mater eſt iuuenis, pulchra, &
pauper, & tũc ipſe filius eã dotare teneatur, ne aliàs
per indirectũ inducatur ad meretricandũ. Et hoc ve-
rum, ſi filius ſit diues, aliter quàm ex hæreditate pa-
tris ſui defuncti, Quoniam aliàs ſi ſupereſſent bona
paterna vxore exiſtente inope & ſine dote, tunc lo-
cum haberet diſpoſitio authen.præterea.C.vnde vir
71 & vxor. † In fratre autem dicatis eum teneri ad do-
tandũ ſororẽ, ſi eſſet ex eodẽ patre nata: ſecùs ſi ſo-
lùm eſſet vterina, quod verũ intelligatis, quãdo non
poſſet aliter ſe dotare, vt dicit tex.not.in l.nõ omniũ
C.illo eo.tit.quia idem eſt in onere alimentandi, vt
eſt text.in l.j.ff.de tutel.& ratio.diſtrahen. Nã etiam
ſtante ſtatuto, ꝙ filia ſtantibus liberis maſculis, non
ſuccedat, onus dotandi filiã quod viuenti patri in-
cumbebat, nunc tranſit in filiũ maſculũ, velut patris
hæredem, de quo per Bart.in l.Titio centũ.§.Titio
genero.ff.de cõdi.& demonſt.imò ſi pater filiũ ex-
hæredaret, quãuis iuſtè, & ſic nihil cõſequi poſſet in
bonis patris, tamen filius ex debito fraternitatis ſi
eſt ex eodẽ patre natus eã dotare tenebitur, ſi ſoror
fuerit inops, licet tũc nõ teneatur iure hæreditario,
vt probat tex.generaliter loquens in d.l.cùm plures.
§.cùm tutor.ff.de admini.tuto. & ita tenet Panor. in
72 c.peruenit.de arbi.† dicens idẽ eſſe in clerico, qui te-
netur eius ſororẽ inopem dotare etiam de ſui bene-
ficij reditibus, de quibus magis tenetur ſuis ſuccur-
rere ſi indigeant, quàm alienis, vt dicit tex.in c.non
ſatis.& clarius in ca.eſt probanda.lxxxvj. diſt. & gl.
73 in ca.omnino cõfitemur.xxxj.diſt. † Sed quid ſi ſo-
ror ſemel à fratre dotata perdat dotem, an frater te-
neatur iterũ eam dotare ſicut teneretur pater.Bal.in
d.l.ſi.C.de dotis promi.allegat tex.in l.ſi ſocius pro
filia. ff. pro ſocio. Ex quibus omnibus ſuprà dictis
habetis, qualiter Raynutina bene conſiderans poſſe
ad filiã dotandam cogi, ipſam cõgruè dotauerat. Et
demum moriens ſapientum ductus conſilio, ei vltra
dotem certa bona reliquit. Ideo ſequitur in textu.

S V M M Æ.

1 ☞ *Ædium & domus appellatione quid contineatur.*
2 *Domus vnde dicatur.*
3 *Hoſpitium quid.*
4 *Cain primus ædificator.*
5 *Iabel primus inuenit tentoria.*
6 *Aegyptij Dioſpolim primam ædificarunt.*
7 *Magus Noë pronepos primus in Gallia ædificauit.*
8 *Aedificantium hodie vanitas.*
9 *Vrbis decus eſt ædificiorum pulchritudo.*
10 *Diogenis domus, dolium.*
11 *Domus columnas vel trabes quis non poteſt alienare.*
12 *Dominus non poteſt de rebus ſuis in ædificio poſitis libe-
rè diſponere.*
13 *Dominus materiam ſuam in alieno ædificio poſitam ven-
dicare non poteſt.*
14 *Domum reparare an quis cogi poſſit.*
15 *Iudicis officium eſt punire, & præcauere.*
16 *Domum multorum poteſt vnus inſolidum cogi ad repa-
randum.*
17 *Clerici etiam per ſecularem poteſtatem cogi poſſunt do-
mos ſuas, & eccleſias reficere.*
18 *Vias ante domum, & munera publica reparare debent
etiam clerici.*
19 *Domum communem reficiens efficitur dominus, ſi alter ſit
in ſoluendo contumax.*
20 *Pium opus eſt domos reficere.*
21 *Eccleſiam reparans fit patronus, ſicut ædificans.*
22 *Domorum deſtructio odioſa & reprimenda.*
23 *Domum diſcooperire etiam pro debito publico non licet.*
24 *Domum deſtruere ob delictum ſolus princeps poteſt.*
25 *Domus clericorum nec conſuetudine nec generali manda-
to principis dirui poſſunt.*
26 *Domos propter delictum deſtructas reædificare non licet
ſine principis indulgentia.*
27 *Domus aliquando citra delictum poſſunt deſtrui.*
28 *Exercitum incommoda cuipiam illata debent vicini pro
quota ſoluere.*

Debitor

29 *Debitor ad ſua domus deſtructionẽ non poteſt ſe obligare.*
30 *Domum alterius ingredi non licet, quærendo rem furtiuã.*
31 *Domus legatũ nõ valet, ſi teſtator nullã habebat domum.*
32 *Domus vel habitationis legatum quomodo ſoluat hæres.*
33 *Rem in genere promittens intelligitur de ſuis.*
34 *Habitationem vxori relinquens intelligitur, vbi ſolebat habitare.*
35 *Domum legans intelligitur in loco, in qua habitat.*
36 *Domũ legans, an vnicam, quã habebat legaſſe cẽſeatur.*
37 *Domos omnes, quas inhabitat legãs, quid comprehendat.*
38 *Habito verbum eſt frequentatiuum, nec de momentanea habitatione intelligitur,*
39 *Domum relinquens, ſi nullam habeat, eſt inutile.*
40 *Nauis legatum idem habet ius, quod legatum domus.*
41 *Fundi generalis legatum non valet.*

Domum.

1 LICET † appellatione ædium contineatur omne ædificium. l. j. §. deinde. ff. de cloacis. & l. qui ædes. ff. de incendio, ruina, vel naufra. Non tamen appellatione domus, quæ eſt ædificium conſiſtens ex ſolo, ſeu area, parietibus & tecto. l. ſolum. vbi not. ff. de rei vendi. Quæ multum hominibus ad habitandum eſt neceſſaria: præſertim tempore hyemis, ſecundum Bald.
2 in l. veluti. ff. de ſerui. ruſti. prædi. † Δόμος enim eſt nomen Græcum, nam Græci δώματα tecta dicunt. Et inde dicitur domus à domate Græcè, id eſt, tecto Latinè. Et eſt domus vnius familiæ habitaculum, ſicut vnius populi vrbs, ſecundum Archid. poſt Iſidorũ & Papiã in c. omnibus. xxiiij. quæſt. j. Ad quod facit l. j. §. illo videlicet. C. ſi qua præditus poteſta. vbi appellatione domus continetur familia, genus, & tota vna cõſanguinitas. l. cùm vnus. §. j. iuncta gl. ſuper verbo, Domus. ff. de alimen. & ciba. leg. Propriè autẽ ſecundũ leges domum noſtrã dicimus, vbi ſedes & tabulas habemus. l. in lege cenſoria. ff. de verb. ſigni. de quo plenè per Bar. in l. j. ff. ad Sillcia. in prin. & ſecundũ Lucam de Penna, in l. ij. C. de meta. & epidimet. lib. xij. Hoſpitium Græco ſermone dicitur, † vbi quis ad tempus hoſpitandi iure habitat, &
3 iterum inde trãſiens migrat, vt idẽ dicit ſuper dicta rub. Et cõmuniter domus eſt, quæ cõſtat ex parietibus, tecto, & fundamento, quaſi protegẽs nos à caumatibus & imbribus, & ſic pro habitatione ſumitur: quia licet ſecundũ cõmunem modum Lombardiæ dicendo omnes de domo, intelligantur omnes de eodẽ ſanguine deſcendentes, tamẽ quãdo ſimpliciter fit mẽtio de domo, capitur pro loco habitationis, ſecũdum Bar. in l. tutel. ff. de capi. dimi. & in d. l.
4 j. ff. ad Sille. & hic. † Et primus ædificator in vrbe fuit Cain, qui primam ciuitatẽ condidit, vt habetur Geneſ. iiij. Quam ſuis tãtùm & aliis cõmunicauit. Pri-
☞ mi enim homines [De hac prima ætate eiúſque felicitate, & duabus ſequentibus, quibus omnia fuerunt mutata in deterius, habetis plenè infrà ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. j. loquẽdo de iij. de caſu in quo teſtamentu morte teſtatoris nõ cõfirmatur.] (vt lib. j. de antiquorũ geſtis refert Diodorus) nullo ſubſidio fulti durã agebant vitam. Erant profectò nudi, nullo neque ædium neq; ignis adiuncto vſu, cibo in diem quæſito, cùm ignorarent agreſtes fructus in vſum futurũ condere & ſeruare ad egeſtatem, quo fiebat, vt hyeme plures aut fame, aut frigore interirent. Experimẽto deinde edoctos, & ſpeluncas aiunt quæſiiſſe ad euitandã frigoris vim, & fructus ſeruare cœpiſſe. Hæc ille. Nam cùm aliquo pòſt tempore homines nudi eſſent & inermes, nec contra homines aut beſtias tuti, nec rẽceptacula contra frigus ſeu æſtus haberent, naturali quadã ſolertia receptacula excogitauẽre. Vnde & tuguria quædã, atq; caſas ſibi fabricantes, ex virgulis & arundinibus cõſtruxẽre, quibus eorum vita tutior haberetur, hæc Bergomenſis. Etiam Priſci Aegyptij (vt idem habet lib. ij. Diodorus) domos ex arũdinibus conficiebãt, cuius rei veſtigia penes Aegypti paſtores permãſẽre hucuſq;, nulla alia niſi ex calamis facta habitacula
5 probent. † Nec ambigit Iahelem primò artem faciendi tentoria inueniſſe & tuguria. Ex quo fuit pater habitantiũ & paſtorum dictus, Geneſ. iiij. Non certè curabãt domos pretioſas, aut excelſas ſumptu aliquo facere. Imò Matuſalem, de quo habetur Geneſ. v. c. Quingentos annos habẽs domino dicenti, ædifica domum, ſi vis, quoniã adhuc trecentis annis viues. Reſpondit propter tantillum tẽporis nõ ædificabo domum, & ſub arboribus & circa vepres dormiuit vt priùs conſueuerat, adeò ꝙ natio Aegyptiorum (eodem teſte Diodoro. lib. ij.) domos noſtras diuerſoria appellãt, tanquã breui tẽpore à nobis inhabitandas. Defunctorũ ſepulchra ſempiternas domos (quoniã apud inferos infinitum ſit tempus) vocant. Vnde domos ædificandi curam cõtemnunt circa ſepulchrorum magnificentiã, in quibus ſunt longius manſuri, ſummum ſtudiũ operámq; impẽdunt. Nondum præcipites cingebãt oppida foſſæ, vt dicit Ouid. lib. j. Meta. Et ſomnos dabat tũc altiſsima pinus. dicit Boët. lib. j. de conſolatione, quaſi dicat, nulla tunc oppida erãt. Ideo Abraham in domúculis habitabat expectãdo paradiſi grandẽ ciuitatem, ſecundũ Apoſtolũ & Greg. lib. viij. Moralium. c. fi. Et Didymus Bragmanorũ Didaſcalus ſiue rex, mores eorum quo ad hoc narrãs ad Alexandrũ ita ſcripſit. In conſtruendis domibus igne ſaxa non voluimus, nec admixtione pulueris cementa cõponimus, ſed in telluris ſpeluncis montiúmq; latrebris habitamus. Nullos ibi ventorum fremitus, nullius turbinis tempeſtatẽ formidamus, nam tutius nos defendit ab imbre ſpelunca, quàm tegula. Cuius ſcilicet ſpeluncæ geminus nobis eſt vſus. Manſionis dum viuimus, & ſepulturæ dũ morimur. Hæc ille. Sic aliquando vixerunt Caturcenſes in latibulis, & ſpeluncis montium & rupium cauernis habitantes, prout ruinoſa talia habitacula ad longum fluminis Olti in hanc vrbem fluentis aſcendendo patenter oſten-
6 dunt. † Primi certè Aegytij oppidũ Dioſpolim edificaſſe narrantur. in Græcia autẽ Cecrops oppidum à ſe Cecropiam appellauit, quæ nunc eſt arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege ante conditum volunt. Et cõmuniter concordant Dedalum fabrũ præſtantiſsimi ingenij virũ, parietum & tectorum (quibus cõſiſtit domus) inuentorem fuiſſe. Et apud
☞ Cretam inſulam Labyrhintum extruxiſſe. [De iſto Labyrintho, & illum extruendi occaſione habetur infra ſuper verbo, *Qua filium ex eo ſuſcipiens*. dum loquitur de Minotauro.] Quibus aſsiſtit Plin. lib.
7 vij. naturalis Hiſtoriæ. cap. lvj † Et in Gallia Magus patriarchæ Noẽ pronepos ſecũdus Galliarum rex, anno ccc. poſt diluuiũ, & octauo à natiuitate Abra-

hæ,duo milleno.xviij.ante Chriſti aduentum oppi-
da, & domos primus ædificare cœpit, vt nomen
ſuum eſſet rei conſonans: quia Magnus in lingua
Scythica dicitur ædificator. Nam ante ſua tempora
Galli in campis ſub arboribus pauperrimè viue-
bant,de quo Beroſus hiſtoricus ſic dicit: Nini anno
lj. apud Celtas regnauit Samothis primi Galliarum
regis filius Magus,à quo illis opida plurima poſita
8 ſunt.hæc ille.† Sed hodie in domibus ædificādis,va-
nitas vanitatum & omnia vanitas. De quibus audia-
tis quid dicit diuus ille Bernar.in epiſtola de cura &
regimine domus.Si vis,inquit, ædificare domum, in
ducat te neceſsitas,nō voluptas.Cupiditas enim ędi
ficandi ædificando nō tollitur, ſed augetur. Nimia,
& inordinata ædificādi auiditas parit,& expectat
ædificiorum venditionē. Turris profectò completa
& arca euacuata faciunt tardè hominem ſapientem.
Hæc ille.Sunt quippe nōnulli,qui in ætatis laborio-
ſæ initio,quæſtu omiſſo & agricultura, in eorū vita
deliciarum ſumunt auſpicia,decorē domus excogi-
tant.Eam tandem laborioſè cōſtructam vacuam ha
bitare coguntur.Nō aduertētes quod ſcribitur Pro-
uerb.xxiiij.Præpara foris opus tuū, exerce diligen-
ter agrum tuū,vt poſtea ædifices tibi domum.Aedi-
ficia quoq; incēdio & ruinæ ſubiecta ſunt l.cùm hi.
§.fi.ff.de tranſac. Ob quod plures relinquūt domus
reparādas:& quia etiam ſunt impares ſumptui.l.ſed
an vltrò.§.is autem.ff.de neg.geſt.De his ędificiorū
ſumptibus habetur in l.inter quos §.fi.cū l. ſeq.ff.de
dam.infec.de quibus dicit Tul.lib.j.de Offi.Ornan-
da eſt dignitas domo: Non ex domo tota quęrēda.
Nec domo dominus,ſed domus domino honeſtan-
da eſt,& in cunctis habenda ratio,nō ſua ſolùm,ſed
etiam aliorum. [Huic conuenit Seneca in libro de
quatuor virtutibus Cardinal.Si continentię, inquit,
ſtudes,habita non amœnè,ſed ſalubriter.Nec domi
num velis eſſe notum à domo, ſed domum à domi-
no &c.] Sic in domo clari hominis in qua hoſpites
multi recipiendi, & admittēda hominum cuiuſcun-
que generis multitudo,adhibenda cura laxitatis eſt:
aliter ampla domus ſępe domino dedecori fit,ſi ſcili
cet in ea ſolitudo,& maximè ſi ab alio domino ſoli
ta eſt frequentari.Vnde abſtinēdum eſt ab his. Nar-
rat enim Cæſar in commenta. ſuis de bello Gallico,
lib.vj.apud Germanos,poſſeſsiones omniū eſſe cō-
munes, & annis ſingulis quantū cuiq; ſufficit pro vi
ctu tribui,ne loci amœnitate illecti ad domos excel
ſas ædificandum moueātur. Neq;,inquit, quiſquam
agri modū certum,aut fines habet proprios,ſed ma-
giſtratus ac principes in annos ſinglos gentibus co-
gnationibuſq; hominum,qui vna coierunt, quantū
eis & quo loco viſum eſt, agri tribuūt:atq; āno pòſt
aliò trāſire cogunt. Ne accuratius ad frigora atque
æſtus vitandos ædificent,ibique deliteſcant.Contra
hos inuehit dominus maledictionē, cùm frequēter
iſta ſumptuoſa ædificia fiāt cum iniuſtitiis, aut ma-
lè acquiſitis,vel cum iniuriis proximorum, quorum
ædiculas vſurpāt,& ſuis vt ampliores ſint,adiungūt
vt habetur Ieremiæ xxij.c.Væ,inquit,qui dicit, ædi-
ficabo mihi domū latam & cœnacula ſpacioſa, qui
aperit ſibi feneſtras & facit laquearia cedrina, pin-
gitq; ſinopide.Væ qui ædificat domū ſuā in iniuſti-
tia,& cœnacula ſua non in iudicio. Et Eſaiæ v. Væ
qui coniungitis domū ad domum,ꝙ agrū agro co-
pulatis,vſq; ad terminum loci. Nūquid habitabitis
vos ſoli in medio terræ?quaſi dicat, ꝙ non:cū terra
data ſit pro habitatione pauperum ſicut diuitum.

Ideo cauenda eſt talis ſumptuoſa ædificatio, præſer
tim iniuſta: quia ſcriptum eſt Abacuc ij. Lapis qui
in pariete eſt, clamabit:& lapis qui inter iuncturas
ædificiorum eſt, reſpodebit. In quibus verbis præ-
dicta implicatur maledictio. Præterea qui altam fa-
cit domum ſuam,quærit ruinam. Prouerbio.xvij.vi-
deatis Luc.de Pen.in l.in his.C.de prædiis naui.lib.
xj.qui multum facit pro dicto Bal.per illum. text.in
l.fi.§.ſin autē legata.C.de bo.quę li.vbi dicit ꝙ do-
mus pretioſa dicitur quaſi ſterelis,& ibi eſt text. cu-
ius reditus non correſpondet pretio illius, ideo in
venditione rerum immobilium talis domus eſt præ
9 ponenda,vt d.§.ſin autē. †quia potius eſt decor vr-
10 bis,quàm domino ſuo fructus, vt d.l.in his.†Quod
prudenter conſiderans Diogenes continentiſsimus
philoſophus,(vt Hiero.contra Iouinianū refert)du-
plici pallio vſus fuit propter frigus. Perā pro cella-
rio habuit,& clauam ob fragilitatem & ſenectutem
ad membra ſuſtentanda ferebat. In dolio volubili ſe
habere domum iocabatur,& in veſtibulis portarum
morabatur, temporéq; frigoris os dolij vertebat in
meridiem,& iuxta motum ſolis voluebatur, & cùm
quendam puerum manu bibentem in fonte vidiſſet,
tunc vaſculum ſuū in terram proiecit,dicēs, Neſcie
bam ꝙ natura poculum haberet. Ecce quantā ſuffi-
cientia,& quàm læta paupertas. Humile tugurium
(inquit Quintilianus) cum ſufficientia regnum fa-
cit. Neq; enim qui multam congeriem ſtruit,& ſubli
mes erigit moles,ſed qui templa viuentia atque ſan-
ctiſsima,quæ ſumus ipſi exædificat,alit,& pauperes
reddit & debita,ille quod ſummum,& verum eſt ſa
crificium Deo obtuliſſe,& acceptiſsimum illi ædifi-
cium poſuiſſe videtur. Quæ omnia domini retrahe-
re vos debēt à curioſa domorū ædificatione,cōſide-
rātes hoc ex vanitate & pauco ſēſu procedere, adeo
quòd populi Romani iudicium Marcum Aemilium
Porcinā à Lucio Caſsio accuſatum crimine nimis
ſublime extructæ villæ in Alſienſi agro, graui mul-
cta affecit teſte Valerio lib.viij.titu.de iudiciis publi-
cis. Non tamen dico, quòd paupertatem & perfe-
ctionem Chriſti ſequi neceſſe habeatis,qui in ſuo di
xit euangelio, Vulpes foueas habent, & aues cœli ni
dos, filius autē hominis non habet,vbi caput ſuum
reclinet,&c. Imò expedit & honeſtū eſt vnicuiq; do
mum vnam habere cōuenienter pulchram ſecūdum
ſtatum ſuum:quia pulchritudo ædificiorū ad deco-
rem ciuitatis cedit,qui poſſetenus eſt conſeruandus
vt dicta l.in his.& l.prætor ait. §.hoc interdictū. ff.
de noui ope.nūtia.& l.fi.ff. ne quid in loco publico
fiat.& l.ij.C.de ædificiis priuatis.Nā tantus eſt ædi-
ficandi fauor, quòd permittens vicino vel alteri do-
mum facere vel aliud ædificium, conſtruere cēſetur
ſeruitutem omnem,quam in ſolo habebat,remittere
l.ſi ſtillicidij.ff.quemadmodū ſeruitu.amit. Et(quod
plus eſt)talis permiſsio non precaria ad voluntatem
permittentis reuocanda, ſed perpetua iudicatur, ſi
aliud expreſſè cautum non fuerit in ea l. ſi precario.
§.fi.ff.commu.prædio.Et ratione ne deſtruendo æ-
dificiū vrbs difformetur,& ſtatus publicus decolore
11 tur, vt conſuluit Angelus conſi.j.† Et hinc eſt,quòd
non poteſt quis vēdere columnas vel trabes domus
ſuæ.l.ſenatus.ff.de contrahen.emp.Nec valet legatū
earum,ſed debetur æſtimatio.l.cætera. ff. de legat.j.
Nec domus legari poſſet, vt demoliatur & deſtrua-
tur.l. filiusfamiliās.§.ædes.ff.de legat.j. In quo duo
12 reperiuntur ſingularia. †Primum eſt,quòd non po-
teſt quis in bonis & rebus ſuis diſponere,quarum eſt
domi-

dominus & poſſeſſor, vt d.l.ſenatus.& l.cætera con-
tra regulã.l.nemo.C. de Iudæia & l.in re mandata.
13 C.manda. †Secundum eſt, quòd quis pro ſua re, ſeu
materia alieno ædificio poſita & iuncta, licet domi-
nus exiſtat, agere non poteſt ſeu eam vendicare, vt
de ædificio tollatur & ſibi reſtituatur, ſiue ſint fu-
ſtes, ſiue lapides, aut alis quæcũque materia ad ædi-
ficandum apta.inſtit.de rerũ diuiſ.§.cũ in ſuo ſolo.
contra regulam.l.in rem actio.ff.de rei ven. Et hoc,
ne vrbs deformetur ruinis, vt dicta l.fin. Et præterea
ne ruina damnificet vicinos, aut tranſeuntes per car
14 rerias, † qui cogere poſſunt dominum ruinæ, ſcilicet
vicinandæ damno infecto cauere.ff. de dãno infec.
per totum. Et cæteros de dãno ſuæ perſonæ, ne rui-
na offendantur. Et (quod plus eſt) hoc fieri poſſet ad
ſequeſtam Syndici villæ, cuius etiam intereſt ſecurè
per carterias, & itinera commeari.l.j.§. ſumma cum
vtilitate.ff.de his qui deiecerunt vel effuderũt, & eſt
tex, optimus in l.ad curatoris.ff.de damno. infecto.
Præterea dicit tex. in l.ſingularum vrbium. C.de æ-
difi.priuatis.& in l.præſes prouinciæ inſpectis.ff.du
offic.præſi. quòd propter decorẽ ciuitatis poteſt re-
ctor curialis cogere de nouo ædificare. Cũ propter
officium teneantur ibi perpetuò reſidere, & cæteros
priuatos cogere poteſt, non dico ædificare de nouo,
cùm inuiti reſidere non teneantur, imò poſſunt do-
micilium mutare. [De quo habetur ſuper verbo,
Et vxorem nomine Adela. in j. artic.ſucceſsionũ ab
inteſtato decili.ij. circa princ.]Sed cogere eos poteſt
domos ſuas reparare, quoties reparatiõe indigebũt:
prouiſo tamen quòd domus nõ ſit totaliter deſtru-
cta, & in ſolum ſeu aream redacta. Quia hoc non eſ-
ſet reficere, ſed ædificare, ad quod priuatus nõ tene-
tur, niſi ſtatuto aut cõſuetudine loci vel pacto eſſet
ad hoc ligatus. Vel tali domui nunc in aream reda-
ctæ prius fuiſſet ſeruitus oneris ferẽdi impoſita, quo
etiam caſu teneretur eam reædificare ad onera debi
ta ſuſtinendum.l.cum debere columnã.ff. de ſeruit.
vrba.prædio. Et idem ſi duo diuiſerint domum com
munem: quia vno petẽte alter cogi poteſt pro parte
ad parietem communem inter ſe nouiter conſtruen
dum, quia intereſt ſua, ꝙ extruatur cùm aliter dãno
in domo illato vni præſumitur illatum per proxi-
miorem vicinum.l. ſi ita.§.fi.ff.de fun. inſtru.& l.ne
quid.ff.de incen.rui.& naufra. & l.j. in fi.C. de falſa
moneta .& l.ij.§. domini. de his qui latro. Præterea
præſumitur domeſticus furari, quod in domo perdi
tur.ij.quæſt.v.ſępe cõtingit.adeò quòd poteſt ſubij-
ci torturæ, ſecũdum Bar.in l.j.ff.furti aduerſus nau-
tas caupo. Quia ergo ſua intereſt ad fugiẽdum ſini-
ſtram ſuſpicionem, cogi poteſt facere quod ſibi pro
deſt & vicino, cuius etiã intereſt parietem fieri, &
domum ſuam claudi, præſertim ſi pulchrã haberet
vxorem, & decoram familiã, quam labefacere poſ-
ſet vicinus. † Et ad officium iudicis pertinet nedũ
15 commiſſa delicta punire, ſed etiam cauere & proui-
dere, quòd non committantur: quia fraudibus non
poteſt promptius conſuli, quàm ſi fraudandi facul-
tas adimatur.l.j.C.de fabri.lib.xj. Vnde prætor curã
agere debet reprimẽdę improbitatis hominum.l.iij.
§. miratur igitur.ff. nautæ caupo. ſtabu. Sicut facit
Deus iuſtiſsimus, qui diſsipat cogitationes maligno
rum, ne poſsint implere manus eorum, quæ ceperãt,
Iob.v. Et hæc eſt veritas, ſecundum Lucam de Pen-
na, in dicta l.ij.C.de metatis & epidimeticis. lib.xij.
aliàs autem quis nõ tenetur priuatus ad nouiter ædi
ficandũ, vt dixi. Sed ad ſimplicem reparationẽ qui-
15 libet cogi poteſt, vt dicta l. ſingularum. † Adeò,
quòd ſi domus ſit duorum, poteſt cõdominus inſoli
dum conueniri ratione periculi ruinæ & ſolus con-
demnari: & ita fuit aliàs Arreſto Parlamenti, [De
quo meminit do. Auffre. in ſuo tracta. Arreſtorum.
c.item not. ꝙ vnus condominus.] dictum anno do-
mini M.ccclxxxix. Vel cogentur domum vẽdere ta-
li, qui poſsit eam reparare, ne ciuitas eius deſtructio
ne & ruina deturpetur, ſecundum Spec. titu. de ſatiſ.
§.hoc quoque verſ.circa hoc quęritur allegat.l.lege.
C.ad Silleia. & l.j.& fi.C.pro quib. cau. ſerui lib. acci
17 piant. † Imò etiam clerici & eccleſiaſticæ perſonæ
tenentur, & cogi poſſunt domos ſuas, & eccleſiã re-
parare etiam per ſecularem poteſtatẽ, ſicut cogi poſ
ſunt reparare eccleſias, vt dixi ſuper verbo, *Et vxorẽ
nomine Adelaſiam.* In primo artic. ſucceſsionum ab
18 inteſtato. & ij.deciſione illius. † Et quod plus eſt,
cogi poſſunt reparare viam ante domũ, & itinera pu
blica, vt plenè decidit Barth. de Cæpol. in tract. de
ſerui.ruſti.prædio.tit.de ſeruitute viæ, q.xxvj. Et ſic
multò fortius tenẽtur, & cogi poſſunt ſinguli priua-
ti habitatores reparare domum ſuam Vel curator
reipublicæ eam de communi reparabit etiam inuito
domino, & ea reparata ſi infrà tempus à prætore ſta
tuendum dominus ędium pretium reparationis non
ſoluerit, poterit reſpublica domum illam vẽdere, vt
dict.l.ad curatoria in fi. vbi bona gl. Et ſi domus vẽ-
di nõ poſſet iuſto pretio, dominus nõ eã vẽdere co-
geretur, ſed ſumptu reipublicæ ad cuius decorẽ re-
paratio cedit, onus reparãdi ſeu reparatio fieret. Ne
vrbs deformitate decoloretur, aut trãſeuntes pericli
tẽtur, vt ſingulariter decidit Spec. allegato tit. de ſa-
tiſ.§.fi.circa medium. Cuius dictum magni fecit Lu-
do.Ro. in ſingulari incip. Not. quòd in pluribus lo-
cis faciet tibi honorem &c. Et Barth. Cęp. in tract. de
19 ſerui. vrba. prædio.tit. lix. de refectione. † Vlterius
dico, ꝙ ſi domus refectione indigens eſſet commu-
nis duorũ, & vnus altero ſocio antè, vel põſt de refi
ciendo ſeu refectioni cõtribuendo debitæ requiſito
& contumace, domum vel aliam rem cõmunem re-
fecerit, prout cogi poterat, vt dixi: ſi ſocius cõtumax
opere perfecto infra quatuor mẽſes, quotã ſumptus
ipſum concernentẽ cum vſuris centeſimis non reſti-
tuerit, eo ipſo ſocius, qui opus refecit dominus effici
tur rei reparatę inſolidum, per tex. in l.cùm duobus.
§.idẽ reſpõdit ſocius. aliàs incipit. l. ſi fratres.ff.pro
ſocio. quem Bal. ibi extendit ad ædificia communia,
quod ſequitur Cæpola. vbi ſuprà. & eſt tex. in l. ſi vt
proponis.C. de ædifi. priuatis. & Bart. in l. quo mi-
nus. in fi.ff.de fluminib. Et notate hæc reparationis
priuilegia in bono reipublicæ fundata, ad cuius de-
corẽ tendunt, vt dixi. [Habet etiam aliud priuile-
giũ reparatio, quia pro pecunia in reparatione expo
ſita habet creditor in tali re reparata tacitam hypo-
thecam.l.creditor.ff.ſi cert.peta.& l.j.ff.quibus mod.
pignus vel hypo.tacitè contrahitur. Pro qua præfer-
tur omnibus prioribus creditoribus, etiã expreſſam
hypothecam habentibus, vt ibi dicitur, per tex. in l.
interdum.ff.qui potio in pig. habeã. cum l. ſequẽti.]
20 † Imò reparare domos etiam priuatas incendio vel
ruina collapſas dicitur opus pium, vbi dominus nõ
habet, vnde reparet. per tex. ſingularẽ in l. ſi quis pro
redemptione.C.de donat. Adeò, quòd cauſarũ pia-
rum executores, & piorum relictorum diſtributores
poſſent de relictis ad pias cauſas diſtribuere pro re-
fectione, & ſeparatione domorũ. Facit gl. in c. quo-
21 niam. de iure patr. † ꝙ ſicut ex noua eccleſiæ ædifi-

catione acquiritur ius patronatus ædificanti,ſic etiã
reparãti eccleſiam ruinoſam, quod etiam tenet glo.
in c.de fabrica.de conſe.diſt. j. De quo qualiter in-
telligitur,videatis per Doct.in d. c. quoniã.& Lucã
de Penna,vbi ſuprà dicentem hoc eſſe verum, ſi ec-
cleſiam quis reparauit de conſenſu epiſcopi diœce-
ſani.allegar.l.fi.ff.de ope.publi.& in authẽ.vt nullus
fabricet orato.§.j.verſic.ſinautem colla.v. Præterea
tendunt tales reparationes in laudem, honorem &
magnificentiam ædificantium, & reparantium, qui
ex magnitudine,& pulchritudine ædificiorum præ-
ſumũtur & iudicantur magnanimi,quod eſt notan.
quia eſt optimum medium probandi,quem eſſe ma-
gnanimum,per tex.in dicta l.in his.in fi.C.de præd.
nauicula.dũmodò non ſit exceſſus:quia vt dixi,alti-
tudine domus timetur ruina & vẽtorum periculum,
ac ipſius ædificantis depanperatio. Et attentare tã
magna pericula non eſſet magnanimitas,quæ virtus
eſt inter temeritatem, puſillanimitatem, ſed eſſet
temeritas,aut vana gloria, quæ vt extremum dicitur
vitium,iuxta illud Senecæ in libro de quatuor vir-
tutibus. Eris,inquit, magnanimus, ſi pericula non
appetas vt temerarij, ſupple faciũt.Nec formides,vt
timidi.Et quantùm eſt fauorabilis ædium,& modo-
22 rum reparatio,& noua ædificatio. † Tantùm etiam
eſt odioſa & reprimenda earum deſtructio,& prohi
bita,niſi fieret ex cauſa,prout Publius Valerius Pu-
blicola dictus, qui videns populum Romanum inui
dia aliqualiter incitari, quòd domum in excelſiore
loco conſtruxerat, inſtar arcis ſeu caſtri habentem,
eam diruit,& inferiori loco collocauit.Quod facien
do quantùm domo inferior, tantùm gloria ſuperior
euaſit,vt dicit Valerius,lib.iiij.tit.de animi modera-
tione,in princ.Sed ſine cauſa hoc fieri nõ poſſet.Ita
quòd dicit Bart.in l.nutu.§.fin.ff.de lega. iij.per illũ
23 tex.† quòd etiam pro debito publico non poſſet of-
ficialis publicus domum alicuius diſco operire,vt te
gulas,tigna,vel columnas habeat, & vendat pro pi-
gnore.Nec etiam fieri poteſt domorum deſtructio
pro delicto quantumcunq; graui, ne propter delictũ
reſpublica cui ſatis fieri deberet,patiatur.Sed ipſe ſo
lus,qui deliquit,puniri debet,& non domus,quę nil
mali fecit:in authen.de manda.principum.§. opor-
tet autem.colla.iij.Sed vbi delictum in domo com-
miſſum eſſet atrox,& de atrocioribus, tunc ipſa do-
mus confiſcaretur.l.j. C.de fal.mone. & in authen.
alearum vſus. C.de religioſis. quia præſtãs domum
etiam ſolùm ad commodius loquendum de malefi-
cio,ſatis dat fauorem ad delictum & auxilium.l. & ſi
amicis.vbi Bar. in fin.ff. de adulter. Et eo modo rei
publicæ ſatisfit,& fiſco læſis propter delictum.Non
quòd domus deſtruatur in detrimentum & decolo-
rationem reipublicæ,quod fieri non poſſet etiã pro
pœnis fiſcalibus,imò prohibetur expreſſẽ per ordi-
nationem Philippi Pulchri Francorum regis, factã
anno domini M.ccciij. [Quam ordinationẽ ſitua-
uit do.Anfre.ſecundum in ordine ſub titu.de reſcri-
ptis.]Niſi eſſet conſuetudo in contrariũ, vt eſt text.
in Authen.ſeu tit.de pace iuramen.fir.§.cõuenticu-
las,dum dicit,vt bona eius publicentur,& domus de
ſtruatur.Per quem tex.ita fieri fuit ſolitum in crimi
ne læſæ maieſtatis & cõſpirationis contra imperiũ,
aut rẽpublicam.In ſignum cuius olim apud Roma-
nos Manlius,qui Gallos Senonenſes clangore anſe-
rum proditos de capitolio præcipitauerat, vt refert
gl.ſuper verbo,Omnium ſanctorum.in cle. j. de re-
li.& venera. ſanctorum. Poſteà Senonenſis factus

contra ciuitatẽm,eo præcipitato domus ſuæ excelſæ
ruinã decreto ſenatus paſſus eſt.Sic & Spurius Caſ-
ſius [Vide quæ de his habentur ſuprà in verbo,
Duas habens filias.dum decidit,an ſit licitũ appetere
dignitates.]propter concupitam dominationem:nec
nõ Spurius Melius,& plures alij domorum euulſio-
ne in æternam eorũ notam mulctati fuere. De qui-
bus libr.vj.titul.de ſeueritate ſic dicit Valerius:Man
lius vnde Gallos depulerat, inde præcipitatus eſt:
quia fortiter defenſam libertatem nephariè opprime
re conatus eſt. Cuius iuſtæ vltionis (nimirum) hæc
præfatio fuit: Manlius eras mihi cùm præcipites a-
gebas Senonenſes,poſtquam imitari eos cœpiſti, v-
nus factus es ex Senonenſibus. Huius ſupplicio æ-
ternæ memoriæ nota inſerta eſt.Propter illum enim
lege ſanciri placuit, ne quis patricius in arce, aut in
capitolio habitaret. Qui domum eò loci habuerat,
vbi nunc ædem monetæ, id eſt,templum Iunonis vi
demus. Par indignatio ciuitatis aduerſus Spurium
Caſsium erupit,cui plus ſuſpicio concupitæ domi-
nationis nocuit,quàm tres magnifici conſulatus, ac
duo ſpecioſsimi triumphi profuerunt. Senatus
enim populúſque Romanus non contentus capita-
li eum ſupplicio afficere, interẽpto domum ſuper-
adiecit,vt penatum quoque,id eſt larium ſtrage pu-
niretur.In ſolo autem ædem Telluris,id eſt,Fanum
Deæ Veſtę fecit.Itaque quod prius domicilium po-
tentiſsimi viri fuerat,nunc religioſæ ſeueritatis mo-
numentũ eſt. Eadem auſum Spurium Melium con-
ſimili exitu patria mulctauit.Area verò domus eius,
quò iuſtitia ſupplicij notior ad poſteros perueniret,
Aequimelij, id eſt, planiciei appellationem traxit.
Quantum ergo odij aduerſus hoſtes libertatis inſi-
tum animis antiqui haberent parietum ac tecto-
rum, in quibus verſati fuerant ruinis teſtabantur.
Ideóque & Marci Flacci,& Lucij Saturnini ſeditio-
ſiſsimorũ ciuium corporibus trucidatis penates ab
imis fundamentis eruti ſunt. Hæc ille. Quam pœnã
ſcilicet demolitionis nedum propter rebellionem
imponunt principes domibus ſingulorum,ſed etiam
cõmunitati, totam ciuitatem demoliendo & aratro
ſubiiciendo,prout de Carthagine factum extitit per
Romanos.l. ſi vſusfructus ciuitati.ff.quib.mod.vſuſ
fru.amit.Et de vrbe Troiana per Gręcos,vt ibi dicit
glo.Et de vrbibus Beniamin propter ſcelus nephan
dum,vt patet Iudicum xx.c.Et tempore noſtro fieri
vidimus. Hoc certè facere poſſunt principes, quia
ſunt ſupra legem. & quibus ſolis datum eſt ciuitates
deſtruere, ſicut ſolis ipſis pertinet,eas de nouo cõde
24 re.†Sed alius inferior iudex non poſſet etiã domum
priuati deſtruere,vt d.l.j.de fal.mone. Niſi vbi eſſet
conſuetudo,vt dictum eſt,vel ſtatutum:quia non ſi-
ne cauſa lex hoc permittens poſita eſt inter conſue-
tudines feudorum.alleg.tit.de pace iuramen.fir.Nec
obſtat l.ſi is cum quo. ff. communi diui. quia ibi iu-
dex hoc iniuſtè fecit iracundia vel aliâs motus inde-
bitè,vt ibi aperit tex.Vel erat conſuetudo,qualis eſt
in aliquib. partibus, quòd domus lenocinij, vel ludi
25 deſtruatur. † Quæ conſuetudo vel mandatum non
extenderetur ad domum clerici,& eccleſiaſticorum
virorum,quæ deſtrui non poteſt etiam ex generali
mandato principis,pro emẽda ſua domos emẽdato-
rum deſtrui,aut diſcooperiri mandantis,in quo mã-
dato non veniunt domus eccleſiaſticorum,vt decidi
tur per ordinationẽ Philippi Pulchri Francorum re
gis,factam anno domini M. ccciij.Nec etiam exten-
ditur talis cõſuetudo ad domum cõductam, ne pro
delicto

delicto cõductoris puniatur locator, nec ad domũ
alteri hypothecatam, ſecundum Bar.in l.is ſeruus pi
gnori.per illum text.ff.ad Sillcia.& Ang.in §.ſi quis
autẽ.in auth.de eccleſiaſti.titu,colla.ix.Niſi delictũ
ſciuiſſent,& toleraſſent, ſecundum eos ibi. Nec ex-
tenditur ad domum pupilli,aut viduæ.per tex.in di-
cta l.j.C. de fal.monc. Nec etiam ad domum de-
linquentis cum alio non delinquente communem,
vbi inferior pars domus delinquenti pertineret, cu-
ius deſtructione pars ſuperior non delinquentis per
deretur, etſi innocens puniretur. Quod qualiter in-
telligitur plenè decidit Flo. in dicta l.ſi is cum quo.
26 & Bart.in l.Atteius.ff. de aqua plu. arcen. † Et ta-
les domos propter delictum deſtructas non licet re-
ædificare ſine principis indulgentia.l.j.ff.de cadnc.
punitorum Etiam ſi caſtrum, aut aliud ædificium
publicum eſſet propter delictum deſtructum, ſecũ-
dũ Bal.poſt Dy.in l.ſi quis adulteriũ.§.ſi quis adul
terum.ff.de adulter. Quia pœnæ propter delictum
impoſitæ ſunt perpetuæ.l.ſetuus ibi perpetuò C. de
pœnis.& plene Panor.in.c.ex literis.de conſti. niſi
principis indulgẽtia aliud permitteretur, quã princi
pes concedere mera gratia poſſunt,& concedũt ali-
quado propter merita & virtutes ſucceſſorũ, inſtit.
de iur natu.§.ſed quod princip.verſi.planè.prout cõ
ceſſum olim fuit hæredibus prædicti Marci Flacci,
ob eorũ in republica victoriã contra Cymbros, de
quo vbi ſuprà meminit idem Valerius ſubiungens:
Ceterũ Flacciana area,cũ diu penatibus vacua man
ſiſſet,à Quinto Catulo cõſule Romano Cymbricis
ſpoliis [De hac victoria per Roman.obtẽta cõtra
Cymbros dicitur plenè ſuper verbo,*qui cũ alia ma-
trimonium contrahens*.loquẽdo de viduitate ſeruãda]
adornata eſt. Et introduxit talis conſuetudo deſtruẽ
di domos ad terrorẽ, ne quis leuiter cõſpiret in rẽ-
publicam,quia tali nota patiuntur nedum delinquẽ
tes,ſed omnes in poſterum ſuccedẽtes domum vidẽ
tes euulſam ſuorum maiorum, in qua defecit patet.
Minor creuit,in qua maiorum imagines aut non vi-
dere fixas,aut reuulſas videri,ſatis eſt lugubre, dicit
27 tex.in l. lex quæ tutores.C.de admini.tuto. † Pari-
ter poſſent dirui ædes priuatorum, vbi decor ciuita-
tis hoc requireret. puta pro ampliando forum, aut
plateas publicas.l.præſcriptio.& l.ſi quando.C. de
operis publi. Idem ſi periculum incendij vel prodi-
tionis vel aliud in republica contingere timeretur,
vt l.ædificia.illo eod.tit. Et idem pro ampliando ec
cleſiam,vel eius domos,vel ſcholas,vt plenè per Ce
pollam in dicto tractatu ſeruitu. titu. de ſepulchro.
Et idem eſſet pro euitando maiori dedecore ciui-
tatis,vt orto incendio in aliqua domo domus media
dirueretur, ne incendium vltrò procedat, & totam
viciniam vel fortè ciuitatem perdat. prout contigit
Toloſæ anno domini M.cccclxiij.Nocte enim ſan-
cti Michaelis menſis Maij combuſta fuit maior, &
nobilior pars ciuitatis. Sic à paucis ãnis citra tota fe-
rè Biturica ciuitas cremata eſt. Quo caſu poteſt do-
mus intermedia deſtrui.l.ſi quis fumo.§. quod dici-
tur.ff. ad legem Aquil. Quæ poſtea expenſis totius
viciniæ eſt reparanda, vt cõſuetudine ſeruatur, ſecũ-
dum Bar.in l. ſi alius.§.eſt & alia.ff. quod vi aut clã:
imò poſſet vicinia de iure compelli,ſecundum Bald.
per illum tex.in l.ſi laborãte.§.j.in fi.ff.ad legẽ Rho
diam de iactu. Facit quod ſingulariter decidit Bart.
in l.de vſu quoque. per illum text.ff. de variis & ex-
28 traord.cog.in fi.† quòd ſi exercitus armigerum trã-
ſiens per locum,fecerit hoſpitium in domo mea,aut
viam in meo agro ſinguli de loco pro quota ſua me
reparare tenentur,& officio iudicis ad hoc cogẽtur,
cùm damnum meum redundet in alleuiationem cæ
terorum. Ex quibus omnibus ſequitur, quòd minus
deſtrui poſſunt domus propter ciuile debitum,vt di-
29 xi:†nec poſſet debitor ad hoc ſe obligare,ſcilicet vt
domus ſua in non ſoluendo deſtruatur,cùm interſit
reipublicæ,quòd vrbes non deformentur:cui pacto
priuatorum præiudicari non poteſt.l.ius publicum.
ff.de pactis.& plenè in j.per Bar.& omnes. ff. ſolut.
matr. Vnde reſtat, vnicuique neceſſariam eſſe do-
mum vnam concedentem & honeſtam in ſui tutiſſi
30 mum refugium.l.plerique ff.de in ius vocan.†quam
nemo intrare poſſit cõtra ſui voluntatem ſub pœna
iniuriarum.inſtit.de iniur.§.ſed lex Cornelia. Cùm
non liceat pompam rei familiaris pandi.l.ij.C.quã-
do & quibus quarta pars debeatur libro x. Adeò,
quòd domum alienam non licet alicui ingredi, e-
tiam cauſa perquirendi res ſuas furto amiſſas, inſti-
tu.de oblig.quæ ex delicto.§.conceptum. Niſi do-
minus domus eſſet perſona ſuſpecta de illo furto,ſe
cundum Ioan.Fab.ibi,Vel eſſet talis res,quæ animo
ſeipſam perdidiſſet.vt ſeruus aſcriptitius,vxor vel fi-
lia.l.requirendi.vbi Cyn.& Bal.C.de ſer.fugit.Et ꝙ
tunc hoc fiat auctoritate iudicis,ne ſit cauſa maioris
tumultus,ſi aliter fieret.l.non eſt ſingulis.ff.de regu.
iur.Et ſicut poſſet quis vnam domum habere, ita e-
tiã poſſet habere duas vel plures ſecundũ facultatem
familiæ,ſtatum & conditionem, prout noſter Ray-
nutius habebat. De quibus vltra dotem reliquit do-
mum & hortum filiæ,& valuit tale relictum, quãuis
de domo & horto ſimpliciter factũ: quia domos in
ſuo patrimonio habebat.quarum electio tunc hære-
31 di pertinebat.†Si verò teſtator nullam domũ habuiſ-
ſet,tale legatum nõ valuiſſet,velut deriſorium.Cùm
dando domũculam quantũcunq; arctam & inutilẽ,
tunc liberaretur hæres, vt infrà dicetur. & probatur
in l.ſi domus.§.j.iũcta gl.ff.de lega.j.Teſtator enim
rem aliquam in genere legando videtur in dubio de
his ſentire,quas in patrimonio habet.l.iij.in prin.ff.
de vino,tritico,& oleo leg.vbi Bar.hoc no.& Bal.in
32 l.in annalibus.in fi.C. de lega.vbi dicit, † ꝙ ſi teſta-
tor habens domos proprias, reliquerit alicui domũ
vel habitationem, non cogitur hęres ad penſionem
conducere alienas, ſed tenetur ſolùm in vna illarũ
aſsignare legatario habitationem, in qua poſsit cõ-
gruè,& competenter ſe honeſtè morari:quia nõ au
diretur volens ei aſsignare habitationem cæcam,aut
in lupanari,cùm verba debeant ciuili modo intelli-
gi.l.ſi ia qui binas.ff.de vſufruc.& l.ſi cui.ff.de ſeruit.
33 †Et idem dicendum eſt in actu inter viuos, vt ſi
quis rem in genere promitteret: quia intelligitur de
his,quæ in eius ſunt patrimonio promiſiſſe.l. ſi quis
argentum.§.j.quam ad hoc ibi ponderat Bald.C.de
dona.& omnes Doct.in dicta l.ſi domus,vbi dicũt,
34 †quòd ſi teſtator vxori reliquerit domum vel habi-
tationem in vna domo ipſius teſtatoris, qui plures
habebat. Videtur in dubio ei reliquiſſe in domo il-
la,in qua ſolitus erat cum ea habitare, argu.l.vel vni
uerſorum.ff.de pign.actio.& l.j.§.ſi quis argentum.
ff.de vino,tritico,vel oleo lega.& l. alio.in fin. ff. de
alimen.& ciba.leg. Facit quod not. Doct. maximè
Bald.in l.j.C.de lega. Tamen hoc caſu æquius vide-
retur,quòd habitatio relicta cõferretur in tali domo,
quæ magis congrueret qualitati ſuæ perſonæ, arg.l.
plenum.§.equitij.ff.de vſu & habi.& l.verum. §.fin.
35 ff.de rebus dub. † Quæ omnia procedunt, vbi te-

ſtator plures habebat domos in eodẽ loco,vel ciui-
tate,aut patria: quoniam ſecus ſi haberet in diuerſis
ciuitatibus,quia eo tunc videretur in dubio reliquiſ-
ſe vnam de domibus ciuitatis,in qua habitabat l.quę
conditio.§.j.& quod ibi not.Bar.& Angel.ff.de cõ-
dit. & demonſtr. & not.Barto.in l.libellorum. ff.de
accuſa.facit l.nulli.C.de epiſcop.& cler.& hoc caſu
hæres non haberet electionem:imò eã haberet lega-
taria,cui domus fuit relicta, ſcilicet an morari velit
36 in ciuitate,vel extra. †Si verò teſtator, qui reliquit
domum,non habeat niſi vnicam domum, etiam illã
videtur legaſſe, quanuis filios & hæredes reliquerit.
Nam poſtquàm vnicam tãtùm domum habebat,vi-
detur perinde eſſe, ac ſi illam in legato ſpecificè de-
monſtraſſet,arg.l.ij.ff.de liberis & poſthu. & l. fun-
dus qui locatus.ff.de fundo inſtru.Præſumitur enim
in dubio teſtatorem legatum voluiſſe facere efficax.
l.Titia cum teſtamento.§.j.& l. Mæuius in princ.ff.
de legat.ij. Vnde filij teſtatoris ſeu hæredes neceſſe
habebũt aliam domum ſibiipſis cõducere, aut aliũ-
de habere,niſi aliter conſtaret de mẽte teſtatoris,ſe-
cundum Alexan.in dicta l. ſi domus. licet Paul. ibi
voluerit tale legatum non valere, quando teſtator
non habet,niſi vnam domum & filios reliquit hære-
37 des,qui illa indigebant. †Sed pone, quòd teſtator
vel donator dixit, do tibi vel lego omnes domos
meas,quas inhabito.Certum eſt per prædicta, quòd
domus in quibus habebat habitarionẽ,comprehen-
duntur in tali diſpoſitione. Sed pone, quòd pro-
pter mortalitatem teſtator vel donator fugerat ciui-
tatem,& in comitatu morabatur tempore peſtis, an
in legato vel donatione veniat talis domus in comi-
tatu exiſtens? Et dico,quòd non. vt l.j.§. habitare.ff.
38 de his qui deiecerunt vel effuderunt. † Præterea
verbum, habito eſt verbum frequentatiuum,ideo de
rata & momentanea habitatione non eſt intelligen-
dum: non enim ſingula momenta habitationem fa-
ciunt,ſed reſidẽtia per annũ,ſecundũ Bal.in l.j. ff.de
39 ſtatu homi. † Et prædicta vera exiſtunt,vbi teſta-
tor qui domũ reliquit in ſuo patrimonio plures do-
mos,aut vnam habebat in ſuo patrimonio.Si autem
nullã domum habebat,& nihilominus domum reli-
querit,tale legatum eſt inutile,neque valet tãquam
deriſorium, vt d.l.ſi domus.ff. de lega.j. Quod ve-
rum intelligatis, niſi teſtator expreſſè electionẽ de-
derit ipſi legatario, vt putà ſi dixerit domum relin-
quo Titio, quam ipſe voluerit.Quo caſu licet teſta
tor domum nõ habeat in ſuo patrimonio, tale lega-
tum valebit,per l.Titia.§.j.ff.de auro & argẽ.legat.
Et tenebitur hæres legatario habere domum. Et idẽ
eſt,ſecundũ Pau.in dicta l.ſi domus.in legato habi-
tationis in genere relicto:quia licet teſtator nullã in
patrimonio reliquerit habitationem, tamen præſta-
bitur habitatio ſecundum qualitatem legatarij. Ita
quòd dando domunculam, in qua habitaret muſca,
non diceretur dare habitationem,arg.l. penult.ff.de
40 adimen.leg.ſecundum Alexan.in ij. colum. † Et
quæ dicta ſunt de legato domus,etiam habebunt lo-
cum in legato nauis, ſecundum gloſ.in l.quod in re-
rum.§.fi.ff.de legat. j. quoniam nauis determinatio
nem habet à natura vel facto hominis, ſicut domus,
ideo tale legatum valet quantumcunque generaliter
41 relictum, vt ſuprà dictum eſt. † Si autem legatum
relinqueretur generaliter in his rebus, quæ ſola pa-
triſfamiliàs deſtinatione determinationem capiunt
& non à natura, vel hominis facto, ſicut eſt fundus,
vt dicta l.quod in rerum.§.fi.tunc legatum nõ vale-
ret,quia poſſet eſſe deriſorium.Cùm hæres liberare-
tur dãdo digitum terræ,in quo ſi vellet,poſſet deſti-
nare & conſtituere fundum,ſecundum glo.in l.cùm
pòſt.§.gener.ff.de iure dotium. Vnde quantumcun-
que teſtator fundos habuerit in patrimonio, tale le-
gatum non valet,ſecundum Bart.Angel.& Imol.in
l.ita ſtipulatus *la grande*.ff.de verborum obligat. Sed
aduertatis,q̃a quicquid dixerint glo.& Doct.pręfa-
ti,vbi ſuprà quòd legatũ fundi non valet,tamen com
muniter cõtraria opinio eſt verior, ſcilicet quòd ſi-
cut legatũ domus ſimpliciter relictę valet,ſi teſtator
domos habebat in patrimonio,vt dictũ eſt: ſic etiã
valebit legatũ fundi.per tex.in dicta l.ſi domus.& d.
§. gener. Nam licet teſtator ſola eius deſtinatione
fundum poſſit conſtituere, & taliter, quòd erit deri-
ſorium,ſi velit,vt dicta l.quod in rerum.in fi.Tamẽ
hoc permitti non debet hæredi in præiudiciũ lega-
tarij:imò debet intelligi,quòd teſtator legando fun-
dum ſenſit de vno ex fundis ſui patrimonij ea forma
& prout erat in vſu ipſius teſtatoris, vt dicta l.ſi do-
mus.& l.damnas.§.j.ff.de vſufruct.leg.argu.l.penul.
ff.de alimen.leg.ſecundum Iacob.de Aret.Petr.Cy.
Rapha.Imol. in l.legato. ff.de legat.j.& Alex. in di-
cta l.ita ſtipulatus.ff.de verborum obliga.dicens ibi,
quòd teſtator legando fundum vel quid aliud in ge-
nere,videtur dicere lego vnum de fundis meis,vt di-
cta l.ſi domus.& d. l.iij.ff.de vino, tritico, & oleo
legat.facit l.vnum ex familia.§.ſi rem.ff. de legat. ij.
Ergo ex conſuetudine teſtatoris,prout ipſe cõſuetus
erat fundos habere,debet intelligi legatum eſſe reli-
ctum,argumen.l.ſi ſeruus plurium.§.fin. ff.de leg. i.
Sicut enim dum dico:lego vnum ex fundis meis, va-
let legatũ,vel promiſſio.l.qui ex pluribus. ff. de ver-
borum oblig.Sic etiam valebit ſi ſimpliciter dixerit,
lego fundum.De hoc legato generis videatis gloſ.in
le.legato.ff.de legat.j.& inſti.de legat.§.generaliter.
vbi Ang.per bonas rationes tenet legatum fundi ge-
neraliter relictum valere.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M AE.

1 ☞ *Domo legata an hortus contineatur.*
2 *Hortus cedit illi domui,ad quam teſtator eo vtebatur.*
3 *Domo legata an contineatur ergaſterium.*
4 *Domus appellatione nõ veniũt vtenſilia,niſi domui affixa.*
5 *Eccleſia appellatione venit cœmeterium.*
6 *Eccleſia polluta,polluitur cœmeterium.*
7 *Hortus quando cenſeatur cauſa domus, paratus.*
8 *Fundo vendito cenſetur vendita capella,ſepulchrum, & ius patronatus.*
9 *Domus eſt in ea parochia,ad quam ſpectat pars anterior.*
10 *Legans filio canoniſtæ libros legales, quos legaſſe cenſeatur.*
11 *Oſtium an veniat appellatione domus.*
12 *Boriam legans an territorium ei iunctum leget.*
13 *Legans vxori iocalia, quæ ait valere centum, etiam ſi plus valeant,an ſint vxoris.*
14 *Legans talem fundum, quem ait eſſe viginti iugerum, valet etiam ſi plus contineat.*
15 *Falſa demonſtratio actum non vitiat.*
16 *Domo exiſtente feudali nõ propterea fit hortus feudalis.*
17 *Vnita per alluuionẽ non fiunt eiuſdem naturæ cum fundo cui vniuntur.*
18 *Feneſtræ domus non impediunt parietum horti vicini ædificationem,legitimo omiſſo ſpatio.*

Et hortum

Et hortum.

NOtanter dicit, *Et hortum*:
† quia ſi teſtator de horto
1 mentionem non feciſſet, ſed
ſimpliciter domum reliquiſ-
ſet, ex relicto domus non
inferretur relictum fuiſſe
hortum: nec legata domo
cenſeretur legatus hortus,
niſi hoc exprimeretur per teſtatorem, prout hîc in
teſtamento Raynutij fuit expreſſum. Quoniam aliâs
Alterocha Raynutij filia ex ſimplici legato domus
hortum non habuiſſet. Et ad hoc allegatur quotidie
iſte text. Pro quo eſt caſus in can. ſi. quæſtio. xij. vbi
gloſſ. ad hoc ponderat illum text. facit can. ego Lo-
doicus. lxiij. diſtinctio. facit text. not. in l. Olympi-
co. in princ. ff. de ſeruit. vrba. præd. Vbi ſi teſtator
legauerit habitationem vxori in domo, in tali legato
non continetur hortus, ad quem itur per illam habi-
tationem. . Imò hæres hortum retinet, & vxor cui
eſt relicta habitatio, debet ei dare aditum ad hor-
tum per locum conſuetum. Sed aduertatis, quia in
contrarium videtur text. in l. prædiis. § . balneas. &
§ . fin. ff. de legat. iij. vbi legata, aut vendita domo
tacitè cenſetur legatus, aut vẽditus hortus. Ad quod
facit l. ſi venditor. § . fin. & l. creditor. § . fin. ff. de a-
ctionib. empt. & l. ecſlxtiix. § . j. ff. ſi ſeruitus vendi-
ce. facit l. ij. C. de bonis vacanti. libro x. Pro con-
cordia dictorum iurium dicendum arbitror, quòd
vbi hortus cohæret domui, tunc hortus venit in le-
gato domus, & in qualibet alia diſpoſitione, vt d. l.
prædiis. Hîc antem in noſtro tex. hortus cohærens
non erat domui, ideo in legato non veniſſet, ſi de i-
pſo expreſſa mentio facta non fuiſſet, ſecundum
Io. Andræ. hîc, & Dominicum in dicto cap. ſi. & cã.
ego Lodoicus. Ad hoc facit l. penult. ff. de verborũ
ſignificatio. vbi appellatione ædiũ non veniũt ſta-
tuæ foribus domus affixæ, vbi glo. j. ſingulariter po-
nit exemplum de Leonibus, qui affixi ſunt foribus
ſancti Petri ciuitatis Bonooiæ, ſubiungens quòd ea
quæ non ſunt de ſubſtantia domus, non cõprehen-
duntur in domo vendita: aliâs ſecùs. Ad hoc facit,
quod voluit Nicola. de Neapo. in dicta l. prædiis. § .
vltimo. dicens, quòd ille qui vendit domum, etiam
2 videtur hortum vendidiſſe. † Ideo ſi duo fratres di-
uiſerint bona communia, & domos inter quas erat
hortus in medio, talis hortus cedit illi domui, ad
quã teſtator vtebatur illo horto. aliâs cedit domui,
per quam habebatur intrinſecus aditus ad dictum
hortum. Aliter & aliâs hortus cederet vtrique do-
mui, ſubiungens, quòd ſi cõſuetudo regni diſponat,
quòd primogenitus babeat domum, intelligitur,
quòd etiam habeat hortum, quod intelligatis verum
ſi cohæreat domui, vel paratus ſit cauſa domus, ſecũ
dum Bald. in dicta l. ij. C. de bonis vacãti. lib. x. An-
gel. & Bald. in dicta l. Olympico. per quæ decidunt
Doct.. in l. plerique. ff. de in ius vocãdo. quòd licet
ex ſua vinea vel area quis citati poſſit re & verbo,
tamen hoc fieri non poſſet ſi vinea vel area ſub vna
& eadem clauſura forẽt cum domo. Quia tunc cẽ-
ſerentur eſſe pars domus, vt in eis locum habeat di-
ſpoſitio dictæ l. plerique. ſicut in domo. Pariter ſi
in campo ſit domus illa, domus veniet cum campo,
in cuius diſpoſitiõe venit quicquid habet in ſe & ſu-
per ſe. l. ſi quãdo. C. de bo. vac. lib. x. ſecũdum Bald.
in quarta parte conſi. cxxviij. Vbi autem hortus non
eſſet cauſa domus paratus nec domui acceſſorius, lo-
cum non haberẽt prædicta, vt dicta l. Olympico. ſe-
cundum Ia. in l. beneficium. ff. de conſti. principum.
& Ioan. de Plat. in l. ij. C. de metatis & epidimeticis.
3 li. xij. vbi dicit, ꝙ d. l. ij. allegari ſolet ad hoc, † quòd
legato non videtur legatum ergaſterium ſiue caſſali-
num, in quo merces recõdũtur, vbi eſſet ſeparatum
à domo legata, arg. ff. de leg. iij. l. ſi cui ædes. & ff. de
damno infect. l. quòd conclaue. & ff. vti poſſide. l. ſi
duo. § . Labeo. ſecùs, ſi eſſet contiguũ domui legatæ:
quia tũc veniret in legato domus. ff. de fun. inſtru. l.
Seię ex parte. § . tyrannæ. & l. pen. in ſi. ff. ſi ſeruitus
4 vendi. & d. l. prædiis. in ſi. † Et idẽ in ſupellectilibus
& vtenſilibus in domo legata, aut vendita repertis.
Quia, niſi ſint domui affixa, non veniunt appellatio
ne domus, vt in diſpoſitione includantur. l. Iulian.
§ . ſi. cum legibus v. ſequẽtibus. ff. de actio. empt. Niſi
domus legata fuiſſet inſtructa, ſecundũ Bart. in l. ſi.
ff. de ſuppelle. lega. & Bal. in l. iij. C. de nauti. fœno.
vbi dicitur, quòd talia mobilia non fixa etiam non
veniunt in confiſcatione domus ſimpliciter factæ,
veluti ſi domus confiſcaretur propter ludum, vel le-
nocinium: quia in tali confiſcatione non veniunt
mobilia domus, niſi eſſent parata & apta inſtrumen-
ta ad illud delictum, ſicut ſcamna, & tabulæ in ludo,
& lectus in adulterio, & lenocinio, ſecundum Bald.
ibi. Et idem in caſu noſtro eſſet de ergaſterio, ſi
5 paratum eſſet. † Sicut appellatione eccleſiæ venit
cœmeterium ei contiguum. c. ſi ciuitas. de ſenten.
excom. lib. vj. Adeò, quòd habens gratiam in certa
eccleſia acceptare poteſt beneficium in cœmeterio
ambitu vel capellis contiguis, quibus eadem eſt ſer-
nanda honeſtas. cle. j. in ſi. de celebra. miſ. quia ſunt
priuilegiata ſicut eccleſia. xvij. quæſtio. iiij. quiſquis.
& de conſecra. eccleſ. cap. j. libr. vj. de immu. eccle.
cap. eccleſia. & l. quæ religioſis. ff. de rei vendi. Ideo
fugiens ad cœmeterium, vel porticum vel clauſtrum
eccleſiæ gaudet immunitate. xvij. quæſt. iiij. c. ſi quis
6 contumax. † Et polluta eccleſia dicitur pollutum
cœmeterium, vt d. c. j. argu. ſumpto de quolibet pa-
rato cauſa domus pro illius ſeruitio. Sicut dicimus
hîc de horto cauſa domus parato, ſecundum gloſ.
pragmaticæ. ſanct. ſuper verbo, In eccleſiis. titul. de
concubinariis. Et idem de ſtabulo. vt pulchrè per
Iaſo. in l. fina. ff. de conſtit. princip. & Petr. de An-
chara. conſil. ccxciij. incipien. ſuper pluribus. & tex.
in l. arbor, quæ § . de veſtibulo. ff. cõmuni diuidund.
7 † Cauſa autem domus cenſetur paratus hortus ex
multis. Primò, ſi fuit ſimul cum domo emptus vno
eodẽmque pretio, vel ſi emptus fuit, vt domum a-
mœniorem redderet aut ſalubriorem. & idem ſi
fuit ad vſum & ſeruitium domus per patremfami-
liâs deputatus, ita quòd de domo habeatur aditus ad
hortum vel econtra, per tex. elegantem in dicta l.
prædii. § . penult. & fina. ff. de lega. iij. Idem dicit
Bart. per illum tex. in l. ſi mercedẽ. § . ſi cũ feudũ. ff.
8 de actioni. empt. † quòd vendito fundo, in quo eſt
capella ad quam non eſt aditus niſi per fundum, vi-
detur capella vendita, quanuis ſit in ſe magis digna,
ſicut ibi dicitur ſatis venditũ ſepulchrum. Sed quid
in iure patronatus, an dicatur venditum vẽdito pala
tio? videatis Panor. in cap. ex literis. de iurepatro. in
fine. Ex quo dicit idem Bart. in l. quòd cõclaue. in ſi-
ne. ff. de damno infecto. quòd in tantùm cõſideratur
aditus fundi, vel domus, vt tãquã principale omnia
9 ad ſe trahat. † Quòd ſi aditus & pars anterior do-
mus ſit in vna parochia, & poſterior in alia, ille qui

ibi habitat,ſoluere tenetur collectas in illa parochia,
in qua aditus domus ſitus eſt.facit l.ſi cui ædes.ff.de
legatis iij.Tamen Maſuerus tit.de talliis & colle.§.
item nota quòd ſi aditus.dicit de conſuetudine ſerua
ri, quòd in parochia illa ſoluat, in qua focū tenet &
ignē.Cùm ibi dicatur magis continuè habitare.Prę
tereà talliæ & collectę in hoc regno partiūtur & in-
ducuntur per focos & belugas,ſecūdum vulgate no
ſtrum.Similiter conſuluit Pet.de Anchar.dicto cō-
ſilio cexciiij.incipiente,Super pluribus articu. quòd
per eaſdem rationes,donata domo, donatæ videtur
omnes eius ſtationes ſimul cum domo vno & codē
pretio emptæ,& ex pòſt poſſeſſæ,ſub eodem funda-
mēto & tecto.Pro quo facit dicta l.ij.C.de bonis va
can.ibi in l.ſi quando.quę eſt prima,deciditur,quòd
ſi à principe donetur domus,cenſentur omnia adia-
centia & ſupellectilia donata,per illū tex.ad hoc ſin
gularem,ſecundum Bald.in cap. quanto. de iudi. &
Archidia.in dicto cap.fina.xij.quæſt.ij.videatis glo.
Bart.& Iaſo.in dicta l.beneficium.ff.de conſti.prin.
ij.& iij.col.vide bonum text.in l.Iulianus.§.ædibus.
ff.de actione empti.Prætereà dicit Bar.in l.ſi vxori.
10 ff.de auro & argento legato. † quòd pater legendo
eius filio canoniſtæ libros legales, videtur ſolùm ei
legaſſe illos, qui ad eius vſum erant parati, per text.
ibi in d.l.ſi vxo.Ad præmiſſa facit,quod pulchrè vo-
luit Bal.in quodam eius cōſilio incipiente, Quid ſi
quis legauit contenta in domo,vbi inter cætera poſt
longam diſputationem decidit,quòd vbicunq; hor-
tus eſt cauſa deliciarum domus,vel eſt domui pediſ-
ſequus,tūc dicitur paratus cauſa domus. Si verò pa-
terfamilias domum locaret alteri, & non hortum,
tunc hortus non contineretur appellatione domus,
ſecundum eum. Et idem ſi locaret hortum retinen-
do domū,vel vni locaret domum, & alteri hortum.
[De quo vide bonū tex.in l.cùm fundus.ff.de leg.
ij.]Secùs eſſet,ſi vni & eidem perſonæ ſolitus fuerat
locare domum & hortum,ſub vna & eadem penſio-
ne,vt ſingulariter dicit tex.in dicta l.prædiis.in fine.
11 Quo caſu appellatione domus venit hortus.†Oſtiū
autem,& porticus, an veniant appellatione domus,
ita quòd delictum factum in oſtio, aut porticu vel
ſtatione domus, dicatur factum in domo, deciditur
quòd ſic,ſi domui cohæreat,ſecundum Bart.in l.me
miniſſe.ff.de officio proconſu. Specu.tit.de iniur.§.
j.verſic. pone in ſtatuto. Panormit.in cap.j.de deci-
mis. Ioan.Andræ.in capitu.inter alia.de immunita-
te eccleſis.& Bart.in l. j.ff.de cloacis. Bal.in rubric.
ff.ſoluto matrimonio. Ioan.de Pla.in dicta l.ij.C.de
metatis.& alleg.glo.pragmaticæ in verbo, in eccle-
ſiis.titu.de concubi.in principio.quæ allegat ad hoc
tex.in dicta l.prædiis.§. vltimo. Per quem textum
12 † aliâs conſului in quæſtione facti: Ciuis quidā Ca-
turcenſis manſum habens ſeu boriam finibus certis
limitatam, certum emit territorium illi boriæ vici-
num: ex pòſt boriā prædictam ad perpetuam tradi-
dit locationem ſeu emphyteuſin, ſub vna & eadem
penſione, ac ſub talibus confrontationibus,quòd il-
lud idem territorium nouiter acquiſitū comprehen-
ditur.Poſteà verò in eius teſtamēto,dictam boriam
ſeu illius proprietatem ſimpliciter cuidam eius filio
prælegauit, dubitabatur an illud territorium dictæ
boriæ cederet.Et cōſultus reſpōdi,quòd ſic,per præ
miſſa: quia teſtator præſumitur illud territorium
emiſſe pro ampliando dictam boriam. Quod patet
ex duobus. Primò,quia poſtea concedendo boriam
in emphyteuſin,& eam limitando, & confrōtando,

amplexus eſt dictum territoriū.Et ſic videtur ipſum
dictæ boriæ vniiſſe, & annexuiſſe. Nam quicquid
plus clauditur ſub cōfinibus demonſtratis, veniet in
conceſſionē,per tex.in l.ſi fundum ſub cōditione.§.
ſi libertus.ff.de leg.j. Idem ſi minus reperiatur infra
limites demonſtratos,vt dicto §.ſi libertus. Per quē
13 dicunt ibi doctor. †quòd ſi teſtator legauerit vxori
ſuæ veſtes & iocalia,quas ęſtimat centum,ſi valeant
plus fortè duplum,non poterit hæres diminuere. Et
ſic mulier tantùm habebit. Et idem ſi reperiatur mi-
nus valere,quia nō poterit plus petere. facit l.cùm pa-
ter.§.pater qui filio.ff.de leg.ij. Ad hoc facit quod
eleganter conſuluit Oldra.conſilio cxcvj. incipien-
te,In conceſsione cuiuſdam donationis.vbi decidit,
14 †quòd ſi quis conceſſerit aliquam poſſeſsionem ſub
nominibus deſignantibus ſpeciem vel corpus deter-
minatum,quod poſteà menſuratur, putà, quia dicit
concedo tibi tale prędium ſic,& ſic limitatum,quod
eſt viginti iugerum: poſteà reperitur,quòd intra di-
ctos limites ſunt vigintiquinque iugera, certè etiam
omnia illa quinque iugera veniunt in tali conceſsio-
ne,& cedūt lucro eius cui facta eſt cōceſsio,aut ven
ditio, abſque eo, quòd teneatur emptor pretiū aug-
mentare,vel emphyteuta cenſum. Nam cōſignatio
confinium rem deſignat,& quicquid eſt intra inclu-
dit.l.æde ſacra.§.primo. ff.de contrahēda emptione
& venditione. Prætereà verba illa, viginti iugerum,
fuerunt enūciatiua,& non reſtrictiua:quæ potiùs fa-
cta cenſentur ſeu prolata cauſa demonſtrationis.
15 †Et falſa demonſtratio actum non vitiat: ſecùs
fortè ſi concedens rem,demonſtrare incœpiſſet per
verba nō denotātia ſpeciem ſeu corpus determina-
tum, ſed numerum vel quantitatem, putà conceſsit
prædium viginti iugerum infra tales confrontatio-
nes.Quo caſu illud quod plus reperiretur,non veni-
ret in cōceſsionē, de quo plenè videatis per Ioannē
Andræ.in additione Speculato. titu. de emptione &
venditione.Petrus de Ancharan.in capitu.per tuas.de
donatio. Bald.ſuper rubrica.C.de contrahenda em-
ptione & Salice. in l.ij.illius tituli. Secundò, quia
dictam boriam,& territorium illud nouiter acquiſi-
tum conceſſit ſimul vno & eodem actu,necnon vni
& eidem pageſio emphyteutæ, atque ſub vna & ea-
dem penſione ſeu cenſu annuo.Quapropter dictum
territorium cedere debet boriæ, tanquam ei vni-
tum,per text.notabi.in dicta l.prædiis.§. finali.facit
tex.in l. cùm eiuſdem generis. ff. de ædilitio edicto.
Præſertim quia concedens dictam boriam pote-
rat (ſi voluiſſet) dictum territorium excipere: ideo
cùm legem apertius (cùm poterat) non declaraue-
rit, ſibi debet imputari, & contra ipſum, & ſuum
hæredem cum repræſentantem interpretari.l. veteri
16 bus.ff. de pactis. †Vnum tamen menti tenebitis,
quòd licet in legato domus veniat hortus emptus ad
cauſam domus, & illi contiguus, vt dictum eſt: ta-
men ſi domus erat feudalis, vel cenſualis, non pro-
pter hoc hortus erit feudalis, & ſi prius erat allodia-
lis: imò remanebit liber ab omni cenſu, vt pulchrè
decidit Bal.in l.j.in vj.quæſti.ff. de rerum diuiſione.
Et ſic hortus non aſſumet qualitatē domus, cui vni-
tur & cedit:quod eſt not.facit tex.in §.ſi cui. Inſtit.
de lega.vbi dicunt Ioā.Fab.& Angel.quòd illa quæ
conſolidantur & vniuntur, non cenſentur acquiſita
eo iure ſeu titulo, quo res cui conſolidata aut vnita
fuerunt,tenetur,imò cenſentur alia,& tanquam alia
17 ſunt de per ſe iudicanda. † Ideo vnita per alluuio-
nē non eiuſdē efficiuntur naturæ cū fundo, cui ſunt
vnita,

vnita dum tamen cōſtet de diuerſitate rerum: quia ſi
nō conſtaret, præſumeretſ in dubio tota res eſſe feu-
dalis vel cenſualis, ſecundum Bald. in iij. parte conſ.
cxcv. & in c. vaſallus. ſi de feu. fue. cōtro. inter domi.
& agna. & in cap. j. §. cùm autem. de contro. inueſti.
& conſuluit Alexan. in prima parte conſi. cxxxvj. ij.
col. cum ſeq. De horto videatis Bal. in l. altiùs. C. de
ſeruitu. vbi dicit, quòd tibi poſſum conſtituere ſerui-
tutem, ne in domo mea faciam feneſtram, per quam
te proſpiciam in hortò contiguo parieti meo. Nam
ſecundum Angel. habens domum iuxta hortum vel
pratum aut clauſtrum ſui vicini, non poteſt ex illa
domo quicquam proiicere in hortū vel ſolum vici-
ni citra ſeruitutem conſtitutam. Videatis eundē An-
ge. in l. foramen. ff. de ſerui. vrbano. prædio. & clariùs
18 in l. qui luminibus. eo. tit. †ſi habeo palatium iuxta
hortum tuum, licet in pariete verſus hortum tuum
habeā plures feneſtras, quas, vti ſunt, tenui mille an-
nis: tamē legitimo ſpatio intermiſſo inter tuum ædi-
ficium & meum, vbi paries non eſt communis, ædifi-
care poteris liberè in horto mo, quāuis ex tali ædifi-
cio lumina mea obſcurētur in totū vel in parte. alle-
gat. l. j. C. de ſerui. Idem conſuluit Alexā. in ij. parte
conſil. clxxiiij. incipien. opportunè cōſideratis. Niſi
tu aliàs volēs ædificare fuiſſes à me prohibitus, & le-
gitimo tēpore tacuiſſes, & nunc ędificare velles, ſe-
cūdum Ioan. Fab. in §. flumina. inſtitu. de rerum di-
uiſio. De his omnibus videatis latè per Barthol. Cæ
pol. in tracta. de ſerui. vrba. prædi.

SVMMÆ SECTIONIS.

In eodem teſtamento relinquens.

1 ☞ Inſtitutionis titulo an debeat aliquid filio relinqui. & nu. 2.
3 Relinquo verbum adiectum vniuerſitati importat inſtitutionem.
4 Dos & peculium vniuerſitatem notant.
5 Lego verbū non eſt tanta efficacia ſicut relinquo. & nu. 6.
7 Relinquo verbum an importet heredis inſtitutionem. & nume. 8.
9 Teſtator præſumitur velle teſtamentum valere.
10 Filio an ſit ſecundum omnia iura aliquid relinquendum titulo inſtitutionis.
11 Filio non adſtringitur pater aliquid iure inſtitutionis relinquere, de æquitate canonica.
12 Filius an ſit neceſſariò inſtituendus iure ciuili & num. 13. 14. & 15.
16 Securè verbum intelligitur, id eſt inexpugnabiliter.
17 Præteritio eſt duplex.
18 Filius an ſit iure Codicis inſtituendus.
19 Filius iure authenticorum eſt neceſſariò inſtituendus.
20 Leges priores ad poſteras trahuntur.
21 Inſtituere ſufficit filium in ſolo obolo.
22 Filio minus legitima relinqui non poterat iure veteri.
23 Inſtitutio filij eſt de ſubſtantia teſtamenti.
24 Solennitas in actu à lege requiſita formam inducit ſubſtantialem.
25 Solennitas ſubſtantialis quæ dicatur.
26 Decretum irritans eſt pro forma ſubſtantiali.
27 Forma à iure tradita renunciari non poteſt.
28 Teſtamento nullo ob filij præteritionem nec poſſeſſio haberi poteſt. & nu. 29.
30 Inſtitui quare debeat filius. & nu. 35.
31 Honor eſt filio ſuccedere patri titulo & nomine.
32 Baſtardum non tenetur pater inſtituere.
33 Hæreditatem paternam ſeruare debet filius.
34 Minori etiam non læſo datur reſtitutio propter affectionem rei paternæ.
36 Inſtituere aut iure inſtitutionis relinquere idem eſt.
37 Tabellionis error quando non vitiat teſtamentum.
38 Inſtitui ſufficit filiū in aliquo, licet filius non nominetur.
39 Inſtitutio filij debet fieri in teſtamento patris.
40 Filius præterit⁹ approbare quādo poſſit patris teſtamētū.
41 Inſtitutionis verba dirigi debent ad filium.
42 Clauſula à teſtatore prolata & ſcribi omiſſa, probatur per duos teſtes.
43 Pater debet filium nominatim inſtituere.
44 Clauſula inſtitutionis ſine conſenſu teſtatoris appoſita nihil operatur.
45 Iuramentum à notario addi non poteſt.
46 Clauſulæ quæ per notarios in inſtrumentis adduntur, quando valeant. & nu. 47.
48 Teſtatoris voluntas talis præſumitur, qualē lex mandat.
49 Notarius præſumitur rogat⁹ apponere clauſulas ſolitas.
50 Abbreuiatura notarij recipit ſupplementum à iure vel conſuetudine.
51 Notarius omittens iure requiſita tenetur de falſo.
52 Clauſula inſtitutionis præſumitur de voluntate teſtatoris appoſita.
53 Tempus intra quod notarius apponere poteſt in teſtamēto clauſulas conſuetas.
54 Teſtamentum præterito filio valet in caſibus.
55 Legitimam relinquens nō aliter tenetur filium inſtituere.
56 Dotem filiæ relinquere an ſufficiat ſine alia inſtitutione.
57 Relinquo verbum quando importet inſtitutionem.
58 Relinquens pro Falcidia an cenſeatur inſtituere.
59 Clauſula, quòd valeat omni meliori modo &c. inſtitutionem non requirit.
60 Pater aliquid relinquens, & plus petere prohibens non tenetur filium aliter inſtituere.
61 Latinitas incongrua non vitiat ſacramentum.
62 Æquitatis prætextu non licet facere contra iuris formā.
63 Æquitas burſalis.
64 Pater exhæredans filium cenſetur demens.
65 Saliceti laus.
66 Ioannis Andreæ laudes.
67 Cadauer non eſt homo.
68 Præter & contra ſunt ſynonima.
69 Mandati fines diligenter ſeruandi.
70 Ambaſiator acriter punitus.
71 Poſthumij in filium ſeueritas.
72 Forma etiā in minimis omiſſio totū vitiat & nu. 73. & 74
75 Renuntiari non poteſt iuris traditæ certæ formæ.
76 Clauſula omni alio meliori modo importat clauſulam codicillarem.
77 Item dictio inducit repetitionem præcedentis qualitatis & nu. 78.
79 Inſtitutionem poteſt titulus alius importare. & nu. 80.
81 Statuto derogari poteſt iuri in inſtitutione filij & quantitate legitimæ. & nu. 82.
83 Statuta quando non interpretētur ſecūdum ius cōmune.
84 Præterito filio tacente an maneat fixum teſtamentum. & nu. 85.
86 Ebutia filiam prætereuntis teſtamentum validum.
87 Annullatio actus fauore alicuius introducta intelligitur ipſo volente. & nu. 88. 89.
90 Pœna ſolùm committitur volente eo, cui applicatur.
91 Irritans clauſula actum non reddit nullum, niſi volente impetrante.
92 Teſtamentum erit nullum, ſi præteritus filius dicat nullum, ſecus ſi taceat.

Teſtamenti

93 *Teſtamentum an ſit nullum, etiam tacente filio præterito. & nu.94.95.96.& 97.*
98 *Beneficium mihi competens ex tua perſona an competat te nolente.*
99 *Miles aut doctor an vxorem vocet dominam.*
100 *Filio præterito tacente, alij dicunt teſtamentum nullum.*
101 *Filius præteritus an teſtamentum patris poſſit expreſſe ratificare.*
102 *Filio vno præterito an alij dicant teſtamentum nullum. & nu.103.104.& 105.*
106 *Decretum irritans non operatur, niſi eo volente cuius fauore eſt appoſitum.*
107 *Eccleſiæ conſuetudine derogari non poteſt decreto aliquam formam inducenti.*
108 *Legi prohibitiuæ renuntiari non poteſt.*
109 *Solennitas iuris tolli non poteſt per pactum.*
110 *Decreto irritanti etiam fauore partis appoſito renuntiari non poteſt.*
111 *Teſtamenta & eorum forma ſunt de iure publico.*
112 *Filius præteritus nullo tempore approbare poteſt teſtamentum patris alijs inuitis, & nu.113.*
114 *Filius præteritus approbare poteſt teſtamentum patris, ſi aliorum non interſit.*
115 *Subtilitas facit interdum errare.*
116 *Matris præteritio habetur pro exhæredatione.*
117 *Errans non conſentit.*
118 *Poſthumo præterito an poſſit teſtamentũ ab eo validari.*
119 *Filius præteritus teſtamentum comprobans non propterea perdit legitimam aut Trebellianicam.*
120 *Iuramentum non porrigitur ad non cogitata.*
121 *Iuramentũ ciuilem, & æquam interpretationem recipit.*
122 *Franciſcanus filius non eſt neceſſariò inſtituendus.*
123 *Renuntians bonis & futuræ ſucceſſioni cum iuramento, non poteſt ſuccedere.*
124 *Religionem minorum intrans ſucceſſioni renuntiauit.*
125 *Statutum, quod maſculi fœminas excludant non habet locum in Franciſcano.*
126 *Mendicantes quando ſuccedant.*
117 *Franciſcani tertij ordinis an ſuccedant.*
128 *Filius ſtatuto excluſus præteriri poteſt.*
129 *Filia præterita ſi extranei ſint inſtituti, dicere poteſt teſtamentum nullum.*
130 *Filia quæ bonis paternis cum iuramento renuntiauit, ſi præteritur, non agit.*
131 *Filius militis, doctoris, vel aduocati, præteritus nõ agit. & num.132.*
133 *Religionem ingrediens non tenetur filium inſtituere.*
134 *Clericus poteſt filios præterire.*
135 *Liberè teſtari quis dicatur.*
136 *Inſtituere non tenetur pater inter liberos teſtans.*
137 *Filio ſuo fauore præterito valet teſtamentum.*
138 *Filium ſuo fauore præteriens pater debet iuſtam cauſam inſerere.*
139 *Piacauſa ratione præteriri poteſt filius.*
140 *Filius bannitus præteriri poteſt.*
141 *Banniti & deportati non ſunt de numero ciuium.*
142 *Bannitus non poteſt aliorũ more rem venditã retrahere.*
143 *Statuto, quòd primogenitus ſuccedat, non cogitur pater alios filios inſtituere.*
144 *Primogenitus bona primogenituræ nõ tenetur alijs cõferre.*
145 *Legitimã non petunt filij ſtante conſuetudine, quòd primogenitus ſuccedat.*
146 *Primogeniti iuri nil officit, ſi alij fratres bonis ſe ſimul immiſceant.*
147 *Primogenituræ iuri non poteſt pater detrahere.*
148 *Rex teſtari non poteſt de regno.*
149 *Rex non poteſt filium grauare, cùm nõ ab ipſo, ſed à conſuetudine regnum deferatur.*
150 *Principes non teſtantur de ſuis dignitatibus.*
151 *Anglorum regi non potuit rex Galliæ regnum deferre. & nu.152.*
153 *Vnica eccleſia dicitur regnum Galliæ.*
154 *Læſæ maieſtatis crimen incurrunt etiam eccleſiæ prælati.*
155 *Regnum etiam fauore primogeniti non datur teſtamẽto.*
156 *Primogenitus quis dicatur.*
157 *Primogenituræ iura.*
158 *Conſuetudo, quòd primogenitus ſuccedat, eſt omni iure fundata.*
159 *Papatus eſt de iure diuino.*
150 *Dominandi cupidis nulla probitas aut fides.*
161 *Romulus fratrem interfecit, vt ſolus regnaret.*
162 *Reges in Gallia ambitione dominandi occiſi.*
163 *Regia dignitas per vnum, non per plures regenda.*
164 *Primogenitus regis non implens patris voluntatem non priuatur hæreditate.*
165 *Primogenitura eſt dignitas.*
166 *Primogenitus etiam viuente patre dici poteſt rex.*
167 *Galli quando vti cœperint legibus.*
168 *Salica lege ſolus primogenitus ſuccedit in Gallia.*
169 *Primogenitus præfertur in feudis.*
170 *Conſuetudo, quòd primogenitus ſuccedat, etiam errore vel metu introducta valet.*
171 *Primogenitus ob bonum publicum ſolus ſuccedit.*
172 *Primogenitos plus diligunt parentes.*
273 *Primogenito promiſſum, non debetur filiæ.*
174 *Filium ſubſtituens intelligit primogenitum.*
175 *Annagium in Gallia inter ſolos nobiles locum habet.*
176 *Feudorũ indiuiduitas nõ facit ea ſoli primogenito cedere.*
177 *Duo reges erunt, ſi eodem impetu naſcantur.*
178 *Reges duo, ſi non concordent, alternis temporibus adminiſtrabunt.*
179 *Feudalem conſuetudinem ſufficit eſſe probabilem.*
180 *Voluntas pro ratione legis quando ſufficiat.*
181 *Diſcordia in rebus publ. pernicioſa.*
182 *Vetuſtatem etiam non iuſtam immutare periculoſum.*
183 *Cõſtitutio rationalis cẽſetur eo ipſo, quòd nõ eſt prohibita.*
184 *Iuſtitiæ naturalis & poſitiuæ differentia.*
185 *Feuda magna quo ad adminiſtrationem diuidi poſſunt.*
186 *Pactum, quòd res tranſeat ad primogenitum, an valeat.*
187 *Primogenituræ ius tranſmittitur etiam viuo patre.*
188 *Primogeniti filius an alteri fratri præferatur.*
189 *Primogenitura vendi nedum tranſmitti poteſt.*
190 *Villico vnà cum prædio legato, etiam filij & nepotes intelliguntur legati.*
191 *Fœmina non ſuccedit in feudo.*
192 *Primogenitum nominans diſpoſitio facit omnes eius deſcendentes eo iure gaudere.*
193 *Otho litem pugnâ diremit.*
194 *Patruus excludit primogeniti fratris filium ſecundum aliquos.*
195 *Carolus magnus ſecũdogenitũ prætulit filio primogenitũ,*
196 *Carolus magnus in ſanctorum numerum relatus.*
197 *Sententia principis ius facit.*
198 *Primogeniti filius quando ſecundogenito præferatur. & nu.199.*
200 *Filius natus antequam pater eſſet rex, an alijs regi natis præferatur,*
201 *Nobilitas non tranſit ad liberos ante adeptionem nobilitatis natos.*
202 *Baſtardus regis per matrimonium legitimatus, an alijs præferatur.*
203 *Conſuetudine ſtante quòd primogenitus ſuccedat, an ingratus exhæredari poſſit.*
204 *Rex an minorem filium ex cauſa poſſit præferre maiori.*

Pater

205 *Pater olim ingratum filium etiam vita priuabat.*
206 *Ingratis filiis ſemper malè ſucceſſit.*
207 *Legitima ingratus priuatur.*
208 *Primogenitus humana natura Cain damnatus.*
209 *Delphinus Galliæ an propter ingratitudinem regno poſſit priuari.*
210 *Vltimogenitura ius.*
211 *Frater minor eligit primo diuidente hærede.*
212 *Pater totũ patrimoniũ filiis diſtribuens, neminẽ inſtituit.*
213 *Benedictionis iure relictum valet vt inſtitutio.*
214 *Pater qui pro filio condemnato coactus ſoluit legitimam, eum non amplius tenetur inſtituere. & nu. 215.*
216 *Iudæi ad fidem conuerſi ſunt melioris conditionis, quàm qui fuerunt ſemper Chriſtiani.*
217 *Statutum quòd pater & agnati teneantur pro delicto filij, valet.*
218 *Statutum quòd dominus teneatur pro delicto famulorũ.*
219 *Pater ſoluens voluntariè pro filia tenetur adhuc eam inſtituere.*
220 *Filius qui legitimam acceptam diſſipauit, an ſit à patre adhuc inſtituendus.*
221 *Liberi in poteſtate patris de legitima eis aſſignata poſſunt inter ſe contrahere.*
222 *Filio qui legitimam deuorauit, debentur adhuc à patre alimenta.*
223 *Dolo & delicto perdit quis alimenta.*
224 *Inſtitui non oportet filium in teſtamento facto iuxta Galli conſilium.*
225 *Inſtitui non oportet filios in teſtamento furioſi.*
226 *Poſthumus præteritus, qui viuente patre deceſſit teſtamentum non rumpit. & nu. 227.*
228 *Præteritus filius cũ iuſta cauſa inſertione, excluditur.*
229 *Inſtitui non oportet filium, vbi eſt clauſula codicillaris.*
230 *Præteritio filij quo ad ſolã inſtitutionẽ vitiat teſtamentũ.*
231 *Legata an ſeruẽtur, ſiue pater ſciret, ſiue ignoraret ſe habere filium, quem præteriuit. & nu. 232.*
233 *Legata quando ſeruentur rupto teſtamento.*
234 *Præteritio filij legata non vitiant. & nu. 235. & 236.*
237 *Fideicommiſſum vniuerſale ſeruatur rupto teſtamẽto ex filij præteritione.*
238 *Pupillaris ſubſtitutio ſeruatur rupto teſtamento ex præteritione filij. & nu. 239.*
240 *Tutela ſeruatur rupto teſtamento ex filij præteritione.*
241 *Teſtamen. præteritione rupto, quãdo nõ ſeruẽtur relicta.*
242 *Teſtamento præteritione rupto ſeruatur clauſula codicillaris. & nu. 243. 244. & 245.*
246 *Clauſula codicillaris in teſtamento nullo quid operetur. & nume. 247.*
248 *Filius an teneatur patrem in aliquo inſtituere.*
249 *Pater quo ad filium æquiparatur patrono.*
250 *Præteriri quis dicatur.*
251 *Correctoria iura licet extendere.*
252 *Mater an teneatur filium in aliquo inſtituere, & contra. & nu. 253.*
254 *Frater an fratrem inſtituere teneatur.*
255 *Inſtitui quare debet filius in re aliqua.*
256 *Inſtitutus in re certa an ſit loco legatarij. & nu. 257.*
258 *Inſtitutus in re certa quando ſit loco hæredis. & nu. 259.*
260 *Hæredum appellatione qui veniant.*
261 *Ius patronatus non tranſit, niſi ad hæredes vniuerſales.*
262 *Inſtitutus in re certa habetur pro hærede vniuerſali. & nume. 263.*
264 *Subſtitutus in re certa non trahitur ad totum.*
265 *Hærede vniuerſali repudiante an accreſcat inſtitutio in re certa.*
266 *Ius accreſcendi eſt tranſmiſſibile ad hæredes.*
267 *Filius ſemper habens in hæreditate quotam, habet ius accreſcendi.*
268 *Ius accreſcendi locum non habet inter ſuccedentes iure diuerſo. & nu. 269.*
270 *Notarius ſemper præſumitur appoſuiſſe clauſulas conſuetas.*
271 *Bartoli laudes.*
272 *Ius accreſcendi an prohiberi poſſit.*
273 *Ius accreſcendi an tranſmittatur ad hæredes.*
274 *Filio an ſufficiat relinquere aliquid ſine titulo inſtitutionis de æquitate canonica.*
275 *Relinquo, verbum additum vniuerſali operatur inſtitutionem. & nu. 276.*
277 *Filio ſufficit relinqui aliquid vniuerſum, in terris eccleſiæ.*

In eodem teſtamento relinquens,

1 EX hoc colligunt doctores, & ſemper ad hoc allegatur, † quòd ſufficit patri vel alteri aſcendenti, filio vel alteri deſcendenti primum locum in ſucceſsione tenenti, aliquid ſimpliciter relinquere in teſtamento: & valebit tale teſtamentum, ac ſi filius fuiſſet expreſsè inſtitutus, aut ei relictum titulo inſtitutionis. Nam hic Raynutius Alterochæ filiæ ſuæ maritatæ vltra dotem reliquit ſimpliciter domum & hortum, eam aliàs in aliquo non inſtituendo: & tantùm valuit teſtamẽtum, ac ſi iure inſtitutionis fuiſſet ei relictum. Quod an ſit verum, quia articulus eſt ſummè vtilis, intendo ipſum plenè attingere, ideo aduertatis, quia in contrarium eſt tex. apertus. vt in Authẽ. vt cùm de appellatio. cogno. §. aliud quoque capitulũ. collatio. viij. vbi dicitur, quòd pater debet filio relinquere aliquid iure inſtitutionis, aut ipſum formaliter inſtituere. Aliàs teſtamentum eſt ipſo iure nullum. cap. ſi pater. in principio eodem titulo libro ſexto, vbi pater filias inſtituit. Et ita fieri debere tenet gloſ. hic ſuper verbo, *relinquens.* & gloſſ. in dicto capitul. ſi pater. Quod adeo eſt verum, quia licet per licentiam liberè teſtandi à principe teſtatori habili conceſſam, videatur ſolennitas quæcunque eſſe remiſſa, ſecundum glo. in l. ſi quando. §. primo. C. de inofficio. teſtamen. Tamen remiſſa per hoc non cenſetur ſolennitas filium inſtituendi, cùm illa non poſsit citra iniuriam filij prætermitti. argumẽ. l. nec auus. C. de emancipatio. libero. & l. ij. §. ſi quis à principe. & §. meritò. ff. ne quid in loco public. fiat. & ita tenent Cy. Bald. & Salice, quos ibi ſequitur Iaſon in dicta l.
2 ſi quando. † Vnde per hæc & plura alia hic punctus non eſt ſine difficultate: quapropter reducendo ad ordinem verba doctorum maximè repetentium infinita, quæ quandam hactenus animis iuuenum videbantur inducere difficultatem, pro habendo huius articuli verum & punctualem intellectum ſcire debetis, quòd vna opinio fuit, quòd filius debet per patrem in teſtamento in aliquo inſtitui, vt dicit textus in dicto §. aliud quoque capitulum. Aut ei debet taliter relinqui, quòd habeatur pro inſtituto, veluti ſi ei relinquatur aliquod vniuerſum per hoc ver-
3 bum, relinquo. † Nam verbum relinquo, adiectum vniuerſitati bonorum, trahitur ad inſtitutionem, vt eſt caſus rotũdus in præſenti cap. Quod etiam procederet, ſi tale verbum adiiceretur vniuerſitati patria bonorum, vtputà, ſi teſtator diceret, relinquo tertiam, vel quartam partem bonorum; quoniam eo tunc intelligeretur iure inſtitutionis relicta, ſecundum

4 ...m Anto.de But.hîc.†Dos enim & peculium ſunt
nomina importantia vniuerſitatem, ſecundum gloſ.
in l.quod dicitur.ff.de impen.in re dotali.fac.& Bar.
ſuper rubri.ff.ſol.matrimo.Vnde verbum,relinquo,
hia & ſimilibua vniuerſitatē importātibus adiectum
trahitur ad inſtitutionem,& eam inducit,taliter ꝙ ſi
pater in teſtamemo aſsignet eia peculium , nec dicit
iure inſtitutionia,teſtamentum valet ſecundum Iac.
de Aret.quem ſequitur Bar.in l.ſi.ff.de penu.leg. Et
eſt caſus hîc vbi Alterochæ fuit dos relicta, & ſic q̃d
vniuerſum. Nam ex hoc fuit habita pro inſtituta in
dote,& teſtamētum tantùm valuit,ac ſi expreſsè in-
ſtituta fuiſſet. Quod ſecùs eſſet,ſi ſolū ei relicta fuiſ-
ſet dom⁹ cum horto:quia tūc verbum, relinquo, re-
bua particularibus adiectū operari nō potuiſſet in-
ſtitutionem:imò Alterocha velut præterita teſtamē-
tum patris dixiſſet nullum. Et præmiſſa intelliga-
tis vera, videlicet quòd verbum,relinquo,adiectum
vniuerſitati patria bonorū operatur inſtitutionem,
vt dictum eſt. Quia ſatia ea hoc videtur fuiſſe adie-
ctum vniuerſitati bonorū , adeò quòd ille cui reli-
cta fuit pars bonorū habeb.tur pro inſtituto ad com
5 moda & onera illua partis.†Quòd ſecùs eſſet in ver-
bo,lego. quoniam ſi adiiceretur parti bonorū,intel-
ligeretur pars bonorum legata deductis oneribua. l.
6 non ampliua.§.cùm bonorum.ff.de legatis j. †Nam
maioris eſt efficaciæ verbum,relinquo,quod eſt cō-
mune,quàm verbum,lego:quod non eſt directū nec
☞ commune,ſed potius obliquum.[De quo plenè ſu-
per verbo,*eidem impubers ſuccederent*.] Ad præmiſſa
facit, quod pulchre not.Bal.in l.j.ff. eod. vbi loquit̃
de verbo fieri.dicēs, ꝙ ſi teſtator fieri mādauit mo-
naſterium de omnibus ſuis bonis,illa verba operan-
tur inſtitutionem,allegat Barto.in l. Centurio. ff.de
vulga. & pupilla. vnde ſaluari poſſet inſtrumentum
notarij,in quo dicitur:talia ſanua mente ſuum condi
dit teſtamentum,in quo reliquit Petro decem. Quia
licet non ſit ibi inſtitutio hæredia,vt dicta l. hia ver-
bis.ff.de hæredib.inſtitu. Tamen ſaluatur ſcriptura:
quia licet hoc vocabulum teſtamentum, ſit generale
ad omnem ſpeciem vltimæ voluntatia ſequendo al-
luſionem vocabuli:non tamē ſequēdo propriam ſi-
gnificationem,ſecundum quam importat talem vo-
luntatem,in qua ſit hæredia inſtitutio.l.non codicil-
lum.C.eodem.Si ergo ita eſt,quòd dicta verba trahā
tur ad inſtitutionem,multomagia verbum relinquo,
adiectū rei vniuerſali operabitur inſtitutionē. Et ꝑ
hac parte allegatur tex.in l.cùm vnū.§.fin.ff. de ali-
men.& ciba.lega.ibi,pro modo legatæ dotis. vbi pa
ter reliquit filiæ dotem:nec apparet, quòd aliàs eam
inſtituerit:tamen validum fuit teſtamentum. Et ra
tio alia non fuit,niſi quia verbum,relinquo,doti ad-
iectum trahitur ad inſtitutionem,velut rei vniuerſa-
li adiectum.Sed an iſte intellectus ſit verus,pro nunc
non decido , ſed infrà videbitur. Veruntamen con-
tra ipſum adduco elegans dictum Bal.in l.& in epi-
ſtola.verſicu.modò quæro.C.de fideicommiſ.vbi di
cit, quòd verbum relinquo,adiectum vniuerſitati re
lictorum,nō trahitur ad inſtitutionem hæredis. Sed
trahit̃ à codicillis, & actua valet iure codicilli , cùm
valere non poſsit iure teſtamenti. Quia ſecūdum eū
verbum relinquo,aut verbum lego,quanuia rei vni-
uerſali adiectum nullatenus importat hæredia inſti-
tutionem, dato alio hærede vniuerſali , vt videbitis
infrà eodem.in verbo,*reliquit*.Et maximè quia idem
Anto.de Butri.conſilio a v.conſuluit,verbum relin-
quo,non importare hæredis inſtitutionem,niſi filius
cui relinquitur expreſsè hæres inſtituatur ſecundum
7 Barto.in l.cogi.§.j.ff.ad Trebellia. †Secunda opi-
nio doctorum fuit : ex qua elicitur ſecundua intelle-
ctua per hūc textum,quòd licet verbum relinquo,de
ſe non importet inſtitutionem:tamen in filio cui per
patrem relinquitur,non eſt neceſſaria clauſula inſti-
tutionis,nec tanquam præteritua teſtamentum dicet
nullum,iuxta §.aliud quoque capitulum.in Authen.
vt cùm de appel.cog.colla.viij.& de hoc eſt caſua in
præſenti capitu. vbi licet Alterocha non fuiſſet per
patrem inſtituta , ſed ei ſimpliciter eſſet domus cum
horto vltra dotem relicta,tamen, quia verbum relin
quo,adiectum fuit & relatum ad talē perſonam,quæ
de iure inſtitui debebat,q̃a teſtatoria erat filia. Ideo
tractum fuit ad inſtitutionem , perinde acſi Altero-
cha fuiſſet expreſsè inſtituta in domo & horto. Ita
8 eleganter decidit hîc Panormi.dicens, †quòd quo-
ties verbum,relinquo,refertur ad filiū,vel filiam,vel
aliam perſonam deſcendentium,primum locum ſui-
tatis tenētem,& ſic ad talem perſonam, quæ de iure
debet inſtitui:tale verbū relinquo, operatur inſtitu-
tionem,nec remanet in vi ſimplicis relicti:quia teſta
tor videtur in dubio relinquere inata qualitatē con-
uenientem perſonæ. cui relinquitur,& ſic titu.inſti-
tionis , vt hîc fecit Raynutius , qui ſimpliciter vltra
dotem domum & hortū Alterochæ reliquit:nec ap-
paret ex textu,quòd eam aliter inſtituerit. Et tamen
valuit teſtamētum: quod non valuiſſet,niſi filia fuiſ
ſet inſtituta hæres ſaltem in aliqua re , vt in dicto §.
aliud quoque capitulum. & licet Bartol. ſecundum
eum in l.cogi. §. & generaliter.ff.ad Trebellianum.
tenuerit contrarium, tamen Bald. ſequitur primum
dictum in l.quoties. C. de hæredibus inſtituen. di-
cens hoc probari per hūc textum ſubiungēs ibi hoc
eſſe tolerandum ea æquitate : quoniam indocti ne-
ſciunt dicere, relinquo iure inſtitutionia, vel filium
inſtituo : imò vt plurimum dicunt,relinquo:& ver-
ba ſunt intelligenda ſecundum qualitatem perſona-
rum , inter quas proferuntur. l. plenum. §. equitij.
ff.de vſu & habitatio.capitu. magnæ. de voto & vo-
ti redemptio. allegat capitu.requiſiſti.ſuprà eodem.
& huius opinionia refert fuiſſe Hoſtienſ. & Cardi-
nal. Adeò enim verba adaptanda ſunt perſonis, ad
quas referuntur,taliter quòd validus intellectus eli-
ciatur , argumento. l. ex militari. ff. de teſtamen-
to milita. & capitu. abbate , de verborum ſignifica-
tio. Nam vulgares vti neſciunt alio verbo, quam re-
linquo. Cùm quilibet dicere neſciat,inſtituo,ſecun-
dum glo.in l.quoties.C.familiæ erciſcundæ.& ita di
cit Panormitanua in quæſtione facti reſpondiſſe , &
Bald.etiam dicit in l.fina.C.familiæ erciſcūdæ. do-
ctores noſtros Toloſanos ſic determinaſſe , ſcilicet
verbum,relinquo, relatum ad perſonam neceſſariò
inſtituendam,importare inſtitutionem, per nota.in
l.ſi quis priore. ff. ad Trebellianum, & in Authenti-
co de hæred.& Falc.§. primo. & in Authē.de eccle-
ſiaſti.titulia.§.ſi autem pro redemptione.& in Auth.
vt cùm de appellatione cogno.§.cæterum. Nā cùm
verbum relinquo, ſit aptum natum comprehendere
inſtitutionem , debet ita,vt dictum eſt,interpretari,
vt teſtamentum valeat potius quàm pereat , argu-
mento l.quoties.ff.de rebua dubiis. Nec præſumitur
quiſquam viam elegiſſe ad ſua impugnandum iudi-
cia , dicit textus in l.iij.ff.de teſtamento milit. Ne-
que foret æquum, ſi teſtator erat ita rudis, quòd ne-
ſciret proferre verbum inſtituo : & pariter notarius
eſt adeò imperitus , qui neſciuit hoc verbū appone-
re, ca-

re, cuius ſignificationem non nouit, vt teſtamentum
9 propter hoc non valeat. †Cùm ſemper ſit præſumē-
dum teſtatorem voluiſſe ſuum teſtamentum valere.
ſecùs tamē eſſet, ſi verbum relinquo, adiiceretur tali
perſonæ, quæ inſtitui non debet de iure: quales ſunt
extranei eatra teſtatoris primū gradum ſuitatis non
tenentes. Quoniam ex tunc quanuis adiiceretur rei
vniuerſali nullo modo operatur inſtitutionem. Et
ſi hæc vera exiſtant, non eſt mirum ſi in præſenti ca-
pitulo verbū relinquo tractū fuit ad inſtitutionem,
attenta qualitate perſonæ relinquentis & eius cui re-
linquebatur, quia filia teſtatoris, necnon cōſiderata
natura rei, quæ relinquebatur. Nam relinquebatur
dos, quæ (vt dictū fuit) eſt quid vniuerſale: ideo intel
ligitur iure inſtitutionis relicta, arg. dictæ l. plenum.
10 †Tertia opinio doctorum fuit, quòd inter hunc
text. & dicta iura, vt cùm de appel. cogno. §. aliud
quoq;. nō eſt aliqua differētia. Quinimò omni iure
filius vel alius primum locum ſuitatis tenens, eſt de
neceſſitate in aliquo inſtituendus, aut ei iure inſtitu-
tionis relinquendum, aliàs teſtamentum eſt nullum.
Et hunc text. debemus intelligere, quòd Raynutius
iure & titulo inſtitutionis reliquit Alterochæ vltra
dotem domum & hortū. Ideo glo. hîc in verbo, Re-
linquens. ſupplet clauſulam inſtitutionis, quæ cauſa
breuitatis non fuit hîc in text. poſita, ſed per Papam
omiſſa: qui cùm loqueretur in hac cōpilatione cum
peritis in iure, vtpote cum doctoribus, vt patet in ru-
brica ſuprà in procœmio. Cauſa breuitatis clauſulam
inſtitutionis omiſit, præſupponēs peritos & doctos
viros ſatis intelligere in talibus clauſulam inſtitutio-
nis neceſſariam fore. Et ſic erit ſenſus, ꝙ ad validita-
tem teſtamenti neceſſe eſt, quòd pater filium inſti-
tuat, vel titulo inſtitutionis aliquid relinquat. Aliàs
ſi ei ſimpliciter relinqueret, teſtamētum eſſet nullū.
Cùm verbum, relinquo, dato alio hęrede vniuerſali
non importet inſtitutionem: & ita etiam ſentit glo.
ſuper verbo, Inſtitu. in fine. in capitu. ſi pater hoc ti.
lib. vj. Sed hęc opinio communiter non tenetur: quia
ſupplere hîc clauſulam inſtitutionis eſſet diuinare,
quòd Raynutius eam in ſuo teſtamento appoſuerit,
cùm aliàs non conſtet ex litera. Or diuinare eſt refu
gium miſerorum. dicit glo. ſingularis in l. filiū quem
habētem. C. fami. erciſc. Prætereà dicere, quòd Papa
cauſa breuitatis hîc omiſerit clauſulā inſerere inſti-
tutionis eſſet ſimiliter diuinare. Nec eſt veriſimile,
quòd hoc fecerit argumento eorum quæ not. Bar. in
l. j. ff. eodem. vbi præſeruat iuriſconſultum de ſimili
defectu dicens, nō eſſe veroſimile legiſlatorem cau-
ſa breuitatis aliquid de ſubſtantialibus omiſiſſe: nec
eſt verum quòd papa hîc loqueretur cū ſolis doctis
& in iure peritis doctoribus. Quinimò loquebatur
etiā cum ſcholaribus, vt patet ſuprà in procœmio hu
ius compila. qui interdum ſunt rudes & ignari, vt di
cit tex. in §. his itaq;. inſti. de inſti. & iure. & in §. pe-
nul. in procœmio digeſtorum. Vnde reſtat quòd non
eſt verum, quòd hîc Alterocha fuerit in aliquo inſti-
tuta aliter quàm modo in tex. deſcripto. & tamen va
11 luit teſtamentum. †Inde fuit quarta & vltima opi-
nio doctorum differentiam in hoc puncto inter ius
iſtud canonicum & ius ciuile facientium, vt ſcilicet
dicamus, quòd licet iure ciuili ſit filio aliquid relin-
quendum iure inſtitutionis per tex. in d. §. illud quo-
que capitulum. Hodie tamen de æquitate canonica
non requiritur tantus rigor, quòd filio ſit relinquen-
dum iure inſtitutionis: imò ſufficit ei quocūque reli
cti titulo relinqui, per hunc tex. ad hoc nota. Et iſte
eſt verus intellectus huius decretalis ſecūdum iſtos.

Præſuppoſitis hîc quatuor generalibus intellecti-
bus, ea quibꝰ habetis in hoc diffuſo articulo intelle-
ctum veſtrum aliqualiter apertum, cauſa latius inue
ſtigandæ veritatis, & vtriuſque facultatis zelato-
res in copioſa quantitate hîc præſentes ſatientur, &
vnuſquiſque in ſua facultate quid tenendum ſit, cla-
rè cognoſcat, hanc quotidianam difficultatem duas
diuido in partes. Prima erit, an ſit verū de iure ciui-
li, quòd pater neceſſe habeat & teneatur filiū in ali-
quo inſtituere, vel an ſufficiat ei quocunq; relicti ti-
tulo aut ſimpliciter relinquere. Secūda erit ſi rigor,
& aſperitas iuris ciuilis id exigat, ſcilicet quòd filius
inſtituatur, an ſaltem de æquitate canonica ſufficiat
hodie filium ex teſtamento patris aliquid habere iu-
re ſimplicis relicti, ſiue alio quocunque titulo, quàm
12 inſtitutionis. †Venio ad primum, circa quod tres
fuerunt principales opiniones. Prima fuit vt diſtin-
guaī: an pater voluerit ſolēniter teſtari, putà in ſcri-
ptis faciendo teſtes ſubſcribere, & teſtamētum clau-
ſum ſigillare, & cætera ſolennia obſeruare, de quibꝰ
inſti. eo. in princ. & l. hac conſultiſsima. C. eo. & tunc
requiritur, quòd filio aliquid relinquatur titulo in-
ſtitutionis: nec valeret teſtamētū, ſi filio aliquid eſſet
alio titulo quàm inſtitutionis relictum: quia poſt-
quam teſtator elegit ſolenniter teſtari, oportet quòd
obſeruet ſolēnitatem inſtitutionis, aut teſtator vult
non ſolenniter teſtari, ſed nuncupatiuè, vt in §. fi. in-
ſtit. eod. Et tunc ſufficiat quòd filio relinquatur ſim-
pliciter, vel alio quocunque relicti titulo: ita ꝙ hoc
caſu neceſſarius nō erit titulus inſtitutionis. Sed hæc
opinio non tenetur: quia eſt contra text. in d. §. aliud
quoq; capitulum. loquentem indiſtinctè, & indiſtin-
ctè titulum inſtitutionis requirentem. Ergo indiſtin
ctè eſt intelligendum in teſtamēto nuncupatiuo, ſi-
cut in teſtamento ſolenni. l. iij. ff. de officio præſi. q̄a
vbi lex nō diſtinguit, nos diſtinguere non debemus
vt ibi. & l. de pretio. ff. de public. actio. maximè quia
cùm eandem vim habeat teſtamentū nūcupatiuum
ſicut ſolenne, ſequitur quòd requiritur titulus inſti-
13 tutionis in vtroque. †Secunda opin. fuit, quòd aut
teſtator voluit codicillari, & tunc titulus inſtitutio-
nis non eſt neceſſarius: imò ſufficit patri codicillāti
relinquere filio ſimpliciter. Aut pater vult teſtari, &
tunc requiritur titulus inſtitutionis. Hæc opinio eſt
in ſe vera, quia in codicillis non eſt neceſſe filio iure
inſtitutionis relinquere, cùm in eis fieri nō poſsit di-
recta inſtitutio. l. Scæuola. ff. ad Trebel. & inſtitu. de
codicil. §. fina. facit l. nō codicillum. C. eod. tit. & l. ſi
14 idem. C. de codicil. † Tertia opin. fuit quòd aut te-
ſtator teſtamentum fecit inter ſolos liberos, & tunc
ſufficit ſimpliciter relinquere vni ex ipſis abſque eo
quòd expreſsè pater relinquere teneatur iure & titu-
lo inſtitutionis: & ita intelligitur hic tex. & in l. hac
cōſultiſsima. §. ex imperfecto. C. eo. Aliquādo verò
teſtamentum ſit inter eatraneos, qui per teſtatorem
hæredes inſtituuntur: & tunc ea filio de neceſsitate
relinquendum aliquid iure inſtitutionis, vt dicto §.
aliud quoque capitulum. Et hanc opin. ſentit glo. in
Authenti. nouiſsima. C. de inofficio. teſta. quam ibi
ſequuntur Iacob. Butri. & Matheſilla notabili ex l.
quamuis illam gl. non alleget. Et eam ſequitur Iaſon
in d. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. ij. col. Et
latiùs in dicta Auth. nouiſsima. in iiij. col. vbi Alex.
illam glo. commendat velut ſingularem, tamen non
videtur hæc opi. vera. ꝑpter tex. in d. §. aliud quoque
capitulum. qui loquitur indiſtinctè, & requirit ti-
tulum

tulum inſtitutionis. de quo pleniùs dicam infrà in
xiiij.limitatione. Ita eleganter decidit glo.his tribus
opinionibus recitatis.ſuper verbo, Inſtituit.in dicto
15 cap.ſi pater.eo.tit.lib.vj. †Veruntamen vt huius ar-
ticuli plenior habeatur & fundamẽtalis enucleatio,
& vt veſtigia ſequar imperatoris,in §.itaq;. in proœ
mio digeſtorũ,vbi recitat vetera, vt noua appareãt
pulchriora,& in §.j.inſti.eo.tit. Hãc queſtionẽ ſub-
diuido in tres quæſtiones. Prima erit, vtrùm de iure
ciuili antiquo,ſcilicet Digeſtorum,filius debuerit in
teſtamento patris inſtitui,vt teſtamẽtum valeat. Se-
conda,quid cõcludebať de iure nouo Codicis. Ter-
tia, quid hodie ſeruatur iure ciuili nouiſsimo, ſcili-
cet authenticorum,quo vtimur. Quibus caſibus ſe-
cũdum Imo.in l.inter cætera.ff.de lib.& poſth. tota
dubitatio remanebit clarè deciſa. Venio ad primũ
queſitum, vtrum de iure ciuili antiquo,ſcilicet Dige
ſtorum, filius debeat in teſtamẽto patris aliquid ha-
bere iure ſeu titu.inſtitutionis, vel an ſufficiat quòd
ei aliquid ſimpliciter aut alio titulo relinquatur. Pro
cuius deciſione ſciendũ eſt,quòd gloſ.in l.ſcimus.§.
cùm autem.C.de inoffic.teſta.dicit,quòd de iure an-
tiquo ſufficiebat filio relinqui iure fideicõmiſsi,quã
nis hodie requiratur titulus inſtitutionis de iure no-
uiſsimo,per dictum.§.aliud quoque capitulũ. Idem
tenet glo.in l.nam & is.ff.de inoffi.teſta. & in l.Papi
nianus.§.ſi quis mortis.ff.illo pro eo.tit. Sed Bar.ibi
allegat caſum formalem contra illam glo.in l.ita ta-
men.§.qui rogatus.ff.ad Trebel.Contra dictas gloſ.
etiã tenet ſummus doctor Florianus in l. ſi pater. C.
de inſti.& ſubſti,ſub condi.fac. vbi refert vidiſſe plu-
res repetentes illam legẽ dicentes ſe nunquam vidiſ-
ſe nec audiuiſſe, quòd iure ciuili antiquo digeſtorũ
filius habere deberet legitimã titu.inſtitutionis. Ipſe
gloriatur ſe publicè dixiſſe,quod audiuit & vidit:le-
ge de hoc in l.ſi emãcipat⁹.la ij.de bo.poſ.cõtra tab.
& in dicta l.ita tamen.§.qui rogatus.ff.ad Trebellia.
Quæ quidem iura fuerunt per Sali.allegata in dicta
l.ſancimus.§.cùm autẽ. Et priore loco per Bald.ibi
hanc opinionem ſequentem, licet de ipſo nullam fa
ciat Salic.mentionem. Vnde concludit iure antiquo
digeſtorum in relicto filio facto requiri titulũ inſti-
tutionis. Idem ſequitur Ang.in l.Gallus.§.ille caſus.
ff.de libe.& poſth. vbi dicit quòd inſtitutio filiorum
eſt de ordine & ſolẽnitate teſtamẽti paterni, per di-
ctã l.inter cætera.illo eo.tit. Ideo lex requirit inſti-
tutionem in filio, qua omiſſa teſtamentũ eſt nullum
l.j.ff.de iniuſto rupto teſtamẽ.licet gl. & malè ſecũ-
dum eum in dicto §.cùm autẽ dicat contrariũ. Hãc
eandem opinionem contra glo.tenuit idem Ang.in
dicta l.inter cætera.de lib.& poſth.pro quo facit gl.
in l.ex aſſe.ff.ad leg.Falc.dicens, quòd ibi in eadẽ l.
ex aſſe.quæ cõtrarium videtur velle,filius fuit exhæ-
redatus,quod ſufficit per dictã l.inter cætera. Et ita
dicit notari in d.l.Papinianus.§.ſi quis mortis. Idẽ
contra glo.tenuit Bal.in dicta l.inter cætera per tex.
in dicta l.Gallus.§.omnibus.& in dicta l.inter cęte-
ra.vbi de iure antiquo Digeſtorũ eſt text. quòd fili⁹
debet in teſtamẽto patris inſtitui in aliquo vel exhę-
redari. Hoc idẽ tenuit Bal.in dicto §. omnibus alle-
gans no.in dicta l.ſi quis priore.ff.ad Trebellia.& in
Authen.nouiſsima.C.de inoffi.teſta.& idem Bal.in
l.omnimodo.illo eo.tit.& Imo.in dicta l.inter cæte-
ra.vbi pro caſu allegat dictã l.ſi quis priore.§.q ro-
gat⁹.ff.ad Treb.& reſpõdet ad tex.in dicto §.ſi quis
mortis.vbi dicitur, quòd ſufficit titulus donationis
cauſa mortis abſq; alia inſtitutione. Quoniã ille tex.
fuit ibi additus à compoſitoribus iuris noui,ſecundũ
qđ ſufficit quicunque relicti titulus, vt d.l.omnimo-
do.& latius dicetur infrà. Vel poteſt dici ſecundum
eum,quòd filius ibi fuit à patre exhæredatus.& ſic fa
cit ad titulũ illũ.de inoffi.teſta.vbi ſituatur. Vel ter-
tiò poteſt dici, quòd ille tex. loquitur,quãdo actua-
liter fuit data filio legitima in vita patris teſtantis.
Quo caſu iure antiquo ſufficiebat quicũque titulus:
ſecus,ſi per viam relicti in teſtamento: quoniã mul-
ti caſus impedire poterant fiendũ, qui non poterant
impedire iam factũ,& executioni mandatum. Hanc
eandem opi.tenuit Imo,in d.§.qui rogatus.dicẽs ibi
eſſe caſum ſingularem,quòd iure digeſtorum legiti-
ma debetur filio inſtitutionis iure. Idem tenuit Bar.
in l.ſi emancipatus.per illum tex.ff.de bo. poſ.cõtra
tabu. Et in hac opinione, vt videtis,quieuit cõmunis
ſchola doctorum. Sed contra hanc communem do-
ctrinam, nonnulli repetentes moderni non ſine fun
damento defendunt gl.contrarium tenentes, aſſeren
tes firmiter iure antiquo digeſtorum ſufficere filio
relinqui legitimã quocunq; relicti titulo, neq; fuiſſe
neceſſarium illo tẽpore titulum inſtitutionis. Et de
hoc dicunt fore caſum,primò in l.qui filium.ibi filię
dotis nomine.cc. legauerat. ff. vbi pupillus educari
debeat. vbi pater titulo legati reliquit filiæ, & tamen
teſtamentum valuit, licet aliter de inſtitutione filiæ
non appareret, vt ibi Nic.de Neapo. refert audiuiſſe
Rayne.de Forli.allegantem illum text. pro vnico &
ſingulari deſtruentem communem docto.opi. Nec
obſtat ſuppletio gl.ibi in prin. dũ ſupplet, quòd pa-
ter illam filiam exhæredauerat. Quoniam cùm tex.
ibi hoc nõ aperiat, eo modo ſupplere eſſet diuinare.
quod (vt dictũ fuit) eſt miſerorũ refugiũ. Minúſque
curandum eſt dum glo.ibi ſupplet, quòd filia fuit in
aliquo inſtituta: quia illud nedum eſſet diuinare, ſed
contra tex.formaliter concludere, dũ dicit, nec quic-
quam prætereà. vbi clarè patet filiæ vltra dotem ni-
hil fuiſſe relictum.alleg.Barto.in l.cùm vnus.§.fina.
ff.de alimen.& ciba.lega.ibi,pro modo legatę dotis.
eſt caſus contra cõmunem doctrinam. Secundò ad-
ducitur tex.not.in l.etiam.§.ſi debita patrono. ff.de
bonis liberto. vbi ſufficit patrono ſuã habere legiti-
mam in bonis liberti.tit.legati. & ibi dicit glo.quòd
ille tex.nõ corrigitur hodie per dictũ §.aliud quoq;
capitulum.licet in filia ſit hodie correctũ. Et ſic præ
ſupponit,quòd poſtquàm filius debet hodie aliquid
habere iure inſtitutionis, ſufficiebat, quòd antiqui-
tus hoc haberet quocunq; relicti titulo. Tertiò indu
citur dicta l.ex aſſe.ff.ad legẽ Falc. vbi patronus fuit
inſtitutus à liberto, & filio ſuo libertus titulo legati
reliquit,& tamen præſupponitur ibi teſtamentũ va-
luiſſe, vt ibi Angel.hoc tenuit in princip.licet poſteà
per verbum fortè,ſuam opinionẽ motauerit, & ma-
lè: quia ad illum tex.non poſſet reſponderi,quòd ibi
filius fuiſſet exhæredat⁹, prout ipſe ibi præſupponit.
Quartò inducitur l.pater quoque.ff.ad l.Falci. vbi
pater de iure Digeſtorum habebat in bonis filij legi
timam portionem titulo legati. Ergo idem erit ecõ-
uerſo.argu.l.nam & ſi parentibus.ff.de inoffic.teſta.
Quintò adducitur l.cùm pater impuberi.ff. ad leg.
Fal.ibi,quod ei legatorum nomine à patre obuenit.
vbi pater alium inſtituit hæredem,& filio legauit. &
tamen teſtamentum fuit validum, Sextò & vltimò
pro hac parte cõtra communem opinionem addu-
citur dicta l.Papinian⁹.§.ſi quis.vbi dicitur,quòd ſi
pater cauſa mortis donauerit filio partem quæ ei ab
inteſtato obuenire debebat, tũc pater poterit ſecurè
teſtar

16 teſtari. † Quod verbũ, ſecurè, intelligitur. ſ. inexpu-
gnabiliter. vt in c. ij. de treu. & pace. & in c. ij. de pac.
& in l. j. ff. de præt. ſtipu. & in l. j. ff. ad legem Iul. ma-
ieſt. Or dicere, quòd pater ibi exhęredauerit filium,
eſſet diuinare. Præterea iuriſcõſultus fruſtrà expreſ-
ſiſſet verbum, ſecurè. cùm notorium ſit de iure, pa-
trem teſtari poſſe filio inſtituto vel exhæredato. Er-
go in dubio eſt ille intellectus ſequẽdus, per quẽ lex
decidit dubium. l. ancillæ. C. de fur. Nec obſtat, ſi di-
ceretur, quòd ille text. fuit per cõpilatores noui iuris
additus, quo permittitur patri relinquere filio quo-
cunque relicti titulo: quoniã reſpondetur illud, non
eſſe veriſimile, attento, ꝙ ille tex. ſolus hanc opi. nõ
fundat: imò fundatur per omnia iura ſuperius alle-
gata. Et alia plura cauſa breuitatis hîc recitari omiſ-
ſa, per Barbatium hîc plenè relata. Præterea illud
dicere aliud nõ eſſet, quã diuinare: quod nõ eſt dicẽ
dum: imò ſi phas & honeſtum foret diuinare, veroſi
milius eſſet credere, ꝙ illa duo iura in cõtrarium al-
legata (videlicet l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad Tre
bel. & l. ſi emãcipatus. ff. de contratab.) fuerunt ad-
dita per compilatores nouiſſimi iuris, per quem fun
datur contraria præcedens opi. quã illa iurium mul-
titudo in qua fundatur hæc vltima modernorum ſẽ-
tentia. Similiter nõ obſtat quod dicebat Imo. quòd
in dicto §. ſi quis mortis. fuit ad realẽ portionis de-
bitæ traditionẽ in vita patris proceſſum. Quo caſu,
ſecundum eum nõ eſt poſteà in teſtamẽto paterno
neceſſe, ꝙ filius inſtituatur cùm iã actualiter tradita
ſit ei legitima, vt l. ſi nõ mortis cauſa. §. j. ff. de inoff.
teſta. Quoniam reſpondetur ꝙ in l. ſi nõ mortis cau-
ſa. fuit legitima quãtitas per donatorem inter viuos
tradita filio, & ſic filius ilico effectus fuit dominus:
ſed in d. §. ſi quis mortis. portio dabatur cauſa mortis
filio ex qua donatione, quamuis ex ea ſequatur tradi
tio nõ trãſit dominiũ in donatariũ, niſi ſecuta mor-
tę donãtis. l. nõ omnis. ff. ſi cer. pet. & plenè habuiſtis
ſ. in verb *Teſtamentum*. iiij. Sed demũ ſecuta morte
dominium ipſo iure trãſit in donatarium, etiã nulla
ſecuta traditione, ſicut ex legato, vt eſt caſus ſingula-
ris in l. ij. ff. de pub. actio. vnde licet ex donatione
cauſa mortis proceſſum fuerit ad traditionẽ, tamen
filius propter hoc non dicitur habere realiter legiti-
mam, donec poſt mortem patris donatoris. Et ſic di
cere, ꝙ propter illam traditionem quæ non ſortitur
effectum ante mortẽ donãtis ſicut nec legatum an-
te mortem relinquẽtis, ipſe donator poſſet ſecurè te
ſtari, eſſet nihil dicere: ideo non fuit hęc ratio in di-
cto. §. ſi quis mortis cauſa. Sed illa ſola fuit ratio, q
iure antiquo Digeſtorum ſufficiebat quicũque titu-
17 lus. † poſtremò non ob. l. inter cætera. ff. de libe. &
poſth. & l. j. ff. de iniu. rup. teſt. vbi dicitur, quòd filius
præteritus rumpit teſtamẽtum. Quoniam ad hoc re-
ſpondetur, ꝙ duplex eſt præteritio, ſcilicet larga, &
ſtricta & propriè ſumpta Larga præteritio eſt quo-
ties de filio nulla facta fuit mẽtio in teſtamẽto, nec
inſtituẽdo, aut aliter ei quouiſmodo relinquendo Et
iſto modo accipitur in iuribus contrariis: quoniam
ſi filius largo modo fuerit pręteritus, taliter quòd de
ipſo nulla facta fuerit mẽtio, etiam legando aut do-
nando vel aliâs relinquendo, tunc teſtamentum rũ-
pitur, & caret effectu. Alio modo capitur præteri-
tio ſtrictè & propriè: veluti quando filius non eſt in
ſtitutus nec exhæredatus, ſed legatũ ſit ei relictum.
& tũc de iure Digeſtorum filius nõ poterat teſtamẽ
tũ impugnare: imò ſufficiebat ei fuiſſe relictum quo-
cũque titulo legati fidei cõmiſſi vel donationis, vt
dictũ eſt. Et in hac opinione poſt longã ſuorum phi
lateriorũ dilatationem requieuit hic noſter repetẽs
Barba. quam etiã videtur ſequi Alex. in dict. l. inter
cætera. qui vtrobique reſpõdent ad dictã l. ita tamẽ.
§. qui rogatus. ff. ad Treb. & ad l. ſi emãcipatus. ff. de
bo. poſ. cõtratab. Et hãc opi. puto veriorẽ, vt ſcilicet
cũ opinione gl. in d. l. ſcimus. §. cùm autẽ. C. de inoff.
teſta. concludamus, ꝙ iure antiquo Digeſtorũ pote
rat filio relinqui legitima quocunq; relicti titulo, ita
ꝙ nõ erat neceſſarius titulus inſtitutionis, prouiſo ta
mẽ, ꝙ filio relinqueretur integra legitima. l. cũ quæ-
ritur. C. de inoff. teſta. Si verò relinquebatur filio mi
nus legitima, tũc erat neceſſarius titul⁹ inſtitutionis,
adeò ꝙ non ſufficiebat alius quicunq; relicti titulus:
aliâs dicebatur præteritus, & impugnare poterat te-
ſtamentũ: vt d. l. ſi emãcipatus. vbi nihil fuit filio reli
ctum à patre, vel fuerat ei relictum minus legitima.
18 † Præſuppoſita igitur hac opi. pro vera, venio ad ſe-
cũdũ quæſitũ. vtrũ iure ciuili nouo eſſet filius de ne-
ceſſitate inſtituendus in legitima, vel alia re: vel an
ſufficeret quicũq; relicti titul⁹. Et dico, ꝙ iure nouo
Codicis filius nõ erat neceſſariò inſtituẽdus, imò ſuf
ficiebat ei relinqui quocunq; titulo relicti, ſcilicet le-
gati, donationis, vel fideicommiſſi, aut ſimplicis re-
licti. vt fecit noſter Raynuti⁹, qui Alterochæ eius fi-
liæ vltra dotẽ domũ & hortum ſimpliciter reliquit.
Et ita eo iure fieri poſſe decidit tex. in l. omnimodo.
& d. l. ſcimus. §. cũ autẽ. C. de inoff. teſt. & in hoc ius
nouũ Codicis cõcordat cũ iure antiquo Digeſtorũ.
Sed differebat in alio: quia (vt dictũ eſt) iure antiquo
tenebatur pater relinquere filio integram legitimã,
vt d. l. cũ quæritur. Sed de iure nouo ſufficiebat filio
relinquere minùs legitima: nec propter hoc teſtamẽ
tũ ſubuertebatur, ſed ad ſupplementũ legitimæ age-
batur, vt d. l. omnimodo. & plenè not. gl. in l. nam &
19 is. ff. de inoffi. teſta. † Tertia quæſtio nullam habet
dubitationẽ: quia hodie iure nouiſſimo pater tene-
tur filio relinquere legitimã, vel minus legitima iu-
re inſtitutionis, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina. Cum
quo ad ius ſuccedendi non ſit in ſexu differentia. l.
maximũ. C. de libe. præte. & habuiſtis plenè in ver-
bo, *duas habẽs filias*. Siue etiã ſit in poteſtate patris,
ſiue emãcipatus, vt ſ. dicetur in puncto exhæredatio-
nis. Siue etiã viuat naturaliter, & ciuiliter, ſiue ſint ci
uiliter mortui, vt quia religioſi: quia tales debent in
aliquo inſtitui, cùm iura ſuitatis retineant. l. fi. C. de
epiſ. & cler. Etiã ſi eſſent in tertio ordine beati Frã-
ciſci. ſecundũ Bar. quem ſequitur Alex. in l. cõmodiſ
ſimè. ff. de libe. & poſth. vt clariùs videbitis. ſ. in viij.
limitatione: imò filij non nati, ſed in vtero exiſtẽtes
debẽt inſtitui, non ꝙ propter eorũ præteritionem
teſtamentũ patris eſſet ilico nullum, ſed ne naſcẽdo
rumpant illud. inſti. qui. mo. teſta. infir. in princ. Re-
ſtat, ꝙ inſtituendi ſunt quicũque liberi teſtatoris, ali
ter & aliâs eſſet nullũ, vt d. §. aliud quoq; capitulũ.
in Auth. vt cùm de appel. cog. per quẽ tex. ſũt hodie
correcta quo ad hoc omnia iura vetera digeſtorũ, &
noua Codicis. Quinimò & tex. in Auth. nouiſſima.
C. de inoffi. teſta. qui permittere videbatur patri poſ
ſe filio relinquere quocunque titulo relicti. Nã cùm
illa Authẽ. ſumpta fuerit de corpore Auth. de trien.
& ſemiſ. colla. iij. hodie remanet correcta per dictũ
§. aliud quoque capitulum. qui eſt in Authẽ. vt cùm
20 de appel. cog. colla. viij. † Quia certũ eſt priores le-
ges ad poſteriores trahi. Et per illas, ſi cõtrariæ fue-
rint, corrig. l. nõ eſt nouũ. ff. de legibus. Et differt ius
iſtud nouiſſimũ à veteri in omnib⁹, tã in modo re-
linquendi,

linquendi, quàm in quantitate relicti. Sed conuenit
cũ iure nouo Codicis in vno:qa ſicut iure nouo co-
di.ſufficiebat filio aliquid à patre relinqui,quãuis mi
nus legitima. Ita etiã hodie permittitur iure iſto no-
uiſsimo,quo vtimur. Taliter, ꝙ ſufficit patri filiũ in-
ſtituere in quinq; ſolidis,prout de quinq; imperiali
bus dicit glo. ſingu.in l.iij.§.ſed verum. vbi hoc idẽ
21 tenet Bar.ff.de mino. † Vel ſufficit eũ inſtituere in
vno ſolo numo aut obolo,vt dicit gl.ſing.in §.cæte
rum.in auth.vt cũ de appel.cogno. Quinimò ſuffice
ret filium inſtituere in re aliena, vt valeret inſtitutio
etiã re illa euicta,nec cẽſeretur præteritus , cùm ſibi
debeatur æſtimatio. Quod eſt verum,etiã ſi pater fi-
lium inſtituẽdo in re aliena,ſciret eam eſſe alienam,
attẽto ꝙ filius cui res relinquitur,eſt perſona cõiun-
cta l.cùm rem alienã.C.de leg.ſecundum Barto.in l.
ſuus quoq;.ff.de hære.inſt.Bal & clarius Salic.in d.l.
ſcimus.C.de inoff. teſt.quos ibi ſequitur Iaſon.in re
autẽ propria filij in qua vſusfructus eſſet patris,non
valeret talis inſtitutio , cùm morte patris talis vſuſ-
fructus ſit finiturus.§.finitur.inſtit.de vſufru.Et ſic
poſt mortẽ patris reperiretur filius in nihilo inſtitu
tus,& cõſequẽter eſſet præteritus. Et ſic teſtamẽ.nul
lum ſecundũ Bald.per illũ tex.in d.l.ſcimus. Et idem
Bald.& Imo.in d.l.ſuus quoque. Et cõſuluit Alex.in
22 iij.parte cõſi.xx.incip.Põderatis his.† Vnde ex præ
miſsis ſequẽtes eliciuntur cõcluſiones. Prima eſt, ꝙ
iure veteri nõ audiebatur pater relinquens filio mi-
nus legitima. Secunda concluſio, ꝙ eodem iure ſuffi
ciebat patri relinquere filio legitimã vel aliud æqui-
pollẽs quocunq; relicti titulo. Tertia cõcluſio eſt ꝙ
iure nouo C.data fuit licẽtia patri relinquendi filio
quocũq; titulo relicti,etiã minus legitima. Sed poſt-
ea ſi relictũ nõ ſufficiebat ad legitimã , agebat filius
ad ſupplemẽtũ legitimæ. Quarta cõcluſio eſt, ꝙ ho-
die iure nouiſsimo authẽticorum,quo vtimur,pater
tenetur filio relinquere legitimã iure inſtitutionis,
vel minus legitima:tñ filius agere poterit infra xxx.
annos ad ſupplemẽtũ legitimę. Et niſi titulus inſtitu
tionis inſertus fuerit in teſtamẽto,filius cẽſetur prę-
teritus:taliter ꝙ teſtamentum erit ipſo iure nullum
quo ad hęredis inſtitut. Cętera verò firma mane-
bunt,in authẽ.ex cauſa.C.de libe.præte.vel exhęre.
& dicam latiùs infrà in xxvij.limitatione. Hoc idem
intelligatis in aliis quibuſcunq; deſcẽdentibus tem-
pore mortis teſtatoris primũ locum ſuitatis tenenti-
bus,in quibus idem quod in filiis obſeruatur, vt ſcili
cet hæredes in aliquo nominatim inſtituantur, quia
in ęis nõ ſufficeret titulus ſimplicis relicti , aut alius
quicunq;. Nam multa ſunt,quę lex non patitur in ſi
gmẽto ſilentij conſtare ſeu cõſiſtere,ſed requirit cla
ritatẽ verborũ,vt eſt hæredis inſtitutio. Ita pulchrè
ad propoſitũ dicit Bal.in c.j.§.filia verò.in fi. de ſuc
ceſ.feu. Et adeo requiritur hodie in filio titulus inſti
tutionis, ꝙ eũ inſtituere in aliquo eſt de forma ſub-
ſtantiali paterni teſtamenti: ſine qua , velut ſine eo
quod dat eſſe rei,teſtamẽtum conſiſtere non poſſet:
quia forma eſt ordinata ſeries rem ad ſubſtantiã ad-
ducens, ſecũdum Bal.tit.de no.fide.forma.in princ.
23 Et † ꝙ filiũ in teſtamento inſtituere ſit de forma ſub
ſtantiali teſtamẽti, eſt tex.in d.§.aliud quoq; capitu-
lum.vbi poſtquã ibi dictum fuit filio nõ poſſe relin-
qui titulo donationis fideicõmiſsi alteriuſve tituli ſi
milis: poſtea ſubiungitur, Si autẽ hæc nõ fuerint ob
ſeruata, nullã vim huiuſmodi teſtamẽtum quantùm
ad inſtitutionẽ hæredum habere ſancimus &c. Illa
enim verba, *Nullam vim habere*, annullãt teſtamẽtũ
ipſo iure,per tex.in c.ad aures.de reſcri.vbi per illa
verba actus inficitur ipſo iure. Ad hoc facit tex. in l.
ij.ibi,nullas habere vires.C.qñ prouoca.nõ eſt ne-
ceſſe.vbi talia aut ſimilia verba actũ reddũt nullũ ip
ſo iure,& in noſtris propriis terminis eſt gl.in §.ſiue
igitur.verſic. ſi autẽ.ſuper verbo, Nullum in eadẽ
24 authen.vt cùm de appel.cog.† Sed vbicũq; lex certã
requirit ſolennitatẽ in aliquo actu , talis lex videtur
tradere formã ſubſtantialem,cui renuntiari non po-
teſt, vt elegãter decidit Bal. in cap.j. qui ſucceſſores
teneantur. Sed prius hoc voluerat Bar.poſt glo. in l.
vniuerſa. C.de preci.impe.offerẽ.vbi dicit, ꝙ illa di-
citur ſolennitas ſubſtantialis, quæ requiritur in ipſo
actu cùm celebratur , cuius omiſsio actũ vitiat ipſo
iure. Secus eſſet , vbi aliqua requireretur ſolennitas
intercedere poſt actum iam celebratum & perfectũ.
Quo caſu eius omiſsio non vitiaret ipſo iure,ſed ex-
ceptionis ope:& ſic in effectu.vt d.l.vniuerſa.vbi gl.
Et ratio diuerſitatis eſt,quia quãdo actus eſt in fieri,
facilius impeditur, quàm tollatur dum eſt perfectus.
l.patre furioſo.ff.de his q ſunt ſui vel alie. iuris.cap.
quemadmodum. de iureiur. Vnde ſingulariter dicit
Bal in d.l.vniuerſa. ſecũdum Ariſtot.& Auerroyn,
ꝙ forma ſubſtantialis aduenit rei exiſtenti in poten-
tia:forma verò accidentalis aduenit rei iam exiſtẽti
in actu. Idem dicit in l.perfecta.C.de dona.quæ ſub
mo. Alibi dicit idem Bald.in rubr.C.de reſcin.vend.
25 † ꝙ illa dicitur ſolennitas ſubſtantialis,quæ requiri-
tur tempore cõtractus,veluti conſenſus propinquo-
rum ex forma ſtatuti.& in cap.cùm adeo.de reſcrip.
dicit ꝙ defectus cõditionis expreſſæ vel tacitæ im-
pedit actum,ne producatur in eſſe:vbi cõditio ineſt
à parte antè,id eſt, ante actũ productũ in eſſe. ſecus
ſi ex parte pòſt,ſcilicet poſtquam origo præceſſerit:
quia tunc opus eſt exceptione,per glo.in d.l.vniuer-
ſa,& hãc fuiſſe doctrinam Dei dicit Bal. in l.hi qui.
C.de app. Ad hoc facit gl.in verbo, Inhibẽtes.in cle.
j.de iure patronatus.volens, ꝙ quoties formæ præfi-
xio traditur à principio iuriſdictionis , eius omiſsio
vitiat ipſo iure,ſecus ſi tradatur eius exercitio , quia
tunc non vitiaret ipſo iure,ſed in effectu. Facit gl.in
verbo,deuoluta.in clemẽ.cauſam,de elec.vbi per il-
lam not.ibi Imo. ꝙ illa dicuntur eſſe de ſubſtantia,
quæ contemporaneè cum actu introducendo cõcur
rere debent, non quæ poſt actum ordinatum requi-
runtur,per gloſ.in d.l.vniuerſa.vbi Alex.& Iaſon &
Fely.in c.quoniam frequenter, vt lite nõ conteſtata.
26 Et † præmiſſa maximè locum habent,vbi vltra ſolẽ
nitatis requiſitionem ſubnectitur decretum irritans,
quod tãtæ eſt efficaciæ, ꝙ videtur datum pro forma
ſubſtantiali,ſine qua actus nõ valeat , ſecũdum Bal.
& Ange.in l.j.ff.de libe.& poſthu. Et cui ſolennitati
partes obſtante decreto renuntiare nõ poſſet,ſecun
dum glo.in verbo, Clauſula.& ibi Panor.in cap.di-
lecto.de præben.& in c.ſtatutum. §. j. ſuper verbo,
Committitur.de reſcript.lib.vj. & Dominic. in cap.
fin.ſuper gloſ.in verbo, præſumant.de offic. deleg.
in vj. Præterea dicit Bald.eleganter ſuper rubr. C. ſi
27 quis aliquem teſta. prohibue. † quòd iuri traditiuo
certæ formæ in actibus hominum renuntiari nõ po-
teſt,ne proprio motu prout quiſque vellet , & non
prout debet,procedi poſsit. Idem dicit Bald. primæ
lecturæ.in l.Barbarius.ff.de offic.præto. Nam omiſ-
ſio formæ in qualibet minima qualitate totum vi-
tiat,ſecundum Anto.de Butr.& Panor.in cap.Piſa-
nis.de reſti.ſpolia.& Panor.in ca.cauſam.de re iud.
Quod eſt verum etiam ſi formæ omiſsio induceret
facilio

facilioꝛem negotij(de quo tractatur)expeditionem,
prout de hoc allegatur gl.in ver.Superiorem.in c.ſo
let.de ſenten.excō.lib.vj.vbi Dominicus.de quo vi-
debitis infrà plenius prope finem tertię limita.Cùm
ergo lex nouiſsima in d.§.aliud quoq; capitulū, ſu-
perius allegata, requirat filium debere inſtitui à pa-
tre teſtante,& in ipſo actu teſtandi nō ita ſufficeret
pòſt.vt infrà clarius demonſtrabitur.Prætereà,ſi ita
non fiat teſtamentum,annullat ipſo iure,vt vidiſtis.
Et ſic continet decretum irritans.Sequitur quòd in-
ſtitutio filij eſt forma ſubſtātialis teſtamenti pater-
ni,quam pater immutare nō poteſt,vt dictū eſt, nec
illi renuntiare.l.nemo poteſt.ff.de leg.j.Ad hoc facit
glo.ſingularis in c.non imputamus. de cōſue.lib. vj.
volens conſuetudinem diſponere non poſſe contra
ſubſtantiales actus.De quo plenè dicā infrà iſta ea-
28 dem notula in ſeptima limitatione.† Et in tātum eſt
teſtamentum nullum,omiſſa filij inſtitutione, ꝙ hę
res non poteſt ex eo prætendere ius aliquod habere
in hæred.imò nec poſſeſsionem, attento quòd huic
formæ ſubſtantiali adiectum fuit decretum irritans:
29 quod † nedum inficit titulum,ſed etiam poſſeſsionē.
Ita ꝙ hæres in tali teſtamento inſtitutus(ſi ſpoliare-
tur poſſeſsione hæreditatis virtute talis teſtamenti
apprehēſa)nullū haberet remediū poſſeſſoriū recu-
perandæ,[De quibus habetur ſuper verbo, *Et vxo-
rem nomine Adelaſiam.* artic.j.in ij.deci.loquēdo de
iure & priuilegio,quod habet rex Franciæ in epiſco
patibus vbi dixi in addi.] nec retinēdæ, ſi in ea tur-
baretur,quia talis poſſeſsio ex tali teſtamento nullo
contra decretum irritans apprehenſa eſt meri facti,
nullum tribuens iuris adminiculum, ſecundū domi-
nos de Rota,qui ita ſingulariter in ſimili decidūt in
nouis,deciſ. xvj.incip.Si contra agentē.& tenet Do
minicus in c.ij.vt lite penden.lib.vj. [De hoc plenè
per nos dictū eſt in repetitione c.j.de elec.declaran-
do vltimam cōcluſionem,& in cōſilio facto pro ſu-
ſtentatione confirmationis eccleſię Caturceñ.deci-
dendo dubium.] Or ſi tali hæredi denegaretur poſ-
ſeſſorium recuperandæ, vel retinendæ poſſeſsionis,
quæ ſunt magis fauorabilia.c. in literis.de reſtit.ſpo-
liat.multò magis denegabitur ei remediū adipiſcen-
dæ poſſeſsionis,quale eſt remedium l.fi.C.de edict.
diui Adria.tollē.& interdicti quorum bonorum aut
quorum legatorum. [Et eſt verū , ꝙ decretum irri-
tans inficit titulum & poſſeſsionem,quādo ille cuius
fauore appoſitum eſt,vult eo vti,aliàs nō:vt infrà di
30 citur in vij.limit.] Et † huius formæ ſubſtātialis,ſcili
cet ꝙ filius in paterno teſtamēto inſtituatur, eſt du-
plex ratio. Primò ratione honoris,quia titulus inſti-
tutionis eſt magis honorabilis, quàm quicunq; alius
titulus. Ergo pater debet filios ſuos proſequi in ho-
31 nore,vt no.in l.filium.ff.de lega.pręſtan.† Nā maxi-
mus honor eſt filio ſuccedere patri titulo & nomine,
ſeu iure inſtitutionis tanquam hæres. Ob quod dicit
tex.in l.j.in fin.C.de his qui teſt. ſibi aſcribūt. ꝙ pa-
ter filium inſtituendo & hæredem ſcribēdo, dicitur
fungi dulci officio: quod tendit in fauorem & hono
rem filij,cū à patre dulciter tractatur,vt melior erga
patrem omnibus extraneis fuiſſe demōſtretur , iuxta
illud Apoſtoli ad Hebr.j.Dū de Chriſto dicit,Tan-
tò melior angelis effectus , quantò differentius præ
32 illis nomen hæreditauit. † Et inde eſt , ꝙ filium ba-
ſtardum non tenetur hæredem inſtituere ipſe pater,
cùm legitima ei non debeatur in bonis patris.l.vxo-
rem.§.pater.ff.de lega.tertio.Nec aliquid capere po
teſt præter voluntatē patris in hæreditate, ſecūdum
glo.in l.j.ff.de bon.poſſ.cōtra tabu.Et ſic in his quæ
honoris ſunt, nullum cum patre habet participium,
vt plenè dixi ſuper verbo,Raynutius. Nec poſſ t pa
ter filiæ baſtardæ de bonis reſtitutioni & fideicom-
miſſo ſubiectis dotē cōſtituere , ſicut poſſet pro filia
naturali & legitima,in Authē.res quæ. vbi hoc dicit
Bal.C.cōmunia de leg. Ideo ſolis naturalibus & le-
gitimis debetur honor inſtitutionis per patrē in te-
ſtamento.vnde dicebat Bald.in cap. ex trāſmiſſa. de
reſtitu.ſpolia.quòd filium inſtituere in teſtamento
adeò conuenit filio,ꝙ ex ipſius inſtitutione per pa-
trem in teſtamēto facta,ſatis probatur filiatio.l.qui-
dam cùm filium.ff.de verb.oblig.Ideo tex.in dict.§.
cæterum.in authen.vt cùm de appel.cog. dicit patrē
citra iniuriam non poſſe filiū præterire. inde dicunt
Cyn.Bal.& Sali.in l.ſi quando.§.j.C.de inoffi.teſta.
ꝙ licet per priuilegiū liberè teſtandi videatur remiſ
ſa ſolennitas, quæ ſine alterius iniuria omitti poteſt
putà numeri teſtium : tamen ſecùs eſt de ſolennitate
inſtitutionis filij,quę omitti nō poteſt ſine ipſius in-
33 iuria,qui ratione honoris eſt inſtituēdus à patre.† In
cuius etiam honorē, & memoriam tenetur filius pa-
ternam cōſeruare hæreditatem,cui lares paterni de-
bent dulces videri,exēplo Naboth , de quo habetur
iij.Regum penult.capi.qui cùm à rege Achab,vt vi-
neam quam iuxta palatiū habēbat , accepto melio-
ri aut pretio iuſtiori,ei vēderet,accerſitus fuiſſet: re-
ſpondit,Propitius ſit mihi dominus, ne dem hæredi
tatem patrum meorum tibi , & mortem pati nō me-
tuit.Sed Iezabel regis vxor quę occiſionis cauſa fuit,
impunitatem cum Achab non euaſit. iiij.Regum ix.
in fin.& in can.Achab.de pœnitentia diſt.iij.Melius
enim eſt(vt diuus inquit Bernardus in epiſtola de cu
ra domus,titu.de venditione bonorum) grauem pati
famem,quàm patrimonij venditionē : ideo dicit tex.
34 ſingularis in l. ſi in emptione .ff. de minoribus. † ꝙ
propter affectionem rei duntaxat , quia fuit maiorū
ſuorū,datur minori reſtitutio ſine alia læſione.præ-
terea licet milites prohibeantur prædia comparare
in his prouinciis in quibus militant,tñ paterna ſi vē-
derentur aut diſtraherētur,emere poſſunt.l. qui offi-
cij cauſa.ff.de contrahen.empt.& l.milites. in princ.
ff.de re milita.iuxta illud Pſalm .xl. Hæreditas mea
pręclara eſt mihi: maximè domus,in qua defecit pa-
ter & filius creuit:in qua maiorū imagines aut nō vi-
dere fixas,aut reuulſas videri,ſatis eſt lugubre , dicit
tex.in l.lex quæ tutores.§. nec verò.C.de admi.tut.
Et in l.libertus qui ſoluēdo nō eſt.ff.de bo.lib.dici-
tur quòd prædia in quibus maiorum ſepulchra ſunt,
35 magni æſtimat patronus. † Secūdò quòd neceſſe ſit
filium inſtituere , eſt ratione commoditatis. Et hoc
fuit introductum propter ius accreſcēdi. Nam filius
etiam in re certa quātumcunque minima inſtitutus
habet ius accreſcēdi, ſi hæres vniuerſaliter inſtitutus
repudiet hæreditatē,ac ſi ipſe fili' ſolus ab initio fuiſ
ſet inſtitutus hęres in illa re certa. Quo caſu eſſet hæ
res in ſolidum.l.j.§.ſi ex fundo.ff. de hære.inſti. etiā
in feudo & emphyteuſi ſecundum Bar.in l.vt iuriſiu
randi.§.ſi liberi.ff.de oper.liberto.& Bald.in l.liber
ti.C.de ope.liberto.Sed ſi eſſet legatarius vel alius ti
tularius,non haberet ius accreſcendi,vt dicit glo.ſin
gularis in l.ſi quis priore .ff. ad Trebel. de quo infrà
latius dicetur. Ideo dicebat & non immeritò Petr.de
Ancha.in iij.oppoſi.in dicto cap.ſi pater.eod.ti.lib.
vj.quòd ſi Hoſtiē.has rationes cōſideraſſet, propter
quas filius legitimam habere debet titulo inſtitutio-
nis,non ita leuiter dixiſſet, hanc iuris ciuilis ſubtili-

36 tatem fore pernicioſam. † Vnú tamen menti tene-
bitis,ꝙ idem eſt dicere,filiũ înſtituo, & dicere, filio
iure inſtitutionis relinquo , vt ſingulariter decidit
Bart.in d.l.filium.§.ſed ſi portio.ff. de lega. præſtã.
per gl.ibi poſitam. Licet quidam aduocatus (vt ipſe
refert) cõtrarium reſpõderit , & malè ſecundum eũ.
37 Et † idem ſi groſſus notarius ſcripſit , pater relin-
quit filio iure reſtitutionis. nam tunc teſtamentum
valet,ac ſi dixiſſet,iure inſtitutionis. Nec per talem
ſimplicitatem tabellionis irritatur teſtamentum. Et
ita conſuluit Bal.vt ipſemet refert in l. ſi cùm ante.
C.de do.ante nupt.quẽ ſequitur Fely. ſuprà in pro-
œmio.v.colum.verſi.adde etiã. & in c.ad audientiã.
leg.j.iij.col.de reſcri.Ideo dicit Bal. in l. imperator.
la j.ff.de ſtat.ho.ꝙ nõ vitiatur inſtrumentũ , in quo
notarius ſcripſit Falcinia pro Falcidia.Et Valeriano
pro Velleiano:quia virtus humanorum actuum non
ſtat modico atramento : ſed in eo quod maximum
eſt,ſcilicet in mente hominis. Pari modo valeret te-
ſtamentũ,ſi teſtator dixerit, relinquo filio iure ſub-
ſtitutionis,ſecundum gl.quam ibi Imo. reputat ſin-
gularem, in l.pater impuberis.ff.de vulg.& pup.pro
qua eſt tex.in l.ſi filius ſubſtituatur.quæ nõ eſt alibi
ſecundum Bald.ibi.ff.de hæred.inſti. vbi ſi in primo
gradu extraneis inſtitutis,filius prætereatur,& in ſe-
cundo fuerit vocatus,valet teſtamentũ,cùm eius va-
liditas à ſecundo gradu incipiat valido , & nõ à pri-
mo inualido & nullo. Similis tex.eſt in l.ex facto.§.
Lucius.ff.de vulg.& pup.Et quòd ſufficit filium vo-
cari ex ſola ſubſtitutione probatur in l.ſi pater filiũ.
ff.illo eo.titu.quem ibi ad hoc ponderauit Imo.Plus
probans ille text.ſecundũ intellectũ Iaco. de Aret.
& Bart.ſcilicet,quòd illud ſit verum etiam in pupil-
lari expreſſa continẽte tacitam vulgarem: ex qua ſa-
tis eſt filium ſuccedere.quod eſt notandum ſecundũ
Imo.& Rapha.ibi.Quod tñ intelligatis verũ,ſecun-
dum terminos illius legis ſi pater filiũ. videlicet qñ
filius naſciturus erat filio iã nato ſubſtitutus,& tem
pore quo naſcitur,inuenit purificatam cõditionem,
ſub qua erat ſubſtitutus:quia nõ poteſt tũc dici præ-
teritus,per l.cùm poſthumus.§.ſi.ff.de libe.& poſth.
38 Similiter † dici non poteſt filius præteritus, cui pa-
ter iure ſubſtitutionis aliquid reliquit , aliâs ipſum
non nominando filium. Nam licet tanquam extra-
neus fuerit inſtitutus, tamen ſufficit ad ſuſtinendum
teſtamentum.& valebit inſtitutio poſtquam verè &
effectualiter inſtitutus fuit, qualitercunque ſit, vt l.j.
§.ſi quis filium.ff.de Carbo.edic. per quẽ tex.ita te-
nuit Ange.in lectura Floren.in l.j.C.illo eod.tit.re-
ferẽs ita in ſpecie aliâs conſuluiſſe in ciuitate Papiæ:
vbi hæc quæſtio defacto fuerat. Videatis Iaſo.in l.ſi
39 pater.C.de hære.inſti. † Vlteriùs circa præmiſſa eſt
aduertendum,ꝙ tantùm eſt de ſubſtantia teſtamenti
inſtitutio filij ꝙ talis inſtitutio debet inſeri expreſſè,
ita ꝙ inſtitutio tacita & ſubintellecta nihil ꝓficeret.
☞ [Vt plenè habetur ſuper verbo, *Adijciens vt Altero cha.*]Bene eſt verum, ꝙ inſtitutio facta in vnum ca-
ſum ad quem teſtator non ſe aſtrinxit , ſed eum ſo-
lum quem euenire putabat,demonſtrauit, extẽditur
ad ſimiles caſus,& valebit teſtamentum.l. fin. C.de
poſthu.hære.inſtit.ſecùs,ſi ad caſum demonſtratum
ex certa ſcientia ſe aſtrinxiſſet , quia tunc ad ſimiles
caſus nõ extẽderetur, vt l.commodiſsimè. ff.de libe.
& poſthu. Præterea inſtitutio filij expreſſè debet in
teſtamento inſeri,nec patri ſufficeret in teſtamento
dicere,relinquo decẽ filio meo.Et poſteà in codicil-
lis adderet & declararet , ꝙ iure inſtitutionis relin-
quebat:ita ſingulariter voluit Bald.in l.non codicil-
lum.C.eod.allega.l.quod per manus.ff.de iure codi-
cillo.vt dixi ſuprà in verbo, *Teſtamẽtum*.iij.niſi eſſet
conſuetudo vel ſtatutũ in patria aut ciuitate, ꝙ hæ-
redis Inſtitutio fieri poſſet in codicillis: quoniã tunc
valeret,vt ſingulariter determinat Bald. in l. de qui-
bus.viij.colum.verſi.itẽ quæritur.ff. de legibus. Sed
iure communi hoc fieri non poſſet: nam ſicut nõ po-
teſt filius directè hæres inſtitui in codicillis , cùm in
eis directò hæreditas dari non poſsit,ſic etiã non po
teſt in eis titulus inſtitutionis declarari, poſito ꝙ fi-
lius in re certa tantùm inſtitueretur. ſecùs in extra-
neo,qui in re certa inſtitui poteſt in codicillis : quia
loco legatarij habetur.ſecundum Bal.l. omnimodo.
C.de inoffi.teſt.Quoniã (vt ſuprà vidiſtis) inſtitue-
re filium,eſt de forma ſubſtãtiali teſtamenti paterni:
& ſic in ipſo actu teſtandi interuenire & fieri debet
filij inſtitutio,ita ꝙ nõ ſufficeret , ſi poſteà ſequeretur
in codicillis. Sed aduertatis,quia reperi Ludo. Rotu.
conſuluiſſe contrarium conſi.clxxix.ij.col.incipien-
te,Ampliſsime doctor.vbi concludit per multas ra-
tiones, teſtatorem qui ſimpliciter reliquit filiæ qua-
draginta,potuiſſe in codicillis declarare , ꝙ illa titu-
lo inſtitutionis relinquebat.Quod quidem cõſilium
eſt elegantiſsimum , ac fortiter vrgens contra Bald.
niſi dicamus,vt clarè ex verbis Ludo. poteſt appre-
hendi,ꝙ ibi in caſu per eum conſulto teſtator teſta-
mentũ & codicillos fecerat inter liberos . Quo caſu
fauore liberorum,& quia ibi etiã teſtamẽtum & co-
dicilli per imperitum literarũ & penitus indoctum
fuerãt facta,qui ſignificata vocabulorum ignorabat,
vt dicit gl.in l.quoties.C.fami. erciſc. Talis declara-
tio eo tũc toleratur in codicillis facta, cùm ſit ruſti-
citati parcendũ.l.ij.§.j.ff.ſi quis in ius voca.nõ ierit.
Sed hæc reſponſio non ſufficit , ſequendo opinionẽ
quam ſuprà tenui , ſcilicet indiſtinctè titulum inſti-
tutionis fore in teſtamento patris neceſſarium, non
facta differẽtia an pater teſtetur inter liberos vel ex-
traneos.Præterea in his quæ ſunt formæ ſubſtantia-
lis alicuius actus,ſicut eſt filium in aliquo inſtituere,
ignorantia iuris etiam ruſticos non excuſat , ſecun-
dum Baldum & omnes in l. iuris ignorantia. C. qui
admitti ad bono.poſſ.poſſunt.Ideo dicatis aliter re-
ſpondendo dicto Lud.Rom.conſilio, quòd in caſu
per eum cõſulto interest filiæ in teſtamẽto paterno
prçteritæ,cui fuerãt quadraginta ſimpliciter relicta,
quòd declaratio tituli inſtitutionis poſt teſtamentũ
in codicillis facta valeret , nam ibi filia cõſentiebat,
quòd teſtamentum valeret.quod patet:quia ipſamet
petebat teſtamenti paterni, in quo præterita fuerat,
executionem,& frater eius hæres vniuerſaliter à pa-
tre inſtitutus non cõtradicebat : & ſic filia præterita
teſtamentũ patris approbabat , prout facere poteſt.
40 vt plenè dicam infrà , in ſexta limitatione. † Filius
enim præteritus aliis liberis teſtatoris non contradi-
centibus approbare poteſt teſtamentũ, ita quòd va-
lebit præteritione nõ obſtante, vt ibi latè dicam. Et
in hoc ſe fundat principaliter Ludo. in dicto conſi-
lio allegando l.fin.C.de codicil.ita ſubiungens ver-
ba.Ergo poſtquam filia elegit viam inſtitutionis in
codicillis declaratæ , ex hoc cenſetur fuiſſe in ipſo-
met teſtamento inſtituta.Hæc ille.Quæ verba clarè
demonſtrant,quòd filia præterita in teſtamento pa-
tris pugnabat ibi pro teſtamẽto ipſum approbãdo:
ideo teſtamentum valuit, quia etiam valuiſſet, ſi pa-
ter in codicillis nullã declarationẽ feciſſet , ſeu titu-
lũ inſtitutionis nullo modo declaraſſet. Ergo multò
fortius

fortius valebit, vbi pater hoc in codicillis declara-
uit, licet incōpetenter: quia ea quæ valēt ſine ſolen-
nitate, valere debent cum imperfecta ſolēnitate ge-
ſta. Sicut à ſimili dicit glo. ſingularis ſuper verbo, In
tranſitu. inſtit. de liberti. §. multis autē modis. quòd
ea quæ fieri poſſunt ſine iudice, multò magis valent
facta coram iudice incompetenti, vel deambulante.
Si autem filia in teſtamēto præterita approbare nol
let teſtamentum, poſſet ipſum dicere nullum, licet in
codicillis titulus inſtitutiōis fuiſſet appoſitus vel de-
claratus: & ita intelligo Bal. in dicta. l. non codicil-
lum. C. eodem. Et idem ſi filia præterita teſtamen-
tum approbaret, aliis liberis teſtatoris contradicēti
bus, quibus eſt aperta via dicendi nullum, & præiu-
dicari nō poteſt per filiam. Quod qualiter intelliga-
41 tur, dicam plenè in dicta ſexta limitatione. † Nec
prætermittendum vnquam putaui, quod pater inſti
tuendo filium, aut aliquid titulo inſtitutionis relin-
quendo, referre debet verba inſtitutionis ad filium,
antequam dicatur ſufficienter inſtitutus, & non de-
bet ea referre ad hæredem vniuerſalem. Quoniam ſi
talia verba inſtitutionis filij ad hæredem vniuerſalē
referret, filius in re certa inſtitutus cēſeretur præteri
tus: & ſic teſtamentum eſſet nullum, vt puta ſi pater
in teſtamento diceret, inſtituo Titium hæredē vni-
uerſalē, & volo quòd ſit cōtentus, quòd filius meus
ſit inſtitutus in tali domo. text. eſt ſingularis in l. pa-
ter filium. §. fi. in verbo, ex cauſa fideicommiſsi. vbi
hoc not. Bartol. ff. de lega. tertio. ſecundū Angel. &
Alexandrum in l. quoties C. de hæredibus inſtit. vbi
Iaſon addit ſimilem textum in l. Lucius. §. fin. eodē
42 titu. de legatis tertio. † Vnum tamen menti tene-
bitis perpetuò, quòd clauſula inſtitutionis prolata à
patre in teſtamento, ſi per notariū fuerit ſcribi omiſ
ſa & in teſtamento non ſcripta, probari poteſt per
duos teſtes, licet plures requirantur in teſtamento,
quàm duo. Quia fortè teſtatur inter extraneos. Nā
eo tunc duo teſtes ſupplēt inſtrumētum in eo, quod
corā duobus fieri poterat, ſicut quādo fit inter libe-
ros l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. eodem.
ſecùs ſi coram duobus fieri non poſſet, ſicut quādo
fieret inter extraneos. l. cùm proponeretur. ff. de le-
ga. ij. Ita notabiliter decidit Bald. in l. ſecunda. C. de
bonor. poſſeſsio. ſecundum tabu. vbi eum ſequitur
Pan. Facit quod not. idem Bald. in l. errore. C. eodē
titu. Et ita in propriis terminis cōſuluit Barb. in pri-
ma parte conſilio xxia. ſexta col. vbi idem concludit
de ſubſtitutione ſcribi omiſſa, quæ probari poteſt
per duos teſtes inter liberos: ſecus inter extraneos. vi
deatis eundem conſil. v. vbi decidit, quòd ſi pater di
xit, in cæteris autē omnibus bonis filios meos, licet
non dixerit, inſtituo, tamen teſtamentum valet. Ita
quòd filij cenſentur inſtituti. Nam per illa verba vni
uerſalia alio expreſſè non inſtituto, inducitur hære-
dis inſtitutio, vt plenè dicā infrà eodē. ſuper verbo,
43 *Reliquit cætera bona*. Plus † dico, quòd ipſemet pa-
ter debet filium inſtituere, & manu ſua ſcribere, aut
ore proprio nominare titulū inſtitutionis, vt elegan
ter decidit Richardus Malūbre, in quadā ſua diſpu-
tatione incipiente, Titius ex prædefuncta. dicēs vlte
rius quòd ſi teſtator mandauit teſtamentum dictari
ſecundum cōſilium ſapientis, non poterit ſapiens ex
ſeipſo addere clauſulam inſtitutionis, ſecūdum Bar.
in l. illa inſtitutio. ff. de hæredibus inſtit. Bald. & Sali.
in l. captatorias. C. de teſta. mili. & vidiſtis ſuprà in
44 verbo, *Condidit*. j. Et † idē dicatis in notario appo-
nente hanc clauſulam: quia tunc nihil operatur, niſi
aliâs appareret de voluntate teſtatoris fuiſſe appoſi-
tam, ſecundum Bal. in l. quoties. §. ſi duo, ff. de hære.
inſtitue. & l. quoties. C. illo eodem titu. Nam cùm
inſtitutio certam habeat formā, non poteſt addi per
ſapientem, prout nota. dicunt dominus Anto. & Pa-
normit. in cap. clericus. ij. col. in fin. de iureiuran. vbi
45 decidunt, † quòd ſi per partes detur licentia notario
vel iudici extendendi inſtrumētum, prout voluerit,
non poſſet ibi addere iuramentum, vel ſtipulationē,
ſi formaliter non interſit: quia cùm iuramentum, &
ſtipulatiō certam habeāt formam, ſuppleri nō poſ-
ſeut, etiam ſimplici conſenſu partium. de quo videa-
tis Oldr. ſatis plenè loquentem, conſilio cxxix. in
46 viij. dubio. Ideo † cautela eſt, quòd notarius in in-
ſtrumento expreſſè dicat, quòd de commiſsione, &
expreſſo mādato teſtatoris, aut patris, clauſulā inſti-
tutionis appoſuit. Ad hoc facit quod ſingulariter cō
ſuluit Angel. conſilio cclij. incip. Domina Antonia
de Florentia. vbi in fine dicit, quòd pactum de non
reuocando donationem in inſtrumento donationis
cauſa mortis poſitum, nihil operatur, nec locum ha-
bebit diſpoſitio. l. vbi ita donatur. ff. de donatio. cau-
ſa mort. Et ratio eſt, quia tale pactum cēſetur potius
appoſitū ex imperitia & errore tabellionis, qui ta-
les & ſimiles clauſulas inſeruit ex conſuetudine,
quàm voluntate donātis, de quo plenè dixi ſuprà in
verbo, *Teſtamentum*. iiij. Facit quod not. Panor. in
47 capit. Quintaualis. xxj. col. de iureiuran. vbi † dicit
quòd clauſula, quę ſolet in cōpromiſsis apponi, vi-
delicet quòd partes non veniunt cōtra laudum quā-
tumcūq; enormiter lædantur, nihil operatur, imò ea
non obſtante recurrere poterunt ad arbitrium boni
viri. Idem decidit Panor. in cap. cùm cōtingat. xxvj.
col. illo eod. titu. Si clauſula illa apponatur in contra
ctibus, & rationem ponit, quia notarij ſuis formula-
riis inhærentes tales ſolent clauſulas apponere ſine
partiū conſenſu, ſiue mandato, ideo non debent par
tibus nocere nec prodeſſe. Ad hoc facit ſingulare di-
ctum Bart. in l. j. vj. quæſt. in fi. ff. de iure codic. vbi di
cit, quòd clauſula codicillaris, quæ ſolet hodie appo
ni in teſtamentis, nihil operatur: quia notarij nō ap-
ponunt eam de commiſsione & mādato teſtātium,
ſed potius ex quadam conſuetudine ipſorum tabel-
lionum. Et ita etiam cōſuluit Barb. in ij. parte conſi.
lx. in princip. & j. parte conſi. lviij j. col. Quæ dicta
ſi vera eſſent, proijcerēt ad terram omnia penè mo-
derna teſtamēta, in quibus notarij ſemper apponunt
clauſulam inſtitutionis & codicillarem. Et licet Bal.
in dicta l. quoties. loquens de clauſula inſtitutionis,
approbare videatur dictum Barto. de clauſula codi-
cillari loquentis: attamen ipſemet Bald. in l. iam hoc
iure. ff. de vulga. & pupil. ſubſtitu. tenuit contra Bar.
Pro quo facit elegans dictum eiuſdem Bald. in l. j. C.
48 de ſacroſan. eccle. vbi dicit, † quòd voluntas teſtato
ria talis præſumitur fuiſſe, qualem lex mandat eſſe,
idem Bal. in l. precibus. C. de impube. & aliis ſubſtit.
dicit, quòd teſtator præſumitur cogitare velle id,
quod lex diſponit. alleg. l. ſi duo. ff. de acqui. hæredi.
Igitur eodem modo dicemus hic, quia cùm iſta ſit
communis tabellionum cōſuetudo, quòd tales clau-
ſulæ apponātur, cenſetur & præſumitur teſtator vo-
luiſſe ſuam diſpoſitionē regulari ſecūdum cōſuetu-
dinem notariorum. Pro quo facit elegās dictū Bart.
in l. hęred. mei. §. cùm ita. ff. ad Trebellia. ibi voluit,
quòd teſtator in dubio videtur voluiſſe teſtari, ſecū-
dum legem municipalem loci. Hoc idem tenet Imo.
in l. fi. ff. de condi. & demonſtra. Eodem modo vide-

tur dicẽdum, ꝙ teſtator in dublo voluiſſe præſumi-
tur teſtari ſecundum cõmunem tabellionum cõſue-
tudinem. Nam inter partes ea ſemper videntur adie
cta, quæ ſolẽt ex cõſuetudine apponi, vt l. ſi priùs. §.
rectè placuit. ff. de aqua pl. arcẽ. vbi Bar. facit. tex. in
l. quod ſi nolit. §. q3 aſsidua. ff. de ædil. edic. & eſt me
lior tex. de iure in l. fi. C. de fideicõ. quem ad hoc pro
ſingulari alleg. Bald. in l. huiuſmodi. in princ. ff. de le
49 ga. j. & idem Bald. in d. l. fi. not. per illum tex. † ꝙ no
tarius ſimpliciter rogatus, ſemper intelligitur roga-
tus, ꝙ clauſulas apponi cõſuetas apponat. De quo
mirabilia dicit Barb. in c. quod tranſlationẽ. ix. col.
de offi. deleg. Ideo dicebat Florian⁹ in l. qui erat. iij
col. ff. famil. erciſcund. ꝙ ſi alicui eſt facultas cõceſſa
vendendi etiam bona fiſcalia, poterit in inſtrumẽto
vẽditionis apponere & inſerere pacta etiam pœna-
lia in talibus fieri conſueta, licet in conceſsione nõ
fuerit dictum, necnõ pro obſeruantia contentorum
in inſtrumeoto, poterit ille talia bona fiſci obligare.
alleg. tex. in l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcr.
hoc idem priore loco tenuerat Ang. in l. ij. ff. de iuriſ
dic. omn. iudi. Smiliter eſt dicẽdum ecõuerſo, quòd
omnia videntur expreſſè excepta, quæ ſolent de con
ſuetudine excipi, vt eſt tex. not. in l. fin. C. de iure em
phyteu. facit tex. in l. fi. C. de fideiuſ. de quo videatis
Bald. in d. l. huiuſmodi. Bar. in l. de die. ff. qui ſatiſda.
cogan. & Bal. ſuper rubri. C. de his quæ in frau. credi.
facit tex. in cap. cùm Martinus. de cõſtitutio. vbi di-
citur, quod clauſula quæ in literis apoſtolicis appo-
ni cõſueuit, ſẽper ſubauditur. Videatis Bald. in rubri
ca. C. de fide inſtru. verſic. quarto de tertio. vbi ſingu
lariter dicit, quòd abbreuiatura notarij recipit re-
nũtiationem ſuppletionum & clauſularum à iure &
conſuetudine. De quo per Bald. in l. contractus. illo
eodem titu. quia de omnibus talibus clauſulis vide-
tur eſſe rogatus, vt d. l. fin. ſecundum Alex. in ij. parte
conſil. xxviij. incip. In cauſa & lite dominæ. [Vide
circa hoc aliqua notanda ſuper verbo, *Cætera bona*.
ante finem. loquẽdo de ſuppletione abbreuiaturæ.]
50 Sanè tamen intelligatis verum, † ꝙ abbreuiatura
notarij recipit ſuppletionem à iure & cõſuetudine,
ſcilicet in eodem notario. Sed alius qui nõ fuit roga
tus, puta ſucceſſor tabellionis rogati non poſſet ſup
plere, ſecundum Bald. in dicta rubri. Videatis Paul.
conſil. lj. & Panor. in c. pen. & fi. ſuprà de fide inſtr.
& Alexã. in ij. parte conſi. xxviij. incip. Viſo & præ-
habito opportuno examine. vbi concludit quòd ſuc
ceſſor extendendo abbreuiaturam ſui prædeceſſoris
apponere nõ poſſet clauſulam precarij in inſtumẽ-
to venditionis, vel aliam clauſulam non venientem
ex natura contractus, de quo fuit factum inſtrumen
tum. Sed ſolùm inſerere poſſet clauſulas, quæ veniũt
ex natura actus qui geritur. Notarius autem, qui de
inſtrumento fuit rogatus, poſſet clauſulam precarij
ſeu conſtituti apponere in cõtractu, ex quo transfer
tur dominiũ, ſi cõſuetum fuerit tales clauſulas appo
ni, quãuis de illis non fuerit expreſſè rogatus, ſecun-
dum Spec. in tit. de inſtru. edit. §. inſtrumẽtũ. verſi ſi
quid à cõtrahẽtibus. & Fely. in c. cùm Martinus. de
51 conſtit. iij. col. † An autem notarius, qui cõfecit in-
ſtrumẽtum, ſed nõ ſecundum formam conſuetá, vt
quia clauſulas non appoſuit cõſuetas, incidat ꝓpter
hoc in pœnã falſi. Pet. de Anch. cõſuluit, ꝙ nõ cõſi.
cclxxiiij. aliàs eſt cõſil. cclxxviij. incip. Tria princi-
paliter. per tex. in l. iubemus. C. eod. titu. Quid autem
ſi notarius omittit ſolennitates de iure communi re-
quiſitas, veluti locum aut tempus, an incidat in pœ-
nam falſi, ponit Bal. in d. l. iubemus. vbi Bart. & Pau.
& Bal. in l. ſi poſt diuiſionẽ. C. de iuris & facti igno-
ran. Bar. in l. ſi librarius. ff. de regn. iur. Bal & Imo. in
d. l. quoties. ff. de hæred. inſti. & Bal. in l. ſi veritas. C.
de fideicommiſ. & in l. fin. vj. oppoſi. C. de ædic. diui
Adria. tollen. Vnum circa hoc mẽti tenebitis, quòd
ſi notarius ſit excellens perſona, omittendo illa ſolẽ
nia, nõ tenebitur de falſo, ſecundũ Barb. in repe. rub.
ſuprà de fide inſtru. xxv. col. [Vt plenè dicitur ſu-
per verbo, *Adulta impuberi*. loquendo quid opera-
52 tur excellentia perſonæ.] † Vnde ex præmiſsis re-
ſultat concluſio, ꝙ quãdo dicta clauſula inſtitutio-
nis reperitur in teſtamẽto poſita, præſumitur inſerta
de volũtate teſtatoris expreſſa vel tacita, cùm videa-
tur voluiſſe teſtari, ſecũdum communẽ tabellionum
cõſuetudinem. Ex quo ſequitur, ꝙ cùm tabelliones
habeãt cõſuetudinem apponẽdi talem inſtitutionis
clauſulã, aut codicillarẽ, vel aliam ſimilem, poſſunt
eas notarij in teſtamento apponere, ſecũdum ipſorũ
morem. Et ita expreſsè de clauſula inſtitutionis fir-
mat Bal. in l. illa inſtitutio. ff. de hære. inſtit. & ibi per
53 eum, an ſapiens poſsit illam clauſulã addere. † Hæc
tamen intelligatis vera, ſcilicet notarium apponere
poſſe clauſulam inſtitutionis aut codicillarem, quã-
diu teſtamẽtum eſt in fieri, veluti quando eſt in ab-
breuiatura: quia tunc poterit extẽdi ſecũdum morẽ
notarij, qui teſtamẽtum recipit, id eſt cum omnibus
clauſulis conſuetis, vt dictum eſt. Si verò teſtamen-
tũ iam eſſet in facto eſſe, vt quia fortè ingroſſatũ &
authenticè ſignatum, tunc non poſſet notarius clau-
ſulam apponere inſtitutionis, nec codicillarẽ, ſecun
dũ Bal. ſingulariter. in d. rubr. C. de fide inſtru. & de
his quæ in frau. credi. Pro Barba. in c. ii. ſuprà de pre
cario. alleg. tex. gloſ. & Ange. in l. apud Celſum. §. in
hac. ff. de except. doli. Quod eſt etiam verum quo
ad alias clauſulas, puta renuntiationũ, ſubmiſsionũ,
& cæterarum. de quo per Bar. in l. fin. ff. quæ in fran.
cred. Præterea eſt hoc verum, ſcilicet notarium ap-
ponere poſſe clauſulas cõſuetas apponi cõmuniter
per alios tabelliones, quandiu inſtumentũ eſt in fie-
ri, non autem clauſulas apponi conſuetas per illum
ſolum notarium, qui inſtrumentum recepit, & non
per alios. Quoniã eo tũc ſine expreſſo mãdato teſta
toris nõ valerẽt appoſitæ, & ita poteſt intelligi ſin-
gulare dictũ Bar. in d. l. j. ff. de iure cod. & dictũ Bal.
in d. l. quoties. ff. de hær. inſti. quę omnia ſunt notã-
da, nec obliuioni tradẽda, ſed memoriæ tenaciter cõ
mendanda, velut quotidiana pro intellectu d. l. fi. C.
54 de fideiuſſ. † Hanc autẽ veriſsimã iuris ciuilis cõ-
cluſiõnẽ, in qua dicimus patrẽ adſtrictũ eſſe ad filiũ
vel alium deſcendẽtem primum locum ſuitatis tenẽ
tẽ in aliquo inſtituẽdũ, vel nominatim exhæredan-
dum, limitetis nõ habere locũ in caſibu. ſequẽtibus,
in quib⁹ pater nõ tenetur inſtituere filiũ in quoquã,
vel ſi aliquid ei reliquerit, valebit relictũ filio factũ
abſq; titulo inſtitutionis, ita ꝙ teſtamẽtum plenum
55 ſortietur effectum. † Primò locum non habet dicta
cõcluſio, ſi teſtator dixerit, relinquo filio meo legi-
timam, aut partẽ legitimæ, vel decem iure legitimæ.
Quoniã in his caſibus, licet teſtator nõ dixerit inſti-
tuo, vel iure inſtitutionis relinquo, ſed duntaxat di-
xit, relinquo, teſtamentũ valebit, adeò ꝙ filius cenſe
tur inſtitutus, & perinde habetur, ac ſi pater dixiſſet
ipſum inſtituo, ſecũdum Bart. in authẽ. vnde ſi parẽs
C. de inoffi. teſta. hoc idem ſequitur Bal. & in l. quo-
ties. C. de hære. inſti. dicens de hoc eſſe caſum in l. hu
manitatis. ibi legitima relicta. C. de impubę. & aliis
ſubſtię

ſubſtit. Et hanc eãdem opinionem ſequitur doctor
ille Seraphicus Ang.Are.in §.fin.inſti.de inoff.teſt.
dicẽs,ꝙ in dubio opioio Bart.poſtquam approbata
reperitur per Bald.in practica ſeruaretur.Et in hanc
partem reperio cõſuluiſſe Bar.conſi.cxlvj. Et Fran.
Tigrini. cuius cõſilium habetur in volumine conſi-
liorum Bar.conſi.clxvij.id idem conſuluit Pau.con-
ſil.cccxlvij.v.col.& cõſi.ccxcix.in princip. & tenet
Bar.in l.ſi.ff. de pec.lega.& Bal.in d. l. humanitatis.
Idem tenuit Rapha.in l.his verbis.ff. de hæred.inſti.
& Casdi.hic,licet Bart.in l.filium.§.ſed portio.ff.de
lega.pręſtan.hoc indeciſum reliquerit:tamẽ pro hac
opin.conſuluit etiã Bald.in ij.parte conſi.x.Quoties
enim teſtator mentionem facit de legitima, ſemper
videtur conſideraſſe ius.Et ſic debito modo,ſcilicet
titulo inſtitutionis de iure requiſito reliquiſſet,vt di-
cit Bal.in d.l.humanitatis.vbi allegat gl. & not.in l.
quoties.C.fami.erciſ.& Iac.in d.l.quoties.C.de hæ-
red.inſtit.Et dicit ꝙ illa verba ſapiont iuris miniſte-
rium. Ergo multò magis ſi teſtator faciat de legiti-
ma mentionẽ per verbum,relinquo.Quo caſu vide-
tur conſiderationem habuiſſe ad ius,vt ſcilicet intel-
ligatur iure inſtitutionis reliquiſſe. Idem † ſi teſta-
56 tor aliquid filiæ legaret pro dote, quoniã tunc vale-
ret teſtamẽtum,perinde acſi eſſet dictum,pro legiti-
ma. Cùm dos ſit pars legitimæ l. quoniã nouella.C.
de inoff.teſt.& ita voluit Anto. de Butr. hic per hũc
tex.quod dictũ non puto ſecurũ,ſcilicet ꝙ hæc ver-
ba pro dote,importẽt inſtitutionẽ, ſecundũ Panor.
& Imo.hic. Super hoc paſſu eſt aduertendum, quia
Bald.ſibiipſi cõtrarius in repeti.l.j.C.de ſacroſanct.
eccl.verſ.ſuper quarto quęſito dicit præfat⁹ doctor.
tenet contrarium,dicẽs vt effectualiter ex ſuis reſul-
tat verbis vſque ad verſi.ſuper quinto.ꝙ etiã ſi pau-
peres Chriſti eſſent hæredes inſtituti, & filio relicta
legitima abſque titulo inſtitutionis, tale teſtamentũ
eſt nullum, quãtumcunq; fuerit facta mẽtio de legi-
tima.Mouetur tali ratione:qa fauore piæ cauſæ non
derogatur iuri liberorum.vt notat glo.in l.ſi quis ad
declinandã.C.de epiſc.& cler.& eſt tex.in cap.qui-
cunq;.xvij.quæſt.iiij.licet Bar.in d.l.j. in repetitione
tenuerit fauore piæ cauſæ teſtamentum non eſſe nul
lum filij præteritione, quod ſequitur de Mathesilla,
in ſuis not.xxiiij.col. Idem contra Bart.tenet Sali.in
dicta authẽ. vnde ſi parens.vbi dicit,ꝙ ſi filio relin-
quatur legitima ſine titulo inſtitutionis, alio hærede
vniuerſali relicto,teſtamentum non valet:quia cùm
tunc inſtitutio ſit de forma ſubſtantiali teſtamenti,
vt ſuperiùs oſtenſum fuit, eius omiſsio vitiat totum
actum l.fin.C.de donat.& cum Sali. tranſit Alexan.
in dict.l.his verbis.ff.de hære.inſti.& in l.nam quod
ad ius.§.nõ omnis.ff. ad Trebellia. vbi ponit bonas
rationes allegãs plures magiſtros hoc tenẽtes, videa
tis eum plenè loquentem in d.l.humanitatis.Si verò
alius non eſſet hæres vniuerſalis, tunc teſtamentum
valeret,& talis diſpoſitio traheretur ad totã hæredi-
tatem,vt dicta l.his verbis.vbi Bal.plenè diſtinguen
do. Et idem,dicit Salic.eſſet,ſi teſtator diceret,relin-
quo filio legitimã de inſtituti vel ſubſtituti ſubſtan-
tia.ff.de eo qđ certo loco.l.iij.§.ſi quis inſulã. quo-
niam tunc filius non cẽſetur inſtitutus,ſed præteri-
tus,niſi dixerit,inſtituo. Hanc eandem opinionem
firmat Sali.cõtra Bart.in dicta l.quoties.C.de hære-
di.inſtitu.circa finem. vbi reſpondet ad legem diuus
Traianus.ff.de teſtamen.milit.& ad legem, quoniã
indignum.C.eodẽ.quia loquitur quando filio eſſet.
ſimpliciter relictũ, nõ dato alio hærede vniuerſali.

Similiter reſpõdet ad dictã l. humanitatis. per Bald.
allegatam, quia illa verba,legitima relicta,non ſunt
verba teſtatoris, ſed ſũt verba legis.Præterea illa lex
loquitur de iure nouo C.ſecundum quę tẽpora non
requirebatur titulus inſtitutionis, vt l. omnimodo.
C.de inoffi.teſtamẽto. Nam genus prolatum in ma
teria, in qua eſt neceſſaria expreſsio certæ ſpeciei,
nũquam refertur ad illam ſpeciem, niſi illam expri-
mat,maximè vbi profertur ab imperitis,cùm ita be-
ne ſciant vulgares dicere:ego facio filium meum hę-
redem,ſicut dicere,relinquo legitimam. Igitur inter
liberos neceſſarius eſt titulus inſtitutionis,tum pro-
pter honorem:quia eſt titulus honorabilis, vt dict.l.
filium.§.ſi legata.ff.de lega.præſtãd. Tum etiã pro-
pter cõmodum,ſcilicet iuris accreſcẽdi,vt dicit Sali.
in authen.nouiſsima.C.de inoffi.teſtamen.& voluit
Imo.in repeti.l.j.§.ſi ex fundo.ff.de hæredi. inſtit.al
legat tex.in dicto §.aliud quoque capitulũ. & §.cæ-
terum.in authen.vt cùm de appellatio.cog.vbi clarè
probatur neceſſariam fore expreſsionem verborũ,
quòd filio relinquatur iure inſtitutionis,& eſt de for
ma. Ideo ſi non exprimatur, actus vitiatur propter
formam non ſeruatam.l.is qui quadringenta.l. quæ-
dam.ff.ad legem Falci.& cap.cùm dilecta.de reſcri.
Vnde finaliter cõcludit indiſtinctè, teſtamentũ nõ
valere, quantumcunque pater relinquat filio pro le-
gitima.Nec obſtat ſecundum eum, quòd ſenſus ver
borum debet in dubio capi,vt actus & res potiùs va
leat,quàm pereat: quia illud eſt verum, vbi forma à
lege tradita reperitur ſeruata:aliàs ſecùs.l.cùm hi.§.
ſed ſi prætor.ff.de trãſact.Præterea ſi diceret, quòd
in dubio fauendum eſt teſtamento. l. ſiue pars.ff.de
inoffi.teſta.& c.fin.de re iudi. reſpondetur, ꝙ illud
eſt verum,niſi communis opin.eſſet in contrarium,
vt dicit Inn.in cap.ne innitaris.de cõſtit. Ideo cùm
hæc ſit opinio communis in præmiſſo caſu, ſcilicet
teſtamentum nõ valere ſine expreſſa filij inſtitutio-
ne, non eſſet in iudicãdo ab hac opinione receden-
dum.Et ita dicit Sal.ſe apud Paduam conſuluiſſe.Et
hanc puto eſſe in hoc puncto veritatẽ: nã ſi ita eſſet,
vt Bar.& Bal.dicũt, quòd ſufficeret patri dicere re-
linquo pro legitima, nõ poſſet dari differentia inter
hunc caſum & illũ,in quo pater relinqueret filiæ do
tem,quæ eſt portio legitima,vt dicta l. quoniam no-
57 uella. † Præterea quemadmodum verbũ, relinquo,
additum verbo,legitimam, importaret inſtitutionẽ,
cùm adiiciatur quotæ & rei vniuerſali, vt dicebant
Barto.& Bald. ita etiam adiicitur quotæ ſeu rei vni-
uerſali,quando relinquitur dos.l.quod dicitur. ff.de
impẽſis in rebus dotali.fac. Et tamẽ vbi relinquitur
dos vel aliquid aliud, vniuerſale verbum, relinquo,
non importat inſtitutionem de iure ciuili,alio ſtan-
te hærede vniuerſali, vt ſuprà plenè fuit deciſum,&
conſuluit Pau.cõſi.cc.incip.Ad primum ergo breui
ter,idem dicendum erit,ſi relinquatur legitima, aut
pars legitimæ,vt etiam tunc nõ importat inſtitutio-
nem.Et in hanc partem conſuluit Pet.Gyenſi de Eu
gubio,per plures rationes, cuius cõſilium hodie re-
peritur in volumine conſiliorum Bart.conſi.cxlviij.
vbi videatis pulchram ad illud conſiliũ additionem
Bernardi Landriani, in qua multa bona allegantur
ac plura magiſtrorum conſilia referuntur. Finaliter
tamen videtur in hanc partem inclinare.idem tenuit
de Mathesilla.in ſuis notabilibus. col. xxxvij. nota-
58 bili incip. Nota, quòd ſi pater dicit. Ex † quibus
ſequitur deciſio alterius quæſtionis: videlicet ſi te-
ſtator dicat, relinquo filio decem pro ſua Falcidia,

vtrum videatur iure inſtitutionis reliquiſſe. & Bart.
In dicta authē.vnde ſi parens dicit quòd ſic, quē ibi
ſequitur Bal.quia hoc verbum,Falcidia, verificatur
in legitima iure naturæ debita,vt eſt ibi gloſ.ſed me-
lior eſt in cau.reſpōſa.ij.diſtin. Ideo intelligi debet
iure inſtitutionis, ac ſi dixiſſet, relinquo pro legiti-
ma.argu.l. ſciēdum.ff.de verb.obli. Solennitas enim
quòd filius in aliquo inſtituatur,eſt intrinſeca,& ſic
in dubio præſumitur interueniſſe. Facit quod notat
Bald.in l.imperator.ff.de ſtat.ho.vbi dicit,ꝙ ſi nota-
rius ſcripſit in teſtamento, ꝙ pater reliquit centum
pro Falcidia,vbi ſcribere debebat, pro ſua legitima,
tale teſtamentum valet: quia error tabellionis vitia-
re non debet actum.l.errore.C.eo. idem tenet Paul.
conſil.cxcix.incip.in caſu præſenti.& cōſi.cccxlvij.
incip.ſuper primo puncto.v.col. in prin.vbi dicit,ꝙ
filius cui relictum eſt pro ſua Falcidia,aut pro parte
& portione ſua,cēſetur legitimè inſtitutus,alleg.Bar
to.in d.authen.vnde ſi parens.& Bald.in d.l.humani
tatis.Et cum hac opinione trāſit hîc dominus Card.
Sed in hoc puncto ſicut in præcedenti contrarium
determinat Sali. in d.l. quoties.C. de hæred. inſtit.
& in authent.vnde ſi parēs.per text.in dicto.§.aliud
quoq; capitulum.& per rationes ſuperiùs allegatas.
Et idē cum Sali.tenet Iaſon poſt plura Doctorum
cōſilia,quæ allegat in auth.nouiſſima,viij.col.C. de
inoffi.teſta. Nec obſtat ſecūdum eum dicta l.ſcien-
dum.ff.de verb.oblig.vbi præſumitur de ſolennitate
intrinſeca:quia illud eſt verum, niſi lex mādaret ſo-
lennitatem intrinſecam debere exprimi. Sicut in ca-
ſu noſtro mādat filium debere inſtitui, ſine qua in-
ſtitutione teſtamentum erit nullum. Et idem erit, ſi
pater dicat,relinquo filio cētum pro ſua ſubſtantia:
quia tunc etiam non valet teſtamētum. Et hāc opin.
ſequitur Imo.in d.l.j.§.ſi ex fūdo.ff.de hæred.inſtit.
Et hoc puto eſſe de iure verum. Quoniam non eſſet
poſsibile,poſtquam lex dedit formam ſubſtātialem,
ſcilicet ꝙ filius formaliter inſtituatur, quòd filio re-
linqui poſsit per alia verba,quàm per verbum,inſti-
tuo. Cùm homo priuatus mutare nō poſſet formam
à lege traditam.l.nemo poteſt.ff.de lega.j.& in cap.
requiſiſti.ſuprà eodem. Dicunt tamen aliqui moder
ni,quòd opinio Bart.Bald.& Pau.ſuperiùs relata ve
rificari poſſet, vbi ſtatutum ciuitatis, aut municipij
diſponeret, quòd eſſet dote contenta pro ſua Falci-
dia. Quia illo caſu ſtatutū tollere potuit, & mutare
modum traditum à lege. Facit quod not.Barto. in l.
j.in princi.ff.ad legem Falcidiam. Et idem in filio
59 vt infrà latius dicetur. † Secundò limitabitis præ-
dictam concluſionem,in qua dicitur, filium debere
inſtitui,non habere locum in teſtamento, in quo pa
ter nō reliquit expreſsè filio titulo inſtitutionis. Sed
in eo adiecit clauſulam, quòd teſtamentum valeat
omni meliori modo & forma,quibus valere poteſt,
& debet. Quoniam dicta clauſula eſt tantæ virtutis
& efficaciæ, quòd teſtator cenſetur filio reliquiſſe
iure inſtitutionis, ſecundum Bald.in dicta l.quoties.
C.de hæredibus inſtituendis. Facit quod not.Barto.
in dicta authē.vnde ſi parens. Satis enim tunc appa-
ret de intentione teſtatoris per coniecturam,quòd
relinquere voluerit eo modo,quo tenebatur. Nā ad
validum intellectum potius quàm ad inualidum di-
cta verba ſunt trahenda ſecundum qualitatem perſo
narum quibus loquimur.l.ex militari.ff.de teſta.mi-
lit.allegat. Iaco.de Areti.in l.illa inſtitutio.ff.de hæ-
red.inſtit.& Spec.titu.de inſtru.editio.§.inſtrumen
tum.ver. quid ſi à cōtrahentibus. Nam hoc caſu ſi-
gnificatio verborū generalium non repugnat, vt vo-
luntas teſtatoris ſaluetur, arg.l.ab omnibus.ff.de le-
gat.j. Vulgares enim homines & illiterati neſciunt
vulgarizare aliud verbum, quàm verbum relinquo.
Et cōtra ęquitatem eſſet dicere, quòd generale voca
bulum non adaptetur ſpeciei,in qua magis ſaluatur.
Si autem expreſſè diceret,relinquo iure legati, tunc
non valeret teſtamentum,ſecundum Paulum conſi.
60 cccxlvij.quod an ſit verum, dicam infrà. † Tertiò
limitat Bald.dictam regulam non habere locum,vbi
teſtator aliquid reliquit filio,titulo ſimplicis relicti,
& ipſum prohibuit plus vel amplius petere poſſe vel
habere. Quoniam hoc caſu, licet filius non repetia-
tur expreſsè inſtitutus,tamen valet teſtamentum, vt
ſingulariter decidit Bald.in l. ſi adulta.C.de hæred.
actio.vbi dicit, ꝙ pater modo prædicto relinquens,
videtur illud reliquiſſe filio animo recompenſandi
cum legitima. Et ſic filius dicitur ſatis inſtitutus, &
perinde,ac ſi legitima fuiſſet ei expreſſè relicta. Quo
caſu erit inſtitutus,non vi expreſsè inſtitutionis,ſed
vi reſolutæ intētionis ſeu orationis Quod dicit fore
notandum & menti tenendum, allegat l.ſi debitor.
ff.ad legem Falc. Idem tenuit Raph.in d.l.his verbis
ff.de hæred.inſti.& Ludo.in l.nam quod.§.nō om-
nis.ff.ad Trebel. & conſuluit Paul. conſil. allegato
cccxlvij.v.col.Sali.verò in d.l.ſi adulta. tenet contra
rium. Nam licet clauſula prohibitionis plus petendi
inducat compenſationē cum legitima, vt d.l.ſi debi-
tor:tamen illa lex nō probat, ꝙ propter hoc dicatur
filius inſtitutus,nec habeatur pro inſtituto,nec ꝙ il-
la verba inſtitutionem importent. Quam opinionē
ſequitur Imo.in d.l.his verbis. Ego nunquā potui ca
pere, quomodo iā dictæ duę clauſulæ poſsint teſta-
mentum cōſeruare, vbi filius nō reperitur expreſsè
inſtitutus. Cùm (vt ſuprà ſæpe pluries cōcluſū fuit)
inſtitutio filij ſit de forma ſubſtātiali paterni teſta-
mēti,ſed quoties aliqua verba ſunt de ſubſtantia ali-
cuius actus,vel ſunt de forma ſubſtantiali,omiſsio il
lorum vitiat actum.arg.ca.j.de baptiſmo.vbi dicitur
quòd quāuis puer fuerit ter merſus in aquā: In nomi-
ne patris,& filij,& ſpiritus ſancti amen. Si non dicā
tur hæc verba: Ego te baptizo, puer non erit baptiza
tus. Licet enim regulæ diuinæ regulis non ſubiician
61 tur grāmaticalibus.c.indignū.xxxviij.diſtinc. † Ita
quod falſa Latinitas eas nō vitiat, vt ibi.& in c.retu-
lerunt.de conſecra.diſtin.iiij.vbi illa verba, in nomi
ne patria,& filia,& ſpiritua ſancta,nō vitiāt baptiſ-
mum. Tamē neceſſe eſt, quòd verba interueniant,li-
cet non conſona rectæ locutioni:quia qui corruptè
profert verba ex ignorātia,vel lapſu aut defectu lin-
guæ,nō impedit baptiſsimi effectū, niſi hoc faceret
ex induſtriā,vel eſſet tāta verborū corruptio, quòd
ſenſum locutionis auferret, ſecundum beatum Tho
mam in quarta ſcripti. Cùm igitur verbum,inſtituo,
ſit de forma ſubſtantiali,nō poteſt videri, quòd ſub
figmento verborū omitti poſsit,licet ſufficeret dice-
re,relinquo iure ſubſtitutionis vel reſtitutionis, vt
ſuprà dictum fuit. Quia per hæc verba ſatis remanet
ſenſus locutionis demōſtrantis intentionē proferē-
tis teſtatoris,filiū inſtituere volentis,attēto ꝙ verba
materialia proferuntur,aliâs teſtamentū nō valeret.
Cùm valere nō poſsit,niſi filius ſit Inſtitutus nomi-
natim,vel exheredatus.l. inter cætera.ff. de liber. &
poſthu. Ergo ſpecificè debet inſtitui: qa cōditiones
ſunt in forma ſpecifica implendæ.l. qui hæredi.& l.
Mæuius.ff.de condi.& demoſt. Nec intelligo æqui-
tatem,in qua ſe fundabat Bald.cōtrarium adſtruere

ſatagens

ſatagens. Cùm iudex nõ debeat eſſe clemẽtior lege,
in auth.de iudi.§.oportet.colla. vj. & ipſemet Bald.
dicat in l.ij.prope finẽ.ꝙ iniuriam facit legibus, qui
vult ſe meliorẽ,quàm ipſæ leges videri.C.de ſent.ex
peri.recitã. vbi ad hoc alleg.d.§.oportet.quia ſecũ-
dum Auguſt.in lib.de vera relig. in iſtis tẽporalibus
legibus, quãquam de his homines iudicent,cùm eas
inſtituunt, tamen cùm fuerint inſtitutæ & firmatæ,
non licebit iudici de ipſis iudicare,ſed ſecundũ ipſas
62 vt in cap.in iſtis.iiij.diſt. Sunt † enim aliqui dicen-
tes ſe amplecti æquitatem ſpreta iuris forma, ſed illa
dici nõ poteſt ęquitas,imò potius iniquitas:quia de-
uiat ab eo quod bonũ & iuſtum,atq; ęquũ.Cùm lex
fundata ſit ſuper æquitate & ratione. Quoniã aliàs
lex non eſſet.iiij.diſtin.ca.erit autem lex. & j. diſtin.
c.conſuetudo.ita pulchrè dicit Panor. in c. ex parte.
lo ij.de offic.deleg. Vnde alibi dicebat etiam idem
Bald.& pulchrè in l.precibus. C. de impube.& aliis
ſubſtitu.in fin.vj.oppo. Tu tamen ex tuo capite non
formes opinionẽ,ſed ex tex.& glo.ordinaria,quibus
inhæreas. Sicut Bononienſes inhærent carrotio, &
ſicut ducens nauem inhæret temoni. Alibi dicit in l.
63 cùm veterum.C.de dona.ante nup. † Quòd talia di-
cere,ſcilicet quòd vna clauſula aliam ſubſtantialem
importet, non ſunt niſi ambages,id eſt, friuolæ ra-
tiones, & perſuaſiuæ ad placitum inuentiones,quæ
legibus non probantur. Profectò aduerſus talia di-
centes has (ſub velamine æquitatis) extortas inſti-
tutiones ad placitũ, potiùs quàm ratione inducẽtes,
in propriis noſtris terminis exclamat,imò quaſi ira-
cundè inſurrexit Salic. (eorum opinionibus repro-
batis) in dicta l.quoties.in fin.C. de hære.inſtituen.
animosè dicens, Sileat igitur æquitas illa burſalis,
& amplectatur legalis. Quoniã lex moderna volens
filios expreſsè inſtitui, fundata eſt ſuper æquiſsima
ratione, ſcilicet honoris, qui filio debetur per patrẽ.
Ob quod lex dicit,quòd vbi filius præteritur, dicitur
affici iniuria, in auth. vt cùm de appellatio. cogno.
§.cæterum. vbi dicitur, ſola enim noſtræ ſerenitatis
intentio eſt à parentibus,& liberis iniuriam pręteri-
tionis, & exhæredationis auferre. Ideo dicit textus
64 quòd † pater exhæredans filium, cenſetur demens
eſſe,& non ſanæ mentis.l.ij.ff.de inofficio. teſtamẽ.
Præterea dicta lex volens ac iubens filium in aliquo
inſtitui,fundata eſt ſuper ratione commoditatis, &
vtilitatis ipſius filij, qui ſi in teſtamento patris fuerit
inſtitutus hærede vniuerſali repudiante, tota hære-
ditas ſibi accreſcit,vt ſuprà dictum fuit, auferre filio
titulum inſtitutionis,eſſet ei auferre honorẽ & com-
modum, quod habere debet in bonis & hæreditate
paternis omni iure ſibi debitis,vt plenè nota. in l.in
ſuis.ff.de liberis & poſthum. Ergo illud ſibi auferre
& tollere nullo modo videri poſſet æq.tas,imò eſſet
ſumma iniquitas, ſeu cauſa ingratitudinis legitima,
tollere filio gemmam tam pretioſam,qualis eſt titu-
65 lus inſtitutionis. His † & aliis maturè, vt decet con-
ſideratis,repericris Salicet. quem in hoc ego ſequor
fuiſſe & eſſe familiarem veridicum, ac in nullo veri-
tatis aduerſatorem. In cuius laudem aperuit os ſuũ
Petrus de Anchar.in repetitio.cap.j. de conſtitutio.
dicens ipſum doctorem fuiſſe re, & fama excellen-
tiſsimum. Vnde hęc omnia ad rhombum intelligens
gloſſator noſter Bernardus hic in verbo, *Relinquens*.
præſupponit,quòd Raynutius in dote domo,& hor
to Alterocham eius filiam inſtituit, ſeu ſaltem iure
inſtitutionis reliquit, aliàs teſtamentũ non valuiſſet.
66 Necnon ſummus ille legiſta Ioan.Andr.totius iu-

ris fundamentum, vt verbis vtar Bald. in capitulo
cùm olim de re iudicata,quem ſummè commendat
idem Bal.in præludiis feudo.decima col.in fine pri-
mæ diuiſionis feudorũ,præſertim in operæ nouellę,
in qua,vt nunc dicetur, idem tenet, qui vt dicit Pa-
normit.in cap.de quarta.vj.col.de præſcript. quãdo
apponebat ſtudium optimè decidebat : ſed rarò hoc
fecit. Quod ſi feciſſet multis ſcribentibus ſilentium
impoſuiſſet. Sed ſe accelerauit, vt multa ſcriberet,
de quo refert etiam Antonius de Prato veteri, in
prologo ſui repertorij in Bartolum. Quod cùm in
legationem ipſe Ioannes Andr.profectus eſſet apud
Romanum pontificem, hac pontificali ſalutatione
decoratus extitit : Bene venerit, qui lux mundi co-
gnominatus eſt,in dicto ca.ſi pater.ſuper verbo,in-
ſtituit. in fine eodem titulo. libro ſexto.poſt multas
opiniones quęſiuit,dicens tutius eſſe tenere in teſta-
mento patris neceſſariã fore filiorũ inſtitutionem,
per textum in dicto §. aliud quoque capitulum. Et
non immeritò:quia vt dictũ eſt,inſtituere filium,eſt
de forma ſubſtantiali teſtamẽti paterni,qua omiſſa,
teſtamẽtum nõ valet, velut carens forma, nec me-
67 retur dici teſtamẽtum, † ſicut corpus carens anima
non eſt homo,ſed cadauer. Cùm anima ſit corporis
forma, vt dicit gloſſ.in clemen.j.de ſumma Trinita.

Or,ea quæ fiunt non ſeruata forma, ſunt ipſo iure
nulla,quinimò plus dicũt Docto.ꝙ nõ ſolùm quod
fit contra formã vitio ſubiacet nullitatis, ſed etiã ea
quæ fiunt præter & citra formã,vt eleganter decidit
Ioan.And.ſuper verbo,circa formã.in cap.pruden-
tiam.§.j.de offi.deleg.vbi refert Hoſtiẽ.ad hoc alle-
gantẽ tex.diuinũ.Deuter.xij.in fi.dũ dicitur: Quod
præcipio tibi,hoc tantùm facito domino,nec addas
quicquã,nec minuas.facit c.ſi cui.vbi glo.de elect. li.
68 vj. † Nam contra, præter, & citra ſunt ſynonima ad
inducendũ nullitatẽ actus,qui geritur cõtra,præter,
vel citra formã.hoc idẽ tenet Ioã.And.ſuper gl.ij.in
c.cùm Marthæ.de celebra. miſ.allegans ad hoc text.
Apocaly.vlti.cap.dum ibi dicitur,Si quis appoſuerit
ad hæc, &c. apponet Deus ſuper ipſum plagas ſcri-
ptas in libro hoc.Et ſi quis diminuerit,auferet Deus
partẽ eius de lib. vitę.Vltra prædicta facit tex.Apo-
ſto.ad Timoth.v.ſic dicẽs,Teſtor Deo vt hæc cuſto-
dias ſine præiudicio,nihil faciens in alterã partẽ de-
clinãdo.Subiungens ibidẽ.vj.cap. Præcipio tibi co-
ram Deo,vt ſerues mandatũ ſine macula.Vnde Am
broſius in li.de paradiſo. Si quid addas, inquit, vel
detrahas, præuaricatio videtur eſſe quædã mandati.
Simpliciter enim & pura mãdati forma tenẽda eſt,
vel teſtamẽti ſeries intimãda, nihil igitur etiã quod
bonũ videtur,addendũ eſt.Si quis vnum mandatum
cuſtodit,& aliud præuaricatur,nihil ei prodeſt.Hæc
69 ille. † Similiter dicit lex ciuilis, quòd diligenter fi-
nes mandati cuſtodiendi ſunt.l. diligenter.ff.mand.
nec quouiſmodo prętermittendũ,quãtũcunq; actus
ita ꝓſperè,& plenè ſuccederet ſine forma,ſicut for-
ma ſeruata. Ideo ad ꝓpoſitũ referũt hiſtoriographi
de Iulio Cæſare, qui cũ in domãdis hoſtib.quinque
annorum ſpatium ſibi à Romanis permiſſum, ſeu
præfixum pertranſiſſet, licet glorioſè triumphaſſet,
honor tamẽ ſibi debitus denegatus eſt, adeò ꝙ vrbẽ
ingredi permiſſus nõ eſt,eo ſolo, quia vltra terminũ
70 ſibi præfixum moram traxiſſet. † Sic etiam legitur
de Petronio Romano, quem cùm Caius Calligula
Imperator legatum miſiſſet in Syriam cum mãdato
de debellandis Iudęis eius ſimulachra recuſantibus,
videns ſtragem innumerabilem futuram, ob eorum

ſixam pertinaciam, reſcripſit imperatori imminere
Romano imperio grauem infamiã, ſi mandatũ ad-
impleret. Ob quod Caius ei reſcripſit, vt confeſtim
ꝓpria manu ſe occideret, vt diſcerẽt omnes, nõ eſſe
imperatorum mandata paruipẽdenda. De quo ple-
nè habetur in ſupplemẽto Chronicorum libro viij.
Pariter narrat Aurelius Auguſti. v. de ciuitate Dei,
de quodã qui nõ extraneum, ſed propriũ filium occi
dit, cò ꝙ cõtra voluntatem imperij fecerat, licet pro
patria pugnaſſet, atq; viciſſet. Nã æſtimabat peius
imperium contemnere, q̃ abſque voluntate imperij,
etiam pro patria glorioſè vincere. [Quod ego verũ
intelligerem, niſi ea aliqua noua cauſa ſuperuenien-
te, vel etiam veteri, quæ latebat principẽ, talia capi-
taneus cõtrauenerit mandato, per text. ſingul. in l. ſi
hominem ad fin. ff. manda. quem Panor. ſæpe com-
mendauit, & cæteri omnes.] Et Valerius lib. ij. titul.
de inſtitutis. Relatis, inquit, Quinti Fabij laudibus
offerunt ſe mirificæ cõſtantiæ viri, qui legati à ſena-
tu Tarentum miſsi, cùm grauiſsimas ibi iniurias ac-
cepiſſent, vnus etiã vrina reſperſus eſſet in theatrum,
vt eſt conſuetudo Græciæ, introducti, legationem
quibus acceperant verbis peregerũt, de hiaquę paſsi
erant queſti non ſunt. ne quid vltra, quàm mandatũ
71 eſſet, loquerentur. † Et idem Valerius eo. lib. titu-
lo de diſciplina militari, de Poſthumio Tiburto, &
Manlio torquato Romanis ducibus, qui in his, pro-
priis filũs nõ pepercerũt, ſic dicit, Tu nanq; Poſthu-
mi dictator Aulum Poſthumium, quem ad generis
penetraliúmque ſacrorũ ſucceſsionẽ propagandam
genueras, cuius infantiæ blandimẽta ſinu atq; oſcu-
lis foueras, quem puerum literis, quem iuuenem ar-
mis inſtruxeras ſanctum, fortẽ, amantem tui pariter
ac patriæ: quia non tuo iuſſu, ſed ſua ſponte præſidio
progreſſus hoſtes fuderat, victorem ſecuri feriri iuſsi
ſti. Tu item, Manli Torquate, Latino bello conſul
filium (ꝙ prouocatus à Geminio Metio duce Tuſcu
lanorum ad dimicandum te ignorante deſcenderat)
glorioſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia referentem
abripi à lictore, ſcilicet mortis executore, & in mo-
dũ hoſtiæ mactari iuſsiſti, ſati' eſſe iudicãs patrẽ for
ti filio, quàm patriã militari forma & diſciplina ca-
rere. [Aliud exemplum refert idem Vale. lib. j. titul.
de neglecta relig. cuius hiſtoria habetur infrà ſuper
verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. j. in v. caſu, quo damna-
tus capitaliter poteſt facere teſtamẽtũ.] Sic vt ibidẽ
refert ipſe Valerius, Seueritatem Papyrius dictator
Romanus in Quintũ Fabium Rutilianũ magiſtrum
Equitum & ſic coneſtabilem Romanum formam &
legem militarẽ tranſgreſſum exercuit, quẽ totaliter
occidiſſet, ſi populus, quaſi vi eum non eripuiſſet,
quãuis feliciter fuſis Samnitibus Romanis hoſtibus
viciſſet. Aſpero enim & abſciſſo caſtigatiõis genere
militaris diſciplina indiget: quia vires armis cõſtãt
quæ vbi à recto itinere diſceſſerint, oppreſſura ſunt
niſi opprimãtur. Qua ratione motus, & Saul primus
Rex Iſraël filiũ ſuũ occidiſſet, ſi à populo nõ fuiſſet
prohibitus, vt habetur j. Reg. xiiij. & xxij. quæſt. ij.
cap. fin. in fin. quod optimè ſeruant domini Veneti
ſub pœna mortis, pro quibus eſt tex. in l. iij. §. in bel-
lo. ff. de re militari. Ex quibus clariſsimè cõſtat, nihil
fieri debere contra, præter, vel citra formam datam
actui, aliàs talis actus vitio ſubiacet nullitatis. Et ita
etiam tenet Bal. in l. fin. verſ. Ex hoc talis elicitur cõ-
cluſio. C. de ſuis & legitimis hæredi. vbi dicit, quòd
formæ nihil addi vel detrahi poteſt, allegat Bar. in l.
Gallus. §. j. ff. de libe. & poſthu. Quia quod perfectũ
eſt, non ſuſcipit in ſe magis vel minus. l. ij. C. de ma-
72 numiſ. vindicta. † Nam omiſsio formæ in qualibet
minima quantitate totum viciat actũ & proceſſum,
ſecundum Anto. & Panormi. in cap. Piſanis. de reſt.
ſpolia. & Panor. in ca. cauſam vlti. col. de ſent. & re
73 iudi. Et † adeò forma ſubſtantialis in actu requiſita,
ſeruari debet ſpecificè, ſicut iacet & concepta eſt à
lege, ſtatuto, vel homine, aliàs actus eſt nullus, quòd
non ſufficeret eã ſeruari per æquipollens, nec locũ
haberet regula, quò non intereſt, quid ex æquipol-
lentibus fiat. l. fin. C. de his qui veniam æta. impetra.
ſecundum Bald. & Ange. in dicta l. j. & ij. ff. de liber.
74 & poſthu. † Ita quòd ſi ſtatutum requireret per no-
tarium in inſtrumento apponi nomen, pronomẽ, &
agnomen, non ſufficeret ad vtilitatem inſtrumenti,
ſi ſolùm nomen apponeretur vel agnomen, etiam ſi
illud ita elegans & notũ omnibus eſſet, quòd de alio
homine intelligi nõ poſſet, qualis erat Gallopreſſus
Bidellus Azonis, de quo per glo. in l. hac conſultiſsi-
ma. C. qui teſtamen. facere poſſunt. Aut ille de quo
dicit tex. in l. ij. §. fuit poſt eos maximę ſcientię. ff. de
orig. iuris. quia veritas aliter expreſſa non excuſat à
forma. vt dicta l. j. & ij. ſecundum Bar. in l. prætor. in
princ. ff. de noui operis nũtia. & l. legitimos. ff. de le-
giti. tute. vbi dicit, quòd ſi lex requirat interponi au-
thoritatem pro forma actus, non ſufficeret dicere
per verbum cõſenſus, cùm formæ ſpecificæ omiſsio
vitiet. Quod eſt verum, etiam ſi omiſsio formæ faci-
liorem induceret expeditionem negotij de quo tra-
ctatur, ſecũdum glo. in verbo, ſuperiorem. in cap. ſo-
let. de ſenten. excom. lib. vj. vbi delegatus abſoluere
non poteſt ad cautelã impetrantẽ, excedendo com-
miſsionẽ, licet facilius poſſet ex hoc ſequi cauſæ ex-
peditio. & ibi expreſsè dicit Domini[c]', ꝙ licet in cõ
miſsione veniant ea ſine quibus cauſa expediri non
poſſet. l. ij. ff. de iuriſdi. om. iudi. & c. præterea. de offi.
deleg. Tamen non veniunt ea, per quæ cauſa poſſet
facilius terminari. Ex quibus ad propoſitum cõclu-
ditur, ꝙ licet actus teſtandi poſſet facilius expediri,
ſi patri ſufficeret dicere, relinquo, vel aliis modis ſu-
prà deductis. cùm tales modi ſint magis in vſu apud
vulgares vt not. glo. in dicta l. quoties. C. fami. ercis.
Tamen hoc dicere non ſufficeret ad teſtamẽti vali-
ditatẽ, niſi forma tradita in d. §. aliud quoque capi-
tulum ſeruaretur, ſcilicet filios inſtituendo, aut iure
inſtitutionis relinquẽdo, vel eos nominatim ex iuſta
75 cauſa exhæredando. † Cùm illa ſit forma à iure tra-
dita, contra, citra, & præter quam non licet proce-
dere, aliàs actus teſtandi eſſet nullus, vt dictum eſt.
Nec illi formæ renuntiari poteſt per teſtatores, vt di
cta l. nemo poteſt. ff. de leg. j. Iuri enim traditiuo cer
tæ formæ in actibus hominũ renuntiari non poteſt,
ne ꝓprio motu, ꝓut quiſque vellet, & nõ prout de-
bet, procedi poſsit. Ita pulchrè dicit Bal. in ſuo diui-
no conſilio ſchiſmatis hodie poſito ſuper rubri. C. ſi
quis aliquem teſtari prohib. verſi. prædictis quoque
accedat. & idẽ Bal. in l. Barbarius. in vj. col. lectu. ff.
de officio præto. & in cap. ex tranſmiſſa. de renun. &
Bart. in l. de his. ff. de trãſact. Ideo dicebat Imol. in l.
quicquid adſtringendæ. ff. de verb. oblig. ꝙ ſi partes
concordarẽt millesies, quòd procedatur nõ ſeruata
forma actus, vel ꝙ talis forma habeatur pro expreſ-
ſa, talis conuentio nihil operabitur. Et ratio eſt, quia
omnis ſolennis forma actus, eſt iuris publici, vt hij.
ff. eo. cui renũtiari nõ poteſt, vt dicta l. nemo poteſt.
Præterea hæc forma, vt dictũ eſt, eſt ſubſtantialis,
aduerſus quam etiam conſuetudo ſecundum aliquos
nihil

nihil operatu per gl.in c.nõ putamus. ſuper verbo,
76 officiali.de conſuetu.lib.vj. †Vnum tamen tenebi-
tis ſingulariter menti de hac clauſula, omni alio me-
liori modo, ꝙ licet nõ importet inſtitutionem, atta-
men perinde habetur, acſi in teſtamẽto appoſita fuiſ
ſet clauſula codicillaris.l. cùm pater.§. filius matrẽ.
ff.de lega.ij.ſecundum Bal.& Ang.ibi, vt probat tea.
not.in l.codicillis.§.fin.eod.tit.de lega.ij.vbi Bar.&
Imol.& diai plenè ſuprà *teſtamentum*. iij. Vnde hoc
caſu dicta clanſula operabitur multa, non obſtante
filij præteritione, vt plenè dicam infrà in aavj. & vl-
77 tima limitatione. †Quartò limitabitis dictã regulã,
qua dicitur teſtamentum, in quo filius non eſt inſti-
tutus eſſe nullũ, non habere locũ, ſi pater alicui ex
liberia teſtamẽto iure inſtitutionis reliquerit, & de-
mum in eodem teſtamento alteri relinquendo dixe-
rit, item Franciſco filio meo relinquo decẽ. Nam eo
tunc licet non dixerit iure inſtitutionis, tamen valet
teſtamentum, attento ꝙ titulus Inſtitutionis fuerat
præcedenti filio adiectus, qui videtur tacitè in Fran
78 ciſco repetitus. †Quia quoties per dictionem item,
adiicit oratio imperfecta ratione verbi, vel ex par-
te ſuppoſiti, vel appoſiti, ſemper inducitur repetitio
præcedẽtis qualitatia, vt ſequens oratio ſuppleatur
ea præcedenti argu.l.eiuſdem §.ij. ff. ad legem Cor.
de ſicar. Eodem modo probatur.ff. ad legẽ Iuliã de
vi publ.l.iij.§.j. Et ita p multas & efficacea rationes
reperio conſuluiſſe Bart.conſi.aavj.incip. viſa facti
narratione.de hac dictione, itẽ, videatis eundẽ Bar-
to.& plenè in l.in repetẽdis.ff. de lega. iij. & Bal. in
79 l.ſi Fortidianum. C.de legat. †Quintò limitabitis
dictam regulam non habere locum, vbi teſtator titu
lo legati, aut ſimplicis, vel alterius relicti rẽ certam
filio reliquerit, tamen voluit illum titulum certæ rei
adiectum importare inſtitutionem, qno caſu infalli-
biliter eam importabit, dum tamen apparere poſsit
teſtatorem ita voluiſſe, putà quia hoc eapreſsit, ſcili
cet quòd volebat illũ titulum importare inſtitutio-
nem, & habebitur filius pro inſtituto, & idẽ ſi ex ver
bis teſtatoris illud appareat, aliàaqnà eapreſsè. Pu-
tà, quia teſtator primò legauit filię decem, & poſtea
dixit, filiam meam quam in decem inſtitui, vel cui
decem iure inſtitutionia legaui exhortor, quòd ha-
beat curam domus meæ, quãdin vinet &c. Aut ſimi-
lia verba in teſtamento diait ante legatum vel poſt,
per quæ apparet teſtatorem intellea iſſe quodcunq;
verbum inſtitutionem importare. Ita eleganter con
ſuluit Ludo.conſilio clxaix.incipiẽ. Ampliſsimè do
80 ctor.ij.colum.verſicu. Tertiò probatur. †Nam quæ-
cunque verba legatum importantia vel alium reli-
cti titulũ poteſt teſtator diſponere & alterare, quòd
inſtitutionẽ importẽt, vt elt caſua ſingular.in l.quo-
niam indignũ.C.eo.ti.vbi dum dicit, verbis inflexis,
& ibi, qnibuſlibet perfecta ſentẽtiis, vel quolibet lo-
quẽdi genere formata inſtitutio valeat, ſi modo per
eum liqnebit voluntatis intẽtio &c. Poſtquam ergo
teſtator hoc potuit, præſumendũ eſt ꝙ ita voluit, ne
aliter dicẽdo teſtamentũ præteritione filij rumpi cõ
tingat. Cùm nõ præſumat quis viam eligere ad ſua
iudicia ſubuertẽda.l.iij.ff.de teſta.mili. Semper enim
quo ad verborum interpretationem & importantiã
mens, & voluntas teſtatoria proprio verborũ ſigni-
ficato præfertur. [De quo plenè habetur ſuper ver-
bo, *Etiam impuberi ſuccederent*.] Et hæc vera, dum
tamẽ teſtator illam verborũ declarationẽ in teſta-
mento fecerit, ita ꝙ ex his verbis teſtamẽti elici poſ-
ſit, vt dictum eſt. Si autẽ talis declaratio fieret in co-
dicillis, non valeret, ſecundũ Bal.in l.non codicillũ.
C.eo.tit.licet Ludo.in d.conſi.prima facie videatur
contrariũ cõſuluiſſe. Sed teneatis vt plenè declaraui
ſuprà hac eadẽ notula, verſi.vlteriùs circa præmiſſa
81 puto aduertendum. †Sextò limitabitis dictã regu-
lam locũ nõ habere, vbi ſtatuto ciuitatis caueretur,
ꝙ pater teneatur filio relinquere certam partẽ bono
rum, velnti quintam: quia tunc nõ eſſet neceſſe eam
relinquere iure inſtitutionis, nam tale ſtatutũ ſe ha-
82 bet ad ius cõmune derogatiuè, †cũ de iure cõmuni
legitima filij ſit triens, & ſemis, ſecundum nnmerum
liberorũ. Ideo cùm ſtatutũ hoc caſu deroget iuri cõ
muni in quãtitate legitimæ, nullam recipit interpre-
tationẽ à iure communi, ſed debet ſimpliciter intel-
ligi, vt iacet, & verba ſonãt: cũ verbis ſtatuti nil ad-
di, aut detrahi debeat. C.de Iuſti.codi.confir.§.hũc
ergo.& de emẽ.Iuſti.codi.§.repetita.facit.C.de La-
ti.liber.tol.l.j.in prin.& ff.de ver.obl.l.in contentio-
nalibus.§.deniq;.ita ſingulariter decidit Bal.in l.ma
ximum.in verſi.vlteriùa quæritur.C. de liberis præt.
vbi allegat ad hoc iſtud cap.ꝙ ſufficit ſtatuariã por-
tionem filio relinquere quoquo relicti titulo, vt eſt
caſus hic in prin.& in verbo, Secundum Tuſculanæ
ciuitatia conſuetudinẽ. Et cum hac opinione tranſit
Pau.in l.fin.§.in cõputatione.C.de iure delib.dicẽs
83 hoc dictum Bal.eſſe ſingulare. †per quod limitatur
regula generalis, in qua dicitur ſtatuta fore interpre-
tanda ſecũdum iua commune. Quia hoc fallit, quo-
ties ſtatutum venit derogatiuè ad iua commune. Fa-
cit quod not.Ange.in l.nõ poſſunt.ff. de legi. Vnde
ad propoſitum reuertendo, quoties ſtatutum vtitur
verbo relinquo, ſufficit ſimpliciter relĩquere, nõ ad-
dendo titulũ inſtitutionia. Et ita etiam in caſu pro-
prio ſentire videtur Pet.de Ancha.conſi.caj.in fine.
Sed aduertatis quia in hoc puncto cõtrarium tenuit
Ludo.in l.ſi quis priore.ff.ad Treb. referẽs ſe cõtra
Bal.conſuluiſſe apud Valentiã, licet neminẽ reperiſ-
ſet cõtrarium tenuiſſe. Mouetur, quia ſtatutũ de quo
Bal.loquitur, derogat iuri cõmuni, in quotitate legi-
timæ tantùm, quia de triẽte, aut ſemiſſe facit quintã
partem. Et in hoc tantũ dictum ſtatutũ derogat iuri
cõmuni. Sed in qualitate & modo relinquendi legiti
mã, tale ſtatutum non derogat iuri cõmuni, quamuis
vtatur ſimpliciter verbo relinquo, apto nato cõpre-
hẽdere inſtitutionẽ.l.his verbis.ff.de hęr.inſti. Ideo
debet in dubio interpretari, ꝙ ſit conforme iuri cõ-
muni.c.cauſam quę de reſcri.c. cũ dilectus.de con-
ſuetu.& c.ex parte.de ver.ſign. Ergo in caſu noſtro
tale ſtatutum intelligendũ erit loqui de titulo inſti-
tutionis, cõſiderata qualitate rei, quæ relinquitur, &
eorum à quo, & cui relinquitur. Vnde ſi conſuetudo
ita diſponat, ꝙ pater teneatur relinquere filio certã
rem, talis cõſuetudo habuit conſiderationẽ ad iuria
communis diſpoſitionem, & per conſequens debet
intelligi, quòd relinquatur iure inſtitutionis. Quod
eſt notãdum, nam ſatia eſt, quòd ſtatutum operetur
vnum, ſcilicet legitimæ diminutionẽ, & ipſius redu
ctionem ad quintam partem. Et in hoc capere non
debet declarationẽ à iure communi, cui derogat. Et
ita intelligitur dictum Bald. Sed operari non poterit
alium effectum cõtra iua cõmune, ſcilicet remiſſio-
nem ſolẽnitatia inſtitutionis filij, arg.l.ſi quando.C.
de inof.teſt.in prin.& c.ſi papa.de priuil.lib.vj. Præ
tereà ille caſus, ſcilicet modus relinquendi reperitur
à ſtatuto omiſſus. Ergo modus ille relinquẽdi remanet
ĩ diſpoſitiõe iuria cõmunis, ar.l.ſi cũ dotẽ.§.j.ff.ſo.
matri.& l.cõmodiſsimè.ff.de liber.& poſth. Et ple-
nè not.

nē not.Barto.in l.omnes populi.xx.col.verſi.quartò
84 quæto.ff.de iuſtit.& iure. †Septimò limitabitis re-
gulā noſtram,in quā dicitur filium debere per partē
in alio inſtitui,aliàs teſtamentum eſt nullum,nō ha-
bere locum,vbi filius prȩteritus teſtamentum patris
non impugnaret de nullitate. Quo caſu teſtamentū
quod non impugnatur,manet fixum. Super quo ta-
men fuerunt duȩ principales opiniones. Prima fuit,
quòd eo tunc tale teſtamentū ſit nullum,ſi filius præ
teritus ipſum impugnet de nullitate, petens ipſum
85 declarari nullum,& non aliàs. †Ideo quandiu filius
tacebit,tale teſtamentum tenebit, ſecundum gloſ.in
verbo,tuebitur.in l.filio præterito.ff.de iniuſt. rupt.
teſtamen.& l.is qui in poteſtate.ff.de lega.pign.aud.
Et dicit Ange.in lectura Floren.in l.poſthum.C.de
bo.poſſ.cōtra tab.quòd hæc fuit opinio glo.quam te
nuit ſicut euangelium in l.ita tamen.§. quoties.ff.ad
Trebel. idem tenuit Dyn. in magna diſtinctione in
l.Gallus.§.j.ff.de libe.& poſthu. quam olim exēplo
approbatam nobis tradit Valer.lib.vij.titu.de teſta.
86 non reſciſis. †Vbi Ebutia Lucij Menenij Agrippæ
vxor,ſilentio Aphroniæ filiæ ſuæ in teſtamēto præ-
teritæ,teſtamentum reliquit validum. Vita ,inquit,
Tuditani demens. [Hiſtoriam huius Tuditani ha-
bes infrà.ſuper verbo,*Adulta impuberi*.dum loqui-
tur de teſtamēto furioſi ſapiēter facto.] Ebutiæ autē
quæ Lucij Menenij Agrippæ vxor fuerat,tabulæ te-
ſtamēti plenæ furoris. Nam cùm haberet duas ſimil
limæ probitatis filias Pletoniam & Aphroniam,ani-
mi ſui potius inclinatione prouecta,quàm vllis alte-
rius iniuriis,aut officiis cōmota, Pletoniam tātum-
modo hæredem inſtituit,filiis etiā Aphroniæ ea ad-
modum amplo patrimonio viginti numos legauit.
Aphronia tamen cum ſorore ſacramento contende-
re noluit, teſtamētumq; matris patientia honorare,
quàm iudicio conuellere ſanctius eſſe duxit,eò ſeip-
ſam indigniorem iniuria oſtendens,ſcilicet ei à ma-
tre illatā, quò eam ſcilicet iniuriam æquiore animo
ſuſtentabat.Hæc ille. Vnde reſtat,ꝙ ſilētio filij à pa
tre vel matre præteriti teſtamentum manet validum
87 ſecundum hāc opi. †Prætereà regulam habemus,ꝙ
quoties actus annullatur fauore alicuius , nunquam
annullatur,niſi ipſo volente,& petente. Vnde vide-
mus,ꝙ ſi emphyteuta nō ſoluat eccleſiæ cēſum per
biennium,aut domino ſeculari per triēnium, priua-
tur iure ſuo, ſcilicet domino volēte & petēte ipſum
declarari eſſe priuatum,aliàs non, vt probat tex.in l.
ij.in verbo,Volēt:& in verbo,voluerit.vbi hoc ex-
preſsè tenent Bar.& omnes, C.de iure emphy.gl. &
Bar.in l.ij.C.ſi ager.vectig.vel emphyt.pet. Idem vi-
demus in emphyteuta ſine conſenſu domini rē em-
phyteuticariā alienante , qui licet propter hoc cadat
88 ipſo facto à iure ſuo,†tamē hoc intelligitur domino
volente & petente,ſecundum Sali.in l.fin.C. de iure
emphy.& Imo.in repet.cap.fin.de præſcrip.& Alex.
& Iaſon.in repe ti.dictæ l.ij.& fin.Plus dicit Bal.in l.
89 fin.C.de reuocan.dona.ꝙ vbicunq; dicimus,†quòd
res ipſo facto reuertitur ad dominū , ſemper intelli-
gitur, ſi dominus hoc voluerit & petierit,quē ſequi-
tur Alexā.in ij.parte cōſi.cccxxiij.incip. Viſo the-
mate & ſcripturis.vlt.col. Ideo ſemel cōſului in cau
ſa cuiuſdam epiſcopi cui papa facultatē dederat ac-
ceptādi & retinēdi de beneficiis ſuȩ diœceſis tūc va
cantibus,aut in futurum vacaturis,vſq; ad certā ſum
mam,quā tenere poſſet quādiu viueret , velut vnita
menſæ ſuæ epiſcopali, propter mirabiles reparatio-
nes quas in ſuo epiſcopatu fecerat , & dietim conti-
nuabat:prouiſo tamē,ꝙ infrà ſex menſes à die acce-
ptationis annata ſolueret cameræ apoſtolicæ, Aliàs
dicto tēpore elapſo diſſoluta foret prȩdicta vnio, &
pro nō facta haberetur. Contigit ꝙ aliqua beneficia
acceptauit,quibus pacificè gauiſus fuit,tamē annatā
90 minimè ſoluit.†Poſt illius mortē dubium fuit,an di-
cta beneficia per mortē vacarent, an verò ante eius
obitum vacaſſent per priuationē ipſo iure factā pro-
pter annatā nō ſolutam,& viſum fuit,quòd per mor
tem vacabant, & non propter annatam non ſolutā.
Quia cùm pœna priuationis,lapſis ſex mēſibus,in-
currenda appoſita fuiſſet fauore papæ,nunquam vi-
debatur incurſa,attento quòd papa viuēte dicto epi
ſcopo nō declarauit expreſsè pœnam priuationis lo
cum habuiſſe,vel habere velle. Nec etiam hoc decla-
rauit tacitè,ſcilicet alteri dicta beneficia conferēdo:
imò dictum epiſcopū quādiu vixit, in dictis benefi-
ciis tolerauit. Ad hoc facit quod notabiliter decidit
Ioan.Monachi in cap.ſtatutū.de præbēd.lib.vj. vbi
91 dicit, †ꝙ clauſula decreti irritantis in reſcripto po-
ſita tūc operatur,ſi impetrās ea vti velit, & nō aliàs.
Sic ergo videtur dicendū in propoſito,quia cùm ta-
le teſtamētum filij præteritione ipſo facto annulle-
tur de iure ciuili fauore filij præteriti, tale teſtamen-
tum ita demū erit nullū,ſi filius ipſe hoc velit & pe-
tat. Et quòd fauore filij ſit eo caſu teſtamentum nul-
lum,patet per tex.in authen.vt cùm de appel.cog.§.
ſiue igitur.iuncto.§.ſin autem hæc obſeruata nō fue-
rint. ibi dum dicitur : Iniuriam à filiis remouere. Et
pro hac opinione (ſcilicet quòd teſtamentum nō ſit
nullum , niſi filius præteritus hoc petat) videtur eſſe
tex.in l.ſi.verſi.ſancimus.C.de liber. præte. dum ibi
dicitur : Vel teſtamentū ipſo iure euertat,vel per cō-
tra tabulas ipſum ſtare nō patiatur. Ergo antequàm
alterum de his remediis per filium intentetur, teſta-
mentum ſtabit. Ad hoc facit dicta l.filio præterito.
ibi,ſi præteritus partem à fratribus euocauerit. facit
dicta l.poſthumo, dum ibi dicitur patris teſtamentū
rumpēti. Ergo antequàm partem euocauerit,vel te-
ſtamentum ruperit,ſtabit. Et hanc opin.tenuit Spec.
titu.eodem.§.j.verſic.Sed pone Bartha. & Bart.in l.
ſi poſt mortem.§.ſi filio.ff.de bonn.poſ.contra tab.
poſt glo.in l.iij.§.ſi quis ea liberis.illo eodem tit. Et
idem tenet in dicta l.filio prȩterito.aij.col. Alibi ta-
men idē Bar.in l.ſi duobus.§.ſi prius. ff.de bon.poſ.
92 contra tabu.reſtringendo ſuam opinio.dixit,†quòd
quando in teſtamento in quo filius in poteſtate fuit
prȩteritus,ſunt inſtituti alij teſtatoris filij , vel alij
ab inteſtato ſuccedētes,tunc eſt verū,ꝙ teſtamentū
iure ciuili eſt nullum, ſi filius præteritus ipſum teſta
mentū dicat nullum. Secùs ſi taceat,vt ibi concludit
Bart.per illum tex.quem dicit ad hoc eſſe ſingularē,
& ſe neſcire alibi,quàm in d.§.ſi prius.vbi teſtamen
tum ſecundū , in quo filius fuerat præteritus rumpit
præcedens validum , eò quia erant inſtituti aliàs ab
inteſtato ſuccedentes, quod non faceret,ſi eſſet ipſo
iure nullum. Et omnino idem tenuit ipſemet Bart.in
l.ſi duo.ad fi.ff.de bo.poſ.cōtra tab. Et ſentit Bal.in
dicta l.poſthumo.C.illo eod.tit.in ij.& iij.quȩſt.ſub
iungens idem debere ſeruari, quando inſtituti eſſent
pauperes Chriſti hæredes,vel quȩcunque alia cauſa
93 pia,per dictū §.ſi prius. †Secunda principalis opin.
fuit tota contraria primȩ,videlicet ꝙ teſtamentū , in
quo filius in poteſtate fuit pȩteritus,eſt ipſo iure nul
lum,quāuis filius taceat,& ipſum teſtamentū de nul
litate non impugnet, vt ſentit gloſ.in d.l.poſthumo,
& in l.tertia.§.fin.& l.nō putauit.§. ſi quis emācipa
tum.

tum.& l.quod vulgò,ff.de bo.poſ.cōtra tab.& in l.ſi
ita ſcriptū. §.ſi.ff.de lib.& poſth.& l.in fi.ff.ſi tabu-
læ teſtamē.nullæ extent.& l.ij.ff.de excep.rei iud.&
94 in §.ſunt autē.inſti.de bono.poſ. † Et hāc opin. te-
nuerat Azo in ſumma tit.de bo.poſ.cōtra tab.& te-
nuit Dy.in d.l.ſi poſt mortē.ff.illo eo.tit. & Rofre-
dus in ſuis libellis.tit.de bon.poſ.cōtra tab.& Ang.
in §.emancipatos.Inſti.de exhæreda.libero.& latius
in repetione l.illud. ff. de bo. poſ. contra tab.Bal.in
d.l.filio præterito.ff.de iniuſto rup.teſt.Cyn.Bal. &
Alex.in d.l.poſthumo.C.de bo.poſ.cōtra tab.& Sa-
li.in l.ij.C.de poſth.hæredi.inſti.in quibus locis per
95 omnes concluditur,† ꝙ tale teſtamētum eſt nullum,
licet filius præteritus nō conqueratur,ſiue in tali te-
ſtamēto fuerint hęredes inſtituti alii teſtatoris filij,
aut venientes ab inteſtato, vel extranei: quia vtroq;
caſu teſtamētum eſt ipſo iure nullum etiā tacente &
non conquerente filio præterito.ff.de iniuſto rupto
teſtamen.l.filio præterito.vbi fratres filij præteriti
erant hæredes,tamen fuit de iure ciuili teſtamētum
nullū.Nec obſtat tex.in d.l.ſi duob⁹.§.ſi priùs. quia
ibi fuit præteritus filius emancipatus, ſecundum ve-
riorē intellectum,& ita cōtra Bar.tenet Imo.Raph.
Cu.in d.l.filio præteritò.& Bal.in l.certū.C.vnde le
giti.Ideo non ſine cauſa Bar. in d.§.ſi priùs.reliquit
96 ſuper hoc cogitandū,potius inclinās † ꝙ tale teſta-
mentum,in quo filius in poteſtate eſt præteritus ſit
indiſtinctè nullum, & eſt cōmunis opi. Doct.tā ci-
tramontanorū,quàm vltramōtanorū, per iura opti
ma per eos in locis prædictis allegata: inter quæ eſt
tex.optimus.inſti.de exhære.libe.§.j.ibi,quia ab ini-
tio non conſtiterit teſtamentū,vt in l. poſthu.§. ex
his.ff.de iniuſto rup.teſta.vbi tex.ponens differentiā
quādo præteriti ſunt filij poſthumi vel iam nati , di-
97 cit,† ꝙ iam nati teſtamentum iniuſtum faciūt. Poſt
humi autē illud rumpunt ſi naſcātur , & illi ſemper,
& tamen non eſſet verum,ꝙ iā nati ſemper facerent
nullū,ſi requireretur ꝙ ipſum dicerent nullū , & ſe-
cundum hanc opinio.conſuluit Ludoui.conſi.xxiiij.
98 † Nec obſtat ſi quiſpiam diceret,ꝙ vbi occaſione
tuæ perſonæ mihi cōpetit aliquod beneficiū, te non
vtēte illo beneficio,perinde debeo haberi, ac ſi voca
tus non fuiſſem ad illud.l.ij.§.ſi ſit conſanguinea.ff.
ad Tertyl.Quoniā hoc intelligitur, quādo à lege nō
cōpetit mihi illud tale beneficiū ipſo iure,ſed ex fa-
cto tuo:quia eo tunc niſi te vtente,nō haberem illud
beneficium,& ita loquitur tex.in d.§.ſi ſit cōſangui
nea.Sed in caſu noſtro , filiis aliis teſtatoris hæredi-
bus inſtitutis competit ius dicendi teſtamētum nul-
lum à lege & ipſo iure,vbi alter filiorū fuit præteri-
tus.Et competit eis tale ius ſine facto filij præteriti,
ideo non mirū,ſi ipſo tacente & nō cōquerente,cæ-
teri quibus eſt à lege via aperta dicēdi nullū,poſsint
teſtamentum querelare de nullitate, vt colligitur ex
verbis,& mente Bar.in d.l.ſi poſt mortem. vbi ea di
99 cta doctrina elicit,† ꝙ ſi ea perſona & facto mariti
militis,aut doctoris vxor vocetur domina , nō tamē
maritus,miles,vel doctor eam appellare tenetur do-
minam, ſi vti noluerit maritus illo priuilegio. Idem
decidit Bar.in l.penult.C.de dona.inter vir.& vxor.
Nam vxor tali priuilegio vtitur iure mariti, ideo nō
poteſt eo vti cōtra maritū,vel eo nolente , argu. l. ſi
iudex.ff.de minorib. [Quia vxor in conſequentia
dignitatis mariti eſt domina,ideo relicta vel cōmiſ-
ſa vxori regis vel comitis, licet ſub nomine dignita-
tis regiæ vel comitalis , cùm dignitatem habeat ex
perſona mariti,& nō ſua,non tranſeunt ad ſucceſſo

rem ipſa mortua. ſecùs eſſet in rege. l. quod princi-
cum l.ſequen.ff.de leg. ij.vbi Bar.& omnes & Cy.in
l.ſi quis.C.qui teſta.face.poſſunt.] Et ita etiam deci-
dit Panor.in c.ea parte.in fi.de foro cōpe.Alias per-
emptorias reſpōſiones ad dictum §.ſi ſit conſangui-
nea.videatis per Alex.in d.l.poſthumo. Vnde con-
100 cluditur , † quòd etiā filio præterito tacente,alij te-
ſtatoris liberi in teſtamento inſtituti dicere poſſunt
teſtamentū patris nullū,& eſt communis opi.ſecun-
dum Spec.& Bart. Quam tamen intelligatis veram,
niſi tacuiſſent vltra triginta annos, quo tēpore præ-
ſcribitur iuri dicēdi nullum, ſecundū Bart.& Doct.
in d.l.filio præterito.& Alex.in l.iij.ff.de acqui.hæ-
red.& in l.j.C.quando nō peten.partes. & in l.licet.
C.de iure delib.Sed ante triginta annos ſemper dice-
re poſſunt teſtamentum nullum. Quinimò morien-
tes facultatem dicendi nullam tranſmittūt ad ſuos
hæredes.[De quo plenè habetur ſuper verb. *Mor-
tuo itaq; teſtatore*.ij.loquēdo de ſubtili materia tranſ-
101 miſsionis.] Sed pulchrum & vtile dubium eſt, † an
filius præteritus poſsit expreſsè teſtamentum patris
approbare ipſum expreſsè ratificando.Et puto ꝙ in
ſui præiudiciū poſsit,quando eſt vnicus filius patri:
nam per approbationem talis vnici filij pręteriti re-
conualeſcit teſtamentum ſaltem de iure prætorio,vt
ea eo peti poſsit infra annum bonorū poſſeſsio per
hæredes in eo inſtitutos,ſecundum Bal.in l.fi.C.vn-
102 de legi. † Sed maior difficultas eſt,an filius præte-
ritus hoc poſsit ſtātibus aliis filiis teſtatoris teſtamē
to inſtitutis in toto, vel in parte,aut certa re, qui for-
tè volunt dicere teſtamentum nullū, tanquā ex per-
ſona filij præteriti eis ſit aperta via dicendi nullum,
an hoc poſsint,non obſtante filij præteriti approba
tione,& cōſenſu? Super hoc puncto fuerūt quatuor
103 principales opi. † Prima fuit opin.Bart.in dicta l.
filio præterito. verſic. ij.oppo.in authen. &c.volen-
tis , quòd filio præterito expreſsè teſtamētum patris
approbante tale teſtamentū remanebit firmum, nec
poterunt cæteri liberi teſtatoris ipſum dicere nullū,
aut contratabulare.Idem tenet ipſe Bart.in dicta l.ſi
poſt mortem.vbi fortiùs dicit,vt vidiſtis ſuprà quòd
niſi præteritus contratabulet filius inſtitutus,nō ad-
mittitur ad teſtamentum impugnandum , cum quo
videtur tranſire Sali.in l. vxoris abortu. C. de poſt-
humis.hæred.Inſtit.per dictum §.ſi ſit cōſanguinea.
104 † Secunda fuit opin.Bald.in dicta l.poſthumo. C.
de bono.poſ.contra tabul.vbi referens Cy.ibi ita te-
nuiſſe , dicit filium præteritum non poſſe etiam per
expreſſam teſtamenti paterni approbationē valida-
re teſtamētum ſemel nullum,quò minus cæteri filij
hæredes inſtituti dicere poſsint ipſum nullum,ſi ve-
lint,vel eū cōtratabulare,per tex.in d.l.ſi poſt mor-
tem.in fi.ff.de bo.poſ.cōtra tabu.vbi patet,ꝙ filio à
lege aperitur via. Idem tenuit Iaco.de belloviſu, in
authē.vt eùm de appel.cog.§.ſiue igitur.vbi per illū
tex.cum ſeq.dicebat,quòd ſiue præteritus dicat nul-
lum,aut cōtratabulet,ſiue nō,teſtamētum eſt omni-
no nullū,vel rumpitur , ita ꝙ cæteri filij in eo inſti-
tuti venire poſſunt ab inteſtato æquis portionibus.
Cùm filius præteritus teſtamentū approbando nihil
poſsit in præiudiciū aliorum liberorū inſtitutorum,
quibus fuit ſemel aperta via dicendi teſtamentū nul
lum vel cōtratabulādi. Quod eſt verū,ſiue præteri-
tus teſtamētū approbet,antequā inſtituti acceptaue-
rint beneficiū contratabulandi, vel dicendi nullum,
ſiue pòſt , ſecundum Imol.in dicta l.filio præterito.
per text.in d.l.ſi poſt mortem. qui loquitur indiſtin-
ctè,

ctè,quicquid ibi dixerit Franc.de Rampo.in repeti.
105 Tertia† opi.fuit,ꝙ aut filius præteritus ab initio,ſci-
licet tẽpore teſtamẽti, vel ante teſtamẽtum expreſsè
vel tacitè cõſenſit ſe præteriri,& tũc valet teſtamen-
tũ tã de iure prætõ.quã ciuili: quia volẽti nõ fit iniu
ria.l.j.§.vſqueadeò.ff.de iniur. & c. volẽti de reg.iu.
libr.vj.C.de tranſac.l.cùm donationis.Ad hoc facit
tex.not.in l.nõ putauit.§.ſi quis ſua manu.ff.de bo.
poſ.contratab. quæ lex etiã hodie remanet incorre-
cta,ſecundum Imo.in d.l.filio præterito.Facit quod
tenet glo.& Bar.in l.ſi quãdo.§.fin.C.de inoffi.teſt.
vbi gloſ.ſingularis dicit,ꝙ licet hodie non poſsit fi-
lius à patre exhæredari , niſi ex altera de xiiij. cauſis
in iure expreſsis,tamen ſi filius cõſentiat ſe exhære-
dari,valet exhęredatio facta ſine cauſa,ſecũdũ Imo.
in d.l.filio pręterito.& plenè habebitis.j.in eodẽ te-
ſtamento relinquens.ij.ſicut in ſimili tenet Cy.in l.
ſi pater.in vlt.quæſt.C.de inſti.& ſubſt.quòd ſi fili⁹
inſtituatur à patre ſub cõditione poteſtatiua ,põt in
eius defectum exhæredari ſine alia cauſa: quia tunc
talis exhæredatio procedit de volũtate filij,licet Sa-
lice.ibi cõtrarium tenuerit & malè,vt dicam ibi. Sic
ergo dicamus in propoſito,ſi filius in teſtamẽto pa-
tris ſua volũtate præteritus, valebit teſtamentũ etiã
de iure ciuili, vt elegãter decidit Angel.in repeti.l.
qui ſe patris.C.vnde lib.dicẽs,ꝙ aliàs repetendo. d.
l.filio præterito. publicè ſuſtinuit hãc concluſionẽ,
ꝙ quãdo filius in poteſtate cõſentit ſuæ præteritio-
ni,teſtamentum valet. Nam filius in poteſtate exhæ
redari debet à patre,ne dominium rerũ paternarum
continuetur de patre in ipſum.l.in ſuis.vbi Bar.ff.de
libe.& poſth.Idem ad interrumpendum hanc conti-
nuationẽ exhæredari debet:ne poſteà duo ſimul cõ
currãt ad idem dominium, ſcilicet filius præteritus,
& hæres in teſtamẽto inſtitutus. Sed vbi filius eſt cõ
tentus præteriri,tacitè vult & cõſentit, ꝙ continua-
tio dominij nõ fiat in eum,imò voluntariè eã repel-
lit.Sicut quãdo inſtituitur ſub cõditione poteſtati-
na,quam implere nõ vult.l.iam dubitari.ff.de hære.
☞ inſti.[De quo plenè dicitur ſuper verbo, *Reliquit*.]
quia etiam hæreditati paternæ expreſsè renuntiare
poſſet , & renuntiando impediret dictam continua-
tionem de patre in ipſum,vt plenè dixi ſuper verbo,
Duas habens filias.In tertio caſu,quo filiæ non ſucce
dũt cũ maſculis. Ergo nimirum,ſi valet talis pręter-
itio propter voluntatẽ filij talem continuationẽ do-
minij interrumpentis,ſeu illi obicem ponentis.Præ-
terea,quia,ꝙ teſtamentũ,in quo filius teſtatoris præ
teritur,ſit ipſo iure nullum, eſt propter iniuriã , quæ
filio fit per teſtatorẽ,vt dicit tex.in §.hoc autẽ diſpo
ſuimus.in authen.vt cùm de app.cog. & iniuria non
fit volenti,vt dixi. Quinimò poteſt vnuſquiſq; ſuam
remittere iniuriã.l.nõ ſolùm.§.iniuriarũ.ff.de iniur.
Ad hoc facit quod vult idem Angel.in l.ſi quis poſt-
humos.§.j.vbi plenè Alex.ff.de libe.& poſth.qui te-
nent quòd tex.in dicto §.ſi quis ſua manu.l.nõ puta
uit.ff.de bono.poſ.contratabu.loquẽs in eo,qui ex-
preſsè aut tacitè cõſentit ſe exhæredari,habet etiã lo
cũ in eo,qui cõſentit ſe pręteriri. Cũ eadẽ ſit in hoc
caſu ratio in præteritione ſicut in exhæredatione.Et
hanc opin. ſcilicet præteritionẽ ab initio de cõſenſu
filij factã non vitiare teſtamẽtum paternum poſtea
factum,tenet Lud.in d.l.poſthumo.C.de bo.poſ.cõ-
tratab.Aut ab initio, ſcilicet tempore teſtamenti vel
ante filius nõ conſenſit ſuæ præteritioni,ſed illi con
ſenſit poſt mortem patris : & tunc quia teſtamẽtum
ſemel nullum viam aperuit aliis filiis ipſum dicendi
nullum,talis approbatio, quæ fieret per filium præ-
teritũ nõ cõualidaret teſtamentũ in præiudiciũ cæ-
terorum liberorum hæredũ inſtitutorum, quibus iã
cõpetit facultas dicendi nullũ. & hanc tertiã opi.te-
net Alex.in d.l.poſthum.Hæc opi.vltra omnes fun-
dari poteſt,per ea quæ elegãter decidunt Io.And.&
Dominicus in d.c.ſtatutũ.de præb.lib.vj. vbi cõclu
106 dunt,ꝙ †tunc factũ contra decretum irritãs papæ,
aut legis prohibitionẽ valet,quando ille cuius fauo-
re fuit decretũ appoſitum,nõ vult eo vti, & volũtas
præcedit factũ. Si autẽ voluntas & cõſenſus ſequa-
tur,tunc non valet,nec aliquid operatur illud, quod
fit cõtra decretũ irritãs. de quo videatis bonam glo.
pragmaticæ in verbo,irritum.tit.de colla.§.vt verò
cæteri.Et latè ponit Fely.in c.cùm dilecti. de reſcri.
& in c.cùm ex officij.xvj.col.de præſcrip.Sed aduer-
tatis,quia non videtur hęc opi.vera in eo quod dicit
cõſenſum filij ab initio pręteritioni pręſtitũ valida-
re teſtamentũ paternum. Nam expreſsè eam impu-
gnat Iaſon in eadẽ l.poſthumo.x. & xj.col.dicẽs de
forma ſubſtantiali ipſius teſtamenti eſſe , ꝙ filius in
poteſtate in aliquo hæres inſtituatur,aut nominatim
exhæredetur,vt ſuprà fuit latè demonſtratũ, ita ꝙ ſi
filius prætereatur, teſtamẽtum eſt ipſo iure nullum.
l.inter cætera.ff.de liber.& poſth.& l.j. ff.de iniuſto
rupt.teſta.Clarum eſt autẽ ꝙ conſenſus priuatorum
derogare nõ poteſt formæ à lege introductę,nec fa-
cere,ꝙ actus valeat non ſeruata forma legis.l.nemo
poteſt.ff.de leg.j.& l.cùm hi.§.ſi prætor.ff.de trãſac.
Bar.in l.de his.eo.tit.& Bal.in authen.iubemus.C.de
iudi.& in l.fi.§.& hoc ſi quidem.C.de iure deliberã.
Quinimò dicit Panor.in c.quia propter.§.j.vj. colũ.
107 verſi.vlterius quæritur. de elect. ꝙ †illi decreto in-
troducendi formã derogari non poſſet ſtatuto , aut
cõſuetudine eccleſię.Ad hoc facit quod ipſemet de-
cidit in c.nulli.de reb.eccle.non alien.Nec obſtat ſi
diceretur , ꝙ illud eſt verum , niſi forma introducta
eſſet fauore alicuius , vt in caſu noſtro introductum
eſt in filij fauorẽ, ꝙ inſtituatur vel exhæredetur , ne
præteritione iniuria afficiatur. Quo caſu videtur,ꝙ
filius tali formæ poſsit renuntiare. Quoniam reſpõ-
detur, ꝙ illa forma non fuit introducta in merum fa
uorem filij,ſed etiã in odium patris formã à iure tra-
☞ ditam non ſeruantis. [Quo caſu non poteſt illi re-
nuntiari per doctrinam Bart.in l.qui exceptionẽ. ff.
de condi.indeb.per illum text.] Præterea & notabi-
liter,licet actus fuerit introductus in fauorem alicu-
ius,tamen ſi lex ipſum introduxit pro forma, nõ po
teſt illi renuntiari per conſenſum partiũ, ſecundum
gl.in l.à diuo Pio.ff. de ritu nup.quã multũ no. Bal.
in l.non dubiũ .C.de legi.& l.iubemus.§.ſanè.de ſa
croſan.eccl.in l.ea quæ.C.de don.ante nup.in l.cùm
mulier.ff.ſol.mat.& in c.lator.in fi.de ſent.& re iud.
Inſuper & notabilius dicit idem Iaſon,ꝙ quãdo lex
introducit aliquid pro forma , & nihilominus vltrà
procedit annullando actum expreſsè prout in caſu
noſtro,& clarè patet inſtit.de exhære.lib.in princ.&
in l.j.ff.de iniuſt.rup.teſta.eo tũc tollitur & aufertur
omnis poteſtas diſpenſandi in contrariũ,adeo ꝙ cõ
ſenſus partiũ nihil operabitur,ſecundum glo.in c.di
lecto.de præbẽ.& c.ſtatutũ.in verbo, Committatur.
de reſcrip.lib.vj.Archi.& Dominicus in c.cũ de be-
neficio.de præbẽ.eo.lib.facit glo.in l.j.in fi.C.ne fi-
108 deiuſ.dotiũ dentur.vbi dicitur , †ꝙ legi prohibiti-
næ partes nullatenus poſſunt renuntiare , cùm talis
prohibitio vim decreti irritantis habeat. l. non du-
bium.C.de legi.& glo.in clem.j.de iure patro.Quar

tòmo

tò mouetur, quia dicit Bald. in l. ſi quãdo. §. & ſi ge-
neraliter. C. de inoffi. teſt. ꝙ cõſenſus filij nõ firmat
teſtamẽtũ patris cõtra nullitatẽ, nec quantũ ad repel
109 lendũ filiũ à querela. † Quia quãdo ius diſputat de
aliqua ſolẽnitate ſeruanda in actibus hominũ, non
poteſt tolli per pactũ nec derogari, vt d. l. nemo po-
teſt. ff. de leg. j. Et ibi rẽſpõdet ad d. l. nõ putauit. §. ſi
quis ſua manu. Quintò facit d. l. ſi quãdo. §. illud. C.
de inoff. teſt. ponderata ratione illius tex. quia cõſen
tire præteritioni de ſe factæ nil aliud eſſet, niſi pactũ
de non ſuccedendo, quod non valet ſine iuramento.
l. pactum. C. de colla. iuncto c. quãuis pactũ. de pac.
lib. vj. Sextò hanc partem tenet Imo. contra Ang. in
d. l. ſi quis poſthumos. §. j. ff. de inoſ. teſt. vbi dicit, ꝙ
diſpoſitio d. §. ſi quis ſua manu. loquẽs in filio, qui à
principio ſe conſenſit exhæredari, nõ habet locum,
ſi conſentiret ſe præteriri: quia vbi præteritur, forma
à iure tradita non ſeruatur, ſicut ſeruatur quãdo ex-
hæredatur, vt l. inter cætera. ff. de lib. & poſth. Et per
hunc modum non obſtat glo. in d. l. ſi quando. §. tin.
quia loquitur vbi filius fuit exhæredatus à patre de
ſuo conſenſu. Et ſic ſeruata fuit forma legis volentis
filium debere inſtitui vel exhæredari. Et licet aliàs
in exhæredatione requiratur cauſa ingratitudinis te-
ſtamento inſerta pro forma, vt in authẽ. nõ licet. C.
de libe. præte. Tamẽ illud procedit, vbi quia exhære-
datur propter demerita, & ſic inuitus: quod non eſt
quando conſentit. Vltra Iaſonẽ, ꝙ non ſit differen-
tia, an ab initio filius præteritioni cõſentiat, vel poſt
teſtamentũ perfectũ patre mortuo, & ꝙ vtroq; caſu
teſtamẽtũ ſit nullum, patet per ea quæ omnes deci-
dunt in l. ti. C. de ſentẽ. ex peri. reci. & in c. fi. de re iu-
di. lib. vj. vbi dicitur, ꝙ ſiue partes ab initio ante ſen-
tentiam cõſentiant, ꝙ ſententia feratur ſine ſcriptis,
aut per iudicem non ſedentem, vel aliàs non ſeruata
forma, ſiue conſentiant poſt ſententiã latã, talis ſen-
tentia eſt vtroq; caſu nulla: quia partes ante vel poſt
renuntiare nõ poſſunt formæ, aut ſolennitati actus.
Facit glo. & quod ibi not. in c. j. de libel. obla. & in c.
de cauſis. de offi. deleg. Nam licet vbi actus foret nul
lus ſolùm propter defectũ cõſenſus, interdũ valida-
ri poſſit, & valeat iuxta ſui naturã & eſſentiam. l. iij.
§. falſus. ff. rem ratam habe. & interdum vt actus va-
leat, prout valere poteſt, ſaltẽ vt pactũ per tex. no. in
l. ij. cõmunia vtriuſque iud. Attamẽ vbi actus eſt nul
lus propter defectum formæ, nunquã cõſenſus par-
tium talem actũ firmare poteſt, ſiue præſtetur ante,
110 ſiue in actu, vel poſt, vt d. l. nemo põt. † Præſertim
vbi eſt decretum irritãs, ſi quid fiat contra formam:
quia tũc tale decretũ eſt tantæ virtutis, ꝙ licet appo-
ſitum eſſet mero priuatorũ fauore, vt in caſu noſtro
fauore filiorum præteritorũ, tamẽ illi decreto renũ-
tiare nõ poſſunt: quia lex apponendo decretum irri-
111 tans videtur animaduertiſſe ad fauorẽ reipu. † Cùm
teſtamenta & eorum forma ſint de iure publico. l. te-
ſtamẽti factio. ff. eo. iũcta d. l. nemo poteſt. ff. de leg.
j. ideo ex quo decretum ligauit manum patris teſtan-
tis, aliàs teſtari nõ poterit, niſi ſeruet formã, ſcilicet
ꝙ in aliquo filios inſtituat, vel ex iuſta cauſa exhære
det. Conſiderauit enim lex, ꝙ per illicitas precea vel
minas paternas, aut aliàs filij nolendo diſplacere pa-
rẽtibus inducerẽtur ad conſentiendũ ſuæ præteritio
ni, & ſic per indirectũ periret forma teſtamẽtorum,
quod fieri nõ debet, cùm reipub. interſit ꝙ ſeruet. l.
vel negare. ff. quẽad. teſt. ape. & d. l. teſtamẽti factio.
ita eleganter in ſimili, & nõ minus ſingulariter deci
dit Pano. poſt glo. in d. c. dilecto. de præbẽ. & Barb.

in rubr. de fide inſtru. xxvj. Et hac cõſideratione mo
tus dicit Dominicus poſt Lapũ. in c. quodã. in fine.
de præb. lib. vj. ꝙ etiã ille, qui decretũ irritans in ali-
quo actu appoſuit, etiã ſi ſit princeps, reſcribẽdo vel
contrariũ diſponẽdo nihil agit, niſi illi decreto irri-
tanti deroget expreſſè, & ipſum tollat. Aliàs quicqd
fit eſt nullum, de quo eſt text. in l. ſi quis. in prin. ff. de
lega. iij. & in c. cùm olim, de re iudi. Sed in poteſtate
partiũ non eſt tollere decretũ irritãs legis & ſuperio
ris. c. cùm inferio. de maio. & obe. Et hac ratione de-
cidit tex. in l. ſi quãdo. C. de inoffi. teſt. §. j. ꝙ quãtũ-
cunq; princeps diſpenſet cum aliquo inhabili, ꝙ te-
ſtari poſſit, ſemper intelligitur, ꝙ teſtari poterit ob-
ſeruata lege & forma teſtandi, propter decretum irri
tans, ſi aliter fieret, quod impedit omnẽ modũ dire-
ctè vel indirectè faciendi cõtrarium. Et hæc opinio
prius quàm viderim Ia. fuit mihi ſemper viſa verior
& veritati iuris magis conſona, ſecundũ quam ſæpe
112 conſului. † Quarta fuit opi. Imo. in d. l. filio præteri
to. volentis filium præteritum approbare non poſſe
teſtamentũ patris, ante, vel in actu teſtãdi, aut poſt,
conſentiẽdo ſuæ præteritioni, inuitis cæteris filij in-
ſtitutis, vbi tales filij teſtatoris, fratres filij præteriti
fuiſſent hæredes inſtituti in minori parte, quàm eſ-
ſent ab inteſtato ſucceſſuri. Quia tunc cùm interſit
ipſorum teſtamentum patris declarari nullum, vt
ipſi qui fuerunt in minori portione inſtituti, veniãt
ab inteſtato ad debitam portionem æqualiter capiẽ
dam non poſſet filius præteritus in eorum præiudi-
cium tale teſtamentum approbare, & ſuis fratribus
præiudicare, vt dictum eſt. Si verò fratres ipſius filij
præteriti fuiſſent per patrẽ in toto vel maiori parte
inſtituti, quã ſucceſſuri eſſent ab inteſtato, tunc quia
eorum non intereſt teſtamentum declarari nullum,
nec locum eſſe ſucceſſioni ab inteſtato, cùm teſtamẽ
to declarato nullo, & ſic ſublato de medio, maiorem
partem non reportarent, quàm habeant ex teſtamẽ-
to: imò fortè minorem. Certè impedire non poſſent
teſtamenti cõfirmationem per approbationem filij
præteriti fiendã, cuius ſolius intereſt. Quinimò ipſis
non cõſentientibus teſtamẽtum valebit, & ſuum ſor
tietur effectum, prout reipublicæ intereſt, vt d. l. vel
negare. Et hãc opi. tetigit Bar. in d. l. ſi poſt mortẽ. li-
cet ibi eã nõ approbet, ſed poſtea eam tenuit in l. pe
tẽdæ. C. de tẽpo. in integ. reſti. petẽ. facit tex. in d. §.
ſin autẽ hæc obſeruata. in authẽ. vt cùm de app. cog.
Et de hac opi. eſt tex. in d. l. filio præterit. vbi dicitur
ꝙ filius præteritus auocabat partẽ à fratribus. Nam
ſi ipſi nõ fuiſſent in maiori parte inſtituti, quã eſſent
ab inteſtato ſucceſſuri, præteritus nõ auocaſſet partẽ
ſuã ab eis, ſed ab extraneo hærede inſtituto. Et idem
eſſet ſecũdũ Imo. ibi, ſcilicet ꝙ ſolus præteritus ſine
cõſenſu inſtitutorum approbare poſſet teſta. patris,
vbi ille præteritus eſſet patri teſtatori vnicus filius,
& extraneus fuiſſet hæres inſtitutus: quia cùm tunc
de nullius alterius præiudicio tractetur, quàm ipſius
filij præteriti, qui ſolus rupto teſtamento ſuccederet
ab inteſta. poterit talis filius ſolus ſine cõſenſu hære
dis extranei teſtamentũ patris approbare: ita ꝙ ille
hæres extraneus non poſſet teſtamentũ impugnare
de nullitate, quia ſua nõ intereſt. Cũ rupto teſtamẽ-
to aut nullo exiſtente, extraneus ille in eo inſtitutus
in nihilo ſuccederet ab inteſtato. Et ſic recipiendus
nõ eſſet ad teſtamentũ impugnandũ. Tum quia quis
nõ admittitur ad id, quod ſibi nõ prodeſt, maximè ſi
noceat alteri, vt in caſu noſtro noceret ſaltẽ reipub.
cuius intereſt teſtamẽtũ valere, vt d. l. vel negare. ff.
quemad

tione,& filia nō ſit in poteſtate matris. Et ita refert
fuiſſe deciſum Guido papæ.q.cccxxvj.vbi plenè di
cit teſtamentum matris pari modo reconualeſcere,
ſicut teſtamentum patris. Sanè tamen intelligatis,
teſtamentum præteritione filij omni iure tam ciuili
quàm prætorio nullū reconualeſcere per expreſſam
filij approbationē factam de conſenſu aliorū inſti-
tutorū hęredū,dum tamen expreſſa filij approbatio
& inſtitutorum expreſſus cōſenſus interueniat.quia
cōſenſus tacitus ſeu ſilentiū infrà a xx.ann.non ſuffi
ceret ad reconualeſcētiam teſtamēti, vt ſingulariter
cōſuluit Ang.cōſi.cxxvj.iiij.col.Pręſertim ſi igno-
117 raretur teſtamentum eſſe nullū: † quia qui errat nō
cōſentit.l.ſi per errorē.ff.de iuriſ.om.iud.Et valebit
talis expreſſa teſtamēti approbatio per filium pręte-
ritū facta de expreſſo cōſenſu aliorum fratrum inſti-
tutorum, non obſtāte decreto irritāti in d.Auth. nō
licet.C.de li.præt.& formalius in d.Auth. vt cùm de
appel.cog.§.ſin autē hæc non fuerint obſeruata. Nā
cùm hoc caſu omnes quorum intereſt vel intereſſe
poteſt,conſentiāt,tale decretū irritās approbationē
teſtamenti non inficit contra ipſorum voluntatem,
qui eo vti nec gaudere tenētur ſi nolint,ſecundū Io.
Monach.in d. c. ſtatutū.de præbē.lib.vj.ſecùs erat,
ſi ſolus præteritus cōſentire & adprobare teſtamen-
tum vellet ante,vel tēpore teſtamēti,aut pòſt.Quia
cum decretū irritās,ſui tantùm fauore appoſitū non
fuerit,imò ſaltē ad quandā conſequentiam tendat in
fauorem hęredum inſtitutorum,quorū eorū inter-
eſt dicere teſtamentum nullū:nō poteſt ſolus pręte-
ritus cōſentiendo extinguere decretū,quod nunquā
extingui poteſt,quandiu alicuius intereſſe poteſt di-
rectè vel in cōſequentiā.Et ita intelligi poteſt quod
118 dicit Panor.in d.c.dilecto.de præbē.† Et præmiſſa
intelligatis vera,ſcilicet per approbationē teſtamēti
expreſſè per præteritum factā, de conſenſu quorum
intereſt teſtamentum recōualeſcere,vbi filius iā na-
tus tempore teſtamēti fuit in eo pręteritus,vel poſt-
humus,quem teſtator ſciebat ſe habere.ſecùs autem
eſſet in poſthumo, quem teſtator ignorās ſe habere
præterijt: quia talis poſteà natus approbando teſta-
mentū nihil agit,nec per approbationē talis poſthu
mi teſtamētum recōualeſcit:& ratio eſt.Quia nō re
peritur tunc in tali teſtamento adeſſe teſtatoria vo-
lūtas:cū enim teſtator de poſthumo nō cogitauerit,
fingit lex ipſum noluiſſe teſtari in caſu natiuitatis
poſthumi:idcirco poſthum' natus nō ſuccedit patri
rūpēdo teſtamentū, ſed quia in tali caſu volūtas te-
ſtatoria abeſſe præſumitur ab inſtitutione hæredis,
ideo non debentur legata.Nec tale teſtamētum de-
ficiente teſtatoria volūtate , poterit per poſthumum
præteritū approbari,cùm ceſſet ſubſtantia teſtamen
ti,ſcilicet volūtas teſtatoria. Et ſic illud quod nō eſt
approbari non poteſt. Ita ſingulariter decidit Bal.in
l.ſi cùm vel in vtero.C.de teſta.mi. Quod an ſit verū
119 videatis ibi Alexandrum & Iaſonem. † Vnum ta-
men menti tenebitis,quòd quantūcunq; filius teſta-
mēto patris cōſenſerit,in quo præteritus fuerat, etiā
ſi illud ſeruare ſeu in nullo cōtrauenire iurauerit,nō
videtur propter hoc detractioni legitimæ & quartæ
Trebellianicæ ſi cōpetat,renuntiaſſe,imò non obſtā
120 te iuramento eas detrahere poterit:† quia iuramen-
tum nō porrigitur ad non cogitata per renuntiantē.
l.fi.C.de nō nu.pe.& l.fi.ff.qui ſatis.cog.& gl.ſuper
verbo,de mente.in c.ad noſtram. le.iij.de iureiur.Fa
cit,quod no.Bar.& Bal.in l.ij.C.de reſcin.ven.Aliâs
iuramentum eſſet vinculum iniquitatis,nec in eo eſ-

121 ſet iuſtitia. † Et prætereà iuramētum ciuilē & æquā
interpretationē recipit, ne quis immoderatè lædatur.
l.ſi libert'.ff.de ope.liber.Et ita fuiſſe arreſto iudica-
tum refert Guido papæ.q.cccccxxvij.videatis quæ di-
xi in verbo, *duas habens filias*. loquendo de pacto de
non ſuccedendo.Sed ibi filia renuntians de legitima
cogitauit dotem recipiendo quæ in legitimā compu-
tatur.l.quoniā nouella.C.de inoffi.teſt.& ei cedit lo
co legitimæ. An autē filius præteritus de conſenſu
hæredum in teſtamento inſtitutorū approbare poſ-
ſit teſtamentum in præiudicium ſubſtituti vulgaris,
vel aliorū ſubſtitutorū,plenè dicam ſ.eod.in verbo,
Si abſq; liberis moreretur. ij.in tractatu vulgaris ſub-
ſtitutionis. [In ſexto principali arti.verſi. Sed quid
ſi inſtitutus adire non poſsit de iure ciuili, &c.]
122 † Octauò limitabitis dictam regulā nō habere lo-
cū in patre habente filiū fratrem minorē de ordine
beati Franciſci,qui cùm habeatur pro mortuo,pater
ipſum non tenetur inſtituere nec exhæredare.Quin-
imò ſi talis filius ad ſuccedendū incapax pręteratur
in teſtamēto à patre ſub ſilentio, teſtamentū nō erit
nullū:ac ſi filiū iam mortuū præteriiſſet, vt eleganter
decidit Andr.de Beſſetis.in repe.l.j.C.de ſac.ſan.ec.
ver.tertius arti.dicēs poſt Bal.ibi,quòd tales fratres mi-
nores ſunt quarūcunque ſucceſsionū & bonorū in-
capaces,ita quòd nulli etiā proprio parēti ſuccedere poſ-
123 ſunt ex teſtamēto vel ab inteſtato. † Sicut enim re-
nuntiās bonis & futuræ ſucceſsioni cum iuramento
nō poteſt ſuccedere per c.quāuis.de pac.li.vj.vt plenè
124 dixi ſuper verbo , *duas habens filias*. † Sic nec reli-
gionē intrans fratrum minorū: quia ingrediendo &
religionē profitēdo bonis renūciat ſecularibus, cùm
talea voueāt paupertatē.Et hinc eſt, quòd dicūtur mor-
tui mūdo.vnde dicunt doct.quòd magis præciſa eſt hęc
renūciatio, quàm illa quæ fit ſecundū formā dicti c.
quāuis.Ideo dicebat Bal.in d.l.j.quòd cordigero ſucce-
dere volēti obſtat exceptio voti,& religionis ſeu pro-
feſsionis,vt in Auth.ingreſsi.& Auth.ſi qua mulier.
C.de ſac.ſan.eccle.etiā ſi conuentū & habitum apo-
ſtatando reliquerit ſeculariter viuēdo,ſecundū Lud.
Ro.cōſ.cclxviij.in ci. In caſu propoſito &c.Poſito etiā
quòd alium habitum recepiſſet & regulā laxiorē ſine di
ſpenſatione intraſſet,vt idē Lud.cōſuluit conſ.ccclj.
incip.circa primum.Cùm ſemper obligatus maneat,
& ſic adſtrictus primæ regulæ,ad quā reuocari pōt.
Nam (vt dictū eſt) cordiger habetur pro mortuo,ta
liter quòd hoc caſu eūdē effectū habet mors ciuilis ſic-
125 ut naturalis. Ideo inferebat Bal.in d.l.j.† quòd ſi per ſtatu
tū patriæ aut conſuetudinē maſculi excluderēt fœ-
minā à ſucceſsione parētū,maſculus frater minor fi-
liā nō excluderet à ſucceſsiōe. Cùm hoc caſu maſcu
lus de medio videatr ſublatus. Et ſic nō poteſt fœmi
næ obiici.l.etiā.§.ſi capitis.ff.de bo.libe. Et adeò eſt
hoc verū,quòd etiā poſteà ſi papa diſpēſaret cum fratre
minore,quòd habere poſſet propriū ,aut ipſum trāsfer-
ret ad eccleſiam habētem propriū : nō propter hoc
bona recuperaret ſorori vel alteri delata.arg.not. in
l.Gallus.§.& quid ſi tātùm.ff.de libe.& poſth.& ita
Bal.refert tenuiſſe Bar.de quo per eūdem Bal.in l.ſi
quis curialis.C. quando & quibus quar. pars.li.x.in
verbo,nullo modo.vbi dicit, quòd ſi pater moriatr reli-
ctis pluribus liberis, quorū alter eſt frater minor, ex
quo ille non vocatur ad partē,nō facit partē aliis.de
quo per Bal.in Auth.nouiſsima.C.de inof.teſta. neq;
facit numerum liberorū in computatione legitimæ.
vt ibi plenè decidit.Facit quod dicit Bartol. in l.j.ff.
de coniungen.cum emanci.liber.vbi ſingulariter di

cit,ꝙ moriẽs relicto vno filio fratre minore dicitur
mori ſine liberis, ita ꝙ erit locus ſubſtitutioni factæ
ſi abſq; libe. decederet. videatis Bal.in l.j.C. de ead.
tol.quod qualiter intelligatur, cõſuluit Pet. de Anc.
126 conſil.cccxvij. † An autem locum habeat in fratri-
bus prædicatorũ, carmelitis, aut eremitis beati Au-
guſti.plenè dicit Bal.in dicta Auth. ſi qua mulier.&
doc.in c.in præſentia.vbi pulchrè Fely.[Huic limi-
tationi iungetis aliqua bona quæ dicũtur ſuper ver-
bo, *Si abſq; liberis moreretur*.j.]de proba.videatis Bal.
in Auth. niſi rogati.C.ad Trebel.vbi dicit prædica-
tores ſuccedere poſſe ex priuilegio,quod vocãt ma-
re magnum,quod ſeruant de conſuetudine quæ præ
ualet:quia non ſunt ipſi mẽdicantes ex regula,ſed ex
cõſuetudinibus eorum ſecundum Fed. de Senis.nec
profitẽtur paupertatẽ in communi.Id enim ſoli mi-
nores faciunt,q ſe aſsimilãt auibus cœli,altiori ſty-
lo vitæ inhiantes. hæc ille. Hodie verò fratres mi-
nores dicunt ſe eſſe in communi & etiam particula-
ri ſucceſsionũ capaces, & quarũcunq; acquiſitionũ,
allegantes priuilegium papę,quod etiam vocãt ma-
re magnum.Deus prouideat, ꝙ non diaboli ſtagnũ
fiat.Cùm iã in multis annis incipiat eſſe occaſio diſ-
ſolutionis & infinitorũ malorum, & illius tã ſanctæ
& diuinæ religionis penitus deſtructionis. Hodie
vtimur & ſemper vſi fuimus in præſenti regno Frã-
ciæ ex ipſius generali cõſuetudine idem eſſe in qui-
buſcũque profeſsis cuiuſcunque ordinis,etiam habẽ
tis bona in cõmuni,vt pro mortuis habeãtur quo ad
ſucceſsionem ſuorum parẽtum ab inteſtato, quibus
ſuccedere non poſſunt. Et ſic nõ habet pater nec ma
ter neceſſe eos inſtituere in aliquo ſi nolit,nec pręte
riti dicere poſſunt teſtamentũ nullum,nec monaſte-
riũ pro ipſis. Et vbi hoc fundatur vidiſtis in verbo,
Et vxorẽ nomine Adelaſiã. in primo principali art.
127 †Sed quid erit de fratribus & ſororibus tertij ordi
nis ſancti Frãciſci. videatis Bart.in l. cõmodiſsimè.
ff.de liberis & poſthu. vbi ſentit, ꝙ debent inſtitui.
Aliàs præteritæ teſtamentũ dicerent nullum. Tales
enim non ſunt religioſi propriè.cle.j.de relig.domi.
& cle.cùm ex eo.de ſen.excõ.no.Bar.in l.ſemper.§.
quibuſdam.ff.de iur.immu.& l.j.ff.de pœnis.Bald.in
Auth.niſi rogati.C.ad Treb.Anto.& Panor.in c.ij.
de foro compe.Petr.de Anchs.in dicta clemẽ. cũ ex
eo.Ange.conſi.cxcvij.Alex.in dicta l. commodiſsi-
128 mè. †Ex his infertur ad nonam dictæ regulæ limi-
tationem,vt locum non habeat,quãdo filij præteriti
eſſent tales,qui licet iure cõmuni eſſent capaces, ta-
men ſunt ſtatuto aut cõſuetudine excluſi. Quoniam
præteritio taliũ non reddit teſtamẽtum nullum,nec
contratabulari poterit, veluti ſi filia præteretur per
ſtatutũ à ſucceſsione ſtãtibus maſculis excluſa.Nam
per taliũ præteritionem teſtamentum non erit nul-
lum, cùm habeãtur pro mortuis ac de medio ſubla-
tis. Adeò ꝙ agere non poſſunt ad legitimam, nec ad
ſupplemẽtum illius,ſecundum Bart. in l. Titio cen-
tum.§.Titio genero.ff.de cõdi.& demon.Pan. cõſi.
cviij.& cõſi.cxix.in prin.cccxlvij. & Ang.cõſi.xcix.
in princ.Ange.Aret.plenè in §.eadem hęc obſeruã-
tur.in fi.inſt.de hære.quæ ab inteſta.defe.Bal.in pri
ma parte cõſi.ccxxij.& ccxxxiij.& in l.maximum,
C.de libe.præte.& Pan.conſi.cclij.iij.col.circa me-
dium.& Ludo.conſi. xiij. & xvj. vt plenè dixi ſuper
verbo, *duas habens filias*. Ideo decidit eleganter Bar.
in d.§.Titio genero.ꝙ licet hodie oĩs cõditio, gra-
uamẽ & tẽporis ſeu dilatio appoſita in legitima filij,
vel ipſius inſtitutione reiiciãtur, & pro non adiectis
habeantur, quo ad concurrentẽ legitimæ quantita-
tem per tex.in l.quoniã in prioribus. C.de inof.teſt.
Tamen ſtante tali ſtatuto,ꝙ fœmina dotata nõ ſuc-
cedat ſtãtibus maſculis:ſi pater in teſtamẽto relique-
rit filiæ centũ titulo inſtitutionis pro dote, maſculis
hæredibus inſtitutis,talis filia petere non poterit illa
centũ priuſquã maritetur.Nec hoc caſu dilatio tẽpo
ris tollitur,quæ aliàs tolleretur:imò ipſo iure ꝓ non
adiecta haberetur,ſi tale ſtatutũ nõ eſſet.Et ſic ſi filia
interim decederet antequã maritaretur,non trãſmit-
teret illa centũ ad hæredes,ſecundũ Bar.vbi ſ.& ple
niùs per Iaſ.in d.l.quoniam in prioribus.& in l.ſi pa
ter.a vij.col.C.de inſti.& ſubſti.& dicã latè j.in ver-
129 bo,reliquit.†Vnum tamen eſt menti tenendũ,ꝙ te-
ſtamentũ in quo filia fuit præterita, non poterit per
eam de nullitate impugnari maſculis hæredibus in-
ſtitutis filiis teſtatoris: ſecùs ſi extranei eſſent hære-
des,vt plenè habuiſtis ſ. in verbo, *duas habens filias*.
in ij.caſu principali.verſ. vlterius dico &c. Prætereà
ſanè intelligatis, ꝙ per talẽ filiam præteritã teſtamẽ
tum impugnari non poterit de nullitate viuentibus
maſculis:& ita intelligitur quod dictum eſt. Sed vbi
maſculi qui tempore mortis patris ex teſtamẽto vel
ab inteſtato filiã excluſerant, moriantur,talis filia di-
cere poterit teſtamẽtum patris nullũ, ratione ſtatuti
nunc deficiẽte.Licet enim filius poſt mortem patris
ſuccedere potuerit,& paternã ex teſtamẽto adire hę
reditatem,& ſic eſſe potuit hæres:tamẽ poſteà, filio
mortuo,cauſa teſtati deducetur ad cauſam inteſtati.
Et qui fuit hęres ex teſtamẽto,nũc deſinit hęres eſſe.
qđ fieri eſt poſsibile de iure ciuili, quale eſt ſtatutũ
prędictũ in Auth.hoc ampli⁹.C.de fideicõmiſ. Sed
hoc fieri nõ eſſet poſsibile facto hominis.l.ei qui ſol
uẽdo.ff.de hær.inſti.Nec etiã facto iudic.l.& ſi ſinc.
§.ſed quod Papinianus.ff.de min.nec iure prætorio.
Inſti.de bo.poſ.§.quos autẽ.ſecũdũ Ange.in d.l.ei
q ſoluendo.& Bal.in d.l.ſi quis poſthu.ff.de libe. &
poſth.& plenè cõſulit Bar.cõſi.a j.inci. Proponit ꝙ
pater.& cõſi.xix.& al.vbi pl⁹ dicit,ꝙ filia eo tũc pe-
tere poteſt dici teſtamẽtũ patris nullũ, non ſimplici
ter nullũ,vt ex nũc,ſcilicet ex tẽpore mortis fratrum
ſuorũ maſculorũ, ſed ipsũ dicet retrò nullũ ex tẽpo
re mortis patris,& ſic ex tũc. Cũ teſtamẽtũ nõ poſ-
ſit vno tẽpore valere,& alio tẽpore nõ valere,ſecũ-
dũ Bal.vbi plenè Alex.in l.ij.C.de lib. præ. & in l.ſi
qs filiũ.C.de inof.teſt.& Imo. in d.l.ei qui ſoluẽdo.
videatis plenè Bernar.Lãdri.in addi.ad cõſi. Bar.ſu
per d.cõſ.Sed aduertatis,q a idẽ Bar.in l.fi.ff.ad Ter
tu.decidit formaliter cõtrariũ dicẽs,ꝙ vbi ſtatutũ fi-
liã excludit ſtãtibus maſculis, ſufficit tẽpore mortis
patris ſupereſſe maſculos vel maſculũ in perpetuã fi-
liæ excluſionẽ, ita ꝙ talis excluſio eſt realis & ꝑpe-
tua filiã ꝑpetuò excludẽs,poſito ꝙ mortuo patre ili-
co maſculus decederet agnita hæreditate: q a ſufficit
maſculum, & ſic ꝑ cõditionẽ momẽto exiſtere poſt
mortẽ patris. Vnde cõcordãdo Bar.ne ſibiipſi cõtra
ri⁹ videatur,dicatis,ꝙ vbi ſtatutũ filiã excludit quo ad
viuet,aut donec ſupererit maſcul⁹,cũ eo caſu nõ vi-
deatur filia omnino excluſa,ſed ad tẽpus ſuſpẽſa,tũc
poſt mortẽ patris,mortuo maſculo ſine prole, filia
ſuperſtes ſuccedet,ſi pater ab inteſtato deceſſerit: &
ſi cũ teſtamẽto in quo fuit præterita,dicet teſtamẽtũ
nullũ.Imò(quod plus eſt) ius dicẽdi teſtamẽtũ nullũ
aut paternam hæreditatẽ tranſmittet ad ſuos deſcẽ-
dẽtes,ſi poſt mortẽ maſculi q eã excluſerat,decedat
priuſquàm agnouerit. Si autẽ prædecedat maſculo,
trãſmittit ſpẽ dicẽdi teſtamentũ nullum & hæredi-
tatem

tatem ad ſuos: & ita loquitur Bar. in dictis ſuis cõſi-
liis. Si verò ſtatutum filiã excludat ſimpliciter ſtan-
te maſculo qui tẽpore mortis patris ſupererat, tunc
filia cẽſetur perpetuò excluſa, quãuis maſculus poſt
mortẽ patris, de cuius bonis agitur, ilico decedat: cũ
ſufficiat conditionẽ ſemel momento extitiſſe. & ita
loquitur Bar. in d. l. fi. ff. ad Tert. ſecundum Bal. in l.
ſi Põtionilla. C. quãdo dies le. ce. & Plenè decidit Se
baſtia. de monte ſancti Sabini, in repe. Auth. nouiſſi
ma. C. de inoff. teſta. Sed quid, ſi ſtante ſtatuto fi-
liam ſimpliciter excludente, maſculus mortuo patre
decedat antequã portionem ſibi à ſtatuto delatam
agnouerit, ſuperſtitibus ei filia & ſorore excluſa, an
portionẽ ei à ſtatuto delatã tranſmittat ad filiã ſuã,
ſicut tranſmittit portionẽ ſibi iure cõmuni pertinẽ-
tem: vel ſit dicẽdum, quod ſoror ad portionem ſtatuta-
riam admittatur, dicã alibi. [Et plenè dixi ſ. ſuper
verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. ij. vbi plenè habetur
130 materia ſubtilis tranſmiſsionis hæreditatis.] † De-
cimò limitabis dictam regulam locum non habere
in filia, quæ bonis paternis renũtiat cum iuramento.
ſeruata formã c. quãuis. C. de pac. li. vj. Nam talẽ filiã
renũtiatione ſic excluſam non tenetur pater inſtitue-
re, nec exhæredare: imò poteſt à patre teſtamẽto im
punè præteriri, nec per hoc videtur ſibi aliqua iniu-
ria fieri, cũ ab inteſtato nihil eſſet habitura. l. ſi præ-
teritus. ff. de inof. teſt. imò tales filiæ quæ bonis renũ
tiauerunt paternis, habẽtur pro mortuis aut pro ex-
traneis. Ideo præteritæ dicere non poſſunt teſtamẽ-
tũ patris nullũ, ſecũdũ Bar. in l. j. §. qui habebat. ver.
quartò quæritur. ff. de bo. poſ. cõtra tab. & Bal. in vj
q. in l. j. C. quando nõ peten partes. Alex. in l. fi. ff. ad
Tertul. & in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ. ff. de liber. &
poſth. & conſuluit Pau. conſi. cccxlvij. Lud. cõſi. aiii
& Panor. in. j. parte cõſi. lxxvj. incip. quidã deceſsit.
Nec tales filiæ quæ paternis renũtiauerũt bonis, ad-
mittuntur ad petẽdum legitimã aut ſupplementum
illius propter iuramẽtũ, vt plenè habuiſtis in verbo,
duas habens filias. loquẽdo de pacto de nõ ſuccedẽ-
131 do. † Vndecimò limitabiris dictã regulã locum nõ
habere in teſtamento militis, in quo ſi teſtator miles
filium non inſtituerit, nec exhæredauerit, teſtamen-
tum valet, nec vitiatur præteritione. l. ſicut certi. & l.
ſi cùm vel in vtero. C. de teſta. mili. Ex hoc infertur
& duodecimò, quod idẽ erit in teſtamẽto doctoris vel
132 aduocati: † qui quo ad teſtãdi eiſdẽ gaudet priuile-
giis, quibus gaudent milites, vt poſt lõgam diſputa-
tionem decidit Alex. in l. cẽturio. In prin. ff. de vulg.
& pupi. & plenè dixi ſuper verbo, teſtamẽtũ j. in ia.
caſu fallẽ. ideo ad ibi dicta vos remitto. Hãc limita-
tionem tenet expreſſè Bart. poſt glo. in l. j. verſi. eſt &
alius. ff. ſi quis à pa. fue. manumiſ. volẽs priuilegium
cõceſſum militibus, vt eorũ teſtamẽta filiorum præ-
teritione contratabulari non poſsint, comprehẽdit
militem inermis militiæ, puta aduocatum vel docto
rẽ: de quo videtur tex. iũcta glo. fi. in fi. inſti. de teſt.
milit. Attamẽ Ale. in d. l. cẽturio. xij. col. cõcludit, quod
hodie pater miles non poſſet filiũ impunè præterire
vel exhæredare, per tex. in §. & hoc idẽ, in Authẽ. vt
cùm de apel. cog. Idẽ quod tenet Alex. tenet Iaſ. in
Auth. ſi qua mulier. vij. col. in fi. C. de ſac. ſan. eccle.
[De quo vide ſuper verbo, *ſi abſq; liberis moreretur*.
ij. In materia cõpẽdioſæ ſubti. & in quarto effectu
eiuſdem. vbi hodie contra teſtamenta militum com
petit querela inofficioſi teſtamenti. Et ſic idem erit
in teſtamentis aliorum militibus æquiparatorum.]
133 † Decimotertiò limitabitis dictam regulam locum
non habere in ingrediente religionem, qui de bonis
ſuis teſtari poteſt & diſponere, prout ſibi placuerit.
Et ſic filium non tenetur inſtituere. ſi a. q. iij. c. quia
ingredientibus. Sed melior text. eſt & ſingularis in
Authen. de monachis. §. illud. vbi dicitur, quod ingredi
volẽs religionẽ poteſt ante ingreſſum de bonis ſuis
diſponere, prout voluerit. Facit tex. in c. in preſẽtia.
de proba. Per quem iuncta l. j. ff. de teſta. mi. dicit no
tabiliter Bar. in d. Authẽ. ſi qua mulier. C. de ſa. ſan.
eccl. quod ſicut milites quibus datum eſt priuilegium te
ſtandi quomodo voluerint, poſſunt filios præterire
& exhæredare, ac ſine legitimo numero teſtium te-
ſtari, necnõ decedere pro parte teſtari, & pro alia par-
te inteſtati: ita facere poteſt volẽs ingredi religionẽ,
licet de monaſterio nullam fecerit mentionem in te-
ſtamento: nec poterit monaſterium cõqueri, cum eo
tunc teſtatori permiſſum fuerit teſtari, quomodo vo
luerit, vt dictum eſt. Similiter etiam filius per eũ præ
teritus vel exhæredatus rũpere non poterit teſtamẽ
tum, ſed ſolũ legitimam petere vigore illius Authen
ticæ, ſi qua mulier. Et idem decidendum eſt in cæte-
ris teſtamẽtorum ſolẽnitatibus. Si enim hoc permit
titur militibus armatæ militiæ, qui pugna certãt cor-
porali, multò magis permitti debet militibus cœleſtis
militiæ, qui pugnant certamine mentali & contem-
platiuo. Et cum hac opinione trãſit Panor. in d. c. in
134 præſentia. xlx. col. de proba. † Et quod dictũ eſt
in volente ingredi religionem, idem in teſtamento
cuiuſcũq; clerici fortè ex præmortua vxore liberos
habentis, quod ſi præterierit aut matrem vel patrem, te-
ſtamentum non erit nullum. de quo eſt tex. multum
no. in c. quia nos. ibi, liberè diſponere valeãt. ẽ. co.
per quẽ hoc ibi decidit Panor. in iij. no. vbi dicit, quod
teſtamẽtum clerici nõ infirmatur, neq; per viã nul-
litatis, neq; querelæ inofficioſi teſtamẽti propter fi-
liorum vel parentum præteritionẽ, quanuis legiti-
ma portio eis debeatur: & ita dicit poſſe intelligi Au
thenticam presbyteros. C. de epiſ. & cleri. Per cuius
Authenticæ conditionem petetur dicta legitima eis
debita. hoc etiam probatur vltra Panor. de iure ciui
li per tex. in l. ſacroſanctæ. ibi, libera facultate cõceſ-
ſa. C. de epiſ. & cle. Nã licet tex. ille nõ loquatur ni-
ſi in epiſcopis, presbyteris, & diaconibus: tamẽ locũ
habet in quibuſcunq; aliis clericis, ad quos extendi-
tur per tex. in d. Aut. presbyteros. dũ dicit: & omnes
quos clericos appellamus. Omnes enim iſti ſunt ſi-
miles epiſcopis, & in ſacris ordinibus cõſtitutis quo
ad priuilegium liberè teſtandi. vt ſ. plenè dixi ſuper
verbo, *Matrem inſuper Claram*. in ſecũdo caſu fallẽ
tiali. Aliàs ſi cogeretur filios vel parentes inſtituere
vel exhæredare, ita quod eos nõ poſſet præterire, nõ di
cerentur liberè teſtari poſſe, prout poſſunt per iura
135 præallegata. † Nã ille liberè teſtatur, qui prout vult
& ſibi placet, teſtatur non ſeruatis iuris regulis. Sed
aduertatis, quia contrarium videtur velle Cy. quem
ibi ſequitur Bal. & Sali. in l. ſi quãdo. §. j. C. de inof.
teſta. vbi dicit, quod conceſsio liberæ facultatis teſtãdi
ſolum videtur remittere ſolennitatẽ teſtamentorũ
quo ad numerũ teſtium in teſtamẽtis requiſitũ: ſed
non ſolẽnitatem quæ omitti nõ poteſt ſine alterius
iniuria, prout eſt ſolẽnitas inſtitutionis filij qui præ-
textu talis priuilegij nõ poteſt præteriri vel ſine cau-
ſa exhæredari: quia priuilegia nunquã concedi intel
liguntur cum damno tertij. l. ij. §. merito. & §. ſi quis
à principe. ff. ne quid in loco publico fiat. Sed pri-
ma opinio eſt verior, nõ obſtãtibus rationibus Cy-
ni & ſequaciũ, quæ intelligũtur vbi priuilegium li-

berè teſtãdi daretur vni perſonæ ſingulari, prout lo-
quitur tex.in d.l.ſi quãdo. Quo caſu priuilegium eſt
ſtrictè intelligendum: ſecùs in caſu noſtro, vbi tale
priuilegium fuit conceſſum vniuerſitati clericorum:
quia tũc largè ipſum interpretãdo intelligitur vtra-
que ſolennitas remiſſa, ſicut videmus cõceſſum fuiſ-
ſe militibus armatæ militiæ. Videatis quæ plenè di-
xi ſuper verbo, Raynutius. per l.exẽplo.C.de decu.
lib.x.vbi Bar. & quæ ad propoſitum noſtrũ decidit
Iaſon.in dicta l.ſi quando.& plenius in l.j.C. de ſa-
cro.ſan.eccle.dum allegat gl.in verbo, liberè. Videa
tis glo.in verbo, liberè.vbi Ioã. And. in c.j.de reſer.
De hac dictione liberè, videatis gl.in cle. dudum.§.
ſi verò.de ſepul.tex.in c.de multa.de preben.& in c.
ſi pro pluribus.& c.licet epiſcopus.illo eo.tit.li.vj.&
in cle.vt hi qui de æta.& quali.in cap.lator.de homi
cidio.in c.irrefragabili.de offi.ordina.c.ij.de procu-
ra.lib.vj.c.de illis.de ſponſa.c.bonę.la.ij.de poſtula.
præla.c.ij.de tempo.ordi. lib.xj.& in c. imperialem.
136 vbi Bal.de prohi.ſeu.alie.per Fede. † Decimoquar
tò limitabitis dictam regulam locum non habere in
patre minùs ſolenniter teſtante inter liberos, qui li-
cet filium in teſtamento præterierit, id eſt titulo in-
ſtitutionis ei non reliquerit, ſed alio quocũque titu-
lo, tamen propter hoc teſtamẽtum non erit nullum,
vt dicit glo. ſingularis in Authẽ.nouiſſima.C.de in-
offi.teſt.& eſt ſimilis in c.ſi pater.ſuper verbo, inſti
tuit.eod.tit.lib.vj.quam hîc ſequitur Anto.de Butri.
Non ꝙ teſtamentum tunc valeat vt teſtamẽtum, ſed
tanquam cauſa inteſtati, quam ſeruari faciat iudex,
vt l.fi.C.fami.erciſ. Et hãc ſequitur Iaco. Butri.in d.
Authen.nouiſſima.vbi cum dicta gl.tranſit Alexan.
licet in l.inter cætera.ff.de libe.& poſthu.tenuerit te
ſtamentum etiam inter liberos filij præteritione eſſe
nulllum.prædictam gl.poſt longam ad partes diſpu
tationem ſequitur Iaſon in eadem Authent.nouiſſi-
ma.iiij.col.in fi.cum duabus ſequentibus.& idem te
net in l.hac cõſultiſſima.§.ex imperfecto.ij.col.C.
eo.& Mathesila.notabili.cxl. Sed aduertatis, quia ſu-
prà in principio huius notulæ glo.illa fuit reproba-
ta, quam etiam reprobauit Iac.de Are.Pet.& Cy.ibi
dicentes indiſtinctè dictam Authen.nouiſſima.fore
hodie correctã per tex.in d.§. aliud quoque capitu-
lum.in Authent.vt cùm de appel.cog.quod etiam ſe
quitur Bald.in repe.d.capi.ſi pater. Imo.hîc Sali.&
Fulgo.in dicta Authen.nouiſſima.Bal.& Sali.in d.l.
fi.C.fami.erciſc. Et hæc eſt tutior opinio, quã velut
communem tenet vtraq; ſchola, ſcilicet Legiſtarũ &
Canoniſtarum, per tex.in d.§.aliud quoq; capitulũ.
indiſtinctè loquẽtẽ. Et ego ita ſẽper tenui, & teneo,
communem ſequẽdo opinionẽ, quæ corroboratur
per ea quæ plenè habuiſtis ſuprà in ſeptima limita-
tione. Nam aliâs in locis ibi allegatis fruſtrà diſpu-
taretur, an vnius filij prętеritione aperiatur via cæte
ris teſtamẽto inſtitutis dicẽdi nullũ: præſertim in-
uito filio prętеrito.de quo latè ibi habuiſtis. Nec ob
ſtat principale fundamentum Iaſonis, dum in dicta
Authẽ, nouiſſima.dicit, ꝙ filiũ inſtituere in aliquo
eſt potiùs ex iuris ciuilis diſpoſitione, quæ omnino
relaxatur in teſtamento inter liberos facto, vt dicto
§.ex imperfecto. Quia reſpondetur, quòd cùm titu-
lus inſtitutionis ſit filio honorabilis. Et naturaliter
teneatur pater filiũ honorare, vt ſuprà in primordiis
fuit plenè demonſtratum: negari nõ poteſt, quin ta-
lis ſolennitas inſtituendi filium ſit aliqualiter de iu-
re naturali gẽtium. Et ſic in teſtamẽto inter liberos
non cenſetur relaxata, cùm non ſit merè de iure ciui

li poſitiuo, niſi ſolùm explicitę; quia iã erat natura-
li ratione implicita. Præterea præteritio filiorum
non cenſętur procedere de cõſenſu teſtatoris: vnde
vocatur vitium teſtamenti intrinſecum volũtate ca-
rens & cõſenſu teſtatoris, vt vidiſtis s̃.in verb. *teſta-
mentum*.in xij.fallẽtia.in fine. Et certum eſt, ꝙ teſta-
mentum imperfectum ratione deficiẽtis voluntatis
nõ valet etiam inter liberos, vt concludũt omnes in
d.§.ex imperfecto. Nec ad pias cauſas, vt J.dicẽ in
xvj.limitatione. Et poſito, ꝙ valeret ad pias cauſas,
hoc ideo eſt: quia excepta legitima plus fauetur piæ
cauſæ, quàm liberis. Præterea ꝙ in teſtamento ſunt
ſeptem teſtes, nõ eſt niſi ſolennitas probatoria, & nõ
ſubſtantialis, ſecundum Bart.in l.j.ff.de condi.inde.
& in l.cùm quis.C.de iur.& fac.igno.quẽ ad hoc ſe-
quitur ipſemet Iaſ.in l.ij.iiij.col.C.de bon.poſ.con-
tra tabu. Ideo facilius toleratur teſtamẽtum deficiẽs
in tali ſolennitate, quã ſi deficeret in ſolẽnitate ſub-
ſtantiali & intrinſeca, qualis eſt inſtitutio filij. vt ple
nè vidiſtis s̃.in iij.limitatione. Nam videmus etiam,
ꝙ conſuetudo facilius alterat ſolennitatem probato
riam. c.cùm dilectus.de fide inſtru. quàm ſubſtãtia-
lem quam tollere non poteſt, ſecundum gl.in c. non
137 putamus.de conſue.lib.vj. † Decimoquintò limita-
bitis dictam regulam locũ non habere, vbi præteri-
tio filij tẽderet in ſui fauorem. Nam talis præteritio
non redderet teſtamentum patris nullum, vt proba-
tur in l.ſi emãcipatus.la ij.ff. de bono.poſ.cõtra tab.
& not.Bar.in l.cùm ex filio.ff.de vulga. & pupil.vbi
hoc tenẽt Ang.& Imo.per illum tex. pluſquam no-
tabilem. Quoties enim fit præteritio ad commodũ
ipſius filij prętеriti, teſtamentũ valet, nec eſt nullum
etiam iure nouiſſimo. Videatis bonum tex. vbi hoc
tenet Alex.in l.multi.ff.de liber.& poſthu.Bar.Bald.
& Alex.in d.l.cùm ex filio.vbi cõcludũt, ꝙ quoties
pater ad commodum filij ipſum præterierit, ex eo
quòd talis præteritio eſt filio fauorabilis, teſtamẽtũ
non eſt nullum, etiam ſi in tali præteritione non fue-
rit aliqua cauſa inſerta de cõtentis in §.cauſas.in Au
thent.vt cùm de appel.cog.& in gl. c. Quintauallis.
de iureiuran. Ideo decidit eleganter Bart. in d.l.cùm
ex filio.in princip.ꝙ cùm pupillaris ſubſtitutio ten-
dat in prouiſione filij pupulli, & fieri nõ poſsit filio
pupillo emancipato, inſti.de pupil.ſubſti.in prin. Pa
ter habens duos liberos, vnum in poteſtate, alterum
vęrò emancipatum, ſi ambos velit eſſe inuicem ſub-
ſtitutos ſi impuberes decedãt, poteſt inſtituere inſo-
lidum filium quem habet in poteſtate, & ab eo dimi
diam hæreditatis legare vel per fideicommiſſum re-
linquere filio emancipato, cùm in pubertatẽ perue-
nerit. Quo caſu ſi emãcipatus in ætate pupillari de-
ceſſerit, dimidia hæreditatis ei cùm in pubertatẽ de-
ueniret relicta, remanebit penes aliũ in poteſtate cõ
ſtitutum, ac ſi pupillariter fuiſſet ei ſubſtitutus cum
effectu: ita ꝙ nõ poterat interim ille emãcipatus te-
ſtamentũ patris nullum dicere, velut ſine cauſa præ-
teritus, cùm hoc caſu præteritus fuerit cauſa ſuæ pro
uiſionis, vt non decedat ſine hærede inſtitutus: quia
tale legatum vel fideicõmiſſum habetur ei loco pu-
pillaris ſubſtitutionis, vt d.l.cùm ex filio.§.j. Nec e-
tiã in legitima de qua ipſo iure tollitur omne graua-
mẽ & omnis dilatio.l.quoniã in priorib. C.de inoſ.
teſta. Videtur interim inſtitutus, vt moriens in ætate
pupillari eam poſsit ad matrem vel cæteros legiti-
mos hæredes tranſmittere. Tamen Bart.in d.l.cùm
ex filio.conſuluit, ꝙ pater volẽs filio tali modo pro-
uidere emãcipato cui pupillariter ſubſtituere nõ po
teſt

teſt, ipſum filiū inſtituat in aliquo quātuncunq; mo
dico, puta quinq; ſolidis, & reſiduum ei leget in tem
pus pubertatis, ſecundū cōſiliū illius l. cùm ea filio:
quia tūc velut in aliquo inſtitutus dicere non poſſet
teſtamentum patris nullum, nec agere ad ſupplemē-
tum legitimæ: quoniam ius agēdi ad ſupplementum
loco querelæ inoſſicioſi teſtamenti ſuccedit. Vnde
ſicut querela eo tūc intentari nō poteſt, vt d. l. cū ex
138 fillo, ſic etiā agi non poterit ad ſupplementū. † Vnū
tamen menti tenebitis, q vbi filius omnino præteri-
tur cauſa ſuæ prouiſionis & fauoris, licet nō ſit neceſ
ſe cauſam præteritionis odioſam, vt dictū eſt, expri-
mere: tamen pater in tali præteritione tenebitur ex-
primere cauſam fauoris, propter quā filius præter-
itur, vt ſenſit Bal. [Pro quo vide quod dicitur ĩ. ſu-
per verbo, *reliquit*. in xij. limita.] in Authen. ex cau-
ſa: ver. expeditis contrariis. in iiij. oppo. poſteà ſequē-
ti. C. de lib. præte. Et per hoc dicebat Nic. de Nea. in
d. l. inter cætera. q inſtituēs nepotes ex filio furioſo
licitè teſtatur, licet filium furioſum præterierit. alle-
gat Gul. de Cug. ita tenuiſſe in Auth. licet. C. de na-
tu. lib. Sed non eſt verum, q Gulielmus ibi hoc dixe
rit, ſed ſimpliciter dicit, q in exhæredatione filij fu-
rioſi cauſa non eſt neceſſariò inſerenda, dum tamen
filij furioſi nepotes teſtatoris fuerint inſtituti, cū tūc
exhæredatio non tendat ad filij incommodum, per
tex: quem ibi Bal. dicit ſingularem in l. ſi furioſo pu-
beri. ff. de cura. furio. ſed quòd poſſit impunè præter
iri nihil dicit, & bene, quia tex. eſt apertus, q præter-
iri non poteſt in l. humanitatis, ibi legitima relicta.
C. de impube. & aliis ſubſti. Ideo dictum Nic. nō va
let. [Tamen verificari fortè poſſet in filio prodigo:
de quo videatis ĩ. ſuper verbo, *reliquit*. prope fin. in
139 xij. caſu: quo filius grauari poteſt in legitima.] † De
cimoſextò limitabitis dictam regulam, locū nō ha-
bere in teſtamēto facto ad pias cauſas: nam eo caſu
nō requiritur, q fili⁹ inſtituatur: ſed ſatis eſt, q quo
cunq; titulo ei relinquatur, ſecundum Bar. in repe. l.
j. C. de ſac. ſan. eccle. in ij. q. quintæ partis principalis.
Et ratio eſt, quia in cauſis piis ſolū attēditur ius na-
turale, per c. cùm eſſes. & c. relatum. ĩ eo. Idē tenent
Bal. & Floria. in d. l. j. Pet. de Anch. & Imo. in d. c. cū
eſſes. Sed hoc mordēt aliqui doctores tali cōſidera-
tione: quia ſi in teſtamento inter liberos pater habet
neceſſe filio relinquere iure inſtitutionis, vt vidiſtis
ĩ. in aiij. limitatione: multò ergo fortiùs hoc neceſſe
habet facere in teſtamento ad pias cauſas: quod non
eſt tantùm, aut ſaltem magis priuilegiatum, quàm te
ſtamentum inter liberos, per tex. in c. quicunq;. xvij.
q. iiij. & glo. in l. ſi quis ad declinandū. C. de epiſ. &
cle. facit tex. no. in §. fi. inſti. quib. mo. teſt. infirman.
videatis quæ dixi ĩ. in prima limitatione. Et hanc vl-
timam opi. q nō valeat, tenet. Sali. in xij. q. ō. in d. l. j.
per multas rationes. Et ſequitur Barba. poſt longam
diſputationē in d. c. cùm eſſes. xxij. col. ĩ. eo. ver. quæ
140 rit hîc dominus Petrus. † Decimoſeptimò limita-
bitis dictam regulam non habere locum in filio ban
nito præterito, qui teſtamētum ſui patris non poteſt
propter hoc dicere nullū, poſito q fuiſſet factū ante
bannū filij, cùm tali filio nō debeatur legitima: quia
non reputatur eſſe in rerum natura, ſed pro mortuo
habetur, dicit tex. in §. cùm autē is, inſti. quib. mod.
ius patriæ poteſta. ſoluitur. qui tex. licet loquatur in
deportato: tamen idem debetis intelligere in banni-
to ei æquiparato, vt no. inſti. de capi. dimi. poſt prin.
141 † Nam bāniti ſicut deportati deſinūt eſſe de nume-
ro ciuium, & ſic pro mortuis quo ad ſucceſsionē &

cætera iura ſolis proximioribus ſucceſſoribus debita
habentur, vt d. §. cùm autem is. Nam cùm alius loco
eius ſuccedat, ipſe pro mortuo habetur. l. actione. §.
publicatione. ff. pro ſocio. Vnde cùm ſua nō interſit,
poſt mortē patris dicere teſtamētum patris nullum,
tanquam ille qui ab inteſtato ſuccedere non poſſet,
non poterit teſtamentum patris impugnare de nulli
tate, nec aliâs nec etiā fiſcus hoc poterit ex perſona
banniti, ſecūdum Bal. per illum tex. ad hoc not. in l.
ſi qua pœna. ff. de his qui ſunt ſui vel ali. iu. ad hoc fa
cit quod pulchrè cōſuluit Pau. cōſi. xxxij. inci. omiſ-
ſo ordine. & idē Pau. in l. j. C. de hær. inſt. & expreſſè
conſuluit Ange. conſi. xcix. inci. viſo thema. & ita pa
riter cōſuluit Alex. in prima parte cōſi. Ia av. inci. vi-
ſis & diligēter inſpectis. Et hoc intelligatis verū in
bānito per imperatorē ab imperio, vel regno Fran-
ciæ, in quo non eſt dare alium ſuperiorem, q̃ regem.
Et idem puto ſi bannitus foret per alium iudicē re-
gium habentem territorium limitatum, prout habēt
in Francia bailliui & ſeneſcalli, qui non poſſunt niſi
à territorio & nō vltrà bannire. l. fi. ff. de iuriſ. om.
indi. & c. ij. de conſti. li. vj. Quoniam ſi quis illorū ha
beret ex priuilegio aut conſuetudine immemoriali
bannire quē à toto regno, prout facere conſuluit ſe
neſcallus Toloſanus, q bānit à toto regno, vbi qua-
litas criminis hoc requirit. Certè tunc idem iudica-
ret ac ſi rex ipſum banniſſet vel curia parlamenti lo-
142 co regis iudicans. † Nec poterit etiam rem vendi-
tam talis bannitus oblato pretio infra annū ex con-
ſuetudine Frāciæ & huius ducatus Aquitaniæ retra-
here iuxta c. cōſtitutus. de in inte. reſti. tāquam pro-
ximior de genere. l. amiſsione. & l. tutelas. §. fi. de ca.
dimi. vbi Bar. & tenet Iaſ. in §. cùm autem is. inſtitu.
quib. mo. ius pa. po. ſol. quod extēditur ad dānatum
ad perpetuos carceres cum bonorum publicatione.
Secùs ſi eſſet bānitus vel incarceratus ad tēpus, quia
non perderet iura agnationis, & poſſet per procura-
torem retrahere. Si autem eſſet bānitus ſolùm à ciui-
tate, non perderet niſi ius ſuccedendi ſibi delatū be-
neficio ſeu ex ſtatuto, conſuetudine, aut priuilegio il
lius ciuitatis. Ideo perdiſſet ius fœminas excludendi
ex ſtatuto ciuitatis indultum maſculis: ſed non per-
deret patriā poteſtatem, & ius ſuccedēdi ſucceſsio-
nem ei delatam de iure communi, qualis eſt paterna
ſucceſsio. Ideo neceſſe eſſet ipſum talē in aliquo in-
ſtituere, cum quo ad illā ſucceſsionem nō habeatur
pro mortuo, vt pulchrè cōſuluit idem Alex. eadem
parte conſi. xxvj. & decidit Bar. per illū tex. in l. certa
forma. C. de iure fiſ. lib. x. & latiùs in ſua quadā diſpu
tatione inci. Lucanæ ciuitatis ſtatuto. & Bal. pulchrè
143 in l. illicitas. §. qui vniuerſas. ff. de offi. præſi. † De-
cimooctauò limitabitis dictam regulam locum non
habere in teſtamēto facto in patria vel loco, vbi ſta-
tutum viget aut conſuetudo, q primogenitus ſucce-
dat: quoniam eo caſu ſi pater filium primogenitū hæ
redē vniuerſalē inſtitueret, cæteros verò filios præ-
terierit, vel eis alio titulo quàm inſtitutionis relique
rit, nullatenus dicere poterunt teſtamentum nullum
ratione ſupradicta, ſcilicet q teſtamēto ſtante nullo
ipſi ab inteſtato nō ſuccederet, etiam in iure patro-
natus eis competenti, ſecundū Panor. in c. cùm ſecu-
lū. de iure patro. Cùm tota hæreditas paterna eo tūc
dicatur legitima primogeniti. ar. l. quædam. ff. famil.
erciſ. & l. ſi. ff. de iure patro. In excluſionem aliorum
liberorum poſteà genitorū, quāuis clericorū, quos
ſicut laicos dicta cōſuetudo excludit ſecundum cō-
munē opinionē, quā referunt & ſequuntur Io. And.

in mercurialibus in c.ſine culpa.de reg.iur.li.vj.Pa-
no.& Fely.in c.eccleſia ſãctæ Mariæ.xliiij.col.verſi.
xv.quæro.de conſtit. Nam talis ſecũdogenitus in
natiuitate ſua iam ligatus erat dicta cõſuetudine per
quã primogenito debebatur etiã patre inuito; ideo
clericatus ſubſequẽs illud ius primogenito quæſitũ
tollere non poteſt ſecundũ eos. Facit quod decidit
Bar.in l.j.ff.de pœnis.dũ quærit:an clericatus ſuper
ueniẽs delinquenti proſit ei quo ad pœnam euitan-
dã,ſaltem reſpectu pœnæ bonorum: & ſic ſecundo
genitorum nõ intereſt teſtamẽtum patris dicere nul-
lum,poſtquam ſunt cõſuetudine excluſi, vt pulchrè
decidit Iaco.de ſãcto Georgio præpoſitus in repe-
ti.cap.per venerabilẽ.§.quod autem.ĩ.qui filij ſint
legiti.facit quod no.Bal.in c.j.de ſucce.feu.& clarè
ſic conſuluit Pan.in ij.par cõſil.iij.iij.col.in ſolutio-
144 ne ſecũdi dubij. † Neq; tenẽtur tunc primogeni-
tus talia bona ſibi titulo primogenituræ delata aliis
ſuis fratribus cõferre.cùm quibus in cæteris aliis bo-
nis ſuccedit.Quinimò habebit bona ſibi iure primo
genituræ debita præcipua,ſecundum Panor.in j.par
145 te conſi.xij.& cõſi.lxxxvj.vbi pulchrè dicit, † quòd
huiuſmodi dignitates regiæ & magnorum principa-
tuum taliter ſunt indiuiſibiles, ꝙ cęteri filij in eis ha
bere non debent legitimam:imò cedunt ſoli primo-
genito,loco ſuæ legitimæ inſolidum. Et ita etiã con
ſuluit Paul.conſi.clxiij.& Panor.in ij.par.alle.conſi.
iij.v.col.& Guid.Papæ.q.ccclxxvj.& ibi clarè & ple
nè loquuntur dicentes,quòd ſi aliter fieret,poſſet in
fra paucos dies ſeu annos dignitas ad nihilum dedu-
ci:cùm vt dicit Sallu. in Iugurthino: Paſſim multis
ſibi imperium perẽtibus breui dilabatur. Qua ratio-
ne ita dicitur fuiſſe iudicatum in proceſſu ventilato
inter Carolum iiij.Frãciæ regem: & Amedeum du-
cem Sabaudiæ,ad cauſam comitatuũ Valen.& Viẽ.
quos nunc tenet Delphinus Vieñ. Et vltra illa habe
bit partem in aliis in quibus iure communi ſuccedit
æqualiter cum aliis fratribus,vt elegãter decidit Bal.
in l.j.ver.venio ad ſecundũ. C.de ſumma Tri.& in
Authen.ex teſtamento.prope fin. vbi pulchrè loqui
tur.C.de colla.& conſuluit Zaba.cardi.conſil.lxiiij.
in fi.& tenet Flo.in l.quæ pater.vij.col.fami.erciſ.
146 † Et adeò debentur bona primogenito, ſtante di-
cta conſuetudine,ꝙ etiam ſi poſt mortem patris cui
ſolus primogenitus ex cõſuetudine ſucceſſit, cæteri
filij in domo habitauerĩnt: necnon bona primogeni
turæ ſimul cum primogenito tenuerint,officiarióſq;
cum eo ac ſubditorum inueſtituras & reuocationes
cõmuni nomine fecerint, non tamẽ poterũt ex hoc
aliquod ius in dominio vel poſſeſſione talium bono
rum prætendere,nec aliquod remediũ poſſeſſorium
intentare. Quia primogenitus talia præſumitur tole
raſſe aliis ſuis fratrib' cauſa honoris & iure cuiuſdã
fraternæ familiaritatis. Quod ſibi nõ debet nocere,
nec aliis prodeſſe ad aliquod ius acquirendũ.l.qui
iure familiaritatis.ff.de acq.poſ.ita ſingulariter con
ſuluit per multas rationes Paul.conſi.clxiij.incip.in
cauſa quã magnificus dominus & c.ſecùs fortè ſi pri
mogenitus paſſus fuerit fratres ſuos æqualiter cum
ipſo deſcribi,& feuda recognoſcere à domino à quo
depẽdẽt,& ei deueria ſoluere, per ea quæ ſingulari-
ter decidit Bar.in l.rura.C.de omni agro deſer.li.xj.
Cùm in talib' ceſſet præſumptio honoris,ſed poti'
147 oneris impẽdendi fratribus. † Sanè tamen intelligi-
gatis,ꝙ eo caſu ſtãte dicta cõſuetudine pater nõ pro
hibetur filium primogenitum heredem inſtituere in
bonis etiã iure primogenituræ ſibi debitis & obue-
niẽdis,ſicut in legitima filiæ iure naturæ debita,quã
uis à lege debeatur filio patre inuito,poteſt ipſe pa-
ter filiũ inſtituere:ſed nõ poſſet in ea nec primogeni
tura onerare filiũ, nec ſubſtituere.l.ſi arrogat.in fi.
148 ff.de adop.ſed ſimpliciter eum hæredẽ facere.† Nõ
tamẽ ſic erit fortè in regnis, præſertim in regno Frã
ciæ,quorũ natura reſiſtit & exigit,ne de eis fiãt teſta
mẽta legata vel aliæ diſpoſitiones,niſi ex conſuetu-
dine eſſet aliter vſurpatũ,vt in c.licet.de voto & vo-
ti redẽptio. Vnde Io.de terra rubea in quodã libro
ſuo quem intitulauit, Vineam eccleſiæ.tract.j.artic.
j.q.ix.x.& xiij.in fi.concludit dicẽs,quia regnũ Frã-
ciæ debetur primogenito ex ſola regni cõſuetudine,
nunquam conſueuerunt reges de ipſo regno teſtari,
quod vi & medio cõſuetudinis defertur primogeni-
to.Et ad alios de quib' dixi ſuper verbo,*duas habens filias*.In primo principali caſu fallentiæ in fi.nam re
ges Franciæ nũquam potuerũt, neq; poſſet Carolus
viij.rex noſter modernus teſtamentum facere de re-
gno,etiã hæredẽ inſtituẽdo dominũ Delphinũ eius
primogenitum,vt plenè ibi decidit præfatus doctor
per xxiiij.cõcluſiones auctoritatib' & ratione fũda
tas:quia regnum Franciæ non debetur primogenito
ex ſucceſſione teſtamẽtaria vel ab inteſtato,ſed ſolũ
ex conſuetudine regni. Igitur rex ipſum dare nõ po
teſt primogenito,neq; auferre per alienationes inter
viuos,teſtamẽta,neq;debita volũtaria,legata,exhe-
redationes ex cauſa,criminàq; parentũ.ar.dictæ l.ſi
149 arrogator.in fi.† quia primogenitus Franciæ nõ ha
bet regnũ à patre,ſed ab ipſa regni cõſuetudine: &
ſic pater poteſtatẽ nõ habet ipſũ grauare,vt d.l.ſi ar
rogator.facit bonus tex.in l.ſi ſeruo.ff.de here.inſti.
vbi in re ſibi debita nõ poteſt quis heres inſtitui,nec
alio modo honorari,& min' grauari, nec in aliquo
modis prędictis præiudicare ei teſtator poſſ t vel a-
lio quouis modo,vt latius dicetur in fi.huius limita-
150 tionis.† Reges enim,duces, comites, vel marchio-
nes teſtari nõ poſſũt de ſuis dignitatib': de quo Iaſ.
in l.de quibus.xxij.col.ff.de legi. Quia aut dãtur per
electionẽ quãdo vacãt,vel per collationẽ ſuperioris
ſicut daĩ imperiũ.c.venerabilẽ.de elec.Et tũc de his
ſicut de beneficiis eccleſiaſticis teſtari, vel aliàs diſ-
poni nõ poteſt.Aut tales dignitates dãtur per ſucceſ
ſionẽ ex cõſuetudine approbata, quæ cõmuniter v-
biq; ſeruatur hodie ſecũdũ gl.in c.deniq;.vij.q.j.vo-
lẽtẽ filiũ regis eſſe regẽ poſt patrẽ: & ſic iure ſucceſ
ſionis.quã gl. ſequitur Archi.in c. Moyſes.vij.q.iij.
quicquid ibi voluerit gl. Et tũc q̃a talis ſucceſſio nõ
originatur,nec daĩ à teſtatore, ſed ab ipſa lege ordi-
ne genituræ. Sicut hodie cõpetunt primogenito ſoli
ex generali conſuetudine,quæ hoc introduxit in ho
norem & fauorem imperij,vt principatus qui ſub eo
ſunt,non diuidãtur,ſed integrè permaneãt prout eſt
de mẽte tex.& gl.in c.imperialẽ.§.pręterea ducatus.
de prohi.feu.alie. De talibus dignitatibus teſtamẽto
vel aliàs diſponi non poteſt in præiudiciũ primoge-
niti,qui cùm ius illud habeat,non patris iudicio, ſed
de legis ſeu cõſuetudinis beneficio per eũ grauari nõ
poteſt, à quo beneficiũ nõ habet, nec cõmodũ ſen-
tit,vt d.l.ſi ſeruo fideicõmiſſaria.vbi bonus tex.& in
l.teſtamẽto domini.ff.de hęr.inſt.& d.l.ſi arrogator.
ff.de ado.Imò papa & Imperator hoc facere nõ poſ
ſent,nec permittere contrarium ſecundũ Io.And.&
Imo.in cap.grandi.de ſupplen.negli.præla.libro vj.
151 † Ex quibus confutatur & penitus confunditur, vt
ipſo iure nihil valuerit ille tractatus pacis,quem An
gli prætendunt olim fuiſſe paſſatũ in villa Troię,re-
gionis

gionis campaniæ, inter Carolum vj. Francorum re-
gem domini noſtri regia proauum: & Henricũ v. re-
gẽ Angliæ, anno domini. M.ccccaa. de quo Angli
ſuum faciunt principale fundamentum. Per quem di
ctus Carolus dominam Catharinam de Frácia eius
filiam nuptui dedit præfato Hẽrico, cúmq; ſibi ado
ptauit in filiũ, nec nõ ſine proceribꝰ ſolꝰ exiſtẽs de-
clarauit coronã Franciȩ eidẽ pertinere. Et poſt ſui
deceſſum totũ Franciæ regnũ ad ipſum peruenturũ
& ſuis in poſterum liberis ea illo deſcendentibus. Et
interim regentẽ generalem in regno ipſum inſtituit.
de quo Gaguinus chronica Caroli ſeptimi exordiẽs
ita inquit: Dum Chatharina Caroli vj. filia Henrico
nubit: hæ matrimonij leges dictæ ſunt. Si præ Hẽri-
co vita defungeretur Carolus, Franciæ regnum Hen
ricus adiret. Sin econtra, & ex Henrico virilis proles
ſuperſtes foret Carolo deficiente, Henrici filiꝰ Frã
ciæ principatum adipiſceretur, nulla de Carolo legi
timo licet hærede mẽtione habita, tanquam ad eum
nulla regni portio attineret. hæc ille. Non enim va-
luit, nec prȩiudicare potuit tractatus ille Carolo di-
cti Caroli vj. filio naturali & legitimo, noſtri regis
moderni auo paterno, tanquam inconſultè factus. &
deinũ à proceribus regni reprobatꝰ, qui poſt mortẽ
Caroli vj. dictum Carolum eius filium huius nomi-
nis regem ſeptimũ vngi & coronari fecerunt inſtan
te Ioána Darc nominatiſsima puella, vt ſ. vidiſtis in
verbo, *duas habens filias.* [De iſta inſigni puella
vltra ibi dicta, vide J. ſuper verbo, *Mortuoq; teſta
tore* j. loquẽdo qualiter crimẽ extinguitur morte ac-
cuſati. & ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt.* dũ
152 loquitur de curioſitate mulierũ circa veſtes. † Nec
voluit papa Martinus eccleſiæ Dei tunc præſidẽs di-
ctum tractatum confirmare, quanuis ſȩpe requiſitus
per Anglos: imò Carolum vij. pro vero Rege cõſtã
ter tenuit, & ſui deinceps ſucceſſores. Itaq; per Caro
lum duce puella à regno fuerunt Angli deiecti. Præ
fato tractatu non obſtãte per Carolum vj. facto, qui
poteſtatẽ diſponẽdi de regno nõ habuit, vt vidiſtis.
Eo præſertim tẽpore quo graui infirmitate preme-
batur velut amẽs effectus, vt facto ipſo patẽter oſtẽ-
dit filio ꝓprio generũ præferẽdo: quod fieri nõ po-
tuit in præiudiciũ naturalis & legitimi hȩredis: quia;
data impotentia adminiſtrãdi regnum in patre ſuo
rege, fuit eo ipſo naturalis & legitimus regni guber-
nator, licet ætatẽ nõdũ adeptus maiorẽ, quibuſcũq;
alijs à patre datis præferendus, per tex. iiij. Reg. xv. c.
vbi Azaria rege impedito Ioathã eius filius, quãdiu
pater vixit, regnũ gubernauit, licet annis minor eſ-
ſet: cũ poſteà mortuo patre rex effectus ætatis ſolũ
érat xxv. annorum. Iuxta illud quod Chriſtus ætatis
xij. annorũ exiſtens dicit Lucæ ij. in fi. Neſcitis quia
in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? De oui-
litate & euidẽti iniquitate dicti tractatus, ac punitio
ne conſeruatorũ eiuſdẽ ſummus vir ille theologꝰ ac
iuriſta inſignis Ioánes de terra rubea, vt diai, nuncu
153 patus, librũ fecit: † quem Vineam eccleſiæ intitula-
uit, rectè intelligens regnũ Fráciæ vineã eſſe vniuer-
ſalis eccleſiæ, de qua dici poteſt quod ſcribit Eſaiæ
v. Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei, &
ſepiuit eã & lapides elegit ex ea, & plãtauit vineam
electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcu
lar extruxit in ea. Hæc etiam illa eſt nubes candida,
quam Ioan. in Apoc. xiiij. c. prȩuiderat: per quam ſe-
cundum Lyram ibi intelligitur regnũ Franciæ, mo-
ribus & fide, præ cæteris candidum ac relucẽs. Hæc
etiam dici poſſet ciuitas illa quam idẽ præuidit Io-

an. Apoca. xxj. Et vidi ſanctã ciuitatem nouam de-
ſcendentẽ de cælo à Deo paratam, ſicut ſponſã or-
natam viro ſuo, & audiui vocem magnã de throno
dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus,
& habitabit cum eis, & ipſi populus eius erũt, & ipſe
Deus cum eis erit eorum Deus &c. Qui quidem li-
ber tres continet principales tractatus, quorum quẽ-
libet in plures diuiſit articulos. Et ſingulos multis
cõcluſionibꝰ decidit, & librũ ſic cõpoſitũ dicto Ca
rolo adhuc Delphino exiſtẽti direxit finaliter cõclu
154 dẽs tam † Philippũ tunc Burgundorũ ducem, quàm
cæteros etiã eccleſiaſticos dicto tractatui parcis, imò
potius deſolationis regni inhærẽtes, & cõtra nedum
regem & dictũ Carolũ Delphinũ eius filium rebellã
tes & in adminiſtratione ei nõ obediẽtes, in crimen
læſæ maieſtatis incidiſſe, allegans plura iura diuina
& humana philoſophorũ & doctorũ auctoritates, vt
ibi per eũ videatis: quia pulchrè & elegãter loquitur
maximè de poteſtate regis in puniẽdo rebelles præ-
latos, & cȩteros eccleſiaſticos, de quo aliqua tetigi
in verbo, *Et uxorẽ nomine Adelaſ.* Vnde reſtat, ꝙ
rex priuare non poſſet primogenitum ſuum regno.
155 † Et ꝙ de regno diſponi non poteſt etiam in fauo-
rem primogeniti, vt dictũ eſt, ſed in aliis bonis quàm
regnis etiã ſtante dicta cõſuetudine pater inſtituere
poteſt primogenitum hȩredẽ: quia licet hȩreditas ei
debeatur ex cõſuetudine, tamẽ ſi poteſt cumulare ti-
tulũ inſtitutionis, ſed nõ poſſet ei prȩiudicare, nec
dare aliis filiis, vt ibi plenè dicit. & in d. c. licet de vo
to. no. Bal. & alij in c. j. de ſucceſſ. feu. & in præludiis
156 feudorũ, & Innoc. in d. c. grãdi. † Et primogenitus
dicitur non ſolũ ille qui primus viã naſcẽdi aperuit:
ſed etiã illo mortuo ille, dicitur primogenitus, quem
nemo antecedit tẽpore mortis patris. l. ex duobꝰ. ff.
de vulga. & pupil. & l. qui duos. in fi. ff. de rebus dub.
Ideo decidit Bal. in l. ſi quis prioris. §. talẽ verò licẽ
tiam. C. de ſecun. nupt. ꝙ ſi ſtante dicta cõſuetudine
primò natus naturaliter deceſſerit viuo patre, nõ vo-
cabuntur cæteri omnes liberi ſuperſtites, tẽpore ſuæ
mortis ſi plures habeat, ſecundũ quod ſucceditur ex
iuris cõmunis diſpoſitione, quaſi tũc illo primoge-
nito mortuo ceſſare videtur conſuetudo, & locũ eſſe
cõmuni legi omnes æqualiter vocanti. Sed ſuccedet
ſolus ſecundò natus, qui cùm aliũ non habeat ante
ſe, ſatis dicitur primogenitus. Quia (vt dicit text. in
proœmio Digeſtorum) illud primũ eſt, quod ante
aliud non habet. Et hoc verum, quòd mortuo in vita
patris primogenito ſine liberis, ſecundogenitus ſuc-
cedet, vbi ex patriæ conſuetudine hæreditas deferre-
tur primogenito. ſecus ſi ei deferretur ex pacto, ſicut
eſt in regno Siciliȩ: quia tũc cùm in pacto fiat mẽtio
de primogenito, & nõ de ſecundogenito, non poſ-
ſet ſecundogenitus ſuccedere: imò ad papam conce-
dentẽ regnum deuolueretur, qui poſſet de ipſo libe-
rè diſponere ſecundũ Bal. ſingulariter in c. j. de filiis
natis ex matrimo. ad morga. contracto. de quo dicto
Bal. miratur valde Nic. de Peru. in tract. ſucce. ab in-
teſta. per ea quæ dicit idẽ Bal. in d. l. cum antiquiori-
bus. C. de iure delib. dum cõmemorat quaſdã cõuen
tiones initas inter papam Clementẽ & Carolũ regẽ
Siciliæ. Anno domini M.cclxv. quæ aliter ſonant, vt
ibi per eum, & ſic ſecundogenitus per conſuetudi-
nem, qui mortuo primogenito eſt primus, ſuccedere
debet ſecundum Iaſ. & Alex. in repet. l. quoties. C. de
rei vendi. Et idẽ eſſet ſi primò natus ſuperſtes tem-
pore mortis patris reperiretur hæreditatẽ repudiaſ-
ſe, & ſic mortuus eſſet ciuiliter, vt plenè vidiſtis in x.

limitatione.vel eſſet effectus incapax ſucceſsionis,
vt quia deportat'.l.ſi qua pœna.ff. de his qui ſũt ſui
vel alie.iur.vel eſſet frater minor, & refert Bal. in d.
§.talem.ita fuiſſe determinatũ in regnõ Apuliæ, cũ
B. Ludouicus qui erat primogenitus effectus fuiſſet
frater minor, qui velut incapax computatus nõ fuit
in numero,nec habitus pro primogenito: quia non
obſtat ſequẽti ille qui eſt inhabilis omnino.l.ſi poſt
mortem.§.ſi liberi.ff.de bo.poſ.cõtra tab.facit quod
habuiſtis ſuprà in viij. limitatione. Pariter diceretur
ille primogenitus, qui ſolus ex matrimonio natus
eſſet,quẽ nemo præceſsit,nec ſequut' eſt per tex.
Math.j.in fi. vbi Chriſtus intemeratæ ſemper virgi-
157 nis vnicus filius vocatur primogenitus. † Conſiſtit
antẽ hoc ius primogenituræ in multis. Primò, quia
in feſtis ſicut olim primogenit' ſacrificia primus offerebat,
ita nunc in offerẽdo præponitur. Secundò,
quia ad dextrã patris ſedere debet, nam honor conſiſtit
etiã in ſedendo.c.ſolitę.de maio.& obed.Cùm
dignior ante alios ſedere debeat, vel ſedere debet à
dextris,& inferior à ſiniſtris. Et filius primogenitus
regis debet ſemper ſtare à dextris regis ſecũdũ Bal.
per illũ tex.in l.decernimus.C.de ſac.ſan.eccle. Pro
quo eſt tex.de Chriſto filio Dei. Pſal.cix. vbi, *Dixit
dominus*, ſcilicet Deus pater *domino meo*, ſcilicet Chriſto
eius filio, *ſede à dextris meis*: tanquam primogenitus,
Mat.j.c.in fi.vt infrà dicam. Tertiò,in menſa
duplices debet ſumere cibos,ſecundũ gloſ. in c.quã
ſit periculoſum.vij.q.j. Quartò, quia in fine habet
benedictionem paternam.cuius verba & formam habetis
Gen.xxvij.c.Quintò,habet duplicẽ partem in
paterna hęreditate.Aliquãdo totũ,aliquãdo minus,
putà domum principalem ſecundũ diuerſas terrarũ
conſuetudines.Quo caſu ſi habere debet domũ principalẽ,
etiã habebit hortum illi cõtiguũ,vel cauſa domus
pratũ.ſecundũ Nic.de Neap.in l.prędiis.§. pe.
per illum tex.ff.de leg.iij.vt plenè ſuprà habuiſtis in
verbo,& hortũ.Sextò,habet ius benedicẽdi ſuis fratribus,
vt pulchrè tradit Bal.in d.l.cũ antiquioribus.
C.de iure deli.vnde dicebat idẽ Bal.in c.j.§.prætereà
ducat'.de prohi.feu.alie. per Fede. quòd mortuo
domino feudi pluribus relictis filiis hæredib' vaſallus
faciet fidelitatem antiquiori:pro quo facit tex.in
158 l.fi.de fide inſtru. † Et talis conſuetudo de primogenito
ſuccedẽdo non caret rationabili fundamẽto:
nam fundatur iure diuino,vt Gene.allegato c.xxvij.
& lege canonica,vt patet i d.c.licet de voto.& c.quã
periculoſum.vij.q.j. quod etiã tenet Bal.in l.in quibus.
prope fi.C.de ſecun.nupt.Necnõ lege ciuili, &
ratione naturali,vt demonſtrabitur ex nũc dicendis:
Imò plus decidit Alexan.in repetione l. quoties. a v.
col.C.de rei vẽdi.ꝙ cõſuetudo.ꝙ primogenitus ſuccedat
cæteris excluſis, valet, & teneri poteſt ſecurè
etiã in foro conſcientiæ, vt talis primogenitus integrã
poſsit patris hæreditatẽ retinere abſq; eo ꝙ det
cæteris fratribus ſuis aliquã portionẽ. Idẽ tenet Iaſ.
ibi in d.l.quoties.xij.col. Aliàs diuus ille Bernardus
ſecundum eam nõ conſuluiſſet,prout fecit, vt refert
Panor.in d.c.licet de voto.niſi talis cõſuetudo ex defectu
aliquo nõ valeret,quia tũc ſi primogenit' eſſet
doctus ſciẽs talẽ conſuetudinẽ nõ valere, non tutus
eſſet quoad Deum,ſecundum Alberic. in repetio.l.
Barbarius.ff.de offi.præto.quem ſequitur Fely. in c.
ad probandum.de re iudi.vlti.col. videatis Iaſ.in.§.
159 ſed iſtæ quidem a viij.col.inſti.de actio. † Sanè tamen
intelligatis, ꝙ talia conſuetudo fundatur iure
diuino & naturali volũtario & poſitiuo, non autem
neceſſario. illa enim forma adminiſtrandi, ſcilicet
quòd principatus per vnum regatur, non eſt de iure
diuino neceſſario,ſed merè voluntario & poſitiuo,tamẽ
rationabiliter fundato, vt l.ij.§.nouiſsimè.ff. de
orig.iuris.& d.§.prętereà ducatus.facit c.maioribus.
de præben.& c.in apibus.vij.q.j. Tollit namq; talis
conſuetudo diſcordias inter fratres, quæ ex communione
plurium generantur, maximè in regimine.l.
cùm pater.§.dulciſsimis.ff.de leg.ij.vt elegãter dicit
Floria.in d.l.quæ pater.in papatu verò, ꝙ per vnum
regatur,eſt de iure diuino neceſſario, cùm articulus
fidei dicat, Vnam ſanctam catholicã & apoſtolicã
eccleſiam, per tunicam domini incõſutilner cõtextam
per totum ſignificari.ad quod faciunt not.in l.j
C.de metropoli Berytho.lib.xj. Et talis cõſuetudo,
ſcilicet ꝙ per vnum regatur, procedit indubitanter
ſecundum omnes & locum ſibi vẽdicat in regnis,vt
d.c.licet.dum dicit ordinem geniture.Quia vt dicit
Seneca tragœdia vij.c.ij. Nec regna ſociũ ferre, nec
ſedere ſinunt.& prima tragœdia, Non capit regnũ
duos.iuxta illud Apoſtoli ad Epheſios iiij. Vnũ caput,
vnus ſpirit', vnus Deus. Facit c.eſto.xcv.diſtin.
ibi, Vnus Deus, & vnum baptiſma. & Lucanus in j.
Omniſque poteſtas impatiens conſortis erit.& plenè
not.in l.fi.ff.de rerum diui.Nam dominiũ & coniugiũ
nollent videre ſocium.iuxta illud Ouidij, Nõ
poſſunt cum ſociis regna Venuſq; manere.Nec Roma
potuit in exordio duos ſuſtinere reges, quia vt
eſt human' anim' cauſas quærere vſurpãdi fraterni
regni,Remo interfecto Romul' manſit ſolus, vt ibi
160 ponit gl.† Nihil enim apud dominãdi cupidos probitatis
aut fidei eſt, vt Simone ſacerdotum principe
defuncto, eiúſq; primogenito, ſcilicet Onia liberis
carẽte, reliqui duo Ieſu & Ioã.de principatu futuro
cogitantes, vt vnus alterum perderet,exẽplo oſtenderũt,
qui Deo Iſrael penit' derelicto ad Anthiocũ
Aſſiriæ regem ſe contulere,ritum prophanum in ciuitate
Dei initiantes.Ex quo tanta ſucceſsit tribulatio,
ſi Mathathias cũ Iuda Machabæo,& ſuis reliquis
filiis pugnãs pro legibus patriis non viriliter obſtitiſſet,
vt habetur j.Machabæorum j.& ij.c.ibi, Surrexerunt
in Ieruſalem tunc filij Belial introducẽtes ritus
gentium,ſcilicet in deſolationem Oniæ eorum
fratris primogeniti pro ſola principatus ambitione.
Libidine profectò habẽdi multi præſertim reges feruntur,
qui nec Deo nec generi aut amicis indulgẽt:
cũ apud magnates rarò affinitas valeat,imò principatum
ambientibus odioſa miſeratio eſt:& adeò rara
inter eos amicitia, ꝙ aut liuore perculſi,aut imperij
maieſtate feroces, aut quòd plerunque accidit,
aliorum potentiam ſuſpectam habẽtes, aliave occa-
161 ſione occultis inter ſe dolis agere ſolent, † vt fertur
Romulus feciſſe,qui ſub colore iuſtitiæ legis violatę
per fratrem eum interfecit, vt fit communiter omne
malum ſub colore alicuius boni: quoniam adeò ſolers
eſt malè errãtium cautio, vt iuſtitiæ velamẽ ſuæ
iniquitati prætendant.Cùm omni peccanti præſens
ſemper ſit aliqua ratio, quam ſuo prætendat errori,
prout Romulo contigit. de quo Oroſi' multa mala
ſcribit, & inter cætera fratris ſui iniquam mortẽ ſub
colore iuſtitiæ. Quia malè agentibus occaſio aliqua
peccandi in promptu ſuffragatur. Et cauſam fratricidij
eſſe dixit legem muri violati. de quo dicit
Proca:

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Quod habent communiter reges & principantes in
hoc ſeculo à Cain, qui primus fuit rex terrenus, &
primam

primam ciuitatem condidit, cum qua libidinem do-
minandi & præſidendi initiauit, vt habetur Gen.
iiij.& pulchrè narrat Ioſephus lib.j.antiquitatũ, qui
vt ſolus dominaretur, & prædam ſuam liberius ea er
ceret, fratrẽ ſuum Abel iuſtum & innocentẽ occidit:
quem ſi aliqui ſunt ſequuti,& cũ eo ſi ſibi nõ proui-
derint in inferno ſepulti, vel hoc habuerunt à Nem-
roth filio Chus gygãte decem cubitorum, qui cœpit
eſſe potens in terra,& erat robuſtus venator. Hic mi
ſerabile vitium libidinis dominandi per tyrannidem
inchoauit: quo deinceps vſq; hodie mũdus adeò eſt
contritus, vt dici non poſsit. Fuit autem principium
regni eius Babylon, Geneſ.x.de cuius malitia pleni
ſunt libri. Et fortè diuino iudicio actum eſt, vt Nero
in eius vocabulo planè ſe offerat, qui ſimilẽ infamiã
habuit. Pariter Ptolemæus Euergetes Ptolæmei Phi
lometoris filius & Cleopatræ germanus, ſeptimus
Aegyptiorum rex, regno à fratre, cui pertinebat, vi
& metu extorto ſtatim filium fratris è cõplexu ma-
tris necauit,& omnes eius fautores & populares, qui
eum in regnum vocauerant. Similiter Iorã filius Io-
ſaphat rex Iſrael effectus in lib.generationis Chriſti
deſcriptus, quinq; fratres ſuos vt bona eorum poſſi-
deret, & ne in futurum regnarent, & ſic vt regnum
ſuum ampliaret, gladio occidit,& quoſdam de prin-
cipibus Iuda, vt habetur ij.Paralipo.xxj.c. Poſtea ta-
men deceſsit in infirmitate peſsima,& nõ fecit ei po
pulus ſecundũ morem combuſtionis exequias, ſicut
fecerat maioribus ſuis. Nec poſitus fuit in ſepulchro
162 regum, vt ibi dicitur in fine. †. Sic in hoc Frãciæ re-
gno poſt obitũ Clodouæi regis protochriſtiani cui
quatuor liberi ſucceſſerant, contigiſſe memoratur.
Quorum duo, ſcilicet Childebertus atq; Clotarius
duos, quos ex Clodomiro fratrẽ præmortuo Aurelia
no rege nepotes habebant ambitione regni vſurpã-
di occiderũt. de quo Gaguinus lib.j.c.antepenul. ſic
in effectu dicit: Succedẽtes Clodouęo filij quos qua-
tuor ex Clotilde regina ſuſceperat, regnum quadri-
fariã concordibus animis (quod de imperio agitan-
tibus rarò euenit) partiti ſunt. Theodoricus Medio-
matricos, qui & Metẽſes, Clodomirus Genabũ, qui
Aurelianos, Clotarius Sueſsionẽ, Childebertus Pari
ſios obtinuit. Cúmq; poſtea Clotildis mater ex Clo
domiro filio præmortuo nepotes tres, ſcilicet Theo
doaldum, Gontheriũ,& Clodoaldum diligẽter non
ſecus ac ex ſe natos apud Pariſios procuraret, hac ſu
ſpicione ductus Childebertus, quaſi illos regina ad
regnandũ educaret, accerſito fratre Clotario qui de
matre nepotibúſque pẽſitet, aperit. Placuit viſendi
eos cauſa atq; cognoſcẽdi, ſi illorũ ætas, diuiſa inter
eos hæreditate ad principandũ idonea foret, ad ſe
per Archadium quendam mitti. Læta nuntio Clotil-
dis dimiſſos nepotes patruelibus cõmendat. Quibus
in cõſpectu adductis maiorem natu Clotarius mox
terræ allidit, enſe per ilia adoleſcentis proſtrati tra-
iecto. Hîc perterritus alter ad Childebertum ſe pro-
ripuit orans, vt ſe protegeret: qui ſiue miſericordiã
ſimulans, ſiue re vera pueri miſereretur, Clotarium
placare pergit, in quem indignabundus rex: Tu, in-
quit, huius auctor facinoris es,& nunc pœnitet cõſi-
lij. Aut ergo illũ proĩice abs te, aut morte meis ma-
nibus obito. Ad hæc verba dimiſſum puerum Clota
rius obtruncat. Interim dum in eorum necẽ intentos
reges Clodoaldus videt, auxilio procerum dilapſus
clericatum profeſſus eſt, & ſacerdos effectus vitam
religioſiſsimam vixit. Scribunt quidã vnà cum pue-
ris nutrices quoq; eſſe necatas. Hæc ille. Vnde autẽ
talia proceſſerũt, ſatis exprimit chronica allegato c.
vt vidiſtis. quod ea ambitione amplioris conſequendæ
dominationis, vt poſtea duo iam dicti fratres mutuò
ſibi inſidiantes oſtenderunt. Aut quia Clodomirus
puerorum genitor Sigiſmundum Burgundiam mo-
derantem bello captum. Aureliamq; miſſum pariter
cum liberis interemptũ, in altiſsimum puteum deiici
fecerat, vt præcedẽti c.deſcribitur. vel quia expedit
regna per vnum regi, vt videtis. vnitas ergo in prin-
cipatu deſideratur, prout etiam in auibus naturali-
ter demonſtratur. Quoniam in apibus princeps eſt
vnus: Et grues vnam ſequuntur.vij.q.j.in apibus. Et
inſuper in diuinis habetur eloquiis Geneſ.xxv. Eſau
& Iacob, qui collidebantur in vtero, nõ valens vnus
alium ſuſtinere ad domus regimen ſecum naſciturũ.
Ideo cùm Iehu literas ad populũ ſcripſiſſet,& opti-
mates ciuitatis, vt meliorem de filiis Achab in Sama-
ria, qui eis placeret, eligerent, & ſuper ſolium patris
ſui ponerẽt, qui pro bonis domini pugnaret: timen-
tes vehementer dixerunt: Ecce duo reges non potue
163 runt ſtare coram eo. iiij. Regum.x. † Regia enim
maieſtas coronã gerit: quæ eſt forma ſphęrica,& ſic
nullam patitur diuiſionem, ſecundũ glo.in cle.quo-
niã.de vita & hone.cle.in verb.tonſuram. Nam rex
ſignificatur per corpꝰ Sphæricum ipſius coronæ, cu-
ius figura deſtrueretur, ſi divideretur in partes. Præ-
terea dignitas maxima non diuiditur, ne auctoritas
minuatur dignitatis.c.j.de feu. marchiæ. Quis enim
auarus (ait Quintilianus) compoſſeſſorem quærit?
Aut quis dominandi cupiditate inflammatus, vel fa-
ſtu dominationis elatus habere deſiderat cõſortem?
xxiij.q.vij.c.quod autem. Vnde Salluſtio referẽte in
Iugurthino. Vti quiſq; potẽti cõfinis erat, ſedib. pel-
lebatur. Quod ex alio non procedebat, quã ex ambi-
tione in ſolidum dominandi, quæ naturaliter omni
animanti ineſt, & hoc etiam ſuadet vtilitas ſubdito-
rũ: quia multitudini ab vno regi expedit, vt d. l.ij.§.
nouiſsimè.de origi.iuris. Nec vnquã bona fuit prin-
cipum pluralitas: imò interdum à Deo toleratur in
pœnam peccatorũ: iuxta illud Prouerb.xxviij. Pro-
pter peccata terrę multi principes eius, vnde quia in
pleriſq; huius regni locis bayliuiæ & officia publica
ad firmã annua ſingulis vẽduntur, vt dicam in verbo,
Cætera bona. ſalubriter ordinauit beatus rex Ludo-
uicus Pariſiis exiſtẽs anno domini M.cc.liiij. quod ſi plu
res emptores alicuius bayliuiæ fuerint, vnus tantùm
iuriſdictionẽ exerceat, & priuilegio bayliuiæ ſolus
gaudeat: ne ipſi ſubditi pluralitate eorũ vexẽtur aut
onerentur. [Hæc ordinatio eſt hodie per dominũ
Auffreri. poſita in tit.de emp.& vendi.& tit.de offi.
bayliuiorum. ordinat.xv.] (Additio.) Hanc ordina-
tionẽ reperietis in libr. ordinationum regiarum ca-
meræ inquæſtarum parlamenti Toloſæ. Vnus ergo
princeps.xij.metha. Quæ fuit vna inter cæteras po-
tiſsima ratio allegata pro coronatione Caroli vj.Frã-
corũ regis Carolo v.patri ſuo ſuccedẽti in regno, vt
ſcilicet ante pubertatẽ lege paterna nõ obſtante co-
ronarẽ.de qua dicetur in verbo. *Adiecta impube.* in
princip.de quo Gagui. libr. ix.c. iij. ſic dicit: Rarò
quidẽ euenire arbitrati ſunt proceres, vt multi ſine
cõtentione rem quampiã ſimul adminiſtrent. Quòd
ſi vnius regis nomine atque imperio reſpublica gu-
bernetur, facile eſſe, vt ad vnum omnes concordibus
animis reſpiciant. Eapropter operæpretiũ fore Ca-
rolum natu priorẽ ſacratum iri,& omnia ſuis auſpi-
ciis atq; nomine geri, neq; obſtare patris legẽ, quæ-
que primogenitum regni adminiſtrationem recipe-

re debere;cùm quartũdecimnm ageret annũ, quã ſi
in perniciem inclinare cõiectaſſet,ipſe tollendã cẽ-
ſuiſſet.Hæc ille. Pro quo facit text.ſingul.in l.ſi ho-
minem.ff.mandati, per quẽ omnis ceſſat diſpoſitio,
quoties caſus contingit. in quo ſi diſponens viueret,
illam tolleret:& ſic neceſſe erat per vnũ,licet impu-
berem regi,prout factum extitit. Nam regnum eſt
quid perfectum:ſed perfectũ eſſe nõ poteſt niſi vnũ.
vnde omne indiuiſibile perfectũ eſt,quia perfectum
in nihilo diminui poteſt.facit quod no.Cy.in l.ſi vi-
ua,C.de bonis maternis.ita elegãter dicit Bal.in Au
then.hoc amplius. C.de fideicom.& Pau.conſi.clxj.
Hæc profectò eſt natura propria huius feudi , quam
aſſumit ab origine omni extranea coniunctione cõ-
ſcripta, vt non diuidatur : cùm omne regnum in ſe
diuiſum deſoletur,ſecundum Bal.in l.ſi plures. C.de
cõdi.inſer.& plenè Pet.de Auch.conſi.cccxlj.incip.
pro maiori.Ideo valet & tenet talis cõſuetudo,quòd
ſolus primogenitus aliis excluſis ſuccedat, maximè
in regno,cùm regnum ſit indiuiſibile,vt dixit Bal.in
l.j.ff.de ſenato.Ita ꝙ ꝓpriè nõ dicitur corpus hære-
ditarium,ſecundum Bal.in dicta auth. hoc amplius.
164 †Ex hoc ſingulariter inferens,ꝙ ſtante dicta con-
ſuetudine filius regis, aut baronis in teſtamento pa-
tris hęres inſtitutus quantũcunq; fuerit à iudice mo-
nitus, & per annum cõtumax adimplere cõtenta in
teſtamẽto, non propter hoc anno elapſo priuabitur
hęreditate paterna,ſcilicet regno aut baronia,nec lo
cũ habebit diſpoſitio dictę auth.quæ filium & quẽ-
cunque hæredẽ per annum contumacẽ priuat hære-
ditate:quia (vt dictum eſt) regnum nõ eſt hęreditas,
nec etiam baronia.Præterea talia non debentur filio
primogenito ex teſtamento vel alia ſucceſſione,ſed
ſola conſuetudine,de quo plenè dicã infrà ſuper ver
bo,*ſi abſq; liberis*.ij.In materia fideicõmiſſariæ ſubſti
tutionis tractãdo de fideicommiſſis particularibus.
Videatis interim text.qui videtur facere cõtra Bald.
in dicto c.licet.de voto.vt dicam in fi.huius limitati.
165 †Ex quibus apparet,ꝙ ius primogenituræ eſt quę
dam dignitas,vt dicit glo.in d.c. quàm periculoſum
& prima dignitas poſt paternã,ita ꝙ filius regis pri-
mogenitus habet primã dignitatẽ,ſcilicet primoge-
nituræ poſt patrẽ regem , ſecundum Bal.in l.ex hoc
iure.verſi.ſextò quæritur.ff.de inſti.& iur.In ſignum
cuius veritas euangelica Chriſtum vocat primogeni
tum,alleg.Math.j.in fi. licet alios ante vel poſt ſe nõ
habuerit fratres.Sic Lactantius in j. diuinarum inſti-
tutionum lib. tradidit Orphæum Poëtarum vetuſtiſ
ſimũ Deum verum,& magnum primogenitũ appel-
laſſe,eò ꝙ ante ipſum nihil ſit gẽtium, ſed ab eo cũ-
cta ſunt generata. Vnde non immeritò Eſau præna-
ſcẽtis plantam,protinus Iacob eius frater eodẽ par-
tu naſciturus rigida manu tenebat, vt tãto eum mu-
nere priuaret,& ipſe prior naſceretur: ex quo dictus
fuit ſupplantator,vt patet alleg.Geneſ.xxv.capit. Et
Deus dixit ad Moyſen , Exod. xiij. Sanctifica mihi
omne primogenitũ , qđ aperit vuluã in filiis Iſrael.
& Luc.ij. Habetur,ꝙ omne maſculũ adaperiẽs vul-
166 uam,ſanctum domino vocabitur. †Nam tales pri-
mogeniti vſque adeò certã habent ſpem in dignitate
patris , puta regia , ꝙ adhuc viuente patre appellarĩ
poſſunt reges,per tex.& ibi glo.in c.fi.xxiiij.q.j.in c.
Adrianus.lxiij.di.Bal.in l.in ſuis.ff.de libe.& poſth.
& in l.quæſitũ.§.ſi mihi.ff.illo eo.rit. & ita ꝑ multas
alias rationes cõſuluit Old.cõſi.xciiij.incip.elegan-
ter citra negotiũ.Et hæc conſuetudo multũ inualuit
in maximis regnis Francorũ & Angliæ,vt dicit Bal.
in d.l.cum antiquioribus.C.de iur.deli.Ang.Are. in
procemio Inſtitutionũ.§.igitur. & Panor.c.ex inſi-
nuatione,de iure patron. ergo ipſam velut quotidie
creſcentẽ ſeruare debemus.ff.de fun.inſtr.l. quæſitũ.
167 §.ſi fundus.ibi.quã ſententiã.†Sub rege enim Pha-
ramundo, tunc regnãte in Frãcia Galli vti cœperũt
legibus,quas quatuor proceres electi de pluribus ſo-
licitè tractantes de ſingulis diſcutiẽdo collegerũt,&
ſicut lex Salica declarat,iudicare decreuerunt,in qua
diſpoſitũ inter cætera erat , primogenitũ ſuccedere,
vt dicit tex.in tit. de filiis natis ex matrim.ad morg.
cõtracto.de qua lege Salica dixi in verb.*Duas habẽs
filias*.loquẽdo de filiab⁹ nõ ſuccedẽdis ĩ feudo. Ob-
iit aũt Pharamũdus rex Paganus exiſtẽs,anno domi-
ni ccccxxxj.aliàs ccccl ij. cui ſucceſſit Meroocus rex
eius filius , deinde Merouco ſucceſſit Childericus
eius filius,& Childerico ſucceſſit Clodoueus eius fi-
lius,qui primus fuit rex Francorum Chriſtianus per
Clotildẽ Chriſtianiſſimã eius vxorẽ Burgundorum
regis filiã conuerſus ad fidẽ catholicã à beato Remi
gio tũc Rhemẽſi epiſcopo baptizatus , circa annum
168 domini cccclxxxiiij.ſecundũ Chroni. † Ex quibus
reſultat,ꝙ poſt legẽ Salicam fuit cõſuetum in regno
Franciæ primogenitũ ſuccedere,quę quidẽ cõſuetu-
do valet,quia omnes mundi ſucceſſiones ſunt de iu-
re poſitiuo,ſecundũ Bal.in l.lege duodecim Tabula
rũ.C.de legi.hære.Igitur ſtatutũ vel cõſuetudo poſ-
ſunt de his diſponere ad libitũ , cùm ius poſitiuũ ſit
mutabile ꝑ cõſuetudinẽ,inſti.de iure natu.§.ſed na-
turalia.verſi.ea verò. Et iſtud quod cõcluſum eſt in
regno , locũ habet in ducatibus,comitatib⁹ & cæte-
ris inferioribus dignitatibus feudalibus ſecularibus
iuriſdictionẽ habẽtibus,per tex.in d.c.licet.de voto.
vbi Pano.& in c.dilecti.de arbi.& Bal.qui feud.da-
re poſ.& §.quia.vij.col. Nã ibi ſecundogenitus erat
dux,& priuatus ducatu abſq; eo,ꝙ relinquatur ei le-
gitima:licet enim in rebus priuatis diuiſio fiat æqua
liter inter liberos,in auth.in ſucceſſio.C.de leg.hęr.
ſimiliter in feudis ſimplicibus omnes, qui paris gra-
dus ſunt,æqualiter ſuccedũt, vt d.§.& quia.ita ꝙ pa
ter dare nõ poſſet vni feudũ , & cæteris filiis auferre
169 per illũ tex.†Tamẽ in dignitatibus feudalibus com
muniter præfertur primogenitus , de quo plenè per
Guid.Papæ,alleg.q.cccclxxvj.Taliter ꝙ poterit cõ-
tingere caſus,ꝙ cæteri liberi abſq; eorum culpa, nõ
tamen ſine cauſa priuabuntur ſua legitima,qñ pater
nihil aliud haberet præter ſecularẽ dignitatẽ. & idẽ
erit in his,qui viuũt iure Frãcorum , inter quos feu-
da etiã ſimplicia trãſeunt ad primogenitũ, ſecũdum
Iaco.de Belloniſu,& de ſancto Geo.Præpoſitum in
prælu.feud.x.diuiſione.in fi.& ibi Iaſ.in v.diuiſi. &
ita ſeruatur in Britannia,ſecundum Bal.in §.ex non
ſcripto.aliàs eſt in §.omne autẽ ius quo vtimur.inſt.
de iure natu.vbi tractat materiam dicti §.ex nõ ſcri-
170 pto.ſubiũgens vij.col.†ꝙ etiã ſi talis cõſuetudo eſ-
ſet introducta ex errore, vt quia populus ſic vtendo
crederet ius poſitiuũ ita decidere, vel erraret in cau-
ſa ipſi⁹ cõſuetudinis:tamẽ cõſuetudo valet,ſicut va-
leret ingreſſus monaſterij illius , cui religioſi dixe-
runt, ꝙ bene comederet & dormiret, licet poſtea in
monaſterio malè comedat & dormiat,de quo ꝑ Inn.
in c.dudũ.de cõuer.coniug.& pari modo valeret cõ
ſuetudo de primogenito ſuccedẽdo, etiã ſi metu ha-
bentis Iuriſdictionẽ fuiſſet inducta,ſecundum Bald.
ibi.viij.col.videatis eundẽ in c.j.in j.col.qui feu.dare
171 poſ. †Ex hoc fuit introductum propter bonum pu-
blicum,ne diminuerentur dignitates. Publicè enim
intereſt

intereſt ordinem & nomen familiarium cõſeruari.l.
j.§.penul.ff.de ventre inſpi.ita dicit Panor.in d.c.li-
cet.& Bal.in d.l.j.C.de ſummæ Trinit.& Io.And.in
Mercuriali.in c.ſine culpa.de reg.iur.lib.vj. hoc ta-
men temperandum eſt,ſecundũ Hoſti.dum tamẽ ſi
eſt poſſibile, de aliis bonis tantùm aſsiguetur filiis
poſteà genitis, qualitatibus perſonarũ, & quantita-
te bonorũ proſpectis,vnde honeſtã vitam poſſint ſu
ſtentare,arg.l.maximum.C.de libe.præter.ſaltem vt
alimenta habeant,quæ propriè veniunt de iure natu
ræ,vt legitimũ in pecunia numerata,ſecundũ Guid.
Papæ,vbi ſuprà & quæſtio.ccclxxvij. Et ita fecit
Ioſaph. rex Iſrael optimus, qui quinq; filiis ſuis de-
dit munera auri & argenti multa, & penſationes cũ
ciuitatibus munitiſsimis in Iuda. Regnũ autem tra-
didit Ioram,eò ꝙ eſſet primogenitus, vt habetur xl-
leg.ij.Paralip.xxj.c.in prin. & quia regnũ Frãciæ ad
inſtar regni Iſrael fuit à Deo inordinatũ,vt dixi ſu-
per verbo, *Et vxorẽ nomine Adelaſiã.* in j.xttic. pa-
riter in ipſo regno ſuccedit primogenitus,& ꝓ cæte
ris ſunt apanagia,& partagia, vt ſunt ducatus Aure-
lianen.Bituricen.& Borbonij,& ita ſeruat cõſuetu-
do in Francia,maximè in iuriſdictionalibus,in qui-
bus diuiſio diminuere habet poteſtatis dignitatem,
ſecundum Bald.in d.l.j Nam talia ſunt hodie indiui
ſibilia,vt d. c. imperialẽ.§. præterea. quia ex hoc ꝙ
primogenit' ſuccedit ſolus, reſultat publica vtilitas
in iſtis feudis habentibus iuriſdictionem, veluti ciui-
tatum,caſtrorum & terrarũ. Quoniã vtilius eſt ſub-
ditis regi per vnũ,quàm per plures,vt d.l.ij.§.nouiſ-
ſimè.ff.de origi.iur. vij.q.j.in apibus. Et propter di-
ſcordias,quæ inter plures præſidentes oriri ſolẽt ra-
tione cõmunionis.ff.de le.ij.l.cùm pater.§.dulciſsi-
mus.de hac regiminis vnitate pulchra,& non minus
elegantia, videatis Oldr.verba allegato conſi.xciiij.
172 j.col.cum ſeq. †vbi concludit talẽ vnitatẽ fore cau-
ſam, ꝙ ſoli primogeniti ſuccedunt in iſtis, iuncto ꝙ
patres,vt ſcribitur ij.Reg.xiij.c. circa mediũ, ad in-
ſtar Dauid, naturaliter plus diligunt primogenitos,
velut primas eorũ imagines,quã alios poſteros.Qui
quidem amor oſtenditur ex ſummo dolore illo,quo
torquẽtur parẽtes in morte primogeniti, de quo ha-
betur ibi,& Zachar.xij.vbi planctum ac mœrorem
& fletũ paſsionis Chriſti futuræ cõtemplando,eum
cõparat dolori mortis primogeniti filij, ſic dicẽs,&
plangent eũ planctu,quaſi ſuper vnigenitũ,& dole-
bunt ſuper eum,vt doleri ſolet in morte primogeni-
ti.qui dolor,ſecundũ Lyram ibi,apud homines ſolet
eſſe maximus. Nec poteſt eis maior plaga infligi,
quàm mors primogenitorũ,vt teſtatur creator, qui
talem pœnam Pharaoni & Aegyptiis inflixit, Exo.
xj.Media,inquit, nocte ingrediar in Aegyptum, &
morietur omne primogenitũ, eritque clamor magnus
in vniuerſa terra Aegypti, qualis nec antè fuit, nec
poſtea futurus eſt. Ex quo dolore & fletu, quẽ fecit
Chriſtus in ſuſcitatione Lazari,arguebant Iudæi, ꝙ
valde eum amabat,Io.j.c. Vnde reſtat parentes plus
173 diligere primogenitos,præſertim maſculos. † Adeò
ꝙ ſi in cõtractu matrimonij donauerint bona vel ali
quid primò naſcituro ex ipſo matrimonio, ex quo
deinde primò nata fuerit vna filia,& poſtea vn' ma-
ſculus,& deinceps alij plures tam maſculi,quã fœmi
næ,talis donatio filio maſculo debetur, & non filiæ
primò natæ,vt pulchrè per multas rationes efficaces
decidit Guido Papę,q.cccccvj.incip.In contra.ma-
trimonij. quia licet verba teſtatoris viderentur com
prehendere filiam ſicut filiũ,cùm maſculinũ conci-

piat fœmininũ,tamen hoc locum nõ habet,vbi do
nator præſumitur contrariũ voluiſſe propter prædi-
lectionem maſculi,vt ibi per eum:imò Deus prædili
gens eos dixit ad Moyſen,alleg.Exod.xiij. Sãctifica
mihi omne primogenitũ, vt ſuprà dixi. Adeò ꝙ fi-
lium ſuum redemptorem noſtrum ex glorioſa virgi
ne Maria primogenita. [Et viro Ioachim,& beata
Anna ei priore loco deſpõſata,quæ poſt mortẽ Ioa
chim duos alios ſucceſsiuè habuit maritos,ex quorũ
ſingulis vnã aliã cõcepit Mariã,vt dicitur ſuper ver-
bo,*qui cum alia matrimoniũ cõtrahens.*] naſci voluit,
ob quod parẽtes eis,vt plurimũ propria deferũt hæ
reditates,& ſubſtantiam,aliis ſatis rationabiliter ex-
174 cluſis.†Ideo ſi teſtator hæredi ſuo ſuũ propriũ ſub
ſtituerit filium maſculum naturalem & legitimum,
quem voluit cognomen & arma portare, aliter filiũ
primũ vel ſecundũ, aut vlteriorẽ non ſpecificando
hærede defuncto pluribus liberis ſuperſtitibus,valẽt
non obſtante incertitudine ſubſtitutionis, ad quam
propter onus portandi nomẽ & arma cenſetur teſta
tor,non omnes,ſed primogenitũ ſolũ inuitaſſe,cõſi
derata ipſius teſtatoris voluntate. Quem veroſimi-
le eſt de vnico tantùm,ne ſcindatur hæreditas,intel-
lexiſſe,& de primogenito, q̃a primogenitus dignior
eſſe cenſetur.Cùm primogenitura,vt vidiſtis,ſit digni
tas:& præterea, vt videris præſumitur à patre magis
dilectus.l.eum qui calendis. verſi.Si autem.ff.de ver
borũ obliga.& l.bones.§.hoc ſermone.ff.de verbo-
rum ſignificat.ſecundum Guido.Papæ ſingulariter,
quæſtio.cccclxvij. vbi concludit cæteros filios hære
dis priuari fructu dictæ ſubſtitutionis ꝑpter primo-
genitum. Vnde etiam ſi hoc non eſſet æquum,ſcili-
cet ꝙ cæteri filij priuentur iure ſuo, tamẽ q̃a eſt bo-
num propter bonũ quod inde ſequitur, tolerari de-
bet,vt not.maximè per gl.in l.j.ff.de iuſtitia & iure.
Tum etiã propter cõſuetudinẽ,quæ ſolet eſſe in do-
miniis terrarũ,vt primogenitus ſuccedat, vt pulchrè
175 dicit Pan.conſil.alleg.clxiiij.iiij.col. In princ. †Sic-
ut ex cõſuetudine Franciæ inter nobiles ſolus ſucce-
dit primogenitus in his dominationibus. Quicquid
ſeruetur inter plebeios in patrimonialib', adeò ꝙ ſi
de annagio ſeu primogenitura fuerit inter fratres
quæſtio,& iudicatũ fuerit pro vno,ſatis ex hoc pro-
batur ille nobilis,quãuis expreſsè nihil pronunciatũ
fuerit ſuper nobilitate.l.ij.C.de ord.cogn.cũ per di-
ctam conſuetudinẽ annagium nõ debeatur niſi no-
bili,ſicut in d.l.ij. hæreditas deleri non põt niſi libe
ro homini,ſecundũ Io.Fab.in §.præiudiciales.in fi.
176 inſti. de actio. quod not. † Sola ergo conſuetudo
eſt cauſa potior, ꝙ tota hæreditas ꝑtineat primoge-
nito,& nõ quia feuda ſunt indiuidua. Quia ſi tot eo
ꝙ feuda nõ diuidũtur, deberẽt cõpetere vni dunta-
xat & non pluribus,concluderetur ꝙ feudũ debere-
tur in primogenito de iure cõmuni.ſicut dicit Ang.
cõſil.cclxxxj.Et videtur ſentire Io.And.3.in rub.de
feu,quod eſt falſum: q̃a imò eſſet cõtra ius cõmune,
ꝙ primogenito deferat plus quã vni ex aliis.Non eſt
enim bona cõſequẽtia,ius regni vel feudi eſt indiui-
ſibile,ergo nõ põt cõpetere niſi vni.Quia ſicut ele-
ganter dicit Bal.in auth.ex teſtamento.vlt.col.C.de
colla.non eſt abſurdũ, ꝙ regnum vel imperiũ ſit pe-
nes plures inſolidum, cùm per hoc nõ diuidatur, vt
not.vij.q.j.non autẽ.& per Io.And.in tit.de inſcrip.
præſen.in addi.Spe.& no.in cle. Romani principes.
de iureiur.ideo dicebat Bal.in proœmio Digeſtorũ.
177 §.itaq;.† ꝙ ſi duo ſimul vno eodẽq; impetu naſcã-
tur,adeò ꝙ cognoſci nõ poſsit primogenitus,ambo
erunt

erũt reges.Idem decidit in l.ex hoc iure.in v.q. ff.de iuſti.& iure. Nam ſicut Gemini ſunt in cœlo,ita in terra erunt,& ſic erũt pares in iure,qui pares ſunt ea æquitate naſcendi ſecundum eum. De duobus ſimul naſcentibus eſt tex.in l.ſi fuerit.ff.de reb.dub.Et idẽ Bal.in l.in quibus,in fi.& in l. ſi quis prioris.§.talẽ. C.de ſecun.nup.& in l.ex duobus.ff. de vul. & pup. & Aleaã.in l.qui filiabus.§.ij.ff.de leg.j.& Fely.in c. capitul.ſanctæ crucis.de reſerip.avij.col.vbi per oẽa cõcluditur,ꝙ ambo erunt reges,ſecundum glo.in d.
178 c.non autẽ.vbi deciditur. †Quid ſi in adminiſtrãdo non cõcordant,vel cõtrarias ſententias proſerãt?videatis ibi,& p eundẽ Fely.in c. quæ in eccleſiarum. a aaij.col.in fi.de cõſti.vbi poſt Ang.& Ludo.cõcludit, ꝙ coguntur vti iuriſdictione alternatis vicibus, quod dicit eſſe notãdum pro intellectu cle.ij.de iure patro.Præterea videm⁹,ꝙ iuriſdictio & poteſtas publica poteſt eſſe apud plures inſolidum.l.j.vbi no.ff. de offi.cõſu.de quo plenè p Bart.in l.j.§.ſi plures ff. de eaer.actio.& not.in c.prudentiam.§.j.vbi glo.& Doct.de offi. deleg.Similiter videmus iura ſubditorum ſui natura eſſe indiuidua.l.ij.§.ex his.& l.ſtipulationes nõ diuiduntur.ff.de ver.obli.Et tamen deferuntur omnibus æqualiter iure cõmuni,vt d.l.maaimum.Quapropter neceſſe eſt concludere,ꝙ indiuiduitas feudorũ nunquã fuit cauſa finalis nec ratio,ꝙ primogenito ſoli deferantur: ſed ſola cõſuetudo vel ſtatutũ quo ad hoc iuri cõmuni derogans & præualens,vt plenè & not.conſulit Fran.Aret.cõſi.claiiii.
179 iiij.col. † Nam in his conſuetudinibus feudalibus non per oĩa eaigitur,ꝙ habeant omnimodam rationem:ſed ſatis eſt, ꝙ ſint tolerabiles & approbatæ p vſum,ſecundũ Bal.quem ibi ſequitur Aluaro.in c.j. iij.col.de feud.cogni.Tales profectò conſuetudines introductæ fuerunt ſecundũ vſum ab antiquis ſapiẽtibus inſtitutũ,vt dicit tex.in c.j.§.hoc quoq;.q. feu. dare poſ.& ſic omnino non carent ratione , idcirco Bal.eo.tit.§.penu.in fi.per illũ tea. eaclamat aduerſus contrariũ aſſerentes,ſic dicens:Silcãt beſtiæ quæ dicunt vſus feudorum in ſe ſapientiam non habere, quaſi dicat , imò fulgẽt antiquorum ſapiẽtia, & aliqua nituntur ratione. videatis Ang.conſi. cclaaavj. vj.col. vbi dicit dictam cõſuetudinem primogenito vniuerſam hæreditatem deferentẽ multum inualuiſſe in omnibus feudis,in quibus præualet cõſuetudo. Ad cuius validitatem ſufficeret ſola vtentium volũtas,dum tamen (vt dictum eſt) ſit tolerabilis, ſcãdalum non generans,ſecundũ Bal.vbi ſuprà,p quo facit à ſimili gl.ſingularis in verbo,ratas.in l.j.§. pue-
180 ritiã.ff.de poſtul. vbi dicitur , †ꝙ quoties agitur de iuſtitia poſitiua, ſufficit in lege vel ſtatuto voluntas pro ratione.Pro qua facit tea.not.in l.proſpeait. §.j. in fi.ff.qui & à quibus ma.libert.non accipiunt.quia ea quæ ſunt de cõſuetudine,ſunt de bona fide. l.quꝰ ſi uolit.§.quã aſsidua.ff.de ædi.edict.vnde etiã ſi nõ exprimãtur,intelliguntur.l.fi.C.de fideiuſ. facit c.cũ ☞ Martinus.ibi.ſicut conſueuit. de cõſti. [Et inde eſt, ꝙ praua conſuetudo excuſat quem à pœna fori cõtentioſi,ſecundum glo.in c.cùm venerabilis. de conſuetu.de quo ibi Panor.& habetur latius infrà ſuper verbo, *qui cum alia matrimonium contrahens.* Loquendo de illo Cariuario an ſit permiſſum,cui cõuenit illud Salluſt.in Ingurtino,Neq; per vim ſociis ereptæ pecuniæ,quæ quanquam grauia ſint, tamen ex conſuetudine iam pro nihilo habentur. Refert etiã Cæſar de bello Gallico,lib.Cõmẽt.vj.Germanos latrocinij nullam habere infamiã; quę extra fines cuiuſq;

ciuitatis fiunt.]Ideo dicit Bal.in c.cùm veniſſent.de eo qui mit.in poſ.cau.rei ſeruã.ꝙ cõſuetudo præſumitur in dubio laudabilis & bona , ex qua ciuibus placet:quia quod eis placet,generat cõcordiam,quę ciuitatibus eſt vtiliſsima. Nã ius ciuile quale eſt cõſuetudo,aliud non intendit,quàm homines dirigere in bonum cõmune, ſecundum quod cõgruit humanæ ſocietati ciuiliter viuenti,ſecundum quẽ modum bonum cõmune habet nutriri,conſeruari,& promoueri per legalẽ iuſtitiam,& ciuilem amicitiam,vt dicit Io.And.in mercurialibus.de reg.iur.lib.vj.c.peccatum.verſiç.quintò quærebatur.& Panor. ſuprà in procemio.vj col.Cùm ſecundum Salluſtiũ in Iugurtino,Concordia paruæ res creſcunt , diſcordia verò
181 maximæ dilabuntur. † Tales enim inteſtinæ diſcordiæ rempublicam latenter proſternunt, ſicut vermicul⁹ arborẽ dulciter corrodit,donec ceciderit,vt pulchrè dicit Bal.in l.j.§.j.dę cadu.tol.Nihil enim eſt tã ☞ [Hæc verba Catilinæ in ij.reſpon.inuectiua contra Ciceronem.] periculoſum ciuitatibus,quã,cùm dilecti ciues inter ſe diſsident.Inimica nanq; eſt rerũ maximarũ diſcordia,quæ res fortes diſsipat,& demoli-
182 tur. † Præterea vetuſtam etiam iniquitatem audere conuellere pernicioſum eſt,& ſcandalo promptiſſimum , prout res ipſa experimento docuit, cùm illi Gracchorum agrariis concitari legibus,agros populo diuidere,quos diu nobilitas poſſederat,voluerũt: quod cauſa fuit in vrbe , atque initiũ ciuilium bello- ☞ rum. [Quod factum impunitum nõ remanſit:quia variis tẽporibus,alter à Scipione Naſica,alter à Lucio Piſone conſule de alto fuerunt præcipitati,quorũ cadauera inſepulta manſerũt,licet genere & opibus nobiles forẽt filij Tyberij Gracchi viri patitij, & reipublicæ amantiſsimi nati ea Cornelia ſuperioris Scipionis filia. Sed illis nec sũma patris authoritas,nec Scipionis gloria profuit , quominus honore ſepulturę carerẽt,de quibus Valerius li.vj tit.de ſeueritate ſic dicit: Viguit in noſtra ciuitate, ſcilicet Romana Tyberij & Caij Gracchorũ sũma nobilitas ac ſpes ampliſsima.Sed quia ſtatũ ciuitatis conati erant conuellere,inſepulta cadauera iacuerũt ſupremusq; humanæ cõditionis honos filiis Gracchi,& nepotibus Aphricani defuit. Hæc ille.Apud tamen Germanos poſſeſsiones cõmunes exiſtunt,vt Cęſar refert in Cõmentariis ſuis de bello Gallico,li.vj. Neque,ait, quiſquam agri modum certum, aut fines habet proprios,ſed magiſtratus ac principes in ãnos ſingulos gẽtibus cognationibúſque hominũ,qui vnà coierũt, quantũ eis,& quo loco viſum eſt, agri attribuũt atq; anno pòſt aliò tranſire cogunt. Eius rei multas afferunt cauſas,ne aſsidua cõſuetudine capti ſtudiũ belli gerendi agricultura cõmutent, ne latos fines parare ſtudeãt, potentioresq; humiliores poſſeſsionibus expellant.Ne accuratius ad frigora , atq; æſtus vitãdos ædificẽt.Ne qua oriatur pecuniæ cupiditas,qua ex re factiones diuiſionésq; naſcũtur, vt animi æquitate plebem cõtineant,cùm ſuas quiſq; opes cum potẽtiſsimis æquari poſſe videat.Hæc ille. De iſto modo viuẽdi videbis ſuper verbo, *& vxorẽ nomine Adela.* in quinto principali articulo , vbi agitur de agricultoribus,qui pecuniam tangere non debent,& ſuper verbo,domum.circa princ.] Ideo ſapienter alibi dicit ipſe Bal.ad propoſitũ noſtrũ,in c.ea reſcripto. de iureiurã.ꝙ ſtatutum non dicitur irrationabile, ſi habeat ſolùm rationem motiuã. Et idem Bald.in c.j.
183 de conſli.dicit, †ꝙ cõſtitutio ſatis dicitur rationabilis, eo ipſo ꝙ nõ reperitur prohibita, licet eius ratio

demon

demonſtrari non poſsit:quia in iuſtitia poſitiua non
multũ de ratione curatur, ſed de ſola voluntate,ſcili
cet tolerabili,quod procedit in omnib⁹, quę ſunt de
iuſtitia beneplaciti,ſecũdum Bald.in d.c.cùm veniſ-
184 ſent. †Quæ autẽ ſit differentia inter iuſtitiam na-
turalẽ & poſitiuam,dicit Ang.in l.iuſtitia. ff.de iuſt.
& iure.ꝙ naturalis iuſtitia rationem habet vrgentẽ,
poſitiua verò beneplaciti procedit ex mera volunta
te eius ſtatuentis, adeò ꝙ frequẽter dicunt aduocati
in ſtatutis ſufficere ſtatuentes ſic ſtatuiſſe, allegant
185 glo.in d.§.pueritiã. †Vnum tamen tenebitis men-
ti,ꝙ licet feudum magnæ dignitatis, puta ducatus
vel comitatus propter eius excellentiam diuidi non
poſsit,hoc intelligitur quo ad eius proprietatem,ſe-
cus autẽ quo ad adminiſtrationem,ita ꝙ vnus frater
regat vnã ciuitatem, vel prouinciam, alius alterã,ſe-
cundum Bal.& Bar.in l.inter tutores.ff.de admi.tut.
quod eſt notan.pro iſtis magnis principibus,qui ha-
bẽt interdum plures filios, inter quos ſolus primoge
nitus in proprietate ſuccedit in vniuerſo , alij vero
in adminiſtratione certarũ rerũ quandiu viuent. idẽ
tenet Prępoſitus in c.j.§.fi.qualiter olim feu.alie.po
teſt.& Fely.in c.quę in eccleſiarum. xxaij.col.de cõ
ſtitu. Præterea tales dignitates exceptis regalibus
poſſent ex cõſuetudine diuidi,ſicut nun diuidi.vt fit
in Italia & Lombardia,ſecundum Alex.in iij.parte,
conſi.la.incip.Viſis dubitationibus:lic que cõſuetu-
do de his diuidendis vel non diuidendis ad libitũ di-
ſponit,vt vbi conſuetudo nõ eſſet,regularentur iure
186 cõmuni,per teſt.ſingularẽ in c.j.de feu.cogni. †An
autẽ valeat pactum, ꝙ res tranſeat ad ſolum primo-
genitũ,plenè decidit Iaſ.in l.ij.C.de iure emph. liiij.
col.& an per teſtamẽtum poſsit hoc fieri.decidit Fe-
ly.in c.alleg.prudẽtiam.§.j.de offi. dele.ꝙ pater po-
teſt feudũ primogenito,cæteris excluſis,relinquere,
etiam vbi nõ eſt talis cõſuetudo:ſed extraneũ pręfer
re filiis nõ poſſet.c.j.de ſucceſ.feud.videatis. Pau.cõ
187 ſi.clx.incip.In cauſa quã magnificus. †Et intantũ
ius iſtud primogenituræ filio cõpetit primogenito,
ꝙ eo moriente tranſmittitur ad poſteros,etiã ſi mor
tuus fuerit viuente patre,licet nonnulli teneant pri-
mogenituram eſſe priuilegium perſonale non trãſ-
miſsibile ad poſteros, ſed extinguitur cum perſona
primogeniti,vt plenè diſputat Oldr. cõſi.ccxaiij. in
cip.Iſtæ ſunt allegationes.vij.col.vſque ad fi.vbi fi-
naliter cõcludit ius primogenituræ fore ad poſteros
tranſmiſsibile, ex hoc notabiliter inferens, ꝙ ſi pri-
mogenius regis ante adoptionẽ regni viuente patre
rege deceſſerit relicto filio,hic filius primogeniti de
bet regi auo ſuo ſuccedere in regno,ita ꝙ præferen-
dus eſt patruo ſuo filio regis ſecũdogenito,cum iſte
filius primogeniti cenſeatur eſſe vna,& eadẽ perſo-
na cum patre ſuo regis primogenito.l.fi.c. de impu.
& aliis ſubſti.ſed aduertendum eſt,quia in hoc paſſu
188 quotidiano tres reperio principales opinio. †Pri-
ma fuit opinio Oldra.in ſuo eleganti conſilio ſupe
rius relato volentis (vt dictum eſt) nepotem ex pri-
mogenito pręferri de regno patruo ſuo regis ſecũdo
genito. Et ita ibi narratis ac recitatis rationibus ad-
uocatorũ vtriuſque partis,ſcilicet domini G.de Per-
germinaco vtriuſque iuris doctoris aduocati ꝓ filio
ſecũdogenito, necnon domini Ioã.de Lauduno le-
gũ doctoris ꝓ nepote ex primogenito deſcẽdentis,
cõclulit nepotẽ præferendũ,mot⁹ inter cætera,quia
in Geneſi legitur xxxv.c. Quòd Iac.abſtulit primo-
genita Eſau,adhuc Iſaac eorũ patre viuẽte. Vnde di
xit Eſau de Iacob,Primogenita mea abſtulit. ꝑ quæ

verba iure diuino monſtratur , ꝙ quia viuente patre
cõpetunt ea,cedere,vendere,donare, & in aliũ tranſ
ferre poteſt primogenitus. vlj.q. j. quã periculoſum,
& plenè no.per Hoſtiẽ.in d.ſed vbi etiam hoc tenet
189 Panor.de voto. †Ex quo cõcluditur, ꝙ ſi primoge-
nitus cedere, vendere,aut donare poteſt Ius primoge
nituræ,quòd diuina lege permittitur,ergo ſatis con-
ſtat,ꝙ illud ad hęredem tranſmittit,maximè filium,
argu.l.quædam.ff.de acqui.rerum.dom. Quia quod
eſt ceſsibile,eſt tranſmiſsibile.l.ex pluribus.ff.de ad-
mini.tuto. Secundò mouebatur iure naturali. quo
pater plus diligit filiũ,quàm filius patrem.l. iſti qui-
dem.ff.quod me.cau.& plus quàm ſeipſum,vt ibi, &
nõ ſine cauſa:qa pater in filio partẽ ſui corporis ha-
bet ſeu retinet,& quod iuris eſt de voto quo ad totũ.
idem de parte quo ad partem.l.quæ de tota. ff.de rei
vendi. Tertiò mouebatur iure humano poſitiuo,
quoniã videmus,ꝙ ibi tractatur de admittendis ne-
potibus ad ſucceſsionẽ aui cum patruis, ſemper ne-
potes patris perſonam repræſentant. [Vt plenè ha-
betur ſuper verbo, *& vxorẽ nomine Adelaſiam.* in j.
articu.ſucceſ.ab inteſt.dũ loquitur de filiis excludẽti
b⁹ nepotes.]Et nõ in capita, ſed in ſtirpes ex pſona
ſui patris auo ſuccedunt,inſtit. de hære.quæ ab inte-
ſta.defe.§.cùm filius l.ij.& auth.ceſſanti. & authen.
poſt fratres.C.de ſuis & legiti.hære.ergo vbi tota hę
reditas debetur primogenito,nepos ex eo velut per-
ſonam ſui patris repræſentãs excludit patruũ in to-
tũ , ſicut primogenitus eius pater ipſum excluderet,
ſi viueret.Quia ſicut partẽ ex perſona ſui patris ca-
pit in cõmuni ſucceſsione,etiã capiet totũ, vbi tota
debetur primogenito, Præterea videmus in quere-
la inofficioſi teſta. quæ naſcitur in aditione hæredi-
tatis.l.Papinianus.§.ſi cõditioni.ff.de inoffi.teſta. &
tamen filius exhæredatus decedens ante aditam hæ-
reditatẽ per hæredem tranſmittit querelã ad filium
ſuum,licet nondũ natam nec præparatã.l. ſi quis fi-
lium.C.de inoffic. teſta.aut ſi velimus intelligere,ꝙ
ante filij obitum ſpes querelæ ſibi orta erat,illa ſpes
orta filio pendente deliberatione legis adeũdi hære-
ditatẽ tranſmittitur beneficio legis.Dicebat inſuper
ꝙ ius cõpetens ex beneficio legis tranſit ad hæredẽ
antequã deferatur: verbi gratia, is qui in adoptionẽ
datur,habet quartam in bonis arrogatoris, ex cõſti-
tutione diui Pij : quã patre arrogatore ſuperſtite ad
hæredem moriendo tranſmittit.l.j. §.ſi impuberi.ff.
de colla.bon.ſic in propoſito,cùm ius primogenitu-
ræ ex cõſtitutionis,aut conſuetudinis beneficio de-
beatur primogenito,etiã viuente patre,moriens illud
ius tranſmittit ad poſteros.Poſtremò licet primoge
nitura ſit priuilegium, tamen perſona filij primoge-
niti nõ eſt cauſa illius priuilegij, ſaltem propinqua,
ſed ipſa primogenitura ſeu dignitas primogenituræ
eſt cauſa,igitur non extinguitur cum perſona. Sicut
extingueretur,ſi eſſet ſimplex priuilegium perſona-
lè,ſed cùm debeatur dignitati,quæ nõ moritur, cap.
ſi gratioſè.de reſcrip.lib.vj.& c.quoniam abbas. de
offic.deleg.ad hæredes tranſmittitur , ſaltem , filios
dignitatis primogenituræ capaces.Hanc eandẽ opi-
nionem ſequutus fuit dominus Armãdus de Marce-
ſio ſacri palatij auditor, motus primò quia quod
poſſunt contrahentes,poteſt etiã lex. ff. de pact.l.nõ
impoſsibile:ſed conſtat contrahentiũ cõuentionem
hoc poſſe, ſcilicet ius nondũ competens trãſmittere
ad poſteros,inſti.de ver.oblig.§. conditionali. ergo
ſic poterit lex in propoſito, cùm ius primogenituræ
ex legis beneficio, aut conſtitutionis vel cõſuetudi-
nis

nis cõpetat, ita vt ad poſteros tranſmittatur. Præ-
terea, quoties ab homine alicui prouidetur, videtur
in dubio ſibi & ſuis prouideri lege ſi pactum. ff. de
proba.& l.iuriſgentium.§.pactorũ.ff. de pact. & ita
erit in caſu noſtro, vbi beneficio legis, aut cõſuetudi
nis prouidetur filio primogenito. vt etiã prouiſum
cenſeatur ſuis poſteris. Tertiò mouebatur, per tex.
quem eſſe dicebat noſtræ quæſtionis deciſiuum, in l.
ſi operarũ actum in iudicio.ff.de oper.libe. vbi ſi pa
tronus ratione iuriſpatronatus agit contra libertum,
licet patronus deceſſerit, prius quàm iudex ius il-
lud pertinere actori declarauerit, tamẽ ius patrona-
tus ad filios tranſmittit, etiã ſi hęredes nõ fuerint. Si-
militer vbi duobus manumittẽtibus operæ promit-
tuntur per manumiſſum, vno manumiſſore mortuo
tranſmittit ius petendi operas ad filium, licet alter
manumiſſor adhuc viuat.l.à duobus.ff.de oper.libe.
190 † Nam videmus, ꝙ legato prædio cum villico con-
tubernali,& filij nepotes illius villici etiã intelligun-
tur legati: quia filiorũ appellatione omnes, qui ex no
bis deſcẽdunt, cõtinentur. Non enim dulciori nomi-
ne poſſumus noſtros nepotes, quã appellatione filij
nominare.l.liberorum.ff.de verb.ſig. idem tenet Io.
Fab.in dicto.§.cùm filiis.inſtit.de hęre.quæ ab inte-
ſta.deſc.& ibi Ange.verſi.extra gl.oppo.videtur idẽ
ſentire. Et hoc verum, ſecundum eundem Io.Fab.in
§.cæterũ.inſt. de legi.agn. ſucceſ. ſi filius primoge-
nitus pater prædeceſſerit relicto filio maſculo: quia
talis nepos præferretur filio ſuo, ſecus autem eſſet in
nepte ex primogenito, quę nõ excluderet filiũ baro-
191 nis ſecundogenitum. † Quòd fœmina non ſuccedit
in feudo ſtantibus liberis etiam remotioribus. c.j.de
ſucceſ.feu.& c.j.de feu.fœminę.niſi in caſibus, quos
vidiſtis in verbo, *Duas habens filias*. ideo decidit ibi
Io.Fab.ꝙ ſi primogenito cõpetat annagiũ inter no-
biles, ſi vnus ſit maſcul⁹, habebit annagiũ, licet ſoro-
res habeat antiquiores,& primogenitas. Vnde quã-
tis es primogenito præmortuo cui annagium cõpe-
teret, ſi viueret, ſuperſit baroni neptis; talis neptis
mortuo barone excludetur ex cõſuetudine per filiũ
baronis maſculum, quãuis vltimogenitum, quod eſt
notandum: quia ſecundũ eum hoc ſæpe contingit in
regno Franciæ, In hanc etiam ſententiam, ſcilicet ꝙ
nepos patruo præferatur, magis poſt longã diſputa-
tionẽ inclinat Bal.in d. l.cum antiquioribus. in viij.
q.C.de iure delib.motus decẽ rationibus, quarum ſe
quẽtes ſunt principales. Primò, quia nepos ſurro-
gatur loco filij regis patris ſui, & ſic recipere debet
gradũ illius: quoniam hoc idẽ videmus in patre, qui
ſurrogatur loco filij hæredis inſtituti, qui pro hære-
de in primo gradu inſtituto haberi debet ad vulgarẽ
ſubſtitutũ excludendũ, quaſi ab initio fuiſſet pater
inſtitut.l.fi.§.ſimiliq; modo.C.de bo.quę lib.& ple-
nè dicam j.eo.ſuper verbo, *ſi abſq; liberis*. ſecũdò, tra
ctando primũ effectũ vulgaris ſubſtitutionis. Secũ-
da eſt, quia ius primogenituræ eſt ius dignitatis ade-
ptæ, cùm viuẽte adhuc patre filius vtatur prærogati-
ua primogenituræ in omnibus, ſola ſucceſſione ex-
cepta, quã adipiſci ſperat ilico poſt mortẽ patris, ſe
cundũ glo.in d.c.quã periculoſum.ideo naturali iu-
re, atq; ciuili deſcendit in poſteris. Tertia ratio eſt,
quia ſicut ſe habet dignitas ingenuitatis, in qua cala
mitas & infortuniũ patris nõ nocet filio, inſti.de in-
genuis.circa medium, ſic ſe habet dignitas primoge
nituræ, vt calamitas & mores primogeniti non no-
ceat nepoti in ſucceſſione aui. Quarta ratio eſt, quia
in his in quibus quis magis cõſideratẽ, filius quàm hę
res, talia iura tranſmittit filius moriens etiã viuo pa-
tre, cùm vt dictũ eſt, viuo patre poſſet ea cedere, er-
go & trãſmittere. Quinta ratio eſt, quia filius primo-
genit⁹ naſcẽdo ſe includit, & ſe includẽdo ſecundo-
genitũ perpetuò excludit, & quod nepos ex primo-
genito excludat patruũ, videẽ eſſe deciſum in c. j.de
nat.ſucceſ.in feud.& in c.j.de gradi.ſuccedẽ.in feud.
vbi in feudo diuiduo inter hæredes nepos ſimul ſuc
cedit cũ patruis in ſui quõdã patris portione. Igitur
eodẽ modo ſuccedere debet in toto, ſi totũ patri ſuo
pertineat ex conſuetudine, ſecundũ Bald. in d.l. cũ
antiquioribus. Subiungens ibi hanc opinionẽ inua-
luiſſe in maximis regnis Francorũ & Angliæ. Et cũ
eam creſcere & inualeſcere videamus, ipſam ſeruare
debemus.l.quæſitũ.§.ſi fundus.ibi, quã ſententiã.ff.
de fundo inſtr. Idem decidit Bal. in l.ex hoc iure. ff.
de iuſti.& iur. in vj.q. vbi narrat ita fuiſſe obſeruatũ
in regno Angliæ, in quo propter nepotẽ ex primo-
genito fuit excluſus ſecũdogenitus princeps de Gau
les, ſubiungens ibidem ita ſæpe in ſimilibus iudicatũ
fuiſſe per inclytum regẽ Francorũ. Et idem tenet in
l.ſi viua.C.de bonis mater.licet prima facie videatur
tenere filiũ ſecundogenitũ excludere nepotẽ ex pri-
mogenito. Tamen finaliter ſentit, & inclinare vide-
tur pro nepote, referẽs Robertũ Siciliæ regẽ iudicaſ
ſe pro nepote, quãuis ipſe aliàs, vt pars regnum obti
nuiſſet cõtra nepotẽ, vt infrà dicetur in ſecũda opi.
Et ita tenet Alber.in proœmio Digeſtorum. Hanc
etiam opinionem ſequi videtur Ioan. And.in addit.
Spec.ſuper rub.de feudis. Vbi poſt ſolennem diſpu-
tationem laudabili more ſuo præambulam, non ſo-
lùm hanc opinionẽ ponit pro vltima,& cõſequẽter
eam tacitè approbando, ſecundũ quod vult tex.quẽ
ibi ad hoc ponderat Bar. in l.bona fides.ff.depoſiti.
ſed etiã argumẽta in cõtrariũ facta ſoluit. Et ratio-
nes pro hac opinione faciẽtes inſolutas dimittit. Idẽ
tenuit Paul.in l.maximũ.C.de libe.præter.& in l.is
poteſt.ff.de acquir.hęred.& etiam cõſulendo conſi.
clxj.incip. In præſenti cauſa. vbi ad hoc concluden-
dum probat multis,& eſquiſitis rationibus identita
tem perſonarũ filij & nepotis,& in eandẽ opinionẽ
magis inclinat Bald.in l.liberti.verſi.Sed hîc quæri-
tur, ſi filius.C. de oper.liber. & ita pro nepote refert
fuiſſe illis diebus determinatũ in regno Angliæ. Nã
ſecundũ ipſum tantus honor debetur nepoti ex per-
ſona filij, cùm viuente patre eſſet quodãmodo rex, vt
in d.c.quàm periculoſum.vij.q.j. Idem tenuit Cy.in
l.imperialis. C.de nup.& Pet.de Ancha.in d.c.licet.
de voto,& in conſi.lxxj.incip.dicta facti narratio.
Idem tenet Panor.in d.c.licet.ij.col. quem ſequi vi-
detur Fely.in c.auditis.vj.col.in fi.de præſcrip. & in
c.prudentiã.de offi.dele.ſe finaliter ad ipſũ, & Old.
remittẽdo, qui (vt vidiſtis) tenẽt nepotẽ ex primoge
nito præferendũ. Quã opinionẽ noua cõſideratio-
ne inter alias conſulendo ſequutus eſt idẽ Panor. in
j.parte.cõſi.lxxv.incip. In præſenti quæſtione, vbi
192 inter alia dicit, † ꝙ conſtitutio vel cõceſſio loquens
de primogenito operatur, ꝙ omnes deſcẽdentes ab
eo gaudent iure primogenituræ ad patruũ excluden
dum. Et in ſecunda parte conſi.iij. vbi conſuluit in
cauſa comitatus Bigorræ.viij.col.& de Zabarel.Car
di.in dicto c.licet.in vlti.q. Idem tenere videtur Iac.
Aluaro.in c.j.in fi.tit.de feud. Marchiæ.dum ſimpli
citer ſe remittit ad not.per Ioan.And.& Bal.vbi ſu-
prà. Et ita cõſuluit Fran.Are.cõſi.clxiiij.incip.dili-
genter & maturè diſcuſſis.in deciſione ſecũdi dubij.
& Barba.in ij.parte conſi.xj.incip.Sapienter ſcribi-
tur.xiij.

tur. xiij. col. vbi vltra omnes mouetur nouo funda-
mento, concludens hanc eſſe cõmunem opinionem
pro nepote, & pariter pro hac opinione reſpõdit Ni
col. de Vbaldis de Peruſio, cùm fuiſſet de hoc inter-
rogatus per regem Franciæ Ludouicũ vndecimũ in
ſucceſsione principis Nauarræ quondam patris do-
minæ Catharinæ nunc reginæ illuſtris Nauarræ tũc
nouiter defuncti, vt ipſe refert, in quodã ſuo tracta-
tu de ſucceſ. ab inteſtat. xxvj. col. Pauca ibi allegãs
in tã dubio puncto: tamen ſe excuſat, quod quæſtio ſuis
non conueniebat terminis. Obierat enim ante patrẽ
præfatus princeps Nauarræ primogenitus ſuperſtiti-
bus ei maſculo filio, qui Phebus vocabatur, vt dicta
Catharina eius filia. Poſt cuius principis deceſſum
dictus Phebus eius filius mortuo poſtea auo comite
Fuxi ſucceſsit in dicta domo, ſine aliqua controuer-
ſia, quã ei fecerit patruus ſuus dicti comitia ſecundo-
genitus. Et demũ poſt aliquot annos dictus Phebus
ante cõiugiũ, & ſic abſq; liberis dicta Catharina eius
ſorore, & patruo ſuperſtitibus obiit. Ea indéq; dicta
domina Catharina regnũ Nauarræ cum tota domo
Fual adepta eſt. Vnde nõ mediocris inſurrexit quæ-
ſtio inter eam, & eius patruum Narbonæ vicecomi-
tem, qui dicebat filiã non poſſe in talibus feu. ſucce-
dere. Et pariter de comitatu Niuernenſi inter vxo-
rem domini Dorualo filiam quondam comitis Ni-
uernenſis ſecundogenitam, & liberos filiæ primoge
nitæ dicti comitis vaoris domini Hilberti de Cle-
ues in Parlamento Pariſiis, neſcio quid iudicabitur.
Hanc etiã opinionem tenuit pro nepote cõtra pa-
truum poſt ſerioſam ad partes diſputationẽ, vbi per
xvij. col. ſua vltra omnes ſcribentes dilatauit phila-
teria Iacob. de ſancto Georgio Præpoſitus, in d. c. j.
de feu. Marchiæ, dicens pluries ita fuiſſe iudicatum
193 in regnis Galliæ, Caſtellæ, & Hiſpaniæ. † Et cùm
ſemel quæſtio occurriſſet Othoni Imperatori, du-
bitãs in puncto iuris quid iudicaret, iudicauit ſupra
Rhenum fluuiũ, iuxta Treuerim exiſtẽs, litem iudi-
cio gladiatoris fore dirimendam, & nepos contra pa
truũ in gemina pugna vicit, & fuit æſtimatũ volun-
tate Dei hoc eueniſſe, vt refert Ioã. Bertachini Do-
ctores decidere & ſeruari. prout dicit in ſuo reperto
rio, ſuper verbo, nepos. verſi. nepos regis, & gloſ. pra
gmaticæ in verbo, fratres. in titu. de numero & qual.
Cardina. Et etiam Nicol. Mylius in reperto. §. filius.
verſi. filius primogenitus, & quæſtio capellæ archie-
piſcopalis Toloſæ. ccccxxxiij. vbi idem deciditur.
☞ [Et tenet ibi do. Aufre. in ſua additione.] & Fely.
in c. prudentiam. de offic. deleg. Poſtremò hãc opi-
nionem reperio Lycurgũ Lacedæmoniorum princi
pem ac legiſlatorem æquiſsimũ contra ſeipſum, qui
ſecundogenitus erat, pro ſuo ex fratre primogenito
nepote decidẽdo practicaſſe, prout in quarto ſupple
mẽti Chronicorũ lib. belliſsimè exaratur, in hæc ver
ba: Lycurgus Lacedæmoniorũ princeps & legũ la-
tor vir certè clariſsimus, & inter philoſophos admi-
rãdus, patre Spartiatarũ rege, necnõ & eius fratre na
tu maiore mortuis: cum regnare potuiſſet, certior fa
ctus, quod fratris defuncti vxor prægnans eſſet, eueſti-
gio declarauit regnũ pueri eſſe debere, ſi mas foret.
Sed cũ mulier verba feciſſet de perdendo puero, quò
illi nubere poſſet, & Spartiatis imperaret, eius opi-
nionẽ deteſtatus eſt. Natóq; puero cũ aliquãdo ipſe
cũ principibus cœnaret, cũ Lycurgo detulerũt, quẽ
ipſe ſuſcipiẽs ad diſcumbentes dixiſſe fertur. O Spar
tiatæ rex nobis eſt natus. Impoſitóq; in regni ſolio,
omnes tum eius animi magnitudinẽ, tum iuſtitiam
☞ admirati ſunt. Hæc ibi. [Lycurgus, hic primus fuit qui
iura Lacedæmoniis ea Apollinis autoritate confin-
194 xit. vij. diſt. c. Moyſes.] † Secunda principalis opinio
in hoc puncto fuit tota contraria primæ, videlicet quod
in regno vel alio feudo ſtante cõſuetudine, quod pri-
mogenitus ſuccedat: mortuo filio primogenito in vi
ta patris, eo poſteà defuncto, filius, ſecundogenitus
ſeu alius, quẽ nemo filiorũ antecedit, ad ſucceſsionẽ
vocabitur, & nepotem ex primogenito præmortuo
ſuperſtitem in totum à ſucceſsione excludet. Nã pa-
truus ſemper in regno eſt nepoti præferendus: quia
aut iſte nepos venire vult ex conſuetudine regni, &
nõ poteſt: quia illa diſponit de primogenito. Sed pri
mogenitus dicitur patruus reſpectu nepotis. c. nã &
ego. & c. Ioſeph. de verb. ſigni. Aut nepos venire vult
de iure cõmuni: & ſimiliter non poteſt, quia non eſt
proximior illi de cuius ſucceſsione agitur. l. iij. in fi.
C. de bo. quæ libe. per quam ita decidit Richar. Ma-
lumbre, quem ſequitur Imol. & de ſancto Geminia-
no in c. grandi. in fi. de ſupplen. negli. præla. lib. vj. &
tenuit Bar. in auth. poſt fratres. C. de legi. hære. quẽ
ſequitur ſumma Roſella ſuper verbo, filius. §. xiij. in fi.
Nam de iuris rigore præfertur patruus filio fratris,
inſti. de legi. agna. ſucce. in prin. Sed poſteà ex æqui-
tate ſtatutum fuit contrariũ in ſucceſsione aſcenden
tium & collateralium, in filiis fratrũ duntaxat, vt ſci-
licet nepotes cum patruis ſuccedant, vt dicta authen.
poſt fratres. Ideò cùm æquitas illa fuerit ſolùm ſcri-
pta, vbi agitur de ſuccedendo, nepotes ſimul cũ pa-
truis nõ autẽ vt ei præferãtur, ipſum in totũ excludẽ
do, prout eſt in regis quæ inter plures diuidi nõ de-
bẽt, erit ſecus dicẽdum. Cùm hoc caſu nõ vigeat ea-
dem æquitas: imò videtur, quod ſi oporteret alterũ præ-
ferri, & ſic alterum ipſorum per aliũ excludi, potius
deberet nepos excludi, per dictam l. iij. Ad hoc facit
bonus tex. in l. tutel. §. ſi duo. ff. de legi. tute. vbi Bal.
ſibi contrarius hãc partem tenuit cõtra nepotẽ. Fa-
cit l. ſi libertus. §. ij. ff. de bonis liber. vbi hoc tenent
Docto. multi. idem pro patruo contra nepotẽ tenẽt
Sali. in d. l. ſi viua. C. de bonis mater. Et ſecundũ hãc
opinionẽ vidi pluries cõſulium. Nã omnia iura, quæ
loquuntur de hoc iure primogenituræ cedendo vel
in aliũ transferendo ſeu trãſmittẽdo, loquuntur ex-
preſsè, vbi fit trãſmiſsio in habentem ſimilem quali
tatem, ſcilicet filiationis, quã habebat filius præmor
tuus primogenitus, vt patet Geneſis. alleg. c. xxv. Vn
de alia iura poſitiua ſumpſerunt fundamentum. Ibi
enim Eſau pro lentis edulio ius primogenituræ ven
didit Iacob fratri ſuo eiuſdem patris, ſcilicet Iſaac fi
lio. xxij. q. ij. quæritur vt dicto c. quam periculoſum
vij. q. j. Et dicitur originaliter ad Hebræ. xij. Et ſic ha
benti qualitatem filiationis in primogenitura requi-
ſitã: quia licet Eſau eſſet primogenitus, tamẽ Iacob
eius frater erat ſecũdogenitus immediatáq; perſonã
qualitatẽ filiationis habẽs in primogenitura requi-
ſitam, cùm (vt dictum eſt) filius eſſet Iſaac, de cuius
ſucceſsione agebatur, ſicut erat Eſaũ. Quæ quidem
qualitas filiationis ineſt iuri primogenituræ, quem-
admodum riſibilitas ineſt homini. Et ſicut accidẽs
ſtare nõ poteſt ſine ſubiecto, ſic etiã iura ſeu priuile-
giũ primogenituræ ſtare nõ poteſt ſine filiatione. vt
d. c. Ioſeph. & c. grandi. & c. licet in fin. Quæ iura in
hoc videntur expreſſa taliter, quod illud ius ceſſum vel
tranſmiſſum in Iacob filium Iſaac ſecundogenitum,
cedi nõ potuiſſet, nec trãſmitti in nepotẽ ex primo-
genito qualitate filiatiõis carentẽ. Nã quoties in ali
quo actu ſeu diſpoſitione explicãda requiritur certa
qualitas

qualitas in perſona, ſit talis qualitas nõ ineſt tẽpore
explicationis actus ſeu diſpoſitionis,talis diſpoſitio
nõ tenet in præiudiciũ perſonæ habentis illam qua-
litatẽ requiſitam.l.fi.§.ait lex.ff.de diuortiis. Hinc
dicimus,ꝙ ſtãte cõſuetudine, ꝙ proximior in gene-
re venditoris poſsit rem venditam pro ſimili pretio,
quo vendita fuit retrahere infra annum. prout dicta
conſuetudo viget in præſenti ducatu Aquitaniæ: ſi
res vendita fuerit alicui de genere in remotiori gra-
du exiſtẽte,talis venditio non tenet ſaltẽ effectuali-
ter in præiudiciũ proximioris, cui ineſt qualitas pro
ximitatis requiſita per cõſuetudinẽ vel ſtatutũ. Imò
ille proximior poterit rẽ alienatã retrahere à remo-
tiori gradu,ac ſi extraneo fuiſſet vẽdita, vt probatur
in l.filio.ff.de inoff.teſta. Et eſt caſus in c.j.§.Titius
ſi de feu.fue.controuer.& in l.vnũ ex familia.§.cùm
nos.ff.de le.ij.& tenet Io.Fab.inſti. de acquiſitio.per
arroga.& inſtit.de hæredi.quæ ab inteſt.def.§.ij.&
not.in l.dudum.C.de contra.emp.& in c.cõſtitutus.
de in integ.reſti.[De quo plenè fuit dictũ ſuper ver
bo,*& vxorẽ nomine Adela*.in j. principali artic. ſuc-
ceſ.ab inteſtato.]Præterea, vbi certa qualitas eſt cau
ſa officij vel dignitatis,tunc ceſſante qualitate ceſſat
officium ſeu dignitas.l.Lucius.ff.de fideicõmiſ.libe.
Et ratio eſt,quia ſurrogatus eſſe debet eiuſdẽ qualita
tis,iuris & cõditionis,cuius erat is in cuius locũ ſur-
rogatur,& debet eſſe talis, qui à principio potuerit
eſſe.l.parabolani.& ibi Bal.C.de epiſ.& cler.c.ſtatu
tũ.§.in nullo.de reſcrip.lib. vj. Cùm igitur nepos ex
primogenito non ſit eiuſdem iuris,nec cõditionis in
cui' loco ſubrogatur, eo quia ipſe,qui eſt nepos,nõ
fuit nec eſt filius,nec perſona immediata,ſed eſt ne-
pos & perſona mediata illius, de cuius ſucceſsione
agitur,nõ poteſt ſuccedere loco filij primogeniti pa
tris ſui in præiudicium filij ſecundogeniti eius pa-
trui, qualitatem filiationis habentis, quæ vt videtis
eſt fundamẽtum iuris primogenituræ,quæ nõ cadit
niſi in filio. Nec in mundo reperitur aliquod ius di-
uinũ, nec humanum poſitiuum volens ius primoge
nituræ titulo vniuerſali, aut particulari ad aliũ poſſe
tranſmitti,quàm ad filiũ. Et vbi in iure reperitur ceſ
ſum vel tranſmiſſum, hoc fuit de filio primogenito
ceſſum in alium filiũ ſecundogenitum,vt patet alle-
gato c.Geneſ.xxv.& d.c.quæritur.xxij.q.ij.& c.quã
periculoſum.quæ loquuntur de iure diuino,& de iu-
re poſitiuo eſt tex.in d.c.licet.de voto.dũ dicit, or-
dine genituræ priuandum. Et regnum ipſum ad mi-
norem fratrem tuum appellatione poſtpoſita deuol-
uendũ &c. Et ſic apertè ibi deciditur, quòd nepos
vel alius deſcẽdẽs ex primogenito ſtãte patruo filio
immediato illius,de cuius ſucceſsione agitur, nulla-
tenus ſuccederet in iure primogenituræ,ſed deueni-
ret ad minorem filiũ habentẽ qualitatem filiationis
requiſitam. Præterea, iura volentia priuilegium fi-
lio conceſſum tranſire ad nepotem, intelliguntur in
priuilegio ratione perſonæ cõceſſo, cùm ſint ambo
vna & eadẽ perſona.l.fi.C.de impub. & alia ſubſti.
ſecus ſi conceſſum foret ratione alicuius qualitatis,
puta filiationis ſicut in caſu iſto,vbi priuilegium pri-
mogenituræ eſt fundatũ ſuper filiatione, quæ in ne-
pote nõ militat.Et hac cõſideratione,ſcilicet ꝙ filia-
tio ſit cauſa iuris ſeu priuilegij primogenituræ ſatis
reſultat reſponſum ad rationes pro prima opinione
adductas,ſecundum quam fuit iudicatum in fauorẽ
regis Roberti.Cui cùm eſſet ſecũdogenitus, remãſit
regnũ Siciliæ excluſo rege Vngariæ ex primogeni-
to nepote,ſecundũ Bar.in dicta auth.poſt fratres.Et

Docto.in d.c.grandi. Similiter fuit iudicatum in re-
gno Caſtellæ cùm de ipſo eſſet debatum inter ſecũ-
dogenitũ & nepotem ex primogenito præmortuo.
vel inter cauſam ab eis habentes. Et fuiſſet in reges
Aragonum & Portugaliæ compromiſſum, arbitrati
fuerunt præfati reges in fauorem filij ſecondogeniti
195 cõtra nepotem ex primogenito. †Fertur etiã Caro-
lum magnũ Frãcorũ regem ac imperatorẽ tres pro-
creaſſe filios,ſcilicet Pepinum primogenitũ, Ludo-
uicum ſecundogenitũ, & Carolum tertiogenitũ, &
ex Pepino primogenito nepotem habuerat nomine
Bertrandum.Tandẽ mortuo dicto Pepino primoge
nito ante ipſum regem patrẽ cùm iam in eius vita di
ſcordia moueretur ſuper genitura inter Ludouicum
ſecundogenitum & dictũ Bertrandum ex primoge-
nito nepotẽ,præfatus rex ius geniture, ſcilicet impe
riũ & Francorum regnũ præfato Ludouico eius ſe-
cundogenito filio adiudicauit,præcipiens dicto Ber
trando nepoti,ꝙ Ludouico eſſet obẽdiẽs,& ei Lom
bardiæ regnum conceſsit, vt in mari legitur hiſtoria
rum.De quo Gaguinus lib.iiij.c.ij.ſic dicit:Glorio-
ſiſsimo imperatori, ſcilicet Carolo magno ſucceſ-
ſor Ludouicus extitit,qui pij cognomen ob morum
manſuetudinẽ eſt cõſequutus.Hic pret adhuc Aqui
taniæ principatũ iuſſu patris obtinuit, præclaros la-
bores aduerſus Hiſpaniæ tyrannos excepit, ciuitati-
bus multis in Aragonia maximè patre vincẽte in ſuã
poteſtatem receptis nũtio de patris exceſſu accepto,
ipſe poſt trigeſimum diẽ, quo Aquitania digreſſus
eſt,Aquiſgranũ venit. Vbi à proceribus Frãcis, qui
illò viſendi noui regis, atque imperatoris gratia cõ-
uenerãt, cõſalutatus imperator,ad patris monumen
tum Deo preces ritu Chriſtiano ſupplex habuit.
196 †Carolus verò ob vitæ merita in numerum ſancto-
rum relatus eſſe à pleriſque creditur, cui etiã loci in-
colæ diem feſtum agũt. Idque ab eccleſia Romana
permitti Hoſtiẽſis iuriſconſultus tradit. Quo exem-
plo Ludouicus xj.Carolũ à Pariſiẽſibus coli noſtra
ætate imperauit,miſsis vicatim nuntiis, qui diem fe-
ſtũ celebrari populo indicerent,pœna capitis repu-
gnãtibus indicta. Hæc ille. Talis ergo ſentẽtia prin-
cipis multum facit, & eius conſuetudinem trahimus
in cauſis iudicandis,licet non ſit ius ſcriptum.tex.eſt
not.quem ibi ad hoc cõmendat Bald.in l.nemo. C.
197 de epiſc.aud. †Quia quoties ſentẽtia principis venit
ad declarandũ aliquod dubiũ iuris, prout erit in ca-
ſu noſtro,talis ſentẽtia ius facit quo ad omnes.& nõ
ſolùm habet vim ſententię,ſed etiã generalis ſtatuti,
quod eſt ſpeciale in ſententia principis.tex.eſt quem
ibi not.Bald.in l.imperialis C.de legi.Nec huic opi-
nioni obſtãt aliqua iura feudalia, nepotẽ vocãtia ad
ſucceſsionẽ:quia loquuntur,vbi nepos vocaretur ad
ſucceſsionẽ aui accumulatiuè cũ patruo,vt in feudis
diuiduis,quando nõ vigeret cõſuetudo de primoge-
nito ſuccedẽdo ſolo.Quo caſu ſeruaretur ius cõmu-
ne,ſicut in ſucceſsione patrimoniorum. Sed in feu-
dis indiuiduis,vt ſunt regna, ducatus,& comitatus,
aut vbi viget dicta conſuetudo : quia tunc nepos cũ
patruo non cõcurrit accumulatiuè, ſed priuatiuè &
excluſiuè,& agitur de altero præferẽdo tũc patruus
nepotem excludit, vt dixi ſuprà in principio huius
ſecundæ opi.vbi ponitur ratio. Et in hãc opi. magis
videtur inclinare gl. in prin. pragmaticæ ſuper ver-
bo,primogenito.Et in ti.de numer.& qualitate Car
di.ſuper verbo,fratres.Et Lucas de Penna poſt lõgã
& magiſtralem ad partes ambas diſputationem in l.
tyrones.C.de tyro.lib.xij.Tamen inclinare rationa-
biliter

biliter videtur,hoc verũ eſſe, data inter eos paritate.
Aliàs vtilior & virtuoſus præferretur,vt de rege Ro-
berto dicetur. Videatis quæſtionem hanc latiſsimè
per eandẽ diſputatã, & pro patruo concludentẽ in
l.j.C.de priuileg.eorũ qui in ſacro pala.milit. eo. li.
& conſuluit Alexã.in iiij.parte,conſi.iiij.incip.Pon-
deratis verbis teſtamenti,dicens, ꝙ ſemper ſequutus
fuit hãc opinionẽ pro patruo,melioribus rationibus
fundatã,& magis cõmunẽ. Et ita pronũtiauit Papa
Bonifacius pro rege Roberto contra regẽ Vngariæ
eius nepotẽ ex fratre ſuo primogenito. Hanc etiam
opinionẽ allegatiuè diſcurrẽdo tenuit Oldr. ſibiipſi
contrarius cõſi.xciiij.incip. Elegãter circa negotiũ.
198 xvj. col. plura allegãs pro hac parte iura. † Tertia
fuit opinio Bald.in l.vt inteſtato. C. de ſuis & legit.
hæred.duarũ præcedẽtiũ cõcordatiua,vbi reſolutiuè
loquẽdo in hoc pũcto diſtinguit, quòd aut patruus,
& ſic filius ſecundogenitus eſt natus ante nepotem,
id eſt,ante filiũ primogeniti, & ſuccedit tunc filius
ſecundogenitus, non autem nepos ex primogenito
filio. Aut nepos ex filio primogenito naſcitur ante
filium ſecundogenitũ patruum ſuũ,quod eſſe poteſt
quãdoque.Et tunc ſi cõſuetudo eſt per hęc verba,ꝙ
filius primogenitus ſuccedat, præfertur patruus. Et
ſic filius ſecũdogenitus.Aut verba conſuetudinis nõ
dicunt,ꝙ filius primogenitus ſuccedat,ſed dicũt ſim
pliciter,ꝙ primogenitus ſuccedat, & præfertur ne-
pos ex filio primogenito præmortuo,nõ iure alicu-
ius tranſmiſsionis,quia filius qui deceſsit viuo patre
ſuo nihil trãſmittere potuit ad filiũ ſuum,cùm quaſi
caduca nõ tranſmittãtur,nec incerta.C.de cadu.tol-
len.l.vnica.§.pro ſecundo.& §. ſin autẽ. aliquid ſub
conditione.Si autẽ non appareat de verbis,tunc na-
tura plus influit in filio, quàm nepote, & ita ſeruatũ
fuit in Rege Roberto, qui prælatus fuit filio fratris
primogeniti in ſucceſsione regni Siciliæ,ſed hoc fuit
ob publicã vtilitatẽ regni, & propter immẽſam ſa-
pientiã dicti regis Roberti,qui fuit ſecũdus Salomõ
& quia ſufficiebat regi Vngariæ regnum ſuum,cùm
decens nõ eſſet,quòd in eccleſia Dei eſſet duplex,ſe-
cundũ Bal. vbi ſuprà dicentẽ hanc ſuã diſtinctionẽ
conſuetudine approbari,per tex.in l.ij.§. hoc autem
cum conſtitutionibus.ff. de excuſ.tuto. Et ſecundũ
hanc refert Alex.ſemper cõſuluiſſe in iiij.parte cõſi.
iiij.iiij. col. de quo dixi. Sed nunc quid inter tantos
dicam? Aut quorum opinionẽ eligam,profectò non
opis eſt noſtræ,vbi duæ iuris lucernæ Oldra.& Bal.
ſibiipſis contrarij fuerunt ,ac moderni legũ vertices
Alexã.& Iaſõ in d.l.maximũ.C.de libe.præte.tacue
runt in tanta difficultate neutram dictarum opin.in
☞ lectura eligendo,ſola remiſsione contenti. [Si in
lectura hanc partem tenuiſſet Alexander, vbi legen
do neutralis videtur, multos præſertim me in ſuam
opinionẽ traxiſſet.Sed quia cõſulendo hanc partem
tenuit,non propter hoc moueor. Sunt enim conſilia
ferè ſuſpecta,ꝙ fauore patris, vt ei complaceat cõſu
lens trahatur,vt à ſimili dicit Fely.de Panor.loquẽs
in c.cùm ex officij.de præſcrip.dicens, ꝙ libẽter eũ
ſequut⁹ fuiſſet,ſi hoc motu proprio in lectura,& nõ
cõſilio extorto ab archiepiſcopo Florẽtino dixiſſet:
tamen caſus noſter non reſtat ſine dubio.] Tamen
199 probabilior † & magis conſona iuri mihi videtur
prima opinio, pro nepote primogeniti præmortui,
maximè in regni ſucceſsione, ꝙ natura diſpoſuit:
quia primogenitura eſt dignitas in filio regis prima
poſt regẽ filio iam cõpetens in vita patris iure inſe-
parabili ipſius ſanguinis proueniẽs.ideo mortuo pri

mogenito, ille qui ei ſuccedit in ſãguine naturaliter
ſuccedit in dignitate primogenituræ filio, dũ viue-
bat iã cõpetẽte & in eſſe producta, & executata in
omnibus ſeu maiori parte iuriũ,& prærogatiuarum
primogenituræ,ſicut in eundo,ſedẽdo & ſic de alijs
iuribus, de quibus ſuprà dixi.Adeò,ꝙ vt ſuprà vi-
diſtis,patre adhuc viuente vocatur Rex,& in domi-
natione paterna habet aliquam ſpecialem prærroga-
tiuam,ſaltẽ capit nomẽ ſpeciale,ita ꝙ filius baronis
communiter appellatur baro,vt per experientiã vi-
detis,quæ omnia iura naſcẽdo filius adeptus fuerat.
Ob quod,vt dixi, Iacob plantam Eſau prænaſcentis
tenebat inſtinctu diuino eum retrahere volens. Vi-
deatis Bal.in d.l.ex hoc iure.in dicta vj.quæſt.& Pa-
200 nor. allegato conſil. lxxav. † Sed an filius genitus
antequam pater regnũ adipiſcatur, debeat in regno
præferri filio genito poſt regnũ adeptum.gl.Cy. &
Io.Fab.in d.l.imperialis.§.his illud.C.de nup.dicũt
ꝙ antè natus nõ ſuccedit in regno,ſed ſuccedere de
bet primogenitus de poſt natis:quia filius natus ante
non cẽſetur eſſe de filiis regis, cùm tẽpore ſuæ nati-
uitatis pater nõ eſſet rex,per tex.in d.§.his illud.fa-
cit l.ſenatori.C.de dig.li.xij.& l.quicũq3.C.de Prin.
agen.in rebus.eo.lib. facit quod not. Bar.in l.ij.§.in
filiis.ff.de decurio.& expreſſè hoc decidit in l.cũ ſa-
tis.in fi.C.de agricn.& cẽſi.li.xj. vide Fely.in.c.pru-
dentiã.de offic. deleg.vbi videt̃ cõcludere, ꝙ nobi-
litas nõ tranſit ad liberos ante adeptionẽ nobilitatis
vel dignitatis natos.l. penul.& fi.C.de decuri. lib.x.
201 † Et ita vidi pluries concludi per noſtros Tholoſa-
nos,ꝙ nobilitas,qua domini de capella Tholoſana
ſunt decorati,& ſui per rectam lineam deſcendentes
ex priuilegio,nõ prodeſt nec cõmunicatur filiis ãte
☞ capitulatum per patrem adeptum natis. [Quo ad
euitandum pœnas , ac ſi filij capitulariorum eſſent,
habendi ſunt ac ſi poſt capitulatum cõcepti & nati
eſſent, vt d.l.ij.§.in filiis.ff.de decurio.per Bar.quod
priuilegium nõ perdunt , ſi pater dignitatem etiam
delicto amiſerit per illũ tex.] Alij dicunt,ꝙ primo-
genitus ante regni adeptionem præfertur , qui cùm
primogenit⁹ reperiatur tempore mortis regis patris
ſui,ſatis ex hoc primogenitus regis reputatur.l.ij.§.
hæreditas.ff.de ſuis & legi.hæred.l. ſenatoris filium.
in fi.ff.de ſena. facit l.moris.§.ſed vtrũ.ff.de pœnis.
Attento , ꝙ ſucceſsio competit poſt mortem, & nõ
ãte.l.j.ff.de colla.bono.Sed Guli.de Cug.in d.l.ſena
tor.opiniones cõcordat,dicẽs,ꝙ ſecũda eſt vera,vbi
pater factus eſt rex ,ſecundũ naturalem ordinẽ ſuc-
ceſsionis,vt quia erat de illa ſtirpe regia,& ſibi vene
rat regnum per naturalẽ ſucceſsionẽ, prout defertur
regnũ Franciæ,ideo filius naturalis legitimatus ante
natiuitatẽ ſecundi naturalis & legitimi ſuccedet pa-
tri in regno,prouiſo ꝙ legitimatus fuerit per ſequẽs
matrimoniũ inter regẽ,& eius cõcubinã contractũ:
ſecus ſi legitimatus foret à principe.cap.vnico.§. na
turalis.tit.ſi de feu.fuerit cõtro.vbi Iacob.de Bel. &
202 Panor.in c.innotuit.de elect.vj.col. † Quid autem
de filio naturali prius genito à rege,poſteà legitima-
to per matrimoniũ , cum eius concubina contractũ
poſt natiuitatem filij legitimi de præcedenti matri-
monio nati,an præferri debeat in ſucceſsione regni,
no. Inã.And.in c.ſi pro te.de reſcrip.lib.vj.in nouel
la.& in d.c.grandi.& in regula ſine culpa,in Mercu-
riali.& Hẽri.in c.tanta. qui filij ſint legi.vbi conclu
dunt,ꝙ non:imò præfertur in regni ſucceſsione na-
tus legitimè.facit tex.in c.quamuis.de reſcript.lib. vj.
Et quod dicit Bar.in l.bonorũ.ff.rem ratam habe.&

l.cùm decem.§.fi.ff.de ſolu.Bald.in l.eã quam.C.de
fideicõ.Et præpoſitus in d.c. per venerabilem.§. ꝙ
autem.& d.c.tanta. & Panor.in prima parte conſil.
lxxav Nam in iſto legitimè nato prius concurrunt
ambo vincula, ſcilicet naturale & ciuile, ea quibus
duobus ius ſuccedendi quæritur, ſecundũ Iac. But.
quẽ ſequũtur Bal.Paul.& Sali. in l.quoties.C.de rei
vendica. licet enim legitimario retrahatur ad tẽpus
natiuitatis, per ea quæ communiter deciduntur in l.
Gallus.§.& quid ſi tantùm.ff.de liberis & poſthum.
Tamen quia hîc agitur de præiudicio alteri⁹ filij le-
gitimè nati, in quo (vt dictũ eſt) prius concurrebat
vtrunq; vinculũ, talis legitimatio nõ trahetur retrò
in eius præiudiciũ, ſecũdũ Ang.Paul.& Alex.in d.§
& quid ſi tantùm.& eundem Alex.in repetione d.l.
quoties.C.de rei vẽdi.xiiij.col.Si verò pater effectus
eſſet rex, nõ ea naturali ſucceſſione, ſed ex procerũ
electione, vel aliâs ex accidẽti, iuxta c.venerabilem
de elect.vt quia nõ ſupereraſt aliquis de ſtirpe regia,
vel quia dari conſueuit per electionem, & tunc erit
vera & locum habebit prima opinio.Facit quod no.
203 Bar.in l.iij.ff.de interdict. & relega. † Reſtat ergo
ad propoſitũ noſtrũ cõcluſio, ꝙ ſtãte cõſuetudine,
vel ſtatuto de primogenitis ſuccedendo, dignitas &
ſucceſſio erũt tũc filio primogenito præcipuè, adeò
ꝙ non poterit pater de ipſis quouis modo in fauorẽ
aliorum filiorũ diſponere, vt l.cũ duobus.§.idẽ re-
ſpondit.ff.pro ſocio.cùm etiam in eis legitimam nõ
habeant. Quinimò plus dicunt aliqui Doct. ꝙ etiã
iuſta cauſa ingratitudinis interueniẽte nõ poſſet pa
ter primogenitũ regno vel alio feudo priuare, præ-
ſuppoſita dicta conſuetudine, cùm primogenito de
beatur ſucceſſio vi conſuetudinis, potius quàm iure
ſucceſſionis & beneficio patris, vt d.l.ſi ſeruo fidei-
cõmi.& l.teſtamẽto domini.ff.de hære.inſti.& d.l.ſi
arrogator.ff.de adop.quod tamen non crederem ve
rum, imò pater iuſta cauſa interueniẽte poſſet filiũ
primogenitum exhæredare & priuare prærogatiua
primogenituræ, & in alterum ſua transferre domi-
nationes non obſtante conſuetudine integrã ſucceſ
ſionem ei deferente, vt patet Geneſ.xlix. vbi Iacob
abſtulit primogenita eius filio Ruben: quia eius vio
lauerat torum, & ad cubile patris ſui aſcenderat, vt
habetur Geneſ.xxxv. Cùm enim deberentur ei pri-
mogentia quo ad duplicem portionem in paterna
hæreditate, illa duplex portio tranſlata fuit in Io-
ſeph, & eius liberos, vt habetur Geneſ.xlviij.Secun-
dò, cùm ei deberetur regnum eius patri promiſſum.
Gen.xxxv. dignitas illa regia tranſlata fuit in Iudã,
vt habetur j.Paralip.v.c. Tertiò, cùm ei deberetur
ſacerdotium, vt patet Geneſ.xxvij. Tranſlatum fuit
in Leui alterum fratrem. Et dictus Ruben ingratus
de hæreditate patris non habuit niſi vnicam portio-
nem tanquam alter de minoribus. † Quòd rex mi-
204 norem filiũ maiori ea cauſa præferre poſsit, eſt tex.
iij.Reg.j.cap.vbi Adonias primogenitus Dauid, eo
quia ſibi vſurpauerat regnum viuente patre, iuxta
illud Ouidij, lib.j.Metamorpho.

Filius ante diem patrios inquirit in annos, &c.

Fuit regno à patre priuatus, & datum fuit regnum
Salomoni filio poſtgenito ex Berſabee, quæ vxor
205 fuerat Vriæ. † Plus videmus, quia pater filium in-
gratum nõ ſolùm priuare poteſt bonis, imò poterat
olim eius perdere perſonã, vt habetur Deut.xxj.cir-
ca fi.ibi, Si genuerit homo filium cõtumacẽ, qui non
audierit patris ac matris imperiũ: & coërcitus obe-
dire cõtempſerit, apprehendẽt eũ, & ducent ad ſe-
niores ciuitatis illius, dicẽtq; ad eos, filius noſter iſte
proteruus & cõtumax eſt, monita noſtra audire con
temnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ, atq; cõui-
uiis, lapidibus eum obruet populus ciuitatis & mo-
rietur &c. Vtinã cogitarent ingrati ingratitudinem
ſpeciẽ eſſe ſuperbiæ, quæ columnas cœli de ſummo
ad ima deiecit, vt patet Eſaiæ, c.xiiij.Et Phaeton ce-
cidit ſuperbus, vt Ouid.refert ij. lib.Metamorph.Et
Dedali filius aëra ſcandere volens præcipitatus eſt.
Romani quoque ſua ſuperbia ſubiecti ſunt. Et A-
man cùm propter ſuperbiam adorari vellet, in pati-
bulo ſuſpenſus fuit, quod innocenti parauerat Mar-
dochæo, vt patet Heſter vj. Nũquid ſuperbia Baby-
lonis linguas diuiſit, & volentium turrim ædificare
ad cœlum vſque per linguarũ confuſionẽ humiliata
eſt & deſtructa, Gen.xj Propter enim ſuperbiã Bal-
thaſar filius Nabuchodonoſor rex Babylonis inter-
fectus eſt.Et Nabuchodonoſor à ſolio deiect⁹ eſt, Iu
dith ij.& Daniel.iiij. Nichanoris ſuperbia debellata
fuit ij.Mach. xv. Et Antiochus ſuã propter ſuperbiã
inſanabili plaga à domino percuſſus eſt, vt habetur
ibidem ix. cap. Poſtremò Abſalon ingratus am-
biendo regnum patri detrahens, ſcilicet ſanctiſsimo
Dauidi genitori ſuo ij.Reg.xv.ſtatim deiectus in ar-
bore quercus ſuſpenſus lanceis transfixus fuit, vt ibi
206 dicitur xviij. c. † Et Crannus Clotarij Francorum
regis filius, Clodouæi protochriſtiani regis nepos,
per rebellionẽ patri factã bello interceptus cũ vxo-
re & liberis fuit cõbuſtus, de quo Gagui.lib.j.c.fi.&
lib.ij.c.j.Clotario, inquit, iniqua iterum fortuna ad-
uerſata eſt. Nam maribus liberis ſeptem & fœminis
duabus cùm beatus hominum opinione haberetur,
Crãnus patri cõtumax extitit. Clotarius autẽ Crãni
temeritatẽ, vlciſci perſeuerat. Ratus plus audere in
eũ cæteros, ſi repugnantẽ filium nõ flecteret.Habito
igitur delectu militũ in rebellem progreditur, & Co
nobaldum Aquitaniæ regem, illius coadiutorẽ, cùm
in ſacellum diui Martini ſe Clotarium fugiens rece-
piſſet, neq; inde vllis pollicitationibus educi poſſet,
immiſſo igni pariter cũ ſacello cremauit, quod non
multò pòſt tẽpore rex iuſsit inſtaurari.Mox Crãnus
adiutore Britonũ comite Cenabuto & milite, patri
filius nocens & armatus occurrit. Sed non ignarus
pater, quàm dubius ſit belli exitus, Dei ante omnia
opem implorans: Iuſte Deus, inquit, aſpice, & quod
Dauid regi de filio Abſalone iudicium feciſti, mihi
impartito. Atq; ita in præliũ vtraque acies cõcurrit,
fugati profligatiq; ſunt hoſtes, inter quos bona Bri-
tonũ pars cæſa eſt, Cranno cũ vxore & liberis inter-
cepto, quẽ in ſcãno per lictorẽ alligatũ cremari cum
vxore, & liberis duobus rex iubet. Huiuſcemodi ſup
plicio Crãnus pœnas ſoluit cõceptæ aduerſus patrẽ
rebellionis.Hæc ille.Et deinceps ex Ludouici Pij te
ſtamẽto, Carolus ex Iudith ſecũda eius vxore filius
Caroli magni nepos, qui poſtea Carolus Caluus di-
ctus eſt, ob ſuorum ſcilicet Lotharij & Ludouici Ba
ioari antiquiorũ fratrum ingratitudinem, ac in pa-
trem commiſſam rebellionẽ, Metis in diui Stephani
templo more regum vnctus rex Franciæ, ac deinde
à Ioanne viij.põtifice Romam properè vocatus, Cæ
ſar appellatus eſt dignitate imperiali inſignitus, vt
lib.iiij.& v.narrat idẽ Gaguinus. Præterea hoc poſ-
ſe fieri probatur iure iſto canonico, per tex.elegantẽ
in d.c.licet. de voto. vbi per non impletionẽ onerũ
filio per patrẽ iniũctorũ primogenito, idẽ filius pri
uatur regno, & iuribus primogenituræ.Hoc idẽ pro-
batur iure ciuili, quoniã iura, quæ dicunt patri lici-
tum

tum eſſe filium exhæredare propter ingratitudinē à
filio cōmiſſam, loquuntur indiſtinctè, nec excipiūt
primogenitos.C.de li.præte.authē.nō licet.& in au-
207 thē.vt cùm de appel.cog.§.cauſas. † Præterea vi-
demus, ꝙ filius ingratus etiā priuatur legitima, quæ
nō mi[illegible]o' debetur cuilibet filio, quàm tota hęreditas
primogenito: imò fauorabilius debetur. Igitur pri-
mogenitus propter cauſam ingratitudinis priuari
poterit iure primogenituræ, ſicut quilibet alter fi-
lius priuari poſſet ſua legitima.l.cùm quæritur.C.de
inoffi.teſta. Aliàs ſequeretur abſurdū, ꝙ qui plus be-
neficij conſequutus eſſet, aut cōſequi ſperaret, de in-
gratitudine non puniretur, quod eſſet cōtra tex.in l.
presbyteri.C.de epiſ.& cler.volentē talē multò ma-
gis puniri. Dicere enim poteſt pater ad primogeni-
tū ingratū, quod dixit ſanctiſsim' Patriarcha Iacob
Ruben eius primogenito allegato Geneſ.xlix. Tu
fortitudo mea, & principium doloris mei effuſus es
ſicut aqua, nō creſcas, quia aſcēdiſti cubile patris
208 tui, & maculaſti ſtratū ei'. † Cogitare profectò de-
berent primogenitum humanæ naturæ, ſcilicet Cain
propter ingratitudinem, & leges Dei patris ſummi
violatas fuiſſe maledictū, æternáq; ſucceſsione me-
ritò priuatū, vt habetur Geneſ.iiij. Or iuſtiſsimè ſe-
cūdū Valeriū pari vindicta parētū ac Deorū viola-
tio expiāda eſt. Vnde reſtat vera cōcluſio, ꝙ poteſt
fili' primogenitus ex cauſa iuſta ingratitudinis per
patrē exhæredari, & primogenituræ priuilegiis pri-
uari, ſicut poſſet quicūq; ali⁹ priuari ſua legitima, vt
pulchrè conſuluit Old.alleg.cōſil.xciiij.xvij.col. Et
eſt de mēte Io.And.Imo.& Doct.in.c.grādi. Adde
ꝙ ita fuit in Parlamēto Toloſę iudicatū die vlt.Mar
tij, anno domini M.cccccvj.ante Paſcha in cauſa ſuc
ceſsionis domus de mōte Bardonæ, in qua totaliter
ſuccedere debebat ex cōuentionibus matrimoniali-
bus Philippus primogenitus. Tamē propter multas
ingratitudines cōtra patrē commiſſas, fuerunt per
patrem dictæ cōuentiones reuocatæ, & filius per pa
trē declaratus inhabilis, & cōſequēter eas locū non
habere, cùm expreſsè ſi habilis eſſet, hæreditatē ei de
ferebant, & Ingratitudo eum reddidit inhabilem, vt
dixi in verbo, & vxorem.circa fin.quarti articuli. Et
fuerat Frāciſcus ſecūdogenitus à patre in teſtamēto
hæres inſtitutus, qui per Arreſtū dictis pactis ac pa-
triæ conſuetudine de primogenito ſuccedēdo inter
nobiles vigente, non obſtantibus fuit in poſſeſsione
hæreditatis manutētus, ita ꝙ dicto Philippo primo-
genito ſeu capitulo eccleſiæ metropolitanæ Auxis,
eius hęredi nō remāſit niſi illud, quod pater gratio-
ſè eidē Philippo reliquerat in teſtamēto. Et ſi nihil
reliquiſſet, nihil habuiſſet: quia potuerat ei ex iuſta
cauſa auferre omnia: imò ſi pater (vt fieri inter no-
biles ſolet) in cōtractu matrimonij ſua bona dediſſet
primogenito ſeu primò naſcituro ex illo matrimo-
nio, ſi habilis eſſet ad ſuccedendū, talis nō ſuccedet,
ſi ingratus fuerit, cùm ingrati ſint ad ſuccedendum
Inhabiles, conquerente donatore.l.fina.C. de reuo.
dona.& c.fi.de dona. Nec teneret hoc caſu donatio
cauſata, id eſt ad cauſam matrimonij facta, quę com
muniter propter ingratitudinē non caſſatur, de quo
plenè ibi habetur: quia potuit donator ſuā modifi-
care donationē.l.in traditionē.ff.de pa. Sed ſine cau
ſa legitima ingratitudinis, nō poſſet ei pater auferre
primogenita, & dare alteri filio, ſecundū Panor.in
conſiliis ſ.in princ.alleg. Præſertim in ij. parte cōſi.
liij.col.iij. & eſt tex.rotūdus Deut.xxj.c. ſuperius al-
lega. vbi ſic habetur. Si habuerit homo vxores duas,
vnam dilectam, & alterā odioſam, genueritq́; ex eis
liberos, & fuerit filius odioſæ primogenitus, volue-
ritq́; ſubſtantiā ſuam inter filios diuidere, nō poterit
filiū dilectæ primogenitum facere, & præferre filio
odioſæ. Sed filiū odioſæ agnoſcet primogenitū, da-
bitq́; ei de his quę habuerit cūcta duplicia: iſte enim
eſt principiū liberorū eius, & huic debentur primo-
genita & c. Nā odiū paternū vel maternū nō eſt iu-
ſta cauſa exhæredādi filiū.l.ſi quis in ſuo teſtamēto.
C.de inoffi.teſta. in fin. Vnum tamē circa præmiſſa
tenebitis mēti, quod decíditur in dicto lib. vinea ec-
cleſiæ, vbi dicitur in xix.cōcluſione primi tractatus.
209 † Quòd dominus Delphinus Viennenſis primoge-
nitus Franciæ exhęredari non poteſt, nec regno pri
uari, etiā propter ingratitudinē, cùm regnū non ha-
beat ex perſona patris, ſed ſola regni conſuetudine
regnum ei deferente, vt ibi concluditur. Cogitabitis
tamē ſi hoc ſit verū: quia cuilibet filio hæreditas pa
terna debetur etiā iure diuino, qui tamē propter in
gratitudinē excludi poteſt, vt patet ex præmiſsis, &
plenius videbitis ꝫ.ſuper iſto eodē verbo.ij. An autē
ceſſante cōſuetudine poſsit pater de iure cōmuni di
ſponere, ꝙ primogenitus ſuccedat in feudis cæteris
liberis exclutis, plenè cōſuluit Paul.cōſi.cxiiij.& not.
plenè Barba.ſ.de feu.in rub.vj. col.ad prædicta etiā
videatis, quæ conſuluit L.Roma.cōſi.xxix. De hac
materia primogenituræ habuiſtis aliqua, ſcilicet an
& qualiter repudiari & renūtiari poſsit.ſ.co.in ver-
bo, *Duas habens filias.* in quarta ſpecie pacti futuræ
ſucceſsionis, & quinto caſu falſcotiæ. Ex quibus
omnib' videtis, quòd multum prodeſt primò naſci.
210 † Aliquoties magis prodeſt vltimò naſci, vt eſt vi-
dere in caſu l.Arethuſa.ff.de ſta.ho. vbi Bald. in iiij,
not.ij.lecturæ dicit, ꝙ ſicut eſt reperire ius primoge-
nituræ ſic etiā ius vltimogenituræ, vt ibi, & l.impe-
ria.§.his illud.C. de nupt. Idē dicūt aliqui in c.j. de
211 parochiis.ꝫ.per illū tex. ꝙ † licet in famil.erciſcū.iu-
dicio ſeu illius executione primogenitus diuidat hæ
reditatē paternā, tamē iunior frater & vltimò natus
prius eliget, & partē ſuam capiet. Sicut fecilſe dicitur
Abrahā, qui erat ſenior ipſi Lot iuniori, Geneſ.xiiij.
Non ſit obſecro, inquit, iurgiū, & rixa inter me & te,
fratres enim ſumus. Ecce vniuerſa terra ante te eſt,
diſcede obſecro à me, ſi tu in ſiniſtrá ieris, ego in de-
xtrá vadā. Ex quo tex. (vt Aurelius inquit Auguſt.)
orta eſt cōponendæ pacis cōſuetudo, vt quādo diui-
dendū quippiā fuerit, maior diuidat, & minor eligat.
Sed ſanior & magis cōmunior opi. eſt in contrariū,
ꝙ imò primogenitus eliget priore loco, nō obſtante
tex.in d.c.j.vt ibi per Panor.& Doct.& Angel.in §.
quædā.inſt.de actio. vbi videatis.& latiſsimè per Ia-
ſonē.in l.j.vij.col.ff.de reb.credi. Facit tex.ſingularis
in c.j.de cōtro.feu. apud pares termi. vbi in conſiliis
dandis dignior, id eſt, ſenior primò loqui debet, vbi
Bal.in ij.nota.adducit tex.in eccleſiaſtico. Loquere
maior natu, cui pertinet primū verbū habere, quod
dicit ſingulare Ludo. ſingul. lxxxj. Or quicquid de
iure, tamē de inueterata cōſuetudine prima opinio,
ꝙ iunior eligat, ſeruatur, ſecūdū Guid.Papæ, quęſt.
cclxxxix.videatis Bar.& Alex.in addi.in l.j.C.de his
212 qui ſe deferunt.lib.x. † Decimononò, limitabitis di-
ctam regulam non habere locum, vbi pater totum
ſuum patrimoniū per verba cōmunia (quale eſt ver-
bum relinquo) inter filios diuiſiſſet. Quoniā eo tūc
talis diuiſo vim habet inſtitutionis factæ per verba
directa.gl.eſt ſingularis in l.quoties. C.famil. erciſc.
ſecundū Ang.& Imo.in l.j.§.ſi ex fund.ff.de hæred.

inſtit.facit l.his verbis.eo.tit. Nam tunc cùm nõ ap-
pareat de alio hęrede vniuerſali, omnes cẽſẽtur hæ
redes inſtituti.l.parẽtibus.C.de inoff.teſt. Cũ quib⁹
tranſit Alex.in l.nã quod.§. nõ omnis.iiij.col.ff. ad
213 Treb. † Vicesimò limitabitis dictã regulã locum
nõ habere, vbi pater reliquiſſet filio aliquid, puta de
cem iure benedictionis, vt ſæpe ruſtici faciunt. Et ta
belliones imperiti ſæpiſsimè ita ſcribũt. Pro quibus
facit tex. Geneſ.xxvij. vbi Iſaac benedictionẽ dedit
filio ſuo Iacob. Et intelligitur ibi ex hoc dediſſe ei
ſucceſsionẽ. Ita ſingulariter ſentire videtur glo.j. in
l.quoties.ff.de hæred.inſti.relata ad tex.ſ.allegat. &
xxij.q.ij.quæritur.§.itẽ opponitur.vbi in iure bene-
dictionis venit ius ſucceſsionis. Ad quod facit quod
ſuperiùs dixi in xviij.limitatione.in prin.Sed in con
trariũ decidit Alex.in d.§.nõ omnis.iiij.col. in fi.&
conſuluit in ij.parte.cõſi.lxx.incip. Viſo cõſilio per
me reddito.iiij.col.teſ.rẽs Imo.ſic tenuiſſe in d.l.his
verbis.§.fi.ff.de hęre.inſti. dicens per talia filiũ nõ
videri inſtitutũ, imò teſtamentũ fore nullum.idẽ te-
net Iaſ.in auth.nouiſsima.ix.col.C.de inoff teſta.Si-
militer cõcludens dicta verba nõ trahi ad inſtitutio
nẽ.Et hãc opinionẽ puto verã per ea,quæ plenè di-
cta fuerũt ſ.in j.& ij.limitationib⁹.& per tex.in d.§.
aliud quoq; capitulũ.in Auth. vt cùm de appel.cog.
vbi reperitur certa forma data, quam non licet tranſ
gredi. Ad hoc facit, quod elegãter decidit Bal.in pro
œmio.ſ.pen.col.in fi.vbi dicit, q pater maledicẽ-
do filiũ cũ cauſa legitima, & ſufficiẽti ad exhęreda-
tionem non videtur ipſum exhæredare. Cùm & be-
nedicendo non dicatur eum inſtituere. Quia verba
dignationis & indignationis nõ diſponũt quod ſo-
nant, ſecundũ Iaſ.in d.auth.nõ licet.C.de lib.pręte.
in prin.& in d.auth. nouiſsima.& plenius in l.ſi pa-
ter.ij.col.C.de hæred.inſti. vbi tenere videtur cõtra
214 rium. † Vigeſimoprimò, limitabitis regulam no-
ſtrã locũ non habere, vbi pater coactus fuit, & aſtri
ctus ſtatuto ciuitatis ſoluere condemnationẽ, ita q
pro cõdẽnatione filij legitimã dediſſet filio cõpetẽ
tem in ſuis bonis, iuxta ea quæ not.gl.C.de decre.de
215 curio.ſuper rub.li.x. † Quoniã eo caſu, pater poſtea
teſtãdo non tenetur filio aliquid relinquere iure in-
ſtitutionis, nec alio titulo poſtquam ſemel ſuam ha
buit legitimã, quã delinquẽdo cõſumpſit, vt elegan
ter decidit Bar.in l.ſi cùm dotem.§.ſi poſt ſolutũ in
fi.ff.ſolu.matri. Cum quo tranſit ibi Bal. dicens hoc
pbari per l.ſi quãdo.§.j.& ij.C.de inoff.teſt. Et idẽ
eſt vbi, ceſſante ſtatuto, pater coactus fuiſſet per iu-
dicẽ ſoluere pro filio cõdẽnationẽ ad euitãdũ pœ-
nã capitalẽ mortis, vtputà, ſi fili⁹ eſſet pœna mortis
dãnatus, niſi ſoluat centum. Quo caſu, filio exiſtẽte
paupere, & bonis penitus carẽte, teneretur pater ſe-
cũdũ aliquos, & per iudicẽ cogi poſſet filio ſoluere
legitimã in vita pro ſoluendo cõdemnationẽ Et ſic
eum liberare à pœna mortis: quia ſi in caſu indigen
tiæ teneretur filium alere, ne fame pereat, à fortiori
ipſum tenetur redimere à pœna mortis, ſicut tenere
tur filius è cõuerſo, vt in auth. ſi captiui.C.de epiſc.
& cler.(Additio.) Et ita teneri vidi & audiui magni
fico, & illuſtri viro domino Guidoni de Rupeforti
iuris aquilæ, cancellario Franciæ, anno domini M.
ccccc.menſe Octobri tenẽdo cancellariã Nanetia in
expeditione quarundã literarũ. Nam in his caſibus
præteritio filij teſtamẽtũ patris nõ reddit nullũ.l.cũ
quo.§.fi.ff. ad leg.Fal. Poteſt enim pater præuenire
tẽpus in ſolutione legitimæ, licet filio non debeatur
effectualiter, niſi poſt mortem patris, vt l.j.§.ſi impu-
beri.ff. de colla.bo. Niſi filius Iudæi in fidẽ cõuerte-
retur: quia ei tũc etiã in patris vita deberet legitima,
quã effectualiter petere poſſet, ſecundũ Ioã.de Ana.
per illum tex.in c.Iudæi. le ij.dum dicit, melioris.de
216 Iudæis.nam per illũ tex.† Iudæi in fidẽ cõuerſi ſunt
melioris cõditionis, quã illi qui ſemper fuerunt chri-
ſtiani. Facit tex.in l.cognouimus.C.de hęreti.vbi pa
ter infidelis tenetur relinquere filio fideli, perinde
ac ſi nõ mutaſſet ſectã, nedũ in morte, ſed etiã in vita
ſua.quod eſt notandum, quia alibi nõ reperitur ſcri
ptũ ſecundũ Fely.in d.c.Iudæi. Et idẽ in caſu c.cùm
ſcimus.de reg.vbi, viuente patre, filius petere poteſt
legitimã. Et præmiſſa, q pater teſtando nõ tenetur
filio aliquid iure inſtitutionis relinquere, pro quo
ſoluit legitimã, intelligatis vera, ſi pater coactus ſol-
uit pro filio legitimã in ſuæ condemnationis ſatiſfa-
217 ctionẽ: puta (vt dictũ eſt) † quia iudex vel ſtatutũ ci-
uitatis eũ artabat ad hoc faciendũ, ſecũdum gl.in d.
rubr.de decretis decurio. Quod qualiter intelligatur
videatis plenè Bar.in quadã per eum diſputata quæ-
ſtione incip. Peruſinæ ciuitatis ſtatuto cauetur. & ple
nè in l.Stichus.ff.de pec.leg.& Bal.in l.fi. C.de vſur.
rei iud.§.& cùm antiquitas.prope fi.vbi pulchra per
eum.& Alex.in l.lex Cornelia.ff.de vulg.& pupil.&
Panor.in c.ij.de deli.puerorum. Nã valet tale ſtatu-
tum, etiã ſi diceret, q filio delinquẽte pater & cæteri
de agnatione de delicto teneantur pecuniariter, ſe-
cundum Bar.per illum tex.in l.iure prouiſum. C. de
fabri.li.xj. Et dixi ſuper verbo *duas habẽs filias*. in iiij.
art.ſucceſsionum ab inteſtato. in fi. Quia hoc fit, vt
pater magis ſolicitus ſit caſtigare filium, & cæteri de
agnatione curent ne quis de ſuis delinquat. Sicut eſt
ſtatutũ Florẽtiæ: quod quidẽ ſtatutũ eſt rationabile,
quãuis nõ laudabile, ſecundum Bal.in l.j.C.res inter
alios acta.imò ſunt talia ſtatuta odioſa.& per conſe
quens ſunt reſtringẽda, & ſtrictiſsimè interpretãda,
ſecundum Bal.in Auth.ſi captiui.C.de epiſc.& cler.
de hoc plenè videatis per Iaſ.in l.ſi quis in ſuo.§.fi.
C.de inoff.teſt.& in l.de quib.xix.col.ff.de legi. facit
gl.in Authen.vt nulli iudi.§.quoniã.qui loquitur de
poteſtatibus, qui puniũt totã cõtratã pro aliquo de-
linquente, vt familiaris audacia refrenetur. Videatis
plenè Io.de Pla.in d.l.iure prouiſum.C.de fabri.lib.
xj. De validitate huius ſtatuti eſt tex. melior de iure
in d.c.ij.ibi, ſecundũ cõſuetudinẽ illi⁹ terræ. de deli.
pue. Et adeò valet, q nõ audiretur pater vt pœnæ ſo
lutionẽ euaderet, ſi filiũ in carcere, vt pro ſuo puniatur
delicto, repræſentaret. Cùm pater dare filium nõ
poſsit p noxa.inſti.de noxa.§.fi.ſecundũ Bal. ſingu
lariter in.l.fi.§.j.C.de vſu.rei iudi. Dũ tamẽ tale ſta-
tutũ fuerit factũ à ciuitate, ſecundum gl.in d.rub.C.
de decre.dec.li.x. Quia nõ valeret, ſi factum foret ab
vno particulari collegio, puta mercatorum ciuitatis,
ſecundum Bal.in l.ij. C.de cõſti.pec. Præterea valet
vt pater teneatur pro delicto filij adulti.ſecus p deli
cto filij pupilli, vt d.c.ij. Et pro delictis infra territo-
rium ſtatuẽtium cõmiſsis.ſecus ſi alibi cõmitterent,
ſecundum Bar, in tract.repræſalia.in iiij.q.j.q.princ.
Bal.in l.j.C.ne filius pro patre. Sali.in l.ſi filio.e.tit.
& Ang.in §.actiones autẽ.inſti.de actio. Et q pater
teneatur pro filio pœna pecuniaria, ſecus in pœna
corporali, ſecũdum Iaſ.plenè in d.l. de quib.xviij.&
xix.col.& in Auth.nouiſsima.ij.col. C.de inoff.teſt.
& Alex.in l.lex Cornelia.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.
218 vbi plenè. † Pariter valet ſtatutum, q quis teneatur
pro delicto ſeruitorũ, ſecundũ Bar.in l.j.§.familiæ.
☞ ff.de publica. [Sed hoc fieri non poſſet per pactum
vel

vel aliam priuatā diſpoſitionē, vt quis puniatur pro
facto alterius, quia iniuſta & iniqua teſtatorū man-
data ſeruanda nō ſunt.l.paterfa.teſtamēto.ff.de hæ-
redi.inſtit.ideo nō poteſt teſtator mihi relinquēs fū-
dū me illo priuare, ſi me pater moleſtauerit.nec va-
leret pactū ꝙ pater cadat à feudo propter delictū fi-
lij, q̄a eſſet iniuſtū, arg.d.l.pater.quę ad hoc eſt mul
tū ſingularis, ſecūdū Bal.in l.j.C.de his quæ pœnæ
nomine.quia pœnæ ſuos tantū debent tenere delin-
quētes, aliás ſunt iniuſtæ & ſine cauſa impoſitę, nec
valent.] Et ecōtrà valet ſtatutū, vt bona filiorū &
vxoris, ac etiam ipſi filij quāuis emancipati poſsint
capi pro delicto.fallētiæ patris, ſcilicet quādo pater
fallit.ſeu cedit foro,l.fi.C.de primipilo.lib.xij. Nam
propter gemitū vxoria aut filiorum veſtes pretioſas
ornamētaq; pretioſa petentiū, plures ſubſtātia lapſi
cedūt foro. Præterea amote cōiugis & filiorū, ſæpe
homines retrahūtur ab illa fallentia.de quo plenè in
d.l.fi.& per Imo.& Panor.in c.ex parte.de cōſuet.in
219 fi.† Et ſic vbi pater ſtatuto coactus ſoluit pro filio,
cōputatur in legitimā, vt dictū eſt. Sec' autē eſſet, ſi
pater volūtariè ſoluiſſet pro filio cōdēnationē, ſola
miſericordia motus, iuxta not.in d.Auth.ſi captiui.
C.de epiſ.& cle.quoniā tunc talis ſolutio nō cōputa
tur in legitima, in l.liber captus.C.de capt.ſecūdum
Bal.in l.omnimodo.§.impub.vbi plenè.C.de inof.
220 teſta.& in Auth.cōtra rogatus.C.ad Treb. † Si autē
pater volūtariè aſsignaſſet filio legitimā, vel aliquid,
in peculiū, & fili' aſsignationē ſuſcepiſſet, & demū
omnia ludēdo diſsipaſſet, aut meretricādo: pater nō
teneretur iterū ad legitimā, vt fuit d. ment. Bar.&
Bal.in d.§.poſt ſolutū.& no.Bal.in l.j.§.ius natura-
le.ff.de iuſt.& iure.Bar.& Bal.in Auth.ex teſtamēto
iſto co.ti.& in d.Auth.ſi captiui.& in l.ſancim'.§.j.
in vj.q.C.de inoffi.teſta.& eſt bon' tex. Lucæ.xv.c.
vbi filio primogenito conquerenti de fratre ſuo iu-
niore, qui partē ſibi à patre aſsignatā diſsipaſſet, pa-
ter reſpondit: Fili tu ſemper mecū es, & omnia mea
tua ſunt.quaſi dicat, Fili turbari non debes, ſi ad ſola
alimenta recipio fratrē tuū, qui partē ei datam pro-
digauit, & diſsipauit. Quoniam omnis proprietas
bonorum meorū tua eſt, & ipſe aliud habiturus nō
eſt de bonis meis. Similiter ſi pater aſsignauit filio
volūtariè legitimā in vita, nō poſſet poſtea ille filius
aliquid plus petere mortuo patre, etiam ſi facultates
patris poſt aſsignationē filio factā fuiſſent augmen-
tatæ, ſecundū Iaſo. Bar.in l.pactū.C.de colla.quia
de illo augmento nihil petere poterit. Sed Bald.ibi
contra, & in l.quamuis.C.de fideicō. Alex.10 l.in ra-
tione.ff.ad leg.Falcid.& Iaſ.in l.cùm quæritur.& in
Auth.nouiſsima.C.de inoff.teſt.vbi tenēt indiſtinctè
filium poſſe de augmento bonorū legitimā petere,
licet Bal.in d.l.ij.C.de reuoc.his quæ in frau.cred.&
in d.l.fi.C.de vſuf.rei iud.& in Auth.res quæ.C.cō-
munia de le.ſibiipſi cōtrarius tenuerit dictū Ia.But.
Ad hoc facit: quia talis legitimę aſsignatio per patrē
voluntariè filio facta, & per filiū acceptata, nō plus
poteſt operari quā renuntiatio, ac ſi filius bonis pa-
ternis cū iuramēto renūtiaſſet. Quo caſu eſſet ea. ex-
ſua etiā à petendo legitimā, vt late dixi ſuper verbo,
Duas habens filias, & hac notula in x.limitatione.
Sed talis renūtiatio iurata nō extēditur ad tale aug-
mentū bonorū poſt renūtiationē acquiſitorū, vt ex-
preſsè decidit Bal.in c.cùm Martinus.per illū tex.ſ.
de conſti.vbi ſingulariter dicit, ꝙ filia quæ dote con
tenta cū iuramēto renūtiauit bonis paternis, petere
non prohibetur augmentū ſeu legitimā de ſuperex-
creſcentibus bonis, ſi poſt iuramentū facultates pa-
tris fuerint augmentatæ. Quia iuramentū & minua
aſsignatio per patrem facta ad hoc ſe non extendit,
cùm tēpore illo facultates poſtea ſuperexcreſcentea
ignorarentur. Et tales renuntiationes non exten-
duntur ad ignorata, vt pulchrè decidit Fely. in c.in
præſentia.ſuper verbo, iuramento.iiij.col.de proba.
facit tex.in l.tres fratres.ff.de pa. Et hoc puto eſſe ve
rius, ſcilicet ꝙ per aſsignationē legitimæ per patrem
filio acceptanti voluntariè factā non impeditur fi-
lius legitimam petere de poſtea ſuperexcreſcentibus
bonis. Quāuis Imol.in l.ſtipulatio hoc modo conce
pta.ff.de verb.obli.voluerit opiniones cōcordare di
cens opinionē Ia.But.eſſe verā, vbi pater aſsignaſ-
ſet filio integrā legitimam, vt tunc de bonis augmen
tatis nihil petere poſsit. ſecùs ſi habuit minus legiti-
ma tēpore aſsignationis.arg.l.ſi quādo.§.illud.C.de
221 inoffic.teſt. Vnum † tamen circa hoc mēti tenebitis,
ꝙ ſi pater voluntariè aſsignauerit filiis ſuis legitimā
in vita, cū hoc facere non teneretur, tales filij, quāuis
in patris poteſtate cōſtituti, poterunt inter ſe de re-
bus ſibi aſsignatis diſponere, ita ꝙ inter eos orietur
naturalis & ciuilis obligatio, ac ſi in patris nō eſſēt
poteſtate. Quia in rebus ſuis pro legitima aſsignatis
habent ius plenum, ſicut filia in dote.l.Pomponius.
ff.famil.erciſ. ſecundum Bal.in l.cùm oportet.§.nō
autē.prope.fi.C.de bonis quæ libe.quē ſequitur Ia-
ſon in repetione l.frater à fratre.xvij.col.ff.de con
dict.indeb. Præterea obliuioni nō dabitis quod dicit
Bal.in l.ij.§.j.ff.ſoluto matr. Et in dicta Auth.ſi ca-
222 ptiui.dict.l.ſancimus.† quia nō obſtante, quòd filius
culpa ſua legitimā perdiderit, non poſſet tamē pater
ei denegare alimenta, argu.l. libertus qui operarum.
ff.de operis liber.ſecundum primū intellectum. vbi
licet patronus perdiderit ius ſuccedēdi liberto, tamē
non perdit ius petendi alimenta. Quod ſingulariter
limitat verum Bal.in dicta Authent. contra rogatus.
C.ad Trebel.vbi filius culpa leui, putà fragilitate &
imperitia iuuenili, quæ vt plurimū ineſt naturaliter
iuuenibus, iuxta illud Philoſophi in ſuis Ethicis. Ne-
mo iuuenes eligit iudices: quia non conſtat eos eſſe
prudētes.facit tex.in l.j.ff.de mino. partem ſibi aſsi-
gnatam diſsipaſſet, quæ nō ſibi imputatur. Cùm ſit
dominus etiā viuo patre.l.in ſuis.ff.de lib.& poſthu.
allegat l.etiam.§.licet.ff.ſolu.mat.facit tex.allegato.
Lucæ xv.c.idē tenuit Spec.in ti.qui filij ſint leg.§.j.
ver.ſed pone, vbi dicit, ꝙ licet iuri alimentorum re-
nuntiari non poſsit.l.cùm hi.ff.de trāſact.& l.de ali-
223 men.C.eo.tit. † Tamen per dolū & delictū propriū
poteſt quis perdere ſua alimenta. Ad quod facit bo-
nus tex.ſecūdū Alexā.in l. Imperator.ff.ad Trebel.
Ideo ſi filius per dolum vel latā culpam ſuā diſsipa-
uerit legitimā, ſibi imputabit, quia exclusus erat ab
ipſa petēda, nec habebit alimēta cùm dignus ſit ve-
lut malè meritus, ꝙ egeſtate laboret, dicit tex.in l.
bona fides.ff.depoſiti. Nec eſt æquū ei ſuccurri, q in
neceſsitate ſe dolo vel lata culpa poſuit.l.fideiuſſor.
ff.qui ſatiſda.cogan. An autem teneatur filius ea quę
malè conſumpſit cōputare in partem ſuam tēpore
diuiſionis paternæ hæreditatis, plenè deciditur in di
224 ctis locis. † Vigeſimoſecundò limitabitis dictam
regulam locum non habere, vbi teſtamentum repe-
riretur factū ſecundum conſilium Galli. Quoniam
eo caſu licet filius non inueniretur expreſſe inſtitu-
tus, tamen teſtamentū valeret, vt puta ſi teſtator ita
teſtetur. Si fili' me', me viuo, moriatur, nepos ex eo
ſit hęres. Nā cū hoc caſu nulla filio ſit facta iniuria

tali præteritione nõ erit teſtamentũ nullum. Ita not. decidit Bar.in l.Gallus.§.j.in ij.opp.ff. de liberis & poſth.per tex.in l.ſi quis ita heres inſtituatur ſi legitimus.ff.de hæred.inſti.Sed dubito de veritate huius limitationis.quia omnes doct.poſt gl.in d.l.Gallus. communiter tenent contrariũ, ſupplendo ibi prout glo. ſupplet, ſcilicet ꝙ filius ſit hæres inſtitutus expreſſè, vt plenè dicã ʒ.eo.ſuper verbo, adiiciẽs vt Al
225 terocha.verſic. quartò & vltimò dixi. † Vigeſimotertiò limitabitis regulam noſtrã locum nõ habere in teſtamento furioſi, in quo pater eius teſtãdo pro ipſo, vt de iure poteſt, iuxta §.qua ratione. inſtit. de pupil.ſubſt.& l.humanitatis.C. de impu. aliis ſubſt. ei ſubſtituit alterum de filiis ſcilicet furioſi, nulla de aliis mentione facta eos inſtituẽdo vel ſubſtituẽdo. Quoniã eo caſu teſtamẽtũ furioſi à patre factũ non erit nullũ propter aliorũ furioſi liberorum præteritionẽ.tex.eſt ſingularis in d.l.humanitatis.ibi, nõ liceat parẽti qui vel quæ teſtaĩ, alios quã ex eo deſcendẽtes vnũ vel certos vel omnes ſubſtituere.C.de impub.& aliis ſubſt. [Vt plenè habetur ʒ. ſup verbo, *Si abſq; liberis moreretur.* ij.in materia exẽplaris ſubſtitutionis.] Neq; poterunt cæteri filij ipſius furioſi cõqueri, pro quo pater teſtatus eſt, dicẽtes pati iniuriã præteritionis: quia illa iniuria nõ eſt eis illata ab eorũ patre furioſo: non eſt enim ipſe ille qui teſtatus eſt, ſed pater eius: ideo pro alieno facto puniri non debet.C.ne fi.pro patre. ꝑ totũ.vt ſcilicet ei' ſubſtitutio exẽplaris, quæ dicitur teſtamẽtum furioſi, ſubuertatur. Pariter cõqueri nõ poſſunt de patre furioſi eorum auo: quia teſtamentum in quo ſunt prẹteriti, non eſt teſtamentum aui, ſed ipſius furioſi. Et ita exquiſitè à ſimili dicit tex. not.in l. Papinianus.§.ſed
226 nec impuberis.ff.de inoffi. teſta. † Vigeſimoquartò limitabitis dictam regulam locum non habere in teſtamento, in quo, poſthumus id eſt filius tẽpore teſtamẽti nõ natus, ſed in vtero exiſtẽs ſiue præteritus, & demũ facto teſtamẽto natus, & viuẽte adhuc teſtatore defunctus. Quoniã eo caſu defuncto poſthumo in vita patris teſtatoris teſtamẽtum recõualeſcit de iure prætorio, ſiue hæres inſtitutus in tali teſtamento ſit extraneus, ſiue de parentibus teſtatoris. tex.eſt multum no.in l.poſthumus.ff.de iniu.rup.teſta.& idem tenet Bald.in donatione rupta natiuitate poſthumi, quæ firma valet & tenet: ſi poſthumus ante patrem donatorem moriatur ſecundum Bal.in l.j.vbi Bar.C.de inof.don.& Pau.in l.ij.C.de poſth. hæred.inſti.quos ſequitur Iaſo.in l.ij. C.de inoffi.teſta.j.col.in fi. Nam regula noſtra in qua dicimus, ꝙ præteritione filij teſtamentum eſt nullum, vendicat ſibi locũ in prẹteritione filij nati, & in humanis exiſtentis tempore teſtamẽti paterni. Et ratio differẽtiæ eſt, quia quando poſthumus præteritur, teſtamẽtum non eſt ab initio nullũ: imò tenet donec poſthumus naſcatur viuus, cùm poſthumus nõ ſit in patris poteſtate, donec naſcatur. dicit tex.in l.fin.ff.de colla.bonorum. Sed naſcẽdo rumpit teſtamentũ: quia tũc filius in puncto poſt natiuitatem in poteſtate exiſtens reperitur præteritus, inſtit.quib.mod.teſta.infir.§.j. Et ſic teſtamentum à principio habet fundamẽtum exiſtẽtiæ, tam de iure ciuili, quã prætorio.l.iij.§.ſed & ſi ſtante.ff.de iniu.rupt.teſta.vnde propter fundamẽtum exiſtentiæ, quod habuit à principio, facilius cõualeſcit: ſed vbi eſt præteritus filius iam natus, & ſic in poteſtate patris exiſtens, tale teſtamentũ nunquam fundamentũ habuit, nec fomitẽ conſiſtentiæ: ideo propriè non poteſt conualeſcere, vt legitur &

not.in l.ſi teſtamentum.ff. eod.& l.ad eum.§.fi.ff.de dona.faciũt not.in l.ij.ff.de hẹre.Inſt.Si autẽ poſthumus qui naſcendo rupit teſtamentum patris, ſuperuixit patri, ita quòd pater prædeceſſit naturaliter moriendo, vel ciuiliter, puta quia captus fuit apud hoſtes, vel aliàs ciuiliter mortuus, & demum poſthumus expirauit: tunc tale teſtamentũ remanet ruptum per agnationem poſthumi, nec habet locum æquitas dictæ l.poſthumus. ita dicit text. iunctis ibi not.per Bar.in ij.oppo.in l.qui vxorẽ.ff. de iniuſt.rupt. teſt. quẽ ad hoc reputat ſingularẽ Lud.Rom.ſing.cix. ꝙ mors ciuilis ipſius patris nõn facit recõualeſcere teſtamentũ, niſi ita ſubitò in natiuitate poſthumi moreretur, ꝙ facultatem non habuiſſet reparandi teſtamentum, & poſthumum in aliquo inſtituẽdi: & alij liberi teſtatoris eſſent in tali teſtamento inſtituti. Quia iſto caſu teſtamentum natiuitate poſthumi, & ſecuta morte teſtatoris non rũperetur: quinimo talis poſthumus cenſeretur cum aliis liberis fratribus ſuis pro virili parte inſtitutus propter cõiecturatã veriſimiliter teſtatoris voluntatẽ: ꝙ ſic feciſſet, ſi ſuperuixiſſet, & tẽpus hoc faciendi habuiſſet, per tex.ſingularem in l. iij.C.de inoffic.teſta.ita ꝙ talis poſthumus ſic à lege pro hẹrede inſtituto reputatus implorare poterit remedium.l.fi.C.de edic.diui Adri.toll. ſicut cæteri nominatim in teſtamento ſcripti, ſecundum Gul.de Cug.& Bald.in dicta l.iij.quod eſt not. [De quo plenè habetur ʒ.ſuper verbo, *Mortuoq; teſtatore.*j. circa fin.imò per generalẽ huius regni conſuetudinẽ qua mortuus ſayſit viuũ, proximũ linagerium, ſine illo remedio, aut quocũq; alio actu corporali eo ipſo efficeretur ſuæ portionis hæreditariæ verus poſſeſſor, vt ibi plenè dicitur.] Et quod dixi de poſthumo præterito viuo teſtatore moriẽte, idem puto, ſi poſthumus natus efficiatur frater minor vel aliàs ciuiliter moriatur, per ea quæ dixi ſ.in
227 viij.& xvij. limitationibus. † Vigeſimoquintò limitabitis dictam regulam locum nõ habere in teſtamento, in quo filius teſtatoris, etiam tempore teſtamenti facti iam natus fuit præteritus, eo caſu quo in eodẽ teſtamẽto fuerit inſtituti hẹredes ab inteſtato teſtatori ſuccedentes, & filius præteritus viuo adhuc teſtatore fuit defunctus. Quoniã his duobus concurrentibus, ſcilicet ꝙ ab inteſtato ſuccedentes fuerint inſtituti, & quòd viuo adhuc teſtatore filius præteritus deceſſerit: tale teſtamentum quod ab initio fuit nullum, nunc per mortem filij reconualeſcit, etiã ſi filius tale teſtamentum non approbauerit, nec eidẽ cõſenſerit. tex.eſt valde ſolennis in d.l. poſthumus. Et eſt differentia inter hunc caſum, & præcedẽtem. Quia quando filius poſthumus præteritur, nõ inſpicimus ad conualeſcentiã teſtamenti, qui fuerint hæredes in tali teſtamẽto inſtituti, an venientes ab inteſtato, an extranei. Sed in caſu iſto vbi filius iã natus eſſet præteritus, non ſufficeret ipſum mori ante patrem. Sed requiritur, ꝙ veniẽtes ab inteſtato fuerint hæredes inſtituti: quorũ fauore teſtamentum reconualeſcit de iure prætorio moriente filio præterito ante patrẽ. Si autem filius præteritus patri ſuperuiueret, tunc nulla facta differẽtia hæredum ſcriptorum, teſtamentum eſſet ipſo iure nullum ſecundum regulam noſtrã. Niſi filius præteritus mortuo patre ſuo antequã moreretur, teſtamentum approbaret paternum, vt plenè habuiſtis ſ.in vij.limitatione.vbi dixi eodem modo teſtamẽtũ matris, vbi filius eſt prẹteritus reconualeſcere, ſicut teſtamentũ patris ſecundũ Guido.Papæ, q.ccccxvj. quamuis præteritio tũc habeatur

beatur pro exhæredatione. Et ratio, quare facilius re-
conualeſcit teſtamentum ex morte filij præteriti ea-
tracta ab omni approbatione teſtamẽti, quando de-
cedit in vita, quã quãdo poſt mortẽ patris: quia vbi
decedit in vita teſtatoris, reperit cauſam efficiẽtem,
ſcilicet ipſum teſtatorẽ vita fruentẽ. Sed vbi moritur
filius poſt mortẽ patris, non reperit cauſam efficien
tem. Vnde in primo caſu quia cauſa efficiẽa perſeue
rat, recõciliatur effectus: ſed in ſecũdo caſu, quia nõ
perſeuerat cauſa efficiens, nõ poteſt effectus recõci-
liari, arg. l. certũ. ff. de iniuſto rupto teſta. Nam actus
qui ordinatur ad cõfirmationem, faciliùs confirma-
tur, ſi reperit cauſam efficientẽ ineſſe, quã ſi reperi-
ret eam deficiſſe. Quia ſtãtibus principiis, & primis
cauſis faciliùs roboratur effect⁹, quã eis nõ ſtãtibus,
cùm tunc deficiat prorſus fundamẽtum: ita elegãter
dicit Bal. in d. l. poſthumus. Et tale teſtamẽtũ in quo
ſunt inſtituti venientes ab inteſtato hæredes, nõ ob
ſtante filij prçteritione reuocat primũ teſtamentum
ſolẽne, prouiſo quòd præteritus patri præmoriatur.
Aliàs ſec⁹ l. ſi fili⁹. vbi plenè Ale. ff. de libe. & poſth.

Aduertatis tamẽ vos canoniſtæ ad vnũ quod fortè
ignoratis: quia in his duobus caſibus, in quibus re-
conualeſcit teſtamentum, non obſtãte præteritione
poſthumi & filij nati, talis reconualeſcentia fit iure
prætorio, & non iure ciuili. Quod ſcire eſt maximi
effectus: quia poſtquam teſtamentum reconualeſcit
ſolum iure prætorio, neceſſe habebit hæres in tali
teſtamento inſtitutus petere infra annũ bonorũ poſ
ſeſsionem ſecundum tabulas, ſi teſtamentum fuit ſo
lenniter in ſcriptis factũ, vel bonorum poſſeſsionẽ
ſecundũ nuncupationẽ, ſi teſtamẽtum fuerit nuncu
patiuũ, id eſt, ſine illa grãdi ſolẽnitate factũ: de qua
in l. hac conſultiſsima. C. eo. quod eſt not. Quia ſi hç
res infra ãnum bonorum poſſeſsionẽ nõ peteret, ex-
cluſus eſſet à tali hçreditate ei ex teſtamento delata.
Et iſta eſt mens illius l. poſthumus. vbi caſus in quo
etiã hodie eſt neceſſe petere bonorum poſſeſsionẽ,
quod neceſſe nõ foret, ſi teſtamentum poſſet de iure
ciuili reconualeſcere, ſicut fit vbi teſtamentũ recon-
ualeſcit per expreſſam filij præteriti approbationẽ,
vt plenè habuiſtis ſ. in dicta vij. limitatione. Quia
tunc ius adeundi hæreditatẽ ex tali teſtamento non
perit anno, ſed perpetuò competeret hæredi ſcripto
ſaltẽ vſq; ad xxx. annos. per l. licet. C. de iure delibe.
228 † Vigeſimoſextò limitabitis regulã noſtram locum
non habere, vbi filius eſſet à patre præteritus cũ in-
ſertione cauſæ legitimæ, vt puta ſi dicat, filiũ meũ ta
lem quia me verberauit, prætereo. Nam iſta dicitur
præteritio nõ exhæredatio: quia ſi exhçredatio eſſet,
cùm ſit facta cum cauſa, teſtamentũ valeret. Sed vbi
filius in poteſtate cõſtitutus eſt præteritus, etiã cum
cauſæ inſertione, teſtamentum non valet. Tamen ſi
illa cauſa legitima in præteritione inſerta probetur
per hæredẽ, fili⁹ præteritus repelletur à paterna ſuc
ceſsione: ita ꝙ hæres in tali teſtamento inſtitutus ad
mittetur, & in effectu remanebit hæres, ſecũdũ Ang.
in Auth. non licet. C. de libe. præte. Sali. & Paul. in d.
Auth. ex cauſa. facit quod not. idem. Ang. in §. ingra
titudinem, in j. not. in Auth. de nup. vbi hçres inſtitu
tus in teſtamẽto, in quo filius ſine cauſæ inſertione
fuit exhæredatus, & ſic nulliter remanet hæres, ſi
probet mortuo teſtatore, ꝙ filius fuit ingratus. Et
quia Bar. & quidã alij tenent cõtra hãc limitationẽ
in dicta Authẽt. ex cauſa. Iaſ. ibidem. iij. col. reliquit
ſuper hoc cogitãdũ. ſed in l. in arenã. C. de inoff. teſt.
j. col. idem Iaſon diſpoſitiuè decidendo tenet cõtra

Angel. dicens pluries ipſum referendo incidenter
tenuiſſe cum eos tamen concludit⁹ eius opinionẽ nõ
eſſe verã; quia ipſe idem Ang. in l. j. ff. de inoff. teſta.
tenuit tale teſtamentũ non valere, niſi in exhæreda
tione filij legitima fuerit inſerta cauſa, vt dicã plenè
j. tractando articulũ exhæredationis. [De quo ple-
nè dicitur in ſeq. notula.] & hæc eſt veritas. Magis
enim ſtãdum eſt Iaſoni diſpoſitiuè hoc decidẽti in
d. l. in arenam, quã in aliis locis, vbi referẽdo Angel.
ipſum ſimpliciter ſequebatur, maximè quia in d. l. in
arenã. fatetur opinio. Ang. in d. l. j. eſſe veriorem, quã
229 in dicto §. exhçredatos. † Vigeſimoſeptimò & vl-
timò limitabitis regulam noſtram locum nõ habere
in teſtamento, in quo filius eſt præteritus: ſed in eo
fuit adiecta clauſula codicillaris. Quo caſu, tale te-
ſtamẽtum nõ erit omnino nullum neq; in totum ca
rebit viribus. Quinimò talis clauſula codicillaris
operabitur, vt talis voluntas valeat, tanquã codicil-
lus: ita ꝙ ſuccedentes ab inteſtato tacitè cenſebunt
rogati reſtituere hæreditatem hæredi vel hæredib⁹
230 ſcriptis in tali teſtamento. † Sed quia iſte paſſus
eſt quotidianus, ſcire debetis, ꝙ quotieſcunq; teſta-
mentum eſt nullum propter filij præteritionem, vel
per querelam rumpitur propter exhæredationem,
tale teſtamentũ ſolùm & duntaxat vitiatur quo ad
hæredis inſtitutionẽ & vulgarem ſubſtitutionẽ. Cæ
tera verò firma manent, etiam non adiecta clauſula
codicillari, vt dicit tex. in dicta Auth. ex cauſa. C. de
libe. præte. Nam cùm teſtator prætereundo filiũ nõ
peccauerit, niſi in hæredis inſtitutione, ſcilicet non
inſtituendo filiũ, in eo ſolo, id eſt in hæredis inſtitu-
tione puniendus eſt. Et ſimiliter pater filium iniuſtè
exhæredando ſolùm peccauit in eo, ꝙ filium nõ in-
ſtituit. Ideo propter talem exhæredationẽ teſtamẽ
tum ſolùm rumpitur quo ad hæredum inſtitutionẽ
cæteris in firmo remanentibus, vt dicta Auth. ex cau
ſa. quod eſt verũ, ſiue pater ſine cauſa filium exhære
dauerit, ſiue cũ cauſæ inſertione, quæ poſtea per hæ
redem probari non poteſt, ſecundũ Bart. & Mode.
& ibi Iaſ. viij. col. in d. Auth. ex cauſa. Et ſic ſola hæ
redis inſtitutio vitiatur, & cætera firma manent, vt
ibi. Quod intelligatis verũ ſiue ſciẽter ſiue ignoran-
231 ter filius fuerit præteritus à patre. † Nam ſiue pater
teſtando ſciret ſe habere filiũ, vel ignoraret, ſemper
legata conſeruantur, & potius cõſeruantur, vbi igno
rabat filium habere vel poſthumũ quem præteriuit,
quã ſi ſciret filium vel poſthumũ habere. Quia pri-
mo caſu pater non peccauit, niſi in vno, ſcilicet quia
formã teſtãdi nõ ſeruauit. Et ſic ſatis eſt, ꝙ puniatur
in ſola hæredis inſtitutione. Sed quãdo ſciẽter filium
præteriit, peccauit in duobus, vt quia formã omiſit:
Et nihilominus contra pietatem egit, præteriẽdo fi-
lium quẽ habere ſciebat. Ideo puniri videtur in hæ-
redis inſtitutione & legatorũ nullitate, ſecundum
Bal. in d. l. filio præterito. referentem ibi totum colle
gium Mediolanenſe ita conſuluiſſe. Et ſequitur Bal.
Sali. & Fulg. & videt inclinare Alex. in dicta Auth.
232 ex cauſa. Sed † aduertatis: quia Bar. in eadem Auth.
& in d. l. filio præterito. & in conſi. incip. Quidã no-
mine Lapus. contrariam opinionem tenuit, volens
legata non conſeruari per dictã Auth. ex cauſa. vbi
pater filium habere ignorãs, vel poſthumũ in vtero
matris exiſtentẽ præteriit, ignorans vxorẽ prçgnan-
tem eſſe. Mouetur inter cætera: quia fortior eſt dona
tio quã legatũ (cùm illa ſemel perfecta reuocari non
poſſit, ſed legatũ ſic) ſed donatio reuocatur per ſu-
peruenientiã liberorũ. l. ſi vnquã. C. de reuo. donat.

ergo & legatū. Imò fortius tenet Bar.In l.j.verſic.Se
cūdò quęro, an relicta ad pias cauſas.C.de ſac.ſanc.
eccle. ꝙ etiam legata ad pias cauſas nō conſeruātur
teſtamento exiſtēte nullo, propter filij ignoranter fa
ctam præteritionem nati vel naſcituri. Et hāc opin.
cū Bar. tenēt Bal.& Ang.in l.pluribus locis ſecūdū
Alex.in dicta Auth.ex cauſa.vbi cū eo tenēt Pan. &
Alex.in d.Auth.ex cauſa.Et idē Alex.in j.parte cōſi.
xlj.incip.Viſo tenore.Et in ij.parte cōſi.xlvij.incip.
Abundè.vbi dicit periculoſum fore cōtrariū tenere.
Nec ob.l.ſi.ff.de hære. inſtit. Quia ſecūdum Bar.ibi
cauſa fuit incerta in inſtitutione, ſcilicet quia rela-
tum fuerat patri defunctam eſſe filiam. Et hanc opi.
Bar.ſcilicet legata nō conſeruari, vbi filius fuit præ-
teritus, quem teſtator habere ignorabat natum vel
poſthumum, tenet Iaſon in d.Auth.ex cauſa.plus di-
cens, ꝙ hoc eſt etiā verū, ſi poſteà nato poſthumo,
teſtator poſt eius natiuitatē aliquot annis ſuperuixe
rit: quia ſemper præſumitur patrem filium prædile-
xiſſe legatariis, allegans ſic conſuluiſſe Fran.Aretin.
233 conſi.xciij.incip.Viſo legato.iiij. col. † Hanc autē
Bar.concluſionē magis cōmunē limitat procedere,
quando legata relicta ſunt merè volūtaria, quę teſta
tor ex mera ſecerat volūtate: quia tunc ſi præteritus
ſit ignorāter filius natus, vel poſthumus, talia legata
nō debētur. ſecus, ſi eſſēt legata neceſſaria facta pro
malè ablatis, putà pro reſtitutione vſurarū, vel ali-
ter pro anima: quę teſtator veriſimiliter feciſſet, etiā
ſi de filio cogitaſſet. Nam talia legata conſeruantur
non obſtante præteritione de filio ignorāter facta:
quia pater præſumitur plus dilexiſſe animam ſuam,
quā filium. Ita eleganter decidit Bal.in d.l. filio præ
terito.quē ibi ſequūtur Ang.& Imo.Et Bal. Angel.
& Imo.in l.Titius.ff.de lib.& poſthum. Et cōſuluit
Fran.Aret.allegato conſi.xciij.vbi ponderat Bal. vo
luiſſe.in d.l.filio præterito.vnū quod eſt ſingularius,
ꝙ legata relicta pro malè ablatis vel cōſcientiæ exo
neratione non irritantur ex præteritione filij igno-
ranter facta, ſiue poſthumi ſiue iam nati, non ſolùm
vbi teſtator cogi poterat ad illa reſtituēda per reme
dium iuris eccleſiaſticū in foro cōtētioſo: ſed etiā ſi
ad illa ſolùm tenebatur in foro cōſcientię & pœni-
tentiali. Quem ſequitur Iaſon in d.Authē.ex cauſa.
vj.col.& in l.precibus.C.de impube.& aliis ſubſtitu.
☞ [De his relictis pro conſcientiæ exoneratione ha-
betur plenè ſuper verbo, *Si abſq; liberis moreretur.*
j.in xij.limita.] Secundò limitat concluſionē Bart.
procedere, quando teſtator qui ignoranter præteriit
filium & legata fecit, nō cogitauit de filio, nec in ge
nere nec in ſpecie. Vt quia teſtator graui infirmitate
detentus carens vxore & in periculo mortis conſtitu
tus, & ſic deſperatus vxorē habere & filios, teſtamē
tum fecit, & demū poſt reconualeſcentiā vxorem du
xit, ex qua poſthumum habuit: certè tunc legata nō
cōſeruātur ſecundū Bal. in prima parte cōſi.cccexl.
inci. Quia vltimus paſſus.& in repetitione l.j.C. de
ſacroſan.eccle.ſecus ſi ſaltem cogitauit in genere, &
fuit illius propoſiti, ꝙ ſi etiam filiū ſe habere ſciret,
tamē volebat legata deberi, iuxta l.qui iure militari.
ff.de teſt.mili.ſecundum Angel.Paul.& Alexā.in d.
Auth.ex cauſa. Tertiò limitabitis concluſionē Bar.
procedere, quando teſtator nullum aliū filium hære
dem inſtituit, & legata reliquit. Sed ſi aliquem filiū
hæredē inſtituerit, & legata reliquerit, quāuis alium
filiū ignoranter præterierit, tamen legata debebun-
tur per dictam Auth. ex cauſa. Quia ſicut vnū filiū
quem inſtituit, grauauit legatis: veroſimile eſt, ꝙ ita
feciſſet, ſi de alio, quē præteriit, filio cogitaſſet, arg.
d.l.Titius.§.j. ff.de lib.& poſth. vbi ita decidit Bal.
& Alex.in dicta Auth. ex cauſa. Quartò hanc con-
cluſionē Bar.limitat ſingulariter Frā. Aret.in dicto
ſuo conſi.xciij.vj.col.vt ſcilicet procedat in legatis,
quę de per ſe, aut iuncta cum aliis totum exhauriunt
patrimonium te[illegible] vel maiorem partem, ſaltē
vſq; ad dimidiam. Nam in his, quæ ſunt intra dimi-
diam, non procedit ſententia Bart. imò talia legata
ſuſtinentur, non obſtante filij nati vel naſcituri pre-
teritione ignotanter facta: & ita ponderat voluiſſe
Barto.in dicta l.filio præterito.verſic.Prætereà hoc
tenere eſſet contra voluntatem teſtatoris. Vbi dicit,
quòd quando teſtator facit plura magna legata, non
eſt veroſimile, ꝙ feciſſet, ſi de filio cogitaſſet. Ergo
ſentit, quòd ſi legata non eſſent magna, ſed infra di-
midiā patrimonij de quibus veroſimile eſt, ꝙ teſta-
tor illa reliquiſſet, ſi filios ſe habere cogitaſſet, talia
legata ſubſtinentur. Idem voluit Ang. in l.vxorē.ff.
de manu.teſta.dicēs, ꝙ ſi legata ſunt talia, quę vero-
ſimiliter reliquiſſet, ſi de filio cogitaſſet, valēt & de-
bentur: ſubiungens hoc eſſe cōmittendum arbitrio
boni iudicis, inſpecta quātitate & qualitate tam re-
lictorum quā perſonarū, quibus relinquuntur.& ſe-
234 quitur Pau.in d.Auth.ex cauſa.& Iaſon.ibi.† Vnde
reſtat cōcluſio, quòd teſtamēto ſtāte nullo propter
filij præteritionem, relicta debentur, & ſola hæredis
inſtitutio irritatur, ſi præteritus ſit filius ſcienter: ſe-
cùs ſi ignorāter, iam dictis caſibus exceptis. Et pro-
cedit hęc cōcluſio generaliter in omni pręteritione,
nedum patris & lineæ paternæ, ſed etiam matris, &
lineæ maternæ. Et non ſolū in pręteritione filij iam
nati, ſed etiā poſthumi. Et nō ſolùm in præteritione
filij in poteſtate, ſed etiā emancipati, ſecundum do-
cto.in dicta Authen. ex cauſa.de quo videatis clarè
Alex.in ij.parte.conſi.cxlij.incip. Circa primam du
235 bitationem. † Et talia legata, quæ debentur ex teſta-
mento nullo propter filij præteritionē aut exhære-
dationem, præſtabuntur per ipſum filiū præteritum
vel exhæredatum teſtamēto præteritione nullo exi-
ſtente, aut per querelam reſciſſo propter exhæreda-
tionem tanquā ab inteſtato ſuccedentē: ita quòd ab
eo peti poterunt talia legata actione ex teſtamento,
præterquàm relicta nominatim ab ipſo filio pręter-
ito vel exhæredato, quia illa non debētur. Cùm te-
ſtator in hoc peccauerit onerando filium, quem nō
honorauit: de quo plenè per Bar.in l.ex filio.in fi.ff.
de leg.iij & in l.quidam.vbi Sal.& Iaſon C.de fidei-
cōmiſ. Bal. & Ang.in l.j.C.de bono.poſ.cōtra tab.
Nam talia legata nominatim à filio præterito vel
exhæredato relicta nō cōſeruantur per dictā Auth.
236 ex cauſa. † Etiam ſi in tali teſtamento reperiretur
appoſita clauſula codicillaris, quæ ſolùm operatur,
quando legata & fideicommiſſa eſſent ſimpliciter
vel generaliter relicta, vt eſt de mente Bar.in dicta l.
ex filio.ff.de lega.iij.& in l.j.in v.q.ff.de iure codici.
Bald.Angel.& Iaſon in dicta l.quidam filium.C.de
fideicō. Cętera ergo legata ab hærede inſtituto vel
ſimpliciter relicta in teſtamento propter filij præ-
teritionem nullo, debentur per dictā Auth.ex cauſa.
237 † Et idem eſt in fideicommiſſo vniuerſali: ita quòd
ſi hæres ſcriptus in tali teſtamento rogatus fuerit re-
ſtituere hæreditatē fideicommiſſario in teſtamēto,
in quo eſt filius præteritus vel exhæredatus, teſtamē
to declarato nullo aut inofficioſo, ab inteſtato ſucce
dens tenebitur hæreditatē reſtituere fideicommiſſa-
rio in teſtamento per patrem teſtatorem deputato,
ſecun

ſecundum gl.in l.ita tamen.§.quoties.ff. ad Treb.&
ita etiam ſentit glo.in l.eam quã.C.de fideicõ.Bart.
& cæteri docto.in dicta Auth.ex cauſa. & Bald.in l.
j.C.de inoffi.teſt.& in l.ſi cùm vel in vtero. C.de te-
ſta.mili.& Ang.in §.fi.in Authen. vt cùm de appel.
cog.Et eſt communis opi.ſecundum quam cõſuluit
Pet.de Anch.conſi.cciiij.inci.Ea themate prædicto.
vbi ſingulariter decidit,ꝙ tunc fideicommiſſum va-
let & debetur,prouiſo ꝙ filius præteritus vel iniuſtè
exhæredatus patri ſuccedat ab inteſtato. Sicut ſeciſ-
ſet ſi nullum aliud teſtamẽtum teſtator feciſſet vali-
dum,præter iſtud in quo continetur filij præteritio,
vel exhæredatio. Si autem ſtaret aliud præcedens te-
ſtamẽtum validum & ritè factum, in quo filius nũc
præteritus fuerat hęres inſtitutus,tũc quia dicto iſto
ſecundo teſtamẽto nullo propter præteritionem,vel
querelato propter exhæredationem,nõ remanet pri
mum reuocatum. Quia quod nullum eſt aliud vali-
dum reuocare non poteſt,inſt.quib. mod.teſt. infir-
man.§.poſteriore.Quinimò filius ſuccedit ex primo
teſtamento valido,& ſic non ab inteſtato,certè tunc
nõ tenebitur ad fideicommiſſum in teſtamẽto nul-
lo aut inofficioſo relictum. Quia nõ ſuccedit ab in-
teſtato,prout iura fideicommiſſum conſeruantia re-
quirunt,ſed ſuccedit ex teſtamento.Quo caſu nõ te-
nebitur,niſi ad onera illius teſtamenti,& nõ ad one
ra teſtamenti nullius,vt infrà latius dicam. Nam vbi
non eſt aliud teſtamentum validum præter illud, in
quo filius eſt præteritus: teſtamento exiſtente nullo
quo ad hæredis inſtitutionem, ſuccedẽs ab inteſtato
eſt loco hæredis in teſtamẽto nullo ſcripti ad ſubeũ-
dum & ſuſtinẽdum onera ſicut & lucra hæreditaria:
ideo ſi ab hærede in tali nullo teſtamẽto fuerat reli-
ctum fideicommiſſum ſub conditione,ſi fideicõmiſ
ſarius decem dederit hęredi inſtituto. Hoc caſu illa
decem dari debent filio præterito nunc ab inteſtato
ſuccedenti, per quem talia relicta ſoluunt̃ ſecũdum
Sali.in dicta Authen.ex cauſa.dicens de hoc eſſe tex.
apertũ in l.his qui in poteſtate.§.j.ff.de leg.ij.præſtã.
per quem ita dicit ibi Imo.in d.l.filio pręterito.ff.de
iniu.rupto teſta. reputans illum in hoc eſſe ſingula-
rem,ſecùs autem eſſet ſecundum Bar.in dicta Auth.
ex cauſa. ſi fideicommiſſum relictum foret ſub con
ditione cohærente perſonæ hæredis ſcripti, veluti ſi
hęres abſque liberis deceſſerit.Quoniã eo caſu debe
ret attẽdi ſi ipſe hęres ſcriptus decederet ſine liberis,
& nõ ſi fili⁹ præteritus nunc loco hæredis ſcripti ab
inteſtato ſuccedens abſque liberis moriat̃.l.peculiũ.
§.fin.ff.de lega.ij.& ſic cõtingere poterit,ꝙ hæres in
teſtamẽto ſcriptus morietur ſine liberis, & per con-
ſequẽs filius præteritus loco illius ab inteſtato patri
ſuccedens, quãuis filios habeat,tenebitur reſtituere
hęreditatem,ſecundum formam fideicommiſſi,non
obſtãte diſpoſitione l. cùm acutiſſimi.C.de fideicõ.
& l.cùm auus.ff.de cõdi.& demõ. Ita per plures ra-
tiones decidit Alex.pulchrè loquẽs in dicta Auth.ex
cauſa.[De quo plenè habetur ſuper verbo, *Si abſq;*
238 *liberis moreretur*. j.] aiij.col. †Similiter dico hodie,
ſubſtitutionem pupillarem conſeruari per dictam
Authen.ex cauſa. ſicut conſeruantur legata & fidei-
commiſſa,ſiue talis ſubſtitutio facta fuerit alteri filio
pupillo inſtituto, ſiue ipſemet filio præterito.Cùm
(vt dictum eſt)teſtamẽtum ſolùm euacuetur,quo ad
hæredis inſtitutionem,cæteris aliis remanẽtibus fir-
mis,vt dicta Auth.ex cauſa. Nam certum eſt,quòd
aliud eſt inſtitutio,& aliud eſt ſubſtitutio,ſecundum
Bar.Alexan.& docto.communiter in l.j.§.fina.ff.de
vulga.& pupil.& Bar.conſ.xliij.in fi.Vnde cùm ſo-
la vitietur hæredis inſtitutio,firma manebit ſubſtitu
tio. Aliàs eſſet dicere ob delictũ patris filiũ pręter-
ientis ipſum filium puniri, cui eſt ſubſtitutio pupil-
laris facta, quę dicitur teſtamẽtum ipſius filij pupil-
li præteriti,& non patris.l.Papinianus.§.ſed nec im
puberis.ff.de inoffi.teſt.quod nõ eſt dicendum,cùm
ſit cõtra rationem ob delictum patris corruere teſta
239 mentum filij.C.ne filius pro patre.per totum. †Sa-
nè tamen intelligatis teſtamento filij præteritione
ſtante nullo ſubſtitutionem pupillarem conſeruari
quo ad ipſam pupillarem tantùm,ſed nõ quo ad ta-
citam vulgarem in ipſa pupillari cõtentam.Quia(vt
dictum fuit in principio huius limitationis) per illã
vulgarem ſucceditur teſtatori,qui peccauit filiũ prę-
tereundo.ſecundum Alex.in d.l.j.§.ſubſtituere.& in
l.ſi quis eũ.§.ſi ſuo teſtamento.iij. col.in fi.ff.de vul
ga.& pupil.Ideo ſicut in odium, & pœnã teſtatoris
filium prætereundo peccantis vitiatur hæredis inſti-
tutio,per quã ei ſuccedit,ſic etiã vitiatur ipſa vul-
garis ſubſtitutio expreſſa vel tacita ſub pupillari cõ-
prehenſa.Præterea eſt aduertendũ ad aliud,quia ca-
ſu quo ſubſtitutio pupillaris facta fuiſſet inſtituto de
perſona extranei altero filio ignorãter præterito, li-
cet hoc caſu per Authenticam ex cauſa.non irritetur
ſubſtitutio pupillaris, vt dictum eſt: tamẽ alia ratio-
ne infirmatur.Quia nõ eſt veriſimile,ꝙ teſtator vo-
luerit extraneum præferre filio ſuo,quẽ habere igno
rabat.argu.l.cùm auus.ff.de cõdi.& demõſtr. & d.l.
cùm acutiſſimi.ſecundum Sali. in dicta Authen.ex
240 cauſa. †Reſtat ergo,ꝙ excepta hæredis inſtitutio-
ne & vulgari ſubſtitutione omnia alia in teſtamẽto
diſpoſitiua cõſeruantur, & firma manẽt per dictam
Authenticam, ex cauſa.per quam etiam tutela filio-
rum conſeruatur,ſicut cõſeruantur legata. Ideo de-
cidunt doc.ibi, quòd ſi teſtator inſtituerit vniuerſali
ter extraneum,& vnum ex filiis (vt tenetur) in certa
re inſtituerit,alterum verò præterierit, talis præteri-
tus dicens teſtamentũ nullum ſolus ab inteſtato ſuc-
cedet,& nõ filius in re certa inſtitutus.Quia talis in
ſtitutio in re certa facta conſeruatur per dictam Au-
thenticã,ex cauſa.cùm ſolùm vitietur inſtitutio vni-
uerſalis,in qua ſola teſtator peccauit. Vnde filius in
re certa inſtitutus petere non poterit,niſi ſupplemẽ-
tum legitimæ,ſi illa res non ſufficeret ad legitimam,
ſecundum Bart.in dicta Auth,ex cauſa. Talis enim
filius in re certa inſtitutus potiùs habetur loco lega-
tarij, quàm hæredis, vt j.latiùs dicetur. Et quia vt
dictum eſt, omnia & ſingula in teſtamẽto filij præ-
teritione nullo aut propter exhæredationẽ querela-
to contenta remanent firma,præter hæredis inſtitu-
tionẽ,& conſeruantur:ita ꝙ filius præteritus euacua
to teſtamẽto ſuccedens ab inteſtato tenet̃ ad omnia
illa præſtandum, per dictam Authenticam ex cauſa.
241 †Cuius diſpoſitio locum non habet,vbi filius præ-
teritus non ſuccederet patri ab inteſtato, ſed ex alio
priori teſtamento valido,vt ſ.dixi ſecundum Pet.de
Ancha.allegato conſi.cciiij. Et idem eſſet, ſi teſta-
tor extraneum hęredẽ inſtituiſſet in primo teſtamẽ-
to valido,in quo fortè filio ſuo iure inſtitutionis ali-
quid reliquiſſet.Et ſic validè teſtatus fuiſſet,& demũ
in ſecũdo teſtamẽto eundẽ vel alium extraneũ pari
ter hęredẽ vniuerſalem feciſſet filio pręterito. Nam
hoc caſu filio dicẽte teſtamentũ ſecundum nullum,
facit locũ primo teſtamẽto,quo ſtãte nõ poteſt pa-
tri ſuccedere ab inſt.l.quãdiu.ff.de acqui.hære. Imò
ſuccedit ille extraneus in j.teſtamẽto inſtitutus, ſiue

ſit idē, ſiue alius, qui non tenebitur ſoluere legata in teſtamento nullo relicta. Sed ſolùm tenebitur ad onera primi teſtamenti, ex quo hæreditatem capit. Et ita expreſſè cōſuluit Ang.conſi.clxxxiij.incip. Berta habens virum.iij.col.verſi.reſtat igitur videre.dicta dictā Authen.ex cauſa locum habere & legata conſeruare dumtaxat quando hæreditas vadit ad ſuccedētes ab inteſtato:& ita loquitur tex.in §.ſiue igitur. verſi.ſinautem. in Auth. vt cùm de appel.cog.vnde ſumitur dicta Authen.ex cauſa. Quæ cùm in conſeruando relicta in teſtamento nullo corrigat ius antiquum, quo teſtamentum filij præteritione erat fundi tus nullū, non debet extendi ad alium caſum, ſcilicet vbi hæreditas vadit ad heredes teſtamētarios. Et hāc opinionē tenuerat Bal.in l. ſi filius qui in poteſtate. ff.de libe.& poſthu.& Imo.in c.cùm eſſes.ē.eo. Alexand.in dicta Auth.ex cauſa. Quorum opinio videtur eſſe verior, vt hæredes primi teſtamenti non teneantur ad ſoluendum relicta in ſecundo teſtamēto nullo, cùm ſatis grauētur in præſtatione relictorum in primo. licet Bar.in l.ſi iure.ff.de le.iij.ſingulariter tenuerit heredem ſcriptum in primo teſtamento teneri ad ſolutionem legatorum in ſecundo teſtamēto nullo relictorum, ſicut tenerentur ſuccedētes ab inteſtato. Et ita cū eo tenuerāt Sali.in l. ſancimus.in ij. q.eo.tit. Pe.de Ancha.in d.c. cùm eſſes. quod nō eſt verum, vt vidiſtis, niſi in tali ſecūdo teſtamēto præteritione filij nullo appoſita eſſet clauſula codicillaris: cuius virtute hæres inſtitutus in primo teſtamēto teneretur ſoluere talia legata in ſecundo teſtamēto inualido relicta. Quia quilibet hęres ab inteſtato vel ex teſtamento ſuccedens cēſetur per dictam clauſulam grauatus præſtare cōtenta in hac vltima voluntate, ſecundum Bart.in l.j.ff. de iure codil.allegat l.ſi quis cùm nullum.circa prin.eo.tit. Et ita in hoc puncto tenet Alex.in dicta Auth.ex cauſa. videatis Bal. & Sali.in l.ſi.C.de codi.& Bal. in l.Titia.ff.de inoff. teſta. Et hæc eſt veritas, ſcilicet q̄ clauſula codicillaris tūc operetur: licet Bal.in d.l.ſi filius in poteſtate. contrarium tenuerit, & malè, quia iura per eum allegata non probant ſuam opinionē. Et hæc de primo caſu (in quo locum nō habet dicta Authen. ex cauſa.) ſufficiant. Secundò locum nō habet diſpoſitio dictæ Auth, vt ſcilicet conſeruentur legata, vbi talia legata eſſent filio preterito vel exhęredato relicta ſecundum Bar.ibi.& in d.l.filio præterito. Licet enim ſubſtitutio pupillaris filio præterito pupillo facta ſuſtineatur per dictam Authen.vt ē.dictum fuit, tamen legata nō ſuſtinētur ſibi relicta.l.filium.§.omnibus. quem ad hoc ibi not.Bar.ff.de lega.præſtā, idē tenēt Ang.Fulg.& Alexād.in l.maximū.C.de libe. præte. Sed quid ſi in tali teſtamēto adiecta eſſet clauſula codicillaris? decidit Iaſon in d.l. quīdā filium.C.de fideicom.quia tunc conſeruantur. Tertiò locum non habet, vbi pater filium ignoranter præteriiſſet, ſecundum Bart.in dicta Authē.ex cauſa.quod qualiter intelligatur dixi plenè ē. Quartò locum nō habet dicta Authen.ex cauſa. vt ſcilicet conſeruentur legata, in perſonis trāſuerſalib⁹. Hinc eſt, q̄ ſi frater præteriret vel exhæredaret fratrem turpi perſona hærede inſtituta: quo caſu fratri cōpetit querela.l. fratres.C. de inoff.teſta. Certè nō ſolùm vitiaretur hæredis inſtitutio, ſed etiam corruerēt legata. Quia cùm dicta Authen. ſit antiqui iuris correctoria, & loquatur in aſcendentibus & deſcendentibus, non debet extendi ad tranſuerſales etiam ex maioritate rationis, ſecundū Ang.in §.fin.in Auth.vt cùm de ap.cog.& Alex. in dicta Auth.ex cauſa, vbi reprobat Bal.& Sal.in dicta l.fratres. Idē tenet Imo.in d.l.filio præterito. Et ſic frater ſuccedēs fratri contra eius voluntatem eſt melioris cōditionis, cùm ad legata nō teneatur, quā ſit filius ſuccedens patri vel ecōtra, ſecundum Iaſ. in dicta Authen. ex cauſa. Quintò non habet locum dicta Auth.ex cauſa.nec conſeruātur legata, vbi nominatim eſſent relicta ab ipſo filio præterito vel exhæredato. Nam cùm à præterito vel exhæredato nihil legari ſeu relinqui poſſit: quia quē honoro, onerare non poſſum: & ſic cùm talia legata ſint prorſus nulla.l.pe.C.de leg.& l.ij.ff.de leg.iij. Et ſic ſunt nulla, alia ratione, quàm præteritionis, vel exhæredationis: non ſuſtinentur per dictā Auth. ſecundum mētem Bart.in dicta Authen.ex cauſa.tenet Imo.in d.l. filio præterito. Etiā ſi clauſula codicillaris in tali teſtamento fuiſſet adiecta, ſecundum Iaſo.in d.l.quidam filium. C.de fidei.& dixi ē. Sextò non conſeruantur legata per dictam Authen.ex cauſa, quatenus eſſent vltra, quā ſit illa pars, quę filio obueniret pręterito vel exhæredato, ſecundum Bar.in l.ſalulus. ff. de lega.præſtan. & Iaſon in dicta Authen. ex cauſa.

Septimò non conſeruantur legata in tali teſtamēto relicta, vbi teſtamentum eſſet aliàs nullum, quàm propter filij præteritionem vel exhæredationem: vt puta ſi eſſet nullum propter defectum hæredis inſtitutionis: quia in eo nullus reperitur hæres inſtitutus vniuerſaliter, nec particulariter: quia ille habetur pro vniuerſali hærede.l.j.§.ſi ex fundo.ff.de hær.inſti. Ita elegāter dicit glo.in l.j.§.ſubſtituere.in prima ſolutione data ad dictam Authen.ff.de vulg.& pup. ſecundum doc.ibi. Quatuor alias limitationes ad dictam Authen.ex cauſa.in quibus teſtamento ſtante nullo propter præteritionem legata nō debentur, quarum aliquæ ſunt veræ, aliquæ non: videatis per Alex.in dicta Auth.ex cauſa.a v.colum.verſi.recipit autē vltra prædicta.C.de libe.præte.vel ex hære. Nec propriè conueniunt huic puncto, in quo nūc ſumus.

His igitur præſuppoſitis redeundo nunc ad termi-
242 nos noſtræ xxvij.limitationis dico: q̄ ſi in teſtamēto in quo filius reperiē præteritus, inſerta fuerit clauſula codicillaris, tunc licet dicta clauſula (vt dictum eſt) nihil operetur regulariter quo ad legata: quia ſine dicta clauſula conſeruabuntur hodie per d.Auth. ex cauſa. Et pariter conſeruantur fideicōmiſſa, etiam vniuerſalia ſubſtitutiōes pupillares & tutelętū operabiē dicta codicillaris clauſula quo ad hæredis inſtitutionē, quæ aliàs vitiaretur, ppter filij præteritionē, cùm non cōſeruetur per Auth.ex cauſa.C.de lib. pręte. Et ſic virtute clauſulę codicillaris in teſtamēto nullo appoſitæ, filius preterit⁹ declarato teſtamēto nullo ab inteſtato ſuccedēs cēſebitur à patre rogatus reſtituere hæreditatē hæredi ſcripto in tali teſtamēto nullo. Nā paria ſunt rogare veniētes ab inteſtato, q̄d reſtituāt hęreditatē, vel clauſulā apponere codicillarē, vt no.in l.ex teſtamēto.C.de fidei. vt vidiſtis plenè in ver. *Teſtamentū*.iij. Sed ſi teſtator rogaſſet veniētes ab inteſtato reſtituere hæreditatē, tunc fili⁹ præterit⁹ rupto teſtamēto ſuccedēs ab inteſtato tenereē indubitāter reſtituere hereditatem.l.ſi q̄s ita inſtituaē ſi legitim⁹.ff.de here.inſt. Ergo idem erit ſi in teſtamēto adiecta fuerit clauſula codicillaris, quę de iure tacitū cōtinet & importat rogatū & ſideicōmiſſū, ſecundum Bart.& cōmuniter doc.in d. Auth. ex cauſa. Bar.& alios in l.j.ff.de iure codicillo. Sicut enim operatur dicta clauſula, vbi eſt in teſtamento alius defectus ſolēnitatis, ita etiam quādo eſt vitium prætéri

preteritionis. Adeò ꝙ hæredis inſtitutionem vniuer
ſalē deuoluere facit ad fideicōmiſſum. primò per l.
quærebatur.ff.de teſta.mili.& l.poſthumus.ff.de In-
iuſto rupt.teſt.§.ſi pagan⁹.& l.ſi q a priore.ff.ad Tre
bel. Secundò ꝑ gl.in l.ex ea.§.fi.ff.eo.quę hoc tenet.
Tertiò hoc eſſe verū patet ꝑ rationē: quia cùm teſta
mentum nō conſiſtat in ſola hæredis inſtitutione.ff.
de hęre.inſti.l.j.§.qui neque. Teſtator dicēdo: ſi nō
valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum &c.
Videtur dicere, & perinde habetur, ac ſi dixiſſet: Si
inſtitutio non erit valida iure directæ inſtitutionis,
ſaltem valeat iure indirectæ, id eſt iure fideicommiſ-
ſi. Vnde cū voluntas teſtatoris clarè appareat & de-
mōſtretur ex ſuis verbis, & hoc diſponere poteſt, cer
tè negari non poterit, quin dicta clauſula conſeruet
inſtitutionem iure fideicommiſsi, ſecundum Bar. in
d.l.j.ff.de iure codi. Et eſt cōmunis opinio, quā ſe-
quuntur Bal.& Imo.in d.l.ea ea.& eſt tex.in l.gene-
raliter.§.ex teſtamēto.ff.de fidei.liber. tenet Barto.
in l.ij.ff.de leg.iij. Spe.& Io. And.ibi.in addi.titu.de
inſtru.editio.§.cōpendioſè.ver.itē vide.& Bal.in re-
pe.l.in ſuis.ff.de lib.& poſth.& in l.fi.C.de codi.&
Ange.in d.§.fi. Nec ob.l.ij.ff.de leg.iij.vbi habet̄, ꝙ
quē honoro, onerare nō poſſum.l.ab eo.C.de fidei-
cōmiſ. Et ſic videt̄, ꝙ pater qui filium prætereundo
vel exhæredādo vituperat, & ei qui iniuriam affert,
eum grauare nō poſsit alteri reſtituere hęreditatem.
243 †Quia reſpōdet Pau. hāc opi. ſequens, clarius quàm
cæteri cōſi.lx.incip. Clarum eſt teſtamentum prædi
ctum. ꝙ d.l.ij.intelligitur vbi fideicommiſſum relin-
queretur à filio præterito, nō in defectu teſtamenti.
Quo caſu intēderet ipſum grauare: & ſic in eum ca-
ſum, quo ad ipſum filium præteritum non cogat ali-
quid peruenturum, ideo eum grauare non poteſt, vt
ibi, & d.l.ab eo. Nos verò loquimur, quando à filio
præterito aliquid relinquitur in defectu teſtamenti:
& ſic in caſu quo ad eum hæreditas eſt ab inteſtato
peruentura: quod fieri poteſt, vt d.l.ſi quis cùm teſta
mentum nullum.ff.de iure codi. Vnde cōcludit̄ clau
ſulam codicillarem hodie operari, vt inſtitutio hære
dis vniuerſalis teſtamēto exiſtēte nullo ob filij præ-
teritionem vel quēcunque alium defectum, quæ per
Auth.ea cauſa euacuabatur, nūc valeat iure fideicō
miſsi: ita quòd clauſula codicillaria de directa hęre-
dis inſtitutione, quæ vt directa valere nō poteſt ob-
ſtante teſtamenti nullitate operatur, quòd eam alte-
rat & valere facit, velut obliquam & fideicommiſſa-
riam: taliter quòd filius præteritus ab inteſtato ſuc-
cedens tenebitur virtute dictæ clauſulæ paternā hæ-
reditatem reſtituere hæredi ſcripto in dicto paterno
teſtamēto retenta portione legitima, abſque Trebel-
lianica. Quia cùm purè teneatur hæreditatem reſti-
tuere, & eodē tempore retinere non poterit, nec de-
ducere duas quartas, ſecundum glo.in l.quanquā.C.
ad leg.Fal. videatis Gui.papæ.q.lij.& quæ.ccccc.aiij.
Quod eſt verum, vbi teſtamentum eſt præſenti nul-
lum, vt quia præteritus fuit filius iam natus: quia ſi
filius naſciturus, vt poſthumus eſſet præteritus, quia
teſtamenti validitas pēderet a tēpore futuro, vt vidi-
ſtis in xxiiij.& xxv. limitatione. ſi poſthumus naſca
tur poſt mortem patris, detraherētur duæ quartæ, ſe-
cundum Bar.& Fran.de Piſis, quos ſequitur Bal. eo-
rum diſcipulus in l.filium.verſ.item quæro, C.fami.
erciſ. quia tunc diuerſo tempore debentur, ſcilicet le-
gitima ilico tēpore teſtamenti mortuo patre, & Tre-
bellianica debetur poſteà nato poſthumo, & ſub cō
244 ditione, ſi naſceretur. †Sanè tamen intelligatis,
quod dictū eſt, ſcilicet filiū præteritū teſtamēto ſtā-
re nullo ab inteſtato patri ſuccedentem, teneri reſti
tuere hæreditatem hæredi ſcripto in tali teſtamento
virtute clauſulæ codicillaris, eo caſu quo ipſe teſta-
tor de alio fideicōmiſſario nō prouidiſſet. Si autē te-
ſtator rogaſſet hęredem ſcriptum hæreditatem reſti
tuere cuidam alteri, tunc cùm dictum fideicōmiſſum
hodie cōfirmetur per dictā Auth.ea cauſa. vt ā. dictū
fuit, clauſula codicillaris nihil operabitur in fauorē
hęredis ſcripti, nec tenebit̄ filius ab inteſtato ſucce-
dens reſtituere hæreditatē hæredi ſcripto, ſed illam
245 reſtituet fideicōmiſſario per patrē deputato. †Præ-
tereà aliud mēti teneatis, ꝙ ad hoc vt dicta codicilla
ris clauſula effectum habeat, & hæredis inſtitutio di
recta in fideicommiſſum conuertatur, requiritur, ꝙ
ab inteſtato ſuccedētes adeant hæreditatem, aliàs fi-
deicōmiſſum ſubſiſtere non poſſet, glo. eſt ſingularis
ſuper verbo, ex codicillis, in l.qui filio.§.j.ff.de hær.
inſti. Vlteriùs teneatis clauſulam codicillarē ſuſtine
re iure fideicommiſsi inſtitutionem hęredis in teſta-
mēto præteritione nullo vel querelando, ſcilicet vbi
hæres in tali teſtamento inſtitutus eſt capax hæredi-
tatis. Ideo ſi in tali teſtamento eſſet pręteritus colla-
teralis primi gradus, vt fuit, vel ſoror teſtatoris tur-
pi perſona hærede inſtituta, talis īſtitutio iure fidei-
cōmiſsi nō conſeruaretur per clauſulā codicillarem
in præiudicium ab inteſtato ſuccedentis, vt ſingula-
riter conſuluit Pau.conſi.lxj.inci. Ad primum vide-
tur, quod eſt nōt. in materia iſta.& l.fratris.& l.fra-
tres.C.de inoffi.teſta. vbi frater, vel ſoror nō poteſt
indignū inſtituere hęredē in præiudicium fratris vel
246 ſororis. †Plus dicunt aliqui, ꝙ clauſula codicillaris
in teſtamēto nullo adiecta, nō adſtrīgit niſi hæredē
in primo gradu ab inteſtato ſuccedentē, qui ſolus cē
ſetur per talē clauſulā grauatus reſtituere hæreditatē
hęredi ſcripto in teſtamēto nullo, vt dictū eſt. Si au-
tē ille prim⁹ ab inteſtato ſuccedēs eſſet mortuus, vel
aliter exclusus, alij ſequētes in gradu ab inteſtato ve-
nientes non intelligerentur grauati reſtituere hære-
ditatē, ſecundum glo. not. ſuper verb. coacta. in l.nō
iuſtā.C.ad Treb. quam ibi valde commendat Ange.
& etiam Ang. Are.in §.j.inſti.de codi. dicēs ita plu-
ries practicaſſe. qđ eſt notan. de quo plenè habuiſtis
247 ſuper verbo, *Teſtamentum*. iij. vbi videatis. †Reſtat
ergo, ꝙ vbi in teſtamēto filij præteritiōe nullo appo
ſita fuit clauſula codicillaris, tunc hæredis inſtitutio
vniuerſalis obliquatur, & valet ſaltem iure fideicō-
miſsi. Quod eſt verū ſiue filius iam natus fuerit ſciē-
ter à patre filiū habere ſciente præteritus, ſiue igno-
ranter à patre filiū habere ignorāte. Nā vtroq; caſu
talis clauſula codicillaris operabitur fideicōmiſſum,
ſecundū Bal. Sali. Ful. Fran. de Rampo.& Imo.in d.
l.filio præterito.ff.de iniuſto rup.teſt. vbi dicit Imo.
de hoc eſſe ſingularē glo. iuncto tex.in l.vxorē.ff.de
manu.teſta. quæ probatur per tex. not.l. allegata. ſi
quis cùm teſtamētum nullum. & l.ab inteſtato.ff.de
iure codicil. per quem text. plus dicunt communiter
doc. ꝙ teſtamēto rupto agnatione poſthumi per pa-
trem etiam ignorāter præteriti clauſula codicillaris
operabitur fideicommiſſum, ſicut illud operatur in
pręteritione filij iam nati tempore teſtamenti. Et eſt
communis opi. ꝙ teſtamētum propter clauſulam co
dicillarē valebit tanquā fideicommiſſum poſthumo
ignorāter pręterito, & multò magis ſi pater eū ſciē-
ter pręterierit, adeò ꝙ poſthumus natus rupto teſtā-
mēto ſuccedēs ab inteſtato tenebitur hęreditatē re-
ſtituere hęredi inſtituto in tali teſtamēto, ac ſi fuiſſet
rogatus

rogatus expreſſè. Et hanc opinionē communem ſe-
quuntur Fulg.& Alex.io dicta Authen.ex cauſa. ſe-
cundum quā opi.dicit Ang.in §.j.inſti.de codi.plu-
rics conſuluiſſe, prout etiā cōſuluit Lud.Rom.cōſi.
cxxij.inci.circa quod effectualiter.& Alex.in j.parte
conſi.cxxiij.incip.diſcuſſis hæſitationibus.& conſi.
xxxvij.iocip.In cauſa mota.& in ij.parte conſi.cxlij.
incip.circa primā dubitationem. cum tribus cōſiliis
ſequētibus.Sed aduertatis, quia Bart.in dicta Auth.
ex cauſa.C.de libe.præte.& in l.j.ff.de iur.cod.tenuit
cōtrarium, q̄ imò teſtamentū ſeu hæredis inſtitutio
nō valeat propter clauſulam codicillarem tanquam
fideicommiſſum, vbi poſthumus fuit ignorāter præ-
teritus per teſtatorē penitus vxorem grauidam tem-
pore teſtamenti ignorātē, vel quam poſt teſtamen-
tum imprægnauit. Nam contra omnem æquitatem
eſſet, præſumere teſtatorem voluiſſe hæredem in te-
ſtamento inſtitutum fortè extraneum præferre filio
proprio, quem habere ignorabat, cōtra tex.in l.cùm
acutiſſimi.C.de fideicom.& l.cùm auus.ff.de condi.
& demon.& ita cum Bar.tenet Bal.in l.ſi totas.C.de
inoff.don.& in l.fi.C.de codi.& in l. qui filiabus.in
prioc.ff.de lega.j.Ang.in l.idem eſt.ff.de teſta.mili.
& in d.l.j.ff.de iure codi.& conſuluit Alex.in j. par-
te conſi.xlij.incip. Viſo tenore. & Franc.Areti.cōſi.
xxiiij.& cōſi.xciij.& tenet Iaſ.in dicta Auth.ex cau-
ſa.xvij.col.dicens ſecundum hanc opi. Bart.fuiſſe iu
dicatū per duos ſenatores principis ſui. Et hoc puto
verum, niſi teſtator in teſtamento clauſulam codicil
larem appoſuiſſet per verba nedū præſentis, ſed etiā
futuri temporis, putà ſi teſtamentum meum non va
let, aut non valebit iure teſtamenti, valeat iure codi-
cillorum. Quia tunc cùm per verba futuri temporis
videatur de filio naſcituro vel cōcipiendo cogitaſſe,
talis clauſula codicillaris operabitur fideicōmiſſum,
quamuis tempore teſtamēti poſthumū habere igno-
raret. Et iſta fuit mens Bar.vbi ſ. Et idem ſi pater te-
ſtator tāto tempore, facto teſtamēto & demum na-
to poſthumo ſuperuixerit, q̄ facultatem mutādi te-
ſtamenti habuit. Quo caſu ſi non mutauerit, videtur
velle decedere cum illo teſtamēto: & per cōſequens,
q̄ clauſula codicillaris operetur fideicommiſſum in
pſona poſthumi, per tex.in l.athletæ.§. dat remiſſio
nem.ff.de excu.tut.facit tex. in l.tractabatur. vbi gl.
ff.de teſta.mili.ſecundū Pau.in l.j.C.de poſthu. hæ-
re.inſti.& cōſuluit conſi.lix.& ſe.& Alex.in iij.par-
te conſi.xxx.incip.ponderatis his. & ſequitur Iaſ.in
dicta Auth.ex cauſa. Et de his duobus caſibus intelli
gi poteſt prima opinio ſuperius relata. Videatis Frā.
Aret.allegato conſi.xciij. & conſi.vlti. Et cū his ex-
peditos habetis duos in huiuſmodi materia articu-
los. Primus erat, qualiter neceſſe habet pater filium
ſuum vniuerſaliter aut particulariter hæredem inſti-
tuere: quia ſi non inſtituerit nec exhæredauerit, teſta
mentum eſt ipſo iure nullum quo ad hęredis inſtitu-
tionē: niſi in caſibus ſuprà enarratis, quę omnia ſunt
notāda velut quotidiana. De filio emācipato an eius
præteritio reddat teſtamentum patris nullum, vide-
248 bitis.ſ.in eod.teſtamento relinquens.ij. in fi. †Sed
nunc reſtat inueſtigare, an è conuerſo etiā filius te-
neatur patrem ſuum in aliquo hæredē inſtituere, vel
ei iure inſtitutionis relinquere, quoties de iure filius
teſtari poteſt. De hoc habuiſtis ſuper verbo, *Matrē
inſuper Cleram* q̄ ſi non fecerit, teſtamentum ſit nul
lum, ſaltem quo ad inſtitutionē. Et certè Bar.in Au-
then.nouiſſima.C.de inoffic.teſta.dicit, quòd nō. Et
mouetur: quia fili9 dicitur demū poſſe teſtari, quādo
eſt emancipatus: cùm exiſtens in poteſtate teſtari nō
poſſit.l.qui in poteſtate.ff.e. Niſi teſtetur de caſtrē
ſi vel quaſi peculio: in quibus nō tenetur patrē inſti-
tuere.l.fi.C.de inoff.teſta.aut ad pias cauſas.c.licet.
249 de ſepul.lib.vj. †Pater enim quo ad filiū æquiparā-
tur patrono, qui ius habet in bonis liberti, quolibet
relicti titul.l.etiā.§.ſi debita.ff.de bo.lib. Nec reperi-
tur eſſe correctum in patrono. Ergo idem dicendum
erit in patre. Secundò mouetur, quia nō videtur eſſe
mutatum ius nouum Cod.quo ſufficiebat quicūque
relicti titulus, niſi in filio & aliis deſcendentibus. In
quibus requiritur, q̄ aliquid habeant iure inſtitutio-
nis in Auth.vt cùm de appel.cog.§.aliud quoq; capi
tulū. Ergo remanebimus in priſtino iure.l.omnimo-
do.& Auth.nouiſſima.C.de inoffi.teſt. Nam ius no-
uiſſimū correctorium iuris noui & antiqui in filio
& deſcēdentibus, quibus magis debetur paterna hæ-
reditas, extēdi nō debet ad aſcēdentes, quibus mi-
nus debetur hæreditas filiorum.l.ſcripto.ff. vnde li.
Quod enī nō mutatur, quare ſtare prohibetur.l.ſanci-
mus.C.eo.ti.facit l.præcipim9.C.de app.idē tenuit
Bar.in l.ſiue libertus.§.excluditur.ff.de iure pat. Sed
cōtrariam opinionem tenuit poſt longā diſputatio-
nē Iac.de Belloviſu, in dicta Auth.vt cùm de appel.
cog.& mouet per tex.ibi in §.& hæc quidē.vbi tex.
vult, q̄ ea quæ fuerūt diſpoſita in liberis, habeāt etiā
locum in parētibus cum certa diſtinctione ibi poſi-
ta. Sed in eadē Auth.§.aliud quoque capitul.ſic erat
diſpoſitum in liberis, vt ſcilicet in aliquo inſtituerē-
tur. Ergo idem erit in parentibus. Secundò moue-
tur per text.in §.ſancimus.qui ſequitur.§. & hæc qui-
dem.vbi dicitur, q̄ nō eſt licitū liberis parētes præ-
250 terire. †Præteriri autem dicitur, qui non eſt inſti-
tutus neq; exhæredatus, vt dicit tex.in §. minus ergo
ius.inſtit.de hære.quæ ab inteſta.deſe. Ergo videtur,
q̄ pater in teſtamento filij debeat inſtitui.& pro hac
parte facit ratio tacta per Bar.in d.l. nā & ſi parēti-
bus.ff.de inof.teſt.vbi dicitur, q̄ quādo filius ordine
turbato præmoritur patri, nō minus debetur hæredi
tas patri, quàm deberetur filio patre prędecedēte. Er
go cùm hodie ſit immutatū in filio: quia debet inſti-
tui, vt dictū eſt, id idē debet in patre obſeruari. Nā
ex regula antiqui iuris poſita in d.l.nam & ſi parēn-
tibus. mutatio intelligitur eſſe facta etiā in parte, vt
251 ſcilicet debeat inſtitui ſicut filius. †Quia etiā in cor-
rectoriis licitum eſt iura extēdere ex regula iuris an-
tiqui.l.ſi qs ſeruo.vbi Bar.C.de furtis. Et ſic nō ob-
ſtāt rationes Bar.cùm per dictos tex. clarè appareat
ius eſſe mutatū in patre, ſicut in filio. Et hāc opinio-
nem cōtra Bar.tenuit Imo.in repe.l.j.§. ſi ex fundo.
ff.de hære.inſt.referēs ſe cōtra Bar. conſuluiſſe apud
Paduam.idem tenet Bal.in l.j.C.de bo.poſſ.cōtra ta.
liber.vbi dicit Bar.malè dixiſſe, & contra veritatem.
Nec obſtat ſecūdum eum quod dicebatur de patro-
no: quia reſpondetur, q̄ nobilior eſt legitima patris
quàm patroni & honorabilior. Idem tenet Bal.in l.
omnimodo.C.de inof.teſt. vbi refert hāc quæſtionē
fuiſſe Cortoni, & ſe cōſuluiſſe cōtra Bar.allegat tex.
in §.cæterum. in dicta Auth. vt cùm de appel. cog.
ibi, noſtræ ſerenitatis intentio eſt à parentibus & li-
beris iniuriā præteritionis & exhæredationis aufer-
re, per quem tex.apparet, q̄ ſicut filius non debet p
patrem iniuria præteritionis affici, ita nec pater de-
bet à filio talē iniuriā pati, & ſic debet inſtitui. Nam
vt dicit tex.in d.§.cæterum.parētes optāt à filiis ho-
norari. Ergo debēt inſtitui, cùm titulus inſtitutionis
ſit honorabilis.l.filium.ff.de leg.præſtan.idem tenet
Bald. in

Bald.in Authē.ex cauſa.C.de libe.præte.vbi ad hoc
allegat dictũ §.cæterum.& dictam l.nam & ſi parē-
tibus.& ibi fatetur libertum nõ teneri patrono relin
quere legitimam titulo inſtitutionis, cùm non adeò
debeatur ſibi hęreditas liberti,ſicut debetur patri hę
reditas filij.Iura enim naturalia quibus hæreditas fi-
lij debetur patri,potiora ſunt & æquiora iuribus ac-
cidentalibus & poſitiuis,quibus legitima in bonis li-
berti debetur patrono,arg.l.ſi quis legatũ.§.fi. ff.de
falſis. Præterea & ſi pater teneatur filiũ honorare,
ſcilicet ipſum inſtituendo,vt dictum eſt, ergo à ſimi
li,imò (vt verius loquar) à fortiori filius debet hono
rare patrē.l.ij.ff.de iuſti.& iure.hanc opinionē con-
tra Bar.tenuit Sali.in dicta l.omnimodo.in v.oppo.
& in dicta Auth.nouiſſima.in iij.q.& Pet.de Anch.
hîc.Et hæc eſt veritas, licet aliq moderni hîc ſaluēt
opinionem Bart.in patre,qui tranſiuit ad ſecũda vo
ta,vt filius nõ teneatur ipſum inſtituere, argu. corũ
quæ habentur in Authen.de non eligen.ſecundò nu
ben.§.Gregoria.Tamē cõtra Bart.tenet indiſtinctè
Ange.in §.fi.inſtit.de inoffic.teſta.vbi concludit,ꝙ
pater debet à filio inſtitui in aliquo:itaꝙ ſi pater ſue
rit præteritus vel exhęredatus à filio in poteſtate cõ-
ſtituto, vel emancipato etiam in caſtrenſi vel quaſi,
non adiecta cauſa teſtamentum eſt nullum. Sed ſi eſ
ſet cauſa adiecta,tũc ſi pater eſt exhæredatus,& cau
ſa non probetur, pater rumpit teſtamētum per que-
relam.Si verò eſt præteritus,& tũc ſi eſt præteritus à
filio in poteſtate inſtituto,etiam cum inſertione cau
ſæ,dicit teſtamentum nullum. Sed ſi à filio emãcipa
to ſit præteritus cũ cauſa, tũc pater rumpit teſta.per
bono.poſſ.cõtra tab.l.j.ff.ſi quis à parē.fue.manu.&
not.Bar.in dicta Auth.ex cauſa.Et hæc eſt commu-
nis opi.à qua nõ eſſet propter fantaſiam Bar.recedē
dum in iudicando,vt verbis vtar Bal.in l.fi.C.de in
252 ſti.& ſubſti. †De matre autem,an etiam teneatur
filiũ inſtituere,vel nominatim exhæredare, vel ecõ-
tra filius matrē:dicatis vt habetur in §.fi.inſti.de ex-
hære.libe.& in l.filium.& l.cùm filiũ.C.de inoff.te-
ſta.vbi cõcluditur,ꝙ mater non tenetur filium inſti
tuere, cùm ipſum non habeat in poteſtate. inſtit.de
ado.§.fœminæ.Ideo præteritio matris nõ vitiat te-
ſtamentum,nec enim reddit nullum ipſo iure, ſed ha
betur pro exhæredatione: & ſic teſtamentum tenet,
donec per filium præteritum impugnetur per quere
lam inofficioſi teſtamēti.Quod eſt verum, vbi filius
fuit à matre præterit⁹ cauſa pręteritionis in teſtamē-
to inſerta:tali quę ſi foret vera,eſſet legitima.de qui-
bus per glo.in c.Quintauallis de iureiuran. Aliter &
aliàs ſi mater filium præteriret ſine cauſa expreſſa in
teſtamento,teſtamentũ eſſet ipſo iure nullũ,in An-
then.vt cùm de appel.cog.§.aliud quoque capitulũ.
& §.ſi autem.& in Authē.non licet.C.de libe.præ-
te.& not.glo.in §.exhæredatos.in Authen.de hęred.
& Fal.& Bart.in dicta Auth.ex cauſa. Nam filius à
matre ſine expreſſione cauſæ legitimę pręteritus di-
cit teſtamētum nullum,niſi in caſu ſingulari.l.iij.C.
de inoff.teſta.vbi poſthumus à matre pręteritus quę
in puerperio deceſſit, & mutandi teſtamenti nõ ha-
buit facultatem, cenſetur cum cæteris filiis inſtitutis
à matre inſtitutus ꝓ virili portione. Adeo,ꝙ quere-
lare teſtamentum matris in quo ſine cauſa reperitur
præteritus,non poteſt. Sed ſi in teſtamēto matris eſ-
ſent inſtituti extranei,filius præteritus ipſum quere-
253 laret in totum.†Sed quid dicendum eſt,ſi filius in te-
ſtamēto matris fuerit inſtitutus ſub conditione non
poteſtatiua,ſed caſuali,vel mixta,& in contrariũ cõ
ditionis euentum non fuerit exhæredatus, vel cauſa
inſerta præteritus,an eo tunc ſit teſtamentum nullũ:
quaſi interim reperiatur ſine cauſæ præteritus? Puto
tale teſtamentũ nõ eſſe nullũ:quia ſicut cõditio per
patrem appoſita in inſtitutione filij,& quodcunque
aliud grauamē tollitur,& pro non adiecto habetur,
ſaltē quo ad concurrentē legitimę quãtitatē,per tex.
in l.quoniam in priorib⁹.C.de inof.teſt. per quē eſt
hodie correcta l.ſi pater.C.de inſti.& ſubſti. & ſimi
les.Sic etiam erit in conditione per matrē adiecta in
inſtitutione filij, vt illa adiecta fili⁹ habeatur in legi
tima pro purè inſtituto,ſecũdũ Bar.& plenius Alex.
in l.ſi mater.§.j.ff.de vul.& pup. Et dicam plenè in
ver. *Reliquit*.Et quod dictũ fuit in matre, idē intel-
ligatis in filio teſtãte erga matrē,vt not.in iuribus.ſ.
254 allegatis. † De collateralibus autem diſputare nõ
oportet,cùm eos inſtituere non ſit neceſſe,nec exhæ
redare: imò teſtamētum manebit firmũ, ſi perſonã
honeſtam hæredē inſtituerint. de quo plenè dicetur
ſuper verbo, *Defuncta*. Pro totali præmiſſorum de-
claratione poſſet iuuenis canoniſta meritò dubitare
255 †ad qđ de iure ciuili tenetur pater filiũ ſaltē in vno
numo aut obolo hæredem inſtituere, vt ſ.cõcluſum
eſt, cùm inſtitutus in aliqua re vel ſũma particulari
nõ habeat ꝓ hærede,ſed pro legatario.l.quoties.C.
de hære.inſt.& no.glo.ſingularis in l.ſi quis priore.
ff.ad Treb.Et adeò habetur pro legatario,& nõ pro
hærede,ꝙ decidit Panor.in c.j.& c.cum ſeculum.de
iure pat.ꝙ filius à patre in re certa inſtitutus vel filia
nõ ſuccedit cũ hęrede vniuerſali in iure patronatus,
quod patri defuncto cõpetebat.Ex quo videt,ꝙ tã-
tùm eſſet patri dicere,lego filio meo, vel relinquo,
ſicut dicere hæredē inſtituo,vel iure inſtitutionis re
linquo decē, poſtquã ex diuerſitate verborum non
ſequitur diuerſitas effectuum. Sed dico,ꝙ inſtitutus
in re certa verum eſt, ꝙ habet loco legatarij quo ad
hoc,vt creditoribus nõ teneatur hæreditariis, vt d.l.
quoties.C.de hære.inſti. Attamē habetur loco hære
dis quo ad excludendum nullitatem teſtamenti, aut
querelam inofficioſi teſtamēti.Nã (vt audiuiſtis) fi-
lio in re certa inſtituto,teſtamentũ valet,& tenet:ita
ꝙ impugnari nõ poteſt per viam nullitatis aut que-
relæ,ſed duntaxat agi poteſt ad ſupplementum legi-
timæ,ſi res in qua fili⁹ vel pater fuit inſtitut⁹,nõ ſuf
ficeret ad legitimã,vt dicit hîc gl.in verb. relinquēs,
256 in fi.& gl.in dicta l.ſi qs priore.ff. ad Treb. †Quo
enim ad hoc non habetur loco legatarij,ſed habetur
loco hæredis, vt ſicut hæres vniuerſalis teſtamētum
impugnare non poteſt, ita nec iſte poterit. Ideo iura
voluerunt, ꝙ filio relinquatur iure inſtitutionis, ne
teſtamentũ impugnetur.Præterea,quia,vt dictũ eſt,
titulus inſtitutionis eſt filio honorabilis, necnõ val-
de vtilis,ꝓpter ius accreſcēdi,vt j.dicetur.Et ſic ver
bum,inſtituo,aut iure inſtitutionis relinquo, nõ eſt
ſuperuacuum,imò effectum habet nõ modicum. de
quo plenè in dicta l.quoties.& §.cæterum. in Auth.
vt cùm de appel.cog. Vnde ex præmiſſis vera reſul-
tat doctrina Barto.in l.ex facto.ff.de hæredi.inſt.di-
257 centi,†ꝙ inſtitutus in re certa eſt quoddam partici-
pium:quia partem capit à natura legatarij, & partē
capit à natura hæredis. Primò à natura legatarij
partem capit,quia ſicut legatarius,ita iſte ad ſuos hæ
redes tranſmittit rem,in qua eſt inſtitutus,etiã ſi de-
cedat antequã illã agnouerit,dummodò dies ceſſerit
legati.l.vnica.C.de cadu.tol.quod ſec⁹ eſt in hæredi
tate.l.quoniã.C.de iure delib.Et intelligatis,ꝙ illam
rem trãſmittit nõ iure ſuitatis,ſed eã tranſmittit per

l.ſi quis

l.ſi quis filium, C.de inof.teſt.ſecundum Bald.in d.
l.quoties. [De quo plenè habetur ſuper verbo, *Si
abſque liberis moreretur*. ij.In materia ſubſti. vulg. &
ſexto effectu eiuſdē dūm loquitur de quarto modo
tollēdi ſuitatem.] Secundò, capit à natura legatarij:
quia non tenetur ad onera hæreditaria, ſicut tenetur
hæres.vt d.l.quoties.& bonus tex.in l.j. C.ſi cer.pet.
Tertiò,quia hæres vniuerſalis detrahere poteſt fal-
cidiam ab hærede inſtituto in certa re, vt dicta l.ex
facto. Quartò, quia ſicut valet legatum in codicil-
lis relictum,ita inſtitutio facta in re certa,proniſoꝙ
talis inſtitutus ſit extraneus: quia inſtitutio facta de
filio in re certa in codicillis nō valeret,cùm fieri de-
beat in teſtamēto,ſecundum Bal.in l.omnimodo C.
de inoffi.teſt.& l.nō codicillum.C.eo.Et idem eſſet
in inſtitutione vniuerſali, vel in quota hæreditatis:
quia etiam de extraneo non valet in codicillis, quia
hæreditas ibi dari nō poteſt,nec auferri,vt plenè ha-
buiſtis in verbo, *Teſtamentum*. iij. Quintò,quia ab
hærede inſtituto in re certa eā teſtituere grauato cō-
ditione reſtitutionis adueniente detrahi non poteſt
de illa re ſeu retineri quarta Trebellianica, quā vni-
uerſalis hæres de hæreditate detraheret:& de quo vi-
deatis Bal.in Auth.ſed cùm teſtator.C.ad leg. Falc.
258 & Gui.papæ.q.cccclxvj. †Sed à natura hæredis par
ticipat:quia excludit querelam ſecundum glo.in d.l.
ſi quis priore.vt habuiſtis.ā.ac ius dicendi teſtamen-
tum nullum. Secundò, quia poteſt propria aucto-
ritate capere rem,in qua fuit inſtitutus.l.Titia.§.j.ff.
de leg.ij.Legatarius verò non poteſt:quinimò ſi poſ
ſeſsionem rei legatæ ante aditam hæreditatem pro-
pria auctoritate apprehenderet, teneretur rem reſti-
tuere hæredi per interdictum quorum legatorū.l. j.
ff.quorum leg. Si poſt aditam hæreditatem hoc face
ret rem legatam quā de manibus hæredis capere de-
bet,propria auctoritate occuparet:tunc perderet ius
quod habet in ea.l.nō eſt dubiū.C.de lega.Et idē in
fideicōmiſſario.l.Paulus reſpōdit ſi certa.ff.ad Tre-
bel. niſi pro legatario cōcurreret voluntas teſtatoris
ſecundum glo.& Bar.in dicta l.Titia cum teſtamen
to.§.j.ff.de leg.ij.vnde elegāter decidit Bal.in c.j.de
259 cōſit.vti.vel inu.†ꝙ ſi teſtator qui legat, conſtituat
ſe rem legatā nomine precario poſsidere pro legata
rio,licet nō valeat vt precarium: quiā nemo rem ſuā
rogare poteſt: tamen poteſt legatarius mortuo teſta
tore ingredi poſſeſsionem propria auctoritate: quia
etiam teſtator præuenire potuiſſet ante mortem tra
dendo rem.De quo pleniùs intendo dicere, in verb.
Si abſq; liberis moreretur. Ij. in materia fideicommiſ-
ſariæ ſubſti.loquendo de fideicommiſſo particulari.
facit l.Lucius.ff.de lega.ij. quod dicit Bal. eſſe nouū
ſuum dictum. Tertiò,quia petere poteſt ſe mitti in
poſſeſsionem rei, in qua fuit inſtitutus,& ſic compe
tit ei remedium poſſeſsionis executiuū.l.fi.C.de edi.
diui Adri.tollen. quod facere non poſſet legatarius.
Quartò, quia filius in re certa inſtitutus, licet vltra
legitimā petere non poſsit in bonis paternis,nec pa-
tri ſuccedere,ſtante alio hærede vniuerſali, attamen
veniet & vocabitur cū cæteris filiis vniuerſaliter in-
ſtitutis in emphyteuſi eccleſiæ patri conceſſa ꝓ ſe &
ſuis filiis hæredibus,ſecūdum Bar.in l.vt iuriſiurādi.
§.ſi liberi.ff.de ope.lib. & plenè cōſuluit allegāaibl
multa Alexā.in j.par.conſi.cxxviij. vlti.col. Pariter
venit talia hæres particularis in ſubſtitutione: quia
dictū fuit,ꝙ ſi hęres ſine liberis decederet,hæreditas
reſtitueretur fratri ſuo,ſi tunc viueret. Et ſi nō viue-
ret,eius hæredibus. ad quā ſubſtitutionem cōditio-
ne adueniente nedū vocabuntur hęredes fratris vni-
uerſales, ſed etiā hæres particularis, puta filia in ſua
dote hærede inſtituta,licet iuſſa fuerit eſſe dote con-
260 tenta: †quia appellatione hæredū quicūque ſucceſ-
ſores ſignificātur vniuerſales & particulares.l.j.§.il-
lud.ibi,in locū ſucceſsiſſe,accepimus ſiue ꝑ vniuer-
ſitatem ſiue in rem ſit ſucceſſum.ff.quorum leg. Ta-
les hæredes particulares etiam faciunt deficere cōdi-
tionem,ſi ſine hæredibus deceſſerit,vbi filius fuit hę
res inſtitutus & ei ſubſtitutū, ſi abſque liberis more-
retur.l.ex facto.§.fin.ff.ad Trebel.ſecundū Spe.iſto
eo.tit.§.i primis.verſ.pone A,inſtituit B,& C,filios
&c. Quod intelligatis verum de filiis in re particu-
lari hæredibus inſtitutis titulo inſtitutionis, quia ve-
niunt appellatione hęredum:ſecùs,ſi res particularis
eſſet eis legata, vel alio titulo quàm inſtitutionis reli
cta:quia non veniret appellatione hæredum.de quo
plenè ꝑ Gui.papæ.q.ccccl vij.verſ.ſed iuxta præmiſ-
ſa quæro.& q.ſequēti. quæ aliàs cōtrariæ viderētur.
261 †An autē vocetur in iure patronatus eccleſiæ? cō-
muniter deciditur ꝙ non: quia tale ius nō tranſit ad
filios,niſi ſint hæredes vniuerſales ſecundū Io.And.
& doc.in c.cùm ſeculum.de iure patro. Ideo tranſi-
bit ad hęredes vniuerſales quāuis extraneos,qꝫquid
tenuerit ibi Barto.in l.quia proinde.§.reſtituta.ff.ad
Treb. [De quo plenè ſuper verb. *Si abſq; liberis mo-
reretur*.ij.in materia compendioſæ ſubſtitutionis, &
octauo effectu eiuſdem.] Quintò,quia poteſt ei ſic-
ut filio vniuerſaliter inſtituto ſubſtitui pupillariter
per tex.no.in c.ſi pater.eo.ti.li.vj.vbi filiæ in re cer-
ta inſtitutæ facta fuit pupillaris ſubſtitutio, quæ va-
luit iure directo.Et hoc fieri poteſt ſiue inſtitut⁹ vni
uerſaliter in teſtamento ſit de liberis teſtatoris, ſiue
extraneus,ſecundum Bald.ibi.Sextò,quia habet ius
accreſcendi hærede vniuerſali repudiante.l.j.§.ſi ex
fundo.ff.de hæredi.inſti.& ſibi accreſceret tota hęre
ditas,ſeu res,in qua fuit inſtitutus,ita ꝙ confirmabi-
tur teſtamētum per aditionē hæredis in re certa in-
ſtituti.Quod an ſit verum,ſtatim videbitis:quia hæc
difficultas ꝓcedit vbi duo ſunt hæredes inſtituti,ſci
licet vnus vniuerſaliter, alter verò in aliqua re certa:
quia vbi nullus eſſet inſtitutus in vniuerſo: ſed eſſet
ſolùm aliquis inſtitutus in re certa, tunc ille eſſet hæ-
res vniuerſalis:& perinde haberetur ac ſi nō eſſet fa-
cta mētio rei particularis,vt d.§.ſi ex fundo. Sicut
decidūt à ſimili doct.de ſubſtitutione pupillari ꝑ pa
trem filio ſuo pupillo facta in aliqua re certa: quia
trahitur ad vniuerſam pupilli hæreditatem, ſi facta
fuerit per verba directa l.cohæredi.§.fin.ff.de vulg.
& pupil. [De quo plenè habetur ſuꝑ verbo, *Si abſq;
liberis moreretur*.ij. in materia pupil. ſubſtit. & in ſe-
262 cundo effectu eiuſdem.] †Et quod dictum eſt,ſcili-
cet inſtitutū in certa re haberi pro hærede vniuerſa-
li,vbi nullus alter filius vniuerſaliter inſtitutus, ha-
bet locum non ſolùm in foro cōtentioſo,ſed etiā in
foro conſcientiæ. Adeò ꝙ in re certa inſtitutus,quo
ad Deū efficitur dominus vniuerſæ hæreditatis, per
dictum §.ſi ex fundo.vt pulchrè cōſuluit Fede. quē
refert & ſequitur Panot.in c. quia ingredientibus. ē.
eodem.Præterea licet talis inſtitutio nō ſit verè vni-
uerſalis, eſt tamen vniuerſalis interpretatiuè: quia
lex, ne teſtator dicatur teſtatus & inteſtatus deceſsiſ
ſe,contra l.ius noſtrum:ff.de regu.iur.eam interpre
tatur vniuerſalem, ſecundum Bald.in l.dominus.§.
per fideicōmiſſum.ff.de vſufru.vt dicam infrà.quod
eſt verum,ſiue fuerit inſtitutus in re certa teſtatoris,
vel filij teſtatoris pupilli,vt dicto §.ſi ex fundo.Siue

in re pe

in re penitus extranei, puta in fundo Martini: quia
etiã eo caſu talis inſtitutio vel ſubſtitutio trahitur ad
vniuerſam teſtatoris hæreditatẽ. Quia licet tunc nõ
fuerit inſtitutus in fundo ipſius teſtatoris, tamen vi-
detur inſtitutus in æſtimatione fundi alieni, quæ de
hæreditate debetur teſtatoris.l.alienus.ff.ad leg.Fal-
ci.ita ſingulariter decidit Bal.in l.humanitatis.verſi.
ſecundò quæro ſi eſt facta.C.de impu.& aliis ſubſti.
263 †Si verò nullo hærede vniuerſaliter inſtituto eſſent
plures in rebus certis inſtituti, tunc omnes illi eſſent
hæredes vniuerſales ex æquis partibus, & illæ res in
quibus quilibet fuit inſtitutus, cẽſentur eis prælega-
tæ, vt d.l.ex facto.ff.de hęre.inſti.facit d.l.j.C.ſi cer.
pet. Si autẽ vnus illocũ eſſet inſtitutus in tertia parte
vnius certæ rei, & alter in duabus partibus eiuſdem
rei, vterq; eſſet hæres pro dimidia hæreditatis, & nõ
pro partibus in illa re aſsignatis, niſi aliàs appareret
de teſtatoris volũtate, ꝙ aliud voluiſſet.l. quoties.§.
ſi duo.ff.de hære.inſt.& bona glo.in c.ſi pater.ſuper
264 verbo, certa re hoc.titu.lib.vj. † Vnum tamẽ men-
ti tenebitis, quòd licet inſtitutus in re certa, vel pupil
lariter ſubſtitutus ad totũ trahatur, alio nõ dato hæ-
rede vel ſubſtituto vniuerſali, vt dictum eſt. Tamen
ſubſtitutus in re certa per verbũ commune aut obli-
quum, nunquã trahitur ad totum.l.cogi.§.generali-
ter.vbi Imo.ff.ad Trebel. Quod eſt magna limitatio
ad regulam dicẽtem, quòd inſtitutio in re certa tra-
hitur ad totũ, alio nõ dato hærede vniuerſali: quia il
lud eſt verũ, ſi talis inſtitutio in re certa fuit facta per
verba directa vel ciuilia, putà per verbũ inſtituo, vel
hęres eſto: ſecùs ſi ꝑ verba obliqua, prout eſt verbũ,
relinquo, vt plenè de his verbis videbitis in verbo,
eidẽ impuberi ſuccederẽt. Nã ſi talis inſtitutio parti
cularis fiat obliquè, non trahitur ad totũ, per text. ad
hoc ſing.in d.l.cogi.§.& generaliter.ff.ad Tre.Facit
gl.in Auth.de hære.& Fal.§.ſi verò: ſecùs autẽ eſſet,
ſi foret inſtitutus vel ſubſtitut' in vna quota hæredi-
tatis, putà tertia vel quarta, quoniam tũc traheretur
ad vniuerſum, ſecundum gl.Bart.& Doct.in d.l.co-
hæredi.§.ſi.ff.de vulga.& pupil.& plenè per Bar. in
l.centurio.eo.tit.Ang.& Imo. in d.§.ſi ex fundo.&
Lud.Ro.cõſ.lviij. Secũdò limitabitis dictã regulam
ſingulariter, niſi teſtamentum fieret per ingreſſum
ad monaſterium, qui licet filios ſuos certis in rebus
inſtituerit hæredes, aut in quota hæreditatis, quod
eſt fortius, & de reſiduo nihil expreſsè diſpoſuit: ta-
mẽ vniuerſum illis nõ accreſcit, ſed accreſcit mona-
ſterio, per text. ſingularem in Authen.ſi qua mulier.
C.de ſacroſanct.eccl.& hoc fauore religionis, ſecun
265 dum Bald.ibi.circa finem. †Nunc euacuare ſuper-
eſt difficultatem ſuperiùs tactam, an ſcilicet ſit verũ,
quòd hærede vniuerſali hæreditatem repudiante, ta-
lis hæreditas accreſcat hęredi ĩſtituto in re certa: ita
quòd tota hæreditas ei acquiratur per ius accreſcen-
di. Gloſ.noſtra hîc in fi.ſentit, quòd non: quia ſim-
pliciter dicit talem inſtitutum haberi pro legatario.
idẽ ſentit glo.in d.l.ſi quis priore. dum dicit ꝙ habe-
tur loco legatarij quo ad omnia, præterquàm quo ad
ius querelandi teſtamentum. Sed glo.in d.l.ex facto.
ff.de hære.inſti.ſentit, quòd imò habet ius accreſcen
di; quia dicit, quòd loco hæredis habetur quo ad om
nia præterquàm quo ad onera hæreditaria, ideo per
aliquos Doct.illæ gloſ.ſic cõcordantur, quòd filius
in certa re inſtitutus quo ad ius accreſcendi habetur
loco hæredis, ita quòd hærede vniuerſali repudian-
te, tota hæreditas ſibi accreſcit, & in hoc nemo con-
tradicit, quin filius in certa re inſtitutus habeat ius
accreſcendi, poſito etiam quòd inſtitutus nõ fuiſſet
niſi in obolo, & ita intelligitur gloſ.in dicta l.ex fa-
cto.facit l.ſi cum patrono.ff.de bono. poſſ.ita quòd
etiam moriendo totam hæreditatem tranſmitteret
non agnitam ad quoſcunque, vt plenè dicã in mate-
ria trãſmiſsionis hæreditatis infrà ſuper verbo, *Mor-*
266 *tuo itaq; teſtatore*.ij. †Nam ius accreſcẽdi eſt tranſ-
miſsibile ad hęredes, etiam ſi tranſmittentes ſint hæ-
redes extranei, quia illud ius accreſcendi. [Super
hoc vide vnum ſingulare ſuper verbo, *Si abſq; liberis
moreretur*.ij.in materia vulga.ſubſti. in iiij.princ. ar-
ti.& in iij.fallen. ad regulam, ꝙ ſubſtitutio vno caſu
facta porrigitur ad alium.] plus competit portioni,
quàm perſonę, ſecus eſſet in iure ſubſtitutionis: quia
plus competit perſonæ, ſecundum Ang. in §. ſi.in-
ſti.ad Orfici.per l.ſi ex pluribus.ff.de ſuis & leg.hæ-
redib. videatis Iaſonẽ in dicta l.quoties. C.de hære-
di.inſti. [Et dictum fuit plenè ſuper verbo, *Et vxo-
rem nomine Adelaſiã*.in iiij.præludio.] Si verò inſti-
tutus in re certa eſſet extraneus, tunc hærede vniuer-
ſali repudiante hæreditas ſibi non accreſceret, & ita
intelligitur hæc gloſſa dum dicit, quòd habetur lo-
co legatarij. Baldus autem in l.quoties.ff. de hæredi-
bus inſtituẽdis.§.ſi duo. dicit in extraneo in re certa
inſtituto hũc paſſum fore difficilem, videlicet an hæ
rede vniuerſali repudiante tota hæreditas accreſcat
illi extraneo in re certa inſtituto. Vnde non imme-
ritò in tanto dubio contrariæ fuerunt opinio. Prima
fuit opinio Gul. de Cug. dicentis in extraneo in re
certa, & particulari inſtituto locum non habere ius
accreſcendi: quia portio accreſceret portioni, & nõ
rei.ff.de hæredibus inſtituendis.l.ſi ex pluribus. Nec
obſtat, ſecundum eum dicta l.j.§.ſi ex fundo. quia il-
li nullus alter fuerat hæres inſtitutus vniuerſaliter.
Quo caſu inſtitutus in re certa totam habebit hære-
ditatem, quamuis ſit extraneus: ſecùs autem eſt dato
hærede vniuerſali, & hãc opinionem ſequitur Mar-
tinus Silliman. Nec obſtat ſecũdum eum, quòd filius
in re certa inſtitutus habet ius accreſcẽdi: quia filius
267 †de iure habet in paterna hæreditate quotam, id
eſt, triẽtem, licet nõ fuerit inſtitutus, niſi in vno nu-
mo.l.omnimodo.C.de inofficio.teſtamento. Ideo
in filio non eſt inconueniens, ſi portio accreſcat por
tioni, vt dicta l.ſi ex pluribus. Idem tenet Bald. in l.
quoties.C.de hæredibus inſtituendis. dicens, quòd ſi
extraneus in re certa inſtitutus haberet ius accreſcẽ-
di, ſequeretur abſurdum & inconueniens: quia ſi te-
ſtator legaret eccleſiæ quinque ſolidos iure inſtitu-
tionis, & Titio legaret mille titulo legati: alio hære-
de vniuerſali inſtituto repudiante, hæreditas accre-
ſceret eccleſiæ, licet potius accreſcere deberet Titio
propter maiorem portionem ſibi relictam, ratione
cuius præſumitur teſtatorem ipſum Titium plus di-
lexiſſe, & ad eum maiorẽ affectionẽ habuiſſe, poſt-
quam ei plus reliquit, vt ſingulariter decidit Bart. in
l.ſi.ff.ad Trebel. vbi dicit, ex quantitate relicti appa-
rere poteſt de maiori affectione teſtatoris: ideo ſi in-
ſtituto in re certa tota accreſceret hęreditas, plus ha-
beret ille, quem teſtator minus dilexit, quod eſt ab-
ſurdum. Mouetur etiam Bal. alia ratione: quia clau-
ſula inſtitutionis potiùs apponitur in teſtamentis ex
conſuetudine tabellionum, quàm voluntate teſtato-
ris. Et hæc opin. ſcilicet quòd in extraneo in re certa
inſtituto locum non habet ius accreſcẽdi ſequẽtibus
268 firmatur rationibus. †Primò, quia inter ſuccedẽn-
tes iure diuerſo locum nõ habet ius accreſcendi, d.l.
ſi cũ patrono.ff.de bo.poſ.& l.j.C.quando nõ petẽ.
partes.

partes.vbi plenè no.ſed inſtitut' in re certa habetur
loco legatarij.dato alio hærede vniuerſali: d.l.quo-
ties.C.de hære. inſti.Et ſic iure diuerſo ſuccedũt,cũ
vnus veniat tãquam legatarius, alter verò vt hæres:
269 ergo inter eos cadere nõ poteſt ius accreſcẽdi.†Se-
cũdò,quia inter illos inter quos nulla eſt cõiunctio,
locum nõ habet ius accreſcẽdi, cùm tale ius cẽſetur
ex aliqua cõiunctione.l.re cõiuncti.ff. de leg.iij.ſed
inter iſtos nulla eſt cõiũ ctio:ergo in eis nõ cadit ius
accreſcendi. Tertiò,quia erubeſcimus ſine lege lo-
qui.in Authen.de trien.& ſemiſ.§.cõſideremus.ſed
nulla lege cauetur, ꝙ repudiante hærede vniuerſali
inſtitutus in re certa habeat totum per ius accreſcẽ-
di, ergo in ipſo locũ nõ habeat tale ius. Quarta ra-
tio ſic ſumitur à contrario.Nã legẽ habemus dicen-
tem inſtitutum in re certa alio non dato hærede vni-
uerſali ad totam hæreditatem vocari, & illã ſibi ac-
creſcere,vt d.§.ſi ex fundo.Ergo à cõtrario ſẽſu,ſe-
cùs erit,ſi hæredi in re certa inſtituto datus fuerit co
hæres vniuerſalis. Secunda opin.fuit tota contraria
primæ,ſcilicet ꝙ hærede vniuerſali repudiãte,hæres
in certa re inſtitutus, quãuis extraneus veniat ad to-
tam hæreditatẽ per ius accreſcendi.& ita tenuit Iac.
Butri.totius Italiæ excellẽtior homo, vt verbis vtar
Bal.in l.quicunq;.C.de epi.& cle. quẽ ſequitur Bar.
in d.l.ea facto.& in d.l.quoties.ff.de hære.inſti.Hãc
eãdem opi.firmauit Ioan.And.poſt Spe.in addi. eo.
ti.§.in primis.vbi in fi.refert Petrũ ſic tenuiſſe, & eã
plenè diſputaſſe.idẽ tenuit Bald.ſibi cõtrarius in re-
pe.c.ſi pater.eo.tit.lib.vj.& Ang.in d.§.ſi ex fundo.
& Imo.hîc dicẽs hanc eſſe cõmunem opi.Et mouẽ-
tur præfati patres ſequentibus rationibus. Primò,
quia hoc ſeruatur in filio in re certa inſtituto, vt ſ.
dictum fuit.Ergo idem erit in extraneo: quia nõ eſt
verũ,ꝙ filius habeat quotam hæreditatis, licet enim
habeat legitimam, tamen non eſt quota hæreditatis,
cùm filius quo ad illam onera non ſuſtineat hæredi-
taria;imò ſoluitur ære alieno deducto.Et omne gra-
uamẽ per teſtatorẽ appoſitum ſubducitur. l.quoniã
in prioribus.C.de inof.teſta.vnde nõ poteſt dici, ꝙ
hærede vniuerſali repudiante tota hæreditas ſibi ac-
creſcat ratione quotę,prout dicebat Martinus.Nam
licet habeat portionem bonorum, tamen non habet
quotam hæreditatis:quia ſi eam haberet, partẽ one-
rum ſuſtineret,idcirco ea ratione nõ minus habet lo
cum ius accreſcendi in extraneo,quàm in filio.atten
to quòd in ipſo non eſt aliqua ratio ſpecialitatis, ma
gis,quàm in extraneo. Præterea, quia ſi nemine in-
ſtituto hærede vniuerſali inſtitutus in re certa habet
totum,vt d.§.ex fundo.Idem erit ſi alter vniuerſali-
ter inſtitutus repudiet.Q in paris ſunt alium hære-
dem vniuerſalem nõ feciſſe, & factum repudiaſſe.l.
vnica.§.cùm autẽ.C.de cadu.tollẽ.Nõ enim eſt ve-
riſimile principẽ ſine aliqua rationabili cauſa hodie
voluiſſe filium ſuam legitimã habere titulo inſtitu-
tionis,niſi vt habeat cõmodum iuris accreſcendi,cũ
etiam olim quãdo relinquebatur quocunque relicti
titu.excluderet querelam,vt d.l.omnimodo.& l.ſci-
mus antea.§.repletionem.& in Auth.nouiſſima.C.
de inoffic.teſta. Nec eſt verum dicere,quòd ꝓpter
ſolum honorẽ hoc fuerit introductũ, ſi titulus inſti-
tutionis ſui natura aliud nõ deberet afferre commo-
dum,arg.l.ij.C.communia de lega. Ergo ſequitur,ꝙ
hoc fuit propter cõmodum & vtilitatem iuris accre-
ſcendi. Nec obſtat abſurdum alleg.per Bald.qui ex
ſuo exẽplo nulla reſultat abſurditas, ſi hæreditas ve
niat ad eccleſiam in minori ſumma inſtitutam hære-
de vniuerſali repudiante,& hoc propter naturã inſti
tutionis,quam teſtator fecit de eccleſia,ſciẽs vel ſci-
re debens inſtituto in re certa totum deberi. Simi-
liter non obſtat, quod dicebat Bal. de clauſula inſti-
270 tutionis,quoniam ad hoc reſpondetur, † quòd no-
tarius ſemper præſumitur appoſuiſſe clauſulas con-
ſuetas de voluntate teſtatoris,ſaltem tacita. Nec ob-
ſtat prima ratio in cõtrarium facta:quia primum aſ-
ſumptum non eſt verum,ſcilicet quòd hæres vniuer-
ſalis, & inſtitutus in re certa ſuccedant iure diuerſo:
imò eodem iure ambo ſuccedunt, ſcilicet iure inſti-
tutionis, cùm ſint ambo inſtituti. Minùs obſtat ſe-
cunda ratio: quia non eſt curandum, ſi inter eos nul
la ſit cõiunctio, cùm inter hæredes nullo modo cõ-
iunctos locum habeat ius accreſcẽdi, vt dicit gl.ſin-
gula.in l.ſi ſeruus communis ab extero.ff. de acquir.
hæredi.vel dicatis,quòd verum eſt inter ſuccedentes
iure diuerſo locũ non habere ius accreſcendi,quan-
do ſucceditur iure prætorio.Non autem vbi ſuccedi
tur iure ciuili,quo quis ſolo animo eſt hæres.l.quidã
elogio.C.de iure deliberan. ita dicit Bal.in Authen.
præterea.verſi.item quæro.C.vnde vir & vxor. Pa-
riter nõ obſtat tertia ratio, quia licet expreſsè nõ ca
neatur iure,quòd in inſtituto in re certa locũ habeat
ius accreſcendi, tamẽ ſatis eſt hoc tacitè diſpoſitum.
Cùm paria ſint hæredem vniuerſalem nõ eſſe, vel da
tũ repudiaſſe & ſic poſteà deſinere per no. in l.ſi rea
aliena.§.fi.ff.ad Trebellia.& l.neq;.§.fin.ff.de teſta-
mento milita. Poſtremò non obſtat argumentum à
cõtrario ſenſu ſumptũ,ex d.§.ſi ex fundo. Quia tale
argumentum ceſſat, quoties ex eo reſultaret prauus,
& abſonus intellectus.l.ij.C.de cõditio.inſer.& ple
nè not.in l.conuenticula.C.de epiſcop. & cleri. Nã
abſurdum eſſet, quòd teſtator decederet ꝓ parte te-
ſtatus, & pro parte inteſtatus, vel ſecundum aliquos
inſtitutus in re certa non venit ad totum per ius ac-
creſcendi, ſed inſtitutio in certa re facta transfundi-
tur in vniuerſalem. Reſtat ergo hanc opi. vltimam
de iure fore veriorem, vt ſcilicet dicamus, quòd hæ-
rede vniuerſali repudiante inſtitutus in re certa ſiue
ſit filius, ſiue extraneus, vocatur per ius accreſcendi
271 ad totum,ſecundum opi.†quæ in dubio tenẽda eſt,
vt dicitur in ca.j.de conſtit.Maximè vbi conſona eſt
opinioni Bar. in qua ſemper eſſe cõſueuit ſubſtantia
veritatis, vt dicit Lud.Rom.cõſi.cccclxix. Temera-
riũ profectò eſt in conſulẽdo diſcedere ab opinione
Bar.vt dicit Pau.cõſ.cclxxviij.quam, vt dicit Iaſon
in rubri.C.de iure emphy.ſemper quantùm poterat,
& eius ordinẽ ſequebatur,cuius veſtigiis ſemper in-
hærebat. Ideo dicebat Pano.in c.cùm nobis.iiij.co-
lum.verſi.nũc quæro.de præſcrip.Ego ero ꝓ cõclu-
ſione cõtentus recitatione Bar. qui omnium iudicio
cunctos ſcribentes in æquitate, & veritate præceſſit.
☞ [Bartolus fuit alter Pythagoras, cui tãta veneratio
ab auditoribus tributa eſt, vt quæ ab eo acceperãt,in
diſputationẽ deducere nefas exiſtimarẽt, quinetiam
interpellati ad reddendum cauſam,hoc ſolùm reſpõ
debãt,ipſe dixit, vide Valerium lib.viij.titu.quæ cui-
272 que magnifica contigerunt.] †Et tale ius accreſcẽ-
di etiã per teſtatorẽ nõ poſſet prohiberi,quin hære-
de vniuerſali repudiãte tota hæreditas accreſcat hæ-
redi inſtituto in re certa,ſecundum opi.Dyn.cõmu
niter approbatã,quã ſequitur Imo.in d.§. ſi ex fun-
do.& Bal.in l.domin⁹. §. per fideicõmiſſũ.ff.de vſu
fru.& dixi ſuper verbo, *Et vxorem.* in iiij. præludio.
qa licet prohiberi nõ poſſit in vera inſtitutione vni-
uerſali,tamen poteſt prohiberi in inſtitutione inter-
pretatiuè

pretatiuè vniuerſali, qualis eſt inſtitutio facta in certa re, alio nō dato hærede vniuerſali, quam lex interpretatur inſtitutionē vniuerſalem, ſi hęres vniuerſalis repudiet, vt d.l.j.ca fundo.ff.de hæred. inſtitut.in qua ſi teſtator hæredem in re certa inſtitutum prohibuerit plus de bonis ſuis petere, & reſiduū hæreditatis accreſcereq́, valet prohibitio in perditionem talis inſtitutionis & totius teſtamenti, ita q́ cauſam teſtaméti deducit ad cauſam inteſtati.l.quoties.§.ſi duo. præallegata.& ita intelligitur, quod ibi decidit Bart. ſecundum Bald.in dicto §. per fideicōmiſſum. facit glo.ſingul.in d.l.ſi ſeruus.ff.de acquir.hæred.de quo p Bar.in d.l. quoties.§.ſi duo. & Bal. in l.ita quis.ff. de hæred.inſtit.& Bal.in d.l.j.C.quando non peten. partes.& Bart.in repeti.l.re coniuncti.ff.de legat.iij.

273 An † autem moriente hærede in re certa inſtituto, antè quàm hæres vniuerſalis repudiauerit hęreditatē. vel aliàs ab ea excluſus fuerit, talis in re certa inſtitutus ad hæredes ius accreſcendi tranſmittat, vt ſi poſt eius mortem hæres vniuerſalis hæreditatem repudiet, accreſcat illi rei certæ in fauorem hæredum, ſicut accreſceret in ſui fauorem, ſi adhuc viueret, dicam alibi. [De hoc plenè videatis infrà ſuper verb. *Mortuo itaq; teſtatore*.ij. vbi dicit de materia trāſmiſſionis hæreditatis.] Secūdus caſus in ſequēti notula eſt expediēdus, ſcilicet q́ ſi filius nō inſtituatur, neceſſe eſt, q́ exhæredetur. Et cum his nunc habetis veritatem iuris ciuilis quo ad iſtum paſſum quotidianū de filio per patrē de neceſſitate iuris ciuilis inſti-
274 tuēdo in aliquo. Nunc † venio ad ſecundū principale quæſitū, cū hodie de æquitate canonica ſufficiat per hūc tex. patri relinquere filio quocūq; relicti titulo, ita q́ nō habeat neceſſe ipſum inſtituere? & videtur q́ ſic per hunc tex. in quo Raynutius ſimpliciter reliquit Altercohæ eius filiæ vltra dotē domū & hortū, nec apparet q́ in aliquo eam inſtituerit, & tamen valuit teſtamentū. Et hāc opinionē tetigit glo, ſuper verbo, inſtituit. in c.ſi pater eod.tit.lib.vj. Referens Hoſt. ita tenuiſſe hîc, prout etiam abbas antiquus tenuerat. Et ratio eſt ſecundū eos, quia æquitas canonica conſideraſſe nō videtur ſubtilitatē iuris ciuilis, arg.c.dilecti.de iud. Et cum hac opin.trāſit Bal. in l.fi.C.fami.erciſcū. dicens, q́ licet de iure ciuili tale teſtamētum non valeat, niſi filius ſit in aliquo inſtitutus, tamen de æquitate canonica valet. Et ibi reprehēdit Io.And. qui exponendo hoc verbum, relinquens, ſubaudiebat & hæredem inſtituens, dicens ei nō permitti ſupplere de facto. Præterea hoc ideo eſt, quia cùm apud legiſtas de hoc eſſet altercatio inter gloſſam & Doctores, ſcilicet an pater teneatur filiū in aliquo inſtituere, videt iſte tex. emanaſſe ad decidendū illā iuris ciuilis dubitationem, argu.c.per venerabilem, qui filij ſint legit. Et ſecundum hūc intellectum tex. eſt planus, aliqua non indigēs ſuppletione, vt etiam tenet dominus Cardin.hîc. ſed aduertatis, quia contrarium videtur tenere gloſſa noſtra hîc in verbo, relinquens. dum ſupplet Raynutiū filiam ſuam inſtituiſſe hæredē, ex quo videtur tenere, quòd etiam iure iſto neceſſe ſit filio relinquere titulo inſtitutionis. idem tenuit glo. in d.c.ſi pater. dicens, tutius eſſe hanc opinionem tenere, quam ſequuntur Anton.de Butri.& Petr. de Anchar. vt refert Imol. hîc, quia in dubio non debemus diſcordiam inducere inter ius canonicum & ciuile. Cùm iura iuribus ſint concordanda.c.cùm ex pediat.de elect.lib.vj.& j.l.C.de inoffi.doti. Ideo ſecūdū eū videtur hęc opi. verior: quia tex. iſte ſatis commodè pati poteſt hunc intellectum, ob quod occaſionem non habemus inducendi diſcordiā inter dicta duo iura. Alij autē tenent primam opin. quam puto veriorē, cōcludentes de æquitate canonica valere teſtamentum, in quo filius, aut filia nō fuit inſtitutus: dum tamē aliquid fuerit ſibi relictū titulo relicti, ita q́ nō ſit omnino præteritus. Quod verū intelligo, prouiſo q́ duo cōcurrant. Primo, q́ filio aut filiæ relinquatur per verbū, relinquo, quod generale eſt ad omnem titulū. l.generaliter. C.de ſacroſan.eccle. Et ſic ſimpliciter prolatum debet intelligi in ſpecie illius tituli, in qua magis ſaluatur intentio, & diſpoſitio defuncti. vt res potius valeat, quàm pereat. l.quoties.ff. de reb.dub. Secūdò requiritur, quòd verbum, relinquo, adiiciatur vniuerſitati, ſeu rei vniuerſali, veluti quotæ hæreditatis, vel alteri vniuerſo, putà doti, vt hîc fuit: quia tunc verbum, relinquo, de æquitate canonica inſtitutionē importat, maximè cōſiderata pſonæ filij qualitate, qui ſui natura debet de iure inſtitui, vt ſentit Bal.in l.quoties.C.de hære.inſtit.& Pan.hîc. Et hæc fuit mens Bal.in d.l.fi.C.fam.erciſc. vbi dicit de hoc eſſe tex. ſingu.hîc. Et ſic erit hæc cōcluſio noſtra veridica, q́ de ęquitate canonica pater nō habet neceſſe hodie filium inſtituere, ſed ſufficit q́ aliquid vniuerſum, veluti legitimā dotē, aut peculium, vel quotā hæreditatis ſibi relinquat, prout fecit Raynutius. Et ſecundum hanc opi. modo prædicto tēperatā reperio cōſuluiſſe Paul.cōſi.cccxlvij.incip. Super primo pūcto.v.col. Si verò pater relinquat filio rem aliquam particularē, nō adiecta clauſula inſtitutionis, tunc teſtamentū etiam de iure cano. nō valet. Et hęc duo mēbra probantur clarè hîc per tex. noſtrum iuncto d.c.ſi pater eo.tit.lib.vj. Nam ibi pro eo, quia pater relinquebat filiæ rem particularē, adiecit titulum inſtitutionis, vt pater ibi, Filiā in certa re: filiū verò in cæteris bonis vniuerſalē hæredes inſtitui, &c. Hîc verò quia Raynutius relinquebat dotē, & ſic rē vniuerſalē in legitima computandam. l.quoniam nouella.C.de inoff.teſta. non adiecit titulum inſtitutionis: imò cōtētus fuit ſolo verbo, relinquo, quod tūc operatur inſtitutionem, vt dictum eſt. Nec eſt veroſimile, q́ papa reliquiſſet ſeu ponere omiſiſſet verbū, inſtituit, ſi fuiſſet neceſſarium, prout gl. præſupponit, vt à ſimili dicit Bart. reprehendendo gl.in l.j. ff. eod. vbi dicit non eſſe veroſimile, legiſlatorē aliqua verba ſubſtantialia & neceſſaria omiſiſſe. Nec pariter ferendi ſunt, qui dicūt papā hîc cauſa breuitatis omiſiſſe verbum inſtituit, quia reſpondere non poſſent, cur cauſa breuitatis non fuit omiſſum in dicto cap.ſi
275 pater. Certè alia ratio nō eſt, niſi † quia verbum, relinquo, adiectū doti, & ſic rei vniuerſali de æquitate canonica operatur inſtitutionem, vt hîc. & ſecundum hanc opinionem ſemper conſuluerunt Doctores noſtri Toloſani, vt ſuprà retuli poſt Bald. in dicta l.fin.C.famil.erciſcun.& ſæpe iudicauit ſuprema
276 parlamenti Toloſæ curia. † Adiectum verò rei particulari nihil operatur ſine clauſula inſtitutionis, vt dicto c.ſi pater. Ideo fuit ibi adiectū de neceſſitate, etiam iſto caſu, cùm filius ſit de neceſſitate inſtituendus, verbum relinquo, importat inſtitutionē, ſecundum Toloſanos, quos hîc ſequitur Panor. & ſeruat dicta curia. Ad vnum tamen eſt aduertēdum, ſecundum Pau.in dicto cōſilio, quòd hæc deciſio, ſcilicet de æquitate canonica non requirit titulum inſtitutionis in filio, forte non ſeruaretur in terris imperij, ſed dūtaxat in propriis terris eccleſiæ, per ea quę notantur in c.fin.de arbi.lib.vj. gl. in regula, poſſeſſor.

de reg.iur.eo.lib.& not.Panor.& Docto.in d.c.j.de
noui ope.nun.Bar.& Bal.in l.priuilegia.C.de ſacro-
ſanc.eccle.vbi concluditur, ꝙ in his, in quibus nullũ
vertitur periculũ animæ, & cauſa non eſt eccleſiaſti
ca, aut ſpiritualis, lex ſeruatur in ſoro ſuo, ſcilicet ſe-
culari, & canõ in ſoro eccleſiaſtico. Ad premiſſa fa-
cit, quod decidit gl.ſingu.in ſ.hactenus.inſti.de gra
dibus.vbi ſingulariter dicitur, ꝙ vbi agitur de mate-
ria hæreditatũ & ſucceſsionũ, & ſic de cauſa tẽpora-
li ac ſeculari, cõputatio graduum fit ſecundum ius
ciuile: & ſic lex ciuilis ſeruatur: ſed quando agitur
de cauſa matrimoniali, & ſic de cauſa ſpirituali, cõ-
putatio fit ſecundũ ius cano. Ex quib⁹ omnibus tres
eliciuntur iuris communis concluſiones. Prima eſt,
277 ꝙ † in terris eccleſiæ de æquitate canonica ſufficit
filio relinqui aliq̃d vniuerſum. Quo caſu habetur ꝓ
inſtituto, vt hîc. Secunda concluſio eſt, ꝙ etiam iure
canonico nõ ſufficit relinquere filio rem particula-
rem, niſi expreſsè inſtituatur in illa, vt eſt caſus in di
cto c.ſi pater.eod.tit.lib.vj. Tertia cõcluſio eſt, ꝙ in
terris imperij, id eſt, eccleſiæ nõ ſubditis in tempora
libus, & in quibus papa nõ exercet ceu exerceri nõ
facit iuriſdictionem temporalem, neceſſe eſt per pa-
trem filium inſtitui. ita ꝙ non ſufficeret ei relinqui
ſimpliciter aliquid quantũcunq; vniuerſum, vt d.ſ.
aliud quoque capitulum.in authen. vt cùm de appel
latio. cogn.col.viij.niſi in caſibus, quos ſuprà vobis
enumeraui. Et cum his do finẽ huic quotidiano ac
difficili articulo gratia Dei poſſetenus diſcuſſo ad ſa
turitatem veſtrorum (vt credo) ingeniorum.

Laus Chriſto Ieſu Domino noſtro.

S V M M AE.

1 ☞ *Ingrati poſſunt exhæredari, & quomodo. & nu. 2.*
3 *Priuilegium amittit. qui abutitur.*
4 *Ingratitudinis cauſa emancipatus reducitur in patris poteſtatem.*
5 *Legitimatio aufertur ingrato.*
6 *Exemptionis priuilegio renuntiari non poteſt.*
7 *Ingratitudo per principem tolli non poteſt.*
8 *Pater & patronus differunt.*
9 *Maledictio non habetur pro exhæredatione.*
10 *Exhæredatio inconſultè facta, non valet.*
11 *Ingratitudinis cauſa debet in exhæredatione exprimi.*
12 *Filij tantùm legitimi ſunt etiam neceſſariò inſtituendi vel ritè exhæredandi.*
13 *Poſthumus exhæredari non poteſt.*
14 *Ingratitudinis nõ tempus nec locus, ſed cauſa inferẽda.*
15 *Ingratitudo filij an per quinque teſtes probari debeat, ſicut vaſalli.*
16 *Ingratitudo probatur per iuramentum patris de conſenſu filij.*
17 *Promittentem ſtare declarationi alterius, an neceſſe ſit adeſſe declarationi.*
18 *Exhæredatio fieri poteſt ſine cauſa expreſſiõe in caſibus.*
19 *Exhæredari an poſſit filius ſolum propter quatuordecim cauſas.*
20 *Compaternitas an faciat iudicem ſuſpectum.*
21 *Exhæredari ſine cauſa expreſſione poteſt ille, qui non tenet primum locum. & nu. 22.*
23 *Frater poteſt fratrem exhæredare ſine cauſa expreſſa.*
24 *Monaſterium ingrediens poteſt filium exhæredare.*
25 *Exhæredare poteſt pater filiam ſtatuto excluſam.*
26 *Exhæredari poteſt filius bãnitus, ſine cauſa expreſſione.*
27 *Ingratitudinis efficacia.*
28 *Ingratus etiã poſteà effectus furioſus poteſt exhæredari.*
29 *Filij parentibus obediant.*
30 *Adulterantem cum vxore ſua non poteſt occidere libertus patronum, nec filius patrem.*
31 *Atys muti hiſtoria.*
32 *Ingratus filius belua eſt peior.*
33 *Parentes blandi ſunt cauſa ruina filiorum.*
34 *Aues pullos bene tenere docent.*
35 *Ingrati filij ſunt viperis ſimiles.*
36 *Parentes & filij ſe mutuò compati debent.*
37 *Ingratitudo an purgetur per ingreſſum religionis.*
38 *Ingratitudo an poſſit pœnitentia purgari.*
39 *Eligendus eſt potius, qui peccauit & pœnituit, quàm qui nunquam peccauit.*
40 *Semel malus, an ſemper malus præſumatur.*
41 *Exhæredari non poteſt ingratus, ſi ingratitudinem ei pater pacto remiſit.*
42 *Vir malè tractans vxorem, quãdo lucro priuetur dotis.*
43 *Ingratitudo tollitur per ſequentem gratitudinem.*
44 *Regula, ſemel malus, quando locum non habeat.*
45 *Geta & Marci Valerij exempla.*
46 *Exhæredatio etiam fit à iudice.*
47 *Ingratus quando etiam ab inteſtato non ſuccedat.*
48 *Ingratitudo non repellit ingratum, niſi conquerẽte eo, in quem commiſſa eſt.*

In eodem teſtamento relinquens. II.

EX hoc text. apparet, quòd
Alterocha Raynutij teſtato-
ris filia ſemper patri ſuo fue
rat grata, & mandatis obſe-
cundans paternis: ob quod
meruit à patre honorari, ex
ſuóque poſtremo eulogio
præmium vltra dotem, quæ
1 ei data fuerat conſequi. † Si autem patri fuiſſet in-
2 grata, potuiſſet eam pater exhæredare. † Nam quo-
ties filius cauſam ingratitudinis contra patrem com-
miſerit, de his ſcilicet quæ textualiter enumerantur
in ſ.cauſas.in authent. vt cùm de appella. cogno.&
per glo.in cap.Quintauallis. de iureiuran. aut ſimi-
lem cauſam, vt infrà dicam. Tunc pater ſi filium no-
lit inſtituere, neceſſe habet eum nominatim exhære-
dare à tota hæreditate, & iure naturæ debita, & etiã
à portione, quam lex ciuilis & poſitiua defert filiis.
& cæteris liberis per tranſitum ad ſecunda vel vlte-
riora vota.l.hac edictali.C.de ſecund.nup. Et poteſt
parens hoc facere, ne ſub illius portionis confiden-
tia, liberi contra patrem libidine moueantur, & in-
grati exiſtant.l.fin.illo eo.tit. Et ſi pater teſtatur in-
ter liberos, valebit exhæredatio etiam in minùs ſo-
lenni teſtamento facta.l.hac conſultiſsima.ſ.ex im-
perfecto.C.de teſtament. vt plenè dixi ſuper verbo,
teſtamentum.j. in xij. fallen. cauſa ingratitudinis no-
minatim in teſtamẽto expreſſa. Et ſicut poteſt ipſum
exhæredare, quamuis naturalis, & legitimus exiſtat:
ſic etiam propter ingratitudinem poteſt baſtardum
vel ſpuriũ legitimatũ reducere ad illegitimationem,
ſecundum Bal.in c.filij.in titu.ſi de feud.fue.contro.
Adimplendo quod pulchrè ſcribitur Sapientiæ xvj.
in fin. Ingrati enim ſpes tanquam hybernalis glacies
3 tabeſcet, & diſperiet tanquã aqua ſuperuacua: † quia
priuilegium meretur amittere, qui ſibi cõceſſa abuti-
tur facultate.c.priuilegium.xij.q.iij.facit tex.l.onus
4 in l.j.C.de ingrat.libe. † vbi propter ingratitudinem
filius emãcipatus reducitur in patriam poteſtatem,

ſic etiam

ſic etiam legitimatus reducitur ad illegitimitatem,
[ad hoc facit ꝙ exemptus ab omnibus, putà à prin-
cipe vel communitate, reuocari poterit ad priſtinũ
ſtatum propter ingratitudinem, ſecundum Bald. ſin-
gulariter in l. ſi. in ſi. C. de libe. & eorũ liber.] Quod
eſt ſanè intelligẽdum ſecundum eum, ſi ꝑ reſcriptũ
principis fuerit legitimatus: ſecùs autẽ in baſtardo
per ſequens matrimonium legitimato, cuius legiti-
matio eſt tenacior. arg. c. tanta eſt vis. qui filij ſint le
gitimi. Qui licet propter ingratitudinẽ poſſit exhæ-
redari à patre, & hęreditate priuari in quãtocunque
valore exiſtẽte, etiã ſi regnum foret, aut imperium,
vt plenè dixi ſuꝑ verbo, *In eodẽ teſtamẽto relinquens*.
j. in a viij. limit. circa fin. & etiam ſi talis filius eſſet
ſacerdos, vt vidiſtis in verbo, *Et vxorẽ nomine Ade-
laſiã*. tamen non poterit decore legitimitatis priuari,
quod multum commendat L. Rom. in ſuis ſingul. &
Iaſon in l. ex hoc iure. xv. col. ff. de iuſtit. & iur. dicit
alibi hoc non legiſſe. Nam ſicut patronus propter
ingratitudinem poteſt libertum reuocare in ſeruitu-
5 tem: † ſic pater poteſt filio auferre impetratã legiti-
mationẽ, cùm pater erga filium æquiparetur patro-
no erga libertum. in authẽ. vt liberti de cætero. §. j. in
verbo, æqualis patri. Non tamen hoc locum haberet
in filio ſpirituali, [Vide quę habẽtur ſuper verbo,
Et vxorem nomine Adelaſiam. in iij. ſucceſſionũ arti.
cir. ſi.] vt propter ingratitudinem contra baptizan-
tem, aut patrinum ſuum cõmiſſam reuocari poſſit
in ſeruitutẽ peccati originalis, quo ante baptiſmum
tenebatur Satanæ & Angelis eius, à qua fuit baptiſ-
mo liberatus. Quia in iſto nõ eſt, ſicut in filio legiti-
mato, aut emãcipato vel liberto manumiſſo. Quia
baptizãs, aut eum in baptiſmo tenens, nõ eum libe-
rauit à ſeruitute peccati, ſed ipſe Deus, qui eũ à pote
ſtate cacodæmonis eripuit, & exemit eũ ſibi ſubiiciẽ
do, cuius ſolius principaliter intereſt, ꝙ in poteſtatẽ
6 inferioris, ſcilicet dæmonis non redigatur. † Vnde
exẽptus ſolus renunciare non poteſt priuilegio ſine
conſenſu ſuperioris. c. ſignificaſti. vbi Panor. de foro
compe. Pater autem ſolus emãcipat & patronus ma-
numittit, & liberat filium, vel ſeruum à poteſtate, &
ſic meritò eos in poteſtatem redigunt propter ingra
titudinem. facit etiam ſecundum eum tex. in §. ſi qua
igitur non habens, iuncto §. liceat. in authen. quibus
modis natu. eſſic. legi. Fuit enim ſemper apud Roma
nos venerabile illud inſtitutum Athenarũ, & quàm
memorabile, quòd conuictus à patrono libertus in-
gratus vel à patre filius, iure libertatis vel hæredita-
tis exuitur. Quibus ſecundum Valeri. libr. j. titu. de
inſtitu. antiquis dici poteſt. Superſedeo te habere ci-
uem, tanti muneris impium æſtimatorem. Nec addu
ci poſſum, vt credam vrbi vtilem, quem domi ſcele-
ſtum cernam. abi igitur, & eſto ſeruus, quoniã liber
eſſe neſciſti. Hæc ille. Filius profectò ingratus eam
retributionẽ patri, aut matri impertit, quam mus in
pera, ſerpẽs in gremio, & ignis in ſinu, ſuis cõſueue-
runt hoſpitibus exhibere. c. & ſi Iudæos. infrà de Iu-
dæis. [Et eiſdem cauſis, quibus poteſt filius exhære-
dari, poſſunt etiam ei alimenta denegari, vt dicit gl.
in l. ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. ff. de libe. agno.]
Etiã æquiparatur pullis Pellicani, qui cũ ſupra mo-
dum diligãtur à parentibus, quàm primùm creſcere
incipiũt parentes ſuos in faciem percutiunt, ſecundũ
gl. ſuper illud, ſimilis factus ſum pellicano ſolitudi-
nis, & c. Pſal. cl. Propter qđ mater eos repercutit &
occidit, tertia verò die mater ſe in coſta percutit, &
calidum ſanguinẽ ſuper corpora filiorum effundit,
ex cuius virtute reuiuiſcunt. Vnde debilitata matrę
ex ſanguinis effuſione, pulli pro cibo exire cogũtur,
quorum aliqui matrem paſcunt, quidam verò dege-
neres nullam penitus de matre curam gerunt, quod
mater aduertens receptis viribus filios eã paſcentes
refouet & diligit, alios verò tanquam ignobiles a ſe
reiicit, & ſecum cõmanere & viuere nunquã permit-
tit, vt clarè dicitur lib. xij. de propriet. rerum. c. Pelli-
canus. Et ingrati beluis cõparantur: imò peiores exi-
ſtũt, vt pater cùm propheta dicat: Filios enutriui &
exaltaui, ipſi autẽ ſpreuerunt me. Cognouit bos poſ
ſeſſorẽ ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, filius au-
tem, ſcilicet ingratus me nõ cognouit. Eſaiæ j. Et ſic
peior eſt brutis, vt latiùs dicã. [Ingratus vilis dici-
tur ac turpis perſona, & ſic indigna. l. fratres. quã ibi
ad hoc ponderat Bal. in iiij. not. C. de inoff. teſt. Ideo
frater ingratus nõ poteſt teſtamentũ ſui fratris que-
relare propter turpem perſonam in eo inſtitutã, cùm
ſit ipſe propter ingratitudinẽ turpis perſona, & indi
gna. Et ſic turpitudinem opponere nõ poteſt cõtra
hæredem. l. in arenam. C. de inoff. teſta. & c. cùm ec-
cleſiaſticæ. de except. vt decidit. Ange. in §. ingrati-
tudinem. in authen. de nup. & habeſ ſuprà in verbo.
Et vxorem. in ij. membro primi artic. ſucceſſionum
7 ab inteſtat. concluſione ij.] Nec † poſſet per prin-
cipem talis ingratitudo aboleri in præiudicium pa-
tris, quin illa nõ obſtante abolitione, pater poſſit fi-
lium ingratum exhæredare: quia cùm pœna ingra-
titudinis, quæ eſt exhæredatio, rẽdat ad patris com-
modum & fauorẽ, vt ſ. poſſit filium ingratum exhæ-
redare, talis pœna nõ poteſt per principem remitti.
l. ij. C. de in ius vocã. facit tex. in l. ij. C. de libe. & eo-
rũ libe. vbi libertus patrono ſuo ingratus poteſt ceſ-
ſante ſpe veniæ, & abolitionis in ſeruitutem reduci.
Pater autẽ bene poſſet eã remittere expreſſè & taci-
8 tè, etiam ſine principe, vt infrà diceſ. Et † in hoc dif-
fert à patrono, qui ſine indulgẽtia principis non poſ
ſet libertum ingratum libertate donare, vt ibi in d. l.
ij. in ſi. ſicut nõ poſſet pĩceps ſine patrono. Et ad-
eò verum eſt, ꝙ pater debet filium nominatim exhæ
9 redare, ſi fuerit ingratus, † ꝙ non ſufficeret ſi eũ ſim-
pliciter malediceret, licet cauſa ingratitudinis & ma
ledictionis expreſſa, putà dicẽdo, maledictus ſit talis
filius meus, quia me verberauit. Nam ex hoc nõ cen-
ſeſ exhæredatus, niſi pater verba in exhæredationẽ
ſonãtia expreſſerit, vt ſingulariter decidit Bal. ſuprà
in prooemio penul. col. in ſi. Quia cum benedicẽdo
non diceref eum inſtituere, cum verba dignationis,
vel indignationis nõ diſponãt quod ſonant, quãuis
ſecundũ eum in veteri teſtamẽto contrarium ſerua-
ref: quia maledictio patris domum eradicabat filio-
rum alleg. quod oo. Arch. a iij. q. iij. cùm ergo, & tex.
in l. his verbis. §. j. cum gl. iuncto ſummario Bar. ibi.
ff. de hære. inſti. vbi verba maledictionis inſtitutio-
nem filij aliàs ritè factam nõ vitiant. Sed aduertatis
quoniam contra Bald. videtur eſſe text. in c. licet. ibi,
ſub interminatiõe ſalutis æternæ, de voto & voti re-
dem. iuncto tex. ibi, hæreditatis emolumento priue-
tis. Niſi diceremus, ꝙ ibi nõ inducitur priuatio hæ-
reditatis propter interminationẽ maledictionis, ſed
quia filius non impleuit onus ſibi à teſtatore iniun-
ctum circa voti executionem, per ea quæ dicũtur in
cap. ſi hæredes. ſuprà eod. & in authen. hoc amplius.
C. de fideicõmiſ. [De quo plenè habeſ infrà ſuper
verb. *ſi abſq; liberis moreretur*. ij. in materia fideicom.
ſubſtit. tractando de legatis & fideicommiſſis parti-
cularibus.] tamẽ ex alio dictũ Bal. non obſtat. Nam

procederet vbi maledictio ſacta eſſet generaliter in
teſtamento & ſimpliciter prolata, prout loquitur di-
cta l.his verbis, ſecūdum quod Bar.ibi etiā ſummat,
dū dicit, verba maledictionis vniuerſalia, &c. Secùs
ſi teſtator deſcēderet ad ſpeciem maledictionis ex-
primendo demeritum in ſpecie, vt in caſu Bald.in l.
quoties.§.ſi quis nomē.vbi glo.declarat. ff.de hære.
inſtit.gl.& doct.in l.iij. ff. de libe.& poſth. & ita te-
net Iaſon.in l.ſi pater.C.de hęre.inſti.cōcludens idē
eſſe, ſi pater dicat, maledict⁹ ſit filius, quia me verbe-
rauit, vel dicat, ipſum exhęredo, videatis quę dixi ſu-
prà in verb. *In eodē teſtamēto relinquens*. j.in xa.limi-
tatiōe. Et debet fieri exhęredatio filij expreſsè, & no
minatim in teſtamēto, ne in eum, qui propter ingra-
titudinē immeritus dicitur, fiat paternæ hæreditatis
cōtinuatio, quæ in eum continuaretur ipſo iure. l.in
ſuis. & ibi Bar.plenè.ff.de libe. & poſth. ſi per patrē
10 nō expreſsè exhæredaretur. †Quæ quidē exhæreda-
tio fieri debet nō leuiter, ſed cōſultè & diſcretè, ideo
iura requirunt in ea cauſæ legitimæ expreſsionē, vt
infrà dicetur. Quoniā ſi fieret inconſulto calore, pu-
tà iracundiæ, non valeret, quāuis ex cauſa iuſta facta
fuiſſet, ſecundū Bal.Sali.& Iaſ. per illū tex.in l.filiā.
C.de inof.teſta. Ea enim quæ calore iracūdiæ fiunt
nō valēt.l.quicquid calore.ibi Bar.ff.de reg.iur.facit
can.ſi quis iraſcitur.ij.q.iij.& gl.in c.ea literis. de di-
uor. dicens confeſsionē, quāuis iudicialiter factam
nō valere, ſi ex calore proceſſerit, & illud probetur,
adeò dicit Io.Fab.in §.procuratori. inſti.de his per
quos agere poſsimus. ꝙ ſi pater filiū accuſauerit per
procuratorē de ingratitudine, vel dominus vaſallū
de felonia, talia procurator non eſt recipiendus ſine
ſpeciali mādato. Quia quoties petitur aliquid odio-
ſum, vt in propoſito, aut cōtra iua cōmune, neceſſa-
riū eſt mandatū ſpeciale. Conſtrictus eſt ergo pater
filiū ingratum in aliquo inſtituere, vel eū nomina-
tim & conſultè exhæredare, cauſa ingratitudinis in
teſtamēto inſerta per tex.in authen.nō licet.C.de li-
11 be.præte.vel exhæred. Et †debet cauſa ingratitudi-
nis in ipſo actu teſtandi exprimi, cùm ſit de forma
ſubſtātiali ipſius teſtamenti, ſicut inſtitutio, vt ſuprà
ibi plenè dixi. Sed ſufficit, ꝙ poſteà quādocunq; ꝓ-
betur per hærédē, ſecundum Sali.in l.vniuerſa.C.de
preci.impe. offeren. quem ibi ſequitur Iaſon. Si ve-
rò pater filiū quantumcunq; ingratū nō inſtitueret,
aut ipſum cauſa legitima in teſtamento expreſſa nō
exhæredaret, teſtamentū eſſet nullum, vt dicta auth.
12 nō licet. †Quod nō ſolùm habet locum in filiis na-
turalibus & legitimis ſimul, ſed etiā in legitimis tan-
tùm veluti arrogatis, vel adoptiuis: eo caſu quo ado-
ptiui tranſeunt in poteſtatē patria adoptiui, inſtit.de
exhære.libe.§.adoptiui. In filiis verò naturalibus tā-
tùm, puta baſtardis, præmiſſa nō ſeruant: quia pater
nō tenetur eos inſtituere, cū nihil cōtra eius volūta-
tē capiāt, vt dicit gl.ſing.in l.j.de bo.poſ.contra tab.
Niſi fuiſſent legitimati: quia tunc eſſent inſtituendi
hæredes, vel nominatim exhæredādi, ſi nō eſſent in-
grati. Aliàs teſtamentū nō valeret ſecundū L.Rom.
conſi.xxiiij.incip.licet naturalis filius. Nam legiti-
matus eſt ſuus hæres.& iura ſuorū hæredū habet, ſe-
cundum Bal.in l.eam quam.j.col.C.de fideicom. Et
hæc vera in filiis iam natis, ſed fili⁹ naſciturus, id eſt,
poſthumus, licet debeat inſtitui in aliquo, ne poſtea
naſcēdo reperiatē præteritus, & rumpat teſtamētum,
13 inſtit.quibus modis teſta.infir.§.j. †Tamen exhære-
dari nō poteſt, cùm cauſam ingratitudinis cōmitte-
re nō poſsit, vt plenè dicam. infrà eo.verbo, *Et ſobo-*
14 *les quam geſtabat in vtero*. †Hodie enim debet in ex-
hæredatione cauſa inſeri iuſta, & legitima de iure ap
probata, aliàs teſtamentū non valeret. Nō tamē inſe
ri debet locus aut tēpus ingratitudinis commiſſæ, vt
conſuluit Bal.conſil.incip. Chriſti nomine præpoſi-
to, Lucarellus. Quia ꝙ inſeri debeat locus, aut tēpus
ingratitudinis in teſtamento non reperitur iure cau-
tum, ſed ſufficit & tenet hæres poſteà ꝓbare locum
& tempus, arg.l.item exigit.& quod ibi no.Bar.ff.de
dolo malo.& in l.prætor edixit.ff.de iniuriis. & in c.
pia.de excep.lib.vj.& in c.præſentium.de teſti.eod.
lib. Nam licet de prodigalitate [vt plenè habet in-
frà ſuper verbo, *relinquit*. in xij. falli.] filij credatur
ſoli patri, per text.quē Bal.ibi cōmendat in l.ſi furio
ſo puberi.ff.de curato.furio. Tamen ei de ingratitu-
dine nō ſtatur. Quinimò hæres ſi teſtamentum præ-
ſeruare velit à querela inofficioſi, neceſſ. habet pro-
bare cauſas ingratitudinis in teſtamēto inſertas eſſe
veras.l.omnimodo.C.de inoffi.teſta. Nec ſufficeret
eas probare per teſtes infames, etiā infamia facti, qui
aliàs in cauſis ciuilibus non omnino repelluntur, ſe-
cundum glo.& docto in c.teſtimonium.de teſti. gl.
& docto.in l.j.C.de ſumma Trini. tamē in caſu iſto
repelluntur, per tex.in cap.j.vbi dum dicit, Integræ
opinionis, quem ad hoc not.ibi Bal. quot teſtes ſunt
neceſſarij ad probandū ingratitūdinē, vbi etiā quin-
que teſtes requiruntur, qui ſint omni exceptione ma
iores, quorū in alia cauſa duo ſufficerent.l.vbi nume
rus.ff.de teſti.& cap.in omni negotio, ſuprà illo eo.
tit. Et ſequitur Iaſ.in repeti.l.admonendi.ff.de iure-
iuran.& in l.j.aij.col.C.de ſumma Trini. Et eſt tex.
ille d.c.j.ſummè notandus, dum dicit: Si vaſallus in-
honeſtis factis, atque indecentibus machinationi-
bus dominū ſuum offenderit, &c. feudo priuabitur,
quod non obtinere cenſemus, niſi quinque teſtibus
ſummæ, ac Integræ opinionis prolatū fuerit manife
ſtè, &c. Et licet gl.ibi dubitauerit an dictus text. pro
lege habeatur, & obſeruari debeat, tamen Aluarotus
& Iacob.de ſancto Georgio ibi tenēt, ꝙ eſt lex He-
rici imperatoris, & ſi. ſeruanda, prout obſeruatum
fuit Arreſto parlamenti Gratianopolitani, vt refert
& ſequitur Guido papæ, quæſt.clxxx. Nam quoties
beneficiatus accuſatur de crimine cōmiſſo cōtra eū,
qui beneficiū cōtulit, maior probatio & clarior re-
quiritur duplici ratione. Prima, ne inuidi aut inimi-
ci faciliter moueātur ad priuandū accuſatum bene-
ficio ſuſcepto per teſtes ſuſpectos & nō integros, ſe-
cundum Alua.& de ſancto Georgio.in d.c.j. Secun-
da ratione hoc iuſtificatur: quia quoties ꝓbatio exi-
gitur cōtra eum, pro quo militat & facit veriſimili-
tudo, certè probare habēs afficiē maiori onere pro-
bādi per tex.in c. quia veroſimile. vbi plenè & clarè
hoc decidit Pan.de præſumpt. Et eſt tex. optimus in
l.ſi.ff.quod met. cau.ſed vaſallus primò accepit à do
mino beneficium. Secundò præſtitit ei fidelitatis iu-
ramentū. Tertiò dietim indigere poteſt domini auxi
lio. Ideo nō eſt veroſimile ipſum fuiſſe dño ſuo in-
gratū, cui teneretē pro beneficio ſuſcepto, & naturali
ter eſt obligat⁹.c.cùm in officiis.ſupra eo.& l.ſed &
ſi lege.§.fi.ff.de pet.hęre. Et minus eſt veriſimile de
filio inter quē & patrē ſuū eſt nexus quidā diuinus
l.penul.C.de adop. Præterea dicit Aure.Auguſt.lib.
ij.de ciuita.Dei, c.iiij.habet quidē erga parentes hu-
mana verecundia, ꝙ nec ipſa nequitia poſsit aufer-
re, & filius à patre non ſolū bona habuit, & ſucceſ-
ſionē ſperat.l.in ſuis.ff.de liber.& poſth.& l.ſcripto.
ff.vnde libe.ſed etiā ſuū eſſe ſuſcepit. Ergo ipſe ſicut
vaſallus

vaſallus de ingratitudine non poteſt cōuinci nec ſu-
perari,niſi per quinq; teſtes omni exceptione maio-
15 res. † Super quo cogitabitis,ſi ad probandū ingrati
tudinem filij,ſicut vaſalli,requirantur quinq; teſtes,
ita ꝙ minori numero cōuinci non poſsit:quia de va
ſallo eſt expreſſū,ſed non de filio:quia non ita faci-
liter mouetur pater ad priuandū filium dicēdo eum
ingratū,ſi non ſit,ſicut moueretur dn̄s contra vaſal-
lum nō tam ſibi coniunctū:imò totale votum patris
eſt,ꝙ filio ſua deferaṫ hæreditas,vt d.l.ſcripto.Verū
tamē liquida ingratitudinis probatio requiriṫ. Præ-
tereà ſicut ꝓ filio,& eius gratitudine pręſumiṫ,ꝙ ve
riſimiliter nō ſit ingratus patri,à quo ſuū eſſe ſuſce-
pit,& nutrimentū. Sic ecōtra præſumitur pro patre:
nec eſt veroſimile,ꝙ iniuſtè moueaṫ cōtra filiū quē
plus diligit,q̄ ſeipſum, vt dixi ſup verb. *Duas habēs filias*. in præludio. Et ſic veroſimili præſumptione
ſtante pro quolibet ſtandum erit regulæ cōmuni, ꝙ
vbi numerus teſtiū non reperitur expreſsè taxatus,
duo ſuffiiciūt, vt d.l. vbi numerus.ff.de teſti.& d.c.in
omni negotio. qui duo vel tres requirūtur omni ex-
ceptione maiores.Nec etiam ingratitudo filij proba
ri poſſet ſecundū omnes ſemiplenè per vnum teſtē,
etiā cum iuramēto hęredis. Quinimò probari debēt
clariſsimè per plures teſtes legitimos, ſecūdum Bal.
in d.l.fin.C.de ſecun.nup.per tex.illum in fin.dū di-
cit liquidis & indubitatis probationibus, vbi de nu-
mero nihil dicitur.Et ſequitur Fely. in rub.de prob.
in ij.limitatione iij. cōcluſionis. Et hoc verum vltra
16 Felyn. † ꝙ ingratitudo probari nō poſsit per vnum
teſtē,nec per iuramētum hęredis,aut teſtatoris, niſi
filius expreſsè cum patre cōueniſſet & conſenſiſſet,
ꝙ ſtaretur ſoli iuramēto patris de cauſis ingratitudi
nis in teſtamento narrādis. Quia tunc iuramēto ſo-
lius teſtatoris crederet de cauſis ingratitudinis filij
in teſtamēto narratis.Ita ꝙ alia non indigerent pro-
batione,ſiue pater teſtādo eas iurauerit ſuiſſe, & eſſe
in præſentia filij,aut ipſo vocato,vel in abſentia eo
minimè citato, ſecundum Alex. eleganter in j. parte
conſi.cxxx.incipien.difficultas huius negotij. Quo-
niam in his extraiudicialibus actibus neceſſaria nō
eſt præſentia illius,qui ſi vocatus eſſet,contradicere
non poſſet.l.cùm ſeruum.§.ſi quis filium.ff.de fidei-
com.liber.& l.recuſare.in prin.ff.ad Trebel.Præter-
eà declarationem animi facere poteſt quis parte ab-
ſente.l.Pomponius.ff.de negot.geſt.& l.pro hæred.
ff.de acquir.hæred.& l.ſi auia.C.de iure delibe.Ideo
ſi filius ſtare voluerit ſimplici dicto patris cū iura-
mēto,non eſt in tali declaratione filij præſentia,aut
vocatio neceſſaria. Ad hoc facit quod pulchrè dicit
17 Bart.in l.fi.ff.de præto.ſtipul. † de illo,qui promiſit
ſtare ſimplici verbo,aut dicto aduerſarij ſuper expē-
ſis.Et clarius ac ſingulariter Ioan.de Plat.in l.j.in fi.
C.de ſump.recu.lib.x.vbi decidit,an talis conuentio
reuocari poſsit ante factam declarationē.Reſtat er-
go,ꝙ teſtator filium exhæredare volens, nō tenetur
locum,& tēpus ingratitudinis exprimere,minúſque
eā probare in vita. Sed ſolùm & duntaxat aſtringi-
tur cauſam ingratitudinis exprimere in teſtamento,
quod neceſſe facere tenetur, aliâs exhæredatio eſſet
18 nulla,& cōſequenter teſtamentū nō valeret.† Exce
ptis ſequētibus caſibus, in quibus valet exhæredatio
nulla cauſa ingratitudinis teſtamēto inſerta. Primus
caſus eſt,q̄n mater cauſa prouiſionis filij ipſū exhæ-
redat, vt quia videt patrem bonorū filij vſufructua-
rium,& futurū adminiſtratorē,iuxta l.j.C.de bono.
mater.eſſe prodigum,& bonorum dilapidatorē.quo
caſu poteſt filium exhæredare,arg.l.multi.ff.de libe.
& poſthum.& l.penul.ff.de curato.furio. ſecundum
Gul.de Cug.in d.authen.non licet.ſed Saly.tenet ibi
contrarium:quia hodie hæc cauſa non eſt de enume
ratis in d.§.cauſas.Prætereà quia mater poteſt aliter
ꝓuidere filio ſuo, & honeſtius ſi timeat bona ſua ꝑ
patrem dilapidari, vt habetur in auth. excipitur. C.
de bo.quæ liber.Communiter tamen tenetur opinio
Gul.quando mater vt filio prouideret,eum exhære-
dauit,& grauauit hæredē, vt cùm filius erit ſui iuris
& legitimæ ætatis reſtituat ei hæreditatem cum fru-
ctibus,vt d.l.multi.& l.filiis matrē.C.de inoff. teſta.
Quoniam hoc caſu valebit exhæredatio, & ceſſabit
querela inofficioſi teſtam.licet non fuerit aliqua cau
ſa expreſſa de enumeratis in d.§. cauſas. Et ita tenēt
Bart.Ange.& Imo.in l.cùm ex filio.in princip.ff.ad
Treb.& Bal.in authen.ex cauſa.C.de libe.præter. &
probatur in d.l.filiis matrem.vbi etiam hoc caſu po
teſt conditio apponi in inſtitutione filij,etiā quo ad
legitimā contra l.quoniam in prioribus. C.de inoff.
teſta.vt plenè dicam infrà eo.in verbo, *Reliquit*. Ad
hoc facit tex.in d.l.ſi emancipatus.la.ij.ff.de bo.poſ.
cōtra tab.vbi licet fili⁹ cui relinquiṫ titulo fideicom-
miſsi,& nō inſtitutionis, poſsit velut præteritus cō
tratabulare teſtamentum.l.ita tamē.§.q rogatus.ff.
ad Treb.tamen fallit, vbi nō fuit inſtitutus ob ſui fa-
uorē,neque eſt abſurdum iura noſtra nouiſsima in-
telligi & interpretari ſecūdum leges veteres.l. ſed &
ſi poſteriores.ff.de legi.& decidit Bar.in l.ſi quis ſer
uo alieno.C.de fur.Nam ſi tex.bene pōderetur in d.
§.cauſas. loquiṫ quando exhæredatio fit odio & in
filij iniuriā,& non ipſius fauorē.Sanè tamen intelli
gatis,ꝙ in tali exhæredatione filio fauorabili nō eſt
neceſſe cauſam ſcilicet odij inſerere: tamē inſeri de-
bet cauſa fauoris,ratione cuius fit talis exhæredatio.
Et debet exhęredās dicere,ideo filiū meū exhæredo.
quia pater eius oīa dilapidaret. Ita elegāter decidit
Bal.in d.auth.ex cauſa.verſ. Expeditus de cōtrariis.
in iiij.opp.C.de libe.præte. Quæ oīa locū habent in
patre,ſi filiū ex iuſta cauſa filio fauorabili eū exhære
det.vt d.l.cū ex filio.§.j.Facit qđ dixi ſ.iſto eo. ver-
bo,in xv.limit. [Et etiā diciṫ ſup verb. *Adiiciens in Alterocha*. verſ. *Secundò dici*, &c.] Secūdus caſus ſecū
dū Gul.de Cug.eſt, in quo in exhæredatione nō eſt
neceſſaria cauſæ inſertio,ſi filius in teſtamēto patris
exhęredari cōſenſit,aut manu propria ſe ſubſcripſit
exhæredationē in eo contentā approbādo. Quoniā
tūc nō requiritur alia cauſa, vt l.nō putauit.§. ſi quis
ſua manu.ff.de bo.poſ.contra tab.ſed Sali.in d.auth.
nō licet.tenet cōtrariū hodie eſſe ſeruandū,per text.
in d.§.cauſas.tamen pro Gul.facit quod not. Barto.
in l.ſi quando.§.fi.C.de inoff.teſt.vbi dicit,ꝙ ſi pa-
ter filium exhæredauit volentē,& hoc pro cauſa ex-
preſſerit in teſtamento, dicens filium meum volentē
exhæredo, talis exhæredatio valebit, velut cauſam
habēs expreſſam,prout lex requirit.Et licet talis cau
ſa non ſit de enumeratis in d.§.cauſas, tamen ſecun
dum Bart.hoc non obſtat,quia dictus §.loquitur de
exhęredatione iniurioſa filio inuito facta.Aliud aūt
eſt ī ea,quę fit filio volēte, ꝑ d.§.ſi quos ſua manu.
Cùm volēti nō fiat iniuria.Plus dicit Imo. in l.filio
præterito.ff.de iniuſto rup.teſta.loquēdo tamen ſub
dubio fortè.Quòd etiā quando filium volens exhæ-
redatur,valet exhæredatio,etiā abſq; eo, ꝙ aliàs ex-
primatur alia cauſa volūtatis filij,per d.§. ſi quis ſua
manu.qui nō eſt hodie correctus,per d.§.cauſas.qui
loquitur de exhęredatione facta filio inuito.Ad hoc

facit quod voluerunt Pet.& Cy.in l.ſi pater.vlt. qõ.
ff.de inſti.& ſubſti.vbi dicunt,ꝙ quando filius inſti-
tutus eſt ſub cõditione poteſtatiua, in cuius defectu
eſt exhæredatus,tunc nõ requiritur expreſsio cauſæ:
quia ſecundũ tex,vnde ſumitur d.auth. non licet.C.
de libe.præteri.loquitur in cauſis, ꝓpter quas filius
exhæredatur inuitus. Sed quando filius eſt inſtitutus
ſub cõditione poteſtatiua,ſi eã nõ impleuerit cùm
poterat,tunc dicitur volens exhæredatus. Cùm ipſe-
met non implendo conditionẽ poteſtatiuã ſe impe-
diat,& excludat à paterna hæreditate arg. l.iã dubi-
tari.ff.de hær.inſti.& l.facta.§.ſi in dãda.ff.ad Treb.
Et hæc vera intelligatis, ꝙ valet exhæredatio ſine
cauſæ inſertione facta de cõſenſu filij,prouiſo quòd
filius ante factum teſtamentũ,vel tempore teſtamẽ-
ti conſenſerit. Si autẽ pater ſine cauſa filium exhæ-
redaſſet,quo caſu teſtamentum non valet,vt d.auth.
non licet.quãuis poſtea filius conſenſiſſet,nihil ope-
raretur eius conſenſu,ſecundum Ang. & Imo. quos
ibi ſequitur Alex.in fin.in l.ſi quis poſthumos.§.j.ff.
de libe.& poſthu.& Iaſon in dicta auth. nõ licet.de
quo pulchra vidiſtis ſuprà ſuper eo.verbo, in vij.li-
mitatione,dum dicitur,an valeat præteritio de con-
ſenſu filij facta. Aduertatis,quia idem Iaſon in dicta
l.ſi quãdo.§.fin.prope fin.per ea quæ proximè dicta
ſunt de filio ſub conditione poteſtatiua inſtituto,te-
net ꝙ ſufficit filium cõſentire exhæredationi etiam
ex pòſt facto. Sicut ſeruari videmus in eo,qui teſtato
re mortuo nõ implet conditionem poteſtatiuam: &
ſic tacitè cõſentit exhæredationi quod ſufficit. Secus
in præteritione, vt plenè vidiſtis in d.vij.limitat. Nec
eſt verum,vt ſingulariter decidit Gul. in dicta auth.
19 nõ licet.†quòd filius exhæredari nõ poſsit, niſi pro-
pter xiiij. cauſas in iure expreſſas. Quia imò vltra
illas filius exhæredari poterit ob aliam, in qua eadẽ
ſit ratio vel maior, vt quia fortè ſit ſimilis, aut gra-
nior,per tex.not.in c.j.§.porrò.in titu.quæ ſit prima
cau.bene.amit. hoc idem tenet Nico.de Neap. ꝓut
ibi cum refert,& ſequitur Iac.Aluarotus.dicẽs dñm
genitorem ſuum ita tenuiſſe in repet. auth. ex cauſa.
C.de libe.præte.idem voluit Ang.in l.lex Cornelia.
in princip.ff.de iniuriis.per illum tex.in verbo, pro-
pior.vbi dicit probari, ꝙ illud quod lex dicit de re-
motioribꝰ in gradu, multò magis intellexit in pro-
pinquioribus. Ex quo concludit filium poſſe exhære
dari ex cauſis durioribus, quàm ſit vna de illis xiiij.
enumeratis in d.§.cauſas. Facit ſecundum eum l.ob
æs alienũ.C.de prædiis mino.& l.cùm ita §.in fidei
cõmiſſo.ff.de lega.ij.hoc etiã ſentit Bal.in l.ſolo.C.
de libe.cauſa. Ad hoc facit gloſ.in verbo, voluerit.in
fi.C.de reuoc.dona.iuncta text.ibi in verb.tantùm.
vbi dicitur,ꝙ licet text.ille velit donationẽ poſſe re-
uocari per aliquam tantùm ex illis quinq; cauſis in-
gratitudinis ibi expreſsis, tamen ex alia magna cau-
ſa ſimili alicui ex illis ibi expreſsis poterit donatio
reuocari. Et illam glo.ſequitur ibi Cy.quam Sali. ibi
reputat ſingularẽ. Et eſt cõmunis opi. à qua tutum
nõ eſt recedere, licet aliqui moderni tentauerint cõ
trarium perſuadere,& malè ſecundum Iaſo.in dicta
authen.non licet.& Barb.in c.fin.de dona. pro qui-
bus facit quod no.dominus Helias in antepenul.no.
in c.Romana.de appel.lib. vj. vbi dicit, ꝙ ſicut põt
quis appellare, aut iudicem recuſare propter cauſas
20 in iure expreſſas: ſic†etiam propter alias cauſas ma-
iores vel æquales,vt putà quia iure nõ cauetur,quòd
iudex recuſari poſsit, vt ſuſpectus propter cõpater-
nitatem. Si tamen ex iure cõpatriæ tanta ſurgat ami-
citia,ſicut ex cõſanguinitate inter parentes,certè in-
dex recuſari propter talem compaternitatẽ poterit.
21 †Tertius caſus eſt, in quo valet exhæredatio facta,
aut præteritio ſine cauſæ expreſsione: quando exhæ
redatur vel præteritur ille,qui nõ tenet primũ locũ,
vt decidit Bal.in repe.l.ſi pater filiũ.xj.col.ff.de in-
offi.teſta. Ponens exemplum in exhæredatione, vel
præteritiõe patris ipſius teſtatoris. Et dicit antiquos
iſtud nõ vidiſſe. Et idem voluit ipſemet Bal.in repe-
titio.l.in ſuis.ff.de libe.& poſth.& in l.poſthumorũ.
ff.de iniuſto rup.teſta.quãuis in l.ſi quis filium.C.de
inoff.teſta.non videatur in hoc figere pedem. Et ve-
racitet eſt ſatis dubitabile:quia in contrarium forti-
ter facit tex.in dicta auth.non licet.dum dicit, nõ li-
cet parenti aliquẽ ex liberis.&c. Et ſic nõ facit diffe
rentiam,an teneant primum locum vel non, tamen
communiter tenetur quod dictum eſt. Et nõ ſine ra-
tione:quia talis, qui non tenet primũ locum,nõ erat
de neceſsitate inſtituendus vel exhæredandus.l. Gal
22 lus.§.in omnibus.ff.de libe.& poſth. †Ex quo dicto
reſultat,ꝙ ſi filius emancipatus exhæredauit filium,
& nepotem præteriit, cuius præteritio habetur pro
exhæredatione attẽta emãcipatione,vel fortè ipſum
exhæredauit, & teſtatore mortuo filius in iudicio
querelæ fuit per ſententiam à querela inofficioſi te-
ſtamenti exclusus,& ob hoc aperta fuerit via quere-
landi ipſi patri, qui tempore teſtamẽti mortis ipſius
filij nõ tenebat primum locum,ſed ſecundum, cùm
præcederetur à filio teſtatoris,qui ſemper tenuit pri
mum locum,& excludit aſcendentes, vt l.ſi matrem
C.de ſuis & legi.hære. eo caſu ſuccedere nõ poterit
ab inteſtato,nec dicere teſtamẽtum nullum. Sed ne-
ceſſe habebit intentare querelã inofficioſi teſtamen-
ti,tanquam ritè exhæredatur, licet forſan non iuſtè.
Et valebit talis præteritio vel exhæredatio,quãuis in
23 ea non fuerit cauſa expreſſa. †Quartus caſus eſt in
exhæredatione fratris turpi perſona hærede inſtitu-
ta: quia nõ habet frater exhæredando vel prætereũ-
do fratrẽ neceſſe apponere cauſam exhæredationis
vel præteritionis. Nã text.in dicto §.cauſas in auth.
vt cùm de appel.cog.requirẽs in exhæredatione in-
ſertionem cauſæ,ſolùm loquitur de aſcendentibus,
aut deſcendẽtibus exhæredãdis, in quibus requiritur
inſertio cauſæ & expreſsio, vt d.§. aliud quoque
capitulũ.iuncto §.& hoc quidem. Sed hoc nõ reperi
tur in tranſuerſalibus. Ergo iura antiqua remanent
incorrecta,& ita debet intelligi glo.in dicta authen.
non licet.& tenet Bar.poſt Gul.in l.fratris.C.de in-
offi.teſta.& magis clarè Bald.Sali.& Imo. in dicta l.
filio præterito.ff.de iniuſto.rupt.teſta. Alex & Iaſon
24 in dicta authẽ.non licet. †Quintus caſus eſt,& mul
tum ſingularis in volẽte ingredi in monaſteriũ, aut
cogitãte de ingreſſu religionis tẽpore, quo teſtatur.
Nã talis poteſt ſine cauſæ expreſsione filiũ ſimpli-
citer exhæredare,ſicut poſſet cum ſine cauſa præteri
re,vt dixi ſuprà ſuper eod.verbo,in xiij.limitatione.
Poterit tamen filius legitimã petere conditione ex
lege. Ita ſingulariter decidit Bar. in auth.ſi qua mu-
lier.C.de ſacroſan.eccl.per tex.in §.j.verbo,quoquo
modo.in auth.de monachis.quem ibi in d.authen.ſi
qua mulier.ſequuntur Bald.Fulg.& Pau. dicẽtes te-
ſtatorẽ tunc videri cogitaſſe de ingreſſu,ſi poſt teſta
mentũ factũ fuerit intra paucos dies ingreſſus. Idem
tenet Pau.in c.in præſentia.de proba. & ſequi vide-
tur Iaſon in d.auth.ſi qua mulier.vij.col.vbi reſpon
25 det motiuis Sali.qui contrarium tenuerat. †Sextus
caſus eſt,& quotidianus in patre exhæredãte filiam

ſtatuto

ſtatuto, aut patriæ conſuetudine excluſam à paterna
ſucceſsione. Quoniã non tenetur pater in tali exhæ
redatione cauſã inſerere: quia etiã ſi teſtamẽtum di-
ceretur nullum, ipſa non ſuccederet. Ideo ſufficit, ꝙ
quoquomodo exhæredetur: cùm neceſſe nõ haberet
pater eã inſtituere, nec exhæredare. ſecundum Bal.
in l. poſthumus. §. ſi ca his. ff. de inoffi. teſta. dicẽtem
aliâs ſic cõſuluiſſe. Et idẽ puto in exhæredãte filiam,
quæ ſucceſsioni & bonis renuntiauit paternis cũ iu-
26 ramento, iuxta c. quãuis. de pact. libr. vj. Et † idem
in exhæredante filium bannitum, vel aliâs incapacẽ
ſucceſsiõis paternę, prout ſunt fratres minores: quia
tales præteriri poſſunt à patre in teſtamẽto impunè
& ſine cauſa, cùm habeantᷓ pro extraneis, & per cõ-
ſequens ſi ſine cauſa exhæredarẽtur, tenet exhæreda
tio, de quo plenè vidiſtis ſuprà iſto eo. verbo, in viij.
ix. x. & xvij. limitat. vbi dixi idem eſſe in Francia, in
quibuſcũq; aliis religioſis, ꝙ etiã ſine cauſa poſſunt
præteriri. Et ſic cùm valeat eorũ teſtamẽtum abſq;
talium liberorum inſtitutione, & quacumque exhę-
redatione, multò magis valebit cum exhæredatione
minus ſolẽni: vt à ſimili dicit gl. in verbo, in trãſitu
inſti. de libert. §. multis autem modis, volẽs ea quæ
fieri poſſunt ſine iudice, poſſe fieri per iudicẽ incom
petentẽ. Ergo à ſimili, vbi nõ eſt opus exhæredatio-
ne, valebit exhæredatio incompetẽter facta, puta ſi-
ne cauſæ expreſsione. Nec prætermittendum puta-
ui, quod circa hanc materiã ſingulariter decidit An-
ge. in authent. de nup. §. ingratitudinem. in j. not. vbi
dicit, ꝙ licet exhæredatio vt valeat, fieri debeat cau-
ſa exhæredationis in teſtamẽto expreſſa, aliás teſta-
mẽtum, vt videtis, eſt nullum, exceptis prædictis ca-
ſibus. Tamen ſi facta fuerit cauſa non inſerta, inſti
tutus in teſtamẽto remanebit hæres, ſi contra filium
probauerit iſtam cauſam ingratitudinis contra de-
functum patrem commiſſæ, quamuis pater teſtando
eam non expreſſerit, ſed eum ſimpliciter exhæreda-
uerit. Ideo dicit ibi Ange. quòd aduocatus hæredis
debet eſſe cautus, vt mortuo teſtatore opponat con-
tra filium conquerentem, & probet iuſtam cauſam
exhęredationis, qua probata, repelletur filius etiam
ab inteſtato, vt etiã tenet Iaſon in dicta authen. non
licet. C. de libe. præteri. & in l. cùm mota. v. colũ. in
princ. C. de trãſact. Ad hoc facit quod dixi ſuprà in
xxvj. limitat. Ego autem non credo hoc eſſe verum:
quia de forma exhæredationis eſt, quòd in ea expri-
matur cauſa. Præterea regulam habemus, quòd cau-
ſa propter quam poteſt filius exhæredari iuſtè in te-
ſtamento non repellit eum ab inteſtato à legitima
ſucceſsione. l. in arenam. C. de inoffic. teſta. vbi idem
Iaſon expreſsè tenet contra Angel. licet aliâs tenue-
rit cum eo, incidenter ipſum referẽs & malè, vt ipſe
ibi fatetur, dicens eundem Angel. tenuiſſe in l. j. ff. de
Inoffic. teſta. Neceſſarium eſt cauſam ingratitudinis
exprimi in teſtamẽto, nec ſufficeret eam in teſtamẽ-
to non expreſſam probare. Vnde reſtat, ꝙ exceptis
dictis caſibus debet pater filiũ exhæredãs, vel filius
patrẽ iuſtam cauſam exhæredationis exprimere in
27 teſtamento. † Vnum tamen menti tenebitis, ꝙ in-
gratitudo propter quã fit exhæredatio tãtæ eſt effi-
caciæ & virtutis, ꝙ ſemel fuerit per filiũ commiſſa,
poterit ipſe filius exhæredari velut ingratus: imò ſi
vellet rem à patre venditam ex conſuetudine patriæ
offerendo pretium infra annum, iuxta cap. conſtitu-
tus. de in integ. reſtit. tanquam proximior retrahere,
repelleretur oppoſita ſibi ingratitudine. arg. ca. j. §.
quæſitum. de cap. qui curiã vẽdi. & c. j. §. inſuper. de
prohibi. feu. alie. per Fed. vbi ſi proximior ipſius va-
ſalli dominũ offenderit, deinde vaſallus feudũ extra
neo vẽdiderit, talis proximior venditoris, qui ſi feu-
dum habuiſſet, propter offenſã fuiſſet illo priuatus,
ſi velit illud iure proximitatis pretio oblato retrahe-
re, certè repelleretᷓ, niſi dominus offenſam remiſiſ-
ſet, vt dixi in verbo, *Duas habens filias*, loquendo de
ſecũda ſpecie pacti de futura ſucceſsione: ſic etiã re
pelli poſſet ingratus filius patre de ipſo cõquerente.
28 † Plus dico, ꝙ poſſet filius ingratus exhæredari. Nõ
obſtãte, ꝙ effectus fuerit poſt ingratitudinem furio
ſus, vt l. fi. §. & ſi q̃dẽ. C. de cura. furio. & l. de creatio
nibus. C. de epiſc. audiẽ. Nã iura quæ dicunt furioſũ
non debere puniri, ſi delinquat, intelliguntur in de-
lictis in furore perpetratis, & nõ antè. l. diuus. ff. de
offi. præſi. & l. infãs. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. videa-
tis Bar. in l. ex facto, verſi. ſeptimò quæro. ff. de vulg.
& pupil. ſubſti. & Iaſ. in l. furioſum. C. qui teſta. face-
re nõ poſ. vbi plenè diſputat, an de omni crimine ca
pitali cõmiſſo ante furorẽ poſſit furioſus puniri. Et
cõcludit, ꝙ puniri nõ poteſt in corpore, ſed bene in
bonis, puta p exhæredationẽ, ſecundũ Bal. in d. l. fu-
29 rioſum. † Decet enim filios poſt Deum parentibus
obedire ſuis omni iure, ſcilicet humano. l. ij. ff. de iu-
ſtitia & iure. Pariter & diuino, vt habetur Exod. xx.
Ibi honora patrẽ & matrem. & Eccleſ. iij. Qui hono
rat patrem ſuum, vita viuet longiori. & Ephe. v. Filij
obedite parẽtibus veſtris, vt fecit ſaluator, qui ſubdi
tus erat illis. Luc. ij. Et gratitudinẽ exercuit erga ma
trem vſque ad mortem, cùm, vt habetur Io. xix. eam
beato Ioanni cõmendauit, nobis exemplũ tribuens
vſq; ad mortẽ debere parentibus noſtris obedire, &
obſequia præſtare: quia ſcriptũ eſt Eccle. iij. Gloria
hominis ex honore patris ſui. Et Prouerb. xvij. Di-
citur gloria filiorũ parẽtes eorũ. Vnde Rechabitæ à
domino laudati fuerũt, quia patri ſuo obedierãt, qui
eis ne vinũ biberẽt, præceperat, & nõ biberũt vſque
ad diem hanc. Hierem. xxxv. Pariformiter Iſaac ſuo
vſq; ad mortẽ paruit genitori. Gen. xxij. Pariter etiã
vſq; ad mortẽ ſuſtinendã filia Iephthe, vt patet Iudi
cum xj. in fi. Vnde Boëtius in lib. de Cõſola. Si men-
ti, inquit, humanæ inſerta eſt boni veriq; cupiditas,
tantò magis inſertũ eſt filios parẽtes ſuos honorare,
cui Seneca cõuenit. li. de benefi. Et Philoſoph', ma-
giſtris & parẽtibus reddi nõ poſſe æquipollẽs, paten
ter edixit. Nec minori vindicta parentũ ac deorum
violatio expianda eſt, dicit Valerius lib j. titu. de ſer-
uata relig. c. Tarquinius autẽ. Quinimo etiã diſcolis
parentibus ingrati eſſe nõ debemus, iuxta illud. j. Pe
tri ij. ca. Subditi eſtote omni creaturę propter Deum,
regi tanquam præcellenti, ac ducibus tãquam ab eo
miſsis etiã diſcolis, ita ꝙ ſub colore correctiõis filio
patrẽ caſtigare nõ licet: cũ dicatur in l. cùm oportet.
C. de bonis quæ liber. ꝙ lex erubuit filios eſſe paren
tũ caſtigatores. Præterea dicit Bart. in l. ſi adulteriũ.
30 §. fi. ff. de adult. † ꝙ ſicut libertus nõ poſſet patronũ
ſuum in adulterio cum eius vxore repertũ occidere,
ſic nec filius patrẽ: quia quãuis reperiatur in adulte-
rio, remanet pater, cui reuerentia debetᷓ. Nec eſt quo
ad filiũ turpis perſona, quo occidi per maritum poſ
ſit. l. marito. §. illud. eod. tit. [Niſi eſſet propter deli-
ctum bannitus, quo caſu impunè velut hoſtem pa-
triæ necare poſſet, ſtante ſtatuto, quòd bãnitus occi-
di poſſit, ſecundum Barto. ibi per text. in l. minimè.
ff. de relig.] Et ſi ingrata proles redemptoris, & ſan-
ctorum non mouetur, ſaltem gentilium exemplo
incitetur ad venerandum parentes. Narrat enim

Valerius lib.v.tit.de pietate erga parentes. de quadã
filia, quæ de lacte mamillarum ſub colore viſitandi
matrẽ omni alimento, vt necaretur, ſentẽtialiter ex-
cluſam, lõgo tempore nutriuit. Quo ad notitiã per-
uẽto, iudices pietate conuicti, eam à carcere libera-
runt. [Super quo ſic dicit Valerius: Quid enim tam
inuſitatum, quid tam inauditũ, quàm matrem vbe-
ribus natæ alitam eſſe? Putauerit aliquis hoc contra
rerum naturam factum, niſi diligere parentes prima
naturæ lex eſſet. Nulla enim acerbitate fortunę, nul-
lis ſordibus pretiũ charæ pietatis euileſcit. Cæteræ
profectò virtutes admirationis tantũmodò multũ,
pietas verò etiam amoris plurimũ meretur. Prima
igitur & optima rerum natura pietatis eſt magiſtra,
quæ nullo vocis miniſterio, nullo vſu literarum indi
gens, propriis ac tacitis viribus charitatem parentũ
liberorum pectoribus infundit. Hæc ille.] Id idem
aliam feciſſe erga patrẽ, & in tanti præconij memo-
riam locum iſtum fuiſſe conſecratum lib.j. Solinus
tradit. De Scipione dicit Seneca, vbi ſuprà, quòd
patrẽ ſuum in prælio ſeruauit. Et Aeneas, vt xxiiij.
cap. ſcribit, Anchiſem patrem ſuum ſeniſsimum per
medium inimicorũ, atq; ignium detulit aperta voce
dicens, quod habetur lib.ij. Aeneidos:

Ergo agè chare pater ceruici imponere noſtra,
Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte grauabit, &c.

Nulla enim acerbitate fortunæ, nullis ſordibus pre-
tium charæ pietatis euileſcit. Quinetiam eò certius,
quò miſerius experimentum habet, dicit idem Vale-
rius. tit. de pietate erga parẽtes. Erubeſcant ergo in-
grati erga parentes ſaltẽ viuos. Quoniã vt hiſtoria
Barlaan & Ioſaphat habet, iuuenis quidã ſi præ aliis
ſuis fratribus putatiuis cadauer patris defuncti vali-
dius penetraret, ſententia iudicum hæreditatem In-
craturus, mortuum patrem iaculare recuſauit, quem
tũc lachrymabiliter veneratus eſt, nec abs te: quia vt
dicit Valerius ibi ſuprà, Diligere parentes prima lex
naturæ eſt. Et optima rerũ natura pietatis eſt magi-
ſtra. [Vide aliud exemplũ infrà dum loquitur, an
31 pœnitentia poſsit ingratitudo aboleri.] † Quod pa-
tẽter Atys Crœſi Lydorum regis filius oſtendit, qui
cùm mutus natura eſſet, & patrem iugulo cuiuſdam
militis ipſum regem eſſe ignorãtis in bello ſuppoſi-
tum vidiſſet, pietate organis loquẽdi contra naturã
apertis, clamans patrẽ liberauit, in eóque plus pie-
tas potuit, quàm natura negaſſet, quæ loquelã ei nõ
dederat, de quo Valerius lib.v. tit. de pietate erga pa-
rentes, ſic dicit: Illa ſcilicet natura nimirũ, quæ etiã
Crœſi filium loquẽdi vſu defectum ad protegendã
patris incolumitatem miniſterio vocis inſtruxit. Ca
ptus enim à Cyro rege Sardibus, cùm vnus è numero
Perſarum ignarus viri, in cædẽ eius concitato impe-
tu ferretur, velut oblitus, ſcilicet Crœſi filius, qd ſibi
naſcẽti fortuna denegaſſet, ne Crœſum regem occi-
deret proclamãdo penè iam impreſſum mucronem
iugulo reuocauit. Ita qui ad id tempus mutus ſibi vi-
xerat, ſaluti parentis vocalis factus eſt. De Coriola-
no. [Cuius hiſtoria latius habetur ſup verbo, *Duas
habens filias*. dum loquitur de mulieribus quæ olim
ſapientia & conſilio viguerunt.] idẽ Valerius ibi in
prin. refert, ꝙ miſsi ad eum Romam obſidẽtem de-
precãdum legati, nihil profecerunt: miſsi deinde ſa-
cerdotes cũ infulis æquè ſine effectu redierunt. Tũc
Veturia Coriolani mater videns vrbem perditam,
caſtra Volſcorum, quibus ipſe præerat, petiit, quam
vbi filius aſpexit, properè vt amens complexum pe-
tiit, quam complexus, Expugnaſti, inquit, & viciſti
irã mea patria, precibus huius admonitus cuius vtero
cõceptus ſum. Continuoq; hoſtilibus armis agrum
Romanum liberauit, ita ꝙ pectus acceptæ dolore in-
iuriæ ſpe potiundæ victoriæ verecundia detrectãdi
miniſterij metu mortis refertũ totum ſibi pietas va-
cuefecit. Vniúſq; parẽtis aſpectus bellum atrox, ſalu-
tari pace mutauit. Nec eſt graue ſecundum Ambro-
ſium in ſuo exameron, quod pietate plenum eſt, nec
oneroſum quod ſoluit naturæ debito. Quapropter
nõ recuſant aues patrem paſcere: imò ciconiæ parẽ-
tes ſuos nudatos regunt, illos fouẽt, & alimento pa-
ſcunt, ac leuatu ſubleuãt. Et tamẽ ad hoc lex ſcripta
non aſtringit eas, nec recipiũt hoc ex præcepto, ſed
32 gratiæ naturalis officio. † Vnde filius ingratus beluis
eſt peior, cùm de cane nullibi legatur, quod ſuum re-
liquerit nutritorem: imò vt experientia docet, morti
pro ipſo ſe cordialiter exponit. Et leo rugiens à cu-
ius pede diuus Hieronymus ſpinã traxerat, ei quan-
diu vixit domitus ſeruiuit. Ideo tales dici nõ meren-
tur filij: quia filius dicitur à φίλος Græcè, quod eſt
amor Latinè. l. liberorum. vbi Bar. ff. de verbo. ſigni.
Tolle, inquit, Petrus Rauennas à ſole radium, & nõ
lucet: riuũ à fonte, & areſcit: ramũ de arbore & de-
ſiccatur: membrũ à corpore, & putreſcit. Sic ſepara
filium à paterna deuotione, & iam nõ eſt filius: imò
collega eorũ, quibus in euangelio dicitur: vos ex pa-
33 tre diabolo eſtis. Sed (proh dolor,) multi parẽtes ſũt
interdum cauſa ruinæ filiorum, & ꝙ in eos ceruices
erigant tanquam ingrati: quia eos corrigere præter-
miſerunt. Et cùm ſperant ex eorum operibus lætari,
tunc deſolantur. Debent enim parẽtes, imò tenẽtur
liberos corrigere verbo, & facto, ſi opus fuerit, eos
virgis caſtigãdo, quãuis clericos abſq; metu excom-
municationis, dũ tamen moderatè fiat: quia nõ pro-
cedit ſuadẽte diabolo, ſed potius ſpiritu ſancto, & ſic
locum non habet cenſura. cap. ſi quis ſuadente. xvij.
quęſtio. iiij. Nec poſſet filius hoc caſu patri reſiſtere
ſine pœna, ſecũdum Bar. in l. vt vim. ff. de iuſtitia &
iure. Et ſi reſiſtendo vim patri inferret, exhæredari
poſſet propter manus violentas in patrem illatas, in
authen. vt cùm de appel. cogn. allegato. §. cauſas. Ob
quod ſunt reprehendendi ſummè patẽtes filiis mol-
liter adulantes: imò ferè puniendi, ſicut Heli à Deo
punitus fuit, eò ꝙ filios ſuos corrigere neglexerat,
vt dicitur j. Regũ iij. Et ſi eos correxerat, hoc molli-
ter fecerat, vt patet ibi ij. cap. vbi dicit Hierony. Heli
pro iniquitate filiorum damnatus eſt, quia corripuit
eos lenitate patris, nõ authoritate põtificis: vnde nõ
ſolùm ꝓ iniquitate filiorũ, ſed pro ſua punitus fuit.
Vtinam (dicit Quintil.) liberorum mores non ipſi
perderemus. Illorũ enim infantiã ſtatim deliciis ſol-
uimus. Mollis quippe educatio, quam indulgentiam
vocãt, neruos omnes mẽtis, & corporis frangit. Ideo
apud Gallos olim mos erat, ꝙ liberi prius quàm mi-
litiæ onus ſuſtinere poſſent, in conſpectu patris nõ
videbãtur. de quo Cæſar in Cõmentariis ſuis de bel-
lo Gallico, libr. vj. ſic dicit: In reliquis vitæ inſtitutis
hoc ferè reliquis differunt, ſcilicet Galli, ꝙ ſuos libe-
ros niſi cùm adoleuerint, vt munus militiæ ſuſtinere
poſsint, palàm ad ſe adire non patiuntur. Filiúmque
in puerili ætate in publico in cõſpectu patris aſsiſte-
re turpe ducũt. Hęc ille. Et ratio erat, qa patres mul
ta amoris ſigna in riſu, oſculis, & aliis puerilis ætatis
fomẽtis oſtẽdunt liberis, ex quibus eleuantur. Nam
blanda patrum ſegnes facit indulgentia natos, ſicut
videtis de Heli alleg. cap. j. Reg. iij. & in c. licet Heli.
de ſimo. Pariter narrat faſciculus temporum, tempo

re Cæle

re Cæleſtini tertij ſummi pôtificis, quandam iuſtã
matronã fuiſſe viſam in purgatorio torqueri aliquã-
do vehemẽti calore,eò ꝙ mundũ,& eius voluptates
nimis ardenter dilexiſſet, aliquãdo frigore maximo:
quia pigra ad bonũ fuerat maximè filios , & familiã
nimis negligenter corrigendo,quod modicũ nõ eſt,
imò graue peccatum. Ideo optima hæreditas filio à
patre traditur,quãdo virtutum & bonorum morum
34 exemplum exhibetur. † Profectò ſicut Aquila,quia
ſummè diligit filios,facit eis nidũ in locis altiſsimis,
ne coluber violet fœtũ,aut veneno queat nocere,ſic
pater filios à conſortio malorum debet ſeparare,ne
ipſorum exẽplo polluantur, vt Barbatus tangit Hie
rony.ſuper Eſaiam vlt.cap.Subiungẽs,ꝙ ſicut in ni
dis Aquilarum reperitur lapis pretioſus, qui dicitur
berices,vt ponit Solinus li.viij.c.vj. Sic in vita filio-
rũ virtutes reperiũtur, ſi nidus eorum ab his inferio-
ribus ſeparetur,& tunc ſeparatur, quãdo in iuuẽtute
praua conſortia vitare filius docetur.Hæc ille.Nam
iuuenilis ætas tempus eſt ſerendarum virtutũ aptiſsi
mum,quo curam per ſe maximè circa ſuos adoleſcẽ
tes adhibuerũt diligẽtiſsimã, ne quid turpe in geſtu,
in verbo, aut facto vnquam admitterent. Hæc enim
ætas ꝓpter voluptates ad vitia propẽſior eſt,& pro-
inde cura meritò debet eſſe cautior,cũ & Alexander
Macedo malæ educatiõis vitia ad ſenectã vſq; ſerua
uerit. Quia cõtraxerat in iuuenili ætate negligentia
Leonidis pædagogi ſui ebrietatis infamiã,vt Dioge.
Babylonius refert , & tetigi ſuper verbo, *Raynutius
de Clora.* Ideo ſicut hyrũdo pullos ſuos docet ſterco
ra ſua eiicere extra nidum,vt habetur lib.xij.de pro-
prie.rerũ.c.de hyrũdine,ſic pater filios docere debet
vitia euitare,& inſita eiicere per virtutes,doctrinam
& bonos mores,& exẽpla optima. Ideo quãtò parẽ
tes virtuosè filios nutriuerũt, tantò plus eſt eorũ cul
35 pãda ingratitudo erga parentes. † Similes enim ſunt
catulis viperarum , qui in matris vtero exiſtẽtes quã
do creſcunt,latera rodunt,& ſic exeunt matrẽ inter-
ficiendo.Quę vipera inde dicitur,eo quòd vi pariat,
vt Lyra refert Actuum vlti.Quos reprehendẽs ſum-
mus ille Baptiſta Matth.iij.Progenies,inquit, vipera
rum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira?
Id idem clamitans Luc.tertio.ibi genimina vipera-
rum & c. Terribile enim vitium eſt ipſa ingratitu-
do,quæ dicitur ventus vrens & ſiccans fontem mi-
ſericordiæ,rorem pietatis & fluenta gratiæ, vt diuus
inquit Bernar.ſuper Canticis,ſecundum Ioan.And
in c.fin.de dona.vide ibi Barba.in princ. Pariter ſũt
parentes interdum prouocãtes filios ad ingratitudi-
nem:quia non niſi garrulare neſciunt,& eos ad indi
gnationẽ prouocare cõtra debitum officium. Vnde
Apoſt.ad Col.iij.Patres,inquit,nolite ad indignatio
36 nem prouocare filios veſtros. † Mutuò enim debẽt
ſe cõpati,& vtriq; cogitare,ꝙ tria filiis debẽtur à pa
rẽtibus,ſcilicet eſſe,nutrimẽtũ,& diſciplina,& ecõ-
tra à filiis debetur parẽtibus obediẽtia,& reuerẽtia,
vt dicit idẽ apoſt.ij.ad Timo.iij.ibi parentibus non
obediẽtes ingrati.Et vtrũq; cõplectitur ad Ephe.vj.
Filij,inquit,obedite parẽtibus veſtris in dño.hoc enĩ
iuſtũ eſt.Et vos parẽtes nolite ad iracũdiã prouoca
re filios veſtros,ſed educate illos in diſciplina &
37 correctione domini. An† antè per ingreſſũ religio-
nis purgetur ingratitudo præcedens, videatis glo.in
aut.de monachis.§.j.quę dicit ꝙ nõ.de quo per Cy.
& Bal.in l.fi.C.de epi.& cle. Nos autẽ.tex.habem'
apertũ,ꝙ ingratitudo per ingreſſum religionis pur-
gatur , adeo ꝙ illius prætextu filius exhæredari non

poteſt.xix.q.iij.c.ſi.Ad hoc facit glo.fin.ſuper verb.
occaſione.in auth.cõſti.quæ dig.li.à patria pote.di-
cens ꝙ monachatio eſt potens monachũ liberare à
poteſtate dęmonis,per tex.in d.§.j.in auth.de mona
chis.In hoc autẽ regno in quo ea generali cõſue.mo
nachi ab inteſtato ſuccedũt, nõ ſunt neceſſariò inſtĩ
tuendi nec exhæredãdi:per ea quæ dixi in viij. limi-
ta.3.& in verbo , *Et vxorem nomine Adelaſ.* Simili-
ter decidũt Hoſt.& doct.in c.Iudæi.le.ij.de Iudæis.
per illũ tex.ibi : melioris. Quòd omnis ingratitudo
per filium contra patrẽ Iudęum cõmiſſa aboletur,ſi
talis filius ad fidem cõuertatur, pro quibus facit tex.
in d.c.fin.per quẽ ſi filio Chriſtiani aboletur ingra-
titudo per ingreſſum religionis, multò magis abole-
tur filio Iudæi ad fidẽ cõuerſo,cuius opus eſt ſecun-
dum eos multò dignius.quos ſequitur ibi Felin. Ad-
38 uertatis † vlteriùs ad aliud quod eſt mirabile in pra-
ctica,ꝙ ſi filius cauſam cõmiſerit ingratitudinis con
tra patrem,per quam poſsit exhæredari,ſi pœniten-
tiam,viuente patre,agat,vel ante conditum teſtamẽ
tum,non poterit amplius ea illa cauſa exhæredari
per patrẽ.quod probatur à ſimili. Nã ſi filia in cor-
pus ſuum peccauerit,eſt iuſta cauſa, propter quã po
teſt pater eam dote priuare, aut denegare alimenta,
ſecundũ Spec. tit. qui filij ſunt legi. verſi. ſed quid ſi
filia tua.Bald.in l.ſi.C.de dotis promi. Tamẽ ſi filia
pœnitentiã agat,non poterit amplius pater eam do-
te priuare vel alimentis, ſecundum Specu. vbi ſuprà
verſi.quid ſi ipſa pœnitet.doc.in c.Quintanallia. de
iureiur.Bal.in l.ſi filia.per illum tex.C.de inoffi.teſt.
facit l.imperialis.C.de nup.& c.ferrũ.l.diſt.Sic ergo
filius qui fuit patri ingratus exhæredari non poteſt
poſt peractã pœnitentiam ea illa cauſa de qua antè
pœnituit,vt ſingulariter dicit Alex.in.l.j.§. co.ff.ſol.
matri.Pro quo facit,quod habetur Ezechielis xviij.
ibi, Quacunq; hora peccator ingemuerit, omnium
peccatorum eius amplius non recordabor. Sic filius
prodigus ad patrem clamãs Lucæ xv. Pater peccaui
in cælũ & coram te:iam nõ ſum dignus vocari filius
tuus,à patre reconciliatus eſt.Quod multũ facit pro
Alex.cũ quo tranſit Iaſon in d.auth.non licet.C.de
libe.præte.& in d.l.in arenam.C. de inoffi.teſt.Nã
permittit aliquando Deus hominẽ peccare , vt poſt
per pœnitẽtiã firmior efficiatur,ſicut legitur de Pe-
tro,qui poſt lapſum factus eſt fidelior.l.diſt.ca.fide-
39 lior.Per † quem tex.dicit ibi gl.ꝙ potiùs eſt eligen-
dus ad officium publicum,qui peccauit & pœnituit,
quam qui ſemper fuit bonus : quia infirmus fortior
reſurgit,de pœniten.diſtinct.prima.poteſt.& magis
ſcit compati aliis deficientibus exẽplo Petri, de quo
ibi dicitur,& infrà dicam:ſed dubito hoc poſſe ſuſti-
neri in foro contentioſo per text. in l.qui ea mente.
ff.de fur.vbi per pœnitentiam nemo nocẽs eſſe deſi-
nit,niſi pater,cuius intereſt pœnitentiam filij acce-
ptaſſe per reconciliationem,prout facit allegato Lu-
cæ xv.capit. Et vt de quodam ignoto narrat ſingula
riter Valerius lib.v.tit. de parentum moderatione.in
fine.Magnorum, inquit, etiam virorum clemẽtibus
actis ignoti patris nouæ ac inuſitatæ rationis conſi-
lium adiiciam:qui cùm à filio necti ſibi inſidias cõ-
periiſſet,nec inducere animum poſſet,vt verum ſan-
guinẽ ad hoc ſceleris progreſſum crederet,ſeductam
vxorem ſuſpicans ſuppliciter rogauit , ne ſe vlterius
celaret,ſiue illũ adoleſcentẽ ſubieciſſet , ſiue ex alio
conceepiſſet. [An de hoc credatur matri,vide plenè
infrà ſuper verbo , *Et filios ſuſcipiens ex eadem.*]
Aſſeueratione deinde eius & iuramento, ſe nil tale

debere ſuſpicari perſuaſus, in locum deſertũ filio p-
ducto, gladium quem ſecum occultum attulerat, tra-
didit, ac iugulum feriẽdum præbuit. Quo facto non
paulatim, ſed magno impetu recta cogitatio pectus
iuuenis occupauit. Cõtinuóque abiecto gladio: Tu,
inquit, pater viue: & ſi tam obſequẽs es, vt hoc preca
ri filio permittas, me quoque exupera, id eſt superni-
ue. Sed tamen quæſo, ne meus erga te amor eò ſit vi-
lior, ꝙ à pœnitentia oritur. Hæc ille. [Specioſa hæc
deprecatio, quia quilibet ad Deum per pœnitẽtiam
conuerſus vti poteſt: quod optimè facit ad ea quæ di
xi ſuper verbo, *In extremis poſitus*. prope fi. quaſi di-
cat filius, propter patrimoniũ ſtruaĩ tibi patri inſi-
dias, at nunc velim te etiã poſt me victurum, vt nun
quàm id poſſideam, ſed tamen quæſo ne amor meus
erga te ſit eò vilior, ꝙ oritur à pœnitẽtia. Ex quo da
tur intelligi, patrem nõ debere leuiter moueri ad fi-
lium etiã immeritum exhæredãdum, ſed dulciter &
ſagaciter reducendum & reconciliãdum: ac finaliter
hæredem inſtituendum, vt plenè dixi ſuper verbo,
Et vxorem nomine Adelaſiam. In princip.] Per quæ
datur intelligi ingratitudinem pœnitẽtia filij abole-
ri. Et vt ita fiat debet pater poſſetenus laborare: quia
non eſt peccatum quod pœnitẽtia nõ aboleatur. Et
idem fortè ſi filius maximè ſi triẽnio cõpleto emen
datus ab illa ingratitudine ceſſauerit ſeu abſtinuerit.
quod eſt euidens ſignum pœnitẽtiæ, ſecundũ Ange.
ſingulariter in auth. de monachis. in princ. vbi dicit,
40 ꝙ † regula ſemel malus ſemper in eodẽ genere ma-
litiæ præſumitur eſſe malus: nõ habet locum in illo,
qui poſt illud malum commiſſum triennio honeſtè
& ſanctè vixerit: quia ex hoc præſumitur pœnitens
& emendatus. quod eſt notãdum pro ſuſtinẽdo opi-
41 nionem Alexan. † Similiter exhæredari non poſſet,
ſi pater per pactum cauſam ingratitudinis filio remi
ſerit, ſecundum Ang. & Pau. in l. fi. C. de pact. prout
etiam ſatis colligitur ex doctrina Barto. ibi in ij. col.
Et idem eſſet ſi pater filium in teſtamento exhære-
daſſet ex iuſta cauſa, deinde filius ſe cũ ei⁹ patre re-
cõciliauerit, vt clarè probatur per illum tex. Luc. xv.
Quia ex hoc intelligitur exhæredatio extincta, &
per patrem tacitè remiſſa, ſecundum Barto. in l. iij. §.
non ſolùm. prope fin. ff. de adimen. lega. per illũ tex.
iuncta l. quòd ſi iterum. eod. tit. facit text. iuncta glo.
in §. fi. inſtitu. de iniurijs. quod eſt notandum. Nam
vltima eorum conſuetudo eſt attendenda, vt in ſimi
li decidit Bal. in l. ſi filia. C. de inof. teſta. arg. l. mel-
la. ff. de alimen. & ciba. lega. facit quod decidit Imo.
in l. ſi ab hoſtibus. ff. ſol. ma. vbi dicit, ꝙ licet vir ſine
cauſa expellens vxorẽ, priuetur lucro dotis, ac ſi eam
occidiſſet, ſecundum Bal. in l. j. §. ſancimus. C. de la-
ti. liber. tol. per illum text. Et idem ſi negaret ei ali-
menta aut medicinam, dicit Bald. in l. quod in vxo-
rem. C. de nego. geſtis. & in auth. dos data. C. de do-
na. ante nup. † Tamen ſecundum Imo. illa procedũt,
42 niſi tanquam maritus eam expulit, vel malè tracta-
uit, eam re integra cœperit bene tractare: quia tunc
tali lucro non priuabitur, vt dicit not. probari in l. ſi
cùm dotem. §. ſin autem in ſæuiſſimo. ff. ſoluto matr.
cum quo tranſit ibi Alexan. in dicta l. ſi ab hoſtibus.
Ideo dicit Bal. in d. l. ſi liberi. C. de inoffi. teſt. & per
43 l. fratres. eod. tit. † ꝙ ſi filius contra patrem aliquam
cauſam ingratitudinis commiſerit, & poſteà aliquã
notabilem gratitudinem fecerit erga patrem: certè
per talem gratitudinem tollitur præcedẽs ingratitu-
do, vt ex ea exhæredari non poſſit, ſecundũ Bal. ibi:
quẽ ſequitur Iaſon in l. ex hoc iure. xia. colum. ff. de
inſti. & iure. decidens, ꝙ gratũ ſeruitium ſubſequens
præſumi facit remiſsionem præcedentis iniuriæ. l. in
ipſiua. vbi hoc not. Bal. C. famil. erciſc. ſubiungẽs, ꝙ
ſi inimici ſibi inuicem grata faciant ſeruitia, præſu-
mitur remiſſa præcedẽs iniuria: quæ non ſolùm ver-
bis, ſed facto remitti poteſt, ſecundũ gl. in §. iniuria.
inſti. de iniurijs. Ad hoc facit quod ſingulariter deci
dit Io. Fab. in §. cũmq; hoc. ſuper gl. in verbo, ex mul
44 tis. in procemio inſti. vbi dicit, † ꝙ regula ſemel ma-
lus. de reg. iur. lib. vj. locum non habet, vbi in aliqua
perſona malum concurrit cum bono. Præſertim vbi
bonũ ſequit̃ malũ commiſſum. quod eſt notandum.
Quoniã illa regula eſſet nimis aſpera in ſemel delin
quente. Habet enim locũ in delinquẽte, de cuius ali-
quo bono actu no cõſtat: vel habet locũ in illo, qui
plus deliquit quàm bonũ fecerit. c. teſtimonium. de
teſtibus. & quod ſuprà dixi. ſecundum Ang. in auth.
de monachis. Per quam decidit Guido papæ. q. cclx.
ꝙ ſi poſtquam datus fuit prodigo curator, per triẽ-
nium vixerit diſcretè, cenſetur ad ſanos mores redu-
ctus: & ſic curã expiraſſe ipſo iure, ſine alia iuris de-
claratione ſeu iudicis. Et ita limitat deciſionẽ Bart.
in l. is cui. ff. de ver. obl. volentis acta prodigi declara-
ti nõ valere, donec facta per iudicem declaratione,
ꝙ prodigus eſſe deſiit. Quia hoc verum eſt, ſi tempo
re minori triennio emẽdatus fuerit. Et eo modo cõ-
cordat opiniones. Facit tex. in dicto canone. fidelior
l. diſtin. vbi fidelior fuit Petrus poſt lapſum, poſtquã
Chriſtum negauit: vbi dicit gloſ. ꝙ in concurrentia
duorũ electorũ, ille præferẽdus qui peccauit & pœ-
nituit: ita quòd dignior eſt eo, qui nunquã peccauit:
quia melius ſciet cõpati pœnitentibus, dum erit præ-
latus. quia multoties lapſus virtutem acuit, ita ꝙ me-
lior efficitur qui peccauit. Vnde Aurelius Auguſti.
lib. xiiij. de ciui. Dei. c. xiij. in fin. Audeo, inquit, dice
re ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertum ma-
nifeſtúmq; peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam
ſibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus ſibi
diſplicuit quando fleuit, quàm ſibi placuit quando
præſumpſit. hoc dicit & ſacer pſalm⁹. [Pſal. lxxxij.]
Imple facies eorũ ignominia, & quærent nomẽ tuũ,
dñe, Id eſt, vt tu eis placeas quærentibus nomẽ tuum,
qui ſibi placuerãt quærẽdo ſuũ. Quia licet peccatum
nõ poſsit eſſe alicui vtile, cũ de natura ſui ſit dãnabi-
le, hoc intelligit̃ ſecũdũ ſe formaliter: tamẽ vtile eſt
occaſionaliter, cùm p patẽs peccatũ ſuperbus humi-
liatur & efficitur ſimpliciter virtuoſus. [Nã permit-
tit aliquando Deus aliquẽ cadere in delictum, vt ex
rubore vel pœna fiat bonus, vt videtis quod modicũ
non dicit̃ beneficiũ, ſi hoc in primordio vitæ cõtin-
gat. Nec diſsimulari debet primũ delictũ, ſed clemẽ
ter corrigi, ne peccatori peius contingat. Et hoc eſt
quod dicitur ij. Machab. vj. Etenim nõ ſinere multo
tẽpore peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vl-
tiones adhibere magni beneficij eſt indiciũ. vt habe-
tur j. ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. j.] Ideo de
peccato emendatus poteſt in priori officio permane
re, & ad ſuperiora aſcendere, ſicut Petrus qui flendo
apoſtolatũ retinuit: & poſtea ſummũ pontificatum
ſumpſit, vt etiam de Geta & Marco Valerio Meſſala
45 refert Valerius lib. ij. tit. de nota cẽſoria. † Sequun-
tur, inquit, duo eiuſdẽ generis exẽpla, cáq; adiecisse
ſatis erit. Geta cũ à Lucio Metello & Cneo Domitio
cẽſoribus ſenatu motus eſſet, poſtea cenſor fact⁹ eſt.
Item Marcus Valerius Meſſala cẽſoria nota perſtri-
ctus, cẽſoria poſtmodũ poteſtate imperauit. Quorũ
ignominia virtutẽ acuit. Rubore enim eius excitati
omnibus

omnibus viribus incubuerũt, vt digni ciuibus vide-
rentur, quibus dari potius, quàm obiici cẽſura debe-
ret. Hæc ille. Sicut factũ fuit de Petro qui lapſu non
obſtante põtificatũ à Chriſto, cuius actio eſt noſtra
inſtructio. c. ſignificaſti. de elect. Idẽ ergo dicendũ
in filio, q ingratus fuit, nũc verò emendatus. Videa-
tis quæ de filio prodigo dixi ſuper verb. *In extremis*
46 *poſitus*. circa. finẽ. † Vnum tamen notabitis, ꝙ vltra
filij exhæredationẽ à patre factã propter ingratitudi
nem, quę quidem exhæredatio fit per patrẽ ex pote-
ſtate cuiuſdã iuriſdictionis œconomicæ, quã habet
pater in familiã ſuã, vt dixi ſuper verbo, *Et vxorem
nomine Adelaſiam*. in j. articu. & ij. decîſio. loquendo
de priuãdo officio ſeculari per principem: habemus
aliã exhæredationẽ quæ fit ex poteſtate iuriſdictio-
nis contentioſæ per iudicem, mortuo patre, quotica
iudex videt aliquem prodigum effuſè & malè vten-
tem ſubſtãtia ſua. Quoniã ſi pater qui ratione prodi
galitatis filium non exhæredauerit cùm poſſet, per
tex. ſingolarem. in l. ſi furioſo puberi. [De cuius in-
tellectu vide infrà ſuper verbo, *reliquit*. in aij. caſu, in
quò filius grauari poteſt in legitima.] ff. de curato.
furio. poterit hoc facere iudex, & interdicere bonis
curatore dato. Ex quo tempore cõtrahere vel teſta-
ri non poterit. l. is cui. ff. de verb. obli. Non tamẽ fie-
ri poteſt talis interdictio per iudicem, niſi priùs con
ſtitutio de prodigalitate, vt ibi plenè dicitur. Et ſur-
git hæc iudicialis exhæredatio ex ęquitate. l. domino
rum. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. §. finali. inſti.
illo eod. titulo: fauore boni publici, cuius intereſt, ne-
qs re ſua malè vtatur. Ec eo modo fili⁹ quãuis à pa
tre hæres inſtitutus, poteſt publica & prętoria ſeueri
tate exhæredari, prout de Quinto Fabio Quinti Fa-
bij Allobrogici imperatoris ſeu conſulis Romani fi
lio prodigo, poſt mortẽ patris factum extitit, de quo
Valerius lib. tertio titu. de his qui à maioribus dege-
nerarunt, ſic dicit Age. id eſt, attende. Quinti Fabij
Maaimi Allobrogici & ciuis imperatoris clariſsimi
filius, Quintus Fabius Maximus, cuius vt cætera fla-
gitia oblitterentur, id eſt, nõ memorentur, tamen a-
bundè illo dedecore more nudari poſſent, quòd ei
Quintus Pompeius prætor vrbanus paternis bonis
interdixit, neq; in tanta ciuitate qui illud decretum
reprehenderet, inuentus eſt. Dolẽter enim homines
ferebant pecuniã, quæ Fabiæ gentis ſplendori ſerui-
re debebat, flagitiis diſiici, id eſt, dilapidari. Ergo
quem nimia patris indulgentia hæredem reliquerat,
publica ſeueritas exhæredauit. Hæc ille. Videatis
textum, glo. Panor & Docto. in c. ex parte veſtra. de
conſuetudine. Vnde reſtat ad propoſitum noſtrum
vera cõcluſio, quòd ad hoc, vt pater iuridicè teſtari
poſsit, neceſſe eſt, vt filium quem habet in poteſtate,
hæredem inſtituat in aliquo quantumcunque modi-
co, aut ipſum nominatim exhæredet, cauſa ingrati-
tudinis expreſſa, niſi in caſibus exceptis, vt dictũ eſt.
Quæ cauſa ſi vera ſit, ꝙ per hæredem liquidè probe
tur, tenet teſtamentum. Si verò non probetur, filius
querelare poterit teſtamẽtum patris: idcirco licet te-
ſtamentum in quo filius eſt exhæredatus, non ſit fa-
ctum pro ipſo, ſed potius contra ipſum, & ipſo non
mandãte nec ratum habente, ſed inuito: tamen pote-
rit filius editionẽ illius petere, vt eo viſo poſsit illud
impugnare & querelare, ſicut poſt illius editionem
petere hæres in eo inſtitutus, vel legatarius, & cæteri
prætendentes intereſſe & commodum lucratiuum
ex eo ſecundum Bal. in l. fina. C. de eden. Nam cùm
ipſe filius teſtamentum patris velit reſcindere, cùm
ei permittatur reſciſsio, quod eſt principale & cõſe-
quens: ergo ei permittitur antecedens, quod eſt edi-
tio arg. l. ad rem mobilem. ff. de procura. Si autem pa
ter ipſum filium præteriret, quãuis cauſa foret teſta-
mento expreſſa, teſtamentum eſſet ipſo iure nullum,
ita ꝙ non ſufficeret dicere: Ideo filium nõ inſtituo,
quia talem cauſam cõtra me commiſit &c. Oportet
ergo ꝙ dicat, filium meum talem ex tali cauſa exhę-
redo. & ita tenet glo. in §. exhæredatos in authẽt. de
hære. & Fal. Et hæc vera, vbi fili⁹ in patris poteſtate
conſtitutus præteritur: ſi antẽ filius præteritus eſſet
emãcipatus, tunc aut eſt ſine expreſsione cauſæ præ
teritus, & nunc teſtamentum eſt ipſo iure nullum, vt
dicit glo. in dicto. §. exhæredatos. & ſentit glo. fin. in
l. ſi filius emancipat⁹. ff. de mino. & no. Bar. in l. Gal-
lus. §. in omnibus. ff. de liber. & poſthu. Et hoc ideo
eſt, quia nõ fuit ſeruata forma tradita in dicta auth.
non licet. Si autem emancipatus eſſet præteritus cũ
cauſæ expreſsione, tunc quia teſtamentum olim erat
aliquod, vt l. filium. iuncta glo. ibi in verbo, emanci-
patum. ff. de contrabu. Ita etiam erit hodie, cùm in
ſucceſsionibus ex teſtamento non ſit etiã hodie ſub-
lata differentia emancipationis & patriæ poteſtatis,
vt no. glo. in l. ſi emãcipati. C. de colla. & ſic neceſſe
habebit etiam hodie emancipatus iſto caſu rumpere
teſtamẽtum per bonorum poſſeſsionem contratab.
ſicut & olim. Et ſi hæres probet cauſam ingratitudi-
nis eſſe veram, excluderetur emãcipatus à bonorum
poſſeſsione contra tabu. Sicut excluderetur à quere-
la inofficioſi teſtamenti filius in poteſtate conſtitu-
47 tus, quando eſſet iuſtè exhæredatus. † Vnum poſtre-
mò menti tenebitis, ꝙ ingratitudo nedum operatur
ingratum non ſuccedere teſtamẽto facto in quo eſt
exhæredatus, ſed etiam ſi teſtamentum illud ad nihi-
lum deduceretur: quia poſtquã teſtator de ingratitu-
dine conqueſtus eſt, & probatur ingratitudo, nõ po-
teſt ingrat⁹ venire ab inteſtato. Plus dicit gl. ſingu-
laris in. c. fin. in fi. de poſtula. per l. liberi. C. de inof.
teſta. ꝙ etiam ſi offenſus nullum feceriṫ teſtamẽtum,
tamen repellitur ingratus à ſucceſsione ab inteſtato.
idem tenet gl. ſuper verbo, lucrum. in §. ingratitudi-
nem in authẽ. de nuptiis. iiij. colla. quam ibi ſequitur
Iac. de Bollouiſu. & Nico. de Neapo. in l. ſi ſpuri⁹. ff.
vnde cogna. pro quorum opinione videtur tex. in di
cto §. ingratitudinem. facit tex. cum glo. in §. cũ igi-
tur in authent. de non eligẽ. ſecũdò nub. j. colla. & in
l. iij. §. fi. & l. ex parte hæres. ff. de adimẽ. leg. ita ꝙ ve
niẽs ab inteſtato ingratus oppoſita ei & probata in-
gratitudine contra defunctum, de cuius ſucceſsione
agitur commiſſa, à ſucceſsione repelletur: quæ fiſco
velut ab indigno ablata applicabitur, ſecundũ. Iac.
in dicto §. ingratitudinem. per l. his conſeqnẽter, vbi
plenè Flor. ia. ff. fami. erciſ. & voluit gl. ſuper verbo,
alias leges. in §. aliud quoq; capitulũ. in auth. vt cùm
de appel. cogn. viij. colla. Sed contrariam opinionẽ
videlicet, quòd ingratus à ſucceſsione ab inteſtato.
nõ repellatur, tenẽt Barto. & Bald. in l. fratres. C. de
inoffic. teſt. quos ibi ſequitur Iaſon. licet Salic. ibi in
viij. quęſt. primam tenuiſſet opinionẽ per l. ſi defun-
ctus. verſi. niſi fortè. C. de ſuis & legit. hæt c. quæ ni-
hil facit ſecundũ eum. Hanc ſecundã opinio. ꝙ non
repellatur, tenet Angel. in l. j. ff. de inoffic. teſta. & ex
preſsè Bart. in dicto §. ingratitudinem. & Imo. in di
cto cap. fin. dicens gl. ibi eſſe falſam, primò quia l. li-
beri in qua ſe fundat, loquitur de ingratitudine re-
pellẽte à ſucceſsione teſtati, & non à ſucceſsione. in-
48 teſtati. † Et præterea ; quia ingratitudo nũquam re-
pellit

pellit ingratũ, niſi conquerẽte illo cõtra quem commiſſa fuit. l. fi. C. de reuo. don. vt patet ex ſupradictis, vbi vidiſtis in cõqueſtioне cauſam fore exprimẽdã. Et ꝓ hac parte eſt tex. in l. cognatis. ff. vnde cog. vbi non obſt. accuſatione quę iuſta ingratitudo dicitur, non repellitur accuſator à ſucceſsione cognatorum ſuorũ per eum accuſati: nec obſt. l. cũ patronus. ff. de iure patr. quia facilius tollũtur iura patronat⁹ quàm ſanguinis. l. ius agnationis. ff. de pac. & l. iura ſanguinis. ff. de reg. iur. Pariter non obſt. tex. in d. §. ingratitudinẽ. & in l. fi. C. de ſecũ. nup. quia ibi repellit frater ingratus à quodam lucro, quod iure hæreditario nõ cõpetit. Etiã nõ obſtat l. ab hoſtibus. §. fi. ff. ſolu. mat. quia loquitur de lucro cõtingẽti de per accidẽs & nõ de iure ſanguinis, quod eſt inſeparabile per ingratitudinẽ. Mihi autẽ videtur vtraq; opi. ſuſtinenda & ambas ſic poſſe concordari. Quia aut parẽs offẽſus non habuit ſpatium nec facultatẽ conquerendi vel teſtandi, vt quia in actu ingratitudinis aut ilico pòſt deceſsit: tũc locũ haberet prima opi. vt talis ingratitudo, ſi obiiciatur & probẽt, repellat à ſucceſsione inteſtati ingratũ. Aut habuit ſpatiũ hoc faciẽdi & nõ fecit: & tũc locũ habeat ſecũda opi. Et hoc modo opi. cõcordat tex. expreſſus in d. §. aliud quoq; capitulũ. verſi. ex eo q̃a prohibuit parẽtes & c. & in authen. vt cùm de appel. cog. Videatis quę dixi ſuper verbo, *Et vxorẽ nomine Adelaſiã.* in ij. membro primi arti. ſucceſsionũ ab inteſtato. verſi. Et pręmiſſa intelligatis vera. in ij. concluſi. & ſuper verbo, *cum dictis.* ij. dum loquitur de occidente teſtatorẽ, vxorẽ aut liberos teſtatoris. Et ſicut poteſt pater filiũ ingratum exhæredare, ſic etiam & mater cui ſicut patri tenetur filius ad opera pietatis, & reuerẽtię ac obediẽtiæ, licet amborum parẽtũ diuerſa ſit poteſtas: quia pater filiũ habet in poteſtate, ſed non mater. l. furioſæ. ff. de curato. furio. Tamen in ipſum exhæredãdo non tenetur plus facere, quàm pater in filio emancipato: cùm præteritio matris habeatur pro exhæredatione. C. de inoffic. teſta. l. omnimodo. Et è cõuersò poſſet filius ambos parentes exhęredare ingratos ex aliqua de ſeptẽ cauſis coumeratis in d. §. cauſas. Et frater fratrẽ aut ſororẽ ex vna de trib⁹ cauſis ibi enumeratis, & per gl. in d. c. Quintauallis. de iureiur. Et intelligatis de fratre, vbi turpẽ perſonam hæredem inſtituiſſet: quia ſi honeſtam perſonam relinqueret hæredẽ, non poteſt frater vel ſoror quantumcunque gratus teſtamentum fratris vel ſororis querelare.

Laus Chriſto Ieſu Domino noſtro.

SVMMAE SECTIONIS

Adiectæ impuberi.

1 *Fœminæ etiam meretrices ſunt ſucceſſionũ capaces.*
2 *Pupilli ſunt nobilitatis capaces.*
3 *Infantes ex teſtamento ab inteſtato ſuccedunt etiam in caſtrenſibus & feudalibus.*
4 *Minores non coguntur ire ad prælium.*
5 *Adminiſtrare non poteſt quis ante xiiij. annum.*
6 *Vtero adhuc exiſtens ſuccedit etiam in regno.*
7 *Ætas non in vtero, ſed à partu incipit.*
8 *Francorum reges ante xiiij. an. non coronantur.*
9 *Salomon anno xij. vnctus rex, ſicut & beatus Ludouic.*
10 *Gulielmus Benedictus quo tempore iura audire cœpit.*
11 *Pupillus an poſſit eſſe iudex, notarius, vel doctor.*
12 *Doctor habet iuriſdictionẽ ordinariã inter ſuos ſcholares.*
13 *Protonotarius cuius ætatis eſſe debet.*
14 *Protonotarij dignitas & officium.*
15 *Pupillus nõ poteſt notarius creari, etiã vt poſtea exerceat.*
16 *Doctorari qua ætate quis poſſit. & nu. 17. & 18.*
19 *Hominis excellentia.*
20 *Excellentia viri condonatur iuris rigor.*
21 *Conſanguineus quando poſſit eſſe iudex in cauſa conſanguinei. & nu. 22.*
23 *Iuuene inuento cũ puella quãdo non præſumitur malum.*
24 *Laicus eligi poteſt in epiſcopum propter ſanctitatem.*
25 *Pauper quando eſt idoneus fideiuſſor.*
26 *Teſtis infamis dictum quando valeat.*
27 *Ordinatus ad aliquem ordinem præſumitur alios præcedentes habere.*
28 *Confeſſionem reuelandi ſibi à moriente datam licentiam dicenti ſacerdoti an credatur.*
29 *Notarius inſerere quod omittens, an ſit falſi reus.*
30 *Medicus Iudæus Carolum Caluum interfecit.*
31 *Excellentia viri deferendum.*
32 *Metellum accuſari non paſſus eſt ſenatus Romanus.*
33 *Pindari domui pepercit Alexander.*
34 *Torqueri quẽ ob vnum teſtimoniũ prohibuit ſanctus Lud.*
35 *Beſtia bruta ſæpe ſunt loquuta.*
36 *Zoroaſtes ridendo natus.*
37 *Scientia an ſuppleat ætatem. ſicut malitia.*
38 *Barbatij laudes.*
39 *Scholarium vitia.*
40 *Doctoratus intra xviij. annum iudex eſſe non poteſt.*
41 *Rex minor xxv. annis, an cogatur habere curatorem.*
42 *Curatorem quis habere non compellitur.*
43 *Angelus cuique ad cuſtodiam deputatus. & nu. 44.*
45 *Rex duos habet angelos.*
46 *Michael regni Gallorum cuſtos.*
47 *Michaelis apparitio in Gallia.*
48 *Animæ dotes diuinæ.*
49 *Ioas ſeptem annorum regnare cœpit.*
50 *Rex ante xxv. ann. adminiſtrare poteſt.*
51 *Rex electione creatus non adminiſtrat ante xxv. annũ. ſecus ſi ſucceſſione & nu. 52.*
53 *Carolus octauus ante pubertatem adminiſtrauit.*
54 *Regnum poteſt filius adminiſtrare viuente patre.*
55 *Angliæ rex ſacro regis Franciæ aſſiſtit & ſeruit.*
56 *Pupilli contrahunt ſine tutore in Gallia.*
57 *Minor conſuetudine contrahens, an reſtitui poſſit.*
58 *Beneficia eccleſiaſtica qua ætate obtinenda.*
59 *Abbatem non comprehendit diſpoſitio de abbatiſſa.*
60 *Animarũ curã habere nõ põt niſi preſbyter, & xxv. an.*
61 *Pupillus patronus præſentare poteſt.*
62 *Renuntiatio per pupillum facta, quando valeat.*
63 *Pupillus an ex conſuetudine teſtari poſſit.*
64 *Mutus, ſurdus, & impubes æquiparantur, quo ad actũ teſtandi.*
65 *Pupillus & prodigus an teſtentur ad pias cauſas.*
66 *Prodigus in lucro captando conſenſum habet.*
67 *Teſtamentum furioſi approbatum.*
68 *Sententia à fatuo lata fuit valida.*
69 *Romanum imperium tria deſtruxerunt.*
70 *Senatores vnde, & à quo inſtituti.*
71 *Senectutis venerandæ exempla.*
72 *Pupilli ſtatuto fieri nõ poſſunt ſtabiles etiã ad pias cauſas.*
73 *Pupillus ſtipulari poteſt rem ſaluam fore.*
74 *Fatui reguntur impulſu cœleſtium corporum.*
75 *Furioſus præſumitur teſtatus tempore furoris.*
76 *Furioſus quis dicatur, & quando probatur. & nu. 77.*
78 *Lingua diſcretè regenda.*
79 *Stultus vitro comparatur. & nu. 80.*
81 *Stultitia maior eſt, cùm ſe quis ſapientem putat.*

Fatuus

82 *Fatuus an teſtari poſſit.*
83 *Tutorem filijs dare non poteſt, licet teſtari poſſit minor xxv. ann.*
84 *Ebrius teſtari non poteſt, ſicut nec dormiens. & nu. 85.*
86 *Freneticus teſtari non poteſt.*
87 *Pupillus ſicut teſtari non poteſt, ita nec cauſa mortis donare.*
88 *Teſtari ſine curatore poteſt minor xxv. ann.*
89 *Teſtator minor an reſtituatur contra teſtamentum à ſe factum.*
90 *Teſtando an poſſit minor licentiam alienandi dare.*
91 *Teſtamentum præſumitur factum per puberem.*

Verũ quia hæredis inſtitutio in vnoquo-
que teſtamẽto dicitur,& eſt fundamentũ ſubſtan-
tiale ipſius teſtamenti,& ſine qua teſtamentũ non
valet,nec ſubſiſtere poteſt.l.j.in fi.ff.de vulg.& pu
pil.ſubſti.& l.fi.ff.de iure codi.& l.proximè.ff.de
his quę in teſt.delẽ. Teſtamẽta enim ex hęredũ in-
ſtitutione vim capiũt:& ob id veluti caput atque
fundamẽtum intelligitur totius teſtamẽti ipſa in-
ſtitutio,dicit tex.in §.ante hæredis inſtitutionem.
inſtit.de legat.vnde hæc omnia maturè conſiderãs
Raynutius,pro ſui validitate teſtamenti hæredem
vniuerſalem Adiectã eius filiam ſolenniter inſti-
tuit,vt ſequitur.

Adiectæ impuberi.

1 EX hoc text.habetis quòd † quia Ad-
iecta impubes filia Raynutij fuit hæ-
res inſtituta,& teſtamentũ valuit.Se-
quitur, quòd fœminæ ſicut maſculi
ſucceſsionũ maximè parẽtum ſunt
capaces: etiam ſi eſſent meretrices, vt plenè dixi ſu-
per verbo, *duas habens filias.* in prin.Et præterea im-
puberes teſtamenti habẽt factionẽ paſsiuã: ita quòd
poſſũt hæredes indubitãter inſtitui. Et multò magis
poteſt eis in teſtamento legari, vel alio quocunque
titulo relinqui: necnon per contractum inter viuos
acquiri.inſtit. de aucto.tut.§.j. Quoties enim agitur
de cõmodo & vtilitate pupillorum, ſemper capaces
ſunt omniũ acquiſitionũ, ita ꝙ etiã ab inteſtato ſuis
parẽtibus ſuccedunt,poſito etiam ꝙ infantes fuerint
vel furioſi. inſtit. de hære.quæ ab inteſta.§.ſui antẽ
2 hæredes.† Adeò ꝙ dicit Ioan.de Pla.poſt Bar.in l.j.
in fi.C.de digni.lib.xij.quòd pupillo quãuis ignotan
ti & abſenti dari poteſt & conferri nobilitas, vel di-
gnitas à principe vel altero poteſtatẽ habẽte.[Quę
ſit illa dignitas,quæ hominẽ nobilitat,habetur in §.
filiusfami.inſti.quib. mo.ius pat.po.ſol.& l.fi.C.vbi
ſe.vel clar. Pariter hominẽ nobilitat feudũ antiquũ:
quia ex antiquitate ſapit nobilitatem,ſed non feudũ
nouũ:quia nobilitas nõ naſcitur in ictu oculi.l.ſtem
mata.iuncta gl.ff.de gradib.ſecundũ Bal.in prælud.
feu.in vlti.diuiſio.feud.niſi quis per principem lite-
ratoriè nobilitaretur: quia tunc ilico nobilis reputa
retur: & quæ nobilitatem coferũt peregiſſe videre-
tur,vt d.l.fi.§.viros autem illuſtres.iuncta glo.in ver
bo,codicillis.] Similiter voluit Bar. per illum tex.in
l.iubemus.C.de emancipa.libe.& conſuluit Pau.cõ-
ſil.ccxxix.incip. Viſo teſtamento. & plenè Iaſo.in l.
eam quam.C. de fideicom. quòd infãs legitimari po
teſt. [Imò & in vtero exiſtens,vt plenè habetur in-
frà ſuper verbo, *Et ſoboles quam geſtabat in vtero.* &
pupillus poteſt creari miles.l.fi.C.de teſtam. mili.&
tonſurari in caſu.c.fi.de tẽpo.ordi.lib.vj. Nam Sa-
ch puer,quia egregię indolis erat,princeps fuit ſu
per multos.j.Paralip.xij. Et Aemilius Lepidus puer
Romanus in acie hoſtem interemit,& ciuem ſerua-
uit. De quo Valerius lib.iij.tit.de indole.in princip.
Aemilius,inquit, Lepidus puer etiam tũ progreſſus
in aciem hoſtẽ interemit,ciuem ſeruauit. Cuius tam
mirabilis operis index eſt in Capitolio ſtatua bulla-
ta,& incincta prætexta ſenatusconſulto poſita. Ini-
quum enim putauit,cum honori nondum tempeſti-
uum videri,qui iam virtuti maturus fuiſſet. Præcur-
rit igitur Lepidus ætatis ſtabilimentum, fortiter fa-
ciẽdi celeritate, duplicẽmq; laudem è prælio retulit,
cuius vix ſpectatorẽ,anni eſſe eum patiebantur. Ar-
ma enim infeſta & diſtricti gladij, & diſcurſus telo-
rum & aduẽtantis equitatus, fragor & concurrentiũ
exercituum impetus iuuenibus quoque nedũ pueris
aliquãtulũ terroris incutit. Inter quæ Aemiliæ gen-
tis pueritia coronam mereri, ſpoliáq; rapere valuit.
3 hæc ille.Nec † mirum ſi infantes & pupilli, tam ex
teſtamento,quàm ab inteſtato ſuccedunt, nedum in
bonis paganicis, ſed etiam in caſtrẽſibus feudalibus
& allodialibus,& in ducatibus, comitatibus, & re-
gnis:c.j.ſi minori.& .§. ſi qs deceſſerit in ti.ſi de feu.
fuerit cõtrouer.inter dominum & agna. Nec tenebi
tur pupillus in talibus feudis ſuccedẽs fidelitatis præ
ſtare iuramẽtum, nec auxilium per ſe aut per alium
præſtare domino,donec effectus fuerit pubes, vt ibi
plenè dicitur:ſaltem per ſe non tenetur pro domino
pugnare,donec annos xviij.habuerit ſecundum glo.
4 iij.in fi.de pace tenen.& iura.firman. † Ideo manda
tũ regis ꝙ de qualibet familia vadat vnus ad præliũ,
non arctat minores xviij.annorum,per illam glo.ſe-
cundum Ludo. ſingulari cxxij. Nec committuntur
feuda domino propter fidelitatem non præſtitam
ſibi infrà annum & diem iuxta c.imperialem.§. præ
terea ſi quis de prohi. feu.alie.per Federi.imò pupil
lus fauore imbecillis ætatis ab his omnibus excuſa-
tur,& omnino remanet illęſus, vt clarè dicit Guido
papæ.quæſt.ccccxxv. licet in aliquibus curiis ſerue-
tur contrarium de facto per dominos, qui inueſtire
recuſant pupillos, niſi dẽt alium hominẽ pro ſe do-
nec puberes fiant. Sed hoc non nocet impuberibus,
ſecundũ glo.in §.ſi quis deceſſerit.ſuperius alle. Vel
dicatis,quòd ſeruire per ſubſtituutũ coguntur, vbi pa
tri extra ſeruitium domini mortuo ſucceſſerunt: &
ita intelligitur tex.in d.§.ſi quia ſucceſſerit. ſecus ſi
patri in feudo ſucceſſerũt mortuo in bello, fidelita-
tem erga dominum explicando:cùm hoc caſu patet
adhuc per gloriam viuere,& domino ſeruire intelli-
gitur,inſti.de excu.tut. circa prin.iuxta illud Aenei.
lib.ij.Pulchrúmq; mori ſuccurrit in armis. Et ita in-
telligitur d.§.ſi minori.qui prima facie videtur con-
trariari. ſecũdum Io.Barberij.in ij.parte ſui viatorij
vtriuſq; iuris tit. de feu. in ix. principali quæſito.Sa-
5 nè † tamẽ intelligatis,ꝙ infantes & pupilli ſuccede-
re poſſunt in feudis & dominationibus,quamuis rega
libus. Tamen ante annũ quartũdecimum non admi
niſtrabunt per ſe, ſed per eorũ tutores qui vniuerſã
habent adminiſtrationẽ,arg.l.cõſilio.ff.de curat.fu-
rio.& plenè Bar.in l.quidã cõſulebant.vlt.col.ff.de
re iudi.facit quod no.Bal.in.d.l.fi.C.de teſt.mili.vbi
6 idem concludit. † Subiungẽs, quod infans filius re-
gis licet adhuc in vtero exiſtens,ſuccedit in regno,&
dabitur curator ventri per regni proceres. Nam ille
qui eſt in vtero, habetur quodammodo pro rege,ita
quòd nomine vẽtris exercebitur iuriſdictio, ſecũdũ

Bald.

7 Bald.in c.cùm vigeſimum.de offi.deleg.†.Er incipit
ætas non in vtero matris,ſed in partu,ſecundũ B[illegible]
in c.cùm in cũctis.iij.col.de elect. quia ille qui eſt in
vtero,nõ eſt adhuc homo,[De quo plenè habetur
j.ſuper verbo, *Et ſoboles quam geſtabat in vtero.*] ſed
eſſe ſperatur,ſecundũ eum. Et licet in partu incipiat
ætas hominis,tamẽ ſub tutela quieſcit,donec ad pu-
8 bertatẽ peruenerit. †Ideo nõ ſine cauſa ſtatuit Fran
corum rex Carolus v.bono regni ſui inuigilãs, ꝙ in
xiiij.anno,& non antè rex Francorũ inungeretur &
coronaretur. Et ex tunc plenam regni adminiſtratio
nẽ haberet, vt teſtatur Gagu.li.ix.ſic dicẽs,His itaq;
geſtis Carolus futura proſpiciẽs,publica cõcione in
parlamẽto ſenat⁹ habita,de liberis qui in regnũ ſuc-
ceſſuri eſſent,huiuſmodi legẽ tulit.Quẽmq; primo-
genitum regis Francorũ filium regni adminiſtratio-
nem recipere debere cùm xiiij.ageret annũ, ne per
longiorem tutelam occaſio incideret maleuolis res
9 nouas excitandi. Hæc ille. †Salomon tamen vn-
ctus fuit in xij.ann.lxxviij.diſt.c.presby.§.hoc regu-
lare.Et beatus Lud.etiã Frãc.rex.de quo idẽ Gagu.
lib.vij.c.ij.Lud.inquit,ſuffectus eſt Ludouicus filius
annos xij.natus, quem in Blanchæ matris tutela pa
ter reliquerat. Eius erudiẽdi ſolicita mater curã ſine
intermiſſione adhibuit, ita vt vigili ſtudio elabora-
ret,chriſtianis illum inſtitutis, præclariſq; moribus
educari: deputatis ad negotiũ religioſis hominibus,
quorũ diſciplina ita didicit vitæ ſanctimoniã ama-
re,vt illo tẽpore nemo religioſior ſit habitus. Regni
diadema à Sueſſionũ antiſtite apud Rhemos ad Ca-
lẽdas decẽbris ſuſcepit. Orbata per hos dies eccleſia
Rhemorum paſtore &c.Similiter rex noſter moder-
nus Carolus viij.inunctus feliciter & coronatus fuit
xiij.ſuæ ætatis anno, vt refert glo.in procemio pra-
gmaticæ ſuper verbo,ſuſceptione.& verũ dicit. Na-
tus enim fuit anno domini M.cccclxx. die feſto bea-
10 torum Petri & Pauli apoſtolorũ mẽſis Iunij.†A cu-
ius natiuitate anno ſequenti,Toloſæ iura ciuilia au-
dire cœpit:& demum coronatus fuit, anno lxxxiij.
Sed hoc ex cauſa rationabili factum extitit, vt infrà
11 dicetur. An † autem pupillus poſsit eſſe iudex, vel
aliàs officiarius publicus,veluti conſul, videatis in l.
ad rempublicã.ff.de mune.& hono.& Bald.in dicta
l.quidam conſulebant.ff.de re iud.& in c.cùm vige-
ſimum.de offi. delega. vbi glo.& Panor. An autem
poſsit eſſe notarius publicus, videatis Bartolum in
l.impuberem.§.j.ff.ad legem Corne.de falci. Sed an
poſsit doctorari. Et dicẽdum eſt ꝙ attentis qualita-
tibus in doctorãdo requiſitis,in quo requiritur faci-
litas intelligendi, ſubtilitas interpretandi, facundia
dicendi,peritia docendi,& alias prout habetur in l.j.
C.de profeſ.qui in vrbe Conſtanti.lib.xij.& not.ple
nè Panor.in cap.propoſuiſti.de proba.Pupillus do-
ctorari non poterit: quia cùm mentem non habeat
ſtabilem,conſilium ſanum,nec diſcretionẽ.l.fin. C.
de teſta.mili. Impoſsibile eſſet in pupillo iam dictas
concurrere qualitates,cùm in pauco tempore nemo
præſumatur multa didiciſſe.cap.tam literis. de in in-
teg.reſtit.ideo glo.pragmaticæ in verbo,præcipitat.
tit.de colla.§.item vt de cætero floreãt. arguit cõtra
doctores momentaneos qui præcipitanter promo-
12 uentur. † Prætereà doctor habet hodie iuriſdictio-
nem ordinariã inter ſuos ſcholares, auth.habita. C.
ne filius pro patre.& not.plenè Panor.in c.cùm cõ-
tingat,& in cap.ſi diligenti de foro cõpetẽt.Et cer-
tum eſt, quòd pupillus nõ poteſt eſſe iudex ordina-
rius,neque delegatus.l.cùm prætor.ff.de iudic.& di-

13 cto cap.cùm viceſimum.de offic.delega.† Vnde nõ
immeritò ſtatuit papa Paulus ij. quòd nullus fieret
protonotarius, niſi vigeſimum annũ, aut ſi eſſet de
ſublimioribus, vel filiis aut nepotibus principũ xvij.
annum peregiſſet. Tales enim minores nec habitum
ſumere,nec rochetum geſtare audeant,nec præemi-
nentiam ſibi iure officij vendicare, niſi vigeſimum
annum habuerint. Et quod à die promotionis infrà
annum ad ordinem ſubdiaconatus ordinarentur.
14 Nã † cùm ſint papæ notarij xij.q.ij. cap.ij. & capi.
cùm redẽptor.v.q.j.& not. gl.in cap. ſcriptum. iun-
cta ſuprascriptione.de ele. Tales habere dicũtur di-
gnitatem.l.maximarum. C.de excu.mune.lib.x.& l.
j.C.de manda.princ.De iſto protunotariorum offi-
cio,& qualiter & à quo fuerũt primitus inſtituti,ha-
betis bonam glo.pragmaticæ ſuper verbo,protono-
tarios.tit. de cauſis.§.ſi verò quiſpiam. Similiter de-
15 cidit Bar.in d.l.impuberem.ff.de fal. † quòd pupill⁹
creari non poteſt notarius,etiam ſi hoc, ꝙ officium
exercere poſsit quando erit maior,nec tenere poteſt
dignitatẽ cum adminiſtratione.d.l.cùm prætor.Sed
de adulto xxv.annis minore dubitatur,an poſsit do
16 ctorari.† Et communis concluſio eſt, quòd adultus
xviij.annorum doctorari poſsit exẽplo Neruę filij
qui anno ætatis ſuæ xvij.publicè de iure reſpondit.l.
j.§.pueritiam.ff.de poſthu.vbi glo.expreſsè dicit do
cendo vel diſputando. Ad hoc facit.l.ſi ſeruum Sti-
chum.§.ſequitur.ff.de verb.obl. vbi Celſ⁹ adoleſcẽs
de iure reſpõdebat:imò patrem in iure multoties re-
prehendebat.l.dedi.ff. de condi. cau. data. Similiter
de ſeipſo dicit Barto.in l.quidã cùm filium.iiij. col.
ff.de verbo obli.ꝙ xiij. ætatis ſuæ anno ſub domino
Cy.iura ciuilia audire cœpit, & taliter profecit ꝙ in
xix.publicè de iure reſpõdit. & demum in xxj.anno
doctor effectus fuit.Angel.in dicta l.j.§. initium au
tem.ff.de poſtulan. refert Bal.germanũ ſuum in xv.
anno repetiiſſe.l.centũ Capuæ.ff. de eo quod certo
loco.Refert etiam idem Ange.in l.ſi quis accepto.ff.
de condi. cauſa data.illã legẽ ſubtiliter fuiſſe datam.
Bal.pro puncto ſuo in examine priuato,de cuius do
ctoratu loquitur Bart.in l.quoties.§.ſi duo.ff.de hæ-
redibus inſtituendis.& anno ſequenti ipſum Angel.
audire leges,taliter quòd viginti annorum exiſtens
ſcholaris cœpit aduocare, & in xxiij. doctor factus
legere cœpit.Paulus in l.ſi.ff.de condi.indebi.& Iõ-
annes Bap.de ſãcto Seuerino in l.frater à fratre. illo
eodem titulo,dicunt quòd Bald.ſemper in omni le-
ctione ſtudere cõſueuerat duabus horis: tamen dum
legere voluit dictam l.frater à fratre. ſtuduit quinde
cim diebus. De eodem loquitur Paul.in l.de tutela.
C.de in integ.reſti.minorum.dicens Bal. frequenter
variaſſe ex nimia ſubtilitate ingenij ſui, non tamen
malitioſè.Obiit autẽ idem Bal.in mẽſe Aprilis.anno
domini M.cccc. ſepult⁹ Papiæ,in conuẽtu fratrũ mi
norũ,eodẽmq; anno deceſsit Ang.eius frater. Vnde
per illũ tex.in d.§.pueritiã,dicit Ang.probari, ꝙ do
ctor.xviij.ãnorũ habebit iuriſdictionẽ in ſuos ſcho-
lares.quod etiã tenet ibi Bar.facit d.l.quidã conſule-
17 bant.& l.cũ lege.ff.de tribu.Minor † autẽ xviij.anno
rũ doctorari non poſſet per iura ſupradicta:inde re
fert Bal.in l.j.§.Interdum.ff.de legi.tutela.quòd Cer
noto filio domini Accurſij volenti ad doctoratum
ꝓmoueri opponebatur, ꝙ erat minor xviij.annorũ.
Et ſic nõ poterat eſſe doctor. Cũ doctor.habeat in-
ter ſcholares ſuos iuriſdictionẽ,in auth.habita.C.ne
filius pro patre. & in procemio Digeſtorum.in fine.
quam habere non poteſt minor xviij. annis. qui iu-
dex eſſe

dex eſſe nõ poteſt, nec doctor, ſecũdum Ioan. Fab.
18 inſt.qui & ex quibus can.ma.nõ poſ.§.fi.† quod eſt
verũ,niſi eſſet talis,qui in ætate iuniori eſſet ſcientiæ
eminentis. Quo caſu propter eius excellentiã & emi
nentẽ ſcientiã recedi poſſet à iure cõmuni,& etiã ab
ſtatuto ciuitatis,per tex.ſing.in l.ſed & reprobari.§.
amplius.ibi. Valde tamẽ diſciplinis inſtructos.ff.de
excu.tut. vbi dicit Bal. ꝙ propter eminentẽ ſcientiã
viri receditur ab ſtatuto ciuitatis aut municipij , nec
immeritò.Quoniã vt dicit Hermogiſt⁹,magnũ mi-
19 raculũ eſt homo & animal honorandũ.† Hic anima
intellectiua in naturã Dei trãſit, quaſi ipſe Deus ſit:
hic per naturã animæ diis eſt coniũct⁹,hic dæmonũ
genus nouit,terrã colit,elementis cõmiſcetur,acumi
ne mẽtis in maris profunda deſcẽdit. Cœlum quod
videtur altiſsimum,animi ſagacitate metitur, inten-
tionẽ animi eius nulla caligo aëria cõfundit, nec ter
ræ denſitas eius operationẽ impedit,non aquæ pro-
funditas aſpectũ eius obtũdit. Et Papias de homine
ſic diffinit:Homo,inq̃t,eſt animal rationale morta-
le,diſciplinæ ſenſuſq; capax : qui ingenio valet,arti-
bus pollet,& cognitione rerũ.Aut quod agere debet
eligit,aut animaduerſione quod inutile ſit contẽnit,
vt refert pulchra addendo Archi.xiij.q.ij.in eccleſia
☞ ſtico.& Mercurius Trimegiſtus. [Hic primus fuit
qui leges Aegyptiis tradidit.vij.diſt.c.Moyſes.] è ſe
ptem ſapiẽtibus vnus ad Tauciũ filium: Age,inquit,
fili,& circunſpice humani corporis opificium,cuius
admonitione perdiſce,qs tã pulchræ imaginis com-
ditor,quis oculorum pictor, qs nares aureſq; orna-
uit,quis labia diſtendit oris, quis neruos tetẽdit atq;
ligauit,quis irrigauit venas,quis oſſa congeſſit ſoli-
da,quis carnẽ pellicula tenui circumeunte contexit,
quis digitos articulis diſcreuit, quis fundamenta pe-
dũ extẽdit , quis perforauit poros, atq; meatus ape-
ruit,quis ſplenem coëgit atq; compreſſit,quis pyra-
midem impreſſit cordi figurã,quis pulmoni ſculpſit
fiſtulas,quis honorãda corporis mẽbra in propatu-
lo eſſe voluit,quis obſcœna in obſcuro prorſus abdi
dit, eáq; ab aſpectu cernentiũ voluit ſecreta iacere.
Vide quot diuinæ artis opera in vna eadẽmq; mate
ria demonſtrantur. Singuláq; pulchra rectáq; dimẽ
ſa ac in ſuis propriis officiis differẽtia. Quiſnam ſin-
gula finxit, quis tam pulchræ imaginis opifex: an ve
tus ille Demogorgõ,an falcifer Saturnus, Cretenſis
ne Iupiter iſta compegit? an Iuno? an Prometheus
ille Ouidianus ea luto effinxerit. Si ſecũdũ rectæ ra-
tionis dictamen reſpondeamus , id certè dixerimus
ipſum inuiſibilẽ Deũ prouidentiã ipſam æternã quę
Promethei nomine deſignatur:nõ ſolũ hominẽ,ſed
& cuncta eſſe participanda propria volũtate feciſſe.
Ex quo bonitas Dei clarè cognoſciĩ à creatura mũ-
di,præſertim ab homine : quẽ oẽs Microcoſmũ vo-
cãt,i. minorẽ mũdũ, velut omni creaturæ cõmuni-
cantem.quem Ouid.lib.j. Metam. mundum melio-
rẽ appellauit,& à Deo ſolo creatũ cognouit dicens:

Ille opifex rerum mundi melioris origo.

Idẽ poeta ſentit dum in Geor.dicit,Cœleſtiſq; illi
origo eſt. Videatis gl.inſt.de iure natu.in fi.videatis
quæ de intellect⁹ nobilitate & excellẽtia dixi ſuper
verbo,*Teſtamentum*.ij.circa fi.Et præcipuũ habet in
ter cætera animalia,ꝙ licet omne animal ictum ful-
mine intereat , Homo tamẽ non ſemper interit,imò
percuſſus euadit ſæpiſsimè. Anchiſen enim fulmine
afflatum fuiſſe legimus,cùm apud Verg.de ſe dicat:
Me diuûm pater atq; hominũ rex, Fulminis afflauit
ventis,& cõtigit igni &c.Et tamen lõgo pòſt tẽpore

ſuperſtitẽ permanſiſſe.De cuius fulguris duplici ſpe
cie habeĩ lib.iij.Metheororũ viij. c. ſuper quo addi-
tũ eſt,ꝙ de auib. nunquã fulmine percutitur aquila,
quæ alias Iouis armiger dicitur, vt eius fulmine non
feriaĩ. De quadrupedibus etiã nunquã feritur vitu-
lus ſeu bos marinus, nec de ramis laur⁹. hinc legitur
Tyberius Cęſar lauro coronari ſolit⁹,& tentoria ex
vitulorũ marinorũ pellibus cõpoſita ſubire, vt illo-
rũ præſidio à fulmine tutus eſſet tẽpore tonitruorũ
& fulminũ,quæ ſupra modũ formidabat, vt etiã re-
fert Ant.in j.parte hiſtoriali.tit. vj.& c.xxj.§.j.Cæte-
ra omnia quæ feriũtur fulmine,irremediabiliter in-
tereunt:ſed homo fulmine ictus non ſemper interit,
nec ferieĩ ſi cõſilio Tyberij vtatur.De excellẽtia ho-
minis maſculi & fœminæ habetur Eccl.xvij.Creauit
illis ſcientiã ſpiritus,ſenſu impleuit cor illorũ & ma-
la & bona oſtẽdit illis.poſuit oculũ ipſorũ ſuper cor
da illorũ,oſtẽdere illis magnalia operum ſuorũ &c.
Vociferaĩ ſimiliter prophetarũ ille eximi⁹ Pſal. viij.
de hominis excellẽtia ſic dicẽs : Minuiſti eũ paulo-
minus ab angelis, gloria,& honore coronaſti eũ, &
cõſtituiſti eũ ſuper opera manuũ tuarũ.Omnia ſub-
iecisti ſub pedibus eius,oues & boues vniuerſas,inſu
per & pecora cãpi,volucres cœli & piſces maris,qui
perambulãt ſemitas maris. quod nõ intelligitur niſi
de Chriſto.ſecundũ qđ declarat Apoſt.ad Hebr. ij.
Et de quolibet alio iuſto, ſapientę & excellẽte viro,
iuxta illud Danie.xij.Fulgebunt iuſti quaſi ſtellæ,&
intelligẽtes,id eſt docti; quaſi firmamẽtum.Quia vt
dicit Apul.lib.de deo Socratis, Nihil eſt Deo grati⁹
☞ & ſimilius,quàm vir animo perfectus.[Vnde Matt.
Boſſus in ij. parte epiſt. al. incip. vt olim Hieremias
&c.Summi,inquit,viri idẽmq; optimi,hoc cõmune
cũ Deo felicitatis habẽt,à quo poteſtatẽ acceperũt,
vt facilè poſsint malũ in bonũ cõuertere , & perpe-
rã acta corrigere. & epiſtola ſeq. Maximum quippe
eſt,& diuinis laudibus proximum,malũ in bonũ re-
uocare,atq; cõuertere.]Et Sapiẽtiæ ij.dicitur: Crea-
uit Deus hominem inexterminabilem , & ad imagi-
nem ſimilitudinis ſuæ fecit illum: cui concordat tex.
in l.ſi quis in metallum.C.de pœnis. & l.iuſtiſsimè.
ff.de ædil.edi.Quod patẽter Deus oſtendit,cùm pro
humani generis redemptione de ſummis cœlorum
ad ima mundi deſcendit,& tandẽ non dubitauit ma-
nibus tradi nocentium,& crucis ſubire tormentum,
20 cui laus &c. † Excellentia ergo alicuius viri in ali-
qua virtute eſt iuſta & rationabilis cauſa tranſgre-
diendi legẽ, & recedendi à diſpoſitione iuris cõmu-
nis vel ſtatutorũ ciuitatis. Hinc dicit Lud. in l. cùm
quid.ff.ſi cer.peta.quòd licet ſecundum ſtatutum Bo
noniæ minor xxv.annis habere non poſsit lecturam
ordinariam,tamẽ ſemel fuit ab illo ſtatuto receſſum
propter excellentiam cuiuſdã iuuenis per dictam l.
ſed & reprobari.Quæ excellẽtia dato concurrẽte eſt
probanda per duos teſtes,& nõ minores.tex.eſt ſingu
laris in l.vnicuiq; .C.de proximis ſacrorum ſcrinio-
rum,lib.xij.ſecundũ Iaſ.in d.l.cùm quid. iiij.col. Et
ad hoc,ſcilicet,ꝙ excellẽtia perſonæ talia contra ius
commune operetur. facit quod decidit ſingulariter
Spec.tit.de inſtru.edi.§.fin.verſ.Sed quid ſi debitor.
vbi dicit,ꝙ poſt renũtiationem factam productioni
teſtium, adhuc poſſet iudex recipere teſtes legaliſsi-
mos,puta religioſos deuotos propter eorum legali-
tatem & ſanctitatem.etiam dicit ſingulariter Bal. in
cap.prætereà.de teſti.cogẽ. ꝙ pars quæ eſt bonæ &
legalis vitæ ac magnæ opiniõis, poteſt poſt dicta
teſtificata producere teſtes cõtra regulam iuris com
munis

monis.Et teſtis etiam laudabilis vitę poterit dictum
ſuum corrigere ex interuallo. Tamen idem Bald.in
Auth.ſi qui ſemel.C.de proba.tenet cõtrarium,quã-
tumcunq; fuerit teſtis ſanctæ vitæ.Ad hoc facit ele-
gans dictum Spec.tit.de iudi.deleg.§.ſupereſt verſi.
21 Quid ſi conſanguineus.vbi dicit †quòd ſi cõſangui-
neus talis vitæ de quo non ſit cõtra eum ſuſpicio,po
teſt eſſe iudex in cauſa cõſanguinei ſui, putà ſecun-
dum eum ſi ſit monachus ordinis Ciſterciẽ.vel Car
tuſien.argu.l.non omnes.§.à barbaris. ff.de re mili.
Idem quòd poſsit eſſe teſtis pro conſanguineo,tenet
Fel.in c.cùm oporteat.de accu. Ideo notabiliter de-
cidit Imo.in c.cùm R.canonicus.de offi.deleg.ꝙ fra
ter quãuis laicus multum notæ & ſpectatæ fidei ad-
mitteretur in teſtẽ pro fratre vel alio ſuo cõſangui-
neo.Et idem ſi religioſus foret ſanctæ Mariæ in mõ
te Oliueti: quoniam tali nihil diminueretur de fide.
facit textus in cap.in literis.in fin.de teſti. facit quod
decidit Spec.tit.de ceſsio.actio.§.j.verſ. ſed nunquã
ratione conſanguinitatis. Quòd licet vendẽs actio-
nem alteri maximè potentiori puniatur, vt l.ab Ana
ſtaſio.& l.per diuerſas.C.mand.& ne liceat potẽ. p
totum,quia cenſetur in ſui aduerſarij fraudem actio-
nem vendidiſſe,tamen hoc impunè fieri permittitur
ei qui honeſtus homo & bonæfidei eſſe conſueuit:
quia tunc præſumptio fraudis ea ſui honeſtate tolli-
tur.Ita quòd amplius hoc in fraudem feciſſe nõ præ
ſumitur,ſed quia lites execrabatur, malens toto vel
parte debiti carere,quàm ſe litibus implicare,arg.ff.
de alie. iudi.mu.cau.fac.l.item ſi res.§.ij. Vlteriùs ad
prædicta facit qđ decidit Anto. de But.in c.poſtre-
22 mò.de appel. †quòd coniunctus impetratus in iudi-
cẽ ſi eſt homo magnæ ſanctimoniæ,recuſari nõ po-
teſt: quia propter eius ſanctitatem non præſumitur,
quòd deuiet à ſemita veritatis & iuris propter ſan-
guinem.facit quod decidit idem de But. quẽ ibi Fel.
ſequitur in c.ij.v.col.de probat.quod licet vbi ſtatu-
tum,vel conſuetudo teſtrinxit facultatem probandi
ad certum modum,putà per ſcripturam tãtùm:quo
caſu probari non poteſt niſi per ſcripturam, attamẽ
probari poterit per teſtes legaliſsimos. Pariter quã-
uis contra iudicem probari poſſet iuſta cauſa inimi-
citiæ propter quam recuſari de iure cõmuni poſſet
vel à teſtimonio repelli, tamen non repelletur,ſi eſt
homo magnæ ſanctimoniæ,ſecũdum Barb.in c.j.de
iudi.Etiam dicit gl.ſuper verbo, Tenebras.in c.con-
ſuluit. de offi.deleg. valere proceſſum in tenebris de
nocte factũ,ſi iudex honeſtus ſit. Pro quibus omni-
bus prædictis & ſequentibus habetis text. egregium
23 in c.in noſtra præſentia.de procura. †Facit quia li-
cet iuuenis de nocte repert⁹ ĩ domo, vbi eſt pulchra
puella,prǽſumatur eo ſolo ibi eſſe cauſa libidinis ex-
ercendæ cum ea,ſecundũ Bar.in l.ij.ff.de fur.de quo
per Panor.in ca. præterea.de teſti. Tamẽ ſi religio-
ſus honeſtæ vitæ ibi reperiretur, etiam loquens cum
puella non præſumeretur ibi eſſe cauſa libidinis, ſed
impendendæ benedictionis.ita dicit glo.ſingul.in c.
abſit.xj.q.iij.videatis quæ circa hoc dixi ſuprà in ver
bo, *duas habens filias.* in iij. caſu fallentiæ,tractando
materiã pacti de ſuccedendo. Ad hoc facit,quod di-
cit Bal.in l.vniuerſi.C.de vecti. & commiſ.vbi dicit
quòd bonus vir eſt maximum indicium, vt credatur
eius iuramento.imò dicit glo.ſing.in l.Titio fundus.
ff.de cõdi.& demõ. ꝙ dictum boni viri præbet aliis
iuſtam cauſam credendi ſic eſſe.Facit etiam,quia li-
cet non præſumatur de mandato gerẽtis ſe pro pro-
curatore alterius:adeò quòd emens rem ab alio tan-
quam procurator,non conſtito de mandato,ſemper
præſumatur eſſe malæfidei poſſeſſor,ſecundum Bal.
& Sali.in l.j.C.de rebus alie.non alienan.& Bal.in l.
ij.C.ſi ex fal.inſtr. Tamen de bonafide emptoris prę
ſumeretur,ſi ille vẽditor nomine procuratorio ven-
dens,& procuratorem ſe aſſerẽs,aut mediatorẽ fue-
rit tẽpore illo perſona valde digna & excellẽs.Quia
tunc emptor tanquam bonæfidei poſſeſſor rem præ
ſcribere potuit,ſecũdũ Bar.ſingulariter in l.qui fun-
dum.§.fin.ff.pro emp.& ſentit Bal.in d.l.j.de rebus
alie.non alienan.Facit memorabile dictum Hoſt.in
c.finem.de dolo & contu.vbi dicit,ꝙ ſi litigãs ſit ho
mo magnæ & approbatæ fidei & vitæ, non debet in
expenſis condemnari,ſi victus fuerit in lite,cum nõ
ſit veroſimile, ꝙ calumnioſè litigauerit. Nam tales
perſonæ ſemper præſumuntur iuſtam litem mouiſſe
ſecundum gl. in verbo,ſi ſcirẽt.in c.expedit.xij. q.j.
Facit tex.no.in l.ſi à bonæfidei. in verſi.nam ſi inte-
græ opinionis.ff.de rei vẽdi.per quem dicit ibi Ang.
ſe obtinuiſſe, vt abſolueretur. Poteſtas qui traditum
ſibi nobilem magnæ & ſpectatæ fidei nõ ſic diligẽ-
ter cuſtodiuit,ꝙ aufugit. Facit text.in c.ſignificãte.
ibi,fidelẽ nuntium.de pigno.& in l.actioni redhibi-
toriæ. ibi quod antè non fugerat.ff.de ædi.edictio.
Quod ego ſemper intellexi verũ, niſi traditus com-
mẽtarienſi expreſſè ei traderetur ad malam manſio-
nem,id eſt,clauſum & ſtrictum carcerem,vel tacitè,
putà quia traditus erat, vt ab eo quæſtio haberetur,
& torqueretur , vel iam dãnatus ad mortẽ vel aliam
pœnam corporalem. Quo caſu non excuſaretur, ſi
miſericordia ductus eum ſoluerit , id eſt,liberiorem
tenuerit.Hoc enim dolo proximum eſſe prætor arbi
trabitur:quia cùm ſciret cur rei pararet, intẽpeſtiuè
miſericordiã exercuit.Cùm poſſet non ſuſcipere ta-
lẽ cauſam magis quàm decipere, vt dicit text.aureus
in l.ſi hominẽ.ff.depoſi.Idẽ qđ Ang.aut ſaltẽ ſimi-
le cõſuluerat Old.cõſi.xcij.inci.res habebat &c. vbi
dicit cuſtodẽ caſtri non teneri de proditione ſubſti-
tuti, ſi nobilẽ & honeſtum ad cuſtodiam ſubſtituiſ-
ſet,& virum integræ famæ.Facit tex. ſing.in c.ſtatui
24 mus.§.his omnibus.lxj.diſt.†vbi propter ſupremam
ſanctitatẽ laicus eligi poteſt in epiſcopum , vt bea-
tus Nicolaus, etiã beat⁹ Seuerus ex lanificio aſſum-
ptus fuit in archiepiſcopum, & Beatus Ambroſius
priuſquam baptizaretur in archiepiſcopũ eſt elect⁹,
vt ibi. Facit quod not. Bal.in l.legitimos.ff.de legi.
tut. vbi dicit ꝙ tutor legitim⁹ ſi eſt perſona multum
fida & honeſta,ſatiſdatione exoneratur. Facit dictũ
Paul.in l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichũ.§.fin.per illum
25 tex.in fin.ff.de verbo.oblig.vbi dicit,†quòd pauper
non poſsidẽs immobilia,ſi ſit multum fidelis & cõ-
ſuetus ſeruare promiſſa,eſt idoneus fideiuſſor. cõtra
tex.in l.ij.ff.qui ſatiſd.cog.Facit dictum Bal.in l.ab-
ſtinendum.C.quorum appel.non recipi.vbi dicit,ꝙ
qui tenetᷣ ſatiſdare & dare pignora vel fideiuſſorẽ,
ſi fuerit honeſtę vitæ & probatæ fidei,admitti debet
cum iuratoris cautione, per glo.ſing.in l.j. ff. de ritu
nupt. volentem , quòd virtus hominis ſufficiat pro
ſatiſdatione.quod ſummè not.Bal.in c.j.de iudi.Fa-
cit tex.ſingularis ĩ l.ad beſtias.ff.de pœnis,vbi dicit,
quòd ob ſingularẽ hominis ad mortem cõdemnati
induſtriam differri debet executio capitalis , donec
principi ſupplicatũ fuerit,ꝙ ei remittat pœnã. Facit
quod per illum text.decidit Pano.in d.c. niſi eſſent.
iij.col.de prębẽ.vbi dicit,ꝙ licet à partibus nõ poſ-
ſit tranſactio ortum habere, vt in ſpiritualibus à lite
recedatur aliquo tẽporali dato , etiã pro expẽſis fa-
ctis,licet

ctis, licet ꝓ bono pacis fieri dicatur, cùm ius præſu-
mat, ꝙ potius eſpiat pro iure ſpirituali: attamen ſi ta
lis tráſactio ſeu compoſitio ortum habeat à tali Iu-
dice, qui circunſpectus eſt & honeſtus, talis cōpoſi-
tio toleratur ſecundum eum. facit quod decidit Petr.
de Ancha. conſil. cclxxx. & cclxxxi. Facit deciſio
Bald. in l. ſi quis ea argentariis. §. cogentur. ff. de edē.
26 †vbi dicit dictum teſtis infamis vel aliàs minùs ido-
nei poſſe ſuſtineri, vbi concordat cum teſte claræ vi
tæ & honeſtatis. idem dicit Sali. in l. in bonæ fidei. C.
de rebus credi. Ange. cōſi. j. & Fely. in c. j. de preſcri.
& in c. nobis. de ſimo. Et ſic excellētia perſonę ope
ratur nedum quo ad ſe, ſed etiam quo ad cōſortem,
in quo verificari poteſt quod diuinus ille Bal. in ca.
j. de renū. dicit, quòd fama vnius boni viri eſt vmbra
gratiſſima, ſub qua multi quieſcunt. Facit quod no.
Inno. in c. ij. de dila. vbi dicit, ꝙ licet dilatio habens
prima facie iniuſtitiam in ſe, ſit nulla: tamen valida
erit, ſi iudex honeſtus & valde circūſpectus eam de-
creuit. Et inde dicit idem Innoc in ca. j. de cle. pere-
27 gri. †ꝙ ordinatus ad certum ordinē per epiſcopum
multū prouidum & honeſtū, præſumitur alios præ-
cedētes habere ordines: quia nō eſt veroſimile, ꝙ tā-
tus vir eum ordinaſſet per ſaltum: quæ omnia ſequi-
tur Panor. in d. c. niſi eſſent. & Fely. in c. ſicut aiij. co
lum. de re iud. & ratione pſonę pręſumitur de ſolē-
nitate extrinſeca. Facit dictū Bald. in l. vnica. C. de
cōfeſ. vbi dicit, ꝙ ſi mercator eſt nobilis, & fide di-
gna pſona, plenè credit̄ libro ſuarum rationum quā-
uis priuato, ſcilicet in parua quantitate, quod ſequi-
tur Panor. in c. bonæ. lo ij. in fin. de poſtu. præla. Et
ſic nō abs re cōſuluerunt plures, quos Fely. ſequitur
28 in c. veniēs. ij. viij. col. de teſti. †ꝙ creditur ſacerdoti
fide digno, ſi dicat per morientem licentiam ſibi da
tam reuelandi confeſsionem. Facit quia licet præ-
ſumatur de falſitate in teſtes deponētes contra vero-
ſimile, tamen ceſſat illa pręſumptio vt eis credatur ſi
tales exiſtant, qui multum ſunt fide digni, per text. in
c. quia veroſimile. de præſum. quē Panu. & Fely. ibi
dicunt not. Facit quod ſingulariter decidit Barba.
29 in repe. rub. x̄. de fide inſtru. xxv. col. vbi dicit, †ꝙ
notarius qui in inſtrumēto inſerere omiſit ea, quę ſi-
bi ex officio incumbebant, puta locū & tempus, non
tenetur de falſo, ſi ſit excellens perſona. Vltimò fa-
cit, quod dicunt doct. in c. nullus. xxxviij. q. j. vbi vo-
lunt, ꝙ licet ſit peccatum mortale ſumere medicinā
à Iudæo medico, tamē nō eſt peccatū, ſi talis Iudæ⁹
cæteros ciuitatis vel patriæ medicos in arte excelle-
ret medicinæ, & experientia. Quia ſecundum Bal. in
d. l. ſed & reprobari, propter eminentem ſcientiā re-
laxatur legis diſpoſitio, quod ſequitur Fely. in c. j. de
30 Iudæ. †Ego autem conſulerem Iudæis quantūcun-
que in arte peritis fidē nō adhiberi: quoniā hoc co-
lore deceptus olim fuit Carolus Caluus Francorum
rex filius Ludouici Pij, & Caroli magni nepos. de
quo Gagui. li. v. Rebus, inquit, quarū gratia Carolus
Romā petierat inſolutis, febre afficitur. Erat Iudęus
medicus Zedechias nomine, imperatori propter eius
peritiā perfamiliaris: qui vel religionis Chriſtianæ
odio cui maximè infenſi Iudæi ſunt, motus vel cor-
ruptus fortè pecunia potionē Carolo propinandā
miſcet, qua epota Carolus omnib⁹ membris ita de-
fectus eſt, vt aulicorum miniſterio in cubiculū de-
31 latus, duodecimo pòſt die interiit. hæc ille. † Aliter
& aliàs homini excellēti præſertim literarum clari-
tate præfulgenti & bono deferēdum eſt, prout exem
plo nobis olim tradidit Athenarum excellens curia
in perſona Xenocratis Philoſophi, cui teſtimonium
reddenti propter eius ſanctitatē iuramentū remiſe-
runt, ſoli eius verbo credētes, quod ſibi iudicibúſque
ſuis nunquā remiſerant. De quo Valerius lib. ij. ti. de
maieſtate. in fi. ſic dicit. Quantùm porrò honoris A-
thenis Xenocrati ſapiētia pariter ac ſanctitate claro
tributū eſt, cùm teſtimonium dicere coactus ad arā
acceſsiſſet, vt more eius ciuitatis iuraret omnia ſe
verè retuliſſe: vniuerſi iudices cōſurrexerunt, procla
maruntque ne iuſiurandū diceret: quódque ſibimet
ipſis poſtmodū dicēdæ ſentētiæ loco remiſſuri non
erant, ſynceritati eius concedendum exiſtimarunt.
32 †Pariter ſenatus Romanus cùm Metellus conſul
Numidicus vitæ probitate conſpicuus lege Iulia re-
petundarū accuſatus literis ſigillatis. i. libello ſolēni
etiam iudicio accuſatorē repulerunt, nec audire vo-
luerunt, quia ſemper bene vixerat. De quo idē Vale-
rius alleg. ti. in prin. ſic dicit. Nam quid plus honoris
tribui potuit conſulibus, quā eſt datū reo Metello,
qui cū cauſam repetundarum diceret, tabulæq́; eius
ab accuſatore poſtulatæ, & ad nomen inſpiciēdum
circa iudices ferrentur, totum cōcilium ab earum cō
templatione oculos auertit, ne de aliqua re quæ in
his relata erat, videretur dubitaſſe: non in tabulis, ſed
in vita Quinti Metelli, argumenta ſyncerè admini-
ſtratæ prouincię legēda ſibi iudices crediderūt: indi
gnū rati integritatē tanti viri exigua cera & paucis
literis perpendi. hæc ille. Ex hoc concludens accuſa-
tionē vel aliam querelam nō eſſe faciliter cōtra ap-
probatum virum recipiēdam, qui ſemper antè bene
33 vixit. †Prout à ſimili nobis etiam oſtendit magnus
ipſe Alexander, qui cùm Thebas igni & ferro militi
bus diripiendas conceſsiſſet, vnicam Piodari clariſsi
mi illius philoſophi domum cremari vetuit. Et Mar
cellus captis Syracuſis Archimedi philoſopho peper
cit, viſa eius prudentia, qua floruit, vt lib. viij. Vale-
rius dixit. Pariter licet Dionyſius tyrannus foret,
Platonē ſapientē honorificè ſuſcepit, narrante Poli
crate lib. vij. ca. xxxviij. Platoni obuiā Dionyſiū ty-
rannū vncatā nauim miſiſſe, Plinius refert: ipſúmq́;
quadrigis albis egredientem in litore excepiſſe. Fer-
tur & Mitridates Perſarū rex eiuſdem imaginem in
academia locaſſe & ei inſcriptam Mitridates Rodo
bati filius Platonis hanc muſis imaginē dicat. Cneus
Pompeius Poſidonij domū intraturus lictorem, id
eſt bidellum præeuntē vetuit de more pulſare fores,
ſed cōſulares faſces ianuæ Philoſophi inclinari ſub-
mittiq́; iuſsit. Hypocrati quoque Pythagoræ diſci-
pulo, ob ſingularē doctrinā auxiliaq́; medicinæ ho-
minib⁹ impenſa, honores quos Herculi cōſueuerat,
34 Græcia dicauit. †Ideo conſultiſſimè ſtatuit & ordi-
nauit [Hæc ordinatio eſt hodie per dominum Au-
freri. ſituata in titu. de quæſtionibus.] beatus Ludo-
uic⁹ quōdam Frācorum rex, anno domini M. cc liiij.
ꝙ ad dictum vnius teſtis quātæcunq́; fuerit autho-
ritatis nemo torqueatur pro crimine, licet contrariū
ſit de iure. per gl. ſingularē ab omnibus approbatam
in l. iij. C. ad leg. Iul. maie. quæ locū nō habet, vbi de
crimine conuentus fuit bonæ famæ & honeſtæ vitę,
vt in dicta ordinatione dicitur. quæ incipit, Et quia
in dictis ſeneſcalliis. Et in l. actioni redhibitoria. ff.
de ædil. edic. probat̄ dicta ordinatio. Vnde nō ſine
cauſa dicitur in l. ſcire oportet. ff. de tuto. & curator.
da. ab his. ꝙ nec facultates neq́; ſufficiēs ita dignitas
eſt, ſicut bona voluntas & mores benigni, & alibi di
cit tex. in l. capitaliū. in fi. ff. de pœ. ꝙ maiores noſtri
ſeuerius famoſos, quā integræ famę homines punie-

runt. Ex quo verificatũ reſultat,quod ſcribitur Pro-
uerb.xxij.c.melius eſt nomẽ bonũ,quã diuitiæ mul-
tæ. Quod nobis patenter oſtendit Ludouicus xj.re-
gis noſtri moderni genitor, ſæpe plus debito aſper,
teſte Gagui.li.x.ca.ij. Cùm Guilielmus quadrigarius
Pariſij preſul & certi ciues tempore boni publici ad
coniuratos principes ſine eius aſſenſu cauſa tractan-
dæ pacis ſe contuliſſent,cæteris proſcriptis:cum ipſe
homo integer, & ſanctæ æſtimationis haberetur,in
eum temerè ſæuire tẽperauit.hæc ille. Sic ergo à ſi-
mili erit in caſu noſtro,ꝙ propter ſingularem inue-
nis induſtriam & eminẽtem ſcientiam recedi poteſt
à iure cõmuni, & ſtatuto ciuitatis, vel vniuerſitatis,
vt præmaturè & citiori tẽpore doctoretur. Nã poſ-
ſibile eſt,ꝙ Deus alicui aperiat ingenium,vt in tene
ris annis dignè poſsit ad gradum ꝓmoueri doctora
tus,vt dicit tex.in l.j.§. ſed neque ex multitudine.C.
de vete.iur.enucle.Hinc dicebat Accurſius. in l.Gal
lus Aquilius. in glo.ſuper verbo,ſi filius.ff.de lib.&
poſthu.quantò minores,tantò perſpicaciores:& hoc
etiam ibidem notat Bar.& facit quod dicit text. in l.
præcipiũt.ff.de ædi.edict. nouitia mancipia aptiora
& dulciora,& ad omne miniſterium habiliora,iuxta
illud Pſalm.xviij.Teſtimonium domini fidele,ſapiẽ
35 tiam præſtans paruulis: †Nec mirum,qa quod for-
tius eſt,aperuit dominus os aſinæ Balaam, & locuta
eſt.Nnme.xij.Pariter,Caio Volumnio,& Seruio Sul
pitio Romę conſulibus,inter initia motúſque bello
rum,Bos mugitu ſuo in ſermonem humanum cõuer
ſo,nouitate monſtri, audientium animos exterruit,
vt lib.j.ti.de prodigiis refert Valerius.& erat bos fe-
mella.i.vacca,vt omnes interpretãtur, quod factum
fuit bello Punico ij. Cui aſtipulatur Auguſtinus lib.
iij.de ciuitate Dei.Omitto,inquit,boues locutos,in-
fantes nõdum natos de vteris matrum quædam ver-
ba clamaſſe,volantes ſerpẽtes,ſimias & gallias in ho
mines & maſculinum ſexũ fuiſſe conuerſas.Et anno
obitus Iulij Cæſaris bos etiam locutus fuit aratrum
trahens, vt refert Aurelius Auguſtinus eo.lib.iij.de
ciui.Dei. c. xiij. vnde in c.ſi habes. xxiiij. q.iij. dicit
idem Aug.Paratus ſum addiſcere ab anniculo.facit
c.eſto ſubiectus.xv.di.& c.nolite.xj.di. Narrat ꝓfe-
ctò Gagui.lib.iij.c.iij.de filio Franciæ ſic dicens:Re
gi Dagoberto cùm deeſſent propter vxoris ſterilita-
tem liberi,cõcubitu virginis Raguetrundę filiũ ma-
rem Sigibertũ ſuſcepit.Hic inter ſacroſancti lauacri
quas ſacerdos Amandus enũtiat orationes,dum ne-
mo de more Chriſtiano,Amẽ reſpõderet,infans ipſe
qui tantũ dies xl.natus eſſet cunctis tacẽtibus,Amen
expedito ſermone perſonuit. iuxta illud quod apud
Pſalmiſtam dicitur,Pſal.viij. Ex ore infantium & la
36 ctãtium perfeciſti laudẽ propter inimicos.†Solinus
pariter Aurelio Auguſtino referẽte,ac Plinio li. vij.
c.xvij.de Zoroaſte Bactrianorũ rege: quem nõnulli
Chã Noẽ filiũ exiſtimãt,ſic ſcripſit, Naſcentiũ vox
primus vagitus eſt. [Denotans miſeriam,quam na-
ſcendo ingredimur.iuxta iij.Eſdræ viij.& facti ſunt
introitus huius ſeculi anguſti & dolẽtes,& laborio-
ſi.Pauci autẽ & mali, & periculorũ pleni labore ma
gnopere fulti. Et finaliter nomẽ noſtrũ obliuionem
accipiet per tẽpus,& nemo memoriam habebit ope
rũ noſtrorũ. Sapi.ij. De Vergilio refert Plutarchus
ꝙ cùm à matre Maia editus fuiſſet,nõ cæterorũ mo-
re vagiit,ſed adeò miti vultu viſus eſt, vt haud dubiã
ſpem proſperioris genituræ indicaret: de quo latius
ſcripſi ſuper verbo, *Cuidam Petro tradiderunt*.] Læ-
titiæ enim ſenſus,ſcilicet riſus & cætera lætitiæ ſigna
differuntur in lxij.diẽ. Vnum tamẽ nouimus Zoro-
aſtem, videlicet eadẽ hora riſiſſe qua fuerat natus.
Nec quicquã boni riſus ille ſecundum Augu.prætẽ-
debat.Hunc ferunt primæ artis magicæ inuẽtorem,
ſeptẽmq; liberales artes primũ indagaſſe:cuius librũ
Ninus ſecundus Aſſyriorum rex,eo poſteà ſuperato
& interfecto exuri mãdauit. Sic etiã Saloninus Pol-
lionis ducis exercitus Germanici filius,vbi primùm
natus fuit,imò naſcẽdo ridere cœpit: ex quo riſu cũ
eius parẽtes valde triſtes eſſent,notãtes aliquod in ta
li riſu malũ præſagiũ, Poëta omnia in bonã partem
interpretans,volẽs eos cõfortare,eiſq; blãdiendo &
Cæſari, & etiam quia rogatus à populo propheriam
Sibyllæ Cumanæ interpretari,quæ per eam de Chri
ſto facta fuerat,fecit Bucolicorũ eclogam quartam:
in qua carmẽ per Sibyllam de Chriſto factum attri-
buit huic facto,dum in principio dicit:

Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo &c.

Et quia etiã naturale eſt,quòd ſicut maiores cogno-
ſcuntur per ſermonem, ita pueri per riſum, quando
rident ad illos quos cognoſcunt.Ad quod in fine di-
ctæ Eclogæ concludit:

Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem.

Quaſi dicat, quòd per riſum Saloninus paruus puer
ridendo lætificare debebat parentes ſuos, dando eis
ſpem boni ominis,& tollendo ſuſpicionẽ mali præ-
ſagij: quod re vera ceſſauit,quia paulò pòſt puer de-
ceſsit. Etiam Faſciculus refert temporum,tempore
Leonis primi papæ ſanctiſsimi terræ motum maxi-
mum fuiſſe per quatuor mẽſes apud Cõſtantinopo-
lin: quo vigente infans dixit vt cantaretur: Sanctus
Deus,ſanctus fortis,ſanctus & immortalis miſerere
nobis,& ſic ceſſauit:ꝙ poſteà cõfirmatum in Calce
donẽſi ſynodo fuit. Quinimò aliquibus miraculosè
ita accelerantur actus naturæ,quã antequam naſcã-
tur opera notorum exerceãt, vt de Gorgia Epyrota
Valerius refert lib.j titu.de miraculis. in hæc verba:
Gorgię quoq; Epyrotę fortis & clari viri origo,qui
in funere matris ſuæ vtero elapſus inopinato vagitu
ſuo lectũ ferẽtes cõſiſtere coëgit, nouumq; ſpecta-
culũ patriæ prębuit.Nõ tantũ ex ipſo genitricis ro-
go lucẽ,ſed etiã cunas aſſecutus.Eodẽ enim momẽ-
to tẽporis altera iam fato functa patit, alter antè ela
tus ꝙ̃ natus eſt.hæc ille.Nónne beatus etiam Nico-
laus à die natiuitatis ſuæ ter in ſeptimana ieiunauit?
adeò ꝙ diebus Lunæ,Mercurij,& Veneris, ſemel in
die vbera matris ſugere cõtentus fuit.Imò aliquoties
ita acceleratur (quod plus eſt) vſus rationis ac liberi
arbitrij,ꝙ nedum nati, ſed in vtero adhuc exiſtentes
opera exercent virorum ſapientium,prout de Ioan-
ne legitur Lucæ j.dũ dicitur, Ecce enim vt facta eſt
vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in
gaudio infans in vtero meo. Cũ enĩ virgo beata eã,
ſcilicet Elizabeth grauidã ſalutaſſet,beatus Ioannes
iam ſpiritu ſancto repletus ſenſit filiũ Dei venire ad
ſe,& præ gaudio in matris vtero exultauit,tripudia-
uit,& motu ſalutauit,quẽ voce nõ potuit.habuit enĩ
gratiã qua in vtero ſanctificatus fuit. [De quo ha-
betur j.ſuper verbo, *Et ſoboles quam geſtabat in vtero.*
circa prin.] vnde fuit antè ſanctus quã natus. Super
quo Chryſoſt.cũ pluſquã prophetã oſtẽdere volens
dicit:Prophetæ eſt ꝓ merito conuerſationis & fidei
prophetiã accipere. Nũquid prophetæ fuit, vt prius
fieret propheta quàm homo? vt impleretur quod de
ipſo dictum erat Hiere.j. Priuſquã te formarẽ in vte
ro,noui te, & antequã exires de ventre,ſanctificaui
te. Quid de glorioſa ſemper virgine Dei genitrice
Maria

Maria piè credendum ſit, docet Albertus magnus ſu
per illud: Miſſus eſt Gabriel Angelus. Dicens in ea
tam fuiſſe vſum rationis in vtero exiſtente à die ſuæ
benedictæ cõceptionis acceleratũ, ꝙ de his quę Dei
ſunt, plus ſciuit quã omnes philoſophi, doctores, &
theologi vnquã ſciuerint, ob gratię plenitudinẽ ſibi
à Deo collatam. Quoniã ſi Ioannes in vtero exiſtẽs
Chriſtum cognouit in vtero exiſtentẽ, & ei reueren-
tiam exhibuit, vt in euangelio habetur: quantò plus
habere meruit illa plenitudine gratiæ decorata in
cognitione diuinorum: ſubiungens ibi, virginitatis
priuſquã naſceretur votũ feciſſe, & ſuã Deo virgini-
tatẽ dedicaſſe mẽtaliter, & poſt natiuitatẽ vocaliter.
Pariter vt in legenda Simonis & Iudæ apoſtolorum
habetur: cũ filia cuiuſdã ducis ex fornicatione cõce
piſſet filiũ, & parturiendo quendã ſanctũ infamaſſet
diaconũ, apoſtoli infãti eiuſdẽ diei dixerũt Dic, in-
fans in nomine domini, ſi iſte diaconus hoc præſum
pſit: ad hoc infans: Iſte, inquit, diaconus caſtus & ſã
ctus eſt, nec vnquã carnẽ ſuã coinquinauit. hæc ibi.
Et hoc eſt quod dixit Chriſtus, vt legitur Matth. xj.
Abſcõdiſti hæc à ſapiẽtibus, & prudẽtibus, & reue-
laſti ea paruulis. Nã ſpiritus vbi vult ſpirat, Ioan. iii.
☞ [Iſto ann. domini M. cccccxlij. in prin. mẽſis Mar-
tij, nonnullis ſcriptum fuit Toloſanæ curialibus de
multis quæ nouiter cõtigerũt, inter quę ſecũdus ar-
ticu. talis eſt: Secũdũ auditu graue, Caperatáque frõ
te ſublegendũ catenatim agglutinabimus. quod quia
mirabile & inauditũ omnibus ſe offert, & prodigio-
ſum noſtro calamo delimatum tibi perlegendũ dele
gaui. Rhodi nanque quæ Carpathij inſula maris eſt,
puer diſparuit, qui vbi vitæ exegit menſem tam ex-
peditè, Græcè Latinéque & Hebraicè cœpit loqui,
vt in quibuſcũq; gymnaſiis eruditũ fuiſſe omnes diiu
dicent. Hæc ibi.] Inde dicitur, ꝙ non fit iniuria ma-
iori ſi à minore melius dicatur in iure. l. potiores. C.
de offi. recto. prouin. quia ſciẽtia eſt donũ Dei, ſecũ
dum glo. in c. forus. de verb. ſig. quod diſpenſatur ꝑ
volũtatẽ & gratia largitoris, qui vt dictũ eſt, vbi vult
37 ſpirat. † Præctereà ſicut malitia ſupplet ætatẽ, nonne
à fortiori dicere debemus, ꝙ ſcientia ſupplere debet
effectũ ætatis? Eſt enim ſciẽtia donum Dei. Nã Da-
uid ex gratia ſpiritus ſancti donum ſapiẽtiæ ſuſcepit.
Et ſunt nõnulli, qui plus addiſcũt in vno anno, quã
alij in tribus: quia ingeniũ ipſorum vtiſ diplomate.
l. continuus. ff. de verb. obli. Præſertim qñ ſunt iuue-
nes, quia ad diſcendum ſunt natura aptiores. l. præci
piunt. ff. de ædil. edic. Nonne Ange. frater Bal. in xv.
ſuę ætatis anno publicè, vt dictũ eſt, repetiit l. cẽtum
38 Capuæ. dignus erat doctoratu? † Similiter Barba. qui
eleganter hoc c. repetiit ann. domi. M. cccclv. quo ego
Toloſæ natus fui, die beati Thomæ in mẽſe Decẽ-
bri. Nunquid à doctorate debuit repelli qui ſecũdo
anno quo leges audire cœpit, publicè ſub dño Ioã.
de Ana. de iure reſpondit in materia ſatis difficili. l. j.
ff. de cõd. Inde. Et anno tunc ſequẽti: & ſic in triẽnio
ſui ſtudij ad legendum publicè conductus Bononiæ
extitit, vt ipſemet teſtatur in d. c. cùm viceſimum. xv.
39 col. de offi. dele, & in c. fi. in princ. de ſolu. † Abſit, ꝙ
tam excellẽtes viri propter ætatis defectum vbi ſciẽ-
tia abundabat, & totius virtutis exercitatio à tã ſub-
limi debita eis dignitate fuiſſent repulſi. Non profe-
ctò erant glorioſi illi iuuenes de his, cõtra quos ex-
clamat gloſa ſingularis in l. j. C. de tironibus. lib. xij.
dicẽs, ꝙ vagus ſcholaris nũquã efficitur magiſter. &
gl. ſingularis in l. j. C. de ſtudiis liberalibus vrb. Ro. lib. xj.
quæ arguit cõtra ſcholares audiẽdo lectionẽ ædifi-
cantes caſtra in ſẽre, ac connumerantes tegulas do-
mꝰ. Et gl. ſingularis in l. qui arbitratur. de pœni. diſt.
j. clamat cõtra ſcholares dormientes in ſcholis durã
te lectura. Pariter gl. ſuꝑ verbo. Laboribus. in prœ-
mio ſexti, contra ſcholares irritatur, qui quãdiu ſunt
in ſtudio & ſtudere deberẽt, faciunt ſcribere libros.
Et gloſ. in c. odi & eieci feſtiuitates. xxiiij. quæſtio. j.
ſingulariter inſurgit cõtra ſcholares euntes ad eccle-
ſias cauſa videndi dominas: & vtinam nõ reſpicerẽt
puellas, de quibus ſcholaſtici ſæpenumero ſomniãt:
quia multum eas deſiderãt, ſecundum Bald. in l. deſi
derium. C. depo. Sicut ad tribulos, quos diligit aſinus
ſua ſomnia vertit. Contra ſcholarem glorioſum ina-
nis gloriæ cupidum mouetur gl. in l. ea. C. de tranſa.
Et etiam Rapha. Fulgo. in l. qui ſub prętextu. C. de ſa
croſan. eccle. Inuehit contra ſcholares librum mittẽ
tes ad ſcholas, & ipſi remanẽt in lecto. Tales enim ſe
cundum Hoſti. in c. j. de offi. primicerij, melius face-
rent, ſi ſe ac ſuos parentes inanibus ſumptibus nõ ve
xarent: quia cogitare poſſunt, ꝙ licet quis poſsit per
alium docere, nõ tamen poſſunt per alium diſcere.
Ideo Goffre. & Io. And. in c. j. de ſum. Trini. arguũt
contra nobiles delicatos mittentes ad ſcholas repe-
titores, & ipſi iacent in lecto. Puto quia tales præma-
turè doctorari non poſſent: imò nec vllo tempore,
ſicut potuerunt præcedentes. A quodã ſcholari glo-
rioſo, non minus tamen ignaro, Abbas ſancti Petri
fundum, quem ei dederat ad fruendum, detecta eius
ignorantia remouit: quia cùm iuiſſet ad palatiũ pro
abbate aliquid dicere, neſciuit. Aſsignatio enim pen
ſionis extraneo aduocato facta tacitam habet condi
tionem, ſi peritus extitit ad defendendum dominũ
in cauſis ſuis, ſecundum Bar. in l. cùm quid. in fi. ff. ſi
cer. pet. De quodam alio recitat idem Bar. quem ha
beo in quadã antiqua ſua lectura, quæ nõ eſt in im-
preſsis, in l. fi. C. de epiſ. & cle. ꝙ reuerſus à ſtudio,
& interrogatus ſuper quodam facto, ſuam per illum
text. fuit exorditus præfationẽ, Deo nobis auxilium
præſtante &c. Sed ad factũ nil de iure reſpondit. Ob
quod deriſus fuit. Sic profectò viuunt plures moder-
ni ſcholares tempus conſumendo, iuriloquium pro
pulchriloquio relinquentes. Præfationes ſolùm im-
pectorant. Sed de diſpoſitiua & rationibus legum, &
40 canonum non curãt. † Vnum menti tenebitis, quòd
ſi propter eminẽtem ſcientiã excellentẽmque virtu-
tẽ minor xviij. annis doctoretur, licet poſsit lege di-
ſputare, & cætera exercere: tamen iudex eſſe non po-
terit inter ſuos ſcholares, cùm minor xviij. annis iu-
dex eſſe non poſsit d. c. cùm viceſimum. & d. l. quid
conſulebant. Similiter eſſe non poterit aduocatus,
vt dicto §. pueritiã. quia poſſet aliis nocere ſuũ offi-
cium malè exercendo, & cauſas partium perdendo:
ſed non ſic in doctore, qui nulli præiudicat legendo
nec petere poterit reſtitutionem in integrum, cũ nõ
præſumatur de ſui facilitate & deceptione, qui ad tã-
tum gradum inter ſapientes eſt aſſumptus, ſecũdum
gl. in l. profeſsio. C. de munc. patri. lib. x. vbi Andræ.
de Barulo refert vidiſſe Ceruotum Accurſij legum
gloſſatoris filium in integrum reſtitutionem peten-
tem, ab illo beneficio fuiſſe repulſum tanquam do-
ctorem. Et maximè non reſtitueretur, ſi tãquam iu-
dex minor ætate malè iudicaſſet per imperitiam. l. j.
41 C. qui & aduerſus quos in integ. reſti. † Ex pręmiſsis
infertur ad quæſtionem quam diſputauit Ioã. And.
in addi. Spec. ti. de tu. & Dominicꝰ in c. grãdi de ſup.
negli. pręla. li. vj. Si pupillus eſt rex, an debeat nedũ
tempore pupillaris ætatis regnũ gubernari per tu-

tores, vt dictum fuit ſ.ſed etiã poſt pupillarem æta-
tem debeat gubernari per curatores,an p ipſummet
regẽ adultum. Videtur ꝙ adminiſtratio regni exer-
ceri debeat per regẽ adultum, nec videtur cogi habe
re curatorẽ.inſti.qui mo.tu.finitur.§.j.Nam quoties
aliquis eſt capax alicuius iuris officij, vel dignitatis,
poterit omnia illa adminiſtrare, & in iudicio dedu-
cere ſine auctoritate alicuius per ſe, vel per procura
torẽ,dum tamẽ ſit pubes,quamuis ſit minor xxv.an.
c.ex parte.iuncta glo.de reſt.ſpo.& c.fi.de iudi.li.vj.
Cùm ergo dignitas cadat in tali cui iure ſucceſsio-
nis regnum defertur,ex quo eſt pubes, adminiſtrare
poteſt.Quoniam idẽ videmus de muliere dignitatis
incapace,quæ ratione dignitatis regiæ ſibi ex ſucceſ-
ſione delatæ iudicat.c.dilect.de arb.xij.q.ij.cũ deuo
tiſsimam. Rex enim propter multos ſibi aſtantes,&
ꝓpter officia in eius domo ab antiquo ordinata er-
rare non poteſt,arg.l. omnium.C.eo.ti.& c.j.de cõ-
42 ſti.li.vj.† Nec curatorẽ habere quis compellitur,in-
ſti.de cura.§.inuiti.Maximè princeps, qui eſt legib⁹.
ſolut⁹,de iſto nempe dici poteſt quod ſcribitur Lu.
ij.Puer creſcebat & cõfortabatur plenus ſapiẽtia, &
gratia Dei erat cũ illo. Nã & Salomonẽ adhuc pue-
rũ elegit Deus.j.Paral.xxix.iuxta illud Eccle.xxiiij.
Poſuit Deus Dauid puero ſuo excitare regẽ ex ipſo
fortiſsimum.& alibi legitur, Melior eſt puer ſapiens
rege ſtulto. Eccleſ.iiij.c. Ea ſtudiis enim cognoſci-
tur puer.Prouerb.xx.Et ſuprà de præſump.c.ex ſtu-
diis.Nam dicit Nico.de Lyra.j.Reg.xiij.Referẽs ibi
43 in princ.rationẽ Hebræorum, † ꝙ quãdo homo ad
aliquod promouetur officium magnum,habẽs præ-
ſertim reipublicæ adminiſtrationẽ annexam, ſicut
Saul,qui fuit electus in regẽ à Deo,ſimul ei daſ gra-
tis iuſtificãs,& ipſum diſponẽs ad tale officium ge-
rendum. Circa quod ſciẽdum eſt ꝙ miſericors De⁹
humanam fragilitatem cognoſcens eſſe inexpertã &
ineptam ad bellandum,& reſiſtendũ dæmoni infer-
nali,de quo veritas diuina in Euangelio dixit, ꝙ nõ
eſt poteſtas ſub cœlo,quæ cõparetur illi, quem alibi
vocat principẽ huius mundi dicẽs. Venit enim prin-
ceps mundi huius, ſcilicet diabolus, & in me nõ ha-
44 bet quicquam &c. † Ne à tanto & tam forti prin-
cipe,qui eſt Leo rugiẽs,quærẽs quem deuoret, natu
ra humana in aliquo decipiatur,dedit vnicuique ho-
minum vnũ Angelum magiſtrũ,directorem & con-
ſeruatorem ſcientem omnia neceſſaria pro humana
ſalute, quod eſſe verum etiam cognouerũt gentiles.
Vnde Ariſt.in li.de ſecretis ſecretorũ ad Alexã. Ne-
ſcis, inquit, ꝙ teſte Hermogene egregio doctore,
duo ſũt ſpirit⁹ qui te cuſtodiũt,quorum vnus ſtat ad
dexteram,& alius ad ſiniſtrã cuſtodientes, & ſcien-
tes opera tua,& referentes factori tuo quicquid fece
ris?Hoc ſolùm in veritate debet, ô Alexander,te re-
trahere ab omni inhoneſto opere.Hæc ille.Per quos
Angelos intelligit vnum bonum, qui ſtat ad dexte-
ram, & aliũ ad ſiniſtram, ſcilicet Angelum Satanæ,
45 quærens hominẽ tanquã Leo deuorare. Vel † quia
erat rex, & prælat⁹ duos habebat bonos Angelos cu
ſtodes:quia certũ eſt, ꝙ imperatores & reges duos
habẽt Angelos cuſtodes,vnum ratione ſuæ ſingula-
ris perſonæ,ſicut habẽt cæteri homines,de quo habe
tur Matt.xviij.ibi, Videte ne contemnatis vnũ ex his
puſillis:dico enim vobis,quia Angeli eorum ſemper
vidẽt faciẽ patris mei,q in cœlis eſt. Tanta eſt enim
dignitas hominis,ꝙ natura Angelica ei ſeruit,ſecun
dum gloſ.in l.cognitionum.ff.de var.& extraor.cog.
Et iſti Angeli ſunt de ordine inferiori. Alterũ verò
Angelũ habent rõne dignitatis vel officij regalis,aut
prælaturæ,vt de Heliſæo legitur iiij.Reg.iiij.ꝙ Ange
lorũ multitudinẽ habuit ad ſui defẽſionem. Et vt ait
ſanctus Bernar.in quodã ſermone,beata virgo pluri
mas Angelorum legiones habuit ad ſui cuſtodiam&
ꝓtectionẽ,& qui ei tanquã dominæ deſeruirẽt. Vt ei
conueniat quod habetur Pſal.ac.Angelis ſuis Deus
mãdauit de te,vt cuſtodiãt te in omnib⁹ viis tuis. ſin
gulis enim regnis præſunt Angeli de ſuperiori ordine
inferioris Hierarchiæ,qui dicũtur principatus: quia
ordo ipſorũ dicitur ordo principatuum. Et iſti ſunt
principaliter cuſtodes regũ & regnorum: ideò aliqñ
accipiũtur ꝓ regibus & regnis,quib⁹ præſunt, eò q̃a
rõnabiliter procurãt bonũ gentiũ ſibi cõmiſſarũ ex
earũ meritis. Nã quilibet Angelus offert Deo meri-
ta ſuæ gẽtis cui præeſt, ꝓpter quod videntur tales An
geli ſibi inuicẽ cõtrariari & reſiſtere,quoties duo re
gna quibus diuerſi præſunt Angeli,ſunt in contradi
ctione. Et hoc eſt quod dicit Daniel.x. vbi Danieli
dixit Gabriel:Princeps.i.Angelus regni Perſarũ re-
ſtitit mihi viginti & vno diebus.Et pmanẽt illi An-
geli in tali reſiſtẽtia, nõ ꝙ inter ipſos ſit cõtrarietas
volũtatũ ſimpliciter,ſed quia futura ignorãt,donec
ſciãt determinationẽ diuinæ volũtatis de futura iſti⁹
aut illius gẽtis ſubiectione.Sed quã primò ſciunt di-
uinã volũtatẽ per reuelationẽ vel effect⁹ poſitionẽ,
tunc cõcorditer approbãt diuinã ſententiã. Cùm vo-
lũtates eorũ ſemper ſint cõformes diuinæ volũtati,
vt declarat beatus Tho.in j. par.q̃ő.cxiij.artic.viij.&
omnes in ſecũdo ſentẽtiarũ.diſt.xj.& Lyra in verb.
& Angelus.Apoc.x.in verbo, Et audiui Angelũ.ibi-
dẽ xvj.c.Et clari⁹ allegato Daniel.x.c.& Gre.lib.iij.
46 Moralium.c.xxxj.& lib.xvij.c.vij. † Huius autẽ re-
gni,& regis Franciæ cuſtodia,& protectio attributa
eſt Michaeli Archãgelo, qui olim princeps fuit ſyn-
agogæ. Sed nũc cõſtitutus eſt à Deo in principẽ ec-
cleſiæ: cuius ſupra cæteros ſeculi principes brachiũ
dextrũ & præpotẽs eſt Chriſtianiſsimus rex noſter
Frãciæ,ex his quæ vidiſtis in verbo, *Et vxorẽ nomine
Adelaſiam.* Vnde non ſine cauſa proſperatur & ſem
per in dies creſcit,& augetur regnũ tanquã ab ipſo-
met Deo inſtitutũ,protectum,& cuſtoditũ, vt plenè
dixi tractãdo de filiabus in regno nõ ſuccedẽdis ſu-
per verbo, *Duas habens filias.* Michael enim interpre
tatur Deus. Nã vt ait Gregorius,quoties miræ virtu
tis aliquid agitur.Michael mitti ꝓhibetur,vt ex ipſo
actu & nomine detur intelligi, ꝙ nullus facere põt,
quod facere præualet Deus. Idcirco eidem Michaeli
plura,quæ ſunt miræ virtutis,attribuuntur,ob quod
inter ſanctorũ acies Angelorum ſignifer Chriſti ha
betur,& paradiſi Præpoſitus nominatur. Itaq; quo-
ties de ipſo feſtũ fit,de cæteris omnibus Angelis etiã
47 ſolẽnizatur. † In ſignum cuius regni,& regis Fran-
ciæ protectionis poſt primã Michaëlis in terra eccle
ſiæ Romanæ,ſcilicet in mõte Gargano Apuliæ mira
culoſã apparitionẽ,in ſuiq; honoris templi dedica-
tionem, facta fuit apparitio ſecũda in regno Frãciæ
in loco,qui Tumba dicitur, iuxta mare ſex millibus
ab vrbe Abrincẽſi,circa annũ domini dccx. vbi Mi-
chaël epiſcopo prædictæ ciuitatis apparuit,iubẽs, vt
in prædicto loco eccleſiã conſtrueret, & ſicut fit in
terra eccleſiæ,ſcilicet in mõte Gargano,ita & ibi in
ſui memoriã celebraret,qui locũ incolere regnũq;
tutum ſeruare ſtatuerat, vt plenè habetur in ei⁹ legẽ-
da,de quo etiã meminit Greg.li.iij.c.iiij. Eodẽ, inqt,
propè tẽpore Aubert⁹ Abrincenſis pontifex in colle
altiſsimo ſancti Michaelis cœnobiũ ea ædificauit,cũ
agereturẽ

agebatur annus ſalutis ſeptingenteſimusnonus. Hæc ille. Quæ omnia prudẽter cõſiderans rex Ludouicus vndecimus domini noſtri regis moderni genitor in honorẽ Archãgeli protectoris regni ſui, ordinem militarẽ ſancti Michaëlis inſtituit perpetuò, & fundauit, certo militũ numero, quorum rex primus eſt, decreto & determinato. Et cuilibet certorũ millium librarũ annuorũ pro ſtatus augmẽtatione aſsignata regia pẽſione. Qui milites de ordine regio vocantur portantes aureã torquẽ, & diui Michaëlis regiũ inſigne aureũ pẽdens, vt publicè videri poteſt. Nec poteſt aliquis vti hoc inſigni ornamẽto, niſi cui rex cõceſſerit, ad inſtar Ionathæ, cui Anthiochus dedit poteſtatẽ bibere in auro, & eſſe in purpura, & fibulam auream ferre. j. Macha. xj. & gl. in c. j. de præſcri. li. vj. & l. nemo. C. de veſti. holoba. li. xj. De hoc profectò Michaële audacter dicere põt Chriſtianiſsimus rex Frãciæ, quòd habetur allegato Danielis. x. c. ibi, Ecce Michaël vnus de principibus primus venit in adiutoriũ meũ. & eodẽ c. in fi. Nemo eſt adiutor meꝰ

48 in omnibus his, niſi Michaël princeps veſter. † O crudeliora feris inhumaniſsimis hominum genera, pecudum vitam imitantia ad vosipſos redite, dignitatẽ veſtrã ãimo reuoluite, quãta beneficiorũ copia anima veſtra à ſummo omniũ opifice donata ſit perpendite. Ipſi corpus organicum mirabili opificio extructũ cũ ſẽſibus copulauit. Ipſi cœlos & ſidera elementáq; omnia & ex illis cõpoſita ſeruire iuſsit, ipſi Angelos ad cuſtodiam deputauit, ipſi leges & præcepta bene beatéque viuẽdi inſtituit. Et cũ nec ſic ſuũ creatorẽ agnoſceret, miſit vnigenitum filiũ ſuũ, qui viam veritatis illum doceret, qui errãtem ad vitæ ſemitam reduceret, qui deniq; illam ſanguine ſuo precioſo redimeret, quid igitur? O beluarũ more viuentes, tam egregiam, tam inſignẽ, tam præclaram, tam deniq; Deo charam creaturam, & imaginẽ ad ſuam ſimilitudinem formatam peccatorum labe deturpatis, & rebus quarũ ſeruitio vti deberet, ſeruire veſtra vitæ turpitudine cogitis? Expergiſcimini aliquãdo, & vos homines nõ beluas à Deo productos memorate, ad ſidera vultꝰ erectos tollite, illic aſpirate, totiſque viribus bene beatéque viuẽdo tẽdite. Quoniam de eo, vt dicit Poëta Ouid. lib. j. Metamor.

Finxit in effigiem moderantium cuncta Deorum,
Pronáque cum ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cœlúmque videre
Iuſsit, & erectos ad ſidera tollere vultus.
Sic modò quæ fuerat rudis, & ſine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuerſa figuras, &c.

Videatis glo. inſti. de iure natu. in fi. & tex. in d. l. in pecudũ. ff. de vſuris. & l. inſtiſsimè. ff. de edi. edicto.

Vnde reſtat attenta Angelica diuina cuſtodia de

49 ætate regis non curandum. † Legimus enim, ꝙ ſeptem annorũ erat Ioas, cũ regnare cœpiſſet, fecítq; quod bonum eſt corã domino ij. Parali. xxiiij. Ideo expedit, ꝙ talis rex aſſumat regimen, ne propter tutorum & curatorum diſſentionẽ deſtruatur terra, iuxta illud Matt. xij. Omne regnũ in ſeipſum diuiſum deſolabitur. Tales enim diſſenſiones ſi ſemel incipiãt, vix ſedari poſſunt, niſi rex ipſe regimẽ aſſumat. Cui dari poterunt aſsiſtentes viri ſapiẽtes, & quorũ

50 cõſilio regat imperium. † Contrarium tamen, ſcilicet, ꝙ regere & adminiſtrare ante xxv. annũ nõ poſſit, videtur. Nam conſtat, ꝙ fragile & infirmũ eſt huius ætatis cõſilium multis captionibus multorúmq; inſidiis expoſitũ: maximè enim omnis pueritia primùm circa quadrageſimũ diem, deinde ſeptimo mẽſe, tũ ſeptimo anno, poſteà circa pubertatẽ periclitatur, ſecundũ Corn. li. ij. c. j. Ideo ipſis minoribus rerum ſuarũ adminiſtratio cõmitti nõ debet, quãuis rẽ ſuã bene gerant. l. j. ff. de mino. Et inde eſt, ꝙ adultus quãtuncunq; diſcretus ante viceſimũ ſuæ ætatis annũ, veniã ætatis vt per ſe adminiſtrare poſsit, impetrare nõ poteſt. l. ij. C. de his qui veniã æta. imp. Præterea tales ſua negotia adminiſtrare nõ poſſunt: imò ſi in ipſis adminiſtrãdo læduntur, in integrũ reſtituuntur, etiã ſi curatorẽ cõſentientẽ habuerint. l. ſi curatorẽ. C. de in inte. reſti. mi. Multò minùs ergo negotia reip. regni adminiſtrare poterũt abſq; curatore, arg. l. j. §. ſed & ſi quis. ff. de Carb. edi. & c. vbi maius. de ele. li. vj. Cùm enim ſtabilẽ mẽtẽ nõdum adeptus ſit, ſapientũ hominum iura nõ debet tractare. l. fi. C. de teſta. mili. Quia quantò quis infirmior eſt ad reſiſtendũ, tantò facilius in ſententiã trahitur. Vnde iuuenes quã ſenes, & ægri, quã ſani facilius credunt, vt pulchrè recitat Plutarchus, de vita Catonis iunioris. in prin. Præterea vt dicit Ariſt. in j. Rheto. facilè credũt, eò ꝙ in multis nõdum decepti ſunt. Ex qua credulitate ſæpenumero boni principes fallũtur, & incauti in ſubditorum perniciẽ eunt. Ideo videmus ad rempublicã adminiſtrandã ante xxv. annũ minores nõ recipi. l. ad rempub. ff. de mu. & ho. quia indecorum eſſet, vt hi rempubl. gererent, qui gubernare nõ nouerũt ſeipſos. c. indecorũ. de æta. & quali. & alibi dicitur, ꝙ inciuile eſt eos, qui alieno auxilio in ſuis, rebus gerẽdis egere noſcuntur, & ſub aliis reguntur, aliorũ tutelã & curã ſubire, dicit tex. in §. minores autẽ. inſti. de excuſ. tu. Impuberes autem & minores in tutela eſſe naturali iuri cõueniẽs eſt, vt is qui perfectæ ætatis nõ ſit, alteriꝰ tutela regatur. dicit tex. inſti. de Atti. tu. in fi. facit tex. in Auth. de ſanctiſ. epiſ. §. j. col. ix. Nã præſumptio eſt cõtra iuuenes, ꝙ prudẽtes nõ poſſũt regere, iuxta illud Philoſophi in iij. Topicorum. Nemo iuuenes eligit in duces, quia nõ cõſtat eos eſſe prudẽtes. [Prudẽtia ergo principibꝰ victoriã præbet vitæq; honeſtatẽ, cùm impoſsibile ſit prudentẽ nõ eſſe entẽ bonũ. vj. Ethic. Vnde Roboam ex ſua imprudentia decẽ regna perdidit, quæ ſibi dimiſerat pater ſuus, cũ imprudẽter irritaſſet dominum. iij. Reg. xiiij.] Stultitia enim colligata eſt in corde pueri. Prouer. xij. De quo ampliſsimè, nec minus pulchrè per Lucam de Penna, in l. tyrones. C. de tyro. li. xij. vij. col. quinimò decidit beatus Tho. in j. par. q6. xcix. art. ij. ꝙ pueri nati in ſtatu innocẽtiæ ſi Adam non peccaſſet, nõ mox habuiſſent perfectam virtutem, & motum membrorũ. Cùm omne generatum prius ſit imperfectum, quàm perficiatur. Or pueri in ſtatu innocentiæ fuiſſent per generationẽ ſicut nunc producti, & ſic ab initio imperfecti fuiſſent in quantitate & virtute corporis, ita ꝙ ilico nõ habuiſſent ſufficientem virtutem ad membra mouendũ ſecũdũ quoslibet actus, niſi quo ad actus pueritiæ conuenientes, puta ad ſugendum vbera per ſe & ſimilia. Præterea perfectum nõ habuiſſent vſum rationis, vt dicit eadem parte, quæſtio. cj. artic. ij. quia vſus rationis dependet quodammodo ex vſu viriũ ſenſitiuarũ. Vnde ligato ſenſu, & ligatis viribus interioribus ſenſitiuis, homo perfectum vſum rationis nõ habet, vt patet in dormientibus & freneticis. Vires autem ſenſitiuæ virtutes quædam corporalium organorum. Quibꝰ organis impeditis neceſſe eſt vires ſenſitiuas ſeu actus earum impeditas eſſe, & conſequenter vſũ rationis. Et in pueris eſt impedimentũ harum viriũ ſenſitiuarum propter nimiam humiditatem cerebri:

ideo nō eſt in eis pfect' vſus rationis, ſicut nec alio-
rū membrorū, nec etiā habuiſſent tunc & minus nūc
perfectionē ſciētię, ſed eā proceſſu tēporis abſq; dif
ficultate acquiſiuiſſent inueniēdo, vel addiſcēdo. Cū
ſit naturale homini vt ſcientiam per ſenſū acquirat,
ſed multò plenius tunc habuiſſent pueri, quàm nunc
peccatū naturaliter habeant. Et ſic eis adminiſtratio
nem permittere non eſſet ſine periculo ſubditorum.

Vnde dominus peruerſis comminans regionibus,
inquit Eſaiæ iiij. Dabo pueros principes eorū. Et Sa
piens ille populo compatiēs ait, Væ terræ, cuius rex
puer eſt, & principes eius manè comedūt. Nec eſt
eadē ratio in rege, quæ in aliis priuatis, qui inuiti nō
capiūt curatores, cùm regis officiū ſit iuſtitiā exer-
cere. xxiij. quæſt. v. c. Regum. Nec poteſt ſuus error
emendari ſaltem faciliter, cùm aliquādo ſuperiorem
nō habeat. lxiij. diſt. Adrianus. c. per venerabilē. qui
filij ſint legi. Maximè in criminalibus, quæ nullam,
aut difficilem habent reparationem, in quibus à re-
ge non appellatur. Videmus inſuper minori in iu-
diciis dari curatorē etiā inuito, vt d. §. inuiti. inſtit.
de cu. Multò ergo magis debet ſibi dari. vt ſit iudex.
Ad hoc facit tex. not. in c. grandi de ſupplen. negli.
pręla. li. vj. vbi regi inuito datur curator. Et cùm fuiſ
ſet ſemel de facto quæſtio in perſona regis Legionē.
fuit pro hac parte determinatū, vt refert Ioan. And.
51 vbi ſ. & conſuluit. Old. conſi. lij. † Ex quibus omni-
bus videtur, ꝙ licet impuberes & minores xxv. annis
ſint dignitatum ſeculariū, licet regalium capaces, ta-
men ante xxv. annum per ſe non poſſunt ſaltem ſine
curatoribus regere. Quod verū intelligit Imo. quem
ibi ſequitur de ſancto Geminiano, in d. c. grandi, in
rege qui aſſumitur per electionem. de quo loquitur
52 de l. ad rempublicam. † Reges enim, qui iure ſangui-
nis ſuccedunt in ſuorum prędeceſſorum regnis, qua-
lis eſt rex noſter Franciæ Chriſtianiſſimus, omnia
poſſunt ante xxv. annū, quæ poſſunt alij quicunque
in ſuis priuatis patrimoniis, per dictā l. ſi curatorem.
C. de in integ. reſt. mino. Nam reges Frāciæ poſſunt
etiam ante coronationem adminiſtrare priuilegia &
reſcripta dare. Sicut papa ante coronationem admi-
niſtrat, vt no. Ioā And. ſuper data vj. libri. Et eſt deci
ſum per extrauagantē Clementis v. quæ incip, quia
nonnulli. Idem de elect. in Imperatorem, vt in ex-
trauaganti, imperialis. vbi Bald. de pace Conſtan. &
per Bal. in proœmio Digeſtorū. Cy. & Doct. in l. be
nè à Zenone. C. de quadrien. præſcri. & Archid. xciii
diſt. legimus. & gl. in cle. vnica. de iureiur. Quo enim
ad poteſtatem & auctoritatem gubernandi regnum
coronatio nihil addit, nec ſacra vnctio, vt plenè deci
dit Præpoſitus in c. per venerabilem. §. quod autem.
qui filij ſint legi. cxxxij. co. quia poſt pubertatem fi-
nitur tutela regis. Adeò, quod habere nō debet cura-
torem quātum ad ea, quæ ſunt iuriſdictionis, quę po
teſt ipſe exercere per ſe. Cùm rex eius pater morien-
do regnum in filium tranſmittens dare videatur iu-
riſdictionem filio, quāuis minori, & ſic videtur taci-
tè cum eo diſpēſaſſe ex certa ſcientia, vt princeps fa
cere poteſt, vt plenè not. Bart. in d. l. quidam conſule
bant, prope fi. ff. de re iudi. Panor. in d. c. cū viceſimū.
de offi. dele. & Ange. in §. ſeruus autē inſtit. qui dari
tuto. teſta. poſ. & ita intelligitur prima opi. cum ſuis
iuribus. ſ. allegatis. Alia verò quę non ſunt iuriſdi-
ctionis, ſed concernūt regni adminiſtrationē, debet
minor filius regis exercere cum authoritate ſui cura
toris ſecundum Bart. in d. l. quidam cōſulebāt. & ſic
intelligitur opi. Old. & Ioā. And. ſuperius relata. Vi-
dētis Iaſ. in dicta l. ſi. C. de teſt. mil. aliâs ſine curatō
re nō permitteretur adminiſtratio, niſi aliter pro bo
no ipſius regni per proceres, & regnicolas ordinare
53 tur, † prout factum extitit de Chriſtianiſſimo Caro-
lo viij. rege noſtro Frāciæ moderno in cōſilio trium
ſtatuum regni Turonis cōgregato, anno domini M.
cccclxxxiij. vt concludit glo. pragmaticæ. vbi ſuprà.
54 † Imò poſſet pater adhuc viuēs filiū ſibi regni coad-
iutorē aſſumere, & in vita coronare, prout Ludoui-
cus mole corporis groſſus vocatus feciſſe legitur, de
quo Gagui. li. vj. c. iij. Inter hæc, Inquit, nuntiatur Lu
douico filiū eius Philippum primogenitum, dum ex
tra muros Pariſiis, equo veheretur, interiiſſe: cuius
mors ſicut mœrori Ludouico fuit, ita eū admonuit
rerum futurarum ſolicitum eſſe. Igitur cùm annorū
plenus eſſet, plurimiſq; laboribus affectus, ex amico
rum conſilio Ludouicum alterum filium, qui iunior
appellatus eſt, in cōſortium adminiſtrandi regni aſ-
ſumpſit, Remiſque deductū regia vnctione, atq; co-
rona inſigniri iubet &c. Deinde Ludouicum iunio-
rem illū id idem de Philippo adhuc impubere eius
filio (cui ob eius egregia & inclyta facta, Auguſtus
cognomē fuit) feciſſe. eo. lib. c. iiij. Gagui. ipſe retulit
dicēs, Anno ſuperiore, quàm Ludouicus mortē obi
ret, curat Philippum regni cōſortem aſſumere, qua-
re Rhemis perductum (magna pompa) adoleſcētem
ſacrare iubet, annum via quartumdecimum agentē,
cui dum coronatur Gulielmus Nouelli regis auūcu-
lus Rhemorum primas, & ſanctæ Sabinę Cardinalis
55 Romanus legatus affuit. † Hēricus item Angliæ rex
ob eas, quas à rege in Francia terras poſſidebat, ob-
ſequens pro debito ſubiectionis Philippo aſtitit. Sa-
cro coronamenti abſoluto memor rex adoleſcens,
quàm impiè pleriq; per Franciā deierarēt, & ex exe-
crabili blaſphemia Deum prouocarēt, legem tulit, ſi
quis eius impietatis reus cōpertus eſſet, in fluuiū aut
paludē citra necem demitteretur. In Iudæos quoq;,
quorum erat per omnem Franciā ingens multitudo,
ſeueritatē exercuit, & tandem ex Bernardi Anacho
ritę viri ſanctitatis opinione clari, qui in ſaltū Vicē-
narū ſolitarius incolebat ſententia rex confirmatus,
quanquā multi ex primoribus hāc ſeueritatē mode-
rari tentaſſent, Iudæorū muneribus illecti, Chriſtia-
niſſimi adoleſcentis decreto Iudæi ſuis diſtractis re-
bus omnes abierunt, anno Chriſtianæ redemptionis
M. clxxxij. Hæc ille. Sic fecerat Ludouicus Balbus
Caroli magni pronepos, vt idē li. v. c. ij. recitat Ga-
guinus in fi. Augeſcente, inquit, morbo Compendiū
ſe deferri Ludouicus iubet, protinúſque imperij inſi-
gnibus ad filium miſſis coronari illum imperat, atq;
ita paucis interiectis dieb' morte abſumitur Idibus
Aprilis, ibíq; in diuæ Mariæ æde ſepelitur, anno do-
mini M. dccclxxx. Id idē Henricum feciſſe cōmemo
rat libro eo. c. fin. Et pariter Philippus eius filius hu-
ius nominis rex Frācorum primus, lib. vj. c. j. Ad hoc
facit quod dicit Io. Fab. in l. j. C. vt cauſæ poſt puber
56 ta. adiit tutor. † Vbi ſingulariter refert maiorem
xiiij. annis habilē eſſe ad cōtrahēdū ſine curatore, &
minorē xiij. annorū ſine tutore ex generali cōſuetu-
dine Frāciæ, & etiā ad comparendū in iudicio, cui in
hoc credendū eſt. Cū doctor fuerit illuſtris, ſecūdum
Bar. in l. de quibus. ff. de legibus. vbi dicit Doctori il
luſtri credendum eſſe conſuetudinē allegāti, præſer
tim vbi allegat propriæ patriæ cōſuetudinē, ſicut in
propoſito facit Ioā. Fab. qui oriundus erat patrię En
goliſmenſis, & ſic de regno Franciæ, vt ipſemet fate
tur in proœmio inſti. ſup verbo, Flauius. Tamē ma-
giſter

giſter Gulielmus de Brolho, qui ſtylum curiæ Parla
menti ſcripſit, in tit. de minoribus, dicit quòd in di-
cta curia quis reputatur minor annis donec xxj. an-
num attigerit, & ꝙ ſtatutum vel conſuetudo operari
poſsit, ꝙ pupillus cõtrahat ſicut maior, videatis Bar.
in l.nõ ambigitur.ff.de legi. & in l.denique.in prin.
ff.de mino.& in l.omnes populi.in iij. quæſtio.prin.
ff.de iuſti.& iure.& Alex.in l.moribus.in prin. ff.de
vulga.& pupil.ſubſti.& d.l.ſi.C.de teſtamen.milita.
Si ergo ex cõſuetudine Franciæ, quilibet maior qua-
tuordecim annis eſt ad contrahendum, & in iudicio
ſiſtendum habilis ſine curatore, multò fortius eſt ad
adminiſtrãdum habilis ipſe rex per iura ſuperius in
57 prima parte allegata. †Sed an eo tunc quando ſine
curatore eſt habilis ad cõtrahendum & alienãdum,
ſi decipiatur, poterit in integrum reſtitutionem pe-
tere? glo.ſi.quam ibi ſequitur Bal.in l.j.C.ſi à momẽ
ta.poſ.fue.appel.tenet ꝙ ſic, & Guido Papæ, quæ-
ſtio.cccij.dicens ſic iudicatũ in parlamẽto: quia etiã
reſtitueretur, ſi cum curatore contraxiſſet, vel quaſi,
ſcilicet litigando in iudicio. Ex quibus omnibus re-
ſultat, ꝙ impuberes & minores xxv.annis beneficio
rum & dignitatum ſecularium ſunt capaces, quáuis
58 ea aliquãdo non poſsint per ſe adminiſtrare. †Sed
nõ ſic eſt in beneficiis eccleſiaſticis, quorũ minores
ſunt omnino incapaces. Quoniam ſi eſt beneficiũ re
gulare maius, veluti abbatia: tũc in abbatiſſa ætas re-
quiritur xxx.annorum.c. indemnitatibus. de elec.li.
vj. In abbate verò requiritur & ſufficit ætas xxv. an-
norũ, ſecundum glo.ibi in verbo, triceſimũ, per tex.
59 in c.cùm in cũctis.§.inferiora.de elec. †Et ſic diſpo
ſitum in abbatiſſa nõ trahitur ad abbatem: quia licet
maſculinũ comprehendat fœmininum. vt not. Bart.
in l.j.ff.de verb.ſign. Non tamen econtra, ſecundum
glo.in cle.attendentes.de ſtatu regula. Si verò benefi
cium regulare eſt prioratus cõuentualis habens col-
legium ſub ſe, etiam requiritur ætas xxv. annorum.
cle.ne in agro.§.cæterũ.de ſtatu mo. Idẽ erit ſi prio-
ratus nõ eſſet conuentualis, ſed curã haberet anima-
rum, quàm fortè prior ex conſuetudine exercet per
60 ſe: †quia nõ poteſt quis curam exercere animarum,
niſi ſit presbyter. Et nõ poteſt quis eſſe presbyter, ni
ſi xxv. habeat annos. clemẽ. generalẽ. de æta.& qua-
li. ſi autem curam nõ exercet per ſe, ſed per vicariũ
perpetuum, tunc ſufficit ætas xx.annorum, vt d.§.cæ
terum. Si verò talis prioratus collegiũ nõ habeat ſub
ſe, nec curã animarum per ſe vel alium exercendam,
ſufficit ætas quatuordecim annorum, ar.c.indecorũ.
de æta.& quali.& d.§.cæterũ. Et idẽ in ſimplici mo-
nachatu, quia monachatus ſolennizatur per votum,
quod emitti nõ poteſt, niſi per habẽtem illã ætatem.
In beneficiis autẽ & dignitatibus eccleſiaſticis ſe-
cularibus, ſi eſt epiſcopatus, requiritur ætas xxx.an-
norum, vt d.c.cùm in cunctis. Si verò eſt dignitas in-
ferior, aut beneficiũ curatum, requiritur quòd attin-
gat xxv.annum, vt d.§.inferiora. Epiſcopus autem
diſpenſare poſſet duntaxat in perſonatu nõ curato,
vt tunc ſufficiat ætas xx.annorum.c.j.de æta.& qua.
lib.vj. Sed vbi eſſet beneficium ſimplex ſine cura, ſi
quidẽ beneficium ſonet in nomẽ rectoris, putà, quia
eſt eccleſia vel capella per ſe ſtans clericum habẽs ad
ſuum regimen, tunc ad minus requiritur ætas xiiij.
annorum. de quo videtur caſus in d.c.indecorũ. Aut
nõ ſonat in nomen rectoriæ, ſed eſt beneficiũ in ec-
cleſia, & tunc ſi tale eſt, quod maturitatem requirat
cõſilij, vt eſt videre in canonicatu eccleſiæ cathedra-
lis, tunc requiritur ætas xiiij.annorum. Cum ante il
lam ætatem iura eccleſiæ ſapienter tractare non poſ
ſet, niſi aliud ex diſpẽſatione permitteretur. c.ex eo.
de elect.lib.vj. Si verò non requiritur maturitas cõ-
ſilij, tunc ſufficit ætas vij.annorum. vt plenè not.glo.
in c.ſi eo tempore.de reſcript.lib.vj. prout eſt videre
exemplum in iſtis præbendis clericalibus in eccleſia
inſtitutis pro minoribus clericis, qui tamẽ non ſunt
de collegio, vt plenè cõcludit Panor.in c.ſuper inor
dinata.ẽ.de præb. Et pariter decidit in c.ſi.de cõceſ.
61 præben. †ꝙ pupillus maior infante patronus poteſt
præſentare, adeò ꝙ clericus ab eo præſentatus præ-
ferendus eſt præſentato per tutorem ſecundum eũ.
Idem tenet in c.j.de iure patro. & Archi. xvj.quæſt.
vij.c.decernimus.videatis etiã per Ioã. And. in c.ex
eo.de elec.lib.vj. Non tamen poſſet pupillus ante
xiiij.annũ completum, beneficium ſuum diſpenſati-
nè tantùm renuntiare, ſecundum Ange.de Claua. In
ſua ſumma ſuper verbo, renuntiatio. p tex.in c.ſi.§.
ſi verò de iudi.lib.vj. facit etiã ratione. iuncta glo.ſu
per verbo, ætatẽ.de æta.& quali. Quia licet tales pue
ri beneficia ex diſpẽſatione tenere poſsint: nõ tamẽ
habent plenam illorum adminiſtrationem, nec cen-
ſentur diſpenſari in adminiſtratione, ſecũdum Phi-
lip.Fran.in d.§.ſi verò.& Panor.in c.ex parte de re-
ſti.ſpo.quia iudicium animi non habent.inſtit.quib.
nõ eſt permiſ.fa.teſta.§.præterea.imò tam iure, quã
ratione carẽt diſcretione, vt d.c.ex eo. vbi bonꝰ tex.
Præterea actus omnes iudiciales beneficia eorum
cõcernentes ſine tutore vel curatore ſunt eis interdi-
cti, vt d.§.ſi verò. Et abſurdũ eſſet, ꝙ in iudicio ſine
tutore, aut curatore renuntiare nõ poſſent, vt ibi. Et
extra iudicium vbi plus timetur de leuitate & fraude
hoc facere poſſent. Ideo in pupillo cõſultiſsimè de-
cidit Ioã.de Milis.in ſuo repertorio ſuper verb.mi-
62 nor.verſi.minor xiiij.annis. †quòd tunc valet renũ-
tiatio ſi duo cõcurrant. Primò quòd fiat in manibus
ſuperiorum. Secundò, quòd fiat cum cauſæ cognitio
ne, ſcilicet ſi ſuperiori videatur, & ſibi conſtet, ꝙ pu
pillo expedit & eccleſiæ. Facta autem renũtiatio per
maiorem xiiij. licet minor ſit xxv. annis, valet & te-
net ſine ſpe reſtitutiõis. De quo tamẽ videatis Pan.
in d.c.ex parte.& Philip.Fran.ſuper verbo, lucro.in
c.dudum.de præben.lib. vj. vbi dicit per illum tex. ꝙ
tractans de beneficio obtinendo, dicitur tractare de
lucro: ideo minor quo ad beneficiũ ſibi debitũ, qđ
petere omiſit, nõ poteſt velut damnum paſſus, & læ
ſus petere reſtitutionem. Secùs in beneficio obtẽto:
quia illud perdẽdo patitur damnũ & læditur. Reſtat
63 ergo, quo ad noſtrum propoſitum ſufficit, †ꝙ impu
beres imò infantes furioſi prodigi maſculi, ſiue fœ-
minæ quamuis meretrices, habent teſtamenti factio-
nem paſsiuam, ita quòd in teſtamento poſſunt hære
des inſtitui, & pariter ab ĩteſtato ſuis ſuccedere poſ
ſunt parentibus. Nõ tamen propter hoc pupilli ha-
bent teſtamenti factionem actiuam, qui propter æta
tis defectũ teſtari nõ poſſunt, inſti.quib. non eſt p-
miſ.fa.teſt.alle.§.prætereà. Cùm diſcretione careát,
vt ibi, & in l.cùm prætor.ff.de iud. Quod eſt verum,
etiã ſi pupilli eſſent doli capaces, ita ꝙ malitia in eis
ætatem ſuppleret. Quia propter hoc teſtari non poſ-
ſent ante pubertatem, quæ in hac materia iudicatur
ex tempore, ſcilicet xiiij.annorũ in maſculo, & duo-
decim in fœmina, ſecundũ Bal.& Pau.in l.ſi frater.
C.qui teſta.fa.non poſ.Pet.de Ancha.& Imo.in c.ij.
ẽ.eod. Cùm enim pupilli iura ſapientum tractare ne-
queant tanquam adhuc mentem ſtabilem non ade-
pti, nõ debent poſſe teſtari, ne teſtãdo forte indiſcre

tè parentibus noceant,dicit tex.in d.l.ſin. C.de teſt.
mili. Niſi diceremus, quòd impubes habilitatus eſſet
per ſtatutum ciuitatis ad teſtandum,quo caſu teſtari
poſſet,dummodo ſit proximus pubertati.Quia cùm
tūc nō ſit in eo mētis defectus, niſi à iure ciuili pręſumptus,talis præſumptio per ſtatutum tolli poteſt.
l.omnes verò populi.ff.de iuſti.& iure.Ita in noſtris
terminis decidit eleganter Bar.in l.ſi queramus.cum
quo tranſit ibi Rapha. ff.eod. titu. Sed aduertatis in
hoc puncto,quia Ange.tenet ibi contrarium,volens
impuberem ad teſtādum habilitari nō poſſe per ſtatutum vel conſuetudinem, per tex.in l.fin.C.de teſt.
mili.ibi.hoc nullo modo fieri concedimus. Per quæ
verba tollitur poteſtas diſpenſandi cōtra illum tex.
prohibentē impuberes teſtari poſſe, vt ſingulariter
decidit glo.in verbo.nullo modo.in cle. vt hi qui.§.
illi verò.de æta.& qua. Præſertim quia ibi in d.l.fin.
Imperator reuocat leges antiquas facultatē teſtandi
militibus impuberibus præbentes. Subiungendo dicta verba,nullo modo cōcedimus.Ergo videtur, ꝙ
nullo modo per ſtatutum diſpenſari poſsit, vt impuberes teſtentur. Et hanc opinionem Ange. ſequitur
ibi Imo.quam prius tenuerat Bart. in l.j.neq;.§.j.ff.
de teſt.mili.vbi videtur tenere in princ.iij.col.quòd
in pupillo diſpenſari non poſsit,quòd teſtetur, cùm
ſit in eo defectus iuriſgētium,veluti diſcretionis: al
legat dictam l.fi.C.de teſt.mili. Idem tenet Ange.in
l.j.C.de ſacroſan. eccleſ. Ad hoc facit ꝙ dicit Bald.
in l.j.verſi.quæro quæ ſunt exempla.C.de cōfeſ. vbi
per tex.in d.l.fi.dicit,quòd impoſsibile eſt, quòd pupillus teſtari poſsit,etiā ex priuilegio principis. Hāc
etiam opinionē tenuit Pet. de Ancha.in d.c.ij.§.eodem.volens diſpenſari non poſſe,quòd per ſtatutum
pupillus teſtetur. His tamen non obſtantibus puto
primam opinionem Bart.in d.l.ſi quæramus. eſſe veriorem, ſcilicet quòd per ſtatutum pupillus habilitari poſsit ad teſtandum,dum tamē ſit proximus pubertati,& doli capax.Cùm talis poſſet omne delictū
committere præter peccatum carnis.l.impunitas.C.
de pœnis.& in l.auxilium.§.in delictis.ff.de minori.

Præterea tex.in d.l.fin.C. de teſta.mili.facit contra
Ange.& ſuos ſequaces,dum in princ.dicit,quòd antiquis legibus permittebatur pupillum tribunū teſtari. Ad quod facit quod dicit idē Ange.ibi volens probare,quòd à iure naturali nō prohiberetur pupillus
doli capax teſtari.ſecus in non doli capace.l.cū prætor.§.j.ff.de iudiciis. Ideo in doli capace videt̄ principē diſpenſare poſſe,ſicut fiebat per leges antiquas,
ſecūdum Alex.& Iaſo.in d.l.fin.& in l.ſi frater.C.q.
teſt.fa.poſ.Et latè per eundem Iaſo.in l.reſcripta.C.
de preci.impe.offe. Et per conſequens diſpenſari poterit per ſtatutū, vt doli capax pupillus teſtetur, dū
tamē tale ſtatutum fuerit factum à principe, vel populo nō recognoſcente ſuperiorem. Secus ſi à populo ſuperiorem recognoſcente. Et ſic intelligi poteſt
opinio Ange.Ad hoc facit quod not.Bal.in c.cū viceſimū.de offi.deleg.Ange.& Ludoui. in l.more.ff.
64 de acquir.hære. † Nam mutus, ſurdus,& impubes
æquiparantur quo ad actum teſtandi & iudicādi.in
ſtitu.quibus nō eſt permiſ.face.teſta.§.præterea. Sed
princeps habilitare poteſt mutum & ſurdum.l.ſi mutum.ff.eo.ergo & pupillum. Et ita tenet Barba.in d.
c.cùm viceſimum.vbi contra Panor.cōcludit, quòd
etiam poſſet princeps eum facere iudicē, dū tamen
non ſit infans nec proximus infantiæ. Et hoc modo
concordātur omnes opiniones. Et ſic habetis,quòd
regulariter pupillus teſtari nō poteſt, niſi vt dictum
eſt,eſſet doli capax, & habilitatus à principe vel per
ſtatutum à populo ſuperiorem non recognoſcente
65 factum, † vel niſi pupillus ad pias cauſas teſtaretur.
Quo caſu fauore piæ cauſæ valeret teſtamentum, vt
ſingulariter decidit dominus Richar. de Salic.in repeti.l.j.C.de ſacroſan.eccle. vbi dicit, quòd pupillus
pubertati vel infantię proximus ad pias cauſas teſtari poteſt. Et mouetur:quia in lucro captādo pupillus
nedum pubertati proximus, ſed qui infantilem exceſsit ætatem,eſto quòd ſit infantiæ proximus, cēſetur habere intellectum ac ſufficientem diſcretionem
ad lucrum capiēdum,vt no.in l.in negotiis. ff.de regu.iur.& in l.cùm pupillus.& l.ſeruum pupilli. ff.rē
pupilli ſaluam fore. Nam cùm ſtipulari poſsit rem
ſuam ſaluam fore,vt ibi, nō videt rationē, quare nō
poſsit pro anima ſaluanda diſponere.& ſic animam
ſuam ſaluare.Ad quod facit text.valde ſingularis in
Authen.de hære.& Falci.§.ſi verò expreſsim.vbi hęres ſatis dicitur lucrari quo ad lucrum animę exercēdo opus pium: ergo eodem modo pupill' ſatis lucrari dicitur,quando ſuam ſaluat animam: quia vt ſcribitur Iob ij.c.Pellem pro pelle,& omnia quæ homo
habet,donat pro anima ſua. Secundò mouetur,quia
impubes religioni adſtringitur.l.fi.ff.de li.cau.Ergo
fortiùs relinquere poterit ꝓ redēptione animę ſuę,
quæ cunctis eſt præferēda rebus.l.ſancimus.C.de ſacroſan.eccl.c.cùm īfirmitas.de pœni.& remiſ.Ideo
66 dicimus, † quòd in lucro captando prodigus habere
dicitur cōſenſum & poteſtatem diſponendi. l.is cui.
ff.de verb.obli.& no.in l.mutum.ff.de acqui.hæredi.
Vnde circa modum corporis acquirendum prodig'
dicitur efficacem habere intellectum. Pari modo
habere dicitur pupillus efficacem intellectum teſtādi ad pias cauſas.Nam l.fi.C.de teſta.mili.quæ impuberē teſtari prohibet, nō loquitur in relictis ad pias
cauſas. Licet enim eligere nō poſſet ſibi ſepulturam.
c.licet.§.j.de ſepul.li.vj.Nec emittere votū.l.ij.§.voto.ff.de polli.Poterit tamē ad pias cauſas diſponere:
quia diuerſi ſunt caſus,prout ex eodem c.colligitur.
Et facere poteſt votū largo modo ſumendo,ſcilicet
pro quadam vltima volūtate ad pias cauſas deſtinata,& non obligatoris.Cùm teſtator non obligetur:
quia poteſt teſtamentum,quandiu viuet,mutare:nec
ſortitur effectum,niſi poſt mortē ipſius.c.cùm Marthæ.de cele.miſſarum.ſecùs autem eſſet in voto obligatorio,vt dicta l.ij.Cùm igitur in caſu iſto agatur
de caſu pio,& hoc actu pio inſurgat commodum ec
cleſiaſticum animæ & perſonis vtile, videtur quòd
dicta l.prima.C.de ſacroſan.eccl.diſpunat circa impuberem,vt ſcilicet ad pias cauſas teſtari poſsit,ceſſante tamen impedimento defectus intellectus. Ex
quibus duo ſequuntur,ſecundum dominum Richar.
Primum, quia poteſt pupillus ad pias cauſas teſtari,
ſi in ipſo non concurrat defectus intellectus. Secundum, quòd prodigus poteſt ad pias cauſas teſtari.

Pro prædictorum corroboratione adduci poteſt,
quod ſingulariter refert & ſequitur Ioan. And.in capi.cùm dilectus.de ſucceſ.ab inteſta.vbi refert Vale
67 rium, lib. viij.capitu.penult.in princip. † dicentem,
teſtamentum cuiuſdam furioſi fuiſſe per ſenatores
approbatū,eo quia iuſtè,rectè,& ſapienter diſpoſitum.Quia filium proprium inſtituerat hæredem,&
non extraneum,vt dementes faciunt, vt dicit Valerius,non vbi allegatur,ſed lib.vij.ti.de teſta.in prin.
dicit in hæc verbs : His reſciſſorum teſtamentorum
exemplis cōtenti attingamus ea, quæ rata manſerūt,
cùm cauſas haberēt, propter quas reſcindi poſſent.

Quàm certæ, quàm etiã notæ inſaniæ Tuditan⁹, vtpote qui populo numos ſparſerit, togámq; velut tragicam veſtẽ in foro trahens, maximo cũ hominum riſu conſpectus fuerit, ac multa his conſentanea feceritt, teſtamẽto filium inſtituit hæredẽ, quod T. Lõgus ſanguine ei proximus haſtæ iudicio ſubuertere fruſtra conatus eſt. Magis enim centũ viri, quod ſcriptum eſſet in tabulis, quàm quis eas Inſcripſiſſet conſiderandũ exiſtimauerunt. Hæc ille. Præterea multoties ingenioſi viri ob nimiam ingenij ſubtilitatem dementer agunt. Cùm, vt dicit Seneca in li. de Tranquillitate animi, Nullũ magnum ingenium ſine aliqua ſpecie demẽtiç. Nã ex quo ſapiẽter fuit teſtatus, præſumitur tunc tẽporis fuiſſe ſanæ mẽtis. Quia fatuus eſt ſolus ille, qui fatua ſcribit, aut loquitur. xciij. diſt. c. legimus. & l. ſi is qui. §. fi. ff. de tut. & tur. da. ab his. Et eſt tex. opti. in l. ob quæ vitia. ff. de ædil. edic. & Iob ij. c. ibi: Quaſi vna de ſtultis mulierib⁹ locuta es. Hoc etiã dictũ de teſtamẽto furioſi ſapiẽter facto refert, & ſequitur Bald. in c. j. per quos fiat inueſti. & Ludo. in l. furioſum. C. qui teſt. fa. non poſ. Ergo idẽ & multò fortius dicemus in pupillo, vt ſi ſapienter fuerit teſtatus, valeat eius teſtamentũ. Quia ea quæ ſpiritu Dei agunt, nõ ſunt ſub lege, c. licet. de regula.
† Præterea adduci poteſt, quod pulchrè refert Hoſt.
68 & poſt eum Ioã. And. & Pano. in c. ad noſtrã. de cõſuetudine. de ſentẽ. lata à quodã fatuo Pariſiẽſi, quæ iudicata fuit valida, ex quo ſapienter fuit lata. Quia melius non potuiſſet ferri, ſi à Gratiano lata fuiſſet. Ita dicamus in propoſito, vt validũ ſit teſtamẽtũ p pupillum ad pias cauſas factũ, quã opinionẽ etiã tenuit Barba. in c. ij. ẽ. cod. Inter cætera allegans d. l. fi. C. de teſta. mili. vbi dicitur, ꝙ pupillus doli capax teſtari poterat ſecundũ leges antiquas. Si ergo teſtari poterat, multò magis hodie teſtari poterit ad pias cauſas, argu. l. in teſtamento. ff. de fideicõmiſ. liberta. Nam d. l. fi. fuit per diſpoſitionẽ legis ciuilis ſublata. Et per conſequens facultas teſtandi prohibita pupillo, quod fieri nõ potuit, per l. ciuilẽ in præiudicium piæ cauſæ, arg. c. ad apoſtolicã. de ſimo. & l. omnia priuilegia. C. de ſacroſa. eccl. cũ ibi no. per Bar. Tum etiam quia relicta pia iure, aut lege ciuili non reguntur, ſed iure diuino & canonico. c. relatũ. ẽ. eo. Ergo diſpoſitio d. l. fi. C. de teſta. mili. & l. qua ætate. ff. eo. cũ ſimilib⁹, locũ nõ habẽt in his piis cauſis. Sed aduertatis, quia in cõtrariũ eſt cõmunis opinio Doct. cõcludẽtium pupillum nõ poſſe facere teſtamẽtum etiã ad pias cauſas, quam tenuit Bart. in repeti. l. j. C. de ſacroſanct. eccle. dicens hoc indubitãter eſſe verũ in pupillo infante, vel infantiæ proximo. Quia cùm nõ poſſit obligari naturaliter. l. j. ff. de nouatio. Cùm ſit inhabilis ex defectu conſenſus & intellectus, erit verum vt teſtari etiam ad pias cauſas nõ poſſit, tùm non obligetur. l. pupillus. ff. de condi. indeb. Si verò ſit pupillus pubertati proximus, eſt maius dubium, cùm poſſit naturaliter obligari, vt d. l. j. ff. de nouatio. Tamen finaliter concludit, ꝙ teſtari non poſſit. nam cùm non obligetur voto, vt d. l. ij. §. voto. non valebit eius diſpoſitio in vltima volũtate facta. Cũ eo tunc ex propria volũtate diſponat, ſicut in voto. Nec prodeſt ad hoc tutoris authoritas: quia effectus vltimæ volũtatis cõfertur poſt mortẽ teſtatoris, & in tẽp⁹ finitæ tutelæ. Præterea, quia illud diſponere in vltima voluntate eſt donare. l. legatũ. ff. de lega. ij. Cui non poteſt tutor auctorizare. l. j. §. ij. ff. de tutel. & ratio. diſtra. Hoc etiã patet, quia teſtari eſt actus ſapientum virorum. Sed pupillus ſecundũ Philoſophum inter ſapientes non computatur: imò dicit iij. Topicorũ, Quòd nemo iuuenes eligit in duces, quia non cõſtat eos eſſe prudẽtes. Ergo teſtari nõ poteſt.
69 † Tria enim fuerunt, quæ rempublicam Romanorum deſtruxerunt: ſcilicet amor priuati commodi, occultum odium, & iuuenile conſilium, quæ vt narrat Tullius, Rempublicam labefactauerunt frequenter, quæ per ſenes fuit reſtituta. Nec Roboam regni ſciſſurã fortè paſſus fuiſſet, ſi conſilio ſeniorũ, & nõ iuuenum adhæſiſſet, iij. Reg. xij. Non ſic Macedonius Alexander, militibus ſuis ſenio quaſi confectis, vt florida iuuentute militiam renouaret exhortantibus, reſpõdit: Sed malo, inquit, eligere ſenum grauitatem probatam, quàm iuuenũ velocitatẽ incautam, qui mortem recipere ſolent in ſua nimium iuuẽtute cõfidentes. Senex verò cuncta cõſilio agũt titubantes. Non enim eſt ad pugnam inhabilis pollens cõſilio, ſecundum Panor. per illum tex. in c. ex multa. de voto & voti redẽp. imò clerici ſunt capaces militiæ
70 ſecularis. c. fi. vbi Panor. de cleri. cõiuga. † Inde erat olim, ꝙ nõ niſi ſenes eligebãtur in ſenatores. Vnde dicũtur ſenatores à ſenio, eò ꝙ ſoli ſenes ad tale officium eligi debẽt, quorũ Inſtitutionẽ Romulus vrbis Romanæ conditor primus inuenit, vt omnes teſtantur. Et ideo ſapiẽter dicebant Innoc. & Bal. in c. j. de renun. ꝙ plus valet vmbra ſenis, quàm enſis iuuenis, quod exemplo nobis tradidit Marcus Caſtricius ſenex, qui dum Placentiæ magiſtratum gereret, Cneo Carbone conſule iubẽte decretũ fieri, quo ſibi obſides à Placentinis darentur, nec ſummo eius Imperio obtẽperauit, nec maximis viribus ceſſit, atq; etiam dicenti multos ſe gladios habere, reſpõdit: & ego annos. Obſtupuerunt tot legiones tã robuſtas ſenectutis reliquias intuentes. Carbonis quoq; ira in ſeipſa collapſa eſt, vt lib. vj. titu. de libere dictis refert Valerius in ſeniorum cõmendationem. Cùm in antiquis ſit ſapiẽtia, & in multo tẽpore prudẽtia. Iob xij. Ipſi enim didicerũt à patribus ſuis, propter quod narratio eorum prætermittenda nõ eſt, Eccleſia. viij. Imò ſpecioſum eſt caniciei iudicium, & à ſenioribus cognoſcere conſiliũ, quàm ſpecioſa veterani ſapiẽtia, & glorioſus intellectus, Eccleſia. xxv. Quod paterer oſtẽdit Deus dicẽs Moyſi, Nume. xj. Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſraẽl, quos noſti, ꝙ ſenes ſunt & magiſtri, &c. Et imperator in l. j. C. de vetera. lib. xij. dicit, Magis atq; magis veteranis meis debeo beatitudinẽ augere, in nihilo verò diminuere: quia ſenes nõ ſunt communiter adulatores, vt principes decipiant, nec timidi aut verecundi, vt dicere eis veritatem timeant, vt nobis exẽplo fuit Caſſelius vir iuris ciuilis ſciẽtia clarus, qui tùm multa de temporibus Cæſaris liberius loqueretur, amiciq; ne id faceret monerẽt, duas res quæ hominibus amariſſimæ videntur, magnã ſibi licentiã præbere reſpõdit, ſenectutẽ & orbitatem, ſecũdũ Valerium vbi ſuprà. Quia ſicut iuuenes principibus adulantur, ita ſenes liberos habentes aliquando, vt proles ab eis promoueantur. Vide quæ dicuntur plenè ſuper verbo, *Con-*
71 *didit*. j. † Et quantò potius iuuenes ſenibus honorẽ & obſequium debeant, à quibus prudentiores fiant, exemplo Romanorum nobis idẽ demonſtrat Valerius lib. ij. tit. de inſtitutis antiquis, ſic dicẽs: Senectuti iuuentus ita cumulatum & circunſpectũ honorem reddebat, tanquã maiores natu adoleſcentium communes patres eſſent. Quotirca iuuenes ſenatus die vtique aliquem ex patribus conſcriptis, aut propinquum, aut paternũ amicum ad curiã ducebant, affi-

xíque valuis expectabant, donec reducendi officio
etiam fungerẽtur. Qua quidem voluntaria ſtatione
& corpora,& animos ad publica officia ſuſtinenda
impigrè corroborabant,breuiq́; proceſſu moraium
aperta in luce virtutum ſuarum verecunda laboris
meditatione ipſi doctores erant. Inuitati ad cœnam
diligenter quærebant, quinam ei conuiuio eſſent in-
terfuturi,ne ſenioris aduentum diſcubitu præcurre-
rent ſublatáq; menſa priores conſurgere & abire pa
tiebãtur. Ex quibus apparet cœnæ quoq; tempore,
quàm parco,& quàm modeſto ſermone his præſẽti-
bus ſoliti ſunt vti,quaſi dicat, ꝙ ſi nõ auſi ſint ſurge
re ante Seniores,multò minus loqui. Et ecõtrà ſenes
iuuẽtuti exẽplum virtutis maiorũ ſuorũ recitatione
dabant,dum ibi ſequitur: Maiores natu in conuiuiis
ad tibias,egregia ſuperiorum opera carmine cõpre-
henſa pangebant,quò ad ea imitanda iuuentutẽ ala-
criorem redderent,& honeſtiorẽ. Non patiendo iu-
uenes turpia,ſed honeſta audire & legere,ne ad incẽ
tiua libidinis prouocentur.c.legant.& c.ideo prohi-
bentur.xxxvij.diſt. Imò Lacedemonij libros Archi
lochi Poëtæ maximi, qui obſcœno carmine domũ
Lycambis inuiſam ſibi propter denegatã filiam ei ſe
mel deſponſatã lacerauerat maledicto, è ciuitate ex-
portari iuſſerunt. De quo Valerius lib.vj.tit.de ſeue-
ritate. Lacedæmonij,inquit,libros Archilochi è ciui
tate ſua exportari iuſſerunt, ꝙ eorũ parum verecun-
dam ac pudicã lectionem arbitrabantur. Noluerunt
enim ea, ſcilicet lectione librorũ ſuorũ animos im-
bui,ne plus moribus noceret,quàm ingeniis prodeſ
ſet &c. Seniũ ergo iuuentutẽ in honeſtis docebat, &
iuuentus ſenectutem venerabatur. Quid ergo hoc
☞[Reuertitur ad verba Valerij, alleg.tit. de inſtitu.]
ſplendidius,quid etiã vtilius certamine? Pubertas ca
nis ſuũ honorẽ reddebat, defuncta viriũ curſu ætas,
ingrediẽtes actuoſam vitã fauotis nutrimẽtis proſe-
quebatur. Quas Athenas? quã ſcholam? Quæ alieni-
gena ſtudia huic domeſticæ diſciplinæ prætulerim?
Inde oriebãtur Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcel
li, Fabij. Ac ne (ſingula imperij noſtri lumina ſimul
percurrẽdo) ſim lõgior, inde inquã, cœli clariſſima
pars, diui fulſerũt Cæſares. Hæc ille. Videatis eũdem
lib.iiij.tit.de verecundia.in fi. vbi de prudẽtia Lace-
dæmoniorum,qui tunc Athenas legati venerant, ſic
dicit in cõfuſionem Athenienſium. Athenis quidã
vltimæ ſenectutis, tùm ſpectatum ludos in theatrum
veniſſet, cumq́; nemo è ciuibus ſeſſum reciperet, ad
Lacedæmoniorum legatos fortè peruenit, qui ho-
minis ætati moti, canos eius & annos aſſurgẽdi offi-
cio venerati ſunt, ſedẽmque ei inter ipſos honoratiſ
ſimo loco dederũt. Quod vbi fieri populus aſpexit,
maximo plauſu alienæ vrbis verecundiã cõprobauit.
Ferunt tunc vnũ ex Lacedæmoniis dixiſſe: Ergo A-
thenienſes quid rectum ſit ſciunt, ſed id facere negli-
gunt. Hæc ille. Vnde Romani ſanctè ſtatuerunt ve-
nerandã ſenectutẽ penè magiſtratibus anteponẽdã.
l.ſemper in ciuitate noſtra.ff.de iure immuni. faciũt
quæ dixi in verbo, Raynutius de Clera. circa princ.
72 † Vnde reſtat pupillos velut longa exercitatione
inexpertes nec ſapientes, teſtari nõ poſſe. Præterea
pupillus mortis cogitatione turbatus nõ intelligeret
ſeipſum, vt d.l.fi.de teſta. mili. Hanc etiã opi. tenuit
Bald.in xj.q.repeti.l.j.C.de ſacroſanc.eccle.dicẽs, ꝙ
hæc quæſtio deciditur, per tex.in c.ſi pater.eo. tit. li.
vj. Nam cùm per illum tex. pater poſſit filio ad pias
cauſas ſubſtituere vſq; ad tẽpus pubertatis, ſequitur
ꝙ ipſe pupill⁹ teſtari nõ poteſt. Quia pupillaris ſub-
ſtitutio introducta fuit in ſubſidiũ, eo quia pupillus
teſtari non poterat, inſtit.de pupil.ſubſti.in prin.al-
leg.d.l.fi.C.de teſta.mili.& ſic Bal. ſtat in hac opin.
ꝙ ad pias cauſas teſtari nõ poſſit pupillus. Idem imò
plus tenuit Pet.de Anch.in d.c.ij.ã.eo.dicens, ꝙ pu-
pillus ſagax, in quo militia ſupplet ætatẽ, teſtari nõ
poteſt ad pias cauſas. Nec ad hoc faciendũ habilitari
poſſet per ſtatutum: quia defectus ætatis eſt defectus
naturalis, in quo non poſſet ſtatutũ diſpenſare. Nam
ſi diceremꝰ, ꝙ poſſet ad pias cauſas teſtari, nõ poſſet
pater ſibi ſubſtituere ad pias cauſas, quod tamen eſt
falſum ſecundum eos, vt d.c.ſi pater. Hãc eandẽ o-
pin.tenuit Imo.in d.c.ij.& Sali. contra dominũ Ri-
chard.eius auunculum in d.l.j.C.de ſacroſ.eccl.& in
d.l.ſi frater.C.qui teſta.fa.nõ poſſunt. Cum quibus
trãſit Alex.in d.l.j.& in d.l.ſi frater. Et reperio cõſu-
luiſſe Bald.diſcedentẽ ab eo, quod dixerat in lect.in
d.c.ij.in j.parte conſil.lviij.incip. capio primam du-
bitationẽ. vbi glorioſè per multas rationes,& moti-
ua efficacia probat hãc cõmunẽ opi.eſſe verã, hone-
ſtè ſe excuſans ab eo, quod legẽs tenuerat in d.c.ij.
ſic dicẽs, ꝙ licet in tranſcurſu lectionis ſecutus fuiſ-
ſet Richard. tamen cõſulendo cõmunẽ opi. ſcilicet
pupillum etiã ad pias cauſas teſtari nõ poſſe, ſibi vi-
debatur verior dato lõgiori ſtudio,& melior oppor-
tunitate inueſtigandi. Nec eſt mirum, quia propter
diuerſa fantaſmata generantur in nobis diuerſæ in-
tellectiones, vt dicit Philoſophus in iij.de Anima,&
voluit Bald.in l.j.C.de his qui ante aper. tab.& Apo
ſtolus j. ad Cor.xiij. Cùm erã, inquit, paruulus, lo-
quebar vt paruulus, ſapiebã vt paruulus. Poſtquàm
ſum effectus vir, euacuaui ea quæ ſunt paruuli. Præ-
tereà Papiniani cõſiliũ eſt, mutare rationabiliter ꝓ-
73 poſitũ, prout ipſe fecit in l.fi.C.de fur. † Nec obſtãt
motiua domini Richar. Et primò dũ dicebat pupil-
lum ſtipulari poſſe rem ſuã ſaluã fore &c. Quoniam
illud eſt verum: quia hoc faciendo acquirit ſibi,& in
acquirendo non requiritur ſolennitas, ſed ſola vo-
luntas.inſti.de autho.tuto.§.j. Sed in teſtãdo requi-
ritur teſtãtia voluntas, & iuris ſolẽnitas.l.qua ætate.
ff.eo.& d.l.fi. Sed pupillus caret voluntate regulata à
iure, cùm mente careat ſtabili, ergo &c. Præterea di-
uerſa eſt ratio in vtroque caſu: quia primo caſu ſibi
acquirit & ſuis ſtipulando, ſecundo caſu ſcilicet te-
ſtãdo, licet aliquo modo videatur ſibi prodeſſe, ta-
mẽ noceret & præiudicaret ſuis, & ſic militat ratio
dictæ l.fi.C.de teſt.mili. Itẽ in acquirẽdo nõ requi-
ritur iudicium mentis, cùm talibus mẽte carentibus
relinqui poſſit.l.cũ pater.§.ſurdo.ff.de leg.ij. Sed in
relinquendo alteri per viã vltimæ voluntatis requi-
ritur iudicium, i.diſcretio, vt d.l.j.& liberum arbi-
trium.l.j.C.de ſacroſan.eccle. Sed pupillus caret ar-
bitrio & diſcretione.inſtit. quibus non eſt pemiſ.fa.
teſt.§.prætereà. prout arbitrium eſſe debet recta ra-
tione regulatum, vt dicit Bar. in l.ſi ſit.ff.de lega.j.&
in l.alio.ff. de aliment. & ciba.lega.igitur &c. Nec
etiã obſtat dum dicebatur, ꝙ pupillus obligatur re-
ligioni: quia illud eſt verum, ꝙ obligatur religioni
iuramenti in caſu illo ſpeciali.l. fi. ff.de libe.cau.non
autẽ obligari poteſt omni, & quocunque iuramento
in auth.ſacramenta puberum.C. ſi aduer.vend.& c.
quãuis.de pact.lib.vj. Nec eſt verũ, quòd obligetur
religioni.c.j.& ij.de reg. Poſtremò non obſtat, quod
ſuperius dicebat de furioſo ſapienter teſtante &c.
quia illud verificatur in homine ætatis idoneæ, ſi in
eo cõcurrat ſapiens diſpoſitio. vel dicatis & melius,
quòd illud dictum Ioã.Andr. ſcilicet quòd teſtamẽ-
tum

tum furioſi ſapienter teſtantis eſt validum, non eſt
verum;imò clarè cōfunditur per tex. in d.c.fi.de ſuc
ceſ.ab inteſt.vbi Phreneticus ſe dedicauit & ſua mo-
naſterio,& ſic ſapienter fecit ſe offerēs Deo:attamē
dedicatio non tenuit, nam teſtamentum eſt noſtræ
voluntatis iuſtum iudiciū,ergo &c. Nec dici poteſt
quantúcunq; rectè,& ſapiēter teſtatus fuerit, ꝙ hoc
fecerit ea recto iudicio ſuo, ſed potius à quodā im-
74 pulſu ſuperiorum corporū cœleſtium.† Tales enim
fatui reguntur impulſu corporū ſuperiorum, ſecun-
dum quod dicit Bald.ſ.in procemio. Agunt, inquit,
Sol & Luna, & reliquæ influentiæ cœleſtes in ficū
fatuam. Et inde eſt, ꝙ aliquando vaticinātur futura,
ſecundum beatum Thom.refert & concludit Barba.
in d.c.ij.ia.col.ſ.en.vnde Vale.lib.iij.tit.de Cōſtan.
Plerunq;, inquit,temeritatem caſus iuuat,vbi pr ſuo
conſilio propius aſpirat. Et quò vehemētius noceat,
deſperatius prodeſt. Caſus enim iuuat plerūq; teme-
ritatem : quia caſus & fortuna nullum cum prudētia
habent cōmercium. Imò euenit aliquando, vt quātò
quiſque minus proſpexerit, tantò melius illi à caſu
eueníre ſoleat. [Et inde dicit Iuuenalis:

Nullum numen abeſt ſi ſit prudentia, ſed te
Nos facimus fortuna Deam, cœlóq; locamus.

Vnde dicit Philoſophus, ꝙ quanto minus eſt in ali-
quo ſapientiæ,tātò plus eſt in illo fortunæ,quia tātò
plura eueniunt illi à caſu. Stulti autē ſequuntur à ca-
ſibus: quia coguntur facere ſecundum neceſſitatem
emergentē. Sapientes verò regunt caſus,iuxta illud:
ſapiens dominabitur aſtris: quia prouidētia ſua,quæ
pernitioſa accidiſſent,ſi nō fuiſſent prouiſa,ſic præ-
ueniendo regunt, vt minus noceāt. ideo dicit Seneca
ad Lucillū Epiſtola xxvij. Vis tibi omnia ſubiicere,
ſubiice te rationi: omnia profectò reges,ſi te illa re-
xerit. vide glo.de elect.lib.vj.c.ea co.& Ange.conſi.
cx.v.col.] Et ita etiam, ꝙ teſtamentum talis non va-
leat, conſuluit Ang. conſi.cxxxij.& tenet Bal.multa
egregia ibi allegans in §.item furioſi.inſti.quib.non
eſt permi.face.teſt. Niſi in dilucidis teſtaretur inter-
uallis,ſecundum Ia.in l.furioſum.ij.col.C. qui teſta.
75 facere non poſ.† vbi ſubiūgit,ꝙ ſi nō appareat,quo
tempore teſtamētum fecit,vel deliquerit, an tēpore
furoris,vel tēpore ſanæ mentis,ex quo ſemel fuit fu-
rioſus, præſumitur teſtatus vel deliquiſſe tēpore fu-
roris, niſi ex aduerſo probaretur, ꝙ tempore inter-
ualli dilucidi hoc feciſſet. De quo pleuè Ang. Are.in
tract.crimi.ſuper verbo,ſcienter & doloſè. Domini-
cus in c.j.de cle.ægro.in vj.glo.& Doct.in c.inter ca
nonicos.de elect.& in c.fi.de ſucceſ.ab inteſta.& cō
ſuluit Barba.cōſi.lx.de Zaba.conſi.lvj.Fulgo.conſi.
ccxij.& Alex.in j.parte conſi.cxlj. & in ij.parte cōſi.
76 lxxxv.† Furioſus dicitur, qui furore accenſus nocet
aliis:ideo teneri debet ligatus à ſuis parentibus.l. di-
uus.ff.de offi.præſi.ſed mēte captus eſt,qui mēte ca-
ret,tamē aliis non nocet. Videatis Archid.in c. legi-
77 mus.xciij.diſt.†. Et probatur qui mente captus, aut
furioſus per cōiecturas & ſigna extrinſeca, quæ ſunt
multa:quorū aliqua conſiſtunt in verbo,& loquela,
quæ demonſtrant,quem ſapientē vel fatuum. Nam
qui ſapiēter loquitur,ſapiēs præſumitur,& qui ſtultè
fatetur, ſtultus iudicatur. Cùm fatuus ſemper fatua
loquatur, Eſaiæ xxxij. & d.c.legitimus. vt ſuprà teti-
gi,& in d.l.ob quæ vitia. vbi ille ſtultus præſumitur,
qui ſtultè & verba deridenda loquitur, iuxta illud
Eccleſ.xix. Amictus corporis,inceſſus hominis,& ri-
ſus dentiū. [De Chriſto,ꝙ nūquā riſit,habetur ple
nè ſ.ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*.j.] enūtient
de illo. [Seneca in lib.de quatuor virtutibus Cardi-
nalibus,loquēs de cōtinentia,ſic dicit: Si cōtinentiæ
ſtudes,habita non amœnè,ſed ſalubriter. Nec domi
nū velis eſſe notū à domo,ſed domū à domino:hoc
magis obſerua,ne qua paupertas tibi immūda ſit,nec
parſimonia ſordida,nec ſimplicitas neglecta,nec le-
nitas languida. Si autē res exiguæ tibi ſint,nō ſint ta-
men anguſtiæ,nec tua defleas,aut aliena mireris: ſer
mones vtiles, magis quàm facetos & affabiles ama,
rectos potius quàm obſecundātes, miſcebis interdū
ſeriis iocos,ſed tēperatos ac ſine detrimēto dignita-
tis ac verecundiæ. Nam reprehēſibilis eſt riſus, ſi eſt
immodicus, ſi pueriliter effuſus, ſi muliebriter fra-
ctus. Odibilē quoque facit hominē riſus, ſi ſuperbus
& elatus, ſi malignus & furtiuus, ſi malis alienis euo
catus. Sit vox ſine clamore,inceſſus ſine tumultu,qui
es ſine deſidia,& dū ab aliis luditur, tu aliquid ſancti
honeſtiq; tracta. nō ſis arrogans,nō audax,admone
libenter, reprehende patienter, dicenti eſto tacitus
auditor requirēti facilè reſpōde,& cōtendenti facilè
cede. Hæc ille.] Nam legitur in Prouerbiis, ꝙ in lin-
gua & verbis cognoſcitur ſapientia, aut ſtultitia ho-
minis. Ideo ſumma ope,& cautela cuſtodiēda eſt lin
gua,ne dicat tacenda,aut exprimenda taceat,ſecun-
dum gloſ.in verbo, Doctoribus. in prœmio ſexti.
78 † Et ꝙ lingua ſit diſcretè regēda,nobis oſtendit na-
tura,quę lingua nos brutis æquauit,ſed officium lin-
guæ ſolis hominibus tribuit, vt loquela ab ipſis diffe
ramus. Quia ſecundū Cic.lib.j. Rheto.quāuis homi
nes multis in rebus humiliores, & infirmiores ſint
beſtiis,tamē hoc iure maximè pręſtare videntur, ꝙ lo
qui poſſunt. Et li.j.de Oratore. Cū homines, inquit,
à beſtiis differamus, ꝙ loqui poſſumus, qua laude di
gnus eſt, q; in ea re cęteros ſuperat, in qua homines
beſtias antecellunt? Vnde nō ſine cauſa linguā vnā
ſolam & bina alia,quā & non cætera mēbra triplici
carcere natura recluſit, ſcilicet labiorū, dentium, &
palati: vt cauſam non habeat indiſcretè vagandi, &
indifferēter loquēdi: cùm mors & vita ſint in mani-
bus linguæ, Prouerb. xviij. Nam ad hæc vulnera,quę
infliguntur ex lingua, inter homines medicus penè
nullus eſt, vt dicitur in prima parte epiſtolarū diui
Hierony.tract. iij. epiſt. xxxv. incip. Perlegi ſcripta
tua,&c. Vnde multò vtilius eſt pauca idoneè effun-
dere,quā multis inutilibus aures audientiū prægra-
uare, dicit tex.in l.ij.C.de veteri iure enucle. Quin-
imo melius eſſet nō loqui,quā malè loqui. Nā qui ta
cere neſcit,loqui ratione neſcit, ſed effrontes multi
inueniūtur,quibus ſilere ſi mos eſſet, honeſta cōuer
ſatio vigeret,quę turpiloquio exinanita eſt. Et ſi ſtul
tus per Romanos Præpoſitus ad diſputandū cū Grę
co nō tacuiſſet, nunquā Romani duodecim tabularū
legē obtinuiſſent,ſecundū gl.ſuper verbo, Decē cō
ſtitui.in l.ij.§.exactis.ff.de orig.iur. Ideo nil tacuiſſe
nocet, nocet tamen eſſe locutum.l.nunꝗ. cum gl.ff.
de cōdi.& demon. vt de Xenocrate Philoſopho re-
fert Valerius exemplū,lib. vij.tit. de ſapienter dictis
& factis,in hęc verba: Quid Xenocratis reſponſum,
quā laudabile, cū maledico ſermoni quorundā ſum
mo ſilentio intereſſet, vno ex his quærēte, cur ſolus
linguam ſuam cohiberet: quia dixiſſe me, inquit, ali-
quādo pœnituit, tacuiſſe nunquā. Pręſertim in reb⁹
publicis adminiſtrandis,quòd optimè ſeruarunt Ro
mani,de quibus ſic loquitur idem Vale.lib.ij.titu.de
inſtitutis antiquis. Adeò aūt magna charitate patriæ
tenebantur, vt arcana conſilia patrum multis ſeculis
nemo ſenator enūtiauerit. Nunquàm enim tacitur-
nitatem

nitatem optimum ac tutiſsimum adminiſtrandarum
rerum vinculum labefactari volebãt. Fidum erat &
altũ reipublicæ pectus cura ſilentiiq; ſalubritate mu
nitum & vallatũ vndiq;,cuius limẽ intrãtes, abiecta
priuata charitate,publicã induebant. Itaq; non dicã
vnum, ſed neminem audiſſe crederes,quod tam mul
torum aurib' fuerat cõmiſſum &c. Et ſicut verbum
ita & ſcriptum cuſtodiæ alicuius traditũ, ſecretè eſt
cuſtodiendũ,& contrà facientẽ seriter vindicarunt
Romani,vt lib.j.refert idem Vale.tit.de ſeruata reli-
gione. Tarquinius, inquit, rex Marcum Tullium
duumuirum, ꝙ librum ſecreta ciuilium ſacrorũ con
tinentem cuſtodiæ ſuæ cõmiſſum corruptus Petro-
nio Sabino ad ſcribendũ dediſſet, culeo inſutum in
mare abiici iuſsit. Idq; ſupplicij gen' nõ multò pòſt
parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſsimè quidẽ: quia
pari vindicta parentum ac Deorum violatio expian
da eſt.Hæc ille. Qui in prædictis locis plura exem-
pla multum notandæ refert. Homo ergo,qui ſecre-
tum tenet,& ſapienter loquitur,nõ homo,ſed quaſi
Deus æſtimatur.Et inde dicit Cato:

Virtutem primam eſſe puto compeſcere linguam.
Nam proximus ille Deo eſt,qui ſcit ratione tacere.

☞[Vt plenè habetur ꝭ.ſuper verb. *Cuidam Petro tra-
diderint* , dum loquitur de conuiuijs fugiendis.]
☞[Præſertim in conuiuiis, ideo dicit ſapientiſsimus
Cato: Pauca in cõuiuio loquere:qa difficile eſt inter
hilaritatẽ & epularũ delicias loqui ſapiẽter.] Iuxta
illud Prouerb.xvj.Hominis eſt animũ præparare,&
amè gubernare linguã,ſine quo in multiloquio non
deeſt peccatũ,Prouer.x. Lingua enim garrula leuis,
& iniqua pacẽ turbat,vicinũ ſcandalizat, ſecreta re-
uelat,infamiã procurat,germinat lites,incendit iras.
Ob quod præ cæteris mẽbris tẽperamento maximè
indiget:tamẽ nihil difficilius creditur,quã ſilẽtij vir
tutẽ habere.Cùm faciliter ſermone prõptiſsimo de-
linquamus,& tacendi conſtantiã ferre nõ poſſumus.
Nam diſſolutio hæc ita mũdum occupat, vt iuuenes
ſicut ſenes,fœminæ ꝓut viri loq audeãt. Nulloq̃ue
verecũdiæ fræno linguæ trahitur habena. Ideo olim
Pythagoricorũ diſciplina erat diſcipulos tacere per
quinquenniũ, & poſtea eruditos loqui,vt Hierony.
refert ſuper eccleſiaſticũ,cui cõcordat tex.prooemij
Digeſtorum,circa fin. Non igitur manus ad calamũ
præceps,nõ lingua ſit ardẽs ad verbũ , niſi dũ vbi &
quãdo expedit,& tunc ꝙ ſapienter loquatur,vt Iob
ſemper fecerat. Vnde pcuſſus Deo cõquerẽs auſus
fuit dicere: Purus eſt ſermo meus,& mundus ſum in
cõſpectu tuo,Iob xj.Quia vt dixi,in lĩgua cognoſci
tur prudẽtia loquẽtis,aut fatuitas, ſi ſtultè loquatur,
vt exẽplis ſupradictis.Præſertim in iudice,qui debet
eſſe velox ad audiendũ , & tardus ad loquendũ & q
animi ſui motũ verbo, imò nec ſigno pãdere debet,
quia nõ eſt rectl, & cõſtantis iudicis cui' animi mo
tum vultus detegit.l.obſeruandũ.ff.de offi.præſi.Vi-
deatis tex.plenũ Iacob.iij.c.vbi de modeſtia linguę,
& eius vitiis,quę hominẽ demõſtant fatuũ.Pręterea
dicit l.cùm quidã.ff.de cõ di.inſt. ꝙ fatuus & demẽs
iudicatur,vt nõ valeat eius teſtamentũ, qui manda-
uit cadauer ſuum pòſt mortẽ proiici in mare,vel ad
ſepulturã duci cũ mimis & ioculatoribus,ſecundum
Lado.in l.j.§.j.ff.de verbo.oblig.Similiter iudicatur
ſtultus & fatuus , qui omnia quæ ſcit,manifeſtat , &
pãdit.Et omnino, qualis eſt interius, ſe declarat ex-
79 terius ad ſimilitudinẽ vitri.†Eſt enim vitrũ (vt dicit
Auicenna)Inter lapides,ſicut ſtultus inter homines,
declinat profectò ad omnẽ tincturã,& dicitur vitrũ
ſecundũ Iſido.eò ꝙ viſui tranſluceat. Perſpicuitate
enim,& ſubſtãtiæ ſuæ tranſparẽtia,vitrũ luci peruiũ
eſt. In aliis metallis quicquid intrinſecus cõtinetur,
abſcõditur, in vitro autẽ cuiuſlibet liquoris ſpecies,
qualis eſt interius, talis exterius declaratur : de quo
magnus ille Greg.lib.xviij.Moraliũ c.xxx. ſic dicit:
Vitri quoq; natura eſt , vt extrinſecus viſu pura,in-
trinſecus perſpicuitate perluceat. In alio metallo
quicquid intrinſecus continetur,abſcõditur:in vitro
verò quilibet liquor, qualis continetur interius,talis
exterius demonſtratur:atq; vt ita dixerim,omnis li-
quor in vitreo vaſculo clauſus patet.Nã maſſa vitrea
cũ fuerit in fornace liquefacta,& perfectè depurata,
ſummã cõtrahit puritatẽ ſubſtãtiæ, & tranſparentiã
ſiue perſpicuitatẽ,ideo habet potentiã cuiuſlibet co-
loris ſuſceptibilẽ, & manifeſtatiuã, faciliter frangit,
& fractũ nõ poteſt , niſi iterata calefactiõe reparari.
☞[Vide quę plenius de hoc dicit ſuper verbo, *Si abſq;
liberis moreretur*.ij.tractãdo iiij.princ.arti. vulg.ſub-
80 ſti,in fi.]†Sic eſt de fatuo,quicquid ſcit & habet in-
terius, loquitur,& prodit exterius, faciliter dehone-
ſtatur & perditur,& ſemel fatuus vix,aut nunquã ſa
natur. Similiter iudicatũ quis facto ſtultus, vt inquit
Ariſt.lib.j.Rheto. Vbi opera ſigna habitus ſunt, pu-
ta ſi lapides ꝓiiciat p carrerias.l.ij. C.de Iudæis.ibi,
Vel alio furoris genere. Idẽ ſi malũ eligat, cũ poſſet
eligere bonũ,vt Iuſti.quod cũ eo,q in alie.pote. eſt
circa mediũ.vel ſi nomẽ ſuũ ignoret.l.fi.C.de hære.
inſti.vel credat vnã rem vocari alterã.ff.de leg.j. l.ſi
81 quis in fundi vocabulo.ff.de leg.j. †Aliquãdo effici-
tur aliquis ſtultus ſola exiſtimatione, vt cũ quis cre-
dit ſe ſolũ ſapientẽ,& ſapientiã ſecũ moriturã, iuxta
illud Iob xij.ibi, Ergo vos eſtis ſoli homines,& vo-
biſcũ morietur ſapiẽtia.& Eccleſ.x. In via ſtult' am-
bulãs,cũ ipſe inſipiẽs ſit,omnes ſtultos æſtimat. Ĩde
dicit Tul.li.de Paradoxis:Stultorũ ſentẽtia fuit.Oẽs
inſaniũt.Vnde laudabilior eſt ſtultus,q ſe ſtultũ pu-
tat,quia adhuc de lumine ſapiẽtię aliqd habet,quã ſi
ſapiẽtẽ ſe exiſtimat,ſecundũ quod dicit Apoſtol' ad
Rom.j. Euanuerũt in cogitationib' ſuis,& credẽtes
82 ſe ſapiẽtes,ſtulti facti ſunt.†Et q d de fatuo,an teſta
ri poſsit.Io.Fab.in d.§.pterea.inſti.q b. nõ eſt pmiſ.
face.teſta.dicit,ꝙ ſic,quẽ ibi ſequit Ang.Pro quibus
facit tex.in l.ſi frater.C.illo eo.ti. ibi , Licet vigoris
nondum emerſiſſent veſtigia.Ex quo not.ibi Pau.&
Alex.ꝙ maior xiiij.annis, licet habeat imbecillitatẽ
ſenſus,tamẽ teſtari poteſt , quia imbecillitatẽ ſenſus
83 in tali maiore lex nõ videt cõſideraſſe. †Et intelli-
gatis,ꝙ adultus teſtari poteſt,& ſingula quę ad teſta
mentũ pertinent facere,prætérquã tutorẽ dare filio,
quod facere nõ põt,donec ętatis fuerit xv.anno.tex.
eſt ſingularis in d.l.iij.§.quãuis.ff.de admin.tut.Pre
tereà ſicut furios' teſtari nõ põt, etiã ad pias cauſas,
84 per tex.in d.c.fi.de ſucceſ.ab inteſta.†Sic etiã teſtari
nõ poterit ebri',q furioſo cõparatur. c.à crapula.de
vita & hone.cleri.imò ſi teſtatur,tale teſtamentũ eſt
nullũ,ſicut eſſet null' contractus per eũ celebratus,
85 vt dicit gl.ſingularis in c.vnuſquiſq;.xxij.q.iiij. †Et
idẽ dicitur de dormiẽte,q teſtari nõ poterit,nec cõ-
trahere,ſecũdũ Barb.in d.c.fi.xj.col.in fi.& in c.ij.ẽ.
86 cod. †Idẽ in frenetico,vt dictũ eſt, vt tenet Bal.in l.
ij.C.de reſcin.vẽd.facit tex.in cle.ſi furios'.de homi
cid.Ad cætera autẽ motiua Richardi facilis eſt reſpõ
ſio.Vnde reſtat cõcludẽdũ, pupillum etiã pubertati
proximum de iure cõmuni , quamuis ad pias cauſas
fore inteſtabilẽ,niſi à ſtatuto à principe, aut populo
ſuperiorem non recognoſcente facto, talis pupillus

pubertati proximus habilitaretur. Neç valet ſi quiſ-
piam diceret fugere latagēs tex.in d.c.ſi pater.ꝙ di-
ſpoſitio dicti c.locū habet in pupillo patrē habente,
q̄ teſtari nō poteſt in pijs cauſis,cùm pater poſsit ei
teſtando prouidere vſq; ad pubertatem per ſubſtitu-
tionē pupillarem,vt ibi.Et opinio domini Richardi
verificari poſſet in pupillo patre carente,qui ad pias
cauſas teſtari poterit &c.Et hoc eſt falsū. Quod ſic
oſtendo.Nam in d.c.ſi pater.nō permittitur patri fi-
lio impuberi ſubſtituere in pijs cauſis, ex eo quia fi-
liusfamiliàs eſt. Cùm filiusfamiliàs aliàs habilis ad
pias cauſas teſtari poſsit.c.licet.de ſepul.li. vj.vt ple
nè vidiſtis ſuper verbo, *Matrē inſuper Cleram.* Sed
ideo permittitur hoc patri,quia fili⁹ eſt impubes. Et
ſic defectū patiens in naturalibus. Quæ quidē ratio
locū habet in filio pupillo patre carēte, ſicut in pa-
tris poteſtate cōſtituto. Vnde cùm ratio vtroq; caſu
duret,etiā durare debet iuris diſpoſitio. Et hæc ratio
eſt clarior,quā illa quā aſsignat Barb.in d.cōſil.Pręte-
rea facit,quia certū eſt,ꝙ in tēpore facultatis teſtā
di cauſa pia eſt deterioris cōditionis,quā quęcūq; a-
lia,q̄a videmus, ꝙ puberes ſ.xiiij. annos habētes te-
ſtari poſſunt de omnibus,quę habēt,vt infrà videbi-
tur.Et tamē in teſtamēto olim relinquere non pote-
rant libertatē vni ſeruo ante xx.annū.inſti. ex quib⁹
cau.ma.non poſ.§.eadē lege.Saltem ſecundū mediā
iuris prudentiā,niſi impleuerint xvij.annū, & xviij.
attigerint.§.cùm autem certus modus.illo eod. titu.
Hodie verò iure nouiſsimo nō poteſt quis libertatē
in teſtamento relinquere, niſi tēpore quo teſtari po
teſt. Et ſic tēpore xiiij.annorū.l. qua ætate.ff.eo.Et
ſic facultas relinquendi libertatē ſeruis in teſtamēto
æquiparatur facultati relinquendi cætera bona, ita
quòd antè non poteſt, in auth. vt ſponſa. largi. §.j.
colla.ia.Sed ſic eſt,ꝙ libertas eſt pia cauſa.l.in teſta-
mento,vbi Bar.ff.de fideicō.liber.& idē Bar.in l.ꝓ-
ximè.§.fi.ff.de his quæ in teſta.delen.Igitur pia cau
ſa in tēpore diſponēdi non eſt hodie magis priuile-
giata,quā cæteræ cauſę nō pię.Quinimò in teſtato-
re æqualē hodie requirūt ætatē, & iure antiquo re-
quirebāt maiorē. Quare cōcludit,ꝙ tā iure canoni-
co,per d.c.ſi pater.cui reſpōderi nō poſſet, q̄ iure ci
uili,pupillus citra principis habilitationem teſtando
etiam ad pias cauſas diſponere non poſſet.

87 †Circa quod vnū tenebitis menti, ꝙ ſicut pupill⁹
nō poteſt teſtari (vt dictū eſt) ita nec donare poterit
cauſa mortis,per tex.not.in l.j.poſt prin. ff.de tut.&
rationibus diſtrahen.qui nō eſt alibi, ſecundū Imo.
in l.ij.ff.de leg.j.& dixi ſuprà teſtamentū iij.in prin
cip.Videatis bonam glo.in l.tam is.in prin. vbi Bar.
ff.de dona.cau.mor.quæ vult illū,qui teſtari non po
teſt,nō poſſe etiā cauſa mortis donare nec codicilla
ri,vt d.l.ij.ff.de leg.j.& habetis tex.optimū i l.diſcre
tis.§.j.C.qui teſta.face.nō poſ. videatis quę dixi ſu-
prà teſtamentū iij.in prin. Et intantum eſt nullum
teſtamentū per impuberem factum, ꝙ etiam nō te
conualeſcit per ſuperuenientiā ætatis legitimæ, ſicut
dicim⁹ de teſtamēto facto per filiumfamiliàs, quod
non recōualeſcit per ipſius emācipationem, aut pa-
tris mortem,inſtit.quibus non eſt permiſ.face.teſta.
§.præterea.ſecùs antē eſſet in codicillis, qui recōua-
leſcunt cauſa impediua ceſſante. l.j.§. ſi filius. vbi
Bart.ff.de leg.iij.ſentit Alex.in d.l.ſi frater.in fin. &
plenè habuiſtis ſuprà in verbo,Matrem inſuper Cle
88 rā.in prin.†Si vero eſſent minores xxv. annis, dum
tamen ſint puberes,teſtari poterūt,quāuis curatores
habeant, & valebit teſtamentū, etiā ſine curatorum
auctoritate factū,quæ in actu teſtandi nō eſt neceſſa
ria.l.Aurelio.§.Caius.ff.de li. leg. & l.cùm pater.§.
curatorum.ff.de leg.ij.& ſentit glo.in l. quæſitū fuit.
89 ff.ad Trebel.vbi Bar.Ang.& Imo.dicūt, †ꝙ pubes
minor xxv.annis,aduerſus teſtamentū à ſe cōditum
reſtitutionē petere nō poteſt: quia cū via ordinaria
ſibi prouidere poſsit, ſcilicet reuocādo teſtamētum
cū voluntas ſua ſit vſq; ad mortē ambulatoria.l.ij.&
iij.ff.de adi.leg.& l.ſi quis in principio teſtamenti.ff.
de leg.iij.Ceſſabit remediū in integrum reſtitutionis
extraordinariū.l.in cauſæ.la ij.ff.de minori.videatis
Bar.in l.verba geſſerūt.ff.de verb.ſig.Si autē teſtator
minor, aut maior fuiſſet doloſè inductus ad faciē dū
teſtamentū in præiudiciū ſuccedentiū ab inteſtato,
poſſent ipſi petere teſtamētum reſcindi per actionē
de dolo & crimine ſtellionatus,ſecundū Bal.in d.l.ſi
frater.C.qui teſta.fa.poſſunt.Pro quo eſt bonus tex.
in l.Lucius.§.Sēpronia.ff.de leg.ij.facit gl. & quod
ibi not.Cy.in l.quicquid.C.arbi.tute.& l.pupillorū.
de admi.tuto.& Ange.in l.iiij.ff.de inoffic.teſta.vbi
cōcluditur,ꝙ ſuccedentes ab inteſtato habent cōtra
hęredes doloſè īſtitutos ī teſtamēto dicta remedia,
& tenet Fulgoſ.in d.l.ſi frater.& l.j.& ij.C. ſi q̄s ali
quē teſta.ꝓhi.& dixi plenè ſuprà in verbo, Condi-
90 dit ij.in fi. †Sed pulchrū dubium eſt, an adultus te-
ſtando dare poſsit ſine auctoritate curatorū ſuorum
vel iudicis executoribus ſuis licentiā, & poteſtatem
alienandi bona ſua immobilia, quæ non poſſunt de
iure alienari abſq; decreto.Et Bal.in l.prędiū.C.q̄n
decre.opus nō eſt,dicēs hoc ab aliis non fuiſſe tactū
elegāter decidit,ꝙ aut minor permittit in teſtamēto
alienationē immobiliū pro executione alicuius con
tractus,& nō valet talis permiſsio: quia pro actibus
inter viuos à minoribus celebratis res immobiles
ipſorū ſine decreto alienari nō poſsūt.C. de prędiis
minorū ſine decre.nō alie.ꝑ totū. Aut hoc permiſit
minor in teſtamento ꝓ executione ſuæ vltimæ vo-
luntatis,& tunc valet: quia in teſtādo cenſet maior,
& iure vtitur maiorū. Et ſic tanquā quilibet maior,
talem licentiā concedere poteſt, iuxta plenè not.ꝑ
Bar.in l.alio.ff.de alimen.& ciba.lega. Et aduerta-
tis,quia Bal.legit.d.l.prędium,cum l.ij.illius tit.quæ
incipit illud.Hanc eandē opi.tenuit idem Bal.in l.j.
in prin.ff.de rebus eorū qui ſub tuto.& curato.ſunt.
91 †Vnum notabitis,ꝙ teſtamentū factū ſemper præ
ſumitur factum per puberem, niſi ex aduerſo ꝓba-
retur teſtatorem fuiſſe tempore teſtamēti inhabilem
propter ætatis defectū,vt tenet Innoc. quē ſequūtur
Doct.& Fely.in c.in præſentia.de proba.Nam habi
litas eſt ſolēnitas intrinſeca,quæ in actu ſemper præ
ſumitur.l.ſciendū.ff.de verb.oblig. Licet enim vbi
principaliter allegatur ætas, ſit probanda per alle-
gantē,ſe principaliter ſuper ea fundātē. l. ſi minorē.
C.de in integ.reſti.& l.cū te.de proba.Tamē quādo
allegatur actus ætatē includēs acceſſoriè ad ſui va-
liditatem,ſemper probato actu,præſumitur ætas ad
illum actum neceſſaria,per tex.in d.c. in præſentia.
quem Panor.ibi dicit ad hoc ſingularem.videatis ibi
Fely.in xiij.col.qui pulchrè loquitur.

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

S V M M AE.

1 *Relinquo verbum an & quando importet inſtitutionem & nume.2.*
3 *Lego verbum quando operetur inſtitutionem.*
4 *Hæres ad tempus inſtitui non poteſt.*

Legatum

5 *Legatum an valeat ex tempore relictum.*
6 *Incapax an poſſit hæres inſtitui pro tempore, quo erit capax.*
7 *Legatum vſusfructus omnium bonorum hærede poſt mortem vſusfructuarij inſtituto, an valeat. & nu.8.*
9 *Dominus & hæres idem eſt.*
10 *Hæredis inſtitutio fieri poteſt ſub conditione vna vel pluribus.*
11 *Conditio impoſſibilis an vitiet inſtitutionem.*
12 *Impoſſibilitas quadruplex.*
13 *Impoſſibilis conditio quando vitiet actum.*
14 *Impoſſibilitas iuris an vitiet actum.*
15 *Impoſſibile dicitur, quod eſt iure prohibitum.*
16 *Conditio de iure impoſſibilis quando vitiet actum.*
17 *Relictum in vnã cauſam impoſſibilem an conuerti poſſit in aliam. & num.18. & 19.*
20 *Epiſcopus de conſenſu fundatoris poteſt fundationem mutare.*
21 *Impoſſibilitas facti an vitiet actum.*
22 *Impoſſibilitas perplexitatis an vitiet actum.*
23 *Hæres inſtitui poteſt ſub conditione ſiue poteſtatiua, ſiue caſuali, ſiue mixta. & nu.24.*
25 *Conditionem implendi facultas non tranſit ad hæredes.*
26 *Filiorũ inſtitutio an ſub conditione fieri poſſit. & nu.27.*
28 *Legitima nullam patitur conditionem nec grauamen.*
29 *Legitimam non cogitur filius in legitima capere.*
30 *Legitima compenſationem non admittit.*
31 *Legitima etiam in bonis maternis eſt ſine onere.*
32 *Legitima in quibus caſibus grauetur.*
33 *Gulielmus Benedictus quando factus eſt conſiliarius Burdegalæ.*
34 *Legitimã repudiatã accipit ſubſtitutus cum grauamine.*
35 *Legitimam cum onere capit filia alioquin ſtatuto excluſa.*
36 *Specialia duo quando admittantur.*
37 *Legitima cum onere in pleriſq; caſibus. nume. 38.39.40.41.42. & 43.*
44 *Cõditionalis inſtitutio an pereat, ſi conditio non extiterit.*
45 *Conditio habetur pro impleta, quando non ſtat per eum.*

Cùm ergo impuberes vtriuſque ſexus paſſiuam habeant teſtandi facultatem, & per conſequens Adiecta Raynutij filia hæres de iure poſſet inſtitui, ſubditur in textu.

Reliquit.

PER hæc enim verba videtur Raynutius Adiectam eius filiam inſtituiſſe hæredẽ vniuerſalem, perinde ac ſi dixiſſet, Adiectam hæredem inſtituo vniuerſalem: † quia hoc verbum re-
1 linquo, adiectum vniuerſitati bonorum, alio non dato hærede vniuerſali importat etiam de iure ciuili hæredis inſtitutionẽ, ſecundum glo. in verbo, relicta. in §. ſi verò. in Authen. de hæred. & Fal. colla. j. Dyn. Bald. & Imo. in l. cogi. in ver. & generaliter. ff. ad Trebel. Videatis tex. Bartol. & Bald. in l. diuus. ff. de teſta. milit. Bald. & Salic. in l. quoniam indignum. C. eod. titu. Nam teſtator dicendo bona mea Titio relinquo, videtur ipſum inſtituiſſe hæredem, ſecundum gloſ. in l. his verbis. ff. de hæred. inſtitu. Bartol. & Alexan. in l. illa inſtitutio. illo eod. tit. ſecus autem eſſet, ſi verbũ relinquo, adiiceretur in teſtamẽto dato alio hærede vniuerſali: quoniã tunc nõ traheretur ad inſtitutionẽ de iure ciuili, quãuis adiectũ eſſet rei vniuerſali, vt plenè habuiſtis ſ. in verb. in eodẽ teſta. relinquens. j. Hîc enim duo ſunt in tex. noſtro, quæ hæredis inſtitutionem important, ſcilicet verbũ, relinquo, & bonorum vniuerſitas, quia reliquit omnia
2 bona quæ habebat. † Concludendo ergo per modum doctrinæ, de hoc verbo, relinquo, quando importat inſtitutionem, & quando non, dicatis ſecundum Sali. in d. l. quoniam indignum. quòd aut cõſtat & apparet de mente teſtantis, & tunc illa ſeruatur, ſiue voluerit quòd inſtitutionem importet, ſiue non, vt d. l. quoniam indignũ. Aut de mente teſtantis dubitatur, & tũc aut verbũ, relinquo, adiicitur certæ ſpeciei vel rei ſeu quantitati, & nõ trahitur ad inſtitutionẽ hæredis, vt d. l. cogi. §. & generaliter. ff. ad Trebel. Aut verbum, relinquo, adiicit̃ vniuerſitati bonorum, & tunc aut adiicit̃ in tali diſpoſitiõe, in qua directa inſtitutio fieri nõ põt, veluti in codicillis: & intelligit̃ relictum per fideicõ. l. Scæuola. ff. ad Trebel. facit inſti. de codicil. in fi. Aut adiicitur in tali diſpoſitione, in qua directa inſtitutio fieri poteſt, veluti in teſtamento. l. non codicillum. C. eo. Et tunc ſi aliqua alia vniuerſalis inſtitutio nõ eſt facta; verbum, relinquo, trahit̃ ad hæredis inſtitutionẽ, & ſecundum illã interpretat̃, vt eſt caſus hîc, & in d. l. quoniam indignum. C. eo. Facit l. hac edictali. C. de ſecun. nupt. & l. diuus. ff. de teſt. mili. Aut in teſtamẽto reperitur facta vniuerſalis inſtitutio de alio, & tunc inſtitutionẽ nõ in-
3 ducit. † Et idẽ eſſet in verbo, lego, quòd quãdo adiicitur vniuerſitati bonorũ, putà ſi Raynutius dixiſſet, Adiectæ lego cætera bona mea: tunc nullo alio hærede vniuerſali inſtituto importat hæredis inſtitutionem, ſecundum Bal. in l. fi. C. fami. erciſ. Et licet videat̃ ibi tenere, quòd etiam importet inſtitutionẽ alio dato hærede vniuerſali per tex. ſingu. in c. Raynaldus. j. eo tamẽ cõmunis opi. eſt, quòd duntaxat inſtitutionẽ importet, vbi nõ eſt alius hæres vniuerſalis datus, vt Deo duce latius dicã in d. c. Raynaldus. & j. ſuper verbo, eidẽ impuberi ſuccederẽt. Ex quo ſequit̃, quòd inter hæc verba, lego & relinquo, quãdo adiiciunt̃ vniuerſitati bonorũ, alio nõ dato hærede vniuerſali, nõ eſt differẽtia: cùm ambo tunc importent hæredis inſtitutionẽ: nec eſt in hoc differentia inter ius canonicum & ciuile. Sed quando in teſtamento reperit̃ alius hæres vniuerſalis, tunc verbum, lego, non importat inſtitutionem, ſiue adiiciat̃ filio, ſiue extraneo, ſiue vniuerſitati bonorum, ſiue non. Sed verbum, relinquo, adiectum perſonæ, aut quotæ hæreditatis vel vniuerſitati, etiã alio vniuerſaliter hærede inſtituto importat iure iſto canonico inſtitutionẽ, nõ dico vniuerſalẽ, ſed ſolùm importat inſtitutionẽ, vt filius cui eſt relictũ, cenſeatur particulariter inſtitutus, ne teſtamentum patris ſit filij præteritione nullum, vt plenè habuiſtis
4 ſuprà in verb. In eod. teſtamẽto relinquẽs. j. † Et nõ ſine miniſterio fuit Adiecta Raynutij filia, purè & ſimpliciter hæres inſtituta, abſq; tẽpore & conditione, ad demõſtrandum, quòd ex certo tẽpore veluti poſt quinquẽnium quã moriat̃ teſtator, aut ex Calendis illis, vel ad certũ tẽpus, veluti vſq; ad tales Calendas hæres eſto: fieri nõ poteſt de iure hæredis inſtitutio: inſti. de hære. inſti. §. hæres & purè. & l. hæreditas ex die. ff. illo eo. ti. Quod intelligatis verũ, quòd fieri nõ poteſt, vt ſcilicet inſtitutio hæredis valeat ex die, & nõ ante, vel ante diẽ & nõ poſt, ſecundum mentẽ teſtatoris: quia vt ſic nõ valet, tamẽ bene valebit vt pura inſtitutio, reiecto tẽpore quod habetur pro nõ adiecto. Adeò, quòd ilico teſtatore defuncto hæres erit, perinde acſi purè fuiſſet inſtitutus, vt ibi clarè dicitur.

Et ratio eſt, quare hæredis inſtitutio fieri non poteſt

teſt ex die, ſeu tẽpore vel ad tẽpus, q̃a in pagano (id
eſt nõ milite) nõ eſt poſſibile, ꝙ teſtator decedat ꝓ
parte teſtatus & pro parte inteſtatus, vt d. l. hæredi-
tas & inſti. de hered. inſti. §. hereditas. Quod fieret, ſi
quis ex certo tẽpore vel ad certũ tẽpus hæres inſti-
tueretur: quia ſolũ poſt tẽpus hæres eſſet, & nõ ante.
Et idẽ ſi ad certũ tẽpus inſtitueretur: q̃a poſt illud
tẽpus hæres nõ eſſet. & ſic teſtator decederet ꝓ par
te teſtat’ & pro parte inteſtatus. ideo non immeritò
tẽporis adiectio reiicit, & hæres pro purè inſtituto
habetur vt teſtator omni tẽpore teſtatus cẽſeatur. Et
teſtamentũ potius valeat quã pereat. l. quoties. ff. de
reb. dub. Quapropter cũ miles ex priuilegio militari
decedere poſſit cũ duob’ teſtamẽtis, & pro parte te
ſtatus & pro parte inteſtatus. l. j. & ij. C. de teſta. mili.
Etiã poterit hęredẽ inſtituere ex certo tẽpore, vt an
te illud hęres nõ ſit. Et ad certũ tẽp’, vt poſtea hęres
nõ ſit. l. miles. ff. de teſta. mili. Quod extẽditur ad mi
lites cœleſtis vel inermis militię, vt pleniè habuiſtis
ſ. Teſtamẽtũ j. in ix. caſu fallẽtię: videatis circa hęre
dis inſtitutionẽ ad tẽp’ factã, quę dixi ſ. In extremis
poſitus. in prin. & in dicto caſu. Et idẽ eſſet vbi quis
hæres inſtitueretur ex incerto tẽpore, puta cùm vel
quando hæres morietur: quia tunc adiectio tẽporis
etiã reiicitur & hæres pro purè inſtituto habetur, ita
ꝙ adiectio tẽporis inſtitutionẽ non ſuſpẽdit, vt d. l.
hæreditas. & ff. de nouatio. l. ſi pupil. & l. ſi quis ſub
cõditione. Cùm certũ ſit õnino hoc tẽpus exiturũ
ꝙ hæres morietur & purificabitur cõditio in vltimo
5 vitæ ſpiritu ipſius hęredis. † Legatũ autẽ illo modo
relictũ, ſcilicet cùm vel quãdo ipſe legatari’ morie-
tur, ſuſpẽditur: nec ab eo tẽpus adiectũ reiicitur, nec
legatũ interim debetur, donec legatarius moriatur,
qui moriendo, & ſic cõditione impleta ipſum lega-
tum tranſmittit ad hæredes. Et ratio diuerſitatis eſt,
quia in hæredis inſtitutione, niſi adiectio tẽporis re-
iiceretur, teſtator poſtquã eſſet mortuus, decederet
ꝓ parte tẽporis, ſcilicet ante mortẽ hęredis inteſta-
t’ & poſt mortem hęredis teſtatus. Quæ ratio ceſſat
in legato: quia ſuſpẽdit, donec legatarius moriatur:
tamen valet interim, niſi eſſet legatum libertatis vel
vſusfructus: quia tunc legatũ nõ valeret. Et ratio eſt
quia in aliis legatis quæ relinquũtur cùm legatarius
morietur, quãdo legatarius eſt in vltimo vitę ſpiritu
adimpleta eſt cõditio, ita ꝙ tale legatũ trãſmittetur
ad hęredes. Et ſic quãuis legatari’ nullũ cõmodũ ha
beat, tamẽ eius hęredes cõmodũ reportabunt. Quæ
ratio locũ nõ habet in legato libertatis, vel vſusfru-
ctus, cũ libertas illius cui legata eſt, nõ trãſmittatur
ad hæredes, nec etiã vſusfructus, qui morte finitur,
inſti. de vſufr. §. finitur. Va de his duobus caſibus nõ
6 valeret legatũ. † Quando autẽ quis hæres inſtitue-
retur, cũ vel qñ alius tertius quã hæres, puta quando
Titius morietur, vel cũ hæres hæreditatẽ capere po-
terit ex teſtamẽto: quia forſan eſt deportatus, qui ca
pere nõ poteſt hæreditatẽ, donec à principe reſtitua
tur. l. j. C de hęre. inſti. Tũc adiectio tẽporis nõ reii-
ceretur de inſtitutione, imò ſuſpẽſa maneret, donec
Titius moriatur, vel hæres à principe reſtituatur. Et
ſic nõ purificata cõditione. Or quia nõ eſt omnino
certum hanc conditionẽ debere impleri in vita hæ-
redis, cùm mori poſſit Titius poſt hæredẽ, tunc tale
tẽpus nõ reiicitur, ſicut reiicitur quãdo eſt inſtitutus
cũ ipſemet morietur. Et idẽ ſi inſtitutus eſſet, quãdo
conſul erit, cùm euenire poſſit, ꝙ morietur antequã
fuerit conſul. Facit l. in tẽpus. ff. de hære. inſti. & l. qui
filio. ff. de lib. & poſth. l. filius à patre. & tenet glo. in
d. §. hæres. inſti. de hære. inſti. Sanè tamẽ intelligatis,
ꝙ valet hæredis inſtitutio facta de incapace in tẽpus
quo capax erit, quãdo incapacitas ſurgit ex vitio ſo-
lius hæredis, vt eſt videre in deportato propter ſuũ
delictũ. Si verò incapacitas proueniet ex vitio am-
borũ, ſcilicet teſtatoris & hęredis, vt quãdo inſtitue-
retur ſpurius cùm capere poterit, tunc eſſet nulla hæ
redis inſtitutio, ſecũdũ Ang. & cõmuniter doct. in
d. §. hęres. & Bal. in l. cã quã. C. de fidei. De alio autẽ
relicto ſibi facto videatis Bar. in l. fi. ff. de his quib.
vt indig. Nã in teſtãte debet eſſe capacitas teſtãdi tẽ
pore teſtamẽti, vt d. l. in tẽpus. Nec prędictis obſtat,
ſi quiſpiam replicaret, ꝙ ſi quis inſtituatur hæres ex
die certa, valet inſtitutio, quia tẽpus reiicitur, & hæ-
res pro purè inſtituto reputatur, vt d. l. hæreditas ex
die. ff. de hęre. inſti. Et tamẽ euenire poteſt, ꝙ hęres
moriatur ante euẽtũ illius certæ diei. Cùm certũ nõ
ſit diem venturã hęrede viuo, & tamen eo tũc tẽpus
reiicitur vt ſ. dixi. Ergo eodem modo reiici deberet,
quando inſtitutus fuit, cũ vel quãdo Titius alius quã
hæres morietur: attento ꝙ incertũ eſt an Titius mo-
rietur ante vel poſt hęredẽ. Quia reſpõdeo, ꝙ in pri
mo caſu, quãdo dies certa eſt in iſtitutione adiecta,
ideo reiicitur: quia ſi hærede viuẽte cõtingeret dies,
teſtator diceretur pro parte teſtatus deceſſiſſe, & ꝓ
alia parte tẽporis inteſtatus. quod eſſet abſurdũ per
iura ſuperi’ allegata: ideo adiectio tẽporis certi ſub-
ducitur de medio. Sicut videm’, quãdo aliquis inſti-
tutus fuit in certo fundo, aut in quacũq; alia re. Quia
detracta mentione rei remanet hæres in totũ. l. j. §. ſi
ex fundo. ff. de hære. inſti. Et alia ratio nõ eſt, niſi vt
teſtator nõ decedat pro parte bonorũ teſtat’, & pro
reliqua parte inteſtatus. Sed iſta ceſſat, quãdo inſtitu
tioni hęredis adiicitur tẽpus incertũ. Quia cũ illud
tẽpus habeatur pro cõditione & conditio in inſtitu-
tionibus hæredum retrotrahatur, quandocũq; eue-
nerit. l. hæredes quãdocunq;. ff. de acqui. hære. Ergo
cùm euẽtus cõditionis retrotrahatur ad tẽpus mor-
tis teſtatoris, nõ poterit dici teſtatorẽ deceſſiſſe pro
parte tẽporis teſtatũ, & pro parte inteſtatũ. Nec eſt
fienda differentia, an tẽpus illud incertũ fuerit inſti-
tutioni hæredis adiectum per dictionẽ ſi, vel per di-
ctionẽ cũ, vel quãdo, ſecũdũ Bar. & doc. in l. extra-
neũ la j. C. de hære. inſti. & Bar. in l. quãdocunq;. §.
fi. & ĩ l. ita ſtipulat’. la grãde. in ij. q. prin. verſi. Iuxta
hæc quæro. & in iij. q. ff. de verb. obl. Licet aliqui ci-
tramõtani, vt Petrus & quidã alij, quos ſequitur Cy.
in d. l. extraneũ. voluerint tenere cõtrariũ. Et idẽ eſ-
ſet, vt ſcilicet inſtitutio hæredis ſuſpẽdatur, nec tẽp’
reiiciat, ſi hæres inſtitutus eſſet ex tẽpore, de quo in-
certũ eſt, ſi ſtabit vel non, puta, quando Titius fuerit
cõſul. Nã certũ nõ eſt ꝙ ſit futurus cõſul, ſicut certũ
eſt ꝙ morietur, licet neſciatur quãdo. l. j. ff. de cõdi.
7 & demõſtr. vt plenè not. in iurib’. ſ. allega. † Ex prę-
miſſis pendet quæſtionis deciſio vtilis & nõ minus
difficilis: teſtator reliquit vxori ſuæ vſumfructum o-
mnium bonorum, & poſt mortẽ vxoris inſtituit fra-
trem vel aliũ hæredem, an valeat illud legatũ vſuſ-
fructus. Dubium facit, quia tale legatum vſusfructus
non cedit, niſi adita hæreditate per hæredẽ. l. vnica.
§. j. ff. quãdo dies lega. cedat. & C. de cadu. tol. §. in
nouiſſimo. Sed hęres adire nõ poteſt hæreditatẽ, niſi
poſt mortẽ vxoris, quo tempore legatũ perit. Cùm
vſusfructus morte fructuarij finiatur, vt d. §. finitur.
inſt. de vſufr. Ergo videtur legatũ nullũ. l. Titio cùm
morietur. ff. de vſufr. Et certè Bal. in d. l. extraneum.
tenet dictum legatum valere: quia dato ꝙ hæreditas
adiri

adiri nõ poſsit de iure ante mortẽ vxoris,tamẽ ſuffi-
cit adiri de facto,per regulam volentẽ condiĩonem
adimpleri poſſe de facto,vbi de iure impleri non po
teſt l.mulier.§.hæreditarium.ff.de condi.inſti.ita ꝙ
quãdocunq; poſteà tempore debito hęres adeat,ap-
parebit eũ retro fuiſſe hæredẽ, vt d.l.hæres quãdoq;
ff.de acquir.hæredi.Prætereà cùm nõ ſit aliquis, de
cuius manu vxor capiat legatũ , poterit propria au-
thoritate vel officio iudicis capere, ſecũdum Bal. in
d.l.extraneum.ibi idem tenet Sali. Bal.& Raph.Cu.
in d.l.hæreditas ex die .ff.de hęre. inſtit. & Ang.in l.
Gallꝰ.§.j.ff.de lib.& poſth.& latè hoc diſputãdo te-
nuit Bal.in l.id quod pauperibus.xiiij.q.C.de epi.&
cle.quia teſtator qui voluit cõſequẽs,ſcilicet ꝙ vxor
haberet vſumfructũ , voluiſſe videtur omne antece-
dens neceſſarium ad illud relictum,& conſequenter
voluiſſe videtur hæredem adire poſſe hęreditatẽ in
vita vxoris, ſed nõ habere cõmodũ hæreditatis. idẽ
tenuit Bal.in l.filius à patre.ff. de lib.& poſthu. quẽ
ibi ſequitur Paul.dicens ita vidiſſe iudicari,cùm hæc
quæſtio occurriſſet de facto.Sic etiã tenuit Iaſ. in d.
l.extraneũ.referẽs Pau.ita cõſuluiſſe cõſi.cccxxxix.
incip.Viſis dubiis.& ſupra omnes Ludo.Roma.cõ-
ſil.lxxj.incip. Viſis dubiis propoſitis,& elegãtiſsimè
cõſultis , dicẽs ſic aliàs conſuluiſſe cũ Pau.& Floria.
Et hanc opi.dicit æquã Alex.in iij.parte conſil.lviij.
incip.Habita ſuper cõtentis. Licet in d.l. extraneũ.
tenuiſſet tale legatũ non valere, prout ante ipſum te
nuerant Io.And.in addi.Spec.tit.de pign.§.fi.verſi.
porrò vſufructuarius.Pet.de Anch.& Imol.in c.fin.
de pign.per tex.in l.qui filio.in prin.iuncta gl.ibi.ff.
de hæred.inſt.Ad quẽ plenè reſpõdet Iaſ.vbi ſuprà.
Vnde cõcluditur tale legatũ valere, quia ita ſerua-
tur de cõſuetudine,ſecũdũ Bal. in d.l.id ꝙ pauperi-
8 bus. † Et maximè valeret tale legatũ vxori factũ in
caſibus ſequentibus.Primò,ſi filius vel alius de libe-
ris teſtatoris eſſet inſtitutus hæres vniuerſalis poſt
mortem vxoris. Quo caſu cùm filius habere debeat
legitimã ſine onere & tẽporis dilatione.l. quoniam
in prioribus.C.de inoffic.teſta. talis filius poſſet ſal-
tem quo ad legitimã, ſtatim ſe immiſcere hæreditati
paternæ.& confirmaret legatum vxori teſtatoris fa-
ctum,ſecũdum Ioan.Andr.vbi ſuprà.Secundò,ma-
ximè valeret,vbi teſtator ſimpliciter non reliquiſſet
vxori vſumfructum omnium bonorum, ſed eam fe-
ciſſet dominam & vſufructuariã : quo caſu propter
9 dictionem dominam legatũ valeret.† quia idem eſt
dicere dominus quòd hæres. inſtitu. de hære. quali.
& diffe.§.penul.iuncta glo.ibi. Vxor ergo cẽſeretur
inſtituta hæres in tẽpore, per cuius aditionẽ confir-
mabitur teſtamẽtũ,ita ꝙ propria authoritate poſſet
legatũ capere, vt ſingulariter decidit Benedictus de
Plumbino in l.qui duos.ff.de manu. teſta. quem ſe-
quitur Alex.in d.l.extraneũ. Nam quoties vxor eſt
relicta domina vſufructuaria , apprehendere poteſt
propria authoritate vſumfructum,ſecundum Ange.
in l.rerum amotarum.ff.rerũ amo.dicens ſic tenuiſſe
Spec.tit.qui filij ſint legi.Idẽ tenet Bal.in c.fi.de cõ-
ſue.Certè ſi non eſſet deciſio generalis quã ſuprà fir
maui , hæc particularis deciſio difficiliter ſuſtinetur,
quia vt plenè dicam j.in verbo, *Cætera bona*. Illa di-
ctio dominã,nõ importat dominiũ nec hæredis in-
ſtitutionẽ, dato alio hęrede vniuerſali in teſtamẽto 11
inſtituto,quãuis in diem incertam,ſed ſolùm impor
tat ꝙ vxor relicta domina , tantam habeat præemi- 12
nentiã,quantã viuo marito habebat in domo. Ter-
tiò , maximè valeret tale relictũ vxori factũ ſi fuerit
factum per verbum,inſtituo,vtputa ſi dixerit, inſti-
tuo vxorem meam omnium bonorum meorũ vſu-
fructuariã , vel in vſufructu omnium bonorum , &
poſt eius mortem inſtituo fratrẽ meum hæredẽ vni-
uerſalem. Nã tunc vxor erit hæres nõ ſolùm in vſu-
fructu,ſed etiã in proprietate.arg. l. ſi quis ita hæres
inſtituatur excepto fundo.ff.de hæred.inſtit.Et inſti
tutio fratris reſoluetur in fideicõmiſſum : & perinde
erit acſi vxor inſtituta fuiſſet grauata poſt mortem
hæreditatẽ fratri teſtatoris reſtituere,ſecundum Sali.
in d.l.extraneũ.in vlt.q.idem tenet Ang.in d.l.filius
à patre.ff.de lib.& poſth.& ſentit Bal.in d.l.id quod
pauperibus.Et eſt de mente Bal.& Ang.per gl.ibi in
l.ij.ff.ſi pars hære. peta. & vtrobique firmat Alexan.
Quartò,maximè valeret dictum relictũ, vbi teſta-
tor vxori relinqueret vſumfructũ omniũ bonorum,
& aliquem inſtitueret hæredem in re certa , deinde
poſt mortẽ vxoris inſtitueret fratrem vel alium vni-
uerſaliter. Quia licet hoc caſu hæres vniuerſalis adi-
re non poſsit hæreditatẽ ante mortẽ vxoris : tamen
hæres in re certa purè inſtitutus ſtatim adire pote-
rit:per cuius aditionẽ cõfirmabitur relictũ vſusfru-
ctus ac totum teſtamentum. Ad cuius cõfirmationẽ
ſufficit alterum ex hæredibus adire,cùm cęteris non
adeuntibus portiones eorũ illi accreſcant.l.ſi nemo.
ff.de teſta.tut. & l.ſi legato.§.j.& l.ſi teſtamẽto.ff.de
manu.teſt.ſecundũ magis cõmunẽ opi.vt plenè ha-
buiſtis ſuper verbo,in teſtamento relinquens.j.verſi.
pro totali præmiſſorũ declaratione.ibi,nũc euacua-
te ſupereſt difficultatẽ &c. & ita conſuluit Alex. in
iij.parte alleg.cõſi.lviij.& Iaſ. in d.l. extraneum. C.
10 de hær.inſti.†Procedamus,domini,vlterius,& dica-
mus,ꝙ licet ex die vel ad diẽ fieri nõ poſsit hæredis
inſtitutio,vt ſic valeat vt dictũ eſt : tamẽ fieri poteſt
ſub conditione, nedum vna , imò ſub pluribus. quia
vt dictum fuit ſuprà,euẽtus cõditionis retrotrahitur
ad tempus mortis teſtatoris,d.l.hæres quãdoq;.ff.de
acquir.hæred.Taliter, ꝙ eueniente cõditione hæres
inſtitutus fingitur fuiſſe ſemper hæres tã ante euen-
tum conditionis,quàm poſt. Vnde cùm tunc nõ re-
ſultat abſurdum , ꝙ teſtator videatur deceſsiſſe pro
parte temporis teſtatus,& pro parte inteſtatus , talis
inſtitutio valet,nec de illa reiicitur cõditio : Imò ex-
pectandus eſt eius euentus : quia niſi cõditio eueniat
& adimpleatur,non poſſet hæres eſſe. Imò ſi ſub plu
ribus cõditionibus fuiſſet inſtitutus,ita ꝙ dictę con-
ditiones fuerint copulatiuè adiectæ,puta ſi illud &
illud factum fuerit, omnibus parẽdum eſt,& omnes
adimplendæ ſunt, antequã ſit hæres. Si tamẽ forent
diſiunctim poſitæ,puta ſi illud vel illud factum fue-
rit, ſufficeret alterã impleri. inſti. de hære.inſti. §.ſi
plures. Quod qualiter intelligatur , docent ibi gl.&
Ang.& doct.in l. ſi plures.ff.de cõdi. inſti.vbi deci-
ditur quid iuris ſit in legatis, fideicõmiſsis , & liber-
tatibus.Nam ſi hæres decederet ante euẽtum condi-
tionis ſub qua fuit inſtitutus, hæreditatem non tranſ
mitteret ad hæredes. Cùm nullum ius in hæreditate
habeat ante implementum conditionis. Et prætereà
pendet ex futuro euentu.l.quæ legata .ff.de regu. iur.
Verumtamen ad clarius enucleandum iſtos termi-
nos,ſcire debetis, ꝙ aliquando inſtituitur hæres ſub
conditione impoſsibili, interdũ verò ſub cõditione
poſsibili. † Primo caſu , ſi hæres inſtituatur ſub
conditione impoſsibili,aduertendum eſt, quia qua-
druplex eſt impoſsibilitas † Prima eſt impoſsibili-
tas naturæ , quæ ſi fuerit in diſpoſitione veluti circa
ſubſtãtiam eius,de quo quæritur , puta ſi teſtator di-
xerit:

xerit: Pręcipio hæredi meo, ꝙ cœlum digito tangat:
tunc talis impoſsibilitas diſpoſitionē vitiat, imò ve-
riùs loquendo talis præceptiua diſpoſitio velut im-
poſsibilis eſt nulla. Cùm naturaliter nō ſit poſsibile
hæredi cœlum tāgere digito. Et nō ſolùm hoc caſu
eſt nulla diſpoſitio vltimæ volūtatis, ſed etiam inter
viuos.l.ſi quis inquilinos.in fin.& l.apud Iulianū.§.
fin.vbi not.ff.de leg.j. Idē ſi legetur res quæ nō eſt
in rerū natura, vt eſt tex.in §.fin.inſti.de leg.Pariter
ſeruatur in contractibus l. non ſolùm ff. de actio.&
obli.Et intelligatis, ꝙ vitiatur in toto, ſi in totū fue-
rit impoſsibilis.Sin autē pro parte tātùm, ꝙ illa par-
te vitiaretur ꝑ ea quę habentur in l.j.C.de ſecū.nup.
& in l.ſi ſeruus cōmunis.ff.de dona.inter vir.& vxo.
Et hoc verū ſiue ſit cōtractus.l.inter ſtipulantē.§.ſa-
cram.ff.de verb.obl.ſiue ſit cōfeſsio.l.in confeſsioni
bus ff.de interro.actio. ſiue ſit ſententia iudicis.l.ſi.ff.
quę ſent.ſine appel.reſcin.Siue ſit lex, quę debet eſſe
poſsibilis.c.erit autē lex.iiij.diſt.Nā vbicunq; impoſ
ſibilitas deducitur in aliquo actu per modum princi
palis diſpoſitionis.i. ꝙ ipſum impoſsibile principa-
liter deducitur in ipſa diſpoſitione, ſemper actus ille
ſeu diſpoſitio tanquā impoſsibilis non valet.l.gene-
raliter.& l.ſi plagij.ff.de verb.obl.Quia tūc impoſsi
bilitas verſatur circa ſubſtātiā eius, de quo quæritur.
Vnde dicit regula, ꝙ impoſsibiliū nulla eſt obliga-
tio, ſcilicet naturalis, neq; ciuilis.l. impoſsibilium.ff.
de reg.iuris.& c.nemo ad impoſsibile.illo eo.ti.li.vj.
Aliquando verò impoſsibilitas non eſt, nec verſatur
circa ſubſtantiā diſpoſitionis, ſeu non deducitur per
modū principalis diſpoſitionis, ſed eſt & verſať cir-
ca aliquod accidēs, ſeu circa executionē vel exactio
nē, puta circa anguſtias tēporis, vt quia dixit teſtator,
ſeruos quos Romæ habeo triduo poſt mortē meam
hic Caturci hæredē meum Titio dare volo. Et tūc ta
lis impoſsibilitas & tēporis anguſtia legatum dandi
& exequēdi nō vitiat diſpoſitionē ſeu legatum, ſed
vitiatur.l.ſi mihi & tibi.§.ſi quis ſeruos.ff.de legat.j.
Et idē eſſet ſi talis impoſsibilitas verſaretur in con-
tractu bonæ fidei: quia vitiaretur impoſsibilitas, &
pro non adiecta haberetur. Sed nō vitiaret cōtractū
l.inſulā.§.fi. ff.loca.Si autē cōtractus eſſet ſtricti iu-
ris qualis eſt ſtipulatio: talis impoſsibilitas vitiaret
cōtractū, niſi partes prouidiſſent, vt puta ꝙ procura-
tores hîc Caturci vterq; cōtrahentiū haberet, & egiſ
ſet quilibet cū ſuo, vt eadē die fieret ſolutio: quia cū
tunc tali prouidentia remedietur contra impoſsibili
tatē, talis impoſsibilitas non redderet cōtractū ſtri-
cti iuris nullū.l.fi.§. inter eos.ff.de ver.ob.facit tex.
iuncta glo.fin.in §.loca.inſti.illo eo.tit.decidit gl.in
d.c.nemo ad impoſsibile. Aliquādo impoſsibilitas
naturæ nō verſatur circa ſubſtātiā diſpoſitionis, nec
deducitur per modum principalis diſpoſitionis, nec
etiā verſať circa accidēs ſeu executionē, ſed deduci-
tur per modū conditionis, & eſt materia noſtra pro
pria. Et tūc vltimā nō vitiat diſpoſitionē, imò ab ea
reiicitur. Adeò ꝙ talis vltima voluntas remanet pu-
ra, veluti ſi teſtator diceret, Titium hæredē inſtituo,
ſi cœlū digito tetigerit. Nam reiecta illa conditione
impoſsibili, quia impoſsibile eſt cœlū tangere digi-
to ſolē vel ſtellas, tūc perinde erit mortuo teſtatore,
ac ſi hęres purè fuiſſet inſtitutus, per tex.in §.impoſsi
bilia inſtit.de hære.inſti.vbi ſic dicitur. Impoſsibilis
conditio in inſtrumētis, legatis, vel fideicōmiſsis &
libertatibus pro non ſcripta habetur. facit tex. in l.j.
vbi plenè Bar. & doc.ff.de conſti.inſti. Et idem eſſet
in donatione cauſa mortis, quæ quātùm ad hoc na-

turam ſapit vltimarum volūtatum.l.quæ ſub condi-
tione.§.hoc edictū.ff.de condi.inſti.Et idem in cō-
tractu matrimonij. Nam ſicut in vltima volūtate ta-
lis conditio impoſsibilis fauore illius reiicitur, ita &
in matrimonio fauore matrimonij.c.j.& fi.j.de cōd.
appoſi. Videatis gl.in c.ſignificatū.de præbē.& in c.
vnico.in fin.ne ſe de vacan.aliquid innouetur. lib.vj.
vbi in ſpiritualibus conditio impoſsibilis non vitiat
13 actum.† Sed in aliis contractibus appoſita, aut in
ſententia iudicis vel arbitri, non vitiaretur: imo vitia
ret contractum & ſententiam, adeò ꝙ nulla orietur
actio ad ipſum contractū perficiendū, licet quādo-
que orietur conditio ob cauſam ad ipſum reſoluen-
dū.l.non ſolùm.ff.de actio.& obl.& in §.ſi impoſsi
bilis.inſti.de inuti.ſtipu.& l.impoſsibilis.ff. de verb.
oblig. Vbi autem talis conditio eſſet neceſſaria.i. ne
ceſſariò vera, vt quia negatiuè cōciperetur, veluti pro-
mitto decē, ſi cœlum digito nō tetigeris, tūc valeret
contractus tanquā purus, cùm ex nūc notoriè ſit ve
rum & certū te non poſſe naturaliter cœlum digito
14 tāgere, vt plenè not.in d.l. impoſsibilis. † Secunda
dicitur impoſsibilitas iuris, quæ ſi verſatur in diſpo-
ſitione ſeu circa illius ſubſtantiā per modū principa
lis diſpoſitionis, vitiat illā, puta ſi teſtator dicat præ-
cipio hæredi, ꝙ talē defloret virginē, vel quid ſimile
cōtra ius faciat. Nam talis diſpoſitio eſt turpis.& ſic
de iure impoſsibilis, ſiue ſit vltima volūtas, ſiue con
tractus, vel quaſi, vt d.l. generaliter.& l.plagij.ff.de
ver.obl.ideo nihil operatur. Aliquando talis impoſ-
ſibilitas iuris deducitur & verſať in aliquo actu non
per modū principalis diſpoſitionis, ſed ꝑ modū con
ditionis: veluti ſi teſtator dicat hęredē inſtituo Titiū
ſi filiam propriā acceperit in vxorē: vel hęredem in
ſtituo Bertā, ſi à marito ſuo diuerterit, & ſic de ſimi
libus. Nam nos hæc facere nō poſſe præſumit ius, vt
dicit tex.in l.filius.ff.de condi.inſti. Sicut quādo hæ-
res inſtitueretur, ſi filiū vel vxorē aut quēcunq; aliū
occideret, vel aliquid turpe cōmitteret. quibus caſi-
bus etiam talis conditio reiicitur, & pro non adiecta
habetur, vt d.§.impoſsibilis. & l.reprehēdēda.C.de
inſti.& ſubſti.& l.conditiones.& l.filius.ff.de cōdit.
inſti.& l.obtinuit.ff.de condi.& demō. Et inde deci
dit Bar.quē ibi ſequuntur Bald.& Alex.in l.apud Iu
lianū.aliâs inci.Iulianus.§.fi.ff.de leg.j. ꝙ ſi podere
relinquatur fratribus mendicantibus cum onere, ꝙ
ibi locū conſtruāt, in quo certi fratres morentur, ta-
le onus non valet, quia eſt impoſsibile: cùm mendi-
cātes non poſsint nouam habitationem aſſumere de
iure cōmuni, niſi de licētia papæ hoc facerent. quam
obtinere eſt multum difficile, vt d.§.fi. & c.fi.de re-
ligio.do.li.vj. quæ difficultas impoſsibilitati cōpara-
tur. Vnde tale relictum valebit tanquā purum, vt in
alium faciliorē vſum conuertatur, ideo ſi immobi-
lia relinquantur talibus, qui illorum ſunt incapaces,
cle.exiui.de verb.ſign.debebitur eis æſtimatio ſecū-
dum Alex.in d.§.fi.de quo videatis glo.in verbo do-
mum.in d.cap.fi. de cuius intellectu plenè tetigit Fe
15 ly.in cap.in præſentia. de proba.† Quicquid enim
eſt de iure prohibitum, dicitur impoſsibile iuris: ita
quòd hæres ſub tali conditione inſtitutus vel ſubſti-
tutus habetur pro purè inſtituto & ſubſtituto fauore
vltimæ volūtatis: ſicut etiam ſeruari videmus in ma-
trimonio, vt valeat factum ſub tali cōditione & pro
puro habeatur fauore matrimonij: prouiſo tamen ꝙ
conditio non fuerit cōtra ſubſtātiam matrimonij, vt
d.c.fi.extra de condi.appoſi.& glo.in d.cap.ſignifi-
catū:& ca.vnico.ſuperius allegatis. Et idē in dona-

tione cauſa mortis, quæ in hoc æquiparatur vltimæ
volũtati, niſi eſſet filius teſtatoris ſub tali conditione
inſtitutus: quia tunc non haberetur pro nõ adiecta,
imò vitiaret Inſtitutionem per d.l. filius. vt j. pleniùs
dicam. In aliis verò contractibus talis conditio vi-
tiaret cõtractum, ſicut eũ vitiat præcedens cõditio
natura impoſsibilis, per iura ibi allegata. Quod ve-
rum intelligatis, etiã ſi eſſet conditio de iure neceſſa-
ria, ex eo quia contraria conditio ſit de iure impoſsi
bilis. Quo caſu etiã vitiaretur contractus per tex. in
l. iuriſgentiũ. §. ſi ob maleficiũ. ff. de pact. & no. Bar.
in d.l. nõ ſolùm. Vnde ſi tibi decem promitterem, ſi
delictum nõ feceris, nihil valet promiſsio, vt ibi. Et
quod dictum eſt, ſcilicet conditionem de iure impoſ
ſibilem non vitiare vltimam diſpoſitionẽ: imò ab ea
reiicitur, & pro non ſcripta habetur, eſt verum regu
16 lariter: † tamen fallit in ſequẽtibus caſibus. Primò,
vbi conditio non eſſet propriè impoſsibilis, ex eo quod
lex ei reſiſtat, ſed quia potius ei non aſsiſtit, vt eſt vi-
dere in conditione reddente vltimã voluntatẽ capta
toriã: quoniam illa vitiaret vltimã voluntatem pro-
pter defectum formæ à iure traditæ: veluti ſi teſtator
diceret: Titiũ hæredẽ inſtituo, ſi Caius voluerit. l. il-
la inſtitutio. ff. de hære. inſtit. quod verũ intelligatis,
vt plenè habuiſtis ſ. in verbo, *Condidit*. j. Secũdò fal-
lit, quãdo propter adiectionẽ impoſsibilis conditio
nis teſtamentũ detegeretur peccare in forma ſubſtã
tiali, vt putà ſi filius à patre inſtitueretur ſub cõditio
ne impoſsibili. Quo caſu eſſet inſtitutio nulla, cùm
ſecundum iuris formam inſtitui non poſsit, niſi ſub
conditione poteſtatiua. l. ſuus quoq;. ff. de hær. inſti.
Quod qualiter intelligatur, videbitis j. cùm dicetur
de inſtituto ſub conditione poſsibili. Tertiò fallit,
vbi talis cõditio impleri poſſet de facto, ita quod in ſup-
plemẽto facti nulla verſatur turpitudo. Quo caſu ta
lis cõditio de iure impoſsibilis nõ reiicitur, imò de-
bet impleri de facto l. Mæuius. & l. qui hæredi. in prin.
ff. de cõdi. & demõ. & l. mulier. §. j. ff. de condi. inſti.
vbi dicitur in d.l. qui hæredi. quod legatarius cui ſub cõdi
tione dandi decẽ ſeruo alieno hæredi inſtituto reli-
ctum eſt, dare debet illa decẽ: non quidem domino
ſerui hæredis inſtituti, ſed illa dare debet ipſimet ſer
uo hæredi inſtituto, licet ſit impoſsibile de iure, quod
ſeruo det: quia dare eſt accipiẽtis facere, & ſeruus ni
hil habere poteſt, ſed omnia domino acquirit. Atta-
men quia in dãdo decem ſeruo hæredi inſtituto nul-
la verſatur turpitudo. Cũ de facto ei dari. i. pecunia
tradi poſsit, talis conditio de iure impoſsibilis non
reiicitur, imò neceſſariũ eſt eã impleri, ſi legatarius
relictũ conſequi velit. Quartò fallit, quãdo teſtator
putauit talẽ conditionem eſſe poſsibilem: quia tunc
non reiicitur, imò vitiat diſpoſitionẽ, per tex. ſingu-
larem in l. ſeruo manumiſſo. ff. de condi. indeb. & ibi
Bar. & docto. vbi ſi ſeruo iam manumiſſo, & ſic effe
cto libero, pecuniam reliquerim, ſi ex meo teſtamẽ-
to conſequatur libertatẽ, quod de iure eſt impoſsibi-
le, poſtquã ante teſtamẽtum liber erat: certè tale reli
ctum ſub illa conditione impoſsibili, quam tamen
ego teſtator putabã poſsibilẽ, factũ nõ vitiatur, vt
ibi, niſi talis cõditio reſpiceret finem: qui dato quòd
ſit vno modo impoſsibilis, tamen per alium modum
æquipolẽtẽ eſt poſsibilis. de quo eſt caſus in l. huiuſ-
modi. §. ſi ita. & l. ab omnibus. §. j. ff. de leg. j. † Quin
17 tò fallit, vbi conditio ad implendũ de iure impoſsibi
lis aliquem reſpiceret honeſtum finem, ad quem im
pleri nõ poteſt. Quoniam tũc non ſimpliciter reiici-
tur, ſed in aliam cauſam ſimilem & honeſtam cõuer

titur. l. legatum. cum l. ſeq. vbi latè Bar. ff. de vſufru. le
ga. & per eundẽ in d.l. j. ff. de cõdi. inſti. & Io. de Pla.
in l. j. C. de maiuma. & l. j. C. de expen. ludo. lib. xj. vt
putà ſi teſtator certã pecuniã ciuitati alicui reliqu-
erit annuatim ſoluẽdam ad certum ſpectaculum illi-
citum in illa ciuitate exercendum, certè illa pecunia
conuertitur in ſimilem cauſam. i. ſimile ſpectaculum
honeſtum tamen, in æternam defuncti memoriam ibi
annis ſingulis exercendam. Vnde dicunt doct. vbi ſ.
18 † quod quoties aliquid relinquitur in aliquã piam cau-
ſam, quæ fieri non poteſt, conuerti poterit in aliam
piam & honeſtam cauſam. Sed qualiter & cuius au-
ctoritate, dicatis ſecundum Imo. in d.l. j. ff. de cõdit.
inſtit. quòd interdum teſtator reliquit in talem cau-
ſam, quæ de iure impleri non poteſt in aliquẽ hone-
ſtum finem: aliquando reliquit in cauſam quæ de iu-
re impleri poteſt. Primo caſu non debet pecunia re-
manere penes hæredem, ſed debet in aliquam aliam
honeſtã cauſam cõuerti auctoritate epiſcopi, & de
cõſenſu hæredis, vt d.l. legatum. & c. nos quidẽ, vbi
not. ſ. eo. Et ſufficit ſi hæres iuſtam nõ habeat cõtra-
dicendi cauſam. facit l. ij. ff. ſolu. matri. ad hoc facit à
ſimili tex. in l. cùm Nauarchorum. C. de nauicu. lib.
xj. vbi ſi illud quod expediri debet per certos homi-
nes, expediri nõ poſsit, debet per alios viciniores iu-
uari vel expediri ea ordinatione rectorum in loco
illo præſidentium, ſecundũ Bar. & Io. de Pla. ibi. In-
de eſt, quod defectus vnius ciuitatis impletur per aliam
ſibi viciniorem. quod etiam charitas ſuadet, iuxta il-
lud Apoſt. Alter alterius onera portate. Secũdo ca-
ſu, aut quãtitas relicta non eſt ſufficiens ad perficien
dum id, quod teſtator fieri voluit. Et tũc idem dicẽ-
dum eſt, quod in præcedenti caſu, per ea quæ haben-
tur in d.c. nos quidem. & in d.l. legatum. per Bart. &
in d.l. legatũ. ff. de admin. rerum ad ciuitatẽ pertinen.
Si verò quantitas relicta erat ſufficiens ad perficien-
dum id, ad quod teſtator illam diſpoſuit, tunc regu-
lariter voluntas teſtatoris formaliter & ſpecificè ſer-
uanda eſt, ita quod fieri non poſſet alteratio nec conuer
ſio in aliã cauſã quantumcunq; piam ſine licẽtia Pa
pæ, per tex. in cle. quia cõtingit. de relig. domi. Adeò
quod dicit Bart. in l. ſciant. C. de his qui ex publi. ratio.
lib. x. quod pecunia deſtinata pro ſalario doctorum nõ
poſſet per officialem cõmunis, cõuerti in ſalariũ ar-
migerorum: imò dicit Ang. in l. ſi teſtamentũ. C. eo.
quod etiam papa non poſſet de poteſtate ordinaria ſine
cauſa, ſed de poteſtate abſoluta, vt dicta cle. quia cõ
tingit. quæ ſic intelligit, quoties vſus deſtinatus per-
fici non poteſt omnino, aut non cõmodè. Nec ſuffi-
ceret licẽtia legati etiã de latere, & minus epiſcopi,
19 vt ibi not. gl. † niſi in certis caſibus. Primò vbi nõ in
toto infringeretur volũtas teſtatoris, ſed ſolùm pro
tempore non ſeruaretur. Et immineret alia eccleſiæ
neceſsitas, cui prouideri aliter non poſſet. Quo caſu
de licentia epiſcopi poſſet illa pecunia ad tẽpus con
uerti in illã neceſsitatẽ, ſecundũ Ioã. And. in c. ſi. ſ.
eo. Vnde ſi teſtator reliquit viginti annuatim pro an
niuerſario faciẽdo alicuius eccleſiæ, quæ indiget re-
paratione, nec ſit aliũde vnde reparari poſſit. Tunc
de auctoritate & licẽtia epiſcopi poſſet illa pecunia
ad tempus conuerti in eccleſiæ reparationem. Sicut
in ſimili vidimus ſuperioribus annis factum fuiſſe
Toloſæ: vbi certa gabella quæ de vino venali leua-
tur dedicata pro murorum ciuitatis reparatione, per
arreſtũ curiæ parlamenti fuit ad tempus conuerſa in
reparationem pontis magni Deauratæ reparatione
indigẽtis: adeò quod illi neceſsitati aliter ſubueniri nõ
poterat.

poterat. Secundò prædicta regula eſt vera, niſi vbi
teſtator pecuniam reliquiſſet pro nouo opere facien
do in eccleſiis, putà pro cōſtruendo vnam capellam,
vbi ſunt aliæ plures ad ſufficientiā. Quo caſu ſi anti-
quum eccleſiæ ædificiū indigeret reparatione, cui a-
liter ſubueniri aut ꝓuideri nō poſſet, dicta pecunia
cōuerti poterit auctoritate epiſcopi in reparationē
antiquorū ædificiorum ruinoſorum. arg. l. penul. quę
in hoc eſt ſingularis, ſecundum doct. cū ibi not. per
Barto. ff. de ope. publi. tamen hoc caſu in memoriā
ſcribi debet quantitas pecuniæ in dicta reparatione
expenſæ, vt d. l. penul. Et idē eſſet ſi teſtator fieri iuſ-
ſiſſet monaſterium, vel eccleſiā de nouo in ciuitate
tali, in qua ſunt plures eccleſiæ indigētes reparatio-
ne, & nō eſt vnde ſubueniri eis poſſit. Quia tunc au-
ctoritate epiſcopi poterit illa pecunia conuerti pro
reparatione antiquarum eccleſiarū vel monaſterio-
rum, arg. d. l. penu. & tenent Imo. & Ioā. And. in d. c.
fi. & Bart. in l. pater filium. §. Tuſculanꝰ. ff. de leg. iij.
& Pet. de Anch. in d. cle. quia cōtingit. & Bar. in l. li-
berto. §. Lucius. ff. de annu. leg. & Bal. in l. j. C. de his
quæ pœ. no. & Ang. in d. l. j. ff. de condi. inſti. dum ta-
men, illo vſu finito, cōuertatur in ædificationem ad
quam relicta fuit primo loco, ſecūdum Bar. in d. l. j.
C. de expe. Ludo. lib. xj. De hac verò materia, an reli
ctum ad vnam cauſam piam conuerti poſſit in aliā
& cuius auctoritate, videatis latè Barb. in j. parte cō-
20 ſi. xxiij. & Guid. papę. q. cccclvj. †Ex quibus vnum
mēti tenebitis, ꝙ licet epiſcopus de cōſenſu fundato
ris poſſit fundationē alterare & mutare, non tamen
hoc poſſet cum cōſenſu hęredum ipſius fundatoris,
ſecundū Zabarel. & Imo. in d. cle. quia cōtingit. Sed
quia Panor. in c. cùm acceſſiſſent. de cōſti. iij. col. ſen
tit contrarium, videatis ibi pro concordia. in vij. col.
Fely. Prætereà decidit ſingulariter Imol. in d. l. j. ff.
de cōdi. inſti. cum quo tranſit Fely. in c. ſuper his. de
accu. ij. col. ꝙ licet epiſcopus vel alius citra papam al
terare nō poſſit relicta ad piū vſum voluntate teſta-
toris iam executata, tamē epiſcopus voluntatē teſta-
toris nondū executatā alterare poterit: quia facilius
tollunt̄ fienda quā facta. l. patre furioſo. ff. de his qui
ſunt ſui vel alie. iur. & c. quēadmodū. de iureiu. quæ
ſeruire poſſunt pro duabus limitationibus ad regulā
volentē, piam defuncti voluntatē alterari non poſſe
citra auctoritatem papę. ſuper quo concludit Bal. in
c. peruenit. le ij. de iureiu. & pleniùs in d. l. ſi teſtamē
tū. C. eo. ꝙ alteratio piorū legatorū propter vtilitatē
eſt permiſſa, quā auctorizare poteſt epiſcopus. l. fi. ff.
de ope. publi. Sed voluntariā nemo præter papā au-
ctorizare poteſt. l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut
clàm. Nam poteſt papa ſola voluntate talem altera-
tionē ſi ei videatur vtilis ſoli, nulla facta inquiſitio-
ne de neceſſitate vel eccleſiæ vtilitate, & ſine aliqua
cauſæ cognitione auctorizare. & ita intelligi poteſt
dicta cle. quia cōtingit. Sed inferior à papa illā neceſ
ſariā aut vtilem nō poſſet auctorizare ſine cognitio-
nē cauſæ, prius ei conſtito de neceſſitate vel vtilitate
per debitam inquiſitionem. Temerariā autem altera
tionē nullus poteſt auctorizare, cùm adita hæredita-
tē nata ſit naturalis obligatio ad obſeruationem te-
ſtamēti, quæ per temeritatem reſcripti non tollitur,
vt d. l. ſi teſtamentum. Niſi papa hoc faceret de pleni
tūdine poteſtatis, qua nunquā videtur velle vti con
tra ius, niſi apponat clauſulam nō obſtante &c. vel
hoc expreſſè declaret, & ita intelligi etiam poteſt di-
cta cle. quia contingit, ſecundum Bal. vbi ſ. [Quod
etiam quoquomodo facere non poſſet in relicto pro
maritandis virginibus facto: quia non poſſet eum in
allum pium vſum cōuertere, ſecundū Bal. in l. j. C. de
his quę pœ. no. & dicitur j. ſuper verbo, qui cum alia
matrimonium contrahens. circa princ. vbi videatis.]
Nec præmiſſis obſtat tex. in §. fin. inſti. de lega. vbi
conditio impoſſibilis de natura vel iure non reiici-
tur, imò vitiat diſpoſitionem. Nam reſpondeatis, vt
21 per Bar. in j. oppo. in d. l. j. ff. de condi. inſti. †Tertia
eſt impoſſibilitas facti, quæ potiùs ſecundū doct. vo
catur difficultas. Et tūc ſi talis impoſſibilitas non eſt
vniuerſalis apud omnes, ſed ſolùm reſpectu ꝑſonæ,
cui adiicitur & iniūgitur, vt putà ſi teſtator dicat, re-
linquo libertatem Sticho, ſi mille hæredi dederit. vel
dicat, Titium hæredem inſtituo, ſi mille ſcuta dede-
rit: & ſit talis qui non habet nec habere poteſt mille
ſcuta, licet ſint alij plures in loco vel patria q habent
mille & vltrà, tunc non reiicitur, imò talis impoſſi-
bilitas ſeu difficultas dandi vitiat diſpoſitionē, ſi nō
impleatur. l. cùm hæres. §. non eſt ſtatu liber. ff. de ſta
tu. lib. Ideo ſi auxilio fortè amicorū vel aliàs quomo
documq; adimpleatur conditio, tunc valebit diſpoſi
tio. l. Arethuſa. ad fi. ff. de ſta. homi. & l. Stichū Titio
§. pe. ff. de ſta. libe. Si verò talis impoſſibilitas ſeu dif
ficultas eſt vniuerſalis, non ſolùm reſpectu perſonæ
cui adiicitur talis conditio, ſed etiā reſpectu omniū,
putà ſi teſtator dixerit, Titium hæredem inſtituo, ſi
montē aureum dederit: nam poſito, ꝙ de facto ꝑ cō-
gregationē omnium pecuniarū aurearum poſſet li-
quefiēdo mons fieri aureus, tamē quia hoc de facto
facilè fieri nō poſſet, imò nō eſſet poſſibile alicui ſo
li perſonæ: ideo tali caſu erit dicēdum idem quod in
ſuperiori caſu, ſcilicet ꝙ ex quo talis cōditio nō im-
pletur, vitiabitur inſtitutio & quæcunq; alia diſpoſi-
tio, ſecundum gl. in d. §. impoſſibilis. inſt. de hær. in-
ſti. quam intelligatis veram, qn̄ teſtator cogitauit de
monte aureo artificiali, vt dixi. Quo caſu iuris præ-
ſumptione præſumitur animus inſtituendi vel relin-
quendi non fuiſſe in teſtatore, vt dicit illa gloſ. quam
ſic intelligit Imo. in d. l. j. ff. de condit. inſtit. quē ſe-
quitur Ange. ibi in d. §. impoſſibilis. Si autē teſtator
cogitauerit de mōte aureo naturali, tūc quia hoc eſt
impoſſibile de natura, talis conditio reiiceretur, nec
vitiaret diſpoſitionem argu. d. l. j. ff. de condi. inſtitu.
22 †Quarta eſt impoſſibilitas perplexitatis, quæ vi-
tiat diſpoſitionē l. ſi Titius. ff. de cōdi. inſt. putà ſi te-
ſtator dixerit, Si Titius hæres erit, Seius hæres eſto.
Et ſi Seius hæres erit, Titiꝰ hæres eſto. Quo caſu nō
valeret nec valere poteſt talis hæredis inſtitutio: &
ratio eſt, quia vt Titius ſit hęres, oportet ꝙ eius cōdi
tio adimpleatur, ſ. ꝙ primò Seius hæres exiſtat. Sed
Seius hæres eſſe non poteſt, niſi priùs ſua conditio
impleatur, videlicet ꝙ primò Titius hæres ſit. Vn-
de propter verborū perplexitatem ſe inuicem impe-
diūt. l. vbi repugnātis. ff. de reg. iur. Nā quilibet ipſo
rum hæres eſſe nō poſſet inſolidum. facit l. ſi Titius.
ff. de verbo. oblig. ſecundum glo. in d. l. ſi Titius. ff. de
condi. inſtit. [Licet in his ſit reperire perplexitatē
in foro cōtentioſo, non tamē in his que ſunt fori cō
ſcientiæ, in quo nō eſt dare perplexitatē in vera con
ſcientia, vt ſcilicet quis ſit inter duo mala ſeu pecca-
ta conſtituta, adeò ꝙ alterum euitare nō poſſit. Sed
quo ad fatuam opinionem & cōſcientiam ſcrupulo-
ſam quis dici poſſet perplexus. quo caſu conſulitur
vel ꝙ talē cōſcientiam ſeu ſcrupulum deponat peri
tiores conſulendo, vel ſi deponi non poſſet, cōmittat
minus malum, vt euitetur maius. cap. duo mala. xiij.
diſt. vbi bona gl. in ſumma gl. & Panor. in c. nō ma-
gno.

gno.circa finem,ne clerici vel monachi.]Verumta-
men in hoc puncto concludatis laoùs: quia aut talis
perplexitas non ſurgit ea verbis teſtatoris immedia-
tè, ſed eatrinſecens habito reſpectu ad aliud,putà ad
patrimoniū eius. Et tunc nō vitiat diſpoſitionē, ſed
diſſoluitur talis perpleaitas prout meliꝰ fieri poteſt
conſiderata voluntate teſtantis.l. qui quadringenta.
§.j.ff.ad l.Fal.Aut perpleaitas contingit ea verbis te
ſtatoris:& tūc aut cadit īter res,quarū vna digna eſt
maiori fauore quā altera:& nō vitiatur diſpoſitio to
taliter:quia fauetur ei, quæ maiori fauore digna eſt,
& in illa valet diſpoſitio l.fi.§.j.vbi no.ff.de vulg. &
pupil. Aut perplexitas eſt inter res æquali fauore di-
gnas, & tunc aut talis perplexitas diſſolui poteſt per
tale implementū facti tendens ad cōmodum implē-
tis:& tunc nō vitiat, imò potius ꝑ tale implemētum
diſſoluitur.l.ſi quis ita.ff.de cōdi.inſti.no.gl.& Bart.
in d.l.ſi Titius.illo tit.Aut diſſolui non poteſt ꝑ ta-
le implemētum,quia dato ꝙ de facto impleret̄ con-
ditio, tamē implemētum nō tenderet ad cōmodum
implentis,ſed alterius: & tunc vitiaretur talis diſpo-
23 ſitio ratione talis perpleaitatis,vt d.l. ſi Titius. †Se-
cundò principaliter dixi,ꝙ aliquādo inſtituitur hæ-
res ſub conditione poſſibili. Et valet talis inſtitutio
per tex.in d.§.hæres.inſti.de hære.inſti.Siue talis cō-
ditio ſit poteſtatiua,ſiue caſualis,ſiue mixta.Nā hæ-
res inſtitui poteſt ſub cōditione poteſtatiua in mera
poteſtate hæredis cōſiſtēte, ſiue ſit talis quæ vltimo
vitæ ſpiritu impleri poſſit,ſiue ſit quę vltimo ſpiritu
impleri non poſſit: qualis eſt conditio poteſtatiua,
quæ conſiſtit in facto libero & facili ipſius hæredis,
putà ſi palatiū intrauerit:ſiue etiam talis conditio ſit
caſualis pendens à caſu qui contingere poterit, vel
non contingere, putà ſi nauis ea Aſia venerit. Nam
poterit eſſe,ꝙ veniet, & ꝙ non veniet infra tēpus à
teſtatore determinatum:ſiue talis conditio ſit mixta,
quod poteſt dupliciter cōtingere. Primò quia pēdet
ea facto hæredis & futuro euentu caſuali, qualis eſt
illa: ſi ad ſanctum Iacobum iuerit, aut Romam, vel
Pariſios:quoniam licet in poteſtate hæredis ſit ire &
redire, tamen non dependet omnino à ſua mera fa-
cultate,ꝙ tantū ire poſſit, ꝙ ad illū locū perueniat:
cùm multa occurrere poſſunt, putà mors, cuius dies
eſt incerta tempore,loco,& modo:vel aliud impedi
mentum,ꝙ ad illū locum peruenire non poterit. l.ſi
pater.C.de inſtit.& ſubſtit.ſub condit. factis. Præ-
tereà hoc poteſt contingere:quia conditio fortè pē-
det ex facto hæredis & alterius, putà ſi teſtator dixe
rit,Titiū hæredē inſtituo,ſi cum tali muliere nupſe-
rit:quia in ſola hęredis poteſtate non eſt nubere ſine
cōſenſu & facto mulieris.l.j.& ij. C.de inſti.& ſub-
ſtit. Et idem eſt in conditione ſi decem Titio dede-
rit: quia implementū dādi non ſolùm pendet ea dā-
tis voluntate,ſed etiam à facto & voluntate tertij,ſci
licet ſi accipere illa decem voluerit.l.iij.ff.de condit.
inſti.ſecundum gl. quam ibi ſequuntur communiter
doct.in d.l.j.C.de inſti.& ſubſti.Bar. & Imo. in l.io
teſtamēto. la ij.ff.de cōd.& demō.Bar.& Bal.in l.fi.
C.de condit.inſer. Sub quacunque ergo conditione
poteſt hæres inſtitui,adeò ꝙ teſtator diceretur rectè
teſtatus,ac ſi hæredem purè inſtituiſſet.Et cùm cōdi
tio contingēs retrotrahatur ad tempus mortis teſta-
toris,vt ſ.dictum fuit:conditione eueniente fingitur
omni tēpore hæres fuiſſe:& ſi cōditio deficiat,etiam
nunquā fuiſſe hæres demonſtratur. Sed ab inteſtato
teſtatorē deceſſiſſe,& nullo tempore teſtatum fuiſſe.
24 †Plus dico,ꝙ teſtamentum in quo fuit hæres ſub
conditione inſtitutus,adeò valet, ꝙ etiam rumpit ꝑ-
cedens, in quo idem hæres vel alius fuerat purè inſti
tutus. Nam interim valet iſtud ſecundum teſtamen-
tum,donec conditio deficiat, quod ſufficit ad rūpen
dum primum ilico poſt mortem teſtatoris, vt plenè
habuiſtis ſ.teſtamētum ij. Et in tantū ipſum primū
teſtamentū rumpit, ꝙ ſi poſtea huiuſmodi conditio
in hoc ſecundo teſtamēto adiecta deficeret,primum
teſtamentum nō propter hoc reconualeſceret.l. cùm
in ſecundo.ff.de iniu.rup.teſt, & inſti. quib.mo.teſt.
infir.§.poſteriore.Nō dico tamē,ꝙ interim,pēden-
te conditione,inſtitutus dicatur hæres,imò ſi decede
ret ante cōditionis implementū vel aduentum,hære
ditatē quam conditione pendēte adire nō potuit,nō
trāſmitteret ad hæredes.l.vnica.§. ſi autem aliquid
ſub cōditione.C.de cad.tol. Sed remaneret hæredi-
bus ab inteſtato ſuccedentibꝰ teſtatori, niſi talis hæ-
res ſubſtitutū haberet,aut cohęredē puerū,vel cuius
cōditio iam impleta foret vel impleretur.de quo ple
nè in d.§. ſi autem ſub conditione & d.l.ſi pater. vt
25 dic. ſ.nu.j. †Nam ius implendi conditionem nō trā-
ſit ad hæredem illius, qui eā adimplere debebat, vel
in cuius perſona impleri habebat.l. à teſtatore. ff.de
cōdi.& demō.& d.§. ſi autē aliquid ſub conditione.
Sed an in contractibus,ſi contrahēs cōditionem nō
impleuerit,facultas implendi eā trāſeat ad hæredes.
Videatis plenè Bart.in l.ſi decem cùm petiero.ff.de
verb. obl.& Bal,in l. ij. C. de pac.inter emp.& ven-
di.cōuen.& Alex.in l.qui Romæ.§. Augerius. ff.de
26 verb.obliga. †Et hæc vera,ſcilicet ꝙ valet hæredis
inſtitutio ſub conditione poſſibili facta, vbi hæres
ſub tali conditione inſtitutus eſt extraneus, ſcilicet
in poteſtate teſtatoris tempore ſuæ mortis non con-
ſtitutus: qui ſine dubio inſtitui poteſt ſub conditio-
ne.Si autem hæres eſſet filius teſtatoris,in eius pote-
ſtate cōſtitutus, vel nepos, aut deinceps ea filio,quē
nemo præcederet tempore quo teſtator moritur, an
poſſit ſub conditione poſſibili hæres inſtitui, ita ꝙ
taliter filio inſtituto valeat illa inſtitutio,ſicut in hę-
rede extraneo.Et puto dicēdum,ꝙ ſi filius fuerit in-
ſtitutus ſub conditione caſuali vel mixta, tunc iure
antiquo teſtamētum erit nullum, niſi in contrarium
euentū cōditionis filius fuiſſet exhæredatus. Et ratio
erat,quia ſi cōditio deficiebat,filius reperiebat̄ præ-
teritus, niſi in defectum conditionis reperiretur ex-
hæredatus: quo caſu,ſcilicet quādo exhęredatus erat
in defectum cōditionis, cùm ſtāte conditione repe-
riebatur inſtitutus,& deficiēte cōditione reperieba-
tur exhæredatus, teſtamentum valebit. quia ſatisfa-
ctum erat formæ legis volētis filium inſtitui vel ex-
hæredari.l.inter cætera.ff.de liber.& poſth.& habui-
ſtis plenè ſ.in co.teſtamēto relinques.Ideo hæc for
tè conſiderans noſter Raynutius, cùm non haberet
cauſam iuſtam propter quam poſſet aut deberet filiā
ſuam Adiectam in defectum cōditionis exhęredare:
quia pupilla erat,quæ cauſam ingratitudinis cōmit-
tere non poterat, illam ſimpliciter & purè inſtituit
hæredem ſine die & conditione,prout iure illo erāt
purè inſtituēdi filij & nō ſub conditione caſuali vel
mixta,niſi in defectum conditionis exhęredarentur.
27 †Et intelligatis, ꝙ filius in poteſtate inſtitui non
poterat ſub conditione mixta, ſcilicet dependente à
voluntate & facto ipſius,& à caſu,putà ſub cōditio-
ne ſi iret ad ſanctū Iacobum, & ſub conditione de-
pendente partim à facto filij,& partim à facto alte-
rius,putà,ſi cum Bertha matrimoniū contraheret. Si
autem inſtitueret filius ſub cōditione mixta depen-
dentē

dente facto ſuo & alterius, & ſi tale factum quod
veriſimiliter impleri poſsit: veluti ſi decẽ Tirio de-
derit. Quoniam tũc veriſimilius eſt, ꝙ Tirius illa de-
cem acceipiet: talis conditio cẽſetur quodãmodo po
teſtatiua: & ſic valeret inſtitutio illo modo facta. l.
ſuus quoq;. ff. de hære. inſti. & dicam nunc. Nam ſub
cõditione poteſtatiua fili⁹ in poteſtate inſtitui olim
poterat abſq; eo ꝙ in cõtrarium conditionis euentũ
exhæredaretur. Quia cùm in ſui ſit poteſtate condi-
tionem adimplere quãdo velit, imputabitur ei, ſi illã
non impleret, ſed facto & negligentia, & ſic culpa
ſui differret vſque ad extremũ vitæ ſpiritũ. facit tex.
in l. fi. C. de neceſ. hære. inſti. Prætereà inſtitutio fa-
cta ſub conditione poteſtatiua, quæ ab hærede pen
det arbitrio & poteſtate, habetur pro pura. l. j. §. qui
ſub cõditione. ff. ſi quis omiſ. cauſa teſta. Vnde filius
qui poteſt cõditioni parêre & non paret, videtur pa-
ternam hæreditatem repudiaſſe. In quẽ caſum, ſcili-
cet, ꝙ filius hæreditatem nolit, eum exhæredare fo-
ret ſuperuacuum. l. iam dubitari. ff. de hær. inſtit. quia
hoc caſu filius talem conditionẽ non implendo à pa
terna hæreditate erit excluſus, etiam à legitima, niſi
caſu impeditus illam adimplere nõ potuiſſet. vt quia
fortè patre mortuo ſuperuenit ei febris, propter quã
ire non potuit, ſed deceſsit. Cùm cõditio in facili cõ-
ſiſteret facto, puta ſi palatiũ intraret, quo caſu habe
bitur cõditio pro impleta, & fili⁹ pro purè inſtituto
l. quæ ſub cõditione. §. quoties. ff. de cõdi. inſtit. vbi
filius fuerat inſtitutus, ſi ſeruum manumitteret, qui
ſeruus ſi caſu fortuito deceſſerit ante negligentiam
filij, cõditio habebitur pro impleta, vt ibi: & filius
ſuccedit ac moriẽdo hæreditatẽ tranſmittit, ſecũdũ
Cy. & Alberi. in iiij. parte. & Bal. in iij. q. in d. l. ſi pa-
28 ter. C. de inſti. & ſubſtit. † Hodie verò ſi filius inſti-
tuatur ſub conditione poteſtatiua, vel caſuali, aut
mixta, teſtamentũ valet, poſito ꝙ in defectum cõdi-
tionis nõ fuerit exhæredatus. Et ratio eſt, quia hodie
omnis conditio vel onus ſiue grauamen vel tẽporis
dilatio in filij inſtitutione appoſita ipſo iure reiiciũ-
tur, & pro non adiectis habentur, vſq; ad concurren
tem legitimæ filio in bonis paternis debitæ quãtita-
tem, per tex. no. in l. quoniã in priorib⁹. C. de inoffi.
teſta. & hîc in tex. noſtro, dum dicit: filium per patrẽ
in legitima grauari non poſſe, ita ꝙ hodie filius ſub
conditione hæres inſtitutus in teſtamento patris &
quicunq; alius deſcẽdẽs primũ locum ſuitatis tenẽs
reiecta cõditione aut dilatione habetur pro purè in-
ſtituto, quatenus aſcẽdit legitima, licet in reſiduo im
pleri debeat conditio, vt videbitis infrà. Et ſic hodie
teſtamentum non eſt nullum ſub quacunq; cõditio-
ne aut onere filius fuerit inſtitutus, cùm ſaltem repe-
riatur in legitima purè inſtitutus, ideo non eſt opus,
ꝙ talis filius in defectum conditionis exhæredetur:
imò d. l. ſi pater. quæ hoc requirebat, eſt hodie quo
ad hoc correcta per dictã l. quoniam in prioribus.
Et eſt verum, ſcilicet ꝙ filius in legitima cẽſetur pu
rè inſtitutus, etiam ſi conditio ſub qua fuit inſtitutus
hæres, eſſet merè poteſtatiua, & ad implendum faci
lis: puta ſi pater inſtituat filium ſub cõditione, ſi vo
luerit. Nam talis cõditio quãuis ad implendũ facilis
de legitima reiicitur ipſo iure: & ratio eſt: quia ſi nõ
reiiceret & filius moreret, antequam declararet vel-
le eſſe hæres, non tranſmitteret hæreditatẽ ad hære-
des. l. ſi ita legatũ. §. illi ſi volet. ff. de lega. j. Vnde cũ
ſua interſit ꝙ eã tranſmittat, talis conditio reiicitur,
ſecundum Bal. Sali. & Paul. per illum. tex. in d. l. quo-
niã in prioribus. & Imo. in l. iã dubitari. & l. Corne
lius. ff. de hære. inſt. Et nõ ſolùm reiicitur cõditio, &
quodcũq; grauamẽ, & temporis dilatio, ſi filius fue
rit in ſola legitima inſtitutus, vt d. l. quoniã in priori
bus. Sed etiam vbi fuiſſet vltra legitimã tota hæredi-
tas ei à patre relicta, quãuis per fideicõmiſſum cõdi-
tionale vel ad diem. Quo caſu dies vel cõditio reiici
tur vſq; ad legitimam, & in reſiduo durat. l. ſcimus
§. cùm autem. C. de inoſ. teſt. ſecundũ Fulg. & Paul.
ibi. Et tollitur tale grauamen ipſo iure de legitima:
imò (vt verius loquar) pro non ſcripto habetur, adeò
ꝙ ſi pater relinquẽdo aliquid filio clauſulã appoſue
rit, ꝙ occaſione legitimæ plus petere non poſsit, nõ
propter hoc prohibebitur filius integrã legitimã pe
tere vel eius ſupplemẽtum, poſito etiã ꝙ tale relictũ
acceptaſſet, in Auth. vt cùm de appel. cog. §. cæterũ.
Et alia ratio nõ eſt, niſi quia omne onus & impedi-
mẽtũ ac quæcũq; dilatio reiiciuntur de legitima, ſe-
cũdũ Bal. & Sal. & Paul. in l. ſi quã ſo. §. fi. C. de ino.
teſt. & Bal. eod. tit. l. omnimodo. & in l. hac edictali.
verſi. quam obſeruationẽ. C. de ſecun. nup. & Ang.
in l. iubem⁹. C. ad Treb. Et ratio, quare legitimæ nõ
poteſt on⁹ adiici, eſt, quia filius nõ habet eã omnino
beneficio patris, ſed potius ex iuris diſpoſitiõe [De
quo eſt bon⁹ tex. in l. ſi arrogator. ꝓpe fi. ff. de ado.]
Ideo pater nõ poteſt in ea filiũ grauare, cùm ſibi de-
beatur patre inuito, qui quo ad eam eſt debitor filij,
ſecundũ Bal. in l. quoties. C. de hęre. inſt. & in l. filiũ
quem habẽtem. C. fami. ercíſ. Et certũ eſt debitorem
nihil de debito poſſe diſponere in detrimẽtũ, & prę-
iudiciũ creditoris. l. debitorũ pactionib⁹. C. de pact.
29 Et inde eſt, ꝙ dicimus, † ſicut non poteſt debitor in-
uito creditore vnã rem pro alia ſoluere, inſti. quibus
mo. tol. obl. in prin. & plenè in l. ij. ff. ſi cer. pe. Sic etiã
nõ poſſet pater diſponere, ꝙ filius capiat in pecunia
ſuã legitimã, quæ ſibi debetur de corporibus hæredi
tatis. l. ſcim⁹. §. repletionem. vbi hoc tenent Gul. de
Cug. & Bal. C. de inoſ. teſt. Bart. & Imo. in l. ſuus
quoq;. ff. de hęre. inſti. Pau. cõſi. cclvj. Lud. Ro. cõſi.
cclxxvij. & Alex. cõſi. lxxxvij. licet Ange. in d. l. ſi pa-
ter. C. de inſt. & ſubſt. & Sali. in §. repletionẽ dixe-
rint filiũ cogi poſſe eã recipere in pecunia, cum qua
poſſũt omnes res cõparari, aut in eã cõuerti: tamẽ ſi
velles opinio. cõcordare ſatis coloratè, vide Bal. in d.
l. ſuus quoq;. vbi diſtinguit inter teſtamẽtũ factũ in-
ter liberos & extraneos. Videatis circa hoc limitatio
nem quam dedi in verbo, *Duas habens filias*. loquen-
do de ſtatuto filias dotatas excludente. verſi. vnũ ta-
men mẽti tenebitis &c. Plus dicit Pau. in d. l. ſi quan
do. ꝙ etiam ſi teſtator adiiceret in teſtamẽto, ꝙ filiũ
priuat dicto relicto, ſi quid plus petierit, talis clauſu-
la fauore teſtamenti vt valeat, habetur pro non adie
cta, ſecũdum Alex. & Iaſ. ibi. Nam omni grauamine
30 reiecto relictũ habetur pro puro, † cùm legitima nõ
poſsit ſui natura ſuſcipere grauamen. Adeò ꝙ dicit
Bal. in l. ij. in fi. C. de iure do. quẽ ibi ſequitur Alex.
in addi. ꝙ non poſſet pater legitimã relinquere filio
animo cõpẽſandi cum aliquo debito, in quo ei tene
batur, niſi tale debitũ foret, quod ſui natura cõputa-
retur in legitimã, vt eſt dos promiſſa vel propter nu-
ptias donatio. l. ſi cùm dotẽ. §. ſi pater. vbi hoc dicit
Alex. ff. ſol. mat. Sed aliud debitũ nunquam cõpenſa
tur cũ legitima, nec poſſet hoc facere, qui nõ poteſt
filiũ in legitima grauare: quod faceret ſi filius in legi
timã cõputaret. Idẽ tenet Bal. poſt Cy. in l. cũ patrẽ.
eod. tit. de iure du. in fin. Prætereà ſi teſtator facere
poſsit, vt quod debet hæredi in Falcidiam ei impute
tur, hoc eſt quia Falcidiã in totũ ꝓhibere poteſt. l. ſi

debitor.ff.ad leg. Falc.iuncta auth.ſed cùm teſtator.
C.illo eo.tit. Ergo hoc diſponere nõ poſſet in legiti
ma,quam prohibere aut grauare nõ poteſt quoquo-
modo:quinimo filius legitimã & quicquid aliàs ſibi
debebatur petere poterit & cõſequi,etiã ſi inuenta-
rium non fecerit ſecundũ Pau.cõſ.ccxj.incip. dubiũ
facit. Vnde ſi filius eſſet pariter à patre hæres inſtitu-
tus,alteri hæreditatem purè vel ſub conditione reſti
tuturus,poſſet legitimam & debitum deducere,ita ꝙ
ſi hæreditatẽ retẽta legitima reſtituerit, debitum in-
ſuper à fideicõmiſſario petere poterit ſecundũ Paul.
in d.cõſilio.Videatis eiuſdem conſi.claiiij. incip.vi-
ſa facti narratione. Nam licet aditione hæreditaria
actiones hæreditariæ hęredi cõpetẽtes cõtra defun-
ctum cõfundãtur pro portione hæreditaria, qua eſt
hæres.l.j.& per totum.C.de hęre.act. & l.ſi vxor.C.
de bo.auth.iudi.poſ.tamen hoc verum eſt, vbi credi
tor eſt hæres,ſed filius qui(vt dixi)eſt in legitima cre
ditor patris,ſolã acceptãdo legitimã, non dicitur hæ
res,nec partẽ hęreditatis petere,cùm legitima nõ ſit
quota hęreditaria, ſed bonorum ſecũdum omnes: &
ſicut vnus & idem creditor de eiſdẽ bonis & hæredi
tate detrahere poteſt duo diuerſa debita, in quib⁹ ei
defunctus tenebatur,ſic detrahere filius poterit legi-
timam & debitũ ea alia cauſa,in quo pater ei teneba
tur ex cauſa caſtrenſi,vel quaſi,vel aduentitia : aliàs
grauaretur in ſua legitima,quod fieri nõ poteſt.Nec
obſt.ꝙ legitima eſt quota bonorũ , quæ dicũtur de-
ducto ære alieno:quia hoc eſt verũ, vbi eſſet æs om-
nino alienũ,tã reſpectu patris , quã filij in legitima
ſuccedẽtis. Sed in caſu noſtro nõ eſt æs penit⁹ alie-
nũ:imò ꝓpriũ filij,ꝙ à fideicõmiſſario,vel alio quo
cunq; patris hærede exigere poterit vltra legitimã,
vt ibi deciditur. Præterea nunquam debitũ confun-
ditur per Falcidiã,niſi dicatur,vt d.l.ſi debitor.Ergo
nec per legitimam in qua nullo modo filius onerari
31 poteſt in teſtamẽto patris,etiã ſi dicatur. † Et idem
in teſtamento matris,quæ ſi filium ſub cõditione in-
ſtituerit, vel ei reliquerit: talia dies vel conditio aut
aliud quodcunq; onus reiicitur quo ad legitimã, ſe-
cundũ Bar.& pleni⁹ Alex.in l.ſi mater.§ j ff.de vul.
& pup.Et idem in filio emãcipato , cui etiam legiti-
ma debetur, ꝑ dictã l. quoniã in priorib⁹. vbi eſt de
32 hoc tex.no. † Qui tamen per doc. limitatur decem
modis. Primò niſi conditio appoſita fuerit in inſti
tutione ad cõmodum ipſius filij & prouiſionẽ:quia
tũc de inſtitutione filij cõditio nõ reiicitur , ſecũdũ
gl.in d.l.quoniam in prioribus.per tex. in l.filius ma
trẽ.eo.tit.C.de inof.teſt.vbi Bar.& Bal.in l.cũ ex fi-
lio.ff.de vulg.& pup.& Alex.in l.multi.ff.de liber.&
poſth.& eſt cõmunis opi,quæ adeò eſt vera, vt con-
ſultũ reperi , ꝙ ſicut valet impoſitio oneris in legiti-
ma.quotiens fit in cõmodũ filij, ſic etiã valebit impo
ſitio pœnæ filio impoſitæ,ſi cõtrariũ faciat, vt clarè
conſuluit Pan.conſi.ccxxiiij.incip.viſis & cõſidera
tis omnibus. Quod quidẽ cõſilium eſt de verbo ad
verbũ in cõſiliis ſuis nouiter in iiij.vol.impreſſis,cõ
ſi.lxxvij.vbi decidit,ꝙ ſi pater filio proſpiciẽs prohi
beat bona ei relicta alienare, eo quia fortè videt eũ
lubricũ & malè diſcretum , & caſu quo alienauerit,
velit bona alienata redire ad proximiorem de fami-
lia,ſi filius cõtra patris prohibitionẽ in ſui cõmodũ
& fauorẽ factam bona alienauerit , certè redibũt ad
proximiorẽ, vel illum cui teſtator applicare voluit.
Et redibũt inſolidũ non retenta per filium legitima,
ſecundũ Paul.ibi. Quod ego ſemper intellexi verũ,
vbi bona prohibita fuerunt alienari per certũ tẽpus,
puta donec filius xxx.annos habuerit.& ita loquitur
Pan.in dicto conſilio:ſi bene intelligatur. Quo caſu
cenſetur facta prohibitio ad commodum filij,vt ſci-
licet nõ alienet,donec ad xxx.annos venerit:quo tẽ-
pore præſumitur veriſimiliter, ꝙ nactus erit diſcre-
tionẽ bene regẽdi patrimoniũ, Similiter ſic intelli-
gatur d.l.filiis matrẽ , in qua Pau. ſe fundat : quia ibi
mater filiũ exhæredabat ſine ingratitudine,donec à
patre foret emancipatus , vel aliàs poteſtate ſolutus
quia fortè videbat maritũ eſſe bonorũ dilapidatorẽ:
& ſi filiũ inſtituiſſet, bona in manus patris filij mari-
ti ſui incidiſſent, tanquã legitimi bonorũ filij admi-
niſtratoris:quæ dilapidaſſet. ideo potuit ad tẽpus fi-
liũ exhæredare,aut habere bona ꝓhibere,donec pe-
riculũ dilapidationis ceſſaret. Quod aliàs cõtingere
nõ poteſt,niſi fortè patris vel filij emãcipatione,cu-
ius pater poſt emãcipationẽ non eſt legitimus admi
niſtrator.l.j.C.de bon.mater.& l.cùm oportet.C.de
bo.quæ libe. videatis quæ plenè dixi ſ. ſuper verbo,
In teſtamento relinq.ij. vbi habuiſtis materiã exhære-
dationis.Si autẽ pater vel mater in perpetuũ prohi-
berẽt filiũ alienare, talia prohibitio perpetua nõ ex-
tẽderetur ad legitimã:quinimo illa non obſtãte poſ-
ſet filius ſine metu pœnæ alienare vſq; ad legitimã,
in qua grauari nõ poteſt,vt hîc eſt tex.& in d.l.quo-
niã in prioribus,niſi in caſu vltimæ limitationis.ſ.dicẽ
cendæ. Adde ꝙ ita fuit iudicatũ per arreſtũ in curia
parlamenti Burdegalæ , in vigilia natiuitatis beati
33 Ioãnis baptiſtæ,anno domini M.cccexcix.Quo † an
no receptus fueram in menſe Aprili in conſiliarium
regiũ in dicta curia . Secundò limitatur dicta l.quo-
niã in priorib. locũ nõ habere in caſu dictæ l.filius.
ff.de condi.inſtit.ſcilicet,vbi filius inſtitutus à patre
fuiſſet,vel ei aliquid relictũ ſub turpi cõditione,quæ
(vt ſuprà dictũ fuit)cẽſetur eſſe impoſſibilis de iure:
quoniã talis cõditio de inſtitutione filij,etiã quo ad
legitimã non reiicitur,nec filius etiã in legitima cen-
ſebitur inſtitutus:& per cõſequens teſtamẽtum pro-
pter filij præteritionem erit nullum,cùm talis condi
tio vitiet inſtitutionem , vt locum nõ habeat regula
noſtra,ꝙ omnis cõditio reiiciatur de legitima,ſecun
dũ Bal.in d.l.ſi pater.C.de inſti.& ſubſti.quẽ ſequi-
tur Pau.in l.conditiones.ff.de condi.inſtit.Nam d.l.
filius.caſum ponebat ſingularem, in quo cõditio tur
pis non habetur pro nõ ſcripta. Vnde diſpoſitio ge-
neralis.d.l.quoniã in prioribus.non cenſetur illi de-
rogaſſe. Quia quando lex antiqua ponit aliquem ca-
ſum ſpecialẽ , lex noua generaliter corrigens, etiam
cum clauſula non obſtantibus quibuſcunq; legibus
antiquis, non intelligitur derogare illi legi ſpeciali,
niſi de illa ſpecialem fecerit mentionem,ſecundum
glo.in l.ſciẽdum.§.j.vbi Bar.ff.qui ſatiſda.cog.& in
Auth.de hęredi.ab inteſta.veniẽti.§.j.ſuper verbo,
vacantibus.& plenius per Bar.in verbo, non obſtan
34 tibus.in extrauag. ad reprimendum. † Tertiò limi-
tatur,niſi filius repudiet legitimam,quæ peruenit
exinde ad ſubſtitutum vel alium , quia tunc ille ſub-
ſtitutus vel alius tenebitur ad grauamen . Cùm mu-
tatione perſonæ ceſſet priuilegium legitimæ , vt in
ſimili probat tex.not.in patrono in l.cùm patronus.
ff.de legat.ij.vbi hoc tenet Paul. in dicta l. quoniam
in prioribus.dicens illud debere extendi ad legitimã
filiũ ex identitate rationis.Ad hoc melius facit tex.in
l.qui fundum per fideicommiſſum.§.finali.cum l.ſe-
quen.ff.de legat.j.vbi licet impubes non potuerit in
legitima grauari onere fideicommiſſi, tamen ſi legi-
tima deueniat ad ſubſtitutum impuberis, vel ad le-
gitimos

gitimos eius hæredes, illi tenebunt. [Quia licet fili⁹
ipſe nō poſsit in legitima granari: tamē bene graua-
ri poteſt eius hęres, vt habet ĩ. ſup verbo, *Si abſq; li-
beris moreretur.* ij. in materia cōpēdioſę ſubſtitutiōis
tractando quartū effectū directæ ſubſtitutionis.] ad
onus fideicōmiſsi, ſecundū doct. & ibi Iaſ. in l. ex tri
bus. C. de inof. teſt. Vltra quē dicatis, ꝙ hoc eſt verū,
vbi filius in legitima grauat⁹, vult legitimā repudia-
re, & quo ad illā locū facere ſubſtituto. Si autē filius
à patre hæres inſtitutus eſſet more legatorū vel in re
propria filij adeò grauatus, ꝙ ſolutis onerib⁹ nō re-
ſtaret ſibi integra legitima, poſſet talis filius ſolā le-
gitimā acceptare, & quo ad reſiduū hæreditatis locū
facere ſubſtituto. Quia licet filius hæres inſtitut⁹ nō
poſsit accepta legitima reſiduū hæreditatis repudia-
re, & locū facere ſubſtituto: imò ſi legitimam adeat,
reſiduū videtur adiuiſſe, ita ꝙ totū ſibi applicatur in
re accreſcēdi: dato etiā ꝙ nō eſſet inſtitut⁹ niſi in ſo-
la legitima, quādo nō eſt alius hæres. l. j. §. ſi ex fun-
do. ff. de hære. inſti. Acceptando enim partē, totū ha
bere cogitur, aut totū repudiare, [De quo plenè ĩ.
ſup verbo *Si abſq; liberis moreretur.* ij. in v. prin. arti.
tractādo primū effectū vulga. ſubſti.] ſecundum Pa
nor. hîc per l. j. & ij. ff. de acqui. hære. & cōſuluit An-
ge. conſi. lxxxiiij. inci. ſubtiliter & eleganter. tamen
vbi fili⁹ fuerit à patre hęres inſtitut⁹, & ei datus ſub-
ſtitut⁹, ſi hæres nō ſit, & fuerit in re ſua propria, vel
aliàs à patre grauat⁹, taliterꝙ ſatiſfactis onerib⁹ nō
remaneret ſibi legitima integra, eo caſu poterit filius
ſolā legitimā omni grauamine liberā acceptare, &
reſiduū hæreditatis repudiare: & quo ad illū locū fa
cere ſubſtituto: quia ita ſtatuitur in legitima quā ha-
bet patronus in bonis liberti ſui p tex. ſing. in l. ſi li-
bertus patrono. ff. de bo. liber. quæ etiā locū habet in
legitima filij, ſecundū Bal. quē ibi ſequitur Pau. in l.
iij. C. de impu. & aliis ſubſti. & cōſuluit idē Pau. con-
ſi. cclvij. inci. viſis actis, &c. tenet Alex. in l. qa pote-
rat. ff. ad Trebel. & In hoc omnes cōcordant, vt teti-
gi ſuper verbo, Et vxorē. in iiij. præludio. †Quartò
35 limitabitur dicta regula locū nō habere, quādo in ci
uitate foret ſtatutū, ꝙ ſtantibus maſculis filia dotata
nō ſuccedat: nā ſi eo tūc pater in teſtamēto reliquat
filiæ mille ſcuta pro dote titulo inſtitutionis, & ma-
ſculos hæredes inſtituat: nō poterit talis filia petere
illa mille antequā maritetur. nec dilatio tēporis tol-
litur, nec hoc caſu locū habet d. l. quoniam in priori-
bus. q̄ aliàs ceſsāte dicto ſtatuto locū haberet. Vnde
ſi talis filia interim moriatur, priuſquam maritetur,
nō trāſmittet illa mille ad hęredes, ſecundū Bar. ſin-
gulariter in l. Titio centū. §. Titio genero. vlt. col. ff.
de cōdi. & demon. Nam licet ſtatutū tollere nō poſ-
ſit legitimā in totū, tamen poteſt eam diminuere in
quātitate, ita & in tēpore, vt tenet Pau. in d. l. quoniā
in prioribus. dicēs pluries ſic conſuluiſſe. & idē Pau.
in Authen. nouiſsima. C. de inof. reſt. & Iaſon in d. l.
36 quoniam in prioribus. †Quintò limitabitur, quan-
do filius eſſet dupliciter grauatus. Primò, quia eſſet
ei relictū minus legitima. Secūdò, ꝙ etiā in illo reli-
cto, quod eſt minus legitima, eſſet adiectū grauamē
vel cōditio: quo caſu locū nō haberet d. l. quoniā in
prioribus. Ne duæ ſpecialitates concurrant ſecundū
Alb. ibi. ſed Pau. & Iaſon. cōtra. Quia nullū eſt incō
ueniēs, ꝙ hæc duo cōcurrāt, nec teſtamentū ſubuer-
tatur. Et prætereà duo ſpecialia admittūtur in eadem
materia, quoties ſunt à iure cōmuni introducta, ſecū
dū Bal. in l. j. C. quādo liceat ab emp. diſce. ſicut ſunt
in caſu noſtro, quia in eo quod eſt ſpeciale, ꝙ teſta-
mentum in quo relinquatur filio minus legitima va
leat, ſed agatur ad ſupplemētum, eſt introductū per
d. l. omnimodo. C. de de inoffic. teſta. Et in eo quod
dicitur, ꝙ grauamen reiicitur, fuit introductū per di
ctā l. quoniā in prioribus. & ſic ambo ſpecialia ſunt
37 de iure communi. †Sextò limitatur dicta regula, ſci-
licet vt locum habeat dicta l. quoniā in prioribus, ni
ſi remota cōditione, ſubſtantia remoueretur diſpo-
ſitionis: quia tunc illa cōditio non reiicitur, vt putà
ſi filiæ relinquātur veſtimenta vidualia: quia ſublata
viduitate tollitur eſſentia legati. Similiter ſi filiæ re-
linquantur centum pro dote: quoniam ſublato ma-
trimonio tollitur eſſentia diſpoſitionis: ideo non re-
mouetur talis conditio, nec locum habet d. l. quo-
niam in prioribus. ſecundum Ang. in lectu. Floren.
in d. l. ſi pater. vbi refert Bald. fratrem ſuum ita con-
ſuluiſſe. Ego autem hoc intelligerem, ſecundum ca
38 quæ nunc habuiſti ſ. in iiij. limitatione. †Septimò
limitabitur dicta regula, niſi conditio vel grauamen
viuo adhuc à teſtatore deficerent. l. ſub conditione
poſthumus. ff. de liberis & poſthu. ſecundum Alex.
39 ibi. †Octauò limitabitur, niſi perſona filij ſub con-
ditione inſtituti eſſet incerta, quanuis certificanda
ex aliquo futuro euentu qui nō contingeret: quia eo
tunc filius ſub conditione caſuali vel mixta inſtitu-
tus velut præteritus teſtamētū diceret nullū, nec cō-
ditio reiicitur, vt elicitur ex eo quod decidit Bartol.
in dicta l. ſi pater. in quæſtione quam ſibi de facto
cōtigiſſe dicit, ſcilicet de patre, qui inſtituerat poſt-
humum, ſi naſceretur & intraret monaſteriū. Quia
licet dicta conditio cenſeatur poteſtatiua, ſed nō fa
cilis, ſi naſcatur filia quæ non intrat monſterium,
tunc conditio non reiicitur, ſecundum Barto. Ange.
Imo. & Alex. in l. cōmodiſsimè. ff. de liber. & poſt-
hu. & Iaſ. in dicta l. quoniam in prioribus. & dicta l.
40 ſi pater. †Nonò limitatur dicta regula, vbi graua-
mine appoſito in particulari inſtitutione filij minus
legitima continente cum clauſula, quòd amplius ali
quid petere nō poſsit, & filius aliud relictū ex certa
ſcientia agnouerit poſt mortem patris: quo caſu legi
timæ, id eſt iuri petendi ſupplementum renunciaſſe
videtur, & ſic onus amplius non petendi agnouiſſe,
vt locum nō habeat. d. l. quoniam in prioribus. quia
nō reiicitur onus ſemel agnitum, ſecundū Bal. ſingu
lariter in l. j. penul. col. verſi. ſed pone filio legatum.
41 C. de iure fiſ. lib. x. †Decimò limitabitur dicta regu-
la, niſi pater tantū relinqueret pro malè ablatis re-
ſtituendis, quod oneraret filium in legitima, ſcilicet
quia reſiduum hæreditatis paternæ nō ſufficeret ad
legitimam filij: nam ſi pater tantùm in teſtamēto re-
linquat pro malè ablatis ſuam cōſcientiā exoneran-
do, tale grauamē non reiicitur de legitima, vt ſingu-
lariter decidit Ang. in quibuſdam ſuis reportatis in
l. j. §. ad municipiū. ff. ad leg. Fal. Tamē hoc caſu ne-
ceſſe foret probare patrem talia malè ablata extor-
ſiſſe. Quia cū in teſtamēto præiudicare nō poſsit fi-
lio in legitima, nō ſtaret hoc caſu ſuę cōfeſsioni ſim
plici. ar. eorū quæ dicit Bar. in l. ſi fortè. ff. de caſt. pe.
& videbitis plenè in verbo, Si abſq; liberis moreret.
ĩ. in xj. limit. quæ dabitur ad l. cùm acutiſsimi. quia ſi
filius teneretur ſub pœna priuationis legitimæ pa-
trē captiuū redimere. in Auth. ſi captiui. C. de epi. &
cle. Multò magis ipſemet pater redimēdo ſe à captiui
tate dęmonis reſtituēdo malè ablata, cōſiderans nō
poſſe remitti peccatū, niſi reſtituat ablatū, poteſt fi-
lio pręiudicare in legitima; quā etiā æs alienū extin-
guit & diminuit. Nam licet ſi legata volūtaria filius

non ſoluat,priuari poſsit hęreditate propter annalē
contumaciam,ſed nō priuatur legitima, Authē.hoc
ampliùs.C. de fideicō.tamē priuabitur ſi legata ne-
ceſſaria pro exoneratione conſcientiæ teſtatoris ne-
ceſſariò relicta nō ſoluerit. Quia ſi illa priuatur non
redimēdo corp',fortius priuari debet,ſi animā quæ
42 nobilior eſt, redimere noluerit. †Et idem eſſet vn-
decimò,ſcilicet ꝙ filius pati poſsit grauamen in legi
tima,vbi pater fundū vendidiſſet aduentitiū filij quē
patre defuncto filius vēdicare poſſet.Nam ſi talis fi-
lius fuerit hæres patris, quāuis in hęreditate vltra le-
gitimam nihil ſit , tamen filius hæres à vendicatione
fundi repelletur.l.cùm à matre.C.de rei vēdi.ſecū-
dū Iaſ.in l.fi.§.in cōputatione.iiij.col.C. de iu.deli.
quicquid ibi dixerint glo.Bar.& doct. Quod eſt ve-
rum ſecundum eum, vbi filius habet legitimam titu-
lo vniuerſali,vt qa hæres inſtitut' à patre:ſecus ſi ti-
tulo particulari , puta quia fuit inſtitutus in aliqua
re certa,quæ fortè æquipollet legitimæ ſuæ & vltrà:
quia tunc à vēdicatione fundi nō repellitur , cū alio
dato hærede vniuerſali,ipſe nō ſit hæres patris:imò
habetur ꝓ legatario qui onera nō tenetur ſubire hę-
reditaria.l.quoties.C.de hęr.inſti.Sed in hoc caſu,fi
lio præiudicat in legitima indirectè per diſpoſitio-
nē patris inter viuos:cui eo mortuo fili' tacitè cōſen
tit,hæreditati paternæ ſe immiſcēdo, vt dixi ſ.in ix.
limitatione.Hîc autem ꝓpriè loquimur de patre fi-
liū in teſtamēto onerāte in legitima:qđ fieri nō po-
teſt,niſi in caſibus ſupradictis. Mihi autē ſemper vi-
ſa fuit communis opinio verior,per ea quę dixi ſ.de
filio vltra legitimam ſibi debitum à fideicommiſſa-
rio patris exigente. Præterea iura ſimpliciter & in-
diſtinctè filium prohibēt in legitima grauari, ptout
grauari non poteſt expreſsè nec tacitè,nec aliqua di
ſpoſitione,vt d.l.quoniā in prioribus,ibi: aut aliqua
diſpoſitione, quæ intelligitur etiā inter viuos. Præ-
tereà actio realis non confunditur aditione hæredi-
tatis,vt plenè dicam in verbo,Mortuo autē teſtato-
re.j. dum dicam de ſecūda effectuali perfectione te-
43 ſtamenti , quæ per aditionem hæreditatis fit. † Et
idem duodecimò foret,ſi pater ratione prodigalita-
tis filio bonorum adminiſtrationē , & diſpoſitionē
prohiberet,dato ſibi curatore.quē poſteà iudex con
firmare tenetur. Imò ratiōe prodigalitatis potuiſſet
pater ipſum exhæredare relictis ſibi alimentis:quia,
vt vidiſtis in prima limitatione, hoc nō fuit in odiū,
ſed in fauorem,ne diſsipet bona.Caueat tamē pater,
ꝙ in teſtamento cauſam exprimat, ſcilicet prodiga-
litatem:quo ad quam ſoli patri creditur.per tex.ſin-
gularem qui raro alibi habetur,ſecundū Bal.ibi , in
l.ſi furioſo puberi.ff.de curat.furio.Et valebit perpe
tuò talis facta prohibitio,ſed in l.filius.§.diui Seue-
rus.la ij.in fi.ff.de leg.j.dicit,quòd non valet interdi
ctio adminiſtratiōis à patre facta filio propter pro-
digalitatē,niſi filius eſſet reuera prodigus , & ita in-
telligit ibi dictam l. ſi furioſo puberi : quia limitare
ius liberū,ſcilicet adminiſtratiōis filij quo ad legiti-
mam non eſt fauor filij.ſed odium,per l.penul.ff. de
pact.Quo antē ad reſiduum hęreditatis credo,quòd
crederetur patri ſoli,vt ſaluetur prima opinio: quia
in illo potuiſſet pater quemlibet extraneū filio pro-
ferre:tamen tex.in d.l.ſi furioſo.loquitur indiſtinctè
de tota hæreditate.Prætereà pater ceſſante prodiga-
litate filij in illo reſiduo hæreditatis poſſet etiā filio
præferre extraneum.l.cùm quæritur.& Authent. ibi
poſita.C.de inof.teſt. Et ſic d.l.ſi furioſo,nihil ſpe-
cialitatis poneret in patre,cùm quilibet iudex ꝓbata

prodigalitate ſubdiri totam adminiſtrationē ei in-
terdicere poſsit,vt plenè per Bar.& omnes in l.is cui
bonis.ff.de verbo.obl.ſuper quo cogitabitis.Et verè
mirabilis eſt ille tex.l.ſi furioſo puberi.ꝙ ſoli creda-
tur patri de vitio & demerito filij , ꝙ fuit demerens
& indignus adminiſtratione bonorum : quia ei non
crederetur de ipſius filij meritis & ſeruitiis erga pa-
trē,niſi clarè probentur,vt cōmuniter tenent Bar.&
omnes in l.ſi fortè.ff.de caſt.pe.& Moder. vbi Alex.
& Iaſon in l.ſi donatiōe.C.de colla.& in Auth.vnde
ſi parēs.C.de inof.teſt.Niſi dicamus, quòd ideo hoc
eſt,quia eximius amor,& excedēs dilectio patris ad
filiū excæcat ipſum ad bonū filij procurandū,& cō
ſequenter teſtificādum pro meritis filij, ob quod eſ-
ſet teſtimoniū patris ſuſpectū pro filio: quod quidē
teſtimonium erit contra filium efficacius,vt ſol' pa-
tri de prodigalitate filij credatur. Cùm nō ſit veroſi-
mile patrem mentiri in detrimentū filij tam dilecti,
ſicut videmus teſtimonio credi domeſticorum con-
44 tra,ſed non pro domeſticis,aut parentibus. †Reſtat
ergo,ꝙ hæres ſub cōditione inſtitutus ſiue extraneꝰ
ſiue ſuus,in eo quod eſt vltra legitimam quando eſt
ſuus,& in totum,ſi fuerit extraneus,neceſſe habet pa
rēre cōditioni,ſub qua fuit inſtitutus,aut fuit ei reli-
ctū,& ſi fuerit pro parte poſsibilis, & pro parte im-
poſsibilis, impleri debet quo ad partem poſsibilē.l.
qui dotem.ff.de dote prele.ſecūdum Pau.& Doct.in
d.l.j.ff.de cōdi.inſti. Aliàs ſi cōditio nō adimpleaē,
ſed deficiat,peribit inſtitutio vel relictū,facta tamē
diſtinctione:quia aliquādo inſtituitur quis vel ei re-
linquitur ſub cōditione merè caſuali,aut ſub condi-
tione merè poteſtatiua,aut ſub mixta.Primo caſu, ſi
quis inſtituatur ſub conditione merè caſuali, puta ſi
Titius conſul factus fuerit,vel ſi nauis ex Aſia vene-
rit,tūc quomodocūq; deficiat cōditio ſiue per mor-
tem,ſiue per factū tertij,vel aliàs qualitercunq; perit
inſtitutio vel relictum.l.vnica.§.ſin autem ſub cōdi-
tione.C.de cad.tol.Et ratio eſt,quia teſtator,qui hę
redē ſub tali conditione inſtituit,cōſiderauit caſum,
& nullo modo factū inſtituti,& ſic qualitercūq; de-
ficeret cōditio etiā per caſum mortis, noluit inſtitu-
tum admitti:tamen iſtud fallit in caſu ſingulari. l. fi.
C.de ſer.neceſ.hære.inſti.ſcilicet qñ ſeruus fuit purè
inſtitutus,& libertas ei relicta ſub caſuali cōditione,
quæ quāuis deficiat,tamē conſequetur libertatē, ſed
nō hæreditatē,vt ibi.Secūdo caſu ſi quis inſtituatur
ſub cōditiōe merè poteſtatiua,puta ſi ſeruū ſuū ma-
numiſerit.Nā iſtud pēdet à mera volūtate ſua,& tūc
ſi impediaē ꝑ caſum mortis,tñ conſequetur hæredi-
tatē vel relictū.tex.eſt in l.quæ ſub cōditione.§.quo
ties.ff. de cōdi.inſt. Et rō eſt,qa teſtator apponēdo
talē cōditionē ſolū cōſiderauit factū inſtituti hære-
dis & eius volūtatē,ſi ꝑ eū ſtaret vel nō. Si ergo nō
ſtetit per eū,ſed ꝑ caſum mortis ſerui manumittēdi,
tūc inſtitutio hęredis nō perit nec relictū,niſi mora
pręceſsiſſet caſum ſecundū gl.in l.j.C.de inſt.& ſub.
Vel niſi teſtator,q talē cōditionē appoſuit,expreſsè
dixiſſet,ꝙ illam conditionem volebat verè impleri
ꝑ hęredē,& ſic ꝙ verè ſeruū manumitteret.Quo ca
ſu licet ſtaret ꝑ mortē,hæres nō cōſequereē hæredi-
tatē,nec legatarius relictū, vt ſingulariter dicit Bal.
in d.l.ſi pater.in iij.q.ad fin.C.de īſti.& ſub. quē ibi
ſequitur Sal.in pe.q.Tertio caſu,quando qs inſtitui-
tur ſub cōditione mixta, ſcilicet quæ pendet à facto
debētis eā implere,putà hæredis vel legatarij & alte-
rius tertij, veluti ſi quis inſtitutus fuerit ſub cōditio-
ne,ſi cū Bertha nupſerit:& hoc caſu ſicut cōditio eſt
mixta

mixta inter duas præcedẽtes, ſic etiã eligitur media
via, vt ſcilicet dicamus, ꝙ ſi implementũ cõditionis
matrimonij impediatur per caſum mortis illius, cũ
quo debet matrimonium contrahi, tunc non ſortie-
tur effectũ hæredis inſtitutio, nec etiam legatũ debe
bitur. & ita intelligitur tex. in l. legatũ. C. de cõdi. in-
ſer. Et multò magis hoc procedit, ſi caſus mortis cõ
tingat in perſona hæredis vel legatarij matrimoniũ
contrahere debentis, antequã contraxerit: quia tunc
etiam perit inſtitutio vel legatum, quaſi conditione
deficiente, per tex. in l. ſub diuerſis. §. ſi. ſecundum le
ctu. gl. ibi cõmuniter approbatã, & in l. ſi ita expreſ-
ſum. ff. de cõdi & demon. niſi ſecundum Angel. caſ⁹
mortis fuiſſet ita repentinus, ꝙ fortè ex clauſula ge-
nerali poſſet cõſuli hæredibus legatarij vel hæredis,
arg. l. iij. C. de inof. teſt. Si autem conditio deficiat fa
cto tertij, cum quo hæres vel legatarius matrimoniũ
cõtrahere debebat, vt quia fortè ille recuſat, tunc ha
betur pro impleta, vt d. l. j. C. de inſt. & ſubſti. Et idẽ
eſſet ſi per tertiũ non ſtetiſſet, ſi honeſtè cõditio per
legatarium impleri nõ poſsit, vt videbitis ſuper ver-
bo, *Cuidam Petro tradiderunt.* in prin. Ideo dicit ibi
45 Bal. in viij. oppoſitione, † ꝙ ſi teſtator inſtituerit ali
quem hæredẽ ſub cõditione, ſi ædificauerit eccleſiã
in certo loco, & epiſcop⁹ ſine cuius cõſenſu fieri nõ
poteſt, nolit cõſẽtire, ꝙ eccleſia ædificetur, & ſic im
plemẽtum conditionis impeditur, facto tertij cõtra
quẽ haberi non poteſt regreſſus, tunc conditio habe
bitur pro impleta, arg. l. ſi Titius. ff. de cõd. & demõ.
Idẽ tenet Bald. in l. deberi. C. de fideicõ. lib. & in l. j.
in ix. q̃õ. C. de his quæ pœnę nomine. Et hoc verum,
ſcilicet ꝙ cõditio mixta hoc caſu habetur pro imple
ta, ſi nõ impleatur facto tertij directè tendẽte ad im
pediendum conditionem impleri, vt dictum eſt. Se-
cus autẽ eſſet, quãdo illud factum tertij non directè,
ſed per quandã cõſequentiam tenderet ad impediẽ
dum cõditionis implementum: quia tunc non habe-
retur pro impleta. l. iij. §. ſi qs ſeruũ. & l. non omne.
ff. de ſta. lib. de quo plenius per Bar. & Imo. in l. in te
ſtamento. la. ij. ff. de condi. & demon. Bal. Alex. & Ia
ſonẽ in d. l. C. de inſti. & ſubſti. Si autem cõditio ſub
qua fuit quis hæres inſtitutus, aut ei legatũ relictũ,
deficeret facto & culpa teſtatoris. Puta teſtator inſti
tuit aliquẽ hæredẽ ſub conditione, ſi hæres ſuum fe
cerit corpus ſepeliri in tali eccleſia, in qua poſt mor
tẽ ſepeliri nõ poteſt facto teſtatoris, qui fortè deceſ
ſit excõmunicatus, tunc conditio habebitur pro im-
pleta, quia nõ ſtat ꝑ hęredẽ, ſed facto & culpa teſta-
toris, ſecũdũ Bald. Sali. & modernos in dicta. l. j. &
Bar. in l. miles. §. ſi. ff. de adulte. Imo. & Pet. de Anc.
in c. filius. ſ. eodẽ. An autem ſufficiat cõditionem ſe-
mel ſtetiſſe, vel requiratur quòd duret, videbitis in
frà eodem in verbo, Qui filium ex eo ſuſcipiens.

Laus Chriſto Ieſu Domino noſtro.

S V M M AE.

1 *Bonorum appellatione quid veniat. & nu. 2.*
3 *Beatitudo quid.*
4 *Infernales fluuij quinque.*
5 *Auari ſemper triſtes.*
6 *Empedoclis triplex felicitatis gradus.*
7 *Bonorum parte relicta quid intelligendum.*
8 *Bonorum mobilium & immobilium appellatione non veniunt iura & actiones.*
9 *Bonorum appellatione nõ veniunt feuda, & emphyteuſes.*
10 *Ius patronatus venit in hæredis inſtitutione.*
11 *Inſtitute vno in bonis Toloſæ, alio Caturci, an habeat locum ius accreſcendi.*
12 *Res & bona an conuertantur.*
13 *Poſſeſſiua nomina meum, tuum, ſuum, vniuerſalem diſpoſitionem non reſtringunt.*
14 *Poſſeſſionum appellatione quid veniat.*
15 *Legans quicquid habet in domo, quid comprehendat.*
16 *Paternus amor inducit verborum dilatationem.*
17 *Plena verbum facit poſſeſſionem plenam eſſe dominium.*
18 *Donans quicquid habet in bonis, an det vſumfructum.*
19 *Relictum vſusfructus bonorum quid importet.*
20 *Vxorem relinquens dominam & vſufructuariam, quid intelligat. & nu. 21.*
22 *Vſusfructus legatum ſola alimenta quando importet.*
23 *Filius in vſufructu omnium bonorum inſtitutus, an illum in legitima computet.*
24 *Vſusfructus omnium bonorum quid contineat.*
25 *Pronomina meum, tuum, ſuum.*
26 *Bonorum mobilium & immobilium ſubſtantia eſt diuiſibilis. iurium verò indiuiſibilis.*
27 *Vſusfructus legato an veniat lucrum ex protocollorum exemplatione.*
28 *Ex dictio, cauſam notat immediatam.*
29 *Propter dictio, cauſam notat mediatam.*
30 *Theſaurus inuentus in fundo an ſit vſufructuarij.*
31 *Gabellarij vſufructuaria relicta vxor habebit reditus gabellæ.*
32 *Appellatione fructus reditus obuentionum ac emolumentorum, quid veniat.*
33 *Vſufructuarius an habeat lucra renouationum feudorũ, & laudimia.*
34 *Theſaurus inuentus an vſufructuarij ſit.*
35 *Theſauri inuentio eſt donum Dei.*
36 *Vſufructuarius caſtri an habeat confiſcationes.*
37 *Vſufructuarius an habeat præſentationẽ iuris patronatus.*
38 *Cõfiſcatio an referatur ad tẽpus delicti vel cõdẽnationis.*
39 *Officiorum emptores non debent ea ſubarrendare.*
40 *Condemnatione facta tempore vnius arrẽdatoris & executione tempore alterius, cui detur confiſcatio.*
41 *Vſufructuarius an teneatur debita hæreditatis ſoluere. & nu. 42. 43. & 44.*
45 *Vſufructuarius an ſoluat tallias & collectas.*
46 *Donatarius omnium bonorum an teneatur ſoluere debita. & nu. 47.*
48 *Emptor omnium bonorum an teneatur ad debita.*
49 *Error in nomine an vitiet inſtitutionem.*
50 *Error in nomine an vitiet reſcriptum.*
51 *Errans in ſexu an baptizet.*
52 *Error in conditione perſonæ hæredis an vitiet inſtitutionẽ.*
53 *Error an vitiet contractum.*
54 *Monachum inſtituens credens eſſe laicum an valeat.*
55 *Error an excuſet in delictis.*
56 *Hæredem inſtituendi varij modi.*
57 *Inſtitutionem non vitiat defectus verbi.*
58 *Falſa Latinitas non vitiat teſtamentum.*
59 *Abbreuiatura quibus modis extenſionem capiant.*
60 *Teſtis vnius relatio ad alium an valeat.*
61 *Teſtamentum ſcriptum per notas inuſitatas non valet.*
62 *Teſtamento fauens opinio in dubio tenenda.*
63 *Relictum ad pias cauſas etiam per verba adulatoria, etiam cancellatum valet.*
64 *Præpoſteratio non vitiat teſtamentum.*
65 *Teſtes non refert, in qua parte teſtamenti ponantur.*

Sed quia (vt dictum fuit ſuprà,) verbum relinquo, niſi ratione vniuerſalis adiuncti ſui natura inſtitutionem nõ importat hæredis: Ideo ſubditur in textu.

Cætera bo-

Cætera bona.

SCILICET, quæ ipſe te-
ſtator habebat mobilia, &
immobilia, corporalia & in-
corporalia, ibi & vbicunque
exiſtentia, [De hac dictio-
ne, &c. vide plenè per Bart.
ff. de li. & poſth. l. Gallus. §.
idem credendum. quid com-
prehendat ſcripta ad longum, vt hîc. & in Authent.
ex cauſa. C. de lib. præte. Et quid importat, qñ breui-
ter ſcripta reperitur, vt d. l. Gallus. §. nunc de lege
1 Velleia.] † Et quoties verbum, bona, profertur à te-
ſtatore cum hac dictione omnia, ſiue ſimpliciter &
indefinitè, intelliguntur omnia bona teſtatoris reli-
cta, & per conſequens iura & actiones, ita quòd ille
cui ſic relictum eſt, cenſebitur eſſe hæres vniuerſalis
vniuerſaliter inſtitutus. l. ſi legatur. §. ij. & l. ſi quis le-
gatum. §. j. ff. ad Trebel. vbi gl. & Doct. & no. plenè
Bar. in l. Quintus. §. argento. ff. de auro & argen. leg.
Et in ꝓpriis terminis cõſuluit Pau. cõſi. ccclxxxviij.
iiij. col. in prin. alleg. gl. in l. his verbis. ff. de hær. inſt.
Et idẽ eſt, ſi tale verbum proferatur à lege mortua
& ſcripta. l. ſi marito. in prin. ff. ſolu. matr. & l. iij. ff.
ad legẽ Iuli. de vi publi. ſiue proferatur à lege viua,
putà à principe priuilegium aut beneficium confe-
rente. Quoniã tunc appellatione bonorum veniunt
omnia iura & actiones. l. princeps bona. ff. de verb.
ſign. & in l. Lucius. la. ij. §. Sempronius. ff. de admi.
2 tuto. † Et in ſumma quicquid nobis bonum facit,
venit appellatione bonorum, quę ideo bona dicun-
tur, quia quodammodo nos beant, & beatos faciũt.
Cùm ex eis vita noſtra ſuſtentetur, & ſine quibus
miſerabiliter vita ducitur, ſecundũ gl. in l. aduocati.
C. de aduoca. diuerſorum iudicio. Et dixi ſuprà in
verbo, *Duas habens filias.* loquendo de ſtatuto filias
3 dotatas excludẽte à ſucceſsione. † Et notanter dico,
ꝙ bona quodãmodo, & non ſimpliciter nos beant,
id eſt beatos faciunt, quia verò beati eſſe nõ poſſu-
mus ſtãtes in via, donec erimus in patria. Cùm bea-
titudo ſecundum Boethium in libro de Cõſolatio-
ne, ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione per-
fectus. [De quo vide j. ſuper verb. *Mortuo itaq; te-
ſtatore.* j. circa princ.] quã ex bonis temporalibus ſo-
lis aſſequi non poſſumus. [Iuxta illud Pſa. Satiabor
cùm apparuerit gloria tua. Et Philoſophus dicit, ꝙ
anima noſtra nunquam quietabitur, donec ſuo iun-
gatur creatori, quæ prima cauſa dicitur, cùm in præ-
ſenti ſeculo felicitas etiã habenda impediente for-
tuna vix, aut nunquam inueniatur.] Quinimò ferè
dietim de inferorum fontibus ſeu fluminibus aquã
4 potamus in hoc vano, & tranſitorio ſeculo. † Sunt
enim in inferno quinque fluuij à Macrobio in lib.
de ſomno Scipionis, & à Vergil. in vj. Aeneid. enu-
merati, videlicet Lethe, q eſt fluuius obliuionis. Phle
geton, fluuius ardoris. Acheron, fluuius ſine læti-
tia. Cocytus. [Et ibi dicit Vergil. quòd animæ inſe-
pultorum corporum circa hunc fluuium inferna-
lem errant centum annis, donec ſepeliantur, vt ha-
betur ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore.* j. dum lo-
quitur de ſe occidentibus.] fletuum & lachryma-
rum fluuius. Styx eſt mœſtitiæ, doloris & triſtitiæ
fluuius. De quibus omnibus, & non alio potu ſin-
gulis horis, auidi bonorum temporalium reficiun-
tur, qui ex vehementi, & continua attentione ad
bona temporalia obliuiſcũtur ſpiritualia, imò mul-
toties ſumere corporalia alimenta. Potant etiam &
ſine intermiſsione de fluuio ardoris, non metuentes
quid durum ſuſtinere. & quantò plus potant, tantò
magis ſitiunt: quia (vt dicit Boëtius in j. de Conſo-
la.) Creſcit ſemper ardor habẽdi: quia auaritia (quã
Græci φιλαργυρίαν vocãt) ſcelerum omnium parens
corpus animúmque virilem effœminat, nullam dat
animo quietem, modò huc modò illuc agit auarus.
[Vnde Saluſtius in Catilinario. Auaritia, inquit.
ſtudium pecuniæ habet, quam nemo ſapiens concu-
piuit. Ea quaſi venenis malis imbuta corpus, ani-
múmque virilem effœminat. Et in oratione ad Cæ-
ſarem ſenem de republica, ſic dicitur: Auaritia belua
immanis intoleranda eſt, quo incẽdit oppida, agros,
phana, atq; domos vaſtat, diuina cum humanis per-
miſcet, neq; exercitus neq; mœnia obſtant, quò mi-
nus vi ſua penetret. Fama, pudicitia, liberis, patria,
atque parentibus, cunctos mortales ſpoliat. Verùm
ſi pecuniæ decus ademeris, magna illa vis auaritiæ
facilè bonis moribus vincitur.] Cor auari vt mare
ventis agitatum fluctuat, nihil ſanctum habet, nil
æquum, nil iuſtum, nil charum, præter pecuniam nõ
ſeruat religionem erga Deum, non pietatem in pa-
rentes, nec charitatem in proximos, nec in cæteros
dilectionem, vt de diuite epulone legitur Lucæ xvj.
capi. Sed turbatis humanæ ſocietatis officiis, omnia
ad quæſtum, omnia ad commodum ſuum refert, de
quo veriſsimè cecinit lib. j. Metamorpho. Ouidius:

Effodiuntur opes irritamenta malorum:
Viuitur ex rapto, non hoſpes ab hoſpite tutus.
Non ſocer à genero, fratrum quoq; gratia rara eſt.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas, &c.

Vnde cupidi ſemper ardent ſicut mons Aethnæ,
& in conſequentiam potant de fluuio ſine lætitia,
qua ſemper carẽt: imò replẽtur aqua & fluuio mœ-
ſtitiæ, & doloris, ac triſtitiæ: quia ſemper ſunt triſtes,
quod naturæ diuinæ eſt ſummè contrarium, cùm
æterna perfruatur lætitia, & iſti ſunt cõtinuè triſtes.
5 † Primò ante bona acquiſita, quæ habere ſperant.
nam fortuna proſpera ſperata, quæ adhuc eſt in ſola
ſpe, cùm ſit de futuro bono & dubio, facit & tenet
ſemper hominẽ triſtem. Et fortuna præſens, ſcilicet
bonorum iam acquiſitorum, tenet ſecundo loco, &
facit hominem ſuperbum cæteros deſpicientem, &
conſequenter ab omnibus deſpectum & inimicum:
quia ſuperbus omnibus odio eſt, & inde dicitur, qui
ſuperbo fit amicus, multis oportet, ꝙ inimicus exi-
ſtat. Præterea bona acquiſita timorem perdendi
illa poſſeſſori ſemper incutiunt, quorum natura eſt
de vno tranſire in alium. Vnde illa retinere contra
eorum propriã naturam eſt ferè impoſsibile, de quo
ſic dicit Boët. Ad quid externa bona (ſcilicet fortu
næ) pro tuis amplexaris? nunquã tua faciet eſſe for-
tuna, quæ natura rerũ facit aliena, &c. Et timor iſte
perdendi tenet hominem triſtem, quia ad aliud non
penſat, iuxta illud Matth. vj. Vbi theſaurus tuus, ibi
& cor tuum. Et adeò, quòd multi ſunt, qui mallent
perdere oculũ, quam denarium. Quales ſunt illi de
monte Ferrando in Aruernia, ſecundum Ioan. Fab.
in §. ſed & lex. inſti. de iniuriis. Pariter recitat Vale-
rius, lib. vij. titu. de neceſsitate. Quòd quidã Præne-
ſtinus neceſsitate famis oppreſſus maluit murem ca-
ptum ducentis denariis vendere & fame necari, quã
ipſum comedere & ſaluari. In illa, inquit, obſidione
cũ trecenti Præneſtini permanerent, euenit vt ex his
quidam

quidam murem captũ ducentis potius denariis ven-
dere, quã ipſe leniẽdę famis gratia cõſumere mallet.
Sed credo Deorũ prouidentia effectũ, vt & vẽditori
& emptori, quẽ vterque merebatur exitũ attribuerit.
Auaro enim fame conſumpto manubiis ſordiũ ſua-
rũ frui nõ licuit. Aequi animi vir ad ſalutarẽ impẽſã
faciendã, carè quidẽ, verùm neceſſariè cõparato ci-
bo vixit. Tertiò, Fortuna bonorum acquiſitorum
amiſſa & perdita, facit hominem dolentem. [Hæc
tria de bonis tẽporalibus triſtia breuiter tãgit Bapti-
ſta Mantuanus parthenices Marianæ li.j. dum dicit,
Inter multa hominum fata infelicia damno.
Non erit hoc minimo, triſtem ſperata ſuperbum
Iam præſens, amiſſa facit Fortuna dolentem.]
Iuxta illud Maximiniani Poëtæ:
Dura ſatis miſeris memoratio priſca bonorum.
Ideo maximo ſtudio eſt retinendũ bonum cuius ca-
duca poſſeſsio tam leui afflatu violentiæ cõcuſſa di-
labi poteſt, dicit Valeri᷒ lib. iii. ti. de more nõ vulga-
ri, De Coma Diogenis fratre loquens, Quapropter
6 tria ſunt, vt ait Empedocles philoſophus in tota
rerũ varietate præcipua, ſcilicet affluẽtiæ bonorum
contẽptus, futuræ felicitatis appetitus, & mẽtis illu-
ſtratio. Quorum primo nihil honeſtius, Secundo ni
hil felicius, Tertio nihil ad amborum conſecutionẽ
efficacius, teſte etiam Philoſopho in lib. de Vegeta-
bilibus. Sicq; bona iſta temporalia acquirũtur cum
labore, poſsidẽtur cum timore, & amittuntur cũ do-
lore. [Duæ profectò ſunt paſsiones necantes quan
doq; hominẽ, ſcilicet triſtitia & lętitia. Triſtitia oc-
cidit, ſed tardè: nam in triſtitia primò retrahitur ca-
lor naturalis ad interiora, & poſteà exhalat ad exte-
riora. quæ exhalatio caloris prohibet nutrimentũ in
mẽbris, & operatur cõſumptionẽ in illis, iuxta illud
Prouer. xia. Spiritus triſtis exiccat oſſa. Et eo modo
videmus mori cõmuniter omnes auaros. Lętitia au-
tẽ nimia citò occidit: quia tunc cor magis dilatatur
ex quo calor naturalis illico ad exteriora tranſit, & à
corde recedit, & ſic mors citò contingit, iuxta illud
Prouer. j. Proſperitas ſtultorum perdat illos, ſicut le
gitur de Tito in obſidiõe Hieroſolymitana relicto,
qui audita Veſpaſiani patris ſui promotione ad im-
periũ, præ gaudio cecidit ſubitò in paralyſim ſemi-
mortuus, ſi à Ioſepho ſapiẽter nõ fuiſſet prouiſum.
Vtrunque etiam occidit animã tam vita proſpera, q̃
aduerſa: ſed magis proſpera. vnde Auguſti. Multi res
aduerſas timent, proſpera non timẽt, tamẽ periculo-
ſior eſt [De quo vide J. ſuper verb. *Mortuo itaq; te-
ſtatore*. j. circa prin. loquẽdo de morte ex variis caſib.
cõtingente.] animæ res proſpera, quã aduerſa, vt pa-
tet in Dauid, qui in aduerſis, quæ paſſus fuit à Saule
nõ cecidit, ſed in ꝓſperis regno adepto cum Beth-
ſabee peccãdo defecit, ideo clamat Boëthius, lib. j. de
Conſol, Gaudia, inquit, pelle, pelle timorem, nec do
lor adſit. nubila mens eſt, hæc vbi regnant.] Vnde
Vale. li. iiij. tit. de paupertate. in prin. Omnia, inquit,
habet, qui nihil cõcupiſcit, eò quidem certius, quàm
qui cuncta poſsidet: quia dominiũ rerum collabi ſo
let, bona mentis vſurpatio nullum triſtioris fortunæ
recipit incurſum. Itaq; quorſum attinet, aut diuitias
in prima felicitatis parte, aut paupertatem in vltimo
miſeriarũ ſtatu ponere? Cùm & illarũ frons hilaris
multis intus amaritudinibus ſit referta, & huius hor-
ridior aſpectus ſolidis ac certis bonis abũdet. Et eo-
dem libr. titu. de abſtinentia & continentia dicit Fa-
bricum locupletem feciſſe, non multa poſsidere, ſed
modica deſiderare, & li. vj. titu. de varietate caſuum,
in fi. Caduca, inquit, nimiũ & fragilis puerilibúſque
conſentanea crepũdiis, [Id eſt, crepitaculis in col-
lo puerorum ſuſpẽdi ſolitis, quæ bullæ ſimilia nihil
præter ventum & quendã crepitum facientia inclu-
dunt, pueris tamẽ iocũdiſsima.] ſunt iſta, quæ vires,
atque opes humanæ vocant, affluunt ſubitò, repente
dilabũtur, nullo in loco, nulla in perſona ſtabilibus
nixa radicibus conſiſtunt, ſed incertiſsimo flatu for
tunæ huc atque illuc acta, quos in ſublime extulerũt
improuiſo recurſu deſtitutos in profundo cladiũ mi
ſerabiliter immergũt. Itaque neq; debent exiſtimari
neq; dici bona, quæ inflictorum malorum amaritu-
dinẽ deſiderio ſui duplicant. Hæc ille. Nam diuitiæ
cũ labore pariuntur, cum anxietate cuſtodiuntur, &
cum mœrore amittuntur, aut dimittuntur. Multiſq;
perniciẽ peperêre, prout exemplũ habemus de Al-
terochs, & eius ſobole, quanto labore bona paterna
ꝓſecuta fuit, nec omnia habuit etiã poſt mortẽ. Ad-
iectæ. Ideo nos beatos nõ faciũt, neq; beant: ſed ali-
qualiter ſuſtentant in hac fragili vita parum duratu-
ra, quæ quoties venerunt in hæredis inſtitutione, cõ
prehẽdunt mobilia & immobilia, ac iura & actiões,
& quæcunque teſtator poſsidebat, & ei cõpetebant.
Quod eſt verum, ꝙ ſi loco hæreditatis vel partis hæ
reditariæ relinquantur, tã in vltima voluntate, quàm
in cõtractu inter viuos concedantur l. j. C. de hæred.
vel actio. ven. Non tamẽ intelligaris, ꝙ cõcedens ſeu
vendens bona ſeu hæreditatem cuius eſt hæres, ſit li-
beratus à creditorib᷒. imò poterit tanquã hæres con-
ueniri. l. ij. ti. præall. Sed exactus à creditorib᷒ hære-
ditariis, regreſſum habebit cõtra emptorẽ, vt ibi, &
7 no. glo. & Bar. in d. l. princeps bona. †Si verò relin-
queretur pars bonorũ per modum legati, & relicti
particularis, & non loco hæreditatis, tunc nõ veniũt
actiões: quia intelligitur pars bonorum ſine onere,
ſcilicet deducto ære alieno. l. nõ amplius. ſ. ſi. cum l.
ſeq. ff. de leg. j. & l. ſi quis ſeruum. ſ. ſi. cum l. ſeq. ff. de
leg. ij. Et an in tali legato veniant fructus, videatis in
l. ſi quis bonorum. vbi plenè Bart. ff. de lega. j. Præ-
tereà relictis bonis ſimpliciter, relicta cẽſentur nedũ
bona mobilia & immobilia, ſed etiã bona ſe mouen
tia, veluti animalia, actiões, & nomina. l. mouentiũ.
8 ff. de verb. ſignifi. †Plus dico, quòd licet appellatio-
ne bonorũ mobilium & immobiliũ non contineã-
tur actiones nec iura. l. à diuo Pio. ſ. in venditione.
vbi Bar. & Alex. ff. de re iudi. & Guid. Papæ, quæſt.
cccxlj. in fin. & cccxxix. vbi plenè. Tamẽ in hoc ca
ſu ſi teſtator noſter dixiſſet, relinquo omnia bona
mea mobilia & immobilia, etiam iura veniſſent &
actiões, remota rerum numeratione & ſpecificatio-
ne. l. j. ſ. ſi ex fundo. ff. de hæredi. inſt. Plus dico, ꝙ
licet appellatione bonorum ſitorum & poſitorum
hic Caturci, vel alibi vbique, non veniant iura, &
actiones propter illa verba, ſita & poſita: quæ ſigni
ficant bona poſita in loco, & locum occupantia. Et
ſic non comprehenduntur iura nec actiones, quę nõ
ſunt in loco, cùm ſint incorporalia, vt decidit ſin-
gulariter Barto. in l. poteſt pupillus. ff. de authorita.
tuto. & conſuluit Franc. Aret. conſilio liiij. iiij. colu.
Similiter appellatione bonorum, non veniunt iura
nec actiões, cùm ſint res incorporales, quę certo lo-
co non circunſcribuntur, cùm non ſint entia realia,
ſed rationis. l. ſi. C. de præſcri. lon. tẽpo. & l. fideicõ-
miſſum. ſ. tractatum. ff. de iudi. & cõſuluit Barba. in
j. parte conſi. xxxvj. iij. col. in princ. Attamen ſi teſta
tor noſter dixiſſet: Cætera bona hic, aut vbicũq; ſita
& poſita, Adiectæ filiæ relinquo: tunc appellatione
bonorum

bonorum ſitorum, & poſitorum veniſſent iura, &
actiones, necnon reditus annui, qui quãdo ſunt per-
petui, inter bona immobilia cõputantur. Idem ſi ad
longum tempus debeantur. Sed ſi non ſint perpetui,
aut fortè ad modicum tempus debeantur, tunc inter
bona mobilia cõputantur, de quo per Bal. in c. cùm
Martinus. de conſtitu. vbi latè per Barba. alj. col. Et
intelligatis actiones actiuè & paſsiuè cõprehendi, &
venire in generali hæredis inſtitutione, ſcilicet illas
quæ competebant inter teſtatorem cùm viuebat &
extraneos, ita quòd hæres agere poterit cõtra omnes
debitores, & etiam cõueniri ab omnibus creditori-
bus hæreditariis, ſicut poſſet teſtator ſi viueret, vt di
ctum eſt: quia omnes tales actiones actiuè & paſsiuè
veniunt in hæredis inſtitutione, & in perſona, & cõ-
tra perſonã hæredis radicantur per aditionẽ hære-
ditatis. Sed illæ quæ competebant actiuè & paſsiuè
inter teſtatorem, & ipſum hæredem, non veniunt in
tali hæredis inſtitutione, niſi extinctiuè: quia extin-
guntur per aditionem hæreditatis & confunduntur
in totum, ſi creditur vel debitor ſit hæres inſolidũ,
aut pro parte, in qua reperit̃ hæres eſſe. l. j. & l. ſi adul
ta. C. de hær. actio. & l. ſi vxor. C. de bonis auth. iud.
poſsiden. Vnde primæ actiones veniunt executiuè,
actiuè, & paſsiuè in hæredis inſtitutione, ſed iſtæ ve-
niunt extinctiuè & confuſiuè: quia hæreditatis adi-
tione confunduntur, niſi in certis caſibus, de quibus
per Bar. & clarius p Ales. in l. debitori. C. de pactis.
[De quo plenè habet̃ j. ſup verbo, *Mortuo itaq; te-
ſtatore.* j. tractãdo de ſecũda teſtatorũ pfectione, quæ
aditione hæreditatis inducitur. ver. & ſicut per factũ
9 probatur animus, &c.] † Vlteriùs dico, quòd licet in
generali appellatione bonorũ ſuorũ non veniãt bo-
na feudalia, emphyteuticaria, aut liuellaria, vt elegã-
ter dicit Bar. in l. vt iuriſiurãdi. §. ſi libert⁹. ff. de ope
ris libe. quia nõ ſunt propria teſtatoris, ſecundũ Bal.
in d. l. quoniam nouella. vbi Sali. & in l. ſi quãdo. C.
de inoff. teſta. §. illud. adeò, quòd filius qui fratribus
ſuis pactum fecit de nihil petẽdo in paterna hæredi-
tate, nõ obſtãte tali pacto poterit petere feudum &
emphyteuſin, ſecũdum Bar. in l. item videndũ. §. fi.
ff. de peti. hære. & plenè habuiſtis in verbo. *Duas ha-
bẽs filias.* dum tractaui de pacto de non ſuccedendo.
Pariter etiã ex teſtamẽto vaſalli vel emphyteutæ ve-
niunt in hæredis inſtitutione nedum bona corpora-
lia & incorporalia, patrimonia, ſeu allodia nemini
ſubiecta, ſed etiã emphyteutica & feudalia, quæ teſta
tor in feudũ tenebat, aut emphyteuſin ab alio domi
no directo, quæ licet alienari non poſsint ſine cõſen
ſu domini inter viuos, vt l. fi. C. de iure emphyt. & c.
potuit de locato. tamẽ in eis poteſt hæres inſtitui. Et
ſi nihil dicatur, veniũt in inſtitutione hęredis ſecun-
dum Docto. ibi maximè in præſenti regno, vbi feu-
da ſunt ad inſtar patrimoniorum redacta, ſecundum
Io. Fab. in Auth. ingreſsi. C. de ſacroſan. eccle. vt di-
xi plenè ſuper verbo, *Et vxorẽ nomine Adelaſiam.* in
10 j. artic. & v. deciſione. † Etiam venit in inſtitutione
hæredis ius patronat⁹, quamuis eccleſiaſticum: quia
trãſit cũ vniuerſitate bonorũ. c. ex literis. de iure pa-
trona. licet fœminæ eſſent hæredes inſtitutæ. c. cum
ſeculũ. eo. tit. & c. fi. & vtrobiq;. Pan. de cõceſ. præb.
Attamẽ hæc Adiecta Raynunj filia, cui à patre erãt
cætera bona relicta, cenſetur inſtituta etiam in feu-
dis, & quibuſcunq; aliis bonis, cuiuſcunq; forent cõ-
ditionis, attento q nullus alter apparebat hæres vni
uerſalis. Imò tunc appellatiõe bonorũ vaſalli & ho-
mines teſtatoris, & quæcũq; iura ei cõpetẽtia actiuè
& paſsiuè etiã iuriſdictiones & dominatiões, vt not.
Bal. in l. liberti, vlti. col. de ope. li. & tenet Ioan. Fab.
in §. j. inſti. de rerum diui. exceptis regnis, quę nõ ve-
nirẽt, pręſertim regnũ Frãciæ, de quo Rex diſpone-
re nõ poteſt, etiam inſtituendo illũ cui pertinere de-
bet. vt dixi ſuper verbo, in eodem teſtamento relin-
11 quens. j. in xviij. limitatione. † Plus conſuluit Ludo.
conſi. lxxxj. quòd ſi teſtator inſtituerit vnum in bo-
nis, quæ habet Toloſæ, & alium in bonis, quæ habet
Caturci, vbi ferè habet omnia bona ſua, & ille talis
teſtatori præmoriatur, eo tunc inſtitutus in bonis
Toloſæ per ius accreſcendi fit omnium bonorũ hæ
res. Cùm diuiſio bonorũ non inducat patrimonij di
uerſitatẽ in ipſo priuato, cuius vnum tantùm poteſt
eſſe patrimonium. l. iuriſperitos. §. cùm oriundus. ff.
de excuſa. tuto. Quia nõ eſt ſicut in milite cui patri-
monij diuerſitas adeſſe poteſt. l. ſi certarũ. §. Iulian⁹.
ff. de te. ſta. mili. & l. j. C. illo eo. ti. Et ratio pręmiſſorũ
eſt, ne teſtator deceſsiſſe videatur pro parte teſtat⁹,
& pro parte inteſtatus. l. ius noſtrũ. ff. de reg. iur. & in
§. hæreditas. inſti. de hære. inſti. quod fieri nõ poteſt
de iure in pagano, niſi cõſuetudo patriæ vel ciuitatis
eſſet in contrariũ: quia tunc poſſet vnuſquiſq; dece-
dere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, ſecũ-
dum Bal. in l. de quib⁹. viij. col. vbi hoc probat bona
ratione. ff. de legi. Et q tunc appellatione bonorum
veniant vaſalli, tenet Bal. in l. j. in ij. lectu. ff. de ſtatu.
homi. Aliàs autẽ ſi filius fuiſſet hæres vniuerſaliter
inſtitutus, ille cui teſtator reliquit bona mobilia &
immobilia, haberetur loco legatarij, arg. l. quoties. ff.
de hære. inſti. Quoniam eo caſu illa verba nõ conti-
nerent vniuerſalia bona, quia nõ cõprehenderentur
12 iura. † Et idem fuiſſet, ſi noſter teſtator dixiſſet, Ad-
iectæ relinquo cæteras res: quia tunc cùm verbũ rei,
ſit generale. l. j. §. fi. ff. ſi cer. pet. illa verba importaſ-
ſent hæredis inſtitutionẽ vniuerſalẽ, conſiderato q
nemo alius fuerit vniuerſaliter inſtitutus, ſecundum
Bar. in d. l. Quintus. §. argẽto. ff. de auro & arg. lega.
Et ſic veniẽt oĩa mobilia, immobilia, iura & actio-
nes, ita q omnia trãſeunt actiuè & paſsiuè tanquam
in hæredem ratione prædicta, ſcilicet ne teſtator di-
catur pro parte deceſsiſſe teſtatus, & pro parte inte-
ſtatus. Nam licet appellatio bonorũ plus cõprehen-
dat, quã appellatio rerum, ſecũdum Bal. in d. l. j. ff. de
ſta. ho. Tamẽ hoc caſu in omnibus æquiparãtur. Ita
q nõ refert, an teſtator ſimpliciter dixerit, relinquo
cætera bona, vel dixerit, relinquo bona mea, & res
13 meas. † Nã ratione prædicta hæc nomina poſſeſsiua
meũ, tuum, aut ſuũ, vniuerſalẽ diſpoſitionẽ non re-
ſtringunt, vt eſt tex. hic dũ dicit, cætera bona ſua. vbi
hoc pnomẽ *ſua*, nullatenus reſtringit, quin inſtitu-
tio hæredis fuerit vniuerſalis, taliter q omnia indiſ-
ferenter veniũt etiã iura, actiones, vaſalli, bona em-
phyteuticaria, liuellaria pręſentia & futura, ſecundũ
Bal. in d. l. j. in j. lectu. de ſtatu ho. Et idem ſi dixiſſet,
relinquo quicquid habeo in bonis vel rebus meis, vt
ibi dicitur. Idẽ ſi dixiſſet, relinquo cæteras poſſeſsio-
nes: quoniam tunc omnia actiuè & paſsiuè veniunt,
vbi alius non reperitur in teſtamẽto hęres vniuerſa-
liter inſtitutus, & hoc ratione prædicta. Quinimò li
cet teſtator certam rem exprimẽdo relinquat gene-
raliter cæteras res, nõ videatur per clauſulam gene-
ralẽ, niſi res ſimiles ſpecificantis & nõ diuerſas. l. fi. §.
cui dulcia. ff. de vino tri. & oleo leg. & c. ſedes apoſto
lica. vbi Panor. & Docto. de reſcri. Attamen ſi in tali
teſtamẽto nõ eſſet alius hęres vniuerſaliter inſtitut⁹,
ille cui eo modo relictũ eſſet, erit hęres, & omnia ha
bebit,

bebit,quanuis diſsimilia ſpecificatis. Quod eſt adeò
verum,ꝙ etiã ſi teſtator nõ dixerit, relinquo bona
aut res vel poſſeſsiones vbicunq; ſitæ exiſtãt, in tali
inſtitutione veniẽt omnia & ſingula bona teſtato-
ris quãuis extra territoriũ, imò extra regnũ ſita per
rationẽ prædictã. Nã inſtitutio hęredis in parte vel
in certa re quantúcunq; minima facta alio non dato
hærede vniuerſali, ad totã & integrã teſtatoris ſub-
ſtãtiã trahitur & hęreditatẽ.l.j.§.ſi ex fundo.ff.de hę
redi.inſti. Ne teſtator dicatur pro parte deceſsiſſe te
ſtatus,& pro parte inteſtatus. ſecùs autẽ eſſet in lega
tis vel donationibus loco hæreditaria non expeditis.
Vnde ſi quis diceret,do tibi bona vel res mobiles &
immobiles,nõ venirẽt iura neq; actiones: vel ſi quis
diceret,do tibi bona mea, vel res meas, non venirẽt
nomina debitorũ: quia illud eſt meũ,quod vẽdicare
poſſum.vt d.l.Quintus.§.argento.Sed nomen debi-
toris vendicare nõ poſſum,cùm perſonalis actio &
realis diſtinguantur,vt ſpecies quaſi oppoſitæ.inſtit.
de actio.§.omniũ. Pręterea hoc pronomẽ mea, eſt
poſſeſsiuum. Or iura perſonalia nõ poſsidẽtur per
l.fi.ff.quorum bonorũ.& ſic nõ includũtur in tali do
natione,maximè ſi donator dixerit, do bona ſita &
poſita:quia talia iura nõ ſũt entia realia, quæ ſituari
poſsint,nec eſſe poſſunt in loco.Ergo nõ veniunt in
tali donatione, ſecũdum Bar.in d.l.poteſt pupillus.
ff.de aucto.tut.Si autẽ donator diceret,do bona mi-
hi pertinẽtia,aut res:tunc nomina debitorũ include-
rẽtur:quia verbũ res,eſt generale,& verbũ pertinere
eſt etiã generale,vt d.l.j.ff.ſi cer.pet.& l. verbũ per-
tinere.ff.de verb.ſig.Et idẽ eſt in verbo, habeo.Putà
ſi dicerẽ,do tibi omnia bona quæ habeo. Nã habere
dicimur ea,quæ in credito habemus.ff.de regu.iur.l.
qui actionem.&.ff.de acquit.rerũ domi.l.rem in bo
nis.Sed ſi dico,dono tibi id quod habeo Caturci, vel
Toloſæ,actiones perſonales nõ cõtinentur: quia lo
cus non circunſcribit illa incorporalia.l.Caius.ff.de
leg.ij.Nam hoc caſu non eſt ſicut in hæredis inſtitu
tione,quæ vt dixi omnia cõprehendit.Si autem dixi,
dono tibi omnes poſſeſsiones meas, non connẽtur
mobilia, puta libri, vel ſe mouentia, vt ſunt boues
& cætera animalia:cùm ſecundum communẽ vſum
loquendi, talia non veniant appellatione poſſeſsio-
num,ſecundum Cyn.in l.fi.C.de cõpen.& Bal.in d.
l.j.ff.de ſtatu homi.facit glo.in l.j.ff.de acquir. rerũ
domi.quæ dicit ꝙ impropriè dicitur poſſeſsio rerũ
mobilium.Et ita etiã tenet Bart.in l.vxorem.§.lega
uerat.ff.de leg.iij.quẽ ſequitur Ioã.de Plat.in l.rura.
14 C.de om.agr.deſer.lib.xj.† Et hoc verum, ꝙ appel-
latione poſſeſsionum nõ veniũt libri, nec cætere res
mobiles, niſi ille donator in ſuo patrimonio nihil
aliud haberet, quã libros, vel alia mobilia:quia tunc
venirent libri, maximè qui afferunt fructus vberes,
& poſſeſsiones faciunt pingues.Cùm ſi tunc aliter di
ceremus,legatũ ſeu donatio eſſet inutilis, ſecundum
Barba.in c.poſſeſsiones. de rebus eccle. nõ alienan.
Et nõ cẽſentur tũc ſolùm poſſeſsiones donatæ, ſed
plena proprietas earũ ſecundum Panor.in c.penult.
de for.per l.interdum.ff.de verb.ſign. Ideo dicit Bal.
15 in d.l.j.de ſta.homi.† ꝙ ſi ego do, aut lego quicquid
habeo in domo: venit etiam firmamentum, quod in
domo eſt, dum tamen nõ ſit venale:quia illud non
veniret.l.generali.§.vxori.ff.de vſufr.lega.vbi plenè
Alex.& plenè Bar.in l.damna.ff.de bo.damna.& Bal.
in rub.C.de verbo.ſign. Nec aliæ merces venales in
tali diſpoſitione veniũt, vt d.l.generali.ſicut nec nu
mi ſeu pecunię ibi repoſitę vt mutuò dẽtur,vel aliàs
de præſenti erogentur.l.ſi chorus.§. his verbis.ff. de
lega.iij.ſecùs ſi, vt ibi ꝑpetuò ſint,vt ibi,& l.ſi mihi.
§.his verbis. & vtrobiq; Bar.eo. tit.de leg.iij.ſecùs ſi
dixiſſet,lego omnes res meas, nõ adiectis his verbis,
quas domi habeo:quia venalia non cenſentur eſſe in
domo,ſed extra. Ideo nõ veniunt appellatione eorũ
quæ domi ſunt,niſi dicerem,lego quę domi ſũt quo
quomodo,quo caſu etiã venirent venalia. Idem ſi in
domo aliquid non haberẽ,niſi venale:quia illud ve-
niret,ne legatũ ſit inutile,argu.l.fundus,qui locatus.
ff.de fund.inſtr.& l.pediculis.§. itẽ cũ.ff. de auro &
argen.lega.dũ tamẽ illę mercãtię venales ſint ipſius
teſtatoris,aliàs nõ:quia verbo generali,ſuũ ius tantũ
donaſſe,aut legaſſe videtur.l.vxor patrui.C. de le.&
ff.de cõtrahenda.empt.l.qui tabulas.ſecundũ Bar.in
d.l.generali.§.vxori.Præterea hoc verum, ꝙ legata
domo vel legatis his, quę domi ſunt,nõ veniũt mer-
ces venales vbi ſunt aliæ res, niſi legatũ eſſet factum
filio teſtatoris. Quo caſu ſi alij hæredes non nimis
grauentur, puta ſtante vlteriori amplo patrimonio,
tunc in legato res venales domi exiſtẽtes includũtur
per tex.ſingularem in l.quęſitum.§.ſed & ipſe papę
16 ff.de fundo inſtru. † Quia ardor charitatis paternæ
verborum inducit dilationẽ.l. Aurelius.§. Titius.ff.
de libe.leg.Similiter dicebat Bar.in d.l.vxori.§. lega
uerat.ff.de leg.iij.ꝙ appellatione poſſeſsionum non
venit pecunia, nec comprehẽditur in donatione vel
legato poſſeſsionum,niſi talis pecunia fuiſſet ad ban
chum depoſita pro emendo poſſeſsiones:quia tũc le
gatis poſſeſsionibus videtur legata pecunia.l.iij.§.
17 quid ergo.ff. de contra. iudi. tutelæ. † vnum tamen
menti tenebitis, ꝙ vbicunq; in lege apponitur ver-
bum plena,tũc poſſeſsio capitur pro dominio & poſ
ſeſsione,per tex.ſingularem in l.raptores.C. de epiſ.
& cleri.& ibi Bart.Et idem ſi apponatur hoc verbũ,
pleniſsimum dominiũ,qui modus loquendi non eſt
alibi,ſecundum Bald.in l. j. C. de nudo iure quiritũ
tollen.de quo plenè dixi ſuprà in verbo, *Et vxorem
nomine Adelaſiam*. in primo principali articu. & ij.
deciſio.Et ſi dicerẽ,lego res meas,quas habeo in tali
territorio. Ex hoc videor legaſſe ſeu donaſſe homi-
nes meos & ſubditos meos,quos ibi habeo, per tex.
ſingularẽ in l.talem.§.fi.ff.de hære.inſtit.dum tamẽ
non ſint mihi ſanguine coniuncti. Quia in generali
ſermone non præſumitur quis loqui contra ſibi cõ-
iunctos,vt ab eo ſeu hæredibus ſuis ſepararẽtur.l.obli
gatiõe generali.ff.de pig.& l.humanitatis.C. de ex-
cuſa.tuto.facit ca.poſtremò.de appel.& d.l.talem.in
fin.& eſt bonus tex.in l.poſſeſsionum diuiſiones.C.
communia vtriuſque iudi. Ideo dicebat ſingulariter
Bal.in l.ſi hæredes.C.de teſta.manu.ꝙ abbas trãſige
re non poteſt de monacho vel conuerſo, niſi cũ de-
creto ſuperioris. Cùm æquiparẽtur rebus immobili-
18 bus per illũ tex. † Sed quid ſi donẽ quicquid habeo
in bonis,& habeo vſumfructũ formalem, an videar
donare ipſius cõmoditatẽ? Et videtur, ꝙ non l.j.ff.
de vſufr.lega.quia illud nõ eſt aptũ eſſe de proprie-
tate,& vſusfructus formalis, non dicitur propriè de
bonis meis,quanuis præciſè nõ extra bona mea arg.
cõtra in d.l.vxor patrui. C. de legibus. Sed pone ꝙ
dedi omnia vtenſilia mea,nũquid includantur com-
munia mihi & Titio? Et Bal.in d.l.j.dicit,quòd nõ:
quia alterum ex ſimplicibus, id eſt, alterum extre-
mum non continet mixtum.ff.de lega.iij.l.hoc lega-
tum.& ff.de leg.j.l.ſerui electione.§.ij.& fin.Ex qui-
bus omnibus reſultat quæ ſunt illa, quæ veniunt ap-
pellatione bonorum, aut rerũ vel poſſeſsionum, de

quo plenè pGul.de Cug.Bar.& Bal.in d.l.j.ff.de ſta
tu ho.Ange.in §.ſi.inſti.de iure natu.Bal.in l.ſi con-
ſtante.in fi.ff.ſol.ma.& Barb.in j.parte.conſil.xxxv.
Videatis Bal.tit.de allodiis c.j.iij.col.& ĩ c.j.iiij.col.
de capit.qui curiã vendi.in vſibus feu. Vbi etiã deci
dit,an donato & legato caſtro videatur donata iuriſ
dictio. de quo plenè in l.j.§.cùm vrbẽ.ibi Doct.ff.
de offic.præfect.vrbi.videatis gl.& Panor.in c. con-
queſtus.de foro compe.& in c.cùm inter.de re iudi.
vbi decidit, Quid ſi donetur caſtrũ vel alia res ple-
19 no iure. †Viſo quid importat relictũ bonorum , vel
rerum aut poſſeſsionũ , quotidianũ ſuccedit dubiũ,
quid importet relictum vſusfructus bonorũ vel re-
rum?& cõmunia Doct.cõcluſio eſt,ꝙ ſi tale relictũ
fiat vxori teſtatoris,vbi teſtatoris deſcendentes ſunt
hæredes:nõ habebat vxor cui talis relictus fuit vſuſ-
fructus,in bonis & hæreditate mariti niſi vitam ho-
norabilem,prout antè viuente marito habere con-
ſueuerat, ita quòd hoc caſu relictum vſusfructus o-
mnium bonorum nõ plus importat , q̃ ſimplex reli-
ctum alimentorum,vt eleganter decidit Bar.in l. Ti
tia.§.Titia.ff.de leg.ij.& in l.j.cum auth. hoc locum
habet. ibi poſita. C. ſi mulier ſecundò nupſerit. vbi
plenè Cyn.& Salic.& Bal.in l.fi.C.de indicta vidui.
Sed indubitanter habebit alimenta,ſcilicet illa vxor
quam teſtator habebat tempore teſtamenti facti,cui
reliquit vſumfructum. Si autem teſtator poſt teſta-
mentum ſuperuixerit,& ſecundam vxorẽ duxerit,ta
li ſecundę vxori non debereotur etiam alimenta, ſe-
20 cundũ Bal.in d.l.fi.C.de indicta vidui. †Sed Alexã.
ibi in addi.tenet contrarium. Videatis eundem opi-
nionea concordantem in ij.parte,conſi.clxxiij. inci.
viſo proceſſu cauſæ.Et in dicta authen. hoc locũ ha
bet.dicit Salic.vnum ſingula.verbum, videlicet ꝙ ſi
filius teſtatoris & extraneus ſint cohęredes,& mater
filij relicta fuerit omniũ bonorũ mariti vſufructua-
ria,ille extraneꝰ gaudebit priuilegio à lege dato ipſi
filio, vt in vtraq; hæreditatis portione, mater teſta-
toris vxor non habeat, niſi ſola alimenta & pręemi-
nentias,quas cum marito habebat,ſecundum Bar.in
d.l.Titia.Et idem ſi legaretur concubinæ aut matri,
vel ſorori teſtatoris, vbi vt dictum eſt . fuerunt filij
ipſius hæredes inſtituti,ſecundũ Bal.in d.l.fi. Et idẽ
eſt è conuerſo,ſi vxor filiis inſtitutis maritum relin-
quat dominum omniũ bonorũ , & vſufructuarium:
quia tunc maritus nõ habebit niſi alimenta cũ filiis,
ſecundum Bal.& Ange.in d.auth.hoc locum habet.
Quod verum intelligatis, quòd ſola alimenta habe-
bit virtute legati:ſed eo quia pater,& per cõſequens
legitimus adminiſtrator bonorum maternorum , &
aduentitiorum ſui filij,aliud eſſet.l.j.C.de bonis ma-
tern.& l.cùm oportet.C.de bo.quæ lib.quia ratione
patriæ poteſtatis haberet fortè vſumfructum totius
hæreditatis , niſi diceremus illis legibus derogari
per ſpecialem teſtatricis diſpoſitionem, cogitabitis.
21 †Et præmiſſa intelligatis vera,ſcilicet ꝙ vxor per
maritum relicta domina & vſufructuaria omnium
bonorũ non habebit niſi ſola alimenta,niſi aliàs cõ
ſtaret expreſſè de volũtate mariti defuncti,ꝙ volue
rit vxorem habere,& percipere integros fructus hę-
reditatis,vel de hoc conſtaret per cõiecturam: quo-
niam eo tunc vxor perciperet integrũ vſumfructum
bonorum mariti,vt eleganter conſuluit Paul. conſi.
ccclxxxix.incipiẽ.quod vxor quondam.vbi maritus
vxori legauerat in teſtamento alimenta, & poſtea in
codicillis legauit eidem omnium bonorum vſum-
fructum , cùm appareat de mente teſtatoris fuiſſe, ꝙ
vltra alimenta vſumfructum habeat, vt ibi per mul-
tas efficacea probat rationes.Et idem in caſu cõuce-
ſo,in marito relicto vſufructuario.Sanè intelligatis,
ꝙ vxor nõ habeat niſi ſola alimenta, vbi filii teſtato
ris hęredes inſtituti ſuperuixerunt patri, & adierunt
hæreditatem:quia tũc,vt dictum eſt, vxor teſtatoris
defuncti omnium bonorũ vſufructuaria non habe-
bit niſi alimẽta.Et idem ſi filij teſtatoris hæredes in-
ſtituti eſſent pupilli, qui poſt mortẽ patris poſtquã
fuerunt hæredes,decederent in ætate pupillari, ita ꝙ
hæreditas deueniret ad pupillariter ſubſtitutos,quã-
uis extraneos: quia non haberet vxor niſi alimenta,
de quo tamen videatis Bar.in d.l.Titia.in fi.ff.de le
ga.ij.& plenè per Alexã. plenè cõcludentem in l. &
ſi cõtra.v.col.ff.de vulga.& pupil.Si autem filij teſta
toris hæredes viuo patre teſtatore decederent,& ſic
hæredes non eſſent,& hæreditas veniret ad ſuccedẽ
tes ab inteſtato collaterales vel extraneos,tũc vxori
deberetur integer omnium bonorũ vſusfructus , ſe-
cundum Alex.in ij.parte , cõſi.xlij.incip.viſo pceſ-
ſu.Præterea intelligatis verum,ꝙ vxori non deben-
tur niſi ſola alimẽta, ſi relictũ vſusfructus ei factum
ſit vniuerſale de omnibus bonis, vt d.l.j.C.ſi mulier
ſecũdò nup.ſi autem vxori relictus foret vſusfructus
certarum rerum, qui vltra alimẽta aſcendit , eo tunc
debetur ſibi earum rerum integer vſusfructus , ſecũ-
22 dum Bal.in l.ſi pater.per illũ tex.C.de vſufru. †Nã
legatum vſusfructus tunc ſola alimenta importat,
quando eſt vniuerſale , de quo videatis pulchra per
Bald.& Alexã.in l.ſi filius à patre.v.col.ff.de libe.&
poſth.Et hæc vera, vbi filij teſtatoris eſſent hæredes
inſtituti,ſed ſi inſtituti eſſent extranei, vel alij paren
tes teſtatoris, quàm deſcendẽtes liberi,puta quia in-
ſtituti fuerunt collaterales,tũc vxor integrum habe-
ret vſumfructum totius hęreditatis,ſecundum Iaco.
Butri.in d.l.j.C.ſi mulier ſecundò nupt. quem ſequi
tur Pau.in præfato.cõſi.in fin.licet Bar.in d.l.Titia.
hoc indeciſum reliquerit.Et idẽ puto, ſi filij teſtato-
ris fuerint hæredes inſtituti,qui poſtea à paterna hæ
reditate abſtinuerunt, ita, ꝙ hæreditas ad extraneos
medio vulgaris ſubſtitutionis deuenit hæredes ſub-
ſtitutos,ſecundum Bar.in d.l.Titia.& Pau.in d. conſi.
ij.col. Quoniam hoc caſu vxor integrum percipiet
vſumfructum: quia quòd vxor ſola percipiat alimẽ-
ta,fuit fauore filiorum introductum hæredũ à patre
inſtitutorum:ergo locum nõ habet,vbi nõ ſunt effe-
ctualiter,vel eſſe deſinunt heredes.Si verò ipſis hęre
dibus inſtitutis,non vxori,ſed extraneo relictus fue-
rit omnium bonorum vſusfructus, tũc talis legata-
rius integrum cõſequetur vſumfructum , prout ver-
ba relicti ſonãt:deducta tamen legitima iure naturæ
filiis hęredibus debita,quam incõtinenti ſine aliqua
tẽporis dilatione habebunt tã in proprietate , quàm
vſufructu,ſecundũ Bar.in l.vxori meę.ff.de vſufruc.
lega.Ioan.Andr.in addi.Spe.tit.de pig.§.j. Bar.in l.
quoniam in prioribus.C.de inoffi.teſta.Doct.maxi
mè Alex.in authen.nouiſsima.illo eod.titu.& in d.l.
vxori meæ. Et demũ mortuo illo vſufructuario ple-
nam habebũt proprietatem cum vſufructu per mor-
tem vſufructuarij cõſolidatam. Quinimò plus deci-
23 dit Barb.in c.fin.ij.col.de pig.†ꝙ licet filius fuerit à
patre in vſufructu omniũ bonorũ inſtitutus , tamen
computare nõ tenebitur illum vſumfructum in legi-
tima,& ita refert conſuluiſſe Petr.de Ancha.conſil.
cxvij.Et ratio eſt,quia legitima filij debetur in rebꝰ,
& ſubſtãtia teſtatoris,nõ in ſolis fructibus. Et idem
eſſet,ſi vſusfructus vltra dodrantẽ eſſet relictus:quia
deduce

deduceretur ſeu detraheretur Falcidia. l. omniū re-
rum vſufructu legato. ff. de vſufru. & idem eſſet vbi
filiis hæredibus inſtitutis, & vxore relicta omnium
bonorum vſufructuari, & bona patris deducta legi-
tima filiorum, non eſſent ſufficientia ad vxorum ali-
menta. Quia eo caſu poterunt filij de paterna hære-
ditate legitimam, in qua grauari non poſſunt detra-
here, & de reſiduo alimēta vxori teſtatoris præſtare,
per d. l. quoniā in priorib. ſecundū Sali. in d. authen.
hoc locū. circa fin. Vnde reſtat cōcluſio, ꝙ in pun-
cto noſtro inſtitutis liberis teſtatoris vxor omnium
mariti relicta domina & vſufructuaria, nō habebit
niſi alimenta: ſed inſtitutis extraneis hæredibus, vxor
integrum habebit vſumfructum. Cùm hoc caſu non
militet fauor liberorum, niſi vt ſuprà dixi, fuiſſent
extranei ſimul cum liberis hæredes inſtituti. Nec eſt
verū, quod voluit idē Bal. in d. l. fi. C. de indicta vi-
dui. vbi decidit, ꝙ vxor teſtatoris in caſu præmiſſo
quando ſoli extranei fuerunt hæredes inſtituti, non
habebit niſi dimidiam vſufructus, & alteram dimi-
diā habebunt extranei hæredes inſtituti, per l. ſi alij.
ff. de vſufru. lega. quia ſecundum Pau. in d. conſil. illa
lex loquitur, quādo teſtator vni legauit fundū, alteri
verò vſumfructū eiuſdem fundi. quo caſu ideo con-
currunt in vſufructu ambo legatarij, quia fundi ap-
pellatio cōſiſtit ex proprietate & vſufructu, ita quòd
altero deficiēte non diceretur fundus, ſed nuda pro-
prietas, vel nudus vſusfructus. l. qui vſumfructum. ff.
de verb. obl. Idcirco relinquēdo vni fundum voluit
teſtator, ꝙ etiā habeat fructū, nō nudā proprietatē.
Sed cùm vnum inſtituit vniuerſaliter, & alteri legat
vſumfructum bonorū, non cōſtat, neque apparet ex
aliquo, ꝙ voluerit hæredē inſtitutum participare de
vſufructu, cùm hæreditas cōſiſtere poſſit in iure ab-
ſtracto à ꝓprietate & vſufructu: quia hæreditas dici
poteſt ſine aliquo corpore, cùm ſit ius vniuerſum,
quod defunctus habuit. l. hæreditas. ff. de pet. hære. &
l. nihil aliud. ff. de verb. ſig. Nec ergo apparet ex ſigni
ficato inſtitutionis, ꝙ teſtator voluerit hæredē inſti
tutū participare de vſufructu viuēte vſufructuario,
ideo integer vſusfructus pertinet ad legatarium ſeu
vxorē legatariā, proprietas vero ad hæredem, vt d. l.
24 omniū de vſufru. † Et quoties legatur integer vſuſ-
fructus, vbi integer vſusfructus debetur omniū bo-
norū, veniunt quicunq; fructus & prouentus ex aliis
bonis prouenientes, ac quæcūq; obuētiones. l. vſufru-
ctu legato. ff. de vſufru. Necnon ea veniunt, quæ ſunt
in nominibus debitorū, ita ꝙ talis vſufructuarius
exhibet debita teſtatoris per tex. not. in l. vxori meæ.
ff. de vſufruct. lega. vbi habetur, quòd vſufructuario
debentur prouētus Calēdarij. Or Calendariū nomi
na cōtinet debitorū. l. qui filium. ſecundū Bart. ibi in
princ. ff. de leg. iij. ergo in tali vſufructu veniūt debi-
ta, & obligationes quæ defuncto cōpetebant, & fina-
liter nulla res eſt, quæ nō cadat in vſumfructū lega-
tūm. l. vſufructu bonorū legato. ff. ad legē Falc. in fi.
Quod eſt verū, ſiue teſtator ſimpliciter dixerit, re-
linquo vſumfructū omniū bonorū, ſiue addiderit
pronomē poſſeſsiuum meorū dicēs, relinquo vſum-
25 fructum omnium bonorum meorū. † Quia hæc pro-
nomina meum, tuum, ſuū, iuncta cum illo vniuerſali
omnium, nō reſtringunt legatum. Idē ſi indefinitè
diceretur veluti, relinquo vſumfru. bonorum meo-
rum, ſecundum Bart. in d. § Quintus. § argento. ff. de
auro & argento lega. per tex. in d. l. vxori meæ. Nam
appellatione fructuum continetur etiā quodcunque
intereſſe teſtatori cōpetens, vt eo mortuo poſſit per
talem legatarium peti & exigi. l. loci corpus. § . j. ff. ſi
ſeruitus vendi. quem ad hoc ibi expreſſè not. Bal. &
idem Bal. in l. ſi quid. C. de ſerui. & facit text. in l. de-
ducta. § . hæreditatē. ff. ad Trebellia. ſecùs autē eſſet,
vbi teſtator relinqueret vſumfructum omnium bo-
norum mobilium & immobilium. Quia tunc in tali
vſufructu legato non veniunt nomina debitorum:
quæ cùm ſint incorporalia, nō veniunt appellatione
mobilium & immobiliū. Et idem de cæteris iuribus
incorporalibus. Quinimò talia iura faciunt tertiam
ſpeciem bonorum, adeò quòd nullatenus ſunt eadē
cum mobilibus & immobilibus. l. à diuo Pio. § . in
venditione. ff. de re iudicata. Et in propriis terminis
conſuluit Bart. conſil. alix. incip. Filius Petri de Flo-
rentia. Et ꝙ hæc iura incorporalia non ſint eadem
cum mobilibus & immobilib⁹, patet: quia ab eis dif-
ferunt in ſubſtantia, natura, & eorū effectus produ-
26 ctione. † Nam bonorum mobilium & immobilium
ſubſtātia eſt diuiſibilis & corporea, iurium verò in-
diuiſibilis & incorporea. Præterea mobilium &
immobilium eſt vera poſſeſsio, nō autem iurium &
actionum. l. ſeruus. qui. § . incorporales. ff. de acquir.
rerum domi. Poſtremò mobilia triennio, & immo-
bilia longo tempore præſcribuntur. Actiones verò
perſonales ſunt regulariter perpetuæ, ſaltem triginta
annis durātes. l. ij. C. de conſtit. pecu. ſecundum Ber-
nard. Landrianum addi. ſuper dicto conſi. Bartol. &
fuerunt originaliter verba Dyni in cap. ſine poſſeſ-
ſione. de regul. iuris. lib. vj. Ex quibus omnibus ſu-
pradictis reſultat deciſio ad plures quotidianas quæ-
ſtiones. Et primò ad id de quo Barto. dicit in facto
reſpōdiſſe in l. diuortio. § . ſi vir. & § . ſi fundum viro.
27 in fi. ff. ſolu. matri. † quòd ſi maritus legauerit vxori
vel alicui alteri vſumfructum omniū bonorū, emo-
lumentum quod percipitur ex protocollorum exē-
platione, quia fortè fuerat notarius, non pertinebit
ad legatarium vſusfructus bonorū. Et ratio eſt, quia
illud quod ſemel perceptum eſt, & non renaſcitur,
non dicitur eſſe in fructu per illum tex. Sed reditus
ſeu emolumentum protocollorum non reiteratur,
quia poſtquam inſtrumentum ſemel editum & in-
groſſatum eſt à notario, nō debet iterum edi ſeu in-
groſſari ſine iuſta cauſa. l. ſi quis ex argentariis. § . fin.
cum l. ſequen. ff. de eden. ſecundum Bart. & Imol. in
dicto § . ſi vir. Et conſuluit in propriis terminis idē
Bar. allegato cōſi. alix. & tenet in l. quædam. § . nihil.
ff. de eden. & Gui. Papæ, q. cccccxlj. dicit tamē Bart.
in dicto § . nihil. in fin. ꝙ emolumentum ſcripturarū
reiterabilium ex quibus ſæpe, & pluries pro copian-
do, & exēplando ſemper percipi poteſt commodū,
certè veniret in fructu, & deberetur vxori, aut alteri
vſufructuario, ſicut ſunt libri ſtatutorū & reforma-
tionum, & ordinationum regiarum, quibus ſinguli
pro negotiis cōtingentibus ſemper indigebunt pro
iuſtificatione ſuarum cauſarū, & regimine ſuorum
negotiorum. Sed aduertatis, quia ex his quæ ſupe-
rius fuerunt dicta, communiter tenetur contrarium
prout tenuerunt Pau. & Lud. in dicto § . ſi vir. & § . ſi
fundum. Primò per tex. in dicta l. vſufructu lega-
to. ff. de vſufruct. vbi in vſufructu bonorum legato
veniunt quicunq; fructus reditus & prouentus, nec-
non obuentiones. l. vſuras. ff. de vſur. Secundò per
tex. ad hoc not. in d. l. vxori meæ. ff. de vſufruc. lega.
vbi vſufructuario debetur Calendarium ſeu Calen-
darij prouentus, & tamen nomina debitorum ſemel
exacta non renaſcuntur: quia bona fides nō patitur,
vt bis idem exigatur: ergo &c. Sed ſaluando opin.

Barto.vt ſit inter patres concordia,capere poſſumus
verba Bal.in l.j.verſ.quæro an vxor.C de fruct. & li
tiũ expen.vbi elegãter dicit, ꝙ ſi quæritur vtrum pe
cuoia,quę ex protocollorũ exemplatiooe redigitur,
pertinere debeat fructuario omniũ bonorũ quo ad
poteſtatem vtendi & fruendi duntaaat.& dicendum
eſt,quod ſic.Sicut vti poteſt,&frui quacũq; pecunia
hæreditaria.l.j.C.de vſufru. Et ita loquitur d.l.vxo-
ri meæ.vbi pecunia redacta ea nominibus debitorũ
pertinet fructuario , quo ad vtendũ & fruendum ſo-
lùm,& duntaaat:vt ſcilicet poſt mortẽ vſufructuarij
tãtundẽ reddatur proprietario , iuxta §.cõſtituitur.
Inſtit. de vſufru. Nam ſi aliter diceremus & teſtator
in hæreditate non haberet oiſi nomina debitotũ, ſe-
quęretur, ꝙ proprietarius nihil vllo tẽpore haberet,
& ita verificari poteſt opinio Pau.& Ludo.Aut quæ
ritur,vtrũ pecunia ex protocollis redacta pertineat
& ſpectet iure proprio, & irreuocabiliter ad vſufru-
ctuarium omniũ bonorum,ita ꝙ poſt illius mortem
nulla pecunia reddatur proprietario hæredi,&dicẽ-
dũ eſt,ꝙ nõ.Ex hoc modo procedere poteſt opinio
& conſilium Bar.ꝙ talis pecunia nõ pertineat vſu-
fructuario. Et ſecundũ hãc diſtinctionẽ intelligi po
teſt d.l. vſufructu legato.vt etiã voluerunt Agel. &
Fulgoſ.io d.l. quædam.§.nihil.ff.de eden.vbi dicũt,
ꝙ ſi maritus legauit vxori vſumfructũ protocollo-
rum,tunc percipiẽda debent eſſe mulieris:quia ita
videtur eſſe de mente teſtanõs. Allegant text.in l.ſi
tam anguſti.ff.de ſerui.& tex.cum glo.in l.ſi fundus.
in prioci.ff.ſolu. matri. Ex prædictã diſtinctionem
opinionum concordatiuam tenuit idem Bald.in d.l.
diuortio.§.ſi fundum.vbi Alex.& Fran.Aret.ff.ſol.
matri. ſecundum quos non obſtat d.l.ſi vſufruct.le-
gato.quia tex.ibi loquitur de obuẽtione procedẽte
ex re cuius vſusfructus relictus eſt,quæ indubitanter
28 vſufructuario pertinet. † Vnde notanda eſt dictio
ex,quæ cauſam denotat immediatam. l.j.in princip.
C.ſi ſeruit.extero.l.nõ dubium.C.de legi.& l.j.§.ex
incẽdio.ff.de incen.ruina vel naufr. Sed illa pecunia
quæ percipitur ex protocollorũ exemplatione,non
dicitur percipi ex,nec de protocollis immediatè,ſed
29 percipitur propter protocolla. Et † dictio propter,
cauſam denotat mediatam.l. eo tempore.§.fin.ff.de
pecul. hanc etiam opin. ſequitur Bernar. Landr. in
addi.ſuper dicto conſilio Bar.Eandem diſtinctionẽ
tenet Iaſon in effectu in dicta l.diuortio.§.ſi vir io
fundo. Ex hoc modo decidi poteſt alia quæſtio,de
30 † theſauro inuẽto in fundo , cuius vſusfructus lega-
tus fuit , quia non pertinet vſufructuario , vt illum
faciat ſuum,niſi quo ad vſum quandiu viuet:& vſu-
fructu finito eum cum fundo reſtituet proprietario:
quia theſaurus nõ dicitur procedere ex fundo cuius
vſusfructus relictus eſt , vt dicatur emolumentum
reiterabile,quod annis ſingulis , aut ſæpe reiteretur.
Prætereà theſaurus in aliquo loco inuentus , ſeu
illius acquiſitio cauſatur , & regulatur à vero domi-
nio non cõmutabili,non autem à dominio commu-
tabili.l.j.C.de theſauris.lib.xj.Ideo videmus,ꝙ viro
qui eſt dominus fundi dotalis,& ſic plus quàm vſu-
fructuarius.l.doce ancillã.C.de rei vendi.non acqui
tur theſaurus: ſed tẽpore reſtitutionis dotis reſtituet
eum cum fundo dotali.Et idem de illo,qui habet ius
in re tantùm, vt eſt creditor fundũ habens hypothe-
catũ,in quo reperit theſaurũ, qui licet propter ceſſa-
tionem ſolutionis debiti impetrauerit ius dominij,
poſt quã impetrationẽ poteſt debitor intra biẽnium
recuperare pignus, certè recuperabit theſaurũ ſimul
cum pignore integrum , ſi ipſe illum inuenit,vel pro
dimidia ſi alius eũ inueniſſet,vt clarè decidit Ioã. de
Pla. io d.l.j.de theſauris etiã ex ſupradictis deciditur.
31 Si † gabellarius,id eſt, emptor gabellarum vel pe-
dagiorum deceſſerit durãte tẽpore firmæ ſuæ relicta
vxore omnium bonorum ſuorũ vſufructuaria : quia
vxori debebitur reditus gabellarum, quas firma du-
rante poterit exigere : ſed præſtita cautione hæredi
de reſtituẽdo exactũ finito vſufructu,ſecundũ Bald.
in l. j.C.de vſufr. quem ſequitur Ioan. Bertachini in
32 ſuo tract.de gabellis.parte ij.in q.xxx.† Quæ autem
ſunt illa,quæ veniunt appellatione fructus , reditus,
prouentus, obuentionũ ac emolumentorũ , videatis
glo.in c.generali.de elect.lib. vj. tex. & gloſſ. in cle.
ſtatutũ.de elect.& in c.grãdi.de ſup.neg. præla.li.vj.
Bal.in l.videamus.la grãde.ff.de vſur. in lectura an-
tiqua.per Doct.in c.paſtoralis.de don.& Bal.in l.co-
33 hæred. C. famil. erciſc. † Similiter ex præmiſsis alia
ſoluitur quæſtio. Alicui relictus fuit vſusfru.omniũ
bonorũ,in quibus ſunt multę directitates ac iura va
ſallorum & emphyteutarum:nunc dubitatur cui ap-
plicari debeant lucra reuocationũ dictorũ fundorũ,
ſicut ſunt acapita,laudimia , & cætera iura feudalia,
quæ dominę debẽtur.Et certè Oldr.cõſi.xxiiij.inci.
Quod dominæ vſufructuariæ.& Ioan.And.in addi.
Spec.tit.de locato.§.nũc aliqua.verſ.xciij. quæritur,
in addi.poſita ſuper verbo,qui tabernas.vbi videtur
cõcludere prædicta lucra vſufructuario pertinere ad
vtendum & fruendũ , quandiu viuet vſufructuarius,
& durabit vſusfructus. Sed eo finito per mortem fru
ctuarij,vel aliàs peruenięt omnia ad proprietarium,
prout fuit dictũ ſuprà de emolumẽtis protocollorũ
ſecundũ aliquos.Alij verò tenẽt,ꝙ lucra renouatio-
nũ & recognitionum abſq; aliqua reſtitutione pro-
prietario imposterũ fiẽda : tamẽ ſecundũ aliquos i-
pſe renouationes & inueſtituræ fieri debẽt per pro-
prietariũ,ac officiariorũ creationes, ſecũdũ Paul.in
d.l.vſufructu omnium bonorum.ff.de vſufru. Semel
tamen dictum fuit per Arreſtum in Parlamento me
ſcholari exiſtẽte Toloſæ anno domini M.cccclxxix
inter dominũ Anto.de Morlhone,tũc & nũc ſecun-
dum Præſidentem io Parlamẽto Toloſæ proprieta
rium,& dominam vſufructuariam, ꝙ ipſe Præſidẽs
dominus proprietarius caſtri Marini diœceſis,& Se
neſcalliæ Rathonẽſis,& domina vſufructuaria eiuſ-
dem caſtri ſimul crearent officiarios , & iuramentũ
conſulũ ſeu iuratorũ caſtri reciperent. Si autẽ feuda
vel emphyteuſes ꝓpter deueria nõ ſoluta , aut fore-
facta caderent in cõmiſſum,tunc illo cõmiſſo gaude
bit fructuarius,quãdiu durabit vſusfructus, & demũ
illo finito proprietas talium feudorũ commiſſorum
& incurſa cedẽt & pertinebũt proprietario. de quo
videatis Oldrad.conſil.ccxxix.incip. Super eo quo
quæritur.& Ioan.And.in d.addi.videatis Oldr.in fi.
34 dicti conſilij. † Vbi decidit etiam de theſauro , ꝙ
non pertinebit vſufructuario , quin ſaltem teneatur
illũ reſtituere proprietario vſufructu finito, vt ſuprà
dixi.ſecùs eſſet in domino vtili,putà vaſallo vel em-
phyteuta, qui ſi io fundo reperiant theſaurum,cedit
eorum perpetuo lucro,& non lucro domini directi:
niſi dominus directus theſaurũ io feudali, fũdo, aut
emphyteutico reperiret:quia tunc ratione inuentio-
nis dimidia ſibi acquireret , & reliqua dimidia vtili
domino.Si autem aliquis tertius , putà Titius extra-
neus theſaurum inuenerit,cùm dimidia debeatur do
mino feudi, certè dominus vtilis in illa dimidia præ
feretur directo,ſecundũ Io.Fab.& Ang.poſt gl.ibi,
in §.the

ibi, in §.theſauros.inſti.de rerum diuiſ.& Io.de Pla.
in d.l.j.C.de theſauris.li.x.Et ita à paucis diebus cō-
ſului in fauorē cuiuſdā emphyteutæ pręſentis Seneſ-
ſchaliæ, qui modicā pecuniā valde antiquā, ferè con-
ſumptā, & antiquitate confectā, fodiēdo inuenerat,
quod rarò contingit, vt in conſultationem deducat.
35 † Cùm theſauri inuentio ſit donū Dei, vt d.l.j.de
theſauris. Ex præmiſsis etiā reſultat deciſio alterius
36 quæſtionis non minus elegantis. Si † alicui relictus
eſt vſusfructus bonorū, vel alicuius caſtri, cui inhæ-
ret iuriſdictio, an banna, foriſcapia, pœnæ, condēna
tiones, mulctæ, emolumentū ſigilli, & officiariorum
pertineāt vſufructuario, an verò proprietario. Et de-
ciditur, ꝙ cedūt lucro fructuarij, cū hæc omnia ſint
fructus iuriſdictionis, ſecundū Bar.in l.fi.ff.ſol.mat.
per tex.in c.j.quæ ſunt regaliæ. Idē tenet Bal.in d.l.
j.C.de fruc.& litium expen.& Ang.in l.ſi cōſtante.
§.j.ff.ſoluto matr. Ideo dicit Bart.in d.l.fi.ꝙ omnia
illa pertinent marito, ſi caſtrū aut bona in dotē data
iuriſdictionem habeant, quia marito pertinent fru-
ctus dotis, cui onera matrimonij incūbūt. Et ita etiā
tenent Bal.& Ange.in d.l.diuortio.§.ſi fundū.& §.
ſi vir.vbi Alex.prope fin.& Ange.in d.l.ſi cōſtante.
§.quoties.& Pe.de Anc.in c.ij.j.ne pręlati vices ſuas.
Ad hoc facit tex.not.iuncta glo.ibi, in d.cle.ſtatutū.
de elect.& not. Felin.in cap.ad audientiā.iij.col.de
37 præſcript. Si † tamen villæ in dotē datæ pertineret
ius patronatus, tale ius præſentandi potius vxori ve
ræ dominæ pertineret, quàm marito, cui pertinent
fructus rei dotalis, quæ præſentatio non eſt fructus,
cōmodum reale afferens, ſeu aliquid conferēs ad ſu-
ſtinendū onera matrimonij marito incumbēntia, pro
quibus datur dos: ſed eſt ſolùm quidā honor, ſecun-
dum Pan.ſingulariter in c.fi.in fi.de cōceſ.præben.
& Iaſ.in l.fi.in fi.ff.ſol.matr. Ex quibus poteſtis in-
telligere, quid erit in pœnis & bonorum cōfiſcatio-
nibus ipſorum delinquentium, vel pœnis fraudātiū
gabellas, cuius lucro cedūt, an vſufructuarij vel pro-
prietarij. Similiter talia lucra, & emolumenta cōpe-
tunt emptori fructuū iuriſdictionis vel gabellarum,
ſecūdū Bal.in d.l.j.C.de fruc.& litiū expen.& in c.
j.de feu.cog.& in rub.ff.de rerū diuiſ.verſ.ſed pona-
mus.Ang.Aret.in §.pœnales.inſti.de act.Bal.& Sa-
lic.in l.ſi quis ſine.per illū tex.ibi.C.de vectig.& cō-
miſ.Facit l.interdū.§.diui quoq; Marcus.ff.de publi
ca.ſentit Bar.in l.in ꝓuinciali.§.ſi ego.ff.de noui o-
peris nuntia.not.Bal.in l.j.in fi.C.ſi propter publi.
penſi.Et hæc eſt veritas, licet Ang.in l.ſi quis id qđ.
ff.de iuriſd.omnium iud.& l.at vbi.ff.de peti.hæred.
tenuerit contrarium, & malè ſecundum Alex.in d.l.
ſi quis id quod.& Felin.in c.ad audiētiam.iij.col.de
præſcript.Niſi conſuetudo eſſet in contrariū, prout
eſt in Delphinatu, ſecundū Guid. Papæ, q.cccc.iij.
Ob quod conſuluit Barba.in ij.parte, conſi.ij.quòd
delegatio cauſæ facta abbati, tranſit mortuo abbate
in perpetuum cōmendatarium & adminiſtratorem,
qui fructus facit ſuos. Et certū eſt, quòd iuriſdictio
venit in fructu ſecundum glo.ſingul.in c.cùm olim.
de maio.& obe.quæ dicit, ꝙ cōferre beneficia, licet
ſit iuriſdictionis.c.trāſmiſſa.de elec.tamen cōputa-
tur inter fruct⁹ epiſcopales: Ideo ſede epiſcopali va-
38 cante nō pertinet capitulo eccleſiæ vacātis. † Iuxta
hæc quę dicta ſunt, fui ſæpe in hac patria cōſultus de
tali dubio, ſi vt in eadem patria Caturcen. conſueuit
annuatim fieri, vendātur officia, fructus ſeu reditus
iuriſdictionis, prout emere conſueuit annis ſingulis
Viguerius ciuitatis Caturci in vigilia natiuitatis
beati Ioānis, qui plus & vltimò offerēs emit vicariæ
officiū cum emolumentis, & etiā Bailiui ſeu baiuli
aliorū locorum huius patriæ talia, & ſimilia eia com-
petunt de iure, quia (vt dictum eſt) veniūt in fructu,
ſecundū Bal.in d.l.fi.ff.ſol.mat.& in c.j.de feu.cog.
& alios vbi ſuprà. Et cōtingat ꝙ vnus erat ꝓ primo
anno, alius verò pro ſecundo, & in primo anno erat
commiſſum maleficiū, ex quo debetur pœna, & in
ſequenti anno facta eſt condēnatio, dubium erit cui
pertinebit exactio pœnę, an primo emptori vel ſecū
do. Et cōmunis cōcluſio eſt, ꝙ ptinebit emptori pri
mi anni, ſecundū Pet.de Anch.in c.j.& ij.ne prælati
vices ſuas.pro quo Cy.alleg.tex.in l.quęcūq; actio-
nes.ff.de actio.& obl.& in l.ſi quis in puteū.§.ſi poſt-
ea.ff.quod vi aut clam.& in l.fi.ff.arborū furtim cæ-
ſarum.& l.j.§.cùm fundū.ff.de aqua quoti.& æſtiua.
Pro hoc bene facit tex.in l.j.ff.de ſtip.ſer.& in l.ſi fi-
lius.ff.de ver.obl.& hāc partē tenuit Bal.ff.de iuriſd.
om.iud.ſed Alex.in d.l.diuortio.§.ſi fundum.penul.
col.dicit ſuſtentabiliorem eſſe de iure opinionē cō-
trariam, ꝙ imò talia ad primum emptorē non perti-
neant, cum ante ſententiā cōdemnatoriā pœna non
dicatur debita primo emptori.l.ſi qua.ff.de ver.ſign.
& l.aliud.§.j.illo eo.tit.& l.ex iudiciorū.ff.de accuſa.
& not.p Bal.per illū tex.in l.poſt contractum.ff.de
dona.& in l.auferi.§.fiſcus.ff.de iure fiſci. Idē tenet
Gui.Papæ.q.ccccxxv. Cùm ergo fructus dictæ pœ
næ nō cenſeatur perceptus ante ſententiā, ſed tātùm
vt ita dixerim ſeminatus, vt quia nulla nec inquiſi-
tio, nec condēnatio facta fuit, nō debet cedere lucro
primi emptoris: quia in hoc fructuarius eſſe cēſetur.
l.defuncta.ff.de vſufruc.& l.ſi vſusfructus meſſem.ff.
quib.mod.vſufr.amit. Sed ad fiſcū tanquam propric
tarium ſpectat. Pro hac parte facit tex.quē ad hoc ibi
ponderat Bart.in l.ſuſceptores.la ij.C.de ſuſcepto.
pręp.& archa.lib.x.vbi dicitur, ꝙ illi debet fieri ſolu
tio, qui officialis eſt tēpore ſolutionis fiēdæ. Ad hoc
vltra Alex.facit quod decidit Io.And.in nouel.in c.
fi.ſuper verbo, confirmationes.de elec.lib.vj.vbi di-
cit, ꝙ ſi tēpore cōmiſſi delicti debebat imponi deli-
quēti ex ſtatuto vel cōſuetudine pœna capitalis, &
poſtea illa pœna ꝑ ſtatutū nouū alterata fuit in pœ-
nā pecuniariā, ſi nūc delinquens de dilecto accuſeſ,
pnnietur pœna pecuniaria, ſecundū formā noui ſta-
tuti, & nō pœna capitali, quia attēdi debet tēpus ac-
cuſationis, & condēnationis ſecundū eū. Tamē ſe-
cūdum Alex.vbi ſuprà cōcordari ſic poſſunt ambæ
opiniones, ꝙ aut iſte fructus iuriſdictionis veniebat
percipiendus per illum ad quem ſpectat inquirere de
delicto, & nunc pertinet ad ſecundū emptorē: quia
illud percipit mediāte exercitio ſui officij, & propter
operā, & diligentiā ſuā. Mouetur argu.l.naturalem,
§.illud.ff.de acqui.rerū domi.& inſt.de rerū diui.§.
vnde illud quæſitū eſt.vbi fera beſtia fugiens vulne-
rata nō ad vulnerantē, ſed ad capientē pertinet. Aut
commodū iſtius iuriſdictiōis eſt vēditū ſimpliciter
pro primo anno, & ſic pro ſecūdo. Et tūc ſpectat ad
primū emptorem. Mouetur, quia videtur talis pœna
quaſi debita fiſco, eoipſo ꝙ delictum cōmiſſum, ſe-
cundum glo.in l.reſcriptum.in princ.ſuper verb.hy
pothecas.ff.de pac.& Barto.in l.fi.ff.de iureiuran.&
Bald.in l.reos.C.de accuſa.& in l.ſi filius.ff.de his q
ſunt ſui vel alie.iuris. Nec huic diſtinctioni obſtant
iura ſuperius allegata: quia loquuntur in ſingulari
ſucceſſore, ad quē perſonalis actio non tranſit.l.j.§.
ſi hæres.ff.ad Trebel.& l.quoties.C.de hæredi.inſti.
Nec obſtat d.l.defuncta vſufructuaria.ff.de vſufr.

nec §.is verò ad quem.inſti.de rerum diui.vbi habe
tur, ꝙ fructus non pertinent fructuario, niſi perce-
pti fuerint ac in horreum reconditi:quia illa iura lo-
quuntur in vſufructuario. Sed emptor fructuũ iuriſ-
dictionis vel donatarius talium fructuum non æqui-
paratur vſufructuario: quia ſequeretur, quòd ius ſuũ
non tranſiret ad ſucceſsionem ſeu hęredem, ſicut nõ
tranſit vſusfructus:ſed hoc eſt falſum.l. viã veritatis
ignoras.C.locati.& l.veteris.C.de cõtrahen.ſtipula.
39 †Circa præmiſſa emanauit in Nouembri ordina-
tio regia beati Ludouici Francorum regis, Pariſiis
facta anno domini M.ccliiij.de his emptoribus lo-
quens, quòd ſi quis Bayliuiam, aut officium aliud pu
blicum cum emolumentis iuſtitiæ emerit: non poſsit
alteri vendere, aut ſubarrendare. Cùm non tantùm
pro pecunia cenſeatur ei conceſſum, quàm pro in-
duſtria.(Additio) Hanc ordinationem habetis in li-
bro ordinationum regiarum cameræ inquæſtarum
Parlamenti Toloſæ.In qua emptione ſeu firma fru-
ctuum, & emolumentorum iuriſdictionis nõ debẽt
Seneſcalli, aut cæteri iudices eſſe directè nec indi-
rectè, mediatè vel immediatè, participes per aliam
ordinationem [Quam ſituauit do. Auffreri. in ti-
tulo de officio Bayliuorum.] einſdem beati Ludo-
uici, ne propter lucrum emendarum & multarum
in plus condemnet ſubditos quàm deceat: quam or-
dinationem poſtea confirmarunt Philippus & Ca-
rolus ſeatus Francorum reges. Qua ratione motus
conſultiſsimè ordinauit rex noſter modernus Caro-
lus octauus,[Quæ ordinatio eſt lxv.in numero ſua
rum ordinationum,] quòd ſolæ emendæ & iuriſdi-
ctionis emolumenta ad firmam tradantur. Et non
officia ſeu Bayliuiæ: ſed debent idoneis & literatis
committi regenda & nõ firmario emolumentorum
& emendarum, quod malè hîc ſeruatur: vbi qui vin-
cit in licitatione vicariam exercet emendaſq; perci-
40 pit in magnum prædæ & iuſtitiæ ſcandalum. †Sed
quid ſi tẽpore primi emptoris fuerit facta condẽna-
tio, ſed tẽpore ſecundi facta fuit executio, & exactio
pœnæ? dicit Alex. quòd aut primus emptor habuit
fructus iuriſdictionis ex cauſa onerosa. Et tũc ei de-
bent ſolui, ſecundum Bal.in l.diuortio.vlti.col.ff. de
verb.obl. Aut illos habuit ex cauſa lucratiua, & tunc
ſolui debent ſecundo, ſecundum Bar.in dicta l.ſuſce
ptores. Expedito articulo, quid venit in relicto o-
mnium bonorum, vel omnium rerum, aut omnium
poſſeſsionũ, necnon in relicto vſusfructus omnium
bonorum, in quo vt dictum eſt, veniunt nomina de-
bitorum, quæ vſufructuarius exigere poterit, nunc
41 reſtat ſcire, †an ĩ tali vſufructu veniãt onera hæredi-
taria paſsiuè per talẽ fructuarium ſoluenda, ita ꝙ cre
ditores talium bonorum poſſunt ꝓ debitis experiri
contra talẽ vſufructuariũ. Super quo habetis cõclu-
dere, ꝙ ſi alicui relicta fuerint omnia bona, vel in-
definitè bona alicuius, vel omnes res, quod idẽ eſt,
& ſic in huiuſmodi relicto veniat plena proprietas
habens in ſe vſumfructum cauſalẽ naturaliter anne-
xum, tunc debetis conſiderare, ꝙ ſi alius nõ fuerit
datꝰ hęres vniuerſalis, quo caſu iſte cui bona fuerũt
relicta, habetur loco directi hæredis ſecundum gl. in
his verbis.ff.de hære.inſti. Et ſi alium inſtituerit vni-
uerſaliter hæredem, iſte habebit tanquã hæres indi-
rectus. Et ſic vt vniuerſalis fideicõmiſſarius, q̃a per-
inde habet, ac ſi teſtator hæredẽ ſuum vniuerſaliter
inſtitutum rogaſſet reſtituere vniuerſam hæreditatẽ
illi, cui omnia bona relinquit, ſecundum gloſ. in d.l.
his verbis. Et certè his duobus caſibus in tali relicto
omnium bonorum includuntur debita, ita ꝙ tenebi
tur ille cui fuerunt bona taliter relicta ſuſtinere one-
ra hæreditaria. Primo caſu, tenebit inſolidum. Se-
cundo verò caſu, tenebitur ꝓ dodrante ſibi reſtituto,
vel inſolidum, ſi ei vniuerſa hæreditas reſtituta ſit.
Vnde creditores hæreditarij contra ipſum intentare
poterunt primo caſu actiones directas, iuxta titu.C.
de hærod.actio. Sed ſecundo caſu intentabunt vtiles
pro modo portionis hæreditariæ illi reſtitutæ.l.nam
quod.§.fi.& l.cogi.ff. ad Trebel. Tamen inter dire-
ctas, & vtiles actiones, nulla eſt quo ad effectum dif
ferentia, niſi quo ad iuris ſubtilitatem.l. antepenul.
ff.de nego.geſtis. Et idem eſſet, ſi ſub nomine hære-
ditatis, quota bonorum relinqueret, quia vtrobique
onera includerent hæreditaria.l.ſi quis ſeruum.§.fi.
ff.de leg.ij. Si autẽ alicui relinquant pars bonorum,
aut ei relinquant certæ res alio dato hærede vniuer-
ſali: tunc quia iſte non eſt hæres, cùm illa quota nõ
ſit ei relicta loco hæreditatis, nec etiam eſt fideicõ-
miſſarius vniuerſalis, ſed eſt legatarius particularis,
nõ poterit à creditoribus conueniri pro parte bono-
rum, vel quota eorum ſibi relicta. Cùm etiam contra
debitores hæreditarios nullam habeat actionem, vt
d.l.quoties. & l.non amplius.§. fin. ff.de lega.j. & l.
42 cùm autem.ff.de lega.iij. †Si verò alicui non fuerint
relicta omnia bona, ſed ſolùm fuit ei relictus omniũ
bonorum vſusfructus, eſt maius dubium, an talis fru
ctuarius teneatur ſubire æs alienum, & onera bono-
43 rum. †Et certè Bar.in l.fin.ff. de vſufru. lega.tenuit
idem in iſto caſu, quod in præcedenti. Sic conclu-
dens, quòd ſi relictus fuerit vſusfructus certarum
rerum, tunc ſine dubio debita non ſequuntur talem
vſufructuarium: quia non ſequuntur fundum, ſed
totam hæreditatẽ, d.l.j.§.ſi hæres.ff.ad Treb. Et eſt
caſus in d.l.fi.ff.de vſufruc.legat.in fi. Si autem lega-
tus fuerit vſusfructus quotæ partis bonorum, putà
dimidiæ vel tertiæ: & tunc ſi ſub appellatione hæ-
reditatis ille tenebitur ad præſtanda & ſuſtinenda
onera pro ſua quota, vt d.l.fi.ſecundum vnam lectu-
ram.& d.l.ſi quis ſeruum.§.fina.cum l.ſequen.ff. de
leg.ij. Tamen quando vſusfructus finietur, & cum
ꝓprietate conſolidabit, illud quod ſolutum erit, de-
ducetur de corpore hæreditatis: aut relinquitur ſub
appellatione bonorum & non hæreditatis, & tunc
onus æris alieni nõ ſequitur fructuarium, vt l.gene-
rali.§.fi.& d.l.fin.ff. de vſufru.leg. quia bona dicunt
deducto ære alieno. Et idẽ ſi relictum fuerit ſub no-
mine rerum, vt eſt caſus ſingularis in dicta l.fi. Idem
cum Bartol.decidit Guido Papæ, quæſtio.ccccxlj.

Et idẽ eſſet ſi relinqueret tertia pars, bonorum mo-
bilium & immobilium, vel vſusfructus. Nã talis ha-
betur loco legatarij, vt ſcilicet non teneatur ad æs a-
lienum, cùm non ſit vniuerſalis ſucceſſor tertiæ par-
tis, quia in illa non veniunt iura nec actiones, ſed fa-
ciunt tertiam ſpeciem bonorum.l.manentium.ff. de
44 verb.ſig.& dictum fuit ſuprà. †Si verò relictus ſit v-
ſusfructus omnium bonorum, vel rerum: tunc onus
æris alieni ſpectat ad vſufructuarium, ita ꝙ ſolue-
re tenebitur debita de fructibus bonorum ſibi perti-
nentibus. Niſi haberet vſumfructum, nõ ea diſpoſi-
tione hominis, ſed legis, qualis eſt pater in hæredita-
te aduẽtitia filio delata, qui cùm nõ ſit loco hæredis
ſed legatarij, ad debita non tenet hæreditaria per l.
quoties.C.de hære.inſti.ſecundum Bal.poſt Petr. in
authen.cauſa quę ſit cum monacho.in fi.C.de epiſc.
& cler.pro quibus eſt tex.in l.fi.§.ſin autẽ. C.de bo.
quæ libe. ad legata autem ſoluenda non tenebitur:
quia

quia in hoc vſufructu cõcurrit cũ cæteris legatariis particularibus, vt dicta l.ſi quis ſeruũ.in fi.vbi Bart. ff.de leg.ij.& l.Sempronio.ff.de vſufru.leg.ſecũdum Bar.in d.l.fi.Or, domini, aduertatis & clarè videbitis, ꝙ Bart.in aliquibus errauit: in eo enim ꝙ dixerat vſufructuarium certarũ rerum, & certorum bonorũ aut certę quotæ bonorum non teneri ad ſolutionem debitorum, optimè locutus eſt. Similiter in eo quod dixit vſufructuarium nõ teneri ad ſolutionem legatorum in teſtamẽto relictorum: nam in his omnibus cum eo trãſeunt cęteri doct. & etiã conſuluit Alex. vt refert in d.l.fi.& Guid.Pap.qõ.ccccxlj.ſuprà allegata.nõ obſtãte tex.in l.fi.§.ſin autem.C.de bo.quæ libe.qui contrarium videbatur velle: quia loquitur in parte, bonorum aduẽtitiorũ filij ex diſpoſitione legis, fructuario. Sed nos loquimur in fructuario ex diſpoſitione teſtatoris. Videatis Bal.in d.auth. cauſa quæ fit cum monacho.in fi.C.de epi.& cleri. Vel dici poteſt, ꝙ vſufructuarius ſoluere tenetur legata de fructibus, ſi ad hoc ſufficiant, ſecundum Sali.in d.§.ſin autem. nõ autem cætera legata: imò ſoluẽda ſunt de ſubſtãtia bonorum. Sed in eo quod Barto. voluit fructuarium omnium bonorũ vel certæ quotæ hęreditatis teneri ad debita ſoluẽda, ipſe vehemẽter errauit. Primò quia iura quæ ipſe allegat, ſcilicet l.nam quod.§.fin.cum l.ſequenti.ff.ad Trebel. hoc non ꝓbant. quia loquũtur in fideicommiſſario vniuerſali, qui facta ſibi hæreditatis reſtitutione, tenetur ad debita pro portione ſibi reſtituta, vt ibi. Or certum eſt, ꝙ dictum doctoris intelligi debet ſecundũ iura quę allegat, vt ipſemet Bart.dicit in l.nõ ſolùm.§.liberationis.ff.de libera.lega. Nam licet relictum omnium bonorum nullo alio dato hærede vniuerſali, importet hęredis inſtitutionem: & dato alio hærede importet fideicõmiſſum vniuerſale, vt dictum eſt ſecũdum glo.in d.l.his verbis.ff.de hære.inſti. Tamen illud eſt verum, quãdo relinquerẽtur omnia bona, vel pars ſub nomine hæreditatis quo ad plenam proprietatẽ: ſed nõ reperietur eſſe idem, quando relinquitur vſuſfructus tantùm. Et ſic iura per Bar. alleg. nõ probãt ſuam opio. Nec dici poteſt, ꝙ diſtinctio ſuperius facta, quãdo relinquũtur bona pleno iure, ſcilicet quo ad proprietatem & vſumfructum, locum habeãt vbi ſimplex relinquitur vſusfruct⁹: quo caſu, licet in vſufructuarium tranſeant actiones actiuè.l.vxori meæ. ff.de vſufru.leg.& dictum fuit ſuprà. Quas actiones exercebat tanquam procurator hęredis in rem ſuam l.j.§.fin.ff.vſufructua.quemadmo.caueat. Non tamẽ ſic tranſeunt actiones paſſiuè. Nec eſt hoc inconueniens, vt patet alibi in emptore hæreditatis, in quem tranſeunt actiones actiuè, ſed nõ paſſiuè.l.ij.& l.emptor.de hæredi.vel actio. vẽdi. Sed in fideicommiſſario vniuerſali tranſeunt actiuè & paſſiuè ſicut in hæredem: & per conſequens ſuſtineri non poſſet talem legatarium vſusfructus ei comparari. Et hãc opinionem contra Barto.conſulendo tenuit Bald.non ſine cauſa admirans de deciſione Barto.in dicta l.fina.de vſufruc.lega. & etiam contra Bart.conſuluit Pau.cõ ſi.cclxxvij.incip. in cauſa quæ vertitur.iiij.colum. vſque ad fi.vbi euidẽtiſsimis rationibus, pulchróque ſtylo probat opinionem Bar.non eſſe ſuſtinendam. Concludens onus æris alieni non pertinere omniũ bonorum vſufructuario, vt ſcilicet de ſolo vſufructu ſolui debeant debita, abſque eo quod tangatur proprietas: ſed ſoluentur, tam de proprietate, quàm de vſufructu: hoc modo, quia hæres ſeu proprietarius, antequam bona tradat fructuario vtẽda, detrahit æs alienũ, ſoluendo de pecunia hæreditaria, ſi ibi reperiatur in bonis: quæ pecunia (vt dictum eſt) venit in tali vſufructu.l.j.C. de vſufruct. Si verò in bonis illis nõ ſit pecunia, vẽdet bona mobilia, & in eorum defectu vendet de immobilibus vſque ad debitorum ſatisfactionem: & reſiduum bonorum tradet vſufructuario. Et ſic vterque tam proprietarius, quàm fructuarius participabit in onere debitorũ, quia de bonis ſic venditis aut pecuniis ſolutis hæres perdet proprietatẽ, & legatarius vſumfructum. Nec eſt verum, quòd ſolus vſufructuarius ſoluere teneatur debita de fructibus proprietate bonorum remanẽte hæredi proprietario integra, vt erroneè concludebat Barto. & hanc opinionem cõtra Bar.probant doct. Primò per tex.ad hoc elegantem in dicta l.fina. §. ſi autẽ. C.de bon.quę libe.vbi dicitur, ꝙ pater qui omnium aduẽtitiorum filij eſt vſufructuarius, nõ tenetur de ſolis ſuis fructibus debita ſoluere bonorum: imò ſolui debẽt de rebus & corporibus hęreditariis, ſeruato tamẽ ordine, ꝙ ſi non ſint pecuniæ. primò vendantur bona mobilia, & deinde immobilia, vt ibi per tex. dum dicit: habeat pater licentiam ex rebus hæreditariis. Et ſic pater nõ habebit vſumfructum, niſi in bonis reſtantibus ſolutis debitis. Secundò hæc opinio contra Barto. probatur per tex. expreſſum in l. vſufructu bonorum legato.ff. ad legem Falcid. dum dicit, æs alienũ ex omnibus rebus. Et ſic intelligitur de corporibus hæreditariis, & nõ ex ſolis fructibus. Tertiò probatur ex text.in dicta l.fina.de vſufructu lega.dum dicit: etiam æs alienum ex bonis deducetur, ex quo ſequitur, quòd ex ſolis fructibus non deducetur, ſed ex bonis, quæ intelliguntur non deducto vſufructu. Nam verus intellectus dictæ l.fi. eſt vt multum interſit, an relinquatur vſusfructus omnium bonorum, vel quotæ partis rerum incertarum, aut certarum rerum: vt primo caſu ante omnia deducatur æs alienum per hæredem vendendo bona quatenus expedit, & reſiduum tradetur, vel de reſiduo tradetur legatario portio vtenda & fruenda: & ſic vterque participabit de ære alieno. Secundo caſu nihil deducitur, cùm æs alienum de ſingulis non deducatur rebus, ſed de vniuerſitate.l.quod dicitur.ff. de impenſis in rebus dota.fact. Vnde onus ad ſolum pertinebit hæredem, qui de aliis rebus ſibi remanentibus ſoluet debita. Nam id idem eſſet ſi certam rem pleno iure, ſcilicet proprietatis & vſusfructus legaſſet: quia de cæteris rebus nõ legatis hæres ſoluere debet æs alienum, ſi ſufficiant. Et nõ de ſpecialiter legatis niſi in ſubſidium, ſi bona reſtantia nõ ſufficerent l.fin.§.licentia.C.de iure delibe. Et hãc opin. cõtra Bar.tenuit idem Paul.in d.l.fi.§.ſin autem.C.de bo. quæ lib.& ſentit Bald.in d.l.j.verſi.pone maritus.C. de fructi.& litium expẽ. Et do. Matthæus de Matthesila.in ſuis notabilibus quinto not.& Ang.in l.filius à patre.in princ.ff.de libe. & poſthu. & Alexand.in dicta l. fina.de vſufruct. legat. referens ſe & Bald.ac plures alios conſuluiſſe contra Barto. Angel.verò Aret.in §.conſtituitur.inſtit.de vſufruc.nititur opin. concordare ſatis coloratè, dicẽs quòd vſufructuari⁹ ex legis diſpoſitione, qualis eſt pater in bonis filij aduentitiis, nõ tenetur de ſolis fructibus ad ſolutionem debitorum, vt dicta l.fi.§.ſin autem. Sed vſufructuarius omnium bonorum ex diſpoſitione hominis, putà teſtatoris, bene tenetur de fructibus debita ſoluere. Et ita intelligitur opinio Bart.in dicta l.fina. & ita vidiſſe in practica ſeruare refert ibi. Sed his nõ obſtantibus ego opi. tenerem communem cõtra

Bar,tanquã veriorem:quia multa ſunt alia iura præ-
ter d.l. fina.C. de bo. quæ lib. indiſtinctè volunt
debita ſolui de bonis, quorũ vſusfructus fuit à teſta-
tore relictus, vt in iuribus ſuprà alleg. Ergo nõ ſunt
ſoluenda de ſolis fructibus,ſecũdum quod etiã tenet
Barba.ſ.eo.in rubr.& in c.fin.in fin.ſ.de pign. dicẽs
45 aliàs conſuluiſſe contra Bart. † Cætera autẽ onera,
vt ſunt collectę& tributa tenetur vſufructuarius ſol-
uere pro tempore durãtis vſusfructus.l. hactenus.&
in l.ſi pẽdentes.§.ſi quid.ff.de vſufru. quia talia ſunt
onera fructuũ,ſicut ſunt decimæ,p tex.in l.ſi ne hæ-
rede.§.Luci⁹.ff.de admini.tuto. Videatis bonã glo.
in l.ij.C.de anno. & tribu.li.x.vbi Bar.& Io.de Pla.
46 facit glo.in cle.j.de deci. † Et an donatarius omniũ
bonorum teneatur ſoluere debita,ſatis patet ex præ-
dictis.videatis.l.æris alieni.C.de don. Et cõmuniter
concluditur, ꝙ actione perſonali agere non poſſunt
creditores contra talem donatarium, ſecundum gl.
in l.hęreditatẽ.ff.de don. Cũm dictio perſonalis nõ
ſequatur fundũ nec bona.l.j.§.ſi hęres.ff.ad Trebel.
& d.l.æris alieni.Facit l.ij.C. de hæ.vel act. ven.de
quo p Cy.in l.ij.C.ad le.Iul.de vi pu.Et ita fuit arre
ſto pronuntiatum[De quo per do.Auffreri. in ſuo
tracta.arreſtorũ.c.xij.] Pariſiis pro domino Iacobo
Chenu contra Andræam Gilberti,anno domini M.
cccclxxxv.Et hoc verũ, niſi prius actum fuerit act.re
uocatoria cõtra donatarium,& donationem tanquã
in fraudem creditorũ factam,iuxta §. item ſi quis in
fraudem.inſti.de acti.ſecundum gl.in d.l.æris.quam
ſequuntur Cyn.Bal.Sali.Ange.& doct. Vbi verò do
nator non eſſet ſoluendo, vel nullus hæres eius repe
riretur,ex æquitate agi poſſet directè contra donata-
rium omnium bonorum,etiam actione perſonali,&
etiam nulla intẽtata reuocatoria. arg.l. ſi maritus. in
prin.ibi: ꝙ ſi maritus ſoluendo nõ eſſet &c.ff.de ſũ.
dota.ſecundum gl.in d.l.ij.C.de hęre.vel act.ven.&
ita ſeruatur in parlamẽto,ſecundum Gui. Pap.q.cv.
quia euitandus eſt circuitus.l. dominus.ff. de condi.
inde.propter quem euitãdum plura in hoc regno to
lerantur contra cæremonias iuris ciuilis, vt dixi in
verbo, *Et vxorẽ nomine Adelaſiam*.in j.arti.vbi dixi
ꝙ nõ curamus de actionis ineptitudine. & videbitis
in verbo, *Mortuo autem teſtatore*.ij.loquendo de cõ
ſuetudine Frãcię, qua mortuus ſayſit viuũ ipſo iure.
47 De † donatorio autẽ vel legatario hæreditatis,quia
indubitanter donari poteſt.l. hæreditatem.ff.de do-
na.Non dubitatur, quin agere & cõueniri poſſit q-
buſcũque actionibus etiam perſonalibus:cũ duabus
tamẽ limitationibus poſitis per Gui.Pa.clarè loquẽ
tem,qõ.cccclx.Et indiſtinctè cõueniri poſſet,ſi poſt
mortem donatoris nõ reperiretur alius hæres, vt ſu-
prà dixi , vel donator non eſſet ſoluendo , vt ibi.Et
idem in donatore hæreditatis & bonorũ ſimul: quia
pro vno & eodẽ ponũtur ſecundum eum. q.cccclxj.
Certè in præſenti regno conceduntur literæ directo
modo cõtra hæredes& bona tenẽtes debitoris,quo-
modocunq; bona habuerint ab eo, ſi nõ eſt ali⁹ qui
ſoluere poſsit. † Quid autẽ ſit de emptore aut alio
48 contrahente omnium bonorum , an teneatur ſolue-
re debita,& poſsit exigere credita ſicut hæres poſſet,
communiter concluditur quòd nõ,niſi eſſet ſtatutũ
vel conſuetudo in cõtrarium. Quo caſu datur caute
la vt etiam tunc non teneatur,videlicet ꝙ ſucceſsiuè
res & bona illa emat particulariter per parcellas.
per tex.ad hoc ſingularem quẽ ſummè ibi põderauit
Bar.in l.ſi peculium.la.ij.ff.de pec.leg.quod eſt no-
tandum.Et hoc verũ,vbi ſola competebat actio per
ſonalis,quæ vt dictum eſt, nõ ſequitur bona,ſed vbi
alienator bonorum antè cõſtituiſſet ius in re,aut re-
bus , ſcilicet illa obligãdo pro debito,tunc bona illa
in emptorem tranſirẽt vel donatarium cum ſuo one
re,p ea quæ plenè dicit Bar.in l.ſi filio.§.ſi vir.ff. ſo
lu.matri,& in l.emptorẽ.vbi Cyn. C.loca.& Panor.
in cap.ſi.ne pręlati vices ſuas. in fin.Et idem eſſet in
bonis quoquo modo pro debito tacitè vel expreſsè
affectis,cum quibus ſit expeditus præſens articulus:
quid importent verba Raynutij,qui adiectæ eius fi-
liæ cætera bona , id eſt vniuerſa reliquit : ex quibus
49 intelligitur hæres inſtituta. † Quæ quidem hære-
dis inſtitutio valuit:maximè quia in teſtamento no-
men proprium filiæ hæredis inſtitutæ veraciter ex-
preſsit,nec in illo errauit: aliàs teſtamẽtũ fuiſſet nul
lum.Nam licet error in nomine non vitiet vltimam
voluntatem,ſi de corpore cõſtet,inſtitu.de lega.§.ſi
quis in nomine.& not.plenè Bar.in l.demonſtratio.
ff.de condi.& demon.Tamen quando teſtator errat
in nomine ſui proprij filij hæredis inſtituti, perinde
vitiatur teſtamẽtũ,acſi in ſuo proprio errasset.Quo
caſu quia in ſuo proprio errando,& nomẽ ſuũ igno
rando,arguitur de dementia & ſtultitia ipſius teſtan
tis,per tex.in l.fina.C.de hæred.inſtitu,non valet te
ſtamentum.Sic etiam non valebit ſi in nomine pro-
prij filij erret,& verum nomen ignoret.Cũm eadem
arguatur ſtultitia & beſtialitas , ſecũdum Bald.&
Ange.in l.allegata fina.C.de hære. inſtitu. Et hoc ex
identitate rationis: quod ſequitur Ange.in l.errore.
C.eod.titu. Idem eſſet,ſi erraretur in nomine pro-
prio cuiuſcũq; alterius hæredis , quàm filij in teſta-
mento cæci & orbati : quoniam vitiaret, ſecundum
Ange& Fran. Areti.in dicta l.errore.per tex.in l.hac
conſultiſsima.in prin. C.qui teſta.face.non poſſunt.
Et idem eſſet ſi in nomine erraretur appellatiuo,cũ
illud non apponatur ad beneplacitũ , ſicut imponi-
tur nomen proprium.l.ſi quis in fundi vocabulo. in
princi.vbi gloſ.& doct.ff.de lega.j.& l.quoties.ff.de
hære. inſtit. His enim caſibus error vitiat teſtamen-
50 tum.† Et idẽ eſſet in reſcripto,ſi erratũ fuerit in no-
mine presbyteri,cõtra quem impetraui aliquam ec-
cleſiam:quo caſu error in nomine proprio presbyte
ri quantumcunq; conſtet de corpore eccleſię,vitiat
reſcriptum quod ſtricti iuris.cap. ſignificãte. & cap.
Rodulphus.de reſcri.& ita tenet Ioan. And.in addi.
Specu.titu.de reſcripti præſentatione.§. ratione cau
ſæ.verſic.quid ſi indubitatè. & ita practicatur ſecun
dum eum:de quo tamẽ dicatis , vt per Pan. in dicto
c.ſignificante. quem etiam videatis in ſecunda parte
conſi.xciij.incip.in quæſtione quæ vertitur. vlt.col.
& Bar.in d.l.demonſtratio.§.j.facit text.& ibi Bart.
51 in l.fin.ff.de rebus dub. † Et eodem modo error in
nomine vitiaret baptiſmum,putà ſi baptizans fœmi
nam intẽdens baptizare maſculum dicat, baptizo te
Petrum,quia tunc puella nõ erit baptizata.quod in-
telligatis verum,ſi baptizãs intendebat maſculum &
non fœminã baptizare. Nam oportet ꝙ intentio ba
ptizãtis fundetur ſuper vero.c.quamuis. & c. ſolent.
de conſe.diſtin.iiij.dicẽs ſi de hoc nõ cogitabat, ſed
ſimpliciter baptizabat,ſecundum Hoſti. in ſumma.
ti.de baptiſmo.§.quæ ſit eius forma, verſi.quid ergo
52 ſi quis putet. † & idem eſſet, quando erraretur in cõ-
ditione perſonæ cauſam finalẽ ipſius diſpoſitionis
deſignãte, propter quã ſolùm teſtator motus eſt ad
hæredẽ inſtituendũ . Quoniã ſi falſa reperiatur , vi-
tiat inſtitutionẽ,putà ſi teſtator aliquẽ inſtituit quem
putabat eſſe filium ſuum,tamẽ nõ erat.l.neq; profeſ
ſio.C.

ſio.C.de hære.inſti.Et hoc caſu præſumitur teſtator
in dubio ductus errore, vt teſtamentum non valeat.
Si autem conſtaret teſtatorem ſciuiſſe eum non eſſe
filium,tũc inſtitutio teneret, quãuis eum appellaue-
rit filium. Quis præſumitur ex dilectione eum filiũ
appellaſſe.l.j.§.Põponius.ff. de Carbo.edi.ſecundũ
Pau. in d.l.neq; profeſsio. Plus dico, ꝙ ſicut quãdo
erratur in coniunctione naturali credendo aliquem
eſſe filium,qui nõ eſt,inſtitutio non tenet,vt dictum
eſt.& eſt tex.in l.ſi pater.C.de hæred.inſti.Sic etiam
vitiatur diſpoſitio,ſi erraretur in cõiunctione ciuili,
ſiue erretur in facto ſiue in iure.Et nedũ inter aſcen-
dentes & deſcendentes , ſed etiam inter collaterales
& tranſuerſales, veluti ſi credebat illum quem inſti-
tuit hæredem,eſſe filium ſuum adoptiuum, vel fra-
trem.l.nec apud.C.de hære.inſti.& l. eam quam.C.
53 de fideicom. Et †idem eſſet in contractu,vt putà ſi
quis donaret alicui tanquã vxori, quæ non eſt vxor.
l.cũ hic ſtatus.§.fi.ff.de don.inter vir.& vxo. Super
quo dicit Bar.in l.miles ita.§.mulier.ff.de teſta.mili.
ꝙ aut mulier ignorat matrimonium non valere, ſed
credit illud valere , tunc legatum valet.l.fi.ff.de leg.
j.& l.ij.ff.de his qui,vt indig. aut mulier ſciebat ma-
trimoniũ non conſiſtere,& tunc in eius perſona nõ
valet.l.vxor marito.ff.de vſufru.leg. Aut dubitatur,
ſi ſciuerit vel non,& præſumitur ignorantia,vt dicta
l.fi.ff.de leg.j.facit optimè l.fi.quæ not. eſt.ff.de ritu
nupt. Et præmiſſs intelligatis vera, quando erratur
in qualitate ſeu in cõiunctione perſonarum natura-
li vel ciuili:quia tunc vitiatur diſpoſitio, cùm præſu
matur eo tunc illam qualitatem fuiſſe cauſam illius
diſpoſitionis: ſecùs ſi erratur in alia qualitate,quàm
in coniunctione perſonarũ.Putà ſi inſtitueretur ſer-
uus , quem teſtator eſſe credebat liberum. quoniam
tunc licet ſeruus reperiatur inſtitutus, tamẽ diſpoſi-
tio non vitiatur.l.cùm proponas.C.de hæredi.inſti.
54 Ex †quo infert ibi Pau.ꝙ ſi quis monachum fugi-
tiuum in habitu laicali exiſtẽtem inſtituat hæredem
credens ipſum laicũ,talis inſtitutio valet , & hæredi-
tas acquiretur monaſterio,quãuis monachus ſit ille.
Videte pulchra per Iaſ. in l.eam quã. viij.col. C.de
55 fideicõ.poſt Bald.ibi. An †autem error excuſet in
delictis, putà ſi quis occidere putet Titiũ,& occide-
ret Caium,vel credat verberare tãtùm,& occidat.vi
deatis in l.quoniam multa.C.ad legẽ Iul.de vi publ.
& Bar.in l.reſpiciendum.§.delinquunt.ff.de pœnis.
vbi dicit,ꝙ tenet de occiſo.Idẽ Bar.in l.diuus.ff.ad
leg.Cor.de ſica.& tex.in c.fi.de homici.li.vj.vt not.
de illo qui vnum occidere volebat, & occidit duos.
56 †Procedo vlteriùs & dico,ꝙ ſicut per hæc verba,ſci
licet,Adiectæ impuberi relinquo cætera bona.vide-
tur Raynutius teſtator Adiectã eius filiam inſtituiſſe
hæredem , ſic etiam feciſſet eam hæredem , ſi dixiſ-
ſet,ſubſtantiam meam Adiectæ volo pertinere. l. in
teſtamentis.C.eod.titu. Idem ſi dixiſſet,volo quòd
Adiecta eſſet hæres mea, Vel ſi dixiſſet,vellem Adie-
ctam eſſe hęredẽ:quia ſicut verbum volo,inſtitutio-
nem inducit:ita etiam hoc verbum vellem, quod eſt
inflexum,quia optatiui modi.facit tex.ad hoc not.in
l.quoniã indignum.C.eo.& l.Pamphilo.§.propoſi-
tum.ff.de leg.iij.& l.omne verbum.C.communia de
lega.De hoc autem verbo volo,videatis plenè Bart.
Bal.& Sali.in l.j.C.de ſum. Trin.Bar.in l.j.& l.ſerui
electione.ff.de leg.j.& melius quàm alibi locutus eſt
Bar.in l.centurio.penul.col.& l.verbis ciuilib⁹.ff.de
vulga.& pupil.& Bal.in repeti.c.ſi pater.eo.titu.lib.
57 vj. †Plus,ꝙ etiam ſi teſtator Raynutius nullum in
hæredis inſtitutione adiecisſet verbũ, talis inſtitutio
valuiſſet,etiã legatũ vel aliud quodcunq; relictũ, vt
putà ſi dixiſſet, Adiectę cætera bona mea.Nam defe
ctus verbi relinquo,non vitiaſſet teſtamentum : imò
ſubintellectũ fuiſſet, vt actus valeat.Senſus enim in-
tellectualis orationẽ perficit, quæ in ſuo conſtructu
nõ eſt.l.verbũ volo.C.de fideicõ. quia licet verbum
ſit forma orationis , dans ei regimen & eſſe: & licet
etiã deficiẽte verbo volo,aut relinquo,vel quocunq;
alio poſſet verbum ſubaudiri in alio tempore, quàm
in præſenti:putà in hac oratiõe,Adiectæ cętera mea
bona : ita poteſt ſubaudiri verbum de futuro , veluti
verbum relinquam, ſicut verbũ relinquo. Quo caſu
votum nõ perficeretur teſtatori.Et ſic nõ induceré-
tur diſpoſitio, cùm verba futuri temporis ſint enun-
tiatiua, & conſequẽter diſpoſitionem non inducen-
tia,vt plenè no.Bar.in l.ex hac ſcriptura.ff.de dona.
Attamen hoc non obſtante lex ſupplet verbum con
gruum & in tempore congruo ad inducendum effe-
ctum vltimæ volũtatis. Et ſic ſupplet verbum relin-
quo pręſentis temporis,vt diſpoſitionẽ inducat per-
fectam,potius quàm verbum relinquam,futuri tem-
poris ad inducẽdum defectum,vt d.l.verbum volo.
Nam vbi deficit oratio in verbis,ſenſus ſupplet.l.cũ
pater.§.cùm imperfecta.ff.de legs.ij. Et ſic nõ obſt.
l.in ambiguo.ff.de rebus dub.Et idem eſſet, vbi teſta
tor dixiſſet, Adiecta hæres. quo caſu propter defectũ
huius verbi eſto,nõ vitiaretur inſtitutio. Idem ſi di-
xiſſet , Adiecta hæreditatis meæ. Et deficerent hæc
verba, domina eſto.l.vnum ex familia.§.fina. ff. de
lega.ij.videatis plenè in l.quoties.ff.de hæred. inſtit.
Ideo conſuluit Barba. in prima parte conſi. v. ꝙ ſi
teſtator dixerit:In omnibus autẽ cæteris bonis meis
filios meos,licet non dixerit inſtituo.Tamen viden-
tur hęredes inſtituti filij,alio expreſsè nõ dato hęre-
de vniuerſali.Tales defectus & ſimiles vt plurimùm
contingunt errore ſcribentium teſtamẽta,qui noce-
re non debet partibus,dicta l.errore.vbi glo.& doc.
C.eod.& l.j.& dicta l.quoties.ff.de hæred.inſtit.vbi
plenè deciditur,quòd per quæcunque verba fieri po
teſt hæredis inſtitutio:quia non refert quid de æqui-
pollentibus fiat,dum tamen fiat.l.fi.C.de his qui ve-
niam æta.impetra.Prætereà verba tranſpoſita idem
ſignificant,adeò quòd dicit Bal.in l.filiis.C.de inof.
teſtamen.quòd ſi imperitus notarius ſcribat:Sub ta-
li pacto facit hæredem,intelligitur ſub tali conditio-
58 ne vel modo per dictam l.filius.†Nec etiam falſa la-
tinitas vitiat teſtamentum,vt dicta l.errore. & l. im-
perator.ff.de ſtatu hominum.not.glo.& Panorm. in
cap.ad audientiã.leg.j.de reſcri.& Salic. in l.ſi & me
& te.ff.ſi certum peta.& Bar.in l.Plautius.ff.de auro
& argen.legs.imò nec defectus ſyllabæ ipſum vitiat,
vt ibi plenè dicitur.Et habuiſtis ſuprà in verb.*In te-
ſtamento relinquens.* j. in tertia limitatione principa-
li.Idem tenet Bal.in dicta l.verbum volo. & Panor.
in c.ex parte.de fide inſtru.Vnde ſi ꝓmiſi ſub pœna
du.hæc ſyllaba du , importat dictionem dupli.Cùm
aliud ſonare non poſsit.Ideo ad mentem recurrẽdũ
eſt.l.alienationis.ff.de verbo. ſigni. vbi talis locutio
perinde habetur , acſi promiſiſſem ſub pœna, dupli.
59 Nam †quædam ſunt imbreuiaturæ quæ extenſio-
nem recipiunt ex ſenſu orationis, vt dictũ eſt ſuprà.
Quædam verò ex conſuetudine tabellionum vel re-
gionis ant aliorum ſimiles actus exercẽtium.l. quòd
ſi nolit.§.q. aſsidua.ff. de ædi.edic.& l.vel vniuerſo-
rum.ff.de pig.actio. Et quædam ex natura negotij,
vt dictio &c.l.Gallus.§.idem credendum.vbi plenè
Bart.

Bart.ff.de libe.& poſthu.& Panor.in c.cùm P.tabel
60 lio.de fide inſtru. † Quædam verò extenſionem ca-
piunt ex relatione ad aliud, vt cùm notarius cauſæ
poſtquam vnius teſtis dictum ſcripſit extenſe, in ſe-
quenti teſte dixit: Petrus idem dicit quod primus te-
ſtis. Tamen Spec.in titu.de teſte.§. nunc tractandũ.
hanc practicam non approbat: quia dictio idem, nõ
ſolùm ſignificat factũ, ſed etiã ius.l.cùm hi.§.ſi vni.
& ibi.not.ff.de tranſac.videatis Angel.in l.ſi quis ex
argẽtariis.§.j.ff.de eden.vbi tenet, quòd tale dictum
teſtis nõ valet. Idem conſuluit ipſe Ange. cõſi.cxvj.
& Salic.in l.iuriſiurãdi.C. de teſti. Quod verum in-
telligatis, vbi eſſent plures quàm duo teſtes ad pri-
mum ſe referentes, ſecundum Iac.Butri.ſingulariter
in l.iij.§.eiuſdem.ff.de teſtib.iuncta gloſ.ibi. Finali-
ter tamẽ de huiuſmodi ſuppletionibus vid.atis Bal.
in dicta l.errore.& dicta l. verbũ volo.& latè Fel.in
dicto cap.ad audiẽtiam.vbi clarè deciditur, quòd tã
les defectus teſtamentum nõ vitiant, dum tamen tale
teſtamẽtum legi & intelligi poſſit, vt puta quia ſcri-
ptum eſt ſcriptura vulgari, cõſueta & vſitata in illa
patria & per notas vſitatas ac congruas literarum
cõſequentias: quia tunc valet. vt dicta l.quoties.verſ.
61 ſic.ſi quis.ff.de hæred.inſtit.ſecùs † autem ſi per no-
tas inuſitatas fuiſſet ſcriptum: quo caſu eſſet inuali-
dum.l.ſed cũ patrono.§.fina.ff.de bonor.poſſeſ.niſi
factum eſſet ad piaa cauſas: quia eo tunc teſtamẽtum
quantumcuoque per notas inuſitatas ſcriptũ, dum-
modo de voluntate teſtatoris apparere potuerit, va-
let & tenet. vt ſingulariter decidit Dyn. per illũ tex.
in l.Lucius.ff.de teſta.mili. eatendens dictam legem
loquentem de milite ad piam cauſam. Sed aduerta-
tis, quia contra hoc videtur eſſe tex.in auth.quod ſi-
ne.C.eo.vbi tex.ad teſtamenti ſcripto tenus facti va
liditatem, licet inter liberos, requirit ꝙ ſit ſcriptum,
& per conſequentiam literarum, non autem per ali-
qua ſigna vel notas. Et ſic idem videtur in pia cauſa.
Cùm liberis plus faueatur, quàm piæ cauſæ.xvij.q.õ.
iiij.cap. quicunque. & not gl. in l.ſi quis ad declinã-
dam.C.de epiſc.& cleri. Sed hoc non obſtante, Lu-
do.in repeti.authen.ſimiliter.C.ad leg.Falcid.ſequi-
tur opinionẽ Dyn. quia cùm dicta comparatio quæ
hoc caſu fit de milite ad piã cauſam, ſit ipſi piæ cau-
ſæ fauorabilis: & illa quæ fieret de filiis ad ipſã, eſſet
odioſa, conſequens eſt, vt fauorabilem aſſumere de-
62 beamus æquiparationẽ, nõ autem odioſam. † Cùm
in dubiis illam debeamus opioionem aſſumere, quæ
teſtamento fauet, maximè ad pias cauſas celebrato.
argu.l.ſiue pars.ff.de inoffic.teſta. Cogitabitis tamẽ
quia contra opinionem Dyn. videtur eſſe irrefraga-
biliter tex.in dicta authenti.quod ſine.vbi dicitur, ꝙ
in teſtamento inter liberos non poteſt per ſigna re-
linqui libertas. Et tamen relictum libertatis dicitur
eſſe pium, vt in eadem repetitione tenet ipſemet Lu-
63 do.in .iij.colũ.verſic.capio igitur primam. † Vnum
tantùm menti tenebitis, quòd ad pias cauſas nedum
relinqui poteſt per verba diſpoſitiua, ſed etiam per
verba adulatoria ad hæredem directa, quæ hoc caſu
perfectam diſpoſitionem inducunt. Putà ſi teſtator
eccleſiæ loquẽdo diceret vel pauperi: ſcio quòd gra-
tiaa tibi agit hæres meus à me inſtitutus, vt eſt tex.
ſingu.in l.Paulus reſpõdit.§.Paulus.ff. de fideicom.
liber. Et tamen illa verba vel ſimilia in aliis diſpoſi-
tionem non inducunt, inſtit.de teſta.mili.§. certum.
& not.plenè Barto in d.l. ex hac ſcriptura.ff. de do-
nati.ſecundum Ludo.in dicta reperi. Prætereà licet
relicta quæ in teſtamento reperiuntur cãcellata, non
debeantur cum eo ipſo videantur adempta.ff. de his
quæ in teſta. delen per totum.& l.noſtram.C.de te-
ſta.tamẽ relictum ad pias cauſas in vltima volũtate
repertum cancellatum, præſumitur iuris præſum-
ptione inconſultè, id eſt, ſine teſtatoris intentione
cancellatum: ideo debetur. vt eſt caſus ſingularis in
libertate loquens, quem Barto.ibi.& rectè oſtendit
ad pias cauſas in l.proximè.in fin.ff.de hia quæ in te
ſta.delen.quem ſequitur Ludo.in dicta repet.& Pa-
64 nor.in j.nota. in cap. ex literis. de fide inſtru. † Ex
quib' omnibus clarè habetis, quòd multæ ſunt omiſ-
ſiones & vitia, quæ teſtamentum non inualidant ſi-
cut nec vitium præpoſterationis. Nam licet olim hæ
redis inſtitutio fieri deberet ante omnia relicta in
principio teſtamenti, velut eius fundamentum, inſti.
de lega.§.ante hæredis. Hodie tamẽ ſcribi poteſt in
fine teſtamẽti poſt omnia relicta particularia, prout
fuit in teſtamento Raynutij ſeruatum: qui vltimò
poſt particularia relicta hæredis inſtitutionem adie
cit. Propter quod teſtamentum non minus valuit.l.
præpoſteri.C.eo. Vitium enim præpoſterationis, tã
in contractibus, quàm in vltimis voluntatibus, non
immeritò ſublatũ eſt: quia conſideramus ordinem
locutionis: imò ſatis eſt quòd de mẽte conſtet. † Et
65 idem eſt in teſtibus: quia non refert an teſtes fuerint
in principio teſtamenti deſcripti, vel in fine: nec per
hoc ordo teſtamenti peruertitur, ſi notarius teſtes
in fine deſcripſerit, vel in principio, prout ſibi pla-
cet. Sicut poteſt ſignum ſuum in principio inſtru-
menti ponere, vel in fine, ſecundum Bald.in dicta l.
præpoſteri.C.eod. Quando autem omiſſio ordinis
vitiet, & quando non, videatis plenè per Barto.in l.
ij §.prius.ff.de vulg.& pupil.Bald.& Sali.in l.ambi-
guitas.C.de teſta. Quæ omnia vobis ſufficere debẽt
de omiſſis per teſtatorẽ. Vbi verò ageretur de omiſ-
ſione facta per notarium, qualiter ſuppleri, & corri-
gi debeat, videatis plenè & non minus pulchrè per
Barto.in l.ſi librarius.ff. de regulis iuris.& cõſi.ciiij.
Panor in dicto capit. ex literis. de fide inſtrumẽt.&
in prima parte conſi.x.Bald.C.de Iuſtinia.codi.con
fir.in fine.Pau.conſil. xxxviij. & Alexand. in l.præ-
tor.§.prætor.ff.de eden.

Laus Chriſto Ieſu domino
noſtro.